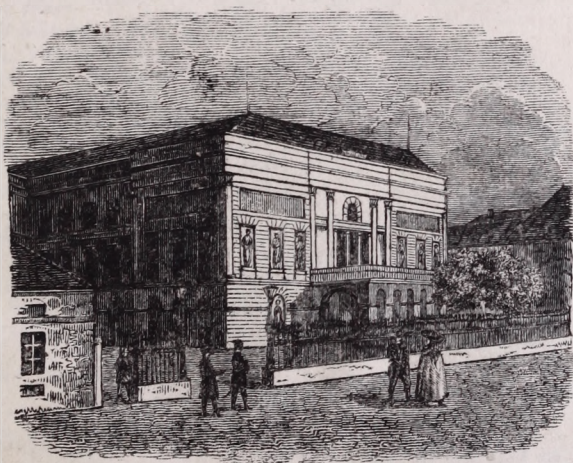

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

HATODIK KÖTET.

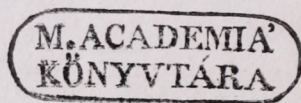

PESTEN.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

MDCCCXLVI.

301843

TARTALOM

az 'ÉLETKÉPEK' 1846. másod-félévi folyamához.

ÉRTEKEZÉSEK, KOMOLY ELMEFUTTASOK ÉS ROKONNEMÜEK.

	Lap.
A' nőnem erkölcsana. N—ynő. 1, 69,	325
Felszólítás egy nemzeti szoborcarnok alapítása ügyében	37
Tükördarabok Erdélyből. I—III. Medgyes Lajos.	120, 500, 656
Az ember. Fuchs Tamás.	133
Szépműtani töredékek. Jenőfy.	358, 674
A' családi élet- 's nevelésről. Héthegy Erzsébeth.	417, 449
A' társadalmi állapot fejlődése. Mészáros Károly.	447, 545, 611
Egy pár szó a' nőnevelőneket képző intézetről. Bittner-Thurzó József.	577
Helyet kérünk a' magyar színészetnek! Vas Andor.	641, 702, 765
Felelet Héthegy Erzsébetnek. Szabó Richard.	722, 749
Kegyelet és hűség Héthegy Erzs.	795

BESZÉLYEK ÉS ROKONNEMÜEK.

Petrej Iván. Prasznovszky János. 5, 41,	73
Bús napok. Vastáry Pál.	136, 168
Falusy multság. Gaál.	202, 233
Hermína. Arany János.	266
Rónatája. Szabó Richárd.	297, 328, 360
Erzsi (töredék). Vajkay Károly.	336
A' libanoni czedrusok. Beély Fidél.	389
A' keresztfa. Lakner Sándor.	391
Keglevich Péter. Remellay Gusztáv.	400
Az apai hatalom áldozata. Sz—y J.	421
Romlak. Vajkay Károly.	455, 484
Emlékszobor. Kökény.	518, 548
Óriási terv. Vastáry.	582, 614
Az idegen. Vajkay Károly.	624
A' király és a' bolond. V. G.	646
A' zsidó. Szegfy Mór.	675, 705
Két Robin de Bois. Degré Alajos	733
A' zsarnok kegyencze. Turcsányi Mátyás.	774, 800
Falusí éjszakák: Nyomor. Lauka Gusztáv.	809

KÖLTEMÉNYEK.

Beóthy Zsigmond: Nőm imakönyvébe	142
Berecz Károly: Parainesis	51
Kárpát alatt I—IV.	462
Földy: Magyar hölgyhöz	211
Gaal: Alföldi dalok I—III.	491
Garay János: A' zsarnok halála	10
Vachott Sándorhoz	101
Viszonzlátás Szegszárdon	609
Kövessy Kálmán: Esti dalok I—VII.	302

Ladár: Költő lantja	Lap 808
Lisznyay Kálmán: A' vándor botjához	745
Mentovich: Unio dalok I—IV.	82
Szivem	554
Miskolczy: Az igazság története	341
Őszi dalok I. II.	524
Örvények II—III	808
Petőfy Sándor: Mi van innen távol?	701
Az örült	772
Samarjay: Válasz bírálóimnak I—IV.	111
A' rabló szerelme.	237
A' beodrai családhoz	589
Sz—: Szívhangok I—XLVI. 143, 176, 371,	525, 623, 653
Fátyolképek I—IX.	721
Szathmáry Pál: Vig Bandi	651
Szelestey L.: Költői képek I—IX.	274, 335, 554
Néma részvét	492
Szelényi: Képcsarnokban	591
Szemere Miklós: Szívemhez	113
Tündér királyné.	399
A' játszó-társak	591
Vachott Sándor: Nyár-reggeli dal.	428

VÍG KÖLTEMÉNYEK, EPIGRAMMOK 'stb.

Bulyovszky Gyula: Nemzeti képtár I—X.	475
Gaal: Bortal.	—
Galamb: Kortesszónok	570
Greguss A.: Villanykák	292
Karud: Epigrammok	505
Miskolczy Pál: Epigrammok I—III.	283
Szelestey L.: Népinevelés	496

ÉLETIRÁS.

Horvát István.	197, 229
------------------------	----------

UTI RAJZOK, NÉP- ÉS FÖLDLEÍRÁSOK.

Vác, a' mint van Árvay.	17, 53, 87
Egy rándulás Pestről Bécsbe. Garay.	113, 147, 180, 280, 342.
Uti-emléklapok. Csátáry Otto.	372, 529, 564, 591
Kirándulások. Jenőfy.	404
Csinált-ut M. Szigettől Sz. Németiig. Bartók Gábor.	439, 470
Győri frescók. Csátáry Otto.	653, 688
Erdélyi utkép. Zoltán János.	752, 783
A' vasmegyei tótság. Szabó.	812

ÉLETKÉPEK.

Falusí életképek I—IV.	84, 250, 629
Legatus. Jakó Pál.	493
Éji vándorlás. Sas Imre.	526

HUMORISTICA.

	Lap.
Majd holnap. <i>Hiacsint.</i>	13
Mitől hevülünk leginkább? <i>Hiacsint.</i>	165
Mulatság a' vasuton, Pesttől Váczig. <i>Lauka Gusztáv</i>	177.
A' fogadott beszély. <i>Galamb'</i>	239, 276
Őt érzék. <i>Sárossy Gyula.</i>	261, 293
Szerelem és egyéb. <i>Karakán Jónás.</i>	304
Szüretelünk ma! <i>Vas Gereben.</i>	379
Utazás a' — pamlagon. <i>Frankenburg.</i>	429, 464
Jó néha a' halottakat meglátogatni! <i>Hiacsint.</i>	593
Egy pesti zsemlye életnagyságban.	606
Sonkolyi Gergely. <i>Jókay Mór.</i>	685, 710
Nevelő kerestetik! <i>Vas Gereben.</i>	745
Pali bácsi hajdan és most. <i>Békffy Győző.</i>	779

IRODALOM.

A' legujabb magyar regény-irodalom. <i>Dr. Henszlmann Imre.</i>	211, 243, 283
A' nyelvtanítás általánosan. <i>Dr. Arnstein.</i>	531
Néhány sor Bécsből. <i>Bánffy</i>	574
Robertson nyelvtanítási módszere. <i>Erdélyi.</i>	144

KÜLÖNFÉLE.

Nyílt levél a' magyar nőkhez; <i>Karacs Teréz</i>	11
Darázsok.	20, 63, 125, 216, 311, 407
Észrevételek az egy magyar király'-ról	26
Házi rajz. <i>Erdélyi.</i>	52
Hirlapi kacsák.	119
Méz és darázs	152
Apróságok.	185
Csodák történnek Budapesten.	214
A' magyar középponti vasut, 's egy magyar grammaticus. <i>Nógrády.</i>	126
A' pesti izraeliták elemi tanodája. <i>Gadácsy Márton.</i>	155
A' pesti iparműtár. <i>Sarolta</i>	160
A' pesti műkiállítás 1846-ban. <i>Ney.</i>	186, 217

Lap.

Hollós Nelli kisasszony, és a' nemzeti színház. <i>Frankenburg</i>	191
Nyílt levél az 'Életképek' szerkesztőjéhez	196
Néhány védszó a' pesti izraeliták tanodája ügyében. <i>Ószintesy</i>	313
Felelet Ószintesynek. <i>Gadácsy</i>	409
Iparműkiállítás.	318, 344
Az erdélyországi ifjuság Medgyes Lajosnak. <i>Szathmáry Károly</i>	377
Töredékes észrevételek 'Romeo és Julia'-ról	434
Igénytelen nézetek 'stb. <i>Szegfy Mór.</i>	476
Nyíltlevél az 'Életképek' olvasóihoz. <i>Frankenburg.</i>	513
Maglódi levelek. <i>Tüske</i>	555
Petőfy Sándornak. <i>Medgyes Lajos</i>	562
Amor vaksága. <i>R—y</i>	666
A' pesti műegyesületről. <i>N.</i>	728
Pécs és színháza	763

BELFÖLDI LEVELEK

mintegy 80 különböző helyről az ország-ból, melyek többnyire a' borítékra nyomtatvák.

KÜLFÖLD.

Levelezések.	32, 65, 97, 260, 289
Utazási vázlatok Dánországból. <i>Dr. Szemian Pál.</i>	631, 659, 691

Az **Irodalmi ör'**-ben a' mult év második felében, 's az idén összesen negyven külön munka bíraltatott 's ismertetett meg.

Nemzeti színház és Mi hír Budán? minden számban.

Divat Saroltától: 35, 388

Divatkép. 12; **arczkép:** 1; 's *Eperjes városának aczélrajza.*

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

1. szám. — Julius 4. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

HONTBÓL, júniusban. Folyó hó 23-ikán tartotta a honti ev. esperesség évbéli közgyűlését Szűdon, tekintetes Sembery Imre felügyelő és nt. Holuby Soma főesperes urak elnöklése alatt. A' gyűlés — mely az esperességi egyházak és tanodák körébe vágó ügyeket szokott módon tárgyalta — részletesb közzétételt nem igényesít; nem is ez czélom jelenleg, csak — miután az ev. papság újabb időkben egyáltalában panslavisticus irányról vádoltatik — azt akartam itt a' honti papságot illetőleg megjegyezni, hogy a' honti papságban ily hazafiatlan indulatot szigorubb kémllet mellett sem tapasztaltam, mit mondhatom annál őszintébb örömemre válik, mert én épen azoknak vagyok egyike, kik biztos tudás nyomán meggyőződvek, mikép panslavisticus törekvések honunkban csakugyan ápolattak és jelenleg is ápoltnak, bár nem oly hévvel, mint azelőtt, — mi a' paroxismus természetének törvényeiből önként foly, — valamint fájdalommal bár, de azt is kénytelen vagyok megvallani, hogy ez irányoknak kezelője leginkább felekezetünkbeli lelkészek 's még néhány tekintélyre vergődni vágyó ábrándos proletarius. De épen az által, hogy ezt így nyíltan, leplezetlenül bevallom, igazságot akarok szolgáltatni azon nagyszámu józan 's rokon-ézelmu lelkész hazánkfiaiinak, kik ama néhány tévhitű affectált panszláv-magasztaltságát nem osztván, vagy jobban szólva, felőle semmit nem tudván, büntudatlan keblükre az általános tévírány vágyának súlya fájdalmasan nehezedik. 'S ismételve mondom, hogy ezek közé a' honti lelkészeket is sorozandóknak tapasztaltam, habár itt is megengedem, hogy „nincs szabály kivétel nélkül“, de e' kivétel, hál' Istennek! nálunk oly unitas, melyről a' deák azt mondja: „nec multiplicat, nec dividit“.

KASSA, június 23. Épen most végződött el báró Mariássy Andor tábornagyalta eltaraktatási pompája Kassán, maga a' családí sirboltba vitetvén el. Szomoruan feltűnő volt, hogy a magyar szellem itt is, e' tót-német elembe, annyira vitta ki magát, hogy a' báró felett beszélő egyik pap magyarul is hallatá magát, bár a' kezdő és végbeszéd csakugyan német volt. —

PÉCS, június 25. Havi és Szabó Olaszthonba utazó népdaltársasága Pécssett is — mint egyeb' utvonallukba eső nevesebb városokban — bemutató és hallatá magát. Néhány szini előadásai, opera 's népkardalok, ugy magánydalaik a' szigorubb bírálatot is kiállják. Az igen kellemes hangú első tenor, Folinus, gyönyörű népdalaival, az egész közönséget, főleg annak sz e b b felét, maga részére hódítja. Részünkről ajánljuk a' fiatal dalnoknak, hogy mintául vevén a' legtulzább fukart, miként ez örökéber feltékenységgel őrzí a' r a n y halmait, akkint őrizze ő hangjának e z ű t esengését; mert ez — egyszer elveszve — amannak minden kincseivel többé vissza nem szerezhető. Folinusnak ezen őszinte tanács nem felesleg. Havi az operákban jó iskolát tanusít 's kiművelt tenorhangja zajos tetszést aratott. Filipovits, mint bassista; Zolyomi, mint tenor, Szabó, Bartok és neje 's többben, mintszínészek, jelesek. Hódi, a' Zrinyi kávéház első hőse, Réty szerepeiben utánozhatlan. A' kardalok mind az operakivonatokban, mind a' népdalokban erőteljesek, 's a' legnehezebb helyeken is pontosan összevágók. Öltözeteikkel mindenütt fellephetnek. Kitűzött céljok, egyike megismertetni a' külfölddel zenénket, népdalainkat, szokásinkat, öltözeteinket, táncunkat; a' másik: tapasztalni s tanulni egy — főleg az énekszakban magas műveltségű néptől, 's tapasztaltúsan haza térve, a' látottakat, kitűző szorgalommal, viszonyainkhoz alkalmazni 's a' művészetbeni tökéletes kiképzésben minél előbbre haladni. Céljaik csak helyeselhetők; 's utazásuk, (bár az csak rövid időre tüzetett ki, mert oct. elejénismét visszatérendnek), hiszszük, eléggé gazdagon fog gyümölcsözni 's a' magyar névre — meg vagyunk győződve — szégyent nem hozni. A' kardalok pontos betanulása leginkább derék karmesterek Böhme nek érdemül felrobandó, ki mint zenészerző is, több darabban kedvezőleg ismerteté meg magát; különösen egy 'Pécs emléke' című 's a' pécsi dalkörnek ajánlott népdalát zajos tetszéssel fogadá és ismételteté a' nagyszámu közönség. Utolsó napokban Veszter Sándor társaságával egyesülten adák mutatványaikat. V. jelesbjei Kilányi és neje, Hilley Mili és Kovács Luiza. A' 14 éves Tóth Samu nálunk is igen tetszett 's ha a' kitűzött pályán így halad folyvást előre, fényes jövőnd küszöbén áll. Veszter tánca ismeretes. Közönségünk érdemök szerint pártolá mindkét társaságot 's általán a' sok nyári multság 's nagy hőség daczára, mindég számosan jelent meg. — Midőn kissé bővebben kiterjeszkedtünk Haviék ismertetésében, azt nem ok nélkül tevők. A' magyar színészetnek Pécssett leendő megalapítása körül számos hazafi évek óta buzgólkodott, 's az egész haza, főleg fővárosunk, ugy látszik, ezen, leginkább utóbbi években gyorsan előre haladó provincialis város ebbeli mozgalmait figyelemmel kíséré. Valahára a' forró ohajtott cél el van érve. Ugyanis egy társaság alakult a' lelkes báró Majthényi József vezérlete mellett, mely önkénytes adakozásokból a' magyar színészetet, évenként 400 p ft. segélydíjjal, előmozdítani célul kitűzte. Az összeg majdnem egészen már aláíratott. Ezen biztosítás mellett Havi és Szabó dal- és színtársasága — az időközben privát kezébe került városi színházat, a' f. é. octobertől kezdendő három egymásutáni évre, szerződéssel kibérleni fogja, 's e' tekintetben a' szükséges lépéseket 's egyezkedéseket már megtév. Reméljük, pár nap alatt a'

dolog bevégezve lesz. Hiteles kútfőből vagyunk értesítve, hogy a' pesti nemzeti színház, mely a' pécsit fiókul megnyerni már több ízben megkísérté, figyelmét tőlünk ezután sem vonandja meg, sőt színházunkat minden lehető eszközökkel (vendégekkel, új darabokkal 'stb.) elősegítendi. Haviék tegnap vőnek tőlünk bucsut, utazásukat Varasd, Túrmező (Zágrábot bizonyos okoknál fogva mellőzve), Fiume, Triest és Velenczén át Milanoig folytatandók. Kísérje a' vállalkozó derék ifjakat utaikon szerencse és csüggedetlen kitartás, 's ha tapasztaltdúsán 's a' magyar névnek becsületére válva, Bécsen 's Budapesten keresztül ismét Pécs körébe visszatérendenek, szeretjük hinni, pártfogó részvét 's méltánylat fogja őket üdvözölni. S.

POSONY. Dunafürdők kettő van, egyik a' régiebb katonai, másik az újabb polgári; ez utolsó csinos, az igaz, de mit használ, hacsak egyedül a' részvényesek élvezhetik jótékonyágát? 'Egyesüljünk! egymáshoz simuljunk!' korunk jelszava, és mégis, külön osztályt képezünk! meddig tart ez? A' zsidóknak kívül, kik egyenesen kizárva a' részvényesek sorából, higgyetek el, uraim! vannak még más számtalan becsületes emberek városokban, kiknek, ha már kedvök nincs 5 pftos részvények váltására, bizvást megengedhetnétek saját hasznotokért az ott fürödhetést. Azonban legyen nektek a' ti hitek szerint; de minden esetre feltűnő, hogy az egy nemzeti lobogón kívül mitsem lelhetni ez intézetben, mi Hunniára, a' dicsőre, emlékeztetne, 's ez már nem szép, sőt rút halátlanság, polgári bűn. Testgyakorló intézetünkben is csak német nyelven halljuk a' tanítást.—Dunasorunk épül és szépül; a' gőzhajózási új ügynök sok újdonsággal lepett meg bennünket, bár a' kiszállási helynél is jobban ügyelve a' tisztaságra! Kies ligetünk tán soha nem volt szebb, mint épen ez évben; hetenkint egyszer a' katonai zenekar hangoztatja benne műszereit 's a' 6—7 darab közt néha jut a' szegény magyar fülnek is valamicske. I g a z i.

ZOMBOR, június 18. Olly közérdekű jó hírrel léphetek elő, melynek, ha majd egyszer valósul, az egyetemes magyar világ csak örvendhet. Nemes tanácsunk a' még ősapáink tervezte 's némelyek előtt, kik rögzeszmejük miatt nem tudnak, nem akarnak okosabbak lenni eldödeinknél, ma is, midőn az idő, a' kor új eszméket teremte, új 's jobb intézeteket tön szükségessé, legczélszerűbbnek tetsző közép-tanoda (gymnasium) helyett, miután ez, 's a' tanítók iránt, a' két — katolikus és g. n. egyesült — hitfelekezet közt megállapodás 's egység úgy sem történt 's könnyen nem is történt volna meg, — inkább a' hon érdekei 's a' jelenkor igényeinél fogva annyira kívánatos i p a r t a n o d á t ohajtván létesíteni: e' dicséretes javallata felsőbb helyen nemcsak helyeselve lön, sőt e' célra, mennyiben a' nagyszerű 's sokba kerülő intézet szilárdítására, tanítók fizetésére 's más költségek fedezésére elegendő alapértékünk nem lenne, némi segedelem is kieszközöltetni kegyesen ígértetett 's ajánlatott. Ennek következtében meg is van bízva egy választmány, mely a' célirányos utasítás kíséretében leküldött iparrendszert az ohajtott ipartanodáról, körülményeinkhez alkalmazottan, czélszerű tervet munkáljon ki. Egyelőre annyit mondhatunk, miként mind a' három, azaz: kereskedési, gazdasági és kézművészeti osztálynak, melyekre t. i. az ipartanoda ágaik, csak úgy örvendhetünk, ha szerencsénk lesz tetemes pénzsegélyt nyerni, mivel e' célra minmagunknak csak 80,000 p. ftnyi alapértékünk van kamatoláson. De ha elég segédelmet nem is kapunk, 's így csak egy, vagy két, városunk fekvése, 's a' környékbeli nép életmódjához mért osztályt léptetünk is élthe: mégis derültebb arccal tekinthetünk a' közel jövő felé, mint ha a' kezdetben tervezett hajdankori közép-tanodát, minek szűkében az országban, sőt e' vidéken is, épen nem vagyunk, némely rövidlátók kívánatára felállítanók. Mert ipartanodában az ifju hasznos 's munkás polgárrá, értelmes kereskedővé, jó gazdává és ügyes kézművéssé képeztetik, 's így a' nemzeti jólét közvetlenül 's biztosabban előmozdítatik, míg ma ifjaink ószerű iskoláinkban annyi évek hosszú során át a' többnyire elvont sokféle tanulmányokat, melyek a' maga nemében szépek 's az életben hasznosak is, de melyeken a' mindennapi kenyeret megszerezni igen nehéz, — felületesen bevégezvén, mindenből valamit, az egészből pedig semmit sem tudnak, 's ekkint többnyire henye életet élve, csak a' kenyéremészto rendet szaporítják! — Aztán ipartanodákban a' törvény 's a' fenérintett iparrendszert parancsa szerint oktatási nyelv kizárólag a' m a g y a r leendvén, a' szülék iparkodni fognak gyermekeikkel már csecsemők korukban a' hazai nyelvet megismertetni, következőleg ezzel a' kereskedés, 's kivált kézművészet tekintetében igen gyöngye lábón álló nemzetiségünk is sokat fog nyerni! — Lesz tehát valahára nekünk is tanodánk, 's pedig olyan, mely nemcsak városunkra 's messze vidékre, hanem az egész nemzetre hasznos 's jólétet árasztand. Megemlítendő imég, mikép az ipartanodák alapjául szolgáló elemi tanodák 4-ik osztálya is már jövő tanot dai évre ki fog nyitni. — Az ipartanodákról eszembe jut egy épület iparüzlet, mely oda mutat, miszerint Pesten annyira szaporodtak már azeffle iparüzök, hogy tőlök itt in partibus sem maradhatunk békével! Bizonyos helybeli születésű, de jelenleg Pesten, hihetőleg valamely arszlánbarlangban tartózkodó iparlovag, nemrég látogatásba jöven haza, itt egyik jószívű ismerősétől — ezelőtt barátjától — sikerült ennek hintáját kicsalni, kirándulásra Apathinig. Azonban ő iparlovagsága Bajának vevén utját, pár héti kalandozás után ír a' hintótulajdonosnak, 's az egyik levélben elnézésért rimázkodva előadja, hogy Bajáról gyermekének halálán léte miatt, rögtön Pestre kellvén sietnie a' hintót Baján jó helyen

hagyta; a' másik levélben ellenben bűnbánólag megvallja, hogy Bajánlétekor unalomból kártyaasztalhoz ülven, „schwarcz“ maradt; azaz: minden pénzt elvesztette, 's e' miatt kénytelen vala a' hintót elzárlogosítani: kéri tehát barátját, hallgatná el e' gyengeségét 's ne tegye őt szerencsétlenné, igérven a' hintót nem sokára kiváltani 's visszaküldeni. Azonban a' tulajdonos gyanítván a' valót 's igazit, rövid nyomoztatás után tudá meg csak, mikint az iparhős a' kérdéses hintót örökös en eladta bizonyos zsidónak, ez meg a' bajai fiakernek, a' ki már rá is mázoltatá az „5“ számot. Lám, milly könnyen lehet az ember — fiaker! Az egész történetből úgy látszik, a' derék arslán nem annyira a' tulajdonost, mint a' vevőt czélozta károsítani. 'S szerencse, hogy a' tulajdonos meggyeszerzte ismeretes jó jellemű 's nemesebb rangu személy levén, sajátját rövid uton visszakaphatta. Ajánljuk ama jó virágot a' budapesti közönség 's kivált az erélyes rendőrség figyelmébe. A' kebelbeli kórház javára, különösen a' házankinti koldulás megszüntetésére sorsjátékkal párosítva rendezett tánczvigalom reményteljes várakozásunkon — alól ütött ki. Sem olly népes, sem olly vig nem vala; 's a' tiszta jövedelem is alig rug fél annyira, mint a' farsangi. Az egész vígalmon némi kedvetlenség, komolyság 's feszesség ömlött el. Hölgyeink, mintha összeheszeltek volna, igen későn, némelyek éjfélkor jelentek meg 's elebb érkeztek, úgy szólván, vendégeink, köztök egy méltóságos is, — mint helybeli urnőink. E' felöltő hidegségnek egy részről neveltséges, más részről sajnós okai vannak, melyeket mi mélyebben kutatni 's napfényre juttatni nem akarunk, mert meg vagyunk győződve, hogy ha a' gyanúsítás, bujtogatás és az emberi hűség vén örögei ellen, melyek a' legszentebb czélt sem hagyják menten, hegyezzüik tollunkat, ez visszapattan róluk, 's gonosz lelkőket annál inkább ellenünk ingerljük. Csak annyit mondunk, hogy a' jótékony czéluk során alkalmasint ez az utolsó bál a' — városi házi teremben; 's így a' házankinti, annyira terhes 's czélszerűtlen koldulás eltörléséből, vagy bármely más illy uton kivihető czélból tán soha sem lesz semmi, miután azok, kiknek leginkább kötelességökben állana a' közhasznu eszmét lelkesen felkarolni 's testetítésén emberül közremunkálni, mélyen alusznak, 's ha néha-néha fel is ébresztetnek, akkor is gáncsot vetni iparkodnak! — Végre majd másfél évig hiven folytatott levelezési pályánkról ezennel ünnepélyesen lemondva, a' t. cz. olvasó világtól sajnosan, de tiszta öntudattal bucsut veszünk, 's szerk. ur engedelmeivel, utódunkul kedves lelkibaratunkat, Kürtöst, kit úgy szeretünk, mint magunkat, 's ki városunk ferdeségeit úgy, mint haladását folytatólag 's hangosan kikürtölni igyekvend, kinevezzük 's ajánljuk. Gáspár.

KÜLÖNFÉLE.

Figyelmeztetés. A' „kisdédovási nefe lejt“ első kiadása teljesen elfogyván, a' második — tetemesen bővített, szinte magyar és német nyelven szerkesztett — kiadás most kerül sajtó alá; miről a' t. közönséget, különösen pedig a' kisdédovási ügyelkes pártolóit, terjesztőit, 's az intézetek előljáróit értesíteni annál kevésbbé mulaszthatom el, mivel 500 példány már is megrendelve levén, czélszerűnek látom az illetőket figyelmeztetni: hogy netáni tetemes megrendeléseiket minélelőbb nálam megtenni sziveskedjenek. Ezen második kiadás az elsőnél ugyan valamivel drágább, de egy egy példányának ára egy pengő garasnál nagyobb nem leend.

Ney Ferencz,

a' kisdédovákat képző intézet igazgatója.

Jakó Pálhoz: Kár ok nélkül kegyednek fellázadt írói hűsága cséplőjével mind saját szerénységét, mind engem olly rútul levernie, — ki tudja pedig, nem lesz-e drámai érdekmeinek koszorujában kiegészítő rész az

Inokai csalán.

Mondani valónk. Nem kimélve semmiféle áldozatot, mely által megmutassuk, hogy t. előfizetőinket nemcsak lapjaink tartalmassága, hanem műmellékleteink lehető leg-szebb kiállításá által is kielégítsük, a' minden hónapban kétszer adandó divatképeinket ezentul a' czélra metszettük 's e' végett a' „Spiegel“ szerkesztőjével együtt olly ügyes művészeket fogadtunk fel, kik igyekezni fognak, jó akaratunkat jeles munkálataik által gyá-molitani 's minden tekintetben a' kényesebb ízlésnek is megfelelhetni. — Hely szüke miatt a' többit jövő számunkban.

Előfizetés

az „ÉLETKÉPEK“ 1846. másod fél évi folyamára. Előfizetési ár Budapesten házhoz hordással fél évre 5 ft., negyed évre 3 ft., postán küldve fél évre 6 ft., évnegyedre 4 ft. pengőben. — Az előfizetés Pesten csupán csak a' Pesti Hírlap kiadóhivatalában (hatvani-utca 483. sz.) fogadtatik el, Budán pedig a' szerkesztőségnél (Likaház 600 sz. a. 2-dik emelet, a' híd fő-nél) és minden magyar- 's erdélyországi királyi postahivatalnál.

Az Életképek szerkesztősége.

Műmelléklet. Legújabb, aczélra metszett divatkép.

A' NÖNEM ERKÖLCSTANA.*)

III. ÖNISMERET.

A' női jellem megvizsgálása 's felfogása önismerethez, az erény ezen legkitünőbb előmozdítójához tartoznék vezetni bennünket. Azonban daczára e' segítségnek 's a' tőlünk el nem vitatott előnyöknek, 's daczára az általam előbb kimondott ítéletnek: „hogya a' nőszemélyek könnyebben ismerhetnék meg magokat, mint rendeltetésöket,“ — egyszerűen meg kell vallanom: mikép nehezen található egy-egy női lény, ki tökéletes és pontos önismeret birtokával dicsekedheték.

'S voltakép a' szó legszorosb értelmében mi az embernek ez önismerése? alapos ismerése a' vele született jó és rossz hajlamoknak, minden hibáinak 's gyarlóságainak, röviden, hű lajstroma ez erkölcsi elemeinknek, erőink- és készségeinknek, — a' léleknek leltára, ha illy kifejezéssel élni akarnánk.

Egynémelly férfinak sok évi alapos megfontolás, 's személyének fáradhatlan megvizsgálása után sikerül talán magáévá tenni az önismeretet; de közöttünk némberek közt bizonyára egy sincs, ki mondani merné: „én jól ismerem magamat.“

Az épen felhozott nézetet illetőleg kötelesnek érzem magam, világosabban kifejezni, 's egyuttal kijelenteni azt: az önismeret milly mértékben megközelíthető, szükséges és hasznos a' szépnemnek.

Nem szenved kétséget, hogy valamint más emberek, úgy mi is, folyvást magunkkal foglalkozván, könnyen juthatnánk önismeretre. — Azonban más-kép van a' dolog. Elöttünk, hölgyekül, a' közelebb fekvő tárgyak rendszerint kevésbbé ismeretesek, mint a' távolibbak, olyképen, mintha a' szellemi

*) Lásd az 'Életképek' mult félévi számait

pillantás az érzékihez hasonlítva. Azonfelül, mint tudva van, hijával vagyunk a megfontoló erőnek, lélekjelenségnek (egyes kivételeket nem emelhetvén szabálylyá) és mély szakadatlan gondolkozó érettségnek. Figyelmünket a nekünk sajátos érzelemerő 's egyéb külső benyomások folyvást igénylik 's bincselik; képzelődésünk élénksége, magasabb légkörökbe emelve fel minket, és önalkotta álmokképein kéjesen legeltetve magát, nem engedi ugyanazon tárgyat egyenlő nyugalma szemekkel tekintenünk; 's a' hiúság olyannyira vakít bennünket, hogy belsők pontos megismerésére nem is gondolhatni. Végül mindnyájan részint velünk született gyöngeség-, részint kitarítás hiányánál fogva nagy változékonyságnak vagyunk alája vetve. 'S így p. o. maga a' bor, vagyon, és környezők, sőt a' helyek és vidékek változása is olly tulnyomó befolyást gyakorol a' nőnemre, hogy egynémelly szépnek jellemzését, mellyet ma egészen helyesnek találtunk, holnap már alaptalannak ismerünk. — Egy szellemdús férfi megkérdezettvén egy előtte igen jól ismert szép hölgy föltti ítélete iránt, egyszerűen azt válaszolá: „'S mellyikről mondjam el hát ítéletemet: arról-e, ki falun, vagy arról, ki a' városban lakik?

De dologra. Mindenekelőtt azt kérdezem: mikor kellene voltaképp illy fontos tudománynak, minő az önismeret, vizsgálása- és felfogásával foglalkozunk? hiszen egyáltalán nem igen illik hozzánk, sokat okoskodni 's kutatgatni, 's ritkán is sikerülhet nőszemélynek az ahhoz illő időt és alkalmat megválasztani. Eltartóztatva számtalan apró bár, de szakadatlan lánczolatú kötélyek és végezni valók által, mellyeket nagyobb részt mások javáért kellend teljesítnünk, nem csupán belsők nézisében gátoltatunk, de mindenkor egyszersmind sekélyes és anyagi dolgokra vezettetünk. Továbbá igen ritkán történik az is, hogy mi, főleg fiatal éveinkben, elzárkózott magános életet akarnánk élni 's egyáltalán hallgatni is tudnánk, — ez pedig két olly feltétel, melly az önismeret elérésére mulhallan. Egyébiránt csupán gondolkozó, vagy mikép a' tudósok nevezik, pusztá elvont életmód nemcsak nem illő a' nőnemhez, de föltte veszélyes is. Magunk mindig munkásak legyünk, de szellemünk, mennyire lehetséges, kell hogy nyugalomban tartassék, egész erővel a' jelenre fordíttassék, 's egyesüljön kötélyeinkkel; mert mihelyt önmagunk tétlenek levén, eszméinknek szabad folyást engedünk, azonnal elkezdj cselekvőségét a' képzelődés, melly hibákra, sőt néha örületre ragad. Vannak némberek, kik olly nagy mértékben képzelődnek 's magukkal olly igen el vannak telve, hogy minden gondolatjokat létesíthetőnek hiszik; 's a' midőn olly módon képzelt erények- 's valósíthatlan terveikért buzdulnak, megvonják figyelmöket legegyszerűbb kötélyeik megismerése- és teljesítésétől. Valóban, mihelyt mély vizsgálódásoknak engedjük oda magunkat, rendszerint a' szellemi túlfeszültség legmagasb fokára csigáztatunk.

Ezek következtében tanácsosabb a' kimerítő 's csalhatlan önismeret olly veszélyes tanulmányát a' férfiakra bizni, ha illyes egyáltalán nem haladja meg az emberi erőket. A' természettől cselekvőbb szellemmel megáldatott férfiaknak olly majd örvendeztető, majd ismét bánathozó tudomány szemlélkedéseinél

nincs mit tartani veszélytől, de nekünk soha sem szabad mélyebb vizsgálgatásba, veszély nélkül bocsátkozni. Ezenfelül nekünk erkölcsi erőink tökéletes ismerete kevésbé szükséges, mert igen-igen ritkán történik, hogy rendeltetésünk és köteleyeink iránt magunk határozzunk; sőt inkább alája vetjük magunkat a' gondviselés által intézett dolgok rendének 's az előkerülő körülményeknek. Másképp van a' dolog a' férfakkal, kiknek hivatásai a' legkülönneműebbek, 's kik jobbra magok tartoznak jövődjök iránt határozni. Ezeknek mulhatlanul szükséges, hogy erkölcsi erőiknek mind előnyeit, mind gyarlóságait pontosan megvizsgálják és felfogják, így megtudandók, mit szabad vállalniok 's mit képesek végrehajtani. Mert ki önkényt vállalt terhet, azt szükségkép erőihez mértnek kell tudnia; de kik olyással terhelnek, annak csak az elviselhetéről kell gondoskodnia. — Nem helytelenül hasonlítják az emberi életet nagy utazáshoz, mellyre mentében minden embernek különösen az eszközöket kell számításba vennie, hogy elérhesse a' czélt; — így áll a' dolog a' férfiú életével. — A' nőszemély életét ellenben napi utazáshoz lehetne hasonlítani, miután egy nap foglalkozásai egyenlők a' másikkal, 's köteleyeink oly neműek, hogy ritkán kell egy napinál többet elvégeznünk. — Isten a' férfiúra bízta az élet egész lényegét, de reánk csak annak részleteit; amaz könnyen felfogható de emezek nehezebb felszámításuak, 's úgy látszik, hogy a' megváltó szavai: „Ne legyen gondotok a' holnapra, mert nagyok a' napnak bajai“ — kizárólag a' nőnemre voltak irányozva.

Véleményem szerint a' nekünk szükséges önismeret tudománya két feltételtől függ: először a' női jellem általános ismerésétől, másodszor teljes felfogásától a' mindnyájunknak sajátos jó és rossz hajlamoknak. Az elsőbbik feltétel tekintetében már előadtam nézeteimet, — a' másokra nézve lehető rövidséggel szándékozem itt néhány szót közleni.

Mint tudva van, az ember két hatalom túlnyomó befolyásának van alávetve, mellyek élete kezdete óta eltöltik őt, fölötté mintegy uralkodni törekésznek. A' jó hajlamoknak gondos kifejtésétől, 's a' rosszaknak leküzdése — 's kiirtásától függ az erkölcsiség és boldogságunk. E' szerint iparkodnia kellene minden embernek, hogy szellemének legalább főhajlamait megismerje, így előmozdítandó a' jókat, a' rosszak ellen pedig harczot küzdendő. — Ez ismeret kétségtelenül köteleyeink szorosabb felfogására vezet; mert mihelyt jó hajlamokat fedeztünk fel belsőkben, elismerjük egyszersmind azok teljesítésének szükségességét, 's ekkor azon mértékben kell leküzdenünk a' rosszat, mellyben a' jót fejleszteni törekszünk, 's kötelezve vagyunk el nem csüggedni, még a' nem sikerülés esetében sem.

Ismerve már jó és rossz hajlamunkat, 's tudva azokat czélszerűen vezetni, még különös tekintettel kell lennünk a' nálunk, némberekül, oly könnyen túlfeszültségre hajló érzelmekre, képzelődés- és hiúságra, mellyeket okos örködés, valóságos köteleyeink megszeretése, és szerény iparkodás által mérsékelni tartozunk. 'S épen nem illik hozzánk hibáinkat mások gyarlóságainak felemlítésével mentegetni akarni, vagy mások fölé emelni magunkat, ha szinte

erre feljogosítva éreznők is magunkat. Sőt mindig háladva kell elismernünk, hogy előnyeink mindenike a' Teremtőnek ajándoka, melly czélszerű és gondos nevelés, vagy éppen magasabb kiképeztetés következtében kifejtetett, 's e' szerint minket mások felett valódi emberszeretet segítségével tartozik kitüntetni, nem pedig nálunknál kevésb kedvezményben részesült emberek ellen lenézéssel eltölteni. Egyébiránt meg kell gondolnunk, hogy néha egyetlen tévesztés, egyetlen hiba legszebb előnyeinket eltorzítni, 's legjelesb 's nemesb hajlamaink ellévesztett alkalmazása a' legszomorubb következményeket képes vonni maga után. Csak ha teljes őszinteséggel valljuk be gyöngéinket, hibáinkat, 's a' rossz iránti tuluralgó hajlamunkat, csak akkor ismerendjük meg magunkat önhasznunkra, mert soha sem fogunk magunkban túlbizakodni, 's magunk felett örködni meg nem szünendünk.

Ha már sikerült gyöngeségeink- 's hibáinkról a' fenemlitett lelkiismeretes vallomást letenni, azután minden további vizsgálás és kutatást mellőzve, inkább tetteinket, mint érzelminket kell megfontolnunk, soha nem gondolva arra: minők lennénk vagy lehetnénk más valaki helyén, más viszonyok közt, más helyzet- 's környezetben, ha e' vagy ama, általunk remélt körülmény beállana, — hanem iparkodnunk kell mindig olyynak lenni, minőknek lennünk kell, hogy a' gondviseléstől nekünk kiszabott állásnak 's környezőink megelégtelésének megfeleljünk. Egyáltalán kívánatos volna, hogy életmódunkat inkább gyakorlati-, mint elméletivé alakítani, azaz: többet cselekedni, mint okoskodni akarnánk, — 's a' szerzett önismeret által nyert minden előnyt kötélyeink és szellemi minőségünk helyes és teljes felfogására fordítanánk.

Azonban— történjék akár megfontolási erőhiányból, akár élénk képzelődésünk túlrajongásából, vagy talán az általunk gyakran megkisértett türelem következtében, elég az hozzá, mi némberek rendszerint az által hibázunk, hogy a' jelent kelletinél kevésbbé méltányoljuk, 's a' jövőre felettébb sovárgunk, mellytől mindig valamit kinyerni reménylünk. Mikép a' gyermek, ki átlépni kívánván a' csermelyt, a' parton lesi a' víz teljes lefolyását, mi is messze időpontra halasztjuk el a' kezdendő élet pillanatát, — olly időpontra, melly soha meg nem jelenik. — Mert csak a' jelen pillanata egyesít magában mindent, ez az, melly voltakép a' miénk. A' jelenre kell tehát fordítanunk minden figyelmünket, minden törekvésünket, 's a' nélkül, hogy t ö k é l e t e s önismeret megszerzésében, 's erényeink, tetteink és célainknak amazzal öszhangzó alkalmazásában kifárasztanók magunkat, tartozunk magunkra teljes erőnkől vigyázni, 's mindennapi kötélyeinket teljesíteni. —

Ezen önismeret nem kíván mély tanulmányt, hanem csak egyszerű megfontolást. — A' velünk született előérzet vagy erkölcsi ösztön öntudatával minden ember bir, mellyet Isten belénk lehellt, hogy elérhessük az élénk tűzött czélt. Ezen érzetet bensőnkben még akkor is vesszük észre, ha nem kizárólag foglalkozunk vele. Ugyanaz legbizonyítóbb tanúsága a' lélek lételének, 's meggyőző bennünket a' jóltevés szükségességéről.

Az erkölcsi ösztön, melly bensőnkben, mint valami bíró, a' jó és rossz előtt

ítél, vagyis a' lelkiismeret, úgy látszik, minden perczben kész a' szellem jelen állapotáról felvilágosítani 's az igazsághoz közelb vinni minket. Vannak az emberi életnek perczei, melyekben e' szózat különösen hallható; ezekhez tartozik jelesen édes alvásban töltött éj multával az ébredés első pillanata. Alig ébred az ember, 's a' távollét állapotából, melybe őt az alvás meríté, ismét a' látszólag félbe szakított élet tudatára eszmél, azonnal a' mult nap számtalan egymást követő képe foglalkodtatja őt, 's eltölti lelkét a' kezdő új napnak reá borulandó gondjaival.

Az erkölcsi ösztön ezen világos szózata, mely nem marad távol egy emberi szívtől sem, lelkünk jelen állapotának, 's a' minden nap minket váró újabb kötélyek próbakövéül 's megismerő erejéül tekinthető. E' szózatra, mely a' gondolkozó ember egyik legszebb előjogát, 's gondosb nevelésnek legbecsesb gyümölcsét képezi, tartozunk naponként az első fölébredés után egész figyelemmel hallgatni, a' nap lefolyta alatt felmerülő kívánságainak lehető leg-tökélyesebben megfelelni, 's minden belopódzó nyugtalanságot erélyesen elhárítani. Így 's ezen egyszerű módon sikerülend az önismeretet gyakorlatilag felfogni, 's egyúttal egy lényegesen hasznos tan birtokáról biztosítani magunkat; olly tan ez, mely az erkölcsiség útján valóságos 's igazi boldogságra vezér-lend minket.

PETREY IVÁN.

(Eredeti beszély.)

18**ban, majus havának ideglágyító fűszeres éjjelén, egy kisdéd, igen egyszerű szobában tizenhat éves gyönyörű szőke lányka feküdt kiterítve síri ágyában. Ifju, tapasztalatlan halottja volt ő a' szerelemnek — egy fölösleges virág, melyet a' lombozat tömött koronájából, szűz testvérei közül, a' tavasz érlesztő szele rázott le. Előbb még önerővel, szabadon ingatá dús fejét a' lanya légben, most — halva van! A' lét-oltó seb keble gyöngéd halmái alatt piroslík; itt rohant be a' halál a' gyermeki szübe, mely ártatlansága gazdag erejével először 's — örökre szeretett, hűtlenül megcsaláték 's gyaláztatára szent megadással a' halált választá írul! — Egy koros nő, az özvegy anya, magányosan viraszt fölötte; sápadt ajkai imába fuladnak; csak néha teszi le a' zsoltárt száraz kezéből, csak néha látszik görcsös vonaglás törődött arczán; ilyenkor nyugtalanul néz az ajtóra, mit pillanatnyi megmerevedés követ, — aztán a' mindent adó hit fénye ismét világot vet a' kinnal telt kebel sötét honába. —

Hosszu, félelmes csend után végre kocsizörgés riasztá fel a' szegény özvegyet, 's nem sokára egy halvány ifju rohant reszketeg karjaiba. — A' belépő jelölt, nemes és szenvedélyes vonásai tenger fájdalmat nyomának ki; egy mély üreg látszott azokban megnyilni, melynek sebfészkébe századok férnek el, melynek aknája sötét, mint limbus, végetlen, mint a' pokol gyomra!...

Ezen ifju, Petrey Iván volt — utolsó, szegény, de büszke ivadéka azős Petrey-háznak, melynek semmije sem maradt vissza régi fényéből, csak

— hecsülete! — Hat év előtt haldokló atya ágyához inté Ivánunkat, 's végperceiben özvegyét 's árva leánykája sorsát szívére köté. Az alig 15 éves ifjut átrázta a' nagy kötelesség súlya; de szent fogadást tön a' haldoklónak: életét anyja és Juliának áldozni fel. Ifju szívvvel, de szilárd eltökéltséggel szánta el magát, 's világ örömeiről korán lemondott, munka lön egyedüli élve, 's a' nemes törekvés, elhunyt atya gondoskodását lehetőleg kipótolni özvegy anyjánál 's árva hugánál, kiket a' jelen időben már ügyvédi keresményeiből, szigorú nélkülözéssel, de a' legboldogabb öntudatban — kevés örömmel táplál vala. — És néhány hó előtt bizton hagyá el mindkettőjüket, 's nyugodtan tére vissza lakhelyére Nagy-Váradra és most... honn van ismét; de reménye és büszkesége Juliában — elveszett! a' mély érzetű, tapasztalatlan gyermek mint öngyilkos fekszik koporsójában 's holt testéről lánghó gyalázat ég az ő Petrey-ház szennytelen nevére!...

Feszült fájdalomban sokáig állanak összefonódva anya és fiu; végre az utóbbinak szorító kara élettelen hullott szét, 's két lépést tett a' koporsóig; felszaggatá Julia öltönyét kebelén, 's a' mély sebnylásra meredt szemekkel, összeszorított jobbát magasra emelve, rendítő hangon kérdé:

— Nevét a' csábitónak?

— Berghof Arthur...

Iván összegörnyedt, mint kit mennykőcsapás ér; a' falhoz tántorodott 's vonagló ajakkal tördelé:

— Berg...hof Ar...thur...

Hosszu szünet után ismét Juliához tért, 's annak szellem-szelid, 's világ-szerűleg finom vonásaiba merültek szemei, melyekben hideg, fagyott köny csillogott.

— Aludd békén örök álmodat, kiszenvedett angyal! — szólt tompa, zordon hangon, — hideg tetemidre esküszöm, 's ezen irtózatosságon, mint hitvány rongyot dobom zálogul szavaimhoz életemet: hogy boszút veendek tiprott ártatlanságodért, hogy össze fogom zuzni az ocsmán férget, mely lilomod szűz levelét befertőzte, 's visszaszivandom a' becsület éltét véré meggyalázott családi nevére! — Itt megrázkódott; néhány percz múlva dühösen folytatá: — Mindenható örök hatalom! a' te sujtoló karod lángostromát idézem én fel: küld a' pokol legundokabb szörnyeit ellenem, ha elengedem a' bünt! add, hogy viperanyelvek szeldeljék izekre lelkeket, ha a' boszúró megfélemlíteném! 's parancsold, hogy hányja ki a' föld csontjaimat a' legmélyebb üregből a'... bitófára, ha végre nem hajtom azt!!

— Ammen! — mondá a' hús anya ünnepélyesen, mély fájdalommal, 's egy imát olvasott fel könyvéből a' halottak lelkiért. — —

Másnap parányi kíséret tartott a' temető felé. — Midőn Julia koporsóját örökhelyére leeresztenék, Iván gépileg nyújtá ki karját, 's a' földre szegezett koszorút letépte; felét kebeléhez rejté, felét keserű, kiidéző fájdalommal a' sirba dobta. Aztán hazavezette anyját a' temetőből, megtörülte szemeit, 's elrohant a' városba, hol össze-vissza mindenkit megkért, nyil-

vános helyeken tudakolta a' csábitót; de senki sem tudta róla szólni. Berghof Arthur ismeretlen volt! — Anyjától annyit értelt meg az első napon : hogy az alacsony kalandor házukkal csak mintegy két hónap óta állott ismeretségben, festőnek adta ki magát, 's Juliát rajzolni tanítá; házasságot ígért neki, 's ártatlanságával visszaélve, őt elesábitotta 's megszökött.

Ezen parányi tudattal hagyta el Iván boszútól lihegő kebele Kolosvárt. De a' reménytől egy vonalnyit sem esett vissza : szembe nézhetni Julia gyilkosával egykoron — bármikor, bár ősz fűrtökben, bár a' pokol üszkei közt az elkárhozott lelkek országában — mindegy, találkozniok kell! — 'S ment, 's több vidéket beutaza, 's tudakozó leveleket irt ismerősihez. — Végre fárasztó fürkészés után Liptómegyében egy Berghofhoz utasíttatott. Iván elszánt dühösséggel jelent meg vélt ellenénél; de az nőtelen, öregszerű ember volt, ki nem tagadta ugyan, hogy neki egy Arthur nevű unokaöccse van; de egyzersmind kijelenté : hogy miután kérdéses rokona számos, családját megyalázó kihágásai után, tőle év előtt nevezetes öszveggel megszökött, 's több rendbeli kutatásai után sem akadhatta nyomára : őt kitagadta, 's ezután mitsem akar róla tudni.

— Ő az! — mond Iván lázadtan — ez nekem elég! — 's elrohant.

II.

Öt év mulva Pesten, a' kalaputczai emeletes házak egyikében egy fiatal, de végetlen komoly ügyvéd lakott, ki mindenkiel békességben élt, de barátja egy sem volt; ki mindenütt megjelent, de temetésnél vagy a' vigalom örjöngő zajában magát mindenkor hidegen és részvéttelenül viselé. Csak egy körülményben lehete ezen fásult férfiun változást látni; de e' változás uralkodó jellemével homlokegyenest ellenkező világításba helyezé őt, 's mindig előállott : ha ismeretlenek viszonyairól tudakozódék, vagy a' legparányibb hírt hallgatta ki. Illyenkor a' fagyos homlok izzó életet vert vissza, a' meredt szemek vérlángban forgának, 's a' sápadt authomat-arcz élénk csatatér volt, melyen a' kifejezések villámai vadul egymásba szökeltek! — E' férfiú a' ki nem elégithetett boszú gyötrelmes fia — Petrey Iván volt, Iván, ki nem sokára Arthur nagybátyjával találkozása után, midőn minden fonál elveszett előtte a' csábitó nyomozására, sötét szándokával a' minden részről látogatott fővárost választá lakul. A' jelenben már a' hatodik iszonyu évet tölti benne, elszakadva öreg anyjától, kit Julia sirja földéről hasztalan igyekezék elvonni; a' szétzúzott szívé anya szerencsétlen leánya mellé ohajta temettetni, kinek hamváért élt, miként Iván a' boszúnak.

Egy reggel ismeretlen, gyászba öltözött, mintegy 40—45 éves nősze mély lépett be ügyvédünkhöz, 's segélyét könyes szemekkel kérve, búsan panaszlá el, miként néhány nap előtt hirtelen halállal kimúlt férje ügyei a' legnagyobb zavarban maradván reá, hitelezői ellene csődöt kértek, ő 's egyetlen leánya gyámol 's kinézés nélkül elvannak veszve. Petrey kihallgatá a' szerencsétlen özvegyet 's ügyét elvállalta.

Néhány nap mulva ezen esemény után szokottnál gyorsabb léptekkel halada fel ügyészünk özvegy Belendiné lakába. Hideg arczát lélek-fény világítja.

— Asszonyom, — mond belépve — hitelezőidet egyességre birtam, házad meg van mentve.

Belendiné szemébe örömköny szökött; hevesen szorítá meg az ügyvéd kezét.

— Ön nekünk becsületet — életet adott! — szolt, 's melegen fejezé ki köszönetét a' férfiu iránt, kit első pillanat óta tisztelni tanult, 's kérte őt, legyen ezután is barátja házoknak. Berta, a' hála tökéletes kifejezésével szép arczában, anyjához csatolta kérelmét. —

Iván évek óta először érzett rokonszenvet emberek iránt. Belendiné háza anyját és Juliát hozá eszébe.

— Asszonyom, — szolt bensőséggel — én bús, örömtelen ember vagyok, kinek még reménye is elveszett, kit az élethez csak egy keserű pont csatol. De ha illy gépet, illy élő-halottat akartok barátságok lánczaiba fűzni, ám legyen, ti vagytok a' nagylelkűek, én a' nyertes fél, asszonyom. —

Ezen naptól fogva Petrey házi barátja lett Belendiéknek. Nálók feledte ő pillanatra ama nagy súlyt, mit az élet vállaira vetett; körükben ismert némileg önmagára. Olly szív, mint övé, ki a' sorsnak morzsányi kedvezésével sem élt, kire a' szerencse egy szikrát sem dobott izasztó munka 's kiérdemlett díj nélkül, 's kit végezetre ifjúsága első álmaiból marcangoló léleksebek rázának föl egy láthatártalan életre, illy lény csak a' boldogtalanság házában, csak a' gyász mez komoly szárnyai alatt található fel azon ru gót, melly, keble rokonfellegeibe vegyülve, sziveig hathatott, 's abba a' rokonszenv szálain az enyhület illatát becsempészheté. — Nem nézett ő célzt ez ismeretségben, nem semmi kilátást, 's az első gondolat egy mosolygóbb jövőre — gunyahota közt fulladt volna meg agyában! — Az egész viszony egy nem keresett, de jóltevő kapocs volt előtte, melly zaklatott türelmét megedzé; egy ujitó harmat, melly kinnal telt kebele repedékeit lassankint befutotta, 's a' ki nem elégitett boszú örökös lángolásának, amaz örüléssel határos feszültségnek, nyugpontot adott.

Másképp volt mind ez Bertánál. Ő kedves, bájos leány volt; vonásait ugyan nem lelete szabályosoknak tartani; de vannak arcok, mellyek mégis szépek, mégis elragadók! mellyeken a' hév annyira előmlött, mellyeknek véredényei állásztó píráttyolt vonnak az egész képre, 's a' homlok derült ege, a' sebes forgásu szemek, a' fürtök fénylő szálai, minden, átvilágítva a' vér lángjától, ama hévteljes, érdekes és szerelemre alkotott hölgyeket állítja élénk, kik nálunk az olasz égöv melegebb nyilatkozatiként tűnnek fel. Az az ígézet, az a' lelkes, kifogyhatlan kedvesség, melly rendkívül élénk, csodás öntetü valójok minden mozgásából kiárad, bilincselő erővel hat minden férfira. Különös teremtményei az Istennek! kiket mindnyájan örömet felkeresünk, kiknek körében mindenki felvidul, mint a' nemes bor tüztől, 's lelkesülve, epedőn hagy el, mint a' nagy mester műteremét. — Illy lények szerelem nélkül nem élhetnek; szívök szerkezete ama vállalkozó, vidám szellem, melly

minden légnyomásra hangolva van, nem hagy számukra nyugalmat; nekik szeretniök és felejtetniök kell egyiránt; innét ezer viszonyon könnyedén hatnak át; pillanatra minden kitelik belőlök; lelkületöket egy mozaiknak lehetne nevezni, mellyben a' különböző részek megannyi fészkei az indulatok és érzelem minden nemének, 's a' hiba csak az, hogy az egyes koczkák nincsenek jól leszorítva, 's fölülök az egészet összefoglaló enyv, a' — szilárdság hiányzik. — Illyen volt a' 18 éves Berta; szivén egy pár történetecskével, de mellynek skeletje az égő tűzben rég hamvában hevert, 's csak bizonyos édes utóíz hagyott vissza. — Azon időben azonban, midőn Ivánt megismerte, egy bús, gondolkozó, mély érzésű leány volt Berta. Atyja halála, házuk szomorú körülményei elfojtották lelkében azon utat, mellyben mély medret mosott már természete árjának. E' körülmény őt tökéletesen Iván érzelmeihez alakította, 's okul szolgált arra, hogy e' két, merőben ellenkező egyéniség ismeretségük kezdetén mindjárt egy közös ponton találkozzanak. E' pont a' részvét volt. Minden tudja pedig, hogy részvét és szánalom szomszédai a' szerelemnek, 's a' közös szenvedésben nagy rokonító erő van. 'S ők mindketten szerencsétlenek valának — azon különbséggel, hogy Iván megszokta már sorsa ónsúlyát viselni; Bertának uj volt az, 's ilyenkor minden kebelben ezer erő ébred, levetni az ismeretlen terhet, vagy fájó nyomását kárpótlással enyhíteni; ilyenkor minden kebel vágyai lehangolvák, alkalmazottabbak. És Berta ismerte helyzetét. Ő magányosan állott anyja mellett, 's ha ez sem lesz, ha hirtelen kimult atyjára gondolt, oh, ilyenkor Iván, házuk jóltevője, a' sebhedt szivü, nemes férfiú, mint védszellem állott előtte, kinek vonzalmát, szerelmét minden uton meg kell nyernie. — Az érdek nagy szerepet játszik a' nő szívvilágában; bár Berta az önhaszon ingerein kívül is szeretetre méltónak találta Ivánt, kiben könnyelmű keble előtt először tűnt fel egy férfiú valódi becse; kinek roppant személyessége a' nagyság erejével nyomta őt, 's az istenítés ama adóját látszott igényleni, melly nélkül hölgy egész átlhevüléssel, forrón — soha sem szeretett, 's mellyet mindenik olly örömet is visz olly egyéniségeknek is, kiknél az érdemet reá a' zsisbogó fejecske habzó világa, a' képzelődés csalsugárai teremtik.

Berta szerette már, 's hitte, mélyebben szereti, mint valóban volt, Ivánt. Heves lelkülete, 's a' fentebbi okok megfejtik, miért volt ő ebben előző. De érzelmeit nem árulta el, 's bár milly ellenállhatlan hatása van is illy keblekre az első benyomásoknak: Iván komoly, ünnepélyes zárkózottsága mindig vissza birta nyomni a' tulömlő hullámokat saját medrökbe. — Azonban ha rejtve maradt is a' láng, Berta annyi alkalmat tud keresni éreztetésére, hogy szerelme, mint méreg, titkon munkálódott. — Iván kedvesnek találta őt, nem veszté szem elől nyájaskodását, 's érezte, mintha a' sors kemény vesszeje naponkint lágyulna vállain. 'S valóban voltak is pillanatok, midőn a' sápadt, érdekes arcz belőlről világítva volt; midőn a' nemes, gazdag bányáju szív sugárai az élet zálogjelét vetették fel ama halovány kép bánatos tükrére. De ő ege sötét fellegei közt nem ismerte fel a' bájos szivárványt, 's a' barátság

örve mindent kiegyenlített lelke előtt. Viszontagságok közt kifáradt érzelmei elvevők pillantásának élet, 's a' bűvölt légben pihenve csörgeték lánczaikat, hogy szokott zajgásaikkal az öneszmélet örét ámulatba ringassák. — Azonban Julia nem volt feledve! emléket Berta iránti csendes, baráti érzelmeivel olly rokonoknak találta, hogy e' két lényt alig tudá egymás nélkül gondolni. A' szerelem legnagyobb politicusa a' világnak, 's higyjétek el: soha egy udvaronc sem tudta úgy forgatni köpenyét a' szél után, mint Amor megválasztani a' színt, mellyel a' legerősebb falazatu várat kézre kerítse. Im, Berta és Iván szeretik már egymást! mindketten túl a' vérhab tünde játékán — mi nyomtalan villámlik át a' szív zengő hurjain — 's mégis, amaz titokban — meg nem vallva; émez öntudatlanul — ámulatban — 's mind ennek így kelle történni, 's ez igen természetes is két olly személy közt, kiknek bús helyzetök feltűnő ellentétet képez a' szerelem vig élvével. —

(Folyt. köv.)

P r a z n o v s z k y J á n o s.

A' ZSARNOK HALÁLA.

B a l l a d a.

Satrában alszik hős Aba,
A' magyarok királya,
Álmában is fején vagyon
Megingott koronája.
Csatája lesz, ha megvirad
Ménfő mezőjén, Győr alatt,
Hol harcznak koczájára
Jut feje koronája.

Meg-megtapintja görcsösen
Fel-felkapó kezével
Ha homlokán-e még az ércz,
Ha nem rablák-e még el?
Fején van az még, de hogyan!
Olly súlyos a' nehéz arany!
Enyhülésnek helyébe
Gyuló vért hajt fejébe.

'S a' mint szorul, feszül a' vér,
Hőbb 's hőbb lesz forradalma;
Meggyulad az agy műhelye,
A' gondolat hatalma.
A' felkorbácsolt képzelet
'S háborgó lelkiismeret
A' láznak mámorában
Van szörnyű tánczolásban.

„Hah! félre, rémek — felsikolt —
El, félre, szörnyű képek!
A' tigrisekkel 's párduczok
Sergével szembe lépek;
Csak ti ne jöjjetek, ti ne! . . .
Irgalmasságnak Istene!
Megint előttem állnak
Kinjában a' halálnak.

Mit öltetek rám nyelvetek?
Mit néztek olly merőn rám?
El! e' karókkal! el, hiszen
Mindannyit tűzre hányám!
A' tűz elhamvasztá a' fát,
Vad szél vivé el hamuját,
'S ti mégis rajta vagytok?
Meghalni mégse' tudtok? ‘

Imígy hörög szegény király,
'S szorúl a' vér szívében,
C s a n á d o n van gyülésben ő
Álmának rémzetében,
Hol ötven honfi életén
Zsarnokká tette őt a' kény,
Hol a' k i r á l y i pálczát
H ó h é r kezébe játsz' át.

Ott látja őket hörgeni
Éles karók hegyében,
'S fején meging a' korona,
Vád és rém kel szívében.
A' megtapodt jog vádjaja,
Miként a' vésznek moraja
Felzúg, és e' zugásban
Egy nép van támadásban!

Előtte áll az ősz csuhás,
Püspökje még Csanádnak,
'S intő ujját rá emeli,
Ajksát eresztí vádnak.
'S a' vádban rémes jósi hang, . . .
Melly, mint sívó lélekharang,
Hirnökje a' halálnak,
Vesztet mond a' királynak.

„S te is megint, vészes barát,
Gellért, te is kísértesz?”
Kiált az álmadó király,
'S rémálmából fölérez.
'S örül, bár minden tagja jég,
Hogy csak vad álmak rémiték, . . .
Még nem vesztett csatája,
'S fején van koronája! . . .

De tompa zajjal odakün
Felzúg a' harez haragja,
A' zajt a' hegynek oldala
Százszorra visszaadja.
Henrik császárral, rémeül
Lázadt magyar had frigyeseül,
Élet-halál díjával
Megküzdni a' királylyal.

És Buc. Bukne, két vitéz,
Küldöttei a' népnek.
A' ponyvasátor ajtaján
Király elébe lépnek.

„Abát keressük, a' királyt!”
Az egyik hangosan kiált.
A' másíknak vasától
Már vér foly a' királyból!

„Pétert a' nép István király
Székéből kivette,
— Mondák — mert zsarnok kényt üzött
A' nemzetnek felette.
Téged helyébe ültetett,
Hogy orvosolná a' sebet,
'S fölcent királyurának,
És nevezett Apána k. . .

Apánk valál, míg székedet
Fel- és megépítettük;
Hamar feledted szép neved,
Mihelyt a' köt letettük:
Apánk helyett zsarnok levél,
Fejünkre ostort emelél,
'S mellynek szülötte voltál;
Szabadságot tapodtál.

Jobb, hogy te érd el végnapod,
Mint a' jog és igazság;
Előbb te halj, mint általad
Elhaljon a' szabadság.
Isten veled vérágyadon!
Fölötted nem sirand a' hon!
'S ha sírodat megássa,
Az lesz vigasztalása!”

Mondák vadan, kegyetlenül,
'S mint jöttek, távoznak, . . .
Győzelme hallik messziről
A' lázadók hadának.
A' két vitéz közikbe száll . . .
Sátrában a' vérző király
Fején a' koronával
Vigasztalan halált hal.

Garay János.

NYILT LEVÉL A' MAGYAR NÖKHÖZ.

„Nevelőné leszek, felelém határozottan. — De, hogy jártam e' kísér-
letemmel? a' velem értekezett szülők igen ócska divatunak látták nevelési
elveimet, mellyek nem franczia nyelven, hanem erkölcsön, nemzetiségen
alapultak. — Ezen pályáról is lelépék tehát, legalább más kulcsal valék

megnyitandó azon sziveket, melyektől a' külföldi nyelvek a' hazait elzárák. Író leszek! kiáltám, író! És erőszakkal fogok tollammal azon keblekbe törni, melyeket a' nevelőné elől a' szülői hatalom elzárt; erővel fogok ezen pusztla szivekbe erényt plántálni, h o n i nyelven, hogy honi nyelven gyakorolhas-sák ezt nevendékim, és honi nyelvűek érthessék őket, és honi nyelven dicsér-hessék tetteiket. — Tizenegy hosszú év telt el, mióta e l s ő beszélyemben így ábrándoztam, így sohajtoztam. Akkor még ábrándnak is merész volt (jól emlékezem), magyar leányt magyar nyelven, magyar szellemben nevelni akarni. De hála az égnek, ábrándom többé nem ábránd, sohajításom tetté vált. Fohá-szimat meghallgatá az ég 's megengedé érnem legmerészebb könyöröm tel-jesültét. Kivántam látni hölgyet, ki nemcsak fohászkodni, nemcsak írni tud, mint én, hanem t e n n i i s : 's kérésem meghallgattatott. Ne csudáljátok tehát, hogy örömben tuláradt keblem hozzátok kiált, hazám női, anyái! ki-vánám, hogy hangomat mind meghalljátok, 's úgy buzduljatok a' hallottakra, mint illik buzdulni illy ügyben egy hazája 's gyermeke javát ohajtó nőnek.

De a' dologra száraz-egyszerűen, nehogy költői ömlengéssel sértsem azon nemes lény szerénységét, kinek czélja tenni, egyszerűen tenni, nem csillogni.

A' „Honderú” 24 d. száma egy nyilatkozatot közöl a' nőnevelési ügyben T e l e k y Blanka grófnőtől, mely szerint a' grófnő életét a' nevelésügy-nek szentelni igérvén, Pesten, a' két haza közepén, szándékozik e' szentczélú munkakörben fáradozni 's saját személyes felügyelete alatti növendékeire ha-zaleányos buzgalommal hatni. — Ki ezt olvasta 's olvasni fogja, bizonyosan nem hitt először szemeinek, 's újra meg újra kérdezé: nem álmodik-e? mig meggyőződött arról, hogy csakugyan való az, mit olvasott.

Hazánkban annyira tévuton van a' nőnevelés, hogy itt valami nagy vál-tozásnak kell már történni. Véleményem szerint csak nemzeti, vagy illy ma-gas rangu hölgy erőteljes föllépte sükerithet kívánatos fordulatot korcsosult, habozó, czéltalan nőnevelésünk terén. Ezen buzgó hölgy — mint nyilatkoza-tából kitetszik — nagyszerű határozatot értelt 's egy lelkes lépéssel magas rangja kényelmeit föláldozva, osztálya előitéleteit lerázva, nemes fölszólalá-sával nyujt kezét hozzátok, magyar nők, 's nemes elveit elétekbe tükrözve, fölhí benneteket, hogy bizzátok növekedő leányitokat gondja alá, 's ő kész, nektek és hazátoknak azokból hű szerető leányokat képezni. Ragadjátok meg, boldog anyák, boldog növendékek, e' tenni akaró 's t u d ó ajánlkozóinak kezét; értsétek meg a' nemes áldozatot! Örüljetekek lelketek mélyéből (mint én, a' fohászait teljesülve látó), hogy van hazánkknak illy leánya, 's kérjétek őt, hogy idomítsa lelke alakjára és hasonlatára leányaitokat.

Nagy igazságot mond a' derék grófnő, nyilatkozata ezen soraiban: „Nálunk a' nőnevelés eddig csaknem kizárólag külföldi egyénekre volt bízva 's ez okból minden szorgalom mellett, mely leányaink kiképzésére fordított, bennök, midőn kiléptek a' cselekvőség terére, midőn a' család általok alakult, olly hiány mutatkozott, mely teljes nemzeti létünkre homályt vont. — Nőink nem

neveltettek magyarokká, nem ápoltatott bennök azon szent tűz, mellynek lángja a' hon egyes polgárait egy nagy és hatalmas egészszé olvasztja. Idegenként álltak nőink a' hazában.'

Ezen szomorú igazságot tükröző sorok tanusítják, milly igen ismeri, érzi és tudja a' felszólaló nemes hölgy, orvosolni a' hajt, melly nemzetiségünket gyökében sorvasztja. Örüljete, növendékekkel bíró anyák, mint én, hogy akadt hölgy, magyar urnő, ki e' nemzetsebet nemcsak érzi, de orvosául is kínálkozik; ki leányaitoknak — magyar édes anyjuk helyett anyja lenni akar és tud.

A' derék grófnő célja (mint nyilatkozatából világosan kitünik), növénydekei keblébe nemzetiséggel párosult tiszta műveltséget oltani. És hogy ez lehető, élő példa reá ő maga: a' hona iránti kötelességet illy lelkiismeretesen, illy buzgón, illy fáradságot nem kímélő teljesíteni vágyó hölgy. Ő hazája iránti tartozását a' legsürgetősebb, legszükségesebb polgári munkálkodással akarja leróni.

Ragadjátok mohón ez alkalmat, magyar anyák! nyujtsatok kezet, hivatásokat érezve, e' derék grófnőnek a' nemzetiessel párosított műveltség terjesztésére; bizzatok leányaitok közül minél többet ezen nemzetét anyailag ölelő hölgy gondja alá. Ő a' nevelést erényen, honszereteten alapítja, hazai nyelven terjeszti; bugósága csak üdvös valót teremthet. *)

Karacs Teréz.

MAJD HOLNAP!

A' világon annyi mindenféle út van, mellyeken az ember eljuthat, a' hová akar, és eljut néha oda is, a' hová nem akar. Némelly út azért van, hogy az ember haladjon rajta, némelly azért, hogy az embert könnyen elfoghassák rajta, egynémelly pedig azért, hogy az ember fenakadjon, feldüljön rajta. A' görbe úton legjobban haladhatni, mert a' ki jól akar előre haladni, igen sokszor és igen sokak előtt kell kitérnie, sohasem tér ki pedig az ember gyakrabban az útból, mint mikor görbe úton jár. Az egyenes út azért van, hogy az embert könnyen elfoghassák rajta, 's ezért járnak olly kevesen az egyenes úton. 'S hogy az emberek egymásnak csakugyan nagyon jóakarói, kitetszik abból, hogy kevesen járnak az egyenes úton, mert miután tudja van, hogy egyenes út a' legjobb, csupa szeretetből és jó akaratból történik, hogy ezen utat mindegyik másnak számára engedi által, 's ő maga óvakodik rá lépni, nehogy embertársának útjában legyen.

Az életnek is ezer útjai vannak, mellyeken boldogsághoz, boldogtalansághoz eljuthatni. A' boldogság útja felfelé megy és fárasztó, 's azért igen kevesen járnak rajta; a' boldogtalanságé könnyen lejt lefelé 's igen széles, azért tévednek rá, sokszor tudtokon és akaratjokon kívül, olly igen sokan.

Az igazságnak is megvan a' maga útja. Ezen az úton részint igazságot keres az ember, részint az igazság által kerestetik, üzöbe vétetik. Az első nehezebben jut célhoz, mint az utolsó, mert az igazság olly rejtett kincs, mellyet mai világban

*) A' nemes vállalatú grófnő föltételei körülményesen közölve a' 'Honderű'ben, 's nyilatkozata szerkesztőségünkénél is több példányban kapható.

nem minden úton útfélen találhatni fel. Különben is ez azon út, melyen a' nemes embernek is vámot kell fizetni, 's e' vám nem ritkán felette nagy. Kit az igazság vesz üzőbe, nehezen menekülhet üldözőjétől, mert az igazság nagyon gyors lábón jár, 's azért a' milly nehezen érethetik el attól, a' ki keresi, ép olly gyorsan eléri azt, a' kit üldözőbe vesz.

Némelly ember a' szeretet útján iparkodik elérni élete boldogságát, másik a' gyűlöletén. Gyakran megtörténik, hogy egyik út keresztül metszia a' másikat, 's ilyenkor bizonyosan az első az, a' mely metszetik, 's az utolsó, a' mely győzedelmesen halad keresztül a' másik felett.

Midőn az ember az életbe lép, rózsásak az utak előtte, 's ő szabadon szedheti a' virágokat, a' nélkül, hogy tilalomfa által ijesztetnék vissza. Ha az embernek elég esze van, nem csak tépni a' rózsákat, hanem azok tövét öntözni 's ápolni is, a' rózsás utakat még késő korára is fentarthatja magának; de e' tekintetben a' legtöbb ember igen rossz kertésznek mutatkozik, a' mi nem csuda, mert mióta éden kertjéből kiigazított, kevés alkalmá volt kertészkedni 's magát a' virágok ápolásában gyakorolni.

Mondják, hogy később az élet utjairól a' rózsák lehervadnak, 's csak a' tűs-kék maradnak fen, emlékeztető jelül a' leélt szép napokra. Azért van az, hogy olly sok ember sohajta gondol vissza azon évekre, midőn rózsás korát élte. — Az ifjkor koszorukat kötöz magának, a' férfikorban az embert sokszor megkoronázzák. A' rózsakoszoruk hamar lehullanak halantékairól, de a' tövis-koronákat sokszor sirjába is elhordja magával.

Ha a' magyar ember élet-útjait vizsgáljuk, azokat általában sok bajjal látjuk behintve. Mindenek előtt életútjai nagyon rendezetlenek, a' mit sokan közülünk csak a' lángeszűség jelenségeül vesznek, 's így bizonyos, hogy sok a' lángész közöttünk, a' min valószínűleg egy fiatal magyar író sem fog kételkedni. — Csudálatos dolog, hogy a' magyar utak rendszerint igen szélesek, sokszor azért, hogy rajtok az útát minél könnyebben el lehessen kerülni, 's mégis olly gyakran megtörténik, hogy ketten hárman sem férnek el ez úton egymás mellett, a' nélkül, hogy kereket ne akasszanak. Egyébiránt az illy széles útnak az útasokra nézve, tavaszkor és őszi, az a' jó haszna is van, hogy a' fenakadt és feldült szekerek könnyen elférnek egymás mellett.

A' magyar utak porosságáról is igen nevezeteselek, ámbár e' tekintetben Budapest utcái az egész ország útjain kitesznek . . . Illy poros útakon legjobban jár, ki szél ellen halad, ha tud és mer küzdeni az akadályokkal; ámbár köztünk igen sok ember van ollyan, ki örömet hagyja szemét, száját porral tele hintetni, csak hogy szél és egyéb akadály ellen haladnia ne kelljen.

Mikor hajdan némelly magyar ember útra szándékozott, három hétig készült, egy napig utazott, és ismét három hétig pihent utána. Az első három hét alatt mindennap elmondta néhányszor magának és övéinek: majd indulunk h o l n a p! a' másik három hét alatt pedig pihenése helyén színtannyszor ismételte: majd vissza-indulunk holnap! 'S e' szokás aztán annyira átment minden tettebe, hogy bármit kellett legyen végeznie, legörömelebb csak azzal szerette biztatgatni magát: majd megteszszük h o l n a p!

Ha gyorsaságra 's haladásra szólították fel a' kényelmesen dohányzó öreg urat, felelete csak az volt: majd holnap! — Ha az ifjút tudomány szerzésére, műveltsége gyarapítására biztatták, ő is csak biztatta biztatóit: majd holnap! — Ha valaki igazságot, vesztett jogokat keresett, azt kapta válaszul legkönyyre: majd holnap! — Ha szerelmet esdett a' leánykától, ekkor megtörtént ugyan, hogy az esdett kinsért megkapta, még ma, tüstént; de ha osztán szó jött a' hűségről, állhatatosságról, ismét csak a' régi felelettel kellett beérnie: majd holnap! — Ha szó volt, a' magán érdekek háttérbe tolásáról, a' hazaszeretetről 's annak tettei hűszolgálatáról, milly sokszor

lehetett a' szomorító szót hallani: majd holnap! — Munkálni kellett és egyetértve 's buzgóan összetartva a' közjó előmozdításában fáradozni? majd holnap! — Pártolni volt szükség tudományt, művészetet, ipart? majd holnap! — Szabályozni kellett folyamokat? rakni jó utakat? építeni becsületes hidakat? 's mindezekre áldozni valamikét abból, mit a' hon adott, 's az ohajtott jó elérésére adózni? majd holnap!

'S milly sokáig tartottak az illy szomorú idők, melyekben ma semmit tenni nem akaránk, hanem mindent holnapra halasztottunk! melyekben a' jelen boru ellen csak a' jövőendő derüvel kecsgettünk magunkat! erre fájdalmas visszaemlékezni, mert az ember azt gondolhatná, hogy ezen holnap olly távol van rejtve a' jövőendőben, hogy azt elérni soha nem is lehetend. — Sokáig nem volt egyebünk holnapunknál; de ma már, hála Istennek, nekünk is felviradt a' mai nap!

Felviradt! ámbár megáldott az ég bennünket fontolva haladókkal, kik még most is eszélyesen tudják a' mát a' holnaptól megkülönböztetni, 's mindegyiknek megadják magáét az osztó-igazság szerint. . . Az osztó-igazság, mellesleg mondva, azon neme az igazságnak, melyet gyakorolni a' magyar embernek igen sokszor volt alkalmá, 's olly jó sikerrel gyakorolta ezen munkálatot, hogy mindent elosztván, magának sokszor nem maradt semmije. Az osztó-igazság olly dolog, melyet a' ki gyakorol, igen sokat kell neki különféle kezekbe szétosztani, hogy végre önmagán győzdjék meg a' régiek azon hitének valósága felől, miszerint az igazság meztelen.

Igy osztják fel igen sokan dolgaikat a' ma és holnap közt. Ha kérdezzük p. o. a' fényvágyas férfit: akarsz-e magasra jutni honfitársaid közt? a' felelet bizonyosan az lesz: akarok, és pedig ma, tüstént! 'S akarsz-e — kérdezzük tovább — e' cél elérésére valódi fényes éshazafias tetteket vinni véghez? Majd holnap!

Ha kérdezzük a' nőt: akarja-e, hogy férje gondosan és hűn betöltse szíve minden kívánságait? Akarom — fogja mohón felelni — töltse be mind, tüstént, még ma! 's ha továbbá kérdezzük: akar-e mindent hűn teljesíteni, mi egy illy kedvezni mindenkor kész férj boldogítására megkívántatik? Majd holnap!

Akarod-e, — kérdjük a' nagy reményű fiatal magyar író, — hogy irodalmunkban tisztító, útbaigazító, oktató kritika uralkodjék? nevezetesen: hogy ez vagy amaz írótsárad gyöngé munkái megbíráltassanak? Akarom — fog hévvel felelni — csak rajta, tüstént, még ma! 'S eltűröd-e, — folytatjuk kérdésünket, — hogy e' szigorú bírálatok tenmagad gyöngé művein kezdessenek meg? Majd holnap!

'S hány ezrével lehetne még azon dolgokból előszámlálni, melyeknek ha kedves oldalaival kínáljuk meg az embereket, számtalanán fognak felénk lelkesedéssel kiáltozni: ide vele, tüstént, még ma! ha pedig ugyanazon dolgok fáradságos oldalaira mutatunk, elcsüggedve fordulnak el, 's reményvesztetten mondják: majd holnap!

A' ma és holnap valóban igen nevezetes két nap, a' tegnapi már annyival is kedvesebb, mert ez csak volt, 's köztudomás szerint: voltért a' zsidó sem ad semmit, 's tán épen ő legkevesebet, miután alig van köztük más ember, ki olly nagyon meg tudná fontolni: miért adjon valamit, sőt e' fontolást sokszor annyira viszi, hogy ha tegnap egyet adott, ma már kettőt kér, holnap pedig hármat fog követelni érte.

A t e g n a p az emlékezeté, a' ma az életé, a' h o l n a p a' reményé. . . Három nevezetes pont életünkben, melyet ha leéltünk, csak azon nagy pont, vagyis nyugjel, marad aztán hátra, melyre a' sirásó kapával hánysa a' porzót.

Boldog, ki tegnapiját úgy élte le, hogy reményeiben soha sem kívánczik szebb évek után, mint minőket emlékezetében tart fel a' multból. Boldog, kinek holnapában olly szép reményekre van kilátása, hogy örömeit nem kénytelen a' multnak emlékeiben keresni. Legboldogabb, kinek mája olly életűdvöket nyújt, hogy sem

tegnapja emlékei után nem sovárog, sem a' holnap reményei után nem kell ábrándoznia.

Szomorú dolog az emberi életben, hogy a' mának becsét olly kevesen tudják valódiilag felfogni 's kínálkozó élveit szedegetni . . . Az ember mindent jobban tudhatna, mint tud, czélszerűbben tehetné, mint teszi, gyümölcsözőbben használhatna mint használja; az ember általában a' 'hatás'-nak és 'hatés'-nek nagy barátja, a' mi nagyon tanúságot tesz azon állítás mellet, hogy igen soknál a' gyomor a' cselekvés főrugója, mert gyomrunk készit mondani: *i h a t n á m, e h e t n é m.*

Milly jó alkalmam volt tegnap jót tenni, szépet élvezni, igazat hirdetni, — mondja sok ember bűnbánólag, — 's nem tettem, nem élveztem, nem hirdettem. Oh, ha ez alkalom ma volna előttem! — mondja továbbá; pedig ma is ugyanazon alkalom nyílik előtte, de ő mit sem tesz, mert gonosz szelleme titkon sugdossa fülébe: majd holnap!

A' h o l n a p kedves kilátásokkal kecsegtet, — szól ismét más alkalommal; — de mit ér kilátom a' távolba, melyet tán el sem érhetek? oh, ha ma bírnék e' kilátásokkal, milly boldog lennék általa! . . . Szegény ember! ki a' mát használni nem tudja, hasztalan élte a' tegnapot, temesse el reményeit a' holnap felől.

Az ember, kit jó nemtője élni-tudással látott el, nem hivatkozik a' tegnapi, nem a' holnapra; a' mában van számára minden központosítva; ma törekszik boldogítani másit és magát, mert tegnapja már sirban nyugszik, holnap pedig ő nyughatik a' sirban — azon egyetlen helyen, hol örökös jelen van, hol nincs többé múlt és jövő, hol ha fölébred is (s jámbor temetkezési intézeteink keresztényileg gondoskodnak azon kétségkívül öröndetes mulatságról, hogy némely ember itt is fölébredhessen), 's élni kívánna, mit az életben nem tudott, cselekedni akarna, mire az életben gyáva volt vagy rest, egy sirjel áll felette, mely gúnyosan kiáltja a' későn ébredőhöz, a' későn élni akaróhoz: majd holnap!

A' szentírás azt tanítja: a' holnapról ne gondoskodjatok. Minden esetre bölcs oktatás, mert az embert elvonni iparkodik mindattól, mi bizonytalan jövődő körébe tartozik, hogy annál szilárdabbul és munkásabban ragaszkodjék a' jelenhez 's töltse be annak kötelességeit; ámbár vannak köztünk emberek, kik a' szentírás oktatásán is képesek túltenni, 's nemcsak a' holnapról, hanem a' mai napról sem gondoskodnak, 's csak a' tegnap és a' múlt idők dicsnapjának verőfényén szeretnének melengeni, mert előtők a' magyarnak mind jelenje, mind jövődője csak multjában van központosítva, 's így azt vélik, hogy ha a' tegnapot elegendő dicsőítő szavakkal illeték, már minden kötelességnek eleget tettek 's joguk van, a' mai napot puha pamlagon heverve tölteni, a' holnapot pedig a' jó Isten gondoskodására bízni.

Mikor Isten a' világot teremtette, nőt és férfit teremtett, teremtett azon felül gazdag és szegény embert, 's ezek közt magyar embert is. Elosztván köztök az időt, mondá a' magyarnak: tiéd legyen a' tegnapi nap, élvezd a' multak emlékét őseid dicsőségében. Aztán előhitta a' nőt és férfit, 's a' mai napot ajándékul adá nekik, azon bőkezű toldalékkal, hogy ha jó magot hintenek el életök mezején ma, fáradságuk érdemlett édes gyümölcseit a' messze jövőben is élvezhessék. A' gazdag urat úgy ajándékozá meg a' mával és holnappal, hogy ma tehesse meg minden követeléseit, mellyekkel az élethez és embertársaihoz járulhat, a' holnapra pedig, viszonzás fejében, ígéreteket adjon embertársainak, a' mennyi tetszik. Végre előintette Isten a' szegény embert, és mondá neki: Nesze semmi, fogd meg jól! 'S azóta köztünk a' szegény embernek semmi baja, azaz: minden baja onnét ered, hogy semmije sincs, a' mi kétségkívül nagy könnyebbségére van, mert megőrzése legkisebb fáradságba sem kerül; 's valóban sok oldalról barátságosan gondoskodnak róla, hogy a' szegény ember e' semmin kívül valami mást sajátjaul meg ne foghasson.

A' ma egy gazdag kincstár, mellybe egyik oldalon, az ajtón, az emlékezet

virágos mezejéről lép be az ember, a' nélkül hogy tudná : hogyan, miképen ; a' másik oldalon, az ablakon, kecsegtető kilátások nyílnak belőle rejtélyes jövő-dőre. Egy némellyik oda áll az ajtóhoz, melyen betért, 's búsan lehajtva fejét, gondolkodik a' t e g n a p tapasztalt keservekről, vagy vigadozva örvend leélt örömeinek ; egy másik az ablakhoz megy 's a' h o l n a p aggasztó rémeivel gyöttri képzeletét, vagy tarka reményeivel szerez magának ábrándos örömeket ; míg igen ritka, ki ajtót és ablakot elhagyva, eszélyesen körülnéz a' gazdag kincstár belsejében, 's úgy élvez mindent, a' mi benne van, hogy az eltöltött időre mindig örömmel emlékezzék, 's tartós becsű kincsekkel lássa el magát a' jövődőre.

Ha valami követelni valónk van, azt közönségesen ma iparkodunk megkapni, 's e' részben sokszor sem az utánajárást, sem a' zaklatást nem kiméljük. Ha mi emlékeztetünk valamely tartozásra vagy tett ígéretre, igen gyakran a' tegnapi hivatkozunk, 's azt mondjuk felőle : régen volt az, tán nem is igaz volt ! vagy pedig még tovább biztatgatjuk türelmes embertársunkat 's azzal vigasztaljuk : majd holnap ! Világos ebből, hogy mi az időnek igen bölcs felosztói vagyunk, a' mennyiben minden saját illetőségünket a' mai napon szabjuk ki, a' másokét pedig a' tegnapi utalványozzuk, vagy a' holnapra halogatjuk ; 's épen azért nagyon hasznunkra szolgál, hogy a' tegnap és a' ma 's a' holnap közt egy-egy éj van közbeszöve, melylyen alszunk és álmodunk : az elfogadott jót sokszor elálmodjuk máról tegnapi, értte tartozó hálánkat pedig máról holnapra, mindaddig, míg a' tegnapi és holnapról nagy megnyugvásunkra egészen megfeledekezünk, 's ha valaki egyik fülünkön emlékeztetőleg kiált be, a' másikon kibocsátjuk a' kellemetlen hangot 's ásitozva szólalunk fel : majd holnap ! majd holnap !

H i a c z i n t.

VÁCZ A' MINT VAN.

T á j- és n é p i s m e r t e t é s ü l.

Ugy hiszem, nem teszek érdektelen dolgot, midőn e' nevezetes helyet, melyről a' régi időkben Bonfin és Thuróczi olly különös eseteket r e g é l t e k (nem hibázok, ha így fejezem ki magam, mert bizony erős volna mindazokat el hinni, miket ezek Vácztól beszélnek) ; később a' tudományos gyűjteményben n. t. Nagy-Imre, akkoron siketnéma intézeti igazgató, utóbb pedig az 1835-dik Váczmegye névkönyvében ft. Medgyesi János, volt püspöki titoknok 's jelenlegi váczai kanonok urak elég terjedelmesen irtanak — most, midőn a' gőzhajó és vasúti közlekedés által egy egészen új élet 's virágzása korszakának néz elébe, a' feledékenység homálya alól kiemelve, habár csak rövid vázlatban is érintem.

V á c z nak fekvése minden tekintetben annyira meg van áldva a' jövőté természet adományival, mikép méltán számolhat azon szép jövődőre, miszerint honunk nevezetesebb városainak egyikét teendi, 's hogy átalakulási korszakának órája közel van, azt kedvező körülményei nyilván hirdetik ; csak egy olly nagylelkű 's nemesen gondolkodó püspöknek kinevezése, 's V á c z ujjá van teremtvé !

Folyó évi összeírás szerint, Vác városát 13,110 lélek lakja, nevezetesen : 11,738 kath., 965 ref., 131 ág. v., 64 görög és 212 zsidó ; a' szaporodás néhány év óta csak ez utóbbiaknál feltűnő, mert egy pár évvel ezelőtt alig volt 51 — Az itteni közönséges nyelv m a g y a r, ámbár a' németet is nem ritkán lehet hallani, főleg műveltebb körökben, hol azt inkább affectálás, mint szükségből ejtik, — és a' német kézművesek osztályánál.

Ha aránylagosan számítunk, a' váczí uri rendűek és tisztesbek száma 13,000 népességhez képest nem kevés, 's így ezen körülmény is kecsgetti fentebbi állításmat, mert ugyan ki is kételkednék abban, hogy egy virágzásnak indult várost azok, kik keblében vannak 's elég fogékonyak a' század szellemének követelését megérteni, a' kínálkozó alkalmat megvetve, tehetségök szerint előmozdítani ne buzgólkodnának? Mi az anyagi erőt illeti, ebben sem fog hiányzani, mert V á c z olly érdemesegyeneket ápol keblében, kik mindenkor képesek a' közügyért áldozni és csak példa kívántatik, mit követni bizonyosan nem mulasztandnak.

A' társalgásra nézve ohajtható volna, ha a' tisztesbek és uri rendűek legalább a' középrendűekkel, kik alatt a' kereskedőket és előbbkelő kézműveseket is értem, jobban összetartanának; mert ez által valamint a' szellemiség kifejlődésére nagyobb alkalom nyújtatnék, ugy az anyagi jólétet ígérő tárgyak kivitelében összesített erővel sokkal több előmenetelt tehetnének. Kitérés és összetartás azon jötevő eszköz, melly mindent létre hozhat, midőn szétoszlott erő mellett a' legszentebb ügynek is megbuknia kell; példa erre az itt egy pár évvel ezelőtt létesülőben volt kisdedovó intézet, mellynek alapjára már szép összeg pénz volt ajánlva, mellynek nagyobb része azonban a' közbe jött egyenlenség miatt — az üdvös indítvány elenyészte mellett — a' b.-gyarmathi kisdedovó alaptökéjéhez vándorlott. — Bocsánatot kérek, hogy e' sajnos esetet kelle például felhoznom, de nem tehete róla, ezzel tartoztam azoknak, kiknek szíve vérzett 's talán még most is fáj, hogy Vác érdemes hatósága csupán a' vélemények meg nem egyesíthetése miatt, azon szép összeget kebeléből elszalasztá. — Egyébiránt igazságtalan volnék, ha meg nem említném, mikép vannak esetek, hogy a' műveltebb osztálybeliek is találhatnak olykor barátságos időtöltést a' középrendűek multságiban; ilyenek a' farsangi tánczalmak, és nyáron át a' lövöldében adni szokott társas multságok. — Barátságos ebédek, estélyek, vagy névünnepek előestéi ritkán tartatnak 's ezek is többnyire csak az atyafiság körében; de a' sz. Rókusi és Márianapi búcsuk majd minden háznál, midőn számos vidéki vendég foglalja el a' dúsan terített asztalokat.

Kereskedők, 's ugy nevezett fűszerárusok olly nagy számmal vannak a' népesség arányában, kivált a' nagy piac környékén, hogy az ember méltán csudálhatja, miszerint a' csőd olly igen ritka eset szegényeknél — 's mind e' mellett becsületesen megélnek.

A' népesség legnagyobb számát teszik a' kézművesek, kiknek egy harmadát a' műveltebbek sorába méltán lehet betudni; készítményeiket habár kitünő jelességűeknek nem is, de mégis a' célra eléggé megfelelőeknek mondhatni; a' finomabb kézművesek iparkodási ösztönéből sokat levon azon körülmény is, miszerint az uri rendűek nagyobb része a' közel Pestről látja el magát a' szükségességekkel, nem vevén figyelembe, hogy nagy városokban inkább szemre, mint tartósságra dolgoznak. A' magyar kézművesek közül sokan nyár által családostul földmunkával is foglalkoznak.

Ha Vácznak azon állását tekintjük, miszerint kebelében nagy számmal vannak a' valláshirdetők és erkölctanítók, más részről pedig, mikép lakosai hajózás és fuvarozás alkalmával a' tisztességesb egyénekkel gyakori érintkezésbe jönnek: azt lehetne következtetni, hogy nemcsak az alsóbb rendű kézművesek, hanem a' köznép is, állásához képest elegendő műveltséggel bír; pedig fájdalommal kell megjegyeznem, hogy káromkodóbb, gúnyolódóbb 's durvább népet alig lehet találni a' váczí pórnál, ezen aljas jellemök annál inkább érdemel megrovást, minél világosabb, hogy ezen durvaságot korántsem szellemi kifejlődési hiány, hanem bizonyos sajátságos elbizottság és az erkölctelenség teszi, mellynek főokát alább fogom megérteni. Egyébiránt valamint mindenben, ugy e' részben is vannak kivételek, mert meg kell vallani, hogy e' felrótt hibát az eltesbeknél már nem annyira lehet tapasztalni, sőt némellyeknél örömmel vesszük észre, mikép ők maguk is azt átlátva, iparkodnak gyermekeiket illedelmesebb viseletre ébresztetni. — Mi azonban a' munkásságot illeti, e' részben

mindkét nembeliek dicséretre méltók, mert míg a' férfiak a' gazdaság körül, vagy hajózás- és fuvarozással foglalkoznak, addig a' nők, házi foglalatosságuk mellett, kenyérsütés vagy más aprólekos kereskedés által iparkodnak valamit beszerezni, 's csak a' legszegényebb osztálybeliek szorulnak napszámbani munkával keresni élelmüket. — A' polgári társaság legfőbb boldogságának tényezője levén a' béke és egyetértés, e' részben valamint a' műveltebb osztály, úgy a' köznép is igen szép vonását adja a' vallásbeli türelemnek, mert alig lehetne esetet felhozni, hol egyenetlenség- vagy egymás iránti idegenkedésre a' vallás különsege nyújtott volna alkalmat; sőt inkább nem ritkán lehet tapasztalni, hogy a' katolikusok nevezetesebb ünnepeit a' reformatusok is megülni szokják.

Közmulatságokat a' vácziai nyáron át leginkább szabadban tartanak, jelesül pedig az előbbkelő közönség naponta, de különösen vasár- és ünnepnapokon a' lövöldében nagy számmal jelenik meg. E' díszes hely, a' város keletrészen, közel a' hétkápolnához, kellemes fekvésű 's nem csekély kiterjedésű téren áll. 1836-diki új életét főleg a' közkedvességű B. K., káptalan Vác várososa számos évi derek bírájának köszöni; több nagylelkű pártolók által támogatattik, kik között főhelyet méltán igényel G. K., váczii kanonok ur, ki néhány év előtt szíves volt tulajdon költségén egy számos évig szükségelt kútat igen díszes alakban kiállítani, mely kedves italu vízzel enyhíti a' mulató közönséget. A' lövészegylet, e' nagy jótékonytságot méltányolva, azt egy a' kut közelében befalazott márványon, hálás érzete nyilvánításával örökíté. Ugyanezen férfiu, kinek Vác több jeles tetteiért lekötöztetve érzi magát, legközelebb ismét az itt levő tekeasztali szobát ujonnan kifesteté; a' társulat pedig, hogy e' kedves helyet még inkább érdekessé tegye, különféle czélszerű ujtásokat tön, melyek közt kiemelendő a' löház előkertjének angolmodoru elrendezése; mely után a' derek egylet méltán számolhat vidéki látogatókra is, kivált ha a' várva várt vasúti közlekedés használatba jövend. De, kérem, a' fekete táblát ne függeszszék ki többé, mert ez sok becsületes vendéget is elidegenít . . .

A' középosztályból alakult szeglövészegylet a' városi serház kertjében mult évben egy díszes alaku nyári mulatóhelyet készítettett, hol szinte vasár- és ünnepnapokon számosan szoktak megjelenni. Egy másik szeglövész-társulat is van a' 'korona' című vendéglőben, csupa kézművesekből álló.

A' nőnemnek kedvező helye a' hétkápolna, ide sétálnak naponta korán reggel, de leginkább ünnepnap délutánokon; hol rendesen istenszolgálat tartatik.

Az alsóbb rendű kézművesek és köznépi fiatalság Vácztól félórányi távolságra eső cselőtei pusztá csárdában keresi, 's találja nyári mulatóhelyét. — Némelyek a' közel szigetekbe, vagy Dunántúl levő révi korcsmába mennek mulatni; azon urirendűek pedig, kik zöldbe kíváncznak, a' gyönyörű fekvésű szomszéd verőcsei vadaskertet 's ezt díszítő Migazzi-kastélyt keresik fel. — A' vasúti közlekedés által ez is sokat fog nyerni érdekében.

Telen sokkal unalmasabb a' vácziai állapotja, mert az egyetlen, nem is rég létező 'társas kör'-ön kívül, alig van itt olly nyilvános hely, hol az időöltés evés-ivásból ne állana. Maga a' 'társaskör' is eddig olly szűk helyre volt szorítva, hogy az olvasó szobában alig férhete meg hús egyén, míg a' mellékterem, ha annak szabad nevezni, kétszer annyinál többet nehezen fogadhata szűk keblébe 's e' miatt a' nem dohányos, világért sem maradhatott benne. Kezdetnek azonban ez is jó volt, 's reményleni lehet, hogy a' lelkes társulat az egyének szaporításával mind a' hely kényelme, mind pedig az eddig nélkülözött könyvek beszerzésében czélszerűen fog intézkedni.

Vác az anyagi jólét tekintetében inkább gazdagnak, mint szegénynek mondható; mert ámbár népességéhez képest kevés szántóföldekkel bír 's ezeknek is nagyobb része homokos és szomju föld levén, gabonatermése a' fogyasztási szükségre nem elegendő: mégis ezen hiányt eléggé kipótolja Duna melletti kedvező fekvése 's

azon könnyű keresetmód, mely mind a' szekeres, mind pedig a' gyalog munkásoknak folytonosan kínálkozik. Tudjuk pedig, hogy a' hol a' parasztnak keresete 's így pénze van, ott az ur 's kézműves is könnyebben jut hozzá . . . Van egyébiránt Vácznak elegendő szőlőhegye, mely a' nagyobb birtokosoknak még mai napig is — ám-bár a' borivás a' felsőbb osztálynál divatból kijött — szépen kamatoz, a' szegényebb sorsuak kenyérkereset-ágának pedig nagy rovatját teszi; sőt a' váci köznép nem is elégséges azoknak bemunkálására, mely okból a' nagyobb szőlősgazdák kénytelenek a' körvidékről ide csődülő napszamosokat felfogadni. A' váci bor tartós, jó ízű 's kedves zamatu — minél régibb, annál kellemesebb italu; gyümölcs vala-mint a' szőlőhegyeken, úgy a' városkörüli kertekben bőven terem, mellyel a' nők nagyban üznek kereskedést, hajókon szállítván azt le Pestre.

Legelő szűke miatt többnyire csak a' jobbágyok bírnak szarvas marhák- és lovakkal, míg a' zsellérek majd mindenike szamarat és kecskét tart; a' vasuti munkát óta azonban számosan felcserélték a' szamarakat lovakkal 's így, mint talyigások, szép keresetnek örülnek.

A' váci köznép viseletét nem lehet ugyan fényűzésnek itélni, habár a' nőnem az egyszerűséget túlhaladja; de ez is csak ünnepnapokon történik, midőn selyem vagy más drágaszövetű nődolmányba, szerfelett bő, divatos kartonszoknya-, selyem kötény-, harisnya- és fekete cipőkbe öltöznek; menyecskék fehér vagy fekete csipkés taréjos főkötőt viselnek, hajadonok pedig széles selyem szalagokba fonva, lelógva hordják hajukat. A' férfiak sötétkék posztóból viselnek egyszerű magyar öltözetet, mellyhez kordovány-csizma, 's perge kalap egészítik ki a' fiatalabb koruak kellékeit.

Uri hölgyek, állásukhoz képest díszesen öltöznek, fényűzés a' középrendűeket inkább bélyegzi; különösen feltűnők a' kézműveikkel felhagyott néhány haszonbérő 's vérszopó fuvarosok nejei, kiknél azonban csak ünnepnapokon váltja fel a' folytonos pongyolát a' pipere, mert azt tartják, ki mindig szép, soha sem szép (?). — Mi a' váci nőnemnek külsejét illeti, valamint az uri, úgy a' középrendűeknél nagy számmal lehet igen kellemes képű és szabályos termetű hölgyeket találni; póroknál is sok szép arczu hölgy találkozók, mit sok pesti arszlán, kik fehér cipőkat szoktak tőlük vásárlani, is igazolhatna; de a' termet többnyire hízásra hajlandó. Miveltebb osztálynál sok deli termetű és csinos képű férfiak találkoznak; pórférfiak pedig többnyire zömök termet-, erős alkotás- és egészséges arczbőrrel bírnak, mit a' folytonos jó légnek lehet tulajdonítani. —

Ennyit Vác lakosairól; most néhány vonást még a' beligazgatást és magát a' várost érdeklőleg. (Vége köv.)

APRÓ DARÁZSOK.

— Valaki azt az észrevételt tevő, miszerint ámbár a' versenyfutó lovak híres ősköztől származnak, mégsem becsültetnek, hacsak s a j á t jeles futásuk által nem szereznek magoknak érdemet. — Fiat applicatio!

— A' lóversenyi díjak közt k a r d is szokott lenni — 's mégis gúnyosan említék szomszédaink, hogy L i s z t-nek kardotadtunk: mintha bizony Lisztnek futásai nem érdemlenék meg százszorta jobban a' kardot, mint egy ló futása.

— Ezután a' pesti bérkocsisok is fognak minden évben egyszer a' p á l y a - d i j é r t 's mindennap a' g o r o m b a s á g b a n versenyezni.

— Furesa, hogy némelly főuraink magyar lovaikat i g á b a szorítják 's terheket huzatnak velők, midőn angol lovaikkal a' lóversenyeken parádét csapnak; de

— Midőn valaki azon csudálkozik, hogy a' mészárosok olly könnyen boldogulnak; más valaki azt mondá, miszerint ez igen természetes, miután a' z s i r n a k bővében levén, nem sokba kerül nekik — a' k e n é s.

— A' lóversenynél a' futtatók megmászáltatnak, 's illyenkor aztán mindig több tekintet van arra, ki k e v e s e b b e t n y o m, mert ennek kedvéért a' másiknak s u l y á t — devalválják.

— Micsoda különbség van a' d r á m a- és l ó - verseny közt? Az, hogy itt csak a' legjelesebb lovak, amott pedig többnyire ollyan drámák a' d i j n y e r t e s e k, mellyek — m e g b u k n a k!

— Sok szegény 'jokey' szegte már nyakát lóverseny alkalmával: pedig nem olly bajos ám lovakkal versenyezni, mint — szamarakkal.

— Micsoda hasonlatosság van némelly arszlánnak l o v a és h i t e l e z ő j e közt? hogy mind a' kettőt — h i á b a n f u t t a t j a.

S a s I m r e.

— Miben különbözik a' prókátortól a' nadály? Ez csak egy embert szívhat egyszerre.

— Hazánkat meglátogató némelly külföldiek hasonlítanak a' kis gyermekekhez. Ezek ugy mint amazok, a' kutba, mellyből tiszta vizet ittak, köveket és szemetet hánynak.

— Micsoda hasonlatosság van a' pénz és lélekismeret közt? Mindkettőn lehet hivatalt szerezni.

— Miben különbözik az orvostól a' halál? A' halálnak nem fizetik meg fáradtságát.

— Miben hasonlít a' t a r k a l ó a' magyar nemeshez? Egyik sem fizet vámot.

— Némelly emberek elyei és a' juhászhunda abban hasonlítanak egymáshoz, hogy mindkettő kiforditva is használható a' körülményekhez képest.

— A' színházi helyeknél és az é l e t b e n minél magasabbra emelkedik az ember, annál kevesebb áldozathá kerül.

T ü s k e B o r o n a.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

MISKOLCZ, jun. 5. 1846. Percz percz után repül felettem, a' jelen multtá siet átalakulni képzetemben, hogy mint a' hernyóból selyemtetetője szálain áttörve, pille váljon belőle, szárnyain a' visszaemlékezés varázsfényeit tündököltet; 's én ott ülök, gondolatim erdejében elmerülve, egy magam teremtetten világban, mellynek minden lépten változó tájait — ezerféle színekkel, a' fény és árny szeszélyes elhín-tésivel, a' mint öröm vagy fájdalom chaoszába mártá ecsetét képzetem, — csak árnyalakban adnom is, mert olly tűnények, — eröm hiányzik. Az éj órái öröklük egymástól az időt, 's ércz hangjok, mellyel jelentik, hogy örökségüket hirtelen elpazarolák, lassanként elrezege az éj mela csendiben, önkénytelenül költve fel a' gondolatot, hogy sorsunk, ha szempilláinkat az örök álom lezará, az övével olly rokon; avvagy több-e a' sirban felejtettnek emlékezete, mint az óra hangjának lassan elhaló utórezgése, mint az elhervadt virág bucsúillata? Kívül a' hold hinti kedves világát, mellette egy kis csillagka fut, mintha fényttestéből elszakadt kisdéd lenne, vagy angyal szem, melly örökdi felette, hogy pályáját hiven lejárja; az ég mennyezetén szakadozott felhők uszkálnak, szeszélyes árnyékok — mint valamelly óriás kísértet — nesz nélkül vonul át a' néptelen téreken, lassanként csoportosulnak ok a' hold körül, 's ködszárnyaik ölelésétől lehervadnak arczáról a' fény rózsái. — Hogy még

az égi világosság sem lehet irigyek nélkül! — Szobámban bent egy gyertyaszál viraszt rövid életű gondolatim halottas ágyánál 's a' nyitott ablakon át besuhant szellő lágyan ingatja bágyadt lobogásu világát, az éjnek poezise, egy pille, mindig kisebb, kisebb gyűrűkben szárnyalja azt körül, míg végre a' láng csókja véget nem vet a' rövid szerelmi édelgésnek. Szegény pille! nem tudta, hogy a' világosságot ölelnünk nem lehet, mert eléget, — belenézünk nem, mert megvakít. Kint is fény, bent is; ott hold, itt — gyertyafény! mintha a' szeretet jelképe volna mindkettő, amaz az emberisége, mely milliókkal osztja meg sugárait, emez az önzése, melynek elzárt világában csak egy részesül; — mégis szeretet neve mindkettőnek, mégis világít mindkettő. Oh, de keblünk mégis olly setét, ki derít annak titkára világot? mint koromsötét éjre az ég villáma, úgy vet erre percznyi fényt az ész szikrája, hogy lássuk, mikép benne érzelem- 's gondolatárból szőtt chaosz tanyáz, melyet a' sors azért bűvölt be lelkünk mélyibe, hogy mi nem bírva belőle teremteni magunknak egy világot — a' boldogság világát, a' nagy mindenség teremője mellett erőnk végeessége, önsemmiségünk érzetében eltörpülünk. Mit is tehetünk mi törpe faj, mit bírnánk mi teremteni? egyedüli teremő erőnk a' képzelet 's mit tud ez? reményeket hint a' vándor utára, melyeknek sorsa, mint tövétől elvált virágé, hamar elhervadni; mit tud egyebet, mint vágyaink rózaszin párázatára — laterna magicáján — kedves, olly kedves, de ah, tűnékeny képeit idézni fel barátság- 's szerelmeknek?

Igy fűzém gondolatimat mindig tovább-tovább, — de leirhatnám-e mindazt, mi agyamon átvillant? ki tudná lerajzolni a' felhőket is, melyeket a' sebes szél hajt át láthatárunkon? hát még a' gondolatot! hisz ennek röpte mérhetetlen, mint a' nagy ocean beláthatatlan tüköre: — egy közel clajfa nyugotról társainak távol hazájába Hellas Tempeje felé lehellé illatsohaját, ez 's a' kedves éj csende, melyet alig zavart meg egy-két elkésett kalandor lépteinek zöreje, 's egy távol csatogány dala, érzékeimet lágy merengésbe ringatá: gyertyám fényét apránként elbágyasztá a' korány szürkülete, 's én ellenállhatlan vágyat éreztem odahagyni szobám szűk falát, 's kimenni a' természet szent templomába. —

Még rezgett a' váló éj bucsúkőnye virágkedveseinek nyílt kelyhében, mire felértem az avas tetőre; a' csillagok már elhamvadtak, csak maga Hesperus fénylett még 's ez is eltűnt végre a' hajnal ölelő karjai közt; a' reggel hűves szelölője kezde majd játszani halántékim körül, 's a' távol keleten egyes fénysugárok csipkézék a' hajnal biborpalástját, 's lassanként a' nap is felmerült, és kibontakozék előttem a' vidék, ismert, de megunhatatlan bájaival; szerettem volna egy lelkesült költőt magam mellé, hogy méltólag megénekelje, én leírni sem merem, — egyszer gyenge tollal megkísértém, de akkor tél vala a' természet, halottas szobája volt a' a' vidék, 's most — a' tavasz mennyasszonyi ágya; és im alig merült fel bennem az ohajtás, teljesült is az: a' tavasz szárnyas dalnoka, odahagyva lomboktól ringatott nyugágýát, felszállt, fel mindig magasbra, 's a' kelő nap sugáriban fűrésztve szárnyait, hangicsálni kezdett; lefordíthatlan éneke mi volt egyéb, mint magasztos hálalhymnus a' teremőhöz, melyet néma nyelvünk nem bírna csak elrebegni is? Hálalhymnus! nem tudunk ahhoz mi emberek, ahhoz csak a' természet ért; lám, a' föld maga, midőn páráját küldi ég felé, mondjátok, ez nem hálájának fohásza-e? 's a' harmat, mely a' rét fűszálain 's az erdő lombjain rezeg, nem a' föld kristálytiszta hálakőnye-e? de mi, a' társaság teremttetjei, bebékőzva annak ezer szálu szövetébe, mint légy a' pók hálói közé, — hogy sorsunkat el ne kerülhessük, — vergődve mindég, mint amaz szabadság, úgy mi boldogság után, de mindig hiába, mindig, — mi csak panaszt tudunk, de nem hálát zengeni; 's midőn leginkább volna reá okunk, — midőn az örök nyugalom helyén pihenni tért küzdésben kifáradt lelkünk sárháza, ajkunk örökre zárva van, 's az égiek utolsó lehelletünkben egy élet le nem fizetett hálájáról nyerne — ki tudja,

tán be sem tölthető kötelezést, melynek határideje végetlen — az örökkévalóság; és midőn ezt gondolám, tekintetem önkénytelen a' temetők felé fordult, melyek a' természet e' tündérkertjében a' legszebb pontokon mint megannyi „memento mori”-k nyultak el, belőlök borongó emlékek köde szállt felém, 's egy könyet áldozék korán elhunyt szeretteimnek, 's köztök a' jó barátnak, kiből nemcsak én veszték, de a' honi szépirodalom is; — és ekkor fátyolozott szemem előtt bizonytalan alakokban folytak össze a' kifejező sírkövek: szegény halandó! — gondolám — hogy tiltakozik, hogy tesz óvást az örök semmiség, az örök feledtetés hatalma ellen, de hasztalan! óvásaidat nem veszi tekintetbe az idő, mely lassu méregként pusztítja el munkáidat; a' sírkereszt fája elrothad, a' gyenge kő elporlik, 's a' gránit, a' bércek szívéből elszakadt darab, még ez sem állhat ellent, — a' moh apránként elemészti rávéssett betűidet, és sírodhoz hű csak a' remény színét hazudó pázsit marad; ezt is elsárgítja majd az ősz enyészet hozó lehellete.

A g a t o c l e s.

SOPRON. Legyetek üdvöz körültekintő kedélyes atyámfiai! mert legközelebb lélekvidítólag világosítottatok fel arról, miben álljon az a' német humanitás, vendégszeretet és műveltség? P a v a n, jeles foghúzó tanár, remek ügyességgel, mint fogfájdalmak nemtője, világrészünk, 's honunk nagyobb részét, bántatlanul, a' nép áldásaitól kísértén beutazván, Sopronban áldástíntő vándorlásai véresen akasztatának meg. — Mi szolgált alkalmul az éjjeli vérengzésre? bizonytalan még; annyi azonban igen is bizonyos, hogy a' tanár, város közepén 4 mivelt rangunk igényelt rokon, illetőleg egy b é c s i nagykereskedő, egy helybeli gyógyszeres, és két szinte kebelbeli kézmíves p o l g á r o k által afrikai vadsággal félholtra döngönyöztetett, sőt épen a' hatóság kapujánál adatott neki, közhír szerint, a' legveszélyesebb törzsűzés. — Kell-e ide commentár? — A' nép azonban igen megható rokonszenvet mutat az élethalál kínjai között fekvő tanár iránt, folyvást számosan látogatván szállását, mintléte felől részvevőleg tudakozandók. A' vizsgálat alatti szabad-lábu bűnösöket pedig én kísérem figyelemmel, hogy a' városi igazságszolgáltatásról kellő ismereteket szerezhessenek. — A' „deutsches element” olly üdvös ovatossággal él, hogy az ujonnan betöltött rendőrségi hajduságra jelenkező magyarokból föl egyet sem vett, félvén a' bölcs tanács, netán külső színe legyen annak, mintha Sopron Magyarország-hoz tartoznék a' diplomáciai uton kívül is. Éljen az illy nemes gondolkozás! Ellenadagul jegyezzük meg, hogy derek kapitányunk hajdúját csakugynn csinos magyar öltönyben járattja, gunyára a' farkányos ivadéknak. — A' nemes tanács, ócska házát oda hagyandó, újabb szállás után lát. — Sopronban a' magyarokból is igen derekakkal találkozhatunk, mint a' kegyes olvasó tüstént meggyőződhetik. Bizonyos teins asszonytól, ki pedig egész a' süjtásosságig tösmagyar, kérdezém: gyermekét miért nem taníttatja magyarul? azt válaszolá, mert magyarul értvén, magyar könyvet olvasna, 's abból a' veszedelmes liberalismust megtanulva, mire sem kaphatna. Egy másik fő-főtablabíró pedig édes leányát azért nem taníttatja magyarul, mert ő maga németül törve beszél; illő tehát, ugymond, leánya okosabb legyen az apjánál. — Éljen sokáig, tettes nemzeti uram! — Ipar-védegyleti gyűlést is tartottunk volna, ha egy választmányi tag akar — de mert ő nem akart, maradtunk a' puszta szemlélésnél. — Bizony, uraim, kik fölketétek a' kolompot, kissé több erélyt, kitartást, következetességet, részvétet tanusíthatnátok, ha becsületszavatok nem amolyan vásári divatáru, — hanem örök értékkel bíró rendületlen valóság. — Az iparüző polgárság legszámosabban jelent meg, míg az aláíró urak alig lézengének vala. — No, de hát nem előbbre való-e a' Lomp, teke, kártya, fagyalt, séta, pipa, zöld, kávé sör estőbb illy féle soproni szokásos éledelek? Az ifjúság multkor szörnyet haragvók, mert kellek nem dicsérők meg. Helyreütendők ez országos hibát, legalázatosabb hódolattal mondják most, hogy igen bölcsen cselekvők, midőn emészto önbecsében gyűlés által hagyá meg dicsértetését; — midőn indulatos buzgósága e' sorok íróját

eretnekül megátkozá; midőn tudomány és emberiség-intézet növendékeihez illőleg Torma megdöngöztetésére esküvék; oh, ezek olly magasztosan ajánlatos és gyönyörrel méltánylandó műveltségi jelek, hogymég nem tartóztathatjuk magunkat, a' közönség előtt kifejezni, miként, ugy tetszik, mintha egyebet várnunk jogunk sem lehetett, bár közelebb ellenkező meggyőződésben valánk. — Isten önökkel, es soha ne feledjék, hogy felelemtelenül, természetéhez örökké hű, azaz: **nyers** marad a' **Torma.**

NEMZETI SZINHÁZ.

Junius 22-én: „Coriolan“, szomorujáték 5 felvonásban. Irta **Shakspeare**, ford. **Dobrossy és Egressy G.** — Azt mondják, „Coriolan“ aristocratiai tragödie... 'S ugyan miért? És melyik az a' személy, ki benne kiválólag az aristocratiai gondolkozás képviselőjének tartatik? Coriolan? Jó; Coriolan makacs, büszke, önfejű; Coriolanban nem legkitünőbb tulajdon az engedékenység, a' szerénység, az alsóbb rendűek iránti nyájás bánásmód. De... Coriolan nemes, harcias szellemű, hős férfiú... Coriolan megveti a' népet, mert saját magas szellemét végtelen távolságban látja felette röpdesni; nem áll szóváltásba a' szűk velejével, nem akar együtt tartani tanácsot a' rövidlátóval, mert tudja, hogy e' szóváltás csak hasztalan csevegés, e' tanácsstartás csak handabanda 's megannyi figura volna. De midőn a' hont vész fenyegeti, vész, mely a' nemzetet és a' népet egyiránt örvénybe dönthetné, Coriolan felövezi lágyékát, 's harczba száll a' haza védelmére, a' nép oltalmára, azon népére, mely iránt, mint hazája tényezője iránt, mindent közösen átölelő szeretet lángol keble belsejében. Coriolan védi harczban a' népet, mely békeben neki buzát természet és sarut varr. Coriolan nemes szíve minden érzetével szereti honát, 's szeretetét iránta magasztos tettekben mutatja meg. Coriolant keserű, a' legkeserűbb fájdalom lepi meg, midőn hazájából száműzetik. Coriolan a' nép a' legundokabb hálátlansággal keseríté, mely keblét boszúra lángolta fel; de Coriolan a' legengedelmesebb fiú, a' legszeretőbb férj, kiből a' magái iránti forró vonzalom még akkor sem aludt ki, midőn ezek mindent megtettek annak kioltására, 's bár bizonyos halált lát is maga előtt, megenged hazájának és feláldozza magát érte! Coriolan csakugyan aristocrata, azaz: egy a' legjobbak, a' legnemesbek közül. 'S mint ilyen van ő előállítva e' színműben a' legkiválóbb egyéniséggel: nemes, büszke, hőslélkü, daczos, gyöngéd fiú, hön szerető férj, gondos apa, bölcs tanácsadó. 'S mint illyent állítja őt élénk **Egressy G.** ur, kinek e' szerep legjobbjai közé tartozik, mert benne folytonos gondolkozáson és tanuláson alapult művészete egyénisége által gyamolittatik. — Nézzük végig röviden jeleneteit.

Először is a' nép ellenében lép föl. Itt látjuk őt büszkén, önérzettel teljesen és lenéző megvetéssel szólni azon utczai zajongókhoz, kik az éhség hatalmas ősztöne által hajtva, csoportokat képeznek 's a' senatust és Romát dorongokkal fenyegetik. Ellenökben Coriolan egész büszkeségét kitünteti; büszkesége haragra 's megvetésre tör ki, midőn hallja, hogy fenyegetési által e' nép szószólókat tudott magának teremteni; 's végre haragja gunyolódó 's csipős lesz, midőn a' volskok táborozása tudtul adatik, 's midőn keserű ironiával felszólítja a' lázongókat: Jertek tehát! hiszen virágozik bátorságtok. A' volksnak elég gabnája van. Kérlek, jöjjetek! — Azután látjuk őt mint hőst a' harczban Corioli előtt, mindenütt vitézül küzdve, mindenütt a' legnagyobb bátorsággal, bátorítva a' hanyatlókat, buzdítva az előnyomulókat, haraggal eltelve 's szitkozódva a' hátrálók iránt, vészt keresve 's halált hintve, az ellenség legvitézebbikével legbátrabban szembeszállva. E' harci jelene-
tek színpadunkon nagyon megrövidítve adattak. Igen kár. Midőn a' színháznak anyagi

ereje van, meggyőzni az illy esetben megkívántató előadásokat, ez erőt nem kellene kimélnie. Azt mondani, hogy a' ráfordított költséget remekmű előadása nem téríti meg, nem helyeselhető mentség. Miért türetnék a' nemzeti színpadon bő jövedelmeket hozó, de különben olykor semmi beccsel nem bíró, mutatóványok és látványok? Bizonyosan azért, hogy az azok révén bejött pénz izlést és műveltséget terjesztő remekművek illendő kiállítására fordíttassék, nem pedig hogy — nem tudni mi célra — megtakaríttassék. Szerény véleményünk szerint: a' legjobb gazdálkodás a' bevett jövedelemnek legjobb használásában, nem pedig félretevésében áll; mert a' nemzeti színház pénze sohasem hozhat jobb kamatot, mint midőn a' valódi művészet ápolására kiadatik.

E' harczi jelenetek után látjuk Coriolant, a' különben büszkét, szerénységében, igénytelenségében, haszonvágytalanságában; látjuk, hogy e' büszkeség mellett szívében a' leggyöngédebb indulatoknak van helye. Midőn dicséreteitől visszhangzik a' hadsereg, ő hallgatásra kéri mindnyájokat, mert a' harcban kapott sebei megújulva fájnak, ha rólok beszélnek; midőn a' zsákmány tizedrészével kínáltaik meg a' méltányló fővezér által, ő megköszöni, 's az osztályban nem akar kegyeltebb lenni azoknál, kik a' harcot csak nézték; 's csak egyet kér ki kegyül: hogy egykori gazdája, ki őt Corioliban vendégszeretőnek látta, a' foglyok közül szabadon bocsáttassék. De Coriolan elfelejté e' vendégszerető polgár nevét... De — akkor felejté el, midőn hona védelmében kapott sebei ájuláshoz közelítik őt, midőn miattuk ereje 's eszmélete elenyészik.

Gyönyörű jelenet a' következő, melyben Coriolant diadalmasan hazatérni látjuk, a' második felvonásban. Mennyi olvadekonyság e' hős kebelben, mennyi lágyság e' daczos férfiuban, mennyi gyöngédség, szeretet és tiszteletteljes ragaszkodás az anyához, elérzékenyülő szerelem a' feleséghez, bizalmas barátság az ismerősökhöz, 's a' mi mindezek közt, kivált a' büszke aristokratában, megjegyzendő 's egyszermind követésre ajánlandó: milly mély tisztelet és engedelmesség törvény és felsőség iránt, midőn házába sem akar térni a' harc fáradaimaiból megtért hős, mielőtt hódolatát a' senatusnak be nem mutatá. 'S mind e' szépség milly kevés vonással, mesterileg oda vetve, 's mégis minden szóban olly találó! A' nagy hőst ez oldalról Egressy G. ur meghatólag ábrázolá, 's találkozásá nevével, anyjával, baráti-val a' piacon hűn visszatükrözé a' költő gondolatait. — Ugyanazon szerénységgel, mellyet már említünk 's melly mindenkor csak nagyra hivatott férfiak tulajdona, találkozunk Coriolannal a' capitoliumban; e' szerénység büszkeséggel vegyes, az igaz: de minő büszkeség ez! midőn felszólal: mert inkább akarná, még egyszer gyógyítani sebeit, mint hallgassa, mikép kapta azokat! 's midőn a' fővezér tetteinek dicséretéhez fog, ő eltávozik. — 'S midőn e' gyöngéd érzelmeiről megismertük őt azok irányában, kiket becsül, tisztel, szeret; rögtön fölébred lelkeben a' meghajthatlan dacz és büszkeség, mihelyt arról van szó, hogy a' köznép előtt megaláznia kell magát 's koldulni szavazatát a' consulság elnyerésére, azon köznép előtt, melyért a' hős mindig kész harcba szállni 's életét kockára tenni, de mellyel együtt társalogni 's tanácskozni lelke undorodik. Azonban enged barátai kérelmeinek és tanácsainak, 's a' kéréstök öltönyével övezve, kiül a' piacra. Sajnálat fogja el lelkünket e' piaci jeleneteknél. Látjuk a' hős lelket minden idegzetében megfeszítve; látjuk, milly töméntelen küzdelmébe kerül kéroleg lépni fel a' nép előtt, és dicsekedni sebeivel; látjuk, hogy sokkal könnyebb volt neki Corioliban egyedül küzdeni egy fölfegyverzett város ellen, mint Romában könyörögni a' fegyvertelen nép előtt; látjuk, hogy ez legnagyobb diadala önmagán. Hogy e' jelenetet Egressy G. ur ismert jelességével játszotta, nem kell emlitenem. Illy lelki állapotok föstései kiválólag hivatása körébe tartoznak. Csak azon nyersebb hangot szerettük volna mással, szilárdval és megvetővel bár, de mégis simábbal, fölcserelni, melly Egressy G. urnál

valamint e' jelenetben uralkodó volt, úgy általában igen kedvencz hanghordása szokott lenni. Coriolan büszkesége nagy lelki erők öntudatának eredménye, 's ha már ő egyszer elhatározta magát, kérve lépni a' nép elé, bármily küzdelmébe kerüljön e' megalázódás, de bizonyosan épen e' büszkeség óvni fogja őt attól, hogy magát megalázva tudni e' néppel azon (hogy így fejezzem ki) paczkázó hang által, mellyen Egressy G. ur szólt, éreztesse. A' dacznak és büszkeségnek más hangja is van, 's olly férfinál, ki tehetségeinek és érdemeinek emelő öntudatával bir, nem vontatott az, nem metsző, nem illy szándékosan sérteni akaró. Miként a' költőből kivesszük, Coriolan humorteljesen, hol világosabb, hol rejtettebb gúnynyal beszél a' néphöz, mintegy játszilag és tréfálva a' fontos szerep felett, mellyel ez most büszkélkedik, 's ha mind ezekhez még helyzete miatti keserősége 's boszankodása járul, ezt komolyan mondja ki, leginkább ez alkalommal magánbeszédében; haragját itt a' néppel illykép éreztetni, bizonyosan méltósága alattinak tartaná. Egészen más, ha ezt az első felvonásban teszi, mert ott épen a' komolyan korholó szóra van szükség, midőn a' lázangókat éles gúnynyal és lehordással parancsolja távozásra. (Vége köv.)

49

Junius 28-án: „Az unatkozott“, vigjáték 2 felv. Irta Duvert és Lauzane, ford. Egressy B. — Maga a' vigjáték kevés értékű, becse színpadunkon leginkább Egressy G. ur játéka által emeltetik, ki benne Nantouilletet, az unatkozottat, jelesül személyesíti, 's kivált az első felvonásban jellemző játéka által hű képét adja a' mohó élvezet által kimerült, semmi által nem érdekelhető, mindent fekete színben néző, még a' szóra is rest, életunt embernek. — Felvonások közt „Csárdás“ magán(y)tánczot járt Lakatos ur, vendégül... Szeretnők iránta a' vendégszeretetet gyakorolni 's tánczáról dicsérőleg emlékezni. De nem lehet. Mit ő tánczul adott, azt mi eddig csak tagfintorgatásnak hallottuk kimélő szóval is neveztetni. Igen hetykén, igen követelőleg lépett föl a' színpadon, mi által tán élénkséget akart kitüntetni. Tánczban, mint minden művészetben, a' szépség az, mit minden felett, mit — mert minden mást magában foglal — egyedül megkívánunk; de Lakatos ur ugrándozásin sem szépségnek, sem kellemnek legkisebb nyoma sincs; 's habár tapsolt is neki a' vásárnap i karzat, melly dicséretes, hazafias indulatában még a' várnai csata említését is kész megtapsolni, mert magyar volt, kit ott — megverték, de ki kell mondanunk, hogy illy minden aestheticát nélkülöző látványoktól meg lehetne 's kellene kimélni a' közönséget. — Ez alkalommal „a' nemzeti színház tánczszemélyzete“ (öt pár gyermek!) a' Lakatos ur által szerzett „sörtáncz“-ot adta elő, mellyről azonban bizvást mondhatjuk, hogy a' tánczok sorába nehezen fog fölvetetni.

74.

Egy vidékinek észrevételei Hugo Károly, egy magyar király' című dramájáról. — Az ember nem kerülheti el sorsát; mindenkinek ki kell üríteni a' keserű pohárt, csakhogy egynek több illy pohár jutott, mint a' másoknak. E' poharak egyikét kellett f. h. 25-kén kiürítenem, sorsom úgy akarván, hogy Hugo Károly „Egy magyar király“ című történeti színművét tekintssem meg. E' mű színpadra kerülését több körülmény előzte meg, semhogy az figyelmünket fel ne idézte volna. Ugyanis a' színbíráló választmány az első dolgot elvetvén, az átdolgozott mű, ismét i szigorú bírálat mellőzésével 's bizonyos agitatio folytában roppant dicsőítések kíséretében hozatott a' színpadra, azon szenvedhetetlen és alázó hálálkodás karjain, melly mint Róma Coriolan megtéréseben üdvét — úgy a' német irodalom viruló halmairól kopár téreinkre lett leszállásában szerzőnek, egy új időszak hajnalát látja. És megvallom, Brutus és Lucretia költőjének általam is méltányolt tehetsége ha engem nem is kecsgetett őszre téré korom miatt illy vérmes reményre, de hinne megengedé, miként az „egy magyar

királyt“ megelőző dicsőítés tulzott nem leend, és hogy Heckenast úrnak azon generositása, minél fogva akkor, midőn derek Garaynk, Kont költője, legújabb balladáinak kiadót hiában keres*), Hugo ur jelen műve 1000 pfrttal díjaztatik: a munka helbecséhez mért méltány lesz. Csalódtunk. A' jelen műben csak annyiban ismertünk Brutus költőjére, a' mennyiben az első felvonások azon jelenetei, melyekben Hunyady Mátyással találkozunk, Brutusra emlékeztetik a' nézőt, Brutusra — a' Tarquinok elűzése előtt — a' bohócra. Szerző az ifju Mátyás fejére csörgő sapkát tesz, Hunyad fia, szerző állítása szerint, eszelőségében keresvén oltalmat Gara gyűlölete ellen; azonban következtelenül szerző sokszor mondatja szembe neki Garával, miként ő nem eszelős, hanem róka. Mi menté meg tehát őt a' halálos ellenség körmei közül? mire támaszkodott árvaságában Hunyad nagy fia? azon jós igékben, mellyek őt királynak jövendőlék. De miután e' lapokban a' színmű tartalma, botlásai- és ellenmondásaival, ugyis közölve volt, most mind ezt mellőzvé, ez úttal egyedül azon jeleneteire kívánom észrevételemet megtenni, mellyek mint Mátyásunkról birt történeti adatainkkal ellenkeznek, úgy lélektanilag hamisak, de történetileg is. Szerző ugyanis, bár színműve nem egyéb dramatizált krónikánál, felledni látszik, miként Mátyás őt a' trónra segítő nagybátyját nem a' trónfogláló országgyűlésről küldte Világosvárra; igen, de szerzőnek hatásra (e' mindent elnyelő hatalomra) volt szüksége, és e' hataskeresésnek sokat áldozott. A' hiba minden esetre bennem lesz. de én meg nem foghatom, miként törpülhetett nagy Mátyásunk olly gyermekkirálylává, hogy többször, igen sokszor kiáltson fel az önkénye ellen szegülő RRre: „Hát mi vagyok én? Hát ki itt a' király?“ Ki a' legény a' csárdában? jutott eszembe, 's főkép akkor, midőn Mátyás királyi palástját, mint a' legény vállait terhelő bundát, a' székre vetvén, dörgé: „Mennydörgős mennykő!“ Valóban Klió vesűjére méltó szavak, csak az kár, hogy azokról mindeddig hallgattott a' történet. És az ekként pattogó, szilajkodó legénykirályt (illy képet birunk Hugo Mátyásában), mint hidegvérű komoly zsarnokot látjuk ugyanazon jelenet végén, midőn mély hangon csendesesen ismétli: „Világosvárra mégy!“ Hát mit mondjunk ahoz, hogy szerző, felejtván Mátyás kora-érettségét, a' királylává lett megválasztatását vele tudató nagybátyjával őt mint olly gyermeket tekinteti, kit a' hir nemcsak hogy meglepend, de tulságokra ragadhatand, ezért mondatja el vele többször: „Készülj el öcsém.“ Már nem emlékezem szerző szavaira, de intései és csillapításainak öszves summázata az: hogy ne heveskedjél, örömdben tulságosan ki ne törj, 's valahogy gyermekileg ne viseld magad édes öcsém, kit kora-érettségeért királynak választánk, hanem igyál elebb czukros vizet. És hogy mindent el ne mondjunk, mit mondjunk azon szerencsétlen reflexiókra, mellyekben lehetlen a' nagy brit költő utánzását nem látnunk, 's azon nyelvre, melly ha nem is drámai, de borzasztó, 's annak, ki Hugo ur nyelvünkbeni járatlanságán segített, nem nagy dicséretére válik. Lehet, hogy csalódunk, de úgy tetszik, mintha Podiebrád szájából illy szavakkal hallottuk volna a' nem nagy számú közönséget ijesztgetni: „mintha szemrehányást ennék mindennap, 's izzó átkot innék.“ (Sziklákat eszik, 's fellegeket iszik rá, mond egy nagy költő.) És mit akart szerző még szerencsétlenebb szójátékaival? „te nem vagy ember, hanem n é m b e r“, mond egy helytt Mátyás; igy játszik a' v a k m e r ő és m e r ő v a k szavakkal, jeléül, hogy mint Mátyásnál Brutust az eszelöst, úgy e' drámaíráskor a' szójátékra annyira alkalmas német nyelvet felejtteni nem birta. — Meggyőződéseim szerint, bár Hugo urban sok tehetség van, 's 'S o l o s m á i b a n több kedélyes költeményre akadunk is, de mint a' német — és általában a' költők közt nem „költő h e r c z e g“, egy színműve nem az, melly drámaírodalmunk korányát nyitja meg, nem az, melly szerzőjét tulzott igényekre

*) A' mi elég szégyen 's gyalázat! erre kellene ám még inkább az „Uram Jézust“ elkiáltani, nemde tisztelt újdonságíró ur a' 'pesti hírlap'-ban? Szerk.

jogosíthatná. Sajnálók, ha szerző azon előzményekben, mik őt és drámáját fogadák, egyebet tekintene, mint örömet azon közönségnek, mely minden tehetségnek irodalmunkra fordításában (mert szegények vagyunk) nyereséget talál; sajnálók, ha felejteti tudná, miként minden szegénységünk mellett sem vagyunk olly szegények, miként lelkünk szomjan fog elepedni, ha Hugo ur szellemével jótékony harmatkint nem szálland le, fényt derítve reánk — szegényekre. Miért mondtam ezt el mind? hogy ne csak ön referense, hanem a' nézők ítéletét is hallhassa kegyed. Nézők? igen, mert véleményemben többen osztoznak. — Adieu!

Egy néző.

MI HIR BUDÁN?

— A' legujabb ujdomság az, hogy a' 'mennyei' Elsler valahára elhagyott bennünket. Haszontalan fáradságnak tartjuk, kikelni azon őrjöngések ellen, miket néhol ovatiók gyanánt akartak a' művészö által fogadtatni, de méltatlanságot is követnének el, ha egyesek bohóczkodásait az egész közönség rovására írónk: nem mellőzhetjük el azonban szigoruan megróni magának a' művészönek azon ember-telen fukarságát (engedelmet kérünk, de lehetetlen volt valódi nevén nem keresztelni a' gyermeket), mely egyetlen egyszer sem hagyá őt a' szenvedő emberiség javára föllépni, hanem megtömté erszényét (Forst ur bizonyosan még most is sirva néz utána) 's ellebegett testi szemeink előtt, mint pusztító szél a' megtördelt buzakalászok fölött. Ezen fukarságát a' 'mennyei'-nek nem mi rójuk meg először, tették ezt már több külföldi lapok is — siker nélkül. Milly messze felülhaladja őt e' tekintetben Liszt 's pedig nemcsak mint művész, hanem mint ember is! — Mi nem irigyeljük Fánitól azon pár ezer forintot, miket itten lábaival keresett; de hogy ezen lábacskák egyszer sem jöttek mozgásba valami jótékony célra, ez nem mutat szivre — a' szív nélküli művészö pedig lehet es u d á l n i, sőt egynémelly arszlán, kinek ugy sincs más dolga egész nap, mint huszonnégy óráig henyélni, a' hetedik égbe is ragadtathatja magát általa — de t i s z t e l n i őt soha nem fogjuk. — Nem így kell az Istentől adott dús tőkével gazdálkodni... így csak keserü ironiává fajul a' 'mennyei' melléknév!

— Egyébiránt F á n n i előadásait többnyire gyéren látogatták, mi nem a' közönség izlésének felrovaró ('s ha ugy is volna, bizony nem nagy vétéknek lehetne mondani), mint inkább azon általános ellenszenvnek, mellyel a' német színház ellen viseltetik. Tempi passati! mondja az olasz.

— Néhány nap óta a' chinai posta elmaradván, e' késedelem okairól csak tegnapelőtt kaptunk hiteles tudósításokat. A' pekingi posta - kiadónak felesége meghalálózván, a' levelek manipulatiója kissé felakadt: ez alkalommal csudálkozva 's némi 'nemével' a' botrányozásnak kellett hallanunk, milly rendetlenül szokott ott Chinában (Soroksárnak keletejszaki részén) a' temetés véghez menni, ugy hogy ehez képest nálunk a' legszegényebb ember eltemettetése is királyinak mondható. A' nevezett postakiadó ugyanis keserü panaszokra fakad, miszerint itt Peckingben (ki hinné ezt lehetségesnek a' 'mennyei' birodalom legnagyobb városában?) nemcsak a' halotti szekér, mellyért, ha négy rokkant arab-ló van bele fogva, mintegy annyi öszveget kell fizetni, mi nálunk felrug mintegy huszonnégy pengő forintra, olly piszkos, hogy kezeikén még a' tavali sár diszeleg 's fekete terítője olly rongyos, hogy, chinai közmondás szerint, tíz macska sem fogna benne egy egeret; — hanem azonkívül a' temetkezők is többnyire mámorosan 's opium-ittasan szoktak a' hely színén megjelenni 's ottan aztán különféle nem épen épületes dolgokat véghezvinni, mik a' közönség botrányára szolgálának 's nem ritkán még azon csekély vallásosságot is kiirtják, melyet a' chinai nép eddig ájtatos szokásai és a' 'bonzok' iránt keblében táplált. —

Bizony csak messze van China Pesttől; milly iszonyu lármát üténék, ha illyesmi nálunk történnék? Azért mondjuk mi mindig: köszönjük az Istennek, hogy Pesten lakunk és — egészségesek vagyunk!

— A' budapesti műkedvelő társaság mult szerdán adá harmadik előadását (Szigligeti, r a b'-ját) a' budai szinkörben. Közönség jóval számosabb, mint azelőtt 's a' műkedvelők is mindent elkövettek, hogy az előadást érdekessé tegyék. Dicséretre méltó bennök azon szorgalom és kitűrés, mellyet e' jótékony vállalat iránt tanusítanak, 's melly a' közönség által is mindinkább elismerésre talál.

— Mult hó 28-kán az egyetemi 'jogász- és bölcsész-karheli ifjuság' által az egyetem termében nagyszámu hallgatóság előtt tartatott korán elhunyt tudós H o r v á t u n k gyászünnepélye. Az e' tárgyra vonatkozó alkalmi szavalmányok közt a' hallgatóságot leginkább meghatotta F e j é r Pálnak, Horvát István emléke' czimű jeles beszéde. E' derék ifjuban olly jeles tehetséget fedezénk fel, melly nem sokára hazai irodalmunk díszére váland.

— E' napokban több lelkes vidéki i r ó mulatván köztünk, sok szép órákat töltöttünk barátságos körökben. Az említettek, u. m. E r v i n (Pompéry), C s a t á r y Ottó, S z a b ó Richárd és K u n Lajos (Agatocles), mindnyájan kizárólagos dolgozótársaink 's személyünknek l e g ö s z i n t é b b, l e g i g a z a b b barátai. — Az u j (tehát igen b o l d o g) férj: B e ö t h y Zsigmond is itt volt e' napokban 's várjuk a' körutazásából Aradra Pesten át visszatérő S á r o s y Gyulát is.

— A' 'pozsoni ujság' derék szerkesztője, N e u s t a d t Adolf ur, az által is igyekszik lapjai becsét emelni, hogy főleg 'Pannonia' czimű melléklapjában — a' magyar érdekeknek, tudományos és socialis mozgalmainknak tágabb tért szentelve, nyelvünket 's viszonyainkat tökéletesen értő ügyes munkatársai által megismerteti a' közönséget hecsületes törekvésünkkel 's iparkodásunk kedvező eredményivel a' haladási pályán. — Ezt teszi eddig az 'Ungar' és k e z d i t e n n i a', Spiegel'-ben Z e r f f y Gusztáv is: illy szellemű társakat aztán lehetetlen szíves 'Üdvözlégy'-gyel nem fogadnunk.

— Meghalt rézmetszőnk P e r l a s c a özvegye ezután is folytatni fogja férjének mesterségét: ajánljuk őt a' közönség részvételébe.

— B e r e c z Károlyt, kitől az 'Életképek' olly jeles útleírásokat közöltek, jelenleg egy nagylelkű magyar gróf útaztatja az egész honban, 's ez útazás eredményei azután nyomtatásban fognak világot látni.

— E' napokban tartattak a' pesti evang. gymnasiumban a' nyári vizsgálatok, mellyeken ismét lehetetlen volt nem tapasztalni a' tanítóknak ugy, mint növendékeknek szorgalmát és előmenetét. Különösen kiemelendő a' f. hó 25-kén tartott magyar társasági ö r ö m ü n n e p, mellyen a' tanítványok részint költőink némelly műveit szavalva, részint saját dolgozataikat olvasva, tapasztalható volt a' szeretet, mellyel nyelvünkhez és nemzetünkhez ragaszkodnak. Befejezé az ünnepélyt dr. T e i c h e n g r á b e r Lajos, mint elnök, jeles beszédével, végre néhány könyvet osztva ki a' növendékek közt, nem ajándékul (mert a' mai kor szerinti nevelésnél ajándéknak nincs helye), de emlékül C s á s z á r tól, K i s s Jánostól és F e j é r Györgytől. Ez intézet könyvtára, mint a' tanodai hirleményből értjük, mintegy 300 egyedül magyar munkából áll.

— B e c s ö l írják, hogy 'K ö h e g y i tánczművész az általa feltalált 's a' tánczos világ előtt kedves, vigadó'-ja olly közelismerésben részesült, hogy a' fővárosnak minden jobb tánczmestere azt töle ittléte alatt betanulta, hogy a' bécsi közönséget a' jövő farsangra ismét egy kellemes újdonsággal meglephessék; — 's ha a' kissé farsztó csárdás, a' francia modoru körtáncz annyira meg tudtak táncztermeinkben honosulni, igen hisszük, hogy Köhegyi ur vigadója, melly amazokat minden tekintetben megelőzi, a' jövő farsangban kedvelt táncz leend.'

— Épen most halljuk, hogy a' hires tánczosnő C e r i t o, férjével L e o n urral szeptember végén Pestre érkezend, hol a' nemzeti színházban egyelőre n y o l c z előadásra van megnyerve 's egyszeri fellépte 150 darab arannyal díjaztatik.

* Egy valaki azt kérdezé: „Miért van a' városerdő taván látható vitorlás hajó orrának mindkét oldalára e' név írva: „Stadtwäldchen?“ 'S egy arra menő azt adá válaszul: ez azért van, hogy a' zöld természet öleiben körültekintve se feledkezzünk meg, mikép m a g y a r város ligetében sétálunk, 's mikép e' város k ö r ü l t e - k i n t ö i mindkét szemökkel oda tekintenek, hol minden egyébbel találkozhatnak, csak magyarsággal nem.

* Igaz, szóla egy harmadik, ez lehet oka annak is, hogy a' n é m e t arena felélenyúló jobb oldali sűrűségben mégis van némileg ösvény vágva, holott a' baloldali-ban illyes munkának nyoma sincs. — Hja, könnyíteni kell az oda juthatást a' hanswurst-hoz; mert ki tartaná féken ezt a' népet, ha néha-néha tükörbe nem nézhetne, hol magát látva 's gyönyörrel eltelve szép maga fölött, elragadtatásában a' holdvilágot is seres hordónak nézi, 's ábrándozik — a' magyar vendégszeretet birkatürelméről.

* Ad vocem, vendégszeretet: a' valeroutczai kalapos legujabban német táblát tűzött ablaka fölé: emlékeztetésül, hogy az átéltelen kisdedovó intézetben annál inkább szükséges a' magyarosítás. — Nagy Fridrikról mondják, hogy a' zsidóknak megengedte kardot viselni — de j o b b o l d a l t. Én, ha hatóság volnék, megengedném a' német czímtáblák felaggatását — de f e l f o r d i t v a.

* Az illetők még most sem hallják a' remetei vasfürdő iszonyu szép hangu trombitáit és nagy dobját. Hihetőleg azért, mert a' vizsgálásra tavai kiküldött egyéu tán — m e g v a k u l t.

* A' pesti műegylet műbirálói közé egy szavazat többséggel miért választott meg M. 's nem N. ur? Mert egygyel több német szellemű szavazó volt, mint magyar érdekek pártolója. Hja, szép dolog a' következetesség! Mi is lenne belőlünk, ha most egyszerre a' magyar festészek műveit kezdenők pártolni! Hiszen nincs ugrás a' természetben, — kivált a' német ember természetében.

* Miért fűtt multhéti vigalomnál olly nagy szél a' zugligetben? mert némelly toast-ok csak a' szélbe voltak mondva. Jó is, hogy ez minél hamarabb el-elkapta a' hangot.

* Miért köveznek ki némelly pesti utcát? hát csak azért, hogy annál jobban meglássék a' kövek felett összetorlódo szemét; mert ha e' szemét a' homokba elsűlyedne, senki sem venné észre.

— o —

— Csak néhány sort, hogy elmondhassam pesti éltém ,petit misère'—jei közül a' legkisebbet. — A' német színházban valék, mellyben Elsler, a' ,mennyei Fanni' tánczolt, de melly ez uttal üres volt, üres a' botránkozásig. De engem nem ez botránkoztatott meg, hanem a' tölt 13 páholy közül egynémellyik, mellyből szét-szórt hoglyaként röpült fogyhatlan özönnel a' virág azon szinpadra, mellyen Miss Baba is kapott koszorút. De már ezért hogy lehet nehezteni? kérdi ön. Igazsága van önnek; minden embernek van hivatása, rendeltetése, egyikre, mig hivatása megfelelésében izzadja át küzdésteljes életét, senki sem figyel, mig a' másakra a' nemzet tekint; bár amaz munkával hasít barázdát a' kemény földbe 's hinti ebbe az áldás magvát, mig emez a' művésznők bálványzásában éli le selyempuha napjait, szívében szeretetet (a' dicső hölgy iránt) 's kebelén egy leszakadt cipőszalagot őrizvén. És ki meri mondani, hogy nem ez a' polgár rendeltetése? Csak ön ne mondja, szerkesztő ur, nehogy e l ő f i z e t ő k e t v e s z í t s e n. *) Fanni azonban három tavasz virágít is megérdemli, meg, hogy a' virágszórás szerencséjére nyak-

*) Már megtörtént, de ki tehet róla?

törő versenyzés is történjek. Fanni kedves teremtés, mindezt megérdemli, meg a' legifjabb 's legöregebb örvöngést, csakhogy aztán a' hazának is maradjon, uraim, kebleteken egy-két virág, 's mint most szekérodallal, ne szórjátok könnyelmű kezekkel éltetek virágait. — De ezt mind nem úgy mondam el, mint pesti éltet apróbb baját; oh nem, csak el akartam mondani, mit tevék, mielőtt lefeküdtem, hogy a' nevezhetlen férgekkel kezdjek el élethalál-harcot. Ha e' férgekről emlékezem, mondanom sem kell, hogy a' 'Vadászkürt' című hótélben vagyok szállva. Tehát lenyugodtam sebekben, de győzelemben is gazdag, 's alig érinték homlokomat az álomisten ajkai, midőn zavart láрма riasztá el álmaimat; nyitott ablakomon át iszonyu zsbaj tört be. Tán egy elvert hű eb folyamodik annak módja szerint bebecsajátatását? — gondolám, vagy tán a' szabadvélemény nyilatkozik egy alkotmányos macskazeneben? vagy valami rendetlenség? Nem; a' növekedő láрма előzetes német torkokból küzdött fel a' magyar éghez, éltetve a' szíves házurat, ki a' hótél aranykézutczaival oldalával szemközt eső kisebb ház első emeletén öntöze a' rekedt gégeket, dicsőítve az éjt, melyet Isten nyugalomra rendelt magyarnak — németnek. — Az idő éjfélt után volt, de a' csendes sógorok, azon latin közmondással tartva: „Aurora musis amica“ iszonyu obéogatással emlékezteték a' környéket a' közeledő hajnalra, serbe áztatott és borba mártott trillákkal és inarticulált hangu „vivát“-ozásokkal hiya versenyre a' szomszéd kandurjait. És ha csak engem, meg „ungebildete Ruhe-störer“ 'sat. drasticus kitételekkel replikázó haragos társamat riasztották volna fel álmaiból, hagyján; de a' hótélben nehéz beteg is szállását, kinek egyedüli gyógyszer az álom volt. — Tehát nem pudli ordított, nem volt macskazene, nem volt rendetlenség, — hanem egy szíves házi gazda névünnepe, és csupán ordítózás! (Beküldte a' vadászkürt nevezhetlen férgeinek egyik martyrja.)

— A' fiatal és igen csinos L o v a s s y Betti kisasszony, ki szép csengő hangját a' nemzeti színházban is sikerrel hallatá, azóta a' budai nyári szinkörben már több izben zajos tapsok közt lépven föl, a' vele működött bécsi udvari színházi énekesek E r l és F o r m e s uraktól — kik mellett figyelmet gerjesztienie csak ugyan nem kis érdem volt — felszólíttatott az általuk az udvari színházi igazgatótól részére kieszközlendő szerződést aláírni, mit azonban a' hazafias gondolkozású énekesnő el nem fogadott, mondván, hogy ő m a g y a r l e á n y 's mint ilyen a' nemzeti színháznak akarja tehetségeit szentelni. És mikép méltányolá a' nemzeti színház igazgatósága e' szép szándékot, e' lelkes honleányi nyilatkozatot? Hát azzal, kérem, hogy bizonyos urak, azon factotumok, miként őket a' „Honderű“ nevezi, a' kisasszonyt majdnem félévig biztatták, hogy s z é p talentumát igénybe veendők, vele szerződésre fognak lépni; de eddig minden csak a' biztatásnál maradt, — minek meglehetne ugyan, mint mindennek, b i z o n y o s okai: igen sajnós azóban, hogy az emilyen biztatások, mikkel, ha a' tehetséget elismertük, azt méltányolni 's buzdítani kell, utóbb pusztá phrásisokká devalváltnak 's ez által a' szónak szentsége 's az intézet tekintélye is veszélyeztetik. Bizonyosak vagyunk benne, hogy a' kisasszony nem akarja magát a' színházra f e l t o l n i, de azt csakugyan megkívánhatja, hogy bizonyos urak szeszélyének és, tudja Isten! még minek? tréfátárgyul ne szolgáljon.

— A' korán elhunyt Horvát István elhunytá által megürült Széchenyi-országos könyvtári hivatalt M a t r a y Gábor, a' „Regelő és Honművész“ volt szerkesztője, nyerte el. A' „Jelenkor“ teljes joggal remélteti a' hazával, hogy a' kinevezett férfiú, ki köztisztviselő elődje oldala mellett kilencz évig szorgalmasan munkálkodott, könyv-orszaki szép hivatalának tökéletesen megfelelő.

NYILT LEVÉL. Örvendek, barátom, hogy a' mult felévi „Életkepek“ 25-ik számában felszólalásra 's pártfogásodra érdemesítéd a' P a u e r Flóri nevezetű süketnéma ifjút, kit most nővére Marastoninál akar kiképeztetni; 's pedig kétszeresen örvendek, mert én valék olly szerencsés, róla lapjaidban tavál említést tenni.

'S azért alkalmat veszek a' nevezett ifjut 's illetőleg festésszű kikepztetését ujjolag is a' hazafiu jótékonyaság pártfogásába ajánlani, mert e' fiu, tavali mulatványai szerint itelve, igen sokat ígér a' festészet mezején, 's tán rendkívül is teremthetend már azon körülménynél fogva is, hogy a' halló érzékkel felfogható harmoniától megfosztva levén, hihetőleg annál nagyobb élénkséggel működendik lelkében a' színek és alakok felfogásának, 's az ezekkel rokonlag ható képzelődés harmóniája. 'S ha e' lélektani valószínűség mellé egy, az arcztannak tán nem épen ábrándain alapuló sejtést is szabad állitnunk, annyit mondhatok : hogy e' fiu arczvonalmiban olly szende-élénk kifejezést láttam, melly képzeletdús lélek munkásságát gyanittatja. Azért ismételve ajánlhatom P a u e r Flórit mindenki figyelmébe. — De ne vedd rosz néven, barátom, ha itt meg nem állapodom, hanem a' közönség figyelmét még egy más ifjura, magát szinte a' festészetnek szentelőre, bátor kodom vonni ez úttal, 's ez P l a c h y Ferencz. Ezen ifju, ugy szólván, még senkitől sem tanult semmit (fájdalom, hogy néhány helyről hidegen visszautasittatott), de fáradhatlan szorgalma, olvasása és kísérletei nyomán már is kétségtelen jeleit adá annak, hogy rejlik lelkében művészeti tehetség. Ezen felül művészet iránti buzgalma olly szilárd, szenvedélye olly lángoló, hogy sok tekintetben érzéketlenségnek kellene tartanom, ha e' szunyadó, tán nagyra menendő tehetséget eltemetkezni engednők. — Ezeket csak annyiból érintem, hogy ha netalán nemsokára ő is pártfogást esdeklőleg lépne fela' közönség előtt, ne legyen neve egészen ismeretlen. — Igaz, azt mondhatná valaki : nagyon is sok oldalról vétetik igénybe a' lelkesek gyámolító ereje; ott van a' jeles F a r a g ó, ott a' pártfogásra minden tekintetben méltó D o s n a y, — itt P a u e r, 's már ismét egy negyedik csirázó tehetség jelenkezik segélyt igénylő ajánlkozással. De hiszen, illy fiatal embernek, ki a' művészetérti szent hevében nélkülözéseket is szívesen tűr, nem sok kell; csak egyike közületek, ti hatalmasak! fogja őt pártolásába, már tetemesen könnyítve lesz a' többi ember- és művészbarátok áldozati készségén. Pedig azon régi meggyőződéseim még mindinkább megszilárdul: hogy valódi hazai festészetet csak valódi hazai művészek által alapithatunk. Neveljük, képeztessek tehát ifjainkat, ha a' czélt elérni akarjuk. Ezt pedig akarnunk kell: különben nemzeti műveltségünk kertjének fele vadonmarad.

N e y.

— Épen most f i g y e l m e z t e t t ű n k a' nemzeti színház igazgatósága által, hogy b i z o n y o s c s a v a r g ó a' színházi kert költségeire kéregető- és hivatalos színbe öltöztetett aláírasi ívvel házal, minél fogva az igazgatóság nyilvánítja: h o g y s e m m i n e m ű k é r e l m e z é s s e l s o h a s e n k i t m e g n e m b i z o t t, é s m e g b i z n i n e m f o g; ennél fogva kéretnek egész tisztelettel az illetők, hogy az említett kéregetőt, mint csalt a' legelső alkalomkor, szíveskedjenek az igazság kezébe szolgáltatni.

KÜLFÖLDI LEVELEK.

H a m b u r g, ápril 5-kén.

K e d v e s * * á m ! Hamburgban vagyok, az europai (szárazföldi) világkereskedés mai Velenczéjében. Elöttem árboczok tengere lepi el a' sárgavízű Elbét, mellynek tószzerű habjai messze terülnek el a' hannoverai 's holsteini partok között, míg nyugot éjszakra széles ágyukban hőmpölygnek az éjszaki tengerig, összekötve ezt Hamburg kikötőjével.

De mielőtt e' sok tekintetben nevezetes várossal közelbről megismertetnék, engedd elmondanom, mint utaztam ide; mert Potsdamtól nem olly jó kedvvel váltam meg, mint minővel azt először köszöntém! Itt beteljesült rajtam a' magyar közmondás: „örömmel kezdte, unalommal vitte, bosszúsán végezte;“ — mert furcsa népe is az Istennek az a' potsdami vendégglőli szolga, kit ők is, mint nálunk sok magyar, közönsége-

sen csak „Hausknecht“-nek hínak, 's furcsa még a' szabó is, kihez valamit javíttatni küldünk.

Nagybátyám egykori tanácsát: „útra vigy magaddal új ruhát,“ e' kirándulásomban is követtem. Mások azt gondolják, visszas e' tanács, 's hogy útra tegkopottabb ruhánkat kell magunkra öltönnünk? csalódnak. Szakad és feslik a' jó, az új is, 's hát még az ócska! A' port, mely belepne, kiveri, kikeféli a' szolga néhány pillanat alatt; de a' szabó, ha kezébe jut az illy útas öltönye, nap- 's éjhoszszat öltöget rajta, hogy meghálálja távol collegájának 's az időnek hozzá mutatott szivességét, a' szegény utazó erszényének, 's még türelmének is, rovására! Oh, az illy szabó-zsarnok kegyetlenebb, mint képzelhetnők!

Történt, hogy öltönyöm újjában a' belés megernyedett. Gyógyítás végett már tegnapelőtti délután szabóhoz küldém azt; de mult az est, mult az éj és mult a' hajnal is, 's öltönyöm mégsem érkezett. Megjött a' reg, az óra nyolczra járt, 's öltönyöm mégsem volt. A' gőzhajó 9-kor indulandott, 's még 8 $\frac{1}{4}$ -kor öltönyöm nem vala honn, még egy óranegyed, 's én elmaradhaték a' Hamburgba úszandó gőzösről. Képzelted hoszúságomat: a' potsdami 's berlini unalom rém gyanánt tekerődött lelkemre. Még két napot tölteni itt, vagy visszaútni Berlinbe, 's ott bevárni a' csak harmadnapra távozandó gőzöst, e' kettő közt kelle választanom, ha még Hamburgot látni akarám. Hogy elűzzem a' rémet, már-már táblalbirói természetemet ébresztgém magamban, 's elkezdém dicsérni hangosan a' vendéglői rendet 's áldani a' potsdami szabókat! . . . Végre könyörült rajtam jó nemtőm; öltönyöm megérkezett, 's én siettem pogyászom után, melyet a' 7. számú terhész már előbb a' hajóra szállított. Boszús voltomban csak e' 7-es szám vigasztalt, ebbe bíztam, hogy a' szabói ármány nem vesz erőt rajtam: mert e' szám, én rám nézve, mindig szerencseszám vala. A' derék terhész, mire a' hajóhoz értem, már helyet is váltott (8 talléron *) pogyászomat is rendbe hozta. A' berlini pályán egy negyed mulva megérkeztek az útasok, 's mi néhány percczel 9 után megindulánk a' H a v e l fekete habjain Hamburg felé.

Gőzösünk neve: „Adler“; de visszamentében sem repült olly gyorsan, mint a' madár, melynek kevélyen-nemes nevét viselé. Mindjárt megindulásunkkor fenakadt a' hidoszlopok között, melyen nemsokára gőzmozgonyok repülnek át az iszapos Havelen. Egyébiránt, ha járása nem volt is olly sebes, mint sasé: a' rend, tisztaság 's kapitánya- és kalauzának nyájassága annál nagyobbak valának. E' gőzösön, 's mint hallám, mindazokon is, melyek az Elbén 's Havelen járnak, csupán utazók 's podgyászaik számára van hely, 's nem kell tartaniok, hogy az árusládák, kocsik 's menageriai ketreczek gyönyörű változatossága a' hajón másod, sőt harmad szerepre szorítják őket; sőt még attól sem kell félniök, hogy a' sok utazó miatt a' tatzsobában megszorulnak; mert ebben mindössze 22 karszékes hely levén, mihelyt ezek kiadatnak, többé jegy nem váltható, ha csak a' kapitány vagy a' kalauz nem könyörül a' siető útasn, 's neki szobáját át nem engedi.

A' tatzsobában ezúttal mindössze csak tizen valánk férfiak, 's a' hölgyek öten a' magok szobácskájában. Az idő derült volt, míg a' baumgartbrücki tóra nem értünk, melly veszélyes örvényről nevezetes; itt borulni kezdett, metsző éjszaki szél kezdte felkergetni a' láthatarra a' szürke felhők táborát, 's a' tó hullámozván, szinte fedezetre verni a' kerekéktől permeteggé tört habokat. Mig fen leheték, örömmel néztem szét még egyszer Potsdam vidékén, melyen csak ritka helyütt kacsingat ki a' gyepek 's fákkal borított téreken a' tejér homok mosdatlan arca. Delre sötét fenyvesek, éjszaka-keletre fakoszorus halmak terülnek el, mindenütt tanusitva a' munkás emberkezet, melly Istenkép alkotja kertté e' város környékét nagy messzeségben, tenyész-

*) Pénzfolyamunk szerint 12 p. f., mi bizony nem kevés Potsdamtól Hamburgig, az alig 24 órai úttér.

tésre kényszerítve a' sivár homokot lankadatlan munkájával, mit mi magyarokul, fájdalom! olly soká, olly nehezen tudunk megszokni.

A' tatzobába szorulva, egynémelly közöttünk azon töré fejét, mint lehetne folytatni a' künn megkezdett szivarozást, mi az éjszaki népeknél szint olly divatos, szint olly nélkülözhetlen élvezet, mint nálunk — keleti fajnál.

Nemsokára egy Hamburgba telepedett porosz lépe föl az indítványnyal, hogy férfiak levén mind, folytassuk füstölő multságunkat. Egypár — 's ezek közt magam is — szavazatot sürgeténk, még pedig általánosat: mert vetoját itt egynek sem állt jogunkban megtagadni. És megtörtént a' szavazat, némi kis korteskedési rábeszélések közben, és nagy öröme az indítványozónak 's mind azoknak, kik javaslatát pártolák, a' szavazatok 10 — 0 ellenében állván: a' tatzobabani szivarozás határozatba ment, 's rögtön gyakorlatba is vétetett, elannyira, hogy midőn a' kalauz belépett, a' nagy füstben alig láthatá vendégeit. Értesítetvén a' szavazatok állásáról, csak arra kért bennünket, hogy ebéd felé szellőztessük ki szobánkat; melly igazságos kívánatára egész készséggel hajolván az utazó csapatka: bátran füstölgetett egész Hamburgig mindenike — egy ifju angolon kívül, ki bár szives volt szavazatával az indítványt pártolni: a' nagy füst elől mégis gyakran ki-kirándult a' fedezetre magát szellőztetni.

Szivar- 's pipafüst között folyt vigan a' beszélgetés, folyt a' kártyajáték is — csekélyben; mert hivatásos kártyások, szerencsésjökre azon öreg uraknak, kik whist mellé települtek, nem valának a' gözösön. Az iparlovagok erre nem olly otthonosak mint Dévény 's Zimony között; noha más részről a' bünbarlangok nem ritkábbak Berlin- és Hamburgban, mint Pesten; e' fekély azonban, ugy hiszem, elválaszthatlanul forr a' nagy városi élettestre, 's rágódik azon korunkban inkább mint valaha: mert a' társasági viszonyok mai állapotja nem ollyan, hogy enyhítse az általánosuló nyomort, hanem hogy terjeszsze azt és öregbitse: kevés kézbe gyűjtögetve a' ropant pénztömeget, mellynek megoszlása inkább mint valaha, kívánatosb ma, midőn a' fényűzést a' haladó művelődés a' társaság alsóbb osztályainak tagjai közé is mind-egygy hatalmasabban átviszi. . . .

Érdekes volt, kedves **ám, egy francia utazó előadása a' berlini S ü n d e n k e l l e r ö l, melly szerinte a' „Hôtel de Londre“ czimű vendégfogadó alatt van. Megnyitási ideje a' rémek sötét órája, vendégei a' társaság szeméjte, 's ezek mulatása: kártya, ser, hölgy és koczka, mellyek közt átdözsölik az éjt hajnalig, 's a' hajnal nálok csak későn pitymallik: mert fény és élet nem hat le hozzájuk.

Két berlini kétkedve hallgatá a' francia előadását, 's midőn végező, csodálkoznak — mert tagadni neveletlenségnek tarták — hogy létezhetne illy intézet Berlinben, mellyről ők mitsem tudnak.

Nekem eszembe jutott a' peregrinus in Izrael; mint nem tudunk sokat abból, mi saját körünk- 's közelünkben történik! Egyébiránt, mig csak a' bünbarlangokat ignoráljuk, nincs mit szemünkre lobbantson bárki is; mert ha a' mai regényiralom teremő vagy cselekvő hősei nem vagyunk: illyesmit bün nélkül ignorálhatunk, sőt ignorálnunk csak becsületünkre vállalhatik; de mennyi van, mennyi lehet még a' szépes jóból, mit nem tudunk, mennyi a' ferde- 's fonákból, min segítünk, javitunk, mennyi a' gyöngéből, mit gyámolítunk, szilárdítunk illenek? . . . A' polgári kötelességek összege ma jóval terjedtebb, mint volt hajdanta; a' haza, ha fegyverünket, életünket nem is, de többet követel ma tőlünk, mint korábbi időkben, 's többet maga az emberiség is; de épen e' követelés roppantsága, mellyel viszont az élvek elhatalmazó mirigye jön összeülközésbe, teszi azt, hogy vagy teljesen elhanyagoljuk kötelességünket, mint mellynek egész terjedelmében megfelelnünk alig lehet, vagy csak lazán látunk utána, 's hogy magunkat nem tevéünk iránt megnyugtathassuk, hogy a' koronként felriadó embert és polgárt kebelünkben elaltathassuk, mentjük magunkat azon intézetek nem ismerésével, mellyek közremunkálásunkat igénylenék!

Francia útasunkat, mint mondá, egy kalandor vezeté az említett bűnfészekbe, 's azzali megismerkedése sok frankjába került, melyeket porosz tallérokban adott ki. Hosszu volna elmondanom törbe jutását, noba talán kedves szolgálatot tennék vele egynémely íróársamnak, kit a' népszinműgyártásra vezérlett muzsája? mert kossutkát illesztve a' frak helyett testére, 's kalpagot nyomva serényes fejére, készen volna a' pesti kalandor, 's némi öltözéki változtatással még az alföldi rüpök is, 's te nem sokára a' nemzeti szinpadon látnád bukdacsolni berlini naplopóját kedélyes francziámnak, de aligha nevetnél oly józüeket, mint neveltünk mi azon viszontagságokon, melyeken őt bárója, azután lengyel emigránsa, kiből végre göttingai kicsapott diák lett, vadaskerti (Thiergarten) ismerkedésöktől fogva a' bünbarlangi felfedezésekig keresztlvezette.

Hagyjuk tehát a' velünk együtt nevető francziát a' tatszobai szivarfüstben, 's miután izletes ebédünket, mellynél a' beefsteak, sódor, írósvaj és besózott állókák főszerepet vittek, elköltöttük, 's az idő is enyhült, szálljunk ki a' fedezetre 's nézzünk szét a' vidéken, mely tovább a' Havel partjain elterül.

A' baumgartbrücki tónál, átúszva a' hosszú híd alatt, mely a' tó végén emelkedik, elhagytuk a' potsdami halmakat, 's folyvást rónaságon vitt hajónk szinte Hamburgig. A' Havelen, mely nagyságra Muránkhöz alig hasonlítható, szinte mint az Elbén, vitorlás, csinos külseű, karsu, hosszudad hajók járnak. A' hányszor folyókon vitorlákat látok, eszembe jut Dunánk, 's csodálkozom, hogy szöke hullámain oly sokára tűnnek fel közönséges hajókon a' vitorlák; pedig fú ott is, majdnem szünetlenül, szellő, mely azokat feldagasztva, alá az útát gyorsítná, föl a' vontatók erejét előmozditaná, vagy enyhitené. 'S itt már nem csupán minket magyarokat érhet a' czélszerű utáni törekvésben mutatott ime lassúság 's hanyagság váda: nyomja ez a' dunai hajósokat szinte Linczig, meddig én jártam, 's nyomja tán főlebb is merre még nem jártam. — (Folytatjuk.) — SZ —

D I V A T.

Olvastam vagy hallottam valahol, kedves barátném, hogy mind a' hatalom, mind az érzelem túlcspangásai végre a' szív gyökeres semmiségén boszúlják meg magokat. Ez talán annyit tesz, hogy ki önmagán illyest tapasztalt, nincs többé feljogosítva valódi érzelmekre. Hogy nem tartja elméltatlanitónak, ha a' tett nem egyez meg a' hittel. Ha nemesebb kedélyek, eltévesztett viszonyok által kényszerítve, belsőjökben lázongva, de alázattal, sőt szolgálailag külsőjökben a' legszentebbet, legdrágábat, a' szabad véleményt a' nem szabad cselekvésnek alárendelik. Röviden, hogy a' kedély szabad mozgalmában nem érzi többé a' szabadságot, 's következőleg nem képes elismerni, 's még kevésbbé tűrni. Most inkább, mint valaha, kelle sajnálnom, hogy vannak, 's pedig nagy számmal — illyen mindenk fölött felvilágosuló lények, kik kijózanítják az okoskodó embert, 's az érzelemélet mezejéről üres sivatag térekre vezetik, hol a' saját nemesebb lényektől elválasztott ember szellemben elszegényedve, külsőleg nyomorult, szerencsétlen, 's a' tiszta öntudat üdve felőli csalódásiból kiragadtatva, gépileg mozog tova. 'S miért? saját maga és övéinek élelmézése miatt. 'S ha kérded, barátném: megöl-e ezen kin? felelet: nem mindegyiket. Illy láncz súlya csak a' testet bilincsezi, de a' szellemet, a' lelket le nem békózhattja! Ezek saját erejükből felszabadítják magokat, Isten közt és közöttök fenálló szellemi kötelekek által, miket teremő képzelő erőnek, költészetnek nevezünk. Velők a' lélek békóttanul repül fel, a' végtelenséget méri ki utjában, nem ügyelve az alatt zavargó szélre vagy fellegekre, melyek éjt borítanak ama sivatag térekre, hol földi része fogva van. Feltörekvő gondolatai szellemlényekként benépesítik a' hegyeket és völgyeket, álmai eleven jóslatok, ezek képezik szerencséjét, ezek vigasztalják

minden borzasztóságokért, de ezekben áll egyszersmind a' kegyetlen terheken vett boszúja. Csak ezeknek hangtalan és mégis szóerejű beszéde bírja megrázkódtatni ama testnyűgözőknek sirkerti nyugalmát, — tudják ezek, hogy valamig eszme, emlékezet él az író, a' költő keblében, nincs biztosítva az ő hatalmuk. Fájdalmainak trónjáról uralkodik a' világon és zsarnokokon. Nyújthat-e szebb nyერeményt az élet összege?

De térjünk át a' divatra.

Minthogy már falura vagy fürdőbe kezdenek széledezni, 's e' végre el kell már magát az öltözék kiegészítésére határozni, ez okért a' hölgyvilág komolyan is foglalkozik ezzel. A' szabadbani tartózkodás a' mégis kissé hűvös estéken a' főgyönyörök közé tartozik. Hogy meghűléstől őrizkedjünk, vannak fehér cashmirköpenyek széles rojtokra. Vannak illyek sötétvörös cashmírből is fekete szegélyre és csipkékre, minek igen eredeti tekintete van. Ugynevezett fürdőköpeny, mely menyasszony felkészítéséhez tartozik, legdiszesebb, mi e' nemben kigondolható. Ez muslinból készült, lilaszínű béléssel és csipkékkal ellátva, egy másik körszegmény nemét képezi a' zaránkának (pélerine), valamint a' hajtomány is, mely az egész köpenyken aláhuzódik. Pongyola-felőltöny fölöttebb átlátszó batizból egyáltalán ketős csipkesorral volt körülszegményezve, melyek egymástól csipke-közcşikokkal vannak elválasztva. Ezen pongyola-öltöny nyitva leng alruha felett, mely jaconasból készült, és szinte dúsan van felcsipkézve, a' nyak köré csipkefodor szorítja, mellyen át szalag van huzva. A' bő ujjak csak könyökig érnek, 's a' kar többi részét csipke-előujj takarja, mely a' kézfogóra simul. Ezen csinos pongyolához fejkötőeske tartozik, mely szalag- és csipkéből összefont, 's a' legbájlóbb fejéket képezi. — Reggeli ruha, magas szoros mellénykével, mely aláfélé nyiladozott, hajtomány és csipőkékkal. Az ujjak szűkek, de alant bokros fehér alujjakkal. A' szoknya elől kissé rövidebb, hátul pedig majdnem uszályt képező. A' szoknyák bősége is mindinkább növekedni látszik, főleg átlátszó kelméknél, minők barége, organdi, vagy tarlatan. Különösen szép vala egy átlátszó fehér ruha két csipkelebenynyel, görög mellénynyel, rövid ujjakkal. A' lebenyek mindegyik oldalon széles atlacz-szalagokkal vannak fentartva, mellyek az övön át felfutnak, 's alant két rózsacsokor által foglaltatnak össze. Ehez fejk fehér rózsákból ezüst rojtokkal, mellyek a' fűtőkbe elegyednek.

Egészben véve, az öltözetek utóbbi hetekben rendkívül könnyűek, átlátszók és ködszerűek. Kiszoríták rövid időre a' nehéz kelmű ruhákat, mellyeket a' divat mindenek felett követel. Mert azoknak felvételére csak a' nagy hőség által engedik magukat határozatni. Ez okból köpenyeket is látni himzett muslinból, mellyek széles csipkéekkel vannak körszegményezve. Rövid és hosszú shawlok tarlatan- és muslinból igen keresettek, nem mint valami újdonság, hanem mivel könnyűek és kecsyszerűek, 's főképp, mivel a' könnyű ruhákkal igen jól egyeznek. Átlátszó ruhákra nézve megjegyzendő, hogy az alruhák már nincsenek selyemből, hanem tull, muslin vagy organdiból, mik 2 vagy 3 szoknyából állanak. Ez által az öltözet tetemes redőmennyiséget nyer, de egyszersmind rendkívüli könnyedséget és élénkséget, minek igen szép tekintete van.

Reménylem, nem sokára igen meglepő dolgokat mutathatok be neked az iparműtárból. Addig élj boldogul, 's emlékezzél szeretettel

Saroltádról.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

2. szám. — Julius 11. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

DEBRECZEN, jul. 3-án. Tegnap egy itten még szokatlan élménynek valánk részesei. Sárosy Gyula, a' nemzetiség buzgó terjesztője, miként e' lapokban előre ígérve vala, itt keresztül utazván, több műkedvelő segítségével, kik ének- és zene-darabokat adtak elő, humoristikai felolvasást tartott az Aradon építendő reformatum templom alap-tőkéje igyarátságára. Aradon, — mondá a' derék felolvasó — mellynek lakosai ráczok, oláhok és németek, a' magyar népelemet csupán a' még eddig alig ezer főre menő reformatum nép képezvén, ezen elem gyarapodása nemzetiség tekintetéből kívánatos, de ezen gyarapodás reform. templom hiánya miatt szerfelett gátoltatik. Mind a' nemes czél, mind a' felolvasónak a' magyar közönség előtt kedves hangzásu neve szép számmal gyűjté össze Debreczen előkelőbb lakosait, kikről — bár mit mondanak is né-melly betekintő Istók — megjegyzendő, hogy mihelyt jelentékenyebb szellemi élvezetre számolhatnak: látszólagos apathiájokból, érzéketlenségökből, mint egy villany-ütésre, azonnal felébrednek. Mit csak az is bizonyít, hogy mihelyt a' pesti színház művészei közül valamelyik közöttünk megjelen: azonnal fuladásig tele van a' különben üresen kongó színház. Ma sem csaldótt meg közönségünk; mert bár a' hirdetőlap oly hu-moristikai felolvasást ígért az öt érzékről, mellyel gyakorlatilag megmutattatik: hogyan le-het félóra alatt, minden mákony segítsége nélkül elaludni? a' jelenvoltageknak legnagyobb része oly távol vala az elaluvástól, a' mennyire csak lehetett. Az egymást érő elmés szőj-átékok, jól talált hasonlítások, csipős észrevételek oly ragyogó szellemi tüzi játékot alkot-tak, hogy e' miatt az öt érzékek nem elaludtak, miként czélba vala véve, hanem za-varba jöttek, 's mindegyik a' másik dolgába avatkozott. A' fül a' száj helyett nyelte a' vi-dámságot gerjesztő beszédet. A' száj, a' különben fecsegni szerető száj, a' fül helyett hall-gatott. A' száj helyett a' kezek ütöttek lármát. A' tapintásra alkotott kezek helyett a' sze-mek tapadtak a' nyájas felolvasóra. Az orr pedig minden módon azon erőködött, hogy a' szem helyett láthassa a' kezet, melly alá oly hirtelen, annyi borsot tört. Ohajtom az olvasó közönség érdekében, hogy a' jeles humoristikai munka e' lapokban minél hamarább meg-jelenjen; noha minden bizonynyal vesztidő az a' miatt, hogy nem az igen helyes elő-adási modoru szerző fogja azt felolvasni, ki annak a' szónoklati báj által oly élénk színe-zetet tudott adni. Szíves bucsuval valunk meg a' derék férfitól; 's nem egyszer fogunk talpra esett elmésségeire emlékezni.

M. K.

KALOCSA, jul. 3. Az érsekünk kegyességiből az elaggott papság részére építendő kórház hihetőleg még ez évben elkészülend. Ő nméltósága közhasznú intézetek iránti ro-konszenztől lehelten nem reménylenük, hogy a' rég elkészült iskolamestert képző intézet (Praeparandia) életbe léptetés is, mellyet a' Kalocsához tartozó 16 kisebb helységeket ké-pező pusztaik eddig is oly nehezen nélkülöztek, minél előbb megtörténend. A' pestmegyei jegyzők nyugintézetök javára f. hó 19-d. Kalocsán táncvizigalmat tartanak egy p. ft. belépti díj mellett; majd elmondjuk annak idejében, kapott-e belépti jegyet a' társalgó és, körmá-gyar? — Olvasó egyletünk rendes közgyűlése minden kedélyingerültség nélkül véghez ment. A' védegyeletről is elmondhatunk annyit, hogy valami ötvenhatan aláírva vagyunk, és egyebet semmit. — Végül még egy kérdés sem van önhöz-e, vagy a' paksi postahivatalhoz? azt voltaképen nem tudom: az előfizetési hirdetésben az áll, hogy félévénként hat pengő ftal lehet előfizetni minden cs. k. postahivatalnál; az említett postahivatal ezt, ugy látszik, érteni nem akarja, mert az előfizetést, ha csak egy forinttal többet nem küldünk, el nem fogadja; ha pedig az előfizetés máshol történik, akkor nem követeli ugyan, hanem az 'Életképek' felévi számai közül történetesen (?) legalább egy harmada bekalandozza először Tolnát, Eszéket vagy Mohácsot 's csak aztán érkezik rendeltetése helyére. Méltóztassék te-hát bennünket eziránt fölvilágosítani, vagy a bajt orvosolni *).

XYZ.

KÖSZEG. Nyílt levél. — Tisztelt szerkesztő ur! Önnek mult félévi 23. sz. lapjaiban a' községi polgári őrsereg zászlójának felszentelési ünnepélyéről megjelent es bizonyos „Halászi“ által beküldött cikkben az mondatik: miszerint a' német öltözetű polgárok felszentelés előtt néhány nappal a' zászlóanyának azt jelentették, hogy ők német polgárok és azért igen ohajtanák, ha a' felszentelésnél német ruhában jelenne meg. Becsületünk és kötelességünk megkivánják, hogy ezen hírt a' g a l o m n a k nyilatkoztassuk. Nem találunk szavakat, mikkél csodálkozásunkat 's bosszankodásunkat elegendőképe kifejezhetnők a' fölött hogy Halászi ur egy egész testületet levegőből vett tudósításával az egész nem előtt lealaco-snyitani es bepiszkolni merészel. Halászi urnak fent-érített cikkje arra mutat, hogy ő nagy ellensége a' községi polgárságnak 's hogy nem tudja, miszerint helybeli városi előjár-ságunk minden iparkodásait oda fordítja, hogy honi nyelvünk tárgyában hozott törvényeink-nek eleget téve, a' nemzetiséget minden módon előmozditsa. Ezt bebizonyítani igen könnyű volna, de nem érezzük magunkat köteleseknek Halászi ur irányában ezt tenni, mert őt mint „auctoritást“ el nem ismerjük, hanem elég legyen mondani, hogy polgári őrseregünknek tagjai (kivéve csak néhányat, kik utolsó években külföldről jöven, itten letelepedtek), bár nem mindenkin törzsökös magyar is, honi nyelvünket jól beszélik es azt szeretik: az elsőről, ha jelen volt Halászi ur zászlófelszentelési ünnepélyünkön, magát meggyőzhette, mert egyenruhás polgáraink az eskü szavait igen értelmesen es tisztán ejtették ki. Egyébiránt azt hisszük, hogy sokkal dicsőségesebb a' honi nyelvet megtanulni, es azt magáévá tenni,

*) Ezt nem lehet másképp orvosolni, mint ha illy, lapjainknak tetemes kárára gyakorolni szokott vétkes kezelést e z e n t u l mindig nyilvánossá fogunk tenni: lehet, hogy ta-lálunk a' sok közül egykettőt, kit ez által tán elijeszthetünk ez igazságtalan zsarolástól.
S z e r k.

mintsem a' honi nyelven kívül, melyben valaki született, más nyelvet nem tudni. *) Ha Halászi ur bennünket idegeneknek tart és köztünk élni vagy városunkba jöni nem akar, ámtegye kedve szerint, és forgalódjék ott, a' hol tetszik, Kőszeg városa azért fenálland. Az előterjesztetésekből önként következik, hogy a' „Pesti hirlap” f. é. június 9-diki számában R. S. aláírásával megjelent cikknek azon kitétele: „hogy Zichy - Ferraris Emilia grófné ő méltósága a' zászlóanyaságot csak azon feltétellel fogadta el, hogy az egész felszentelési szertartás magyar nyelven tartassék,” szinte rágalom, mert arról, valjon minő nyelven tartassék a' szertartás, soha szó sem volt, és nem is lehetett, minthogy magától értetődik, hogy Magyarországon, és sz. k. Kőszeg városában — hol a' városi tanácsnak jegyzőkönyve már 1763-dik évtől, a' városi számadások és a' község jegyzőkönyve pedig több évek óta magyar nyelven vezetettek, mellynek fájájában az isteni szolgálat mindég magyar nyelven tartatott — illy polgári ünnepélynél a' szertartás csak magyar nyelven tartathatik. Félre tehát minden gyanúsításokkal. — Igazolásunkra szolgáló jelen sorokat kérjük becses lapjaiba felvételn. Kőszegen 1846-diki június 30-án. Többen.

ÓCSA június végén. — Mintha bizony mi szegény ócsaiak nem is volnánk a' világon; — hát már rólunk ne tudjanak az „Életképek” olvasói semmit? — Csak azért is irok! és elpanaszlom, milly keserves helyzetben vagyunk. Haladnánk mi, uraim; mert megvan bennünk a' jó vér, aztán meg itt közelünkben a' főváros, határukon a' futóhomok, váltig biztatnak a' versenyre, de másfelől a' budapesti hiradó és ez az Isten tudná hány száz éves vén templom, még mindig a' régi jó időkről beszélnek, 's erőnek erejével ki akarják belőlünk oltani a' nemes tüzet. Minden mulatságunk abban áll, hogy olykor meg-meglátogatjuk a' zsidó lányokat, 's karon fogva haladunk velök utcáinkon föl's alá; 's a' paraszt foga közül mormog utánunk szitkot a' zsidóra, hogy „fölvitte Isten dolgát.” Várj, édes atyám! — előbb a' zsidót emancipáljuk, aztán ha őt véreden és izzadságod keresményén folhizlalád akkora hasúra, hogy bírának is beillik: akkor majd csöppöntünk kiszáradt gégedbe is egy kis vitriolos pálinkát enyhítőül. — Szellemi élvezink tárháza a' „posta koma” lakása, hova néha tökmagra paskevicsezni szoktunk összegyűlni, 's nevetünk a' derült kedélyű tiszteletes ur tréfiának. Kohn Miskáné nagyon elmaradt: még nem tudja, mit adjon, ha boltjában cigaró helyett történetesen „szivart” kérünk. — Ujságul írhatom, hogy Kis Manó és Violavölgyi ócsai kis tükört szerkesztenek, mi, az Életképek olvasói nagy örömeire, nem sokára világot látand. A' teremtet áldjon meg mindnyájunkat!

Holdmezei Tivadar.

RIMA-SZOMBAT, jun. 24. Mult vasárnap Orbán János tánczmester, tanítványainak számára a' városi vendéglőben egy igen csinos táncmulatságot rendezett, mellynek hősei természetesen gyermekek valának. O. ur fáradhatlan tánczmester, tanítványai bájt pontossággal egyesítnek; a' magyar körtánczokat szabatosan és magyaros lelkességgel járják el 's a' szépszámu díszes látogatók serege csak reggel felé oszla szét O. ur tanítási modora bizonyosan tetszést aratand mindenhol's azért is ajánlható, mert kivált lengyel és magyar tánca igen ügyes és eredeti. Jövő őszkor szándékozik Pestre menni, hol nemzeti tánczainkat művésziileg rendezni, 's magyar tánczvilágunkat új izletes csoportozatos tánczczal ohatítja gazdagítani; miért is őt, mint jeles nemzeti tánczművészt, a' t. cz. közönség figyelmébe ajánlom.

Tornyos.

SOPRON, június közepén. Tobákárusink összeesküdtek a' „magyar bors” ellen, mert mig ő itt volt, nem volt bókra szükségük 's mégis eleget trüsszögének a' „Herr Fetterek.” Folyamodtak tehát a' hatósághoz, melly meg is kísérté „magyarbors” urat a' „Tarna vizébe” fojtani; de csudák csudája! „bors ur” a' viz felett maradt's ők nem boldogulhatának: a' per apellátába ment, sorsvitéz' elébe. „Sorsvitéz” komája a' magyarnak 's szereti a' magyar borsot is. Nagy kedve telik abban, ha a' németet felcsufolhatja's illyenkor sokszor „borsot szokott törni orra alá”: ezért a' magyar borsra szüksége is vagyon. Így történt, hogy a' vízbe vetett borszemmel nem hagyá elveszni, hanem odább usztatá's minket küldé abszintumoknak addig is, mig a' Tarnavizén eluszott magyar bors, a' sors kedvező szárnyain görögdinnyévé növekedve, ismét eljövend, hogy felülvén a' „kálya vállára”, vizsgálódásait megtegye. — A' németek erről mitsem tudván, diadalmas ünnepelének! Büszken hordozá körül fejét többi apertinentiáival, u. m. lábaival, körmeivel és füleivel is a' német elem — midőn engem, egyszerű, de hecsületes „papramorgót” Torma barátom társaságában egy jóra való somogyi páraszt zörgő taligáján's görhes locomotivjain „eghozott a' főfödre” — Sopron városába. Ez történt Krisztus születése után 1846. esztendőben maj 18. rákgyeben. Akkor t. i., midőn egy pompás nagy házban kényeskedő, német hautevolée patikarius 's azon vásárookra járó Dulcamara, ki a' parasztnak jó fogát — mint beszélük — ingyen is örömet kihuza, hogy a' nagyvárosi kopottárszlánnak egy ép fogával több legyen — az utcán megverekedtek. — A' szegény fogorvos (?), mint később kitűnt, ártatlanul tagoltatott meg's pedig olyformán, hogy kevés remény volt életéhez: de a' hatóság erőlyesen lépett fel — ágyára's alszik talán mai napig. Miért is a' patikárius nyugodtan pipáz a' casinóban. Szép, bizony igen szép barátságban élnek itt ezen „Herr Fetterek!” lám: vannak szemek és nem látnak... hát fülek?! és mégsem hallanak. Vagy ugy! igenis, hallanak, mert hiszen közelükben beszélé hetvenkedve a' verekedő hős, mennyire sajnálja, hogy a' szegény fogorvost, ki ellen, mellékesen mondva, doctor, borbély, patikarius összeesküdtek, egészen agyon nem ütötte. Az előljárói fülek megbillenek ezek hallatára's az ajkak mosolyra vonultak, mert a' mi most mondatott, az, urak! nagy mondas volt! vicz volt és jó gondolat!! — Jól van biz az, csak egyedárusítások még a' le-

*) Nem látunk ebben semmi dicstelenséget.

vegőt is: tűrjétek avatlanok által bitorolni a' hatalmat: hadd teljesüljön be rajtatok, hogy vak vezet a' világtalant. Mondják, hogy e' város lovakat tart, hogy utjait maga csinálhassa, melyeken a' nemzetellenes szellem annál könnyebben bevándorolhasson. Azt is mondták, hogy ezeken az utakon nem szoktak vámot fizetni, csak venni. Ős apám is azt szokta mondani: „officium non fallit.“ Tudja a' jó Isten! kivált ott, hol a' controlleria és még valami háttal összenőve nincsenek. — Nem rég e' lapokban magyar szellemű nevelőlőről ábrándozott 'Vasgereben' barátom. Erre nézve már mentünk is anyyira, hogy az első szótág, a' ne' határozatul kimondatott 's már sanctionálva is van; de a', ve'lőt' még csak most keresi valami asmodi, Microscopiumon. — Azt, remélem, már rég tudja a' nyájas olvasó, mikép e' városnak bizony igen sok (selyem) bogarai vannak, melyeknek azon természetes tulajdonságuk van, hogy szeretnek rágódni a' zöldségeken — eper faleveleket értünk — és ki hinné? a' száraz időjárás miatt kifogytunk a' zöldségből 's most pénzen is megvesszük, ha kapunk. Szerencsés állapot! Isten önnel! nem sokára ismét remél önnel érintkezésbe jöhetni a'

Papramorgó.

Zombor, jun. 25. Hetedhét országra hangzó kürtünkéből, melybe időszakunkint fuvandunk, mindenek előtt szóljunk Chináról. Az esemény, melyet ábrázolni akarunk, igen szép 's ránk nézve tanulságos. A' mennyire e' lapok köre engedi, előadásunk rövid lesz. — Nem messze Khuphuszina és Ghákhovától van egy, az utolsó betűvel kezdődő nevű város, melynek tanácsa nemzetiség iránti hideglelésben szenved. Ott is, azaz, Chinában, bizonyos holt nyelv, melyet imitt 'sanskrit'-nak nevezünk, annyi századon át lebilincselve tartá a' hazai nyelvet, 's ez által hátráltatá a' szellemi 's anyagi jólét kifejlését, míg végre hosszas küzdés után a' nemzeti nyelv diplomatikai állásra emeltetett. Az érintett város tanácsa azonban a' nyelv tekintetében fenálló törvények daczára most is képeskedik a' sanskrit nyelvhez, örökzöld gondolatjait ezen tudván leghomályosabban kifejezni. 'S ez még nem volna olly különös: de mi több, gyűlöli az ollyant, ki a' nemzeti nyelv törvényesítését tekintélyt fen tartani kívánja. Így történt nem rég, hogy bizonyos perben a' beperelt keresetlevél 's tanuvallomány ellen, ezeknek sanskrit nyelvű szerkezete miatt, az alperesi ügyvéd törvényszerű kifogást tenni bátorkodván, a' városi tanács azt 'sajnos viselkedésnek', 's Isten tudja még minek bélyegezve, nagyszerűen félre vetette. Már ez csakugyan cifra ítélet. — Nemde, nyájas olvasó, mégis csak boldogok vagyunk mi magyarok, hogy mindez nálunk meg nem történik? Kár is volna azért a' holt diák nyelvért becületes embernek jellemét úgy megtámadni. — Chinában ez megálhat, de nálunk — e' művelt világban — bizony kiki megbotránkoznék! Sapientia pauca, azaz: beszélhetsz te a' chinai tanácsnak — háta mögött. — Apróbb hireink közül megemlíthető, mikép a' napokban egy átkozott léghajós 'honi' nevű hajót akart levegőre bocsátani, de az esős időjárása anyyira ellene esküdött, hogy a' 'honi' fel nem repült. — Eszmelánczolatnál fogva lássuk: ugyan él-e, 's mit csinál ez a' bácsvidéki védegyleti osztály? Biz az tesped. Gyűléseket ritkán tart, pedig van egy határozata, mely szerint minden megyei közgyűlés második napján egybegyűlnünk kellene. A' mult héten tartott megyei közgyűlés is védegyleti nélkül mult el. Minap pedig az iparműtar ügyében alig jöttünk össze kilenczen tanácskozni. Olly kereskedünk, ki boltjában bizonyosság mellett vásárlott kelméket árulna, maig sincs. Mindez, fájdalom! nem élet, hanem korcs haláljelenségre mutat! — Még egy furcsa népszokást említek meg, melynek tegnapielőtt egy jó barátunk szállásán künn tanui valánk. Ker. János előestéjén t. i. ennek tiszteletére a' szállási köznép nagyobb tüzet rak, melyhez mindenünnen a' közel szállásokból, ifjak és lányok, égő kévenádat tartva kezökben, összesereglenek 's a' tűzhöz érvén, a' nádfáklyát belevetik, 's azt keresztül-kasul átugrandozzák, miközben néha bizony erős összeütközés történik. Ezután tánczolnak, dalolnak; 's minek leginkább örültem, úgy megrakják a' csárdást a' mibunyevácznak, hogy még! Legszebb látmány az, melyet az égő nádfáklyák a' messze távolból a' szemnek nyújtanak.

Kürtös Pál.

Mondani valónk. Heilprin n Mihály urnak replicáját, ha rövidebb volna, szívesen adnók lapjainkban, illy hosszasan azonban csak mellékletül használhatnók, de — igen költséges. — V. M. urnak M-ban azt tanácsoljuk: hagyjon békét annak a' 'pe-gazus'-nak, mely, mint maga megvallja, ugysem az ő paripája: minek a' papírost vesztegetni, meg a' postabért fizetni? — T—dubinak versei nem használhatók; ha több illyenmű művei vannak, azokat nem szükség beküldeni. — Bangó Péter urnak küldeményét vettük; de Vörösmarty urnak még be nem mutathattuk; mert néhány hétre elutazott. — A' kecskeméti czáfolat mitsem czáfolván, nem adható — A' makói levélben az áll, hogy a' helybeli műkedvelő társulat, Don Caesar de Bazan'-t adá szép sikerrel a' kórház javára, 's jövrőre 'Ruy Blas' van kitűzve. Éljen 's ne kénytelenitessék nők hiánya ellen panszokdni, mely miatt a' közönségnek nagyobbszerű darabokt nélkülöznie kell! — A' szarvasi levelet Pesten postára tették 's 3 p. krajczárt kellett érte fizetnünk, nem sok, az igaz, de a' mi benne van, még kevesebb! — Em. cikkje M. G. kinevezetéséről nem adható.

 Most jelent meg: **Ájtatos hölgy.** Elmélkedések és imák, művelt protestans hölgyek használatára. — Készítették Szenci Fördös Lajos kisújszállási, és Szívós Mihály szoboszlói reform. papok. A' legszebb velinen 12-ed réthben 223 lap, arany-nyomatú czímmel és ajánlattal. — Ara: fűzve 4 ezüst huszas. — Kapható minden hiteles könyvtárúsnál, valamint a' szerzőknél és Kecskeméten Szilády Károly könyvnyomtatónál, — kiknél egyszersmind különbféle disz- és közönséges kötéseük is készen találtnak, minőségükhöz szabott árért.

FELSZÓLÍTÁS

EGY NEMZETI SZOBORCSARNOK ALAPÍTÁSA ÜGYÉBEN. *)

Kevéssel ezelőtt egy ifju, eddig nem ismert hazai szobrásztehetség, lön bemutatva a' tisztelt közönség előtt, 's pedig nem pusztla ajánlás utján, hanem azon uton, melly legbiztosabban vezethet célhoz: be lön mutatva művében és műve által. E' mű Madonna mellszobra vala, 's fiatal készítője, a' művészet istennőjének egyik ihletes imádója, gyulafejevári születésű Czélkuti Rudolf. —

Madonnát csakhamar megszerzé számos hazai értelműeknek kézfogása a' nemzeti Muzeum számára, melly is annak f. évi majus 2-ka óta már átadva van; — 's ime ujjabb művel lépett fel azóta Czélkuti Rudolf. Juno négy lábnyi szoborképe ez, mint az előbbi, carrarai márványból faragva, melly gróf Gyulai Lajos ur megrendelése következtében készült 's annak Hunyadmegye marosnémeti gyűjteményét díszítendi. 'S az ujjabb mű, a' tulajdonos gróf ur kívánatára, Pesten egy időre felállittatván, ujjabb fényes tanúságát adá annak: hogy az ifju szobrász nemcsak ügyessége-, de művészi ihlettségénél fogva is magasztos jövőt reméltet a' hazai szobrászat még eddig virágtalan mezején.

Mi természetesebb illy körülmények között, mint a' hazafi-kebelnek a' művészet szellemétől szentesített azon ohaja: vajha illy tehetséget illően foglalkodtathatnánk, gyümölcsöztethetnénk nemzetünk díszének emelésére! Valóban, illy tehetséget télenül hagyni nemzeti veszteség volna, — a' hazafi-

*) Minden hazafinak figyelmes átolvasásra ajánljuk e' czikket.

művész meleg érzelmeit pártolás hiányában a' kölföld csábjainak engedni martalékul, nemzeti bűn volna. A' haza disztítésére kell fordítani a' művész szellemét; de egyszersmind a' hazának megtartani a' művész szívét, érzelmét; csak így lesz művészete hazánknak, csak így lesznek valódi hazai művészeink! Lángészt teremteni nincs embernek, nincs millióknak hatalmában; de ha Isten kegyességéből illy lángészt miénknek vallhatunk, öleljük keblünkre őt, 's ápoljuk, bármi csekély, de őszinte részvétünk-, rokonérzelmiünkből folyó segélyünkkel. — — A' fény, a' dicsőség, melly majdan környezendi őt, viszaragyog 's elárad egész országa népére. 'S ez az, mire ollynagy szükségünk van, hogy fölléphessünk a' művésznemzetek sorában.

Hol volna pedig méltóbb tárgy — méltóbb a' nemzet rokonérzelmeinek fellángoltatására, méltóbb a' hazafi-művész ihletének lelkesítésére, mint a' nemzet nagyszerű multjában nagyszerűen működött dicsőnek jellemzése? Olly történetileg kitűnt egyének, kik iránt tiszteletre buzdul a' magyar korona birodalmának minden tagja, kétség kívül általános lelkesedést gerjeszthetnek valamint tetteiknek hű rajza, ugy köből előteremtett emlékszobraik által.

Illy meggyőződés szállta meg lelkünket, midőn a' nemzet nagy fiainak emlékszobrokban dicsőítése- és örökítésére egy NEMZETI SZOBORCSARNOKOT a' magyarhoni Muzeumban megalapítani czélszerűnek 's hazánk disztére válandónak hittünk, 's e' czélra egy magyar szoborműegylet alakulását inditványoztuk. 'S ugyane' meggyőződéssel lépünk fel most hazánkfiai előtt, pártolást és segélyezést kérve e' terv létesítésére.

Szerényen emeljük fel szózatunkat, de egyszersmind azon bizalommal, hogy e' szózat nem fog sziklakeblekre ütődni, honnan eredménytelenül kellene visszapattognia. Sőt azon buzdító válaszokat véve tekintetbe, mellyekkel egyik társunk HOJCSY Sándor e' tárgy kérdéseire, Nógrád, Zólyom, Bars, Hont és Esztergom megyékben megörvendeztetve lőn, azt hiszszük, hogy Magyarhon minden törvényhatóságában nyilatkozandik érzelem a' nemzeti Muzeum illy feldisztése tárgyában.

'S ha már maga az eszme lelkes viszhangra talált, ha a' nemzeti dicsőség és hazai művészet általános érdeke sebesebb lüktetést idéz elő a' buzgóbbak ereiben: nem kell-e részvét iránti reményünknek a' legmagasb fokra emelkednie, nyilatkoztatván: hogy a' szoborcsarnok népesítését ama legnagyobb magyarnak, HUNYADY JÁNOSNAK szobrával ohajtjuk megkezdeni? — Az időszakot, mellyből nagy férfiakat kiszemelni szándékozunk, egyelőre 1650-ig terjedőnek terveztük, — 's így Hunyadyhoz méltó társakul csatlakozhatnának később DOBÓ István, ZRÍNYI Miklós, JANUS PANNONIUS vagy más, kit — szem előtt tartva nem pusztán a' harci, de a' tudományos szellemnek is érdemeit — évek folytán a' közvélemény hozzájárultával a' művész tehetségének czélszerű foglalkodtatása ajánlatossá tenne. — — Illy örökhírű férfiak megdicsőítését tüztén ki célunkul, nem hihetnénk lelket e' honban, nem nyílt ész, 's ép vért a' nemzetben: ha nem találkoznának számosan, kik áldozati készséggel ez ügyet gyámolítani törekedjenek.

Igen; rázzuk le valahára a' csupa anyagiság bilincseit; mutassuk meg, hogy nemcsak kivételesen egyszer-másszor, de elvből tudunk szellemiek lenni mindannyiszor, valamikor azt a' hazának 's vérünknek feldicsőítése kívánja. 'S ne feledjük, hogy egyedül sem harci erő, sem kereskedés és ipar, sem tudomány nemzetet valódián nagygyá nem tön soha, hanem mind e' tényezők művészettel karöltve. 'S valamint mi mostan buzgalmunkat kövekbe varázsoljuk át, hogy legyenek tanui a' nagyszerű multnak : ugy viszont ezen alakokká idomitott kövek a' jelenkor közlelkületét ábrázolandják az utódok előtt, 's mintha lángérmünk nyelvét kölcsönöznők oda nekik, hangosan szóland-nak a' késő jövőben is : „Neked, oh haza, elsülyedned nem szabad!“ — 'S a' mi lelkünkben is e' szózat harsog jelennen, 's a' legszentebb remény imájával fordulunk hozzád, oh hon : „Történeted nagyszerű jelenetek sora ; gyakran küzdének életedben a' szabadság örömeivel a' veszélyek fájdalmai; de még nem oltá ki hajdani tüzedet a' gyávaság álompóra; te felujulandsz, reád kell derülni hajnalodnak!“

De a' pusztá lelkesedés nem vezet célra illy ügyekben, — 's vállalatunk, megvalljuk, nem csekély feladatu, mert egy-egy életnagyságu, carrarai márványból vésett szobor ára minden költséggel együtt 600 darab arany; anyagi erőnek kell tehát a' szellem lelkeségét gyámolitnia ; 's e' tekintetben bizalommal szólítjuk fel a' magyar korona birodalmának minden, rokonérmű fiait. Hogy mindazáltal lássák, mennyiben érdemeljük az igényelt pártfoglalást, szükségesnek tartjuk a' következőket egész nyíltsággal előterjeszteni :

1-ör. A' magyar szoborműegylet — nem kívántatván az ügy kezelésére számos tagokból álló nagy testület — egyelőre alakultnak nyilatkoztatta magát.

2-or. Az egylet a' nemzeti szoborcsarnokot egyelőre Célkúti Rudolf műveivel akarja megalapítani, ki nem zárván jövőre egyéb kitűnő hazai szobrász tehetségek közremunkálását.

3-or. Legcélzszerűbbnek találtatott nem r é s z v é n y e k, hanem aláírá s o k útján beszerezni a' szükséges összeget.

4-er. Aláírás öt évre történik, évenkénti egy vagy legfőlebb két pengő forinttal ; ha ki azonban egyszerre akarná letenni 5 vagy 10 pftját, az szives köszönettel fog vétetni. Tíz pengő forintnál nagyobb adakozások hazafiai hálával üdvözöltetnek.

5-ör. Az öt évre történt aláírás becsület- és hazafiuságon alapuló való-ságos kötelezvénynek tekintetik 's az ajánlott összeg törvény útjáni meg-vehetésére is felhatalmaz.

6-or. Működéseit az egylet több főrangu 's hivatalu pártfogó gyámoli-tása alá helyzendi.

7-er. Előlegesen is bocsát ki aláírási ivateket a' szoborműegylet, főkép Budapesten ; törvényhatóságokhoz azonban csak ha az illető pártfogó aláírásá-val is ellátva lesznek, intézendí azokat.

8-or. A' begyűlendő pénzek lehető legbiztosabb kezelése tekintetéből

gondoskodni fog az egylet, hogy azok országos hiteles helyre letétehes-senek.

9-er. Minden gyűjtés és kiadás fölött a' magyar hirlapok fognak ellen-örködni, — nevezetesen pedig az „Éle t k é p e k“ adandnak mindenről rész-letes hivatalos tudósítást.

10-er. Az egylet köszönettel veszi gyűjtésre ajánlkozását olly tisztelt hazafinak is, kihez, személyes ismeretlenség miatt, ívet küldeni elmu-lasztana.

11-er. Az egész ügyet az egylet a' nyilvánosság te-rére állítja, 's általában figyelmet fordít a' vélemények nyilatkozataira.

12-er. A' begyülemelő pénz mennyiségéhez képest a' kijelölt öt évi folyam alatt egy vagy két szobor, vagy összesen n é g y fog megrendeltetni.

Ezeknek előterjesztése után megvallja az egylet abbéli aggodalmát, hogy a' mezőn, melyre lépett, talán ellenkezéssel is fog találkozhatni. Le-hetnek ollyak, kik, miután mindenféle czélok előmozdításához többnyire ugyanazon adakozók járulnak, ezen újabb egylet ellen nyilatkozandnak. Mások pedig talán azt vetik majd szemünkre : hogy sokfelé ágazunk 's egyik ültet-vényünk a' másiknak szíja ki nedvét. 'S ebben rejlik is némi igazság. — De tekintsenek körül e' hazában, 's nézzék mindazokat, mik már eddig közáldo-zatok lángzatán létesültek 's vallják meg : nem dagasztja-e a' legszentebb öröm hazafikebleiket? inkább szeretnék-e ama száz fillért vagy forintot erszényeikben, mint szemlélni az alkotott művek büszke sorát, gyönyörködni a' közös erővel teremtett új virulat körül? 'S valjon nem önkényt lebben-e el ajkaikról e' felkiáltás : „Áldoztunk a' legdicsebbre, honért a' hon oltárára! Mert Magyarországnak élni kell hírben, díszben, tudomány- és szépművé-szetben!“ — Oh, de annyi hiány bántja még a' hon teljes diszt! Ollyan e' haza élete, mint századok óta elásott kard : — volna éle, de csorbáit ki kell köszörölni, — fényt villogna szerte, de a' rozsdafoltokat ki kell csiszolni, — volna súlya, de markolatát erőnek kell forgatnia. — Az eddigi adakozmányok tapasztalt sikere új bizalommal tölti el a' kebleket, 's készíti újabb gyönyört élvezni a' leendő fejlemények virányain. Így nemcsak erejét veszti az elsőbb ellenvetés, de sőt minden igaz honfi velünk együtt így szóland : „Fel, te szen-dergő lángész, bárhol tartózkodjál, fel munkára, cselekvőségre! Nem szabad elkeseredned, nem szabad homályba temetkezned! Az ország fia vagy, 's az ország hű anyául ápoland!“ —

Sulyosabbnak látszhatik az elágzást illető szemrehányás. De itt az vigasz-tal minket : hogy minden czélnek külön útja van, de végre is minden egyes czélok ama nagy czélt, a' haza közfeldisztését, munkálják. Több előfát is kell egyszerre öntözni, hogy teljes virulat éltesse a' kertet 's enyhe árny ápolja a' kertbe sereglett ezreket.

Igy ujra nekibátorodván az egylet, a' szép cél elérésére csüggedetle-nül kíván izgatni, azon szép reményben : hogy Magyarhon ismét felküzdendi

magát Europa országainak diszlépcsőzetén. De erre egy lépést sem szabad elmulasztani; tetterőben nyilatkozik a' szilárd akarat. 'S illy érzettel tiszteli az egylet az ország lelkes egyéneit, 's bátorkodik ez ügyet résztvétőkbe ajánlani. Budapesten, július 1-ső napján 1846.

Döbrentei Gábor m. k. elnök. Frankenburg Adolf m. k.

Hoicsy Sándor m. k. Ney Ferencz szobormű-egyleti titkár.

PETREY IVÁN.

(Folytatás.)

Ezen idő körül, ismeretsége második havában, vidékre szoliták pörös ügyei Ivánunkat, hol két hetet töltött. Késő délután érkezék meg a' fővárosba, 's Bertának tett ígérete szerint, még az nap magának kelle megvinnie jöttének hírét. — Iván szokatlan gyorsasággal váltá más öltönyöket, 's midőn nyakendőt kötözé, keze reszketett, arcát gyöngéd hevület égeté.

Mi ez? — mond önmagától eliszonyodva, 's hátralépett tükrétől — e' szív rebeg, él! . . . Iván, te vagy-e Julia testvére, a' hideg férfi, ki megvetve a' hitvány világot, boszúnak esküdte elrongyolt életét? . . . De hisz ő olly szép, olly jó! 's ez árva szív annyit vérzett; megilleti talán már az enyhület cseppje sebeit! . . . 'S a' fogadás? becsület . . . ha ha ha becsület! . . . eszelős bolond, ki valód legdrágább nedvivel évek óta hizlalod az éhes vampirt, hogy most a' nagy czélt néhány sohajba kileheld? . . . Oh, becsstelenség! — fejét tagadólag rázá, 's mély hangon folytatá: Nem, nem! ereimben Petrey-vér forr, 's mig e' tudat büszkévé tud tenni, ne félj, Julia! ellopott éveid fájdalma lelkemen hever, 's e' szívet kiszakasztom alóla, ha emléked utjába egy porzemet vet! — 'S szenvedélyesen ölté magára ruháit, 's szobáját elhagyva Bertáékhoz tért.

Midőn belépett, Belendiné visszajedt rémarczától; metsző vonásai vért fagylalának. Berta remegve sietett elébe.

- Mi baja az Istenért? — kérdé.
- Kisasszony . . .
- Minő változás ez? — szólt az anya.
- Bocsanat, asszonyom, én búcsuzni jöttem.
- El fog ön ismét utazni?
- Talán édes anyjához Kolozsvárra?
- Én helyben maradok, de nekünk válnunk kell örökre!
- Örökre! —
- Talán megbántottuk? — mond az anya — uram, bizonyossá teszem önt, hogy csak szándéktalanul tehattuk volna. Szóljon, mit vétettünk?
- Semmit, asszonyom! az elválasztó ok magán életem zordon szinfalai

mögött fekszik. Önök legbecsesb emlékei maradnak keblemnek; de válnunk kell! én a' legboldogtalanabb ember vagyok... Itt szava elállt; mély fájdalom jelent meg arczában Berta kérdő tekintettel, résztvevőleg közelite felé 's kezét nyújtá; de Iván átható, hidegen éles pillantásával találkozott, 's önkénytelen vonta azt vissza.

— Ne kérdjenek, — folytatá Iván keserűn — lelkeim tiszta; egy pehelynyi súly sem nyomja azt 's mégis a' legszerencsétlenebb vagyok, 's ki velem érintkezik, félek, besodrom az örvénybe, melly évek óta tátog felettem.

— Épen szerencsétlenségben szorulunk barátinkra; de ön bizonyosan el akarja tőlünk ragadni az alkalmat, mellyben tett szolgálataiért hálánkat bebizonyíthatnók. Ez fáj ügyvéd ur. —

— Nem, nem, anyám, — közbe szóla Berta — te bizonyára balul vélekedel. Petrey ur bús, 's fájdalmaival el akar vonulni a' világ elől. Oh, barátom, nekünk is vannak fájdalmaink; de tapasztalom, 's ön nemes társaságában tapasztalom leginkább, hogy minden seb enyhül, 's lassankint mindent lehet feledni.

— Megesküdtem, Berta, hogy egyet soha sem fogok feledni; sorsom csikará ki eskümet, 's mint férfit, meg fogom azt tartani!

— Sorsán győzelmet ví ki a' férfit. Ön bús, azt rég látom; de épen azért szórakozást kell keresnie társaságokban. Részünkről mi azon leendünk, hogy felviduljon körünkben... Igen-igen, ön nem hagyhat el bennünket — épen most, midőn egy ügyefogyott özvegynek ismét szüksége van szíves készségére. Ön nem tudja még, ismét megidéztem! az irományokat tüstént hozandom; — szólt Belendiné, 's feleletet sem várva, a' melléktérembe tért.

Ketten maradának, 's hosszú szünet álla be. Bertának soha sem tetszett érdekesebbnek Iván, mint a' jelen pillanatban, midőn részvéte, nagylelkűsége, női hiusága, minden vágya ama egy gondolatba futott össze, illy jeles, kiváló, 's mégis szerencsétlen férfit arczáról a' bűt letörülni! sebhedt szívét az élet örömeiben, a' legnagyobb önmegtagadással, a' szerelem és csatlakozás minden hatalmával megvigasztalni, szóval, az elkeserített férfit önmagának visszaadni. Ezek hullámozták szívét, 's a' feszült csendet megbontá.

— Ügyvéd urat kétségkívül — én bántottam meg?... Oh, szóljon kérem, 's legyen őszinte irántam, — mond a' méltatlan fájdalom szenvedő hangján, 's teljes részvétellel 's a' szerelem kérlelő hatalmával függöttek sötét szemei Iván szertelenül bús arczatján.

— Nem tagadom: elválásunk oka a' kisasszony!...

Berta ijedten ragadá meg Iván kezét; égő szemeiben titkolt szerelme lobbot vetett; 's szenvedélyesen kérdé:

— Én, én?!...

— Igen. Ne ütközzék meg szavaimon. Engem a' sors szűk és rideg korlátok közé tett; e' boldogtalan szívnek nem szabad felmelegülnie, 's hol megmozdul, onnét ki kell magát tépnie örökre.

Berta hosszú, fürkésző tekintetet vetett a' szőlóra.

— Iván, — mond akadozva, de méltósággal — én önt nemes férfiúnak ismerem . . . ön azt nem teheté . . . ön el nem hallgathata előttem egy . . . egy viszonyt, melly . . . itt szava elfult, keble sebesen emelkedék, mindkét kezét arczára tapasztá, 's szenvedélyesen veté utána: Hah! ön nős! — 's a' pam-lagra dőlt.

Iván hallgatott. Szünet után mondá:

— Én soha sem szerettem senkit. Az élet sulyos gondja, zordon végze-tem kizárta e' kéjt előlem. Berta, én nős nem vagyok!

— Nem?! — szólt a' leány, 's élénken ugrott fel — nem?! — ismétlé olvadó hangon 's a' pillanat hatalmában Iván keblére dobta magát. Annyi sze-relem, annyi hév és tisztaság volt e' lányon eme pillanatban, hogy a' szohor holt életébe is vért lehelt volna. De Iván érzkeble ellentállt az áradatnak.

— Szerencsétlen! — szólt ő mély hangon, mozdulatlanul; de vonásai kifeszültek; arczán fájdalom-vonaglások cikáztak keresztül . . . Berta alig hallá őt; szenvedélye perczenként hágott rohamában; Iván vállait kulcsolá át . . . szive szíven vert, 's kis kezével a' borus homlok fürteit simogató . . . reszke-tett; igéző szemei átható fénynyel, villanyos pillantással kedvese tekintetébe merültek. . .

— Hölgy . . . mit mivelsz? — szólt most Petrey rémesen, 's magát élénken fejté ki Berta öleléséből, ki iltasan ujra karjaiba omlott, 's égő arcz-czal 's hunyt szemekkel lázasan rebegte:

— Nem, nem! . . . én szeretlek! . . .

— Berta, — kezdé Iván indulatosan, 's egész teteme remegett — életem zordon volt eddig; de te iszonyuvá akarod azt tenni! utálj engemet! — 's fejét elfordítá.

— Imádlak!

— Berta, az örvény tátoz . . . te magadra rántod a' sirt!

— Éretted elfogadom a' halált is! . . . Oh, Iván, te nagy ember vagy! én belátok lelkedbe . . . Oh, engedd, hogy egy hölgy lábaidhoz dobja magát, 's szerelmét rád esküdjé! . . . Oh, ne emelj föl! . . . én rabnőd akarok lenni, ki arczod minden redőire reszketni fog; ki örje leszen álmaidnak, és lecsó-kolandja a' nehéz bút homlokodról! . . . ki fiatal élete minden virágát rád hullatja és életnedvét a' te sebhedt szíved tápjaul átönti kebledbe. . .

— Berta, — szólt Iván áthatva alig hallhatólag 's szemeiben egy könny tört fel — én a' halálé vagyok!

— Gonosztevő vagy? . . . nem, nem! életemet adom kezeseül a' világnak, hogy tiszta, nemes kebled van . . . Hiában hazudod el lelkem üdvét, Iván; ön-vádad még dicsőbbé festi szerelmem egét. Az emberek megsértettek, te — boldogtalan vagy; de rossz nem lehetsz!

— Hígyj nekem, Berta: tisztán állok Istenem 's a' világ előtt; hidd: szívem-ből szeretlek, 's a' rettenetes pillanat világításánál látom, mélyen szeretlek! . . . érzem: besugározna életem fagyos légövé, 's e' rideg szív dermedt földi örö-met teremne még; de, a' szent szüzre kérlek . . . hagyj el engemet!

—Soha, Iván, soha! — szólt Berta rezgő, ingatag hangon, 's égő pillantása tévedezett, arcát szemérem és szerelem lázfénye borítá, 's fehér bársonykarját fékezhetlen hévvel, tüzesen fonta át Iván vállain . . . Lélekzetők összefolyt 's a' két ajak találkozott, 's önkénytelen erő alatt hosszan forrott össze . . . A' boldogtalan Iván első cseppjét ürité a' szerelemnek! 's keblének visszanyomott lángja egész teljében kicsapott, 's az öneszmélet határait elsodorta . . . 's még néhány percznyi szünet . . . most egy új lángölelés . . . 's az eskü egy életre — kötve lön! . . .

Nem sokára Belendiné lépett be a' pörös irományokkal, 's egy kérdő tekintetet vetett leányára, ki örömkönyüs szemekkel 's vérlángban uszó arczzal karjaiba hullt 's anyai áldását kérte. . .

Az esküvő januar 20-kára határoztatott.

Midőn Iván Belendiéktől kilépett, a' föld ingott alatta; szobájába érve hideg borzadály futott át tagjain; pisztolyait ragadta elő, 's a' létöltő csövet dühösen homlokának illeszté . . .

— Anyám, — szólt tört hangon — Isten veled! . . . Julia . . . itt szava elakadt, egy ideig fáradtan lihege 's karja lehanyatlott — aztán iszonyu fájdalommal mondotta:

— Ah Julia . . . nekem élnem kell!

III.

Felőlő dolog, de a' tapasztalás bizonyítja, hogy szenvedés- és mély fájdalomban minden szív ezerszer hangoltabb a' szerelemre. Illy kébel érzelme tapadó, illy lény csak mindenével tud szeretni; létalapját, életét rakja az egyetlen deszkaszálra, 's jövője menny vagy pokol. — Illyen volt Iván. Ő boldogtalan keble összes kincsével, felzaklatott érzései örömeivel szerette Bertát; de boldog — mint az eljegyzés első perczében láttuk, ugyan azon túl is — nem volt. Sorsa erőszakot tön rajta, akaratlanul szövén be egy önfeledt pillanatban az életbe, egy viszonyba, melly homlokegyenest összeütközésben állott céljaival; melly ősi tiszta nevét, bálványozott becsületét, testvére emléket zuzta össze, 's mellyhez mégis ellentállhatlan varázs köté: Berta dús szerelme. — Igen, ő Bertáról le nem mondhatta; de gyáván sem bírhatta őt, Juliát meg kelle boszulnia, 's a' boszúban — ha percze megjelent — nem tarthatta meg egy órai életet szerelmének! 's így e' visszás hatás alatt mindkét formában szenvedett; 's az összefutó pont alatt viselete csakhamar egy állandó tartózkodásnak ada helyt, melly szüredéke volt ugyan általános érzelmeinek, de benne sem Berta, sem Julia képe tisztán nem élt. — Önkényt következik ezekből: hogy Ivánnak, Arthurrali viszonyát, el kelle hallgatnia Belendiék előtt, hol naponkint megjelent, de mindig borult arczzal. Berta minden erejét összeszedve birta csak őt felderíteni. E' helyzet feszült, természetlen volt, mellynek azon mértékben kelle naponként növekednie súlyában, a' mint a' természetileg vidor lyánka fájdalmai enyhültek 's a' körülmények által kiszorított lelkiülete rendes folyásához közelebb tért. — De Berta fiatal rugékony szíve

még a' lelkesedés határain belül volt, melyben túlterhelést nem ismerve, lebirta küzdeni természetének feltolakodó igényeit; 's ha tán voltak is pillanatok, mikben Iván társaságában erőszakoltnak érzé magát, mikben annak folytonos elborultsága nyílt ellenkezésre akadt vidor kedélyével: de mindezeket nem az alkalmilag felébredt önismeret vizsga látszóve mutatta föl.

Ezen hangulatban volt a' két szerelmes lelki állapota egy hónapra az eljegyzés után.

Ezen idő után nemsokára, szokottnál búsabban lépett be Iván Belendiékhez; arcán virasztás 's nagy lelki kínok nyomai ülének. Berta egyelőre élénk örömmel szökött elé; de külsejétől meghatva, hirtelen komolylyá vált, 's kezét nyujtva kérde:

— Az Istenért, mi baj, Ivánom?

Petrey szó nélkül egy levelet vont elő zsebéből, 's átadá Bertának, ki teljes részvételt olvasá azt végig. Benne Iván, anyja súlyos betegségéről volt tudósítva.

— Önnek mennie kell, Iván, tüstént; de engedje meg, hogy én is követhessem anyámmal, — szólt fontolatlan hévvel; de rögtön meggondolva magát, változott hangon után veté: — Igazán, én ismerni akarnám Ivánom anyját.

Iván egyszerűen köszöné meg Berta részvétét, nem sokára búcsut vön s Kolozsvárnak vevé útját.

Harmadnapra Berta a' váciutczában Derényi József királyi táblai ülnök jeányaival, Emma- és Rózával találkozott, kik felszólíták őt, hogy a' kőrtáncz betanulásában legyen társnéjok. Bertának tetszett az alkalom, egy főbb rangu ház gyermekeivel szorosabban megbarátkozhatni, különben is szenvedélyes tánczos volt, 's rögtön elfogadá az ajánlatot. De honn jobban áttekinté a' dolgot 's másnap ment, hogy valami ürügy alatt kimentse magát a' tánczórákból. Az ülnökné ki sem hallgathatá okait.

— Ön gyermek! — szólt — talán megtiltá valaki?

— Oh nem, nagysád . . .

— Nyugtassa meg, lelkem, édes anyját, nekem is vannak gyermekeim, 's magam szoktam mindenre ügyelni!

E' pillanatban Derényi Gusztáv, az urfi lépett be egy meglepőleg csinos fiatal férfival.

— Anyám, — mond az ülnöknéhez — itt Hegytelki barátomat, egykori tanulóársamat, mint egyik tánczosunkat van szerencsém bemutatni. Ő egyedül a' farsangért időzik Pesten 's így ex professo tánczosnak szánta magát.

— Ápropo! — szólt egy igen mérsékelt fejbillentés után az ülnökné — én épen egy makacs tánczosnéval viaskodom, — 's Bertára mutatott.

— Makacs? — mond Gusztáv urfi — hisz a' kisasszony szavát adta már.

— Mellyet meg is kell tartania! — vélekedék az ülnökné. — Berta, — folytató — kezét megfogva a' lyánkának — jöjjön közelebb . . . Hegytelki ur, Berta kisasszonyt ezennel ön párjaul nevezem ki. . .

Berta ígézet alatt állott. Hisz Iván nagy magyar, — fűzé magában — a' körtánczot bizonyosan szereti, én meg fogom vele lepní. Anyja beteg, igaz; de felgyógyul, 's én az alkalmat elszalasztanám . . . Hegytelki igen szép, kedves férfi . . . hanem erre semmi gondom . . . hm, ő kétségkívül jó tánczos leendő . . . aztán az ülnőknét sem illenék megsértenem. — Ezek merülének fel agyában, 's ifju szíve tovább ellent nem állhata a' kísérletnek. Különben is, a' világ legboldogabb hölgye is elfogad házi mennyére egy kis ártatlan fölösleget, 's a' dolgok további menete ilyenkor csak attól függ, ki mennyire ismeri énjének titkos „ne továbbját.“ —

A' mi Hegytelkit illeti, ő mintegy 26—28 éves volt, egyikével azon meglepő arc- és alkatnak, miknek birtokosai hölgyek körében mintegy hivatva látszanak lenni minden szerencsére, 's csak lelkületök kisebb, vagy nagyobb mértékű élénkségétől 's társalgási jártasságuktól függ, hogy azt ott teljesen el is ériék. Hegytelkiben mindez öszpontosult. Ő nemcsak szép volt, nemcsak vig társalgó; hanem bátor és ügyes is; viselete sok lélekéberséget tanusított, de egyszersmind azon túlságos önbízalmat is magán hordá, mit veszélyben forgás, tapasztaltság idéz elő ugyan, de a' mellyben minden társalgási betanult simaság szögletet nyer, 's titkon 's mégis érezhetőleg visszataszítóvá válik, a' szerint, a' mint az alkalom inkább vagy kevésbé gyújt ismertető világot fölé; innét Hegytelki alkalmazásán sem volt ama erős színezet mindig feltűnő; sőt gyakran egészen elenyészett az szeszélyes vidorságában, melly hangulat nyilvános helyeken ritkán hagyta el, 's csak lesetlen pillanataiban vön néha erőt kedélyén egy hidegen gunyos elmélyedés bizonyos kéreg nyomása, mit az élet bő izlelése von a' szív körül. — Különben Hegytelki — barátainak tett vallomása szerint — nem volt megelégtülve jelenlegi körülményeivel; 's mindenek helyrehozásaul házasodni jött Pestre, 's Derényiékneli bemutatása után mindjárt a' ház idősb kisasszonyát, Emmát tűzte ki pályacélul, 's innét az ülnőkné által rendelt tánczosné nem igen volt inyére; de ő nem azok közé tartozott, kiket esetleges parányiságok visszarettentenek.

Három hétre a' történetek után, Berta természeti vidorsága teljesen visszatért. Ezen időben már nála sem jobb, sem szorgalmasabb tanulója nem volt a' körtáncznak; de ügyessége csak akkor tűnt ki, ha rendes párjával, szinte a' legjobb tánczossal, Hegytelkivel lejtett. Oh, ilyenkor merő háj és lelkesület volt e' leány, villogó szemei áthévülve búbájban csillogtak, szenvedélyes arcza égett és mosolygott; inger csábított ott minden izomban, élet és vér pezsgett ott minden vonáson, mint lángzó rózsában, melly fejlődése tetőfokán tulterhelve, illattal kínálkozó érettségben ing a' sötét levelek közül . . . Hegytelkinek feltűnt Berta; bájosnak, ígézőnek találta őt; de iránta, említett házassági tervénél fogva, a' nyájasság határain kívül semmi különös vonzalmat nem mutatott. E' mellőzés felidézte a' heveskeblű Bertát, 's bár nem vallá meg szívének, ő már érdekelve volt, 's felgyuladt keblében a' világító kanóc, mellynek első lobbanásától megdöbrent, 's elvitatta keblétől . . . De az ember mindent megszokik, 's vannak tilos helyzetek, mikben az először felpattant gondolat észrevétlen porszemnyi

tért önt el a' sziv mezején, 's fűszálankénti foglalással halad a' pontig, melyben féketlenné növekedett árja több parancsoló szót nem ismer. . . Valóban, Bertát illetőleg, e' három héti időszakban kicsaptak volna a' lángok kebléből, ha Hegytelki kevésbbé tartózkodó 's kevésbbé van elfoglalva saját czéljával, míg ilyen körülmény csak önámítását nevelve Iván iránt, az áztatás leplét veté érzelmeire, mely alatt a' két külön láng sugárai összetévedtek. . . Láttuk fen-
tebb, Ivánnali elhatározó jelenetben, milly hatással volt reá a' pillanat; minő szenvedélylyel tört ki szerelme, 's mint ért heves keblében óranegyed alatt virággá a' szerelem zsenge bimbója olly körülményekben, hol érzelme mes-
terkelt összeállított volt, 's mindenesetre alárendelt indokokon nyugovék: nem fogunk tehát többé fenakadni, ha való alapokon 's a' körülmények élesztő sze-
lében emelkedő szerelme következéseit látandjuk. —

A' viszonyok ezen fekvésében Kolozsvárról levele érkezett Bertának. Midőn meghozák azt, ő épen készülöben volt az ülnökökhez. Anyja vevé át a' levelet 's czimére tekintve

— Iván ir, — szóla.

— Ő? ... anyám, kérlek, olvasd fel előttem. — Itt hirtelen elkapta hangját. A' falióra ötöt vert. Ah — folytatá — elkéstem! — 's gyorsan kalapja után nyult.

— Leány! — szóla Belendiné, 's feddő tekintetet vetett rá.

Berta arczán könnyü pirulat futott át.

— Engedelmeskedem! — szölt, 's átvévé a' levelet 's indulatosan törte fel pecsétjét. — A' levélben írja Iván: hogy anyja a' sir szélén áll, őt el nem hagyhatja; fiui szent tisztének ezen utolsó végrehajtása szerelmi üdvének út-
jában áll ugyan; de kéri Bertát, méltányolja helyzetét 's engedjen időt fiui fájalmának. Különb en ne aggódjék, ne zárja ki magát társaságokból; de óvja egészségét; mert nekie rövid napok alatt senkie sem lesz az élők közt, csak — Bertája...

Berta kiejté a' levelet kezéből... arczáról az első pillanatban mit sem lehet olvasni; de szive erősen vert már. Ő meg volt lepelve!... Egyszerre vonásai világoltak; tisztán érzé, hogy Ivánt sohasem szerette, hogy részvét volt mindaz, mi kábult szemei előtt ragyogott: minden teteme reszketett e' gondolatra, ezer vágý csendült össze keblében 's pamlagra rogyott...

— Mi az? — mond Belendiné ijedten.

— Halasztás! — válaszolá szünet után tikkadt hangon, — halasztás 's utóbb elhagyás! — Itt arczát elfödte. Zokogni látszott; de köny nem jött szeméből; mert az, az indulatok rázkódása volt keblében, mely súlyt vetett ugyan szívére, de annak édes nyomása vala, 's zugó szélvészéként frís és sza-
bad léget fuvalt lelkébe.

— Örök Isten! — mond az anya, 's részvevő ápolással környezé látszólag alélt leányát.

Anyám, — kezdé Berta, Belendiné aggalmát látva, hideg-józanon 's minden átmenet nélkül e' változásra — már jól érzem magamat!... megyek a' tánczórára...

Nem sokára Berta útban volt Derényiekhez.

A' megelőző napon, a' fenhéjázó ülnökné Hegytelkinek egy vigyázatlan kiejtésében megütközött, 's tánczóra után kérdőre vette idős leányát Emmát, 's köztök egy már megindult szerelmi viszony nyomát fedezte fel, 's nagy indulatba jött a' tolakodók minden faja ellen, 's másnap ki akarta tiltani Hegytelkit házából; de Gusztáv kérelmére azon kimelőbb módot választotta az elutasításra, miszerint a' következő tánczórára egy férfival többet hitt meg, 's midőn Berta, anyjávali fenebbi jelenete után megérkezett, már minden tánczosné el vala foglalva, őt pedig beléptével tüstént egy ismeretlen ifju kérte fel. — Ezen mód által Hegytelki kétszer egymásután marada ki a' tánczból 's égő arczczal fontolgata a' terem tulsó részében. — Berta, ki mindjárt sejtette, hogy valaminek közbe kellett jöni, 's ki egyik barátnéja által már mindenről értesített is, — rögtön elhatározta, hogy a' pillanat szelét, mely a' fölkarczolt földbe sikerrel ígérte hordani az új vetés magvait, használni fogja; 's nem sokára egészen czéltalanul látszott Hegytelki előtt elmenni; de midőn irányában volt, figyelemgerjesztőleg nézett rá; arcza föltetszőleg titkot zárt, 's Hegytelki megszólítá őt:

— Istenre kérem, kisasszony, mi történt itt?

— Ön ma olly kedvetlen, Hegytelki ur; felele Berta kitérőleg.

— Nincsen-e okom?... Ha fölösleges vagyok önök társaságában, ő nagyságának csak egy szavába kerül, míg tájékozhatom magamat. Egyébiránt.. mond megvető arczkifejezéssel, 's sebes léptekkel a' terem tulsó részének tartott. Berta utját állotta...

— Mit akar ön? kérdé indulatosan.

— Távozni...

— Hegytelki ur, ha egyik tisztelője — én, igen kérném: maradna ön? kérdé Berta ravaszul; mert arcza a' távozás helyeslését árulta el, 's mutatá hogy inkább ingerelni akar, mint csilapítani.

— Kisasszony, részvétét köszönöm; de férfiúi büszkeségemet fel nem áldozhatom érte! Én megyek — 's az ülnökné elé lépett, ki igen szárazon 's minden aggodalom nélkül bocsátá el őt. — Hegytelki még az nap igen csipős levélkét irt Derényiné ő nagyságának, 's nála többé meg nem jelent.

A' farsang azonban beállott. Berta és Hegytelki az asszonyegyesület báljában találkoztak először, 's az éj nagyobb részét együtt töltötték.

Nemsokára Berta egy látogatást nyert, mely tulboldoggá tette őt.

IV.

Egy hónap gördült le ismét a' semmiség torkába. — Az enyésző téli évszak enyhültebb napjaiban együtt találjuk Bertát anyjával saját lakukban.

Az asztalon egy feltört fekete pecsétű levél fekszik. Iván újabbí sorai. Berta szemei ki vannak sirva; vonásai mutatják, hogy ingerült állapotban van.

— Anyám, — mond ő szaggatott hangon — ha, ha egyetlen leányod jövője sziveden fekszik, ha a' természet forró ösztöne meg nem fagyott kebledben irántam : ne kényszeríts szavam megtartására . . . Én Ivánt sajnálom; de szívünk nem egymásnak teremtetett! Ő olly végtelen kedvhagyott, 's minő lesz még ezután, anyja halála után? . . . 'S aztán — kezdé ismét kis szünet után sértett hangon — három hónapi halasztás, 's ismét egy rokona betegszik meg, míg . . . míg . . . az évek fejem fölé nőnek, 's te neked ugy-e örömedül fog szolgálni : lányodat kétségbeesve sorsán . . . hervadni — itt kissé megállapodott, 's könyezve folytatá — megvénnülni látnod?

— De, de, édes gyermekem, várnotok kellene, míg megérkezik, 's jó móddal elintézni mindent. Hisz eddig már bizonyosan utban van.

— Várni és mindig várni, 's a' szerencsét elszalasztani — örökre! . . Oh, nem, nem! nekünk sietnünk kell, anyám! Arthur nem mindennapi parthie, ő gazdag örökös leend, 's szeret engem! 's nem rovjandja fel bünömül, hogy e' szív, mielőtt őt ismerte, egy szenvedő iránt kelt részvétét szerelemnek hívé. Oh, mert hidd meg, anyám, mióta Arthur szívét bírom, mióta kölcsönös hűséget esküvénk, tudom és érzem, mi a' szerelem!.. tudom —

Ekkor közeledő léptek hangzottak . . . Berta keble hullámzott; de elfojtá szavait . . . most a' mellékteremből Hegytelki Arthur lépett be.

— Bocsánat, — mond Belendinéhez fordulva — alkalmatlan időben érkezém —

— Maradj, Arthur! — közbeszóla Berta szenvedélylyel, 's mig átvilágított vonásain makacs elhatározottság ült, tündöklő szemeiben olvashatólag égett visszafojthatlan szerelmének sürgető hatalma. — Arthur némileg tájékozta magát.

— Édes Bertám, — szóla közelítve — eddig életüdvömet olvasám ki mindig szép szemeidből, 's most könyözön borítja azokat.

— Oh, Arthur, Arthur! kérd anyámat, tegye boldoggá leányát, ki a' halálé vagy a' tiéd!

— Enyém, — mond Hegytelki, 's Bertát keblére ölelte; aztán zsebéből egy levelet vona elő 's folytatá: E' sorokban nagybátyám beegyezését bírom házasságomra; ő személyes tanuja lett volna boldogságunknak, de egészségbeli változása miatt írásban küldi atyai áldását. Nincs tehát egyéb hátra, mint a' legjobbanyát megkérnem : hogy anyai beegyezésével örök szerelmünk koszoruját fűzze össze! — 'S Bertát újra átkarolá, 's térdre vonta maga mellé. — Esküszöm előtted, anyám, 's az ég hallja szavaimat : hogy lányodat forrón szeretem 's boldoggá teendém őt! . . .

Ekkor a' mellékterem ajtajában egy sötét alak jelent meg, halványan 's fekete mezben, mint halál szelleme, 's meredten állá meg.

— Isten látja lelkemet, — szólt Belendiné meghatva — mint kívánom boldogságodat, leányom! 's ő meg is fogja neked bocsátani, ha kérelmei-

teknek ellene nem szegülök . . . Legyetek boldogok, gyermekeim ! birjátok egymást örökre — Berta, Arthur —

E' pillanatban, a' végszóra, zuhanás hallatszott, kísérve fojtó nyögéstől . . . Mindnyájan ijedten nézének hátra. Az imént belépett idegen magán kívül feküdt a' padlázat kockáin . . . Belendiné egyelőre elveszté lélekjelenlétét; átrázódva a' falhoz dőlt 's segítségért kiáltott. Berta összekulcsolá kezeit; a' csengelyűhöz rohant 's örjögve rázta szalagát; míg Arthur meglepetve, kérdő arczzal legyökerezetten állott Petrey Iván fölött! csizmájával érinté az alélt karját, 's csak néhány vonalnyi köz választá el őket; de Iván élet nélkül feküdt a' padolaton! . . .

— Ki ez, ki ez? — kérdé végre Arthur, tudvágytól ostromoltatva.

— Egy szerencsétlen ügyvéd Kolozsvárról! — válaszola Berta reszketve.

— Neve?

— Petrey Iván . . . Hegytelki elhalványult, vonásai összefolytak. Berta mindkét karját megragadta 's ijedten kérdé: Mi bajod, Arthur? . . te rosszul érzed magad! . . rosszul vagy? — szólj! — Arthur! . .

— Igen, angyal . . . e' váratlan jelenet . . . agyam zúg . . . levegőt! — 's kirohant.

Félóra teltén saját szállásán volt már Iván. Belendiné bérkocsin viteté őt el, 's meghagyá legényének, Ferencznek: hogy beteg urához tüstént orvost hívjon. —

Igen . . . ő volt! Berghof Arthur, Julia csábitója, a' kitagadott ifjúkori kalandor, a' hűtelen Berta kedvese, Petrey Iván éveken át kutatott halálos ellene! . . . Mi különös, hogy a' sors néha ép azokat hozza egy keskeny szobácska négyyszögében össze, kik a' földgömbön meg nem férhetnek együtt! . . . Azonban mielőtt tovább mennénk, vessünk egy pillanatot Arthur viszonyaiba. Ő liptómegyei volt; atyját egyikének tarták a' korabeli legkönnyelműbb embereknek, ki csakugyan folytonos kihágásai között javait elpazarolva mult ki, 's szánandó állapotban hagyta özvegyét 's fiát Arthurt. Sokszor megtörténik az az életben, hogy a' gyermekek épen ellenkező hibájokba esnek atyjoknak; 's ebben mindig tulságossokká válnak. De Arthorra nézve más volt az eset, ő tökéletes mása vala atyjának mindenben. Anyja, míg élt, szelid kérelmeivel sok rosztól visszatartotta; ennek kora halála után atyai nagybátyja kezére került, ki nőtelen ember levén, örökösének szánta őt, 's rendellen életeért kemény fenyték alatt tartotta. Azonban a' tüzes, izgékony lelkületű ifjunál a' nagybátyjai szigorubb eljárás visszahatást szült, 's mindennek eredménye az lön: hogy Arthurunk egy évre anyja halálára, sok kihágásai után — miként Iván nyomára jött — nagybátyja rovására szép öszveghez férközvé, tőle megszökött, 's ennek következtében általa kitagadtatott. — Arthur, szerencsés elillanása után, nagybátyja üldözésétől tartva, különféle álnév alatt bolyongott városról városra. Így jött Kolozsvárra Szilkei nevezettel, hol eleintén, mint mindenütt, a' játszóasztalok fölött üté fel sátorát. Később a' szép, igénytelen Juliát pillantá meg, 's mint festő ismeretségbe lépett vele.

Az az őszinte szűz szerelem és gyermeki tapadás, mit a' mély érzésü, szenvedő angyal iránta kifejtett, úgy látszott, jótékony hatással volt a' romlott ifjura, 's mindenesetre neme a' megtérésnek idézhető elő ama pillanatot, melyben igaz nevét Juliának megvallotta, különben is érdekében levén, hogy a' játékos Szilkei véle egy személynek ne tartassék. — Arthur heves kicsapongó lelke azonban korlátot nem ismert; kiméletlen ostromi alatt elhervadt a' tapasztalatlan lányka ártatlansága. A' 15 és 16-ik év legvészesebb időszaka minden lánynak. Julia e' korában lön anya . . . Midőn Arthur e' szerencsétlenséget megérté, önkénytelen nyomást érzett keblében, 's elhatározá nevezetes öszveg pénzzel járulni vigasztalására, 's ment 's játszóasztalhoz ült; erőszakolta szerencsáját, 's — vesztett; hamisan játszott, 's — rajtkapatek, 's az illetők dühe elől csak életveszéllyel szabadulhata ki; minek következtében gyorsan utnak vette magát, 's egyelőre szándéka volt Juliát némi, a' jobb időkbe vetett biztatással megnyugtatni; de csakhamar uj bajokba bonyolódván, azt elmulasztotta. Julia sokáig várta őt; végre kétségbeesett, 's kést döfött ifju szívébe. Arthur ezalatt szerencséje végére jutott. Kolozsvárról eljötté óta gonosz szellem üldözé lépteit, 's nem sokára idegen városban, fillér nélkül, mindenektől elhagyatva állt. — Ekkor támadt fel jobb érzése, anyja kérő intései; ekkor nyílt ki szeme: hogy a' gazdag nagybátyjával ovatosan kell vala bánnia . . . Oh, a' sors nagy mester! 's higgyétek el: a' még egészen el nem romlott gyermek, ha sujtoló vesszeje alá kerül, megtanulja a' kétszerkettőt! . . . Arthur szánandó nyomorun jutott nagybátyjához 's Berghof Ádámnak megesett szive egyetlen rokonán, 's nekie megbocsátott. — Év mulva a' kalandor Arthurra senki sem ismert volna; ő ki volt cserélve, nem maradván rajta a' régiből egyéb a' Hegytelki névnél, melyet kevéssel megtérte előtt vevén fel, nagybátyjára is rá akara tolni; de az öreg ur, bár Arthur részéről nem ellenzé, nem mutatott nagy kedvet családi neve magyarosításához, 's innét Arthur sem tett törvényes lépéseket, hanem egyszerűen megtartá azt. — Ádám ur mindenkép meg volt elégedve kedves öcscsével; de mind a' mellett is a' költségből szűken mért; Arthur pedig, bármennyire kijózanult is, bizonyos dolgok iránt mégsem veszté el szájjizét. Helyzetén változtatni akart, 's azt hívé, hogy nagybátyja fősfénységét valamelly fürge menyecske által igen ildomosan fel fogja olvaszthatni kérgéből; 's engedelmet nyerve ment Pestre házasodni, 's Derényiéknel felsülvén tervével, Berta csatlakozó szeretetében építé fel reménye várait. — (Folyt. köv.)

P r a z n o v s z k y J á n o s .

P A R A I N E S I S .

Ne mondja senki, hogy nem ismerem
Önnön fajom — a' por szülőtteit,
'S az életet, melly a' magányban is
Megtermi bűját 's percnyi élvezit.

Mint ifju hős, ki a' csatákra száll,
Ugy léptem én a' néptömeg közé,
Vértül hozám a' tiszta, hő kebelt,
Melly szűz erényim híven őrizé.

Hitem szavaknak, 's hitem embereknek,
Hisz, mert a' szó szívből fakadva jő —
'S az emberek mindegyig társaim
'S társ társ iránt hogy lenne vétkező?

Eljött körömbe a' sok jó barát:
„Megosztni búmat, meg szűm élveit,“
A' gazcsoport homályba burkolá
Ifjú szívemnek tiszta képeit.

S jött a' leány, szemének tükriben
Gyönyörvilág mosolygva nyílt felém;
Majd kéjeit megosztva én velem,
Hitem, hogy benne üdvöm föllelém.

Rút hitszögő volt ő is — semmi más —
Ki szívcsereinken már is vétkezett:
Csókkal füröszte 's csábtekinete
Másnak hazudt szerelmi élveket . . .

A' merre jártam, mindenütt nyomor
'S gázság ütötte föl rút sátorát,
Rablelkeken vad életszenvedély
Zsarnok bitorlóként ütött tanyát.

Az álprofeták czifra szó között
Elkábiták az ifju szívüket,
Álczélokért ezek feláldozák
Szívök hitét 's életreményöket.

Az önző nép mások fájdalomiból
Rút kárörömnek szította kéjeit,
'S öröme lelt, ha széttíporhata
Öntársának legszebb reményeit.

Ne mondja senki: hogy nem ismerem
Önnön fajom, a' por szülőiteit,
Mint ifju bár — korán kiismerém
Az emberélet árnyékképeit.

De mint vihart, ha messze elvonult,
Nem féli senki — így önkeblemet,
A' sok kiállott küszködés után
Enyhületül nyugalom szállja meg.

'S ne félje senki e' nagy oceánt.
'S a' rajt csapongó vad hullámokat,
Tanúságot szerezhet hajjain,
És a' tanúság egy életre hat!
Berecz Károly

H Á Z I R A J Z.

Voltam ebéden, mond egy utazó, több magyar házaknál, és pedig falun. Hogy élnék itt, mennyit fogyasztanak, arról csak olyan birhat kellő fogalmat, kinek szerencséje volt, ha ugyan szerencse, velök sokat enni. Az idő épen decem-ber közepe felé járt, 's volt módom láthatni, miféle kedvteléseik vannak, ha mezőn nincs dolog, a' magyar nemeseknek. Mert nem főurakról szólok, nem is a' bocskorosokról, hanem azokról, kik megyei hivatalokra szoktak emeltetni, az ugynevezett tekintetes urakról; noha divat szerint többek hivatják magokat nagyságosoknak, mi ezelőtt csak mágnásokat, vagy magas hivatalban levőket illeté. Engem egy művelt katonatiszt vezetett be több házakhoz; németül mindenütt jól beszéltek, néhutt még jobban, mint Németországon is, mert nyelvtan szerint tudák a' nyelvet, mi Németországon nagyon ritka 's legfeljebb a' tudósoknál található. Midőn én a' magyar nemesek nyelvtelhetségét dicsérném, szomorú volt hallanom, hogy saját nyelvöket csak konyhaszolgálóilag beszélik, még a' zöld asztalnál vagy országygyűlésen is.

Mikor egy házhoz betértünk, nagyon kellemesen lepett meg az udvar mezeisége, habár az udvar fái elhullaták is már levelöket, kivált mikor harsány kürtszó csapta meg füleinket. A' nap épen vasárnap volt. 's az udvar egyik szögletében sereg pór üldögélt vagy állongott, egy-egy darab fácskával kezében, melyre, mint mondták, a' hetinapi munkát szokta felróni az ispán, egy kis rangu gazdatiszt. Az idylli kürtszó pedig azonnal elveszté varázsát. A' mint kocsink zörgése hirt csinált és ven-

dég jöttére emlékezteté a' háziakat, egy kis házból, mely a' főépülettől külön esik, hol íródiákok szoktak lakni, néhány fiatal ember is jött felénk. Később tudám meg, hogy ők kürtöltek a' szobában, mert más dolguk nincs. Ezek a' chámptretes petits-maitresk (mezei piperkőczők) hétköznapi olly elhanyagolva viselik magokat, hogy csinosoknak sem lehet őket mondani; de ha például a' vidék valamellyik kis városában táncmulatság vagyon, akkor olly frakkosak és keztyűsek, mint akármellyik párisi dandy, 's egy pillanatra kész az ember hinni, hogy ők valamennyien a' suprême bon ton emberei. De bármilly szép ifjuság is ez, lelke még mind nincs oda művelve, hogy kivált hölgyek társaságába illjék, 's mi a' magyar leányokat az ifjak irányában rokonszenvre vagy szerelemre hívogassa, az nem társalgási finomság, nyájasbeszélgetés, elménczés, vagy művészileg kigyalult érzetgyöngédség, hanem a' deli test, daliás termet 's viritó egészség.

Ellenben ez a' hölgyek körében olly kevés szavu, tétovázó előadásu ifjuság, ha közhelyre áll szólni, legalább is egy-egy Camille Desmoulins; itt mindegyik, vagy a' legnagyobb rész otthon leli magát, azért a' hölgyek is ide fordítják figyelmüket, 's polgári pályáról itélik meg az ifjakat, 's több szerencsétlen házasság nincs is, mint, ez idő serint, Magyarorszáiban.

Különös, hogy a' magyar házaknál az evésre csak mint állatiaságunkat feltartó szükségre vannak figyelemmel. Mennyi örömet, gyönyört lehet egy asztal köré varázslani, ha igazán nemessé, mondhatnám, művészetivé akarnák tenni a' nap legszebb részét! Az ételt adják, hogy az ember egyek. Elöl a' háziasszony ül az asztalnál, persze europai szokás szerint; szeme egész ebéd alatt nyugtalan, kivált ha gyermek vagy éppen házi kisasszony is ül az asztal mellett. Különös gyöngédtelen mód a' leányokat elpíritani egy nem helyeslő fejbiczentéssel, minden kis hibáért, mi az ételek rendivel történik; a' magyar anyákban többször tapasztaltam ezt.

Az ételek száma végtelen; többet ügyelnek a' mennyiségre, mint a' minőségre. Ritka magyar asztalnál ihatni jó bort, pedig az ország teli van hordókkal; 's nem tud mit tenni borával. Mi délutáni két órakor ettünk, aztán hatkor ismét terítetek oszonnára, 9 után ismét vacsorára; így nyolcz óra elfolyta alatt csak háromszor ehattunk volna mindannyiszor eleget egy huszonnégy órára.

Ebéd után mindegyik gyermek, az íródiákok, az ispán, ki az asztal legvégén ül és a' többinél hamarabb fölkel, — kezét csókolnak a' házi asszonynak, aztán a' sógorság, rokonság csókolódik az undorodásig; aztán hajtogatják magokat jobbra és balra, aztán a' férfiak pipára gyujtanak, a' nőket füstölik, aztán nem sokára esznek, azután megint esznek, 's így elmúlik az élet.

Erdélyi.

VÁCZ A' MINT VAN.

(Folytatás.)

Vácznak hétnyolczad részét a' püspök, egy nyolczadát pedig a' helybeni káptalan birja 's így az iker-városnak külön bírása 's külön tanácsa is van; mindkét részen rendezett tanács levén, az előforduló perekben első bíraskodási eljárást gyakorol. Hogy az igazság kiszolgáltatásában a' püspöki rész nagyobb erélyességgel léphetne fel, azt csakugyan kívánni lehetne. — Nem is akarom említeni, hogy vannak pereit, melyek a' 15 napos felelet végett kiadva 215 napig is elhevernek, főleg, ha az alperes olly tekintélylyel bír, hogy befolyása által a' bekövetkező bíróválasztásnál megsértését éreztethetné. . Bizonyosan nem hibázok, ha a' köznépi elbizottságának okát e' tekintetből engedekenységnek tulajdonítom; mert eddig Váczon — ámbár a' szavazható kézművesek száma meghaladná a' pórokat, de mivel részint a' beho-

zott korteskedéstől idegenkedés, részint pedig a' megszokott közönyösség miatt az előbbkelő kézművesek a' választásnál visszavonulnak — a' bírót mindig a' köznép szavazata dönti el; miszerint a' bírónak szigorú erélyessége a' következő választásnál kimaradását vonhatná maga után. Minő igazságkiszolgáltatás fog még akkor lenni, ha a' lakosság megvizsgálás végett a' felsőbb helyre terjesztett abbéli perét — melyben terveztetik, hogy a' tanács is a' nép által választassék — megnyerendi?... Még sokat lehetne a' végrehajtási eljárások módjáról megjegyezni, de hallgatok, mert úgy hiszem, szerecsent mosnék... Ha pedig ebbeli véleményem hibás, örvendek, mert következménye jó gyümölcsöt hozand. — Egyébiránt ámbár a' város bevétele és kiadása közti arányosságot bizonyosan nem tudom, annyit mégis mondhatok, hogy a' vám haszonvételeből évenként bevenni szokott több ezer forintból igen keveset fordít az utak csinálására, ámbár a' szükséges anyag önhatárából is kikerülne; a' városbani közvezetrl pedig szóljanak azok, kik valaha sebesen hajtottak rajta keresztül. — Nem mulasztom megemlíteni, mikép idén a' kőkaputól felfelé jó darab (?) utat készített az érdemes hatóság, 's ha pár évig így folytatja, az eddigi legroszabb út járható leendő 's a' vámszedők nem kénytelenek annyi keserű falatokat — ok nélkül — elnyelni; mert tudni kell, hogy a' szegény paraszt mindig a' vámosokat átkozza, kik legbecsületesebben fizetik meg az árendát. —

Igen könnyen meg lehet olvasni a' városból a' Dunába vezető csatornákat, mely hiány okozza az utcák- és udvarokbani tisztátlanságot; némelyek ugyan a' különféle rondaságot az udvarból az utcára bocsátják, hogy bűze ne csupán az udvarban lakókat, hanem a' fel- 's alá járókat is érinthesse; 's az illy szép szokást a' legjártasabb utcákban is lehet észre venni. Különös érzést gerjesztett bennem a' város hatóságának abbéli rendelete, miszerint felsőbbség parancsa nyomán a' dohányzást eltiltani törekedik, midőn a' nagy piacon a' városháza irányában szabad ég alatt sütik a' pecsenyét. — A' politialis rendszer kezelése olly férfiakra van bízva, kik természeti hidegségöknél fogva, senkit bajba keverni nem szeretnek 's tán innen van az is: hogy az éji tobzódás és utcailárma reggelre mindig magától is elmulik, 's így az, ki talán e' miatt éjszaka nem nyughatott volna, nappal — ha ideje engedi — kipihenheti magát. — Nem kevéssé boszantja az idegent az éji öröknek itten még szokásban levő irgalmatlan ordítása, mellyel nemcsak a' rossz szándokut, de a' legbecsületesebb embert is könnyen megszalasztják. Ezen falusi szokást méltán lehetne módosítani, legalább annyiban, hogy az éjiór kiáltás helyett sippal tudassa az órát, úgy, a' mint ez más helyeken is szokásban van.

A' koldulás megszüntetése, vagy inkább csak ritkítása tekintetéből az új évi közszüntéseket Váczon be szokták váltani 's ebből évenként bejön pár száz forint, mi azonban a' koldusok nagy számához képest nem elegendő arra, hogy a' koldulás végkép megszüntethessék. — Egyébiránt elég czélszerű (?) intézkedés van e' részben, miszerint a' kebelbeli koldusoknak egy hétben csak egyszer szabad járni — azaz: hétfőn kezdik és szombaton végzik — 's ekkor is perselybe szedődik az alamizna, melly köztük azután igazságosan felosztatik. De azért ne higgye senki, hogy a' vidéki koldusok nagy száma Váczt meg nem keresi, főleg a' vasúti munkálat megszünte óta. — A' koldulás megszüntetése tárgyában, a' kebelbeli koldusokra nézve jónak vélném — miután a' jobbhágység ugys pénzben nem adakozik — ha cséplés és nyomtatás idejében búzabeli segedelmet szednének részökre, melly annak idejében kenyérsütésre volna használandó.

Pár évvel ezelőtt a' váczi utcák neveket kaptak 's a' házak számjegyeket nyertek; kár, hogy a' számok elebe az idegen Nro használtatott. Az utcákra nézve pedig azon észrevételem van, hogy kár volt azoknak eredeti neveit megváltoztatni, mint például: sáros a' utcát, melly nevét magával hordta, miután többször száraz időben sem bír kiszikkadni — 's ezt elváltoztatták vásáru utcára; igaz, hogy ezen utcában a' sátorok olly sűrűen helyezvék, hogy ugyan dolgot ad, ha két szekér véletlenül

összejő, egymásnak kitérni; ha ez utcában ilyenkor véletlenül tűz ütne ki, nem tudom, mi módon lehetne azt hirtelen akadályozni?

1840-d. évben a helybeli polgárokból jeles társulat keletkezék a főbb utcák kivilágosítására, mely idő óta habár ritkán helyezvék is a lámpások, mégis hasznos szolgálatot tesznek, főleg a téli sötét estvéken; 's ezért a derék társulatnak eddigi ernyedetlen fáradozása illő méltánylatot érdemel. Mégsem helyeselhetem azon tétét, mikép a f. évben a városi serház épületéről — hol legtöbb ember fordul meg, de különben is a halpiacz itt levén, tél által folytonosan sáros a hely, 's ez okból a közel szomszédok is áldoztak az ide helyezett lámpásra — a lámpást innen levétetése 'sa város végén legközelebb épített új iskolaházra szegezteté, hol csak igen ritkán fordul meg valaki éjszaka, nappal pedig a gyermekek, úgy hiszem, lámpás nélkül is oda találhatnak.

Ha a régi írásoknak hitelt adhatunk, Vácznak Dunapartját végig köfal védte, mely azonban részint a háborgós idők alatt, részint pedig időviszony által összeomladozott. Újabb időkben a városi hatóság szabad ajánlatra szólítá fel a kebelbeli birtokosbakt, mire köztudomás szerint már szép öszveg volt aláírva, maga ő exja volt váci püspökünk is 10,000 v.ftot ajánlott, de mivel a munkálat megkezdése — a közben jött egyeneltenség, 's Vetéssy-féle per miatt — sokára elhalasztatott, az aláírt ajánlatot sokan megtagadták, 's a feligért öszveg egy részéből készült a gőzösök kiállása környékéni védfal. Ő exja kalocsai érsek ur Váczról történt elmene-telét megelőzőtt nagylelkű alapítványai öszvegébe az érintett védfal folytatására ismét adott 4000 v.ftot. Felhasználtatott-e már ezen pénz a kitett czélra? nem tudom; annyi bizonyos, hogy nyomát még nem láttam...

Vácznak országos vásárjai, főleg a szarvasmarhák eladására nézve, igen nevezetese; a természetmények beszerzése — 's eladására nézve azonban a harmadik, ugynevezett gáli vásár legalkalmasabb. Minden héten két hétivásárt tart, kedden és pénteken, ez utóbbi mindig népesebb az elsőnél; egyébiránt szombaton és vasárnap, különösen a zöldség- és gyümölcsre szinte jó vásárok esnek, 's többször népesebbek a keddieknél. — A heti vásárookra nézve a városi hatóság azon rendelményt bocsátá ki, miszerint vidékieknek, valamint helybeliek közül is azoknak, kik nyereségre szoktak vásárlani, elkobozás büntetése alatt reggeli 9 óra előtt gabonát venni nem szabad. — Szabálynak ez is jó...

* * *

A városnak legfőbb disze a székesegyház, mely mind gyönyörű helyzetére, mind mesterséges építészí modorára, mind nagysága-, mind pedig izletes külsejére nézve, különös tekintetet és figyelmet érdemel; kilencz sor lépcső vezet a homlokzat csarnokába, hol 12 szabad, és 6 a falazathoz ragasztott 60' magas és 4' 10'' területű kőoszlopok közt egy nagy közép 's két kisebb szélső ajtók teszik a bejárást. Az egyházba lépve, kinek kebeleben a szent hitnek csak morzsányi részecskéje létezik még 's az isteni malasztnak csirája még végkép el nem aludt benne, lehetlen, hogy titkon érző lelkének sejtelméi egy megfoghatlan erőnek imadására ne buzdítsák. A szemet csábító, egyszerű csinnal párosult felséges tárgyak különbsége által elragadtatják a belépő 's mindezek áhitatot gerjesztnek belsejében. Széttelkintés után figyelmünket különösen magára vonja a templom kupjának remek festménye, mely Maulbercz Antal jeles ecsetjének szüleménye. — E' nagyszerű szent épület homlokzatán, gazdagon megaranyozott rézbetükben e' sorok olvashatók: D. O. M. In honorem assumtae in coelum virginis. Et S. Michaelis archangeli. —

E' felírat táblája felett 14' magasságu, kőből faragott szentek helyezvék, melyek távolról szabálytalan kicsinyeknek látszanak. — Ezen egyház az alsó plebániához tartozik; építését 1761-ben gr. Eszterházy Károly, váci püspök kezdé, és 1777-ben gr. Migazzi Kristóf — kinek több nagyszerű épület örökítendi nagy nevét — végezte. Megemlitést érdemel itt azon körülmény, miszerint e' helyen annakelőtte

posványosság és apró források voltak, melyeknek kitisztítása közel két évi folytonos munkát igényelt, 's így végre a források az iszonyu nagy kövek által annyira elfojtattak, hogy jelenleg az évszak bármelyik részében sem lehet még csak nyomukat is észrevenni.

A nagypiaczon levő templom, mely hajdan sz. Domonkos rendü szerzeteseké volt, jelenleg a felső plebaniához tartozik, a hozzá ragasztott zárda pedig az elagott papoknak szolgál lakásul. Az egyház belsejébeni faragványok 's több ószerű festmények a régi jó időkre emlékeztetnek: itt az istenszolgálat magyar és német nyelven tartatik.

Nem kevéssé emeli a város díszét a kegyes tanítórendiek két felnyúló bádogfedélzetű toronynyal díszlő temploma, melynek egész külszerkezete csinos alakban tünik elő, belseje pedig az ék egyszerűségére mulat. A templommal egybekötve áll a rendház négyszeg épülete, a székesegyház és püspöki lak bal oldalán, alapítóját gr. Kolonics Zsigmond bíbornokban tiszteli, ki 1714-b. veté meg alapját a háznak. Ebben van a bölcsészeti tanintézet 's a kir. helybeni tanodalom. A tanítói pályán ernyedetlen buzgalommal működő 's üdvös czélú kegyes tanítórend t. egyénei szorgos felügyelők alatt évenként a bölcsészeti tanintézetben 150, a tanodalomban pedig majd még egyszer annyi növendék — mint becses reményei a honnak — nyer oktatást. — Ha Váczon nevezetességet kutatunk, azt egyedül ez üdvös falak között lelhetjük fel; a többi közt méltán megemlítendőnek találtam a természet-szertárt, melyben foglalt tárgyak 17 osztályba sorozhatók, ugyanis 1-ső az állatgyűjtemény, ez foglal magában 29 kitömött emlőst, és 253 madarat, ez utóbbiak közül Linne rendszerekint van 56 ragadozó, 39 szarka, 16 tyúk, 78 veréb-féle, 37 gázló, és 27 úszhártyás; szerezte bold. Bendik Ferencz, a k. tanítórend tagja, 's a magyar-óvári ház igazgatója. 2-ik A növénygyűjtemény kiszáritva, mely évenként szaporittatik. 3-ik. Ásványgyűjtemény, közel 2000 darabból álló, többektől ajándékozva. 4-ik. Régi és újabb pénzek gyűjteménye, részint vettek, részint becsérteltek, vagy ajándékoztak. 5-ik Vegyszerek — iskolai előadásokra és kísérletekre, számszerint 74. 6-ik Különféle régieszközök gyűjteménye. 7-ik Gép és egyéb hasontárgyak mintái 62, iskolai előadásra. 8-ik viztani eszközök 61. 9-ik légtani eszközök 55. 10-ik hévtani eszközök 57, ezek közt Nörrenberg sarkulat eszköze, a fenemlített Bendik szerzeménye. 12-ik Villanytani eszközök 52; ezek közt 3 villanygép, egyike igen csinos, n. t. Faisz József, a k. tanítórend kormánysegédének ajándoka. 13-ik delejtani eszközök 10, melyekből a delejvillanygép a jelen f. t. rendkormányzó szerzeménye. 14-ik csillagászati eszközök 27, ezek közt különféle alaku közönséges, és másod percz órák Vylt, a k. rend tagjának művei. 15-ik Tünettani eszközök 13. 16-ik Mértani eszközök 40, — az itt elősoroltak iskolai előadásokra használtatnak. Végre 17-ik vegyesek, melyekhez tartoznak némelly sajátyszerű gépek, metszvények, köből 's viaszból alakított gyümölcsök, festmények, kagyló, csiga, simított márvány és fagyűjtemények. Alapítója e természetszertárnak n. t. Nagy Lipót, a k. rend nagyérdemű tagja, 's kormánysegéd, ki 1800-ban Vácra jöven természettani oktatónak, a ház könyvtárában talált mennyiség és természettani szereket 's gépeket külön szobába tette 's elrendezte; később 1802-b. az arra rendelt tárbá vitettek át a tárgyak, melyel időnkint, legtöbbször a tanítórend egyedeitől ajándékozva, jelen számig szaporodtak 's illetőleg a lyceumban a bölcsészethallgatók nagyobb sikerrel kiképezésére fordítottak. De jelenben is mindezen czikkeket n. t. Schirhuber Móríc természettan oktató ur gondos kezelése és ernyedetlen fáradozása mellett folyvást szaporodnak. — Említést érdemel még a nagyszerű könyvtáris, mely mintegy 12000-re menő hasznos könyvek gyűjteményét foglalja magában.

Még egy elhagyott cath. templom is van az ugy nevezett Miklós terén, mely több év óta magtárnak használtatik.

Á r v a y J ó z s e f.

(Tárgyhalmaz miatt vége jövő számban.)

BELFÖLDI LEVÉL.

MISKOLCZ jun. 12-kén 1846. Az eső halkan hull alá a' szomszagos foldre, a' por ijedten ugros fel ellensége mindig sürüdü csapásai elől, míg végre legyőzve, holtteste sárrá változik. — De miért kezdem e' levelkém az esővel, holott a' megelőzőben annyit beszéltem már a' természetről? fogja kérdeni e' lapok szép olvasónéja; okom igen egyszerű, mert valahára már ujdonsággal is akarek kedveskedni, 's az eső most olly hosszú szárazság után legkedvesebb ujdonságunk, soká, nagyon soká epedt utána a' földmives elárvult vetéseire, nélküle kétes jövődönök nézne elébe; mindenre kelle az, még a' sarkert virágaira is, hogy legyen öntözőjök, miután a' bánat hamar kiszáradó patakja csak kikeleszteni bírja őket, de táplálni, megújítani nem, és egyébiránt az eső nem is olly száraz tárgy, hogy róla — bár kisvárosi társalgásunk alphája az időjárás 's így annak egyik része is eléggé elcsépeült szalma már — ne lehetne még újat mondani; én például összehasonlitanám hatását a' nagy emberekével, amaz ezerekre hint néhány percz alatt áldást, 's jötte vagy elmaradta ezerek jövője, életszükségei felett határoz, 's ezeké ollyan, mint a' feltornyosult felhőké, mellyek, perczenként villámfénytől szegélyezve, mennydörgő szózatukkal megreszkettetik az aggódo emberi kebelt, de lassanként elvonulnak, néha semmit vagy néhány sebesen lehulló cseppet bocsátva a' földre, mellyet annak végetlen szomja egy percz ezredrésze alatt felémész.

A' földet tehát megenyhítendi az ég harmata, de társas életünk még mindég örökös szárazságban hervadoz, hasonló a' kerthez, mellyben illatos virágok nem hiányzanak, de földjét gyom verte fel, 's amazoknak tenyészése benne csak satnya lehet. Nekünk vidékieknek — 's itt nemcsak környékünkről szólok — alig van társas életünk, — időszámilálása ennek, mint régieknél az olympiasoktól, nálunk a' restauratióktól meggyen, — nekünk vidékieknek alig van egyéb, mint — pártéletünk; három év a' tisztválasztások köze, 's ebben alig csendes egy év, az első a' nagy esemény — a' tisztválasztás történeteinek utőrengése, néha visszahatása —, az utolsó évet az újrai előkészületek foglalják el, a' megye tele van akarók- 's nem akarókkal, 's a' sok akarat közt elvesz az egy, mellyet pedig mindnyájunknak akarni kellene — a' közjóllét, a' közegyetértés; és minden új lustrum stereotyp kiadása az előbbinek; első évben a' történetek feletti zajos örömmel vagy panaszszal boszantjuk a' volt ellenfelet, a' második évben nyugal munk van, a' ki fáradság nyugalma, és a' harmadikban tennénk már valamit, de nem lehet, mert ez az új tisztválasztást előzni kellő gyűlölködések időszaka, mellyektől olly közel érintkezésben, mint mi vidékiek vagyunk egymással, szabadulni a' legmérséklettebbnek, a' legphiliszterebbnek sem lehet. — A' társas élet pedig csak vizshangia illy körülmények közt a' politikainak, itt meglátszik az élesen elkülönözött cotteriák korlátain kívül — mellyeket nem az egyetemes kiegyenlítő kulcs: a' műveltség nyit fel, hanem rang, születés, foglalkozás egyenlősége — még a' pártok színezete is; — ott. a' hol színház, estvélyek, közmulatóhelyek vannak, a' nyilvánosság ereje megenyhíti unalmainkat az illy élet felett; de a' hol ez nincs, 's néhány jó barát el nem vadult köre kárpótlást nem ad, ásitoznunk kellek con amore, et con tenerezza, ilyenkor egy kis local elmesség fel-feltűnő lidérczei, mellyek különben megmosolygást is alig érdemelnek, egy kis spectákel, bármí neméből a' spektákeleknek, keresztelő vagy temetés, — egy eltévedt lauffer, bűvész, vagy medvetánczoltató, — veszekedés kofák között, vagy ha két honoratior az utcán pofokkal gyógyítja egymás renommenját, pletykák, — forogjon a' szó bár az ember legfőbbjéről: a' becsületről, mindegy, — egyes oások, mellyeken az unalom sivatágától kifárasztott bon vivant megpihen. Irigylésre méltó sors ugy-e? Bizony-bizony oda adnók egy devalvált régi két garasosért.

De ime a' két garasra valami jutott eszembe, — Széchenyi két garasos czikkje talán, melyet a' halhatatlan Mórion szerényen fitymálni erődködött? nem, hanem „Hani nagy hírű Cosmorámája“, melybe ugyancsak két garasért — de pengőben — bocsáttatik be az élvezetszomjas lélek, engedelmes compagnonjával — test urammal. — Végig döcögött e' hatalmas bárka utcáink lökdösődő kövezetén, megrázkódtatva a' házakat, melyeknek ablakai — láttára — bámuló nézőkkel voltak „garnirozva“ és megállt végre a' „bakterház“ előtt, tág tért hagyva a' körülte hemzsegó bámulóknak a' sejtésekre, hogy mi legyen. Aesculap egyik szerencsétlen imádója „gőzmasinának“ képzelé, Astraea egyik hűtlen courmachere állatmutatványnak gondolá, 's ketten azon sansculottok közül, kiknek farsangon költői neve, a' földi plánták ápolói, espionageokról beszéltek, kik az egész vidéket a' bérkából akarják „kiszimuklálni“, de végre a' Milfait és Kázár sorsára juttatott hirdetővén megfejté a' talányt, 's hogy két pengő garasért kíváncsiságunkat a' bérkabirtokos kielégítheti; és gyűlt, kelt is a' nép hozzá, „mint a' méheraj“ 's én is hagyám magam az ártól sodortatni, megnéztem a' silány tájképeket; végre a' setét szobába léptem, előttem állt a' fehér asztal, melyre a' külső világot élethűen varázslá le a' felső bűvös tükör, és láttam sokat, nagyon sokat, 's ha egy kis türelme lesz a' nyájas olvasónak, — melyet magyarról fel nem tenni vétek volna — elmondom rendre mind: Láttam a' nagy megyeházát, melynek frontja úgy nézett ki, mint szélesképű tót, kinek kalapja szemöldökeig sülyedt fejébe, szemközt a' városházat, czimerében sz. Istvánból átváltozott hajdúval, peres fedelével, mely míg szebb jövőnk kapuit ki nem nyitja, az ohajtva várt kir. városság, csak alháza fog nehezedeni; láttam egy telket, melyen, közhir szerint, fortuna egyik trabantja kártyából épít kéjelmes lakást, — láttam a' 12 év alatt megvénült nemzeti kaszinó lakát, melybe a' tetterő néha tévedésből bukkan bele — (nem csuda, hiszen kiűzte a' mult években ide is elharapózott pártoskodás szelleme, midőn egyik párt még rokkantjait is berendelé, hogy emberök választásával a' másik részen kifogjon) az új tisztikar többször fogja e' szállásra kérni? vedere-mo; — láttam a' kávéházat, sokan ácsorogtak előtte 's köztök egy pár az ifju nemzedékből nagyot ásitá, pedig Borsod ifjuságának, ki legközelebb is megmutatta, hogy a' közjóért együtt tartani, 's csüggedetlen tetterővel küzdeni, 's nemes törekvéseinek babért kivívni bir, szebb rendeltetése van, mint — ásitani; — alig gondolám ezt, im egy 4 lovas hintó robogott el a' fehér asztalon, benne egy hánykodó arslán kocsiszkodott, kinek ez, 's ki nem fizetendő adósságok csinálása — legnemesebb hivatása; hát az a' bunfordi férfit ki az, ki nádbotjára támaszkodva, értelmiségének romjait fejér kalappal fedve ácsorog? hát édesem, nincs annyi phisionomicád, nem látod az egész testállás, öltözet, arcz kifejezéséről, az ajakról, mely mintha most is morogna? — nem sejtet a' nagy férfit, kinek egyedüli életcélja Gorombates főpapjának lenni; és mellette a' köpczös férfit, ki oda ödöngött, két, Sóváríként kikövéredett piros arczczal, tudósul boglyas hajakkal 's bölcs apró szemekkel ki az? egy politicus, városunk nevezeteseb zugából, ki mindenhez ért, mi nem foglalkozása, hétköznapiokon mindég nyílt ajtaju laka, mert a' tisztelt ur igen vendégszerető, mondják, hogy ír is az újságba cikkeket, de többet teszünk fel róla; — és most uszik hozzájuk egy nagyszakállu gentleman 's egy szenvedélyes arczu újmagyar, ki a' város chronique scandaleusét mindennap új kiadatban ingyen osztja ki hallgatóinak, — hajlogatások kölcsönösen; ugyan miről beszélnek? talán a' város boldogságáról vagy egy becsület temetési programjáról? adieu, uraim! örülök, hogy volt szerencsém; — ah! 's e' divatos öltönyök, e' suhogó ruhák kiknek birtokai? Két pipere alak megy az avantgardában 's utánok, mint a' had triariusai, két, szivharczban sebekkel tetézve, nyugalmazott matróna tipeg, — fitymálva köszönt az első pár alig billentett fővel egy mellettköz elhaladó nőt, kinek legnagyobb vétke, hogy — jól öltözik, jobban, mint ők, 's hogy a' cotterie, melybe tartozik, az övékenél nem nagyobb; — bizony, bizony, tisztelt angyalok! a' nőiség legszebb tulajdona nem

az osztályfitymálás, hanem szelid 's mindég egyenlő nyájas szivesség; — hát még a két matrona hogy néz utána! egy tühegyüi hely nem marad átnézetlen e' revuenél. Hát még mennyi az átvonuló nép! látjuk köztök a' város ópapirosra nyomtatott újságait, — hol részletesen felvan jegyezve tizenötéves korodtól — ha legkisebb nevezetessége vagy is — minden, mit tevél, vagy nem tevél 's a' t. 's a' t. — Ki tudna előszámolni mind, a' mit láttam; ki tudná elmondani, a' mit nem láthaték! — elég az, hogy a' látottak darab időre elűzék tőlem az ásitás kedves foglalatosságát, mely hogy a' bájos olvasóné jobb sorsra érdemes 's ah, oly kedves ajkait meg ne szállja, ildomosnak tartja, ezúttali 'visitjt' bevégezve, magát osztatlan kegyeikbe ajánlani.

Agatocles.

NEMZETI SZINHÁZ.

(Coriolán bírálatának vége.)

'S miként a' nagy, a' legnagyobb tömeg az érdemeket a' szerint becsüli, a' mint nyájas hizelgő szó által vétetnek körül, 's a' legnemesebb tettet kész azon perczen elfelejteni, melyben egy tetszése elleni szó jár kíséretül, és ha haláltól mentéd meg ma, holnap minden hála alul feloldva lenni hiszi magát, ha történetesen komor kedvedben komoran pillantottál rá: ugy történik Coriolannal. Mert harcban edzett büszke magaviselete a' mézes szavakon kapkodó népek nem tetszik, mert az ámitó népszószólóknak nagyobb hitelt ad: Coriolant számúzi Romából örökre. 'S itt tűnik fel a' legrosszabb vonás Coriolan eddigi nemesnek ismert jelleméből. Hogy a' nép ingatagsága, mely őt ma, diadalát látván, consulságra emelte, a' férfias kebelt mélyen sérti; hogy haragos kifakadásokra kel a' nép és szószólói ellen, ez ezen ingatagság által ébresztett természetes következés; valamint abban is, hogy anyja forró kérelmei alig képesek rábírní őt, miszerint még egyszer köröleg és mentegetőzve lépjen a' nép elé, csak előbbi daczos lelke következetes főtését látjuk; mindaddig teljes mértékben bírja rokonszenvünket, 's remegve kísérik őt a' piacra, mert félünk, hogy daczos haragja megorvosolhatlan bajt okozólag fog ott kitörni. Ez meg is történik. De ha részvétünk nem is, szeretetünk és tiszteletünk nagy mértékben csökken iránta, midőn e' dacz megbocsáthatlan boszuvágygyá fejlődik száműzetése után ... 'S ámbár itt leginkább az előadás tekintetéből szólok, szabad legyen itt mind az által fiatal íróinkat a' költői szépségre, a' teremő'srendező lángész biztos számítására figyelmeztetnem. Tudva levő, sokszor elmondott, de kezdők vagy felhívásának által mégis gyakran felejtett dolog, hogy tragicus hősnek sem tiszta erényes, sem bevallott bűnös embernek, mint szokják mondani: sem angyalnak, sem ördögnek, lenni nem szabad, hanem egyenest csak embernek, és pedig oly embernek, kit magas erények diszesítnek, de kinél ez erények kíséretében jár valamelly gyöngeség, valamelly, sokszor épen erényes hajlama tulhevéből eredő 's balcselekvésre vezető szenvedély. Legkevésbbé állíttathatik fel pedig a' szomorujáték részvétet és sajnálkozást gerjeszteni kellő hőségé oly ember, ki valóságos bünt követ el, mert a' valódi bűn soha sem bírhatja részvétünket. 'S ha Coriolannak pusztán azon tettet tekintjük, hogy hazája ellen harcot indít, hogy hazaáruló lesz, 's Roma elleneihez szegődve, szülővárosáfeldulni, elpusztítani kész: látjuk, hogy ő bünt követ el, 's részvétünket ez által eljárt szotta, 's így — mondom, ha csupán e' tett szempontjából tekintjük őt — szomorujáték hőségé alkalmatlanná válik. 'S mit tett a' nagy költő hőse megmentéseül? A' legnagyobb hőssé, szinte csuda-erejűvé 's bátorságúvá emeli őt, ki lelki erejével a' többi harczfit maga körül egészen túlszárnyalja; fölépteti őt dicsőn kiküzdött diadalában mint olytat, kinek hona hálájára teljes joga van; más oldalról pedig meszteri vonásokban ismertet meg bennünket nemcsak nemes lelkületével, de egyszersmind a' meghajthatlan daczczal is, mely legyőzhetlen tulajdona, 's mind ezeket olykép állítja elő, hogy azok összeolvadásából tűnjek ki egyénisége. Így előzmények

után, 's miután egyszersmind kitűnt, hogy e' lélek annyira erőködött uralkodni magán 's legyőzni büszke daczát, mennyire csak egyéni lelkületénél fogva lehetséges volt, milly más színben áll előttünk a' pártütés hazája ellen! mennyi kedvező fény vettetik e' fekete oldalról is a' nagy hősré az által, hogy tette nem önakaratból elkövetett bűnül tünik fel, hanem olly tettül, mellyre lelkülete által önkénytelenül sodortatik, azon lelkület által, mellyben ugyanazon büszkeség és dacz, e' büntett szülőoka, egyszersmind forrása a' legmagasztosabb hősiségnek!

Az érzékeny búcsu után, mellyet Coriolan övéitől vesz, Aufidnél, a' volskok hadvezérénel, találkozunk vele. E' jelenet fénypontja, Coriolannak Aufidhoz tartott beszéde: „Nevem Cajus Marcius 's t b.‘ mellyet Shakespeare Plutarch Életrási-ból majd szórul szóra használt fel színművében, 's mellyben Egressy G. ur is szavalásának fénypontját érte, 's mind azon daczczal, mélyen érzett keserőséggel és elszántsággal mondá el, mi benne rejtezik. — Midőn Roma előtt a' volskok sergével megjelen, itt már komorabbnak, sötétebbnek látjuk őt. A' dacz és elkeseredés magában sem rózsaszínű indulatok, de még sötétebbé teszi lelkét az öntudat, hogy a' mit tesz, vétkes cselekmény. Szükségkép kell ezen érzeménynek a' hős lelke fenekén uralkodni, annál inkább, mert távol övéitől, lágyabb érzelmei gyakorlatára 's lelki hangulatának azok általi szelidítésére nem nyílik alkalma; 's mert ez szükségképeni, a' költő nem is fáradozott abban, hogy e' lelki helyzetet bővebb szavak által magyarázza, cselekvésében tünik a' ki leginkább, azon rövid eligazításból, mellyet a' nagy bizalommal hozzá jött Menenius tapaszta, azon fájdalomteljes, erőködő küzdelemből, mellyel anyja 's a' romai követnők kérelmeit hallgatja, mindaddig, míg hős anyja elkeserült szónoklatára szíve felolvad, övéinek karjába dől 's hazájának megenged. — A' mi ezentul következik, a' személyesítőre nézve jelentőség nélküli, mert a' szenvedélyek azon különféle 's magasra csigázott nemei után azon fölingerlődtől boszu 's harag, mellyet benne Aufid mocskos szavai gerjesztenek, nem képes a' hallgató figyelmét különösen megragadni, mellyet a' darab végén is még azon megható jelenet utóhangjai tartanak lekötve, mellyben a' hős kevéssel az előtt anyjával és a' romai nőkkel láttuk, 's mellyben Egressy G. ur a' daczoló hős lelket, miként küzd a' keblén majd-majd erőt vevő gyöngédebb érzelmek felett, miként ragaszkodik szilárd határozatu boszujához, 's miként lágyul el végre meggyőzötve anyja ékesszóló esdesei által, jelesül személyesíté. — Menenius Agrippa, a' darab hőse után e' szomorujátékban legsajátságosabb jellem; ezen eredeti, kedélyes, becsületes jellemet, szeretetre méltó bőbeszédűségében, Coriolan iránti hű baráti gondoskodásiban, hona iránti ragaszkodásában, a' népszószólókkali szeszélyes porlekedésiben, hirtelen lobbanékonyágában 's optimistai önhittségében, Szentpétery ur olly kitűnőleg személyesíté, hogy azt méltán számlálhatjuk legjobb szerepei közé. — Volumniát Laborfalvi R. k. a. ritka tökélyvel adá; a' nemes és magasztos lelkű római nő, ki fiában leginkább a' hazafit, a' bátorlelkű hőst szereti, ki inkább ohajtja halva látni őt harczmezőn, mint életben heverve puha pamlagokon, de ki honát még fia életénél és dicsőségénél is nagyobb mértékben szereti, elhatározott szilárd akaratával, gyöngéd szeretetével övéi iránt, és lángoló buzgalommal hazájához, Laborfalvi R. k. a. ban a' legméltóbb személyesítőt talált. — Virgiliát Balog J. k. a. játszotta, ki kezdő színésznő bár, de csakhamar helyt foglalhat gyakorlottak mellett. Játékán gond látszik, figyelem és tanulás; ritka tulajdonok igen soknál, de legbiztosban vezetők a' tökély magas foka felé. 'S ezen kívül, kissé gyöngé, de bizonyosan erősbüendő, hangját kivéve, szép tehetségek mutatkoznak benne a' jellem felfogására, 's érzelem és szenvedély visszatükrözésére; 's ha abból, miként e' tetőtől talpig szerelembe mártott, gyöngéd, csak férjében élő 's csak értte remegő nőt adá, ítélünk lehet, e' kitűnő hivatásu színésznőre szép jövőndő vár. Őrizze őt jó Istene a' magyar művészek legfőbb hibájától, a' kora elbizakodástól, melly aztán sirt és a' tovább haladásra; 's hogy meg fogja őrizni, erről eddigi szerény és köve-

telés nélküli fölléptei kezekednek. — Dicsérettel említendők még Bartha ur (Cominius) és Szigeti ur (Tullus Aufidius), kik mindketten emelik az előadás jó sikerét. Aufidra nézve megjegyzendő, hogy midőn az utolsó jelenetben Coriolant összeesküdt társaival agyon szurja 's rá tapod, épen nem fog hibázni a' költő szándoka ellen, ha a' senatorok felkiáltására lábát azonnal leveszi róla. E' megtapodást ő csak első dühében teszi, 's hogy a' legyilkoltnak nagy tisztelője volt, sőt hogy boszu helyett sajnálkozás és részvét szállja meg lelkét, ez utóbb saját szavaiból is ki-világlik.

49.

Julius 1-én először: „Stuart Mária“ szomorú játék 5 felv., írta Schiller Fridrik, fordította Kelmenfy László. — Ezen előzőri előadás derek Szathmárinénk javára történt, 's így kettős érdek volt jelen, mellyeknél fogva telt színházat remélhetünk; azonban a' közönség oly gyéren jelent meg, hogy részvétlenségén mind a' jeles mű, mind a' jutalmazott művészről iránt méltán csudálkozhattunk. — Az előadásról sok tekintetben dicséretet mondhatni. Szathmáryné assz. Erzsébetet játszotta, 's kiléptekor egy pár virágkoszorúval tiszteltetett meg, igen száraz díjaul törekvéseinek. Stuart Mária-t Laborfalvi Róza k. a., Leicester grófit Egressy G. ur kitünő szorgalommal és sikerrel személyesítik.

48.

Julius 2-kán: „Az agg színész és leánya“ vigjáték 5 felv., Bayard és Théaulon után szabadon fordította Fáncsy Sugárt, az agg színészt, ki körül az egész játék lényege forog 's kit felejthetlen emlékű Megyerink oly igen jelesen személyesítette, ez alkalommal Szerdahelyi ur játszta, szabatos 's biztos játéka, és szerepének helyes felfogása által a' gyéren gyűlt közönség méltányos elismerését vívni ki. Szinte tetszésben részesült a' csinos kis Szilágyi Lilla, Serena szerepében, ki a' személyesített ifjú művésznőt helyesen játszta, 's kiből folytonos szorgalom 's czélszerű alkalmaztatás által derek művész nő valódik. A' többi működött színészek dicséreteül legyen mondva: hogy azon bizonyos ur, kit ugyan a' színpadon nem látunk, de gyakran annál jobban hallunk, — ez alkalommal alig hallható hangon adá jelet susogó jelenlétének.

— y — s.

Julius 3-án: „Stuart Mária“ szomorújáték 5 felv., írta Schiller, fordította Kelmenfy. Mindig bensőleg örvendünk, ha a' külmázos francia modoru darabok által háttérbe szorított régi classicus szinköltők belbecsű műveikkel van alkalmunk színpadon találkozhatni. Ezek közé Schiller néhány darabjai is sorozhatók, mellyek közt Stuart Mária méltó helyet foglal: benne a' méltatlan szenvedés, csudálandó kitűrés, jogtalanul bitorlott szerelem és trónföltés miatt zsarnokilag használt hatalom, végre a' rang és szív közti habozás élethűen festetvén. Stuart Mária-t, a' sors balcsapásával nagylelkűen küzdő, 's a' zsarnokilag rá mondott halállal elszántan szembe szálló vallásos skot királynét, Laborfalvi R. k. a. dicséretes szorgalommal személyesíté. Játékának fénypontját tévé a' 3-ik felvonásbani találkozás Erzsébettel, Angolhon királynéjával, melly alkalommal eleve a' szabad természetbeni élvezést a' hosszú fogás után, a' királyné látásakor az emlékebe önkénytelenül visszazsívargó keserű szenvedések okozta fájdalmat, a' magát legyőzni akaró mérséklést, végre a' méltatlan hideg fogadtatás által felfingerelt szenvedések vezüvkénti kitörését, 's a' fejére halált hozandó legyalázást, mellyben a' büszke királyné keblét törként átjáró kores születést nyilvánosan szemére lobbantá, nem különben az ötödik felvonásbani érzékeny búcsuvételt drága hiveitől, és a' halállali vallásos bátorsággal történt szembeszállást oly élethűn 's oly meglepő művészi tökélyvel adá, hogy játéka által önkénytelenül elragada a' szép számmal jelentkezett közönséget. Igen dicséretesen működött Szathmáryné assz. Erzsébet, Lendvay ur Mortínez, 's Egressy G. ur Leicester gróf szerepében, ez utóbbi főleg a' vég jelenetben a' művészileg előtűntetett kétségbeesés által bő mértékben vívni ki magának a' darabot mindvégig éber figyelemmel kísérő hallgatóság méltányos tetszését. Egyre azonban szükségesnek látjuk figyelmeztetni színészeinket, hogy általában érthetőbben igyekezzenek szavalni, főleg a' játék elején; az érthetetlen be-

széd azon kívül, hogy a' darab érdekéből tetemesen von le, míg zavaró jeleneteknek is szolgálalkumul; így történt, hogy egy a' földszint bal oldalán állott ur, a' darab első felvonásbani párbeszéd alkalmával — melyet Burleigh báró, ha jól emlékszünk, Shrewsbory gróffal tart — az érthetlen előadás miatt egyszerre telitorkon felkiált: „hangosabb an”; ez illetlen felkiáltásra egy csendszerető (!) úr nem sokkal gyöngébb hangon válaszol: „uram, nem vagyunk a' megyeházánál” — „pénzemért hallani akarok” felelt a' gyenge szavallás által felboszantott úri ember, mérges pillantásokat vetve a' hivatlan csendbíróra, ki mintegy lefőzve simult többi társaihoz, a' kik aztán nem sokkal lágyabb hangon folytaták még a' tizedik szomszéd által is érthetett napieseményeket. — Ha Burleigh báró méltóztatott volna a' nevezetlen urakkal hang-mérsékletet cserélni, úgy a' hallgatóság nagyobb része illy zavaró jelenettől megkiméltetik.

— y — s.

Julius 4. Nagy zenészeti 's énekes academia. Alboni M. k. a. első fellépte. Ezt megelőzte: Fialat keresztanya. Vigjáték 1 felv. Irta Scrib e, fordította Jak a b. A' jeles olasz művésznőről, ki mult évben ritka kellemű alt hangjával 's gyönyörű játéka által osztatlan tetszésben részesült, veszünk alkalmat jövő számban bővebben szólani.

— y — s.

Julius 5-kén: „Lara 7 fia”, írta Malefille, francziából fordította Fekete Soma. Ezen belbecst nélkülöző darabról csak azt kívánjuk a' jobb érzetű hölgyek iránti tiszteletből megemlíteni: hogy célszerű volna azon tulfranciás, arczipirító kifejezések nagy részét, miután a' darab belbecsét — mely egyáltalában hiányzik — úgy sem emelik, illedelmesebb kitételekkel fölcserélni. — A' színészek egyebiránt jól működtek, de a' sugó is!

— y — s.

Jul. 6-án, először: Káplár. Vigj. 2 felv. Irta Rosier, fordította Telepy. Ezután Veszter Sándor magyar táncztársaságának első előadása. — Ez a' táncz-társaság olly gyarló, hogy ha csakugyan igaz, mit róla hallánk, miszerint Olaszországba kíván menni, ezt valódi neveltségnek kell tartanunk. A' szinpadi táncz, különösbbe a' ballett, nem egyedül láb művészet 's nem egyedül táncz ból áll. Itt inkább, mint valahol, plasticai művészetet várunk. Ezen táncz-társaság tagjai pedig e' részben nemcsak nem kitűnők, hanem épen semmik. Ugy látszik, ők nem is törekeshnek egyebre a' lábügyességen kívül, 's még ezzel sem bír mindenik. A' pirouette-ben Kilányi ur, főfő tagja, mint látszik, ezen társaságnak, egy ölnyre tántorog elő 's hátra. Tehát a' szó szoros értelmében még csak megállani sem tud a' szinpadon. A' Krakoviankát pedig soha sem láttuk annyira minden legkisebb kellem nélkül elugráltatni. Minden legkisebb kétség nélkül, ha ezen társaság Olaszországba megy, az utczai tánczosok által, az Isten szabad ege alatt, mindenütt tulhaladva fogja magát látni az olasz városokban. Ezen egész táncztársaságban kellemmel egy sem bír, szellemre egyik sem törekszik, költészetet egyik sem fejez ki; röviden: a' plasticai művészet sehol sincs. A' társaság cimvezetője, Veszter Sándor ur, igen ügyes mozdulatokban, tűz van képében, de örökké azon egy alak, kegyetlen harczias tekintetével. A' többi férfiak pedig épen semmit mondó képekkel lobálják magokat ide 's tova. A' hölgyek, sajnálva kell kimondanom, még sokkal rosszabbak. Feszes vasárnapi képekkel jönnek ki a' szinfalak közül, karjaikkal izléstelenül nagyokat kanyargatnak a' levegőben 's ezzel megvan az egész kifejezés 's minden kellem. Ezen tisztelt hölgyek bizonyosan még soha sem láttak valami jóra való ballett-tánczot, vagy legalább nem látszik meg rajtok, hogy láttak volna. Semmi legkisebb coquetteria sincs bennök, pedig e' nélkül az egész semmit sem ér, 's minden civilisált ember a' helyett, hogy gyönyört találna önökben, kineveti önöket. A' ballett rendkívül fényüzési czikk, miben csak elevenebb kedélyű emberek találnak gyönyört, 's épen azért, mivel ez rendkívül fényüzési czikk, minél tökéletesebb egészet kívánunk. Ballettben a' táncz maga, úgy szólván, a' legesekélyebb rész, egész nemes alakot, mindenben kellemet kell feltüntetni. A'

legjobb tánczosnő az, kinek képe és nem lába tetszik legjobban. A' ballett áll az egész test izletes mozdulataiból, mellynek részei: a' kezek lebegtetése, a' szemek 's az egész arc kifejezése, és végre a' táncz. Egy kis coquetteria, hiszen ez a' világi öröm az élet költői ingerü elevenségével! Ez a' pajkosság, melly csábit, ingerel, ösztönöz, teszi a' civilisált ember örömet, életét, boldogságát. Eleget unjuk magunkat az életben, nappal, kivált a' mostani rekkenő melegekben; megkívánjuk, hogy este legalább némi pikánt fűszert kaphassunk. Kép, mozdulat, tekintet, elragadó legyen a' tánczosnőben. Önök, tisztelt hölgyek, — sajnáljuk, hogy illy gorombán ki kell mondanunk: „vous avez des yeux sans regard.“ Önökben semmi csalogató, szédítő elem, mi szerető férjeikre nézve kétségtelenül igen vigasztaló lehet, de nekünk igen unalmas, 's meglássák önök, kárát fogják vallani. Ismételjük, illy társaságnak Olaszországba menni: nevetség. Hazai városainkban megjárja, mert mi olly jeles emberek vagyunk, hogy a' jó szándékot és akaratot is meg szoktuk tapsolni, 's különben is miután semmit sem tevének a' ballettért, nem kívánhatjuk, hogy a' semmiből előteremjen. Mi igen méltányoljuk Veszter ur fáradozásait e' részben, de ne gondolja, hogy desperat zugszínházi igazgatókon kívül, kik egy pár népes házat talán csinálhatnak a' harmad, negyed rendű közönségből, legkisebb valódi méltányló figyelmet nyerhet illy társasággal külföldön. Áldozzon a' nemzet saját operaházra, itt ballettünk is lehet, de addig ne véljük, hogy a' külföldnek bemutatathatjuk apróságainkat, mert bizonyan kinevetnek, ha ugyan észrevesznek.*) Irinyi József.

APRÓ DARÁZSOK.

— Némelly magyar ember hasonlít az elszánt kártyához, ki, midőn mindenét elveszté, fenhangon kiáltja a' „bank“-ot! — De azt mondja ám a' bankér: „hol a' pénz?“

— „Csakugyan m a g y a r o s o d u n k“, mond bizonyos ur a' váczutczában 's az ellenkező oldalról a' vízihordó „Donau-Wasser“-t kiabál, a' „Pesther Zeitung“-nak pedig Budapesten mintegy n y o l c z s z á z előfizetője van.

— Bükfay, megkoppasztott földesur, uszni ment: barátja figyelmezteté, hogy a' b i r k á t — nyíres e l ő t t szokás usztatni.

— Medardusi vásár alkalmával Péstea szabó-ribillió volt; mondják, hogy az izraelitákkal nem akartak egyenlő részben osztolni a' — kecskebőrön.

— Valaki azt vitatá, hogy az első ember m a g y a r volt: a' legutolsó is minden esetre magyar lesz, mert mi mindig — hátra maradunk. V. G.

— Minő nevetségessé válik némelly ember, önkénye és hatalmaskodása által, mellyel társai iránt, mintha ezek rabjai volnának, viseltetik, — erről e' napokban tön bizonyosságot egy „körültekintő“ nemzeti ur, ki saját véleményét legjobbnak tartván, még üdvözlőnk tetteit is kritikai bonczkése alá vevé. Ugyanis egy külvárosi egyházfi bepanaszoltatván, hogy gyakrabban szokott társas vigalmakban, de különösen l a k o d a l m a k b a n megjelenni, hol azután épen nem vonakodik, ha egy pohárnál többel is megkínálják: — a' nemzeti ur azonnal magához hivatá a' delinquent 's kenyérvesztés fenyegetése alatt megtiltá neki, hogy ezentúl semmiféle lakodalmat meglátogatni ne merészeljen. A' vádlott e' tilalmat kissé túlszigo-

*) Ezen, megvalljuk, tulszigoru bírálattól, mellynél az igazságot, régi, jó közmondás szerint, aligha a' közepén nem kell keresni, már csak azért sem tagadhattuk meg a' közlést, mert szerzője, mit benne leginkább tisztelünk, nyíltan lép fel egyéni véleményével, mellyet, hisszük, a' nélkül, hogy másokra tolniakarna, mégis mások ellenében mindenkor kiküzdöni bírand.

runak tartván, egész alázatossággal bátorkodék megjegyezni, hogy maga Krisztus urunk is meglátogatá a' k á n á i lakodalmat: — ,ej mit, mondá az apró zsarnok; Krisztus urunk is okosabbat tehetett volna!'

— Sokan kiáltanak a' szabadság után, mint a' kis gyermek a' gyertyavilág után: de úgy, mint ezek, többnyire a' lángba kapkodnak 's vagy eloltják ezt, vagy megégetik ujjaikat.

— Egy czukrász, a' dorottyautezában Pesten, több jeles férfiú arczképét — czukorba sütötte, hogy ellenségeik annál könnyebben — r á g ó d h a s s a n a k rajtok.

— Egy öreg katonaigen ajánlotta fiának, hogy az első ballépéstől őrizkedjék, 's vitézül viselt kardját mutatván neki, azt mondá: nincs olly nehéz, mint egy c s o r b á t kiköszörölni, e' helyett gyakran inkább uj kardot csináltatunk.

— Midőn valaki bizonyos társaságban a' régi idők szokásairól beszélvén, a' középkornak azon kegyetlen szokását is említé, mely szerint a' várak alapításánál egy élő gyermeket falaztak be, hogy azokat a' viszontagságok 's megtámadások ellen őrizze: egy gyöngéd keblű asszonyság a' többieket azzal nyugtatá meg, mikép a' gyermek bizonyosan csak — koldus származású volt.

— Mult hónapban temettetvén el a' derék Horvát, a' nap igen forró 's az utca, régi jó szokás szerint, igen p o r o s volt; mire az elhunytak egyik tanítványa azt mondá: csak azért van olly nagy por, mert a' nemes város — k ö n y e i n k r e s z á m i t o t t.

MIHIR BUDÁN?

— Egy szemtanu, J á m b o r István ur, ki július 4-én István' gözösön utazott, a' következő szerencsétlen esetet közölte velünk: ugyanaz nap délután öt órakor t. i. egyike azon török derwischeknek, kik az Óbudán eltemetett remetét voltak látogatni, Dunaszekesőhöz egy óranegyednyire a' sebesen haladó gözös földözetről a' Dunába ugorván, őt vele volt társa nyomban követé. Az első, hihetőleg az evező lapát alá kerülvén, örökre elmerült; az utóbbi szerencsésen partra vergődvén, ott legnagyobb lélekéberséggel felső köntösét, bő nadrágját 's turbánját leveté 's csupán egy veres bőrtáskát hagyván meg nyakában, ismét a' vízbe ugrott. — A' derék hajókapitány azonnal megállíttatá a' gözőst 's a' szerencsétlennek megszabadítására mentő csolnakot küldött, mit a' török megpillantván, hirtelen kiuszott a' partra 's futásnak eredt, de a' sebesen utána iramlott matrózoktól majdnem eléretvén, ismét a' hullámokba szökött, hol erejét veszve, merülni kezdett 's már kevés remény volt megszabadíthatása felől. Végre megközelítettvén a' csolnak által, kést vont elő bőrtáskájából 's azt mentőire irányzá, kik ezt pisztolynak vélve, ijedten hátráltak — 's a' szerencsétlen elmerült. Már veszve hitték őt mindnyájan, midőn pár perc múlva ismét a' víz színére jött 's egyik matróztól a' papi kenetnél kissé keményebb fejtéssel fogadtatván, önkint megadá magát 's a' csolnokról lefüggő kötélbe kapaszkodván, azonnal be is emeltetett; csak nagy nehezen és saját kezének tetemes sérülésével lehetett kezéből a' kést kiszabadítani. Gözösre hozatván, a' kapitány tartván attól, hogy ismét kiugrik, épen maradt kezét és lábait megköttetvé 's Bajánál a' városi hatóságnak átadatá. — Mi ok indította a' szerencsétleneket ez öngyilkolási merényre, nem tudhatni, miután senki nem értvén nyelvöket, annak tolmácsa sem lehetett; igen hihető azonban, hogy ezt vallási vakbuzgóságból cselekvék. Az utóbbinak utlevelei török, arab, görög és német nyelven íratvák 's csak annyit tudattak, hogy a' derwisch negyven éves, nőtelen 's az ausztriai birodalomba utazik. — Lehet, hogy bajai levelezőnk körülményesebben fog tudósítani bennünket a' dologról.

— A' nemzeti színházat e' napokban valaki alacsony boszujának botrányhelyeül szemelte ki, béres nép által szándékolván megszegyeníteni egy ismeretes urhölgyet, ki azonban a' színházban meg nem jelenvén, a' betyár ovatiókban ártat-

lanul részesült volna egyike legtiszteltebb főúri családinknak, ha erélyes föllépés által a' már-már kitörő botránynak eleje nem vétérik. — Ugyan minek nézik né-melly urak e' nemzeti intézetet, hogy azt privát boszujuk színhelyévé alacsonyítani nem állják? Azt gondolják-e, hogy a' dunaparti lebu-j-ok 's szemétdombok közt csatangolnak 's egy művelt, nagy közönség irányában annyi tiszteletlenséggel visel-tethetnek, hogy azt féktelen kitöréseik tanujává lenni kényszeríthessék, mi által háttérben óálkodó sógorainknak egygyel több, de, fájdalom! igazságos anyagot nyújtanak kikialthatni a' drága atyafiság közt, hogy a' nemzetiben olly aljas botrá-nyok történnek, mik miatt azt lehetetlen rend- és békeszerető embernek meglátogatni!? — Tehát csakugyan mindig a' magyar szokott ellensége lenni a' magyarnak? — Sem keserűbben, sem világosabban nem akarunk ez uttal szólni, mert a' megkísér-tett boszút olly lovagiatlannak 's aljasnak tartjuk, minőre épeszű, művelt férfiú nem vetemedik, mert indulatinak legnagyobb rohamában sem fog megfelejlkezni arról, mivel tartozik nemcsak magának, hanem a' közönségnek is, melynek enge-dékenységét nem tanácsos illy vakmerő kísérleteknek kitenni. (Beküldetett.)

— A l b o n i kisasszony, ki még a' mult évről kedves emlékezetünkben él, több hangversenyt adott e' napokban a' nemzeti színházban 's a' roppant számú hallga-tóságot csengő és erőteljes, ritka képességű hangja által elragadá. Mondják, hogy e g é s z operákban is fogjuk őt hallhatni, ha t. i. némellyeknek nem fog tetszeni r e k e d teknek vagy g y ö n g é l k e d ő knek lenni, mi nálunk többnyire akkor szokott megtörténni, midőn ezeknek jelesebb művésznőkkel kellene együtt föllép-niök, kiktől koszorujokat féltve, a' közönség ritkán részesülhet illy rendkívüli élvezetben. Pedig ez a' mi közönségünk olly vajfalat jószág, hogy ezt a' figyelmet csak-ugyan megérdemlené — de ki tehet a' rekedtség, vagy — g y ö n g é s é g ellen?

— A' pozsonyi, Pannonia' 75d. számában ezeket olvashatni: nekünk jelenleg csak sok főre és ügyes kezekre vanszükségünk 's azért szívesen üdvözlünk magyar földünkön minden tollat 's meghívjuk Németország valamennyi megbukott költőnceit, hogy magyarul tanuljanak 's ajánlják nekünk műtermékeiket. Mi ugyan őket, ha rosszul irnak, nem fogjuk Shakespeare-eknek vagy Byronoknak kikialtani, mert mi magyarok nem vagyunk ám olly balgák, mint ezt némelly 'Hanswurst' rólunk elhitetni szeretné . . . mi H u g o Károlyt sem mondtuk Shakespeare-nek, sőt ünnepélyesen protestáltunk a' lapokban, midőn némelly lapok tul a' rendén elkaptatott színi bírálói azt állíták, hogy Hugo ur új aerát fog teremteni a' magyar drámairodalomban; ezt csak Hugo urnak n é m e t' pajtkái szerették volna a' közönséggel elhitetni! 'stb. 'stb. — Ezek aztán már őszinte, igaz szavak, 's reméljük, e' tárgyban nem fognak utolsók lenni.

— T o m l a ur holnap nagy ünnepet rendezend a' Hermina-mezőn 's hol-napután mindjárt nyilvános számadást fog adni a' bejött pénzről: — két n e v e - z e t e s nap!

— Midőn a', menyeyi' Fánnita' német színház balletszemélyzete — melyre csak rá kell nézni, hogy könnyörültre fakadjon az ember szíve — szépen megkérte: tán-czolna már egyszer az ő javukra is; — a', menyeyi' tagadó választ adott, mondván: fáradjanak ők is úgy, mint neki kellett fáradni, míg ennyire vitte! Valjon nem ér-demel-e ezen emberszerető válasz — két kosár virágot a' váziutczából?

— Szörnyű esetről tudósítatánk, mely mult kedden a' dorottyautczai V i e s e r-féle házban történt 's mely szomorúan tanúsítja ismét, hogy a' háziurak Pesten csak a' házbér fölemeléséről, de lakóik kényelméről egyáltalában nem gondoskodnak. A' nevezett házban a' pincze- vagy szelelőlyukakon nem levén vasrostély, ennek udva-rában az említett napon egy a' házban lakó angol családnak két éves gyermeke ját-szásközben véletlenül az egyik pinczelyukhoz közelítvén, a' nyíláson a' pinczébe zuhant 's olly tetemesen sérté meg agykoponyáját, hogy az orvos, ki e' szerencsétlen esetről bennünket tudósított, élethez igen kevés reményt nyújtott. — A' vigasztal-hatlan szülők fájdalmát leírni nem lehet: mondják, hogy a' házi ur annyira szívére

vette e' szerencsétlen esetet, hogy jövő Jakabnapra az egyik pinczelyukat berostélyoztatja 's — a' házbért ötven forinttal főlebb rugtatja.

— A' pesti német színház első comicus a R o t t ur is köre metszeté 's árultatja magát W a g n e r műárusnál. — E' napokban pár vidéki ur megállván a' bolt-nak üveg szekrényei előtt, hol a' jeles hazafiak arczépe között a' comicusé is ki van függesztve, egyik a' másiktól azt tudakolá, vajlon Rott ur mellyik vármegyének volt a' követe? 'A' mandzsúr kerületé' — jegyzé meg egy gúnyász.

— S c h o d e l ur, az andalgó czimbalmos' czímü zeneművet készített, melly igen hű és jellemzetes 's azonfelül olly könnyű stilben van írva, hogy azt különös fáradság nélkül betanulhatni 's társasági mulatságoknál azzal az időnek egyik részét kellemesen ki lehet pótolni. — Az igen csinosan kiállított mű gr. Keglevich Károlynak van ajánlva 's minden műárusnál 45 p. krajczáron kapható.

— Már most a' vasuti igazgatóság is h i v a t a l o s a n jelenti, hogy a' pest-váci vonal jövő szerdán, azaz: július 15-én meg fog nyittatni. Reméljük, hogy a' helyek ára c s a k e z e n e l s ő a l k a l o m r a van olly aránytalanul felszágázva, mert különben majd nem lesz ám nehéz a' választás a' g ő z h a j ó és vasut között 's ezt aligha fogja az első megbánni. —

— Ugyanekkor nyittatik meg a' m ű k i á l l í t á s is, melly különös nagy szerűnek mondatik. A' müegyesület csak azon okból halogató eddig 's biztatá részvényeseit 's a' közönséget a' kiállítással, mert a' bécsinek végét kellett bevárni, hogy elegendő külföldi képek legyenek, mellyek a' belföldieket tökéletesen háttérbe szorítsák. — Azt mondták, hogy a' müegyesület taval óta magyarabb lett: 'nem látom!' mond Hamlet barátja, midőn a' királyfi apja rémalakját mutatá neki.

— P á l f f i Albert, tehetős fiatal íróink egyikének 'fekete könyv' czímü regényét G e i b e l könyvtáros igen illendő áron megvette; S z a b ó Richárd pedig az 'Életképek'-ben megjelent 's olly kedves olvasmányú 'nők világa' czímü levélcziklusát tetemesen bővítve, a' jeles mű H e c k e n a s t ur sajátja lön, ki azt lehető legcsinosabb kiadásban fogja a' közönség birtokába juttatni. — R u p p Jakab urnak 'Magyarország ekkorig ismeretes pénzei' czímü, közméltánlylattal fogadott munkájának 2d. része (174 lap, 15 tábla 's számtalan pénzrajzokkal) Eggenberger, Geibel és Heckenast könyvkereskedésében 3 ft 30 kr. p. pénzért kapható. Ez érdekes munka bővebb ismertetését később adandjuk. — T i l s c h könyvtáros Kolozvárótt, kinél legközelebb két csinos kiállítású, művelt hölgyek számára irt i m a k ö n y v jelent meg, még e' nyár folytában 'Erdély statistikájá'-t fogja sajtó alá adni. A' munkát egyetlennek mondják a' maga nemében, dolgozói B r a s s a i Samu tanár és K ö v á r i László nevelő.

— L a u k a Gusztáv, ki e' napokban Pestre jövé, itt hosszabb ideig szándékozik maradni, egy két kötetnyi regényt hozott magával illy czim alatt: 'XIX-ik század élvei,' — 's kiadót keres; kívánjuk, hogy azt minél előbb találja meg.

KÜLFÖLDI LEVELEK.

(Folytatás.)

Talán a' sekélyesb vizek kényszerítik itt a' lakosokat könnyebb 's csak keveset merülő hajók készítésére? gondolám magamban, látva a' szép idomú, vitorlás dereglyéket fel 's alá úszkálni a' kis Havelen; de hát miért nem lehetne azt nálunk is utánozni a' mélyebb, a' szélesebb, 's így hajókázásra alkalmasb folyókon, miért nem a' hullámok — 's így szelekben is nem épen fukar Balatonon? Avagy nem mély 's nem széles-e a' tenger, 's van-e ott mindenkor szellő, melly vitorlát dagasszon? 's mégis feledtük már régen, hogy az argonauták evezőkkel utaztak, hogy őseink tömlőkön szállottak át a' Moeotiszon, a' Dunán!.... Megjő, meg kell jöni, kedves ** ám, az időnek is, mellyben esetlenül vaczkos

és idomtalanul potrohos hajóink helyett, melyek most csigaként úszkálnak a szép Duna hátán, könnyű, karcsu hajók szeldelendik annak szöke árját; de hajh! csak az a kérdés: századok kellenek arra, hogy, mint a' tömlöket mai esetben hajóink, úgy ezeket ismét az árboczos, vitorlás karcsuak folyóink- 's tavainkról leszorítsák? ... Bevárjuk talán, míg majd a' Német-Dunáról vitorláznak hozzánk, 's aztán majd mi is csak teszünk valamit, Isten nevében?!

A' városokat, melyek utunkba estek, csak futva 's kívülről láthatám, 's így azokat még csak arcukról sem jellemezhetem. Brandenburg volt első, mellynél megállapodánk; neve ismeretes a' történetben, mert ez 's kerülete volt magköve a' mai porosz birodalomnak. A' Havel folyja keresztül, ó és új városra különözve házait, melyeken a' régi német építész-módor látható. Lakosi száma 15 ezerre tétetik, kik gyártással, kézműparral 's hajókázással foglalkoznak. Épülete közt a' dom mind régi-sége, mind nagysága által legkitűnőbb lehet. Bástyái és egy csonka tornya ma is állanak; alattok nagy hajjal haladt el a' csatórónává szorított folyón gőzösünk, melynek a' rekeszben aztán addig kelle várakoznia, míg annyi vizet nyert, hogy a' folyóra ismét kiszállhatott. Külső tekintete Brandenburgnak a' régi pánczélos német vitézekre emlékeztet, domja a' vallási zavarok időszakára, 's a' némaság, mely körötte — 's tán benne is — uralkodik, a' contemplatív tudósok szobaeletére, mely emlékeket csak lassanként enyészethetnek el a' füstölő gyárkandallók, 's a' csöndes harisnyakötők, kiktől pedig messze ismeretes a' strimpfliki szülőföldre — Brandenburg.

A' Havel e' városon túl kimondhatlan keskenyvé lesz, elannyira, hogy feltettem hajónkat, mely a' brandenburgi hid czölöpjei közt is csak nagy hajjal hozá keresztül ropogni kezdett oldabordáit, miszerint itt a' sások közé téved, melyek magasló szárai között volt most kénytelen utat egyenesíteni magának; de fél óra csak, 's mi ismét egy szép terjedelmű tavacsán uszánk, melyet ismét a' Havel alakít itt a' homokos lapályon, 's mely Plauetig tart, hol ismét csatorna-alakot vesz fel, azaz: keskenyedik; mert a' plauet csatorna, mely a' várost az Elbével összeköti, legalább gőzösök által, nem hajókázható.

Még fenvolt a' nap, midőn elértük Rathenowot is. Kisded városka ez, szinte partján a' fekete habu Havelnek, 's legnevezetesebb a' benne készülő szemüvegekről, melyeken át nézi egyetlen diszépületét, templomának góthstylben épített tornyát, 's legjobb mikroszkopjait arra használja, hogy csodálja a' nagy Frigyes-Vilmos, brandenburgi választóhercegnek szobrát, melyet 1675. a' svéd hadakon e' város közelében nyert diadala emlékére állított a' hálás utókor! ... Istenem! mi boldog az illy kisvárosi ember itt; van szép tornya, van márványszobra, 's van sajátkészítési szem- és nagyítóüvege, mellyen át nézheti azokat! Minek volna még ehhez egy kis szabadság is — szabadság olly értelemben, mint érti az élet, 's nem, miként azt a' porosz alkotmány veszi — mert akkor majd talán a' tornyon és szobron túl még mást is láthatnának fölfegyverzett szemei — a' sötétséget t. i., mely minden némethoni felvilágosultság daczára is, elég szorosan fűzé ám kezeikre 's nyelvekre a' gúzt! ...

Napalkonyulatkor közelítettük meg Havelberget. Nevéről sejtéd, kedves **ám, hogy itt hegynek kell lenni? 's van hegy, de minő! Valamivel magasabb, mint a' pozsonyi koronázási domb — valóságban, 's nem mint azt némely külföldi turista álmodta. A' hét hegy azonban, melyekről egyik kalauzskönyvem emlékezik, valamivel magasbak, mint a' legmagasb rákosi homokbuczkák. Ha Aeneas az éjszaki tengernek veszi útját, 's esetleg a' Havel torkolatába jut: most a' Hét halmot nem a' Tyberis partjain, hanem itt kellene keresnünk. Szerencsétlenségökre a' brandenburgiaknak — avagy talán szerencséjökre, mert Luther hálósapkája helyett most, hármaskoronán süveg pompázna közöttök — a' trojai hős előbb megunta a' tengeri utazást, semmint a' Havelig hajózhatott volna, 's most a' hét halmon néhány rozszant ház emelkedik, szegényded hajóépítészetével 's hosszú fahidjával, mely alatt alig

hogy elhaladt, Adler'ünk, a' régi hidnak kiálló czölöpjei közé vetődött, melyek közül ismét csak nagy bajjal tudta épségesen kiusztatni annak oldalbordáit ügyes kormányosunk. — E' czölöpöket látva, melyek komorfeketén ágaskodnak a' vízből, mint madárijesztők a' rozshullámok között, eszembe jutott a' mi áldott magyar szokásunk: addig hagyni helyén a' pusztuló hid lábait, míg azokat a' víz önjerejéből el nem viszi, vagy el nem rothasztja, habár száz baj érné is ott miattok a' hajóst, vagy másokat; 's megnyugtatólag hatott rám a' gondolat, hogy e' szép szokás nemcsak nálunk van divatban, de otthonos szinte a' munkás németek között is! . . .

E' város utolsó a' Havel mentében, mert tőle nem messzire, épen irányában Verbennek, a' sárga Elbébe ömleszti fekete habjait. Esti 9½ óra volt, midőn hajónk az Elbére tért. Fölmentem a' fedezetre, hogy lássam az itt már szép szélességű Elbét, de a' homály, daczára a' telő holdnak, melyet vastag fellegfátyolok burkoltak el, nagy volt, 's én csak képzelém a' fekete vonalt, melyet a' Havel vize messzefest a' sárga Elbe habjain. Visszatértem 1 számu karszékembe, melyhez zsámolyt igazított a' kalauz, 's ha nem is kényelmesen, de háborítlanul aludtam át az éjt, hogy másnap — elhagyva a' porosz birodalmat — Hannovera 's Holstein partjai közt ébredjek Hamburg elé.

Reggel korán ismét a' fedezeten valék, lesve Hamburgnak csonka tornyait. A' reg borus volt, de csöndes, 's kicsalta azon egypár hölgyet is, kik velünk utaztak. Rajtok — bár fiatalok — semmi szép, semmi érdekes. Kettő közülök Altonába való, Berlinből jöttek. Az egyik sajnálva hagyá el e' várost hol igen jól mulatott, a' másik örömmel, mert benne halálra unta magát; 's mindkettő azonegy családi körben, mellyel vérségi viszonyban valának. 'S hol keresné e' különbség okát, kedves **ám? tán nem a' városban 's lakosiban? Mert hol egyik mulatságot talált, találhatott volna a' másik is. Véralkatuk volt különböző, 's az egyik, ki sajnálta Berlint, szenvedélyes regényolvasó levén, bánkódott a' felett, hogy e' kedves mulatságát a' szülői háznál nem folytathatá, mert ott nem szabad regényt olvasnia. Hahn-Hahn Ida grófnő munkái vérré váltak e' szerencsétlen leányban, 's azzá Palzow regényei is, de a' francziákat nevökről ismeré csak, mert azokra gondolni is pirult! . . . Hogy Józsikánkat és Eötvösünk Carthausiját, mint általában a' magyart, még névről sem ismeré, azt elhiszed, ha nem mondom is? Tehát Berlinig sem jutott még irodalmunk hire? kérdezém; 's ő csodálkozva ismétlé: tehát a' magyaroknál is irnak regényeket? Egyébiránt vigasztala a' magyar közmondás, mely azt tartja, hogy egy fecske nem csinál nyarat; 's ha az én altonai regényhősném nem ismerkedett is meg velünk, lehetnek még Berlinben 's általában Németthonban, kik kissé közelebb-ről ismernek bennünket.

Két óratájban pillantottuk meg Hamburgot, 's nyolczkor már kikötőjében átlapodánk meg, az árboczok erdejében. Droskét béreltünk, 's én siettem a' városba, hogy a' csekély idő alatt, mit itt töltenem szabad, mentül többet lehessek kebelében. A' droskéék itt, hasonlítanak pesti bérkocsisainkhoz, mert csak úgy tartják meg a' tanács árszabását, mint azok. Én franczia bajtársamra bízám a' dolgot, kihez legtöbb vonzódást érzék a' gőzösön, 's nem volt okom megbánni bizalmamat, mert ő a' vendégfogadói főpinczérre ruházván a' droskévali végezhetés hatalmát, a' fuvar — aránylag — igen csekélybe jött.

A' sorompónál igen tisztos ur lépe kocsinkhoz, kérdezve: kik vagyunk? Utlevelem után nyultam, 's kalapot billenték üdvözlésére, nyájas szavaiért. Ő mindkettőt fölöslegesnek tartá, 's miután nevünket megmondtuk, tovább hajtott phaetonunk, 's most itt ülök, Hamburg gyönyörű fogadói egyik legjelesjében, a', Victoria-hótel'-ben, mely a' belső Alsztter partján emelkedik, mellyről, mint általában a' városról is, legközelebbi soraimban.

— SZ —

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

3. szám. — Julius 18. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

ARAD, július 8. Fogadni mernék, hogy szíves olvasóim Aradot 's classicus nevemet megpillantván, előre elneveték magokat, azon hittel, miszerint jelességem tapasztalt buzgósa által valakinek ismét szerencséje lesz megfelféltetődni, pedig, uraim és hölgyeim! rajtunk, már mint Aradon 's jelességemen, ez uttal igen-igen kevés mosolyra méltót fognak találni, higgyék el, igen keveset, sőt semmit, miután én, szokásom ellenére, komolyan elhatároztam magamban, hogy a' szép leányokon 's ménési aszún kívül ezentúl minden komoly tárgynak — halálos ellensége leendek. Mennyire ragaszkodom, mint szilárd jellemű magyar ember, föltételekhez, igazolják a' következő conservatív adatok. Nem hinnék szíves olvasóim, mennyire csiklandozzák — zsebetem azon művészek és bűvészek, kik hébehóba Aradra tévednek; csiklandozzák pedig azért, mert ezen tisztelt egyének mindig és mindig elfeledkeznek uri magamról, ki őket, ha még egyszer olly homályosok is, olvasó közönségünk előtt rendesen világos színekkel rajzolom le; én pedig nem vagyok megáldva annyi szerénységgel, mint az 'aradi hirdető' szerkeztője, azaz: sehogys sem fér bőrmre efféle művészekről — ingyen jegyet követelni. Azonban valahogy el ne higgyék édes önök, mintha e' csiklandás hatása okozná egyenesen a' visszahatást. Dehogy! Én a' kontárolkat ki nem állhatom ennyi az egész. Látott-e pedig valaha Arad — a' németeket kivéve — kontárabb színésztársaságot, mint melyet Komáromi és Mát ai vezérletők alatt hajtott be hozzánk mult hó végén a' sors Samiele? Mintha biz' Arad afféle nyiri compassoratorus volna, beállitnak a' szerencsétlen tilinkósok, mi színházba menünk, nem épen hogy mulassunk, de hogy a' nemzetiséget pártfogoljuk 's uram fia! a' 'legujabb'-nak hirdetett francia drámában láttunk volna — ha tudniillik még első felvonás alatt mind ki nem szokunk a' színházból — egy ócska vaudeville-t. mitől a' legutolsó német falu is már öt évvel ezelőtt — megcsömörlött; tanultunk volna művészetet, ha magok az igazgatók — fényei a' 30 (!) egyénből összeprezt társaságnak — csak megállani is bírnak a' színpadon; hallottunk volna szép magyarságot, ha a' prima donna csak két mondatot is ki tud sütni — hiba nélkül; szóval, mi igen jól mulattunk volna, ha a' mostoha sors össze nem hoz bennünket ezen csizmadiatölke mellől elszalasztott szurtos kompániával. No de minden jóllakásnak meg kell adni az árát! megadták a' falusi művészek is; mert a' mélyen tisztelt közönség többszöri invitatio daczára is — otthon maradt, ök pedig művésztököknek azon ágát vévén elő, mely 'koldulásnak' nevezetik, elmentek szép énekszóval a' makai — birkaakolba. Ugyan mit is kellene tennünk olly emberekkel, kiknek hivatásuk ekeszarv és kapanyél 's kik mégis azt az ártatlan Thaliát kinozzák? Dologház! merre van a' te országod? Azonban e' műrontó kompánia hihetőleg tovább is fogta volna jobb társaságok becsületesrovására 'legujabb' francia-német színműveivel türelmünket kísérteni, ha önszerencséjére Bosco a' bűvész 's szerencsénkre a' Chiabay és Kilényi vezérletők alatt igen jó karban levő színésztársaság attól meg nem szabaditának bennünket. Bosco Temesvárról, az említett színésztársaság Szegedről jött városunkba — varázsolni. Bosco három előadásával sok pénzt, de annál kevesebb tiszteletet, a' színésztársaság kevesebb pénzt, de annál több tiszteletet 's szeretetet varázsolt ki közönségünkől. Bosco hétköznapi gépjátékával szerette volna az illetők zsebet még egyszer megfejni 's ezt bizonyosan teendi is, ha a' városi előjáróság keblében több hazafiaság nincs, mint mennyit a' gépművész ur hitt; a' színésztársaság örömmel mulattatott volna tovább is bennünket, ha mint becsületes magyar ember nem tudja, mennyibe kerül — egy rókáról két bőrt húzni! Bosco gépjátékai egy némellyikét a' színésztársaság jeles tagja Futó, mint ál Bosco, élmélen utánozta; de hízgelés nélkül valljuk meg: a' színésztársaság tagjai közül Chiabaynének természetes szerepkönyvűséggel, művézi ihletettséggel 's mindenk fölött olly ritka lélekbensőséggel magasztos játékát, Szuper Károlynak a' legkomolyabb hypertudóst is megneveltető kómikái ügyességét, Farkas Lajos szépen fejlődő dramai tehetségét a' világ valamennyi Boscója sem tudná gépjátékával utánozni. Ezért, de még azért is, mivel Bosco nem honi, a' gépművésztől örömmel szabadulunk meg, a' színésztársaság irányában pedig igen fájjaljuk, hogy az magát 'szegedi helyett 'aradi dráma-társaság'-nak nem nevezheti. Pedig ez nem az ő hibája! — Sárosy Gyula, a' kedves költő 's melegkeblű emberbarát, f. hó 4-kén érkezett meg műutazásából. A' szép öszvegecskeért, melyet a' városunkban éptendő ref imaház szent ügye gyámolítására Sátor-Alja-Ujhelyben 's Debreczenben olly dicsőségesen szerzett, az illetők nevében ünnepélyes köszönetet szava a' szép lelku honfinak

Ráspolyfalvi Fűrész Márton.

FÜREDI LEVÉL, jul. 5-én. Pesten egy huszasban ötven bankó krajczár találtatik, Füreden csak harminczhatárát mérük, mert tizennyet a' pinczér markol el ráadásul a' drága csuszaért, melynek minden levele egy-egy pengő krajczár. A' nyeldekölő, igaz, nem romlik el, rágást semmi esetre sem kap az ember, és fele fog sor kényelmesen kiheverheti magát; pedig ezen rendszer ellentéte az orvosi rendelvénynek, mely szüntelen azt mondja: 'csak commotio, csak mozgás!' . . . A' vendégek száma napról napra szaporodik, Deák Ferencz, Nagy Ignác már több nap óta kedves vendégei Fürednek: — szép leányok, érdekes özvegyek, komor arczú mamák, fősvény marku atyusok, bőköltő urfiak nem hiányzanak; dermesztő fagyalt, cukros himpér, kártyázó himpellérek, fa-czipő, enyves marok, tulságos jószívűség bőségben találtatik; a' nap, mint egy kitanult vén kisasszony, minden ostobaságon elpirul, míg a' hold mérgeben elhalaványul, sugáiraival a' Balaton hullámaiba nyalja magát, mire a' kaczer hullámok habránckozba rejtik a' kedves arczot hold urfi előtt, ki nem ritkán az ablakpárkányra könyököltében lesegeti az alvó tündéreket. — A' házalmak legnagyobbika hór vát; a' fe-

szelgés chineai; a' pinczereknek mestersége valóságos cigánykodás; a' fősvény atyusok zsidóskodnak, bajor sert isznak, németül beszélnek, magyar pénzt költenek; a' védegyeletet nevetik, a' balatoni fogast a' legbizonyosabb hazai terméket is csak úgy szeretnék, ha Párisban fogták volna. De vannak lelkes honleányok is, kik a' haszon-talan vadkendert a' Balatonba áztatják, hogy éles fogainkra kerülhessenek. Nőink, a' legnagyobb dicsérrel említvén, magyarul társalognak, például bizonyos uracsoknak, kiknek taplószult agyába nem igen kapaszkodhatik a' nemzetiség szikrája. — Hetényinek jól választott társasága válogatott szindarabokkal mulattatja a' közönséget, melynek nagyobb része a' pesti színpadhoz szokván érdekesen lepetik meg a' nem várt szabályosság által, mellyel a' színészek általán birnak. Hetényi Josepha kedves jelenet, távol a' provincia lis színelgés- és nyavalygástól; — arcz- és kézjátéka szükséges változataiban igen ügyes; átmeneteiben semmi szegletesség; hangja csengő: — egy pár jó tanács kell, a' pálya végzéljának őszinte meggondolása, és megjő magától a' babér. Tóth József a' leg-ügyesebb színészeknek egyike, rég ohajtott egyén a' nemzeti színpadon; de vannak bizonyos vívók, kik a' secundansokat nem szeretik!!! Lehet azonban mégis, hogy Tóthot vendégszerepben Pesten még ez idén látandjuk. Ujfalusi ügyes fiu, 's ha conservatoriumunknak megnyilándik a' szeme, ezt is meglátandja. E' társaság Hetényi vezérlete alatt a' győri színpadra szerződött a' téli szakra. — Egyébírát grammaticai bak van elég: „Délelőtti Órákban *** Balaton melegsége 19 **Gradus, az Levegőé 24; Reaumur** Hév mérője szerint.“ — Az Ur Isten éltesse a' nótárus urat; vivát! — A' cigányokat Szilasról hozták, és ők hegedülnek. „Kisfaludi“ gőzös lakatos — kézen van; ütök, verik agyba fejbe, a' mint jó; és igen hihető, hogy a' jó bácsi september elején pipára gyújt. —

Vas Gereben.

GYÖR, július 8-án. Az annyiszor közbejött akadályokat, mellyek a' polgári őrsereg első osztályának zászló-szentelési ünnepélyét hátráltatták, végre legyőzvé, f. hó 26-án nagyszerű polgári 's egyszersmind nemzeti ünnepélynek leendünk tanúi. A' polgári őrsereg ezen osztálya t. i. a' régi magyar osztályból ujon alakulva, miután tagjainak is több mint fele új, részint öltönyük is egészen átalakult, régi rászlója helyett szinte újat kívánt, mit meg is nyerend a' választott zászló-keresztanya G. Zichy Manóné lelkes buzgalma által, ki azt maga himezi. Zajgó előkészületek hirielek a' nagy nap közeledését, a' vidéki vendégek, valamint a' remény szerint 17 királyi városból érkezendő tisztelgők számára 's lakaik iránt egyre tétetnek rendelkezések, maga az őrsereg ünnepenkint folyvást tartja fegyvergyakorlatait mindenfelé csak érzésbelnek. — A' nap előestéjén 's hajnalán az őrsereg zenekara fogja bekalandozni a' város minden részeit, míg 8 órakor a' főtisztekért, keresztanyáért 's a' felszentelő püspök ő mgáért körüljárván a' már diszruhába öltözött polgárság ezek 's vendégeik kíséretében az újvárosi gyepre indulnak, hol az ünnepély történendik, 's új zászlójokhoz a' polgárok felesküsznek. Kellemetlen időjárás esetén mind ez a' székesegyházban menend végbe. A' nap többi részét az áldomás, lakoma, bájos sziget-sétányunknak hat ezer nemzeti lámpa általi kivilágítása, éji-zenei tisztelgések 's a' t. egészítendik ki. Egyébírát az ünnepélyről végremente után sem mulasztandom el tudósításomat beküldeni.

Rábaparti Sörgöny.

KOLOSVÁR, jul. 3-án. Végre Kolosvár is a' nagy városok sorába kezd emelkedni. Tán népnevelő intézetek létesülnek, a' kisdedovók szaporodnak, a' meglevők jobban rendeztetnek, a' tanodák számtalan hiányai kijavittatnak, színházunk állandósul? nem; ezekre nincs szükségünk: — lopás, rablás kezd elharapózni; a' statarium ideje lejárt, mitől tarthatnának a' tollvakok? Igaz, hogy derék rendőrigazgatónk van, de ez rendőri személyzetet saját, alig 600 ftra menő jövedelméből csak nem tarthat? Gautier kötéltáncos, erőművész, és lovagtársasága megérkezett, előadásait vasárnap megkezdendő. — Közelebből városunkban 's hazánk több részeiben igen elvont terjedve a' hir, hogy oláh zendülés fog kiútni. Ennek következtében több falusi ur sietett jóságából a' városba. Ettől nehezen tarthatni, de hiában nem csörög a' levél; annyi igaz, hogy az oláhok békétlenkednek. Valjón nem ide czéltottak-e Dr. Rothnak azon szavai, hogy a' nép a' szászsághoz kezd hajlani? ki nem hallotta ez ember toasztjának hírét? Az E. Hirradóban olvasható. — Medgyes versei elhagyták a' sajtót. Csinos versek, kedves olvasmány. Mottoja: „én is éreztem“ (Berzsenyi) jól választott. Városunkban hire van, hogy a' színházat Fánscy akarja kibérteni. Mondják, hogy Abrudbányán a' színházat Gyulay társaságának azért nem akarták kiadni, mert felték, hogy műkedvelők előadásai jövedelmét csökkentendi. Szép 's nem drága. — Most pedig utazzunk Váásárhelyre 's nézzük meg ott is, mi újság? A' körv. k. tábla 's ezzel együtt az ifjuság eloszlott. Az uraságok fürdőbe utaztak, 's így a' két hét előtt olly élénk Váásárhely néma és zajtalan. Mint furesa nemét a' naponlesésnek, nem mellőzhetem el, megemliteni, miszerint néhány chururgus, kikre bizonyos betegek megvizsgálása 's azoknak a' városbóli kiutasítása bizva van, a' nyavalyásokat mégis a' városban hagyják, azon okból, hogy minél többen betegesedvén el, segélyükre szükségök legyen. Kell-e ehhez commentár? Ez azonban csak hir, de igazságát bizonyítja a' Váásárhelyt betegségekben sűrű számtalan ifju. —

Z.

PÁPA, jul. 9-én. Városunkban az izraeliták részéről nagy mozgalom vehető észre. Két párt van: az egyik (ha úgy tetszik, újító) a' korszellem kíváncsi felfogván, a' jót 's nemest hathatósan előmozdítani törekvő; a' másik (nincs neve, mert maga sem tudja, mit akar) régi megörögzött előítéleteivel amannak törekvéseit akadályozó. De a' jó ügy kivíjja győzelmét. A' józan párt, különösen gr. Eszterházy Károlytól pártfogoltatva, győzelmi zász-

lóját már felüti. Meglepő azon nemes tűz, mellyel e' párt törekszik jeles czélját létesíteni. Pénzáldozatot nem kimél; kiteszi magát a' másik (számra nagyobb) bárdolatlan párt gunyának és sértésének, 's tekintetbe sem véve magán-érdekét, minden idejét a' közjóra fordítja. Hogy mit tett, bizonyítja e' kétféle: megválasztá t. i. Magyarország legjelesebb rabbiját, Löw Leopold urat, jövő rabbijának, 's tanintézetet állítand, izrael fiuk és leányok számára, mellynek czélszerű elrendezéséről kezeskedik az ennek főigazgatóját vivő, a' magyar nemzetiséget oly erőlyesen terjesztő. Fennemlített rabbi. — Adja Isten, hogy dicső vallalata sikerül minélelőbb tetleges eredményt mutathassunk fel.

Manósi u. s.

SZABADKA, jul. 7-én. Palityi fürdőink mióta megnyitlak, folytonosan annyiak által látogattnak, hogy a' város ismét azok megsaporításáról kénytetik gondolkozni, mi minden esetre nem rossz jel a' Pality jövőjére nézve. Erre vonatkozólag a' napokban egy angol, névszerint: gróf Vuit's Hanibal levelét volt alkalmam olvasni, kit egy itteni atyafia pár hónap előtt Londonban meglátogatván, a' Pality használatára hívott föl. A' levél szerint ő e' hónap vége felé lesz itt. Róla előlegesen is annyit tudunk, hogy ősei innen származtak Albionba; egyetlen leánya 's két testvérbátyja van, kik nősek színte, de gyermektelenek. E' szerint itteni legközelebbi rokonai jó reménynek néznek elébe. Az érdekelt angol tehát atyafiainak látogatására is jó egyzersmind. De többet erről, ha itt lesz! A' Palityra nézve megjegyzem még, hogy oda társas kocsikon olcsó pénzen pgő 10 xörkét ki- 's bejuthatni, hol aztán jó vendéglős mellett a' tavoni csolnakázás 's a' szép angol kert nem kis mulatságot szerezhet az illetőknek, szóval: hogy Pality híressé legyen 's keserűen sós vízében sok visszanyerhesse testének épségét, nincs szükség egyébre, mint hogy nevesb orvosaink kellő vizsgálatot tartani 's tapasztaltakról tudósítást legközelebb a' világnak bemutatni sziveskedjenek. Mayer, a' jankováci uj földesur ajánlata a' vásút tárgyában — mellyszerint városunkat Szeged és Bajával összekötendő lenne, — köztünk kis mozgást idézett elő, 's miként magán hírekbl hallható, az említett vállalkozó ingyen fog jutni a' földrajátáshoz, sőt még e' fölött 100 ezer flig biztosittatik is e' város részéről a' kibocsátandó részvényekre nézve; mi ha nem csupán hírlelés, de való is akar lenni — szép 's az ügy megérleléséhez méltó ajánlat. Csak is aztán amott a' másik oldalon is, értem, Mayer urnál, se legyen csupán szándék. — Azt mondja valaki a' 'Pesti divatlap'-ban, hogy, Mayer ur, mit föltesz, azt ki is viszi; adja Isten! 's mi őt magyarul tanuló szép leányaival együtt életnei fogjuk. Vederemo!! Jósika „könnyművek“ czimű regényét Rokopcsányi Tivadar városi ügyész itt ráczra fordítja, 's ugyan itt helyütt Bitterman Károly csinos betűivel ki is nyomtatá, mit az itteni sajtó mozgásaul mint különöset megjegyezni jónak láttam, mert mi productiv emberek bizonyos tekintetben nem igen vagyunk. Az idő azonban megjö — mint mondja Mephistopheles — és mi, ha lenyugszik a' nap . . . ismét alunni (?) megyünk, mert azt tartjuk: a' tudás fája volt egyzersmind a' halálé, pedig élni sokáig — pedig sokáig szeretnénk. Végül az ide 3 órányira fekvő Topolyáról is e' helyütt emlékezem meg. Ott darab idő óta műkedvelői előadások által, mind a' tisztelt játszó személyek, mind pedig a' vidékből összesereglett nézők szép 's nemes élvezetekben részesülnek. Az előbbiektől megemlítenél: a' lelkes Kray báró Mária és Pál gyermekei — a' Szalmássy szép testvér kisasszonyok, 's több megyei uracsok. Hogy ott valék, a' pártütöket adák Kisfaludytól, szép összevágás- 's szereptudással. A' darab adatása után az egész éjt tánczvigalommal töltök el 's itt alkalmam volt megismerkedni azon nővel, kit Eötvös és Császár is megéneklettek verseikben honserzetéről, szépségéről 's gyermekeinek jól nevelése végett, 's magam is csak akként vagyok lelkesedve: hogy több ily anyát a' honnak!! — A' szellem, melly kastélyát lengi át, tökéletesen magyar, 's mit adhatnék méltóbbat e' dicsérethez?

Manó.

Nyilatkozat, „Illem“ czimű drámámat illetleg. — A' „Pannonia“ 77-ik számában következő jegyzet közölte Pestről: „Zerffi, „Illem“ czimű drámáját a' színbiráló választmány elfogadta. Ez ismét egy n é m e t , k i m a g y a r u l i r!“ A' tisztelt levelező ezen mindkét állítása ellen ünnepélyes óvást tesz. Az én drámám még nincs elfogadva, 's fogadni mernék — nem is lesz! Az én drámám egy magasb elvért küzd, t. i. egy társalmi agyrem ellen; mert drámám nem a' franczia véletlenségekkel fűtött szini konyhának felmelegített étke, és ennél fogva, természetes, hogy meg fog bukni! De ez távolról sem bánt, levelező ur! Hiszem, hogy egykor a' közönségre, mint birámra, hivatkozni foghatok. Sokan azt javasolták, hogy egy némely „f a c t o t u m - n á l“ esedező 's talán még tolakodó szerepet is játszam, mitől azonban mentsem meg az Isten kegyelme! Én művemben a' letiprott és z jógait védem, 's miként alacsonyítam én le annak birtokosait e' vagy ama gög és elhítséggel telt egyén előtt? Soha! . . . Mind e' mellett m a g y a r vagyok, ki németül, nem pedig n é m e t k i magyarul ir. Már ez így van! Mindenkinék megvannak saját nézetei, így például nekem sajátom a' haszaszeret, 's nem szeretnék más anyaföld gyermekének tartatni, mint a' melly fölnevelt 's mellynek hantjaira az ifju első könyei hullottak 's mellynek bájos hangja a' nyilatkozó első öröm és fájdalom tolmácsa volt. Én testestül lelkestül m a g y a r vagyok, ha soha többé magyarul egy szót sem írnek is!

Zerffi J. Gusztáv.

- *) Ez esetben — tisztelet, becsület, de igazság is — a' megtámadott egyént védenünk kell, ki mindeddig a' darabok bírálatánál sokkal kevesebb befolyást arrogált magának, mint azt más társai tevék, például az „egy magyar király“ 's egyéb daraboknál; lehet, hogy a' czélzott ur e' befolyást az előadás alkalmára halasztotta, annyit azonban halottunk, hogy a' kérdéses dráma bírái közt nem volt, tehát azt nem is buktatta meg.

Szerk.

Műmelléklet. A c z é l r a m e t s z e t t d i v a t k é p .

A' NÖNEM ERKÖLCSTANA.

IV.

Kötélyek.

Az élet czélja vagyis minden ember főrendeltetése, köztudomásra. ugyanaz; mindenki köteles a' gondviseléstől eléje szabott földi pályán, lelkiismeretének szoros követése mellett, a' valódi boldogságra törekedni, t. i. jól gyakorolni 's roszat leküzdeni. — Azonban, bár mint hatja is keresztül ez igazság az emberszívet, mégsem sikerülne egykönnyen mindenkinek, hogy a' szerint mindig cselekedjék, hacsak az Isten a' maga főkegyességü bölcsességében nem mérte volna minden emberre külön egy bizonyos részét az általa betöltendő kötélyeknek, s nem jelölte volna ki az utat, melly mindenkit célhoz vezet.

Bármi hasznos e' vélemény magára a' férfinemre nézve, de annál üdvösebb az reánk nőszemélyekre nézve, kik könny-ingerlékeny érzelmünk, gyorsan fellobogó képzelődésünk, de főkép a' bennünket egészen elvakító hiuság következtében szükségkép magasabb vonzóhatalomra, bizonyos határpont- és vezéreltetésre szorulunk. E' magasb hatalmat feltaláljuk közvetlenül a' kötélyérzetben, melly egyedüli vezérfonal a' jóra és erényre. E' szerint kötélyeinket az életnél is nagyobbra kell becsülnünk, 's e z t csak annyiban, mennyiben lehetségessé teszi az o k n a k teljesítését.

De noha minden ember kötélyei ugyanazon alapelven nyugosznak, mégis kinekinek személyességéhez 's hivatásához képest aránylag rendezvék. Valamint e z e k, úgy életcélunk útai is igen sokféleképen alkotvák, 's mikép az utas, ki magas hegy tetejére tör, különböző, majd rózsák 's tövisek

közt vezető, majd kényelmes vagy meredek, majd ismét kitünő vagy alig észrevehető utakon jutunk az Istentől elének tűzött célhoz. Ekkép minden ember másra van hivatva, s mindenkinek a' gondviselésről külön ösvény van kijelölve, mellyen a' reá ruházott kötélyeket teljesíteni tartozik. — Jaj annak, ki az ur szolgálatát elhagyja, jaj annak is, ki nem tudja, miért él, 's milly föltételek alatt lön sajátává ez élet, melly őt boldogságra vezérelheti. — 'S mégis vannak emberek, kik sem az életet, sem annak czélszerű alkalmazását meg nem értik, 's kevesebbre becsülik e' tudományt, mint valamelly kézműves legcsekélyebb szerszámának hasznavehetőségét. — Valóban bámulni kell, mikép lehetnek emberek, rendeltetésökkel annyira játszogatók, mint az értetlen gyermek a' neki nyújtott játékszerrel! — Ám e' büntetésre méltó meg-gondolatlanság vétkébe nem esik okos és jámbor némbor, jól tudván, hogy illy életmód nem egyeztethető a' keresztyén nő méltóságával.

Ha tehát, mikép azt már elismerők, a' női rendeltetés ismerete általában boldogságunk- és erényünknek föltételezője: akkor a' minden nőszemélynek különösen sajátos rendeltetés vagyis kötélyek ismerete a' legbiztosabb 's egyetlen rugonya minden egyén boldogsága- és erényének.

Kötélyek nélkül nincs ember e' földön. Mindenkre van kiszabva azoknak egy része, mellyet a' nagy mű kedvéért az embernemzet boldogítására teljesítnie kell. Ez építmény, mellynek munkásai az emberek, világ kezdete óta folytatattik, 's mindig előbbre halad a' mindenható atya kegyes ótalma és bölcs vezérlete alatt. A' munkások sorát időről időre meggyéríti a' halál; ifjak lépnek az öregek helyébe, 's hasonlólag fiatalabbak által pótoltnak; de mindenki járult vagy járul most is szóval vagy tettel, erői és körülmények szerint ez óriásműhez, mindenki, ki teremőjének akaratát teljesíteni törekszik 's kinek szíven fekszik saját és felebarátjának java.

Helyzet és társadalmi viszonyok különbsége nélkül nekünk némberekül is vannak kötélyeink, mellyeket teljesíteni tartozunk, 's közülünk csak az valóban vallásos, erkölcsös és jó, 's örvendhet mind földi, mind örök boldogságának, ki rendeltetését, állását és helyzetét vizsgálja, azt méltóságteljesnek ismeri, 's az azzal kapcsolatos minden kötélyeket teljes erejéből teljesíti.

Illy némbor kétségtelenül jó leány, — ragaszkodik szüleihez alázat- 's bizalommal, szeretettel és gondossággal, hálával 's jelességeiknek elismerésével, engedelkenységgel azok hibái és gyöngeségei iránt.

Mulhatlanul jó testvér és rokon ő, — testvéreivel 's rokonaival egyes- és szeretetben él, becsületökre válik, vigaszt és segílyt hoz számukra.

Ő egyszersmind jó hitves, — szívében — férjén kívül — senki sem bírja bizalmának előnyét, nincs titka előtte, folyvást boldogságáról gondoskodik, és segílyére van veszélyben és halálban; — 's ha szerencsétlenségére sem nem becsülheti, sem nem szeretheti őt, 's legbuzgóbb törekvése daczára sem képes az ő szerencsétét megalapítani, mégsem tehet senki legcsekélyebb szemrehányást házastársi erényének, mert hiszen senki sem hallotta az ő

szájából a' boszankodásnak egy szavát is gyermekeinek atyja ellen, kinek az ur oltára előtt a' hűség és siriglani kitarítás esküjét esküvé.

Ő jó anya is ; — gyermekeinek javáról gondoskodva, azoknak rossz hajlamait's illetlenségeit már a' bölcsőtől kezdve megfeddi, tanítja őket imádkozni 's Istent tisztelni; jóra vezérel, rossztól tartóztat, mindnyáját különbség nélkül szereti, de nem túlságosan, biztosítja egészségöket, nevelés- és kitarításukat, és saját példájával oktatja őket a' sírig.

Nem különben jó gazdasszony ő, — igazságos és rendszerető, dolgos és kegyes, vendégszerető és előzékeny kiki irányában, gazdálkodó és takarékos még gazdagságban is, a' megtakarított fölösleget szegénység gyámolítására fordítja, 's meg nem feledkezve azon köteleyről, mellyel a' dús a' szűkölködőnek tartozik, minden alkalommal felszikkasztja annak könnyűit. Ekképen mindig és mindenben jót cselekedve, legközelbi környezőinek házi boldogságot és áldást készít, minden embert különbség nélkül szeret, 's mindenkitől szeretve becsültetik.

Végezetül jó keresztény nő is ő, — 's ezen egy magasztos tulajdon mind a' többit magában tartalmazza. Áthatva igaz felebaráti szeretet- és részvétlől, az emberekről csak jót gondol, hisz és beszél, utálja a' rágalmazást, jótékony békét 's egyetértést terjeszt, vigaszt 's áldást áraszt mindenfelé. Hitéhez hű levén, alázattal hódol meg annak titkai előtt, imádkozik az összes emberiség javáért, 's nincs hatalom, melly életösvenyéről félrevezethetné őt, mellyen erőt, elégteliséget és üdvöt talál. — *)

A' köteleyeit teljesítő néembernek e' rövid vázlatában nincsenek ugyan érintve mindazon változások, miknek a' nőnem, sorsa- és hivatásánál fogva alávetve van ; 's nem is talál a' nyájas olvasónő ezen elmélkedésekben tökéletes képet sem a' neki sajátos rendeltetésről, sem jelen hivatásáról. Némelyik talán még meg sem kezdé a' női hivatás főosztályát, ő talán még sem nő, sem anya, 's talán nem is lesz azzá soha, ha úgy rendelé a' gondviselés ; mindazáltal mindegyikünknek megvannak saját kötelelességei és tartozásai, mellyeknek részletes leírása és felvilágosítása a' lehetőség körén kívül esik. Épen így van ez minden egyesnek tulajdon rendeltetésével. Körülmények, viszonyok, jellem-, kor- és vagyonváltozás, tehetségek, sőt személyes szépség is, 's más tulajdonok feltételezik azt. Egyébiránt az erkölccstanról szóló bármely munkában sem találni — 's ha szinte legkimerítőbb volna is — szórul szóra fűzött, minden néemberre külön alkalmazott utasítást, mert az erkölccstan könyvei hasonlítanak gyógyfűvek és növények gyűjteményéhez, mellyek helyes használat és czélszerű alkalmazás által gondolkozó orvos keze alatt soha nem tévesztik el jótékony hatásukat. —

Ha tehát jelen elmélkedések olvasónője ezekből lényeges hasznót kíván húzni, mindenek előtt arra kell törekednie, hogy azokat helyesen felfogja 's

*) Mégis sajnáljuk, hogy a' lelkes szerzőné a' honleányi viszonyt és állást egészen kifeledé a' kötélyek eme rajzából.

azokat szükségéhez képest hasznosan 's czélszerűen alkalmazza, így teendő méltóvá magát a' köteleyeit teljesítő hölgy itt közölt rajzára; továbbá szorosan meg kell gondolnia helyzetét mind egészben, mind részleteiben, az azzal összekötött köteleyeket összeszámlálni 's jól meggondolni: valjon és mikép teljesíti azokat, mert abban is lényeges különbsége áll a' gyümölcsöknek és érdemeknek; és valamint a' legkevésbbé ohajtott rendeltetés, szeretettel be-töltve, becsben 's bájban növekszik: épen úgy a' legfényesebbik is becszt vesz annak véleményében, ki lenézéssel tekintli 's nem örömet teljesíti azt. Valóban, nincs olly csekély, olly semmitjelentő foglalkozás, nincs olly nehéz 's fáradságos munka, melyet meg nem nemesítne 's könnyítne a' köteleyérzet. 'S mihelyt azt mondhatjuk: „Én ott vagyok, hol lennem kell, 's úgy cselekszem, mint cselekednem kell:“ akkor édes lelki nyugalomtul érezzük áthatva magunkat, az élet becse 's gyönyöre emelkedik, 's mi a' boldogságot — habár a' világ nem ismeri el azt osztályrészünkül — feltaláljuk lelkismeretünkben, néhány hozzánk közel álló ember tanutételében.

Ezenkívül még meg kell fontolni, mi a' köteley 's mi a' tartozás, t. i. mit szabott reánk Isten 's mit mi magunk. Mert köteleyekkel részben már születésünk-kor találkozunk, részben akaratum 's eszközölésünk nélkül későbbi éveinkben hárulnak reánk, 's mindnyájan következményei az emberi nemzet közrendeltetésének, 's majd valamennyien egyenlők; a' tartozások ellenben, miket önkényt választunk 's vállalunk, majd mindenkire nézve másneműek. 'S így például a' szülői javáért gondoskodó leány teljesíti köteleyét, a' beteg ápolásával foglalkozó apácsa pedig tartozását, — a' dögmirigy által megragadt férj betegágya mellett kitűrő hitves legszentebb kötelességét teljesíti, 's épen így felel tartozásának meg a' felebarátját önfeláldozással mentő asszony; az anya, ki saját gyermekeinek növelésével foglalkozik, köteleyét teszi, azon némben pedig, ki idegen gyermekeket fogad növelési gondja alá, tartozást vállal magára 'sa't. —

Végre nem is kell bizonyíthatni, hogy a' köteleyek a' tartozások fö-lött állanak; de a' már felvállalt kötelezettségeket amazokéhoz hasonló lelkismeretességgel kell teljesíteni. Azért szükséges valamelly tartozás elválasztása- és elvállalásakor föltöbb ovatosnak lenni, 's az abból származható minden következményeket érettséggel kell megfontolni, nehogy a' köteleyekben maradjunk hátra. — Azon leány, ki jótékony cél javára megfelelkezik beteg anyjáról; a' nő, ki barátnője kedvéért férjét 's házát elhagyja; azon anya, ki inkább idegen, mint saját gyermekei javáról szorgoskodik; az úrhölgy, ki idegen földön alamizsnákat osztogat, saját jobbágyait pedig honában sanyarogni hagyja, — mindezek 's ezekhez hasonló nőszemélyek látszatra szépen, de nem jól cselekesznek. 'S mi még több: egyikök sem örvend azon lelki nyugalomnak 's gyönyörnek — 's ha szinte az önfeláldozás csudáit mivelné is a' legnehezebb tartozások megoldása által — soha sem örvend olly érdemnek, minőt élvezne a' rendeltetése szerinti leg-egyszerűbb köteleyek teljesítése által. Mert mindez az érzelem túltelítésének eredménye, túlhágja a' köteley határait, föllengése túlfeszített képzelemnek, 's

gyakran csak hiúság sugalma, melly által a' némben kelletén túl felingereltetve, elámítva 's kinoztatva érzi magát; de a' kötélyek, noha némelykor látszatos hidegek és szigoruak, egyedüli legbiztosb kalauzunkul szolgálnak a' viharoktól rengetett földi életben, 's valódi boldogságra vezetnek minket siron innen és túl. 'S e' boldogság tekintetéből mindenikünk mindenkor 's teljes buzgalommal kísérje az apostol imáját: „Uram, vezess engem utamon.“

PETREY IVÁN.

(Folytatás.)

IV.

'S most térjünk vissza az elhagyott fonálhoz. A' fentebbi jelenetben — mint láttuk — átrázódva hagyta el Belendyné lakát Arthur. Nem volt kétsége Ivánban, hogy ő Julia testvére! Ebben ugyan semmi aggódtatót nem látott annyi év után; különben is a' Hegytelki név eléggé fedezte őt Iván előtt, kivel a' fentebbi jeleneten kívül, soha sem találkozott; de az eset más oldalról vált terhelővé előtte. Bűnös multjából Juliávali viszonya volt a' legfájóbb pont, kinek gyermeki ártalanságát ismerte; kit legiszonyubb helyzetében hidegen magára hagyott, 's kinek további sorsáról mitsem tudott. Ez rázta őt keresztül, semmi egyéb; mert Berta szerelmében erősen bízott. 'S valóban az a' varázs, mellynek káprázatába az okos, ravasz leány őt elringatá; az az elkapó forró ragaszkodás, mellynek tévelyítő szálait ezerszeres hurokkal veté nyakába: nem olly kötésű volt, hogy azt egy visszás pillanat feloldja! Arthur sohasem tapasztalt annyi elborító érzést, olly égető hevet, olly feláldozólag részeg 's mégis olly ingerlőleg keveset adó szerelmet, mint Bertácé. — Oh, ha ismerni akarjátok Amor biralmának határait; ha le kívántok mélyedni a' szerelem üdvének aknáiba, 's eltemető lángot izlelni, melly fulasztó erőben a' sziv összes boldogságával, bűvével és mindenhatóságával zuhatagként ömlik: akkor keressetek fel egy könnyelmű nőt 's lépjetek viszonyba vele. Ők a' választottak! 's mit a' természet érzelmök tartósságából elvett, azt azok tömörségében adta vissza. Az ő kezökben van Ganimed pohara az égi itallal; az ő kebelökben ég a' legmelegebb tűz, a' teremő erő szikrázó lángja! náluk van a' szerelem aequatora, a' dús déli tenger, melly édesanyja a' gyöngy-kagylók 's korálok miriádjainak . . . Illyen volt Berta, 's illy lényről, viszonszerelem mellett, kevesebb bátorságu férfi sem mondott volna le, mint Arthur, ki ismerte az életet, vészében bő osztalékot vőn. — Különben még irányt sem tud adni gondolatainak Iván megjelenésére nézve. Mit keresett ő ott? . . . ez nyugtalanítá, 's az első szabadabb pillanatban sietett Belendiekhez. — Könnyen el lehet gondolni, hogy itt egyre várták megjelenését. De mint 's miként intézni el a' dolgot? . . . Hiába törték fejeiket, nem vala más mód, mint az

Ivánnali egész viszonyt illendő toldásokkal felföldni . . . Ugy történt, 's óra-negyedi magyarázat után Arthur a' kívánt szempontból tekinté a' tárgyat. Belendiné minden ügyességét kimeríté az eljárásban; Berta sirt, sohajtott, gyöt-rötte magát. 'S nem sokára a' panaszos szavak árja elfolyt, 's édes cseppek szivárgottak föl a' tikkadt keblekben. Belendiné a' mellékszobába tért, 's Berta elővette szerelme elborító fegyvereit, 's földidzte a' perczet, melyben minden pillanat megbecsülhetlen, melyben az érzékek növekedő zsisbogással kéjt hordanak a' szív sejt házába, az agy öreit elszenderitik, az izzó szemek elé ragyogó czélt függesztenek, 's minden csepp vért egy pontban buzogtat-ván föl, uj és uj kilátást nyitnak a' lélekben . . . Arthur kábult volt, 's uj sze-relmi esküt tön, 's védőül ajánlotta magát Iván ellenében, mindeneknek koro-nájaul pedig esküvőjüket hat nap alatt megtörténendőnek elhatározáék, miután Pestet elhagyván, saját érdekek miatt is Arthur nagybátyja lakóhelyére fognak vonulni, ezen távozással egyttal minden kellemetlenségnek elejét veendőék. — A' terv gyönyörű volt, benne mindhármán teljesen megnyugódtak. —

De térjünk Ivánhoz. Ez idő alatt ő betegen feküdt ama jelenettől fogva, melyben őt Belendieknél utoljára láttuk. — Midőn anyját eltemette, üresnek látta maga előtt a' világot, melyhez mégis két ellenkező kötelék csatolta: Ber-ta és Julia. Honnléte alkalmával nem egyszer merült ugyan fel emlékében bá-natos szívének mindkét szelleme; de megosztolni rajtok nem tudott, 's ha egyszerre jelentek meg arcaik, ha szerelmi elmélyedésének árjain Julia vé-res keble fölbukott, 's eszméletét esküje ígéihez lánczoló: hah! ilyenkor ő egy bódult, egy örvöngő volt, ki rögzeszmejét a' legmagasabb köszál vég-csúcsán, iszonyú mélység felett kapta el, 's lezubantában ég és föld között vad habotával markába szorítja ! . . . Midőn mégis anyját eltemette, 's egy-maga állott a' végetlen pusztságban: igen, akkor tulhatólag lobbant fel lá-zongó szerelme. Ő is ember volt, vönzódnia kelle a' léthez és örömhöz, 's ugy hitte: a' futó kéjt, mit a' világ mindenfelől sivatag oldaláról csak egyet-len pont, szerelme nyújt, fel kell karolnia . . . Utolsó deszkaszál volt az kezé-ben, melyen sülyedt hajója után a' háborgó tengeren lét felé vergődött, 's léleksebei sajkását pillanatokra elnyomta! . . . Így jött Pestre, midőn némi-leg reményekbe szenderült, vigasztalást váró keblét ama lesújtó való meg-csapta, hogy Berta hűtelen, 's ki őt elrabolja, annak neve . . . Arthur! — Ez búval megviselt testére annyira hatott, hogy a' kettős váratlan hatás alatt — mint láttuk — aléltan összeesett. Midőn saját szobájában fáradt szemeit kinyi-tá: eszmélete első perczében az Arthur név, mint halálos seb, égett agyában. Ki ő? . . . Ha Berghof lenne? . . . igen, sejtelve mondá: ő az!! 's fölajdult. Berta már el volt részére veszve örökre, 's ha térdén állva, bünbánólag csú-szott volna lábaihoz, ő, a' büszke, az alapján sértett férfiu, többé szerelő férj semmi esetben sem lehete. Szerelme, bár mély és való volt, de annak, azon befolyás által, miszerint Julia ellenében raká fel alapját, azon perczben sem-mivé kelle lennie, melyben Berta hűtlenségének véletlen tanuja lön, 's el is tűnt az kebléből végkép, mint magas röptü rajgó, mely levegői útjában,

midőn legszebben uszik az éj sötét méhébe, egyszerre nyom nélkül örökre elpattan... Azonban csalódása nem birta bosszúra idézni Berta iránt, csak megveté őt, 's keble eddigi keserű tapasztalásait az emberek gyűlölete iránt újabb ággal oltotta be; de annál magasabb, annál engesztelhetlenebb haragra lázította Ivánt Arthur — Arthur, kiért évek örömpoharát eltolta ajkától, kiért elveszté az embert önmagában; ki szennyet szórt ősi nevére, ki testvére éveit hitványul elorozta, ki hitének kertjébe tiprott, láthatáráról üdv-csillagait halomra rázta, 's most végdöféssel reménye utolsó szálát tépte el az élettől!.. Ezek 's az égő vágy: kitudni Arthur kilétét, járták át agyának minden rétegét, ezek ültenek lelkébe, mint vészes fellegek, eszmélete első perczeiben, 's folytonosan minden enyhültebb óráiban.

Természetes, hogy illy iszonyu benső küzdelmek felgyógyulását hátráltaták. Harmadnapra azonban sokat szelidült láza, 's Ferenczet, hű szolgáját, ki tapadólag csallakozott hozzá, ágyához szólította; villogó szemekkel mérte meg egy ideig, 's kiállván átható pillantásának élet kedves embere, baráti jobbját nyújtá 's kérdé: ha szereti-e? Ferencz életét ajánlotta jó urának, 's aztán még sokáig 's bizalmasan beszélének együtt. — Megértvén Iván, hogy Ferencz az X háznak, hol Belendiné lakott, házmesterével Pongráczczal együtt katonáskodott 's régi barátok, 's hogy a' házmester lánya Bertáéknál szolgálatban van: ezen úton még az nap fontos tudatok nyomába jött, különösen, hogy Berta jegyesét Hegytelkinek hívják, 's hogy esküvőjük martius 7-kén leend. Ezen hírek által nem volt ugyan teljesen kioltva lélekszomja Ivánnak, de fölöttök látszólag megkönnyebbült mégis; orvosa rendeleteit hihetetlen szigorral megtartotta, vig történeleket beszéltete elő Ferenczczel, 's csintalan huszárdalait kihallgatá, szóval: mindenképen észre leheté venni, milly erőszakos igyekezettel törekszik egészsége visszaszerzésén.

Ugyanezen időben a' szerelmi boldogságban uszó Arthur egy fekete pecsétes levelet kapott, mellyel tüstént, nem mondhatni, hogy bús arczczal, Belendiekhez sietett. — A' levél nagybátyja halálát tudatá vele, 's azon szerencsét: mikép az elhunyt minden javaiban örökösének tette. — E' pillanat óta Arthur független és gazdag lön!.. De Berta szerelmének hináraiba esélyesebben volt bebonyolítva, semhogy a' közben eső néhány nap alatt házassági szándokának föltárgulhatott volna kötése.

Iván, az előbbi jelenet után következő napon, martius 4-kén, elhagyta ágyát, 's felöltözött, erejét a' szabad levegőn kissé megedzendő. Talán más czélai is lehettek; elég az hozzá, hogy szemben jövő orvosa a' legnagyobb meglepetéssel már a' lépcsőzeten találta, 's csak egy feltét alatt birhatá macacs betegét a' visszatérésre. Az orvos mindent ígért.

— Barátom, — mond, Iván szobájába lépve — mit kíván ön? halljuk!

— Orvos ur, én több év óta keresek egy embert... egy távol rokonomat. Feltalálásától függ mindenem. E' napokban némi nyomra jöttem, 's azóta nem tudok nyugodni.

— Nem tud ön nyugodni? 's rokonának neve, uram?

— Berghof Arthur ... Menjen ön —

— Mindjárt csak ... Berghof Arthur ... megálljon ön ... ha emlékeztem nem csal ... Berghof, hm ... várakozzék egykissé — szóla az orvos, 's menni készült; de a' mint felpillantott, Iván arcától visszajedt, 's folytatá: — De mi ez? ön nagyon érdekelve van! ... hm ... ígéri becsületére, hogy nyugodtan viselendi magát, mihelyt némi felvilágosítást nyujtok? .

— Igérem ... mond Iván hidegen; de fogai csikorogtak — mihelyt felvilágosítást nyerendek — tevé hozzá lassan.

Az orvos távozott ... óranegyed mulva már visszatért. Iván élénken rohant elébe.

— Lassan, uram! ez a' heveség kötésünk ellen van ... Ön igen ingerült, mindent meg fog tudni, de ... de ... halasszuk el, édes barátom, holnapra ...

Iván nem szólott, de teljes nyugalomba tette magát; arczáról lehele olvasni, hogy egy órai halasztásba sem egyezik ... Néhány percz mulva az orvos nemével az önkénytelen engedelmességnek nyula zsebébe, 's belőle a' Pesti Hirlapnak azon napi számát voná elő, mellynek elősorain rögtön megakadt Iván szeme, 's olvasá, mint következik:

„Necrolog. Februar. 28-kán Sz. Miklóson ... Liptó megyében életének 59-dik évében mult ki érdemes táblabíránk, néhai ... Berghof ... Ábrahám ... Huntyát az ügyfogyottakon kívül kesergi ... unokaöccse ... (Hegytelki) Arthur Közli S.S.“

Iván szeme elhomályosult; a' lap kiesett kezéből ... nagy lélekzetet vön, aztán nevetve ugrott az orvos nyakába, 's fuldokolva tördelte:

— Köszönöm ... köszönöm! ... Lássá ön ... milly nyugott, milly víg vagyok! ha ha ha ...

Az orvos csak egy óra lefolyása után hagyhatá el Ivánt.

Az esküvőt megelőző nap éjjelen Ferencz egy marczona tekintetű zömök férfit kísért ki Iván szobájából. Az ismeretlen alak Pongrácz, a' házmester volt.

Következő nap, martius 7-kén délután 5 órakor Arthur és Berta Isten színe előtt örök hűséget esküdtek egymásnak.

Negyedórával később lélekszakadva tört be Ferencz Iván szobájába 's e' szót mondá fáradtan hozzá:

— Megtörtént ...

Iván villanyozva ugrott fel pamlagáról, de a' jövő pillanatban visszahanyallott; mert orvosá lépett be, 's kérdé, mint érzi magát?

— Agyam zúg ... hanem ... iszonyú erő feszíti tagjaimat! ...

— Ágyban kell még maradnia! szólt az orvos, 's lefekteté betegét 's haza indult; de a' mint kivonta lábát az ajtón, Iván talpon volt.

— Fel, fel! — zugá tompán — gyorsan, Ferencz!

— Még nem késő, jó uram!

— Hozz bort, bort, barátom!

Ferencz, míg ura magára rángatá öltönyeit, három üveg tokajit helyezett az asztalra. Iván rögtön felkapá azoknak egyikét 's magasra emelte feje fölött.

— Ferencz, — a' legnagyobb gazember egészségére!.. Igyál! — mond 's egy hajtásra félig kiüríté annak tüztartalmát... A' következő perczben csatolás hallatszott, 's a' nemes bor nedve gyöngyözve loccsant szét a' padolaton.

Éjfél tájban három lassu tapsolásra két burkolt alakot bocsátott be Pongrác az X. ház kapuján.

De térjünk néhány órával vissza. Történetünk színhelye Belendieknél nyílik fel. Izletesen terített asztal áll előttünk; rokonok és házibárátok ülik azt körül. Berta középpontja mindennek: nem kevésbé bájoló, mint víg. Épen most viszi a' pezsgős poharat kibeszélhetlen kellemmel, Arthur unszolására, rózsájkaihoz. — A' cselédség lőt fut; csörömpölés, keverék zaj hallik, minden szemből öröm ragyog ki.

Két óra mulva elhangzott a' zaj, 's csend lön. —

Arthur az emelet felre eső szobái egyik legcsinosbikába épen most lép be menyegzői magasztos ihletségben. Berta mint lilomszál ing karján; arcza sugárzik, pillantása remeg, lélekezése szaggatott.... Arthur bekulcsolja a' szoba ajtaját... megáll, 's üdvének tulterhelt pillanatán fenakad lelke... egyszerre karja széttárul, egy percz — 's Berta kebelén csügg!

— Álom-e ez, Berta?!...

A' falak mélyéből keserű gúnykaczaj hangzott, tompán 's boszorkányilag... De Berta és Arthur nem hallanak! ajkaik még csókba vannak forradva, ők nem hallanak! eszméletük lemerült; a' világ, a' mindenség sülyedt el előttük; csak szívök mélyében szorult az élet össze...

Óranegyed mulva siri-sötét lön a' szobában... de még meg sem hült a' gyertya kanócza, midőn tompa zörgés hallatszott a' falak üregeiből... Arthur füleit meghatá a' zaj, 's félig felemelkedve hideg-bátran nézett szét a' sötétségbe... pillanatnyi csend... most uj dörgés, sűrű egymást érve, rázta a' levegőt... Nem vala kétség többé: ez nem csalódás!

— Rablók jönnek-e? — kiálta Arthur, 's talpra ugrott; Berta sikoltva követé; vonásai eltorzultak; mindkét kezével görcsösen férjét kucsolá át...

Ezen pillanatban a' kályha táblája az erős ütésnek engedve bezuhant, vele a' nyíláson egy alak bukott be... Berta ájtultan rogyott a' földre. Arthur iszonyú erővel emelé fel őt, 's a' szoba ellenkező szegletébe vitte; fél térdére fekteté 's paizsul mellével ráhajolt... most néma lön minden és sötét!.. Nem sokára a' kályhától közelgő léptek hangzottak.... Arthur földig lehuzódott.... Helyzete iszonyu volt! Menyegzői örömeinek küszöbéről, a' legkéjesebb pillanat fele mámorából visszarántva, vakmerő ellenével szemben, ki

kétség kívül élete ellen tör, kit tán mult és jelen véres boszura hív... mennyasszonya alélva, tán meghalva karjain, ő fegyver nélkül, egy hang, egy mozdulat által elárulva... mindez vért fagylaló volt!...

Iván — mert ő volt — néhány lépést téve, megállott a' bizonytalan sötétségben; gyufát vön elő, 's világot gyujtandó, térdre ereszkedett; pisztolyait felvonta 's földre raká... A' létoltó csövek szerszámának rémletes perczege megrázta Arthurt, 's a' jövő pillanatban az elhatározás dühösséggel szállta meg keblét. Felállott, 's Bertát lehelyezve, borzasztó vigyázattal néhány lépést tett a' zaj felé, 's rohanásra készülve, mint leszködő hiena, testét hátra vonta... Most uj nesz hallatszott a' mély csendben, 's az első gyufa, parányi világot vetve, elpattant Iván kezében; azon időben Arthur esését leheté látni, a' mint iszonyu lökessel Ivánra zuhant... Pillanat mulva a' két ellen vadul átkarolta egymást, 's egy ideig vért fagylaló küzdés közt fetrengtek a' sötétben... Végre Arthur nyakszirton ragadá ellenét, 's torka szakadtából segítségért ordított. Iván gylka után nyult, utolsó erejét szedte össze; beteg teste hihetetlen erélyt fejtett ki... most egy fojtott nyögés hallatszott, 's ismét néma küzdés... Egyszerre az utcáról emberi láрма hatott föl; örök, járó-ke-lök futottak össze. Ugyanazon időben a' cselédség, 's Belendiné rohant elő... „Gyilkos! gyilkos!“ hangzék belőlről Arthur fáradt szava, 's a' zárt ajtó betöreték.

Arthur meg volt sértve, de megszabadult; öten alig birták ellene körmei közül kiszakasztani! Iván meghiusult céljában veszve volt; fogai csikorogtak; ajkai össze valának marva; dült arczát véres tajték borítá. — Soha vonásokban a' dühösség még irtózatossabban meg nem jelent, mint övéiben!

Fél óra mulva Iván a' megyei tömlöczben ült.

Berta, orvosi segélyre, nem sokára magához tért; de egy hétig örzé az ágyat. — Arthur könnyű sebe néhány nap alatt behegedt.

V.

Év mulva Petrey Iván ítéletét olvasák fel. A' büntetés, a' vétkes makacssága 's más terhelővé csavart körülmények tekintetéből, hat évi rabság lön. Iván minden megindulás nélkül hallgatta azt ki.

Ugyanezen nap Bertának egy leánygyermeké született. Arthur, anyai fájdalmainak szüntével, Iván elítéltetését mondá el neki. —

Hat év tele el... Oh, mi könnyen esik néhány bötüvel 's egy századrésnyi csepp téntával a' szenvedésnek ez éveit feljegyezni!... Istenem! mi rettenetesnek, mi kiállhatlannak kelle lennie, mig amaz idővégtelenség a' tömlöcz sötétében Iván ösbüszke lelkén perczenként átetete magát! — mig nap, éj, évszak változásai mérhetlen egésszé folyva, a' legkiellenebb magányban, szégyen 's gyalázat által összetiprott sorsban, 's a' mindenhatóság visszapótló

jobbát kigunyoló helyzetben egy érző szíven cseppenként átszivárogtak! . . . Iván keble megbirta e' terhet! — Mi különös, mi bús igazság az, az emberben, hogy néhány évi sorscsapás kecses kilátással könnyen megdönti porló alkatunk építvényét: míg ugyanannyi időnyi sanyar a' boszu bizonyosságában hideg elbirójává tesz bennünket a' legiszonyubb kinoknak! — A' boszu szelleme edzette meg Ivánt is! — Teljes erővel, észben és szellemben áldá őt meg a' természet; általa kora férfiai közt kitünő helyet vívhatta ki, ha sorsa, épen rendkívüli tehetségeinél fogva, vészbe nem sodorja vala. De a' boszu iszapja korán elöntötte nemes és büszke keblét az emberek iránt, 's ifjusága rózsaidejétől folytonosan egész élete ezt fejtette; majd hatalmasan élesztő akadály torult az uralkodó láng ellen, 's a' férfiú, ki önmagához szigorú volt, ki egy féreg iránt sem tudta igaztalan lenni, ki öröklött becsületét túl bálványozá: a' börtön gyógyíthatlanul meggyalázó falai közé került, mi őt szükségkép végletekbe vitte. — Hat év lefolyta alatt senkit sem bocsátott maga elé részvevői közül Ferenczen kívül; ez egy lény volt még előtte, ki-ben az emberi alakot megismerte! — Valóban borzasztó volt őt látni sötét tömlöczében, mellynek legmélyebb zugába vonulva mozdulatlan ült, mint megfáradt vész, melly gyilkos elemeit a' föld félelmes rejtekiben lassanként gyűjti össze. Tört szemei órákig egy pontra meredének; nem volt azokban semmi élet; csak akkor gyult tele holt ürege szikrákkal, ha Julia síri koszorujának maradványára tapadtak. Külseje annyira megváltozott, hogy senki sem ismerheté vala fel; magas teste egészen összefonnyadt; arcza dermedt, hideg volt; nem lakták azt kifejezések: egy gondolatnak látszott az, egy indulat volt halvány táblájába vésve, csak egy . . . de ez egytől a' testetlen lények, az éjjél lelkei megreszkettek! . . . a' boszu kinyomata volt ez, a' boszué, mellyet emberfeletti mértékben az istenek hatalmával akart ellenére lesujtani! . . .

Menekülése rettenetes napja megjelent! . . . Ferencz vezeté őt ki a' láthatár magas és szabad templomába. Egy fecske csapott el közelében, 's suhogó szárnyakkal a' végtelenségbe emelkedett; Iván egy ideig rajta veszté tekintetét, 's bús szeméből könny pottyant ki, utolsó tán életében! . . . de az elágyulást fojtott gunyakcazaj követte. — Ő el volt határozva, nem használni sokáig a' szabadság üdvét; el volt határozva: az utcán, az egyházban löni le Arthurt . . . de mégis illy boszu nem vala kielégítő keserűenkevély szívének! — Ferencz által ismerte Hegytelkiéknek minden körülményeit a' legapróbb részletig . . . Arthur és Bertha azonban nyugottak valának. Hat év hosszú; szenvedésben végellen! 's ennyi idő alatt teljesen kihűltnek hívék ama fájdalom sebé, mit egyszerű hűtlenség vágott. Arthur különösen rég feledé Ivánt, 's akkori tettét dühödési rohamnak vélte, mellyet csak a' közel veszteség idézett elő, 's melly hat évi rabság kimerítő terhe alatt megbánás és feledés árnyában apad el. Hogy Julia gyilkosa ismerve van; hogy annyi év után testvér testvéért alig megmentett életét uj veszélybe döntse: ez ha első években aggodalmat támasztott is lel-

kében, később teljesen megszűnt rá hatni. És az embernek annyi minden tennivalója van naponkint; házi ügyek, örömek, jó mód, 's ana vele járó megszokás, melyben bizonyos háborítlan egyformaságban váltják az órák egymást, — mind ezek semmi különös ébresztő rugót nem birtak arra, hogy egész életén át behizonyított könnyelműsége mellett figyelme multjának rég elmosódott képeire vetődnek vissza. Minden elenyészett Arthur előtt, 's nagybátyjának véletlen halála után Pestet választván állandó lakul, csak a' jelen óra puha karjainak élt, 's minden gondját a' folyvást szép és eszélyes Berta szerelmébe 's szerelmének tulságosan kedvelt virágába, hat éves okos kis leánykájába temette. —

Nézpontunk ismét változik. Kövessük Ivánt. Őt Ferencz, szabadulása után mindjárt egy, már előre kibérelt lakba vezeté. Budán volt ez, ama magányos, egyszerű házak egyike, mik a' városmajorba vezető ut előtt nyulnak el. — Itt töltének el ez időben már három hetet. — Iván nappal soha sem mutatá magát; a' völgybe néző ablaka előtt ült folyvást, 's csak esténként hagyá azt el, többnyire ha Ferenczet várta, ki fáradhatlanul jött-ment, miként ura parancsolá. — A' boszu terve már ki vala csinálva, csak alkalom kelle rá. Iván tíz évi türelemre el volt szánva.

Igy látjuk őt 18**ban junius elején hidegen kimeredni az előtte terülő gyönyörű völgyre. Az átelleni hegyoldal zöld borulata, a' távoli ormok ködfátyolzott csucsa, a' legtökéletesebb művészkéz ecsete utánozhatlan színeztében, őt nem érdeklik; a' természet mosolya, rendkívülisége 's nagyszerűsége felfogására nem volt már érzése. Iván mitsem látott, csak a' jövő-menő embereket; ezeket mérte ő átszegző zordon pillantásával, 's néha egyegy elmenő meglepőbb vonására rohanó helyzetet váltott... Ünnepi nap vala; az idő délután; a' lég könnyű 's mérsékelt hevű; a' láthatáron egy felleg sem uszott; kék 's tiszta volt az, mint az üdvözület hite!... Könnyelműleg, zajos kedvvel haladott a' mulatók sora a' városmajorba. — Iván mellett Ferencz foglala helyet. — Az ősz férfit mint büvláncz csatolta ura szerencsétlensége sorsához. — Több jelentéktelen arcz halada el előttük... Főntebb néhány házzal, mintegy száz lépésnyire, uri hintó közelített. Benne két, látszólag különböző kora nő, egy férfi 's egy gyönyörű lányka foglalának helyet; ez utóbbi azon korban, melly parányi évszámában hordja az ártatlanság fehér tollait. Elöl Márta ült a' dajka a' kocsis mellett, ki most szembetünőleg tartóztatá tündöklő méneit, 's félig hátra volt fordulva; ura épen parancsát intézte volt hozzá, 's aztán vidor kis lányához hajolt.

— Tehát leszáljunk, édes gyermekem?

— Igen, kedves papa!

— Önök maradjanak; én Seraphinnal gyalog menendek.

— Kedves férjem, e' néhány lépést kedvetekért mi is megteendjük. Ugy-e, anyám?...

A' hintó megállott; mindnyájan kiszállának. A' férfi bizonyos helyre parancsolá kocsisát. — A' társaság megindult... Seraphin ugrándozva előre

futkosott; Márta minden igyekezettel alig bírta csendesíteni. A' többi három személy néhány lépésnyi közzel haladtak utánok... Az előbbieket most Iván lakához értek. Seraphin éppen az ablak irányában állott meg, 's visszafordult szülői felé.

A' mint Iván őt megpillantotta, szeme vadul kidüledt mély öbléből; jobb-jával görcsösen Ferenczet markolta meg; vonásai megmeredtek, 's olvashatólag mutatak, milly iszonyu hegy nevededett szomszójából keblében e' pillanat elé. — Hosszu lélekzet után hörgő hangon mondá:

— Az ő... gyermeke!...

A' jövő perczben kettős csőü pisztoly célra irányozva reszketett jobb-jában... Ferencz önkénytelen kapott hozzá. De ura lázban volt... Seraphin, mint ártatlan madárka a' zöld lomb ágain, hat lépésnyi távolságra ugrádozva előtte... Most Arthur, Berta és anyja enyelgő beszéd közt érék be gyermekeket. Iván keblét, azon hatásnál fogva, melyet elleneinek összecsoportulása rá vetett, a' gyűlölet túlözönlötte.

— Nem, nem! — nem leszek könyörületes! — mond, 's pisztolyát lehelyezé. — Még szenvedni akarok értetek! 's éveket élni, midőn egy percz is gyilkolóbb, mint az örök kárhozat!!

Ezeket fuldoklá, 's a' végszavaknál, mint élettelen fatörzsök, Ferencz karjaiba dőlt... fogai vaczogtak, homlokán ujjnyi vastag ér dagadt ki, szemei betapadtak, 's egész valója elárulá: mennyi erőfeszítésbe került rég megért dühét a' kedvező pillanatban visszafojtania. —

Óranegyed mulva a' két férfi elhagyta szobáját. Iván a' völgyön keresztül vette útját. Ferencz a' főut hosszában sietett, 's úgy látszott, a' városma-jor innetső oldalának tart...

Ez alatt bent az erdőcskében zajosan folytak a' dolgok; tarka sereg mulatott itt; közüle egy rész talpának, más rész fülének, a' harmadik torkának 'sa't. osztá az élvét, mint kinekkinek kedve 's erszénye engedé. A' keskeny utakon a' sétálók jövő-menő tömege szűrődött át; a' padokon kövér asszony-ságok pihentek; a' szerelmes pár árnyékba vonult; elszórva gyermekek futkostak, követve boszus dajkák által. Itt egy gyufát áruló nagy kamasz kiabált; amott tekézték; távolabb pörgött a' koczka. Bent a' körönde *) vigan tekergett; ágaskodó fa-lován éppen egy merész amazon-szobalány ült 's kék szattyán-czipőjével oldalba bokázta azt. A' hintát egy agg szűz foglalá el, ki 38 év óta használja a' levegői utazást, mégis minden második hajításra — sikolt és kapálózik, hogy publicumot gyűjtsön. — 'S ez így ment folytonosan, mindenki el volt foglalva, minden szegletben lehete valamit látni, hallani.

Két óra teltén azonban a' multság színe pillanatra megváltozott. Jobbra balra csodálkozó arcok meredének; mindenki szomszédját kérdezte: mi történt? 's ez tanakodott, amaz kezét csapta össze. — Itt kétségbeesve futott

*) Ringelspiel.

egy koros nő; amott egy férfi dult vonásokkal gyors parancsot látszott osztani; nem messze hozzá egy alélt hölgy körül csoportultak össze.

Az egészből annyit le lehet kivenni, hogy egy gazdag urnak hat éves leánykája, dajkájával együtt eltűnt az erdőből...

... Nevet, vagyont, világi állást, házi belső csendet adott a' sors Arthurnak: mindenből elorozhata, 's mégis maradt volna elég, 's ő boldog le leheté félszerencsével is... De gyermeke, atyai öröme csak egy volt, 's azt egészen elvette!!... 'S felviradt a' hajnal, 's mégsem volt gyermeke! lerepült az éj, 's még sem ölelheté őt! jött az új nap, hét hónap... és év — és ennyi idő sem hozta vissza Seraphint!! —

Arthurt és Bertát szülői fájdalomuk vigasztalhatlan nyomorultakká tette.

(Vége köv.)

P r a z n o v s z k y J á n o s.

U N I O - D A L O K.

I.

Ünnep közelget, szent emlékü nap
Derül reánk fény- és sugárovezve;
Egy szentelt könyvben, honfisziveink
Lapján, úgy van fölírva, följegyezve.

Ez ünnep füstölgő oltárihoz
Nem a' harangszó gyűjt bennünket össze;
De egybegyűlünk, jobb érzelmeink
Megzendült hangja által ösztönözve.

Sugárinál a' hazafikebel
Levetkezendvén gyászát valahára,
A' régen hordozott sötét helyett
Fejér palástot ölthet föl magára.

'S Maros, Tisza 's Dunának partjain
Örömbaja zeng az áldomásnak;
Mert békeünnep léssen ez, mellyen
Két testvér nyújtja jobb kezét
egymásnak.

Sok év előtt, a' két testvér közé
Pártoskodás rakott magasra várat;
'S szivök mélyén a' testvér szeretet,
Gyöngéd virága elhervadt, kiszáradt.

'S részvétlen szív hangjával szóltanak:
Hogy önfelem, vérem valál felejtsd el;
Éltednek árboczát fentartani,
Magadra küzdj a' sorssal 's végzetteddel.

Szivemben gyászt érted nem hordozok,
Ha majd talán halált nyereszsz tőle;
'S ha boldogságot....költsd el egyedül,
Részt nem kívánok, nem kérek belőle.

Igy szóltak ők....'s mint télben a' mező,
Mellyről virág 's lomb régen elenyésztek;
Olyan hideg 's jel nélkül volt az arcz,
Mellyel még utoljára szembe néztek.

Nem így, nem így állnak most szembe ők;
De lángzó arczczal, felkölt érzellemmel;
Keblok virányán rég fölengedett
Az érzemény, a' szent hullámu csermely

'S a' testvérszeretet — miként a' kut,
Melly mostoha időkben kiapadván,
Évek multával újból megtelik —
Szivökben újra fényes gyöngyöket hány.

A' békülőknek ajka néma lesz —
A' mély érzés lelánczolt nyelve hallgat —
Némult ajakkal nyujtanak kezét,
Felhozni a' volt egységet, nyugalmat.

De ajkok helyett lángarczok beszél;
Arczok vonásin ez lesz feljegyezve:
Az átviharzott keserű idők
Villámos éje legyen elfelejtve.

'S ha néha mégis bus felhő gyanánt
Emlékeztünknek látkörére feljön;
Sötét árny légyen az, mellyről szívünk
Szerelme jobban visszatündököljön.

Ezt olvasandjuk arcaik vonásin...
'S rá szent öröm ragyog keresztül minket;
Körülvevén az oltárt, áldozunk,
'S buzgó imára nyitjuk szíveinket:

Ki ott a' mennyben trónolsz, mi atyánk!
Ki ur vagy föld és tengernek fölötté,
Gyémántá edzd a' láncznak szemeit,
Melly a' két testvérhont egygyé kötötte!

II.

Oh, felséges nap, nem lehetsz te messze; Vagy mint az ormok gyászoló tetőin
Kelő sugárid lángját mintha látnám, Szelid világgal felköszöntő hajnal,
Lelkem előtt úgy állsz a' messzeségben, Mellynek kebléből enyhe szellő indul
Mint fellegekből kisütő szívárvány. Völgyön, hegyen ébresztő hatalommal.

'S miként ha keblem erdők bokra volna
Megrezdül a' derengő szürkületben,
'S szívem a' benne szendegő pacsirta
Dallal köszöntni tégedet fölrebben.

III.

Vagy tán csalódom... és a' látomás: Oh, akkor e' dal nem pacsirtahang;
A' rózsafényben égő sugarak, Szívem mélyéről nem azért fakad,
Nem a' valónak feljött hajnala, Hogy üdvözölje a' megjött tavaszt,
A' képzelet bo'dog játéka csak? A' támadó hajnalsugárokat.

Egy eltűnő álomkép csupán, Dalom úgy, zöldelő virágbokor,
Mit a' honszeretet tündérkeze, Mit a' leány gondok közt fölnevel,
Vágyak színébe mártván ecsetét, Hogy lenne a' távolbul érkező
Esdő lelkem elébe jegyeze...? Jegyesnek majd édes szerelmi jel.

De ő nem jő, örökre elmarad,
Tán életén balsorsnak átka dül —
'S a' könnyözönnél fölnevelt bokor
Elhervad, elvirágzik, porba hull.

IV.

Oh nem nem!... e' nap nem maradhat el, Vagy nem egykép szent sírunk-e
Minden jobb szív forró reménye ez, — Hol a' halálnak sírszellője szól, (Mohács,
Megérkezik, mint rég várt vőlegény, 'S hová lelkünk a' bús emlékezet
'S egy szebb jövőnek minket eljegyez. Gyászkontósében elzarándokol?

Áldáshozó szelid sugárral 'S mik kebleink borongó éjjelen
Még láthatárunkon feltündököl, Ollykor mosolygóbb fényt derítenek,
Hiszen mi lélekben egyek vagyunk, Nem egyek-e tündöklő csillagink:
Egyek vagyunk a' szívben itt belől. Mátyás, Lajos, Hunyad 's a' Zrínyiek?

Nem egy sohaj, egy vágy dagasztja-e
Érző szívünk minden idegzetét:
Boldog jövőndő feltárt karjain
Dicsőnek tudni Árpád nemzetét?

Egy bánatunk van, 's egy örömnünk,
Szívünk mélyében, egy kívánság él,
'S van-e a' földön együtt érezett
Bú-, vágy-, örömnél szenteltebb kötel?

Mentovich Ferencz.

FALUSI ÉLETKÉPEK.

I. KISÉRTET.

— Ollyan igaz, mint hogy ez a' pintes a' kezemben van . . . !

Most mély moraj, minő az orkáné, zugott mindenfelől.

— Halljuk, halljuk! — rivalgott néhány hatalmas hang, mire csönd leve, 's Kaszaláb folytató beszédét:

— Fehérbe volt öltözve egészen; első tekintetre azt gondoltam, hogy tán szemem káprázik: de hiszen akkor még csak nyolcz iczét ittam . . .

— Annyit sem egészen; mert Mózsas gazda becsületesen megkeresztelte, — vágott közébe egyik ködmenes, bajuszát simítva és a' pintest a' szó legfelségesebb értelmében kiüríté és az asztalra tette olly csattanással, hogy Mózsas azt gondolá, tán Jérikó falait ostromolják.

— Mózsasem, gazdám, van-e még? mond egy másik, szeszélyes hangon. — 'S milly ügyesség! Mózsas ezt mindjárt megérté, egy pillanat 's a' pintes ismét teli volt, — 's az ajtón a' sietségben egy vonás helyett kettőt csinált.

— De szó a' mi szó, — folytató bámulóinak Kaszaláb — feléje közelíték, 's mig széttekintek, eltűnt.

— Valóságos kisértet! dördült meg egy hang amott egy farkasbunda közül.

— De, nótárus uram, tisztölöm átossan — szólt egy másik korcsmahős, kucsmáját igazítva — a' gonosz lélek volt az.

— Isten irgalmazz, kegyelmezz! rebegé egy őszbe keveredő férfiú, süvegét megemelve. —

— Juj még a' hátom is borsószik! — morgott fejszóvalva egy fiatal suhancz, pipáját a' gyertyánál meggyújtva, mi által egyszerre sötétség lepte el a' termet, vagyis világosbban szólva, a' falu casinóját, mit a' köznép prosailag csak korsmának nevez; — a' gyertya elaludt, Mózsas a' konyhába futott meggyújtani. A' szobában rémes csönd volt és borzasztó sötétség, kün az őszi szél vad hangon üvöltött.

— Hah, lélek! — szólt egy rémült hang, a' korcsmáros szolgájáé.

— Eh bolond, ne ijeszgess, — dorgálta egy komoly hang. —

— Ha, ha, ha! a' pipám sziporkázott — fejté meg a' talányt egy negédes szózat, és ekkor a' kulcslyukon át sugár futott végig az érdemes teremen, — 's Mózsas gyertyájával belépett.

— Jojh bhe hitekh van! — tagolá, 's midőn a' gyertyát az asztalra tenné, egy üveget döntött el, — hamar visszavonaglik keze, és — borzasztó! szakállát láng borította el.

— Ez nem jó jel! — jegyzék meg többen; — Mózsas jajgatva a' zugba vonult, némelyek pedig pajzán kacajra fakadtak. —

— Épen jókor gyün ked, Borka néne, — mond Kaszaláb egy a' korcsmaajtón belépő cigány banyának, kit még csak ötször akartak megégetni, de mindig ügye-

sen elkerülte. — Most szükség van keedre, vesse keed ki, valjon mi az, mi a' házamat estvéneként fejr palástban kerülgeti? —

A' banya büszkén közelített a' hosszú asztalhoz, egy nagy kortyot ivott a' pintesből, természetesen a' mellyiket előbb érte; most ismét, és több ízben, — majd elővette pizskos kártyáit és lassan kezdé kirakni.

— Bátyám ram... Kaszaláb uram... há... háza... igen... a' gonosz lélek... kísértet jár... Isten irgalmazz!... — Ezen szavakat rebegte egy lélekszakadva beszaladó leányka 's a' korcsmában szörnyű zaj keletkezett.

Ezalatt az utcán egy fehér lepelbe burkolt lény haladt, 's Kaszaláb házá-
nál eltűnt. — — —

Fél óra telt, 's a' korcsmában növekedő zaj, láрма, készüllet volt, — a' kísértet ellen esküdtek össze, — 's valahára elindultak.

Kaszaláb házá-
nál vannak már, hol a' kutyák szörnyen ugattak; az udvarba lépnek 's a' konyhaajtón ekkor suhan ki a' — lélek.

— Utána, utána! kiáltott mindenik, emelve dorongját, meg a' mije kezében volt; de bántani egyik sem meré, — a' lélek a' kert felé szaladt, a' Tisza elfogta, 's a' fehér lepelbe burkolt lélek az — iródeák volt.

Ennyit mond a' krónika; de még hozzáteszi, hogy Kaszaláb felesége szép, fiatal menyecske volt.

Öslaky.

II. VÁNDOR-TÓTOK.

Van ez életben olly emberfaj is, melly megvetve a' világnak czikornyás változékonyságát, teljes egykedvűséggel ballag figyelmetlenül az emberi csoportozatok közt. Ezen osztály, egyszerűen haladva, mint egy gép, hideg vérrel morzsolja le porhanyó életszakáról a' napokat. — Azt gondolják tán némelly szép olvasónöm, hogy a' kényelemtől lombán dagadó kerevetekről fogok önök elébe állítani néhány sörényes arslánt, kinek tán istenadta kényelmében egyéb dolga nincs, mint egyik oldalról másakra tekintgetni, vagy éppen gúnyolgatni a' csodás természetet, mellyben ő a' leghaszontalanabb féreg? — Oh nem! Ne keressék önök, szép hölgyeim, a' megelégedést a' sikos padlónak mesterkelt emberei között; mert ezeknél a' vad irigység keserű gyümölcse tenyészik. Nem, — nem ott az elégedés hona; hanem az egyszerű ember romlatlan keblében.

Tekintsenek az amott kigyóként tekergő országútra, hol hullámzó embercsoport porfelhőt hasít fel lépteivel a' kanyargó fellegek közé; ezek azon emberek, kik elkezdve a' Kriván aljától, széles hazánkon végig kalandozva, annyi nyomornak vannak kitéve, 's mégis sárgás arcukon elégedés honol, — valódi kevéssel törődés. Előttök sovány fekete gebe méregeti széles talpaival az út hosszát, maga után húzva egy podgyászokkal megrakott magas oldaluszekeret, melly körül hemzsegek Trenchén és Árva megyék vándor lakosai. Nézzék önök az egyszerű arcot, melly a' szűk karimájú gömbölyeg kalap alól egész sárgaságában kitekint; domború mellére szenybarnította vászoning tapad, derékon sárga rézzel tarkázott szíjjal összecsatolva. Izmaik szinehagyott pakróczszövet fedi, mellynek végén felhasított oldalát sárga kapesok tartják egybe. Szíjjal fűdelt bocsokra egyforma lépései közé csosszantja a' szuszogó tactust. Illýen, vándor tótjainknak egytől egyig egymáshoz hasonlító öltönye; — 's csak az a' különbség köztök, hogy az apró kereskedelemnek külön ágaiban foglalkoznak. Az üvegesnek lassu lépéseivel együtt lötyög üveg-szatyra, mellynek szalmás osztályiból majd tátott száju iczés, zöldes ivópohár, sótartó; majd ismét hosszú nyaku héber kacsintgat kifelé. — A' gyolcsosnak erős vastag vászonból készült zacskójában külön fajú vászonfaj rejlik. A' bicskásnak erős mellén lóg a' fahéjból font kosár, mint raktára a' bicsakkeresedésnek; a' széles pilinga kaczerán hegyére bökve kínálkozik a' vevőnek. — A' másik, fehér

csikos pokróczot gömbölyegbe hentergetve cipel széles vállain; a' lenge szellőnél pedig a' süveg-csizmapárok hintálódzanak, alkalmatlanságára a' türelmes gazdának. A' drótos, mint Árva megyének kimerithetlen szeszélyű legcsintalanabb fia, tenyérnyi széles szíjon hurczolja szennyes tarisznáját, mely egyszersmind műhelye, pénz- és élesztára. Itt-ott tarisznájáról pipaszurkaló löbbálódzik, karjain pedig és kalapkarimáján néhány sodronyfűzet vesztegel. — Utánok kényelmesen lépeget feketés karavánja az úgynevezett bugeroknak, kik az alföldet simára kaszálgatják. Vállaikon rongyokkal nyélhez fűzött kaszát tartanak, mely néha valódi rendeltetésén túl a' velek ingerkedőnek hátára is nyújtózkodik. — Tótjaink beszédét nem értve, azoknak tán érdekes párbeszédöket nem közölhetjük; de léptenként követjük őket a' legközelebbi faluig, hol velök egyenkint találkozandunk. Alig érnek a' faluba, már is a' kirohanó kutyáktól csoportozva kísértetnek 's nem ritkán lábikracsók is történnek, ha mélyebben elmerülve a' történetendőkbe, kellő vigyázattal nincsenek; — ellenben a' nem legrövidebb somfának szeges vége fájdalmasan sompolyog a' zenészek oldalára: mi ha jól sikerült, jó izűt nevetnek a' hazasántító komondorra. — Miután elhatározták, hogy a' napi fáradoalmak után melyik utca sarkán fogják elnyelni a' sovány rágni valót: szétoszolnak egyes utcasarokra, hol őket meglátandjuk.

Egy meglehetősen szűk utczában harsány hangon kiált az egyik: „ulájt, „ulájt!“ míg a' szomszédoldalon a' másiknak tág torkából ömlik a' „sajtut, „sajtut“, vegyinek „sajtut.“ — Kiszorulunk egy tágasabb térre, hol bicskásunk éles hanggal kínálgatja árúit, és éles hangja közé vegyül az apró zacskók közt üldögélőnek kínálgatása: „Májuránna pilyvát, ásszunyum, pilyvát, bursot, páprikát!“ — Harmadik utczában kényesen lépegetve látjuk az üvegest, ki az ajtókon harsogja be: „vegyum ketik ivegnok, zaszonyum, sűtartút!“ És alig hangzik el a' fűlhasító kiáltás, már is halljuk: „ducsot vegyum ketik, — sipkét!“ De mindannyi közt legpajzánabb a' drótos, ki a' konyhában néha, — a' mivel az Isten kegyelmekeket megáldotta, — ha a' szolgáló nem vigyáz, szépen őt ujjára keríti. A' drótos leginkább gyenge oldalán érinti a' csintalan utczagyermek, ha kérdezi: „verébre való patkó van-e?“ Ekkor jaj a' gyermeknek, ha drótosunk elfoghatja, mert ugyancsak megkísérti, hogy az ingerkedőnek feje szőre erősen áll-e? — Mindannyinak saját hangját visszakiabálja az utcán ácsorgó gyermekesóport, csufolódo kifejezések házról házra kísérik a' vándor tótokat, de mégis milliónyi karczolásait a' különczködő világnak békén tűri a' sorsnyomta zabkenyeres.

A' munkában leélt napnak utószakát vagy a' poros uton, vagy egy nyomorult sarokkorcsmában tölti el társai körében; és megelégedetten fogyasztja el sovány elelmét, mit vagy a' szánakozás, vagy tán olykor nem a' legigazságosabban történt kezelés juttatott börtartisznájába. Ne gondoljátok, hogy száraz falatkái fölébe egy meszszele kétgarasosból csurogjon: — nyomorult keresete után büelfelejtésül a' kristály-tiszta vízből epedve hörpönt egyet-, 's fáradt testét a' föld hátára terített szűrdolmányán nyugosztalja meg. — Édes álmain királylyá álmodja magát: „szénakazonon fekszik, és „hajas piritust“ eszik. — Boldogok az együgyűek! —

Nézzétek a' bugerok fekete seregét, mint hasit vastag rendet éles kaszájával a' fűtől gazdagon hullámozó réten. Mint katona-sor, „v a j d á j a“ után egyszerre kanyarint a' fűsoron, mely az erőteljes vágásra rendre hull. Imával kezdi és végezi munkáját az istenfelő buger, 's mégis ha joggalalanul sértett önérzete sajogni kezd, vak dühe, mely gátot nem ismer, kaszája végén őzpontosul és ölni kész: azonban ha a' vajda „hujját“ kiált, alá hull kezéből az éles boszúfegyver, és szeliden, mint a' bárány, hódol parancsnokának. Nyomornak meghajul a' vándor tót; panasz ajkairól, és megelégedetlenség nem hangzik; lelkét csak egyedül a' jogtalanság sértheti, mely lelkén erőt vesz, és ekkor testi erejét rettentő boszura használja.

Oh mi sokszor láttam e' csoportozatot pár ital borért majdnem hihetetlen figyel-

séget kifejezteni, mit főleg akkor tesz meg, ha ügyességét megtagadta, fogadni mervé állításod mellett.

Vágyainak szűk köre vagyon, — 's munka után a' langyos hús estvén egy szénaboglya oldalára dül 's merengve nézi a' csillagos égúton a' sápadt arczu holdat. E' nézésben kifáradva, kéjtelenesen ragadja kezébe fakanelát és térdei közé illeszti a' kedves fazekat, melyben a' holdvilágnál csábitólag csillog a' töredező aludt-tej. — Egy magyarázhatatlan, ah' lebbenik el ajkain, egy édes pillanatot vált a' tele hold és teljes fazék között — és ez annyit tesz: ,oh egek ura, áldott legyen a' te neved Árvában, Morvában úgy, mint a' Mátra-csúcson, vagy a' zöldellő völgyön; mert a' mit kívántam, megvan és ez — az aludt-tej. . . Tán nem hiszitek ezt? — Én ezt ezerszer láttam, és önkénytelenül felsohajtottam: ,boldogok az együgyűek!'

Öslaky.

VÁCZ A' MINT VAN.

(Vége.)

A' sz. Ferencz-rendűek temploma roppant magasságu épület, különösen fedélzete borzasztó meredekségű, melyhez hasonlót messzeföldön nem lehet látni; a' hozzá ragasztott zárda szerfelett erős építmény, miszerint igen hihető, hogy ez hajdan a' várat képezé. Ezen nagyszerű épületben csupán öt misés egyén 's ezeknek szolgálai laknak. Élelmöket gr. Koháry István alapítványának kamatja, 's a' körvidéken összeszedett alamizsnából tartják fel. Borban ugyan nem szenvednek rövidséget, mert a' bortermő szomszédhelyeken évenként szép öszeveget szednek össze.

Ezen kívül a' görögök is külön egyházzal, úgy szinte a' reformatusok Kis-Váczon elkülönzött imaházzal bírnak. Az ágostai vallásuak a' nagy kőkapu melletti kir. épületben tartják az istenszolgálatot, hol f. é. a' hires szónok Székács igen jeles beszédet mondott. A' zsidók zsinagogájaul szolgál Mitterhoffer házabani terszoba, hol azonban már nem bírnak megférni, így kénytelenek lesznek maholnap zsinagogaépítésről gondolkozni.

A' városon kívül Pest felé, kellemes fekvésű kiterjedt dombon van a' hét kápolna, és a' diszes kis templom a' bold. szűz tiszteletére emelve, ide Maria névünepén igen nagy számmal 's távolról is gyűlnek össze a' bucsusok, midőn három nyelven tartatik szent beszéd A' kis templom aljábani csorgó igen kedves itallal enyhíti az ide fáradt bucsus népet.

Szinte a' városon kívül ott, hol jelenleg a' vasuti indóház készült, van egy kápolna sz. Rokus tiszteletére szentelve, hol az 1740-d. évbeni dőghalál megszűntekor fogadott népünnep minden évben nagy szertartásu áhitattal megújittatik.

A' kosdi vám felé eső kisszerű kalvária is érdemel megemlítést.

Vácznak nevezetesebb épületei: a) A' püspöki lak, mely ámbár magában nem kicsiny, de a' tervezett nagyszerű egésznek csak egy harmadát teszi. b) A' növendékpapság laka, melyhez a' nemzeti iskolák is ragasztvák. c) Siketnémák intézete, mely, a' benne lakó egyénekhez mérve, sokkal nagyobb szerű, mint lenni kellene, jelenleg 32 fi- és 13 leánynövendék 4 tanító fáradozása mellett nyer benne kiképezést. Jelesen az ország alapítványából 20 fi és 9 leány; magány alapít. 8 fi, 2 lány, 120 pft fizetés mellett pedig 4 fiu és 2 lánynövendék. d) Kiskatonák növelője. E' jeles intézetben, melyre a' főuteza alsóórészén 340 pftért kibérlett város épülete használtatik, a' hadi pénztár költségén 48, bizonyos Hoffman nevű ezredi ügyvéd alapítványából 1, és jelenben 120 pft fizetésért 24, így összesen 74 ifju egy hadnagy felügyelése alatti két őrmester szorgalmas fáradozása mellett neveltetik. Ha figyelembe vesszük, mikép az ifjak már fiatal korukban czelszerű tanításon kívül a' rend-, tisztaság-, mértékletesség- és munkásságra szoríttatnak, valóban el kell ismerni,

hogy az illy nevelőház, a' nyugtalan véralkatu 's nyersebb természetű növendékek kisimitására legcélszerűbb, mert az ezen jeles intézetből kilépő ifju, bármilyen pályát válasszon, az itt nyert tanulmánya- 's kiképzésének mindig hasznát veendi. A' főnebb érintettekén kívül az itteni személyzet áll még 1 gazda, 1 szakács, 1 szabó, 1 németvarga és 4 közlegényből. e) Az irgalmas szerzet ápoldája, mely az itt megforduló betegek elfogadására nem bir elegendő szobákkal 's ez okból nyár által a' kehlébeni kápolna is e' célra használtatik. — Van ezenkívül az ugynevezett papok épületében is egy kórház, mely több nagylelkűek ajánlatából tőkésített öszveg kamatjaiból áll fenn 's számvitele mindenkor az alsó plébánusok tisztí köréhez tartozik. f) A' régi Theresianum, mely újabb időkben volt váci püspök gr. Nádasdy Ferencz ur által megszerezve, az országnak ajándékozaték oly formán, hogy az a' hazabeli szerencsétlen tébolyodottak részére fordítandó intézetül használtassék; de mai napig baldokló állapotban sinlődik 's várja átalakítását.

Még több nagyobbyszerű épületeket is lehet itten találni, melyek közül nevezetesebbek : A' nagy prépost és kanonokok lakházai, a' püspökség igazgatójának lakása, a' városház, néhány vendéglő — melyek közül megemlítést érdemlenek 'arany szarvas' czimű, 'curia', 'arany csillag', 'fejér hajó' és 'aranyhordó'. Az elsöben szép szobákat, honi, franczia étkeket, gyors szolgálatot; a' másodikban jobb bort, mint ételt; a' harmadikban egyszerű, de jó ízű ételeket, a' bor olyan, minöt a' káptalan ad; negyedikben magyar vendéglöst 's két udvart, — az ötödikben pedig becsületes vendéget ritkán, de mézesbabát mindig lehet találni, mert az árendás maga készíti azokat. —

Az alsó városbani győzedelmi kaput, — melyet 1764 gróf Migazzi Kristóf, a' Váczon megjelent fejedelmi család tiszteletére 's örök emlékeül építtetett — szinte megemlítendőnek találtam. —

Végzetül még néhány szót az itteni kisedővörül; ugyanis: bizonyos Kun Bálint 1844. évi tavaszon, maga költségén nyitott kisedővót, de elején oly kevesen látogatók a' kisedetek, miszerint már-már felhagyni akart merész (?) vállalatával; mire mégis találkozásán jószívű emberbarátok, kik élelméről gondoskodtak, addig t. i., mig iparkodása és a' kisedetek előmenetének híre elterjedvén, szaporodtak tanítványai; ekkép sorsa javulni kezdett. Több előkelő egyén 's maga ő exja a' volt püspök is meglátogató intézetét, midön a' lelkes tanító mindenkitől érdemlett dicséretet aratott; voltak, kik segédpénzben is részlatték. Később helyben lakos járásbeli főbiró D. E. ur is pártolásába vevé, tánczvigalmakat rendezett javára, 's választmányt szerkezett össze, mely ez üdvös intézet állandóságáról gondoskodjék. — Lesz-e sükere? azt csak remélni, de biztosan kimondani nem lehet. . .

'S ekkép befejezem csekély rajzomat, ámbár tudom, miszerint még igen sokat kellett volna írni, hogy Vácot, ugy a' mint van, tökéletesen bemutatthassam. — Ha kitételeim átalánossága mellett valakit akaratom ellen sérteni találtam, engedelmet kérek; mert bizony még sokkal többet is mondhattam volna. — Ha pedig valamit hibásan jegyeztem meg, az utbaigazítást mindig köszönettel fogadandom.

Árway József.

NEMZETI SZINHÁZ.

Julius 9. 'Stibor vajda', eredeti szomorujáték 4 flv. Irta Kisfaludy Károly. — Ezen egyike legjobb eredeti színműveinknek, ámbár irodalmunk régibb korából való, folyvást tetszésben részesül a' közönség előtt, 's e' tetszést sokkal is inkább megérdemli, mint ugyanezen költők némelly feszező 's szögletes vigjátékai, melyek mind a' mellett gyakrabban fordulnak meg színpadunkon. — Stibor vajdát Bartha ur játszotta. E' szerep már a' költő által egyoldalulag van felfogva.

mert Stibor a' darab folytatában két izben olly kitünő férful emlegettetik, kiben magas jó 's rosz tulajdonok vannak meg, ki egyiránt erőteljesen jár az erények, valamint a' bün ösvényén; eltérve azonban ez emlegetéstől, Stibort a' darabon végig csak mint kegyetlen vérszomjas férfit, mint zsarnok földesurat, rosz indulatu atyát, 's gonosz hajlamu nejének vakon engedelmeskedő férjet van alkalmunk látni, a' nélkül, hogy jobb felének emelő sajátságai tetteleg feltűnnének. Bartha ur a' harczias hősök személyesítésére kitünő hivatással bír, 's így e' szomorujáték több helyeit jó sikerrel adá; ilyenek voltak az első felvonásbeli jelenetek jobbágyaival, valamint utóbb megjelenése Margitnál, fiávali meghasonlása. A' negyedik felvonás vig jeleneteibe azonban nem sikerült a' kellő összeolvadást behoznia, 's az általában nem is sikerülhet színésznek soha, mert a' rögtöni átmenet a' kegyetlenségből és dözsölő életből a' bünbánásra 's lelki furdalások szenvedésire sokkal előkészítelle-nebb és rögtönzöttebb, semhogy a' megelőző cselekmény-folyammal kisimitni lehetne. — Dobrochnát, a' kegyetlen szívű nőt, Szathmáryné assz. igen helyesen adá, ugy szinte Rajnádot Szigeti ur. Különösen kiemelendő azonban Szentpétery ur, ki Beczkót, az ildom- és szeszélyteljes udvari bolondot, mindvégig kitünő jelességgel személyesíté. 63.

Julius 10. utolszor lépett föl Veszter Sándor táncztársasága egy tánczegyvelegben, 's 'A' molnárok' vagy 'Az éji légyott' című némajátékban. — Ez úttal sem mondhatunk a' jó szándékú, de e' szándék kivételére elegendő tehetséggel és készultséggel nem bíró társaságnak egyebet, mint a' mi már e' lapok mult számában elég hangzatosan oda mondatott nekik: hogy a' magyar táncz és magyar nev emelésére nézve, melyet különben ismertetni 's kedveltetni indulnának utra, semmi kedvezőbbet nem tehetnek, mint ha néhány évre még honn maradnak, 's egy nagyszerű külföldi utazásra tanulás és gyakorlás által készítik magukat. Hogy így a' mint vannak, külföldre utazzanak, csak ellenségek tanácsolhatja nekik, 's csak az, ki bennünket kaczaj tárgyává akar tűzve látni. Legerősebbek a' magyar tánczban volúának, de itt sem érték még el a' művészi tökélyt, melly őket műutazásra bátorithatná; a' mi pedig balletelőadásaiukat illeti, ott egészen kezdők, mozdulataikban minden kellem- és szépségnélküliek. .. Bármit mondjanak, ha csakugyan vaának, némelly tulbuzgó tisztelőik, mi csak azt tanácsolhatjuk legjobb akarrattal e' társaságnak: térjenek vissza, a' honnét jöttek, vidéki városokba, mielőtt az ország határai felé közeledtek volna. 97.

Julius 11. Harmadszor lépett föl Alboni M. k. a. operai egyvelegben, 's a' színházat a' hő időszak daczára minden zugaiban ugy megtölté, hogy számosak viszszaemenni a' pénztártól voltak kénytelenek. Első szakaszul Donizetti 'Don Pasquale' operájának 3dik felvonása adatott, mellyben Benza ur a' czimszercepet — kivevén kissé tulzott mimikáját, melly tekintetben nem fekezett tüze őt sokszor nagyon is el szokta ragadni — szokott tetszéssel énekelte; a' Malatestávali (Füredy ur) közkedvességű párdalt ismételnie kellett. — Norinát Paksyné assz. adá, 's mind szorgalmas játéka, mind jeles éneke által el tudá felejtetni primadonnánk alkalmi rekedtségét; de nem a' feletti méltó neheztelésünket, hogy derék vendégünk jelenlétében ezen alkalmi rekedtség minden nagyobb operai élvezettől megfoszt bennünket. — Második szakaszul néhány jelenet adatott Lindából. Benza ur mint Boisleury marquis dicséretesen működött. Füredy ur azonban Antonio szerepében nem volt hangja teljes hatalmában, mit éneke elején igen észrevehetőleg adott tudtunkra. Alboni M. k. a. Pierottot olly rendkívüli kellemmel éneklé, hogy a' roppant számu közönséget egyhangu tapsra 's lelkes ismételtetésre kényszerítette, melly kívánatnak a' páratlan hangú jeles énekesnő szíves volt engedni. — A' harmadik szakaszt Aubernek a' Portici némaához irt, 's a' zenekar által kitünő pontossággal előadott nyitánya kezdé, mellyet Donizetti 'Bettly' című operájából egy magánydal követett Alboni M. k. a. által. Az est hősneje, Alboni M. k. a., mind az

utóbb említett magánydalt, mind az előbbi énekszakot oly gyönyörűen éneklé, hogy nem volt ember a' közönségben, kit e' csudaszépségű előadás lelkesedésbe nem hozott volna. E' hihetlen terjedelmű hang, minden fokozaton annyi csengéssel és kellemmel párosulva, e' könnyű, biztos, játszi éneklés, 's az iskola tökéletessége, soha megközelítőleg sem volt még hallható nemzeti színpadunkon, 's épen nem csudáljuk, ha minden hőség daczára a' különben is izadó közönség elragadtatva tapsolja a' nagy művésznő felé helyeslését, és kiáltozza sokszoros éljeit. — y — s.

Julius 12. „Miczbán családja.“ — Miczbánnét Szathmáryné assz. mindvégig helyesen adá; Jánosy ur Ditrik szerepében, mind helyes játéka, mind szép szavalása által magára voná a' különben gyér számu közönség figyelmét. Arday ur, vidéki színész, György szerepében színpadi otthonosságának daczára sem volt kielégítő. E' különben tehetséggel birni látszó fiatal színésznek meggondoltabb játékot, a' főstendő érzelmeknek megfelelőbb mimicát, de leginkább szavalásban több bensőséget és helyesebb hangmértéket — mely nélkül a' komolyabb jelenetek is gyakorta könnyen nevetségesekké válhatnak — kell ajánlanunk, hogy belőle tehetségeihez mért derék színész fejlődjék. — y — s.

MI HIR BUDÁN?

A' nemzeti színház ügyében. Már hiába, türelmes olvasó! meg kell lenni, mint a' halálnak. Isten látja lelkünket, nem örömet tesszük; de el nem kerüthetjük. Csak úgy vagyunk bizony mi szegény journalisták, hogy sokszor, akarva, nem akarva, ki kell lépünk a' síkra oly tárgyak körül is, melyekről különben hallgatánk vala, 's akkor olvasónk — ki, mellékesen legyen mondva, nem igen talál sok mulattató „csiricsárét“, meg más efféleket kissé komolyabb zománczu lapjainkban — drága pénzért még unatkozni is kénytelen a' vitatkozások felett, melyekkel rája appellálunk! . . . Vannak ugyan néhány jó barátink, kik e' tekintetben más meggyőződéssel látszanak lenni. Ők rendszerint a' félév utolsó hónapjaiban lépnek ki nagymérgesen a' küzdőmokra, hogy horogra kapva minket is, egy kis mulattató spectaculumot szerezzenek szép hölgyeinknek 's összetrombitálva a' nagy nézőséget, köztök néhány előfizetőt is halászhasanak! Demi nem szoktunk nekik — jól magyarul szólva — felcsücsülni; 's ők aztán, a' néhai boldog emlékezetű spanyol hős gyanánt, vagdalkoznak papiroskardjokkal — szélmalmok ellen, míg belé nem unnak a' szép mulatságba, 's aztán azon üdvözítő öntudattal, hogy ők hősileg küzdöttek 's kiküzdtek az ügyet, borostyános homlokkal heverednek a' repkényes pamlagra, mint nagy hősökhez illik, kik elől az ellenség — a' szélmalmok — totatúntek, összeaprítva, szétmorzsolva, megsemmisítve!!

Mi a' hiábavaló feleléseknek soha, de soha sem voltunk barátjai, 's innen van, hogy legtöbb esetben hallgatással mellőzzük, igen ritkán egypár sorral válaszolunk csak az ellenünk berzenkedőknek. Azt hisszük ugyanis, hogy lapokat tölteni meg az ily, többnyire meddő, vitatkozásokkal, szerkesztői bűn volna tisztelt előfizetőink iránt, kik tőlünk kissé komolyabb dolgokat vannak feljogosítva követelni; azt hisszük, hogy mint Spanyolhonban a' bikaviadalok ideje jóformán lejárt már: úgy lejártak nálunk is, daczára minden leventeségi jelleműnknek, a' régi bajvivási spectaculumok, 's mai szép magyar nőink inkább kedvelnek egyegy szép költeményt, jó beszélyket, valamely aesthetikai értekezést 's néhanéha szeszélyes elmefuttatást, mint holmi eredménytelen, többnyire magánérdek-szülte hajbakapásokat, melyeken egykét harcziásb jellemű fiatal barátunk jót nevet talán, de a' nagyobb rész zugolódva sajnálná pénzét, mit azokért kiszórt.

Illy elv mellett természetesnek fogja találni mindenki, miért nem bocsátkozánk vitába azon mondva csinált philippikák ellen, melyek országos érdekek megvitatá-

sának színe alatt, a' mi színházi referenseinket akarák ledorongolva elnémitani. Tudtuk előre, hogy győznünk l e h e t e t l e n ! Mert hol van dalia, ki azzal kérkedhetik, hogy bizonyos urakkal diadalmasan vívott meg! Miért keltünk volna tehát sikra mi, kik gyöngeségünk öntudatában, de főlebb kifejtett elvünkhezzi szilárd ragaszkodásunkban is, célszerűbbnek tartottuk a' nagy csapások elől félre vonulni, mint összemorzsolatásunk által a' nagy küzdőknek alkalmat nyújtani arra, hogy dicsőségesen ismert b a j v i v á s i babérjaikat, rovásunkra, újakkal szaporítsák! Nem, mi ezt nem teszszük . . . Színi bírálóink tudják, mit cselekesznek, csak folytassák jövőre is meggyőződésök szerinti referadáikat, mellyeket mi mindig az ügy érdekében, köszönettel veendünk; a' színész urak pedig és színész asszonyságok és kisasszonyságok, ám vessék félre boszankodva lapjainkat: annál szomorúbb rájok nézve; önök pedig, tisztelt jó barátink, beszéltessek jövőre is vidéki uraikat — vásárkor 's egyébkor — a' mint csak tetszik; mi az ügy szeretetének tiszta öntudatában folytatjuk eddigi eljárásunkat, n e m t ö m j é n e z v e a' h i ú s á g n a k s o h a , d e k e l l ö n m e g i s m e r v e a' v a l ó d i m ű v é s z s é g e t é s s z o r g a l m a t ; o s t o r o z v a a' k o n t á r s á g o t m i n d i g , m i n t s z i n t e a' h a n y a g s á g o t i s , a' h o l c s a k n y o m á t l á t j u k .

Ezt előre bocsájtva, áttérünk már magára a' dologra, melly sajátképen indító oka volt jelen föllépésünknek: — a' n e m z e t i s z i n h á z ü g y é r e .

Ne várja, tisztelt olvasóink, hogy a' színház ü g y é b e n i szózatunk tömjénezés leend. Nem leszen az, fájdalom! Ügyében, azaz, érdekében akarunk néhány szót ezuttal ismét elmondani, mert szeretjük az intézetet, és szeretjük a' nemzetet, mellynek egyik parányi tagja vagyunk, 's azért szólunk, hogy használjunk az intézetnek, a' szentírással tartván, melly azt mondja: „az atya fiát, kit szeret, megfenyíti.“ Nem hisszük ugyan magunkat atyának, 's a' nemzeti színházat fiunknak: mert sokkal fiatalabb 's gyöngébb vagyunk, hogysem illy intézetnek atyja lehetnénk; de nem vagyunk olly tapasztalatlanok sem, hogy egyikét szóval, melly b e c s ű l e t e s j ó a k a r ó s z í v b ű l s e r k e d , h a a z i l l e t ő h e l y e n m e g f o g a n z a n é k , n e m h a s z n á l h a t n á n k .

Furcsán vagyunk szépirodalmi újságinkkal a' nemzeti színház irányában. Volt idő, mikor egynémelly hallgatott; míg egy másik roppant zajt ütött. Legyen szabad egész szerénységgel elmondanunk, miképen mi ez érdemben mindig a' középúton jártunk. Nekünk nem volt soha, és nincs maig semmi, de semmi magánérdeünk, melly itt tévútra vezethetne. Nem volt soha, és nincs páholyunk; nem vagyunk drámairók, hogy e' vagy ama színműveink mellőzéseért mennydörögjünk és villámozzunk. A' zártszékeket, miket birunk, többnyire színbírálóink foglalják el, kiknek havonként négy zártszék árával felérő tiszteletdíját fizetünk alapos és szívesen olvasott cikkeikért; egypár előfizetővel pedig — kiknek lapunkban az igazság most, hogy személyöket illeti, nem tetszik — bizony nem gondolunk. *) Maradjon, ki a' világosságot, a' részrehajlatlanságot nem szereti; helyökbe — hála a' kor haladó szellemének! — jönnek mások, kiknek épen ezen részrehajlatlanságunk, ezen minden szenvedélyességtől ment, 's csupán a' köznemzetiség, a' közérdek szeretetével motivált eljárásunk nyeri meg tetszését; 's mi e' nyereséget többre becsül-

*) Majd megsugjuk tán egyszer t. olvasóinknak, mikép jártunk némelly, szabad szót és szabad véleményt pártoló urakkal, kik egy időben szerény lakásunkat fölkeresve, személyünket 's lapunkat érdemellen dicséretekkel elhalmozva, ő s z i n t e tanácsunkat kikérték, 's később azután, mert felszólításainak engedtünk, titoknocsáik által jelentetik magas megelégedetlenségöket, mit azonban koránsem tartunk olly óriási csapásnak, hogy általa porrá zuzatva többé velök szembe szállani ne merészelnénk.

jük, mint egész seregét azoknak, kik tőlünk az igazság miatt elidegenednek.

A' H o n d e r ű legújabbban — nem akarjuk vizsgálni, mi indító okból — hosszú értekezést közöl a' nemzeti színház körüli újabb eljárások e l l e n. Összehasonlításokat tesz közte 's a' városi német színház között, melyek adatai nem épen a' nemzetinek javára mutatnak kedvező eredményeket. Hosszu lajstromát közli a' — szerinte! — fonák rendszereknek, melyek a' dramabírálat 's általában a' ház igazgatása körül a' jelen felügyelőség alatt elkövetetnek; 's javaslatokkal lép fel eddig is, melyek a' sok bajon segítsenek; nem akar pénzszerzést, hogy pénzt kamatozzon a' tőke, hanem a' közönség élvizsaporítására ohajtja a' megtakarítottakat fordíttatni. Suttog holmi befolyásokról, több parancsolóság — 's igazgatóságról, melly kivált külföldről jövő művészek irányában sajnálandó balsükerral volt több ízben tapasztalható, 'sa't.

A' D i v a t l a p ellenben, mindent a' legjobb úton lát, mindennel meg van elégedve, 's még vagy 80 ezer pengő forintot kíván ajánltatni a' nemzet részéről, hogy az intézet annál könnyebben mozoghasson, annál több élvezetet nyújthasson. Ő tökéletesen meg van elégedve a' színészekkel, kik szorgalommal tanulnak, egyik új eredeti darabot a' másik után színre hozzák; hogy a' jobb nevű drámaíróknak szabad bejárás engedtetett az előadásokra, 's mi legfőbb, hogy az igazgatóság a' pénztár mibenlétéről, hírlapok útján, az ország színe előtt, nyilvános száma d á s t a d n i kötelességének ismeri. — Neki tehát a' n. színház jelen igazgatósága egészen megjavult, megtért, magába szállott, 's az üdvös leczkék után, melyeket a' „Divatlap“tól volt szerencsés tavál e' tájban nyerni, most már a' mester teljes meglegedésére kezeli a' nagy nemzeti kincset, mi gondjára bízott, 's részéről lön „méltányos fegyverszünet!“ —

Igy állnak jelenen a' dolgok — a' közvélemény ezen hathatós orgánjainak hasábjain. 'S most már mondja meg a' tisztelt közvélemény, hogy mellyik a' valódi közvélemény? Az-e, melly a' n. színház körül mindennel, de mindennel elégségtelen? vagy a' másik, melly, még a' házi kezeléssel is megbarátkozva, mindennel, de mindennel tökéletesen meg van elégedve?

Mi azt hisszük, hogy e' két közvéleménynél is, mint mindenben a' világon, közeppen van az igazság. Meg kell ugyanis vallani, hogy a' jelen felügyelőségnek a' nemzeti intézet virágzása körül van sok érdeme; de nem lehet más részről tagadni, miszerint van még több annak igazgatása körül, mit, mint károstartást vagy czélszerűtlent, meg kellene szüntetni, vagy mint hiányost, ki kellene pótolni. Azonban, mi nem követelünk sem mesteri szerepet, hogy leczkéket tartsunk, sem nem kívánjuk véleményünket a' közönségre feltolni 's közvéleményül tekintetni. Elmondjuk röviden nézeteinket a' haladásról és rákmenetről, mit tapasztalánk, egyszerűen, czikornya és handabanda nélkül, azon egyet ohajtván, hogy az érdemes közönség szavainkból magának ez úgyre nézve némi tájékozást szerezhessen.

Ha van, ki visszaemlékezik azokra, miket lapjaink egyik érdemes munkatársa a' múlt évi február és mártius hónapokban B a r t a y ur volt igazgatása körül elmondott: tudni fogja, mikép mi voltunk azok, kik akkor az országos felügyelői kezelést ohajtottuk, sőt ünnepies ovatiokkal is fogadtuk. 'S örömnkre szolgál látni azt, hogy — legalább a' pénztár kezelésére, 's így az intézet biztosb fenállhatására nézve — várakozásinkban nem csalódtunk. Az intézet pénzereje gyarapult mind a' mellett is, hogy az átvételi hiányok mellett ezt méltányosan kötelni bizony nem igen lehetett. Ez által megmutatta az országos ügyelőség, hogy a' nemzeti színházat, a' rá ajánlott országos segedelemmel, becsületesen fel lehet tartani; mert mi, kik hazánk ezer meg ezer szükségét ismerni 's érezni véljük, nem vagyunk azok sorából, kik a' bécsi udvari vagy parisi színházak részére tett segedelmezések országos megajánlását sürgetve, ezek mellett, vagy nélkül, e' nemzeti intézetünktől a' jó ég tudja, mit

mindent nem követelnek! — Történtek ezen idő alatt tetemes és igen czélszerű behúrázások is a' színház belsejében és udvarában: ott páholyok, kényelmes karszékek állítottak, míg itt, a' hely szűk voltához képest, a' por és sar, ültetvények által száműzettek, 's az egész kellemes kertecske alakját viselve, kedvesen lepi meg a' nemzeti Thalia-templomba menőket. Még egy van, mit említetlenül nem hagyhatunk: a' pályadíj kitűzését, mi (ámbar ezt már B a r t a y is tévé) mindenestre egyik kitűnő érdeme az országos felügyelőségnek; mert serkentésül szolgál az íróknak, kik irodalmunk közpangása mellett a' csekély díj mellett is — mint a' tapasztalás mutatja — örömet szállnak versenyre.

Hanem ezzel elmondunk mindent, mi az országos felügyelőség dicséretére tartozik. A' s z e l l e m r e nézve, e' pályadíjon túl, nem történt ott semmi; pedig anyagi kényelmek egyedül koránsem elégségesek arra, hogy a' közönség méltányos kívánatait kielégítsék. A' mennyire tudva van, és senki előtt sem titok, az intézet, igazgatási tekintetben, valóságos délamerikai republica, hasonlító azon háztartáshoz, hol minden egyénnek, ki a' családhoz tartozik, megvan ugyan saját neve, kitűzve saját cselekvési köre: de azért mindegyik feljogosítva érzi magát azt tenni, mi épen neki tetszik, mire épen kedve csosszan. Van dictator, de ki ellen, kivált az aristokratáknak, igen könnyű v e t o t mondani; van alügyelő, ki a' felügyelőt saját és az ügyelet alatt levők legjobb belátása vagy épen szeszélye szerint, vezeti, ki — mint mondják — mindent tesz, bár semmit nem akar tenni látszani. Az énekesnők rekedtek, a' mikor nekik tetszik; a' színésznők gyöngéledők, mikor kedvök tartja, a' színész urak betegek, midőn kirándulást kell tenniök. A' dolgok azonban mennek, mennek, míg majd el nem akadnak, valódi keleti kényelemmel. Az új operák fehér hollók, az új drámák ritkák, de azért derekasan buknak és buktattnak! Igen tudjuk mi méltányolni azt, hogy drámaszínészetünk kitűnőbb egyénei meglehetősen hóbért húznak, bár még többet huzhatnának; de kíváncsok volna e' mellett, hogy f o l y á s t, 's nem csupán egykét, magas pártfogásukra érdemesített darabban játszanak becsületes szorgalommal, a' rendezőség pedig necsak ezen egykét darabot állítsa ki a' színen kellő díszszel, de mindazokat, mellyek megállhatásához csak némileg több remény mutatkozik. Hogy dalszínészetünk jelesbjei ne huzzák hónapokon át a' nagy díjt csak azért, mert B e l i z á r b a n, N o r m á b a n, B e a t r i x b e n, E l i s i r b e n 's a' t. hatvanadszor, vagy mi, ismét gurguláznak. Hogy midőn a' dunaparti színház jobb és kitűnő vendégek által iparkodik maga megerőtetésével közönséget csöditni: nemzeti intézetünk holmi elnyuzott dal- és színművek ismétlésével ne riassza ki magából az oda szokott szép számu nézőséget, hanem iparkodjék szinte valami kitűnőségek által schakokban tartani azokat ott a' dunaparton. Hogy holmi V e s z t e r -féle társaságot ne léptessünk fel bérletszűnetben, mert az illyekert a' páholy- és zártszék-bérlők pénze is méregdrága. Hogy A l b o n i kisasszony mellett ne nyikorogtassák romlott kintornaként derek kardalnokinkat, kik ezáltal méltán nyert jó hírnevöket csak koczkáztatják a' kaczagó közönség előtt, míg magyarul énekelvén, azt növelni fognák. Hogy ne tegyünk egyért kiveteleket, míg a' derek Hasselt-Barthól illyesmit megtagadtunk. Hogy ne pénztár körüli jó gazdálkodásunkat fitogtassuk annyira, mint abban büszkélkedjünk inkább, hogy a' közönséget a' lehetőségig telhető élvezetekben részesítettük. Hogy ha már drámabíráló választmányt tartunk, azt, különféle fogásokkal, csupán n e v é r e ne devalváljuk. Hogy a' csak némi tehetségű vidéki színészeknek és színésznőknek vendégszereplését ne nehezítsük, sőt inkább a' lehetőségig könnyítsük, 's a' fellépők közül a' legtehetségeket, a' legjobbakat csak azután szerződtessek, ha irántok a' közönség kedvezően nyilatkozott. Hogy a' nálunk levő dalszínészi képességeket ne utasítsuk külföldre, hanem a' mennyire csak lehet, iparkodjunk a' hazában megtartani, 's legfőlebb műtázásra segítsük: mert ez által kétségtelen nyereséget várhatunk. Hogy — de minek folytassuk a' hosszú lajstromot még tovább? vajlon mi jó sükere lenne?

'S most röviden lássuk e' kérdést: miben haladott előre az országos felügyelőség kezelése alatt a' nemzeti színház? és miben haladott vissza?

E l ő r e ment a' pénztár kezelésében, némelly kényelmek létesítésében.

V i s s z a ment — minden másban. Vagy ha éppen vissza nem ment is, de előre sem haladott, már pedig ki vesztegel, midőn előbb kellene mennie, az visszalép.

A' dalművek 's kitünőbb jelességek fölléptetése körül világos a' visszalépés, mert e' tekintetben alig történt valami. Így áll a' dolog a' népszínművekkel is, melyek szaporodtak ugyan számra, de bukásban is. Vagy ennek nem a' felügyelőség oka? Hát ki? Semmiből, az igaz, nem lehet sokat csinálni; de hát a' semmit minek hozni színpadra? vagy ha felhozzuk, akkor iparkodjunk kiállítás, művészi öszszevágó előadás által azt fentartani.

Társalgási darabok és komolyabb drámai művekre nézve éppen nem áll jobban a' dolog; mert az újdonságok itt is olly ritkák, ha nem ritkábbak, mint azelőtt voltak; 's ezen csak a' felügyelőség segíthetne, ha pár ezer forinttal kevesebbet gazdálkodván meg, inkább becsületes díjt adna a' fordítóknak, hogy ne 10 fős vásári munkákkal lássuk a' jobb franczia 's német darabokat színpadra hozatni.

Így van a' nemzeti színház dolga jelenen. Előadásunkban lehet botlás, de nincs nagyítás sem dicsérésben, sem megrovásban. Mi az intézet valódi javát akarjuk, 's szoltunk azért, hogy hallgatásunk balra ne magyaráztassék akkor, midőn colle-gáink a' tárgyat szönyegre hozták. A' vitatkozást nem keressük, de mikor a' körülményektől kényszerítettünk, a' hallgatást, közérdekek körül, mint egyik kezelői a' nyilvánosságnak, bűnnek tekintenők.

Adja Isten, hogy hiába, hogy süket füleknek ne beszéltünk légyen!

— Bizony nem sok örömdetést írhatunk, pedig volna ám kedvünk ehhez; de mikor nem lehet! — Vagy tán azt a' népünnep'et dicsérjük meg, melyet T o m a l a ur mult vasárnap (jul. 12d) a' Hermina g y e p e n rendezett — a' maga javára, mások bosszúságára 's a' jótékony cél kigunyolására? Nincs kedvünk azon régi the-mát megpendíteni, melyet T. ur efféle rendezéseiről majdnem valamennyi lapjaink nyelv- és valláskülönbség nélkül untig variálgattak, de nem is használna ez semmit, mert a' rendezés T. urnak már annyira v é r é v é, vagy inkább z s e b k ó r s á g á v á vált, hogy tán nem volna nálánál vigasztalhatatlanabb ember, ha a' Hermina-kápol-na egyszer már felépülne, 's neki nem volna mit rendezni való mulatsága ennek, ugynevezett 'javára.. a' mitől egyébiránt ugysem kell igen tartani, mert illy keze-lés mellett a' kápolna még sokáig nem fog fölépülni. — A' népünnepről nem érde-mes egy vakarintást is tenni, 's ez által, ugy hisszük, T. urnak legjobb szolgálatot te-szünk .. nem volt ez a' multság még csak neveltséges sem, hanem, a' merre néztünk és léptünk, compendiuma a' botrányoknak. De nem oka-e ennek maga a' közönség, melly annyi szerencsétlen kísérletek 's kijátszások daczára, mikkel T. ur jónak látta türelmét próbára tenni, még mindig ujra hagyja magát rászedetni, 's száját csak b á m u l á s r a, 's kezeit csak r á n t o t t c s i r k e - s z e l d e l é s r e használja?!.. Adja Isten egésségére!

— Ismét egy botrányt kell említenünk, melly a' nemzeti színházban mult h é t f ő n történt, de nem földszint, hanem fent a' színpadon, a' mi egyébiránt nálunk nem olly ritka eset szokott lenni, mióta t. i. senki sem tudja, ki az ur a' háznál? Elég sajnós, hogy illy helytelenségek többnyire akkor fordulnak elő, midőn valami kitünőbb előadás miatt több idegen látogatja meg a' színházat, 's az idegen művé-szek, kik ekkor föllépnek, hetedhét országra vihetik szép hírét magyar rendszerete-tünknek, mint azt Berlioz és mások is tapasztalák, 's kinevettek érte bennünket. Természetesen, mi ilyenkor aztán lamentálunk, hogy így meg így rágalmaznak 's kisebbitenek minket, szegény magyarokat, ott a' külföld színe előtt, 's hallatlan jog-talanságról panaszkodunk, ha keleti indolentiánk kissé felcsalánoztatik ... de kike-

rúlni minden rendetlenséget és nevetségest, mi által erre okot adunk, azt méltóságos öntudatunkban szükségtelennek tartjuk. — Az említett napon Alboni énekelt, ismét roppant számu hallgatóság előtt, természetesen, csak egyes áriákat, mert primadonnánk még mindig rekedt, 's szinte ki tudnók calculálni, meddig marad még az? Az egyik szakasz után szokatlan hosszú szünet állott be, a' közönség már nyugtalanzkodni kezdett, 's ekkor kilép a' lámpák elibe Czakó ur, 's a' valamelyik páholyban vagy lóháton mulató rendező helyett jelenteni akarván, hogy az Alboni kisasszony által 'Betty' című operából hangászkar kísérete mellett éneklendő áriának partitúrája eltévedvén, azt a' művésznő klavirkíséret mellett fogja előadni, — ezt oly érthetetlen, zavart hangon mondá el, hogy a' közönség, a' helyett, hogy rendező uramat 'ad medium' hitta 's kötelessége elmulasztásaért megleckezte volna, a' mondókáját alig elvégezett színészt kineveté 's kipisszegé. És ez Czakóval történt, ki mégis némi kegyeletet érdemelt volna azon közönségtől, melynek ő jeles művei által már annyi szép éledeletet nyújtott; a' czédulán mint rendező figuráló Fánecs pedig nem restelte színésztársát illy affront-nak kitenni, mi által egyszersmind bizonyítja, milly keveset törődik ő a' 'melyen tisztelt közönséggel', midőn ott hagyván a' színpadot, a' hol jelen lenni rendezői kötelessége lett volna, illy csúfosan compromittáltatja egy, szellemi tekintetben minden esetre fölötte álló társát. Már aztán az illy ferdeségeket a' journalistika megint csak ölberakott kezekkel nézze, 's legfőlebb csak a' közönséget korholja, hogy nem akar rendetlenséget tőnni, mikor reá nézve már az is elég szerencse, hogy belépti díjat fizethet, nemde?! Szépen vagyunk, de még amollynabban leszünk, ha erélyes igazgatás helyett némelly uraknak csak zsebüket nagyobbítjuk, mibe aztán ők minket is dughatnak.

— Sajnálkozva hallottuk, hogy Marastoni ur academiái festőteremét Jakabnapra meg nem nyithatja, miután a' ház, melyben e' célra lakást bérlett 's annak felszerelésére tetemes költséget áldozott, még tökéletesen kiépítve nincsen. Ezt is ugyan sokáig építik; tán ez is részvényekre épül, mint a' lánczhid?! Lehet azonban, hogy szeptemberre elkészül, 's a' derék művész valahára megnyithatja jeles intézetét.

— E' napokban fogja megnyitni Jármay Gusztáv ur ujdón bútorzott 'Oroszlán'hoz címzett gyógyszerterát Pesten a' papnövendék-utca szögletén. Diszes külseje 's izletes belszerkezete méltó figyelmet érdemel, 's hisszük, hogy valamint új tulajdonosának dicséretére válik, úgy fáradalmait is megjutalmazni fogja. Sok helyütt a' városban még mindig 'patika' felírást olvasunk; mikor fogja ezt is a' gyógyszerterát czímetet felváltani?

— Sajnáljuk, hogy az 'Ungar' című lapnak, mely hazai érdekeinket olly élénk figyelemmel kíséri, ügyes fordítója nem levén, a' szavak és mondatok értelmét néha nemcsak egészen elferdíti, hanem még ezen hamis fordításokra építi okoskodásait is. Nem szólunk mi arról, hogy csak e' napokban az 'élvét' Genusz helyett Grundsatz-nak, 's a' mult lapjaink apró darázsai közti mondatot: 'a' nemes város könyeinkre számított' imígy fordítá: weil man auf die Thränen der edlen Statt gerechnet, — mert ez végtére sem nagy szerencsétlenség, 's legfőlebb csak az író boszantja kissé; de midőn a' szerkesztő, ki nyelvünket tökéletesen érti és beszéli, egy egész egyesületet (mint mult szerdai számában a' szoborműegyletet) csupán azért támad meg, mert a' fordító ügyetlensége (rosz akaratot sem a' szerkesztőtől, sem dolgozó társairól nem teszünk fel) az egyesület szabályainak első pontját, t. i. 'a' magyar szoborműegylet, nem kívántatván az **ügy kezelésére** számos tagokból álló nagy testület, egyelőre alakultnak nyilatkoztatta magát,' imígy magyarázá: 'der Verein erklärte sich als begründet, da er auf die Anzahl der Mitglieder wenig Gewicht zu legen braucht,' — 's ezen egé-

szen hamis, elferdített fordítás nyomán leczkézni kezdi ugyanazon egyesületet: ezt szerkesztőtársunk maga sem fogja helyeselni 's ezután, a' mint nyelvünk és érdekeink iránti előszeretetről méltán föl lehet tenni, jobban megvizsgálandja fordítóinak munkáit, melyekért végtére is csak ő felelős. Ne vegye tehát, tisztelt collegánk, rosz néven e' barátságos figyelmeztetésünket, mert bizony nem esik jól senki emberfiának, annál inkább nem egy erélyesen munkáló és hatni akaró egyesületnek, ha önhibája nélkül következtelenségről vádoltatik.

— A' szoboregyesületről szólva 's t. olvasóink figyelmébe hozván ujjlag azon körülményt, miszerint a' Czélkúti hazánkfia által készitendő első szoborműül Hunyady Jánost választottuk, nem lehet lelkes barátunk 's ezen ügy fáradszatlan előmozdítója Ney Ferencz urnak e' nagy férfiura vonatkozó sorait nem idéznünk, melyeket töredék gyanánt közlött velünk e' napokban illy című munkájából: „emlékvonások Magyarhon nádorispánjainak életéből, 's imígyen hangzanak:

„Oly időszaknak (t. i. Hunyady korának) lépünk most küszöbére, melyben a' külről megtámadott ország belülvére egyes nagy férfiak igen sokat tehetnek ugyan, de több jelek egyesülése majd véghetetlen munkálhatna. Ez egyetértés, fájdalom, nem szállta meg áldásos sugalmival ez időtájt sem a' magyar főurak kebleit. Mi könnyen vethetné pusztulás örvényének szélére az üdvtelen viszongás a' hazát, ha egén épen ez időben nem tűn vala fel mentő angyala, ha ama nagy szellem nem működik a' nemzet életének feldicsőítésén erélyes becsületességgel, nagylelkű önáldozással, megtörhetlen hősiséggel, a' harczí 's békeerényekben egyiránt tündöklő, a' diadalmi 's kormányi mezőn egyiránt jeles, egész jelleme nagyszerűségében felülmúlhatlan azon férfiú, kit Isten különös kegyelmében adott e' hazának, hogy rajta tanuljanak, lelkesüljenek, felmagasztalódjanak a' nemzet fiai! Mivé leendett akkor e' hon, midőn egymást ére három király halála, midőn tehát az oligarchák túlsapongásához, a' fejtelenség féktelenségeihez, a' cseh Giskra bitorlásaihoz a' királyválasztás miatti pártszakadások is járultak, — mivé kelle lenni ekkor Magyarhonnak, ha nincs Hunyady János a! Oh miért ne szentelném e' pár sort — noha nádor nem valál — árnyadnak, mely nemtőként lebegi körül a' jobb lelkűek törekvéseit, — nevednek, melyre fellángol a' honát szerető ifju és férfiú szíve, — emlékeztetnek, melyhez a' hervadhatlan dicsőség borostyán-koszorúja csatlakozik; — miért ne szentelném neked e' pár szót, kit az utókor hálás tisztelettel méltán nevez le g n a g y o b b m a g y a r n a k? Tiz nagy csatában, mindannyiszor tiz annyi ellenségen győzedelmes, 's legyőzője azonfelül az ellened forralt számtalan ármány- és fondorlatnak, tiszta önzetlenségében, erényed fenségében te vagy az, ki méltán foglalod el a' legfőbb helyet a' magyarok pantheonában — te vagy az, kinek, miután emlékek ekkorig sem jelöli pályája dicsőségét, szelleméhez zárandokoljon lelke szentebb buzdulataiban minden hazafi, hogy örökké lángoló naphévtől melegített, örökké viruló honszerelmed kertében egyegy galyat törjön, melynek viruló életillatán uj meg uj munkásságra éleszsze a' saját keblében szendergő hazafiság érzelmvilágát! Igen, Hunyady János, korának e' legnagyobb embere, honának e' harcz Istene volt azon férfiú, ki az országnak viharzó hullámokon nyargaló hajóját erős karral kormányzá a' fénytöröny felé, — ő volt az, ki egy nemzet sorsának mérlegét tartá kezében, vallási hévvel, hazafiúi magasztossággal 's szabályja sulyával akadályozó, nehogy lemerüljön a' vészserpenyő a' semmisülés kárhozatába. Már Zsigmond király vég napjaiban fényes diadalt vitt ki Murad szultán fölött Nándorfehérvár tájékán, mintha sejtetni akarná vele a' végzés, hogy ott áldozandja életét a' honért a' dicső hős, hol először felajánlá neki nagyobbszerű munkával. 'S e' naptól fogva élete folytonos láncolata volt a' hon üdvét célzó tetteknek, Albert, Ulászló és László királyok alatt; míg mások őt gyanúsítani, tetteinek sükrét meghiusítani, vagy legalább gyöngíteni, őt magát fondorlatok hálóiha keríteni, sőt az ügyet, melyet védett, elárulni nem állottak. Fájdalom! hogy

c' tekintetben az alávaló Cilley Ulrik és Gara László társaul Hédervári Lőrinczet is kell vallanunk, ki 1437-től 1447-ig nádorkodott.

— A' Pestről Váczig elkészült vasut mult szerdán (jul. 15-kén) délután 4 órakor csakugyan megnyitattott. Az ünnepélyt országunk nádora, fenséges családjával, 's számos magasrangúak jelenléte diszesíté. A' négy mértföldnyi ut Váczig 50 perczig tartott. Az odaérkező vendégeket szomoru látvány lepte meg: a' városban t. i. tűz támadván, a' perczben már több ház lön a' pusztító elem áldozata. Ő fensége azonnal a' vész helyére sietett, 's mentő angyal gyanánt jelent meg a' rémült nép között. Kár, hogy e' valóban szomoru eset az ünnepély nagyszerű élvezetét megrontá! — Tegnapelőtt a' közönség használatára nyitattott meg a' pálya; seregeseztől dólnak oda, mert mindenki eleget akar tenni kíváncsiságának: a' részvényesekre nézve kívánatos volna, hogy ezen kíváncsiság, a' magas árak 's a' sokkal kényelmesebb és sokkal olcsóbb gőzhajózás daczára, folyvást tartson 's növekedjek.

— Köhegyi József ur Bécsből visszatért, hol, mint lapjaink említék, vigadója 's egyéb magyar tánczai kedvesen fogadtattak, 's jövő télen az osztrákváros termeiben is ellejtetni fognak. Lakatos ur is próbálja itt nálunk szerencsését, mit neki szívesen kívánunk, csak ne akarná azt társának kisebbitésével elérni: rút dolog az az irigység, 's nem ritkán úgy szokta magát megboszúlni, hogy általa többet ártunk magunknak, mint annak, kinek ártani akartunk.

— A' műkiállításnak még igen árva színe van: sok üresség, kevés kitűnő kép. A' hazai művészetnek több hely van engedve ugyan, mint azelőtt; de ugy látszik, hogy művészeink nem fogadnak el kedvesen kegyelmet, midőn jogot követelhetnek. E' tekintetben ők egészen levetik magyar természetüket és — nem engednek!

KÜLFÖLDI LEVELEK.

Hamburg, april 5-kén este.

Az operából jövök. Sem a' színház tekintete, sem a' közönség, sem végre az előadás nem nyújtottak bármi élvezhetőt. Maga a' színház komor, demokratái külszínével nem tehet kellemes benyomást azokra, kik a' dresdai 's berlini operaházakból jönnek a' hamburgi városszínházba; páholyok szinte nincsenek, mint ama fényes királyiakban, 's az ülések alacsony deszkázatok által levén egymástól elválasztva: az egész félkörben szabadon jár szét a' szem. És járt ma enyém is, de a' nagyszámu nézőség hölgyei közt nem talált egyetlen szép és érdekes arcot, melylyen kedvesen pihenhetett volna!... Én vagyok-e olly szerencsétlen, kedves **ám, hogy nemed kellemes virágít ez éjszaki részeken nem láthatom, vagy maga az éghajlat az, mely fukarkodik itt bájoszt tenyészteni?...

Az előadás silány volt. Én a' hamburgi operaházban sokat vártam, mert mindig úgy hallám, úgy olvasám, hogy az Némethon jelesbeinek egyike; ez úttal versenyezhetett a' mi pesti német színházunkkal. Ros sin i híres dalműve „Tell“ adattott, 's Arnold szerepében T i h a t s c h e k, szász kir. kamarai énekes működött, Mathild részét pedig C o r n e t asszonyosság éneklé — mindkettő elég nyomoruan! Amaz erőlködve is alig tudott valamire való hangot torkából kisajtolni; emez így sem. Mindkettő régiségtárba illőbb, mint színpadra. 'S a' szintáncz, mi a' daljáték első és harmadik felvonásában adatott?!... Ennek jellemzésére nem találok hamarjában kellő kifejezést: mert illy botrányos öltözet 's bakugrándozások ismertetésére szegény még a' művészeti szótár.

'S illy estélyre itt számos nép gyült össze; számos annyira, hogy belépti jegyek már reggeli 9 órakor nem voltak kaphatók, 's én csak derek hazánkfia W u r d a u r szíveségéből juthaték az első emeleti ketreczek egyik fenyőpadjára,

mellynek vékony kecskeször-pamlagzata nem tudom bőr- vagy szövettel volt-e bevonva? A' többi színházat nem láthatám; ma virágvasárnap van, 's a' színi mutató-ványok husvéthétfőig itt is megszűnnek.

Bármilly demokratai szellem uralkodjék is különben Hamburgban: a' szép-művészetek itt is megtartják magas aristokratai színöket. A' színczédulán az említett két vendég neve nincs oda nyomva a' többi művészekéi közé: Arnold és Mathild irányában három csillag pótolja azt; hanem alatt izmos nagy betűkkel olvasható mindkettő, még pedig megfordítva úgy, hogy balról a' művész 's jobbról a' szerepnév! Mint meg tudják becsülni a' művészt a' demokraták is! 's pedig még az olly művészt is, mint Tihatschek és Mad. Cornet...

És mi azt hisszük, hogy elmúlt kora az aristokrátiának? Vagy az illy nevetéséges kitüntetési nyegleség csak a' művészi — személyes — érdemnek tulajdonítatik? ... Nem, nem! Hiszen ez nem egyéb színházigazgatói fogásnál, melly mézes madzagot nyújtson a' közönségnek, hogy felöltlővé tevéen nevét a' működendő művésznék, felcsiklándozza kíváncsiságát. Béke és csöndes nyugalom az aristokrátiának — Hamburgban, hol igen bölcs 's utánzásra méltó szokásnak találok a' nem fővegelést, egyik jó kifolyását a' demokratai szellemnek.

— Bejártam a' várost minden irányban, be legközelebbi vidékét is.

A' nagy égés nyomai még mindenfelől láthatók: mert vagy romokban hevernek még a' tűz martalékivá lett épületek, vagy újabbak, pompásbak emelkedtek már a' régiek helyén. A' tűzvész roppant kárt okozhatott egyeseknek, de Hamburg maga kétségtelenül nyert általa, mert mint Phönix hamvaiból, megifjodva, megizmosulva kel ki most üszkei közül. Csak templomai várnak még munkára, 's egypár középpület, köztök a' városház, de ez is, mint hallám, 's mint helye mutatja, nagyszerűbben fog nem sokára alapjaiból fölemelkedni.

Mi távollakók csodáltuk 1842-ben, hogy Hamburg négy napig éghetett, hogy a' város olly nagy része elhamvadhatott. A' ki helyzetét ismeré, a' ki tudta, mint vannak építve házai, annak nem volt oka a' csodálkozásra. Én legalább látva most, azon csodálkozom, hogy csak egy utcája is — az új Jungferstieget kivéve — menten maradhatott a' pusztító lángoktól! Az új Jungferstiege utcái már újabb időkben épültek, 's azért tágasbak, házai tisztán kő- vagy téglákból rakvák; míg a' város többi része nem lehetett egyéb valódi tüzfészeknél. Szűk sikátorai, mellyek néhol annyira keskenyek, hogy alig járhat két ember karöltve, jobbadán, sőt általában gerendák közé illesztett egyegy rétű téglákkal épült házakból állanak, mellyek három négy emeletre magasulnak; ezekre falépcsők vezetnek, 's a' ház arculata rendszerint ablakokból áll, mellyeket az épület egész szélében csak néhány ujjnyi szélességű gerendák választanak el egymástól. Mit ér itt a' cserépszindelyes tető? nem mentheti az meg az épületet az előtte alig két lépésnyi távolságra dülő lángtól! hisz nem kell keresnie hézagot a' tetőn: ott áll a' ház egész külseje, 's tűzfogókul rajta a' századokon átszáradó gerendák 's ablakpárkányok. Illy vésznek, azt hiszem én, előbbutóbb be kelle itt következni: minthogy a' még álló 's lakható épületeket, bármilly lángfogók legyenek is, egyesek le nem rongálják, míg csak fájokra nem szakadnak, vagy míg az elemek azokat le nem rongálják; pedig csak így lehetne segítni a' bajon gyökeresen, 's ha ez nem történik, a' város azon része is, mellyet az 1842-diki majusi vész megkímélt, egy újabb catastrophának leend maholnap színhelyévé.

Régi házait nem tekintve, vagy azokat az ó német építésmodor érdekes, de épen nem vigasztaló emlékeül véve: Hamburg nagyszerűnek mondható. Fekvése kies, kivált éjszak-keletre, hol bástyázatai parkokká alakultak, a' kettős tavat képező Alster partjain; 's nyugotra az Elbe folytában, a' hannoverai 's dániai partok közt meszsze néz el a' szem az éjszaki tenger felé. Maga a' város kedves és szép arczczal mutatkozik a' benső Alster (Binnen-Alster) körül, mellynek partjait sorfák ékesítik,

két szegletén csinos mulatóházak, 's három oldalról pompás lakok emelkednek: éjszakra az uj, nyugotra az ó-Jungferstieg, délre a' csak most épülő utcák, míg keletre a' bástyák alatt a' kül-Alsterral (Gross-Alster) állnak közösülésben a' tó hajjai.

Legsajátságosb volt rám nézve a' kikötő körüli rész, hol a' magánosok házai teljesen megtarták eredeti jellemöket — a' helybeli fukarkodást. Azontul, hogy négy-öt alacsony emeleteik úgy nyújtóznak ég felé gerendák 's ablakok között, mint főnebb már érintém: alattok 's körülök pinczék, zugok 's olly szűk sikátorok léteznek, melyeken egy potrohos serfőző alig fogna átférni. A' pinczékben étel- 's ital-tárak, jobbadán angol felirással kívül, 's angol gyomorhoz alkalmazottan rendezve belül; a' tiszaság azonban száműzve teljesen e' helyekből. Láttam sok városokat a' földközi tenger partjain; csint kikötőik körül (ha Fiumét 's Triesztet kiveszem) szinte nem találtam; de illy piszokfészkekül mégsem mutatkoznak! Matrózszállások, matróz-vendéglők ezek itt a' kikötő hosszában, melyek a' viharos vándor-élethez szokott tengerészeknek tetszhetnek ugyan, de undorral fordulunk el azoktól mink, kik a' polgárisodás száraz ösvényén haladva, a' csint, a' kényelmet megszoktuk; 's bizonyosan még a' mi tiszaháti bundás hazánkfiai sem találják e' szirmos barlangokat olly kedveseknek, mint szellős csárdákat és szállásaikat, melyekben legalább az Isten szabad légét kedvökre szíhatják.

Vannak azonban a' város belsőbb részeiben is pinczék, melyek étteremekül használtatnak, 's ezek csinosak a' fényűzésig. Bennök a' hal, rák, hús, vaj, sódor 's egyéb éjszakvidéki csemegék külön asztalon felhalmozva láthatók, 's a' betérő vendég éjtjegyék helyett, magok az étkek közt választhat. Az ital jobbadán francia borokból, angol ser- 's egyéb erős szeszükből áll, melyek minden illy pinczében találhatók; a' kenyérért külön nem fizet az étkező, mert annak ára már betudva a' többi étkek 's italoké közé, noha a' vendéglő azt hiszi, vagy inkább hiteti el vendégével, hogy a' kenyér ingyen járt. A' sőt, mint tapasztalám, épen nem kimélik, de izlik aztán rá a' jó porter!

Általában tapasztalom, hogy erre a' hus és husneműek (halak, rákok 'sat.) különösen kedves étkekül szolgálnak, még pedig feligszülve nemcsak a' beefsteak, de még a' marhahús is. A' hételben, hol szállva vagyok, szép számmal seregettek össze az ebédezők, 's a' marhahús számunkra belül egy ökörnegyed lehetett, melyet a' mellékasztalon szeldelt föl a' vendéglőtársak egyike. Kifőve csak külseje volt, közepe felé vér csorgott alá metélőjén, 's én, ki ragadozó állatok közé magamat nem számítom, hogy vérrel éljek, nagy nehezen birtam egypár falatnyi kifőtt darabkára szert tenni. Ezt látva, ki csodálkozzék a' régi krónikairók állításain, kik párduczos őseinkről azt jegyzék föl, hogy nyers hússal és vérrel lakoznak? Én a' XIX. század teljes közepe táján, még pedig a' művelt nyugoton láttam a' veres falatokat emberek előtt asztalon! Változnak az idők 's változnak az emberek is. Mi a' vérmes ősök puha utódi szárazra főzve vagy sülve szeretjük a' húst ma, midőn hajdan halakon 's téjen gyönyörködött apák unokái itt éjszaken véresen eszik azt. A' borivás közönségesen szokásban van, még pedig a' campaniai pezsgő 's a' bordeauxi veres borok, melyek a' lehető legjobb minőségben kaphatók itt, vizzik a' főszerepet. Rajtam, a' magyar vizivón, csudálkozána a' derek éjszakaiak; tudják, hogy Magyarországon jó borok teremnek: de azt hiszem, inkább csak hallomásból ismerik azokat, mint élvezésből, mert magyar bort nem láttam a' borjegyzeken, sem itt, sem sehol utamban Bécsből óta.

Az ebéd ideje 5 órára levén tűzve, azalatt bejártam a' város keletéjszaki részén elterülő parkokat, melyekben a' korahajtású fák már levelezni kezdettek, a' többiek pedig rügyedtek. Az altonai kapunál Omnibusba ültem, 's egy schillingért (mi itt nem teszen egy egész ezüst garast) kirándultam Altonába, melyet csak egy vasrácsos kapu választ el Hamburgtól: minthogy a' két város közötti tárt fasorok, mulatóházak, 's később néhány lak foglalván el, alig vesszük észre, midőn Hamburgból Dániába érünk.

Altona egészen olly modorban épült, mint Hamburg régibb részei. Igaz, hogy nem jártam össze-vissza mellékutcait, de mellyen áthaladtam a' főutca, 's mellyeket innen leágazni láttam a' sikátorok, szinte olly szűkek, házaik szinte olly gerendások, mint Hamburgéi, 's a' kivétel itt fölötté ritka. Az Elbe partjain emelkedő halomra települve főrésze, sikátorai lenyulnak szinte a' folyóig, mellynek széles ágya itt is kikötővé alakítva, számtalan tengeri hajókat fogad magába.

Mintegy összekapcsolva e' várossal Otten sen falucska, 's ezentúl kezdődik sora a' halmaknak, mellyek B l a n k e n e s e név alatt ismeretesek. Végtelen csoportban emelkednek itt a' hamburgi gazdag kereskedőházak nyári lakai, a' legkülönbözőbb, a' legválogatottabb stylben építve, kertektől körülveve, mellyekben dúslombosított fák 's a' legszebb virágok pompáznak, messze híresek egész Európában. Derült napokon, mondják, gyönyörű e' halmokról a' kilátás: délre Altona és Hamburg kikötőire, nyugotéjszakra az Elba felett, ki az éjszaki tengerre, H e l g o l a n d szigete felé, mellyre később gőzösökön történnek kirándulások, 's melly e' vidéken érdeken a' C a p r i szigettel vetélkedik Nápoly előtt. Én sem távolról nem láthatám, mert a' borult ég akadályozá a' távolabb láthatást, sem oda nem hajózhaték, mert a' gőzösök csak e' hó végén, vagy a' jövő elején kezdik meg oda útjaikat.

Visszajövet betértem Rainvilles vendéglőjébe, melly kies fekvése tekintéből az Elbe felett nevezetes. Terrasszaitól gyönyörű panorama gyanánt tűnnek fel délre az Elbét elborító hajók árboczerdeje, 's közülök a' nem ritka gőzösök fekete kürtői: míg a' háttérben Hamburg egy része rámaazza be a' képet, mellynek nyugotéjszaki oldalán szabadon tévedez a' szem Hannovera lapályain, mellyek az Elbén túl, könnyű halmakkal megszórva, szinte az éjszaki tengerig nyulnak el. Innen látni szinte H a m b u r g o t i s, az Elbének tavat képező egyik távol partján, melyet Napoleon 1813-ban egy 855 czölöposzlopon nyugvó, közel kétföldnyi hosszáságú fahíddal kötött össze Hamburggal.

Még egy volt utamban, mit látnul nem hagyhaték.

Az ottenseni imaház körüli temetőben nyugosznak porai Némethon egyik legérdemesb költőjének — K l o p s t o c k n a k, kit ha érzékeny dalairól 's magasztos odáiról nem is, de ismersz bizonynyal „Messiádjáról,“ mellynek némelly helyeit elég sikerülten fordítá nyelvünkre a' derék T á r k á n y i, kinek én különben sok szerencsét kívánnék a' mű bevégzéséhez, ha az, minden classicitása mellett is, elvontabb nem volna, mint hogy élvezetet nyújthatna a' mi közönségünknek. — Korában a' német irodalomnak kétségkívül egyik fényesillaga volt K l o p s t o c k, 's érdemei a' német költészetre nézve elvitázhatlanok; kegyeletben is tartja emlékét Némethon, de oszlopot mind e' mellett is sem kora, sem a' későbbi ivadék, sirján nem emelt. Az imaház ajtajának irányában emelkedő magas, agg hárs alatt hamvad ő, két felesége társaságában: neveiket egyszerű kölapok tartják fenn, 's az érzékeny felírás azokon mutatja a' vándornak, hogy alattok a' szent szerelem, a' megváltás dalnoka várja a' végitéleti tárogató szavát.

A' hárs lombtalan még, a' siron kavicsos homok van szétterítve, melly közt csak egyetlen fűszál zöldelt még, 's azt a' vasrács, melly a' sirt köríti, nem engedé leszakasztanom; emlék nélkül hagytam el tehát a' hantokat, mellyek egy rokon-szemléme hamvait borítják.

Valjon illy elhagyatott leend-e, kedves **ám, a' mi sirunk is? 's nem borítandja-e azt apró, sivár kavics helyett zöld pázsit, 's ebből nem mosolygand-e föl néhány virágszál? . . . Talán magzatim keze kegyeletesb lesz iránta, mint lön Klopstocké iránt az embereké, kiket ő olly forrón szeretett, kikre dicsőséget árasztott? Oh, az emberek olly feledékenyek, mintha a' Styxnek habjai, mellyekből a' tulvilágra költözők a' hajdani mythosz szerint isznak, ő rajtok gyakorolná sikerét! . .

De hagyjuk e' bús képet; az éj beállt, 's holnap még sok látni valóm lesz. . . Jó éjszakát!

— SZ —

1846. ^{éle} ÉLETKÉPEK 3. füzetéhez.

ÉLETKÉPEK.

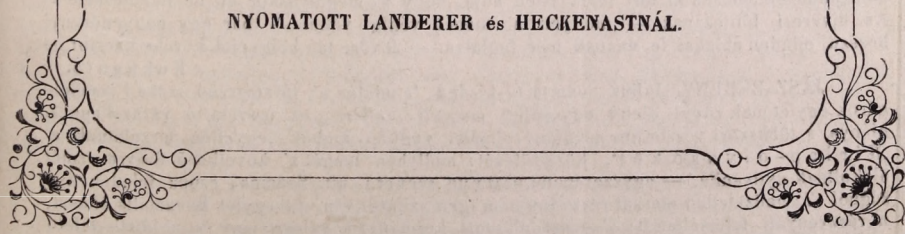
SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

4. szám. — Julius 25. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

BAJA, július 14. Az „Életképek“ f. é. másodfélévi 2-ik számában „m i h i r B u d á n ?“ czimű rovatban két török dervischnek jul. 4-én Dunaszekcsőhöz egy óranegyednyire „I s t v á n“ gőzös fődétéről történt Dunába ugrása közöltetvén, mintegy közvetve felszólítottunk az eseménynek körülményesebb közlésére, mit mi az olvasó közönség iránti tiszteletből itt hiteles kutató után szívesen teljesítünk. Átadtván a' gőzhajói ügyvivőség által városi kapitányunknak az életben maradt dervisch, kapitány ur legott egy itt lakozó 's a' török nyelvet beszélő urat tolmácsnak felkérvén, a' dervisch vallomása szerint, ennek utitársa fegyvereiknek a' gőzhajóbai beszálláskor történt elszedését igen érzékenyen vette, nem tudván okát elszedetesőknek semmikép kitalálni, sem e' részben felvilágosítást nem nyerhetvén, a' legkomorabb gondolatokkal fel és alá járt, erős füstől eresztve hosszú száru pipájából; végre a' komor gondolatok Dunába ugrasztották, hol sírját, melyet keresett, feltalálta. Ezt látva a' másik dervisch, társa éltét megmentendő, szinte a' Dunába ugrott — de késő; a' hullámok társa testét örökre eltemeték, miért ez, nehegy hazájában társa gyilkosának tartassék, életétől szabadulni kívánt, mit azonban, mint tudva van, a' gőzhajói matrózoknak sikerült meggátolni. Így levén az esemény, az nem vallási vakbuzgóságnak, mint inkább sértett nemzeti büszkeségnek és sértett becsületérzésnek tulajdonítható, melyekkel meg nem egyeztethették fegyvereiktől lett megfosztásukat. A' dervisch, vallomása után, kapitány ur által szabadon bocsájtatván, utját tovább folytatta. — Mint halljuk, csakugyan lesz vasutunk Szegeedig; mult héten tartott közsgűlésben felolvastatván Mayer urnak a' városhoz a' vasut tárgyában irt levele, a' vasutvonalhoz és melléképületekhez kívántató telek, a' mennyire az köztelek volna, a' város által ingyen ajánlatott, ugy szinte, ha részvények útján fog építtetni, azoknak nagyobb kelendősege végett a' városnak tetleges részvéte és buzdítólagi közremunkálása is határozatott — Magyar fegyveres polgárságunk f. é. augusztus 20-án zászlószentelése 's fenlétének második évi emlékünnepeát a' lövész-kert teremében tartandó sorshuzással egyesített fényes tánczyagalmmal ülendi meg.

I r n y e i P ü s p ö k S á n d o r.

ESZTERGOMBAN t. N e d e c z k y Katalin asszonynak kisasszonynevelő és tanító magán intézete (melly primás ő herczegsege magas pártfogásával dicsekszik) virágzásának tanuságát július 16-ki próbatétellel nyilvánítja. A' 26 kisasszonyka pontos, értelmes, szabatos, nyílt feleleteit és derek kézműveit és gyakorlatait dicsérni el nem mulaszthatta a' szépszámu gyülekezet. Nevelési rendszerét ajánlólág azt írhatjuk, hogy benne a' keresztény szellem a' nemzetiséggel korszerűleg egybeolvasztvák. Azonban fölös szószaporítástól óvakodván, legjobb képét véljük adhatni e' jeles intézetnek, ha próbatéti rendét közöljük, mely rendszerellen növekvő-intézeteknek egyszersmind irányul szolgálhat. Ez a' próbatét rendje: 1. Imádság. 2. Üdvözlő szöveg. 3. Hitvallás-tan. 4. Biblia. 5. Magyar olvasás. 6. Magyar íráspéldányok előmutatása és olvasása; írás és fogalmazás a' táblán. 7. Német olvasás. 8. Német íráspéldányok előmutatása és olvasása; írás a' táblán. 9. Magyarok története. 10. Neveltség és udvariság tudománya, egészség-tan, és házi rendtartás szabályai. 11. Földleírás. 12. Természet-tan és történet. 13. Fejbeli számvetés. 14. Tábláni számvetés. 15. Szavalás és régiség-tan. 16. Kézimunkák (mintaszalagok, himzet, tüzet, kötés, varrás, galmozás, különösen fehér és ruha-varrás) előmutatása. 17. Francia nyelv, mint rendkívüli taneczik. 18. Zongorázás (mint rendkívüli). 19. Zárszó. 20. Imádság. — Azonban nem kell megijedni a' hosszú sorozattól, mert a' tudományok czélszerű rövidséggel és gyakorlatilag oktattatnak, 's mindannyian egy művelt nőhöz illők. — Közös halára és buzgó pártolásra méltó illy honleány, mint Nedeczky asszonyság, ki egész gond, ügyavatottság- 's ernyedetlen türelemmel neveli hazánk becses nőreményeit.

M.

GYÖR, jul. 10-én. Alig tudjuk eltölteni az időt! Naphosszat a' hőség miatt nem mozdulhatunk a' szobából, körülünk pedig sem erdő, sem liget, sem hegy, sem mulatókert, mely enyhét 's árnyat nyujthatna. Alkony felé hetenként kétszer a' sétányra zenéhez gyülekezünk, egyébkor pedig vagy ismét houn ülünk, vagy kísétálunk, de hova? A' szigeti dunapartra, hogy félórai porgázás után a' hajóigazitók kótozásai elől ujra visszainduljunk? vagy az ujjvárosi ugynevezett „füzfás“-ba, a' Rápczaszálen eviczkelő gyermekek mellett, hogy a' pocsolyákban lézengő zöld köntösű „Naturaängereket“ hallhassuk? — Honn pedig elővesszük kedvencz beszéd tárgyunkat, 's róla variálunk egyet-mást. Így például tavali kedvencz beszéd tárgyunk, mellyel magunk közt mulatunk, mások előtt pedig dicsekszünk, a' védegyelet pártolása 's ujan épült gyárunk volt; az idei a' közelgő zászlószentelés, mellynek elejétől végeig tartandó részleteit elemezzük, legtovább mulatva persze a' paszitanál, mellynek számára — mint halljuk — néhány serkendező helybeli lánysz mondandó áldomásokon töri fejét. Isten adja, hogy a' meghíváskor el ne feledtesenek. Az ujjvárosi főutcának — mellyen a' menet végig vonul — bár egy negyedórányi hosszú, minden ablakai le vannak már foglalva. — Jövöre tán hölgyeink körébe kacsint be

K u k k a n t ó.

JÁSZ-BERÉNY. Július 8-án tartá kised, 's miután a' tőzsomszéd szabad jászpolgárok egyletének rövid életét egyesületi magasb szellem, ez összetartó varázskapocs, hiánya 's többszöri vészterhes idegláz rohamai végkép kiolták, egyetlen társulatunk, a' „H i r l a p - o l v a s ó k ö r“, közgyűlését, mellyben magát a' következő 3 évre ismét alakultnak nyilvánítja, — egyszersmind tisztujtó székét is ült. Számos, csupa feledékenységből (?) befizetetlen maradt részvény nem igen szilárdítván az egylet financiaális állását, a' részvénydíj felemeltetett A' most alkotott kormányzó választmány 's a' köztiszteletű elnökben öszpontosult bizalom eloszlat minden aggodalmat, mellyet olykor-olykor tapasztal-

talt hanyagság 's hideg közönbösség idézett elő — 's azon szép reménynyel kecsegtetett, hogy a' ns egylet magasztos czélja — 's feladatának hatásköréhez képest ezentul még inkább megfelelő, élvmeddő városunk szellemi szükségein enyhíteni, különösen már a' mult évben indítványozott, de a' szűkkeblűség 's világosodás elleni által, — kik rémet huhogva fojtják meg az illy szent 's közhasznú vállalatok iránt a' keblekben fakadozó részvét csirait — megbukott kölcsönkönyvtár alapítási terv létesítésén egytérítő lélek — 's kitartó erőlyl munkálni el nem mulasztandja. Nem nagy dicsfényt árasztó levén azon ellentét, miszerint tősgyökeres magyar városunkban csekély díjért olvasásra jó n é m e t könyvek kaphatók — h a z a i irodalmunk bár minémű termékei pedig semmi áron: sajnos, hogy három politikai, a' két jobb szépiralmi 's Hetilapnál többre elő nem fizethetünk. E' közzgyülés eredménye az is, hogy az újabb zeneművek betanulásában dicséretes szorgalmat tanusított barnáink hangázkara hetenkint kétszer gyönyörködtet a' szerény olvasó kör kényelmetlen szállása miatt kevés kéjélvbe részesülhető tagok, halló műszereit. Örömet közölnék még t. szerktő ur, hiteles híradatokat társas életi — ha volna —, haladási *) vagy egyéb mozgalmakról is, ha nálunk a' pangás, lélekszülyesztő tespedés annyira meg nem honosodtak volna. — Isten önnel.

C s u k a B e n c z e.

KECSKEMÉT, jul. 16. Tegnap itt még ismeretlen fényű ünnepélynek voltak tanui. A' helybeli ref. egyház lelki pásztorá, derék P o l g á r Mihályunk ugyanis, folyó hó 6-án, a' dunáninneni ref. egyh. ker. superintendensévé választatván: tegnap szerencsésen haza érkezett — Városunk minden egyházának harangjai, valláskülönbség nélkül zugtak az érkezőnek tiszteletére; 's az elvászatatásán örvendő nép sok ezerre menő csoportja szünni nem akaró örömkialtásokkal fogadá szeretett főpapját. — Majd, több rendbeli üdvözlések után, estve a' főiskolai ifjuság, az itt szállásoló katonai ezred hangázkarával, fáklyás zenével tisztelte meg; az iskola seniora pedig, az ifjuság nevében, lelkes beszéddel üdvözlé a' derék férfiut — Ma a' városi tanács, társ-egyházak 's szerzetek küldöttéi tisztelkedének a' jeles főpapnál. — Egyébiránt, ünnepélyes beigtatása, folyó év october 4-én, a' dunántuli superintendens, főtiszt. N a g y Mihály ur által, itt helyben fog megtörténni, miről annak idejében nem mulasztjuk el tudositani e' lap t. cz. olvasóit. — Most pedig ohajtjuk, hogy Isten éltesse a' jeles férfiut, 's áldás kísérje minden lépéit.

M a r i a i.

KECSKEMÉT, jul. 19. Tegnap estve szép kis ünnepély rendeztetett a' főiskola nagy teremében, hol a' hangász- és éneklő kar, 's a' — bár nem elég gondosan ápolat — szavaló társaság néhány tagjai válogatott darabokkal mulatták a' nagy számmal begyűlt fényes közönséget. — Különösen a' hangász-karról örömmel irhatjuk, hogy mult év óta, dicséretes előmenetelt tett, úgy, hogy egy évi haladásából ítélve, ha szorgalmában ezután sem csügged, reméljük: diszére váland a' kecskeméti főiskolának. Az egész ünnepély általában sokkal felülhaladta a' mult évben tartottat. — A' főiskolai közvizsgálatok f. hó 22-én kezdődnek, 's tartanak e' hó végéig.

KOLOSVÁR, jul. 16. Hires vásárunk közelg, hogy az eddig olly zajtalan élénkség nélküli várost kevésbé felelevenítse. 'S valóban ki Kolosvárt megnézi most, 's azután pár hét mulva, aligha ráismerhetend, hanem ha rossz kövezetéről 's néhány fűtöczáiban romladoszó házairól. No de szépülés ellen aligha emelhetünk panaszt, mert pompás új házak építettek, a' régiek kiigazítottak 's t b; sőt — kövezetét is igazítják, bár még elég szépitni való marad 's a' járdákat is jobb lett volna lapos kövekkel kirakni. Még csak egy nevezetést javítani valójá marad: az éjji világítás jobb rendbe hozatala. Nálunk a' jó világítást pium desiderium gyanánt emlegetik. — Cancellár B. J ó s i k a Samu tegnap estve megérkezett. Reméljük, hogy az ohajtva várt országgyűlésről kedvező hírt hozott — B o s c o által városunkba küldött levél nyomán irhatjuk, hogy egy hét eltelté előtt az egyptomi búvész körünkben szemléltethjük. G a u t i e r 's társasága ittléről e' lapok olvasóit már értesítém. Megelégedésünket jelesen Pasqualis 's Gautier ki 60 évei daczára jobban ugrik a' kötélén, mint más ember fia a' földön — nyerték meg; a' többek ellen sem szólhatunk, csak lovak nevolnának olly istentelen rutak — U r h á z y felszólítást bocsáta ki, hogy 'Unio' czimű zsebkönyvére a' dolgozatokat az írók sept. 15-ig küldjék be. Testvérhon írói! itt az idő, hogy áldozatok valamit a' kis testvéért. — M i l n e állattana (fordítá Nagy Péter) 2-ik füzeté elhagyta a' sajtót. Csinos olcsó kiadás, szép rajzokkal; Tilsh tulajdona. Ugyancsak ő ad ki egy Cselédkövet és Aphorisma gyűjteményt. A' természetbarát' czimű folyóirat már megindult.

Z.

KUNHEGYES. Volt városunk egy elmebeteg, ki szüntelen azon szokta volt fejét törni, miképen akaszthatja meg a' sajtó kerekeit; jelenleg illy czélból egy nyomtatás alá kerülendő munkának programját fogta el 's tartóztatá magánál, remélvén, hogy így a' munka nyomtatás alá semmiképen nem juthat: azonban nem hinné az ember, épen e' csekélység szolgált fordulási pontul betegünk lázas állapotjára, mert 24 óra alatt a' lucidum intervallum bekövetkezvén, át kezdte látni, hogy a' munka annak idejében, ha tudniillik megüti a' mértéket, csakugyan meg fog jelenni. — E' nagyszerű elmebeteg rögtöni meggyógyulása ébresztette fel városunkban a' gondolatot, hogy az illy szerencsétlenek szá-

*) Bocsánat, majd el is feledém: f. é. tavaszán némelyek a' nálunk igenis honi' művészetben (bár a' védegyelet nem pártolják), a' sétatérünk szomszédságában levő fűszeknek majdnem deréki való lecsönkításában, úgy kertbirtokuk önkény, ágasításában, a' közönség nem kis csudalkozására, szembeünnö haladást tanusítottak. Cs. B.

mára Dr. Simonyi felügyelése alatt, Tébodyaé állíttassék, mi végre a' mostanság kiürülő ócska templom márkí is van szemelve.

Kakaparti.

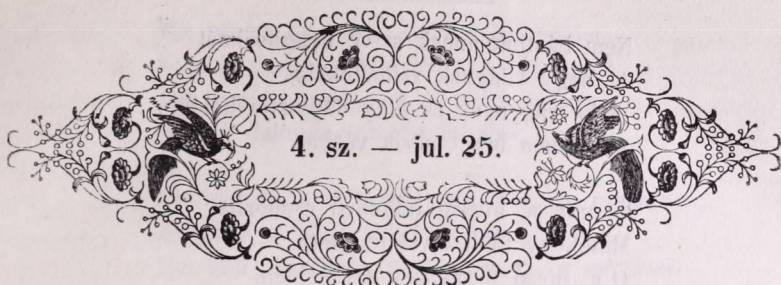
PÁPA, július. 16d. Nem hinné az ember, milyen consequens nép lakja ezt a' Pápát. Ennek sem színészet, sem hangverseny, sem védegyleti gyűlés nem kell. — Egy berlini hegedűművész hirdetett multkor hangversenyt és . . . és . . . alig voltunk 19-en, tehát egy híján 20-an, 's ennek is harmada ingyen-jegyet kapott; pedig az említett művész ur olly becsületes egy fiatal ember, hogy nyirettyűjét hegedűje mind a' négy hurján egész készséggel keresztül teszi — pénzért. Azóta a' hajdan babyloni vizeknél fogságban ült Izráel népe módjára, hegedűjét fűggesztette fűzlákra, hol jajgat és sir elpusztult reményén. — Egy mellékes ünnepnapon Ugodban táncoltunk igen-igen csinos vidéki magyar leányakkal, kiknek rubin ajkaikról minden szó olly édesen hangzik, — csak azok a' francia „vis a vis“ és „engagirt“ táncműszók ne tévedtek volna oda, mennyivel szebbek az „átellenesem“, „szemköztim“, „igérkeztem“, „ajánlkoztam“ magyar műszavak. — Gyűlést is tartott a' helybeli védegylet, melyben B a t t h y á n y i Kázmér és K o s s u t h szívből eredt 's szívhez szóló levelei olvastattak fel a' részvételesegről panaszkodók több, lelkes tanulók 's nem annyi számu helybeli polgárok előtt; kár, hogy nem tudjuk, honnan hull makk! — Képző társulatunkban mint eddig minden évben, ugy e' mostaniban is pályázások nyitattak: 1-ör E r t e k e z é s r e, melly az Árpád családjából származott akármellyik király kormányát tárgyalónak kellett lennie, több tekintetben dicséretes ügyességgel szent István kormányát rajzoló mű érkezett be, 3 bíráló által (Jókay Mór, Eöri Antal, Dömjen F.) egyhangualag jutalomra ítéltetett, mellynek szerzője G y ö r f f y Endre 2. évi jogász. 2-or. B e s z é l y r e 8 mű érkezett, mellyek közül F a l u s y János 1 évű jogászá jutalmat 's dicséretet két szavazattal, Varga Lajosé, Pap Gáboré és Veczey S. fokozatos dicséretet kaptak. 3-or. G u n y i r a t r a beérkezvén mű, közülük 3 pályanyertes van, de minthogy a' jutalom az általános többséggel bírónak kiadandó, még negyedik bírálónak is — t. Kovács Pál urnak — elküldetni határozottat. 4-er. L y r á r a 12 szerzőtől érkezett, egy szavazat jutalmat ajánlott P u z d o r Gyula és V e c s e y Sándornak, fokozatos dicséretet nyertek R o b o z István, G y ö r f f y Endre. Szép, mikor az ifjui élet illy virágokkal kedveskedik. — Dalünnepre már készülünk, melly a' jövő hó elején lesz. — Könyvtárunk 570 korszerű 's minden tanszakból gyűjtött könyvekkel diszeleg; hordat „Életképek“-et, „Dívatlap“-ot, „Pesti Hirlap“-ot és az Erdélyből hozzánk küldött „Természetbarát“-ot is alkalmasint sajátítandja. — Hoffmann zsidótanító szép sikerrel működik. — Löv elfogadására előkészületek tétetnek. — Közvizsgálataink közledek. — Éji-zene, fütty, dalolás, séta, csábitgatás, mellynek szép számu áldozatai vannak mostanában nálunk, hetivásár, aratás, olcsóság, drágaság és diákzaj: mindezekre, a' poápoi fűd miévelő aszongya: i e z á m o a z i e l e t! 's mindezek különös változatosságban tündöklenek.

Szerelmes Zivatar.

SZÁSZ-RÉGEN, jul. 1-ső Olvasó-egyletünk számára közgyűlés alkalmával adatott tánczvigalmunk rég lefolyt 's . . . egy kevés jövedelmünk is volt belőle. A' szász atyafiak is alapítottak magok közt „Lese-Verein“-t; könyveiket Bécsből hozatták 's hozatták; még azzal is érdemet vadászók, hogy könyvet is Bécsben vesznek. — Ki hol bizik, ott hízik. Légyen nekik hitők szerint! — A' ki azt hinné, hogy egy provincialis városban a' művészet valami kutyafejű tatár gyanánt tekintetik, az nagyon csalódnék. Egy illy vidéki városban épen ugy nyűzsög a' művészek „minorum gentium“ serege, mint a' nagyokban a' virtuozok csapatja. — A' farsangon német színészek terjesztették a' műveltséget itten, 's kivált a' nőnem olly messze ment az állat-szelidítésben, hogy arslánaink közül némellyek egymás sörényibe is kaptak fölöttük. — 'S emléküket nemcsak ez által, hanem egy itten tengődő Silhouette-metsző sötét árnyképeiben is itten hagyták. Megtöltvén minden házat az említett metsző sötét képekkel, azonnal eltűnt 's helyét egy olajban 's „aquarel“-ben dolgozó festő foglalá el. — 'S miután ő is a' művészet e' nemében a' dicsőség polca felé néhány lépést tett, ellépdelt e' jeles városból, hallatlan — akarám mondani: halhatatlan nevét pár aquarelben öröktívén. — Jelenben K a j e t á n „kolosvári ballettánc-mester Pestről“ érkezett hozzánk, minden eddig, a' tánczmesterektől elferdített tánczokat helyre hozandó 's megjavítandó. — Én eddig azt hittem, hogy hazánk elmaradásának oka egyébtűt keresendő, 's ihol, itt tudom meg, hogy az csak az elrontott tánczban volt. Az említett urnak tanítványneí, mint észre vettem, nem igen gyűlnek, minek következtében ő vissza akar térni Kolosvárra; biz uram, most nyári dolog van, a' szénacsinalás 's aratás beállott és a' kisasszonyoknak most azzal kell bibelődniük. Hasonlóan várunk festő művészt a' faluvá degradált Teke városából, — bizonyos Szombathelyi N. A. „nem különben Morok is, az állatfékező, rövid időn megérkezik. Liszt, meg a' „mennyei“ E l s z l e r Fanni csupán azért nem keresnek meg bennünket, mert Konstantinápoly felé nem erre megy az út. . . . Ki meri tehát tagadni, hogy egy vidéki város nem élvezi az élet finomabb örömeit? — A' szomszéd zsabenyeczai sóstón is megnyílt a' fürdői saison; majd megtekintjük személyesen mi is, és a' tisztelt olvasókkal hazánk ezen gyógyforrását kül- és belsőképén megismertetni hazafikötelességünknek tartandjuk. Mielőtt rövid levelem bevégezném, fájdalommal említem meg, hogy a' hazánkban több felől kárt okozott jég vidékünket is meglátogatta, pusztító nyomaiban búsan gászolnak a' semmivé tett határoknak termény-romjai.

Lombosy.

Az „Irodalmi Ör“t jövő számunkkal adandjuk egész íven.

4. sz. — jul. 25.

LEVÉL

VACHOTT SÁNDORHOZ.

Pest, júliusban 1846.

Te vígan éled 's egyszerűn, barátom,
Künn a' vidékben élted perczeit;
Boldog, mivel nem érzed a' világnak
'S az embereknek cselszövényeit.

Mindenkor édes andalgás borít el;
Majd a' vidáman csörgő csermelyek,
Majd berkeidnek enyhádó homálya
Lelkedben édes kéjt ébresztenek.

'S eltelve dőlsz a' Músa bájölébe,
Zengesz szerelmet, és zengesz hazát, ...
Egyszerre kedves nőd virágokat hoz,
'S megkoszorúzza szíve dalnokát.

Igy múlnak évid, míg a' holt falak közt
Én mint tövéről vágott ág vagyok,
'S a' büszke város pompás csarnokában
És czifra bábjain jéggé fagyok.

Boldog, kit a' lant koszorús leányi
A' szent költészet szárnyán hordanak,
Kinek lantjára 's ihlett homlokára
Rózsák- 's babérból füzért fontanak.

Nem bántják annak szíve nyugodalmát
 A' nagy világnak színjátékai;
 'S ha ragyogás és fény dagasztja keblét,
 Az érdem bérét kéri vágyai.

És míg a' hívság lelketlen csoportja
 Mulékony földi élvezéért siet:
 Ő a' dicső természet égi keblén
 Nemesb valóval tölt lelket, szívet.

'S a' kis pataknak csörge szökdelése,
 A' víg madárka zenge hangjai
 Lesznek szerelme — 's mint ezek vidámak,
 Élet- 's erőben dúsak daljai.

Ah, éltem én is, éltem én, barátom,
 Árkádiának báj virányain,
 Csüggtem barátság- 's forró szerelemnek,
 Csendes középszer boldog karjain.

Most mint az angyal, kit Isten haragja
 A' fényes égből elkiszáműzött,
 Állok kopár falak közé szorítva,
 Járok szü nélkül szűtlen nép között.

Az ifju álma, férfi küszködési
 Partot nem érnek itten, érezem;
 Mit érnek álmim, mit legszebb reményim,
 Ha küzdelemben kell elvérzenem!

Mit ér a' lant, hideg kopár falak közt,
 Ha zengeménye tompán visszahull;
 Mit ér, ha volna koszorúm? sirok közt
 A' koszorú is bágyadtan virul.

Adj csörge csermelyt, friss szellőt, barátom!
 Zengő hegyek közt árnyas berkeket,
 Hol én a' pap 's oltárom a' természet,
 Hol rám a' kék ég 's a' zöld rét nevet.

Elmondom én is még ott a' dal árját,
 'S a' dal zolosma lészen ajkimon,
 Nap és a' hold lesz csendes hallgatója,
 'S szellők viendik völgyön, ormokon.

Mit bánom én, mit, hogyha hallgatóim
Közt lesznek-e, nem lesznek emberek?
Ott lesz az erdő, ott a' bércezhója,
A' kik dalomra tetszést intenek.

Ott lesz te 's szép nőd, ott lesz kis családom,
Anyjával a' lány 's két pajkos fiú...
Hol kell, barátom, mondd meg, és mi áron
Költőnek ennél kedvesb koszorú?

Garay János.

PETREY IVÁN.

(Vége.)

VI.

Hét év mulva a' főváros színhelyéről Erdélynek egyik leglátogatottabb zugába viszem nyájas olvasómat. A' havasok között, Sebenhez mintegy harmadfél mértföldnyire nyílik ez meg, egy szűk völgyben, melly, mint a' világtól külön szakasztott rész, óriási hegyek lánczaiba zárva, ifju bájaival vad kősziklák karjai közt nyugszik. Körösleg változatos magasságu ormok néznek le büszke homlokaikkal kebelébe; oldalaik mohos bércek; néhol kőhasábok nyulnak ki 's verhenyeges éllel merészen függnek a' légbe; itt-ott borzasztó repedések sötétlenek, vagy egy horpadt barlang ásit pokoli torkával, félelmes mélyében az idő megöszült lehellete borong, 's megkapja a' lelket. Balra elszórt bokrok 's cserjék virulnak; alantabb vadrózsák 's örökzöld csemeték árnyában vigan lejt a' hegyi patak; hűs csepjeit cseregve viszi az erdő méhébe, melly a' völgy éjszaki sarkán kezdődve, messze terjedő koronájával irthatlan erögazdagságban nyulik el a' gerinczekre. — A' táj nagyszerű, emelő; mindenütt meglátod az Isten ujját; csak egy parányi magányos lak a' szűkülő völgyszélben mutat kontár emberi kezekre.

A' nap éppen hasadóban van; bibor palást övedzi az eget, 's félkörben habzó rózsaláng fut el sima boltozatán: most a' nap kilép; gazdag sugárai megtörnek az ormokon; a' völgy szűk látlatára phároszszá gyul... De a' királyi mén fénysörénye még nem hatott teljesen zárt falaiha; csak keletről ömlik teknőjébe a' szürkületi bűvös derű. Az igénytelen lakoska még árnyban van; körötte parányi kertecske nyulik el, mellynek egyszerű kerítéséből gyönyörű virágok mosolyognak elő, mutatva, hogy e' néhány ölnyi kijegyzett térnek dalló fülmiléje van, kinek lelke rokon tárgyakkal szeret mulatni, kinek fehér és gyöngéd keble van, mint a' liliomnak, kinek kelyhéből a' legtisztább szív hasonlólág fűszert párolog az éghez... Most a' házajtó kinyílik, 's belőle egy 13—14 éves gyönyörű lányka, mint bércezi szellő,

ivgna lejt elő, egyszerű. de tiszta póri ruhában, ifju arczczal mint aurora, zerge-termettel, a' szűzies ártatlanság 's szabad légi forgás varázs festékében 's általában kétségbe vonhallan bélyegével a' szerencsés és nemes származásnak.

— Oh, mi boldog lehet a' szüle, ki e' tiszta szemeket, e' szelid angyali arczot, ezen egész tartományát a' kecsnek és ifjúságnak magáénak vallhatja! 'S mi gazdag szak van még hátra e' bimbótól, mig virággá hasad, mig halmozott bájainak minden levelét a' belerő fokozatos hevére egy mennyei pillanatban széttárja!... Szegény leány! ő — árva, és ezerszeresen árva, hogy szép! Oh miért szép? miért nem rut? miért nem mérte a' természet sorsához külsejét?... Neki ocsmánynak, nyomorultnak kell vala lennie, földön csusznia állatként, hogy láttára az ajk irgalomért foházkodjék 's a' szem égbe forduljon, ha rá szegül!... 'S ő szép, olly szép 's olly tiszta, hogy a' hulló harmat sem találhatott volna szentebb helyet égi csöppjének a' legdúsabb mezőben, mint az ő kebelén:

Seraphin, mert ő volt, egyenesen kertjébe ment. — Két mogorva férfi lépett ki utána; az első egészen utra volt készülve. Testét durva póri öltöny fődé; nyakába szőrtarisznya volt csatolva; szemeit egy ideig gondolkozólag a' kertajtóra szögezé; aztán társához fordult:

— Ha irok, utánam fogtok jöni, — szólt, miután lassu léptekkel megindult, 's nem sokára az erdő fái közt eltűnt.

A' távozó — Iván volt, ki hét év óta először hagyta el lakhelyét. — Nem sokára azon idő után, hogy Seraphint Mártával, a' dajkával, együtt a' városmajorból elrabolta, itt települt ő meg álnév alatt Ferenczczel, ki örkődését a' két fogoly fölött hiven megosztotta vele mindaddig, mig erre szükség volt; mert Márta asszony hamar megnyugodott sorsán, főleg miután Ferencz, nejévé tette őt. Seraphint azonban folyvást szerette, 's vele anyailag bánt, miként Iván meg is parancsolá, bár ő maga mindig mogorva volt az ártatlan gyermekhez; vele önként soha egy hangot sem beszélt, 's ha néha Seraphin egy ellenállhatlan ösztön sugallatából nyakába borult 's atyjának nevezte őt, hidegen visszautasítá nyilatkozó szerelmét, 's csak annyit monda hozzá: hogy majd el fogja annak idejében szülőihez vezetni. — Általában Iván Ferencz iránt is hideg és zárkózott volt; őt nem érdeklék az emberek; szive, lelke elrothadt már; azok helyén egy éhes vampir ült, melly életvérét cseppenként szíтта gyomrába. Roskatag külseje mutatta, milly iszonyu teher vállain az élet; sápadt arczbőre egészen csontjához száradt volt, vonásaiha mély keserűség ásta be körmét, 's mindent egy gyógyíthatlan fájdalom örvényébe foglalt. — Higyjétek el, illy férfi életéből egy nap martirok kinjával vetélkedik, 's ő hét évet töltött el halálos ellene gyermekével egy fedél alatt! hét évet számüzöttlen a' világ, az emberek, önmaga elől!...

Néhány hétre a' történetek után Pesten éji 10 órakor a' feldunaparti házak egyikéből zajos kedv 's bachanti hahota hatott ki. A' ház egyike volt azon szabadalmazott temetőknek, hol a' tévedt erkölcs nem ritkán örökre sirját találja; hol pillantatnyi örömekért egy életidő mardosó szemrehányásai hullnak

a' lélekbe! Undok pokolfészek, melyben a' szerelem nemes virágából hitvány áruczikkért szemtelen vásárt csapnak az emberiség söpredéki; ocsmány bünbarlang, melynek veszett légörvényében, mámor és örültség közt, szánandó áldozatok fetrengnek. — Belépve négy tágas terem áll előttünk; mindenikben a' jólét és kényelem gunyarczczal néz le választékos butorzat- 's gazdag festvényekről. — Az első teremben több férfi és hölgy ül; zajos kedvtöltések visszasztító keveréke a dal- és szerelemnek, a' vad tűz- és színlésnek, a' gépies hidegség- 's kábultságnak. Minden pillanat zibbasztólag hat itt a' nemesebb lélekre, minden tekintetre szorul a' tisztább szív, 's gyöngéd kelyhét borzadva bezárja. —

Ezen időben a' melléktérben felsötét belsejében, egy kis asztalka körül két hasonlatlan alak ült szemben egymással, csendes párbeszéd között. Az egyik Sziklainé, a' lak tulajdonosa, az emancipatio hatalmas nemtője, mintegy 50 éves nőszemély, óriási testalkotvánnyal, mely mint dudvahalom, roppantta növekedett az ártatlanság vérén. Kövérségtől lukacsossá vált kezeiben czérnát 's kötött tart, miket fáradhatlan szorgalommal mozgat rövid ujjai között. Nem rut, bár kaján vonásu arczába színlott egykedvűség ágyalta magát; csak koronként láthatni vonalmain a' haszonvágy türhetlen vonaglását, mely az éhező hiena rágó étvágyát fölszínre veti. — A' másik egyén egy szikár férfi, sápadt, beesett arczczal; kísérteties szemeit sovár lánggal függeszti az érintett nőre, 's minden mondatára számító figyelemmel látszik vigyázni. — A' beszélgetés közöttük vége felé halad.

— Mondom, hogy meglepő szép, — szolt a' férfi — 13 évü és tiszta, mint a' hegyormi tó, melynek tükrére csak átrepülő madár vet árnyat, melynek átlátszó mélyét csak aranyhalak zavarják.

— Ugy, mint mondám, többet egyáltalában nem ígérhetek, — válaszola a' nő, 's vértfagylaló hidegséggel tovább kötött.

— Vegye tekintetbe, hogy én a' pénzt csak zálogul kívánom egy évig megtartani. Ezen idő után utolsó fillérig vissza fogom adni, azon feltét alatt, mint mondám: hogy ön a' leányt egy évig ki nem bocsátja házából.

— 'S mikor hozná el őt?

— Még ma, mihelyt a' feltételekben megegyezünk. —

Sziklainé írószereket hozott elő 's Iván a' szerződés pontjait papírra tette, aztán rögtön távozott. —

Két óra mulva az éj színe megváltozott; haragos nehéz felhők tolongtak a' láthatárra, 's lomha testeikkel elfödven az ég kupját, kiellen sejtéséget borítanak a' fővárosra. Vijogó szél kavargott az épületek közt, bús sipolás, mint halálmadár nyöszörgései, rémletesen hangzott a' csendben. Nem sokára a' toronyóra halk ütése 12 vert, 's kóbor lelkek látszottak a' tévelyítő éjben bolygani, 's mintha lánczaikat csörgették volna a' szögleteken, olly félelmes 's borzasztó volt minden! . . Ezen időben a' feldunaparti házak egyike előtt bérkocsi állott meg; belőle Iván lépett ki egy ifju hölgygyel, kit nem sokára kevély léptekkel vezetett föl — Sziklainé-

hoz. — A' mint beléptek, Sziklainé szembetűnő érdekléssel ugrott föl ültéből; asztaláról a' kettős águ gyertyatartót vette kezébe, 's a' hölgyhöz térve, tétőtől talpig megmérte azt, 's nyervágyó arczczal mosolyga a' nyájas gyermekre, kinek rendkívüli szépsége felülmúlá legmerészebb reményeit. — Az ifju hölgy . . . Seraphin vala! —

Óranegyed múlva Iván a' melléktérembe tért Sziklainéval, 's a' szerződést mindketten aláírták. Aztán a' nő egy erszényt huzott ki kebléből, 's 12 darab aranyat olvasott Iván kezébe, ki egykedvűleg rejté azokat el; de arcza e' pillanatban ördögi, nagyszerűen gonosz kifejezést nyert. — Most visszatértek az előbbi szobába.

— Seraphin, — mond Iván mély, ércztelen hangon — itt — anyádat mutatom be — —

Az ártatlan gyermek sikoltva egy másod-percz alatt Sziklainé karjaiba hullt. Iván, mintrideg köszál, megilletődés nélkül állott, 's Sziklainéra mutatva, folytatá :

— Ő szükségéidről gondoskodni fog. Minden parancsának engedelmeskedjél! . . .

Az utóbbi szavakat különös hangnyomattal mondta Iván, 's hirtelen eltávozott. . . . Gyors léptek hangzottak fel a' lépcsőzetről, aztán tompa gunyakazaj . . . 's néma lön minden ! —

Iván Ferenczet nejével erdélyi lakába küldvén vissza, ő maga Budára vonult, honnét Sziklainét többször meglátogatta, de mindig titkosan, 's valahányszor visszatért tőle, fonnyadt, redő-ülte arczán mindannyiszor bizonyos keserű győzelmi örömet lehetne olvasni. —

Egy iszonyu év gördült le a' világ felett, keblében zárva a' tarka élet ezer változatait, bűt, örömet, bünt, erényt; a' zsibbasztó nyugalomtól a' szenvedély lázaig, 's a' tiszta gyönyörtől az iszony és borzadály legvégsőbb fokáig — mindent! szóval, miként az idő századok óta hidegen halad útjában.

Iván ezen idő alatt egészen magába vonult; hónapokig nem bocsátott szót ajkain; csak néha hallák őt szomszédai tompán felkaczagni, csak néha látták vigyorogni váz-arczát, melly sirkertje volt az életnek, mellynek senyvedt vonásaiban a' rom Istene virasztott. Mőzduatlan 's néma volt ő folyvást, mint a' fájdalom; de mégis borzasztólag nyugott, miként az oroszlán ama barlang előtt, mellyben kölykei gyilkosa menedéket talált; de a' hatalmas állatkirály vért szomjazva, sötéten őrzí a' kimenelt . . . boszuja bizonyos!! —

VII.

A' fentebb érintett év végnapjaiban a' völgyi lakók kettejét, Ferenczet nejével, Mártával, Iván budai laka sötét zugában találjuk. Az idő reggeli

kilencz óra körül lehet; arczok nemét az aggodalomnak tanusítja. Ferencz épen a' kilincsre tette volt kezét, midőn az ajtó rá nyílt s Iván lépett be. Öltö-zete kicserélt, uri; tekintete fáradt, tagjai gyöngeség miatt remegők; de mind ezzel ellentétben álló sebes mozgásáról leheté látni, hogy a' jelenben e' kiaszott alkat mécsét egy hatalmas olaj lobogásban tartja.

— Barátom, — mond élénk körültekintés után Ferenczhez — mindent elvégeztem a' magam részéről; most még utolsó fáradságtokra van szükségem. En hű szolgálatotokért eléggé megjutalmazni nem birlak; de a' mim még van, mind az halálom után a' tietek leend. . . . Ne hálálkodjatok! . . . Ne aggódjál, Ferencz; én nem halok még meg; csak azt akarom mondani, hogy itt a' percz, mellyért egész életemet átszenvedtem, annyi évet egy röpke pillanattért! . . . Ferencz, nőd — ekkor az egykori dajka felé fordult, 's bábész tekintettel belemerült arczába, ökleit görcsösen összeszorítá, 's egész tete-mében reszketve, alig hallhatólag folytatá — te Márta, te fogsz engemet e' drágán vásárolt képállathoz elvezetni! Jer közelébb 's figyelj szavaimra . . .

'S ekkor körülményes utasítást ada Mártának, hogy egész nap Hegytel-kiék laka körül kémeljen, 's ha Bertát látandja abból kijöni, fődözze fel magát előtte; sirva adja elő, mint és mint rabollatott el 8 év előtt erőszakkal Seraphinnal egy illy nevű gazdag, de gyermektelen házaspár által; mint éltek rejtekben annak falusi jószágán, 's végre, hogy nem rég sikerülvén megszöknie e' háztól, azon jó szándékkal vándorolt Pestre, hogy itt feltalálván régi jó asszonyát, reményt nyujtson anyai szívének Seraphin feltalálásához. Három hét óta van Pesten, 's kereste a' találkozást. Isten a' legjobb időben hozta meg azt, mert tegnap, távolról Seraphin elrablójának egyik cselédjét pillantá meg az utcán; tehát itt kell lennie az uraságnak 's Seraphinnak is, 's ő éjjel nappal utána fog járni, hogy nyomukra jöhessen. — Hosszas fáradsággal illy tartalmu 's egészen valószínűvé alakított mesére tanította be Mártát, 's mindjárt délután a' kijelölt utcába állította el. —

Másnapra Márta asszony csakugyan találkozott Hegytelkinével. Berta keveset változott, kivevén, hogy arcza kissé megnyult 's erősebb vonásokat nyert; de az egykori dajkát csak hosszabb figyelem után ismeré fel. Magán kívül volt örömeben, 's ezer kérdéssel ostromolva őt, felvezeté lakába. Gyermeké feltalálásának életre rázott reményében mindent feledett; ez egy vágy lakta talán szívét, 's nyolcz évi fájdalmas nélkülözés után az első enyhe cseppek most hullnak lelkébe. Nagy különbség van egy gyermektelen nő magzat utáni ohajtózása és olly anya kesergő sovárgása közt, kinek fölolvadt szívébe hat évi ezernyi emlék nyomta be szülöttje képét. 'S Bertának ennyi év alatt nem adott uj magzatban kárpótlást az ég; neki csak egy Seraphinja volt; e' név hallatára tulözönlötte keblét az anyai kéj 's ő hitt Márta minden szavának, ki különben is részes nem levén az elrablásban, sem Seraphin jelenlegi helyzetét nem ismervén, női szokásos elérzékenyüléssel a' valóság félreismerhetlen színét öntötte el beszédjén. — Arthur nem volt honn; de midőn megjött, Berta szenvedélyes anyai érzelme magával ragadta őt, 's az egész

történet állását neje előadásából tekinté, 's némi utógondolatot hagyott csak fel Márta ígért megjelenésére nézve. — Mindketten — mert Belendiné már ezen időben nem élt — két 24 órát iszonyu feszült várakozásban töltöttek.

Az utóbbi nap azonban még nem enyészett el egészen, midőn Márta éji 10 és 11 közt, ujonan betanult szerepével, örömsugárzó arczczal, megjelent előttük.

— Asszonyom, — mond a' dajka vidoran — megtaláltam! itt vannak, itt! . . Siessenek, siessenek; mert az uraság holnap utnak indul innen; még ma, még ma kell őket meglepni.

— Igen, igen! még ma — tüstént! — szólt Berta, 's egyszerre rózsalánggal festé arczát az ohajtott és rettegett 's e' pillanatban olly nagy mértékben vigasztaló hir — Seraphin! — Oh Istenem! — folytatá alig lélekzve, 's karjait kiterjesztvén, Mártát ölelte meg. — Gyermezem, köszönöm, köszönöm neked ezen örömet! . .

Arthur nem kevésbé lön áthatva a' jelenet alatt; szomju atyai keble a' legédesebb kéjek tanyája volt, kéjeké, miket a' nélkülözés a' szélsőség végsucsaig vert fel lelkében; Bertát karolta át 's visszatért ifju szenvedélyvel csókolá ajkait.

— Gyorsan, gyorsan! — rebegte aztán, 's Mártát a' mellékterembe parancsolván, biztosért küldött 's folytatá: — A' dajkát minden esetre szemmel kell tartanom; utolsó hajszálig ki akarom e' gaztett részleteit fürkészni. Márta bizonyosan részes benne.

— Mi indíthatta volna őt rá? nem bántunk-e vele a' legjobban? — Hanem tégy, kedves Arthurom, szándékod szerint; lelkemben csak egy vágy él most — Seraphint ölelni. Oh Istenem, mi végetlen örömet tartál fel számomra! nyolcz évi keserűség földében mint teremhet illy édes gyümölcs? —

Fél óra mulva a' csendbiztos rendőrszolgával megérkezett. Arthur Mártát gondjukra bizta, 's az előállt hintóra mindnyájan felülének. — Utközben Arthur a' biztost Márta előadása színezetében röviden értesítette céljáról.

Midőn Sziklainé lakához értek 's Márta intésére a' hintó megállott; Berta magánkívül ugrott le, 's a' nyitva levő kapun át örvöngve futott fel a' lépcsőzeten. Arcza a' túlzónlótt anyai érzet tökéletes tükre volt. Mellette Arthur sietett fel, tartóztatva nejét, de hasonló erő örvénye által önkénytelen vonatva. A' többiek kitelhető gyorsasággal követték a' rendőrszolgán kívül, ki a' lépcsőzet végfokán megállott. — Most az ajtóhoz értek a' szülék; lélekzetök pillanatra fenakadt; aztán Berta karjai kitérültek 's mindketten beléptenek. Egy túlhízott nő állott előttök, 's csodálkozólag 's félig megszeppenve mereszté ki vércseszemeit. — A' szomszéd teremből több személy beszéde hatott ki. Berta és Arthur szó nélkül, kidagadt fürkésző szemekkel, rohanának az ajtónak. — Három tisztán öltözött leány ült itt; közülök kettő kártyát vetett; a' harmadik 's leggyönyörűbb teremtés, szőke angyali fővel, zsenge 14 évvel egy nagy karos székben foglalta helyet; vele egy csinos,

barna ifju enyelgett. — E' pillanatban az ajtó szárnyai, engedve az erőszakos nyomásnak, zörögve csapodtak szét, 's a' váratlan vendégek feszült arcaikkal beléptek, 's azonnal egy ismerős arc meglepő hűségű másolatába tapadtak pillantásaik . . . egy ideig varázs hatalom által lebűvölve állának . . . egyszerre ajkaik megnyitlak :

— Seraphin ! gyermekem ! — rebegették riadó örömmel, 's majdnem ugyanazon időben reszketve felható sikoj rázta meg a' levegőt, 's a' jövő pillanatban anya és leány csókba fult ajkakkal forrottak össze. Seraphin nem tudá, mi történik vele ; de a' pillanat végetlen édességet öntött szívébe. Arthur mindkettőjüket átkarolta ; könyei hullottak, 's haját simogató szíven felvirult leányának. Minő szerencse ! fuldoklá, 's szétnyitl szívébe minden kéjek kéje, az atyai öröm forró valóságban becsordult ! . . . Oh ne higgyétek, hogy volna érzet, melyet a' szülői örömekkel össze lehetne hasonlítani ! A' szerelem mámora, az élet kiszemelt perczei, mik alig tesznek rövid pályánkon egy napot, a' barátság, rokonszenv, hiuság, önzés, minden — minden egyesülve van ez érzetben ! mindennek összes záloga a' gyermek ! — 'S ha mindez elvész, 's ha borus évek után mindezt egy véletlen pillanat dúsabban hozza vissza, szóljatok : lehet-e tömöttebb a' kebel boldogsággal, mint a' szülőké ? . . . Oh, ilyenkor az ő szívek egy nap, egy általános örömsugárzat, melyben minden édesen hevítő szikra egy pontba fut össze ; évek aszott reményi a' teremtés gyorsaságával bujnak föl a' kebelben ; a' szív feszül a' pillanat terhe alatt ; a' lélekbe kéjzapor szakad, 's tóduló árja habzási közt az eszmélet aczélgöbje reszketve meginog ! . . . A' jelenet nagyszerű, fenséges volt ; hatalmas szelleme alatt mindnyájan meghatva állának, csak Márta eszmélt, ki, Iván utasítása szerint, a' közelfoglultság eme kedvezését hasznára fordítva, csendesen closont. A' biztos csak több percz mulva vette észre távozását 's rögtön felkeresése után rohant. — A' következő pillanatban sejtetlenül egy vázalkat lépett be, egy arcczal, melyre már a' halál foglaló kezét rátette. Jobbjában négy csövű pisztolyt tartva, hidegen haladt a' lépcsőzetre nyíló ajtóig, 's azt bekulcsolá ; aztán néhány lépést tett 's karjait fagyosan összefonta. Föllépte nem sokára a' borzadály önkénytelen kitörését idézé elő a' jelenlevőkben . . . Arthur és Berta csak most eszmélének. A' jelenet megfoghatatlan volt előttök. Ivánt egyikök sem ismeré föl. Mindhárman egymást védve görcsösen fogóztak össze. Ekkor Iván pisztolya sarkányát felvonta, 's fegyveres kezét a' rémült csoportra szögezve, zordonan, jegesztő kimértséggel szóla :

— Senki meg ne mozduljon ! egy hang, egy lépés 's a' halálé ! — E' szókra mindnyájan leszögezve, fojtott kebelrel 's a' félelem festői világításában, különféle helyzetben vesztég állának. — Most Iván Hegytelkihez fordult 's folytatá : — Ismersz-e, Berghof Arthur ? . . . Én — Petrey Iván vagyok ! . .

Berta e' névre önkénytelen elsikolta magát ; szívére mázsányi súly hengeredett ; fájdalmasan veté magát gyermekére 's védőleg fődé el testével. Arthur összeborzadt ; arca halálsápadt lön, minden élet kifutott szemeiből . . .

de pillanat mulva rendbe szedte magát 's szólni akart, de nem birt; végre felszakadtak a' hangok kebeléből:

— Nyomorult! meg akarsz gyilkolni? Itt keblem gyáva, féreg... lőjj! de ártatlan gyermekemet kiméld meg!

— Ártatlan! — szólt Iván, 's savanyu guny önté el arcát — 's Julia nem volt-e ártatlan? — Elsápadsz ugy-e? — Itt átszegező pillantással mérte ellenét. Szünet után az önérzet félreismerhellen hangján folytatá: — 'S mit vétettem én? neked? az embereknek, vagy a' világnak? 's a' mindenható bíró emelhet e' vádat ellenem? ... És én még is nem éltem! lángostor csapkodta lépteimet, átok feküdt mindenem, mit megérinték: az öröm legtisztább virága dögvészt lehelt rám, 's lelkem sarkaiból kifordult! szivem lángzó pokolféskével, az élet utált vaslánczai közt husz évig fetrengtem... éretted! — éretted! ki hitványul elcsábítád egyetlen testvéremet, 's megölted! ki öreg anyám szívére végszakában szétszaggatád! távollétem alatt elrabolád jegyesemet! léalapomból: becsületemből kifosztál! polgári halottá, vadállattá tevél! minden percemet meggyilkoltad 's ősi szenytelen nevemet örökgúnyul a' gyalázat bitófájára feszítéd! ... 'S te, mindezek után, a' jólét ölné, nőd karjain, becsültetve éltél polgári pályádon... Gyermeked elveszett; fáj; de ő most helyre pótló örömmel karjaitok közt van...

— Végezd alacsony munkádat, panaszos banya, — közbeszólt Arthur, fejét fölemelve 's karjait összefonva. — Fegyvertelen állok előtted, és megvetlek!

Iván keserűen nevetett; aztán nagy lélekzetet vön; arczából egész élete szerencsétlensége olvasható volt, 's szólni kezdett:

— Meggyilkolhatnálak mind hármatokat, te magad ezerszeres halált érdemelnél... De ne félj, mindnyájan érintlenül maradtok! Én nem szomjazom már hitvány véredek; de kinaimért atyai szívedet elevenen zúzómszét! ... Itt görnyedt testét magasra kinyújtá, 's szeme, mint álló csillag, villogva feszült Seraphinra; síri arca egyszerre egészen átváltozott; e' pillanatban senki sem ismert volna rá... Aztán iszonyu kifejezésű vonásait vad rángatagság kuszálta össze, melynek pokoli chaosából borzasztó hűségben lassanként egy félreismerhetlen fény bontakozott ki, 's lobogó sugárt vetve sorvadtt képén: minden izmára, sértő ellentétben, vigyorgó élvet nyomott. — E' kifejezés összességében a' boszuállás megjelent kéje egész ropantságában vala tükröződve; egy röpke, de túltömött pillanat volt ez, melyben évek részletes kínai egy kárpótló üdv-csomóba tapadnak össze. — Ezen leigéző szünet alatt a' jelenlevők arczaikat földték el, mindenki a' legiszonyubb kifejlés közeledtét látta benne, 's lelke szorongva, tehetetlenül összehuzódott. — Iván állása egész öntudatában folytatá: — Lányodat nyolcz év előtt én raboltam el. Tudtam, szemed fénye volt... ezért 7 évig szigorú örökös neveltem; a' szél sem illeté őt ellenségesen, 's mint látod, szépen felvirult... Most visszaadom őt silány atyjának... de — folytatá, ökleit

összeszorítva — tud meg ember: hogy e' hely, hol állsz, fertőzött tanya, és leányod — — —

E' pillanatban zuhanás hallatszott. Berta ájultan rogyott össze. Arthur léterőtől pezsgő teste meghajolt az iszonyu csapás alatt 's legyökerezve állott. Seraphin határozatlanul, reszketve térdre esett; tekintete örültéként száguldott minden oldalra. — Mind ez festői, nagyszerű csoportozatot adott, mit Iván vad gyönyört lehelő alakja a' legkirivőbb ellentét hatalmával világított meg, a' mint lávázó szemeit torz kéjmosolylyal halálos ellene tört alkatára függeszté, 's a' teljesen kihűtött boszu büszke öntudatával Arthurra mutatott! — De a' drágán vásárolt percz diadalának érzete költözőben volt már fölötte; még egyszer csordultak tele szíve üregei kábító élvével, még egyszer lobbant fel rénarczán a' kielégítés túlszinezett kifejezése; aztán végkép elmosódott az! Vonásai szemlátomást összeestek; homloka egyszerre elborult, szemei üvegesedtek; végerejét szedte össze, 's zsebéből egy erszényt rántott ki 's azt megvetéssel Arthur lábaihoz dobva, mély hangon szólt:

— Tizenkét arany, leányod ártatlanságának vérdíja, ez, első aján-domom! . . . Második, e' tépett koszoru Julia sirjáról! a' harmadik az: hogy — élj!! . . .

Arthur a' végszavaknál felborzadván, magánkívül rohant Ivánra: de azon pillanatban iszonyu ropogás rázkódtatá meg a' szoba falait 's Petrey — szerte-zuzott fővel bukott lábaihoz!

Ekkor az ajtó betörték 's a' biztos és rendőrszolgá, kötözve hozva magokkal Ferenczet és Margitot, rohantak be a' siri csendű szobába, melynek minden szeglete a' löpor kékes füstjén át a' rémület, iszony és borzadály ké-peit verte vissza . . .

* * *

Petrey Iván kimult! — De minden nemes kebel érzi történetéből: hogy a' boszu a' legalacsonyabb, 's a' tiszta lelket is elundokító indulatok egyike, mely vak dühében nem először föröszi gyilkos törét ártatlan vérben!!

P r a z n o v s z k y J á n o s .

VÁLASZ BIRÁLÓIMNAK.

I.

Tavasza ha volnék, úgy virágokat
Színekkel 's illattal teremtenék,
Fölékesítném a' természetet,
S madárajakkal hő dalt zengének.

De én dalom csak szóval mondhatom,
Virágim illat- és színetlenek,
Szavaikból készítek bilincseket,
'S alig mozdulnak a' holt érzetek.

Ha, mint a' természet, teremteni
Tudnék, szerelmet is teremtenék,
'S hölgyet, szépet mint délibáb, kibe
Bíralóm is szerelmes lenne még.

II.

Ne higgyétek, hogy versimet
Vakul inádtam volna én,
Avagy hogy hirről álmodám
A' költészet derült egén.

De azt sem kell ám hinnetek,
Hogy megvetendném a' babért,
Nem adnék illy zöld galyakat
Hazámnak minden kincseért.

Csakhogy babért küzdni kell,
És én dologtalan valék,
Dalt zengtem és magányomban
Hazámért néha könnyezék.

Végtelen boldog az, ki csak
Egy érző szívet hajta meg,
Hát még az, a' kinek dalán
Egy nemzet szíve fölremeg!

III.

Mondtam, ne menjeteK,
Kis magzatim,
Bolyogni a' világ
Hullámain.

Mondám, apátoktól
Ne menjeteK,
Mint én, ugy nem szeret
Más bennetek.

De ti apátoknak
Kebeliről
Világba vágytatok
Szakadni föl.

Hallottátok ti is,
Szegény bohók,
Hogy vendégszeretők
A' magyarok.

És útra mentetek,
De a' vihar

Már utatok felén
Elért hamar.

'S ha a' villám nem is
Sújtott agyon,
A' zápor megmosott
Igen nagyon.

Jöhetnétek csak még
Egyszer haza,
Apátok keblire
Szorítana.

Most idegen helyen
Lesz siroteK,
Áldást reátok én
Nem adhatok.

Mondtam, ne menjeteK,
Kis magzatim,
Bolyogni a' világ
Hullámain.

IV.

Lelkem tördelt hangjait dalomban
Sok szabály szerint nem sírhatám,
Fájdalmam szilaj volt... nem kerestem
Czifra rimet sírodon, apám.

Jobb lett volna eltitkolni búmat,
Mit törődik azzal a' világ!
Melly csak élvet óhajt, melly a' költő
Fájdalmán is csak mulatni vágy.

Samarjay Károly.

SZIVEMHEZ.

Meddig fogsz még ifjú maradni,
Meddig még, szív! miattad aggni
Kezd olykor gondnehéz fejem;
Felette már az égető nyár,
Őszszálat is találtam immár;
Hervad bajtársad, csak te nem

Még most is futsz minden valótól,
Még most sem válsz meg álmaidtól,
Miket sűg árnyas zöld berek,
Miket táplál az est harangja,
Szélhárfa múlt szellemhangja
S viszhangtól zengő reneteg.

Körüled kisdéd ér csevegjen!
Feletted villás olyv lebegjen!
Együtt kerengsz te véle fenn;
Vágnál a' szellőn messze lengni,
Jajgó sirályok közt merengni
Sötét zajulte tengeren.

Elandalit az éj varázsa,
A' bércezi tűznek csillogása,
A' felsötétlő szirtorom;
Mig tiszta fenn a' csillagos bolt,
'S rezgő falombot rajzol a' hold
Bűbajos árnya a' falon.

És majd gyászkontöst ölt magára,
Felleg borúl kimért utára,
'S mind hasztlan kémled sűgarát,
Majd újra csillog nyájas arcza,
'S miként a' zárdaut apáca,
Elszórja barna fátyolát.

'S mi kék borít! ha éjfelenként
Künn a' vihar nagy bércezi sasként
Csattog fel barna szárnyival,
Mig tomboló szilaj dühében
Fenn a' kéménynek szűk ürében
Örjögő vad zenét rivall.

De benn, üszkőm víg lángja mellett,
Multadból mennyi kép föléled!
És arcza nyájas, arcza víg!
Sűrűn rajzik fény csoportja,
Mint lángból a' sötét koromra
Gyorsan nyilalló szikracsík.

Ekkor, vágyad feléje szállván,
Merengő álmid szellemkarján
Az édes lyánka megjelen;
Rózsás fejét vállamra hajtja,
Lágy fűrtje arczomat csiklandja,
Hullámzó keble keblemen...

Szánlak, bohó szív! egykor a' tél
A' sárga ősz nyomán felém tér,
'S hóval borítja majd e' főt:
Halvány enyészet bokra rajta,
Rajtad tavasz zöld lombozatja, ...
Ki érti majd a' szenvedőt?!

Örök zöld sátort szőtt körüléd
Tündérújjával a' költészet,
De enyhet nem nyújt e' fűzér!
A' rózsák, mellyek rajt' pirulnak,
Felbuzgó véredtől virulnak, ...
'S múlt illatjuk lesz a' bér.

Szemere Miklós

EGY RÁNDULÁS PESTRŐL BÉCSBE *).

I.

Bevezetés.

Már én csak „rándulásokat” tehetek, mind az anyagi életben, mind papirosan az irodalomban; az „utazásokat” szerencsésb tollú hazámfiakra kell hagynom.

*) Tisztelt barátunknak e' jeles utazási rajza nemcsak mulatságot, hanem hazai történetünk kedvelőinek hasznos időtöltést is fog szerezni. Szerk.

Mikor azt mondom: szerencsésb tollú hazámiai, érték alatta jómódu, kényelmes öreg urakat, kik itthon megtollászkodva, a' külföldöni megkoppaszthatás aggodalmának kevésbé kitétetvük; vagy föllengő nőtelen fiatalokat, kik sólyomszárnyú gyors postákon vagy gözönyökön repülnek országról országra, mert szárnyaikat még nem perzselék el, vagy ha igen, legalább is minden főbb városban egy lélekmentő csolnakra, azaz tömölt erszényű bankárra számolhatnak. 'S ebben különböznek jelenkori divatos Ikarusaink a' kretai híres száműzöttnek fától: a' pénz t. i. még az elperzselt szárnyukat is összeenyvezi. 'S most mondja nekem valaki, hogy a' pénz nem mindenható, 's az utazás e' tekintetben a' legkonokabb kétkedőt is legjámborabb dogmaticussá változtatja, 's viszont a' legalanyibb költőt is meggyőzi róla, miképen nem az az Isten, ki ama költői mondás szerint: „est Deus in nobis“, kebelében él: hanem alkalmasint az, melyet az előtte pávalépésekkel sétálgató tözsér csörögget — zsebében. De fejtsék ki e' tárgyat bővebben jobb tollu hazámiai, kik szerencsések valának e' tapasztalást, nagyban meg lehetni; részemről, ki még soha sem irtam sas- vagy kányatollal, egyszerű kirándulásomat rajzolván, most is, mint egyébkor, szép szerényen csak az egyszerű ludtollnál maradok.

De „Rándulás Bécsbe“, ugyan jól van-e ez sajátképp magyarul mondva? Apáink, kik e' szót alkoták, azzal csak rövid távozást, csak közel helyekre tett kiröppenéseket jelzének. Midőn Mátyás király ostromló sergével Budáról Bécs alá ment, biz azt nem nevezte, rándulás'nak, hanem legfőbb, midőn kedves hitvesével Visegrádra kocsizott, mondta útját jól magyarul rándulásnak; de 36 mértöldnyi utazást nevezhetni-e rándulásnak? Apáink és Mátyás király idejében nem, mai nap azonban, azt hiszem, igen. Mert mióta a' gyorssszekerek, gözhajók és vasutak feltaláltattak, már alig teszünk a' legtávolabb helyekre is egyebet kirándulásoknál: Pestről Bécsbe, Londonból Philadelphiába 'stb. r á n d u l u n k, vagy ha Montgolfier találmánya szintolly arányban miveltetik ki, mint Fultoné, r ö p p e n ü n k. Midőn tehát azt mondam, hogy Pestről Bécsbe, rándulék, magából értetik, hogy utamat én is csak gözhajón vagy vasuton tehetem; minthogy azonban a' bécs-győri vasut (alkalmasint Mehemmed Ali akkori mozgalmától ijedve meg) kelet helyett, mint tudjuk, éjszakkak vette irányát, a' középponti vasut pedig, mint szinte tudjuk, még csak papíron van *), alig leszen szükség mondanom, hogy ez új szólásformával koránsem gyorssszekereink valamelyikének csigamászása, hanem egyedül „Pest-gőzös ismeretes gyorsasága gazdagítja nyelvünket; a' szólásmód Mátyás király idejében szoloeicismus fogott lenni, 1846-ban a' legsajátabb, minden figura nélküli beszéd.

De sietek jegyet váltani, mert már indulóra csengetnek, 's a' gőzös kürtője olly sűrű füstgomolyokat, 'láváz' ki, hogy a' „Pesttel“ jegyzett nemzeti lobogót elemészttéssel fenyegeti, de még ezen felül eső esik, rajta kellennem, hogy ereszlől csurgó alá ne jussak.

Eső elől utasaink nagyobb része a' hajótermekbe menekült. Csak néhányan maradánk a' födelzeten, egy kis megázás daczára sem foszthatván meg magunkat a' fővárostól távolodás élvezetétől. Sajátos vegyülete fekszik a' bánat és gyönyörnek, legalább reám nézve, egy illy távolodásban. A' hajós legények ide 's tova szaladgálása, kötelek hajgálása, a' gőzkürtő recsegése, a' parton visszamaradtak 's hajóbeliek kölcsönös bucsukialtásai, utóbb kézzel, kalappal 's kendőlobogtatással integett istenhozzádjai, az indulást jelentő harang csengése, a' kapitány beszecsovének recsegő hangjával vegyülve, mindez rugalmat, némi emelkedést ad a' léleknek, 's a' legszomorúbb vagy egykedvűbb utast is legalább pillanatnyi gyönyörérzésre villantja: más felől kedveseink visszamaradása, egy bizonytalan elem feletti lebegésnek tudata, egy hatalmas tüzgép szomszédságában, melynek szétpattanása egyszerre mind-

*) Azóta már Váczig elkészült nagy nehezen.

nyájunkat semmivé tehet, a' mindinkábbi távozás, a' mint tárgy, tárgy után tűnik el, ház ház után maradoz, torony torony után távozik látkörünkből, természeténél fogva némi aggályos, borongó érzettel párosul. E' saját vegyületével a' keserédes érzetnek állottam a' kürtő közelében, balomban kiterjesztett esernyőmet tartva, nézven és éldelvén a' borongó tájképet, mellyen a' kis főváros, mint valamely óriási föld-abrosz terült el szemeim előtt.

Váczig meglehetősen érdektelen egyhanguság uralkodék mind a' vidéken, mind hajónkon; a' társaság nagyobbára még mindennapi, hazulról hozott gondolatai fonálán csüggött, nem akadt tárgy, melly figyelmét fölébresztette, melly gondolat- és eszmecserére izgathatta, 's így közérdekű beszélgetésre, társalgásra birta volna: kivévén néhány váci polgárt, kik a' kürtő 's ölfarakás között állván, nyugtalan, türehtlen panaszokra fakadának a' gözös, igen lassú haladása ellen, 's kiszámolák, hogy a' $2\frac{1}{3}$ óra alatt már kocsin is haza értek volna, de kifeledék számvetésükből, hogy a' gözös, először: nem madár, másodsor viz ellen megy vala, 's harmadsor jókora széllel is küzdött, 's hogy másfelől kocsijok jól megrázta, 's jól felporozta volna gégejüket, holott itt a' legkéjelmeseb nyugalomban azt derekasan felborozhatták, mit tüzes verseny közben teljesítenék is. De az ember mindig szeret panaszkodni, vagy gáncsoskodni: e' jó emberek a' gözöst legaiább is grif madárnak képzelheték, kit a' leggyorsabb paripa sem ér utól futásában.

A' váci állomásnál egy menyasszonyt szállítanak hozzánk, vagy jobban szólva, egy ifju uj házaspár váltá fel a' békételen mesterembereket hajónkon. A' csere mindenkép nyereség vala ránk nézve. Egy nyájas, szép és mivelt hölgy mindenkor életet, mondhatni, bájt kölcsönöz a' körnek, tájnak vagy bármely helynek, már csak néma megjelenése által is, 's mennyivel inkább, ha e' hölgygel olly körülmények 's viszonyok vannak kapcsolatban, mellyek a' phantasiának illy bő mezőt nyitnak, mint e' hét napos ifju asszonyka megjelenése. A' szótalan társaság egyszerre szózatossabbá lön, az érdekes pár megjelenése, mint futó tűz, villanyoza meg agyat és nyelvet: volt pont, melly körül a' phantasia és beszéd foglalatoskodjék. Sokat tön a' körülményhez az is, hogy az idő mindinkább kitisztult, 's nyájas nap sütött fel az előbbeni borongó fellegek után, mi az utasokat egyenkint a' földelzetre csalá, 's néhány negyed alatt, mintegy varázspálca ütésre, az egész utazó társaság egy mozgalmas, vitor, változatos életképet ábrázola. Így értük el azon olly gyönyörű, mint nagyszerű heglánczot, melly az országos folyam két oldalán Váczon fölül egész Visegrádig, sőt majdnem Esztergamig, egyike hazánk legszebb tájképeinek, mellyet már annyian annyiszor láttunk és leirtunk, 's mégis mindig új gyönyörrel nézünk, 's új kísérletbe jövünk meg újra is leírni... 's magam is alkalmasint neki türköztem volna, ha illy természeti szépségeket nem inkább csak érezni, mint leírni lehetne. 'S miután ez így van, 's miután közösen érzett hiány, hogy fővárosunk Pest, az ipar és életnek csaknem minden áldásával olly bőven, 's napról napra gazdagodó Pest, abban, mit természeti szépségeknél nevezünk, saharai szegénységgel bir, egy észrevételemet még sem állhatom meg, hogy ide ne irjam azon nem kis csodálkozásomat, t. i. hogy e' gyönyörévezetben a' pestiek közül olly kevesen 's olly ritkán részesülnek, 's alig jut eszébe egyik vagy másikunknak, e' szép vidékeket egyebkor is, mint mikor pozsonyi vagy bécsi utunk erre viszen, meglátogatni, holott illy esekély távolságnál fogva azt Budapest legélvezetesb vasárnapi kirándulásainak egyikévé szentesíthetnénk, valamint sok más, közelebb 's távolabb szomszédkörnyékeinket is, mellyekre később Bécs környékvidékéről szoltomban még visszatérek, ha czélszerű 's olcsó szállítási alkalmakról, akár gyors és jutányos társasági kocsikról, akár gözsajkákról gondoskodni egyszer valahára necsak nekünk írók- 's tervezőknek, de ollyaknak is eszébe jutna, kiknek egyszersmind pénze is, vállalkozó szelleme is van.

II.

Visegrád.

Visegrád nemcsak gyönyörű tájképeért érdekes és méltó az utas figyelmére, de ezen felül minden művelt hazafinak, ki a' mosolygó jelent örömet köti össze a' komoly múlt nagyszerű képeivel, történeti emlékeinél fogva is mindenkor vonzatos volt és lesz, vagy legalább annak kellene lennie. De mit tapasztal az ember rendszerint, midőn e' gyönyörvidéket átszegi gőzösön? az ember azt hinné, hogy illy csinos és uri közönség közt, minő a' gőzösökön vagy legalább az első helyeken utazni szokott, nem is találhat mást, mint illy kegyeletes érzelmekkel. Mennyi kép, milly láncolata fényes és szomorú eseményeknek tolul fel a' gondolkozó hazafi elméjében, midőn a' Duna hullámaiból kiemelkedő pompás „Magaskő“, királyi romjaival, egyszerre szemébe ötlik! 's mégis milly érdektelen, milly hidegen halad el előtte a' hálósapkás mindennapiság! a' többség alig tartja érdemesnek gőzölgő „villás reggeli“jéről szeméit egy pillanatra felvetni, kártyája vagy bora mellől felkelni; 's ha mégis méltatta egy pár pillanatára a' gyönyörvidéket, 's egy pár szokásos „szép, valóban gyönyörű!“-t kieresztette beefsteaks-el két oldalra megtömött szájából: tovább folytatja nagy munkáját, melly rá nézve annyival érdekesebb, mennyivel gyomrára legalább is tizannyi gondja van, mint szívére, mert hiszen a' gyomor hizlalja a' szívet is husdarabba.

Láttam csinos és uri hölgyeket itt; derék magyar házak jvirágait, kik kötésük- vagy magukkal hozott német regényeik olvasásában annyira kedvöket lelék, hogy Pestről Pozsonyig csak akkor bujtak elő rejtélyeikből, midőn ebéd- és estelire kelle megjelenniök. Hallottam uracsokat, kik legalább is tizenhárom iskolát tanultak át, egymást e' romok iránt kérdezni, vagy magyarázatokat mondani szép hölgyeknek, hogy lellem létében el kelle szomorodnom azon nagy közöny és avatlan-ság felett, mellyel történeti emlékeinkről valódi dajka i ajakkal szólának az őket gyermekeileg hallgató kedves lánykáknak, kik a' magyar történeteknek még csak az abcjét sem látszának tudni, míg más felől a' német, francia és angol irodalomnak tán valamennyi regényeiben classica i jártassággal dicsekedhének.

De térjünk Magaskő dicső képéhez, nehogy olvasónéim bennem itt amaz uracsokhoz hasonló magyarázóra találjanak: mulassunk kissé e' gyönyörű táj szívemelő és lelkesítő romjainál.

Visegrád, e' hajdan ragyogó királyi vár, alkalmasint még ösünk Magyarországra jöve tele előtt épült. Első említést róla I. Endre király idejében találunk, ki itt mintegy 1056-ban egy kolostort alapított görög szerzetesek számára; de kiket 1109-ben catholicus szerzetesek váltának fel. Nevezetesebb lett Visegrád sz. László idejében, kisöcsésének, Salamon királynak fogsága által. A' torony, melly hat emeletnyi magasságra emelkedett fel szorosan a' hegy töviből a' Duna felől, romokban bár, maig is látszik, 's mind e' napig Salamon tornyának nevezetik. A' hagyomány következő érdekes mondat hagyja ránk e' fogságról 's illetőleg toronyról. Miután sz. István 1081-ben a' szentek sorába iktattatott, László dicső elődének sirját megnyitattani szándékozték, hogy tetemei illő pompában részesíttessenek. A' koporsó azonban, a' megelőzött három napi imádságok 's böjtölés daczára sem nyitathatott fel, míg Charitas nevű apáca (valjon Charitas=szeretet, nem László király keresztényi szeretetének személyesítése-e) mig, mondtam, Charitas a' csodát meg nem fejté, hogy t. i. a' király nem fogna előbb a' szentnek látásában részesülhetni, meddig Salamon szabadon nem bocsáttatik. Így nyílt meg Salomonnak börtöne, de fájdalom, mint a' történetekből tudjuk, sem egyik, sem másiknak, sem az országnak

hasznára, mert Salamon még sokáig háborgatá mind dicső nagybátyját, mind az országot, míg végre is minden reményei és kísérletei az elvesztett trón visszanyerhete iránt elveszvé, mint bujdosó remete végzé el viszontagságos életét.

Fénye és nagy híre azonban, melyre az idők folytában jutott, csak az Árpádház kiholta után, Robert Károly alatt kezdődött Visegrádnak. E' fejedelem (1310) nemcsak az ország szent koronáját hozatá ide, eddigi helyéről Szekesfejervárról, hanem maga is itt üté fel királyi székét. A' vár e' czélra nagy költséggel megnagyobbították, a' nápolyi építészek és művészek által Európának akkori egyik legfényesb királyi palotájává varázsoltaték, mely számos külszági királyoknak ada szállást 's mindent, mit pompaszeretet és fényűzés gigondolhatának, magában egye-síte, annyira, hogy külföldiek által az ókor' világcsodái közé számíttatnek. Két esemény tette leginkább nevezetessé ez időben Visegrádot. Első azon fényes béke-ekötési alkalom, midőn egyszerre három külszág királyait látta falai között: Kázmért, a' lengyelek királyát, János cseh királyt Károly fiával együtt, (ki később IV. Károly császár név alatt lett ismeretes) és Istvánt, a' bosnyákok királyát *). Második a' Zách Bódog 's a' szerencsétlen Klára eseménye.

Még Lajos király itt tartá fényes és hatalmas királyi székét; innen parancsolt tiz országnak, három tenger mosván birodalma határait. De már özvegye (1382.) leányaival együtt Budán foglalt székét. Mária királyné és Zsigmondnak egész ötven éves uralkodása alatt alig, vagy csak igen gyéren látogattak, 's nem is nevezetes egyébről, mint először, a' szerencsétlen kis Károly haláláról, kit miután Forgách Budán a' királynék jelenlétében halálosan megsebesített, mint tudjuk, Visegrádra hozatott 's itt lelé halálát, — 's másodszor Albert király özvegyének, Erzsébet királynének azon nevezetes, igazi bosco-i mütételéről, midőn (1440) az itt őrzött országos koronát I. Ulászló megkoronázására az ország rendinek átadandó vala, de, mint a' történet lapjai följegyzék, azt inkább alig három hónapos kis Lászlója számára olly ügyesen elchangirozta, hogy midőn az ország rendei Budán a' szekrényt kibontanák, melybe pedig Erzsébet szemök láttára belé tette a' sz. koronát, annak csak hült helyét találák!

Minthogy ezután már az ország koronája sem őriztetett Visegrádon, 's a' magyar királyok Budát választák székhelyökül, Magaskő mindinkább elhagyatták 's tán már most dőlt volna romokba, ha Hunyady Mátyás, a' dicső király, valamint Budát, úgy e' nevezetes várat is ápoló 's teremő keze alá nem veszi, ámbár azt már ő sem székhelyévé, de legkedveltebb királyi mulatójává szemelé ki. Mátyás mind a' palotát, mind a' kerteket ismét olly fényes karba helyezteté, hogy Oláh Miklós esztergami érsek szemtanúi leírása szerint, az inkább tündérpalotához hasonlita. A' sz. korona, miután Fridriktől 72,000 aranyon visszaváltaték, ismét itt nyere székét 's itt őriztetett, mi később II. Ulászló koronáztatása alkalmával törvénynyé is vált: „Az ország koronája jövendőre mindenkor Visegrádon tartassék 's két országnagy által, kik koronaöröknek neveztetnek, hiven őriztessék. Ezek élet-és becsülettel kötelezvék, azt senkinek, még a' királynak sem, hanem csak az egyetemes országgyűlésnek kiszolgáltatni. Ketten egyszerre, hacsak egy éjre is, soha el nem távozhatnak, ők levén egyszermind a' várnak korlátlan hatalmú főparancsnokai, 's számonnak érte élet és halállal.“ Ebből vette eredetét a' maig is, de mennyi változással! fenálló koronaöri hivatal. Az első koronaörök Dóczy Orbán, egri püspök, és Báthory István valának.

A' Mátyás dicső kormányát követő Jagellók alatt, kik nemhogy a' teremtesnek eredeti, de még a' fentartásnak közrendü szellemével sem bírtak,— valamint

*) Milly nagy lehetett a' költsékezés ez alkalommal, csak abból is következtethetni, hogy a' cseh király udvari kísérte számára, minden egyéb eleségen kívül 2500, Kázmér királynék számára pedig 1500 kenyér járt ki naponként.

azon viszontagságos időben, midőn két király huzakodott egy darabka országért, melyet még nekik a' török kény meg hagyott, a' gyászos mohácsi csata után Zápolya és Ferdinand uralkodása alatt azonban a' hirnevés vár megint romlásnak indult, melyben egyegy nap közelebb vivé enyészetéhez, mint azelőtt századok tettek.

Az első romboló kézt korán sem tatár, vagy török, hanem m a g y a r emelte Magasköre. Mátyás t. i. fiának Corvin Jánosnak adá többek közt Visegrád várát is, de miután az ország rendei által törvénytelen születése, vagy ők tudják, mi miatt elmellőzött Corvin Jánosnak, miután a' trónból kijátszaték, Báthory István és Kinizsi Pál által a' Sárvízmentében táborra megvereték, végre Visegrádtól is megfosztatni határoztatott. Ez volt egyszersmind az első eset, melyben Visegrád, történeti emlékeink szerint, falai alatt ellenséget látott, 's az is, mint említők, m a g y a r volt! — Csakhamar követték ezt a' törökök megtámadásai. Már az első török áradás alkalmával a' mohácsi csata után 1526. jelent meg egy török csapat Visegrád előtt, de siker nélkül, azonban már a' jövő évben, midőn a' török Zápolya meghívására másodszor is becsapott az országba, rövid ostrom után török kézbe jutott az.

Ez időponttól óta csaknem folytonos ostrom tárgya volt a' hatalmas vár, majd török kézből magyarba, majd ismét a' törökebe kerülven, míg végre 1544-ben Mehemet Jahiogles budai, és Hassán esztergami basák egyesülve, miután hosszú táborozás és kemény ellentállás után minden vízi gépeket elrontattak, Amade Pétert öt napi szomjaztatás után a' várnak feladására kényszeríték, 's így Visegrád ismét török kézre került 's majd 50 teljes évig tekintett a' félhold le uralkodólag magas tornyaitól az elfoglalt környékre, mely idő alatt igen igen sok indult romlásnak részint az ostromok, részint a' törökök hanyagsága miatt; kik sem a' palotával, sem a' kertekkel nem törődven, egyedül csak az erősség 's várművek fentartására fordíták gondjaikat. Ezek is, csak nagyjából levén kijavítva, a' sok ostrom által megrendítve, már-már összeomlással fenyegettek.

Igy, midőn végre, Buda visszavételével (1686. sept. 15 kén) a' törökök uralkodása Magyarországhban végét érte, a' többek közt Visegrád is megint magyar kézre került. De megromgálva, részint romokba omolva, magához már nem is hasonlítva állott a' hires vár, midőn a' pogányok belőle utójára kitakaródnak. Helyreállítása, vagy csak becsületes kitataroztatása is roppant költséget igényelvén, e' mellett védelmi tekintetben többé fontosnak nem találtatván, kimondatott felette a' megsemmisítés igéje, Leopold végképi lehordatását rendelé el, 's így még egyszer felpeszgett benne az élet, a' mozgalom, a' hegy nyüzsgött munkások-, kocsik- és talyigáktól, de nem, hogy építsenek, hanem hogy a' voltat is lerombolják. Az ágyuk, bútorok, háztetők, ablakok és ajtók 's minden hordozható 's használható elhordatek, 's kevés hónapok alatt a' királyi vár kifosztva, pusztán elhagyatva 's szomorún állott, pusztá falai az üvöltő szélnek szabadjára 's baglyok és denevérek fészkeül hagyatva. Egy nagyszerű intő táblája minden földi dicsőség veszendőségének, nagy és dicső emlékköve őskorunk annyi érdekes történeteinek, gazdag és kifogyhatlan bányája az ő romokon bolyongni, 's elhalt ősök sirjain virágokat szedni szerető Regének és Mondának.

De most Isten hozzád ősrégiségedben 's eseményeid által megszentelt királyi rom, emlékeiddel és mondáiddal; hajónk hatalmasat haladott, reám új tájak és képek várnak, téged a' láthatár mindinkább elföd, ezüst felleg ereszkedik ormodra 's végkép elborít fátyolával. Tán Zách Klára szelleme lengi körül százados siralmaival elhagyatott ormodat? (Folyt. köv.)

Garay János.

HIRLAPI KACSAK.

Motto: „Canard“-nak nevezi a' francia az olyan cikkeket, melyek a' levegőből levén huzva, fillentési kategóriába tartoznak.

Honderü, 1846. második félvi 1-ső sz. 2d. lap.

— Jelen félévben a' magyar divatlapok előfizetői tetemesen megszorodtak: az előfizetők közt legtöbb a' — sajt-árus.

— A' vadászkiúti vendéglőben a' poloskát mind kiirtották: bizonyos dunaparti nagyházban pedig mindinkább ritkulnak a' — svábok.

— A' mészárosok a' rendes mértéken felül még tíz lattal toldják meg a' husnak fontját: 's a' pékeknél a' két krajczáros zsemlyét már meg lehet különböztetni az egy krajczárostól.

— Albóni jövő héten „Romeo és Julia“ című operában lép fel a' nemzeti színpadon: — Julia szerepét Schodelné fogja énekelni.

— Egy arszlán inkább gyalog akar járni, semhogy hitelezői, miatta, koldusbotra jussanak.

— A' polgári őrhadnak múlt héten tartott fegyvergyakorlatánál csak három puská — nem sült el.

— Egy megyei küldöttség gyorsan elvégzé munkálatait, hogy a' diurnumokat az illetők rovására ne szaporítsa.

— Budapesten a' bérkocsisokat „erélyesen“ szabályozzák.

— Az „Életképek“ szerkesztője gyönyörű villát épített a' Jánoshegyen — közel a' holdhoz.

— Egy lap azt állítja, hogy bizonyos énekesnő még husz év múlva is el fogja bájozni hangjával a' közönséget: Ó-Budán egy hatvanéves zsidóasszony — ikerket szült.

— Tomala ur nem fog rendezni többé népünnepet.

— Tegnapelőtt Budapesten sehol sem tartottak — gyűlést: a' rendkívüli hőség miatt most otthon is lehet — aludni.

— Egy előfizető az újsággal — meg volt elégedve.

— A' nemzeti színházban tegnap senkit sem hittak ki, pedig a' karzat szoktnál tömöttebb volt.

— Valahol egy tolvajt megfogtak, azt el nem szöktették, 's a' nála talált lopott holmit a' tulajdonosnak visszaadták.

— A' krisztinavárosi óra pontosan üt és mutat: a' hivatalbeli pedig — késik.

— A' ráczvárosban múlt vasárnap sem muzsika, sem verekedés nem volt: a' „budapesti híradó“ sem bántotta a' „heti lapot.“

— X. tisztviselő három hónapi fizetésével senkinek sem tartozik — előre.

— Egy arszlánnak tizenkét egész inge van, 's többel adós a' mosónénak, mint a' szabónak.

— Egy nemes embert tisztujtási kiesapongásaiért megbüntettek.

— Egy pesti zsidó bizonyos uracsnak nem adott kevesebb pénzt, mint a' menyit a' váltóra íratott.

— Egy szegény ördög elvette principalisa szakácsnéját, 's még most sem kapott — hivatalt.

— Múlt szombaton a' budavári főutczát a' heti vásár után — tisztára seprették.

— Egy nemes embert a' hidnál megállítottak, 's ez nem mondá: ,nemes ember vagyok!'

— Bizonyos hivatalnak személyzete három egyénből áll, 's egyik sem áskálódik a' másik után.

— Egy pesti váltóügyvéd soha sem élt vissza a' biztosítási végrehajtással.

— Y. orvos már három napig gyógyít egy beteget, 's ez még most sem halt meg!

— Mult héten a' Józsefvárosban tűz ütén ki, azonnal elfojtatott, mert a' vizipuskák azonnal a' vész helyén termettek.

— Egy szakácsné a' havi piaczpénzből nem vett magának új ruhát.

— Egy városi rendőr nem fogadott el ajándékot.

— Egy magyar író francia pezsgőt ivott — maga emberségéből.

— Egy kéthetes katonatiszt nem csörtette kardját végig az utcán.

— Egy nagyvárad kisasszonyának civilista udvarlója volt.

— Valaki jótékony célra adakozott, 's nem kívánta, hogy neve a' hirlapokban nyilváníttassék.

— Egy járásbeli paraszt a' ,mi atyánk' végén nem említette szolgabiráját, — 's egy megyei esküd az utolsó uriszéken nem hetykélkedett.

— Egy academiái tag — dolgozott.

— Egy budai tisztviselőnek négy férjhez adó leánya van: 's még soha sem panaszkodott — főfájás ellen.

— Egy fiatal író igen nyájasan köszöntött — birálójának.

— X. faluban a' kis birót a' szolgabíró még — le nem huzatta.

— Y. magyar színész nem hiszi, hogy a' művészet non plus ultráját már elérte.

— Egy tisztí ügyész — korbács nélkül vallatott.

— A' nemzeti színház egyik páholyában nem csevegtek — németül.

— Tegnap ,Licinius'-nál tíz párrántott csirke maradt meg, 's a' sör a' korszóban megeczeteseedett.

— A' lánczhid körül szorgalmasan dolgoznak, 's mint a' ,Spiegel' állítja — három év múlva el fog készülni.

— Két első rendű színésznő egy színháznál — legjobb barátságban élnek, 's egyik sem jön ki akkor, mikor a' másikat híjják.

— Egy árendás soha sem panaszkodott urasága előtt — rossz idők ellen.

— X. színésznőnek csak egy imádója van: Y. faluban nem vesztek össze a' közös legelőn.

— Egy uriszéken a' parasztnak b o t helyett — igazságot szolgáltatott ki.

— Egy falusi kántor az ájtatos közönséget nem szóktette el énekével a' templomból.

— Végre mint ötvenedik hirlapi kacsát említem, hogy e' czikkből egy betűt sem törültek!

Frankenburg Adolf.

TÜKÖRDARABOK ERDÉLYBŐL *).

I. Az ifjúság.

Bármely hazában is a' nemzetelet millyenségét az ifjúság képviseli. A' meglett kor, — egyes világra ható lángelméket kivéve, a' lángész különben is örök ifju-

*) A' tisztelt szerző illy czikkeken kívánja olvasóinkat Erdély szellemi életével 's socialis mozgalmáival megismertetni, 's mi e' végre szívesen engedjük át lapunk hasábjait.

ságban élven — családi, hivatali 's egyéb terhek alatt, úgy szólva, lebilincselve áll; 's bár mily meleg legyen is szíve, a' hazaért csak félig doboghat. Az ifjuság viszi mindig és mindenütt a' hon boldogítására kigondolt eszméket. Ő a' zöldellő levél, ő a' virág az állodalom életfáján; keble még semmi érdektől lenyügözve nem levén, egyetlenegy érdekért lángol: a' hon boldogulásaért. A' mely hazában az ifjuság ajkain nem zeng a' hon szent neve, ott meghalt a' polgári élet. Még a' rabtartományokban is, mielőtt a' szabadság napja feljöne, az ifjuság erről egymás között már századokkal előbb beszélget. Az ifjuság az a' bölcső, melyben a' haza jövőndője reng, vagy jobban mondva: a' melegágy, hol a' polgáriság csirája életvilárra szökken. Tekintsd meg az ifjuságot, 's ítéletet hozhatsz akármeddig országról.

Ha az erdélyi ifjuságot tekintem meg, lelkem önkénytelen elkomorul, és reményem szálaival nem kapom meg e' hon jövőndőjét. Nem találok a' szabadon lángható lélettűzet ez ifjuságban; nem találok azon megragadó lelkesülést, melynek egy alkotmányos ország ifjuságán el kellene ömölnie; nem találok a' nemes nagyravágást, a' dicsőségre való határtalan törekvést. Az erdélyi ifjuságot bizonyos, nem tudom kifejezni, miféle tompaság, érdektelen közönösség jellemzi. Azt gondolná az ember első tekintetre, hogy egy kivénült nemzet gyermekeit, mint odvas fa satnya rügyeit, vagy olyanét, melynek magva zsarnokkényszülte nyomorok között elcseszevézett, látja szemei előtt. Holott a' magyar nemzetről Erdélyben a' kettő közül aligha egyiket is el lehet mondani.

Az 1834/5 országgyűlés, villanyerővel hatván az egész nemzetre, felrázta volt az ifjuságot is, 's kik jelenleg a' szellemnek kezelői, még azon korból fenálló gyermekek maradványok. Egészben véve: az erdélyi ifjuság növényi legyökerezettségben sinlik.

Nem kevés embertől hallottam már az erdélyi ifjuságot összehasonlítani a' magyarországgal; amant szerénynek, higgadtnak, ezt pajkosnak, féktelennek neveztetni. Megvallom: ezen emberek becsületes akarataról mindig kételkednem kellett. A' higgadsággal párosult szerénység minden oldalú műveltséget 's öntudatos műveltséget feltételez. Az, hogy valaki félelemből, vagy előléptetésért, vagy bár minemű kegy fejében szabad véleményét magába fojtja, 's az érdektelenség szögletébe vonul, vagy éppen tudatlansága miatt komoly homlokkal füleit philosophi köpenybe burkolva guggadoz: az illyesmi nem higgadság, nem szerénység; ez gúny a' higgadság és szerénység ellen. A' szerény és higgadt ifju levet ugyan magáról minden erőszakot, távol van attól, hogy a' legértelmesebb körökbe, a' legválasztékosabb férfiak közé is makacsul berontson, 's magyarországi kifejezéssel élve, az ólmos botoknak csak hírére is borsózik a' háta; de ezért meggyőződését soha el nem hallgatja, 's mert mélyebben lát a' dolgok mélyére az ösztön emberénél, a' hont illető ügyek körül mindig és mindenütt az igazság átható, leigező hangjával, nem szenvedélyes, de meleg részvétellel nyilatkozik, 's rendületlen akarral viszi és kezeli azokat.

De hányat mutattok fel nekem illyet az erdélyi ifjuság közül? Ha rendre veszünk a' megyék közgyűléseit, hány ifjut látunk, ki a' dolgokhoz tárgyszerűen 's való lelkesedéssel szólana! Nemde, fiatal szónokaink parányi száma is készületlenül lép föl 's beszél, mit a' pillanat ajkára ad: üres szavakat üres pathosszal, vagy féltékeny akadozással? Nem; csak egynél sem vehetni észre, hogy O'Connell izgató népszerűségét, Thiers villámjátéku tűzét, Széchenyi magával sodró mélységét, vagy Deák classicaí tisztaságát műgonddal buvárkodta, vagy Kossuth vezérezikkeitől a' hon iránt végtelen szerelmet merített volna. Az ifjuság igen nagy részét pedig a' közgyűlések éppen nem is érdeklik: otthon marad ősi szilvafája mellett, vagy a' megyeház sorompói közt külön vált csoportokban értekezik — szerelmi kalandokról!

Ha elgondolom: hogy egy Szász Károly, Kemény Dénes, Teleky Domokos, Véér Farkas vagy Kemény Domokos, vagy a' testvér két Zeyk

halála esetében ki töltendené be az ifjúság közül az ezektől elfoglalt politikai pályakört, előre hideg aggodalom ver le. Erdély mostani ifjúsága nem látszik érzeni e' szót: 'h a z a,' sem birni a' lelkesedést és készültséget, melyet e' szó igényel.

Nem gyakorol a' társadalmi életre is az ifjúság semmi lelkesítő hatást. A' hon boldogságát tárgyazó eszméket, hol minden esetre nagy befolyással bír, a' tárgyalási körökbe nem törekszik átvinni 's meggyökereztetni. A' védegyelet eszméje mint egy bolygó tűz, úgy szólva, csak keresztül ment a' hazán, Marosszéken még egy-két ifju, 's köztük jelesen D ó z s a D á n i e l, kit szépielmi műveiről Magyarhon is ismerni kezd, izgat a' honi kelmék 's főleg az olly szép székelyszövegek viselése mellett. Egyébütt jelenleg már semmit sem hallok lendítettni az ifjúság részéről a' védegyeleti ügyben. Pedig azon eszméket kellene azonnal megragadnunk, melyek a' hon felvirágzásának alapmagvai. És melyik annyira az, mint a' védegyeleti eszme?!

A' legszebb tér, hol az ifjúságnak működnie kellene: az i r o d a l o m is parlagon hever. Bennünket, kik minap csekély tehetségünkkel néhányan felléptünk volt, házi és hivatalos élet nagyrészt lefoglalt, és a' nyomunkba lépett sarjadedék közül helyünket senki elfoglalni 's általunk megkezdett mezőt tovább művelni nem akarja. A' korán elhunyt S z e n t i v á n i t kellene sirjából felköltenünk, hogy kérdené meg: miért hallgat az erdélyi ifjúság?

Bizony ezen 'szerény' és 'higgadt ifjúságtól' minden oldalról többet lehetne várni!!

Milly másnak láttam a' magyarhoni ifjúságot, midőn 1843-dik évben Pozsonyban az országgyűlés alatt megfordulni alkalmam volt. Ez ifjúságot erő és lelkesedés jellemzi. A' szolgai levertség azon hideg képét, azt a' télen egykedvűséget és a' visszatartózkodásnak azon félnék hallgatagságát, mitől megijed az ember, mire a' keblet boszantó érzés tölti el, mi elkomorit, lever és kétségbeejt—nem látni a' magyarhoni ifjúságon. Lehetnek tán esetek, mikben szerfeletti hévtől engedi magát elragadtatni, és tényekben tör ki, mik a' higgadt értelem előtt meg nem állhatnak; de ezen tulcsapongások minden esetre nem annyiban nyerseség mint fékezhetetlen erő és önérzet nyilatkozatai. A' magyarországi ifjúság felébredt és lát! Nemcsak; de erélylyel működik, 's a' politikai társadalmi és irodalmi mezőn egyaránt. Napról napra újabb és újabb nevek tűnnek fel itt és ott, 's minden neveiben a' haladásnak. Örvendhet a' haza nagy fia, mert 'lesz Magyarország.' Ifju barátim, erdélyiek! tekintsük meg testvéreinket, és a' szemérem lángja gyujtson bennünk nemes vetélkedést. Van erő bennünk is, higyjétek el, erő bennünk is van; de nem érezzük; de elvagyunk szibbadva, mint a' rekeszek közé zárt oroszlán.

Medgyes Lajos.

NEMZETI SZINHÁZ.

Jul. 13. Alboni M. k. a. jutalomjátékaul nagy operai egyveleg adatott 3 szakaszban. Ez alkalommal az első szakaszban 'Tihany ostroma' eredeti opera nyitányát és kar-dali bevezetését hallottuk Thern Károlytól, melly a' derék zeneszerző igazgatása alatt, mind a' zene— mind a' dalkar részéről, jelesül és kitűnő pontossággal adatott elő. Ezt követé Donizetti 'Kegyencznő' című operájából nagy aria, előadva Alboni M. k. a. által. — Második szakaszul a' 'Bűvös vadász' nyitánya Weber Károly Máriától adatott elő; 's utána ismét jeles vendégünk bájteljes énekét hallók Rossini 'Hamu pepelyke' című operájából, mellynek sűrű nehézségein a' remek dalnoknő diadalmasan győzedelmeskedett, 's közkívánatra a' gyönyörű dalnak egy részét ismételte. A' harmadik szakaszban Beriot 'harmadik hangverseny'ét zongora-kisérettel Hofman Ede úr, a' bécsi zeneegylet növen-

deke, meglehetősen ügyességgel adta elő hegedűn. Ezt követte Donizetti „Betty” című operájából egy jelenet áriával, szokott jelességgel előadva Albani M. k. a. által. Ez éneket a rendezőség részéről azon jelentés előzte meg, hogy a zene-kíséreti hangjegyek, „tévedésből, vagy rossz akarat következtében,” sehol sem találhatók, és így a dalnoknőt Erkel F. jeles karnagyunk zongorán volt kénytelen kísérni. A közönség ez éneket is zajosan ismételtetni kívánta. Befejezésül ugyancsak Albani M. k. a. Balfenak Malibran számára írt „Örömkeringő”-et eneklé, mely minden rövidsége mellett, mint a derek vendégnő minden énekszaka, szinte kitűnő tetszéssel fogadtatott, és ismételtetni kívántatott. A színház minden zugaiban ma is egészen telve volt, és a világhírű énekesnő olly osztatlan tetszés jeleivel fogadtatott, hogy az igazgatóság jónak látta, vele, az eddigi előadásokon kívül, még három új előadásra szerződni. 11.

Julius 15. Nagy operai egyveleg 3 szakaszban, melyben Albani M. k. a. ujjalag hallatá gyönyörű énekét. — Az első szakaszban Mozart „szöktetés a se-railból” című operája nyitányát adá elő a zenekar igen jelesül. A felséges és mély német zene, mely minden idegen zenefaj közt egyedül művelhetne izlést, jóformán száműzve van színpadunkról; a nagy Beethoven „Fidelio”-ja betanulva ugyan, de évek lefolytáig nem adatik; Mozart remek „Varázssíp”-ja lefordítva ugyan, és régibb időkben vidéki színpadokon adatott is, de a nemzeti színpadon előadásra még eddig nem méltatott, míg ellenben Donizetti művei sorra hozatnak elő. Nem tudjuk, kinek izlésétől függ ez irány az operák megválasztásában; de derek karmesterünk elismerést érdemel legalább azért, hogy operai egyveleg és hangversenyek alkalmával remek zeneműveket sürűbben adat elő a zenekarral, és kívánunk neki a szakjába tartozó ügyekre nézve színházunk körül annyi befolyást, hogy választékos művelt izlése gyakrabban és nagyban hozhatna elének hasonló nagy becsű élvezeteket. Ma, az említett Mozarti darabon kívül, ugyanezen remek szerző „Varázs-síp”-jának nyitányát is hallottuk, és bár az első kevesebb hatással volt is a közönségre, de az utóbbinak gyönyörű részei kivitták maguknak a köztetszést, és lelkes tapsra buzdították a közönséget. Vannak dolgok, melyek örök beccsel bírnak, melyek soha sem avulnak el. Az annyi századok előtt költött görög tragédiákat a művelt Németországban újabb években a nagy közönség is tetszéssel fogadja; tetszéssel fogják fogadni Mozart és Beethoven zenéit is megannyi század múlva is, és azért a jó izlés terjesztésének érdekében hisszük lenni, a színház igazgatóságának figyelmét, és erélyes közbejárását illy zeneművek iránt fölkérni és ébreszteni. Ne vélje az igazgatóság azt, hogy mivel Weber „bűvös vadász”-a kevés tetszésben részesül, így álljon a dolog a megnevezett nagymesterek műveivel is. A „bűvös vadász” körül különös nagy bajok vannak; benne nem lépnek föl első rendű énekesek és énekesnők; azonfelül zenéje kiválólag német ty-pust visel magán, és hogy a magyar közönség izlésének épen e miatt nem tetszik, csöpet sem csudálkozunk rajta; de másképp van a dolog Beethoven és kivált Mozart remekműveivel, melyeknek egyiránt hatniok kell, hol csak művelt fül és tiszta izlés létezik.

„S a magyar közönségről meg kell azt vallani, hogy művelékeny, hogy a jó felé könnyen hajtható. Hiszen világos példája ennek az, hogy bár tolongott 6—8 év előtt a színházba bécsi comédiai bohózatok látására, most mindkettőtől hidegen fordul el, sem amannak ser-ízű elmésségei, sem ennek gyermekes ijesztgetései nincsenek rá többé vonzerővel. Igaz ugyan — és ezt egy részről fájdalmasan kell megvallanunk — hogy az izlés tisztításában e tekintetben a színpad légkisebb köszönetet sem igényelhet magának, mert a színpad tekintélyt vél találni abban, hogy a jó szándéku criticát ignorálja, és az említett bohózatokat adatta nagyönelégedéssel mindaddig, míg a közönség felvilágosult izlése háttérse szorítatá azokat... Ismételve mondjuk, fájdalmas dolog: hogy nálunk a színpad nem hogy kezelt

fogja a' józan 's egyszersmind jó szándéku criticával, hanem gyönyörködik magát vele ellenkezésbe tehetni, 's csak akkor hátrál, midőn a' közvélemény, vezetve a' critica által, fejére nőtt. Nem úgy kellne pedig lenni: a' színpadnak nem hátul kellne állani 's magát csak kényszerítve vezetetni, hanem elől; nem ballagni hátul közönség után, hanem elől menni, szövetkezve a' criticával. Az okos ember még ellensége szavait, de sőt még gúnyait is hasznára fordítja; az okos ember soha sem fogja magát lapokban a' miatt dicsértetni, mivel ő lenézi, megveti, nem olvassa a' figyelemzetéseket, melyekből — többé kevésbé — tanulhat. Hát még aztán az okos nyilvános intézet! . . . Na de tőrjünk saját lassuságunkat, saját daczunkat. Így van már ez bevésve a' magyar természetbe! . . . Tőrjünk? Azért sem tőrjünk! Nem, nem, nemes urak, ott a' színház körül, vesztői 's rendezői a' vig- és szomorujátékoknak és operáknak! nemes tettmezőre hijjuk fel kegyeteket. Jöjenek előre! jöjenek előre! Semmi dacz, semmi harag, elégületlenség és zúgolódás! Mindnyájan jót akarunk jó szándékból, — kegyeteknek jót kell akarni kötelességből. Kegyetek helye nem közönség megett van, hanem előtte, velünk egy sorban, ha tetszik, sőt előttünk, ha jól megy; előzzenek meg, mi csak tapsolni fogunk. Munkásság, erély, célra küzdő mozgalom minden oldalról; kitűnő figyelem és pártolás minden felett az eredetinek! gondos megválasztás a' fordítmányokban, és nem divat után hajló, hanem kiművelt ízlés az operák megválasztásában, 's akkor aztán — éljen! Mi köze kegyeteknek a' takarékpénztárral? A' talentum, ha mindjárt egy is, és nem kettő, sem öt, (I. Máté evang. XXV. R. 15. V.) nem elásásra, hanem használatra adatott; elásva lesz pedig a' takarékpénztárban; használtatni csak czélszerű kiadás által fog . . . Egyebiránt — figyelem, és nem harag vagy dacz, az eltérésért! — A l b o n i M. k. a. ma ismét három külön énekben lépett föl. D o n i z e t t i , Maria di Rohan' operájából egy románczot, R o s s i n i , Tancredjából cavatinát 's Hamupelyke'jéből rondot énekelt, szokott remekléssel, szünni nem akaró tapsok és ismételtetések közt.

Julius 16-d. ,Szív és trón', dráma 4 flv. I r t a H u g o V i c t o r , ford. N a g y I g n á c z . — E' színmű czíme egykor Tudor Mária' volt a' b u d a i magyar színház boldog idejében, 's akkor nagy tetszést aratott. G ó z o n u r a' hóhért igen jól játszotta. Nem szólt ugyan semmit; de jól megtermelt szálás férfiu, 's iszonyu veres palástjával és tömérdek nagy bárdjával lelke teste teljes erejéből iparkodott a' közönséget borzogatni 's hatást csinálni . . . — G i l b e r t kézművest, e' színmű egyik főszemélyét, Lendvay ur játszotta, 's benne elejétől végig a' szerelemben egészen elmerült, érzélgésig lágy férfit iparkodott leginkább kitüntetni, mely tekintetben Johannávali jelenése az első felvonásban legsükeirültebb helyének mondható; helyesen adá vissza itt az ömlengő szerelem hangját, mely nem hall, nem lát, nem ohajt semmit, 's a' szeretett leány minden beszédire csak e' kérdéssel válaszol: „szeretsz-e, Johanna?“ — A' királynét Laborfalvi R. k. a. adá, a' szerelemföltő, daczos, kegyetlen és hiú nőt benne jelesül személyesítvén. — Kedves jelenet volt Lendvayné assz. mint Johanna, a' szerelem és hála érzelmei közt ingadozó, 's végre mindkét érzelmét egy tárgy iránti vonzalmában egyesítő nő. — Fabianot Szigeti, Renardot Fáncsy urak meglegedésre játszották.

Julius 18. ,Saint Georges lovag', színjáték 3 flv. M a l e f i l l e és R o g e r d e B e a u v o i r után ford. C s e p r e g i L a j o s . A r d a y ur mint vendég Tourvel báró szerepében lépett föl. Jó tehetség mellett elegendő színpadi otthonosságot és ügyességet fejtett ki; játéka élénk, de hangja nagyon fátyolozott. Ha ez a' nagyobb színpadhozi szokatlanság következése, a' további forgás e' színpadon könnyen fogja a' bajt orvosolni; ha mélyebben fekvő természeti hiba, akkor mesterséges orvoslatra vár. Jó lesz e' végett Arday urnak honn gyakran szavalnia, mérsékelt hangon ugyan 's megerőtetés nélkül, de mindig nyílt 's nem hangfojtott torokkal, és a' mint hangját erősödni veszi észre, folyvást magasabbra emelje azt

fokonkint. Komoly tanulás e' színészt szép tükélyre fejtheti. — Felvonások közben Alex a n d r e ur, a' bécsi karinthiai kapu melletti cs. kir. udv. dalszínház első tánczosa, P a u l u s M a r i k. a. a' stockholmi kir. színház első tánczosnője, és S á r y F a n n i k. a., a' magyar nemzeti színházról Bécsbe szalasztott tánczosnő, vendégekül léptek föl. — Tehát S á r y F a n n i v e n d é g, szinpadunkon? csudálkozik az olvasó. Nincs különben . . . Az ember szokásos állapot, mondá Napoleon, mit azonban mi, kevésbbé vérengző emberek, nélküle is hiszünk. Egy időben már megszokák a' nemzeti színháznál S á r y F a n n i k. a.-t fizetni, 's fizették szokás szerint, pedig akkor igen keveset tudott, 's csak a' szép tehetség jelei mutatkoztak rajta. Azonban némely nemeslelkűek egy pár évvel ez előtt, mint tudjuk, elviek S á r y F a n n i k. a.-t a' színházról, 's Párisban, Bécsben taníttaták. Ez idő alatt kiment szokásból őt fizetni, havi díjai nincsenek ott a' költség-vetések rovatában, 's volt-e az összes közönség kíváncsiának, a' hirlapok egyhangu felszólalásának annyi hatalmas tekintete, hogy a' most már sokkal kiképzettebb tánczosnő rendes tagul felfogadtassék? Nem! Miért? Kiment szokásból. Mert nincs bizonyosabb, mint hogy ha S á r y F a n n i k. a. önkiképzése végett szinpadunktól el nem távozik, ezen genialis szokás szerint nyárspolgári szabatsággal e' mai napig színházunknál tartatnék, fizettetnék és rendes tagul őriztetnék. Illy hatalmas ereje van a' szokásnak. Dicsértessék az ő neve! — S á r y F a n n i k. a. ma két tánczban lépett föl, egy nagy komoly hármásban és egy hármas styriai tánczban. Mindkettőben kitünő tetszéssel fogadtatott, 's szép jeleit adá ügyességének. Mi a' test könnyűségét illeti 's a' kitünő táncztehetséget, e' részben természet és tanulás sokat tett e' vendégnőnkön. Hátra van még, azon magasabb aesthetikai műveltséget megadni lelkének, mely őt az első rangu tánczosnők sorába helyezendi, mely teremő költszetet őnt minden tánczába, minden mozdulatába, mely fölmenti őt az utánzás egyhangu szinezetétől, 's szabad röptet enged tehetségeinek, hogy midőn tánczol és mozog, alkotson és költsön egyszersmind, 's hogy táncza és mozdulatai költői eszmék kifejezéseivé magasuljanak. Mert nem a' test tánczol, hanem a' lélek, valamint nem a' kéz hegedül, hanem a' lélek, — a' mi magában igen furcsa beszéd volna, ha nem tudnók, hogy semmi művészet nem gyakorolható pusztá gép által, ha hozzá éltető szellem nem járul. Iparkodjék S á r y F a n n i k. a. folytonos olvasás és tanulás által magas műveltséget szerezni lelkének, fölbresztetni benne a' költői ihlettséget, 's első rendű tánczosnőül fogjuk még őt üdvözölhetni. — A l e x a n d r e ur és P a u l u s M. k. a. szinte szép ügyességet fejtek ki, 's kivált az első, mint tánczszerző, teljes dicséretet és méltánylást érdemel. Az előadott három táncz közül leginkább tetszett és legsajátosabb volt a' styriai táncz, 's ebben Alexandre urnak jellemző játéka.

94.

Julius 19. 'Falura kell menni,' vigjáték 3 flv. irta Bayard és Bailly, ford. N. N. — F e h é r L i n a k. a., kit először V a h o t I m r e 'Farsangi iskolájában láttunk, ma második vendégszerepét adá, 's erre a' címzett vigjátékból Paulinát választotta. Külseje 's élénk ügyessége ajánlják őt; de hangja nem bír kellemmel 's hajlékonysággal; bár lehet, hogy ez egyelőre a' nagyobb szinpadokhoz szokatlanságnak és azon elfoglaltságnak, mely első föllépéseiben a' legbátrabbat is környezni szokja, rovathatik némileg hibájaul. — S c h o d e l n é assz. szabadság-idejét használja *). 57.

APRÓ DARÁZSOK.

— Egy debreczeni úri atyánkfia bemenvén e' napokban Heckenast boltjába, B o z -nak legújabb regényét pillantá meg 's a' czimlapon 'Boz' után zárjel közt a'

*) Hát mikor n e m használja azt?

Szerk.

szerező valódi nevét (Dickens) olvasván, fejcsóválva mondá: „mégis csak ármányos nép ez az angol; azt mondja, B o z ’ s úgy írja: D i c k e n s !” G—l.

— Sokan nem helyeselik e’ szót: í r ó s z e k r é n y , mert szerintök a’ s z e k r é n y n e m í r ; ezen urak bizonyosan nem tudják, hogy az arany- és ezüsttel tömött s z e k r é n y ugyancsak hathatós í r szokott lenni — sok desperált ügyekben.

— Némelly szépítő biztosság nem annyira a’ várost szépítgeti, mint — a’ maga hibáit.

— A’ budapesti pékek z s e m l y é i és h á z a i viszás arányban állnak egymáshoz: minél kisebbek a z o k , annál nagyobbak e z e k .

— Miért fujják meg némelly újságírók oly hatalmasan a’ dicstrombitát? Mert a’ trombita jól meg van — é r c z e z v e .

— Azt vetik szemőkre némelly arszlánoknak, hogy egész nap semmit sem csinálnak; dehogy nem! csinálnak biz’ ö k — a d ó s s á g o t .

— Mikor két párt akkor vigasztalja magát, hogy mindkettőnek e g y c z é l j a van ’ s csak az ú t különbözik: tudnia kellene, miszerint r ö g g ö s uton az ember sokszor kitöri nyakát, mielőtt c z é l h o z jutott.

— Minap egy német lap csudálkozva emlité, hogy Panama tartományában egy üveg borért sokszor két, három kecskét is adnak: hát nálunk hány adja el egy iteze borért — lelkismeretét?

— Azt mondják, hogy nemzeti színészeink közt sok ügyes — v a d á s z v a n : elhiisszük, mert egy estve néha — t i z b a k o t i s l ö n e k !

— „A’ viláért se csókolj meg férfit!” inté a’ gondos anya tizenhét éves leánykáját — ’ s e z s z ó t f o g a d : n e m c s ó k o l , hanem — c s ó k o l t a t j a magát.

— Kliegl szedőgépéről mitsem hallani: miért nem talált ő f e l a b e t ű - s z e d ő - g é p helyett — v o k s s z e d ő - g é p e t ? ennek bizonyosan jobb kelete lett volna.

— Bizonyos pénzszedőt méltatlanul vádoltak a’ csempészettről: pedig ő nagyon is megfelelt nevének, mert tömérdek pénzt szedett — magának.

— Micsoda különbség van egy juratus és egy kalmár közt? A’ jóeszű juratus nem b u k i k m e g (a’ vizsgálatnál), a’ kalmárok közül pedig csak az b u k i k , k i n e k — e s z e v a n .

— Miért csinálnak az „Életképek” ’ s a’ pozsonyi „Pannonia” egymásnak b ö - k o c s k á k a t ? mert nem féltik egymástól — az e l ő f i z e t ő k e t .

— Valjon nem volna-e jó, a’ lánczhidi munkálatokat gőzkocsra ültetni? t á n — g y o r s a b b a n h a l a d n á n a k ! ?

— Emichnél e’ napokban egy igen érdekes munka fog megjelenni e’ czim alatt: utmutatás, mikép kell a’ gyermekeket — s z o p t a t n i , hogy öt éves k o - r u k b a n m á r — s z o l g a b i r a k l e h e s s e n e k .

— A’ budai „olvasó egyeslet” több évekre ismét megmaradván, örvendetesen halad előre: ’ s i g y m e g t ö r t é n i k n é h a , hogy üdvösen lehet — m a r a d v a h a l a d n i !

S a s Imre.

A’ MAGYAR KÖZÉPPONTI VASUT ÉS EGY MAGYAR GRAMMATICUS.

Ön, tisztelt szerkesztő ur, hosszasan ’ s o l l y é r d e k e s e n m e g i s m e r t e t é V á c z á r o s á t l a p j a i o l v a s ó i v a l , h o g y b e n n e m i s v á g y k e l e t k e z e t t e ’ r é g i v á r o s t s z i n r ö l s z i n - e l á t n i ; m e r t a r c z u l a t a e g y i k o l d a l á t a ’ D u n á r ö l v o l t m á s i z b e n a l k a l m a m s z e m l é l -

hetni. A' vaspálya f. hó 15-kén megnyitván, azt gondolám: „egy fogással két halat,“ 's ma megjártam az utat Pesttől Váczig, 's Vácot magát, különösen az égés szomoru romjait. — Vácot ismerik az „Életképek“ olvasói, róla nem szólok; a' vaspályát még nem ismerik annyira, azért erről egypár szót, — de nem mint technicus ám, mert ahhoz — bár született katona és törvényhozó, mindentudó — már csak megvallo, nem értek; hanem mint szegény száraz magyar grammaticus, mivé Isten kegyelméből magamat képeztem.

Első, mi nekem föltűnt, az „Omnibus“ok voltak. Ezek, hogy nem magyarok, azt csaknem természetesnek találtam, mert hiszen mindenki tudja, hogy Pesten, Magyarország fővárosában, veszi kezdetét „a' magyar középponti vasut,“ 's így az „omnibus“októl csak nem lehet követelni, hogy magyarok, azaz: magyar fölírásuk legyenek. Az omnibus latin szó, egész világra szól, 's így mért ne szólna hazánkra is, hol a' latin nyelvet még sok tekintetes és nagyságos asszonyság is érti, vagy érthetné legalább, ha keresztelő levele a' mult század közepe tájáról szól? azonban „Omnibus von Sebastiani, von Theater-Platz, von Orzyschen Hause“ 'sat. ez már valódi pesties, magyar fővárosias, magyar középponti vasutias! A' váci „omnibus“ szinte csak illy magyar a' jobb oldalou, hol ez áll: „omnibus zur Eisenbahn;“ a' balon azonban megjavult, mert oda ezt iratá tulajdonosa: „omnibus a' vasuthoz“... Vác, és illy Omnibus! — Éljenek!

A' német „Bahnhof“ot magyarjaink „indóház“ra fordíták. Mért tévék ezt? ők tudják; talán igen tetszik nekik az a' hosszú ó?? Felkiáltásnak nem rossz: mert van biz ott, min sopánkodjék a' magyar! De hát (hosszu, vagy rövid ó-val) kifejezi-e magyarán 's egészen az eszmét, mit kifejeznie kellene? Nem. A' „Bahnhof“-ból nemcsak indulnak a' kocsik, de meg is térnek; 's ha már a' házat nem akartuk udvarnak mondani: mért nem tettük ki nyelvünk szellemében az eszmét „pályafő“-vel? mert feje az a' pályának, akár indulnak, akár megtérnek oda a' kocsik. Ha van hidfő, kapufő, sárfő 'sat. mért nem lehetne pályafő is, mely nem gyűrt és fűrt, hanem becsületes jóhangzatu magyar szó? Nyelvünk nemtője nevében kérem önt, iparkodjék telhetőleg a' már honosulni kezdő, irgalmatlan rossz hangzásu „Indóház“-at felejtetni a' magyar közönséggel és írókkal, 's helyette polgárosítani inkább a' „pályafőt,“ míg majd valaki jobbat talál. Az „örház“ak jók; az utközbeni „Bahnhof“ok pedig igen helyesen nevezethetnének „pályaházak“-nak. Jó hangzat, nyelvszellem, eszme kifejezési szabátosság 's különbség, mondom, mindez elérhetőnek e' szavak által.

A' „helyjegyek“en magyar felírás is van; 's ez szép a' magyar k. vasut igazgatóságától, mert a' glogniczi, meg éjszaki vonalokon is figyelemmel vannak az illetők arra, hogy ott magyarok is utaznak, 's kedvükért az egészen német felíratu helyjegyek nem is hiányzanak!... Hogy a' „Conductor“ is magyar szó, 's hogy a' díj vissza nem „adóDik,“ ezt most olvastam először a' magyar k. vasuti helyjegyeken. Pázmán Péter korában az illy „conductor“okat „kalauz“oknak nevezte a' magyar; a' díj pedig, ha már akkor vaspálya volt volna, vissza nem „adATÉk“ vala; hanem a' XIX-dik században ennek másképp kell lenni, az természetes, nemde, tisztt. szerkesztő ur?

Hajdan híre volt, hogy a' magyar középponti vasut kalauzai, 's egyéb alrendű személyzeti magyar szabásu öltönyökben fognának diszleni, 's hogy derék hazánkfia Tóth G. pesti m. szabó fogná azokat készíteni. E' hír régi, azért nem is igaz. Kaput, pantalon 's tányérsipka; voilà a' magyar k. vasút személyzetének külső magyarsága.

Szóljék a' belsőről? Hátha, ez nem tartozik a' grammatikához? Nem szólok, tisztelt ön, csak azt mondom, hogy az embernek szíve, lelke fáj, midőn tapasztalja, hogy a' magyar középponti vasutnál semmi sem magyar, mint a' neve, a' föld, mellyen vezetve van, a' fa, mellyet fogyaszt, a' zászlók és a' kocsik lámpása.

A' kalauzok közt egynémely tud magyarul is; az egyik gépész tiszta magyar, 's mint hallám, ennek ritka ügyessége és lélekjelensége háritotta el részben a' nagyobb bajt f. hó 15-kén, midőn az első ünnepélyes utazáskor a' kocsik faterhelő sinekre iramlottak a' váci pályaudvaron, a' helyett, hogy a' pályaház elé irányoztattak volna! De hát ez elég nekünk magyaroknak?

Ki az oka mindennek?... E' dolgok mind csekélységek tán, tisztelt hazafiak! hogy azokat senki sem tartja érdemesnek nyilvános helyeken megrovásokra? Olly kába-e a' magyar már, hogy tengelykenőnek, vagy épen katlanfűtőnek alkalmas csak?... Avagy elég a' pár háromszínű zászló és lámpás, a' többi mind lehet nem magyar, nem nemzeti? — Tudnék többet is, de minek beszéljek — a' szélnek!

Több figyelmet, urak, a' szerény magyar grammaticus legszerényebb észrevételei után a' magyar középponti vasútra! Mondám, és megmentém az én lelkemet.

Nógrádi.

MI HIR BUDÁN?

Egy táblabíró ur a' legközelebbi hetekben Pestre jöven, hogy gyapjút (t. i. a' bírkakét), melyre, saját őszinte vallomása szerint, haszonbérlo zsidájától még egy krajczárt sem — előlegezett, eladhassa 's egyéb peres dolgait (mert, hiszen, hol van Magyarorszában nemes ember, ki a' kutyabőrrel legalább két tuczat táblai pert 's ezzel pár éhes ügyvédet nem öröklött volna?) elvégezze, ez alkalommal sokat fordulván meg a' városban, azt, a' mit látott, hallott és tapasztalt, egy ívre leránta 's nekünk közlés végett átküldé, ha hogy azt t. i. közlésre méltónak tartjuk; mert ő nem írói viszketegből ír, mint némely fiatal írók magukat mentegetni szokják, kiktől bizvást lehetne kérdezni: tehát mi é r t írnak?! — hanem csupán csak magyaros jó kedvűből írkalta e' pár sorocskát össze 's nem bánja, ha nem használhatás esetében azokba liptai turót is takarunk, mire egyébiránt eddig csak a' 'nemzeti'-t szoktuk használni. — Az egész cikket ugyan nem adhatjuk, mert, őszintén megvallva, kissé táblabírói hosszadalmassággal van írva 's különben is nem mind ujdonság az előttünk és mások előtt, mit a' teins táblabíró ur annak gondolt — 's azért kiszemelve egynehányat, közöljük azokat természetes, tiszta egyszerűségökben, mint azokat a' táblabíró ur megírta 's melyek épen e' miatt tán némely cikornyás nyelvű, mondva csinált ujdonsággyártóknak mintául szolgálhatnak. — Nem hiszszük, hogy valaki megütközzék azon, hogy a' teins táblabíró ur újságírássra adta magát, mert mire nem született mindenre a' magyar táblabíró? Még hagyján, ha olly ártalmatlan időtöltésben leli kedvét, mint az ujdonságírás Pesten, mi által sem nem ront, sem nem épít: 's nem kotyog ollyan dolgokba, mikhez épen annyit ért, a' mennyi szükséges arra, hogy az egész ügyet hátrább tolja, a' helyett, hogy azt szépen előre lendítené. 'S ez okból szívesen nyitjuk meg lapunk hasábjait: csak tessék írni, domine spectabilis! a' mennyit t e t s z i k, majd megnyírbáljuk mi és még valaki, a' mi nekünk n e m t e t s z i k — 's ha ez által kedves magzatkájat formájából annyira kihoztuk, hogy többé rá sem ismer, méltóztassék magát azzal vigasztalni, hogy ezen kívül még igen sok magzatkak vannak a' világon, kikre édes apjuk nem bir — ráismerni. — De halljuk már a' táblabíró urat:

— 'Mi érdekli inkább az idegent, ha a' homokból porba, azaz: faluról a' fővárosba vergődik, mint az országos érdekű vállalatok, melyek a' nemzeti jólét kifejlődésére minden esetre nagy hatással leendnek? mi is azt gondoljuk! — így

lehet-e csudálni, hogy egész uton a' lánczhid- és vasutról gondolkodám, midőn gondolatimból egy igen prósaí eset ébreszte fel: gödöllői gyorskocsisom t. i., ki-nek istentelen zsarolásaira a' hatóság köréhez is tartoznék felügynelni, a' vámtól -- hova nem ártana az árjegyzéket kifüggeszteni, hogy azt a' szegény ember olvashatván, ne legyen kénytelen a' már természetöknél fogva ragadozó vámosoknak annyit fizetni, a' mennyit ezeknek tőle követelni tetszik -- a' városba vezető kerepesi ut borzasztó kátyuiból utazó kocsimat felfordítván 's ezt diribdarabrazuván, önkénytelenül azon gondolatra jöttem, milly szerencsés azon utca, mellyben választó polgár, vagy valami négy-öt tanácsbeli lakik, mint például a' Leopold utcában, hol a' kikövezéssel nem várnak addig, míg vagy egy fél legió ló és kocsí áldozatul esett a' mélységes gödröknek 's egyenként fölmerülő kődaraboknak. Ezt gondolva, sgyalog indultam befele, midőn előttem mintegy tíz lépéssel egy elegáns négylovas hintót, rendkívüli terhének miatta, felakadva láttam: volt ostorcsattogás, ütleg, nó-gatás, káromkodás, a' mennyi csak kellett és nem kellett, -- de a' lovak csak nem mozoghattak; végre a' hintó tulajdonosa is leszállván kocsijáról, mellém csatlakoz-va együtt lépdeltünk be a' városba -- 's hiszik-e, nyájas olvasóim, hogy e' baleset-nél kimondhatatlan vigasztalásomra szolgált, nem annyira hogy b a j t á r s t le-tem, hanem hogy ezen bajtársam -- v á r o s i t i s z t v i s e l ő v o l t!

— Midőn a' heti vásárra jövő, az ország csaknem minden részéből ide vándorlott szekerek vég nélküli során szerencsésen keresztültörve, a' városba értem, első, mi szemembe ötlött, az ölnyi hosszú falragasztványok valának 's ezek közt leg-szembetűnőbb volt egy sárgaszínű, mellyről e' szókat olvastam: 'párizsi cigányok.' Kakas csipje meg, gondolám magamban, hisz én azt hittem, hogy csak Magyaror-szághban vannak cigányok 's íme francia cigányok is vannak; mit keresnek azok itt, miért jöttek? de mikép bámultam, midőn közelebb érve a' Zrínyi-szöglethez, meg-tudtam, hogy a' párizsi cigányok ugyanazok, kik néhány hóval ezelőtt 'Bihari'-nevet viseltek. Oh nemzetiség, oh védegyet! volt-e elegendő ok, a' szép és ismert tör-zsökök magyar nevet a' párizsival f e l v á l t a n i? honnan is származtathatják ezen új nevet? tán hogy a' társaság harmadfél tagja már Párizsban is volt és a' többi is -- lehetett volna? Valóban rút dolog az, igazgató urtól, a' magyar szel-lemet így kiölni akarni ezen népből 's ezt a' külföldies majmolás betegségébe ejteni. Ezen bandának szép keresete volt az elebbi firma alatt, minek volt tehát a' változ-tatás? tán üzérkedési szempontból? hej, beh roszul állhatnak az actiák, ha külső nevezetek által akarjuk a' közönséget magunkhoz édesgetni! Bizony legjobb lesz, ezeket a' cigányokat harisnyába, cipőbe öltöztetni 's megtiltani nekik, hogy egy szót se merészeljenek magyarul beszélni: ekkor aztán még uriasabb színök lesz. Én azt az indítványt teszem, hogy addig, míg e' nevetséges, mitsem jelentő firmát el nem hagyva, az előbbi ismét föl nem veszik, e' társaságot, mint külföldi porté-kát, egy magyarlelkű ember se használja.

— Az, a' mit teins táblabíró ur a' császárfürdői német zenészekről, kik az egészséges embert is elkergetik borzasztó czinczogásaikkal, hát még a' beteget?! azután a' bérkocsisok zsarolásairól, szemtelen kolduscsoportról, 'sa't. elmond, azok már mind régi újdonságok 's restell már az ember rólok szólni, mert akár falra hányjuk a' borsót. -- Igen tragi-comicus komolysággal panaszolja el a' spectabilis, levele végén, mikép még azon nap estve a' nemzeti színházat meglátogatni akarván 's azt hallván, hogy az igen telve lesz, kényelmesb ülés, de vastagabb testalkotása miatt is, k é t zártszékjegyet váltott magának; de mint boszankodott, midőn azo-kat a' zártszéknyitónak átadá 's ez csak az egyik ülést nyitotta föl, mondván, hogy a' másik a' t ú l f e l é n v a n! A' teins táblabíró ur t. i. elfelejté, hogy a' zárt-székeket egymás mellett kérte volna -- 's mégis ő panaszkodott aztán a' -- r e n - d e t l e n s é g e l l e n.

A' nemzetiség kényes themáját feszegetve, elmondjuk ugyan, de hihetetlennek tartjuk azon hirt, miszerint a' központi vasut volt igazgatósága alatt a' kalauzok (conducteur) és út-őrök számára készített nemzeti öltözetek fele árért el fognak adni 's a' magyar felirásu czimtáblák németekkel fölcseréltetni. Mondjuk, hogy ezt nem hihetjük; hogy ez csak költött hír, rágalom, mellyel a' mostani igazgatóság hazafiui érzelmeit 's buzgalmát némelly kislelkűek gyanusítani akarják. Mert lehetne-e ezen eljárást egyébnek nevezni, mint szemtelen paczkázásnak a' nemzet igényeivel? 's ki van köztünk, ki nyílt homlokkal ezt tenni merészelné? Ismételjük, a' kósza hír hazug — de nem is lehet más!

— A' pesti dalárda mult vasárnap tartá a' budai Ferenczhalmon ez idén első — évés-ivását. A' mintegy hetven személyből álló válogatott társaság igen vig és fesztelen kedvű volt. A' mulatságban részt vettek Albóni kisasszony és szeretetre méltó Schodelnénkis, 's így a' vendégeknek azon ritka szerencse jutott, a' két jeles művésznőt valahára — együtt láthatni. Néhány gonosz nyelvek, mellyek mindenben gáncsoskodni szeretnek, azt az észrevételt tevék, hogy nem Schodelné, hanem csak a' lég volt — rekedt, szemtanuk azonban azt mondják, hogy a' jeles művésznő oda künn is olly rekedt volt, hogy Albónival még csak egy szót sem szólhatott. — Fölötte sajnáljuk a' gyöngéledőt 's kívánjuk, hogy füredi, utazásából, mit csak azért tesz, mert Sauer professor ur, mint az 'Ungar'-ból értettük, a' művésznőnek mindenek előtt — nyugalmat ajánlott, minélelőbb visszatérve, csengő hangjával ismét megörvendeztesse az őt vágyva váró közönséget.

— Tegnap indultak el külön gőzösön a' pesti polgári örhad mintegy hatvan tagjai a' holnap Győrött tartandó zászlószentelési ünnepélyre. Az utnak indult huszárók közt az 'Ungar' a' következőket nevezi: Zitterbarth kapitányt és Brein, Kölber, Muzsik, Privorszky és Pfeffermann urakat: mellyek nem törzsökös magyar nevek ugyan, a' miénkkel együtt, de azért: 'német a' nevem, magyar a' szívem' mondá mindig boldogult atyám.

— F. hó 22-kén volt alkalmunk jelenlenni azon vizsgálaton, mellyet Mutschenhacher Alajos úr nevelőintézetének elemi 's gymnasialis növendékei főleg a' reáltudományok körébe tartozó tárgyakból adtak, 's őszinte örömmel vallhatjuk, hogy az valódi emelkedésére szolgált lelkünknek. Két irány van különösen, melly ez intézet szellemét dicséretesen kitünteti: a' vallásosság és honszeretet iránya. Amazt a' nagy buzgóságu hittanító által előadott alapos és lelkesítő religiói meggyőződéseken épült oktatás, utóbbit pedig leginkább azon jól választott szavalmányok tanusítják, mellyek mindegyikében a' nemzetiség, hazafiság és polgári kötey magasztossága megannyi gyöngyökül tündöklének. Ha chez vetjük a' czélszerű tanmodort, a' tanított tárgyak korszerűség- és hasznosságát, a' növendékeknek — tehetségeikhez mért — dicséretes készülségét 's az intézet vezetőjének, valamint segédtanítóinak fáradhatlan buzgalmát: lehetlen ez intézetet minden tekintetben ajánlatosnak nem találnunk. Azért is minden további dicsérgetés nélkül pusztán arra figyelmeztetjük ismételve a' szülőket: hogy itt józan üdvös szellem és szilárd elv uralkodik; már pedig e' kettő maga is, sőt csak e' kettő biztosíthatja a' nevelés sikerét.

— Már ismételve fordult elő a' szemtelen tolvajlás ama legistentlenebbike, miszerint a' Teréz-városban a' kisdodovóintézetbe járó apró gyermekeknek bizonyos gazasszonyok utjokat állják 's őket csalogatással, ígérettel, édesgetéssel félreeső helyekre vonszolgatván, kifosztogatják. Mult tavasszal egy kis leánykát, ki gond-

talánul mendegélt haza, fogott elő egy illy asszony, 's csalogatásai közben két arany kis fülbevalójától megfosztotta. Később hire járt, hogy e' mesterséget más iskolás gyermekeken is megkísértvén, a' gonosz rajta kapatolt 's bezáratott. 'S ime most ujabbán előfog illy személy — hihetőleg ugyanaz ki előbb — az intézetbe feljövő két kisdedit, körte- 's barack-vevés ígérésevel félre csalja az ámultakat, a' leánykának ismét fülbevalóját veszi el, a' fiúnak pedig ujdón új kis kabátkáját huzza le testéről, 's így kifosztottan utnak ereszti őket. 'S ez fényes nappal történt 3 órakor délután a' királyutczában! Ebből először azon tanulság foly: Szülők! ne engedjétek kisdedeiteket kísérő nélkül az intézetekbe fel 's onnan haza járni! Mert mit ér intézetben veszélyektől megóvatniok, ha utczán ti magatok teszitek ki őket vétkes hanyagságtokkal a' kifosztatásnak vagy még gonoszabbnak is?! Másodszor: a' lerézvárosi rendőrségnek figyelmébe ajánljuk az illy fosztogató egyéneket. Bizony nem ártana kissé szemesebbnek lennie. Kivált, kit egyszer rajta kaptak illy szemtelen gáztetten, azt nem kellene kénye kedve szerint barangolni hagyni az utczákon. —

x — .

— A' pozsonyi tót ujság szerint (mellyből ezentul egyik író társunk gyakrabban fog a' t. közönséggel némely társas életünkre vonatkozó czikkeket közölni) Gáj Lajos, a' nemzeti élet mostani fejlődésének főindítója, Prágából és Lipséből Pozsonon keresztül utazott haza. Mindenütt, de kivált Prágában, zajosan fogadtatott. A' tót ujság vezér'ének — mint magát a' főszerkesztő nevezi — állítólag sok örvendős ujságot beszélt a' szlávság közt tett tapasztalásaiból a' nemzeti' élet fejlődése haladásáról. A' jámbor zarándok Pozsonból a' tótok 'királyi Dunáján' (!!!) evezett le Pestre.

— Az e' lapok 2d. számában említett színházi botrányhoz mi sem mulaszthatunk el bizonyos hölgyről párdarabul némi igen épületes adatokat közölni, már csak azért sem, hogy kitűnjék, mennyire fajulhat el a' súlyedés a' magasb körökben is. Bebizonyult t. i. e' napokban, mikép azon ismeretes urhölgy, nem érintve többi cseleit, gyermekeket vásárolt alattomban, hogy általuk udvarlói szerelmét 's erszényt lekötölezhesse. Az egyik gyermek szülői most törvényesen keresik magzatuk visszaadását. — Nemde, gyönyörű adat a' botrányok naplójába? (Beküldetett.)

— Igen sajnáljuk, hogy a' központi vasuti eljárások ellen naponta növekednek a' panaszok, mi előttünk annál feltűnőbb, mert bizonyosak vagyunk benne, hogy az erélyes igazgatóság ezen visszaélésekről, mik nevében és rovására történnek, mit sem tud, különben az egész országot lealázó illyforma kezelést már megakasztotta volna. — Hallottuk t. i. a' többi ferdeségek közt azt is, hogy ha valaki a' pályaudvart megtekinteni akarja, mire ezelőtt Ullmann urnak bureaujában minden tiszteletes embernek jegyeket osztogattak, attól most tíz pengő krajczárt szarolnak, 's beeresztik aztán a' pajta alá, hol pusztán csak a' kocsiakat tekintheti meg, mit sokkal kényelmesebben és jobban tehet, ha azokat kün az ut mellől nézi. Természetesen, hogy az ember csak egyszer hagyja magát rászédetni, de ezen intézkedés aztán sehogy sincs ám rendén, 's olly közérdekű vállalat méltóságával meg sem is férhető. Lám, a' lánczhidnál sokkal többet lehet látni, 's még senkinek sem jutott eszébe, ezért a' közönségtől belépti díjat követelni: hiszen, nem mutogatnak néhány krajczárért majmokat, hanem olly közhasznú vállalat érdekli itt az embereket, melly annál előbb 's annál biztosabban szülhet kedvező sikert, minél nagyobb a' bizodalom, mellyet megnyerni, 's a' tekintet, mellyet fentartani igyekszik.

— Multhétfőn az ugynevezett 'Kammerwald' környékén a' budai polgári őrhad tagjai, számra mintegy négy-ötszázan, nagyszerű fegyvergyakorlatot tartottak, 's ez

alkalommal (mint hitelesen tudomásunkra jutott) megemésztettek: négyszáz pár tormás kolbászkát, két mázsa húst, négy egész borjut, nyolczvankét libát, tíz akó bort, és — két itcze vizet! — Nézők roppant számmal valának, 's valódi népünnepnek lehetett volna mondani, ha fegyvergyakorlat nem lett volna. Kár, hogy ezen általános örömet szomorú eset zavarta meg: egy derék polgár t. i. olly erősen tölté meg löfegyverét, hogy ez elrepedvén, karját tetemesen megsérté; csak nem jó, ha minden embernek puskát adnak kezébe!

— E' napokban Wagner műarusnál Batthyány Kázmérnak Eybeltől köré rajzolt arczképe volt kifüggesztve: kár, hogy az aláírás hibázott, így nehezen fognak ráismerni!

— Tegnapelőtt lépett föl először, 's pedig minden díjkövetelés nélkül, a' lapjainkban már többször említett Hollósy Cornelia kisasszony a' nemzeti színpadon Linda szerepében. — Míg ez igen érdekes és jeles művésznőről bővebben szólhatnánk, figyelmeztetni akarjuk a' t. igazgatóságot, hogy a' kisasszonyt intézetünk számára, költséget nem kímélve, minél előbb megnyerni iparkodjék. Hisszük, hogy ezzel a' közönség kívánatát is kifejeztük, mit annál inkább illik tekintetbe venni, minél erélyesebb reformot követelnek jelen operai körülményeink, 's minél könnyebben lehetne ez által némelly, mellőzhetlenségök tudatában elbizott egyének macacságának egyszerre véget vetni. A' közönség már jóformán unni kezdi ezen önkénykedést az egyik, és semmit nem tévst a' másik részről 's jogosan követeli — ha mindjárt csak hat rézgarast fizet is — hogy ne paczkázzanak türelmével; 's minden esetre jobb és tanácsosabb, méltányos kívánatinak eleget tenni, mint valami kedvetlen fordulópontot bevárni, mellynek következményei aztán nem a' közönséget fogják terhelni, hanem azt, ki e' jeleneteket daczosan — provocálta!

— Horváth Antal, oklevés orvos urat majdnem valamennyi hazai hírlapjaink dicsérve említették azon kitűnő ügyességeért, mellyet a' májfolt, vakköröm, lábfagyás, szepő, bibircsek, de különösen a' tyukszemek kiirtásánál tanusit — 's e' dicséretet mi is örömezt viszhangoztatjuk, mint szemtanuk tapasztalván, mikép nevezett orvos ur az annyira alkalmatlan tyukszemeket, bár tucatszámra is lepjék el a' lábujjakat, miden fájdalom nélkül alig nyolcz nap lefolyta alatt tökéletesen kirtja. A' bajuktól megmenekültek, kikhez Budapestnek igen sok főrangu személyei is tartoznak, Horváth urban „jóltevőjök”-et tisztelik 's ügyes mesterségeért hálás köszönetet szavazva, őt e' bajban szenvedő közönség figyelmébe legmelegebben ajánlják. Lakása: zöldfa-utca, 264. szám alatti házban.

— Mielőtt bővebben szólhatnánk róla, előre figyelmeztetjük a' t. közönséget Bruck Mórictz, pápai gyárnok urnak az iparműkiállításra küldött igen jeles honi szivaraira. Különösen kiemelendő e' derék gyárnok azon áldozata is, hogy mindaddig, míg eldelhető száraz szivart nem adhatott, gyárát meg nem nyitá 's rendeléseket el nem fogadott; azonfelül pedig a' borítékokat költséges metszetekkel (jobb honfiaink arczképeivel) diszesítve, a' honi művészeket is elősegíté. A' kik hozzá értenek (mi nem vagyunk dohányozók) 's a' gyárnok ur által nekünk is küldött szivarokból egypárt megkóstolának, egy értelemmel azok jeleségét dicsérik 's így mivel azok igen olcsók is, bizvást ajánlhatjuk őket a' szivarozó közönségnek.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

[5. szám. — Aug. 1. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

DARUVÁR, júliusban. Adjon Isten sok jó napot szerkesztő uramnak! Hát csak azt akartam kérdezni, hogyan forog a világ kereke Pesten? Nálunk legalább ahogy sem forog. Az eszélyes „ildomosok” (kik a’ hegyet is völgynek nézik) megköték azt a’ tepsedés nehéz lánczaival, félvén, hogy nagyon sebesen találának le- vagy inkább felrohanni. Méltóztassanak a’ daruvári vizekben megfürödni; a’ homályos szemekre igen jó hatású. Lássa, tisztelt principalis uram, mióta utolszor volt szerencsém vigyázni (bizony jó rég ehetett, mert még s o h a s e m láttuk egymást) sok országot látogot járám, de sokat is tapasztaltam. Ha úgy tetszik, elmondom. A’ sztárai (Baranya m.) révnél átkelvén a’ Dráván, az első tárgya, mi a’ tulparton (Verőczem.) szemembe tűnt, vesztőla volt. Ezelőtt statariuma levén a’ megyének, m i n d e n helység határában egy illy rémoszlopot emeltetett, melyre ugyan egy betű sincs vésvé, a’ népnek mégis nevelési kézikönyvül volt szárvá; de a’ nép buta és zsivány maradt, mint volt. Építetek akasztófákat és azonnal terem elég — fáravaló, ha mindjárt nem is ott kezditek, hol kellene. Minden falunál vámot kellett fizetnünk; tehát erre szűz vállu ember ne járjon. Itt t. i. a’ helységek kerítéssel körülfogvák és vesszőből font kapujok van. Az ezt kinyitó gyermek ajándékot kér, vagy inkább követel. A’ baranyai helységeket a’ Dráva mentében külsőleg is nyomorúknak nevezhetni ugyan, de minél beljebb haladtunk Slavóniába, annál inkább kisebbedtek az ablakok és gyűrűltek a’ kémények. Majd mindenütt a’ restség-’s ennek testvérével, a’ nyomorral találkozunk. A’ rácz paraszt, még a’ vagyonosabb is, nyomorultan él. A’ táj maga komor és vadon. Az egész, elhagyott legelőnek tetszik, mit kényekedve szerint beharagol a’ marha, ha itt-ott néhány hold b e k e r i t e t t silány törökbuza és még silányabb gabona arra nem emlékeztetne, hogy emberkéz miveli. A’ regényes (!) nevű Szopján háltunk meg. A’ helység neve alkalmasint arról veszi eredetét, hogy az utas, ha eleséget nem hoz magával, ujját szophatja. A’ korcsmáros, úgy látszik, a’ mérsékleti egylet tagja’s ebbeli buzgósgát vendégeire is kiterjeszti. Azért nem ad nekik egyebet vörös bornak gúnyolt eczetnél. Ételről szó sincs. ’S illy vendéglátást tapasztaltunk egész utunk folytatán. Szerfelett nagy lehet ezen országban a’ vendégzeretelt, mert, mint magok a’ korcsmárosok mondják, uri vendég náluk fehér holló. Másnap vidorabb tájkepek vonultak el előttünk. Utunk a’ Dráva lapályos környezetéből lassanként kiemelkedve, kellemes domsorozaton vitt keresztül, itt-ott regényes völgyekre nyílván meg a’ kilátás. A’ végtelenig nyúló Fekete hegy soknemű lánczolatához minden lépés közelebb hozott. Az Alpesek ezen véglánczain számos ősrömek láthatók, és tudomra mégis nem találkozott senki, ki ezen fáradságos — mert csak gyalog lehetne megjárni — utat megtette és ránk nézve is bizonyosan érdekes tapasztalásait a’ világgal közölte volna. Ugyan e’ hegyekben egy falu van, melybe csak gyalogósvény, de kocsi-út nem vezet. Minden év néhány követ leemel a’ romokról, minden év egy mondat rabol el a’ nép emlékezetéből, míg végre minden elenyészik. Pedig léteznek művelt nemzetek, melyek mindezt drága kincs gyanánt őrzének. Furesa ellentétül szolgált látnom ezen tunya népnél, miként távol a’ falutól, néha a’ legvadonabb helyen vagy őserdőben gyümölcsfákat olt és nevel. Számosakat láttunk az út mellett. Tudjuk, hogy Tótországban kitünő a’ gyümölcstenyésztés. Egy éjszakamerikai jelenetnek is levék tanuja. Egy eze telep alapítása volt, közepén a’ rengeteg erdőnek, magas hegyoldalban. Vesszőből font félíg kész házak, ideiglenes kunyhók, rögtönzött írtásfölkék ’stb. különös egésznek képezének. Ugyan e’ helyen két évvel ezelőtt felső magyarországi tótok telepedtek meg; de mielőtt helyre vergődhetek volna, a’ pusztító hideglelés folytán egytől egyik m i n d k i h a l t. A’ tetőnélküli faházak ’s roskadozó kunyhók darab ideig gazda nélkül romladoztak; a’ félíg művelt földet újra gyom és gaz verte fel, — míg ismét találkozott egy kis karaván, mely e’ balsorsu helyen tanyát ütött, a’ megkezdett munkát folytatván. Miután pedig ezek elődeiknél kevesebb számmal vannak, a’ pusztulásnak még sok helyütt szabad tér nyílik, emlékeztető azon szerencsétlen catastropha. — B á s z t á j á n ebédeltünk. Két, három esztendőös csibén rágódtunk, — bort magunkkal hoztunk. Midőn éppen azon tünődénk (szomorú tekintetünk a’ két tyúkon függött és a’ savanyu ugorkán, mely nem volt savanyu) van-e igazán étvágyunk, — megzendült ajtónk előtt egy l e k e s c s á r d á s, eljávászva cigányok által, kik szinte Daruvárra ügykeztek. A’ tünődésnek vége szakadt; a’ legnagyobb farkas-étvágy egyszerre beállt ’s a’ legconservativebb vén kakast is a’ száraz csontig devalváltuk volna. — Innét másfél óra alatt Daruvárra értünk. E’ táj egyike a’ legregényesebbeknek. Utunk magas hegyeken vonulván keresztül, láthatárunk a’ végtelenben veszett el. Horváthország ’s a’ határörvidék kétes homályban tűnt fel, míg távolról tán Stajer magas hegyei kékelték; másfelől a’ szeretett hon bércein csüggték szemünk. A’ magas bükkerdőkkel sűrűn elrejtett Fekete hegysorozat közt jártunk, melyeken néhol egy rom fehérlett. Az, melyet itt közel láttunk, T ö r ö k v á r n a k nevezetetik Daruvár (Pozsega m.) magában igénytelen mezőváros, ellenben az urasági kastély, helyzete és nagyszerűsége tekintetéből, fősídsé e’ helynek. E’ mellett nagy terjedelmű ’s igen költéses vadaskert vonul el, majdnem új falzattal övezve, melynek tetején különös számításnál fogva, törött üvegdarabok vannak felállítva, az átmászni vágyók elrettentésére. A’ kert lakói őzek, dámvadak ’s egy szarvaspár. Utóbbi olly szelid, hogy a’ fürdővendégek szívesen meglátogatják ’s holmi csemegékkel kedveskednek neki. Az utcán magas faoszlopon m a g y a r és rácz nyelven a’ hely neve van írva. — A’ fürdőházak — ámbár egyike még új — ó izlésiek és kisszerűek. Örvendetesen leptek meg az ajtók feletti e g y e d ü l i m a g y a r felirások, mint: „Kutló, János-, Antal-, közönséges-, társasági-fürdő” ’stb. E’ tekintetben tán némelly magyar fővárosi közhelyeket is megsejgyenít. A’ társasági fürdőben, hol magasb rangnak is megfordultak, nők és férfiak vegyest fürdenek, mi igen mulatságos lehet, sőt democraticus institutio; én mégis e’ tekintetben olly elfoglalt

vagyok, hogy semmikép sem helyeselhetem. Jó oldala a' fürdői intézkedésnek, hogy az ingyen- és két krajczáros fürdőtől kezdve egész 20 p. krajczárosig többféle áru fürdők találhatnák. Ellenben rossz oldala, hogy a' közfürdőkön kívül csak 7 cabinet van, 's ezek is minden csin-nélküliek. Parkot igen szépet lehetne alkotni; de az eddigi két három fasor ezen nevezet nem igényelheti. A' viz kristálytisza, iz, szín és szag nélkül és vasrészeket hord, forrón buzogva fel a' föld gyomrából több helyen, különösen a' teremalaku „kuffő”ben. Kíváncos lenne, hogy a' közel helyből hideg víz vezetnék a' fürdőkhöz, mert a' meleg víz mérséklete oly aránytalan, hogy azt sokszor hidegell kellene vegyíteni. Ha a' tisztelt földesuraság annyit költött volna e' fürdőre a' szenvedő emberiség és saját java tekintetéből, mint őzei- és dämvadjaíra, Daruvár a' legnevesebb fürdők közé lenne sorozandó. A' fürdői élet, úgy látszik, igen csendes és elvonult. A' számos (részint magyar) szép hölgyek közül csak ritkán láthatni néhányat a' sétányon. Kis színház is van, melyben német hanswurstok Nestroy „Rongyos”-át adák Mondják, nagyon rongyos comédia volt. Végül egy jó tanácsos szolgálók. Ha illyes helyen, körülményeinél fogva, csak igen kevés időt tölthet a' szíves olvasó, járja körül a' látni valókat két óra alatt. Négy szem mindenesetre többet lát, mint kettő. Legalább én így tevék, jóllehet, tudtom nélkül. Találkoztam t. i. egy „ismeretlen egyéniséggel”, ki felhatalmazásom nélkül képviselőm lenni, azaz, képmet viselni 's helyettem a' vendéglőben két ebédet 's egy vacsorát, mint hallom, igen jó étvágygyal elkölteni méltóztatott. Fizetésre kerülvén a' dolog, az én „kétalakú” (Doppelgänger) bajtársam arszlánszerűséggel jegyzé meg a' pinczér előtt, hogy ő a' 6-ik szám alatti passengerok egyike. Történetesen a' 6-ik szám alatt én valék szállva utitársammal, 's az iparlovag — nem tudom, mi jognál fogva — bátorkodott hozzám hasonlítani. Kissé csudálkoztam, midőn a' pinczérről számot vetvén, nekem, a' szobán felül, két ebédet 's egy vacsorát rótt fel, melyből — hivatalos levén — egy batka árut sem ettem meg. Hiába, ha az ember sok országot, világot jár, sokat is tapasztal. Isten önnel a' viszontlátásig!

Zöld Sándor.

SZOMBATHELY, jul. 15-én. Már feléve mult, hogy az iparvédelk körében e' vidéken egy részről minden intézkedés megszűnt, más részről sajnosan kellett tapasztalni a' tagok és kereskedők az iparvédelk iránti részvétlenségét, mely nem annyira a' rossz akarat, mint a' „honi kelmék” hiányának tulajdonítható; de annál örvedetesebb volt minden melegkeblű polgár előtt az iparműtári ügynök Bárány F. urnak megjelenése, ki az iparvédelknek nemcsak új életet adott, hanem a' szalmatüzű lelkesedést képes leend párosítani férfias kitarással. Fáradhatlan szorgalma és ügyessége által Szombathelyen, Kőszegen és Kőrmenden fiókraktárt állított fel — 's mind a' mellett, hogy megynékben oly nagy a' privát érdekek foglalkozó provincialis szellem: mégis lesznek sokan, kik előtt a' becsületzó nem gyermekejének, kikben a' kötelesség teljesítésének szent érzete megtestesült, és azok bizonyosan fáradozásának sikerét tetteleg elősegíteni fogják. Folyó hó 1-én e' vidéken valóságos orkán dühöngött, millyenre legkorosabb embereink sem emlékeznek; falakat, házfedelet szétbontott; legnagyobb fákat gyökerestől kiszakított; kertekben és több helyeken ezen felül a' jég is tetemes károkat tön; — különösen sajnálatra méltó egy szegény kőmíves, ki naponként reggel 6 óráig magának házat építeni törekedett, 6 óra után pedig szegődött munkájához sietett: nagy szorgalma által a' házfedelet fele cseréppel be volt már rakva, a' kegyetlen vihar azonban a' házfedelet falaival együtt ledöntötte és így hosszú évek során szerzett csekély vagyonát néhány percz alatt tönkre silányította. Illy alkalommal a' városnak kellene segédkezet nyújtani és mindazoknak, kiknek különben is kötelességök a' szorgalmat jutalmazni, a' szenvedést pedig enyhíteni; de épen nem csuda, ha az emberiségről megfejelkeznek a' falak közt felnevekedett keblek, midőn dúsgazdag fejek, hatalmánál fogva, megtiltja egy növedéskintezetnek, szegény tanuló ifjakat tartani. A' városi tanács a' már nyolcz év óta gyakorlott utczai dohányzást minden ok nélkül eltiltotta, épen csak pipás nemes embereink és arszlánaink nagy bosszantására, mert pajtkában és istállókban még szabad dohányozni; bizony furcsa kis politia!... Az új fürdőházi társulat megalakult azon oknál fogva, mivel a' régi fürdőházat az igazgató ur izraelitáknak bérelte ki, nem tekintvén azon közönséget, melynek kedvéért azt az illető birtokos építette; én is tagja lettem ezen társulatnak leginkább azért, hogy az új fürdőháznál hideg és csepp-fürdő is legyen, mi a' régínél hiányzott, és mit a' gyűlésben előadni szándékoztam; de mivel sem én, sem más társaim arra meghíva nem voltunk, nem csekély ok, hogy a' részvények száma nem szaporodik; egyébiránt jó sikert kívánok. Nálunk a' közszellem, melyből minden jobbítási terv 's intézkedés veszi eredményét, sokat veszt erélyéből; így különösen olvasó egyesületünk nem felel meg hivatásának, mit eléggé tanusít azon körülmény, hogy egy-két regény-könyvön kívül semmi könyvtárunk nincs; az olvasószoba oly kicsiny, hogy abba még kis pamflogot sem tehetünk, pedig a' tagok száma 130; — a' német párt, egyesületi végzésünk ellenére is, a' „Pester Zeitung”-ot külön hozatja: még több hasonló körülmények következtében remélhető, hogy jövő évben „nemzeti kör” fog alakulni. Dobfy.

VÁCZ, julius 27. A' város már a' gőzhajózás által is sokat nyert, 's mennyivel többet a' vaspálya megnyitása által. A' sok vidéki csak úgy rajzik az utczákon, azt hinnők, hogy mindig vásár van. A' tegnapi nap szép levén, a' d. u. 3 órai vonalon tömerdek pesti ember sietett Vácra, kik egész héti fáradságaikat e' kicsinyke kirándulásban akarták tán kipihenni. Az égettek javára a' Curia vendéglőben 4 óraker unio adatott, melyben Morelly hangáskzara működött, estve pedig bál volt. Dicsérni kell a' gőzkocsi-kalauzok azon buzgalmát, mellyel ezen multságokat a' nyomtatott hirdetések által az utazó közönségnek tudtára adni iparkodtak. Magam is akarván a' káro

sultak számára adakozni, egy szemüveges hóri horgas ismerőssel felmentem az ujonan 's csinosan díszített terembe, és igen álmélkodtam, midőn a' jó czélra jövedelmezendő mulatságban, melyben nagy közönséget véltem találhatni, a' h a u t e v o l é e közül egy bájtjeljes virágzó r ó z s á v a l büszkélkedhető lelkes családon kívül senkit sem láttam. Ez olly tett volt, melyért a' vácziai méltán pirulhatnak. Okát tudakolám ez elmaradásnak, 's csak hamar értésemre esett, hogy a' lövészegegyesület augusztus 9-ik és 10-én mulatságot ad, melyre a' hölgyek kijátszandó kézi műcikkeket adandnak, férfiak pedig i n g y e n fognak mulatni, 's hogy így, miután néhány nap mulva csaknem i n g y e n multság lesz, resteltek bementi díjt f i z e t n i. Ez túlzott zsugoriság! 's reunióban 64, a' bálban tán 100 személy volt, többnyire pesti, 's így a' tiszta jövedelem, mely az égettek számára lett volna fordítandó — s e m m i. Csak erről akartam a' közönséget értesíteni, azon forró ohajtás kijelentésével: vajha más helyeken a' hasonló jó czélokra rendezendő multságokat nagyobb részvétellel pártolnák!

V a l a k i.

N y i l a t k o z a t. Mint színész, nem vagyok barátja a' hirlapi igazolásoknak; mert azt hiszem: színésznek világa a' színpad. 'S ezért, támadtassék meg bár ki által művészi tehetségem, hallgatók. De mint színész sem szüntem meg polgár lenni; 's e' téren valamint más jogát tiszteltem, úgy a' magamét is mások által tiszteltetni kívánom. 'S épen ezért a' midőn szóval és írásban nemcsak művészi, de vérelemnél is becsesb polgári becsületemet sértő azon méltatlan váddal illettetem, mintha a' színi czédulán hirdetett rekedtségem csak a' közönség kijátszására számított költemény lett volna, a' jogosság érzete 's enmagam és a' t. közönség iránti köteleesség parancsolják, hogy ezen rajtam elkövetett, mindenesetre tisztátlan forrásból keletkezett méltatlanságot alacsony rágalomnak nyilvánítva, eredetére visszatartsam, 's mindent, ki ebben kételkednék, különösen a' t. cz. hirlapszerkesztő urakat tisztelettel megkérem, hogy a' midőn egy védtelen nő becsületén közönség előtt ejtett sérelem forog kérdésben, ne tartsák részokról nagy áldozatnak: rendes orvosom t. prof. Sauer úrtól hitelesen megtudni: valóban beteg voltam-e, 's birtam-e elég testi erővel szerepeimnek akármellyikét is előadni? *) 's mégis nem én magam sürgettem-e minduntalan engedelmet a' fölléphetésre, mit, ismerve gyöngeségemet, 's féltve egészségem végromlását, mindannyiszor megtagadott. — Ennyi igazságot megtámadóimtól igénylenem, kivált honomban, talán nem túlzott követelés; de azért, hogy adatul szolgáljon, mennyire van polgári becsületünk biztosítva, mindenesetre szükséges. Költ Pesten július 24-én 1846.

S c h o d e l n é.

NYILT LEVEL. P e r ö c s é n y (Hont megyében) jul. 24d. T. szerkesztő ur! Huzamos idő óta t. Horváth József, mint hont-megyei főmérnök ural, van szerencsém t. uraságod lapjait, az 'Életképek'-et hordatni, úgy hogy azok egyik félévben az említett urnak, a' másikkban pedig alólírtak szoktak tulajdonul maradni. — Junius utoljáig a' lappal teljesen meg valánk elégedve, de jelen félévben, melyben t. i. a z n e m Horváth József uré (kinek nevére czimezve van), hanem a z e n y i m: kissé neheztem a' dolgot, hogy nem olly alakban, nem olly csinnal küldetik hozzánk; neheztelek, mint e' félévi tulajdonos, hogy olly kíméletlenül gyuratik tek. Horváth József ur 'Hetilap'-ja szűk borítékába. Meg nem foghatom, miért nem lehet azt most is a' szokott k ü l ö n takarékban küldeni? A' lapnak minden sorai, ha divat vagy más kép jön vele, egész a' boszontásig összetörvén, — ez merő botrány! hiszen most is annyit fizeténk érte, mint más alkalommal. Szóval, kérem t. szerkesztő urat egész szerénységgel — ha kívánja, hogy Hontban, különben tartalmára nézve kielégítő derék lapját még továbbra is olly édesen karoljuk — legyen szives azt Peröcsénybe külön takaró papírba, szokott mód szerint, ezentul küldeni; úgy én és családom örömmel veendjük 's olvassuk azt. Egyébiránt maradok t. szerkesztő urnak alázatos szolgálja K ö r n y e i I m r e m. k. peröcsényi lelkész. **)

*) Nem szükség; — ugyis elhiszük!

Szerk.

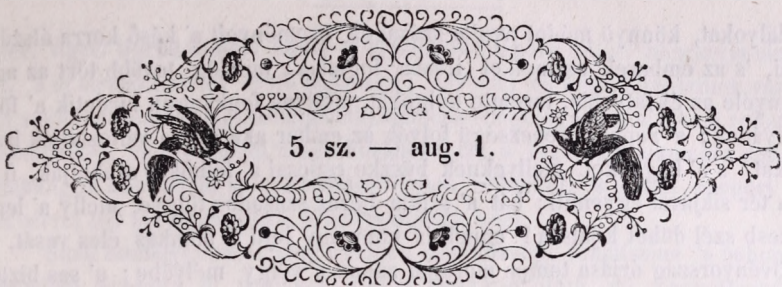
**) Tek. H o r v á t h József ur előfizetőink közé besorozva nem lévén, példánya hihetőleg azon tiszteleti példányok egyike, miket nekünk borítékaltalanul kell bizonyos számban a' főpostahivatalhoz küldeni 's mikkel azután az illető hivataloknál a' boríték-nyomatási költségk i m é l é s végett illy k i m é l e t l e n ü l szoktak banni: természetesen csupán azért, hogy háladatosságból előfizetőinket elkedvetlenítsék 's lapjainktól elriasszák. — Mi szivesen adjuk meg az ígért tiszteleti példányokat, de viszont jogunk van követelni, hogy azokkal senki se éljen vissza rovásunkra, 's legyenek az illető manipuláns urak olly méltányosak meggondolni, hogy ha előfizetőink száma csökken: akkor az aerarium és az ő jövedelmök is csökken, de leginkább érezzük ezt mi, szegény s z e r k e s z t ő k, kiknek legbecsületesebb törekvéseik az előfizetők igényeinek teljesítése körül illy vizsázás és helytelen kezelés által meghusiatnak. — Egyébiránt meg fogjuk kérni a' budai főposta-hivatalt, hogy e' visszaélést, akárhol történt, megszüntetni és tisztelt lelkész ur igazságos kérelmét tekintetbe venni sziveskedjék.

S z e r k.

Műmelléklet. A c z é l r a metszett legújabb párizsi d i v a t k é p.

Horváth István arczképét, melyet épen most készített el jeles B a r a b á s u n k, az 'Életképek' 7d. számához melléklendjük.

 Az 'Életképek'-ből még teljes számu példányok kaphatók.

A Z E M B E R.

Midőn az Isten mindenható kezeivel e' földgömböt alkotá, 's ezt olly csodaszépen, olly remekül rendezé el: még egy nagy üreget láta a' minden-ség roppant terében, hogy ez Istenkezelte alkotványban nincsen lény, melly-nek szivéből a' hódolat lángja szárnyalna magas trónja felé; 's teremté az embert, az isteni bölcsesség e' tagadhatatlan hirnökét; 's szende tetszéssel illeszté homlokára a' tökélyek gyönyörű bimbófüzérét, hogy fejledezne gyengéd ápolás által remekvirágokká; hogy áraszsza el ébresztő illatával lakának végtelen téreit!

Illy remekművet elég méltánytalanok valának némelly bölcsek az állatok sorozatába lökni! igaz ugyan, hogy testi tökélyek tekintetében az ember nemcsak hogy párhuzamba nem állíttathatik némelly állatokkal, de sokkal mélyebben áll; ki mérközik meg a' sasszem élével? ki a' dühöngő orosz-lány rémitő erejével? ... Ám ezek egyes tökélyek, 's ezeket is olly gondosan egybefűzve mint az emberben, semmi egyéb lényben nem találjuk fel. Azonban sokkal magasbra ragadja az embert az ész, ez isteni szikra, e' leg-nemesb, soha elég kegyelettel nem viszonzható ajándoka az égnek; az ész-ben rejlik a' tökéletesbülés örökifju kincse, melly dönthetlen választó fal ember és állat között; a' szorgos méh évezredek előtt is olly tökélylyel rendezé szerény lakát, mint most; míg ellenben a' magasröptű elme az embert naponként szédelgőbb polczra emeli minden egyéb teremtetett lények fölé...

Az ember ifjontá látá, mikép csak külső jelek által sorsosival olly nehéz közölni gondolatit, 's hogy olly felette édes, keble bú- 's örömráit hű társfe-lével megosztani; elméje megsugá érzelmei tengerét szavakba önteni, 's lön a' nyelv; azonban a' szavak a' tavasz fuvalmaként elhangzának a' légben, pedig mi hatalmas ösztön izgatja bensönket, nevünket, jó tetteinket unokáink hosszú sorával tudatni, hogy áldják őseiket hamvaikban is; itt is leküzdé az ész az

akadályokat, könnyű módot nyújt a századok eseményeit a' késő korra átszállítani, 's az emberek eszméiket írásba foglalák; mindég tovább tört az agy villanyéle az éj fátyolán, teremte dolgokat, melyek fenhangon hirdetik a' föld királyának; a' roppant sebességű folyók az ember akaratjára változtatják irányokat, 's a' hegyeket, melyeknek büszke csúcsai a' felhőket csókolják, ő a' róna tér síkjával egyenliti; hát a' szikla-bércz százados tölgye, mely a' legvésezb szél dühét kijátsza? ennek is könnyen lejt a' munkás éles vasát, 's a' növényország óriása tompa morajjal zuhan a' völgy mélyébe; a' sas biztos öntudattal irányozza röptét a' nap felé, de a' vadász észvezérelte keze lábaihoz teríti a' madarak hősét; az oroszlány, Afrika sivatag pusztáinak e' rettenetes lakója, rablánczra fűzve simul az ember lábaihoz, . . . ennyire magasztal fel bennünket agyunk világa.

De az ész legszebb, legfényesb oldala azon üdvöt sugárzó kötelék, mely őt teremőjéhez fűzi; nemcsak ösztönt önte ő legdicsőbb teremtménye kebelébe, hanem törvényt is szabott elibe; egyszersmind szabad akaratral ruházá őt fel, hogy az ész szövétneke világítson harczos pályáján, 's az ember, e' végtelen kegyelem által felindulva, térdre omol Isten zsámolya előtt, lelke hálaérzelemmé olvad, magas szárnyaltában Isten képe leng előtte, míg az állat ösztönszerűleg teng, nem tudva, mi hatalmas kéz alkotá azt. Az embernek Istenhez viszonyát tanúsítja azon érzelm is, melyet mellében az egész természet költ fel; midőn a' nyiló tavasz tündérkertté bűvöli az egész természetet; midőn a' hasadó hajnal éji lakából felidézi a' fenséges napot: szent áhitat buzog keblünkben, 's mindenben csak Isten végtelen jósága ragyog előttünk; ime az ember fensége az állatok fölött!

Szép az ember, mint látók, a' földtekén, mint ragyogó gyémánt válik ki a' teremtmények myriadjai közül; ám hogy rendeltetése magas fokát elérje, czélszerű nevelésre, okos ápolásra szorul; mennél szelidebb 's finomabb a' növény, annál gondosb kertészre szorul; és noha sokkal lassabban fejlődik az ember bár mely állatnál, valjon nem szívesen ápolgatjuk-e a' gyöngéded rózsabimbót, mely kifejlődve a' legszebb virágot nyújtja? valjon ezen kölcsönös bibelődés nem lánczolja-e össze sziveinket a' szeretet örökifju virágszalagával? szülő 's gyermek, tanító 's tanuló közt legédénibb viszony fogamzik, mely őket nagyobb 's nagyobb tökélybe helyezi.

Fájdalom! e' tekintetben is elágaztak az írók. Voltak, kik tán a' görögök költői képeitől elvakitva, vagy a' regényesség ábrándjaitól felhevülve, egy idyll-világba helyezvén magokat: csak a' természet ölébe helyezett embert vélték valódi boldognak, nem tekintve, hogy balga állításaikkal feldulák az emberiség czélját; azért teremte-e Mindenhatónk az embert, hogy erdők rengetegeiben tévelyegjen szülő- 's baráttól elkülönözve? nem szünteleni tökéletesbülés-e irányunk, melyet még ama fényhazában is folytatnunk kell?

Millyen a' magára hagyatott ember, szomorú például szolgál a' vadak. Az ifju lángheve minden akadály nélkül csillapítja indulatrohama részeit, aljas ingereivel az állatok alá süllyed, mert midőn az oroszlány oroszlánynak

kitér, tigris tigris kimél: addig a' sivatagok embere kéjjel bonczolja társfelét, 's eldarabolt testét étkül használja; Arracan és Pegu öserdeinek vad lakói szüntelen embervért szomjaznak; Malacca rengetegeiben a' fákról rohannak testvéreikre, vad örömmel ütnek husából tort; a' foglyokat lakomára szánják; rémhangok közt adják ki e' szerencsétlenek lelkeiket, 's a' vad csoport embervérrel telt serlegeket ürit örömrivalgások közt.

Sűrű homályt von az emberiségre zsarnokság, fanatizmus 's babona is. Borzalom árasztja el valónkat, midőn meggondoljuk, mi kegyetlenséggel avatják Orinoco szomszédai közvitézeiket tisztékké; sanyaru böjt 's iszonyu ostorcsapások csak előkészületei az igtatásnak; ezután lefektetik a' martyrt, 's egy mérges hangyasereggel földik ruhafosztotta testét, alatta pedig fojtó szerekből tüzet élesztenek, mellynek lángja csaknem felemészté testét; és e' kintengerben a' legparányibb 'jaj' sikoltás, sőt legcsekélyebb kifejezése a' fájdalomnak a' nép csak vérrel oltható dühét vonná fejére.

Felsajog az érzékeny kebel, ha az ártatlanok hosszú sorát rabszijra fűzve áruczikká lenni szemléli, 's a' hajó valamelly odujába szorítva éh 's szomj közt, tiszta lég hiányában hullani látjuk, miként az életvesztette fa sárga leveleit! a' szerencsétlen hollakat a' tenger sirja nyeli el, és nincsen senki, ki szánakozó tekintettel fordulna a' kiszenvedett felé, ki sajón-okozta könnyűvel szentelné meg az összezsapott sirt!

Az indok fanaticus fakirja tüzhalmazt gyűjt, a' láng fölé lábbal akasztja fel magát, 's erőtetett lóbálással hasítja agyával a' tűz lángjait, sőt e' lebbenés közben megragadja a' közelfekvő fahasábot, hogy nagyobb tűz nevelje kínait. Colemur lakosa hátgerinczéjébe vert két vaskapocs által függeszti fel magát, 's orsóként penderített testét a' léghen; e' közben karddal hadarász bátorsága jeleül, hisz egy jajszó a' legalsóbb osztályba taszítaná őt; mások roppant nehézségű lánczczal bilincselik le magokat egész éltökre; némellyeket az ábránd olly messze ragad, hogy elevenen temtetetik el magokat; 's ezt mind önkényt, mert ábránd 's babona sötét fátyolt vontak szemök elébe...

Társas élet, czélszerű nevelés képzi tehát az embert azzá, mivé lennie kell. A' természet fia csak szikla odúival barátkozik; lelke tompa minden nagy 's fenséges iránt; mi más iránya a' társas embernek! szükségeit, mellyeket önmaga kielégíteni nem képes, a' szeretett baráti kéz pótolja; azon gyengédség, azon őszinte szív, melly barátot baráthoz csatol, édeni kertté varázsolja már e' földi életet; biztosság lengi őt körül; ez serkenti a' műveltség pályájára; lelke új dolgokat teremt, 's édtelt öntudattal tekint unokái szép koszorujára, mert szíve sugja, miszerint az utókor az ő érdemeit maradékaiban is szent ereklyeként tisztelendi; társai hálaérzete babérfüzért illeszt dicső halántékaira; szemöbleikből az elismerés lángja lövell, a' koszoruzott férfiú még magasb törekvés által viszonozza sorsosi hálaárjait, ereje minden cseppjeit Istenének, nemzetének áldozza. Vajha a' műveltség jótékony sugárai törnének át a' föld végéig!*)

*) Mi csak úgy történhetik, ha a' műveltebb nemzetek segéd-kezet nyújtandnak az el-

Vajha az emberek tarka vegyülete egyaránt emelkednék ki az állatiség salakjából; 's ha az Eszkimo tompa agya nem is aratna babért, felelne meg dicső nevének, dicsőbb céljának!!!

Fuchs Tamás.

BÚS NAPOK.

I.

Gyászos vagy 's szomorú emléke az ősi időnek!

Vörösmarty.

Mintán az Árpádcsalád végutódai a' külföldi hatalmak által ápoltt pártoskodás véres áldozatává lőnek: visszaesett e' nemzetre a' szabad királyválasztási jog, 's az ebből keletkezett pártszakadások tevék e' pár évtizedet (1300—20) a' belzajlongások rémitő alaku korszakává. Omode nádor, e' borzasztó jellemű férfiú, kinek hatalmas karjai királyokat emelének trónra, 's királyokat buktatának meg, nem lelt embert egész Magyarhonban, kit büszkesége maga felébe engedett volna emelni; 's önérdeke is azt hozta magával, hogy a' gyermekes külföldi Károlyt tegye színleges királylyá, kinek trónon ülte alatt ő szabadon működhessek egész honban önhaszon-vezérelte tervei kivitelén. De fellépett Péterfi, vagy közönséges néven Csák Máté, a' nemzeti szabadságért sértett oroszlányi böszültséggel dühöngő, 's a' pártokra szakadt honban összezavartattak minden viszonyok, melyek honfit honfihoz, rokont rokonhoz és barátot baráthoz szorosabban csatolnak, 's mint Kisfaludy Károly e' korról írta:

„A' természet feloldá kapcsait,

Atyák ellen zudultak gyermekek!”

Itt a' többieket mellőzve, kiválólag a' Rikolfyokról szolandunk.

R i k o l f, az elhunyt hatalmas főnemes, két kora özvegységre jutott hölgyet; 's négy katonásan nevelt fiut hagyott maga után. *) Rikolf, János és Imre számos gyermekkel megáldott családapák voltak; de Kakas, kalandhajhász csapongásai következtében, hollig magtalan maradott. E' könnyelmű ifju vitéz oda hagyá atyjáról maradt birtokát, hogy kalandozásai közepette a' szó teljes értelmében szerencse-vadászi czímet érdemeljen, 's csak lovagkalandjaiból kifáradva tért ő néha meg az ősi fészekbe, ideiglenesen pihenendő, míg lázongó szenvedélye ismét új viszonyok szövésére nem készíti.

Meglehetős egyességekben éltek a' forrongó pártok közt majdnem egészen semleges viseletű testvérek; de Kakas, e' szilajkodó kalandor, az egész családot ellenséges viszonyokba bonyolítja az Arnolf híres családdal, és

nyomottaknak; minek valahára hazánkban is ismét jelei mutatkoznak: moldvai rokonaink körül.

*) Codex Diplomaticus Georg Fejér Tom. VIII. Volum. I. 485. lap.

történtek erőszakos várostromok 's öldöklések a' meghasonlott családok közt, míg végre Kakas, Arnolf ártatlan fiát Frigyet, a' rég vadászott vetélytársat, saját kezével gyilkolá meg.

Imre maga adta fel gyilkos testvérét, 's Kakas rablánczokon viteték István szász főbíró ítélőszéke elébe, égbekiálló bűnéért lakolandó. De e' bíró a' Károlypárt embere volt 's az egész hatalmas Rikolfy-családot önpártjához akarván csatolni, valamennyi Rikolfyra olly büntetést vetett, melyet nem teljesíthetének a' Károlyt pártfogoló római szék iránti hódolat nélkül.

A' szigorú ítélet szerint Kakasnak minden testvéreivel 's még azon kívül száz rokon- és szolgától kísérve ünnepélyesen bocsánatot kelle kérnie Arnolftól; Lank kalandornak pedig — ez volt Kakas kicsapongásainak bűntársa — Rómába kellett bűnbocsánatnyerés végett negyed magával vándorolni; Kakasnak az általa meggyilkolt Frigyes haláláért 200 márkapénzt fizetni, hat zárdát állítani, 's négyezer engesztelő misét szolgáltatni *) 'sa't. Dénes, Rikolfy Imre várkapitánya, azonnal elleneszegült az ítéletnek, hol egy bűnös miatt egész család van büntetve, 's megvívé urának a' törvénytelen eljárás eredményét.

Ezen ítélet nem annyira az Arnolf-család megnyugtására volt kimondva — hisz az Arnolf-család Csák Máté részén volt — mint inkább azért, hogy ennek szigorúsága kényszerítse a' Rikolfyakat Károlyhoz szegődni, mely esetre a' büntetés elengedése önként értetődék.

A' pártfelekezetes törvényszék ítélete által Imre az egész családot meggyalázva látván, elfordult a' fondorkodók seregétől és hosszas semlegessége álmából felszenderülve, határozottan Csák Mátéhoz csatlakozott, 's megvétel a' Károlypárti törvényszéknek ellene méltatlanul hozott ítéletét.

Kakas ellenben az öt törvényszék elibe hurczolni merészelő testvér iránt kérlelhetlen boszúra gerjedt, mellynek szabad kitörhetése végett aláveté magát az ítéletnek, 's rögtön Károly pártjához szegődött, csak hogy boszuját nagyobb szerűen vihesse ki, 's boszura lázadt gerjedelmét testvéri vérontásával csilapithassa. A' vezeklés sulyátóli rettegés megfélemlített testvéreit is Károlypárthoz szegődteté, csak Imre nem tudott megrettenni, 's azt fogadá, hogy a' birtokában levő T o b o l és S á r o s várakat Csák Máté számára védelmezendi, ki a' nemzetiebb párttal a' szabadon választott Venczel cseh királyt szándékozik a' magyar trónra emelni.

A' szilaj vérű Kakas, égő boszuvágyától ragadtatva, annyira felingerlé Károlyt, hogy ez a' következő évben minden seregét a' szépeességi várak ostromlására vezeté, 's első kísérletül Szepesvárt szállá meg.

Kakas tudta, miként ha e' várat bevenniök nem sikerül, akkor felebbre nem nyomulhatnak, akkor az Imre testvére kezénél levő várakra nem kerül a' sor, 's ő lángoló boszujának nem fog áldozhatni, 's a' boszuvágy óriási hatalma olly elszántságra vetemité őt, hogy Károly trónkövetelő szemeláttára az egész sereg előtt egyedül teve rohanásokat a' zászlaja alatti, több százra

*) Codex Diplom. Tom. VIII. Vol. I. 240—241. lap.

menő bátor vitézekkel, 's e' vakmerő elszántság szerzé meg Károlynak Szepesvárt. *)

Károly csak most kezdé ismerni Kakas erejét : ez pedig diadalát boszuvágya minélelőbbi betöltésére fordítván, egyenesen Tobolvár alá vezeté az egész sereget, Imre testvérét ostromlandó.

'S az első diadal által lelkesített vitézeknek nem sok fáradságukba került a' véletlen meglepett várat bevenni.

Imre, várfalának élén viaskodva jutott a' merész ostromlók kezeibe, 's kötözve vitétek saját lakába őrizet végett, míg Károlytól más parancs nem érkezik.

Kakas felháborodott boszuvágya csak most kezdett kissé csillapodni, midőn boszútárgya már kezei közt van 's mint győzelmes éreztetheti vele mindehatóságát.

Diadalmas göggel vezeté be karjain Károlyt Imréhez, ki rabszijakra kötözve üldögélt. Mellette csinos neje búslakodott. 'S a' jó férj rémült nejét vigasztalá, ámbár elég keserves helyzet, rabszijakra fűzött által vigasztaltatni!

Károly Kakas karjaira fűzve lépett be a' siralomházba, 's Kakas lélekkinzó hidegséggel mondá :

— Királyom! miért hagyod e' vár-urat e' könnyű szijakon? . . . veresd őt vasra, hisz ő is úgy vitetett engem egykor az ítélőszék elébe . . . 's arczán a' megtorlás kárörvendő mosolya czikázott át.

De Károly, ki épen egy széken foglalt helyet, nem érté jól Kakas szavait, mert minden figyelme a' szépen szomorkodó nő gyönyörű arczaira volt függesztve, ki férje testvérének, az egykor barátságos Kakasnak jéghideg gúnyszavain megrettenve, védőleg terjeszté férje vállaira gyengéd karjait, 's esdeklő arczczal fordult az idegen király felé, kinek kegyétől férje sorsát látta függeni.

— Közelebb hozzám, szép menyecske! — mondá nyájas hangon Károly — hadd halljam, megegyezik-e esengő arczodon olvasható kérelmed tárgya az enyimével . . .

A' férje sorsán siránkozó hölgy kegyért esdő arczczal kelt fel férje mellől 's Károlyhoz közelite.

— Most, szép menyecske! ülj le mellém e' székre, 's mondd el, de csak sugva, kérelmedet, 's aztán majd én is megsugom az enyimet. Az ártatlan hölgy pillanatnyi tétozás után helyet foglal.

Károly a' mellé ült hölgygyel enyelegni kezd, 's Kakas, ki Károly csapodár jellemét már ismeré, gúnyosan kaczagott fel e' jelenetnél, 's azonnal eltávozott, mert nem képzelt érzékenyebb kinzást gyűlölt Imre testvére nézve, mint ha nejét szemeláttára csábító karok ölelgetik, 's a' féltékenységgel hiába lázítja fel heves vérét: nem leszen hatalmában a' féltett nőt védeni.

*) Cod. Dipl. Tom. VIII. Vol. I. 250. lap.

— Én e' vár ura vagyok, — mondá Károly Kakas eltávozta után — te pedig légy urnéja: e' vár előbbi urát számítsd a' halottak sorába.... Imre, kit e' szavak sértének, fogcsikorgatva mereszté Károlyra bátor szemeit 's férfias kitöréssel mondá:

— El vagyok fogva, igen! de meggyőzve nem; még kissé korán lesz engemet a' halottak közé számítani. Erőm nem egyedül t o b o l i seregemben áll: Sárosvár vitézei parancsotól függenek, 's várurok gyanánt tisztelnek. Ezekkel kell előbb megmérköznöd, ha engemet a' halottak közé akarsz sorozni. Ha te e' rabszíjakat fel nem akarod oldoztatni, ők jövendnek szabadságomra, 's váltságdíjul hűséges vért fognak értem ontani, 's ha e' véráldozat nem képes engem megszabadítani, akkor méltó leszek e' rabszíjakra, mert seregeimmel együtt gyáva voltam.

Károly a' fenyegetődő fogoly szavait szántszándékosan mellőzve, az ifju nővel enyelge:

— Nem adnál-e csókot, szép menyecske! e' vár uj urának? ne tekints mint koronás királyt, csak mint esdeklő szerelme: te a' győztesen diadal-maskodol kellemeid bájhatalma által.

— Királynak nem is ismerlek, — mondá a' pillanatonként ingerültebb hölgy — mert férjem tanítványa vagyok....

— Király! — vága közbe Imre — igen!? talán trónbitorló! az európai fekete sereg teremtménye, ki fegyverrel és átokszórással nyomod el az elled kikelő szabad nemzet jobbainak szavát, ki pusztítva borongolod át e' hazát, 's erőnek erejével nyakára akarsz tolazkodni a' nemzetnek, melly téged utál, gyűlöl, megvet, népszarlónak és bitangnak nevez...!

— Férjem! az Istenért! ne felejtsd, hogy e' várnak többé nem vagy ura, — vága közbe az ifju nő, 's arczain a' fájdalom könnyzápóra patakozott — ne felejtsd, hogy a' hatalmas zsarnok az igazságról sem hallani, sem tudni nem akar.

— És e' nőhöz ne nyulj szentségtörő kezeiddel, — folytatá Imre mindegyre hangosabb kitöréssel — mert a' melly pillanatban őt megöleled fajtalan kezeiddel: erőt érzek magamban, széttépni e' rám kötözött nyűgöket, 's akkor a' fegyverfosztott férjnek fojtani leszen kedve.....!

— Szolgák! orditá Károly megrettenve 's a' bejövő udvaroncokhoz fordulván:

— Vigyétek, — ugymond — verjétek e' veszedelmes embert vasra; azt saját testvére nem ok nélkül javaslá; vigyétek őt vára fenekére, 's a' legmélyebb börtönbe zárjátok, mellyet ősei gonosztevők számára építettének....

'S a' gép-emberek műszerüleg végzik parancsát. — És most szép hölgy! ketten maradánk: én és te. Én egy hevesebb, egy olvadékonyabb éghajlat szülötte vagyok, hol az emberek élni és élvezni sietnek, hol az édesen vonzó csábok szövevényes kalandokba bonyolítanak minden életre való férfit... ne csodálkozzál, hogy e' honban, hol a' férfinak a' hölgy hűségét még ostromlani kell, nem vagyok tán elég ügyes, vérlázító érzeményeket varázsolni ereidbe: én illy ostromhoz nem igen vagyok hozzászokva....

Igy akará Károly a' hölgy állhatatosságának alapját megingatni, 's azt most tizszerte könnyebben reménylél, miután a' derék férjt eltávolítá, kinek közelében a' pelyhes arczu ifju egészen elenyészett, de a' hölgy megfelelt: Miért jössz családok nyugalmát háborítani e' romlatlan erkölcsű honba?...

Vannak körülmények, melyek a' legmagasabb élvezet is köznapiaikká aljasítják.

Az orzott csók kedvesebb a' szabadnál, 's lankadozó szemeit epedve pihenteté a' hölgy arczain, de annak méltóságos szemeiben tiltó tűz ragyogott.

Károly reszkető karjait önkénytelenül körülfoná a' szabadkozó hölgy karcsu derekán, mire az elsikoltá magát, és férje nevét kiáltozá:

— Hahaha!... mire e' sikoltás? ... férjed e' vár legfenekén van, vastag falboltozatok választják őt tőled el; sikoltásod hangja a' tompa falakba fül, férjed nem hallja azt: nevedet említsd inkább, te most kizárólag az enyim vagy...

— Távozzál, utálatos! szétzúzója a' legszentebb kötelékeknek,... 's kibontakozék a' csábító karjai közül.

Károlyban a' harag felforrott, 's heves kitöréssel fenyegetődzék:

— E' vár ura én vagyok! a' ki kért, parancsolhat is, és fog parancsolni...

— 'S te nem tudod, hogy seregeink legnagyobb része Sárosvárban van?!— jegyzé meg a' bátorodó hölgy, 's tekintélylyel állott meg Károly előtt: — e' bevett vár haláloz tanyája leszen, csak ők tudják meg, mi történt Rikolffy Imrével... 's férfias léptekkel a' rostélyos ablakhoz sietvén: — de hát nincs ember, ki hiveinknek elmondaná az itt történeteket? és ablakát kinyitva e' szavakat kiáltá le:

— Emberek! Imrétek vas lánczokban fetreng saját vára fenekén; nejét bünfertőzött szemérmellen karok ölelgetik, 's ti ezt tűritek? adjátok tudtára ezt a' sárosvári vitézeknek, hogy temessék romba e' bűnhelylyé vált sasfészket.

A' felháborodott nép egyes tompa kiáltásokban nyilvánítá vérszomjas bosszúvágyát, de kezeik össze voltak kötözve, 's a' győztesek durva nyomásai alatt görnyedeztek.

Károly attól tartott, hogy valaki még csakugyan megviszi e' hölgy szavait a' sárosiaknak, 's kéjelgésre szánt perceit várostromló katonák találják megháborítani, 's azért haragos kitöréssel mondá a' hölgynek:

— Elválunk egymástól, de csak ideiglenesen. Az asszony itt marad, 's fegyvereseim fognak háza körül örködni; én meg feldülöm Sárosvárt, 's védőt romjai közé temettetem. És akkor, szép hölgy! nem leszen többé mire hivatkoznod... én ismét itt leszek.

— 'S férjem? kérdé a' megrettent nő.

— Még nincs elhatározva: de sorsa iszonyu lesz!

'S az ifju nő mindenektől elhagyatva maradt kétségbeejtő magányában.

II.

Saját vérén vitéz
Megvásárolt kezekkel
Egymást kiölni kész.

Vörösmarty.

Károly előcsapatul néhány zászlóaljat küldött Sárosvár alá. Az ős kövek-ből épített várfal sötét komolysággal tűnt az előcsapatok szemébe; a' várfalon emelkedő őrtornyok párkányain vasba öltözött alakok sétálgattak, 's a' Károlypárti zászlókat váruk felé látván repülni, megharsogták vészjósító kürtjeiket, azulán ráütének széles pajzsaikra, hogy a' fölriadó vészhirdető hangokat hegy és völgy visszarengelte. A' csatára készülő örkatonák fegyverzsi-baja hangzék legottan, 's a' várfal fokán rémitő alaku vitézek tüntek fel többen és többen, míg végre az egész vár óriási korona alaku lett, mellynek gyöngyeit köröskörül sisakborított emberfejek képezék.

Az előcsapatl katonák hágcsókon igyekeztek felkapaszkodni a' meredek falakra: de részint öntestök súlya húzá őket vissza, részint a' felülről zúduló közapor temeté őket a' köhalom alá.

Az ostromlók és ostromlottak egyaránt magyarok valának!

Károly előserege tönkre jutott, mire ő megérkezék. Ő, szokása szerint, népvakító fényözönben jelent meg, 's fényes követeket küldött előre, kik a' várat kérnék fel, 's az odaérkeztéig hűségére térőknek kegyet ígért: de a' várbeliek kinevelték a' követeket. Ezek, feladási kívánatukat támogatandók, megemlíték, hogy e' vár ura ugys Károly foglya már, annak számára többé nem szükség a' várat védeniök.

E' rettentő hír megdöbbsenté a' várbelieket, de nem akartak a' követek szavainak hitelt adni; a' hirt hazugnak, koholmánynak, ámtásnak kiáltozák, mellyel őket Károly álnokul rá akarja szedni.

Károly e' gyanúsítás hallására hirtelen haragra lobbant, 's kitörő hevében a' várbörtön kulcsát a' vele járó hóhérnak adván:

— Menj, — ugymond — vágd el e' pártütő várur kezeit, mellyeket királya ellen fel mert emelni, 's hozd el e' daczolók kétkedésének eloszlatására, hadd lássák abban jóvendő sorsuk előképét...

Az ölni kész hóhér sebesen ment Károly parancsát teljesíteni: de mégis megelőzé őt a' gyors szárnyu hír, 's a' kegyetlen parancs híre eljutott a' vár szerencsétlen asszonyához is, ki borzadva nézett önsorsának elébe, férjét is siratá; 's e' legújabb borzasztó hír őt a' kétségbeesés örvényének meredek szélére taszítá.

Midön e' szörnyüses hírt keserves szavakkal panaszkolta el férje, Koháki István nevü, hű apródjának:

— Légy vigasztalva, asszonyom! férjed sorsa jobbra forduland; mondá megnyugtatólag a' résztvevő hű apród, 's megindult kebellet távozott. (Vége következik.)

NÖM IMAKÖNYVÉBE.

Ha szűd dagadni kezd
Szent érzelem miatt,
És összekulcsolod
A' rózsaujjakat;

Ha szíved hűrjain
Szűz gerjedelmivel
Lelked hitérezete
Énekben zendül el:

Az első tárgy, miért imádkozol,
A' nép közanya, jó hazánk legyen;
Imádkozzál, viradjon rá jövő,
Melly lenne szebb, mint a' mult és jelen;
Hogy ezredes viszálykodás helyett
Egység csatolja össze fiait,
'S a' vérpazarló küzdelmek helyén
Szelid bék hintse szét malasztait;
'S hogy a' mit véde hűn sok századig,
Ne sujtsa vész alkotmányos jogát;
'S szerencse, üdv lebegjen mindenütt,
A' négy folyón 's a' hármas bérczen át.
Oh, mert e' hont sok átok üldözzé,
'S a' hű anyával sok bánt mostohán;
Gyűljön szívébe bő vér újlag,
Melly kárba ment sok korcsfi ajakán.

Imádkozzál szegény- és gazdagért,
Mindegyikére egy ég örködik;
Szegénynek e' lét csak nyomor, de a'
Gazdagtól számadás kívántatik.
Imádkozzál, hogy a' szegény, ki a'
Nyomornak árva morzsájából él,
Megnyerje egykor Isten díjkegyét,
Mit most csupán imájában remél.
A' gazdagoknak számot adni kell,
Miként kezelték földi kincsöket:
Tápláltak-e fel árva csecsemőt,
És rongyban éhezö szegényeket?
Fáradtak-e közcél küzdelmiben,
'S dolgoztak-e a' nemzet templomán?
Vagy volt-e hű kéz, buzgón fáradó
A' népdicsőség márványoszlopán?...
Pedig mi sok, mi számos hűtlen él
Vak sorsa fénydús kedvezményivel,
Kiktől a' percz, mely csak kéjkabulás,
Gyümölcstelen 's nyom nélkül tűnik el.

'S testöknek a' midőn foszlányai,
Miket bűnös gyönyörvágý tépe szét,
Sir martaléki, majdan ne vegyék
A' kárhoznak sujtó fegyverét.

Imádkozzál a' gyászló özvegyért,
Kinek szíven jó férj emléke sir;
Ki nem talál földön vigasztalót,
'S égő sebére nincsen semmi ir.
Imádkozzál, ne dűlja szét vihar
Magányos élte rengő csolnakát;
'S ha tártalant, őt, ármány üldözi,
Szívét kétségbesés ne szúrja át;
Hogy a' kenyér, mit ajkihoz veszen,
Ne légyen, oh, könnyekkel áztatott;
'S hogy álmain, mint angyal, lengjen el,
A' sirba zárt felejtetlen halott.

Imádkozzál az árvák élteért,
Kik emberek közt olly idegenek,
Hogy a' hideg 's könyörtelen szívü
Felebarátok közt el ne vesszenek;
Hogy a' jövő, mellynek reménye csak
Bús kétkedés rezgő tüjén lebeg,
Hozzon derűt a' gyászra, mely miatt
Most szívök égő kintől kesereg.
Csalárd kezektől Isten óvja meg,
'S haszonlesők gyámapolásától,
Kik síma kegygyel csúsznak szívökig,
'S hangjokban a' kigyó csalhanga szól.

Imádkozzál a' kisdédért, ki csak
Most kezd mosolygni anyja kebelén;
Ki szívben olly szűz 's kristálytisztá még,
Mint éji harmat a' fa levelén.
A' kisdedek még mind ártatlanok,
Bűn 's ártalom csak korral jönnek el.
Ki népet óv, a' hon védszellemé
Lengjen fölöttök őrfigyelmivel.

Ne bánts a vész anyjoknak örömét,
Ha majd velök mosolygva játszanak;
Mi kéj anyának, gyöngéd kisedi
Ha jó szívéhez játszva hajlanak!
'S ne bánts a vész a' kised örömét,
Ha szép mesét hall anyja ajkiról;
Ne lássa, míg mesél, hogy arczain
Szívgyász miatt titkolt könyű omol.

Imádkozzál a' sinlő betegért,
Ki elhagyatva néz a' mennybe fel,
Segélyt kiáltva, melly nem érkezik
Rokonkezekből balzameppivel.
Gyógyuljon a' beteg, kit nép sirat,
Nép, mellynek érdekét hön ápolá,
Hogy a' hazában fölkelt jobb remény
Ne hulljon a' halottal sir alá.
Gyógyuljon a' csalódott szíveteg,
A' hűtlenért kesergő nőkebel,
Melly éjen át virasztva felzokog
Szívéletének dúlt reményivel.
Oh, nincsen égetőbb szívfájdalom,
Mint megcsalatni, 's mégis érzeni;

Élvezve egykor, 's vesztett élv után
Később reménytelen kesergeni,
Vagy a' midőn egymásért lángoló
Két szív szakítotték egymástul el,
Mert közbe léptek gög 's családviszony
Gátló szülők balvéleményivel.
Könyörgj fel érttők: el ne veszzenek,
És teljesüljön szívök vágya majd;
Ajkuokról örangyal csókolja el
A' néma kinban felsíró sohajt.

Imádkozz végre még a' holtakért,
Kísérje őket hű emlékezet;
Nyugodjanak békével hamvaik,
Miket jobb szellemök levetkezett.
Oh, mert az ember átkoz holtat is,
'S ki védi őt sírjában, védtelent?
Az úr fogadja szent jobbához őt,
Az üldözöttet, és tán büntelent.
'S imád ha végzéd, és tán kérdésed:
Ki lesz, ki értted fog könyörgeni?
— Testvéreid, bizzál, az angyalok
Nem fognak, oh, téged felejtani!
Beöthy Zsigmond.

SZIVHANGOK *).

I.

Ki látta a' reménység csillagát?
Fellebbe rejti sugár-homlokát,
'S ha a' magasbul olykor letekint,

Uj csöppet a' szív tengerébe hint.
De visszacsalsa minden csöppjeit,
Midőn szemedben égnek könnyeid.

II.

Mint föld, a' mellyet eke hasgatott,
Olyan lesz a' szív, ha megcsalatott.
Minden barázda egy-egy sir-halom,

A' mellyet szántott égő fájdalom,
'S a' magok, miket bele hullatott,
Kalászbá hajtják a' kint 's bánatot.

III.

Hollók röpködnek tán a' fellegen,
Azért van olyan setét odafén?...
Az éjszakának barna fürtei
Kezdi az eget körülömleni;
Fén a' szeliden égő fény-özön
Egy gyöngysor a' barnuló fűtökön,

Selymébe — míg előnti bájjait —
A' hajnal mártja rózsaujjait.
'S míg éj és hajnal egymást ölelik,
Csillag méhében harmat születik....
Sötét szemedbe szívem elmerült
És bús könyvével szemem tele gyült.

*) Midőn a' t. közönséget e' gyönyörű költeményekre figyelmeztetni bátorkodunk, kérjük
egyszersmind azok szerzőjét, hogy becses nevét velünk tudatni sziveskedjék. — Szerk.

IV.

Te láttad a' rét bársony szőnyegét . . .
 Fog szemfedőt majd bűm is himzeni . . .
 Elhányja a' fa száraz levelét ,
 Ha a' tavasz meleg karjával öleli

A' lélek fája száraz még
 A' kezdő reggelen ,
 Ki hajtja lombba ágait ,
 Ki hajtja más? a' s z e r e l e m .

V.

Olly mélyen ver le a' fa gyökere ,
 Minden gyökérszál egy-egy érzelem ,
 Mellyel a' szívet, mint az iszalag ,

Át összefutja a' lángszerelem ,
 'S ha bokrait kezded megbontani ,
 Utánszakadnak a' szív' hurjai . . .

VI.

Miért epedsz: mi az a' szerelem?
 Vágy és remény és fájó érzelem ,
 Gyermekek játéka, mellyet összetör,
 Ha tán a' játék untat és gyötör.
 És a' barátság? gazdag nagy ebéd,
 Mellytől felállasz, ha végig e véd.

Különböző az ember légköre ,
 Ez a' hiúság, az rang betegsége.
 Ez látszik már, amaz láttatni vágy ,
 Sokat beszél, pedig a' feje lágy,
 'S tesz is talán, ha van olly pápa-szem ,
 Mellyen sz ó helyett t e t t e t lát a' szem.

VII.

Mit látsz az úton, mellyen a' nap ég?
 Felleg vonúl el...néha kék az ég ,
 Amaz a' fájdalom testvére tán,
 Azért nyilal a' villám oldalán.

És az egeknek kéklő pontjai ,
 Tán szenvedésnek kékült foltjai?
 A' napra nézz , ha nézsz zsarnokot,
 Tüzevel el nyom minden csillagot.

ROBERTSON NYELVTANÍTÁSI MÓDSZERE.

(Olvasztatott az academia nyelvtudományi szakülésében mart. 30. 1846.)

Azon tisztelt férfit, kitől, mint feltalálójától, az említett módszer neveztetik, el, 's az angol nyelv tanításával foglalkozik Párisban. Én magam is több hónapig valék tanítványa, 's így e' módszer felől, alkalmazásáról gyakorlatilag vehettem illő tudomást, elhallgatva, hogy magyar nyelvből órákat adtam ugyanott e' módszer nyomain. A' tisztelt nyelvtanító, érezvén azt az irgalmatlan nehézséget, melly francia előtt áll, ha angolul akar tanulni, sok mindenkép forgatá módszerét 's végre husz e sztendei folytonos gyakorlat után abban állapodott meg, hogy legbiztosabb nyelvtanítási mód az, mellyben semmi sem hagyatik a' véletlenre; mellyben az emlékezet, az ítélet és minden, a' nyelvtanulásba befolyótehetségek szabályos és okszerű módon egymás segítségére legyenek, hol minden lezcke az előbbiből következék.

Én, ki még ma is többre becsülök egy jó nyelvtant, mint egy egész corpus jurist, nem tartom fölösnek a' mai grammatikák mellett figyelmeztetni nyelvtanítóinkat e' módszerre. Párisban ez igen nagyon el van terjedve, több magány tanító által elfogadva 's körülbelül ötven intézetnél behozva; Párison kívül pedig negyvenegy városban gyakoroltatik, ide nem számítva az europai több fővárosokat, hol, egy-kettő kivételével, az eddigi módszerek és pedig a' siker után, és értők bizonyossága szerint itélve, nem igaztalanul.

Robertson úr intézetében 14 nyelv tanítatik rajta 's e' tizennégy között ott áll a' m a g y a r is. Szerinte készített nyelvtanokat bir a' francia, olasz, spa-

nyol, német, latin nyelv, hogy az angolt ne mondjam, melyre a' legelső nyelvtan készítettelt. Az a' sok láрма, melyet nem rég nyelvtanokról épen olly bőséggel hallottunk, mint a' daguerreotypról, milly könnyen tanítják meg a' nyelvet mester nélkül, a' charlatánok lármája volt, alkalmat reá kétségkívül Robertson úr módszerének nyilvánossá tétele szolgáltatott.

Azonban e' módszer, ha könnyebben boldogulhatni is általa mester nélkül, mint egyéb ismert módszerekben, illy vad és képtelen előnyt soha nem igényelt. Mivoltáról ítélhet az olvasó következők után:

Ezen módszer g y a k o r l a t i, azaz, mindjárt, első leczkén a' tanítvány olvas és fordít egyik nyelvből másikba; hallása gyakoroltatik, a' hozzá intézett kérdések felel azon nyelven, melyet tanul, az első leczke szavaiból, és megfordítva.

Ekkor jő az e l e m z é s. Minden szó, melyet hall a' tanítvány, előtte apróságig elemeztetik. Megtudja annak eredetét: kölcsönzött-e vagy nem; képzését, ragait (magyarban) viszonyát, a' szókötés szabályait, így a' nyelv theoriáját, vagy az elveket, még pedig mind eddigi tanulásának eredményét, mi sokkal jobb, mintha velők kezdetnek a' tanítás.

Az által, hogy a' tanító csak olly szavak füzését kívánja, melyek már megvanak az első, vagy elsőbbi leczkékben, nélkülözhetővé lesz a' szótár; 's az ítéletnek csak olly fogalmakkal van baja, melyekre már tud szót az emlékezet.

És ennyi az egész, mit elvileg e' módszerről mondhatunk. Alkalmazása függ a' tanítótól. Robertson úr, ha nem volna szüksége az angol betűk hangoztatását jelentő jegyekre, — mi neki fölötté sok bajba kerül, azaz, ha egyik nyelvben épen úgy olvastatnék a' betű, mint a' másikban, talán soha sem fogott volna illy módszert alkotni, mert a' szabályokat csak megtanulja kiki, de a' kiejtés — ez a' legnehezebb. E' végett módszere bizonyos jegyeket használ, nevezetesen számokat, melyek olvasókönyvébe a' különböző kiejtésű betűk vagy szótagok fölé nyomatvák. Ha már mi tanítók a' magyar nyelvet például németnek: a' német s c h hangoztatását neveznök talán 3-nak, és ez a' 3-mas szám, míg szükségnek látszanék, mindig fölötté állna a' magyar s-nek, hogy öröklő figyelemztelve legyen a' tanítvány annak úgy olvasására, mint az s c h. Példaul: Társaság=Társchaschág.

Azonban ez mind holt marad, ha nincs mellette élő szó. Innen a' módszer megkívánja, hogy a' tanulandó szöveg maga a' tanító által olvastassék fel először, halkan, tisztán, eleven hangnyomattal, miért a' tanítványtól soha sem kívántatik az elsőbb leczkék alatt, hogy előre tanuljon, mert hamis utra tévedhet, követeltetik ellenben, hogy a' mondottakat ne felejtse.

És ez igen fontos a' gyakorlatban, mert ha például nem arra készülne is a' tanítvány, mint ejtse ki a' szót, hanem arra, mi a' jelentése: ez lehetlen a' nélkül, hogy a' szót magában ki ne mondja, és hogy tökéletlenül hamarabb fogja kiejteni, mint nem, nagyon valószínű.

Mikor az olvasás könnyen foly már, következik a' szórul szóra fordítás, melyben minden szónak alá van írva jelentése. Példaul:

Beszélik, hogy Mahmud Szultán örök hadak által künn ... és zarnok-Sprechen, dasz ewig Kriege durch draussen. . . und Tyranlatá val otthon, ősei tartományait rom- és pusztulással tölté ne i seiner mit zu Hause Ahnen Besitzungen ihre Schutt und Verwüstung mit erfüllte vala, és igen sok embert megölt a' persa birodalomban. war und sehr viel mensch hat getödtet dem persisch Reich in.

Ezen gyakorlat azt mutatja ki, mint állnak egymáshoz a' szavak a' tanulandó nyelvben, mint egyez vagy nem a' két nyelv szórende, 's a' tanítvány előre figyelmessé lesz a' két nyelv sajátosságaira, 's felhivatik, hogy a' szórul szóra adott fordítást maga nyelvén javítsa ki 's mondja fel; miből megtetszik, ha érti-e igazán mind azt, a' mit átáltesz, mind a' maga nyelvét; mert meg kell jegyezmem hogy a' Ro-

bertsoni módszer egyedül azoknak való, kik valamelly (született) nyelvet 's grammatikai általános szabályokat ismernek már.

Meghányva vetve fordítással a' leczkét, a' tanító tiszte szakaszonként felmondani azt, mit a' tanítvány maga nyelven tüstént fordítson utána, például:

T a n í t ó :	T a n í t v á n y :
Beszélik ,	Man sagt,
Hogy Mahmud szultán ,	Dass der Sultan Mahmud
Örök hadak által	Durch ewige Kriege
Künn	Im Auslande 'stb.

És megfordítva, mikor németül a' tanító, magyarul pedig a' tanítvány mondja ugyanazt. Hogy e' gyakorlat igen jó, mert mindig ajkon forgatja a' szókat, 's élővé teszi a' betűket, világos, de elvégre unalmas; azért a' tanító kezdjen más módot, mi végre jó lesz az ismert szavakból kérdéseket tennie németül, mire a' tanítvány feleljen magyarul; nevezetesen:

T a n í t ó :	T a n í t v á n y :
Was war der Titel von Mahmud ?	Szultán.
Wer war der Sultan ?	Mahmud.
Mit was (durch was) hat er so viel etc.?	Örök hadai által
Wo ?	Külföldön.
Was hat er mit Schutt und Verwürrung erfällt ?	Ösei tartományait.
Wo hat er mit Schutt die Besitzungen seiner Vorväter erfällt ?	Otthon. .
Mit was hat er die Besitzungen (Pro- vinzen) seiner Vorväter erfällt ?	Rom- és pusztulással.

Hogy a' tanuló kedve ne lankadjon, ezentul ismét új alakot ölt a' leczke; 's fölfevén, mint kell, hogy az eddigi próbák által az első gyakorlat minden szavaival megismerkedett a' tanítvány, belőlök teljesen új szólásmódok formáltatnak, illy formán:

Beszélik, hogy Mahmud szultán otthon vala.	Man sagt, dasz der Sultan Mahmud zu Hause war.
---	---

Beszélik, hogy Mahmud szultán örök
hadakban vala. 'stb.

Az ekkép alkotott phrasisokkal a' leczke gyakorlatilag kimerítettvén, a' tanítvány észreveszi mindjárt az első óra sikerét; 's most már bátran jöhet a' sor a' valódi elméleti részére a' leczkének, hol minden szó eredete, viszonya, képzése felvilágosittatik. P é l d á u l: B e s z é l i k: jelentő mód, többes harmad személy; fenhangu ige; gyöke: b e s z é l, melly a' kihalt b e s z e gyökből származik. H a d a k. Többes, első ejtés, egyesben gyöke h a d. Itt a' **k** teszi a' többest. Megmagyarázni: miért járul a' **k** egy önhangzóval a' gyökhöz. Így sorba minden szót.

Az egyes szavaknak illy elemzése után mi jöhetne már, mint az, mi syntacticailag fontos? Azért világba tétetik a' tanítvány előtt az efféle sajátság: B e s z é l i k, man sagt és nem: S p r e c h e n; ö r ö k h a d a k á l t a l, Durch ewige Kriege; tehát egészen más renddel, mint a' németben 'stb.

Vége levén az első leczkének, föllevén minden egyes szó világosítva, a' második leczkét is akkép olvassa, magyarázza a' tanító, mint az első; 's az egymásután kifejtett szabályok szerint annyi több szót és szókötést hoz gyakorlatba, mennél több a' leczke. Robertson úr a' tizedik leczkeig rendszeren az elsőül ismétli tanítását, és a' mint szaporodnak az órák a' tizen tul, ugy kezdí ő az ismétlést a' második, harmadik 'stb. leczkéken, 's ezen szoros egybefüggesztés által eszközli azt, hogy a' tanítványnak nem lehet felejtteni, ha ugyan készakarva nem.

Mikor husz leczke ekkép ki van merítve, a' tanítás egészen új mezőre megy át. Gyakorlatai ugyanis mindeddig akkép választvák, hogy a' husz leczkében a' közbeszéd szokott formulái, állító vagy tagadó szőrende, a' nyelv minden részei (név, ige 'sa't.), a' segédigék, idők és személyek, számok és módok előfordulnak. Ekkor a' magyarázatot körülírások 's minden ismert szavak lehető használatával azon nyelven intézi, melyet tanít. Azaz: magyar nyelvmester a' 20-dik leczke után már nem németül magyaráz, hanem magyarul; 's ekkép a' gyakorlat, mondhatni, másod fokra van emelve, 's a' tanítvány valami észszerű mechanizmussal oda vive, hogy a' nyelvet beszélni kezdi. Itt végetlen sok függ a' tanító ügyességétől, mert ha nem ismeri, sőt gyökerestül, a' tanítandó nyelvet, szorgalma hiába való. És ez igen természetes. Mert valamely nyelvnek csak középszerű megtanulása is nem pusztán az emlékezet és ítélő tehetség előkészítését kívánja meg, hanem előkészítését mintegy a' vérnek és hajlamoknak is, hogy a' tanulmányt ne csak tudjuk, hanem érezzük is; illy nagy munkára pedig csak az képes, ki ollyat tanít, mire született.

Robertson ur és társai óráit Párisban — mint érintém — fölserdült ifjuktól kezdve öreg emberek és hölgyek is járnak. A' francia nem szégyel iskolába menni, és felelni, mint gyerekek, a' tanító megszólítására. Láttam példát, hogy az apa együtt járt fiával, egymás mellett ültek, 's egymásnak még sugtak is, hogy kisegítsék egymást. Nálunk talán az iparegylet magyar leczkéin lehetne e' módszert gyakorolni, és azon magán tanítóknál, kik nevelő intézeteket tartnak. Párisban az egyetem e' módszeren tanítja az olasz nyelvet.

Ha egyszer idegen ajku honosink valóban magok is örömmel fordulnának a' magyar nyelv tanulásához, és nem pusztán gyermekeikre hagynák az általok elmulasztott szent kötelességet, egy illy nyelvtan megtenné a' maga hatását, de addig sem volna vesztett fáradság egy Robertsoni grammatikának készítése. *)

Erdélyi.

EGY RÁNDULÁS PESTRŐL BÉCSBE.

III.

Esztergám.

(Folytatás.)

Mig a' vendéglő 's fűrgén sürgő pinczérei ebédhezi készületeikkel foglalkozának lenni a' tatzsóban, mi még mindég a' földélzetten állánk. Mint éjszakmutatón a' magnostű, akármely irányra igazítsa az emberi kéz, mindig ugyanazon egy pontra szökken vissza, t. i. éjszakra, hova őt a' magnes vonzereje vonja: úgy valánk. Hajónk előre törtetett, de mi Visegrád 's gyönyörű vidéke által elbűvölve, mint varázs erő által vonzatva, egyre visszafordulva valánk. Igazi Janus-arczot képezve hajónk orrával, mely előre a' jövőbe, 's mi hátra a' multba merengénk. 'S ime! új, új, gyönyörű, pompás látvány!

A' sz.-endrei sziget legfelsőbb csucsához érénk, azon pontra, hol az országos folyam, nyugatról jöve, folyvást keleti irányban hempelygeti szőke hullámain, 's itt a' sziget fejénél két ágra szakadván, egyszerre délnek kanyarodik, 's a' szem

*) Alig találhatnánk erre alkalmasabb 's tapasztalás által avatottabb férfit a' jeles értekező urnál. Szerk.

mindkét ága felett messze távlátást nyer, egy tenger képét mutató temérdek víztü-
kör felett, melyből a' szigetség csuša 's Visegrád uszó hajókként, a' víztükrén lát-
szanak lebegni, 's a' kellemes D ö m ö s, mint valamely fűrdő tengeri nympa,
bukdácsol elő a' zöldellő hegyek 's erdők közé szorított hullámok ragyogó árjából.
E' pont tartatik 's igen méltán, a z e g é s z m a g y a r o r s z á g i D u n a n
l e g p o m p á s a b b n a k.

Ezen, ma annyira tekintetlen helység (Dömös) szinte szerepet játszott 's nem
kis jelentőségű vala a' hajdankorban. Névszerint I. B é l á n a k kedves mulató helye volt,
valamint véletlen 's rögtön h a l á l á n a k is színhelye, midőn 1063-ban, S a l
a m o n n a k több ízben megújított kísérletei ellen, melyekkel német pártfogás
mellett őt trónjából kiforgatni törekvék, hadak gyűjtésén munkálódnék. Némelyek
szerint a' királyi székek, mellyen ült, vagy a' háznak, mellyben vala, összeom-
lása, mások szerint lóróli lebukása okozta halálát. Utána unokája, Á l m o s her-
czeg, gazdagon adományzott prépostságot alapított itt, egy 12 kanokokból álló
káptalannal, melly sokáig virágzott. Nevezetes ez időből Dömös arról is, hogy mi-
után a' nevezett herczeg, édes bátyja, a' nemeslelkű, nagy K á l m á n király ellen
több ízben fellázadott 's ennek mindannyiszori megbocsátásai után is, végre királyá-
nak nemcsak trónjára, de életére is törne, a' nagy király végre türelméből ki-
fogyva, őt a' dömösi, maga által alapított prépostság falai közé zárata, hol utóbb
egy szerencsétlen óra sugallatára mind őt, Álmost, mind kis fiát Belát (az utóbbi
II-ik vagyis vak Belát) szemektől megfosztatá. A' prépostság utóbb mostoha álla-
potra jutván, Z s i g m o n d király apátsággá változtatta azt, 's Oliveto hegyéről szer-
zeteseket is hozata belé, de kik később megint visszaköltöztek. Ezek után H u n
y a d y J á n o s akarta ismét régi fényére visszaállítani 's azt a' sz. Tamási pré-
postságnak engedé át. Végre a' törökök itt is mindent elpusztítván, jelenleg csak
híre maradt fen „régí dicsőségének“, 's azon omladozott rommaradványok, mely-
lyek a' fölötté álló „Árpás“ hegy tetején látszanak. A' prépostság javai az eszter-
gami káptalanra szállottak.

Kevésbbé nagyszerű, de kedves és szép az átelleni part (a' Duna bal partja),
hol különösen a' kis, de szépen fekvő M a r ó t h helyége vona magára figyel-
münket, mellyet D o b o z y Mihály hős-regényes története tett nevezetessé! Az
olvasók, ha máshonnan nem is, Kisfaludy Sándornak gyönyörű balladájából bizo-
nyára ismerik e' hősnek 's hősi nejének történetét. A' mohácsi gyászsata után Szo-
lejman dülő csapatjai, Budát megvéve, az egész környéket, mint tudjuk, beszágulák.
Egy Esztergam felé indult csapat Maróthnál szekerek 's árkok által képezett sáncz-
erősségre bukkant, melly mögé mintegy 25,000 magyar gyűlt össze a' környékbeli la-
kosságból, nejeivel, gyermekeivel 's ingóival, mint menedékre. A' török vitéz el-
lentállásra talál ugyan, de csak hamar ágyútelepeit hozatván elő, a' sánczot ostrom-
mal megvéve, 's a' benne élethalálra küzdő nemeseket 's közlakosokat borzasztón
felkonczolá, csak kevesen menekedhétven meg futás által a' haláltól. Ezek közt va-
la Dobozy Mihály is.

„Dobozy is felveti hát
Magát paripájára,
'S feleségét háta megé
Veszi lova farára.

És

„— sarkantyut ád
Terhelt paripájának

De

„Ott vannak, kik nem nézhetik
Hogy sejtés és életét

Hazánnak itt halálommal
Semmi hasznot nem teszek;
'S mintsem török fertője légy,
Inkább veled elveszek.“

Hol van, a' ki jó szerencsét
Nem kívánna utjának.“

Egy magyar is elvihesse;
'S menekedő életét

A' futónak elvágatni
Sok száz török lóra kap;
Egy magyarra itt is ott is
Húsz, harmincz is reá csap.

Mihály után legtöbb ered,
Őt levágni száz kar mered,
Jaj! ha győzik futással,
Ő két kinos halált hal.“

A' vad üldözők csakugyan elérek a' kettős terhe alatt futással nem győző magyar paripát. 's a' vitéz a' végveszely perczében, hölgyét saját kertére előbb önkardjával átszúrván, maga is viaskodva hősi halált halt!

Ide irjam-e a' szép versszakot a' nagy költőből, mellyel a' hölgy férjét a' halálcsapásra felszólítja?

„Megállj, Mihály, mond a' bús hölgy,
Legitt elér a' pogány;
Kettőnk alatt kidől a' ló,
Nézd, már véres habot hány.

Tartsd meg magad a' hazának,
Hagyj itt veszni engemet,
De hogy tied maradhassak,
Üsd te által szívemet!“

És a' halálra rohanó hősnek festői képét végperczében?

„Mint mikor a' him oroszlán
Nemző gerjedelmében,
Megfosztatván hű nőjétől
Dúl, fül, ordít mérgében.
A' fát rágja, tépi 's töri
Mérget habzó fogával,
'S körmével a' földet vájja,
És csapkodja farkával:
'S ropog, harsog a' rengeteg,
A' mint dúlja a' szörnyeteg,
'S csapjon rá bár tíz tigris,
Dühe megküzd tizzel is:

Úgy Dobozi; a' fájdalom
Mordonkodván keblében,
'S a' lobogó harag 's méreg
Égetvén őt elmében,
Csak hazáját sajnálván még,
Igaz magyar szívében,
De életét elátkozván
Boldogsága vesztében,
Ádáz, boszús jobb markával
Kardot forgat, és baljával
Súlyos, görcsös buzogányt;
Igy várja be a' pogányt!“

E' képekkel eltelve, 's a' koszorús költő gyönyörű festéseit emlékezetben élvezve, szinte kellemetlenül esék a' szolgáló pinczér prózái figyelmeztetése, hogy az ebéd felhordatik. Egyébiránt gőzösön, hol a' sebesebb haladás, erősebb lég igen jó emésztő 's sokkal jobb étvágygerjesztő szokott lenni, az ember az illy figyelmeztetést, miután gyomra figyelmeztetésével igen is nagy öszhangzatban van, szívesebben hallja, mint p. o. egy lefolyt váltórai figyelmeztetést Pest légrekedt szobáiban: én is engedék a' felhívásnak, 's a' 2 forintos table de hôte! részvényesévé avatám magamat.

Azt mondják, hogy úton, ebéd közben és — börtönben hamar ismerkedik az ember; igen, de nem a' magyar ember. Mi itt meglehetősen, mind a' három tételeben egyszerre 's együtt részesültünk; úton valánk, együtt ebédeltünk, 's jóformán börtönben is voltunk, 's mégis milly társalgás, milly közlekedés ez! milly ismerkedés! Az angol szeszélyből 's affectatióból hallgatag, különc; a' magyar gögből. Társaságban lenni, 's nem társalogni csak két okból eredhet: vagy nem akar az ember, vagy nem tud hozzá! Ezt nem veri ki senki fejéből. Az első sok esetben megbocsátható, de szintannyiban nevetséges is; az utóbbi mindig az.

Az ebédet meglehetősen izesnek találtuk; de a' fogyasztási árakat a' szálaltási árcsökkentés rovására. Ez az egész árleszállítás gőzöseinken valóban csak látszólagos, mert az asztali 's egyéb czikkelyek drágasága meglehetősen fentartják a' régi 's mostani útiköltség közötti súlyegyenlet. Így p. o. a' borok kivétel nélkül

három-négyszeres áron adatnak; egy palaczk savanyú víz, mely Pesten 12—16 garas, itt két átellenesünknek 2 forintba számítottak, egy szelet házi kenyér, mely Pesten 2 váltó krajczár, itt kétfelé vágatik, 's aztán 2 pengő krajczáron adatik, egy becsületes honi szivar, míg Fuchs boltjából a' gőzösrre vitetik, egy pengő krajczárról négyannyi árbecset nyer.

Végére járt ebédünk, midőn Esztergam alá érkezünk. A' négy pengő krajczáros valódi honi szivarral szájunkban sietünk a' fődözetre. De szánk, szemünk elállott, 's a' „honi“ kemény tüze elaludt bámultunk alatt a' gyönyörű látványra, melyet a' nagyszerűen épülő székesegyház tekintete nyújtott itt. Erre már hölgyeink is kijöttek, 's hála Isten! az ujlátvány kellemes társalgási tárgyat nyujta néhányunknak fűszeres csemegéül, midőn annak mulja 's jelene fejtegetésébe bocsátkozánk.

E' tetőn szinte, már a' magyarok bejövetele előtt állott a' vár, melynek azonban építőit 's építése idejét homály fedi. Történeti nyomaink szerint Zoltán unokája, Géjza, a' magyarok utolsó vezére vala első, ki e' várat székhelyül választá. Itt született (979. évben) Vajk fia is, ki később István névre kereszteltetvén, ugyanitt a' magyarok első királyává koronáztatván, a' keresztény vallásnak megalapítója lőn. István is itt tartá székét 's Esztergamot már akkor az országban szinte általa alapított tiz püspökségnek, tehát a' magyarországi egyháznak főszékévé tévé, alapítván az esztergami érsekséget. Az első, ki az ország főpapjává emeltetett (1000-ik évben) Domokos nevet viselt. Az érsekek a' királyi várban laktak, noha a' vár folyvást a' királyok birtoka maradt.

Legnevezeteseb javításokat tőn rajta III-ik B é l a, ki hatalmas kézzel az egész várat ujja alakította, mind bel-, mind külterjedelmére nézve jóval megnagyobbította, az egész hegyet falakkal és tornyokkal véteté körül, 's így Esztergamnak mellán második alkotója vala. A' várral együtt a' főegyház is tetemesen megnagyobbították, hogy már nemcsak méltóságára de pompás külsejére 's gazdagságára nézve is minden magyarországi templomot meghalada.

Hogy a' tatárjárásban Esztergam is feldulatott, tán említeni sem kellene, de érdekes azon körülmény, mellynél fogva e' vár a' tatár kezeibe került. Tudjuk, hogy a' tatár többnyire csak a' Duna bal partján, a' Dunán inneni és tiszai vidéken dühöngött; a' Duna folyama határt vetett egyidőre dulongásaiknak. Azonban bekövetkezvén a' tél, a' Duna fagyni kezdte, 's a' tatárok Párkánynál tábort ütöttek. Az esztergami őrség mindent elköveté ugyan folyvásti jégtöréssel a' Duna befagyását meggátlani, azonban a' mindinkább növekedő hideg 's az erősebb jégtörés kifogott rajtok 's a' Duna jege végre is megállott, 's a' tatárnak természetes hidat nyujta az átljövételre. De a' tatárok még most sem merének átgönni a' jégen 's csalárdsággal tévének kísérletet az átmenetelre, lovaik egy részét t. i. — így ír a' krónika — több napiglan minden őrizet nélkül a' Duna partján hagyák ögyelegni, 's magok beljebb vonulván, kémlelék a' történendőket. Látván a' mieink, hogy a' tatárok elmentek, azonnal az ide's tovakóborló lovakat összefogdozni 's a' jégen átvezetni kezdék, mit a' tatárok észrevevén, bátran a' jégnek rohantak 's rövid idő alatt az egész várost feldulák. — A' krónika következő érdekes mondat tartá fenn e' táborozásból. Háromszáz nemes származásu asszonyi személy — mond Pethő Gergely, krónikájában — egy palotába szorulván, midőn már nem vala életök fenntartására reménység, cifra ruháikba öltözködvé, férfias elszántsággal a' főtatár khánnak, Batunak, sátorába vezeték magokat, 's hatalmába ajánlkozva, életök megtartásáért reménkedének; de a' fővezér inkább kincseket, mint kincsemeket várva, az elebe üres kezekkel jövő hölgy-sereget előbb ruháitól megfosztatni 's aztán rendre lefejeztetni parancsolá, 's így a' legrövidebb uton végezett velök.

A' tatárjárás után IV. Béla a' város 's megronsolt várművek helyreállítására nagy gondot fordított, 's a' v á r a t, mely, mint mondók, eddig királyi tulajdon volt, — vele az ország helyreállításában hasonló szorgalommal fáradozó V a n c s a

istván akkori érseknek és utódjainak örökös birtokába engedte át. *)

Az érsekek ezután feltétlen urai levén a' várnak, kivált a' templomot folyvást gazdagíták; névszerint Kanizsai János, Széchy Dénes és Bakács Tamás által arany és márványművekkel pazaron felékítették. Különösen pedig Vitéz János, Mátyás királynak híres nevelője által, ki esztergami érsekké tétetvén, nem kevesebb mértékben iparkodott építések, tudomány és műkincsek gyűjteményeivel gazdagítani érseki székhelyét, **) mint dicső nevendéke a' magáét, Budavárát, ugyannyira, hogy e' jeles építmény még a' mult század közepén tiszteletes romjaiban is megtekintésre méltó vala.

A' mohácsi vész után, a' két ellenkirály 's az egész török uralkodás ideje alatt, mint az országnak egyik legfőbb helye és erőssége, folyvást viszályok almája vala Esztergam. Majd egyik, majd másik ostromlá, pusztítá, 's alig folyt több vér e' gyászos két század alatt egyegy magyar vár birtokáért, mint Esztergamért. Először Zápolya foglalá el; majd Nádasdy Tamás vitéz ortroma által Ferdinand kezébe került; végre Budának ama gyalázatos árulás általi megvétele után Esztergam is török kézbe jutott (1543). Kevély és elbizott szavakkal kíváná fel Solejman a' várat, 's alig várván be a' tagadó választ, oly hevesen tüzelte a' városra, hogy a' budai kapu nagy tornya 's a' bástyának nagy része omladékban hevert. Az ostromlottak háromszor verék vissza a' támadókat, mindazáltal a' várost tovább meg nem tarthatván, a' várba vonulának vissza. Egy olasz szökevény tanácsára most Solejman minden erejét a' vízi toronyra szegezé, honnét a' várbeliek az élet fentartására oly elkerülhetlen életszükséget, a' vizet, nyereket, 's miután iszonyú kögolyók által mind ezen épület, mind a' pompás egyház összeromboltattak, az egész török tábor egyetemes rohanásra indult. Nyolcz egész óráig dühöngött félbeszakadatlanul az ostrom, három ezer a' legbátrabak közül már odavolt; minden erőködés hiába! 's a' viszávonuló megfuvaték. Azonban a' vitéz ostromlottak is számos veszteséget szenvedtek, daliáik közül nem kevesen hullottak el, a' bástyafalak több helyütt nagy réseket kaptak 's a' vízbeli szükség óriásilag fenyegetőzek 's a' feladás el nem maradhatott, melly végre aug. 10-én meg is történt. A' diadalittas szultán szabad pusztítást engedé bösz táborának, 's mit golyói még épen hagytanak, a' századokon által szorgosan egybegyűjtött kincseket, gyűjteményeket szétszórá, az egyházakat és palotákat összeromboltatá 's okozója lön Esztergam pusztulásának, mellyből régi fényére tán soha többé nem fog emelkedni. Az érsek és a' káptalan már ezelőtt elhagyván régi székét, Nagyszombatba vonult.

Igy jutott török kézre Esztergam 's egész a' század végeig háborítlan birtokában maradt (1543—1594-ig); 's egy rövid félbeszakadás után, melly alatt a' magyarok visszafoglalák, ismét mintegy 80 évig, tehát összesen majd másfélszázadig, nyögött török iga alatt. *) Végre feltűnt a' szabadulás napja (1683). A' török Bécs ostroma alól szégyenkedve megfutamodván, a' lotharingi herczeg által nyomon

*) Béla király hamvai is Esztergamban takarítottak el, hasonló nevű fia mellé az általa épített Ferencz szerzetesi templomban, mellynek omladékain épült 1699ben a' kir. városi kisebb — később pedig a' mostani Péter Pál templom. Később neje, Maria is melléje temették.

**) Hagyomány szerint a' főtemplom egyik oldalkápolnájában tartatott azon gazdag és drága kéziratgyűjtemény (4000-nél több), mellyet a' tudományszerető érsek, nagy tanítványa Mátyás király nyomdokait követve, sok költséggel egybeszerzett, 's melly az első török ostrom alkalmával az öket rejtő épülettel együtt hamuvá lön.

***) Ezen visszafoglalási ostromok egyikében veszté el életét Esztergam falai alatt 1594-ben a' bujdosásából hazatért gróf Balassa Bálint, jeles magyar költő, ki itt mindkét czombján keresztüllövetve, élete 44-ik évében hősi halált halt.

üzetek. Csaknem egyszerre ért a' diadalmas üző a' futamodókkal Esztergam alá, mely noha 4000 fnyi őrsereg által védelmezteték, harmadnapí ostrom után szerencsén magyar kézre visszakért, mntán a' Buda felőli bástya csaknem egészen leomlott volt. — E' vérengzések után még egy rövid, de nehéz próbát kelle kiállania Esztergamnak a' tizenyolczadik század elején első Rákóczy Ferencz seregeitől. Három egész hónapig dulák és pusztíták Rákóczy ágyúí e' várat, hogy rövid 14 napi birtok után a' császáriak ellen, Rákóczy újra elvesztse azt.

De ennyi ostrom, ennyi pusztítás meg is termé a' sárkányfogakat, melyeket elhintett. A' vár annyira haszonvetlenné vált, hogy régi fényének még csak nyomait is alig mutathatá többé, míg végre III Károly parancsára végkép lehordatott. Így lön és maradt szomorú romok tanyája a' hajdan királyi fényes vár, lakatlan és elhagyatva. míg Rudnay herczeg primás és érsek 1820-ban kinyeré, hogy szeke Posonyból, káptalanja pedig N.-Szombathól, hova, mint emlité, 1543-ban a' török elől futamodott, Esztergamba visszahelyeztetett, 's az említett nagyérdemű primás teremő szellemének intésére egy hamvaiból kikelő phoenixként új életre költetett, a' vár udvarán káptalan lakásokat, a' Dunára néző homlokfokon, a' hajdani kir. palota helyén, nagyszerű basilicát tervezvén, melynek alapját csakhamar, t. i. 1822-ben, maga el is kezdé, 's építtetését haláláig nagy költséggel és pompával folytatá.

A' nagyszerű épület, mely ha egyszer elkészül, páratlan leend hazánkban, 26 év múlva is még csak, mint a' gőzösről is látszik, félkészén áll, de így is fejlődmi 's pompás képet nyújt a' Dunán utazónak. Belsejében azonban már is igen sok nézésre méltó van. A' főoltárkép, mely sz. István királyunknak sz. Albert prágai püspök általi keresztletetését ábrázolja, egyike a' legjelesb műremekeknek. A' kép vászna 6 1/3 rőfnyi szélessége miatt nevezetes, 's Esztergamban szövetett. A' templom alatti sírbolt, hol az alapító porai 's számos elődeinek hamvai nyugosznak, 's közöttök Ambrus herczeg 's primás jeles márványemleke Pisanitól. Végre a' vízi erőmű, mely a' Dunából a' hegy tetején levő víztartóba 155 lábnyi magasságra, óránként 200 akó vizet hajt fel, 's innen a' primási palotának első emeletéig 's kanokok házaikba 's a' hegy lejtőjén viruló kertekbe vitelik.

Rudnay érsek halála után (1832) az építés majd hét egész évig abbaszakadt, mialatt nemesak időben maradt vissza az épület, de tetemes károkat is szenvedett, úgy hogy az újból megbizott építész, Pest Archimedese, a' jeles Hild építését először is b o n t á s o k k a l és t a t a r o z á s o k k a l kénytelenítették kezdeni. A' mostani herczeg-primás, Kopácsy József, ismét ügyszeretettel és nagy sikerrel folytatja az építtetést. Mikor fog 's fog-e valahára e' roppant építvény elkészülni? (Folytatjuk.)

Garay János.

MÉZ ÉS DARÁZS.

— Nem lehet eléggé méltányolni a' gőzhajótársaság azon figyelmét, melyet tanusított, midőn a' pesti polgárkatonákat a' zászlószentelési ünnepélyre ingyen szállította Győrbe: hisszük hogy ezen áldozatot Győr városa is, illően méltányolni tudván, a' tervezett külön gőzhajók építésétől — el fog állani.

— Buda városa minden dicséretre méltó, hogy a' szép juhásznő'hoz vezető utat megcsináltatni engedi — a' részvényesek költségén.

— Az x-i rendőrség olly igazságszerető, hogy egy ártatlanul befogott egyént azonnal kiöcsájtott — felsőbb parancsolatra.

— Y. színésznő olly távol van minden irigykedéstől, hogy mult héten nagylelkűen oda engedé parádés szerepét egyik társnéjának, midőn ő hirtelen megbetegedett.

— Hol van ország, melly ily szép és nagyszerű épületet bír, mint ez a' muzeum?! kiálta fel egy nemes atyánkfia, ki életében először jött a' városba — pusztájáról.

— Csakugyan igazságtalan a' világ, hogy N. urat olly kevélynek és gögösnek mondja: lám tegnap is milly nyájasan és leereszkedőleg köszöntött — szabójának.

— Pusztaráfogatás az, hogy Pest olly 'poros', monda egy uracs, midőn négy napig mulatván a' fővárosban — szüntelen eső esett.

— Mindenki irigylő B. urnak azon ritka szerencséjét, hogy feleségében a' női hűség legfényesebb példányát bírja: mióta azzal t. i. egy pusztába vonult, hol tiz mértföldnyi területben sem lehet találni — katonatisztet.

— X. könyvtáros nem győzi eleget magasztalni a' magyar irodalmat: mióta Y-nak művei már a' harmadik kiadást érik.

— Igen nagy halálal tartozik a' nemzet H.K. urnak, hogy magyar íróvá lévén, fényesen meghoszulta magát a' németeken, kik őt a' középszerű talentumok közé sorozván, megtagadák tőle a' babért, mellyet homlokára tűztek — ő maga és barátai!

— Milly buzgón tanulja Y. ur, öreg korában is, a' magyar nyelvet, mióta bizonyos kövér hivatal anrak tudásával van összekötve!

— Egyik drámaíró olly igen szép jelét adá elfogulatlanságának, midőn legnagyobb ellenségének darabját is elfogadásra méltónak ítélte, előre tudván, hogy az — ki fog fűtyöltetni.

— Miudeaki csudálkozik, hogy X. és Y. művészek olly egyetértő, collegialis barátságban élnek egymással 's egyik a' másiktól nem irigylő babérjait: a' talány megfejtése az, hogy az egyik heggedűs a' másik pedig — képiro!

Frankenburg Adolf.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Julius 22. 'Vallomások,' vigjáték 3 flv. Bauernfeldtől, ford. N. N. — Felvonások közt Schenk János ur lépett föl, saját találmányu pedalgitareján két zeneművet adván elő, változatokat Normából vett motívumok felett, és egy olasz modoru vadász-rondot. Előadása a' nem épen nagy számu közönség által tetszéssel fogadtatott, 's mind a' darabok közben, mind utána hangos tapsokkal jutalmaztatott, mit annál inkább megérdemelt, mert a' különben nem halás hangszert szépen tökéletesítette találmánya által, 's merész ügyességgel és nagy szorgalomra mutató gyakorfaltsággal kezelte. 59

Julius 23. 'Linda,' opera 3 szakaszban. Zenéje Donizettitől. Alboni M. k. a. mint vendég utolszor lépett föl, 's hogy őt, eddigi töredékes előadásai helyett, valahára egész operában láthattuk, ezen a' közönség által annyira ohajtott élvezetet Hollósy Cornelia k. a.-nak köszönhetjük, ki a' czímszerepben ma először lépett föl. — Alboni M. k. a. Pierottot éneklé. E' lángtehetségű énekesnő a' legbámulatosabb hanggal bír, melly valaha a' hallgató közönséget elbájolta, 's melly a' legmélyebb fokoktól, hová más közönséges alt-dalok csak szédülve néznek le, föl a' legmagosbakig, egyiránt tiszta, ezüstcsöngésű, 's erővel és kifejezéssel teljes; 's e' hang, a' természet olly ritka adománya, minden árnyéklaiban ugy kiművelve, kiképezve van, hogy a' remek énekesnő játszilag küzd meg a' dalcifrázatok legnagyobb nehézségeivel, egymást követő trilláival, legmerészebb szökéseivel és futásaival, míg egyszersmind szintolly biztos az egyes hangok hosszas kitartásában, mi olly ritka énekesnek tulajdona, 's mi nélkül mégis nem adhatni vissza gyakran

a' legszebb zeneművek leghatályosabb helyeit. Hogy e' ritka tünemény, valamint minden előadásában, úgy a' mai estve is a' legnagyobb tetszésben részesült, felesleges említenünk. — Más, 's különös tekinteteknél fogva nagy mértékben érdekes jelenet volt ma estve másik vendégnünk, Hollósy C. k. a. A' közönség, mely a' színházat minden zugaiban fulladásig megtölté, előszeretettel viseltetett e' vendégnő iránt, részint azon körülménynél fogva, mert az egész opera előadását csak szívesességéből élvezhettük, 's a' magyar közönség valamint csuda-türelemmel szokott lenni a' nélkülözésekért minden nemből, úgy szeretettel és hálával teljes az iránt, ki neki szívesességéből élvezet nyújt; részint pedig: mert ismét egy magyar születésűt látott külföldről visszatérve, hol működéseit tetszés koszorúzta; 's szokása szerint megelőző szeretettel üdvözölte azt a' színpadon, melyen állandónak tudni szeretné, 's e' megelőző szeretet annyira ment, hogy majd minden fölléptekor virágbokrok és koszorúk özönlöttek eléje, nagy vendégnünk gyöngédtelen mellőzéssel. Ez azonban a' jelen esetben megbocsátható. .. Hollósy C. k. a. első fölléptekor feltűnő elfoglultsággal énekelt; a' rendkívül szíves fogadtatás elejénte inkább csüggeszteni, mint bátorítani látszott őt, mi minden esetre becsülendő jele szerénységének. Azonban oszolván az első meglepetés benyomása, csakhamar a' legtisztább csengő 's böterjedelmű hangot hallánk, mely kitűnő 's nem mindennapi képzettséggel bír, 's bár némellykor kissé gyöngébbnek tapasztaltatott is, de magában látszik a' kifejthető erő csiráját hordani. 'S a' tapsok, kihívások, és a' tetszés nyilatkozatai egymást érték, miként elejénte szeretet és buzdítás jeléül, úgy most a' kiérdemelt jutalmazásul. Tisztelt vendégnünk játéka szinte látható volt az elfoglultság szeretetre méltó zavara; ebből azonban, az eddig tapasztaltak utáni reményünk szerint, megotthonosodás után könnyű leszen kibontakoznia. Ezen elfoglultságból eredhetett az is, hogy énekében simátlank voltak a' gyöngye hangozásból az erősei átmene-tek, mi éneklését valamennyire szaggatottá tette. Örömmel várjuk a' derek vendégnő második fölléptét is; legörömeoseb pedig a' színpad azon hirdetését, hogy őt már nem vendégül, hanem színházunk rendes tagjául üdvözölhetjük... Hogy ez a' közönség legnagyobb ohajtása, ezt a' színházban, csarnokában, udvarán, utcákon, úton és útfélen hallhatni; ezt a' hírlapok egyhangulag ismételik. Majd meglátjuk, fog-e elég tétetni e' közkívánságnak, melynek teljesítését maga a' színház benső érdekei is annyira 's olly sok tekintetből javasolják.

Minthogy épen a' színpadot megemlítők, szabad legyen itt fölébe egy pár szót elmondanunk, mi régen nyomja lelkünket. Szígligeti urhoz szólunk, 's arra kérjük őt: ne legyen többé 'titoknok', hanem titkárré. E' szórövidítés által bizonyosan nem szenved a' színház rövidebséget; de ellenben egy rúthangzatu szóval kevesbet olvasandunk a' színpadon, melyen úgyis elég kellemetlenséget kell látnunk, midőn betegségek, elutazások, 'stb. hirdettetnek... Akár 'titoknok', akár 'titkárré', az etymológiának bizonyosan egyik ellen sem lesz kifogása, szintolly kevésbé az ususnak sem, mert ez utolsót csak úgy kezdik szélitiben hosszában használni, mint az elsőt, 's azonfelül fogadni mernék, hogy ha egy nyelvünkben járatan idegent tanácsért kérdeznék: 'titoknoknak' akár-e helyet adni színpadunkon vagy titkároknak? ha fűle van, bizonyosan nem az első mellett szavazna; ámbár hiszen van ám még elég ember közlünk, ki minden felett legajánlatosabbnak tartaná a' szekrétiáriust. Az ember mindenütt tegyen valami jót, hol rá tér nyílik, az pedig csakugyan jótét, ha egy rúthangzatu 's avulni kezdő szó helyett szebb hangzatut népszerűsíteni iparkodik.

'S mivel benne vagyunk: még egy szót a' színpadról. Ki az az Esztergami Beimel J., e' színpadok nyomtatója?... A' tisztelt közönség nem ismeri? Jó; megismertetjük. A' derek könyvnyomató elejénte „Beimel József esztergami könyvnyomató“ volt; aztán lett belőle: „Esztergami könyvnyomató Beimel J.“; utóbb: „Esztergami k. Beimel J.“. Ez eddig haladt ezelőtt 6 — 8 évvel, a' midőn az

„Athenaeum“ kíméletlenül és méltán megczíbalta ezen praedicatum-csempészést, ezen ön-megnemesítést, 's meglehet, az ijeszté vissza Beimel J. urat, hogy azon ármányos **K** betűnek, mely most már egyedül állott gátul közte 's a' donationalis nemesség és praedicatum közt, még akkoriban pardont adott... Évek multak aztán el, de a' **K** el nem mult; ott állott rémeül a' tulajdonosnak, ki leste az alkalmat, hogy a' gyűlölt betűnek nyakát szeghesse, 's ime, a' kedvező alkalom elérkezik, a' nemzeti színház czédulái Beimel J. urnál nyomatnak, 's ő e' szerencse feletti hazafiságos örömében a' **K** betűt legyilkolja, nemessé teszi magát, 's az naptól fogva praedictummal bír, mire illy évekre menő fáradtsággal, vaskövetkezetességgel készíté magának az útát. . . Persze hogy a' „Pesti divatlap“, 's a' „Hetilap“ e' nevetséges comoédiát nem engedik saját lapjokon üzentni, 's ott nincs meg a' praedicatum; de a' mely engedekenységgel más lapok nincsenek, azt ugy-e pirulás nélkül gyakorolhatja a' nemzeti színház czédulája? 90.

Jul. 24. „Don Carlos“, dramai költemény 5 flv. írta Schiller Fridrik, ford. K e l m e n f y L á s z l ó. — E' szomorújáték egy pár hónapi pihenés után ismételtetett másodszer, 's ez alkalommal Eboli szerepében Lendvayné assz. helyett Szathmáryné assz. lépett föl; illy csere nagy feladat, azonban Szathmáryné assz. dicséretes igyekezetet fejtett ki, neki megfelelni. — Egressy G. ur mint Posa marquis, kitűnő jelességgel játszott; úgy szinte Lendvay ur is mint don Carlos, és Latorfalvi R. k. a. mint Erzsébet királyné. 1.

Julius 25. „Fiatl házások, vagy megházasodtam“, eredeti vigjáték 3 flv. írta C s a t ó P á l. Felvonások közt Alexandre úr, Paulus Mari és Sály Fanni k. o. k. léptek föl vendégekül. — Az irodalmi pályán becses emlékü C s a t ó n k jelen vigjátékának főszerepét, Lengeyt, a' nagyon leső, lepke-szívű, 's már a' mézes hetek első kezdetén elégtelen, de későbbben megtérő férjet Egressy G. ur helyesen személyesíté, szabatos játéka által érdeket kölcsönözvén a' most már nem igen mulatató darabnak. Róza, a' férjét hévvel szerető nő, Komlósy I. k. a. által tetszéssel személyesítettett, kiejtésében a' modoros énekléstől sükeresen ovakodván. Telepi úr Jancsi szerepében derék tigris volt. Török urnak, ki a' pataki-féle philosophust játszá, kétségtelenül a' legnehezebb szerep jutott, korán sem azért, mintha napokig törte volna fejét szerepe tanulásán — mert kukkot sem kelle szólnia — : hanem azon egyszerű oknál fogva, daczára a' tikkasztó hőségnek, sujtásos béllelt nadrárgan és dolmányban kellett szerepelnie. Egyébiránt, időközben lábával a' székre térdelve, tiszteletes némaságban és olly élethűn adá az ostoba diákok, hogy a' magas karzat harsány zajjal tudatá vele meglegedését. — Alexandre ur és Paulus Mari k. a. az első felvonás utáni komoly kettős tánczban, valamint a' második felvonás utáni Tarantelában is, dicséretes ügyességet fejtének ki; főleg Alexandre ur, ki szintolly ügyes tánczos, mint tánczszerző; az utóbbi táncz közkíváncsra ismételtetett. — A' harmadik felvonást L a n e r kedves zenéjű Hans-Görgelpolkája követé, Alexandre ur és Sály Fanni k. a. által előadva. Utóbbi olly kellemmel és ügyességgel járta el a' szép szerkezetű polkát, hogy azt sokszoros tapsok közt ismételnie kellett. R i z a i.

A' PESTI IZRAELITÁK ELEMI TANODÁJA.

Nincs intézet, mely a' polgári társaság figyelmét nagyobb mértékben igényelné 's meg is érdemelné, mint az i s k o l a. Ez nevel a' világnak embert, az országnak polgárt, a' vallásnak követőt. És nincs intézet, mely az egyes embernek ítélte-, bírálatának inkább alá volna vetve, mint ismét az iskola. Ide küldi az apa, élete legdrágább értékét, agg korának legfőbb örömét, legbiztosabb támaszát; természetesen tehát, hogy éber figyelemmel kíséri annak működését, 's rokonszenvennel,

részvétellel viseltetik iránta, ha j ó l : ellenszenvvel, közönyvel, sőt idegenkedéssel, ha rosszul oldja meg földadatát.

Ide járul még azon körülmény is, hogy az izraelita községek maguk tartják főn iskolájukat, maguk erszényéből foly a' tanítók díjazása. És a' község testületének minden egyes ember tagja. Minden egyes ember fizet a' község pénztárába, melyből az iskola főtartatik. Természetes, hogy mai időben, midőn az ember pénzért mindent, nélküle pedig a' zsidó semmit sem tud szerezni, kívánja, hogy az, a' mit rajta vesz, jó és hasznos legyen. És ha nem az, el lehet ugyan ámitni egy ideig, czifra semmivel elvehetni szeme fényét, de annnyival bosszantóbb aztán megcsalatasának érzete, annnyival fájdalmasb epeztő állása, hogy gyermekének boldogsága botorul ki van játszva, veszélyeztetve! —

Hogy tehát az iskola hivatásának megfelelően, szükség, hogy a' közönség, vagy legalább annak műveltebb része rokonszenvével, részvétével dicsekedhessen. Azt pedig csak akkor teheti, ha józan tapintattal fölfogja a' kornak igényeit, melyben működik, 's azon érdekek iránt fogékonyságot ébreszt növendékeinek lelkeiben, mik az életben főforognak és a' polgári társaság életereit lüktetik. Haladni kell az iskolának az idővel léptenként, 's igényei szerint változnia; nem szabad neki korát meghaladni értelmiségben, különben korabelieitől meg nem értetik, haszontalannak tartatik; de még kevésbbé szabad hátra maradni, különben lenézetik, megvetetik, mint a' naptár, melynek lejárt ideje.

És ez oka a' pesti izraelitáknak elemi tanodájuk iránti közönyössége-, sőt idegenkedésének!! E' tanoda ugyanis, még azon korból veszi eredetét, mikor a' fölvilágosodás jőltető sugara végrehalára a' mi hazánkba is be kezdett derengni, 's a' magyar föleszmélvén, mindenütt rendetlenséget, elhanyagolást találván, föl kezdett ocsudni; hogy azután sem történt minden a' legnagyobb rendben, a' kellő vigyázattal: az természetes. A' népnevelésre is esett az illy későn ért pillanat, 's iskolák hívatlak életbe, a' mennyi annyi, 's a' millyenek ollyanok!

A' pesti izraeliták is megérték a' kor intő szöatát, tanodát állítanak föl, az akkori tanrendszer szerint, 's az akkori idő igényeinek megfelelőt.

És ez iskola még mai nap is fenáll ugyanazon tanrendszerével, a' mellyel birt 13 évvel ezelőtt; ugyanazon igényeket tartja szem előtt, mellyeket 13 évvel ezelőtt.

De az iskola 's a' jelenkor között egy 13 évi időköz terül el, 's a' jelenkor embere visszapillant a' tanodára, 's ime, ez a' multnak sötétlő ködében eltűnik, rideg falzata meredez az ég felé, borzalmasan, éktelenül. Kiköltözött belőle a' szellem, a' lélek, melly éltette, 's egy holt, egy sápadt tetem maradt csak, a' melly porhad, rémletesen!

Tizenhárom év! Egy uj korszak derült föl ez idő alatt a' nevelés történetében. A' szabadság boldogító eszméje arra is gyakorlá jőltető befolyását, 's a' tanulmányok kibontakoztak a' középkori scholastikai szabályok léleknyűgző bilincseiből, 's a' szellem szabadon fejtetik, 's dicsőbben, mint a' természet, szabadon kifejlik; de a' pesti izraeliták elemi tanodája bennmaradt a' penészes levegőben, és veleje kiszáradt, ereje elfogyott, és az emberek, kiket nemz, fonyadtak, csenevész nemzetség, halált hoznak magokkal! — Innen a' részvétlenség iránta! —

Ide járul még legujabb időben a' nemzetesedés nagyszerű eszméje, melly hazánk lakosít varázs hatalommal megragadá. És mert a' zsidó speculativ fő, legott átlátá, hogy ez eszme nem a' lázangó ifju vérnek mulandó rohama, hanem a' kebel mélyében elfojtott lángohajnak mindenható kiömlése, 's mert a' zsidó olly nagyon szeretne azon nemzet tagjává tekintetni, mellyet olly testvérileg szeret, 's mellynek terheit a' többi lakosoknál inkább viseli: elsodortatá magát ő is a' magyarosodás lángörvényébe, vélvén, majd végre egygyé olvadnak a' rokon elemek, a' rokon szívek, rokon érzelmek, 's a' réghajtott testvéresülés megjövend.

Innen a' magyarosodás iránti hő buzgalom, osztatlan törekvés az izraeliták minden valláspártjában egyiránt. Az orthodox, ki a' legavultabb, minden hittani alap nélküli szokáshoz tántoríthatlan vakbuzgalommal ragaszkodik, szintugy taníttatja gyermekeit magyarul, mint a' legszabadabb reform barátja, ki az Isten eszméjét is a' divatváltozókéony czikkjeül veszi. Ez azon gyűpont, melly minden szívet egyiránt körébe von! —

És mit csinált a' pesti izr.-ák elemi tanodája e' közös érdek elérésére nézve? fölkarolta-e a' nagyszerű eszmét, elterjesztette-e a' magyarság 's az irántai szeretetnek magvait a' kisderek gyenge, minden benyomásra fogékony keblébe? Ajkaira ültette-e a' növendékeknek hazánk szép és kifejeződűs nyelvét, hogy zsenge korukban ehhez szokván, 's majdan kilépven a' társasági életbe, egy elkülönítő foslánynyal kevésb legyen, melly embert embertől elválaszt 's egy láczszemmel több, melly egy nemzet szíveit egybefűzze? Oh nem! ő azt nem tette! Neki sokkal fontosabb teendője volt; neki az alatt a' n é m e t helyesíratot kellett tanítania, tán a' könnyebb szemléleti tanmód szerint? Mentsen Isten! e' tanmód az újabb paedagogia szüleménye, 's a' mi tanodánk még a' bölcs régi korból való, hol minden legcsekélyebb tanulmányt tetőtől talpig jól bepólyáztak szabályokba, nehogy valami szabadabb szellő átjárja, mellytől oda veszne szegényke!

Aztán szabályokat tanítanak ott minden szép- és jóról; az édes hazai nyelvről, a' természet csuda szépségéről, az Isten és felebarát iránti szeretetről? Dehogy! Az üres szabályokba öntenek-e forró életet, átviszik-e a' gyakorlati alkalmazásra? oh nem; ez uj és nem nekik való! —

Ime! négyszáz gyermeknél több látogatja jelenleg az intézetet, 's köztük 14—15 évesek, olyanok, kik már 5—6 évig szakadatlan részt vesznek a' tanításban, 's valjon lesz-e köztük, ki e' tanulmányok közül kora- és fölfogásához képest csak egyet is fog jól és alaposan érteni? Az intézetben, a' magyar történet még csak egyszer sem taníttatott végig, de még csak felig sem; mert ez csak luxusnak tartatik ott, amolyn próbatételi czafrangnak, mint a' budai szinkör tetejére feltűzött háromszínű lobogó. A' tanodának életadói, kormányzói beleültenek a' jólét és kényelemmel untig kínálkozó hajlékba, ott leheverésztek, elalvának, alvásukban pedig a' boldog multról álmodának, és alvának mélyen, sokaig, míg hasukra nem süttött a' fényes nap, és ők akkor elkábultan fölébredtenek 's látták az ifju erős életet, melly körülöttük vigan sűrög és forog; de hogy szegényöknben elne piruljanak, fálnak fordulnak, behunyják szemüket, 's kívánnak jó éjszakát!

Innen a' közönyösség, a' részvétlenség a' pesti izraeliták elemi tanodája iránt a' község minden osztályaiban. Mert az intézet egy követelést sem elégít ki, mert, ugy szólván, minden szellem 's jellem nélküli; azért nincs is pártja, pártfogója, közönsége! Mert mi a' négy- vagy ötszáz növendék egy 14,000 családból álló község tanodájában? De a' dolog természetes; a' gazdag nem járattja iskolába gyermekét, hanem taníttatja azt! de mikép? arra könnyű felelhetni annak, ki a' tanítók zagyva seregére csak futó pillantatot vet! A' tanítók legnagyobb része ugyanis egy a' tanítónál egészen más pályára készülő egyénekből áll, kik csak ideig óráig esküdtek a' köztünk még oly lenézett, függő 's olly soványan fizető nevelési zászló alá, csakhogy a' sajgó szükség elől menekülhessenek, a' nélkül, hogy a' tanítói pályára elegendő előkészületeket szereztek. Természetes tehát, hogy az igen kevés paedagogiai ismeret- és tapasztalattal bíró ifju a' legjobb szándékkal sem képes jó és jövődjére hasznos nevelést adni növendékeinek; mert ez csak azt taníthatja, a' mit maga tud, 's csak azt tanítja, mire önmagának előszeretete, bajlama van. Ismerék gyermekeket, kik olly alapos ismereteket bírnak a' fűvészetről, hogy akár egy harmadévi orvosnövendéken is kifognak, míg a' legegyszerűbb számtani föladatot nem tudják megoldani, mi pedig rájuk nézve minden esetre sokkal jobb volna. De ők arról nem tehetnek, és a' tanító ur sem! mert ő épen orvosi szigorát akarja le-

tenni, természetes, hogy akkor a' fűvészetben jártasnak kell lennie! — Pedig ez az egyoldalú nevelés még a' szerencsésebbek közé tartozik, 's vannak számtalan családok, hol a' tanító azt sem tudja, mi a' műveltség, mi a' nevelés? A' házi atya, kinek a' nélkül is sok a' gondja, a' gyermekek nevelését egészen a' házi asszony belátása — 's izlésére bizza. Innen az a' sok üresfejű, röpke hírlapokból merített szodagálylál fénymázolt divathős a' fővárosi izraeliták ifjai közül! Ezek mind az, édes mama' nézetei szerint neveltettek!! —

És ha ilyen a' gazdag zsidó gyermekeinek sorsa, minő még a' szegényeké? A' szegény apa külön tanítót nem fogadhat fiának, 's a' tanodában nem hagyhatja, mert mellyik atya nézheti nyugodt lélekkel gyermeke szíve- és eszének elhanyagolását, elparlagulását? ki fogja tehát a' tanodába, és azon zugiskolák egyikébe járatni, mellyek, szegényére a' tizenkilenczedik század szelid és haladó szellemének, Pesten oly nagy mértékben találtnak? „Hadd járjon“, azt mondja a' gyermeke elerkölcstelenedésén elkeseredett szívű atya, „hadd járjon a b b a, tanuljon legalább imádkozni, 's tudja, hol él az Isten! Szegény atya, együgyűségben nem tudod, hogy az Isten magasztos fogalma helyett a' pokol cseleivel ismertetik meg gyermekedet.

De hát láttak-e már kegyes olvasóim ilyen zugiskolát? Ha nem, 's ha természetök elég erős, egy nem épen leggyöngédebb jelenet megilletődés nélküli megsejmelhetésére, 's kíváncsiságuk elég éber, a' budapesti titkok oly egyikével találkozni, melly még Nagy Ignác urnak is, ki különös élesszaglással találta föl a' zsidók szemétbuczkáit, kikerülte figyelmét: úgy tessék velem fáradozniok 's elvezetem önöket a' legközelebbikbe!

Ez az udvar itt, nem annyira tiszta, mint ronda; füleinket zavart kiabálás érinti; bizonyosan célhoz értünk. Soha se illetődjenek meg az undok bűz által, melly az egész udvaron kórterhesen elterül; ez csak előkészületeül tekinthető a' hozzá nem szokottnak kiállhatlan bűzü iskolának! megkímélhetem kegyeteket a' belépés kényelmetlenségétől: sompolyodjunk csak ide az ablakhoz, innen is eleget láthatunk; sokat is! — A' szűk és ronda szobában mintegy 50—60 gyermek nyüzsög, zsi bong, mint raj a' köpüben! Az az egyik nyavalygó vonítással előre hátra lödítja előtestét, észrevétlenül megcsapintván szomszédját, ki épen most csempészi el szomszédja zsebéből az uzonnakenyeret! Mögötte egy rongyos suhancz a' honi ipar egyik fényűzési czikkeinek természetével foglalkodik: a' legnagyobb buzgalommal teker lószórt a' vékonyra hasgatott tollhajra, mellyből aztán gyűrű lesz; másik kezében üveggyöngyöket láthatni, mikkel fölékitendi készítményét: fáradozása már végéhez közelg; de jaj! oda minden fáradalma, édes krajczáros reménye! A' lóbáldozó imahős úgy oldalba lökte, hogy az üveggyöngyök mind kihullottak kezéből, szerte elszóródván a' szobában, kimondhatlan gyönyörűségére a' kisebb gyerekeknek, kik neki esnek az elejtett kincsnek, egymást czibálva, ránczigálva, lökve, tépve csikarják ki azt egymás kezeiből. A' megkárosult fel pedig kétségdulta szívvel nézi semmivé lett uzonnáját, és dühvel elegy mérgében úgy fejbe üti szép reményinek hóhérját, hogy orra- 's szájának megered vére és hátra tántorogtában az asztalon álló öblös téntartatókat fellöki, végig tarkázván három gyermeknek fehér nyári öltönyét. Most a' zaj általános, a' verekedés pedig közönséges kezd lenni. A' tanítványok mind sűrű gombolyaggá bonyolulnak; fej és kéz látszik csak, de kié a' fej, mellynek üstökét ránczигálja, kié a' kéz, mellyet fogva tart, 's üt és ver?

Most az ajtó nyílik, belép egy borzas fejű, sárga képű ember. Szemében a' harag, kezében pedig a' hatalom pálczája, melly őt soha el nem hagyja; első pillanatra megismerteti velünk az emberképző intézetnek főnökét. Haragja lángra lobban e' zavar láttára, és feket nem ismerő düheben megragadja a' kezéhez legközelebb eső gyermeket 's úgy eljáratja vele a' medvetánczot, hogy szegénynek még a'

lelke is fáj bele. Így megy ez sorra, rendre, mindaddig, míg karját bírja és a pálcza el nem törik.

Ez a' rend és fegyelem illy iskolában. Hát a' tanítás! De ne fertőztessük meg e' szó értelmét ez iskola eljárásához alkalmazva. Eredményéről pedig nyilvános bizonyoságot tesz bizonyos német lap, mely a' dolgozóházban havonként megforduló tollajok jegyzékét olly l e l k i s m e r e t e s pontossággal följegyzi.

Igen, uraim! Innen erednek azon aránytalan sok gonoszok, kik aztán az egész budapesti izraelitásra árnyat, szégyent vetnek. Itt dulatik szét annyi ember boldogsága, annyi élet üdve, és miért? hogy néhány ember kénye szerint lomhaszkodhassék! —

És ez az, mi fájdalmasan érinté az izraelita ifjuság szive mélyét! Miért szenvedjen ő gunyt és megvetést azoktól, kiket ő nagyon szeretne testvérekül tekinteni? Miért forduljon el tőle hidegséggel, idegenkedéssel azon kebel, mely felé szive őt olly forrón vonzza? Ez neki fáj, kimondhatlan mélyen fáj!

Azon urak e' fájdalmat nem érzik, nem érthetik. Mert az ő szívök egészen mással van megtelve, mint a' nemzetesedési vágygyal; lelköket egészen más érdek rengi át, mint a' hazaszeretet; mert amannak pénz Istene, azért árulná el százszor hazáját; emez pedig nem magyar, hanem külhoni születésű, s a' hazai érdek előtte közönyös.

Tudom, vannak kivételek! De igen kevesek! Mondottam, a' nagyobb résznek szól.

Azért szólaltak föl legújabb időben már többen 's hathatósan, hogy tétessenek javítások minden zsidó viszonyokban általában, kivált pedig az iskolai ügyben. Folyamodványok bocsáttattak a' község bölcs erélyes előjáróságához: hogy a' tanítás nemzeti alapot, nemzeti jellemet nyerjen. De a' szavak elhangzottak, pusztán süker nélkül, 's a' főlshózlamlók oda utasítottak: legyenek várakozással, megjönni fog, a' mi nek jönnie kell. És várakoztak 's várakoznak, és nem történik semmi! —

Unni kezdik már ő szembekötődsdit, mit velek olly botorul önkárukra játszanak 's a' sebnek fájdalma általános kezd lenni!

És mit csinál az iskola igazgatósága?

Minap egy művelt magyar ifju nem épen a' legkiméletesb, de ki ismerne kiméletet, midőn a' szív legszentebb érzetével, a' n e m z e t e s e d é s s e l aljas játékot űznek? de a' józan ész- 's az igazságparancsolta eszközt választá a' már mélyen megrögzött bajnak kiirtására. Minden cziczoma nélkül félre lebbenté a' titkolódzás fekete leplet, mely mögött a' pártérdek 's a' lomhaság fajtalanokodik 's bünt és kárhozatot nemz; ujjal mutatta ki azon undok hernyót, mely a' község fáján rágódik 's dicsősége lomboztatát elsorvasztá. „Ime, mondá, ez a' rákfene, mely testeteken hovatovább harapódzik 's kóros nyomorékokká satnyít; ezt tépjétek ki körötökből 's a' bajon orvosolva lesz!”

És a' szabad szó fölizgatá véröket a' nyugalomhoz szokottaknak, fölförrt bennök a' méreg 's boszut lihegtek, 's fényes diadalt szerettek maguknak fölemelt sisaku ellenökön! — Mi által? Tán czáfolattal, melyben a' napnál világosabban kimutatták a' megtámadó urnak igaztalanságát, 's a' maguk kor- és czélszerű intézkedését? Oh nem! „Lehet-e tisztát csinálni a' tisztátalanból? Valóban soha sem!” Ezt mondja a' szentírás; azt tartom én is! —

Vagy tán nemesen bosztáltak meg magukat rajta; átlátták vádjainak alaposágát, lépéseket tettek megszüntetésére? Mind ezt nem, hanem tört vetettek nyakába, b e i d é z t é k 's b e b ő r t ö n ö z t é k! — Nemde fényes diadal?

Önök nevetnek! nem hiszik? becsületemre mondom, hogy igaz! Az ifju neve Weisz Ferdinand, művelt magyar ifju! — Mondjon köszönetet ezen uraknak; nevét a' halhatatlansággal koszorúzták meg. — Éljenek!

Gadácsy Márton.

A' PESTI IPARMŰTÁR.

Az iparegyesülettől az ő áruinak raktárául választott hely, olly messze a tulajdonképi város középpontjától, a' lehető legalkalmatlanabb; mert ott soha *) sem lesz az a' hölgyek kedvelt gyűlhelyévé, hol amaz ezernyi alárendelt aprólekosság fölött tanácskozzanak, mik ékes öltözéket tökéletessé tesznek, 's mi által a' vállalat tetemes előnyt nyerne. Megfoghatlan, mikép mellőztetett a' 'három kegynő' ezelőtti helye. Az ottani beszólás megszokottsága büv kapesot képezne még ollyak számára is, kik a' védegyletkez addig még nem, 's tán csak azon aggodalomból nem álltak, hogy r o s z a b b árut drágábban kell fizetniök **). Kivánatoság, valjon kaphatni-e mégis ott valami hasznavehetőt, bevonná a' hitetleneket, 's így észrevétlenül mindnyájan megbarátkoznának iparunk terményeivel; némellyek, noha nem tagjai az egyletnek, föltennék magokban ahhoz csatlakozni, vagy legalább felviritásához többé kevésbé cselekvőleg járulni. Noha tehát, mint mondám, a' kétsas-utczai Blüh-dorn-féle ház választása el van hibázva, 's ekkép ez a' haladást nehezíti, a' vállalat mégis csudálatosan emelkedik a' gáncsteljes és tövises pályán, 's vajba mondhatnám, azon magasságra, mellyen emberek emlékei épülnek! ez ugyan még nincs ennyire, mind a' mellett eredményeit — meggondolván csekély eszközeit. 's a' hatalmas ellenes befolyásokat — fényeseknek mondhatni. Becsültetés és tekintélynek nincs híjával; ámbár nem kedvence bizonyos osztálynak az iparegylet, mégis kivitta az emberek nagy tömegénél, kik mindig a' valódi közönséget és ítélőszéket képezik, kivitta, mondom, a' bizodalmat céljainak becsületessége, 's nézeteinek alapos higgadtsága iránt. Áruit napról napra sűrűbben keresik, 's a' részvét melegnek mondható. Noha mérsékelt kamatokat, 's pedig lassan, hajt a' tőke, mégis a' biztosság öntudatával van az egylet, 's megelégszik azzal, hogy idejét bevárja.

Mit csak az évszak kezdetén új divatok körében teremt az izlés, mindent láthatni az iparműtárban. Már csak azért is előnnyel bír minden egyéb raktárak fölött, mivel általános áttekintéssel rövid idő alatt minden újat felkarolhatunk, míg ezt különben csak nagy idővesztéssel tehetni. Itt körültekintve, legjobban meggyőz arról, hogy az ideai divatok általán véve ékesség mellett egyszerűséggel, hibátlan öszhangzatával minden részeknek, következőleg legjobb izlés által tűnnek ki. A' selyemszövetek névszerint soha nem voltak olly szépek, mint mellyek öszre vannak szánuva. Igen jelesek az öszszemorzsolhatlan foulardok nyárára, mik sok kedvezésben részesültek, főkép pongyolaöltönyökre, a' reczés foulard, a' kiseded esiku tafota fényzett kigyózdó vonalkákkal, 's a' mályvavirág színű gros de naples, ibolyaszínű viszfénynyel hatalmasan magokra vonják a' tekintetet. A' kedvelt baticokban nagy a' választékosság. A' skót négyszög szövetek, a' kicsinyek és nagyok egyiránt ismét igen kedveltetnek; ugy szinte mutatkoznak az ellenkező rajzuak széles és keskeny, közel vagy távol eső csikokkal. Vannak gyapju-muszlinok, lentafoták és nankinok is. Mind e' tárgyak ott olcsóbban kaphatók, mint bármely más kereskedésben a' váczutczán. A' vászonneműeket nem szabad felednem, 's mindenkinek tanácslom annak megtekintését. A' mikép minden eltűnik a' divatban, 's ujak-

*) Valjon soha-e? Hát ha egyszer a' Széchenyi-liget szépen viruland, a' nagy téren por nem lesz, 's a' hid is állandó akkor sem? örökké csak a' görbe szűk váczu utca egyedül? Ez is meg fog szűnni, higgye el nagysád. De most e' perczben kissé csakugyan alkalmatlan. Szerk.

**) Engedjen meg nagysád, hogy egy laicus bátorkodik szerényen észrevenni: hogy az árunak rendszerint nem jó s á g a, hanem szépsége vétetik tekintetbe. 'S épen ezen irányban nem akarják hölgyeink magukat emancipálni a' külföld zarnok befolyása alól; a' védegyletkez pedig egyszerűen azért nem álnak, mert — védegylet. Vagy lehet-e mást gondolni, olly gyöngeségnek levén tanui, hogy egynémelly hölgy csak azért vesz külföldi szövetet, mivel a' különben egészen hasonló honiban egy bizonyos bajszálnyi vörös vagy sárga vonalka hiányzik? Szerk.

tól kiszorítottatik, akkép a' hölgyek, úgy látszik, állhatatosan ragaszkodnak deli apróságokhoz, csinos és diszes bronz-, üveg- és porcellán-tárgyakhoz, mikkel szobáikat fölékesítik. E' nemből ott sokféle újat 's becseset vehetni 's rendelhetni meg.

Olvasónőink, kiket saját szemeik jövő vásár alkalmával legjobban meggyőzhetnek, már e' rövid vázlatból is megismerhetik, hogy nem kell külföldre sovárogniok, ott látandók a' divat drágálátosságait; fáradjanak csak Pesten az iparműtárhoz, ott mindennemű kelméket találnak, mellyekkel nemcsak tisztességesen, de fénykedőleg is öltözködhetnek, 's pedig nem dicső-e ez? nem idegen eszközök, hanem saját erőnk szüleményinek segedelmével. Szívesen megnyitják akkor kebleiket a' hála érzetének, hogy végre e' tekintetben idegenektől függetlenek vagyunk.

Sarolta.

MI HIR BUDÁN?

Szoborműegylet. Nagy örömmre szolgál az ügy érdekében tett eddigi előleges lépéseink némi sikeréről már is tudósíthatni a' t. közönséget. — Czélguti Rudolf művész hazánkfiának f. h. 1-jén irtam Romába az alapítandó szoborcsarnok ügyében, 's a' többek közt ezeket tudattam vele: „A' mű minden esetre olyan legyen, melly a' műértőknek teljes tetszését, 's a' műbírák helyeslését arassa.“ „Hogy mindazáltal e' tekintetben is biztosabban haladhassunk, mind kegyedre, mind reánk nézve czélszerűnek gondolnók: ha minden készítendő szobornak kisdéd mintáját előleg nekünk megküldeni sziveskednék, hogy az itt Pesten közszemlére kitétetvén, fölötté a' műértők, a' hírlapok 's egyáltalán a' műveltebb közönség képviselői véleményzöleg nyilatkozhassanak.“ És alább ismét, miután némelyleket, Hunyady állását illetőleg közlöttem: „A' hősnek méltóságos arcán ünnepies magasztosságnak és szívetek hódító bizalomnak kell kifejezve lenni, párosultan a' hon-szeretetnek megtestesült szellemével. Egyébiránt arczképet, mellyet legjobbnak találándunk, 's ha e' férfiú nagy jelleméről tán kimerítőbbet is ohajtana kegyed olvasni, czélszerű könyvet is szívesen küldendünk.“

'S íme tegnap, azaz: f. hó 28-kán már válasz érkezett kezeimhez Romából, mellyben a' lelkes hazafiművész a' többek közt így szól: „A' széperzetű szoborműegyleté lesz azon viruló dics, a' száműzött hazai műértelemmek visszahívása, a' melly jelenet, csudálatosan, anyanyelvünk megszabadulásával egybetalálkozik. Boldog azon időszak, a' mellyben a' gyönyörű csirák az ősök maradékaiban önállásulag egy növevénynyé, gazdag művészi virágzatokkal, kifejlődhetnek, mert csak akkor szabadulhat meg idegen átoktól a' hazai művészet, ha nem leszünk sápadt utánczói külföldi történetek- és példaképeknek, a' mellyek nemtőjét meghódítani egy magyar művész sem fogja tudni.“ — A' kisdéd mintára vonatkozólag pedig így nyilatkozik: „a' készítendő szobor kisdéd mutatója előleges elküldése tán nem hozná elő azon czélszerűséget, a' mellyet kívánnak elnyerni, mert egy rövid idő alatt készült minta (bozzetto), ha felre is teszszük annak kisdedségét, nem lehet olly tökéletes, mint az elvégzett szobor, a' mihez járul még azon tulajdonságom, hogy egyes tárgyaknál, magán a' nagy mintán változtatásokat, sőt a' márványon is ollykor tenni szoktam. Egyáltalában ártalmas a' művészetre nézve a' korlátozó mód, mert Plato azt állítja (Polit. Lib. II.), hogy Egyiptomban a' szobrászat ezer esztendő alatt nem ment elő, mert a' kormánytól meg volt határozva a' művek korrajza, és ezért még távulról sem látták azon tökélyt, a' mellyre értek a' szabad görögök. — De mind ezek mellett kész vagyok kívánságukat szívesen megtenni, és az elhatározott megbízás után Hunyady kis mintáját el fogom küldeni.“

Ezek azok, mik jelenleg közelebből is érdekelhetik a' tisztelt közönséget, mik egyszersmind bizonyos tekintetben megnyugtathatják a' kételkedőket. Mi a' mintát illeti, magam is úgy vagyok meggyőződve, hogy e' tekintetben a' művészé az első és utolsó szavazat, 's a' művészi szellemet korlátozó vonalzások által bilincse

verni akarni annyi volna, mint az ihlet röptét gátolni. Mindazáltal azon tiszteletnél fogva, mellyel a' közvéleménynek tartozunk, csak azért sem állhatnánk el a' mintaszobor kiállításától, mivel a' közvélemény bizalmát megnyerni főörekvésünk. Magában értetik, hogy a' közvélemény annak idejében a' kiállítandó kisdéd mintát — tudván, hogy az nem lehet tökéletes — nem fogja kényuri szemekkel bírálgatni. Pesten, nyárhó 29-én 1846.

Ney Ferencz,
szobormű-egyleti titkár.

— A' Jelenkor „Társalkodó“-jának mult vasárnapi számában egy közlést olvasunk a' gyomai kisdédóvó-intézet újjászületéséről, mit, mint igen örvendetes eseményt, különösen megemlítni annál is inkább helyén látjuk, mivel annak közlöje 's a' kisdédóvóképző int. igazgatója Ney F. már ezelőtt két évvel a' mi lapunkban is közölt egy lelkesítő cikket a' kisdédóvás ügyében, 's mi ezen ügyet mindenki kielégítésére igen méltónak tartjuk. Ugyanazon cikk alatt jelenti N. F., hogy a' budapesti ovók eszmecsere-társulata a' Társalkodót hivatalos lapjául választá ezen-tul sürűbben adandó közléseinek, 's ez igen helyes. Mozogni, tenni, élni kell, ha nem akarjuk, hogy holtaknak tartson a' világ!

— Kisdédóvásról szólván, nem hagyhatjuk érintetlenül a' csak történetesen értésünkre esett hírt, hogy a' pesti példányintézet dajkája meghalálozván, midőn az örök nyugalomra kísértetnek, ugyancsak említett int. igazgató a' képző intézeti ifjak és számos mások jelenlétében érzésteljes bucsúztató beszédet mondott koporsója fölött. Ezt csak azért említjük, hogy annál inkább lelkesüljenek e' pályán fáradozók, olly pályán, mellyen az alárendelt személyek iránt is ennyi megbecsülés, ennyi kegyelet nyilatkozik: 's nincs is bizonyosabb, mint az, hogy kigyermekes vezérlésére szenteli éveit, minden tekintetben megérdemli az emberbarátok hálás tiszteletét.

— A' vasuti társaság felsőbb helyre az iránt folyamodott, hogy Váczon a' pályafő közelében nagyszerű vendéglőt építhessen, hol a' vendégek mulathassanak, 's egyszersmind esős időben biztos menhelyet találjanak. Az igazgatóság ezen kérélmre hihetőleg pártoltatni fog, mert figyelmet tanusít a' közönség iránt, melly, kivált vásár- és ünnepnapokon, seregesen tódul e' kirándulásra.

— 'S mivel éppen megdicsértük a' vasuti igazgatóságot, — adja Isten, hogy ezt minél többször tehessek! — más részről megkérjük, hogy el ne bizza magát, 's ne gondolja, hogy már minden a' legszebb rendén van, mert egy vendéglőházat építet a' váci pályafőhöz, — hanem hallja csak figyelemzetését, hová kellene t. i. szorgoskodását leginkább irányozni, e' kis történecskét, melly egy igen régi themát pendít meg ugyan: a' bérkocsisok szemtelen zsarolásait, de ha az 'erélyes' rendőrség még tovább is olly erénytelenül nézi a' dolgot, mint eddig méltóztatik azt nézni, ugy a' variációkból soha ki nem fogyunk, mellyek a' leggyönyörűsege-sebb macskazene gyanánt mulattatják az illetőket. — Négy kincstári tisztviselő Budáról mult vasárnap kirándulást tévén Vácra a' vasuton, onnan visszatérve bérkocsiba ültek, midőn otthon kapitányi aláírás által sanctionalt tariffa szerinti díjt, borralalóval megtoldva, a' bérkocsisnak átadák, ez durván visszalöke azt, hat forintot követelvén tőlök, a' meghatározott vitelbére hivatkozóknak válaszul jómagyarán ezt vetvén oda: „nach neun Uhr kenn' i ká Tax!“ Mit volt tenni az illetőknek, mint a' követelt díjt kifizetni, hogy nagyobb botrány kikerültessek; de hát nem haszontalan dolog-e, annyira fitogtatni az erélyességet, midőn annak csepp sükere sincs? nem boszantó-e, 's nem háborítja-e fel vérét a' legnyugodtabb philisternek is, ha ilyeneket kénytelen látni és tapasztalni! Fájdalom,? hogy csak tollunk van, az illy gaz visszaélések ellen, 's nincs is kilátásunk, hogy azt valaha a' rendőrségi mogyorópálczával felcserélhetjük: ugyan megboszulnók magunkat minden felé az olly számtalan siker nélkül elpatogatott szavakért! kérjük a' vasuti igazgatóságot, tegyen legalább ő sikeres lépéseket e' tárgyban, mert hiszen az ő érdekébe vág, 's rontja hitelét leginkább e' zsványtság. Kinek is legyen kedve a' vasuti kirán-

dulásokra, midőn még a pályafőhöz ér az ember, már több pénzebe kerül, mint az egész kirándulás? . . . ez nemcsak képtelenség, hanem gyalázat is! 's egy részben illeti azokat is, kik a' dolgon segíthetnének, 's nem teszik 's annyi sokféle panaszra még csak füleket sem billentik, mert azt gondolják, hogy mindenki olly ocsón járhat, mint ők!

— Azokkal az 'Omniбус'-okkal járás is csak szemfényvesztés; ezeknek tulajdonosai szinte bérkocsisok, kik egypár ezer ember számára kiállítanak vagy négy öt 'omniбус't 's azt is a' lehetőségig piszkosat és kényelmetlent, hogy az embernek minden kedve elmenjen, abba szállani, 's kénytelen legyen, inkább bérkocsit fogadni, 's a' drága pénzt e' privilegiált czéh által zsebéből kilopatni. — Elég baj, hogy a' mindenben üdvös concurrentiát a' közönség szemlátomásti kárára néhány bérkocsisfizkő meg tudja akasztani. Szenvedjen inkább százezer ember, és zsaroltassa magát általuk kényők kedvők szerint, mert azok, kik e' világos csalásnak elejét vehetnék, ölbe rakják kezeiket, 's tétlenségökben miről sem gondoskodnak, mint arról, hogy — 'jobb ma egy veréb, mint holnap egy tűzok.'

— A' budai várban mult szombaton csizmadia-rebellio volt: a' nemes czéh t. i. nem akarta megengedni, hogy egy fiatal csizmadia szintugy árulhassa portékáját, mint a' többiek, 's neki-estek nagyvitézül huszan egy nek, 's a' csatatérről kikapusztították. Később nyugalom volt ismét, a' kedélyek lecsillapultak, — 's a' rendőrök is kezdenek mutatkozni.

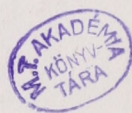
— Dr. Tavasynak a' pesti prot. ev. gymnasium kebelében ez idei nyári vizsgálatok alkalmával tartott beszéde kivonatban: 'Az ifjúságot a' közönséges életben is virággal szoktuk összehasonlítani, mert mindkettőnek két közös tulajdona van, 's ez egyfelől az, hogy mindkettő a' tavasz képe, a' tavasz gyermeke; öreg virág nincs, valamint az is helytelen, hogy öreg ifju legyen; másfelől, hogy a' virág kora mulik, mint mulik az élet ifjúsága, az élet tavasza is. A' tanodát gyakran kerttel szoktuk összehasonlítani, mellynek csemete-ágyai az osztályok, csemetéi a' növénydek, kertészei a' tanítók. De itt csalódnátok, ha hogy ime növendékimet csemeteknek és magamat kertésznek hinnétek lenni. Itt csak egy csemete van 's annak öntöző kertészei tulajdonképen ti vagytok, nemzetem tiszteltjei, és közületek azon férfiak, kiknek magyar szellemök e' könyvhüvelyekbe van rejtve. (A' könyvekre mutatva, a' mellyek az ifjak közti emlékkiosztás végett az osztalon feküdtek.) A' csemete, melly e' kertben tenyész, nem ember, hanem eszme, egy közös eszme, mellynek egyegy külön virágágya minden külön-külön növendékemnek keble, én csak az öntöző eszköz vagyok; de a' nedv, az éltető elem, a' ti kebletekből fakad, tiszteltjeink, egész nemzetünk szelleméből szívárogo e' kertbe. 'S micsoda ez eszme? mi neve e' csemetének? úgy vélem, hogy ha ki sem is mondom, kitaláltátok már, mert, ha nem csalogozom, folyvást olly időben élünk még, a' mellyben magyar fül nem hallhat magyar szót, a' nélkül, hogy az összes magyar nemzetre ne gondolna, és e' nemzetnek egy szent és közös szellemi birtokára, a' nyelvre. E' csemete tehát a' magyar nyelv, 's ennek vagytok ti öntözői imez mai pártfogástok és megjelenéstök által is, 's ennek vagyok én öntöző eszköze 's ennek egyik tenyész-ágya imez ifjak keble. — Igenis, oda jutott volt nemzetünk, hogy szellemének ez el-sajátíthatlan növényét kertekben kelle tenyésztenünk; hogy azt, mi még akkor, midőn e' nemzetnek nemcsak neve volt magyar és ősi, hanem vére és jelleme is az, a' mi még akkor termett és diszlett, mint az őserdők lombjai termenek, mellyek bérceket borítva, lakot adnak a' villámnak és folyamokat szülve, italt a' tengereknek, — hogy azt, mondom, az őserdők büszke terebélyeseinek az idők vészviharai közben kipusztulása és kidülése után — egy időben; és ez idő még nem régen mult el — kis kertekben kelle ápolgatnunk, mint újból rügyező sarját az ős rengeteg hatalmas diszeinek. Ez vala sorsa nyelvünknek! Oh, hála az égnek, hogy e' szót már mondanunk lehet, ez „vala sorsa“ e' nemzet szittya kincsének. — Ugyanis a' kertekben szelidebb szokott lenni a' föld, gyöngédebb

a' tenyészlgetés, 's azért vidámabb, virulóbb és terjeszkedőbb a' növény is; itt felned többé nem kell, hogy még valaha ki fogna veszni, a' mitől a' hegység háta már kopaszult. Tehát csak kertet kerítsetek körül, ezernyi meg ezer kertet e' nemzet csemetjének, kerteket mindaddig, míg az egész őserdők tére egy kertet nem alakul, egy édné, a' mellyből e' nemzet, mivel maga alkotja meg magának ez énd, kivesszi többé nem foghat, és ez lesz aztán az ujonan feltámadott lombdisz, a' mellyben ismét lakot találhatand a' villám és a' melly ismét folyamokat szülhetend italul a' tengernek. —

Tanítványaimnak szükségök vala magyar munkák olvasására 's olykori magyaráztatására, magyar iránybani gyakorlásra, magyar szavalás- és keblők Istenének magyar hangoni nyilatkozatára; ők a' rendes és napontai tanodai kötelességnek pontos teljesítése mellett — melly különben hasonlóképen magyar nyelven történik és pedig nemcsak az én, de intézetünk csaknem valamennyi osztályaiban — a' hol t. i. a' növendékek már annyira jártasokká tétettek a' magyar nyelvben, hogy az ezen előadott tanulmánytárgyakat akadály nélkül felfoghatják — ők, mondom, az említett kötelességeknek teljesítése mellett, még külön is öszvesereglének — különben rendes tanítói vezérlésem alatt — az említett céloknak korukhoz képesti elérése végett. És nekem örömöm telt e' vezérlésben, mert nekik örömük volt a' munkálásban. Már pedig, az ifjút a' munkának megkedveltére birni, lelkét az önmunkásságra szoktatni, ebben edzeni és irányozni, az már magában is dicső célja a' nevelésnek. És nekem örömöm van vallhatnom, hogy imez ifjak, gyenge koruk daczára, szeretik a' nyelvünkön irt munkákat olvasni, szeretik keblők fakadó érzetét minden jó és dicső iránt magyar irányalakba önteni, szeretik költőink ihlettéljes műveit ajkukról mind megannyi nemzeti imákként rebegni, szeretik és érzik a' magyar szóban a' magyar lelket 's élednek magyar lélek által, magyar szellemiségre és tudományos műveltségre. A' mult évben nt. Fejér György és ns. Császár Fer. urak bizának meg e' könyvekkel, hogy azokat, a' hánynak telik, emlékjándokul osztogatnám ki. E' tisztemnek egy részét már tavall teljesítém, a' fenmaradtakat szabad lesz ez alkalommal kiosztanom. De mielőtt ezt tenném, őszintén kell vallanom, miszerint tanítványimtól elsőben egy könyccseppet igényelnék, egy tiszta hálais búsemlék-könyvet, annak siri fájára, a' kitől hasonlóképen több ide mellékelte könyvadományokat vevénk, 's ez azon férfiú, kit Dunántulról nevez a' prot. egyház, holott ő az egész magyar hazáé volt. — Ki s János k. tnok és dunántuli ev. suprens; ő kimult, de ajándéka él, él az ő szelleme, mint kedves ajándéka Istennek, a' mellyt e' nemzetnek adott, midőn nekie még a' jogos adomány sem adatott volt meg. De e' férfiúnak emlékezetével együtt, hadd gördüljön könyvetek annak emlékére is, kit csaknem egyidőben veszíték 's kinek gyászünnepeit ülétek velem együtt a' budai hérczezen, a' midőn egy hérczet Vajdabércznek, és egy szirtet — mert ő is szirt volt, szirt e' nemzet feldult tengerében — Vajda-szirtnek nevezénk el, gördüljön könnyetek a' „dalhonnak alkotójáért.“ — 'S ugyan e' köny mig hullana, hulljon egyszersmind egy harmadik sirra is, még be sem hantolt sirjára annak, a' kit a' multkor gyászolva kísértünk ablakaink alatt — Horváth Istvánéra! Ők mindnyájan öntözék kertetőket, azért öntözzétek ti sirjok bús hantját, hogy teremjen belőle életfa, mint az őserdők fája volt; hogy támadjanak fel ők magok újra az utánok jövő nemzedékben!

És e' gyászemléki pillanat után, viduljatok fel ismét, kedvesim, a' midőn az élet int, mert élőnek a' sir mellett is életről kell gondolkoznia; viduljatok fel és érezzétek, hogy az említett férfiak közinkből tulajdonképen nem is távoznak, mert lelköket itt hagyák, itt hagyák az emlékekben, — 's velek együtt jelen vannak más hű fiai is e' hazának, kiknek hosszú éltökért imádkozni sohase szünjete; jelen vannak műveikben miut jóltevőink, mint kertészeink, és jelen miut élő tanui a' magyar szellemnek közöttünk tenyészlgetésének 'stb.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

6. szám — Aug. 7. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

BALATON-FÜRED, jul. 23-án. A' nagyszerű Kisfaludy gözös készül erősen; azonban alig fogja october előtt szeldelhetni a' magyar fő-király hánykódó kék hullámain. A' pesti zenekar elég ügyesen működik nem-nemzeti művek előadásában. Vannak ugyan, kik ebben gyönyört találnak, de azt legalább mi is igényelhetjük, hogy magyar helyen magyar nótákat is hallhassunk. Thalia papjai és papnői naponként jóformán megtöltik türhető játékaikkal a' nem legtisztább, de elég tágas színházat. Vendég — arszlán és tigris — annyi van, mennyi csak kell és nem kell. Szállást csak úgy kaphat az érkezendő vendég, ha kevéssel érkezése előtt valaki, áldást vagy átkot mondván a' szép vidékre — eltávozott. De nem használja ezt senki sem jobban, mint a' v e n d é g l ö k, kik utolsó táplálékát is nadályként szívják ki az egyszer dagadt erszényeknek. Alig van nagy város, melyben jobban divatozhatnak az áltolvajság — kártya és kockza — mint itt. Mult napokban is reménysugár-körözte arczczal állt le egy középidejű egyén kockzaasztalhoz, előtte heverő puffadt tárczája töltelékében bizakodva — de árcanegyed mulva halálsápadtan emelkedék fel székeréről 's miután üres tárczáját belzsebébe rejté, ezt sugá háta mögött álló inasának: 'egy óra mulva haza megyünk.' — Pár nappal ezelőtt egy szolga, ki ura pénzt és köpönyegét eljásza, agyonlöni akarván magát, a' rozsul irányzott lövés következtében életben maradt. Némelyek ugyan kacagnak; de a' közmondás daczára is, hogy t. i. hiába átkozzák a' csirkeherdó kányát, átkot mond az illy veszélyes multságok szerzőire a'

Füredi H i r a d ó.

GYÖR. (zászlószentelési ünnepély). Elérkezett a' várva várt idő, melyben városunk nemeskeblű polgárainak első rendű osztálya zászlószentelési ünnepét tartá; el az ohajtott nap, melyben ezek megmutaták, hogy a' nemzetiségünk iránti forró szeretet magyai kebleikből ki nem veszték, hanem mindnyájokban a' haza javát és boldogságát emelni törekvő reményteljes növényekkel magasultak: hála ezért és köszönet a' hőkeblű Zichy Otto grófnak, mint őrseregünk nemtőjének az egész haza színe előtt. — Julius 24-ke volt a' kitűzött nap, melyben hazánk néhány városának (Pest, Esztergom, Komárom) érdemdús polgárai, a' gőzhajó-társaság által i n g y e n *) ajánlott Buda gözösön megjelenendők, több hajókoni taraczk-lövések harsogó moraja közt, városunk minden rendű és felekezetű hullámzó sokaságától kétes habozással vártattak. Megjelenésök határideje, az esti 8 óra, 11-re változék, mely késedelem azonban, mint hallók, egy helyeni fenakadás szüleménye, nem kevés fényül vala a' meglepő jelenetnek; ugyanis lenyugodván a' nap, azur színnel festé a' felhőtlen ég boltozatát, melyen milliárd csillagok áraszták kölcsönzött fényüket a' mindenségre, a' Duna szöke vizén álló hajókról hosszú póznákra kötött lámpák, mint mindannyi Syriusként ragyogók, lövelték sugáraikat a' csendes habokra, a' taraczkok tüzei kétes homálylyal czikázták át az esthomályon, hatalmas durranásokkal mennydörögven örömeiket, a' körülállók vig kedélyét első osztályu őrseregünk zenekara még inkább emelé; — végre nagy morajjal hasítá föl folyónk hullámain a' kis B u d a, 's eljuta városunkhoz; roppant taraczkok-, éljenek- 's nyájas baráti ölelésekkel lönek fogadva a' szíves honfiak, kiket fákllya-világgal kísérték kijelölt szállásukra derék polgáraink. — 25-kén esti nyolczkor érkezék meg a' magyar szellemű lelkes gr. Z i c h y Manóó, a' haza leghűbb leányainak egyike, ez ünnepély legkitűnőbb személye — a' k e r e s z t a n y a, számos diszfogatok kíséretében; felérván a' püspökvárba, ott hazánk több városának néhány polgáritól 's a' városi tanácstól fogadtaték. Vége levén a' tisztelgéseknek, mindnyájan elszéledének, kilenczkor a' várban ismét megjelenendők, hol az ügyes Morelli zenekara, tiszteletül a' keresztanyának, válogatott darabokkal egész tízig mulattatá a' nagyszámu közönséget; ekkor az egész zenekarral városunk főutcáit bebarangoltuk. Jul. 26-án az ünnepély legnagyobb napja vala, a' szentelésnek szánt. Már reggi négykor harsogó örömszap vala hallható minden utczában 's zenével üdvözlék a' felkelő napot; később kimenvén a' szentelés helyére, mely a' városon kívüli pusztá téren volt, megyés püspökünk 's a' keresztanya nagy ünnepélylyel fogadtattak; következék a' nagy mise a' szenteléssel, mit az egyes polgárok általi szegek beütése váltá fel, ennek vége levén, a' zászló gr. Zichy Manótól, hazánk érdemes fiától, éljen! kiáltások 's hazafini érzelmek ömledézési közt a' vívőnek átadatott; ezután jött a' polgári eskü, melynek alakja korunk kívánatához képest vala kidolgozva; különösen kiemelték azon szavakat, melyekkel ígérék, hogy városunkat készek leendnek ntósó csepp vérökig minden veszélytől oltalmazni, mi bizonyos honfiakötelességöknek legdrágább gyöngye. Ennek vége szakadván, tartatott az egyházi szónoklat; szónok (N. Tóth József város plébános 's apát) körül négysezeget kézbeve állott a' mindkét rendű polgári örhad; díszesen elkészített sátoralaku emelvényen ült a' keresztanya, hosszú uszályos, nehéz kék selyem, magyar izlésre készült, ezüsttel gazdagon himzett, pompás

*) De e' szívesességért a' liberalis polgárok pár ezer forintnyi összeggel járultak az ipar-egylet közhasznú céljai fölsegítéséhez. J.

csipkékel takart öltöny füzé körül bájos termetét; fejeke fekete bársonyból vala, mellről hosszú fátyol folyt le hófehér vállaira; derült homlokán gyémántos ékszer ragyogott, hattyúnyakát roppant értékű drága kövek övedeztek körül: — így ült ő, mint királynéja ünnepünknek, csinos trónján, szeméből olvashatók valának szívének forró érzelméi 's azon lelkese-dés, mellyel hivatásának megfelelni első honleányi kötelességének tartá. Vajha hazánk főrangú hölgyeinek koszorúja több illy amaranthot foglalna virágai közt! — Az ünnepely délutáni egyig tartott; háromra vala rendelve az ebéd, 's résztvevők száma valami ezerre rugott, kik töltött poharak 's kölcsönös baráti indulatok érzelméi közt vigadták át a néhány órát. Kilenczkor az egész sétatér több ezer lámpák fényétől ragyogandott, ha a' süvölő szélvész ezt meg nem akadályozza. — 27-én ismétli taraczkok ropogása, zene, ezer ajkak-tól rivalt éljenek 's baráti bucsuszók közt indult meg a' kis Buda. — E' napokban ke-resztül utazván városunkon a' Göcs, Egedy és Zsivora vezérlete alatti, t. Fehér megye 's nemes szab. kir. Fehérvár városa által biztosított erdélyi dalszínészársaság, négy elő-adással kedveskedett. Hasonlóul Veszter Sándor az ünnepélyt megelőző néhány napokban tetszésben részesült; nem helyesljük azonban azt, hogy előadásiban a' magyar táncz olly gyéren fordulja elő. — Körünkben van jelenleg Lakatos is sortánczával, melly lelkesedéssel pártoltatik, nemcsak azért, hogy könnyű magyaros lejtéssel bir, hanem legfőképp, mivel általa a' keringőt kiküszöbölni lehetségesnek látszik; 's bizton hisszük, hogy a' derek művész hazaifui buzgalmaért, mellyel magyar tánczainkat még a' külföldön is terjeszteni törekszik, bár merre vegye útját az egész magyar hazában, méltánylatot nyerend. Mint hirlik, kis czigányainkkal Bécsét fogja meglátogatni, ott sortánczát betanítandó.

J a s o n.

SZABADKA, jul. 25-én. Megyénk egyik legszebb asszonyát: P i l a s z a n o - v i c s S z a l m á s s y Mária-t temettük el a' napokban Omoroviczán. Még éve sínes, hogy e' lapokban szép lakodalmáról tettem említést, 's most már, szülős következtében tör-tént gyászos halálát vagyok kénytelen jelenteni közel 's távol számos ismerősének. Husz éves volt a' boldogult 's szeretetét birta az egész megyének. . . . Épen midőn e' sorokat írom, a' harangokat is félreverik, tüzet kiabálnak! 's ez már harmad ízben ismételtetik kevés időköz lefolyása alatt 's mindig éjfélok, kétszer ugyanegy gazdát boszulva meg. A' gaz gyujtogatónak, ugy látszik, kedve telik, egyért számosakat megboszulni, mert első alkalommal 4—5 ház, máskor 7—8 külön-külön gazdához tartozó gabonakazal lett a' tűz martaléka. Emberek vagyunk 's a' boszu bennünk mégis állati. Valjon mit érde-melhet az illy szűk időbeni boszuló? . . . A' szűk időjárásról eszembe jut, hogy némelly német lapjaink különös mulatságnak tartják, e' részben mystifikálni a' közönséget. „Min-denhonnan — azt mondják — jó hírek jönnek a' gabonatermésről! — holott mi meg azt mondhatjuk: egész Bács általában i g e n - i g e n s i l á n y t e r m é s n e k örvend-tett, ugy annyira, hogy soknak a' bevetett szem se jött ki, sőt magából Bánáthól is ros-z hireket vettünk. Nem következtethetünk mi ugyan ebből éhséget reánk nézve — mert itt könnyen segíthet egymáson az ember —: mégis előrelátás- 's irányzásul a' felföldiekre nézve, ugy hisszük, a' mystifikálás nincs a' maga helyén. Ujdonságokról máskor, mert szomorú kedélyhangulatomnál fogva, csak szomorú tárgyakról írhatok, pedig ez, nemde, unalmas?

M a n ó.

TRENCSIN, július 25-én. Gróf Zay Károly urnak zay-ugróczy posztó-gyára teljes működésben van. Gyártmányai mind belértékre, mind külalakra nézve méltán vetélked-hetnek honunk, sőt az ausztriai monarchia többi gyárainak készítményeivel is, 's arányla-gos olcsóságukra nézve azokat jóval felülmulják, mi természetes, mert szerkesztője angol, gépei, valamint munkái is, Europa leghíresebb gyáraiból származók, 's olly gyapju dol-goztatik fel általuk, melly azelőtt nagyrésztint Angliába szállítottatt. Ezek igazságáról, vagyis a' kelmék minőségéről és jutányosságáról a' Z a y - U g r ó c z o n, B u c s á n y - b a n, T r e n c s i n b e n, N a g y - S z o m b a t h b a n levő állandó raktárakban, valamint jelenleg Pesten az iparműkiállításban, nem különben a' jövő szentistváni és a' többi pesti vásárokon is, mellyeken a' zay-ugróczy gyártmányok nagyobb mennyiségben fognak árultatni, mindenki meggyőződhetik. A' megrendelések általában az érintett he-lyeken, de különösen Zay-Ugróczon a' gyár igazgatóságánál, 's Bucsányban a' gyár tulaj-donosánál, fogadtatnak el. El nem hallgathatjuk, hogy az említett posztó-gyár készit-ményei mindenütt nagy tetszést nyervén, zay-ugróczy firma alatt nemcsak alattomban, hanem nyilván is ros-z minőségű posztó árultatik, mi a' szomszédságban levő trencsini fűrdőben is ismételve történt, az ott levő izraelita boltosok néhány távolabbrólí vendé-geknek silány kelméket árulván zay-ugróczy gyanánt. — minek következménye, hogy a' vevők, kik feleslegesnek tartották kinyomozni, el voltak-e azon kelmék látva az ismert bélyegekkel 's'tb., vagy ezek meg nem hamisítottak-e, azokkal alig leendnek megelégedve, holott az igazi zay-ugróczy gyártmányok minden igényeiknek teljesen megfelelének. Ezen hamisításban leginkább kitüntetést magát bizonyos F. nevű trencsini izraelita boltos. Ugyan-csak derekasan nyilatkoztatják ki haláljukat m. gróf Zay Károlynak, ki mellettök olly lel-

kes erélyesen szólalt fel, különösen a trencsini zsidók. Bizton várjuk a furdói t. biztos-
ság ismeretes tevékenysége- és igazság-szeretetétől, hogy ezen ocsmány családoknak
véget fog vetni. Rebesgetik, hogy egynéhány külföldi gyártos, hogy a zay-ugróci gyárt,
mellynek versenyétől fél, rossz hirbe hozza, silány posztót és más kelméket árul szerte-
szét drága pénzen zay-ugróci utánzott bélyeg alatt. Több trencsiniek.

KÜLÖNFÉLE.

K i n á l k o z á s. Egy javakoru, magyar, német, és latin nyelvtan szabályaiban
gyakorlott nőtlen egyén, ki már számos évek óta főbbrendű finevelési, gyengéd bánási
's tanítási módjával nem kis megelégedést és tanítói „Bizonyítvány”-okat nyere, magát, vala-
mint a' kisebb 's nagyobb elemi oktatásokban, ugy az I. II. és III-dik gymnasialis iskolák
nyilván iskolailagi tanításukra itt helyben, vagy falura házi-, vagy kisebb városba több t.
cz. szülők összeállításukból fölvetetendő magántanítónak a' jövő iskolai év elejétől — vagy
előbb — kezdve egy, sőt több évekre ajánlani bátor. Ki felől jelen lapok szerkesztői
hivatalánál körülményesen szeptemberig értesülhetni. — Budapestén, aug. 5d. 1846.

S z i n é s z e t i j e l e n t é s. Miután alóírttak a' pécsi színházat három évre
szerencsések valának megnyerni, bizalommal szólítják fel azon színész és színész ta-
gokat, kik igazgatásuk alá jöni magukban kedvet éreznek; ebbeli akarataikat és köve-
teléseiket bérmentes levélben folyó augusztus hó 20-ig Fiumébe, aztán szeptember 15-ig
Velenczébe, Olaszhonba alóírttakhoz megküldeni szíveskedjék. Költ Gréczben, Stajerhon-
ban, július 24-én 1846. **H a v i M i h á l y** és **S z a b ó J ó z s e f**, az Olaszhonba utazó
magyar népdal- és táncz-társaság, valamint a' pécsi színház igazgatói.

Irodalmi felhívás. Az alóírt által tervezett, 's taval több hir- és divatla-
pok útján közzé is tett „UNIO” czimű, szépirodalmi zsebkönyv — nagyrészt elhárítva
levén az akadályok, mellyekkel küzdeni, e' honban minden illyszerű vállalatnak osztály-
részeül jutott — a' jövő 1847-ik évre meg fog jellenni. Alóírt, vállalata elősegítésére,
azon reményben hívja fel a' két testvérhon t. cz. íróit: hogy e g y e s ü l v e füzendő
koszorujához, mely már eddig is — részint tetteg, részint ígértben — mindkét honból
annyi jeles és buzgó ápolót vala szerencsés megnyerhetni, segédkezeket még számosab-
ban nyújtandanak, — becses d o l g o z a t a i k a t K o l o z s v á r r a (királyutca
39 sz.) l e g f e l j e b b s e p t. 15-ig b e k ü l d v é n. — **U r h á z y G y ö r g y**.

É r t e s í t é s a' t. cz. színművészekhez! A' győri magyar színi-egylet részéről nyilván-
nítottatik: hogy **H e t é n y i J ó z s e f** szín-igazgató ural, folyó évi szeptember 1-jén kez-
dendő 4 hónapra, újabb biztosító szerződés kötött legyen; a' t. cz. színművészek
tehát ezen időszakra ohajtott felvételük iránt egyenesen — jelenleg Balaton-Füreden
levő Hetényi József urali értekezésre utaltatnak. Az egylet nevében

J a n k ó M i h á l y jegyző által.

J u t a l o m h i r d e t é s.

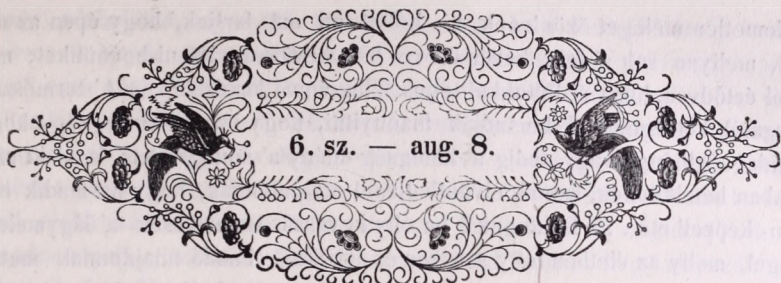
Tek. **S z a t h m á r y Károly** ur Kolozsvárott **három darab**
arany jutalmat ajánlott az e' félévi „Életképek” számában megjelenendő
legjobb népies költeményre. Felszólítatnak tehát hazánk t.
írói, kik e' jutalomra, mellyet mi, részünkről, **egy arannyal**
megtoldunk, versenyezni akarnak, hogy idegen kézzel iratott 's nevüket
rejtő jelíges levelkével ellátott műveiket f. é. october 15-dikeig szer-
kesztőségünkhöz beküldeni szíveskedjenek, hogy aztán az e' célra meg-
kért bírák (**Bajza**, **Erdélyi** és **Vachot Sándor** urak) által
l e g j o b b n a k ítélt költeményt szerzőjének neve alatt kinyomathassuk.
Kelt Budán aug. 6d. 1846.

Az „Életképek” szerkesztősége.

 Az „Életképek”-ből még teljes számú képes példányok kaphatók.

Jövő számunkkal veendik t. cz. előfizetőink **Horváth** István élethíven talált
arczképét.

Az „Életképek” mult k é t f é l é v i előfizetői, kik **Batthyány**
Kázmér **arczképét** 's a' **hantál képet** még nem bírják, azt a'
mostani vásár alkalmával akár szerkesztőségünktől, akár a' „Pesti hirlap”
kiadó hivatalától a' nyugtatvány előmutatása mellett elvitethetik.

MITŐL HEVÜLÜNK LEGINKÁBB?

Az emberek egymástól nemcsak abban különböznek, hogy az egyik magas, másik alacsony, egyik szőke, másik barna, egyik ifju, másik öreg, egyik leány, a' másik fiu ; hanem egyszersmind abban is, hogy minden tette, minden dologra, minden egyes ember külön okokat bir, hogy mindenkinek megvannak a' maga saját oka !

Az idei nyár rendkívüli hőségü, 's azért igen nagy kelete van a' fürdő-intézeteknek ; legjobban az idén az olly emberek érzik magukat, kik a' hideg vizet szeretik , 's ez egyszer jólétre nézve megegyeznek egymással mind azok, kik folyam ellen, mind azok, kik vízmentében szeretnek úszni ; mi annál ritkább dolog, mert eddig az életben rendszerint csak azok boldogultak, kik a' folyamtól engedék magukat sodortatni.

Nálunk magyaroknál megszokott dolog, csak addig és csak akkor gondoskodni bármelly dolog felől, míg a' jelenben érezzük nyomasztó szükségét, 's azután minden bajunkat a' jó ég gondviselésére bízni ; a' mi sokszor annál rosszabb, mert a' jelenről gondoskodásunk is többnyire panaszkodásból áll ; így panaszkodunk télen a' hideg, nyáron a' meleg ellen, holott sokkal okosabb volna, ha télen arról gondoskodnánk, hogy minél kevesebb okunk legyen a' jövőendő nyáron izadnunk azon hevitő bajok miatt, melyeket télen okozánk magunknak, nyáron pedig, a' helyett, hogy összetett kézzel a' nagy hőség ellen panaszkodunk, inkább arról gondoskodni, hogy melegítő szereket gyűjtsünk össze a' zordon tél napjaira.

Ha az idei nyár rendkiv. melegének okai felől tudakozódunk, különféle emberek különféleképp fognak válaszolni. A' csillagászok a' napot vádolják, mellynek foltai

kellemetlen meleget özönlének ki, holott mi azt tartjuk, hogy épen az olly test, mellyen sok a' folt, kevés erővel bír, hevülésbe hozni bennünket; magától értődvén, hogy a' foltokkal teljes lélek annál kevésbbé. — A' természetvizsgálók kétségtelenül be tudják bizonyítani, hogy vagy a' melegség okozza a' hidegség-hiányt, vagy pedig a' hidegség-hiány a' melegséget; 's a' ki szavaikban kételkednék, annak elvitathatlanul megmutatják, hogy harmadik eset nem képzelhető . . . Boldogok! ha olly kevésbé ismeretesek a' légymelegséggel, melly az életben olly sokszor és sokaknál állandó tulajdonnak mutatkozik. — A' fontolva haladók bölcsen figyelmeztetnek bennünket, hogy ha lassabban járnánk, nem hevülnénk fel olly tulságosan; 's az ember hajlandó lenne hitelt adni szavaiknak, ha más oldalról a' sebesen vágatók nem kiáltoznák, hogy az egekért csak egy helyben ne vesztegeljünk, mert azon veszszük észre magunkat időnap előtt, hogy ránk gyult a' ház.

Valamint egy ok különféle eredményeket hozhat elő különféle emberek-nél, úgy különféle emberek ugyanegy dolgot különféle okoknak tulajdonítanak. Vegyük p. o. Magyarországot; — egyik ember azt gondolja, hogy itt a' jó kenyér és jó bor csak arra való, miszerint minél több württembergiek és effélék csődüljenek össze rá 's megőrizték és fentartsák az új honban az elhagyott ó hon nemzetiségét; más ember ismét azt gondolja, hogy e' jó bor és jó kenyér nem is lehetne egyébre használható, mint a' szegény atyafiakat bizonyos alkalomkor lekenyerezni 's lekulacsozni velök; — egy harmadik azon hitben él, hogy Magyarország kenyere 's bora nem is egyébre teremtetett, mint hogy külföldön költessék el; — vannak ismét olyanok, kiknek a' jó bor annyira megtetszett, hogy az egész hont hordónak szeretnék tekinteni 's csapra verni; míg sokan csak azt a' kezét szeretik e' honnak, mellyből a' kenyeret veszik, de a' mellyel némi követelések tételnek hozzájok, az ellen uton utfélen szitkozódznak. — Itt az okok hoznak elő különböző eredményeket; nézzük már most, egy eredmény, egy ok mint származhatik sokszor a' legkülönböző okokból.

A' hőség, a' meleg, nagyon mindennapi dolog, mert mióta új életre ébredünk, kevés ember van köztünk, ki egy vagy más dolog iránt ne bírna fölhevülni. Igaz ugyan, hogy e' hevülés néha nem egyéb ama híres szalmatűznél; de azt sem tagadhatja senki, hogy a' szalmatűz, ha okosan tudnak bánni vele 's azt célszerűen ápolják, nagyon szép világot ad. Furcsa dolog egyébiránt némelly emberek panaszkodása a' magyar szalmatűz ellen; ők fánkat az erdőről kiirtják, gabnánkat a' szárból kicsépelik, 's ha aztán, a' mi egyedül marad fenn számunkra, a' szalmát használni akarjuk és tüzet gyújtunk vele, végre még ők haragusznak.

Magyarországon igen sok dolog van, mi az embert fölhevíti 's tűzbe hozza, 's egyszersmind igen különbözők az érzelmek is, mellyekre fölhevülnünk. — Ha körütekintünk hazánkban, és látjuk ezernyi hiányainkat, 's e' hiányok irtásában fáradozó néhány lelkes férfainkat: a' lelkesedés, a' tetterő tüze hevít, 's buzgalmunkban elkezdünk — határozgatni. — Ha Dunánkon a'

számos gőzhajókat, az épülő lánczhídat, vagy ha a' Pestről Váczig vezető vasutvonalt látjuk, öröm hevít; de ha az elhatalmazott egyedáruságra gondolunk azon gőzhajók körül; ha híres hidunk lassu előhaladtát tekintjük, vagy ha Pesttől nem Vác, hanem Szolnok és Debreczen felé tekintünk: örömünk tüze csillapul 's csüggedés fog el bennünket. — Ha szomszédaink virágzó jólétére tekintünk, vetélkedés nemes tüze hevít, 's ohajtjuk a' köztök levő jót minél előbb közénk varázsoltatni; de ha e' jók helyett ők maguk jönnek, az ábrándos atyafiak, otthonosaiktól azon utasítással küldve, hogy alapítsák meg és tartsák fenn Magyarhonban az idegen nemzetiséget: akkor lehetlen, hogy boszu tüze ne fussa végig ereinket. — Ha a' jövődre tekintünk, édes vágyak hevitik keblünket; ha a' multra nézünk, bánat és töredelem lobog szemünkben hosszas veszteglésünk felett; ha a' jelent nézzük, fázunk és hevülünk remény és kételkedés közt egyszersmind.

A' magyar embert könnyen tűzbe hozhatni, könnyen fölhevíthetni, leginkább czifra szóval; ámbár vannak rá példák, hogy a' szép tettekre is megemlékszünk néha tovább egy esztendőnél. A' magyar ember leginkább fölhevül: tisztaválasztásokkor, a' feletti örömeben, hogy most szabad akarhatja szerint választhat, holott sok máskor csak azt kénytelen elfogadni, a' mit mások erőszakkal tolnak nyakára; — székujtásokkor, mert alkalma van látni, hogy csakugyan sok ujnak és így sok jónak kell lenni e' hazában, hol minden harmadik évben ötvenkét helyen mindent megújítanak, 's az olly dolgokat, melyeket ujitni nem lehet, millyen p. o. a' fej vagy a' hát, legalább megfoltozzák; — gyakran fölhevülünk mi magyar emberek, mikor ujságot vagy könyvet olvasunk; örömrre hevülünk, ha kis tengerpartunkra gondolunk 's a' vasutra, melly oda fog vezetni bennünket; 's e' tekintetben kétségtelenül csak javunkat akarják azon hazafiak, kik saját tengerpartunk helyett idegenre akarnak vezetni bennünket, 's vasutunkat semmikép nem akarják a' tengerig kiterjeszkedve látni; igen, ők javunkat akarják, mert megóvnak, nehogy a' szerfeletti öröm, jólétünk reményei felett, ártalmunkra legyen; — felhevülünk a' színházban, midőn színműveket látunk a' népeletből, mert örömmel vesszük észre, mit magunk sem hívénk, hogy e' népnek mégis van élete — a' szinpadon; — felhevülünk, ha költőinket dallni halljuk; ez a' legtisztább öröm jelensége, mert megelégedve gondoljuk, hogy annak, ki számunkra dalokat mond, bizonyosan jó kedvének és így jó dolgának kell lennie.

A' hölgyeket kétségtelenül leginkább örömrre hevíti egy czifra uracs mézes szava; még inkább egy gazdag ur kéz-ajánlása; legfőképen pedig, ha e' gazdag ur férj képében szüntelen telt erszényt ad a' kecses kezek rendelkezése alá; — sok hölgy vérét semmi sem hozza olly tűzbe, mint egy uj divat látása, vagy valamelly felkapott szép szövet nevének említése; a' nevek közül három van, melly hölgyeket különösen fel szokott hevíteni: az imádó neve, ez örömrre hevít; a' férj neve, ez sokszor boszuságot okoz; 's a' divatárusnő neve, melly mellett sokszor férj, imádó 's minden más elmaradhatnak. Vaanak ugyan hölgyek, kik fölhevülni birnak p. o. a' hon iránt, a' közjó iránt; de

ezek olly szerényen rejtve tartják jó tulajdonságaikat, hogy a' mai világi férfiak legnagyobb része nem is mer binni bennök.

Az emberben fölhevül a' vér. Ez különben igen bal jóslatu hevülés volna, de nálunk sokan azzal segítnek rajta, hogy a' vértorlódást vérengzéssel orvosolják. — Az emberben fölhevül a' szív. Ez ellen nálunk hatalmas ovásokat vittek véghez, sőt azt akarták, hogy a' szív necsak hevülni ne merjen, de ne is igényeljen befolyást emberi ügyeinkbe. A' szív hevülése gyorsabb érverés által jelentkezik; 's ezért uralkodik nálunk még most is azon szokás, hogy a' kinek szívvére kevesebbé gyorsan vert a' jó iránt, mint inkább igen is gyorsan a' rossz iránt, azt a' szívvel ellenkező tájon alkalmazott verésekkel iparkodnak megtéríteni. — Az ész hevülése igen veszedelmes dolog volna, mert valamint a' hideg ércz vagy hideg márvány nehezen hevül és indul olvadásnak, de neki-tüzesedvén, olvasztó ereje ellenállhatlan: úgy ez ész is, ha egyszer hevülni kezd, magával ragadja a' legpangóbb szívet 's a' leglassubb keringésű vért is. Azért igenbőlcse cselekesznek azok, a' maguk részére, kik az észt az emberekben minél inkább lehűtni törekednek.

H i a c z i n t.

BÚS NAPOK.

(Vége.)

III.

Ki oldja meg nehéz
Sorsának lánczait?

V ö r ö s m a r t y.

Mig a' napfénynél olly tiszta alakban tűnik fel előttünk az átoksujtott vár képe: ereszkedjünk le a' vár mélységes fenekére, lássuk, mi történik ott? mennyire a' sűrű rostélyzatu ablakocskán lehető gyengült fényű napsugarak halvány világánál kivethetjük.

Ott ül Imre, saját várának penészes fenekén, kezén lábán megcsördíthetelen mázsányi vasak ridegülnek, melyeket ősei apagyilkos gonosztevők számára készítettének; keblében a' nőföltés boszulángjai lobogának, de nem bír álerázni az ónsúlyú lánczokat, hogy keresztül furódnék a' vár boltozatán, hogy látná: nem ingatá-e meg neje hűségét a' 20 éves király szívnyerő hizelgése? vagy: nem kellett-e az állhatatos nőnek a' szilaj indulatu zsarnok előtt élet és megadás közt választania? . . . minden gondolat, melly agyában fogamzék, uj kétségekkel özönlé el kebelét, 's nem volt eszköz, nem volt mód borzasztó kételyét eloszlatnia. . . Gondolatai sötétek voltak, mint a' börtön, mellyben fetrengett, 's mig az ész ítélőszéke előtt a' megfontolás mérlegében a' lehetőség és lehetlenség felváltva nyomák le és fel egymást: keble felzajduló indulata szitkos hangokban tört ki ajkain; de mennydörgő kifakadásait a' hosszú börtön tágas üre nyelé el, 's átokszavai pókhálókat lengetének fel a' kormos falakon. Illy helyzethen néz Imre sötét jövődjének elébe, midőn a' baloldali

szegletben némi lassu vascsikorgás hallék, mintha zár nyitlatott volna. Imre oda veté bátor szemeit, 's a' titkos oldalajtó keskeny nyílásán halvány szövétnekfény vetődött börtöne sötét éjébe, melynek sugárai a' tágas ürben veszé-nek el. Az ajtó megnyílik. A' tapogatódzva betoppanó férfi lassan beteszi maga után az ajtót, 's baljában égő szövétneket, jobbában pedig tört és kulcsokat tartván, kénlelődő tekintettel néz végig a' hosszú börtönön, melynek éjsötét birodalmán szövétneke' világa is csak halvány sugarakban hatolt át; ingadozva tesz néhány lépést reszketeg lábaival, 's a' szoros lánczok közt sajgó várúr előtt megáll, mire Imre háborogva kiáltá:

— Vigasztalásomra jöss-e, vagy gyilkosom vagy te felvilági ember? mit remegsz a' bilincsekben sajgó rab előtt?...én meg fogom csókolni a' kezét, melly szívembe tört döf, hogy kínaimnak véget vessen.

— Uram! Imre! nem ismered többé szolgálodat? kérdé fájdalmas hangon az idegen.

— Te vagy, Pista? szemtanúja holdogabb napjaimnak. Lásd: így vagyunk! ennyire jutott a' szabad magyar nemzet! saját testvérem ostromlá váramat, saját váramban vagyok rab. Nőm és hazám gyengék kiszabadításomra. Egymással öldösti le a' magyart egy átkozandó idegen hatalom, 's a' magyar ezt nem látja! elfelejtkezik utódai üdvéről, el a' véren szerzett szabadságról. Hazám és házam fel van dúlva! Mond, édes Pistám: nevezhetem-e még nőmnek e' vár' asszonyát?

— Igen, uram: de perczeink kiszámítvák, az idő rohan... 'S a' szövétneket letéve, Imre lánczaihoz hajol, és a' kezében levő kulccsal kinyitja annak zárait.

Imre lánczaitól szabadulva lankadtan emelkedett fel ülőhelyéből, 's helyét hű apródja foglalá el.

— Most cseréljünk öltönyt, zárd rám e' vasat, 's e' szövétnekkal siess; ama titkos folyosó szűk gátorai hölgyedhez vezetnek; Károly nincs többé váradban; és menekülj, hova menekülhetsz.

— 'S te István, itt maradnál e' pokolsetét börtönben?

— Igen! nekem itt kell maradnom. A' nagy vasajtó néhány percz múlva felnyílik, 's ha e' lánczok üresen hevernének itt, rémítő sors várna egész vidékünkre; itt kö nem maradna kövön a' haragra gyuladt Károly boszúduhe miatt.

— De hogy fogod türni ártatlanul e' lánczok sulyát?

— És te hogyan türéd? vagy talán magadat nem véled ártatlannak? honod és nőd miatt levél áldozat, és sorsodat nem érdemled meg; te rád egy angyali hölgy üdvét bízá az ég, 's fegyverforgató kezeidre a' honnak szükségé van: én csak magam fogok szenvedni, nőm nincs, rokonim elhaltak, 's jelentéktelenül bolygok az ismeretlen világban....; de a' perczek mulnak, zárd rám e' vaslánczokat.

Imre komorúltan tévé meg apródja hű kívánságát.

— Most pedig szedd le ujjaidról gyűrűdet, és huzd ujjaimra.

— Mi czélből? kérde Imre gondolkozva, míg ujjairól ószerű vastag gyűrűket huza le.

— Mind! családi pecsétgyűrűdet, sőt jegygyűrűdet is. Leszen idő, midőn ennek okát bővebben megérted: ez másként nem lehet.

Imre bízott apródja hűségében, 's nem vonakodott sokáig, hanem átadta családi titkainak kulcsait, az édes emlékü gyűrűket; érzékeny kézzsoritás után kezébe vevé a' szövétneket és tört, hogy ha az új várőrök közül valamelyik útját találja állani, eligazíthassa maga előtt; becsuká maga után a' rejtekajtót, 's István az éjsötét börtön rideg falai közt maradt. Szemeit várakozólag függeszté a' nagy vasajtóra, 's férfias elszántsággal nézett a' borzalmas, de hűsége kimutatására egyetlen alkalmat nyújtó percznek elébe. Nagylelkű elszántsága olyan volt, melyhez hasonlót kevés számmal mutat fel a' világtörténet.

Egyszer a' tompa falakon át fegyverzörgési zibaj hangzék. A' nagy börtönajtó sarkai csikorogni kezdének, 's az ajtó két széles szárnya ünnepélyesen nyílt meg; zsótalanul mozgó vas emberek toppantak be, 's köszobrok gyanánt megállva, megannyi kísértetként tűnének fel a' füstbocsátó fáklyák rémes fényénél.

'S most eseményt beszélek el, melyet nehéz volna elhinnünk, ha kétségre vonhatlan oklevelek nem kezeskednének valóságáról; *) ennyire csak egy olasz boszuvágya vetemedhetett!

A' fegyveres csoport közül kilép egy vérveres öltönyű bakó; lassu, kimért léptekkel közelít a' fogolyhoz; szótalanul nyitja fel a' kezére nehezülő láncokat, és durva hangon szól:

— A' vár-úr, Károly király foglya, e' köoszlopra fogja letenni kezeit. 'S midőn István apród vonakodás nélkül oda fekteté bal kezét, a' hóhér huzamosan nézett a' boldogtalannak szemébe; mert azt hitte, hogy ez nem tudja, mi fog kezével történni: pedig István eleve tudva sorsát, önszántából vállalta magára e' kint. Hosszu farkasszemnézés után magasra emelé a' bakó idomtalan bárdját, 's István balkeze töviglen elmetszve hevert a' köpadon.

A' kezevesztett ifju iszonyuan eljajdult a' kínzó fájdalom miatt: a' jéghideg bakó pedig másik kezét parancsolá a' köpadra fektetnie.

— De hát nem volna elég ezen egyik kéz annak megmutatására, hogy ennek tulajdonosa börtönben ül...? nem hagyhatja-e meg Károly jobb karomat, hogy a' jobb időkhben szolgálatot tehessek hazámnak? esdeklék a' csonka rab.

— Nem!.. felelé zordonan a' bakó, 's bal kezével István jobbját a' köpadhoz nyomva, jobb kezében ismét magasra emelkedék a' bárd... még egy tompa suhintás az idomtalan bárdal!... 's István jobb keze is érzéketlenül me-revült el a' vérkövön; csak az oszlopról leomló vér jelenté, hogy e' kezekben

*) Diplomatarium Comitatus Sárosiensis. Wagner. 322. lap. — Cod. Dipl. T. VIII. vol. I. 585. lap.

élet is vala; István pedig fájdalmában fogait sziklaként összevaczogtatva állott, majd a' bakóra, majd a' sajátainak ismert kezekre tekintvén. Megcsonkított karjainak ketté metszett ereiből patakként viharzott ki a' hűséges vér, 's iszonyu kinjában visszarogyott ülőhelyére... A' bakóban mégis volt annyi irgalom, hogy a' megindult vért elállítandó, beköté István csonka kezeit, hogy minden vére végkép el ne folyjon; azután kezeibe vevé az elvágott kezeket 's fegyveres kíséretével együtt távozott.

A' nagy ajtó becsukaték, 's István magára hagyatva hányatott kinja tengerén, senkitől nem ápolva, nem vigasztalva. Csak a' karjairól le-lecseppenő vér esése háborítá meg a' sötét börtön halálos csendét.

IV.

A' nagy tettek nincsenek feledve.

Erdélyi.

Károly főzászlóján az anjou-czímeri liliumok nyíltanak Sárosvár falai alatt, 's a' zászló rudján rémitő jelként függének az elmetszett kezek, 's vérvörös foltok boriták a' fehér zászlót, a' lefolyó hűséges vér borzalmas nyomai. E' zászló felemelteték a' sárosvári falak ormáig, és a' bent levő vitézek ráismerének urok gyűrűire, rá a' sokszor látott öltönyre, 's bezzeg hitték most, hogy urok csakugyan el van fogva, minek hallására előbb kaczagának: de kétségbeestek azon gondolatnál, hogy e' drága kezek kétkedésök elosztatására vágatának le. Ölni vágyó boszu forrongott kebleikben Károly ellen, ki olly vador kimélettenséggel metszeté le Rikolffy Imre kezeit, melyek csatában ezrekével felérték: de nem volt elég erejük a' megtorlásra. Számuk az előbbi véres ostromkor megkevesült, Csák Máté vitézei nem jöttek segítségül, 's közösen elhatárák feladni a' várat, mellynek úgy sincs már ura, kinek számára védenék.

Néhány elszánt ifju vitéz indítványozá, hogy mielőtt a' várat feladnák, menne ki a' merészebb rész a' földalatti utakon, 's míg Károly e' vár bevételeivel bajlódik, rontsanak be Tobolvár börtöneibe, és szabadítsák ki megbénított kedves urokat, nehogy uj kínokra kárhoztassa őt a' diadalmában gögösködő Károly boszuszeszélye.

Az indítvány helyeslést nyert; a' vállalkozók számosan voltak. Sárosvár tövén a' Tarcza patak vérmosta partjain tompa földalatti lódobogások 's fegyvercsördülések hallatsának, mintha a' föld belsejének lakói tusakodtak volna egymással. A' moraj mindegyre közelebbről hallatszék, míg végre egy földdel behintett vaskapu nyílt fel, 's tetőtől talpig vasba rejtett vitézek bujtak fel a' felvilág földére, Tobolvár felé nyargalók.

Tobolvár alatt egy rész őrhelyzetbe tévé magát a' rezgő hold ábrándos fényénél; a' többiek falbontó vas eszközökkel estek a' várfenéknek, 's félórányi dühös munkájok eredménye egy kerekded alaku lyuk volt a' várfenék legelső, legerősebb falán át. Most mély gödröt ástak le a' vártömlöcz

felé; még egy, és ismét egy falat kellett átfurniok, 's mindezt olly könnyűséggel tevék, hogy kedvök lett volna feltúrní az egész vár alapját, hogy egy zuhanással lerogyjon az egész nagy épület, élőket és halottakat romjai alá temetve: de fent volt a' vár kedves asszonya, fent a' várba szorult védtelen lakosok, 's ezeknek ártatlanul kellett volna veszniök a' Károlypártiakkal együtt, ez mérséklé őket boszujok dühös munkájában. Kisértetes szövétnek világnál ereszkedtek le egyenként a' legmélyebb börtönbe kötélhágcsóikon, 's dühösen rohantak a' vasra vert fogolyhoz.

A' kézcsontkötötthban urok helyett István apródra ismerének.

— Te is urunk sorsára jutottál? kérdék szomorkodva a' jól ismert apródtul.

— Én egyedül juték e' sorsra: urunk szabad, ő nem fogoly többé....

— 'S a' sárosiaknak felmutatott kezek?...

— Az én kezeim, urunk gyűrűivel ékesítve....

— Mi vetemített téged e' borzasztó cserére?

— A' hűség és elszántság. Midőn Károly titeket Sárosvárban azzal akart váratok feladására bírni, hogy uratok is foglya, 's ti e' hirdetett szavaira kacajjal válaszolátok: tudjátok, mit rendelt bizonyosságjelül hozzátok vitetni. Midőn a' szörnyű hír várunkba eljutott, urunk szép neje olly keservesen sírt, hogy megindította volna a' kösziklét is. Hogy ölelte volna át urunk a' szép nőt, ha kezei le lettek volna metszve?... az ő kezeinek elestét milliók sínlenék.... én elhatározám magamban, felcserélni vele e' bilincseket; 's helyette tevém kezeimet e' véroszlopra.

Az idegen vitézek szánakodva függeszték szemeiket a' nemes ifjura.

— Jer hát velünk, derék pajtás! téged szabadítunk meg urunk helyett: ő azóta alkalmasint úgyis biztos helyen van.... 'S egyik lereszelte a' vaspántokat, másik békóit feszegeté, 's István pár percz mulva a' vitézektől vezetve hagyá el kinlódásai sötét tanyáját.

E' vitézek nem sokára megérték a' várbeliektől, miként urok nejével együtt szerencsésen kilopódkodék ősi várából, 's néhány hű szolgától kísérve, titkon vevé utját Ujfalunak, hol saját jószágán hihetőleg Csák Máté segédseregével találkozandik.

Oda mentek a' sárosvári vitézek is, jobb időben fizetendők vissza Károly embertelenségeért a' kölcsönt, 's magukkal vivék égbekiáltó vértanuként Istvánt, a nagylelkű csonka vitézt.

Rikolffy Imre keservesen borult hűséges apródja nyakába, 's elérzékenyvedve mondá:

— Oh! ha tudtam volna, hogy ennyit fogsz helyettem szenvedni, nem birtam volna rád csukni a' rablánczokat. Midőn már váramból tova illantam, akkor mondá csak meg nőm, mire valék én kárhoztatva. De a' perczek sürgetősek voltak, nőmet is alig hozhatám ki; szabadulásodról nem gondoskodhattam, mer! nem valék többé ősi váram ura, hanem szökevény rab, az incselkedő örök ármányaitól minden lépten rettegő....

— Én önszámtamból vállalam magamra, a' minek veled kell vala megtörténnie : engem mindenkor meg fog az nyugtatni, hogy elvesztett kezeim a' tiedet tarták meg, melyre hanyatló honunknak olly nagy szüksége van...

— 'S mély boszut álland méltatlan szenvedésedért, — tévé hozzá Inre — mert fogok érted küzdeni! 's ha az Isten megtart, a' boszútort visszavívtt ősi váramban tartandjuk meg...; mi meglepő leszen, hogy az elmetszett kezek vélt ura saját kezeivel fog boszút állani az elmetszett kezekért! — Neked pedig, édes Istvánom! nyugalomba kell lépned, 's hogy hűséges szolgálatod és kínos szenvedéseid után kényelmesen tölthessed napjaidat: elvesztett kezeidért némi kárpótlásul birtokod leszen azon uj telep, melyet én nem rég alapíték, 's derék neved örökítésére legyen elnevezve Kohák-nak.

'S ünnepélyes oklevél keletkezik *), melynek erejénél fogva Koháki István a' nevérol nevezendő falu ura lön, ivadékaira is átszálló joggal, 's e' helység maiglan fenáll Sáros megyében Kohány név alatt, 's az érdemméltányoló tisztelet igényli, hogy midőn e' helység nevét említjük, emlékezzünk vissza a' lovagkori hű vitézre, kinek neve örökítésére ez alapítva volt.

Károly Sárosvár bevétele után visszajött Tobolvárba, a' várurné bájaiban háborítatlanul merengendő, 's reménylé, hogy a' makacsságig hű nő nem fog többé ragaszkodni kezetlen férjéhez: de mennyire csalatkozték a' szenvedélyes kéjvadász **), midőn Tobol várát feldúlva, megorozva lelte, 's a' kelleműs nőnek csak hült helyét találta!...

A' rabot akará maga elébe hozatni, de szolgálai annak kiszabadultát adák tudtára. Károly maga nézte meg a' réseket, melyek a' börtönig ásattak, 's az óriási munkában Csák Máté embereinek rettentő nyomait gyanítá, mire nézve sebesen összeszedé katonáit, 's kevés hátrahagyott őrseregbe bizván a' bevett várak sorsát, hirtelen távozott Tobolvárából, mert ő csak ott mert mozogni, hol Csák Mátét, e' hatalmas vetélytársat, közelében nem érezte.

V.

A' gyöngét elvakítja szép szavával,
Az olcsó szíven győz ígérete,
Kit Róma átka kénytet hallgatásra.
Illy alapon teng Károly diadalma.

Kisfaludy Károly.

Évek multak, és a' hatalmas Csák-párt irányát elvesztette. Mióta a' karjain trónra emelt Venczel cseh királyfiban olly rútul megcsalatkozték, mióta bajor Ottó sem felelt meg e' párt várákozásának: Csák Máténak feladata nem volt többé királyválasztás — mert ő maga soha a' koronára nem vágyott, — ő csak a' megsértett nemzeti szabadság boszuárnyaul dúlongott a' nemzet nya-

*) Dipl. Com. Sáros. 323. lap.

**) Pray Hierarch. P. II. p. 172. — Katona Hist. Crit. Tom. VIII. 379—380. lap.

kára erőszakkal tolni szándéklott Károly ellen, 's feladata nem volt más, mint Károlyt és párhiveit tüzzel-vassal üldözni, annak megmutatására, hogy a' nemzet jobbjai véren szerzett szabadságukat nem hagyják boszultatlanul eltiporlatni egy idegen hatalom törvénytelen befolyása által, 's vagy kiküzdeni a' szabadválasztási jogot, vagy egyrölegyig belehalni a' nagyszerű munkába.

A' Csákpártiaknak tehát, kikhez Imre tartozott, mindenöket fel kellett áldozni, mindenöket fenyegető veszélynek tenni ki egy magasztos ideál — a' szabadság szent eszménye miatt, mellynek értelmét kevesen bírták felfogni.

Károly ellenben népvakító fényfellegben jelent meg a' nemzet közt, 's az őt környező fellegekből a' római mennykövek villámai szikráztak szét az ellenszegülők fejére, 's a' rokonok vérző szívvel látták, hogy átoksújtott atyjokfiát még el sem szabad temetniök a' keresztények sirkertében *) . . . Nem mindenki mert vakmerően ellenmondani azoknak, kikhez őt vallási kötelek csatolák; nem mindenki volt Csák Máté, ki az ellene szórt átkokat megvetette: az átoksúly alá vetett többség igába görnyede, 's már Csák Mátéhoz csak azon elszánt lelkűek csatlakoztak, kik a' szabadsági boszu édes perczéért készek voltak jövőjüket, sőt még túlvilági üdvöket is koczkára tenni, 's ezen elszántak közt volt Imre, ki készebb volt terjedelmes birtokaitól megfosztva, árva földönfutóként bolygani a' Károlylyal daczoló Csákpártiak közt, készebb volt nyomort és inséget szenvedni, mint hogy Károlyt törvényes királyának ismerte volna el.

De neje, a' szenvedéshez és sanyarusághoz nem szokott gyenge hölgy, nem birt versenyt küzdeni a' nyomorral, és sorsának jobbra fordulatához reménye sem levén, lemondott a' világról, 's a' szenvedés által megtört kebel nem sokára megszűnt érezni.

Egy zord szikla tövében vad fák között domboru sir emelkedék, melly alá Rikolfy Imrénét férje barátai temették. Harangszó nélkül kísérek ki őt, 's nem volt szolgálja az Istennek, ki megáldotta volna az elhunyt nő hamvait; nem, ki szentelt vizet hintett volna koporsójára, mert hiszen nem volt Károly pártján, következöleg kereszténynek sem tartaték.

Durva keresztjére támaszkodva egy fekete lovagot lehete látni rémítően égre meresztett szemekkel, ki csak a' sziklaktól, vadon erdőktől, az igazság Istenétől hallgatva mondá el szörnű esküjét.

A' lovag Rikolfy Imre volt, a' lent nyugvó hölgy sorsüldözött férje, 's boszút esküdött sírba hanyatlott neje hamvainál.

VI.

Hajh! 's ezt visszavonás okozá mind . . .

Kisfaludy Károly.

Pár év mulva (1312) Omode nádor a' kassai lázadás áldozata lön, 's Károly, ki Omodéban jobb kezét veszté el, ennek erőszakos halálaért boszút állandó jött Kassa alá, hol Csák Máté hadaival találkozék.

*) Chron. Budense 1838. 232. lap.

A' Csákpárti sereg élén egy gyászba vont paripa tünt fel, a' rajta ülő lo-
vag tetőtől talpig vasban volt; tarajos sisakján két eleven kéz felett sötét ha-
lálfej vigyorgott. E' lovag a' dárdáját nyújtó fegyverhordóhoz fordulva kérdé:

— Hát! kipuhatoltad-e, mit rád bizék?

— Igen! ott áll Kakas az ellentábor első sorának szélén, mint mozdu-
latlan kő a' házszegletre helyezve: egy fiatal vitéz áll bal oldala mellett, 's ő
azt hadi fogásokra tanítgatja. Sisakján a' nevére emlékeztető réz kakas áll,
melly a' hozzá közelítőkre halált kukorikol.

— Mintha magasabb volna... mondá a' fekete lovag, 's huzamos ideig
kémlelé a' kijelölt ellenfelet.

Megriadott a' tábori kürt, 's a' csatára intő tárogató harsogni kezdett.
A' fekete lovag a' Károlypárti tábor szegletén álló Kakasra rohant, 's egészen
félre zavará őt a' csatarendből.

A' két bajnok iszonyu dühhel rohan össze.

Kakasnak lova lerogyott 's gyalog ment oldalvást a' sötét gyászlovagnak,
mire ez is leugrott lováról, 's megszabadult paripája horkantva rohant el a'
véres csatatérről. A' fekete lovag sokáig tusakodott Kakassal, de mindkettő
rendületlenül állott ellene irányában.

Ez alatt a' csata sorsa el lön határozva.

Károly ugyan győzött, de több embere elesett, mint a' csatavesztett
Csákpártiaknak, 's véres diadala által csak Csák Máté erejét tanulta megismer-
ni. A' Csákpártiak megfutamodtak, a' Károlyfelekezetiek csatarendje pedig
szétbomladozott, 's a' merészebbek zsákmányolni kezének.

A' két bajnok ezalatt folyvást ví; egy elhatározó összerohanás még...
's a' fekete lovag Kakast leszurja. Az eldőlt bajnokhoz lehajlik, mellé térdel,
hogy engesztelő jobbot nyújtson a' holdokló t e s t v é r n e k:

— Nem ismersz öcsém Kakas! én testvéred vagyok, kinek várait os-
tromlád, kinek kezeit elhagyád vágatni, ki általad inségre jutott, kinek neje
irgalmatlanságod miatt hanyatlott sirba. Én is rég megváltam volna e' világtól,
de az alkalomra kellett várnom, hogy nőm sirjánál esküdt boszumat teljesít-
hessem. Én nem sokára követem árnyékokat a' tulvilágba: de ne váljunk el
egymástól engeszteletlenül...

— Istenemre mondom, nem ismerlek! mondá a' vérben fetrengő hal-
dokló vitéz.

E' közben egy ifju vitéz oldalvást a' térdelő fekete lovaghoz rohant, 's
egy halálos dőfést adott neki e' szavakkal:

— Veszs! apám gyilkosa!

— Hisz öcsémnek nincs gyermeke... orditá a' halálosan megszurt fe-
kete lovag.

— Én Kakas fia vagyok, ki melletted haldoklik.

Ekkor a' végvonaglásban küzdő fekete lovag minden erejét összeszedvén,
a' mellette fekvő vitéz arczértét felnyitá, 's benne n e m öcscsére ismert.

— Tévedtem! — kiálta fel — én Kakast jelölém ki boszum tárgyaul elejteni.

— Hisz ez Kakas, — mondá a' böszült ifju lovag, a' két haldokló mellett állva — ez Kakas, Kanizsa vár ura.

— Hah! mégis ki vagyok játszva. A' végzet sem akarta, hogy testvéremet meggyilkoljam, pedig ő azt tizszeresen megérdemlé. A' hason név okozta e' zavart. Apródom Kakast tudakozá, 's téged neveztek annak... 's te ártatlanul esél el...

E' jelenet hamar tudtára lön Rikolffy Kakasnak, 's a' párviadalosok tereére lovagolt. A' két haldokló épen akkor szorítá meg egymás kezeit, viszonylagos bünbocsátást kérve. Kakas szemébe a' haldokló bátya sisakjára czégrezett emberkezek tűnének, 's egész valójában megborzadt; mert szemrehányó öntudata gyilkoló képeket vont lelke elébe, 's vadul féket rántva száguldott odább, hogy meneküljön a' kínzó képektől, melyeket haldokló bátyjának látása idézett föl emlékében. — Őt a' mardosó lelkiismeret gyötrésein kívül embertársai is üldözik, kiket vad erőszakaival boszuállásra hitt fel maga ellen, 's ő maga panaszolja utóbb, hogy elkövetett bűneinek emléke gyötri őt, 's az ellene törő üldözők incselkedései miatt pillanatiglan sem biztos élete*) És sirba hanyatlott a' nélkül, hogy kívánságainak legfőbbike teljesült volna, mert magzat nélkül halt el, atyai örömet nem érezve, 's kevesektől siratva, de sokak átkaitól kísérve sülyedett sirja fenekére.

Koháki még életben maradt, a' hűséges csonka vitéz, és nyert jószágában őt Rikolffy Imre fenmaradott testvérei is megerősíték.

Vasváry Pál.

SZIVHANGOK.

VIII.

Ott ül az égen, oly bús halovány,
Gondolnád, a' hold egy beteg leány,
Vagy lágy bokráról megtört lilium,
Mellyet szelid kéz koszorúba fon,
Körül, mint jámbor testvérgyermekek,
Ragyognak fen, a' csillag-ezredek...
Nem sejtész-e a' hold sugárinál
Nemes lelkeket szállani,
Kik a' részvét lágy karjain veled
Könyökbe tudnak szinte ömleni.

IX.

Szabadba voltam. Fenn az égi bolt,
Abroncsa, a' szívárvány íve volt.
El-végtelenbe halt a' láthatár,
A' végtelenbe lelkem sirni jár,
'S mint a' tavasznak megtért darui,
Bánatban szállnak vissza vágyai.

X.

Ott fen mi reng? tán a' villám ropog?...
Nem... a' felhőnek szíve, mely dobog;
'S az érzés-húrok: égő tűz-folyam,
Mellytől a' felleg zengő dala van.
Mi csattog, tán sűrű zápor esik?
Nem... Ott fen a' vihart keresztelik.

XI.

A' hajnal nyitja gyémánt pitvarát...
Meglátogatni jő az éjszakát,
Melly beteg ágyán, mint egy szép halott,
A' köny-tengerben szinte megfagyott...
Talán van május első reggele,
Azért oly vidám a' föld gyermeke?...
Ébren vagy-e? majd a' májfa helyett
Elviszem hozzád tépett szívemet.
Leveleiről olvasnod lehet,
Hisz irt rá a' fájdalom eleget.
Virágait ne kívánd, mind lehullt,

*) Cod. Dipl. T. VIII. V. III. 238. lap.

Midőn szemedben két sugár kigyult ..
 'S tán gyűjtenél is szép május-vízet;
 A' levelekről szedd le könyemet . . .
 Ne kérdezz, a' szó fogna vérzeni,
 'S én mégse' tudnék semmit mondani.

XII.

Nézdd nyugoton, mit Isten keze fest,
 Mi mondhatatlan csöndes, szép az est!
 Halld, mely a' bokron nyögve ömlik át
 A' fülmilének csattogó dalát;
 Meglepte kis szívét a' szerelem,
 Azért . . . azért nyög oly bus-édesen.
 Az este fénye lelkem fénye volt,
 Mig benne a' hit édes hangja szólt.
 Egykor meglopta volt a' fájdalom,
 'S mit eltanult, a' hang: most bú-dalom.

XIII.

Irtál szívembe fájó vérbetűt,
 Érzelmet égőt, mélyet, keserűt.
 És a' mint a' betűket olvasom,
 Magát . . . magát a' szívet szaggatom.

XIV.

Elbúcsuztam . . . kikisért valaki,
 Megcsókolt, átölelték karjai.
 Ez ölelés volt úti-levelem.
 A' csók, pecsét az úti-levelen.
 Pályám hová vitt, volt a' temető,
 Sirásó a' szív, a' vágy szemfedő . . .

Már a' ház a' távolban lebegett,
 Kisérőm a' bu, mégis követett.

XV.

Fen a' nap égő lángban gyúladoz,
 Felhőből a' szél sűrű cseppet hoz :
 Sokszor van, hogy az ember is örül
 'S meleg könyűvel szeme telegyül.

XVI.

Mondád: beszéljem néked multamat . . .
 Ifjúvá tenném vénült kínomat.
 Multam, sötét viharos éjszaka,
 Mellyben egy csillag ég . . .
 Ez is a' bűnök csillaga!

XVII.

Ketten vagyunk: én és a' fájdalom,
 Ő szívemet, én ötet ápolom;
 Az ápolásért meg is fizetek,
 Ha olykor ellágyulván, könyezek.

XVIII.

Fátyol köríti a' nap homlokát,
 Fellegnek hívják özveg-fátyolát.
 Gyászával a' koporsót jelöli,
 Mellyben sugárit, szellő rengeti . . .
 E' szív is gyászol megholt gyermeket,
 Kétédes testvért: a' r e m é n y t ' s h i t e t .

MULATSÁG A' VASUTON PESTRŐL VÁCZIG.

Délutáni félháromra a' sebestyén-piaczon állomásozó, omnibus'-hoz sietve, azt, egy üres helyet kivéve, elfoglalva találtam; gondolkoznom és válogatnom nem lehetett, azért csakhamar elfoglaltam a' helyet, melly kínálkozik. — Hogy mily kellemmel bír az, omnibus'-okon utazás? városi tisztelt olvasóim előtt nem titok: vidékiekre nézve álljon itt e' néhány sorbani leírás:

Kilencz — különböző nemű és állásu ember szoríttatik mintegy 5 lábnyi hosszú és $2\frac{1}{4}$ lábnyi széles üregbe, melly üregnek vannak ugyan szelelő lyukai, de ezen szelelő lyukakat, üvegtáblák többnyire szelelhetlenné varázsolják. Kilencz annyiféle embernek kilencz különböző kigözülgése, ezen kigözülgésben vegyítve kapa-, muskatály-, verpeléti és csányi dohányillat, — ehez még egyéb illatok; 's oh nagyszerű szállítási találmánya valamellyik liberális korszaknak, te összesítád a' különvalni

akará szellemeket, hogy összepréselve, nagyobbserű dolgokat mutathassanak fel; — azért üdvöz légy!

Mellém a' sors — de nem a' jó, hanem az a' kaján — egy dámát erőltetett; erőltetnie kellett, mert noha testének bizonyos fractiója az én oldalamon nyugvék egész a' vasvonalig, mégis egyre panaszkodott, hogy iszonyu kínos ülése van, 's hogy ha sokáig így tart, nem állja ki a' dicsőséget.

A' 'madame' lehetett mintegy 44 éves, egészen veres: haja, szemöldöke, mindene veres volt — még orra is. És képzeljék, tisztelt olvasóim, borzasztó helyzetemet: ezen veresség irántam érzett legtöbb rokonszenvet, többi utazó társaimat figyelemre sem méltatá; nekem kellett kérdéseire megfelelni, nekem kellett mosolyogni, midőn ő kaczagott, sohajtozni, midőn ő könyezett; — igen, könyezett is! hogy miért? alább következik.

A' vonalhoz érve felretettem minden respectust, kirántám lábamat a' veres teher alól 's mint a' villám termettem a' földön, egyenesen a' jegyváltó teremhez rohauva, hogy mentül előbb örökre izolálhassam magamat a' madametól. — Kiváncsot csakhamar sikerült, de oh borzasztó végzés! a' vároteremben kellett időznöm, miután annak ajtaja csak későbbben, kevéssel az indulás előtt, nyitatték meg.

Az ajtó megnyitatték; első voltam egy kettős számmal megbélyegzett kocsiában, 's leghátul csendesen húzám meg magamat egy szegletben. Jöttek egyenként többen, — lassanként telni kezdett a' fulke; még legfeljebb egy személyre való hely maradt üresen.

Átok reád, magyarok hazája! hajam borzadni kezdett, fejem szédelt — szemeim homályosultak — a' veres madame tolá be magát az ajtón 's nem mint solo, k r e b s' még egy hat éves fiúcskát vezetett kezénél fogva . . . szeretem az életet, de e' perczben egy gutaütés áldás leendett . . . egyenest felém.

Még talán kisegít a' véletlen a' hinárból! a' hely mellettem elfoglalva, 's így kénytelenítettik más helyet választani.

Egész közel hozzám állapotodott meg, meghajtá magát a' mellettem ülő ifju előtt 's édes-alázatosan szolt: 'Ezen urat — most rám mutatott — közelebből van szerencsém ismerni, — igazsága volt, az omnibuson nagyon közelről ismert meg — miért is sziveskedjék uraságod, nekem helyét átengedni, hogy ismerősöm mellett maradhassak.'

Hirtelen pénztáskám után nyultam; nem volt több 5 pgő forintomnál, azt is örömet odaengedém szomszédomnak, ha marad; felnyitám a' táskámat, megmutatám az ötpengőt; ah, de ő félreértett 's hidegen felelvén: 'nincs annyi aprópénzem' — felállt, 's e' szavakkal foglalt mellettem helyet a' madame: 'felváltom én az ötöst ha ugy tetszik!' — 's felváltá ötösömet.

— Veszedelmes még, ugy-e, édes úr, a' vaskocsikon utazni? mint beszélük, egymást éri a' szerencsétlenség.

Ha ilyen véletlen összefüveteket is oda számítánk, mint a' madammali találkozás, bizony egymást érheti, gondolám magamban, 's ugy színlém, mintha nem hallottam volna kérdését. Erősebb hangon ismétlé azt.

Ha bátorítom, majd nagyon fecsegő lesz és unalmas, így okoskodám; jobb lesz kissé megriasztani, akkor egyre imádkozik 's lelke üdvéről gondolkodva, nem ostromol ostobaságaival. — Komoly képpel felelek:

— Bizony, madame, még olyan tökélyre nem vitték, hogy az ember biztosan ülhetne benne; tiszteri egymásutáni menés bizonyos halál! — A' katlan szétpattanhat, meggyulhat, felfordulhat, lefordulhat, egyik a' másikat összegázolhatja, elragadhat, ha megijed, 's több százféle nem remélt nemei a' halálnak várakoznak reánk.

— Nagy Isten! szerencse, hogy fiacskámat elhoztam, legalább együtt halunk meg . . .

— Kar volt, madame, férjét és többi gyermekeit is el nem hozni: mert bizony itt nincsen orrunkra írva, Vác helyett nem megyünk-e az Eliziumba?

— Uram, egyedül vagyok fiacskámmal; férjem még a' cholera-*kor* halt meg.

— Tehát özvegy!... Hátam borsódní kezdett.

— Már tizenöt esztendeje; szegény férjem, csak addig maradt volna életben, míg a' vasutat megláthatá; sokat beszélt ő illyesmiről, mert katona volt... Az asz-*szonyság* könyezni kezdett, én sohajték.

— Tizenöt esztendeje! — Akaratlanul fiára pillanték; ez nem lehetett több hat esztendősnél. Nem merém megkérdezni: házasodott-e másodszor?

Csengettek. A' felvigyázók egyike postasíppal jelt adott; a' katlan füttyölni kezdett — 's indulánk.

A' madame ijedtében téglaszínű lett, halványnya a' világ összeszakadásából származott ijdétség sem teheté; a' fiúcska lábamba kapaszkodott, egyet sikoltott 's öt ujját maradandó emlékül lenyomá fehér nadrágomra. — Eltökéltem, ezen nadrágot soha ki nem mosatni.

— Ah, mint megijedtem! — szólt a' madame 's úgy szorított az oldal felé, hogy mellényemet ki kellett gombolnom, nehogy megfuljak; — menj fiacskám a' bácsihoz, 's ne félj olly igen, csak a' masina füttyöl, ugy-e, bácsi, a' masina füttyöl? 's ezzel hozzám fordítá a' piszkos fattyut, ki térdeim között egyre feszengett.

Ha a' sors mindig így ostromozna a' vaspályán, akkor inkább tótkocsin járnék Vácra.

A' katlan ismét füttyentett.

A' madame egy fokkal ismét odább nyomott, a' piszkos fattyu folyvást kadro-*liro*zta fehér nadrágomat.

Kénytelen voltam ismét nyakravalómat leoldani. Ha sokat füttyöl a' katlan, gondolám magamban, még tökéletesen levetkeztet.

A' madame ritkábban kezdett pislogni, szempilláit ollykor behunyá, nehéz cseppek üleek homlokán: Morpheus kezdé őt kerülgetni.

— Ah, milly melegem van, mint izzadok, gyengén érzem magamat... ál-*mos* vagyok!

Előrántám kendőmet, legyezgetni kezdettem, azon boldog reményben, hogy elalszik. — Isten, te meghallgatád könyörgésemet — ő e l a l u d t.

A' fiu folyvást rombolt fehér nadrágom térségein, nyomai vadlelkének több pontokon láthatók valának; még mázolt lábtüimmet is bántani kezdé.

Mindent eltűrtem miattad, oh nyugalom!

Rettenetes! háromszor rettenetes! eddig a' botrány csak engem érdekelt kö-*zelebb*ről, most kiűtött az egész terjedtségében 's közös lett. — A' dáma hortyogni kezdett olly erősen, hogy maga a' felvigyázó is betekintett, szemlélendő, nincs-e baj?!

Minden szem felénk volt irányozva; ennyi gúnyos, kaczagó, szánó, mosolygó, csufoló pofát rég nem láttam, 's mindezt egy tizenöt éves veres özvegyért, kinek hat éves fiúcskája térdeim között.

Desperálni kezdtem, csak a' katlan szétpattanása adhatott elégtételt; de a' katlan erősen vesztegelt, bosszúsan okádva a' szikrát, melyet a' szél felkapott 's vadul szórt szerte a' légben.

Palotánál megálltunk, a' fiu lekivánczozott; tartanom kellett új botránytól, — miért levezetém.

Mennyi gúnyos észrevételeket kellett hallanom! volt mégis egy a' sok között, kinek nyilatkozata szívemig hatott; egy német sógor jobb érzelmeinek volt az kitö-*rése* 's így hangzék: „Armer Narr! der hat a Kreutz!“ Csakhamar ismét helyemen voltam, a' fiu is helyén térdeim között: odakün tartottam szemlét costumem felett, — elegantiám le volt gazolva: a' városban így meg nem jelenheték.

A' fiu térdemre kapaszkodék 's olly helyzetet akart rögtönözni, mint a' lovagok.

„Ez impertinentia!” gondolám; letolám lábamról 's egy barackot pattanték el töksi fején.

A' fiu könyezni, később hangosan sírni kezdett; garast ígertem: hallgatott; de azt nem találva, ismét pityergett. Mit volt tennem? huszast nyomtam markába. — Illy drágán a' német színház alatt is vehettem volna, még pedig üveg házból került őszi barackot is. —

A' madame felébredt, megdörzsölé szemeit 's először mindjárt reám tekintett: benső érzéssel szorítá meg kezemet:

— Én uraságnak igen-igen sokkal tartozom; fiacskám tán frászt is kapott volna ijedtében 's uraságod térdei között milly csöndesen húzá meg magát.

Szemtelenység! talán vak volt, vagy nem akará látni nadrágomat; t a r t o z n i igazság szerint csak egy huszasommal tartozott, de azt sem kérhetém.

Kezemet szabadítani akartam kezéből; de érzékenyen szorítá. —

— Meddig mulat uraságod Váczon? ha sok időt nem tetszik ott mulatni, ismét szerencsés lehetnék, uraságoddal visszajönni.

— Egy egész hónapot szándékom Váczon tölteni; kevesebb időt nem hazudhaték, mert még megvárt volna. —

— Ha megírja uraságod tartózkodása helyét, ismét lejövök Vácsra 's felkeresem; én Pesten a' rigó-utczában lakom Nro2000.

— Ha megengedi Nagysám, leszek olly bátor!

Vége a' forrón várt idő elérkezett; vaskocsink megállott 's mi a' váci vonalnál kiszálltunk; — földre szaladtam 's elbujva a' veres dáma elől a' következő óranegyedben már ismét vaskocsin ültem — P e s t felé.

L a u k a Gusztáv.

EGY RÁNDULÁS PESTRŐL BÉCSBE.

(Folytatás.)

IV. K o m á r o m.

Elhagyván Esztergamat, a' hegyek egymás után, zöld tetőikkel 's regényes alakjaikkal jobbra balra elmaradoznak, mint az élet pályáján ifjuságunk barátjai, álmai, 's az élet prózai nagy lapálya veszi kezdetét, úgy itt is a' partok mindinkább alacsonyulnak, a' vidék ellapul, a' láthatár kopár és pusztá lesz. Még csak falut sem érni, annál kevésbbé várost egész Komáromig. A' bal parton az egy Párkány, a' jobbon Tata érdemelnek említést: amaz Esztergamhoz olly közel, hogy vele hajóhiddal (melly pár évvel ezelőtt építették a' herceg-primás költségén) van összekötve; emez a' messze távolból csak alig körrajzaiban mutatkozva, de derült időben a' nap sugaraiban játszó tornyaí ragyogása látható.

Párkány tekintetlen kis mezőváros; hajdan erős vára is volt, melyet 1543-ban foglaltak el a' törökök, de 1595-ben Pálffy és Nádasdy vezérlete alatt a' magyarok visszavettek. Ugyanitt veretették meg 1763-ban másod izben is egy nagy török sereg, melly Érsekújvártól visszavonultában a' magyarok által itt csaknem egészen felkonczoltatott.

Tatát ellenben, a' kies szőlőhegyek-, rdökkal, eforrásokkal 's tavakkal dús Tatát Komárom megye öleli kebelébe. Legnevezetesebb híres taváról, melly majd 2 órányi kerületű 's mellynek partján fekszik. Hajdanában kedves mulató helye vala Mátyás királynak; a' dicső fejedelem egyik laka most is fenáll 's — fogházul hasz-

náltatik. 1809-ben pedig hold. első Ferencz királyunk tartózkodott itt huzamosabban. A' természet mindent megtett e' városnak emelésére 's mondhatni bőségszárúját teljes mértékben kiönté fölötte, ugyanis roppant 's jó szőlőhegyein, tágas erdein, szép szántóföldein, rét- és gyümölcsösein kívül, több márvány és tofa (Tuiffstein) bányái vannak; ásványos és meleg forrásai egész tavakat képeznek, 's még ezeken kívül 8 forrásból eredő édesvízü tava van, 's így mintegy a' természettől egy fényes jövőndő iparvárossá van meghíva. Már most is van több rendbeli gyára, millyen a' majolika edénygyár, posztó- és csapógyarai, melly utóbbiak sok pokróczot és szűrt szőnek; mintegy 60 vízi malma, mellyek igen híres lisztet őrölnek, 's mellyekre, valamint számos kalló- és deszkametsző malmaira csatorna segedelmével a' nagy töből vitelik a' viz. Ha Tata akár csatorna, akár vasut által a' Dunával közelebb 's könnyebb kapcsolatba hoztathatnák, 's így ipartermékeinek egy az eddiginél olcsóbb szállítás által kivitele könnyebbé tétethetnék, Pesthezi közelségénél fogva is egyik legjelentősebb iparvárossá fejlődhetnék, mire a' természet által valóban hívatva lenni látszik.

A' híres ború Neszmély mellett közel haladánk el 's a' Dunára arczul néző hegyein már az alkony sugára reszketett, melly előttünk a' Duna tükrét is biborlángba horitá. Sajátos hatása van az ember kedélyére az alkonynak szabadban, de kiváltképen vizen utazva. Az ember komolyabb lesz, magába száll, keble lágyabb és érzelmesebb lesz; a' körülötte elterjedő csend, a' mindinkább homályosuló láthatár ellenállhatlan hatással van reá. Ezek a' merengésnek percei 's az emlékezőség szentelt órái. Kinek vágjai, ohajtozásai vannak, az esti szelek szárnyaira bocsátja őket, maga a' viz is az alkony biborában vagy a' hold rezgő sugaraitól megezüstözve, milly egészen más hatással van az emberre, mint a' déli nap vakító fényében vagy a' nappal színetlenségében! 'S mennél inkább fogyott a' világosság, mennél inkább barnulának a' partok, annál szélesebb, annál nagyobb lön előttünk a' víztükr, mintha egy tenger öblebe valánk bocsátkozandók! A' Pozsony és Győrnel számos ágakra oszlott Duna t. i. itt már ismét egyesülni kezd, 's a' víztömeg egy egész tengert képez, kivált áradás idején.

Komárom alatt a' szigeteken még egy pár aranymosót láttunk; de már Komáromot magát sététben értük. A' Duna itt rendkívül széles, mit a' Vágnak itt történő befolyása is nagyobbít; egyébiránt lassúbb menetelű 's több helyütt sekélyes. A' folyó két ága szigetet képez, melly épen a' város előtt fekvén, viruló gyümölcsösökké 's kertekké van varázsolva. Maga a' város egészen 's mindenfelől vízben látszik úszni, egy igazi vízi város alakját nyújtva. Híres vára inkább földvár, egészen sikon áll roppant falaival, de igen szerencsésen épen azon szegletben, mellyet a' Vág-Dunának az öreg Dunába ömlése képez, és így három felől vétetik körül vízzel, mi által az első rangú erősségek közé emeltetik. Ugyanitt végződik a' Vág bekanyarulása által Csallóköz, melly Pozsonynál az ott kiszakadó kis Duna által kezdődvén, idáig nyulik.

Komáromról az első történeti nyomokat Béla király névtelen jegyzőjénél találjuk. Szerinte Komárom várát Oluptulma Retel fia építette, ki egyike volt ama kún vezéreknek, kik őseinkkel a' Hetumogerekkel Kiownál egyesültek. Azonban sem a' telep, sem a' vár nagyfontosságú nem lehetett, minthogy történeteink kevesebbet emlékeznek felőle; 1317-ben Tamás érseknek ajándékozá I. Károly, de már 1330-esére által a' kincstár birtokába jutott. 1363-ban pedig a' zsidók birtokába esett 's abban is maradt 1383-ig. Emlékezetes még V. Lászlónak 1440-ben több országnagyok jelenlétében itt történt születéséről Mátyás király azonban, ki, mint tudjuk Csallóközben sokat mulatozott, itt is többször megfordulván, Komáromot, melly eddig csak falu vala, mezővárosi rangra emelé 's egyszersmind várát is tetelesen megerősítette, hozzá vadás nyéket és mulatókertet csatolván.

A' mai várnak alapját I. Ferdinánd vetette meg, ki itt 1550-ben új várat, 's

a' réginel sokkal erősebbet, építtetett. Ez nevezetik ma ó vagy belső várnak. Megtetemesb javításokat nyert I. Leopold alatt, 's végre az újabb szabályok szerinti erősítést 1809-ben, a' kir. kincstár költségén, mely alkalommal 9 ezred foglalatokodott építése körül. Azóta egyik legelső rangu erősségei közé tartozik hazáuknak, roppant kiterjedésű sánczaival, bástyaival 's kaszárnyaival 's laktanyaival. Védelmére 10,000 ember és 400 ágyú kíváztatik meg; ezenkívül 10,000 ember a' laktanyákban, 10,000 a' kaszamatákban élfer. Van benne kórház, gyógy- és élelemszertár, só és hajóhivatalok. Főkörmányzója mindig egy altábornagy.

A' számos földrengés, mely Komáromot az idők folytában meglátogató (a' legnagyobb az 1763-ki) a' várat is többször megrengeté. E' természet keze által véghez vitt dulasokon kívül, azt mondják, Komáromot még ellenség nem vette be, minnekokaért a' Vág vize felé levő bástyán egy emlékoszlopot mondanak állani szűz leányalakban, de melyet mi gőzösről a' sötétben persze nem lathatánk, 's mely jobb kezében koszorút tartván, bal kezével hüvelykujját marokra szorított két első ujjai közül mutatja, azaz: tisztességgel mondvá, fűgét mutat az ellenségnek, a' vár szűzességét példázván. Annyi igaz, hogy Sinan basa siker nélkül ostromolta a' török időben 's utjabban a' francziák kísérleteit is kiállotta; de az is igaz, hogy midőn a' mohácsi vész után Solimán Bécs ostromára indulván, Komárom alá jött: a' komáromi őrsereg maga gyujtá fel a' várat 's a' török elől csufosan megillant — ekkor tehát elfoglaltatása nem is volt szükséges; a' franczia ostrom pedig azért nem veheté be, mert, gondolom, épen béke kötteték. Nagyon hasonlít az a' komáromi szűz az egyszeri magyar katonához, ki szüntelen azzal dicsekvék, hogy Napoleon mindaddig győzött, míg ő nem lépett az armádiába, de mihelyt ő katonává lett, Napoleon többé egy diadalt sem birt nyerni az ausztriai sergeken, — a' jámbor t. i. azon évben állott be katonának, midőn Napoleon — ki állott, azaz, midőn sz. Ilonába viteték.

Idők szép és csendes vala, minélfogva, mint rendesen, gőzösünk éjen át is folytatta útját. Sokat nem vesztünk vele, hogy ez utvonalt éjjel tevők meg. A' Duna partjai Komáromtól Győrig, sőt Pozsonyig kevés változatossággal bírnak 's így a' gőzösöni utazás e' részen legkevesebb élvezettel jár. Mi tehát vigasztalva vacsoránkhöz 's utóbb ágyainkhoz láthatánk, a' kapitány fáradhatlan gondossága 's éber figyelme egész éjen át példásan virasztlván felettünk, minek én, ki nem sokat aludtam, szemmel látó tanuja valék. Vacsoránk jóval vigabban folyt, mint ebédünk, 's Győr még ébren találá bennünket, vagyis inkább mi őt. Az éjfeli óra „a' győri vaskakas“ mondáját juttatá eszünkbe 's Győr történetének 's eseményeinek egy hosszú láncolatát.

V. G y ő r.

Kisértetes történetet a' kisértetes órákban a' történet helyszínén vagy legalább annak színe előtt elbeszélni, sajátos érdekű. „A' reggeli nap ébren találjon bennünket!“ Ión a' határozat kis társaságunkban, 's asztalunk poharait a' fődözetre vitelvén, a' lompos kürtövel versenyt kezdének szivaraink füstölni, a' füst és éj kormából mint annyi János-bogarak ragyogván meggyujtott végeik. Utazásunk közepontján valánk; annyi mérfölddel távol Budától, mennyivel közel Bécshez (Győr t. i. mind Budától, mind Béctől 18 mföldnyi távolságra fekszik.) A' Dunának Pozsonytól ketté szakadt két ága hosszú vándorlás után Győr alatt, mint két külön vált testvér a' viszonzítás édes perceiben, egymással ismét összeölelkezik, a' Rába és Rábca, két a' közelben futkosó nymphácska, karjaikba szökdelnek, 's egy testté, egy lélekké forradnak, egy közmederben folytatják útjokat, mely gőzösünket idáig hozá.

De kezdjük Győr történetei emlékeit előlről. Nevének 's eredetének fejtege-

tésével ennek sem sokat törődünk; a' tudósok ezekről is szintannyit értekeztek már, a' mennyit még értekezni fognak, meddig tenta és papir lesz a' világon. Annyi bizonyosnak vehető az itt több kiásott emlékkövek-, koporsók- 's pénzekből, hogy ez is, mint legtöbb városaink túl a' Dunán, római telep volt. Hogy a' magyarok bejövelekor már nevezetes városnak kelle lennie, onnan gyanítható, mert a' megye tőle neveztetett el Győrnek. A' magyar királyok közül többen fordultak meg itt, 's mint-hogy az Árpád-házbóli királyoknak alig volt szorosan meghatározott székvárosuk, állandó lakásuk, hanem folyvást járván kelvén az országban, majd itt, majd ott laktak: Győrt is többen meglakták. Itt adta ki sz. István a' pécsi püspökség alapítói levelét; Aba és Péter királyok közti viszályok alatt a' város új erősségekkel gazdagított; itt lelte (Ménfőnél) Aba király a' koronaérti elhatározó harcban halálát. Itt vitte ki Béla levente, I. Andrásnak öcsese, ama remek hadi csel, midőn III. Henrik az országba ütvén, elelmi hajóit Gebhard ratisonai püspökkel már Győrig szállította. A' püspök t. i. Győr alól levelet küldé a' császárhoz, hogy hol és miként várja be a' hadsereget. De levele elfogtván, Béla a' császár nevében azt válaszoltatá neki, hogy jelenleg tábora beljebb nem jöhet, 's ő is siessen nyakrafőre kifelé Magyarországból, mit a' püspök kézzel lábbal teljesített, 's mire Henrik Győrré érkezék, már hült helyét találá élés kamarájának, 's maga is visszavonulni kénytelenítették. — Országgyűlés is tartatott ez időtájban Győrött, t. i. azon békekötés alkalmával, melly Salamon király és nagybátyjai László 's Gejza közt kötöttek.

A' vár mind a' II. mind a' III. Henrikkel hadakozások alkalmával megerősített ugyan: de később a' tatárjáráskor a' magyarok magok dulák azt szét. Fridrik ausztriai császár t. i. a' helyett, hogy mint jó szomszéd, IV. Belának a' tatárok ellen segítségére vagy legalább vigasztalására lett volna, hogy a' magyar végkép elpusztuljon, maga is pusztítani kezdé Béla országát, 's Győrig nyomulván, a' várat el is foglalá. Melly gyalázatos tettén a' magyarok elkeseredvén, a' körülbelől lakó nemesség fegyverre kelt, a' várat visszafoglalá, 's minden benne levő német őrsereggel együtt felégette, feldúlta, ugy, hogy mire a' tatárok Győrre érkeztek, azt már üresen 's feldúlva találták. Azonban a' vár nem sokára felépült; még IV. Béla alatt; de a' régi város hajdani helyéről a' vár napkeleti környékére szállíttatott át. Szaporították emelkedését V. István, III. András, 's nevezetesen nagy Lajos. Albert özvegye Erzsébet pedig itt lépett egységre I. Ulászlóval.

A' mohácsi vész után Győr városa I. Ferdinándnak hódolt, ki L. Kristóft tette belé parancsnoknak német őrsereggel. Ez olly vitézül felelt meg tisztének, hogy midőn a' törökök Bécsnek indulának, ő, mielőtt jövetelöket bevárná, Győr várát inkább maga dulá fel, megmentvén a' fáradságtól Szelejmant, ki ezuttal Cyörrel nem is gondolt. Híres vezérének hibáját azonban Ferdinánd ismét jóvá tevén, a' várat alkalmas fekvése miatt ujra felépítteté, 's utóda Maximilián még inkább megerősíté. Bár inkább, vagy legalább egy úttal, itt időző roppant táborának egy részét Szigetvár ótalmára küldötte volna, tán akkor Zrinyi Miklós nem hal olly szép és hősi halált, de az ország bizonyára kevesebb kárát látta vala a' duló pogányoknak.

Istvánffy egy nagy tűzvészről is emlékezik e' tájban (1566-ban), melly Győrt csaknem egészen elpusztítá. A' veszélyt még inkább nagyobbítá, hogy a' város új kapuja alatt volt 18 nagy ágyú is egymás után elslvén, sok félelmet és kárt okozott, 's egy más nem kis zavar, melly a' német és olasz katonák közt történt; az előbbiek ugyanis a' tűz elől futván, az olasz katonák történetesen előttök megfordultak, mit a' németek támadásnak, az olaszok üldözésnek vélvén, egymást rútul összekoncolák. Ugy van az, ha az ember egymás nyelvét nem érti! De lássuk már, mint került Győr vára a' török kezébe.

A' harczra temett, győzedelmes Sinán, miután Veszprém, Palota, sőt Esztergam is meghajolt neki, Győr alá hozta táborát. Fenn a' várban 6000 őrsereggel H. német tábornok volt a' parancsnok, egy elbizott, gögös, de szintolly kis-

lelkü 's kevés katonai tehetséggel bíró ember, e' mellett a' magyaroknak nem barátja. Szépen és körülményesen írja le a' táborozást Istvánffy (XXIX. könyv. 655. lapj. és Ortelius I. Rész. 166. lap.), hol egyszersmind H. kislelküése, 's jellemtelensége élénk színekkel festetik. Elég az, hogy H., midőn közvélemény szerint, arra még távolról sem vala kényszerítve, 1594. sept. 29-kén a' várat 6000 őrsereggel Sinán török fővezérnek gyalázatos hirtelenségből feladta, mi által felső Magyarországnak, sőt Bécsnek is ezen utósó kulcsa, Ausztriának is nem kis rémülésére, a' hatalmas török kezére jutott.

Győr bukása mindenkit kétségbe ejte; Hardeck feje vérpadon hullt ugyan el, de mit használt ez? A' török uralma örökösnek látszék. Ezen felül a' török részről egy nagy hírű, szerencsés és bátor vitéz tétetek a' vár parancsnokává — Ali pasa. Ezen Ali pasa olasz eredetű vala, torentoi születés, ki Chio szigete ostrománál, vitéz ellentállás után, sebekkel rakva, a' törököktől elfogaték, kik közt emberséges bánás által az ízlamot felesküvé, 's rövid idő alatt legfőbb katonai polczokra emelkedvén, annál dühösebb üldözője lön a' keresztényeknek. 'Sime itt vagyunk „a' győri vaskakas“ról mondánál.

— Azon sikertelen ostrom után, mellyel Maximilián főherczeg Győr visszavételét hiába kísérté meg, 's nagy erőködései után is hátrálni kényteték: a' már természetűl is gögös Ali pasa annyira elbizakodék erejében és diadalmán, hogy az ellenséget mámorában egészen megvetette, annyira, mikép már a' vonóhidat sem tartá szükségesnek felvonni, estenként a' kapukat soha sem záratá be, sőt mindüvé még elegendő öröket sem rendele. Végre fitymálását ellenségeinek még egy közemlékkel is ki akará tüntetni; a' vizi kapu fölé t. i. pazar fénynyel épített kiosk tetejére egy óriási vas kakast állított fel, melly alá illy felirast tétete, 's dobszó mellett ki is hirdeté: „Akkor jutnak a' keresztények ismét Győr várának birtokába, mikor ezen vas kakas meg fog szólamlani.“ (A' kiosk mása az erősség nagyobb ügyűira is bevésetett.)

Azonban Rudolf császárnak minden tétlensége mellett is *), sokkal közelebb érdeklé Győrnek eleste a' bécsiekét, mint tán magokat a' magyarokat, minél fogva alulról is, felülről is komolyan hozzáfogtak visszaváltásához. Schwarzenberg Adolf és Pálffy Miklós, Mátyás főherczeg alvezérei, válogatott sereget gyűjtöttek össze Komáromnál, magyar lovasok - 's gyalogokból, továbbá német, olasz, spanyol és franczia dandárokból. 'S ime a' kémek hírül hozzák, mikép Ali basa, egyéb gondatlanságai mellett, legderekkabb jancsárait is átküldötte Budára a' beglerbéghhez pénzelet, és hadiszerekért, 's maga csak kevesed magával van várában.

E' körülményt haszonra kelle fordítani, 's a' magyar vezérek eselt tervezének; a' hadsereg még azon este (mart. 27-en) elindittaték Győr felé; 28-án egész nap a' németi erdőségekben rejtőzék; másnap éjjel, még a' hold is kedvezvén haladásunknak, mert sűrű fellegek közé bujván, a' jól ismert úton észrevétlenül egészen Győr alá eljutottak.

Erre öt huszár, kik a' török nyelvet jól beszélék, utasítás szerint, lassu hangon felkiálták a' külső öröket, jelentvén, hogy ők a' Budara élelemért járó szekerek előzáguldói, 's hogy a' keresztény ebektől nyomon üzetnek, egyszersmind figyelmeztetvén őket (az öröket), nehogy zajt üssenek, mert az könnyen mindnyájuk torkára forrhatna. Ezek bebocsátalván, az elámitott öröket óvatosan és szerencsésen ledöfödések, 's a' fejérvári kapu vonóhidját azonnal leereszték, mellyen a' mieink azonnal feltakarodának, de a' belső kapukat mégis zárva találák. Erre Ba-

*) Azt mondja egyik jeles történetbuvárunk, b. Mednyánszky, hogy az öcsésében vetélytársat feltő Rudolf gyanakodó szívébe sokkal mélyebb sebet ver vala, ha Mátyás Győrt (Bécs és Grécz védbástyáját) visszanyerte volna, mint az, hogy — a' törökök kezére került.

bacaurt minden késedelem nélkül ronesát (petardát) szegeztek a kapunak, 's azt sarkaiból kivettette, harmincz lépésnyire belőke a piacra. (E' kapurész később egyik templomban állítottatott fel diadaljefül, 's mint mondják, maig is szemlélhető, de mint-hogy erekleül minden látogató letördel magának egy darabkát, már igen kicsire, vagy már egészen is elfogyott *).

A' szétvetett kapu zuhanása felriasztá a törököket mély álmukból. A' támadás és ellentállás egyiránt dühös és elszánt leve. Háromszor verettek vissza a' keresztények 's ugyanannyiszor nyomultak ismét elő. A' sors koczkája felelmesen függött mindkét rész felett. Ekkor Schwarzenberg előparancsolá a' Pálffy-tól vezérelt tartalékokat. A' lovasság eleinte vonakodott lovait odahagyni, de Pálffy leigorván lováról, példaadással végre rábirta őket, 's véghezvitte azt, mit szóparancsa ki nem vihetett; de legtöbbet segített — így szól a' monda — egy az egész városban hallható, 's az öldöklési zajt felülmúló hatalmas háromszori kakaskurkolás! Mire a' törökök Ali pasának, ki épen e' pillanatban dühös orosz-lánként harczola a' vízi kapunál, elesését látván, 's jövődölését beteljesedni remülve tapasztalván, minden bátorszivűségüket elveszték, megfutamodának, 's a' csata és Győr reggelre meg vala nyerve.

Ez időtől fogva Győr magyar kézen maradt; még Bocskay 's Rákóczyak ideje alatt párszor háborgattak; de e' táborozások nem ütének mély sebeket sem várán, sem lakosain. 1784-ben II. József az erősségek sorából kitorúlta, 's a' várparancsnok lakhelyét az akkori püspök, gróf Zichy Fer. magához váltván, azt püspöki palotává alakíttatá. Azonban 1809-ben ismét jónak találtatott megerősíttetése a' francziák ellen, kik itt, mint tudjuk, felkelt nemességünket a' sikon véres csatában megvervén, azt mintegy tiz napi ostrom után jul. 14—25-ig bevették 's elfoglalták. A' kötött béke megint visszaadá, védfalát Napoleon több helyütt löporral vetteté szét, 's utósó maradványai 1827-ben végkép lerontatván, vizárka is betemettetett, 's most kellemes sétahelyül szolgál Győr lakosainak. (Folytatjuk.)

G a r a y János.

A P R Ó S Á G O K.

I. SZUNYOGCSIPÉSEK.

— Az izlés különféle: midőn A l b o n i kisasszony, bajhangjával ezereket csöditett be a' nemzeti színházba, mások azt olly kiállhatatlannak tartották, hogy — Fűredig kergette őket.

— Mindenki csudálkozik, hogy X. ur hivatalt nyert. „A' ki látja, azonnal meggyőződhetik, hogy semmire sem alkalmas!” mondák többen. „Épen azért nem mutatá magát, hanem csinos feleségét küldé,” jegyzé meg egy elméncz.

F. A.

— Egy falusi tanodában kérdeztetvén egy gyermek: „mit nyer az ember a' bérmlás által?” „Ki két, ki három huszast,” felelé a' kérdezt, a' keresztapai ajándokra gondolván.

— Egy táblabíró ur azt állítá, hogy a' magyar jobbágy nem lehet jó katonának, mert nincs mit védelemeznie! „Hát a' Győr alatti teins urak mit védelmeztek, mikor futottak?” kérdezé őt gonosz uraöcsse.

— Más alkalommal meg azt mondá, hogy ő „protestál” 's nem fizet a' pesti lánczhidon. „Nagyon helyes, tessék a' hid mellett menni,” javasolá ismét az uramöcsém.

*) Megvan még, mert erős vassal van körülövezve.

— Ha csakugyan igaz, hogy a' mennyországnak rögs útja van: akkor Magyarországhoz bizonyosan legközelebb esik.

— Egy szabó kérdeztetvén: „milly köpönyeg van divatban?” azt felelé: „a' — fordított!”

— „Nagy szeme van most a' szalmának!” — „Ne higgye, nagyságus uram! a' mi vút, azt már mind kiverték,” felelé a' furfangos cigány.

— „Ej, beh zavaros a' borotok, öcsém!” mondá egy paraszt a' csapláros fiának. „Zavaros ám, felelé ez egész őszinteséggel, mert édes anyám nem a' kutból töltött bele, hanem a' folyóbul.”

— „Uristen, te Peti! mennyországba megy-e ez a' mi szolgabiránk?” kérde egy paraszt a' másikat. „Nehezen! felelé ez, mert már haldoklik 's mégsem kergetnek el bennünket az utat reparálni, pedig arra nagyon göcsörtös ám!”

V. G.

II. GYANUSITÁSOK.

Motto: Gyanusitsunk!

gr. Széchenyi István.

— Tegnapelőtt bizonyos helyen sok gazdag mészáros volt látható: tegnap a' husnak árát két krajczárral fölebb rugtatták.

— Bizonyos színház primadonnája náthát kapott: egy külföldi jeies művésznő vendégszerepekre váratik.

— Mózes zsidó pár nap óta gyakran megfordul B. ur házánál: ezen utóbbi ma roppant cortesebédet adott.

— Két szerkesztő igen nagy barátságban él egymással: az egyik political ujságot, a' másik divatlapot ad ki.

— Y. tánczosnő aranyakat váltott Lövy urnál a' nagyhid-utczában: bizonyos lap referensének uj frakkja van.

— P. városában a' vizi puskákat próbálták: három nap előtt ugyanott pusztító tűz dühöngött.

— Z. ur nem tartott beszédet az utolsó gyűlésen: titoknoká négy hétre elutazott.

— A' „Spiegel” hatalmasan kezd magyarosodni: az „Ungar”-nak előfizetőit is ez szaporította.

— N. urat gyakran láthatni karöltve sétálni Fáncsy urral az utcán: N. ur a' drámairók közé ment.

— Y. szolgabíró egy köznemest „kedves urambátyám”-nak nevez: T. megyében jövő hónapban restauratio lesz.

— Sz. ur ismét elére állt egy közhasznu vállalatnak: mondják, hogy ötven percentet kamatoz.

— W. színésznő több fizetést kér: imádói lassanként mind elhagyják őt.

— D. ur hatalmas philippikát irt a' lotteria ellen: egész életében a' „lutri”-ba tett és — semmit sem nyert.

F. A.

A' PESTI MŰKIÁLLÍTÁS 1846-ban.

Az idei műkiállításról szólván, nem annyira egyes műdarabok bonczolását, mint tekintetbe vételét azon szellem- és iránynak tűzöm ki, melly az egészen előmlik, 's mellyen az illetők haladni látszanak. Hogy ezt kellő fénybe állithassuk, némi statistikai áttekintésre, azaz: számo k r a is kell támaszkodnunk.

Mondák: „nem lesz kiállításunk az idén; a' külföldi művészek nem fognak beküldeni semmit, mert visszajeszti őket a' műegylet azon határozata, hogy a' vásárlásokra fordítható pénznek legalább egy negyedén magyar művek vétessenek!“ És ime: mégis lön kiállításunk, 's mégis küldtek a' külföldiek műveket. És mondták: „Ez chinai fal, ez méltánytalanság, annyira elzárkózni művészet tekintetében is a' külföldtől; a' művészet nem lehet honi!“ — 'S lám, a' külföldi művészek megmutaták: hogy méltányosabban tudnak gondolkozni, mint némelly honi — nem tudom tulbuzgó, vagy tulfelénk? elmék; — mert hiszen csak akkor akarni megjelenni a' versenyterén, mikor ők magok vannak, annyi volna, mint egyedáruságot követelni egy idegen hazában; mi mindenesetre képtelenség. És ismét mondták: „Gyalázat lesz az idei kiállítás; csupa honi mázolások- és pamacsolásokkal fogunk találkozni; a' nemesebb műzlést egészen számkivetettük.“ 'S mi lön az eredmény? Hogy van külföldi mázolás is, és hazai műzletes mű is. Lám, lám; mily igazak az ellentábor jóslatai, — mi alaposak a' nemzetiség ellen torzsalkodó bölcselet tételei!

'S nemcsak általánosságban, de számok alapjain is bizonyos a' sükernek e' minősége. A' lajstromba foglalt művek összes száma 259; (taval 250). Ezek közt van hazai (legszelesb értelemben véve e' szót) 83, (taval 59), pesti 53 (taval 47), a' honban lakó művészekből 4, (taval 3), külföldön lakó hazai művészekből 26 (taval 9). Valóságos magyar művésztől származott mű van 30, (taval 15). Valóságos magyar művész pedig, kit t. i. szorosban annak vehetünk, az idén 16 állított ki műveket, taval pedig 9. Ki itt számtanilag nem lát gyarapodást hazai művészetünkre nézve, az vak. Pedig meg kell jegyeznem: hogy itt a' lajstrom azon jegyzéseit: „jelenleg Pesten“ — tekintetbe nem vettem; illyféle hyeroglysch nem bélyegezhetvén valakit pesti, azaz, hazai művésznek, mivel ideiglen, tán pár hónapig, Pesten tartózkodik, — különben még nagyobb leendett a' hazai művek száma.

Lássuk most a' külföld képviselőit. Természetes, hogy ez számosabb műveket küldhet, és fog is küldhetni mindig, már csak azért is, mert az összes külföldön több ember lakik, mint M. országon. Bécs küldött 86 (taval 89), München 34 (taval 50), Prága 11 (taval 5), Trieszt 3 (taval 8), Velence 13 (taval 9) művet. Azonfelül más egyes helyekről, mint Amsterdam, Antwerp, Düsseldorf, Milano, Roma 'stb szinte érkeztek 's pedig becses küldemények. 'S e' szerint meg van oldva a' kétes feladat: hogy lehetséges az ujon felállított elv mellett is a' kiállítás, mert ez elv méltányos és egyszerű. Ha az volt volna kimondva: hogy csak magyar művek, vagy hogy ezek, bár minők legyenek is, meg fognak vétetni (mit némelly jóakaróink annyira erőködtek elhitetni a' külföldiekkel!): akkor alapos leendett idegen művészek visszavonulása. De miután így hangzik az elv: a' magyar művek is csak úgy fognak megvétetni, ha v i s z o n y l a g o s valódi műbecscsel bírnak, a' visszavonulás igen idétlen, 's legfőlebb gyöngeséget vagy sértett hiuságot tanusító lett volna. De épen ezen viszonylagos műben kellő méltánylására czéloztam azon indítványommal: hogy a' hazai művek lehetőleg egymás mellé, mintegy egyetlen táborban, állíttassanak fel, mert sokkal nehezebb valamelly nem becs nélküli, de mégsem egészen remek hazai mű valódi értékét megítélni, ha az történetesen igen jeles és remek idegen mű mellett foglalna helyet. E' viszonylagos becs fölismerését pedig készakarva nehezítnünk nem szabad, hacsak hűtlenek nem akarunk lenni kitűzött nemzeties, de méltányos elvünkhöz. Az indítvány nem fogadtatott el. De mégis elég hódolattal viseltetett uj hazája érdekei iránt a' kiállítás derék rendezője M. J. ur, hogy ezen elvet lehetőleg tettegesíté, a' 4-dik teremtet kizárólag hazai műveknek engedvén át, noha ott mind el nem fértek, hanem még más helyeken is kelle egyes műveket osztályokba sorozni. 'S e' figyelemért el nem mulaszthatom Marastoni urnak nyilvános köszönetet szavazni.

A' hazai művek becsének megítélése tehát e' szerint könnyítve levén, elmc-

lözve a' netáni ellenkező oldalú elfoglaltságát is, bátran hozzá foghatunk megismer-
tetésökhöz. Hazai művet, mint láttuk, nyolczvanhármadik mutat fel a' lajstrom; ha
ezekhez a' később érkezettek — képet, szoborműt — sorozzuk, mintegy 88-ra te-
hetjük az összes számot. Szép sorozat ez: 88 hazai mű egy csomóban. Hát ha még
mind jeles is volna! — De — mint mondók — nem a' legszigorubb követelések mér-
veszszjét fogjuk reájok alkalmazni; mindenek fölött pedig tartózkodni az elhamar-
kodott szűkkeblű ítéllettől. — 'S általánosságban megvallom, mikép én meg vagyok
elégedve a' műkiállítás hazai részének ez idei eredményével. Ezen némelyek ta-
lán el fognak csudálkozni. Pedig nekem kettős okom van e' meglepődésen, 's nem
tétovázok kimondani: ezen örömem nyilvánítására: szám- és becs-arányon alapuló.
Tekintsünk csak vissza például 1844-re. Akkor 50 hazai mű, 's többnyire figyel-
met alig érdemlő gyartomány, — tavál 59, az idén 80-on túl, kétségtelen jeleivel a'
haladásnak. Kit ne örvendeztetne meg ez? ha csak azon táborhoz nem tartozik,
melly dicsőségnak tartja Magyarhonban nem lenni — magyar érzésűnek.

'S ime kimondám: hogy én becsarány tekintetében is okot látok az örvende-
zésre. Mielőtt némelyeket részletesen előadnék, megemlítem azon műveket, mely-
lyek különös hatást gyakorolnak a' szemlélőre. Illyenek: Markó Károly há-
rom műve: 'Az elveszett fiú'; 'Jupiter neveltetése'; és 'Venus az óriás által üldöz-
tetve'; Barabás Miklós 'arczképei' és 'galambpóstá'-ja; Kiss Bálint törté-
neti műve: 'Jabloneczai Petes János leányától bucsúzik a' Leopoldvári tömlőcz ab-
lakánál 1674. évben; Hora Alajos több 'arczképei'; Schaffer Béla né-
mely művei; Kovács Mihály 'férjére váró olasz halásznője'; Lacza Endre
'kalocsai pörhölgye'; Rupprecht Etelka némely 'arczképei'; Zichy Mihály 'ko-
porsó bezárás' és 'Krisztus' című művei; Heinrich Edvárdnak főleg 'lant-
játészónő' és 'régiségbuvár'-ja; 's kit mindjárt az első közt kelle említnem: Ma-
rastoni Jakab több rendbeli műdarabjai. A' kiállított szoborművek közt Du-
naizscky L.-tól: márvány domborműarczkép; és Hunyady László 's Cilley pár-
viadala alabastorból kedves hatást tesznek; de különösen örömtelt kebellet üd-
vözlém Alexy három gyönyörű művét: Hunyady Mátyás és Mária Terézia érczönt-
vényoszobrait, 's 'Krisztus és az angyal' című 'mintázata'-t terra cottából. Ezeket
's némely másokra vonatkozólag néhány észrevételemet jövő alkalommal. (Vég. köv.)

Ney.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Julius 29-d. 'A' ki mer, az nyer! vigjáték 2 flv. Forst és Leutner
után Remellay Gusztáv. — I. Károlyt, Spanyolhon és India 15 éves királyát,
Komlóssy Ida k. a. játszotta. E' szerep fővonásai élénk tüzes lélek, mely küzd és
vergődik a' korlátok ellen, miket neki udvari feszengés és convenientia szabnak;
fogékony szív az élet és világ másnemű élvei 's tapasztalás-tárgyai iránt, mint mely-
lyeket a' királyi udvar szűk körében elérhetni; elmesség szóban, mely a' királyi
nevelőt meg nem szünőleg csipdesi 's ostromozza; 's elmesség tettekben, mely a'
bárgyu tisztviselő rövidlátó szemességét mindannyiszor kijátsza; szabadságszeretet,
melly feltartóztathatlanul túltör mind azon akadályokon, melyek a' virgoncz királyfi
elé fakatnak, hogy az udvaron kívül eső élettől és világtól minél inkább elzárassék.
Ezeket kívül megvan a' királyfi jellemében azon korához illő gyermeki tartózkodás
és szerénység is, mely vele a' ministerek és udvari tisztek leszármazott tekintélyét
és hatalmát tiszteletben tartatja, 's azok ellen kikelni a' gyöngéd ifjonczot nem en-
gedi mindaddig, míg végre az erélyes Ruy Torillo többszöri biztatására saját ere-
jének öntudata benne föl nem ébred, 's ekkor királyi hatalmának gyakorlásával lép

föl. — Ezekből állnak I. Károlynak e' vigjátéki jellemvonásai, melyeket röviden előszámoltunk, hogy örömmel tehessük utána, miszerint Komlóssy Idak, a. e' szerepét jól felfogá és adta vissza, úgy hogy tőle még játékok, élénkségre, kerekedségre nézve jobbat, nem látánk. Szabadon engedé át magát jó nemtője vezérletének, azon elfogultság és aggály nélkül, mely e' színésznőt különben majd minden szerepenél kísérni szokta, 's mely kivált azon komoly szerepeit, melyekben érzelmeket kell előadnia, legnagyobb részint élvezhetlenné teszi, a' minek oka egyedül azon feljebb említett elfogultság és aggály, mely őt szerepébe 's a' művészileg utanzandó érzelmbe merülni nem engedi, a' minek aztán eredménye azon erőtettség a' hangvitelben, melyet az ujságírói színbirálók éneklésnek kereszteltek, 's azon bizonytalan kapkodás a' taglejtésben és kivált ama híres sz e m f o r g a t á s, mely K. I. k. a. arcját szinte nézhetlenné teszi. Midőn K. I. k. a. komoly szerepet játszik és érzelmeket akar ábrázolni, lelkebe látunk, hogy a' feladatnak megfelelni egész maga-megfeszítéssel törekszik, sőt hogy nagyon is érzi 's egyszersmind akarja láttatni, miszerint, érzi a' mit játszik, 's épen e' nagy törekvés, e' túlhajtott akarás teszi, hogy ilyenkor a' legjobban akart dolgok legkevésbbé sűkerülnek neki. Benne különben olly mély forrása látszik lenni az érzelmeknek, hogy fogadni mernék, ha senki sem látná őt, jelesül, legalább sokkal jelesebbül, tudná előadni az érzékeny jelenéseket; de így a' közönség szeme láttára addig erőtteti a' dolgot, míg aztán törik, mert hajolni nem tud. Iparkodjék a' reményteljes színészno' valamennyire elfelejteni a' közönséget, 's inkább belegondolni magát szerepébe, mint ki a' néző seregére, 's higgye el, játéka sokkal természetesebb, és így művészebb, 's e' szerint tetszőbb is lesz. A' szerepről, a' kitüntetendő jellemvonásokról otthon kell gondolkozni, 's nem a' színpadon; itt a' gondolkozás eredményét kell látnunk, de tisztába hozott, tettbe átment eredményét, nem pedig annak aggályait és elfogultató számolásait többé... 'S mivel a' mai előadásban ez elfogultság, e' számolgatás és aggály nem volt meg, azért mondjuk azt a' legjobb szerepnek, melyet K. I. k. a.-tul láttunk, 's melyben élénksége, természetessége őt — kedves jelenetté tévék. *) — Santa Cruz marquist, a' király nevelőjét, Szentpétery ur játszotta, kinek mindenkor jeles játéka ellen itt csak azon kifogást hozzuk fel, hogy azt a' nevetséges feszességben és együgyű rátartósságban a' darab elején kissé túlozva, torzítva adá, a' mennyiben mégis hihetlen, hogy a' legszomorubb szellemü udvarnál is olly férfit bizzanak meg nevelésséggel és fővezérséggel, kinek minden szava 's föllépése mosolyt gerjeszt. Egyéb-iránt e' hiba nagy része magában a' szerepben fekszik, 's ez annál inkább rontja a' vigjáték művészi hatását, mert nem, az egész művel összeolvadó kerekedségben, magát az állást teszi nevetségessé a' közönség előtt, hanem a' személyt a' többi cselekvő személyek előtt; amaz első esetben e' kezelést comicainak lehetne mondani; de így ez utolsóban csak caricatura. — Van még e' vigjátékban e g y a j t ó n á l l ó, e g y t i s z t, e g y ő r, e g y s z o l g a, e g y j e g y z ő; — az e g y m i n d e n ű n n é t e l m a r a d h a t n a. — A' vigjáték felvonásai közt Alexandre ur, Paulus M. és Sárý F. k. a. léptek fel 'Satyr' című nemajátékban, melyben számos csinos és gyakran megtapsolt evolutiok fordultak elő. A' nemajátékon kívül Alexandre ur és Paulus M. k. a. 'La basquaise' hegyi spanyol tánczot adák elő köztetszéssel; azonfelül a' már ismeretes 'Hans-Jörgel-polkát' Alexandre ur és Sárý F. k. a. tánczolták, mely tánczok közül kivált az utolsó zajos tetszéssel fogadtalott és ismételtetett; a' pajzán me-nyecskét Sárý F. k. a. különösen jól ábrázolta.

Ez előadás Alexandre ur javára történt, 's ámbár e' tánczosok meglehetősen tetszésben részesülnek, nézők mégis nem nagy számmal jelentek meg. Meglehet, azért, hogy a' jókora üresség miatt a' közönség el ne szomorodjék, népesített

*) Mondani akartunk valamit csillag alatt, de — csak még sem mondunk.

meg a' szinpad annyira, hogy a' némajáték és a' tánczok közben egészen idegen 's a' szinlapon meg nem nevezett személyeket láttunk a' szinfalak közt és az ablakokon keresztül részint a' tánczolókra, részint a' közönségre mereszteni szeretetre méltó arcaikat. Ez ellen semmi kifogásunk nincs; ily tünemények a' szinfalak közt, ablakok és ajtók megett, a' 'meglepetés' szinpadi fogásai közé tartoznak, 's nemzeti szinpadunkon bizonyosan korán sem rendhiány miatt, hanem azért gyakoroltatnak, hogy a' közönségnek ily igen kedves meglepetések által minél több élvezet és gyönyör szereztessek. De midőn e' gondoskodásért méltányló elismerésünket nyilván kimondanók, el nem hallgathatjuk egyszersmind azon szeréhy tanácsot a' rendezőség számára: állitassa ezentul az ily rögtönző némajátékosokat inkább egyenesen ki a' szinpadra, mert az igaz, hogy ekkor csökken ugyan a' meglepetés, de annál nagyobb lesz a' valószínűség, miután könnyebben elhihetjük, hogy ily személyek, (legyenek azok túlbuzgó szinfal-kedvelők bár, vagy színész urak és asszonyások cseléd-sége), kik e' rögtönzött néma szerepléssel a' közönséget gyönyörködtetni megjelennek, a' szinpadi szobák vagy termék ablakain néznek kifelé, mint ezen ablakon az utcáról (kivált ha ez ablakok nem földszintiek) befelé, vagy éppen a' falakon keresztül.

64.

Julius 30. 'Alvajáró,' opera 3 flv. Irta Roman i, fordította De áki Fülöp Sámuel. Zenéjét szerzette Bellini. — Hollósy Cornelia k. a.-t ma másodszor láttuk vendégül szinpadunkon Amira szerepében. Ő e' dalszakmát azon lágysággal adá, mely e' holdkóros leánynak játékban szintugy, mint énekenk főmegkívántósága, 's ámbár elfoglaltságán teljesen most sem győzelmeskedett, mindazáltal sokkal szabadabb volt, mint első föllépte alkalmával, 's így csudaszép csengő hangját és szende kedves játékát teljes mértékben élvezhettük. E' hang, kivált felsőbb fokozataiban, különös kedves 's a' derék énekesnőt legnagyobb reményekre jogosítja jövődjé iránt, főleg azon jó iskola kisérétében, mellynek birtokában van. — Nézők nagy számmal gyűltek be, 's a' vendégnőt a' legmegelőzőbb figyelemmel, lelkesedéssel és tapsokkal fogadák 's kísérték mindvégig, most sem hiányozván a' virágbokrokkal és koszorúkkal tanusított üdvözlések. — Rudolfot Kőszeghi, Elvinot Wolf urak énekeltek, 's mind ök, mind a' derék kar dicséretesen viselék magukat. Vermi.

Augustus 1. Bartha ur javára először: 'Gyalog csatárok, vagy a' boszuálló,' drama 5 flv. Dumas Sándor 'Mousquetairas'je után fordította Vas Andor. — A' darab azokra, kik a' szerzőnek hasonló című regényét, mellyből a' szinmű gyártva van, ismerik, lehet némi érdekkal; de magában mint drama tekintetve, egészen üres 's így hidegen hagyta a' közönséget is, mi annál kevésbbé csudálandó, mert benne még csak az sincs meg, mi különben a' komoly francia művek legerősebb oldalát teszi, t. i. gyors, élénk, meglepetésekkel fuszterzett és váratlan fordulatok által élénkitett szerkezet; egy, összevágó 's figyelmet érdemlő cselekménnyről, és ennek lélektani kifejtéséről, érzelmek és szenvedélyek főtéséről, szó sem lévén. Az igazgatóság minden esetre dicsérendő ha a' külföldi irodalom jeles terményeinek lefordításáról gondoskodik, de sokkal helyesben cselekednek, ha ebbeli dicséretes gondoskodását inkább belbecsessel bíró, mint hasonló üres szinművek meghonosítására fordítaná; különben is — hála! — más jobb irányt vett a' közönség izlése, 's azt többé a' térre, mellyet elhagyott, vissza nem erőtetí senki. — Cromwellt Bartha ur dicséretes szorgalommal és helyes felfogással játszotta. — Sükerültek voltak Latorfalvi R. k. a. (Henriette) jelenései is. — Mordauntból Lendvay, és Wallon Porthusból Szentpétery urak igyekeztek csinálni, a' mit csak lehetett.

V. A.

Augustus 4. Füredy Mihály ur javára először 'Lammermoori Lucia,' opera 3 flv. Irta Cammarano Salvator, ford. Egressy B. Zenéjét szerzette Donizetti. — Asthon Henrik lordot Füredy, sir Ravenswood Edgárdot Wolf, Bucklaw Arthur lordot Reszler, Bidebent Rajmondot Benza, Normant Kőszeghi urak, Luciát Paksyné assz., Alisát Hesz Róza k. a. éneklék. Az opera előadása általában tetszéssel fogad-

tatott. — Ez uttal a' hangászkar egy hárfával gazdagodott, mely meglepetésért dicsérettel kell a' közönség kívánatának e' részben eléje jövő igazgatóságról emlékeznünk; reménylünk egyszersmind, hogy zenekarunk ezen új tagját állandóan fogjuk helyén látni. Az első felvonásbeli hárfamagány jelesen sikerült, 's bő tapsokra birta a' szép számmal összegyűlt közönséget. *)

79.

HOLLÓSY NELLI KISASSZONY ÉS A' NEMZETI SZÍNHÁZ.

A' mi legkedvesebb vendégünk, Hollósy Nelli kisasszony, múlt héten az ,alvajárónő' czimszerepében lépett fel másodszor a' nemzeti színpadon 's ritkasépgéző hangjával újra elbájolá, elragadá a' számos műértő közönséget. Mig Schodel-nék Fűreden mulat, addig e' fia tal, csinos, jeles iskoláju vetélytársnő hervadhatlan babérokat gyűjtöget magának; a' lelkesedés iránta folyvást növekedik; még olyanokat is láttunk hatalmasan tapsolni, kik ezt tán kétszer sem tevék a' nemzeti színházban, ámbár ennek mindennapos látogatói.. 's jól esik mondhatni, hogy ezen ovatiók egy diadalmasan kivívott, tökéletesen megérdemlett tetszésnek jelei! — De más részről meg nem jól esik ám mondanunk, hogy a' minő kitünő figyelemmel fogadtatik Nelli kisasszony a' művelt és műértő közönségtől, olly sértő tiszteltelenséget 's illetlen bávásmódot kénytelen tapasztalni azoktól, kikre, szerencsétlenül, a' nemzeti színház ügyei bizva vannak 's kik mindent elkövetni látszanak, hogy az összes közönség hangos követelése ellenére (sőt tekintve az intézet kiáltó szükségét is), Hollósy kisasszony a' színpadtól elriasztassék 's azon hajlandósággal együtt, melly őt minden előítéletek daczára e' pályához köti, száműzetessék kebléből a' hazaszeretet is, melly a' kedves művésznőt ugyan e' pályára, mellyen honának díszére válhat, lépni buzditá. — Nem szeretjük mi sem a' hosszas ebédeket, sem a' hosszú intradákat 's azért röviden és ,őszintén' kimondjuk, mit már ugyis az egész közönség (t. i. ennek elfogulatlan, le nem kenyezett, egyenes lelkű része 's ez, hál' Isten, a' nagyobb rész!) tudni fog, hogy ha a' nemzeti színház dolgai ezentul is úgy mennek, mint eddig mentek, vagy inkább nem mentek: akkor a' zavar, a' rendtelenség a' nemzeti színháznál közpéldabeszéddé fog válni 's innen származandnak, valamint eddig is innen származtak a' priscis temporibus azon sok nevetséges, kellemetlen és boszantó helyzetek és jelenetek, mellyek mindegyike tágitott az intézet hitelén, csökkenté iránta a' bizodalmat 's hangosan hirdeti szükségét egy dologhoz értő, ügyes, buzgó, erélyes igazgatóságnak. —

,Miért vagyunk illy keserűek?' kérdik nyájas olvasóink; mindjárt megmondjuk: halljuk csak! Hollósy kisasszony már kétszer lépett föl a' nemzeti színpadon, kétszer roppantul megtölté a' házat, díjt nem követelt, a' közönség őt a' tetszés kitünő, csalhatatlan jeleivel fogadta... és a' nemzeti színház annyi igazgatói közül egy sem volt, ki a' művésznőt e' kétszeri szíves föllépése után lakában fölkereste, szép buzgalmát megköszönte 's vele további föllépései iránt értekezett volna. — Kérem, méltóztassanak ezt elhinni, mert — 'sezt nem is lehet rossz néven venni — hihetetlennek tetszik. Tehát, nem méltóztatott bizony egyik rendező urnak sem magát lealázni (!?), a' művésznőt meglátogatni, hanem odaküldtek neki vagy háromnégy operaszerepet, hogy azokat ,tessék betanulni' 's csak azt sem tartották érdekesnek ,megkérdezni': mikor? minő szerepben? 's milly föltételek alatt akar a' kisasszony föllépni? Művelt rendező a' legutolsó kardaloknéval sem fog így bánni! —

*) Lásd alább az ujdonságok rovatát.

Avagy nem szándékolják-e ezen ki nem menthető, udvariatlan „litymálás” által, mellyel bizonyos urakat még kérkedni is hallottunk (hiszen jó, nem irigyeljük tőlök e’ szép tulajdont), a’ kisasszonyt elkedvetleníteni, hogy aztán önkénytelen visszavonván magát a’ további föllépésektől, bizonyos párttöredék érdekeire nézve ártalmatlanná tétessék? Aligha el nem találtuk. Nem vagyunk barátai a’ gyanúsításoknak, ’s azért világosabban nem is fejezzük ki magunkat, hanem fogadni mernénk akár valamennyi visszamaradt példányaiba az Életképeknek egy vékony színházi lapért, mellyen tizenharmadszor hirdetik már, hogy Schodelné rekedt, — hogy már most is bucsujárást tartanak némelly emissariusok a’ nép között, kik kétes mosollyal ’s kezeiket morzsolgatva azt állítják, mikép a’ „melyen tisztelt” közönség ohajtásinak most az egyszer nehezen lehet megfelelni (ugyan hányszor történt már, hogy megfelelték?), mert Nelli kisasszonynak — nincs kedve szerződésre lépni, miután néhány évre még Olaszhonba kell mennie — tanulni; még nagyon fiatal, a’ melle is gyöngye ’stb. ’stb. — Ez pedig mind nem igaz, légből kapkodott rút hazugság! — Oh, ne higyetek e’ háránybőrbe öltözött ordítóknak.

Sőt, kérem alázsan, még más fogáskákhoz is szoktak ám nyulni némelly mindenható urak, ’s mi könnyű ezeknek sikert remélni oly változó körülmények mellett, minőknek az operai repertoire kitéve van! Hadd mondjunk el egypárt, tájékoztatásul a’ t. közönségnek, nehogy az illetők azt gondolják, hogy náluknál nincs is már többé okosabb ember: mintha bizony oly nehéz volna a’ marquirozott kártyákból a’ hamis játékra rá nem ismerni. — Ezen fogáskákhoz tartozik, midőn egy kitűnő tetszésben részesülő ’s így bizonyos hamis bálványokra nézve veszélyes művésznőt, idétlenül választott fölléptetések által a’ közönség előtt közönhössé tenni sietnek, a’ részvétet iránta csökkentik, lelkesedését lelohasztják... ’s vigyázzunk, uraim, e’ próbát aligha nem kellend kiállani Nelli kisasszonynak is! Fogadni mernénk, hogy, mielőtt kedves vendégünk újabb szerepekben föllépend (ha csakugyan addig nem huzzák halasztják a’ dolgot, míg a’ művész a’ sok ármánykodást megunva, erről önkénytelen le nem fog mondani) — még egypárszor „Lindá”-t és „alvajárónó”-t fogják vele ismételtetni, ’s ha azután a’ közönség (a’ paholy- és zárt-széki természetesen nem számítom ide) szűkebb pénztelhesei miatt, de azon reményben is, hogy a’ művésznőt még többször ’s pedig újabb szerepekben fogja hallhatni, gyérebben jelenik meg ezen előadásokra ’s a’ földszint és karzatok nincsenek fulladásig telve: ekkor lesznek ’s vannak is minden illyes alkalomkor alázatos tányérnyalók, kik körörvendve ’s suttozva terjesztik azon hírt, hogy a’ közönség lelkesedése már csökkenőben van; hogy nem volna tanácsos, illy kétes körülmények között a’ kisasszonynyal szerződni; hogy Schodelnét ugysem pótolhatja ki senki, még husz év múlva sem (!!!); hogy a’ kisasszonynak magának sincs ehez nagy kedve, látván, hogy illy hatalmas vetélytársa van, kivel sehogy sem állhatja ki a’ versenyt (a’ rekedtségben) ’stb. ’stb.; — mások pedig azon vitéz seregből, kik úton utfélen azzal kérkednek, hogy ma ennek vagy amannak a’ színésznek kezét csókolták meg (a’ nélkül, hogy ez le törülte volna a’ helyét), kik tompa eszök miatt csak szájtátásra ’s egyéb ártatlan specialitásokra használhatók, — mondom, ezen fekete zubbonyos hősök keresztül kasul bolyongnak a’ közönség rendjein ’s a’ színház udvarának virágágyain, felfáradnak még a’ karzatra is és a’ padlásra a’ curtainhúzókhöz ’s elhebegik szapora nyelvel, hogy Nelli kisasszonynak repertoireja igen szűk, alig két-három opera; hogy iszonyu nehezen tanul; hogy nem tud magyarul (ez lépveszsző a’ patriotákra nézve, kik vakon hisznek), hogy az igazgatóság mindent elkövetett, hogy őt megszerezhesse, költséget és nyájas szavakat nem kimélve, de a’ kisasszonynak követelései igen tulzottak, a’ pénztár erejét felülhaladják ’stb. ’stb. — El’re látjuk, hogy ez mind így fog megtörténni, még e’ hónap folytatában, Dom Sebastiánnak előadása előtt, mellyben, mint mondják, először lesz ismét szerencsénk Schodelnének rekedtsége és nem rekedtsége után ismét hallhatni... és a’ következmény az lesz (oh bár

hazudtoltatnánk meg!), hogy Nelli kisasszonyt — kit a' legelső olasz színpadokra meghíttak primadonnának, de ki derek apja és lelkes rokonai által buzdíttatva, csupán édes hazájának akarja kitűnő tehetségeit szentelni — mondjuk, hogy Nelli kisasszonyt örök időkre — elvesztettük. Majd aztán késő lesz óbégálni utána 's hálátlanok nevezni azt, ki ellen éppen honfiai voltak leghálátlanabbak! — 'S miért fog ez megtörténni? Mert a' bölcsek hűfeje tanácsában így volt ez eldöntve, kicsinálva; mert a' magyar mindig tulajdon vére ellen ármánykodott 's egyik a' másiktól irigyllette az ő 's így a' közhazának dicsőségét is! —

De hátha a' közönséget kihagytátok a' calculusból, jó uraim!? — — A' közönség ébren van, nagyon is ébren, jogait érzi és kezeit csak akkor teszi zsebébe, midőn titeket fizet, hogy ti őt mulattassátok... el ne felejtsetek ezt a' jogait érző, ébren levő közönséget!

Frankenburg.

MI HIR BUDÁN?

— F. hó 1-ső napján tartatott a' vakok intézetében az évi végvizsgálat 's pedig ez alkalommal először az intézeti épület saját teremében, nagy számú közönség előtt, és közmegelegedésre jól ütött ki. Érzékeny előszó nyitotta meg az egészet, mely az intézet egy idősb leány növendékétől előadva, számos szembe könyüket csalt. Az előadott tárgyakban a' növendékek mind dicséretes jártasságot tanúsítottak, valamint a' zenében is meglepő előmenetelt 's összevágó előadást. A' vakok tanításának kizárólag sajátos némely tárgyai, minők a' betűzés és olvasás, nyomtatás, írás, és számtan igen kedvező benyomást tettek a' jelenvoltaknak különösen azon részére is, mely előtt e' dolog tán még újság vala. De egyike a' legsajátosb és leggyakorlatibb mutatóványoknak az vala, midőn a' szegény vakok szemcink láttára hozzáfogtak kézimunkáikhoz, kiki választott mestersége szerint, 's vidám kedvvel és sok ügyességgel folytatók a' dolgozást. Ez az, minek a' zenén kívül legtöbb 's legnagyobb hasznát veheti az életben a' szegény világtalan, miért is, nézetünk szerint, legfőképp ezen irányban kellene őt képezni és nevelni. Mivel azonban e' mezőn is mögötte álland a' vak a' látónak, el nem mellőzhetem egy ötlet — indítványnak nem merném nevezni — közlését. Gyárakban működő gépek kezelésére valjon nem lehetne-e sükeresen vakokat alkalmazni, például fonógépeknél? sőt nem lehetne e az iparnak ezen ágát magával az intézettel összeköttetésbe hozni úgy, hogy a' pályát végzett vak ne legyen kénytelen, sokszor csak Isten irgalmából keresni kenyerét, hanem ez iránt folytatólagosan az intézet által is biztosíthatatnék, legalább némileg? Az intézet épülete elég nagy, hogy bizvást befogadhatna egy pár illy gépet, minek nyomán kis ipari élet is csatoltathatnék kenyéradólag a' kenyérkeresésre alkalmasító intézeti élethez. — Végül elnököld id. Schedius Lajos ő nga befejező beszédet mondott, 's kiosztá több jótékony adományok utján befolyt ama jutalmakat, melyek a' minden osztályu jelesbeknek voltak szánva, 's buzdítási célbul intéztettek. Megindítva egy részt, 's más részt felvidultan hagytuk el az intézetet azon hő kívánsággal: hogy minél inkább virágozzék ez intézet az emberiség javára.

— A' vakok intézetéből egy más philanthropicus épületbe zárandokolánk, másnap, azaz, f. h. 2-kán Vácra, t. i. a' siketnémák intézetébe. Elégge bő anyag volt itt is, hogy meginduljon az érző szív, 's megelegüljön a' gondolkozó elme. A' szokott tanulmányok és gyakorlatok szokott renddel 's dicséretes sikerrel adattak elő Havas József helyt. tanácsnok elnöklete alatt. Egyébiránt hallottunk valamit rebesgetni: hogy tán némely kor- és czélszerű módosításoknak nézhet eleje az int. rendszer, éppen elnök ő nga fáradhatatlan buzgalmának befolyása által. Ezen esetben csak azon egyre bátorkodunk figyelmeztetni az illetőket, hogy mennyire le-

hetséges, az eszközök külsőjére is jótékony szemmel tekintsenek; mert például a terem falain felaggatott ábrák és rajzok bizony már olly kopottak, homályosak, és ennél fogva gyöngébb hatásuk: hogy vidámabb színezetű 's czélszerűbb választásu tárgyaktól legalább is kétannyi serkentő, ébresztő, vidámitó, 's következőleg lelket ragadó tanbenyomást reménylünk a' növendékekre. — Áldást mondva távoztunk hazánk ezen egyik legjótékonyabb intézetéből. N.

— A' pozsoni 'Pannonia' mult szombati (88d.) számában ezt olvashatni: 'S c h o d e l n é asszony a' magyar politikai hirlapokban (azóta a' divatlapokban is) azt nyilatkoztatja, hogy ő csakugyan r e k e d t, 's hogy mindazok, kik azt hiesztelik, miszerint ő Albonival föllépni nem akar, r á g a l m a z ó k. Mi Schodelné asszony szavainak hinni akarunk; csak azt az egyet jegyezzük meg, hogy egy olyan p r i m a d o n n á t, ki tiz hónapig egy évben nem énekel (ez túlság!) 's többnyire akkor szokott mindig rekedt lenni, midőn föllépése legszükségesebb — a' nemzeti intézet nem tarthat; és sokkal jobb lenne a' rekedt Schodelné helyett egészséges hanggal bíró énekesnőt fogadni. Hiába, az időnek vas foga még kit sem kimélt meg; a' közönség valahára elveszti türelmét, 's illyes jelenetek csak hevesebb oppositót idéznek elő 'stb.' — Megvalljuk, hogy a' commentálgatás kissé kiméletlen, sőt némelly részben igazságtalan is . . . de ki az oka ennek? Avagy nincs-e kényszerülve az ember így beszélni azokhoz, kik áthatlannak hitt nimbusokban eddig sem hallani, sem látni nem akarnak!? Nem igaz, hogy a' közönség hálátlan, 's nem tudja méltányolni az érdemet, 's elfelejti az élvet, mit neki nyújtottak; de olly g y á v a sem, 's nem is szabad annak lennie, hogy szüntelen csak azon régi élvék emlékének tömjénezzon, nem követelve, nem ohajva ujakat, mellyek olly könnyen elérhetők, de a' mellyek tőle, nem tudni, hanyagságból vagy fitymálási hajlamból-e? kislelkűen megtagadtatnak. Ide írjuk mi — nem bánjuk, akár tetszik, akár nem — hogy olly közönség, melly megengedné, hogy így paczkázzanak vele, ezt megérdemli . . . századunk ugysis a' gépek és erőművek százada; legyen egy g é p e l több — a' pesti nemzeti színházban!

— M a r a s t o n i festési akademiáját tán mégis csak elrendezheti Sz. Mihályig; halljuk, hogy a' háztulajdonos már jobban mozog. E' napokban jelent meg e' derék művésztől a' 'pesti nemzeti uszoda'nak rajza, R a u h által köre nyomtatva. A' mű nemcsak jeles, hanem szerencsés tapintattal épen azon időpontot választá a' művész, midőn a' h ö l g y e k u s z ó l e c z k é i vannak. Szép, ingerlő alakok, 's a' mi legérdekesebb, mind természet után rajzolt ismeretes arcképek: lehetetlen, hogy a' kép kapós ne legyen. Az előfizetők azt a' művésztől minden órában elvitethetik.

— A' budai hegyek közt nyaralók száma évenként nevededik, 's a' Sváb-hegynek — melly hajdan Nyéknek neveztetett — előfokán egész kis városka támad, mellynek házai közt több igen úri és diszes épület látni. Kár, hogy az ottani kényelmekre nincs több ügyelet, 's csodálni lehet nevezetesen, hogy társasági kocsik, ha csak olly rendetlenek is, mint Lászlóvszky felé, a' Svábhegy felé, legalább az ugynevezett servita-bódéig, nincsenek, holott a' Svábhegyen három annyi lakó van, mint a' Zúgligetben. Csak zsarolni és gorombáskodni tudnak a' budapesti bérkocsisok, de különben saját érdekeket sem értik igazán. — A' Svábhegyen már szatócsbolt (Greiszler) és mészárszék is nyitott. A' mészárszék-tulajdonos a' tavaszon elküldé székálló legényét, mert a' vevőkkel igen gorombául bánt!!! Ez a' milly hallatlan, szinte olly dicséretes tette a' derék mészárosnak, de szerencsétlenségre helyébe egy másik olly legényt talált ide rendelni, ki még az elsőnél is pokróczabb. Ha ki a' rosz húst el nem veszi tőle, azzal utasítja el, hogy „ő biz az apja lelkének sem ad“ 's vannak, kiknek nem ad húst, hacsak nagyon alázatosan meg nem kéri; vannak olyanok is, kiknek megmondotta, hogy soha többé nem ad. Ime egy kényuracska a' mészároslegények közt. Most már többen Budáról horda-

nak lust, és ha ez így tart, a' svábhegyi lakosok közt Budáról lust hordató egylet fog keletkezni, 's a' mézsárszék különletben (!) fog kis kényurával hagyatni, 's maga eheti meg húsát, egész kényúri kényelemmel.

Beküldetett.

— H a v y és S z a b ó magyar ének- és táncztársasága Grätzben 's Stajersország egyéb városiban hallatlan tetszéssel fogadtatik. A' grázi ujság azt mondja, hogy udvari színházaknál sincsenek ezeknél jelesebb tagok 'stb.

I r o d a l m i ujdonságaink közé tartoznak: S z a l a y László 'Statusfér-
fiak és szónokok könyvé'nek Vd. füzete O'Connell életrajzával; — a' sok re-
ményekre jogosító B a r n a Ignác 'versei,' melyeket correct, csinos nyelv 's
ihletség ajánlanak; J á s z a y Pál 'a' magyar nemzet napjai' II.d. füzete, mely
bizonyosan ugyanazon érdekek fog olvasatni, minővel az első üdvözlő magyar
közönségünk; M e r é n y i Lipót, rövid és kimerítő olasz nyelvtan'-a, mely Ahn
kedvelt modorában szerkesztve, igen ajánlható mindazoknak is, kik e' szép nyelvet
tanító nélkül akarják minél rövidebb idő múlva megtanulni; C z a k ó Zsigmond
magyarra tette az olly kedvesen fogadott francia népszínművet: 'Mari egy anya a'
népből' 's Emich Gusztávnál két ezüst huszasért kapható. — A' német literaturai
termékek közt a' magyarokat két munka fogja legkívált érdekelni: T r e u m u n d 'Her-
zensklänge' című versgyűjteménye, melyben sok, hazafiui érzéssel irt költemények
's néhány lelkesebb költőink dalai olvashatók sükerült fordításban: a' másik Z e r f f y
Gusztáv 'Wespen' című füzetekben megjelenendő, éles tollal, de jó hazafisággal
irt rőpirata. Azt az egyet nem szeretjük, hogy a' derek író mindjárt az első füzet-
kében igen sokat bajlódik magával, 's nagyon rossz néven látszik venni, hogy a' drá-
mabíráló választmány szerzőnek 'Illem' című dramáját el nem fogadta. Ez,
higye el Zerffy ur, kissé elfogulttá teszi az olvasót a' többi jól oda sujtó, egészsé-
ges vérű cikkek iránt: mi magunk mindig csak szépen a' háttérben maradjunk,
különben nehezen hiszik, hogy e' vagy ama' cikkecske csupán csak a' jog és
igazság, és nem a' mi személyünk érdekében iratott. A' füzetekeknek egyébiránt jó
keletet ígérhetünk, mert picánt, divatos modorban vannak írva, 's a' szerzőnek ha-
zafiui érzelmei félreismerhetlenek. — S z i g l i g e t i füzetenként szándékozik kiadni
összes műveit, az első füzet már sajtó alatt van.

— M e d g y e s Lajos úrtól, kinek 'erdélyi lant' című költeményei tetszéssel
fogadtattak, nem sokára várhatjuk a' 'Kisfaludy-társaság'tól 1845-ben dicséretet
nyert történeti rajzát, az 'Árpádszék' elfoglalását.

— A' S c h u l t z testvérpártól igen csinos kiállításban megjelent 'Világ-
történeti elbeszélések'-ről jövő számunkban szolandunk.

— Egyik füredi barátunktól ugyanonnan a' következő tudósítást vettük:
Füreddel mi magyarok úgy bánunk, mint műveletlen férj szokott angyalszép
és szelid nejjével bánni: nem becsüljük, nem tudjuk kellőleg éldelni a' ke-
cseket, gyönyört, mellynek birtokába juttatott a' sors. De Füred birtokosa sem is-
meri a' birt kincset, 's mint a' gyermek lábainál, észrevétlenül hever a' drága kő,
És aztán, nagyainkat, kik eddig külföldön pazarlák el ezereiket, feltétlenül ne kár-
hóztassátok, hisz a' legjobb akarat mellett sem élhetünk hetekig a' szabad ég alatt,
már pedig ki egy népes Annabál előestéjén érkezik, Füreden lakást nem nyerend.
És előszámláljam-e mindazt, mit nélkülöznünk, minek hiányát éreznünk kell?
Nem szólok ez árnyektalan sétatérről, nem a' ronda teremről, mellynek párját bár
melly saluban fellelhetni: egyedül e' fürdő egyik legfőbb-hiányát említem. Ha burult
az ég 's eső és zivatar elkergeti az embert a' sétatérről: nincs egy hely, hol ösz-
szejöhethünk, hol a' nap unalmait társalkodás és szellemi érintkezés által eltölthetnők;
igen, Fürednek nincs egy társalkodási tereme. — De lehet. — Az idei fürdőszak igen
élénk volt; a' vendégek tulnyomólag magyarok's leginkább zalamegyeiek, 's a' társal-
kodási nyelv többnyire német. No ez itt módi, ez Zalában már úgy megy. — Ma Zer-

dahelyi Ede barátunk játszott zongorán, 's a' nagyszámu közönség méltányló tap-
saiban részesült.

X.

— Nem tudjuk, való-e? de az a' hír kering, hogy gróf Szöchenyi Ist-
ván politikai lapot szándékozik kiadni, 'Független' czim alatt. A' lapnak szerkesz-
tése 's kiállítása nagyszerű fogna lenni, egészen angol modorban, mi természetesen
hatalmas vonzerővel bírna a' változást annyira kedvelő közönségünkre nézve.

NYILT LEVÉL AZ 'ÉLETKÉPEK' SZERKESZTŐJÉHEZ.

Ön nem szokottsok bókocskát csinálni, sem barátnak sem ellenségnek, 's azért fel-
szólítjuk önt, rójjá meg nyilvánosan azon botrányt, mit a' nemzeti színház rendezőse,
'lammermoori Lucia' czimű dalmű előadásakor az egész művelt közönségen elköve-
tett. Ne higye ön, hogy ez nem használ; dehogyan nem! — Az előadásról magáról nem
szólunk, türethetnek lehet mondani, Wolf jól énekelt, a' többi nem igen erőltette
magát; de az operának kiállítása minden kritikán alóli volt: Füredy, Isten tudja,
kinek ágytakaróját használta köpenyül, Köszeghy kopott zubbonyban (melly át-
kozottul hasonlított a' 'rongyos'-hoz) állott ki a' szinpadra, a' huszonnégy kardal-
nokok közül alig láttunk tizenhármát 's ezeket is minő quodlibet-öltözetekben! a'
kardalnoknekből is majdnem fele hiányzott, szóval: nyomorultabb, koldusabb
kiállítást még a' legismeretlenebb provinciai szinpadocskán (hogy ne mondjuk,
'csűr'-ben) sem képzelhetni. — Tehát ez a' köszönet annyi pártfogásért, hogy a'
nemzeti színház tagjai érdemesnek sem tartják, előttünk, ha nem is új, de legalább
tiszta öltözetben megjelenni? Vagy tán a' csufosan megbukott 'gyalog csatárok'-
ra kellett-e az új, fényes ruhákat vesztegetni, olly darabra, melyről minden okos
ember előre tudhatta, hogy egyszerűen többször nem fog adatni, hacsak méltatlan
játékot nem akarnak üzni a' közönséggel? Szépen vagyunk! Azonban a' közönség
türelme már tetőpontját érte — csak tessék ezt lapjában nyilvánítani, — és nagyon hi-
básan számít Fáncsy ur, midőn azt meri (ha tetszik, megmondjuk: kik előtt?) ál-
litani: 'beszéljen akármit a' közönség és a' journalistica: mégis az fog
történni, a' mit én akarok!' Milly hatalmas kényur ez a' Fáncsy ur; soha sem ál-
modta volna az ember, hogy a' debreczeni, kecskeméti, vagy ki tudja, minő országos
bíró városok csűrpadocskái mellől illy világrázó hősöket lehetett volna előgrasztani;
pánczélosan ilt termelt egyszerre, mint Minerva Jupiter fejéből. Sok szerencsét,
Fáncsy ur, e' 'provocáló' daczhoz, csakhogy aztán a' régi nomadicus élet ne leske-
lődjek a' — háttérben. Nemde, szomorú dolog, midőn az igazgató semmivel sem tö-
rődik, főrendezője pedig, nem tudni ügyetlenség- vagy rossz akaratból-e? azon
iparkodik, hogy a' nemzeti színházat hortobágyi pusztává változtassa. — Valóban,
csak azon általános ellenszenvnek, mely a' dunaparti színház ellen uralkodik (s tán
főlebredő jobb szellemünknek is) lehet tulajdonítani, hogy a' nemzetinek olly szép
közönsége van; de illy vizás körülmények, illy napontai 'maltraitirozás'-ok nem fog-
nak-e ohajtott ürügyül szolgálni némelly divatmagyaroknak, régi kedvencz helyökre
visszatérni? — 's kit fog azután a' közvélemény vádja terhelni? — Rosz proféták le-
gyünk: a' türelem szakadni fog, mert a' leghazafuibb részvétnak is megvannak a'
maga határai; 's ezért minden felelősség egyedül és csupán csak a' ferde igazgatást,
az elbizott 'csalhatatlanság'-ot érendi. — Mi megmentettük lelkünket 's felhatal-
maztuk szerkesztő urat, hogy ez általános elégedetlenség tolmácsolóját
annak idejében szabadon megnevezhesse.

Több páholy- és zártszékbirtokos.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

7. szám — Aug. 15. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

BATONYA. Dicsérettel említem hölgyeinket, kik szép számmal egysesülve, egy valódi védegyeleti koszorút képeznek; a' miért is szeretem hinni, hogy jövőre, a' honi kartont közhelyeken is gyakrabban szemlélhetjük. — Másik, megemlítésre méltó tárgy, az ujonan alakult casino, melynek becsületes magyar neve, társalgási kör lett. Czélja e' társulatnak a' finomabb társalgás és a' társas élet szellemi gyönyöreinek élvezhetése; járatunk több rendbeli hírlapokat, és biztat a' remény — ha t. i. hőkeblű első alispánunknak, ki tőlünk távol lakik ugyan, de szelleme és művelt lelke szüntelen köztünk lebeg — példájára számosan lépnek a' vidékből is együletlen körébe, hogy rövid időre olvasó-tárunk is megszületik. A' kör belszerkezete ellen semmi szavam; de igen is van a' vendéglő ellenében, ki feledni szokta azt, hogy a' szolgál nem ur; és ha Batonyán termett, Magyaráthi bora hitelét devalválni nem akarja, úgy vendégei irányában a' humanitás foglaljon első helyet vendéglői szótárában.

E r t ő r i G y u l a.

HONTBÓL. Megyénknek társalmi czélokát képviselő élete — ha az ipolysági kisded-ódát, 's a' casinoi társulatot kivesszük — egyáltalában nincs; mert a' gazdasági egylet 's az olvasó társaság létezőknek is alig mondathatnak. A' társadalmi közszellemnek eme parlagsága közben érdekesnek véljük legalább meglevő intézményeink működéseiről a' nyilvánosság közlönyeit koronként tudósítani. — Folyó nyárutolsó 2-ikán kisdedovói ülés tartaték Szalatnyán a' fürdőitáncz-teremben Sembery Imre elnöklété és számos részvényes, illetőleg tag jelenlétében, az ezen, valamint részben a' múlt évre is fizetetlen részvényeknek behajtása, időközben leköszönt intézeti pénztárnokkal a' számadásoknak e' hó. folytatban tartandó közgyűlésünk alatt leendő megtétele, — 's az intézet állandósíthatása tekintetéből a' kisdedovási ügyet anyailag szíven hordó G é c z y J o h a n n á n a k, lelkes elnökünk ember-szerető néjének a' végbéli hivatalos megkeretése, miszerint részvényeket gyűjteni mind ő maga ujabban méltóztassék, mind azoknak gyűjtésére járásonként a' leglelkeseb hölgyeket felszólítani kegyeskedjék — határozattá lön. — Kisdedovónk előadása következtében, mely szerint az intézeti szállás olly csekély, hogy az a' nagyszámu övöncozkat (jelenleg számra 145-öt) befogadni teljességgel képtelen, választmányunk téresh szállás fogadásáról gondoskodandik; végre derék pénztárnokunk Mikulássy Tivadar kereskedő urnak, ki az emberiség mezején dicséretes készséggel működni meg nem szünik — a' kisdedek számára, belátásához képest szükséges játékszerek vásárlása hagyatott meg. — Casinónk pénztára csekélyvöleg áll, minél fogva módunkban van annak folytonos disztésére némi áldozatokat tenni; közelebb, termei közül kettő igen csinosan festetett ujra ki, 's bizton állíthatjuk, hogy ez intézetünk — dicséretül legyen az illető tisztviselőségnek mondva — bármely vidéki hason-intézettel diadalmasan kiállhatja a' versenyt.

X.

PÁPA, aug. 9d. A' képzőtársulat dalünnepe megűlte, nemeskeblű műbarátok 's barátnek diszes vegyületében. Szinte jól esik az embernek így együtt láthatni Pápa virá-gait! Szavaltatok 's felolvasások meglehetősek valának. Megemlített méltán érdemlenek Kis Gábor, Kis János, Vikár János, Vályi Lajos, Horváth János, kik szavalaikaikkal 's felolvasásaikkal köztetszésben részesültek. Átalában t. Eöri Szabó Sándor ur ügyes elnökösködése megtevé hatását. — E' hó 6-án számtalan nép kíséretében t. t. L ö v Leopold megérkezett, 's fogadására mélt Eszterházy Károly gróf becses személyétől kezdve egész a' gunyhók lakosaig minden rendből kimenének. Zajos éljenek hangzának szét az utcákon 's kíséző népcsoport közt ért el kijelölt lakához. Itt fáklyás zenével tisztelék meg az érdemet elismerő zsidó- és a' főiskolai reform. ifjuság, melyre kijöven, egy ifjutól üdvözöltetett 's ő viszonzá azt szinte magyar nyelven, 's e' szókkal fejezé beszédét: „boldogulva 's boldogítva éljünk a' haza javára.“ 'S én ugy hiszem e' szavakat minden elfogulatlan kebel kincseül tekintí. Harmadnapra egyházi tanításával minden ellenpártiakat részére megnyert. Terve: magyar iskolákat állítani fel minél előbb, 's az idő lelkével haladást adni a' századok vándorainak. Közvizsgálataink állanak, 's mi nem sokára kedves szüleinek, rokonink 's ismerőink közé jutandunk. Édesbús pillanat ez, mikor a' kedves órák fia egymástól eltávoznak. tán soha többé ez életben nem találkoznak. — Isten veletek hát jó barátim! hordozzon a' szerencse benneteket, de mindenkor szent legyen előttem a' hon, mert „isten egy szívnek egy kebelt teremté: így egy embernek egy hazát. — Még egy kis ritkaságot: pörge kalap, jenai frakk, zsinóros mellény, pantalló, sarkantyus csizma, 's bot: — próbálja összeadni szerkesztő ur, mi jön ki belőle? — Ezt csak azért írom, mert ilyen is találkozik itt néha néha.

S z e r e l m e s Z i v a t a r.

SOPRONI LEVÉL. Csuklottam, emlegettek: csengett fülem, hirt hallék; viszkett szemem, örültem. A' patvarban! ugyan mi történhetett? Hét országra szóló fontos dolog; vagy hiába lettek volna főnebbi előjeleim? A' szegény, t o r m a' csalódni nem szokott. Képzeltetitek, minő kint szenvedének a' vér-tanuk, nyáron sütte, olajba főzve, vadak által szétmarczangolva, megcsigázva: de mindez semmi az én inséges kínaimhoz képest, mert egyikök sem r e s z e l t e t t t agyon, pedig ez nyilvánosa szegény fej-jemnek. Sirjátok, jámbor olvasói, vérkönyeket sirjátok, 's jajgassatok nagy jajgatással. „Nem vagy a' császárnak barátja!“ kiáltanak. És összeülének az írástudók és a' népnek vénei és sorsot vetének és kiáltanak „reszeld meg őt!“ „reszeld meg!“ toldíták a' farizeusok. És lön, hogy megbizátnék a' czéhnek kovácsa, hogy reszelt csínálon vala, vasból, a' legerősebb aczélból. 's a' kovács összehívá az egész czéht, de nem boldogulának vala, És aztán szörnyűséges egy hónapi vajudással egy kopott reszelőre akadtanak vala, melyen idegen hámorban megcsigázák — árnyékomat; mert magam erősen állék gyökeremen,

mélyen a' titok földében. Ez lön S o p r o n városának falaiban, a' teremts után mindjárt az első kakas szóra. — Nincs azonban vége a' dolognak, mert keresik vala most is a' tornát, kit eddiglen meg nem leltenek. Fújják a' követ, közel a' toronyhoz, szomszédjában a' temetőnek, hogy főnmaradt csontjait elátkozva oda takarhassák némán az itélet nagy napjáig. Jó erőt érke magamban, és megjövendölöm, miképen akarajuk teljesülni nem foghat soha. Él a' Torma, eső után idülve, nyersebben, mint valaha, mert a' téjfölös világot, valamint a' nyársos atyafiságot, meg az éretlen fejet maig sem szenvedheti, nincs tehát mit félnie a' haláltól. — Városunk egyhanguságát egyébe nem zavarja. Békesen élnek atyáinkiai. Ha kedvez az idő, kimennek a' vasúthoz, és messze kinéznak nagy germania felhőihöz. — Legujabban G ó c s dalszínész társasága vetődven hozzánk, egyszer nálunk is méltánylatot nyert a' magyar színészet. Zenéhez keveset értek, — hanem tapasztalásom után mondhatom, az előadás jelessége, még a' legátalkodottabb Herman-unokát is tapsra ragadá; és mert a' társaságot jó hír előzé meg, szokatlanul zsúfolva lön, a' páholyok gyér népességét leszámítva egész színházunk. Így kell így tennetek soproniak! És ti magyar urak, meritek-e még kislelküleg mondogatni, hogy Sopronban a' magyar színészet meghonosíthatatlan. Ime, rátok, sőt ellenetek a' példa kiált: és ti még sem gondolkodtok biztosításról? — Liszt Ferencz, a' zongora király, szinte nálunk van! Dicső láz ragadozza miatta még a' komolyabb vérüket is; mert, épen megye-gyűlésünk levén, a' zene-hős, a' nagyhazafi, pártatlan tet-zéssel, éljen-vihar között, nevezett ki táblabíróvá. Esküjét letenni egy év múlva ígérkezék, midőn a' haza nyelvét sajátjává téve, köztünk megjelenend, 's tudni fogja e' megtiszteltetés által és után mi kötelessége

T o r m a.

SZEPESI UJDONSÁGOK. Mint az egyszeri iskolamester, ki szerelmes házaspár-jának egyik bójt napon olly utasítást ada: ma, galambom, ne főzz számodra több galuskát, mint rendes portiómnak felét, de bezzeg legyen ám kétszeres nagyságu: ugy vagyok én ujdonságimmal ez alkalommal; csak egyet tudok 's közlök de nagyot, hogy t. i. új főispánunk mlgos körösszegi és adorjáni gróf Csáky Tivadar ünnepélyes beiktatása f. aug. 3—5-ik napjaiban szerencsésen megtörtént. Miért nem 'fuvalt belém az örök végzet Walter Scott-féle hangya-szorgalmat 's ügyességet, hogy e' polgári ünnepélyt azon percztől fogva, midőn az első vendégkecsi berobogott, azon óráig, melyben az utolsó vendég podgyásza a' nagy városi kapu sötéteiben eltűnt, kellő hűséggel 's lelkesedéssel írhatnám le? hogy az efféle étkeket csak sallangosan és sujtásosan izlelni ohajtó magyarok hő vágyait kielégíthetném? vagy miért ragadá el tőlünk a' pillanat rohanó hatalma a' fővárosi ujdondász barátunkat, kinek tolla ez alkalommal végtelen anyagtengerben fürödhetett vala. Ős Löcse városa a' kérdéses napokban különösen zajos és népes vala, ellentétben az egyébkori komoly csendességgel. Diadalkapu, czimer-kifüggesztés, a' hintók tüzes robogása, első pillanatra megyőzőek az idegent, hogy itt a' közömbös mindennapi országglását, vigabb és változékonyabb kormány váltja fel. Aug. 3-án délután sűrűen csoportoztak a' nézők a' megyeház előtt, a' közelebben kínálkozó sétaterén, 's a' felső kapuhoz vezető uton. Egyszerre tompa moraj 's mozgalom mutatkozik, a' diszhintó kihajt a' felső város kapun 's rövid idő múlva jelenik meg a' díszmenet. Előre a' járásbeli szolgabíró 's esküdt, utánok a' tizdsidások utódjai O. V. táblabíró vezérlete mellett — főherczeg Ferdinánd huszárezred vezénsei — a' megyei nemes sereg G. A. másod alispán vezérlete alatt — 's elvégre az új főispán ősi levante szokás szerint lóháton, gyönyörű magyar díszöltözeten, két deli testvére Gusztáv és Rudolf grófok kíséretében, kik után az arriere garde tarka hullámai következtek. Küldöttiségi tisztelegések fejezék be ez estét benn a' megyeházban, künn pedig a' kivilágított megyeház fényében a' derék huszár-zenekar buzdító 's vidámitó érczhangjai harsogtak 's tömördek nép édelé a' lanyha nyári estidő gyönyöreit. — Másnap a' szokott beiktatási eljárás, — azután igazi hadi diadalmenet a' templomba, — két órákor öt helyütt lakoma, — estve nagy táncmulatság, másnap általános bágyadság az átelt mulatsági időszak természeti következménye 's harmadnap búcsúzások 's a' szélrózsa minden irányában eltávozások. — Politicába nem ereszkedem, mert különben elmondanám, hogy a' főispáni beköszöntő-beszédnek som őszinteség, nagy bizodalom 's törvényesség a' rendi jogok irányában, 's kitűnő sympathia a' „szegény adózó nép“ iránt tükröződött. Deus faxit! — Nagy és meglepő hatást szült egy fővagyonos uri család ellen e' gyűlésben történt betáblázások végtelen sora 's az ezek miatt bekövetkezett csődület, — de csak a' vak nem látja itt a' legistentelenebb uszoranak 's majdnem tervszerinti megbuktatásnak gonosz művét; 's a' becsületes és együgyűt, a' rossz és ármányos ellen gyámolító istenben vetett bizodalommal reméljük, hogy a' tetteseket a' világi törvény sulya is ugy érendi — mint a' közvélemény kárhozata már is pelengérré állította — Isten velők ott a' nagy város poros utain, én zöld fenyesek árvaiba megyek kipihenni a' löcsei ünnepély fáradalmait B—s.

VACZ, aug. 11-én. Mult vasárnap a' lövöldében nagy mulatság tartatott, melyből a' bejött jövedelem a' tűzkárosultaknak volt szánva, 's a' mely csakugyan kevésre mehet, miután i n g y e n mentünk be. Azonban drágán e t t ü n k, még drágábban i t t ü n k, legolecsóbban pedig l ő d ő z t ü n k. E' szerint puskások elegen voltunk, mégis kevesen, kik célt találtunk — mint ez az életben is közönségesen történni szokott. Azok, kik célt találtak, a' város lelkes hölgyei által e' végre készített kézművekkel jutalmaztattak. Kedves jutalom lehet, mi szép kezekből ered. — Sorshuzás is tartatott különféle kézművekre. Sorsszegy összesen 30: egyik ára pedig 50 p. kr. volt. Ezekből én is nyertem egy csinoska 's gazdagon gyönyörzött erszényt, midőn már pénzem kifogyott — szerencsétlenségemre.

Egyébiránt maga a táncmulatság igen vidám volt. Fesztelen otthoniassággal vertük össze sarkantyutlan bokáinkat, midőn megzendült a kedvverítő c s á r d á s. Hölgyek számosan voltak, 's ha eső nem esedett, még tán többen sereglettek volna össze. Kedvelt Fürdőink is jelen volt. Igen szembetűnő volt a' művelt társaság több tagjai előtt néhány subancznak illetlen magaviselete annyiban, a' mennyiben azok dühösen boroztak egész a' m é r t é k t e l e n s é g i g! Ifju barátim, ha a' czélből jöttetek ide, hogy lecsipjétek magatokat, jobb lett volna valamely csapszékbe mennetek, úgy legalább kevesebben botránkoztak volna meg kihágásaitokon!! — A' vendégek reggel 3 óra felé oszlottak el's a' mulatság még a' következő napokban is fog folytatattatni a' vasárnapihoz minden hasonló módon. Helyes. Vácz ugyanis igen-igen holt város, néha egy kis elevenség jól veszi ki magát benne, leginkább mivel hiányt úgy sem szenved szép leányokban! M a j e r K á r o l y.

KÜLÖNFELE.

— K o l o z s v á r ról azt írják, hogy B o s c o ottan csupán jótékony czélokra (az épüldönt ref. egyház, sétater és dolgozóház javára) működén, többet adakozott k é t e z e r forintnál; miért is a' tanács és választó község őt tiszteleti polgársággal kívánta megtisztelni 's ezt jegyzőkönyvileg is kimondá: egyszerre azonban megmásvítván e' végzését, az oklevél helyett elegendő jutalomnak tartotta a' — k ö s z ö n ő levelet. Szép az a' következetesség és jegyzőkönyvi soliditás!! — Egyébiránt a' híres bűvész mindegyik szívesen fogadtatik; minap a' kormányzó ő exejánál ebédelt 's midőn elment a' huszárnak egy aranyat adott: ez megcsókola a' fényes borraivalóért a' bűvész kezét, de pár perc múlva észrevevén, hogy markában kiállítani, mellyek látogatását addig is, míg azokról bővebben szóllanánk, minden műértőnek lelkiismeretesen ajánlhatjuk.

— E' napokban érkeztek meg a' m ü n c h e n i művészekről kiállításra küldött mintegy 140 darab olajfestvények, mellyek, lehet mondani, hogy egytől egyig majdnem mind jeles művek. A' műgyesület nem tudván, vagy nem akarván e' bizonyosan díszére válandott festvényeknek helyet engedni tulajdon termeiben, a' bizottmányos kénytelen volt azokat a' három korona utca szögletén a' leopoldtemplom átellenébeni K e r n féle ház egyik földszinti nagy raktárában kiállítani, mellyek látogatását addig is, míg azokról bővebben szóllanánk, minden műértőnek lelkiismeretesen ajánlhatjuk.

N e m z e t i s z i n h á z. A' nemzeti színház orsz. főigazgatósága részéről, 1845-ik évi februar 17-ről kihirdetett három rendbeli dramai jutalmak utolsójára, u. m. egy honi tárgyú, versben vagy folyó beszédben, vagy vegyesen versben és folyó beszédben írható komoly színműre kitett 100 darab arany pályadíjra beküldendő eredeti dramák határideje, u. m. september 1-eje közelgvén; az iránt azon figyelmetéssel értesítettnek a' pályázni akaró, különösen a' vidéki t. cz. írók, hogy műveiket a' kijelölt napig alolirthoz, vagy rövid távolléte ideje alatt — augusztus 10-től 20-áig — K o m l ó s s y F e r e n c z nti. szính. könyvtárnok urhoz, a' kijelölt mód szerint, u. m. tisztán, olvashatólag, idegen kéz által leírva, lapozva, bekötve, 's a' szerzők neveit rejtő jeligés levelekkel ellátva beküldeni ne terheltesse nek, mert a' később vagy a' meghatározott kellékek hijával érkezendő művek semmi esetben sem fognak pályázhatni. Pest, aug. 6-án 1846.

F á n c s y L a j o s, a' nemz. szính. orsz. igazgatósági ügyvivője.

N e m z e t i s z i n h á z. Az igazgatóság rendeletéből, az 1846. februar 17-én kiadott hirdetéshez, a' rendes drama írói jutalmazásra nézve, pótlólag értesítettnek a' dramairók, hogy az olly eredeti darabok szerzői, mellyek rövidségök miatt egész esti előadási időt betölteni nem képesek, a' már meghatározott rendes jövedelemrészeknek, és száztoliaknak felét kapják; tehát a' négy első előadás tiszta jövedelmeinek egy egy nyolczadát; azontul az olly jövedelmekből, mellyek, a' napi előadási költség lerovása után, 80 pengő forinttal fölérnek, mindenkor öt száztolit. Pesten, aug. 7-én 1846.

S z i g l i g e t i t t k á r.

Kilián György

pesti kiadó könyvárusnál megjelentek, és minden más könyvárusnál kaphatók:

Császár Ferencz Beszélei.

Két kötet. 8rét. 400 lap borit. füzve 2 ft. p. p.

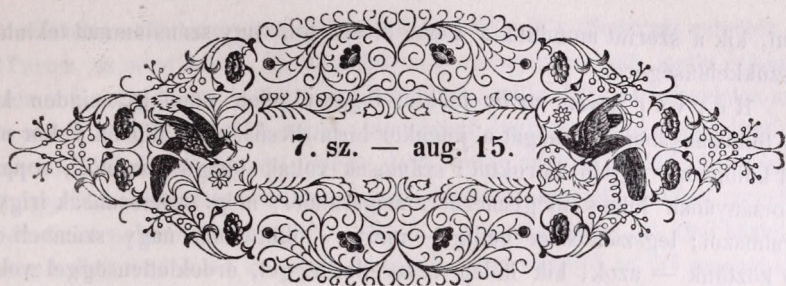
IRINYI JÓZSEF:

NÉMET-, FRANCZIA- ÉS ANGOLORSZÁGI UTIJEGYZETEK.

Két kötet. Ára 3 ft. p. p.

 Az 'Életképek'-ből még teljes számú képes példányok kaphatók.

Műmelléklet: Horvát István arcsképe. Rajz. Barabás, nyomt. Walzel.

HORVÁT ISTVÁN.

Mivel Zeno számos évekig gyakorolt bölcsészetet a' köztársaságban, 's mindenben jó férfiú vala, 's az ifjakat, kik hozzá okulás végett folyamodtak, erényre 's mérsékletre buzditván, a' legjobbakra tanította; életét — szavaival és tanításával megegyezőleg — példányul mutathatván fel mindenkinek: ez okbul a' nép Zeno t megdicsőítés-re tartja érdemesnek, 's kitűnő erénye 's mérséklete miatt arany koronával ékesíti, 's ravalt emel számára a' ceramicumban nyilvánosan . . . E' korona és ravatal költségeit kiosztják adózásul, a' nép közt az előjárók, hogy mindenki lássa: mert Athenae népe a' jó férfiakat, élve és elhunytan, egyiránt tiszteli.

Diogenes Laertius.

(Atheniensium decretum de Zenone.)

Midőn nagy férfiak emlékét ünnepeljük, önkénytelen halad vissza emlékezetünk a' mult századok dicsőült embereire, kiknek hírneve lefolyt időkből a' szűkebb jelenbe átvilágol; visszahalad emlékezetünk a' korra, melly illy férfiakat létre hozott, mellynek aztán e' férfiak vezérei lettek; visszahalad a' néphöz, melly e' férfiakat már korukban hálásan dicsőíté, vagy elhanyagolta, félreismerte, olykor üldözte, halálig sanyargatta . . . 's e' kettő az, a' mi mellett gondolatunk megállapodik: elismerés, és el nem ismerés. A' férfinak, kit korának kitűnő hasznos tagjául, előjáró hőseül hitt meg a' végzet, kit a' jól cselekvő munkásságra keble istene ösztönöz, kevés köze van mind kettővel: ő halad előre elvek szerint megfontolt és kitűzött pályáján, tapsoljon bár körül a' lelkesült tömeg, vagy kísérje gúnynyal és piszegéssel lépéseit az agyarkodók csoportja. De annál több közünk van nekünk, kik a' kort az által látjuk bélyegeztetve: a' miként méltánylattal viseltetett, vagy nem, nagy emberei

íránt, kik a' szerint mondunk a' korra dicséretet, vagy szájalommal tekintünk le szűkeblűségére.

H o r v á t István, az ős időktől fogva a' jelen napokig, minden kort birt tudományában; őt magát a' jelenkor birta dicsőségeiül. Mig élt e' kor nem volt különböző egyéb koroktól: számosak voltak buzgó tisztelői, roppant tudományának lelkes megismerői 's magasztalói; még számosabbak irigyei, rágalmazói; legszámosbak pedig — mert e' tekintetben nagy számbeli erő van köztünk — azok, kik hideg részvétlenséggel, érdeketlenséggel voltak fáradhatlan munkássága iránt. Nem csuda: a' tudomány irigységet gerjeszt a' tehetetlenben; a' szorgalom gyűlöletet a' gyávában; 's a' nagy tömeg, többé kevesbbé minden korban, érdeketlenül és hidegen halad el olly férfi mellett, kinek fáradságai 's buvárkodásai által származik jólét, előhaladás, dicsőség és hírnév a' társaságra . . . Mind ez olly tősgyökeres vonása nemünknek, hogy nem egy mondotta már szájalomra méltónak azt az embert, kinek irigyei nincsenek.

Ha Horvát Istvánra tekintünk, két dologban látjuk őt eléretlenül e' hazában: lankadatlan tudományszomjban, és összeegyjtött roppant tudomány-kincsében; 's a' fáradhatlan szorgalomban, mellyel választott tudományos pályáján szilárdul haladt előre, meg nem rendítve sem kor, sem kór által, és soha el nem tántorítva sem azon akadályok által, mellyek a' tudomány után fáradónak már maguk a' tudományok szerzősmódja nehézségeiben gördülnek eléje, sem azon gátak által, mikkel ebbeli küzdelmei idegen emberek által nehezítetttek . . . Midőn itt, a' dicső elhunytnak arczképe mellé e' lapokban e' rövid életírását adjuk, czélunk volna, őt leginkább lelki kifejlődésében követve, megismertetnünk; ebbeli czélunk teljes elérésében azonban, keresett de nem kapott hiteles adatok hiánya miatt, nem gyönyörködhetünk, 's így kénytelen vagyunk, az előttünk levő források nyomán, leginkább külsőségekre, az elhunytnak életviszonyaira, szorítkozni. *)

Hol a' magyarnak annyi királya, a' nemzet régi fénykorából, temettetett, ott volt születéshelye Horvát Istvánunknak. Eddig a' magyar nemzet historiáját nem bírjuk, csak a' királyok cselekvéseivel és történeteivel ismertetnek meg ide tartozó íróink bennünket; 's e' királyok sirjainak közelében szólítá életre a' végzet a' nagy férfit, ki hivatva lön, a' magyar n e m z e t multjában eddig nem látott sikerrel munkálkodni. H. I. Székes-Fehérvárott látott először napvilágot, 1784. évi tavaszutó 3-dikán. Szülei Horvát János és Tompos Anna voltak, nemes bár, de szűkállapotu 's alrendi műveltségű emberek, kiknek örökdő gondviselése alatt végezte nagy elhunytunk gymnasiumi tanulását, kitünő jelességgel. — Innét a' bölcsészeti tudományok hallgatására a' pesti egyetembe jött 1799-ben, hol 1802-ben bölcsész-tudorrrá emeltetett.

*) Az említett forrásokul F e j é r P á l ur nyomtatásban megjelent Emlékbeszédei és M a j e r K á r o l y urnak kézírati jegyzeteit használtuk.

Olthatlan tudomány-szeretet és szilárd lelki erő 's elhatározás vezették H. I.-t Pestre az atyai háztól. 'S ezen tudomány-szeretet mellett, mely értelmét folytonos fürkészetekre 's tanulásra ösztönözte, milly lágy és kegyeletes szív lakta a' lelkes ifju kebelét, annak tanúságaul legyen szabad megemlítnünk, miszerint ha ifjukora elhunyt éveire tért vissza olykor beszéde tanítványai előtt, gyakran emlegette azon megragadó fájdalom-érzetet, mellyel szeretett szüléinek isten-hozzádot monda . . . De őt a' végzet intette: az apai háztól a' honhoz kellett fordulnia; az elhalt királyok sötét sirjaitól az élő nemzet kebelére röpkölnie, hogy tudománya szövétnekével, mellyel a' rég elhunytak iratai közt olly hosszasan világítva fáradozott, az élőknek használhasson.

A' nagy eszű, tudományos, szorgalmas és szelid erkölcsű ifjunak már ekkor szép hite terjedt; 's ennek nyomán szólítá fel őt Ü r m é n y i A n n a csillagkeresztes hölgy, (Ü r m é n y i J ó z s e f országbíró hite), I m r e 's V i n c z e fiainak teljes hatalmu nevelőül; melly meghívást H. I. 1803-ban elfogadta. — „Rajzolatok a' magyar nemzet legrégibb történeteiből“ czimű munkája szép előszavában így szól H. I. az említett urhölgyhöz: „Tizennyolcz éves ifju valék, midőn hátrahagyván a' bölcselkedés tudományait, és a' törvénytáuláshoz kezdvén, Excellentiád, nagy reményeket ígérő gyermekeihez . . . tanítónak választani méltóztatott. — A' melly szempillantásban 1803-ik évi october 15-dikén a' váli kastélyba lépnem engedett, azon perczen egy uj világ nyílt meg előttem, melly engem a' kicsinységektől a' fontosabb tárgyak felé mintegy elragadva vezetett.“ Érdekes látnunk minden fordulatot jeles férfiak életében, érdekes látnunk minden körülményt, melly szellemi fejlődésüket ébreszti, kifejti, kíséri; H. I.-t, a' királyok sirjától jövőt, a' váli kastély mezei csöndes lakában, a' természet édes öln, annál érdekesben üdvözljük, mert, saját vallomása szerint, itt töltötte élete legkedvesebb napjait.

A' váli kastély volt azon hely, mellyben irodalmi ismereteit először kezdte gyűjtögetni. A' lelkes házinő kíváratára, előtte 's tanítványai előtt, déli 's esti órákban naponkint hosszas felolvasásokat tartott itt H. I. a művelt izlése szerint válogatott, legjelesebb irodalmi munkákból. E' folytonos olvasgatás családi meghitt körben, barátságos közlekedés és eszmecsere mellett, sokkal fogatosabb eszköz volt, mint az iskola rövid leczkéi, az ismeretek kifejtésére, bővítésére, megigazítására. — Így ment itt keresztül H. I. a' nevesebb magyar írók munkáikon; így olvasta a' nagyobb világ történeti munkákat; így barátkozott meg a' hitelesebb szárazföldi 's tengeri utazók irataival; így tanulta a' görög és római szokásokat és régiségeket; itt ismerkedett meg P l u t a r c h életrajzaival 's a' bő tudományu B a r t h e l e m y „Anacharsis utazásaival“ 'sa't.

A' méltánylás jeles tehetségei 's már fiatalkorában nagyra vitt tudományossága iránt, valamint feddhetlen erkölcs 's magaviselete, teljesen megnyerék a' nagy elhunytak az Ürményi-család bizalmát és szeretetét, annyira, hogy midőn szépreményű tanítványait 1809-ben a' kora halál elragadta, a' megkedvelt és nagyrabecsült tanítót az elhunyt gyermekek apja, Ü r m é n y i

J ó z s e f, titkárául szolítá fel, melly hivatalát 1820-ig, tehát 12 év lefolyta alatt, viselte. — 1808ban lett az egyetemnél elnöki tollvivő. — 1816ban a' Széchenyi országos könyvtár őre. — 1823ban lett az oklevéltan helyettes tanára, 's az maradt haláláig. — 1837ben neveztetelt ki a' magyar nyelv és irodalom rendes tanárává. — Számos megye által tiszteltetelt meg táblabírói cízzel; Mosonyba több ízben hivatott főjegyzőnek, de e' meghívást mindannyiszor el nem fogadta.

Horvát István eredetileg a' természet-tudományokhoz volt legnagyobb vonzalommal, 's e' hivatását követve, orvosi pályát volt hajlandó választani, erről azonban némi családi viszony 's apjának kívánata a' törvénytudományra téríték. Azonban keble hivatásának ekkor is engedelmeskedett; mert midőn tanítványaival együtt Pest falai közé visszatért, 's a' jogtudománynak lön rendes hallgatója, e' mellett, tudomány iránti fáradhatlanságában, az orvosi 's természettudományi lecczkékre is eljárt, 's két egész évig szorgalmas tanulója volt kivált a' boncztudománynak, hogy ki a' népek és nemzetek életét lesz vala bonczolandó, ismerje az egyes embert, az emberi testet, nemcsak lelkileg a' bölcsészet oktatásai után, hanem testileg, gépileg is. . . Fontos tanulság fekszik ebben: nemcsak H. I. valódi 's mély tudományszeretetét, melly mindent, mi tudományok körébe tartozott, lehetőleg sajátjává tenni iparkodott, bizonyítja ez: hanem egyszersmind tanulságot vonhatunk ki belőle, hogy ki süketesen akar a' nagyobbserű, az emberiségre szóló tudományok vagy művészetek bármellyikében előhaladni, szeretettel kell annak mind azon segédtudományokat ölelnie, mellyek az embert tiszta, elfogulatlan gondolkozáshoz vezetik önmaga 's az emberiség felett. A' tudomány egyes fájának kizárólagos gyakorlása egyoldalúságra 's szomorú szűkkeblűségre vezet; a' céltalan kapkodás a' tudományok összes mezején felületességet szül; csak egy mód van, melly szerint haladva, lelkünk, eszünk edződik, láthatárunk tágul, czéhes szűkkeblűségünk eloszlik: a' tudományok összegének bölcs felfogása, nem azért hogy mindent tudjunk, ez lehetlen, hanem hogy mindenben ismeretesek legyünk, mert ez szükséges.

Legelső föllépését az írói pályán H. I. nyelvészeti elemezésekkel és philologiai értekezésekkel kezdette. Idézzük e' részben saját állítását, mert szavai mai kor sok fiatal írójának megszívelendő intésül szolgálhatnak: „tökéletesen kell annak birni — mondá ő — a' nyelvet, ki azon nem csak röppenő szavakat akar másokkal közölni, hanem írni is szándékozik, még pedig maradandó becsű munkákat, mellyekben a' kimondott szavak ezredek mulva is bírálókra tarthatnak számot.“ Ide tartozó értekezéseit H. I. 19 éves korában a' boldogult Kultsár István szerkesztése alatt megjelent „Hazai 's külföldi tudósítások“hoz mellékelte „Hasznos multságok“ban közölte, 's tárgyavartott közlései nagy figyelmet gerjesztének az akkori nyelvtudósok közt. E' szakmában H. I. később, midőn egészen és kizárólag történettudományi mély buvárlataira adta magát, megszűnt ugyan nyilván munkálkodni, azonban nem szűnt meg soha, a' legbuzgóbb részvétellel viseltetni nyelvünk fejlődése 's előhaladása iránt, 's valahányszor valamely magyar szó tösgyökeres eredetét fel-

födözte, mindannyiszor úgyszólván örömnünnepet ült, 's minden nyelvbeli ritkaságot, bárki által födeztetett legyen az fel, a' legnagyobb lelkesüléssel fogadott . . . Elég legyen ennek, és azon folytonos figyelemnek, mellyel nyelvünket és irodalmunkat az agg bajnok még végnapjaiban, halálos betegségében is kísérte, tanúságaul csak azt felhoznunk, hogy midőn az 'Életképek' hasábjain azon ige nélküli rege, mellyet Orosz Ádám irt papnövendék korában, megjelent, büszkén mutatá fel nyilvános leczke alatt tanítványainak a' nyelvbeli ritkaságot, 's lelkesülve, örömtül derített arczczal olvasta az említett regét az 'Életképek' lapjairól. Örvendezve fejtegette ekkor nyelvünk e' tulajdonságát, 's szinte gyermeki elragadtatással emelte ki, miszerint illy különös szókötésekre egyedül nyelvünket tudja képesnek; rongált teste ekkor egészen elevenülni látszék, lankadozó karjai élénken mozogtak, és ajkai, mellyeken a' szó, tanítványai mélyen érzett fájdalomra, már rég óta csak lassan gördült, mintegy villanyzottan ömlengettek a' szeretett hazai nyelv dicséreteiben . . . Valóban kevés ember létezik e' hazában, ki nemzetét és nyelvét annyira bálványozta 's dicsőítette, mint H. I. . . . Illy lelkesültség, illy magasztos honszeretet nem honolhat az emberek keblében, kiket a' gyakorlati élet viszonyai ezer érdekek felé unszolnak; illy érzelemfokra csak a' szobájába zárkózott magányos tudós keble lángolhat fel, kit a' világ ridegnek és pedantnak szokott elnevezni; csak az életét honának szentelt tudós és művész, kiket a' világ folyama, melly rájuk megragadó hatást nem gyakorolhat érdektelen apró küzdelmivel, el nem bir lankasztani 's ki nem olthatja szívükből sem a' férfi-, sem az aggkorban a' magasztos lelkesülést, mellyel az ifjuság éveiben esküdtek e' hazának örök szeretetet . . . 'S ez a' lelkes férfiunak tán utolsó öröme volt ez életben!

De ne gondoljuk, hogy ő e' mellett az idegen nyelveket elhanyagolá; honi nyelvén kívül értette 's beszélte az arab, görög, latin, német, angol, francia, olasz, spanyol és szláv nyelveket, nagy jártassággal birt ezeken kívül a' finn, lapp, zsidó, chaldaeus és a' nehéz sanscrit nyelvekben is.

És kellett is mind ezt ismernie a' férfiunak, ki élete céljául tűzte ki a' magyarok eredetének kikutatását, 's ez által hazai történeteink e' homályfödté oldalának kellő fénybe derítését, kinek e' végett hosszú életén keresztül naponkinti foglalatossága volt, a' régiségek mohlepte mélységeibe kutatólag bocsátkozni . . . Tisztelettel kell meghajolnunk a' lelkes honszeretet előtt, melly őt illy magas cél utáni törekvésre birta, tisztelettel és bámulattal kell adóznunk a' vas akaratu 's föltételében mindvégig szilárdan állhatatos léleknek, melly nálunk szokatlan szilárdsággal küzdött célja után halála napjáig . . . Tán nincs nép a' föld kerekiségén, közelünkben legalább nincs, mellynek a' férfias kitűrés, kitartás, állhatatosság példaira nagyobb szüksége volna, mint nekünk magyaroknak, ugy hogy ki e' részben világító példakint áll fel sorainkban, az teljes mértékben megérdemli e' nemzet halálját és szeretetét még akkor is, ha szilárd eljárása a' kívánt czélt elérnie nem engedte volna is; mert a' férfias erély és erény soha sem vesz el eredménytelenül, 's ha egyébre nem,

buzdító példaadásra nagyot használ. — Sokan, igen sokan munkáltak már, közvetve vagy közvetlenül, öntudva vagy öntudatlanul, e' nemzet sirja meg-
 ásásán; de bölcsőjét feltalálni mindeddig csak három férfiü törekedett; a' két
 keleti utazó, az elhunyt és a' most is élő, a' külföldön, és H. I. a' hazában; és
 bármilly messze haladtak legyen is ama keleti utazók vándorlásaikban a' föld
 hátán, nagy elhunytunk szobája négy falai közt messzebb haladt nálok, mint
 ezt tömérdek kéziratalmazai, szakadatlan fáradozásinak drága gyümölcsei,
 reméljük, szabad legyen remélenünk, megmutatandják a' világnak.

(Vége köv.)

FALUSI MULATSÁG.

JELENET A' NEMES NEMZETES MAGYAR ÉLETBŐL.

1.

B e n g e Gyuri eredeti jellem vala, legalább a' hozzá hasonlókat így
 szoktuk nevezni alkalmasint nem eredetiség miatt, mert tiz eset között kilencz-
 ben másolatok, hanem kényelemből, 's mivel más nevet nem tudunk nekik ad-
 ni. Hősünk eredetisége, személyén, viseletén, házán, szeszélyein, vagyonán,
 szóval mindenén látható volt. Személye majd a' loncsossáig elhanyagolt,
 majd pávaként cifrázott; viselete a' betyárság, durvaság és jószív olly
 vegytanilag egybeforradt keveréke, hogy annak fő elemét kitalálni szinte
 lehetetlen volt. Házában ugyan a' tisztaság nem uralkodott, de annál na-
 gyobb mértékben a' rendtelenség, mit valóban a' rondasáig hagyott
 gyarapodni. Ezt ő eleinte csak hanyagságból hagyá lábra kapni, de ké-
 sőbb gunyoltatván miatta, fejességből szinte tanulmány-lárgyává tevő, 's
 rövid idő mulva, szinte művészileg rendezett rondaság lépé lakását. Mit
 mondjunk szeszélyeiről? ezeket jobb lesz tettei által festeni, csak annyit
 jegyezvén meg, hogy Benge Gyuri örökké ugynevezett 'bolond' gondolatokon
 törő fejét, melyekre hazánkban olly sokan vetik magokat, hogy azokat szinte
 magyar találmánynak kell neveznünk; 's egy bolond gondolat sem juthata
 eszébe, lett volna bár csillagokat rugó képtelenségü, melynek végrehajtására
 tüstént mindent el ne követelt volna. Igaz ugyan, hogy az e'féle multság né-
 ha egy két embernek ép lábán vagy kezén vásároltatott, vagy egy két betört
 bordába is került, de Benge Gyurinak az illy szerencsétlenséget nem szokták
 rossz neven venni, mert ő eredeti jellem vala.

Mi azonban hősünket mindenek felett eredetivé bélyegzé, nem annyira
 jelleme volt, mint évenként 30,000 pengő forintot jövedelmező minden betáb-
 lázástól szeplőtelen szüzességü jószága, 's ezen adóstalanság már csak ritka-
 sága miatt is eredeti vonás, magyar nemesi birtokon. 'S valóban az eredeti-
 séghez mindenek előtt pénz szükséges, a' többi, csak akarjuk, magától jő. Ha

szegény legény játszik eredeti jellemet — bot alá, börtönbe, vagy ha csillaga kedvező, akasztófára jut. A' gazdag azonban, ha már tulságosan üzi eredetiségét, legfelebb pénzt költheti el, 's ezzel eredetisége is elfogy, mi által a' szegény eredetiség bajaiból is menekszik.

Ezeket ismertetésül előre bocsátván, térjünk ismét hősünkhöz, ennek számtalan tettei közül egy éji mulatságot irván le, melyben lángeszét egész fényében tündökölteté. Azonban éji multság, melyet Benge Gyuri — a' fentebb mondottakból könnyen gyanítható — nőtelenisége daczára saját házában adott, olly rendkívüli, olly eredeti gondolat volt, hogy annak indokát is szükséges elmondanunk, még pedig, hősünket annál inkább jellemezhetni, önmagával beszéltesük el.

2.

Derült téli nap vala, az erősen füstölő kémény az ebéd közeledtét jósá. Benge Gyuri szemben lobogó kandallójával széles kopott pamlagán hevert, lassan, de vastagon eregetve hosszú száru tajtékpipájából a' füstöt; a' füstölő műszer néhány helyt ugyan csorba vala, de mindenütt piszkos. Ő, mint mondani szokta, most az éjszakai alvás fáradságaiból pihent ki, mert életében semmitől sem félvén annyira, mint a' munkától, ezen örök félelme miatt többnyire munkáról álmodott; egészen természetesnek találá tehát, hogy délelőtt pihenie kell, mert álmában dolgozott. Ne gondoljuk azonban, hogy ő ma még mit sem munkálódott; sőt reggel, azonban jóval a' kakasszó után, felkelvén, kiment gazdasága után látni, azaz: lovait megsimogatá, egy két cselédét megütlekelé, 's a' többit keleti képzelődése egész hatalmával összeteremtettézvén, ismét szobájába ment reggelizni, hol az eddig még menten maradoti szakácsnét szidá össze, 's aztán, mint már említők, végig nyujlózék avatag pamlagán, 's áldozék saját lomhaságának kapadohányfüsttel, minőt jobbagyai legszegényebbike is szítt.

Ezen foglatosságá közben ajtónyílás által zavartaték, nem kis boszúságára, mert épen fálnak feküvén arczczal, az ajtó felé kelle fordulnia, 's a' bejövőt a' nélkül, hogy látná, ezen alkalmatlanság miatt, egy, de saját műszava szerint — csak félig czifra adtateremtettével üdvözlé.

— Adj Isten jó napot, Gyuri pajtás! szóla a' belépő, vagy nem hallva, vagy már megszokva a' gazda üdvezletét.

— Fogadj Isten, Berczikém; talán bakaszürkén jöttél, hogy lovidat csengeni sem hallottam.

— Szánon jöttem biz én, de nem aggattam fel a' csörgőt, mert okom van kívánni, hogy Kasardon átjöttömben, Izsákot, Ábrahám fiát, az ablakhoz ne csaljам.

— Ugy; hát mégsem fizetted ki?

— Fizeltem a' tüzes menyköt.

— Jól tetted. Elég baj, ha az embernek a' pénz után kell járni, még a' megfizetéssel is kinozza magát? — Viszonzá Benge Gyuri, ki gazdag létére is eredetiségei közé számítá, a' pénztelenség zavaaraiban jártak mutatni magát.

— Én is azt hiszem; szóla a' vendég: Aztán kit az Isten urnak terem-
tett soh se feledkezzék el egészen méltóságáról, elég a' zsidóhoz egyszer le-
ereszkedni, mikor kölcsön veszünk tőle.

— Igazad van, pajtás. De vágd le magad a' másik divánra, míg Sára
asszony kolompoltat, 's aztán szólj okosat ha tudsz, kár ilyen potomságról
tovább beszélni.

A' vendég elfogadá gazdája ajánlatát, 's végig hevervén, egy roppant
terjedelmű, hajdan fekete, most már rókaszinű alacson pamlagon, több kísér-
let után eltalálá a' legkényelmesebb helyzetet. Most először is nagyot kiálta;
az inas legott ben termelt, 's tudva előre is a' parancsolatot, pipával szolgál-
ván, ismét távozik; mire Berczi, sikerülvén a' nedves kapadohányt hosszú
fáradtság után égésbe hozni, következőleg folytatá a' félbeszakadt beszédet.

— Gyuri pajtás, okosat otthon papunktól is hallhattam volna; de tudod
miért jöttem hozzád? mondj valami bolondot, de ujat.

— Szívesen, ha kell, még pedig nagy bolondot mondok: Szilvász
Berczi!

— Már hogy én — viszonzá egykedvűleg a' vendég — hibáztál pajtás,
mert már tiz éve, hogy oldalba rugtam az iskolát, 's ha előbb nem is, azóta
meglehet bolond vagyok; de e' már nem ujság.

— Mondok hát valamit, de fülelj, mert ilyen bolondot még nem hal-
lottál, mióta innen vagy a' teremtesen.

— Halljuk, pajtás! kiáltá Szilvász Berczy; 's felüté fejét.

— Megházasodom!

— Mit mondasz, Gyuri? kérdé már félig felemelkedve a' vendég.

— Megházasodom!

— Czimбора — kiáltá felszökve Szilvász — ez a' gondolat méltó hoz-
zád; Ádám apánk anyja hátán képzelni sem lehet bolondabbat; de hogy is
jutott eszedbe?

— Megmondom, csak feküdjél le előbb, mert nem láthatok talpán em-
bert, ha nincs szükség rá.

Szilvász ismét a' pamlagra dőlt, 's figyelemmel hallgatá Benge Gyuri be-
szédét, ki saját modorában következőleg adá elő házasságra ösztönöző indokait.

— Tudod, pajtás, hogy apám olly nagy házat épített, mintha az itélet
napjáig valamennyi Bengének együtt kellene benne lakni; nem szenvedhetem
ezt a' sok üres szobát, mert üres verem, üres ól, üres pincze, üres ház soha
sem mutat isten áldására; azért meg kell házasodnom, feleségem néhány szo-
bát majd megtölt lommal, aztán a' sok garderober majd sok piszkos falat fed el.
Aztán, meguntam már ezt a' magamban gazdálkodást, a' férfi cselédekkel csak
megjárná, ha megöklözöm odább megy, 's legfeljebb duzzog; de ez az átko-
zott sok fejércseléd, alig merem nyakon vágni, mert visitásával az egész fa-
lut udvaromba csödití 's mindjárt tovább áll, pedig az uj cselédet ugy restel-
lem, mint Bálint szomszéd a' háziadót: hát asszony kell a' házhoz, ki rendet
tartson köztök. Aztán még egy: az egész vidéken hirbe hoztak, hogy há-

zamból az angolok nem sokára „guánót” fognak hordani, ’s hogy asztalomnál egészségesebb koplalni, mint jól lakni; meguntam már a’ sok beszédet, azért megházasodom, ’s akkor az ilyenekért feleségem—asszony lesz a’ hibás. Nem is említve, hogy a’ Bengé-család még jövőben is annyit használhat a’ hazának, mint akármely más. Nem elég ok-e mind ez a’ házasságra?

— Elég biz’ ez. Csak reméllem, én leszek a’ vőfél?

— Ki is más?

— No’ szen lesz is ez bolond lakodalom. De úgy, majd elfelejtettem.

Van-e már menyasszony?

— Van bizon; A b a y Máli.

— Ah! a’ szép Málcsika; hát rendén van már a’ dolog?

— Félig, azaz: én el akarom venni, ha ő is akar, minden megvan.

— Hát mikor mégysz kérőbe?

— Küldtem már, nagynénémet az özvegy Hamvayné, ma estére visszavárom; megmondtam neki, ha rossz válaszszaal jő, kosarat akaszszon a’ gyep-lős nyakába, ’s én a’ legnagyobb ruhakosarat szegeztetem kapum felé; de ha „igen”-t hoz, a’ jövő héten Juli néni auspiciumai alatt két országra szóló bált csapok mátkám tiszteletére.

— Bált? czimborá, ez a’ második bolond gondolat. Hány arasznyira van nagyszobád parquetdje sár alatt?

— Se baj. Télen úgy sem tudom mire fordítani a’ robotot, majd felgaraszolhatják jobbágyaim.

— De ki viaszkozza be?

— Megtenné talán a’ faggyu is.

— Faggyu, e’ lenne még a’ legbolondabb gondolat; ugyan faggyuztasd be, a’ herköpaterre kérek.

— Csak mátkám tiszteletére ne lenne a’ bál, meg is tenném.

Szilvász Berczi, ki maga is eredeti szellem vala, épen eredeti észrevételt akara tenni barátja vonakodására, de egy sebesen rángatott kolomp zörgő hangja ütvén meg fülét, száját más foglalatosságra említve, elnémitá beszédét.

— Sára asszony etetni hí; menjünk. Mondá, lomhán emelkedve a’ házi ur, mert lakában eredetiségénél fogva, ebédre a’ jelt csengetyű helyett egy e’ végre készült óriási kolomppal adatá.

A’ két eredeti barát nem sokára ebédnél ült, étközben tovább fonva előbbi beszédüket, ’s tervezve eredeti multságokat az eredeti bálba, ’s ebéd után ismét lefeküvén, csak a’ nagynéne szánjának hatalmas csörgése veré fel őket álmukból.

— Nincs kosár a’ gyep-lősön, enyim a’ szép leány! kiáltá Bengé Gyuri, mióta apja pálczája meg nem szalasztá, először ugorva fel sebesen.

3.

A’ tánczvigalom napja volt; Bengé Gyuri háza szokatlan fényben tündöklött, azaz: annyi ősi szenny mutatkozék rajta, mint különben, de meny-

nyire ez helyt engede czifraságoknak, ezek lépék a' gazdag ur lakát, egészen a' fontolva haladó reform szellemében, mely a' régi rosz mellé ragasztja az új jót, hogy egyik a' másikat semmisítve, mind a' kettő hatás nélkül maradjon, vagy talán, hogy intő-jelül szolgáljon: mennyi jót szerezniünk magunknak ujitásokkal, ha elég lélekerővel bírunk a' megszokott régi roszat kiirtani. A' lépcsők előtt, hol a' vendégeknek ki kelle szállnia, a' hó el vala lapátolva, de annál nagyobb halmokban magaslék a' roppant udvaron, mintha ottani birtokjoga kutyabőrrel lenne erősítve. Egy valóságos hajdu, 's egy hajdúvá rögtönözött kerülő, de az utóbbi is olly kopott, valaha feje, most már ösileg sárgult zsinoru öltönyben, mint az első, emelék ki szánaikból az érkező vendégeket, annyi szivességgel, hogy nem egy hölgynek maradt kék folt felső karán. Ezeknek négy izmos, részint feje, részint verhenyeges bundája juhász kutya adstált, a' magyar nemességet sem véve ki, az egyedül tiszta tellivéri faj édes hazánkban. A' különben vadállatok, mintegy érezve az ünnepest szelid jellemét, ma szokatlanul jámborok valának, mint sok hazánkfia, ki hatalmasan lármázott egész életében, 's kis fény láttára kis bámulásig megjuhászodék, olly képtelen gyorsan, hogy még a' legrendszerebb német philosophust is kételkedővé tehetné, ezen híres tan valósága felől: „non datur saltus in natura!“ 'S a' hasonlatosság még annál nagyobb lesz, ha meggondoljuk, az ebeket mi tette olly szelidekké: a' szokatlanul kivilágított kastély fénye-e, vagy a' lakoma után várható konczok édes reménye?

Elég az hozzá, hogy a' vendégek egész keleti méltósággal fogadtának; nem is történt az elfogadásnál egyéb szerencsétlenség, minthogy egy kisszony, kit a' kerülő különösen buzgó szivességgel ránta ki a' szánból, megakadt és lehasadt ruhája, hátulsó harmadát a' szánban hagyá, 's teste mind a' három harmadával a' havas földre bukott, a' szolga pedig keresztben reá; illy apróságokkal azonban tovább nem tartózkodván, lépjünk a' terembe.

Benge Gyuri terme sok év óta először vala fényesen kivilágítva, szebeni gyertyákká keresztelt mécslángokkal, mellyek azonban mégis annyira tündöklének, hogy az évek óta szokatlan fütéstől izzadó falakon észre lehet venni, miképen azok tarkasága nem csupa szennyből, hanem hajdani festésnek nyomaiból is áll. Közvetlen az ajtó mellett a' cigányok foglalának helyet, mint a' házi ur zsellérei, mindenik egy gyalog, 's a' primás egy marhas napszámban gyakorolván az isteni művészetet, azonban olly szűk helyzetben, hogy minden vendég oldalba löké a' bőgőt, vagy a' vonó által döfeték oldalba. A' padolat, mellyen egy régiségbuvár éles szeme 's élénk képzelme a' hajdani parquett nyomait láthatá, a' lehetőségig meg vala tisztítva, 's hol nedvességokozta hosszu hasadékok vagy domborodások és süppedések hajdani egyenlőségét nem gátolák, eléggé sima.

A' hölgyek kivétel nélkül divatszerűn valának öltözve, habár nem mindig szerencsés izéssel, de a' férfiakon minden ruhanemet lehet látni az ezer pitykes dolmántól a' nem olly szép, de 'nobelegg' — mondaná a' peleskei notárius — roppant szárnyu frakkig.

A' kapu megé három hatalmas taraczk vala állítva, 's mellé pattantyus gyanánt a' kertész, kinek hivatala télen sine cura, 's nyáron semmi dolga sem volt, mert Benge Gyuri kertésze tulajdonképen a' jó Isten vala. A' taraczkoknak Abayék érkezésekor kelle elsüttetni; de a' kertész, megesalattatva egy hintó hasonlatossága által, korábban kezelé a' durrogatást. Benge Gyuri az első lövésre eszeveszetten rohant le, 's a' kapuhoz érvén, a' második lövés dörgött, 's egy szán iramlék be, a' taraczk-durranástól megijedt lovak vadulva ragadák el a' szánt, néhány éles nő-hang rémulve visita fel, 's egy öreg ur szitkozódék.

Az erős szán, gözsebes futtában az őszzel magyar architectura szerint összebordázott sertés-ólba ütödvén, annak egyik oszlopát 's oldalát kirántá, az épület makkon nevelt vad népessége mély álmából felijedten szökék ki a' tág résen, 's nem a' legkellemesebben rőfögre vágatának a' kivilágított lépcső felé, a' lovak pedig más irányt véve, egy nyílt kocsiszínbe rohantak, mellynek kapuja előtt a' szán felfordult. Benge Gyuri egyenesen a' veszélyben lebegő szán felé futott. Vendégei a' szokatlan zajra kitódultak a' teremből, 's a' férfiak az udvarra siettek, hol azonban csak uj zavart okozának, mert a' kerülő és hajdu kiszabadulva látván a' különben is ápolásokra bizott állatokat, minden komornoki hivatalt feledve, ezek után iramodtak, 's a' leérkezett vendégek csak akkor vevék észre a' dühös vadászatot, midőn már többet közülök hóba teritének a' szilaj sertések, egy-kettőn agyaruk véres nyomát is hagyva.

Benge Gyuri ez alatt a' szánhoz ért.

— Nincs bajod, édes leányom? Vala az első hang, melly fülét üté.

— Aha; ez anyja volt. Gondolá magában Gyuri, 's a' szólót gondosan elkerülve a' hóban fekvő másik hölgyet emelé fel.

— Szedjétek fel a' téns urat és téns asszonyt. Kiáltá az ólból jövő kocsisaira egészen eredeti modorában, 's ő maga gázolni kezdé kedves terhével a' havat. Kebléhez szorítá a' reszkető leányt, 's a' mint mozgásából gyaníhatta, hogy nem ájult el, minden kitelhető epedéssel mondá:

— Oh, édes kisasszony, milly boldog vagyok e' pillanatban, hogy önt, lelkemnek sovárgott üdvességét, karjaim közt tarthatom.

— Kedves Gyuriczám, ha ön boldog, ne is fejlődjünk ki egymás karjaiból. Viszonzá egy rezgő női, de épen nem csalogányhang.

— A' tatár! — kiáltá fel szavát elharapva a' meglepett Benge. Ez Kukomándy Ludmilla, vármegyénk legvénebb szüze; kitöröm a' kertész nyakát, — esküvék magában.

— Gyuriczám! ön nem szól; talán vége már boldogságának? Rebegé Ludmilla.

— Dehogy vége! kiáltá Benge Gyuricza, 's eredeti haragjában, mintha megbotlanék, ejtlé, vagyis inkább vágá a' hóba a' szegény leányt, kinek minden bűne abból állott, hogy talán husz évvel korán jött a' világra.

Ezalatt a' sertésvadászat folyton folyt, 's most már néhány pajzán vendég

is részt vett benne. A' többiek még mindig nem tudva a' zenebona okát, kérdezőnek másokat, kik ismét semmit sem tudtak. Kukomándyné két izmos kocsis vállán Ludmilláját kiabálá, ez a' hóhalomból a' föld legrikácsolóbb hangján felelt; de ijedése az ájulásig nevededett; hirtelen két idomtalan állatot látván maga felett elszökni, mellyek után egy dorongos férfi sietett. Benge Gyuri maga sem tudá udvarának rémületes lármáját és zavarát megfejtetni, de most csalódása miatt, ugynevezett kertésze ellen levén felbőszülve, nem is gondolt vele. A' kapuhoz érve tüstént nyakon is csipé a' kertészt, 's mint egy rossz drámairó, minden motiválás nélkül, irgalmatlanul kezdé döngetni. Egész tüzzel látva e' kellemes munkához, észre sem vevé Benge Abayék épen behajtó szánát, 's ezeket szándéka ellenére nem taraczk-durrogás, hanem csak a' szegény kertész hátának döngése üdvezlé.

— Mit csinál, öcsém uram? kérdé csudálkozva még a' szánból Abay, de kérdését ismételnie kelle, még az ütlekekbe merült házi ur meghallá.

— Rendet tartok ostoba cselédeim között: Felelé Benge Gyuri, félig meglepetve, félig ijedten.

— Ugy kell, jó gazdának szemesnek kell lenni. Viszonzá Abay, talán hogy meg ne szégyenítse gazdáját, vagy büntetésre méltónak tartva a' cselédet, vagy mivel maga sem szokott jobbhoz.

— Gazember, most kellene lönöd; löjj tüstént. Kialta a' már eszmélő Benge.

— Téns uram nem adhatok tüzet, egy mozsár sincs töltve.

Benge haragjában cseléde mentegetésének utóját nem hallá, elejében pedig a' kertésze, mint hajdani bakancsos által használt katonai kifejezést betű értelemben vevén, csak új okot lelt a' bengeháza szerencsétlen pattantyus megrohanására.

— Nem adhatsz tüzet akasztófa virág; hiszen ott a' tűz! Riadá, a' kapu mögötti szugban a' vas tüzesítésére rakott tüzre mutatva. A' gondatlanul kiejtett szó elég vala a' már is nagy zavart tetőpontjára vinni.

„Tűz!” kiáltá egy valaki, ki Benge szavaiból csak ezt hallva, ijedtében a' kastélyt már lángban látá.

„Tűz, tűz van!” Ismétlé temérdek hang, 's a' harangozó, ki mint okosabb ember szolgálatul volt berendelve, többé mit sem gondolva rohant a' közel toronyba köteleességét teljesíteni. Benge rémülten tekinté körül, nem is gyanítva hogy az üres lármának ő az oka. Abayékon ijedtség mutatkozott, azonban egy velek a' szánban ülő ifju bátorítására nyogodtan maradtak, de annál nagyobb volt a' rémülés a' tornácokra gyűlt, vagy még a' szobában maradt vendégek közt. Hölgyek, férfiak vegyesen 's egymást nem kinnélve tolongtak le a' lépcsőn, 's az ez alatti tér valódi Rubiconná vált a' hölgyekre nézve, mellyen átmenni vagy át nem menni egyiránt veszedelmes volt; mert az első esetben bálöltönyeiket tévék tönkre, a' másokban az elégs veszedelmének valónak kiteve. A' vadászó cselédek és vendégek is a' tüzlármára rögtön félbe szakaszták üldözésüket. Kukomándynét a' két kocsis hóba ejté, 's rá sem

ügyelve többé, a' tüzet oltani siettek, Kukomándy, nejét eltünni látván, segedelmére iparkodott, de a' legnagyobb órákásba hónallyig sülyedvén, maga is tehetetlenné lett. Már a' vészharang is konga 's az ünnep miatt szokatlanul éber falunép lármázva gyűlt az udvarba. A' zavar képtelen volt, kivált a' lépcső alatt, hol az oltani f e l- 's a' menekülni lenyomulók tolongása nemcsak zürzavart, de szinte veszedelmet is szült. Néhány perczig tartott a' baj, de végét látni nem leheté, milly veszélyes lesz, ha csak az Abayékkal érkezett ifjunak nem sikerül a' nyugalmat helyre állítani.

Ez ugyanis Abayékat a' vélt veszély köréből távolítván, egy mellék ajtón a' házba 's ennek minden szobáin átfutván, csakhamar meggyőződék a' láрма oktalansága felől, de tudván, milly sikeretlen valamely tömeg által felkapott hírt egyenesen tagadni, egy ablakból, honnan az egész gyülekezet hallhatá, kiáltá le :

— A' tűz már el van oltva, csak egy kályhalyukban gyult meg a' fa !

Ezen állítás néhányszor — mig mindnyájan hallhaták — ismételtetve, megnyugtató a' rémült sereget 's a' parasztok visszautasítottván, a' vendégek a' hideg elől, olly gyorsan mint előbb kiszaladtak, menekültek a' meleg terembe.

A' nagyobb veszély a' kisebbet elnyomja, így Kukomándyék 's a' sertések sorsa feledve lön a' tüzlárma miatt; az előbbieket az udvar 's a' falu minden tájaira szétiramodtak, de a' mindkét nembeli Kukomándyak részint testi súlyok részint gyengeségök miatt, még folyvást használák a' kényszerített hófürdőt, mig kiáltásaik fülébe hatván néhány cselédnek, ezek nagy ügygyel bajjal felszedék 's a' terembe szállíták a' nemzeti családot.

A' teremben ezalatt az előbbi zavar csak folytattaték, mindenki felvilágosítását óhajtá a' véletlen bajnak, mit adni senki sem birt, maga a' házi ur sem, 's hosszas vita után a' többség abban állapodék meg, hogy Benge Gyuri nagy kópé, 's az egész zenebona nem volt egyéb, mint ismét egy eredeti gondolata; 's mivel, mint már mondtuk 30,000 ft. jövedelemmel birt, az így vélekedő többség megnyugvék a' dologban, 's a' kisebbség, melly talán boszszankodott magában, mint alkotmányos magyarokból alakult, alá veté magát a' többség véleményének, és Benge Gyurinak senki sem tön szemrehányást, mit most ugyan megsem érdemelt, de eléggé máskori tetteiért.

Most már főgondja volt kinek-kinek, 's kivált a' hölgyeknek, feldult 's behavazott öltözetét rendbe hozni, 's a' pusztulás roppantságát sokan csak akkor vevék észre, midőn orvosolni akarák. Itt egy fényes nőruhának fodrozata rongyokban lóga le, mint viharzúzta fának lombjai, 's a' hősi birtokosné, kétségbeesve annak ép helyreállíthatásán, nemes elszántsággal szaggattá le a' gyászos romokat; — más maga mulogató a' pecséteket, mellyekkel öltönye gazdagult, 's most kénytelen a' bált velök együtt végig lejteni. Az ájúlkozó nagynéne nem győzte kefével, tüvel, czérnával tartani vendégeit, kik hasonlának várőrizethez, melly kiállott ostrom után rongált bástyáit foltozgatja.

Ezen általános iparmozgalom közepette lépett a' pórus jár Kukomándy

család a' terembe, 's a' nagy munkában észre sem vették, ha Kukomándyné saját heroldja gyanánt meg nem fujja trombitáját.

— Benge úr! — kiáltá a' magát méltán sértettnek érző asszonyság; illik-e tisztességes vendégekkel így bánni? megleckézem ezért az urfit emberül, tudja-e hogy én boldogult édes anyjának . . .

— Tudom, nagysám, tudom. — Vága hirtelen szavába a' megijedt gazda, mert Kukomándyné nyelvétől még a' gazdag 's genialis Benge Gyuri is félt. — Tudom milly barátnéja volt édes anyámnak. Mondta is anyám nem egyszer: „ugy szeretem azt a' kedves Kukomándynét, mint saját l e á n y o m a t.”

— Oh, maga hamis! — Viszonzá nyájas mosolylyal a' szörnyű haragjából az egy l e á n y szó által egyszerre kivetkezett asszonyság, ki épen tíz évvel volt öregebb Benge anyjánál. — Hát ugy is viselje magát, mint édes anyja kívánta volna.

— E' szavaihoz Kukomándyné már egész tanítást vala füzendő, 's Benge Gyuri szelíd kétségbeesésnek készült magát átadni, midőn Ludmilla kisasszony közeledék hozzá, 's fájdalmasan mosolyogva sugá:

— Gyuricza, ön a' boldogság tetőpontjára emelt engem; ah, de nincs a' földön tiszta boldogság, azon pillanatban kelle egemből lehullanom: én nem vádoló önt, de az irigy sors!

— Igen, az irigy sors; válaszolá zavartan Gyuri, ki most két tűz között állva, minden eredetiségét elveszté; — vádolja édes nagysám azt; az az irigy sors engem is nagy gyönyörűségtől foszta meg.

Benge Gyuri ezen szavait hihetőleg csak azért mondá, hogy valamit mondjon, de az éles eszü Ludmilla kész volt azokat saját javára magyarázni, 's ez értelemben folytatni a' beszédet, mit annál könnyebben lehete, mert egy jelentékeny pillanatára elnémult anyja, a' társaság pedig illő távolságban tartá magát a' nagy tekintélyű Kukomándynétől.

— Hiszen, ha ön is ugy érez, mint én, a' tántoríthatlan hívség a' sors kajánságát is megtöri.

Benge Gyuri ezen igen érthető szavakra átlátá, miképen szükséges a' beszédnek más fordulatot adni, különben a' tanácsoson túl fonódhatnék a' dolog; azért a' föld legközönösebb arczával szólalt meg:

— Nagyon sajnálom nagysádat; igen hideg lehetett a' hóban.

— Oh, vannak szívek, melyek ha egyszer lánggra kaptak, a' hóban is lobognak.

— Veszedelmes szívek!

— Épen nem. Csak illy szív boldogíthatja azt, ki iránt szenvedélye gyúlt. Érzi-e ön ezt Gyuricza?

— Nem, édes kisasszony; ma már tüzzel igen sok bajom volt, azért meg fogja engedni, hogy távozzam illy lángoló szív közeléből.

— Ön háládatlan. Emlékezzék esküjére.

— Micsoda esküre? Kérdé csudálkozva a' már távozni akaró Benge.

— Ön nekem örök hűséget esküvék, 's hogy kivülem senkit sem vezetend oltárhoz.

— Valóban nem emlékezem.

— Nem emlékezik? Ön hálátlan. Apja halála előtt, az istállóban, midőn azt a' szép új schweiczi borjut mutatá. . . .

— De jut eszembe; hiszen akkor szinte egykoru valék a' schweiczi borjuval; csak nem veszi kegyed komolyan ezen esküvést, még akkor gyermek valék, kiskoru 's kiskorunak adósság kötelezései sem érvényesek, hogy' lenne tehát ezen eskünek ereje? Mondom, még én akkor gyermek voltam 's még ön is fiatal volt.

— Fiatal voltam? Benge úr, úgy látszik ön sérteni akar.

— A' világért sem, nem mondom, hogy nagysád most már öreg, hanem csak, hogy akkor vagy husz évvel fiatalabb volt.

— Én önt megvetem, nem méltó műveltebb hölgy érzelmeire, de többé ne közelítsen hozzám, mert udvarlását tovább nem türendem. — Ludmilla e' haragos szavai után hirtelen elfordult, de Benge még hirtelenebben válaszolá.

— Mint eddig, úgy ezután sem fogok alkalmatlankodni. — 'S még többet vala mondandó, de magába fojtá, látván, hogy a' távolodó bösz Ludmilla többé nem hallhatja, 's egyszersmind anyja is készül a' leánya által vesztett csatát újra kezdeni; annyit pedig tudott a' hadműtanból, hogy ha az ellenség könnyebb csapatain diadalmaskodtunk is, azért még nem tanácsos, illy nehéz artilleriával kellő készület nélkül síkra szállni. — 'S ezt megfontolván, hamar többi vendégei közé vegyült, Kukomándynét pedig történetesen más ismerősei vevék körül. (Vége következik.)

G a a l.

MAGYAR HÖLGYHEZ.

Volnék — melyet Isten

Alkotta —

Tündér messzeségnek

Csillaga:

Bepanaszlanám szép

Szemedet:

Miért szégyenít meg

Engemet?

Volnék én szerelmes

Csalogány,

Kit figyelve hallgat

A' magány:

Tőled szeretném el-

Tanulni:

Hogy kell a' szerelmet

Dallani.

Rózsa volnék, virág-

Fejdelem,

Gyöngyökről ragyogna

Kebelem:

Meghajtanám büszke

Fejemet,

Szépség királynője

Te neked.

Hátha angyal volnék
 Szelíd hölgy!
 Lakom lenne érted
 E' szép föld:
 Nem vétkezném, szűm e'
 Hitben él;
 Mert az égbe is be-
 llenél.

Van is neked egy szép
 Koronád,
 Millyet idegen föld
 Egy sem ad:
 Hogy honodhoz lángod
 Egyre nagy,
 Testben és lélekben
 Magyar vagy.

Földy.

A' LEGUJABB MAGYAR REGÉNY-IRODALOM.

I. „A' falu jegyzője,“ báró Eötvös Józseftől. II. „Meghasonlott kedély,“ Kelményi Lászlótól. III. „Akarat és hajlam,“ Jósika Miklóstól. IV. „Hazai rejtelmek,“ Kuthy Lajostól.

Kevés idő előtt terjedelmesben szoltam az „Irodalmi ör“ hasábjain Eötvösnek irodalmunkban korszakot alkotott regényéről; itt tehát csak legujabb regény-irodalmi termékeinknek egymásközi végösszehasonlításában fogok rá visszatérni.

„MEGHASONLOTT KEDÉLY.“

E' regénynek már czíme mutatja, hogy a' szerző szándoka volt, lélektani kifejlést ábrázolni, pszichologiai regényt írni. E' szándok felől a' történet folyamában megérősítettünk, mert nincs ugyan itt, mint a' czím velünk elhítetni akarná, főképen, vagy csak különösen kitünőleg is, az ugynevezett világ-fájdalom elviselhetetlenségeivel dolgunk, azonfelül ezen meghasonlott, vagy az ő lelki állapotjának föstése, nem valóban főszemély, 's nem is a' legjobb a' könyvben: mindazáltal nem kevés személy fordul elő, kiknek rajzolása, bárha nem kitünő erős vonásokkal, mint az anyag bősége, 's a' regény rövidsége kívánja, odavetve, hanem inkább részletesen kivive, mind egészséges talentumot, mind pedig nyugodtan és helyesen gondolkozó férfit látat velünk a' szerzőben; hogy pedig ebben éppen nem csalódunk, erről Kelményi Lászlónak Vas Andor név alatt irt, 's eddig, fájdalom, kevés figyelemre méltott bírálatai kezeskednek, különösen a' shakespearei jellemnek fejtegetései, melyek egészben érett és derekas előtanulmányokon alapuló műtétet árulnak el.

A' „Meghasonlott kedély“ meséje egy jegyes elcsábítása, 's az ebből eredő következtetések körül forog. A' jegyes egy harangozó 's órák leánya; a' csábító gazdag földesúr, ki őt azon kilátás reményében, hogy gazdag tekintetes asszonynya teendi, elámitja, a' miből az erkölcsi-aestheticai iskola védelmezői azon következtetést vonhatnak, hogy a' költő itt azt akará tanítani, „miként nem kell az embernek állapotján túl vágyódnia;“ szerencsére azonban Kelményi e' zúgtérbe, hol a' morál és művészet egymástól többé meg nem különböztethetők, nem tévedett, sőt inkább megállapodék ott, hol a' költőnek meg kell állapodnia, tudnillik az aethetico-pszichologiai kifejtésnél; 's így a' csábító kedélye nem egy már magában is könynyelmű teremtés elcsábítása feletti szörnyű lelkiismereti furdalások következtében hasonlik meg, hanem bizonyos, a' regényben elegendőleg ki nem fejtett életunság,

és az életben ismételve tapasztalt csalódások miatt, míg a' leány a' tévedésekből, melyekbe őt könnyelműsége sodorta, valóban megtisztulva lép ki.

Nem lehetett a' szerző célja, egy megbukó lényt vezetni elének, mely a' köznapi erényfogalomtól lassankint a' bűn örvényébe lohad, mint p. o. K o t z e b u e , lelkészleány'a; a' csábítás e' szerint elbeszélésének nem is fő momentuma, hanem csak könnyedén van vázolva, 's viszonyos megelőzés által elegendőleg okadatolva; a' tért, mely az illy könnyebb tárgyalás által megtakarítottat, K e l m e n f y olly módszerrel, mely inkább reflexiók és elbeszélés, mint a' gondolkozásmód változásának ábrázolása által hat, a' mellék személyek jellemzésére használta, millyenek a' kedveszett vőlegény és ennek apja, a' csábítónak kerítő néje, 's egy cigányfiu, kit a' csábító felfogad; azonban épen e' mód látszik oka lenni, hogy elszoktatott közönségünk, mindjárt elején csattanó hatások által meg nem rohantatva, K. regényét érdeme szerint nem méltányolta; mert csak e' bevezetés után, melyet előjátéknak vehetni, kezdődik a' cselekmény tulajdonképi menete, mely szemünk előtt elég élénken, lejátszatik. Az előbbi vőlegény, az ácslegény, egy munkárol, melyet arája változása feletti elkeseredésében falun vállalt, a' városba visszatér, 's kihallgat egy beszélgetést, melyben Valday (a' csábító), az elcsábított Teklát, ki házasságot kíván, évpénzzel kínálja meg; ekkor a' szegény becsületes ácslegény elveszti életkedvét, 's ajánlkozik, hogy egy magas torony csúcsára a' keresztet feltűzi; a' csúcstetön szédülés ragadja meg, 's összezúzva hull a' földre. A' meggyalázott Tekla elhagyja az apai házat! az ácslegény apja, ki eddig fia gyámolításából élt, koldusbotra jut, 's a' harangozó boszut esküszik lánya csábítójára. A' toronybani jelenet nagyon megható, 's mindenkép sikerült.

Ezen és a' következő események közt több évi időszak telik el, mely alatt Valday utazni jár; de már előbb úgy fösiti őt K., mint önmagával meghasonlottat, és pedig elég ok nélkül, mert a' Teklávali szerelmi kaland, mint már említém, gondolkozása szerint erre nem látszik elegendőnek. Visszatértével Valday egy nemes kisasszonyba szeret, 's e' miatt annak jegyesével gyűl meg baja, annyira, hogy az élet-halálrai párviadal elkerülhetetlenné lesz; megegyeznek, két pisztoly közül csak egyet tölteni golyóval, 's ki az utóbbit választja, meghatározott idő alatt agyon kell magát lőnie; a' választott pisztolyok a' választó nevével jegyezve, eldöntes idejéig meghatározott helyen őriztetnek. E' párbajt tulajdonkép a' harangozó intézte úgy, (az út és mód, miként jut a' jelentektelen ember illy szerephöz, nézetem szerint nincs eléggé motiválva, mert illy befolyáshoz több előkészület kívántatik), hogy Valdayt megrohantassa, mert, minthogy ő, mint ügyes erőművész, a' zárakat, melyek megett a' pisztolyok őriztetnek, hatalmában bírja, szabad választást enged Valdaynak: vagy leányát nőül venni, vagy nevét a' megtöltött pisztolyon találni. A' harangozó e' cselekvésmódja nem tiszta boszu többé, benne szintannyi kevélység fekszik, minthogy leányát örömet tenné tekintetes aszszonyyá; de egyszersmind alacsony cselszövénynyel van párosítva, mely a' különben becsületesnek és jellemteljesnek fösített harangozót szeimeinkben annyira lealacsonyítja, hogy nem igen érezzük magunkat meghatva az által, midőn cselszövényes boszuja áldozatul maga esik el. Egy égés alkalmával t. i. a' közzavart használva, azon helyre megy, hol a' pisztolyok őriztetnek, hogy Valday nevét a' töltött csőre illessze, ez szolgájával, a' cigányfiuval utána siet, 's a' két férfi közt küzdelem kezdődik, melyben az erősebb harangozó bizonyosan győzelmes leende, ha ellenei el nem futnak, 's a' cigányfiu őt a' szobába nem zárja, melyben, minthogy azon ház is meggyulad, a' harangozó nyomorultán elég.

Kevés idővel ez esemény előtt a' harangozó leánya, apja megegyezésével, visszatért az apai házba, miután Valdayval ápoltt szövetségének gyümölcse, szeretett három éves fia, tőle ellopott. E' veszteség a' leány kedélyét egészen megtisztítja,

's most tragikai fájdalmában komolyan és magasztosan áll előttünk, 's a' szerző által is illyképen egyáltalán méltólag föstetik; 's a' sors utolsó csapását is azon szilárd-sággal tűri, mellyel a' szenvedésben edzett léleknek az elkerülhetlent fogadnia kell. E' csapás pedig a' legiszonyubb, t. i. gyermekének ismételt feltalálása, kit tőle egykori völegényének apja, a' nélkül, hogy tudná, kié a' gyermek, ellopott, 's őt, hogy mint koldus annál biztosabban gerjeszsen irgalmat maga iránt, megvakított. E' költői rendezet valóban tragikai: a' megcsalt becsületes völegény meghalt a' nélkül, hogy a' hűtlen menyasszony vétke miatt érette boszuállatott és elégtételt szereztetett volna, 's így e' visszatorló elégtételre alkalmasabb eszköz nem találtathatott, mint annak apja, ki fia halála által koldussá levén, magát és fiát Teklán, mint e' nyomor alapokán, megboszulja, 's így őt a' legérzékenyebben megbünteti, 's illykép a' kiengesztelés nagyszerű természetes módon hozatik elő, 's megható előadásában az elkerülhetlen fatum sötét utjaira is figyelmeztet. A' boszuló Nemesis illy felfogása épen a' büntelennek együtt eltiprása által rázkódtat meg, itt t. i. azon gyermeknek, kiben a' szülék vétkei büntettetnek, úgy, hogy ezek magzataik önközzatlan szenvedése által még akkor is a' legérzékenyebben büntettetnek, ha már ök maguk, megelőzőtt csapások által edzetten és eltompultan, még csak gyermekeikben sérthetők.

E' valóban költői befejezés hatása, melly, ismételve meg kell jegyeznem, semmikép nem tulságosan, hanem átalában méltólag van kivive, még egy más igazi költői, 's a' vakított gyermek megható catastrophjának enyhítésére igen sokat adó vonás által érzékenyen kedvessé tétetik. Mig t. i. a' Valday által a' nyomorból kihúzott árva cigányfiuban, az egész regény folyama alatt, csupán szolgálai hűséget és ragaszkodást szemlélhetünk, végül, 's miután a' vakított gyermek feltalálása által urának és jötevőjének Tekláhozi egész viszonya tudtára esik, egy természetes igazság-érzet ébred föl e' fiuban, mellynek következtében Valdayt elhagyja, 's ugyanazon hűséget, mellyel előbb iránta viseltetett, egykori ura büntelenül elhagyott gyermeke, 's ennek mellőzött anyja iránt tünteti fel. E' vonás egy, regényünk felett megjelent, bírálatban rosztaltatik, minthogy annak írója a' cigányfiuban hibásan csak szolgálai, vakon hunyáskodó ragaszkodást nézett, holott ez épen nem nevezhető vakanak, hanem mint az élvezett jótételekért kötelelsséges hálaérzet következése jelenik meg; minthogy pedig a' jötevő alacsonyságának tudásával az irántai tisztelet egy természetes kedélyben össze nem egyeztethető, mind a' mellett azonban az élvezett jótételek következményei, 's így a' hálárai kötelelzettség is, erre nézve meg nem szűnnek, ez okból igen természetes, hogy az egyszerű fia többé nem becsült jötevőjétől elfordul, 's kötelelzettségét ura ártatlan gyermeke iránt iparkodik leróni; 's épen e' való 's rendkívüli gyöngéd vonás, mellyet a' regény szerzője, mint többszöri érintéseiből világosan kitűnik, teljes öntudattal fogott fel, felette sokat tesz a' befejezés engesztelő hatásához.

Hogy Valday végül agyonlővi magát, miután szerelmében, politicalai pályáján, gyakran nem annyira csalódott, mint inkább e' csalódásokat saját gyávasága 's határozatlansága által önmaga előidézte, ez érdektelenül hagy; mert olly ember, ki nek életuntsága nem legalább úgy vélt magasabb életnézetből ered, hanem egyedül visszataszító elpuhultságban, és jelleme 's gondolkozásmódja gyöngeségében veszi eredetét, épen nem buzdíthatja fel részvétünket. 'S így Valday, ámbár a' czímen főszemélyül jelen meg, mégis az egész regényben csak közvetítő szer és eszköz, melly a' kifejlést előmozdítja; 's ez nézetem szerint, a' regény fő hiánya, melly nem engedi, hogy a' számos sükerült helyek és egyes kifejlések mellett is, az egész elbeszélés összeállítását teljesen kikerekítettnek tartsuk, vagy a' lélekbuvárati kifejlésnek osztatlan helyeslésünkkel adózzunk.

AKARAT ÉS HAJLAM.

A' mese, vagy inkább a' történet, — mert, minthogy a' szerző, regénye egyik helyén, az elbeszélést valóban történt gyanánt akarja tekintetni, ez okból még egy műkitétel által, melyet roszra magyarázhatna, sem szabad őt megilletnünk, — a' történet tehát, mely körül az egész regény fonódik, egy nő története, ki magát erkölcsileg holtnak hiszi 's életét csupán leánya kedvéért tengeti. E' leánynak a' világtól egészen függetlenné kell tétetnie, mit az anya pénzsomjas korunkban másképp nem vél elérhetni, mint ha a' lányt roppant gazdaggá teszi; e' czélra a' legundokabb uzsorára adja magát, mi által az apjától, ki hasonlóképp a' legszörnyebb uzsorásul föstetik, öröklött vagyont még néhány millióval szaporítja; midőn azonban Seville Mária grófné (így nevezi őt szerző) a' munka folytában számtalanszor adja ki erkölcsileg meghaltat magát 's csupán eszközül tekinti leánya meggazdagítására, nem csudálkozhatunk, ha ezen a' fukarság legalacsonyabb fokára süllyesztett Borgia Lucretia egyszer választott utján, nem mondhatjuk következetes, hanem bódult módon halad, a' nélkül, hogy e' részben lelkismereti furdalás, bűnbánat, vagy bármely, az újabb nagyszerű regény-irodalomban csekélynek tekintett erkölcsi nézet által gátoltatni engedné magát. E' gépszerű ballagás azonban, daczára a' nő vas-akarata gyakori kiemelesének, mégis kissé ügyetlennek látszatott a' szerző előtt, mi oknál fogva grófnéjának egy czinkos segédet és bűntársat állított oldalához, kitől az erkölcsileg halott nő csömörlik és undorodik, a' nélkül, hogy varázsköréből kilépni bírna. A' történet végén aztán e' nő hatalmas rohanást tesz, és millióival még mindig eléguetlen, házasságra lép egy Van Olifant nevű amerikai Nabobbal, azon reményben, hogy ez őt Rodriktól, rosz szellemétől, megmenti 's egyszerű jámbor férfi létére véghöz viendi azt, mit ő, a' furfangos ravasz bűnös, el nem érhetett. Nagyon naiv remény, mely, nagy hihetlensége daczára, az által volt valósítható, hogy Rodrik urat egy messze fekvő toronyba zárják mindaddig, míg az egész család tovább illan, ha a' történet végén egy nagy francia csattanó hatás nem látszott volna szükségesnek, mely szerint az elzárt, több rejtett ajtókkal ismeretsege által képesítve, börtönőrén Van Olifanton boszut állni, 's ezt pisztoly-lövéssel ledurrantani, aztán Pestre sietni, 's a' meglepett Seville grófnét, salonja belsejében és meghitt fényes társasága körében, ünnepélyesen bűnösül kikiáltani 's szintígy törvényszék elé állítani, fel nem szabadul. Az egészen ártatlan Van Olifantot megdölni láttuk a' sors alatt, mely őt a' grófnéval összehozta; e' helyett azonban a' tulajdonképi bűnös, bizonyítványok hiánya miatt, bántatlanul menekül a' törvényes vizsgálát alul, 's aztán önmagát kell megmérgeznie, hogy, Schiller szerint, a' bűn kihányván magát, az erénysztalhoz ülhesen; ámbár nem foghatni fel igazán, miért hozza a' grófné, gondolkozása mellett, az olvasónak és az erénynek ez áldozatot. Igaz ugyan, hogy életében már korábban, midőn tetteit leányának elbeszéli, 's ez most az egykor annyira szeretett, de most bűnösül ismert anyától borzadva fordul el, forduláspont áll elő, mely az egyetlen lélektani 's költői momentumot nyújtja az egész regényben; mind a' mellett azonban, ha e' momentum helyesen leendett felfogva 's következményeiben előterjesztve, a' grófné töredelmétől más eredményt, vagy legalább annyit kell vala várunk, hogy a' bűntársak együtt és egymás által bujjanak meg, és pedig annál inkább, minthogy szerző az elítélt Rodriket, midőn az egyik börtönből a' másikba vitetik, a' poroszlok kezeiből kimenteni 's ugyanazon perczben tudja, titkos bejárás segedelmével, a' grófné elé állítani, mellyben ez mérget vett.

Nem tartok azokkal, kik mindent helyesnek egy előttök alkalmasnak tetsző anyagba, sőt ellenkezőleg, szilárdul meg vagyok róla győződve, hogy minden lehető anyag művészeti becsüvé emelhető a' tárgyalás, de aztán csak a' tárgyalás által. E' meggyőződéssel nem is törhetek pálczát föltétlenül Jósika regénye felett, bármily

csömörletesnek és visszaszítónak lássék is előttünk egy olly lény, melly magát a' legundokabb uzsorára adja, 's mégis fényre és noblesse-re tart igényt a' nagy társaságban; de hogy azon csömör, mellynek meg kell szállnia bennünket, ha illy lényt látunk velünk szemközt meztelen felállítva, nem csak, mint itt, élesen kikiáltó főszínné ne váljék, hanem épséggel háttérbe szoríttassék, joggal várjuk az életműszeresen keresztül vitt lelektani kifejtést, mint a' mellynek végképi eredményeül az egy személybeni kettős természet, millyennek a' grófnénak kellne lennie, szükségkép jó létre. Ha Jósika levezetett volna bennünket azon lepcsőn, mellyen a' grófné kedélye 's lelke illy mélységbe süllyedt, ha mind azon kinokat együttérezette volna velünk, mellyektől szabadulás végett e' nő szorongatásában a' legvisszásabb eszközökhöz nyult, mellyeket azonban elfogultságában egyedül tartott czélszerűnek, ha a' nő 's Rodrik közti feloldhatlan viszony és ennek fatumszerű túlhatalma világosabban szemünk elé állítatik, a' helyett, hogy szerző süketelen mindig azon iparkodik, hogy grófnéját Rodriknál jobba tegye: akkor egy pillanással több engedtetett volna meg számunkra az emberi lélek és viszonyok mélyeibe; akkor az előttünk fekvő egyes esetben alkalmunk lett volna, a' szükségesség törvényét csudálni, mellynél fogva a' következő mindig a' multnak változhatlan kifolyásául mutatkozik; 's ezen álláspont, mellyen az alsóbb, a' részlet, a' magasabbnak, az általánosnak és egésznek alája rendelődik, ez az, melly a' művészetben még az iszonyatost, sőt a' részletben csömörletest is elfogadhatóvá teszi, mert illykép nem főtárgyul tolul a' szem elé, hanem magasabb nézpontunkról tekintve, az egészben összehangzatosan olvad fel. Ugyanezen eredményt láthatni az orvosnál, ki a' sebben nem az undorítót látja, mihelyt azt csupán tudományos oldalról tekinti, 's épen ebből származik, hogy valamelly a' maga nemében jellemzetes kórpéldányt, mellytől minden más undorodik, még szépnek is nevez. Ha e' nézpontot nem tartjuk szem előtt, megfoghatlan lesz előttünk, miként festhettek a' legnagyobb festők jeleneteket a' vértanuk életéből, vagy valamelly dögvézt, szurtos ivószobát, 's a' t. E' nézpontot azonban a' művésznek a' tárgyzelzés által kell megadnia, mert ha a' kiáltó már az ő kezéből is élesen lép elő, akkor a' nézőre nézve még felöltöbbsnek kell lennie; ha elménket nem kitűnőleg a' cselekmény kifejtésével foglalkodtatja, akkor a' cselekménynek, kéz gyanánt adatva, a' kíváncsiságot mindenkor ingerlő erejénél fogva, még annál inkább erőt kell rajtunk vennie; melly eset azonban legbizonyosabban beáll, ha a' művész csattanó hatások után kapkod; mert hogyan lehet ott kifejtetni 's előkészíteni, hol mindenek előtt hirtelen az égből lehulló meg-lépés után van törekvés, 's ez tartatik legfőbb feladatnak?

(Vége köv.)

Dr. Henszlmann.

APRÓ DARÁZSOK.

— Plato azt mondá: „ha az erény meztelenül lépne egyszer az emberek közé, mindnyájan elragadtatva volnának általa.“ Látszik, hogy Plato nem a' mai kornak embere: mi csak akkor becsüljük az embert, ha bíbor és bársonyba van öltözve.

— A' kaczér nők 's a' vitorlakakas abban hasonlítanak egymáshoz, hogy mind a' kettő csak akkor nem forog többé, ha — me g r o z s d á s o d i k.

— X. színbirálót, mivel adósságait nem fizeti, becsípték: szeget szeggel! hányszor csípte meg ő is a' művészeket, mert — nem fizettek.

— Vasutunkat néhányan r á z ó s nak találják: hiszen, a' rázás előmozdítja az étvágyat 's azért építenek Vácson a' pályafőnél — vendég-lőt.

— Miben hasonlítanak a magyar lapok újdonságai a juhászbundához? Hogy sokszor kifordítottak, a helyett, hogy lefordították.

— Az első magyar illatgyár, 'sachets de mystères de Paris,' 'poudre de Ceylon' 's több ilyen francia illatszereket árul.

— Miért szokják némely emberek rendkívüli ékesszólással bizonyítgatni becsületességüket? Mert tudják, milly nehezen hiszünk nekik.

— Sokan panaszkodnak a színészek hanyagsága ellen: pedig többen ezek közül még olly szerepeket is játszanak, mik rájuk nem tartoznak.

— Miért szokott némely előadás alatt a színpalak közt olly iszonyu zaj lenni? Hogy a közönség ne hallja a sugót.

— Annak is van haszna, ha a divatlapok rossz verseket közölnek: legalább nem mondhatják olvasóik, hogy a lap — száraza.

— Valaki azt az észrevételt tevő, hogy a budai hídfőnél kitűzött nemzeti színű zászló már igen rongyos, mire egy elméncz azt válaszolá: 'nem csuda; hisz mindig csatában van az idegen elemekkel.'

— Midőn Emilia kisasszonyt a mama megdorgálta, hogy Emil urfit megcsókolta, a kisasszony a szent irással menté magát, mellyben ez áll: 'kéjtek és adatik nektek!' Emil urfi t. i. kért 's Emilia kisasszony adott.

— 'Hej, Pista öcsém, mikor Győrnél feküdtünk, akkor volt ám a világ!' — 'Nem csuda hát, hogy a francia győzött, ha urambátyámék feküdték!'

— Miért akarja X. táblabíró ur emancipálni a zsidót? Hogy ez is emancipálja őt az adósságo kból.

S a s Imre.

A' PESTI MŰKIÁLLÍTÁS 1846-ban.

(Vége.)

Részletekre térvén át mindenekelőtt roszalnom kell azon hanyagságot, melyet hazai festészeink hazai tárgyaik körül tanusítanak. Igaz ugyan, hogy a művészetet hazaivá nem a tárgy, csak a művész teheti, 's magyar festészetet csak magyar tárgyakat festő külföldiek alapíthatnak; — de a művészt igazán hazaivá nem csak a vér, lakhely és modor, hanem a tárgy is teheti. 'S ezt nem kelene feledniök a művészet bajnokainak. Vagy azt hiszitek-e, hogy habár volnátok is honban született, vagy letelepült művészek, valodi hazai festésziskolát fogtok alakítani, ha mindig csak külföldi tájakat, jellemeket, 's csak néha elvette egyegy arcképfestvényen egy mentét vagy kalpagot festetek? Vagy talán bizony nem is találtok méltó tárgyat a népelet, a nemzet multja 's jelene, a haza vidékei körében? Nem, ezt föltenni sem akarom, hogy illyesmit bíhetnétek; különben azt kiáltanám fületekbe: emlékezzetek meg, hogy szent a hely, mellyen jártok; oldjátok le saruitokat! 'S ha illy szomorú eset érne bennünket, inkább óhajtanám 's kívánnám, hogy még ti is kivándoroljatok, a kik vagytok; — inkább ne lenne egy művésze se hazámnak, hogysen az maga elszentellenítse az eszmét, mellyhez feltörekedni — a' hódcsóitis eszméjéhez — minden lelkes művésznek multhatlan kötelessége.

Illy művészi elfajulást tehát — hogy csak keresni sem akarnátok méltó hazai tárgyakat — még távolról sem mernék álmodni. 'S mi mégis az oka, hogy hazai tárgyakkal — miket a ti esetetek teremtet volna, olly gyéren találkozunk? Én részemről, már akár tessék akár nem, — kivéven némileg a honon kívül lakókat — más okot nem találok annál: hogy gyöngéeknek, elégteleneknek érzitek magatokat, — hogy nem bíztok még az eset erejébe, miszerint a' méltó tárgyat, méltó-

lag is tudja fölteremteni! 's ha ez így van, oh akkor még messze állunk hazai festészet teljes megalapításától. Mert erre mindenek fölött önérzet, önbizalom, saját erőtlöknek alapos érzése 's tudása kívántatik. De valjon ezt tanusítja-e összes műveritek átnézése? A' 4-ik terem csupa hazai műveknek van átengedve, 's mit találunk itt? Arczképet, meg tanulmányföt, meg arczképet, meg csendeletet, és ismét arczképet. Hát még? Bibliai darabot, olasz haramiákat, korcsmai kóborlók- meg játékosokat, olasz tájéket, bagdadi karavánt, guslejártszót, görög vadászt, olasz halásznöt, velencei gyermeket, és velencei vízhorozókat, 's még M á r k ó tul három o l a s z vidéket. Kétségkívül mind igen igen magyar, igen h a z a i tárgyak! De azt mondjátok: hogy az arczképek mindenesetre hazaiak. Szép. De hát a' festészetnek ezen legegyszoribb, legprózaibb, legfeszesebb, hogy ne mondjam legalantabb körü neme fog e' határhoz súlylyal birni a' mérlegen? A' történeti festészeknek például mindenesetre arczot is kell 's pedig jól tudnia festeni, de kissé többnek is kell lenni arczfestőnél. Arczképet is szellemileg, költőileg foghatni fel, de közölhetni-e ezt szólólag minden néző lelkével? holott történeti műben a' c s e l e k v é s az, mi lelket ébreszt, érzelmet megragad, költészetre magasít. Arczfestészetben földolog a' csinos és szerencsés ecsetelés; de történeti műben kissé magasabbra kell szárnyalni a' képzelődésnek és észcombinationak, mint pusztá festékkeverés és ecsetvonalzásra. Mig tehát a' magasabbat nem értük el hazai festészetünkben, 's ha szinte az alsóbb fokokon legremekekkel bírnánk is, — meg nem állapodhatunk, meg nem elégedhetünk.

Ott van a' 'galamb posta', mondhatná valaki. Igaz; ez nem csak gyönyörű mű, de mint nemkép egyszersmind a' művészet felsőbb eszményei felé emelkedik. Miért is szívesen engedünk ennek egy lombot a' dicsgallyról. Azonban, nincs-e hát semmi ez egész teremben, mi megvigasztaljon t á r g y i l a g is a' szorosban vett hazai igény irányában? De igen; van két mű, az egyik L a n a Endre, kalocsai pór-hölgy'-e, melly ugyan nem üti meg az ecsetelés, főleg árnyékolás kellő mértékét, de mégis honi tárgyú csinos munka, — a' másik: K i s s B á l i n t említett történeti műve; 's erről különösebben kell megjegyeznünk: mikép nemcsak, általánosan szólva, valóban meglepett vele bennünket a' művész, hanem hogy az olly mély érzést tükröz vissza, 's olly eleven felfogással 's szerencsés ecset- és színvegyülettel van kidolgozva, miszerint azt — főleg a' két igényt: hazai művész, hazai tárgy, véve tekintetbe — az ideai műkiállítás egyik legjobb, legdiszesb művének örömmel ismerhetjük. Üdvözljük tehát Kiss Bálint urat a' történeti festészet mezején, mellyet ugyan azelőtt is, de nem ennyi szerencsével megkisértett, üdvözljük őt egy új művészi életkorszak küszöbén, mellyen túl vajha minél nagyobb állhatatosság- és diadalal haladhasson!

M a r k ó érdemei sokkal ismertebbek, hogysem rólok szólni kellene. Csak a' képek ide jutásáról pár szót. Taval ugyan egy igen meleg keblü hazafi, Erdélyi János, megnyugtanni iparkodott minket, és szétosztatni azon aggodalmat, hogy a' jeles művész tán el is fordult honától, — sőt állítá: hogy az ő tudtára Markó valóban egy képet hozzánk utnak indítani ígérkezett, melly azonban ide soha sem érkezett. Bármint legyen, annyi való: hogy a' pesti műkiállítás egyenesen Markótul küldve festvényt még soha nem kapott. Ez mit sem változtat ugyan a' művek becén; 's Markó festvényeit mindig legnagyobb örömmel üdvözölendjük, mint főbb diszeit a' műkiállításnak, bárki küldje azokat; de azért mégis — hogy keményebben ne szóljak — túlságos követelésnek tartom, egy alig 3 négyszög lábnyi képért, csak azért, mert Markótul van, 800 azaz nyolcz száz pengő forintot kívánni. Ha pedig igaz, mit széltyben beszélnek, hogy ugyan e' kép nem rég bizonyos gyűjtemény árvereltetésakor száz ötven pgő fton jutott az azt kiállító birtokába: úgy ez legszemtelenebb neme a' kalmárkodás — hogy ne mondjam uzsoráskodásnak. Mert hiszen igaz, sajátjával tehet mindenki a' mit akar; de azért még is neme a' zsarlásnak marad ez.

Azonban a' müegyesület, melyet némelyek vádolni szeretnének e' miatt, erről nem tehet; szabályai értelmében fölveszi a' képeket, bárki küldje azokat, az árt pedig a' beküldő, a' kiállító határozza meg.

R u p r e c h t Etelka olly férfias ecsettel kezeli műveit, hogy néha szinte tulzottnak látszhatik azon merészség, melylyel az árnyéklatot 's fényletet osztogatja. Ezt különösebben némely női arczképekről kell megjegyeznünk, melyek bizonyos épen nem főrangu egyéneket d y n a s t a i fényben tüntetnek elő. Ez utóbbiról a' művésznő nem tehet, mert kiki úgy festeti magát a' mint neki tetszik, 's csak annyiból említjük ezt, mivel könnyen tévutra vezetheti a' művészetet illyszerű kiáltó fényben előtüntetés. A' „két leány“ című festvény igen csinos és sikerült mű.

B a r a b á s arczképei a' művészeti tökély fokán állanak. — S c h ä f f e r Béla szinte szerencsés arczfestész. Figyelmet érdemel „kóborlók a' korosmában“ című műve, részint sajátos torzképi modora, részint célzása miatt, mely a' magyarhoni „deutsches Element“—et elmésen 's derekasan sujtolgatja.

K o v á c s Mihály olasz halásznője, 's ennek pár darabja egy más teremben, főleg collossalis aránymértéke által vonja magára a' figyelmet, mert ez aránymódor az, mely nagyszerű emléklapok, oltárképekre 'stb. alkalmazható. Pedig már e' mezőn is van emberre szükségünk. — H o r a Alajos jelesen dolgozott arczképei közül kiemeljük a' közösen becsült szerény ezüstművész Szentpétery József képmását, mely munkaasztal mellett mutatja a' maga nemében páratlan művészt, mikép újon alkotandó remekművével foglalkozik. Közbevetőleg alkalmat veszek itt figyelmeztetni a' közönséget: hogy e' derék ősz férfiú harmadik ollynemű művet készít most, minőt kettőt már csinált, de fájdalom, nem hazájának. E' három mű Nagy Sándor apotheosisát képezi. Első: átmenete a' Granicuson; második: Arbella melletti csata Duriussal; harmadik lesz: Porus király elfogatása Indiában. A' két első rézlaphból van kivetve, ez utolsó ezüsthől lesz. A' két elsőt külföld birja; méltó tehát, hogy ez utolsót a' nemzet szerezzze meg, — mert meglehet, századok fognak ismét letűnni, míg egy Szentpétery születik. — M a r a s t o n i Jakab ecsetének lágyságát és színezetének bájos élénkségét mindnyájan ismerjük. Arczképen kívül a' „velencei vízhozódó“kat mint különösen sikerült kedves nemképet kell kitüntetnünk. Ugyanannak e' művésztől is van egy „galambposta“, de más teremben. Jeles mű mindenetre; de Barabásé közönségesen jobban tetszik; talán leginkább a' jellemzés-től függ ez; Barabásén öröm, vidorság tükröződik a' galamb által meghozott levél fölött, — Marastonién búskomolyság ömlik el, mely az üresen érkezett galamb miatt az órán számlálja a' kinperczeket. Emennek jelentékenysége mélyebb, amaze csillogóbb; emennek belsejébe vonult, amannak külsőjén ömlik el a' lélek. 'S hihetőleg ez oka a' hatás olly nagy különbségének.

Az egyéb teremekbe sorozottak közül megemlitjük még B o r s o s „anyai gondosság“ című igen jeles dolgozatú, bár nem épen legszerencsésb helyzetű festvényét, és Z i c h y „koporsózárása“ című művét, mely collossalis modorban tartva megható benyomást tesz. Valóban az anya kétségbeesése, midőn kedvelt kisedét koporsóba zárítani látja, igen megragadó. Ha a' színezet is mindenkép olly szerencsés volna mint a' felfogás, nagyon diszes mű válandott belőle. H e i n r i c h művei szép haladást, K o m l ó s s y é is sok szorgalmat tanusítanak. Csak előre bátran; — lesz már valami belőlünk. .

Az idegen festészek közt igen tisztelt nevekkal találkozunk, például: E n d e r, L o t z e, B r u n n e r, v a n H a a n e n testvérek, C a n z i, A d a m, V e r m e e r s c h, R a f f a l t, L i p p a r i n i, K i r c h n e r, E y b l, H a n s c h, W a l d m ü l l e r, kik még annyi derék 's részben feltűnő művekkel járultak a' műkiállítás gazdagításához. Ezeken felül külön megemlitendőknek tartom ezeket: „Erdei tájak folyóvízzel“ S c h e i n s -től; — „Idős Jakab apostol vértanui halála előtt a' börtönben“, igen

jeles 's lelketragadó mű S o c k l Tivadartól; — ,Az égő Patras városából menekülő görög család, jó felfogású 's jellemzetes mű G a v a g n i n tól; — ,Hagar a' sivatagban' d' A n d r e a Jakabtól; — ,Juhok', de K o c k tól, de még sem olly pompás dolgozatnak mint az e' nembeli mester Lotzeé; — ,Vadászati jelenet' H e s s Ödöntől; — ,Pásztornok Friaulból' Malignanitól; — ,Medve vadászati jelenet a' kárpátokon' G i n o v s z k i től; — ,Tájkép mocsárral', meglepő élénkségű festmény, A l t m a n n tól; — ,Pásztor gyermek' W a t z e k től; — ,Sziklai foglyok' S c h u s t e r től; — ,Játszó leány' és ,Olvasó gyermek' két derék mű R e i t e r től, — amazon a' vörös leendő, emezen a' zöld függöny viszfenye igen-igen meglepőleg 's természetbiven ömlik el az arczon. — Ennyi az, mit ez uttal a' külföldiek műveiről röviden megjegyezhetek, még csak arra figyelmeztetvén C a n z i urát, mikép ,az anya álma', különben gyönyörű esetű 's dolgozatu sőt igen szép eszmét előállító művének hatását kár volt zavarni az által, hogy az anyát olly frivol helyzetben adja. A' gyermek mellett virasztó őrangyal szentebb benyomást czéloz a' kedélyre, de a' meztelenség elrontja azt. Sőt nemcsak a' költészet logicájával, de az élet igazságával sem egyez meg ez. Vagy hol van valamire való anya, illy gondatlan, hogy már nagyobbacska gyermeke mellett így fekdüjk? —

Midőn ez uttal e' rövid ismertetésre szorítkoznám, azon ohajomat kell még kifejeznem: vajha minél magyarabb — hazai és nemzeti — szellem szálna meg művészeinket, azokat is pedig, kiknek műveit most sajonnal nélkülözzük: hogy festészetügyünk nemcsak hazai, de nemzeti jelentőségre is minélőbb emelkedjék. 'S ez nem lehetlen. Ha az idén nyolczvannál több hazai mű gyűlt össze, miért ne gyűlhetne esztendőre 100, 's azontul másfél száz 's így tovább? kivált ha egy kis-sé lelkesebb összetartás uralkodnék művészeink közt! Ehez annál inkább lehet reményünk, minthogy most már festész-akademiánk is lesz. Igaz, csak magán vállalkozás útján történik ez. De ha a' műgyelet használatlanul elsiklani hagyta a' kezdeményi alkalom kedvezéseit, legalább kötelességében állana a' vállalatot eszentul gyámolitni, ha t.i. nemzeti iránynyal akar befolylni festészetünk további fejleményeibe. Ezt pedig akarnia kell, ha jövőre is élni, 's mi több, nemzetiségsértési vád nélkül élni akar. Ezen uton még az is elérhető volna — mire tán egynémellynek guny-mosolyra vonul félre szája — hogy idővel külön magyar műkiállításokat is rendezhessünk. Igen, igen, külön kiállítást. Ezt úgy értem: hogy az évenkénti közönséges kiállítás mellett, például minden ötöd évben, egy külön magyar kiállítás is tartathatnék. 'S miért nem? — Kevés lesz a' mű? — Részemről 150 tisztán hazai mű megsemlélhetéséért — melyek közt tán némelly nemzeti irányuak is lennének — szívesebben fizetnék, mint akár 500 külföldiért. De azt mondjátok: ehez lelkesedés kívántatik. Igen bizony. 'S én viszont azt mondom, vigyázzatok és örködjetek, hogy meg ne hüljenek végkép a' lelkesedések, hogy a' hideg számolás elne fojtsa egészen a' buzgalmakat. Mert — 's e' jósigét nem én csináltam, hanem tanusítja a' világtörténet — melly pillanatban kihál egy nemzet kebléből a' lelkesedés szent tüze, azon perczben maga a' nemzet is sirja felé hanyatlik!

N e y.

NEMZETI SZINHÁZ.

Augustus S. Először ,Egy kis kaland,' eredeti vigjáték 1 flv. Irta O b e r n y i k Károly. — Igen gyümölcsöző helyzetben épült kis tréfa, melly élénken levén kivive, 's gondosan kizsákmányolva, jól mulattatá a' közönséget. Comicaí ereje leginkább e' helyzetében fekszik; tudniillik: Rózsafi báró leendő nejevel, kit számára ennek nagybátyja, Dörgényi ur választott, összekelendő, megszáll nászutján egy vendég-

lőben; ugyan-ide érkezik Emilia, a' leendő nő is; a' fiatal pár, mely egymást az előtt soha sem látta, itt idegen név alatt megismerkedik egymással. Ez ismeretséget Rózsafi jellemvonása idézi elő, ki csapodár természeténél fogva, daczára másnap üledő menyegzőjének, kissé felöltő tolakodással bár, közelébe furódik a' szobája szomszédjában megszállt hölgynek, 's rövid társalgás után egymásba szeretnek. Természetesen azon, hogy miért és mikép bírja rá a' nagybátya a' két fiatal az összekelésbeni megegyezésre, 's miért történik, hogy a' menyegző végett mind a' két fél idegen helyre utazik, túl kell tennünk magunkat, 's csupán a' vigjáték jelen helyzetét, mint már előkészítettet, és elegendőn motiváltat, tekintünk, mert csak így lehetend a' helyzet comicumát zavartalanul élveznünk. Betolakodván tehát Emilia szobájába a' báró, nem ismert jegyese szívét merész beszédével és külső csinjával azonnal figyelemre gerjeszti, 's e' figyelem rögtön fellángoló szerelemmé lesz, midőn a' báró fellengős szavakkal és tüzes képzelődéssel egy valóban szép és költői hasonlatosságot, tulajdonkép hosszasan kivitt hasonlítást ad elő a' villám és dörögés, a' szélvész szárnyain egymást szeretettel üző felhők között, úgy, hogy midőn Rózsafi végre élénken szavalja, mint érte utól a' felleg felleg-kedvesét, mint nyújtottak egymásnak egy cikázó villámban szerelmi csókot, melynek édes csattanása menydörgésben viszhangzik, Emilia fölhevült képzelődése egészen megragadva van, nem tudja, mi történik vele, 's kevés idő múlva ellenállhatlanul vall viszonyszerelmet az esdő Rózsafinak. Mind kettő szeret, és viszonyszerettetik; de mindkettő eligértnek, eljegyzeltnek tartja magát idegen mátkához, kit nem ismer. 'S itt mind kettő keblében bő comical anyaggal szolgáló tusa kezdődik, mely a' nézőre nézve annál szelíden élvezetesebb, mert mind kettő ugyanazon szerelem által hiszi magát nagyon boldogtalannak, mely különben boldogságát lesz teendő. E' közben a' nagybátya megérkezik, 's a' különös helyzet mibenletét megtudja, 's hogy a' tréfát tovább üzze, mind kettőre rá akar ijeszteni; t. i. az egyetértésbe vont inas és szobaleány által titkon tudtul adatja mind kettőnek, hogy mátkájuk megérkezett. Erre természetesen mind kettő teljes zavarba jő, megvallja egymásnak, hogy már jegyben jár, meg, hogy egymás nélkül nem élhetnek, 's a' nézőség nem kis mulatságára mind kettő jól lehordja a' képzelt vetélytársban önmagát; míg végre titokban, mind egyik különkülön, azt is megtudja, hogy épen a' nagybátya által kijelelt mátká az, ki őt szerelmével megajándékozta, 's ekkor ismét új fordulat áll be: ara és völegény t. i. nagy neheztelessel veszik, hogy a' számukra jelelt házastárs olly csapodár, 's az összekelés előtt egy nappal is illy könnyen elcsábulható; a' miatt viszonyosan szemrehányásokat tesznek, mik egyre komolybak; de a' szomszéd szobában hallgatózó nagybátya annak idején előáll, kiengeszteli őket, és kezöket összeadja. — Az olvasó látja, hogy e' helyzet egy kis tréfajátékra igen alkalmas, 's valóban a' mint a' figyelmet először leköti, szintugy élénken fen is tartja egész addig, míg a' nagybátya meg nem érkezik, 's a' mi az előtt kedves, és jóízűen neveltető kis kaland volt, azt hosszasan kifont tréfává nyújtani nem akarja. Itt lassankint veszteni kezd a' vigjáték előbbi eleven érdekéből; mert azontul, hogy a' jegyesek nem ismert jegyeseiknek tüsténti megérkezését megtudják, 's magukért 's egymásért remegni kezdenek, az eddigi cselekmény drámai érdeke be van zárva; mi azontul következik, nem egyéb, mint a' helyzet comicumának fukarkodó kizsákmányolása, mely érdekekkel annál kevesebbé birhat, mivel túlkívül esik a' drámailag befejezett cselekményen; a' tréfa itt csak a' nagybátyának válhatik különös tetszésére, ki benne, mint saját elméskedésében gyönyörködhetik, 's magát ott a' színpadon, a' függöny lebecsátása előtt, kigyönyörködni akarja; de a' nézőségre nézve sokkal epigrammaibb lenne e' befejezés, ha addig tartott élénk részvéte nem akartatnék a' költő által utolsó csöpig lefoglaltatni. — Az 'Ungar' mondja, hogy ezen 'Egy kis kaland' K o t z e b u e valamelyik vigjátékának nyomdokán készült. E' vigjátékot nem ismerem; de a' mennyiben K o t z e b u e, minden bűnei mellett, nagy színpadi jártasság-

gal birt, bizonyosul hiszem, hogy az ő vigjátéka másképp lesz befejezve. És pedig egyebek közt, két mód van, melly szerint e' darabban az érdeket tovább is feltartani lehet; az egyik például: megtudván a' szerető pár, hogy nagybátyjuk jelen van, 's velök tréfáját űzni akarja, ők forditanák a' nagybátya ellen fegyvereket, 's tennék a' házasságszerző nagybátyát kijátszásuk által neveltségessé; a' cselekmény ez által új fordulatot kapna, új lökést nyerne, 's így folytattathatnék tovább új erdekkel. A' másik azonnal bezárná a' vigjátékot: ha t. i. a' szerelmesek, jegyeseik tüsténti megérkezésének hírére megijedvén, a' baj kényszerítésében elhatároznak, rögtöni meneküléssel segíteni magukon, 's együtt megszökni a' kényszerítendő viszony szövés elől. — Rózsafit László ur szokott élenkségével játszott, melly őt hasonló szerepekben, mellyben nem jellemfelfogás, hanem külső élenkség, gyors, fürge mozgékonyosság kölcsonőz az előadásnak érdeket, színpadunk egyik leghasználatosabb tagjává teszi. — Emiliát Lendvayné assz., a' nagybátyját Szentpétery ur szokott jelességgel adák.

Ugyanez estve adatott először: „Robin orvos” vigjáték 1 flv. Irta Premeray Julius, ford. Egressy B. — Garrick Dávid a' híres színész jeles előadásai Jackson kalmár leányát Marit egészen megigézék, elbájolák, rajongó szerelemre horgolták. Az apa fölkéri Garrichot, hogy ügyessége által legyen már most az okozott bajnak orvoslója. Garrich megígéri, 's megjelen a' leánynál mint Robin orvos; de társalgása közben a' leány lelki 's testi bájai által elszédítettik, 's szerelmet vall neki. Azonban Mari völegénye Garrich jó barátja, 's maga Garrich egy szeretett hölgy jegyese; mikre később megemlekezvén, eltökéli, a' leányt magától elidegeníteni. E' végre az idő alatt, míg a' leány távol van, bortul elázottnak színli magát, 's undorítólag részegül lép föl a' leány előtt. E' szer megteszi hatását; a' leány gyöngéd érzelmei égből aláhullva fordulnak el tőle, 's térnek vissza jegyeshöz. — Lendvay ur játéka teszi az előadást nagy élvezetűvé; a' vigjáték előrése különben is, az ő föllépteig, hosszúra font és meglehetősen unalmas. Ő játsza benne Garricket. Az illy szerepek színészeinknek különben is kedvencz szerepei, olly lelkesedéssel játszanak, midőn a' színművészet hatalmát kell előtűntetniök a' nézők előtt. Megvallom különben, egyéni nézetem szerint, az illy dicsekvő daraboknak nem vagyok barátja; a' színművészet hatalmát művelt néző ugys belátja; kevesbbé művelt előtt az illy darabok ugys csak kérdések és öndicsőítések gyanánt tunnek föl; azt az önmagára vonatkozólag többször használt „komédiás” szót pedig, habár a' francia eredeti hasonló kitétel ad is, teljesen kihagynám a' fordításból; mire való ez a' kaczerkodás? — Míg Lendvay ur mint Garrich lép föl, játéka semmi különösen kiemelendő fényoldallal nem bír; sőt ellenkezőleg nem ártana egyszer valamellyiknek derék színészeink közül megkísérteni, midőn épen lángeszű színész szerepében lép föl, kevesebb rátartósággal, csöndesebben, szerényebben állni elő; az erő és annak önérzete nem mindig büszkeségben, és ez önérzetnek kitűntetni akarásában mutatkozik, sőt maga a' különben helyén levő büszkeség is szokott visszavonultságban táplálkozni néha, 's nem mindenkor követelő föllépéssel igyekszik hódolatot nyerni. És épen különösen illynemű azon büszkeség, melly a' művész keblét lakja. Valóban szeretnők látni, ha az illy föllépés hasonló szerepben megkísértenék, tulzás nélkül természetesen, és a' nélkül, hogy a' szerénység bárgyusággal tűntetnének föl. De midőn Lendvay ur, mint Robin orvos lép föl, ezen öreg gyermekileg csevegő, közlékeny, jószívű, 's bizalmat gerjesztő, a' beteggel és betegséggel egészen elfoglaltnak látszó gyógyász személyesítésében, egyiránt fényes jelelt adja színészi jeles tehetségének, valamint azon szorgalomnak és gondnak is, mellyet e' szerepére fordít. Miként lép a' beteg elé, vizsgálgatja üterét, tekinteti arcát és szeméit, miként kérdezzet baja után, és felelget meg fáradhatlan aggszerű cseveggel önmagának, miként ül le mellé, 's vizsgálgat, beszél, kérd és felel, és burnótját szippantgatja, — mind ez a' legkisebb részletig jelesnek és élvezetesnek

mondható, annyira, hogy szavai kiejtéséből még azt is észre kell a' hallgatónak vennie, hogy az öreg orvos állsontaiból a' kor a' fogakat kifejtette... Később, midőn mint részeg lép föl, előadása szinte sok dicséretet érdemel. E' föllépés már magában annyiból is igen érdekes, mert azon nemes vonás, melly Garricket e' színlésre bírja, megindító 's részvétet gerjesztő. Azonban minden jelesség mellett, mellyel Lendvay ur e' színlott részegséget játszá, meg kell vallanom, hogy benne inkább az öreg Robin orvos, mint Garrick színész részegségét látom utánozva, holott ez utóbbi személyt kell részegül előállitnia. A' hatás a' közönségre egyiránt nagy; de ha Lendvay ur, a' mint e' törekvés egész előadásából méltánylandólag kilátszik, jelen szerepét valóban művészi becsüvé akarja emelni, e' körülményről nem szabad feledkeznie. Lendvay ur lassan, hebegve dadogott, karjait nehézkesen emelte a' levegőben, lábai gancsosan szétterpesztve bugdácsoltak; mind ez inkább az öreg Robinra emlékeztetett; a' fiatal és erőteljes férfi, mint Garrick, ha holt részeg lesz, 's nyelve, kezei 's lábai megtagadják szolgálatukat, dadogása nem vontatott és lassu, hanem gyors; dadog, de nem hebeg; kezeit nem bírja azon irányba vinni, mellybe akarja, de annál inkább erőködik azokat mozgatni, e' mozdulatok inkább nyersség, szögletesség, mint lassúság által jellemzők; legkevesebbé fognak pedig különben bármennyire botorkáló lábai folyvást szétterjesztve állani, bárha egyes botlások által néha illy állásba jöhetnek is. Annál inkább kellne pedig Lendvay urnak ezeket itt figyelemben tartani, mert midőn először mint Garrick föllép, jellemző vonásokul tűz, erő, kevély öntudat, tűnnek fel játékában. Midőn ez észrevételeimet elmondám, legkisebbet sem akarok a' különben is jeles és nagy dicséretet nyert játékok érdeméből levonni; de épen midőn az ember kitünő gonddal számolt, és művészi becsü játékot lát, kapkedvet az illy jeles előadás taglalására... Hiszen ki bahráljon tehetlenséggel és mindennapisággal, melly legfeljebb sajnálkozó, hallgatva mellőzést érdemel, ha szerény, vagy gúnyt, ha szerénytelen?.. A' művészet és critica nem ellenségkép állnak egymással szemközt, hanem barátokul; amaz teremti, ez, a' hol tud, utat egyenget. De e' hivatalra bizonyosan csak ott adja magát, hol a' tárgy, vagy a' személy érdemes e' fáradságra. Nálunk, fájdalom, sok lágy velejű ember a' criticában nem lát egyebet, mint systematicus megtámadását minden műterménynek; 's csak gancsoskodást talál, hol megtisztelést kellne elfogadnia.

Vas Andor.

Augustus 8. Az előadott két vígjáték közt, T h e r n Károlynak a' 'Fóti dal'-hoz irt zenéjére R ó s e r által szerzett, magyar változatok'at adott elő hárfán J o c h a n E r z s é b e t ujonan szerződött hárfásnő, 's a' közönség által tetszéssel fogadtatott... Az igazgatóságnak pedig köszönetet, hogy a' hangászkar e' szükséges kellékéről valahára gondoskodott; 's ezért annál nagyobb méltánylatot érdemel, mert a' hírlapok által ösztönöztetett e' lépésre, 's mégis megtette. 9.

Augustus 10. S á r y F a n n i k. a. jutalomjátékaul 'Robin orvos' ismételtetett, mellyben Lendvay ur jellemzetes játéka gyakori és lelkes tapsokra buzdítá a' közönséget. — Mari szerepében Lendvayné assz. a' legszeretetre méltóbb jelenet; illy különben üres szerepbe, mellyre csak kívülről van mázolja a' jellem színezete, ennyi lelket öntenie, valóban csak olly művészi egyéniségnek lehet, minő az Ophelia nemű jellemek ábrázolásában olly utánozhatlan Lendvaynének. — Ezuttal másodszor lön ismételve a' 'Gyarmati életkép' című némajáték tánczokkal 1 flv. A l e x a n d r e -tol, 's tetszéssel fogadtatott. Ugy szinte a' 'nagy komoly hármastáncz' is Alexandre ur, Paulus Mari és S á r y F a n n i k. a.-k által; valamint a' 'magyar négyes', mellyet az előbbieket és Kolosanszky ur tánczoltak el, olly bájos lejtéssel, és olly lelkesítőleg, hogy azt zajos tapsokra ismételniök kellett. 25.

MIHIR BUDÁN?

Egy látogatás Granichstäden fogorvosnál. Kinek nem fájt még életében a foga? Kevesen lesznek alkalmasint a művelt, azaz: finomított világ soraiban, kik ezt vallhatják magokról. Azonban a kinek még nem fájt, biztonnal a boldogabbak közé tartozik, kivált ha meggondoljuk, hogy némelly bölcselők állítása szerint akkor legboldogabb az ember, mikor már egy foga sem faj. — De ha kinek még nem fájt is a foga, az tán csak azért van, hogy — még fajhat ám. Azok kedvéért tehát, kiknek akár most faj, akár jövőben találna fajni a foguk, megmondjuk: hogy Pestnek egyik legkeresettebb 's kétségen kül egyik legügyessebb seborvosa Granichstäden, jelenleg a Dunaparton a hg. Coburgféle házban lakik, 's igen diszesen rendezett 's kényelmes szállást bir. — A' derék fogorvos működő ügyességét husz év óta ismeri a' haza; ismerik különösen páratlan türelmét 's elözékenységet a' hölgyek, kiknek nem ritkán van segédkezére szükségök. Igen ám; de nemcsak fogfájással küzdök az ember. Sokkal nagyobb baj, mikor nincs mi fajua, azaz nincs foga az embernek! 'S ime, e' bajt megszünteti Granichstäden. Mikép? ő csinál fogakat, 's azokat a' leggyöngédebb módon berakja. 'S ez épen azon pont, melyről különösebben akarunk emlékezni. A' derék férfiú nem elégi birni a' dolog művészetét, ügyességét, ő azt tudományilag is törekszik emelni, gyarapítani. E' végből a' leghíresebb párisi fogászokkal — kik különben mely titok leple alatt tartják találmányaikat — barátságos összeköttetést alapított, 's így annak, mi ott legjobb, legujabb, 's legalkalmasabb, rögtön birtokába jó a' folytonos levelezés és küldeményi közlekedés útján. Már is több küldemények érkeztek hozzá, részint kész fogak 's foganyagok, részint a' készítésre szükséges gépekből, miszerint bizonyos, hogy e' nemű legjobb, 's pedig honi gyártmányokkal épen ő láthatja el a' szükölködőket. A' miért is őt ismételve a' közönség méltányló figyelmébe ajánlani, nemcsak úgy mint fogművészt es orvost, hanem mint hazánk fiát is — bátorlodunk.

— Az iparműkiállítás f. h. 11-dikén nádor ő fensége jelenlétben ünnepélyesen megnyitván, a' következő naptól kezdve a' nemzeti muzeum épületében a' közönség szíves látogatásának reggeli 8—1, és délutáni 3—6 óra közt nyitva áll. Addig is, míg ezen minden tekintetben érdekes kiállításról, mely hazai iparunk olly rövid idő alatti óriási kifejlődését dicsőségesen tanúsítja, bővebben szolhatnánk, mire egyik szakértő barátunk szíves ígérését birjuk: két dologra vagyunk bátrak figyelmeztetni az illetőket, ugyanis: hogy az első teremmel, mely Wien er kárpitos által izletesen rendezett pompás butorzatával tizezer v. forintba kerül, 's első nyertesnek van kitűzve, kissé kiméletesebben bánjanak; mert ha a' közönség, úgy mint most, valami egy hónapig, meddig t. i. a' kiállítás tart, keresztül kasul jár a' drága szőnyegeken, ezek végtére olly kopottak és piszkosak lesznek, hogy a' nyerő alig fogja e' szerencsét megköszönni. Valjon nem lehetne a' szőnyegeken keresztül vászondarabokat huzni, melyeken a' közönség járhatna? ez által a' baj egyszerre meg lenne szüntetve. Még most hagyjån; de hát ha esős idő lesz? a' sáros foltokat igen nehéz lesz ám az olly kényes szövetekből kiirtani! — A' második pedig az, hogy az eladó czikkekre az ár kitéssék, mert restellenek soka ennek megtudása végett az irodába fáradni, melyet nem is lehet olly könnyen megtalálni, 's minden esetre sokkal jobb, ha azt mindjárt a' hely színen megtudhatják, mert könnyebben veszik, és többet is vásárolnak egy álló helyen. Csak ezeket mondtuk el szerény figyelmeztetésül: még az is jó volna, ha mindjárt a' bejárásnál figyelmeztetnék a' közönség, merre lesz a' kijárás, mert így nem jönnének sokan, mint szerdán is egy idegen ur, azon kellemtlen helyzetbe, hogy, midőn visszamenni akartak az ajtóhoz, mellyen bejöttek, onnan viszszautasítottak 'stb. 'stb.

— Hollósy Cornelia kisasszony, ki mult kedden ismét zsufolt ház előtt, 's hagy tetszéssel éneklé Lindát, sajnálattal vevé, hogy a' nemzeti színház igazgatósága, 's illetőleg rendezősege mult számunkban, hihetőleg, mint ő gyanítja, tulbuzgó jóakárai informatiói következtében, keserűbben megrovatott, 's bizonyossá tett bennünket, hogy a' rendezőség, különösen igazgatósági ügyvivő Fáncsy Lajos ur által az iránta tanusított szíves figyelme 's készségeért, legőszintebb elismeréssel viseltetik. — Fáncsy ur pedig a' több páholy és zártszékbirtokos, (kiknek neveik Fáncsy ur előtt tudva vannak) felszólításában foglalt azon állítást, mintha ő a' közönség véleményét saját akaratának szándékoznék alárendelni, a' mennyiben mindenkori törekvése: ereje szerint a' közönség tetszését megérdemelni, — alaptalannak nyilvánítá előttünk, megkeresvén egyszersmind bennünket, nyilvánítanók az ő nevében azt is: hogy valamint hivatalához képest az igazgatóság által meghatározott rendszabályokhoz mindenkor hiven 's kötelessége szerint egész erejével ragaszkodni fog, úgy bizonyosan a' közönség iránti kötelességét sem fogja soha elhanyagolni.

— Egy Hollandiából indult, 'Amsterdam és Bécs' nevű 900 mázsa gyarmati árukkal terhelt hajó e' napokban váratik Pestre. Mondják, hogy nagyszerű tisztelgésekkel fog üdvözöltetni, ha csakugyan ide érkezik, minek még kissé korán lesz örvendeni, míg Dévényt el nem hagyta! —

— Folyó hó 6dikán, 'Argó' nevű gőzös kezdé meg innen utját Györbe 's azt ezentul augusztusban minden második, septemberben pedig, ha a' másik gőzös tisztai utjából megtérend, mindennap fogja folytatni. A' győrieknek már évek óta sürgetett kívánsága e' szerint teljesítve volna, ámbár e' ligyelem kissé későn jutott eszébe a' gőzhajó-igazgatóságnak 's azért el is késétt, miután a' győriek, méltán boszankodva a' nevezett igazgatóság indiscretiója miatt, melly illy nevezetes kereskedői helyet, minő Győr, eddig egészen mellőzött, immár három gőzös kiállításáról intézkednek 's a' 'Hetilap' szerint Pesten is társaság van keletkezésében, melly azon kártékony egyedáruságot, mellyet a' mostani testestül lelkéstül német társaság a' nemzetiség gunyára gyakorol, valahára megszüntetni fogja. — Adjon Isten részvétet és kitartást mind a' győri, mind a' pesti új gőzhajói társaságoknak!

— A' budai színház bérlője, Michel lakatos ur, csakugyan le fog lépni az igazgatásról 's azt bizonyos Schmid urnak, ki néhány év előtt Pesten bukott meg, átadni, vagyis inkább átengedni szándékozik. A' színház tehát lakatos kezéből Kovácséba kerül! — Furcsa, hogy 'Honderű' collegánk, ki többnyire olyankor szokott valamit pártfogolni vagy korholni, midőn arra már szükség nincs, egyszerre magas protectiója alá veszi Michel urat 's nem talál elég dicsérő szavakat, mikkel annak 'életrevalóságát' kiemelhesse. A' 'gustus' különféle 's 'Honderű' collegánknak most egyszerre az a' gustusa, hogy Budapestnek német színházait magasztalja: mi csak azt mondjuk, hogy, ha collega ur mult szombati philippikánkat 'időelőtti'-nek 's 'túlkeserű'-nek mondá, mi az ő Michel-protectióját nagyönis 'időutáni'-nak 's 'túlhízelt'-nek nevezhetjük. — Még egy kis commentárral is szolgálhatnánk bizonyos uraknak, a' jobb ma egy veréb, mint holnap egy tűzok' apostolainak, kiknek előre megjövendőtük azt, mit ők hinni nem akartak, de majd megint 'keserűk' találnánk lenni 's talán 'éles'-ek is, pedig 'all zu scharf macht schartig', mondják 'Honderű' collegánk cliensei: a' németek.

— Mivel épen Budán vagyunk, megemlítjük, hogy az ottani nyári színpadon mult héten Grillparzer 'ösanya' című szomorujátékát maltraitirozták agyon néhány német műkedvelők. Hogy a' maltraitirozás nem mindennapi lehetett, bizonyítja a' jámbor 'Pester Zeitung' is, melly ösgermán boszankodásában jól lerakja kedves népét 's hathatósan inti, hogy illy badarságok által az ugyis annyi szeretetlen bírálatoknak kitett néptörzsököt a' színpadon még nevetségesebbé ne tegye.

— „Ungar‘ collegánk az ujonan megnyitott „vadászskürt‘-vendéglő kellemei ‘s kényelmeihez azt is számítja, hogy a’ „német színház közelében van‘: ha nem tudnók, hogy gonosz collegánk ezt csak ironiából mondotta, bizony kedvünk volna, vele farkasszemet nézni.

— To m a l a népnünetet akart rendezni V á c z o n a’ püspöki kertben (hová nem ragadja az embert a’ jótékonyági düh ?)-de felsőbb helyen meg nem engedtetett. ‘s így majd nem sokára a’ budaiaknak vagy pestieknek jutand a’ szerencse — orruknál fogva huzatni.

— A’ de Bach-féle műlovarok még eddig (szerdái), nem kezdtek meg mutatványaikat, mert lovaik még nem érkeztek meg. Szerencsétlen pestiek, ha még soká kell várakozniok a’ lovakra !

— Valjon nem volna-e czélszerű Budán a’ hídőnél, a’ Lika-ház előtti tágabb téren kutat ásatni (mi igen kevés költségbe fogna kerülni), hogy ne lennének a’ szegény cselédek, vízfordók ‘s fuvarosok (ez utóbbiak e’ téren szoktak többnyire tanyázni) gyakran életveszedelem köztis kénytelenek vizet meríteni az épen e’ tájon legmélyebb és legragadóbb folyamból. A’ minap is szemtanui voltunk, midőn egy némber cseléd a’ puttonba vizet akart meríteni ‘s vagy a’ Dunához vezető ronsolt lépcsőkön elcsuszván, vagy súlyegyet veszítve, a’ folyamba esett: ritka szerencse, hogy egy hajós legény tüstint ott termett csónakjával ‘s a’ leányt megmenté. Illyen eset mindennap megtörténhetik, mert legnagyobb része a’ ráczvárosi cselédségnek, vagy szegényebb sorsu lakosainak, ide szokott járni vizért vagy ruhát mosni: már pedig csak egy emberélet is megérdemli, hogy a’ rendőrség illy csekély áldozatot hozzon. Méltóztassanak ezt figyelembe venni, ‘s a’ mi legjobb volna, a’ kutat minél előbb megásatni !

— Mondják, hogy az újépület melletti árkok és mélyedések még ez idén betöltetni fognak, ‘s ezután a’ vásári bódék oda helyezettnei. Már ez csakugyan idején volna: a’ mostani nagy piac ez által nemcsak a’ disztelen bódéktól megszabadulna, hanem a’ lakosok sem volnának annyira kitéve a’ tűzveszedelemnek, melly itt borzasztó hatalomra növekedhet, miután az összeszorított bódék közt a’ vízi puszkákat alkalmazni alig lehet, ‘s azon vízmennyiség, melly itt egy pár „német“ felirású kádakban bűzhödik, előleges locsolásra sem elégséges. — Isten ne adja, hogy akár-mellyik bódében tűz támadjon, de csak akkor fognak majd bizonyos urak árról tanácskozni, valjon nem volna-e jobb e’ veszedelmes bódékat más helyre szállítani, mint a’ város legszebb téreire, a’ József- és nagypiaczra ?

— A’ vasuton utazók Palotáról társasági kocsikban F ó t r a rándulhatnak gr. K á r o l y i István kies kertjébe, mellyet a’ ns. gróf a’ közönség mulatságára megnyitott. — Nem tudjuk, valjon ezen kocsikat is „Omnibus“-oknak hívják-e ? Ha az ottani vállalkozók Pesten tanultak magyarul, ugy bizonyosan „palota-főti Omnibus“-ok lesznek.

— Pestnek első szobafestője, N ü p p n a u u r, a’ pesti hídő közelében Cosmóramát nyitott, hol az emher láthatja, hogy veszi ki magát a’ természet — p a p i r o s o n. A’ különféle tájak és vidékek szorgalommal vannak ecsetelve, ‘s érdemes, hogy egyszer kétszer megmutassa azokat — gyermekének az apa.

— Adott szavamát beváltandó, addig is, mig alkalmam leend a’ tót ujság szarvasabb baklővéseiből néhányat bemutatni, mire bizonyosan nem kellend sokáig várakoznunk, egy garanmelléki levelezés kivonatát bátorkodom közölni, melly azon uraknak a’ magyarosodás iránti rokonszenvének hű tanubizonysága. „A’ miért másokat fülig szégyenpir borít — így szól a’ levelező — azt mi most kezdjük. V...-hez közeledtem, ‘s e’ tájt csaknem kecskeméti pusztának tartottam volna, ha a’ hegyek és erdők ez álmomból ki nem ragadtak volna. Gondoljátok tán, hogy a’ v — i e k hegyeiket szőlőhegyekké változtatták ? vagy földüket kukoriczával ültették be ? oh

nem; — arra ők ostobák; — de, képzeljétek csak, m a g y a r u l köszönnek. (Borzasztó!) Ha tanulóval találkoztok, megáll és mintha fecskéket akarna ijesztetni, megvárja a' jövő idegent 's ezzel fogadja: Dicsértessék a' Jézus Krisztus; he, he he! — De úgy van az, a' városok előtt mennek a' magyarosításban, 's a' faluk biven követik nyomdokaikat. Ezelőtt három évvel róttam már meg a' cseh lapokban egy zólyomi tanítót, ki tanítványait idéltlen „dicsértessék“ével annyira nyaggatta, hogy nyelveiken szemöcsők támadtak. De ez hagyján; Zólyomot egy felül Muoszoza, másról Osztró-luba — mint már neveik mutatják, historailag magyar szellemű helyek — környezik; azonban mire való az nekünk! kinek kedveskedünk mi ezzel? azt fogja talán mondani a' v . . . i tanító ur hogy „országú a' národu mad'arskjemű“ (a' magyar országnak és nemzetnek). — És ez bizony igaz, majd elfeledtem volna, 's ha ez még „dicsérpessik“nek mondatik, akkor nemcsak a' jelen nemzetnek, de őseinek is örömet kell érezni. Atyánk bocsáss meg, mert nem tudjuk, mit cselekszünk! — Ezután következik két egész lapon a' „dicsértessék“ köszöntésnek előnye, az „alázatos“, „legalázatosabb“, „jó nap“, „reggel“, „dél“, „estve“, „lábához borulok“, „ergebenst“, „gehorsamst“, — „koschamster“ fölötti elsősege, mely ellen nincs ellenvetésünk. „Követhet e' tanító nagyobb bünt — így folytatja philippicáját a' pán brat — mintha a' keresztényen vallás ezen védelmét (! ?) kiirtván, ismeretlen hangokkal akarja fölcserélni? Igen, szégyenlítek atyai nyelvetöket, de nincs miért? szégyeljétek inkább részegeskedéstöket; de idegenséget sajátja iránt a' fiatal tót szívekbe ne oltsatok. Bölceket (?) akartok a' népből nevelni, és neveltek boldonkokat mások nevétségére; de mindez önfejetekre háramlik. Ne nyúljatok olly dolgokhoz, melyek a' vallást (?) érdeklik? 'stb. 'stb. Nevét a' jó ur, ki illyen szép czikkeket tud írni, nem írta alá. Isten éltesse őt sokáig, és adjon neki jó étvágyat! —

T ü s k e.

— E m m e r l i n g ur, a' „vadászkuerti vendégfogadó“ volt bérlője a' felső dunasoron a' lánczhid közelében pompás vendéglőt nyitand. Jól értesültek azt állítják, hogy a' szobákban a' vendégek nem fognak ollyan vendégekkel találkozni, kiktől gyakran csak a' soraikban tett iszonyu pusztítások után, vagy kora „retiráda“ által lehet megmenekülni. Ez nem tartoznék a' nagyszerűséghez!!

— „Honderü collegánk S z i b e r urtól, a' budai hegyek közti szép lakának keresztkomájául meghivatván, a' többi elnevezések közt „Sziber-hon't is ajánlja. Miért nem inkább „S i b e r i a“?

— Egy igen becsületes uri embert mutatunk be tisztelt olvasóinknak; ritkán tehetjük 's azért annál kedvesebb, neve: S t ö r k Samu, budai orvos, ki újságkiadónknak három gyermekét, lankadatlan szorgalma 's emberszerető ápolása által rövid idő múlva a' legnagyobb életveszélyből kimenté, a' nélkül, hogy fáradsága illő jutalmát várhatta volna. Bizony ritkán dicsérünk meg valakit, mert nem szeretjük a' szép szókat vesztegetni; annál jobban esik aztán, ha valami becsületes embert teljes szívünkkel dicsérhetünk. Az Isten áldja meg S t ö r k urat valódi emberszerető szívéért és segélje őt minden ügyeiben, valamint ő segíti azokat, kik hozzá folyamodnak.

— Ma tartatik Pesten az anyateplomban (ezt sem ártana ám kissé kivakolni és kimeszelni) C h e r u b i n i nagy és híres miséje, B r ä u e r Ferencz karmester igazgatása alatt. Az egyházi hangászat nemesebb meghonosításában városinkban tagadhatatlan érdemei levén Bräuer urnak, azokat e' híres mű előadásával ismét tetelesen szaporította.

— Egy német lap felkiáltó jelet tesz azon hír után, hogy L i s z t e t sopronmegyei t á b l a b i r ó v á neveztek ki: mondhatnánk mi a' jámbor sógornak egy egész falka táblabíróf, kinek mindegyiknek neve után tizenhét felkiáltó és huszonnégy k é r d ő jelet lehetne rakni!

— Ismét egy német lap megemlítvén, miszerint bizonyos visszaélés miatt tett figyelmeztetését a' hatóság azonnal tekintetbe vevé, e' fölötti örömét olly alázatos és farkasóváló hálálkodások közt nyilvánítja, hogy az illető hatóságnak, mely a' szabadvélemény erejét 's öntudatát becsüli, lehetetlen örülnie azon, hogy illy organum kívánságainak teljesítője lön. Nincsenek-e a' méltánylat és elismerésnek más szavai, mint a' mellyeket görbitett háttal és lábcsozogások közt lehet elmondani?

— Most jelent meg egy igen érdekes munka: „Világtörténeti elbeszélések, korosabb ifjuság számára. Hoffman I. A. 's egyéb kutfők után magyaritá, 's hazánkat illetőleg legjobb források nyomán szerkeszté Schulcz testvérpár.“

E' könyvet mind mulattatva tanulságos tartalma, mind kiállítási csinja, mind moecenasi pártfogójának Batthyány Kázmér gróf neve, mind aránylagos olcsósága (26 sűrű nyomtatott iv 1 ft. 30 kr. p.p.) teszik ajánlatossá. Tartalmát illetőleg főleg azon szellemet kell méltányolnunk, mely az egészen elárad, mellyen épülnek a' tiszta szabadság és honszeretet ama nagy elvei, mellyek egyedül képesek fiatal, romlatlan kebleket tartósan és sükert reméltetőleg lelkesíteni. A' szerkezet tekintetében dicsérettel említjük azon ügyes tapintatot, mellyel minden korbeli legfeltűnőbb egyéniségek rajzához egyszersmind magának a' kornak fő eseményeit szöve látjuk. Mi illy szerkezetet legcélszerűbbnek tartunk a' fiatalságra nézve, és sokkal hathatósab benyomást várunk ettől, mint az egész történeti láncolat elősorolásától, hol szükségleg sok jelentéktelen adat összehalmazása érdektelenné és zavaritá teszi az egész felfogását. Szívesen közölnénk mutatványt, például hazai események közül a' Hunyadkort, a' mohácsi vénapot 'stb., ha ezt a' hely szűke engedné. Érdekesítik e' helyes szerkezetet még a' közbeszólt kisebb nagyobb költemények 's emlékmondatok. Mi végre e' kiállítást illeti, ennek becsét emeli három csinos kép, mellyek elseje nevezetesen czimplapul szolgálván, az újabb magyar élet hét szellemi bajnokát tünteti fel sikerült metszvényekben. Ennek készítői Kovács és Medvey, kik Nürnbergből érkezvén, most települtek ide, mint szerencsés kezelői a' metsző művészetnek, kiknek mindenesetre örvendhet főleg illető művészekben szükölködő hazánk. Ezek metszik jelenleg e' lapok divatképeit is, 's egyáltalán minden ajánlatra érdemesek. Midőn tehát e' munkát szívesen mutatjuk be, mint hasznos tanulságos és kedves olvasmányt, ajánljuk azt egyszersmind mindenki szíves figyelmébe, csak arra kérjük szerzőket, hogy egy netáni újabb kiadásban a' hibák mellőzésére több gondot fordítsanak; mert igen furcsán hangzik illyes kitétel: Sieyes gróf 1794-ben született. A' franczia forradalom kezdetén kanonok volt;“ vagy ez: „Robespierre Miksa Arrasban 1795-ben látta az első napvilágot,“ — 's alább hogy: 1794-ben kivégeztetett.

— o —

— Egy másik, igen érdekes ujdonság: lapunk fáradhatatlan dolgozó társának, a' kedvelt Kelménynek e' napokban megjelent „Beszélyei“ két kötetben. Ez érdekes gyűjtemény a' szerzőnek egészen új, még sehol meg nem jelent műveit is foglalja magában 's valamint ezek, úgy a' már több folyóiratokban kedvesen olvasott, itt pedig szép füzérbe kötött apróbb novellák és beszélyek, mélyebb szív- és lélekismerettel tanúsító philosophi studiummal, könnyű és bájos egyszerű nyelven vannak írva. A' könyv hazánk egyik leglelkesebb leányának okányi Szilávy Sarolta asszonyságnak, kit olvasóink is szép divat- 's egyéb czikkeiről ismernek, van ajánlva. — Ára két pengő forint.

— Megjelent a' népszerű Kovács Pál munkáinak IV. kötete is, melly több beszélyekből áll 's bolti ára 1 ft. 12 kr. p.p.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

8 szám. — Aug. 22. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

Erdélyországi levelek. I. KOLOZSVÁR, július végén. Itt vagyok hát valahára, édes szülőházam testvérénél, a' bérczes Erdély kebelében, a' vén Kolozsvár falai közt. — Midőn a' Királyhágón leereszkedtem, valami fölmagasztalt érzés szállotta meg keblemet, — hogy is ne?... nekem, a' sik magyar alföld gyermekekén, égbé kívánczó sziklás bércek között, erdőbe öltözött hegyek vízmosta lábánál utaznom oly rendkívüli, 's pusztákhoz szokott szemeimnek oly kellemes volt. A' gyönyörű táj derült arca, a' történeti eseményekkel gazdag vidék, — melynek majd minden halma, az elemekkel daczoló várromok majd minden darab köve egy-egy regét beszél az utasnak —, fölemelék lelkemet, 's akaratlanul kiálték föl: Milly kedves vonzó kép!... Beljebb haladva, fából rakott, zsup- és gazfödelű kunyhók tüntek szemembe, és emberek, kiknek arczuk a' nyomor, czondrákba takargatott testök az inség szülő élő képe volt. Az országúton félmeztelen gyermekek szaladtak kocsink után, egy alamizsnakrajczárért könyörögve: 's ha vendéglőben szálltam meg, ruhám szelét csókolta, hogy az elhajítandó kenyérhajat ne a' mögötte álló ebnek, hanem neki lőkjem. — Lelkem elborúlt, 's nehéz szívvel sóhajtek föl: — Milly szomorú leverő kép!... Sötét merengésemből a' gyorskocsin velem jött egyetlen útársamnak, egy még a' boldogult Megyeri korából ismert nevű színésznek jóízű tréfái vertek föl, 's kalandjainak ügyes elbeszélését hallgattam egész Kolozsvárig. — Mintha a' Báthoriak korába hanyatlanék vissza az utas, midőn e' város utcáira belép. Oly ószerű, oly sötét színe van mindennek. Emelkednek ugyan már itt-ott izletesebb épületek is, mik közt különösen kiemelendő a' tanácsház; — de azok az idő vaskeze által sötétre vakolt, nem merném ráfogni, hányadik századból maradt falak; az a' borzasztóan rendetlen építés; azok a' ki- és bedőlő romok, még mind egy jobb időben eljövendő szépítési biztosság után kiabálnak. — Tegnapelőtt jártam be a' népkertet. Ha ezen sétátnak felügyelője volna, 's azon felügyelő, — mitűn ama kellemetlen bűzű szemétsomót amonnan egyik főt mellől kihordatta —, e' kert gyökeres rendezéséhez is hozzá fogna: gyönyörű mulató helylyé lehetne alakítani. És e' rendezés annyival inkább fölsérne, sőt mulhatlanul megkiváncsátne; mert, mint látszik, nemcsak a' népnek, de a' felsőbb rendűeknek sem igen van egyéb asylumok, hova a' szobai unalom elől, legalább vasárnapokon, menekülhetnének. A' kert végénél fölállított 's igen jól szerelt „Dianafürdő“ nagyobb pártoltatást is megérdemelne. — Színészei Kolozsvárnak nyáron által nincsenek. Pedig hogy Erdély fővárosának közönsége, mely az arenában ugráló komédiásokat bámulni gyalog és kocsin úgy rohan, hogy az utjában álló gyermeket halálra tapodja, — mint ez a' legközelebbi vasárnap történt —; hogy azon közönség, mely Gautier kőtáncza, 's Pasqualis karja erejének megtapsolásában keztyűket szakgat szét — ne tudná méltányolni a' valódi művészet érdemét is: azt nem hihetem. A' szeptember 9-én megnyílandó országgyűlés elejére Tóth István akar egy válogatott tagokból alakítandó színésztársulatot behozni. — Boscónálunk van; de mivel a' hatóság az elibe terjesztett árszabályt nagyon is devalválta: a' nagy bívész, elutazása előtt, július 30-kán, csupa boszúból a' szinkörben fog föllépni; 's a' 20 kros bementidíjbol begyülemendő öszve felét (az előkészületekre szükséges költségeket sem vonva le) a' sétatér és szinkör szépítésére, másik felét a' dolgozóház javára ajánlá, magának egy fillért sem tartva meg. — Ez már aztán nemes boszú! — A' kórház a' tegnapi néztem meg. Benne jelenleg mintegy 30 beteg és 3 örült nyér gondos ápolást Midőn az egyik tébolyodotthoz mentünk, zsebbe dugott kézzel járt szobájában föl 's alá, mégis azt mondá: Democritussal mulatja magát, olvasgat a' lencseecetről és szívgyárakról, — a' másikat — mert ablakából az utcúra kiabált, hogy szabadsáks meg — épen akkor kötözték le ágyára, szájába vasat nyomtak, 's állát szorosan csatolták föl, hogy ne „ordithasson“. Istenem, mivé teszed az embert, kit tenképedre alkotál! ... Leverit kedélylyel távoztam e' sir szélén járok közül — a' sírok közé ... a' temetőbe, Bölöni Farkas Sándor hamvaihoz. Megálltam a' honáért egykor lángoló szerelemmel égett kebel fölött; 's mert egyebem nem volt, egy könyvvel áldoztam a' nemes lelkű férfi porainak A' hegytetőn álló sírhoz egyszerű csinos emlékoszlop kalauzolja az utast. Az oszlop tetején, a' nagy hazafinak — mint mondják — híven talált mellszobra 's ime fölirat áll: BÖLÖNI FARKAS SÁNDOR, AZ ÉSZAK AMERIKAI UTAZÓ. Visszatértemben a' temető-ösvény mellett egy sírköre esett szemem, átolvasám a' belevéselt sorokat, mikből megtudám, hogy alatta egy könyvkötő nyugosza örökálmát, ki önmaga készíté ama síratot, mi nekem annyira megtetszett, mikép meg nem állhatom, hogy önnel ne közöljem. A' sírkövön ez állott: „Az emberi élet egy könyv: a' keresztiség czím lap; a' gyermekség előbeszed; az ifjúság nagy tüzzel irt elsőbb ív; a' férfi-kor csendes, czélos folyamata a' könyvnek; az öregség mulató tábla; a' késő bűnbánat nyomtatásbeli hibák; a' halál által betéteték a' koporsó kemény deszkatáblája, 's csak itéletkor fog felnyittatni a' legszárazabb kritikus előtt.“ — — Hát azt tudja-e ön, hogy nálunk divatlap is van, de milyen! „Kis követ“ általános ismertető (???) szerkeszti és kiadja Magyari Lajos; megjelenik négy kis levélben minden pénteken, egy képpel (mit maga a' szerk. és kiadó úr szokott rajzolni); félévi díja 2 frt. 12 kr. Az én jó atyám a' péntek iránt egy kis előítélettel levén, engem soha e' napon útra kelni nem engedett: ha megtudja, hogy

a', „kis követ“ pénteken indult meg, egygyel több oka lesz hinni, hogy e' nap csakugyan szerencsétlen. — A' derék Urházy asztaliókja tele van a' két haza jobbnevű íróitól beküldött jeles dolgozatokkal, mik a' szerkesztése alatti „UNIO“-ba szánvák, 's mi, ha Isten akarandja és élünk, a' jövő évre már meg is jelenik, Erdély közösen szeretett nagy fiának, gróf Teleki Domokosnak jól talált arczképével ékesítve. — Máskor tán érdekesebb dolgokat írhatok, addig is Isten önnel és lapja olvasóival!

Szathmáry Károly.

LOS (Sopronmegye), július végén. A' szegény „papurmorgó“ nemcsak a' város falai között, hanem a' magyar falukon is! ... és itt különösen otthonos. Azért éppen ne lepj meg kegyedet, ha a' falusi életből használ fel néhány adatot. Ezt csak azért teszi, hogy valami kellemeset is irhasson. A' fenczimzett hely gr. Viczay Héder birtoka, Ikva völgyében fekszik: regényes és áldott vidék. Lakói jámbor, becsületes, szorgalmas emberek 's igen méltán a' legműveltebb sopronmegyei porok közé tartoznak, min csudálkoznunk nem lehet, mert, hol a' becsületes, tiszta jellemű hazafi földesur nemcsak jogokat, hanem kötelességeket is gyakorol a' nép között, ott lehelten az áldást-hozó példának a' nép lelkebe át nem mennie. A' tisztelt gr. többnyire naponként megjelenik a' gyermekek oktatásán, maga tüzi ki a' tanulmányokat, 's átvizsgálja a' tanító által megrovított tankönyveket, melyeket saját költségén vásárol. Öröm hallani a' bátor gyermekek üdvözlését, ha urok megjelenik közöttük, — milly őszinte örömmel kiáltják fel az egyszerű üdvözlést: „Isten hozza gr. urat!“ „Isten vezérelje gr. urat!“ 's mintegy versenyeznek a' kihallgattatásért. Próbátétel alkalmával több egész öltözet kész felfüggetlen ruhákat 's nőruha kelméket — természetesen hönikát osztogatott ki a' gróf. E' mellett az iskolaház jó karban és rendben tartására ügyel. — Beteg jobbágyait egész urodalmában saját költségén gyógyíttatja 's igen sokszor történik, hogy ha az orvos késik, maga siet segítségére hálás alattvalójának. Illy körülmények között nem csuda, ha alattvalói tiszta őszinte ragaszkodással 's gyermeki szeretettel viseltetnek iránta. . . És ha még ezen nemeslelkű cselekvéseit a' tisztelt hazafinak csak úgy véletlenül tudja meg még oly gyakori látogatója is, mint a' „papurmorgó“, — ha ezen emberbaráti tetteiről soha a' maga vallo másiból csak egy betűt sem lehet hallani: van-e, ki illy önzéstelen nemes tettek előtt hazafití tisztelettel nem fogna meghajolni? — Mintegy 4000 darab külföldi 's hazai literatúránk termékei gazdagítják könyvtárát, melyből minden jóra való embernek szívesen kölcsönöz.

Papurmorgó.

NYITRA, aug. 15.-kén. Szerkesztő ur! Beesés lapja megynékről úgy hallgat, mintha az a' tót Kolumb által felfedezett országhoz tartoznék; miből azt gyanitom, hogy önnek nincs levelezője. Ha sejtellem alapos, írja fel a' borítékra: „Hogy nincs önnek levélírója“, 's én, mit gyöngye tollam papírra tenni képes, lapjai számára beküldendém. Mutatványul szolgálhat önnek idézett versem, hogy költőnek születtem, mert a' gondolatot nem áldozom fel a' rimeknek, 's meg azon jó tulajdon is feltalálható bennem, hogy midőn szerelni verseket küldök, bérmentesen kapandja ön — szipagyujtóul. — De komoly tárgyra térek át, még pedig oly pathosszal, mint a' Nemzetes Ujság trencsényi levelezője, ki aligha nem dohányliferans valamely ingyenszivarosztó társaságnál, mert majd megpukkad duhéban, ha a' közgyűlésen oly valaki szól, kitől dohányt nem remélhet. — Azon fontos tárgy pedig, melyről szólni akarok, nem jut eszembe, azért felmegyek az eléggé csinos casinóba, hol az olvasó terem asztalát minden napon magyar lapoktól borítva találok, ittott egy német is kikandikál közülök: egyébiránt hófehér lapjaik igen kevés kezek közti forgásra mutatnak: míg a' szomszéd terem játszó asztalai hasonlóan lepvék minden nemű kártyáktól, de már ezek hátukon és képökön viselik az industrialis forgás csatlakozó jeleit. Beh sok szép materiale egy kártyavár építéséhez vagy akár a' Babel tornyához! — és talán ez sehol sem is volna annyira helyén, mint éppen minálunk, hol sokan oly ügyesen tudnak egyszerre négy nyelvet is használni, hogy az avatatlan megesküdnek, mikép egy ötödiket hall. — Kisdedővönk virágában van 's örömünk határtalan volna, ha azon kívánnától nem korlátoztatnék, hogy bárcsak volna már nagydedővönk is azon nappali koldukol és éjt árnyak számára, kikől az alkonyat beálltával viradtig mindég telvük az utcák. Valóban a' rendőrség ezekre kiterjeszthetné figyelmét, mert nem mehet úgy az ember, hogy minden lépten ép és egészséges síhederek- és emberekől ne ostromoltatnék: mi több, vannak nemes atyánkfiai is, kik ugyan nem annyira koldulnak, mint követelnek, 's ha egyszer szobánkba juthatnak, alig kiutasíthatók. — Korteskedés, ezek a' te gyümölcseid! Többet jövőre — ön engedelmeivel; egyébiránt ezen soraimat törölheti, kihagyhatja és megcsillagozhatja ön, a' mint tetszik; mert öntől e' jogát senki el nem veszi; legalább ha halálom után életrajom adatik, elmondhatja a' dicséretet író, hogy — az „Életképek“ szerkesztője még életemben az ég minden csillagait rá akarta rakni a'

Nyitrai kaszára.

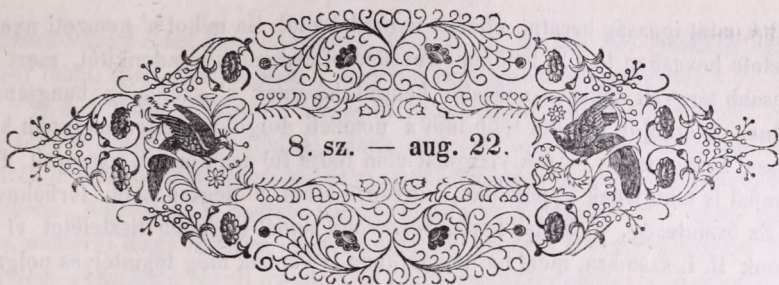
SOPRON. Sietek önt meglepni azon hírrel, hogy Liszt Ferencz f. hó 3.-kán Sopronban hangversenyt adott. Ne várja ön tőlem, hogy a' hatalmas zongorász játékáról eszméket írjak ide: sokat beszéltek már önök erről 's én mind elolvastam 's midőn Lisztet nílaj játszani hallottam, hoesána! de kénytelen voltam magamnak azt vallani, hogy önök ezt csak akarták leírni. Liszt művészetének magasához, melynek hatalmával uralkodik felettünk, még eszmében is hasztalanul törekednénk felemelkedni. Magyarázhatlan, meg-

fejthetlen szellemi hatalom az, mely művészete által mint villany járja át lelkeinket 's majd egy virányos völgy regényes képét mutatva élénk — kéjes ábrándokba ringat el, — majd egy sötét nyári éjben sejténéd zúgó morájában felordítani a vihart 's a barna éjen czifra alakban átcikázni a villámokat kékes hullámaikkal. Játéka hatalmas képe a természetnek, mely minden változataival nagyszerűen van szemünk elé állítva. Látod itt a vihartól felkorbácsolt tenger hullámain felmerülni a gyöngyöket, hallod a természet egyszerű fiának fuvalját a síkhatár távolában méla hangokon sirni szerelmet. Elédbe tűnik az élet minden alakban, hallod a kétségbeesés viharzó panaszát épen úgy, mint a megnyugvás csendes imáját Igen helyesen mondatott valahol, hogy Liszt játéka a természet örök forrásából felmerült művészet legszebb, legreमेkebb poezise! A hangverseny casinónk nagy teremében estve 7 óraker kezdődött számos, de mégsem olly nagyszámú közönség előtt, mint remélnünk lehete, ha e valóban nagy és ritka szerencse kellő időben 's a vidékieknek is tudtul adatik. — A lelkesedés, mellyel Liszt fogadtatott, hatalmas jelét adá annak, miképen a soproni társas-élet fejlődésének azon határain van, mellyről lehet már a jövőre egy kis kilátás. — A hangversenyt követő napon Liszt tiszteletére társas ebéd rendeztetett 5 pgó frt részvénydíj mellett, — midőn érdekes áldomások ürittettek. E nap délelőttjén Rajdingi régi ismerősit látogató meg a nagy művész, kik már itt benn választmány által erre megkérték. Ez előtti nap kezdődtek megyei üléseink is, mellyet művész barátunk szinte meglátogatót 's azon indítványnak, hogy megyei t.biráink koszorujába fűzessék, mind ő mind főispáni helyettesünk, kinél ezen nap ebédelt, egész készséggel engedett. Délután szivarozni hitt el néhányunkat magához, a midőn is kinyilatkoztatá, hogy a bírói esküt magy ar nyelven ohajtána letenni; de mivel még ennek kellő megismerésére időt nem vehetett, a jövő évre kívánja halasztani. Ekkor emlegeté pesti mulatását 's előhozá Vörösm artyt is, igen jól nyilatkozva felőle. 5-kén vett búcsut tölünk.

VESZPRÉM, augusztus 7-kén. Tisztujtásunk közelg 's novemberben alkalmasint megtartatódik; képzelhető tehát, hogy augusztusi közgyűlésünk népesebb volt jótékony czélokra rendezett estélyeinknél (!). Az országhírű királyi vadász szentgálakhoz már is egy terjedelmes, bibliai modorban szerkeztett gúnyirat intéztetett. Az anónymus író végtelen levelében megígéri, a szentgáli boldogságát szem előtt tartván (?), türelmököt még egy másik borzasztó levelével megkísérteni; nekünk pedig szabad legyen remélenünk, hogy a szentgáli intelligencia a gúnyfirkálót, adott szava beváltásától ez alkalommal lovagiasan felmentdi. Bizony jobb lett volna firkáló uramnak fölöslegesen idejét inkább az örök mozgony kiokoskodására fordítani. — Egy időtől óta a püspöki belső kert nyitva állott a sétatelvek barátinak: most azonban kertész uralm gyakorlatába erőködik jóni a sétatelni közönség kirekesztésének. Megkövetem kertész uramat, de azt hinni képes nem vagyok, hogy azon méltánylat nélküli cselekményre a méltóságos püspöktől utasítása lenne; vagy tán azon néhány hársfalevelekért fáj szívecskeje, mellyet derültebb kedélyünkben tenyereinken szétpatogatthatnánk? — édes kertész ur! ez már nem igen nagy udvariasság egy auslándertől. — Nem tudom, mi czélja lehetett a ns. megyének, midőn a városban az utcákon való dohányozást eltiltá, a szűrük-, pajták- és kazalokon történni szokott pipázásról pedig megfeledezett. A korszerűleg gondolkozók átlátják, hogy városban az utczáni dohányzás illedelmet nem sért, sem a port vagy sárt lángra nem lobbantja; de sajnos, hogy némelly roccó háztulajdonosokat igen! Uram bátyáim! fontolják csak meg: egy idegennek, ki városunk szokásaival egészen ismeretlen, az utcán dohányozni nagyobb szerénnyelenség-e, mint egy illy idegent az utcán kiméletlenül megtámadni, 's a szívert annak torkabautésével fenyegetni? már ez, urambátyáim, nagy elfogultság! — vannak népmulatságaink is, világított és nem világított kertekben; művészeket is sodor helylyel-közzel körünkbe a kegyetlen sors. — Többire nézve a hold első negyedeiben igen jól szoktuk érezni magunkat, mert társas életünk a hold phasisaival karöltve szokott claudicálni. — A jövő ujholdig üdvöt ohajt önöknek

Hirhegyi Aloyz.

Monddai valónk. Épen most panaszkodik egyik barátunk: Császar János Szilasbóhról, levélben, hogy az „Eletképek”-et a „Magyar Gazda”-val egy borítékban kapja összegyűrve 's összeroncsolva. Már ha ez így tart 's ellene nincs semmi orvoslás, kénytelenek vagyunk a drága pénzökért illy zsarolásnak kitétetett előfizetőket megkérni, adják tudunkra becses neveiket, hogy a képeket legalább részükre megtarthassuk 's illő alkalommal nekik elküldhessük. — Szathmáry Károly urnak czáfolatát, vagy inkább védelevélét az erdélyi ifjuság ügyében, adni fogjuk. — Megkezdendjük jövő számunkban Szeleste y László „költői képek” című igen szép versciclusát. Soproni másik levélét több okból nem adhattuk, az első az: mert nem lehetett! — Gaálnak bor- és alföldi dalait mielőbb közlendjük. — Tibor hős költeményét elvárjuk. — Arany Jánosnak „Hermína” című beszélye jövő számunkban látand világot. — Szabó Richard beszélyének elejét megkaptuk 's végét várva várjuk. — Egyik nyugtalanító barátunknak is minélelőbb fogjuk adni közleményeit, nehogy lehangoljuk prózai várakozásokkal rettenő költői exaltációjából hévvel merengő ábrándos lelke szendergő mivoltjának kéjelgő bájos idylli valóságát! —

HORVÁT ISTVÁN.

(Vége.)

Történet-tudományi buvárlataihoz csatolta Horvát István a' magyar nyelv-történet kutatását is, 's e' tekintetben feledhetlen emlékű kedves tanítványa volt Révaynak, ki őt annyira szerette, 's magas értelmiségéhez és vas szorgalmához olly szép reményeket csatolt, hogy egyedül őt tartá tanári szé-kén méltó utódjának, 's tetteleg mindent elkövetett, hogy Horvát Istvánt az egyetemnél e' tanári székre megnyerhesse.

Átfürkészte ő a' magyar nyelv kézhez keríthető régi maradványait, 's édes foglalkozása volt, az abban időről időre történt változásokat vizsgálni. Ebbeli fáradozásainak eredménye lett: „értekezése, szab. kir. Pest városának régi Ofen német nevérol.“ (1810).

1815-ben jelent meg sajtó útján második terjedelmesebb munkája: „Nagy Lajos és Hunyady Mátyás magyar királyok védelmezése a' nemzeti nyelv ügyében; czáfolatul Svartner vádjai ellen.“ A' hatalmas szózat, melly e' mű-ben uralkodott, az erős okok, mellyek a' nagy királyok mellett felhozattak, nagy zajt ütöttek az akkori magyar tudományos világban. E' munka megráz-kódtatá a' nemzetet, és országos lelkesedésnek lett szülő oka. — Mennyire hő barátja volt H. I. az igazságnak, mellyet ernyedetlen buvárkodási által a' régi történetek homályaiból kikutatott, mennyire el nem tántoríthatá őt annak leplezetlen kimondásától semmi tekintély vagy a' helyzet nyomasztósága, bi-zonyítja azon körülmény, hogy e' munkáját egyenesen tanítója megczáfolásául irta, kinek számára erélyes leczkét tart annak előszavában: „Bocsásson meg tanítóm, — így szól, — ha a' magyar nyelv történeteiben kalauzul nem veszem,

's néha, mint igazság barátja, eltérek nyomdokaitól. Ha néhol a' nemzeti nyelv szeretete hevesben tört ki belőlem, bocsánatot érdemlek mindenkitől, mert a' fontosabb tárgyak sokszor erősebb hangot kívántak a' szelidség hangjánál. Svartner ur szánjon ezentul több időt a' nemzeti dolgokra; éljen nagyobb ki-meléssel hazája iránt, és sok vizsgálat után fedje fel csak ennek gyöngéit. De hazámiai is tanuljanak e' példából, vigyázva hinni a' legtudósabb férfiaknak is. Ez őszinteség, e' férfias igazság-szeretet annál nagyobb tiszteletet ví ki előttünk H. I. számára, mert ha napjainkban is vannak még tekintélyes polgá-ri állású tudósok és tanárok, kik az ellenmondást, és szavaikra felhozott czá-folatot szünni nem tudó gyűlölettel, sőt üldözéssel képesek fogadni, mennyivel inkább lehetett ettől H. I. nak harmincz év előtt, a' tudományos intézeteinknél akkor uralkodó szellem után rettegnie?

Ez időtájban írta H. I. „Verböczy életrajzát,“ mely becses munkának azonban csak 2-dik kötetét bírjuk, az 1-ső előfizetők hiánya miatt meg nem je-lenhetvén.

A' nagy tudós és fáradhatatlan történetbuvárt kedvezőbb életkörülmény nem érhetle, mint midőn a' Széchenyi-országos könyvtár öréül neveztetett. Férfiak, kik tudomány és művészet körül fáradoznak, méltán panaszkodnak igen sokszor keserűen, hogy a' sors, az élet, az emberek, még azon csekély gyámolt és segélynyújtást is makacsul megtagadják tőlök, mellyekért csak azért esdenek, hogy háboríttatlanul szentelhessék életüket a' haza 's az em-beriség szolgálatára; ez a' dolgok rendes folyama a' világon, 's százankint hozhatnánk fel példákat tudósok életéből, kik bármi magosra mentek szilárd állhatatosságuk és vas szorgalmuk által; de magasabbra csak azért nem emel-kedhetek, mert várt gyámol helyett akadályokkal kellett küzdeniök. A' ma-gyarnak mind a' sors, mind önmaga csak ritkán szokott okosan kedvezni, an-nál örvendezvébb tapasztaljuk itt, hogy e' részben a' nagy tudóssal kivétel történt, midőn olly helyzetbe jutott, melly a' helyzetnek szintugy, mint önma-gának, teljes mértékben szolgált szerencséjére.

Igy jöhetett csak létre a' tömérdek tudománynyal és szorgalommal írt munka: „Magyarország gyökeres régi nemzetségeiről,“ 1820-ban, melly akkor készült, midőn H. I. már 350-nél több, a' historiát érdeklő 's többnyi-re külföldön penészlő kéziratot, 's 300,000 részint magyar, részint külföldi oklevelet átolvasott, 's ezenkívül a' középkor összes törvényeit, a' római tör-vényt, a' francia capitulárekát, és a' Canzianitól kiadott barbarorum leges't nagy gonddal áttekintette. Magában foglalja e' munka a' magyar bir-tokjogi 's családi ágazat-viszonyok rendszeresítését. Képzeltető, mennyi ne-hézségekkel kellett a' tudós szerzőnek illy bonyolódott tárgy körül megkü-zdenie; 's bár milly diadalmasan ütött ki e' küzdelem, ő mégis elég szerény vala e' munka hasábjain a' következő gondos figyelmeztetést intézni hazánk és tudósai számára: „Gyöngé még 's bővebb fáradozást kíván könyvecském: de tárgya nem is egy magányos író vállaira való. A' mit századok elfeledtek, azt

köziparkodással lehet megismertetni, 's mind az, a' mit illy esetben egyes ember tehet, csak apró töredék a' leomlott régi épület méltóságából."

H. I. állításai a' historia mezején szokatlanok, hihetlenek voltak, csak olly férfi léphetett síkra azokkal, kinek roppant olvasottsága elegendő utat nyitott, e' felülről állításoknak historiai okokkal támogatására. Legfeltűnőbb e' részben: „Rajzolatok a' magyar nemzet legrégibb történeteiből“ című munkája, mellyről maga mondja, hogy az nem teljes hitelt követelés, hanem csak figyelem-gerjesztés végett íratott azok iránt, miket fejtegetni szándékozik. Ő e' művét, „kisebb testamentum“ának nevezé, 's ámbár az csak vázlatnak mondható, mégis egész sereg ellenséget támasztott írója ellen. Az ellenmondások, gúnyos kifakadások itt annyira mentek, hogy önkéntelen eszünkbe kell jutnia, miszerint Fulton nem első 's nem is utolsó ember volt, ki midőn megfoghatatlannak látszó találmányával föllépett, szűkkeblűség és rövidlátás által esze 's józansága hozatott kétségbe!

E' bántalmak elől sértett kedélyvel vonult vissza könyvtára 25,000 kötetei közé a' tudós férfiú, 's ernyedellenül folytatta buvárkodásait, kombinációit, tudományos jegyzeteit. Illykép összeirt kézíratai többre mennek 600 tenyérnyi vastagságu negyedréteket kötelnél! Milly roppant munka! milly tömérdek anyag rejtőzik a' csüggedetlen szorgalom e' hangyamunkásságában azok számára, kik hivatva lesznek, a' magyar nemzet históriáját rendszeresen megírni!

1831-ben adta ki a' „Deutschokrol Moyzestől Tacitusig“ szóló munkáját.

1833-tól egész 1836-ig a' „Tudományos gyűjtemény“ című folyóiratot szerkesztette, mellynek hasábjain nagy számmal jelentek meg eredeti értekezései; ezek közt figyelemre legméltóbbak: „Svartner recensiója“, „Piringer magyar nyelvről nézeteinek czáfolata.“ „A' nádori oklevelek hitelessége.“

'S büszkén mutathatunk itt egy vonásra a' dicső férfiú jelleméből, olly nemes vonásra, mellyre elhallgat a' legkajánabb irigység, 's tisztelettel hajlik meg a' legmakacsabb ellenség is. . . E' nagy férfiú, a' tudományok e' fáradhatlan buvára, egysíté magában a' tudós és maecenas személyét, 's valamint eléretlen magasságban áll mint tudós, ugy alig közelíti meg őt maecenas bőkészségben bárki is e' hon legdúsabb fiai közül! Trattner-Károlyi 3000 frtot fizetett H. Inak évenként szerkesztési díjúl! . . . S bevett-e a' buzgó tudománybarát ez összegből három év alatt csak egy pénz is? . . . Nem! Az olvasó közönséget meg akarván ez úton az oklevéltannal ismertetni, minden innét eredő jövedelmét oklevelek rézbemetszésére fordítá, 's ezeket szerkesztése alatti lapokhoz mellékelte. . . S ha nincs ember, kit e' hon H. I. mellé a' történet-tudományban páruul állíthasson, ismételve kérdjük: mutathatunk-e csak egy hazafit is a' legdúsabbak közül, ki e' honban tudományos célra aránylag ehhez csak megközelítő áldozatot is hozott volna? Szomoruan kell nemet mondanunk! Egyetlenül áll ő e' részben is a' honban; illy nemeslelkűleg csak az cselekedték, ki szívét, lelkét eszét és egész magát a' legmagasztosabb lelkessedéssel áldozá a' tudománynak.

Midőn 1837-ben, és csak ekkor! a' magyar nyelv és irodalom rendes tanárául kineveztetett, azontul folyvást nagy testamentumán dolgozott, mikép a' magyarok történeteiről kiadni szándékolt terjedelmes munkáját nevezte; és pedig olly lankadatlan tüzzel és lelkesedéssel, hogy azon időtül fogva, iskolai óráit kivéve, alig ment ki valahová, hanem folyvást könyvtárában ült és dolgozott... Milly hihetlen erejű volt e' részben buzgalma 's tudományszeretete, kitűnik abból, hogy e' könyvtárt rendszerint éjfél utáni 2 órakor hagyta el, 's reggeli 6 órakor már újra üdvözölte! Róla valóban, nagyobb joggal, mint a' római tudósrol, elmondhatni: élő könyvtár, járó museum volt!

1841-ben jelent meg „Értekezés Andaluziáról Spanyolországban“ című munkája; valamint nem sokára egy másik is, melly a' tudós férfiú által eddig nem tapasztalt közméltánylattal és lelkesedéssel fogadtatott: „Horvátországról, mint a' magyaroktól fegyverrel meghódított tartományról.“ E' tömördek historiai okok és oklevelek bizonyító erejével ellátott munka Magyarhonban nem engedtetvén kinyomatni, Lipcsében jelent meg 1844-ben.

Hasonló nagy figyelmet gerjesztett ugyanazon évben megjelent másik munkája is, mellynek címe: „A' szlavinokrul, azaz kérkedökrul, a' trójai háborutól I-ső Justinianus császárig.“

Hazai legújabb viszonyainkat illetőleg nagy fontosságú munka állott még készen H. I. írószekrényében. Róla azonban — fájdalom — csak annyit tudunk, hogy az nyomtatásban meg nem jelenhetett!... Mennyire kellett az illy akadályok felett bánkódni 's keseregni a' tudományok közt öszült, 's minden gyűjtött ismereteit egyedül hona hasznára, és csak hasznára, szentelő férfiúnak, mutatja azon körülmény, hogy e' roppant méltatlanság felett előadásiban keserűen panaszkodott tanítványai előtt!

A' magányba zárkózott férfiú csak tanítványait szokta meglátogatni. Vas szorgalma gyöngíté roskadozó egészségét... Az 1845. évi szünnapok alatt, baráti 's orvosai sürgetésére, falura rándult; de könyvtára nélkül a' lankadatlan buvár nem élhetvén, két hónap mulva ismét visszatért, 's az ifjúságot még gyöngült állapotjában is oktatta. Midőn az 1846. év első napján az első évi bölcselkedők arany tollal tisztelék őt, ő nagyobb joggal mondhatá el beszédében, mint bárki e' hazában magáról: „E' kéz, e' szív, ez ész mindent a' hazáért tett!“

De ez arany-tollal ő nem sokáig irhatott; a' betegség egyre nagyobb erőt vett rongált testén... Említette néha, hogy csak négy évi életet ohajtana még magának, 's akkor készen hagyná utódaira nagy testamentumát. Az ég nem hallgatta meg e' kérelmét! Megszűnt eljárni leczkéire, hol az utolsó előadást f. e. ápril 25-dikén tartá. E' naptól fogva honn vesztegelt. Tanítványait beteg ágyában is mindig szeretettel bocsátotta maga elé.

Junius 12-dikén estveli 10 órakor kezdődtek halálos vívódásai, mellyek közt azonban holtiglan megtartá eszméletét... Végórája közeledtével pohár vizet kért és ivott, 's midőn ezt rövid idő mulva ismételni akarta, nem volt

többé inni képes. Midőn az óra éjjél után egyet ütött, H. I. hörgő melle felfohászzkodott: „Ur Isten ne hagyj el!” 's a' páratlan tudós, a' nagy férfiú megszűnt élni!

FALUSI MULATSÁG.

JELENET A' NEMES NEMZETES MAGYAR ÉLETBŐL.

(Vége.)

4.

B e n g e Gyuri mindenek előtt mátkáját keresé fel, de első pillanatra kényszerült ennek viseletében olly hidegséget 's irántai idegenkedést venni észre, melly minden gyengébb érzetűt lehangolt volna. Reá azonban ez épen nem várt bánásmód ellenkezőleg hatott. Bohó életénél fogva minden fonáksághoz szokván, Amália vonakodását csak női szenvelgésnek 's legfeljebb is felhívásnak tekinté erősebb ostromra, melly kissé vad modorban történvén, nem csuda, ha a' szép lelkű leány eddigi idegenségét utálással változtatá, annyira, hogy ez könnyező szemekkel kerese anyjánál menedéket. Benge képzelt jegyesi jogait gyakorolni akarván, nyomban követé, 's félig daczosan, félig engesztelőleg kért nem is annyira bocsánat mint magyarázatot. A' reszkető és zokogását elfojtani félig képes lyánka felelni nem birt, anyja keblében keserűség és harag viharzának, 's a' magát jobb lelkülete ellenére durva vaddá csigázta Benge, már előre is férji hatalmában akarva magát mutatni, 's az egészben csak közönséges nőfogást sejtve, eltökéllé magában most előre 's már jegyesében elfojtani az ellenzék csiráját, melly nőkorában uralkodással gyarapulhatott volna, miből látható, hogy Benge Gyuri, némelly urak értelmében, ildomos politicus volt.

— Kisasszony, minek vonakodik annyira, hiszen már nem sokára a' világ is tudja, hogy jegyesek vagyunk, ma holnap csak ásó kapa választ el, mint az eskető után násznagy uraimék mondják; jobb volna hát korán összeszoknunk.

— Uram, kimélje lyányomat — rebegé Abayné. — Itt emberek vannak, meghallanak.

— Hadd hallják, ugy is — édes mamám — csak az első pohár borra várok, hogy az egész világnak kiáltsam, 's már jövő vasárnap a' pap is elmondhatja: „a' helységünkben lakó tisztességes hajdon legényt”. — De kisasszony talán épen sir?

— Legyen irgalmas, Benge ur, én öné nem lehetek. Felelé zokogva Amália.

— 'S ugyan miért nem? Viszonzá haragos bámulással Gyuri.

— Ne szóljunk erről; — vága közbe Abayné, ki félve, hogy kihallgattatnak, a' tárgyat mellőzni akará, de fájdalom-sajtolta érzelmeit elfojtani nem bírta. — Önmaga is megismerheti, hogy eddigi, 's különösen mostani visellete, minden művelt hölgyet elrémit.

— Szeretném tudni, mióta rémülnek művelt hölgyek a' fejkötőtől. Nagysád én férje megegyezését birom 's úgy kívánom magamat tekintetni, mint törvényes völegényt.

Ezen szavakat Benge olly durva hangon ejté, hogy Abaynéban kimulni kelle minden mellék-tekinetnek, 's kényszerült, még a' feltűnés daczára is olly lépést tenni, melly az egész, már első pillanat óta kedve elleni viszonyt felbeszakassza; 's habár férjétől — kinck a' gazdag vő nagyon inyére volt — szenvedendő kellemetlenségeknek is tenné ki magát.

— Mig én leányom anyja leszek, soha sem; válaszolá elszánt hangon. — Feri rendeld elő szánunkat. — Szóla a' velek érkezett ifjuhoz, ki épen most közeledék feléjük, 's leányával indulni akart, midőn férje, hihetőleg az elindulási parancsot hallva, lépe elibe.

— Mit akarsz kedves feleségem, csak nem távozni?

— Minden esetre; Máli roszul van.

— Ugy épen maradnunk kellene.

— Épen nem — viszonzá a' nő, — ismerem baját; a' szabad levegő használand, itt élete van veszélyben.

Abay, ki különben szerete tán tulságosan is uralkodni családja felett, ezen véletlen nyilatkozat által annyira meglepeték, hogy ellenző szó nem jöve ajkaira. Most, midőn Abayné a' mellék szoba felé indult leányával, Máli fejét felemelni kénytelen lön, szemének fényes sugarai nagy könyeitől megtörtelve, olly igéző hatalommal lövellének Bengére, hogy szívében megrendülve, eddig még nem tapasztalt érzés által fogódék el, mi keblét bizonytalan árnyak gyanánt átrobogá; a' szerelem és szégyen, a' harag és szánakozás 's más ellenkező szenvedélyek olly vegyülete volt, minő lélekállapotot tisztán érezni lehetetlen, 's mire feleszmélt, már Abayékat nem látá. Utánok rohant, de a mellék szobában sem voltak, 's a' lépcsőre érvén, csak szánokat pillantá meg a' kapun kisuranni. Még ki nem tisztulva előbbi érzelm-zavarából, sokáig ál'a lépcsője karzatára dölve, mig csak a' sebesen távozó szán csengését hallhatá, a' csengetyük minden hangja keserű szemrehányás gyanánt zenge szívébe: ugy látszék jobb lelke ébredt fel 's ébredését fájdalommal tudatá. Mindenesetre olly állapotban vala az elvadult ifju, hogy teljes jobbulásához csak értelmes és becsületes tanácsadó lett volna szükséges; de a' sors épen az ellenkezőt hozá, mert Szilvász, ki habár a' fonákságban nem annyira genialis, — de fássaltabb, rögzöttebb vala.

— Gyuri pajtás, csillagokat vizsgálsz, vagy farkaslesben állsz? Senki sem tudja hová lettél? Kukomándyné és leánya már agarászatot tartanak utánad.

— Berczi — viszonzá az elszomorodott házi gazda, — engem leforrázott a szerencse.

— 'S hűtözni jöttél ki. De mi baj hát?

— Semmi. Csak hogy — fülelj — nem hallasz szánecsörgést.

— Meglehet távolról.

— Annak minden csengése azt hirdeti, hogy kudarcot vallottam.

— Hogy hogy?

Benge György elbeszélé a' bal esetet, de évek óta, mióta tudniillik eszét szokott bolondságaira ficzomitá, először egyszerű szavakkal, 's dús phraseo-logiája 's képzelme minden virága nélkül.

— 'S ezen busulsz pajtás — kiáltá hahotázva Szilvász — ezen busulni, hozzád méltó bolondság, hidd el, magam is busulnék, ha ide kinn olly hideg, ott benn olly meleg nem volna.

— Könnyű tréfálnod — viszonzá a' boldogtalan vőlegény — de ha szí-
vembe látnál . . .

— Szivedbe.

— Ott egész pokol ég.

— Gyuri, már csudálkoznom kell; hát igazán busulsz?

— Mi az ördögöt faggatsz?

— Legyen eszed, ezen dolgot tovább titkolni nem lehet; Kukomándyné észrevevé Abayék hirtelen-távoztát, 's már gyanakodni kezd; ha nagybőjtí pofádat látja, tüstént bizonyosnak veendi gyanuját, 's akkor Isten legyen irgalmas kegyelmes szegény lelkednek; jobb lett volna szárnyas egérré szület-
ned, ugy csuffá tesz.

— Mi közöm a' banyával?

— De a' világ, pajtás, a' világ. Kigunyolva, csuffá téve, hogy élhetsz még? Talpra pajtás, mutasd meg, hogy legény vagy, senki se is gyaníthassa, mi történt; végezzük a' bált bolondnál bolondabban.

— Legyen hát — kiáltá Gyuri, mintegy tevékenységre rázva magát, mint a' nyugalmából felkelő oroszlán, — még ma kiöntöm haragomat, 's hol-
nap, ne félj, a' régi jó kedvemben kelek fel.

5.

A' két derék czimbora a' terembe tért, hol a' vendégek Abayék felől tu-
dakozódtak. Benge Amália roszullétével némitá el őket, e' hiren különösen egy vasas hadnagy látszék megütközni, 's a' legkisebb körülmények miatt is sokáig faggatá a' nyugtalan György urat. Bengének agyában, melly olly álla-
potban volt, minőben a' legképtelenebbet is készek vagyunk elhinni, csak szenvedélyünket ingerelje, egy gondolat lobbant fel 's legott félre voná Szilvásyt.

— Pajtás — mondá — most jut eszembe, ezt a' vasas németet többször láttam Abayval, Málival beszélni, 's előbb, hogy roszul létét emlitém, azt gon-

dolám arczára is egyenruhát huzott, annyira elhalaványult ijedtében. Bizonyosan szerelmes belé, 's még ő kosaram oka.

Szilvász, ki minden hadnagyban az asszonyi nem született Dsengisz Chanját képzelé, teljesen hihetőnek találá a' gyanut, 's a' szerencsétlen hadnagy e' percztől óta a' czimborák boszujának martaléka lön. Egy intésre ott termettek segéd-czinkosai; a' házi gazda korhely pajtásai és szeszélyeinek hol segédei, hol békes eltűrői.

— Ismeritek Breiten hadnagyot? kérdé urok.

— Ismerjük.

— Ergo fiat Aethiops. Viszonzá sugva és röviden Benge 's a' nemes czimboraság ajkain kármosoly vonult végig, minőt a' deres elé álló hajdun láthatni.

— Már fekete; — sugá az egyik.

— Sok korom elfér pofáján; jó széles, — jegyzé meg a' másik.

— Beállhat aztán testörnek a' szerecsen királyhoz; volt a' harmadik elméssége.

A' másod rendű czimborák, kik illy csinokra vizslák gyanánt betanítvák, őrgöngve rohantak ki a' zsákmányt megragadni, míg Benge és Szilvász a' teremben késziték tervöket az ártatlan hadnagy ellen.

— Hadnagy uram, szólhatnék-e önnel négy szem közt? kérdé Szilvász.

— Velem? felelé ez csudálkozva.

— Igen; izenetem van Abay Máli kisasszonytól.

— Abay Máli kisasszonytól? — folytatá nagyobbult bámulását a' hadnagy, 's már nyelvén vala az igazság, kimondani, miképen még csak reményre sincs jogosítva Amáliától izenetet várni, de ujságvágya 's talán némi megbocsátható hiúság ismét elnyomák szavát. — Micsoda izenet?

— Mellyet én csak négy szem közt mondhatok meg önnek. Tessék követni.

A' hadnagy szótlán követé Bengét, 's több játszobán át egy, ablakával az udvarba nyiló sötét szobába értek.

— Csak néhány szó, hadnagy uram, sötétben is elvégezhetjük. Kezdé Benge.

— Gyorsan hát. Valóban kíváncsi vagyok.

— Breiten hadnagy ur! Breiten hadnagy ur! hangzék most az udvarról.

— Ki hí engem? kérdé a' hadnagy.

— Nem tudom; — válaszolá Gyuri, — tessék az ablakon kinézni.

Breiten felnyitá az ablakot, de alig dugá ki fejét, 's hirtelen hurok volt nyakára vetve, mellyel olly erősen vonaték kifelé, hogy fejét visszahuzni, ha magát a' megfulás veszélyének kitenni nem akarja, lehetetlen volt; de kinos helyzete csak perczig tartott, mert másik pillanatban meszelő vonult el elég gyengédtelenül arczán, 's a' kötelet elbocsátva érzé, egyszersmind néhány alakot láta az ablak alól eltűnni.

Breiten későn kezdé megcsufoltatását gyanítani 's most a' harag és szé-

gyen megfoszták eszméletétől, melyet megtartván, a' társaság nevetését kerülhette volna el. Dühösen fordult vissza az ablaktól, 's Bengét már itt nem lelven, rohant a' másik szobába; itt a' játékban elmerültek nem vevék észre, de a' harmadikban kaczaj fogadá, melyet ő egyéb oknak tulajdonítva 's üldözöttjét még nem látva, a' tánczterembe sietett, melynek tul oldalán Bengét pillantá meg kilépni. Utána akart rohanni, de az egész terem egyszerre kaczajban törvén ki, hőkkenve állott meg.

— Hadnagy ur, az istenért, mi baja? kérdé egy közelebb ismerőse.

— Nekem? viszonzá egyik bámulásból másikba esve Breiten.

— Nézzen csak tükörbe. 'S a' szóló tükörhöz fordítá a' hadnagyot 's ez korommal feketítve látá szinte egész arczát. A' düh és harag óriási szenvedélylyé nevededett az olly aljasan 's méltatlanul meggyalázott ifjun. Boszuvágytól zaklatva rohant Bengé után, őt a' halálnak szentelvén. De midőn az ajtót fehrántá, tizszeres sikoltás ütött füleibe.

— A' medve kiszabadult!

'S a' házi ur roppant karpáti medvéje ágaskodva állott a' terem ajtaja előtt. Breiten dühében ijedni sem tudva, elrobogott mellette; de a' nyitva maradt ajtón láták a' vendégek az iszonyu állatot 's percz alatt rettentő sikoltások közt rohantak a' mellékszobába, 's onnan ajtón, ablakon 's a' mellék lépcsőn a' szabadba.

A' bálnak vége lett.

A' medve pedig, Bengének egy átöltözött czimborája, végig feküdt a' terem legnagyobb pamlagán.

Bengéről azt hiresztélék cselédei, hogy a' medve legelőbb is őt sebesítvén meg, most ájultan fekszik szobájában.

* * *

Emlékeztetnünk sem kell olvasóinkat, hogy ezen történetecskében semmi figyelem feszítő bonyolodást, semmi lélekepesztő vagy iszonyító helyzetet, és semmi csattanó hatást nem találnak, — magunk is megvalljuk, hogy nincs egyéb benne pusztá igazságnál, 's ez is csak prózai, mert a' költői hibázik, ezt azonban 's igen rövid idő mulva lesz szerencsénk a' tisztelt közönségnek előadni a' Bengé féle élet egy második vázlatában.

G a a l.

A' RABLÓ SZERELME.

A' haramja búsan áll erdő szélében,
Retteg minden útas, a' ki arra mégyn,
Csak a' kis virágok nem rettegnek tőle,
Nyájasan mosolygva simulnak feléje.

És a' leány sem fél, ki keblét átkarolja,
Mert nem tudja még, hogy kedvese haramja,
Életét, sőt lelkét is od'adná érte,
Eljő a' faluból hozzá minden este.

De a' vad rablónak elsötétül arca,
Mert lelkét a' bűnök zord emléke marja.
„E' lányért jó lennék“ — így szólott magában —
„Olly jó, mint az angyal isten fénylakúban.“

„De kegyelem nem vár e' földön zsványra,
A' rablót ember nem, 's tán Isten sem szánja.
Elhaltak szülőim, minden eltaszított,
Gyermeket dologra senki sem tanított.“

„Gyilkos, útonálló, vad haramja lettem,
És az isten átka felzudult fölöttem...
E' lányért még jó és istenfelő lennék,
De az már lehetlen!.. szívemen a' bűn ég.“

„Tudná csak szegény, hogy kedvese haramja,
Szíve jéggé lenne, lelke elborzadna,
Bujdosó a' rabló, a' halál vár rája,
És illy jó leányka nem lehet mátkája!“

Kedvesét a' rabló szívéhez szorítja,
Búcsut véve tér a' rengetegbe vissza,
Távolból még egyszer nézett kedvesére,
'S mostanig nem ismert köny toluult szemébe.

*

*

*

Hónapok mulának... a' lány minden este
Kedvesét az erdő szélben kereste,
Hasztalan bolyongott, hasztalan kiálta,
Csak a' tompa viszhang válaszolt szavára.

Hónapok mulának... 's a' helység határán
Egy haramja teste lógott a' bitófán,
És a' lány borzadvá ismert kedvesére,
Folsikolta... aztan többé már nem éle.

Samarjay Károly.

A' FOGADOTT BESZÉLY,

vagy utmutatás azon bámulatos művészetre, mely által az idegen részekből gyönyörű eredeti egészet lehet kerekíteni; — ajánlva fiatal szellem-óriásainknak.

I. R É S Z.

„Barátom! anyagi barátom! — lapom üres! pedig holnap már sajtó alá bocsájtandó, és sem beszély, sem novella! — Ezeket tördelé a' ziháló szerkesztő hozám, a' sétányon ácsorgóhoz.

Végig mértem a' türelmetlenül topogót, 's mulatva kinjain, hidegen válaszolám: „Tehát közölj mást.”

„Mást, mást; könnyű ezt mondanod! — de én hisz tudod, mit ígertem előfizetőimnek!”

„És te nem tudnál köpönyeget fordítani?” —

„Igen ám — kapott szavamba — de a' közönség bizalma, szerkesztői hitelem!”

„Természetesen oda lesz, ha megmenteni nem igyekszel.”

„Ugy van, édes barátom! nincs máskép; de hisz épen az a' nagy föladat, miként menthetnök meg? Mit gondolsz?” kérdé lehető fanyarsággal.

„Mit-e? — válaszolám kacagva; azt, hogy majd egy sajnálkozva hízeglő, kedélyesen mentegetődző, tartalomdús cikkben, nyájas udvarisággal, kövér betűkkel jelentet közönségednek, miszerint beszélyíród megbetegedett, elutazott, meghalt. Illyesmit, más alakban, több lap gyakorol; — te pedig most új fordulatot kölcsönözvén az ügynek, genialis eredetiséget mutatandasz; mert barátom, kritikuskaink azt hirdetik: nem a' mit? hanem a' h o g y a n? az írói érdemnek csálhatlan mérlege 's becse. Látd, csak ilyenkor érezhető, milly hasznos a' kritika! — Aztán az egész fortély ártatlan, comico-humoristicus, vagyis, jelenben épenséggel kelendő dívatáru!

A' bámulva hallgató, csüggedésből reményre kapó, majd kételyeibe visszasülyedő — töprenkedett, míg végre fejrázva leverten viszonzá.

„Eredj idétlen dévajkodással! — Az nem lehet, hogy olvasóimat ámitsam, egyszersmind azon otromba gyanuba keveredjem, mintha egy novellairónál többet nem bírnék.”

„Azzal sem! — gunyolódám — egyébként pedig őszinte segéd hasonlatlan deti volna.”

„Ej — boszongodék barátom, — hagyj föl izetlenségeiddel.”

„No hát hallj komoly szót; — viszonzám összevont szemöld alá rejtett guny-nyal, — el vagy látva, nemde, minden kigondolható modorban irt értekezéssel, a' sphaerák zengésétől le, egész a' láthatlan férgek anatómiájáig. Ránts elő ezekből vagy kettőt. Hölgyolvasóid irigyletes élveikért alig késhetnek övedzeni halántekaidat a' legmagasztosabb méltánylás gyöngéd koszoruival. — Ha el nem fogadod, te lásd, boldogtalan! mit cselekszel.” —

„Mit? — szóla, lenyelve a' jelenben mellőzendőnek tartott gunyt, — tudod barátom, én egyenesen benned bízam, Csak ötletes elméd huzhat ki a' hinárból. Rögtonózzél holnapra egy beszélyt.”

— Olly kéro hangon, olly ájtatos tekintettel szavalá ezeket szerkesztő ur, hogy szinte olvadozám belé, ha kétségbejto csüggedélye szilaj kacajra nem fakaszt. De hamar lecsillapultam, mert őszintén szólva, parányi (!) hiuságomnak, miképen gyarló írónál sz o k á s, igen jól esett a' hízeglő bók, sőt e' pillanatban, még a' tiszteltetdíjról is megfélelkezhetém vala, és csupa méltányos udvariságból a' legyező bizalomnak megfelelően, ha előre föl nem tevém, — 's szavamnak ilyenkor ura szok-

tam lenni, — hogy a' napot, urfi szokás szerint, kényelmes mitsem tevében huzandom ki, vagy Idámnál morzsolandom le az unalom édes perczeit, miként fiatal barátaim ösztönereü jó példája tanított. — Így állván a' dolgok, csuda-e, ha tusakodván, divatélet ellenére még gondolkoztam is?

„Határozz az istenért;“ e' szavakkal riaszta föl szerkesztő barátom bölcs megregésimből.

„Lehetetlen!“ — sohajtám lemondás-teljesen.

Unszolomat villanyos csapásként érinté a' szó, — de nem tágitott, sőt olly érdekesen rábeszélő szerepet ölte, hogy keményebb kebelt is meghódíthata térítő ajánlatal.

„Rendes díjadon tul — mondá, — két palaczk pezsgő leend jutalmad; azon-fölül, csillag alá jegyzem, hogy e' jeles tehetség rögtönzését kellőleg méltánylandók, nem állhatók meg, olvasóinkat nem részeltetni jelen beszély gyönyöreiben.“

Ismeré az ármányos a' dolgok nyitját. De kérdem: melyik fiatal kebel nem pezsdül föl, hogy a' többit ne is említsük, a' pezsgőre? Megmértem szerkesztő urat, 's mondhatom, csinos emberke vala, sőt e' varázs-pillanat előttem tiszteletes nagygyá emelte. Már ajkamon lebegett a' sorsintézetü „igen“, midőn tán feledtében kiálta:

„Nézd amott jó Vidory Ida, jegyesed!“ —

Rögtön oda fordult figyelmem, 's a' jeleneten csüggve: „Az angyalhoz kell iramlanom“ suttogám, 's teljesítendő valék szándokomat, ha szerkesztő barátom vissza nem ránt, fanyarul unszolván: „Lelkem barátja! igérd meg mire kértelek, jutalmad el nem marad, és hálám“ —

Boszankodva tolakodásán 's minélelőbb menekülendő:

„Jól van; — meglesz, csak ereszsz!“ — mondám, mert már Ida pillanatai köszöntve sugárzottak felém 's körébe vonzatám általuk, — de „kezet reá!“ 's megragadá kedvetlenül nyújtott jobbomat megörvendeztetett szerkesztő barátom; — csak miután a' kézzszorítás megesett, szabadulhattam, tüstént Ida oldalánál teremvén.

II. R É S Z.

Sokaíg, tehát képzelhetitek mennyi gyönyörrel mulaték a' bájos teremtmény mellett; rövidnél rövidebbé vált délutánom. Beszéltünk a' csillagokról, a' boldogság hetedik egeről, 's zene bűvölő hatalmáról, szóval, mind arról, mi a' szegény halandót ritka kellemü hölgy társaságában, a' prózai életből kiragadván, ismeretlen kéjt csepegtet fölforrott kebelébe. Lassanként az est örömeire fordult a' beszéd, 's kérdeztetém, vettem-e meghívást a' jegyesemnél adandó estélyre? igenlém; és boldog mámoromban ígérém, hogy elmaradnom lehetetlen is volna. Én szerencsétlen, ki minden egyébről megfeledkezhetém, csupán Ida körébe temetvén egész világomat. Épen ekkor lejtett el mellettem leánykájával szerkesztő barátom, fülembé rivalva: „emlékezzél fogadásodra.“

Most jutott eszembe a' kétfelé zálogosított szó! mi alvilági súlylyal nyomá fejemet.

Gondoljatok meg! két részre ígérkezni! egyik ígélet megszegésével teljesíthetvén csak a' másikat! — Nem szörnyűség ez? választásról szó sem lehetett, mert ha estélyre megyek, barátom, ki szavamra sokat szokott építeni, rutul jár, 's mindenesetre szószegő leszek, mert az estélyről éjfel előtt alig szabadulhatnék, aztán pedig reggelre valamit összeírnom szórakozottságom sem engedné. Haza menjek beszélyt írni? Idám e' végetlen gyöngédtelenségért, otromba udvariatságért érzékenyen sértetik, és e' kegyelt előtt így mutatkozni vajmi ajánlatos! — Hova forduljak? sopánkodám, hihetőleg vagy az arslánszokást kell követnem, az estély

örömei elé rohanandó; hisz barátom valahogyan csak megbocsát, 's ha nem: adjunk tul darabig egymáson, a' szükség utóbb úgy is összebékít bennünket. Nem! ennyire nem eshetünk. Vagy tán, — vetém utána, — legjobb leend egyik ígéretnek sem tenni eleget; ez a' közsokás, 's miért legyek én jobb akárkinél? így legalább egyik sem panaszkodhatik, hogy a' más kedveért elmellőztetett. Dicső szokás! De az ígéret, ígéret! — fontolódzám — föloldatik-e? koránsem! sőt inkább terhelend.

„Mit csináljak?“ kiáltám önkéntelen, ki már öt percz óta hallgatva gépíleg ballagék Ida oldalánál.

„Mi baja lovag ur! — csengé ő enyelgő éllel — hogy sötét némaságából illy hangosan riad föl? — 's kellemes csipősséggel folytatá: talán valami kedves találkozóra gondol, azon gyötörvén fejét, mikép meneküljön tőlem. Oh, lovag ur — tevé hozzá játszi bizalommal, — cseppet se aggódjék azon.“

„Bocsánat nagysádkám! — mentegetődzém, — elég rossz tőlem úgy elandalodnom, hogy szép jelenlétéről udvariatlan leheték megfélekedezni!“

„Szép őszinteség, eredeti bók! — mosolyga ő; — de uracskám, ön megzavarodik.“

„Tréfálni tetszik kegyednek“ — mondám rendbeszedődve.

„Sőt komolyan kelle szólanom, — kapám sejtetlen válaszul; 's éles tekintettel folytatá: ön igen gyanusan viseli magát.“

A' megjegyzés meglepett 's jobban megzavarodhatám. Barna szemei vidámságukat vesztek, mosolygó képe innepi fagyot kezdé öltetni. Láttam, szokásos arszláncsevegés nem segít, őt pedig gyanujában hagyni, kit annyira szereték, boldogságotól megválni? Inkább pusztuljon a' világ — gondolám nagy pathoszsza. — Legtanácsosb lön meggyónni a' zavar okát, mire, midőn tanácsát is kérném, földerülten szóla:

„Szabadjon hinne, miként mégis én lennék szerencsés önt estélyünkre megnyerni: de — csevegé pajzánkomolyan — nehogy szőszegővé váljék, nagylelkűleg felszabadítom nekem adott ígértétől, egy feltétel alatt.“

„Akármít, angyal!“ — kiáltám heves örömmel.

„Lassan uracskám! — 'S redőkbe akará szedni szép homlokát, — elengedem azonban udvariallanságát, midőn elmaradhatása fölött olly örömmel mer nyilatkozni, holott miattam... No de semmi! megszoktuk mi az illyes udvariságot. Térjünk a' főkérdésre, — szeszélyeskedék tovább — az irandó beszélynek tetszésünket kell birnia, különben az író egy hétre száműzzük trónunktól. Ez a' feltétel.“

„Oh ez szörnyű kívánság! válaszolám, kétségbeesést színelve; hisz' az is elég, ha darabom szerkesztő ur bírálatát megállja, ki pedig szorultságában legkevesebb lehet szigorú: hát kegyednek szeszélyes tetszésére irnom, illy anyagmostohaságban, a' lehetetlenségek egyike.“ Így kelle beszélnem, tudván, hogy a' begyes egyébként elégnél több ürügyet lelhet kinzásomra.

„Tehát — mondá tettetett neheztelesséssel — nagylelkűségemért egy kis fáradságot sem érdemlek? Elég az hozzá — veté utána daczosan — önnek tetszésemre kell írnia, másként végrehajtom a' törvényes ítéletet.“

„Példátlan szigor!“ kiáltám.

„Ej, ígérje meg, kivált ha viszont ígérem, — szóla csintalan mosolylyal, — hogy tán majd tárgyról is gondoskodom.“ Erre nem sokat építheték, de midőn a' — következőket hallám: „és ha még hozzá teszem, hogy mindezekért jutalma, egy — 's most suttogó édes zenévé olvasztá beszédét, — egy csók leend.“ — 'S elpirult a' gyönyörű. Én pedig lelkesülten kiáltám: „Meg lesz! ha ég, föld összeszakadna is.“

III. RÉSZ.

Esti kilenczkor már szobámban ülök, előttem írószerek 's tiszta lap. Egyik gondolat a' másikat kergeté, 's épen e' kergetésnél fogva, ha voltak is, mind ki-
szöktek inséges fejemből, azon egyet kivéve, mely ríktó őrszöként kiáltá, hogy:
„mitsem tudok.“ — Kezemnél sem volt semmi lovagi pityergő német regény, hogy
belőle amugy egész illedelemmel, szépen, mint szokás, kicsenhettem volna egy pár
„borzasztó, iszonyu, szívet sebező, érzékeny elmét gyönyörködtető Sigwartfele je-
lenetet. — (A' francziák, mivel igen ismeretesek, erre nem használhatók). Tehát
hajamat görcsös ujjaimmal összekuszáltam, homlokomat tudós ránczba szedém, ir-
galmatlan pillanatokot szórtam köröskörül, majd bámész szemeimet gyertyámra ta-
pasztám; fanyar, és sanyaru képpel, hűledező érzetekkel, izgattam, csigáztam, te-
kertem az ész kerekeit, szóval: írói positurámban valék, hogy egy árva gondo-
latka fogantassék, melyet a' felíg elragcsált toll beszélylyé teljesítsen, idomitsón,
öltöztessen; aztán hirt, nevet, 's mi legkinosb, de mézédés föladat, Ida tetszését
megnyerjem, szerezzem, birjam.

Hasztalan! a' babértermő eszme semmiségében kegyeskedett maradni: pedig
többet izzadtam a' héres szónoknál, ki meggyőződésével ütköző ügyet kénytelen
hevenyézve védeni.

'S mind ez egy átkozott beszélyért. Hej, mennyit fáradunk csak egy nyomoru
örömmosoly miatt!

Kettős erővel kezdék már ujra gondolkozni, midőn inasom, ha elhiszitek,
váratlan, hivatlanul belép.

„Hát gazember! — riadék reá uri szokás szerint — nem parancsoltam-e
meg, hogy ne merj háborgatni? Legfelségesebb eszméimet elrezzentéd!“

„Hiszen nem is háborgattam volna tens urat, — mentegetődzék fejkavarva szolgám,
— hanem egy csinos szobaleány.“

„Sem mire való, — kiálték reá, — van is gondom a' te szobaleányodra, és
zetlen szerelmeitekre!“

„Ugy ám, tens ur, de azt mondotta.“

„Akármit mond is — pattogám tekintélyesen, — ha összekoczkodtatok, meg-
békülhettek nélkülem is, most nincs időm ostobaságtok felett bíraskodnom. Éu
akarom, hogy parancsomnak engedelmeskedjél. Lódulj ki, holnap számot vetej
vakmerőségedért.“

„De tens ur, — tipródott szolgám, valamit kezéből felém nyujtva, — az a
szobaleány tens ur . . .“

„Mit? mit darálsz? 's hevesen felugram, botot keresendő.

„Hisz — dadogá szaporán a' rosztat sejtő szolga, — nem úgy értem ám, min
tens ur gondolja; hanem azt akarom mondani, hogy ezt a' levelet hozta.“ 'S át-
nyujtott egy illatos levelkét.

— „Ki hozta?“

„Hisz elmondtam volna, de tens ur soha sem hagyja kibeszélni az embert.“

„A' dologra térj!“ — kiáltám türelmetlenül a' levél szemléletével foglal-
kozván.

„Hát biz én illy későn szobaleány által hozott levelet elvenni nem akartam.
Gyanus az illyen városi leány. De egy csókot ígért, erre csak gondolám, ha kicsit
megharagszik is tens ur, mert a' mi igaz, csinos a' leány.“

„Hallgass!“ — mondtam — unván a' fecsegést.

Ki küldheté a' levelet, az irás ismeretlen, Ida nem írható; — mig így töpren-
kedném, feltörtém, 's olvasása után szolgám bámultára lelkesülten riadozám:

„Hisz ez dicső, dicső! Palkó! szaladj bérkocsiért. Itt a' pénz, szaporán járj;
még most is itt vagy!“

Ő elment, én pedig ide oda futkosva, folyvást mondogatám: „Ez felséges! Ebből érdekes beszély kerekedhetik, csak azért is, épen azért is el.”
Fél óra mulva a' megrendelt hintón tova robogtam. (Vége köv.)

A' LEGUJABB MAGYAR REGÉNY-IRODALOM.

(Folytatás.)

J ó s i k a sokat fáradozott ugyan, személyében a' történt és jövőndő dolgok felől hosszú elmélkedéseket tartani; ez azonban neki annál kevésbé sikerült, minél inkább elmulasztja e' mellett az alkalmat, a' különféle lelki állapotok kifejtését nemcsak saját elmélkedéseiben, hanem maguk a' személyek cselekvésmódjában napfényre hozni; így azonban grófnéja elejétől végig olly képtelen lény, ki olly schematicus körben forog, mellynek boszankodásunkat változhatlanul föl kell ingerelnie, 's egyáltalán minden hiányzik tőle, mi őt élő, gondolkozó, szenvedő 's cselekvő személyé alakíthatná; mert erre mégis minden felett szükséges lett volna, azon egymással ellenkező, egymásnak ellenmondó sajátságokat, miket Jósika e' bábura, mint tarka színű öltönyöket aggat, egymásban és egymással egy egészszé olvasztani, hogy így megmutathassa, miszerint p. o a' grófné előbbi fősvénysége és fillérkedő zsugorisága, valamint későbbi pazarlása, ha egymás mellett nem, de egymás után és megett mégis fenállhatnak, minthogy régiebb megszokások, őrizetlen pillanatokban, az újabb állapotokban is itt ott folyvást fölemelik fejöket; így látjuk, miként gazdag zsidók, hogy mammonjokat csillogó fényben kitüntethessék, ma ezeket költenek egy vendégségre, egy óra mulva krajczárral fukarkodnak, midőn talán koldussal találkozza 's annak egy krajczárt nyújtva, tőle felet visszakérnek; 's milly könnyen feltalálhatni az illy cselekvésmód motiválását az emberi megrögzöttségben, mellyet akarát szerint levetközni nem lehet, 's a' mentséget az érdekeltnek szájában, hogy t. i. adományával a' lehető legtöbbet akar boldogítani. Illyesmí azonban grófnénkon sehol sem történik, ő sehol sem mutatkozik gyöngének, de egyszersmind sehol emberinek sem, mert ő egyszer a' szerző fejből készen előszókel tökéletes molnárné, máskor szintolylan urhölgy; egyszer egy zsugori, máskor tékozló, de soha sem más, mint a' szerzőnek kereszt- és vezetéknevvel ellátott elmélkedése; ez okból ő egyszersmind folyvást kénytelen, azon körülményekhez képest, mellyekbe félig helyeztetik, míg azokat másik felökre nézve maga alkotja, mondom, e' körülményekhez képest, mellyeket szerző történet alakjában csinál, a' zsugori és tékozló, az életokos, bölcs és tökéletes bolond és esztelen nő kész öltözeit felvenni; hogy pedig ez utolsó nevezet valóban rá illik, ezen senki sem fog kételkedni, ha olvassa, miként neveli lányát először egészen egyszerűn, sőt nélkülözések közt, 's mégis mind akkor, mind pedig később mindig azt hiszi, hogy e' lánynak legalább egy pár millió forintot (sajnos, hogy szerző sehol sem ismerttet meg az összeggel, és a' hozzája tartozó krajczárok tizedtörteivel mathematicailag) kell birnia, eleget mindazáltal soha sem birhat, szintugy, mint egy iszákos állítá: „az ember ihatik nagyon sokat, de soha sem eleget.” Ha a' grófnénak valóban volna esze, mint velünk Jósika minden lapon elhitetni szeretné, soknemű tapasztalásai által kétségtelenül meg kellett volna tanulnia, hogy átlássa, miszerintnem a' milliomos, hanem az él legfüggetlenebbül, ki mérsekelte biztos jövedelmet bir, és szükségeit azzal összhangzatba hozni tudja. Ha pedig egyszer eszéssége daczára, egy illy ezzel olly nagyon ellenkező rögeszme, miként e' millioadászatot szerző is nevezi, megcsontosult, akkor az olvasónak joga volna azt kívánni, hogy az illy, első tekintetre ellenmondásban látszó tulajdonságok egymás melletti fenáll-

hatóságának lehetőségét Jósika előtte megfoghatóvá tegye, 's ha nem, tökéletesen szabad neki, e' tulajdonságok egyikének vagy másikának valódi jelenlétén kételkedni, mi közben aztán, minthogy a' rögeszme valóban elvitázhatlan, inkább a' szerző által feldicsért észességet fogja nélkülözni.

Mint ez észrevételekből kitűnik, a' regény főszemélye az, mellynek állítólagos létezési, cselekvési 's' gondolkozási módjából az egész történetnek kifejtetnie kellne, jelleméből kellne az elbeszélés minden fonalainak sodortatniok, 's' ez okból a' regénynek lélektaninak lennie; de ha ez szerzőnek nem sikerült, akkor tárgya kezelésének módját egyáltalán elhibázta, 's' ezért valamennyi többi személy nem adhat kárpótlást, habár ezek, mi épen nincs így, még olly lélektanilag volnának is tartva; ezen eset azonban annál kevésbbé lehet jelen, midőn Jósika anyagának egyetlen lehetséges tárgyalási módját általán elhanyagolja, sőt mellőzi, 's' a' francia csattanósságok, meglepetések és elnyomások modorához folyamodik; hogy pedig ez így van, minden kétség felretételével, már az első fejezet tartalmának előadásából kitűnik, mellyben, csak 27 lapon keresztül, a' grófné anyja, ő maga 's' ennek akkor még egészen kis leánya éhhalál veszélyében vannak, miért is az öreg utra indul, zsu-gori férjétől, kinek házat mintegy husz év előtt elhagyta, egy darab kenyeret koldulni, a' férj löporral és golyóval fogadja őt, házi ebe szörnnyű harapással, az asszony pedig ez utóbbinak nyakát szegi, 's' most az ellenségtől szabadultan, olly merész lesz, hogy a' kísérletet még egyszer megtegye, 's' az éhkinok közt, mellyeknek ezek hullnak áldozatául, még egyszer kenyeret kolduljon; erre férje részéről golyó repül, a' nőéről gabnatárainak felgyujtása, erre a' férjnek szobájából kirohánása, 's' mind az ő, mind pedig zsidó segédének lekonzolása a' dühbe jött asszony által, kiben a' folytonos düh végre örültséggé lesz. — Joggal kérdem, merészelt-e valaha valamelly francia az iszony-iskolából ennyi borzalmat mindjárt az első fejezetben felhozni? Valóban nem! mert habár a' francziák a' borzalomban keresik is főhatásukat, de épen azért, mivel ez főszközük, tudják a' nyomasztót enyhíteni, 's' habár modorosan, mégis meglepő csoportozatokba felosztani, a' főcsoportot és csapásokat pedig végül feltartani, 's' így legalább az olvasó kíváncsiságát mindig feszülten tartani. De hogyan fokozhatta volna Jósika még első fejezete után is a' borzalmakat? 'S' minthogy ezt nem teheté, a' regény e' tekintetben is csökken továbbá 's' egyre lankadtabb és lankadtabb lesz.

Bátor valék Jósika legujabb regénye feletti nézeteimet nyíltan és himezés nélkül kimondani, mind a' mellett is, hogy a' szerző, miként e' munkája pánczélos előszavából kitűnik, a' criticát nem épen jó szemmel nézi, mert ha egy magyar folyóirat azon elfogulatlan észrevételét, hogy ujabb időben a' történeti regény ösvényéről, mellyen azelőtt jára, elfordult, tétovázás nélkül s z e m t e l e n n e k nevezi, ám-bár az némelly tekintetben nem alaptalan, a' szigorú bírálat bizonyosan nem a' legjobb fogadtatásra tarthat nála számot. — Egyébiránt a' criticának két czélja van: egyik az íróra, másik a' közönségre nézve; én pedig azt hiszem, hogy az utóbbi mindig, ha nem magosabb is, de legalább eredményesebb és szükségesebb volt; ez oknál fogva nem is hagyám magam az ijesztgető előszó által elrémitelni, hogy meggyőződésemet, okaival egyetemben, a' közönség elé ne hozzam. (Tárgyhalmaz miatt vége jövő számban.)

Dr. Henszlmann Imre.

CSUDÁK TÖRTÉNNEK BUDAPESTEN !

— Y. ur igen szabadon nyilatkozik a' gyűléseken : 's' még most sem kért — hivatalt.

— Egy garázdálkodó bérkocsist egy városi rendőr elfogott.

— Bizonyos pénztárban nem találtak hiányt; pedig már két hét óta nem vizsgálták meg.

— Schmidt ur a' budai német arenát tegnapelőtt vette át: 's még nem bukott meg.

— A' Hetilap' igen korszerű tervet közöl a' dunagőzhajózás ügyében: 's a' budapesti hiradó' még nem támadta meg ezért.

— Egy bérkocsis a' rendes árnál többet nem követelt; pedig az árt a' rendőrség határozta meg.

— Egy pék nagyobb zsemlyéket süt; pedig még csak két háza van.

— A' budai városmajor-utca nem sáros; pedig csak egy hónapja, hogy nem esett.

— Bizonyos könyvárusnál feléve már, hogy egy munka megjelent: 's még most sem szállította le az árát.

— Mult vasárnap egy német társaság kirándulást tett a' vasuton: 's a' palotai korcsmánál ki nem szálltak.

— Bizonyos magyar lapban egy cikk jelent meg a' haladás emberei ellen: 's bizonyos német lap azt még le nem fordította.

— Bizonyos csödpár vége felé közelit; pedig a' tömeggondnok évenként négyezer pengő forintot húz!

— A' váci utcában a' bolternyöket magasabbra emelik; pedig, a' mint halljuk, ezt a' — rendőrség parancsolta.

— A' budapesti újságyszerkesztők már két nap óta nem kaptak — bérmentetlen levelet.

— K. urnak hat éves fia sonettet irt dajkájához, 's még egy divatlapszerkesztő sem adá ki — a' rezképét.

— B. és W. urak nincsenek Pesten, 's Hollósy kisasszony mégis — kolduslevelet kapott.

— Egy magyar író már többet irt két ivnél: 's mégsem adja ki 'öszszes munkáit.'

— Pesten nincs por; pedig tegnap óta nem esett.

— A' hidvamosok mult vasárnap csak három egyénről tépték le a' ruhát: a' többiekkel pedig csak gorombáskodtak.

— Fanni kisasszony már két áriát tanult be egy operából: 's nem jutott még eszébe valamelly színháznál — primadonnának lenni.

— A' divatlapok szerkesztői nagy szorultságban vannak: mert két hét óta nem kaptak verseket.

— X. háziur férjhez adja leányát: 's mégsem veri föl — a' lakbért.

— Két magyar ember már felőráig mulat egymással: 's nem beszéltek még politikáról.

— N. urat lakomára hívták: 's ő nem ment el — (mert más lakomára volt már meghíva).

— A' mostani lovagművésznők még egy arszlánnak fejét sem bódították el.

— Egy táblabíró, ki nemesi curiáján pálinkaházai épített, nem hiszi, hogy gőzhajót vagy vasutat szintugy tudna építeni.

— Egy új színmű ugyanazon nap adatott, a' mikorra — hirdelve volt.

— Bizonyos lapban a' rendőrséget nem nevezték 'erélyes'-nek.

— Egy pesti szabóné még nem nagyságoltatja magát, 's a' 'vadáskürt'-i kapus még nem követeli a' 'tekintetes' czímet.

— X. megyében még találkozik nemes ember, a' ki nem táblabíró.

— A' mult póstánapon minden előfizető megkapta — az újságot.

— Egy hosszú szomorujáték végén a' színészek nem panaszkodtak a' sugó. 's a' sugó nem panaszkodott — a' szomjúság ellen.

— Egy tetszeni vágyó hölgy a' nyilvános mulatóhelyeken — tizenöt éves leányával jelenik meg.

— B. ur már öt perczig szónokolt, 's még egyszer sem mondá: ,kérem alás-san, tekintetes karok és rendek!'

— Mondják, hogy bizonyos rendőrségi személy nem követel kárpótlást azért, hogy mindennap harmadfél órát kell a' német színházban ülnie.

— A' vásárpiacon a' zsidóboltok egyikén — magyar felírást láthatni.

— A' budai aldunapartot szabályozni akarják — kívülről, belülről.

— Egy szép asszony igen jó barátságban él — egy másik szép asszonnyal.

— A' krisztinavárosban még most is találkoznak házbirtokosok, kik azt hiszik, hogy megásatik — az a l a g u t.

— Egy apa kételkedik azon, hogy két éves fiából — ,genie' lesz.

— Az ,Életképek' szerkesztője előfizetőket keres — a' ,Honderű'-nek.

— Egy éji ör nem fekdött strázsát.

— Y. könyvtáros megvallotta, hogy a' magyar könyvek kiadásából tiszta haszna van.

— Egy nagyurnak aláírását el lehetett olvasni.

— Egy szőlőpásztor lopás miatt maga magát — adta fel: egy ,eredeti' magyar író pedig megnevezé a' kutforrást, honnan merített.

— Egy városi rendőr a' tulajdon felesége által árult éretlen gyümölcsöt a' Dunába hajigálta.

— Egy urasági gazdatiszt meghalt — s z e g é n y s é g b e n.

— Bizonyos kávéskörben a' becsületes ember híre — 's a' pesti utczákon élete nincs veszedelemben.

— A' ,Pesther Zeitung' igen örül az iparműkiállításnak; 's akadt ember, ki a' nemzeti muzeumot szép és nagyszerű épületnek mondja.

— Ezen ötven csudát valaki végig olvasta: 's egyszer sem ásitott.

Frankenburg.

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Philosophia leviter libata a Deo abducit;
uberius hausta ad Deum reducit.

Baco Verulamius.

Augustus 17. Len dvay ur javára adatott először ,Leona', eredeti tragoedia 4 flv., előjátékkal. Irta Cz ak ó Z s i g m o n d. — Olly sok figyelmeztetés, barátságos kérés, aztán gúny és faggatás, intéztetett már színészeinkhez egyebek közt azért is: beszéljenek a' szinpadon érthetően és kellő hangossággal. Ez mind hiában volt. A' szelid figyelmeztetés, a' barátságos kérés elhangzik a' nélkül, hogy rája — mint szokják mondani — csak egyet pederitenének; hanem ellenben van panasz, kikelés, zúgolódás, ha egyik vagy másik hirlap végre megunja e' sikertelen felszólalásokat, mellyek a' közönség érdekében és a' színész urak és asszony-ságok javáért egyiránt történnek, 's megunván, elesebben kel ki egyik vagy másik az, akár hanyagság, akár macacsság miatt, szinte orvosolhatlannak látszó baj ellen. Pedig ha annyi sok beszéd után egynémellyiknél elvész a' türelem, bizony nem lehet rajta csudálkozni; mert mióta a' nemzeti színház fenáll, elég idő volt reá, kitanulni 's megjegyezni a' hangerőt, mellyet a' színésznek használnia kell, hogy, nem mondom: a' karzat legvégsőbb zugában, de a' földszínen legalább és páholyokban, hallcső nélkül megértethessék; 's hogy ennyi idő után is még olly elemi figyelmeztetés

telésekkel kelljen előállni, miszerint színésznél legelső megkívántatóság az érthető hangvitel, ez mégis csak sok, 's tán egy kissé szégyenletes is.

A' mennyiben Egressy G. ur és Lendvayné assz. gyakori igen halk beszéde mellett a' ma adott darabot megérthettük, annak rövid tartalma következő: Eraszt megszeret Bizáncban a' XIV. században egy zárdai szüzet, Leonát, őt esküje megszegésére bírja 's nejeül tekinti. Leona fiat szül, a' miért börtönbe záratik. Eraszt boszura gyúl a' tiport természetjogok miatt, a' fiut elrabolja, 's egy vad rengetegbe viszi, hogy ott egészen természetesen nevelje; boszuja olly nagy, hogy fiával még a' társaságban levő emberek Istenét sem akarja ismertetni, hanem annak meztét, a' természetet, tüzi ki imádásul számára. A' fiu mellé nevel egy leányt, Irént, szintazon módon. Midőn a' fiu, Aquil, huszonhat éves lesz, apja, bevégezve hiven házi nevelését, elküldi őt egy évre utazni, tapasztalás szerzése végett, hogy lássa a' világot. Aquil szereti Irént, 's távozásakor ez már anyának érzi magát. — Eddig az előjáték. — Azután látjuk Irént egy gyermek anyjával. . . Nagy zivatar van, 's a' rengeteg magányos lakába egy búcsujáró zárandoknő érkezik: Leona, ki Erasztban azonnal egykori kedvesére ismer. De a' fiut, saját gyermekét, nem látja körül, hanem helyében Irént, a' leányt, kit ő hűtlenné lett szerelem gyümölcsének képzel. 'S e' képzelet rettentőn megragadja őt. Boszut akar állni Eraszt. De hogyan? Megölje őt? vagy leányát? vagy unokáját? Ez neki mind kevés. Ő boszuját iszonyúvá akarja tenni, melly Eraszt lelkét legbensőjében marcangolja szét, 's erre igen alkalmas módnak találja azt, hogy az Irén lelkében fölbresztett vakbuzgalom és rajoskodás által ezt a' csalhit azon fokára csigázza, miszerint lelkének üdvös tettet véljen véghez vinni, ha saját gyermekét önmaga megöli. A' boszut lihegő nő a' játékot tüstént elkezd, 's Irénre nézve a' legkívántabb sikerrel, mert két nap mulva az anya már meg van érve a' határozatra, hogy Leona istenségének kedveért gyermekét meggyilkolja. De a' véghez viendő tett percében ájulva rogy le gyermeke ágyánál. E' percet Leona arra használja, hogy az alvó kis gyermeket megfojtja. Midőn Irén fölébred, Leona szintolly könnyedén elhitéti vele, hogy saját kezeivel fojtotta meg gyermekét, mint a' milly könnyű volt elhíttetnie azelőtt, hogy van Isten, ki előtt e' gyermek-gyilkolás kedves áldozat leend. . . Alig van e' tett végezve, midőn Aquil dala a' távulban megcsöndül. Neki egy év mulva elutazta után kellett volna visszatérnie; de mivel Eraszt magány-rendszeri nevelésénél fogva az emberi társaságban, mint ezt nem is leheté várni máskép, igen különösen viselte magát, elfogatott, előbb börtönbe, aztán örültházba vettetett, honnét aztán csak három év mulva szabadult ki. Aquil a' legnagyobb örömmel repül apja 's neje karjai közé; de a' nő ki nem állhatja felviharzott keble küzdelmeit: tébolyodni kezd. Eraszt előszólítja Aquilt, 's elbeszéli neki származását, ez elbeszélés közben lángoló szeretettel emlékezvén meg Leonáról. . . Leona a' szobában ül, 's mind ezt hallja. Megtudja szörnyű csalódását, 's örülten rohan az ágy felé, hol megfojtott unokája hideg teteme fekszik. . . Aquil előhizza Irént, 's az agg Erasztot körülveszik. Eraszt a' gyermek után tudakozódik. Ekkor előlép Leona, 's kivallja, hogy boszudűhében a' gyermeket megfojtá. Irén, kit a' gyermekgyilkolás büntudata rettentően kínoz, hallván, hogy a' gyilkos nem ő, fellobbanó örömeben szörnyet hal. . . Meghal Eraszt is. . . Aquil apa-, nő- 's gyermekvesztetten elvándorol ronsolt kebellet a' nagy világba. . . Leona ott marad a' gyásztörténet színhelyén.

Igen szép dolog, ha az ember elmélkedni tud, és elmélkedik; szép dolog, ha az ember elmélkedése tárgyaul az emberiség főfő dolgait és érdekeit tüzi ki; 's felséges dolog, ha ezek felől talpra esetten tud gondolkozni. — Sok szépirodalmi művel találkozunk, mellyben sok czifra szó és egyéb van, de gondolat kevés, rendszeres higgadt gondolkozásnak pedig alig nyoma. Akármit tüzzön ki az ember elmélkedése tárgyaul, az illy ember körül mindjárt az is szép, hogy vele szóba lehet llni, 's nem ütközik meg rajta, ha más embernek egészen más gondolkozása van,

ha egészen más eredményre vezette elmékedése. — A' ki nagy tárgyak felől elmélkedik, nagyokat botolhatik; de azért nem következik, hogy igen nagy, igen fontos, a' legóriásabb tárgyak körül is ne lehessen igen kisszerű, igen apró, 's a' legpygmaeusabb botlásokra tántorodni.

'S véleményem szerint, illy igen nagy tárgy körül illy igen kisszerű botlás a' jelen tragoedia... Eraszt képviselője látszik lenni a' spinozai világ-istenlésnek; ez tűnik ki legalább abból is, hogy szerző vagy tiszser elmondhatja vele lelkesült áhítattal: 'Áradozzál, keblem; áradozzál a' te nagy, a' te szent testvéredhez, atyádhoz, a' természethez...' De ezzel semmi közünk; a' drámai ember szintugy lehet mindenféle hitű 's gondolkozásu, mint az élet embere; 's ha a' költő feladataul tűzi ki, valamely bölcséleti rendszer elsőségét akarni megmutatni a' másik felett, a' critica őt e' tévesztett úton annál kevésbbé követheti, mert sem annak, a' mi szépművészeti termény, sem annak, a' mi szépművészeti értekezés, nem lehet bölcséleti rendszerek feletti vitatkozássá lennie. Elég legyen e' részben nyájas olvasóinkat a' mult században hangzott és sok részben elhangzott francia természetbölcselők irataira utalnunk... Vegyük itt a' dolgot gyakorlatibb szempontból.

Tiszteletet érdemel a' költő, ki kora szükségéit felfogva, annak botlásait ostromozni, tévedéseit igazítani tűzi ki feladataul. Moliére 'Tartuffe'-et irt, mellyben a' képmutató szenteskedő ostromoztatik, 's bár műve korának volt irva 's kora szükségé által előidézte, halhatlan lett azonban minden korra; a' képmutatók és szenteskedők duzzogtak miatta 's duzzognak tán ma is, de a' vallás és erkölcsiség igaz embere tisztelettel adózik a' szent czélú költőnek... Azonban ha ma irna valaki 'Tartuffe'-et, 's ha felre tevén a' mű költői becsét, azt kérdeznék: van-e szüksége most az életnek, a' kornak hasonló bünt ostromozni? azt kellne rá felelnünk, hogy vallást dolgában most legkevesebb van okunk túlbuzgóság, hitábránd, rajoskodás ellen panaszkodni... Ellenkező baj az, melly korunkat bántja: a' vallástalanság, a' kegyetek iránti kárhóztos hidegség, a' hit és erkölcsiség iránti közönyösség. Itt sikra kelni 's jó irányban működni, ez ihlett költőhöz méltó feladat volna... De még akkor is helyeselhetnők e' színmű irányát, bár ez irány felé dolgozni nem épen korszükség is, ha az a' vallási túlbuzgóság szomorú következéseit feltüntetni iparkodnak, mert hiszen bár egyik bűn vagy tévelygés kevésbbé kitűnő sajátja is valamely kornak, mint a' másik: de azért az emberi szív bűnei, az emberi ész tévelygései jó formán ugyanazok maradnak mindenkor. Azonban mit látunk e' darabban? Pellengerre van téve a' vakbuzgóság, igen méltán; de nem egy higgadt, erkölcsi elveivel tisztában álló, igazhitű emberrel szemközt van pellengerre téve, hanem egy vén, ferdült eszű rajoskodó ellenében, ki azon vakbuzgóságot, mellynek következései Irénben Leona által olly szomoruan tünnek fel, más irányban szintazon dühvel, szintolly teljes vakságban gyakorolja.

Mert tekintsük, mit művel ezen ember, ki a' természet-bölcselés, a' világistenlés nagyszerű előképeül akar előttünk felállítani. Először is mintegy harmincznégy éves korában, tehát olly korban, mellyben minden valamirevaló embernek benőtt már feje lágya, megszeret egy apácát, olly szenvedélyvel, olly eszeveszetten, hogy túltörve minden társas intézmények korlátain, őt esküszegésre, a' zárdából megszökésre bírja... Ne mystificáljuk magunkat. Kérdjük: tartathatik-e józan embernek, ki bármily fenálló emberi viszonyok közt, egyesegyedül milliók ellen, nem szó és cselekvés oktatásaival, hanem csak személyes erőszakoskodással, így szalad neki fejével a' falnak? Nem. Tartathatik-e valaha valahol az illy szentségtörő becsületes embernek? Nem. Tartathatik-e bölcs embernek? Legkevesebbé. Pedig szerző szándoka szerint Erasznak igen bölcs embernek kellne lennie, mert e' darab elején csillagászi észrevételeket mond el; mert oda hagyni bírja az emberi társaságot és rengetegbe vonul; mert néhányszor elmondja, hogy ő nem a' teremőt, hanem a' teremtményt tiszteli, vagyis más szavakkal: olly nyomorult kislelkű, hogy szé-

gyeli azon őserőt, mely e' világban és annak minden egyes lényeiben mutatkozik, az emberek bevett nyelvén Istennek nevezni, hanem kaczérkodik abban, hogy őt természetnek szólítsa; 's végre mert gyermekeinek oktatásul adja, hogy elenyészik a' tavasz, az élet és a' gondolás; a' mi valóban szintolly nagyszerű, mintha valaki nagy pathosszal hirdetgetné le a' szinpadról, hogy: kettőt a' kettőből marad semmi.

A' szegény rajoskodó öregnek egyébiránt rendkívül kicsapongónak kellett fiatalbb éveiben lennie, mert midőn előttünk megjelen, még csak halva éves korában, 's itt az éltető természet ölen, olly elrongált testű, hogy legalább százados gyerekek képzelnék őt, . . . Hogyan vált el Leonától, egykori szerelmesétől, ezt — a' halk beszéd vagy a' darab homályossága miatt — nem érthetők*). Elég az hozzá, hogy vak kislelkűségének ebben is jelét láthatjuk; mert valamirevaló férfi, ha elég vakmerő volt, megtapodni egy ízben a' társas intézmények bármelyikét, bizonyosan fogna birni egyszersmind a' szükséges lelki erővel és akarattal, az illy úton szerzett és folyvást szeretett nő kiszabadításán végső perczig munkálkodni, 's ha teljesen meg van győződve, hogy e' nő elveszett, meghalt, csak akkor vonulna rengetegbe, ha t. i. ekkor is nem volna képes valami okosabbat cselekedni. — A' nevelésből, melyet a' rajoskodó ősz Aquilnak ad, keveset látunk, miután azon két főlvet már tudjuk, hogy a' tavasz, az élet és a' gondolás elenyészik, 's a' kebelnek áradozni kell a' természethez. Aquil vadászattal is foglalkozik, és énekel. Apja velős tanácsokat ad neki, midőn utra indul, azonban ez uton már csak azért is előre feltjük őt, mert a' rajoskodás átszálltnak látszik rá apjáról, mit bőven bebizonyít, midőn olly elragadtan tart érzelő beszédet a' vidékhez az ablakon keresztül. — Mennyire gyermekesen együgyű ember ez az Eraszt, azzal is bő tanujelét adja, hogy ezen Aquilt, a' tökéletes elzárttságban nevelt ifjut, kinek az emberi társaságról olly kevés fogalma van, mint a' milly kevés volt az öregnél a' tisztelet iránta, elküldi utazni a' föld kerektségére, minden utmutató 's vezető nélkül, csak egy pár jó tanácssal ellátva; pedig ha a' szegény öregben még csak legkisebb szikrája maradt volna meg a' józan észnek, átláthatta volna saját tapasztalásából, milly veszedelmeknek van kitéve olly ember a' társaságban, ki nem magát hozzá, hanem a' társaságot akarja szabni magához. — Furcsa volt, midőn láttuk, hogy a' jó öreg áldást mond gyermekére, a' mennyiben azt hívők, hogy ő mind azon, mit más emberfiak kegyeletes tettekül tisztelnek, messze kívül van.

A' tárgy dramaatlansága okozá, hogy sok jelenés igen hosszadalmas lön 's unatkozást szült; ámbár Eraszt bölcseskedő beszédei többször megtapsoltattak. A' darabban egyébiránt több jól sikerült egyes helyek fordulnak elő, 's szerző szinpadismeretének dicsérendő jeleit adá, midőn szűk körű cselekményből is gondos körülnézéssel felhasználta a' hatásra számítható helyzeteket.

Az előadásból ket jelenet maradt undorítón borzasztólag emlékezetemben. Ezek egyike azon minden szépcézés elleni ismételt felsikoltgatás volt, melyet Laborfalvi R. k. a. tul hallánk, midőn megtudta, hogy unokáját gyilkolta meg. — Másik Lendvayné assz. azon galvanizált állapotra mutató rángásaiból állt, melyekkel bennünket ijesztgetett, különösen midőn megtudta, hogy gyermekét nem ő gyilkolta meg. Mindkettő roppant hatásra látszott számítva lenni; de mindkettő olly távol állott a' szépség fogalmától, hogy csak meg sem tapsoltatott.

V a s Andor.

*) Dehogy nem; hiszen Eraszt elmondja, hogy karjaiból rántották ki a' törvény szolgálai.
Szerk.

FALUSI ÉLETKÉPEK. *)

III. KUKORICZA-FELEZÉS.

A' napnak ébredő sugárai bíró uramnak kertsővényéhez düleszkedének, mire a' falunak vénei és az írástudók a' helybeli ispán ur udvarában a' kukoriczafelezési parancsot beleshették. Ispán uramnak csajvadéka, két dudapofás südő, a' tornáczon tejes lábos maradékán pofozkodott, ketté nyalván az engedelmes lábost. Az egyenetlen osztozkodók lármájára az édes mama kiszaladt 's az ifju uraknak bugyogójára egy törött röffel elől-hátul mértéket vett. 'S hogy a' rőf csakugyan oda mászott, hova a' nemzetes asszony jónak gondolta, bizonyos; mert az ifju urak épen úgy nevettek, mint a' kinek sással metelik a' fülét. Szerencséjökre a' nemzetes ifju ur, az írődeak, jött közbe, térdig bagariázottan, vargányaszínű b o n j o u r-fele terített szürke köpönyeggel sietvén a' kocsi felé.

A' luscós gebéken posztószél-szerszám volt; a' szíjból való zsiros volt, megette a' portio. — Nemzetes ifju urunk ülésébe helyezkedett, a' kocsis pedig ostor-nyelének boldogabb végével lótaglalásnak esett.

Nemzetes urunkat nagy gond lepte meg; a' pipa-kupak alól vastag karikák ereszkedének, jeleül, hogy az urfinak agyában valami füstölgőben van. Tegnapelőtt egy öreg tisztet gyóntatának meg, harmadnapja haldoklik: 'valami fekszik a' lelkén, — mondják a' parasztok — a' boturalkodásban ártatlant veretett meg, annak a' bánatja nyomja; nem is hal meg, míg három tavaszon, három télen száradt mogyorófalevelet nem tesznek a' nyelve alá.'

Száraz mogyorófalevelet nem találnak, ezen bánkódott a' nemzetes ifju ur, vagy igazabban: hogy az öreg ur eltalál késni a' sarjukaszáltatásról a' — Jósafát völgyében. Ennek pedig oka is van: az ifju ur jobb állomást szeretne, mint a' mostani, hol öt éve már, hogy üldögel. Sok az ember, egyik a' másikat turja.

Gondjai a' kukoriczaföldig kísérték, ájtatos pillákat vetett az égre, fogadván, hogy semmi tekintetből sem fog ezután az uraságéból valamit elajándékozni, csak könyörüljön — az öreg tiszt ur kinjain! Oh gonosz szánakozás!

Leugrott a' kocsiról, a' legelső kukoriczaföldnek birtokosával találkozott.

'Szerencsés jó reggelt kívánok a' nemzetes urnak!' — mond a' paraszt — 'egészségére váljék az éjjeli nyugalom; de ha az ur Isten az árnyékvilágból kiszólitáná, adja meg a' mennyeknek szent koronáját.'

'Köszönöm, köszönöm!' — felelé vont hangon a' megtiszteltetett nemzetes ur, az árnyékvilágból kiszólitásnál a' haldokló öreg urra gondolván.

'Kétfelé rakta kend a' kukoriczát?'

'Szolgálatjára, nemzetes ifju uram, itt van mind a' két kupacz, tessék választani, a' mellyiket parancsolja: felrakom a' méltóságos uraságnak. Megmértem akkurátusan mind a' kettőt, mintha csak itczével mértem volna.'

'A' ballelőli rakást merje kend föl.'

'Felrakom, nekem mindegy — ez vagy amaz, egyik sem több, vagy kevesebb a' másiknál; nem marad a' méltóságos uraságnak egy körömfeketényi kára sem a' lelkemen; tudom én, mit kell tenni az emberséget, tudom bizony!'

'Csak iparkodjunk a' felméréssel; az idő igen változékony.'

'Az ám, édes nemzetes uram, nagyon megromlott a' 'lebegőben' az 'ájer', nagyon furcsán forog benne az 'ámos fereg' *); az eleséget mind kiölte, harmadik 'ideje', hogy a' jó Isten ilyen 'ordinaré' termést adott.'

'Drágább is lesz mindennek az ára!'

*) Lásd a' jelen félévi 'Életképek' 3-d. számát.

**) Atmosphaera.

„Az ám, pedig a' portio is nemhogy ilyen szűk időben vásnék, inkább mindig több lesz; — koldussá leszünk maholnap, édes nemzetes uram, ha nem könyörülnek a' szegénység sorsán!”

Egykedvűen haladt a' zsákolás, a' nemzetes ifju ur többeknek is kijelelte a' felmérendő részt, sorról sorra járván, felügyelendő a' tiszta és igazságos kezelésre. Emberünk felét sem raká fel a' járandóságnak, magának akarván a' maradékot megmeníteni, a' nemzetes urat kínálgatni kezdé:

„Te feleség! kínáld a' nemzetes urat abból a' csikéri vörösből, talán nem veti meg szegénységünket.”

„Köszönöm, nem szoktam bort inni!” utasítá vissza röviden felelve az ifju ur.

„Köstolja meg, nemzetes uram! igaz, nem oda való, a' hová a' somlyai, de nemzetes kasznár uramnak is gustusára volt a' tavaszi szántáskor.”

„Mondom: nem szoktam borral élni!”

„Pedig millyen gyönyörű piros színe van a' nemzetes ifju urnak; na nem hiába mondják, hogy meglátszik azon a' trakta, a' ki vele élni szokott, — a' szegénynek csutorában van a' kávéja, ettől kapja az erőt!”

Szünet lön, az őszi nap körül fakó felhők tekergének, nemzetes ifju urunkból is fejlett a' borús gondolat; parasztunk egy fordulón a' zsákolással készen levén, a' jókora kupacz-maradéért hátafelé visszabillentett kalappal szólítá meg a' tündő téntanyalót.

„Megkérem alázatosan a' nemzetes ifju urat, ha nem tiltaná jóakarátját és ezt a' csekély kis restantiát oda juttatná?”

„Nem tehetem; mert ez a' méltóságos uraság tulajdona!”

„Nemzetes uram annyi most, mint a' kegyelmes uraság!”

„De én mégsem adhatok!”

„Hát ki adhatna, ha nem a' nemzetes ur, ki a' szegénységnek mindég „pátrónusa” volt? nem érzi meg ezt a' csekélységet az uraság, aztán nemzetes uramnak is marad ám még elég „szuperfujtás” *).

Itt a' pipa kiesett a' nemzetes ifjuur szájából, és a' rakodók közül azt egy szép menyecske, kit a' búkergetett nemzetes ur eddig meg sem látott, nyujtá a' felező ur kezébe. De valamint előbb a' pipa markából, úgy most a' gond csuklott ki agyából a' nemzetes urnak; nyájasan simogató meg arcát, mit a' paraszt észrevevén, az alkalmat használatlanul elereszteni nem akarta 's a' menyecskét inté a' szólasra.

„Ne legyen olyan köszivű, édes nemzetes uram, hagyja meg ezt a' maradékot nekünk, a' görében ugyanis csak a' többi rohadna el tőle.”

„Hátha a' zsidáidat agyon tömnéd vele, még engem okoznál!” enyelge az ifju ur, az élénk menyecskének szemtükrebe mosolyogván.

„Inkább jobban híznának tőle ludjaim, mert ilyen szép ur adta!”

„Hány ludat akarnál meghizlalni? mert ez ötvennek is elég!”

„Sokat; még nemzetes uram lakodalmára is egypárt!”

Gyenge oldalánál fogva ő kigyelmét, az eszmélánczolat álutakra hurezolá az ifjut, — még a' lakodalomig is eltévedett.

„Na, oda adom a' maradékot, de csak egy feltétel alatt!”

„Mondja meg a' nemzetes ur, mi lesz az?”

„Ha a' paszitan én is vendég leszek!”

„Ah! de csintalan az ifju ur!” mondá a' menyecske, kibontakozván az ifju urnak kezeiből, melyek a' kukoriczás zsák helyett, nem tudjuk, csupa véletlenség-ből-e? a' menyecskének derekára tévedtek. —

*) Superfluitás-feleslegesség.

Mi volt legyen az ajándékozásnak indoka, nem tudjuk; történetünk után három héttel említett parasztunk kertkerítésén egy új rés nyílt, mely fokonyként nagybodott. Később a' házörző kutyák éjelen egy nagy darab szürke posztót hasogatának a' kertkerítésnek említett nyílása mellett; a' rossz nyelvek állitgatak, hogy a' szabó egy szürke köpönyeget foltozott és ez a' — nemzetes ifju uré volt. Nem tudjuk, igaz-e? — de úgy mondják.

V a s Gereben.

FÜRDŐI LEVELEK.

I. Rohitsch augusztusban 1846. Marburgtól dél felé meglepőleg emelkednek a' stájer hegyek, melyek felett leginkább a' Gabornik és Donati hegy uralkodik. Ezen hegyláncznak tövéhez hosszanta szorítózik egy szűk, de igen szép völgy, melyből közel apró halmokhoz, a' gyógyerejű forrásoknak nagy serege ömlik. Ezek egyikét teszi a' világhírű Rohitschi. Az ettől három negyed órányira fekvő Rohitsch mezővároska már a' rómaiak előtt ismeretes volt, hirre azonban a' hasonnevű savanyu forrástól emelkedett. E' város és forrás a' stájer statusok birtoka. Varasd megyével határos. E' század elején gr. Attems Ferdinánd alapította.

A' főforráshoz közel eső savanyu vizerek közül legelőször azon savanyu vizforrást említem meg, mely a' mostani főforrástól balra, három — négyszáz lépésnyire a' Janina hegy tövében buzog. Ezen forrás volt a' többi közt legelőször fölfedezve, első felfedezésének köszönik milliók, hogy a' természetnek ezen óriás ajándéka a' szenvedő embernek birtokába jutott, 's ezen forrásnak emlékét lelkünkben megőlni reánk különösen magyarokra nézve, igen emlékezetes. — Melasicterus Sagari szerint gróf Zrinyi (valószínűleg Miklós) 1645-dik évben vadászat alatt történetesen bukkant ezen forrásra, melyből, máj- és lépkeménységben szenvedvén, miután többször ivott, magát tökéletesen kigyógyultnak érezte. A' viznek ezen csoda gyógyereje gyorsan elterjedt. Eleonora császárné udvari orvosa, dr. Sorbait, Bécsben szerencsés kísérleteket tett e' vízzel, 's tapasztalásait nyilvánosakká tette, mire az egyszerű természet vize rövid idő alatt Europa majd minden tartományába nagy mennyiségben lön elszállítva. Ezen forrás — most 'Waldbrunnen'-nek nevezik — erős kőből készült négyszögű viztartóval van bekerítve, és barlangalaku kőboltozattal felépítve; vas ajtaja miatt hozzá férni nem lehet. A' forrásnak környéke a' tömötten sűrű fáknak lombjai alatt zordon és hideg, mi azonban néhányan magyarok, többször megnézvén e' szent helyet, bár idegen földön, örömet melegüléknél által hazafiai érzelmektől, melyektől egy örök nevet kivívott magyar hős emlékének áldozánk.

A' főforrás, Ferdinand-halom lábánál fekszik. A' völgyi tér, melyet a' körül fekvő szállásházak és sétányok társaságában elfoglal, rónasága által is elég csinos. A' forrás tizenkét joniai oszlopon nyugvó nyílt templomalaku, egészet képező fedél alatt csörgedez. A' kutnak karikája fekete illiria márványból készült; két öl mély, három láb hosszú, öt erős savanyu vizforrást foglal magában. A' kutnak fél magassága nyílásán keresztül folyik azon ércviz, mely éjszaka, vagy a' merítés és ivás idején kívül összegyűl. Ezen főforrás vize erősebben foly tavaszkor, mint nyáron; nagyobb mértékben buzog reggel korán, mint napfénykor. A' felcsergező vízből tíz pint kifolyását számitanak egy perczre. A' főforrástól csekély távolságban van még két — három más savanyu vizforrás, melyek jóval gyengébbek az elsőnél, és meleg fürdőre használatnak. A' rohitschi savanyu víz sokkal erősebb a' füredinél, nagyobb a' hatása és gyógyereje is; 's a' mennyivel jobb a' savanyu, annyival rosszabb az édes víz, melyhez nem rég csakigen költséges uton leheté jutni.

A' forráshoz közel csurog a' föld gyomrában egy erdei patak, mely igen mesterséges csatornán vezetetik tova a' savanyu vízforrásoktól, miknek nyílásai gondosan be-tapasztatnak, hogy azoknak idegen víz ne ártasson. A' szomszéd forrásokon kívül fél 's egy órányi távolságban van még nyolcz különféle savanyu forrás, melyek mind alkatrészeikre, mind erejökre a' főforrástól sokban különböznek.

A' savanyu víz körül, ivás végett leginkább reggeli órákban gyülekeznek: öt-től nyolczig, kilenczig. A' vizivásnál bizonyos szabályokat szokás tartani, mert rendetlenül és több mennyiségben, nagy erejénél fogva ártalmas lehet. Különbön nem hiába seregelnék százezrenként, mint nektárhoz, körülötte, mert megmutatta a' tapasztalás, hogy e' forrás vize azon ital, mely a' halandót az élet vidám élvezetére lelkesíti, mely a' halálnak nyilait megtompítja, a' lélek látását megelesíti, az érzékeket együttműködésre hangozza; ez azon ital, mely a' hanyatló kornak lankadó ejét felemeli, az ifju lelkét tette hevíti, 's a' felvidult leánykának arczaire virágokat teremt, melyek boldogságot mosolyognak. Ismerék itt egy nyolczvanöt éves aggot, ki ötvenkét év óta issza Rohitsch vizét, 's olly sebesen fut ifju erejével a' hegyekre, hogy mi fiatalok alig vagyunk képesek vele tartani.

A' kut körül a' fadús és virágzó sétányok, a' kertekké varázsolt szomszéd dombok és hegyek, sűrű lombok és tévkerlek csábító ingerrel híjják fel az embert sétára, melynek néha a' nap hevenél sem lehet ellenállani. Délutánonként gyalog kirándulásokat szokott több apró társaság tenni a' közel fekvő triesti és Janina hegyekre; az elsőről, mely nyugot felé fekszik, különösen meglepő kilátás nyílik a' fenemlített hegylánczra, mellyen büszkén pompázik a' tekintélyes Gabornik, és hatalmasan nyúlik égfelé a' méltóságos Donati. A' Janina hegyről mélyen belátni Varasd megyébe, a' szép Zagoriába; jobbról és balról mérően néznek a' magas hegyek, lábunk alatt pedig mindünnen tátongnak a' mély völgyek, miket míg keresztül tekint a' szem, elfárad.

A' vendégek száma, kik a' rohitschi fürdőt látogatni szokták, egy nyáron által két — háromezerre megy. Egyszerre hat — hétszázan vannak jelen. Szállást csak előre tett rendelés után kaphatni. A' hires Anna-bálokra olly embertömeg jön össze, hogy a' nők szabad ég alatt is végzik piperejüket. Szállásház van vagy tizenkettő, szállásoló szoba háromszáz. Van két uj ház, valóságos paloták, egyikben az uj nagyszerű terem. Most is építtetik egy uj szállásház hetvenöt szobával. A' stájer státusoknak minden jövedelmöket építésre kell fordítani; különben a' kormánynak tartoznak a' felesleget kétszázévtőlra általengedni. Évi jövedelmök hetvenötezer p. forintot tesz. Fürdő háromféle van: savanyuvizfürdő (egyszerű és kettős), douche és folyó fürdő; ezen fürdőkől nyarankint ötezer használtatik el. Savanyu vizet üvegekben nyarankint ötszázezer darabot szállítanak idegen vidékekre, egy üveg kilencz és fél krajczár pengőbe kerül a' forrásnál. Többet megtölteni alig kerül idő, és mégis majd széles a' világon hirdetik a' rohitschit. Innen lehet aztán megmagyarázni, hogy sok helyen vagy vegyítik a' rohitschit más savanyu vízzel, vagy éppen nem is rohitschi az, mit annak neve alatt árulnak. — Itt a' szállás sokkal olcsóbb, mint Fűreden, de a' koszt sokkal rosabb. A' szegényeknek a' víz és fürdő használatára majus 20-tól junius 10-ig, továbbá augustus 25-től sept. 15-ig van engedelem adva. Ez is szép a' stájer uraktól, bár, mint hallom, igen csekélyre van ezen szerencsés szerencsétlenek száma szorítva. A' tisztí személyzet, mely egy felügyelőből, ki egyszersmind orvos, — egy ellenőrből 's egy pár irnokból áll, meglehetősen erélylyel vezeti az intézet dolgait.

Mulatság Rohitschon semmi sincs, az egész társalgásból, és sétából áll. A' színháznak, concertnek (kis kivétellel), egyéb előadásoknak, mutatványoknak vagy barátságos kirándulásoknak hire sincs, sőt olly csendesen él itt e' nép, mintha fogadásból hallgatna. A' minap elcsüdálkoztam, midőn ebéd után a' nagy terem előtti széles folyosón vagy 120 férfit egymás mellett némán állani láttam. Ennyi férfi

éltető szerek vétele után illy csigavérű, mintha lesben állana. Azonban ennek nem egészen a vendégek egyéni kedélye az oka. A Rohitschhoz közel fekvő tartományokból olly sok és különféle osztálybeli gyülekezik ide össze, tömérdek pénzt itt hagyván magával, miként igazságos joga van követelni a társasági életbe olly ingradientiáknak becsusztatását, — ha már azok csakugyan vannak, — melyek az összes fürdői közönség igényeivel találkoznak, annyiival is inkább, mert azon gyengélkedők egészségi állapota, kik gyógyítás végett látogatják a fürdőket, mint felgyógyiszer megkívánja, hogy a fürdői közönség körében, mint egy családnál magukat honn találván, folytonos derűltség és szórakozás oszlassa el az aggódó lélek komorságának nehéz perezeit. — Egy párszor már voltam Rohitschnak látogatója, de soha illy élvezetszegénynek nem tapasztaltam. Nem vagyok tulságos követelő, de nem is elégszem be azzal, ha a kávéház vörös képű bajzójától egy pár sorvány vitzet hallok. — Volt egy kettő, ki mint a fele fél haute-volée, feladásul tűzte ki magának, irányt adni a mulatozásnak, és sikerült neki lenező aristocraticus modorával az összetartott osztályokat is elválasztani, és a kölcsönös örömet megromtani. Ezt itt azért hozom fel, mert fájlaltuk, hogy az egyik premier — magyar nemes volt, és hogy megemlékezzünk, miként nem mindég van hivatva összes társadalmi örömök szerzésére az, ki egyébként jó vivő, jó lovagló és jó futó.

Az időnek egy részét ujságok olvasásával vagyunk kénytelenek eltölteni. Német lap van tizenöt; van egy horvát, egy francia és egy olasz ujság. És szegény Magyarország! olvashatunk-e valamit te rólad édes hazánknak nyelven? oh nem! Az évenként Rohitschra tóduló magyarok nagy száma nem volt képes annyira igénybe venni a statusok kormányzóságának figyelmét, hogy legalább egy magyar lapot hordassanak. Láttunk egy magyarországi 'Pesther' sógor-lapot, de eh gyomorral nem mertük olvasni. Midőn az intézet felügyelőjével egy magyar lapnak megbeszéléséről beszélgettünk és a 'Pesti Hirlap'ot ajánlottuk, azt kaptuk válaszul: 'Ments Isten, azt nem lehet hordatni; mert Kossuth szerkeszti, és — 'Kossuth's Grundsätze sind gefährlich.' Nem maradtunk adósak a czáfolattal, de gondolok: Isten hozzád te örökös parancsokat kérődző Stájerland. — Ellenben dicséretes a kormányzóságnak azon rendelkezése, miszerint a fürdői vendégek szolgálati pontosságban, vagyonbátorságban és tisztaságban részesülnek; különösen dicséretes az, hogy az erényes élet a művelt társaság megtisztult izlésének igényeihez méltán a maga tisztaságában megőriztetvén, Rohitsch erkölcsstelen személyek tanyájává lenni nem engedtetik, mit minden hazai fürdőnkről nem igen lehet elmondani. — Csudálom, hogy itt a hazard játékot eltűrik, mit nem igen kis mértékben üznek.

Szeretett Liszt Ferenczünk jul. 25-kén Rohitschon concertet adott. 24-én báró Lanoy, Lisztnek egyik derek barátja, mintegy 18 előkelő ur és nő társaságában ebédet rendezett Liszt tiszteletére. 25-én délután öt órakor játszott Liszt. A mintegy négyszázból állott válogatott közönség zajos tapsal fogadta. Bájoló játékával most is úgy, mint máskor, szívet és lelket elragadott, különösen utolsó darabjában, mit, szokása szerint, magyarul játszott. Ekkor az idegen ajkak is megmagyarosodtak, s a magyarokéval egyetemben számos 'éljen' örömhangok harsogtak fel a magas új teremben. 27. estvéjén Zágrábban adott concertet, honnét ismét visszajött Rohitschra, bevárni akarván azon magyar népdaltársaságot, mely Hav Mihály és Szabó József vezetése alatt művészi tapasztalás végett Kolosvárról Fiuméba utazik. Ezen 23 tagból álló kis társaság működéséről örömmel irhatom, hogy Pettauban, Marburgban és Grätzben föllépéseikkel a legszebb dicséretek aratván, Rohitschon is a legjobb fogadtatásban részesültek. Három előadásuk közül első nap előadtak: 'a beteg leány', 'hazai hangok', 'pécsei emlék', 'szerelmi panasza', 'Tihany ostroma' karékkal, és néhány 'népdal' Folinus tenorista által. Az előadások között a kanizsai magyar hangászok (izraeliták) válogatott magyar darabokkal igen

ügyesen mulattatták a' közönséget. A' minden oldalról jött tapsviharnak alig volt vége. Mi magyarok, ezen estén, ennyi uralkodott magyar elem közt, édes honunk közepén képzeltük magunkat. Másnap többek közt a' ,s z ó z a t', Hunyady Lászlóból egypár dal, 's a' jelenvolt Liszt kedvéért, Tihany ostroma' ismételtetett. A' magyar dal Lisztnek lelkét annyira megragadta, hogy nem tapsolt, de tombolt örömeiben, szája, keze és lába soha nem nyugodott és Tihany ostroma előadásakor annyira elragadtatott, hogy a' székeken keresztül a' színészekhez ugrált a' szinpadra, hol velök örömmel beszélt, őket e' pályán haladni buzdította és tiz arannyal megajándékozta. Ezen színész uraknak nem lesz felesleges a' figyelmeztetés, hogy szerepeiken kívül társalogni is tanuljanak. Liszt Ferencz nagyon megdöbbsent, midőn azon bájos hangoknak birtokosi alig tudtak vele beszélni. — Ha Szabó és Havi társasága Fiumén túl olaszföldre is akar menni dalaival, nem árt gondosan megfontolnia: elég készülettél van-e már az ének-művelt olasz közönség előtt fellépni kevés magyar dalainkkal? — A' kanizsai zenészeket Liszt szinte megdicsérte és nekik is öt aranyat ajándékozott. A' fényűzés itt kisebb, mint Füreden, és ha egynémi czifra bogár divatba akarja hozni a' ruhába való ki- és bebujkálást, kicsinylő mosoly kíséri itt a' haszontalan hiúságot. Ez uttal az olaszok tündököltek fényes ruhákban, és nem követték ő hercegségének a' velencei kormányzónának tiszteletre méltó példáját, ki a' kedves Lanoy bárónóval együtt a' legegyszerűbb és mégis a' legszebb ruhákban jelent meg minden nyilvános helyen, és a' legszeretreméltóbb modorral társalgott minden kozmás válogatás nélkül.

Utoljára az én gyógyszerakomnak órái is leperegnek. Elviszem magammal, Rohitsch, zöld völgyeidből jóltevő forrásod csuda erejének emlékét; de csak előre siet tekintetem kedves hazám felé, hol elhagyott örömeim és kedveltjeim együtt mulatoznak.

J u l i u s.

MIHIR BUDÁN?

— Valamennyi lapjaink ohajtják, hogy Hollós y Nelli kisasszony színházunk szerződött tagja legyen. Nem kell említenünk, hogy a' hol illy általanos a' vélemény, ott nem is szükséges az igazgatóságnak specialis nézetek iránti rokon- vagy ellenszenvből kiindulni; de olly méltányos is ezen kívánság, hogy annak minél előbbi teljesítése, mihelyest t. i. túlfeszített erőbe nem kerül, joggal várható, sőt, tekintve bizonyos körülményeket, követelhető is! — Igen furcsának tetszik egyebiránt, hogy némelly collegáink, Hollós y kisasszony közkedvességét kitüntetve, megemlékeznek Schodelné asszonyságról is és kiemelik volt, jelen és leendő érdemeit, miket, mondják, felejtetni nem szabad, ha a' nemzeti színházi opera történetére emlékezünk. Hiszen, ki tagadta meg eddig Schodelnétől ritka művészi talentumát; kinek jutott eszébe közte és Nelli kisasszony közt olly párhuzamot vonni, melly az elsőnek ki-sebbitésére szolgálhatna? Ez képtelenség és rossz akarat volna. Mindegyiknek meg vannak saját szerepei 's míg ők ezeken túl nem vágnak, a' közönségnek sok ritka élvezetü estét szerezhetnek. És kívánjuk is, hogy ezen esték minél többek, 's a' mi legkiváncsabb, minél g y a k o r i a b b a k legyenek 's valljon kudarczot azon, fájdalom, több évek szomorú előzményeire épített sejtelmünk, hogy e' ritka élvezetét idétlen féltékenységek csak hamar megzavarni fogják, a' mikor azután nehezebben fog esni a' közönségnek valamelly élvezet nélkülözése, tudván, hogy illy szép erőket mellett az könnyen teljesíthető volna. — Szívesen türjük mi, ha szörszálhasogatónak, mindent fekete színben látóknak, túlkésérűknek 's tudja Isten miknek? nevezetünk, csak aztán hazudtoljanak meg a' körülmények; a' mi nem igen valószínű, ha nemcsak az évekeltőtti, hanem a' legközelebbi eseményekre is visszagondolunk, mely-

lyek miatt egyszer sem részesülhetett a közönség olly valódi, tiszta művészeti élvezetben, mellynek reményében néha hetekig türe angyali türelemmel a legízletlenebb, legkopottabb előadásokat is. Valóban a galambvérű is boszankodnék, midőn látja, hogy, Isten tudja, minő különös jogérzetnél fogva, gyakran egyetlen egy személy — fittyet hány ezereknek! — Ha ezt mások rendén lenni találják, mi nem találjuk — és soha nem hagyunk lakatot csukadni szánkra, valahányszor csekély közlönyünk a közönség örökében 's gyakran annak nevében is felszólal. — — Hollós y Nelli kisasszony szerződésével színházunk két primadonnát nyerend; az egyikről az a hír, hogy senkivel sem tud megférni, kivel babérjait (t. i. a' színházi tapsokat és eljen'eket) osztania kellene: itt az idő, czáfolja meg a' derék művésznő e' szeretetlen hírt, 's tartsa meg üdvös egyetértés és buzgó közremunkálása által továbbra is irántai tiszteletünket 's azon vonzerőt, melly a' színházat látogató közönségnél már is olly örömdesen nyilatkozik.

— Mult kedden Hollós y kisasszony, Lucia'-ban lépett föl: a' színház ismét fulladásig megtelt (a' mi majd, hál' Isten, többé nem is fog a' ritkaságok közé tartozni): a' taps- és kihívások pedig határtalanok voltak; de alig énekelt még szebben és fejté ki ragyogóbban tehetségeit Nelli kisasszony, mint ez este; valódi fü milehang, nevezhetlen kellemű, bájoló, elragadó. Az op'ra igen tetszett, a' kiállítás is jobb volt, mint először. — Már többször észrevettük, hogy, kivált operák-nál, a' mellékszerepek igen rosszul szoktak betöltetni 's e' miatt aztán több énekdaraboknak kell kimaradniok, mellyek a' dalmű emelésére szolgálának. Ez nincs rendű, mert a' közönség élvezetét megrövidíti; oka pedig ennek az, hogy némelly művésznő tulbecsűli magát 's valami lealacsonyítást lát abban, ha néha másodrendű szerepekben is föllép, hogy az egésznek érdekét ne csökkentse. Valóban neveltséges; de mi nem fogjuk őket erről capacitálhatni, különben a' rendezőség már boldogulhattott volna velök, ha t. i. annyi belátással, ügyeszeretettel és méltánylaltal viseltetnének a' közönség iránt, hogy illy kicsinyes kakaskodás miatt a' dalmű becsét készakarva meg nem csonkítanak. Más színházaknál ezt nem gyakorolják, mert másutt a' rendezőség több erélyt bír kifejezni 's a' szerződést is ildomosabban kötik meg; de a' mi ugynevezett prima' és nem prima donnáinkal vesződni csakugyan nem kis dolog 's minden esetre rendes martýrság — duodez-kiadásban! — Annuit azonban csak tehetnének az illetők, hogy Éder Luizát (kinek korábbi érdemeit nem akarjuk ketségbe vonni, de jelenleg ugyan csak nem mondhatni énekek, a' mit ő annak szeretne árulni) operában ne léptesse föl közbotrányra, mint ez az, alvajáróné'-ban is történt; minek készakarva nyakat szegni a' szerepnek? 'S minek azt Éder Luizára tukmálni, midőn azt akármellyik ehoristáné is jobban elénekelné? Bizony szomorú dolog, midőn egyetlen operát sem lehet minden részeiben kielégítőleg adni, 's annál boszantóbb, mert az erők megvannak 's csak czélszerűen kellene azokat alkalmazni!

— Még egyet! Lucia' dalmű előadásakor különös természeti tüneményt vetünk észre: a' víz-zuhatag t. i. nem le, hanem fölfelé ömlött. Mi eddig mindig azt gondoltuk, hogy ez lefelé szokott történni, 's ha a' nemzeti színház, maschinistá'-ja is ugyanazon véleményben van: akkor tessék a' zuhatagot szabályozni, vagy a' játékból kibagyni, mert így csak kacajzt gerjeszt.

— A' bécsi, Gegenwart', melly újabb időkben sokkal őszintébb vonzódást tanusít a' magyar érdekek iránt, mint némelly honi sátorlap, multheti pénteki számában rövid ismertetését, illetőleg történetét adja a' magyar szépirodalomnak Remellay Gusztávtól. A' czikk elég tömört és tárgyismerettel van írva, mi, tekintve az idegen lapokban eddig megjelent hasonló értekezéseket, a' ritkaságok közé sorolandó. Kár, hogy az írók nevei kegyetlenül eltorzítva vannak, mit, R. urnak hieroglyph-írását ismerve, hajlandók vagyunk nyomtatási hibáknak tulajdonítani 's azért R. ur, ki, mint halljuk, a' 'Gegenwart'-nak ugyis rendes dolgozótársa, a'

javitást maga tehetne volna meg, legalább nem lesznek a' magyar nevek még ismeretlenebbek a' külföldi olvasók előtt. Így Gvadányi, Gyalányi'-nak; Kölcsény, Kölcsey'-nek; Szép Ilonka, széfő Ilkái'-nak; Toldy és Salamon, Taldi és Zsálamon'-nak; a' főtí dal, futy dall'-nak; Bajza, Bájusza'; Erdélyi, Erdőly'-nek; Császár, Csáscar'-nak; Sárosy, Csárosy'-nak és Tompa, Compái'-nak van keresztelve; — pedig mindegyiknek oly becsületes neve van, hogy azt nemcsak kimondani, hanem kiírni is lehetne. A' „Gegenwart“ szerkesztője egyébiránt köszönetünket igényelheti, hogy lapjában gyakrabban találkozunk magyar események és újdonságok megismertetésével, — minek annál inkább örvendünk, mivel a' „Gegenwart“ a' német lapok jobbjaihoz tartozik 's nem oly büzhödött hírű, minden hitelét vesztett pletykalap, mint például a' „Humorist“ és „Theaterzeitung“!

— Az „Omnibus“ és bérkocsisok ellen naponta növekednek a' panaszok: minden lap kikel ellenök 's felszólítja (azon boldog hiedelemben t. i., hogy felszólítása használni fog) a' rendőrséget ez istentelen zsarolás és nyilvános zsványság megszüntetésére. De beszélhetünk mi, édes collega urak, mennyit tetszik, azért e' bajon mégsem lesz segítve, ha mindjárt „Spiegel“ collegánk sarusziját oldja is meg egy drabantnak, ki csákója előbőrére egy garázda fiakker „numerus“-át — fölirta. Nem lesz pedig segítve mindaddig, míg bizonyos urak oly olcsón nem kocsikáznak, hogy legjobb akaratok mellett sem — szólhatnak. — Tán majd ennek is eljövend az ideje!

— Az iparműkiállítást tömérdek ember látogatja 's az igaz hazafi örömsugárzó arcczal, büszke érzéssel szemléli és vizsgálgatja a' diszes sorokban tündöklő hazai készítményeket. — Egy „Hausherr“ a' váciutczában, bizonyos körben fitymálva emlegeté az idej iparműkiállítást 's buta göggel kérdezé: „minő világhírű ritkaságokat lehet ott látni?“ Egy jelenvolt gonosz ügyvéd azt válaszolá hamarjában: „egy svábot, ki még nem igen régen térdig erő bugyogóban vándorolt be a' városba 's jelenleg nagy házat bír — a' váciutczában!“ — Mondják, hogy a' „Hausherr“ erre egyet szippantott ezüst tobákszelenczéből.

— A' „Honderü“ utolsó számában azt a' különös újdonságot olvassuk, hogy „jövő évben Zerffi ur — egy derék teuton-magyar tollú író — német nyelven fogja kiadni a' „Honderü“-t. — Ugyan, édes collega ur, minek rontjuk le önmagunk a' nimbust, miben eddig a' külföld előtt ismeretlen műveink állanak?! Én, Pilátusként, megmosom kezeimet.

— A' lipótvárosi templomot építtetni fogják: eddig csak pénz, telek és a' felsőbb engedelem hiányzik: a' többi már mind megvan!

— A' pesti német színházat jövő télen fűteni fogják: ezt mindjárt meg lehetne próbálni, mert a' kevés néző miatt a' legmelegebb nyárban is fázik benne az ember!

— Szabad legyen tisztelt olvasóinkat egy különös újdonsággal meglepni, melyet azért mondunk „különös“-nek, mert mindenütség- és újdonságírói szabályok ellen van, dicseretet mondani — collegák felől. A' „Honderü“ hasábjain darab idő óta „Közlemények a' szív világából“ cím alatt cikkek jelennek meg, melyek mélyen buvárkodó bölcséletet, higgadt tiszta kedélyt, magasztos lelket és érzelmdús szívet 's bő emberismeretre mutató nemes gondolkozást tanusítanak; oly cikkek azok, melyeket örömmel és épülve olvas még az olyan is, ki különben idejét systematicusabb tanulgatásra szokja használni, mint minőre a' folytonos napi érdekességre 's változatosságra ügyelni kénytelen 's hivatásuknak éppen ez által megfelelő folyóiratoknál szert tehetni. E' „közlemények“ Ehrenberg német bölcsész nyomán vannak írva, 's a' mondott és érdemlett dicsereteken kívül, örömmel jelentjük felölök azt is, hogy a' magyar átdolgozó azokat összeszedve 's külön füzetben kinyomatva szándékozik nem sokára napvilágra bocsátani. Kedves és mulatva tanulságos olvasmányt fognak e' munkában kapni mind azok, kik

önmagukat szívók 's belsejök üdvrejtő 's egyedül üdvosztható világát ismer-ni óhajtják, millyenek a' művelt hölgyvilágban bizonyosan szintolly számosan fognak találkozni, mint köztünk, kik a' teremtés urainak nevezetünk. — Hogy a' komoly és okutató olvasmányok, ha egyszersmind korszerű módon vannak előadva, feledező irodalmunkban, és az olvasók egyre szaporodó száma mellett, részvétre tarthatnak számot, ennek tanúságaul szolgál az is, hogy a' szépirodalmi lapok tartalmasabb vezérczikkei külön füzetekbe szedve is kezdenek megjelenni, mint ennek Szabó Richard lapjaink mellett megjelent 'nők világa' című gyönyörű levelei első, az ugyancsak lapunkban részben közölt 'a' nőnem erkölcstana' a' második, 's a' közlemények a' szív világából' bizonyosan nem utolsó példáját adandják.

— Szinte lehetetlen, hogy S u e Ödön iszonyúbb jelenetekről emlékeznek, 'párisi titkai'-ban, mint a' minők a' budai aldunasornál előfordulni szoktak. Ivetek lehetne tele irni e' bünbarlangokról, miket — elég különös — rendőrségi személy soha vagy igen ritkán látogat meg. Egy franczia modoru regényíró itt elég tárgyat lelhet a' legrémitőbb, hajmeresztő történetekre! — Mi e' valóságos bűnfészkeknek közelében lakunk 's nem egyszer riasztatunk fel legedesebb álmainkból, hogy tanui legyünk olly botrányos merényeknek, miket csak képzelni lehet. Éjszakának idején itt veszélyesebb a' járás, mint a' bakonyi rengetegben; a' tizedik sem menekülhet meg a' megtámadásoktól, mellyek fajtalan személyek általi csábítgatásokkal kezdődnek 's többnyire fosztogatásokkal végződnek. Vérengző verekedések, a' legistentelenebb káromlások napi vagyis éji renden vannak, ezt követik aztán gyakran gyilkosságok is, mint e' napokban is egy ifju ember holt tetemét találták a' dunaparton, mellyen több késszurások valának láthatók; de még hány emberélet fullasztatik ilyenkor a' prédáját csendesen elragadó Dunába, mit aztán öngyilkolásnak szoktak tartani az avatlatlanok. . . lehetetlen, hogy a' bün és fajtalanság tetőpontját érte leírások által a' toll ne pirulna el az ember kezében! — Halljuk, hogy e' napokban e' miatt panaszos felírás intéztetett a' n.m. helyt, tanáchoz 's így remélni lehet, hogy ez iszonyu botrányoknak, mikkel 'erélyes' rendőrségünk soha szembe szállani nem mert, valahára eleje fog vétetni 's e' mélyen elharapózott garázdaságok végképen megszüntetni.

— Mondják, hogy a' pesti polgári vadászhad elhagyá a' katonai jelek hordozását 's a' többi osztályokkal barátságosan megegyezett. E' barátságos megegyezett pedig szokás szerint — nagy lakoma fogja követni.

— Taksonyban, melly Soroksárhoz félórányira fekszik, van egy előfizetünk, ki az 'Életképek'-et megjelenésök után mindig egy héttel később kapja. Ugyan minő hosszú utat lehet egy hét alatt megtenni? Látjuk már, hogy erőnek erejével, fontolva haladó' lapot akarnak csinálni az 'Életképek'-ből.

— Minap a' pestszolnoki vaspálya-vonal egyik átjárásánál egy szegény kocsisnak nyakát szegte a' gözmozgony. Voltak lapok, mellyek illő farkcsóválással 's tán hivatalos kötelességből is, e' szerencsétlenséget a' kocsis vakmerőségének tulajdoníták; de a' 'Pesti Hirlap' tisztán megmondja: mi okozá e' szerencsétlenséget. Az t.i., hogy az átjárásoknál elkerülhetlenül megkívántató sorompók föllálitva nincsenek 's a' szegény magyar paraszt nem érthette az egyedül n é m e t nyelven parancsoló ő r szavait. Még igen szép más dolgokat is mond derek elvrokonunk. A' vasuti örök legtöbbnyire n é m e t e k 's pedig ollyan németek, kik magyarul semmit sem tudnak: a' mi igen czélszerű egy magyar intézetnél; számos magyar egyén, kiknek Ullmann alatt megígértetett, hogy alkalmaztatni fognak, az új igazgatóság föltüntével egy pillanat alatt e l l ö n b o c s á t v a — természetesen, mert magyarok voltak 's az igazgatóság is magyarnak — nevezi magát. Aztán legyen galambvérű az ember, ha illyeseket hall; aztán mártsa tollát mézbe, mint bizonyos szolgálapok, ha illyesekről írnia kell! Szegény magyarok! bizony csak az isteni gondviselés tart még bennünket !!

— Legközelebb mult napokban volt alkalmunk M a r a s t o n i Jakab akad. festész egészen új 's nálunk eddig páratlan vállalatával közelebbről megismerkedni. Láttuk t. i. az általa felállítandó rajz- és festész-akademiának szállását és anyagszerreit, 's e' tekintetben — mert a' még csak történendő elrendezésről csak később szólhatandunk — teljes méltánylással, sőt örömtelt dicsérettel kell nyilatkoznunk. A' szállás osztályai olly cél- és nagyszerűek, melyeknél többet, magán vállalkozótól, nem is várhatunk. Különösen a' szoborterem vonta magára figyelmünket mennyezeti világításával, melly bájos fényt ömleszt a' classikai öntvényalakokra. A' fölszerelés anyagainak tekintve, noha még minden nincs együtt — mert naponta vár a' művész újabb szállitmányokat —, 's noha még semmi nincs rendezve: mégis eleget láttunk, mi sejtesse, milly díszes leend az egész, — 's mi világosan mutassa, milly beccsel birand e' tanintézeti gyűjtemény. Vannak itt eredeti festvények a' leghiresb olasz, spanyol, francia és németalföldi mesterektől; vannak tanulmányrajzok nagy mennyiségben, mintarajzok és mintaszoborkák; vannak nagybecsű másolat-öntvények a' legjelesb szoborművek szerint; vannak fokozatos fejlődést elősegítő bonczani tanulmányok, gyönyörű domborművek, vésletek, a' híres művészek módorát elemző tan- és rajzkönyvek, 's egyéb a' művészet elméletére vonatkozó jeles munkák 's több efféle. Szóval: e' készületeket olly szépeknek és jeleseknek kell vallanunk, hogy művészeti fejleményeinkre nézve csak jót remélhetünk. Ha ehhez hozzá gondoljuk, hogy maga a' vállalkozó kitünőbb és szerencsés esetű művészeink egyike, 's hogy új hazájának, mellynek nyelvét is meglehetősen érti, sőt beszélni is kezdi, testetül lelkestül szándékozik áldozni erőit 's fáradozásait, — hameggondoljuk még azt is, hogy épen e' hő ragaszkodásánál fogva az intézetet átlengendő szellemtől is csak helyeset, hazafiut várni vagyunk feljogosítva: lehetlen szerencsét nem kívánunk a' derék vállalkozónak minél dúsabb sikerüléshez. Igen, lesz itt minden, mi kívántatik, csak — pártolás legyen. 'S valóban szégyen is volna reánk, egész művészetméltánylásunkra nézve, ha illy — hogy többet ne mondjunk — korszerű és szeilemnemesítő intézetet részvéttlenség fagyában elhervadni engednénk. N.

— A' 'Jelenkor' tiszelt naplóírója tegnapelőtt, u. m. sz. I s t v á n kir. napján, 'Budavár bástyafokairól hajnal óta á l g y d u r r o g á s o k a t' hallott. Igen irigyeljük t. collegánknak hallószerét, mellyel Pestig is elhallotta azt, mit mi Budán nem hallottunk. — Az ézengéssel vegyült eső idő az ünnepélyt meggátolta 's első királyunk dicsőülési napja — c s e n d e s e n ünnepeltetett meg.

— S o u l i e r és d e B a c h keleti 'lovar-kör'-e nem nagy látogatásnak örvend: a' váciutcza virágárusnő még egy koszorút sem tudott eladni, pedig a' koszoruhajigáló urfiak és igenis n e m u r f i a k közül még többen maradtak a' fővárosban.

— A' K i s f a l u d y-gőzösnek tegnapelőtt kellett a' Balatonra eresztetni; az ó-budai gőzhajógyárban pedig h a t gőzös fog még ez idén elkészülni, többnyire m a g y a r nevűek: úgy látszik, az igazgatóság észére tér; csak aztán késő ne legyen, mint a' győri hajókázás. Apropos! mozognak-e derék győri atyánkfiai? vagy a' 'mézes madzag' csakugyan nem volna mese?

— Még az öreg 'nemzetes' urat is megindította H o l l ó s y kisasszony éneke Luciában: 'szebb és bájos csengésével meghatóbb hang, úgy mond ő, soha sem hangzott még nemzeti színházunkban, mint millyek H. C. k. a. keble hangdús bányájából ez estve fölmerültek.' Igaza van, collega bácsi, 's igen örülünk, hogy valaha e g y értelembe lehetünk.

— Az iparegyesület mult kedden tartá 's az iparvédegyelet tegnapelőtt kezdé meg közgyűléseit, az első tulajdon szállásán, a' másik a' megye teremében.

— Irodalmi ujdonságaink közül megemlítendők: S z v o r é n y i Józsefnek a' magyar t. társaság által kiadott nyelvtudományi pályamunkája: 'Magyar ékes szó-kötés.' — H u t t e r Antalnak 'Szózat' czimű röpirata, mellyet a' derék szerző az

184⁵/₆ iskolai év végnapján a' sátor-allya-új helyi kir. közléptanoda teremében tartott; — dr. O b o n y a y Jánosnak, kinek egyik munkáját már dicséretesen említettük lapjainkban, újonnan megjelent „Pipere asztal“-a, mely értelmesen értekezik az ártalmatlan szepítő és illatszerek használatáról; 's végre L u k á c s Sándor, biharmegyei aljegyzőnek az árvamegyei szükölködők fölségelésére kiadott z s e b k ö n y v e, melynek ára 30 p. krajczár 's E m i c h bizományostól kapható.

KÜLFÖLDI LEVÉLTÖREDÉKEK

EGY MAGYAR NŐTŐL.

I. Stuttgart, aug. 1. Kedves L m! Be nem várhatva utam céljának, Baaden-Baadennek helyét, itt kezdem levelem, hogy már innen is adhassak nektek némi tudósítást az eddig látottakról.

Ittam volt már multkor, hogy fürdőbe szándékozom, 's minthogy különben is Némethonban a' fürdői kiadások egyre mennek, úgy Baaden-Baadenbe *** családjával menni elhatározám magam; ide, hol már párisi szokásokat, embereket láthatok, ismerhetek.

Mindazonáltal eddigi utam tapasztalása távul esik azon regényes képzetektől, melyeket egy illy utról gondoltam volt. Bécsből idáig tiz nap utaztunk. Azonban Linzben fél, Münchenben három, 's itt Stuttgartban két nap mulattunk. És szóljanak most nekem Magyarország boldog szokásai, rendes és módos lakosi ellen; avagy szóljanak Pest mulatságai, kocsijai, fogadói ellen: majd előállok én is, 's elmondom, mit és mennyit kell itt egy utazónak akár a' durvaság, akár a' drágaság miatt szenvedni...

Linzből Schierding az első hajor város, hová póstán éjjeli 11 órakor érkeztünk. Itt mindenünket széthányták, 's csak módnélküli kéréseinkre sikerült pogyászunkat elvitethetni, mivel az nem vala „Felleisen“-ban. Linzből délutáni 4 órakor elindulva, csak másnap esti 6-kor értünk Münchenbe, holott csak egyszer szállhattunk le félórára ebédhez, mely mártásnélküli rosz husból, borjupecsenyéből és bűdös l e g y e s salátából állott. A' table de hôte szabott ára két vft volt. Innen jösz aztán faluról falura, jösz csinos városokba, hol póstaállomások vannak; de kérj, fizess, mit kívánnak: még kenyeret sem kapsz, csak sört, 's ismét csak sört! holott nálunk nyáron legalább tejet, gyümölcsöt kaphatsz!

München egy olly hat város, melyet leírni nem lehet; csak Esztergomot hasonlíthatom hozzá! Az udvar ott nem levén, színház 's minden egyéb efféle mulatások megszűntek. Azonban alig hiszem, hogy Európában másutt olly nevezetes, izletes épületeket 'stb. eff. lehessen látni. Megtekintvén mindent, rendkívüli hatásuaknak leltem a' pinakothekat; — egy épület alatt levő templomot isteni építézet- 's festészettel; 's mindenek felett meghatott a' király laka, mellyeltesítőjének költőnek, magas szellemnek kellett lenni; ha mindezt Börne látta volna, tán némikép kiengesztelődik ezen költő-királylyal. Ugyan a' királyi épületben a' párisi palais royal mintájára van földszint egy képgalleria, görög-forradalmi jeleneteket ábrázoló, 's mindenik festmény alatt egy pár jó és rosz vers magától a' királytól. De mégis szebb volna mindez, ha ezen forradalmi jelenetek után fiát nem tette volna görög királylyá: mert így hecsét elveszti! (Folytatjuk.)

Közlí Pongrácz Lajos.

Az Életképek 7-dik számában a' Műkiállítási cikkben több nyomdahibák maradtak. Nevezetesen a' 217. lapon a' cikk elején mindjárt a' 3. és 4-dik sorban így kell olvasni: „s magyar festézetet csak magyar művészek, nem pedig magyar tárgyakat festő külföldiek alapíthatnak.“ — És alább a' cikk 6-dik sorában így kell lenni: „hogy habár ez ren volnának is“ 'stb. — 'S ismét a' 218. lapon a' 26-dik sorban Lana Endre helyett kell lenni L a c z a Endre.

N.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

9. szám — Aug. 29. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

HARKÁNY. — Kocsink a' „vallató” gyilkos kövezetén robogott. Vallatónak nevezik a' pécs-síklósi országot azon részét, mely a' pécsi határban esik; mely elnevezésnek egy tisztelendő atya azon okát adta, hogy mióta a' szelid tortúra sub rosa gyakoroltatik, a' rabot ezen uton fel alá huzatják (vagy legalább huzathatnák) jósebesen, 's a' rab kivallja, hogy apját, anyját megölte, ha soha egy legyet sem bántott. Ez a' vallató; melyen túl, kárpótlásul a' vértanúságért, a' legregényesebb táj környezi az utazót, mit csupán azért nem élveztünk, mert a' nagy hőség 's a' még nagyobb por miatt nem élvezhettünk. A' harkányi furdóbe szándékozván, a' pécsiek szokása szerint, előbb Síklósrá mentünk. A' pécsiek t. i. — kik a' hasznost a' gyönyörrel oly szépen tudják összekapcsolni, hogy utóbb egyikből sem marad — kis kerüléssel előbb meglátogatják a' búcsujáró Gyüdöt és felmennek a' kalváriára. „Milly felséges kilátás!” szólnak elragadtatva és — a' búcsúnak vége van. Negyedóra múlva már Síklóson vannak. Itt megtekintik a' várt, a' várban a' grófi szobákat, és a' grófi szobákban az ősmagyarok képeit. „Bizony derék emberek voltak a' magyarok!” szólnak ismét elragadtatva — punctum. Másik negyedóra múlva Harkányban vannak. Itt háromszor fel alá sétálnak a' parkban, hősegről panaszkodnak 's ennek ellenszerül megisznak egy pohár meleg sört, végre néhány, álmot gyantitató szájmozgalmak után, azon naiv megjegyzést koczkatják, hogy ők bizony mulatni szeretnének, de egyellen egy parányi túl nem hallgat rájuk; azért, mielőtt a' nap leszáll, kocsira ülnek, kedves övéik körébe visszasietendők, hogy elmondhassák, mi jól mulattak. Ez a' pécsiek őzöld mulatsága. Mi tehát, t. i. én és utitársam, mint mondtam, Gyüdöt mellőzve, egyenesen Síklósrá hajtattunk. Csönd és a' sötétület szelleme ült Síklósvár (hajdan létezett) tornyai felett, azaz: „este volt a' faluban.” Illyenkor nagy városban színházba szokott menni az ember fia, de itt — Pardon! Ime a' kocsmáros fehér tintával irt német színlapot praesentál. „Nézzük,” szolt utitársam. Én olvasám: „Tizenkét óra vagyis borzasztó éjjeli találkozás a' fekete keresztnél.” (Ez el van hibázva: mi nem a' fekete keresztnél, hanem a' fehér pelikánnál szálltunk 's itt volt Thalia temploma is.) „Nagy vítézi nemzeti szomorujáték 5. felv. és görög tüzzel. Az utolsó felvonás közkívánatra ismételtettni fog. Személyek: Gróf Naitasti . . .” „Elég, — vágott közbe utitársam, — én nem megyek.” „O terque quaterque beatus, de nekem mennem kell.” „Miért?” „Praedestinatio.” „Nem értem.” „Je suis quelque chose d'un correspondant” magyarázám világosabban. „Most már értem.” „Következőleg azt is érteni fogja, hűtelen bajtárs, ki a' legnagyobb veszedelemben elhagyni készül, hogy nekem mindenütt ott kell lennem, még ott is, a' hol nem kellene.” — „Isten oltalmába ajánlom.” — „A' viszontlátásig!” A' kocsmáros tartóztatott: „Kezdeté 8 órára van ugyan téve a' czédulán, de rendszeren később kezdődik.” „Tehát előbb még vacsorálhatunk?” „Egész kényelemmel.” Így kilencz órakeresztmetsz színházba és csak egy órával jöttem korán. De ezen óra nem maradt üresen, mint az olvasó sán gyanítja; koránsem. Betölté azt becsületesen hat trombita 's egy klarinet rémületes hangja. Ezen 6 trombita egyenes vonatban azon trombitáktól származik, melyeket Jeriko falai körül fujdogáltak. Ezen hangszerek kezelői reggel még gabonát hordtak a' mezőről; és — a' szabad lég erősíti a' mellett, ezt fájdalmasan tapasztaltuk, mert a' legharsányabb macskazene lágy seraphdal ezen muzsikához képest. Tíz óra körül végre fellebbenta' két rőfös függöny. A' darab igen jól ment, kivéven, hogy a' férfiak részek, a' nők rútak voltak, hogy a' férfiak érthetlennül lármáztak 's néhány coullissát összerongyoltak, a' nők pedig kiállhatlanul — salva venia — nyafogtak; azonban mindkét rész megegyezett abban, hogy szerepét egyik sem tudta. Legkurvezőbb köztük csakugyan a' darab hőse, bizonyos gróf Naitasti volt. Két testvérnek egyszerre udvarolt, vizitjeit kardosan és feltett kalppal végzé (ebben állt a' darab nemzetisége) 's addig handabandázott, míg az egyik nő bujában meghalt, a' másikat pedig — minthogy ennek erősebb természete volt — sajátkezűleg ölte meg, 's így szép módjával a' házasság igájából kibujt. Tizenkét óra nak azért czimeztetik a' darab, mert 12-kor lett vége; borzasztó találkozásnak pedig azért, mert minden találkozást (jelenetet) borzasztó volt nézni, mit a' közönség annyira szívére vett, hogy egy része csendesen könyezett, azaz: a' túlárado kéjélvezet harmincgyöngyeit hullatá. Kedves egésségökre váljék! — Hogy az ut fáradalmai 's a' színházban áttizadott 3 kínos óra után nyugalom után vágytam, senki sem fogja rossz néven venni; de a' ki azt képzeli, hogy álomról csak álmodni is lehet ott, hol kóbor, Comedianten G'sindel" ütött tanyát, az keserűn csalódik. Szegény huszasaink, miket alamiznsnaként adtak a' szegény ördögöknek, lassanként kíváncsioroltak a' cassából, a' számithatlan „halb seidl" és „g'mischts" ára fejében. És a' sok halb seidl és g'mischtel tan egymás közt beszélgetve, vagy csendes contemplatioba merülve üritgeték? A' világért sem. Hanem üritgeték a' legiszonyubb zaj, láрма, perpatvar, székek, asztalok ide 's tova rángatásai, síkoltozások, röhögések, rivalgások, veszekedés, pofozások, duettek, terzetek, quartettek, chorusok és sokok közt, szóval: a' szomszéd teremben orgia tartatot. mihez csak Sue matrözorgiát lehet hasonlítani, midőn a' legénység szárazra jutván, három éves zsoldjának egy éjjel nyakára hág. 'S ez tartott világos kiviradtig, mert ha a' kóbor színész hekegik, hónapokig türelmesen koplal és nyomorog: illyenkor aztán nagyban mulat, mulat a' szó legmagasabb értelmében. Reggeli 4 óra körül csend lön. Szemeimre azonnal álom nehezedett, de a' kaján sors még tovább üldözött. Egy „félreismeret lángész" t. i. a' folyosón fel alá járva hangosan de c l a m á l t. Különös teremtes lehet az Istennek; de akármikor szívesben hallgattam volna. 'S így lön vége a' véstéljes éjszakának 's én gondolám magamban: ezek a' kirándulások nagyon mulatságosak — otthon, ha kényelmes karszékben

az „Életképek”ből olvashatjuk. — Másnap a' harkányi fürdő parkjában sétáltunk, mely igen csinos lehetne, ha elrendezésében több izlés mutatkoznék. Rendes zenélő a' pécsi hangászkar fele volt felfogadva; kifogásunk ellenük nincs; csak hogy a' fürdőkben helyén lévő cigányokat sehogysem pótolák. Közeledvén a' dél, többektől hallottuk rebesgetni, „hogy a' harkányi ebéd igen jó — Siklóson.” Azért incognito visszaszöktünk Siklóra, ebédünket ott elköltendők, és csak délután mutattuk be magunkat a' fürdő-vendégeknek, kik sajnálták, hogy ebédre nem jöttünk, legalább — úgy mondák — többen lettünk volna beszélgetni, mert enni ugysem lehetett semmit. Mi kaján mosolylyal feleltünk. Egyébként ezen fürdő is tökéletesen hasonlít a' többi magyarországi fürdőkhez, mit annál hitelesen állíthatok, mert más fürdőkben még alig voltam. Azaz, itt is lehet kartyázni, billardozni, kuglizni, táncolni, társalkodni, még fürdeni is, csak mulatni nem. Miért? azt már nem tudom. Dieu est parce qu'il est. Általán nincs fürdő, hol az elégedetlenség száma legio nem volna, és a' hideg néző, mint nem rendes vendég, ítélheti meg leginkább a' panaszok alaposágát. 'S én azt tapasztaltam, hogy a' panaszok nagyobb része nem alaptalan. A' fürdés ideje reggel későn kezdődik, némelykor a' víz kevés. Nincs megszabva a' bérletezők számára, mikor fürödhetnek. Az élelem tölbnyire éldelhetlen; a' szolgálat nem kielégítő. Társalgási összetartásról szó sincs; nincs a' népek vezére, nincs lélek. Hallottunk valamit harangozni, hogy t. ez. Halász József ur Szekszárdról, számdékozik e' fürdőt kibérteni. A' közvéleménnyel öszhangzó ohajtást fejeztünk ki, ha állítjuk, hogy egyedül ő lenne képes e' fürdő hírét megalapítani, rendelkezése alatt állván a' szekszárdi igen jeles hangászkar, ismeretes fél Magyarországon; jártas levén mulatások, ebédek elrendezésében, benne a' társaságok éltetadó vezért, a' fürdővendégek rendtartó felügyelőt találnának. — És ha tekintelbe vesszük, mennyivel adózik jelenleg is az uradalom bérldjének, egy ügyetlen exkellnernek: úgy az illető uradalom ellen nincs ugyan közvetlen panaszunk; de igenis bátrak vagyunk ügyelmeztetni a' közönség nevében, hogy önjava, számos vendégei 's az egész környék érdekében, javadalmait érdemletlenre ne pazarolja, hanem jövő évre más, a' számtalan igényeknek megfelelő bérldről gondoskodni méltóztassék.

MARMAROS-SZIGET. Nálunk jelenleg három színi társulat létez: a' műkedvelők, mely előadásait kissé felfüggeszté; a' másik Abday Sándoré, mely köztetszéssel, de gyéren látogatott teremben működik; a' harmadik végre Méák Antal vezérlete alatt adja mutatványait a' nemesek vendéglője nagy borivó szobájában naponként számos hallgatóság előtt. Oka ennek a' belépti díj csekélysége 's a' bohócznál bohóczabb mutatványok, miken becsületes mesterembereink majdnem halálig nevetik magukat 's bennünket minden művelt követeléseinkkel 's haladási reformjainkkal egyetemben kigúnyolnak. Előadás után a' bohózát hőseivel összeüldögélnek 's a' csárdás lélekvidtő nótái mellett nyagokat — isznak. — A' legkedvesebb 's azért több ízben ismételt színdarab: maga Méák Antal urnak eredeti szüleménye, egy kis „curiosum” gyanánt közlöm a' színlapot:

MARMAROS-SZIGET. Vasárnap, Méák Antal igazgató rendezése alatt adatik:

FÉRCZELET, vagy KINEK MI TETSZIK VÁLASSZON!

Eredeti nagy bohózat, népszerű dalokkal, fiakkertánczcal, tüneményes jelenetekkel, muzsika-kísérettel, melyet szerzett a' helybeli magyar hangászkar igazgatója Lukács; rekesztékél Sodoma és Gomora pusztulását dörgés és villámlás közt keletkező tüzeső után az ég szelid nyílását háromszínű nemzeti görög tűz fényesíti. — Szerettem én is, te is, ő is!

S z e m é l y e k:

Lipityloty Kotyomfity uracs: Morgi. Esztelen, tudakosságot
Ur és szolga egy személyben: Szender. tanuló ifjú — Méák.
Megfizet a' nagy harang: Szaba G. Fortély és szerelem: Kovácsné.
Eza' ház eladó — P. Cornelia.

Ezen előadás jövedelmének egy része a' helybeli koldulás eltörlésére a' műkedvelők pénztárába tétetik.

Első hely: a' nagylelkű pártolókra bízatik. Második hely: a' tehetségtől. Harmadik hely: ki mit akar.

Kezdeté: mikor a' nagyérdemű közönség nagy számmal begyűl, vége: mikor megunja.

E' színlapok nyomtatásban hordatnak ki a' főbb házakhoz; egyébiránt az előadást a' köztetőkben és piacon dobszó hirdeti. — Az előjáróság azért nem akadályoztatja e' szelteni előhaladást, mert ingyenjeggyel tiszteltetik meg. Magamat ajánlom!

Hatvani, m. k. hites ügyvéd.

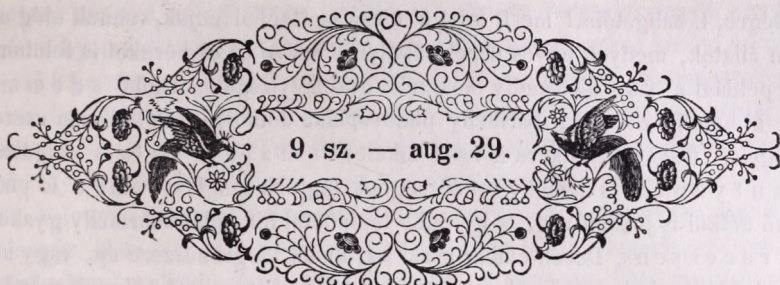
UJLAK (Nyitra megyében). E' nevet olvasva, tán azt gondolja ön, ki tudja, milly törzsköcs magyar helységről érkezhett e' levél; pedig annyira csatlakozik, mint azon külföldi utazó, ki Pesten, Magyarország szívében, a' nyilvános ebédő-asztaloknál tiszta magyar lap helyett tiszta németet talált. Magam is csudálkoztam rajta, midőn itt magyar atyfiak helyett kakastollas tőt legényeket és zsupforma növésű sárga csizmás tőt leányokat 's általában csupa tőt lakosokat találtam. „Honnan van tehát ennek magyar neve?” kérdezém kocsiomat. „Még nagyapáink is magyarok voltak, uram, felelé ez, de a' mostaniak közt már csak néhány öreg ember ént magyarul. Csak egy tiszta magyar ház volt még itt, de ennek tulajdonosa azt akarván, hogy négy fia magyar maradjon, eladván telkét, Kérre ment

magyarok közé lakni, mint azt már az előtt is sokan tették, mikor az uraság az irtvány-földeket tőlünk elszedette.“ „Hát iskolában nem tanítanak magyarul?“ „Ezelőtt két évvel tanítottak, 's gyermekeink szépen fel is kapták 's a' szülék örültek neki; de most már megint nem tanítanak!“ — mondá a' jámbor. Oh nevelés! sohajtek, mikor jő el a' te országod a' mi országunkba?! Szomorú dolog, 's példátlan egyszersmind, hogy egy nemzetnek nép-iskoláiban a' nemzeti nyelvből egy hang sem tanítatik! Csuda-e azután, ha Nyitrán még a' megyei urak is a' kávéházakban 's más illy helyeken magok közt többnyire tótul, 's változtatás végett németül és latinul, keverve — 's csak ritkán beszélnek magyarul?

Kövesy János.

VERŐCZE, aug. 17. Szomszéd Vác városabani derék czéllövész-egylet, a' tűz által károsult kebelbeliei javára f. h. 9. 10. és 11. díjlövöldözést tartott, miután t. i. a' helybeli 's körvidéki szépnemhez felszólítást bocsáta ki, miszerint ezen üdvös czél elősegelésére, az illető díjak szaporításául, becses kézi műveikkel 's más alkalmas eszközökkel, járulni kegyeskednének! És örömmel lehete tapasztalni a' felszólítás reményen felüli sikerültét, mert a' kedves kezekből egybegyűlt ajándékok, mind számra, mind pedig belbecsükre, minden eddig illyes alkalmakkal nyújtottakat jóval felülhaladák. — Ez uttal kézzel foghatólag tapasztalhaták a' váciaiak, milly hasznukra szolgál a' vasut által pestteli összeköttetésük, miután meg kell vallani, hogy az egybejött ajándékok nagyrészt nekik lehetköszönni; ide járulván még azon nagylelkűségök is, miszerint a' jó lövésekért járó külön díjakat el nem fogadva, szinte a' kitűzött jótékony czélra oda ajándékozák 's ekkép a' bejött tiszta jövedelem — a' vasárnap szörnyű rossz idő daczára is — 335 pftra rugott. — Megemlített érdemel 's derék egyletnek lelkes tagja b. La ffer t Antal ur, ki a' füredi furdőbeni mulatozása alkalmával a' váci lövészegylet javára díjlövöldözést rendezvén, az ebből bejött 122 ft. 40 kr-ra pphen terjedő öszveget olly bizodalmas levéllel küldé a' tisz. társasághoz, hogy azzal tetszése szerint rendelkezhet, 's ennek következtében ez is az előbbi öszvegehez csatoltaték. A' tisztelt egylet — a' kínálkozó alkalmat ügyesen felfogva — a' mindinkább szaporodó becses vendégek kényelmének figyelembe vételével, a' hely megnagyobbításáról czélszerűen gondoskodik; így legközelebb a' töltő helyet az épület balszárnýára tevő által, melly változtatás minden tekintetben helyeselhető; a' táncszertem megnagyobbításáról is határozának; 's ekkép a' kedves hely ezután még inkább számolhat fővárosi becses látogatókra, kik mindenkor a' legszivesebb fogadtatásról biztosak lehetnek, mert meg kell vallani, hogy a' közkedvességű fölvésmester ur e' részben különös figyelmet gyakorol. — Tegnap a' vasuti pályafő közelében sz. Rókus kápolnánál bucstűi ünnepély tartatott, melly alkalommal Kovács Pál püspöki titoknak 's tanító ur a' bor szelleméhez alkalmazott, nemcsak épületes, de különös jelességű magyar sz. beszédet mondott. — E' kellemes magyarságu szónoklat után a' váciaiak előtt elég ismeretes szücs 'meister,' borzasztó tót kiejtéssel fülserítő rekedt hangon így kezdé az éneket: Az isten igáját, mar meg halgatató k. — Ez valóságos lelki botrány! főleg a' vidékiekre nézve, kik ama szemtelen tolakodóban nem mást, mint a' váci magyar közönség kántorát hiszik, mert csakugyan ennek volna kötelessége illy nyilvános helyen az éneket megkezdeni. Ugyanezen kitűnő énekhös szokott többnyire a' barátok templomában szárazon, t. i. orgona nélkül, kántorkodni, vagy inkább kontárkodni: hol az irgalmatlan magyarsággal bevégzett énekek után még irgalmatlanabb kiejtő imádságokat mond, mellyekkel a' buzgó híveknek fellelkesült kedélyeit is lehangolva, valóságos boszankodásra gerjeszti; 's ámbár ez ellen többször nyilvánosan kitört a' közbotrányt jelentő zugolódás, mégsem találkozik előljáró, ki a' hivatlan tolakodótól a' becsületes magyar ajku híveket megszabadítaná, kiről az egész magyar városra homály terül! — Ez alkalommal ismét számos fővárosi vendég tisztelé meg a' váciaikat. Árva y.

Mondani valók. Jövő számunkban ismét egy eddig ismeretlen költőtől, Kövessy Kálmántól, adandunk pár igen szép verseket, mellyek forma- és nyelvtisztaságra egyiránt jelesek. Ha egy részlről különös szerencsének mondhatjuk, hogy lapjaink illy szép költeményeket közölhetnek; más részlről méltó jutalmul veszzük azon kinszenvedésekért, miket annyi sok izetlen rimelések elolvasása miatt kiállanunk kellett. Ugy látszik, a' sors ki van engesztelve! — Szabó Richard igen szép beszélyét, Rónatáj a' czím alatt jövő számunkban kezdendjük meg. — A' soroksári postakezelő ur védi magát egy taksonyi előfizető azon panasza ellen, hogy lapjainkat mindig egy héttel később kapja. A' postakiadó ur ezt annak tulajdonítja, mert az előfizető ur nem küld lapja után, holott a' kiadó urnak nem kötelessége, a' lapot utána küldeni. Ezen kötelesség vagy nem kötelesség fölött méltóztassanak tehát most az előfizető és postakiadó ur barátságosan meg egyezni. — Egy halom czímnélküli verseket küldtek, azt tartom, Selme czről; mondják ugyan, hogy a' jó bor czégér nélkül is elkél: ezen versek aligha czégérrel is elkeltek volna. — Egyik tisztelt barátom meg fog engedni, hogy bizonyos beiktatási ünnepélyről szóló levelet föl nem vehetjük. Az ünnepélyek leírásának esküdt ellenségei vagyunk. — S-ról is kaptunk egy levelet, mellyet szívesen közlenénk, ha t. i. írója megmondaná, mit akart írni?! — A' margitai érzékeny történetet és a' zalai derék levelet jövő számunkban közlendjük. — Több héti betegeskedésünk miatt, melly néhány nap óta ismét ágyba szegezett, a' pesti hirlap' mult keddi számában megjelent, a' nemzeti színház és a' magyar hirlapok' czimű czikkre csak később tehetjük szerény eszrevételünket.

ÖT ÉRZÉK. *)

NEDÉLYES FELOLVASÁS,

mellyben gyakorlatilag megmutattatik, hogy lehet félóra alatt minden mákony segítsége nélkül elalunni.

Kedves és kedvetlen hallgatóim! Az embernek minden tudománya látáson, halláson, ízlésen, szagláson és tapintáson alapszik. Kétséget nem szenved: hogy a' torony tetejéről legtöbbet láthatni; ki legtöbbet hallgat, legtöbbet hall; ki legtöbbet izlel, legjobb ízlése van; ki jelen volt, midőn az orrokat nagyban osztogatták, legjobb szaglással bír; 's végre kinek jó széles tenyere 's jó erős karjai vannak, legtöbbet tapinthat. Innen van az: hogy a' toronyőr olly tudományos ember, mivel legtöbbet lát; a' némák azért olly bölcsek, mivel a' beszéd idejét hallgatással töltik; az ügyes szakácsnék legtapasztaltabbak, mivel legtöbbet ízlelnek; a' hautvolée legműveltebb osztály: mert mindent megorrol; a' magyar kortes legnagyobb politicus: mert, mint a' szent koronának valóságos tagja, tisztujításokon legmélyebb tapintattal bír, 's kivált ha nyakban van, legerősebb támasza az alkotmánynak.

Azonban ez öt érzékből kiválólág csupán egygyel birni nem elég az üd-

*) Derék barátunk Sárossy Gyula, e' szellemdús művét, melyet először Aradon az ottani reform. templom javára nagyszámu hallgatóság előtt fényes sikerrel, 's később más helyeken ugyancsak jótékony célokra hasonló hatással tartott, lapunk számára beküldvén, sietünk azt a' nagyobb olvasóvilágnak is bemutatni.

vösségre, t. hallgatóim! mert, mint a' természettanból tudjuk, vannak elég ok-talan állatok, mellyek egyes érzék tökélyére nézve az embereket is felülmul-ják; például a' sas akármelley messzelátó csillagvizsgálónál jobb s z e m e l bir; a' keleti s z a m á r bármelley philosophiae doctorral füleket nem cserél; a' legelső francia szakács is csak tökéletlen m a j o m í z l é s dolgában; a' k u t y á n a k 's némelley rendőrségnek legjobb szaglása van; a' ló pedig patkó nélkül is jobban rúg, 's így jobb tapintattal bir, mint akármelley gyakor-lott r e c e n s e n s. Derék ember csak az, kinek idegrendszere ép, vagy más szóval: kinél mind az öt érzék együtt van; ezzel pedig nem mást akarok mondani mint azt, hogy mind csekély magam, mind ti, t. hallgatóim! jelenleg derék em-berek vagyunk; mert hiszen mindnyájan azért jöttünk ide, hogy egymást a' jó-tékony cél körül, melly ez est mulatságának kitűzve van, minél nagyobb számmal s z e m l é l h e s s ü k; hogy h a l l j u k azt pénzért, mit másutt talán ingyen is meghallhattunk volna; hogy i z l e l j ü n k néhány elnéncz-séget, mellyek megemésztéséhez mindenek felett jó gyomor kívántatik; hogy s z a g o l j u n k egy pár észvirágot, mellyeknek illata talán csipős is lesz, de semmi esetre meg nem árthat; 's hogy végre tapasztaljuk azt, mi-szerint én talán legjobb tapintattal birnék, ha a' helyett, hogy e' fel-olvasásomban tovább menjek, most egyszerre bölcsen e l h a l l g a t n é k. De én csak azért sem hallgatok el, t. hallgatóim! hiszen néha a' legroszabb tapin-tat is legjobb sikerrel koronáztatik; ilyen lenne például az: ha felolvasásom alatt mindnyájan elalunnátok; mert van-e jobb, van-e boldogítóbb valami az édes álmnál? Az álom és ti, t. hallgatók! most főképen abban hasonlítottok egy-máshoz, hogy mind a' ketten hallgatva tesztek jót; de hasonlítottok abban is, hogy az álom boldogsággal festett tündér-várákat é p i t a' szegény halan-dóknak, ti pedig az aradi reformált egyház felépítéséhez bőkezűséggel járultok; sőt nemcsak magatok, hanem vallástok is, mellynek érzelméből cselekesztek, hasonlítható az álomhoz: mert nem említve azt, hogy az álom és a' hit édes testvérek, öntudatlanul születik mind a' kettő, menynyel biztat, és pokollal ijeszt mind a' kettő, 's mindkettőnek felébredés a' vége. Ti is ébredjetek fel, kedvetlen hallgatóim! ha talán elaludtatok volna, mert az öt érzék közt először is a' látásról akarok szólni, pedig azt tartja a' magyar példabeszéd: szemesnek a' világ, vaknak az ala-mizsna, vagy más szóval: ha alamizsnát adtatok az aradi ma-gyar templom felépítésére: nyissátok meg szemetek vilá-gát, hogy saját jövődötöket a' nálatok magyarabb jö-vendőségben annál világosabban lássátok. Ellenségeink ugyan azt mondják rólunk magyarokról, hogy mi nem vagyunk felvilágosodott nép, holott ez egyáltalában nem áll: mert hiszen ki ü z nagyobb fényt a' szegény magyarnál, 's ki szereti annyira az illuminatiót, legyen az olajjal avagy horral, mint a' szegény magyar? pedig a' hol fény van, kell ott lenni világosságnak is. Aztán mellyik nemzetnek van annyi szeme, mint nekünk, a' világosságot elfogadni? Nemde nemességünk tekintetes? pedig szem nélkül nincsen te-

kintet, tekintet nélkül nincs világosság; nemde városaink egyik törvényes czimul nyert tulajdona a' szemesség? és ezen czim a' szabad királyi városokat annál teljesebb joggal illeti, mennél bizonyosabb, hogy a' kikövezett városok lakói, ha különben vakok volnának is, legalább egy pár tyukszemre mindig szert tehetnek. Nálunk még a' lelketlen dolgoknak, például: a' buzának, árpának, zabnak és kukoricának, sőt még a' pornak is vagyon szeme: no már hogy ott, hol ennyi szemmel annyit láthatni, felvilágosodás nem volna, merő képtelenség. Nem hinnétek, pedig nincsen másként, hogy a' szemben is van, mint mindenben, uralkodó divat; jelesül ezelőtt a' pápaszem igen divatos volt, de mióta a' ronge-isták vérszemet kaptak, azóta a' németek kezdik átlátani, hogy pápaszem nélkül is tisztán láthatni. A' szemek többfélék: de közönségesen barnákra és kékekre osztatnak. A' feketék, mondaná a' költő, barna felhőkből alkotvák; bennök a' szerelem nyila villámként rejtezik; mivel pedig a' felhőből eső ered, meglehet, innen van: hogy a' barna szemű lányok leghamarabb 's legtöbbet könnyeznek. A' kék szem, mondja az orvos, rendszerint erősebb 's tartósabb a' feketénél. 'S az orvosnak talán igaza van; mert annyi bizonyos, hogy a' kék szem erejével, míg ifjabbak valánk, gyakran meg kelle birkoznunk, midőn végre is azt vettük észre, hogy a' kék szem győzött, mi földhöz verettünk, 's térdre hullva ismertük el felettünk hatalmát. Miben feküdjék az erő? magában a' szemben, vagy annak színében? nem tudhatni: de azt tudjuk, miként az állandóságot maiglan is kék ruhában festik, pedig mi szebb 's mi erősebb az állandóságnál? Mégis, miután a' szemnek mindig pillogni kell, állandóság és szem olly két különböző barát, mellyek ritkán férnek meg egymással: van azonban egy bizonyos eset, midőn az állhatatlan szem egy bizonyos tárgyon merő állandósággal függ, 's nem kétlem, eltaláltatok, hogy ez csak akkor történik, midőn az ember szerelme s. Korunk a' vétekben már annyira haladt, hogy a' szerelem rendesen egy kis szemtelenséggel is párosul, 's bátran ki merem mondani: hogy e' szemtelenség nem annyira szabadabb elvek gyermeke, mint magából a' keresztyén vallásból származik. „Szeresd felebarátodat, mint magadat“ ezt parancsolja a' vallás, mellynek rendeletét hiven követi a' jó keresztyén, 's a' hol csak szerét teheti, szeret; már pedig tagadhatatlan, hogy a' ki szeret, biz az szerelmes; a' ki szerelmes, az vak, a' ki vak, annak szeme nincs, a' kinek pedig szeme nincs, az szemtelen, és így minden szerelmes szemtelen. De nem is volna jó, ha a' szerelmesek szemeseek volnának; mert a' szerelem nem egyéb, mint vak imádása annak, a' mi nincsen, miért is a' szerelmes ember szemei rendszerint csak összekelés után nyílnak meg; vannak azonban elegenden, kik a' házasságban is sokáig vakoskodnak, míg a' szerelem hályogát vagy a' jó házi barátok, vagy a' napról napra növekedő házi rendtelenség, vagy néha egy pusztá véletlen esemény, például: egy ott felejtett keztyű, le nem rántják. És ekkor kezd először látni a' házas-ember, de mit? megnézi feleségének imádságos könyvét, 's lát benne szent képek helyett gondosan megőrzött szerelmes levelek halmazát; vizsgálja a' házi pénztárt, mellybe házi

adóját lerakni szokta, és lát benne semmit; beletekint végre a' tükörbe és lát maga előtt egy szerencsétlen flótást, egy flótást, kinek elhült és sápadt arca ilyenkor legjobban hasonlít a' holdhoz, melyben, mint mesélik, szent Dávid hegedülgeti siralmas nótáját, és a' holdhoz, melynek, mint neki, sarva van. Az ember, legyen ő házas vagy nem házas, mindig a' házhoz hasonló. Ajtaja e' háznak a' sziv, mely a' szép hölgyeknek önkényt, a' nem szépeknek pedig rendszeren csak aranykulccsal nyílik meg. Kémenye e' háznak a' száj, mely azért van a' sziv felett, hogy ha a' szerelem konyhájában tüzet raktunk, rajta a' sohajtás füstje szabadon párologhasson. Az és z pedig a' háziur, mely a' nyílt szemeken, mint a' háznak nyitott ablakain, kikönyököl, nem mindig azért, hogy lássa a' világot, hanem inkább azért: hogy a' világ által bámultassék. Némelly házon vakablakok vannak, 's ilyen ablakokon semmi házi urat nem láthatni; vannak ismét házak, melyek ablakai elég nagyok ugyan, de azokból a' háziur helyett többnyire más néz ki, például: monsieur ostobaság, ki az egész házat bérben tartja; vagy madame ravaszság, ki a' háznál rendes házmesterné; vagy demoiselle szenvedély, ki a' házmesternével egyetértőleg, a' házi ur tudta 's akarata nélkül, minden neki hizelgőt bebo csát. Aztán a' ház és az ember még abban is hasonlítanak egymáshoz, hogy ha rájuk sok van betáblázva, vagy a' váltó lejárt, mind a' ketten executio alá kerülnek; csak hogy a' házat dob, az embert harangszó mellett exequálják; a' háznak a' szerint, a' mint nemesi vagy nem nemesi birtok, különféle exequens birái vannak; de emberre nézve, legyen bár nemes vagy nem az, általános exequens biró a' halál. Az érdemek, mint egy rövid élet keserű szerzeményei, összeiratnak, a' sziv ajtaja örökre lepecsételtetik, a' lélek ablakai pedig, miután a' tulajdonos kiköltözött, becsukatnak; 's ekkor, kedves hallgatóim! az egész embernek 's vele természetesen az első és legnemesebb érzéknek: a' látásnak is vége van.

Ha képeimet eddig netalán vakoknak mutattam volna, most siketekhez intézem beszédemet. Mi a' hallás, tisztelt hallgatóim? A' hallás olly vasut, melyen a' lélekhez a' fülek alagútján (tunnelén) keresztül kedves és kedvetlen képű utazók járkálnak; a' lélek pedig ollyan csapláros, ki a' megérkezett kedves vendégeket leviszi egészen a' sziv pinczéjébe, ott őket megvendégeli 's velök barátságot iszik: a' kelletlen utasoknak pedig, alig várva, hogy megpihenjenek, kiteszi szűrét a' csárdából. Hallani csak három módon lehet: tisztán, fülhegygyel, és semmit nem hallani. Tisztán meg halljuk azt, mi saját hiuságunknak hizeleg, mi felőlünk magasztalólag mondatik, szóval, mi saját kedves énünket közelebről vagy távolabbról érdekli; fülhegygyel halljuk azt, mit bár jól hallhatnánk, de hallani nem szeretünk; nem halljuk pedig azt, mit hallani nem lehet vagy nem akarunk. Minap Pesten a' váczí-utczában sétálgatván, egy magas ház második emeletében egy szép szöke leányt pillanték meg, ki midőn csillagszemeit, ezen örökös napraforgókat, rám vetette, elsohajtá magát, de csak olly szeliden, hogy sohajával egy hajszálat sem birt volna megmoz-

ditani, 's uram fia! olly tisztán meghallám, mintha csak egész torkából kiáltotta volna, kedves, te derékfiu vagy, én szeretlek! ki volt e' pillanatban boldogabb mint én? Más ember talán e' sokat mondó sohajt visszasohajtott volna; de én mint a' féle hiu ember nem azt tevém, hanem haza mentem, elővettem hajvasamat, kicsiptem magamat szép magyarmiskásan: azonban, fájdalom! mikorára ismét visszatértem, már egy vén mámi köhécselt az ablakban, vénebb a' lőcsei kalendáriomnál, 's ettől csak annyiban különbözö, bogy jövendölni nem tudott, különben talán szép lánya helyett megigézett volna. Ez esetben a' köhögést, bár jól meghallhatám, csupán fülhegygyel hallottam. Otthon csengettek ebédre: nem hallottam; egy hitelezöm kopogott: azt még kevésbé hallottam; anyám, testvéreim, meg az egész udyar kinevetett, de én hallgattam, 's semmit nem hallottam. Hallás és hallgatás, nem egyet tesz a' magyar szótárban. Közönséges vétke az emberi, kivált a' nőnemnek: hogy a' mit hall, ritkán birja elhallgatni. Utána vetjük ugyan mindenkor, hogy a' mondandókat csak négy szem közt mondjuk; de mivel a' titok felfedezése olly édes, a' titkolódzás által még nagyobb ingert nyujtunk arra, hogy a' titok más négy szem közt mentül előbb elmondassék. Ne kívánjuk, hogy a' szó köztünk maradjon, és fogadom, fele a' titoknak titok marad; hogy pedig minden titkunk titok maradjon, ne hallassuk azt másokkal, mit magunk is alig birunk elhallgatni; mert a' titok akképen válik pletykává, mint a' hajadon leány asszonynya, t. i. a' szokott kihirdetés által; leánynak a' mézes hetek, titoknak a' felfedezés után minden érdeke alább száll. A' titok, mint az igéret, mind a' kettő megtartva jó; ha meg nem tartottad, ollyan mint az eleresztett cseléd, bár milly igazad legyen is meg nem tartásában, egyik sem hoz reád becsületet. Pedig a' titkot és az eladót leányt legnehezebb dolog megőrizni: mert mindkettő hasonló a' csikhoz, melylyet minél szorosabban tartunk, annál bizonyosabban kisiklik markunkból. De majd eltértem tárgyamtól, hiszen a' hallásról kellene szólanom, melly a' fülek dolga, 's nem a' hallgatásról, melly a' nyelvnek legszebb tulajdona, 's illyen nyelv az, mellyet már a' régiek is jó husnak tartottak. A' régiek, mint a' mostaniak, igazságtalanok a' fül iránt, mert azt az ember jellemzésében csúfságnak használják; holott a' jó fül, kivált házasságoknál, épen olly szükséges, mondhatnám nélkülözhetlen, mint a' jó szem; sőt némelly asszonynak a' jó szem épen nem kívánatos, midőn a' jó fül legjobb szolgálatot tesz, kivált a' kopasz férjeknél: hogy legalább legyen mibe kapni; 's ez a' fülbe mászás főképen onnan van, mivel a' Siemandl-rend papucshősei feleségeiket szíve mnek szölitják, pedig ha való: hogy az irigy szív mind azt, mi felettemagosan áll, alárántani törekszik: mi természetesebb, mint az, hogy ugyanazon szív nem szenvedheti a' fülek nagyságát? Tagadhatlan azonban, miként nálunk magyaroknál a' fül és szív ha nem rokonságban, legalábbb némileg sógorságban állanak egymással: ezért kiáltjuk közgyűléseken annak kit szeretünk: halljuk! annak pedig kit nem szenvedhetünk; gyakran ha maga Cicero volna is: nem

h a l l j u k! Sok embernek minden közgyűlési szónoklata és országlászlasi bölcsesége teljes életében csupa h a l l j u k b ó l áll: ez megint onnan van, hogy némelly nemes ember, még ha batáron jár is, csupa f ü l; szája pedig, ha még egyszer olly nagy táblabíró volna, sincsen, mivel azt a' nagy b a j u s z elfedi. B a j u s z, b i r ó és b a t á r; mind a' három különböző dolog, de mégis hasonlók egyben, abban t. i., hogy mindeniket r e n d e s e n k e n n i k e l l: de e' kenőcsök készítésének mind helye, mind módja különböző, mert például: a' b a j u s z k e n ő t Aradon H i d e g n é l, *) a' b i r ó k e n ő t K ö r m ö c z ö n m e l e g n é l, a' b a t á r k e n ő t pedig a' tótok Liptó-ban, Árvában h i d e g n é l m e l e g n é l egyaránt készítik. Innen különböző a' hatás is, melyet a' kenés gyakorol, mert a' b a j u s z, ha megkenik, f e l á l l, a' b i r ó, ha megkenik, m e g s z ó l a l, a' b a t á r pedig, ha megkenik, e l h a l l g a t. Az illy batár jó volna házas embernek, mert ha felesége jól megkenné, legott elhallgatna; ugyis a' h á z a s s á g nem egyéb egy czifra nyikorgó b a t á r n á l, melynek tengelye a' pénz; hátulsó bakján inasként áll a' hűség, fél lábát lenyujtva, hogy mihelyt a' tengely törik, azonnal leugorhassék; benn ülnek a' nehéz gondok egész családotul, a' sallangos szerszámu házas pár pedig vonja a' batárt az élet döcögös utain, mi alatt a' sors, mint egy önfejlő kocsis, neki-neki ereszti a' gyeplőt 's közéjük pattant suhogós ostorával. Ha nem egyenlők a' lovak: egyenletlenül húznak, 's ha egyik szelid, másik szilaj, egyik gyáva, másik tüzes: gyakran félre rugják a' hámfát. Ezért ballag a' házasság batárja többnyire olly döcögösen, 's ezért hallottam én olly számos nyikorgást a' szent házasság jármából. Pedig az illy hallást épen úgy unja az ember, mint ti, tisztelt hallgatóim! mind a' mellett is, hogy igazán hallgatók vagytok, engemet hihetőképen meguntatok: azonban legyetek türelemmel, mert ha még három érzéken becsülettel kerestüleshetünk, minden h a l l á s n a k v é g e v a n. (Vége köv.)

Sárossy Gyula.

HERMINA.

I.

A' közelebb mult tél nagy részét Krakóban tölté egy magyar nemes ifju: nem politikai czélból, mikép azt némellyek talán gyanitnák; hanem egyéb érdekből, mit azon egyszerű oknál fogva nem beszélek ki előre, hogy ez által a' kegyes olvasót beszélyem végigtekintésére ösztönözzem.

Az 1845-dik évi october 30-dika egyike volt azon felhőtlen őszi napoknak, melyeken a' nyugoti szellő fejjér szálakkal szövi be a' mezők virányát, 's a' még egyszer, bár későn életre kelt pázsiton itt-ott savanyteljes őszi

*) Hideg Sándor legjelesobb gyógyszerész Aradon, 's különösen bajuszenői igen kapósak. Szerk.

füvek öltögetik vérpiros nyelveiket. A' déleesti nap tiszta fénye csöndesen hullámzó tengerre varázslá a' beselymezett síkgyepet; langymeleg sugári kellemesen hatottak a' fázékony emberi testre: csak annak idegeit futhatta végig némelly borzadály, ki a' Visztula partján sétálván, e' folyam csillogó tükrére tekintett, 's hideg fürdőjébe képzelé magát. Azonban, nyár végével, e' partnak is nagyon meggyérültek csapongó fecskéi, 's az estvén, miről szó van, egyedül beszélyünk ifja — kit Szerényinek nevezhetünk — élvezi a' hajlorkoru természet még folyvást ígésző szépségeit a' merész folyó tekerves partjain.

Egyszerre lódobogás, kocsirobaj 's ezekbe vegyült némbersikoltás riasztja fel ifjunktat édes elmerültségéből: hátra tekintve féktelen lovakat lát rohani, 's az elragadt kocsival egyenesen a' Visztula medrének tartani. A' lehullt kocsis távolabb fekszik; a' kocsiiban két némbert látható.

Szerényi nem haboz, mit tegyen. Merész elszántsággal iramlík a' bösz lovak elé, 's midőn azok alig vannak pár ölnyire a' folyó szélétől, megragadják szíjaikat. De a' feldühödt állatokat nem olly könnyű feltartani; rohantukban keményen hátralökik 's elgázolják az ifjut. Hanem épen ez akadály lábaik között és alatt megzavarja őket, 's míg egyik jobbra, másik balra vonva, sükeretlenül vesződnek, a' felocsudott kocsis oda érkezik, 's rendbe hozza pártos alattvalóit.

Szerényi eszméletlenül fekszik a' koci alatt. Homlokán, mellén, nagy sebet 's kék foltokat vertek a' lábak ércz patkói; jobb kezét kerék nyomja. A' hölgyek kocsiba tétetik őt, 's nem tudván kiletét, lakukra viszik.

II.

Pár nappal e' történet után, dagadó vánkoso k hófehér gyolcsai között, gyógyító álomba szenderülten találjuk Szerényi Gyulát. Fejénél őrangyalaként ül egy szép hölgy, habselyembe kötött aranyos imakönyvvel kezében. A' hölgy arca fehér, mintha Ferenczynek csak most vette volna le róla vésűjét: de a' holló fürtök, az erős szemöldök, 's ezek alól tündöklő fekete szemek hatalmasan meggyőznek, hogy az alak nem szobor. Szemei a' könyvbe vannak merülve, szent áhitattal utazzák végig a' malasztos ígék sorait: de midőn a' könyörgő az inának ezen szavaihoz ér: „tartsd egészséghen, uram, szerelmesimet,“ tekintete a' beteg ifjura villan, 's arczán a' szemérem futó bibora hajnallik fel.

Kell-e mondanunk, hogy e' hajnal a' szerelem napjának hírnöke?

Ugy van: a' hölgy hálaérméből nem ritkán fakadnak szerelem virágai. 'S ez igen természetes. A' férfiszív első látásra képes választani, mert erőt ércz magában, szerelme tárgyát, ha gyöngé, védni, ha makacs, fékezni: de a' nő, ámbár szinte nem ment futó fellobbanásoktól, védtelensége érczetében, legtöbbször annak hajlandó nyújtani szerelmének a' hála és becsülés koszorujába elegyült virágait, ki tetteleg bebizonyítá, hogy őt hatalmasan védni bátor, erős, kész. És ha ekkint támadt szerelme később mégis megváltozik, ez akkor van, midőn szívéből a' hálaérmét már eltűnt, a' mi fájdalom! változó-kony kedélye miatt, nem tartozik a' legkritkább események közé. —

Azonban az ajtó nyílik, 's az orvos belép. A' neszre fölébredt beteg fölveti nagy kék szemeit, 's ezek először is ama feketék tekintetével ütköztetvén össze, egy ujan-pattant villanyszikra vezetőivé lesznek az ifju szívéhez. Álmai zavartak, ébrenléte perczei álmok valának, mióta ez ismeretlen helyre hozott: 's most, midőn eszmélve serken föl, Isten egébe 's angyalai közé álmódja magát.

— Semmi baj, szólt az orvos, megtapogattván Gyula ütérét.

— Nem fog többé olly zavartan beszélni? kérdé a' hölgy rebegeve, mélyen pirulva 's elfordulva, mintha homlokáról bűnvallás volna olvasható.

— Pár hét mindent jóvá tesz, válaszolt az orvos a' már távozó hölgynek. Azután szokott vidám kedélylyel szóba eredvén a' beteg ifjuval, beszéde során kölcsönös felvilágosítást vett és adott ezen, még eddig homályban rejtelt, dolgokról: ki legyen a' hölgy.

III.

Marinski Dávid, Hermina atyja, élte jobb részét hadi szolgálatban töltötte az ausztriai seregnél, 's most, mint nyugalmazott őrnagy, szülő városába Krakóba vonulva vissza, megtakarított tőkepénze után 's évdijából, tisztességesen élt. Marinski nem volt rossz hazafi; honának felvirágzása legbuzgóbbika volt ohajinak: de óvakodott mégis részt venni az újabb mozgalmakban, mert, mint szokta mondani, elég higgadt vérrel birt átlátni, mikép ezek, vértanuk szaporításán 's hona gyengítésén kívül, semmi eredményt nem szülhetnek. Szerinte, ha nemzetének még jövődjöje van, az csak béke útján lesz elérhető. Ezért honfitársai által gyanus szemekkel nézetett, sőt buzgóbb körökben, szinte honárulónak bélyegeztetett.

Azon virágot, melly kebelén már-már elhervadt, de faja szépségeit nemesített alakban örökölté át a' gyönyörű Herminára, hajdan, ifjusága erődús napjaiban, a' szép Magyarhon kertéből szakasztotta Marinski. E' hölgy teljes szívvel csügg vala szép hadnagynán: de szerelme nem volt képes kioltani kebléből ragaszkodását a' hazához, hol csecsemő korának bölcsője rengett, 's gyermeksege bábjait anyai édes gondok válták fel. Azért, mihelyt férje szolgálatból kilépett, arra bírta ezt, hogy nyugalmának hátralevő éveit Magyarországon kebelében élje le, melly hont — annak különböző tájain töltvén el katonasága szebb korát — alkalma volt megismerni. Marinski örömmel engedett e' honvágynak, de a' faluban, hol a' nő szüleinek ősi nemes laka állt, csak sirhalmokkal találkozott. Fájdalom, 's némi lelkivád, mintha kedvesei halálát az ő huzamos távolléte okozta volna, 's mintha bűn volt volna haldokló ágyúk mellett nem virasztania, messze, messze üzé az érzékeny asszonyt: öröklött birtokát eladá, 's Krakóban települt le férjével és kis leányával együtt. De később ismét visszasovárgott a' honba, mellyen kívül — 's e' módosítással igaz a' régi közmondás — magyaroknak nincsen élet.

Hermina magyar tejet szítt. Még ott lebegtek multja fátyolán gyermekora tündér képei; még ott zibongtak füleiben a' szende játársak csevegő szavai, mellyeket ő is olly tisztán, olly kedvesen beszélt vala. Ezért,

szülőföldre virányiról jogszerű honába szakadva is, fentartá ismeretségét az édes nyelvvel: azon csevegé anyjához bizodalmasb beszédét; 's bár nem hideg a' lengyel iránt sem, melegen ragaszkodék a' magyar irodalom jeles műveihez. Ne kárhoztasd, ne irigyeld őt tőlünk, eleven sebkétől vérző haza! hiszen mi megköszönnök, ha köz tünk n e v e l t leányaink, idegen nyelveken kívül, a' magyart is megtanulnák.

Egyébiránt Hermina, bár nem egészen mentt neme hiuságától, jó vala. Szépségével együtt erényeit is öröklötte anyjának; és ha kissé regényes, ábrándos kedélyét, 's e' tekintetben néha csaknem makacs szeszélyeit leszámítjuk: alig fődözhetünk fel valamelly hibát erkölcsi lényében. De ez is inkább természeti hajlam, mint rögszokás, inkább általa került, több esetben leggyőzött gyöngeség, mint uralkodó szenvedély volt, 's egyéb ragyogó tulajdoni által annyira háttérbe szorított, hogy csak folytonos társalgás után lehetett rajta olykor-olylkor észrevenni.

A' szülék mélyen érezték a' hálát, mellyel Szerényinek tartoztak. Betegsége alatt leggyöngédebb ápolást, azután is legszívesb barátságot élvezett ez körökben, 's kivált miután tőle elhunyt szüléi nevét, lakhelyét megtudták, és azokban mindkettő egykori ismerőseire, sőt a' nő az anyában hajdankori barátnéjára emlékezett, szüléi szeretettel csüggének a' szép fiatalon. Visszaidézték a' multnak kies napjait; emlegeték az időt, mikor a' két éves Gyula egy hasonló szép fiúcskával játszadozott, 's ilyenkor szelid köny rezdült meg az apa mély szemében, szelid köny csermelyzett alá az anya redőzött arczain, mert e' fiu, az ő egyetlen fiok, koránhalt Victoruk volt.

Mindezekből érti nyájas olvasóm, hogy Gyula és Hermina szerelme szabadon felvirulhatott, 's mivel a' határtalan bizalomnál fogva, mellyel a' leány anyja iránt viseltetett, alig maradt ez néhány napig titokban, öröme a' szüléknek csakhamar jegyváltás következett, 's az egész boldog család azon édes reménnyel nézett elébe a' kikeletnek, hogy akkor elhagyván Krakót, Magyarországba, Szerényi birtokába jönek le, ott üledők a' vig nászünnepet.

És most vajha bezárlhatnám a' történetet! vajha elmondhatnám röviden, mikép a' tavasz eljött, az utazás, menyekző megtörtént, 's most az új pár szerelmének tiszta sugári megtörténvén a' szülék örömkönyén, remény szívárványát tüntetik fel, b i z t o s í t á s u l, miszerint a' család boldogsága marandó lesz! De a' sors másképp akarta: folytatnom kell.

IV.

Szivek boldogságát ecsetelni hasztalan erőködés: a' kép, mellyet legbátrabb kéz rajzolni merészel, végtelenül távol fog állni az eredetitől. Hasonló lesz az a' Korán költészetéhez, melly a' menny üdvét nagyon is földileg ábrázolja.

Elég mondanom, mikép Gyula 's Hermina nevezhetlen boldogok valának; még boldogabbak az által, hogy létezett rokon kebel, mellybe érzelmeik fölöslegét kiönthessék. — Hermina barátnéja a' szép Eleonora, Gyula

barátja a' derék fiatal lengyel Illiczki Augustz gyöngéden szereték egymást, 's a' két ifju pár, szerelemben egymásközt, barátságban viszonylag, édeni napokat élt.

Hajh, édenieket!.... Ott virult a' fiatal természet dus paripájában; ott illatoztak az első tavasz himes virági; ott kinálkoztak a' fák arany szín gyümölcseikkel: de ott rejtőzött a' kigyó ezeknek tömött lombjai közt, látatlanul, vészesen! — A' kigyó először Hermina szívét illeté fulánkja hegyével.

Hermina egy idő óta szívszorongva kezdé észrevenni, hogy Gyula szemei gyakorta huzamosan megakadnak Eleonora érdekes arczán. Nem vádolta ugyan, mintha irántai szerelme akár melegség, akár gyöngédség jeleiben fősvényebbé vált volna: de midőn, tükrei segélyével naponkint lesve, óra-negyedig a' leányra tapadó mélaiban sejtelmét igazolva lelé: minden látszó bensősége Szerényinek, alacsony képmutatássá törpült előtte.

Sokáig epedt némán hasztalanul. Éjeit nem látogatá édes álom; napjait nem fűszerezé szokott vidámság; 's a' perczekben, midőn Gyula keblén függött, gyermeki csevegés helyett, fájdalom keserű hangján gyóntatá kedvesét: ha nem csalja-e meg, ha nem lesz-e hűtelen? Az ifju százszor esküvék: de Hermina keble redői közt ezt sziszegé a' kigyó: „ne higyj, ez eskü hamis.”

'S a' világhírű orvos, az idő, nem csöppentett balzsamot a' leány szívére, sőt naponkint megfordítá a' beléütött gyilkot, hogy a' seb be ne gyógyulhasson.

V.

„Nem, nem epeszttem többé magamat a' hűtlenért! Kitörlöm emlékem-ből, mint álmképet, mint tündérmesét; elfeledem, mint illatárt, melyet csapongó szellő felém hozott, de ismét elragadott. Hiszen, könnyű lesz nekem őt felednem: hiszen tán nem is szerettem őt. Hálával tartoztam neki; de ez adómat lefizettem: legbecsesb vagyonomat, szívemet adám jutalmul. Igen, hála volt csak, kötelesség, de nem szerelem. Elfogadá; ismét elveté: most szabad vagyok. Nem epedek tovább: boldogságát nevelnék kínaim. Daczolni fogok a' nyomorúval: hadd lássa, hogy a' kéz, melyet eltaszított, nem olly olcsó, miszerint akárkinek is játszérévé aljasodjék....!”

Hermina mondá — legalább gondolá — ezeket. Csalatott szíve megcsalá magát: elhazudá titkos érzelmeit, 's szerelme mélységét rövid daczos indulat tömött fátyolával terité be. Boldogtalan leány! az által akart menekülni metsző kínaitól, hogy újabb szerelem mámorhullámiba süllyeszté magát.

Sovár imádói egyike, Kaminiczki báró lön választva kitörleni szívéből emlékét a' hűtlen Gyulának. A' báró látogatási sürüdének; Szerényi végkép elmaradt. 'S Hermina olly boldog volt — ha Gyulára nem gondolt.

VI.

Február közepe táján fényes vigalom adatott Krakó legelső táncztermében. A' tisztas anyahölgyek birói-széke figyelemmel, néhol éles megro-

vásokkal kísért egy ifju tánczost 's egy karcsu hölgyet, kiknek gyakori együttlétesében szerelmi viszonyt gyanított észrevenni. Marinskiné is jelen volt, de körülről másról suttogtak a' bíráló nyelvek : mert azon karcsu hölgy az ő leánya volt.

Marinskiné semmi különöst nem talált benne, hogy a' leány több ízben tánczol Kaminiczkival. — Hermina forróan szereti jegyesét, gondolá, 's a' báró iránt tisztelettel kell viseltetnie. Mert Herminának nem volt már bizodalma felfödözni anyja előtt megváltozott viszonyát Gyula iránt ; noha buslakodó kedélyét egészen el nem titkolhatá.

Épen fejbódító keringő forralá az ifjui vért, midőn Kaminiczki, végezőn első körét Herminával, karjára fűzé ezt, 's nyájas beszélgetés közt távol-eső szobába tünt vele. Senki sem ügyelt a' távozókra : csupán egy kékszemű szőke ifju kíséré őket éles tekintetével. A' báró pamlaghoz kéré szíve hölgyét, 's édesen suttogá neki szerelme titkait.

A' szőke ifju pedig csöndesen utánok suhant, megállott a' legszélső ajtó megett, kebléből csillogó tört vont elő, végig tekintett annak hármasságán, azután egy leső pillanatot vetett a' pamlagon ülő párra ; hirtelen keblébe rejté a' gyilkot, 's rohanva eltávozott. — Hermina nem láthatta őt.

Kaminiczki sima nyelven ömledezteté szerelme százszor ismételt vallo-másait. A' hölgy erőszakkal tépett ki kebléből minden fájós emlékezetet : akart a' szeretni Kaminiczkit. Így akarjuk néha valóban hinni ohajtott álmainkat ; akarunk biztosodni, hogy a' mit lelének, valóban kincs, 's a' mit kincsnek nézünk, nem álmunk csaljátéka : de hirtelen megdördül az ég ; a' csillámcsattanás messze riasztja szenderünket, kincsével, boldogságával együtt, 's mi a' vihar közepén találjuk magunkat, elhagyatva, vigasztalanul !

Kaminiczki beszéde lassan kétértelművé kezdé változni. Hermina, szíve ártatlanságában, mindég a' jobb értelmet fogta fel : ismeretlen volt előtte a' bűn nyelve, melly a' legszebb szóvirágban is öldöklő mérget rejt. A' báró tettetésnek hitte a' hölgy szíve egyszerűségét, 's kifejezéseit egyértelműekkel cserélte föl.

Hermina visszariadt : vissza, mintha rózsát szakasztván, midőn illatát élvezni akarná harmatos szirmai közül, mérges darázs csapódnék szeme közé ; mintha az ajkaihoz vitt eperszemen hirtelen undorító pókot pillantana meg. Sebesen fölállt ülhelyéről, a' főterembe iramlott, 's anyjának döbbszét szíve fölé rejtette halavány arcját.

— Beteg vagyok, anyám, menjünk haza.

Fél óra mulva ágyban feküdt Hermina. Híttá a' halált, de nem jött az, sőt testvéreinek az álomnak is megtiltá fölkeresni a' szép szenvedőt.

Másnap hiában kérdezők baráti Szerényit szállásán ; hiában fürkésztek ki a' város minden zugát : ő nem találtatott Krakóban.

VII.

Szerda lőn, febr. 18-dika 1846. A' történetírás vérbetűkkel jegyzendi

föl e' napot évkönyveibe, 's kimondja rá igaz bírálatát. Mi csak annyiban említjük meg, mennyiben fölvett tárgyunk tőle függésben áll.

Marinski Dávid nem vélte biztosnak a' zendülő városban maradnia. Pénzét, becsesb ingóit összeszedte, 's ultra készült Magyarhonba. Egyedül Hermina roskodó késleltetése a' család elutazását.

Hermina zokogva beszélt el megcsalását anyja előtt. Marinskiné azonban nem hihette Gyula hűtlenségét: és reményt nyújtott a' beteg szívnek, hogy a' kedves ifjat honában feltalálhatja. 'S im e' biztatás — legyen való, vagy hazug — jótékonyan hatott a' leány egészségi állapotára: az elutazás reménye pár nap alatt felgyógyította.

Az indulás szombatira, február 21-kére lön határozva; a' vágyó hölgy szemei kíváncsian legelének a' naptárban. És e' néma rendezője a' ház dolgainak, indulás szombatán Eleonora nevet mutatott a' tűnődő leánynak.

— Eleonora! — sohajta — megátkozam-e ezen nevet, mely több évig áldás volt szívemen? megátkozam-e bucsu gyanánt, mint rablóját szerelmeknek? Hátha a' rablást tudtán kívül követték el bájai? Vele beszélnem kell; kérdőre kell vonnom: így nem távozhatom.

Pénteken estve Eleonorához sietett bucsuvételre. Ölelő karokkal repült ez barátnéja fogadására, 's legelőbb is egy arczképhez vonszolta, melyet, mint dicsekedve monda, Augusztjától csak most kapott névnapi ajándokul. A' kép Eleonora tökéletesen talált arczképe volt, 's Hermina, mintegy átvillanyoztatva leánytársa színletlen örömétől, nem állhatta meg, hogy a' képet meg ne csókolja.

Ilniczki távolabb állt: mosolygott, de egyszersmind köny csillant meg szemeiben. — Ha tudná nagysád, milly kezek vonásit érinté ajkival, bizonyosan visszavenné csókját, — monda.

Hermina Ilniczki tekintett; olvasni lehetett arczáról, hogy nem érti a' beszédet.

— A' képet — folytatá Ilniczki — szegény barátom Szerényi Gyula festé, emlékezetből. Figyelmesen kileste Lórim vonásait, 's belőlök lakhelyén rakta össze ezen másolatot. Lórim nagyon elégtelt vele: hanem én csak az eredeti mellett maradok.

Hermina lelkében világosság lön, de villámé volt ez, mely életfáját szét-hasítással fenyegeté; villámé, mely ő rá süté a' hűtelenség korombélyegét!

Szerényi tehát nem egyébert merült el néha Eleonora nézésében, mint azért, hogy arczvonalait emlékébe annál hivebben benyomhassa! — Tudnillik Auguszt meg akarván kedvesét névestén lepni, Gyulát, mint jó festőt, kérte meg arczképének tilkoni elkészítésére.

Ama számtalan érzelmek közül, melyek a' boldogtalan leányt, mint megannyi rémek, üzik vissza szülői lakába, legkiválóbbak a' bánat, szégyen, kínzó öntudat, 's mégis forró szerelem, megettök tátongó kétségbeeséssel: azon egyetlen érzet, mely a' lét fonalát még fentartja 's az életet hosszabb ultra edzi: egyedül a' remény.

VIII.

Remény, hogy szerelmesét, büntelen, holtig hű Gyuláját még feltalálandja; remény, hogy ez megbocsátand, nem teend szemrehányásokat eltévedt jegyesének; remény, hogy csókszapporral hintheti még ajkait 's a' kezét, mellyen adott gyűrűje csillog.....

Reménye, hajh, nem csalta meg!

Galicziának Bochnia nevű kerületében sebesen halad egy utazó kocsí. Előtte az uton paraszt nép csoportoz; a' csoport közepén lassu ökörszekér mozog előre. A' kocsí csakhamar eléri a' csoportot, de, mielőtt kitérhetne, izmos karok tartóztatják fel a' lovakat.

Marinski őrnagy kénytelen kiszállni kocsijából, 's lehetőleg igazolni magát, hogy nem forradalom embere.

Hirtelen, éles sikoltással szökik le a' hintóból egy magas ifju hölgy, 's a' pórnépen keresztül a' szekéren terem. A' szekéren holtest fekszik, véres mellet, vértelen arczczal; 's a' barna hölgy, ráborultan, örvöngő szenvedélylyel csókolja hideg kezét, ajkait. „Gyula!“ sikolt még egyszer, hangján a' kétségbeesésnek, 's ájultan rogyik jegyese fölé.

Marinski és neje borzadva ismerének a' legyilkoltban Hermina jegyesére. A' vad lengyel pórok megilletődve nézték a' jelenetet, 's feledék rabhollottuktól az élő fájdalmat eltiltani. Az őrnagy kocsiba emelé eszmélet-vesztett leányát; a' pórok tovább akarák vinni martalékukat.

— Ne vigyétek, adjátok eltemetnünk! — jajdult fel a' keserves anya.

Marinski gazdag ajándékokkal csakugyan rábírá a' parasztokat a' holtest átengedésére, bár előbb szabadkoztak, hogy azt, mint „lázasztót“, kötelesekök Lwowba vinni.

'S ott, egy igénytelen halomka tövén, egyszerű kereszttel kijejölt sirban nyugszik Serényi Gyula, kit időtlen féltésből származott szeszélyes női dacz a' forrongó nép közé hajtott, hogy ha már életét elveszté, halálát lelje föl!

IX.

A' fiatal orvos, kinek szíves elbeszélése után jelen történetet közlöm, Kassán találkozott Marinskiékkel. Ő jelen volt az orvosi tanácsban, melly Hermina életromjai felett tartatott, 's mellyben a' nyomatékomb vélemények egyhanguan odanyilatkoztak, miképen, ha talán testi egészsége még visszaszerezhető volna is, mihez egyébiránt semmi remény: elméje soha sem fog teljesen kiépülni.

Arany János.

KÖLTŐI KÉPEK. *)

I.

A' költő gerjedelme
Virágpatak talán,
Hogy olly édesdeden szól
A' természet — dalán?

Fejér galamb lebeg rajt:
A' szende képzelet,
Melly útjában virálynyal
Behinti a' telet.

A' költő gondolatja:
Csillám a' tengeren,
Merész hullámokon leng
Borútlan éjjelen.

'S gyöngyöt szed neki itten
A' szent emlékezet,
Mellyért a' jégvilág majd
Hideg gúnynyal fizet!

II.

Halljátok a' dalembert,
Az édes dalsohajt,
Mint szellő a' virágon
Játszik gerjelme rajt.

Nézzétek, a' szemeknek
Halvány sugáriban
A' lélek gondolatja
Miként lefestve van.

Nézzétek, hogyha üdvet
Talál a' belvilág:
Miként mosolyg az arczon
Egy-két örömvirág.

'S ha érzelgő dalában
Fájdalmiról beszél:

Hogy hervad el magában,
Mint sárguló levél.

És hinni kezditek majd,
Hogy e' virágpatak —
A' méla dal imája —
A' létérből fakad!

III.

A' tettetés forrását
Lám én nem ismerem:
Szívemben a' dalérzet
Mint a' virág terem.

'S mégis jövőndölek már,
Hogy egykoron kihál
E' forrás a' kebelből
Virág hullámmal.

De én mitsem feleltem:
Némán indultam el —
Ki, a' szabadba vágyott
A' megsértett kebel . . .

Ezüst hullám borongott
A' báj vidék ölén
'S az alkony ünnepének
Polgára lettem én. —

Mély csend uralg a' bércezen
'S a' völgy virágínál
A' természet e' lelket —
Vonzó imáinál.

Csak a' rét pamlagán át
Iramló ér susog
'S a' kúpresz hóvirágán
Bágyadt szellő zokog.

*) E' dús szépségű kiömléseit egy mélyen érző költői léleknek figyelmes átolvasásra ajánljuk kegyes olvasóneinknak.

Az éj minden sugára
 Ős titkokat regél,
 'S a' tölgyek lombozatján
 Megrezzen a' levél.

Legördül róla a' csep,
 Keresve uj hazát,
 S' virágsirt lel nyugágyul,
 Ott rejti el magát.

Az éjszak égborúján
 Villámlik és robog,
 Mig lenn a' sikhataron
 Egy pásztortűz lobog.

'S a' távul kék ködében
 Ásító oldalú
 Lakházival borongón
 Fehérlik a' falu.

Megszólal ős harangja
 Csengő zenéivel,
 A' mellyre kurta nyelven
 Egy mély viszhang felel.

De újra csendes a' táj:
 A' viszhang is kihál —
 Olly összehangzó ünnep
 A' költő álmival.

És én szabad kebellem,
 Virányos domb felett
 A' völgyet áttekintem,
 Melly szűm hazája lett.

'S némán állok sokáig . . .
 „Ki fejtí meg nekem
 A' szív hangos verését?”
 Méltán kérdezhetem.

„Mit mond fel-felrajongó
 Szelid érzelmivel?”

'S e' mély kérdéseimre
 A' természet felel.

Mert ő örök forrást nyit
 A' szív gerjelminek,

Mit a' kor gyász redői
 Ki nem üritenek . . .

Ha a' szív szózatában
 A' természet beszél:
 A' dalnak a' kebelben
 Örök viránya él!

IV.

Üdvezlek, kis világom,
 Mosolygó zöld berek!
 Hol ritkán látogatnak
 Az önző emberek.

'S mégis mégis virányod
 Szent boldogságot ad,
 Mit sok dús, fényhonában
 Haszontalan kutat.

Üdvezlek, nőm, szerelmem,
 Te éltemnek fele!
 Értted lángol csak e' szív
 Boldogsággal tele.

Jer a' бүкк alkonyába,
 Hol biztos enyhelyünk
 'S az ábrándos dalisten
 Barátkozik velünk.

Vond lelkemen keresztül
 A' rózsálmakat:
 Jö v ö n k hajnalderűjét
 'S a' szende m u l t a k a t !

Füzd álmam fátyolához
 Édes szerelmemet —
 'S hazám búját zokogd rá,
 Melly átokként te net.

A' szellő eljövend majd
 'S a' szellő ellebeg:
 Szememre illatából
 Küld a' virágsereg.

Mig a' fű közt a' harmat-
Cseppek rám hullanak
'S szűmben a' dalvirágok
Mind megfogamzanak. —

'S midőn a' bércezen a' nap
Vörös fátyolt von át
Itt hagyni készülön a'
Tavas virághonát.

Első dalnok barátom
Az édes fülmile,

'S a' természet nyelvén egy
Dalt éneklek vele.

'S mig lágy-mélán a' viszhang
Utánunk énekel,
Hév lelkemen keresztül
Illy gondolat szököll:

„Ha a' sors a' kebelbe
Gyász bűt nem ültete:
Mi más, mint ró z s a á l o m
A' dalnok élete!

(Folytatjuk.)

Szelestey László.

A' FOGADOTT BESZÉLY.

(Vége.)

IV. R É S Z.

Nyugtalanul méregettem lépteimmel éji fél tizenegykor a' sétány tekervényes utait, epedő várakozásban lesvén a' különös jelenetet.

A' hold kétesen borongott felhői között: a' folyam habfodrai locsogva törtek meg a' partfokon, melyen járdalek. Itt-ott egy elkésett dőzsölő, honi jó szokás szerint, kurjongata magasztosan tántorgó mámorában, — néha egy-egy hajótimbora, vagy rácz kürt rezgettén a' levegőt. Egyébkint csendes volt az éj, csendes mint a' szív, melyben még-haborgó indulatok nem ütének tanyát.

Háromnegyed tizenegyre hangzék már az átelleni vártoronyból 's én csökkenő reménnyel: „mégsem jő“” suttogám. Talán balul értém a' meghívást? vagy rászedettem? Az elsőről a' helyszínén meg akarván győződni, egy még pislogó lámpa alá vonultam, olvasandó az édelevelet.

Szerelmes barátom!

Tudod-e mit teszen szeretni? Ha igen, jer ma éji féltizenegykor a' sétányra, itt egy éretted égő hölgy vár reád. Ha férfi vagy, cseltől ne félj; ha izlésed ép, bátran találkozhatsz velem; 's ha szived nem jég, hiszem, eljőendesz. Ne aggódjál semmitől, a' titkos szerelem hű vezéred leend, 's lángoló keblem gazdag jutalmat nyujtand az érkezőnek.

Jelszó: lángérzelem! édes vágy! Ne kutass előre, meg fogod ismerni

rabnődet.

„Ez nem csálhat! — suttogám kéjittasan — ármány ellen pedig bátorságosíts, fegyverem!“

„Nincs rá szükséged, — csendült meg közelemben, — lángérzelem, édes vágy!“

Visszatekintek, 's ott álla elfátyolozottan a' várt. Idomos állása Cleopatrát sejtete, 's termete művészi kíváncsokat elégithete. Ennyit a' félhomályban is kivehettek. Beszélyem hölgye tehát szép volt; de majd felejtém a' czélt, mely ide vezetett, mert vérem hevült, 's szívem akaratlanul lázadozva dobogott. Elébe siettem.

„Szerelmes szépem — gyengén karonfogva enyelgém — lovagodat megvárosztatád. Vesd el az irigy fátyolt, hadd bámuljam és élvezzem tekinteted kéjeit.“

Ő gyengéden kifejtődzék karjaimból 's szigorun válaszolt: „Ki várakozni nem tud, nem érdemi meg az óra elveit.“

„Teljes igazad van; de — faggatódزم — hát a' türelmes várakozó hogyan jutalmaztatik?“

„Tüstént megtudod; — felele, — de mielőtt arra térnék, — mondá méltósággal — meg kell egymást értenünk. Férfiu! te bár nem mondod, 's bár, mint látom, készséggel fogadád meghívásomat, kebled mélyében vádolsz 's lelkedben undorral fordulsz el tőlem.“

„Hova gondolsz, drága barátném? — válaszolám, — hova vezetnek e' sötét gondolatok, miknek itt helyök sincs?“

„Hallgass ki egészen; — folytatá megszakasztott beszédét — igen! ti férfiak, ha a' szenvedélyeiben túláradozó nő egyet közületek istenitvén, hogy őt keblére zárhassa, illy uton vállalkozik elfogadására; ha a' ferde világ előítéleteit ismervén, rágalom suttogásaitól menekvőleg, titkos találkozásban akarja izlelni boldogságát: ti férfiak, a' gyengének nevezettet, midőn elfogadni szinte gyengék vagytok, ti, mondom, őt bensőtökben megvetitek, ledérnek, csapodárnak kiáltjátok, nem gondolván meg, hogy a' mindenható szerelem, melly itten munkálódott, önkénytelen, hideg törvényeket nem ismer.“

Ez epicuri beszédét olly lelkesüléssel, olly metsző guny, mégis annyira kibékítő hangon mondá e' büszke hölgy, hogy ámulat és szerelem között így kiálték föl:

„Ki vagy, te büvös ismeretlen?“ Egyszersmind elesen vizsgáldtam. Ugy tettszék, megrázkódott, 's a' dagadozó mell erőtetéstől látszék feszülni, 's hívé, miként nagy áldozatba került az, mit mondott. Azonban kandságom ingerülve lön, annál érdekesben tűnővén föl előttem az egész. Ez észrevételeket tennem pillanat műve volt, 's rögtön főnebbi kérdésemre illy elragadó választ nyertem:

„Ki vagyok? — ezt kérdezed? egy nő, olly nő, ki forrón érezni, ki lángoló szenvedélylyel szeretni tud; kinek, mint e' jelenet is tanusítja, minden felett legbecsesbje t e vagy. De hogy fonákul ne ítélj, jer, kövess lakomba, hol felvilágosítást nyervén, bal ítéledeből is kijózanulhatsz.“

„Te rejtélyes kezdesz lenni,“ mondám akaratlanul.

„Nézd amott áll hintóm! — mutatá 's a' homályban mintha csakugyan láttam volna, sőt hallám a' türelmetlenül kapálózó lovak tüsszögéseit. — Jer velem; de meg kell ígérned, hogy szemedet be hagyod kötni 's mig ezélnál nem leszünk, nyugodtan maradsz.“

E' szavakra eleve megdöbbsentem 's körültekinték, nehogy hinárba csaljanak. Semmi gyanus mozgást nem vettem észre. — Azonban csak most eszméltem, hogy hasonló állapotban egy német collegám szinte így járt! — Hah! visszagondoltam; de hisz azzal sem történt sok baj, egyéb mint hogy ajtót mutattak neki. Ettől nem tartottam! — mert azt kedvese játszá meg, holott az enyémnek illyes nálunk eszébe sem jöhet. De ha mégis, — újra figyelmesebben nézém a' nőt, — épen nem ismerem. Ő e' habozó kémlést gyanúra vagy félelemre magyarázván, bátorított:

„Ne félj, barátom! Férfi vagy, én gyenge nő, ki azonban, ha bátorságot ajánlok, adott szavamra szintolly büszke, hozzá olly hű tudok 's akarok lenni, mint a' legnemesebb férfiú. Ha mégis kételkedel, kezeid szabadon maradván, fölhatalmazlak, első gyanus mozdulat- vagy hangra, ellenem használnod fegyvereidet.“

Elvalék büvölve, de kalandvágyas természetem is elemében vala, 's így azonnal „legyen-“t mondek, — mire a' hölgy titkolhatlan örömmel kötö be szemeimet. — Egy tapsra hintaja ott termett, fölültem, 's mig a' hólgyet mellém várom, másik hintó rohogott el, — de fátyolos szépem szinte mindjárt oda szökött, 's „ne félj“ével lecsillapítván, csattogva iramlánk tova.

V. R É S Z.

Az uton szótlanul sokat tündöttem a' kaland felett, 's akármí vége legyen, möhön vártam a' kifejlést, hogy aztán róla egy regényes torzképet, novellát, beszélt

vagy epigrammát írassak, a' mint jön, és a' mint író társaimmal közös szeszélyünk hozza magával.

Hintókn, mint a' szellőütésből gyanítam, hosszas keringések után végre megállott; a' szép ismeretlen fülembé sugá: „csendesén szálljunk le.“

Lépcsőkön tekergénk fölfelé, majd fönt néhány fordulat után: „messze vagyunk-e még?“ kérdezém.

„Türelem! — megállj! — itt vagyunk!“ hangzék fülembé nem idegen hangon. Épen le akartam tépni az átkozott szemkötőt, midőn az hirtelen lefoszott 's vezetésem eltűnt.

Ég és pokol! hol állottam? 's mit láttam?

A' gazdag butorzatú kárpitos szoba ismeretlen volt előttem, és ennek felhőmályu mélyében dagadó kereveten Ida 's a' szerkesztő ur ültenek. Hogyan jutának ide? mit keresnek? el is feledvén magamtól szinte ezt kérdezni. Szédültem, a' szoba forgott velem, egymást üzték pusztító gyanús gondolataim. Tán az ismeretlen e' viszonyt akará megismertetni. E' hely bizonynyal titkos találkozóknak színpada. Ez utósót táplálva, közelökbe rohantam, 's előttük megállva rivalám:

„Hah! hütlének, árulók!“

„Ha ha ha!“ — viszonzák. E' zavartalan kaczagásra bámultam, 's szólni képtelen levék. Ida szava hozott eszméltre:

„Még ön mer hűtlenséget említeni, gyönyörű éji kalandor?“

Levertettem, 's darabig csak ámulva tekintgeték szét, később gúnyosan vetém oda:

„Kegyedet keresem, szép kisasszony, 's mondhatom, igen érdekesnek találom e' négy szemközöttit.“

Hatásra jól számított, mert ő elpirult, szerkesztő ur pedig türelmetlen mozdulatot tőn.

„Uram, ön gyanúsít, rágalmoz! Nézzen reám.“ E' szókkal bukott elő a' függöny mögül Harkányi Julesa, szerkesztő barátom udvarlottja.

Hűtlenségi gyanum alaptalan volt, de bizonytalan helyzetem annál inkább kinzott.

„Hol vagyok? Mi tündéri varázs játszik velem, hogy kellőleg nem irányulhatok el?“

„Ugyanazért, — vága közbe indulattal szerkesztő ur — megtanítom önt, hogy irányozhassa magát. Uram, elégtételt kívánok!“

Itt van lám! gondolám, egyik baj a' másikat éri. Mielőtt a' kihívást elfogadnám, Ida fordult hozzám.

„Várjon, hadd számoljak a' szerelmes lovaggal. Hogy bocsássak meg én hűtlenségének?“

Hűtlenség-e, gondolám hökkenve, 's ő gúnyosan folytatá: „Hihetőleg beszélyanyagot keresett, író ur?“

„Ugy van, — válaszolám. — De előbb szeretném tudni, hol vagyok, és ki játszik velem?“

„Elhiszem, uraszkám!“

Kaczagva jött most a' melléktéréből elő az öreg Vidory és Harsányi.

Szélvész és háború! láttam ki akarnak gúnyolni, 's legmetszőbb hanggal fordultam feléjük:

„Kegyetlenül méltóztattak tréfát üzni velem. Jól van! meglátjuk, én bánom-e meg? Szerkesztő ur kihívása elfogadtatik; jelöljön helyet; a' fegyver: pisztoly. Ön pedig, Ida kisasszony, — éljen boldogul.“ És egy lenéző pillanattal sújtám őt.

A' leány ijedten vonult atyja ölébe; könyezett; de én büszke hidegséggel távozni készültem, ha kívül támadó zaj le nem köt.

„Ereszszen kend, gyilkos!“ sipítá egy női hang.

„Nem addig, míg uramhoz nem vezetsz, csábító kigyó!‘ harsogá hatalmas férfitorok, miben azonnal Palkómra ismerék, ki egyik kezével a’ nőt karon hurcolva, másikkal görcsös botot forgatva szobánkba tört.

Ijedt zavarral bámultak; a’ nők sikoltának, míg szolgálhoz fordulva: „Palkó, mit csinálsz? ereszd el ama leányt,‘ — lecsillapítám a’ zajt.

„Ejnye! — báméskodik Palkóm, — hisz jó helyütt van tens ur. Azt gondoltam, megölik: azért kísértem titkon e’ boszorkányos kalandban, ’s mivel sokáig nem jött ki, megragadám e’ levélhező kigyót, és mivel faggatásomra titkolódzott, rosztat gyanítva, ide vezettetém magamat.“

Szolgám hű örködése meghatott: „Derék fi vagy, Palkó, jutalmadról gondoskodom.“

Palkóm beszéde kacaját szült, csak Ida maradt komolyan. Harsányi karonfogván, leülni erőtetett, ’s kérdé: „Hát nem tudja ön, hol van?“

„Nem, uram.“

„Nálam, barátom! Önhöz ugyan még nem volt szerencsém, ’s bekötött szemmel kívülről nem tájékozhatta magát: de Palkó, te csak megismerhetted volna házamat.“

„Megkövetem tens urakat, uram veszélyét gyanítva, nem értem rá kívül vizsgálgódni, bent pedig én sem volam. A’ szobaleány is új lehet, mert ma láttam először, pedig csinos személy.“

„Meuj ki egy pohár borra, bekítsd meg e’ durczás szobaleányt, ’s ismerkedjél meg vele. Máskor jobban vigyázz.“

A’ cselédek kitakarodtak; magunk levén, a’ feszes csendet Vidory szakasztá meg.

„Uram, az egész tréfát ön beszélye idézte elő. Ida pajkos kedélyvel beszélt, mi tartá vissza önt az estélyről, a’ mellyel egyébiránt is meg akartuk önt lepni, mert barátom Harsányi adá azt, hova önt magunkkal hoztuk volna. Elég az hozzá, szerkesztő barátjával szürték össze a’ tervet, hogy önt egy találkozóra csalják, gondolván, olyan iróféle ember barátja illyes kalandoknak, mikről írnia lehet. Mindnyájunknak tetszett a’ tréfa. Juicsa kisasszony írt, a’ fátyolos hölgy Ida volt, változtatott hanggal, mire a’ mondandók miatt nehezen vehettük reá. Bajmegelőzés végett Julcsa és a’ szerkesztő ur elmentek, ’s távolról nézték a’ kalandkát; csak midőn szemei beköttek, vonult oda Julcsa, ’s ő kísérte önt, míg Ida barátjukkal, rövidebb úton haza jöttek; a’ többit úgyis elgondolhatja.“

Mit tehettem most egyebet, mint Ida elé rohanva, kézcsókolva térden esdeni: „Idám! kedves Idám! megbocsáthat-e a’ kettős bűnösnek? Fogadom, soha részt nem veszek illy gyanusítható kalandban.“

„Szerencse, hogy jól ütött ki, — de a’ beszélyt megírod!“ Hadará szerkesztő barátom.

Rá sem figyelvén, a’ leánynak hallgatva sokat mondó tekintetén ittasan csügtem.

„Egy szót, Ida!“

„Keljen föl, gonosz vádoló és bűnös; haragomat ugyan engesztelhetlenül megérdemli, hogy meg merte szeretni a’ fátyolos hölgyet: de beszélye miatt megbocsátok.“

„Oh angyal, kegyed tulragad magamon!“

„Hát a’ párbaj, barátocskám?“ — faggatódzék a’ szerkesztő.

„Itt jobbam, vedd békejelül!“

„Elfogadom: de a’ beszély meglegyen a’ jövő számra, mert a’ mostanira véletlenül találkozott.“

Ida felé fordultam.

„Bizonynyal a’ jutalomra is számolhatok.“

Hallgatott: de értök egymást.

Harsányi fejezte be a' jelenetet, mondván: „Gyermekek, jérünk vendégeinkhez; csodálom, hogy eddig is nem zajlottak föl.”

Mindenik magaét karjára fűzve, a' megzendülő zene után indultunk, reggelig mulatván.

Ez a' beszély története: ha nem kielégítő, róják az esetnek, mellynek mi csak hű vázolói valánk.

Birja-e Idám tetszését e' beszély? erre legjobban megfelelek, ha jelentem, hogy én és ő mostanság férj és nő vagyunk. Szerkesztő ur pedig ma tartja eljegyzését Julcsával. Palkónak is rendén van a' szénája.

G a l a m b.

EGY RÁNDULÁS PESTRŐL BÉCSBE.

VI. P o z s o n y.

(Folytatás.)

A' késő hold világa, melly, mintha történeti fejtegetéseink 's elbeszéléseink hallására mint egykori régi szemtanú jött volna a' láttakat még egyszer hallani — fedezetre léptünk, csaknem egyszerre velünk, úszott fel a' láthatarra: mindinkább halványulni, a' csillagok egymás után tűnedezni kezdének. Az ég keletről mind világosabb 's világosabb, 's a' fél látkörön egy rózsaszín perem terüle el, előpostája a' hatalmasan közelgő hajnalnak, mellynek rózsaszín öléből, mint egy koronás király, csak hamar kilépett tündöklő fényével a' nap — ragyogó sugaraival világot és életet hintve a' tér világra. Meghatva az ünnepi jelenet által, ihlett kebellet mondók el reggeli imánkat, míg a' tatzobában-maradtak, e' pompás jelenetről 's isteni érzetről mitsem tudva, még jó melyecskén alvának.

Hajónk folyást a' Csiliz, majd a' Csalóköz alacsony partjai mellett úszott föl felé. Jó időnk megfordult, erős szél kerekedék, melly mindnyájunkat fedél alá szorított, ismét kevés veszteségével élvezeteinknek, miután az itteni róna vidék szinte a' legnagyobb egyformaságban terül el a' partok hosszanta. Egyébiránt Csalóköz Magyarországon a' Duna ágai által képezett szigeteknek legnagyobbika; hossza 13, szélessége 3—5 mérföld, terjedelmével három megyét érint, Pozsony, Győr és Komáromot. Pozsonynál kezdődik, hol a' Dunának egyik ága elszakadván, tizenhárom mérföldnyi ut után eredeti törzsökével Komáromnál ismét összefolyik. E' sziget hajdan A r a n y k e r t n e k nevezeték 's a' természet egyéb áldásain kívül különösen temérdek gyümölcseiről vala nevezetes. Az országot minden zugaiban ismerő Mátyás király gyakran mulatott itt és pompás kerteket alkotott rajta. Későbbi időkben, a' monda szerint, Maria Thereziától k á p o s z t á s k e r t n e k kérték a' jesuiták, mit mármár megnyertek, ha a' fejedelemnőnek még elég idején tudtára nem esik, hogy ez a' káposztás kert Pozsonytól csak Komáromig terjed! De kissé nagyon is nagy devalvatio fogott lenni Aranykerttől káposztás kertté!

Ebéd táján gyöngyöri látványnak valánk tanúi a' Duna síkján. Egyszerre négy gőzös találkozik egymással. A' tekintet érdekes és gyönyörű vala! A' gőzösök ágyukkal, mi kalap- és kendőlegyintésekkel 's az örömmek egyéb zajos jeleivel üdvözlők egymást, pedig egyik sem ismerte a' másikat; itt egyedül a' pályatársi viszony vonzereje munkálkodék, 's ember az ember iránt érzett rokonszenvet. Mért nincs ez mindig és mindenütt így? Hárman lefelé haladtak, mi egyedül fölfelé törekedtünk, még sokáig kisérván egymást szemeinkkel, míg a' láthatár el nem nyele egymás elől. Mégis felséges egy illy gőzös, midőn a' síma hullámtükrön tova repül!

vagy midőn szél és hullámmal küzdve, erős mellével hasítva vízi útját, fölfelé törekszik. A' gőzös víz mentében egy könnyű sólyomhoz hasonlítható, míg a' fölfelé uszó egy nehézkes sas, vagy kevélyen uszó hattyú képét idézi előnkbe. A' gőzös lefelé, mint a' szerencse kegyenceze halad, kinek mindene ohajtása szerint megy, még a' körülmények is részére dolgoznak, víz, szél és gőz összesegítenek, hogy őt céljához minél könnyebben elvezessék: a' gőzös fölfelé egy drámai hős, kinek széllel, hullámmal kell erőfeszítve küzdenie, 's ha célra jut, azt mindenkor homloka veritékével önerejének köszönheti. A' gőzös lefelé egy kegyelt mütánczosné, egy Taglioni, egy Elszler Fanni, ki ringa hullámokként lejtí le élete pályáját: a' gőzös fölfelé szegény magyar költő, ki az életnek csak küzdelmeit, az utnak csak tövisösvényeit ismeri.

Több illy gondolatok közt végre Pozsony vmegyébe léptünk; a' szél esőt is kezdte terelgetni, 's csak küzdés közt gyönyörködheténk a' már három óra járásnyi távolságra kilátszó pozsonyi váron, melly, mint valamelly hatalmas óriásnak felig porhadó csontváza, szomorún bár, de mégis nagyszerűen tekint a' körötte elterülő dús virányra, melly fölött egykor, ferfisága idejében, királyilag uralkodott.

A' Duna folyása itt olly ágazatos, kanyaruló 's ennél fogva családony, hogy a' szigetek 's partok közül majd itt, majd ott kifejérlő várat minden perczben elérhetni véli az ember, holott biz abba pár óra is eltelik, míg gőzöse a' Királyhegy alján kiköthet. Az erős szél okozá, hogy mi is csak este 6 órakor érheténk Pozsony alá.

Itt nagy része utasainknak kiszállott, része Pozsonyban maradandó, része a' pozsonyi vaspályán folytatandó útját Bécsbe, melly alkalmasb- 's gyorsabbnak tartatik a' gőzösseli utazásnál inentől kezdve. Mi a' gőzösön maradánk 's egy órai pihenés után már ismét uton valák, szorosan a' várhegy tövében haladva el hatalmas hullámtörőnkkel.

E' vár, mint tudva van, a' Duna balpartján a' városan fölül mintegy 500 lépésnyi távolságban emelkedik fel egy, 425 láb magas, a' Dunára könyöklő sziklás hegyfokon, melly közönségesen Kárpataink kezdeteül vétetik fel. Fekvése az országos Tolyam felett, egy dús és messze terjedő vidéken uralkodva, valóban fejedelmi, még romjaiban is nagyszerű!

Az illy tiszteletes régiségek, maradványai a' régi jó időnek, tanui egy rég eltűnt erőteljes nemzedék kitarító szorgalmának és óriási erejének, nemcsak a' költőnek kedvesek és érdekesek, mint a' hagyományok és mondák tündérvárai, de minden jobb érzésű kebelben viszhangot 's rokon érzelmet gerjesztenek. Barátságos körünk, melly a' tegnapi vacsora alatt képződék, a' fedezetre gyűlt, 's mi leheté egyéb beszédünk tárgya, mint a' szemünkbe ötlött vár? elmélekdedésekbe, fejtegetésekbe bocsátkozánk felette; egyik ezt, másik amazt hordá fel ismereteinek vagy emlékezetének tárházából, 's végre alig vevők észre, hogy egy pár szivar mellett Pozsony várának egész történetét felfrísítettük, mind magunk mulatságára, mind utunknak, nem kis megrövidítésére.

Az egyik eredetét hozá szóba, 's keletkezésének történetét; másik a' magyar királyok alatt lefolyt eseményeit; egy harmadik nevezetességeit, 's így tovább. Mi eredetét 's nevét (Pisonium, Pozsony, Preszburg) illeti: azzal a' tiszteletre méltó Bél Mátyás eleget fáradozott, de az effélék örökké csak feltételes sejtések 's vélemények fognak maradni. Annyi bizonyos, hogy Ázsiából Magyarországra jött őseink azt készen 's már fenállva találták, 's azon körülmény, hogy már 1050-ben I. Endre alatt Henrik császár nem csekély ostromának ellen tudá állani, mutatja, hogy már ekkor is nagy erősségű várnak kelle lennie. Salamon király is, miután trónját elveszté, 1063—1074. között itt többször keresett és talált menedékhelyet.

Bizonyítják ezt azon számos ostromok is, miket e' nevezetes vár—mellynek fontosságát már a' legrégebb idők elismerék, 's mint határvár 's révőr az ellenség—

nek egyik parttól a' másokra átjövetelel, nem kis szerepet játszott — a' tatárjárás-tól fogva, Fridrik osztrák császár Ottokár számtalanszori hadjárásaiban, valamint a' Rákóczyféle támadásokban változó szerencsével türt és viselt, de miknek elősorálása e' rövid utivázlat határait túllépi.

Pozsony vára mindig királyi vár volt. Némellyek szerint sz. István nyerte Ausztriától Henrikől, mint Gizela nejének jegyajándokát. De ezt történetiróink rég megczáfolák, miután már Árpád által Dévén tüzetett ki az ország határvárául. Annak sincs nyoma, hogy Pozsony valaha magányosak tulajdona volt volna, mert habár később a' pozsonyi grófok a' vár parancsnokságával a' várhoz tartozó javadalmakat örökül nyerek is, a' vár mindazáltal sz. István ideje óta maig királyi vagyis koronai birtok maradt.

Még inkább nevezetes lön Pozsony vára, miután Budának török kézre került után Pozsony tététt az ország fővárosává (1536 : 49. törv. czikk). Legnevezetesebbé bizonyára a' benne tartott számos országgyűlések által lön, mellyek legnagyobbbszint a' vár termeiben tartattak. Az első országgyűlést Pozsony Zsigmond alatt látta 1411. és 1435-ben, aztán Hunyady Jánosét 1453., mellyben a' 13 éves László a' kormányt tőle átvette. Az ausztriai házból származott magyar királyok I. Ferdinándtól kezdve mai napig, kevés kivétellel, csaknem mind Pozsonyban tarták az országgyűléseket. — Továbbá a' kir. vár a' koronázásoknak is székhelye volt. Itt koronáztattak meg t. i. (kivevén a' legutóbbi idöket) Maximiliántól (1563) fogva minden királyaink és királynöink. De az ország sz. koronája is huzamosb ideig itt tartatott e' királyi várban, névszerint ama négy tornyok egyikeben, melly nyugatra Farkasvölgy vagyis Leányvárral szemközt áll. Miután t. i. az ország koronája 57 évi távolléte után az országból, Rudolf kezeiből Prágából viszszerült, 1608. 4. törv.-czikkben meghatároztaték, hogy az országos kincsek ezentul két koronaör gondviselése alatt Pozsonyban őriztessenek; 's néhány rövidebb félbeszakasztást kivéve — t. i. Bethlen Gábornáli fogságát 1620—22-ig; a' svédek közeledtekor (1645.) Pozsonyból Györrre vitetését, 's a' Rákóczy tábora előli Bécsbe szállíttatását Leopold végső éveiben, honnét III. Károly koronázásakor 1712-ben hozattak vissza — ezt kivéve, mondám, összesen 176 évig őriztetett sz. koronánk az említett toronyban, egész 1784-ig, midön II. József parancsára, a' magyarok nem kis szomorúságára, a' bécsi kincstárba vitetett. — De még földalatti részei is nevezetesek e' várnak, mellyek országos börtönökül szolgálván, nem egy nevezetes politciai foglyot rejtének a' korábbi idökbën falaik közt, mint p. o. János Fridrik szász-gothai herceget a' XVIDik század közepén; Balassa Jánost és Dobó Istvánt 'sib.

Jelen alakját (ha még e' romok annak nevezhetők) a' vár a' XVII. század elején nyéré, *) midön a' régi épület már egészen omlófélben, 's kicsiny és rendeltetésének megfelelni elégtelennek tapasztaltatván, annak egészen alapból, újbóli felépíttetése országosan elhatározottat (1635. 6. törv. czikk), mire a' kir. kincstár is segédkezet nyujtani felkérertet. A' kir. kincstárból 140,415 for. 59 den. gyúlt be; de az öszves kiadás 198,143 for. 78¾ denarra rugván: a' nyert segedelmen fölül kiadott 57,727 for. 87¾ den. a' hazafielekü gr. Pálffy Pál részint készpénzü, részint építési 's élelmi szerekben adta kölcsön, ezen kívül számos építési fát 's borostyánkői kőbányájából 398 darab 30 mázsás fehér márványtuskót szolgáltatván ki sajátjából.

Építő mesterül Albertha II János említették, kinek készpénzi fizetése a' kömüves munkákért 26,826 frtra ment; egy részét a' kömüves munkáknak Giovanni Gallo olasz építész segítette vinni. A' kőfaragói munkákat egy részben szinte a' fő-

*) Ép alakját Bél Mátyásnál láthatni.

építész Alberthall, más részben Schmiedt Antal szolgáltatója Giacomo Petruccy és Pietro Marno olaszok társaságában. Az ácsműveket Frauenhofer Simon bécsi udv. ácsmester készíté. Ki ezekről bővebben akar tudni, valamint a' várnak belsejéről, festvényei- 's diszitményeiről, butorzatáról 's ritkaságairól, bő utasítót lel Bél Mátyásban. (Notitia Regni Hungariae I. köt.)

Az építés befejeztétven, a' főépület mintegy 140 évig változtatlanul maradt, midőn aztán 1760-ban Maria Theresia királyné parancsára, saját használatára 's lakásaul egy új szárny csatoltatott hozzá az újabb izlés szellemében kelet felől a' város felé, melly alkalommal az egész főépület is új feldisztatást 's javítást nyert. Az építést Rő m i s c h udv. építész vivé; a' munka 1,000,000 forintnál többbe került. Legnagyobb fényben ragyogott 1765—1780. években, midőn Albert herczeg, Magyarország helytartója, lakott benne nejevel Krisztinával, az uralkodó királyné leányával, kit Maria Theresia nem egyszer látogatott meg itt.

A' herczeg 1780-ban Németalföld kormányát veven át, az épület üresen hagyaték, belső butorzata 's ékességei elvitetvén, csak hamar pusztulásnak indult. Mert nem sokára a' nevendékpapság szállítattott bele (1784.), később katonai laktanyává téteték (1802.), végre kórházzá változott, úgy, hogy most már csak külső alakja emlékeztete egykori fényére. A' francziák első bejövetelekor 1805. laktanyaul szolgált az ellenség sergeinek; a' második bejövetelekor 1809-ben a' franczia tábor főkórházaul használtaték, kiknek eltávozta után ismét a' mi katonáink költözének belé.

De hiába kímélék meg a' pompás épületet a' francziák ágyúi, egy szerencsétlen tűzvész csak hamar reá (1811. maj. 28.-kán), melly a' reggeli órákban a' várnak több részeiben (tehát erőszakos gyújtás következtében, mi közönségesen az ott szállásolt némelly granátosoknak tulajdonittatik) kiütvén, azt egészen fölemészté! A' tűzvész leirhatlan dühvel több napon át lobogván, nemesak a' főépületet, hanem mivel a' tűz lángfolyamként folyt le a' hegyről, még más 77 házat is fölemésztett a' várteklen. 'S hogy végre a' roppant, helylyel közel pár ölnyi széles falak közeiben égő gerendák eloltathassanak, a' falakat erőszakkal kelle lerombolni; később a' lépcsők, oszlopok 'stb. összeomlának, minden vas is elhordaték, a' nagyszerű épület tökéletes rommá változott, pusztá homlokfalai 's négy nagy csonka tornya maig is mutatván, milly deli 's pompás alakban állhatott ép korában ottfen az ormon e' királyi sásfészek. (Vége következik.)

Garay János.

A' LEGUJABB MAGYAR RÉGÉNY-IRODALOM.

(Vége.)

,HAZAI REJTELMEK.'

Kathy, Hazai rejtelseinek' eddig megjelent 6 füzete önkénytelenül T i n t o r e t t o-ra emlékeztetett, ki a' milly kitünő jelességű mint arczképfestő, de történeti képeivel közönségesen a' középszerűsége alul maradt. Hasonlóan K u t h y, a' különféle magyar néposztály főtéseiben vagy arczképeléseiben, mik az 1-ső, 2-ik füzetben 's a' 3-diknak elején előfordulnak, a' most élő írók közt tán az egyetlen D i c k e n s -nel hasonlitható, olly rendkívül erőteljesek és jellemzetesen elevenek előadásmódjának vonásai, míg Rejtelsei tragicusnak lenni kellő része nyilvánosságos törekvést hord homlokán, a' franczia iskola legiszonyubb borzalmait meghaladni. Könnyen átláthatni, milly aránytalanságnak kell, az egészéges természetnek a' legszörnyebb természetlenségbe vitt illy képi beoltása által, 's ha míg a' munka egy részét a' leg-

nagyobb örömmel olvassuk, valóban a' legnagyobb önmeggyőzésünkbe kerül, a' másikon keresztül vergődni; 's valóban nem kevesen állíták előttem, hogy egészen lehetlennék tartják, a' negyedik füzetet végig olvasni.

Minthogy inkább dicsérettel, mint megrovással akarom végezni, főkép miután K u t h y t tévedéseiben is l á n g e s z ü n e k tartom, a' regény szép részéről később szólnok, ámbár azok elől vannak, 's először a' tökéletesen élvezhetlenre fordítom figyelmemet. Minthogy a' regény, teljes befejeztével XII füzetből fog állani, meseje áttekintését még nem adhatom; mivel azonban tragikai részében, mint már a' czim mondja, fájdalom, a' francia rejtelmeket utánozza, némely csoportozat már most is megvilágítható. A' regény hőse eddig, 's hihetőleg az marad ezentul is, egy magas származásu ifju, ki itt élénk mint halász, és pedig ügyefogyottsága miatt a' nép által kapott árva halász, nevezet alatt állittatik. Hogyan jutott azonban mostani mesterségéhez, ezt egy hosszú, 3 füzeten keresztül vitt elbeszélésben adja elő nagybátyjának, ki, a' francia Rejtelmek mintája után, emberi alakban vándorló gondviselés gyanánt látszik felállítva, 's ki az elárvult halászt, befejezésül, hihetőleg törzsökös nevéhez és rangjához is segitendi. A' hosszú elbeszélés segedelmével, mely sokak előtt borzadályosnak, előttem pedig — okait alább adandom — inkább nevetségesnek tetszik, megtudjuk, hogy az árva halász gyöngye gyermekkorában alvajáró, holdkóros volt, 's ez okbul forrón szerető anyja által Marcus doctornak adatott át gyógyításra; ezen orvos, a' gyermek mellékágu rokonai által, kik öröksége után vágnak, megvesztegetve, azon iparkodik, hogy a' holdkórost örüllté tegye. Bár mennyire terhesnek lássék iszonyúsággal ez anyag első tekintetre, bár milly borzadoztatónak tartaná is némely olvasó ez iszonyúságok megszülemlését e' 'Hazai rejtelmek'ben: mind a' mellett is, nem mondom, a' gyakorlati orvos, hanem a' ki csak kevésbé is jártas a' lélektanban, mosolyogva lesz kénytelen a' ,parturiunt montes' elmondani, ha azon üres pathost átolvassa, mellyel Kuthy árva halászával a' szereknék magárai hatását és magukat azon szereket előszámáltatja, mellyekkel őt a' valóban ügyetlen M a r c u s ur, vagy inkább az, kitől Kuthy, ki maga sem orvos, sem lélekbuvár, tanácsot kért, örültségre vezetni igyekszik. Szépirodalmi critical ismertetésben épen nem lehet arról szó, hogy az örültséget előidéző okok taglalását adjuk, 's ha nem utalnék is főmozzanatára, az öröklött hajlamra, mellyről azonban hősünk apjánál semmi jel nem mutatkozik; mert hogy ez egyetlen házasságra lép, ezt korunkban csak a' legdölyfősebb főrendi személyek tekinthetnek eszelősségnék: azon érintést azonban nem mellőzhetem, hogy tulajdonkép inkább az örüllté tenni akaró, mint a' megörülttetendő látszik eszelősködni; mert ha az előbbinek következetlen, esztelen kapkodását mindenféle szereket után, p. o. azon iparkodást, hogy a' rábizottat kövér ételek evése által vastaggá tegye, hogy kísérteti mesékkal (még csak nem is gyakorlati lélekjelenésekkel), delejzéssel, sőt (halljuk! halljuk!) egyházak látogatása által (de épen nem vallásos mysticismus útján) agyvelejét megháborítsa, 'stb. tekintjük, csakhamar át kell látnunk, hogy Marcus ur, vagy Kuthy gyámtanácsosa, nemcsak a' lélektant tanulták roszul, hanem az iránt is, mit akarnak, homályban tapogatózva csevegnek. Itt Kuthy azt hozhatná fel ellenem, hogy Marcusnak épen nem szabad czéljára erőszakos szerekekkel munkálnia, 's így sem hirtelen és az egész idegrendszer megzúzódtató ijedést, sem más valami hasonlót, nem használhat, mert ez nagy lármát és gyanut gerjeszthetne, 's az orvosi tanácsot, melly a' gyermek betegsége felől hetenkint tartatik, figyelmessé tehetné; — az első ellenvetésre felelem, hogy Marcus ur mégis e' szereket is használja egy bagoly és egy gypsz-alak által, csak hogy e' használat ismét nagyon lankadt, csak félszeg, 's az orvosnak Kuthy által olly gyakran feldicsért furfangos eszelővel és hidegvérűséggel épen meg nem egyező; a' másik ellenvetésre pedig az viszonzható, hogy olly orvosi tanács, melly a' valódi orvosi eljárást az ürügyelt gyógymód megelt át nem látja, melly észre nem veszi, hogy Marcus, az előmutatott gyógyszer-

rek helyett, másokat, talán nadragulyát vagy effélét ad be, — mondom, ily orvosi tanács, a' gyógyszerian minden biztosságtalansága mellett, egytől egyig szükségkép kitűnő birkafejből áll, minőknek őket én mégsem gondolhatom; 's mind a' mellett azt maga Kuthy sem akarja, hogy a' tanács tagjait hasonlóan megvesztegetettnek tart-suk, mert e' bánásmód nagyon csökkenti okos Marcusa furfangosságát. Ha már most azt tekintjük, milly hatást gyakorol ez orvosi eljárás fiatal hősünkre: alig találunk más egyebet, mint, gyermekkorban más, különben egészen ép egyéneknek is előfor-duló, félénkséget, melly váltogatva, álmatlanságot von maga után, 's időnkinti ijedé-sekig hatalmasul. 'S ez semmi rendkívüli; de teljesen nevetségesül tűnnek fel azon okok, mellyek a' kis hősnek legtöbb félelmet okoznak; így borsózik a' háta egy két állu orvostul, mivel ez így szól hozzá: „ne félj kis holdkőros, egészséges leszesz;“ 's félelme e' Hippocrates iránt még inkább nagyobbul, midőn ez őt delejezni akarja; e' félelem azonban legmagasabb fokára hág, midőn egy estve gypsz-szobrát a' maga szobájában pillantja meg, 's ennek következtében öntudatlanul összerogy; 's ez a' legfőbb hatás, mellyet Marcus a' maga módszerével elérni képes.

De elég azon módrul, miként tárgyalja Kuthy anyaga borzadályi részét. — Szintolly megbocsáthatlan, mint ez, az is, hogy ő, Marcus orvost és eljárását, vala-mint környezetét is nemcsak rosszá, hanem valóban csömörletessé teendő, 's a' pesti korhelyelet feletti szónoklatra alkalmat veendő, hősét Marcus által gyermek-dajkaül téteti által egy az utóbbtól gyámolított gyermek-ápoló intézetbe, melly lopott jószágok számára orgazdai rakhelylél van összekötve, hol szinte Marcus do-ctor elnökösködik. Az ily nyomorúságos gázság-szatács, minő e' Marcus-báb, már mégis egy kissé nagyon is boszantó! főleg ha még oly ostoba is, hogy épen leg-titkosabb titkait kilesni engedi az által, kit velük megrontani akar.

Az eddig felhozottakbul majdnem azon hitre volnánk jogosítva, miszerint Kuthy épen semmi ép-egészséget nem tudna írni; 's ez még sincsen így; mert az ő, nemcsak itt, hanem más korábbi irataiban is kitüntetett, torzítási, szörnyítési ferde modora neki nem sajátja, nem eredetije, hanem, nála szintugy, mint más magyar íróknál, a' franczia iszony-irodalomnak a' miénkbei szomorú beoltásából eredő következés, innét a' törekvés, a' legszörnyebb meglepetések által fényleni 's megrohanni, innét a' jellemek és a' terv legkönnyelműbb elhanyagolása, innét a' vakmerőség, oly té-rekre kiröppenni, mellyeket legkisebbé sem ismernek, innét végre Kuthynak ön-maga iránti félreismerése arra nézve, a' mire őt természeti talentuma meghíná. Mi-ként nemcsak az előttünk fekvő regény vidám életképeiből, hanem Kuthynak egy régibb vig beszélyéből is látjuk, az ő erős oldala a' nép és középosztály életének nemzeties rajzolataiban áll, itt ő utolérhetlenül áll, sőt e' tekintetben senki még csak közel sem jutott hozzája. Némelly túlzásokat az előadásban leszámítva, mellye-ket szinte a' franczia minták utóhatásának kell tulajdonitnunk, Kuthy életképei, va-lahányszor azokat nem másul, mint illyekül adja, 's valahányszor a' költő nem tart igényt halhatlanságra a' tragicaiban, — egyáltalán v a l ó b a n k i t ű n ö e k, élet-és jellem-teljesek, 's itt-ott bámulatos, ha bár kissé vastagabb humorral vannak fel-fogva; 's erre nézve épen Rejtelvei három első füzete nyujt legmeggyőzőbb tanu-ságot, sőt a' 6-dik füzet végén sem tagadhatjuk meg a' költőtől, a' falusias idylli szerelem felőli rajzolatai iránt, csudálásunkat, 's ki az árva halász fáradságosan át-izzadt elbeszéléseiért kárpótlást kíván, azt szerelme főtéseiben bizonyosan felta-lálja, mellyből kellemesen lep meg bennünket a' mely kedély.

De nemcsak élénkek a' 3 első füzet igénytelen rajzolatainak legtöbbjei, ha-nem valóban nagyszerűsége is emelkednek, hol a' tárgy ezt kívánja; a' messzeter-jedő 's látszatos egyformaságában, mint tenger, nagyszerű pusztá, a' felette elvonuló viharral és vízárjaival, ez a' hely, hol költőnk gyermekkorát élte, hol a' pászto rem-ber egyszerű, természetszülte gondolatmenetét, örömeit és fájdalmait, magányát, gyors száguldasát a' tüzes mén hátán, ismerni tanulta, 's a' fiatalok ezen édes em-

lekeit olly változatossággal személyekben és tárgyakban, adja élénk, melly valóban legnagyobb csudálásra gerjeszt, főleg miután a' látszólag sík földön illy változatosságot álmokban is alig képzelünk. Minden emberi alak, melly e' földön eredt, plasticailag tökélyesen áll Kuthynál, ha nem is a' jellem-kifejlésben, melly tekintetben, a' regény befejezetlen állapotjában, most még mitsem mondhatni; 's már a' különböző fejezetek czimeit, mellyek a' bennök rajzolt számos egyénektől vétetnek, bámulást gerjesztenek a' szemlélés gazdagsága 's tömörsége felett, melly tökéletesen igazoltatik, mihelyt magukkal a' mesteri ecsetelésekkel közelebb megismerkedünk, 's így szabadjon azon reményt kimondanom, hogy Kuthy annak megismeréséhez, mit olly kitünő módon nyújtani képes, minél előbb eljutand, 's erejét nem fogja hasztalanul olly nemben vesztegetni, melly neki bizonyosan csak érdemelt megrovást fog hozni, 's kell hoznia.

Ezen átnézete után a' legujabb magyar regény-irodalomnak, az e' szakbeli legnevesebb írókat könnyű fáradsággal lehetend osztályozni: E ö t v ö s és K e l m e n f y inkább az angol-német vagy német-angol iskola értelmében költének, K u t h y és J ó s i k a pedig a' mostani francia modor által teljességgel elragadtatni engedék magukat; 's mintáik annál roszaabbul hatottak rájuk, mivel őket a' külsőségekben és mellékes körülményekben is követték, úgy hogy K u t h y valóban Rejtelmeket akart írni, J ó s i k a pedig regényét a' „Budapesti hiradó” hasábjai-ba írta, 's tán innét a' szaggatottság ebben, a' legbocsahtalanabb hatás-kapkodás amabban. — Közönségünk eddig egyáltalán inkább francia, mint angol izlésű volt, az iszony-irodalom termékeit teljes huzamokban szitta be a' nemzeti színház legtöbb darabjaiban, ez okból J ó s i k a a' maga hatásaival elejétől fogva nagyobb tekintetben állott, mint E ö t v ö s, K u t h y nagyobb, mint K e l m e n f y; mindazáltal úgy látszik, hogy legujabb időben a' közönség a' tulzásokat valamint általában, úgy az irodalomban is lassankint elégnelni kezdi, 's ennek eredményeül hajlok tekinteni azon langyosságot és a' részvét fokunkinti csökkenését is, mellyek elsejével J ó s i k a „Akarat és hajlam”a, másikával K u t h y Rejtelmei utóbbi füzetei fogadtattak: ez átmeneti időszak azonban mégsem mondható bevégzettnek, különben E ö t v ö s, „Falusi jegyzőjé”nek még több viszhangra kell vala találnia, mint talált, 's K e l m e n f y nek nagyobb tekintetre kellne emeltetnie, mint millyenben, annyira érdeme ellen, részesül. — Fájdalom azonban, az egésséges irány diadala még eléggé meg nem erősülhetett; de részünkről már valódi hazaszeretetnél fogva sem kételkedhetünk benne, hogy a' mulékony ingerlékenység olly táj felé, mellyről irodalmi tekintetben valamint eddig a' legtöbb hasznok háramoltak ránk, úgy ezentul is kell háramolniok, csak ideiglenes lehet, 's megszűnése okát mind a' józan észben, mind az önzésben föl kell találnia.

Dr. H e n s z l m a n n.

VIZSZABÁLYOZÁS.

I.

Kártékony vizeink lehúzatnak már valahára; —

Szép! — de azért akad itt v í z eszű ember — elég . . .

II.

Szomjazik a' külföld Magyarország kincse, javára;

A' mije legtöbb van: ott megy a' v í z, — ihatik. —

III.

Furcsa! hogy e' nemzet borral csilapítja le szomját,

'S még is — hinni nehéz — Hunnia vízi beteg. —

A' vér vízzé vált . . . S z é c h e n y i! csapold ki belőle; —

Ismered őt 's bajait; mert te vagy orvosa rég.

Miskolczi Pál.

NEMZETI SZINHÁZ.

Aug. 21. „Leona“, eredeti szomorujáték 4 flv. előjátékkal 1 flv. Irta Cz a k ó Z s i g m o n d. A' szerencsés conjuncturák közt színre került darabnak e' második előadását szépszámu közönség látogatója, mellynek szaporítására a' vásárra csődült vendégek igen sokat tettek. Különös dolog az, hogy e' szindarabban, mellynek egyik főhírneve négy személyiségében áll, tulajdonkép őt személy játszik, (nem a' sugót értjük, kinek igen sok darabban jut igen fontos szerep), 's a' színlapon mégis mindkét alkalommal csak négy van megnevezve. Ugy látszik, itt a' színlap a' kevés szám által akar érdeket gerjesztetni; máskor, midőn még olly személyek is megneveztetnek, kik egy kukkot sem szólnak, ez érdeke a' sokas szám által gerjesztetik föl; azt hisszük azonban, minden ollyast, mi nyegleséghez hasonlít, távulról is kerülni kellene; jelenleg annál inkább, mert egy olly személy, ki nemcsak együtt játszik és beszél, hanem még egy olly nevezetes cselekvést is vizs véghez szemünk láttára, minő egy szomorujátékban a' meghalás, csakugyan megérdemli, hogy becsületes neve a' színlapon megneveztessek. 81.

Augustus 22. „Lammermoori Lucia“ volt hirdetve, azonban Benza úr rekedtsége miatt az „Alvajáró“ adatott elő Bellinitől, mellyben Amina szerepében Hollósy Cornelia k. a. mint vendég lépett föl, 's a' szép számmal összegyűlt közönség által most is azon szíves és buzdító tapsokat aratá, mellyeket első föllépte óta olly dúsan tapasztalt, 's mellyeket a' mai, mind hangjához teljesen mért, mind gyöngéd játéka által sokat nyerő szerepében kitünőleg megérdemelt. Örömmel halljuk, hogy a' szép reményekkel kecsegtető dalosnő, mint több hírlapok tudósítanak, csakugyan rendes tagja leszen színházunknak. — A' mai este egy különös botrány is történt. A' második felvonásban a' közönség ismételtetni kívánt egy párdalt, melyet Hollósy C. k. a. és Wolf ur énekelt. A' közkívánat nyilvánítása zajos volt, minden oldalról jövő 's szünni nem akaró. Mig azonban a' közönség, azon közönség tudniillik, melly, hogy éneket halljon, fizet, az ismétlést sürgeti: addig Wolf ur, azon Wolf ur t. i., ki hogy énekeljen, fizettetik, a' tovább haladást ösztönzi, elég hangosan szólván és integetvén a' karmesternek: tovább! tovább! De a' közönség folyvást zajong 's ismétlést kíván. A' derék vendégnő (vegye érte szíves méltányos elismerésünket, hogy vendég létére kész vala megtenni azt, mit a' színház rendes és fizetéssel kötelezett tagja megtenni vonakodni mert) néma jelekkel int, hogy ő kész énekelni, ha más is énekel. . . E' közben Wolf ur sürgetésére a' zenekar tovább indul; de a' közönség nem akar hallgatni, nem csillapul; folyvást tapsol és sürgeti az ismétlést. A' csöndes hallgató szinte kíváncsi lett, mi lesz már most e' küzdelemből, mellyben olly két ellenkező elem áll szemközt egymással, minő egy türelmes közönség egy részről, és egy daczos énekes más részről; míg végre Wolf ur határozott lelekkel előáll, merész kéz- és testmozgással, mellyet némelylek haragosnak, mások daczolónak, még mások stymálónak, de mindnyájan teljes mértékben vakmerőnek láttanak, mutatja, hogy ő a' közkívánatot csak azért sem teljesíti, 's énekelt tovább kivívott tetszése szerint. A' közönség pedig magába szállt, megbánta bátor föllépését, és aláveté magát az énekes erélyes akaratjának. Mind-

ezt a' harmadik felvonásban többszöri lepisszegés követte, mely aztán Wolf urat oly tűzre ragadta, hogy énekeben és játékában tiszszerte nagyobb hevet és megerötétést pazarolt el, mint a' mennyivel az imént ismételtetni kívánt párdalt elénekelhette volna.

Eddig a' tény . . . Mi belőle a' tanuság? Vonja ki kiki magának. Mi a' tisztelt közönségnek utasításokat osztani nem akarunk, miként kelljen egy magáról megfélekedező énekest rendre igazítani. A' tényt mondtuk el csak, hogy lássa az olvasó ott a' vidékeken, milly hatalom engedtetik egyes énekeseknek a' nemzeti színpadon a' közönség ellenében. — Sőt a' méltányosság tekintetéből még azt is meg kell említenünk, miszerint könnyen meglehet, hogy Wolf urnak igen nagy oka van gyöngé mellett, gyöngé hangját kimélnie, 's maga iránt a' közönségtől is kiméletet várnia. De ez esetben is más mód létezik e' kimelet kikérésére, mely a' műveltséggel és a' közönség iránti tisztelettel inkább megegyezik, mint a' daczoskodás. 36.

Augustus 23. „Mari, egy anya a' népből“, drama 5 flv., előjátékkal 1 flv. Irta Dennery és Maillan, ford. Bérczhavi. — A' kedvesen látott népszínmű számos nézőt csöditte a' színházba, mely a' darabot folytonos tetszésével kísérte. A' czimszerepben Laborfalvi R. k. a. több jelenetekben kitünőleg működött, 's a' milly élethűn ábrázoló az előjátékban az életvidor, szerelem- és bizalomteljes menyasszonyt: szintolly jelesül tüntette fel utóbb a' csalódott 's csalódásában magas gondolkozású nőt, valamint a' fájdalmak és veszteségek által kintott anyát. — Bertrand Egressy G. urban jeles személyesítőt bir, 's bár mind a' korhely és kicsapongó, mind pedig a' megtérő 's jóra törekvő férjet szokott kitünőséggel személyesíté; de ezen kevesebb fáradságot igénylő jelenetektől vissza az előjátékra térve, itteni játékát kell kitünőleg kiemelni, mely bár kevésbbé csillogó, de művészeti követeléseknek annál megfelelőbb vala, a' mennyiben minden viseletéből arája iránt 's a' hozzá intézett szavakból, mellyeket Bertrand melegeknek, érzemeseknek akar mutatni, olly félreismerhetlenül kilátszott a' vásott korhely, kinek magajobbitás és józan életmód iránti ígéreteit előre látjuk lelki határozatlanság mellett csak hideg ajakkal elmondottaknak és rövid időn megszegendőknek. — Zsófiát Szathmáryné asszony, Remyt Szentpétery, Appianit Szigeti urak dicséretesen és jellemzetesen játszották.

9.

B O R D A L.

Oktalan, ki bort nem, csak leányt szeret,
Földön arra a' sors, hidd el, nem nevet.

Mit szeretsz leányon? valld meg jó barát;

Tán szemében a' fényt 's arcza hajnalát?

Fényesebb van-e a' napnál?

'S mégis alkonyul.

Van viritőbb a' hajnalnál?

'S milly gyakran borul.

Hajh, de a' bor színe, mélye

Állandó 's örök.

Nem sápasztja percz szeszélye

'S hosszú évkörök.

Hidd el, azt beszéli több évezered:

Oktalan, ki b o r t nem, — csak l e á n y t szere'

Vallásunk tanítja, azt hát hinni kell:

Isten vére a' bor, 's ut az égbe fel.

Hajh, de hol van a' hit, mely tanítana,
 Hogy nősziv hatalmát égbe nyujtana?
 Légy okos, míg élsz a' légben,
 'S a' sir nem veszt,
 Állj a' borhoz, a' mi égben
 'S földön üdvezt.
 Mig a' lányka, bár kecs eget,
 Földön is kinez,
 'S nincs ígért, mely hitethet,
 Hogy fent jobbra hoz.
 'S földön, égben a' ki óhajt üdveket,
 Oktalan, ha b o r t nem, — csak l e á n y t szeret.

Borhoz esküvém én, annak zászlóját
 Lengetem magosra e' kis élten át;
 Hallva mondom: Isten nyisd ki mennyedet,
 Mert hiven tiszteltem mindig véredek.
 Fel, barátom, hát pohárra!
 Lángnedét emeld,
 Rá se gondolj: a' leányka
 Csalt-e vagy kegyelt.
 És ha csüggedél reményben
 'S bánat keserít:
 Bort igyál csak, mert ez égben
 'S földön üdvezt.
 'S olly való a' földön más tán nem lehet.
 Oktalan, ki b o r t nem, — csak l e á n y t szeret.

G a a l.

KÜLFÖLDI LEVÉLTÖREDÉKEK

EGY MAGYAR NŐTŐL.

(Folytatás.)

Egy nyilvános mulatóhelyet a la Horváthkert meglátogatván, benne csak közönséges embereket láttunk sétálni, 's az elegansabbakat s ö r ö z n i. Asszonyok 's férfiak csak mindennapiasan öltözve: pedig egyszersmind Anna-ünnepe is tartatott különös kivilágítással.

Az első fogadók egyikében levén szállva, a' drágaság iszonyú, mindehhez egész Bajorország igen szomorú, silány hatást tesz az utazóra, főképen reám, ki az illy terméketlen, hidegebb országot nem nézhetem. Egész Bajorországon át mást nem látsz, mint még zöld zabot, most aratott árpát; a' lakosok rút öltözetűek, a' faluk, mint Trenchinben, faházuk, a' városok mint Zsolna, és a' merre nézesz, csak szomorú hatású fenyes-erdőket látsz!

Másképen mutatkozik előtted W ü r t e m b e r g csinos, rendes, regényes tartománya; a' tájak isteniek, 's igen hasonlítók Magyarország tájához; 's látsz mind ismeretes növényeket: tengerit, szőlőt, dohányt 's mindenféle gyümölcsnemeket. Még a' dolgozás módja is olyan, mint nálunk; 's várakat is itt-ott találsz az erdők között. S t u t t g a r t tája is felséges, művelődés mindenütt, de mégis népe olly szegény, hogy a' gyorskocsit jó öltözetűek ostromolják, alamizsnát kunyorálva; hasonlólag történik a' postaállomásokon száz meg száz gyermek által, hogy alig menekülhetni tőlök.

Stuttgartnak, szép táján kívül, kevés látni valója van; egy szép épületekkel ellátott fürdőhelye, hol ismét egy mulatságon jelen valánk; nép igen kevés, 's mi volt is, nyomorult kinézésű. A' velünk levő bérszolga szerint, a' mellettünk terített asztalnál hat királyi herczeg sörözött palaczkokból; külön pohár itt már luxus! Itt is az első hételben valánk szállva, de melly még drágább, mint a' müncheni.

II. Baaden-Baaden aug. 2. Stuttgartból egy nap alatt érkezünk Carlsruheba, és pedig a' diligence-omnibuson, azaz: egy itt honos Veturinóval mentünk. Képzeld a' Graner-Both'ot, és előtte áll. De bocsánat Shabernaknak! mert kocsija ehhez képest salon-kocsi, csak hogy egyenlőn annyszor etetnek, annyszor megállnak 's egyforma lassan hajtanak. Carlsruheban a' nagy hőség miatt mitsem nézhettünk meg, 's honnan csak este indulhatván el a' vasuton, másfél órai ut után ide érkezünk.

Ime tehát itt vagyunk Baaden-Baadenben, 's tudod-e hol? másfél órára Strasbourg-tól, a' francziák honától, 's kétnapi távolságra Páris-tól! Már maga e' hely egy része Párisnak, mert itt már párisi életet látsz, 's olly sokféle 's rendkívüli fog körül, hogy én ma első nap, már egészen bágyadt vagyok, mihez még a' nagy hőség járul. Jelenleg az europai hételben vagyunk szállva a' harmadik emeletben; hasonló hétel van itt tizenöt, nem számlálva a' magánlakásokat a' városban, mellyek közül egy hétre kibérlénk három kis szobát egyszerű butorzattal 14 pfértért. Egy nap alatt három nagy bál, 's vagy ugyanannyi nagy hangverseny van itt. A' nagy játszóbank reggeli 11 órától másnap reggelig nyitva áll, mellynél, mint nézők, asszonyok is jelenlehetnek. A' táj felséges. És ha látnád azon számtalan bolond-öltözetű angolokat: agyon nevetnéd magad*). Többről rövid mulatásom miatt még nem írhatok. Ha tervünk létesül, Parisba is menünk; Strassburgba minden esetre, ámbár utilevelünk miatt Bécsben a' Cancellárián már is szörnyű bajunk volt, 's az csak idáig szól. 'S így mig te, kedvesem, a' boldog házi életet éleled, nyugottan hallgatód madaraid énekét, 's patakod zugását: én a' nagyvilág zajában egészen elszédülök, 's hidd: hogy ollykor visszavágyok hozzátok, 's kívánom, miként falum határain soha túl ne léptem volna!... Mig Bécsbe vissza nem térek, híreket nem hallok, kedvesim, habár többet, mint képzelitek, szállong szívem és lelkem felétek!... ősszel mindenesetre lejövök hozzátok... Addig is Isten veletek!

U. I. Egy napot töltvén el ismét: mielőtt levelem póstára adnám, lehetlen még pár szót nem írnom, habár festeni képes nem vagyok, mi nagyszerű és leírhatlan minden itt, mit látok. Tegnap vasárnap levén, kirándulást tevénk Eppenstein gyönyörű várába, mellyről Dumas egy szép novellát írt. Este elmenénk végre a' Conversations-Salonba, melly 8 teremből áll, hol minden csupa bársony, arany 'stb. Hátazér ember járt itt fel 's alá, össze-vissza vegyülve; 's a' hol a' baadeni főherczeg járkált nejével, ott paraszt-asszonyokat is látek sétálni. Ugyanitt van ama híres három játszó asztal, száz meg száz játékosból, nézőtől környezve. A' zene játszik, mások kártyáznak, amazok tánczolnak: mondom ez egy tündérellet! (Folyt.)

Pongrácz Lajos.

MAGYAR DALSZINÉSZEK OLASZFÖLDÖN.

Nem tagadhatjuk meg magunktól azon örömet, mellyet az olaszföldre utazó magyar dalszínészek sorsának közlése támaszt bennünk, miért is mindenekelőtt nem melly töredekeket juttatunk a' közönség tudomására, magának a' társaság igazgatója Havy Mihály urnak leveleiből, mellyet ő egy itteni tekintélyes pártfogóhoz, mélt. Császár Ferencz urhoz, intézett: „Nem volt egész Magyar- és

*) Jelenleg itt két király mulat: a' württembergi 's hannoveri, és baadeni főherczeg.

Erdélyhonban, de egyetlen egy sem (így szól a' levél) — kivévén a' mindenjót jósoló, Magyarhonban létező idegeneket — a' magyarok között, ki vállalatunk magasztos czélját olly tiszta fényben felfogta volna, mint ön; innen valának önnek nyájas lelkes bátorító tanácsai, innen ajánló levelei. Fulton nem volt nagyobb zavarban gözgépével, mint mi, mig mi is barátaink, atyánkfiai, — szóval, a' magyarok közt valánk. Mennyi gúny, mennyi lenézés, mennyi elkeserítő becsmérlés fellege borító magyarhoni utunkat! de milly tiszta, milly fénylő, milly virágossá lön az külhonban, mutatja folytonos, megakadás nélküli haladásunk, mutatják a' hirlapok, mutatják mindünnen vett, 's bennünket mind művészeti, mind erkölcsi oldalról szinte tuldicsérő bizonyítványaink. — Önnek hálával vett kegyes kívánata, melly szerint művészi utunk sorsát tudni ohajtja, előttem elhanyagolhatlan parancs levén, most, miután ma negyedszer 's utoljára lépünk fel Triestben a' Mauronetben — a' Teatro grande, valamint Fiumeben is, javítás alatt levén —: kötelességemnek tartom önt sorsunkról tudósítani. Némethoni utunkat szakadatlan tetszés, taps, czélunk — a' magyar nemzeti sajtóságok felmutatása, nyelvünk, öltözetünk, szokásaink, tánczaink, zenénk és operái -, valamint népdalainkban — közhelyeslése és elég jutalom koszorúzta. Hogy a' kényes fülű triestiek mit műveltek velünk, le nem írhatni; annyi lelkesülés, illy, szinte mondhatni, túlbecsülés, soha, csak egyetlen pizszenéssel meg nem szeplösített taps, kihívás és dalaink ismételtetése első alkalommal szinte megrendített bennünket, mint a' reménytelen roppant szerencse szokta az embereket; elfogultunk, elnémulánk már a' németek közt, de itt nem tudtuk, hányadán vagyunk. Szóval, a' magyar színművészet gyenge, de fáradhatlan ápolásunk alatt a' tenger partjáig eljutott, 's diadalzászlóját holnap a' tengeren lobogtatja; mert holnap indulunk Velenczébe. Fiumét ki kelle kerülnünk. Visszautunkat nem Német-, de Horváthonnak veendjük. — Ön megengedé, hogy levelemmel parancsát teljesítem, én bátorkodtam ez engedménnyel élni; most már, midőn az érdekes szép Italia csarnokában vagyunk, bátorkodom a' triesti L'osservatore referadáját ide mellékelni az É l e t k é p e k számára. A' lagunáról ismét küldendem tisztelkedő levelemet és sorsunk őszinte leírását. Megjegyzendő minden diadalaink mellett is, hogy a' 23 személyre szükséges költség alig csöpög ki, de hála Isten, eddig meg nem akadunk, 's az olaszok közt, hol, mint ők mondják, fanatismot gerjeszténk, meg nem akadhatunk, bizván eddigi szerencse-csillagunkban, melly művészi hódításainkban fölöttünk ragyogott; egyébiránt van elég erkölcsi nyereség, nemzeti becsület és művészi tapasztalás, 's tündérlálmunk, miszerint a' magyar színművészet tengeren túl is diadalt nyerend, talán, talán teljesülend, 's így minden uti bajaink egy nehéz álom volt. Kegyeibe ajánlva 'stb.“ S most az idézett „L'osservatore triestino“ 99-dik számából közlünk rövid kivonatot, megemlítvén mellesleg, hogy az előttünk fekvő szinczédula szerint egy jelenet „Tihany ostromából“ is nagy sikerrel lön előadva. A' nevezett lapban többek közt mondatik, hogy „a' magyar dalnokok mutatványa, mind tánczai, mind dalai tekintetéből, új és vonzó vala. Dicsérendő ezen urak szándéka, a' magyar művészetet Olaszthonban megismertetni. Szükség volna, hogy minden nemzetek küldenék szerte nemzeti művészetök legméltóbb képviselőit, távol néptársaikban helyes eszmét költendők magokról, 's a' lelkeket szellemi kötelékekkel egybefűzendők. Rendszerint olly utazgatók, kik saját nemzetök felől is rossz véleményt táplálnak, 's azt hálátlanul uton utfélen rágalmazzák 's gyalázzák, csak előítéleteket 's gyűlölséget hintenek el nemzetek és nemzetek közt, melly előítéletek még a' vaspályákkal is daczolnak. De művészi utazások leginkább segítik elő a' népek kölcsönös megismerését 's becsülését. Mi, kik helyzetünknel fogva mintegy közlekedési gyűrűt képezünk a' legkülönbözőbb országok népei közt, szerencsés jóslatnak tekintjük e' jövevények megjelenését. — A' közönség méltó tapsokkal üdvözlé az ő kardalaikat, mellyek pontosság és a' hangok egészséges erejénél fogva kitünők. A' nyelvet ugyan nem értjük, de az korán-

sem bir azon darabossággal, melyet a' tapasztalatlan olvasó tán képzelne, hanem igen jól illik zenére, lágyan-édes és hajlékony. Mind a' nyílt hangokon előadott nemzeti dalok, mind a' zenére tett drámai jelenetek nagyon tetszenek az összességrelegelt közönségnek, szinte egy magyar táncz is tetszéssel fogadtatott. — Néhány év óta olly irodalmi és művészeti mozgalom keletkezett Magyarhonban, melly elég jót jövendöl e' nagylelkű nemzet művelődésének haladására. Az el nem fásuló nemzetek az ő szűz érzelmeikkel új élet-elemeket hozandnak az europai irodalomba, mihelyt megszeretik a' művészetet; 's Magyarhon talán polgárisodásban előművelt utjává lesz keletnek, melly jobb időkre ébredéz."

VILLANYKÁK.

Szólj, de ne tégy: 's üresen fog kongani hangod a' pusztán;
Tégy, de ne szólj: — 's egyedül állasz a' pályateren.

„Kérjetelek és adnak“ volt a' hajdankori jelszó;
„Adjatok és — kérnek“, mostani korban az elv.

Rám gondolsz, rád gondolok én és így egyesülünk;
Mért nem hozhatnak gondolatink együvé!

Csókra, pohárra, öreg! Mert a' vidor aggfi megifjul.
Csókra, pohárra, fiú! Öszül a' bús fiatal.

Láttam a' szende leányt: gyorsan sietett el előttem
'S köny csillogva szemén, ajka mosolyra vonult.
Szólj, öröm-é vagy bú, a' mi változtatja vonásid?
Üdv lehet a' könyben, bú lehet a' mosolyon.

Greguss A.

— Az iparvédelet mult héten tartott több napi üléseiben Kossuth Lajos ur, az egyet lelke és eltető ereje, az igazgatóságról, minden ügybarátnak nevezhetlen fájdalomára, de, mint tisztán meggyőződve vagyunk, az ügynek magának is igen nagy kárára — lemondott. Helyébe Goro ve István ur választott. Gyűlés után a' jelen volt számos tagok Kossuth lakására mentek, valódi diszmenetben, 's Batthyány Kázmér lelkes szónoklata tolmácsolá fájdalomukat 's egyszersmind forró hálájukat a' páratlan igazgató fáradsága- és feláldozásaiért. Hétfőn este, mint névnapja előestéjén, fényes fáklyás zenével tiszteltetett meg.

— Hollósy Cornelia kisasszony f. évi szeptember 1-jétől jövő évi junius végéig színházunk — szerződött tagja. — Vegye a' lelkes igazgató gróf ur szíves köszönetét az egész közönségnek, mellynek ohajtását olly gyorsan sietett teljesíteni.

— Budán is takarékpénztár létesült m. Császár Ferencz ur elnökele alatt. Működését, mint halljuk, october elején kezdendi meg.

— Jóka y Mórnak „hétköznapiok“ című regénye két kötetben, és Szigligeti öszves színműveinek 1-ső füzeté (Gritti) épen most hagyák el a' sajtót. Az elsőnek ezen, mint hisszük, az egész művelt közönségtől kedvesen fogadandott regényéről legközelebb bővebben szolandunk.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

10. szám — Sept. 5. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

ZALÁBÓL. Zala vármegye igen nagy. Sok részén megfordulunk, szét is tekintünk, de erőnk parányisága miatt abból, mit láttunk, csak keveset mesélhetünk. — A' művelt ember, vagy a' ki magát művelni akarja, Zalának székeében Zala-Egerszegen megtalálhat minden magyar hirlapot az aranyos feliratu k ö z ö s casinóban néhány németnek társaságában. A' száz egynehány tagból álló olvasó, vagy micsonda, társaságot a' bűvészet egy bizonyos ereje tartja fenn életben, mert három—négy év óta fele tag sem fizeti három—négy forint évi tartozását. Szabályai e' társulatnak nincsenek, vagy ha vannak, a' levegőbe írvák. Éjjel nappal nyitva, úgy szólván tárva rendes szolgálat nélkül. Tagja lehet e' casinónak, minden kivétel nélkül, ki csak akar, ki t. i. az olvasó asztalon tárva heverő név—könyvbe magát beírja. (Mi az egész intézetről szólunk, és az egyes tisztelekre méltó tag uraknak a' köteles tiszteletnek érzetével örömmel adózunk.) Az olvasó szobában akár hármat eshetel egymásután, mert semmit nem látsz az uralkodó pipafüsttől. A' hirlapokon, azoknak olvasatlansága miatt, a' pipagáz nyomán kívül egyebet nem találsz. Mind ezen ugyan lehet segíteni, de biz ez mégis csak baj. — Minthogy a' casino az egyetlen fogadónak emeletében van, sétáljunk le földszintre, a' kávéházba, mire csak úgy ismerünk, mert e' nevet ráfogták. E' kávéház már nagy eseményeknek volt színhelye. Midőn a' zalai statusok gyűléseikre összejönnek, örege, apraja mind a' kávéházba tódul, mint egyetlen ebédlőbe és ivódába, oly annyira, hogy még megjárná, ha csak olly szellősen is lehetnének a' tekintetes urak mint vannak a' heringek a' hordókras. És ekkor aztán van szolgálathány, perpatvar, kiabálás és zsarolás. A' földes urakban, ha kevésbé volna fukar, építhetne még egy fogadót Zala-Egerszegen, mellynél a' mindennapi kenyér alig szűkeleesebb, vagy tarthatna egy becsületesebb fogadóst, ki piszkos szállásáért és rossz ételeiért bérkivételéseivel az embert túl nem terhelne. A' kávé- és ebédlő ház belseje eredeti a' piszkosságban, és a' vendég uraknak is sok érdemes tagjai magok gondoskodnak arról, hogy az ebédasztalon az illatos virágcserépek hiányát kipótolják, felrakván az asztal közepére gőzölgő kalapok vagy gucmájokat az éhen ásitó gyomornak méltó appetitusára. — Minapában beszélgettünk a' casinóban a' kisedővás fontosságáról és hasznairól. Nekünk is volna ám egy kis kisedővodánk, csak még maga is kisedővásra ne szorulna. De hiszen vagy ötezer pengő forint már alá van írva, háromezeren fölül össze is szedve, és nem lehetne jobban verni a' vasat vagy már egyszer valamit meg is kezdeni? az alapítóknak most kell apostolkodni, midőn közel állanak a' munka megkezdéséhez, és áldani fogja fáradozásukat ezreknek halála. Isten meentsen, hogy ezen felvirágzandó intézetnek olly gyenge legyen éltető fája, mint a' millyen éretlen az alapeszmének egyik feltolakodott leventéje. — Egyébiránt Zala-Egerszeg ne féljen; a' nagy világon szereplő planéták sorában a' föld egyik szegletén számára is van egy kis hely, mert argus szemekkel áll őrséget Egerszegnek csillagászai, ki alkalmasint azért vitte olly magasra tudományát, mert közel hozzá, a' földön bolyongó csillagnak tulajdonságain kezdette meg bámulását. Hja, ez nem könnyű portéka; ide sajátos felemelkedés szükséges, b é k e h á z i szokás, tudományos rendtartás 's a' t. sokat tesznek. — Bizony nagy szükség is van erre a' tudományra, hogy jöltevő sugárai eloszlassák az ostobaságnak vastag ködeit. Isten tudja, talán a' levegő is telve van hibával 's vétekkel, olly nagy a' bűnvádaknak száma! Persze, a' nép sem nem tanítatik, sem nem neveltetik. — Azonban majd eléri a' bűnösöket is az igazság-osztogató; e' hóban is összeülnek a' jury székek pipaszóval, 's remélem, hogy a' vastag urnak szigorúsága a' tetteseket kibóhazza, bár maga mondja el a' delinquensnek: 'imádkozzik kée, hogy rá ne gyűjön valaki kéenek a' gonosz teltire.' Ezen podesta, fél év előtt, erőnek erejével el akarta döntetni egy több mint krajczáros bűn-ügynek kétes állását, mit azonban akkor tenni, előbb valók' miatt nem lehetvén, egy negyed évre rá annyira megváltozott igazság-gustusa, hogy tudni sem akart az ügy felvételéről, mert, mondva volt, olyanok ülnek karikát körülötte, kik nem akasztják szegre a' lelket, mit ő nem tart egyébként szusznál. Eszembe jut itt egy kis történet. Egy tartományának kis helyében, hol sok pénz, forintot gyűjtenek, egy ártatlan leánya gyermekvesztés miatt történetesen bűnperbe keveredett, és azon idő alatt, míg bűnpere tartott, nem állhatván ellen amor nyilainak — férjhez ment! Férj uramnak jó izlése volt. Egészségére váljék! — Zalában a' szép szót nem ritkán szép tett is követi. A' zalai urak a' védegyelet szent céljának fontosságát átlátván, hogy honfiai törekvésöknek sikerét élvezzék, Zala-Egerszegen iparvédegyleti boltot állitanak, mellyben tisztán hazai művek fognak árulnatni. A' n. megye. szolgálati személyzetének részére tisztán hazai árukat határozott vásároltatni. A' zalai urak legjobb része, az igazságos adó nagy eszméjének hódolva, önkénytelen adózik. A' zalai rendek a' nyelv és nemzetiség érdekében a' színészet számára ezer forintot alapítottak, mellynek kamatját a' megjelenő legjobb társaságnak adják. A' zalai rendek az alkotmányos élet fejlesztésének tekintetéből kebelökben gyorsírási intézetet alapítottak. A' zalai fiatalok lelkesbjei, testet és lelket edzendők, vívó intézetet létesítettek, mellyből már is került ki az ügyességnek egynémi mesterpéldánya, mi egy szent ügyön ejtett mocsok letörlesztével bagért fűzött maga körül. De ezek Zala megyében a' köz életnek és kifolyásának virágai. **Mi felvett tisztünknel fogva a' socialis élet mezején tarlózunk, hova a' jó törvénynek szelleme mire eljut, elvások; 's meg kell vallanunk, hogy több kórúra akadunk, mint**

fejledező virágra. E' vidék társas köreinek legkevesbjei azok, melyekben felemelt homlokkal nézhet emberek szemébe a' nyíltság, a' szerénység és a' sima kíméletet igénylő viselkedés. — Nem álmodozunk eladoradórul, csak provinciális életünket szeretnők jobbitani. — A' mértékletességi egyetbe való pletykázáson kívül a' politikai ellenszenv és társas gyűlölet egymással járnak. — Néhány éretlennek pöffeszkedése táborokat zudit fel, és általános boldogság esik áldozatul, és — hibázik a' hibás és hibáztató, mert mindegyik többet ad, mint kellene, és többet követel, mint szabad. Azért ezen pangó socialis életnek kertjében a' társadalmi közművelődésnek növényei igen kevés gonddal apoltatnak, és a' bűnbán, vétekből süllyedező nép lelkének kopár vidékei a' társas életbe átszivárgó művelődésnek gyengéd harmatával nem öntöztetnek a' kiváltságolt osztály részéről, melynek feladása volna a' népet felvilágosítva a' boldogság ösvényére vezetni. — Sue-nek bolygó zsidóján kívül még két dolgot tudok e' vidéken, mi szinte örökké bolyong. A' könyvek és az ebek. Ha ezek egyszer utnak bocsáttatnak, sohasem térnek vissza. A' kikölesönözött könyveket szíves egyik kéz a' másiknak általadni in infinitum, 's a' könyvek a' sétat visszafelé meg nem teszik a' természet törvénye szerint. Az ebcsélek pedig nem tehetnek arról, ha mindnyájan vonzódást éreznek magokban egy e' tekintetben nevezetes személyhez. Elzarándokolnak ő hozzá minden fajú ebek, 's ha ezek azt nem teszik, felkeresi ő hű állatjait, és egymástól többé elváhatlanok. Említett személynek élettörténete érdekesebb lenne a' csizónál. Egyszer, felperese egy pár száz fiatal bárányt akarta ellexequálni — mert nem volt egyebe —; mire ő azt felelte, hogy ezen kis állatok nem bárányok, hanem kutyaköllyek. És valóban, néhány óra alatt, ha kellett volna, képes vala ő a' nevezett számú ebfiakat előteremteni. — Utaink néhol javulnak, többnyire állandódsdiak, azaz: rozsak. Muraközben Séllye László derék szolgabírónak eljárását példányul lehet felmutatni, ki Csáktornyaának megkezdett szépítésével új levelet tüzött megyei szolgálatában szerzett érdemei felett keletkező koszorujába. Ad vocem: Muraköz. Kár, hogy Zala vármegyének ezen egyik legszebb tartománya annyira idegen attól, mi hazánknak érdekait és nemzetiségét emeli. A' hazai művek pártolásáról itt nem sok szó lehet, de igen a' közönységről. Az új keszthelyi gróf, Festetics Tassilo ő mlga, meg fogja kegyeteket szegyeníteni, csáktornyai szépek! uraság létére, ki atyja halála óta magyar mágnási állásához képest igen tiszteltre méltólag halad új pályáján, és ki sokkal többet látszik foglalkozni magyar érdekű dolgokkal, mint kegyetek, kik a' hazait nem igen pártolják és magyarul oly keveset olvasnak. Gróf ő mlga a' diák feliratu pecséteket kormányra léptekor minden uradalmaiban megmagyarosította; Keszthelyen nagyszerű kertjeit a' közönség szabad élvezetére nyitva tartja; negyvenezer darabból álló könyvtárát szinte megnyitatta a' közönség használatára. Ő mlgának több hasonló intézkedései már is felébresztették iránta a' közönség tiszteletét. Ő mlga bizonyosan felfogva a' kor szellemének intó szavát, találkozni fog figyelme a' hazai érdekeknek azon igényével, melynek megfelelni annyi, mint a' honpolgári dicsőségnek legszebb koszoruját kiérdemelni. — Lippai országos szomorvosunk néhány hét óta körünkben mulat. Kívánjuk, hogy a' szeren csöten szembetegek összeíróit ne lehessen okozni, ha a' vakok, mind a' kik vannak, az orvos gyógyító kezei alá nem juthatnak. —

S z e r e c s e n .

HATVAN. Hallatlan tényt beszélnek el önnek. — Bizonyos Megyery nevű kallói nemes embernek szolgálja, hihetőleg durva bánás miatt, elszökött; miután azonban csekély béréből egy részecskét előre felvett, a' nemes ember kocsin jött utána Hatvanba 's itt a' város hadnagya által fölkerestetvén a' szökevényt, azt erősen hátra hurkolt kezekkel a' kocsi hátuljához kötöze 's a' kocsi után hurcolá. Mintegy négy-öt lépésnnyire a' szerencsétlen áldozat megbotolván, elesett 's mivel kötött kezei miatt magát, fölkelés által, nem segíthetett, ismét jókora távolságig, hol jobb, hol bal oldalára hömpölyögve, mint valami döglött marha, hurczoltatott. Ezen istentelen tett a' városi előjáróság szeme láttára történt, a' nélkül, hogy csak fület is mozdította volna, 's csak a' hercegi tiszték erélyes eljárásának lehet köszönni, hogy a' legény a' kegyetlen zsarnok kezeiből megszabadult, ki hallatlan tette miatt a' hevesmegyei járásbeli szolgabíró urhoz küldetett kísérő levél mellett. — Ugy hiszem, commentárt e' baromi tette írni nem szükséges. Történt pedig ez tegnap (aug. 30d.) délután 's szemmel látott tanuja én valék.

V ö r ö s J ó s e f .

NAGY-KÖRÖS. A' milyen vendégszerető az itteni lakosság, oly vendéggátolók a' fogadósok és kocsmárosok. Minek bizonyosságul legyen elég a' közönséggel annyit tudatnom, hogy négy erre keresztülutazott ifjú egy egyszerű ebédért 55 forintot volt kénytelen fizetni. Ugyanezek nem örömet tapasztalák ugyan, hogy Kecskenémén az első fogadóban (arany sas) nem találtak embert, kivel magyarul beszélhetek volna: de hiszük, itt is inkább, sógorokra akadtak volna, mint ilyen lelketlen rokonra. Legyen aztán a' szegény legénynek kedve az utazáshoz a' minden terményekkel dús Magyarországon, melynek vendégszeretete annyira el van híresztelve.

E g y u t a z ó .

BAJA, augusztus 27-kén. Egy évvel ezelőtt megírok, mint sikerült Besze János esztergomi polgár-kapitánynak mindkét rendbeli polgárságunk közül a' gyűlölség kigyóját kiirtani, 's így az egyetértés és kölcsönös baráti szeretet által az egyesülés útját egyengetni. Azonban most sajnosan tapasztaljuk, hogy az egyesülési eszme mindeddig meg nem érhetvén, tetté nem változhatott; miért? mert ama résznek, mely már magát 40 évesnek hirdeti, 's csak a' magyar fegyveres polgárság fenállta óta németből magyarra fordított (t. i. gránátos polgárság), fővezetői az egyesülés által fénynimbuszukat (!), mely jelenleg őket környezi, vezetni féltvén, azt minden módon és áron gátolni ipar-

kodnak. Nem említve itt azon szemtelen rágalmakat, melyek a' mult évben Besze J. ellen
 általuk koholtattak, kérdjük: nem e' visszavonulás és nem egyesülési indokból származott-e az, hogy f. é. 20-kán első királyunk névnapján és országos ünnepen gránátos polgáraink visszavonulva, tisztelkedni fel nem léptek, holott azt mult évben megtették? Azon
 allítás, hogy a' m. f. polgárság által fel nem szólítottak a' tisztelkedésre, misem nyom a'
 mérlegben, hiszen a' mult évben sem szólítottak fel, valamint az egyéb tisztelkedésekre
 sem, 's mégis kiléptek, vagy mint ők mondanák, k i r u k k o l t a k; az igaz honpolgár,
 ismerve honiránti kötelességeit, azokat felszólítlanul is teljesíti; értik uraimék e' szavakat:
 igaz honpolgár? Aug. 19-én küldöttség által fogadtattott a' m. f. polgárság részéről
 kedves vendége B e s z e János, esztergomi polgárkapitány, ki háromnap i t t l é t e alatt
 nem szünt meg őket honszeretetre 's baráti egyetértésre buzdítani. 20-án a' m. f. polgárság
 zenekarajavára fényes sorsjátékkal egyesült tánczvigalmat tartott a' lövészkerben, melyben
 az időnek mostohosága miatt csak mintegy 500 személy jelent meg, 's köztük csak 3,
 mondd: három gránátos. Fesztelen multság, magyar társalgás, rend jellemzők e' vigalmat.
 Sajnálható, hogy a' fáknak és diszkapunak kivilágítása a' szél miatt elmaradt; kárpótlást
 nyújtott azonban jeles tűzérünknek Kiss Eleknek rajgó- 's egyéb tűzmutatványai Szünóra
 alatt 101 adomány játszattott ki. 21-kén délután Besze tiszteletere a' m. f. polgárság
 néhány tagjai rögtönöztek a' lövészkerben kedélyes mulatságot, és estebédet, mely
 éjfélt utáni 1 óráig tartott. 22-kén esti 7 órakor bucsuzott el Besze J. az öt a' gőzhajó
 állományhoz kísért küldöttségtől, ígérve jövő évb eni le j ö v e t e l é t. — 25-kén lépett éleibe
 a' gabonaszemetesítők és borhamisítók elleni megyei határozat, kezdetül csakugyan
 láttunk néhány kocs i gabonát a' városból hatóságilag kikísérni. A' határozat szerint a' szeme-
 tetes gabona a' városba hozótól elkoboztatik, 's a' feljelentőé, másik 1/3 a' biróságé, a'
 harmadik 1/3 a' megyei pénztaré. Szemetes gabonát vásárló kereskedő először 12 pfrt —
 másodszor 24 pftba, harmadszor nevének közhelyekeni kiűgésztesével büntetetik. A'
 szeszárosok, pékek, molnárók 's fakeskedők által használtatni szokott hamis mértékek
 miatt is gyakori birságotások történnek. Ez rendén van, mert általuk közönségünk igen
 zsaroltatott. — Irnyi P ü p ö k Sándor.

KALOCSÁN, augst 18-án 1846. A' legközelbi levelemben említett jegyzői nyuginté-
 zet javára a' tánczvigalom, mint halljuk, 200 pforintot jóvedelmezett. A' nagyszaznapi
 bálunk is a' szokottnál népesebb vala; volt társalgó és körmagyar elég, csak a' két kerin-
 gőt keveselték néhányan; sajnáljuk ugyan, de csak hadd forogjanak. Egyébiránt az egész
 vigalmat vider feszelen nemzeti szellem lengé át, ha az öltözet tekintetében, a' nemzeti
 elemet kissé halavány színben nem tüntetik fel uracsaink az utolsó divata nyírott alju frakok-
 kal. Na de nem messze van már a' tizenkilenczedik század Kisasszonynapja, melyen majd
 a' szegény fecskék és egyéb állatok elvihetik tulajdonukat egy másik melegebb országba.

KGZ.

FÜREDRŐL, augstus 30-kán. Örömnep virad ma ránk, melyben fényleni fog a'
 nagy magyar emléke a' magyar tengeren! így álmodám az éjjel, midőn a' csapkodó
 hullámok moraja hideg családásokra ébresztett! — Tegnap jött t. i. a' gőzhajózási igazga-
 tóság részéről sürgöny, hogy a' gőzös vízre ne bocsátsassék, mig az ottani kapitány vizs-
 gálatot nem teend: így hiszelnak reményeink, mint a' heves ifju légvárai! — Nem lehet
 nem dicsérniuk egy részről H e r t e l e n d y K. urat, ki mindent megte, hogy mi-
 nelőbb kedves emlékünepet hirdessen a' nemzetnek; de másrésről sajnáljuk hirtel-
 lenkedéseit, ki az igazgatóság tudta nélkül illy nagy lépést tön; — most sűrű forog a'
 sok csalatott vendég barátságos Füredinkön, 's legszebb a' pór witz-e, hogy a' gőzöst
 azért nem bocsáták vízre, mert a' szán fája, melyen Kisfaludynak a' hullámokra kellene
 szaladnia, a' sok eső miatt megdagadt.

Simonyi.

Mondani valónk. Nagy bányáról próbamutatványul egy z s e m l y é t
 küldtek szerkesztőségünkhöz, mely ha k i s e b b nek találtatnék a' budapestieknél, a'
 beküldő ur egy aranyat tűz ki jutalmául azon bérkocsisnak, ki főtév alatt Pestnek
 utczáiban senkit sem fog — l e g á z o l n i. Mi pedig még egy aranyat adunk
 hozzá azon 'erélyes' rendőrség számára, mely a' pékeket hamis mérték miatt — valaha
 m e g b ü n t e t t e! A' z s e m l y e közszemléletre van nálunk kitéve. — A' levél
 többi részét, ugy szinte a' füredi, károlyfehérvári (ha t. i. értelmét addig kibe-
 tűzhetjük), kolosvári, szász-régeni és tatai tudósításokat jövő számunkban. —
 T. Bittner-Thurzó József asszonyásg közleményeit örömmel vettük 's minelőbb adni
 fogjuk. — S z e m e r e Pálnak P e t ö f y Sándorhoz irt nyílt levelét és egy, beszély-
 író' elkésett felszólítását jövő számunkban közlendjük.

Miután a „H a z a i R e j t e l m e k“ VI. füzete megjelent, a' VII-dik pedig sajtó
 alatt van: tisztelettel kérem a' t. cz. ivtártó urakat, hogy izeiket, a' netán előfizetett üsz-
 szeggel együtt, f. é. novemberi vásáríg pesti könyvtáros E m i c h G u s z t á v urhoz be-
 küldeni sziveskedjenek; melyen tul előfizetés el nem fogadtatik. — Tisztelt előfizetőim,
 a' czimzett könyvtáros urnál, vagy általa vidéki könyvtárosaiknál vehetik ki füzeteket
 nyugtatványaik mellett, kik pedig nyugtatványaikat meg nem kapták, azoktól, kiknél
 aláírtak, méltóztatassanak átvenni. Pest. augstus 25-kén 1846.

Kuthy Lajos.

10. sz. — sept. 5.

ÖT ÉRZÉK.

(Vége.)

Az orr és száj olly közel esnek egymáshoz, hogy az izlést lehetetlen a' szaglástól külön választanom. Van elég példa rá: hogy szerelmes ifju és szerelmes leány rang és műveltség tekintetében olly távol állnak egymástól, mint az ég a' földtől, mégis midőn a' sürgető szükség ugy hozza magával, őket a' pap az oltárnál összeköti. Miért ne tehetném én ugyanazt az izléssel, mellyben köztudomás szerint nőké az elsőség, 's a' szaglással, melly a' férfiaknak főérzékök? én a' egyes házasságot különben is legjobban szeretem, mert azt tartom, hogy a' házasság hasonló a' dohányhoz: egyik dohány, egyik férfi erős, másik gyenge; egyik dohány 's egyik leány olcsóbb, másik drágább; egyik dohány, egyik férfi csak pipázni való, másik dohány, másik leány kelletinél nagyobb füstöt csinál; azért vegyitjük a' dohányt mint a' házasságot; mert a' dohány és házasság vegyítve jók. Izlelni nyelv által szoktunk, 's hogy a' nők rendszerint legjobb izlésűek, ennek okát némelly udvariatlan férfi abban találja, mivel az izlés műszere a' nyelv, a' nyelv pedig a' nőnemnek legerősb oldala. Hogy a' szaglás a' férfiak főérzéke, kétséget nem szenved: mert a' szegény férfi, akár saját felesége, akár más emberek, akár a' sors által vezettések, mindig csak orránál fogva vezettetik. Innen könnyen kimagyarázható: miért hogy az emberek közt annyi nagy orru férfit látunk, ellenben a' nagy orr a' hölgyeknél különös ritkaság; 's kimagyarázható az is, hogy míg a' kis orru férfi a' tapasztaltabb nők által ritkán kegyeltetik, addig a' nagy orru férfi a' női szívek szekrestyéjébe azonnal beutat talál. Az izléssel magunk sem tudjuk, hanyadán vagyunk; mert például: ha egy szép 's gazdag fiatal ember arlequint vesz is magára, az eladó lánykák egy szívvél és szájjal azt itélik: hogy a' szép arszlánnak legjobb izlése van;

ellenben ha ezen gazdag ifju valamely erkölcsileg jó, de szegény lány körül forgolódik: a' gazdag szülék, kiknek eladó lányuk szinte van, sajnálkozva mondják el felette: kár, hogy ezen fiatal embernek izlése nincs. Pedig akármi-kép okoskodjunk, szép az, a' mi tetszik, tetszik az, a' mi szép, 's kinek mi szép és kinek mi tetszik, az az ő izlése. 'S e' szempontból véve, különbözök az izlések. Az angolnak legjobban tetszik a' tenger, 's mivel a' tenger olly mély és határtalan, az angol izlés is mindenben nagyszerű és mélyes; francziának legjobban izlik a' szabadság és egyenlőség, azért a' francia izlés szabadon átjárja az egész világot, és mindenütt egyenlően majmol-talik. Ha rántott csirke nem volna, a' bécsi német sógornak talán izlése sem volna, 's ekkor alig maradna neki más hátra, mint azokat a' hans-wurstokat fölemészteni, melyek a' magyarországi német színházakban jobbára sületlenkednek. A' tótnak veszélyes izlése van, mert az ő izlése kása, melly nyelvét rendesen megégeti; talán innen van a' nyelvse-relem legujabban is Horvátországban? Mit szóljak már a' magyar izlésről, hogy részrehajló ne legyek, t. hallgatóim? hiszen én is magyar vagyok, leg-alább nagy kegyességgel én is a' magyarkák közé soroztatom: biz én csak azt mondom, mit ugysis mindnyájan tudunk: hogy Magyarországbán legujabb izlés a' honi kelme; Pesten a' honi kelmék közt, egy nedélyes toastívó szerint, kivált a' magyarabb érzelmű hölgyeknél, igen kedvelt izlés a' Batthyányiféle kazimir; Zalában a' czifrán készített kutyabőr, mellytől adót nem fizetnek; Debreczenben a' pipikendő, melly alatt magyar sziv dobog; Temesváron a' piros rongy, mellyel az arcz hal-ványsága kendőztetik; Aradon pedig talán a' honi papir, mellyből hamis váltót legbiztosabb módon készíthetni. Örvendetes dolog, hogy a' magyar ipar a' legfinomabb szövetek kiállításában a' külfölddel már is vetélkedik: csak egy gyárra lenne még szükségünk, hol t. i. olly takarók készülnének, mellyekkel saját botlásainkat a' külföld előtt is eltakarnók. Emberi gyöngeségünk egyike, hogy ha valamely felebarátunk rossz fát tett a' tűzre, annak szagát mindjárt megérezzük: ellenben mivel mások jó hírét nem tűrhetjük, a' jeles tényeknek illatára, mintha tormát reszelnének orrunk alá, orrainkat csupán fintorgatjuk. A' virág, a' szép lány és a' sok pénz együtt járó eszmék már azért is, mivel mind a' háromnak egyenlő jó szaga van; a' különség köztök csak az, hogy ha sok leány és sok virág van együtt, mindenik fejfájást okoz: de a' hol sok pénz van együtt, annak szaga még a' legnagyobb főfájdalmat is eloszlatja. Azért a' jó orrú férfi mind a' háromnak illatát egyszerre megérzi, de mind a' hárommal különbözöképen bánik, mert például: a' virágot, ha tetszik, leszedi; a' szép leányt, ha lehet, rászedi; a' pénzt pedig, hogyha hozzá férhet, ha még annyi volna is, felszedi. Az elefánt és a' házias ember abban hasonlítanak egymáshoz, hogy minden állatok között leghosszabb és legroszabb orruk van; az elefánt mégis annyira vitte a' dolgot, hogy orrmánya miatt, például Siamban, mint szent állatot tisztelik: de a' házias ember akár hol bekopogtas-son, mindenütt orrot kap, 's ezen felül otthon is megjárja, mert míg a' szo-

balány, a' szakácsné, 's az egész világ tudja, hogy kutya jár a' kertben: addig a' házasember hosszú orral áll, a' nélkül, hogy nyomát megszagolná. Pedig a' házas ember is szokott szaglálódni, de csak az esetben, ha szegény feje féltékeny; és legféltékenyebb akkor, midőn végre valamit megszagolt: azonban mivel a' szaglás a' leghomályosabb és leghatározatlanabb érzék, gyakran megtörténik, hogy éppen ellenkezőleg szagolt, mint gondolta, 's ilyenkor nem marad egyéb hátra, mint hogy a' féltékenységnak 's vele a' csalékony szaglásnak is egy kis tapintással véget vessünk.

És ime a' tapintásnál volnánk, t. hallgatóim! azon ötödik érzéknél, melynek megéjébe minden kézzel fogható dolgok tartoznak; azon ötödik érzéknél, mely a' szerint, a' minő tapintattal gyakoroltatik, mennyet vagy poklot nyújt. Ez a' legáltalánosabb érzék, miért is jó tapintással minden ép ember bir, a' nélkül azonban, hogy egyszersmind jó tapintattal is bírna, mert a' tapintathoz messze belátó ész kíváncsitik. Tapintatnak leggyakrabban tapintás az eredménye, például: ki elég jó tapintattal bir az emberek gyengéit kitapogatni, rendesen annyira viszi dolgát, hogy erszényében is eleget tapinthat, pedig a' tölt erszény olly varázs-tapintattal bir, hogy még a' kösziveket is megindítja. Ellenben a' tapintásnak nem szükséges következménye a' jó tapintat, 's ezt különösen némelly orvosnál tapasztaljuk, ki a' beteg üterét mindenkor jól megtapogatja 's mégsem szerez magának jó tapintatot, a' betegség okát kitalálni. És ez igen természetes: mert némelly orvos nem egyéb zsebmetszőnél, azon különiséggel, hogy az orvos sebeinket fájdalommal, a' zsebmetsző pedig sebeinket észrevétlenül metszi ki: de mindenik egy célra törekszik, t. i. hogy a' beteget, azaz: hogy saját beteg erszényét meggyógyítsa. Tudok ismét orvost, ki szép betege üterét addig tapogatta, míg végre a' nyavalya rá is elragadt, csak az volt az orvos szerencséje, hogy a' beteg leány szivdobogásban sinlődött. Tapintás tapintat nélkül, kivált a' büntetéseknel, olyan, mint a' szolgabíró eskütnélkül: csak együtt hozhatnak helyes ítéletet. Azonban a' tapintat és szolgabíró között különség van, mert például sok szolgabíró bir tapintattal, ellenben sok főispáni tapintat sem bir némelly szolgabíróval; aztán ha a' tapintást a' tapintattal összeházásítjuk, a' tapintatnak mindig csak egy társas lesz; de ha a' szolgabíró megházasodik, mindjárt két eskütt társa van, kivevén ha néha azért talált venni feleséget, hogy legyen egy eskütt ellensége is. Van elég eset, midőn az ember tapintat nélkül is igazságra tapint, 's illyesmi történt egy uri emberrel, ki a' mult országgyűlésen széjjel nézett a' tanácsteremben, 's midőn ott kis számú közönséget látna, haját borzogatván 's homlokát megtapogatván, hetykén kiáltotta: *biz itt még nagy üresség van!* 'S a' jó tapintatu urnak igaza volt, mert ő azok közé tartozott, kik neve-

zetes részt vettek a' törvényhozásban, mert a' megalkotott törvényeket minden hiány nélkül haza hozták. Törvényhozni tapintat nélkül, 's felolvasást tartani közönség nélkül, egyforma haszontalanság, mert célhoz egyik sem vezet; ellenben rá tapintani a' kor szükségére, de mindenek előtt; 's felolvasást tartani jótékony célra, de számos közönség előtt: mindkettő egyforma becses dolog, kivált ha ügy-szerелеmből veszi eredetét. Ész én felolvasásom, még ha nem ügy-szerелеmből eredett volna is, hasonlítható a' szerelemhez, mely rendesen látással kezdődik, 's kivált egyenetlen műveltségű házások közt többnyire tapintással végződik: de felolvasásom különbözik is a' szerelemtől, mert a' szerelemmel ép úgy vagyunk, mint némely kövér ember a' rákkal, azaz: mennél többet eszik, annál többet ehetnék belőle; ti pedig, t. hallgatók! felolvasásommal ép úgy vagytok, mint a' betegséggel, minek csak akkor örvendünk, mikor már vége van. Én is bevégezném immár felolvasásomat, de kíváncsi vagyok tudni: valjon feladatommak megfelelt-e? Alunni mondatunk, midőn rajtunk az öt érzék működni megszűnik, 's nekem feladatom az volt, hogy gyakorlatilag megmutassam: mint lehet fél óra alatt minden mákony segítség nélkül solenniter elalunni? Soh'se hígyétek azonban, tisztelt hallgatóim, hogy célom lett volna kitűzött feladatommak megfelelni; mert én csak úgy gondolkodtam, mint hírlapíróink szoktak, midőn előfizetést hirdetnek: akkor t. i. mindent ígérnek, 's midőn az évfolyamnak vége van, közönségesen azt tapasztaljuk, hogy eszük ágában sem volt kitűzött céljoknak megfelelni. Tekintsetek körül, t. hallgatóim! 's ha valamely öreg urnak csendes hortyogását hallanátok, ne háborgassátok buzgalmában, hiszen ő csak természetesen cselekszik, vagyis azt teszi nyáron ide bent, mit a' természet télen odakint, t. i. hangosan alszik; aztán szaglálódjatok egykissé, 's ha szomszédnétokban egy kedves virágra szagolnátok, mely nefelejtszemeivel szerencsésen elszenderült volna, legyetek olly jótékonyak, mint a' harmat, én részemről szabadságot adok, hogy öt álmaiból édesen felcsókoljátok. Nektek végtére, t. hallgatók, kik még el nem aludtatok, azt kívánom: lássátok szemeitekkel minél több és boldogabb éveket; halljátok füleitekkel minél több és szebb igazságokat, mert az igazságnak olly édes hangja van, mint a' pénznek: azért ne csudálkozzatok, ha hangjaik az életben gyakorla felcseréltetnek; izlésetek legyen tiszta és nemzeti, vagy más szóval: szeressétek a' jó fehér cipőt, 's izleljétek az enyimhez hasonló zöld beszédeket: mi hogy meg ne ártson, igyatok rá jó magyarati veres bort; végre kik megszagoltátok, hogy e' felolvasásnak már csakugyan vége van, tapintsatok szívetekre, 's ha úgy találjátok, hogy itt-ott fejetek, vagy szívetek bibéjére tapintottam, adjátok jelét annak, hogy nem alusztok, mutassátok meg, hogy tapintattal bírtok, vagyis ha nektek úgy tetszik, ám tapsoljátok! —

Sárossy Gyula.

R Ó N A T Á J A.

Menjünk tova,
 Szívünk ketté szakadt;
 'S egyiknek, ah!
 A' fájó rész maradt:
 Neked jutott öröm, kéj, szerelem,
 Ezeknek romja — hűségért — nekem.
 V ö r ö s m a r t y.

I.

Ki a' gyönyörű felföldnek regényes vidékeiben ide 's tova utazott, az időnek haragos viharait mosolygó völgy- 's cserfákkal koszoruzott hegytetőről az ezüst szalagokként kigyózdó patakokkal keresztül hasított virágos völgyekbe tekintett, a' szebbnél szebb urilakokkal díszesített, 's egymást sűrűen követő regényes fekvésű falvakon gyakran végig haladt: az az alföldnek végetlenbe elterülő rónáival alig fog megbarátkozni, és ha kényszerítő sorsa vagy önkedve levitte a' homokos buczkák közé, a' portengert felzudító széllel nem egyszer fog a' szép, a' fa- 's virágokkal koszoruzott felföldnek üdvözlésére visszavágyó sohajokat repíteni.

Pedig szép és sokszor az embert felemelő érzésekre ragadó az az alföld. Csak menjünk ki egy végetlenbe elterülő nagy rónára. Tekintsünk a' messze-távolban kékelő láthatárnak széleig. E' roppant tér nem úgy tűnik-e fel előttünk, mint jelképe a' szabadságnak? A' szemnek menetele nem repül-e szabadon az egyik szélről a' másik szélre, mint a' levegőt szeldelő sas? Hegyek 's völgyek szemeink járásának nem vetnek korlátot. Gondolatszabaddon 's villámgyorsan futjuk be az Istennek nyílt ege-alatt elterülő 's semmi korlátot nem tűrő szabadtért. Itt áll előttünk a' természet egyszerűségében. E' pusztaságban semmi fész, semmi mesterkélés, semmi önkény. Feltekintünk a' fellegtelen magas kék égre, innét le a' földre, el a' szemmel majd csaknem utolérhetetlen láthatárig, és emberi méltóságunk- 's nagyságunknak érzete nyomul fel lelkünkbe; mert e' pusztasivatagban jut leginkább eszünkbe, hogy minden egyebeknél nagyobbak vagyunk, és a' gondolatnál, hogy e' nagy szabad téren úgy állunk, mint egy szabad hazának szabad emberei, elfelejtjük azt, mi nyom, és szép jövőnek reményeire éled fel szívünk.

És ha bekalandoztuk szemeinkkel e' roppant térségű síkságot, ha az ébredő reggelnek hűs korányában elindultunk bejárni e' nagy rónát: talán nem fogjuk a' sivatagnak kikiáltott alföld képét oly zordon pusztának találni, mint azt a' bércei- 's völgyeihez szokott felföldi ember képzele.

Láboljuk csak át a' homoktengert, 's nézzünk szét. Jobbra, balra, előttünk 's megettünk viruló fák közé szórt pontok fejezlenek. E' nagy rónán úgy tűnnek ezek fel, mint a' megelégedésnek jelei, melyeket az egyszerűségében boldog ember tűzött a' földbe le. E' pontok — vagy saját néven tanyák — körül emberi alakok mozognak. Mi egészség, mi életerő nem sugárzik le ezeknek arcaikról! Mi szép az a' pusztai lányka, karcsu, jól termelt, barna, mint a'

föld, melyben a' jó buza terem! És az ifju mi izmos, sugár, mint a' fenyőszál, ideges, arca 's teste az egésségtől majd csaknem szétpattan. És az az ezüst hajja aggastyán mi ép, fürge még mint a' méh, arcszínere friss, mozgásai korát hazudtolják meg. Igen! mert e' nép szükségét nem szenved, mert az egyszerű természetnek öleiben szabadon mozog. Amott áll egyedül, magányosan talán század óta, egy kútágas. Napok mentek, napok jöttek, és e' kútágas nemzedékeket éle túl. Sok öröm-, sok bánatnak volt ez tanuja. Eljött ide a' kis barna lányka korszakával, a' sugár növésű pásztor is ide terelte szomjas nyáját és a' két szerelmes örömben viszon-üdvözlé egymást, vagy zokogó fájdalom-ban bucsuztak el egymástól, mert a' természetnek e' gyermekei nyers, de érző népfaj. Távolabb madarak ezrei repkednek egy felzöldellő térség felett. A' gondos természet itt vízforrást fakasztott, 's a' felszivárgó viz nádat, kákát éleszt, 's egyéb buján tenyésző vizinövényeivel a' szemet felfrísíti. Távolabb gulya fejezik, ménes barnul, bikabömbölés, lónyerítés zeng széta' pusztában. Szélgyorsan, mozdulatlanul ülve paripájának szőrén, futja be a' csikós vagy gulyás a' rónát, rohanó villámnak gondolnád 's mennydörgésnek, midőn karikását csattogásra kiereszti. És midőn a' madárként repülő lovagot fáradhatlanul követnők szemekkel, ha már a' nap forró sugaraival felemelkedett a' láthatáron, egy meglepő látvány ragadja meg figyelmünket. A' messze távolból egy roppant tenger csillámlik előttünk hullámaival. Remegés lepi el szívünket, mert a' lovag mindég közelebb repül feléje, most már előtte a' tenger, csak egy pár lépés még, 's hullámaival találkozik. De a' csikós beleugratott a' tengerbe, 's a' habok összezsaptak feje felett. Szegény! talán kétségbeesett, mert kedvese lett hozzá hűtelen.

E' gyönyörű látvány annyira megragadt bennünket, hogy csak midőn elandalodásunkból feleszmélnénk, jutott eszünkbe, hogy a' hullámaival rezgő tenger nem egyéb, mint — délibáb.

Az elszórt kisszerű tanyák között lehet még itt-ott nagyobb 's izletesebben épült lakokat is látni, melyeknek külseje, elrendezése azonnal elárulja, hogy birtokosaik jobb módúak vagy urrendűek, kik a' legközelebbi faluk vagy városban laknak, 's nyaranta többnyire egyedül, néha családjaikkal szoktak itt időzni.

Illyenkor azután elevenebb a' tanyák között, elevenebb e' rónákon az élet. Kocsik mennek 's jönnek, lovasok száguldoznak, néha muzsika is zeng, 's a' tanyai nép az urokat látogató vendégekre bámul, és minden arra mutat, hogy az elhagyottan álló síkságra élet költözött.

Mert az alföldi ember, ur vagy paraszt, barátságos magyar ember. Az igaz, utánad nem megy, kegyeidért nem esdekel, körödbe fel nem tolja magát, de szíveségére számolhatsz. Először menj házához, úgy fogad, mintha évek óta ismerne. Nyíltság, őszinteség, barátságos simulás jelleme. Ha megismert 's szíveszerinti embernek talált: későn, korán ölelve fogad, 's családja tagjaként tekint. Mivel pedig az évek enyhébb részét tanyáján tölti el, nem egyszer szólít fel, hogy ottani magányosságában keresd meg. Olly házak-

nál meg, hol fiatal nő vagy lányok vannak, mindég sűrűbbek a' látogatók, és ha a' családfő nejét vagy leányait kivitte tanyájára, sokszor egész sereg vendég lepi meg a' pusztában.

És ez a' sivatag alföldnek kicsinybeni képe, mit a' bércei- 's völgyeihez tapadt felföldi ember zordon pusztának nevez.

II.

Dezséri, egy tehetős alföldi ur, tanyáinak egyikét a' messze elterülő rónának legszebb részében birta. Csinosan épített lakának keleti oldalát terjedelmes kert, ezen tul virágos rét, ennek tövében elterülő ingoványos viz; nyugoti oldalát szabadter, hullámozó gabnaföldek, távolabb szépen sarjadzó faültetvények 's erdő környezték. Az ingoványos, 's a' nagyobb területű erdőség vadászoknak igen kedvező helyül szolgálván, a' barátságos magyar urnak vendégszerető szivességét a' távol eső városnak ifjai közül többen használták, 's részint vadászat, részint a' barátság élvezéseül Dezsérit többször meglátogatták.

De nemcsak e' tekintetek, hanem talán ezeknél még hatalmasabb vonzó erő által ösztönöztetve jelentek meg gyakran az ifjak 's látogatók Dezsérinek tanyáján. Volt tudniillik egy derék fiatal, életvidor neje, 's ennek egy gyönyörűen fejlődő hajadon nővére, kik a' nyárnak legnagyobb részét a' tanyán töltvén el, igen szívesen fogadták, ha meglátogattak, és a' pusztai magányt látogatók körével felcserélhették.

Egy alkalommal egy ifju- 's hölgyekből álló vendégkoszoru lepte meg Dezsériéket, és a' mindenkor egyiránt szives család alig tudta örömét e' meglepetésén kifejezni.

Az ismerősökből álló vendégkoszoruban egy sugár termetű, fényes fekete haju 's halvány arczu fiatal férfiú volt, ki Dezsériék előtt ismeretlenképen tűnt fel, 's a' hölgyeknek egyikétől mint rokona 's Tordai név alatt bemutatván, szerény fellépte 's finomabb modoru viselete által egy pár pillanat mulva a' családnak figyelmét magára vonta.

Dezsérinő az ifjakat, büntetésül, hogy előlegesen nem értesítették leendő érkezésökről, vadászni küldötte, mit ezek azonnal teljesítenek is, egyedül Tordai kérvén magát a' büntetés alól felmentetni, mert a' vadászat, mint menté magát, nem tartozott szenvedélyei közé, 's egyébként is beteges.

Akár testi, akár lelki legyen a' szenvedés, de hölgyek előtt mindég érdekesek azok, kik szenvednek. Ez Tordainál is bebizonyult; a' büntetés alól nemcsak szívesen fel lön mentve, de érdeken egy foknyival felebb emelkedett.

Időtöltésül, a' hölgyek egyikének indítványára, az egész társaság a' közel fekvő rétre sétált ki, 's innét az ingoványos szélén arra indultak, merre az ifjakat a' viznek tulsó oldalán kacsázni látták.

Dezséri gazdaságában sürgösen el levén foglalva, a' férfiak közül csak egyedül Tordai követte a' hölgyeket.

Utközben épen az indítványozó hölgy kérdezte Tordait, hogy Dezséri tanyája 's ennek környéke nem békélteti-e ki a' nem régiben annyira ócsárolt alfölddel; mert tudnotok kell, kedveseim, — fordult Dezsérinőhöz — Tordai ur nem barátja az alföldnek, és egyedül csak hölgybarátnénk rokona- 's betegeskedő állapotának kell tulajdonítanunk, hogy jelenleg az alföldön időz.

Tordai legkevesebbé sem mentette magát. Nem képzelek — mondá — e' roppant terjedelmű rónákon semmi lebilincselőt. Ez örökös egyformaság unalmas. Mit élvez itt a' szem? de látnák, vagy látták volna nagyságtok az én szép szülőföldemet, — folytatá mintegy felmelegülten — azt a' gyönyörű Zalát, ennek szomszédait Somogy, Veszprém 's Fejér megyéket: kevesebbé találnák szépnek e' rónájokat. Én még halva sem szeretnék az alföldön feküdni. Mind e' mellett azonban megvallom, hogy Dezséri ur tanyájának környékét legéldelhetőbbnek találom.

— Ön igen nagy ellensége alföldünknek — viszonzá Dezsérinő mosolyogva — és a' férjem tanyájának tett bók ócsárlását el nem felejteti. Ha tehetségemben állana, szeretném önt megbüvölni 's az alföldhöz annyira lebilincselni, hogy szíve fájjon, ha innét elmenend.

E' szavak csak tréfából valának kimondva, Dezsérinőnek egyedül pajzán vig kedélyéből eredtek: de Tordait kellemetlenül érintették. Keserőség vonult át szívére, 's lassu hangon viszonzá:

— Én az alföldieket sokkal jobbaknak képzelem, ezek között nagysádat is, mintsem hogy egy felföldi ember szívének fájdalmán élvezetet találnának. Egyébiránt — tevé hozzá szünet mulva — a' fájdalom életemben nem először lepne meg.

Tordainak arca, hangja e' szavaknál bizonyos keserőséget fejezett ki. A' vig Dezsérinő pillanatnyira elkomorult, 's úgy látszott, mintha bánta volna vendégéhez intézett szavait.

Egy darabig szótlantul haladtak, 's ekkor a' hölgyeknek egyike — Tordainak rokona — ezt mosolyogva fenyegette, 's fogadásának megtartására figyelmeztette.

Dezsérinőnek már ajkain lebegett a' fogadás mibenlétét tudakoló kérdés, de attól tartván, nehogy ismét kellemetlenséget okozzon Tordainak, hallgatott; de kedvesen vette, hogy a' kérdést egy másik hölgy intézte Tordainak rokonához.

— E' fogadás nem épen titok — felelt a' kérdezett — 's nem egyéb, mint az, hogy kedves rokonomnak komolyságra hajló kedélyét tapasztalván, meg kellett fogadnia, hogy azt kerülni fogja.

— Igen! — folytatta Dezsérinő szíves, részvételt tanúsító hangon — nálunk ne legyen ön komoly; lássa, mi alföldiek derültek, vigak vagyunk, igen, mert kedélyünket a' hegyek, sziklák nem nyomják le. Csak maradjon ön sokáig körünkben, fogadom, elfelejti a' felföldet.

'S valóban Tordai, kit, rokona állításakint, betegessége tett komorrá, a'

barátságos, fesztelen körben otthonosodván, derültebbnek mutatkozott, mint eleinte volt, 's a' hölgyeknek hol egyikét, hol másikat mulattatta.

A' társas kör épen visszafordult, midőn az ingovány közepe felé kiálló zombikok közül egy vadkacsa felrepült.

Vannak talán olvasónöim között, kik nem tudják, mit nevezünk zombiknak. Ezek az ingoványból kiálló fű- 's más vízi növénynyel benőtt 's vízzel körülvett egyes földdarabok, némellyek szilárdul állók, némellyek ingók, 's rajtok lépdegélve az ingoványosban járhatni. Mivel azonban alattok sár 's körülöttök víz vagyon, nagyobb teher alatt könnyen megmozdulnak 's azzal alább szállnak, innét azokon járni sokszor életveszélyezettő, 's csak egyedül a' környéket ismerőknek tanácsos.

A' szárnycsattogással felrepülő kacsa a' társaságnak figyelmét oda fordította, honnét felszállt, 's a' zombikok között több apró kacsa uszkált.

Ilona — Dezsérinőnek szép nővére — gyermekes meglepetéssel kiáltott fel, örülve a' kis kacsáknak, 's nyilvánította, mennyire szeretné azokat felnevelni.

Tordai, a' szép leánykának örömet akarván szerezni, a' száraz felületű zombikokra lépett, 's a' társaság figyelmeztetésének daczára, gondosan lépdegelve egyikről a' másikra haladt befelé.

A' társaság figyelemmel kísérte Tordait. Csak egy pár zombikra kellett volna még lépnie 's a' kis kacsákat eléri: de egy messzebb álló zombikra ugorni kénytelenítettvén, terhe által azt megingatta, 's észrevétlenül lassan merülni kezdett.

A' lápok természetét ismerő társaságot remegés lepte el, 's a' legnagyobb aggodalmat kifejező hangon kiáltották többen Tordainak, hogy minél csendesebben viselje magát, mert minden legkisebb mozdulata által mélyebbre süllyesztí magát, 's ketten a' hölgyek közül a' nem épen távol fekvő tanyára szaladtak férfiakért.

Tordai nem gondolván helyzetét veszélyesnek, egy könnyű ugrással akart magán segíteni, de a' mozgás által annyira lesüllyesztette magát, hogy már térdig vízben állott, 's nem levén mibe kapaszkodnia, lassanként alább süllyedt.

Az aggodalom, a' reszketés fokonkint nevededett a' társaságban. Tordai nem távolabb, mint egynehány ölnyre a' száraz földtől, és mégis oly közel a' veszélyhez! A' körben egy férfiú sem, ki segíthetne! De a' fájdalmat okozó aggodalom senkinek szívét jobban nem szaggatta, mint Ilonáét. A' veszedelemnek okaul egyedül magát tekintette. Ez volt az első nagyszerű aggodalom, mi szívét megreszketetté, az első kín, mi érte, és a' gyöngéd keblű lánykának keblét a' veszélyokozta félelem szenvedéssel tölté el. Borzadva tekintett Tordai felé, ki már mellig volt süllyedve, és nem tudva, mit tesz, rohant a' lápok felé. Ilona már az első zombikra volt lépendő, midőn Dezsérinő által visszarántatott.

Ugyan e' pillanatban érkezett Dezséri néhány emberével, kik a' zsom-

bikokon keresztül Tordaihoz törtek, 's egy elébe vetett gamó segítségével a' sárból kihúzták.

A' milly nagy volt az aggodalom 's ijedés, olly nagy lett az öröm, midőn a' sár- 's víztől csurgó Tordai kissé gyengülten ugyan, de vigasztalólag a' körben megjelent.

Ilona kinos lelki állapotának nyomait még arczán hordozva közeledett Tordaihoz, 's remegő hangon kérte, bocsátana meg neki, kiért magát veszedelembe döntötte.

Tordai Ilonára tekintett, 's ennek gyönyörű arczrózsáit liliomfejjérségüvé látván átváltozva, oda magyarázta, hogy végette az aggodalomnak kínait érezte. Derült kedélyt erőltetve magára, iparkodott a' lánykát megnyugtatóni.

Nem sokára a' lakba visszatérvén, Dezsérinek ruhába öltözött Tordai, 's az ez alatt megérkező ifjakkal szaporodott kör a' napnak hátra levő részét a' kiállott veszély és remegés után még elég kellemesen töltötte el. Tordai különösen a' csöndes kedélyű Ilonával mulatott, ki, bár minden veszély elmúlt, mégis folytonosan látszott aggódni, 's gyermekes kívánságának nyilvánításaiért többször kárhoztatta magát.

— Képzelem — mondá Dezsérinő, midőn vendégei elkészültek — hogy a' mai eset Tordai urat még inkább elidegenítette alföldünkől 's ezért nem is merem őt ismétli látogatásunkra megkérni.

— Ne gondolja ezt nagysád, — felelt Tordai. — Én bizonyos tekintetben 's határig fatalista vagyok, és azt hiszem, hogy e' veszély talán más alakban a' lomniczi csucson is ért volna, sőt, mennyiben ez eset nagyságtokra visszaemlékeztet, nem fogom egykönnyen az alföldet elfelejteni, 's ezért míg kedves rokonomnál mulatok, többször fogok nagyságtoknak vendégszeretével élni.

Néhány percz múlva Dezsériék magukra maradtak.

(Folytatása köv.)

S z a b ó R i c h á r d .

ESTI DALOK.

I.

Nem búsulok, nem én,
Ha jó az est,
'S orczája kertemen
Homályt ereszt;
Hajh! nem csak a' virág
Tűn el vele —
Töviseimnek is
Szemfödele!

II.

Azt kérditek:
Az est mért olly kedves nekem?

Im felelek:

Sötét, mikép az énekem.
'S ha kérditek:
Miért sötét az énekem?
Megfelelek:
Mert a' szívem fáj énnekem.

III.

Hűtlen lett kedvesem,
Mint gólya fészkihez,
Melly, hogyha mult a' nyár,
Hőbb ég alá evez.

A' gólya, hogy hűtlen,
Azt én megfoghatom:
De mért lett kedvesem
Hűtlen? nem tudhatom.

Az én szívem lángol,
Mint Aetna kebele;
Tán félt: megégeti
Szívét? — Isten vele!

IV.

Miért haragszom én
E' rossz világra?
Azért, hogy mérget önt
Minden virágra?

Hadd öntsön, hisz csupán
Magának önti,
'S ki issza, szívem azt
Társul köszönti.

V.

Mikor szerettem,
'S szívem boldog vala,
Miként az égnek
Istenhű angyla:
Irigylé a' világ
Szerelmemet,
Kajánul üldöze
Szívüdvemet.

Elhunyt szerelmem,
Csak üszke ront belül,
Ha kínaim közt
Emléke fölmerül:
'S valjon mit tesz velem
Most a' világ? —
Kaczagja kinomat . . .
Gonosz világ!

VI.

Kertemnek alján
Egy agg cypprusfa áll,
Nyögel zöld lombja,
Midőn az éj leszáll.

Azt hittem, lombján
Az esti szél nyögel:
De szellő nem leng,
'S nincs élő lény közel.

Nyög mégis a' lomb
Az éj óráiban,
Midőn a' lelkek
Szabadulása van.

A' cypprus árnyán
Sirdomb emelkedik,
És benn szerelmem
Végső ítéletig.

Ha csöndes éjen
Zöld cypprusom nyögel:
Lombján szerelmem
Bús lelke énekel.

VII.

Egy vándor ül a' szirttetőn,
A' vándor ősz, öreg;
Pihenni vágy, a' szirt kemény!
Szemében köny remeg.

„Miért a' szirten, jó öreg?
A' szirt tar és kemény:
A' völgybe jer, lágy gyep van itt,
Mosolyg rajt zöld remény.“

Szólek. — Ő némán integet,
Sobaj száll ajkain;
Megjő a' szó is, és felém
Szól bánat hangjain:

„A' völgyben éltem én soká,
Fris forrás partjain,
Örömmel jára szét szemem
A' rét virágain.

Megmérgező forrásomat
A' sors — az emberek! . . .
Elasztak szép virágaim,
Zord lett a' völgy, berek.

Most itt ülök, hol nincs patak,
Hol nem tenyész virág,
És nem mosolyg reményt felém
A' száraz fenyves ág.

Itt nincs, mit olni tudjanak
A' sors — az emberek:
Van bűm a' multon, van! de a'
Jövön nem rettegek.

Jer ifju, hozzám, jer föl! itt
Ember meg nem talál,
A' menny közelb a' szirttetőn,
Ha jó a' várt halál."

K ö v e s s y Kálmán. *)

SZERELEM ÉS EGYÉB.

KISÉRLET AZ „UGYNEVEZETT“ FÖNSÉGESBEN.

I.

A' szélesképű természetnek örök ifju arslána, a' ragyogó nap, búcsucsókot intvén I z é helység tornyának aranyos hegyére, a' falu mögött véghossznélküliségben trespdő mocsárokba mártá kerek arcát. Bibor foszlányait hosszan terítette volt a' békák őslaka fölé; de, miután az esti lég kősa hullámain kellőleg kiszellőztette volna, ismét összeszedé azokat. A' szürkület villitánczot kezdé a' halandó szemek előtt; az alkony mind főlebb voná kormos ujjával a' homály pókfonaliból szőtt sátorponyvát; egyszersmind siri csönddel, mint óriási csirkeborítóval, terité be a' falut. Majd a' lázkóros holdvilág kikandikála egy tarjagos fölleg alól, mint tisztess nénémasszony a' szuperlátos nyoszolya taréja mögül; mire a' kerítetlen udvarok kúvaszai azonnal összehangozák műszereiket 's irigylendő éjzenével tisztelgének a' tányércarczu istenségek.

Egyetlen ablak sárga világa folytat még párviadalt a' rátolakodó hold savófényével.

'S ti, buvári az emberi léleknek, kik olly biztosan kutattok az emberi szív rejtékiben, mint vakand a' föld alatt; kik megtanulátok ismerni embereiteket, mint a' juhász báránykát 's — szamarait, feleljetek: ismertek-e beszélyíró széles e' hazában, ki ellenállhatna ilyenkor a' kísértetnek: ablak alá suhanni 's bepislantani?

Igen! én is gyöngé vagyok 's lebirkózhatlan vágy czipel az ablak felé. Kőfalon, palánkon átszöknöm pillanat műve — volna, ha t. i. ottan illyesmi találtatnék.

Köszönet neked, sugárdereku kenderszálak enyves unokája, fényes üvegtáblák szerény helyettese — papirdarab! köszönet azért, hogy mig egyik széled bonthatlan csiriznek vonzalmával tapad az ablak keresztfájára: addig a' másik szabadon kelepel az esti hős szellőben, mint didergő gyermek fogai. Felbillantem fátyolodat 's legörbedve nézek titkod mélyébe.

Legott gyökeret vernek szemembe a' burgonya-fészku pipaszárszurkáló sugárai; de szaglások műszere most egyszer megelőzi a' látását: az illat, melly csiklándozza érzékemet, virul — fokhagymák illatárja. Kevés idő múlva látom ezeket, ünnepélyes zöldsgökben, sorra fekünni a' párduczbőrré tintafoltozott fenyűasztal terített len papján; rokonszenven nézőket a' k e n y é r - s z e r e s e n - re, melly az asztal egyik szögletén pongyolán guggol. Tul a' hágymán 's kenyéren, köszvényes nyoszolyában sivalkodó szalmazsákon, neme az embernek ül, kezében egy kés, a' bicskák legudvariasb fájából, melly t. i. az emberi kéz legkisebb mocczanására kétrét hajolva mély bököt csinál, 's megcsókolja hegyével fanyelének gömbölyű bokáját. — Az ember fenpiros arcza rikoltó ellentétet képez a' fokhagyma haragoszöld

*) Tán nem csatlakozunk, ha egyik künőbb költőnkét véljük üdvözölhetni e' szintolly gyöngédérzésű, mint jeles technicájuk által feltűnő dalokban, 's kívánjuk, hogy minél több illy sikerült költeményekkel gazdagítsa lapunk hasábjait.

színével, épen úgy, mint fejér ingelője mosatlan barnaságban háttérbe szorított ingével. Egyébiránt, azon korában van az életnek, melyben, ha fűrészporról táplálkoznék is, vider életkedv duzzad az ember arcán; és semmi kétség nincs, hogy sült kappanak czombjait sem kevesebb étvágygyal volna nyelendő, mint a' zöld egyenruhás hagymákat.

Az ifju ember nem szól, hanem folyvást eszik, jöllehet alkalma volna magánybeszédet tartani 's talán, helyében, egy drámahős tenné is azt, körülbelül ilyen formán:

E n n i, vagy n e m e n n i: ez itt a' kérdés.

Ha jobb-e, valjon, tűrni békesen

Makranczos éhség kínos éjjelét,

Vagy elszántsággal harcra kelni a'

Hagymákkal, és k ü z d v é n — megenni őket?

'Sib., — 'stb. — — —

Hanem az ifju ember nem kételkedik így; 's ha ez a' nyájas olvasó előtt hihet-
tennek látszik, értésére a d j u k, hogy ő az i z é i tanoda n a g y m e s t e r e.
— Innen az elszánt hagymaevés!

Miután pedig — hogy Homer szavaival mondjuk — az étel és ital vágyát kivette gyomrából, feláll; ajtószarkon függő posztó-öltönyét leveszi 's tenyereiből rögtönzött kefével megsimogatván azt, behorítja vele ingének sötétlő szegyenét; azután megrikatja a' fakilincses ajtót 's ennek ásitó nyilatán keresztül az udvarra lép.

II.

Hová, háová, te vider lakója eme lépkóros épületnek? Kalandokra indulsz-e, borzasztókra, melyek képesek az emberi hajszalet ércsodronnyá merevíteni? Van-e rejtve csizmaszárid öblében halálhegyű tör, vagy kulcs, mely hatalmas felnyitni fal-tömeget épen úgy, mint a' szinpad tarka vásznait? Vagy talán boldog pásztorórák élvezésére mégysz, találkozendó az éji kedvessel, kinek angyali szépsége látásán az épszem elvakul 's a' vak tündöklő fénytengerben uszik? — Nem felel; kísérvük őt.

Kétes hitelű talpbőrei szapora csókokat raknak a' kerékvágások keskeny ajkaira; mohó léptei csakhamar fölemészlik a' kolbászszerű utca hosszúságát 's a' falu végső telkébe merülnek be, melyet a' többi telkektől illatos gyeplő 's árok ölelő karjai különítenek el. Az árkon keresztül nyújtózó igénytelen bür — egyetlen fűzfának golyvás törzséből, faragás nélkül építve a' természet valamellyik fia által — sokkal erősen áll, hogysen saját írói könnyűségünk alatt leszakadna. Tehát a' tér, háová jutánk, udvartelek, mellyen, ha nem csalódunk, egy néhai tekintetes és vitézlett házat van szerencsénk kikémleni.

A' hely va d regényesen bájoló. Égbetörő laboda 's bürökerdő parancsol „ne tovább” — at az emberi látásnak, mely (t. i. az e r d ő, nem a' l á t á s) közül, mint Aegyptus gulái, itt-ott óriás trágyahegyek, régi aranyidők gazdag emlékei, nyulnak fel, kertiseprő- 's pukkantóbul álló dús növényzettel. Távolabb, mint tekintélyes időjós a' birkák apróbb serge közül, két vagy három ősi szilvafa ágaskodik, melyeknek emlékeiből az idő régisége már kitörülte az évet, midőn utószor kínálák ferges gyümölcsseikkel a' feltátongó földesurat. Mindenütt élet és tenyészás! A' föld háborítlanul táplálja édes szülőtteit, melyeket a' kertész g y o m névvel merészel gunyolni és a' történetírás nem képes nyomába jöni, hogy itt valaha vaseszközök vandalismusa dult volna a' természet kedvencz népe közt. 'S ha feltekintünk, az e g e t látjuk, vasárnapi pitykés mellényében, lemosolygani a' magyar nemesember ősi telkére, 's ölében a' gömbölyű h o l d a t, mint óriási macskafőt, bajuszként eregetni sugári lenszárait a' bojtörjánok apró gerebenei közé.

Mi bájoló hang az, mely füleinket verdesi? oszlophan tánczó szunyogok csiklándós hangja-e, melyben olykor-olykor az éj fülesének tompa huhantásai vegyülnek? Vagy szinte az égi gömbök Strausza hallatja örökös keringőit, a' soha senki által nem hallottakat?

Oh nem! — „A' mindenséget átkaroló érczkapocs aetherfinomságu selyemszálnai, milliárd hullámzatu érzeménytenger kellő-közepén, bájszerelem rózsasugári kebelistenítő pamlagán, mennybe futosó érzelmekkel, 's imádó zsolozsmává olvadozott szende kebellet, egy szerencsétlen boldog pár a' kelet gyöngyeivel himzett bájhon angyalédes perceinek szemvakító üdvét élvezi!!“

Különben mind az, mi róluk prózalelkű olvasónak mondható, ennyi: Tenyeres-talpas leány ül a' vad mályva közt, 's öléből mesterünk ismeretes feje bámészkodik az igéző orrlyukak felé. Vegyük fel párbeszédök fonalát.

— Imádott hölgy! te a' mindenség drága kalárisa! tapló-szívemnek csiholó szerszáma! sorsom madzagának megmészölője! barna gondjaim bemeszelője! életem göröngyeinek utkaparója! Oh mondjad, csak egyszer mondd még, hogy sze--rets!

— Menjen már maga no, hájszen hányszor mondjam még, igen. Szégyenlem én annyiszor mondani, igen.

— Oh, látom pirulni arczodon a' szemérem tégláját! Gömbölyű kacsóid egy tengert izzadtak már e' marok lángoló völgyébe; szived úgy dobog fülembbe, mint csertörő timárnak bakozott kölyűe.

A' leány hallgatott. Nem értett ugyan semmit: de hallgatott.

— Oh Zsuzsa! ha tudnám, hogy szived titkon a' hetyke komposesor öt vékás szilvására ásitoz; hogy ismét visszafanyalodik lelked a' kurta guba istenkáromló lakosához 's a' szegény iskolamestert hitvány zerusként fogod szived sikamlós táblájáról a' feledés nyullárával letörteni!

— Vesszszek el, száradjak meg, ha szerettem valaha Tyukody Pistát; de tekintetes uramatyám —

— Oh! — sohajtott a' mester olly hangon, mely viszonzásra hitta fel a' falubeli ebeket.

— Uramatyám agyonverne, ha megmondanám, hogy nem őt, hanem magát szeretem. Erősen akarja, hogy Pista felesége legyek 's nekem szót kell fogadnom: de hisz azért nem válunk el örökre. . . . A' hölgy szemei olvadtak, mint ólomgolyó.

A' jelenet olly szép, olly isteni volt!

Hosszu szünet következett, miről semmi érdekest nem irhatunk.

A' szünet alatt csend volt 's a' csendnek vége lön az által, hogy a' szerelmes pár egyikének gyomra korogni kezdett.

— Talán bizony ehetnék maga? — szólt a' hölgy.

— Ah édes! úgy hiszem, ten drága szived tájáról jött a' bájoló korgás zenéje —

— Micsoda? nem szoktam én koplalni, hallja; van nekem mit aprítani a' tejbe, hallja. Hanem, ha ehetnék, jöjön a' szobába. Tekintetes uramatyámat vártam egy töltött csirkére; de már, látom, nem jó ma haza: bizonyosan megmarasztotta a' viczispán, mert jó barátok együtt. Jöjön!

A' hölgy könnyeden emelkedék fel ültéből, mint bizott liba, 's fülöncsipvén kedvesét, azzalegyütt a' házba lebegett.

Én, meg a' hold, künn maradtunk.

III.

De nemcsak mi ketten. Ott a' sóslóromok 's lapuk között egy halvány arc rémlik. Tekintete fölér egy télhavi éjszakával: hideg és sötét. Fekete szemei ragyognak, mint fénymázos eszmaorr. Ajkai reszketnek, mint részeges ember keze. Nyaka előre nyult 's egész teste előre hajolt, mint szeméthalomba ütött villanyél.

Ez ember lefojtott pezsgőüveg: benne bú és harag, szerelem és boszu forr. A' kertiseprők reszketnek iszonyu tekintetétől. A' kutyatej elapad; a' laboda elhullatja leveleit.

A' szunyogok elhallgatnak; a' hold eltakarja képét egy piszkos felhő-ronggyal.

Nyugoton egy lapos föllegben sűrűn csiholnak. Fejünk felett halálmadár vijong.

A' tói békák harmadfel hanggal alább kezdik éneküket.

Mindenütt rémület előjele mutatkozik.

Valami lesz!

IV.

Ez alatt egy bágyadt világosság kikönyökölt a' néhai tekintetes ház szellős ablakából, annak jeléül, hogy benn mécszet gyújtottak. A' rémalak oda húzódik 's szemeihez köti a' sugárokat. Lát, de nem nyög, nem sir, nem érez, nem gondol. Esze megállt, mint koldustaliga, melyből az elcsigázott pára már kidőlt! A' mestert látja benn, ki a' csirkét eszi, és Zsuzsát, az ő jegyesét, ki a' mestert majd megeszi.

— Ördög és pokol! — kiált vala fel, ha e' szép káromkodást valamely szin-padi hőstül szerencséje volt volna eltanulni.

Majd hosszú botot ránt kurta gubája alól 's kitoldja azzal kezeinek rövidségét.

De hirtelen — mintha gyufa lobbanna fel agyában — rémítöt gondol. Meglepni a' hűtelent, hirtelen! váratlanul!! rettentően!!! Meglepni őt, mint sirból jött kísértet, mint alvilági rém; mint francia-magyar színművek szörnyei!

'S a' rövid gubának koromsötét lakosa nyugalomba helyezi talpának hoszsúságát; csupán lábhegyét veszi használat alá. Kopogása nem hallható emberi fölnek.

Legelőször is a' pitvar ajtaját akarja felnyitni, de ez nem sikerült neki, mert — ilyen ajtó nem létezik. Volt valaha, de már nincs. Akadály nélkül belép tehát 's botját, kurta gubáját csöndesen levetkezi. Azután felágaskodik 's betekint a' kürtő fekete torkán, kikémlendő, ha pislog-e valamely tűz a' kandalló kebelén. Vizsgáló szemei nem-mel felelnek. Most fejét, nyakát dugja öblébe a' barna kürtőnek, elhatározott szándékkal, ez uton rohanni a' semmit nem gyanító szerelmesek közé.

Jaj, jaj, jaj! háromszoros jaj! Vagy ha kell, több is. Költőnek az ismétlés legkevesb fejtörésbe kerül.

Jaj, ha őt a' leány meglátja, kormosan, fővel alá rohanni boldogságuk édenébe!

V.

Sokat végeznek Soroksáron, de elrontják az égben.

Tyukody is elvégzé magában: hebúni a' kürtön, mint Odysseus a' trójai csatornán. De az ármányos kürtő csupán fejét, karjait 's derekát bocsátá be: visszatiltá ellenben domboru csipecsontjait; 's így hősünk sem ki-, sem befelé nem mozczeanhatott. A' helyzet d r á m a i lön.

És az István szuszogása lön, mint dühös vadkané.

— Istenem! az Pista, — monda a' lyány remegve — jól ismerem haragos orrának szuszait.

— Pista, és a' kürtőben akadva, — sugá a' mester. — Várj, meglakolsz! — Azzal ágyfenékről penészes szalmát von elő a' furfangos észnek gazdája, a' mester, és meggyújtván azt, a' kandallóba veté füstölögni. Pista köhögései és tűszkei rettentők lőnek.

VI

A' czikkek rövidülnek : a' történet közelg kifejléséhez. Így fogynak a' napok esztendő vége felé.

— Erre, arra, veszett, morgós, dörgös, lánczos lobogós — 'stb. 'stb. —

— Jaj! tekintetes uramatyám a' pitvarban! riadoz a' leány. Ismerem őt nemeses szitkairól.

Künn vihar dühöng, mennykövek czikáznak: de az elszánt mestert semmi vissza nem tarthatja: rohan ő szobából ablakba, ablakból udvarra, udvarról gyeprüre, gyeprüről — árokba. Milly ellentét! forró vér hideg vízben!

VII.

A' megérkezett tekintetes úr megrövidíté hosszú czimét 's most egyszer t e t t e s-sé lön. A' nemes urfi hátulsó részei keményen megpáholtatának a' tettes ur által. Jajai, mentségei a' kandalló sötét ürében hangzának el. Majd, kibontván a' ház ura néhány téglát, kivoná az elcséplett szerelimest 's kiüzé a' tekintetes kuriából.

'S a' hölgy ajkai sirva panaszlák el, miszerint bezárván ajtaját Tyukodi előtt, ez a' kürtön által akart rárontani, mit meg is teszen, ha sorsa és csípei nem gátolják.

— Nem, nem adlak hozzá feleségül, a' ki lelke van! — mondá a' földesur drastikus káromkodással.

VIII.

Tekintetes Szilvász Gáspár ur szavát tartotta: nem adta leányát Tyukodihoz, miután tapasztalá, hogy ez — a' jegy-gyűrűt visszaküldötte.

Mint hogy pedig a' leány holtig-leány nem maradhatott, más kérője pedig nem találkozott: kénytelen lön mesternő asszonyommá válni; melly minőségben él és uralkodik mind e' mai napiglan.

K a r a k á n y Jónás.

FÜRDŐI LEVELEK.

II. SZKLENÓ. Juliusban az egész világ utaz; boldog és boldogtalan egy házzal tovább áll, mint a' magyar mondja. A' különbség csak a' távolságban rejlik. Így az angolok e' hónapban áthajózzák a' tengereket, felsétálnak a' Montblancra; a' francziák áttánczolnak az Alpeseken, a' németek a' szomszéd egyetemekbe járnak leczkét adni vagy hallgatni, 's mi magyarok? mi a' szomszéd falusi, olykor megyei fürdőbe — utazunk. Nevezetes hónap reánk nézve julius még azért is: hogy az nálunk a' természeti egyenlőség nagy előmozdítója. Egyenlővé teszi az a' nemesi rendet a' paraszttal; diplomatiec szólva, a' három első rendet az ugyis csak 'in idea' létező ötödikkel. Amaz t. i. e' hónapon át a' fürdőben, ez pedig a' — szakványban i z z a d. — Ezenkívül julius hónap hasonlónak tesz minket némikép a' francziákhoz is: ők ekkor a' trónokra királyokat, mi a' kazlakra — bábokat rakunk: ők babér-, mi búzakoszorúkat nyerünk.

Utnak indultam tehát én is e' nyár leirt havában, miután honn az illetőket mind a' szakványba, mind a' kazalra kiállítottam volna. És hogy e' szomszéd Bars-megyébeni kirándulásom u t n a k nevezem, azt, úgy vélem, magyar conservatív

honfiktársaim közül senki rosz néven venni nem fogja, kik velem együtt a' pyrenneusi vagy tengeri fürdőkben nem igen szokták conserválni adómentes szűzvállait.

Nagyobb kérdés az: hogy miért irom le e' fürdői utam, melyet egy angol különben puskával vagy könyvvel bejárna a' nélkül, hogy honn említést is tenne tett sétája felől? hja! mert a' magyar embernek már ez a' sorsa a' világban. Szólania kell a' nélkül, hogy döntene szava; írnia kell a' nélkül, hogy lehetne írni, mit akar!

Magára a' dologra tőreleg, én lényegesen különbözöm minden, kivált magyar utazótul. Ez t. i. többnyire az utak roszasága ellen tart egy szörnyű jeremiádot. Én ellenben illy esetben azt gondolom: hogy — ingyen nincs eléggé rosz magyar ut! Ezt gondolhatta volna meg Árvay ur is, midőn minap az Életképekben a' honti rosz utak- és költséges corteskedésről elmélkedett. Ezt gondoltam meg én is, midőn ez uttal a' bányavárosokba vivő honti regényes ugyan, de infamis rosz országuton szekerem ide-oda döcögött, hogy végre is eltört.

A' magas Szitnya hegye alatt fekvő Szent-Antal mezőváros Koháryaké volt. Onnan irták egyik előnevőket is. Mind e' birtok, mint tudatik, a' kihalt férfiág nem létezésénél fogva, a' leányággal Coburg hgre szállott. Hogy a' kastély alatti hid melletti Szent-János ezen fölríratu éversnek:

ToLLe KoháryaDVM pla Vota CoeLo Ioannes,

ellenére a' Koháry-utódok fohászaival a' francia és portugál trónokhoz tévedt, ugy hiszem, meg fogják neki bocsátani az érintett hercegi sárjadékok. Különben ha a' Koháry-utódok új honosított feje nem is tesz e' honért annyit, mennyit az előzményeknél fogva tőle méltán várhat e' hon: ő annak német létére mégsem ellene. sőt némi rokonszenvennel van iránta; uradalmainak tisztjei pedig határozott baráti a' jó ügynek, igaz polgárai a' magyar hazának.

Antaltól Selmezig szakadatlanul zúzó, olvasztó vagy választó hámorok közt halad az utas, maga előtt látva a' hegyen völgyön bethlehem-i alakban szétszórt házak rendetlen sorait. — Közelebb érve a' kapukhoz, gy még egészen mult kori városban látjuk magunkat, melynek minden más szép városokénál is különösebb, sajátosabb kinézése van. Selmeznek majdnem minden egyes háza egy kis várat, erősséget képez.

Valamint a' felföldi magyarnak legalább Kecskemétig: ugy az alföldinek legalább Selmezig kellene menni, hogy eszméje legyen egy hegyi várossul. — 'S valóban: ha Debreczent a' puszták városának, ugy Selmezet a' hegység Debreczenjének lehet nevezni. — Selmezen nincs egyetlen utca, mely egyenes volna, nem léphetsz itt kettőt, a' nélkül, hogy lábadat vagy fel vagy le nem kellene hajlitanod. Egyébiránt Selmezen, nem említve föld alatti nevezetességeit, annyi a' földfeletti nevezetes vagy furcsa, mint nem hamarjában egy helyütt a' hazában.

Selmezről, mint tudatik, törvény által kizárva vannak a' zsidók, de vajlon mi látható hasznót nyert ebből? fel nem foghatni.

Kereskedése, ugy szólván, nincs is, 's mi van, azt nagyobbára Béccsel űzi. Ipára korról korra, évről évre alább szállt, 's napjainkban aligha egyes műczikknél többet mutatand elő az országos iparkiallitáson; 's e' czikknek is neve — p í p a! Aranya, ezüste 'stb. sokkal kevesebb most, mint volt az egykori zsidó-uralom korában. Gabonája, kenyeke sokkal drágábbban szállittatik a' jelenlegi keresztény uzsorások, mint szállittatott a' kevésb nyereséggel megelégedő zsidók által.

Ha zsidók lagnak Selmezet, nem kellene a' városnak a' hativasárokon el nem adott gabona erőszakos letartóztatásához, ezen jus ta pu la e-ből folyó, rablás-hoz hasonló via factihoz nyulni. A' zsidók száműzettek, de helyökre a' remélt jólét épen nem lépett. — És hová lettek ama gazdag polgárai e' városnak, kikről Bél Mátyás munkájában emlékezik? Avagy tán az ércz körüli csalásokat akadályozá meg a' törvény a' zsidóknak kitiltása által? Erről egy nem rég delegált bíróság irományai mi más bizonyosságot tehetnének! . . .

Számos kéborló, a' zsidóságnál inkább lopásra hajló ezigányokat találtam elő Selmezen. Hajh, de ezek „salva guardia“-val bírnak; nem tudom azért-e: hogy két-ezer év előtt Krisztust nem az ő eldődek feszítették fel, avagy azért-e: hogy ők őstobábbak a' bányavárosok polgárainál? . . . Oh, előitéletek országa, hány ezer évig tartod még fogva néped agyáremekből készült rablánczokon?!

Az itteni M. Terézia által alapított bányászati academia Europaszerte ismeretessé lön 's különféle nemzetbeliek által látogatottá. Jelenleg a' mintegy 350 gyakornok (practicans) közt számos erdélyi 's vagy három lengyel találtatik. A' s z e l l e m, melly állengli ezen intézetet, noha a' magyar rész együtt tart, valamint a' n y e l v is német, és pedig külföldi német egyetembeli. — A' városi polgárság nyelve, szel-leme szinte német, a' közlakosságé tót. A' magyar elem az evang. lyceum kisdéd olvasó-társulat körén kívül, csak kül a' városon, a' kalvárian van repraesentálva a' magyar templomban, hová évenként kétszer magyar bucsusok pénzt szoktak hozni, benn a' városban csak a' „magyar“ és „tót“ templom létezik. —

Selmecezi természeti tekintetből is több különösséggel bír. Vize nincs 's mégis nagy tavai vannak, majdnem örökké hó találtatik vidéken 's mégis örökké zöld erdei vannak. — Selmecezen a' cseresnye most érik! — Boldogult atyám azt mondta volt: hogy őt, ha Napoleon, Sz.-Ilona helyett Selmecezi kellett volna zárni az angoloknak, hogy hova előbb elhaljon. 'S atyámnak — igaza volt.

Selmecezi a' mintegy két órányira eső Szklenőig az ut felette regényes vadon-szép vidéken vezet keresztül, 's ki az illy tájat szereti, az látogassa meg a' szklenői fürdőt, 's fáradsága bőven jutalmazza leend az itteni természet gazdag szépsége által. — És e' vidék közepette magas fadús hegyek között, egy csergedező patakhasi-totta völgy ölében fekszik a' szklenői fürdő.

A' hasonnevű helység a' fürdöházak körül terül szét, villámhárítóval ellátott csinos temploma pedig felettök egy kies dombon áll. Nevezetesebb fürdöházai Selmecezi: 1) a' s z e p e s i fürdő, mellynek víztükörét a' velencei házak módjára szobák környezik. Ezen fürdőt nagyobbára a' hevetség és cseléd használja, azért az itteni lakás éjjel nappal nyugtalan; 2) az u r i fürdő, emeletes épület két tükörrel; leglátogatottabb, a' piarcon áll a' balra eső emeletes fogadóval együtt. Jobbján sebészi lak áll, mellyben kivált a' parasztság által használt köpülőző fürdők találtatnak. 3) Az i z z a s z t ó fürdő oldalvást egy kis házban, hol a' víz fölé sziklatömeg emelkedik. 4) F e r e n c z fürdő, a' valóban szép és tágas park kezdetén. Ugyanebben van 5) a' h e r c z e g i fürdő (Princzenbaad) 's annak végén 6) a' c s á s z á r f ü r d ő; mind a' kettő emeletes épület, egyegy víztükörrel 's lakszobákkal ellátva. A' fürdők sorába iktathatni még a' kissé távolabb és szabadban, egy szikla tövében eső, különben legjótékonyabb hatásúnak lenni mondott c s o d a vagy k i g y ó f ü r d ő t. — Mind e' fürdők ösvesen vagy egyenkint egy „Illustrirte Zeitung“-ban számtalan német társaiknál sokkal szebb tájképet tüntetnének elő. De nekünk még egy század kell, míg hasonló minden leírásoknál a' tömegre ajánlóbban ható képlapunk lesz.

Mind az elősorolt fürdőknek külön és fogyhatlan gazdagsága meleg forrásaik vannak. — A' v i z ivásra is használtatik, 's ez a' templom alatti sziklából csurgóbul szokott többnyire a' helyszínen történni. A' szklenői viznek ereje oszlató. Részletes tulajdonait, hatását előadni az orvosokra hagyjuk. Hévmérséklete, saját tapasztalásomként, 28—35 fok, Reamur szerint. — A' helység 's fürdő birtokosa: a' sas-kői kamrai uradalom.

Magát a' fürdői életet illetőleg, ez itt is olyan, mint egyebütt a' honban 's tán mindenütt a' világon. Egymást váltják: fölkelés, ivás, fürdés, pihenés, sétálás vagy kártyázás zene mellett, (melly itt a' honti Balog János derék bandája által történik), olykor táncz a' park közepett épült szép üveg-szaliban 'stb.

Mennyire azonban gazdag e' fürdöhely a' természet által, annyira szegény a'

kényelem minden tekintetéből. A' szobák mint telvék vendégekkel, mégis azok tisztátalanok, vagy elhagyatottak. A' pamlag itt névről is alig ismeretes, 's a' piszkos faágy és székek egy antiquarius gyűjteménybe méltó helyet foglalnának. Ablak-redőnyt csak némelly szobán láthatni, függőnyt sehol! A' fogadói ételek jól drágák izetlenségükhöz képest, 's e' részben csak a' természet által a' fürdőszak alatt bőven termő eper és málna nyújt némi kárpótlást. Végre, a' mi mindezeknél boszantóbb, a' víztükrök felett a' roszul helyzett ablakok miatt örökös léguzam és szél csatáz. 'S gondoljuk először, hogy majd a' fürdés után kényelmesen kipihenhetünk: szépen! Épen hátunk megett törött ablak áll, lábunk alatt pedig hideg kő, 's azon egy darabon vén pinczeajtó! Hisz 1 vagy 2 kros fürdőért balsacot vagy szőnyeget józanon kiséem kívánhat, de igen is pénzeért mindenki egy faszéket és egy gyéként! Ez tán csak nem nagy igény!

'S szóljak-e végre az itteni szellemről? nem értve a' vendégeket, mert az általánosan m a g y a r.

Mind a' mellett, hogy a' vendégek többnyire magyarok: mégis a' fürdő bérlője által járatott egyetlen újság a' — „Pesther Zeitung!“

A' fürdőházak elnevezései szinte mind németek; egy filagoria „Adelhaidshain“ fölírást visel; a' székeken, fogasokon, 'stbelf. pedig D. S. jegy áll = Decimo Seculo vagy Dominio Saskő? Így is, úgy is rájuk illik. — Legujabb időben azonban, az illetők dicséretére legyen mondva, a' víztükrök fölé magyar fölírat is tétetett; im a' lakásom fölötti így hangzik: „Egy fürdésért fűzetődik 1 kr. p.p., kivévény a' bányai dolgos vagy az cs. kr. jobágy.“

'S ezen új grammaticai példa-felhozással fejezzük be e' fürdői rövid kirándulást.

H o n t i.

D A R Á Z S O K.

— Confuczius szerint a' háromszor hét boldogságok következők:

1. Boldog, ki mit sem ért; mert soha sem fog balul értetni.
2. Boldog, a' ki magát dicséri; mert ezt mások úgy sem teszik.
3. Boldog, ki senkivel sem tesz jót; mert nem fognak neki hálátlansággal fizetni.
4. Boldog, ki nem tud olvasni; mert nem parancsolnak rá, hogy bizonyos újságokra előfizessen.
5. Boldog, kinek pénze és szép felesége nincsen; mert nyitott ajtknál alhatik.
6. Boldog, ki nem hisz; mert nem fog megcsalatozoi.
7. Boldog, ki házat nem tart; mert nem lesznek — házi baráti.
8. Boldog, ki magán kívül senkit sem szeret; mert nem lesznek vetélytársai.
9. Boldog, ki mindent gyaláz; mert nem fogják pártosnak mondani.
10. Boldog, ki otthon nem főzet; mert más asztalánál ebédelhet.
11. Boldogok az ostobák; mert nem kell — fejadót fizetniük.
12. Boldog, kinek nincs jó barátja; mert mostoha időkben könnyebben hozzá szokik a' — magányossághoz.
13. Boldog, ki magyar embernek születik; mert mindig édes — álmai vannak.
14. Boldog, kinek semmije sincs; mert nem fogják kirabolni.
15. Boldog, ki sokkal adós; mert hitelezői virrasztanak helyette.
16. Boldog, ki nem szorul ügyvédre; mert utolsó öltönye testén marad.
17. Boldog, ki szép nejével puszta szigeten lakik; mert nem kell küzdenie — sarkantyus lidérczekkel.
18. Boldog, kinek nem kell színházi orvosnak lenni; mert nem kérnek tőle — hamis bizonyítványt.
19. Boldog, ki háromszor megbukik; mert három házat fog a' vácsi utcában építeni.
20. Boldog, kinek igen kevés enni valója van; mert nem fogja megmontani gyomrát.
21. Boldog, kinek senkitől sincs mit várni; mert így maga magán fog segíteni.

F.

— A' pap kertjében dinnyelopáson érték a' cigányt. „Mért vetemedtél a' lo-pásra?“ kérdé tisztelendő uram a' sárga dinnye mellett feketülő cigányt. „Hisz tisztelendő uram magá mondta vasárnap: hogy szedd fel az ur kertjében a' gyimelcset!“

— Szeretnők tudni, hogy a' rendőri felügyelet rovatában ott találná-e az ember a' morált? mert hogy Magyarország Kanaánnak mondatik, az régi mese; de azért ahhoz a' paradicsomi nagyon természetes élethez közelitenünk nem szabad: 's azért jó volna, ha az 'erélyes' rendőrség valahára egy pár cherubot fogna — a' paradicsom ajtajához.

— Mért ütögetik lapjaink a' pókeket? mert a' zsemlye nem üti meg a' mértéket. V. G.

— Némelly asszony a' kigyótól csak abban különbözik, hogy ez, ha marni akar, láb alá csuszik; amaz pedig papucsá alá sodorja áldozatát.

— Micsoda különbség van az ország- és élet-út közt? ott a' teli szerek, itt az üres fők elől kell kitérni. T ü s k e.

— A' pesti nemzeti színház épülvén, hallá egy tekintetes ur, hogy miatta a' városi hatósággal is kell értekezni, 's böszülten szólala fel: „Micsoda dolog az, oda építeni színházunkat, hol nem mi vagyunk urak? nincsen elég pusztánk? építsük valamellyikre, 's ott senki sem szólhat bele.“

— Egy ujan épült színház tagjaival szerződéseket kötött az igazgató választmány. A' sugóra került a' sor, 's meglön az egyezés; de im egy második sugó lépe be, 's midőn ezzel is alkuba léptek, haragos bámulással kiálta fel egy választmányi tag és híres régiségbuvár: „Hát így akarjuk pazarolni a' színháznak az ő pénzét, hogy két sugót is tartunk? azt én meg nem engedem; egy sugó untig elég.“ Igyekeztek józan okokkal meggyőzni az öreg urat a' második sugó szükséges volta felől, de mind hasztalan! Végre a' választmány egy elmés tagja szólalt fel: „Tekintetes ur, nem gondolta meg jóla' tárgyat. Mint híres archeolog, jól tudja, hogy már a' görögök- és rómaiaknak is voltak színházai 's így sugóik is, így tehát már több kétezer événél, hogy sugók léteznek, 's mégis olly terhes ezen hivatal, hogy annyi idő alatt egy sem maradhatott életben, hanem mind elhalt.“ „Igaz biz a' válaszoló az öreg ur, 's beleegyezett a' második sugó felfogadásába.“

— Egy hajdani színházigazgatót a' rendezőség a' zenekari ügyes, de csekélyen díjazott trombitás fizetése emelésére szólítá fel. „Hogy is ne! — felelé a' színházigazgató — inkább mostani fizetéséből is le kellene valamit huzni, hiszen nincs annál lustább ember, mindennap látom a' páholyomból, hogy míg a' többiek körömszakadtáig huzzák, ő csak néha-néha fuj a' trombitába.“

— Egy vándor színészigazgatót Váczon megszólíta egy ifju, fogadná őt színésznek. „Szívesen“ felele az igazgató, 's felavatásul a' művészi pályára legott szinlapot ragasztani küldé. Később azonban a' városban járkálva, ujonczát épen egy saroknál lelé, midőn felfordítva ragasztá szinlapot a' falra. „Hogy ragasztotta fel azt a' czédulát?“ riada reá haragosan. „Emberül, uram“ felelé a' fiatal művész, tenyérével verdesve a' papirost. „Nem látja, hogy fel van fordítva?“ — „Azt nem tudom“, viszonzá egykedvűleg a' ragasztó. „Hát talán olvasni sem tud?“ kiáltá bámulva az igazgató. „Hiszen ha olvasni tudnék, városhajdunak is bevettek volna, soha sem lettem volna komédiás.“ L. P.

NÉHÁNY VÉDSZÓ A' PESTI IZRAELITÁK ELEMI TANODÁJA ÜGYÉBEN *)

Motto: És szóla Gadácsy Márton: Legyen sötétség,
és lön sötétség.

Valóban, alig találhatnék soraimnak illőbb homlokmondatot az idézettel, melly a' nevezett urnak egész eljárását legjobban bélyegzi. Ő a' multnak sötétlő ködét emlegeti, nem látván, hogy ő maga a' legsűrűbb ködben tapogatódik. Homályos általánosságban kalandoz ő, világos adatokat sehol sem hoz fel, 's miket mond is, olly üg y e s homályba vannak zavarva, hogy alig lehet kitudni beszéde irányát. Csak egy áll világosan kifejezve, a' végcél: az ártani akarás; 's ime természeténél fogva ez ismét sötét, 's pedig erkölcsiségileg sötét fekete tárgy. Azt mondják: korunk a' gyanusítások kora; de azon elvet még sehol sem hallottam felállítva, hogy a' gyalázások kora volna. Ám gyanusítások, czáfolatok, de okadatolva, javaslatok 's tanácsolatok, és szívesen elhiendi kiki, hogy a' világosság, a' haladás emberei vagytok; de így általánosságokban hadonázni, handabandázni, 's vegre is valótlanságokat állítani, 's készakarva legyalázni, ez csak a' sötétség fiának műve.

De járjunk sorban. Az „Életképek“ e' félévi 5-dik vagyis augusztus elsőjei számában bizonyos Gadácsy Márton nevű lovag igen lovagiatlanul kel ki a' pesti izraeliták elemi tanodája ellen. Sajnálom szegényt, hogy Mártonnak hijják; mert névpatronusáról a' hajdani Márton lovagról tudva van, hogy köpenyéből vágott le egy darabot, a' mezíttlen szegény elfödésére; de ezen Márton inkább lefosztja a' becsületes mezt, hogy egész meztelenségben állítsa azt közönség elé, mit meggyalázni akar; igen is meztelenül, megfosztva azon öltönytől, mellyel nem ugyan ékeskedési vágyból, de legalább szerénnyen és szemérmesen takarózik valaki. 'S e' kíméletlenség, e' szeretetlenség — közbevetőleg legyen mondva — egyik rákfenéje a' mai kornak. Mert nem arról van a' szó, hogy valjon „cziczom.“ nélkül „lebbenti“—e valaki „félre a' titkolódzás fekete leplét,“ — hanem arról: hogy valjon igazságosan és lelkiismeretesen teszi-e ezt, 's valjon meggondolja-e: nem tesz-e több kárt a' köznek, mint hasznot, midőn, ámbár valódi hiányokat fődözne is föl, azokat olly minden tekintet nélküli módon rovogatja és sujtolja? Egyébiránt lássuk, mennyire tartá szemei előtt Gadácsy Márton ur az „igazságos“ és „lelkiismeretes“ bíráló erényeit.

Legelől mindjárt azon tévtant állítja fel az „igen kegyes“ bíráló, mintha valamelly iskola vezetésében minden „egyes vélemény“ nyilatkozatára kellene figyelni. Ez mutatja, hogy Gadácsy urnak még csak fogalma sincs iskolavezérlés gyakorlati-ságáról; mert ha e' téren minden egyesnek értetlen kívánságait teljesíteni, ferde irányeszméit tekintetbe venni, vagy éppen önhitt követeléseit követni akarnók, mi lenne az iskolákból 's egyáltalán minden intézetből? Iszonyu zavar és zűr lenne az eredmény, 's ennek következménye végképeni felbomlás, mikép azt faluhelyeken keletkező, de csakhamar enyésző iskolák nagy számmal bizonyítják. — Azt mondja ugyan, mert jellemző Márton ur irányának angolnászzerű simasága, melly, bárhol akarjuk megragadni, „ügyesen kisikamlani törekszik, tehát mondja ugyan: szükség, hogy az iskola a' közönség legalább műveltebb részének részvételével dicsekedhes-sék; de meg nem gondolja, hogy azon célra nézve, mellyet ő tüzött ki, ezzel mitsem mondott. Mert a' „részvétlenséget“ mikép alább ki fog tetszeni, Márton ur leg-

*) A' védelmet semmiféle, lapjainkban megtámadott ügytől megtagadni nem akarván, e' tévedésből elkésett cikket is készséggel közöljük.
Szerk.

inkább onnan következeti: hogy nem jár elég gyermek az iskolába, 's e' szerint tehát azt kívánná, hogy a' műveltebb is legyen részvéttel, azaz: küldje oda gyerme-két. A' gyermekjáratást egyáltalán véve, 's különösen a' „művelt,“ tehát egyszers-mind „vagyonosb“ részt illetőleg alább fogunk emlékezni; itt csak annyit érintvén: hogy el nem képzelhetni, melyik művelt része az a' közönségnek, mely Gadácsy urat a' részvétlenség nyilvánításával megbizta? Hol mondta ki e' művelt rész te-s-tiletileg az ellenszenvet vagy részvétlenséget? Vagy Márton ur talán ismét ug-y veszi e' szót, hogy egyes ember is egy „része“ a' közönségnek, valamint egy csepp vér is része az emberi testnek? De nagy a' különbség egy egész tag, például: kar, vagy éppen fej, meg egy csepp vér között!

'S ime azon részvétlenségi phantasmagoriára alapítja a' „nyájas bíráló“ ret-tentő szodagályának egész — homoktengerét.

Igen mulatságos az, mit ez iskola felállítása 's mostani fenállására nézve mond, hogy t. i. ez iskola 13 évvel ezelőtt megfelelt az akkori idő igényeinek, de most is ugyanazon igényeket tartja szem előtt. Szép biz ez, csak igaz is volna! Már maga azon körülmény, melybe G. ur ez iskola felállítását helyezi, tévhitre vezethetne irán-ta. Mert azt mondja G. ur: hogy azon korban a' fölvilágosodás jóltevő sugara vég-valahára a' mi hazánkba is be kezdett derengni, 's iskolák hivattak életbe, a' mennyi annyi, 's a' millyenek olyanok. Ebből tehát az következnek, hogy ez iskola is azon, Magyarhonban még csak derengő, felvilágosodás igényeinek felelt meg, 's pedig csak így amúgy. De feleli az „igen nyájas“ ur, hogy azon korban, mikor itt még csak derengett, a' külföldön már fényes nappal vala. Az itteni elemi főtanoda újja-rendezése alkalmával pedig 1834-ben az itteni iskolafelügyelőség nagy gond-dal volt arra, hogy az a' külföldön, például: Prága, Berlin, Bécs, Frankfurtban 'stb. lé-tező 's már akkor az értelmiség magas fokán álló példányiskolák mintájára alakit-tassék, 's e' végből meghozatá a' nevezett iskolák tervezeteit. E' szerint tehát ez iskola már akkor olly fokra állíttatott, mellyen nem „a' millyen olyan“ volt, 's mely-lyen ugyan az akkori kor igényeinek felelt meg, de úgy, mikép a' kor bélyegeit külföldön látjuk feltűnedezni, nem pedig itt, hol még akkoriban csak derengett. Eb-ből önkényt kitetszik, hogy ha szinte kissé megállapodott volna is azóta, erre inkább rá ért ez iskola, mint bár melly más, mellynek még csak azon álláspontra kelle ver-gődnie, hol ez már 1834-ben diszelgett. De meg nem állapodott ám, hanem hala-dott; igenis, épen azt tette, mit Gadácsy ur olly nagy tüzzel követel; már hogy azon mértékben haladott-e, mellyben a' „kedves ur“ kívánja, más kérdés; de szinte más kérdés, vajon az-e az i g a z i mérték, mellyet ő kíván?!

A' nemzetesedés nagyszerű eszméjét hozván fel G. ur, azt hiszi, hogy irtóza-tos vád sulyával zúzza el a' tanodát, állítván, hogy ez eszme 's maga a' nyelv itt elhanyagoltatott. Uram, már itt félre kell tennem minden „nyájas“ és „édes“ epi-thetont, 's azt kimondanom: hogy illy állítás szemtelen hazugság. Azt mondja ke-gyed, hogy a' nemzeti nyelv helyett a' n é m e t helyesíratot tanították ez iskolá-ban. Igen, tanítják ezt is, de nem a' nemzeti nyelv helyett; mert a' német he-lyesíratra hetenként az összes iskolában csak 4, ellenben a' magyar nyelvszakra 29 óra van kitűzve, sőt e' nyelven legújabb időben több rendbeli tantárgyak is adatnak elő. A' „tanmód“-rul is fecseg valamit G. ur, mert hallott valamit harangozni — a' szemléleti tanmódrul is. Ugyan hát annyit sem tud a' methodicából: hogy lehetlen minden tárgyakat egyetlen egy módszer szerint tanítani, hogy egyikre egy, másakra más, némelly tárgyakra pedig összefoglalt módszer kívántatik, mint czélszerű és üd-vös? 'S vajon ha ismeri ön a' szemléleti módszer természetét és igényeit, vajlon nem szemléleti mód-e tehát helyesíratban az: midőn egész mondatok leirat-nak, néha hibásan is, 's így analysis utján kerestetnek ki a' hibák és szabályok? Vagy lehetséges-e a' helyesíratra nézve más szemléleti mód?

A' mi egyéb szabályokra nézve, a' szép- és jóról, hazai nyelvről, Isten és fe-

lebarát iránti szeretetről 's ezeknek gyakorlati alkalmazásáról mondatik, — ezeket illetőleg legjobban tenné az érintett tanoda, ha nyilvános vizsgálataira hivatkozniék hol már nem egyszer történt, hogy az érdemes hallgatók közül sokan — pedig keresztények — a' szó teljes értelmében meg voltak lepelve a' szellem azon tisztaságától, melly a' szabályokat 's azoknak életbevételét átlengi.

Azt is mondja az „igen nyájás“ bíráló: „hogy négyszáz gyermeknél több látogatja jelenleg az intézetet, 's köztök 14 — 15 évesek olyanok, kik 5 — 6 évig szakadatlan részt vesznek a' tanításban, 's valjon l e s z - e köztük, ki e' tanulmányok közül kora- és felfogásához képest csak egyet is fog jól és alaposan érteni?“ — Ime, a' kérdést megtevé G. ur, de a' felelettel adós marad. Igenis, édes kedves ur, nemcsak hogy l e s z , de már v o l t és v a n is. Tessék küssé körülnézni az életben. Magasrangu személyek és szakbeli tudósok gyakrabban igen kedvezőleg nyilatkoztak ez intézet tanítványairól. Tanúsítja azt az élet annyiban is, hogy számos ifju került ki már ez iskolából, kik a' tudomány, műpar és kereskedés mezején kitűnő séggel működnek. Tanúsítják azt számtalan vendégek, kik vizsgálatok alkalmával tökéletesen meggyőződnek, hogy e' tanoda növendékei a' tanultakat igen helyesen és ügyesen, 's pedig nem gépszerűleg, hanem szabad öngondolkozással tudják alkalmazni az élet különféle viszonyaiból merített példákra. Igenis, édes kedves Márton ur, ez olly czáf-ok, melyet bármí czífra és síma csürés-csavarással, bármí körmönfont stylussal viszonzczáfolni — t e t t l e g megczáfolni — nem sikerülend. 'S ha épen iskolai bizonyosságtételeken győnyörködik G. ur kizárólag: ám tessék az itteni gymnasiumok, vagy a' bécsi és prágai polytechnikumok igen tisztelt tanárait megkérdezni: milly elismerésben részesülnek az ezen iskolából kikerült növendékek, 's mennyire becsülik e' nevéndékekben magát az intézetet.

A' magyar történetírást is emlegeti széles jó kedvében az „igen nyájás“ bíráló, 's azon vád emelkedik vastag szemölde ivein, hogy az még egyszer sem tanítatott végig, de még csak félig sem. 'S e' vád — a' mi a' tényt illeti — csakugyan alapos. Szinte látjuk, mint nevet diadalmi örömeben a' nemes levente! De ne kaczagjon olly korán. Mert lássa „édes kegyed“, mindig feleli, hogy e' le m i tanodáról beszél. Hol van e' le m i tanoda e' hazában, melynek szabályzata a' történetírást is magában foglalná? Hiszen az rendszerint csak a' gymnasiumok feladata. Igen, de e' tanodában nagyobbacska fiúk is taníttatnak, 's életre is előkészítettnek. Igaz. De ez csak a' tárgyismeretek tanításának fölvételét sürgeti és szükségeli; de ugyan hol hallotta „édes kegyed“, hogy a' történetírást a' realiak közé tartozik? Ezekből világosnál világosabb, hogy e' tanoda, mint e' le m i tanoda, e' tannak előadására nem is köteles, 's hogy azt egészben vagy részben-e? megis teszi, legszöliban bizonyítja azon hódolatot, mellyel e' tanoda a' magyar bazar iránt viseltetik, 's mellyet növendékei szívében is minden lehető eszközzel megalapítani akar. 'S aztán, ha szinte eddig nem taníttatott is e' g é s z e n e' tan, ki mondja, hogy ezentul sem fog? Külömben is mi czélszerűbb az ifju nemzedékre: a' történet egész tömeget minden apró adatai- 's összefüggéseivel, vagy pedig egyes nagyszerű képeket a' legfőbb jellemzésekkel előadni, ez olly kérdés, melyet G. ur, eddig bizonyított pædagogiai 's módszertani ügyességével alig fog megfejteni. De ha a' magyar nyelvből eleinte 14, azután 24, 's végre 29 óra adatik hetenkint, mi mellett a' n é m e t helyesírat mindig csak 4-et foglal, ha már most 1840. óta magyar nyelven is adatnak elő tárgyak, mi ezelőtt nem történt: valjon nem várhatni-e méltányosan: hogy a' történetírási tekintetben is több és több fog történni? Igen, de erre méltányosság kívántatik, mit, ugy látszik, G. ur valamellyik holdban keres.

Milly pontosan gyűjti a' jökevdü bíráló az adatokat, világosan mutatja az, hogy 14,000 zsidó családdal népesíti Pestet. Ez legfőlebb tízennégyszáz lehet. De még az 1400 család irányában is kevesli a' 4 — 5 száz gyermeket, és méltán; de ezt a'

már főnebb érintett részvétlenségnek tulajdonítja, 's ezt már nem méltán. Mert ha meggondoljuk, hogy a' ferenczvárosi zsidóságnak külön synagógája 's külön tanodája van; ha megfontoljuk, hogy az iskolaképes növendékek fele leányokból áll; ha tudjuk, hogy a' fiúk egy része a' helybeli gymnasiumokban vesz oktatást; ha ide csatoljuk, hogy a' vagyonosbak közül számosan otthon taníttatják gyermekeiket, — végre ha azt is figyelembe vesszük, hogy minden évben sok gyermeket vissza kell utasítani, kiket az iskolaépület szűk volta miatt be nem fogadhatni: ugyan ember legyen ám, ki mind ezekből azt képes kisütni: hogy az ötszáz fiunövendék a' 14 száz családdhoz képest olly visszajesztlőleg csekély szám, miszerint ezt egyenesen részvétlenségnek, pártfogás hiányának, ezt pedig a' tanoda jellemtelen és érdemtelen ségének kelljen tulajdonítani! Igen, de épen azt akarja az „igen nyájas rostáló“ az iskolának vétkül felróni, hogy a' gazdag otthon taníttatja gyermekét. Már hiában, ez az egész világon ugy van. A' gazdagnak mindig külön irányzatai, kinézései vannak gyermeke nevelésében, melyeket a' köztanodában, bármilly szerkezetű legyen az, nem vél elérhetni. Hogy azután otthon balul vezetettnek gyermekei, balul vagy épen nem képzett házi tanítóktul, azt ők sinylik, 's arról az iskola nem tehet. Egyébiránt járnak ez intézetbe is vagyonos és „művelt“ szülők gyermekei; mi tehát a' vád alaptalanságát eléggé bizonyítja. Különben is igen furcsa ez. Abból, hogy keresztények, gazdagok és nagyok otthon taníttatják gyermekeiket, még senkinek sem jutott eszébe, vádat emelni az iskolák ellen. De mivel ez zsidó tanoda, erre mindent el lehet mondani, mindent rá foghatni; a' mi ott sértés volna, itt „lepel-ellebbsítés“, „rákfene-kimutatás“, — „szabad szó“ nevet visel!

Milly készakarvai malitiával él G. ur, kitetszik onnan, hogy kápráztatásul összezavarja egy részt a' minden bírálat alatti zugiskolákat a' nyilvános elemi főtanodával, más részt mintegy rémre mutat amazokra, mondván: ime ezek olly irtózatok, 's mégis inkább oda küldi a' szegény szüle gyermekét, mint ide az elemtanodába! 's ez alatt aztán az lappang: „mivel ez még azoknál is rosszabb.“ — De már kérem, ez átkozott következtetés. Ha a' tudatlan ember nem látja át a' jobbat, még abból nem következik a' jobbnak ártalmassága. De egyszersmind átkozott fogás; mert így egy füst alatt minden vádak, melyeket G. ur a' zugiskolákról elmond, a' jámbor olvasó az elemtanodáról is elmondottaknak vélhet. 'S ez már rút csempész-fogás. Püh, szégyelje magát Márton uram!

A' mi végre az igazgatóságot illeti, az, épen mivel az igazgatóságról mondatik, nem tartozik az iskolára. Ő lássa, mint végez G. urral, ha mégis érdemes vele végezni. Egyébiránt az említett W. F. „művelt magyar ifju“ra nézve megjegyezhetjük: hogy annak műveltsége az „Ungar“ 186 — 187. számaiban eléggé volt taglalgatva. Mit tarthatni illy emberről, ki iskolát gyalázott, melyet soha nem is látott? 'S mit tarthatni Gadácsy urról, ki illy ember mellett, 's tán épen nyomdokain járva, szót emel? Valóban mélyen kelle sülyednie, ki gyalázással, alaptalan vádakkal vel javíthatni valamelly ügyet; mert hogy az izr. elemi tanoda illő uton és módon tett javaslatokat 's valóban czélszerű alapos tanácsokat mindig teljes készséggel fogadand, 's valamint eddig is, ugy ezentul is, 's főleg nemzetesedési tekintetben, haladni akar és törekszik, arról bizonyossá teheti önt, kegyes ur, az e' tanoda viszonyai ba avatott —

Őszintes y.

NEMZETI SZINHÁZ.

Augustus 28. „Robin orvos,“ vigjáték egy flv. irta Premieray Julius, ford. Egressy B. — E' kis vigjáték folyvást élénk tetszésben részesül; olyan, mint az ember, kinek lelkében és szívében semmi becsre méltó, 's állása, körülmé-

nyei 's külső megjelenése által mégis figyelmet tud gerjesztetni, rokonszenvet el-
 resztetni maga iránt. E' vigjáték sem volna egy kis üres tréfánál egyéb magában,
 de a' derék Lendvayék által igen élvezetes előadásá emeltetik, 's jellel szolgál, hogy
 a' színészek rokonszenve 's iparkodása egy részről vagy közönösége 's hanyagsága
 más részről, miként bírja a' legmindennapibb dolgot is emelni, vagy más esetben,
 becses szerzeményt is csökkenteni. Lendvayné assz. Mari szerepében olly kedves
 tünemény, hogy csak megjelenése, a' nélkül, hogy szóra kellne ajkait nyitnia, meg-
 ragadni képes a' közöniséget; játéka pedig, e' szende, érzelő, merengő 's kedély-
 és szivbeteg leány személyesítésében, minden dicséretet érdemel. Lendvay ur Gar-
 rick Dávid szerepét e' vigjátékban, mulattató játéka által, nevezetessé tette... 'S
 minthogy sok tekintelben annyira vagyunk, hogy szinte örülnünk kell, ha színészeink
 közül egynémellyik a' bírálati rovatokban elmondott észrevételeket, legyenek bár
 azok még olly jó szándékuak és okadosak, figyelembe veszi: meg kell itt méltá-
 nyosan emlitenünk, hogy Lendvay ur az e' szerepbeni jeles játéka felől e' lapokban
 nem rég elmondott észrevételeket nem hagyta meghallgatás nélkül, 's egyebek közt
 elhagyta azt a' fűlért, 'komédiás' szóvali kérdést. Igen jól tette, mert nem kell
 az ördögöt a' falra mázolni. Mind Lendvay ur, mind Lendvayné assz. ismételve elő-
 hívtak. E' vigjátékot követte a' 'Káplár', vigjáték 2 flv. Irta Roisier, ford. Te-
 lepí György. E' mulattató darab ma harmadszor adatott, 's a' nagyobb számmal
 összegyűlt közönségtől folytonos tetszéssel fogadtatott. 36.

Augustus 29. 'Négy Haymonfi', opera 3 flv. zenéjét írta Balfe. — Az ez
 esti előadás Benza ur javára történt, bérletszünettel 's nagyszámu közönség előtt,
 melly ez operát kedvencz darabjai közé számítja; mi épen nem csuda, ha annak
 dallam-dúságát, 's e' dallamokban azon könnyűséget és világosságot, 's a' mellett
 kedvességet is tekintjük, mellynél fogva e' francia zene, hogy úgy mondjuk, olly
 könnyen 's hízegőn fülbe mászik. — Benza ur szinte mindent megtett, hogy az estét
 minél élvezetesebbé varázsolja, 's mind jeles éneke, mind élénk játéka sűrű tapsokkal
 kísértetett. Ez utolsó azonban annyira élénk volt, hogy szinte tulment a' rendén.
 Vannak némelly igen jó közmondások, mellyeket Benza urnak figyelembe kellne
 vennie, midőn fékezhetlen tüze túlságos bohóczkodásra ösztönzi, illyenek: minden-
 nek megvan határa; a' mi sok, az sok; a' mit tulhajtunk, török, 'stb. 'stb. 49.

Augustus 30. 'A' rab', eredeti színmű 3 szakaszban, népdalokkal. Irta Szig-
 ligeti, zenéjét szerkesztette E. Előzenéjét írta Doppler Ferencz. — Szinte
 különösen néz ki a' színlap, midőn rajta népszínmű hirdettetik Füredy ur nélkül;
 szintily különös nélküle a' színpad is, mellyen az ő kedves dalai az életébresztők;
 's ma betegsége miatt sem látni, sem hallani nem leheté őt, a' mi kettős kár. Kár
 a' közönségre, melly a' népszínműi legkedvesbb élvezettől fosztatik meg illykép;
 kár magára Füredy urra, mert valamint a' népszínmű teremtette őt azzá a' mi, 's az
 emelte őt a' közönség egyik kedvenczévé: ugy bizonyos lehet benne, hogy hangjá-
 hoz és iskolájához illőbb kört, mint énekes, soha sem fog kívánhatni, mint minőt
 neki a' népszínművek népdalai nyitottak. Mondják, hogy ő a' népszínműi szerepek-
 ről meg akar feledkezni. Nem tudjuk, igaz-e; ohajtjuk, hogy ne legyen igaz; 's
 mi is, és ő is örvendezhetünk, ha nem igaz: mert a' népdalok olly kedves énekeset
 nem könnyen fogjuk másban feltalálni. Mert Udvarhelyi S. urban igen sok jó akarat
 lehet ugyan; de dalát még az ügyetlen Buzgó Ferke szerepében sem fogadhatjuk
 nagy helyesléssel. — Egyébiránt dicsérettel kell megemlitenünk Szentpetery urat a'
 becsületes Licht, Szathmáryné assz. a' rangkóros büszke Lichtné, Lendvay urat
 Kövesdi ügyvéd, Bartha urat Buzgó Pál, Szigeti urat a' műveletlen, és nyers Daró-
 czy, Egressy G. urat az aljas Poplai szerepében. 16.

Augustus 31. 'Alvajáró', opera 3 flv., írta Romani, ford. Deák Fülöp
 Sámuel. Zenéje Bellinitől. — Hollósy C. k. a' czímszerepben mint ven-
 dég lépett föl, 's tetszéssel és tapsokkal fogadtatott. Valóban, alig környezett az

összes hirlap-irodalom nagyobb szeretettel színésznőt vagy énekesnőt első föllépteiben, mint környezé Hollósy C. k. a. t. 'S ha e' szinte szenvedélyes kegyelésre a' hirlap-irodalom az által hitte magát felhíva, mert csak így vélte kieszközölhetőnek, hogy a' derek énekesnő színházunk rendes tagjául felvételsek: akkor e' buzgóságot annál inkább helybe kell hagynunk, mert az énekben jeles Schodelné assz. *) mellé még egy elsőb rendű énekesnő már csak azért is szükséges, hogy az operák betanulása ne menjen ezentul is olly csiga-haladással előre, mint eddig ment. Miután azonban az igazgatóság megfelelt a' közönség kívánatának, 's így a' további buzditás e' részben nem szükséges, az ollynemű tulragadtatás pedig, mely különben sok dicséretet érdemlő énekesnőnek nevét Lind Jenniével, kit mi csak nagy hírből ismerünk, helyezte párhuzamba ezentulra, ha káros nem, hasznos azonban semmi esetre nem lehet többé, nemcsak azt reméljük, hogy a' szép tehetségű énekesnő megfelelően a' várakozásnak, mely iránta minden oldalról olly kedvezőleg mutatkozott: hanem azt is egyszersmind, hogy a' hirlapok ezentul kissé criticusabb hidegséggel, de soha nem hűlő meleg barátsággal, mely nem túlmagasztalásban, hanem nyíltan szóló utmutatásokban áll, fognak felőle nyilatkozni, 's a' derek énekesnő e' nyilatkozatokat, a' mennyiben dologértők lesznek, mindenkor figyelemmel fogadni, 's pályáján nem lankadó szorgalommal előhaladni, 's pedig annál buzgóbban, minél szebb jövődőt ígérnek számára nyitni szép tehetségei. — Elvinot Wolf ur énekelt, ismert jelességgel. A' második felvonásban előforduló karkiséretes párdalának ma i szajosan kívántatott ismétlése. 'S valamint mult alkalommal meg kelle rónunk azon módot, mely szerint az ismétlést, minden a' közönség és színpad közt urakodó illedelem ellenére, megtagadta: úgy ma meg kell mondanunk, hogy teljes illedelemmel adá tudtára a' közönségnek néma jeleivel, miszerint ezen ismétlés neki rendkívüli erőtetésébe kerül, 's mellének vagy hangjának kárával jár. (Kissé különös ugyan, hogy valakit a' színpadról azért kelljen dicsérettel említeni, mivel magát a' közönség ellenében illedelmesen viseli.) Azonban a' tapsoló közönség nem akará a' néma mentegetést figyelembe venni 's az ismétlést csakugyan megkívánta. A' közönség felettünk és a' színpad felett áll, 's kívánatainak a' lehetőségig sokban vagyunk engedni kénytelenek, és engedünk örömmel; 's Wolf ur bizonyos lehet benne, hogy köteles engedelkenysége nem fog nem méltányoltatni, 's valamint kívánjuk, úgy merjük is jóslolni neki, hogy azon közönség, mely iránt teljes tisztelettel viseltetni kötelességeül ismeri, egyszersmind teljes méltánylattal és kiméletességgel fog iránta viseltetni, mihelyt látja, hogy illy nagyobb énekszakok ismétlése tulságos megerőtetésébe kerül; 's e' kiméletre, reméljük, annál inkább számot tarthat, mert ő most színpadunknak egyetlen és olly jeles tenora, minőt eddig rajta nem élvezünk, de mivel egyetlen, tehát minden operai előadásokban énekelnie kell, a' mi csakugyan erősebb mellű embernek is nem kissé megerőtető feladat. — Kőszeghi ur Rudolfo szerepében jelesül énekelt; kár, hogy dalszakmáját kihagyások által rövidítette. — Miután Hollósy C. k. a. nyal eddig, 'Lucia' egyszeri adatását kivéve, csak 'Lindát' és az 'Alvajárót' hallók egymásután ismételtetni, igen szükséges lesz, uj operák betanulásáról minél gyorsabban gondoskodni.

16.

IPARMŰKIÁLLÍTÁS.

A' muzeum roppant épületében, augustus 11-dike óta különös nemzeti érdeket 's ünnepélyességet terjeszt maga körül 's igen számos, naponkint

*) Némelly lapok azt híresztélék, hogy e' kedves dalnoknének veszedelmes beteg; egy e' napokban Füredről megérkezett ismerősünk azonban, teljes megnyugtatósunkra 's valódi örömünkre, bizonyossá tett bennünket, hogy a' tisztelt hölgynek semmi baja sincs! Szerk.

több százra menő látogatókat von teremeibe a' 3-dik magyar iparműkiállítás; — 3-ik, ha az érdemkoszorúzott, bár fiatal iparegylet rendszeres kiállításainak számát tekintjük, 's 4ik, ha e' számba vesszük azon rendkívüli 's rögtönzött kiállítást, melly az iparegylet szállásán mult ősszel a' védegleti közgyűlés alkalmára 's csupán azon czélra eszközöltetett, hogy a' hazai iparnak egyenesen a' védegyesület által teremtett haladásait, 's az általa létrehozott gyárak, vagy bár azelőtt is megvolt, de tetemesen terjeszkedett 's tökélyesbült vállalatok eredményeit tüntesse elő.

Mióta az iparműkiállítást aug. 11-dikén délután 4 órakor nádor ő fensége, a' magyar haladásnak őszinte 's tiszteletre méltó pártolója, — saját magas személyében megnyitá: folytonos, olykor tolongó, általában igen szép részvétet tanúsító látogatásnak örvendenek a' különben kongó, pusztá teremek, mellyeket ő fensége e' czélra átgengedni méltóztatott. — A' magas példa lelkesítőleg hatott; az iparosok megtisztelve érzék magokat e' látogatás, a' hozzájuk intézett buzdító 's megelégedést jelentő szavak által, 's az úgy lehető legjobb sodrába vezetettet. —

A' feljárás a' balra eső folyosón történik, hol kifüggesztett táblák vezetik a' látogatók lépteit ezen épületben. — A' szűk oldallépcsőn felérvén az első emeletbe, lefizetünk a' pénztárnál 10 p. krt (vagy, ha iparegyleti tagok vagyunk, évenkénti 2 p. forintért, annyiszor mennyiszer ingyen bemehetünk); veszünk, ha értelmesen akarunk körültekinteni, 20 p. kron Tárgyjegyzéket, 's ha a' pompás hölgysteremet, a' férfiasan izletes dohányozó szobát, a' szép fegyverekből 's theakészületekből és száz meg százféle vágyingerlő tárgyakból egyiket vagy másikat megynerni akarjuk, veszünk még 1 pengő forintjával néhány sorsjegyet is, és belépünk a' teremekbe.

Mi a' külsőségeket illeti, nem lehet megrovás nélkül hagyni azon ferde követelést, miszerint a' vendég kalapját levenni, kezében tartogatni, 's ezen alaptalan előíletnek hódolni kénytelenítetik. — Ezt sehol a' széles civilizált világban nem kívánják; 's a' külső társalgási formákban is szabad és kifejlett nemzetek fiait csak ki-nevetnének, és saját tapasztalásom szerint, mind azon angolok 's francziák, kiknek társaságában a' kiállítást meglátogattam, ki is nevettek bennünket e' fonakságrért. Csekélység az egész, de boszontóvá lesz épen az által, mert ok nélkül parancsoltatik. — Valamint minden okos ember megnyugszik abban, hogy p. o. a' termekben szivarozni, a' kitett tárgyakat tapogatni 's czirógatni nem szabad: úgy azt alig fogja álláthatni valaki, miért e' süvegelés a' szövetek, a' gyártmányok, vagy az egymást nem is ismerő idegen látogatók előtt? — Ti, kik az udvariasságnak e' nevetséges nyilatkozatát megkívánjátok, vagytok-e képesek eszközölni, hogy ezen süvegelő ember, ha ugyan jó tánczmestere nem volt, a' szemközt jövőket kellemetlenül meg ne lökje, öklével ne érintse, azoknak tyukszemére ne hágjon? — Az illyest kinekinek személyes tetszésére 's a' közvéleményre kell bízni, melly azon egyéni tetszések felett uralkodik. — Hasonlókép azon szabályt, hogy pálczákat, napernyőket a' kapuban le kell tenni, csak igen kevésé tartom egyéb által okadatoltnak, mint, hogy a' kapuőr borravalók áldásában részesíttessék, 's a' közönség kellemetlen contributio alá vetessék. —

A' tárgyak első emeleti IX teremben, 's egy hosszú és széles folyosón, és ismét földszinti folyosókon vannak felállítva. — A' belépés a' 3-ik számú terembe történik, mellyet a' pesti (üllői uti) stearingyertya, és Hogl és König temesvári stearingyertya-gyárának kiállítványai, Zsigmond Károly budai gyárának gyönyörű szőnyegek, Hertsch (pesti), Höhnél (pesti) és Link (győri) gyáraik ruhakelméi 's butorszüvegek; Haszlacher Antal, József és Alajos, Pífkó, Jungbauer, Biskó és Domokos pesti szücsök kiállítványai; a' pesti asztalosok első egyesületének, Coffin Károl és Fischer Mátvás kár-

pitosoknak, Császár József, Riesinger Ferencz, Steindl Ferencz és Tausch Ferencz asztalosoknak valódi remekművei töltenek meg. — Gazdag mezeje a' gyönyörködésnek. Mindkét stearingyár, melyek öntvényei semmivel sem alább valók a' külföldiekénél, Nádor ő fenségének mellszobrával ékesíték kiállításait. — Zsigmond gyönyörű szönyegeire méltó butorzatot képeznek a' művészi gondnal készült divánok, karszékek, asztalok, ágyak, polczozatok, virágemlévény; melyek szemléletének örömét csak azon egy megjegyzés zavarja némileg, hogy Steindl és Fischer diszbutorzatai a' szövet nem hazai. — Miután hazai butor-szövegetek-, bársony- és selyemnek kellő bőségében vagyunk, megvallom, idegen kelmére pazarlott kárpitos munkát a' kiállításra el nem fogadnék. — E' teremben van még egy orgona Komornyik Ferdinándtól.

A' 3-ik teremből, hova először beléptünk, jó rendtartás kedvéért, balra, a' 2ik és első számú teremekbe utasítatunk, hogy azután, az egésznek végig tekintése után, a' másik ajtón kimehessünk.

Az 1. terem, a' sorsjegyvők ohajtásainak méltó tárgya, hölgyi alvó teremtet képez, melynek felékesítése 's kikészítése semmi kívánni valót nem hagynak hátra, ha kivesszük azon százféle apró kedves kicsinységet, mikkel az asztalok, emlévények, polczozatok megnépesítenni szoktak, 's mik a' terem nyájas életét, barátságos és ugynevezett „lakható“ jellemét képezik. Innét, 's a' teremnek nagyságától van, hogy a' belerakott butorok sokasága 's roppant értéke mellett is, némi üresség érzetét nem nélkülözhetjük. A' rajz, kárpitos munka, 's az egésznek elrendezése és összeállításra derék Wienerünktől van, az asztalos munka Szabó József budai asztalostól, a' czafrangok, sinórok 's paszomántok Mróze Vilmos és Martin crepinkészítőtől Pesten, a' tükör aranyozása Engelbrechtől, megjegyezvén, hogy a' tükör ráámáján levő gazdag véset nem az aranyozótól került, hanem Szabó Józsefnek képfaragó munkája. — A' teremhez illő szőnyeg (melly most már, a' végképi elszennyezés megelőzésére, vászondarabokkal fedeztetik) Zsigmond gyárából került. A' gazdag virágos veresnehéz selyem kelmét Valero szolgáltatta. — A' menyezetes ágy, nyugágy, 6 különféle karszék, 1 balzac, 1 öltözőszék, a' 2—2 ajtó- 's ablakfüggöny, ugy szinte az asztalos ügyességét 's ízlését kiemelő művészi ágyfa, nagy asztal, kis kerek asztal, különféle szekrények, 's polczozatok rajza minden kifogáson túl szép, 's az egésznek harmoniáját kiegészítik a' pompás tükör (mellynek azonban üvege még nem hazai), virágkosár, esengetyűvonók, melyek összesen 's egyesülve azon hatást eszközlik, mely a' látogató külföldieket 's a' párisi és bécsi kiállítást látottakat is meglepi 's meglegedés nyilatkozataira, — a' falusi vendégeket szájtató bámulásra, a' sorsjegyek minden vevőjét pedig azon szerény ohajtásra bírja: bár neki lehetne szerencséje lakását ezen butorzattal ékesíteni. Tréfa nélkül, sokan ezen terem, ezen ágy elnyerésétől feltételezik házasságukat; 's a' többség nem is gondolt rá, hogy egyetlen ajtó- vagy ablakszönyeggel szerény lakának egész kiterjedését befedezhetné. E' terem minden esetre ki fog játszani, már az egyesület megrendelésére készült, 's 4000 pengő forintnál többet érven, az első nyerő szám jutalma leend. Azért, kik eddig sorsszámokat nem vettek, siesse-nek magokat afeléval ellátni, mert a' nyerő szám még alighanem eladó.

Kellemes érzést viszünk magunkkal, midőn kilépünk a' férfias butorokkal 's szebbnél szebb zongorákkal tömött II. terembe. Itt vannak lerakva a' 2ik nyerő számnak rendelt pipázó terem ezer pflozt érő butorai Förster Lőrincz (pozsonyi kárpitos, Uiberpacher Mihály ottani asztalos, 's Meer ottani szövetgyárnoktól, ki újabb időkben Weinlich megbukott vállalatát magáévá tette. A' kárpitos és asztalos munka minden dícséretet érdemel, 's a' pipázáshoz és pipázva henyéléshez megkívántató diván, karszékek, asztalok, pipatartó, fatartó stb. kényelmait kiegészíti egy szép fehér kaudalló, melybe csak a' nyájas lángokat kell beleképzelni. — A' zongorakiállítások közt pozsonyi Schmidt Károly europai híru nevével ver-

senyeznek Seiler Lajos, Bereghszászi Lajos és Páchl Károly pestiek, végre Komornik Ferdinánd, kitől a 3-dik terem orgonája van, egy phisharmonicát állított ki.

Visszaértünk a 3-ik terembe, hol először beléptünk, 's folytatjuk kellemesen gyönyörködtető, 's a hazai műpar emelkedését méltányolni tudó hazafi keblét magasan lobogtató vándorlásunkat a többi teremekbe, melyek sora csábitva integet felénk, 's melyek végén gr. Batthyány Lajosnak, az Iparegylet lelkes elnökének, szép arc képe tűnik fel, mintegy örködve a munkásan töltött kevés évnek becsületes erőfeszítéssel kivívott eredményei felett. (Vége köv.)

MI HIR BUDAÁN?

— Említök mult számunkban, hogy a 'pesti hirlap' mult hó 25-kei számában a 'nemzeti színház és a 'magyar hirlapok' czim alatt egy cikk jelent meg B a j z a József, gr. B a t t h y á n y Kazmér, F á y András, K o s s u t h Lajos, T ó t h Lőrincz és V ö r ö s m a r t y Mihály urak aláírásával. Mindnyájan köztiszteletű, ismert nevű férfiak! E' felszólalás — a' tisztelt férfiak szerint — azért történt, nehogy valaki a' csaknem valamennyi hirlap által gyakorlott 'balszellemű' megrohanásokba az egész közönséget beleolvadttnak vélje; részint pedig azért, hogy a' tulragadt hirlapírókat működéseik kimaradhatlan eredményére figyelmeztesse, mivel t. i. a' független érzelmű, jóakaratu 's értelmes igazgató kedvét veszítvén, a' nemzeti színháznak jövődjé kockáztathatik.

Minden jó akaratot megbecsülünk, mennyivel inkább olly férfiakét, minők a' felszólalók: szabadjon azonban megjegyeznünk, hogy a' felszólalást, ámbár ez a' legnagyobb mérséklettel 's férfias higgadsággal van írva, valamint szükségte lennek, úgy kissé id ő u t á n i n a k is tartjuk. Szükségte lennek azért, mert a' fenforgó nyilatkozatban alig van újabb vagy fontosabb eszme, melyet már részletesen elmondva, részint B a j z a ur által ugyancsak a' 'pesti hirlap'ban, részint F á y András és V a h o t Imre urak által a' 'pesti divatlap'ban, nem olvastunk volna; — id ő u t á n i n a k pedig azért mondjuk, mivel valamint némelly más folyóirat egyszerre olly hunyászkodó hangot kezdte a' nemzeti színház irányában hallatni, hogy épen a' tulságos bókolasok miatt lehetett volna ellene felszólalni: úgy részünkről is régebben számot vetettünk magunkkal azon pont iránt, melly gr. R á d a y Gedeon netaláni elkeserítését illeti 's mellynek kényesebb voltát mi jobban, mint akárki más, állatni kezdők; — 's ez volt fősark-oka, miért uralkodott már h ó n a p o k ó t a ezen 's a' többi felszólalások előtt a' nemzeti színházat sz o r o s a n illető rovatunkban sokkal komolyabb, 's úgy mondván, bárátságosabb hang, mint minőt némelly előadás 's az előadásokban némelly szerepviselő, különben érdemelt volna; mert hogy színházunk körül — bármilly küldiszmények hozattak létre — a' művészet tekintetében öröndetes előhaladást, olyant t. i., minőt a' meglevő erőktől méltán várhatni, nem tanusitnak a' dolgok, ezt a' felszólaló tisztelt férfiak magok is elismerik, midőn megvallják, hogy a' színházi ügyek kezelésében hiba elég van: itt-ott hanyagság, ügyetlenség, apró ármányok, miket napfényre kell hoznunk 's a' rendezőket, szerepelőket, bírálókat, ha egymásra roszul járnak el dolgaikban, megrónunk, vagy, ha tökéletesen haszonvehetlenek vagy épen ártalmasakul mutatkoznak, népszerűtlenné, megállhatlanokká tennünk. —

Mi nem emlékezünk (lehet, hogy némelly jó barátink emlékezni fognak), hogy gróf R á d a y Gedeon ellen valaha olly hangon nyilatkoztunk volna, melly csak egyszer is ellenkezék az általunk szintugy, mint a' tisztelt hazafi által bevallott s z a -

bad vélemény elvével. Egészen más a' nemzeti színház országos főigazgatósága, egészen más pedig a' rendezőség vagy az igazgatóság; 's azért igen káros következéseket szülhet az, ha a' tisztelt gróft az utóbbival azonosítani akarjuk; ámbár nálunk nem egyszer történik meg, hogy az ügyet a' személynek 's a' személyt az ügynek állítjuk háta mögé. E' tárgyra nézve legyen elég itt csak azt mondanunk ('s ha kell, könnyen idézhetünk lapjainkból helyet, hol hasonló már mondánk), hogy mi az országos főigazgatót, tántoríthatlan hazafiságát, magunkénak vallott elveit, fardadhatlan buzgalmát mélyen tiszteljük 's biztos állásunkból kiverettetésünk fölött, szintugy mint a' felszólaló tisztelt férfiak, méltán aggódunk; de azért — 's a' mint lelkünkben meggyőződve vagyunk, ezzel sem gróf Ráday ellen tiszteletlenséget, sem az ügy iránt perfidiát nem követünk el — a' színház körüli hibákat és tévedéseket ezentul is látni fogjuk 's nem szünendünk meg barátságos figyelmeztetéseket közölni irántok lapjainkban, valahányszor felszólalásunk méltányos figyelembe vételik; de készek leszünk kissé élesebb kikelésekre is, valahányszor barátságos figyelmeztetéseinknek — az ügy érdekében ohajtljuk, hogy ez minél ritkábban vagy soha se történjék — dacz vagy megrögzött hanyagság szegül ellene. — Hisszük, de nem is lehet mást hinni azokról, kiknek táborához tartozni dicsőségnek tartjuk, hogy az itt elmondottak helyes voltát a' felszólaló urak átlátandják, kivált ha sürbben bejárnak a' színházba 's így annak művészetfoki állásával tökéletesen megismerkedendnek.

Egyébiránt ezzel elmondtuk észrevételinket arra, mit az említett felszólalásra részünkről szükségesnek láttunk elmondani; most már fontosabb dolgaink vannak, semhogy szükségtelen tapsokkal vagy recriminációkkal foglalkozzunk. Mondja el mindenki, a' mit jónak lát, komoly megfontolás után komolyan, azon tisztelettel, melyet egy közügy körül, melyhez már ugyis annyi profanus kezek nyulni akarnak, fáradozó férfiú minden hazafitól várhat, azon szeretettel, mellyel közügynek mindnyájan tartozunk. Ha a' hirlapok kezelőit némelly a' színház körül látott hibák és visszaélések keserűbb kifakadásokra ösztönözték, győződünk meg, hogy szigorubb föllépések minden esetre tett h a t á s t, figyelmet gerjesztett az iránt, hogy volt és v a n anyag a' színházkezelés ingrediensei közt, melly fermentatiót okoz. — Bizonyosan nincs egyetlen journalista sem, ki a' színház teljes fölvirágzását szívéből ne ohajtaná, az országos főigazgató pedig ezt nemcsak ohajlja, hanem annak előidézésében bizonyosan tetteleg fáradozik is: 's így alig lehet föltenni azokról, kik egy célra fáradoznak, hogy mégis mintegy ellenségül álljanak szemközt egymással.

Egyelőre két dolog van, mellynek egyike, szerény véleményünk szerint, t ü s t é n t, mielőbb életbe léptetendő; másika folytonosan szem előtt tartandó lenne, hogy számos hibáknak, mellyeket a' főigazgató, kiről jól jegyzék meg a' felszólaló urak, hogy mindennap vezér és közkatona nem lehet, 'önmaga el nem háríthat, — eleje vétessek. — Az első egy ügyes, munkás, aestheticai műveltségű a l i g a z g a t ó, kinek kötelessége volna, röviden elmondván, mindenre, mi az e l ő a d á s o k körébe tartozik, közvetlenül felügyelni; melly nagy körű és fontos állás egy színházi költő hozzájárulásával egészíttethetnék ki 's tétetnek könnyebben betölthetővé. Ez által természetesen az annyi gáncsolásoknak 's tán bonyodalmaknak is okot adó házi kezelés megszüntetnék. — A' másik az lenne, hogy ne tekintessék többé a' nemzeti színház pénztökegyűjtő intézetül 's ne menjen oda az iparkodás, hogy minél nagyobb összeg gyűjtessék a' takarékpénztárba. Ez több mint czéltalanság, ez céltevésztes lenne. . . Nem azt akarjuk mondani, mintha a' színház-igazgatóságnak abbeli gondoskodása, miszerint az anyagi állást akarta minden előtt biztos labra helyezni, teljes dicséretet nem érdemelne, mert a' művészet csak akkor virágozhatik fel teljes szépségében, ha majd nem kellend a' mindennapi kenyeréért küzdenie; de

a' takarékoságnak határa van, melyen túl fillérkedés 'stb. lesz neve; illykép gazdalkodni pedig nem lehet ott, hol épen a' pénz helyes kiadásában van a' legczélszerűbb gazdalkodás.

Említi még a' mondott czikk, hogy gr. Ráday Gedeonnak sem dicsőség, sem haszon, hanem egyedül hazafias kötelesség-érzet a' színház-igazgatás körül ösztönzője. Örömet méltányoljuk e' kötelesség teljesítését, 's midőn általa csakugyan hasznót hajt a' nemes gróf, nem magának, hanem a' közügynek, a' nemzetiségnek (sőt nagy részben legszentebb érdekeinknek is), a' dicsőség bizonyosan kijutand osztályrészeül, mert a' kifakadások hangjai el fognak némulni, a' kedélyek le fognak csillapulni 's nem lesz senki, ki megtagadni akarná a' dicsőítést olly férfitől, ki azt buzgó ügyszeretet 's felvilágosodott belátás által tudta megérdemelni.

— Halljuk és halljátok különösen ti, kik egykor a' színészet történetét irand-játok: figyelmezzetek jól az 1846ik évre, melyben annak egy új epochája most kezdődik; igen, fordítsatok figyelmetöket Pozson, Nyitra és Hont megyékre, melyeknek méhében az új óriás növekedik, hogy megrendítse — mit mondok? megrendítse? — hogy új kerékvágásba helyezze a' világ folyását. — A' pozsoni tót ujság több kaczagásig örvendeztető tudósításokat közlött már azon színi előadásokról, melyeket az ottani **tót társaság** (a' magyart eloszlatták) tagjai előbb csak a' pozsoni sörházakban 's az ugynevezett 'Patzenhäuslik'-ban, utóbb pedig Mijaván, Szénásfalun 's Nyitra megye több helyeégeiben adtak, dalok, szavalások és nemzeti (értsd: tót) tánczok kíséretében! De mindezen örvendetes híreket fölülmulja örvendetessége nagyszerűségével azon hír, hogy Selmecezen, részvények útján, állandó tót színház épül. Képzelem, mekkora allelujakat dúdolnak e' fölött a' muzsák a' mennyek országában: a' hír közlője legalább már most is hallja Apollót egy Schmidféle zongora kíséretében énekelní Suleknek dalát: 'zaj, zaj, zajdu nasi vrahové!' (El, el, eltűnnek gyilkosaink!) T ü s k e.

— A' pesti műegyesület a' nemzeti muzeum számára két festményt vett meg 's pedig hazai művészekől, mit szinte jó lesz a' muzeumi ritkaságok közé helyezni. Az egyik kép Zichy 'koporsó-zárás'-a, a' másik Heinrich 'régiség-buvár'-a. Mindössze a' műegyesület 18, magánosak pedig 8 darabot vásárlottak, — a' mi nem nagy részvétet tanusít.

— A' pesti lövészegyesület által rendezett örömlődözések szeretett főherczegünk félszázados nádorságának megünnepléseül mult hó 30dikán kezdettek meg 's azóta vigan folytatnak. Ő főherczegsége mult hétfőn magas jelenlétével diszesíté ez ünnepélyt 's estve fényesen ki volt világítva a' lövölde. Sok szép hölgyet is lehetett látni a' termekben, kiknek kedvökért később tánczvigalom is rendeztetett, melyben nagyobb lelkesedéssel járták a' csárdást, mint tavál a' — 'walzer'-t.

— A' 'circus'-ban mult szerdára nagyszerű birkozás volt hirdetve, mely az apadni kezdő közönséget újra szaporítsa. Az ölnyi hirdetések homlokírása magyar, a' többi csupa német: mégis szép az igazgató uraktól, hogy illy 'spectaculum'-oknál nem számitanak sokat a' művelt magyar közönségre.

— A' 'Spiegel' azzal biztatja olvasóit egyik számában, hogy a' lánczok az újhídhöz még csak két év múlva fognak megérkezni. Szép idő, az igaz; de még szebb (azaz, hosszabb) is fog lenni. — Vigyázzon, collega ur, hogy a' 'budapesti híradó'-ban ismét valami szerencsétlen zugprókátorocska ne támadjon, ki 'mathematicailag' be fogja bizonyítani, hogy a' lánczok már régen itt — lehetnének, ha a' részvényeknek lánczolata nem volna!

— Döbrentey Gábor, kir. tanácsos ur, mult hónapban Erdélyben megfordulván 's mindenütt a' baráti szeretet és tisztelet jeleivel találkozván, — a' lelkes író Málom Luiza kisasszony által a' historiai nevezetességü 's mély kegye-

letet ébresztő Vajda-Hunyad várának, mellynek köre metszését a' tisztelt tanácsos ur még 1823-ban eszközölé másokkal együtt, igen csinos 's művészileg készült himnuszával lepeték meg. A' himezés olly finom 's olly bámulandó szorgalommal van dolgozva, hogy az, ha korábban érkezik, a' műkiállításnak valódi díszévé válандott volna. Valjon nem lehetne-e megkérni D. G. urat, hogy azt az iparműkiállításban engedné szemlére kitétetni?

— F á n c s y ur több napig Bécsben tartózkodott, részint hogy színházunk számára a' legkedveltebb hangszerzők legujabb műveiket megzerezzé, részint pedig, hogy egy tökéletes ballet-személyzet létrehozását eszközölje, a' mi, mint halljuk, olly gyorsan fog megtörténni, hogy jövő hóban, midőn t. i. a' világhírű tánczművésznő Cerrito Fanni és férje Saint-Leon Pestre érkeznek, vendégszerepeket adandók a' nemzeti színházban, a' ballet már organisálva leend. — E' dicséretes tevékenység, mellyet az igazgatóság a' közönség érdekében kifejtteni sziveskedik, legnagyobb megismerésünket igényli.

— Pestnek éjjelenként koromsötét utcáin a' legkényelmesebb fosztások történhetnek. E' napokban ismét egy fiatal embert szurkálttak meg a' királyutca közelében. A' rendőrségnek, more civico, semmi nyoma. Szerintünk legjobb volna, ha éjjelenként minden rendőr nyakában egy égő lámpa lógna; így mégis foghatnánk egyet ebből a' fajból.

— A' szegedi, ugynevezett Zsiga-féle cigánybanda jelenleg Pesten tartózkodik; jeles játékukat szabályosság és szorgalom jellemzi, miután hangjegyekből szintügy, mint hallás után, a' legjelesebb darabokkal gyönyörködtetik a' hallgatót. Ajánljuk őket Pest lakói figyelmébe. V. G.

— Mult héten mintegy 3—400 ifju esküdt fel kir. táblai jegyzőnek; van tehát reményünk, hogy a' jog és igazság szolgálában nem fogunk látni szükségét.

— A' pesti hirlap' ujdonságírója szerint, a' dorottya-utczában mult héten néhány suszterinas röppentyűket 's ugynevezett pattogó békákat eregetett: mi is hallottunk egy uracsról a' magyar-utczában, ki különös örömét találá abban, hogy szobájában puskalövések által a' népet az utcán összecsedíti.

— Egyik collegánknak nem tetszik, hogy Kossuth Lajosnak, az 'ugynevezett népkegyenc'-nek, mint collegánk magát kifejezi, fáklás zenével tisztelegtek mult héten, 's azt kívánja, hogy a' tisztelegés más jeleiről gondoskodjék már egyszer a' lelkes fiatalság. Ugyan ugy-e? kedves collega... bizony elegen vannak, kik bőrükből kiugranának örömükben, ha egyszer — nem fáklás zenével — hanem csak egy igen moderált macskamuzsikával is tiszteltetnének meg. Volna nekik ebből elég hasznuk! —

— Literariai ujdonságaink közt legnevezetesebbek: a) Szalay László 'Statusférflak és szónokok könyvének' hatodik füzeté, Thiers életírásával, A' derék szerző e' füzet előszavában örömét fejti ki azon részvét iránt, mellyel a' kö. önség e' munka iránt viseltetik, mert e' hajlamban nemcsak a' magyar irodalom felvirágoztatására szentelt fáradozásainak jutalmát látja; hanem a' munka iránti rokonszenv is bizonyosságul szolgál, hogy napról napra népszerűbbekké válnak azon elvek, mellyekből a' magyar politica mezején gazdag alkotmányos élet fog sarjadosni, 's mellyeknek gyakorlati kitüntetésére e' munka iratott. b) 'Magyarok születésnapjai' Ponori Thewrewk Józseftől, három rézmetszettel. c) 'Olvasó könyv városi és falusi gyermekek számára;' igen figyelemre méltó ifjusági irat. d) Az 'Állattan' II-dik füzeté e) Végre kedvelt Kuthynk, hazai rejtelmek'-nek VI-dik füzeté.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

11. szám — Sept. 12. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

A' HATÁRSZÉLEKRŐL.*)

E' napokban Belgrád- vagyis Nándorfehérvárott valék. — Ujvidéken csak annyi ideig mulatánk, míg a' felső gözösre várakozni kénytetünk; 's e' kis idő is elég volt azon meggyőződésre vezetni, hogy itt — 's ezt több izbeni iutlétem tapasztalása után mondhatom — nagyobb túlbuzgóság uralkodik a' szláv elem mellett, mint magában Serbiában. A' várakozó tömegben sok asszonyágok 's urak voltak, 's ezek mind ráczul társalogtak. Társalgásuk a' rácz nyelv szépsége fölötti elmélkedések — 's több olly kifejezésekből állottak, melyek nyíltan elárulák szerb gondolkozásmódjukat. Sőt közülök egy 50 év felé járó ur öszintén bevallotta, hogy bár ő magyarul jól tud, mégis szerbnek tartja magát. 'S fiatal menyecskéje, ki mellette szinte élénk részt vett a' nemzetiségi vitákban, egy átellenében ülő fiatal 's tüzes szerb uracshoz szüntelen ezt rebesgette ajkain: 'oh, milly szép az a' szerb nyelv!' — Ebből kettő a' tanúság: 1) hogy Ujvidék nem Szabadka, 2) hogy ott az asszonyok is lelkesednek a' nyelvkérdésben, mi magyar hölgyeink — 's asszonyainknak is ajánlandó, utánzásul, vagy ha úgy tetszik, csak ösztönzésül; mert hála Istennek!! nem élünk már a' nagy német világban. — A' gözös elérkezett, és mi örömmel sietünk tetejére, a' kilátás gyönyöreit élvezendők 's gondolkodandók a' hallottak- 's tapasztaltakról. Egész Karloviczig semmi figyelemre méltót nem láttunk. Ott a' hegyeket szépen művelve és szőlőkkel beültetve találtuk; természetesen, mert a' lakosoknak ez legfőbb 's tán egyetlen kereseti módjuk. Itt terem az édes karloviczi ürös, mely mindinkább nagyobb-nagyobb kereskedésnek örvend. A' város egyébiránt nem sokat mutat. Négy-öt templom, pár emeletes ház a' többi alacsony házikók között: ez az egész. 'S mégis! itt egy érsek lakik, kinek Temesvár, vagy Ujvidék mindenesetre illőbb székhelyet nyújtandana. Tovább Szalánkemént láttuk a' hegy oldalában és templomával, melyről az óhitűek 400 esztendő fenállását hiszik, 's hogy ez lett volna első óhitű imaház honunkban. Egy kökutat is mutattak, melyből — ismét a' monda szerint — sós víz buzog, mitől állítólag nevét is nyerte volna a' falu. Mi azonban Szalánkemének nevezetességet szerzett, az azon ütközet volt, mely 1691-iki aug. 19-én nagyvezér Köprili Musztafán 's hatalmas táborán Badeni Lajos 's a' micink által e' helyütt és tájon ejtetett. Szalánkeménről Zimonyig mi érdekes sem adta elő magát. Ez utóbbi várost szépnek találtam, legalább Ujvidéknél mindenesetre szebbnek, mert széles utcái legtöbbször emeletes házakkal vannak megrakva 's a' kereskedés is benne elég élénk, hogy nagyvárosias képet tünessen szemünk elé. Lakosai ráczok 's épen azért legtöbben ezen nyelven beszélnek; azonban a' szellem benne mégis németes. Közhelyeken a' műveltebb közönséget csak németül hallám társalogni. A' színházban olly hangosan folyt a' német társalgás, hogy a' szegény német színészeket hallani is alig lehetett. Nekem úgy tetszett, a' nőknek itt hangosabb, hogy ne mondjam, sikoltóbb társalgási módoruk van, mint egyéb helyeken. Sőt a' magyar katona tiszték is, kiket nyelvről ugyan nem is nevezhetek magyaroknak, olly élénkül beszélgettek, hogy többen közülök, úgy hittem, a' színész szerepét vállalák magukra. Uracsokat itt nem igen láttam, vagy azért, mert nincsenek, vagy hogy a' katonai kaszta itt is, egyéb kis városok példájára, szívesben láttatik. Mindamelllett Zimony mégis kedvesebb előttem Ujvidéknél. Azt Temesvárhoz hasonlíthatnám, emelt Belgráddhoz szellem, szépség, 's tisztaság tekintetében. Másnap egy csajkásztiszt, ki maga a' szíveség vala 's kinek e' szerint sajnálom, hogy nevét elfeledém, mellénk adva egy utmutató káplárt, átvitetett bennünket Szerbia fővárosába, melynek hajdan erős és szép várát most a' lomha, de ifjú gyermekes török katonák őrzik alázottságuk érzetében. A' Dunáról, közelében a' Szávának, gyönyörű tekintetet szolgáltat a' szemnek Nándorfehérvár. Merném mondani, kevés szebb fekvésű erősség lehet Európában. A' Száván átkelve, mely itt foly be a' Dunába, csupa törökruhás emberek tüntek szemünkbe, kik a' part hosszán majd evezve, majd fehér ruhákat mosva lézengtek. Midőn megállánk ladikunkkal, egy közülök hozzánk jött 's rácz — vagy mert Szerbiában vagyunk — szerb nyelven szólítva meg, útleveleink láttatkozása végett egy nagy házba utasított. Ezt megtevéen, az utmutatóul nyert csajkász-káplár oldala mellett először is a' várát 's aztán a' török várost barangolók be. A' várat elhagyott állapotban találók 's mégis a' bástyákon mindenütt török őrkatonák valának láthatók, kohás puskákkal vállakon. Magának a' basának lakása egy magyar falusi szegény földesur rongyos kastélyát juttatja eszünkbe, melynek udvart egy benőtte a' zöld fű, hogy lakatlanok hinnők, ha a' kapu alatt guggoló udvaros ellenkezőről nem lenne bizonyóságot; a' laknak ablakait néhol zöld redőnyök, néhol töredezett üvegtáblák képezik, hogy fogalmunk lehessen még inkább alattvalóinak rongyos házaival. Midőn a' kaput a' basához leendő szabad bemenetért megkérdezők, azt felelte: hogy ura még aluván, nem fogadhat el; azonban figyelmesztetett bennünket, hogy később — még az nap — reggeli 8 órákor jöjünk, ha akarjuk látni urát. Tíz óra levén az idő, csudálkozunk ez utasítás értelmén. Később tudtuk meg, hogy a' törököknél másképp van az óraszámítás, mint nálunk. Az ő reggeli 8 órájuk, nálunk délutáni 3-at jelent. Nem mehetvén be tehát ezzel a' basához, a' kastély előtti bástyákról nézdegélénk szét. A' kilátás inren gyönyörű! Előttünk fekvének a' szigetek, melyeken Eugen hada állott 30 francia és német hercegek önkényesek csatlakozásával, 's ide gondoltuk elleneinket, a' várban levő 30 ezer törököt, kiknek a' nagyvezér az ostrom 4-ik hónapján 150 ezer, a' tatár khán pedig 70 ezernyi sereggel jött segítségül. 'S képzeményeinkben megújulni láttuk a' véres csatát, melyet

*) Ez érdekes tudósítást, nehogy tárgyhalmaz miatt közlését elhalasztani kénytelení-
tessünk, a' borítékra szorítottuk. Szerk.

ezen roppant ellenhad a' mieink bekerítésével 's szünteleni ágyuztatásával eszközölt 's melly 10 ezer török eleste után mégis nekünk szerzett dicsőséget 's fényes diadalt. 'S mind a' mellett kell-e mondanom, hogy illy 's hasonló képzemények 's emlékezések a' mint egy részről fölemelék, ugy más részről elboríták keblem érzelmeit, mert sokat gondol magában ilyenkor a' honfi 's csak egy nagy sohajban végzi merengéseit. — A' török város látása jobban folingerlé érdekeltségemet, mint ha egy nagy város nagyszerű utcáin járva, a' magas paloták fényes boltkirakásait szemléltem volna magam előtt. Minden oly új itt és sajátos, hogy óráig elnézhetné az ember. Házaik fából építvek 's akként vannak alkotva, hogy mindegyiknek eleje egy nagy boltot képezzen, melly fölülről egész alólig nyitva tartatván, a' ben dolgozó különféle mesterségű török minden mozdulatát láttatni engedi. Többnyire nyirott fölvel 's keresztbe tett lábakkal folytatták mesterségüket az illetők 's alig méltaltak benűnkkel figyelmeire: míg mi möhön fogadtuk külön-külön vonásu ábrázataik reánk ható benyomásait. Több utcákat jártunk így össze, 's mindenütt más-másnemű mesterségek vagy áruskodások tűntek szemünkbe. Ugy találtuk, hogy itt is elkülönöve egy utcát egy, más utcát másféle mesterek vagy árusok foglalták el. Tehát a' rend nálók is e' tekintetben meglebbe, de nem a' tisztaság, — mert mindenben 's mindenütt, bár hova léptünk, egyaránt undorítólag ritt ki a' tisztátalanság. Az utcákról a' mochékba léptünk, hol egyikben épen egy Dervis a' nem nagy számmal levő hiveknek valamit előmormogott. Födött fölvel 's meztelen lábakkal térdeikre esztekdedve imádkoznak a' törökök, fejeikkel szüntelen a' földet illetve 's ismét fölkelve, míg végre papjuknak a' sok mormogás 's hajlongás következtében, mit a' hivek is utánoznak, tajték jön ki szájából. 'S ezt nevezik ök ájtatosságnak. Ha papjuk nincs magán kívül 's nem habzik a' szája, azt tartják: az olyan nem ért az istenneli beszéléshez 's illeték nem szeretnek. Illy különbfélék az emberek közt az izlések. Imádságaik tárgya, mint hallám, a' keresztények egyet nem értése fölötti kérdésből áll. — Több várdaik levén a' török katonáknak, egy helyre bemenének, egyet-másról kérdezősködni akarván, de közülök egy sem értvén a' rácz nyelvet, kénytelenítetnek ujjainkkal mutogatni nézdelési szándokunkat. A' legszívesben fogadának, örömeiket mindenféleképp kimutatni törekedvén. Pipával kínáltak meg, sőt hosszash velőki mulatozásunk közt gyermekesen enyelegni 's tréfálódzni kezdtek. Midőn távozni akaránk, barátomat sehogys sem akarák elereszteni, ugy megtetszett nekik. Erőszakkal kellett kezeik közül megmenekednie. E' közt történt, hogy erősen találá megtaszítani az egyik törököt, mire az egyenesen megállva barátom előtt, komoly tekintet vete reája. Azt hittük ebből fergeteg támadand, de elmulna minden következés nélkül; figyelmeztettek azonban később azok, kiknek ez esetet elmesélők, hogy a' török bár gyöngé 's meg van alázva, mégis elszánt és a' legkisebb sértést sem szenved el boszu nélkül, a' minék is tulajdonitják a' szerbek eddig alárendeltségüket. (Vége követk.)

KOLOSVAR, aug. 23-án. A' napokban láttuk gróf Teleki Domokos Urházy Uniója számára Szabó által rajzolt 's igen jól talált arczképét. A' kép már utazik Lipcse felé, hol aczélba fog lenyomatni. Szinte örömmel láttunk szerkesztő barátunknál a' testvérhonból több nevezetes íróktól küldött igen szép költeményeket. A' közelgő diatára Fogaraszvidék gróf Teleky Lászlót 's Kolosmegye Zeyk Károlyt választá egyik képviselőjének. Ha minden megyének csak egy egy követje is lesz ilyen, örömmel nézünk a' kinyilvánó országgyűlés elébe. Apropolis! a' genialis „Kiskövet“ szerkesztője néhány hongyulési tag arczképeit ígérte kiadni. Szinte feledém . . tudja ön, mi az a' kiskövet? Az egy „szépirodalmi és művészeti lap“ — szerkeszti Magyar (talpig becsületes ember, saját maga szabta magyarkában jár, ő rajzolja mellé a' képeket, összepakolja és széthordozza, megjelenik minden héten egyszer — mikor t. i. a' szerkesztőnek elég pénze van azt kiváltani. Hogy egy lapnak illy genialis szerkezet 125 azaz: százhuszonöt előfizető mellett nem virágzani lehelten — könnyen átlátható. Isten éltesse! — Most hagyta el a' sajtót, Bölcsesség gyöngyei, kiadta Tilsch. Szinte nem sokára kikerül sajtó alól „Atar Gull“ Sue Eugen után Tompa Imre. Ez is derék és vállalkozó könyvárusunk Tilsch költségén látand világot. A' napokban hire futamodott, hogy Fán c y fogja színházunkat kibérteni 's mi ennek igen megörvendénk. A' hir azonban nem valósult, mert Feleky, Gyulay, Tóth és Czelesztin lőnnek igazgatók. Z.

SZÁSZ-RÉGEN, aug. 17-én. Az „Életképek“ közelebbi számban irtam volt, hogy az ide érkezett táncmesternek „nem sok tanítványa van,“ mit ezennel visszavonok, mert igenis van 90 tanítványa. Falukról is, de különösen a' szász leányok közül van sok, ugy annyira, hogy ajánlani lehet a' farsangra a' rendőrség figyelmébe, a' tánczterem közelében tűzoltó szerkeket felállíttatni azon esetre, hogy, ha a' padok a' melegítés által meggyuladnak, nagy szerencsétlenség ne történjék. — 16-án vigalmat adott a' táncz-mester, mellyet, valamint a' táncztanulást is, csupán azért említek meg: hogy a' szász ifjuság kitünő kedvvel tanulta, járta a' magyar nemzeti tánczokat, a' bál pedig igen nemzeti színezetű volt, mintegy 60 magyar színű lobogó volt a' teremben felrakva, mi a' terem ékességének igen nagy fényt kölcsönözött. Tánczok vegyesen voltak, a' vigalom élénk 's fesztelen volt. Szóval: Kájétán ur méltánylást érdemel, hogy nemzetiségünk szebb oldalát elleneinkkel enyiben is megkedveltette. — A' mult héten a' vidékünkben szállásoló B. Wernhard ezeredből egy fiatal hadnagy a' Sajó kiadott hullámiba fult, „kit szerelme sirba vitt;“ — városunkban pedig egy, 8 személyből álló család szinte a' tudatlanságnak halálos áldozata lett, mérges-gombaevés miatt. Ideje volna már a' mérges növényeket az iskolásokkal megismertetni. Lombosy.

TATA, aug. 28-án. Hiába, csak nincs gyönyörűbb élet a' munkás életnél: megtermi ez gyümölcseit előbb utóbb. Így áll Tatában is a' világ, bár jó lélekkel mégsem mondhatnók ám el, hogy folytonos tűzzel megy minden; no de azt nem is lehet kívánni, mert hisz — köz-

tünk legyen mondva — magyarok volnánk, még pedig István első királyunktól óta meglehetősen kevert magyarok. — A' malmok eleget zörögnek, a' szür- és posztókallók zuhognak, a' kézművesek műhelyei zajognak, ha tudniillik munka van. Az a' bajkútfő a' magyar mesterembereknél, hogy nem igen szeretik a' dolog végét megfogni, 's ha valamibe belekapnak is, nem azon vannak, hogy minél csinosabban előállítsák, hanem, csak hogy legyen mint mondani — elég rozsul — szokják. Alkalmasabb hely pedig Tatánál a' műparra nézve nem találkozik. Itt az a' sok jó forrás, folyamok, tavak, czélszerű fekvése a' városnak 'stb. mind megannyi megbecsülhetlen eszközök a' gyári életfelvirágoztatására, mintezt Garaynk, a' dalnok, is helyesen megjegyzé. — Iparvédegyelet csak megvan, hanem az a' kár, hogy egy boltot nem állítanak, pedig mekkora vidéke és mennyi tagja van Tatának a' műparpártolásban. — Vásár tegnap volt; szép lovak és derék ökrök árultattak. Színészek is voltak Török Béni igazgatása alatt; említést méltan érdemlenek a' jó játékosok. — Mükedvelőink is, mint fülhegygyel hallottam, az előadások stadiumába ismét belépnek; adja Isten, hogy minél előbb gyönyörködhessünk! Gáthy Mari, Rostaházy Mari és Ilka nővérek 's Héringh József k. asszonyok kedves jelenetek leendének ismét, reméljük, sőt hisszük és valljuk. — Egy pár fiatal ember hangversenyt is tartott; nem mondom, hogy nem értenek a' zenésztethez, hanem hogy a' magyar nyelvtant nem Fogarasy szerint tanulták, tökéletesen meg vagyok győződve, miről hiteles bizonyság hirdető lapjuk, mellyen áll: Kedden Kisasszony-hava 25-án (!); továbbá: ha kellemetlen idő gátolna az előadást, akkor a' következő napon fog előadódni (!); no nem csudálnám, ha falusi tanítók volnánk, hogy ily szarvas hibákat követnek el. — Egyéb-iránt, hála Istennek, megvagyunk; gyümölcs elég van, mitől a' hideg kilelhet, no de gyógyász is elég van nálunk, így közvetít a' természet. — Sok új czimer is van, egyik jobb magyarsággal, mint a' másik; a' többek közül egyen ez áll: Slupnik Anna dipl. bábasszony; — a' magyar szabók czitera-alaku czimerjein olló van festve, — a' csizmadiákéin bicska, ár és Mária képe a' sarkantyus csizma közé, — a' szűcsök kuvaszfarkat akasztanak ki, — a' borbélyok sárga réztányért 'stb. ily chinai hieroglifek világa van nálunk e' tekintetben. — A' szürethez is készülünk már, mert a' sok esőzész rohasztja a' szőlőfűrtöket. Meghívóék kegyedet is, de úgy is tudjuk, sokkal jobban mulat ott a' budai hegyek között abban az új épületben — közel a' holdhoz; egyébiránt egészségeért mindenesetre iszunk. *) — Sütők, húsárosok, kocsmárosok, kávéosok, cofák 'stb. szeretik, ha jó keletjük van, miről azonban nem is igen panaszkodnak.

Tóvárosi Píros Pista.

FIGYELMEZTETÉS. Mult 1845-ik évben Petrichévich Horváth Lázár ur a' Honderűben megjelenendő legjobb beszélyre 12 d. arany jutalmat tűzött ki; az 1845-ik év lefolyt, 's már az 1846-ik év szeptember havában vagyunk a' nélkül, hogy az érdeklett 12 d. a' iránt intézkedés történt volna. Valóban szomorú, hogy szerkesztőt illyesmire figyelmeztetni kell, 's különösen P. H. L. urat, ki a' lovagiasságot örökké nyelvéen hordja, de mint látom, csak nyelvéen, de szívében nem. Én, ki szinte igényt tartok a' 12 d. aranyhoz, figyelmeztetem szerkesztő urat, hogy azt, kinek az illető bírák odaitélenedik, okvet'en kiadja.

Pest, szeptember 2-án 1846.

Egy beszélyiró**).

Mondani valónk. Jövő számunkban Eperjes finomul aczéla metszett tájképét adandjuk. Az eredeti lapjaink számára természet után rajzolni szíveskedett Mayer István tanár ur. — Különös örömünkre szolgál, hogy aczélmetszetű divatképeink mindenütt legnagyobb tetszéssel fogadtatnak; az igaz, hogy sokba kerülnek, de az is igaz, hogy e' tekintetben jelenleg egyik lap sem versenyezhet velünk. Jövő hónapra egy igen pompás nemzeti divatkép van készülöben, melly, úgy hisszük, az eddigieket dísz- és kiállításban mind felülmulandja; elég legyen mondani, hogy csupán festése (Barabás által) és metszése hatvan pengő forintba kerül. Ennek felét szívesek voltak Kostyál és Sós úr magukra vállalni. — A' fíumei, líptó szmiklósi 's egyéb leveleket jövőre; a' kolozsvári, négy sorból álló levelet tán bérmentesen is lehetett volna küldeni? — Gajdác sy ur viszonzását a' zsidóügyben jövő számunkban.

*) Igen köszönöm; annál is inkább, mert már hat hete, hogy egészségem — nincs!

Szerk.

**) A' mint értesülve vagyunk, collegánk már több hetek előtt gondoskodott az illető jutalom kiadásáról, 's így a' beszélyiró ur kívánsága tán előbb, mint hinné, teljesítve leend.

Szerk.

Előfizetési jelentés.

Folyó évi october 1-ső napjával kezdendő másod évnegyedes előfizetés az „Életképekre“ Budapestén 3 ft. postán küldve 4 ftal pengőben elfogadtatik Pesten csupán csak Landerer és Heckenast könyvnyomdája üzgszobájában (Pesti Hírlap kiadóhivatalában) és minden királyi postahivatalnál.

Az első évnegyedes folyamból is szolgálhatunk még teljes számú példányokkal.

Életképek szerkesztő sége.

Melléklet: Irodalmi Őr és legújabb aczéla metszett divatkép.

A' NÖNEM ERKÖLCSTANA.

IV. ÖNNEVELÉS.

E' szakasz fölirata, meglehet, hogy jelen elmélkedések egynémelly fiatal olvasónőjében némi idegenkedést szülend. Egyik tán mondandja: „Bizony már meg is kimélhetnének ez elmélkedésekkel; reám nézve, ki csak imént végeztem neveltetési pályám az i intézetben, azok valóban fölöslegesek.“ Egy másik tán még megtoltandja ezt illyképen: „Én már férjnél vagyok, gyermekeim vannak, és épen semmi kedvem, sem szükségem a' neveléssel foglalkozni.“ Illy és hasonló módon nyilatkozandnak némelly kisasszonykák és asszonyok, könnyelműségöknek illyképen koronáját föllevén. Ámde az olvasónők nagyobb része, t. i. mindazok, kik a' jó- és szépre érzéssel birnak, kik rendeltetésökhöz képest az ember valódi céljára törekésznek, állátandják, mi hamisak és büntetésre méltók illyféle ítéletek, 's velem együtt elismerendik, hogy az önnevelésnek a' közönséggel semmi köze, sőt hogy az minden ember legfontosabb kötélye, 's olly mű, mellynek bevégezését csak a' halál gátolhatja 's rekesztheti. De még e' vég sem határozott, mert ki éri fel eszével, minő kisértéseket kellend még szellemének a' halál után is kiállnia, 's minő tapasztalatok által kell annak tisztulnia, míg méltóvá lesz Isten előtti megjelenhetésre? . . . Mindazáltal legkevésbbé sem tolakodva a' Mindenhatóság megfoghatlan titkaiba, figyelmünket ezuttal fordítandjuk a' két szokott képző módra, mellyek szerint az ember nevelése vezéreltetik. — Olly jótétemények azok, mikben mindenki többé kevésbbé részesül, jótétemények,

miknek mértéke 's üdvös haszonvétele az egyedüli valódi különbséget határozzák meg az emberek közt. — Mindkét művelő módnak célja, az embert szellemben, testben tökéletesíteni, őt egészség-, erény-, életbölcsesség- és felvilágosulásban gazdagítani, 's mint házi és tanodai nevelés, ismeretes mindkettő.

A' gondviselés jötevő czélzatainak következtében büszkén vallhatjuk, hogy az emberi kiképzés nagy művét minden ranguaknál 's minden időkben a' nő kezdi meg. Az emberek nevelése az anyákra bízott, 's nem is adathatott volna át jobb kezeknek. Az újonyszülött gyermek él öntudatlanul; vannak szükségei, de nincsenek eszközei azok kielégítésére; nem tudja a' rosszat a' jótól megkülönböztetni; nem tudja, mi lehet hasznára vagy ártalmára; nem tud egy szót is kimondani, nem ismeri sem Istent, sem magát, és senkinek sincs hasznára. Az anya mintegy pártfogása alá veszi annak életét, 's bevégzi láthatóan és önkényesen a' méhében kezdett művet; az ő emléke az újonyszülöttnak tápja, enyelgéseinek ennek öröme, — karja, ennek védhelye, 's hangja ennek parancsnoka. Szeretet-, béke- és kitartásteljesen közli a' kis világpolgárral, miután szívét fölébreszté 's ajkaira a' beszédet hintegeté, — tanításait Istenről és kötevényekről, 's biztosítja számára gondossága, tanácsa és példája által a' nevelés kívánatos gyümölcseit: egészséges testet, nemes szívet 's becsületes érzetet.

Az anyai nevelés az ember minden további képeztetésének alapja, 's egyszerűs mind kincs, ha okszerűen vezettetik 's a' gyermek által hiven követetik; és van sok nőszemély, kik csak ebben részesülnek, melly gyakran elégséges is. Mindazáltal reményelem, hogy a' jelenlapok olvasónői a' tanodai neveletésben vagyis oktatásban szinte részt vevének.

Az oktatás célja fokozatos kifejlesztése mindannak, mit az anyai nevelés megkezdett; továbbá magasabb műveltség 's felvilágulás közlése, tudományok, tehetségek és előképek által. Ezen igények előmozdítására, mellyeknek megfelelni egy anyának, még leányok irányában is, részint időhiány, részint a' szívnek az észszeli közel érintkezése miatt, lehetlen volna, idegen személyeket alkalmazunk, kiknek némellyei rendszerint több éven át vezérlik a' fiatal leányka tanodai nevelését.

De végre mi a' célja mind e' gondos nevelésnek, mind e' fáradhatlan törekvésnek világosság és tudomány után? nem egyéb, mint a' leánynövendék és tanítvány minél hamarébbi fölemelése az emberi erkölcsi kiképzés harmadik lépcsőjére, 's képesítése a' valódi és lényeges nevelés megkezdéséhez, mellyet mi csak minmagunknak adhatunk, 's mellyre a' bár legjelesb házi és tanodai nevelés csak bevezetésül szolgál.

Ugy van. Az anya leggondosabb fáradozásai, a' tanítók legbuzgóbb fáradozása, az anyatejjel beszítt 's példák erején elhintett tulajdonok, 's minden tudás gyümölcstelen marad, ha magunk nem érleljük meg a' mások által belénk vetett magot, ha nem tekintjük az életet nagy és folytonos időszakaul az

önnevelésnek, 's ha valaha azon balhiedelmet táplálnók, hogy a' tanodából történt kilépésünkkel a' növelés már befejezve van.

Mit anyák és tanítók közlenek velünk, mindezt birjuk ugyan, de csak idegen, kölcsönzött jószágként; 's a' mig a' bölcs intéseket, példákat és oktatásokat tetté nem valósítjuk, 's azokat sajátunkká nem teszszük: mindaddig minden kapott anyagok, hasonlólag a' miveletlen földre elszórt maghoz, czéltalanul vesztegelnek bennünk, csírázás és gyümölcsözés nélkül. 'S folytatva e' hasonlítást, mit tehetnek tulajdonképen anyák és oktatók? semmit többet, mint a' földet jól mivelní, előkészíteni, 's a' magot elvetni; annak tenyésztése már minmagunktól függ. Mindemellezt ezen, mások által kezdett munka sikerülésével nem is dicsekedhetünk, noha az legbensőbb háláérzettel kellene hogy eltöltsön bennünket, mert az ember legnagyobb gazdagsága, legbecsesb ajándoka a' nevelés 's tanítás. — De még egyszer ismétlem, hogy mind e' kincsek haszontalanok; a' leggondosabb és legjelesb házi és tanodai nevelés gyakran csak középszerű, sőt gonosz egyéneket hoz elő, 's csak az önnevelés nemesíti fel az embert, jó- és hasznossá teszi őt. — Számos tekintélyes férfiú, minők minden időben 's minden ranguak közt valának, saját törekvésöknek köszönheték milétöket, és soha senki sem hallá hírét valanelly erényes, tudós és nagy férfiúnak, ki illetén előnyeit nem saját önnevelésének köszönhethte volna. Ugyan e' körülmény forog fenn az erény és tudományok megszerzésére nézve; mi csak azokat tudjuk és fogjuk fel, miknek megtanulásához magunk is járulunk. Egyetlen öntapasztalás sokszorta jobban tanít meg minket ezer idegen példánál; az öntanítás egy órája több felvilágulásban részcztet tíz leczkénél. Ezek szerint, miután a' gyermekeknek, sok szüle véleménye szerint már elégséges, oktatása be van végezve, — csak ekkor kezdődik az önnevelés, melly az embernek valódi hasznára 's jutalomméltó érdemévé válik.

Mig az ember gyermek és saját önvezérlésre képtelen, Isten őt, mint ideiglenes zálogot, a' szülők- és előljárokra bizza, kik érte felelősek, őt vezérlik 's mintegy benne élnek; addig ő, 's ha szinte legjobb volna is, csak engedelmes és ártatlan lény. 'S habár bölcs és gondos házi és tanodai nevelés nyomán nemes hajlamok és érzetek által kitüntetné is magát, mégsem nevezhető, mielőtt önállását elérí, sem erényes-, sem nemesnek; mert még nem élvezí a' szabadságot, 's ép olly kevéssé ismeri az élet viszontagságait és változó eseteit, mint önmagát. Ő mozog ugyan, de bizonytalan és félénk léptekkel követi előljároinak utját, magát mintegy hozzájuk szerinteve. De ha egyszer elérí a' kort, értelmet és szabadságot: akkor önmagát vezérli, önerejével lépdel előre, magáért felelős, 's hirdeti milétét. Még csak itt lesz emberré a' gyermek, erénynyé az ártatlanság, szóval, a' szenvedőlegeshől cselekvő lénynyé lesz. — Mi tiszteletre méltó az embernek ezen erkölcsi fejlődése! mennyivel magaszosabb a' második nevelés az elsőnél, noha ez veté meg amannak alapját! Csak most kezdődik az igazi élet, — de egyszersmind annak minden bajai 's legnehezebb feladatának megfejtése; 's megtörténik, hogy önállóságunk későbbi éveiben gyakran visszaemlékezünk azon boldog pillanatokra,

mellyekben baráti kéz vezérle bennünket, 's mikor kevésbbé dicső ugyan, de annál biztosabb uton haladtunk előre.

N—k y n ő.

R Ó N A T Á J A.

(Folytatás.)

III.

A' kis, de többé mégsem gyermek Ilonának képzelete a' fentebb leirt eseménynyel még sokáig bibelődött. A' szomorú véget érhető eseménynek közbejötté nélkül Tordai talán fel sem, vagy legalább nem úgy tűnt volna fel, mint most, midőn szüntelen fülébe csengeni vélte annak segély után esdeklő szivetsző hangját, 's látta, miként süllyed mindég mélyebbre. A' gondolat, hogy halálának lehetendett oka, még most is megremegteté; gyermekes kíváncsát önmagában kárhoztatta, és a' nélkül, hogy talán Tordainak személyessége jött volna tekintetbe, meleg hálával áldotta kis szive Istenét, hogy a' veszélyből egy olly embert szabadított meg, ki érte tette ki magát annak.

Ilona előtt Tordai úgy tűnt fel első tekintetre, mint egy idegen, kire csak azért szoktunk tekinteni, mert arcza előttünk ismeretlen. Azon egy pár szó, mit az eseménynek közbejöttéig vele váltott Tordai, jelentékenytelenebb tartalmu volt, mintsem hogy az emlékezetnek melegebb érzésére hangolta volna fel szívet: de az esemény szorosabban Tordaihoz lánczolta. Ilona egy terhet érzett keblére nehezülni, mint mikor valaki iránt lekötellezettek vagyunk. Ugy látszott előtte, mintha szabadságát veszítette volna el Tordainak irányában, mint-ha ennek reá joga lenne, ki iránti tartozását le nem róhatja. Az esemény után Tordai kizárólagosan vele társalgott. Visszaidézte emlékezetébe a' napot minden egyes részleteivel. Megemlékezett Tordainak rövid, velős, mély értelmiséget eláruló mondataira, a' körében eddig megjelent ifjakétól egészen eltérő, lebilincselő társalgására, szilárd, komoly magaviseletére, 's bizonyos elfogultság ragadta meg szívet, mit még senki irányában nem érzett. Később eszébe jutott Tordainak gyakori méléző elmerültsége, mit ő az eseményokozta kedvellenségül magyarázott, 's most még inkább vádolta magát gondatlansággal; nem birt menekülni a' gondolatától, hogy Tordainak neheztelését vonta magára, és ez volt az első tartós aggodalom, mit életében érzett. Szegegy kis lélek! hátha még tudta volna, hogy Tordai pár nap óta betegben feküdt!

Gyenge idegzetű emberekben minden reájok vonatkozó esemény érzékeny hatást szokott előidézni. Ezeknek egyike volt Tordai, ki egyébként is beteges levén, gyengébb idegzetét az esemény megrendíté, 's az elgyengülés végett nem sulyosan ugyan, de mégis betegben feküdt.

Tordai betegsége napjaiban igen-igen gyakran megemlékezett a' Dezsé-riék tanyáján eltöltött napjáról. És e' visszaemlékezéskor majd mindannyi-szor felmerült előtte Ilonának képe. Előtte állott ez egész szendességében, előtte lengett hocsánatot kérő arczával, és ha egybeveté multját jelenével, nem tudta megfogni, mi varázserő bűvölte meg, mert hihetetlennek tetszett önmagá-nak, hogy való legyen az, mi szívének évek óta nyugvó érzettengerét hullám-zásra ingatni kezdette.

Ugyanis ő egy tehetős nemesnek egyetlen fia levén, jeles kiképeztetése után kitünő elmetehetségei 's jellemdereksége tekintetéből meggyében igen ifjonta nyert hivatalt, 's nemcsak ebbeni pontossága, de ajánló külseje mel-lett lelki tulajdonai közkedvességüvé tették. Ekkor ismerkedett meg egy gyö-nyörű ugyan, de ledér széppel, kit mély kedélyének egész bensőségével sze-retett, kivel már jegyben járt, 's közel volt a' pillanathoz, melyben azt az ol-tárhoz vezetendő vala, midőn rút megcsalattatásának nyomába jött. Könnyel-mű ifju ezt hamar felejtette volna, de Tordaira igen komolyan hatott az eset. A' hűtlen szépet felejtetni nem tudta, habár sajnálta, hogy keblének szent érzéseit méltatlanra pazarlá.

Hogy folytonosan sajtó szívsebét elfelejtse, beutazta a' hazának legna-gyobb részét. Utjában sok szép hölgycarczal találkozott, de hidegközönyösen tekintett mindegyikre; mert az, kinek egész szívvilágát felszentelte, a' hölgyek iránti hitét lerombolta.

Tordainak kedélye természetből komoly, busongásra hajló volt. Az ily-lyenek nem egykönnyen tudnak felejtetni. Rút megcsalattatásának emlékeze-tét az idő nem bírta letörülni szíve lapjáról, 's így mintegy folytonos bús me-rengés tartotta fogva, mi testerejére is elhatott, 's a' nélkül is gyengébb ideg-rendszerű levén, egészségi állapota igen gyenge lábon állott, minek követke-zésében orvosának ajánlatára levegőt kelle változtatnia. Meggyébe menni kedve nem levén, habár az alföld iránt bizonyos ellenszenvvel viseltetett, mégis, itt lakó hölgyrokonától unszollatva, hosszabb időre lakásul az alföldet választotta.

Mint említettem, évek óta egy arcz, egy alak sem bírta Tordait lelán-czolni, és most néhány nap óta emlékezete édesen foglalkozott Ilonának, a' szende gyermeknek, képével.

Ilonának képe Tordaiban ezernemű gondolatot ébresztett fel 's ugyan-annyit merített le. Visszaemlékeztette multjára, keservben leélt ifjuságának reggelére. Ki akarta törülni ez arczot emlékezetéből, mert ez arczot is hölgy hordozá, hölgy, ki épen olly ingatag, a' kebelnek legszentebb érzéseit becsül-ni nem tudó lehet, mint az, ki őt megcsalá: de felejtethetlenül előtte állott a' kép minden vonásaival, 's nem birt tőle szabadulni. Később el akarta hitetni magával, hogy Ilona nem olly szép, nem olly lebilincselő a' való életben, mint millyennek felhangolt képzeletében festegeti, és felébredt benne a' vágy, azt csak még egyszer láthatni, hogy meggyőzhesse magát arról, miszerint csak a' képzelet üzi vele játékát, és az egyszer látott alak évek óta háborítatlanul meg-örzött szívét mozgásba nem hozta.

És az egymásfelé verő szívek öntudatlanul is mi gyakran találkoznak egymással érzések- és vágyakban! Nemcsak Tordai vágyott látni Ilonát, de ez is azt, mert értésére esett, hogy betegen fekszik.

Ilona pedig epedve ohajtotta látni Tordait, mert a' betegségnek okozójául magát tekintette. Gyengéd lelkiismerete most még nagyobb szemrehányásokkal terhelte. Aggodalmában Tordait betegebbnek képzelte, mint volt, és az, hogy ennek egyedül ő az oka, eddig ismeretlen terhül feküdt kebelén. Istenéhez imádkozott fel a' kis lélek, hogy csak most az egyszer gyógyítsa meg, — és még egy utógondolat keverült imádsága közé, az, hogy még egyszer engedje látni a' beteget.

Mintegy két hét után talán épen e' gondolatival bibelődve merengett a' tanyai lak tövében álló kertének virágai között, midőn közeledő lódobogás ébresztette fel andalgásából. Feltekintett, és Tordai lovagolt be a' lak kapuján.

Ilona szíve dobogni kezdett, 's hirtelenében nem tudta volna megmondani, öröm vagy aggodalom lepte-e meg; de annyira megzavarodott, hogy nem tudta elhatározni magát, bemenjen, vagy kertében maradjon-e?

Mondhatatlanul jól esett szívének, hogy nem beteg többé az, ki érette lett azzá.

Egynehány percz mulva Dezsérinő és Tordai a' zavarodásában majd csak-nem remegő Ilona előtt állottak.

Ilonának szép arczán gyönyörű bibor ömle szét, midőn Tordaitól üdvözöltetett. Szívét egy nevezhetetlen édes könnyűség lepte meg, midőn a' halvány arczu, de többé nem beteg ifjura tekintett. Az aggodalom terhe többé nem nyomta, mert egészségben állott előtte az, kinek betegsége okaul magát vádolta.

Mind a' mellett azonban, hogy Ilonának oka volt örülni, hogy szíve egy tehertől menekült meg, az elfogultságnak egy bizonyos neme nyomult keblére, de mellynek terhe nem elviselhetetlen nehéz, sőt édes volt.

És ezen a' felvirágzó szüzi kornak szent reggelén minden lánykát akkor megillető elfogultság, ha ollyannal találkozott, ki szunnyadó érzelmeit mozgásba hozza, Ilonát a' találkozásnak első perceiben szótalanná tevő, de a' testvérét mindjárt átismerő Dezsérinő ügyes társalgási modorával olly beszédet kezdé füzni, mellynek folyama alatt Ilonának elfogultsága lassankint elenyészett.

Tordainak esete, betegsége; Ilonának kerte, virágai; különösen az al- 's felföld ellen 's melletti viták 's egyebek elegendő tárgyat nyújtottak egész napon át a' társalgásra. Tordai a' szíves családnak körében komor kedélyéből egészen kiderült, beszédesebb lön, 's egymásnak társaságában kölcsönösen olly kellemetesjől érzék magukat, hogy midőn estvefelé Tordai elmenetelének percze elérkezett, ugy látszott, mintha évek óta ismernék egymást, 's az elváló keblekben a' viszontlátás utáni sovárgás ébredt fel.

Azt, hogy Tordai minél előbbi látogatásra meghivatott, 's hogy ez azt minél többször használni ígérte, szükségtelen mondanom.

IV.

Tordai Rónatáját — így neveztetett Dezsérinek tanyája — igen sűrűn kezdette látogatni. Hogy a' naponként gyönyörűebben fejlődő 's érdeken emelkedő Ilona kedvéért történt az, mindenki következtetheti. Majd minden másod vagy harmadnapon, néha több napokon át folytonosan időzött Tordai Rónatáján, 's észrevehetőleg lett kedélyében derültebb, egészségében javultabb, úgy, hogy alig telt el két hónap, 's mind külseje, mind lehangolt belseje kedvezőleg változott át.

Tordai sehová olly szívesen nem ment, mint Rónatájra, és még azon esetben is, ha Ilona nem lakta, szívesen ment volna, mert Dezsériékben egy páratlan szivességu családot ismert meg, kik megelőző nyájasságukkal annyira lebilincseltek, hogy kívülök alig szeretett jobban valakit az életben.

Rónatájának gyakori látogatása Tordaiban egy előre nem sejtett változást idézett elő. Ilonának szépsége az évek óta közönyös keblü ifjunak szivét egy nevezhetetlenül édes érzetárral töltötte be. Az egynek hűtlensége végett előtte közönyössé vált hölgyvilág ujjalag szebb színben tűnt fel előtte, de ő e' világot egyedül csak Ilonának lényében kereste.

Bár milly forróan ragadjon meg bennünket valamely kép, bár milly epedés lázítsa belsönket: vannak néha mégis pillanataink, melyekben hidegben érezünk. Tordai is eszmélt illy pillanatokra. Hidegkomolyan gondolkozó esze ovakodásra intette. Visszaemlékeztette egész kebelvilágát megrendítő első kedvesére, ki hitét megtörte, 's az illy pillanataiban felmerülő kétségeskedés Ilonát is ingadozó nádszálnak képzelte.

Hogy szívének életüdvöt vagy átkot adó érzései lennének megilletve, maga sem merte elhinni, mert mióta olly vérzőleg véste magát keblébe az első kedveséveli viszonya szétszakadásának nyoma, mennyiben senki után nem epedt, nyugodtan vert szíve; de keserű visszaemlékezést hordozott magában, és ezért mindazon érdekes arcok közül, melyekkel találkozott, egy sem volt képes szívének lehangolt húrjait egy uj, a' multhoz hasonló mámoru érzésre felhevíteni. Ő érezte, hogy nem boldog, hogy boldogságát csak egy tiszta, forróhíven visszaverő sziv lenne képes megteremteni, de miután az megcsalta, kibe keblének egész szent hitét helyeztette, senkinél sem birt többé érzéseinek kárpótlást szerezni, és közönyösen tekintett minden hölgyre, kiknek mindegyikében ledér kedvesének mását szemlélte. Sőt később azon hit erősült meg benne, hogy nem talál többé az életben egyre sem, ki érezni, olly kifejezhetetlen édes érzelmre bírja feleleveníteni, minőnek lételét sejtette szívében.

Illy közönyös érzelmeket hordva magában, jött Tordai az alföldre. Azon városban, hol hölgyrokona lakott, több szép arczokkal találkozott, de mindegyikre egykedvűleg tekintett. Egy, de csak egyellen sem volt érdekébresztő.

Azon hölgykoszoru, melly Rónatáján Tordainak kíséretében Dezsériéket meglepte, a' városnak legszebb virágaiból volt összefűzve, mellyhez Dezsérinő

's Ilona járulván, egy gyönyörű hölgykör alakult. Tordai széttétekintett a' körben, és egyik arczról a' másikra hidegen vonult át pillantása. Egyszerre egy egyszerűn öltözött 's piros szalaggal övedzett fiatal lánykára esett tekintete. Életében még nem ragadta meg úgy arcz, mint ez. Gyönyörűen halvány piros arczbőre, szép szabásu szemivei, ragyogva lobogó kék szemei, vérpiros szájszéle, az egész alakján előmlő kifejezhetetlen szendesség, arczának minden vonásáról letükröző ártatlansága, — röviden: azon szellemiség, mi az egész gyönyörű alakon előmlött, Tordainak egész figyelmét lebilincselte. Sok szép arczot, sok szép hölgyet látott életében, a' fiatal szívnek ábrándos hevével csüggött egyen, kit a' világnak első szépségeként tekintett, de illy meglepőkedvesen, illy igéző-szépen egy sem tűnt fel előtte.

És e' kedves alak — a' kis Ilona volt.

Tordainak lelke már az első találkozáskor imádásszerű érzéssel tisztelte Ilonát. A' vele eltöltött nap után égi jelenetként tekintette, kinek mennyieileg szép arczáról minden szent, minden erény sugárzott le. És valóban Ilonának megtestesült ártatlanságot, égi szivtisztaságot tükröző arczára nem lehetett benső hódolatteljes tisztelet nélkül tekinteni. Tordainak szíve feléje hajlott, nem hogy viszonzérzést nyerni boldog legyen, — illy vérmes remény eszébe sem jutott: de feléje hajlott, mert szelleme sugta, hogy illy szellemfenségű jelenethez tiszta érzéssel hajolni, szívének becsületére válik.

Ilona első tekintetre megtetszett Tordainak, de részint a' meglepetés által előidézett elfoglaltsága, részint ismeretlensége végett kizárólagosan csak esete után társalgott vele, mi közben Ilona kedves szendességével annyira elbájolta, hogy az első elválás után már bizonyos sovárgással vágyott vissza Ilona körébe. Láttuk, mint bibelődött vele betegségében, mikép iparkodott magával elhíttetni, hogy nem olly szép, nem olly lebilincselő Ilona az életben, millyennek képzelete festi, mert majd csaknem hihetetlennek tetszett maga előtt is, hogy szíve érintve legyen. Pedig nem volt ez másképp! Ilonának egész külseje, de különösen belső, szívvilágának tisztaságát tükröző mennyei szép arcza megigézte Tordait, és feléledt benne egy epedés, mitől évek óta szabadnak érezte magát.

És ez epedés ragadta Tordait Ilonának körébe. Minden találkozás erősebbre forrasztotta a' lánczot, mi Ilonához kötötte. Kéj, élv, boldogság volt neki annak gyönyörű arczára tekinthetni. Ilonának minden szava ártatlanság, minden tette szendesség volt, 's akaratlanul, tudta nélkül verte bilincsekbe Tordainak érette reszketve epedő szívét.

Tordai sűrűen látogatta Rónatáját. Dezséri 's neje annyira megszerették a' szelidkomoly ifjut, hogy többször napokig sem bocsáták el maguktól, 's észrevétlenül úgy hozzá szoktak, mintha a' családnak tagja lett volna.

Ilona a' művelt, derék, kellemes külsejű ifju iránt nem maradhatott közönyös. Már az első találkozáskori esemény sors intéseként fűzte őt Tordaihoz. Ő legalább úgy hitte, hogy Tordaihoz egy lefizethetetlen tartozásnak érzetével van bilincselve, 's minél többször találkozott vele, szíve annál édeserősebben szorította

magához e' hitet. És e' hitből sarjadozott ki egy boldogító vonzódásnak szíve vérével táplált virága, mely eddig ismeretlen volt előtte, mellynél becsesebbet eddigi élete fel nem mutathatott, 's melyet minden eddig átélvezett gyermekörömeinek öszvegeért fel nem cserélt volna.

Tordai lelkét egy kifejezhetetlen boldogság érzete töltötte el, mert a' tettétést színlelni nem tudó Ilona akaratlanul bár, de eléggé nyíltan elárulta, hogy kebelhurjai meg vannak illetve, mert arcza örömtől sugárzott, szemében lelki üdvöt hirdető fény rezgett, ha Tordainak körében lehetett. Nem ismert, nem élvezett örömet, csak akkor, ha Tordai volt körülötte, ennek beteges halvány arcza mondhatlanul érdekesnek tetszett; lelke a' kegyeletnek egy bizonyos nemével tölt el iránta, mert szellemfenségeért tisztelte, 's önmagát műveltebbnek, jellemben nemesebbnek képzelte, mióta Tordait ismeré.

Sokszor egyedül ketten kalandozták be Rónatájának szebb helyeit. Kéz közben, vagy egymásba fűzött karokkal andalogtak a' kertben, a' közel fekvő faültetvényben 's az erdőben. Elmentek a' tájra is, hol Tordai majd elmerült, 's midőn egykor elmondá Ilona, hogy miként rohant öntudatlanul akkor a' lápoknak: Tordai, érzéseitől elragadtatva, szorosan fűzte magához a' felhullámzó keblü Ilonát, és vallomást tőn, hogy szereti őt szentül 's véghetetlenül sirjáig.

És az örömben uszó, a' szívvágyai- 's kebelreményeinek teljesülésében magát egekbe képzelő Ilona Tordainak keblére borult. Multja 's jövője egy kimondhatlanul boldogító jelenné olvadt össze, minek élvezetében elérzékenyült és sirta a' boldogságnak, az örömnök meleg könnyűt.

És illy könnyük csak egyszer hullanak az ember szeméből: akkor, midőn a' tiszta kebelnek szüz harmata a' boldogságnak egy olly pillanatában vegyül az érzelmek tengerébe, millyent az ember, ha évszázadokig élne is, csak egyszer élhet. Ezek a' szív üregéből felmerülő, de oda ismét visszahulló gyémántok, melyeket többé semini érzetár a' fenékről fel nem vet!

Szóltanul, de mennyet hordva keblökben, mentek az erdő felé. Utközben Ilona Tordainak vállára hajtotta fejét, ez letekintett Ilonának gyönyörű színvegyületü arczára, 's egymást kereső szemeik találkoztak.

— Kedves jó Ilonám! — kezdé Tordai, Ilonának kezét a' magáéi közé szorítva — megenged ugy-e, hogy így nevezem? Emlékezik nemde, hogy elmondtam már fiatalabb éveim történetét; hogy már egyszer csalatva valék? mondja meg, édes Ilonám, bizhatom-e állhatatosságában?

— Végső perczemig — felelt Ilona, szemeit Tordain nyugtatva. — Milylyennek ma, olyyannak lát évek után, olyyannak egész életemen át. Ma, holnap és éltemnek utolsó lehelletekor öné szívem.

— Istenem! — viszonzá Tordai — miért nem élvezhetem teljes mértékben boldogságomat? én nem hihetem, nem bírom képzelni, hogy ön egész életén át az legyen hozzám, mi ma. Ön még olly fiatal, élete hosszú, 's az ember — változékony.

— Ne higgye ezt; — felelt Ilona komolyan — forróbban szeretni, mint önt, képtelen vagyok.

— Adja Isten, hogy úgy legyen! — mondá Tordai halk remegő hangon, — minden kinokat át tudnék élni, de önnek meghidegülését nem!

És az erdő széléhez értek egy nagy jegenyafa alá, millyek az alföldi homokos erdőkben számosan találtnak.

Beszélgetésközben kivette Tordai tollkését, és névbetűit a' jegenye oldalába véste.

Ilona kérte Tordait, hogy az ő névbetűit is oda vesse.

Tordai a' drága betűket a' magáéival összefoglalta.

— Sziveink, kedves Ilonám — mondá Tordai — úgy maradjanak összeforrottan, mint e' betűk majdan összeforrnak 's évek mulva egymásba nőnek.

— Ugy leszen — felelt Ilona, Tordainak kézszorítását forróan viszonozva.

A' láthatárra boruló estkorány az egymás tekintetébe elmerülteket hazamenetelre intette.

Az estve a' nyáriaknak egyik legszebbike volt. A' hold az ég boltozatáról gyönyörű fényben sugárzott le; a' csillagok ezrei reszketve lobogtak, 's oly csendes idő volt, hogy még szellő sem lengette a' faleveleket.

Dezsérinő sétát indítványozott, 's mivel Dezséri igen elfáradt volt, csak Tordai kísérte a' hölgyeket.

Sétaközben mosolyogva kérdezte Dezsérinő Tordait: miután jobban megismerhette, mint tetszik neki az alföld?

Tordai elértette a' kérdést 's egyik kezével Dezsérinő, másikkal Ilona kezét szorítva, boldogságát tanusító mosolylyal felelte, hogy nincsen párja e' világon a' magyar alföldnek.

Most egy közeledő lódobogás gerjesztett figyelmet. Visszatekintettek és egy fejér öltönyös könnyű lovag vágatott feléjük, ki néhány percz mulva előtök állott.

— Milly szerencse 's meglepetés nagyságtokat találnom — kezdé a' lovag, miután jól megtekintette Dezsériéket — álmodni sem mertem volna e' pusztában most illy virágokat találni.

— Nem kevésbbé meglepő önnek megjelente — viszonzá Dezsérinő az üdvözlést. — Tordai ur, ön még nem ismeri, gróf Muratori kapitány urat üdvözljük e' lovagban.

— Szerencsés csillagzatom vezérlett ide, — szólt a' kapitány, leugorva lováról. — Képzeliék nagyságtok, eltévedtem. Ezredesemnek alkonyatkor érkezett parancsára rögtön indulván, a' rövidebb utat választottam 's irányt tévesztve, már mintegy két óra óta bolyongok e' pusztában. Reggeli nyolcz órakor pedig az ezredes előtt kell megjelennem. Legyenek szivesek nagyságtok utba igazítani.

— Férjem azonnal kalauzt fog a' gróf mellé rendelni — válaszolt Dezsérinő 's a' kapitányt lakába hítta, hol Dezséri, megtudván a' gróf esetét, 's ismervén ennek vitor kedélyét, hálásra marasztalta, miután ha jókor reggel induland, még elég korán érkezhetik az ezredeshez.

A' fiatal derült olasz oly szép hölgyeknek társaságában szívesen maradt,

's illedelmes tréfaival, könnyű társalgásával kellemetesen mulattatta lefekvésig a' kis kört. Szívesen látszott fogadni az egész család, csak Tordai érzett iránta magában egy kis idegenséget. Miért, miután a' gróf viseletében mi sem volt, min felakadhatott volna, maga sem tudta megmagyarázni: hanem érezte, hogy egy bizonyos ellenszenv fészkelte magát keblébe, melly nem engedte, hogy a' grófhöz szívesen közelítsen.

Szinte könnyebben érezte magát, midőn másnap reggel felkelvén, megtudta, hogy a' gróf már három órákor ellovagolt. (Vége következik.)

S z a b ó R i c h á r d.

KÖLTŐI KÉPEK.

(Folytatás.)

V.

Multam mikép nevezzem?
Tónak mondhatjuk azt:
Nem hallok szűz öléből
Egy felsívó panaszt.

De hattyuként uszik rajt
A' kék szemű öröm,
'S mint árnyék leng mögötte
Eltűnt életköröm.

A' tó fölé virágos
Lombok nyulamlanak,
'S köztök halk éneket lágy
Szellők sohajtanak.

Mint holdsugár borong itt
A' szent emlékezet,
Szelid bájjal szorítván
A' multakkal kezét...

'S szép álma e' hazáját,
Mint árva fülmile,
Meglátogatni eljön
A' dalnak embere.

'S képzelmé, mint szivárvány,
A' tó felett megáll —
'S füzérbe szed virágot
A' mennyit csak talál.

'S ha, mint a' méh, rakodtan
Honába visszament:

Szép multja álmaival
Mulatja a' jelent!

VI.

Villám madár a' képzet,
Leng a' jelen felett
'S mulat tavaszvirágon,
Kis pillangó helyett.

Derengő villanyától
A' mult ég, mint a' nap...
'S röptében a' jelenből
Egy zöld ágat kikap.

E' zöld ág olly mosolygó,
E' zöld ág a' remény:
Ő véle játszadozni
Olly kedves élmény. —

'S átlebben a' jövőndő
Titkos homályinál,
'S ki tudja, sokszor itt a'
Zöld ággal mit csinál?

Elég, hogy hervadoztan
Sodorja vissza azt...
'S az érzet a' kebelben
Büvéndéget maraszt.

'S a' bánat erdejében
A' dalvirány kihajt,
Kertészeül fogadván
A' kinzó lelki bajt.

És én saját szőlőttem
Rögtön megismerem
A' lombot, mely gyümölcsül
Könycseppeket terem.

Lehet, hogy még e' könyvtől
A' száraz ág kihajt,
Midőn talán a' dalnok
Többé már nem sohajt!

VII.

Nézzétek, e' nyilásnál
Milly bajos a' liget,
Mellyet gyakorta nektek
A' dalnok emleget.

Fahéjból összerakva
Itt áll a' barna ház,
Hol hajdan buzgalom nyílt
'S most némaság tanyáz.

Bokor 's fű nőtte bé a'
Kápolna udvarát,
Hol csendes áhitattal
Imázott a' barát.

Tárt ajtain keresztül
Úvölt az őszi szél
'S beszáll pihenni olykor
Egykét sárgult levél.

Mögötte itt nyulamlik
Felhők felé a' szirt,
Mellyen már századoknak
Terhes fájdalomja sirt.

Sötét fenyők suhognak
Nyilásos oldalán:
A' régi jobb időkről
Beszélgetnek talán.

'S a' bérczről, mint ezüstsál,
Egy fúrge csermelye
Regényes halk eséssel
Siet a' völgybe le.

Olly játszilag beszédes
Módja szokésinek!
Hullámiban a' délnap
Sugári fürdenek.

'S ezüstje közt mosolygó,
Pajzán tajtékinak
A' szirteken kiálló
Fűszálak inganak.

A' hulló cseppeket olly
Lágy érintésivel —
Kéjillatot lehelve
Csókolja a' lebel.

... 'S a' bájok e' hazáján
A' költő boldogan
Képzelmivel, miként egy
Hűs árnyék, átsuhan.

'S borongó lelke tükrén
Felrajzik a' vidék
'S sokáig él szívében
Varázsemléke még.

(Vége köv.)

Szelestey László.

E R Z S I.

(Töredék.)

Dömsödi Jónás uram Erzsi asszony szobájában, szokása ellenére, hevesen járt fel és alá. Erzsi asszony az ablaknál varrodogált; mellette fehér kendővel betakart szép tulipános bölcso állt.

— Egy szó annyi mint száz; — heveskedett Dömsödi Jónás — Menyhért fiam tudós lesz.

— Hisz ha arra való leend, válaszolt Erzsi szeliden, nem ellenzem; de még most, mikor azt sem tudjuk, mire lesz a' gyermeknek kedve, hogyan határozhatnók meg olly kifejezetten azon utat, mellyen neki járnia kellend, azon utat, mellyen nem nekünk, hanem neki kellend az élet viszontagságaival megküzdnie?

— Asszony, mit mondasz a' gyermek kedvéről? Hát nem én vagyok-e apja, és nincs-e nadrágsziam? Egyetlen gyermekem tud ó s fog lenni. Én ugy akarom, és a' mit én akarok, annak meg kell történni.

— Ha akarod, legyen ugy, felelé Erzsí még szelidebben; de lásd, folytatá tovább, vagonunk csekély, a' költséges iskolázás felülhaladandja erőnkén és tán végromláshoz fog juttatni, még pedig tán épen akkor, midőn a' gyermeknek legtöbb segélyre leend szüksége. Mi lesz akkor belőle? Ellenben ha ügyes kézművessé nevelendjük, ez kevesebbe kerülend, és Menyhért sokkal előbb fogja a' földi gyönyörök egyik legszebb, legédesebbikét élvezhetni, azt, hogy ő n s z e r z e t t e k e n y é r t e h e t i k; és ha a' szerencse kedvezend neki, e' pályán szintolly könnyen, sőt tán még könnyebben fog annyira vergődhetni, hogy szülőit is —

Dömsödi, nője beszéde alatt, mindinkább pirosodott; lépteit kettőztetvé, melle emelkedett, 's minden mozdulata tanúsítá, hogy keble, mint Vesűv gyomra, szikrázó elemek csatátére. — Asszony! mondd meg csak, hová gondolsz? A' Dömsödi-család egyik nemes tagja kézműves? Az én fiam, Dömsödi Jónásnak a' fia, mesterember?! Hát nem érdemelném-e meg, hogy apám, nagyapám, 's minden dédem főbe koczintsanak, ha illy oktalan beszédre hallgatnék? De csak gondold meg, asszony, mit beszélsz! Egy Dömsödi, kézműves!! Nem tudom, nevessek-e, boszankodjam-e illy beszéd fölött! De hiába, így jár az ember, ha nem nemes feleséget vesz el, ki aztán nemcsak hogy meg nem tudja becsülni azt a' nagy szerencsét, hogy nemes családba felvétetett, hanem még saját gyermekéből is kézművest, vagy nem tudom mit, szeretne faragni. Nem bánom, csinálj családod akárhány tagjából kézművest, azok arra valók; de Dömsödi Jónás nemzetségén, arról biztosítlak, csufot nem ejtendesz.

Dömsödi fejére vágta karimás kalapját, és a' szobából kirohant. Erzsí asszony, a' szegény Erzsí asszony, némán törölt ki egy árva könnyű szeméből.

Erzsí asszony nem volt szép, de egész személyén, egész lényén olly valami vonzó, valami megnyerő ömlött el, melly a' közeledőt azonnal lebilincselé. Arcza szíve főerényeit, a' jóság-, szelidség- és gondosságát, hűn tükrözé vissza. Meze egyszerű, sőt tán szegényes; de a' viselőné tisztaságszeretetét napnál világosabban tanúsító. Mindezeket még inkább érdekessíté arczának beteges színe, és az ajkai körül gyakran mutatkozó fájdalmas mosoly: eleven bizonyágai annak, hogy Erzsí asszony a' szenvedések, nélkülözések és keserűségek iskolájában nem ujoncz többé.

Erzsí asszony a' Kondorostól mintegy két mértföldnyire eső regényes fekvésű Kisvölgyben született. Atyja a' gazdag földesúr — báró Völgyesy — helybeli ispánja volt. Egyenes szív, ritka szorgalommal párosulva, volt az öreg Mártonnak azon tulajdona, melly által báró Völgyesnek kegyét annyira megnyerte, hogy ez, midőn Isabella leányát egy nőrokonához bővebb 's ildomosb kiképeztetés végett Pestre adta, egyszersmind Erzsit is vele küldötte.

Báró Völgyesy, a' főrendűek szokásainak ellenére, télen nyáron mezei jószágán lakott, és főleg Kisvölgyben tartózkodott, mivel e' birtokát gyönyörű környéke miatt leginkább kedvelé. És lehetlen volt is a' mindenfelől erdős hegyektől körnezett szűk völgyben rejtező Kisvölgyet meg nem kedvelni. A' ki e' vidéket csak egyszer is látá, midőn a' rezgő holdvilág a' helység fölött magas sziklabércezen álló Tarvár romát bűvös fényvel elönté és a' völgyet keresztül hasító pataokban tükröződék, meg fogja vallani, hogy hasonlót talán igen, de szebb tájt bizonyára nem látott. Itt élt a' báró; minden erejét, minden idejét gyermekei 's alattvalói boldogságára és művelésére fordítván; 's e' csöndesség, e' nyugalom egy a' székvárosban eltöltött viharos élettavas 's nyár után, kimondhatlanul jól esett szívének. Nőjét a' faluban senki sem ismerte, 's csak alattomban keringett a' hír, hogy e' könnyelmű, nem legpeldásabb életű asszony hűlen hagyá el férjét, és ez okozta leginkább a' bárónak a' nagyvilágból visszavonulását. Bár mint állott legyen is a' dolog, annyi igaz, hogy

nejeről a' báró soha nem szólt, és ha azt valaki említé, a' beszédet azonnal más tárgyra fordítani igyekezett. Egyébiránt a' báró fölötte keveset beszelt, kevés emberrel társalgott, hanem főgondját, mellőzve minden szükségtelen költekezést, javai értékének emelésére fordítá. De a' milly szelíd lelkületének mutatkozott közönségesen, színtolly indulatos volt, ha valaki nézeteit a' rangkülönbségről megtámadá. Ő nyájas és leereszkedő volt, de az alantabb szülöttet magához fölemelni nem akarta. Gyermekai, a' fürge László és a' szép Isabella, voltak minden öröme, soha és sehol olly jól nem érzé magát, mint gyermekei vig körében, ezek ártatlan enyelgései közt. Ezek mindennapi társalkodónéja Erzszi volt; és nem mult nap, melyben Erzszi a' földesúri lakban meg nem fordult. Együtt mulatott, együtt tanult ő a' báró gyermekeivel, úgy, hogy ezek megszokták őt majdnem testvér gyanánt tekinteni; 's főleg a' szilaj, sokban hajthatlan akaratu László volt az, ki Erzszi leirhatlan vonzalommal csüggött, és ha e' kis Nérónak már senki parancsolni nem tudott, csak Erzsit kelle megkérni, hogy neki egy-két szót szóljon, 's a' milly akaratosnak mutatkozott a' gyermek azelőtt, ép' olly szelidnek, olly könnyen hajthatónak azután.

Igy tölt el az idő, míg végre a' gyermekek felserdültek; a' midőn Völgyesy fiát katonai neveldebe, két évvel utána pedig leányát, és ezzel együtt Erzsit, Pestre küldötte.

Gróf Szirtfokyné, ki Isabella kiképeztetésének vezetését magára vállalta, igen művelt hölgynek tartatott, a' kinek azonban, mint minden embernek, megvan a' maga gyengéje, és a' grófnőnek e' gyengéje, hogy Jósikával szóljak, a' tejfelház volt. Illy körülmények közt nem csodálhatni, hogy a' szegény Erzszi fogadtatása nem a' legnyájasabb volt, 's míg Isabellát majd mindenki kézen hordozta, addig Erzszi nem, mint báró Völgyesy tervezé, Isabella társalkodónéjává növeltetett, hanem cseledjévé aljítatott; 's ezzel gróf Szirtfokyné akarata ellen Erzszi tán a' legnagyobb jótéteményt követte el, mert bár milly szépen hangozzanak is az egyenlőségről hatalmasan elharsogtatott szavak, addig, míg a' világot újra nem borítandja el az átalakító általános vízőzón, legjobb mindenkinek azon a' helyen maradni, a' melyre őt a' vak sors helyezé, és legboldogtalanabbak azok, kiket növelésük azon kör fölébe emelt, melyben születtek 's melyhez külső körülményeiknél fogva most is tartoznak; családás egész életök. — Erzszi azonban, bár mint törekedett is ezen gróf Szirtfokyné, nem maradt egészen műveletlen; tanulékony ész, vas szorgalom sok ollyast tett a' leánya sajátjává, mit benne azok sem kerestek, kik őt legközelebről környezek. Egy szó, egy intés elég volt arra, hogy a' gyermek gondolkodó elméjét figyelemre bírja; és miket néha Isabella szobájában, hol ritkán megszenvedtetett, hallott, egész napokon át elfoglalák őt, és inkább lettek tulajdonává, mint a' lassankint iránta mindinkább elhülő Isabelláé.

Igy nőttek fel a' gyermekek, és a' gyermekekből végre leányok lettek; Isabella a' kert disze, a' rózsza, melyet távolról bámulunk, de hozzá tövisai miatt közelíteni félünk: Erzszi a' völgy szerény gyermeke, az ibolya, melyhez mindenki szeretettel közelít, de melynek nem ritkán eltiprás a' sorsa, és fájdalom! . . de ne vágyunk a' történet folyamába.

Báró Völgyesy ötvenedik születésnapját családja körében megüendő, gyermekeit ez alkalommal mind visszahívá. László, az azalatt hadnagygyá lett László volt az első, ki megérkezett, és midőn a' leányok gróf Szirtfokyné kíséretében a' kis-völgyi uri lakba behajtottak, ő volt az, ki mindenkit megelőzve, lélekszakadva futott a' kocsi elébe. Ő, ki gyermekora óta nővérét nem látta, vágyva vágyott azt kebléhez szoríthatni, 's a' mint a' kocsi irigy belsejéből az első női alak kibontakozott, nem tekintve semmit, ölelni, csókolni kezdé azt.

— Fidonc, mon cher neveu! szólalt meg mögötte egy rikácsoló hang, melyben mi azonnal a' szeretetre méltó gróf Szirtfokynéára ismerünk; fidonc! milly vi-

selet ez! illik ez egy báróhoz?! Jer Isabella; illy fogadtatást nem vártam. És a' mint az öreg báró, ki a' hirre, hogy leánya megérkezett, elebök jött, hozzájok ért, azonnal megeredt bönyelvűséggel kezdte neki gróf Szirtfokyné a' mai fiatalság neveletlenségéről, az illedelemről, a' rangkülönbségről, és a' jó Isten tudja, milly száz meg száz más illy emberkoholta zsarnokokról szólani. Erzsí, a' szegény, pirulva állt a' háttérben; László, ki első hevében nem vette észre, hogy kit megölelt, az nem testvére, hiába igyekezett a' grófné szavába vágni és a' dolgot felvilágosítani; az öreg báró pedig, ki leányát ölelni jött és mindent inkább remélt, mint azt, hogy ma még egy illy asszonyi philippicát is kellend hallgatnia, csodálva nézett körül, nem tudván, mit tartson az egészlől.

E' jelenet következményeül Erzsí az atyai lakba visszaküldetett, 's midőn egy hét mulva gróf Szirtfokyné Isabellával ujra Pestre távoztak, Erzsí nélkül robogott el a' koei Kisvölgyről. — Erzsí szívesen maradt atyjánál, és nem kívánczozott Pestre, mert hisz ott egy szívre sem lelt, melly őt megértette volna, melly hozzá közel állna: — de azon sértő bánás, mellyel egy vak, véletlen eset miatt illetetett, mégis kimondhatlan fájdalommal töltte el kebelét, és azon magábavonultságnak, elzárkózottságnak, melly az előbb vidor, nyíltszívű leányban később nagy mértékben kifejlett, első csiráját ülteté szívébe. És lehet-e keserűbb érzet, mint megvetést tapasztalni azoktól, kiken egész szívvel csüngünk, kikért egész lényünket, egész valónkat feláldozni készek lennénk?

László egész szabadságidejét Kisvölgyben tölteni szándékozott, és — mint legalább a' helységben beszélék — különösen a' mezei gazdaságot látszott megkedvelni; mert nem mult nap, mellyben az öreg Mártonnal a' határban nem barangolt és aztán visszajövet hozzá be nem tért. Márton maga is azt hivé, hogy László csak tanulásvágyból csatlakozik olly örömet hozzá; és ezt hinni könnyű is volt, miután László egy nap száz a' mezei gazdaszat körébe vágó kérdést is intézett hozzá és a' megfeytést olly figyelemmel hallgatá, mintha csak a' gazdasági egyesület elnökévé kívánt volna megválasztatni. Abban sem lelt Márton semmi különöst, hogy esténként, míg ő a' cselédeknek a' parancsokat osztá szét, László Erzsínél mulatott; mert könnyen elgondolható, miszerint az ifju bárót nem igen érdekelheti, valjon Jancsi, vagy Pista mén-e az erdőhátra szénáért, Ferkó fogja-e a' jobbágyokat és hányat holnap a' munkára kirendelni, 's a' t. De a' szomszédasszonyok, e' jó lelkek, idővel összedugták fejeiket; susogtak, integettek, ha Lászlót Mártonhoz menni látták; hamisan nevettek, és — Erzsí jó hirneve el volt temetve. Egyik azt beszélte: látta, hogy László, midőn Erzsível a' kertben sétált, a' leánynak kezét szorította; a' másik őket a' minap magányosan a' temetőben Erzsí anyjának sirja mellett találta, a' harmadik megesküdt rá, hogy nem rég késő éjjel látott egy köpönybe burkolt férfit Márton udvarából kijöni, kit ugyan közlől nem látott, de termetéről Lászlónak lenni ítelt: és kellett-e több arra, hogy Erzsí fölött a' 'vétkes' elmondassék?

László és Erzsí ezekről mitsem gyanítottak, köztük lassankint ismét a' régi gyermekkori viszony állott helyre; László, kit Isabella feszessége, hidegsége ettől visszariasztott, ki Isabellában többé testvére, mint az képzeletében élt, nem talált, örült, hogy Erzsí a' régi maradtott, hogy benne ugyanazon nyíltszívű, azon kedves gyermekre lelt, melly egykor olly varázshatalommal birt fölötte; Erzsinek pedig, ki, mióta kis völgyet Isabellával elhagyta volt, szíves szót csak elvéve hallott, a' deli katona közeledése kimondhatlanul jól esett; 's így észrevétlenül változott szíveikben a' gyermeki vonzalom szerelemmé, de soha László és Erzsí közt szerelemről szó sem tétetett, mert hisz mindegyik a' másiknak vonzalmáról meg volt győződve, minek akkor még arról szólni is? Egy szóval: László és Erzsí ugy éltek, mint-ha azon idő, mellyben egymástól távol voltak, fölöttök nyom nélkül vonult volna el; gyermek maradtott mind a' kettő.

Azonban Mártonnak ellenei, — ki ne birna ezekkel? — kik már rég lesték az

alkalmat, hogy őt a' bárónál befeketithessék, kapva kaptak a' hireken, melyek a' helységben szerteszárnyalni kezdének, és még melegen megvivék azokat a' kastélyba. Az öreg báró okos atya volt, és tudta, hogy itt fiát egyenesen kérdőre vonni annyit tenne, mint tüzet olajjal oltani; de viszont felébredt benne az aristocratai gőg is, mely visszaborzadt csak azon gondolatától is, hogy fia alacsony pórszülöttet hozhatna leányul az atyai lakba, és e' körülmények közt legtanácsosabbnak hívé fiát addig is, míg szabadságideje lejárand, helyes ürügy alatt Kisvölgyről eltávolítani. Lászlónak az jön mondva, hogy egy Bécsben lakó nagy befolyású rokona szeretné őt látni, és ezért atyja azt tanácsolja, töltsen a' még alig egy-két hétre terjedő szabadságidejét Bécsben. A' nagy világ zajától remelte az emberismerő báró leginkább, hogy fiával Erzsit el fogja feledtetni. Bár mint szabadkozott is László ez önkénytelen látogatás ellen, az atyai tekintély győzött, és az elutazás harmadnapra jön határozva.

Másnap egy volt azon gyönyörű őszi napok közül, millyeket csak hazánk szerencsés égalja alatt érhetni. László az egész napot Márton házában tölté és ebéd után felszólítá Erzsit, kísérné őt fel a' tari romhoz, hogy onnét még egyszer legeltethesse szemeit az egész vidéken, melytől, ah! tán olly sokára, tán örökre búcsút kellend vennie. A' sétálók majdnem szótlán haladtak, mindkettőjük szíve csordultig megtelt, és ekkor nem könnyen találunk érzeményeink kifejezésére szavakat. Végre Tar alatt állottak, és előttük feküdt az egész őszi sárga vidék. Fájdalmaikban a' természet is osztozni látszék, mert a' látkép fölött semmi vidor szín sem terült el. Minden olly néma, olly holt volt, mintha a' természet bús sejtelmekkel a' hosszú-hosszu téli álmra előkészülne. A' ki egyszer töltött szép őszi estét szabadban, tudni fogja, mennyire hajlandó ilyenkor az ember az andalgásra; ollyan érzet lep meg bennünket, mintha nekünk is, mint a' lábainkhoz gördülő falevélnék az ágtól, minden kedveseinktől el kellene válnunk, mintha soha többé a' szeretett tájt nem látnók; szóval: a' halál sejtelve borús képekkel tölti el keblünket. Tegyük ehhez azt, mit László és Erzsi éreztek és nem csodálандjuk, hogy Erzsi szemeiben könnyük csillogtak; most tudták csak igazán, mennyire szeretik egymást, most — midőn válniok kellett.

— Nem, nem lehet; kiáltott fel végre hosszú szünet után László: nem, én téged nem hagyhatlak; történjék bár mi, én birni akarlak, és birni foglak. Oh atyám, azt hiszed, fiad nem tudja, mért jelentkezett olly rögtön a' bécsi rokon? csalatkozol; de Istenemre fogadom, számításod csal; nincs távolság, nincs égalj, hol Erzsiről, rólad, édesem, megfeledezhetném.

Es mellére voná László a' leánykát, és a' szerelem első viszonyos csókja szentesíté e' jelenetet.

Erzsi könnyük alatt mosolygott, de a' mosoly nem az öröm, a' fájdalom mosolya volt az. Ő sejté, hogy ezen est az utolsó, melyet Lászlóval töltend. Ő sokkal inkább ismeré az öreg bárónak hajthatlan akaratát, mintsem hogy hiú reményt engedett volna szívébe költözni; ő tudta, hogy bár mint szereti is báró Völgyesy gyermekeit, de még sokkal inkább szereti előteleteit, a' melyeknek gyermekeit is feláldozni kész leend. De László ez ellenvetésekre nem ügyelt; ő fiatal volt, 's mit hisz fiatal férfi szerelem által kivihetlennék? Még ma ki akará atyjának nyilatkoztatni, hogy ő Erzsit el nem hagyja, el nem hagyhatja, és esengő szavaival atyai szívét megnyerhetni remélé.

Még egy pillantást vetett a' lenyugvó naptól megaranyozott tájképre, egy csókot nyomott Erzsi eperajkaira, és elhagyá azon helyet, hol élte legholdogabb perzeit élvezé. Lépteiket a' völgyből felhangzó esti harangszózat kíséré. —

Hogy rövid legyek, szabadon szárazon elmondanom, miszerint báró Völgyesy előtte nyilatkozó fiát elsőbb szelid tanácsal igyekezett más gondolatokra birni, utóbb pedig a' legnagyobb haragban bocsátá el magától. Még az nap Márton a' fel-

bűszült báró elé rendeltetett, hogy, mint a' báró magát kifejezni méltóztatott, számot adjon arról, mikép merte Lászlót magához csábítani és leánya mellett a' kerítőt játszani. Márton csodálkozott e' vádon, és nyugottan felel: hogy ő mind erről semmit sem tud; de később, midőn látá, hogy a' báró az ő és leánya becsületét piszkolni nem szűnik, úgy válaszolt, mint egy legszentebbi érzetében, becsületében, ártatlanul megsértett atyának nem felelni, lehetlen; és a' báró — Márton, e' hű, már atyját is szolgált tisztjét, szolgálatából elbocsátá. —

Márton, az atya elbocsátásának első hírére összeroskadott leányával, egy közel lakó vagyonos egykori iskolatársához költözött, ki őt már több ízben felszólítá, töltené végnapjait nála; és ez iskolatárs — Dömsödi Joákim, Kondorosi Dömsödi Jónásnak atyja volt. Ez őt a' legmagyarabb vendégszeretettel fogadta, és mindenkép igyekezett vele az őt ért szomorú csapást elfeledtetni. László mindent megkísértett, hogy Erzsivel szólhasson, de Márton, ki leányát felébredett atyai féltéssel őrizte, minden lépteit sikeritleníté, és így a' nélkül, hogy Erzsit újra látta volna, távozott László Kisvölgyről Bécsbe, 's onnét ezredéhez, hol — mint katonáknál szokás, — könnyelmű társai víg tivornyái közt az érte kesergő Erzsiről nem sokára — megfeledezett.

Erzsi nem hasonlított többé az élőkhez; arcát a' pir hűtlen elhagyá 's helyét halálsápadtság foglalá el; ereje meg volt törve, 's midőn egy év múlva Dömsödi Joákim őt fia számára nőül kérte, akaratlanul, atyja tanácsára nyujtá kezét Jónásnak. Ő, ki atyjának nyomorát, a' koldusbotra jutását okozta, e' kívánság teljesítését tőle meg nem tagadhatta, 's így lön Erzsi az események legegyszerűbb, legmindennapiabb összeköttetése mellett, minden világrázó, csattanó előzmények nélkül a' boldogtalan teremtmények egyik legboldogtalanabb legnyomorultabbika. Élte boldogsága el volt temetve. Atyja nem sokára férjhezmente után meghalt, és rövid idő múlva Dömsödi Joákimot is atyáihoz fektették. Jónás pedig, kit eddig atyja fékezett, mindinkább sülyedett, míg végre azon szellemi és anyagi szegénységre jutott, melly miatt ismét Erzsi szenvedettlegtöbbit, mert Erzsi teljesen érezte, és értette az olly élet aljasságát, a' minőt Jónás vezetett, és ha ezért férjét szelid szavak által javítani, hasznos munkás életre téríteni, serkenteni igyekezett, nem egyszer kelle szemrehányásokat szegénységéről, tudákosságáról, alacsony születéséről és több illyekről, miket Dömsödi Jónás főhibáknak czimezett, hallani, és a' mi legnehezebb, eltűnni. Ezeken felül még más panasza is volt Dömsödi Jónásnak: az, hogy Erzsi őt gyermekkel meg nem ajándékozta, de végre öt éves gyermektelen házasság után meghallgatá az ég panaszait, és megszánta őt; és megszületett az atya nagy örömére Menyhértünk, kinek tiszteletére először is Kondorosi Dömsödi Jónás uramnál — nagyokat ittak!

Vajkay Károly.

AZ IGAZSÁG TÖRTÉNETE.

E' világ aranykorában
Sok nem úgy volt, mint ma van:
Önszemével az igazság
Országolt határtalan.
Hasztalan kelt a' kajánság
Az erénynek ellene,
Mindent látott az igazság,
'S rávillámlott fegyvere.

Megesett, hogy papjait is,
A' kik néki szolgáltak,
Ollykor a' tilosban érte —
Ők is emberek voltak.....
Ám de ők is tettek erről.
Nem bűn, lenni okosnak.....
Nem szentségtörés, javunkra
Ha vagyunk óvatosak.

'S esdekelték: „Szűz igazság,
Oh te drága égi lénny!
Látod, milly nagy a' kajánság
És a' bűn, e' földtekén.
Rettegünk, hogy ránk lövelled
Haragodnak nyilait.
De ki fog tisztelni téged,
Ha kezéd megsemmisit?'

„Rejtsék el szent szemsugárid
Nézteinktől fátyolok,
Mert azokba nézni gyöngék
Vagyunk és méltatlanok'.
Tetszett a' tündér fulének
Az alázatos beszéd.
— Mit ki nem visz a' hizelgés?! —
'S bekötötte szent szemét.

Ekkor kezdett mindenik kar
Maga felé hajlani,
Az ököljog és erőszak
Minden pert eldönteni.
Róka, farkas, kánya 's minden
Körmösebb felekezet
Rögtön úriszékett tartott
Mihelyest megéhezett.....

Jajkiáltás tört az égre,
Suttogott a' káröröm, —
Messze tűnt el az aranykor
'S jött helyébe kinözön.
A' tündérnő felsohajtott
Romlott országa felett,
És készült letépni leplét,
Látni, mint rászedetett. —

Ekkor, ott fenn, az örök sors
Menydörgése hallatott,
'S a' megrémült tündérnőnek
Monda ilyen szöveget:
„Nem fogod letépni lepled,
Légy hosszú időkre vak.
Csak mellyekre bukasz, erény, 's bűn,
Rád azok tartozzanak.“

„Én kormányzom a' világot,
Birtokomban kereke;
A' jó és rossz, benne egyként
Céljaimnak eszköze.
De kit országodba tétél
Jog 's igazság öreül:
Titkos és hallott panasznak
Minden terhe rajta ül“

Vak tehát még az igazság,
Nem oda út, hova kell,
Titkok sűrű fátyolában
A' bűn bizton vesztegel.
Sőt sok, apró jogcsinokról
Nincsen is emlékezet, —
Például, hogy némelly ember
Réven, vámon nem fizet.....

Miskolczy Pál.

EGY RÁNDULÁS PESTRŐL BÉCSBE.

(Vége.)

VII. D É V É N.

Hazánk utolsó határkövét, a' regényes fekvésű, még omladványaiban is nagy-szerű Dévén már egészen az éj sötétében értük el. Mi egy részt a' milly kellemetlen vala rám nézve, minthogy fekvésében 's a' regényes vidékben nem gyönyörködhetém: olly sajátos elvet nyújtott más részről az éjjeli érkezés. Mint valamely óriás áll e' romkoszoris bércz épen Ausztria 's Magyarország határán; átellenben vele egy hasonló hegy Carnuntum, mintha valamely feldult óriási kapunak két szárfái vol-

ának, az egyik a Duna innenső, a másik tulsó partján. 'S mert sötétben érők őket, alig egyebet kivelve, mint óriási sötét körrajzaikat, a phantasiának szabad és tér mezeje nyílt az óriás határöröket magának a legtarkább 's legbizarrabb színekkel kifesteni, mire az éjnek idején romok és omladványok közt nagyon is fogékony.

Hajónk kikötött, 's az éjten éppen a Dévéní bércz tövében töltök; megállapodásunkkor azonnal egy csónak közeledék hozzánk, róla egy pár határör szállott be hozzánk, az éjten hajónkon töltendő, ha netán az alatt is valamit kifurkészhetnének, míg majd a bécsi sorompónál a rendes vámvizsgálaton részesülni szerencsénk leend.

Ez érdekes romok története a legszebb emlékezőések 's nevezetes eseményekkel gazdag hazai történeteinkből, a legrégebb időktől kezdve egészen a XVII. század végeig. Keletkezésének nyomai az őskor homályában vesznek el, melyben a történet, okleveles bizonyítványok hiányában a rege és monda mesés hagyományaival együvé vegyül. A tulsó (dunántuli) bércz kétségkívül római katonai állomás vala, 's mellyről nevéen kívül — Carnuntum — alig tudunk egyebet. Hogy az innenső (dunánineni) bérczre ugyancsak ők építettek-e első várat, vagy, mint Dévénnek neve is mutatja, tótok építették-e? még nincs bebizonyítva.

Ős apáink Európába jövetelökkor Dévén már egyike volt azon legnagyobb fontosságú határvárnak, melyeket apáink Svatopluktól 's utódától a Vág és Morva vize között elfoglaltak. 'S alkalmasint már ezen időtől fogva lett Dévén, valamint Pozsony, fejedelmi magánbirtoka országunk uralkodóinak. Mint ilyen, 1233-ban Fridrik ausztriai hercegtől nehéz ostromat állott ki. Később (1272) Ottokar cseh király V. István táborát szétvervén, azt sok más egyéb várakkal együtt elfoglalá, melyek azonban, megkötöttvén a béke, ismét mind visszakerültek Magyarországhoz.

Királyi birtokban volt ezután a többi határvárakkal együtt a XVI. század kezdetéig. Ekkor a hatalmas Sz.-Györgyi és Bazini grófokat ismerte urinak, királyi adomány mellett, vagy erőszakos foglalás következtében-e, nehéz meghatározni. — E nevezetes család kihalta után a hozzá tartozó javakkal együtt darab ideig Zápolya kezére került Dévén. A mohácsi vész után azonban, I. Ferdinand legnagyobb hívenek 's trónra segítőjének Báthori Istvánnak ajándékozá azt minden hozzá tartozó uradalmaival együtt, mi a királyra nézve is azon kedvező oldallal birt, hogy Dévén közel esvén Bécshez, a nádort, midőn tanácsára szüksége vala (mi sokszor és néha igen hirtelen történt meg), kevés idő alatt magához hívathatta. Báthori haláláig birta azt, melly őt 1535-ben ugyanitt érte utól. A vár 's urodalom azonban halála után is nemzetsége birtokában maradt egész 1605-ig, midőn Báthori Istvánnak, az csesdi ág utolsó maradékának halálával ismét a sz. koronára visszaszállott.

Bethlen felkelése alkalmával a vár rövid időre Bethlen sergei birtokába jutott, de már 1612-ben a császáriak által ostrommal ismét visszavétetett. 1650-ben III. Ferdinand gróf Pálffy Pál nádornak adományozá sok érdemei díjában. Ezek után Dévén 1683-ig nem látott ellenséget falai alatt, midőn a Bécs ostromához tóduló török sereg egy része által megszállatott. De erős ellentállásra találván 's szándékukat tüstént el nem érthetvén, az ostromot abbahagyák, 's Bécs alá siettek, társaikkal egyesülni. A fenemlitett nádor halála után a vár 's uradalom egy másik öregebb ágára szállt a Pálffyoknak 's maig is első szülötti birtokai közé tartozik ezen 1807. óta hercegi rangra emelt családnak.

A mult század kezdetével Dévén is elérte azon siralmas sors, melly hazánkban olly sok várat juttatott végső pusztulásra. Birtokosaitól elhagyatva, romladozni kezdett; kevés év alatt fedeleitől, ajtai- 's ablakaitól, szóval, mindenétől megfosztott. Sok időtől fogva volt már illy siralmas állapotban, midőn a hazai történeti emlékeink körül magának olly nagy érdemeket szerzett báró Melnyánszky Alajos azt 1807-ben itt utaztában egy szerencsés sugallathól lerajzoló 's így legalább annak

akkori képét lerajzolatban fentartá. *) Mert midőn két év múlva 1809-ben a francziák a' znaimi bekekötés következtében ez egész környeket átvették, ámbár a' fenmaradt néhány üres torony és kőfal sem hasznukra a sem kárakra nem lehettek, mindent gyermeki pusztításvágygyal löpor által felvették, — úgy hogy ma már csak egy szobának sem láthatni nyomdokát és a' rendetlen köhalom csak egy ölnyire sem emelkedhet felül a' kösziklán.

Hogy ezen vár rég igen nagy erősség volt, az mind helyzetéből, mind egyéb maradványaiból kitetszik. Két oldalról két nagy folyó viz a' Duna és Morvának összefolyásánál fekvén, két oldalról már a' természetlől erősen védelmezett és így bár ki építette rá az erősséget, katonai dolgokban jártasnak kellett lennie. Nem különben azon nevezetes körülmény, hogy a' felső romok kövei olly különböző nemű kövekből állanak, minők az egész vidékben nem találtnak, mellyeknek tehát a' legrégibb időkben távolról hajón kellett ide hordatniok. Végre egy itt létező mély kút, mellynek, úgy látszik, magával a' Dunával van összeköttetése. A' belső legmagasabb toronyból Bécsét is lehet látni, s a' monda szerint a' vár tetejének egymagassága volt a' bécsi Sz. István templomának tornyával. De már most ezt — ugymond — többé sem hasonlítani, sem megmérni nem lehet.

Hogy a' körlátás e' magas bérceztől egyike a' leggyönyörűbbek — s legpompásabbaknak, azt minden leírói egy szóval bizonyítják.

Réggel már három órakor talpon valának hajósaink s mielőtt megviradt, már elindultunk. Nem tudom, kellemesb utjok vala-e elvált társainknak, kik Pozsonynál kiszálltak s a' vasutat választák; de a' mienk rendkívül hosszadalmas, egyidomú és unalmas vala. A' Dunapartok egész a' bécsi kikötőig igen kevés változatosságot és semmi kellemest nem nyújtanak. A' mint a' határba léptünk, levéteték hajónk három színű nagy lobogója, mellyen öreg betűkkel „Lajos“ büszkélkedett, s helyébe egy más tüzeték, melly „Ludwig“ felírást viselt homlokán. — A' motozás jóval előbb kezdetett meg hajónkon, mielőtt a' révbe érkezénk, úgy hogy oda érkezvén, máhánkkal már nem sok bajunk vala, de annál több a' belépett rendőrkáplár-, egy morvával, kinek rátartó hetvenkedése peczkes orrát még csaknem szemöldökéig fítoztá.

De „minima non curat Praetor“, ez apró kényuracskákkal mítsem gondolva, vigan ugrándoztunk az állomásnál bennünket váró bérkocsikra, alig várva, hogy a' híres császárvárost szemtől szembe láthassuk. **)

G a r a y János.

IPARMŰKIÁLLÍTÁS.

(Vége.)

Az eddig látott három teremnek többnyire fényüzési czikkelyei kellemesen gyönyörködteték ugyan a' látogató hölgyek szemeit, de a' hazai ipar komolyan gondolkodó barátja előtt nagyobb fontosságúak azon teremek, mikbe most lépünk. A' 4-dik s 5-ik terem falain ugyan a' pár év alatt hihetetlenül haladott gyapjuszövetiparnak példányai függenek. Midőn e' nemből a' védegyelet keletkezte előtt alig tudtunk valami egyebet felmutatni, mint a' gácsi posztót, s az egykor virágzóbb, de pártolás hiánya miatt finomabb munkával felhagyott szakolczai gyártást, és még némelly apróbb (pukovai, köszeghi, radványi) mesteremberek durvász kis mennyiségű

*) Megjelent e' rajzolat aztán a' Tud. Gyűjt. 1820ik X. kötetében a' várnak leírásával együtt ugyancsak b. Mednyánszkytól, kit forrásul itt én is használtam. G.

**) B é c s nek leírását a' tisztelt írótlól később veendjük.

S z e r k.

szöveit, — most itt látjuk a legújabbán keletkezett 's a' gácsival már is versenyző zai-ugróci gyár gyönyörű posztóit, nadrágszöveit, dülfeleit, 's o'connelleit, 's Deutsch és Kadelburger pesti gyárának szebbnél szebb, 's a' legkényesb izlést kielégítő, nagy választást engedő kelméit; itt látjuk Gácsot nagyobb erőben, díszben 's terjedelemben, mint valaha; továbbá szakolczai Mitták, nagyszombati Stanzel, újvidéki Demetrovich és Murphy, fehérvári Tschida, győri Hoffmann és Leuschner, és ismét Schwarz, radványi Markovich, beszterczebányai Trajtler és Sándory, pesti Esche, kőszeghi Töpfer meglepő haladást tett 's részint egészen új szövőszékeinek eredményeit, végre a' bácsodrog megyei szövetgyár-társaságéit 's a' kassai szegényház posztógyáráéit; összesen tehát 15 különböző gyárt, melyek úgy a' legkényesb izlést (mint Gács, Zai-ugrócz, Deutsch és Kadelburger), mint az egyszerűbb szövetet 's olcsóbb árt kereső embert egyformán kielégítik. — Az asztalokon a' IV-dik teremben művészileg varrott 's kivarrott szabómunkák, terítők, paplanok, matraczok, gyapot- és gyapjuna drágaszövetek 's nőruhakelmék; az V-ikben pedig gyölesok, asztali ruhák, kávéskendők, zsinórok és zsinegek, fehér és sárga mellény- 's nadrágszöveteket czérnából 's pamutból, ágybeli ruhák, harisnyák, csipkék, ingek, füzönyök és keztyűk feküsznek, az álló fogasokon szinte férfiruhák 's kalapok vannak aggatva. — Ismeretes szabóink közül e' termekben Keresztész H. Pál, Lezsímírszky, Fabiny, Singer, Horváth Ferencz, Gyenes István pestiek, Köln Bernát, Kulcsiczki, Hornik pozsonyiak, Bucher József egrinek neveivel találkozunk; a' 25-öt meghaladó számú takácsok közt Lux József vászna feltűnő szépségű, ki most Szedresen, Tolna megyében lakik; továbbá Turcsányi, Deáki budai takácsok vásznai; pesti Seisz Simon, és Frey Péter asztali ruhái, nadrágkelméi 's vásznai, fehérvári Balás János mellény- és nadrágszöveitei; Győrből a' derek Wiedner Patricz asztali ruha- 's kávéskendő-mutatványai; Schwerdtner Kristóf pozsonyi gyárának barchent, nanquin, piquet szöveite különös említést érdemelnek. Megjelenik Nendtvich Imrének a' hazai leniparban halhatatlan neve; a' pestvárosi dolgozóház, úgy szinte a' pest megyei dolgozóház üdvös intézetei 'sa't 'sa't. — Az e' termekben kiállító kalaposok: Garnier és Pörtl Pestről, Poppera Pozsonyból, Hendel Miskolczról, Vacha Budáról; — paplanosok: Zizelsberg és Gradel Pestről; keztyűsök: Cruciger, Klapper és Vladár Pestről, Kopsgutter özvegye Pozsonyból.

A' Vlik és Vlik terem falain a' selyem és felselyemszövetek élénk színei tündöklenek. Mellytérén előbb Valero A. J. egyedül állott, 's ez is tengve inkább, mind díszben és virágban, és inkább csak egyszerű kendőket készítve a' köznépeknek, mint díszszövegetek a' teremek számára, 's mellette legfeljebb Pozsonyban Duránszky készített szegényes szalagokat: most rajta kívül Wagner és Goeth, Fries és Zeppelzer, Policzer, és Koch pesti, Bruder Rudolf pozsonyi, Hummel József szenteczei selyemgyárjai virágoznak, — maga pedig Valero, valamint a' szalaggyártásban Duránszky a' legörvendeteseb haladást tevék. Már az első terem pompás butorain láttuk Valero erejét 's izlését; itt a' VI-dik teremben a' százféle bársony és selyem, butorszövet, finom crepp, fátjolfoulardkendők, lámpaszövetek, mellénykelmék, nyakkendők, öv- és zászlókelmék égő színei közt lehetetlen nem sajnálkoznunk azon hölgy felett, ki midőn a' hazában ilyen szövegetek találhat, 's legkényesb és túlfeszültebb vágyait is kielégítheti, mégis a' külföldi ipar oltáira hord áldozatot. A' VI-dik teremben, mellyet méltán Valero termékének nevezhetni, még Schönaug és Hecht pesti gyapotkelmegyárának batiszt-, ins- és schawl-szöveitei; Esche József szép shawl-kendői, és a' derek Schütz nőruha- 's butorszöveite foglalnak helyet. Az olcsóbb nőruhaiparról még nem mondatni annyit örvendetest, mint a' drágább selyemről; azonban Bruder Rudolf Pozsonyból, ki nemcsak selymet, hanem finom gyapju-szövegetek is nagy bőségben

dolgozik, Schütt, Schönaug és Hecht, Hertsch szövétgyártók Pestről, Link Mihály Győrből, Bacher Alajos Egerből, Goldberger és Finaly kartongyárnokok Ó-Budáról, Ramazeter Vincze Sümeghről, Fellmayer Antal Szegedről, csakugyan olly bőségben fedezik az e' nemű szükségét is, hogy csak a' bűnös nemakaras bujhatik ki a' belföldi kelmék viselésének természetparancsolta kötelessége alul. — A' VI-ik terem asztalain nyers fehér és sárga selymek vannak 34 beküldőtől, Versecz, Eszék, Temesvár, Fehértemplom, Posega, Zimony, Pancsova, Mitrovicz, Karansebes, Vukovár, 'stb. déli vidékeiről, és ismét Pest, Heves, Bihar, Tolna, Sopron, Vas, Zemplén, Bács megyékből, 's festett selyemmutatványok Martinnelli pesti selyemfestőtől. A' gyönyörű 's elismert becsű és szépségű Hoffmann-tele 's egyéb déli (verseczi, fehértemplomi 'stb.) küldeményeken kívül örömmel üdvözöljük a' sopronyi selyemtenyészítő társaságot, a' tolnai szederegyletet, Karap és Diószeghy zeleméri intézetét, a' lelkes Batthyány Lajos 's Bezéredj István, mint kiállítók neveit, 's megemlítjük még Havas Teréznek pesti kőbányai próbatételét. — Még a' VI-dik teremben Hübner strázsai, és Stecker pesti gyapottakácsokkal, Bucher Alajos egri szövétgyárával, Lovass István és Hajós Sándor budai, Gervay Antal pozsonyi, Farkas és Roskóvy nagyváradai kalaposokkal találkozunk. Hajós Sándor derék kalaposunk Gibbus-féle összenyomható uti kalapot is mutat elő.

A' VII-ik terem selymekkel elborított falairól már szólottunk. Ki a' fényes szöveteiről az asztalokra pillant, új kedves meglepetést fog érezni. Az egyiket Zahn György zlatnói, Hondl és Lobmeyer zwechewói, a' nagyváradai püspökség beéli, továbbá a' parádi üvegyárak készítményei, a' másikat egészen Fischer Mórész herendi porcellánjai fedezik. A' csinosabb darabokat többnyire eladva látjuk már a' mellékasztalokon hg. Brezenheim telkibányai porcellán-gyára, d' Andree György batizi kőedény-gyára (Erdelyben), hg. Szász-Coburg-Gotha Ferdinand murányi, gr. Keglevich Miklós szilvási, az egri seminarium apáthfalvi, végre a' körmöczi kőedénygyár kiállítványai láthatók. Látszik e' kezdetekből, mennyire haladhat nálunk e' két iparág. — Az üvegek közt a' zwechewóiakkal, mellyek raktára Pergernél van a' váci-utczán, a' porcellánneműek közt a' herendiekkel alig fog a' többi versenyezni akarni, sőt ez utóbbi, mondhatni, egyedül áll; mert a' telkibányai gyártmányok nem egész porcellán még. — A' herendi porcellánfestések, nádor ő fensége, gr. Eszterházy Károly, a' győri püspök, Szalay veszprémi kanonok arczképei, a' győri püspök számára készített burnótszelence, a' víz- és légelemet képező nagy vázok, a' 444 flos, 24 ember számára való asztali készület nagy kerek tála 's fogastála, mindenkit meglepnek. Az üvegipar során feltűnő a' parádi nagy (1 akós) retorta 's az avanturin üvegből tett zlatnói próbatételek. A' batizi fekete kőedényt olcsósága ajánlja. — Végre, e' fényes teremnek, mellyben a' látogató hölgyek legörömebb mulatnak, feldisítésén sokat tesznek Tóth Gáspár és Kostyál és Soós testvérek fényes magyar ruhái, mellyekhez a' szücs munkát Gyurkovics és Gayer szücsök, a' sinózatot Molnár György gombkötő, az ószerű kardot Gaál és Zengel antikművesek készítették, — a' Nüppnau által festett két ablakgörge, 's az iparegylet elnökének, gróf Batthyány Lajosnak colossális és igen jól talált, jellemző arczképe.

A' VIII-ik terem, vagy inkább szoba, papirosiparunk 's az ide tartozó iparágak, u. m. könyomás, papír, diszművek, könyvkötés, betű- és stereotyp-öntési mutatványok, pecsétviasz, devisek 'sat. gyűjteményét mutatja. A' papírneműek közt legkitűnőbbek a' fumei és hermaneczi gyárak mutatványai, mikhez járul a' m. kir. egyetem nyomdájának körmöczi gyára, Reichenhaller soproni festett papirgyára, hg. Szász-Coburg murányi, továbbá a' jeles nagy-szlabosi, a' diósgyőri, rima-chorepai, masznikói részint géppapír-, részint silányabb papirgyár. — A' disz-

bőr- 's diszpapír-művesek közt Vanék J. egész külön ékes szekrényt töltött meg szebbnél szebb albumok-, emlékkönyvek-, pénz-, szivar- 's levéltárczák 's munkakosarakkal; könyvkötési diszes mutatóványokból legtöbbet adott Vogel Budáról, egy szép Schillert látunk az ismeretes Kammerlohrtól; egy toilettet Hollósytól Nagyváradról, éktokok- 's albumokat Bidsovsky pesti diszbőr-művestől; könyvnyomtatási mutatóványokat Beimel és Kozma pesti, Szilády kecskeméti, Grün szegedi nyomdáiból; végre spanyolviaszt Römer és Wimmer pozsonyi cizinóber-gyáraikból. — Könyvmatokat Walzl és Szerelmei dicsérve ismert intézetein kívül Mayer István esztergami mesterképezdei oktató, 's Grün János Szegedről; levélpapír- és devise-mutatóványokat Glanz Gusztáv (Pestről), kereskedelmi 's jegyzőkönyvi rovasolt papírmutatóványokat Schnierer Károly Pestről, mutattak fel. — Idegen papírra valóban nem szorulunk többé; Vanék dicséretére pedig, ki valóban a' bécsi Girandervel vetélkedik, elég legyen azt mondani, hogy az általa készített tárgyakat legkényesebb ízlésű főuraink azonnal lefoglalták. — A' szorgalmas és ügyes Vogel könyvkötő, gr. Batthyány Kazmér rendes könyvkötője, bebizonyítja, mennyire igazságtalan 's méltánytalan azon eljárás, mely illy derék és testvérvárosinkban nyereségnek tekinthető kézműves, 's illetőleg művész, isteni letelepedhetését, czéhbeli szűkkeblűség miatt, késlelteti.

A' IX-ik terem több mint száz kiállító műveit foglalja magában Schwab tellúriumától, Nusz Ferencz mérnöki 's optikai szerszámaiktól, Gózmán György nagy ezüst kargyertyatartójától, melyet gr. Zichy Manó 180 aranyon vett meg, Kubinák Ferencz óráitól 's Kierner puskáitól kezdve egészen a' varró tökéig 's apró gombokig. A' 112 kiállítót e' helyen egyenkint megnevezni nem lehetvén, megemlítjük a' már említettekén kívül Jungk Keresztély és Heizer Ádám sebész műszereit, Medecz és a' posonyi Schwegler tájékpipáit, Heinrich Ferencz és Hauptmann János új találmányu napóráját, Vandrák és Marikowszky bronz-műveit, Kortsák lámpáit, a' József-hengermalom tízedes mérőjét, Ernst esztergályos izletes műveit, Ehrenhoffer esztergályos rokkáját. A' hölgyek igen örömet idéznek azon gyönyörű diszasztalkák körül, melyek egyike Császár Józseftől, másika Ernst Frigestől, harmadika 's negyediké Gönczy Mihálytól van, és Párisnak is becsületére válnék. Ha megfordulnak, a' falmelletti asztalon látják Gózmán ezüst diszműveit, — a' közép asztalon pedig Kubinák picziny hengeróráját, mely ezüst tallerba van becsinálva, 's általános bámulás tárgya. E' teremben laknak a' sarkantyúsok (Haywald, Steibl), lakatosok (Dlauchy, Lengyel Istv. Révész), gépészek 's erőművesek (Wagner Ferencz, Schiffkorn Rudolf, Nuss, Faith, Stadler), ostorgyárnokok (Gaszt), arany-ezüst művesek (Schlager, Giergl Alajos, Schuster József, Müller Lajos, Witzzenrath Pestről; Weinstabel József. Posonyból; Gretschi Kár. Budáról; Brüll Mór. Aradról), kardművesek (Wagner Ferencz); szobrászok (Nagy József); gombkötők 's crepin-művesek (Zicher, Lessig, Kajdán, Valetits, Szilágyi István); arany és ezüst sodronyfonal gyártók (Liebisch Posonyból), órásook (Králík, Sterber, Székely, Kubinák, Thaler, Kregczy, Klénner) pakfong-gyártók és gyár-művesek (Rettig, Sárkány és Hermann), vésnökök (Klassohn, Schneider Ign.), bronzművesek (Gall, Szojka, Vandrák és Marikowszky) lárvások (Kraus), esztergályosok (Kattausch, Brichta, Ehrenhoffer), bádigosok (Kortsák, Markhó), hangszerészek (Scripszky, Paczelt, Tischinán), fűsűsek (Zelenka, Demiani), gombgyártók (a' budai szarugomb és fémáru gyár, Grosz Mih., De-Riveau), tűművesek (Franke), szelenczések (Untersteller), fegyverművesek (Kierner, Müller) 's a' t. — Férfiakra nézve érdekes lévén még a' szivar-gyártás haladása, megemlítjük, hogy szivarokat a' flumei, szentkormai, rotti, pápai szivargyá-

rakon kívül Munkássy, Hönig, Kecskés, Gschwindt, Krenner pesti és Eckstein pozsonyi szivar-gyárnokok állítottak ki. A' védegyelet alig alig teremtett, az ipar különböző ágainak felvirágoztatása által, valamely iparágban szembetűnőbb hatást és kézzelfoghatóbb anyagi eredményt, mint a' szivar-gyártásban, mely, mostani állapotában 's a' vásár és izlés jelen irányában, már is milliókat ment meg a' külföldi örvénytől; csupán Pest-Buda körében több mint 10 ezer embert foglalkodtat. — Nők pedig sok nézni valót találnak még a' pesti nőneveldek által beküldött szebbnél szebb himzéseken, pamlag-vánkosok 's művirágokon; úgy szinte Mosch és Boskovitz gyárának illatszerein.

A' 9-dik számú tereméből vissza kell jöni a' 8-ik számúba, hogy a' 10-ik 's 11-ik sz. teremül szolgáló széles és hosszú folyosóra kiléphessünk. Ennek balra eső rövidebb részében a' gyáripar egyik főalapját képező vegytani készítmények, téglák 's ezeken kívül cukor-, olaj-, szappan-, eczet-, szesz-, lél- 's készített bornemek, viasz-gyertyák, végre mézga és bőrneműek vannak lerakva. A' beküldők közt cs. k. Károly főhg ő fenségének, hg. Eszterházy Pálnak, b. Vay Miklósnak, gr. Batthyány Lajosnak, hg. Szász-Coburg-Gotha Ferdinandnak, Wesselényi Miklósnak 's a' t. fényes neveivel találkozunk. — A' szem nem mulat ugyan olly örömet Miesbach Alajos tégláin, Auspitz keményítőjén, 's a' t. mint Wiener diszes butorai 's Valero selyem szőnyegek közt, de a' gondolkodó ipar-barát komoly tisztelettel jár e' fontos és nélkülözhetlen ipar-elemek közt. — Lisztmútatványokat küldtek: a' magyar óvári uradalom, Hölzel Naggyáradról, a' pancsovai gözmalom; csontlisztet Mitterdorfer; viasz-gyertyákat Löw Rosnyóról, Beliczai Pestről; különféle gyűszereket Bárczy és Wesselényi Zsibóról, Amtman gyára; timsót hg. Eszterházy neufeldi gyára 's a' munkási timsó-gyár; rézvirágot Nentwich Kár. 's a' m. gazd. egyesület; borkövet Scholcz Pestről, Kayser József szinte Pestről; szalajt Städter Naggyáradról, Hondl és Lobmayer Verőczéről, Zsigmond Sz. Gálról; salitromot b. Vay Miklós gyárat Debreczenből; vegyesfestékeket Kaiser József, ásványfestékeket Pondelizek felső remetei vas-gyárnok, dárda-nyokat, zöldenyekeket, gléteket 's többnemű bányai 's vegytani terményeket a' felső m.-országi kamaragrófság, Szólusz Károl Rosenbergről; a' f. meczenzéfi bánya-termény-gyár; Pecz Vilmos pesti vegyész; — vérlúgsót Riedl Eszék-ről 's Eggenberger Temesről; szappant Dálnoky Miskolczról, léleket 's szeszeket Slubek Posonyból, Prückler Pestről, Finy N. Váradról, Lüftschitz Pestről; sódát a' kerekgyházi sódagyár, Bückelbauer Kistelekéről, 's Böhm Vinceze; vizahólyagot táblákban Cornidesz Iglóról; pezsgőborokat Fischer és Schönbauer Posonyból, Steinbach, Pekáry és Graner Pestről, olajat Staas N. Váradról, Vinzenz Pancsováról; pótolék-kávékat Bender; csokoládót Dremmel és Reiter pesti gyárjai; 's hogy a' legéde-sebbel végezzük, megemlítjük a' mondhatlan fontosságu cukorgyártást, melyet a' kiállításon a' csepini, gácsi, ikervári, szigetvári, eszterházi, edelényi, besztercebányai, soproni és pesti gyárak képviselnek. — Mellyik gazdasszony szorulna ezután is külföldi édességre, midőn ennyi hazai gyár illy kitűnő jósa-gu 's finomságu cukorral kínálkozik?

A' folyosó egyenesen nyúló hosszabb részében, melyhez már a' 10-ik te-remben némi bevezetést képeznek Kölle jeles mézgaművei, lég-vánkosai és sárczipői, Lautz bőrládái 's kalaptokjai és Mohorkassai szíjgyártó szerszámai, — nagy mennyiségben láthatók a' szürszabók, szücsök, gubacsapók, bőr-gyár-nokok, vargák, szíjgyártók, nyergesek, táskások művei; itt vannak továbbá a' csekélyebb minőségű kartonok, 's azon asztalosok és kárpitosok, kik az I — III. termekben el nem fértek. — Lövey ezüsttel varrott drága bundája, mely csak gyűjtés maníjában szenvedő angolra vár, hogy valamely park muzeumának neve-

zetes és bámult darabjává legyen, Malatinszky, Serfőző és Főzy miskolczi, 's Orsonich fehérvári szűrszabók czifra szürei a' magyar eredetiségben gyönyörködők előtt kedves látványok 's részint meg is vétettek; talajszőnyegeket, flanelt 's guba-posztókat a' majki gyár 's a' jászún kerületek rabdolgoztató intézete adtak; kartonokat Fellmayer Szegedről; Goldberger, Wassermann, Finaly Budáról; Ramazéter Sümeghről; bőröket 's igen szép fénybőröket is Deutsch testvérek Posonyból, a' kassai bőrgyár; Winkler Aradról és Kostyelik Fehérvárról; a' kitünő asztalosok, vargák, csizmadiák, szűcsök, nyergesek száma legio, kiket itt helykiméletből egyenkint el nem számlálván, általában mondhatjuk, hogy különösen az asztalos munkák bármelyik országával kiállják a' hasonlítást.

Nem lehet még elhagynunk a' gazdag folyosót, hogy figyelemre ne méltassuk Tóth András selyemgyári munkásnak bársony-szövőszék-mintáját; Erdőss éghellen házfedel anyagát, Deutsch Móríczt lángrontóját, vagyis a' lángterjedését akadályozó nedvét; — 's hogy el ne mondjuk azon mulatságos eseményt, miszerint egy vidéki látogató, túlságos tudásvágytól ingereltetve, 's az ör távollétét használni akarva, kándli-cukor helyett a' temesi roppant vérlúgsó darabba harapott, 's fogait majdnem cserébe hagyta a' tapasztalásért.

Most, kimenvén a' hosszú folyosó ajtaján, belépti jegyet kapunk a' kiállítás földszinti osztályába, hol Kölber, Gyurkovits és Porst kocsigyártók szép diszbatárjai 's könnyű hintói ingerlik sok gyalog-katona vágyait; 's Vidats, Stadel, Vagner, Werther, Knuner, Szíjj, Kachelmann gépészek mindenemű hasznos gazdasági 's egyéb gépeket 's erőműveket állítottak ki. — Főekessége ezen osztálynak a' pesti József-hengermalom vasöntődjéből került nagy nyomású, 15 lóerejű, változatos feszülésű gőzgép, Mayer rendszere szerint. Ugyanezen műhelyből 's öntődjéből kerültek egy selyemkelme-száritó gép, csavarprés, könyvkötőprés, nyomdai festék-asztal, 's öntött vaskut, Swoboda műfényező által bronzirozva. — Deák Manó szövő-széket, Hübner bordát, Michel kötélverő köteleket; Hendle kenderzsinegből készült tűzoltó vedreket, Rudolf sinnersdorfi, Kögel pinkafői, Lakovich felső-őri hámoskovácsok ásók, kapák, fejszeket, bárdokat 's orsokat; Weissenau és Kleiner szerkovácsok szekér-emeltyűket, Huber kovács vasalt hintót, Pozdets kovács furókat, Knöfel műszerész gyalukat, vésőket, esztergaszeket, Segal tépett és fonott lószőrt; Prochászka Ferencz fazekas kályhát, Engeter és Schöb Domokos furnirokat, Ganz Ede vasöntődje öntött kályhát; Coburg hg. edelényi gépgyára répamagvető 's kapáló gépet; Szólna Károly rézüstöt, Schindler bádogos kályhát állítottak ki. Vasat, aczelt, rezt, sineket, pléheket, üstöket, abroncsokat, szegeket, sodronyokat, rudakat, tengelyeket, mozsarakat 's a' t. gróf Andrássy György dernői vas-gyára; a' felső m.országi bányapolgárok egyesülete, hg. Coburg pohorellai vasgyára, a' besztérczebányai kamerális vassodronygyár, 's a' kir. kam. róniczi vasgyár, a' k. kam. besztérczebányai rézhámor, a' szalóczi vasgyár, a' n.várad püspökség vas-kohi gyára; és Schlosser K. L. Rosnyóról. Áttekintve azonban a' kiállítás ezen részét, 's hasonlítva azt a' hazai bányaiparral, szembe kell ötleni a' kiállítás e' részbeli szegénységének 's az illetők buzgósághiányának. — Említést érdemel itt még dr. Gall javított tüzelési készüllete; 's a' borostyánkői uradalomból küldött márvány-medence és asztalok.

Lehetetlen volt e' helyen mindent elszámolni; azonban az említett tárgyak sokasága is illő fogalmat adhat kiállításunk gazdagságáról 's iparunk olyatén haladásáról, mellynek láttára a' hazafikebel örömben 's büszkeségben dobog fel, az irigység nyilai eltompulnak. — A' kicsinylő hang, mellyel némely lapok ezen iparmozgalom üdves voltáról beszélni szoktak, megczáfoltatik a' kiállítást

meglátogató 's meglepetésüket nem titkoló idegenek nyilatkozatai által, — melyek során figyelmet érdemel a' neves indigena dr. Wildner nyilatkozata, ki feltűnőleg nagy becsét helyez selymünk és czukruunk haladására, hihetlen tökéletesedést talál a' gyapjuiparban, a' papírosban, 's legnagyobb mértékben meg van lepve az asztalos és kárpitos művek, zongorák, kocsik, aczélneműek, órák, mérészközők, szivarok és m. ruhák által. —

Illy eredményekkel szemközt a' becsületes és munkás ügybarátok sorából magasztalva kell kiemelnünk az érdemet: ezen érdem Kossúth Lajosé, kinek méltó dicséretét viszhangozza mindegyik lépés, melynek kopogása e' termekben hallatik, minden hangja a' kellemes meglepetésnek, mely a' látogatók ajkáról kilebben, minden dobbanása a' kebleknek, melyek e' látványra hazafiúi kéjt éreznek.

* *

NEMZETI SZÍNHÁZ.

September 2. 'Garrick Bristolban', vigjáték 4 flv. irta Deinhardstein. — Színté azon darabok egyike, melyek szinpadí szerencséjüket leginkább azon körülménynek köszönik, hogy, mint tetteges magasztalói a' színművészetnek, a' színészek által pártoltatnak. Nálunk a' czimszerepet Egressy G. ur játszotta. A' komoly tanulmányu jeles színész dicséretére mondjuk, hogy szerepét sem gonddal sem szeretettel nem adta; olly gondolkozó 's magasabb művészi célra törő főt csak balul bélyegezne, ha szeretet tünnek ki játékából olly jelentéktelen személyesítmények iránt. Egressy G. ur azon gondatlan könnyen vevéssel játszá Garricket, mely épen mutatja, hogy tiszta belátása érdeketlen dolognak tartja a' fáradságra, gondolkozást vagy tanulást fordítani olly szerepre, mely erre benső ürességénél fogva nem méltó. Játékában a' szerepnek bohózáti oldalát emelte ki, 's tulzásai által mulattatá a' közönséget, mely tulzásai legsűrűbben megtapsoltattak, valahányszor Johnson személyében lépett föl. Egyébiránt annyit mégis meg kell mondanunk, hogy a' torzitást olly mértékben nem találhatjuk helyén Hild Tamás ellenében, ki bár együgyű 's niuság által jóformán szűk látásu ember is, de még sem annyira vak és bárgyu, hogy vele, mint hiszelékeny emberrel, olly könnyedén bánni lehessen, mert ha teljességgel ollyan volna, bizonyosan nem irandhatott olly drámát, mely a' közönséget zajos tapsokra ragadja, miként Garrick a' Hild drámája felől mondja; tudjuk ugyan, hogy a' tapsokat Garrick játéka vitta ki, de maga Garrick 's a' világ bármilly jeles színésze sem képes egy tökéletesen bárgyu 's együgyű fej művéből, mely legfőlebb sületlen betűtömeg lehet, valamit teremteni. A' színművészet képes ugyan a' középserűt, sőt ollykor azt is, mi azon alul van, fölemelni, de a' semmiből valamit teremteni, egy zavart főnek együgyű képzelményeit élvezhetővé tenni, bizonyosan nem. Ez okból nagyon helyesnek tartanók, ha az Egressy G. ur által személyesített Garrick kevesebbé nyomná háttérbe, szorítaná faltul az öreg Hildet, 's ha nem ébresztene bennünk kétséget józan esze iránt is, a' mit úgy viend ki, ha őt ellenébeni finomabb alakoskodásra tartja érdemesnek. — Az öreg Hild Tamás Szentpétery ur legjobb szerepei közé tartozik; rajta azon derült humort ömleszté el kezdettől végig, mely a' derék színészünk játékát olly kedvesen látottá teszi. Szentpétery ur, az igaz, nem nagy szerepkörű színész; játéka nem is mély buvárlatok és tanulmányok izzadságos eredménye; de a' mely polczra őt a' természet meghitta, azt teljesen, tökéletesen betölti.

64.

Sept. 3. 'Linda' opera 3 flv. adatott. Ez este először lépett föl Hollós C. k. a. mint szerződött tag, 's a' nagy számu közönség által szokás, de érdem szerint is, köztetszéssel fogadtatott. —

September 4. 'Gritti' eredeti szomorujáték 5 flv. irta Szigligeti. — A'

ezimszerepet Egressy G. ur játszotta. Egressy G. ur két dologban áll valamennyi fővárosi színészeinknek felette; abban, hogy ő tanulmány és gondolkodás által a legkiképzettebb színész, kitől mélyebb lélektani buvárlattal átgondolt és művészi egészszé alakított játékot láthatunk, ha kedve tartja, mint ügyfeleink bármelyikétől; de ki egyszersmind szeszélyesebb, 's ha kedve úgy tartja, pongyolábban játszik, mint bárki más. Így ma ezen Gritti személyesítése nemcsak a lehető legpongyolább személyesítés volt, hanem egyszersmind szándékos kitüntetés annak, hogy Egressy G. ur ma akármire is több kedvet érez magában, mint játszani; mintha Grittét elejétől fogva végig ásitozni 's nyújtózkodni láttuk volna a színpadon, mintha izmaiban lomhító csömör terjedne el, vagy lelkét lerázhatlan életunalom, csökönös kedvetlenség tompitana; Egressy G. ur, a' mint a' német szokja mondani, szakállába morgott néhány mondatot, meg aztán egy pár nagyot kiáltott, sebesen fel 's aláfordult egy párszor, meg aztán hirtelen megállott, és a' szavakat huzta vonta, kelletlenül sugdosá magának vagy a' legközelbi szomszédnak, mintha minden hangja 's minden mozdulata mondotta volna: ugyan hagyjuk el már ezt a' comoediát, menjünk alunni mindnyájan, bizony sokkal jobb lesz! Jellemzetes az, miként említém, hogy nemcsak magában volt kedvetlen, de egyszersmind a' közönséggel is mindenkép tudatni akarta e' kedvetlenséget; így igen gyakran ismételtgeté szerepében e' két szót: „vagy mi“ és „no“; p. o. „jertek elő fiaim — vagy mi“; „hát pártút és-e ez — vagy mi?“ „vond ki kardodat — vagy mi, 'stb. és aztán: no — meg no — mintha mondotta volna: „a' harmadik felvonás végefelé közeledik — no — bár csak már itt volna az ötödiknek vége!“ . . . Mind ez igen mulatságos, igen nevetető; ezen kedvetlen, erőtetett kilődás három egész óráig egy szerep sulya alatt, mely az előadó vállaira oly végtelen sulyú világfájdalommal látszik nehezkedni, szinte részvevő sajnálkozást gerjeszt a' szereplő iránt; azonban hasznára van-e magának a' műnek, mely ha eredeti, csak az oknál fogva is teljes figyelmet igényel minden komoly akaratú színésztől; hasznára van-e magának az előadó színésznek, e' Egressy G. ur ítélje meg maga. Mi ugyan igen jól mulattunk és jól neveltünk szegény Gritti kinszenvedésein; valamint azon is, hogy Egressy G. ur illy játék mellett is kihivatott, a' mit hogy ő maga is mosoly nélkül megállott volna, nehezen hihetjük el; azonban higgye el E. G. ur, hogy illy tespedések föllépések által valamint barátjainak botránykövül szolgál, úgy szaporítja egyszersmind más részről azok számát, kik benne a' jeles készületű művészt csak azért nem képesek méltányolni, mert gyakran látják 't színpadra lépni a' legnagyobb apathiával, indolentiával. Pedig a' kedvetlenséget, az erőtetést semmi művészet nem szenved meg; 's némelly másokat színészeink közül, kik Egressy G. urral sem tehetségben, annál kevésbbé előkészületi tanulmányokban, legkissebbé sem mérközhethnek, épen az tartja fel a' közönség kedvezésében folytonosan, mert őket kedv nélkül a' színpadon soha sem láthatjuk.

100.

— A' „Pesti divatlap“ f. é. 36-dik számában Wolf Károly felszólal, 's magas neheztelését mondja ki az iránt, hogy aug. 22-dikei fölléptekei magaviseletét a' közönség ellenében botrányosnak neveztük . . . Épen nincs kedvünk tollvitába ereszkedni egyenetlen ellenfellel; a' jámbor énekes felviharzott keblének elkeseült kifakadását csak azért említjük meg, hogy lássa az olvasó közönség, miszerint meglehetősen énekelhet valaki, 's mind a' mellett igen messze áll az igazságszeretettől. Az „Életképek“ e' másodfélévi 9-dik számában Wolf ur azon valóban botrányos cselekvése van érthetőleg megróva, mely szerint a' közönség kíváнатát daczosan tagadta meg; sőt különös méltányossággal meg van említve, hogy ha a' nevezett énekes valamely dalszak ismétlését ereje felettinek tartja, adja azt tudtul a' közönségnek oly módon, „melly a' műveltséggel és a' közönség iránti tisztelettel inkább megegyezik, mint a' daczoskodás.“ DeW. ur az igaz értelmet sem látni, sem hallani nem akarta, 's méltánytalanságot és magas C-t emleget, és készakarva elhallgatja, hogy az énekszerepet három hanggal transponáltatta, tehát nem éneklé úgy, mint azt Rubini eredetileg éne-

kelte. Felette nagy hiba az igazságszeretet ellen, melyet W. ur azóta hihetőleg annyival inkább megbánt, mert ugyanaz nap, midőn a 'Pesti divatlap' említett számában elkeserült felszólalása megjelent, tétetik említés 16 által az 'Életképek'ben felőle 's megszelidült magaviseletéről teljes méltányossággal. Hol van itt tehát a faggatózás, a boszu, 's tudja Isten, még mi minden, miről az illy, képzelésükben sértett tenorista urak azonnal álmadoznak?! — Ismételjük tehát önnek, W. ur, hogy mi igen is ohajtjuk a méltányosságot ön iránt a közönség részéről, sőt azt magunk is ajánlottuk és ajánljuk; de — 's ezt tessék jól megjegyeznie — a legkisebb tiszteletlenséget a közönség iránt, jön az akár öntül, akár bárki másától a színpadon, kérlelhetlen szigorral fogjuk megróni, és pedig — 's tessék ezt ismét jól megjegyeznie — maga az illykép megfélelkező színész, a közönség és a színház érdekében; mert ha az első tiszteletlenség a színész részéről békén türelik, csak akkor fejlődik ki aztán lassankint neki bátorulva azon vétkes vakmerőség, mely hagymakoszorukat tesz le nyilvánosan a haza oltárára. 'S mi az illy botrányt erélyes rendreigazítás által megelőzni akarjuk; 's hisszük, hogy a tisztelt közönség nem hagyja magán száradni a „birkatürelmű“ czimet, melyet egyik lapnak hasonló dolgokbani türelmessége miatt rá illesztett; hiszzük egyszersmind, hogy midőn illykép a színész és énekest a tisztelet illő korlátai közé utasítjuk vissza, nem fog találkozni egy sem folyóirataink közül, mely velünk kezét ne fogjon, midőn a közönséget hasonló botrányok ellenében önérzetes föllépésre szólítjuk.

36 és 16.

Több hirlapjainkban Czakó Zsigmond Leona című tragoediája felett törték a bírálók ítélő pálczáit. De megengedjenek ezen urak, ha azon küzdéren, melyről e' tragoediát rohanják meg, egy ellen mutatkozik, mely önmeggyőződése fegyverével igyekszik legalább is csak mérsékelni a mün ejtett halálos csapást. Halálos csapást mondom; mert a közönség nagyobb száma, bár, mert kielégíté lelke vágyait, megtapsolá is színpadon adatásakor a művet; bár azt hiteté el magával, hogy tragoediát látott, mit méltán hasonlíthatni bár mely nemzetbeli classicus írók remek munkáikhoz is; de ha a hirlapokban szózatok harsognak, melyek az általa istenített műt támadják meg, és sújtogatják, melyek árnyoldalakat hoznak szőnyegre, miket a legélesebb bonczkással történt szőrszálhasogatások létesíthettek, akkor: eltemetik önmeggyőződésök teremtette szép eszméjüket, gondolván, szakértő ember dörög kárhozatot a mű felett; én is vele tartok. És a mű az enyészet karjaiba tántorog. Tehát, mivel a közönség nagyobb része hirlapok kolompolása után indul, melynek roszalása kiküzdí a mű halálát okozó közönség roszalását is: úgy gondolom, a méltán kívánja, hogy, ha csak a kongató egyének előtt halt el a mű érdeme: de sok benne életet lel: akadályoztassuk a vészharang kongatását, és hirdessük fennen, hogy a műnek az életre igen is, van ereje.

Pillantsunk először a remekműn keresztül, és fürkesszük az irányt, mit általa a költő czélozott; az nem más, mint: a' rajoskodás, és a' társadalmi élet millio visszaéléseinek korholása által tisztítani az emberi elmét, nemesíteni az elkorcsult szíveket. Hogy a' költő megközelíté a' czélt, világos a' következőkhől: a' sorscsapásoktól sujtattott Eraszt, miután a' hitet tört Leona kezeiből kiragadtatott, és elhalt reménye, őt valaha visszanyerhetni, vele nemzett gyermekével, Aquillal, végnapjait nyugalomban, elvonultan az utált emberek társaságától, töltendő, egy renetegbe vonult. A quillt itt a' fogadott Irénne l a' természetnek nevelé. A' felserdült ifjunak sokat beszélt a' fondorlatokról, mik a' társas életet szövök keresztül, de nem azért, hogy vele a' társadalmat utáltassa meg, hanem, hogy mint nem sokára történik, mert őt a' világba küldi, magának tapasztalatokat gyűjtendő, a' velők közlekedés esetében óvakodjék hálóiktól. A quill az apjától szitt tisztá elveket akarta hinteni az elfajult emberek közé, de, mint bírálók magokat kifejezik, ki a' tömeget akará maga után rántani, az örültoek hitt tanítgatót a' tömeg bebörtönözteté. Kiszabadulva apjához tért ismét, és keserűn panaszkolt el a' látottakat, a' tapasztaltakat.

Kérdem most a' bíráló urakat, kik Erasztot korholják, hogy fiának nevelést nem adott, kérdem, mondom: hogy mondhatják nem neveltnek, nem erkölcsi elvekkel ellátottnak az olyat, ki ferdéknek, emberi méltóságot pofozóknak ismerte el a' tetteket, miket apjának beszélt el? Ha bírálók nem neveltnek neveznek illy embert, akkor azt kell következtetnem, hogy azon szép emberséges tetteknek ők is hatalmas szózólói. Ha nem, ugy ne korholjuk Erasztot, hogy fiának nevelést nem adott, mert ez szilárd elvek nélkül nem botránykozhatott volna meg a' társaságban látott undok tényeken. — Ha pedig azt mondják bírálók: jobb lett volna Aquilnak magát illeszteni a' tömeghez, mint ezt magához: mit ítélnék akkor Krisztusról, ki hasonlólag a' tömeget csödité magá után, mert látta, hogy az a' hibáknak egyik örvényéből a' másikatántorog? Vagy mit ítélnék bár mely magasb lelkű emberről, ki a' tömeget akarja kitisztítani egy bizonyos bűn metélyétől? Erről is azt mondják, hogy indítsa magát inkább a' tömeg után. Boldog Isten! hogy remélhetjük ugy az emberi nem erkölcsi tökélesbülését? mi bizonyára, ellenkezőn a' tömeg megrögzött szenvedélyével, és így ez által elő nem mozdíthatván, csak nagy lelkű egyes emberek munkálkodásai által remélhet életet! Bizonyára nem mást akart A q u i l , mint a' bűnnek rohant emberiséget figyelmeztetni botlásaira, melyek az emberi méltósággal állnak homlokegyenest. Már pedig ez teljesen megegyez a' mű czéljával. — Bírálók a' darabot f a n a t i s m u s i - nak mondják, 's ezen mondatot L e o n a vallási fanatizmusán alapítják. De ezen alap nem más, mint füstfelleg, mellynek elenyésztevel összedől a' darabnak ráépített f a n a t i s m u s i bélyege is. Ugyanis bíráló urak így fogták fel L e o n á t : L e o n a oda kerülván a' hajlékba, E r a s z t szavaiból ráismer egykori kedvesére, 's a' mellette álló leányt a' hűtlen szerelem gyümölcseinek vélvén, önfiait pedig itt nem látván, irtózatosszura határozta magát. „Megölni őket — mond — kevés, mert meghalni annyi, mint enni, jobb volna tán az anyát (Irént) rábirni önmagzata megölésére, mert így a' marczangló öntudat gyötrendi őket, és Eraszt is megrendül hitében. Ebben állapodék meg. Elővette a' keresztényhit tulajdagságot elveit, és ezek által, mint eszközzel, vélte ő I r é n t a' tette birhatni. A' dolog sikerült; de ez nem nagy diadal volt egy gyenge, tapasztalatlan női személyen, midőn a' hön szeretett apa üdve forgott kérdésben. Bírálók azon mondatokból, mellyekkel L e o n a I r é n t ki sértgeté, következtetik amaz fanaticusnak lenni, és nem gondolak meg, hogy ez nem más, mint álfanatizmus és eszköz, melly által I r é n t igyekvék tervének fogatosítására birni. Tehát korántsem van Leonában a' f a n a t i s m u s személyesítve, hanem inkább ő benne van előadva a' tulbuzgók, a' fanaticus tömeg áldozata. Ugyanis midőn tett esküje ellen a' lángoló szerelem őt egy ferde lépesre ragadta, irtózatoss bűntetésre kárhoztatá őt a' fanaticus keresztényvilág. Itt korbácsolvák a' f a n a t i c u s o k . Nem akará költő a' keresztény hit romjain felépíteni a' természetit, hanem annak számtalan fonákságait napfényre hozni emez által. — A' többi csekélyiségek, mik bírálók által felhozatvák a' darab ellen, olyanok, hogy azokra felelni is szükségtelen; — mi csak azt akarók itt megmutatni, hogy a' műnek czélja tiszta, hogy a' mű nem egy fanaticus természet imádó szüleménye, hanem egy tiszta keblűnek; — szóval, ő a' czélznak, festett története által eléggé megfelelt. Arra szeretnők még figyelmeztetni bíráló urakat, hogy ha valamelly műnek irányát fürkészik, hagyják el az erőtetett csavarást, mellyel a' műnek tiszta czélját csak szennnyessel ölik el, ne legyenek rögtönzők, nyissák fel szemöket, és tisztán tűnend azokba a' magasztos czél!

— Z —

Jó lesz az olvasó közönségnek hallani a' fenebbi sorokban egy olly ember véleményét is, ki C z a k ó , Leonájában nagy dolgokat akar látni. Hanem, hogy megköszöni-e maga a' költő az illy jámbor enthusiasmust, melly „classicus remekmunkáról“, „istenített műről“ és effélékről beszél elragadtatásában? ebben kételkedünk, 's e' kételkedésünk által nyilvánítjuk leginkább hitünket higgadt belátásában... Egyébiránt hosszas bonczolgotatásba kellne bocsátkoznunk, ha a' főnebbi sorokban a' kérdéses szomorujáték irányábani hibás nézeteket kimutatni akarnók; ennyi sok

szót pedig „Leona” nem igényelhet. A’ felszólaló egy kérdésére tartjuk a’ megfelelést szükségesnek, mennyiben az nem a’ kérdéses színműt, hanem nézetünket általában illeti; azt kérde t. i. mit ítélnék bármily magasb lelkű emberről, ki a’ tömeget tisztítani akarja?“ Hallja tehát ítéletünket: tisztelni fogjuk az illy embert, ’s munkás karunkat ajánlani gyámolítására, ha reformálási munkájához jó z a n u l és kiszámítottan fog, ha a’ kivitelre elegendő ereje ’s tehetsége van, ’s czélérésre lehetőséget lát maga előtt, vagy azt teremteni képes magának; máskülönben pedig, ha csak szilajkodva bengrik az emberi társaságba, ’s a’ nélkül, hogy annak bonyolódott szerkezetét ismerné, egyszerre ujjá körül akarja sodorni a’ világot, elfordulunk tőle, mint sajuálatra méltó rajoskodótól. Mert nagyot akarni, dicső dolog, ha megföntolt, kiszámított erőnk van a’ végrehajtásra; de fejével a’ fálnak szaladni, meggondolatlan eszelekvés. Ha minden művet, melly nagy lenni a k a r t, a’ felszólaló szelídlelkű hitével „isteníteni”, remekműivé kiáltani akarnánk, akkor a’ leggyöngébb író is méltó jogot tarthatna rá, hogy munkája classicus remekműül üdvözöltesse. Czakó legkisebbé sem panaszkodhatik a’ critica méltánytalanságáról, mert míg más körben forgott, és ott élvezhető adott, a’ critica szintugy, mint a’ közönség, teljes méltánnyal volt iránta; ’s hogy „Leonát” illetőleg dicséretekből sem egyik sem másik oldalról nem részesül, ezt nem csudálhatni, mert minden méltánylat mellett, mellyel Czakó bizonyított hivatása iránt viseltetünk, meg kell vallani ismételve, hogy „Leona” nem egyéb, mint igen kisszerű botlás, igen nagyszerű tárgy körül.“

Vas Andor.

MI HIR BUDÁN?

— A’ külföldön utazó ’s folyvást nagy tetszésben részesülő magyar dalszínész-társaság egyik igazgatójának pesti színész G ó z o n urhoz e’ napokban intézett levele közlés végett lapjainknak átengedtetvén, szíves örömet tudatjuk t. olvasóinkkal azon fényes sikert, mellyet e’ derék hazánkfiak mindenütt aratnak. A’ levél tartalma imez:

„Édes felebarátom! E’ levelet a’ lagunák csudavárosában (Velenczében) írom, honnan holnap (ma, aug. 30-án adván ötödik és utolsó előadásunkat) honunkba indulandunk vissza. Azt hiszem, Velenczében, a’ gázzal világított Apollo-színházban — mert a’ „Fenice” csak a’ carnevalban van nyitva és tavasszal a’ kisebbik staggione-ra — ötöt, csupán magunk erejével játszani, annyit tesz, mint hatást gerjeszteni; egyéb iránt erről most irni idővesztegetés volna, szóljanak helyettünk a’ hírlapok, mellyek vetélkedve dicsérnek bennünket: és így legmerészebb reményünk teljesülve van. Vasuton, hintókban és gőzhajón utaztuk meg a’ külföldet ’s a’ világ legkényesebb, legindiscretusabb fülű városában annyira tetszettünk, hogy az impressariók által a’ jövő tavaszi fenicei staggionera fel vagyunk szólítva. Ez önök előtt megfoghatatlan; de ha Isten segít és e’ télen egy talpra esett magyar opera születik ’s utazó „trupp”unkat jövőre ugy állíthatjuk ki, miként mi akarjuk: megfogható leend, hogy a’ jövő áprilisban Velenczében magyar opera működend ’s könnyű erővel tetszeni is fog. Ki e’ szavaimra gunyosan felkaczag, annak kaczagása éppen olly sületlen és önpirító, miként első vállalatunk kikaczagása volt. — Az olasz semmiuemű zenéhez és néphez nincs annyi rokonszenvvel, mint hozzánk, ’s a’ s z a b a d társadalom e’ töredék ivadéka eddig minden n é m e t művészi elemet — lett bár jó — eltaszított magától; ionen magyarázható irántunk elölleges türelme, azutáni megszelídülése ’s végre fanatismusa. Hunyadit mindennap adjuk ’s annyira tetszik, hogy reá, mint utolsó piece-re, a’ színház mindig megtelik; ez az olasznép a’ „finale” kezdetekor mozog, feszelt, tactust üt ’s végre az utolsó hatalmas három accordnál, hol a’ magas b-ét hatan kiáltjuk ki, felugrik, tapsol, tombol és ordít: „bravissimi”, „bis, bis, bis!” ’s mi mindennap is m é t e l j ü k Erkel ur és a’ magyar

dalművészet becsületére. Szolgáljon ez elégtétül azon vonakodásokért, mik miatt Pesten alig kaphattuk meg e' hangszerzemény néhány darabjait. A' magyarhoni leveleket alig győzzük fizetni, annyi az ajánlkozó. — Magyarok még Veronából is jöttek, hogy bennünket hallhassanak. Padua, Vicenza, Verona, Brescia és Milánóba az itteni színházi ügyvivősek már irtak mellöttünk 's utunkat előre elkészíték. — Eddig irtam 's im e' perczben lépett be hozzánk a' veronai színházi ügyvivő 's vele szerződven, levelem elejét meg kell czáfolnom: mert holnap nem vissza, hanem Paduába megyünk vasuton, melly a' tengeren nyulik be Velenczebe, onnan Vicenzán keresztül Veronába, hol nagyszerű katonai szemle tartatik, onnan ismét Milánóba 's vissza Lódin, Mantuán, Cremonán 's a' tengeren keresztül Fiuméba; — 's így nehezen látandjuk ez idén Pestet. — A' többi magasztalások közt a' velencei hirlapban az áll: hogy 'az olasz énekesek összeség- és praeisiora nézve mint a' gyanánt hallgathatnak bennünket!' ki ezt nem hiszi, tessék neki elolvasni a' 'gazette di Veneciana' aug. 28-dikáról számát. — Ujság gyanánt egy bohóságot is kell megírnom: első előadásunk után ablakunk alá négy rendbeli zene jött 's itteni szokás szerint, ha t. i. az idegen művész tetszik, reggeltől kezdve délutánig változtatva tisztelkedtek 's a' lepedőnyi czéduláról neveinket 'grand impressario' czim mellett orditozták. Öt pengő forintba került. — Itt a' lazzaronik is megveszik adójokat, valamint mindent méregdrágán kell fizetnünk, így péld. 'allo-giónk' mindennap 7 pengő forint; 'stb. 'stb. Önnek felebarátja Havi Mihály, impressario della compagna di ballo e canto ungherese.' —

Havi urólunk is megemlékezvén, igen érdekes utjának leírását lapunk számára beküldeni ígéré. —

— Az 'Ungar' czimű lap egyik multheti számában a' 'nürnbergi ujság'ból (ha jól emlékezünk) egy gyalázatos cikket közöl, melly által a' 'pesti vakoda' élén álló egyik köztisztelőt 's legszilárdabb jellemű férfit csúfosan compromittaltatik, vagy legalább csúffá tétetni szándékoltatik, midőn ollyasmi állittatik általa mondottnak, mellyet mindenki azonnal alávaló rágalomnak nyilatkoztat, kinek szereneseje van a' sértett hazafi loyaltását 's nemes gondolkozásmódját hirtől és személyesen ismerni. Az 'Ungar' e' haszontalan pletykát (igen meggondolatlanul, ha tán rossz szándékból nem is) egy, néhány szóból álló bevezetéssel mintegy valószínűvé látszik tenni, azaz: az aljas ráfogást sanctionálja, mit mi reszünkről nagyon sajnálunk, mi, kik eddig nem voltunk egy hittel azokkal, kik az 'Ungar' valódi hazafiságában kételkednek; 's azért figyelmeztetjük a' t. szerkesztőséget, hogy ezentul jobban ügyeljen föl rovatíróinak néhány kivonatira, mert ha több illy, avas postakönyvekből a' magyar viszonyokra balgán és ellenséges indulattal alkalmazott száraz, 'vitz'eknek lapjaiban készségesen helyet enged, a' mi és sok rokonérzetűek jó véleménye iránta hatalmasan meg fog rendülni.

(Beküldetett.)

— Az 'Ungar'ról szólva, nem hallgathatjuk el azon méltatlanságot, a' 'journalistai világban eddig hallatlan botrányu tettet: mellyet a' nevezett lap ellen a' 'Pesther Zeitung' elkövetett, midőn annak német színházi referensének ismert névjegyével visszaelve, ollyanokat mondat el vele egy az 'Ungar' lapban keményebben megrovott színész érdekében, mik a' meggyőződését követni szokott referens véleményével nyilgyenest ellenkeznek. A' közönséget e' nemelen mystificatio néhány napig, meddig t. i. Heller ur, kinek rovására történt, azt nem desavouirozta, kellemetlenül érinté, sőt megvalljuk, mi is már felszólalni készültünk a' 'köpönyegfordítók' 's színházi bírálok venalis serege ellen, mert nem képzelhettük, hogy olly komoly irányu lap, minő a' P. Z., hasabjait illy aljas boszu kitöltésére használni engedné, vagy hogy találkozzék egyetlen egy journalistá, ki a' vele ellenkező véleményűek irányában illy eszközökhöz folyamodni szégyenletes dolognak nem tartja. Bővebb commentárt írni nem tartjuk szükségesnek, a' 'Pesther Zeitung' becsületére azonban hinni akarjuk, hogy e' cikk által a' szerkesztőség is mystificálva lön; de annak min-

den meggondolás és kellő vigyázat nélküli közlése minden esetre tapintatlanságot árul el.

— Bizonyos keletalföldi ujság egyik számában a' főszerkesztő urat egy levelező (azon okból t. i. mert azt mások úgy sem teszik) annyira megdicséri, hogy az említett ur nem tudván hová lenni igazságos örömeiben, 'háromszori boldog' elragadtatásban így kiált fel ('s pedig nem tréfából, hanem egész komolysággal): 'Háromszor boldognak érezzük magunkat, ha a' ns megyének ... mérsékelt fiai szívesen számítnak bennünket igaz tiszteelőik sorába (itt önkénytelenül eszünkbe jut a' derék Rummelpuff, ki a' legénység sorait mustrálva, kérdezni szokta: 'ist die ganze Mannschaft beisammen? fehlt keiner von Euch Beiden?') és ha ki nem mondható nyájasságu érzetek közti őszinte hozzájuk ragaszkodásunkat ama édesen fűszeres érzelmek 's kapcsolónak részéről is mérlegelendik' 'stb. 'stb. — Ezen stylus a' levelező ur lelkén fekszik.

— Kassaváros dr. Henszlmann Imrét, illően méltányolván azon fadaralmas munkálatait, melyekkel honunkban az ó-német építészet legjelesb műveit megismerteti, diszpolgárrá nevezte ki 's az illető oklevelet e' napokban neki meg is küldé. — Pest város több időt hagyott volna magának!

— Örömmel jelentjük, hogy Stancsis Mihály, derék íróársunknak — azon 5000 pengő forintnyi özveget, melyet neki egyik mult évben elhunyt legelkesebb honleányunk hagyományozott, de eddig töle visszatartóztatnak, — a' nm. hét-személyes törvényszék e' napokban oda ítélte.

— F. hó 4-dikén a' pesti ág. ev. gymnasium kettős ünnepet ült: t. i. a' rendes uj tanévi megnyitást 's két tanítónak Kánya Pál és Stulmüller Samu urak negyedszázados emlékünnepeit. Ez alkalommal Diernek Endre értekezést olvasott arról, millyennek kell a' házi vagy családi uvelésnek lenni, hogy az oskolaival összhangzatban álljon, Fölváltá őt dr. Tavassy, intézeti igazgató, jeles magyar beszédben fejtegetvén a' szülők, tanítványok és tanítók közti viszonyt. Végre a' pesti prot. egyház Nestora Schedius Lajos ur emelvén szót, meleg szavakban mondott az egyház nevében hálát a' két ünnepeltnek. 'Becsüljük tanítóinkat, mert tőlök függ a' nemzet jövője.'

— Egy dohánybolt, mint uj nyomát a' magyarosodásnak, e' hirdetést olvastuk: 'igen gyöngé kellemű dohány.'

— Sok beszéd tárgya jelenleg azon nagyszerű mystificatio leleplezése, melly felsőbüki Büky László önalkotta fénykörének hirtelen véget vetett. A' hirlapok egy hunyászokodó, magába szálló 's mindent visszavonó vallomást közölnek töle, 's a' 'Honderű' még azon felül ki is neveti őt egy pajkosnak tetsző czikkecskében; pedig, ha jól emlékezünk, fényesebb időkben épen nem fősvénykedett a' szokásos saloni bókók osztogatásával. Emlékezünk, hogy nem régiben szeretett collegánk nekünk igen épületes leczkéket tartott a' megbukott budai színházigazgató iránti felebaráti szeretetről: úgy hisszük, most rajtunk volna a' sor őt megleczkézni, ha t. i. collega urunk már rég' ki nem tanult volna!

— Egynemelly collegánk a' vasuti intézkedésekkel igen meg van elégedve, 's ez szerencse a' vasutra nézve, mert mások ugyancsak nincsenek azokkal megelégedve; haj, de másoknak nem 'tisztelt barátjuk' ám az igazgatóság! — Egyik ismerősunktől e' rövid tudósítást vetük: 'a' vasuti állomásokon példás rend uralkodik; Palotáig vagy 21 kocszi megy, ott néhány kiürül; a' hátulsó kocsikról lekergetik a' vendéget, hogy az előlről megüresült kocsikba menjenek; Vácznál azonban olly kevés kocszi van, hogy a' második helyről a' vendéget ismét a' 3d. helyre visszakergetik. És ha a' pénzt valaki visszakérni bátorkodik, azt felelik nagy gorombán: 'ich hab' ké Zeit!'

geschnitten v. K. Kovács. U. 1846

1846

ÉLETKÉPEK

„fürstlicher“

ÉLETKÉPEK.

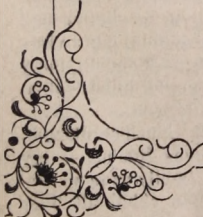
SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

13. szám — Sept. 26. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

ARAD, sept. 20. „Mikoron pediglen irtak volna az XIX. század közepe felé, egy alföldi magyar városban, melyet az maga krónikájában még istenben boldogult nagy apám nagy apjának keresztapja is Aradnak titulázott vala, igen sok és csudálatos istóriák kezdének vala történni. Mivelhogy az sok külömbkülömbféle istóriák között még az Zöld Marezi istóriájának is megvagon az maga haszna, hogy tudniillik az alacsony elméket is magosra czipeli az halhatatlanság zsinégének segítségénél fogva: tanulságul unokáim unokáinak, igen üdvességesnek találok örök emlékezetbe hagyni azon istóriákat, melyek itten következnék vala, a' mint illik: Aug. 20. azaz sz. István király ünnepén rukkolt ki az magyar polgárörhad. Mind az uniformis, mind az uniformisban öltözött derék magyar polgárok az közzvélemény szerint valamennyien megütötték vala az mértéket. Hogy az e' napi ünnepély igen szerencsésen ütött vala ki: azaz, hogy épen senki sem lőtt — bakot, bizonyítá az estély, mellyen az városi zöldligetben az őrhadi polgárok és barátaik egybegyűltek — enni és inni, természetesen magok költségén, a' mint illik. Az ekkor emelgetett toasztok közt legkitünőbb volt az, melyet egy fiatal, persze még az 1773-ban eltörtölt rendből megmaradt ügyvédecské enunciólt kedves egésségökre az — németeknek. Auch gut! — Aug. 29. ünnepelték meg az itteni izraeliták az turelmi a d o eltörlesztét. Steinhard Jakab, az közkedvességü rabbi, szép magyar beszédet tartott hitfelelhez az e' napon különösen felekesített imaházban, melly tény, ha még az ezen ünnepélyen jelen volt várbeli katonaság diszlöveteit is tekintetbe vesszűk, kiáltó színnel mutatja be nekünk az vonzalmat, mellyel nyelv és vallás tekintetében az aradi izraelita közönség nemzetünk iránt viseltetik. Illy örvendetes tények lassanként elfeledtetik velünk azon türehtlen adót, melyet sötétsejben vakoskodó köznépünk a' szemes izraelitáknak olly gyakran fizetett. Septemb. 6. Egy középkorú orvos, kinek neje 's gyermekei vannak, azon jó szokását, miszerint a' hozzáfolyamódó szegényebb sorsu betegeket az orvosi díj alól eddig rendesen fölmentette, oda módosította, hogy ezentul egy szegény sorsu beteg sem mehetend tőle addig el, míg az aradi kisdédóvó intézetben növekedő szegény gyermekek számára a' háznál ép e' célra kitett ládácskába le nem teszi azon bármí csekély öszegecskéket, melylyet fáradságaért magának a' tisztelt orvos urnak szánt. A' tények e' legnemesbikét nem azért jegyeztem vala fel, mintha valamikor netalán köztudomásra juttatásával az haza orvosait hasonló tette tántoritani célul tüztém volna ki; nem is azért, hogy az dicséretre nem szoruló érnýt az jövő századnak ezen oldaláról is fölmutassam; hanem azért, hogy ha idők multával unokáim valamellyike orvosi pályára lép, igénytelen soraimból tanulja meg az orvosi tudomány ezen olly szép, de, fájdalom! hazánkban még annyira ismeretlen részét. — Sept. 13. Arad megye jobbjai egy nagy követ akartak megmozdítani, de nem birtak; oda döntötték mégis az — dolgot, hogy e' kö megmozdítására az szomszéd megyék kezei mellett Nádor ő fenségét is — megkérlik. E' kö alatt a' Pest-aradi vasut fekszik, nem csuda hát, ha olly nehéz. — Sept. 16. volt az izraelita tanulóknak iskolai próbatéte. Az héber-magyar egylet tagjai ezüst emlékeket készítették azon tanulóik számára, kik az magyar nyelv tanulásában az évben legnagyobb szorgalmat fejtettek ki. Ezen emlékek Brüll által készítvék, azaz, igen szépek; dicsőség tehát azokat — megérdemelni. Az héber-magyar egylet tagjainak ezen jellemző tettet azért jegyeztem meg magammal, hogy egy szép adattal gazdagabb legyek, de még azért is, mert az aradi német sógorok illyesmit ugysem jegyeznek meg magoknak; inkább csak megjegyeztetik magokat arról, hogy az magyar nemzetiségnek megesküdt — ellenségi. Ezért nem is csuda, ha ők (az aradi német sógorok) az jövő országgyűlésre sem akarnak követet küldeni, a' mint illik.“ — Egy öreg trombitás naplójából közli

Rostay Emil.

HONTBÓL, sept. 15. E' napokban (azaz, september elején) egy hungyorgó individuum szerencsétlété jelenváltával megýen középonti faluvárosát, Ipolyáságot, ki előbb tudósnak, különösen pedig a' politica Herculeának akart láttatni 's igen nagy pathoszszaal kezde hönboldogító tanácsokat adni a' kocsmában — Magyarországnak, 's többi közt azon igen fontos, eddig bizonnal közlűnk senki által nem tudott adatot is közlé velűnk (mondjam-e, hogy német sógor volt? !), miként a' védegyelet' keletkezése óta mindössze három gyár alakult Magyarországnak! „Köszönöm, hogy e' szóra megtanítottál“ mond Hamlet; — később természetvizsgáló akart lenni, állitván, miként ő Kassán és az aggteleki barlangban (meglehet, egyéb barlangokban is) megfordult; majd nyelvészti tudományokkal moná magát igen dúsan felruházva lenni, még a' magyar nyelvet sem feledvén ki, mellyel már is hibátlanul el tudja e' sokat jelentő szavakat mondani: „tekintetes úr — kérem alázatosan“, mi egyszersmind professióját is azonnal gyaníttatá velűnk; végre mi volt? csakugyan nem csatlakozánk: egyik üstököse a' német sógoralomonak: „der bekannte Stein aus Wien, Schriftsteller und Improvisator“, mint magát nevezé; és mégis, oh magyar neveletlenség! voltak, kik őt nyugalmazott marqueurnak tartani nem állták, 's kik ezenfölül improvisálásai által magukat — saját pénzökért — agyongyilkoltnai nem engedék. — Mondják, hogy megyénk nevezett faluvárosában ugyan a' tájban valami lóművészek is megfordultak volna, publicumot azonban, ismét oh magyar műveletlenség! nem igen találtak legyen. X.

PÉCS. — Van nekem egy igen kedves felebarátom, ki jelenleg Chinában utazgat. Szabadjon a' legujjabbán tőle nyert levelet kivonatban közlenem. „Kedves Róbm! — így hangzik a' chinai levél — mindenekeelőtt egy quidproquoról értesítelek, melly azon v i d é k e n, hol jelenleg tartózkodom, beszéd tárgyul szolgál 's melly röviden ebből áll. Egy szegény chineser hiteztára megbetegedvén, orvos kéréttet hozzá 's ez rendeléményeit megtevé. Ez mind rendén volna; de az orvosság nem használt 's ez nem lenne ritkaság nálatok, de Chinában hallatlan dolog. Azért az orvos őszintén kinyilatkoztatta a' férj előtt, hogy, ha kedves „életének élete“, hívasson még egy orvost. Két lelkiismeret mindenesetre

"tágabb, mint egy, gondolá a' chineser Aesculap. A' férj meghozatja a' másik orvost 's a' kettő megkezdi a' tanácskozást a' beteg mikénti orvosoltathatása iránt. A' második orvos úgy találta, hogy az elsőnek rendelményei batkát sem értek, sőt súlyosíták a' beteg állapotát. Ezt az első orvos nem bírta megfogni, erősen állítván, hogy ezen betegség ellen csupán és egyedül ezen gyógyszerek használhatók. Látván a' második orvos, hogy collegája 'durae capacitatis', kissé nyomosabb okokkal igyekezett őt tévedéséről meggyőzni. Mind hiába! Akár a' részeg zsidónak! Végre a' sok capacitatio közt egyik a' másikat, ki c'sit' megtalálta véletlenül tisztítani, mire a' másik, n a g y o t' tisztított ellenén. Ebből aztán olyasmik kerekedtek, mi nálatok verekedésnek is beillenek, itt azonban kölcsönös capacitálásnak neveztetik. Darab ideig csak huzták vonták egymást az Aesculapok — a' beteg rendkívüli épülésére — míg barátságosan összeülekezve, az első a' másodikat egy üveges almáriumra kissé zokon leteríteni méltóztatott, (bravo, chineser!) úgy, hogy az üvegdarabok csörömpölve hullottak szét. Erre a' második sem véven tréfának a' dolgot, felülkerekedett 's az első oly erővel dobta egy ágyra, melyben történetesen a' chineser beteg nője feküdt, hogy e z a z sem mondván: „köszönöm“, a' hetedik mennybe költözött. Ekként nem levén többé beteg a' házban, a' consiliumnak vége lön, 's Hufeland két tanítványa, magát ajánlotta. — Képzelnéti, hogy a' szegény chineser haját tépte volna, ha a' chineserek haját viselnének; de mint mélyen megszorodott férj csakugyan pert indított a' két orvos ellen. Természetesen, kimult felesége végét? — Csalatkozol, Róbi barátom, a' chineser magasabb felfogású, hogysém illy prózaiságra vetemednek. Hanem kárpótlási pert indított az eltörölt — üveges almárium végét. — — Továbbá 's a t. Ölel felebarátod T y n k Mihály. — Hál' Istennek, vidékünkrol más hírekkel szolgálhatok, mint millyet itt Tyuk Miska barátom olly érdekesen elbeszél. Valamellyik rendes vagy rendetlen levelezője önnök jó minap emlité, hogy a két casino egyesülni fog. Tökéletes igaza volt. Tagok és butorok barátságosan összeolvadtak a' nemz. casinóban. Tartok mégis tőle, hogy egy része (a' tagoknak t. i.) majd vékép elolvad, és okát abban vélem felfalálhathi, hogy az egyesülés sem lakomával, sem tánczvizsgálommal nem ünnepeletett meg. Mi biztos jele annak, hogy nem vagyunk egészen magyarok; mert a' magyar megissza az áldomást, ha addig él is. Egyébkint jobb, hogy nem ittuk meg az áldomást 's hogy e' szerint még tovább is élünk, mert a' télen aligha nem lesz ránk szükség, midőn t. i. magyar Thaliának lesz. Ad vocem színház; erre igen fényes jövőendő vár. Az új egyesület (tehát csakugyan?), melly „pécsi kör“ nevezet alatt, f. é. oct. 1-től 3 évre, a' volt polg. casino tagjaiból és épületében alakult, programmjában főczélul a' magyar színház fenntartását tűzte ki, a' nemz. casino-egylet tagjai pedig a' szükséges 400 pftot már meghaladó biztosítási összeg aláírása körül erélyesen viselék magokat. Így Havinak, főleg ha jó operát lesz képes kiállítani, szerencsét kívánunk. Vederemo. — A' pécs-mohácsi vasut tervének elődolgozati körül két mérnök munkának foglalkodik. Főmérnöknek csakugyan Hieronymit nyertük meg. A' mult gyűlésen első csatlakozási iránypontul — leginkább a' jelenvolt szeretett Baththyány Kázmérunk lelkes izgatása folytán — Fiume lön kitűzve. Most kétszeres okunk van a' pécs-mohácsi vonal mielőbbi létesülését ohajtani. — Rózsavölgyi Mark igazgatása alatt levő, Pesti-nemzeti-kör zenekara a' napokban néhány hangversenyt adott. Ők jól viselék magokat 's általános tetszést arattak; de a' közönség! Ennek részvéte a' botrányig silány volt; főleg hölgyeink épen nem mutatak magokat; 's az bosszant leginkább, hogy méltó haragom súlyát nem is éreztettem velök, mert magyar lapokat nem olvasnak. Ha mit nem néznék, kész volnék önököt az 'Ungar'ban vagy 'Spiegel'-ben megleckézni; de elvárom a' színházi saíont! —

Mekényesy Róbert.

SOMOGYBÓL. Olly megyékben, minő Somogy, hol királyi-, sőt kitünő mező-város egy sines 's az aristocrata mind az ekeszarvnál, vagyis falukon útfel sátorát, a' világ-események kifejlésébeni részvét vagy e' feletti szemletartás helyett inkább a' robot-munka áldástalanságában 's a' mezei élet egyszerűségében töltvén kedvét; illy megyékben, mondom, mellyek a' nagy világ háta mögött szundikálnak, a' megyei gyűléseken 's tisztújítási mozgalmakon kívül ritkán történik olly esemény, mellynek emléket megőrizni méltó volna. Olly ritkán adja magát elő a' falukon 'érdekes', mint a' nagy városokban „erélyes“ cselekmény, amott a', mindnapiság, itt a', kegyes elnézés' játszván főszerepet. Nem csuda tehát, ha azok, kiknek legnagyobb büne az irás, mellyért öt ujjaiq hegyére meg is kapják a' körtvét, csakhogy érdekest irhassanak, törpe alakoknak is jelentékeny színt kölcsönöznek, 's hogy az 'erélyes' czim ki ne vesszen az élet szótárából, minden botrány kitrombitálásakor pöngetik ajkaikon. Innét van, hogy midőn ezen szerencsétlen választottjai az Urnak, kiknek a' mostoha sors tömött erszény helyett metszett tollat nyomott markáikba, az igazság érdekében fejerre feketét karczolnak, — rendesen darázs-fészekbe nyúlunk, hogy szinte zúg bele a' légkör, mert vannak ám emberkék, a' kik az igaz szó hallatára felrikkantanak, mikint el szótka magát ordítani a' csacsi, mellynek vitorlák fülebe égő taplót dugnak a' pajzán gyerekek. — Az én szavaimra nehezen jajdul fel valaki, mert — ártatlan dolgokat fogok elbeszélni. — Legelebb is lóversenyről értekezem, 's ugyan ki nem lenne barátja a' haladásnak? A' lóverseny ugyan hasonlít a' circulus vitiosus-féle haladás-hoz, no de nem ildomosabb-e gyakran oda térni vissza, honnan kiindulánk? Furesán jó ki, ha a' verseny-téri haladást a' közéletével hasonlítom össze. Fontolva haladás a pályatérén — czélhoz nem vezet, 's díjt nem nyer. A' vágatva futók közül is azé a' jutalom, kinek leggyorsabb eszköze — lova van, 's ki legjobban „szorít“, midőn a' csöngő megszólalnik. Ki a' részvényesek közül nem fut, fizet; ki lassan fut, mások szedik előle az epret. Így van-e ez mindig a' közéletben is? Fejé rázza a' — tapasztalás. Többet nem szólok, mert — értjük a' többit. A' kaposi gyepen tehát lóverseny tartatott sept. 1. és 2-dikán.

Megelőzte ezt a' paraszt csikók jutalmazása. Hogy ez a' lötenyészítés előmozdításának hatalmas emeltyűje — világos; és hogy a' somogyi paraszt lovakon nem fog ki bár ki lova, az is — világos az előtt, a' ki — elhiszi. De nem is áldoz annyit egy megyének aristo-
cratiája sem a' paraszt csikók nemesítésére, mint a' somogyi, ezért mondá tán Z. A. „hogy Somogyban inkább szeretne lenni — csikó, mint — parasztyerek.” De gustis non dispis. Csudálatosnak látszhatott némelyek előtt, hogy ezen nem es a' vörös csikók körül igen ovatosan kellett mozogni, mert kegyetlenül — rugtak, pedig az nagyon világos, mikép a' nemes vérű lovat is előbb idomítani kell, hogy maga körül mást el tudjon tűrni 's gögjét fékezni. De már bocsánat, édes szépeim, hogy e' tárgyon olly sokáig nyargalozom, hisz kegyetek is hány vak imádot tesznek — lóvá! Azon megjegyzés után tehát, hogy a' paraszt csikók jutalmazását a' somogyi gazdag urak még továbbá is fentartották, áttérek a' pálya-gyepre, mellyen a' somogyi lóversenyzés véngyála ez idén hattatylát zengve, halhatatlan lelkét kihörgé! Tudván azonban, hogy kegyed, t. szerkesztő úr, olly kevéssé szereti a' lóversenyek, mint bizonyos ünnepélyek hosszadalmas leírását: nem kívánok lenni udvariatlan. Volt, nincs 's nem is lesz többé. Ez vég eredménye. Hogy illy alkalomkor sok tréfa, fogadás, multság és botrány történik, ki tagadná? Épen a' kis Berta fiú pályázott. Egy tüzes fiatal szép barna hölgyet kértem meg fogadásra. Ő győzni akart 's Bertára fogadott. Én megszeppentem, részint mert Bertában biztam, részint mert szép leánynyal csatát veszteni kínos. Nehogy tehát a' rövidet válasszam, úgy rendszereztem a' fogadást, hogy mind a' kettőnknek jusson. Mondám tehát szépmennek: „Ha ön nyer, angyalom, úgy kegyed jó el a' Kaposvártól februárban tartandó, sorsjátékkal egybekötött, kórházi tánczalomra; ha pedig én veszek, én jövök el.” 'S a' kedves szűz lesüté kökönyyszemét. — Multságos volt az, hogy a' mint őt paraszt pályázó közül háromnak lova a' füredi utra rugott ki, a' téren maradt 's így a' célzt könnyen elérendett két utó-lovag, nem tudni, mi okból, a' félre-csapottakat bevárta, mire a' kis Berta egyet szorítván, a' 30 pengőt elérte. Hja! szemesé a' világ, vaké az alamizsna. A' sok tanulság közül, mit ez esetből vonni lehet, én csak azt huzom ki, hogy ha a' vezérfutók néha tév-utakra vágnak, jobb őket bevárni, míg magukhoz térnek, mint vakon követni; mert hisz néha napján a' legjobb szándok is akaratlanul tévutakra hurczoltatik. — 'S hogy a' botrányok közül is előczipeljek egyet, tudni-való tehát, hogy egy lovas dandy majd agyon tiport egy zsidó-gyerköczt. Magad lábára háj — mondja a' magyar. A' lófuttatást víg tánczalom fűszerezé a' kórház javára. A' világosságot itt is főispán ő mlga terjeszté, vagy főispán ő mlga itt is világosságot terjeszte, mert a' bál a' megyei teremben tartatván, világot ő ajándékozott. — Némelly hölgyeink jó-nak látták német hangokkal kendőzgetni különben csókra termett ajkaikat. Magyar társalgási nyelv, jőjjön el a' te országod! A' főtálad mondja: minden ember legyen ember és magyar 'sa't én meg így tenném ki: Minden magyar legyen magyar és ember! — Ifjainknak azonban legyen hála és dicsőség, ők a' mult farsang óta szemlátomást megifjodtak; tudom, hogy kegyedt, szerkesztő úr, nem ad egy jóízűn átaludt éjt egy balért. Elhiszem, mert kegyed már tul van az árkon, — házasodott. De ki még szíve hajlamai felett szabádon rendelkezik, miért ne ütné össze bokáit? Szerintem a' nyilvános multságban főllepés sokkal nemesebben edzi az ifju jellemét, mint a' tiltott élvek vadászása, mellyben az erődús lélek rugonyai szétágulnak, mit nem kegyed ellenében hozok fel, mert tudom, hogy kegyed is csak az örökös tivornyázást nem tartja ildomosnak. Különösen jól tört ki ifjainknak azon lelkesedése, midőn a' felfogadott pécsi csehek czinczóságaira táncz nem bírt szállani lábaikba, ezek helyett barna zenészeket ültettek a' karzatra, kiknek hatalmas csárdásaikra csak úgy forrt a' vér az erekből. Szerencsénk volt két ifju szolgabiránk bájos nejeikhez is, kik a' vigadásban részt venni nem resteltek, 's jelesül E. I. — nének olly szépen és dölözögen illett a' magyar táncz, a' milly szép maga. E' két szolgabiráónak tehát, derék Sárossy Gyulánk „Öt érzék”-e szerint, két-két eskütt társa van; ám ne legyen egyik se eskütt ellenségök soha. Általában ifjaink ugyancsak — párosodnak. Okosan, hazámiai, e' nyulfarku élet nő nélkül mit érhet?! A' kellemdús kétélyi V. S. is kilépett az élet kertébe. Adja Isten, hogy üdvének forrása olly kiapadhatlan legyen, minő az ő Balaton, mellynek kristályzaiban olly édes keresni enyhét a' nap heve ellen. — Gyerünk még, t. olvasónőim, Szegedhára, a' magyarnak egyik temetőjébe! Emlékezni fognak kegyetek, hogy főtiszt. Juranics pécsi kanonok úr alapítványt tőn szeptember 7-dikének meg-ünneplésére. E' nap előestéjén fényes emlék ragyogott a' város ház előtt, mellyben Zrinyi Miklós mellszo'ra diszelgett. A' kivilágított főtéren az épen itt összesereglett ezred zenekara működött, a' hullámzó embertengert kedvesen villanyozván át a' város ő kapuja felett láng-kereszt emelkedett az égbé. A' vendégfogadó tánczteremében a' derék Török Béni igazgatása alatti színész társaság lépett föl, „Gritti Lajos”-ban tömött ház előtt. A' bá-mész nép, melly az események kifejlésekor olly lelketlen szokott lenni, mint azoknak emlékeinel, a' várból kihangzó taraczk-zugások által figyelmzették a' pillanat nagyszerűségére. A' történetekbe avatott lelken sötét fátyolkint vonult keresztül a' hajdanok gyászos emlékezete, mellyből e' nap emléke, mint örök fájdalom sajgott ki, arra intő a' magyart, hogy drága honán legtöbb sebet ejtett a' polgári viszátkodás. A' dicső nap emlékezete isteni tiszteletben nyilvánult. Ohajtanók, hogy e' gyászünnepélynek több nemzeti szín kölcsönöztenék, nehogy bizonyos vallásbeli nézetek hirdetése által — mint ez most történt! — a' más felekezetűek kedélyei elkésirítenek inkább, mint nagy tettekre buzdíttassanak. Magamat ajánlom!

Hallgass Béliámin.

Műmelléklet: Eperjes, aczéla metszve. Emlékül a' természetvizsgálóknak.

A' LIBANONI CZEDRUSOK.

Ó-SZÖVETSÉGI HASONLÍTÓ BESZÉLYKE.

Hirám Tyrus királya, és Salamon Izraelnek királya meglátogaták egykor a' czedrusok erdejét Libanon hegyén. Karöltve sétálnak a' királyok a' magas erdő illatos árnyaiban, és Hirám szivből örüle, 's legnagyobb figyelemmel hallgatá Izrael királyának, a' bölcs Salomonnak, ildomteljes beszédeit. — Lábaik alatt terültek el messzire a' tartományok, mellyek a' béke 's nyugalom ölen virágznak, mert Salamon és Hirám szövetségben álltanak egymással; őket a' barátság szent köteléke bensőbben egyesíté, 's valamint ők: úgy népeik is egymással a' legszebb egyességben éltenek 's a' valódi barátság békegyümölcseit élvezék.

A' két király nyugalmasan és szótlánul álla egyideig, 's a' gyönyörű vidék bájképein legelteté szemeit; midőn némi hallgatás után Hirám, Tyrus uralkodója, szívének teljéből szóla Salamonhoz:

— Nemde boldogok vagyunk mi, kik a' legtisztább 's őszintébb barátság élvezetében élünk együtt; 's nem állunk-e mi is, mint e' büszke czedrusok, a' méltóság legmagasabb pontjain, és népeink, mennyire csak láthatunk, körülöttünk 's alattunk?

— Valóban, ugymond a' bölcs Salamon, a' czedrust jogosan hívjuk királyi fának; legdeliebb mindenek közt, 's alakja teljes fenséggel; a' hegyek legmagasabb csucsain nő, az átvonuló fellegekből szívja növesztő nedvét; és nem szorul a' csermely vizére, melly lábait nedvesítse. Gyökere körülövedzi a' föld szikláit, és teteje az ég mérhetlen kékjében vész el. Évszázadokon át dühöngve csupja körül a' vésteljes vihar, és a' haragos villám ezerszer czi-

káza 's dördüle át a' komor erdő homályain: de mégis mozdulatlan áll az és szabadon, mint magasabb szellem, megvetve az alatta elterülő virányos tér és tápláló völgy kincseit, keceit és bő gyümölcseit. 'S azért méltán hivatik is Isten fájának, melyet a' mindenható Jehova ültetett 's melly szilárdul áll, miként a' fölkenntnek, a' fenségesnek örök képe.

— Csak egy hiánya van még, mond Hírám: nincs illatot lehellő virágja és táplálva fölvidító gyümölcse.

Ekkor mosolyga Salamon, és szóla:

— Valjon szavaiddal tréfálsz-e, Hírám, avagy úgy szólasz-e, mint uralkodója egy gazdag, de nyereszkedő nemzetnek? Valjon nem illatozik-e legkellemesebben az egész czedrusfa? 's mirevalók tápláló gyümölcsei ez égbe emelkedő fakirálynéjának? Nem viszi-e biztosan a' merész hajóst a' tajtékzó hullámok közt partra? nem boltozza-e fénypalotáikat a' hercegek- 's fejdelmeknek? 'S nem sokára, Hírám, Szionban fog állani, ékesítendő a' hatalmas Jehova templomát. — Édes barátom! vannak sokkal nemesebb gyümölcsök azoknál, mellyek csupán inyünknek hizelgnek kellemes csiklándozásaikkal és telhetetlen szájizünk rendellenen vágyait csillapítják le!

Mialatt imigy barátságosan beszélgetének, rögtön fergeteg lámada, 's huzódék Libanon hegye fölé; erősen dörge 's villámlott. A' királyok mély tisztelet- és hódolattal a' sűrű erdő árnyai alá vonulának. Ekkor a' fellegek fekete tömegéből erős villám repüle ki, követve a' legjesztőbb dörgéstől, és lesujtá a' hegycsucson álló czedrusok egyikét, széthasilva azt tetejétől tövéig, melly is rettenetes ropogás közt düle alá a' hegy lejtőjére. A' fergeteg zugva huzódék odább lassudan 's a' királyok azonnal a' lesujtott czedrushoz sietének, 's így szólának egymáshoz:

— Mi a' földi nagyság 's méltóság a' fenséges és mindenhatónak sze-me előtt?! Ő összesodorja az ég fellegeit, mint ruhadarabot, 's az egész föld előtte csak annyi, mint parányi csep a' mérhetlen tengerből. Ki állhat meg biztosan a' királyok királya előtt?

Hosszu nyugalmas eszmélkedés és fontolgatás után, mialatt a' széltroncsolt és darabokra sujtott czedrus előtt állának, így szóla Hírám:

— Ha a' természetet rettenetes nagysága- 's félelmes hatalmában láttuk, majd balgatagságnak tetszik, a' teremtés urának templomot emelni akarni. Van-e emberi kezek által emelt és épített templomra szüksége?

— Nem Istennek, felele Salamon, hanem embernek van rá szüksége. A' megmérhellen 's foghatlan dicső munkája a' teremtsnek lealázza 's porhoz társítja őt, mellyből teste képezteték. Saját munkájának — mintha általa a' láthatlant és mindenütt mégis jelenlevőt akarná elfogadni — kell emelnie az embert. Nem a' csont- és hushból álló boltozata a' mellnek képezi lelkét és szellemét az embernek. Hírám! mi is Isten teremtményei vagyunk!

Sokáig mélyen hallgatának e' szóváltás után a' királyok, mig Tyrus uralkodója így szólamlék meg:

— Oh! a' mi királyi életünk czedrushoz hasonlít a' fergeteg előtt.

— Jól mondad részben, felele Salamon: de hasonlítson az még a' czed-rushoz a' fergeteg után is! Érzed-e, Hírá, milly kellemes illatot terjeszt az egész erdön át halála után is?!

Beély Fidé.

A' KERESZTFA.

I.

Az ég felhőtlen szőnyegén ezüst csillagok világítanak: közöttük a' hold, mint szelid királyné, tündéries fényben ragyogott, 's végtelen zománcpaláttal látszék ellepni az alatta nyugalomban szendergő tájékat, melly habfodros vizszalagával 's itt-ott magasabban fölmeredő toronykupjaival varázsszerű látványt tüntete fel az éj magasztos esendében.

Elbeszélésünk időkorában Pest nem vala még olly nagy város, vagy legalább nem hordozá annyira a' fővárosi mozgalom bélyegeit külsején, mint jelenben; 's ámbár soraink eseményi tartalma csak a' mult század nyolczadik tizedéből van merítve: az akkori élet mégis igen különbözött a' mostanitól, 's Pest azóta óriási lépéseket tön mind szellemi művelődés, mind anyagi fölvirágozás tekintetében. Ezeket nem azért mondjuk, mintha elbeszélésünkben a' mostani életmódtól valami lényegesen elütöt akarnánk ecsetelni; megpendítettük csupán azon okból, hogy vázolatban tudassuk szíves olvasóinkkal, mikép azon időben olly kevés volt nálunk a' tudományos férfi, 's általán véve a' művészetnek minden faja olly pangó elhagyatottságban szunyadozék, hogy ha tehetős családok zene-, festészet- és mélyebb tanulmányokban akarák oktattatni magzataikat, vagy külföldre kénytelenítettek gyermekeiket küldeni, vagy a' hazai hiány más országokból ideszállított tanítókkal vala pótolandó.

Éj volt, mint mondók, 's ámbár a' közeli kormos falu toronyórája a' tizet még alig verte el: a' még akkor inkább kis városias modoru Pesten olly méla hallgatagság uralkodott, millyennel most éjféli időben is alig találkozhatunk az örök zsidaju utczákon.

Egy kitünőleg fehérre meszelt házhoz csinos kerítés csatlakozék, mellynek hegyesre éltett lándzsaszerű rácsozata fölött különféle fák terebélyes ágazatai hajoltak ki az utca felé. A' ház emeletes volt, 's az akkori nehézkes czifrázatu divatépítés szerint levén alkotva, mindjárt első látásra gyanítani lehetett, hogy tulajdonosa tehetős vagyonu birtokos Pest lakói között. Közepében a' házhoz közeli kertnek, magasan felfutó növények árnyéklátában, larka színezetű mulatóház emelkedett; gömbölyű tetőpárkányzatának végeihez körösleg vékony léczek illesztvék, mellyeken dús fakadásu szőlővesszők zöldeltek. A' mulatóház azon oldalán, honnét a' kert hátulsó részébe vala kilátás, kised gyepamlag terült.

Jelenleg e' gyepamlagon fiatal kellemben díszelgő két alak ült: ifju és leány; amannak egyszerű házias köntös fődte kerekded tagjait, mig hosszú

hajának aranyszikre fűrtel férfiasan széles vállaira omlának. Arczáról mondhatlan boldogság sugározék, 's egész lénye külsején észrevehető vala, hogy üdvös elégtételle őt félig a' tulvilágban képzelte. — A' leány nyájas odaengedéssel látszék osztakozni az ifju e' tulbuzgó érzelmeiben; tüzes kökényszemei tulhevülő lelke tükrözésével csüngtek a' szép ifjun, ki gyöngéden foná karjait a' leányka gazella-dereka köré.

— Lehet-e nagyobb boldogságot képzelni az enyémnél? — rebegé hálája nagyságától félig dicsőült arczczal az ifju, 's reszketeg kézzel szorítá fendobogó kebléhez az angyalszép leány kezét — hidd, édes Etelkám, most a' világon kivel sem cserélnék.

— Oh Dezső, ha tudnád, milly édes ragaszkodás él irántad belsőmben, csak növesztené szerelmedet, mellyel engem megajándékozál; szólt szende pirral a' leány; éjfűrtös fejecskejét kedvese vállára nyugtatta, és szívének hevesebb dobbanásai valának hallhatók; az ifju pedig, tiszta érzelmeinek varázskéjétől elkapatva, édes ellágyultsággal ölelé szorosabban kebléhez a' szűz hajadont, kinek szelid arczulatán magasztos tulemelkedettség és szeméremmel párosult elérzékenyülés vala szemlélhető.

Az édelgő pár azt hitte, hogy ömledező vallomásaiknak kívülök egy halandó sem vala fűltanuja; hitte, hogy azon égi perczek kējáradozásait, mellyek hatalmas bájjingerrel fonák összéb hevülő kebleiket, egy irigy szem sem lesé el az éj hallgatag óráiban.

De hol azon hely, hova az ármányos ember be ne férköznék? hol azon elégtétel, mellyet egyik halandó a' másiknak meg ne kívánna keseríteni? Cselszövény és fondorság uralkodik mindenütt, 's egyik ember a' másik kinzója, egyik porféreg a' másik üldözője.

A' kerti mulatóház belsejében egy fekete alak hallgatódzott, 's ádáz szemekkel leste el a' szerelmesek kéjelgéseit. Minden gyöngéd szónál fölreszketett, 's ha a' fiatal pár még jókor onnét föl nem kel, tán más módokhoz nyult volna dühössége azok szétozlatására, annyira föl volt ingerülve.

Dezső és Etelka csöndes léptekkel járták be még néhányszor a' kert hosszú faszorozatait, mellyek sűrű árnyaikkal reczézetnemű fonadékot tünettek vissza a' köporos utakon. Aztán karöltve a' ház felé ballagtak, óvatosan nyiták meg a' kert ajtaját, 's míg az elébük farkcsóválgatással közeledő házi komondor durva szőreit hizelegve megcsimígtaták, egymástól szeliden elbucsúztak.

— Holnap itt ismét látni foglak? — kérdezé olvadozó hangon az ifju.

A' leányka rövid fejbólintással válaszolt, 's lábujjhegyen sietett föl az első emeletbe; az ifju ellenben, egy sötétes földszinti folyosón át, saját szobájába ment, 's édes álmodozások közt bocsátá magát nyugalomra.

A' kertben visszamaradt fekete alak dühös arczkifejezéssel jött ki bujhelyéről, ajkait mérgében szinte harapdosá, és egész testében remegett.

— Tehát mégsem csalatkoztam; — suttogta gúnyosan fogai között — innét hát azon hidegség, azon közönös hangulat, mellyel a' leány, folytonos meg-

előzésem daczára, irántam viseltetik. De hasztalan édelegtek boldogságtok elmámorában, — folytatta kaján arczfintorgatással, öklével a' távozottak után fenyegetődzvén — annál keserűbb lesz az egymástóli elszakadás!

Itt a' kert háttérébe sietett, 's miután a' sűrű bokrozatok mellett emelkedő falkerítésre illesztett kötélhágcsóba kapaszkodék, óvatosan mászta át a' kert sima falazatát.

Éj volt, és mindnyájan aludtak.

II.

Giulio Fiammetti zene- és nyelvtanító volt az öreg Dinghammer tanácsos házánál, kinek egyetlen leánya Etelka a' szépség remekművének vala tekinthető a' város hölgykoszorujában.

Atya, az őszfejú hivatalnok, ki nemes öntudattal tekinthette végig leélt napjainak hosszú sorozatát, épen akkor veszté el jó szeretett hitesét, midőn ez őt a' kis Etelkával ajándékozá meg. A' leánya elhunyt anyjának tökéletes képmása volt; csodálhatni-e e' szerint, ha az özvegy atya, napjainak egyetlen örömét, boldogságát szinte imádó kegyelettel szereté; ha minden lehető alkalmat szorgalmasan kipuhatolt, hogy Etelkájának a' legszebb 's legillőbb nevelés legyen sajátjává? Így jutott Giulio is a' tanácsos házához, hol a' serdülő leánya a' zene- és idegen nyelvekben vala általa oktatandó. Giulio szeme előtt növekedett a' szép leánya, ő sok helyütt megfordult a' széles világon, 's ámbár olasz hazája nem egy remek szépséget mutathata föl honfiainak, kénytelen volt mégis megvallani a' külföldi, hogy Etelkánál gyönyörűbb leányt még soha sem látott.

Az olasz alig volt harmincz éves; szemei, mint minden meleg éghajlatinak, lobogó tűzben villámoltak, 's fürge tekintetéből fondor, cselszövényes lelkület tűnt elé. Egyébkint külseje nem vala megvetendő, sőt szépnek is lehetett őt mondani. Szikár termete vad szenvedélyek szolgálai járma alatt nyögött, 's tüstént fellobbanó haragja fékezhetlen indulatinak tolmácsa volt.

Mielőtt azonban beszélyünk fonalát tovább szőnénk, fölvilágosítás tekintetéből pillantsunk vissza nyolcz év előtt történt egy olly jelenetre, melly gyöngéd olvasónőim érzelemdús szívére bizonyosan megleendi a' maga hatását.

Nyolcz év előtt, egy őszi viharos éj sötétében hágyadt gyertyafény világolt ki a' város egyik kisebb emelvényü ház ablakából.

A' szobában, elkárpitozott ágy függőyei mögött, nehéz betegségben sínlődő aggastyán feküdt: beesett elcsukló szemei, és sűrűen barázdált arczának szederjes halványsága a' halál bizonyos előpostái gyanánt valának tekinthetők; csontvázzá aszott kezeit könyörögve kulcsolá össze, 's úgy látszott, hogy a' szemeiben megtörő félhideg könny egyenesen szíve mélyéből fakadt elhaló pilláira. Hangja igen reszketeg volt, de végső erejét tetszett összeszedni, hogy az ágya előtt ülő szinte ősz férfinak még egyszer szívére kösse visszahagyandó egyetlen fiának gondviselését.

— Én azon tiszta meggyőződésben halok meg, — szölt fuldokló hangon a' mindinkább elgyöngülő beteg aggastyán — hogy te, édes Károlyom, nem hagyod el fiamat, míg ennek kora és körülményei gyámkezeidet igénylik. Az egész világon te valál egyetlen, igaz barátom; végperceimben látom, hogy soha sem vala annyira szükségem jó barátira, mint épen most, midőn elbucsuzva e' földi pályától, egyetlen fiamat kora ifjúságában vagyok kénytelen viszahagyni.

Az előtte ülő koros férfi őszinte megnyugtatóssal fogta meg az aggastyán hidegülő kezeit.

— Becsületemre 's a' köztünk kora éveink óta főnálló barátsági szent viszonyra fogadom, hogy fiadnak atyja, mindene leszek; szölt nyugtató hangon az aggastyán barátja.

Valami kebelrendítő volt a' két őszhaju öregot e' helyzetben egymás irányában megpillantani; míg az alig tizenkét éves fiatal, a' nem sokára árvává leendő, fuldokló zokogással térdelt haldokló atyja előtt, 's annak egyik lefüggő kezét zápokint hulló könyeivel áztatá.

— Vigasztalódjál, édes Dezsőm, — bátoritá őt a' mindinkább gyengülő atya — az Isten és Károly barátom virasztani fognak fölötted. Tiszteld és szeresd őt, mint engem; légy becsületes, féld az Istent; ez minden, mit tanácsolhatok.

Itt az aggastyán összezsuklott, még egyszer tekintett mondhatlan kifejezéssel előtte térdelő fiára, barátja kezét görcsösen szorítá magához, mintha ez által akarná még utoljára fia sorsát szívére kötni, — aztán szemei örökre becsukódtak.

Igy lön az ifju, Dinghammer Károly tanácsos második fia, így fejlődött ki Dezső és Etelka közt már kora ifjúságban azon boldogító édes viszony, melly nélkül maguk az angyalok is nem irigylendő teremtmények.

III.

— 'S mindezt már régóta tudta nagysád? folytatá ármányos szövedékü kérdéseit az olasz.

— Illy körülményesen ugyan nem 's nem is tökéletes bizonyossággal, mert a' fiatalok hajlamát könnyen félig rokonindulatnak tarthatám; — válaszolt egykedvűen a' becsületes jellemű tanácsos — egyébiránt én nem vagyok annyira elfogulva, hogy bárkit is vömmé ne öleljek, ha szíve helyén van, 's minden tekintetben hozzá illő Etelkámhoz. A' főmegkivántság azonban természetesen az, hogy leányom őt szívből szeresse, mikép boldog 's elégtűt napokat élhessen férje oldalánál.

— Igen, e' böles okoskodás csak illy mély belátásu tapasztalt férfi tulajdona lehet, mint nagysád; — szöve tovább Giulio ingerelni vágyó gyanúsításait — de ki áll jót nagysádnak a' felől, hogy Dezső indulatát őszinte érzetek

vezérlik-e? Nem egyszer történt már, hogy a' legnemesebb leánysziv is fon-
tolatlan indulat martalékaldozatául esett.

— Sokkal nemesebb jelleműnek tapasztaltam az ifjat, — szólt nyomatló-
kosan a' némileg magát megbántottnak érző gyámatya — semhogy csak azon
gondolatra is mernék vetemedni, miszerint gyámfiamat nem őszinte kebelvon-
zalom gyulasztá leányom szerelmére.

— 'S valjon tudja nagysád éji összejöveleteiket is? vigyorgott pokoli
kárörvendéssel a' kétszínű olasz.

A' tanácsos homloka itt sűrű redőkbe vonult, 's röviden hagyá magának
elmondadni a' Giulio által több ízben látott éji összejöveleteket a' kertben.

— Hogyan jutott ön mindezeknek tudomásához? tudakolta el nem fojt-
ható haraggal az aggodalmas apa.

— Sokkal inkább kötelességemnek tartom nagysád családi viszonyaira
is fordítani örökösémet, semhogy észrevétlenül tudnám mellőzni a' két fiatal-
nak egymás irányában tanusított feltűnő viseletét, — szólt kissé meghökkenve
az olasz; de találékony elméje azonnal lelt rést a' kimenekülésre. — Mikép
jutottam e' titok birtokába? nem lehet megmondanom; — folytatta udvarias
hocsánatkéréssel Giulio — egyébiránt nagysád maga meg fog győződhetni
szavaim valóságáról, habár az azokbani kételkedés egyedül atyai vonzódásának
félreismerhetlen szüleménye is.

Az egész dolognak az lön vége, hogy a' szerelmesek váratlanul megle-
pettek, jól kipirongattattak, 's az atya szigoruan megtiltá az éji összejövelete-
ket, a' nélkül azonban, hogy a' magzata iránti gyöngéd vonzalom e' szivvi-
szonyt környülményesb taglalás alá venni kívánná. A' fiatalok mind e' mellett
is boldogok valának, mert egy kifejezésteli pillantás, egy kebelmélyből faka-
dott sohaj, egy néma kézszorítás elég kárpótlást nyújtott lángoló érzel-
meiknek.

Giulio látván, hogy így czélt nem ér, a' leány előtt kezde gyanúsítólag
szólani Dezsőről, mintha az őt nem híven szeretné. A' leány enyelgésnek vette
a' dolgot, mert ki nemesen él és érez, az másokról is nemesen gondolkodik.
Végre figyelemre sem méltatta az olasz okoskodásait, ki iránt mindinkább el-
hatalmasodó önkénytes gyűlölséget kezdte érezni, áskálódó jelleme miatt. De-
zsőnek azonban nem mert ezekről szólani, komolyabb következményeket hi-
vén az előtte csekélynek látszó dologból származhatni.

Az olasz jövevényt e' közben iszonyu szerelem kinozá a' leány iránt,
mert a' viszonzatlan magába fojtott indulat olyan, mint az eltakart parázs;
mennél jobban befödetik, annál tartósban ég.

Giulio kezdetben szenvedheté Dezsőt; nyomába jöven azonban, milly ve-
télytársat lelt benne, kifejezhetlen gyűlölség fogta el iránta keblét, elannyira,
hogy végre terhére lönek az órák, melyekben azt zene- és nyelvekre kellett
oktatnia.

Növekedő szenvedélye utoljára annyira hatalmat vön egész valóján, hogy
külsője is megváltozék. Merengővé, mogorva lön, 's az ezelőtt udvarias

bókoló kerülni kezdé a' zajos társaságokat, magány helyekre vonult és tépelődött.

— Nem! — kiálta föl végre, nekem öt birnom kell, ha bármibe kerülné is. Oly eszközökhöz nyulok, melyek kivitelében vagy győzök, vagy elveszek.

Itt tajtékzó ajka kékvörösre változék, lábaival erőszakosan tombolt, 's kuszált hajakkal rohant el egy földiéhez, hogy tőle tanácsot kérjen, 's ha szükséges, közremunkálását kikérje.

IV.

Forró nyárelői nap volt, midőn Dinghammer gyámfia társaságában a' tágas utikocsit elfoglalá, mely őt, hivatalos viszonyok miatt, a' birodalmi fővárosba Bécsbe vala szállítandó. Utitársul egy tisztí egyénen kívül, Dezsőt vivé magával, hogy az ifju tudvágyó szelleme a' birodalmi főváros szokásai-val is futólag megismerkedhessék.

Etelka, a' hű gazdasszony Margit felügyelésére bízáték, ki egyike vala a' haszonlesés nélküli legigazabb cselédeknek, millyenekkel mostani önző napjainkban igen gyéren találkozhatni. Margit valódi mintapéldánya volt az ó-századokban előforduló cselédhűségnek és becsületes igazlelkűségnek, mely tulajdonok a' mostaniak előtt legfőlebb regényekből és régi mondákból ismeretesek. Giulio éles emberismerete igen jól tudta ezt, 's ez okból nem vala bátorsága csak távulról is az éltés nőt maga részére csalogatni, igen jól tudván, mikép rábeszélési igyekezete csak saját helyzetét veszélyeztetné a' tanácsos házánál.

Sokáig nézett még Etelka a' tovadöcögő nagy uti bárka után, mely a' világon legkedveshejt rejté magában; aztán vig kedélylyel lejte föl a' lépcső-kön, mert hallott valamit rebesgetni, hogy atyja ez alkalommal a' Dezső számára kieszközlendő hivatal iránt is lépéseket fog tenni. A' leánykának most már csak egy kívánata volt: örökre egyesülhetni Dezsővel, a' szelid, jámbor lelkületű ifjuval, kit szíve mélyéből szeretett.

Egy egész hét mult el az öreg ur elutazása óta, 's Giulio naponkint szokott tanítási látogatásait tevé Etelkánál. Végre, nem bírhatván többé fékezni lángoló indulatát, térdein vallá meg egy napon legyőzhetlen szerelmét, melylyet, ugymond, elfojtani akaró megkísértései daczára sem vala képes szívéből kiirtani.

Az ártatlan szüz kezdetben tréfának vevé a' dolgot, 's mosolyogva inte fölkelést a' szerinte pajzán szereplőnek; látván azonban, hogy az olasz komolyan kezdi fejtegetni szerelme nagyságát 's az emésztő szenvedélyt, mely egész lényén hatalmat vön, tartózkodó idegenséggel vonult vissza a' hevesen szónokló elől, 's nyíltan kijelenté, hogy miután szívét már Dezső bírja, 's ennek viszonszerelmétől boldogittatik, soha senki más a' most említett ifjun kívül őt nem vezetendi oltár elé. Itt ünnepélyesen tiltá meg az olasznak, hogy atyja haza érkezteig át se merje lépni a' küszöböt, látván a' szemtelen külföldi hetvenkedő fenyegetődését. Aztán sujtó szavakkal adá értésére, hogy

csak most fogja föl igazán azon áskálódási viszketeget, mellyel előtte Dezsőt többször roszt fényben igyekezett föltüntetni.

Az olasz iszonyu szégyennel távozott, és esküvel fogadá, hogy keserűen fogja visszatorolni e' szégyenpelengérre állítást, ámbár négyszem közt történt; 's őt, bár mikép is, hatalmába kerítendi. Aztán újlag czinkos földiét kereste föl, hogy bevégezzék a' pokoli tervet, melly köztük a' multkor már indítványba hozatott.

V.

Már két nap óta folytonosan dühöng a' szél, melly itt-ott a' gyöngébb házfödeleket tövében megrendíté; sőt még a' toronybeli könnyebb harangok is néhol maguktól megkondultak..

Etelka csupán önnöneiről aggódott, rettegván, hogy utközben lephette meg őket ez iszonyu zivatar, — mellyhez hasonlót életében nem látott; némileg vigasztalta mindazáltal az orkán kezdetének első napján Bécsből kapott levél, mellyben irva volt, hogy atyja és Dezső a' legszebb idő kedveztével utra szállva, másodnap okvetellen megérkezendének. E' szerint hinni lehetett, hogy e' fürgeteg csupán a' közel vidéken dühöng.

Giulionak Dinghammer szolgálai között egy zsoldosa volt, kit csalékony fényes ígéreteivel maga részére hódított 's ki őt a' házban történetekről koronkint értesíté. Ez hozta meg neki a' főnebbi hirt is, mit Etelka, a' levél vettével, tüstént az egész házban örvendetes ujság gyanánt tudatott.

Giulio nem késhelett többé pokoli tervével, mert ennek az öreg ur hazaérkezte előtt kellett végbevitetnie. Az iszonyu fürgeteg daczára elhatározá, hogy az nap korán reggel viendi végbe szándokát, mellyen a' Bécsben levők haza váratnak.

A' bérlett szolga segítségével álomport adatott be Dinghammer cseléd-ségének, még az öreg gazdasszonyt sem kivéve, ki ámbár mindig első vala talpán, hogy fürge parancsait hallassa, ma azonban zsibbadt bágyadságban ólomsúlyú álom nehezité szeméit. Tán ha ágyuval löttek volna is fekhelye mellett, nem birandott kibontakozni öntudatlan szendermámorából.

Ugy látszott, hogy az ordító orkán ma némileg lecsillapul; a' keleti láthatáron vérvörös föllegek köszöntöttek be 's az olykor felborzozó szélvihar néhány könnyű felhőtorlatot korbácsolt a' légen át.

Giulio czimboraföldiével egy nehéz kocsiiban foglalt helyet 's alig pirkadott a' hajnal, midőn a' tanácsos hátulsó kertajtaja elé hajtattott. A' bérlett szolga már ott lesé a' büntársakat 's álkulcsok segedelmével, egész Etelka szobájáig vezette az olasz zenemestert: melly azonban belülről volt becsukva. Itt a' szolgának tettetett örvendezéssel kellett hírüladnia, hogy az öreg ur már megérkezett. A' leány hirtelen magára dobta pongyoláját 's pihegő kebellet nyitotta meg az ajtót.

De ki írja le megrettenését, midőn Fiammetti Giuliót pillantá meg a' küszöbön?

— Mit akar ön szobámban? — kiáltá eliszonyodva a' szemérmes hölgy 's öszszébb voná könnyü pongyoláját harmatkebelén — távozzék, vagy azonnal segélyért kiáltok.

— Körmeim közt vagy, szép galamb, — kaczagott föl kárörvendő vigyorgással a' fekete köpenyes 's szemeit a' hattyutagokon legelteté — alant kocsi várakozik, a' cselédség álomport kapott: 's a' kisasszonynak velem kell jönie.

— 'S ezt ön illy parancsoló hangon meri előttem kimondani?

— Igen, giliszivü Etelkám, — szólt nyomatékos győzelmi hangon a' szikár férfi — én most már mit sem kérek, hanem parancsolok.

— 'S hova szándékozik ön engem vinni? kérdé ijedve az ércszavu tigrist az ártatlan báránynak.

— El, meleg hazamba; oda, hol boldog együttlétünket mi sem fogja háborítani.

— Soha, soha! zokoga aggodalmasan a' szüz, 's egész torokból segélyért kiáltott.

Giulio kendővel némitá el a' sikoltásokat, aztán erős karjaira emelve a' leányt, sebes léptekkel a' kerten keresztül a' kocsihoz sietett, melly a' három czinkossal nyomban tovahajtott.

Ben pedig a' ház néma falai között az álomporral elaltatott cselédség mélyen horkolt, mintha bűbájos hatalomtól volna lelánczolva.

Az ébredő szél ellenben ujlag iszonyu orditással zugott keresztül utcán és sikátoron; olykor erőszakosan kiszakasztott ablaküvegek csörömpölése vegyült a' sivitó orkán közé 's az iszonyu földtömeg bömölő sohajokat hallatott végtelen gyomrában.

Az ügető lovak nem voltak annyira kitéve a' sodró fürgetegnek, mert az előrelátó olasz készakarva egy mellékösvényt választá a' városon kívül; ez ösvény pedig egy völgyeletben futott tova.

Etelka félig el voltalélva, 's ha Giulio öt bö köpenyével el nem takarja, a' nyári idő daczára tán megdermedtek volna tagjai, olly fagyalálón uralgott a' növekedő éjszaki szél.

A' leány lassankint magához tért, iszonyodva ismerte föl vészes helyzetét 's végreményét Istenben helyezé.

Távrolról egy meredek ut fölületén magas keresztfa vöröslött elébük, mellynek oszlopát képtelen vala a' vihar megdönteni, ámbár a' mellette emelkedett két izmos élőfa eltörve feküdt az üdvözítő kinjele mellett.

— Isten! — imádkozék kétségbeesetten az ájtatos leányka — te hatalmas vagy; épen akkor küldesz gyakorta segélyt, midőn a' veszély örvénye szinte elnyeléssel fenyeget. Isten, légy szabaditom!

'S a' fölkavargó vihar panaszló esdéssel látszék egyesíteni siránkozó hangját a' leány fohászaival; néha erőszakos szélrohanás csapott keresztül a' völgyeleten 's örvényszerű tekervényekben sodrotta magával a' még visszamaradt kórébokrozatokat.

E' perczben vevék észre, hogy egyik kocsikerek, szöge kiesvén, lemaradt; kénytelenek valának a' kocsiból mind kiszállni.

Etelka egyenesen a' közeli keresztfához futott 's görcsös vonaglással kulcsolta át a' nagy emberbarát haláljelét.

— Isten, ne hagyj el kétségbeesésemben! — rimánkodott keserves zokogással a' hideg és félelem miatt nyárfalevélként reszkető hajadon, míg lefüggő hosszú hajával a' szél kénye tépelődött.

Giulio látván, hogy a' leány csupán rimánkodása vágyait elégit 's nincs szándokában futással menekülni, nem sokat ügyelt rá, hanem mind három czinkos a' koci helyreállításában fáradozék.

— Isten, utolsó reménysugárom éltetője, ne hagyj el! — esde térdein kétségbeeső arcvonalakkal a' dermedező hölgy — Isten, ne hagyj el!

Ekkor iszonyu ropogás 's erőszakos földrengés következett; a' völgyelet torkolatösvényére, hol épen a' három czimbora a' kocsival bajoskodék, roppant földtömeg zuhant a' magas oldalmeredekből, 's a' kocsit, a' körulte levőkkel rögtön eltemette.

Etelka tagjait rémület és borzadály futotta végig, aztán iszonyu sikoltást tön 's ég felé kulcsolt kezekkel rebegte :

— Isten, te nagy vagy! Isten, te meghallgatál!

A' városból pedig tömérdek nép tódult ki, mert attól tartott, hogy a' földrengés ismétlése az épületeket is fejükre szakíttatja. Rémület és iszonyodás volt mindenfelé, 's csak néhány óra mulva, miután a' dühöngő vihar egészen lecsillapodott, bátorkodék a' megrémült nép elhagyott hajlokiba vizszatérni.

Etelka pedig még az nap atyja ölelő karjai között mondá el az iszonyu történetet 's kedves jegyesével Dezsővel áldá a' Mindenhatót, ki még most sem hagy föl természetfölötti hatalmas csodáival.

Pest ez időben nem csekély kárt szenvedett; néhány laka ledőlt, több épületei erősen megrepedeztek, sőt, mikép hivatalosan följegyezteték, még a' városház tornyának bádog-födélkupja is meggörbült.

Vala pedig e' földrengés az 1763-dik évi juniushó 28-dik napján reggeli háromnegyed hat órakor.

Lakner Sándor.

TÜNDÉR KIRÁLYNÉ.

Nincs a' szivnél szebb paripa,

Játszi, dőlczeg, pajkosabb!

Nincs az ésnél messzeföldön

Gyávabb félénkebb lovag!

Ez sáppad, ing reszketve ül,

Az fut rohan, féket nem tűr,

'S áradó tűzében elragadja

Ész komát — a' merre kedve hajgyja.

Sziv, te aranytollu réczé!

Vezető-tyúkod — az ész!

'S míg a' kéj tavában fürdöl,

Az a' partról felve néz,

Mivel maga úszni nem tud,

Tollat borzaszt, fel 's alá fut,

Vén bohó fejében aggás támad,

'S parthoz csalogatva sir utánad.

E' tanárt jól ismerem én,
Komoly ő és szigorú,
Te, kalandor és csapongó,
'S ha megaggsz is, ifjú:
Ő napfénynél billeg ballag,
A' te mécesed — esti csillag, —
'S olykor mégis pocsolyába téved,
'S a' vak koldust vissza te vezérléd.

Ördögűző pálcájával
Ő von sötét éjfelen
Mentül szűkebb kört körüled
A' keresztösvényeken,
'S ha merészen túlhágsz rajta,
Aggó kezét összecsapja! . .
De az ördög nem jön! és bár jőne,
Ifju lángod megbirkóznak véle.

Gyakran szemlélem, bűbajos
Álomjáró! mint lebeg
Szikla csúcson könnyű lábod
A' sötét mélység felett,
Ittas öröm áll szemedben,
Csorduló pohár kezében,
És váljék bár hosszú gyötrelmemre!
Rá köszöntöd a' vig szerelemre!

Imádlak én, ha tévedsz is!
Csak úgy tévedj, mint az ér,
Mellynek dagadó hulláma
Szűk medrébe már nem fér,
És dül szilaj örömeben
A' virágos rét öleiben, —
Visszatér majd tükre tisztá bája,
'S az egész menny száll fürödni rája!

Szív! oh nyájas tündér! berked
Ígész homályiból,
Bájaid előtt a' költő,
'S a' szerelmes meghajol,
Légy örökre hű társnéja,
Mosolygó szép királynéja!
Hadd induljon lábaid nyomában,
Országodnak bűvös alkonyában.

Szemere Miklós.

KEGLEVICS PÉTER.

TÖRTÉNETI IGAZSÁGON ÉPÜLT BESZÉLYKE.

I.

A' nagy bajszu hős K e g l e v i c s Péter J a j c z a várába volt szorítva a' törökök által, kik hasznukra fordítván ama szerencsétlen pártviszályokat, mik hazánkat a' dicső Mátyás halála óta dulták, Bosniából, hol mindinkább befészkeltek magukat, minduntalan áttörtek hazánkba, melynek kevés lelkes fiai (kik közt K e g l e v i c s Péter, F r a n g e p á n Kristóf és B a t t h y á n y i Boldizsár tunktek ki leginkább) nem voltak képesek megvédni határainkat a' hatalmas megrohanások ellen.

J a j c z a, hol kapitány volt K e g l e v i c s Péter, erős vár volt, 's azért vágyott birtokára a' török vezér, ki épen akkor, midőn a' hős várparancsnok derék baráti másfelé voltak elfoglalva, jött el vagy számu ostromló sereggel 's nem csüggedve vívta a' falakat, melyeket R ö m a hőseire emlékeztető bátorsággal védett a' K e g l e v i c s vezérlete alatt álló bátor sereg.

Ámde a' hős bátorság nem teremthetett elő eleséget; — a' várban éhség kezdett uralkodni, a' férfiak mindinkább gyöngültek 's a' bajnok vezér elkeseredve látta, hogy ha rövid idő múlva nem érkezik segély, nem marad egyéb hátra, mint kősilleg kirohantva elvérzeni az utolsó lehelletig védendő falak alatt.

Bár mily szép dolog is a' hősi halál, az élet mégis szebb nálánál; 's így igen természetes, hogy a' vár minden lakói nem nagy gyönyörűséget leltek ama tudatban, hogy nem sokára szerencsájök lesz megláthatni mind ama szép dolgokat, mikről nem szerezhet magának kimerítő fogalmat a' halandó. —

Ugy volt; mindenki jobban szeretett volna még élni; de hiában, a' hadfőnökök, kik tanácskozni gyűltek össze, csak azon szomorú tudattal készültek szétmenni, hogy, miután a' gyáva megadásra gondolni sem akartak, nincs más hátra, mint Leonidásként elvérzeni a' falak alatt.

A' nedv, mit Noe apánk sujtolt ki legelőször az izletes bogyókból, már akkor is gond- és bú-üzőnek tartatván őseink által, utolsó estéjököt borozgatva 's vigadva akarták eltölteni a' jajczai hősök, kik hiven ama nézethez, mit a'

„Hej huj, igyunk rája,
Ugyis elnyel a' sír szájá'

népdal kifejez, öblös kancsók körül telepedve, üritgeték a' fekete gondolatokat előző szőlőnedvet.

Vörösmarty azt énekeli:

„De a' mi a' lelkét adja, az bora, —

Ebben sok igaza van a' tisztelt költőnek, ámde szerintem még más valami is van, mi még inkább lelke a' vigalomnak; mi nélkül, mint az alföldi ember mondja: „egy fapótrát sem ér a' mulatság!

Biz ugy! a' lakománál hölgy is legyen.

Nő, szép nő kell a' vig lakomához, tartom én, 's tarták a' jajczai hősök is; mert míg jobbjuk a' kupákat emelgette, baljuk körülfonta a' hölgyeket; 's bár e' hölgyek egyelőre szomorkodtak és könyeztek is, elgondolván, hogy holnap azon perczben, midőn a' várból kivezető földüreg torkába lépnek, látják utoljára férjeiket 's kedveseiket, — később nálok is megtette hatását az isteni nedv: a' bú, gond, mint nagy költőnk mondja, a'

„borba fült,

de az agy felejté a' jövőt 's csak a' jelennek élt. —

„A' pohár közt érdekesebb a' szerelem!

's hogyne lett volna édes? hisz oly hölgyek voltak a' jajczai várban, hogy a' leg-
rutább is százszor szebb vala a' leggyönyörűbb odalisknál, kit valaha a' sultáni hárem fala rejtett.

'S a' szépek közt ki volt a' legszebb? Lyubicza, kit a' bajnok vezér ölet
át ötfontos golyókat ég felé hajigálni képes baljával. —

A' költők az arcz tejszínét dicsérik; kiki izlése szerint: ámde én szebbnek tartom ama gyönyörű barnás arczokat, miket Horvátországban 's Szerbiában láthat a' szem, mely káprázní kezd, ha perczig ama fekete szemekbe tekintett, mik polár csillagokként ragyognak a' tömött, ébenszin szemöldök-pár alatt, 's miknek szikrái egy másod percz huszad része alatt oly hevet fejtenek ki, hogy az ember hévvel szeretné odatapasztani ajkait a' piczinke szájra, mely piros, mint a' csipkebogyó, 's melyből, ha a' nő szívből csókol, oly villanyozó erő fut végig minden eren, hogy a' lélek minden vágya, az agy minden gondolata egy kívánságban központosul; 's e' kívánság mi egyéb, mint évezreden át érezni az élvezet, mit a' gyönyörű hölgynek látása nyújt.

„Tengerre magyar! kiált fel leglelkesebb magyarunk, Kossuth; uraim, kövessétek e' tanácsot, már csak azért is, mert az ut arra visz, hol a' szépek szépei, az éjszemű, a' dús fürtű, a' sötét színű thea-rózsa-arczu 's forró keblű horvát hölgyek laknak.

Milly anygali alakok ezek, 's milly szép lehete Lyubicza, a' hollószárny-szin furtü 's a' neve által kifejezett (ibolya szerbül: Lyubicza) színü szemü anygali hölgy, ki a' monda szerint olly szép volt, hogy soha sem született nálánál szebb horvát hölgy; már pedig azok, kik közt e' monda él, a' Keglevicseket is a' horvátok közé számítják, 's így milly anygal lehete a' jajejai hölgy, ha akkor is a' valaha élt legszebb horvát hölgynek mondatik, midőn a' horvátok közé számíttatik a' Keglevicsek fényes háza.

Péter ur, alhadnagyai egyikének szánta arául a' gyönyörű kékszemű hölgyet, mint különben is kedves keresztleányát, 's merő keresztapai szeretetből ölelte körül Lyubiczát, kinek jegyese odajárt segélyt kérni a' zágrábi főpaptól.

Vig, fölötte vig lett a' borozó társaság;

A' muzsika bengett bűgött,

A' sok nemes csak úgy zúgott. *)

's közbe-közbe összeveré sarkantyuit egyegy vitéz, ki élte végső estéjén még el akarta járni a' nemzeti tánczot.

— Lánczhordta, Péter bátya! biz csak szép ez az élet; szólt az ifju Forgách, a' hősök egyike — 's sajnos, fölötte sajnos, hogy már holnap ki kell költöznünk ez árnyékvilágból. —

— Hej! miért nem vagyok Isten 's mindenható, hogy megannyi ágyuvá változtathatnám át a' várban levő hordókat 's megannyi vitézzé a' palackokat, korszókat és — nőket?!

— Ej ej! büszke urfi, — vága közbe a' szép Lyubicza — csak ne olly hetykén, — a' nököt nem volna szükség vitézekké változtatnia, azok már ök, kegyelmed nélkül is: kérde csak meg keresztapust, nem ajánlottam-e már többször neki, hogy kegyelmetekkel egyesülve törünk ki a' várból?

— A' ki csókolta! Pater András, a' vár barát, azt mesélte, hogy a' cartagói nők hősen küzdtek a' romaiak ellen; higgye kegyelmed, hogy ha keresztapus megengedné, mi rólunk is örök időkig beszélné a' cronika!

— Az asszonyt másra teremtette az Isten, szép hugom! — szólt közben egy torzonborz bajsu hadnagy — aztán kár is lenne értetek; ha már nekünk meg kell halni, Isten neki; de ti, viruló rózsák, éljetek! legalább lesz, ki jó szívvvel emleget néha bennünket a' földön.

— Lám! mind, egyről egyig, nemünket sértitek; mondá ismét a' szép Lyubicza. Mintha biz a' mi szünkben is nem keringene hős vér; — szó, a' mi szó, keresztapus, te hibázol, hogy nem szaporítod velünk seregedet. Kérdezd barátnéimat, van-e egy, ki remegne a' törökkel szembe szállni? veletek éltünk, tehát veletek haljunk is!

— Hadd el, Lyubicza, a' hői szavalást! — mondá ismét Forgách — fejcskék a' jó nedvtől lelkesítve hői szerepről ábrándoztok; — ha mégis ollyan Juditféle modorról beszélnél; — láncz hordta, lehetne-e szebb látvány, mint titeket szemlélni visszatérve a' várba, megannyi törökfővel kezeitekben? no, de erre is kevesen lennétek; a' török százsorta több, mint ti vagytok.

— De már erre soh' sem állnék rá! vága közbe a' hadnagyok egyike, ki gyönyörű nejét ölelte körül; a' törökfejeket szeretném látni a' nők kezeiben, igen, de az ár, mellyért azokhoz jutnának! nem, inkább tiszser meghalni, mint a' török csak egy ujjal is illesse llonámat.

— Hah! képezem a' jelenetet, melly a' kontyos táborban kifejlene, ha egyszerre ennyi gyönyörű hölgy teremne ott; mondá nevetve az ifju Forgách.

— Vesznének össze a' prédán; — vágott közbe egy másik hadnagy.

*) Hevesi, Keglevich Miklós-féle tisztujtási dal.

Keglevics Péter, e' közben nagyot hörpentve, hallgatta a' beszélgetést, 's a' hadnagy beszédére homloka, mely mindeddig ráncos 's komor volt, hirtelen kiderült, 's nagy szemeiből az öröm szikrái löveltek elő.

— Pajtások, megvan! meg az egyetlen eszköz, mely megszabadíthat a' haláltól; szólt vigan a' vezér, nagyot ütve serlegével a' tölgyasztalon, — ugy, ugy, megvan! megkísérjük, a' ki lelke van; mert bármily dicső dolog is az a' hős halál, hej! biz csak mégis jobb e' szép világon élni! — nem gyanítottátok, hogy a' beszéd, mit minden terv nélkül kezdtetek meg, hova fog vezetni. Bencze, te arany-száju prófeta vagy; — folytató, a' hadnagyhoz fordulva — jöszte, add ide jobbodat, szavaid után villant fel agyamban a' gondolat, melyből tervem fejtett ki. — Hiában, csak igaz, a' mi igaz: a' borban isteni szikra van 's ihletés; im egy szó kellett csak 's — fény lön agyamban. — Nos, Lyubicza 's asszonyok, meg leányok, aztán szót kell állni; meglátom, hogy álltok bátorság dolgában! reátok számolok, tervem titeket érdekel, 's ha készek vagytok a' szerepre, mit számotokra szánok, igaza lesz keresztleányomnak, mert míg Magyarország létezni fog, dicsérve 's magasztalva szólandó rólátok a' krónika!

E' perczben egy nagy bomba üté meg az ablak vasát, 's utána ismét második érkezett; — a' törökök vad ostromlárájára hallatszott, 's lenn 's a' bástyákon ágyuk dörögtek 's puskák ropogtak.

— Rajta, fiúk! a' kontyosok nyugtalankodnak! szóla Keglevics, — e z utolsó csatánk, ha Isten segít! mert holnap estére hölgyeink segedelmével szabad lesz már a' tér J a j c z a körül, 's tele ismét minden zsák és minden éléstár.

Pár percz mulva a' bástyán volt P é t e r ú r 's mellette, mint megannyi párduczok, küzdtek hősei.

II.

A' várat ostromló török pasa soha sem volt még olly türelmetlen, mint másnap este. Szeme minduntalan a' sátornyilást kereste 's vad örömszikrákat szórt, midőn elvégre jelenté az ott álló török, hogy a' vár éjszaki oldalán légbe szállt már a' rakéta.

Fél percz alatt ménen volt a' pasa 's a' legközelebbi szempillantásban mint nyíl száguldott el az erdőség felé, kísérve erős csapatától, melynek minden tagja osztá a' vezér nyugtalanságát, türelmetlenségeit, reményeit 's álmait.

Ugy volt: a' törökök mindegyike szerelmi kéjről álmodozott, mit a' gyönyörű horvát vagy magyar hölgygyel élvezend.

— Látjátok őket! most lépnek ki az üregből; — szólt villogó tekintettel a' pasa az erdő sűrűjében, hol jó ideig tartó lovaglás után, ménéről leszállva rejtelkedett népével. — Erre tartanak; boldogok mi! pár pillanat még 's karjaink közt lesznek a' gyönyörű hölgyek.

— Aztán fel velők a' nyeregbe 's el a' táborba.

A' törökök szemei megannyi szentjános-bogárként ragyogtak az éji sötétben, vérök mint forró láva keringett ereikben, 's a' legsovárabb vágy zajgott minden kebelben.

'S halkan 's gondosan körültekintve, mint a' vadászt gyanító őzikék, közeledtek az erdő felé a' várbeli nők, kiket csak néhány vitéz kísért.

Egy harsány füttentés 's a' törökök előtörték; a' léget harsány sikoltások reszkettették meg, a' néhány kísérő vitéz visszafutott az üregnyílás felé 's pár percz mulva majd minden török egy-egy szép hölgyet kapván fel, száguldott a' tábor felé.

Keglevics a' vár tornyában állott 's jóízűen kaczagott.

— Most, pajtások, fegyverhez; jókor jöjünk, mint megigértük a' szép hölgyeknek.

III.

A' török táborban nagy öröm uralkodott, midőn megérkeztek a' hölgyeket hozó pajtások. 'S ki volt boldogabb, mint a' pasa? az ő sátrában a' gyönyörű Lyubicza ült, 's nem durczásan 's ellenállással fenyegetve, mint a' török várta, hanem mosolyogva türve az ügyetlen edelgéseket. — A' vezér keblében óriási lánggal lobogott fel a' szenvedély — karjai körülfonták a' karcsu termetet, ajkai az eperszácskára akartak tapadni — —

— Soká késik-e még az a' vasgyuró? — gondolá aggódva a' szép nő, csintalan negédeskedést szinelve sikamolván ki a' török karjai közül.

A' török utána rohant, még egy percz, — és — ágyudurranás hallatszott; ekkor gyorsan előszökölt a' szép hölgy 's karjai a' török nyaka körül fonódtak.

Valamint Lyubicza egész erejével szorítá a' török nyakát, ugy ezt tévé minden más hölgy is a' többi sátrakban, míg a' várkapu felől magyar sereg közeledett 's horvát vitézek törtek elő hátulról is. Szinte Keglevics bajnokai, kik az ürege jövének ki, kerülték meg az erdőt.

Gonosz meglepetés! minden török a' szerelmi éden küszöbénél állva, egyszerre elrepült a' szép álm, 's paradicsomi élv helyett tusa és küzdés várt reá.

A' tábor körül volt véve, körül előbb, mintsem ellentállhattak volna a' törökök, kik illy körülmények közt legjobbnak látták, alkudozáshoz vagy futáshoz látni. A' nagyobb rész az utóbbit választá, 's kik nem menekülhettek meg, a' hősök rabjai lőnek, 's mint ilyenek vitettek be a' jajczai várba, hol másnap nagy lakomát csapott a' hős *K e g l e v i c s*, a' hajnal viradtáig vigadva a' gyönyörű nőkkel, kiknek segélyével ezuttal megszabadult *J a j c z a* 's kikiről örök időkgig fog beszélni a' magyar és horvát krónika!

Remellay Gusztáv.

KIRÁNDULÁSOK *).

III. PESTTŐL NAGYSZOMBATIG.

Nyolcz óra volt, midőn Pestre értem, 's nehogy elkésem, a' nélkül, hogy uti öltönyömet levette másba bújtam volna, sieték a' gőzhajóhivatalhoz, holnapra jegyet váltani. Hogy pedig annál előbb érjek czélt, mellözve a' főutczákat, több mellékutczán haladék keresztül. Minden sietésem daczára is lehetetlen volt itt észre nem vennem egy fűszeres bolt ajtaján e' szavakat: „Fris savanyu vicz“, most tudtam meg tehát kutfejét azon sok idétlen elménczségnek, mellyek bizonyos hirdalában olly sürün osztogattnak. Azonban a' bolt tulajdonosa mégis jobban tenné, ha savanyu vicz helyett, mint más kereskedők, csak savanyu vizet árulna, mert mig emez a' tikkasztó hőségben enyhít, amaz még inkább elbágyaszt. Mig e' még eddig ismeretlen kereskedési czikkről gondolkoztam, néhány perczcel nyolcz óra mulva a' gőzhajóhivatalnál valék. A' külső ajtót már zárva találtam; mivel azonban a' kapu alatt nyílt ajtót találék, hívé, hogy ezen is be lehet menni. Jegyet kérek, de a' humanus expeditor, vagy micsoda, e' szavakkal rivalkodik rám: Hát most kell jöni, 10 órakor? Más falusi ember illy közintézeti vonzó czírógatásra könnyen visszariadva meghunyászkodott volna: de én már ismerem ezen emberek hősiségét,

*) L. f. é. „Életképek“ I — 4 sz.

szinte nem a' legszelidebb hangon válaszolék a' fogadj Istenre, — mire emberem is megszeliđült, kinyilatkoztatván, hogy jöjek holnap 's indulás előtt is válthatok jegyet. Ez mind jó volna, csakhogy nem vagyok képes fölfogni, miért van a' gőzhajói szabályzat közt azon pont is, hogy a' hivatalok esti 9 óráig nyitvak?

Másnap reggel baj nélkül indulánk és haladánk Vác felé a' nélkül, hogy valami nevezetesezt tapasztaltunk volna, kivéve, hogy május végén is csaknem megfagyunk, olly nagy volt a' hideg. Vácznál többen szálltak ki, mások b.e. Ez utóbbiak közt volt egy parasztasszony, kit elindulásunk után hosszas beszélgetésben láték a' conductorral. Kíváncsivá lettem 's közelebb lépve, látám, hogy valami alkuban vannak, de a' jó magyar nő nem volt képes megérteni a' folyvást rossz pesties németséggel fecsegő conductor szavait. Végre, hogy menekülhessen tőle, kihuzva erszényéből pénzt, oda nyujtá a' svábnak, hogy szedjen magának, mennyi kell. 'S ugy is lett, csak midőn a' sógor kielégítve távozott, azon észrevéltelvé asszonyunk: 'Bizony mégsem jó, ha az ember nem tud németül!' mit én ekkép fordíték meg: 'Bizony mégis csak a' szemtelenséggel határos, Magyarország két legnevezetesebb helye közt járó gőzösön conductornak lenni, a' nélkül, hogy egy magyar hangot ismerne!' Tán csak nem fogja még azt is várni a' gőzhajózási társaság, hogy ha neki tetszik angol, franczia, olasz tiszteket fogadni, ezeknek kedvéért minden utas angolul, francziául és olaszul tanuljon?

Ebéd után mintegy három óra tájban a' folyvást tartó hideg kényszerite a' dohányzó szobába menni, hol az ajtóval szemközt függő táblán nagy betűkkel fölírva ezt olvasám: 'F i a k e r f a x e n.' Kíváncsian futtatám végig szememeit az iraton 's látám, hogy a' bérkocsisok árszabását foglalja magában, 's fölírása nem Faxen, hanem T a x e n. Egyébiránt egyik ugy ráillik, mint a' másik, miután ez árszabály meg van írva ugyan, de a' bérkocsisok egyike által sem tartatik meg. — Nem kevésbé föltűnő volt a' szomszéd tábla, melly szerint a' dohányzószobában csak 11 óráig szabad maradni; mert ennek okát semmikép sem tudám kikutatni. Igaz, hogy nem is nagy gyönyörűség este itt mulatni, mert — mint utóbb tapasztalám — a' gőzhajón azon gazdálkodási rendszer uralkodik, hogy itt gyertyát nem is gyújtának, 's a' bejövők hol egymásba ütköznek, hol egymás ölébe ülnek. Szép mulatság!

A' gőzös, mellyen Pozsonyba mentem, olly gyorsan haladt, hogy még az nap éjféltkor értünk P o z s o n y b a, hol azonnal a' legközelebbi fogadóba sieték. Azonban megjártam én itt! Alig nyitám ki a' kaput, azonnal dühös ordítással rohant meg néhány borjunagyságu kutya, 's ha kiáltozásom néhány embert véletlenül álmából föl nem ver, bizonyosan a' földre terítettém, 's öltönyöm foszlányokká válik. Az uton olvasám egy németnek törökhoni utazását, 's itt azonnal eszembe jutottak a' constantinápolyi ebek. Bizony szépen haladunk a' külföld nyomán, mert hiszen csak Törökország is külföld!

Másnap néhány lyceumi tanulóval találkozám, kik keservesen panaszlák, mikép új tanítójok, daczára székfoglaló beszéde azon nyilatkoztatának, hogy előadási nyelve a' törvényes leend, a' természettant németül és magyarul, a' többi tudományokat pedig csupán németül magyarázza. Jó volna ezen urat a' törvényre szigoruanban is figyelmeztetni. Talán oktató urnak nem jól ízlik a' magyar kenyér? — Nem kevésbé szomorodtam meg, midőn hallám, hogy a' magyar ifjak társulata is kénytelen volt, elnökének faggatózásai miatt eloszlni. A' czél tehát valahára el van érve. Régóta nézték e' társulatot ellenei kancsal szemmel — mint keserű tapasztalásaimból igen jól tudom — ;de tartván a' közvélemény sujtó szavától, soha sem merték azt eloszlítani. Mit tettek tehát? El akarták keseríteni az ifjúságot, hogy ez maga oszoljék szét, 's ők magok tisztáknak láttassanak a' világ előtt. Az ifjúság sok éven át türt, míg végre, megtelven a' nyomás mértéke, elcsüggedve — miután több eszközeik erőszakosan elfoglaltattak — a' társaság is eloszlott. Valjon mi örömet érezhetnek bizonyos urak, látván, hogy az ifju azon 2 — 3 óráig hetenként, mellyet különben a' társaságban töltött, most az utcákon ácsorog, vagy a' kávéház bűzhődt levegőjét szívja, vagy pedig

a' kártyaasztalt őrzi? Pedig bizonyos, hogy sokaknál úgy van. Végre jó lesz talán azt is megemlíteni, hogy a' volt elnök azon fizetésről, melyet mint ilyen vett, a' társaság megszűntével tán csak lemondott? mert nem akarjuk hinni, hogy munkátlanul huzzon fizetést.

Nagy-Szombat felé vasuton indultam. Örömmel tapasztaltam, hogy itt kísérőkül magyarul tudó egyének alkalmaztatnak, mi különös ellentét a' gőzhajóakkal. A' központi vasut igazgatósága is tanulhatna valamit e' példából. Az ut 3 1/2 óráig tart Nagy-Szombatig, honnan már szinte készül Szered felé. Adja Isten, minél előbb elkészüljön, és — gözgépre alkalmaztassék.

IV. NYITRÁIG ÉS VISSZA.

Ismét Nyitra n vagyok a' hatalmas, büszke Zobor alatt, völgyében a' Nyitra pataknak, mely most a' különben száraz évben tájait áldásosan termékenyíté. E' várost nem is említettem volna, ha újra több oldalról nevezetesnek nem tűnt volna föl előttem. Főtekintet azert érdemel, mivel ugyancsak nem tagadhatja meg, hogy Magyarország városa, mindenben olyan az, mint édes hazánk, 's ki ezt rövid idő alatt akarja megismerni, látni a' szellemet, mely köztünk lakik: menjen Nyitrára, 's itt fölleli Magyarhont parányképben. E' két jelenetem erről tökéletesen meg fogja győzni az olvasót. Léva felé kocsit keresvén, megszólíték eziránt német nyelven (mert hogy itt ritka holló a' magyar, tudtam) egy csinos öltözetű fiatal embert, és ő nem németül, hanem tótul válaszolt. Tovább menve, nehogy ismét érthetlen legyen kérdésem, tótul tevém azt, mire magyar választ kaptam. Magyar megszólításomra németül viszonzottak, — és ez így ment folyvást. Nem Magyarország ez kicsinyben? De hasonlít az egész hazához még abban is, hogy igen sokat akar, — de, fájdalom! igen keveset tesz. No de ez még nem nagy baj; vagy — akarom mondani — olly nagy baj, hogy nehezen találunk alóla kivételt.

Innen kelet felé Bars megyének vevém utamat, 's nem sokára hegy- és erdő-ségtől látám magamat körülvétele, mi csaknem Lám pási g tartott. Ezen túl kisebb dombok- és halmokon keresztül utaztam. Gyönyörű látványnak valék élvezője, midőn ezeknek legmagasbikára fölérve, a' legszebb tájképek egyike feküdt előttem. Éjszokról Nyitra megye magas hegyormai sötétlettek, melyeknek előterében mintegy őrt állva hevernek a' csucsos hegyen épült Gimes romjai, fénylaka egykor a' történeteinkben olly kitűnő szerepet játszott Forgách-családnak. A' fény, az élet, mely a' várban lakozék, eltűnt, el örökre. Kelet felől Bars és Hont helyláncza kékellett a' messzeség csalóka varázsában. Tudja Isten, miért? valahányszor illy bérczes tájak foglalnak körül, mindig olly elérzékenyülve érzem magam, mintha Isten szent templomában a' legmélyebb áhitattal imádkoznám. Most érzelmeim e' lágyágát nem kevésbé növelé visszaemlékezésem a' legközelebbi multra . . .

Merengésemből csak akkor ébredék föl, midőn uti társam — egy Nyitra megyei csucsos kalapu tót, ki a' lévai vásárra ment — figyelmeztetett, hogy a' hegy oldalán elöbukkant helység — Verebely, az esztergami papnemesek székhelye. Ezt, mielőtt láttam, sokkal nagyobb szerűnek képzelém. Az ember sokszor maga sem tudja, miért, miért nem? némelly tárgyakról igen kedvező ítélettel bír, mielőtt azokat ismerné, és bár ezekhez semmi érdek nem csatolja, mégis boszankodik, hogy a' valóban nem lelő föl azt, mit lelkében magának teremtet. Mennyivel nagyobb volt csalatásom, midőn a' helységbe beérve, azt magyar helyett, tiszta, de tiszta tótnak tapasztaltam. Miért képzeltem magyarnak? nem tudom. Talán csak nem azért, mivel még a' földiratban tanultam, hogy lakosai mind nemesi kiváltságokkal bírnak? Még egy van, mit csak Verebelyen, és másutt sehol sem tapasztaltam. Az t. i., hogy itt a' gyalog embertől is vámot szednek. Nem vagyok ugyan az egyes kiváltságok mélyebb tudományába beavatva: de igen hajlandó vagyok hinni, hogy ez sem egyéb, mint azon számtalan zsarnokságok egyike, melyek a' tudatlan népen olly jogszerűen gyakoroltatnak.

Ha nem csalatkozom, Verebélyről is azt beszélik, mit egy német városról, hogy itt t. i., midőn az ebek közt a' veszedelmes viziszony elterjedett, 's e' nyavalya jeleül tapasztaltatott, miszerint ilyenkor farkaikat lábok közé húzzák: megparancsoltaték, hogy minden kutyának farkát vágják el, nehogy megdühödjék. Némelly politicusok ez orvoslást a' haza bajain akarják alkalmazni.

Verebélyről Csiffáron és Gyékényesen keresztül Kálnára mentem, melly utóbbi hely b. Majthényi izléssel épült várczájával és kertével diszeskedik a' Garan partján.

Innen Esztergam felé végtelen térség nyulik el. Keletről még mindig látni Hont heglánczait, mellyek közt, mint egy király, legmagasban trónol a' Szi t n a nevű hegy, arról nevezetes, hogy a' selmecziek oda járnak a' nap fölkelte egész díszében látni. Mulatságosak ez éjelezések, midőn két-három család tagjai tüzelve, nagyobb részt ebren töltik az éjt, hogy a' nagyszerű látvány részesei lehessenek. De térjünk vissza tájképemhez. Dél és nyugat felé tehát a' láthatár a' lég végtelenében vész el. A' szemeim előtt fekvő térségen a' Garan mindkét partján a' faluk olly sűrűn álltak, mint mazsolaszőlő a' kalászbán, vagy tőpörtű a' turós mácsikon. Ne nevessem senki e' hasonlításomon; mert ez egy mákszemnyivel sem nevetségesebb, mint egy költőe volt e' napokban egy német lapban olvasható, ki legnagyobb komolysággal a' napot arany-, a' holdat leveses tálhoz, a' csillagokat kávé csészékhez (bizonyos magyar költő inkább poharakhoz hasonlította volna), a' felhőket asztalkendőkkel hozá olvasói élvezetdús mulatságául párhuzamba. Nem szükséges aztan ehhez „jó étvágyat!“ kívánni? Jó étvágyat, édes sógorok!

Nagy-Sarló igénytelen mezővároska.

Innen Damasdig unalmas az út. Derék mégis azért, mivel igen nagy darabon mindkét oldalról sederfakkal van végig ültetve. Ugyan miért nem ültetnek másutt gyümölcsfákat az út mellé, mikor ez sem nagy fáradságba, sem nagy költségbe — a' magyar ember Scyllájába és Charybdisébe — nem kerül? A' törvényhatóságok e' részben talán tehetnének valamit a' nép javára és az utazók kényelmére.

Milyen innen kezdve az út Párkányig, azt nem mondom el egy részről azért, mivel itt az éj meglepett, 's a' holdvilág igen keveset engede látnom; más részről, mert ez időt majd alva, majd ebren átálmodám, 's lelkem, szárnyakat öltve magára, más kedvesebb tájakon kalandozott.

Végre van szerencsém barátimnak és nem barátimnak jelenteni, hogy örömköre vagy sajnálkozásukra, az nekem mindegy, szerencsésen Pestre érkeztem, és még csak nyakamat sem szegtem, mind a' mellett, hogy gőzösön, vasuton, kocsin, sőt gyalog is utaztam.

És most jó éjszakát, kedves álmokat kívánok! Vagy cikkkem olvasásánál erre nincs szükség? — Jenőfi.

DARÁZSOK.

— „Mi történt veled a' vármegye házánál?“ kérdezteték egy híres lólopó. „Nagyon furcsa! felelé a' kérdezt, az egyik d e r e s'-ről (lófaj) le huztak, a' másik d e r e s-re meg rá huztak.“

— Valaki kiszámította, hogy ha minden egyéntől, ki bizonyos fővárosba utaz hivattal kérni, két év óta csak egy rézgaras vám vétetett volna, kész lenne már rég — Mátyás szobra.

— Olaszhon fejedelmei egyike felszólítá kora legjelesebb festőjét, hogy, eltérvén a' szokásos modortól, melly szerint az angyal arany szárnyakkal, az ördög pedig szarvakkal festetik, — új allegorikai képekben állítsa elő a' jó és gonosz szellemet. — A' művész felvállalta a' munkát 's elkészíté a' képeket. A' feje-

delem és udvara kíváncsian várták a képek leleplezését, mely megtörténvén, az első képen az angyal — egy gyönyörű hölgyalak eszményesíté; a másodikon az ördögöt — szinte szép nő ábrázolá!

— Egy vig harátunk Győrből a következő pajkos kérdéseket küldé be hozzánk: a) „Ki a legszebb legény Magyarországon?” „Katicza” (Legény Katicza kisasszony Győrött). b) „Mellyik Magyarországon a legszeretetre méltóbb drabant?” „Drabant Lina!” — (szinte Győrött, t. Konek Sándor ur párhetes neje.)

— Bizonyos zsidót, kit egy ujdonuj censurált fiatal ember arczul legyinte, kérdezének: mit kapott? „Kitűnőt!” felelé, mert még most is meglátszik a helye.

— Ugyancsak üdvös dolog volna, ha némelly utcáék Pesten a mártýrok sorsára jutnának, t. i. megkövezetnének! V. G.

— Bizonyos clubb-ban hevesebben folyván némelly tárgyak körül a tanácskozások, egy erélyesen föllépő fiatal embert azzal akartak lecsitítani, hogy ő jobban ért a „makao”-hoz, mint illy komoly dolgokhoz; mire ő gúnymosolylyal végig tekintvén az előtte ülő hét corifeuson: „köszönjék, ugymond, hogy most nem makaozunk, különben azt mondanám: „Sie bene brennen!”

— Egy fiatal író Aradon bizonyos urhölgyek magasztalt izléséről meggyőződni akarván, kérdezé egy társaságban: „a férfihöltnők közül melyik tetszik nagyságtoknak leginkább?” — „Zöld öltönyke veres gallérral!” feletének egyhangulag a szépecské. K.

— „Hát, tisztelt tekintetes ur! melyik ingóságát licitáljuk legelőször?” kérdé az exequens bíró a keze alá került váltóadóst. „Üssék dobra legelőször is — feleségemet!” felele könnyű szemekkel a kérdezett. K.

— Sokan jobban szeretnék, ha a föld is olly lapos volna, mint erszényök, mert azt átfurhatnák s a tuloldalra ereszkedhetnének — kötelen. A köteleességet egyébiránt nem igen szeretjük: tömérdék nálunk a kötelezvény; száz ember közt tiz a hitelező, kilenczven az adós; kár, hogy itt nem a szótöbbség határoz s a kisebbség nyertes.

— Mi oka annak, hogy annyiszor elakadunk? Az, hogy minden teher egy pár paraszt gebére rakunk. Mit használt, hogy néhány ember adót vett vállaira? Nincs-e megírva a mesében, hogy a molnár, megsajnálván teherhordó szamarát, leemelt hátáról egy zsákot és saját vállára tette, de azért maga is a hátára ült — s így sem a molnár nem nyert, sem a szamar.

— Apáink trombitaszóra győzni, mi dob szóra — bukni szoktunk.

— Ezerszer megállapodtunk abban, hogy megállapodunk az adóban, s mikor aztán számlálásra került a dolog, egygyel mindig kevesebbek voltunk, mint a rátótiak: mert a számláló édesmagát rendesen — kihagyta.

— Ha az okos embert véginségben látjuk, nem jut-e eszünkbe: hogy a súlylyal bíró tárgyak elmerülnek, a haszontalan, könnyű áruk pedig — fenakadnak?

— A rendőrségre már annyiszor ráfogták az erélyességet, hogy utoljára maga sem hiszi: mert a mit ezerszer kell ismételni, hogy elhiggyék, az soha sem igaz.

— Senkinek a világon nincs annyi rokona, mint a magyaroknak: a német sógora, a cigány komája, a tót atyjafia s a zsidó — szomszédja. A sógor egy tálból akar velünk enni, a cigány markunkhoz kap, a tót kiver a házból s a zsidó? — mentse az ég az illyen szomszédságtól.

— A váci utczában órák árultatnak Deák arczképével: mondják, ezeknek a kereke nem bomlik meg.

— „Ébredünk!” igenis; de midőn, mint a’ gyermek, az anyai emlőt keressük, csak akkor vesszük észre, hogy a’ fészekben — kakukfiak vannak.

Vas Gereben.

FELELET ÖSZINTESYNEK

A’ PESTI IZRAELITÁK ELEMI TANODÁJA ÜGYÉBEN MEGJELENT NÉHÁNY VÉDSZAVÁRA.

T. szerkesztő ur! Sajnálom, hogy akaratlanul juttatám önt azon kénytelen-ségbe, miszerint már kétszer kellett helyet engednie becses lapjaiban a’ zsidó ügy-nek; akaratlanul, mondom, mert első czikkem írására csak azon kényuri igazságtalanság sarkalt, melyet az izraeliták elemi tanodájának igazgatósága újabb időben elkövetett, nem pedig, hogy czikkem kintpadra feszítettése által, kivetkőztessék a’ maga valóságából, ’s hazug vallomások csikartassanak ki belőle. Ezt természetesen, nem türhetvén, önnek igazságszeretetétől bizton várom, hogy még harmadizben is helyet fog engedni ez ügynek, hogy illetlen megtámadómnak jogszerű elégtételt szolgáltatassak, és küsssem kezéből tompa fegyverét — a’ védtollat. Igérem önnek, hogy áldozatkészségét ez árva ügyben nem fogom többé igénybe venni *).

Bevezetésül azon alapigazságot használja a’ védíró, hogy „nem tesz-e több kárt a’ köznek, mint hasznot, az, ki ámbár valódi hiányokat födözne is fel, azokat oly minden tekintet nélküli módon rovogatja és sujtolja?” Erre „igen” nel felelek; ’s csak tollat sem mártottam volna, ha bizonyosan nem tudom, hogy a’ tanodával szépszerivel nem lehet menni semmire. Csak akkor, miután több hirlap rosza-lólag kelt ki a’ tanoda ellen, miután folyamodvány bocsátatott az illető előjáróság-hoz, hogy tételnének czélszerű javítások, mik nemcsak nem történtek, de még azon felül egy becsületes, derek magyar tanítót, ki a’ tanodánál hivataloskodik, jól lehor-dak, mert azt gondolák, hogy az egész világ vak, vagy sötétben bódorog; miután végre az igazgatóság oly illetlenül használta nyers anyagi hatalmát oly egyén irá-nyában, ki hirlapi uton támadá meg őt: — csak akkor fogtam az íráshoz, csak ak-kor keltem én ki, ’s kellett, hogy kikeljek, nehogy az egyesek illy méltatlansága az egész községnek rovássék fel hibául, ’s hogy megmutassam az illetőknek, hogy van bíró, mely fájósban sujt, mint a’ hezárátás, ’s ez — a’ kö z v é l e m é n y!

Védíró azt akarja rám fogni: nézetem szerint, szükség, hogy a’ közönség mindegyik része megelégedjék az iskola működésével. Azt én nem mondtam. Nem mindegyik egyéne a’ közönségnek, hanem nagyobb része igen, elégedjék meg vele. És ez ugy van. Az iskola a’ n é p é, ’s ha ez nem iskoláztatja gyermekeit, haszon-talan. Minden korszaknak pedig megvan a’ maga értelmiségi elve, közkívánata, mint nálunk magyaroknál a’ jelen korban a’ nemzeti szilárdulás; ’s e’ közkívá-natnak az iskola ha meg nem felel, a’ közönségen kívül áll, ’s hatása megszűnik. Ez a’ cikkemben elmondottak levele.

És a’ pesti közönség hol mondta ki testiletileg részvétlenségét? Szegény védíró! Szinte látom, minő megerőltetésébe került, míg e’ mondatot ki tudta cizkalmazni!

A’ részvétlenséget, édes Ö—y ur, nem lehet kimondani, hanem tetteg nyilatkozik az. Már pedig annyi évi fenállása óta csak lehetett volna a’ tanodának maga iránt részvétet gerjesztteni a’ közönségben. Ha faluhelyen, vagy másutt, annyi évig állana a’ tanoda, mint a’ pesti, föltéve, ha jobb szerkezetű volna nálánál: rész-vételt viseltetnék iránta a’ közönség; példa reá az aradi, kanizsai, lengyeltői ’sat.; falun pedig csak azért bomlik fel az iskola, mert nincs biztosító tőkéje.

*) ’S azért a’ viszonzásnak némelly élesebb ’s csak még keszrebb feleledelekre alkalmat nyújtó kifejezéseit jónak láttam kihagyni. S z e r k.

Ö—y ur tovább azt darálja, hogy az iskola ujja rendezése alkalmával, 1834-ben az itteni főfelügyelőség nagy gonddal volt arra, hogy a' külföldön, például: Prága-, Berlin-, Bécs-, Frankfurtban 'sat, létező, 's már akkor az értelmiség magas fokán álló iskolák mintájára alakíttassék. — Ez mind igaz; és ha Ö—y ur szeme előtt oly aegyptusi sötétség nem borongna, megláthatta volna, hogy én azt mondom akkor: ,meglehet, nem volt amúgy a' millyen olyan, hanem czéljának megfelelő.' Mondom: ,meglehet;' bizonyosan nem tudom; meglehet, már akkor sem volt jó. Én 1834-ben még gyermek voltam, és soha sem tartoztam e' rendes tanoda tanítványai közé. Hanem habár a' pekingi iskolák mintájára alakított legyen is az, most mégsem jó, mert nekünk nem pekingi, hanem magyar iskola kell. A' pekingi iskolákban chinai elvek csepegtetnek a' gyermek fejébe, chinai érzelmek fejtetnek ki szívéből, — nekünk pedig magyar fej 's magyar szív kell!

Mit Ö—y ur a' helyesírátról összehadar, mely ismerettel a' tanító védői oly öntetszőleg paczkáznak, mintha a' tanítók egyéb ismeretet nem is tudnának alaposan előadni: arra csak azt mondom: hogy a' helyesírátra nem négy órát, hanem még kettőt sem kell áldozni. Hogyan? és a' növendékek mégis fognak tudni hiba nélkül helyesen írni?! Hogy erről meggyőződjek Ö—y ur, forgassa kissé Winter G. W. német nyelvtanát, 's megtudja. Igaz, hogy ez az itteni tanítók által igen bajosan lesz elérendő; mert a' helyesírat legelső szabálya: „a' szavakat úgy kell írni, mikép azok kiejtetnek;“ és a' gyermek, ha úgy ír, mint tanítói kiejtik, sok hibát kell írnia, mert a' tanító urak még a' német nyelvet is ronsoltan ejtik ki. Hanem erről én nem tehetek. Mi pedig azon 29 órát illeti, mely hetenkint a' magyar tárgyak tanítására fordíttatik, én azzal be nem érem; hanem azt szeretném hallani: hogy a' német tárgyak előadására fordíttatik 29 óra, a' többiekben pedig mindig magyar nyelvet hallanak a' gyermekek beszélni. Ez aztán rendben volna. Azokat a' többi rendbeli tantárgyakat pedig éppen ne emlegetse védíró ur; mert ha jelen volt volna a' mult évi vizsgálatnál, midőn az egyik tanító Kr...n ur így intézte a' kérdést tanítványaihoz: „fardits ezt magyarul,“ (ily kuruczul még a' tót újság szerkesztője sem tudna beszélni), — ha ezt védíró hallotta volna, mondom, 's azt is, mint nyaktilózták a' szegény tanítványok az édes magyar hangokat, hogy a' hallgató azt sem tudta, csehül beszélnek-e vagy magyarul: akkor, tudom, nem igen emlegetné ezen több rendbeli tantárgyakat.

Mi védíró ur a' nyilvános vizsgálatokrai hivatkozását illeti, 's azon dicséretekre, melyekben az elemi tanoda oly nagy mértékben részesített: ezzel engem el nem szédít. Én tudom, mikép rendeztetnek a' vizsgálatok, 's szavamat adom, hogy ha a' tanító kellőleg be van avatva a' tanítási fogásokba, három hónapi tanítás után olyan vizsgálatot rendezhet, hogy a' hallgatónak szeme szája is eláll bámultában.

Védelmül hozza elő tovább Ö—y ur, hogy vannak, kik az itteni tanodában nyerek első oktatásukat, 's most a' tudomány, műipar, kereskedés mezején kitűnőleg működnek. — Hogy lehetnek, és vannak, ezt én nem tagadom; mert minden időben találkoznak jeles t hetségek, kiknek szelleme, úgy szólván, csak utmutatást kíván, aztán önalkotta utján halad gyorsan előre, míg nem sokára távol mögötte hagyja kortársait 's tanítóit. De az ily kivételek létezése nem az iskolák érdeme. Érdeme az iskolának, ha látogatóinak nagyobb része, legalább fele, azt megtanulja, 's tudja, mit tudnia kell: hogy legyen ember, 's a' hazának gyermeke.

A' magyar történet tanítását illetőleg, azt kérdi a' védíró: „hol van elemi tanoda, mellynek szabályzata a' történetírást is magában foglalja?“ — Hogy a' tanulmányi rendelmény ezt nem tűzi ki előadás tárgyaul, az igaz; de hogy hazánk annak, ki történetét nem tudja, soha sem lesz oly drága, oly szent, mint annak, ki zsenge gyermekkorában azzal megismertetett, az is igaz. Valamint az, ki nagy korában szakadt valamely vidékre, soha sem viseltetik iránta azon hő érdekekkel, azon ahítatszerű magasztos ragaszkodással, mellyel szülőföldje iránt: színtolly lehetlen,

hogy az, ki hazája történetét nem ismeri, úgy tudja szeretni, mint az, ki annak eökorát ismeri, ki tudja, mennyi viszontagságok, mennyi balszerencse közt fejlődött azzá, a' mi most. És főleg a' zsidó gyermekre nézve mulhatlanul szükséges, hogy még zsenge korában tanulja meg jól — jól, mondom, nem felületesen — hazánk történetét, hogy ez által szilárdul vettessék meg a' haza iránti szeretet alapja, hogy majdan nagygyá levén, bár mint rázzanak az előítélet, az elmellőztetés erős karjai, ez bizton álljon, meg ne rendüljön!

És azért nem értek egyet a' védíróval, ki, úgy rémlik homályosiratából, megelégteli, ha a' történetnek csak egyes kiváló képei tüntetnek a' gyermek elé. Kis gyermekek elé, igen, de 12 — 13 évűeknek oh nem; azoknak birniok kell az egész történetet, nem mondom, minden apró oldalai- 's összefüggésével, melly sületlenséget a' védíró ismét rám szeretné kenni, hanem egy kimerítő egészet, mellyet lerakhat szívébe, és birhat élte fogytaig.

Hogy a' t. közönség ne gondolja, miszerint védíró ur, természeti homályában, mitsem talált megrovandónak; elmondom, hogy egy semmit (0) mégis talált, mellyel t. i. az itteni izraelita-családok 1400 helyett 14,000-re tétettek. Nyugtassa meg magát védíró uram, e' s e m m i, nyomtatási hiba! Hanem azt megvallja, hogy 1400-ra is aránylag csekély a' 4—500 növendék, ha azokat nem is adjuk hozzá, kik a' gymnasiumokban vesznek tanítást; egyébiránt a' zugiskolák évenkénti szaporodása legvilágosb bizonyossága állításomnak. Mi pedig a' leányokat illeti, kikről védíró említést tesz, ezekről szinte volna egy kis szólásom, mint gondoskodnak az illetők azok neveléséről, hogy midőn a' nőnevelés mellett a' legfőbb rangukat is buzdulni látjuk, a' pesti izraelita község még mitsem tett a' zsidó leányok neveltetésére. De én a' vádatok nem akarom még súlyosbitani, mik úgy is elég nyomasztón nehezűlnek lelkesmeretére. Én ezuttal csak védíró urnak akartam elégtételt adni, egyebet semmit.

Védíró szerint, a' növendékek csekély száma még onnan is ered, mert az iskolának szűk volta miatt be nem fogadtathatnak a' gyermekek. Nem úgy, uram! Az iskolának szűk volta miatt gondoskodni kell eleve, hogy az iskola táguljon, hogy befogadtathassanak, ha kik bekívánoznának!

A' gazdagok neveltetésére nézve, ismét fálnak rohan a' világtalan védíró. Hogy ez, vagy ama gazdag honn taníttatja gyermekét, arra nekem semmi gondom. Hanem, hogy minden, csak valamennyire módos ember honn taníttatja, azt rovom én föl az iskolának hibául 's méltán. Ebből következtettem én azt, hogy az iskolának nines határozott, a' kornak megfelelő iránya, bizonyos jelleme.

A' zugiskolák egy példáját állítottam elő cikkemben, nem azért, hogy belőle a' közönség is olly fonák következtetést huzzon, mint ön, védíró ur; hanem azért, hogy megmutassam, milly iskolákban neveltetnek hazánknek polgárok, 's hogy az illetők, kiknek bizonyosan arról kellő tudomásuk nines, gondoskodjanak azok jobbra változtatásáról. Hanem ön ismét homályban botorkált, 's 'hozzád' helyett, 'tűled'-nek tartott.

Végre a' védíró a' tanítói személyzet az „Ungar“ 186. 187-dik számában megjelent czáfolatát érinti, mondván, hogy Weisz urnak, kit én művelt magyar ifjunak nevezék, műveltsége ott eléggé volt taglalva. Én e' czáfolatban nem találtam egyebet, mint hogy Weisz ur német cikkében nyelvhibákat tett, mit egyébiránt a' tanítókról szinte el lehet mondani, miután tudja van, hogy azon német levélben, mellyet ők a' „Pesti Hírlap“ ujdonságírójához, ki tavali vizsgálatukat érdeme szerint lehordá, írtak, szinte hibákra lehetett akadni, nyelvtaniakra szintugy, mint helyesíratiaakra, mi pedig reájuk nézve sokkal csunyább, mert ők a' prágai példányt a' n o d á n a k n ö v e n d é k e i, 's egész éltőkben nem foglalkoztak egyebbel, mint a' német nyelvvel, míg Weisz ur a' magyar, német, latin, görög, franczia, angol 's olasz nyelveket érti.

Azt is mondja védíró, hogy miként bírálhatta meg Weisz az iskolát, holott azt

még soha meg nem látogatta? Furcsa! mintha én nem ismerhetném már védírót, ha történetből soha nem láttam volna! Ismerném biz én eléggé, már csak e' védíratából is. Embert hangjáról, madarat tolláról! — Weisz nem a' tanoda épületét, sem a' tanítók természetét akarta megbírálni, hanem előadásait, 's arra saját szobájában is elég alkalma nyílt, miután növendékei az elemi tanodának voltak tanítványai és leírva bírák azon tanulmányokat, mik ott előadtnak. Mi pedig a' czikk okadatolási részét illeti, az olly gyenge, olly nevetséges, hogy az ember azt hihetné, a' gyermekekkel hosszas foglalkodás a' tanítókat is gyermekekké tette. De ez nem az én, hanem Weisz urnak dolga. — Egyebiránt nem is akartam én Weisz ur jellemének védője lenni, mire ő nem is szorult. Én csak az igazgatóság aljas, méltatlan bánásmódja felől akartam véleményemet kimondani, melyet Weisz ur irányában használt 's mellyre nézve minden jobb gondolkozású ember velem egyetért!

Ennyit, nem többet, a' már kissé avas ügyben. Reménylem, hogy javítások fognak történni, 's akkor nem hiányzandnak a' dicsérők sem.

Nem fejezhetem be cikkemet a' nélkül, hogy a' lángképzelmű írók kedvelőinek egy a' védíró kövér agyában termett szóvirággal ne kedveskedjem, mintaképül a' gondolat világos és czifra kifejezésére. E' szóvirág pedig illy színű 's idomu: „És ime azon részvétlenség phantasmagoriára alapítja a' nyájás bíráló rettentő szódagályának egész homoktengerét!“ Jaj, be szép! — rettentő szódagályának egész homoktengerét! — Valjon Őszintesz ur e' czifra mondatot nem csempészte-e el a' nemzeti ujságból?

Gadácsy Márton.

NEMZETI SZINHÁZ.

Sept. 18d. „Romeo és Julia“, szomorujáték 5 felv. Irta Shakespeare, ford. Gondol Dániel *). — Lendvay ur Romeot jeles felfogással, több helyen meglepőleg személyesíté. Legszebb helyei közé számíthatók: első megjelenése, a' Rosalinda utáni ábrándossággal, mellyel igen szépen áll barátivali későbbi találkozására ellentételes párhuzamban, midőn t. i. kivetkőzve előbbi szerelme komorító ábrándjaiból, mint Julia által boldogított, vidáman lép föl baráti közt. Színtolly dicséretesen említendő: a' Tybalttali párviadal, a' két erkélyi jelenet, 's a' jelenet Lőrincznél, midőn száműzetését megtudja. — Lendvayné assz. betegsége után lépett föl. Nagyon meglátszott rajta. Nem volt azon szeretetre méltó Julia, az ártatlan érzelmű leány, kit mélyen érzett szerelme tengerébe olly édes élvvel látunk magunk előtt elmerülni. Az erkélyeni gyönyörű két jelenet a' keresett nyíltság, gyermekded ártatlanság színét viselő magán, 's épen e' keresettség miatt volt elhibázva, és pedig annyira, hogy e' komoly jelenetek több helyei a' nézőket nevetésre ingerlék... Azt ugyan szinte meg kell adni, hogy a' közönség nagy részében felette csekély fogékonyság van a' valódi érzelem természetű igaz nyelve iránt. — Ma különösen kitűnő volt L. assz. nak azon szokásos hibája, hogy a' mondatok utolsó szótagait emelt és megvont hangokon ejtő ki. — A' fejedelmet Udvarhelyi S. ur adta. Nem tudom, miért adatott neki e' szerep. Azért talán, hogy szálas termete fejedelmi tekintélyt szerezzen alattvalói előtt? Iparkodott játszani; iparkodása dicséretet érdemel, de ez nem elég! Különösen pedig remekművek előadásánál, a' költő 's a' művészt iránti kegyeletnél fogva, megkívánhatjuk legalább azt, hogy olly színészek is, kikről jellembeli felfogást nem várhatunk, legalább tudják szerepöket, és helyt álljanak akkor, a' mikor kell. Ezen utóbbi ellen pedig nagyot hibázott U. S. ur, midőn leg-

*) E' classicaí szépségű darab mély studiumot 's alapos ítéletet tanúsító velős bírálatát jövő számunkban adandjuk: ez alkalomra csupán annak előadására szorítkozván.

első jelenetével botrányosan elkésett. — Az öreg Capuletet Udvarhelyi M. ur dicséretesen adá, zsémheléseiben, gyermekes kifakadásaiban és a leánya iránti durva bánásban. — László (Mercutio), Szigeti (Páris) urak szinte dicséretet érdemelnek, valamint Kovácsné assz. is (Julia dajkája). — Szentpétery ur Lőrinczben nem azon tiszta fejű 's meggondoltan jó akaratú barátot adta, kit a' költő rajzolt; benne egy egyszerű ugynevezett jó embert láttunk, ki a' fiatal pár szerelmi szövetségét nem mélyebb belátásból, hanem inkább gyöngeségből segíti elő. — Különösen hibás volt szavalása; így például ezt mondva: „Elküldök Mantuába Romeoért,“ a' második szót énekesen fölemelte, az utolsót lágyan és vontatva mondta ki, a' mi kissé furcsán hangzott. — Különösen meg kell még említenem egy alárendelt személyt, egy szolgát, Györgyöt, kit Réthy ur személyesít, meglepőleg jól, jellemzetesen. Benne genialitas van, 's ha minden ember úgy helyt állna szerepében, mint ő ma a' magában, úgy egy shakspearei estve színházunkban a' művelk legdicsőbbike lenne.

A' rendezőség egy pár helyen nem látszott kellő gondot fordítani az előadásra; így p. o. a' második felvonás harmadik jelenetében a' kolostorkert helyett Lőrinczet szobában kelle látnunk; utóbb pedig, midőn a' szeretőket összeadni megy, szoba helyett utcán fogadja a' fiatal párt. — Legtetemesebb hiánynak tartjuk azonban azt, hogy az ötödik felvonás végjelenete egészen kihagyatott. Sokkal jobb véleménynyel vagyok színészeinknek a' költői szépség és egészség iránti fogékonyágáról, sem-hogy föltennem, miszerint e' helytelen rövidítést jó kedvökből tennék. Teszik azt a' közönség kedvéért... De kérdem: azon költő-e Shakspeare, kit a' közönség kedvéért épen így csonkítani szabadjon? vagy nem inkább kötelessége-e egy nemzeti színháznak, a' közönséget emelni iparkodni, 's őt a' valódi széppel, a' valódi költővel még akkor is megismertetni, ha elejénte vonakodik tőle, mert a' francia csattanó végű drámák által izlése el van fordítve?

Végre nem rekeszthetem be jelen soraimat a' nélkül, hogy az igazgatóság-nak köszönetet ne mondjak, mivel olly hosszas várakoztatás után valahára ismét egy estvét szerzett nekünk, melyet egy nagy költői remekmű élvezésében tölthetünk el; nem rekeszthetem be soraimat a' nélkül, hogy az igazgatóságot a' shakspearei remek-művek érélyes pártolására fel ne híjjam... Shakspeare nem azon költő, ki a' közönséget a' szinpadtól idegenitné; míg a' napi tünemények csillogó serege lepusztuland a' szinpadról és elfelejtetik; Shakspeare elni fog rajta világ végeiglen, és kedvelőinek száma szaporodni, bár lassan is, de minduntalan, mert a' valódi szép iránti fogékonyág — reméljük legalább — egyre inkább terjedni fog kö-reinkben.

Vas Andor.

September 21. Telepi György javára először: „A' testvérek“, eredeti drama 4 flv. Irta Kendey Géza. — Ismét uj 's az olvasó előtt eddig ismeretlen név. Rebesgeték ugyan, hogy a' név egy már ismert írónak álneve, ki tán az uj pályán, mellyre ezennel lépett, e' névvel szándékozik koszorukat aratni. Jól teszi: ha elismerést vél kivihatsz az uj név számára, íróink számát egy uj egyénnel szaporította: egy uj embert teremtett.

A' jelen szinmű főszemélye Erődy Bruno, egy alávaló, hitvány ember. Adóságokat csinál, nem mivel szükség kényszeríti rá, hanem mivel kártyadűh sarkalja; hamis váltókat boesát forgásba; végre tolvajkodik; legvégül a' legszörnyebb gazzággal nővérét boesátja áruba. Egy gaz pénzűzér veszi meg tőle, a' neve: Fényesy. Adel, e' nővér, nem sejtve a' piszkos árulást, ezen elvetemült testvér ármányos cselszövénye által rászedetve, titkon elhagyja anyját, 's Fényeshez gazdasszonyul megy. Mert azt véli, hogy így jól cselekszik, megmentvén anyját a' végségtől... Adelnak egy kedvese van, báró Lengedy Oszkár, kit ő mint festőt ismer. Egy, kevés meggondolással táplált, gyanu miatt Oszkártól csalatva hiszi magát; azonfelül Bruno elhitei vele, hogy Fényesy őt nőül akarja, 's előleg csak azért kívánja házához gazdasszonyul, hogy bővebben megismerje. A' szükség és szerelmi bú által szorongatott, megzavart ártatlan szűz hisz az ármánynak. — Fényesy aztán a' leányt valóban és

pedig egész szenvedélyvel megszereti; nőül akarja venni; házánál láthatlan kincsül őrizteti. De a' leány határozottan visszautasítja a' kéjenczet. — Fényesy körül forog Jakab alkusz, és később Rajman üzérsegéd. Ezek mindketten ellenségei Fényesynak. Vesztére összeegyeznek. Erre nézve könnyű leendő célt érniök, mert Fényesy kereskedési könyvhamisítások által tulajdonította el Erödyék nagy vagyonát; azon felül bérgyilkost fogadott és mérget kevert, 's erőszakos lányrabló volt. Mind ez végül törvényesen be is bizonyíttatik ellene, 's a' gonosztevőt elfogják. — Mielőtt részéről e' végkifejlés előkerülne, Lengedy Oszkár báróisága is kitudatik. De ez Adélnak nem nagy öröme, mert a' szerető báró viszont őt gazdasszonyi kétes állásában ismeri meg. Természetesen eltaszítja, megveti. Végre azonban a' leány ártatlansága kiszabadult. Erre a' báró kiengesztelődik, 's szerelmét és kezét újra ajánlja kedvesének. — Bruno, miután magát halmozott gyalázatosságokkal bepíszkolta, a' legjobbat cselekszi, a' mit cselekedhetik, 's agyon lövi magát. — A' végül megjelenő őrbiztos által, ki Fényesyt fogságba viszi, értésére jutunk annak is, hogy Erödyné, Bruno 's Adél anyja, ki eddig nagy nyomorban, fia által és leánya miatt, igen sokat szenvedett, Fényesy által elrabolt kétszázezer forintnyi vagyona visszanyeréséhez biztos reményt táplálhat.

A' szerző második felvonás végén előtapsoltatott, végül pedig valamennyi játszót kihítták. E' darabban korunknak egyik büngyártó nagy hibája ismertetik meg; azonban e' célját szerző, véleményen szerint, jobban elérendé, ha Brunonak inkább csak könnyelmű, bárha vétkeesen könnyelmű, jellemet ad vala. Így, a' miként előttünk áll, ő egy elvetemült gaz czimbora, ki bizonyosan színtolly becsstelen ember leendő mindenütt, hol olly pénzüzérek nincsenek is, mint nálunk. Ő nemcsak legkisebbé sem bírja részvétünket, de sőt piszkossága rendkívül nyomasztó érzetet szül a' nézőben, valahányszor őt színpadra lépni látja. Birni részvétünket pedig a' színmű hősnak különösen kellene. 'S ez a' legfőbb kifogás, mit a' színmű ellen felhozunk kell. Csak legkisebb becsületes vonás volna ez emberen; de e' meztelenség, alávalóságának e' kiáltó ecsetelése, valóban sért. — Brunot Egressy G. ur jól játszotta. — Dicsérettel említhetjük még Lendvayné assz.-t (Adél) is. — A' jutalmazott, Jakab szerepében lépett föl, 's érdeme szerint hosszasan megtapsoltatott. — Szathmáriné assz. Erödyné szerepében játszott, 's e' szerepet felette szívrehatóvá tenni iparkodott; ez okból sokat siránkozva beszélt a' darab elejétől végeig. E' siránkozás nem korunknak, nem nekünk való, 's töle a' jó tehetségű Sz. assz. jövőre bizonyosan ovakodni fog. A' jelen színműben pedig ovakodnia annál inkább kell, mert benne különben is elég sok ifflandi elem van, 's ezért azt nem kell még inkább elfflandonítani.

A' mi a' színmű elrendezését és kivitelét illeti, e' tekintetben el nem mulaszt-hatjuk figyelmeztetni szerzőt, azok folytán, mik főnebb mondattak: hogy a' színpad az alacsony és szennyes vétkeiséget nem igen szenved meg; a' dramai bűnek nem a' folytonos bűnösség által tökéletesen elpuhult 's az erkölcsi szennytár mélyébe süllyedt emberek szolgálhatnak képviselőjeül; nem elvetemült gyávaság, hanem erélyes vétek legyen sajátja a' színpadi rossz embernek, hogy sajnáljuk benne azon erőt, melly midőn jobbra törhetett volna, alábukott. Az erőtlenség, a' gyávaság, veszte van a' színpadnak úgy, mint az életnek; általa nem lehet megilletetnünk. V. A.

MI HIR BUDÁN?

— A' budapesti német színházak csakugyan derekasan megfelelnek a' jó izlés terjesztésére 's az erkölcsök szelidítésére irányzott feladatuknak. Budán a' néhány hóval ezelőtt igazgatóvá erőszakolt lakatosmester a' színészekkel verekedik,

ha ezek fizetésöket követelik, a' pesti pedig elcsapja őket; 's azért a' közönség néhanapján őt is megugrasztja, mint ez mult vasárnap történt, a' midőn rémitő fűtyökben tört ki valahára az elégtelenség 's méltó neheztelés, melly Forst megjelenésével ujult erővel folytattaték, 's badar beszédjeire záptojások repültek. — Másnap e' spectaculumot, közkívánatra, 's M i n k n é asszony, a' 'primadonna assoluta' javára ismételni akarták, a' rendőrség azonban 'Lucia' előadását, melly e' botrányra alkalmat adott volna, betiltotta, kimondhatatlan fujdalmára Forst urnak, ki olly teli háznak kedveért, mint a' vasárnapi volt, akár minden este ki hagyná magát fűtyöltetni a' primadonnával együtt. — Jól jegyzi meg az ,Ungar', hogy máris az illedelmi kérdések közé tartozik a' pesti német színház meglátogatása! Szeretnék némelly jóakaró sógoraink ránk kenni, hogy e' nagyszerű fűtyölésben a' magyar ifjuság is részt vett; mintha bizony a' magyar ifjuság sokat törődnek a' dunaparti barlanggal, 's azután nem volna elég ,erélyes' a' német közönség, hogy maga bírja is lehessen? Egyébiránt a' mi részünkről Forst inkább dicsőítő levelet, mint megfenyítést érdemel; mert van-e valaki, ki buzgóbban iparkodik nemzetiségünket megszilárdítani, mint ő, midőn a' kezére hagyott egyetlen tiszta német intézetet minden áron megbuktatni siet?! — Ugyanaz nap délután az ,arenában' a' 'művelt' közönség mulatságára birkózás volt hirdetve, mellyben hivatlan vendégül részt vett a' francia Hercules Dupuis is, fölugorván t. i. a' szinpadra a' birkozók közé, hol az egyik birkozót, minden szabályok ellenére, nyakon ragadá, 's földre terítette volna, ha a' közönség, méltán neheztelve, hogy a' rendszeres birkózás látványában gátoltatik, a' megtámadottnak pártját nem fogja, 's Dupuis uramat vakmerőségeért ugyan csak jól eldöngeti, ha ez még idején meg nem szökik rendőrségi ortalom mellett. — Nemde, szép mulatságok, mikben a' német közönség résztvenni kénytelenítettik? Ugyan mit fogott volna az a' kedves ,Pesther Zeitung' írni, ha ezen botrányoknak csak ötvenedik része történik a' nemzetiben? Lett volna óbégatás Pesttől — Augsburgig!

— Halljuk, hogy a' pesti müegyesület jövő gyűlésében, 's pedig azon tekintetnél fogva, hogy a' művészeti ízlés 's irántai fogékonyság országszerte terjesztessek, indítványoztatni fog, miszerint ezentul a' kiállítás remekebb képei ne a' nemzeti muzeum számára, hanem a' vidéki városokéra vétessenek meg, mi által az egyesület mintegy megvetné alapját a' később ,pesti' helyett ,országos' elnevezésének.

— Szigligeti ,csikós' czimű színművet irt, 's e' napokban a' választmány Szigetitől is ,Ilon' czimű szép tehetséget mutató drámát fogadott el. Valóban, nincs tán szinpad a' világon, melly annyi értelmi erőt öszsesítene, mint a' nemzeti.

— Ismét valamit a' ,tót' újságból! Ennek pesti levelezője az utolsó megyei gyűlésről tett tudósításában, nem tudván azt, hogy Nagy-Kőrös mezőváros a' pesti gyűlésekre követeket szokott küldeni, így ír: ,a' harmadnap i ülésben fölkelt **Kőrös** ur, hosszú beszédet tartván az adózó nép ügyében 'stb.' — Az illy levelezőktől aztán hiteles adatokat várhatni! Valjon nem volna-e jó, ez értelmes urat az ,Allgemeine' számára dolgozótársul megszerezni? T.

— Adlersteini J a n o t y k h ur, ki több hangszatról szóló elméleti műveiről és hangszerzeményeiről ismeretes, legujabban a' ,Harr', o Herz, in Freud' und Schmerz des Herrn' kezdetű szép hiténeket zongorára tevén, azt kiadni szándékozik, 's ebből 200 példány egész jövedelmét az építendő budai ev. egyháznak ajánlotta. Aláírhatni e' jövő hó folytán megjelenendő műre Bauhofer és Láng ágost. ev. lelkész uraknál, hol csak a' mű átvételekor tétetik le annak ára.

— L i s z t Ferencz, kit legujabban Temesben is táblabírónak candidáltak, 's ki nehezen fog Pesten hangversenyezni az idén, E r k e l ü n k Hunyady nyitányát zongorára alkalmazva Treichlinger műárosnak kínálta, 's a' tiszteletdíjt egyelőre bizo-

nyos szegény család fölsegéllésére szánta. A' nevezett műáros azonban erre rá nem állván (hihetőleg a' 60 % nem volt garantirozva), a' remek nyitányt Wagner műáros fogja kiadni, mihez a' jótékony cél tekintetéből is, neki sok szerencsét kívánunk.

— Berecz Károly ur, érdekes utazásából, melyet egy nagylelkű mágna költségen tett, Pestre megérkezett, 's Trefort Ágoston ur e' napokban indult Görögországba.

— Valaki azt a' hirlapi 'kacsát' gondolta ki, hogy a' nagypiaczot fákkal körültetni és kikövezni fogják. Majd bizony! Hiszen már az újépület melletti sétány miatt is neheztelnek némelyek, hogy evvel is kevesebb a' hely, hol — németesen mondva — port szórhatnak szemünkbe!

— Minden felől bő szütreől értesítettünk. Némelyek ezt a' gondviselés különös nyilatkozatának tartják: hogy t. i. a' jövő évben valószínűleg megnyitandó országgyűlésre történendő választások elég 'erélyes' en mehessenek végbe.

— Vahot Imre collegának, költő és király' című drámáját Komlós Ida k. a. jutalomjátékul választotta, 's rövid időn színpadra kerülend.

— Mint mondják, a' pesti kir. ipartanoda, melynek ideiglenes igazgatójává a' tanulmányi bizottság ülnöke, t. Karácson Mihály ur, van kinevezve, jövő hó elején fog megnyitni.

— A' nemzeti színpadon mult szombaton Hollós k. a. és Wolf ur az 'Alvájáró'-nőben ismét remekeltek. Illy előadást 's az abból eredett élvezetet lehet aztán valódi művészetinek nevezni! — Csak valami Lukács i Antonia, kit Liza szerepében föléptetni nem épen szerencsés gondolat volt, ne hagyta volna tapasztalni, hogy minden jónak megvan a' maga rossz oldala is; ámbár ez alkalommal kivételt lehetett volna tenni e' szabálytól, miután Lászlóné asszonyság, mint halljuk, a' földszinti zártszéksorokban ülve, igen frissnek 's vidornak látszék, úgy hogy a' közönségnek teljes joga volt kívánni, őt Liza szerepében hallani énekelni. Vagy tán Lászlóné asszonyság is a' 'primadonnák' közé ment már? vagy a' rendezőség tán azt gondolja, hogy Lukács i kisasszony is elég jó erre a' szerepre? Mi nem úgy gondolkodunk, hanem azt véljük, hogy, ha megvan az erő, egy tökéletesen jó opera kiállítására, nem kell tréfálni, 's a' szereplőnet azon kellemetlenségnek kitenni, mint megtörtént, hogy a' tetszés jelei helyett hangosan kipiszszogtassék.

— Néhány nap előtt alkonyatkor a' pesti part párkányzatán beteg fiut láttunk elhagyottan feküdni. Maga nem lévén képes segélyt keresni, rendőr után néztünk; de ilyeneket akárhol találhatni, csak ott nem, a' hol kellene. Ki tudja, a' szegény nyomorék nem találta-e meg reggelig halálát — a' Dunában? — Szegénykórház és rendőrség!

— Mit nem érünk még a' nap alatt! Naponkint új találmányokról értesítettünk minden felől. Így legujabban a' 'tót újság', egy nemzeti tót mulatságnak adván rajzát, nagy lelkesedéssel emlegeti a' tót nemzeti tánczot, nemzeti zenét, nemzeti ebédet 'stb.

— Ugyanezen tót lap megleckézteti a' zólyomi kapitányt, hogy ott a' tanulóknak egy tót szindarab adatását meg nem engedte. A' levelező, ki olly epésen kifakad a' kapitány ur ellen, valószínűleg azon diákokcák egyike, kik betanult szerepekkel nem diadalmaskodhattak a' szvatopluk-színpadon. T ü s k e.

— A' német színházi minapi füttyverseny egy a' macskazenék krónikájából ismeretes férfit is odacsalt, kinek kíváncsi kérdésére, ki füttyölt legelőször? egy fiatal ember azt felelé: „hát a' macskazenénél ki volt első?” Mondják nem nagy kedve volt tovább kérdezősködni.

M. I. 8 1846

sculp. m. m. Medway & Harris

EPERJES
(dél-nyugoti)

Eperjesszék-hez

kiadja Frankenburg Adolf

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

14. szám — Oct. 3. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

LIPTÓ-SZ.-MIKLÓS, szeptemberben. Ne hitessük el mindég olvasóinkkal, hogy olly vidék, hol a' tót ajak otthonos a' köznépnél, nem öltheti föl a' nemzetiség ékes diszruháját, — én ez alatt gyönyörű szép nyelvünk szives fölkarolását értem: mivel ez azon esz-köz, melly a' gondolkozásmódok egyalakuságát, következöleg a' nemzet hason-érzetét és akaratát előhozhatja —, sőt ellenkezőleg, itt már tisztelőre válik mindenkinek — imitatomt egyegy ev. papot kivéve — hogy magyarul tud; gyönyörű erőteljes nyelvünk tudománya az iskolák egyik főtárgyává lett; a' boltok, rak- 's' gyógyszerárak czimereiről magyarul olvashatunk, sőt fölláttatandó nemzeti olvasóegyletről is beszélnek; az izraeliták főképp dicséretesen tüntetik ki magokat e' részben: fenálló iskolájukban, hol két tanító működén, majd háromszáz növendéknek korunk szelleméhez képesti legdicsőbb sikerrel koszorúzott rendes oktatást ad, kimondhatlan szorgalommal taníttatják a' magyar nyelvet. — Izraelitáinkról levén szó, lehetetlen nem említenem, mikép ezek e' hó 5-én fölszentelék nagyszerű, 's hazánk akármellyik izr. községében hasonmását nem lelő zsinagógájukat; a' megye rendein, 's a' szomszéd Árva, Turóc és Szepes megyék minden rendű úri vendégein kívül, részt vett ez ünnepélyben szeretve tisztelt főispánunk Majthényi Antal ur is, tanuja vala a' majdnem három óráig tartott isteni tisztelőnek is. Éjjel aztán faklyás zene- és rövid, de velős magyar beszéddel tisztelkedének ezek a' megyeház előtt a' főispán urnak, mint az emberiség — a' hogy a' beszélő magát kifejezé — 's különösen vallásukbeliek jóakarójának; a' melly beszédre ő msága válogatotott szavakban a' legkedvezőbb 's hízlegőbb módon az első emeletről válaszolt. Isten, áldd meg az olly férfiakat, kik nem ismernek válaszfalat vallás és vallás, ember és ember közt! — Voltak színészek is, de németek és igen rozsak. Jövő farsangon a' kört és csárdást is fogjuk lejteni szépeinkkel, mert teletölté már zsebeit az idén két hónapig nálunk működött tánczmester ur; a' nemesi, mint a' zsidó hölgyek részéről olly készséggel lejtének elébe a' tallérok, hogy ugy látszott, mintha azokat igazi áldozatokul hozták volna a' nemzetiség oltárára; majd meglátjuk, mit tanultak!

P. M. N. S.

MARMAROS-SZIGETről czáfolat. Az „Életképek” f. év 9-ik füzetében Hadvani hites ügyvéd név alatt, nem tudni, minő aljas tollból, undok rágalmi koholmány közöltetett, miszerint t. i. M. A. vezérlete alatt „Férczelet, vagy kinek mi tetszik? válasz-szon?” czim alatt, nem annyira bohózat, mint dorbézolás adatott volna elő; mellynek szerepei némelly, itten közkedvelt és becsültetésben részes ifjaink által személyesítvék. Az előadás jövedelmének egy része a' jótékony egylet pénztárába tételni, 's a' botrány elnézéseért az előjáróság ingyenjeggyel megtiszteltnek elég szemtelenül állíttatik. — Midőn erélyes előjáróságok, megyeileg elismerést nyert jótékony egyletek és köztisztelőben álló egyének méltatlan rágalmakkal bántatnak: akkor a' szemtelen rágalmazót feleletre vonni polgári kötelesség volna; de miután az álnévű rágalmazó olly egyén, kitől elégtételt követelni gyalázat, sőt gyalázatni dicsőség: legjobb őt sajnálkozva megvetni 's a' piszkot érintetlenül hagyni, nehogy bemocskoltassunk. — Egyébíránt a' t. cz. olvasó közönségnek felvilágosításul elég legyen említenünk: hogy itten, Abday Sándor vezérlete alatt csupa dologkerülőkből összetorborzott, minden inkább, mint színészársulat, az igaz, gyéren látogatott teremben, nem annyira a' közönségnek, mint magoknak az üres padoknak tették próbaköre türelmüket. Ezen csoport közül akad alkalmasint azon egyén, ki elég gyáva boszúból, közönségnek az ő minden bírálaton alóli előadásuk iránti részvétlenségeért 's még inkább a' méltatlanul rágalmazott ifjak által nyílvánított igen helyes megrovásukért, férczelte össze az említett gunyíratot, hitehőleg váltólul szolgálándót hitelezőinek kármentesítésére. — Minek hitére a' vezér több helyen elárult neveléséges fenyegetőzése is jogosít bennünket. — Hogy közönségünk a' valódi hazafiság és művészet iránt nem részvétlen: azt kisdédóvónk, zene- 's ének-iskolánk, műkedvelőink, de a' derék Felekiékek több mint félvéi közrészvétet nyert, 's arra edemes előadásai is eléggé tanusítják. — Különben Abday ur elhiheti, hogy sokkal kedvesebb szolgálatot tenne mind a' haza, mind a' művészet érdekében, ha a' már beállott Tisza-szabályozásnál ásókat és kapákat szorgalmazna személyzete számára, a' helyett, hogy kontár előadással ugy a' saját, mint a' közönség drága idejét elrabolja. Azért is nehogy jövendőben hasonlóul még tán többen is, gyalázatos rágalmak által, az olly feketelelkű indulatok martaléki lenni kénytelenítsenek, ezennel a' t. cz. olvasó közönség előtt leplezzük ezen a' nemzettest színésznetek csak gyalázatjára létező csoportot, hogy méltó jutalmukat — a' k ö z m e g v e t é s t — elnyerhessék. — El nem hallgathatjuk végre, hogy részünkről a' nyilvánosság érdekében nagyon sajnálnók, ha annak egyik jeles organuma, az „Életképek”nek hitele illy díb-dáb emberek tollából folyt férczeletek elfogadása által kockáztatnák.

T ö b b e n.

PÁPA, szeptemberben. Ha a' tisztelt szerkesztő ur az ünnepélyek leírásának „esküdt ellensége” nem volna, leírnám az e' hó 11-kén tartott izraelita templom részletes fel-szentelését; de így csak azt említem meg, miként az elég pompás volt, 's a' mi legfőbb, magyar beszéddel szentelte fel az itteni fő-rabbi, melly az összecsdült sokaságtól általános tetszéssel fogadtatott. A' templom, mint zsinagoga, honunkban első helyen áll. Bárcsak belső organiszatiója megfelelné a' külső fénynek! — F. hó 15-én mentek el tőlünk a' katonák. A' mint mondják, sok női kebel dobogott utánuk. — A' szerény 's igénytelen P o m p é r i darab idő óta városunkban van. — E' napokban végzé be az erdélyi dalszínész-társaság előadásait. Említést érdemelnek: Göcsné, Egedy, Gusztinyi J., 's Mezei. —

Még valamit. Az itt említett színészársaság egyik tagja kabátot varratott egy itteni szabóval. A' színész meglesvén, mikor nincs otthon a' szabó, a' kabátot fizetlen elvitte. A' szabó utána szalad a' megszökött Thalia utazó papjainak 's a' város végén csakugyan eléri őket. Itt kielégítetett a' szabó, 's emlékül úgy elpáholtatott — néhányan a' hajdut fogván — hogy véresen jött vissza a' városba. A' vármegye küldött már ezen jó madarak után pandurokat. —

Manósius.

POZSONY, sept. 23-án. Folyó hó 20 és 22-kén volt a' köpcsényi gyepen lóversenyünk. A' lófuttatás=lófuttatás ugyan, de ép azért, mert alig egyéb annál, hogy néhány jó ló futásának sebességét megkísértik, alig egyéb spectaculumnál, — legio volt a' nézők száma. Nem akarom mondani, hogy a' lóversenyek egészen haszonnélküliek, mert hiszen minden dolgot a' világon hasznosnak mond az észtan, 's tagadhatlan, hogy lóversenyek által a' vagyonosbák szép és jó lovak tartására ösztönözgetnek; de nemzeti szempontból általános hasznosságuk módfelett 's annyira alászállíthatatik, miként állítani merem, hogy a' magyarhoni lóversenyek a' magyar lovak nemesítésére eddigelé csekély vagy épen semmi hatást sem gyakoroltak. Jobb szeretném én, ha annyi erő volna bennünk, hogy meggyünkint, vagy legalább kerületenkint társulatokat alakíthatnánk, melyek részint azt eszközlelnék, hogy minden faluban jó ménlovak tartassanak, részint pedig, hogy falunkint a' szépség-, nagyság- 's főleg tartósságra nézve kitűnő lovak tulajdonosai minden évben illően megjutalmaztassanak. Ekkint — meghiszem — hogy a' lónemesítés sikerrel 's általánosan fogna eszközölni, de így, — herczeg Eszterházy 's herczeg Lichtenstein, nagyrészt külföldi lovaikkal, elnyerik 50—60 aranyas betéteinket, 's legfeljebb egypár somogyi, angol apátói lovak tulajdonosa jutalmaztatik meg 50—100 pftal, 's aztán azzal hízelnünk magunknak, hogy lovaink nemesítését eszközöljük. Az egész hazában összesen csak 500—600 pft szokott a' paraszt lovak tulajdonosai díjaztatására fordíttatni lóversenyeinken, 's lehet-e nagyszerűbb önámítás, mint azt hinni, hogy ez által fajtánk nemesítése eszközöltetik?! Igaza van Nagy Károlynak: a' lófuttatás=lófuttatás. Ez alkalommal gróf Batthyányi István, herczeg Eszterházy 's herczeg Lichtenstein lovai nyertek. Az első arany billikomot, a' két utóbbi pedig 10- 's illetőleg 60 aranyas betéteket. — Legmulatságosabb volt jelenleg is a' parasztfutás. A' díj, gróf Eszterházy József - adta 100 pft volt. Eleve tudtuk, hogy a' somogyi lovak egyike leend a' nyertes; mert ezek 's a' többi sváb és horvát lovak közt feltűnő volt a' különbség. Ezek a' felekört futották be addig, míg amazok a' c z é l t is túlhaladták. Ezen szembetűnő egyenlőtlenség miatt összetételezt egy új díj, 's a' horvát lovak újra futottak. — Hát a' városban mit csinálnak? esznek, isznak és alusznak, 's legfeljebb sétálnak, vagy legalább sétálnának, ha az idő is úgy akarná. Napok óta szeles és esős, vagyis nehéz időket élünk, 's e' szerint honn kell unatkoznunk, pedig mi szép 's mi jó volna egyszer már kiinn a' szabadban is unatkozni, 's diót enni, vagy cikoria-kávézni a' zabligetben! Ad vocem: zabliget. Ez igazi ligetünköl a' Dunának egy kis ága által elválasztott szinte kies 's árnyék- 's szunyogdús liget. Eddig csónakon jártunk át, most hidat építettek 's reá írták: „e' hidon mindenki fizet.“ Miután pedig csakugyan is kivétel nélkül eddigelé mindenki fizetett 's fizet, ne méltóztassanak azt hinni, hogy a' vámentesség elvét a' budapesti lánczhíd fogja megdönteni. Míg az elkészülend, mi ezen annyit fizettünk, hogy carráriai márványból is fölepíthettük volna. Tegyük, hogy az évnek csak 200 napja van, 's mindennap csak 1000 embernek csosszanik kedve a' zabligetbe cikoria-kávézni menni, pengő krjával 3333 pft 's 20 krt fizettünk a' hidon, mely eredetileg 3000 pftba került. Tíz év múlva tehát, a' midőn e' hid el fog romolni, a' budapesti lánczhíd pedig híhetőleg teljesen elkészülni: tulajdonosa 30,000 pft tökére teend szert — minden fáradozás nélkül; mi pedig a' vámentességtől tökéletesen el leszünk szoktatva, minden — könyör nélkül. — De menjünk a' városba. Itt mindenfelé építenek. A' dunaparton két szép 's egy nem szép ház épült. Ez utóbbi gr. K. L. uré. — A' zöldfai vendéglő készen áll 's várja az országgyűlést. A' főtemplom tornya szinte sebesen emelkedik, 's mint mondják, magasságban a' sopronyit is fölülmulandja. — Körünk e' napokban nyitattik meg, élnőkeül gróf Zay Károly urat fogjuk fölkinézni. Erről 's egyebekről talán későbbben. —

Mily.

SZABADKA, sept. 16-án. Vásár ritkán mulik el sár 's eső nélkül; most azonban az iszonyu por miatt kelle panaszkodnunk, mely oka volt, hogy némelyek igenis mélyebben tekintének a' kancsók fenekire. Egy uri ember V. V. ur, mint hallók, annyira elveszté eszméletét, hogy más napig mitsem tudott pénztárczájának oldalzebeéből ki vételéről. Mondják: 1500 pengő készpénz 's váltó 3 ezer ftoz kötelezvény volt tárczájában, 's hogy uri ivótárs lett volna az eltulajdonító. Annyi bizonyos, drágán ütött ki a' bachanális mulatság. Ugyan e' vásári éjjel kettős gyilkolás is történt. Az egyik esetben egy 50 's néhány éves öreg ember szerepelt. A' szerencsétlen, 24 éves vejét gyilkolá meg, mivel ez az ő leányát, de tekintőleg saját nejét merészle megverni. Mondják, midőn vejének házába ment az érdeklett, már összebékülve aludtak a' házas társak; ő azonban mindezt nem tekintve, kivonszoló őket ágyukból, 's különösen leányának parancsolá, hogy ágyi ruháit 's egyéb holmijait összeszedve, menjen haza atyai házához. E' közt egyre fenyegette vejét kezében levő kőszével, mire ez nem vevén tréfának a' dolgot, annál is inkább, mert borosnak hitte ipát, futásnak eredt 's az udvaron keresztül a' szomszédház kerítésének tartott, azt átugrandó 's úgy aztán megmenekvendő a' dühös üldöző kezei közül. Szerencsétlenségére azonban a' kerítés előtti bokrokba megbotolva, hanyatt esett, mire

ellene beérvén őt, késével nyakán alól keresztül szurá. Hátramaradt özvegye, ki véletlen okozója lön a' tragikus eseménynek, mint mondják, örökös szemrehányásokat tesz magának e' miatt, miért is fájdalmai színtolly nagyok, mint a' kijózanodott ipáé, ki vázként nézve ki, várja ohajtott halálát . . . A' másik esetnél pedig egy fiatal legény hős-ködött. Ez egy őt megszólító mesterlegényt úgy talált föbe kollintani, hogy ez azonnal eszméletlen rogyott le's kevés óra alatt meg is halálozott. Mondják, csak nyugaltságból követte el e' tényt az illető, mert bunyeváczaiknál az a' szokás, hogy némelly házak sarkain több hasonszörű legények összejönnek's, divánt' tartanak saját módjuk szerint. Ha ilyenkor valaki más clubból feléjük tart's egyről másról kérdezősködik, kivált az alantibb osztályzatok közül: vagy olyakat felelgetnek vissza, melyek csufolódás- 's boszantásként jönek ki, vagy nyugaltságból's mint ők szokták mondani: ráijesztesből, egyet kettőt rá is ütnek, minek aztán sokszor véres verekedések szoktak lenni következményei. És e' három eset egy éjnek volt átkos gyümölcse !! A' negyedik pedig szinte nem rég történt itt, 's méltó, curiosumként följegyeztetni. Ugyanis a' nagy-lényi csárdásné, bizonyos birkalopási esetben, az úgy nevezett 'szegény legények' ellen bátorzkodott a' hatóság előtt tanuskodni, miért is az illetők boszút akarván állani, egy éjjel berontának csárdájába. Szerencséjére azonban, az asszony nem volt honn's így véletlenségből az illetők a' csárdásné anyját, az öreg mámit küldték egyszerű megfojtási módon a' másvilágra . . . De elhagynom e' tért, mert fölötte hosszasan kellene lennem, ha mind elő akarnám számlálni azon mérgezési's egyéb eseteket, melyekről tömött tömlőczeink, sőt a' szükség miatt kéménytornáczaink is szólhatnának. Csak annyit mondok, hogy százon fölül van városunkban a' rab, mi vagy azt mutatja, hogy a' kapitányi hivatal erőyes, vagy hogy a' nép erkölce sülyed, a' szűk természet- 's egyéb sújtó körülményeknél fogva. Illy helyzetben mindenesetre aggodással nézünk az őszi's téli hosszú esték elébe. Egyébként újdonságul megirhatom azt is: hogy takarékpénztárunk october végével életnek induland; — ellenben sajnosan jelentem, hogy nemzeti casinónk vonaglik. Némellyek azt mondják, öregségét a' nagy-korcsmai korhadttal termekben van szándoka letölteni; míg a' 'baráti-kör', melyet fiatal tablai jegyzők's jogászok hoztak létre, friss életnek menvén elébe, a' Haraszi-féle házat bérlé ki, hol is naponta szaporodván tagjainak száma, szép eszmecserék, ujság- 's egyéb könyv-olvasások közt tölti idejét . . . Új lelkesedés's új élet természetesen új irányt's buzgalmat fejt ki a' társalom mezején. Elvárjuk tehát a' 'baráti-kör' jótékony eredményeit, mert tudjuk eddig, a' két szélsőség tulzott kívánatai társas életünkben mennyire nem valának egyesíthetők. Végül megjegyzem, hogy az e' lapokban említett iskolaépítés már be van fejezve, 's akként elrendelve, hogy egyikét főbb osztályzatú tanítónak benne lehet lakása is, azaz: ha ezek helyett az illetőknek nem fog eszébe jutni valahogy valamelly városi tisztviselőt oda helyezni; mert mi, hiába, furcsa nép vagyunk. Itt eszembe jut, hogy a' 3-ik normál tanítót, ki Esztergomban tette le a' probatétét's onnan szép bizonyítványokat hozott le magával, némelly urak a' nagy házból — így nevezik itt a' város-házat — újra ki akarják hallgattatni Szegeden tanulmányaiból. Ergo censura super censuram. Bizony rendes's tán nem is épen czélszerűtlen, hanem megvallom, túlszigorúság olly tanító irányában, ki pontosan's gyakorlati értelmességgel, 's a' mi legfőbb, lelkiismeretesen teljesíté ez éven át is köteleességét, míg némellyek, tanítványaik előtt, ha úgy tetszik, tamburáznak, 's részeg-, vagy józanfóvel is, mindenre egyébre valók, csak nem tanítási mesterségre. Erről sokat is lehetne mondani, de ezuttal's e' helyütt elég ennyi is.

Manó.

A' Veszprémi Takarékpénztár Részvényesi értesítettnek a' felől, hogy a' társaság, f. év augusztus 29-én tartott rendkívüli Nagy-Gyűlésében, a' n. m. m. k. helytartó-tanácsnak ugyan f. é. szentivan hava 2-kán 20,818 szám alatt kelt k. Intézménye következtében, minden egy Részvényre 75 ezüst forint után fizetést rendel, 's annak legközelebb jövő november hónap 1-ső nagjaig okvetetlenül leendő befizetését határozta. Kelt Veszprémben augusztus 30-án 1846.

Mustos János, titoknak.

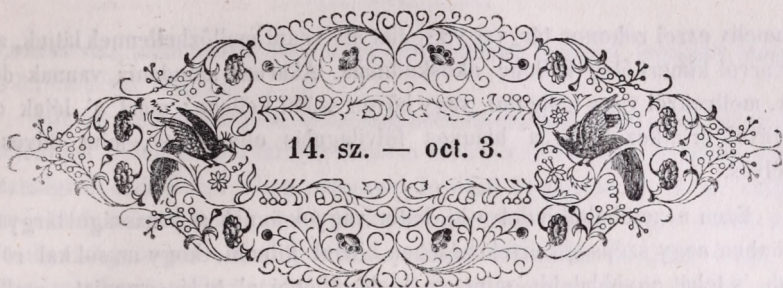
Szülék és gyámok figyelmébe.

A' n. m. m. k. helytartótanács 1846-ik évi augusztus 28-án 30,100 szám alatt kelt engedménye nyomán, áttevém leánynevelő-intézetemet, a' melly 19 év óta Balassa-Gyarmaton fenállott, a' tágasabb hatáskör kedvéért Pestre. — Növelém szállása: Béla-utca 249. sz. Boórház. — Mindenről bővebb tudósítást vehetni előszóval helyben a' szálláson, vidékre bérmentes levelek által.

Seltenreich Károly.

Műmelléklet: Aczéla metszett legujabb divatkép.

Néhány példányban hibásan áll a' kezdő lapon 'élet-nevelésről' e' helyett: 'élet- 's nevelésről.'

A' CSALÁDI ÉLET-NEVELÉSRL.

SZABÓ RICHARDHOZ *).

Miután tiszteletem Szabó Richárd urhoz, melyet őszinte „nyilatkozásom”ban, ugyanezen lapokban nyilvánítani bátor voltam, a' „Regény és való” nagy szépségű beszély által csak növekedhetett, természetes, hogy az idei „Életképek” mult félévi 17-dik számának legelső cikkjét, úgy az aláírt név, mint a' tárgy nagy érdeke miatt, élénk tudvágygyal olvastam. De olvasásközben nem kis zavarral vettem észre, mikép feddő szavai a' derék írónak némileg rám is illenek. 'S ha tárgya az említett értekezésnek már magában sokkal fontosabb nem volna, semhogy egyéni érdeknek vakmerőség nélkül azt alárendelni lehetne, már maga azon remény is reá birna engem ezen levél írására, hogy az eszmecsere megszüntetendi ezen, mint remélem, csak látszatos ellenkezést. Gondolatom szerint mind azon tárgyoknak, melyek az emberi társulat erkölcsi erejének 's tehát a' lehető emberi boldogságnak is alapkövei, minden bonczolgatás fölötti érintetlenségben kellene maradniok, csupán a' kegyeletos hit közhódolati ereje által; 's fentartva, hogy bonczkéseink a' legszentebb tárgyat sem kimélik meg, annak okát nem a' fölvilágultság-, hanem az anyagiasságban találhatni fel. — Azonban, miután a' gyarlóság e' honában az elemezést maga a' vallás sem kerülheti ki, fogalmam szerint, mikor

*) Ugyanezen tisztelt hölgytől, kitől mult évben „őszinte nyilatkozás” czím alatt igen figyelemre méltó cikket közlöttünk.

valamelly ezzel rokonos tárgyat vizsgálat alá venni mellőzhellennek látjuk, akkor arról kimerítőleg kellene okoskodnunk. Akarom mondani: vannak dolgok, melyekről vagy hallgatni, vagy bőven szólni kellene; mert a' lélek országával érintkezőkben a' hiányos fölvilágulás olly káros, mint üdvös a' tökélyes.

Ezen nézeteimből indulva ki, bátor vagyok önnek a' házasságot tárgyaló, különben nagy szépségű értekezésében hibául kitenni, hogy az sokkal rövidebb, 's tehát egyoldalubb, mintsem kielégíthetné a' tudás-szomjat, melyet nagy mértékben felkölt. 'S illy tudás-vágyam következtében bátorkodom én is elősorolni észrevételeimet ezen fölött komoly tárgyról, de melyeket nem mint megállapított elveket kérek tekintetni, hanem mint fölvilágulás után sovárgó kérdéseket.

Házassági törvényeink szigora nem ritkán fellázítá lelkemet; 's ez az, a' miben, mint levelem kezdetén mondtam, magamat érdekelve éreztem, olvasván a' fenforgó értekezésben ocsárlását a' szerénytelen szabadságra hajló, 's az Isten által parancsolt 's ész által helyeselt intézvényt roszaló gondolkozásmódnak.

Azonban, mivel roszabbnak látszatni, mint vagyok, semmi kedvem, sietek elmondani, mikép én korántsem a' házassági kötelesség tágitását, sőt inkább annak meggyőződés általi szilárdítását ohajtanám; mert ugy hiszem, minden szenvedő lény, kiben az isteni szikra még él, ha panaszait elfojtani nem mindég bírja is, de legalább megszűnik sorsa ellen harcolgatni, mihelyt a' kötelesség meggyőződése lecsillapítja azon magávali meghasonlást, melynek a' szenvedély-szülte lélek-viharokban nem kevesebb része van, mint magának a' szenvedés főokának. Nem, én a' házasságnak könnyein bonthatóságáról, 's kivált ama valóban szentségsértő eszméről, hogy az meghatározott évekhez mért kötlevélnek legyen játéka, perczig sem álmodoztam; 's azon legtisztéletreméltóbb okok, melyeket ön főnhangoztatott, habár ugy szavakba önteni nem birtam volna is, csak szivem viszhangjai. Azonban nekem ugy látszik, hogy épen ama nagyszerű, ama valóban erkölcsi célzatnál fogva, melly a' házasságot méltán helyezte a' szentségek sorába, a' milly mellőzhellen egy felől, hogy a' házasság fölött szilárd törvény őrkdjék, olly szükséges más felől, hogy az fölbontható legyen nagyfontosságú esetekben, 's főleg, mikor az egyik félnek büne, aljassága, azon rendkívüli visszhatásnál fogva, melly a' házasságban működik, elrekeszti a' feddhetlen másik félt is annak magasztos céljaitól. Mig a' kötelesség útját az ellenokok összeütkezésé bizonytalaná nem tette; mig szenvedéseink közt valamelly nemes cél bátorítólag mosolyg felénk: addig hadd szenvedjünk! hiszen az élet csak próba és átmenet! — De ha a' körünkben tespedő aljasság álláspontunkra borítja áttörhetlen fekete éjjelét, melynek undok gőzétől megszédülvén, még azon tapintási ügyességet sem vivhatjuk ki, melly a' vakon születettnek nyomoru kárpotlásul adatott: akkor, akkor bizony elég erényes az, ki erényét

това nem veti, azon reményben, hogy az érzékiség mánora legalább ideiglenes önfeledésbe ringatja.

Mielőtt tovább mennék, előre kell bocsátnom, mikép én ezen gondolatfüzetemben főleg a' nőt tartom szemem előtt, mint önmaga is szíves volt a' házasságróli cikkjében főleg nememre fordítani figyelmét. — 'S ez valóban nem is több, mint igazság; mert mi természetesebb annál, hogy bármi küzdelemben a' gyöngébb osztály a' szánandóbb? Hasztalan kísérlet volna, ha csak vázolatban is, előmutatni a' tiszta szívű, de szerencsétlenül férjült nőnek lelki állapotját azon perczen, melly őt helyzete szörnyűségeivel megismerteti; 's még lehetlenebb képzelhetni azon életet, melly ama szörnyű fölébredést követi, 's legfőlebb élve sirba zárt szerencsétlennek vergődéseibe hasonlítható, olly különbséggel, hogy ennek kinjai hamar végződnek, míg amannak élet és halál közti idegszaggató vonaglása évek hosszú során nyúlik el. A' nő, kivált ha őt az oltárhoz szeretet vezette, csalódásából többnyire csak késsőre üdül ki; mert a' romlottság, mint a' melly ármány útján működik, otthonos a' kétszínűségben; a' nőben pedig a' csallakozás szüksége a' lélekbuvarlás fölött hasonlíthatatlan tulnyomósággal bir. 'S ezen késő fölébredésnek azon mindenek felett vészes következése is szokott lenni, hogy a' megcsalás könnyűi a' megcsalottnak nemcsak saját arczrózsáit perzselik el, hanem kiapadhatlan gyöngyeik a' tört szívhez görcsösen ragaszkodó atyátlan zsenge lények selyem fűrtjeiről peregnék vissza azon szívre, mellyből fölhullámozottak. De, mind e' mellett, én a' házasságnak csak nagy esetekbeni felbonthatóságát azon bármi súlyos szenvedésekért sem merészkedem ohajtani, melly a' szerencsétlen hitvesnek ugy benső életét, mint külső önállóságát tiporja el: hanem először azon veszélyért, melly környezi illy esetekben szív-tisztaságát azon nőnek, a' ki, miután már a' szerelem gyönyörét megízlelte, nemcsak attól legkegyellenebbül megfosztatik, hanem vélt édenéből rideg, tövises pusztába löketik, hol aztán lelki ébersége, nemes irányzatu tevékenysége, szóval, egész erénye, elveszti biztosságát; kifolyólag azon gondolatból, — mellyet pedig, habár attól visszaborzad, illy helyzetben a' legjobb nő sem kerül ki, — mondám, kifolyólag azon egyetlen vétkes gondolatból: Bár szabad lehetnék!

Másodszor, igazságosnak véltem azon ohajtásomat, mivel — hajh! — fölötte bizonyos, hogy vannak szülők, kiknek közelében és hatalmuk alatt nem csak lehetlen a' gyermekek erkölcsös neveltetése, hanem bizonyos az ellenkező hatás. Azért én illy esetekben nemcsak a' büntelen szülőt, hanem az ártatlan magzatokat is erkölcsileg és vagyoniilag kiragadni kívánnám a' legszentebb czímetek bitorló bűnös fél undok kezei közül. Az első okomra fel lehetné valaki, hogy a' valóban erényesnek erénye minden próbát kiáll. De én erre hátor vagyok hivatkozni a' jelenkor legjelesb íróira, kik egyhanguan kimutatják, mikép minden erkölcsi czélzatu társadalmi intézkedések legelső föladata a' megelőzési rendszer. — 'S valóban, a' társulati működés a' legnagyobb erőfeszítéssel sem tehet soha ezen leg-

fontosabb célra annyit, hogy az egyéni erényes, küzdelemre legalább annyi kör ne maradjon, mennyit az emberi korlátos erő fölhasználhat.

Mi második okomat illeti, én felfogni nem bírom, hogy az megczáfoltó lehetne. Mert olly házasságban, hol a' rossz házastárs nem épen rossz apa vagy anya (mivel, habár a' szülői és házastársi hivatás szoros kapcsolatban áll, láthatni mégis illy eseteket is): akkor, legyen bár a' nő a' szenvedő fél, én habozás nélkül a' mellett vagyok, hogy ez személyes igényeit anyai kötelességeknek áldozatul hozza. 'S bizony, az anyai érzelem illy vértanui nem csupán a' képzelet világában léteznek! 'S feltéve, hogy a' kimutatható botrányosságok a' házasságot felbontanák: vajjon nem maradna-e akkor is elég szenvedtető a' házassági kapcsolat? Hiszen mi emberek nemcsak szembeszökő bűneinkkel ártunk, hanem össze-vissza rongáljuk egymást szeszélyek, következtelenségek, igazságtalanság, tulságos követelés 's számtalan más hibáink által is, melyek a' családi életben mondhatlanul gyötrők. 'S mikor a' házasságok közt az illyes hibák, a' legöntagadóbb szeretet vagy legteljesebb türelem ellenében is, tulnyomósággal bírnak: akkor az alárendelt félnek szenvedése végtelen, habár nem köztudatú, sőt talán ki sem magyarázható. — 'S ezen felül, vannak olly házasságok is, kik vétkezes életüket bebizonyíthatlanná tenni s átáni észszel bírnak. És így, merész eszmém teljesülése esetében is, a' családi poklok legfőlebb csak kevesednének; de végtelen volna ezen kevesedés haszna is a' gyermekvilágra, 's tehát az utókorra nézve. Ön, értekezésében így szól: „Az ember, személyével összeforrott méltóságáról, saját legszentebb jogainak megsértése nélkül, soha semmi szín 's föltétel alatt le nem mondhat, magát eszközzé soha le nem alacsonyíthatja; mert alkotása- 's rendeltetésénél fogva észszel felruházott erkölcsi lény. Ezen szívemelő nézetét önnek ismertem a' Nők világából is; 's hogy azt most is, mint akkor nemünkre alkalmazá, méltán fogadhatjuk meleg hálával; mert volt idő- 's viszhangját még most is hallhatni—, mikor a' női erény az önkénytes rabnőiséggel azonosnak tartatott. Azonban a' női méltóság szentségét, mellyel ön a' házasság fölbonthatlanságát igen meghatólag bizonyítja, gondolatom szerint nem kevésbbé lehetne felhasználni a' házasság fölbonthatóságának támogatására is. Mert hiszen az emberiség borzalmasabb eltiprását sehol sem láthatni, mint olly házasságban, hol a' nő jó és nemes, míg a' férj, habár talán nem is épen az, a' mit gonosznak neveznek, oktanul önkényes, kedélytelen, korhely, vesztegető, henye, bárdolatlan 'sat. — Nemde, esz közzé, otrombán használt 's megvetéssel tova hányt eszközzé, alacsonyul ott a' nő? — Nemde, megfosztatik ő illy helyzetben minden jogaitól, 's kényszerül, minden önállóságot levetkezve, akaratot nem ismerő gépelylyé változni? olly különbséggel mindazáltal, hogy a' gépely magát és sorsát nem ismeri, míg a' békőiban nyögő nő jól tudja, hogy ő eszköz, még pedig legtöbbször oktanul, 's igen gyakran kártékony, vagy épen bűnös célokra használt eszköz. — 'S mit mondjunk azon nőnek benső életéről, kinek kebele, melly talán ellátva érzelmi mélységgel, rettegni vagy borzadni kénytelen azon férfitől, kiből egészen

bizalmát helyezé, kit szerelme zsöngéjével árasztta el, — 's kitől — 's ez a' legiszonyubb — mint szerelme orozójától, fogada gyermekeket? 'S mit mondjunk az erényes anyának azon kinjairól, mikor ő az atyának bűneit tűrni kénytelen, — tűrni, elnézni ártatlan gyermekei közelében? Oh, a' házasság, ugy, mint ön azt festi, 's mint szent hitünk értelmében lennie kellene, valóban szentség; de megszűnik az lenni fertőzött kezek között; 's a' megcsalatott házastárs a' házasság üdvében már hinni sem tud; mert a' sziv-csalódásnak legszörnyebb következése nem a' k í n s z e n v b e n határozódik, mely időhöz van kötve, hanem széltörésében a' h i t n e k, mely a' végetlenség záloga.

Lehet, hogy csalódom, de nekem ugy látszik, hogy olly férjet vagy feleséget, olly atyát vagy anyát, ki a' magasztos hivatást, melyhez ezen nevezetek kapcsolvák, sejtetni sem bírja: meg kellene ezen czimektől fosztani, ha csak e' czimek jelentőségeiért is. (Vége köv.)

AZ APAI HATALOM ÁLDOZATA.

I.

Olivia beteg volt . . . testben lélekben megtörve bágyadtan feküdt hópárnái puha keblén: minő szeliden nyugszik az éj csillag-nyoszolyájában. Titus, ki ágya mellett ült, elfogódott szívvvel nézte keble imádottját, 's nem tiltkolhatott könyűi fájó részvétet mutatának.

— Még egy nap, Oliviam! 's betegséged bizonyosan megfordul.

— Titus — szólt a' nő — adhatsz-e a' virágnak életet, melyet bokráról letépett a' szél? adhatsz-e a' szívnak életet, ha gyökerein keserűség férge rág?! a' lehullott levél helyén uj nőlhet; de ha a' lomb törött le, féltetni lehet magát a' fát is . . . és ha megújulna a' test: meg fog-e vele ujulni a' lélek is?!

— Oliviam, — szóla epedő tekintettel az ifju — kell-e omlani könyűidnek, ha azok hervadt sirvirágra hullanak?! — értem szép lelked irányát, az édes anyát keresi az, ki földön a' gyermeknek mindene; keresi a' szívet, melynek verése már meghidegült! . . . igyekezz felejtetni a' multat: az emlékezet keserű-édes . . . h i g y j és s z e r e s s, a' szerelemben felolvadnak az élet bajai. — Olivia gyöngéden szorítá meg az ifju kezét.

Az ajtón e' perczben kopogás hallatszék: az orvos lépett be.

Titus távozott. A' mint az emeletről a' lépcsőzet kanyarulatánál leért: egy barna érdekes vonású arczezal — mellyen azonban az idő mély barázdákat hagyott — találkoztak szemei; a' férfi vele szemközt jött, 's a' mint az ifju mellett elhaladt, ennek szívet öntudatlan visszaborzadás kigyója gyűrűzte körül; Titusnak ugy tetszett, mintha e' férfit régen ezelőtt látta volna.

II.

Ismeritek a' Balaton pajkos hajkait, melyekre Tihany agg nymphája lekönyököl; ismeritek az erdők lomb-koronáját, mely sziklák kopasz fejére simulva, zöld szalaggal szegi körül Balaton-Füred északkeleti részét; ismeritek a' kies tért, mely a' tündér tó virágos partján elterül 's mellynek kellemes fekvésü fürdőjét olly sok idegen látogatja? — Meleg juliusi nap volt, a' fürdőtársaság a' közel levő kis erdőcskében ütötte fel enyelgő tanyáját 's különböző csapatokban, minő a' lakomázóké, vigadott. A' nap lángtányéra mindinkább közeledett a' magyar tengerébe merülni; e' percz is bekövetkezett, utolsó sugara villant még fel a' viz sima tükrén 's bibor szürkületben sietett elhalni. Szép volt az est; a' hold halvány fénye ezüst hidat font a' nyugvó Balatonon, a' fürdőtársaság, egygyé olvadva, a' partról köz akarattal hajóra szállt. Mintegy huszonnégy csónak lebeghetett a' viz felületén nemzeti háromszinű lobogóval 's égő fákllyakkal, magok az evező lapátok színes szalagokkal voltak ékítve, a' révészek könnyű egyenruhába öltözve. Ez az ugy nevezett 'fákllyahajózás.' Mint repülő darusereg a' hig levegőben, vezérét váltogatva folytonos kerengésben száll: ugy a' csónaktábor különmemű kimért kanyarulatokban ezer töredékgyűrűbe szedte a' tó hullámain. Egy óra telhetett, midőn a' Balatonra sűrű köd nehézkedett, 's csipős déli szél separt végig a' nyugvó habokon. Természete e' tónak, hogy legkisebb széllebenésre nagy erővel zugnak összetoluló hullámai. A' révészek hamar észrevevék a' közelgő víz-zajgást, 's törekvénék a' part felé; az alatt a' tó tiszta tükre — mint az elsápadt lelkismeret — sárgás zöld színben keveredett; a' szikrázó habok halmokká nőttek 's hajló nádszálként bolygatták a' fákllyás hajókat. A' parton fekete köpenyes alak állott, szemei mint kifeszített ívek dagadtak a' küzdő hajók felé. Végre nagy zaj közt a' csónak-sereg partra vergődött. Hirtelen kétségbeeső kiáltások hallatszának a' megérkezők közt, mert egy hajó a' tóban maradt. A' fekete köpenyes sietve nézte végig a' partra szállottakat, arcán a' nyugtalanság 's félelem jele mutatkozott. A' sűrű köd megtörte a' szem sugárait, 's az emelkedő habok miatt a' benmaradt csónaknak még csak mozgását sem lehet kivenni; csak hamar egy hullámlepedő göngyölödött össze mintegy közepe táján a' tónak, fekete pontként lehet most látni a' küzdő hajót, midőn a' nevezett köpenyes elszántan ugrott a' habok közé, erős karral gyürvén szét a' toluló hullámokat; még elég korán a' csónakhoz ért, most megragadja az evezőt, küzd, — a' csónak már jól előre nyomult, midőn egy hullámcsapás közepén szakítja ketté. Az ifju, baljába egy hölgyet szorítva, habok közé merül. — — A' nő Olivia 's a' köpenyes ifju Titus volt.

III.

Egyszerűen, mondhatnók: táboriasan butorzott szobában két férfit látunk kártyaasztal mellett: az egyik sima beretvált képpel, mellyen az idő nyomai

itt-ott mély barázdákban mutatkoznak; úgy tetszik, mintha már ez arczczal futólag valahol találkozunk volna; a' másik eléggé szabályos arcz, fekete barkó- és bajuszzsal, vonásain neme a' kevély, de mégis nemes kifejezésnek ömlik el. E' férfin fényes család ivadéka, Zelényi volt. A' világ sokat beszél róla, hogy öröklött javait elpazarolván, vallását merő kalmárkodási számitásból változtatta meg; hogy neje a' közösen tisztelt és szeretett házi asszony, az erényes Gizela, férje durva bánásmódjának 's kicsapongásainak kora martalékja lett; hogy egyetlen, különben szép leánya növelésére minél kevesebb gondja van; hogy fiatal kalandjait még most hajlott korában sem felelji, — 's Isten tudná, mit és mit nem ezeken kívül! —

Vicomte Rainard — így hívták a' játszó társat — egykedvűleg osztá ki kártyáit. —

— Önt ma a' szerencse üldözi.

Zelényi erőltetett mosolyt hízelt ajkára; de a' sima fátyol ritkább volt, mintsem alatta a' sátánt meg nem lehetett volna ismerni; kipirult arczán a' veriték izzó cseppekbe gömbölyödött. —

— Ez mégis sok! . . . mondhatom, perczeim drágák! . . 's kéz-izmai reszketve szoríták kártyáit. — Rainard ördögi hahotát nyomott el. . . Folyták, . . a' tácza arany- és bankjegyekkel volt fődve.

— Vicomte, ön csal!

— Uram! tudja-e, mi a' francia-becsület? tisztább, mint a' nap, mert annak foltjai vannak. Ön nemzetemet sértette; hazafitisztem a' szennyező vérével lemosni.

Zelényi ököltre szorítá jobbát 's kidülő szemei szikráztak. Székét dühösen rugta ki maga alól . . . a' Francia nyugodtan rakta el pénzét 's távozni készült.

Zelényi utolsó fillérig ki volt pusztitva . . . Hirtelen gondolat villant meg agyában, romlott és dögletes, minő maga a' forrás, mellyből merítettett; 's mint háborgott tenger vihar után, tettetett hangokra hurolta föl változó kedélyét.

— Vicomte! ön lovagias gondolkozásu; megvallom, kissé kétkedém azon hősi, büszke lelkületen, melly a' francziának elvitázhatlan sajátja . . . Zelényi a' cselfogásban ördög volt.

Rainard mosolyogva nyújtá kezét 's ismét helyet foglalt. Nem mernők ugyan állítani, valjon e' bók által hiusága nyerte-e vissza elvesztett egyensúlyát, vagy valami más ok volt az, melly legalább színleg, őt kiengeszteltnek láttatá? Annyit azonban mondhatunk, miként a' vicomte szemeit örömezt legelteté Zelényi gyönyörű leányán, 's meglehet, most az egyszer a' szerelem nyila erősebb volt a' becsületérzés fegyverénél; de meglehet, hogy ez engedékenységnak harmadik oka is volt, t. i. hogy maga a' felindulás merő színlés volt; ez utóbbit azonban nem állítjuk, mert ki van köztünk, ki a' szív redőit kutathatja? Zelényi első volt, ki ismét szólott:

— Vicomte! úgy látszik, ön hamar kész lenne, szétszaggatni az ismeretség lánczát; pedig én úgy tartom, hogy azt köztünk a' vérség fonalával is erősebbé lehetne tenni.

Rainard nevetett.

— Ön felejtí, hogy Párisban nőm van.

— 'S mit árt ez?

A' vicomte elcsudálkozott; úgy látszék azonban, mintha, a' mit hallott, keblének rejtélyes templomában zendült volna meg 's romlott szíve a' kedves hangnak csak hű viszhangja lett volna; a' báró kifeszítve tartá kelepczéjét az önként beleröpülő madárnak.

— Hogy értsem ezt? kérdé azon édes meglepetéssel, melyet váratlan események nem reménylett összejötte szokott előidézni.

— Ugy, a' mint lehet és kell.

— 'S a' díj?

— Tízezer arany.

— Sok.

— Kétezret engedek.

— Irja alá ön a' kötlevelet.

Halljátok ti, kik büszkéek vagytok a' szülői fönséges nevezetre; kik érzitek a' gyermeki szeretet édességét; kik ismeritek a' vérség hatalmát, 's ezen gyöngéd viszonyban, ezen kipótolhatlan összeköttetésben találjátok az élet minden örömet, üdvét és boldogságát, ezen összeköttetésben sejtitek és imádjátok magát a' végtelen szellemet; halljátok: — — Zelényi saját gyermekét vásári kelmeként áruba bocsátá!

IV.

A' szerelem mindenható. Mutassatok embert a' történet lapjain, nagyot, hírvágyót, lelkesültet, kit annak szíkrája ne melegített volna?! Vannak ezred évekre szóló események, miknek magva először a' szerelem méhében merült fel és fogamzott meg. Minél finomabb testben az idegzet: annál érzékenyebb emberben a' lélek, pedig csak illy lélek képes nemesen vállalkozni, illy lélek keresi a' mindennapinál magasabb sphaerát. Ezek közé tartozott Titus, alig huszonkét éves, apa, anya nélkül a' nagy világfolyam partjára kitéve, honnan visszalépés nincs, csak előbbre küzdés a' habok felett, vagy elmerülés a' habok alatt; az ő világos esze azonban hamar felismeré a' zavaros folyam syreneit, látá maga körül egy felől a' veszélyes szirtet, míg más felől kisedd létaszádjárá a' közel örvény tátongott, jobb szelleme után indult 's a' még tiszta szívről lepattogtak a' kísértetek nyilai. — Anyját néhány évvel ezelőtt veszté el; atyja, a' deliségéről híres erdélyi gróf Kolozsi Emil, egy reggel — kevéssel neje halála után — előbb már kirabolt és fölperzselt kastélyában meggyilkolva találatott. Titus e' naptól szegény árva lön; szép eszével igyekvék

családnevét a' két haza színe előtt őseitől öröklött fényében megtarthatni; a' lant muzsáját kereste föl, 's az ihletett szív olvadó hangjai minden tiszta keblében viszhangra találtak. Titus a' fiatal költők legjobbika volt. — Legközelebb a' füredi vendégek közt látjuk őt. Azon percztől kezdve, melyben Olivíát először megpillantá, lelkében titkos húr pendült meg 's kezdé hinni, hogy e' nőben imádott ideáljának képmását találta fel . . . Titus szeretett . . . ez érzélemmel láttuk őt állani a' Balaton partján, 's feledve körülte mindent, vesztélyben levő Olivíájáért a' habok közé merülni. Azon perczben, midőn az imádott lényt magához ölelő Titus felett a' hab összecsapódott, két halász evezett be a' partról az elmerültek kisegítésére, 's mint a' víz felületén először fölvetődtek, bátor karral emelték a' szerencsétleneket hajójukba. Titus erős alkotású levén, nem sokára visszanyerte egészségét; Olivia még mindig roszul érezte magát, növelte fájdalmát azon keserű hír, hogy kedves társalkodónéja, csónakjuk ketté repedése után, egy habtorlattól tő középre hanyatva, víz hullámban lelte sírját. — Titus naponként meglátogatá a' kedves beteget 's eleven hangjával életet törekvők költöztetni a' lankadt idegekbe. Így találtak őt először Olivia ágya mellett, nemével azon részvétnek, mely csak szerető szívek sajátja szokott lenni. Az anyagi nő most érezé csak egész erejében azon tekintetek hatalmát, melyet reá Titus tűzpillantásai gyakorlának, 's míg a' roncsolt tagok éledezni kezdtek, az alatt a' szív első sebe mélyebbre nyílt.

Azon estve, midőn Rainard azon iszonyu szerződést átvévé, Olivia már egészen felgyógyult. Az izletes sétatér egyik kellemmel készült padján ült ő, mellette vőlegénye a' fiatal Titus. A' hold szeliden mosolygott le a' szép párra, mintha szövetségüket megpecsételni akarná; a' hárslevelek mozgása, vegyülve a' zibongó esti széllel, lágy harmoniává olvadt. Olivia boldog volt; hiszen a' nőkebel egy harmat-gazdag reggeli hajnal, melynek zöld mező kell, hogy virágaira édes terhét kiönthesse, 's a' kisirt gyöngy-könyűt a' felkelő nap ismét visszaesókolja; a' nőt Isten nemesen élvezni teremté! 's mi van nemesebb a' szerelemnél?! Azon keserű emlék, melyet Olivia szíve oltárán szeretett anyjának szentelt, lankadt liliomként törte meg a' szép lelket: a' beteg szívnek új tárgy kellett, melyel fájdalmát kicserélje, de a' tárgynak nagynak, szentnek kelle lennie, minő maga a' fájdalom volt; a' futó repkénynek sudar ág kellett, melyet zöld szálaival körülgűrűzhessen: 's Olivia Titusban épen olly lélynnyel találkozott, ki a' bizalmat becsülni, imádni tudta, 's becsülése tárgyához nyílt, forró szívvel ragaszkodott; csuda-e, ha keblében az emlékezet sárgult virágai fölött gazdagon hajtottak ki a' szerelem rózsái? —

Titus remek ecsettel festé előtte a' kies Erdély szépségeit:

— Sziklalánczolat aljában, hol a' patak ezüst vizében az éj csillaggyermekei fürdenek, kalászos mezőn csöndes laktanya áll, mögötte a' fák lombkoronái hű testvérként fogódznak egymás karjaiba 's a' futékony iszalag viruló sövényt fon az egyszerű laktanya körül; alantabb a' „Kenyérmező“ nyújtózik, melyet az elhunyt

hősök lelkei zugó vihar szelében olykor meglátogatnak; távolabb az ős idők düledékei sötét emlékjelként emelkednek, 's miként Marathon felett, a' leboruló éjben itt-ott az őrtüzek fénygombolyagként gyulnak ki: akként lobog föl romtöredékein a' dicsőség őrtüze, mely mohosult tanyáját századokra ütötte fel magának a' düledékeken; — itt fogunk mi lakni, Oliviam! 's mig a' fellegekbe nyuló havasok driásza ős hajszálai közé dérvirágokat fon: mi addig csendes körünkben a' szerelem ibolyáit engedjük fölvirágozni!

Olivia keble emelkedett 's nyílt homlokán a' mennyei örömnék sugára villant meg.

Titus epedő pillantattal nyújtá Olivianak jobbját 's drága aráját vendégszobájáig vezeté. — Visszatértében Rainarddal találkozott, de a' vicomte ovakodva kerülte tekintetét. Az ifju emlékezetében régen látott kép merült fel; úgy tetszett, mintha azt álmai már azóta is több ízben állították volna elébe... Gondolkozott . . . , Ugy van! . . . Ő az, neki kell lennie, különben tekintetemet nem kerülné' . . . 's pillanat mulva futni kezdett az elosont Rainard után.

V.

Következő nap reggelén mindenki a' megszökött Zelényi leányáról beszélt; itt-ott lehete hallani, hogy tán a' szép Olivia Zelényinek nem is volt gyermeke, különben azt jobban szeretne volna. Hagyjuk mi a' nagy világ mondáit 's folytassuk történetünk fonalát.

*

*

*

Pest egyik magas épületében, keletien gazdagon butorozott tágas teremben duzzadt pamlag vánkosai közt látjuk Rainardot ülni; előtte vigyorgó arcczal fényes fekete bőrű amerikai áll; a' mulatt mélyen látszik figyelni urának minden szavára.

— Emlékszel-e — mond a' vicomte — azon halvány ifjura, kit néhány héttel ezelőtt a' Balatonból félholtan huztak ki?

A' mulatt ösztönszerűleg bölintott egyet lapos fejével.

— Ez ember, Pest akármelyik utcáján járjak, rosz lelkiismeretként mindenütt nyomomban van; szemmel tart, ha a' legelhagyottabb utcákon, — kísér, ha a' legfényesb társaságokban vagyok; minap is a' dunasoron alig tudtam tőle menekülni; szándéka bizonyosan nem becsületes... Szóval, ez ember nincs inyemre.

— Értem! vigyorga kemény hangnyomattal az amerikai, futó pillantatot vetvén törére 's távozott.

Rainard nyugodtan álla föl pamlagáról.

— Most már minden rendén van; a' mulatt ügyes, a' tör nem téved... és a' Duna? . . . oh, az elég mély, pedig mélyben a' titkok nyugodni szoktak . . .

csak Olivia! . . . és — itt sűrű hajába meríté hosszú ujjait — e' nő felette macacs. Istenemre! illy jellemzőságot asszonyban nem hittem, egészen az ábrándig erényes; két hosszú hete, hogy közelében vagyok 's még csak kezét sem érinthetém; ha előtte állok, úgy érzem, mintha előtte térdelnem kellene . . . szegény bohó! míg más szenvedélyeinek él, ő rab, rabja tulzott erényének. De mi gondom illy hitványságokra, eddig is merő gyávaság volt. Ember! te nem vagy a' régi, légy erős! — 'S hirtelen vörös zsinort rántott meg: a' pamlag melletti falból ajtó pattant föl; a' vicomte titkos szobába lépett; függő lámpa fényénél nőt lehete ott látni sápadtan, minő a' sárguló levél, melly a' sir rögeire hull: Olivia volt . . . szőghajának arany szálai szétszórtan folytak vállaira 's bágyadt szemei kialvó csillagokként égtek.

— Olivia!

— Haggyon el, uram; utálom önt, mint a' bűnt. —

Rainard közeledett. — Lépést se tovább, különben . . . A' vicomte dermedten áll a meg; Olivia kihívó tekintetében neme azon fönségnek vegyült, melly bárkiben is ösztönszerű tiszteletet gerjeszt.

— Ajándékozz csak egy pillanatot, Olivia; szerelmemre kérlek, mondj csak egy nyájas szót, engedd gömbölyű kezeidet szoríthatnom ajkaimhoz. . . . parancsolj, és én hű szolgád leszek.

— Megvetlek, alávaló!

Rainard arca vérpiros lön; kézizmai dühösen rángatóztak.

— Legyen tehát . . . élni fogok szerződési jogaimmal: te vak eszköze vagy indulatimnak. A' vicomte örült ingerültséggel rohant Olivia felé.

— Inkább a' halálé, mint tiéd; — szólt a' nő, 's tört ragadott ki kebléből 's magasan emelte azt. Rainard egész lényében reszketett, sebzett orosz-lánként erőlködött a' gyilkos dőfést feltartóztatni.

Azalatt az előterem ajtaja megnyílt; az amerikai lépett be azon, hátrahatótt kézzel, utána Titus és a' rendőrség.

— Hol urad? kérdé parancsoló hangon Titus . . . A' mulatt hallgatott . . . Még egyszer, kérdelek gaz ficzko . . . A' mulatt ismét nem felelt; minden mozdulatán neme azon megáttalkodottságnak látszott, melly gög és durvaság vegyes zagyvaléka.

— Uraim! ez ember elfásult gaz fiu; illy módon vele mire sem mehetünk.

E' pillanatban úgy tetszett, mintha tompa sikoltás ütötte volna meg füleit . . . A' teremnek minden legkisebb szöge fel lön kutatva . . . Titus a' fal rejtejt nyílására akadt; az ajtó feltöretett. A' jelenet borzasztó volt: Olivia vérben feküdt . . . Rainard örült tekintettel mérte a' belépőket.

— Oliviam! — kiált Titus 's a' haldokló testre horult — orvosért sebesen!

— Késő — rebegé akadozva a' hölgy. — Titus! én ártatlan vagyok; szeretsz-e? — Az ifju szemei meleg könnyekkel telének meg: Isten veled!

Titus forró csókban fogta föl Olivia kékvult ajkain a' haldokló véglehelletét. . .
A' percz ünnepélyes volt . . . a' néma csendet Titus szakasztá félbe.

— Ez ember itt — Rainardra mutatván — egy hitvány kalandor. . . Régen kergetlek, nyomorult, hogy lerántsam förtelmes képedről álarczádat. Any-nyszor fölriasztál álmainban, 's én végre is megismertem báránybőr alatt a' hyenát. . . Hat évvel ezelőtt, uraim, apám megöletett, kastélya kiraboltatott; ez iszonyú bűn egyedüli végrehajtója ez ember itt, ki házunktól a' gyilkosság után mindjárt megszökött; ez ember, ki a' világ hiszékenységében bizva, magát francia nemesnek hazudja. — Titus nem szólhatott a' düh és fájdalom miatt. . . még egyszer tekinté körül, 's még egyszer omolt lankadtan Olivia hidegült tetemeire.

A' pesti sirkertben gyakran lehet egy halvány ifjut látni, ki világos sir-dombon ülvén, könnyű szemekkel néz fel a' mosolygó csillagokra, 's mintha oda fent valamit keresne: töredék sohajokban olvadnak fel lelkének fájdal-mai. Az ifjut két haza ismeri lángdalaiból, melyekben a' bánat nehéz szavai, mint tengerből a' gyöngy — ragyogó pompában merülnek föl. Mondják, hogy a' fiatal dalnok legszebb költeményeit Olivia sirján írta.

Zelényi élte utolsó perczéig a' régi gonosztevő maradt, a' nyolczezer aranyat csak hamar elkölté, 's hamis bankjegyek kibocsátásáért börtönbe fogatott.

Sz. I.

NYÁR-REGGELI DAL KEDVESEMHEZ.

JULIUS 10.

A' hányszor kikelsz ágyadból,
Mintha enyhítő habokból
Keltél volna ki,
Olly vidáman jössz felém.
Titkon fürdeni
Jársz tán a' nyár éjjelén?

Már a' fülmelek nem szólnak:
Tápot hordanak fioknak,
Szólj hát te, szivem!
Összeesókölt ajkaid
Mondják el hiven:
Mik valának álmaid?

De még álmod sem monád el,
Már is csintalan szemcddel
A' gyümölcsfát nézdeled.
Jer szerelmem hát!
Jöszte! tartsd kötényedet!
Megrázom a' fát.

Ah, utközben meg kell állnom. . .
Mennyi virág ez egy szálou!
Letöröm neked.
Majd ha hervad levele,
Zárd a' könybe, mellyben e'
Kis dalt megjeled.

Vachott Sándor.

UTAZÁS A' — PAMLAGON.

Több hétre elutazandó valék 's még néhány búcsulátogatást kelle tennem.

H — éknál nagy társaság volt; urak és hölgyek tarka vegyületben ülek körül a' csemege- és kávéasztalokat, míg a' fiatalság a' szomszéd termekben táncz- és játékkal mulatá magát. A' házi kisasszony névnapját ünnepelek.

Nem volt soha szokásom, a' naptárban veres krétával megjegyezni a' név- és egyéb emlékezetes napokat, mikén terített asztal vagy olcsó kegymosoly vár a' tisztelgőkre; 's azért e' névnapról is egészen megfeledkezém 's nem kevésé hőkcentem meg, midőn a' szokatlanul kivilágított termekbe lépve, vidor zaj- és lármával találkozám. — Szerencsémre még elég korán tudám meg az ünnepély indokát 's azonnal t i s z t e l g ő v é változtattam búcsu-látogatásomat.

Csakhamar észrevétlenül maradtam a' nagy tömegben: táncz-, játék- és — evésivásban magamat soha ki nem tüntetvén, jelenlétem a' nagy társaságra nézve mindig és mindenütt érdektelen vala; mégis az illendőség tiltván azonnali távozásomat, közömbös néző gyanánt tolám magamat keresztül a' vidám csoportozatokon a' negyedik vagy ötödik teremig, hol távolabb a' zenezajtól egy pamlagra dülve, szabad tért engedék holnapi utazásommal elfoglalt gondolatimnak.

A' szobában, kivülem, még négy vendég volt, kik nemes kártyajátékkal mulatták magukat; szemközt velem koros úrhölgy ült a' játszó asztalnál, kinek szeszélyes alaku pápaszemem keresztül reám vetett pillantásai mákonyyszerű tulajdonnal birtak, mit a' szomszéd termekbeni szüntelen zaj és zsidongás, de főkép a' pamlag ruganyos puhasága, különösen elősegített. —

Még élénken emlékezem boldogult nagyanyámra, midőn ezüst kapcsos imakönyvében olvasván, e' végre csinosan készült pápaszemét használta, 's imáját végezve, azt ismét a' tokba helyezé. Különös volt, hogy nagyanyám mindig csak ezen alkalommal használta szemüvegeit: 's egyéb dolgait, még a' legfinomabb varrást is, szabad szemmel szokta elvégezni. — Ez nagyanyám humoristicus különczkódéseihhez tartozott, — minek okát csak később tudám meg, midőn az élet iskolájában megismerkedve a' szertartások különféle neveivel, tapasztalám, mint szoknak némelly dolgokat tekinteni a t t i l á b a n és — h á z i z u b b o n y b a n ? !

Korán, igen korán szorultam én is az ifjuság ezen mankójára, az éles-látás ezen szükséges támaszára, 's — a' nélkül, hogy Napoleonnal Egyiptus szemrontó éghajlatát bekalandoztam volna — kénytelen valék zsenge éveimben már szemüvegen át nézni a' világot, a' fölöttem kéklő eget, a' körülöttem teljes pompájában viruló természetet... és, ki tudja, valjon nem azért keresem-e szüntelen vágygyal a' mennyet, mert szemüvegeimben megtörve, az bésöm világába nem ragyoghat! ? — Mint irigy örök táboroznak ezek szemeim előtt 's zavaros hullámok gyanánt tükröznek vissza az égnek csillagait, a' nélkül, hogy azokat lemerülni engednék a' tenger kristál-szivebe!

Élsz-e még, kedvesem, ott a' távol város falai közt? és ha élsz — örömben és léleknyugalomban — emlékezel-e, mint csüngtél a' mámor édes perceiben nyakamon 's kértél szelíd, behizelgő hangon: venném le azt a' rut üveget szemeimről! ? És midőn kérésednek engedék, emlékezel-e, mint illesztgetéd elcsépepzett látszerimeit tulajdon szemeidre 's faggató, pajkos hangon kérdél: „hogya tetszem neked?“

— Mint Minerva a' — fuvolyával! felelék gonosz célzással 's leoldván szemeidről az üveget, lélekteljes gyönyörrel tekinték a' sötét égesillagokba, melyek arczomat mosolygák vissza 's azon boldog hittel ámitának, hogy e' szemek kaczer tükrében a' szívnek alakjai is fölmerülnek. —

Csudálatos, hogy a' velem szemközt ülő úrhölgy arczvonásai lassankint elmosódtak 's előltem lebegett a' dicsőülés fénykörében azon égi lény, kihez egykor buzgó

áhitattal imádkozám 's kinek szelid vonásiban a' hit, reménység és szeretet szentséges háromsága lemosolygott.

E m l é k e z é m ! ! —

Szép juniusi reggel volt, midőn a' poros és rozsz kövezetű N u s z d o r f utcáin, mellyek e' tekintetben a' pesti üllői vagy soroksári utcáknál semmivel sem jobbak, sebes bérkocsin átrobogva, a' L i n z felé induló, Wien' nevű gőzösre szállottam. Különös érzés lepett meg, midőn a' nemcsak egészen ismeretlen, hanem a' mieinktől egészen elütő típusu arcokat is láttam; mintha egyszerre több száz mértföldnyi távolságra szakadtam volna el kedves hazámtól, olly idegennek látszék minden 's felkelté azon kellemetlen lelkiállapotot is, melly ismeretlen emberek közt rendesen meghatja azt, ki a' gyors ismerkedésnek nem barátja.

Idegen arcok, érdektelen, közömbös vonásuak jártak fel és alá a' hajó szurtos födözetén; mindegyik társra akadt, kivel mulatott 's kivel fontos észrevételeit közölhetné az — időről és drágaságról; a' hölgyek közül néhányan csinos kötetű könyvekből olvastak, vagy inkább csak gépiesen tapadtak szemek a' lapokra, miután elszórtságukból gyanítva, gondolataik egészen másutt kalandoztak, mint a' sűrű hasábok apró betűin; — mások kötéseiket szedék elő 's elszalasztották volna inkább a' legszebb vidéket, mint egyetlen szemet harisnyájokból; egy pár unalmas képű angol öles léptekkel méregeté a' gőzhajó hosszát, míg némeltyek asztalra, székre, vagy térdeikre teríték a' Bécsben vett utiterv rajzát 's addig keresték ebben egyik vagy másik helységnek nevét, míg azt el nem hagytuk: ekkor azután felszökének ülőhelyeikről 's az elmaradt vidék után távcsöveikkel bámészkodva — a' keresést újra kezdék. Fogadni mertem volna, mielőtt megszólamlottak, hogy ezek — n é m e t e k voltak, mert illy szép és változatos mulatságra csak ezen fajnak lehet t ü r e l m e.

Az idegenek közt legidegenebb minden esetre é n valék. Neki dülve egy pogyász-halmaznak, mit a' „discretus“ igazgatóság toronymagasságra szokott az első helyen feltatarozni a' türelmes utazók kényelmére, az előttem ismeretlen világba bámulék: nem keresve másokat, de nem is kerestetve mások által.

A' vidék eleinte kevés érdekekkel bírt: a' lipót- és tar-hegyek, mellyek Bécs körül emelkednek, sokkal szebb kilátást nyújtanak csúcsaikról, mint a' Duna közepéről, melly itt végtelen szélességre terjeszkedvén, kevés változatossággal gyönyörködteti a' szemet. Sokan azonban, kik e' kietlen rónáknak tetsző vidéket kocsin beutazták, nem győzik eléggé azon iparszorgalmat magasztalni, melly a' földek művelésében kitűnik 's melly minden talpalatnyi halmocskát a' maga hasznára tud gyümölcösöztetni. — Meg kell vallani, hogy szorgalmas, munkás, iparkodó ez a' nép; csak az kár, hogy — n é m e t !

— Ez Kloszterneuburg! szólalt meg mellettem egy elhízott egyén, vastag ujjával egy roppant, királyi palotának látszó épületre mutatván: az ott a' kolostor, mondá, mellynek pinceszében egy 999 akós hordót láthatni.

— Egyéb nevezetességei nincsenek? kérdém ironiai mosolylyal.

— Hát nem elég ez? viszonzá csudálkozva szomszédom, kibén azonnal ráismertem a' — b é c s i r e.

A' napnak növekedő heve elől a' hajóterembe menekülve, itt egy pesti ismerősre találtam, ki szép és szeretetre méltó nejével szinte I s c h l-be szándékozik utazni. Lelkem ezek vidám körében lassankint fölújult 's kedvezőbb szint öltének a' tárgyak, jótékony ellentétet képezve a' széles Duna homoklepte, viránytalan partjain elnyuló, untató egyformaságu vidékkel. Természetes, hogy az órák illy kellemes társaságban nyílsebesen repültek: társam kifogyhatatlan volt elmés ötleteiben, szép nejének mosolya pedig mindinkább ígézőbb lön. . . . Azután meg utazáskor

mindig jobban simulnak egymáshoz az emberek, minek jótékony hatását én is érezve, később sokkal derültebb kedélylyel, mint a' minővel azt elhagytam, léptem ki ismét a' hajó fődözetére.

A' Dunát sok ágra hasítják a' tömérdek szigetek: liget és víz, merre a' szem lát; nincs tárgy, melly figyelmünket leköthetné. Dús kárpótlásul azon isteni vidékek biztattak, melly S t e i n től L i n c z ig, változatos szépségben emelkedő hegylánczával, szédelő magosságu várromai- 's deli épületeivel, sziklaretegei- 's virágzó völgyeivel — a' gyönyörítas szem előtt elvonul.

K r e m s-hez értünk, a' hercegség legrégibb városához, midőn a' 'cabine-⁴k egyikéből mély gyászba burkolt h ö l g y a l a k lépett ki 's édes álmokép gyanánt állott egyszerre előttünk. Senki belépni nem látta, annál kevésbbé ismerte őt valaki. A' kedves meglepetést, mit megjelenése okozott, észrevenni nem látszék 's szemközt velünk árnyékosabb helyre ülve, ében foglalványu szemüvegen át nézdelé az el-elvonuló szebbnél szebb tájakat, mellyeken e' perczen nevezhetlen báj ömlék el 's virulóbb színben, menyasszonyi pompában diszelgett a' természet! — És midőn pillanatokig kifáradva, az üveget ölében nyugasztá, minő csudaszépségű volt a' szem-pár, minő mondhatlan ingerű az arcz, minő villanyszerű érzést keltő az egész alak, mellyet néma elragadtatással bámulánk!

Mint a' haldokló ibolyának estharmattól nedves szemei: úgy álmodának az ö v é i is olly boldog időkről, mellyek elmúltak 's egykor olly bájlon virágoztak. Csöndes bűt hirdető halvány arczán nem tündöklött a' rózsás élet, de a' lilíomok havából angyalok mosolygának, kiket Isten öröklül rendelt legremekebb művének, mellyet egykor sértetlenül fog tőlök visszakövetelni.

A' gőzös sebesebben haladott, mintha elrablott kincset hordozna, 's a' lágy szellőktől ingatott tölgy- és fenyőfák fájdalmas érzéssel intének búcsut lombos karjaikkal. — —

— És miért nem tündöklött e' bájos arczon a' rózsás élet? kérditek tőlem. Mert ez arcznak rózsáit, miket egykor csak a' napsugár csókolgatott, a' bű, deli ifju képeben, egyenként letördelé.

És mit olvastam én e' halvány, érdekes vonásokban? kérditek tovább. Oh sokat, igen sokat, mit könnyebb lesz nektek elolvasni, mint nekem előadni.

E' nő szívében titkos-csendesen virulának a' v á g y és ö r ö m, 's mondhatlanul boldoggá tévék azt. 'S jött a' kísértő, síma arcczal 's még simább nyelvvél, 's vakmerő kezekkel nyult be a' szívnek szentélyébe 's kárörvendő mosolylyal fosztá azt meg legékesebb kincsétől. — — 'S e' szentségtelen orzás fölött nem dördült meg az ég; a' hegyek és völgyek, ligetek és tengerek mélyéből nem zendült fel az örökkévaló szeretet vigasztaló szózata, melly hangosan hirdette volna, hogy az, ki a' vágyat és örömet, legnemesebb ajándokul, fekteté az emberi kebelbe, ez égbekiáltó merényt boszulatlanul nem hagyandja.

Csudálkoztok, hogy ennyit birtam olvasni a' hölgynek vonásiban! A' szenvedő asszony arca nyitott könyv, mint az evangéliom, mellyben élő betűkkel van följegyezve kinszenvedésének szomorú története.

Mindinkább közeledénk a' minden utazótól méltán magasztalt vidékhez, melyen a' regényesség minden bájai előmlenek 's melly az untató egyformaság után kedvesebben hat a' szemlélőre 's új érzésekkel dagasztja a' természet szépségei iránt fogékony keblet. — S t e i n városkánál, melly lombos fasorok által van összekötve K r e m s-sel, a' kerület legnépesebb, de a' legkisebb magyarországinál alig nagyobb városával, egy a' Dunán M a u t e r n nevű szinte csekély terjedelmű városkába vezető állandó fahidat érve, a' gőzösnek kéményét az áthaladhatas végett

lefektetni készültek. E' látmány előttem új volt 's azért a' fődözetem maradtam, midőn a' kürtöből kitoluló koromsötét füstfellegek a' kényes orruakat a' hajótermekbe szökteték. — Hasonló kíváncsiság marasztalá fen az ismeretlenőt is, ki mellettem állva 's szabad játékot engedve a' kalapjáról lebegő fekete fátyolnak, legkedvezőbb alkalmat nyújtott, angyalarcaz látásában gyönyörködni.

Néhány percz mulva elhaladván a' hidat, a' fődözet népesedni kezdett; utitársam szép neje csintalan mosolylyal fenyegetett ujjával, midőn az ismeretlenő közelebb látott.

A' vidék mindig regényesebb lön. Kopár sziklacsucson emelkedik D ü r r e n s t e i n, a' Duna egyik legkiesebb fekvésű 's históriai nevezetességű vára. Az egyetlen utczából 's mintegy huszonöt kéményből álló városkának kormos falai alatt elhaladván, némán tekintünk föl a' meredek sziklára épített várromokra, az orosz-lánszivu Richárd hajdani foghelyére, 's itt szemekkel merengénk a' gyönyörű, de egyszersmind sajátságos látványt nyújtó obeliszek- 's gulákhoz hasonló sziklacsoporczon.

— Ezeket is e m b e r i kéz rontá le! mondá a' hölgy lassu sohajtól kísért lágy hangon.

— Vagy inkább a' hatalommal való rut visszaélés, a' pánczélos önkény, melly minden századnak kárhozátára volt; felelék lángoló arczczal.

— Ön nem barátja a' regényes középkornak?

— Oh igen; márcsak nagyszerű emlékei végett is. M a g y a r vagyok 's nem illő-e, hogy a' multoak nagyságában keressek vigasztalást?

— Ön m a g y a r? szólalt meg a' hölgy hazám gyönyörű nyelvén 's kiejtése oly tiszta volt, minél bájosabbat alig hallottam lezengeni hölgyi ajkáról.

— Az vagyok! mondám büszke önérzettel 's gyermekesen örültem, midőn a' körüllevők figyelmezni kezének a' hangokra, mik napok óta nyelvemen elnémultak, mert senki sem érté azokat.

A' hölgy nevezhetlen kifejezéssel süté reám sötétmély szemeit, — gyöngé pir, mint vérbe mártott fehér rózsalevél, özönlé el halvány arczát . . . azután hirtelen elfordulva a' habokba tekintett 's alig hallhatólag susogá:

— Ő is m a g y a r volt!!

Meggyőződve levén, hogy e' szavak önkénytelenül siklottak ki a' hölgy ajkain, gyöngédtelenségnek tartottam volna a' legkiesebb czélzással is elárulni, hogy azokat megértém 's kíváncsiságom fölebredett légyen. — De a' hölgy maga is érezni látszik, mikép legédesebb, de egyszersmind legfájdalmasabb titkát is majdnem birtokomba juttatá 's hálás pillantattal jutalmazá gyöngédségemet, midőn ügyes fordulattal más térre vezetém a' beszélgetést. Oly bő anyag mellett, mit a' szebbnél szebb 's megható mondákban gazdag vidék nyújtott, ezt tenni igen könnyű volt — 's szavakat adánk azon magasztos érzelmeknek, miket a' természet szépsége keblünkben költetni szokott, — mik a' lelket fölvidítják 's az ájtatos elmét közelebb emelik Istenéhez, ki, megfoghatatlan különczködésből, oly gyönyörűsnek teremté a' földet 's oly sötét lelkűnek és irigynek rajta az embert!

Beszélgetésünkben később részt vett elmés utitársam is szép nejével együtt 's néhány percz mulva mi négyen oly szoros kört képeznék, mellyet mindegyikünk minél hosszabbra kívánt nyújtani.

S z e n t M i h á l y nál, a' leggazdagabb mondák propylaeumánál, azon föltöte kedves regényvilágba léptünk, melly ifjúkori álmainkat oly édes alakokkal népesíti meg, miktől oly nehezen birunk megválni haladott éveinkben is — bár az álmát kialudtuk 's a' bálványképek egyenkint leomlának keblünk oltáráról.

Szent Mihálnál egyszer oly magas hó esett, hogy a' templomot is egészen elborítá 's ennek tetején hét nyul futott keresztül. E' különös tünemény emlékére a' templom ormán még most is hét, agyagból készült nyulat láthatni; mindnyájan oda

irányoztuk látszóveinket: — e' pillanatban a' góth-idomu torony legfelsőbb ablakából egy hálósípkás rezesorru német kandikált ki, 's nekem úgy tetszett, mintha a' hét nyul, fen a' templom ormán, egyszerre térdig erő bugyogót öltött 's a' rezesorru sógor vastag czombu nyullá változott volna, ki két lábra állva, bátor tekintettel várta be a' hétfejű ellenség megtámadását. — Képzetelem olly eleven volt, hogy a' nyulak lábain még a' bugyogók színeit is megkülönböztetém. 's fogadni mertem volna, hogy a' torony csucsáról még azon órában leszállni 's utra indulni fognak — R o t h urabátyjukhoz Erdélybe.

A' lakosok szorgalma 's iparszeretete egyébiránt csudálatra méltó e' vidéken; alig látni helyet, melly kopárul hagyatik, mert e' nép minden tércskét elfoglal hegyen völgyön, mellynek műveléséből csak a' legparányibb hasznót is remélheti. — A' meredek hegyek ama részeit, mellyek természetse alkalmas földdel birnak, kövekkel 's szikladarabokkal rakják ki 's a' fokozatokra osztott lejtő-sorokba gyűmölcsfákat és szőlőt ültetnek, melly utóbbi néhutt olly savanyu, hogy nedvéből eczetet készítenek, 's e' végre S p i t z e n, hol közönségesen a' legsilányabb szőlő terem, öt eczetgyár épült legujabb időkben. — Nem akarjuk a' véghetetlen fáradságos munkát említeni, mellyel néha a' legmagosabb 's legmeredekebb hajlásokra huroczoltatik fel a' föld és trágya, mit nem ritkán az erős esőzések onnan ismét lemosnak 's több hónapi munkát semmivé tesznek: erről a' magyar embernek, ki a' legtermékenyebb földet évekig heverteti ugaron 's szűk időben, mint a' lilomok és égi madarak, Istentől vár tápot és ételmet, — fogalma sincs. 's azért nem ártana, ha némely kapuzon vagy tarisznya atyánkfia néhanapján ide felrándulna — gazdaságot tanulni. A' pest-debreczeni vasut erre aligha alkalmas leendő.

A' vidék folyvást szebbül 's nagyszerűbb, hódítóbb jellemet kezd öltetni; a' sziklacsoportozatok, az erdőtarajok 's a' folyam virágos partjai változatos festőiségük által valamint a' legritkább elvet nyújtják a' szemnek, úgy kiolthatlan benyomást okoznak az érző szívben, melly míg dobogni meg nem szűnik, mindig kedvesen fog merengeni e' kedves látmányok egykori élvezetében!

Ugy látszik, ismeretlen utitársnénkra is szokatlanban benyomást tön az isteni vidék, csak azon különbséggel, hogy — míg mi hangos szavakban nyilvánítók elragadtatásunkat: addig ő inkább érzelmei belvilágába szállott, 's márványszerű arczkifejezése alig árulá el, hogy öröm- vagy édes meglepetésokoza önkénytelen kifakadásinkat részvétellel fogadja, vagy azokra figyelmet fordít. — Bizonyos finomabb ösztönnek engedve, melly művelt emberekkel valamint megismerteti a' lelek néma bánatát, úgy ez iránt a' leggyöngédebb kíméletet is igényli, — mi is szótlanabban, magunkba vonultabbak levénk; de azért a' természet magasztossága perczekig sem szűnt meg figyelmünk legkedvesebb tárgya lenni — 's kiki szabadon engedé át magát azon csuda-benyomásoknak, mikkel fényes utilevél gyanánt ajándékoznak meg a' gyönyörítas szemeink előtt, mint édes álmképek, elvonuló hegyek és völgyek.

Közel távolságban emelkedett a' legszebb 's legnagyobb rom, melly a' Duna partjait ékíti: a' tizenharmadik századból hirhedt emlékezetű rablórav Aggstein. — A' gőzhajó-kapitány, kibén collegáinak valódi kivételét tanultuk ismerni és becsülni, e' regényes környületű 's a' hegyormon elragadó kilátást nyújtó omladékokra figyelmeztetvén bennünket, főlebrezté kíváncsiságunkat azok megtekintésére, mi annál könnyebben volt eszközölhető, miután a' kirándulás alig igényel néhány órát, 's a' kapitány szives ígéretét birtuk, hogy ugyanazon csónak, melly bennünket Aggsteinra átvien, később Sz. Miklósra fog szállítani, hol a' gőzös éjszaka hosszabb ideig szokott vesztegelni, nehogy az utasok, kik illy időszakot többnyire kéjrándulásokra használnak, a' sötétség miatt e' hires szépségű vidék további élvezetétől megfosztassanak.

Nem szükség mondanom, milly készséggel ragadtam meg a' kedvező alkal-

mat, mely utam elején már annyi változatossággal kinalkozék: utitársam és neje azonnal osztozának hangos szavakban kitörő örömmnyilatkozatimban, melyek — mint én és utitársam egymásnak, sub rosa megvallottuk, mert nejeinket csak nem lehetett minden 's kivált ily édes titkokba avatni! — őszintébb színt öltöttek, midőn az ismeretlenő azon ohajtását fejezé ki, fogadnók őt negyedik társul e' ritka élvezetet ígérő kirándulásnál.

A' Duna közepén lassabban haladt gőzösről csinos sajkába léptünk 's két izmos matróz átevezett velünk a' parton regényes szépségben elnyúló Aggstein falucskába, honnan rövid idő múlva kalauz nélkül indultunk a' romok felé vezető uton.

Utitársam karját ajánlotta az idegennőnek 's kárörvendő mosolylyal nézett reám; de vajha minden gonosz szándék, mely felebarátunk kijátszására irányoztatik, oly kevésé érne czelt, mint utitársamé, midőn bájos neje — karomat elfogadá. (Vége köv.)

Frankenburg Adolf.

TÖREDÉKES ÉSZREVÉTELEK

Shakspeare, Romeo és Julia' czimű szomorujátékáról.

(Emléül * * *nak.)

Lessing azt mondá: egy szomorujátékot ismer, mellyen maga a' szerelem segített munkálni, 's ez: Romeo és Julia. Kevés szóval a' legnagyobb és egyszersmind a' legjellemzőbb dicséret, mellyet a' remekműről elmondhatni; igazolva látjuk azt, ha a' szomorujátékon végig megyünk.

A' cselekmény, Romeo és Julia'ban egyszerű, tiszta 's mély jelentőségű. A' leglángolóbb szerelem játsza benne a' főszerepet, melly Romeo- 's Juliában östermészetesen, mindenhatólag nyilatkozik, melly maga körül a' legvisszásabb elemekkel jó összeütközésbe vagy érintkezésbe, 's mind azt fölolvasztja. Így áll mindjárt legközelebb e' szerelemhez a' két nemzetségnek, a' Montechi- és Capuleteknek, öröklött és mélyen gyökerzett, úgy szólván, vérré vált ellenségeskedése 's gyűlölete, melly nagy jelentőséggel van e' hő szerelemnek mellé illesztve, 's elleneben azon roppant hatalmul felállítva, mellyel annak folyvást küzdenie kell, épen e' küzdelemből vevén óriási erejét, egyszersmind megmutatásaul annak, hogy nincs oly tetőpolcra csigázott szenvedély, melly a' szerelem erejének ellenállhasson, legyen bár ez évtizedek vagy századok lefolyta alatt a' nemzetség tagjaiba átültetett halálos gyűlölség is; melly oly pusztító hatalmu, 's annyira ragályos, hogy az ellenséges nemzetségeknek még szolgálait is vad gyűlölségre ingerli egymás ellen, a' minek példáját mindjárt a' darab elején látjuk. — Miként e' gyűlölség a' családapákban, úgy áll e' lángoló szerelem körül különféle csoportokban: a' közönösség, a' fejedelem és némileg Benvolio által is képviselve; a' higgadt bölcseség Lőrincz atyánál; a' pajzán elméskedés Mercutionál; és inkább fitogtatott, mint való, inkább salónias mázu, mint természetes zamatu szerelem Parisnál. 'S mint midőn olvadó érczhez a' legkülönbélebb anyagok járulnak, és a' hőség olvasztó ereje által mindnyájan felolvadnak: úgy minden indulat és lelki állapot, melly itt e' különféle emberekben mutatkozik, belevész, beleolvad a' Romeo 's Julia közti mindenható szerelem lángjaiba.

Julia két részről környeztetik szeretők által: Páristól és Romeotul... Felette nevezetes körülmény az itt, hogy míg Romeo, mihielyt szerelmet ércz, (ércz pedig, mihielyt Juliát látja), a' legelső magányos együttlétet nyilatkozatra használja. Páris

ellenben, ámbár az illy magányos beszélgetésre előtte szintugy, sőt még inkább, mint Romeo előtt, nyitva állott az út, a' — szeretett leány tökéletes mellőzésével, egyenest apjához fordul, 's tőle Julia kezét kéri, 's e' közben Julia mellőzését annyira viszi, hogy ez utóbbi teljes joggal elmondhassa dajkája előtt: nem is ismerem őt. Igen nevezetes körülménynek mondom ezt annyiban, a' mennyiben Shakspeare a' valódi 's természetű szerelem mellett, mint főnebb említém, ama másik salonias, conventionalis szerelmet is, mind magában jellemzetesen, mind Romeo igaz szerelmére nézve olly kiemelöleg festé e' vonásban. Olly valódi, élet- és természetű jellemekről, minöket Shakspeare, és csak egyedül ő állított elő, lehet ugy beszélni, mint az élet élő embereiről, kiknek jellemét ismervén, elmondhatjuk rólok nemcsak azt, a' mit tettek, hanem azt is: bizonyos körülmények közt mit tettek volna, szükségkép következetesen. E' nézetből indulva ki: semmi sem bizonyosabb, mint az, hogy ha Romeo előtt a' Juliávali magányos együttlételre minden út és alkalom elzáratik, ő is bizonyosan el nem mulasztandá a' szülei közbejárást választani nyilatkozata közvetítőjeül; de mennyivel máskép áll a' dolog Párisra nézve, ki erre kényszerítve nem volt!... És Páris valóban alig tekintí ezen egész szerelmi viszonyt máskép, mint pusztá alku dolgát. Nemesak hogy (nyitva állván, mondom, minden út előtte) Juliának egy szóval sem nyilatkozik; de sőt, miu'án az apa egyezését bírja is, a' választott leányhoz közeledni egészen felesleges dolognak tartja, 's azon véletlen összejövetel alkalmával is, midőn vele Lőrincz atyánál találkozik, helytelen tréfásan, szinte paczkázva, 's ugy beszél Juliával, mint ki a' kinyert szülei egyezésnél fogva elvitázhatlanul övé, 's mint a' kinek saját ügyében netán ellenszegülő szót emelni sem kedve, sem hatalma nem lehet... A' különben finom külmázu embernek, úgy látszik, igen kevés fogalma van a' szívek benső érzélem-életéről... Igy nyilatkozik a' vesztesség feletti fájdalma is: virágokat szedet, 's éjjel leszállván a' sirboltba, jegyese koporsóját behintí velök. Ha e' sirboltbul élve kiszabadul, a' jámbor ember bizonyosan nem tett volna egyebet, mint gyászruhát öltetni, 's ha érte hozzá: meghalt szerelmese néhány rimet kovácsolni, 's mindenek felett fájdalmát ugy tűzni ki czégéről szavaiban és egész viseletében, hogy minél több ember által sajnáltassék, nagyot vesztettnek tartassék. Az illy emberek elérték fájdalmukban legnagyobb örömet, ha mások által fájdalmat tűrni képzeltetnek... Egy körülmény azonban van, de nem ezen fitogtató virághintés az, melly mutatja, hogy e' saloni uracs a' maga módja szerint csakugyan meg van valamennyire indulva; 's ez az: hogy midőn Romeot a' sirboltban meglátja, eszébe jut, miszerint ezen ember által halt meg Tybalt, a' ki feletti kesergésnek tulajdonítja ő Julia „a' szelid lény“ halálát. Itt azonban nem csak a' szerelem, de egyszersmind a' családi gyűlölet boszuja is munkál. Kardot ránt, 's küzdésre kel a' férfi ellen, kit sírok szentségtelenítésével vádol. 'S véleményem szerint, ez a' legemberibb, legtalpraesettebb tett Páristól, bárha benne, mint mondám, szintannyi része van a' gyűlöletnek, mint a' szerelemnek. Hogy vivás közben elesvén, arra kéri Romeot: fektesse őt Julia mellé, ez nem nagy nyomatéku, 's valamint az előbbi virághintés, ugy ez is lehet csak külsőségekhez ragaszkodás eredménye.

Romeo olly ifju, kinek a' szerelem éltető elemét teszi, ki szerelem nélkül nem látszik élni tudni, mint madár lég nélkül, mint a' hal víz nélkül. — Ha Shakspeare nem fösténé mindenütt a' legelvontabb érzelmet is szigorun, emberileg jellemzett, egyénben: azt lehetne mondanunk, hogy Romeoban nem a' szerető, hanem maga a' szerelem van élénk állítva. Ő nem élhet szerelem nélkül, szeretnie 's szeretettetnie lét-szüksége... Igy látjuk őt először föllépve: elmerülten szerelmi ábrándokba Rosalinda iránt; magányt keres, árnyas berkekben sétál, sopánkodik, és barátinak panaszkodik, 's szerelme kínai felett elmélkedik. Hogy ezen Rosalinda nem lép föl előttünk, a' költőtől igen természetes rendezés. Ha föllépne 's szeméink elé állíttatnék, Romeo az maradna ugyan, a' ki volt; de a' néző vagy olvasó ezen szem-

tanuság által egészen más térre tétetnék, mint a' mellyen így van és lennie kell: 's ez esetben hangosabban és némi joggal tehetne kifogást az ellen: miért hogy Romeo, ezen megtestesült szerelem, először is hűtlenséggel lép föl? Így azonban, miután Rosalindának csak neve, 's ez is kevésszer, fordul elő, ő egészen háttérbe van szorítva 's a' néző által hamar felejtetik; Romeonak pedig őt felejtetni kötelessége. Ha ezt nem tenné, kevésbbé volna azon férfias jellem, mellyet képvisel, kevésbbé e' kikerekített egyén. — Ezen Rosalinda, Romeonak és szerelmének jellemzésére, két tekintetben nevezetes személy. Csak annyit tudunk felőle, hogy leendő apáca; születéséről, származásáról nincs szó, 's a' nézőnek szabadon hagyatik, benne bármilly közsorsu nőt képzelni. 'S ezen közvetített ujjmutatás, habár nem minden néző előtt merül is fel tudattá, csak neveli belátásunkat Romeo igaz, önzőtlen szerelmébe, melly magának nem keresi ki gondosan — Párisint — egyenszületésük közt a' szerelmi társat. Másik tekintetben pedig jellemzésére szolgál még Romeonek Rosalinda az által is, hogy általa látjuk ugyan először Romeo szerelem-képességét; de egyszersmind általa, 's nevezetesen az által, hogy e' viszonzatlan szerelmet annak idején elhagyni tudja, ismerjük meg Romeot mint olyt férfit, ki bármilly lágy és fogékony a' szerelem iránt, de mind a' mellett szilárdabb lelkű, semhogy életét örök epedésben pazarolni képes volna.

Romeonak Rosalindához első szerelme még azon tekintetben is szükséges és a' színmű gazdaságához tartozik, mert e' szerelmi viszony visszatükrözőjeül szolgál Romeo azon lelki helyzetének, mellynél fogva a' szerelmi vágyat benne tökéletesen kifejlődve 's tárgy után, mellyt azt lekösse, keresgélve látjuk. Minden érzőbb kebelben megvan t. i. azon bizonytalan sovárgás a' fiatal korban, melly szerint szeretni 's szerettetni vágyakodik, és egy, szívével összehangzó lényt keres, mellyre hő érzelmei egész seregét átvihesse, 's mellynek viszonzott szerelmében boldogságát feltálalhassa. Ki e' czél nélküli bizonytalan sovárgást, epedést nem érzi fiatal éveiben, még akkor is, midőn a' lényt, kire ez érzelmeket átvihesse, úgy mondott eszményképét, még meg nem találta, az ugyan soha sem lesz képes szerelmet érezni, minőt Romeo érzett. Kellett Romeot mindjárt a' színmű elején, és pedig szükségkép, úgy feltüntetni, mint a' kinek kebleben ezen érzemény-képesség tökéletesen jelen van. Erre két út volt: vagy úgy állítani őt fel, mint egy a' bizonytalanban sovárgó, érzélgő, maga sem tudja, miért lángoló, ábrándozó ifjut; vagy pedig mint olyt, ki ezen érzelmeiket már megválasztott tárgyra vitte által. Világos, hogy az első uton Romeo csak mint egy érzélgő 's ábrándozó holdimádó ifjoncz állíthatott volna elő, 's már azon körülmény, hogy lelkének nem volt elég határozottsága bizonytalanul áradó érzelmei számára meghatározott tárgyat választani, gyáva 's tétlen emberül jellemzendé őt. Ekkor nem leendő ő azon, a' szerelem tulnyomó ereje által lebilincselten is, erélyes és tevékeny férfiú, ki e' nagy szerelem-regényt, e' teljes kimerített festését a' szerelem érzetének, hat nap alatt egészen, az első ismerkedéstől a' halálig, végig játsza . . . Midőn tehát őt első fellépésével egy meghallgatlan szerelem sopánkodásaival látjuk magunk előtt föllépni, ezzel, véleményem szerint, a' nagy költő nem akart egyebet tenni, mint épen e' kebelnek teljes mély szerelem-fogékonyságát előtűntetni. 'S ezzel, úgy hiszem, ki van mutatva ezen első szerelem szűk-ségsége, mőgazdasági tekintetben.

Romeo eddig került minden társaságot, nőt nem látott, egészen csak Rosalinda imádásába 's viszonzatlan szerelme keserveibe volt elmerülve . . . Most barátai unszolására elmegy a' Capuletiek multságára. Itt, tündöklő szépségek seregében, meglátja Juliát, 's lelke, szívével azonnal megváltozik; Rosalindát azon perczen elfelejti, 's Juliát szereti lelke egész hevével. E' percztől fogva megszűnnek barátai megbízottai lenni szerelmének, kiknek az előtt szíve kínjait sorra panaszkolta. Most szeret és viszonzerettetik; tehát hallgat, és a' profanusok előtt keblébe rejt boldogságát.

E' körülmény szinte nagyon nevezetes, és bő figyelmet gerjeszte a' nagy költő angol és német műbirái előtt. Nem tetszett e' dolog igen sokaknak; Johnson kielt ellene; Garrick a' maga átdolgozásában jónak látta az egész Rosalindávali szerelmi viszonyt kihagyni, 's ez által a' világ legnagyobb költőjének jelen színművét megigazítani (!), megmentvén e' szerint igen delicatus előgondoskodással Romeo számára a' hűséget. Magam is voltam szerencsés többektől, kivált hölgyektől, hallani, miként vádolják annyi század mulva hűtlenségről szegény Romeot, ezen minden szeretők előképét! A' hölgyek különösen rosz neven veszik neki: miért nem epegett a' viszonzatlan szerelemért mindvégig és minduntalan; 's tán szívesebben veendék, ha Romeo e' viszonzatlan szerelmi bújában gyáván meghal, mint midőn ugyanazt tette Julia viszonzott szerelme után következett fájdalmaiban... Ha feljebb röviden kimutatni iparkodám, mennyire helyén van e' remekműben a' Rosalindávali szerelmi viszony műgazdasági tekintetben: szabad legyen itt egy pár szóval a' jó Romeonak személyes ügyét védenem, 's őt, mint becsületes jellemet, a' hűtlenség csiklandós vádja alul kimentenem.

Itt tehát most nem arról van szó: mit akart elérni a' nagy költő Romeo első szerelmével; erről főnebb szoltam; — itt csak arról van szó: mit cselekszik maga Romeo. — Mi az a' hűség? Folytonos és kitartó ragaszkodás bizonyos tárgyhoz, személyhez, érzelemhez. Mérlege tehát az idő... A' szerelmi hűség mérlege sem lehet más. A' szerelem vagy ér, vagy nem ér célzt; vagy viszonzoztatik, vagy visszautasittatik... Van hűség, mely ez utolsó esetben is kitartó; szintugy, valamint van állat, melyet ha egyik kezünkkel megverünk, a' másikat nyalni jó. Ez vak, alacsony, méltóságatlan ragaszkodás, állati ösztön, mely nem tudja, mit cselekszik. Embernél gyávaság, elvetemülés. Mert a' hűség (értem, olly embernél, kinek tisztán látni felvilágosodott esze; okosan cselekedni, elegendő belátása, 's csak érdemlegesen tenni bármit, edzett jelleme van) viszonyos, habár öntudatlan és ki nem mondott egyezkedésen alapul. 'S Romeot mi illy emberül ismerjük. 'S épen azért, nem várhatjuk tőle azt, hogy célztalan epekedésbe ölje életét olly hölgy irányában, ki szerelmét nem viszonozza. Mert, a' mint mondam, szeretni 's szeretetelni lelkének éltető eleme, tehát ő nem állapodhatik meg ott, hol csak szeret; neki szükségkép kell, folytonos fejlemények útján, oda törnie, hol szeret és szerettetik. 'S mert ő valódi férfi (a' mit a' színműben festett jelleméből itt bővebben kifejtendem, minden gondolkozó olvasóra nézve — 's csak illyeknek írok — igen messzevezető felesleges munka volna), igen természetes, hogy ép egészséges természeténél fogva a' célztalan és üres sópánszkodásoknál nem állhat meg, hanem a' milly mélyen elfoglalja keblét a' szerelmi vágy általában, szintolty könnyen és gyorsan (a' nélkül, hogy ingatagságról vádolhatótnék) felejtí első szerelme hidegen maradott és kérlelhetlen tárgyát, 's viszi át ezen egész lángoló szerelmet Juliára. Ez tehát nem hűség és állhatatosság hiánya Rosalinda iránt, miket Romeotul megkivánni ennek joga nincs; hanem ellenkezőleg hű 's állhatatos megmaradás a' szerelemben, mely csak akkor állapodik meg, és ragaszkodik hölgyéhez föltétlenül, midőn az ezen érzelmét viszonzás által megszenteli... 'S hogy még egy szót szóljak a' hűségről: Romeonak itt fenforgó változásán csak akkor lehetne megütközni, sőt hűtlenségről, mely azon valódi 's mély szerelemmel, mely e' remekműben festetik, minden esetre meg nem fér, vádolni, ha első szerelme szintugy lett volna viszonzás által szentesítve, mint lön a' második... Egyéb iránt azt tán felesleges megmondanom, miszerint a' drámai személyben, igen természetes, nem azon öntudatossággal megy véghez e' változás, mint minővel azt a' műbíró kifejti.

A' szerelem a' szív érzeménye. A' hűség nem érzemény, hanem állhatatos kitartás az érzeményben. Ehhez a' kedélynek, észnek és az összes jellemnek egyiránt van befolyása. 'S mert a' hűségnek, még akkor is, ha közbejött gátló 's irtó körülmények által kísértetik meg (mert ezek is csak az időben 's az idő folytával

történhetnek), az idő adja mérlegét, csudálkozva olvasám egy nagy német műbírálnál, Schlegel A. V.-nál, azon megjegyzést, hogy Juliának a' hűség főérénye. Szinte neveltséges! Mert nemcsak nevetve mondhatjuk-e ki egy néhány napos házaspár felől azon dicséretet, hogy még most is hűn szeretik egymást? A' hat napos szerelem igen mély, igen forró 's mindenható lehet, 's a' jelen esetben valóban az is; de e' hat nap még nem ad jogot, valakit éppen a' hűségről dicsérnünk... Romeóban és Juliában minden elem meglehet, hogy, ha szerencsétlenül el nem halnak, hűk legyenek egymáshoz tántorodhatlanul a' sirig; de — mint mondam — a' hat napos szerelem még nem ad jogot, hogy a' hűség hozassék fel főérényül, habár e' rövid idő alatt is ki van téve e' szerelem egy olly kemény kísérletnek, minőt Juliának kell apja irányában kiállnia, ki őt olly durva kíméletlenséggel kényszeríti a' Párishoz menetelre. — E' megjegyzésem azonban legkisebbet sem ró le azon érdemelt tiszteletből, melyben előttünk az említett jeles műbíró iratai állanak.

A' miket eddig mondtam, legnagyobb részint a' szerelem körül forognak, mint melly indulat e' szomorujátéknak nem mondom: alapkövét, hanem lényegét, egészét teszi... Igen sokat lehetne még az egésznek remekségéről, 's egyes részeinek csudálandó szépségéről szólni. De e' kedves foglalatosságtól eltölt a' hely szűke. Csak egyet nem hagyhatok még érintetlenül, hogy kitűnjék: mikép kell tekintenünk az eredetiséget, ha ez iránt a' legnagyobb dramaköltői lángészt, kit a' világ teremelt, vesszük tekintetbe.

Tudva minden művelt olvasó előtt, hogy Shakespeare nem-történeli színműveinek csaknem mindegyikét régi hagyományos mesék és novellák után dolgozta. És senkinek nem jutott eszébe, őt e' miatt eredetiség hiányáról vádolni. Igen természetes, hisz a' költészet nem anyagot, hanem időmot teremt. Anyagot az élet ad, melyet a' költőnek kiszemelnie kell. 'S a' néző vagy olvasó ne annyira azt keresse: mit, hanem miképen alkot a' költő; mért az ő műve éppen ezen 'miképen' által lesz azzá, a' mi. 'S így igen természetes, hogy ha ezen 'miképen' olly remekül van kezelve, mint azt az óriási Shakespeare-nél mindenkor látjuk: éppen ez által lesz maga az egész költői alkotmány az ő műve, az eredetiség legtisztább értelmében... Ezt elmondanom minden olly olvasó előtt, ki a' költészet lényegéről csak kevésbé is gondolkozott, igen felesleges dolognak látszhatik; köztünk azonban — fájdalom! — nem felesleges: mert vajmi gyakran olvashattunk már hol egyik, hol másik lapban neveltséges felszólalásokat, melyek egyik vagy másik színmű eredetiségét gyanúsítgáták, azért, mivel az e' vagy ama novellából, anecdotából, vagy tudja Isten, miből van csinálva. Ha élt valaha ember, kitől a' feltalálási tehetséget nem lehet megtagadni: úgy bizonyosan Shakespeare az; 's im látjuk műveiből, milly csekély és semmi érdemet nem helyezett az anyag, a' tárgy feltalálásában — ő, ki Isten után legtöbbet, legalább bizonyosan legnagyobbakat és legszebbeket teremtett. — Tudjuk azt, hogy Shakespeare a' korabeli színműírók munkáiból is szokott egész jelenéseket átvenni saját műveibe; 's ha e' merészsége iránt hozzá kérdés intéztetett, szokta vala mondani: e' jelenéseket árva gyermekekül tekinti, kiket rossz társaságból becsületes jó társaságba helyez által... Igen örülnek, ha az eredetiségről különösen gondolkozó némelly műbíráloink az itt mondottakat becses figyelmökre méltatnák.

A' jelen szomorujátéknál Shakespeare egy beszélyt használt, melyet még apróságában is hűn, csaknem minden hozzátétel nélkül követett. Schlegel, kit említék, mondja, hogy ezen elbeszélés egy roppant lelketlen szóhalmaz, több mint háromszor öt és hat lábu jambusból álló.

V a s Andor.

CSINÁLTUT MARMAROS-SZIGETTŐL SZATHMÁR- NÉMETHIG.

Szigettől Szathmár-Németibe két uton mehetni: egyik tizenöt, másik kilencz mérföldes; a' hosszabb ut, száraz időben, szem- 's tüdőrontó porával, esőzéskor gázolhatlan mély és ragadós sarával boszant; — a' rövidebbnek közepén borzasztó bérczorum ragadja el lelkünket: — a' dicső természet irtózatos méltóságában, andalító szépségében 's leirhatlan föntségében áll előttünk. Bár a' félelem mindig gyászosabb következással rohog át lelkünkön, mint millyennel öli 's emészti azt az unalom köde: én a' tapasztalás ajándokaira vágyodó utasnak csak a' rövidebb utat ajánlom, 's azon vezetem Szathmárra t. olvasómat, azon figyelmeztetéssel, hogy az induló és czélpont közt negyven hidat találанд, de ezek közt harmincznegy orosz. —

Szigettől három tárgy foglalá el figyelmemet: az Iza és Tisza egybe-ömlése, melly mellett száraz barmok legelének; egy fenyőszlop, ennek aljában egy rideg sirhalom, hol R—ó Ivon, a' rögtönitő törvényszék kötélen fult martyrja, alussza nesztelek álmát; és a' Csárda, mellyben szinte annyi a' korcsma, mennyi a' ház; ide jár a' szigeti köznép mulatozni, télen ugy, mint nyáron. — Csárdán tul, hatodrész-mérföldnyire Szarvaszó végén, jó izlést tanusító nrilak fehérlik — a' Mán-családé. Mármáros sorsa ez időben e' jeles család kezébe van letéve, és a' család gyermekei, állásukat érezvén, mi a' nép boldogságára tartozik, erővel 's hatalommal kivívni szent tisztöknek ismerik. — Szarvaszó népe oláh; a' műveltségben még nem magasan áll; de hogy növekedjek, arról a' földesur gondoskodott és gondoskodik. A' nép öltözete itt: széles kalap, széles túsző, rövid dereku, furuglyaszájú fehér tiszta ing, fehér guba 's gyártatlan bocskor; a' kalapon 's túszőn kívül minden öltöny saját készítményök. E' falu határában a' természet különösen kitüntette ez évben erejét: annyi buza, gabona, zab, tengeri, széna, kolompér, mint mennyi itt termett, bár milly bő évben sem lenne kevés. —

Szarvaszón tul Hoszúmezőt érjük, protestans és orosz tornyával. Itt tán por még soha nem szállott az utas szemére, mert utcáját mindig sár borítja. Benne a' nép magyar és orosz nyelvű. — Jól esik lelkemnek, midőn irhatom, hogy itt a' magyar nép nevelt, becsülettudó, szelid és munkás; — a' gyermek a' szükséges tudományokban kiképezett; az elemiskola maga lábán 's jó uton jár. — Népnevelés! emelj kalapot t. Nagy János ur, e' fiatal, erődűs, bivatala terheit ismerő és megbíró hitszónok előtt! — és te nemzedék, melly olly tiszta fogalmakkal léphetsz szép földadatu pályádra, köszönd Lajos Endre oktatódnak, hogy a' partok és sírok lidérczét nem rettedeg, hogy számolásodban tengeriszemre nem szorulsz, 's hogy bármilly becsületes társaságban megjelenhetendesz! — Igen; a' hoszúmezei elem-oktató a' leglelkesebbek egyike! — E' helység határan a' zöld kender kellemes illatát hozá orrunkba Hesperus; — kocsisunk, ki nem rosz botanicus lehet, a' zöld kender poloska ellen igen hatalmas méregnek mondá. Ajánl uk e' mérget némelly vendégfogadósnak. — Ugyancsak itt láték állani füvel teljes tarisznya fölött egy gonosz képű, száraz nőt, ki midőn mellé érkezénk, erősen néze lovainkra, 's feléjük keresztet vetvén, három szál „tehén farkkóró“ nevű virágot tépett ki a' földből, azt, térdre hullva, megcsókolta 's tarisznyájába vetette; kérdém tőle: mire való ez? ... nem felelt ... magára és zsákjára keresztet vetett 's (bocsánat!) utánam köpött. Szekerünkről leszállék 's egy előttünk haladó, hihető, orosz ember így fejté meg a' dolgot: „E' vén leány tudós leány; tud téhénhez és asszonyhoz, a' tejet elveszti és visszahozza: az orvos- és rontó füveknek augusztus hónapban van

legnagyobb erejük, azért, mert a' gonosz lelkeknek julius közepétől augusztus végéig — minthogy pokolban e' napokban kiállhatlan a' meleg — vacsiójuk van, *) 's szabadságot nyervén szétrepülni a' világban, ellebegnek a' füvek fölött, 's mellyeket farkaikkal érintenek, azok rontó, mellyeket szájaikkal megcsipkéznek, gyogy-erővel teljesek: ha a' fűismerő vén leány csak szót ereszt ki száján, a' fű elveszti erejét; ha kérdezik: mit és miért tesz valamit, miért szedi a' fűvet, ez erejéből veszít; — de a' keresztvetéssel, mellyel a' gonosz lelket mindenre lehet erőszakoltatni, minden helyre jön. — Alig emésztém meg e' beszédeket, Szaploneza alá jutánk, melly fölött gyönyörű tárgy bűvöli magához a' képzelő erőt. Széles alapu hegy vállán csinos idomu hegy ül, mellynek zöld homlokát meztelen sziklakorona köríti, 's a' korona fölött erdőbokréta leng. Szaploneza több tekintetben érdemel említést: e' falutól vette nevét a' derék Szaploneza-y-család, mellynek élő utódai tudományos erővel, nemes honszerellemmel, magas műveltséggel 's a' közjó mellett önmegtadással 's önfeláldozással magokat kitüntetni legedeseb dicsekvősknek tartják; — e' fölött áll továbbá a' hegy, mellynek kebléből kétféle, igen egészséges savanyu víz csörgedez; a' hegy derekából csorgó víz egész évig iható, az aljából patakzó egy hét alatt megbűzhödik. —

Szaplonezától kis elvonult falu, Remete, fél órányira áll gazdag mezejével. Ezentul kúpalaku hegy emeli föl fejét, neve Papasztag. Némelylek ezt hordott hegynék — Rákóczy művének — tartják; az orosz nép regét tud róla. A' rege ez: Hajdan, midőn egész világot egy király igazgatta, papok segedelmével, e' környékben is egy papigazgató lakott, kinek egy igen rut (Tisza nevű) és két igen szép (Iza és Róna nevű) leánya volt. A' világon nagy szükség uralkodott; a' buza és gabona földben veszett. A' király, mint igen kegyes ember, ki Isten látogatását kegyelme előjelének tekinté, legrutabbik leányát leginkább szerette 's minden gazdagságát annak ígéré, ki azt nőül veendi. És jött villámos esthajnalon egy sötét arczu, de deli testalkatu 's királytekinetű ifju — nőt keresni, 's a' kincseiről híres pap urhoz szállott. Akaratát nyilvánítván, bemutattaték neki a' rut arczu leány; a' vendég idegenséget érte az ajánlott ara iránt, de a' kincshalmaz fölmutattatván, vele kezét fogott és megesküdött; a' pótlékkincseket nagy állatokra rakatta, 's midőn a' nőt viharkocsiba tévé, bucsucsókja után, a' siró atya előtt, haringosan nyilvánítá, hogy ha rút neje meg fog halni, a' két szép leány egyikét, ha ez is megszűnnék élni, másikat veendi feleségeül; ha pedig e' nyilatkozatra tagadó választ ad: rút leányát — mint kihez ipának immár semmi joga — fölkonczolandja. A' atya látva, hogy alvilági daemonnal van ügye, két szép leányát is oda ígerte, ha az éhes népnek kenyeret ad. A' szellem ur még azon éjjel előszólítá szolgálit, kik hordának buzát és gabonát tömérdeket, a' földeket fölzántották, bevetették, sánczczal körülkerítették, 's mi a' nép szükségén fölülmaradt, abból rakák az asztagot, melly ezer év múlva kővé vált 's maig is 'Papasztag'-nak nevezetik. És Técső, Remete 's Visk népei az éhhaltól mentvék, 's szorgalmas munkálkodásuk gyümölcséből eléltetvén, egészben hagyák a' papasztagot, mellynek oldalán cser, mogyorófa 's piros szamócza teremnek. Tisza pedig, ki férjével a' visői hegyek közé költözött, testvéreivel együtt kilencz év alatt elhalt, 's folyóvá alakulva, karjaiba szedé útjában testvéreit Izát és Rónát, — 's hiven őrzi velök apja nagy asztagát; Técsőt 's mezejét meg-meglátogatja; de az asztagból egy szálát sem szakaszt ki. — Eddig Szigettől a' legjobb uton mehet az utazó.

A' técsői rév jobb kézre maradván, fölmásztunk az útra, mellynek elején kezdődik a' gyenge lovak boldogsága, mert helyökbe négy ökör fogatlik: de jól táplált ló megbirja rendes terhét. — Ez úton eddig utazni borzasztó volt; a' szekér szikláról sziklára dőczcent; a' bokrok tömkelegéből szivtelen utonálló rohanta meg a'

*) A' sáros-pataki és m-szigeti tanulóknak is ekkor van!

kinlódó utast, a' vadak üvöltése a' félelmet tetőre hágtatta; ez ut a' híres bércezi ut, mely Máramarost Szathmár megyével köti össze: a' máramarosi oldalon nem olyan ugyan, hogy valaha jobb ne lehetne, de mégis olyan, hogy ezelőtt nyolcz 's tiz évvel azt mondani, hogy ekkorra ilyen leend, a' legbadarabb beszédnek kiáltott volna. E' hegyeket ésombokat átszeldelő uton, Remetétől jó fél mértföldnyire, a' „Nagy Hutát“ értük. — Itt, jó utas! találsz állást és fogadót; ha bőröd épségének örülsz, a' fogadóba ne menj, melyben 46 váltó kr.ért kapsz háló szobát, de olyat, melyben a' vörös nadrágos huszárok millióinak ostromát kell kiállanod. — A' korcsmáros borzasztó egykedvű; bora három emberes, roszbab a' kökény-és vakarcs-ezetnél. — Egy erdélyországi háromszéki öreg katona, ki a' francia háboruban, mint feje bőréről, keze száráról és térdéről látszott, sokat szenvedett, ki a' lengyelekre nagyon neheztel, azt mondá komolyan a' szőlőről, melyből e' korcsma borát nyomták: ettől ugatta meg a' kutya a' hegyet; a' bicska kinyilik e' veszett lőtymörtől az ember zsebében. — Furcsa helyre akadhatna a' csendbiztos e' fogadóban. — Hajnalban a' bércezi uton főlebb emelkedtünk; — pár óra után, csodálkozva a' borzasztó munka fölött, mely e' hegy szikláinak kitépésére 's félreszórására megkiáltatott, és sohajtozva a' szenvedések fölött, miket marháink kiállanak, följutánk a' bérceztetőre, honnan Szathmár megye kies rónáit 's a' pompás utat, mellynél jelesekhet illy helyen egész Magyarhon nem mutathat, megpillantva, vigabban dobogott félelem- és rettegéstől elkinzott keblünk. Mint az ut javult, úgy romlott az ivóvíz. Madársebességgel zörgött le szekerünk fél óra alatt a' „Kis Hutába“, hol a' hamuzsirt ugyancsak szapulták.

A' Kis Hután túl igen jó uton Ujfaluba, onnan Hoszúfaluba értünk; itt a' zsarló zsidó, roszt hajlokaért, hitvány ágyáért, 's egy rövid éj nyugalmaért ugyancsak berántott bennünket. Bár Ujváros kissé távol esik, oda kell vala sietnünk; ott becsületes, jó hajlandóságu magyar emberekre találtunk. Ujváros boldog város: határában a' ló is savanyu vizet iszik, bora kissé nagyon savanyu, a' szigetiék ép állapotában megvenni nem akarják, ugyanazért ki vásárt akar, borát, míg jó, mindig issza és itatja, 's hordója hiját vízzel tölti meg. — Van egy mondókája az ujvárosiaknak, mellyel vizezett boraikat diplomataizálják, 's melly imigy adatott át az unokáknak: „Elindult egykor tizennégy ujvárosi szekér Szigetre, boros hordókkal terhelten; a' 14 szekér közt volt történetesen a' protestans hitszónoké is; a' közemberek utközben ittak és itattak, 's a' szigeti csárdánál a' Tiszából kereszteltőt tartottak. A' hitszónok, ki a' vegyítés ezen módjának, tekintélyénél és lelkiismereténél fogva, barátja nem lehetett, borát pogány állapotban, keresztetletlenül vitte a' borpiacra. És a' 13 szekér déli 12 órakor már üres volt, a' hitszónok bórától pedig a' borkupeczek savanyu szájjal elballagtak. Az ujvárosiak egyike, papját egyedül hagyni nem akarván, két lovat a' keletlen bor elébe ragasztott, elment vele a' Tiszához, a' szükségtelen mennyiséget belőle elönté. Óranegyed mulva a' keresztelt higgadékkal visszabogott, 's két perc alatt — a' hordók alatt ászkok nyögtek valamellyik korcsma pincejében.“ (Vég. köv.)

Bartók Gábor.

NEMZETI SZINHÁZ.

September 26. „Montechi és Capuleti párt“, opera 4 felv. Irta Romani Felix, zenéjét Bellini Vincze. — Olly tömött színház, hogy háromnegyed hét előtt csak sűrű lábtiprások és oldaldöfések közt vergődheténk az ajtó túl székünkig; de békén türtük az élvezendő szépségek reményében, 's nem fogjuk miattok sem művészet iránti rokonszenvünk, sem honszeretetünk martyrjainul magunkat kikiáltani. 'S a' várt jó csakugyan eljött... Nem a' nyitányt értjük, mely — bármily jól lett

legyen is előadva — de sokkal harciabb szellemű 's élénkebb és gyorsabb menetű, semmint az előadott tragoedia bevezetéseül neveltséges ne volna; annál kevésbbé érthetjük Egressy B. urat, a' kinek énekében semmi neveltséges sincs ugyan, de annál több siránkoztató, a' mennyiben az embernek keresztényileg lágy szíve van, minden czeltalan öröködést megkönyezni; e' hangban valami hamleti jelentőség van; nem azon hang ez ugyan, mellyen Hamlet szólt Opheliához, sem az, mellyen mustoha apját gúnyolja vagy anyjának keserű szemrehányásokat csinál; hanem azon hang, mellyen az öreg Hamlet szelleme szólhatott az örökhöz, mikor őket rémülettel tölté el 's — megszasztotta. Azt mondják ugyan némelyek, hogy Reszler urnak még kevésbbé ügyes játéka van, mint Egressy B. urnak; de mivel hangja csakugyan egészen más, mint az utóbbié, tán nem ártana helyette R. urat énekeltetni. Ezt koránsem a' közönség érdekében mondjuk, mert hiszen a' közönség kénytelen azt hallgatni, a' mit nyújtanak neki; de egyedül E. B. úr érdekében, kit a' kinevettetés kellemetlen helyzetéből szeretnénk kiszabadítva látni. — Juliát Hollósy Nelli k. a. énekelé; természetesen köztetszéssel és sűrű tapsok közt; de minő Julia is volt ő! A' megtesestült kellem; a' hang árva csalogányé, mellynek keble, felcsattanván belőle az utolsó panaszcso vesztett kedvese után, néma fájdalomban megreped. — Felvonások közt a' karzat mulattott bennünket, iszonyatos zajjal, kiabálással és tombolással, melly tartott a' függöny lebecsátásától annak felvonásáig... Irigyeltük a' páholybirtokosok sorsát, kik ilyenkor szabadon megfutamodhatnak. *)

Mercutio.

September 27. Tékozló, tündérrege 3 szakaszban énekkel és tánczczal. Irta Raimund, fordította Jakab István. Zenéje Kreutzer Konrádtól. — Ez alkalommal Caldi Fidélt balletmester, Pirók Carolina, Walitzky Anna, Koch Antónia és Leopoldina ujon szerződött tánczosokul léptek föl... Egy kis magva tehát a' leendő balletnek? Nagyon szép, és örvendünk rajta. A' krakoviankát és stajertánczot köztetszéssel járták el; a' közönség tapsolt nekik... Hát még a' magyar tánczokat majd egykor a' magyar népeleti balletekben milly szépen fogják járni! Majd akkor mi is fogunk nekik tapsolni. Addig csak azért sem, mert az idegen dolgoknak csak akkor szabad érdekelni bennünket, ha már a' magunkét jól ismerjük és tudjuk. — A' játék személyei közül szeretnénk többeket megdicsérni; azonban az öregek és meglett koruak ezt maguk is megtehetik önmaguknak. Elég legyen csak Szilágyi Lila k. a. nak azon bókot csinálnunk, hogy tehetsége 's szorgalma bennünket igen szép reményekre jogosít, 's derek apjának, a' magyar színészet e' tisztos veteránjának, gratulálni szeretnénk szép jövőjű gyermekéhez. Tehát gratulálunk! 81.

September 28. Komlóssy Ida k. a. javára először: 'Költő és király', eredeti drama 4 felv. Irta Vahot Imre. — Igen kevés mondani valónk van... Első felvonás után a' szerző elötapsooltatott, és megjelent; a' második után a' színház egy része tapsolt, más része püsszegett; egy úr, ki minden illedelemről megfeledkezni látszott, páholyából a' nézőség felé botránkoztató néma jeleket intézett, mire a' taps csak azért is folytatott, valamint ellenében a' püsszegés is; de a' szerző nem jelent meg; a' harmadik felvonás után minden néma 's csöndös maradt; a' negyedik után szó nélkül haza mentünk. Ez a' színmű fogadtatásáról. — Magáról a' színműről érdemleg szólni még kevesbet lehet. Nincs benne dramai cselekmény. Nincs e' szerint a' jellemeknek tartózkodási pontja, 's így nincs jellemfőstés. — De egy van, a' mit szó nélkül hagyni nem lehet: tisztátlan élet-nézet egészen tévesztett és ferde szemlélése 's felfogása az erkölcsi világnak; szennyes jellemvonásoknak olyanokul feltüntetése, mintha azok az életben helyén és a' maga rendén volnának. — Pedig ezt — hála Istennek — meghazudtolja maga az élet is,

*) Nem futottak biz ők; hanem résztvevén a' karzaton szintugy, mint földszint kitoró lelkesedésben, ugyancsak derekasan tapsoltak. Szerk.

még inkább meghazudtolja pedig azon tisztult és nemesebb gondolkozásmód az életéről és az erkölcsi világról, mellyel írónak birnia mindenek felett legelső szüksége.

V. A.

Nyilatkozat. — Miután színmű-irodalmunk szemmel tartásában folyvást szigorun ragaszkodom azon nézethez: hogy minden feltűnő új darabnak, főleg ha az kezdő színműiről származik, legyen bár különben gyöngye is, jó oldalait szint-ugy kiemellem, mint a' roszakat: kénytelen vagyok, az e' lapok mult számában a' „Testvérek” című színmű felől irt bírálatról kinyilatkoztatni, hogy azt, mint egydaluvá csonkítva megjelentet, magaménak nem ismerem.

Vas Andor. *)

MIHIR BUDÁN?

— Engedelmet kérünk t. olvasóinktól, hogy ismét a' német színház ügyeivel untatjuk őket; de ki tehet róla (legalább mi bizonyosan nem tehetünk róla), hogy Budapesten német színház van... 's így ez is az újdonságíró rovatába tartozik. Adja Isten, hogy arról minél előbb mint volt kedvetlen tünémenyről emlékezhessünk!! — Forstnak ugyancsak meggyűlnek hajai: nem igen szerencsés tapintat volt némely magyar lapoktól azt a' hirt költögetni, mintha a' minapi füttyölésben magyarok is részt vettek volna, mert ez által némely német collegánknak, ki ugyis kancsal szemmel néz mindent, mi előhaladásunkat illeti, 's mindenkor kész, legbuzgóbb törekvésinknek nemtelen motívumokat alátolni, egygyel több fegyvert ad kezébe ellenünk: igaz ugyan, hogy e' jó urak tompa fegyverrel küzdenek, de mégis kellemetlen 's nem épen legdicséretesebb dolog, illy haszontalan megtámadások ellen kényszerülve lenni, magunkat védeni. — Nem volt bizony egyetlen magyar sem, ki arra méltatta volna Forstot, hogy kifüttyölje, miután, mint már mondók, ifjaink sokkal nemesebb mulatságot találnak, mint egy, amugyis magában összeomló, kétségbeesett, 's vég vonaglásiban sinlődő ügynek haláljelentője lenni; azt pedig, hogy nemzeti színházunknak a' német ellenében illy demonstrációkra szüksége lenne, még a' legdühösebb germanomantól is örültségnak tartatik. — Németek voltak biz a' malcontentusok mindnyájan; de becsületes németek, azon véghetetlen összeolvadt csapatkából, melly a' német elemet, meddig csak lehet, szuszszal tartja, 's azért aztán méltán boszankodik, ha áldozatai illy kudarczot vallanak, mint vallottak Forst igazgatása alatt. — Igen neveltségesek voltak azok a' sok teketóriás vizsgálatok, mellyek a' füttyölők kipuhatolására irányoztattak, miután neveik ugyis tudva voltak, 's egyik sem tagadta közülök, hogy füttyölt, 's őszinte megvallotta, hogy még többször is fog füttyölni, ha az igazgatóság még tovább is paczkázni fog a' közönség türelmével. A' legfurcsább az, hogy a' vizsgálatból, mint halljuk, csak az sült ki, a' minék a' vizsgálók érdekében nem kellett volna kisülnie, t. i. hogy Forst mézáróselegényeket fogadott, kik az elégedetlen közönséget, azt a' közönséget t. i., melly őt fizeti és tartja, 's nem azt, kit ő fizet és tart — ingyenzártszékekkel, a' színházból kiöklözzék: mi által a' színház ezután verekedési térré fog változni, a' mi mostani derutált állapotán ugyan mitsem fog változtatni, mert lehetetlen, hogy még jobban elaljasodjék; azonban minden esetre örvendetes tudomásul szolgálанд azoknak, kik ép csontjaikat szeretik, 's szerencsétlenségekre, egészségesebb izléssel bírnak, sem-

*) A' rövidítés csak közlendőink halmozottsága miatt történt: egyebiránt különös fatumunk volta' lapjaink multszámában megjelent két bírálat: az egyikből a' jó kimaradt, a' másikban a' rosz benmaradt. Hiában, ember az ember, 's néha épen akkor hunyja be szemét, mikor azt legjobban fölnyitnia kellene

hogy e' krajezáros mutatóványokban 'kötelességszerinti' élvezetet leljenek. — Mint-egy kétezer előkelőbb polgártól aláírott iv fog e' napokban a' nm. helytartótanácsnak aláterjesztetni, melyben a' nevezett főmélt. tanács meg fog kéretni, hogy Forstot, a' német színház bérlőjét, — ki nemcsak legkisebb szellemi tápot nem nyújt a' közönségnek, 's az avatatlan kezeire bízott intézetet máris tökéletesen tönkre tevő, hanem azon felül még azon becsületes polgárok ellen, kik drága pénzökért (a' német színházban a' zártszéki és bementi díj egy negyeddal drágább, mint a' nemzeti ben!!) tőle élvezetes előadásokat követelnek, mézszerűlegények által irat antikritikákat dorongokkal, — jövő húsvétra, a' midőn t. i. szerződési ideje kitelik, a' színház igazgatóságától elmozdítani kegyeskedjék.

— Térjünk át kellemesebb tárgyra: a' nemzeti színházra. Ennek közönsége naponta annyira növekszik, hogy a' tér már nemcsak szűk kezd lenni, hanem hónapok óta valóságosan az is. És milyen szép és válogatott közönség ez: bizvást lehet minden előadást 'theatre paré'-nek nevezni; az ember szíve örül, ha végig tekint a' páholy- és zártszéki-sorokon, a' földszinti vagy emeleti közönségen. Egy finnyás hölgyecske, kinek háza majdnem tözsomszedságában fekszik a' nemzeti színháznak, de ki azért mégis csak a' német színházat látogatja meg szorgalmasan, azt állítja ugyan, hogy a' német közönség sokkal 'nobel'-abb, 's nem is lehet vele a' magyar színházit összehasonlítani. Mi a' derek hölgynek gustusát csak azon okból sem akarjuk elrontani, mert ugysem volnánk képesek 'ízlés'-ét megfinomítani, mely, úgy látszik, Forst urnak markos 'salva gvardia'-ja iránt különös vonzalommal viselkedik.

— Mult kedden Erkel 'Hunyady László'-ja, a' méltán kedvelt opera, ismét telidest teli háznak örvendett. 'Mária' szerepét Lovassy Betti kisasszony éneklé, 's szép csengő hangja, 's a' mi egy énekesnőnél hasonlóan sokat nyom a' latban, csinos alakja köztetszésben részesült. Halljuk, hogy szerződni fog, 's ez újabb bizonyossága annak, hogy a' t. igazgatóság minden szép tehetséget figyelemre méltat, 's iparkodik színházunk számára megnyerni. Lovassy kisasszonyt fényes ígéretek mellett csalták a' hamburgi színházhoz, de ő, mint honunk derek leánya, a' mienk akar maradni, a' honnak akarja szentelni tehetségeit, 's ez igen szép tőle, 's pártolást érdemel. Csak még egy tenorista (mert lehetetlen Wolf urtól kívánni, hogy — míg három-négy primadonnánk van, kik egymást féltékenyekre is felváltogatják, — egyedül ő énekeljen szünet nélkül minden dalműben), meg egy bassista! 's operai személyzetünk akár a' legelső udvari színházakéval is kiállja dicsőségesen a' versenyt.

— Újabb tudósítások szerint Havi dalszínész-társasága hazatérőtfu a t. Veronában nem léphettek föl, miután az agens, szerződést kötve velök, azt gondolá, hogy a' társaságnak külön hangászkara is van, a' veronai hangászkar pedig a' sept. 15. diken megkezdett operára 's illetőleg ennek próbáira el volt már foglalva. Trevison 's Udinén keresztül, így ir a' társaság egyik igazgatója Havi ur, hol előbbi diadalaink csak folytattattak, ide Goriziába (Görz) jöttünk 's három előadásra szerződve, Klagenfurton, Villachon, Judenburg-, Brück-, Bécsujhely-, Sopron-, Győr- és Pesten keresztül téli fészünkre (Pécsre) takarodunk. Alig értünk Udinébe, midőn egy igen kedvező meghívó levél érkezett Milánóból a' Teatro Carcano'-ból, melyben, a' 'Scala' után, olasz- és francziai honi első művészek lépnek fel. Történt-e ez magyarral valaha 's nem dobog-e föl e' hirre minden becsületes ember keble? Nem világos-e ebből, hogy pályákon emberül haladtunk? 's nem biztos záloga-e ez jövő évi utunknak, melynek kikerülhetetlen czélja Nápoly leend! — Hát arra mit mondanak azok a' kakukfele jó barátink, hogy a' velenczei 'Márk'-térén Hunyady finalját a' katona- és polgári banda felváltva játssza, tapsvihar, bravo és 'éljen'-zés közt? — A' finale eleibe — nem kaphatván Pestről egyebet — László ariáját tettük, melyet én énekeltem 's mely Velenczében nagyobb és zajosabb és lelke-

sebb tetszéssel fogadtattott, mint akárhol magyar városinkban. — Iszonyu költségeink, hál Isten, mindég fődözve vannak; a' fizetéseket pontosan teljesítjük, még egyebre is jut és marad is — bajunk tehát nincs; de a' honvágy dühösen gyötri embereinket, mióta visszafordultunk. Fiuménak azért nem menénk, mert különben Pest elmaradna; — körül-belől october 10 — 15-dikére Pesten leszünk; 'stb. 'stb.' —

— Mult hó 24-én tartatott a' pesti izraeliták magyaringó egyletének félévi vizsgálata. A' szépszámu közönség nemcsak meg volt elégedve a' nyelvtanoda működésével, sőt igen kellemesen meglepeték az által is, hogy a' legkülönbözőbb elemű és sorsu növendékek közt illy rövid 's a' tanodára nézve legviszályterhesebb idő alatt olly alaposan terjesztetek a' magyar nyelv ismerete. Illy csudát csak a' magyar nyelv szellemével annyira megismerkedett tanító, mint Sz. ur, vihet véghez. Nem tanít ó száraz szabályokat nyelv helyett, sem nagynehezen beöklözött 's meg nem emésztett nyelvtani földadatokat, hanem nyelvet. — Könnyű, a' gyermek felfogásához mért beszélgetéseket folytat növendékivel, mikből aztán azok, mintegy önmagukból, vonják ki a' szabályt, melly tanmód nemcsak hogy a' magyar nyelv szelleme- 's alkotásával leginkább megfér, hanem a' gyermeket is fölmenti a' más-alkotta szabályok untató betanulásától, 's öngondolkodásra készíti; a' szabály pedig mélyen gyökerezik a' gyermek emlékezetébe 's alkalmazza azt, hol szükség van reá. Innen azon gyors felelet-készség 's innen azon öröm, mellyel a' gyermekek a' kérdéseket megoldák. Hát még a' kiejtés! Ezen minden idegenajkuakra nézve legnagyobb nehézségét a' magyarnyelv megtanulásának, milly tökéletesen tudta ezt a' tanító ur legyőzni és kiirtani a' növendékek ajkáról! A' hallgató valami tőzsgyökeres magyar városba vélé magát áthelyezve lenni, olly tisztán 's olly eredeti magyarosan ejték ki a' 7 — 8 éves fiuk és leányok a' magyar hangokat. — Ha meggondoljuk, miszerint a' tanoda felállításának rövid ideje alatt a' többnyire tehetetlenebb sorsu gyermekek, kiknek nevelése a' legsajnosabb módon elhanyagoltott, nyertek alapos oktatást hazánk szép nyelvén: akkor lehetetlen minden jobb-érzésű embernek szíve mélyéből nem kívánni türelmet és állhatatosságot az érdemes választmánynak 's derek tanítójának . . . nincs távol már azon idő, hol az egyházban igen, de az életben nem fog különbséget ismerni a' 'zsidó' nevezet magyar és magyar között.

— Az alakulandó magyar gőzhajózási társaság győri és pesti részvényesei mult hó 20-án Pesten előleges tanácskozást tartván, az alaptőkét egy millió váltó forintra határozta 's az igazgatóság székhelyéül Pest-et választotta. Egy részvény ára 200 pforint 's már is igen kapósak. — A' Balatonon 'Kisfaludy'-gőzöst sept. 21-én bocsátották vízre.

— Marasztóni Jakab nagyszerűen fölkészített művészakademiáját ma szombaton fogja ünnepélyesen megnyitni; miről kimerítőbben jövő számunkban.

— A' világhírű, fiatal szépségű, 's azért már e' tekintetnél fogva is Elsler Fanni fölött előnnyel bíró tánczosnő, Cerrito Fanni, e' napokban váratik Pestre, hol egyelőre nyolcz előadásra szerződött a' nemzeti színházban 1200 arany tiszteletdíj mellett. — A' belépti árak, illy iszonyu dijhoz képest, mérsékeltek, mi ismét csak az igazgatóság áldozatkészségét tanúsítja.

— A' kényelem, divat- és fényűzési cikkek első sorában áll kétségkívül az izlésteljes, meglepő diszű 's alakzatu butorzat. Nemcsak azért, hogy e' nemből a' legcsinosabb készítményekkel díszesithessék termeiket, hanem legfőképp a' hazai iparnak még annyira szükséges hitelemelése tekintetéből is utasítjuk az illetőket Szabó József asztalosmesterhez (Budán, a' várban, disztéren), kinek iparszaki jeles tehetségeit 's bármilly követelésnek megfelelőhet képességét a' magyar 's külföldi látogató közönség a' legutóbbi iparműkiállításon ismerni tanulhatá. Tőle van névszerint az annyi látogatók szívében erős nyereségvágyat gyújtó hölgyi alvóterem asztalosmunkája. Derek fiatal iparosunk lelkesen folytatja terjedelmes, 's e' tekin-

tetben hazánkban egyik legelső üzletét, mit a' külföld nevezetesb fővárosiban összesen 9 — 10 évig tett vándorlása előze meg, hol nemcsak a' megkívántató rajz- és műtani részeiben iparszakának tökéletesíté magát, hanem egész tömegét is szerzé meg a' különféle butormintáknak rajzban, tetszés szerinti választásul a' megrendelőknek. Jelenleg is több nagynevű honfaink tartoznak megrendelői közé; biztos reménye van azonkívül, miszerint a' budai kir. várpalotában szándokolt butorozást (5 — 6 szobára) jeles kárpitosunk W i e n e r r e l együtt ő nyerendi meg. Annyi bizonyos, hogy az ő tervezete vitta ki a' legnagyobb tetszést. A' mint hallottuk, az iparműkiállítási díjbírószág kis aranyérdempénzzel jutalmazza meg őt, mire a' tagadhatlan jelességű kiállítmányokra szemlélhető asztalosmunka méltólag jogosítja a' derekkiparost. Üzletét összeponosítandó, most Budán a' vizivárosban nagy műhelytermeket épített negyven személyre. Ismételve ajánljuk őt a' t. cz. közönség figyelmébe.

— Körünkben mulatnak O r b á n János tánczmester, ki egy általa szerkesztett magyar társas-tánczot a' közönségnek bemutatni kíván, — és K ő h e g y i József, ismert nevű tánczművész, ki a' vidékről, hol vígadója mindenütt nagy tetszéssel fogadtatott 's sok uriháznál lelkesen lejtetik, fővárosunkba térve, a' telet itt töltendő 's leczkéket adni szándékozik. Lakása a' bálványutezai Blühdornféle 23d. számú ház harmadik emeletében van.

— Geibel könyvárusnál e' hóban „Dongó” czimű öt éves füzetke jelenend meg L a u k a Gusztáv szerkesztése mellett. Több jónevű írók ígérték közremunkálásukat; a' cikkek név nélkül jelennek meg 's nyilvános és privát-életünk ferdeségeit fogják ostorozni — a' mennyire lehet.

— M á s o d i k k ö z l e m é n y a ' s z o b o r m ű e g y l e t r ől. — A' szoborműegylet illőnek tarlja a' t. közönséget értesíteni eljárásainak újabb mozgalmairól, miért is a' következőket juttatja nyilvánosságra: Elnök ő nagyságának két hónapi távolléte alatt megtétetvén az előkészítő lépések, annak szerencsésen történt visszajötte után viderobb mozgásnak indult az egylet működése. Eddig elé az aláírási ívek a' j á n l á s á r a p á r t f o g ó k u l megnyerni valánk szerencsések: gr. K e g l e v i c h G á b o r tárnokmester, gróf T e l e k i J ó z s e f erdélyországi kormányzó, Ü r m é n y i F e r e n c z koronaőr, S z e r e n c s y I s t v á n kir. személynök, gr. N á d a s d y L i p ó t örökös főispán ő excellentiájokat, és gr. B a t t h y á n y i K á z m é r ő mltgát, úgy hogy a' fentisztelt urak mindegyike mintegy 50 — 60 ívet méltatott ajánlására, nemcsak, de szóval is kijelenteni kegyeskedtek: miszerint e' nemzeti ügyet mindenképen pártoladják. Reményünk van, hogy az e' célra fölkért egyéb pártfogók is nem sokára szerencsésítendik az egyletet számos ívek pártfogoló ajánlásával. Ezen sikeres lépések nyomán az ívek gyűjtés végetti kiosztása is megkezdett, 's eddigelé 95 ív ada'ott át az illető gyűjtőknek, legközelebbi napokban élénken folytatandó levén ez eljárás. 'S erre nézve különösen azon hazafiui élvezetben részesül az egylet, miszerint az ország különféle vidékeiről, sőt Bécsből is érkeztek aláírási íveket gyűjtés végett kérő felszólítások; mely bizalomteljes kézfogásért szíves köszönetet mond az egylet ama buzgó honfiak- és műbarátoknak. Célkutinak is irtunk ujabbán R o m á b a, őt az ügy jelen állásáról tudósítván; a' szükséges könyveket és rajzokat pedig (t. i. Hunyady János életére vonatkozó adatokat és arcképeket) minél előbb kezéhez juttatandjuk a' művésznek. — 'S itt alkalmat veszünk Célkutinra vonatkozólag kinyilatkoztatni, hogy az egylet törekvéseinek főszempontja az úgy, t. i. a' legdicsebb magyarok méltó megdicsőítése, nem pedig azon kisszerű cél, hogy egy embernek — ennek vagy amannak — csupán kenyeret adjunk. Hogy ez uttal épen Célkutin állapotnak meg szemeink, ennek egyszerű oka az, hogy miután észrevetük benne a' jeles tehetséget, alkalmat akarunk nyújtani, 's megkísértetni vele, mennyire haladhat művészete, nehogy elhanyagoltatás esetében később szemrehányással illethesse, mint annyi más művész, a' figyelmetlen hazát. A' nyilatkozó ta-

lentumot pedig annál kevésbé gondolók figyelem nélkül nagyhatni, mivel valamint az Erd. Híradó szerkesztősege sept. 20-kai számában igen méltányosan nyilatkozván ez ügyre nézve, örömet vallja, hogy Magyarhon dicsősége Erdély dicsősége is, úgy mi is azt hívők és hisszük, hogy Erdélynek művésziát valódi művészpolczra segitvén, noha a' majdani dicsőség legközelebről szülőföldjét illetendi, közvetve hazánkra is sugározthatjuk némi fényt azon öntudatnak: ő a' mienk! — Nem hagyhatjuk érintetlenül azt sem, hogy gr. Gyulai Lajos ő mltgához intézett kérelmünknek sikerült kinyerni, miszerint a' közszemlére kiállított Juno-szobor még huzamosb ideig itt Pesten maradhasson. A' nemes gróf ezzel új bizonyosságát adja annak, mennyire ohajtja előmozdítani ez ügy érdekét. Mert úgy vagyunk meggyőződve: mikép e' mű annál képebb bizalmat gerjeszteni a' t. közönségben Czelkuti tehetsége 's így szoboresarnoki vállalatunk iránt, minél többektől szemléltetik meg *). Ezekből láthatja a' t. közönség, hogy az ügy állása ekkorig kedvezőnek mondható, 's csak a' gyűjtők buzgalmától, 's a' két haza ügybarátinak részvététől függ, azt valóban virágzóvá is tenni. 'S az egylet e' tekintetben legkevésbé sem kétkedik jó sikeréről, miután illy ügyet, melyet az említett nagynevű és köztiszteletű, sőt egyszersmind közkedvességű férfiak méltatnak ajánlásukra, sőt azt egyenesen föl is karolván, még személyesen is mellette buzgókodni ígérkeznek, illy ügyet részvétlenséggel elejteni valóban azt tenné: hogy e' nemzet még nincs megérve saját nagy férfainak illő megdicsőítésére, 's e' szerint saját nagy multjának kellő megértése- és méltánylására. De ezt mi föltenni sem akarjuk; e' valóban szomorú esetet még a' sejtetőségek sorából is kiküszöböljük; mert a' melly nemzetnek keblében nincs kegyelet, mult históriája iránt, az nem érdemel kegyeletre méltó historiai jövőndöt. — Emlékeztetjük tehát a' két haza lelkes fiait és leányait a' f. é. juliusi lapokban, különösen pedig az „Életképek“ jul. 2-od számában megjelent „felszólítás“ra, elvárván a' hazafui részvételnek minél fényesebb nyilatkozványait. Költ Budapesten, őszelő 29-kén 1846. Egyleti határozatból Ne y Ferencz, m. k. egyleti titkár.

Válaszul a' szemleirónak a' Honderűnél. Bármint ohajtjuk is, hogy akár tudományos, akár művész-jelességeink fennen ragyogjanak, köztisztelet, becsület- 's méltánylásban részesüljenek, azt mégsem kívánjuk 's nem kívánhatjuk, hogy ez egy másik személy ártalmára, rovására történjék, édes szemleirő uram! Tudnia 's megfontolnia kellett volna önnek ezt, mielőtt a' Honderű 10ik számában derék építészünket — Cassano urat — bár csak néhány odavetett szóval, de mégis olly kíméletlen 's igazságtalanul megtámadta. Vagy azt hiszi tán, jelesebb művésztehetségink olly számosak, hogy azokon csak úgy önkényleg paczkázhatunk a' nélkül, hogy veszélybe jöjünk, e' részben káros apadást idézni elő? Hisz pedig ő szokta leginkább szemünkre hányni, hogy ebben, meg ebben, meg ebben hátra vagyunk, szűkölködünk, 's e' miatt művelt nemzet nem vagyunk. És hátra maradunk, szűkölködni fogunk mindig, ha nemcsak minhonfitársinkat tiporjuk össze, megvetjük, nem gyámolítjuk, de még a' külföldről hozzánk érkező, 's nálunk megtelepülő jelesbeket is magunktól elidegenítjük. Így tön a' szemleirő Cassanoval. Olvassa csak jól, és fontolja meg, mit irt ő a' Honderűben, a' miskolczy színházra vonatkozólag, többi közt: „ha Miskolcz városa két olly építész között választhat e' célra, mint a' miértöleg szilárd és minden tekintetben megbízható Hild ur, meg aztán a' derék 's becsületes H. urnak mindenben merő ellenkezője Cassano: választásában bizonyosan egy perczig sem fog habozni.“ — Koránsem akarunk Hild ur építési érdemeiből vagy csak parányit is levonni, sőt méltánylólág ismerjük el or-

*) Juno szobra Döbrentei Gábor ő nga szállásán (Buda, Likaház, a' hidfő mellett, 1-ső emelet) october elsőjétől fogva egész hónapon át minden kedd- és pénteken délelőtti 9 órától -ig megszemlélhető.

szágos hirben álló műtehetségeit, 's azon szerencsét, mely őt vállalkozásiban rendszeren kíséri, 's távolról sem akarjuk gyanítani, hogy amaz elgondolatlan megtámadás netán megsértett önérdék 's dicsvágy felingerültségének eredményeül áll ott valamely hasztalan, megvetésre méltó eszköz által: de a' polgári becsület 's igazság érdekében nem engedhetjük meg, hogy a' megtámadó olly párhuzamot vonjon a' két művész között, melyből ama legszentebb emberi kincs, a' becsület, szennyfoltosan kerüljön elő. Tanulja csak jól meg a' következtetés szabályait, (vagy tán tudja is, de csak hamiskodik), 's látni fogja, miszerint egyenesen jellemében gázol azon férfinak, ki felől, ha a' viszonyokat jól ismeri, 's nem rágalmas magán-közlések vagy tán személyes ellenszenv után indul: épen az ellenkezőről győződik meg, 's tételét, nem mondjuk, megfordítva állítja, de minden bizonynyal nem szegez önmagára nyilat. A' dolog, miként hiteles adatokból tudjuk, ennyiben áll: Miskolcz színháza három év előtt az ismeretes nagy tűzvész alkalmával leégett; Szemere Bertalan, akkoriban országgyűlési követ, mint az országházi 's büntetőtörvénykönyvi választmány tagja, jegyzője 's előadója, érintkezésbe jöven Cassanoval, ez neki megígérte, miszerint a' leégett színházra új tervet készítend. Mialatt Szemere országgyűlésen működött, az akkori otthon foglalkodó alispán Hildnek írt, ki szinte tervet csinált, mely azonban pénzhány miatt papiroson maradt. Miután azonban később Szemere a' volt alispán helyét elfoglalta, Cassano ígéretére emlékeztvén, ezt az illető megyeválasztmányynal közölte, 's ettől az e' részben szükséges lépések tételére megbízottat. Írt tehát Cassanonak, 's ígéretére emlékeztetv őt, leküldvén egyszersmind a' Hildféle tervrajzokat, netaláni használatául némely részeknek. Így készítv Cassano egy tervet, de mely egészen önálló szerkezetű 's végtelen különböző a' Hildféléttől. Ez a' dolog valódi folyama 's állása, 's ha szemleirő tovább is szerencsétlenül találva tévelyében megmaradni, melyből közvetőleg az siránkozik ki, mintha Cassano feltolta volna magát Hild ellenében: akkor készek vagyunk állításinkat az eredeti okiratokkal bebizonyítani. — Mi tulajdon szemeinkkel láttuk 's párhuzamítottuk a' két kérdéses tervet, 's igazságos véleményünk ez: a' Hildféle terv egész washingtoni congressusház, ennek hosszassága-, magassága- 's idomzatával, egy városi színházul! Cassanoé ellenben a' legkellemesb olasz izlésű épület, valódi temploma a' színművészetnek; míg az elsőben az osztályozás nehézkes és bonyolult, a' másik egyszerűség, helyes elosztás, alkalmas- és kényelmesség által tünteti ki magát. Felhivunk akárkit a' hazában illető szakértőink közül, vizsgálja meg a' terveket, 's ha nem a' mi részünkre dől az igazság, akkor — legyünk örökös statista a' színháznál. — Felhívjuk a' nemzet köztisztvisletét bíró közbejáruló megbízót: nyilatkozzék ő maga, — ítéljen 's védje ügyét annak, kit a' díszes megbízásra méltónak, érdemesnek tartott, hogy némuljon el a' kaján irigység kíméletlen rágalomnyelve. ②

— Irodalmi újdonságaink: a) Hanák Ker. János 'a' természetrajz elemei' czimű igen hasznos kézikönyvének második bővített kiadása 114 fametszvénynyel. b) 'A' magyar váltótörvény hiányai, 's azoknak kiigazítására javaslatok.' Irta Pajor István. c) Bloch Móricz 'kiegészítő szótára'nak második, azaz: magyar-német része. d) Petőfinek Dux által németre fordított néhány költeményei egy jól írt, hazai irodalmunkat tárgyzó előszóval. e) A' pesti érdemes főrabbi Schwab Arszlántól jeles emlékeztetés (magyar és német nyelven) a' vallásban nyert oktatásra az iskolából kilépő izraelita ifjúságnak ajándék gyanánt. f) Bajza világtörténetének 5d. füzeté. Végre g) kedvelt Kuthynk 'hazai rejtelmek' czimű regényének 7d. füzeté, mellyel ez érdekes 's nagyszámu olvasó közönségnek örvendő regénynek 1-ső kötete be van fejezve.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

15. szám — Oct. 10. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

ERDÉLYORSZÁGI LEVELEK. II. KOLOZSVÁR, october elején. Szerencsés jó napot kívánok önöknek ott túl a Királyhágón, édes hazámiai! Hát hogymint érzik magukat? Bezzeg, mi nem a' legjobban vagyunk ám, min ugyan, tudom, egy cseppet sem fog csudálkozni, ki a' két testvérházat ismeri; mert, hiszen, önkök már annyira felvilágosodtak, hogy néhol még többet is látnak, mint bizonyos urak szeretnék: míg ellenkezőleg, a' mi fél-szemünkön folyvást fekete tapasz áll. Bizony, boldog emberek legkivált önök, kik lakoznak fővárosában a' magyar hazának, hol már annyira megkedvelték a' vágatva haladást, hogy nem is liberalis bérkocsis, ki esztendőn át csak egypár embert taposztat el: mi rettentesen el vagyunk maradva. Ha a' fensőbb rangnak nyájás leereszkedéssel közelítenek azokhoz, kikre tán nem bárszony ablak-kárpitok közt mosolygott az első napsugár, — ezt önök magas műveltségnek nevezik nemde? a' mieink ilyen szabályt nem ismernek. — Önöknek ezer nemű élvezet kínálkozik itt és amott, 's hogy többet ne említsek, esténként legalább remeknél remekebb színi előadásokban gyönyörködhetnek, míg bennünket egyetlen vándorcapat sem méltat bengalai tüzére 's rémletes és borzasztó jele-netekkel spékelt hatásos mimi-comico-tragicus darabjainak felmutatására. És mert ezentúl már a' népkert dudvacsomói közé nem járhatunk ki frís levegőt színi: majd csak meleg szobában olvasgatjuk a' vasárnapi újságot. — Önök finomul rakott síma járdáknak örvendhetnek: mi minden séta után először is lábvizet veszünk, aztán pedig hálát adunk Istennek, hogy orrunk betörése nélkül juthatunk haza. — Ott már attilás rendőrszolgák szivaroznak az utcza-sarkokon: itt fakó frakkba bujtatott pofoncscapott kalapú csodabogarak bukdaé-solnak térdig erő csizmaikban az utcák szemete közt, 's még csak nem is pipáznak. — A' pesti bérkocsisok nálunk arszlánoknak is beillenének; mert a' mieink még póre ingben gatyában szottak a' bakon szundikálni. — Csalódnék azonban, ki azt hinné, hogy mi erdélyiekül mindenben olly szörnyű hátra volnánk: bizonyos dolgokban sokkal előbb állunk a' magyar-or-szágiaknál. Önök például, igen szűkkezűek a' czímek osztogatásában; már mi itt libe-ralisabbak vagyunk, nálunk még a' megyetisztek is, és a' kinek egy tenyérnyi birtoka van = méltóságosak; a' mágnásokat meghagytuk nagyságosoknak; és a' tekintetes urak? ... Egyszer, midőn a' feketetői fogadóban voltam szállva, egy cseléd jött az öreg német csaplároshoz, 's félverdung pálinkát kért a' „tekintetes úrtól“; tehát a' feketetői és balla-vásári, úgy szintén minden nadrágos korcsmáros Erdélyben tettes úr! Gyermekekoromban gyakran szokta mondani atyám: tanulj, fiam, még teins úr is lehet belőled! szégyén jó atyám, beh megjárta volna, ha legmagasabb reményét, a' „teins“ czímet, mint erdélyi fogadós nyertem volna el. — Már azok a' magyarok kinevetnék az embert, ha frakkban és sarkantyús topánban jelennék meg az utcán; pedig ez nálunk divat, 's rajta megüt-közni senkinek sem jut eszébe. Aztán mostanában erősen terjed itt a' műveltség a' kézmű-ves osztálynál. Bizonyos ismerősöm egy szabólegényt szólított meg a' minap. „Itt jártam — felelt ez nagybúsan — Náni kisasszonytól fiztintában, de én nem tudom, mi lelte, csak ollyan finkfánk módra beszélt hozzám; azt hiszem, tán azért volt ollyan zsenéros, hogy engliszében találtam“. Kell-e hozzá commentár? hiszen e' pár sorban a' társalgási művelt nyelv egész szótára ki van merítve. Azonban én csak beszélek, a' papiros csak fogy előt-tem, és még nem szoltam a' legérdekesebbéről, az országgyűlésről. Azt hittem, hogy ha majd a' „méltóságos kk. és rr.“ begyűlnek Kolozsvárra, tán egy kis élénkséget majd csak öntenek e' vén városba: de biz ez maradt úgy, a' mint volt; egy 70 esztendősen asszony megrongyolt ködmömben, kinek hiába öntik torkába a' bort, hogy vére sebeseb-ben forogjon, mert töle legfőbb is — elalszik. Hanem egy nagy dolgot mondok: a' mltgos kk. és rr. csoportiban a' magyar ruhának szörnyű szűke van; — minden tréfán kívül a' „Honderü“ egész évre elláthatná magát nálunk torzképekkel, miknek azon külö-nösen méltánylandó érdemök is meglenne, hogy legalább hönik volnának. Bizony vala-hányszor illyeket és még számtalan botránkoztató dolgokat látok — miket pedig nálunk nem szükség nagyon kutatni — mindig valami sajátserű kedvet érzek magamban, mit én megnevezni bátor nem vagyok; de mit Széchenyi már rég „kefélesi gyönyörűségnek“ ke-resztelt. És én olly nagy hajlamot érzek magamban illyes kefélesi, vagy — ha úgy tetszik — gyomirtó szerepre, ha tudnám, hogy nem fogom kivágni önnek szorgalmas kolozsvári tudósítóját: de én tiszteltem az ő majorátusát, 's ezennel vérző szívvel lépek le a' levele-zések rózsaszínű mezejéről; hanem ha ön úgy akarja, oda beljebb, a' fehér papirosra nem sokára találkozzunk. — Notabene! ne vélje ön, hogy e' sorokat Ausztriából veszi, azért, mert levelem boritékán német postabélyeget lát; majd a' huszadik század elején tán, — ha Isten megengedi érnünk — a' „clausenburgi“ posta is „Kolozsvárra“ fog átköltözni. Az ég áldja meg őt!

Szathmáry Károly

GYŐR, october 6-án. Mint tudva van, nálunk egy színészet-biztosító egyesület létezik, melly évenként a' négy utolsó óra magyar színész-társasággal lát el bennünket Voltis eddig a' győri színházlátogató közönségnek ezekkel nagy meglepődése, de — miért, miért nem? — az idén megszűntették ezt 's a' társaságot, különösen ennek hölgyszemélyzetét elhatá-rozottan gyengének nyilalkoztatták. Az igaz: a' közönség is évről évre magasb igényeket vesz számba, 's a' társaságnak is megvannak az ő gyengéi. Eddig a' győri minden egyéb színpadot felülmúlt a' vidékies közözt, de az idén — bár Hetényi igazgató megteett, a' mit tehetett — a' kolozsvári társasághoz húzódott, a' ki csak húzódhatott a' vándortársasá-gok közül. Rebesgetik azt is, hogy a' biztosító egyesület szét akarja bontani a' színiigazgató-val kötött szerződést, — ez azonban bár ne lenne való; de ha mégis volna a' dologban valami, ajánlanám Hetényinek, egyesüljön Feleki társaságával, 's olly biztos lábon fog állani, mint senki az igazgatók közül. — A' férfiszereplők közt Hegedűsnek legnagyobb ártalmára van, hogy jó játékát maga is tudja, holott ezen tudat többnyire elzárja a' töké-

letesülés útját — kivált ha oly gyakori a' taps, mint nálunk, — mert a' győriekből könnyen ki lehet csalni az elragadtatást. Tóth József (cselszövő fondorkodó) leggondolkozóbb tagja a' társaságnak, 's mindig megfelel magáért — ha szerelmes jelenete nincs. Újfalu színt nem megvetendő nyereség: gyengéje az, hogy kezének nem talál helyet. Szilágyi, Szaklányi, betöltik helyeiket. A' hölgyek közt Hetényi Jozsefa k. a. legjobban, Kecskésné legtöbbször játszik. — A' rendezőség ellen sok a' méltányos rosulás. Sokszor megesik, hogy hanyagságból valamit künn felednek, mit aztán ugy dugdosnak vagy vetnek be; — a' függönyt idő előtt huzzák; a' székeket néha nem ínasok, hanem — mint a' Párisi szerencsevadászokban — holmi hasított hátú rongyos egyének czipelik ki; — a' sülyesztőkkel is sok hasraesés eszközöltetett már. Végül még a' hetenkénti három szünnapot is sokaljuk. —

E—v—i.

GYÖR. october 12-én. Az őszi szak kedvetlen szokott lenni hölgyeinknek, mert ezek a' kíváncsiság kielégítetlen 's a' várakozás hosszas napjai, hetei. Napokban érkeztek meg t. i. a' jogászok. Mindenütt nagy szerepet visznek ugyan a' jogászok a' szépnem körül: de annál inkább nálunk, hol a' tánczoskar, kevés kivétellel, a' jogászok által töltetik be. Vonszódnak is ám szépeink hozzájuk tánczvigalmakkor — és egyébkor. 'S midőn őket mentőkben és tétőkben ablakredőnyek közül kémlelik, ezek — a' hamisak! — többféle fogásokhoz nyulnak, magok iránt az ugysis vonzódo figyelmet még inkább felerlelnek: ekkor tüzes szemű szépeink csak úgy égnak a' kíváncsiságtól, kilétüket meg tudni 's hevőkben szeretnék a' farsangot elevarázzlani, hogy a' még nem ismert, de megismerendő ifjakkal kecseljesen lejtethetnek. De mind hasztalan! az idő csak a' rendes járásban marad 's nekik meg kell elégni, ha esténként a' színházban láthatják meg az élénk honreményeket. Jó, hogy a' színháznál vagyunk! Nemrég színházi közönségünket magasban is, középen is, alant is, tehát egészben, hatalmas berzenkedési szellet fogta át a' szegény színészek ellen, ugyannyira, hogy csak nagynehezen lesz lecsillapítható. Magasban folytonos rosálással fenyegetőznek — ők levén a' tetszésnek túlymóno organuma; — középen a' színházba-nem-járast rebesgetik — hihető, a' saison végeig; — alant pedig a' hölgyek azzal akarnak műértőséget tanusítani, ha a' személyzetet becsmérlik, 's a' pestiek látására hivatkoznak: az ifjuság pedig folytonosan kedvét tölti, azzal: oly szereplőket tapsol elő, kik azon este nem beszéltek. — Mikor, mikor nem? egykor azt találák szépeink gunyóldog említeni, hogy a' jogászok — más tanulóról szó sincs — csak kedden 's csőtörtökön mehetnek látogatába, ekkor levén szünidejük. — Mint tűz a' taplóban, hamar szétkharapozott ez az illetők között, 's félelmes következményeül gyuladt fel a' határozat, miszerint kedden 's csőtörtökön csak a' z é r t sem fognak látogatába menni. Van most rezenés a' hölgyek közt, 's mindenfelé csak mentegetések hangzanak, hogy ők sem, ők sem vettek részt ama nyilatkozatban. De a' jogászok egyre dacosak, 's szépeink össze is szedik csáb-kecskeiket, hogy a' szilárd kebleken győzedelmeskedhessenek.

K u k k a n t ó.

KÖSZEGEN, m. hó 27-én. Miután a' szörnyű vizár kellemetlenségein áthatoltunk volna: egy élvezetdús tünemény verte fel parlagegyformaságunkban a' szunnyadó életet, Liszt Ferencz a' fenirt napon közöttünk volt, hogy mi is élvezzük a' zene hatalmát. Bár ébresztette volna fel varázsával e' város hajdani szellemét, melynek erekléje ott áll, a' már ószerű alakjából kibontakozott, de még mindig nagy napok emlékt hirdető vár: úgy tán buzgóbb képviselői akadnának a' magyar elemnek. — A' posztógyár már fenáll.

— M.

F.-NYÉK, sept. 15-én. A' csak legközelebb mult nyáron Baracs kán dühöngő tűzvész martalekál esett néhány ház tetemesen károsult lakói feleségelésre alakult a' nyékiekkel egyesült baracscai műkedvelő-társulat, a' nemrég közsajnálkozásunkra elhúnyt koszorús Kunosok szánalomra intő arany szavaitól:

Ha szenvedőknék arczaín

Emberbaráti szózat int:

Könyüket látsz előmleni,

Siess hamar letörlni...

újhata, f. hó 12-én kezdé meg üdvös közcélú működéseit V a h o t Imre, 'Farsangi iskola' című vigjátékával, melynek a' baracscai teremben, mihez hasonlót néhány kisebb városaink alig tudnának felmutatni, délelti 5 órakor kezdetét vett előadása a' számosan megjelent lelkes műbarátok várakozásaitak jóval felülmulta, 's a' köztetszés sűrű taps-, koszorúhajtás- gyakori éljenekben tört ki. — Éljenek is sokáig a' honnak e' lelkes honfiak 's leányok, kik honuk 's honfirtarsaik előmentét 's javát szívükön viselik; — legyen jutalmuk a' közméltánylás dicsősége a' mindenkit főleg boldogító önérzet, hogy hazairánti tartozásaitak mindenben híven teljesíték. Leginkább felfogák e' mű szellemét 's legethűbben személyesíték szerepeiket köztisziületre méltó első alispánunk lelkes leánya K a n d ó Zsófi (Veronka) és R a k i c s Fanni (Sáspatakiné) úrhölgyek; — Sz. L. (Zarándi), Sz. P. (Valpó), Sz. (Sáspataki), M. (gr. Florián). Jelesen szerepeltek még K. A., B. E., és Sz. B. urnőcsék, valamint K. S. és K. G. E' jeles előadást a' megjelenséérti halálközönet, Sz. L. által nyilvánítva, 's alig szedetvén el a' nézők székei, nyomban lejtő vigalom követé, 's a' sz.-endrei zenészek ugyancsak láb alá rakták a' sok kört 's csárdást. Ez egyszerű magyar vigalmat szokott egyetértés 's csinos fesztelenség jellemzé. Mint halljuk, a' lelkes műkedvelők a' most begyűlt nem kis segélyösszeg jóval leendő szaporítására még több előadást is adni szándékoznak. Adja az ég, hogy kívánt siker kövesse üdvös czélú működéseiket, 's a' feleségelt — erősen hiszem — hálás köszönettel fogják dicsőíteni szíves jöltevőiket. A' fogadósnak feledém fülbe sugni, miszerint azzal a' nemzetiségnek korántsem tesz eleget, ha a' tán Pesten vagy Fejérvárott nyomott magyar című étlapra a' nála található éltek 's italok neveiket németül rója fel; — 's a' fogadás semmi esetre ros

néven nem veheti, de tán nem is akarja, hogy e' különben magyarjku helységben sőt általában bármely magyarhoni vendéglőben sváb étlapokkal épen nem örömet találkozik
Karácson.

NÖTÉNCS, october 1-jén. Az ég óriási kupján a' nyugat bibora piroslott. A' láthatáron ittott uszó kőparányok fellegrongyai hömpölyögtek, meglegyintve az esti szellőnek lágy fuvalatától. Még néhány percz 's a' nap — mint tisztujtáskor a' kortes — azaz: rézvörös pofával néhány hamuszín fellegnek csipkés kárptífoszlányaiba rejtőzve letúnt. Utófénye arannyal szegélyezé be az oszló felleghullámok ingó rojtjait. Az egész természetén valami olly varázskellem vonult át, mi önkényt elragadja az e' költői jelenet ünnepélyességétől dagadó kebelnek érzelmeit! Szóval: minden olly regényes volt, hogy no! Illy fényes (?) előkészület bizonyára sejteti a' t. olvasóval, hogy nagy dolog fog történni: — 's valóban igaza van, mert a' nőténcsi mester kakukos órája épen négy vékonyat ütött 's hat vastagot, midőn az egybegyűlt compossessoratus, — közönségesb nyelven közbirtokosság — elvégezte, hogy holnap szüretelünk! 'S így nálunk a' megkezdett szüret volna az első ujság, — mi azonban, tekintve hazánk szerencsésb fekvésű börttermő vidékeit, valóságos óság már. Nógrád egyéb helyein már régen leszűrték a' hegyek levét, 's mi mégis csak most iszunk édes mustot az élet annyi keserűségei után! — Hát a' szomszédban (Váczon) mit csinálnak? Tán ott is szüretelnek? Nem. Ott már nagyhasu hordókban forr a' csipős bornedű, 's a' különben zajtalan városkában kis mozgás van. És miért? A' studentok berukkoltak! Istenem, minő pont az az iskolai év kezdete ollyan helyen, mint Vác, hol a' tanuló ifjuság okoz egyedül némi élénkséget! Itt e' szüretlen egy candidatus logicus rágya a' krajczáros szivart, erős füstéből sűrű gomolyokat bocsátván a' levegőbe. Ama sarokban egy szerető apa nyomja a' búcsucsókot kised tanuló fiának ajkára, könnyű szemekkel mondván „Isten hozzád-ot bántkodó gyermekének! — Mi az ifjak iskolai kiképzetetését illeti, ebben a' tanulók elég előmenetelt tehetnek, mert a' kegyesrend derék főnöke Vácra mindég a' legjobb tanítókat küldi. Jelenleg is a' megürült mathesisi tanszékre olly jeles egyént (Sümeghi urat) nevezett ki, kitől növendéki csakugyan megtanulhatják a' calculust mennyiségtani tekintetben is! — De annál inkább rosszabb az ifjunak Váczon a' társasköre; — mert, higgyék uraim, hogy a' kulacsnak több vitézi, 's a' bunkónak sehol hatalmasb forgatói nincsenek ám, mint itt! A' szegény levelezőnek, ki történetesen megmondta az igazat néhány bőrébe nem férő pajzán arszlánnak, szintugy tartani kell, nehogy a' kézzelfogható czáfolatok fenyegető igéi valamikép fájdalmas ütlegekké testesüljenek szív vállain. Aztán illyenkor a' barátságos simogatások a' gondviselés különös kegyéből ha el is maradnak, van bezeg kelete a' czifrábnál czifrább phrasiskoknak, melyeket aljas szitkok közt okádnak bizonyos mosdatlan szájak!! A' dolog valóban így áll, pedig Vác csak 4, mond: négy mérföldnyire fekszik Pesttől.

Majer Károly.
PAKS, sept. 23.-kán. Az ipar körében itt is meleg részvétet 's több oldalú pártfogást találunk, 's Paks nem sokára közeledni fog a' haladás kitűzött céljához; e' városka naponta szépül 's épül, 's a' művészek sem kerülnek el. E' napokban érkezett hozzánk Lakatos Sándor tánczművész 's új társadalmi sortánca közkedvességet nyert, sok tanítványai vannak. Jövő hó 15-én fényes estvélyt fog adni, melynek jövedelmét Lakatos Sándor úr az itteni elégettek javára szánta. — Mint halljuk, innen Pécsre szándékozik. A' szüretnek vége; bor kevés lett, de jó.

Ördögh Mihály.

K ü l ö n f é l e .

B u d á n, Sipos Jozéfa Zenetan-intézete az Atilla-utcából a' hídfőhöz Semmelweis-féle házba tététt át, hol a' zenészetet tanulók vasárnap, f. hó 11-én délután 3 órakor adandják második félévi nyilvános próbavizsgálatukat, melyre a' t. cz. szülék 's a' tudományt kedvelők tisztelettel hivatalosak. Az intézetbe e' hónap végeig nevendékek folyvást felvétetnek.

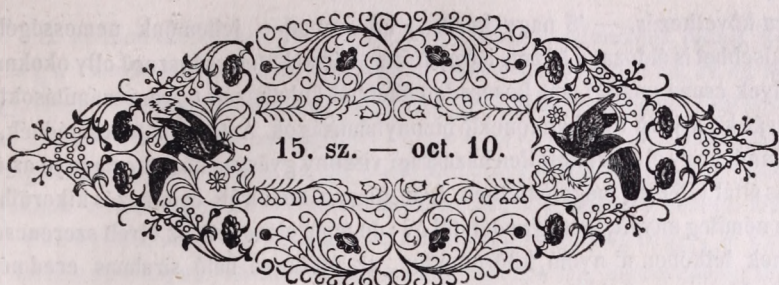
A' pestbudai hangász-egyesület, vasárnap f. évi october 11-én délelőtti 11 órakor, igazgató-választmány választása végett, a' nemzeti casinóban közgyűlést fog tartani, melyre a' t. cz. egyesületi tagok minél számosabban megjelenni kéretnek. Az igazgatóválasztmány meghagyása következtében közli

Ritter Sándor, egyesületi titkár.
E l ő l e g e s j e l e n t é s . Pesten, vasárnap, 1846-iki october 11-én, délután 5dfél órakor, Petrichevich Horváth Lázár a' kir. városi nagy redouteremben a' Josephinum nevű árveház javára nagy „Hangversenyt“ fog rendezni, melyben helybeli művészek között az itt keresztülutazó „Liszt Ferencz“ is működni fog, 's ezuttal csupán e' hangversenyben lesz hallható. Részletesen a' programm értesítendi a' t. cz. közönséget. — Jegyek kaphatók lesznek Treichlinger és Wagner műárus uraknál, és előadás napján a' pénztárnál.

Szülék és gyámok figyelmébe.

A' n. m. m. k. helytartótanács 1846-ik évi augustus 28-án 30,100 szám alatt kelt engedménye nyomán, áttevém leánynevelő-intézetemet, a' mely 19 év óta Balassa-Gyarmaton fenállott, a' tágasabb hatáskör kedveért Pestre. — Növeladém szállása: Béla-utca 249. sz. Boórház. — Mindenről bővebb tudósítást vehetni előszóval helyben a' szálláson, vidékre bérmentés levelek által.

Seltenreich Károly.

A' CSALÁDI ÉLET- 'S NEVELÉSRL.

(Vége.)

Miután a' megirtakat áttekintém, jól látom, mikép azon érzelmi lázadás, melyet a' szerencsétlen házasság ellenében legyőzni nem bírok, kitűzött korláto-
mat csakugyan túljönlötte. Nem, mintha nagyitva festettem volna, mit eléggé
lefesteni sem lehet; hanem hogy tollam mégis élesebb lön, mint akartam; 's
hogy felmerült ingerültségem néhány perczig feledteté, mikép a' baljóslatu há-
zassági köteléknek megoldását is, habár talán kevésbbé, mint feloldhatlanságát,
csakugyan erkölcsi nehézségek környezik. Mindazáltal a' mit irtam, megha-
gyom, nehogy a' mesterkélessel többet rontsak, mint igazíthatok; de hogy
félre ne értessem, szükség elősorolnom ellentétes észrevételeimet is.

Ugy van. A' házasság szétszakítását is fölötte kényes kérdések teszik
kéteessé; mert hogy az elválás törvény és igazság hatalma által történjék, más-
ként pedig kívánni is szentségtörés volna, a' sérveket multhatlanul ki kellene mu-
tatni; 's ezen nyilvánítás magát a' nyilvánítót is bélyegzi. — 'S valóban ezen ok
nem kevés gyöngéd érzelmű szerencsétlent tart békői közt; mert a' felfedezés
útján, némelly esetekben, lehet fenálló törvényeink értelmében is legalább tör-
vényes elkülönözést eszközölni. De az illy nemű fellépéstől minden nemes kebel
visszaretten; 's mikor mégis történik, hogy hatalmas, 's kivált a' gyermekekre
vonatkozó okokból, a' nemesebb lény azon undort legyőzni bírja, reá nézve
ilyetén cselekvése örökre nyomasztó; hacsak az erőszakos alárendeltetése
után az érzelmi gyöngédség fokonként el nem tompul; mi megint egy szo-

moru következés. — 'S nagy kérdés, ha szabad-e jellemünk nemességéből legkisebbet is áldozatul hozni, bármi tiszta, bármi kötelességszerű olly okoknak, melyek csupa emberi, sőt keseredett lélekből keletkezett egyéni számításokból folyván ki, a' jövő tiltában feneklő bizonytalanságok. Aztán, fölötte csalódnék, a' ki hinné, hogy e' szerencsétlen házassági viszony gyászos következménye az elválás által teljesen megelőztetnék. Igaz, hogy a' közeli érintkezés kikerülhetése némileg enyhít, 's csüggedélytől óv; de mind e' mellett, az elvált szerencsétlennek lelkében a' nyom kitörölhetetlen, az utókorra ható siralmas eredmény pedig bizonyos. Szóval, csak komoly, bölcs és kimerítő vizsgálat dönthetné el, ha valjon az elválás egyeztethető-e a' házasság szent céljával?

'S ezen kétségeimnek eredménye megint csak az, hogy nálam az elválás eszméje nem több, mint talán-hoz kötött vélemény, 's melyet önerőn eldönteni sem nem bírok, sem nem akarok.

Azonban valamint házassági törvényeink megtagításának erkölcsi lehetőségéről nem, úgy meg vagyok arról győződve, hogy a' szerencsétlen házasságokat, melyek a' két magyar hazát elárasztják, legalább nagy részben kevesíteni lehetne, úgy a' házi és társulati mint az országos nevelés erkölcsi irányzata által; de, hogy a' nevelés célszerű legyen, arra előbb ahhoz értő szülők és nevelők kívántatnak; 's hogy ezeknek száma szaporodjék, legsietőbb volna a' közintézetek sokasítása, 's a' már avultaknak siralmas tespedésökből kiemeltetése.

Fáy András nagyon tisztelt írónk, ki, mennyiben irodalmunkkal ismeretes vagyok, számos jeles írónk közt a' családi viszonyokat — melyek pedig megannyi magvai a' társulatinak — leginkább méltalta figyelmére, jelenben is, épen ezen lapokban, a' növevelés tekintetében olly indítványozást közöl, melly, ha annyi részvétre talál, mennyire érdemes, akkor a' célszerű házasság viszonyok utjából is egy súlyos kő hárított el. — De érezhető sikerhez még is csak úgy juthatnánk, ha a' fiúnevelés is a' rémületes örvényből, mellybe fokonként hanyatlott, egy hatalmas erőfeszítéssel kiragadtatnék. 'S őszintén vallom, mikép én, ha a' kettőt egyszerre kivívni lehellen volna, a' fiúnevelés kiemelését vélném sietőbbnek. Mert a' leánygyermek között legalább azok, kik józan ítéletű 's erkölcsös szülők mellett nőnek fel, ha különben legegyszerűbben is, de neveltethetnek vallásban és tisztaságban; míg, kivált a' felső és középosztálybeli fiúgyermek, mint a' kiknek hivatásuk szerinti házi neveltetésük főleg a' szegényebb családokban lehetlen, erkölcsileg is csak annyiban vannak biztosítva, mennyiben a' közintézetek 's ezeknek kezelői erkölcsi hatásuk. — Már pedig, alig hiszem, hogy léteznék olly edzett, olly hideg emberkebel, melly föl nem dobogna fájdalomtól, ha csak kis ideig is figyelmével kísérné hazai nevelőintézeteinket 's azoknak hiányos működéseit. Tisztelet a' kivételes 's küzdelmeikben valóban szárandó nemes lelkű egyedeknek! —

A' nőkben mutatkozó vétkek, hibák, fonákságok ellenében, önnek Nők-világa czimű értekezése 's Fáy András nemes működései után, az én megjegyzéseim fölslegek; miszerint bátor vagyok inkább elmondani észrevételimet a' szerencsétlen házasságoknak férjek általi okairól. Ha csüggesztő tapasztalatim zord képeit rendre áttekintem, úgy találom, hogy a' család-atyáknak családgyilkolókká fajulása főleg illy hibákból szokott kifoly-
ni: pazérlás, vagy oktalan gazdálkodás; anyagiság, 's érzéki tulcsapongás. Eleinte ugyan ezeknek mérge alig észrevehető; de fok-
konként nevedő ereje áthat mindent, mi közelében tenyészik. — Minden fölött borzasztónak látom a' férfi-nem olly előítéletét, melly szerint az magát az érzéki tulcsapongásra álokoskodásai által 's állított kénytelenség ürügye alatt, csaknem teljesen fölszabadítja. Igaz, hogy a' mi nemünkben az érzékiség tulnyomósága, vagy törvénysértő féktelensége, még egyszer olly vészköltő és alacsonyító; 's hihetőnek tekintem azt is, hogy a' férfinak, némelly kivételes esetekben 's bizonyos határig, vétékül sem tulajdonítható; de ezen korlátok, mellyeket nekik e' részben a' természet és okosság kimutatnak, arasnyi teret kerítnék a' mellett, mellyet ők maguknak kényök szerint szabnak, 's fokkonként tágítnak, elannyira, hogy némellyeket — 's az emberiség szörnyű gyalázatjára, bizony nem keveseket — a' túlkapott buja gerjedelmek legundokabb természet-elleni bűnökre is vezetnek. Pedig a' férfi, ki tanulásra nálunknál meghívottabb, jobban tudhatná, mint mi, kiket illy siralmas tudásokhoz csak az általok reánk kinzott tapasztalat vezet, mikép a' természet nagybölcseségű intézete szerint, az erkölcsiség metyelje mint a' test épségét, úgy a' lélekét is feldulja; míg más felől, a' szellemdús foglalkozás 's az erélyes munkálkodás az érzéki ösztönök talán túlkapott követeléseit is önkénytelen vezeti vissza a' természet korláti közé; mert azon ösztönök tulharapózása semmi egyéb, mint rossz szokás eredménye. Ezen igazságra ugyan az elmélkedő embert könnyen rávezeti maga a' tapasztalat is, de az orvostanárok kimutatják azt physicali okokból is; 's a' ki ebben kételkedék, nyissa fel Hufelandot 's a' Mátyus diätetikáját. — Ezt elhallgatnom lehetlen volt; mert ama baromi előítélet, melly halálhozó mérge az egész emberiség szellemi és anyagi életének, a' jól érző családanyára nézve épen kétségbeejtő.

Ezekből következik, mikép a' henyelés, mint a' melly az elfajulásnak legbujább magva, egyik legbizonyosabb csirája a' családi viharnak is. De mérhetlenek az oktalan gazdálkodás- vagy épen pazérlásból keletkező anyagi és erkölcsi sülyedések is. — 'S így történik, hogy azon üdv helyett, mellyet ön olly meghatólag, olly sovárgerjesztőleg fest, a' házasetlet pokollá változik. Illy okokból állítom, mikép bizony nagy ideje volna befogni már valahára a' fiú-
vendékek nevelési rendszerébe is a' családi kötelességek 's az erényes szerelem kiemelését. 'S hatalmasan ellenemunkálni kellene az anyagiságnak, korán gyökereztetvén be, úgy a' fiú-, mint a' leánygyermekbe, a' kegyeletet, mellyeknek lelke a' vallás; 's nagy gondot kellene fordítani az

életokosság tenyésztésére, 's a' pazérlás vétkes voltának megismertetésére is.

'S így, gondolatom szerint, a' fiunevelés felvirágzása is ezen gyökökből volna felsarjajzható: tiszta vallásosság, életokosság, munkásság. 'S kérdezem: van-e intézeteinkben az elsőre komoly és jól értett törekvés, 's a' más kettőre hacsak alárendelt figyelem is? 'S a' mi legfőbb, van-e bár melyikre példa általi lelkesítés? 'S mivel korunkban a' közhasznúságról sokat irnak, szólnak: merészlem kérdésbe tenni azt is: Vallástalan férfi 's rosz családátya lehet-e jó honfi, ezen nagyszerű nevezet valódi értelmében?

Önnök azon figyelmeztetésére, hogy a' házasság nagy megfontolással köttessék, őszintén felelem: mikép én ezen előszerre keveset építek, illy okokból: A' vétek és csábítás álokoskodással járnak; ez pedig, az őszinteség ellenében itt több, ott kevesebb, de mégis mindenütt tulnyomósággal bírván, könnyen elámitja nemcsak a' fiatalságot, de az álnokságban avatatlan becsületes szülőket is. Azon vélkek, mint erények is, melyek a' házasság életben nagy jelentőségűek, teljes fejlődést többnyire csak a' frigy megköttetése után nyernek.

A' házassághoz külsőleges tekintetek is járulnak, 's ez egy főbökkenő; mert Megváltónk szent szavai közt a' házasságról, a' család és pénz nehezen volnának megtalálhatók. 'S mégis, társadalmi életben ezeknek hatalmas alul az egyed különválólag ki nem bujhatik; mert a' társulat tagja nem kis függésben van a' körtől, melyben él; 's a' legbölcsebb nevelés sem lehet olly általános, hogy a' családi helyzet és szokások főszínezetek ne maradnának a' növendékek jellemében. Miszerint azzal, melyben valaki nőtt és neveltetett, teljesen ellenkező helyzetre és hivatásra előtudattal nyújtani kezet nagyobb merény, mint hogy arra a' még határozatlan jellemű fiatal személyt biztathassuk. Igaz, hogy a' férfi ezen tekintetben is többet merészelhet; ő több önállóságot vivhat ki, mint a' nő; idegen hatalomnak kevésbé rabja, 's erejében inkább bizhatik. Azonban, ha magát nem is, de azon gyöngébb lényt tekintetbe tartozik venni, kinek az illetén átültetés könnyen káros lehet. Adná Isten, hogy az erény és műveltség aristokratiája kivivná győzelmét a' rangé fölött! Akkor a' társalgásnak tágasabb és fesztelenebb tereme nyilván, a' rokonszenvűek könnyebben találkoznának; mi aztán a' szerencsés házasságokat is sokasíthatná. De ha ez a' csuda megtörténnék, a' birtokkasztok akkor is uralkodni fognának. Így esik, hogy miután a' vonzalombeli szövetkezést annyi parányiságok akadályozzák, a' kedélydús egyedek is inkább elfojtani, mint táplálni igyekeznek azon érzelmeket, melyek ha célhoz nem jutnak, csak káros küzdelmek és kártékony eredmények tűzforrásai. — Továbbá, mint főnebb is érintém, a' fiatal női lényben több a' szerelem ösztöne, mint az ész világa; 's ha valakit közülök a' körülmény épen azzal vezet össze, ki hozzá

méltatlan: a' kedvező alkalom 's a' czélszerűbb ismeretség hiánya könnyen költ a' sovárgó kebelben baljóslatu szenvedélyt. Végre, a' férfi mindezekben inkább győzelmeskedhetik csak azért is, mert övé a' megelőzési lépés, 's nagyrészen a' választás is; 's mi több, neki a' nőtlenség és biztosítatlanság neme egyértelműek. — De másként a' hajadon. Őt féken tartják szemérem, illedelem, szokás, függés 's erőtlensége érzete. Neki várni kell, 's minden nem viszonzott szívdobbanást erőszakosan lefojtani. Mikor pedig kellemei zsonge virágival a' lelkének megfelelő férjhezmenés reményét is veszteni kezdi, végre kezet nyújt egynek vagy éppen hidegen, vagy szándékosan feltűzelt képzelgési hajlamból. 'S e' mellett, hányszor nem vezeti a' leányt oltárhoz, ha nem az anyagi — mert ez, hála az égnek! korunkban megritkult — de az erkölcsi, talán még hatalmasabb erőszak; 's hány szerető gyermek köt szíve elleni frigyet, hogy szülőit saját jövője iránt megnyugtassa; 's hány csak azért is, hogy szükölködő családjának terhelő ne legyen; vagy hogy idegen hatalom alá ne jusson! Mindez teljesen összehangzatlan a' házasság szent czéljával, 's az illy természetelleni szövetség igen sokszor idéz elő több roszt, mint a' melly az által kikerültetett; de történik az is, hogy remény fölötti eredmény igazolja a' merényt. 'S minden esetre azon hölgyek, kik az elősorolt okoknak engednek, inkább szánandók, mint ócsárolhatók.

Találkoztam férfival, ki a' leányokróli illetén észrevételeimre ekképen felelt: De miért kell a' hajadonnak okvetlen férjhez menni? A' leány ugy neveltessék, hogy azon esetben, ha szíve szerint 's lehető kedvező kilátással nem férjülhet, irtódzás nélkül határozza magát a' hajadoni pályára. Lehet, hogy ezen új kérdés tollamat messzebb ragadja, mint főtárgyam kívánná; de a' miket megmondani akarok, véleményem szerint milly fontos, olly mellőzött igazságok; 's azért olvasóimtól türelmet remélek. — Ugy neveltessék? De hát mi a' női rendeltetés? Nem a' szeretet-e? A' tettleges, a' munkás, az önfeláldozó szeretet? 'S ezen hivatásra a' női tehetségekhez arányzott 's mégis olly végtelen tér, mint a' házasság életben, mutatkozik-e valahol? 'S miután a' nőnek egész alkotása arról tesz bizonyosságot, hogy ő családiságra van teremtvé: szabad-e a' nevelőknek szándékosan elfojtani ezen ösztönt, melly, mint eleme a' mindenség 's feltételezője a' társulati erkölcsiségnek, eleme a' lehető emberi boldogságnak is? 'S mikor azon önkénytelen, azon természeti ösztönt, melly egyik nemet a' másikhoz vonja, nem az erényes szerelemre lelkesíteni, hanem elfojtani akarnók: nemde, az inkább elfajulna, mint legyőzetné? — 'S minden esetben, azon vágyak a' hajadon hölgynek, rendezett társulatban, nem kétszeresen baljóslatuak-e?

Ugy hiszem, ezekre könnyű a' felelet. 'S ha megfontoljuk azt is, mikép nálunk a' vagyontalan koros hajadonnak semmi más menedéke, mint a' katolikusoknál az apáczaság, mellyre megint a' megirt okokból kevesek a' meghi-

voltak: bizony nem csudálhatni, ha a' szülők is, bármi komoly szempontból tekintik a' házasság kétszégét, leányuknak ezt ohajtják, nem eszközölhetvén neki más menedéket. Ezekkel koránt sem oda célozok, mintha nem lehetne ugyan tiszteletre méltó, sőt közzhatásu a' koros hajadon is, mert az erény semmi állapottól sincs elrekesztve. 'S magam is szivemből javasolom minden leálynak, hogy magát a' férjhezmenés eszméjéhez, úgy mint mulhatlanhoz, ne szoktassa; mert minden esetre hasonlíthatlanul szerencsésebb a' szilárd jellemű hajadon, mint a' balságosan férjült asszony; 's ohajtanám, hogy a' vagyontalanabb nemes családok azt se feledjék, mikép, habár a' szegénység kétszeresen szükségesíti az anyagi munkálódásban könnyűséget, épen a' szegény, de tekintélyes családbeli leányoknak volna nagyobb szükségök magukat a' lehetőségig szellemileg is kímélni, hogy olly esetben, ha nekik hajadoni pálya mutatkozik, örömet fogadtassanak be tiszteletre méltó házakhoz, ha épen nevelőnek nem is, legalább olly háztartási segédnek, kinek társalgása is nyereség, kivált gyermekes családnak. De ha a' nemes lelkű Fáy András fentebb említett indítványa sikerülne, az alapulandó nőnevelőket képző intézet megmérhellen közhasznosságában befoglalva volna az is, hogy számos honi hajadonok jutnának az által kevés költséggel olly műveltséghez, melly megnyitná nekik a' legtiszteletreméltóbb pályát.

És így még egyszer vallo, mikép én, habár a' nagy vigyázat minden esetre szükséges, 's gyakran, lehet, célhoz segítő is, általánosan tekintve 's főleg leányokról szólva, a' házasság ellenében az okos választást alig számítható ellenőrnek tartom; 's kevéssel többnek a' férfiaknak is, mennyiben nálók is szintolly akadály a' tapasztalat hiánya, 's még tévítőbb a' pezsgő vér.

Most összeszorítva igyekszem megértetni szándékom ellen terjedelmessé növekedett levelem célzatait. Elsőbben, én hajlok hinni, hogy a' házasságnak bizonyos rendkívüli esetekben felbonthatónak kellene lenni, feltéve, ha lehetne olly módját találni, melly sem azon nagy fontosságu frigy szentségének, sem az elválást kérni kényszerült házastárs jellemének sértő nem volna. Másodszor, különösen ohajtanám, hogy honi szónokaink, 's általában a' közügyek férfiai, méltatnák már figyelmökre a' szülotlen, vagy szükölködő, de durva munkálódásra nem nevelt hajadonokat is; 's alkotnának egyelőre, bár a' két hazának e g y olly intézvénnyel, melly nekik utat nyitna a' házasságon kívül is neveltetésökhöz mért 's némi közhasznussággal vegyült pályára. Hogy a' tekintélyes családbeli leányoknak ezt sürgetőbben kívánnám, az onnan ered, mert a' legalsóbb osztálybeliek testi erejökben biztosabb menedéket találnak, mint találhatni nálunk a' műveltség által; 's azon kívül, amazoknak a' sorsuk szerinti házassági elhelyeztetés is könnyebben mutatkozik. Harmadszor, hogy legszorgosabb szükség volna hazánkban a' nevelő-intézetek sokasítása 's a' már létezőknek újja teremtése. Mivel pedig vannak számtalan olly helyzetű

szülők, a' közép, sőt a' legfelső osztályban is, kik az anyagi gondok 's elfoglaltságok özönében gyermekeikre fölöttébb kevés gondot fordíthatnak, 's költséges intézetbe azokat mégsem adhatják: ohajtanám, hogy volna nálunk olly leánynevelő intézet is, mellyben részint ingyen, részint fölötté olcsón fogadtatnának be bizonyos számú leánykák; 's abban a' tanulmányok lehetnének csupán legelkerülhetlenebbekre szorítva, mint: olvasás, írás csak a' honi nyelven; számvetés, gazdasszonykodás, ruházkodási kézi munkák, ha lehetne, kis növény-ismeret 's természettan, de mindenfölött a' vallás, 's ez pedig főleg gyakorlatilag. Lehet, hogy eszmém kivihetlen, de nagyon szeretném azt is, hogy azon szülőtől — 's ha köztök csak egyik is ollyan — kik gyermekeik zsöngé szívét saját rendtelenségeik által maguk fertőzik be, ezek vételnének el 's tételnének közintézetbe, a' felsőbbbségi hatalom által is, ha talán a' szülők ellenszégülnének. Negyedszer, célja ezen levelemnek nemcsak magam, hanem néhány nőbarátim nevében is, Szabó Richárd urhoz olly kérést intézni, hogy lenne szives csekély észrevételimet figyelmeire méltatni, 's azután a' házasságróli nézeteinek részletesebb felfejtésével az É l e t k é p e k olvasóit megörvendeztetni.

Jól tudom, mikép ezen csekély próbámban is igen sok a' szabálytalanság, de mivel ezen gondolatim tárgyai engem, mint hon gyermekét 's családayát, kétszeresen érdekelnek: csak szívem teljességéből birtam szólni, mellyre a' levelezési szabadabb és bizalmasabb hangot alkalmasabbnak véltem. Mindazáltal, ha ezen lapok dolgozói közül valaki szives lenne engem némelly utasításaival megtisztelni, meleg hálával fogadnám. Szabó Richárd urtól pedig, 's minden olvasótól, hosszadalmasságomért bocsánatot könyörgök.

H é t h e g y i E r z s é b e t.

R O M L A K.

Tél volt, a' természetet nagy temetővé változtató tél: a' föld maga a' halott, a' szemfödél a' mindent elborító hó. —

Hazánk egyik hegyes megyéjében két lovas haladott az uton lassan előre. Némán lovagoltak a' köpönyegökbe burkoltak egymás mellett; csak néha-néha lehetett az utasok egyikétől, ki balról lovagolt, egy-két szót hallani, miket a' legmerészebb képzelet sem merne buzgó imafohászoknak keresztelni. A' másik néma volt, mint az őket környező téli álomba merült mindenség. —

És ők haladtak. —

Azt est közel, 's még helységet sehol sem láthatni. Időközben a' földre

sűrű köd bocsátkozott és vándorainkat mély homályba burkolá. Mindinkább sötétedett. Egy árva csillag sem derite fényt a' két lovas útjára. A' szél erős-bült és átjárta a' köpönyeg alatt is didergőket.

— Ha fel nem fálnak még ma a' farkasok — mormogá magában a' baloldali — ugy —

A' forgószél által felkapott hó a' beszélőnek szemét, száját megtölté és véget vetett az épületes monolognak.

A' még mindig növekedő szél most már nagy tömegben kezdé hordani a' havat. Még inkább nőtt a' zavar, midőn egyszerre felülről is sűrűen kezdének hópihéek szállani, és a' süvöltő szél parancsszavára a' levegőben vig tánczokat lejteni és keringeni. Vándoraink a' lovak fejeit is alig birták imánár kivenni és az ut megkülönböztetésére tökéletesen képtelenek valának. Szabadon bocsátván a' kantárszárakat, lovaik ügyességére 's a' jó szerencsére bízák életöket.

— Tatár vitt volna téged, kalandjaiddal együtt! — dörmögé a' baloldali — illy időben ebemet sem üzném ki szobámból, és most magamnak kell itt szabad ég alatt barangolnom, minden pillanatban várva, hogy vagy orrom a' földdel váltand testvéri csókot, vagy pedig czombjaim kötnek közelebb ismeretséget valamelly éhes farkas csattogó fogaival.

A' szél orkánná változott. Az éji vándorok lovaikon csak a' legnagyobb erőmegfeszítéssel ülhetek meg, és alig gátolhatták takaróiknak testükröli letépését. Lovaik a' lehető leggondosabb vigyázattal lépdeltek előre, és így csak igen lassan haladtak, mi még inkább kényszeríté helyzetöket.

Most magas fenyves erdő közé jutottak, hol a' szél dühös csapásai kevésbé érték öket; csak magasan a' galyak fölött zugott el a' szél tompa morajjal.

— Még öt percz; — mondá a' baloldali 's nagyot lélezett — és megfuladok. Soha, de soha illy bolond időt nem láttam. Oh, bár bolondok házába zártak volna, midőn Don Quixotteként télnék közepette veled a' világ bekóborlására kiindultam.

E' hangos szavakra és a' lovak dobogására felriadtak a' fényökön szunyadó varjuk ezrei és vad suhógás- és károgással keringettek a' lovasok feje fölött.

— Csendesedjél, és remélj; — szólalt fel most a' jobboldali — e' varjuk legyenek reményed horgonya. Hol illy időben varjuk tartózkodnak, ott emberek sincsenek messze.

És a' jobb oldali nem csalatkozott, mert nem sokára gyertyavilág tünt szemeikbe 's rövid idő mulva egy az erdőség közepette épült ószerű emeletes lak kapuja előtt állottak meg.

— Ugy látszik, eltévedtünk; — szólt a' jobboldali — mert csaplórosunk azt mondá, hogy Völgylakig senmi helyet, semmi épületet nem találunk.

— Magam is azt hiszem, — válaszolt a' baloldali — de most már mindegy, a' hol vagyunk, ott kérjünk éji szállást.

Kocogásukra megnyitott a' kapu, 's a' tág udvarban lámpákkal sürgő-forgó cselédség 's a' lámpafénytől megvilágított mohos falak fogadták őket.— Mint rosz időtől elért utasoknak, kérésökre egy ősz ember, úgy látszék, a' ház felügyelője, éji szállást ajánlott, 's nem sokára egy a' felső emeletben fekvő tágas szobában lelték magukat, hová szűk lépcsőkön és folyosókon keresztül vezettettek.

A' kandallóban rakásra halmoztattak a' fahasábok 's néhány percz mulva magasra nyuló lángok játszák vig enyelgéssel körül martalékukat. Vándoraink megmerevedett tagjaik lassankint újra felelevenedének. A' dértől, hótól ellepett köpönyeget 's téli öltönyt levetették 's kényelmesen ültek a' kandalló mellé helyezett őszzerű zselleszékekbe.

Magukra hagyattak, mielőtt még eszközbe jutott volna megkérdezni, ki nek barátságos hajlékába menekültek az őrzöngő vihar üldözése elől.

Az asztalon álló lámpa félhomályt idéze elő a' magas boltozatu szobában 's csak a' kandallóhoz közel eső falrészekben vonultak el néha világosabb alakok; fel-felnyúltak ezek néha magasra, mint a' szárnyaló képzelet; majd ismét kicsire törpülének, mint ismét a' képzelet, ha a' zordon valótól illetetik. E' lángszülte lidérczek gyakran érdekes fiatal halvány arczon vonulának át, mellynek tulajdonosa merően, mozdulatlanul nézé a' tűzgyermeknek vidor játékát, mintha azokból akarná jövőjét leolvasni, mintha remélené, hogy ezek fogják a' sötét fátyolt felperzselni, melly a' kitekintést a' kétes jövőbe gátolja. E' férfiú gróf B o d a k y Béla, kit a' jobboldali lovagban volt alkalmunk megismerni. Nyulánk magas termete különös el-lentétben állott társa báró G e l e y Győző, a' baloldalinak tömött, gömbölyű, rövid alakjával. Lelkületök sem volt hasonlóbb. Gróf Bodaky magába zárkózott, az andalgásra igen hajlandó, méla férfiú; báró Geley, mint ezt a' megtelt holdhoz hasonlító arcz és hegykén az orr felé kanyaruló bajusz is el-árulja, a' legvidámabb, a' legjobb kedvű emberek egyike; 's mégis e' jellem-különbség mellett is a' legjobb, legmeghittebb barátok voltak ők, készek nemcsak barátoknak nevezni egymást, mint az mai nap közönségesen történni szokott, hanem — áldozni is egymásért mindent. És tapasztalható az életben, hogy igaz barátság, melly nem nevet névhez, nem vagyont és hizelgő szavakat, hanem szívet szívhez, észét észhez csatol, ritkán kapcsol két hasonló jellemű embert elválhatlanul össze; a' legszélsőbb álló, a' leghasonlatlanabb lel-kületek azok, miket a' barátság gyakran egybefűz, mint megannyi delejsarkot, mellyek csak a' különmemüeket vonzzák egymáshoz.

Báró Geleytől a' rosz kedvet, melly, mint láttuk, csak a' farkasoktólí fé-lelem szüleménye volt, a' biztos szoba melege nem sokára elüzé 's jókedvűen kezde ingerkedni Bélával. Sokáig és sokat beszélt, de a' ki nem felelt, vagy öt tán nem is hallá, az Béla. Megunt végre Győző is a' falaknak beszélni, 's neki-nyujtózkodván, a' karszékben szép-csendesen elaludt.

Künn zúgott a' vihar és az erdei lakot alapjában is megrázkódtatá.

Ben Béla kebelében is zúgott a' vihar és reményfájának utolsó halvány zöld levelét is letépni fenyegeté. Tél honolt szívében is. Milly boldog volt ő egykor, és most? Oh, bár birna a' Teremtő, legyen' szavával, hogy a' multat jelenné varázsolhatná!!

És elmélyedt Béla a' multnak szemléletében, és felmerültek emlékezetében a' napok, mellyben a' virágok, az erdő tollas dallosai, a' csillagok milliói neki annyi örömet hozának 's még többet ígérének; és elfeledé a' jelent, rémes duló zivatarával.

Egy év mult, mióta Béla külföldi utazásából megtért. Négy évig volt távol honától, és a' visszatérő huszonnégy éves ifju a' kiindulót megáldó atyát többé nem találta, hanem helyette a' nemzeti sirboltban egy koporsóval többet lelt. Atyja két héttel érkezése előtt meghalt.

A' gazdag ifju most a' világban egyedül állott. De jövének nyugotról és keletről, éjszokról és délről a' vén nénék és anyák, kiket az ég az ő bőséges malasztosságában serdülő, felseledült és tulserdült leányokkal megálda, és megfontolák ezek, hogy az embernek nem jó magányosan élni, és hálókát vetének, és remélik, hogy a' gazdag sógor, illetőleg vőnek fényes, négy lótól ragadott hintájában az álmélkodó világ bámulandja őket. Azonban a' magyar példabeszédként kettőn áll a' vásár 's Béla nem igen mutatkozik hajlandónak az ilyen adásvevési szerződés kötésére. Ő észre sem látszott venni mindazon epedő sohajokat, pillantásokat, fohászokat, mellyek a' tisztán kéklő ég alatt az ő tiszteletére születtek és keletkeztek. Mintha csak Helvetia dicső szűzének képét hordaná szívében, olly hidegnek, fagyosnak, olly jegesültnék mutatkozott mindezek irányában. Pest, hol Béla jelenleg lakott, felső köreinek legszebb leányai iparkodának a' kellemes, vagy inkább g a z d a g ifjut meghódítani; ánde ő nyájas volt mindenkire 's tovább egygyel sem ereszkedett.

A' szép leányok Béla meghódítása fölött kétségbe esének.

Igy mult el az első tél, mellyet Béla ismét honában tölte.

A' viruló tavasz első mosolyával Béla terjedelmes jószágainak beutazására indult, és messze hagyá maga mögött Pestnek porlepte utcáit, epedő szűzeivel.

Még Pesten megígéré báró Geleynek, ifjukori barátjának, hogy őt falusi lakán meglátogatandja; 's egy nap, midőn ezt Győző legkevésbé sejté, Béla Kálmánházán temtett.

Kálmánháza, Geley Győzőnek csinos izlésteljes nyárilaka az alföld rónáin, a' homokban és délibábnak hazájában épült. E' lak, egyfelől angolkerttől környezetten, magánosan állt a' pusztában, 's ha a' nyugvó nap rézfödélét megaranyozá, messziről szemébe tűnt az utasnak. A' háztól jobbra nagy posványosság terüle el; balra kopár legelő nyújtózott végetlenül egész az égboltozatig; mögötte pedig gyönyörűen zöldellő vetések hullámozottak, mellyek

közül egy közel eső falu, kissé emelkedettebb helyen álló kastélylyal, 's távolabb egyiket csucos torony kíváncsian kandikáltak ki.

E' házban Béla megérkeztekor nagy volt az öröm.

Estefelé Béla és Győző, könnyű puskákat vállaikra vetvén, az angolker-
ten keresztül a' vetések közé sétálnak.

Fenn a' magasban pacsirta dallott, oly lágyan, oly epedőn, mint dallani csak pacsirta képes. Ha pacsirtát látok csicseregve a' magasba szállni, nevezhellen vágy fogja el keblemet: vele szeretnék repülni fel, fel, mindig magasabbra; magasabbra a' felhőknél, holdnál, napnál, csillagoknál; mindezeket magam alatt ohajtom hagyhatni, míg végre oda jutnék, hol meg-
fejtését lelném azon kérdésnek, mely legmagányosabb, legtitkosabb pillana-
taimban szokott meglepni; e' kérdésnek: mi lesz egykor belőlem? — Vágy-
ébresztőbb dalt a' pacsirtáénál nem ismerek.

De a' föld is oly szép, oly kies volt. A' játszi esti szellő habkint hullá-
moztatá a' kalászt verni kezdő vetéseket és enyelgő csókokat váltott a' viritó
pipacscsal, az eget hűn visszatükröző buzavirággal. A' fűrek vigan hangoz-
taták pitypalattyukat, mely a' legelő nyájak kolompjainak a' távolból átható el-
tévedett hangjaival összevegyült. És a' lég milly éltető, milly illatos!! —

Mindez szép, kimondhatatlan szép! — —

Béla és Győző nem vadásztak: ők az estét élvezték. Az út mellett, a'
vetések lábánál heveredtek le és hallgatták a' pacsirta dalát, a' fűrj pitypalaty-
ját és a' szomszéd helységből áthangzó esti harangszózatot.

Hintó közelgett.

A' hintó mellettök vonult el, és ők köszönték a' benülőket.

A' hintóban éltes asszony és három fiatal leányka ült. Az elől ülő egyik
leányka szebb a' hajnalnál, és ép ez nyújtotta ki nyakát legtovább a' kocsiból
's addig nyugasztotta hollószínű szemeit a' két barátan, meddig ezt a' kanyaruló
út csak engedé.

Béla felugrott.

— Kik voltak ezek?—kérdé lelkesülten Győzőtől — ki volt azon angyal-
arczu hölgy?

— Az idősbik hölgy özvegy gróf V a t a y Lászlóné; a' mellette ülő
leányka annak távoli rokona, ki most ennél épen látogatóban van; a' két első
pedig Vataynénak leányai. Azon angyal, kit egyébiránt itt a' földön V a t a y
Idának neveznek, ha megengeded, még kedvesem is, és ha Ida is úgy akarja,
mint magam, leendő arám és nőm.

Béla szép csendesesen leült.

— Holnap, — folytatá Győző — jeléül, hogy szerelemföltő nem va-
gyok, ha tetszik, bevezetendek Vatayéknál. Előre intlek azonban, hogy Emmi
szemeibe mélyen betekinteni ovakodjál.

— Emmiébe?

— Igen, méltóságos és nagyságos gróf Sárcey Emmi kisasszony, a' Va-
tayék rokonának kék szemeibe.

— E' hölgy, mint első pillanatra látám, nem szép, miért tehát ez intés? Tán tréfálsz?

— Ismerkedjél meg csak vele, és látni fogod, hogy e' nő olly szerelemreméltó, miszerint akaratlanul is meghódítand. Aztán ti ketten, — mintha csak a' sors előre is egymásnak szánt volna. Ő is, te is gazdag családok utósó maradéki; ő szabad, te nem kevésbbé; ő kellemes, erényes hölgy, te jeles fér-fiu, és — most ügyelj, most jön a' java — mindketten egy rögeszmében szenvedtek. Ő is, mintha csak tőled vett volna eziránt oktatást, tökéletesen azt hiszi, hogy beléje szeretni lehellenség, és hogy ha valaki őt nőül kérné, ezt nem magáért, nem személyeért, hanem kiterjedett birtokáért tenné; ő jól tudja, hogy arcának vonásai nem szabályosak, hogy ő nem szép, és azért ha valaki rögeszméjét megtámadja, azonnal e' tudomását használja védfegyverül: hogy eszének, szívének, egész lelkületének kitünősége ezt százszorosan pótolja, azt vele elhíttetni senki nem képes. Szép kezét már százan megkérték, és százan kaptak kosarat. „Birtokaimban a' legszegényebb jobbhagyóleány is boldogabb nálammál; — ezt hallám tőle nem régiben — mert tudja, tudhatja, hogy magáért szerettetik; vegyétek el tőlem birtokaimat — 's kik most kezemért esengnek, utálattal nézendenek rám.

Béla nem felelt. Emmiben magát látta lerajzolva.

Sokáig beszélt aztán még Emmiről Győző; elmondá, miszerint a' dús gazdag leánynak szülői már rég elhaltak 's hogy ő azóta egy szegény ugyan, de igen művelt éltes rokonával, báró Liliomynéval, ki növelését is vezeté, hol egyik, hol másik jószágán lakik. Liliomyné e' nyáron, megrongált egészsége helyreállítása végett, orvosok tanácsából külföldi fürdőhelyre utazott, 's mint-hogy Emmi őt oda követni nem akarta, de különben is Idát, kivel Pesten egy növeldeben lakott, meglátogatandó, már rég kívánczozott Vatayékhöz, — beszál-lásolta magát Vatayéknál, és e' nyarat náluk tölteni határozá.

Az estecillag már rég ragyogott az égen, és Béla 's Győző még mindig az illatos esti léget szítták a' vetések lábánál.

Keletről narancsszínű óriásfej emelkedett lassankint az égen 's bűvös fényt árasztta el a' nyugvó táj fölött. — Egy felhőfoltot sem láthatni. Neszte-len minden.

Most távolban gyönyörű női hangoktól énekelt choral hatotta meg fülei-
ket; olly egyszerű volt a' dal és mégis milly fonséges!

Béla 's Győző lassan felemelkedtek, 's mintha féltek volna e' seraph-hangokból egyet is elveszteni, lábujjhegyen huzódtak a' táj felé, honnét a' hangok jövének.

A' dal elnémult.

Barátaink kettőzteték lépteiket, és csak hamar elérték a' közel helysé-
get, melyet Kálmánházáról láttunk, 's nem sokára a' domb alatt állottak, mely-lyen Vatayék kastélya fekszik.

A' kastélyt kert, a' kertet nyolczlábnyi magas kőfal körözi. E' kőfalból a' helység felé erkély nyul ki. A' falat kívülről nyár-, eger- és fűzfák födik

el; csak az erkély előtti tér nincs növényekkel beültetve 's szabad tekintetet enged a' csinos helysége 's a' kálmánházi rézfödélű urilakra.

A' dalforrás ismét megeredt 's az erkélyről egyike szép népdalainknak, melyek szívből jönnek és szívhez szólnak, hangzott le.

A' barátok lassan nyomultak előre 's egy nyárfa alatt állapodtak meg, honnét az erkélyt tisztán kivehették.

Az erkélyen három hölgy énekelt. Emmi, Ida és ennek kisebb nővére, Nelcsi. Három egészséges csengő hang, melyek közül egy, a' legcsengőbb, legezüstebb Emmié, vivé a' melodiát.

Az illatos, csendes éj, a' szép dal varázsszerűleg hatottak a' hallgató ifjakra, kik alig állhatták meg, hogy rejt helyükből ki ne lépjenek.

Soha Béla Emmi oly bájolónak nem képzelé, mint a' millyennek most szemeiben feltűnt. A' holdvilág az ugyis beteges gyöngye testalkatu leányt még inkább szellemisíté: ugy látszék, mintha ő nem is volna földi leány, hanem felsőbb lény, mely az embereket csak álmaikban szokta meglátogatni. Mint harmatcsepp, mely magában nem kitűnő szép ugyan, de ha a' kelő nap első sugárai benne megfürödnek, a' tündöklő gyémánt fényét százszorososan felülmulja: olyan volt Emmi e' pillanatban. És e' jelenet mélyen bevészte magát Béla emlékébe, és mindenütt kísérte őt a' holdvilágtól körülfénylett szellemi leány képe.

A' hölgyek az erkélyt odahagyni készültek.

Győző nem tudott érzeteinek tovább parancsolni, esze szívének rabja lön, és — az erkély alá lépvén, üdvözölte a' hölgyeket; azután barátját mutatá be nekik.

Béla meg volt lepve; nem birt szólni.

A' hölgyek is érezték az éjfélkori bemutatásnak ildomtalanságát; csak a' víg tizennégy éves Nelcsi tartá meg lélekjelenlétét, és a' félgyermek pajkos csintalansággal válaszolá: Bodaky? legyen üdvöz nekünk! Hallottunk róla. Báro Tordayné, ki mult héten nálunk volt, sokat beszélt a' gróf különczködéseiről.

Ida nyugtalanul intett nővérének, és ez elhallgatott.

— Bocsásson meg ön, — szólt Bélához fordulva Emmi — a' gyermek. —

— Ha igazat szólok, — pattogott Nelcsi, — mindjárt gyermeknek keresztelnek, pedig — 's itt bókot csinált — mesterném is csak négy évvel idősebb nálamnál.

A' társalgás általánossá vált 's a' hölgyek, kik, mint illy helyzetekben mindig, a' férfiaknál előbb nyerék vissza teljes éberségüket, — egészen elfeledék, hogy Béla nekik csendes, holdvilágos éjszaka lön bemutatva, hol az ildomosság fölött sem irigy nénék, sem féltékeny anyák nem örködnek. Az éji őr rég elkiáltotta már a' tizenkettőt, midőn barátaink az erkély alól távoznak.

Másnap nem volt többé Béla idegen Vatayéknál; az ifju hölgyek őt mint régi barátot fogadák, és az özvegy grófné, ki az előbbi estén történ-

tekről értesítve volt, de különben is Béla szülőit igen jól ismerte, szinte szíves megelőzéssel jött elébe; nem mult ezután nap, melyen barátink Vatajékat meg nem látogatták 's majdnem egész napokat ott nem töltöttek. Egész otthonosságot éreztek ők már a' szíves családnál, és megszokták magukat mintegy a' család tagjaiul nézni, minek természetes következménye lön, hogy Béla, ki csak két napig akart Győzönél időzni, már egy hétnél is hosszabban mulatott Kálmánházán.

Végre ütött az elválás percze. Béla ismerősei egyikének még Pesten szavát adta, hogy a' most legközelebb következő napon azon megye székhelyén találkozand vele, melly megyében Kálmánháza is fekszik, 's így másnap akaratlanul távoznia kellett Kálmánházáról, honnét hosszabb foglalatosságok őt több időre távol tartandják.

A' nyájas kör ma szokatlanul szótlan volt, 's még a' pajzán Nelcsi ajkairól sem igen pörögtek a' vig tréfák. Mindenki ollyasmit érezett, mintha valaminek elvesztétét fájlalná, de senki sem merte, vagy akarta ez általános lehangoltságnak igaz okát szóval bevallani. Az illy pillanatok ollyak, mint tengeren a' rögtön beálló szélcsend, melly után a' vihar kettőztetett erővel szokta a' víztükört feldúlni; és az életben is csak alkalom kell 's az illy tetszőleges csend után az indulatok kettőztetett erővel rohanják meg a' kebelt, mellynek eltöket köszönik. Ez alkalom el nem maradt.

Vataynét házi gondjai a' szobából elhívák. Idát Győző vevé körül, Nelcsi a' teremben álló zongora erősségéről akart magának meggyőződést szerezni — 's így Béla Emmivel magukra maradtak.

(Vége következik.)

KARPÁT ALATT.

I.

Kitártad kincseid
Ezernyi kellemt,
'S áthatta mindenik
Keblemnek érzetét.
Hallám a' völgy ölén:
Az omló zuhatag
Mi fönnen hirdeti
Dicső nagyságodat.
Láték a' szirttetőn
Növényt virágzani
'S van szív, a' mellybe jó
Nem tud fogamzani!
Látám e' honba szét-
Nyuló hegy lánczait,

Ne nyomja más soha
Hazám határait:
Mert hogyha tenne ránk
Akárki lánczokat,
Törjük szét, a' miként
Gátját az áradat. —
Csudálltam szirteid
Magasba nyult fokát,
Kiben ép szív dobog
Igy tartsa föl magát;
És gondolatjaink,
Miként e' szirtfalak,
Erőhatalmasan
Magasba nyuljanak.

II.

Jő a' vihar
 Borongó szárnyakon,
 Dörögve vészt
 A' barna ormokon ;

Mig a' völgyben
 Sötét felhők megül
 Szelid napfény
 Sugára szétterül.

Jő a' vihar
 'S a' sziklabérczekén
 Mint vészmadár
 Borongva megpihen.

A' bérczi sas
 Rideg fészkebe száll,
 'S föl-fölriad,
 A' vész zugásinál.

A' barna szirt
 Csak ő nem fél 's remeg,
 Mig homlokát
 Villám hasítja meg.

Átkot dörög
 Csupán a' vész felé,
 Büszkeségét
 Ki összetördelé.

Mintha tudná :
 Volt nagyságra le
 Féregnek sem
 Száll tekintete.

- 'S mit fölnevelt,
 A' lenge ködcsapat
 Szór most reá
 Tüzes villámokat :

Hálátlanul,
 Miként a' korcs szülött
 A' völgy ölén
 Az emberek között.

De míg a' szirt
 Nem érzi sebhelyét:
 Ottlen egy hon
 Nyugalma dulva szét.

III.

Látám sziklavölgyiden
 Hozzá juthatatlanul,
 Egy két szűzies virág
 Illetetlen mint virül.

Alkotmányunk sáncei közt,
 Mint e' völgy virága,
 Éljen illetetlenül
 Népünk szabadsága !

IV.

Nem kérдем én :
 Hogy büszke homlokod
 Mostan miért
 Fátyolba burkolod ?

Nem kérдем én :
 Sötétlő gyászmezed
 A' ködlepelt
 Miért hogy viseled ?

Megértem én ,
 Rideg fájdalmadat ,
 Miénk is az,
 'S áthat világokat.

A' csillagot
 Szabadság fényivel ,
 Észak felől
 Te húnyni láttad el !

B e r e c z K.

UTAZÁS A' — PAMLAGON.

(V é g e.)

Alig hagytuk el a' csinos falucsát, midőn hűs fenyőfa-erdőbe értünk. Mindkét oldalról égig nyúló magas sziklák emelkedének, melyekről csekély távolságra egymástól két hegyi patak szökteté le vad morajjal tajtékzó habjait, nedves csókokkal illetvén a' parton viruló sárga violák 's nefelejts-ek szende seregét.

'S valamint a' két hegyi patak, kőszalak- és kopár szirteken áttombolva, a' völgy mélyiben egyesül 's visszatükröztvén az égnek tiszta képét, fodros habocskáit az egerfák mohával 's az ezüst folyamba itt-ott leköszöntő selyem fűszalakkal enyelve suttognak: ugy találkoznak a' mi l e l k e i n k is; majd a' legmerészebb eszményvilágban kalandozva, majd szende merengés 's bizalmas beszélgetések közt összeolvadva, egyik a' másiban csak tulajdon lelkét vélte feltalálhatni.

Ünnepélyes csend volt körülöttünk, a' nyílások itt-ott elragadó kilátást engedének a' viruló tájakra. A' Duna átlátszó zöld színbe burkolá tiszta vizét 's a' magasszálu fenyők sötét lombjain keresztül, pórleánykának tetszett, ki virágos réteken át tánczra siet.

És némán haladánk mi is néhány perczig egymás mellett édesen elfogult érzelmekkel: a' fülmilék vontatott, elhaló hangokban kesergék a' tavaszhoz sebes múltát 's a' mármorkák csipkéire a' hanyatló nap piros rózsákat tűzött.

Egy óráig haladtunk már föl a' hegyre, kölcsönös eszmeccserék közt, melyek mélyebben hagyának pillantani társneink szép és szellemdús lelkők- 's minden magasztos és fölséges iránti fogékony keblökbe. Míg a' karomon édes teherként csüngő szép pesti úrhölgy szeretetreméltó vidor kedvével üdvözlő fogadásnak magyarázá a' fenyűlombok halk susogását 's pajkos mosolylyal állítá, hogy a' madarak örömdalokat költenek megérkezésünkre: addig az ismeretlennővel a' patak értelmes szavakat váltott 's hűs medrébe — arául hívta meg őt!

Néhány percz múlva igen nyájas és kellemes helyet értünk. Piros berkenyefák 's sötét fenyők teríték lombos ágait egy gunyhóra, mely előtt virágos kertben öreg ember ült, kinek födetlen feje ezüstfehér hajfürtjeivel lágy szellő enyelgett. Egyszerű, durva, de tiszta köntös simult tagjaihoz, lábainál szelíd özike hevert, mely midőn közeledénk, felszökék fekhelyéről 's fülhegyezve ránk mereszté világos nagy szemeit.

Midőn közelebb értünk, az öreg ember fölkel 's nyájasan köszöntött.

— Jól megyünk-e erre a' romhoz, bátyám? kérdém az öreget.

— Ez az utja, uram, felelé a' kérdezett; de a' feljárás innen bajosabb, mint idáig volt, 's azért jó volna kissé megpihenni, hogy új erővel lehessen az utat folytatni.

Az öreg szíves meghívását elfogadván, leültünk egy mohos szikladarabra: lábainknál kristálytisza patak csergedezett 's fölöttünk áthatlan árnyékot terjesztének a' bükk- és fenyőfák sűrű lombjai. Alantabb a' buja fűben tehenek legeltek 's a' nyakukra hurkoit csengetyűcskék kedvesen hangzának fel a' völgynek mélyéből.

A' gunyhó birtokosa friss tejet, sajtot és jóízű kenyeret tett elönkbe, azon szíves készséggel, mi a' hegyi lakosok tulajdona szokott lenni. — A' legjobb étvágygal, minőről az elpuhult városi népnek, melynek mi minden esetre kivételét képeztük, fogalma sincs, láttunk hozzá a' csemegéhez: az ismeretlennőt nekem volt szabad egy pohár friss, habzó tejjel megkínálni, mialatt bájos pesti szomszéd-ném a' vaját tulajdon kezeivel kené a' kenyérre — számomra. Soha jóízűbben nem

falatoztam; de kinek nem izlenék ily társaságban 's ily fönséges szép helyen égi mannaként, mit az öregnek vendégszeretete nyújtott?! —

— E' várat Aggsteinnek hívják, nemde? szólalék meg, hogy beszédre bátorítsam szives gazdáinkat, ki távolról, levett főveggel, állott — 's alázatos örömmel nézte, mint falatozik az uri nép abból, mit a' szegény ember jó szívvél adott. — Ur-isten, nem jutott-e a' jámbornak eszébe egy más fajtája is az uri népnek, melly nem várva be, míg a' szegény ember megkínálja, elragadja tőle utolsó falatját!?

— Üljön ide mellénk, öreg bácsi! — mondá utitársam kedves neje, megelőző, nyájas hangon; 's regélje el nekünk a' mondat e' várromokról.

— Igen szívesen, ha nagyságtok parancsolják; válaszolt az öreg 's lassu léptekkel közeledvén, néhány arasznyi távolságra egy köszikla mohos gyöpén letelepedék.

A' nap még magasan állott 's arany nyilait egyenként lövellé le a' sűrű galyak közül. — A' két hölgy között ültem: 's midőn az egyiknek derült arczából, pajkos tüzes szemeiből az élet gyönyöre mosolygott, — a' másíknak nevezhetlen báju madonnaképéből az emlékezet merült fel minden édességeivel... oh mondjátok, nem volt-e helyzetem irigylőbb, mint akármellyik bajtársamé otthon íróasztalánál, jobbról silány versek 's balról idétlen beszély- 's irányczikk- halmazok között!?

Derek gazdánk ajkíról értelmes, 's néhutt válogatott szavakban hangzék le az általunk feszült figyelemmel hallgatott

REGE AZ AGGSTEINI VÁRROMRÓL.

A' tizenharmadik század elején e' várban hatalmas rablólovag lakott, kinél gonoszabb 's kegyetlenebb szívű ember nem volt az egész vidéken, a' hol csak pusztá neve is félelmet és iszonyt gerjesztett. Jaj volt azon szegény utazóknak, kiket a' balsors kezei közé kerített, mert ezeket nemcsak minden vagyonuktól megfosztotta, hanem rablóvárába is hurczolta, hol őket egy keskeny vasajtón a' meredek szikláról borzasztó mélységbe taszítá, mit ő, jó kedvében, 'rózsakertecske'-jének szokott elnevezni. — A' vasajtó fenn, 's több száz ölnyi mélységben lent a' r ó z s a k e r t még most is látható; de hozzá férni nem lehet más uton, mint a' vasajtóni ugrás által, mitől az ég mentsen meg minden jámbor istenfélő lelket!

A' rabló lovagot 'Schreckhausen'-nak hívták: már a' név is eléggé fejezi ki birtokosának borzasztó jellemét. — Istentelen tetteit leírni nem lehet, gonoszságát napról napra vadabb kárörömmel üzé, mert az akkori sötét századokban, midőn önkény és kegyetlenség uralkodott, senki nem volt, ki azt fékezhette volna. Ezenkívül a' gonosz lovag titkon az ugynevezett fekete mesterséget is gyakorolta 's több kábitó hatású bájitalokat készített, miknek segítségével az elrablott hölgyek sziveit megnyervén, őket vétkes szenvedélyeinek hódolni kényszeríté.

Egyetlen fíja: Rudolf, tökéletes ellentéte volt apjának. Anyját, a' szelid-lelkű, kegyes és istenfélő Clotildot, bánat és aggodalom kora sirba fekteték; a' vérszomjas apa pedig kájn szemekkel nézván fiának, mint neve 's terjedelmes birtokai egykori örökösének, az akkori század szellemétől, de leginkább apja sötét lelkeletétől egészen elütő szelid, meghódító természetét, ezt ritkán bocsátá maga elibe; gyűlölte őt, mint gonosz tettei önkénytelen tanuját; kerülte, mint büntető biráját... mert a' legrögzöttebb gonoszságra is csudahatalmat gyakorol a' szende égi erény!

Rudolf, fiatal szíve egész tűzével szereté Rozaurát, egy szomszéd lovagnak erényes, csudaszép leányát. A' gyöngéd viszony, melly a' hölgy apjának szemei alatt fejlődött ki, olly erőssé növekedett, hogy csak az egyháznak kelle megkötni a' frigyet, mellyet az ég áldása régen megszentesített. — Rozaura apja azon

szép reményekkel biztatá magát, hogy egyetlen leányának összekelése által Rudolfkal, a' családi nevek egybeolvadni, 's törzsökének elhaló ága újra fölvirulandván, a' roppant birtok osztatlan fog maradni. — Mi sem zavará meg a' szerelmesek boldogságát, csak néha merült sötét gondolatokba 's lépé meg méltó aggály Rudolf szívét, midőn kegyetlen apja jutott eszébe, kinek e' szövetségről még nem volt tudomása. — De Rozaura édelgése 's saját gondtalan szíve, az ifjuságnak e' kedves ajándéka, csakhamar ismét elszéleszték az aggály könnyű felhőit 's ragyogva sütött le a' nap szerelmők csendes édenébe.

De a' vész óriási léptekkel közeledett. — Egy este a' várkerthen kedvese után várakozó Rozaurát három álarczos alak megragadá 's az ijedség miatt ájultan összerogyott hölgygyel gyors paripákon eliramlott. Ki írja le az őz apának fájdalmát, midőn hallá, hogy leánya elraboltatott, — ki Rudolfét, midőn e' gyászhir vele közöltetett? Szörnyű valósággá lőn sebzett szívében a' sejtelen, hogy ez undok tettét — tulajdon atyja követé el. Ingerült oroszlán gyanánt sietett vissza apja várába; a' jövő perczben apja előtt állott 'smennydörgő szavakkal kérdőre voná a' harag és düh miatt remegő zsarnokot.

— A' vasajtóhoz vele! — fuldokolá ez hangos, a' vár ajtait megrendítő hangon 's a' szolgálcsoport sietve tódult be a' terembe. — Rudolf, eszméletét veszve, kirántá hüvelyéből kardját 's egy hatalmas vágással apjának rohant . . . e' perczben a' rablólovag képe iszonyuan eltorzítva, ördögi vigyorgással lövellé szikrázó szemeit a' megtámadóra. — Rudolfnak a' kard kiesett kezéből; átkos bűrő lábait a' földhöz lánczolá.

— Kötözzétek meg; ordítá a' vár ura 's a' szolganép engedelmeskedett. Rudolf megkötöztetett.

— Tudd meg tehát, nyomorult féreg, — riada most az apa fiára — hogy szerelmes gilid hatalmamban van 's e' perczben kóstolja azon kábító italt, melyet az ő számára készítettem 's mely még ez éjjel —

— Ölj meg, vagy gyötörj kinokkal, miket ember még ki nem gondolt — csak Rozaurát kiméld; esdekle mély keserüségtől elfojtott, kétségbe eső hangon a' szerencsétlen Rudolf.

— Kivánságod egyik része teljesítve leend, átkozott apagyilkos . . . meg fogsz halni még e' perczben — de Rozaura az enyém marad; válaszola ördögi kármosolylyal a' lovag.

'S a' szerencsétlen áldozat csakugyan azon perczben a' vasajtóhoz hurczoltatva — az iszonyu mélységbe taszított. Tompa zugás, szivrepesztő fojtott sikoly volt minden, mi fölhangzék. — Ég és föld megrendült e' rémitő tett miatt 's hatalmas moraj közt dörgé Rudolf fölött nagyszerű boszudalát! —

Nyikorogva fordult meg sarkaiban egy magas terem ajtaja, melyen az öreg lovag a' jövő perczben belépett. Rozaura, mély és borús gondolatokba merülve, az ablaknál ült, előtte kőasztalon ezüst serleg állott, melynek tartalma illetetlenül maradt.

Midőn a' lovag belépett, hideg borzadás futotta végig a' szűznek egész valóját . . . fölugrott 's az ajtón kiszökni akart . . . de a' lovag vaskarokkal tartóztatá őt vissza. . .

— Azt gondolod, szelid báránycám, hogy a' vén tigris olly könnyen ereszti el prédáját? mondá gúnymosolylyal 's a' remegő hölgyet a' közelálló nyugágyra voná.

És Rozaura csakugyan hiában iparkodott a' tigris körmei közül menekülni; segítségért nem kiállhatott, mert mindünnen a' lovag szolganépe környezé őt.

— Vonakodásod mitsem használ, — szólta' kéjencz, dagadó erekek — begyességed még inkább ébreszti vágyamat . . . 's bizalmasan foná körül a' szép hölgy

derekát: sokkal tanácsosabb lesz, ha sorsodban megnyugszol 's nem ingerled a' vén oroszánt . . . szólj, édesem! mit érzesz irántam?

— Utálatot, a' legmélyebb utálatot! kiálta fel iszonyu lélekszorongatások közt a' szerencsétlen hölgy, 's ismételt, ámbár sikertelen kísérletet tőn a' lovagnak vasgyűrűként teste körül fonódott karjaiból megmenekülni.

— Annál jobb, — viszonzá ez fagyosan — az utálat mindig többet ér a' kö-zönbösségnél, 's a' győzelem annál edesebb, minél több akadályokkal találkozok: egyébiránt én is utálok, úgy mint te engem, a' hosszú nyögdecseleket 's azért kérlek, hagyj fel minélelőbb ez unalmas gyűlölséggel, mert, esküszöm, mielőtt a' nap leáldozik, az enyém, vagy a' halála vagy . . .

— Inkább a' halálé! — szolt örömsugárzó arczeval a' gyötrött hölgy, meg-elni híven az eszközt, melly által üldözője elől megmenekülhet.

— Ugy minélelőbb egyesülhetsz kedves Rudolfoddal, ki néhány perezzel ez-előtt a' r ó z s a k e r t b e n lelé érdemlett halálát! mondá egykedvű mosolyal a' lo-vag 's leoldá karjait a' leány karcsu derekáról.

Rozaura kebelrázó sikoltással dült a' nyugágyra. Az istentelen zsarnok ör-dögi kéjjel legelteté szemeit a' megtört liliomként elhalványult áldozaton.

Azonban rövid percz mulva az iszonyu fájdalom 's elkeseredés természetfő-lötti erőt kölcsönze a' gyöngé hölgynek . . . felszökött ülőhelyéről 's az ajtó felé futott, melly, mintegy utat nyitván a' megszabadulásra, iszonyu zőréjjel pattant ki sarkaiból. A' lovag, mint sebzett vadkan, kivont karddal rohant a' szőkevény után, de ennek ruhája hosszú uszályában megbotolva, földre bukott 's a' kard csörömpölve hullott a' köpadolatra. Rozaura villámsebességgel kapá fel a' fegyvert 's a' fölocsudó vén bűnösnek markolatig döfte szívébe . . . Iszonyu átkot hörögve szállott fekete lelke a' pokolba 's a' tág termék kiállhatatlan halottszag- 's bűdös kénegőzzel tel-tek meg. — —

A' félelem és borzalom miatt kétségbeeső hölgy lélekszorongva tévelygett a' sötét folyosókon . . . ruháját vérpiros foltok tarkázzák . . . nyomában a' meggyilkolt urokat boszuló szolgasereg . . . ezer karok nyultak utána őt megragadók; az odujok-ból fölriasztott baglyok vad süvöltéssel röpdösék körül 's szemeit akarák kivájni . . . az ölyvek, vércsék 's iszonyu raja az éji madaraknak, hol felkaczagó, hangos, re-kedt csengésű károgás-, hol égdörgéshez hasonló morajjal követék őt; az ablakmé-lyekből utálatos és fertelmes torzalakok léptek elibe, csímpaszkodtak karjaiba, 's áll-ták el útját, 's akadályozák őt sebes futásában . . . halálveríték borítá el egész testét, 's eszméletlenül rogyott össze — a' vasajtó küszöbénél, hova felgőzölgött meggyil-kolt kedvesének friss vére . . . 's eszmélete még egyszer megtért, hogy megismerje helyzetének egész iszonyúságát . . . rémitő gondolat villant át agyán, 's eget és föl-det megrázkódtató hangon kiállván fel: „Rudolf, követelek!” a' mélységbe rohant, Rudolf zuzott testére. — — —

A' legidősebb emberek sem emlékezének oly rémitő égi háborura, mint azon éjszaka dühöngött; az erős orkán gyöngé nádként tépé ki gyökerestül a' száz éves tölgyeket, 's sodrá le a' völgyek mélyibe; a' pór nép rémülve hagyá el lakát, midőn iszonyu ropogást hallott maga fölött, 's valóságos közápor hullott a' viskók szalma-födelére. . .

Másnap reggel a' kelő nap Aggstein kö h a l m á r a veté első sugárait!!!

Mély behatást tőn reánk az öregnek mindinkább halkabb hangon előadott re-génye; oly elevenen tudá ő az őskor e' borzasztó történetét lelki szemeink elibe allítani, hogy gyakran önkénytelenül tekinténk fel a' sötét fenyevesek közül lefehé-

lő romokra, tartván attól, hogy Rudolf vagy kedvese e' pillanatban szöknek le a' rózsakertecskébe.

Különösen meghatottnak látszék az ismeretlennő, ki szemeit nevezhetlen ki-nyomással a' romra függesztvén, elhagyá ülőhelyét 's fölsietvén a' meredek ösvényen, néma jelt adott, hogy őt kövessük. — Szíves gazdánk még jó darabig kísért el ben-nünket, midőn már vezető nélkül feltalálhatánk a' romokhoz, barátságos kézszorí-tással váltunk el tőle.

Az ismeretlennő, mint a' rom szelleme, nagyobb távolságban lebegett előttünk, hol eltűnve a' lombos fák között, hol felmerülve ismét a' világosabb téreken . . oly igen sietett, hogy lehetlen volt őt követnünk.

Az út csakugyan fáradságos volt, de mi nem gondoltunk vele, 's egymást a' gyönyörű kilátással biztattuk, mely kitartásunkért dús kárpótlást fog nyújtani. Jó kedvvel haladtunk, nem egyszer botolván meg a' tekervényes út kötömegeiben vagy sértvén meg kezeinket a' bokrok tüskés gallyaiban, melyekbe kapaszkodánk. — Gyakran megállapodánk, 's nem sokára teljesülendő óhajításunk előérzetében fölte-kinténk a' romokhoz, melyek mindinkább közeledve, sietésre ösztönzének.

— Szeretne ön e' hegyeken lakni? kérdé a' szép pesti hölgy, midőn egy mohos kősziklán ülve a' virágos völgybe letekinténk.

— Oh milly szívesen, — válaszolék elragadtatva — csak hazám hegyei volná-nak! Nem vagyunk-e itt közelébb az éghez, mint oda lent a' városok zajában, az irigy emberek közt, kik zsámolyul tekintik egymást, milyen fölemelkedhetnek, 's nem irtóznak embertársuk kárára építeni tulajdon hasznukat! Szent természet, te a' hegyeken lakol, 's boldogítod, ki műveidben imád tégedet!

Keskenyebb utat érve, egyenként haladánk fel azon; nehezen, mint édes álom-tól váltam el a' hölgy karjától, más kedves kötelességet vállalván, midőn az utban heverő köveket eltávolítám, hogy mesés piczin lábai meg ne botoljanak, vagy félre hajtám a' gallyakat, melyek őt mentében akadályozák. — 'S csakhamar felejtém a' komolyabb gondolatokat, melyek bojtorjanként kapaszkodnak bús szívünkbe a' ter-mészet látásán, 's a' rózsás jelennek élve, melynek egy részét — őszintén megvallva — azon kedves hölgy is tévé, kinek most kezemet nyújtám, hogy a' sziklatarajra könny-nyebben felszökhessék, vigan sieték fel a' mohval benőtt ösvényen, kitűzött cze-lünk felé.

'S az erdő világosabb lőn, a' kilátás szabadabb . . . még egy meredek szikla-falra kelle felkapaszkodnunk, — 's a' romok közelében állottunk.

A' legtündéribb panorámaként, mit a' legmerészebb képzelet sem festhet szebbé, nagyszerűbbé, terült el lábaink alatt a' gyönyörű vidék. Ezer gyémánszik-rában ragyogá vissza a' roppant folyam a' bucsuzó napnak beszívott sugárait, 's mosolygó partjainak változatos körületén új élményt talált a' fáradt szem, 's a' fel-hangolt kedély csak fokunkint birta befogadni a' különféle benyomások szokatlan nagyságát.

Az ismeretlennőt sehol sem láttuk — kiáltozásainkat csak a' romok falai han-goztaták vissza. — Mentünk a' romot megtekinteni.

Egy vastag falnak néhány megmaradt részei, kő- és szikladaraboktól felváltva, udvarfelé tért kerítének be; midőn beléptünk, a' baglyok feljedve körülüvölték egy torony dűledékét, mikhez fekete fenyőfák dűleszkedének. — A' romok kevés nagyszerűt mutatnak a' régi idők fényéből; — lelketlen kötömegek, minek az emlé-kezet csak pillanatnyi élvezet képes adni . . . borzasztó multjával kibékít az isteni vi-dék, mely hihetetlenné teszi, hogy itt valaha bűn és károhozat tanýázott.

Jó ideig kalandoztunk már a' romok közt, midőn a' nyugoti szomszédhegyek csúcsain zivatar vonult össze: mindinkább terheltebben ereszkedének le a' nehéz felhőtömegek, a' hirtelen támadt szél borzasztóan üvöltött a' pusztá falak nyílásain keresztül, 's egyes nagy csöppek a' kősziklákhöz verődtek.

Esteledni kezdett. . .

Egy térdig érő gazzal bent négyszögű térnek tág fulkei alatt menedéket keresve az elvonuló zivatar elől, szemközt velünk szédelő magasságban azon átok-lepte vasajtó üregét láttuk, melynek rémitő történetét csak imént hallottuk, 's azért reá még elevenen emlékezünk; — mélyen alattunk sötétlett fel kopár sziklatalapon a' hirhedt nevezetességu rózsakeretesek.

Néhány percz mulva ismét derülni kezdett: a' sötét égboltozaton egyes rések támadtak, melyek közt a' korán kelő csillagok lemosolygának; az elvonuló felhők szürkülete mindinkább világosabb lön, 's eltépett felhőfoslányok közül, mint a' szép leány hófehér válla a' rongyos ing alól, kándian bukott ki a' hold, szende halvány fényével, kedves világosságot ömlesztvén a' közel és messze tájakra.

'S a' vasajtó üregében, a' hold teljes fényénél nőalakot láttunk állani, — felbontott hajjal, mely a' halvány arcot körülfolyá, 's lobogó ruhában, mellyel a' szél pajzán játékát űzé... nem hittünk szemeinknek, de úgy volt!...a' tőlünk elszakadt hölgyet ismertük meg. — Szorongó érzet nyomult szívünkre...szemeink a' szédelő magasságra merevedtek, ajkaink nem birtak hangot adni. — Ha egy kavics meggördül lábai alatt, vagy egy téglá elvál a' porhanyós falazatból: a' nő veszve van! — —

Most vágyteli mozdulatokkal terjeszté ki karjait az alak, 's ismét melléhez kulcsolá azokat, mintha valami kedves tárgyat szorítana magához, . . .azután szemeit az égbe emelvén, térdre ereszkedék, 's imádkozni látszék . . . márványszentnek gondoltuk, kit ájtatos ábrány helyezett a' falüregbe. — Néhány percz mulva ismét föl-emelkedék, 's nevezhetlen légysággal hangzottak le a' magosból e' szavai:

— Köszönet nektek, kedvesim, hogy utolsó utamon, mellyet tennem sorsom átka kényszerít, kísérom valátok . . . rosszul hálálom meg a' barátságot, melyet találtam, midőn a' szeretet elhagyott; de ha még oly jók és nemeslelkűek vagytok is, fájdalommat nem bírjátok enyhíteni, sem a' száraz ágon rózsákat fakasztani. — Hagyjátok hinnem — egy haldokló kér erre titeket — hogy őt is elragadták tőlem, mint Rudolfot szeretett Rozaurájától . . . 's hogy ő nem hallá többé szavaimat, mellyekkel őt magamhoz édesgetém . . . nem mosolygott, midőn a' legédesebb nevekkel nevezém őt! — A' csillag elhunyt, melly keblemet megvilágítá, — éj van körülöttem — ő nem hagyott el engemet, 's azért követnem kell őtet . . . elviszem neki ez árva szívet, melly még csak erősen dobogott — de nem élt többé! — — Gyula, követlek!

. . . 's a' hölgy rémitő szökéssel rohant a' mélységbe . . . hangos sikoltással sieténk az örvény szélére . . . az itt-ott kiálló szikladarabok által gyors utunkban feltartóztatva . . . egyenként átugrottam azokat, de az utolsóinak csereiben megbotolván — az épen előttem nyíló tátongó mélységbe zuhantam. — —

E' pillanatban hangos nevetést hallék körülöttem, mire szemeimet oly erősen fölnyitám, mikép azokat az emberfija csak fölnyithatja, 's — az iszonyu mélység sziklatemetője helyett sima padozaton lelétem magamat, hová a' pamlagról, mellyen édesen elszunnyadtam, lesiklottam. — Körülöttem mintegy féltucat hölgyecske állott, egyik szebb a' másiknál; — gondolhatni, minő rémitő zavarban valek, midőn hirtelen fölugorva, megtudám, hogy az egész csak — álom volt! Szerencsémre, a' társaság nagyobb része még a' többi termekben mulatott . . . de az általános kinevettetést csak úgy kerülhetém ki, hogy a' kedves leánykáknak megígérém, miszerint e' pamlagon tett utazásomat, minden édes és borzasztó kalandjaival együtt, az 'Életképek'-ben leirandom, mit ezennel — jól-e vagy rosszul? azt a' kegyes olvasóra bízom — teljesítettem is!

Frankenburg Adolf.

CSINÁLTUT MARMAROS-SZIGETTŐL SZATHMÁR-NÉMETHIG.

(Vége.)

Ujváros után hosszú „Gyertyáros” nevű csererdő ’s eléggé termékeny mezők között, jól kövezett uton, másfél óra múlva Sárköz-Ujlakot értük. E város hosszú és sáros. Szorgalmas asszonyai tömérdek kendert természetnek. Épületei közt kitűnők a’ b. Vécsey és Gabányiak kastélyai. Sárköz-Ujlak különösen derek növény ’s hízekony sörtéseiért kerestelik fel. Töle Batiz-Vasvári négy mértföldnyire esik. Ez utóso helységből három óranegyed alatt Szathmár-Némethibe érünk, melynek nevét, régi történeteit emberül megirta a’ kedélyes tollú Gaal; én csak azokra szorítkozom, miket két nap alatt keblében találtam.

Szathmár-Némethi a’ rend, csin, szorgalom, mesterség, kereskedés, vallás és ápolás városa. Népe katholikus, oláh, protestáns ’s kevés zsidó-vallásu. Tornya nyolcz van. Harangjaik igen sokak és igen nagyok.

Intézeteik közt jeles az irgalmas barátok zárdája, melynek tiszta ’s jól rendezett kórházába vallás-, rang-, és nemzetkülönbőség nélkül vétetnek fel a’ betegek; ezek körül nyolcz igen becsületes atya fáradozik. Van ez intézetnek csinos és czélszerű gyógyszerháza, azt okosan ’s műértőleg kezelő gyógyszerésze; van orvosa, ki még zárdán kívül is haszonnal szolgál a’ környéknek. Illy jótékony intézetet úgy lenne jó szerkeszteni, hogy mindazon betegek beleférhetnének, kik helyszűke miatt onnan nagy számmal elutasíttatnak; ez némely tehetősb családnak igen kevés áldozatába kerülne. Az 1844d. év november első napjától 1845d. év october utoljáig ez intézet jótékonyágában görög-catholicusok 97-en, protestánsok 158-an; zsidók 37-en részesültek. Ha azon protestáns papok, kik a’ segélyszedő szerzetest le és ki szokták szidni, azon csinos kórtermet, mely őket itt, ha megbetegesznek, keszen várja, meglátnák, bizony bizony megbánnák, mit tettek.

Más nevezetes intézet, a’ nagyszerű épület, melynek falai, temploma, koronátetejű tornya Hám Jánost a’ nagy püspököt sokaig emlekezetessé teendik, az apácák zárdája, mely Szathmár-Némethinek főfőekessége: ennek keblében akár a’ növendéknők számát, akár azoknak az illető tudományokban ’s zenébeni előhaladását; a’ kötés, varrás, és festészetben remek műveiket tekintjük: a’ nmlgu püspök és a’ magas születésű fejedelemasszony előtt hálás tisztelettel kell fejünket meghajtanunk. A’ mindenhol hibát kutató ez intézetben jogosan megróhatná a’ különösséget, miszerint a’ többnyire magyar születésű nőcskek főgondviselője magyarul egy igét sem tud! — Az intézet kertjének, melyben a’ növendéknőknek mulatni lehet, egy részét víz és fülencse borítja. — Kár, hogy egészség tekintetéből, fürdőről, melyben a’ számos, több mint 150 növendék — az unalom és munka után, megújulást talál, még eddigelé gondoskodva nincs!! Külalakja e’ zárdának, egy tanult művész izlését bizonyosan nem elégíti ki: de ki a’ belsejében uralkodó rendet, tisztaságot, pontosságot ’s előhaladást nem csodálja, az semmit sem fog csodálni.

Tekintsük meg a’ püspöki templomot kettős tornyával, pomgás festményeivel; ennél drágább épületet keveset láthattunk. Nézzük meg a’ püspöki residentiát is; itt szörnyen megcsalatott a’ képzelődés!! itt az okozatról az okra nem lehet következtést vonnunk; mert a’ nagy ember, ki kórházat, apácza-zárdát, szegény és tehellen öregek, betegek, atyátlan és anyátlan árva gyermekek számára ápoló és óvó intézeteket, messze földig páratlan pompájú templomot épített; ki a’ takarékpénztár alapjául, ’s más jótékony intézetek fölsegelésére több ezereket áldoz: — egy

ócska, 's köznemesnek sem igen pompás épületben élt. — Lépegessünk föl a' Casinóba is! Ez a' legszigorubb bíró szeme előtt sem vall szégyent, A' Honderű't kivéve, minden magyar divat- és hírlapot asztalán találtam; sőt min igen csudálkoztunk a' polgári Casinóban, hol leginkább száraz politicusok és hasas juristicusok nyújtogatják az elnyuzott bőrt — itt a' politicai lapok mellett a' 'protestáns ecclesiai 's iskolai lap', meg a' 'Religió és Nevelés' is megtalálhatik — még pedig egy fődélbe zárva. Csinos kis könyvtárában a' politica és szépirodalom jelesebb műveit mind rendben láthatni. —

Van még ez ikervárosban takarékpénztár is; a' 'protestánsoknak két virágzó iskolája, leányiskola ugyancsak kettő; a' 'catholicusoknak seminariuma és lyceuma; kisdédóvó? — nincs!! — És ez leginkább leverte lelkemet, melynek nagy hajlandósága volt Szathmár-Németit, a' maga nemében, páratlan városnak kiáltani. No de, mi elhaladt, el nem maradt.

Utcaik még sárosak; de mindig dolgozó kőművesek és rabemberek e' panaszt is eloszlatják.

A' nyelv itt magyar, orosz, német, oláh. — A' vallásos türelem és egyetértés legdrágább gyöngye Szathmár-Németinek. — A' 'protestánsok — mint mondják — a' templomgyakorlásban a' 'catholicusokkal szinte vetélkednek; — miért a' 'lelkes és szívhez beszélő hitszónokokra, 's a' 'műértő hangvezérekre száll a' dicsőség sugára.

Mulatságait — többnyire — saját lakaikban tartják. — Hegyi vigalmaik közt legelőnkebb a' Donát ünnepély, mely a' gr. Károlyi-család szőlőhegyén, a' szent Donát tiszteletére épített kápolnában és ennek környékében tartatik. — A' tiszaháton, hajdan az esztendő utolsó estvéjén vertek 12-öt a' sihederre, hogy mult évi bűneit az újra át ne vigye; a' római pór nép a' lupercaliák 's saturnaliák alkalmával dőngette meg kölcsönösen egymást; a' szathmárvidéki ifjuság a' boszuállás határnapjául Donát napot választotta: ha télben lakodalomban, vagy tavaszi szántás-kor bántatik meg az ifju, így mennydörög ellene fülebe: 'várj! — eljő Donát nap.' — Ez idén 24 egyén kapott sebet és keket. —

Játékszíne e' párvárosnak már felig fölépült; a' munka körülte most is erősen foly. Van még itt fürdőház, jó és olcsó piac, pontos politia, mely a' gyanus és féktelenkedő embert izibe elcsipeti. — Szóval, Szathmár-Németiben minden jó megvan, mi egy rendezett városban igen szükséges, 's mi még meg nincs, annak alapja le van téve; mert népe munkás, széttekintő, előre törekvő, béke- és vallás-szerető; az illy nép pedig mindenhatóan mondathatik.

Utazó! ha Szathmár-Németit látni akarod: nyárban menj! Ne feledd el meglátogatni a' 'Pelikán kert'et, Szathmár paradicsomát; annak mostani tulajdonosánál Sz. I.-nál 's művelt nejénél, tisztább lelkű, józanabb gondolkozású 's kedvesebb párt nehezen találsz. —

Bartók Gábor.

NEMZETI SZINHÁZ.

October 2. 'Költő és király', eredeti drama 4 flv. Vahot Imrétől, ismételtetett. — Engedjen a' t. szerkesztőség egy kis helyet lapjaiban nyilatkozatunknak; röviden szólunk és higgadtan, mely oknál fogva azt is várjuk lovagiasságától, hogy sorainkból semmit ki nem törlend, hanem hol velünk ellenkezőleg gondolkodik, csilag alatt fogja véleményünket megigazítani, mit mi annál örömebb fogadunk, mert szívesen tanulunk jónál jobbakat, különben pedig nem vagyunk olly írók, kik véleményök kétségbe vonása miatt képesek volnának tán megharagunni, — hanem csupán csak nézők, a' közönség egy kis része, kik azonban a' jó iránti buzgalomban, a' nemzeti színház iránti részvétben, sőt az előforduló hibák, tévedések és roszak iránti

kiméletelességekben is, senkitől nem hagyjuk magunkat felülmuladni. — A' jelen darab minden becs és érdem nélküli munka; ez iránt nyilatkozott már az összes hirlap-irodalom, valamint a' színházi közönség is, melly, kivált második előadáskor, folytonos és zajos jeleit adá elégedetlenségének. — Hogy miért fogadta el a' választmány előadásra a' darabot, mellynek ünnepélyes megbukása bizonyosan előre látható volt, nem akarjuk vizsgálni *); meglehet, a' választmány azon túlgöngyölöd ki-méletelesség elvét követi, miszerint a' sánta-béna elmeszüleményeknek színpadra bocsátása által is utat és módot akar nyújtani az íróknak, hogy magukat a' színmű-írásban gyakorolják; ámbár mi e' nézetet, illy túlságos engedékenységgé vive, nem helyeselhettük. A' jelen esetben különösen azon anecdotá kering, hogy a' darab a' választmány két tagja által azért fogadtatott el, mivel a' szerzőnek egyik barátja, a' másik ellensége. Furcsa! az ellenfél bizonyosan nem mutatott különös nagylelkűséget e' tett által a' szerző iránt; a' barát pedig nem cselekedhetett volna iránta ellenségesebben. De hagyjuk a' választmányt; irányában sok méltánylandó mondani valóknak volna ugyan, azonban a' t. szerkesztő maga is választmányi tag, 's így félünk, netán hajótörést szenvedne szabadelműségébe helyezett hitünk **). Az iránt akarjuk méltó neheztelésünket kimondani, miért bocsátotta a' rendezőség a' megbukott színművet második előadásra? A' szerző iránti barátságból? A' rendezőségnek nem szabad magát illy rokonszenvek által vezéreltetnie; neki csak egy barátja legyen: a' józan critica, 's a' közönség, mellynek legalább várakozásait kielégíteni minden esetre kötelessége még akkor is, ha azt művelt izlés és finom választékosság által emelni nem tartaná szinte kötelességének. Tehát a' szerző iránti ellenségeskedésből, hogy darabja bukását kétszerezze? Ezt ismét nem hihetjük, mert távulról nem tehetjük fel, hogy a' nemzeti színház rendezősége akár rokon, akár ellenszenvek által vezéreltetné magát tetteiben. Vagy hát azért, mivel a' közönségnek első alkalommal nyilvánított elégedetlenségét tévedésnek tartotta, 's a' darabot saját izlése szerint színpadon maradhatónak vélte volna? Sokkal jobban ismerjük a' rendezőséget, semhogy fölöle illy izléstelenséget föltenni akar-nánk. Azért tehát, mivel a' szerző az ismétlést kívánta? Ha a' rendezőség illyes kívánásokat útmutatónál fogad, akkor kötelessége lesz, a' legtöbb megbukott darabot nemcsak másodsor, de tized és többed ízben is a' közönségre erőtetni, mert ritka író bir azon higgadt ítéllettel, hogy a' roszat, ha saját elmeszüleménye, rosznak elismerje, 's a' hibát ne a' közönség ítélet-ferdeségében, pártosságában, ne a' színészek hanyagságában 'stb., hanem önmagában keresse. Különben is gyöngeséget árul el a' rendezőség részéről, ha illyes idétlen kívánatoknak nem tud egyenes tiltakozással ellenmondani. — 'S csak ezt akartuk elmondani, leginkább azon tekintetből, mert épen october elején, midőn az új és legszámosabb bérletek kezdődnek, illy gyöngeségek által a' részvétet idegeníteni, a' hitelt kockáztatni legkisebbé sem tanácsos. Ha a' néző közönségnek első előadások alkalmávali nyilatkozatát nem tartják elegendő hitelességü mérünek, be kellne legalább a' hirlapok nyilatkozatait várni, mielőtt illy darabok, mint e' mai, ismételve a' közönségre tolatnak ***).

T ö b b e n .

*) Jobb is; különben kisülne, hogy egyik bíráló, ki történetesen az igazgatóság által kintűzött nagy jutalomra beérkezett darabokat is bírálta, 's akkoriban Vahot urnak e' névtelenül beadott művét figyelemre méltatlannak ítélte: — most ugyanazt — adhatónak találta. Szerk.

**) Nem szenved biz az; 's nehezen hisszük, hogy eddigi eljárásunk által illyen gyanura alkalmat adtunk volna. Szerk.

***) Nem kell olly túlszigoruaknak lennünk. Vahot ur már több jó szindarabot írt 's írhat még többet is, 's azért mind a' közönség, mind a' kritika kiméletesebb lehetne iránta: ismerünk mi ennél még sokkal rosszabb darabokat, 's ismételtetnek nem egyszer két-

October 3-d. Lászlóné assz. javára először: „Az ördög része”, vig opera 3 flv. Irta Scribe, fordította Egressy B. Zenéjét szerzé Auber. — Ismét egy új opera, a mint szokták mondani . . . Valahára egy új opera, mondják mások . . . Nem új opera biz az, mert már külföldön jól el van koptatva; hanem a' mi színpadunkon új, mert még csak most tanulták be. Zenéjéről jó ízűen emlékezünk vissza a' tavalyi farsangra, a' midőn is annak több motívjain vig kedvvel lejtettük a' francia négyest. Igaz ugyan, hogy az újságot nem is kellne oly igen szigorúan venni, mert már régen meg van írva, hogy semmi új nincs a' nap alatt. Csak abban van a' mesterség, hogy mindazon dolgok közül, melyek nem újak a' nap alatt, azokat válaszzuk ki, melyeket a' nap ereje el nem perzselt, meg nem fonnyasztott, melyek e' szerint örökké újak maradnak. Azon dolgok közé pedig, melyeket a' nap ereje el nem perzsel, meg nem fonnyaszt, melyek e' szerint örökké újak maradnak, sem Auber, sem Donizetti zenéje nem tartozik. Ezen dolgok közé Mozart és Beethoven zenéje tartozik, melyekben annyi életerő van, hogy a' nap nélkül is újak maradnak mind örökre, 's azért bizony érdemes volna, legalább minden hatodik ephemer életű olasz vagy francia daljáték mellé, egy „Tündérsip” vagy egy „Don Juan” örökbecsű zenéjét betanulni. Meglehet ugyan, hogy az illy zenére némely fűlek azt mondanák, (a' mennyiben t. i. a' fűlek valamit mondani tudnak), hogy az nekik nem tetszik, mert nem oly édes, mint Donizetti szerzeménye. A' fűlek általában, ha elkezdenek beszélni, igen különös dolgokat beszélnek. Vannak olyan fűlek, melyek azt mondják, hogy minden művészi zene csak pusztákornya 's efféle, és nincs oly mester a' világon, ki a' szegedi, pápai 'stb. cigányok csárdásaihoz hasonló jeles műveket tudna teremteni . . . Ezek a' pusztai 's falusi fűlek, melyek még művészi szépet soha sem hallottak . . . Az illy pusztai 's falusi fűlek aztán bejönnek a' városba, itt meglepednek, 's eljárnak a' szőnyegen, azaz: a' színpadon forgó operák hallására. A' fűlek elbámulnak, eltátják szájukat, 's ismételve mondják, hogy ez a' színpadi ének 's minden „so-le-mi-re-do-fa” hiába való dolgok 's azonfelül természetelleniek, mert ők soha sem láttak kakast kótából kukorikolni, sem pacsirtát karmester jeladásaira énekelni, a' természetben. Lassankint azonban a' fűlek művelődnek 's át kezdik látni, hogy szép dolog ugyan a' cigányzene mellett restaurációkat tartani, poharakat kocztantani 's fürge menyecskét pörgetni: de azért az operák meghallgatása a' nemzeti színházban sem utolsó élvezet. Ekkor a' fűlek kissé összehuzzák magukat és józanabban kezdenek itélni; félművelt fűlek lesznek . . . Azonban semmi jobbat nem hallanak, mint olasz vagy francia zenét; de ezt igen gyakran, folyvást. A' dolgot megszokják, megédeslik; utóbb elbizzák magukat és ítéletképességet követelnek. Hogy is ne? Hiszen a' trillát meg tudják a' kitartott hangtól különböztetni, 's tudják, hogy a' hangfutásnak „Lauf” a' neve, a' mi annyit tesz, mint: szaladj. De ők (mindig t. i. a' fűlek) nem szaladnak, hanem megállanak, szétterpeszkednek, 's vitatják minden náluknál bővebb ismerettel bíró fűlek ellen, hogy ők a' legcompetensebb bírák zene dolgában. Ide művelheti magát a' falusi fűl, a' naturalis fűl, a' félművelt fűl . . . Vannak azonfelül más fűlek, ámbár igen kis számmal, melyek a' puszták hallással nem elégszenek meg, hanem maguk is tanultak és tanulnak; nem énekelni ugyan, mert ezt a' fűlektől még oly országban, hol a' szerepek fölcserélése napi renden van, sem kívánhatja senki, hanem: hallani. Hallani pedig nem kis mesterség. Megtanulván aztán az illy fűlek hallani, felnyitják szájukat és így szólanak: Vitézlő uraim, ott a' falvakon és kisvárosokban, a' ti cigányotok igen derék cigány; az én lábom igen kedveli őt . . . Uraim, ott a' színházban, a' ti Auberetek és Do-

szer, hanem rövid idő alatt ötször is; pedig a' közönség ezeket még kevésbé nógatta ám, mint Vahot urnak „költő és király”-át.

Szerk.

nizettitek nem derék czigány ugyan, de nagyon jó fülesiklandó: czifra zenéjök, puha dallamaik, lármás hangszerelésök végig czírógatja idegeimet, fülembé mászik; az én fülem igen kedveli őket... De itt, uraim, még nincs vége a' világnak! Vannak még olly dolgok is a' zene-országban, mikről ti semmit sem tudtok, a' mikkel én titeket, ha akarjátok, megismertettek. Tehát akarjátok! Jertek velem. Nem foglak unatkoztatni. Nem olly zenét mutatok nektek, melly e szeteket fárasztaná, nem vezettek Bach fugáihoz: hanem csak meg akarlak győzni, hogy van zene nemcsak a' láb, nemcsak a' fül számára (ámbár — így szól t. i. a' fül — mind ezek igen szép tagok, hiszen magam is csupa fül vagyok), van zene nemcsak a' calculáló értelem számára, hanem van egyszersmind a' szív, a' kedély számára is. Olly zene ez, mellyel bajosabb barátságot kötni, mint a' láb és fül zenéjével; olly zene ez, melly magasabb műveltséget és egy kissé bővebb ismerkedést is kíván, mellyet nem igazgathattok ugyan lábatok sarkantyúival, sem fületek czimpáival fel nem foghattok, de ha van lelketek, meg fogjátok azt kedvelni, megszeretni teljes erőtökből. Tisztelem, becsülöm tehát a' lábat és fület (t. i. így beszél még folyvást a' méltányos, az elfogulatlan fül), de adjátok meg a' szívnek, a' kedélynek is a' magáét, mert ez aligha nem előbb való a' lábnál és fülnél. Illy zenét pedig egyedül a' classicaí mesterek nyújthatnak. Nem kell attól visszajedni, hogy Beethoven 'Fidelio'ja nem nyert zajos köztetszést, mert hogyan birkózzék meg egy maga a' classicus 'Fidelio' ellene állított nagy sergével a' napi becsű operáknak? Állítsassék ki csak még vagy két hasonló belbecsű opera gyámolítására, bizom a' közönség józan ítéletében, hogy meg fogja az aranyat a' sárgaföldtől különböztetni tudni.

A' fül e' beszédéhez keveset toldhatok; alig többet, mint azt, hogy megemlitem, miszerint minden művészetkedvelőnek, minden igaz műbarátnak hálaájára, 's a' zeneművészet érdekében közelismerésre számolhatna a' nemzeti színház igazgatósága, ha nem mondom nagy, de csak bármilyen szűk tért is engedne a' nemzeti színpadon a' classicaí zenének. Távul legyen, hogy ez tőle áldozat lenne! Sőt meg vagyok győződve, hogy pénztára egy Mozart-féle opera által többet és hasonlíthatlanul hosszabb ideig nyerne, mint a' napiérdekű zeneművek által. Hiszen valóban vétek, hogy a' nemzeti színpadon a' világ legnagyobb zeneköltőjének, a' halhatlan Mozartnak, egyetlenegy operáját sem lehet hallanunk, hoiott, tudtunk szerint, 'Don Juan' *) és a' 'Tündérsíp' fordítva vannak, melly fordítások ha avultak, mégis csak érdemes volna a' fáradságra, azokat újakkal fölcserélni, 's valahára legalább egyet közülök színpadra hozni... Igen tudjuk mi azt, hogy a' classicaí művek nem olyanok, miket a' nagy közönség elé mindennapi fözetékül tálalhatni, 's távul vagyunk attól, hogy ollyas követelésekkel járuljunk a' színpadhoz, mintha előtte csupa magasabb műveltségű 's műértőkből álló közönség állna; de kellne a' színpadnak gondoskodni róla, hogy a' mindennapiságok, mellyek a' könnyű elvet ohajtozó nagy közönség miatt el nem maradhatók, nagy érdemű remek művek, mint megannyi fényes középpontok körül csoportosíttassanak; amazok házi-kosztul szolgálhatnak a' közönségnek, de a' fényes lakomák, mellyek a' színháznak hirt, dicsőséget szerznek; egyedül elismert becsű classicaí művekből kiállíthatók.

Vas Andor.

October 3-d. 'Az ördög része' opera 3 flv. — Mulattató kis daljáték, prózával keverve, mellynek kivált második és harmadik felvonását tetszéssel fogadá a' közönség. Benne kedves dalok és némelly neveltető helyzetek vannak. — Az előadás lelke Wolf ur (Rafael d' Estuniga) volt, ki mind az előforduló énekeket

*) Mondják, hogy ezen örökifjú szépségű művet, az operáknak operáját, nem sokára hallani fogjuk; a' szerepek a' legjobb kezekre, vagy inkább — gégékre bízattak.
Szerk.

szokott jelességével adta, mind pedig a' comikai jelenéseket helyes felfogással és megnevettetőleg játszotta. — Jól állott még mellette Paksyné assz. (Casilda), 's játékbán és énekben hatályosan segitette elő az opera sikerét. — Szerdahelyi ur (Gil Vargas) szinte dicsérettel említendő, kivált jellemzetes öltözetéért. — Lászlóné assz. a' nagy hatást, melyet csinos külseje a' férjmezben netán okozhatott, sűrű distonációval iparkodott mérsékelni. *) — Az opera általában kedvezőleg fogadtatott, 's másnap ismételtetett. 49.

— Szerdán 7-d. Hes z Róza jutalmára adatott 'E s k ü' című opera, melyben, Egressy Bénin 's a' jutalmazotton kívül, az éneklők dicséretesen működtek 's köztetszésben részesültek. Fájdalommal kell érintenünk, miszerint Hes z Róza kisasszony, a' helyett, hogy pályáján előhaladna 's azon reményeket, miket róla joggal táplálunk valósítani igyekeznek, mindinkább hátramegy 's minden várakozásinkat meghiúsítja. Kár, valóban kár azért a' szép alhangért, meg a' kellemes alakért: mindkettővel fényes szerencsét tehetne még a' színpadon . . . de így, majd csak a' páholyban fogjuk őt bámulni 's a' művésznőt felejteti! Szorgalmas tanulás, buzgalom mindent helyrehozhatna, de, mint halljuk, a' kisasszony nem szeret tanulni 's így készakarva foszt meg bennünket azon élvezettől, mit nekünk nemcsak látása, hanem hallhatása által is nyújthatna. — Ugyan meddig tűri még a' rendezőség, hogy Egressy B. folyvást kikacagtassa magát 's mikor fogja ennek szerepeit Reszler által énekeltetni?

NEMZETI KÉPTÁR.

I. WESSELÉNYI.

Felhő vagy! keltő a' vészre, — ború szemeidben,
'S hangod a' villámhang, mely a' vesére behat.

II. DEÁK.

Holt nyelvén a' deáknak a' honni ügyek nyugovának:
Most a' Deák nyelve: szólani, tenni tanít!

III. KÖLCSEY.

Éj volt nemzededen — lelkedben az isteni szó: költés!
'S költél lángszavakat — 's fölkele álmaiból.

IV. KOSSUTH.

Gyapjút adánk 's nekünk drágán megszötte a' külföld,
'S tengett a' hon-ipar annyi ügyes kezeken:
Hány ezren túrték? de te hő kebledre ölelted,
'S most honi posztót ad Gács — a' magyar kos után.

Út a' vége nevednek, út teszi végtelené is
Éltél lelkünkben: — tengeri és a' vasút!

*) Halljuk, hogy Szerdahelyi jutalmára ugyanezen daljáték fog adatni 's Lászlóné assz. szerepét Hollósy kisasszony éneklendi. — Szerdahelyi ur igen ildomosan tud calculálni!
Szerk.

V. BEÖTHY.

Külhoni fényüzés hogy a' hon zsirját ki ne szíjja,
Jólétünk 's iparunk védeni — b ö j t ö t ajánlsz.

VI. KLAUZÁL.

Hajnal támadt — a' honatyák munkára kelének,
'S lön a' reform útján — szellemed a' ka l a u z.

VII. EÖTVÖS.

Mint az ezüst-ércz, forraszt hangod ezüstje mi gyakran
Pártokat egybe, te a' hon remek ö t v ö s e vagy.

VIII. SZEMERE.

Átültetni honába, mit a' kor lelke megérlett
Jót, hasznost szépet: ő r s z e m e e r r e ügyel.

IX. SZENTKIRÁLYI.

Elsők közt áll, a' haladás szent zászlaja mellett:
Üdv neki! s z e n t ü g y e t ő v é d n i , k i r á l y i l a g é r t

X. BERZSENYI.

Szine a' b e r z s e n y n e k f e k e t é t m a j d é s v e r e s e t f e s t :
I g y f e s t e t t d a l o d i s n e m z e t i g y á s z t ' s ö r ö m e t .
Bulyovszky Gyula.

IGÉNYTELEN NÉZETEK AZ UJABBKORU MAGYAR IRO- DALOM HATÁSÁRÓL A' ZSIDÓK IRÁNYÁBAN.

Midőn Isten az első embert ártatlansága paradicsomából kiűzé, azon ígéretet adá neki kárpótlásul, hogy majdan az Isten országa megalapittatik a' földön! És az emberek sokaig várak az ígélet teljesülését, míg végre beleuntak a' sok várakozásba, megcsalatra vélek magukat, és e' megcsalatas sokkal sajtóbb fájdalomt okozott nekik, mint a' paradicsombóli kiűzetésök.

És e' fájdalom ismerteté meg az emberrel a' vesztesség nagyságát, és nagy erőt költött fel az emberekben. E' fájdalomban rejlik az Isten ígéletének valósulandása; a' mennyországnak megalapítása majdan a' földön! A' fájdalomból lép ki az ember egy dicsőbb, boldogabb korszakba, miként az enyhe nap a' felhős ég mögül.

Midőn az ember már nem bírja az élet sajgó terheit, és sokalja az időt, hogy várna jobb reményt: akkor jön a' világra az Isten szülötte! Lángérettel fogja fel az ember az ég céljait, az Isten akaratát, 's egy nagy csapással rontja szét a' kor bilincseit, 's az emberiség szabadabb lesz, 's — közeledik a' mennyország a' földhöz!

Igy jött világra Mózes, és a' csudahívó nép előtt ketté vált a' tenger közepe, és az elnyomott átment rajta a' szabadságba; így Krisztus, és a' csudahívó nép előtt sirok nyíltak fel és meghalt a' keresztfán, és vére lön az értelem hajnala; így Luther, ki szétoszlata a' kábitó tanokat; Napoleon, ki véres betűkkel jegyzé fel a' történetet a' nemzetek élet lapjaira, tanulságul az — uralkodóknak. Mindezek különböző személyek voltak ugyan, de a' lélek bennök ugyanaz volt, a' lélek volt: a' l á n g - é s z ! És a' mint bevégezné már dicső munkáját az ég fia, leporhadt róla a' földi burok, a' test, de lelke nem száll föl a' mennyekbe, hanem szent lélekké válva,

megszállja a' magasztos ihlettségű embereket, kik bejárják az egész világot és művelik az emberiséget.

Ezen apostolok nagy serege a' költők és írók. És e' tanítványok legfőbb kötelessége hiven követni mesteröknek nyomdokait: tanítani jót és erényest, és kiirtani a' bűn és csalárdság dudáját, szétosztatni a' babona és balfogalomnak felleget.

És az írók hármasszállya: a' költők, dráma- és regényírók közül, az előítélet- és babonairtas leginkább ez utóbbikat illeti. A' költőnek szűk a' határa. Ha a' költő szívét bús fájdalom felhője borítja, előczikáz belőle az ihlettség villáma, mely égi fényét csak szép és magasztos tárgyra sütheti. A' drámáirónak köre és ideje nem kevésbé korlátolt. Neki hatást kell teremteni, 's erre csak négy öt felvonás és három óra van kiszabva. Egyedül a' regényíró az, kinek tere korlát közé nincs szorítva, ki fölhasználhatja az élet minden nevezetességeit, szépet, rutat; ki akármiről, akármennyit írhat, neki mindent szabad írni; csak használni legyen czélja és erkölcs, alapja.

És ez azon pont, hova jutni szándékozám. A' regényíró czélja legyen: használni, és alapja: az erkölcsiség. Mert az ő határa korlátolva nincs szoros tér- 's időre, 's mert a' regényt nem a' csupán mulatságot kereső közönség, hanem a' tanuló is kezébe veszi: azért kell, hogy mindenek előtt erkölcsös legyen; mert a' nép hisz jósainak, 's a' mit ezek állítanak, szentírásnak tartja. — Kell tehát, hogy elébe tüntesse az olvasónak az erény és az erkölcs magasztos képeit, a' tisztelet és jutalom dicsőítésétől körülfolyva, hogy a' nép szívében mélyen rögző vétket és balságot kiirtsa és fölemelje alantóságából magához a' magasba. Rántsa le a' szenteskedő alarczát; mutassa be a' vétket aljas undokságában, komolyan, de szánakozva, nem gúnyolva és kárörvendőleg; mert a' költészet égi sugallat, és az nem örül a' szégyen látásán, 's mert a' regényíró czélja használni, használni mindenünnen: ezt pedig gúny által elérni nem lehet. A' bűnt, míg attól vissza lehet az embereket ijesztetni, soha tulorzítva ne fesse, különben szavának haszna nincs, 's még ocsmányabb bűnöknek lesz okozója. Csak a' közvetlen gyógyszernek kell olly erejűnek lenni, mint maga a' baj!

És ha a' regényíró e' magasztosabb pontot szem elől téveszti írásában, 's holmi magánérdek, magánhaszon fejében ír, akkor rosszul tölti be helyét, akkor beszenyneyzi fényes hivatását:

És elődének erős véd falából
Rak palotát heverő helyének.

Berzsenyi.

Ha pedig az író — kinek földadata, közbenjárni a' jó és rossz között, egy részről a' vétket kiirtani, megmutatván komolyan annak káros és gyalázatos voltát; más részről az ellenszenvet csillapítani, melyet a' büntető iránt érez, kijelölván a' tán szánalmat gerjesztő okokat, mik őt önkénytelen a' bűnös utra téríték: — e' helyett még mélyebben taszítja le a' szerencsétlent a' gyalázat posványába, 's az a' nélkül is undok képet, szennyfoltokkal megtarkázván, még undorítóbbá teszi: akkor méltán kiálthatni fel: „Jaj, e' nép vezéri ámitók! ... Akkor ők koruknak nem megváltói, hanem daemonjai, kik ama bukott angyalokként a' mythosban, szeraphburkot öltének, hogy annál könnyebben ejthessék meg a' rosztat nem gyanító emberfajt. Édes mézszavak alá rejtik lélekrethasztó mérgöket, mely e' földet fekete gyűlölet tanyájává változtatja, és testvért testvér ellen ingerel. Andalító kéjszóval kábitnak, csókkal bódítanak, hogy kiszíjják áldozatjuk velejét, 's feldulják a' béke mennyországát! — Milly keserű érzet fogja el az emberbarátot, midőn kénytelen megvallani, hogy majdnem így cselekesznek a' magyar irodalom legkitünőbb apostolai is, a' nemzeti értelmiség képviselői, a' zsidók irányában. Illy szennyfolttal mocskolák be az irodalom történeti lapjait jelenkorunk három legkitünőbb bajnokai: Jósika, Kuthy és Nagy Ignác. Neveik a' nemzet ajkain élnek, és ha élni fognak századokon át, élni fog-

nak az elvek is, miket a' zsidók iránt a' nép szívében költöttek! És bemocskolák nem az által, hogy mindegyike közülök csak aljas, elvetemült zsidót festett a' nélkül, hogy az egyensúly fentartására jelesebb zsidó jellemcskét is rajzoltak volna melléje, — ez izlés dolga, 's ebbe nem lehet senkinek beleszólása: — még az által sem, hogy, midőn az aljas elvetemült zsidót a' világnak átadák, az okokat nem sorolák el, mik ez elvetemültséget eredményezék, ezt pedig méltán lehet követelni tőlük, mert az irodalom tán csak nem olyan szolgabíróforma ember, ki imigyen fejtegeti a' Corpus jurist: „molnár ő keme bűnös; huzz rá huzsonötöt”; hanem az irodalom a' természet és lelkek fejlődésének örökké változhatlan törvényeit ismervén el, mindennek, mi történik, okozat és fokozat szerint kell történnie; ez által tán eltűnt volna némileg az olvasó arczáról azon hideg megvetés kifejezése, és a' szájalomnak engedett vala egy kis helyt, minőt érzünk, midőn a' hóhérbárdot látjuk villogni azon bűnös feje fölött, kit anyja gyilkolásra csábította: — — hanem bemocskolák az által, hogy ők munkáikban nem zsidó-jellemeket festettek, hanem összehalmazák mind, mi gonosz, ocsmányt, aljast és szivtelent leleményes eszközkel kigondolhattak; összegyúrták, és belőle jellemet képezvén, azt mondák: ez zsidó!! Nincsen kebellázító vétek, hajmeresztő gazság, állati fajtalanság, mit e' három írónak zsidói: Móricz, Roderich, és az orvos, Jósika „Akarat és hajlam, Kuthy, hazai rejtelve”, és Nagy Ignác „magyar titkai”-ban el nem követtek volna. Gyilkosság, istentagadás, hitcsere, csábítás, aljas kerítés, árulás, váltóhamisítás, bankócsinálás, szerelem, boldogság és családi jólét feldulása, a' szülő, és gyermeke közti viszony fölbontása, mondom, mindent, a' mi bűnre csak emberlemez valaha vetemülhet, a' nélkül, hogy kimutattnak kellőleg, hogy ezen gonosztevőknek szükségképen zsidóknak kell lenniök, különben születésök 's egyházoknál fogva lehetetlen volt volna ilyen cselekedniök! És ezt nem szabad tenni, ez gonosz tréfa! Itt a' zsidóélet ezer alakjaiban, itt az uzsorás; ám fessenek le ollyant, ruházzák fel a' váltóüzlet minden csak kigondolható ocsmánysággal, és nevezzék aztán zsidónak, nem mondom, igazságosan, de menthetők lesznek, 's lesz legalább némi haszna a' zsidóknak: a' keresztények nem vesznek majd zsidótól százas kamatokra, hanem vesznek a' keresztényektől, 's így ezeket csalják meg. — De így, midőn önök a' zsidókat csak amugy jó kedvökben előrántják, és amaz egykori korcsmahósként halálra verik, aztán arra kérik, hogy danoljon; midőn kilöki őt, bűnbakul, megrakva a' világ minden vétkeivel, az élet kopár szirtjére, hogy vesszen el, vagy lássa, mikép boldogulhat: akkor önök, uraim, visszaélnék az égnek adományával, az írói tehetséggel, és a' helyett, hogy felistenekként azért járnának a' földön, hogy elpusztítsák a' vétek és babona ezerfejú sárkányait, hogy kiirtsák az előítélet és álhit éji szörnyeit: önök azokat még növelik, még sűrűbb sötétséget terjesztenek; a' helyett, hogy az embert embertársával kibékítenék és a' mennyországnak megvetnék alapját a' földön: méginkább eltávolítanak szívet szívtől, még inkább tatongóbbá teszik a' türelmetlenség mélyeit a' hit és élet között, mikből gyűlölet forral fel és kétségbeesés! Csak egyetlen rend volt még a' megvetett, elutált zsidók számára fentartva, melly mégis illő méltánylat és némi tiszteletben részesült: az orvosi rend; az egyetlen tisztos életmód, melly a' cserebere és az örökké czéhkívüli kontár-legénykedésen kívül a' zsidónak nyitva áll, és mellyet eddig olly szeplőtlen tisztaságban meg tudá őrizni, mint egy tisztí kar sem a' magát a' honban. És ez írók egyikének gazszívű orvosra volt szüksége, 's mint a' mult évtizedben szokás volt mondani: „itt a' cigány, jó lesz katonának!” úgy e' tisztelt urnak is czudar orvos kellett, és itt a' zsidó; kitelik tőle. — Minő lélektani oknál fogva kell ez orvosnak zsidónak lenni és miért nem lehetett szintugy Fetischimádó, vagy Quaekker? a' ki ezt megmondhatja, az többet tud még a' zsidónál is!! — De hiszen sem az egyik, sem a' másik nem akart következetes jellemeket írni: zsidót akartak piszkolni!! A' zsidónak jellege — jellemtelenség! — Te, alapítója a' katholika egyháznak! minő igazad volt, midőn mondád:

,Jaj nektek, írástudók, phariseusok, képmutatók, kik hasonlítottak a' bemeszelt sirboltokhoz, kívülről ékeseknek látszatok 's belől büzhödt tetem rothadt. Math. 13. 27.

Szegfy Móricz.

MI HIR BUDÁN?

— Folyó hó 3-dikán, délutáni órákban nyitá meg Marastoni az általa alapított első magyar festészakademiát, 's a' mint reméltük 's vártuk is — számos diszes közönség látogatta 's látogatja meg folyvást a' derék alapítónak műtermeit, melyek e' czélra tizen négy napig nyitva maradnak. — Mindnyájunk várakozását felülhaladá a' kitünő fölszerelés, melyet minden teremben különös örömlévezet- 's figyelemmel szemlélgeténk. — Az egybegyűlt vendégeket, Marastoni nevében, a' „Honderü” szerkesztője szólítja meg, 's a' művészt, ki tizen négy évig lakik e' hazában, 's ennek szabad légével 's tápláló kenyérével élve, hálaérzését jobban ki nem fejezheti, mint azzal, hogy a' szépművészetek legnemesbikének, a' festészetnek, nyitott menhelyet, szabad tért, dicsőbb pályát, — a' közönség pártolásába ajánlja, egy-szersmind figyelmeztetni kívánván a' látogatókat e' komoly irányu intézetre, mely, ha kezdetében zsenge is, dicső reményű jutalmakkal kecsegtet. — Reméljük, hogy a' t. közönség szívesen veendi, ha a' termeket, mik a' vendégek előtt megnyitlak, vele röviden megismertetjük, mi bizonyosan még többeket fog buzdítani ez érdekes akadémia meglátogatására. Az I-ső teremben egymás fölötti sorozatokban függnek a' falon különféle vázlat- 's boncztani rajzok, mint elemei a' festészet- és rajzolásnak. A' számos jeles tandarabok közt látható: a' vaticani Merkur és Adonis, a' capitolai Apollo, farnesei Hercules 'stb. — A' II-dik terem szinte hasonló tandarabokkal bővelkedik, mik közt kitünők a' ferrogioféle táj- 's a' romai 's görög fej-rajzok, néhány építési rajzdarab, 's az asztalokon két ritka becsű album, egyik Corregio 's Carache Hanibal rajzmásolatival 's magyarázó szöveggel; másik a' palladioféle építési rajzmintákkal 's magyarázattal. — A' III-dik terem már a' haladók számára van fölszerelve különféle táj- és alakrajzokkal; balkézt a' közszeretet tárgya: I s t v á n főherczeg gypszszobrocskája látható a' falon. — A' IV-dik teremben jeles tanulmányfők 's mellképrajzok vannak a' hires julienféle intézetből, két kisebb gypszdarab, meg különféle könyomatok. — Az Vd. terem tartalmát igen jeles festmények képezik, részint e r e d e t i e k, az alapítótól, részint másolatok a' francia, romai, velencei, müncheni, spanyol 's németalföldi iskolából; például: egy tanulmányfő Titian után, ártatlanság Paulo Veronesetől, arczkép Van Dyktől, két fénymázos kép a' németalföldi iskolából 'stb. — A' VI. terem szinte festményeket foglal magában velencei 's nápolyi iskolából: Fintorello-, Lucca Giardino-, Titiantól 'stb. A' VII. terem igen kellemesen lepi meg a' látogatót. Honunkban ez érdekes újdonság. Az üvegtáblákkal ellátott háztetőrészen leömlő világfény ábrándoztatólag törik meg a' fehér gypszszobronon, 's kellemes hatást okoz a' látogatóra. Ez a' tanulmányi szoborterem. — Négy feltünő darab igényli mindjárt a' bejárásnál figyelmünket: Venus Canova után, Páris, szinte e' mester után, Psyche és Terpsychore; ezeken kívül az athenei Apollonius Nestoros, Faunus Barlanini, Antinous Phydias után 'stb. — Jelesnek találtuk többi közt itt a' fogásközből fesszülő izmokat híven előtűntető karokat, 's egykét domborművet a' régi korból. — A' VIII. terem szinte szoborcarnok, melynek földisze kétségkívül a' medicei Venus, atheni Cleomenes Apollodoros, 's a' callipina Venus Phydias után; elsőnek eredetije Romában, utóbbinak Nápolyban létezik; — továbbá a' küzdő ephesusi Agasias Thositeos, Niobe anyja Phydias után 'stb. — Végre a' IX. terem ismét képcarnok, leginkább az alapító műveiből. — Az akademiának korszerűségéről meggyőződve, 's a' művész iránti figyelmeket 's rokonszenvőket bebizonyítandók: Lieder festész ur csinos szoborkát 's Suhajdy ur Budáról szépbecsű olajfestményt ajándékoztak az intézetnek; hisszük, hogy ezen urak nagylelkűsége több verseny-

társra fog találni. — Szabad legyen végül néhány megjegyzést tennünk, egyikét eszmét az akademia irányában. Alapítója megbecsülhetetlen kincset adott benne 's általa a' nemzetnek, minden vagyonát ebbe fektette; illő tehát, hogy a' haza méltányolja e' nagyszerű áldozatot. Azért tehát mindenek előtt, minél több tanítványt ohajtunk a' jeles iskolának, 's pedig nem annyira magánérdekből, mint inkább nemzeti dicsőségünk 's hírnevünk előmozdítására. Édes reményeink közé sorozzuk továbbá, miszerint honatyáink is figyelmökre méltatván e' nemes intézetet, azt ha tán még nem országossá emelendik is, legalább rokonszellemű határozatot hozandnak gyamolítására. Örvendünk legvégül a' versenynek, melyet ez akademiaival az iparegyleti rajztanoda részben kiállani kénytelen lesz, mely utóbbira aztán hihetöleg még nagyobb figyelem fog fordittatni. — Most pedig éljen a' derék alapító!

S. A.

— Nem vagyunk megelégedve azon becsültetéssel, melyben nevelőink részeseülnek, 's mégis sokszor ök magok okai ennek. Történt, hogy ezelőtt három hónappal ígérkezett egy fiatal ember egy uri családhoz nevelőül, 's utazási költség fejében előlegesen 100 pfot vett föl, néhány nap mulva megérkezni ígervén. De ő nem nevelési állomására, hanem egy itteni vendéglőbe ment, 's ott — míg erszénye győzte — gondtalanul 's gondatlanul élt. A' családapá, nem győzván őt várni, feljött a' fővárosba, hol, midőn töle ismét uti pénz kívántatott, nem akarván magát újlag rászédetni, azon ajánlatot tevén, hogy gyermekei leendő nevelőjét (?) magával elviszi, 's a' költségeket maga fogja viselni. Erre a' fiatal ember függés és rab-ság és önkény emlegetése mellett azt válaszolá, hogy, ő bizony nem megy. Nevelőtársai illy gyönyörű magaviseleteért bizonyosan csak köszönettel fognak neki tartozni.

— Ismét a' tót ujságból van szerencsénk t. olvasóinknak némelly curiosumokkal szolgálni: Tót atyámfiai legközelebb két pártra szakadtak, egyik a' cseh, másik a' magyarhoni tót szójárást pártolván. Most szüntelenül foly a' kettő előnye fölötti vita, 's miután a' cseh részről egy pap azt hozá föl okul, hogy a' kormány a' cseh dialectust pártolja, a' tót ujság egyik számában egy szomszédja és tisztvársa a' tótról igyekszik ezt bebizonyítani. Bizony a' kormánynak, atyámfiai, legkisebb gondja is nagyobb annál: y-t irtok-e, vagy i-t; é-t-e vagy uo-t, — mert ezek a' főkülönbségek.

— Azön szerény kívánatok közt, miket e' lap olykor nyilvánít, Szarvasra nézve ezeket írja egy levelező: 'Kivánjuk Szarvastól, hogy ne legyen tekintete csupán egy nyelvre, 's mások árván maradjanak; de a' németnek és tótnak is jusson valami, hogy szegény fiacskáink ne kénytelenítessenek magyar prédikációkra járni: 's ott tudjátok, hogy volt Vajda alatt — —? Hiszen, csak nem lesznek mindnyáján magyar papok, tanítók, orvosok, ügyészek 'stb. Kit kísért ugyan közületek még e' gondolat? a' tanárok közül, igaz, nem tudom, ki adhatná erre magát; de hiszen éppen az a' baj, hogy mi nem gondolunk vele, tudnak-e nyelveket, ha csak — — A' tanító ifjuság általában nem tud tótul *) , sőt szégyenel tudni' 'stb.

— A' selmeczi tót színház, melyről már volt szerencsétlenségünk említést tenni, sept. 13. iszonyatos ünnepélylél megnyittatott. Résztelték: 1) a' luth. gymnasiumi tót tanulók egy éneket énekeltek, valószínűleg nemzeti zene — duda — kíséretében. 2) Bengo M. kisasszony egy alkalmi verset szavalt. 3) Következett maga a' színi előadás, t. i. Koczebue Zürzavara csehből tótra fordítva. A' műkedvelők, mint állittatik, valamennyien remekeltek, még a' sugót sem véve ki. 4) Ismét a' tót iskola dala. Végre S—a E. alkalmi verse, melyben békóról, rab-ságról, éles kardról, 's több egyébéről van szó. Zsivio!

— Ugyan-e szából azon sajtószérű felfödözést is tanuljuk, hogy Nagy Bánya Bars vgyében van.

T ü s k e.

* 'S mégis tót predikációra járjon?

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

16. szám. — Oct. 17. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL.

ARAD. Ha a' jó bor jó versek babája: úgy örülhet ön, tisztelt barátom: mert világ-hírű hegyeink olly jó bort termettek, hogy csak jó költő kell hozzá, 's az 'Életképek' versei jelesbek lesznek az idén, mint valaha. Illy módon lám még önnek is része lehet szüretünkben, melly, daczára annak, hogy az alantabb fekvő szőlőkben a' májusi dér már jó eleve megszüretelt, nemcsak nem hagyott alább szokott kedvéből, hanem inkább megkettőztette azt, kivált egy pár magyarban füstölő kolnáknban, hol a' derék Boka Károly, kit Csernovics Péter maga és barátai mulatságára hozott ki hosszabb időre Debreczenből, kedélyes, 'magyar'jaival előbb elérékenyíté, aztán bokáinkba kergette szívünket. Ménesi rozsafény vont gloriát a' hevesi napok megújult emléke körül; poharakat üríténk a' barátságért, 's többek közt Almásy Palért, ki legközelebb is megmutatta, hogy barátainál csak az igazságot szereti forróbban. — Magyaraton még csak most kezdődik nagyban a' mulatság; hja! nekik a dér mostan kedvezett. — Azonban míg némelly polgáraink, kik, hacsak házakat nem emelnek, ritkán szoktak a' föld színén felülemelkedni — künn a' hegyek között, a' nekik olly kedves zaderlái zengemények mellett, egész a' csillagok égig emelkednek: köztünk is, kik honn maradánk, történtek olyanszerű emlékedések, mit a' Maros partján pompázó bitófák, mikre e' napokban két szökött katona fölmagasztaltatott, szemmel láthatólag igazolnak. Egyébiránt, ha ön, tiszt. barátom, tudni kíváná az érintett fölmagasztaltatás okát 's történetét: erről kimerítő tudósítást vehetne azon hölgyektől, kik a' mai mandzsúrtheaterünkben a borzasztó már ugyis megszokván, szemeiket ezen gyöngéd idegekre olly kedvesen ható kötéltánczon példátlan gyönyörrel legelették. No de ki kárhoztassa azt az aradiakban, mit ezek csak a' művelt pesti hölgyektől tanultak el, kivált, ha megsgjuk: hogy az egyik szerencsétlen igen szép legény volt, pedig mint tudva van, a' mi hölgyeink a szépet hálában szeretik? — Szüret előtt Arnstein ur, a bécsi wieden színház karmestere, két hangversenyt adott szinpadunkon; 's ez nemcsak a' miatt érdemel említést, hogy mi aradiak a' száraz fának illy magyar hangját valaha alig hallottuk, hanem a' tekintetből is, miszerint A. ur másodszor Boka Károlylyal együtt lépett fel, alkalmunk volt a' cigány langesz természetes zenéje 's a' művész aetheri vonásai között párhuzamot tenni. E napokban pedig átutaztában Egressy Béni csinos bandájának csodálatosan összhangzó remek játékában gyönyörködtünk; kár, hogy a' derék győri cigányok, kikben a' fekete fajt ugyan föl nem ismertük, a' szürettel jávában foglalkozó közönség csekélyszáma miatt bővebb szüretben nem részesültek!

Casinók jövőre ismét megalakulásnak indult. Lesz tehát ismét egy kis hirlapolvasás, mennyiben tudniliik a' jeles cikkeket fejünk helyett olykor zsebeinkbe nem csusztatjuk; aztán teke-asztal, mellyet bizonyos időben bizonyos urak rendszeren elfoglalnak; megint kártyajáték, mellyel Paskewics emlékezetét 's Clabriás kővér filkőit tömjénezük; végre jó áldott dohánfüst, mellynek gözkörében olly jól esik az aradi vasutról álmolni, de nem azért, hogy álmunk valami módon létesüljön, hanem talán, hogy a' sűrű füst elfedjen szemink elől minden nagyszerűt, minek látására másutt a' haladó világ nagy tettekre buzdul. — Szó a' mi sző, urak, valljátok be: hányszor vezettetek fel utazó művészt, miként casinók szokták, a' társalgó művelt közönségnek élvezet szerezni? Rendeztetek-e valaha estélyt, lakomát, hangversenyt, felolvasást, vagy egyéb olly mulatságot, mi a' léleknek is tápot nyújtott volna? Nem sokára, mint a' lapok hírlík, itt lesz Rózsavölgyi, 's én fogadni mernék, hogy e' veterán-művésznök, kinek a' magyar zenészet körül el nem vitatható érdemei vannak, csak úgy fog casinók által pártoltatni, mint zeneművei, mellyek annyi casino-tag között egyetlen előfizetőt sem találtak. Adja Isten, hogy olly nagy fillentettem legyen, mint ama híres radnai káposztátskő, mellyben egy jovialis táblabíránknak örök emléke omlott szét!

M o r d á n y i.

SOPRON, october 10. Vasuti mozgalmaink reményében a' sógorok szakadatlanul építenek, városunk azért mégsem épül, mert hol beteg a' lélek, a' test legfőlebb lábba-dózó lehet; aztán a' sok csinos épület daczára is kevés épületet lelünk, mint régi pangó közönösségéből az ősz germánfej most sem idül. — A' természetvizsgálók nálunk tömérdek természeti kincset és természetlen lomot találандanak. Így például gyönyörködni foghatnak a' vidék változatos kiességében, a' hangya-szorgalmu nép mezőiben, és a' kékszemű soproni szépek nyájás tekintetében; — mert mindezt igen természetesen tapasztalándják, főkép, ha koszorús halmaink áldomásában részesítendi őket példás vendégszeretetünk. — De hová fordulандanak, midőn a' hazai közszellemet keresendik, midőn az égő szácskák a' nemzetik hangra pittyedezendek? No de hisz a' természet szépségét éreznök-e olly hathatósan, olly emelőleg, ha számtalan mesterkélt idétlenséget nem kényszerülnénk fanyarul izelíteni? Vigasztalja őket a' tudat, hogy ez mind másként lehetne; valamint vigasztalánd ben-nünket a' remény, hogy tán e' kedvesen várt vendégeink befolyása után valóban másként is leend. — Nálunk azon henye mese kering, mintha China egyik nyugoti mandzsúr város-kájában bizonyos főmandarin annyira megkedvelte volna a' nyilvánosságot, hogy anuak ártatlan kezelőjét jutalmazásul Mongoliába kívánta száműzni, ha tudniliik erőlyes és huma-nus hatósága alá tartoznék az illető, ki történetesen, ámbár a' mandarinok példájára titkos besugókat nem tart, értesült a' szivemelő nyilatkozatról 's kötelességének ismeré a' bálvány-zott nyilvánosság asztalára kitenni közszemléletül. Beh jó, hogy mi nem a' mandarinoktól függünk! 's hogy méltányosb vidéken élünk! — Irigylhetik helyzetünket a' chinaiak, mert nálunk olly gyomorvidító a' rend, hogy ha utcán küssé, az eszményileg is édes, kor-látlan szabadság érzetében megkókányoztatunk, azonnal szigorú igazságot nyerünk, még pedig akárkítől, ha történetesen tekintélyes valaki nem vala a' fájdalomkaink mulatózó! — Lehetlen azon fájdalmas hírt is nem közölnöm, hogy rólunk a' gondviselés levette kezét,

ennyiből szüretünk alig elégíthetne ki egy becsületes kortestábort. Ki fõstheti azon sajgó kint, mely e' miatt választatóinkat és tele pinczéü borkereskedõinket meglepheté?! — Neveld-intézeteink folyvásti haladásnak örveudenek, mert bennök minden nyelv egész a' pötyégésig megtanítatik illõ kivételével a' magyarnak. Egyébiránt azonban magyarosodunk, mert iparüzõink és kereskedõink boltjaik fölé eredeti magyar-latín bötükkal függesztik ki neveiket; hogy még most a' szöveg német, azon fõnakadni legkevesebb jogunk sem lehet, mert hát miért nem tanulunk vendégszeretõleg nemetül, avagy ki látta, hogy vendég a' gazdához alkalmazza magát? Bizony, bizony, boldog ország az az Ungerland! — Tõ p l e r posztókereskedõnk dícséretes kivétel, ki legujjabban nádor-hoz címzett kereskedését magyar fölirattal díszíté, míg Szõ l l o s y uram, eredete 's neve daczára, tiszta német föliratot használ. Többen is vannak ugyan illy derék magyar emberek, — de ró'uk majd máskor, ha javulatlanokul tünnek elõ. Általán megjegyezhetõ, hogy a' magyarosodáshoz simuló idegen kitaratóbb nemzetiség dolgában ama vézna magyarkárnál, kik elnémetesülni olly hidegen bírnak, mintha Isten tudja, mellyik Hechingen-Sigmaringen-féle területen születnének és söröznének. — Napokban valami Kovács Józsi-féle barna-banda mulatá hangversenyeivel közönségünket, kinek illõ tiszteletére az udvarias új magyar csoport egyedül német hirdetményeket köröztetett, nehogy õk is müveletleneknek bélyegeztessenek. — Ezért pedig jutalmul a' magyar ügyvédék fiatalága fölfogadá õket éji-zenézni a' kenderhaju szépség ablakai alá. — Ugy-e szépen vagyunk? Ez rendes folyása dolgainknak, mellyek élvezéséhez szerkesztõ urat is igen szívesen látjuk. *)

T o r m a.

SÜMEGH. A' pápai hangászok élvezettel kínálkoznak a' különben kényelem nélküli vendéglõben. Több külmegyei vendégeink szerencsétlenek, csak sajnálni lehet, hogy voltak, kik szállás hiánya miatt szomszéd faluban kénytelenítettek enyhelyt keresni. Nem lenne-e rendin? egy szállásrendezõ egyén kinevezése, ki a' városi magánszállások iránt illõ tudomást szerezne magának, hogy illy alkalmatlanságok elháríttassanak? — De térjünk provincialis életünk körébe. Magántársalgásunk színezet nélkül — kevés kivétellel — egyszerű 's csendes. Ugy látszik, elértük azon idõt, mellyben sors- és elvkülönbségek köztünk gyûlöletet nem gerjesztenek. — Hisz! mi is e' rövid élet, ha különben is szegény napjainkat irigy ingerkedések prédájává, magánkörünket életnélküli elszigeteltség barlangjává aljasítjuk? hisz a' kor igényei szerint való elvek csak hia ábrándok egyetértés, ez élet csak kopár pusztaság barátság nélkül. Eljünk, hogy az életet élvezzük, szeressük egymást, de úgy, hogy e' mellett édes hazánk iránti szeretetünk Diogenes hordójában szoríttassék. — Hogy élünk nyilvános jelét mutattuk mult hó 12-én, midõn néhány barátink szívessége rögtönzött táncz-italomra híva össze bennünket. Hiszük azonban, vagy legalább szeretjük hinni, hogy a' városunkon keresztül utazó, F r i d r i k nevet viselõ gyalog-érez zenekarának hallása vala a' főczél, mert különben a' minden nemzeti szint nélküldõ egyedüli keringõ 's polkacommotiókat honi urhölgyeink tán el is engedték volna. — Nem régen szerencsétlenek honi színészek is, kik, mûalkazati színmû' czim alatt számos városi nézõket csõdítének a' színhelyre 's mi bámulánk 's váránk a' készüléket, és im: risum teneatis! fülsértõleg 's agyvelõ-rázkódtatásig megzendül egy verkli, a' függönyök alól embert nyelõ papírsáskányok 's pajkos bohócok ékes nemzeti szónoklatai elégíték ki színészet után sovárgó képzeteket. No de ki tehet arról, hogy védegyleti firma alatti megcsalásunk már a' mûvészetre is átruháztatik? — Magyar hirdetmény, német comoedia! védegyleti bolt, brüni posztó! oh tempora! oh mores! hány darab portékát nem vásárlunk honi hamisított pecsét alatt! — Azonban, ki tehet arról, hogy 50 és 30 között 20 a' különbség, pedig a' világon a' forma mindig változik, a' belbecs=pénz ugyanaz marad; például: mit tehetünk róla, hogy X. kereskedõ boltját bezáratja? 'S míg hitelzõi sirnak, õ gyönyörrel néz a' jövő elibe, mert tudja, hogy ez csak f o r m a, 's néhány hét múlva boltja tisztán áll, 's aztán István gazda atkérdi: Uram, hogy lehet ez? felelet: jó prókátora volt. — — Közelget a' komor tél, melly összevon bennünket rendes kis casinóinkban, mellynek több évektõl több viszonyok daczára virágzó fenállásáért néhány érdemteljes tagjai méltó köszönetet érdemlenek. — □

SZENTES. Sept. 19. — Meg ne ijedjen a' t. olvasó, hogy mi is ama bolygó üstökösként honunk irodalmi — ha ugyan annak nevezhetõ — láthatárán valahára elõbukkunk, jelét adandók létünknek, mellyrõl a' nagy világ méltán kételkedhetik; — mert tagadhatatlanul nehéz feladat körünkõl valami érdeket írhatni; én azonban ez egyszer csekély írõi tehetségem daczára is megkísértendem. — Honunk nagyszerû feladatahoz mi is járulandók, több rendû mûvelõdési 's következõleg haladási mozgalmaknak lettünk elõidézõivé, de a' mellyek, fájdalom! részint avatatlan 's hanyag kezek általi ápolatás, részint a' mégnálunk is létezõ nyers 's minden útjástoktól idegenkedõ nagyobb néptömegnek — bármi üdvös 's csak hasznos teremthetõ vállalatok iránti — éretlensége miatt, vagy kezdetben eleynészték, vagy bizonyos idõn általi sinlõdés után eredménytelenül elhaltak: — illyenek voltak ipar- és védegyleteink, olvasó társulatunk, takarékpénztárunk, melly új és kedves szülõttek köszöntésére hosszas fejtevéssel kifõzött üdvözlõ beszédünk egyszersmind sirjokba kísérõ bucsúszókat is vala. — Haladnánk mi, uraim! mert a' jó vér bennünk van; de nem természetes-e az, hogy a' kerékvágást, mellyen apáink századok óta nyaktörés nélkül szépcsenedesen haladtak, egy ismeretlen döcögõs utér oda nem hagyjuk? — Illy elõzmények után azonban korántse gondolja a' t. olvasó, hogy mi korunk igényeit egyál-

talában méltánylani nem tudjuk; mert nem elvitázhatlan jele-e haladásí képeességünk- 's akaratunknak az , hogy casinókn van, melly közel egy év óta fenáll, 's daczára minden baljóslatoknak, várakozásinkat tulhaladólág szépen virágzik 's jövedője iránti reményeink sokat ígérők, ha azok egy rendőrségi egyén által nem régiben előidézett botrányos tethhez hasonlók által hajótörést nem szenvednek. Az említett ur ugyanis , kinek darabos jellemét a 'XIX-ik század mindenható keze sem volt képes eredetiségéből kisimitani . egy casinói tagot, ki töle ottan 'a' rendőri jogot megtagadta, amugy alföldiesen megtámadván, szokott és holmi aljas csapszékekben gyakorlott modorával 's tetemes kézbeli segítséggel akart joga elismerésére rábeszélni; — ehhez aztán commentár sem kell , hanem akaratlanul is azon 'a' magyar által egy idő óta megszokott fohász tör ki keblünkől : 'Nevelés és műveltség, mikor jönnek el országaitok!' — A' tiszaszabályozás 'a' Kurczától, egyetlen 's nélkülözhetlennek vélt folyócskáinktól minket is megfoszt, — kérdés: ő-s-törzsökös halaink nem fognak-e ezen merész tervnek ellenmondani, miként asszonyaink, kik fegyvereiket szinte — mitől az ég mentse — készen tartják, az első alkalommal használandók; mert — 'a' mint mondani szokják : 'honnán mosunk aztán tiszta ruhát?'

G ó g á n y i Jenő.

TATA, october 10. Hogy ha valaki azt mondja, hogy 'a' tatai szüreten nem lehet mulatni, abból az élet kihalt. Higgyék 'a' t. cz. olvasók, olly jó kedvűnk volt, mint 'a' falusi compossessor urambátyáméknak, ha 30 vagy 40 éves fiatal leányukat valahára nyélbe süthették. A' sok röppentyűkkel vexáltuk 'a' csillagokat és 'a' komoly öreg holdat, mire ők megbozszankodva, felhők alá rejték magukat; de mind hasztalan, mi azért csak egyre-másra eregettek fénylő röppentyűinket, a csillagok pedig szégyenülve megint csak előjövének 's szemérmesen pislogának 'a' méla hold kíséretében. Borunk igazán fejedelmiesz, megüti az 1834-Kit, kivált 'a' királyi Neszmélyen, hol 'a' must is már 5 pfton kel; nem tanácsos csak egy meszelylyel is tréfálni, mert bizony igen könnyen 'a' szőlő-árokba szállítja az embert; ilyen borral volna ám bajos restauratiót tartani, az aránybulla alkotmányos híveit ugyan nehezen lehetne voksa birni. — V ö r ö s m a r t y, B a j z a, P e r c z e l é s S á r k ö z y legjobbbaik is meglátogaták tatai vig szüretünket; hírerő vajmi kedvesen vennők, ha Vörösmarty, Bajza dalhonából emléksugárként felénk is mosolygna egy nefelejt. — Az erdélyi dalszínészársaság, öt előadása után, bucsút kénytelenített venni városunktól, természetesen 'a' nagy részvét miatt: oka egyébiránt ott is feneklik, mert — hogy tataiaian szóljak — nem volt, dritter Platz. 'A' személyzet között 'a' derék termetű Gócsné, Egedi, Zsivora, Andrásy és 'a' sugó becsületesen működtek. — A' casinó él és uralkodik, de mozaikát, még pedig bizony oda illoket, most sem bocsát be, pedig ez csak egy pár syntaxist sem végzett középrendű. Illustrirte Zeitung 'a' jobbágyainak 'a' műhelyben szőtt korszerű kíváncsátok függ. No az Isten éltesse mind e' mellett is őket! Furcsa azonban, hogy egy társulatintelligentiája és auctoritása illy képviselőkből is központosul. — Több jó érzésű iparművesek hozzá látnak dolgaikhoz, — 's ha 'a' székek tagjaiban csak párányi szikrája volna is 'a' józan politicanak, 'a' már ezelőtt megpendített gőzhajó-állomást Füztől, hol Zichy Miklós gr. repácukorgyára áll — vagy D. Almásnál alkalmasint megnyerhetnék, ha t. i. 'a' győri gőzhajó-társulathoz intéznének egy-két okos szót, mi által 'a' közlekedés igen könnyítenék, egy illy város és vidéke kedvéért pedig, mint Tata: Győr — hiszem — megteend. — Találkozunk körünkben több éretlen gunyolói 'a' védegyeletnek; szeretném az illy hálátlan kakukoknak értésükre adni, miszerint nem az eszem-izomban és az álbeszédben áll 'a' hazafiság, hanem, mint Kölcsény mondá Kazinczyra: 'Nemzetéért 'a' szív tettel bizonyítja szerelmét.' — A vénasszonyok nyara igen tisztességesen folyik, mit egy hegyvágásban találtott gyönyörű eperérés is tanúsít. — Restaurationalis mozgalmakat is van már szerencsénk láthatni. Azt említem meg még röviden, hogy itt is vannak szerelmesek busongók, jókedvűek, unatkozottak, nölten férjek, egésségesek, betegek — még pedig több rendbeliek —, szegények, gazdagok, egyszerűek, cifrák, őszinték, állatküek, műveltek, műveletlenek, németek, tótok, cigányok, zsidók és — magyarok. — Édes Sz. ur, engedjen még egy szót. — Némellyek t. i., kik olvassák kegyed lapját itt Tataban, kíváncsiak tudni: ki az 'a' Piros Pista? kérem, jelentse ki kegyed, hogy ez egy vig fickó, kivált, ha rendén van 'a' szénája, melly leginkább csak akkor szokott történni, ha 'a' szép szemek mennyországában tettetésnélküli honszerelmet lát ragyogni, 's ha 'a' hattyuhalmok domboráról 'a' szív ezt dobogja: addig éljen, míg 'a' honnak él; ellenkező esetben 'a' vig fickó elkomorodik 's buba sülyedett világa romjain az ujoncz szerelmes költökkel fel-felsohajt: oh! ah!! hajh!!!

P i r o s P i s t a.

Szülék és gyámok figyelmébe.

A' n. m. m. k. helytartótanács 1846-ik évi augustus 28-án 30,100 szám alatt kelt engedménye nyomán, áttevém leánynevelő-intézetemet, 'a' melly 19 év óta Balassa-Gyarmaton fenállott, 'a' tagasabb hatások kedvéért Pestre. — Növelém szállása: Béla-utca 249. sz. Boórház. — Mindenről bővebb tudósítást vehetni előszóval helyben 'a' szálláson, vidékre bérmentes levelek által.

(3)

Seltenreich Károly.

Műmelléklet: Pompás n e m z e t i d i v a t k é p igen költséges kiállítással. — A' kisebb alak az 50 év előtt, midőn fős. n á d o r u n k megválasztatott, szokásos öltözetet mutatja. — E' képek 'a' mai napra mind el nem készülhetvén, t. cz. előfizetőink egy része azokat 'a' jövő postával veendi.

mégis nagyobb és nemesebb ő mindazon más lényeknél, melyeknek csak leggyöngébb fuvalma is elolthatná gyertyavilágu életét. Mert bár ha a' mindenség összes hatalma támadná 's rontaná is le: ő, kinek még halála is öntudatával történnék, nagyobb volna amannál bizonyára, mely diadalmait sem ismerne. Ámde az is igaz, hogy az ember érez, vágy, szenved, éhez, fázik 's nyomorog.

Mindezekből világos, hogy az ember közép lény az állat és szellemvilág között; amazé érzéki ösztöne, ezé az ész érzékfeletti törvénye által; — ezé kívánságok, amazé akarat által. A' mint szabadon, vagy az ész erkölcsi törvényét veszi fel akaratába, vagy számúzi belőle: e' szerint már az életben angyal vagy ördög lehet. Lételének e' kettős sajátosságán alapszik társadalmi viszonya is. Állatisága 's szellemiségének életérdekei biztosítása 's kifejlesztése másokkal érintkezésre kényszeríti, mert az ember egyedül, ridegmagányosan, gyöngé, erőtlén 's tökéletlen, 's kettős természete tömérdek képességeinek parlagsága előli benne a' valódi emberét, 's vad szilajsága ugar életében hiában tűnik, de hihető, hogy nem is tűnnék föl előtte az istenséggel rokon tökélynek magas ideája, mely őt rendeltetése felé kalauz-csilagként már e' földön vezesse. Az ember tehát érintkezik, 's társadalmi életének e' legelső mozzanata a' családéletben nyilvánlik. De miként testvérek rokonságát a' közös atyafiság, úgy szüli társas viszonyok által családíság az álladalmakat. A' társas viszonyok alapja érdek; az ember küzdelmeinek egyedüli alapja érdek; az ember léte maga is érdek a' természetben. Az érdek tehát anyja, nemző forrása mindennek a' világon, 's ez azon atyafiság, minek közös volta rokonokká teszi az embereket egymás között, melyben a' közügy családi életet, 's ez társadalmi állapotot fejt ki. Az ember végcélja megközelíthetésének alapfeltéte tehát: a' társadalom.

Az ember, kettős természete, sajátosságos rendeltetése 's társas viszonyai tekintetében, bizonyos törvényeknek vagyón alávetve. Ezen törvények természetiek és erkölcsiek, melyek az ember állati 's emberi természetéből folynak; amazok az ember-cselekedet természeti lehetőségének, vagy szükségességének — emezek pedig észszerinti szabadságának 's illemének szolgálván rendszabályul.

A' természeti törvényeknek egész lényege ismeretét a' természettan, az erkölcsi törvények miben-létét pedig a' gyakorlati bölcsészet terjeszti előnkbe, minek főadata, az ember gyakorlati cselekvényessége hogyanak alapszabályait megállapítani, 's az emberi tevékenység szabadságát rendeltetésünk hű betöltésére irányozni, határát és körét valónk jobb felének közös méltósága szerint kimérni. Miért is —

Mindezekre nézve tudnunk kell, hogy azon gyakorlati szellemerő, mely emberéletünk összes működését ez imint érintett magasztos közcél megközelítésére feszíti: kettős törvényhozásban nyilvánlik, minek egyikében a' jog, másikában az erkölcs szelleme testesül meg. A' az által elménk határokat mér 's parancsokat tűz ki, melyek által mások iránti társas viszo-

nyainkban előfordulni szokott teendőink misége és hogyansága 's az egyesek szabadságának mások szabadsága miatt történhető sérelme ellen életszabályi óvszer állapítatik meg; — emez által pedig a' cselekvés külmodorának a' benső indokokkali, 's a' mi szellemi jobb felünk méltóságához illő öszhangoztatását czélozza. Innét világos, hogy amaz a' j o g, emez pedig az e r é n y körében működik. E' kettő közötti lényegesb felülrő különbség csak az, hogy szellemünk észerejének jogokban nyilatkozó törvényessége az emberi tevékenység társas viszonyokbani külekezését (Aeusserungen) kényszerítőleg szabályozza, az erkölcsi működésekbeni törvényessége pedig az erénynek, igaznak, jónak, szépnek 's illőnek önmagáérti becsülését igénylő indokok helyes voltára, vagy milyenségére nem szorítkozik, 's nem is szorítkozhatik. Innét világos a' jognak fogalma. Önkényt folyik innen, hogy

A' jog azon közakarati öszves erő, melly a' világot különböző szín- 's tekintetben egy közös végczél megközelítésére irányozza. 'S ez az egyetemleges lehető boldogság. Összetétele tehát a' szabadság és erkölcsi kötelezettségnek, mi néha ugyanazon egy személyben, néha pedig két külön egyénben jelenik meg; de azok hatáskörét mindenkor csak annyira terjeszti, 's csak annyira tartja korlátok között, hogy minden mások munkásságával öszhangzásban legyen. Ennek alapját tehát az emberiség öntermészetében, azaz: állati 's szellemi lényegében, mint nem mulandó, nem változható 's egyetemleges igényt — találja föl, mit köznyelven természeti jognak nevezünk, 's minek föntartását, gyakorlását 's alkalmazását minden alkotmányos élet végideáljakint tekintenek a' nemzetek, de mit a' társas élet fejlődésének háborgó folyamában 's a' közértelmesség és műveltség fokonkinti terjedésének különféle phasisaiban csak részletenkint 's csak progressiv haladás 's állati természetünk egymásutáni átszellemítése szerint élvezhet az emberi nem. Ezen alap tehát nem más, mint emberi természetünk kettős törvényességének azon összege, melly nemcsak érzékimivoltunk, hanem polgári életünk rende, biztossága, szabadsága 's jólléte, mint állatiságunk és szellemiségünk minden eredeti törvényessége 's czéljai végetlen egysége 's igazságakint nyilvánul a' világtermészet miriad tüneményei közt. Ezen alap az, mellyet közösemberi méltóságunk, 's közös rendeltetésünk hű tolmácsakint irt az alkotó mindenhatóság sziveink redőibe. Olly szent 's olly hatalmas talizmán ez a' gonosz akarat 's bitor önkény büns tusája ellen, mit csak a' természetnek önmagávali meghasonlása 's az emberbecs baromi lealacsonyítása támadhat meg. De nincs-e tartalék a' látható természet örök törvénye mellett is? 'S nincs-e bűn és vétek, tudatlanság vagy félszeg értelem a' lélek igazságérzetének változhatlansága 's az ész ezen alapuló törvényességének elidősülhetlen szabályai mellett is? Van elég mindkettőre; 's az erkölcsi természet torzképei nem kevesbek, mint az érzéki természeté. Innét van, hogy még ennek is vannak ellenségei, ennek is találkoznak tagadói. (Folytatjuk.)

R O M L A K.

(Vége.)

Bélát azon elfeledhetlen est óta, midőn az éneklő leányokat megleste, Emmi képe szüntelen kísérté; meglehet, hogy ebben eleintén a' hiuság, meghódíthatni azon leányt, ki eddig, Győző beszédekint, minden kérelemre süket füllel hallgatott, nem csekély szerepet játszott; de minél inkább megismerkedett e' hölgygyel, annál erősebben meggyőződött arról, hogy Emmi eszes, lelkes, erényes és kellemes nő. Emmi szíve könnyen hevüle minden szépért, jóért; ő minden nemes tárgyról lelkesülten tudva szólni, 's ilyenkor szemeiben szelid fény ragyogott, és egész valóján saját szerű báj ömlött el, melly képe nék szabálytalan vonásait egészen elfeledteté. E' mellett soha sem feledkezett meg a' nőiségről, és soha sem lépé át a' határt, mellyen túl a' férfiak eszményi országa kezdődik. Ha idegen férfilátogatók jövének, mi néhányszor megtörtént, nyájas volt ugyan annyiban hozzájuk, a' mennyiben ezt a' társasélet viszonyai megkívánják, de megelőző egy iránt sem. Sőt, a' ki közelebb-ről nem ismeré, hinni hajlandó volt, hogy e' leányka szótlansága tettelett, túlzott szerénység szüleménye, vagy hogy magába-vonultsága szellemi szegénységnek ügyes elpalástolása, olly tartózkodó, olly, mondhatnám, félékeny volt idegenek társaságában; ámde csak egyszer kelle őt szólni hallani, midőn valamelly tárgy keble hurjait megrezegteté, és ez álhiedelmek azonnal mint füst eloszlanak, kártyavárként összeomlának. Bélát Emmi e' tulajdonai, 's mint emlitém, eleinte tán saját hiusága is, büvösen vonzák a' leánykához; később a' hölgy tulajdonait mindinkább tisztelni tanulá; míg végre ez érzet Bélában öntudatlanul naponkint jobban közeledett a' szerelemhez, melly nem a' futó pillanat, nem a' csalékony meglepetés, hanem a' meggyőződés műve.

Emmi viszont eleinte a' közeledő ifjuhoz szokása szerint nyájas volt; később becsülni tanulá Béla műveltségét, tudományos készségét, dús tapasztalásait, és—fájdalom, hogy mai nap még ez is kitünően ritka tulajdon—szerénységét; végre pedig Emmi is kénytelen volt magának megvallani, hogy Béla közelebb áll szívéhez, mintsem eddig bárki más. Különösen kedvezett e' tekintetben Bélának azon körülmény, hogy itt Emmi két a' testi szépség legfőbb fokán álló, művelt, habár nálánál szegényebb, de mégis gazdag hölgy közt állott, kiket maga miatt mellőzve látott, kik fölé állítá őt Béla, mi által elnémitá Emmiben azon hiedelmet, hogy nem személye, hanem vagyona az, a' miért a' férfiak körüle a primo amoroso szerepét játszani szeretik.

Emmi az ablaknál ült, 's ujjai közt rózsabimbót forgatott.

Előtte állt Béla.

Sokáig hallgattak, mintha kimondani, vagy tán gondolni sem mernék, hogy egymástól válniok kell. Pedig e' válasz csak rövid időre történt.

Végre Emmi feleszméle, és hó kezeit Béla karjára tevén, kimagyarázhatlan lágysággal kérdezé: Miről gondolkodik ön olly mélyen, olly elmerülten?

— Miről? az örömről, felelé Béla, — e' szappan buborékról. Jő, hogy mielőbb ismét eltűnhessen; elhaló mécskint lobbott vet, csak azért, hogy a' sötétséget még jobban fájlaljuk; felbuzog, mint éltető forrás, hogy a' fájdalom annál több gyümölcsöt teremhessen. Jobb volna tán az örömet, ha már örökké nem tarthat, soha meg nem ismernünk, úgy hiszem, nyugodtabban élénk.

— Önnek képei sötétszínűek, — válaszolá Emmi, 's lassu hangon tevő hozzá—mint az élet; de tán meg is fordíthatók; hátha csak azért van fájdalom és bú, hogy az öröm perceit megbecsülni jobban tudjuk? Meglehet, hogy ez ámitás, ám miért ne ámitnók magunkat, ha ez uton a' legfőbb kincset, a' lelki nyugalmat elérhetjük?

— Az öröm — szólt Béla csendesen — rövid; a' fájdalom hosszú.

— Ön ma roszt kedvű, mondá Emmi kis szünet után.

— Ha a' nap látkörünkből kilép, nem derült napunk, éjünk van.

Emmi elérté Béla célzását, és a' földre sűtvén szemeit, nem felelt.

— Legderültebb, legörömteltebb napjaink — kezdé az előbbi tárgyat ismét felvéve Béla — nyom nélkül merülnek el a' multnak ködtengerében; egy vig hetet élünk, és követi azt tiz, husz, száz borús hét, és az elsőből mi marad részünkre?

— A' visszemlékezet! vága közbe Emmi. —

— A' visszemlékezet? — kérdé Béla, — oh, az olly hűtlen, mint csak emberi agy és szívszülöttje lehet. Tárgyra van ennek is szüksége, melly őt serkentse, ébressze; tárgyra, melly eszmelánczolatnál fogva őt szüntelen a' leélt órákra figyelmeztesse; ha ezt nélkülözi, az egynapi légynél alig hosszabb életű. A' fájdalom illy tárgyat eleget nyújt, salak az, melly a' szív fenekére száll, és ott marad; az öröm könnyű szesz, elröppen, és nem tudjuk, hova lett.

— Érzem — felelt Emmi — hogy emlékezetem hübb azon mintánál, mellyet ön rajzola; érzem, hogy életem vidor perceit, és azokat, kik e' pillanatok teremői voltak, feledni soha sem tudnám, feledni soha sem fogom.

Utósó szavait alig érthetően ejté ki, mintha megbánta volna, hogy ennyit mondott.

Béla, mintha villanyütés érte volna, felegyenesedett, Emmi kezét megragadá, és szemeivel szemét keresé. Jól értette-e ő Emmi? vagy csalódott? nem, nem, e' szemek nem csalhattak, 's e' szemek forró szerelmet beszélének. Keble tüze magasra fellobogott, és ő tisztába jöve magával; most tudta, hogy Emmi szereti. Emmi is megérté az ifju szenvedélyes tekintetét, és lelkeik frigye meg volt kötve.

Vatayné visszajött.

Emmi csak most vette észre, hogy mások is vannak jelen, és — elpirult. Csodálatos, hogy épen legszentebb, legtisztább érzeteink feltűnésénél szégyenlünk mások által meglepetni.

Este, midőn az ifjak távoztak, Emmi rózsája Béla birtokában volt.

E' nyár folytán Béla még gyakran megfordult Kálmánházán, és mindannyiszor mindennapos volt Vatajéknaál, ugy, hogy midőn a' téli évszak beállt, melynek elérkeztével tehetősbeink, kiket hazaszeretettük Bécsbe távozní tilt, nagyobb részben Pestre vonulnak, Bélának Emmitől nem kelle többé az első szerelmi csókot kérni.

Emmi is, ki eddig szülői halála óta az év zordon részét mindig házána egyik kisebb városában tölté, melyben Vatajék is szállásolni szoktak, és a' jövő télben is szállásolandottak, Béla kérelmeinek engedve, a' telet Pesten akará töltetni, és ott nem sokára általánosán Béla arájának tekintetett; és ugy is ragaszkodott, olly áhitattal függött is Béla Emmin,

— — mint a'

Haldokló szent a' fészületen *).

Mem járt Béla sehova, hol Emmi nem volt jelen; kerülté a' vig társakat, a' férfiak komor gyülekezeteit; és a' midőn az illedelem engedte, mindig Emminél tartózkodott.

A' szerelemhozó tavasz lön összekelésők határidejéül kitűzve.

És eljött Sylvester estéje. Bottyánfi grófnál fényes estély rendeztetett, és a' kandi, fekete és fehér színekbe burkolt közönség tarka csoportozatokban lepte el a' dús termeket, megvárándó azon perczet, melyben az ezredéves színjátéknak új felvonása kezdődendik. Ugy érzi magát ilyenkor az ember, mint midőn a' megszokott kényelmes háziköntöst feszes új ruhával kell felcserélnie, és azért iparkodik a' kellemetlen érzést mások vig társaságában magával fedtetni.

A' megjelentek közt Emmi, az ennek látogatására Pestre érkezett Vatajék, Győző és Béla is voltak.

Győző, ki minden jó kedve mellett is, nők és — engedelmet e' véletlen összeállításért — farkasok irányában nem nagy bátorsággal birt, megkérte Bélát, használná részére az alkalmat, és kérné meg számára ma estve a' szép Ida kezét, mert, ugymond, valahányszor azt ő maga tenni akarja, mindannyiszor nyelve ólomná válik. De arra is kéré Bélát, hogy addig, míg Ida és Vatajé megegyezését nem birandja, e' tárgyról senkinek, még Emminek se szóljon. Béla barátjának szavát adá, és azt beváltani emberül iparkodott. Sokat foglalatzkodott Idával, és leste az alkalmat, barátja félénk kívánatait szóval tolmácsolhatni, szívből ohajtván, hogy barátjának is megszerezhesse azon örömekeket, mikkel az ő életét Emmi fűszerezé. Győző a' távolból kémlelte követje lépéseinek sikerét.

Emmi nénje kíséretében járt fel és alá a' termekben, körözve a' társaság legműveltebb férfaitól, kik, mint réti virágot a' darázsok, dongták őt körül. És e' sok udvarlók közt Emmi mégis elhagyottnak érzé magát, nem volt körülé az, kiért ő az egész világot szívesen nélkülözé, kit neki egy egész vi-

*) Petőfi „Szerellem gyöngyei.”

lág nem kárpótolhata. Emmi megszokta volt Bélát mindig maga körül látni, és neme a' keserű érzetnek lepte meg keblét, midőn őt most oly hosszasan más nő társaságában látá mulatni. Rögeszméje, melyet vele Béla feledtetett, ismét fel kezdé éledni, és ámitóan sugdosá neki: hátha megbánta már Béla, hogy szerelmet nekem, a' nem szépnék ígért; hátha engem már megunt, és most Idát, a' tündöklőt, újra megpillantván, szégyelni kezdi, hogy nekem, és nem inkább neki esküvék hűséget; hátha Béla is csak vagyonoméért csalt, szerelmét pedig már rég Idának szentelé, mit most, midőn Idát hosszabb távollét után ismét látja, palástolni többé nem tud? Emmi sebes léptekkel akart gondolatai elől szökni, de azok őt hű árnyékkint mindenütt követték.

Báró Pósfayné, kilencz leánynak anyja, lépett most hozzá. Rég irigylé ez Emmiőt Bélát, és növekedő örömmel szemlélte a' hölgynek a' szokottnál még sokkal nagyobb sápadtságát, melynek okát rövid vizsgálódás után kitalálni az ilyenekben gyakorlati tapintattal bíró kilencz leányos anyának csekély feladata volt. A' lehető legnyájásabb mosolylyal fordula Emmihez, és a' legédeskésebb hanggal, mely tőle telhetett, kérdezé: Hogy mulat, édes Emmim? nemde fölséges ez estély? Már azt meg kell Bottyánfiéknak engedni, hogy estélyeiken senki túl nem tesz. És aztán önnek barátnéja is itt van, kit már régebben nem látott; tudom, örültek a' viszontlátáskor. De hol is van a' szép Ida? Ah, nézze csak, Bodakyval vonult magányosan felre egy ablakba, és érdekes tárgyról látszik vele értekezni; bizony, bizony, azt hinném, hogy szerelmes párt látok ott együtt enyelegni, ha nem tudnám, hogy — na, na, csak el ne piruljon ön, kis bohó, hisz nem titok, mit mondani akarék. De valóban igen fontos dologról beszélhetnek azok ott az ablakban; — folytatá, szemüvegén nézván az említetteket — taglejtéseik mindig tüzeesebbek, mindig élénkebbek lesznek; milly indulatosan ragadá meg most a' gróf Ida kezét! ej, ej, ha Bodaky az én kedvesem lenne, sokáig nem bocsátanám meg neki az illy kézszorításokat. Vigyázzon, galambocskám, hogy barátnéja kedvesétől meg ne foszsa.

És mosolyogva megüté legyezőjével Emmi kezét, fejével egyet bólintott, és örömsugárzó képpel elegyedett a' járkálók közé.

A' méreg jó helyen alkalmaztatott, és azért gyorsan hatott. Emmi alig birt lábain megállani; hite meg volt törve. Tehát nemcsak ő, mások is észre-vevék Béla változását!! Már előre látá a' gúnymosolyokat, melyek tárgyául ő fog szolgálni, és a' földet maga alatt ingani vélé. Béla, kit ő végtelenül szeretett, változatlanul szeret — Béla csalta meg őt!!!

Szegény, nem tudá, hogy Béla gondolatai most is őt lengék körül, és hogy azt Idánál csak baráti kötelessége tartja vissza.

Emmi könnyű főfájás ürügye alatt észrevétlenül távozott, és haza érve, karszékebe veté magát, és fájdalmasan sirt, zokogott.

Szerető hölgytől vegyéték el szerelmét, és minek neki akkor az élet?

Uj év hajnalán egy nehéz utazó-kocsi robogott ki Pestből.

Béla szerencsésen kieszközölte Ida és Valayné megegyezését, és csak miután Győzöt Idának mint ujdont új vőlegényt bemutatá, vevé észre, hogy Emmi eltávozott. Ő azt hitte volt, hogy Emmi a' szomszéd teremben mulat, és most, midőn őt arról akará értesíteni, hogy jövő tavasszal nemcsak ő, hanem Győző barátja is a' papuskormány zászlójához esküvendik, hallá, hogy Emmi többé nincs itt. Sokáig tündök e' távozás okán, míg végre a' háziasszony megmondá, hogy Emmi főfájás úzta haza.

Emmi távoztával Béla kedve is ellankadt, 's rövid idő múlva ő is elhagyá az estélyt, alig várván a' más nap megvirradtát, melyen Emmi hogylétéről tudakozódhassék.

A' regg eljött, 's Béla alig ébredvén fel, inasa egy levelkét kézbesített neki.

Emmi írása.

Béla örömtől reszkette töré a' levelkét fel, és reszkette, de nem örömtől, hanem meglepetéstől reszkette olvasá a' következő sorokat:

Tisztelt gróf ur! A' tegnapi estélyen önnek olly viszonyát födözém fel, melyet szétbontanom nem szabad, nem lehet. Fogadja azért tőlem fölöadását mindazon ígéretek alól, melyeket nekem tett, 's feledje a' hiu leányt, ki elég gyenge volt magával elhíttetni, hogy öntől szerettetik. Ön

tisztelőnéje
S á r c s a y Emmi.

Mint nyíl röpült Béla Emmi lakásához, 's miután itt megtudá, hogy Emmi nénjével már ma korán reggel elutazott, örülteként rohant vissza szállására.

— Fogass, — kiáltá inasának olly rémületes hangon, hogy ez ijedtében három lépésnyire hátrált.

— Fogass, harsogá még egyszer, és félig ájultan rogyott pamlagára.

— Instálom alázsan, mellyik kocsiba fogassak?

— Bánom is én, akármellyikbe, de csak fogass; mert, ha a' világ széleire futott is, el kell őt érnem. Menj, szaladj, rohanj.

Béla szerencsétlenségére Pista, ki — ura dicséretére legyen mondva — valamint többi cselédtársa is, tősgyökeres magyar és nem valami hebe-hurgya francia, vagy olasz volt, sokkal inkább hozzá szokott mindennek szép lassu slactusban tételére, mintsem hogy ura parancsát azonnal teljesíthette volna. Hallván, hogy ura a' világ széléig szándékozik utazni, előbb minden az illy hosszú utra, véleménye szerint, szükséges holmikat szép-csendesen összerakosgata, és csak miután ezzel elkészült, és mindent a' kocsira is felhelyezett, parancsolá a' kocsisnak a' befogást.

Azalatt beköszöntött Bélához a' boldog Győző.

Béla üdvözlés helyett a' levelet nyújtá barátjának. Ez azt elolvastván, halkan kérdé: — És most mit akarsz tenni?

— Mit? őt felkeresni. Ha a' fél, ha az egész világot be kell is barangolnom, nem nyugszom meg addig, míg őt fel nem lelem, és szerelmét vissza nem nyerem. Elveszteni őt, és azt sem tudni, miért!!!

Győző kissé gondolkodott.

— Barátom, — mondá, a' levélre mutatva — gyanitom, hogy ennek oka én vagyok. Tegnap miattam és kérésemre sokat forgolódta Ida körül; Emmiben felébredett a' régi betegség, és ime minden. Azonban, hogy hibámat megjavítsam, úti társad leszek, és remélem, e' kis szerelmi harcznál mienk lesz a' győzelem. De ma még nem indulhatunk, mert hisz előbb meg kell tudnunk, merre ment Emmi.

— Instálom alázsan — jelenté Pista — be van fogva.

— Ma még nem utazunk, — vága közbe Győző, barátja feleletét el sem várva.

Pista főcsóválva hagyá el a' szobát, és azon tanakodék: valjon rendén van-e urának a' szénája?

— Élő tanud leszek, — folytatá Győző — és ha Emmi feltaláljuk, remélem, kevés percz mulva karjaid közt fog bocsánatot kérni azon keserű óráért, melyeket neked levelével szerzett.

A' kecségtető remény belopózék Béla szívébe és, köszönetül, kezét sokkal vidorabban nyujtá Győzőnek.

Nem sokára kifürkésze Győző, hogy Emmi a' felföldre utazott, hol birtokainak nagyobb része fekszik; de a' helyet, hova vonulni szándékozott, megnevezni senki sem tudá.

Három nap mulva Béla és Győző Pestről elutaztak, kísérve Vatayék legjobb szerencsekívánataitól.

Már három hétig bolyongtak ide 's tova, csalatva gyakran, csüggedve soha, — midőn T. mezővárosba értek.

Délutáni három óra lehetett.

A' számtalanszor bókozó pohos fogadóstól először is azt kérdezek: van-e gróf Sárcsay Emminek itt közel valami birtoka?

— Van bizony, — válaszolá a' fogadós — még pedig Völgylak, oly szép mezőváros, hogy no, még a' mienknél is szebb.

— El lehetne-e még ma oda jutni? kérdé nyugtalanul Béla.

— Ha nyár volna, — felelé a' kérdezt — akkor igen, mert alig fekszik három órányira ide; de most a' rövid napok, rossz utak mellett az lehetlen lend. Vezet ugyan — folytatá a' pohos — innen egy rövidebb ut is Völgylakba, a' mellyen, minthogy csak másfél órányi hosszú, el lehetne még ma oda jutni, de ez hegyeken mén keresztül, és télen kocsival, szánnal járhatlan; legfőlebb lóháton lehetne tán azon illy időben Völgylakra botorkálni, de azt is csak sok veszélylyel. —

Ismer-e szerelmes ifju veszedelmet?

Győző és a' csapláros minden replicáinak daczára a' helyben szállásoló katonaság tisztjeitől azonnal két tökéletesen felszerelt paripa lön drága pénzen megvásárolva, és miután a' fogadós vagy tizszer elmondta, hogy csak mindig balra tartsák magukat, mert akkor bizonyosan eljutandanak a' csinos derült Völgylakba a' nélkül, hogy más valami helységhez vagy lakhoz csak közelite-

nének is, — barátaink elindulának, kocsijukat másnapra rendelve Völgy-lakba.

Az uton elérte őket a' téli vihar, — a' sötétség elvevé szemfényöket, — eltévedtek. A' nyílt Völgylak helyett a' komor ó-szerű erdei lakba jutottak.

Mennyi gyönyört, mennyi üdvöt ígért volt Bélának a' mult!! Volt-e ha-landó, kivel cserélni akart volna? És most?

Csak néha-néha tűnt fel előtte, mint milliárd mérföldek távolságából le-lepislogó csillag, a' vigasztó remény, és ekkor oh! milly boldognak érzé is-mét magát, milly aranyfényben tűnt fel ilyenkor előtte a' jövő! Nem, nem le-het, hogy ő Emmi elveszítse, képzelé,—övé leend az még, övé, elszakaszthat-lanul, elválaszthatlanul övé!

Az ajtnak megnyílása felriasztá Bélát merengéséből és Győzöt álmából. Emminek pesti inasa lépett be.

— Hol van urnöd? kiálta Béla, és megragadá Jánost, mintha félne, hogy a' mit lát, csak álmokép.

— A' grófnő — és a' becsületes öregnek szemeiből könnyük omlának — itt — — van.

Zokogás nem engedé a' hű szolgát tovább beszélni.

— Szólj, mi baj? indulatokodott Béla, — az Istenért, szólj, csak egy szót, csak egy szótagot. Oh értlek — folytatá és vad kétségbeesés tükröződék képén — értlek, Emmi meghalt.

És az ifju visszadőlt a' karszékbe; fájdalmát nem enyhíték könnyük; szí-ve majd megrepedt.

— Méltóságos ur, — szólt János — vigasztalódjék, a' grófnő él.

Láttatok, midőn koromsötét éjt hosszú villám kábitólag világít meg egy-szerre? — Így Bélát János szavai.

— Él? Él? — oh boldog én! — De hol van ő? Oh, ne gyötörj; ve-zess hozzá! Azon irgalomra, mellyért halálod órájában esengeni fogsz, kérlek, vezess hozzá!!

János lesütött fővel ment előre; az ifjak követék.

Hosszu folyosókon keresztül jutottak az épület másik szárnyába. Néhány magas, bolthajtásos teremén keresztül vonultak, és János egy kis ajtót meg-nyitott.

Béla és Győző kis szobába léptek. A' szoba közepén álló asztalon hal-ványan pislogó mécsnél két az ágy mellett ülő nőt leheté megkülönböztetni. Egyik Emmi nénje, másik szobaleánya. Az ágyban mozdulatlanul, életjel nélkül halvány nő feküdt. Megtört rózsá, Emmi volt az.

— Emmi? — sohajtá Béla, és az ágy előtt térdeire rogyott — Emmi, nem ismersz?

A' halvány nő nem felelt; mozdulatlan, élettelen maradt.

— A' szegény nagyon beteg, — szóla a' szánakozó néne — az uton

meghűté magát, és forró lázba esett; azóta az ágyat el nem hagyá. Ön nevét említé legtöbbször.

Szegény néne, rég volt ő fiatal; elfeledé már, hogy tizennyolcz éves szű forró láz nélkül is megrepedhet. —

— Emmi! — esdikle Béla — Bélád van itt; Béla, ki nélküled nem élhet, élni nem akar!! Ég, oh légy irgalmas, csak egy szavát hadd még hallanom, és örök éj szálljon aztán szemeimre.

Az ég irgalmas.

Emmi lassan feleszmélt; — az ágyban félig felegyenesedett és leirhatlan szerelemmel nézett az ágya előtt térdelő ifjura.

— Béla! — sohajta Emmi és ágyába visszaesett.

Béla megfogá Emmi kezét, az — hideg volt, keble nem lélekezett, szive nem vert. — Emmi meghalt. Lelke testvéreihez, az angyalokhoz tért vissza.

Béla sikoltva elájult.

Künn a' fenyők közt zugott a' vihar, és Romlakot, a' magányos ószerű épületet alapjában megrázkódtatá.

Vajkay Károly.

ALFÖLDI DALOK.

I.

Ki tudja, szívemnek hány szomorúsága?
A' nyíri erdőnek nincsen annyi ága,
'S temérdek ágának nincs annyi levele,
Hej, a' mennyiféle én szívem gyötrelme.

Búsulok, búsulok; hej ki vigasztal meg?
Szőke is, barna is, mind megcsalt engemet;
Annyi leány közül egy sem maradt hivem,
Pedig, Isten tudja, milly sokat szerettem.

Czo fel, édes Ráróm! bujdokolni megyünk,
Jó paripám szánlak, soká nem heverünk;
Kimennénk mi talán a' világ végére,
Ha az uton olyan sok csárda nem lenne.

Nem kell nekem többé a' csalfa szerelem,
Hajh, mert megannyiszor rútul játszott velem.
Tudnám, mék az ország, hol nem terem leány?
Oda mennék, bár túl az óperencián.

II.

Tiszán innen, Tiszán túl
A' zápor szakadva hull;

'S Tiszán innen, Tiszán túl,
Hajh, csak az én bümra hull.

Volna felleg a' szemem,
'S minden esőcsep könyem;
Téged, széles Hortobágy,
Soh' sem érne szárazság.

'S hajh, mert mást nem tehetek,
A' míg ennyit szenvedek,

Sírnék hosszat és nagyot,
Minden nap egy patakot.

Sírnék, míg a' patakon
Nem virulna lilium,
Azt letörném, 's azután —
Koporsómra rakatnám.

III.

Beh szép szín a' barna,
Isten úgy akarta:
Barna legyen minden
Szép lány, eszemadta!

Barna lám az estve;
Arczán bibor festve,
Szeme fényes csillag,
Lángsugarat vetve.

Barna az én rózsám,
Azért illik hozzám;
Legszebb a' földön a'
Barna magyar leány.

Nézd a' Tisza partját,
Millyen sugár a' nád;

Átölelem rózsám
Sugárabb derekát.

Sötét az éjszaka,
Gyöngy a' nap sugara;
De szebb az ő szeme,
Mint a' nap 's éjszaka.

Láttam ezer rózsát,
Fejérét, pirosát,
De köztök egyet sem
Mint a' te szép orczád.

Azért, eszemadtát,
Üljük meg a' nászát,
Isten szaporítsa
Barna magyar fáját.

G a a l.

NÉMA RÉSZVÉT.

Dús völgy tövében áll a' néma lak,
Reá akadni nem mindenki tud:
Körüle lengnek árnyas lombfalak, —
Elrejtve hozzá a' virányos ut.
Mély csend van itt... 's e' barna ház felett
A' hold borongó fénye ünnepel;
Ezüst folyamban úszik a' vidék
Csak bús lakóján leng halott-lepel.
Zokogva láttam leborulni őt
A' sirhalomnak gyenge bársonyán
Egy domb felett, és megse kérdezém:
Mi tartja kötve a' hideg tanyán?
Légy illy esetben néma r é s z v é v ő!
Ne kérd a' bút, mert fáj a' felelet,

'S a' szív valódi bánatát ugyis
Hiven leírni szóval nem lehet...
E' domb alatt csergett egy kis patak:
Csillámot vitt és csillámot hozott
Partjára ültet 's a' szorult kebel
A' részvét könnyeivel áldozott.
E' cseppek a' patakba hulltanak
'S lelkemnek jól esett az áldozat:
Azt adja a' mi birtokában van
A' szív, ha tiszta részvétet mutat,
'S elcl sodorta a' kis ár vele,
Habján! szülőjök tiszta érzélem:
Sodorja véle bár a' tengerig,
Hisz g y ö n g y ö k e t a' tenger is terem.

NÉPNEVELÉS.

S. megye pandurral szedeté be a' pórtul adóját,
 Min a' gyülesteremet k ü l h o n i fénybe hozá.
 'S mert a' kenyértől megfosztott pór lopni merészelt:
 S. megye népnevelést eszközöl a' — deresen.

Szelestey L.

L E G Á T U S.

ÉLETKÉPECSKE.

Ha valaki vigan él,
 A' deák épen úgy él...
 D e á k n ó t a.

I. SZAKASZ,

mellyben előadatik, mint érkezik meg szerencsésen a' szent-ünnepi szolgálat teljesítésére egy novitius deák, jelenleg bajfalui legátus; 's mint izzad a' szegény falusi tanító, ha történetesen sokan lepik meg.

Indul nagy utára az árva deák,
 Feszítik agyát karakán ideák.
 'S majd ha elér, hová vágyakodott,
 Megszállja a' hemzseggő kostalakot. *)
 N a g y Imre.

— Messze van-e még a' falu? kérdi az egyik, a' bajfalui pusztán utazó társát, 's mintha jó szemeinek nem hitt volna eléggé: érdekel várá társának feleletre restelkedő szájából a' mondandókat.

— Még a' torony is alig kékellik; felel a' megszólított, ki tiszteletes távol-ságban egy tarisznyaterhet vitt a' kérdező után.

Illy épületes párbeszéd történt a' vándorok közt, kik nem gondolva az idő viharával, mellynek sara jelenleg ha fejük tetejére nem is, de minden esetre gyengélkedő saruikra — belől kívül átáztatván azt — meglehetősen adagokban nehezült; de ők tűrték, nagyobb lélekkel, mint az ígért földére vándorló zsidók, 's tovább balagtak . . .

Ha vándorainkat kissé szemle alá vetjük: első tekintettel, már csak fentebbi szónoklatukról ítélve is, embereknek kell hinnünk, miben nem is csalatkozunk; mert azon alacson termet, nyakába vetett kurta elázott köpenyével, 's fiatal arcz, mellynek tetején egy figaró — mintha égből pottyant volna rá — ül felszeg kényelemben, a' másik szinte hasonló nagyság, rövid szürke gubában, lapos kalappal fejében, — minőt vidéki arslánaink selyem kiadásban viselnek — : ha ezen ismertető jeleket jól szemügyre vesszük: minden kétségünk eloszlik, 's bizonyosak leszünk,

*) A' falusi feleséges tanító gúnyneve. — A' műszavak megtartvák. —

hogy emberekkel — még pedig az első novitius deák, a másik szolgálja — van dolgunk.

Az elsőre ugyan a tudósok = nagyobb deákok, nincsenek velünk egy véleményben, mert ők a novitius deákat a Minerva madarának, bagolynak tartják. — Mi azonban eltérve a tudósok véleményétől, egy philosoph szavaira — neve hamarjában nem jut eszünkbe — kinek állítása szerint: „az ember két lábú tollatlan állat“ hivatkozunk, 's vándorainkat a tollatlanok közé sorozván, mi megadjuk mindennek, mi az övé, 's őt ezennel mint a széles érdemekkel diszlő . . .

— Ha! ha! ha! nézd nézd, minő eredeti! hangzék most hirtelen hangos nevetés 's sivitó láрма közt, melyre a közel falukutyái bizonyosan ordító ugatásra keltek, ha hallották volna.

Vándoraink megálltak, 's merről a hang füleik dobját megüté, arra fordultak.

— Üljenek fel, barátim! kiáltának többen a vándoraink mellé nyargalt szekérről, kikben ezennel egy csapat deákat — már csak megelőző szívességökért is fajtájuk irányában — van szerencsénk egész tisztelettel tudomásul bemutatni . . .

Engedtek vándoraink a barátságos felszólításnak.

A' szekér tovább robogott . . .

— Hova igyekszik ön? kérdé egyik társ vándorunkat.

— Bajfalura; felel a' kérdezett.

— Tehát követ? mondanak rá mindnyájan.

— Igen Bajfalukövetje vagyok. — És ezzel maga kimondá olvasóinknak, mit mi a' hirteleni akadályozás miatt imént nem tehetünk. —

Hagyjuk itt most utjokban e' vig társaságot, 's repüljünk el képzeletünk szárnyain Bajfalura; ugys szekéren hamar, 's nem sokára elérkeznek utánunk, 's térjünk be addig a' bajfalui tanító szerény házához. . .

Tanítónk ékes élete párja, tiszteletes tudós Bodzai Bodzay Tódorné Rébék asszony — vagy, miként magát hivatni szereté, ifjasszony — épen házi buktorai 's az egész ház rendezgetésével foglalatzkodott, midőn a' kívülről jövő nagy láрма, nevetés voná magára figyelmét, 's mint, asszonyi kíváncsiságának eleget teendő, kinyitná szobája ajtaját, egy csapat vig deákat lát maga előtt . . .

— Szolgái ifjasszony! köszönnék az érkezők.

— Isten hozta legátus urakat, tessék bejönni 's leülni. . . Sietek férjemért. . . 's hirtelen távozott.

— Hé fiuk! — kezdé egyik legátus — itt kosta lakik, 's ez természeténél fogva aligha szívesen lát bennünket.

— Tán hogy szép felesége van? jegyzé meg a' másik.

— Mit sem tesz, guzsoriságáért ki kell neki állani az izzadás kinszenvedéseit.

— Ne féljete, a' kostáné igen szívesen szokta látni a' deákat. . .

— Így hát kosta uramra annál inkább rá jár a' rud.

— Csitt, jönnek . . . serio, fratres conscripti! — szólának intőleg egymáshoz.

A' tanító 's neje bejöttek, 's közös tisztelegés után a' bajfalui legátus mutatá be magát.

— Örülök, örülök, hogy illy korán érkezett legátus ur, — mond tettetett nyájassággal a' tanító, ki előre félt már, hogy hosszas ideig kell tartani legátusát —; kérem — folytatá, a' többihez fordulva — tessék maguk szabadságával élni 's pipára gyujtani, csak úgy, mint otthon.

A' kénytelen szavalás miatt megizzadt homlokát, szokatlan nagyot lélekzve, zsebkendőjével törölgeté.

— Köszönjük, sokat szipáskoltunk a' szekéren.

— Megállj, majd infestálom én! sugá társa fülebe csintalanul a' másik.

A' deák urak csakhamar honn lelék magukat; 's egész kényelemmel ki szé-
ken, kiaz ágy tetején veté el magát — hisz csak úgy, mint otthon . . .

— Hé Ferkó! — kezdé az inderkedni szerető — mit nézesz arra a' sültre
olly keservesen, mintha hat hét óta mindég brugót rágtál volna?

— Kisebb gondom is nagyobb annál; felel a' kérdezett, ki egy ágyon egész
keleties kényelemmel pipázott. . .

— Különbén úgy hiszem, hasa gondolkodóbbá szokta tenni fejét, mint az ez-
előtt hat évvel, még bagoly korában megmagolt, 's azóta minden ünnepen használt
szekeres szónoklat; folytatá a' harmadik.

— Lásza, tanító ur, utoljára még a' hasról tartanak tudományos dissertációt,
szól a' tanítóhoz jelentékeny mosolylyal a' negyedik.

— Mindenki kedvencz eszméiről szeret beszélgetni; 's a' tanítóra egy ha-
talmassat vágott szemével, mellynek hatása a' tanítót következő szónoklatra fa-
kasztá:

— Hiszen lehet . . .

— Valamit készíteni, — mondá rá neje — úgy is tudom, legátus urak átfáz-
tak, 's jól fog esni valami melegétel.

— Ah! felette kár volna a' fáradságért; jegyzé meg egyik avatatlan óvatos-
sággal.

— Most is inkább az a' bajunk, hogy nagyon is eltöttünk; mondának
többen.

— Sokáig nem is mulathatunk.

A' tanító szívéről egy nagy kő esett le . . .

De Rébék ifjasszony, utasaink minden mentegetőzése daczára is sietve távozott.

Addig azonban, míg az ebéd elkészülne, hogy az unalom 's semmit nem tevés
mákos karjaiban el ne szunyadjanak, mulatságul egyik társ indítványt teve:

— Hát ha kis frís ferblit játszanánk?

Az indítvány minden vitatkozás nélkül elfogadtatott, 's a' mint helyet foglalni
törekedtek, az asztalt a' hirteleni tolongás miatt szinte felboríták.

— Nekem nincs kártyám, 's itt nem is árulnak; mond költségkimelési óva-
tossággal a' tanító.

— Van nekünk; felel az indítványozó, 's oldalzsebéből kivett egy játék
kártyát.

— Nagyon kopott már, — mondának többen.

— Itt egy tisztább! 's egy másik vette ki zsebéből a' szokott uti társat.

— Vízit tegyen az első!

A' szokott uri mulatság elkezdetett.

Míg deákjaink nagy tüzzel folytatták a' ferblizést: addig a' gondos Rebeka
ifjasszony elkészíté az izletes ételt, 's egy másik asztalhoz evésre hívá fel jól mula-
tó vendégeit.

Az ebéd csak hamar végződék, 's mind a' deákok, mind a' tanító öröm- 's
elégedéssel váltak el egymástól. Amazok, mert kissé kitréfálták magokat a' tanító-
val; ez, mert szabadulhatott — mint mondani szokta — a' pusztító sáskáktól. —

II. S Z A K A S Z,

mellyben a' requirálás egész tiszta egyszerűségében, az ő kellemetlen 's kellemes oldalaival
adatik elő.

A' deáknak nem unalmas élete,

Ha szép kis lány ül mosolygva mellette. . . .

D e á k n ó t a.

— Kik itt a' requirendusok? kérdé Kádai — így hívták a' legatust — a'
tanítótól, miután a' helybeli lelkésznel tisztelkedett.

— Az Isten tudná azt, szinte mindenik compossessor megkívánja itt a' legátustól a' requirálást.

— Fizetnek-e eleget?

— Mikor mennyit; majd megtudandja.

— Hát az eklésia mit ad?

— Öt forintot! —

— A' se sok — mondá nem a' legjobb kedvvel Kádai, 's togáját felöltve, szolgáljával elindult a' faluba requirálni.

Már sok helyen bemutató magát az ünnepre megérkezett legátus, 's mégsem indult haza felé.

A' szolga nyugtalanul tekintett főnökére, ki unni kezdé már a' fáradságos hasztalan ügyelgést.

— Domine, van-e még sok requirendus?

— Tán semmit nem kaptál?

— Nem biz én!

— Várj ünneputánra!

Mig így beszélgetének, ismét elértek egy requirendushoz.

Az utcára levő ajtót benyiták 's az udvarban levő ház felé haladtak . . .

— Nézze csak, domine, nagyon csehül megy a' dolog, a' hol szalad előlünk az adakozásra kész házi ur.

— Valjon az-e?

— Mernék fogadni.

A' szobába léptek . . . kezdett beszédét azonban nem folytathatta legátusunk, a' házi asszony illetén megelőző nyájas beszéde miatt.

— Nincs honn férjem édes legátus ur, nagyon sajnálom.

— Majd teszem még tiszteletem . . .

— Felette sajnálom, hogy nem lehet szerencsém; férjem után mi is a' szomszéd faluba megyünk ünnepelni.

Legátusunk sokkal okosabb volt, mintsem a' többit ne értené, t. i. hogy semmi segédelmet e' pártfogótól nem várhat . . . és elment nyugodtan, mosolylyal ajkán, azon öntudatban, hogy máskor is történt vagy legalább történhetik ilyesmi vele.

— Nem mondtam, domine? hogy az álba bujt a' compossessor pártfogó ur; szól utközben, jóizün nevetve, a' szolga . . .

— Sok kellene ilyen, még majd utoljára jól sem mulatunk. —

Tovább is akará folytatni megjegyzéseit a' szolga, de az utcán rájok vakogó kutyák más működésre kényszeríték . . .

Nem sokára bajaik között a' kitűzött másik helyre is elértek.

A' közös üdvözlés alig végződék, a' legátus figyelmét meglepő látmány voná magára: az asztal terítve volt párolgó süteménnyel; de alig jártatá kevés ideig a' szép látmányon szemeit, az ajtón belépő bájlóbb eleven látmány csaknem egészen lefőzte, nem úgy azonban, mint némely pesti rövid frakkosak, ha kezök közé akadt valami becsületes ujoncz, a' hasonlatosság itt csak a' melegedés heve közt van.

— Isten éltesse szerencsésen! üdvözlé a' piros-pozsgás szép házi leány — ez volt az ajtón belépő — ki a' hozott borral teli zöld-kancsóból megkínálá.

Hősünk néma lett, mint a' hal . . .

A' kancsót szájához értette; 's aztán az asztalra letette . . . a' következett csendet a' háziasszony szakasztá félbe.

— Tessék helyet foglalni az asztal mellett, legatus ur.

Legatusunk, bíróné 's leánya asztal mellé ültek. — Hősünk igen különösen érzé magát . . .

A' szívség, mellyel elhalmozá, és kivált a' leány sötét szemei nem mindennapi érzelmeket idéztek elő keblében. Evett, de a' máskor olly jóízű falatok elveszték mostanra hatásukat... oh, Uram bocsáss! kinek is jutna illy prósai dolog eszébe, midőn valaki a' feltalált ideállal, még pedig nem lélekben, hanem testi szemeivel látva, kézzelfoghatólag ismét találkozik ez árnyékvilágban?

Figyelmet kérünk: azt mondók, ismét találkozik, és mivel mi nem szokván ott is, mint némely jó barátink, hol nem kellene, fillenteni, — szavaink igazságát a' következőkben akartuk bebizonyítani:

Kádai ur még cseresnye-áru-láskor pillantá meg először szeretetreméltó Julcsáját a' nagy piacon, szinte szemben a' Csontos kávéházával, hol Julcsa egyszerűen cseresnyét méregetett; és volt a' cseresnyének látogatója, vevője, kivált Kádai ur részéről, kinek elég volt Julcsát a' magosban a' cseresnyés szekér tetején látnia, hogy szerelme olthatatlan lánggal égjen iránta nyártól karácsonyig, a' midőn aztán az ideál szülőföldén legatus lehetend...

És most, ha hősünket ezen eddig előttünk ismeretlen állapotában találtuk, igen rendén látjuk lenni részéről az actiák állását...

De mégis „ubi nota est pernicitas?” 's honnan e' szótalanság, ki mindég olly enyelgő tudott lenni? hujh! most eszméinek gyors kerekai zavarban álltanak, csak a' nyugtalan lélekzés, 's sürű tekintetés a' mellette ülő szépre, mutatá, hogy érez valamit, mire szavakat nem lel...

— Adjál, leányom, a' szolga urnak is ebből az ételből; szakasztá félbe az ünnepélyes csendet a' háziasszony.

— Köszönöm, mond egyet köhintve a' szolga, 's főnökére vigyorgott, mi közben a' kezébe adott tányér tartalmát hatalmasan pártolá.

— Már ez mégis ügyetlenség, így viselni magam; — gondolá végre a' legatus — csak inditnom kellene valamit... Az eszme alig villant meg fejében, a' leány lábát erősen nyomá meg, 's szemével jót kacintott a' fulig pirultra.

— Ugy-e jó ünnepünk leend most? kérdé.

— Ugy akarjuk, hogy köztünk meg ne unja magát; felel Julcsa, midőn az ajtón a' bajfalui bíró lépe be.

— Örülök, hogy már megérkezett közénk legatus ur, csak tessék folytatni; moud a' helyét elhagyó legatushoz.

— Engedelmet, tovább nem mulathatok, tiszteletes urhoz vagyok híva estére.

— Még egy kevés ideig; mond Julcsa, 's kérőleg veté sötét szemeit a' legatusra.

— Igen le vagyok kötelezve tapasztalt szívességekért, 's nem lehet eset, hogy még alázatos tiszteletem ne tegyem; 's Julcsára epedőleg veté szemeit. — Elváltak.

A' legatus még azon este nagy dicséretekkal halmozá el a' bíró szíves házát, midőn a' tanitónak beszélé requirálása eseteit, 's különösen Julcsa bájoló szemeit nem győzé egekig magasztalni.

— Tudtam, hogy így jár, — mond nevetve gyanu nélkül a' tanító — azért nem is szólottam róla előre semmit.

III. SZAKASZ,

mellyben tetteleg megmutatattik, hogy az, ki egyszer a' szerelem csalfa hajójában evez, még csak álmában sem lehet nyugodt...

A' szerelem, a' szerelem,

A' szerelem sötét verem...

Petőfi.

Legatusunknak hosszú vala az éj, mint lelkiismerettől üldözött bűnösnek élete... ő nem alhatott; fejében ezer gondolatok fogamzának, de mellyeknek csak egyikét sem remélheté valósulhatni.

Még a' nap sugarai nem piroslnak, midőn nyugtalanul hagyá el fekhelyét, 's gyertyát gyújtva, bánatos képpel vett tollat kezébe, 's aranyos szélű papírra írni kezdé . . .

— Miért kel még fel, legatus ur? kérdé a' felébredt tanító.

— A' prédikációmon igazítok — mond nyugtalanul, 's tovább írt.

— De tán késő is már?

— Nem lesz késő, csak hagyjon magamra, tanító ur . . . még szerencsés eszméim is kiveri fejemből ezen közbeszólásokkal, morgia magában.

Nagy 's sürű cseppek gyöngyöztek ránczbaszedett homlokán író hősünknek, annyira, hogy ha száraz nyáron a' földre hulltanak volna azon drága cseppek, bizonyosan bőtermése leendett némelly vidékeken a' krumplinak . . . de ő írt, törölt, igazított, fáradhatlanul, mert soha sem feledé: „qui cupit optatam” 'sat.

Reggel szolgáljának levelkét adott át titkos utasításokkal.

A' szolga nem sokára megtért.

— Hát mi történt? kérdi megelőzőleg szorongó kebellet legatusunk.

— Átadtam, 's megköszönte.

— Többet nem mondott?

— Nem!

— Oh te elátkozott ostoba dárdás, azt sem lelete rád bizni!

— Hiszen, domine, fel sem bonthatta Juliska a' levelet; mint átadtam, az apja jött, 's nekem távoznom kelle, hogy valami gyanú ne gerjesszek.

Hősünk távozást inte szolgáljának, 's leveté magát komor gondolatai közt egy székre.

— Hagyjuk kissé őt ábrándiba merülni . . .

Nézzük Julcsát, kinek reszketeg kezében a' levél; olvasására pir futja el arcát.

Kedves anygali kis tubikám!

Motto: Nem anyától lettél,

Rózsafán termettél,

Piros pünkösöd napján

Hajnalban születél.

Mint midőn a' zsidók bujdosának a' pusztákban, és a' nagy hatalmasságu Uristen jó-ságos kegyelme által tűzoszlop égett vala előttök, hogy el ne tévedjenek: úgy égsz te előtt-tem viritobb világosságban éjjel, nappal, kit szemeim elől soha nem veszthetek el . . . Oh, Julcsa, te legégibb anygal, ki kell mondanom, hogy én szeretlek; és ne hagyj tovább, mint a' babiloni fogságban levőket a' kegyetlen királyok, elhervadni . . . De hol is leljek hozzád illő ékes szavakat, kit szeretlek, sőt imádlak, mint a' pogányok szép sárga arany borju-jokat? kérlek, szeress te is . . . tudod a' tiz parancsolatban írva van: „szeressed felebaráto-dat, mint te magadat”; oh én ismét kimondom: állhatatosan szeretlek, és

Mint a' szép hives patakra

A' szarvas kívánczik,

Lelkem ugy ohajt . . .

És hozzád fohászkodik.

Igen! buzgón fohászkodik! és én siralmas gerliczeként nyögdécslek: szabadíts meg a' gonosztól, t. i. a' kétségbeeséstől engem

hű Kádaidat.

— Oh, minő szép! sohajta Julcsa; alig értem; csak szeretne aztán is, ha a' kin-lodiumba (collegium) bemegy; 's elrejté a' levelet szívéhez közel, — mint miben legszentebb titkát őrizé; mert hiszen ha már ennyiben van a' dolog, tudjuk: ha nem mondanók is meg, szép olvasónőink ráfognák, hogy az ő szivecskéjének is Kádai el-ső látása óta hasonló érzelemmel kellett égnie; mit el is találtak.

— Édes anyám, mond Julcsa, nagy örömmel öelve meg anyját reggeli isten-

tisztelet után — ugy-e nem volt még ilyen derék legatus Bajfaluban, ki olly szépen tudott volna prédikálni ?

- Megérdemlené, hogy megaranyozzák a' száját.
- Bár csak jönne le is már mielőbb hozzánk.
- Itt lesz estére !
- Alig várom ; rekeszté be Julcsa 's szive örömben dobogott fel ...

IV. SZAKASZ,

mellyben gyakorlatilag megmutattatik, hogy a' vigság szomorúsággá is válhatik ...

Beh hiában szerettem,
Beh hiában epedtem !
N é p d a l.

Karácson utolsó napja volt.

A' bajfalui birónál számos vendégek valának, 's az általános jókedv a' magyar szívü gazda vendégeinél nem hiányzott.

— Szálllok az urhoz ! szólal fel egy vendég dörgő hangon, kiben a' helybeli kántorra ismerünk —, ugy hiszem megérdemli ezen pohár bor, hogy a' magam hasznáért, de főképen a' mi derék köztiszteletben álló legátusunk egésségeért ki-
űritsem.

— Éljen, éljen ! rivalg a' társaság.

Hősünk nyájas mosoly közt billenté meg fejét.

A' köszöntések folytak, mint a' bor az egyének nyelő torkába.

Mig a' társaság nagy része borban élvezi a' hamar repülő idő kellemeit: te-
kintsünk legátusunkra, ki szerelmi elragadtatásban olly érzelenmel szoritja szívé-
hez Julcsája kezét, hogy annak dobpergéshez hasonló dobogása a' szerelem legszebb
marsát igazi katonásan verte el.

— Tapints a' nem mindennapi szívet — mondá költői elragadtatásában, —
's tudandja, mennyire szeretem önt, szívemnek legszebb császártulipánja ... ah ! ah ! ...
's még egy ah ! ...

'S Julcsa szemérmesebben sűté le szemeit, mint az őszi dértől elsárgult vi-
rág, de hallgatott, mint a' kösi malma Szoboszlón.

— Oh, ne öljön meg rettenetes hallgatásával : csak ez egy szót mondja, hogy :
s z e r e t , 's én boldogabb leszek az özönviz előtt élt, 's ezután élőknél.

— Szeretem ! felel alig hallhatólag.

E' szó a' villám, de az örömek édes villáma volt, melly hősünket im a' földre
teríté, épen Julcsa lábai elébe ; de ez a' buzgó tekintet, mellyel a' kegyelmeshez
néze föl, meglágyitaná az alvó márványt is.

És ott volt ellágyulva, mint az olvadt viasz, 's boldogságának végtelenségében
nem volt más eszme fejében, csak az, hogy — elyseumi világában egyedül ő 's Jul-
csa van jelen ...

— Ha ha ha ! a' dominus legatus elesett, nevet, hasára téve kezét, a' tanító.

Az egész társaság a' nagyszerű történet színhelyére szegzé szemeit ...

— Fel kell emelni — mondának.

Hősünk a' zajra kirepült paradicsomi világából, 's ügyesebben szokott fel, mint
a' budai kecskék a' szent Gellért hegyére.

— Megesuszott a' lábam ; menté magát.

A' társaság tagjai ismét — mint jó szekerkerekek — kiki az előbbeni vá-
gásába visszaesett ...

— Ha én most elmegyek is, megtartja-e nekem szeretetre méltó szívecskéjét ?

— Csak legatus urat szeretem.

Szerelmes párunk örömmel hagyá el helyét, 's a' vig társaság közé elegyedett.

— Urak! — kezdi a' legatus komoly képpel, 's egy borral töltött poharat emelve fel:

Vagyon egy főváros, melynek neve Buda,
Buda mellett egy viz, melynek neve Duna,
A' Dunában egy hal, melynek neve harcsa,
Egymást szeretőket az Uristen tartsa.

És ekkor Julcsájára pillantott, de minő keservesen, — mintha égető hevétől a' halvány holdnak is ragyogó nappá kellenék változnia...

— Halljuk, halljuk! rivalg a' társaság.

Adjon Isten egésséget,
Magyarok közt egyességet;

Bort, peccsenyét, békességet,
Szép és jó feleséget!

— Éljen! — kiálta a' társaság.

Szónokunk pedig, mint ki nagy munkájáért megérdemli bérét: elégült büszke lélekkel hajtá ki poharát.

A' vigalom reggelig tartá; a' midőn legátusunkat figyelmezteté szolgálja az indulásra.

— Isten veled, Julcsa! — mond töredezett hangon bús legátusunk, miután megköszöné a' házi gazda szívességét, ne — feledj.

Még egy forró ölelés, kézszorítás... 'sat. 's elváltak...

Julcsa könyes szemmel sohajta utána:

Uram bocsásd bűnöm,
Ha ur lánya volnék,

Feljebb nem is vágyánám,
Legatushoz mennék.

Legátusunk búsan 's elhagyatva — mint a' mezei letört száraz kóró — balagott szolgálja kíséretében... gyakran sohajta nézett vissza Bajfalu felé, 's a' szemközti fuvó északi szél keble szakadozott busongó sohajait tán megsugta Julcsájának...

Ha valamikor a' nagy kegyelmű Uristen, szerelmes szívét összekötendi Julcsáéval: édes kölelességünknek tartjuk megszugni szépeinknek.

J a k ó Pál.

TÜKÖRDARABOK ERDÉLYBŐL. *)

II. NEVELÉS.

A' mi egy ország műveltségének hévmérője: a' rendezett népnevelés, az Erdélyben mind e' mai napig még a' kegyes ohajtások sorába tartozik. Azon falusi is-

*) 'Tükördarab'jaim 'az ifjuság' című I-ső czikkjét az 'Életképek' 12-dik számában Szathmáry Károly ur, hiteléből ki akarván vetköztetni, védszót emel az erdélyi ifjuság mellett. Részletes czáfolatba, midőn Sz. ur az olvasót czikkem átnézésére utasította, szükségtelennek tartom ereszkedni; annyit azonban ki kell mondanom: hogy Sz. ur, ki Erdélybe alig ezelőtt néhány nappal érkezvén meg, a' honban még jól szét sem nézhetett, ellenem, ki Erdélyben növekedvén, a' hont utolsó részletekig megismerni alkalmam volt, bírói hangot talán igen is hirtelen emelt. Aztán bár védiratában egyetlen demonstratiót hozott volna fel az erdélyi ifjuság részéről, miben ez a' közelebbi évek alatt életjelét kitüntette; de Sz. ur is csak a' jövődöben bizik, mint én, 's cikkje az enyémtől csak annyiban különbözik, hogy ő egyenes, én visszással akartuk ugyanazon czélt: az ifjuság serkentését elérni. Igaz, hízélgés nélkül írtam, mert elvem: vagy igazán írni, vagy semmit. Vajha Sz. ur ne lenne kénytelen további köztünk mulatása alatt megbánni, hogy ellenem czáfolatot írt; ez reám nézve bizonyosan a' legnagyobb öröm lenne. M. L.

kolak, melyek itt-ott, még az előkorból, mint kegyelet maradványai fenállanak, keservesebbek az ingyenváló beretválásnál. Sokkal jobb volna az emberiséget, az állatiság szabad természetességében, egy-egy lelki pásztor őrizete alatt meghagyni, ki azt, mint jámbor juhnyáját, a' földi méltatlanságok békeséges eltűrésére oktatóván, vezérelné e' siralom völgyéből az örökelet boldog mezejére: mint ezen közöttünk létező „ludi magister”ek által az emberben az Isten képét annyira elrontatni engedni, hogy az soha többé ki ne épülhessen.

Nem tagadhatni: a' közelebbi időkben felfelbukkantak egyes intézkedések a' népnevelés körül. A' reformatusok egyházi főtanácsa néhány évvel ezelőtt garasos intézetet létesített: miszerint minden reformatus ember ujvéneként egyegy ezüst garast fizessen a' falusi iskolák jobb karba állíthatása végett. A' kisdédovács eszméje, mint szükséges eszme, elismertetett, 's már egyesek kegyeletéből létre is jött egykék intézet. Legközelebb pedig Kolozsvárt, nevelő kör' alakult, melynek teendője lenne: a' népnevelésre minden áron befolyt, 's a' lehető legjózanabb nevelési eszméket köz meghányásvetés után szóban és írásban terjesztetni. A' kör elnöke Brassai Samu, academiai levelezőtág, 'a' vasárnapi újság' szerkesztője, 's a' kolozsvári unitarium collegium egyik legbuzgóbb 's leghasznosabb tanára, ki által maga a' terv is indítványoztatott. Ezenkívül majd minden kis városban egyegy gymnasium létezik. Ezekben legkisebb számításal h a t e z e r növendék nyer nevelést. Már ha ezekből évenként csak hatszáz készült ifju lépne ki az életbe; egy olly kis hazában, mint ez a' miénk, hatszáz évenként czélszerűen képzett fő is csudákat hozhatna elő.

De mindez csak annyi a' közszükséghez képest, mint egy csöpp viz Arabia fővénytengerén.

Midőn a' föld népe, mondhatni, semmi képezésben nem részesül, vajha az anyaiskolákban, hol költséges levén az életmód és tanítási díj, csak a' tehetősbek gyermekei neveltethetnek, volna czélszerű a' nevelés! Erdélyben hat főiskola van, melyek közül mindenikben a' tudományok végig taníttatnak, vagy jobban mondva, mindenikben végezhetni. Ezekből, mint nagyobb fáklyáktól, több apró gyertya gyulna meg, 's idővel a' hon oltára ünnepélyes kivilágításban állhatna.

Azonban fájdalommal vagyok kénytelen megvallani, hogy még eddig nálunk az iskolák az életet merőben kifeledni látszottak, 's a' helyett, hogy testben és lélekben ép, erős, eleven ifjakat 's ollyakat neveltek volna, kik a' polgári élet tökéletesítésére szükséges képződés- 's alapismeretekkel birjanak, testet és lelket elsatnyító zárdafalak közt az ó-testamentomi patriárhák, 's Görögország és Roma elhunyt hőseinek árnyékaikkal ismertették meg az ifjúságot. Ez volt az alapmag, melly lombjaival szívet és agyvelőt elborított. A' classicusok halhatatlan művei is csupán a' latin nyelv etymológiája és syntaxa végett taníttattak, elannyira: hogy az alsóbb osztályzatokban a' deákságig a' nevendék száraz szabályoknál egyebet nem tanult, és így csak külső nyelv h é j a z a t o t. A' gondolatok összefüggése, hatásra számított művészi rendezés, a' szépség, a' csin, az erő, a' tűz, a' fönség; szóval: a' belső harmonia, mi a' classica litteraturát örökös példányképül tartandja, még csak nem is említettett. Igaz, még csak nem is említettethett! Maig sem felejttem el, midőn Virgil idyljeit fordítottuk, tanítónk ezen isteni verset:

„O quoties et quae nobis Galatea locuta est!

Partem aliquam venti, divum referatis ad aures! —

ugy magyarázta meg, hogy a' szók jelentését, származását és hajlítási módját elbeszélte, és azt, hogy a' rómaiak az égben hány Istent tiszteltek! . . .

Miként ment eddig Erdélyben a' tanítási mód, megérthetik olvasóim, ha két egyszerű példát hozok fel: M. V á s á r h e l y t prof. B.nak, kit a' külföld tán jobban ismer, mint mi, szállásából egyenesen az iskola mellett kellene elmennie; de ő ezt

rendesen kikerüli, 's az iskolától távolabb megy fel tan-terembe. Kérdeztem egyszer, miért teszi ezt? „Ki akarom, ugymond, kerülni, hogy a' gyermekek tanulását halljam, mert ilyenkor olly fájdalom metszi át lelkemet, hogy hetekig beteg vagyok bele.“

Másik példa, mi ismét jellemző, velem történt:

Tapasztalván már iskolai életemben, mennyire el van hanyagolva nálunk a' gondolkodó ész művelése: „Korány“ czim alatt, írott lapot indítottam meg, 's alig hogy négy szám megjelenhetett, a' lap iskolai ellenőr által birói zár alá téteték 's az akkori rector prof. B. T. J. magához parancsolva, vállalatomért ezen szavakkal üdvözölt: „Hallja maga, ha efféléket producál, ugy kiheppen a' collegiumból, hogy észre sem veszi.“ Alászolgája a' professor urnak! köszönöm, hogy ki nem csapatott; mert tán most ezen cikket nem írhatnám!

A' mondottak mélyebb értelmezésére, kielégítőnek hiszem felhozni: mikép Erdélyben a' felsőbb aristokratia átlátva, mennyire czélszerűtlen az iskolai nevelés, gyermekeit magán nevelőkkel képeztetni jövődő pályájokra.

Bizonyosan mindazok, kik jelenleg e' honban véleményért foglalnak el, 's a' közügyekben nevet vívtak ki, képződségöket vagy magán nevelés útján vették, vagy magok nevelték magokat. Az iskola még eddig az életnek embert, a' hazának hatá-sos polgárt nem adott.

Es már — 's itt öröm futja el lelkemet — ennyi ok, a' legközelebbi évektől kezdve, hathatós ösztönül szolgált minden melegen érző polgárra nézve e' honban, hogy az iskolai nevelés uj elvekre való alapítására minden követ egész vállal meg-mozditsanak. Közönségesen el van ismerve, hogy a' kedély nemesítése, a' dolgokba minden oldalról bevillámló gondolkozó erő, a' kutató, a' vizsgálódó ész fölébressz-tése 's kifejtése; az okszerű tudás legyen a' jövődő nevelés alaplelke, 's hogy olly tárgyak ismerete taníttassék, melyek e' mindenekben elmaradt hon felvi-rágzása- 's boldogságára nélkülözhetlenek. E' végre tán három évvel ezelőtt jutalom-kérdés tüzetett ki: miként lehetne az enyedi iskolát academiává alakítani, a' többek csak gymnasiumoknak maradván. A' reformatusok és unitariusok egyházi főtanácsa bizottmányt nevezett ki, melly egy újból alakítandó tanrendszer ügyében kidolgozott véleményt adna be. Az unitariusoknál ez már életbe is léptetett. Mint értesülve va-gyok, a' catholicusok lyceumában is, felsőbb rendeletnél fogva, a' tudományok ezután magyar nyelven fognak taníttatni. Mindenik részről az anyaiskolák átalakulási pon-ton állanak 's jobb jövő előhajnalát láttatják.

Azonban ha nem is lehet tagadnom, mikép azon intézkedések, melyek a' ne-velés körül hazánkban, itt és ott, mindenik hitfelekezet részéről célba vétetvék, üdvös eredmények magvait rejtik magokban: mindazáltal én az effélet mégis csak összekapott dolognak tekintem 's önkénytelen észembe jut az a' társaság, melly még nem levén megalapulva, mindenik fél sűrűg a' maga részén, 's valami lendítést tesz, de az „egész érdeke a' külön részek külön jellemű intézke-désénél akaratlanul ki van játszva.“

'S épen ezért lelkem teljes meggyőződését vallom be, midőn kijelentem: mikép én a' neveléstől Erdélynek állandó fölvirágzást csak ugy és akkor remélek, ha az ország n e m z e t i iskolákat alapít, melyekben kell, hogy nevelést kapjon mindaz a' polgár, ki a' honban bármelly hivatali polczra alkalmaztatni kíván. A' vallást meghatározott órákban mindenütt az illető papok tanítván 's theologiai kathedrák minden vallásos felekezetek által külön tartathatván.

Es erre az országnak áldozni mitsem kellene. Az ezen nemzeti iskolákra megkivántató alaptőke a' mostan létező iskolák fundationalis tőkei- 's fekvő jöve-delmeiből bőven kitelnek. Igy aztán nem lenne együtt nem tartó a' magyar! Mert, higyjétek el, valakik e' hon jövődőjén gondolkoztok, itt a' bajnak főforrása. Ezt! — mindenek felett ezt!

'S hogy a' nemzeti nevelés boldog országa annál hamarabb eljőjön, ezt még a' jelen országgyűlésen indítványozandónak vélem.

Medgyes Lajos.

NEMZETI SZINHÁZ.

October 5. „Don Carlos”, dramai költemény 5 flv. Irta Schiller Fridrik, ford. Kelmenfy László. — Igen csudáljuk, hogy a' jelen szomorujáték fordítójának még senki sem lobbantá szemére, miszerint „Infant von Spanien”, szórul szóra fordítva, korán sem annyit tesz, mint „Spanyolhon örököse”, hanem „spanyolországi királyi herceg” vagy „spanyol királyfi”; de meg vagyunk győződve, hogy fordító nemcsak a' kitétel rövidsége 's kerekedsége miatt használta az „örökös” szót, hanem egyszersmind azért, mivel don Carlos, mint II. Fülöp egyetlen fia, csakugyan örököse is volt Spanyolhonnak, 's ez okbul mi sem fogunk kikelni ellene, annál kevésbbé, mivel nem tett egyebet, csupán hogy a' címet szabadon fordítá. — Az előadók közül megnevezendők Laborfalvi R. k. a. (Erzsébet), Lendvay ur (don Carlos) és Egressy G. ur (Posa marquis). Eholi hercegnőt, Lendvayné assz. szabadsággal elutazva levén, Szathmáryné assz. adta, a' szerep magasabb felfogása nélkül. Dicséretesen említendő Bartha ur, ki Alba herceg szerepében az előadás egyik fénypontja volt. II. Fülöp is derék személy lehetne gondos képviselő kezeiben; de Fánecs ur az egészet nagyon félvállon vette. — Színészeink közül igen sokan nagyon szeretnek saját nyelvükön beszélni, azaz: szerepök értelmét (sokszor nem épen értelmét is) öntetszésök szerint önteni szófogatokba. E' tulajdonság ellen mi elég kiéleletesek volnánk fel nem szólalni, mert színészeinknek főkép előkelőbbéi folyvást színpadon forognak, 's így nem csuda, ha a' nehéz munkákon lehetőleg könnyíteni iparkodnak; azonban jambusos darabokban nem ártana e' részben kivélt tenniök, mert kissé kellemetlenül esik a' hallgatóra, ha az előadók egynémellyikének beszédéből csak úgy halászni kénytelen néha egyegy tisztán folyó verset. — Közönség szép számmal gyűlt össze, mely azonban az előadott darabot, egy pár helyet kivéve, közönyösen fogadta, mi az időnek és izlésnek, 's tán még holmi másnak is, nagyon szomorú jelensége.

Felvonások közt, szokás szerint, a' zenészek különféle nótákat húztak és fűttak. — Igen nevezetes dolog ez a' zene a' nemzeti színházban dramai előadások alkalmával: egyenesen ki kell mondani róla, hogy kelletlenebb, gonoszabb játékot, illy rendszeres mitsem gondolással fúva és húzva, sehol sem hallani, kivéven talán a' nagyváradi székesegyház zenészeitől. . . . Mire való a' zene a' dramai előadások felvonásai közt? Vagy arra, hogy a' hallgatókat mulattassa, vagy hogy a' darabbal összehangzatos benyomások által, a' kedélyeket a' szükséges fogékonyságra előkészítse. Az első igen parányias cél volna; de bár csak ennek felelnének meg a' nemzeti színház zenészei! megelégednénk vele, 's bizony távulról sem merne eszünkbe jutni, arra figyelmeztetni őket, hogy a' felvonások közti zenének igazi célja ama második lenne. De ments meg uram e' rettentő kintornaszerű előadásoktól, melyeknél valami lomhábbat, álmosabbat és altatóbbat, robotszerűbbet, megfutamtatóbbat keresve is alig lehetne találni. . . . Ismételjük, nem merünk azon figyelmeztetéssel állni elő, hogy a' dramai előadások felvonás közti zenéjére olykép kellene felügyelni, hogy azok mindenkor kellő összhangzatban legyenek magával az előadással, hogy az eljátszandó darabok rendezőségileg jeleltessenek ki, 's mindenkor az illető alkarmester igazgatása alatt játszassanak, oly zenészek által, kik azt a' kis éberséget, mely tömérdek aluszékonyságukból a' játszáshoz fenmarad, ne csak dohánypor-szippantásokkal tartsák fen magukban; ezt — mondjuk — a' világért sem merjük kívánni; de mégis, ha e' zenéssel sem e' magasabb, sem ama másik említett

kisebb célznak nem akarnak előmozdítására lenni színházunkban, ne járjanak legalább egy harmadik cél felé, melyet e' beteges zenekar látszik magának kitűzni: hogy t. i. felboszantsák, elzavarják, és a' színházból kisvárogtassák a' hallgatóságot.

36.

October 8. 'A' fehérek', drama 3 flv. Irta Malefillo és Artigues, ford. Egressy B. — Péter. Volt ön oct. 8-dikán színházban? Pál. Voltam ám... lobogós! Péter. Hogy mulatott? Pál. Nagyon jól. Péter. Mit játszottak? Pál. A' 'feketék'et. Péter. Nem feketék voltak azok, hanem fehérek. Pál. Na már na! tudja is azt ön. Péter. Hisz ez volt a' színlapon. Pál. Persze! tudja is azt a' színlap. Péter. Ezt mondja a' rendezőség is. Pál. Ejh la! tudja is azt a' rendezőség. Péter. De így szól az egész közönség. Pál. Ugy biz az! tudja is azt a' közönség. Péter. Igen, de valamennyi hirlap azt beszéli. Pál. Ejh hajh! tudják is azt a' hirlapok. Péter. Higgye el ön, hogy a' fehéreket játszották. Pál. Én jobban tudom, mint ön, és önök valamennyien, önnek még öreg apja sem tudta azt úgy, mint én, valamint ezennel világosan meg is mutattam önnek, hogy ön hazudik, mert a' feketéket játszották.

Dick.

October 9. 'Éljen az egyenlőség', eredeti vigjáték 4 flv. Irta b. Eötvös József. — Örömmel látjuk, hogy e' jeles vigjáték, melylő egy részről a' színházban csak mulatságot keresők követeléseinek teljes mértékben megfelel, más részről játszva oktat bennünket, hibáink hü tükrét állítja elénk, 's így czélszerűn vegyíti a' hasznost az édesel, folytonos és egyre nagyobb tetszésben részesül a' közönség előtt. Tulajdona az minden valódi jónak, valódi költőinek, hogy ismételt érintkezés által mindig jobban és jobban megkedveltetik, becsültetik. — Gáborszky ügyvéd egyike Fáncsy ur legjobb szerepeinek. Valamint dicsérettel kell megemlítnünk Bartha urat, János az alispán huszája személyében.

16.

October 11. 'A' rab', eredeti népszínmű 3 flv. Irta Szigligeti. — Az estve különösen nevezetes volt, mert Déryné assz. t., a' magyar dal- és színjáték egyik legtiszteltebb, 's bizonyára hálás emlékekre érdemes veteránját, láttuk föllépni színpadunkon. A' közönség kegyelettel viseltetett iránta.

25.

October 12. 'Falura kell mennie', vigjáték 3 flv. Irta Bayard és Bailly, ford. N. N. — Az élénk színezetű, 's egyszersmind jó iránynyal bíró vigjáték tizenkettőszori adatasakor is kedves élvezetül szolgált a' sürűn megjelenő közönségnek. Az előadó színészekről, kevés kivétellel, dicséretesen kell emlékeznünk. Zimmernt Szathmáryné assz., Coelestinát Lendvayné assz., Florinét Laborfalvi R. k. a. jelesül és köztetszésre személyesíték; csak Szathmáryné assz. nak kellett volna a' második felvonásbeli bókokban tulzásait mérsékelnie. Ferdinandot Lendvay ur igen jellemzően adá, főleg az első 's harmadik felvonásban, melyekben gyakori kihívásokban részesült. Caesart, a' fesztelen tengerésztisztet Egressy G. ur ügyesen játszotta; azonban a' harmadik felvonás elején ismét szokott érthetlenségével beszélt, mit alig tulajdoníthatunk másnak, mint szerepe nem tudásának. Igen kedves jelenet volt Szilágyi Lilla k. a. Paulina szerepében; szava csengő 's érthető, azon felül játéka oly kerekded és jellemzetes volt, miszerint bajos vala azok állítását elhinnünk, kik a' hallgatóság közt mondogaták, hogy ezen legszebb reményekre jogosító fiatal színész az iránta mostoha rendezőség által folytonosan háttérbe szorítva levén, most is csak közbejött véletlen akadály miatt kaphatta meg, 's próba nélkül volt kénytelen eljátszani e' mai szerepet, melyben azonban általános tetszést vívott ki. Illy kitűnő tehetség, minő e' kezdő színészben mutatkozik, nemcsak teljes méltánylást, de egyszersmind buzgó ápolást és gondot érdemel.

Z.

EPIGRAMMOK.

NEVETNI ÉS SÍRNI.

Democrit mindig csak nevet,
Heraclit mindig könnyet ont;
Mondjátok: e' kettő közül
Mellyik hát okosabb — bolond?

Kár volt a' czímen meg nem jegyezni:
'In usum Delphini.'

G. A.

EGY SZINÉSZHEZ.

A' szinpadon gyakorta meghalál,
De tapsot egyszer sem kapál.
Tapsot csak egyszer aratál,
Mildön valóban elvitt a' halál.

THIERS URHOZ.

A' francziáknak forradalmát
Jól 's ügyesen leírja munkád;

HÁROM HALOM.

Hármas halom hazámuak czímerén,
Talán a' három Karpát bércz-tető? !
Gyászt hirdet rajta a' nyugvó kereszt,
Minő a' néma zordon temető.
A' hármas bércz hazámuak czímerén
A' három sírhalom,
Mellyet Sajó és Várna és Mohács
Határán könyez honfi-fájdalom.

Kazud.

MI HIR BUDÁN?

— Kiállításokról jövök, hat rendbeli kiállításról. Hogyan? Pesten vagyunk-e, hogy legujabb időben ennyi kiállításról szólhassunk? — A' kifejezés, melyet választottam, tán nem épen föltétlenül a' leghelyesebb az elsorolandók mindegyikére nézve, de némi tekintetben mégis rájok illik az, csak azon különbséggel, hogy némellyiknél az anyagi, másoknál a' szellemi irány a' túlnyomó. Lássuk tehát rendre. — Szólok legelőször — de csak röviden, az ismétlés elkerülésének tekintetéből — Marastoni Jakab festész-akademiájának *) f. hó 3án történt megnyitásáról. Számos ember hullámozott fel alá a' gyönyörűen rendezett teremekben, 's tán egy sem volt a' sok közül, ki őszintén hő szerencse kívánnattal nem kísérté volna a' merész vállalkozó e' lépését. Igenis, merész a' lépés, melyet a' nevezett művész tön. Mint halász, ki a' tengerre bocsátja sajkáját, hol azt derű és vihar egyiránt érheti: úgy bocsátja ő mindenét, egész vagyonát egy hajítással a' vállalkozás sik és sikamlós pályájára, de valljuk meg őszintén, nem a' nyereszkedés reményében, melly igen-igen kétes, hanem inkább áldozatkészséggel azon ország irányában, melyet 14 év óta hazájának vall. 'S ha szinte bőven kamatozna is a' vállalat anyagilag, — a' szellemi érdek mindig a' hazáé maradand, azon hazáé, melynek művészettörténetében ez illynemű első lépés. De a' haza nem hagyandja magát egy magányostól megszégyenitetni, 's teend bizonyára lépéseket, hogy ez academia valaha országossá változtattathassék. Addig is, erősen hisszük, társulatilag fog felkarolhatni ez ügy, melyet miután már bírjuk, elejteni gyávaaság volna. De térjünk vissza a' termekbe. Itt valóságos műkiállítást szemlélünk, becseset, és sok tekintetben ritkaszerűt; mert a' némelly régibb mesterek vázsnai, 's több igen jeles szobor másolatöntvényei, valamint egyéb tanulmányi tárgyak nem mindeennapi élvezetül szolgáltak. Adjon az Isten áldást a' szép kezdetre.

*) 'S nem festő-academia.

Ha azt akarjuk, hogy művészet viruljon e' hazában, mindenek előtt nem szabad felednünk azt, mi minden anyagi erőnek és szellemi emelkedetésnek az alapja — a' gazdaságot. Hol Ceres bőséget oszt, ott Apollo vigan pengetheti lantját, 's vezetheti ecsetét. Azért ajánljuk a' m. gazdasági egyesület országos szőlőiskolájának megtekintését Budán, hol a' gazdaság egyik tetemes ágát, a' szőlőművelést, szépen képviselve látjuk. F. hó 6-án látogattam meg azon igen derekasan rendezett szőlőkertet, 's nemével a' szellemi élvnek szemléltem meg a' különféle vidékek és vármegyék szerint osztályozott gyönyörű szőlőfürt-példányoknak kiállítását, mely valóban szép reményekre jogosít a' szőlőművelésnek hazánkban lehető jövője iránt, egyelőre pedig a' szőlő-igazgató segéd L e g r á d y Károly ur fáradozásainak legszólóbb tanubizonyosságát adja.

'S innen f. hó 7-dikén és 8-dikán három rendbeli izraelita leánynöveldebe mentem vizsgálatokat hallgatni. Hogyan, én tehát intézeti vizsgálatokat is a' kiállítások rovatába sorozok? Igazat szólva, minden állynemű vizsgálatok többé kevésbé magokon hordják a' kiállítás bélyegét. 'S ez épen nem von le érdemből semmit, ha úgy vesszük a' dolgot, hogy a' tanítványok gyöngéd szellemi szerzeményeiket állítják ki a' méltányos közönség bírálata alá. De néha illy vizsgálatok külső kiállítási bélyeggel is bírnak, a' mennyiben a' leánykák némelyei olyanra kiczifráztatnak szülők által, mintha csak egyenesen öltözékeikből akarnának kiállítást rendezni. Hogy ez a' nevelési elvek teljes nem értéséből származik, melyek szerint a' fiatal nemzedéket főleg egyszerűsége, nem pedig hiuságápoló fitogtatásra kell szoktatnunk, magában értetik. A' három közül melyik intézetben tapasztaltam kiválólag és üdvöletlen viselkedet, ezuttal nem fogom megmondani; meg lehet, hogy maga is észreveendi e' hibáját. Most tehát csak annyit mondhatok: hogy nem mindig az szedi az epret, ki legtöbbet fáradozik, hanem gyakran az alárendelt személy működéseinek dicsőségét is a' — vállalkozó aratja. 'S ez mindenesetre gonosz körülmény. — K o h n József ur intézetében minden tekintetben okunk volt megelégedni, még a' fiatal hebernök magyar kiejtésével is, mely pár év óta kétségtelenül sokat javult, mióta tudniillik a' vállalkozó abbéli tanácsunkat, hogy magyar születésű segédet fogadjon, elfogadni jónak találta. — T r e u e r Dániel ur intézete most adá az első vizsgálatot, mert csak egy év óta áll fenn, 's mint illyen, eleget mutatott fel dicséretet, — főleg Rózsásy ur fáradozásainak nyomán; — noha nem tagadhatjuk, hogy a' csillogó hatásrai számolást nem egészen helyeselhetjük. — F i s c h e r L. J. ur intézetében kétségtelenül legtöbb tudományos készséget 's leginkább értelemfejtő módszert találtunk; miről leginkább az győzhete meg bennünket, hogy nemcsak a' vállalkozó vagy segédtanítói, hanem a' jelen volt vendégek intézték, úgy szólván, ez egész vizsgálatot, önkényes kérdéseik- és feladataikkal. Például az egész magyarhoni történetből és földleírásból — felszólíttatás következtében — én magam vizsgálám a' növendékeket kereszttől kasul, 's a' magyar nyelven adott feleleteket mindenkép kielégítőnek vallhatom. Ha észrevételt kellene tennem, az épen az volna, hogy e' fiatal hölgyecskék tán nagyon is sokat tudnak, például az összes nemzetek történetéből 'stb., de az előadás szabadságából — mert jobbra magok szavaival felelnek — ítélve, a' modort az értelem rovására emlékeztettherhelőnek épen nem ítélni. — Nem akarjuk itt érinteni, mennyire feltűnő, hogy egy tanító, ki a' nyilvános tanodában naponként úgy is hét (7) óráig van elfoglalva, még rá ér otthon, saját intézetében tanítani; azt is mellőzzük ezuttal, hogy sokaknak úgy látszott, mintha a' hatóságilag elnöklő igazgató elfoglaltságot mutatna — a priori — ez vagy amaz intézet irányában. Annyi azonban bizonyos, hogy az elfoglaltan szem- és fültanu kissé főnakad azon, ha két intézetben majd egészen mellőztetnek főleg a' magyar szavaltatok, a' harmadikban pedig igen helyén lenni, sőt dicsőnek találta a' mintegy 10—12 szavalmány általi fitogtatás. Quod uni justum, alteri aequum. Általános észrevételül még csak azt jegyzem

ide: hogy iparkodjanak mindezen intézetek minél továbbra haladni a' már dicsérete-
sen megkezdett magyar s á g i pályán, 's legyenek meggyőződve: hogy ha vala-
kit, épen a' leányokat, a' leendő családanyákat, 's az apró nemzedék első 's leg-
természetesb nevelőit, kell magyar szellemben, magyar érzéssel nevelni. A' férfiú,
surlódván az életben, inkább kényszerítettik a' viszonyok által magyarrá lenni; —
de ha a' némbert gyermekkorában nem tesszük magyarrá, később elzárt házi kö-
rében mindig idegen maradand. 'S épen ezért ajánlanám, hogy a' mindenütt német
nyelven menő s z á m v e t é s t m a g y a r nyelven folytatnák; mert a' számvetés, ugy-
szólván, véreben van az izraelitának, 's így leginkább ezzel lehet vérebe szívarogtatni
a' magyarságot. A' zsidó, míg németül számot vet, németül fog gondolkozni 's érez-
ni is. Ezt az itteni izr. nyilv. tanodának is jó volna figyelembe venni.

'S végezetül még egy 's pedig valóságos, 's mi több öröndetes ki állítás r ó l
emlékezünk, melyf. hó 11 én az iparegyesület szállásán tartatott. Ott t. i. a' r a j z i s-
k o l a tanítványainak tanulmányművei voltak közszemlére kitéve, először ez alka-
lommal, mint zsenge mutatványai az alig egy éves tanodának. Ha meggondoljuk,
hogy a' 33 kiállító tanítvány, négyet kivéve, mind valamely mesterség növendéke,
u. m. asztalos, lakatos, kőműves, kertész, ács, gombkötő 'stb. 's ha fölveszük a' rö-
vid időt, mely ez eredménynek lételt ada: ugy a' különféle, u. m. szabadkézi, épi-
tészti, kézműi és arczrajzokból álló ezen gyűjteményt, mely összesen 159 dara-
bot tartalmaz, egyikéül kell üdvözlennünk a' legszebb jövődű kezdeteknek, mely
midőn egy felől a' fáradhatlan tanító G l e m b a y ur avatottsága mellett szól,
más felől, az Iparegyesület mozgékony életre-valóságát hathatósan tanusítja. *)

N.

— Minél ritkábbak az anyagi érdekek e' korszakában a' nemes, önzéstelen
tettek: annál jobban esik, sőt kötelessége a' journalisticának bemutatni olly hőkeblű
férfiakat, kik, mint a' gondviselés, titokban működnek, 's hosszú sorozata a' jótétemé-
nyeknek jelöli életpályájukat. — Az illy ritka férfiak egyike J a k o b o v i c s or-
vostanár ur Pesten, ki jóltevő nemtöként él számtalan szegények szívében, kik
hozzá folyamodván, benne azonnal kész istájpokra találtak. Nem akarjuk mi itten,
a' szerény férfiú jellemével össze nem férő dicséretekkel előszámolni, mennyi jót
terjesztett ő hosszú 's ritka ügyességű orvosi pályáján 's mennyit áldozott az eré-
lyes igazgatása alatti kézműveseket képző 's magyar nyelvet terjesztő egyletek föl-
virágozására az izraeliták között: hanem szabadjon nemes szívének egyik legujabb
szép vonását följegyeznünk, mely maga már elég arra, hogy neve a' legnemesebb
emberbarátok sorában neveztessek. — Minap egy szegény, mintegy 14—16 éves
fiú lépett be hozzá, testét rongyok fődék, arcán a' nyomor kétségtelen jelei mu-
tatkoznak, egész magatartásából azonban piritó szemérem 's félénkség látszék. A'
nemes emberbarát első pillanatra kiismeré, hogy e' szegény ifjú a' koldulás szé-
gyenítő 's többnyire aljas elvetemültséggel járó pályáján még gyakorlatlan kezdő,
's azonnal elhatározá, őt ez örvényből kiragadni 's becsületes, hasznos életre téri-
teni. E' czélból őt azonnal magánál tartóztatá 's a' mult héten Budára adá egy kal-
márkereskedésbe, leköttelezván magát, a' fiut három évi inaskodása alatt ruházattal
's egyéb szükségességekkel ellátni. — És ez a' fiú nem az első, hanem számosan van-
nak, kik csupán e' nemeslelkű orvostanárnak köszönhetik, hogy a' társaság becsü-
letes, hasznos tagjaivá váltak. Éljen a' derék férfiú 's kövessék őt mintaképül te-
hetős és jobb gondolkozású kortársai!

— Jótettekről szólva, meg kell említenünk a' városi teremben mult vasárnap
adott hangversenyt, melyben L i s z t - e n kívül több nevesebb művészeink is részt
vevének. A' mintegy 800 pengő forintnyi jövedelemből a' pesti árva háznak,

*) Ez utóbbi intézetről l. alább.

mellynek javára az academia rendeztetett, 240 p. forint jutott — a' többi ,meg nem nevezhető czélokra fordított, mint a' ,Honderű' mondja. Collegánk ez uttal nehezeltetni látszik, hogy Hollósy kisasszony nem énekelt olaszul egy olasz tenoristával, miután az ő, t. i. collegánk kissé csudálatos fogalmai szerint, a' művész csak művész és egyéb semmi, még hazafi sem, hanem egy universalis kalandor, ki sem ide, sem oda nem tartozik. E' furcsa fogalmak okozzák aztán, hogy collega ur a' számítászt gyakran elhibázza 's a' verbuválás igen ügyetlenül 's némi compromissióval is történik. Collega ur még sokszor fog cserben hagyatni, ha e' cosmopoliteus fogalmain nem tágit...

— Mult szombaton a' ,pesti kör' szeretve tisztelt elnökének, gr. Ráday Gedeon urnak névnapi előestéjét több rokonérzelműek vig lakomával ünneplék, 's míg fenn a' teremben több elmés és hazafiui toasztozók üritettek az ünnepelt férfiú tiszteletére: addig az utcázólgó víg zene harsogott fel 's a' nemzeti színház zenései 's kardalnokai által a' legkedveltebb zene- és énekdarabok adattak elő. — Éjfélt felé váltunk el egymástól.

— Ugyanaz nap este a' ,Montecchi és Capuletti-párt' ismételtetett — a' színpadon és nézőhelyen. A' színház fulladásig megtelt 's a' daljáték még jobban sikerült, mint először. Egressy Béni szerepét Szerdahelyi éneklé 's annyit minden esetre nyertünk, hogy — ki nem nevettek.

— A' nemzeti színházban bérleni való páholyok és zártszékek nincsenek! E' hirre, melly az intézet valódi barátját nagy örömmel lepi meg, a' bécsi ,Theaterzeitung' referense bizonyosan nyolcz napig böjtölne, ha — más kenyerét nem enné!

— A' ,pesti kör' hatalmasat kívánván lendíteni financiaiális ügyein, jövő évre kö-r-album-ot szándékozik kiadni, mellyhez a' körnek legjelesebb írótagjai, vannak pedig ezek nem csekély számmal, elmeszüleményeikkel járulandnak. Az e' czélra alakult választmány a' holnapi nagy gyűlésre fogja véleményét benyújtani.

— A' színházból kijövő uracsokat szerényen figyelmeztetjük, miszerint a' csarnokban és folyosókban gázvilágítás nem arra való, hogy ő arszlánguk szivarukat gyujtsák meg annál, mit a' hölgyek iránti tekintetből sem kellene cselekedniök. Hisz alig van néhány lépésnyire a' szivarbolt, addig csak megfékezhetnék szivarozási mohóságukat az érdemes urak!

— A' főszegecs nádornak minden igazszívű honfiban komoly aggodalmat szülő betegsége a' jövő hó 5dikére tervezett nagyszerű ünnepélyt aligha elhalasztani nem fogja. — A' magas beteg látogatására fens. testvére Károly és fia István főherczeg e' napokban érkeztek Budára.

— A' pozsonyi német színház viszonyai cseppel sem zavartabbak, mint a' pesti sógor-akolé. — E' napokban kaptunk onnan tudósítást, melly tele van panaszkodással Megerle igazgató ellen, ki a' színészekkel szintolly pogányul bánik, mint felesége a' keze alá feldolgozásra került drámákkal. Minduntalan városi bíróság elibe kerülnek igazgató és színészek, hol az utóbbiak ritkán nyervén elégtételt, felmondanak 's — távoznak, mit aztán igazgató ur ,heimliche Entweichung'-nak szokott keresztelni 's ilyen czim alatt a' közönséggel színlapok útján tudatni. — A' ,Pannonia' derék szerkesztőjén, ki e' nyomoruságokat néha megkefélégeti, az által boszulta meg magát, hogy egy színész által — kifigurázta a' színpadon, a' mi minden esetre igen elmés 's csak ollyan fűzfa-igazgatóhoz, minő M. ur, méltó boszu! — Mintha az ember a' pesti német színház ,chronique scandaleus'-ét olvasná!!

— Mult vasárnap Budán, a' ráczvárosban, Sipos József asszonyosság zeneiskolai próbatétén valánk jelen 's ritkán élveztünk őszintebb örömet, mint a' kised növendékek itten tanusított előhaladásán. Őt-hat éves gyermekek olly szabatosan játszottak a' zongorán 's az elemi zeneismeretek olly alapos tudását árulák el, hogy

midőn egy részről méltán csudálkozánk a' kisderek e' dicséretes előmenetelén, más részről nem foghattuk meg azon részvétlenséget, mely miatt a' derek vállalkozóné, minden fáradsága és buzgó igyekezete mellett, hajótörést lesz kénytelen szenvedni. Pedig Budának épen azon részében, hol e' zeneiskola létezik (a' hid-főnél, Semmelweiss-féle házban), olly szükséges és ohajtott az illyféle intézet, hogy eddig csak azon szerénység, melyet a' derek vállalkozóné, önhaszna és érdeke ellen követni jónak látott, volt oka annak, hogy az intézet közhasznúsága illően el nem ismertetvén, annak fenállhatása problematicus lön. 'S azért kötelességünknek ismerjük, e' hasznos intézetet minden rendbeli szülők figyelmébe ajánlani.

— Pestnek jobbérzésű polgárai — 's pedig számra igen sokan — az 'Ungar' szerint csakugyan benyújtották folyamodásukat a' nm. helytartó-tanácsnál Forst igazgató ellen. Halljuk, hogy a' folyamodás, véleményadás végett, a' városi tanácshoz utaltatott.

— Azt mondja a' 'Spiegel', hogy a' nemzeti színháznak őt primadonnája van 's egyetlenegy bassistája sem (?). Mégsem olly nagy baj, édes collega ur, mint mikor az ön által annyira kedvelt német színháznak egyetlen primadonnája sincs! (Mert Mink-et csak úgy nem számíthatjuk mi a' primadonnának, mint ön Udvarhelyit a' bassisták közé.)

— Erkelnek egy új operájához a' szöveget Gaal irandja; mint halljuk, a' tárgy sz. István korából van meritve. — 'Don Juan' tüzetét most fordítják magyarra; legközelebb pedig 'Nabucco' és 'Ernani' című operák kerülendnek előadásra.

— Kirchlehnér, a' nemzeti zenekar egyik igazgatója, két történeti drámát írt, mint a' 'Honderü' mondja, melyeket azonban a' játékszíni választmány el nem fogadott. — Valjon Kirchlehnér ur nem fog-e most boszúból didaskáliákat — hegedülni?!

— Körünkben mulatott néhány napig az angolországi utazásából visszatért lelkes Klauszál, 's nem győzi eléggé magasztalni Anglia műiparát 's a' tudományok számos ágaiban tett roppant előhaladását. A' polytechnicum főleg meglepte derek utazónkat. — Borsodmegye lelkes alispánja Szemeré Bertalan is Pesten volt néhány napig bájos nevével.

— Mult vasárnap nyitotta meg Emmerling, István főherczeghez 'címzett vendéglőjét a' dunaparton. — A' hírlapok nem győzik eléggé a' pompát és kényelmet magasztalni, mikkel itt találkozhatni 's mikről, őszintén megvallva, inkább szeretnénk a' vendégek által tudósíttatni.

— Nem tudunk illő nevet adni azon átalakodott nyakasságnak, mely egyikét Pest városa legtehetősebb háziurainak, gonosz lélek gyanánt, megszállta 's nem engedí a' nagy piacon álló háza előtt, a' többiek példájára, járdát rakatni. Bizony meglehetős arcz kell ahhoz, hogy ne piruljon az e' miatt minden lapokban emelkedett korholó szavakért, (mikre, mint értesülve vagyunk, azt szokta a' derek 'millionair' felelni: 'azért sem!' — az ő szívós logikája szerint hihetőleg a' legyszerűbb replika), hanem közömbösen és nyugodt lélekkel hallja azon neheztelő hangokat 's kíméletlen kifekadásokat is, mikkel illetetik az arramenők által, kik a' boltok előtt ügyetlenül rakott márványablákon, főleg télnék idejében, kisikolván, magokat tetemesen megsértik. — Mondják, hogy az érdemes ur már többször felszólítatott a' városi tanács által, hogy háza előtt járdát rakasson, de mivel ő nem akar t, a' dolog abba maradt; pedig e' jó ur minden vagyonát itt házalta össze 's most annyi kegyelettel sem viseltetik a' városi közönség iránt, hogy a' botrányköveket láb alól elhengeríttetné 's a' nagypiaczot csuffá ne tétetné. — Hej, csak né-melly városi uraink akkor volnának 'erélyes'ek, a' mikor szükséges!!

— Cerrito Fanni mult héten érkezett meg 's ma fog először föllépni, vagy inkább föllebegni szinpadunkon. Az előadásokra nem kapni többé sem páholyt, sem zártszéket.

— Vasárnap f. hó 11-dikén 's következő két nap vala látható az iparegylet keblében egy év óta fenálló rajziskola műkiállítása az egyleti szállás nagy tere-
mében. Újdon keletkező vállalatoknál, noha még annyi reményekkel kecsegtetné-
nek is, csak tartózkodva kell a' jövőndő siker felől szólnunk; de ha valamely in-
tézet legédesb várakozásinkat, legszigorubb követelésinket is felülhaladá czélszerű
fejlődésével: akkor örömmel engedjük magunkat által nagyobb reményeknek. Így
vagyunk mi az iparegyleti rajziskolával. Életfolyamat ez intézetnek támadása első
pillanatától fogva minden fejlődési viszonyain át, legfeszültebb figyelemmel kísérjük
és kísérnünk annál inkább édes, minthogy az iparos fiatalság részéről nem csekély
érdeket 's részvétet tapasztalunk iránta. Urak! e' magában szerföltött egyszerű,
igénytelen intézet sokkal nagyobb fontossággal bír, semhogy első pillanatra goldol-
nók, — mint már egyhelyütt kijelentők: egyik hathatós tényezője az iparos műveltség
előhaladásának technikai tekintetben. Nemesíti az iparosok műzlesztését illető szakaik-
ban, 's ösztönt, ingert önt beléjük 's fejlesztí képességeket újabb formák, idomzatok
feltalálásában; ezáltal eszközli az iparművek minél tökéletesb előállítását, 's vég-
eredményben a' külföldi készítmények kiküszöbölését. Ez pedig
a' dolog veleje — főleg nálunk most, ismeretes viszonyaink között. 'S jöllehet illy
jótekonny hatású az iparegyleti rajziskola, mégis, fájdalom! elég szomorító csökönő-
ségekre talált még olly helyeken is, honnan azt legkevésbé várók. De az illető rajzta-
nár, Glembay Károly ur valamint első önkintes felajánlkozásakor, ugy működ-
ése eddigi folyamán, buzgó, önzéstelen hazafiasságtól vezéreltetve, 's meg nem
rettenvén a' nehéz feladattól, melly különben az egyesületnek is sorsa: semmiből
teremteni, az árvaságig szűk díj, segédforrás és eszközök mellett oda vitte a' dolgot,
hogy egy éves iskolájának mutatóványai diszére válhatnának még édes anyai emlékün
taplálkozó hasonfajú intézetnek is. De melly a' socialis téren születve, mostoha-
gyermek a' sorsnak, mint látszik, a' nép kedvenceül van kiszemelve. Vagy miért
vonzódik olly hű részvéttel hozzá az iparos fiatalság? Ennek száma rövid év alatt
166 egyénre rugott, kik közül 33-an vettek részt a' jelen rajzműkiállításban.
Ha nincs a' derék rajzoktatónak vállalkozási szelleme, minden akadályokon győ-
zedelmeskedő kitartó szorgalma 's munkássága, nem élvezzük az örömekeket, mik-
kel meglepe. A' szó legszorosb értelmében meglepetésnek nevezhetjük ezt,
minek sulya mintegy nyomasztólag hatott némelyekre. Ne gondoljatok vele, —
hisz a' siker dicsőségében tán csak nem akartok osztozni a' lelkes rajztanárral, anya-
gi hasznát pedig nincs oka senkinek irigyelni tőle! — A' rajzműkiállító sorában
örömmel akadunk egy két jeles tehetségre. Névszerint 's legelől Grub-
ber József tanulóra, kiben ritka festészeti talentum rejlik, 's ki f. évi majus 17-kén
elemi arczrészekben kezdvén a' rajzolást, ennek első stadiumát mult hó 19-kén szí-
goru bírálatot kiállható nőfejrajzban végezté. Neki ítélte oda a' rajzműbíróság a' leg-
jobb darabra jutalmul kitűzött aranyat. Nem tudjuk, igaz-e — de szeretnők, hogy
az legyen, miszerint Marastoni festészakademiájába nagyaink néhányai 20 ifjat szán-
dekoznak költségükön jártni; ha ugy: bátran ajánlhatnók Grubert az illetők teljes
figyelmébe — noha rajztanára még egy évig szeretné fejlődését vezérelni. Építés-
rajzi téren Mamrák András tündeté ki leginkább magát, kinek ha látszó hajla-
mi tehetsége egyiránt fejlődik 's halad páratlan szorgalmával: szinte sok szépet re-
mélhetünk az igénytelen fiatal iparostól. Hivatása ugyan asztaloság, de hajlama épi-
tészet, ezért az utóbbit ajánljuk neki. A' rajzműbíróság ezüst tallérral jutalmazta
szorgalmát 's képességét. Wirth János (bádogos), Kundt Gyula (kőműves,
szinte kitünő építési hajlammal bíró fiatal), Sós Miklós (kőműves, szinte ezüst
tallérral jutalmaztatott), Árvay József (asztalos), 's Nogel István (ker-

tész) rajzmutatványai hasonlóan említést 's dicséretet érdemelnek. Legutóbbi azon fiatal, kit Friyaldszky öt év előtt keletre természeti ritkaságok gyűjtésére küldött, 's ki itt kitűzött feladatát bevégezvén, a' kaukázsi utazásáról híres német természetbuvár Wagner oldala mellé állott, 's ettől több izben az augs. allg. Ztung hátsábjain dicsérőleg említetett, 's ki végre harmadfél évig a' török zultán egyik konstantinápolyi kertjében, mint kertészsegéd foglalkodott, de honvágytól űzelve ismét haza tért *). — Fentebbiekhez hasonló szép eredményeket látván rajziskolájából az iparegylet, jótékony gondoskodását — reméljük — kettőztetve fogja reá fordítani, 's azt, ha tán nehezen is esnék neki — kissé több áldozattal, mint eddigelő, gyámolítani. A' kamat legnagyobb része övé lesz, 's általa a' hazáé. — Iparegyletről szólván, örömmel közöljük a' szállongó hírt, miszerint keblében ismét három új tanácsék: néptörténeti elbeszélések, hazai törvény, statiszika és földleirastané készülő létesülni. Mindhárom nagyon szükséges és hasznos.

S. A.

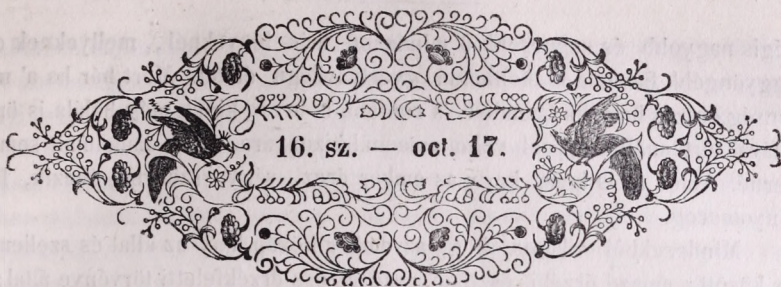
Kilenczvenkétfélmilliónyi nagyítás! Egy igaz hitű belga érkezett fővárosunkba, 's ittletét falra aggasztott hirdetésekkel adá tudtul, melyekben mondja: hogy egy nap-gaz-microscopja van, mely kilenczvenkétfélmilliószor nagyít. Örvendénk e' rendkívüli nagyításnak... De miután nem azon emberek sorába tartozunk, kik kedvöket és dicsőségöket lelik abban, ha a' természet vagy mesterség bármely tárgyát lelkes tudatlansággal megbámulhatják, 's miután ezen tulajdonságunknál fogva tudomására jutánk, hogy eddig a' legtökélyesebb hasonnemű microscopok sem nagyítottak még csak egy milliószor sem: utána számoltuk, vajon mi lenne belőle, 's miként mutatkoznának a' tárgyak, ha ama boldog hitű belga roppantul nagyított fillentése igaz volna; 's a' következő igen érdekes adatokra akadunk. Ha például egy becsületes bolhát veszünk, mely a' dicséretesen nagyító belga véreből csak annyira is hizott, hogy hosszasa egy vonalnyi legyen: akkor ezen bolha a' kérkedékeny nagyító-műszeren annyira megnyulnék, hogy hosszasa egy hajszálnyival sem lenne rövidebb, mint — szigorun számolva — 26 mértföld, 2481 öl, 2 láb, 10 hüvelyk és 8 vonal. Ha már most ezen egy vonalnyi bolhának szélessége csak mintegy harmadát tenné hosszasaágának, akkor a' belga ur által nagyított bolha területe többet tenne 200 négyszög mértföldnél, és így nagyobb volna legnagyobb megyénknél Biharnál, 's legalább felannyi, mint a' derék nagyító szeretett hazája, Belgium. Ha már most ezen bolba, örvendvén ebbeli nagyságaának, el kezdene ugrándozni, 's ebbeli örömében csak fél lányi hosszasaágukat is ugranék, (a' mire, mint tudjuk, nem nagy ruganyosságu bolha-czombok kívántatnak), akkor egy illy ugrással 1916 mérföldet haladna meg, 's így néhány ugrás kellene neki, hogy árva földünkrol a' holdha, onnét a' napba, 's utóbb a' világból is kiugranék, a' midőn aztán becsületes belgánk szemmeresztve bámulhatna elbujdosott bolhája után. Ha továbbá valaki olly kegyetlen szívű volna, a' belga eredetű bolhát megölni, 's föltevén, hogy a' belőle kiszűkelt vér csak két vonalnyi hosszasaágu, 's egy vonalnyi szélességű foltot tenne is: akkor e' bolhavér, a' dicsőített nagyítás szerint, egy 1400 □ mértföldnél nagyobb területű tengert (kétségtelenül veres tengert) adna, melyben e' szerint nemcsak teljes kényelemmel uszálhatnának a' legnagyobb tengeri állatok, sőt a' legnagyobb hadi 's kereskedelmi hajók is: hanem roppant tengeri csaták, új sziget-felfedezések stb. történhetnének, 's melly tenger, ha Belgiumot ellepné, úgy belefulna szomszéd tartományaival együtt, hogy még legnagyobb hegyeinek sem

*) Eredeti természetességgel irt, 's vidéket, népszokásokat, egyes eseményeket rajzoló utazása kezünknel van, minek szívünköl ohajtanánk minél hamarább kiadót. A' munkát tájrajzokkal is lehetne érdekesíteni, miket néhány számmal magával hozott az utazó.

S. A.

hallanók sem hírét, sem hamvát. — A' nyájas olvasó láthatja mind ebből, hogy a' mi szeretetreméltó belga vendégünk 92,000,000-s nagyítása ugyancsak nagyítás; a' jó ur gondolhatá magában: ha már nagyít, nagyítson Isten igazában. Pedig legalább tudományos tárgyak körül, ha bár csak nyegleségül és pénzkérésül használtatnak is azok, lelkismeretesen kellne viseltetnünk; mert ha csak egy hajszálynira eltérünk is az igazságtól, a' tudatlan tömeget roppant tévedésekre vezethetjük. Egy hajszálynira, mondom; mert a' boldog hitű belga ur tudhatja, hogy az ő nagyítása szerint a' legvékonyabb hajszál is olly vastagga növekszik, miszerint átmérője felmértföldnél nagyobb leszen, egy hajszál átmérője, mondom, több felmértföldnél, még akkor is, ha egy emberi hajszál rendes vastagságát nem tesszük is többre, mint egy vonalnak 100-ad részére... Minden emberbarát bizonyosan ohajtani fogja, hogy a' mi ujat, nagyot és nevezetést a' tudomány és mesterség felfödözött, az minél előbb menjen át az életbe, vagy legalább a' tömeg ismeretébe; de midőn illy szép, és a' fűrkésző előtt egészen új világot nyitó műszerekkel is, mint az említett microscop, illy roppant nyegleség üzetik: akkor szinte azon vágy szállja meg az embert, hogy a' nagyító belga ur mutatványait egy nagyított hajszálynai távolságra, azaz: az ő nagyítása szerint, több mint felmértföldnyire elkerülje. V a s A n d o r.

I r o d a l m i u j d o n s á g a i n k. 1) Mindazokra nézve, kik Rudnó's lelkése iránt jó vagy rossz hittel eltelve valának, igen érdekes munka jelent meg legkeresettebb gyakorlati orvosaink egyikétől, dr. Arányi Lajostól. A' munka azon kutató szellemmel, előítéletlen és részrehajlatlansággal van írva, melly legelső's legfőbb kellék minden olly embernél, ki az orvosi 's természeti tudományok tapasztalati részeiben üdvös eredményekhez akar jutni; benne az országszerte elhíresült rudnói lelkész teljes hűséggel főtetik le, ugy a' mint van, jó 's rossz oldalaival; 's a' beteg, ki gyógytanácsai után sovárogo, előre tudhatja e' munka elolvasása után, mit várhat tőle, mint éles értelmű 's dús tapasztalásu empiricustól, 's mitől félhet egy olly ember orvosi javaslataiban, ki mesterséget üz tudományos készség nélkül. A' munka czime: „Rudnó és lelkése 1844 és 1845-ben, meg még valami, többi közt a' mai magyar zsidóról,“ egy tájképpel, melly Rudnót és lelkése arczképét mutatja... Meg kell vallanunk, hogy a' „még valami“fele toldalékot a' tudós szerzőnek elhagynia tanácsosabb lett volna, ámbár benne igen alapos és szívreveendő igazságok mondatnak el a' magyar egyetem és orvosi kar irányában; azonban a' könyv főtartalma a' Rudnón tett és szintannyi tudományoszeretetre, valamint fáradhatlan buvárkodásra mutató tapasztalások eredményeinek közlései, mind a' szakértőnek, mind a' pusztán mulatva okulni akaró olvasónak figyelmét teljes mértékben megérdemlik. — Ára 1 frt p. p. 2) Koszorus Fáy Andrásunk szépirodalmi összes munkáiból megjelent két kötet olcsóbb kiadásban, mellynek tartalmát a' hírneves „mesék és allegoriák“ teszik. 3) Pálffy Albert „fekete könyv“ című új regényt írt 2 kötetben: a' lapok dicséretesen emlékeznek fiatal írónk e' legujabb művéről, melly kétségkívül örömdetes haladását tanusítja e' pályán. — 4) Szép Ferencz a' gyümölcsfanyésztes- és nemesítésről írt kézi könyve a' gazdaság e' nemében gyönyörködőknek nagy használatul fog szolgálni. — 5) Szigligeti összes színműveinek 2d. füzete is megjelent, 's tartalmazza „a' rab“-ot. 6) Schulez testvérpár „természetet magyarázó apa“ című igen korszerű munkája mindenütt kedvesen fogadtatik, 's mint halljuk, e' közönséges részvét nem sokára második kiadást is szükségessé teendő.

16. sz. — oct. 17.

A' TÁRSADALMI ÁLLAPOT FEJLŐDÉSE.

Legnevezetesebb esemény az emberiség történeteiben, hogy természeti állapotát elhagyta. A' boldogság utáni epedő sovár volt annak főoka, mert bár olly jó anyja vala is neki a' természet, mint akármelly állatnak: egy betöltetlen szívűr érezteté vele, hogy annak rideg dajkasága a' boldogságot valódi teljében ép ugy nem izlelteti vele, mint a' keserű boldogtalanságot. Ő pedig tudá, hogy igazi rendeltetése boldogság. Boldogság és emberi végcél egyazon; mert a' boldogság önmagáérti végcél; 's az emberi rendeltetés is önmagáérti cél a' lénymiriadok létökainak sorozatában. Nem azért van ugyanis az ember, hogy eszköze 's lelketlen föltéte legyen saját nemén kívüli más teremtményeknek; sőt-nincs tünemény e' látható természet alkotó műhelyében, mellyel az ember kisebb-nagyobb viszonyban ne állana, 's mi nem az emberért látszanék inkább létezni, mint ellenkezőleg.

Az ember valóban olly nagy, hogy saját parányiségának megismerése 's öntudata szellemerejével bizton mérközhetik a' képző természet mindenhatóságával is. Egy növény, vagy fa, valamint ezek egész mindensége sem érzi magát boldogtalannak az élet önmunkás erejének hiánya miatt. Pedig ha igaz, hogy magát szerencsésnek, vagy nyomorúnak ismerni annyi, mint valóban nyomorúnak vagy szerencsésnek lenni: az is igaz, hogy ezekről tiszta öntudattal birni annyi, mint valóban nagynak lenni. Az igaz szerénység értéksúlya tudniillik soha sem kevesebb nyomatéku, mint az igazságos hecsérzet. Igaz ugyan az is, hogy az ember csak hitvány, ingatag nádszál a' teremtés roppant csudái közt; — igaz, hogy ő sejtelmeinek végtelen özönében, gyöngeségei örök ostromában mindég küzd az igazságért, 's mégsem birja azt; — de

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

17. szám. — Oct. 24. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

ARAD, october 5. Kellemes őszi est van, fent az aludttejkepű hold, mint kifestett urhölgy közönyös tekintettel bámul a körülötte cziczázó csillagokra, melyek, mint megannyi kaczer leánykák, meg-megszöknek ócska mamioktól szerelmesükhöz valamelyik fellegbokorba — csókolódni; középett az ugynevezett ég és föld között, az örökös hallgatásra kárhozottat c s e n d, mint valami világhírű philosoph, melázik magában, ábrándmámorából csak olykor veretettve föl valami ember-nek csúfolt földi bogár által; a föld növényeinek befáradván már az egymást világos nappali koppaszásban, különféle álomszerek magokba erőszakolásával készülnek a nyomor-gazdag életből elaludt órákhoz ismét néhányat — aludni, kivéven azon furlangos növényeket kiknek estve virad, azaz: kik a koppaszás-tudomány pythagorásibb feladataiból éjszaka szoktak alvó társaiknak vasárnapi leczkét tartani 's kik ép ezen különcségük miatt az erőlyes rendőrség éber szemreire bízva. A hold, csend és földi növények e levázolt magaviselete, melyhez még egyebet is férczelhetnénk, ha mint ügyes szinköltő, valami képzelhetlent a kegyes olvasó számára is föl hagyni életszükségül nem gondolnánk, azon hitet szilárdítja meg nemcsak a türelmes olvasó, de a türelmetlen ujdonságíró keblében is, miszerint ma est van ugyan, de azért mégsem a t e r e m t é s, hanem a t e r m é s előestéje, mellyen az aradi 'vas-kávéház' — vajudik. Mi (már mint az ujdonságíró) ezen reánk nézve nagyszerű estén sétálgatunk, 's mivel tapasztalásból tudjuk, mikép legjobb az egyenes út, főtéri utcáinknak a sok s z e m é t által jelenleg egyenessé vált, különbea darabos kövezetén közel az épületek mellett, midőn a 'nap'-utczából ép a szegletről egy sárkányfogat robog sarkunkba 's ha egy jólelkű aradi polgár, 'auf'schaut'-ot nem kiált 's bal karunkat megragadva pocsolás utczaközépre nem vonzol: a sárkányfogat minden kihallgatás nélkül exequálja váltóképtelen parányiságunkat. „Törjék el a kereke adta polyákjának!“ — szólal meg a jólelkű polgár, miután látja, hogy nem az ő — feleségével sétálgatunk, 's hogy nem vagyunk — z s i d ő k. Mi forró köszönetet 's nyugalmas éjt rebegve megmentőnek, a pesti bérkocsisokra emlékeznék. Ballagunk . . . A 'vas-kávéház' fölmered előttünk egész nagyszerűségében, számos naplopót látunk ajtajában sátorozni, kik a verebektől ezuttal csak annyiban különböznek, hogy a verebek már elültek, ők pedig majd akkor fognak elülni, ha más becsületes ember rovására magokat már fűl — leítették. Szigorú tekintet vetünk a hihetőleg orszagos gondokba mélyedt urfélékre, — a toronyóra nyolczat kong, rácz nyelven „Miskuláncz! már mehetünk“ indulásra lovaló bájhangok mekegnek az uri compániához; az uri compánia tekintélyes arczal szedi-veszi sátorfáját 's beállít a 'vas-kávéház' udvarán levő pavillonforma — abrakdába. Mi meggyőződve, mikép e pillanatban lesz születendő a csodagyermek, észrevétlenül egy oszlophoz vonulunk 's szemléljük felséges jelenetét a 'Miskuláncia' című dramának. A személyzet egészenben kirajzolásával nem akaráv Életképeink rózsaszín borítékát — elpiszkolni, csupán a születendő csoda-gyermek, azaz a dráma emlékezetünkben megmaradt tartalmát hisszük nem épen szépirodalmi tekintetből följegyzésre méltónak. A tartalom körülbelől következő: Első felvonás. Az asztalon gőzölgő beefsteak-ek és rántott csirkék, néhány palack bor kíséretében óranegyed alatt az asztalról mind elpusztulnak, természetesen a körülülő urfélék — belsejébe. Második felvonás. Az elnök ur megkísérti a fölállást, poharat emel 's ilyenformán beszél társaihoz: „urak! barátim! lángelmű férfiak! (erre a compánia, zsvió-'t kiált) dacára annak, hogy polgár-örhadunk ujja 's dicsővé alakításában nemcsak némelly hitvány és sehonnai emberek de saját apáink is gátolták igyekezetünket, kiküzdve van végre a szent ügy (zsvió!) eljártuk jelenkint a — korcsmák 's az azokban velünk együttérző rokonink ügyünk gyámolítására mind a leghibebb rokonszenvennel vállalkoztak (zsvió!); az örhadi tagok száma 150-re szaporodott: ergo a szerb-nemzeti polgár-örhad teremtvé van (zsvió!); nincs egyéb hátra mint — generalist választanunk. (Zsvio, zsvio!) Harmadik felvonás. Az elpusztult beefsteak-ek, rántott csirkék és számtalan palack bor kikivánczok asztalra és asztal alá 'stb. 'stb. Tehát! megszületett a csodagyermek. E tény hallatlan, pedig becsületünkre mondjuk, igaz; ki nem hisz szavainknak, kérdezze meg az aradi polgármestert 's bíró, kik erről értesülve, mint haza- 's rendszerítő férfiak, siettek az eltévedt juhoknak nyomába jutni 's őket erélyesen rendre igazítani. E soráink olvasásakor szerkesztő barátunk gyomra émel, a becsületes magyar olvasó sajnálkozik, hogy e hazában ilyen emberek is szivják a levegőt, a közönség itélőszéke elé állított compánia prűsköl, mi pedig e prűskölést itt Pesten azon reményvel kívánjuk kedves egészségére a compániának, miszerint ha nemzetiségétől felhevülve még egyszer illyesmit bátorzkodnék elkövetni, vastag bőrétől semmi esetre sem kimelendi a lóvakarót Paulison lakó, de Aradra is beberánduló kedves barátunk

K o l u m b á c s i.

GYÖR, oct. 13-án. F. hó 6-án érkezett Kőszegről L i s z t Ferencz, de 7-én délben már ismét Pestre utazott, miután a nála tisztelgő cigányok zenéjét kihallgatta volna. — Szinte 6-án tartatott Pápán a Dunántuli ev. egyházkerület superintendenst választó gyűlése, hol szavazat-többséggel az eddigi jeves főjegyző, a derek H a u b n e r Máté, győri ev. lelkész választott: — érdemes utódja a halhatatlan Kis Jánosnak. 8-án érkezett haza Győrbe. Tisztelgő elfogadására mind a megye, mind a város, mind a gyűlekezet küldöttei megjelentek, nem különben mindkét polgárosztályból egy-egy század 's a pásztorasága alatti hívek nagyobbrésze, kik szíves, éljen'-nel idévelék szeretett lelkészöket. Isten adja, hogy a dunántuli ev. egyházkerület mindig olly derék

férfiakat nyerhessen főpásztoraul, milyen volt a' boldogult K i s, 's milyen H a u b - n e r. Estve még színes fáklyavilágítás mellett éjzenével tiszteltetett meg. — Ugyancsak 8-án tartott színházunkban V a s Gereben humoristika felolvasást két tárgyról: „Beszéljünk feltett kalappal“ talpraesett kis vídályt (humoresk); 's „Magyarborsnak egy napja a' halál konyhájában“, mely azonban az előbbinek hatását nagyon csökkenté. — Ez estve egy új táncmesterünk ajánlkozóra ugyancsak megrakott egy toborzót. — Hétfői szinigazgatónk is Pestre rándult vendégeik és új darabokért: bár mindkét számdékában sikerteljesen működjék, ki sem ohajtáná jobban, mint színházlátogató közönségünk.

E—v—i.

KECSKEMÉT oct. 4-én egy diszes ünnepélynek volt színhelye. Ugyanis az ötven át keserű surlódások következtében betölthetetlenül álló dunamelléki superintendensi szék végre ft. Polgár Mihály kecskeméti hitszónok személyével betöltetvén, ennek hivatalába való beiktatása ünnepeltetett. Az ünnepélyre számos egyházi és világi urak jelentek meg, de kiknek sorában a' m. főgondnok szemléhető nem vala. Kilencz órakor az egyház már tömve volt minden rangu mindkét nembeli diszes közönségtől, melynek körében nem sokára megjelenvén a' beiktató dunántúli superintendens ft. Nagy Mihály, az ünnep hőse ft. Polgár Mihály, 's többi egyházi 's világi hivatalbeli urak, egy a' főiskolai éneklőkarnak szép hangzása dala után szószerűbe lépett nt. Karika János kecskeméti főiskolai hittanár ur, 's valóban classicusnak mondható remek beszédével végig feszült figyelemben tartá hallgatóit. Utána ft. Nagy Mihály ur szónokolt — egy kissé hosszasan, itt-ott csipősen. E' beszéd folytatában történtek a' beiktatási szertartások, melyeknek végeztével az új superintendens urnak egy rövid szónoklata és két papi egyénnek felszentelése után az ünnepélynek egyháziilag vége lön. Dicséretet érdemel az éneklőkár, de főképp az énekeket szerkesztő 's betanító nt. Szabó Sándor főiskolai tanár ur. — Az ünnepélyt egy a' városház teremeiben mintegy 115 személyre adott jó ebéd követte, mely felett a' szokásos toaszatok nem hiányoztak. — Estve a' casinó teremében egy a' fulladásig tömött táncmulatság tartatott. A' helybeli 's vidéki szépek koszorújában a' szép F. N. és S. I. k. a. legszebb virágokként díszlegetek. A' táncmulatságban láttuk Lendvaynő asszonyságot is, ki másnap estején Lignorelles Luiza szerepében, az épen Kecskeméten volt Kilenyi színészársaságának közreműködésével bájolta el a' nagyszámu közönséget. Lendvaynő koszorúkkal 's zajos kihívásokkal tiszteltetett meg, mit nemcsak jeles játékaért, de azért is megérdemlett, mert az őt illető jövedelem részletet a' ref. főiskolai könyvtár 's koldusok javára átengedte. Egy bizonyos keresztutlatzó ügyvéd mint műkedvelő lépett fel a' herczeg szerepében: de ha a' reá bízott ügyeket ugy kezelí, mint szerepét kezelte, ugy védenczei nem sokat nyerne. Megrovásra méltó a' karzati közönségnek tomboló lármája; pedig ha jól láttam egy része ennek olyanokból állott, kik nem szeretnének művelletleneknek bélyegzetetni. A' színháztulajdonos pedig mind a' színház belső tisztaságára, különösen a' díszítményekre, — mind pedig a' színház udvarára több gondot fordíthatna. Ez estve nem volt eső idő, mégis a' bejárást sáros pocséta környezé; milyen lehet még telben? Az egész ünnepélyt egyébiránt derült kedély jellemzé, minek előidézésére nem kevés hatással volt a' kecskemétieknek nyájassága 's vendégszerető szívesége.

Tűldunai.

SZEXÁRD, october 18. Itt van ő! itt van ő!! kiáltá a' napokban a' pesti hírlap' ujdonság-írója, a' művészet örömhévtől égő kebellet. Itt van ő! itt van ő!! viszhangozzuk mi, 's viszhangozza szavainkat tompa morajjal koszorús hegy-sorunk: de mi nem C e r r i t ő Fánit értjük, a' dicsőített lábszár-párt, hanem L i s z t Ferencz hazánk fiát, a' nagyhirű zongorahőst, a' nemeskeblű enbeibaratot, a' jótékony czélok hő pártolóját 's az egész művelt világ előtt becsületben álló művészt. Lakosaink már előre értesülve levén ezen kitűnő hazánkfia kitűnő lelkiüetéről, őt nagy örömmel fogadják, városunk polgárokra fáklyás-zenével tisztelék meg 's b. Köznépünk közül mindazáltal sokan megalatnak várakozásukban mert nem rég, midőn az évi termés összeirattott, sok szegény háznép azon édes csalódásban élt, miszerint a' megye őt az éhenhalástól akarja megmenteni: 's a' főispánt áldák, ki számukra nem is gabonát, hanem már kész lisztet küldött. — A' napokban majd szomorú sors érte L i s z t urat. Ugyanis A. A. alispánunkkal kinek ezen nagy férfiu jutlétét, a' nyert műelveket, 's nemelly sinlődő intézeteink pénzalapján tett segélyt köszönhetjük, szomszéd Viczay 's Apponyi grófnakl leven: hazafelé jöttükben egy árokba dülték, sérülésük azonban, hála Istennek, nem volt tetemes 's éjkalandoraink a' kocsiából kievíczkélve, minthogy annak helyrehozásáról szó sem lehetett, egy közellevő m o l n á r rázós kocsián döcögöttek be Szexárdra a' világ legdrágább L i s z t jét. — L i s z t ur folyó hó 18-án a' megyeház nagy teremében hangversenyt adott: öröm volt szemlélni azon részvétet, melyet nemcsak megyénk, de a' szomszéd megyék is ezen nagy művész iránt tanusítottak; örömmel szemlélők őt, ki egy maga városunknak illy nagy élénkséget, intézeteinknek olly szép hasznót eszközölni tudott; örömmel csüggenk játékan, 's mintegy öntudatlan ragadtatánk el a' hangok sebes hullámai által. Vajha azon szép őszhangzás, mit ujjai a' zongorán előidéztek, megyeházunk falai közül soha el ne enyészne! A' hangversenyben közel 700 személy vevén részt: nem fogok sokat hibázní, ha az összes bevétel tíz — tizenkét száz pengő forintra teszem; hát ha még elegendő jegy lett volna! Beszélük, hogy Lisztet jövő közgyűlésünkön megyénk táblabírájává akarják kineveztetni: tán hogy a' tettes Karok és Rendek között egy kis accordot csináljon? hej, nehéz munka volna ez, mert a' mi tettes uraink igen el

vannak hangolva, 's miolta öreg karmesterünk meghalt, sehogy sem akar a' h a r m o -
n i a helyre jönni. B.—

SZOMBATHELY, oct. 15-én. Városunkban nem rég gondatlanságból tűz támadt, melly alkalommal Cz. K. az oltás körül magát igen kitüntette; említésre méltó, hogy épen városunkban, melly néhány év előtt tüzi rendet hozott be, a' tűz alkalmával mégis nagyobb rendtelenségek és hiányok voltak tapasztalhatók, mint azelőtt; az emberek elsősorva első pillanatban, midőn nyolcz ház egyszerre lángba jött, nem tudták, mihez fogjanak, és itt az első hiba, hogy soha sincs olly kormányzó, ki első tekintetre az erőket oda központosítaná, 's hol még legtöbb vagyont lehetne megmenteni, és mivel sok is a' parancsoló, de kevés az oltó, így a' parancsok is teljesíthetetlenek maradnak; a' szerencsétlenüliek javára az ifjuság tüstént tánczvigalmat rendezett, mellynek költségeit a' vállalkozó ifjak magok viselték, a' tiszta jövedelem, 121 fr. p., a' kárvallottaknak tüstint kiadatott.— Gazdasági egyesületünk gyűlésén azon panasz tétetett, hogy a' tagok a' gyűlések iránt igen nagy részvéttelenséggel viseltetnek, ezen hiányt sokan azzal akarták pótolni, hogy az egyesület egy pártfogót keressen, ki külfény és tekintély által több tagokat fogna becsődíteni, a' mi azonban el nem fogadtatott; és valóban, nagy szegény, midőn nemzetünk már annyira lealjasodott, hogy nem maga a' czél, hanem a' külfény, tekintély vagy egy kis ebéd buzdíthatja részvételre; olly egyesület, melly saját erkölcsi erejére támaszkodni nem képes, előbb utóbb elenyészik. Minden egyeletnél dologértő munkás emberek kívátnak, különben minden intézkedés csak holt betű, mellyet megalkotni akarhatunk, de az egyelet általa fenntartani nem leszünk képesek, és ez oka minden egyelet hátramaradásának. Egyeletünknek egyik legmunkásabb polgára, S i m o n Vincze tanító ur, praemonstrati társaival, kik különben is több hazai vállalatoknak buzgó előmozdítói; így az iparműtári jegyek vásárlása, a' városunkban jelenlévő magyar színészek pártolása 's minden üdvös intézetek körül segédkezet nyújtanak: például szolgálhatnak egyéb, semmit nem tevő rendeknek. — Mint mindeuhol, úgy nálunk is a' köznépek nélkülözhetlen kelléke, a' burgonya kiveszett. Fűrdőházunk elkészült, mit leginkább derék fővárosunknak és a' társaság elnökének b. Mikosnak köszönhetni, ki a' társaság által a' kinyitás alkalmával esti zenével tiszteltetett meg. — Hogy az illető földes ur a' fűrdőház fölépítésére is semmit sem adott, tőle épen nem esoda, de hogy a' társaságtól adót kívánt 's a' fűrdőház kinyitását megengedni nem akarta, — ez által a' köznépnél is olly nagy homályt vont magára, hogy azt sem a' portás hosszú botja, sem egyéb külfény nem lesz képes elnyomni. S. M.

Egy szolgált katona, korára nézve 34 éves, a' ki hat deák iskolát végzett, utóbb a' gazdaszatot Magyar-óvart, a' barom orvoslást pedig Bécsben rendszeresen tanulván, egyszersmind gazdasz 's megvizsgált baromorvos is, magyar, német, deák 's tót nyelvet egyiránt jól beszéli, fogalmazas- 's számvetésben elegendőleg jártas, kiváltképen ohajt valamelly gazdaságnál tisztségi, vagy pedig előkelő háznál udvarmesteri, vagy egyéb. tehetségeihez illő minőségben alkalmazást nyerni. Értesít iránta szóbeli vagy bérmentes levél általi tudakolásra a' s z e r k e s z t ő s é g.

K é r e l e m. Mintegy hat hét előtt négy ifju lépett szobámba, 's bizonyos dicséretes czélra színműtáram négy kötetét kölcsönzék ki tőlem, igervén, hogy rövid idő múlva épségben hozandják vissza e' gyűjteményt, mellyből épen csak ezen teljes példány van, vagy volt birtokomban. Én e' kívánságnak örömet engedék, de szokott szórakozottságomnál fogva azon t. cz. ifjak nevét 's szállását kérdezni feledém: most tehát kénytelen vagyok őket, minden sértési szándék nélkül, kérni, hogy színműtáramat mielőbb visszahozni sziveskedjenek, miután hat hét alatt bizonyosan veheték már azon hasznát, mellyre azt tőlem kikölcsönzék. Pest, oct. 23-án 1846.

N a g y I g n á c z.

Mondani valónk. Mai számunkkal a' legpompásabb divatképet, mit lapunk valaha adott, küldjük szét a' t. cz. előfizetőknek. — M. L. 'J z o r a' című beszélye a' szükséges változásokkal elfogadtatik. — A' kitűzött 4 a r a n y j u t a l o m r a 9 népköltemény küldetett be october 15 dikeig, mellyek vizsgálat végett már kiadattak 's az eredmény annak idejében közhírré fog tétetni. — Szeretnők, ha némelly levelezőink finomabb papírra írnák közléseiket, mert 24 pengő krajczár 10 sornyi levélért mégis csak sok!

KELMENFY LÁSZLÓ MUNKÁI. Most jelent meg, 's H e c k e n a s t G u s z t á v n á l és általa minden könyvtárnál kapható:

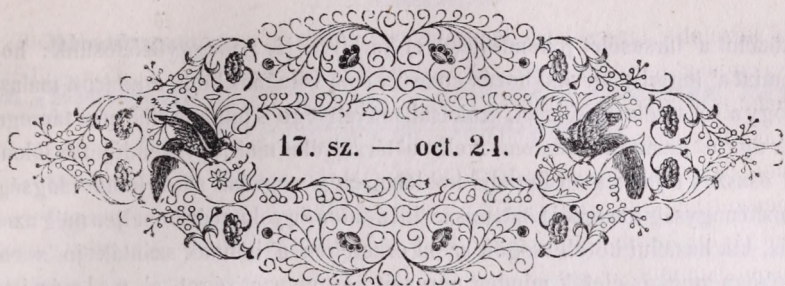
B E S Z É L Y E K,

irta K e l m e n f y L á s z l ó. 2 kötet. Ára 2 frt. p. p. Első kötet tartalma: Két nővér. Arszlán és tigris. Prometh. a' lelkesítő. — Második kötet tartalma: Páris patakja.

Egy font Pannonia-gyertya. Szeszélyek és hűség. Az agg trombitás.

Ugyanott jelent meg és kapható: M e g h a s o n l o t t k e d é l y, Regény. Irtá K e l m e n f y L á s z l ó. 2 kötet. Ára 2 frt. p. p.

E g g e n b e r g e r J ó z s e f é s f i a academiai könyvtárusoknál 's minden hiteltes könyvtárnál kapható: K o r h e l y é l e t n e k s z o m o r u a' v é g e, a' népkönyv kiadók által jutalmazott népszerű beszély, irta K e l m e n f y L á s z l ó. — Négy csinos fametszettel. Ára 15 kr. p. p.

NYILT LEVÉL AZ ÉLETKÉPEK OLVASÓIHOZ.

Az „Életképek“ a' közelgő uj évvel uj évfolyamba mennek által, mellyben eddig is követett hazafias, nemzeti irányuknak sokkal nagyobb hatálylyal lesznek képesek megfelelni.

Ez ünnepélyes alkalommal helyén lesz néhány nyilt szót szólanunk: miszerint a' közönség mivelünk ez uj korszakra nézve előre szintugy tisztában legyen, mikint mi tisztában vagyunk önmagunkkal, lapjaink célja, iránya, színe felől.

Szólnunk kell először a' cél felől, mellyért e' lapok léteznek; az irány felől, mellyben járni feladatuk. Most fejlődő nemzetünk vágyteljes karokkal ölelte keblére a' politicát, 's évek folytak le, mellyek alatt mohó vágygyal olvasta a' közönség a' legutolsó megyegyűlési tudósításkát is, míg más, különösen társaséletre vonatkozó, 's szépirodalmi elmeszüleményektől érdekteltelenül elfordult, 's a' melly magasabb műveltségre vágyó elme ebbeli olvasásvágyának eleget tenni kívánt is, azt csak a' külföld irodalmához fordulva vélte teljesíthetni; az elmederítő, szivés lélekképző olvasmányokat egyedül a' külföld önálló, vagy folyóirati, szépirodalmi műveiben vélte feltalálhatni. 'S nemcsak h ö l g y e k r ő l szólnunk, kik e' részben némelly körökben leggyöngébbeknek mutatkoztak; de szólnunk olly férfiakról is, kiknek keblét máskülönben hazafiságos láng élesztette, 's kik mégis, legnagyobb fájdalomkra, kevés részvétellel viseltettek a' hazai irodalom iránt, részint mert a' politikai pályaküzdés által mindent megtenni véltek, mi e' hon, e' nemzet felvirágoztatására szükséges; részint, mert hitök vala, hogy hazai szépirodalmunkkal ismerkedni még kevésbé érdemes. Már pedig meggyőződésünk, hogy hazánk boldog átalakulása csak ugy eszközölhető, ha

a' közélet a' társasélet jellemfejlésével karöltve jár; meggyőződésünk: hogy valamint a' legjobb törvényhozás codexei sem volnának több, mint irott malaszt, hahogy a' társasélet erkölcei, szokásai, műveltsége 's jelleme által nem támogatvák: úgy a' nemzeti irodalom, melly e' társas élet multját, jövődjét és jelenének összes fejleményét fogadja keblébe, elég magasan áll a' honboldogság 's nemzeti nagyság tényezői közt, miszerint ájtatos figyelmet érdemeljen még azoktól is, kik hazafiui kötelességek szent érzetében a' honnak szánták jó 's rossz napokban munkás életök minden perczeit. A' nemzetiséget a' polgárisodással 's műveltséggel kapcsolatba hozni, emerre reá ütni a' nemzetiség zománczát, 's a' nemzetiséget a' polgárisodás pecsétével megszentelni, a' magyart művelté, 's a' műveltséget magyarrá tenni, a' polgári szabadságot társadalmi erénnyé fejleszteni, ez az irodalom magasztos szép hivatása.

Az irodalmi műveltség fővitelszereia' folyóiratok levén, miképen feleltek meg ekkorig fontos feladatuknak lapjaink? minő volt becsök önmagukban, minő más versenytársaik irányában? mind erről itelni nem mi reánk tartozik. De midőn egy részről nemes önérzettel mondhatjuk, hogy hű akaratunkon, fáradhatlan törekvésünkön nem mult a' dolog soha: más részről lehetetlen magunkat azon hitre jogosítva nem éreznünk, hogy a' pártfogást, mellyel a' közönségnél közel három éven át találkozni szerencsénk vala, csak az által érdemelhettük ki, mivelhogy lapjaink a' szépirodalmi folyóiratok fentebb kitűzött magas hivatásának megközelítésében kezdet óta mindig csak egy irányt ismerének: 's ez tisztán hazafiságos, tisztán nemzeti, nemcsak betűre, hanem szellemre nézve is magyar.

És ha ez irányu törekvésem méltánylatát a' közönség pártfogásában föllelni ekkorig is szerencsés leheték, midőn vállalatomban személyes állásom ridegen magányos vala: lehetetlen sokszoros reménnyel nem néznem a' jövődönék elébe, midőn a' szépirodalmi időszakai sajtó hivatásának méltánylata, fontosságának érzete, és azon tapasztalás, hogy az 'Életképek' független, hazafias jellemű magyar irányát olly szentségnek tartom, mellynek hű megőrzésétől semmi személyes áldozat veszélye el nem tántorít, 's eltántorítani nem is fog soha, — olly férfiakat nyert meg lapjaim szellemi 's anyagi pártfogóiul, kiknek neveik, alkotók, fentartók 's első rendű bajnokok gyanánt csaknem mindennel azonitva vannak, mit az utóbbi évek társas mozgalmi szépet, nemest és dicsőt felmutathatnak.

E' férfiaknak gyámolító csatlakozása, valamint eddigi törekvéseim legszebb jutalma: úgy a' közönség irányában olly kezesség, melly törhetlen biztosítékul szolgál, hogy az 'Életképek'-hez idegenszerű befolyás nem férend soha, és soha sem tévedhetnek ki azon ösvényről, mellyet kitűzött feladatukban a' társaséleti műveltség igénye, felvilágosodott hazafiság, nemzetiségi önérzet elénkbe szabtak.

Ezen körülmény az, mellyről az olvasó közönséget értesíthetnem a' legörvendetesebb esemény, mellyben a' három év óta folytatott pályán részesülheték.

Második nevezetes körülmény az, hogy:

az „Életképek” ezentul a’ nemzeti színház hivatalos közlönye leendnek.

Mit teszen ez, helyén lesz közelebből kifejtünk.

Ugyanazon elveinknél fogva, melyek egy haza átalakításának, felvirágzásának eszközlése körül minden intézményt, a’ tudományok, művészetek minden ágait egyiránt fontosnak tekintetbe veendőnek vallják, ’s ezek közt a’ szépirodalmat és mindent, a’ mi vele közel távol rokonságban van, kitünőleg pártolandónak és emelendőnek hirdetik: — ugyanezen elveinknél fogva emelkedik előttünk a’ nemzeti színház a’ legfontosabb közintézeté. — Nem akarjuk itt azon a’ honatyák által elismert, nemzetileg nagy fontosságot kiemelni, melyet a’ nemzeti színház honunk újjászületésére, mint nyelvterjesztő ’s kedveltető intézet, gyakorol; egyedül saját, főnebb kifejtett célunk tekintetéből is, közintézeteink egyik legfontosbikának tartjuk a’ nemzeti színházat, mellynek az összes szépirodalommal azon közös hivatása van: szívet és lelket magasabb műveltségre emelni. — Hogy e’ céloknek a’ nemzeti színház eddig elegendőleg megfelelt, ez napnál világosabb. Hogy továbbra is, és mindég jobban megfelelhessen, szüksége van a’ közvélemény folytonos pártolására; ez pedig legjobban biztosítatik számára: ha kitartó buzgalommal halad a’ pályán, mellyen azt két hatalmas nemtő: a’ nemzeti ség és művészeté, inti a’ cél felé, ’s ha e’ buzgó törekvésében a’ hirlapok és folyóiratok által kegyeletesen gyámolittatik.

Ez utósóból világos, hogy a’ napi sajtónak kötelessége, a’ nemzeti színház működéseit folytonos figyelemmel kísérni; melly kötelességét teljes hűséggel akkor teljesíti: ha a’ benne előforduló előadások bírálaiban soha nem téveszti szem elől, miszerint, hogy a’ színműirodalom tiszta irányban fejlődjék, hogy a’ színművészet folyvást tökéletesüljön, igazságos bírálatra van ugyan szükség elvitázhatlanul, de ennek ájtattal, szeretettel kell rokonulva lennie a’ nagyfontosságú nemzeti intézet iránt. Minélfogva minden hazafiságos és ügyszerető folyóiratnak a’ főnebbiekből eredő kötelessége; az intézetet erélyesen védeni minden olly megtámadások és gyanuba hozni szándékolt törekvések ellen, miket ellene kegyeletnélküli tulszigor, vagy épen magáról feledkező szenvedély és önzés felhozni merne.

Illy gyámolításra fognak az „Életképek”, a’ főnebbi nézetektől vezéreltetve, mindenkor készen állani, ’s mint a’ nemzeti színház hivatalos lapja i, minden erejüket oda fordítandják, hogy színbírálati a’ legképzettebb műbírák által kezelve, mindenkor férfias őszinteséggel, és egy nemzeti műintézet méltóságához illő nemes hangulattal figyelmeztessék az illetőket gyarlóságaikra; de egyszersmind mindenkor teljes fénybe állítandják a’ szorgalom- és tanulmányszülte haladás jelenségeit ’s az igazgatás intézkedéseinek a’ közönségre való jótékony hatását. Valamint mindig gyöngédséggel és szeretettel párosítandjuk színműírók és színművészek irányában azon szigort,

melly nélkül nincs haladás: úgy az igazgatóság intézkedései, 's azok sikere megítélésében soha sem felejtendjük ki a' körülményeket, miktől olly számtalanszor függ a' legjobb tervezetű dolgok sikere is; melly tekintelben véleménynyilvánításainkban épen az szolgálandó tévedést nem engedő gyámolunkul, mivel fölvelt állásunknál fogva minden ügy fölől az első 's legbiztosabb forrásból merithetünk 's fogunk meríteni felvilágosító tudósításokat. Minélfogva nemcsak készséggel nyitottuk meg a' közelgő új évtől fogva, minden, az intézet érdekében szükséges, hivatalos nyilatkozatoknak lapjainkat; de sőt minden olyan lapok ellenében, mellyek — akár tévedésből, akár érdeklaklatta szenvedélyből — az intézet ellenségesen támadnák meg, lapjaink a' helyreigazítást és védelmet lovagias kötelességökül fogják tekinteni. Valamint minden olyan intézkedésekre nézve, mellyeknek életbeléptetése netán fenálló érdekekkel vagy fogalmakkal jöne összeütközésbe, valahányszor az illy intézkedéseket meggyőződésünk szükségesnek lelendi, kötelességül tekintendjük azokra a' közvéleményt előkészítő 's magyarázó cikkekkel is központosítani 's kifejteni. — Szóval, lapjaink tanácsadói lesznek a' kezdő 's tehetséges színmű-íróknak és színészeknek, baráti kísérei az előhaladottnak, ellenei a' tehetségtelen követeléseknek; paizsa továbbá az intézetnek méltatlan ostromok, és apostola olly hitetlenek ellenében, kik — fájdalom! ezen intézet ellen is ássák mináikat.

Most néhány szót még gyámolító író társainkról.

Két tekintet van, mellyeket egy szépirodalmi lap szerkesztése körül azon írók irányában, kiknek szellemi működésétől vállalata a' legfőbb gyámolítást nyeri, szem előtt kell tartani: egyik az olvasó közönség érdekét illeti, másikat az irodalom folytonos fejlődése 's fejlesztése iránt megkívántató örökös figyelem parancsolja. Az első tekintetnél fogva a' szerkesztőség kötelessége, mennyire a' közönség gyámolítása által emelt tehetsége engedi, a' haza azon legjelesebb költőit és íróit nyerni meg vállalata barátiul, kiknek írói pályájukon minden gondolatát szintazon irány lengi át, mellyet a' szerkesztőség magáénak vall; mert csak azon férfiaknak, kik magas tehetségeiknél, gyűjtött tudományosságuk- és műveltségöknél fogva az irodalom élén állanak, gyámolítása és pártolása által érethetik el azon magas czél, melyet minden jóratörő folyóiratnak szem előtt tartania kell; csak illy férfiak munkái művelhetnek elmét, nemesíthetnek szívet és kedélyt, finomíthatnak érzelmeket, terjeszthetik az igaz honszeretetet, mulathatnak hasznosan.... De a' másik tekintet kötelességévé teszi a' szerkesztőségnek, kitünő és valódi tehetséget tanúsító fiatal íróknak az első föllépést könnyíteni; eleinte tán gyöngébb, de erősebbekkel felváltható elmetermékeiknek a' nyilvánosság elé

utat nyitni, rájuk az olvasó közönséget figyelmeztetni, 's őket baráti tanácsok 's figyelmeztetések által buzdítani 's jó irány felé igazítani.

Bátran és elégtűl önérzettel mondhatjuk el, hogy e' kettős tekintet mindenikének, tehetségünk és belátásunk szerint, eleitől fogva legfőbb törekvésünk volt megfelelni, 's nyugodtan kérjük fel a' t. olvasó közönséget, legyen ítélő bíró munkálkodásunk fölött. Lapjainkban a' legdicsőítettebb költők és írók köztiszteletű nevei váltogatták egymást egy részről, kiket vállalatunk gyámolítására megnyerni soha semmi áldozatot nem kimeltünk; — valamint más résről őszinte örömmel utalhatunk több fiatal írók neveire, kiket az olvasó közönség elé bevezetni 's rájuk a' közfigyelmet ébresztetni, lapjainknak jutott a' szerencse.

A' mint eddig haladtunk e' részben, úgy fogunk haladni ezentul is; iparkodni fogunk, a' legjelesebb írók munkáiból fűzött koszorukat nyújtani át lapjainkban olvasóinknak, 's e' részben ezentul sem lesz nagy előttünk semmi áldozat; de egyszersmind teljes figyelemmel leszünk, minden kezdő 's jövőendő kitűnést ígérő tehetségekre 's a' nélkül, hogy valaha lapjainkat írói kísérletek kiállításává átengednők, baráti közlői leszünk minden olly munkáinknak, melyek a' művelt közönség izlésétől és irodalmunk jelen állásától szabott mérleget megütik.

Egyet azonban írotársaink tájékozásaul őszinte-nyíltan ki kell mondanunk. 'S ez abból áll: mikint nézetünk szerint a' hatásnak szépirodalmi lapoknál is az feltétele: hogy bennök irány-egység 's összhangzás legyen. Lapnak, szerkesztőnek, elvrokonságban kell állani a' dolgozó társakkal. Im mi irányunkat kimondottuk; ha volna írói tehetség, melly más irányt vall, — annak számára nincsen hely lapjainkban. Jó műnek kell lenni, mit elfogadjunk, irányrokonság a' mű gyarlóságát ki nem pótolja; de legyen írói becse még olly magas, ha lapjaink irányával meg nem egyezik, el nem fogadjuk.

Végre az olvasó közönséghez kell szólanunk — és szavunk igen rövid lesz . . .

Mind minmagunk, mind írotársaink buzgalma 's tenni készsége pusztá tehetség maradna minduntalan, ha a' t. olvasó közönség által nem gyámolítatunk. — De illy balremény távol van tőlünk. Mert hálás elismeréssel kell emlékeznünk azon méltánylásra, mellyet az olvasó közönség részéről mind- eddig tapasztalánk; ezen méltányló közönség pártolásába ajánljuk továbbá is vállalatunkat, melly valamint eddig sem annyira a' miénk, mint inkább az irodalom közös ügye volt, úgy ezentul, pártfogóink aegise alatt, még inkább a' közé, az irodalomé, a' hazafiságos nagy céloké lesz; ezen közönség pártolásába ajánljuk lapjainkat továbbra is, melly folyvást erős- bűlni fog azon eddig szerzett meggyőződésében, hogy az irány, mellyen haladunk, azon irány, mellyen rokonszenvét megérdemelnünk elkerülhetlen mindazoknak, kiknek e' hon felvirágzása, mellynek előmozdítására a' szépirodalom olly nagy hatalmu tényező, szívéükön fekszik.

A' t. olvasó közönség, mely e' nyílt levelünköl látja, hogy czélunk iránt és teendőink felöl minden irányban számot vetettünk magunkkal és tisztlában vagyunk, — munkásságunk folytában látni fogja, hogy hivatásunknak és ígéreteinknek megfelelni, sem időt, sem fáradságot, sem b'árm' nemű áldozatot soha nem kimérendünk. —

Frankenburg.

EMLÉKSZOBOR.

I.

H a l m o s mezővárosa lakóinak több év óta egészen beborult arcza csak 184*-nak tavaszán derült fel.

Az említett helység igen vonzó környékkel bir, 's tán ebből fejthető meg, hogy lakosai olly ritka 's akkor is balvégzetű kivétellel tudtak töle hucsút venni, 's e' szerint régi erkölceiket olly szeplőtelenül őrizék meg. A' régi szabásu dolmány 's szijas nadrágot még mindig viselik, 's kinek szépapja esztergyályozott, vagy határuk fehér agyagából fazekakat gyurt, annak unokái is azt művelék a' föld- 's szőlőművelés mellett.

És valamint külsejök 's foglalkozásukra nézve nem ismerék a' divat szélezeit, olly szilárdan ragaszkodtak a' szentírás szavaihoz is, 's őszinte felebaráti szeretet ölében, mint méhraj kasában, háborítlanul éltek 's békében, mig a' véletlenség, annyi események szülője, kedélyöket nyugalmas hangulattából teljes forrongásba nem hozta.

G ó c z y szolgabírónak hivatalos járásában Halmoson kelle keresztül mennie, 's azon alkalommal, mely ez esemény magvait széthinté, szokott módja szerint kényelmesen elnyújtózkodva ült kocsijában, kezében könyvet tartva, szemeit pedig olly furcsa állásba helyezvén, mintha igen mélyen gondolkodnék az olvasottakon. Illy állapotban a' hajdu 's kocsis szünteleni bókolasait, kik kellőnél mélyebben tekintvén a' kanta aljára, derekasan aludtak, észre nem veheté, mert ő maga is szendergett. E' szerint a' lovak kényök szerint ballagva, egy a' városkához közel levő árok hidján kis félrelépés következtében olly ringásba hozták a' kocsit, hogy szolgabíró ur legszebb tisztujtási álmából, épen midőn hat szál kortes borzasztó zaj közt, mint leendő alispánt, légbe akará röpteni, szerencsésen fölébredett, a' kocsis 's hajdu becses személye pedig mint két lisztes zsák bukkant a' száraz homokba, mit is a' téns ur ez egyszer büntetésül vigyázatlanságukért elegendőnek itélni kegyeskedett.

De bezzeg volt ám a' halmosiaknak! Másnap a' tanács következő levelet kapott a' szolgabíró urtól:

„A' műveltség 's haladás legelső 's nélkülözhetlen kellékeinek, a' biztos, jó közlekedési eszközök elhanyaglásáról vádolható önök gondatlansága, mellynek az én 's még két

egyen élete tegnap majdnem áldozatul esett. Illy lehető szerencsétlenségnek kikerülése végett ezennel szigorú fenyték terhe alatt parancsolom önöknek, miszerint az e' részben hataruk körébe vágó elmulasztott kötelességök minél előbbi pontos teljesítésére törekedjenek.'

E' kissé dagályosan irt parancs egészen lesujtá hű alattvaló indulatát a' halmosi senatusnak, melly annak értelmét teljességgel nem foghatá fel. Tardy uram 's tanácsársai csupán a' biblia hiven fordított szövegében 's a' néhai löcsei naptár hasábjain találák szellemi élveik legdrágább kincseit. A' tiszteletes ur szinte körükben öszült meg, 's a' néhány év óta ott megtelepedett Denczy táblabíró főleg a' köszvényt 's ujitást tartá azon rémeknek, miktől a' magyar-embernek leginkább kell iszonyodnia. Ezekhez egyébiránt a' tanács compro-missiója nélkül csak végszükségben folyamodhattak volna.

Mit volt hát tenniök? Sokáig fáradoztak ez új hierogliphek magyarázatán, de a' valót sehogy sem süthették ki. Végre legüdvösbbnek vélek a' szolgabírótól fölkeresni, 's tőle tudni meg kívánatát, kit azonban honn nem találva, a' dolog abban maradt. E' szerint miután Góczy hivatalos botoztatásából visszatért 's a' hidat régi rozszant állapotában lelé, mint buzgó vérű fiatal ember, kinek arra egyszersmind teljes joga is van, egészen felpattant, 's a' halmosiaknak az előbbinél még czikornyásabb parancsot küldé. Azonban ezek most nem sokáig haboztak őt fölkeresni, 's ámbár szándéka rögtön teljesült, mégsem szűnt meg a' halmosiak felett szigorúbban örködni 's tiszta hódolatukban kétkedni, leveleinek nem értését pusztá ürügyül vélvén használni hanyagságuk elfödésére. 'S ime ebből kerekedett ama viszály kezdete, melly a' szegény halmosiak lelki nyugalmát olly kegyetlenül zavará meg.

De még ez mind nem volt elegendő. A' szomszéd S o m o s falubeli ifjak többször gúnyosan fakadtak ki a' halmosi fazekak ellen, azokat készítőikkel együtt nyerseknek csúfolván; sőt egyszer annyira ment rakoncztalanságuk, hogy egy magosra rakott fazekas-szekeket falujok felé indultakor kilesvén, azt suttomban feldönték úgy, hogy a' sok létartó mind összekongott.

Ez érzékeny sértése a' czehek becsületének szokásos magyar verekedést szült, mellyben mindkét részről elesett három áldozaton kívül többen sebesítették 's bénítottak meg.

Ez idő óta Góczy a' halmosiakat gyökeresen megromlott, 's így tövestül kiirtandó fajnak tekinté. Ennélfogva miután a' harczias sarjadék példás büntetését eszközölé, nem szűnt meg az előjárók tetteit folyvást gáncsolni 's nyakukra minden apróságért lehető czifra szerkezetű leveleket küldeni, a' mi állapotukat majdnem elviselhetlenné tevé.

E' borzasztó szenvedések közepett csupán egy reménysugár bátoritá 's edzé csüggedni kezdő szívöket, 's ez T a r d y K á l m á n, a' megöszült jegyző fia volt, kiről nem kevés fejcsóválással ugyan, de lassankint mégis hinni kezdék, miszerint iskolai pályáját szerencsésen bevégezendi. Régi ohajtásuk volt ugyanis a' halmosiaknak, körükből legalább egy tiszteletest kilépni látni, ki bús lelkeiket megvigasztalja; vagy egy sebészt, ki az ünnepélyes viczkán-

dozások: lakoma, menyegző, de főleg tisztujítási sebeiket atyafiságos, koma- vagy sógoros irral bekötözte; végre egy bármilyen néven nevezendő tudóst; de jámbor kíváncsiak mindaddig sikeretlen volt. Képzeltetni tehát az örömet, melyet Kálmánnak pályafutása utáni hazajötte okozott, kit ők most úgy tekintének, mint ki a' szolgabíró talányait nekik megfejtendi 's megtámadásai ellen őket védni képes leendő. Azonban a' már említettük Denczy táblabírónak volt egy leánya, ki akkor Pesten neveltetik. Kálmán szülői, különösen jól számító anyja 's a' rokonok elhatározzák magok közt, az ifjat Ida kisasszonynyal frigyesíteni, mit csak úgy véltek elérhetőnek, ha Kálmán ügyvédi oklevéllel pecsételendi be tanulmányai halmazát. Ő ebben is megegyezett 's a' hallatlan öröm tanúságul elindulása előtti estén a' halmosi senatus nagyszertű lakomát rendezett, mellynek a' történetűkre vonatkozása miatt, lehető rövid vázlatát lehelten kihagynunk.

II.

Mintegy hét óra lehetett este, midőn a' tisztesbék a' tanácsteremben fölterített asztal mellé telepedének, míg alól az udvaron a' helység ifjai ütékek föl sátraikat. A' tanácsterem a' város fogadóházában volt, mellytől azonban a' tanácsba tartozása miatt mindenben kiválságot fogadós, I c z e y uram, furfangos ügykezelése miatt, egy arra vándorlott éhes magyar író utrajzai nyomán, mindenki futott, akár olvasá amaz utirajzokat, akár nem. De azért se baj! legalább irigy tanuk nélkül üzhetik szívök legédesb kedvteléseit.

Körülbelül huszonötven lehetek Denczy táblabíró praesidiuma mellett. Ennyi arczon a' feltűnő sajátságokat mind előszámolni, hosszúra terjedne; jó indulatu becsületesség jellemző mindnyájokat, kisebb nagyobb árnyéklátával annak, mi azzal ellenkezik, mi egyébiránt most, a' közderűltség perceiben alig tűnnek föl. Különben abban kivétel nélkül látszának megegyezni, 's ez némileg arczukon is olvasható vala, mikép a' bort szeretik, vagy vízzel legalább nem örömet vegyítik.

Konyhában az étkek készítését Iczeyné, Kálmán anyja, 's a' bíróné vezették, kik a' lakomában részt nem vettek. A' bor kezelése két husos csapra bízatték, kik, mielőtt hozzá fogtak volna nagy fontosságú munkájukhoz, tökéletesen eláztak.

Éttek tehát és ittak végtelenül, mikint az magyar szokás és magyar bőségtől kitelik. Végre a' vágyak betelének, az életkedv szikrázott, az agy sötétsége földerült, 's nem épen pergő nyelveik oldódni kezdtek.

— De szóhoz is kell már jutnunk, mond végre a' nagy zaj közt fölegyenesedni akaró bíró, 's a' rögtön keletkezett csendre folytatni akaró beszédét, de nyelve átkozottul akadozott.

— Csak rajta, rajta, bíró uram! szólt a' diákos Denczy táblabíró. „Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma prosiluit dicenda;” csak tessék folytatni!

— Tehát nemzeti uraimék, mond ismét a' bíró, eléggé illuminált fővel ugyan, de azért szörnyű botorkázással : Kálmán uramöcsém, ki, mióta Halmos, dicső Mátyás királyunk vadászaknyhójából illy derék várossá emelkedett, mostanig első és egyedül végezte el a' diákos iskolákat, az Isten éltesse ! Boldog ő, ki midőn a' szőlő nedvét iszsa, egyszersmind azt is tudja, mint lett az édesből savanyuvá, mint száll föl szesze a' magasba. Nekem is voltak fiaim szélvészatták, de pokoltűz égett bennök, 's háromszor szöktek meg Debreczenből.

— Koma; sógor uram; kiáltának többen a' tanácsnokok közül, az én Pis-tám, Györgyöm, Ferenczem 'stb. is megszökött.

— Hiába, nemzeti uraimék : ,non omnia possumus omnes ;' vigasztalá-
őket a' táblabíró, 's azért éljen Kálmán uramöcsém !

— Kálmán megköszönte részéről e' megtiszteltetést.

Most a' helység kántora, ki szerencsés házasságkötésekről az egész vi-
déken ismeretes volt, diadalmas mosolylyal kelt fel 's így szóla :

— Üdvözlöm Kálmán uramöcsém, mint leendő férjét tekintetes Denczy
táblabíró ur leányának Ida kisasszonynak. Éljen a' szép ifju pár ! Kálmán kissé
elpirult; a' többiek nem látszának rajta megütközni, mert már csak úgy van
ez szokásban a' vidéken ; de a' táblabíró imígyen szóla : Kálmán uramöcsém
derék fiatal ember, iskoláit szerencsésen bevégzé, most csak diplomát hozzon,
a' többit majd meglátjuk.

Ezután Nyáradi, a' furfangos fazekasmester hallatá magát :

— Én is láttam a' collegyiom sötét falait, de minthogy a' diák szavakat
legyintővel akarták fejembe verni, 's mellé olly fanyar arcot mutattak pré-
ceptor uraimék, mintha vaczkorba haraptak volna, hátat fordíték Debreczen-
nek. De azért tudom a' diákos embert becsülni, 's ha Kálmán öcsém szeren-
csésen tér vissza a' censuráról, olly emlékoszlopot állítok neki fehér agyagból,
mellynek hire hetedhét országra fog szólni. Van nekem ahoz képem. Mintha
kályhára egy embert állitanánk hosszú köpenyben, süvegetlen fő, magos hom-
lok 's a' kezében tartott könyvre jól kimeresztett szemekkel. Ebből áll az
egész. Becsületemre mondom, ezen emlékszóbor még híressé teszi ne-
vünket.

A' senatus örült már eleve is, hogy az idegenek látogatásai által kuka-
czosodó buzájok- 's ecztesedő boruktól megszabadulnak, a' mint alólról rémes
zaj és szidalmak üté meg füleiket.

Csak kis verekedés volt. A' somosi ifjak arra mentőkben korcsmába
lérték be, 's a' nyers fazekakért másodszor kelle lakolniok, különösen egy-
nek, ki félholtra veretett. 'S a' senatus mégis Halmos részére ítélte az
igazságot.

A' nagy zavarban sok idő telt el, mialatt azonban nemzeti uraimék rá
gyujtani, vagy egy kis kortyra fölmenni nem feledék. Ezen belhevítés 's ki-
vülről a' hűs lég befolyása következtében úgy kezdék érezni, mintha két vég-
ső tagjaik az egyensúly fentartása ellen esküdtek volna össze. Az idő is jó

előre haladott, minél fogva Denczy táblabíró elmenetele előtt Kálmánt másnapra magához híván, ad conservandum decus eruditorum eltakarodott, vele Kálmán, szülőivel együtt.

A' többi érdemes tag pedig a' vendégtelen fogadóban, vagy inkább tanácsházban úgy megoszlott, mint Juda ős nemzetségei. Az egyik ugyanis olly konokul döleszkedett a' lépcsők aljába, hogy inkább tekinteté magát fajárdának, hogysen kényelmes helyzetéből fölemelkedjék. Másik az udvar bársony pázsitával barátkozott meg; kántor uram pedig minden bölcsesége mellett sem fejtheté meg magának reggel, mikint jutott a' lúdketreczbe. Sokan a' terembe tértek vissza, 's ékes hangversenyt gordonkáztak a' hosszú padokon; a' furfangos agyagszobrász pedig termékeny eszénél fogva, a' fűrgé fogadósné ruganyos szép ágya alatt feküdt.

Igy mult el azon emlékezetes lakoma, melly Kálmán a' tudományok tiszteletére adatott.

III.

Kálmán anyja, fia iránti gondoskodásból, de főleg azon balvéggzet megczáfolása végett, mellyszerint Halmos nem mondom tudós, de iskoláit bevégzett egyetlen egyént sem tudott évkönyveiben felmutatni, erősen föllevé magában, hogy fiát bármilly áron mind a' tiz iskolán keresztül hajtattja. E' szerint Debreczenben minden két héten meglátogatá őt, 's annyi zsiros pogácsával látá el, mennyit közelebbi jöveleteig megehetett, 's olly hosszú tanítást tartott neki, melly szellemi okulására két hétre épen elegendő vala 's mellynek végén mindig azt kelle ünnepélyesen fogadnia, hogy az iskolából nem szökik meg. Ez anyai befolyásnak az lön aztán eredménye, miszerint Kálmán más tanácsa nélkül indulni nem tudott. Így tehát nem is csudálhatjuk, hogy mindjárt Pestre jövelete napján alkonyatkor a' váczutczában hullámzó néptömeg közt egy ismeretes arcot sem látva, nem egy embert, kihez bizalommal közeledhetnék, a' honvágy gyötrő érzete kezdé megszállani, annyira, miszerint amaz ősi átok éri utol, ha hirtelen Ormy Laczi, egy Halmoshoz közel lakó gazdag birtokos fia 's collegiomi barátja, őt ámulatából föl nem riasztja.

- Mi a' patvar, Kálmán, hol veszed itt magad?
- Szerencse veled édes Laczim, ládd, feljöttem censurát tenni.
- Örvendek rajta, örvendek, ismét társak leszünk.
- Valóban magam is igen szeretem, hogy találkozánk, mert már unni kezdém ez ismeretlen világot.

— Patvarba, unni e' vig tanyát, várj csak, nem sokára meg fogod kedvelni; de igen, jó hogy eszembe jut; pénzre volna szükségem, a' zsidót egész nap sikeretlenül hajhásztam, te adsz édes Kálmánom néhány napra 50 pengő forintot, ugy-e bár?

— Szívesen.

— Most engedj meg barátom, sürgetős dolgaim hinak, holnap reggel nálad leszek, addig is Isten veled.

Kálmán csodálkozott, hogy barátja, ki olly szívesnek mutatkozott iránta, alig vevén át a' pénzt, őt rögtön elhagyá, 's bujában szállására ment 's nagyot evett azon jól tápláló pogácsákból, melyek őt anyai gyámságára emlékeztették. Az alatt Ormyt játékszenvedélye azon társaságba voná, mely mint a' denevérek alkonyatkor indul préda után, 's csak a' hajnal piritó sugárai oszlatják szét. Ott látjuk őt remegő szívvvel, sápadt, szívtelen emberek közt; reggelig minden pénzét veszíté, 's a' dunaparton sétálva várta az időt, hogy Kálmánhoz mehessen.

— Hohó, Kálmán barátom, ládd milly hamar kifogott rajtad a' nagy város; te mégis alszol, pedig a' nap már szétkergeté az éji madarakat, kelj fel ha nem vagy bagoly!

— Mi bajod, hol jársz? hiszen még alig kezd viradni; mond Kálmán félálmosan.

— Sok baj ért édes barátom, megraboltak. Tőled elválva sieték holnapra idéztetéssel fenyegető uzsorásomat, ki a' két szerecsen utsaló végén lakik, kielégíteni, de őt honn nem találva, a' városligetbe sétálni mentem, 's mire visszajövök, három gazember rám támad; kettő karjainat ragadja meg, a' harmadik pedig tárczámat motozván ki, elszaladtak. Egész éjjel kergettem a' gazokat, de végre mégis hamarabb kifáradtam mint ők, 's most ismét pénz nélkül vagyok.

— Tán kerestetnéd, lehet, rajtok kap a' rendőrség.

— Hadd el, az ismét pénzbe kerül.

— Hiszen még nekem van —

— Jó, tehát megkísértem . . .

— De most, édes Laczim, én folyamodom hozzád. Ime e' levél Denczy Idának, a' halmosiak közvéleménye szerint jegyesemnek, ez pedig nevelőnőjének Karádyné asszonynak szól; adj ez iránt, kérlek, utasítást.

Denczy Idának? mond Laczi kis gondolkozás után; ha ha ha! annak a' kancsal, görbe nyaku leánykának, ki egyszersmind olly együgyü, mint a' kis liba; ismerem, Karádynénál van nevelésben, hahaha! 's az jegyesed? no barátom, én nem beszélek veled, én sajnállak, hahaha!

— Tán pokolvar égeti nyelvedet, hogy olly mérgesen szólasz egy ártatlan leánykáról; ez nem illő, tőled nem vártam; inkább mond, hol lakik?

— Karádynét ismerem; jól nevel. A' társalgási nyelv n é m e t ugyan, de úgy kirakva angol, francia 's más idegen szavakkal, hogy uj nyelvvül szolgálhatna, ha találkozni tudós, megírni szabályait. — Lakik pedig a' halpiaczon.

— Mit mondasz?! mond Kálmán illetődvé; németül beszélnek? ez rettenetes!

— Ha nem hiszed, menj, 's győződjél meg.

— Igen, de ha nem tudok németül.

— Az már más, úgy átadom majd én.

— Oh, tedd meg azt édes Laczim, tedd, ime itt a' levelek.

Ormy ismert ugyan Karádyné intézetében egy leánykát, ki fentebbi le-
rásához hasonlita, de nem tudta, valjon Ida-e az, vagy nem, mivel ennek aty-
ja csak három év előtt telepedvén meg Halmoson, 's ő mindjárt ide nevelésbe
adatván, sem Ormy, sem Kálmán nem ismerheték; hogy amaz róla mégis olly
igyöngédtelenül szóla, az könnyelműségén kívül annak tulajdonítandó, mikép
Laczi is, mint minden játékos, szégyelvén czéhen kívüli üzletét bevallani, e'
miatt sokszor hazudott, mint most is barátja előtt megrabollatással menté vesz-
teségét; 's miután már egyszer sodrában vala e' dicséretes erény gyakorla-
tának, még egészen más dolgokat is képes lett volna állítani. A' levelek átadá-
sát részint következetességből barátja előtt, kire még olly sokat számíthatott,
részint azért vállalá el, hogy jóslói tehetségét megkísértse, 's ha a' pupos
lánya csakugyan Ida volna, nagyot kaczaghasson barátja szép meny-
asszonyán.

De ez egyszer Laczi csalódott. Ida gyöngye volt nemének, 's szelid
bájai annyira meghaták keblét, hogy kész lett volna eddigi életmódjával felhagy-
va, a' házasság kikötőjébe vetni ki jobb sorsa horgonyát. És szilárdul föllevé
magában ez egyszer megkísérteni: sikerülend-e neki a' szerelemben a' já-
tékot megnyernie. Ezt pedig igen könnyen elérhetőnek hívé, tudván, hogy
Kálmánt gyűrűkint forgathatja, 's így, ha neki alkalmat nyujtand egy más
leányba szeretni, e' részben semmi sem álland útjában, holott másrészt Kará-
dyné meghívása következtében Idával megismerkedhetik, 's mondhatja neki,
mennyire imádja őt! (Vége következik.)

ŐSZI DALOK.

I.

Jut-e eszedbe még
A' kikelet?
Daloltam szép gyepén
Együtt veled.
Borult már a' vidék
Mindenfelé:
Oh szépem! én is el-
Boruljak-é?

Kifejlik bár, 's lehull
Minden virág,
Hosszu éltet nekik
A' föld nem ád.

Keresni kedvesit
Jön a' zefír,
'S hiában bujdosik,
Hiába sír.

De élsz te, violám,
Élsz kedvesem,
Sokáig éltessem,
A' szerelem!
Ne bánd, ha jő az ősz,
Ne bánd te azt:
Szívünkben hordjuk a'
Legszebb tavaszt.

II.

Ifju vagy és siratsz
Tűnt napokat?
Ne gúnyold az igaz
Fájdalmakat!
Van, a' kit sorsa el-
Kárhoztatott:
Hogy hasztalan reméll
Szelid napot.

Hallgasd csak völgyön a'
Patakfolyást,
'S beszédiből vegyél
Vigasztalást.

Mint a' sebes könnyű, foly a' patak,
Részvételt a' fák is ráhajlanak;
Bucsúzó fájdalom érzésével
Lehull vízébe a' hervadt level.

Ha alkony terjedez a' völgyön át,
Meghallod a' patak vigasztalását:

„Lebegjen nyugalom fölöttetek
Haldokló csemetek, növényzetek!”

„Ti itt maradhattok anyánk szíven;
De nekem futni kell, 's elfutok én.
Kietlen úton addig megyek,
Zajgó tenger közé mig elveszek.”

„Ti vártok új tavaszszugárokat;
Én nem köszöntök több zöld partokat.
Egyként, ha elborul, avagy derül:
Hajt végzetem, visszatérhetetlen.

Oh szépem! a' patak
Ha elfoly is,
A' föld virágai
Ha hullnak is:
Szeretsz, — 's nem változol
Miként e' föld,
Szerelmed ifju, mint
A' téli zöld.

Miskolczy Pál.

SZIVHANGOK.

XXVII.

Talán mint a' virág az ember?
'S a' lélek, a' virágnak illata!
A' mellyet a' szél elfu 's felemészt
A' napsugárnak szomjus ajaka,
A' lepke elorozza himporát,
Őszfűrttel elborítja majd a' dér,
'S midőn haldoklik, a' hideg tél
Hoz a' betegnek halott nyoszolyát.

XXVIII.

Meleg szerelmet óhajt kebeled?
Ne hidd, hogy rá talalsz!
'S ha tán akadtál képre, melly előtt
Lángérzelemmel állsz;
Gondolkozz: a' csudált alakban
Mindég a' hideg márványt öleled,
Meleg, csupán csak a' te kebeled,
Mellyel fölé dobogsz
Saját magadban ollykor

Csalatkozni fogsz,
Képekre pazarolván lángodat,
Mellyből — érlelvén — fejlik tetterő . . .
Mig így csak fényes máz marad.

XXIX.

Halld: a' harang ércz nyelve zúg;
Zöld bokrai közt nyög a' gerle,
A' fulmile bűg
A' napsugár a' földnek búcsút int,
És mig nyugotnak fájó csókot hint,
A' földre megerednek könnyei:
Meleg szerelme meleg jegyei.

XXX.

Hol orvosod szív, olly rég szenvedő?
Nálam — felel a' hideg temető, —
Hol a' zugó folyam szöke hulláma
Száras levelet hajt,

tom gyászfűze szívemben gyökeredzék 's tápláját szememből szíttá, melly köny-patakká vált.

Mélyen érzém, hogy e' leányt szeretem, kivel még egyetlen szót sem váltottam; minek is a' szó? gyöngé törekeny edény t o k r a, gyöngé törekeny szerelem s z ó r a szorult; da az én szerelmem nagy 's határtalan-va, szeretém őt, mint Isten szereti a' világot, — hisz ő nekem világom volt.

Egy év tűnt le amaz est óta 's én ismét színházban valék.

Czakó „Kalmár 's tengerész”-ét adák.

Szemem a' zártszékek sorain szökött végig; — hah! ez ő! — Igen, ő vala az; — de arca halvány volt, mintha a' liliumok irigységből kitepték volna a' rózsákat, szemének tekintete, halálban töredező szeméhez hasonlított; — homloka már-ványtábla vala még most is, de a' fájdalom sötét keze árnyvonalakkal barázdálta át. — Minden érzeményem ama perczen egyellen mély sohajba olvadt át, — mert neki szenvednie kellett, kimondhatlanul szenvednie, és nem is mosolygott már, ha szemekink találkoznak, hanem elfordult, mint régi adós hitelezőjétől; érezte ő, hogy, a' mit tekintetei egykor ígértek, meg nem adhatja. 'S még is néha, — azt hívé, hogy figyelmem másfelé van fordítva — hosszasan csüggött rajtam sötét szeme: — alig volt türelmem a' darab végét bevárni.

Végre a' sugó csengetyűjét hallám, melynek hangja égi zene gyanánt hatott fülemb: — a' kimenet felé tolakodtam, mert szilárd szándékom vala őt megszólítani, ki ma egyedül volt; kérdezni akarám tőle bánata okát, a' vigasztalás balzsamát akarám csepegtetni beteg szívébe, szerelmet vallani és — — — E' perczen mellettem álla ő 's szeme fájdalmasan pillantott rám, mintha kérni akarna: ne kövessem lépteit.

Én e' tekintetet nem értém, nem akartam érteni 's minden lépteit követém, ő az országot felé fordult, én is. De lassanként érezni kezdém, hogy nincs bátorságom őt megszólítani.

A' hölgy többször hátra fordult, majd ismét késletteté lépteit 's habozni látszott; végre megállt 's én, neki hátorodván, hozzá közeledém. E' perczen kis papírtokercset nyoma kezembe, a' meglepetés pillanatig öntudatomtól foszta meg, mig ő gyors léptekkel távozván, nem sokára eltűnt.

A' közel utcalámpához léptem 's fölbontám a' tekereset, a' sorok néhány olvashatlannak 's mintegy elmosva valának, — sejtém, hogy könnyel iratott e' level. Czime vala: „M e g s z a k a d t s z i v v a l l o m á s a;” tartalma szórul szóra a' következő:

„Szép az élet 's magasztos, ha az ifjuság viruló földje felett az öröm kék ege függ 's rajta a' szerelem arany napja ragyog, — szép az élet 's magasztos, midőn a' szerelemtelt szív a' szem szárnyain az éjjeli ég felé repül 's csillagbetűkkel látja ott felírva az örök szeretet ígérését, mellyhez pecsétül a' holdat csatolá a' teremő. Fordítsd meg gyors szekeredet, oh idő, és haladj visszafelé, — add vissza azon órákat, midőn névtelen kéjborus vágygyal tudtam csüggni az ég azurboltján, 's halhatatlanságot hívék, — szerelmem halhatatlanságát! — — — De a' bűn lehellete elhervasztja az ifjuság virágait és sötét felhőkkel borítja az öröm kék egét 's elhomályosítja a' rajta tündöklő napot. — —

Tiszta volt szívem 's szeplőtelen, midőn először láttalak, téged, ifjukori álmaim eszményét, — két lényt szerettem akkor forrón, kimondhatatlanul: — téged és boldogult anyámat. Kévésnapi itt mulatás után el kelle hagynom Pestet, a' valóság rövid volt, de minden éjelem álmaiban tűnt fel tükre 's én — boldog voltam. Hisz nem a' viszonsszeretet az, mi boldogít, hanem a' szeretet!

Anyám hamar álmolta át ez élet álmát, — a' többi emberek azt mondák: elhunyt! Nem: ő fölébredt.!

Mostoha atyám — borzadj vissza a' szentségtelen gondolatától — mostoha atyám, halld, anyám férje! — nőül kívánt engem venni, — azt mondá: menjünk Amerikába, hol senki nem ismer, ha tán honunkban a' törvények frigyünket tiltanak. Két lényt — mondám — szerettem akkor, téged 's anyámnak, fájdalom! csak szellemét 's emléket; mindkettőt megsértette volna e' frigy és — megvallo! — akkor még reményt táplálék valaha tiéd lehetni. Visszautasítám atyám kezét, bár haragja iszonyúságát ismerém; de ő válaszüben megnyugodott és — mosolygott.

Igen, ő mosolygott, oly mosoly vala ez, mint minővel az ördögök fogadják az elkárhozott lelkeket. A' mint tetszik — szóla — te alkalmasint fővárosi uracs után áhítozol! Én elpirülék; reád gondoltam, ki első szerelmem tárgya, reád, ki mint Aurora az ég királynéja közlgését tudatja, szebb jövő, derült napok hirdetőjeként tüntél fel előttem. — „Jó, — folytatá — holnap Pestre utazol, egyik barátémhoz viszlek, hol barátnök és — mondá ördögi kacajjal! — barátok hijával nem leendesz.“

Másnap ide utazánk, atyám barátnéja nyájasan fogadott 's leányainak mutata be, — én ismét boldog voltam, téged viszonthatni remélvén. Három nap folyt le, gyönyörű est vala 's én egyedül ülök szobámban! néma merengéssel csüggttem az ég kék boltján 's szemem azon csillagot keresé, melyben most anyám, jó édes anyám lakik. Azt vélém, szentegyházban vagyok, az öröm csendes hangjai elelhaló orgonahangok gyanánt rezgék át keblemet 's az átélt fájdalmas órák emléke elkészt tömjénfelhőske gyanánt vonult át nyugodt lelkemen, fent a' csillagok ezer meg ezer villárokként ragyogtak 's a' fák halk susogásában a' jámborok ajkain ellebegő imákat vélém hallani.

Ekkor egy ifju toppant be szobámba, merész léptekkel közelge felém 's karját nyakam körül fűzé, én kiálték 's ő — kinevetett; — ha lelkem akkor kevésbé tiszta, azonnal tudom vala, hová juték; de én éltemet vélém megtámadtatva, legnagyobb erőmegfeszítéssel visszalökém; ah, erőm elhagyni kezdé 's én ájultan rogyék le. — —

Túl vagyok a' szívzaggató vallomáson, szívem hangosan dobog, de még nem repedt meg, kezem reszket, de elbirja még a' tollat. Midőn e' sorokat írom, ismét gyönyörű est pillant ablakomon át szobámba; de a' természet e' perczben sivatag előttem 's éltem láthatárán az egyetlen fényes csillagot látom lenyugvásnak indulni, — e' csillag te vagy. Igen, nyugodj le, én többé látni nem akarlak, hogy szemem bünt hirdető tekintete mérges nyíl gyanánt ne gyilkolja meg szíved örömeit. — É n s z e r e t t e l e k! — Bocsánatért nem esdek, — Isten nagy 's kegyelmes, jobbján az irgalom 's kegyesség ül; — ő meg fog bocsátni. — Beszél el a' világnak történetemet, — nevemet soha megtudni nem fogod; de intsd meg az ártatlanokat, hogy a' leselkedő ellent rettegjék, mert a' bűn foltját, sem köny- sem vércseppek le nem mossák. Isten veled, kedvesem, — földi pályám le van futva; a' viszonthatást ott fen fogjuk ünnepelni, hol minden panasz elhallgat, minden baj eltűnik, minden sohaj elnémul 's a' hol a' bűnbánók ismét tisztán állanak az örökkévaló fényes csillagtrónja előtt. — Szerettelek; elvesztettelek; Isten veled!“

Másnap egy hölgy holttestét látták úszni a' Duna habtükrén.

S a s I m r e.

UTI EMLÉKLAPOK.

V. CSÁKVÁR ÉS CSURGÓ.

Ki nem fejezhető hálát érezve kedves gazdánk S z k a l l a M. úr iránt, ki bokros elfoglaltsága közt is szerénykedék minket az uradalom tanuságos szépségei-
's kincseivel megismertetni, vettünk bucsút Al-Csutról.

Mi volna az al-csuti uradalom, ha jelenleg is m á s kezén volna: e' felett vitatkozáink útközben; és a' közigazdászatra nézve legczéliránytalanabbnak hívém, hogy ideiglenes haszonnevők birják nálunk a' szegény hazának igen szép 's nagy részét, a' kik aztán mindössze is csak azon iparkodnak, hogy a' kezökbe eső javakból a' zsirt minél jobban kiszűrhessek — és majd . . . ,a' ki hátul marad, tegye be az ajtót!!

'S mégis neheztelnek nálunk, ha némelly testületek és személyek birásijoga ellen felszólalnak a' haza jót akaró lelkesb fiai!

Utunkat C s á k v á r felé irányzók. Az al-csuti uradalomból kiérvén, eltűnt azonnal a' szorgalommal ápolt természet, a' vidék körülünk mindenfelé csupán meszterkéletlen sivatag regényességében terüle el. — C s á k v á r környéke kecses regényes tájék, de természeti kopár soványtságban; az itt látott gazdálkodás, és soványan tengődő birkanyájak hanyag gazdára mutattak.

A' csákvári keresztnévű juhharangokról az alföldön is híres C s á k v á r r a ér-
vén, az urasági kastély és kert látogatására sieténk. A' terjedelmes város, feje gróf E. M. hasonnevű uradalmának.

Először a' roppant nagy és szép angol-kertet járók körül a' helybeli c. segéd-lelkész vezérlete mellett. Megnézők a' virágos kertet, a' csinos nyári mulatót, a' tavacsát, a' goth templomromot 'sat. — Majd az igen szép alaku kastély külsejét körülnézvén, homlokzatán egy satyricus latin feliratot olvasánk, melyben az mondatik: hogy Eszterházy János gróf 'sat. 178-ben építette a' kastélyt, távol a' városi zajtól, a' maga és utódai számára.

A' kastély mellett egy alapjaiban heverő félbenmaradt építményű templomot látánk.

Majd a' kastély belsejét járók körül. Jobbra indulván, először is a' grófné szebbnél szebb, mindennemű művekkel ékített tündéries szobáin haladánk át; majd a' hálóterembe érven, itt többek közt a' mostani gróf anyjának képét látók átszellemült alakzatban festve, ehez közel pedig a' mostani grófnak német-lovag öltözetben festett életnagyságu képét, és az Eszterházy családot teremtett nagy Eszterházy Miklós hű és szilárd magyar jellemű nádor arczképét. A' nádor képe egy bajuszos, piros, egészséges, erőteljes, hatalmas vezérférfit láttata. A' hálósobán tul a' gróf és egyik fia szobái vannak.

Ugyanezen oldalon látók a' csinos kápolnácskát egy remek Mária-képpel és pazardusan himezett drága papiöltönyökkel.

A' kastély másik osztályzatában a' nappali szobákat nézők végig, melyekben több szép olajfestvények közt egy szép fonó olaszhölgyet és Hágárt a' pusztában ábrázoló képeket, kecses tájrajzokat, és a' halálangyal fehér márványszobrát; az ebédlőben pedig Ferencz Császár márvány mellképét látók. — Legvégül az izletesen rendezett kis színházat, de a' melyben, mint hallám, csak francia nyelvű színműveket játszanak, néztük meg.

A' földszinti épületrészben a' grófnének porcellánnal borítékozott fürdőszobáját, a' felső emeleten pedig a' gróf fiai 's veje (Károlyi István gr.) szobáit, 's a' vendég-szobákat jártuk sorba.

A' kastélyban minden Franciaország és szellemét áruhá el. A' grófné francia születésű leány, férjével többnyire külföldön, főképen Olaszországban lakott *).

Csákvárról elindulván, távolból egy tó tükre ezüstlött felénk; és a' hegyek közt haladva, előbb Csák-Berényt, majd az oldalán hasonló nevű várral szürkűlő Csóka-kő nevű hegy mellett el, fürdős Bodájkot érők.

Itt a' fürdő-vendégekkel jó kedvvel ebédelvén, a' bucsujáráról híres templomot, és a' fürdőt tekintém meg. A' hely, hol az érczes víz felfakad a' helységközepén mélyed le, 's kövel beszegett tavacsát képző nagy medenczévé van alakítva, mellynek fenekéről elzárt üreges oszlopba fogva fakad fel az érczes fürdővíz. E' helységben látható még Miske báró kastélya is, de a' melly rideg alakjával, idegenszerűleg áll a' falusi kis házak közt.

Csurgón Karolyi György gróf épülő nagyszerű kastélyát tekintők körül, melly egy terjedelmes domborodáson épül, kerttel körözve, szabad bájos kilátással le az országra, és termékeny völgyektől váltogatott hegysoroktól körülkékelt regegyes panorámára.

A' kastélynak még csak vakolatlan falai állottak, 's mi a' rajzból nézők meg, millyen alaku fog lenni. — Ugy látszik, a' grófnak és magyar keblű nevének eddig e' helység vala legkedvesb nyári mulatóhelyök; itt időztek ők eddig tán leggyakrabban, 's e' hely méltó is a' kitüntetésre: mert Budapest közelében van, és e' gyönyörű tájat a' teremő kegye jó kedvében, a' nyár kéjeit a' természet szabad 's egyszerű szelid ölen élvezni óhajtok örömeire és kéjelgésére alkotá.

Jó kedvvel időzünk mi is e' helyen, és találgatók a' rajzból az emelkedő félen lévő fénylak leendő alakját: mert hiszen Zichy Karolina, gr. Károlyi Györgynek számára épül ez, és örömmel gondolók, hogy a' bájos grófné itt fogja tovább fenni honleányi erényei dús füzérét.

Fel van jegyezve az események könyvébe: hogy a' magyar főurakat a' bájos Mária Terézia kecségtet fel Bécsbe varázskörébe; az ő bűvös kellemei és anyai gyöngédsége eszközlé azt, hogy a' korábbi rideg magyar urak lábához tapodó lovasias hű fiaiként karolák körül tündéres fényvel körül sugárzó hatalmas trónját. — A' női kellem, és gyöngéd szende ügyesség mindenható.

Mária Terézia anyjának nevezetett a' sokat hányódott és tömérdek bal sorsos atküzdött nemzetnek. — Ah de e' hazának hű leányai nem valának! ezek egész lényökkel a' külföldet bálványolák 's ennek élvezit ölelék szerető keblökhöz, — csak a' külföldit ápolák 's imádák:

O jertek ölembe
Szép gyermekeim;

Áldásra emelten
Várnak kezeim.

Ó jertek, ó jertek az édes anyához
Itt ül lekotottn a' szörnyű kőanyához, —

sohajtozá az önleánytól eltaszított, elfelejtett 's megtagadott éltető édes haza; ah de jajgató szavaira senki sem figyele, mert ifjai nem érzének és leányai nem érték!

És már már
Csak szívdobogása jelenti hogy él,
's minden dobogással egy élet alél.

De im — ébrednek a' hon jobb leányai és fiai, és lángzó keblökbe fogadják, és szívverőkkel buzgón ápolják lelkes őseik drága nagy örökségét: a' nemzetiséget, és

*) A' grófné 1845-dik év folytatában külföldön halt meg.

szelleműs honleányaink a' tettek küzdterén, ragyogó vezér-angyolokul világítanak bálványolóik, 's a' fiatal nemzedék elébe.

A' jelen magyar kornak, ti magyar szellemű Zichy testvérek, Károlyi és Batthyányi grófnők vagytok első fényű vezérangyalai, a' ti neveitek a' jó és igaz magyar tettnek 's hűségnek jelszavai hazafitársaitok ajkaikon. Nevetök hallása tisztelt-lángot gyújt a' honfi keblében, és kalapemelítve 's örömtűzétől ragyogó szemekkel emlékezik és bálványol titeket a' honnak minden jó fia: mert bennetek igaz magyar hőlgyeket tisztelhet; ti vagytok előtte a' mult, jelen, és jövőkor hőkeblű magyar-hölgy idealjai.

Örömmel hallám késő ősszel, Szathmár megyében időztömkor, hogy az egész nyár folytán N.Károlyban mulatott Károlyi és Batthyányi grófnőket itt is közlekedés és tisztelet rajzá körül, és azon sovár ohajast küldék utánuk a' távolba: bár minél gyakrabban vázsolnának életet magasztos jelenlétökkel az igaz magyarság azon — olmos-botjai mellett is — őszintén egyszerű vidékére.

Oh ti, e' honnak hőkeblű leányai, halljátok és értsétek meg a' költő szavait:

Mit szűz hevében égő szív teremt,
Költőt, művészt, hőst és férfiat,
És mindent a' mi szép, jó, tiszta, szent
Tőled, nemedtől várjuk, hogy megadd.
Kezedben a' gyermek álmai,
Tündérvilága lelkes ifjunak,
A' férfi boldogsága, játszani
Illy drága kincsek nem adattanak.

Emeld fel bájjaid zászlaját
Utána kelnek a' hon jobbjai:
Gyönyör lesz tűrni hosszú éven át,
Ha díjt szelid kezéd fog nyujtani.
Teremtsd elő azon dicső időt,
Hol a' magyar szó 's név imádvá lesz;
Midőn kegyelmet nem nyer szűd előtt,
Ki e' kettőnek ellenére lesz! —

Oh értsétek és fogamtassátok meg. — A' ti pártfogástok nélkül hiában küzd és erőködik a' férfi; a' ti bájos ajkaitokról egy ajánló, egy kérő szó, — pártoló akaratotok szende kijelentése hatályosban segíti elő a' magyarhon nemzetiesedését, 's szabadelvűsége, műipara 'stb felvirágozását, mint a' zord férfajakról bármily nagyszerűen ledörgő és kebelrázó philippicák: — mert hiszen bűvös angyalok! a' ti mennyet táró kegyeitek birhatásaért a' férfisereg mindent, de mindent áruba vetve vakul rohan hozzátok, és tódul vezérül lobogó zászlóitok alá. Hiszen régóta meg van írva: hogy a' nők igazgatják a' világot; azért, ha ti a' haza pártján vagytok: akkor a' haza ügye nyerve van, mert titek a' tulnyomó hatalom!

Csurgón túl, az útfélen, az ugynevezett tatársírköveket látók, melyek nem egyebek a' földből kiálló koporsó alaku fehér szirtdaraboknál. —
(Folytatjuk.)

Csataáry Otto.

A' NYELVTANÍTÁS ÁLTALÁNOSAN, KÜLÖNÖSEN A' MAGYAR NYELV TANÍTÁSA.

Az 'Életképek' jelen felévi 5-d. számában olvasott R o b e r t s o n nyelv-tanítási módszere' című czikk által figyelmeztetve, érdekesnek és helyén taládom, a' nyelveknek általános, különösen pedig hazánk nyelve tanítását illetőleg, következő nézeteimet röviden nyilvánítni.

Az ujkor fejlődött szellemének több üdvös találmányai között, kétségtelenül a' legfontosbak és legüdvösbekek egyike: a' nyelvtanítási rendszernek reformatioja.

Hamilton és Jacotot és ezeknek nyomán, Seidenstücker, törekvén az idegen nyelv tanításának egyszerűbb, természetesebb és gyakorlatibb irányt adni.

A' nevezett módszerek sokkal ismeretesebbek, és sokkal több mondatot már el felölük, hogysem azoknak lényege és általános célszerűsége nyomozásába bocsátkozni kedvünk tartaná. Czelünk tehát: csupán az elsőbbségi módszere, és Seidenstücker tanmódja közti párhuzammal vizsgálni, mennyire egyeznek meg egymással, vagy mennyire és mikép különböznek egymástól a' nyelvtanulmány sikerének biztosításában.

Bár mennyire hasonlóknak látszanak is külsőleg Hamilton és Jacotot bánásmódjai, mégis szembetűnőleg különbözök, és csak annyiban egyeztek meg egymással, hogy a' nyelvet mindketten gyakorlati uton akarják taníttatni, és hogy a' grammatikának sajátlag képző és fejlesztő tanulmányát, tanítás közben, a' véletlenre bízván, önálló tárgylal tekintik, és később független tárgy gyanánt szándékolják előadatni, azon véleményben, hogy az idegen nyelv grammatikáját is annak módjára tanuljuk meg, mint anyanyelvünket, azaz: beszéljük előbb a' nyelvet gyakorlatilag, aztán pedig ismerkedjünk meg a' nyelvtannak száraz alapelveivel. Hogy az anya- és az idegen nyelv között a' tanulók legnagyobb részére nézve, nagyon különböző a' körülmény, igen természetes; és igen valószínű, hogy az idegen nyelvet tanulók közül csak igen kevesen fogják magokat elhatározhatni — miután a' nyelv anyagából annyira tehetek szert, mennyi életök 's annak társalgási viszonyaiban elkerülhetetlen szükséges — az elméleti szabályok megtanulásával vészödni, 's ezen módszereknek egyoldalúsága fölültelességet idéz elő a' nyelvtanításban.

A' nyelvtanításban! megvalljuk, az a' nyag a' fődolog és nem a' nyelvtan; de valamint a' nyelvtan anyag nélkül lélektelen göröngy, úgy szinte nem juthatunk a' nyelvnek grammaticai utmutatás nélküli tanulásában világos tudathoz: a' grammatikai alapelvek iránytól szolgáltatnak e' tanulmányban. Ezeket mondván, koránsem vagyunk hajlandók állítani, miszerint a' nyelvnek anyagi részét az elméletnek alá akarnók rendelni, sőt ellenkezőleg: hanem legyen a' tanítás grammaticai rendszer szerint alkotva, 's ne nélkülözze belsőleg azon alapelveket, mikhez az idegen ajku szabhassa magát, midőn idegen nyelvbéli szókkal akarja kifejezni gondolatjait; és ha nem is valljuk szükségesnek a' szabályok betéve tanulását, mégis elmulhatlannak tartjuk, gyakorlás közben a' nyelvtani törvényekre való figyelmeztetést, és így karöltve járván a' theoria a' praxissal, nem leszük kénytelenek a' grammatika tanulmányát se nem halasztani, se nem mulasztani és a' tanítás tökéletes egészet képezend.

És ez által különbözik Seidenstücker az előbbeniektől, hogy ő, tanmódjában, nemcsak belső nyelvtani rendhez szabja gyakorlati tanítását, hanem a' többiek közül még az által is tünteti ki azt, hogy az anyanyelvnek természetes utoni, és fokonként haladó tanulását iparkodik utánózni. *)

Hogy az indítványozott Robertsoni tanszer Hamilton, Jacotot és Seidenstücker tanításmódjának mesterkélve összeszőtt vegyíték-módosításán alapul: első pillanatra szembeszökő és épen ezen mesterkélte vegyíték az, mi bennünket e' rendszernek hódolására rá nem bírhat, de még a' következő okoknál fogva sem:

*) Valamint a' gyermek a' nyanyelvét ugyanazon beszédnek százszoros ismétlése, ugyanazon formák végtelen és különféle változtatása által megtanulja: szintugy tegye a' tanuló az idegen nyelvet is mindig, előfordul, egymást egészítő és magyarázó gyakorlások által tulajdonává; elannyira, hogy a' tanuló nem is gyanulva, nem érezve a' haladásnak fáradozását, egyszerre csak tökéletesen értse a' nyelvet.

1. mivel a' tanuló az által, hogy egy betanult nyelvdarabot ért, vagy legfőbb az ugyanazon egy darabban megismert elveket ugyanazon szövegre, mechanismus szerint alkalmazza, sem önállóságot, sem pedig tiszta fogalmakat nem szerezhet magának, annál kevésbé gyakorlást és jártasságot a' tanult viszonyoknak ismeretlen és forgatott mondatokrai alkalmazásában.

2. Hogy ámbár értekező ur állítja, mikép „R. módszere egyedül azoknak való, kik valamelly (született) nyelvet 's grammatikai általános szabályokat ismernek már;“ mégis nagyon kétségsbe vonható, valjon felbirja-e valamelly idegenajku tanuló mindazon szabályokat fogni, és hasonló viszonyokban alkalmazni, mikkel terheltetik emlékezete, ítélete és minden e' nyelvtanulásba befolyó tehetsége csak ez egyetlen példában is: „Beszélük, hogy Mahmud Szultán örök hadak által künn, és zsarnoklatával otthon, ősei tartományait rom- és pusztulással tölté vala, és igen sok embert megölt a' persa birodalomban;“ — melyben a' következőket kellene egyszerűen magyarázni: „Beszélük: jelentő mód többes harmadszemély, fenhangu ige, 's gyöke: beszél, mely a' kiholt beszé gyökből származik. Hadak: többes, első ejtés, egyetlen gyöke: had, itt a' **K** teszi a' többest; magyarázni tovább, miért járul a' **K** egy önhangzóval a' gyökhöz, 's így sorba minden szót. Az egyes szóknak illy elemzése után mi jöhetne már, mint az, mi syntacticaillag fontos? Azért világba téteik a' tanítvány előtt az efféle sajátság: Beszélük: „man sagt' és nem: „s prechen;“ örök hadak által: „durch ewige Kriege;“ tehát egészen más renddel, mint a' németben, 'sb:

Vagy tán csak az értéssel, és nem a' jövő viszonyokrai alkalmazhatással gondol a' szerző? — Akkor csekély véleményem szerint, nem kell semmi mesterkélés, sőt semmi grammatika, hanem olvastassunk tanítványinkkal akármelly könyvben, fordítsuk és fóditassuk vele szóval annak tartalmát szórul szóra, 's tudom, nem sokára játszva mulathatand az i d e g e n irodalomban. Igy tevék és teszik azt az izraeliták a' héber (holt!) nyelv tanítására nézve, 's hihetőleg, ez birta Hamiltont is nem ujdonuj bánásmódjának első gondolatjára. De él ő, 's kivált keleti alkatu magyar nyelvünkre nézve, egészen más a' föladás. Itt nem csak é r t e n i, hanem i r n i, és mi még fontosb és nehezebb: b e s z é l n i is kell tanítunk; és ezt szabván magának czélul az utmutató, szükséges: hogy gyakorolja a' tanuló „emlékezetét, ítéletét és minden a' nyelvtanulásba befolyó tehetségeit, szabályos és okszerű modorban egymás segítségére használván azokat, különösen a' nyelv műszereit. Ezt pedig eszközöljük, többek közt, főleg a' szorgalmas és tanszerű fordítás által; (a' magyarnyelv- 's németajkuakra nézve) németből magyarra, és az olvasmány magyarázásával.

E' kettőből szükségkép még azon harmadik is foly, miként a' kérdéses tanításmód általában csak művelteknél, kik legalább is valamelly (született) nyelvet 's grammatikai általános szabályokat ismernek már, alkalmaztatható; pedig mi magyarok buzgón ohajtjuk, hogy németajku kereskedőink, mesterembereink, sőt hölgyeink is, kikről nem tehetjük fel általánosan a' grammaticának rendszeres tanulmányát *) szinté tudjanak magyarul.

Tekintetbe vévén tehát a' mondottakat, meg vagyunk győződve, miszerint S e i d e n s t ü c k e r tanmódja nyelvünkre alkalmaztatva a' legdusabb sikert biztosítja, nemcsak egyszerű, természetes és könnyű modorja — hanem annál fogva is, hogy általa azon roppant nehézségeknek, mik e' nyelvnek keleti alkata — és eleinte kemény kiejtésére nézve, nem annyira nyelvtani studiummal, mint inkább az a' szerinti szüntelen való gyakorlás és mindig változó ismétlés által megelőzhetők, tel-

*) Erről értekező ur elfeledkezni látszék, midőn e' módszernek az iparegyletnéli behozását ohajtja.

jesen eleje van véve. És ezen szempontból indulhatott ki az előttem fekvő „praktischer Lehrgang zur schneller und leichter Erlernung der ungarischen Sprache“ című nyelvtanítói munkának derék szerzője Hartman Lipót ur is, midőn hazánk szép nyelvét Ahn-Seidenstücker tanszeréhez alkalmazni, oly szép és szerencsés sikerrel megkísérté, és ha tekintjük azon dús fogaratot, mellyel a' jeles szerző, e' tanítás-mód szerint, fiatalkorúak- és meg-nőtteknél, műveltek- és műveletleneknél alkalmazva, hazánknak oly számos és tökéletes magyarokat képez: mint bizonyost állíthatjuk, mikép e' tanmódban, mintegy nyelvünk terjedése biztosítékát remelhetjük látni, 's lehet okunk, hazánk viruló nyelv-e érdekében, nyelvtanítóinkat ezen igen érdekes irodalmi tüneményre hathatósan figyelmeztetni és annak használatását tiszta szívből ohajtani.

Örömet esztekdtünk volna a' nevezett műnek terjedelmes bírálásába, ha körülményeink jelenleg megengedik, mi végett is azt újabb kísérletre tartjuk főn magunknak; de addig is merjük a' tisztelt szerzőt barátságosan felszólítani, szíveskedjék, ha már azt művéhez vezérfonalul mellékelni elmulasztá, munkájávali bánás-módjának, nézeteinek és tapasztalásainak rövid vázlatát hirlapilag közleni velünk.

Dr. Arnstein.

NEMZETI SZINHÁZ.

October 13. „Don Pasquale“ opera 3 flv. Donizettitől. Irta? fordította Egressy B. — Még nem volt alkalmunk, Paksyné asszt. jobb kedvvel és több kellem-mel énekelni hallanunk, mint ez uttal Norina szerepében, mellyet kétségtelenül leg-jobb szakmájaul vélünk nyilváníthatni. Azon körülményt, hogy az énekesnő ez uttali kellemes éneke 's kerekded csinos játéka zajosabb tetszésben nem részesült, onnét véljük következtethetni, mivel ezen opera is már kissé elkopotott. — Don Pasqua-let B e n z a ur szokott jeles játékkal és énekkel, de kissé tulzó mimicával varáz-solta szemünk elé. Általában Benza ur a' mimicával nagyon is adekony; 's az igaz, hogy ha a' kevés vagy a' sok közt kell választanunk, a' legnagyobb rész — ez utolsó felé hajlunk, ámbár senki sem fogja tagadni, hogy amaz üdvös közép szinte nem meg-vetendő dolog, 's a' mértéktartás olyas valami még a' leghőbb lelkesülésben, vagy a' legkicsapongóbb pajzánkodásban is, melly nélkül könnyen botlik a' művészet. Különösen tetszésben részesült az ismételtett párdal Malatestával, kit F ü r e d y ur dicséretesen személyesített. — R e s z l e r ur mint Ernesto még folyvást nem igen kielégítő; játékában a' szabadság, könnyűség, éneke nagy részében pedig a' disto-natioktul ment előadás hiányzik. — A' zenekar dicséretes említést érdemel. Z.

October 14. „Ármány és szerelem“, szomorujáték 5 flv. Irta Schiller, ford. Szenvey. — A' szindarabot mindenki ismeri; a' társasági téren forog, 's így színészeink benne sokkal könnyebben, jobban játszanak, mint a' magasabb tragoe-diakban. — Ferdinandot L e n d v a y ur játszotta; benne, úgy látszik, kedvelt szerepeinek egyikét találja fel, 's így játékát egészben véve sikerültnek is mond-hatni, kivéven azon körülményt, hogy elejénte mindjárt a' leglágabb szerelmi jele-netben is látszatos daczoskodással lép fel, ha csak ezt tán az által nem véli moti-válnak, mivel e' szerelmi viszony miatt apja irányában nyomasztó helyzetben érzi magát. — Luiza Lendvayné assz. kezeiben volt, 's így természetesen a' legjobban, mellybe azt kívánhatni. — Az elnököt E g r e s s y G. ur szokott jellemteljes fel-fogásával személyesíté; kedvvel is játszott, bár egy kissé nagyon haragosan. — Kalb udvarnagyot S z e r d a h e l y i ur helyes felfogással adá elő. — Különösen megemlítendő S e n t p é t e r y ur mint Müller zenemester, kinek az illy kedélyteljes szerepek ugysis legerősebb oldala; jelenete az elnökkel az előadás fénypontja volt,

olly teljes valódisággal és művészileg adta azt elő. Természetes, hogy ily játék önkénytelen zajos tapsokra ragadta az egész közönséget. A színésznek legnagyobb diadala, midőn épen olly jelenetekben ragadja meg a közönséget, melly nincsen a költő által csattano hatásokra kiszámítva, mert ilyenkor egyes egyedül az ő érdeme a kivívott méltánylat. — Jelesül személyesíté lady Mylfordot **L a b o r f a l v i R. k. assz.** 81.

October 15. „Linda” opera 3 flv. **D o n i z e t t i** től. Szövegét fordította **E g r e s s y B.** hanem hogy ki írta, arról most egyszer hallgat a krónika. De miért is szóljon? ahhoz nekünk semmi közünk; elég hogy a dolog le van fordítva, ha mindjárt eredetiben senki sem írta volna is. — A czimszerepet **H o l l ó s y C. k. assz.** énekelte, s így nagy volt a taps és a lelkesedés, mint ezt kiki tudja, a nélkül, hogy az alázatosan aluljegyzettnek azt mondania kelljen. Miután tehát arról szólni nem kell, ámbár lehetne bizony igen sok szépet és jót, azt teszi a tisztelettel alulírt, a mit ritka magyar ember tesz, midőn szólni épenséggel nem kell, t. i. hallgat... Nehogy azonban hallgatása egészen balul magyaráztassék, s a nemes olvasó közönség azt vélje, hogy minden criticusi pápaszem nélkül bús méltóságban ült a színházban: ez okból (és épen nem másból) bátorkodik az alulírt egész tisztelettel száját feltatani, nem azért ugyan, hogy **R e s z l e r** ur éneke s játéka felett e megnyilni merészelt szája, mint a budai várkapu, vagy mint a hajóhid reggeli 8 és 9 óra közt, vagy a rendőri zseb az elfogandó bűnös irányában, vagy valamely szerkesztői szoba új év körül, egészen és tökéletesen távra nyitva maradjon: hanem ellenkezőleg azért, hogy becsukódván, és ismét megnyilván és így folytonosan mozogván, dolgokat mondjon el, mik említett **Reszler** urnak dicséretét hirdetni bátorkodnak. A mely alázatossággal alulírtnak lelke tudniillik, — a mennyiben egy criticasterben (mert magát csak ilyennek lenni szerényen és készségesen elismeri) lélek lehet — azon lelkek közé tartozik, mellyek bármi kis jót vagy előhaladást találjanak, annak egész merészséggel örvendenek... Hogy ez egy dilletánszkodó referensben *) felette nagy hiba, ezt a tisztelettel aluljegyzett elismeri; de nem tehet róla, színtollt kevésbé, valamint más, nála sokkal elmésebb műbírálok nem tehetnek róla, ha csak foltokat és gáncsolni valót találnak mindenfelé... Tehát ismét visszatérve oda, a honnan kiindultunk, t. i. **Reszler** urra; bátorkodik az alulírt nyilvánítani a feletti komoly és valóságosan érzett örömét, hogy **R. ur** játéka ma sokkal kevésbé sinlett azon korlátozó elfogultságban, szögletelességben, bátorkodom kimondani: ügyetlenségben, mellyet rajta eddiglen tapasztalt a criticus világ. Valóban! az ember ha visszaemlékszik szerelmes korának letűnt reszketegségteljes idejére, annál inkább csudálkozik, hogy **R. ur** épen ily megreszketető szerelmes szerep játszásában kezd szabadulni elfogultságától. Ha az alulírt annyi tekintélyvel bírna, hogy többes számban beszélni merészkednék, összezsapná valamennyi kezét, mosolyogna valamennyi szemével és arczával, s azt kiáltozná valamennyi szájával, ha még annál több volna is, (pedig fájdalom, csak egy van s az sem nagy): tartsa meg **R. urat** a fesztelenség nemtője az ügyes testmozgások pályáján. Meg fogja pedig bizonyosan tartani, ha ő maga előre iparkodik rajta, mert a ki előre nem iparkodik, hátra megy. De **R. ur** nem fog hátra menni, hanem tökéletesen urává levén fejének, testtörzsökének, kezeinek és lábainak, hatalmasan megczáfolandja azon előíteletünket, miszerint a legtöbb tenorista, kivált ha jó hangja van, ügyetlen játékos. **R. ur** elkezdett ügyeskedni; kezdet után a folytatás következik. — Meg kell még jegyezni a tisztelettel alulírtnak, hogy **Pierottot H e s z R. k.** a gyönyörű mély alt hangjával adta, minél fogva őt az alulírt nagy örömmel hal-

*) Oh nagy egek! felsohajtok magamban, ha ezen szerkesztőben csak annyi méltánylat és igazságszeretet van is, mint egy **Pestről** elszakadt mély bölcseségű barátomban, elmulaszthatja-e itt, hogy nekem csillag alatt szép bókot csináljon?

lani bátorkodott, 's ezen bátor hallását egyszersmind ide leírni, hogy tanuljanak és okuljanak belőle minden színészek és énekesek. Hesz R. k. a. felől azon gonosz hír kering, hogy nem szeret tanulni. Tévedés! egy tisztos öreg ur a' rágalmat hatalmasan megczáfolta ma, „mert ugymond, ha tanulni nem szeretne, honnét tanulta volna azt a' v a s t a g hangot?“

S i l v a.

October 17-dikén Cerrito Fanni asszony és férje S a i n t-L é o n ur először léptek föl „A' markotányosnő és postalegény“ című 1 flv. és S a i n t-L é o n által szerzett, 's Pagni által zenére tett vig balletben. — A' nagy, a' rég várt estve tehát érkezett, melly után annyi sovárgó kebel dobog vala, 's megláthatók a' híres tánczosnők... Az elragadtatás nem ment ugyan túl minden határokon, de azért elég nagy és zajos volt, sőt virág-ostromok sem hiányzottak. Cerrito F. asszt. három tánczban láttuk, mellyek elseje, tánczos jelenete a' markotányosnőnek' czimet viselt, 's mellyel nemcsak a' környékbíró, az utazó angol, a' lengyel ur és a' vadász szívet meghódítá: hanem bennünket is bizonyosan lelkesülésbe hozott volna, ha veszedelmünkre szem-üvegünket honn nem feledjük. Így azonban csak a' szellő-lebegést csudálhattuk, 's a' zajos tapsoknak örvendhetünk. Második táncza „nagy négyes“ volt, mellyet a' vendégnő f é r j e, S á r y Fanny 's I d a l y Laura k. a.-ok mint szerződött tagok kíséretében lejtett; mind a' vendégek, mind az új tagok, különösen Sár y F. k. a. nagy tetszésben részesülvén. Leginkább tetszett azonban a' „Redova-polka“ mellyet a' két ünnepeelt vendég bájosan és kellemes játszissággal adott elő. — A' balletet „Robin orvos“ vigjáték előzte meg, mellyben L e n d v a y ur jeleskedett, mellyet azonban mind a' mellett megunt a' türelmetlen közönség.

64.

F e l v i l á g o s i t á s Vahot Imre „Költő és király“ című drámájának költői személyére nézve. — Nem levén szerencsém V. I. urnak nevezett drámáját sem látnom sem olvasnom, a' felett itéletet hozni annál kevésbé akarok, mennyire képesnek nem érzem magam a' drámai művészet körében irány-nézetekkel csak távolról is felléphetni. Jelen felvilágosítás czélja csupán és egyedül V. I. urnak drámájában felidézett egyik történeti személyét, P o n g r á c z o t illeti, ki csakugyan Mátyás királyunk korában 's olykor udvarában élt, de koránsem volt költő, hanem hadvezér, noha részemről már egyéniségemnél fogva is inkább szeretném őt amannak ismerhetni. Azonban nem így levén a' dolog, szoros hiedelem: miként t ö r t é n e t i drámában t ö r t é n e t i személyek jellemét, egyéniségét 'stb. hiven meg kell tartani a' történetíró-, elbeszélő-, vagy dramatizálónak. Azért ne is gondolja senki, hogy tán valami neveltséges aristocratai indokból p r o t e s t á l o k egyik elődömnek V. I. ur által — a' hírlapok szerint — felruházott nemtelen jelleme ellen, csupán érintett történettani nézetből. Legyen tehát szabad az alkalmat használnom, a' honi történet barátinak, egy kezeim közt levő régi oklevél-másolatot, Mátyás király Pongráczát felvilágosítót, a' maga eredetiségében *) bemutatnom. Az egésznek tartalma ez:

„Mátyás király 'stb. Constádi Bógónj ur fenséges herczegnek, Pogyebrád urának, üdvöletet. A' veled rég idő óta táplált barátság és fenséges apád iránti tisztelet következtében rajta voltunk és eszközöltük, hogy az, a' kiért közbejártál, szabadságát és minden dolgainak jó végét megnyerje; kész levén örömet jövőre is, nagyobbakban megnyerni tetszsedet, minthogy benned testvéri indulatot tapasztalunk magunk iránt. Egyébiránt irván, hogy részünkre, a' törökök ellen kedvező ujságot ohajtasz, erre nézve válaszoljuk: miszerint a' mi és minden keresztények köz ellensége szokása 's tehetsége szerint, nagy készülettel olly helyen allapodott meg, hogy kétségessé tegye, mellyik tartományát a' keresztényeknek fogja végre

*) Jónak láttuk azt, hölgyek kedveért magyar fordításban adni.

megrohanni. Mi azon gyanutól vezéreltetvén, mindent úgy készítünk, 's országakosainkkal olly módon egyeztünk meg, hogy, ha szükség lesz, illy nagy ellen megrohanását erősen fogjuk fel. E' közben pedig országunk alföldjére a' védelemre 's első megrohanásra elegendő serget küldöttünk Pongrácz János kapitány rokonunkkal, kit mi is, ha szükség kívánná, személyesen követendünk, a' jobb szerencse jó reményével; mi lesz azonban a' dolgok kimenete, az effélékben közlékeny hír nem kerülheti el rokon-ságodat.

Jelen másolatot levette 's kivonta a' pannonhalmi sz. Márton-convent kézírataiból 1737. Pongrácz Gáspár...i sz. András apostoli apát, az esztergami székes-egyház kanonokja, 's ő cs. kir. felsége kir. ítélő táblájának praelatusa.

E' János azon Pongrácz volt, kiről említés van a' 'corpus juris'-ban Mátyás király második intézményének befejezésében, 1464 évről. A' ki erdélyi vajda volt és harczban híres férfiu, kinek győzelméről Erdélyben, hol a' törököt nagyon megverte 's elpusztította, bizonyos völgy mai nap is hivatik és „Pongrácz völgye“ nevet kapott.

Közli Pongrácz Lajos.

MI HIR BUDÁN?

— Nem örömet tesszük, mert a' dolog kissé kényes; azonban több oldalról felszólítva levén, akár tetszik akár nem, azt szönyegre kell hoznunk. — Majdnem valamennyi hirlapok említék, miszerint Lisztnek legutóbbi hangversenye, melly, mint a' színlapon nagy betűkkel olvasható volt, a' pesti árvaház (Josephinum) javára adatott, nyolczszáz pengő forintot jövedelmezett; megfoghatatlan tehát, hogy e' csinos sommáskából a' nevezett intézetnek csupán-csak 240 pengő forint jutott, holott, a' hirdetés szavai szerint, levonván a' csekély költségeket, az egész jövedelem e' célra lett volna fordítandó. — Nem lehet senkit kényszeríteni, hogy jóltevő legyen, — vannak nemes szívek, mellyek önkénytelenül áldoznak a' szenvedő emberiség oltárán, 's ezek közt világhírű honfitársunk bizonyosan a' legnemesebb emberbarátok egyike... de ha megszállta valakit a' jótékonyág emberszerető szelleme 's kilép a' nyilvánosság terére, felszólítván a' közönséget, hogy egy általa megnevezett jótékony célra adakozzék, — 's a' közönség áldozatkészen hozza fillereit: akkor ezen fillérek, mellyek sokszor igen szép sommáskára rugnak, már nem a' felszólítóé többé, hanem azon intézeté, mellynek ő azokat nyilvánosan lekötölte: övé maradván nagylelkűségének közelismerése 's az öntudat, melly minden jótétnek jutalma szokott lenni. — Ez okból igen feltűnő volt, hogy a' színlapokon lehető nagy betűkkel kinyomtatva levén, miszerint a' hangverseny a' Josephinum javára rendeztetik (egyéb nemes célokról egy betűvel sem tétetvén említés): mégis a' nevezett intézetnek a' 800 p. ftból alig jutott egy negyedrészt, 's a' többi jóval nagyobb összeg utólagosan más célokra fordítatott, mellyek, azon kételkedünk, nem esek lehetnek ugyan, de azért jogosan egy fillerre sem számolhatnak azon összegből, melly a' nyilvános hirdetés nyomán más intézetnek volt szánva 's mellynek firmája alatt a' közönség megadóztatott; — nemis említvén, hogy számtalanok lehettek, kik vagy kötelességből (mint például a' városi tisztviselők), vagy azon nagy férfiu iránti kegyeletből, kinek nevét az intézet viseli, a' mondott hangversenyt meglátogták, 's a' kik hihetőleg nem igen kedvesen veszik, hogy pénzökkel, mit, a' hirdetés világos szavaiba bizván, egyenesen a' Josephinum javára szántak, más 's tán akaratukkal épen ellenkező rendelkezések történnek. — Mondjuk még egyszer: jótéteményre senkit kényszeríteni

nem lehet, pénzével szabadon rendelkezhetik mindenki, de mihelyest avval már előre rendelkezett, adott szavát köteles teljesíteni. — Mi sem a hangversenyadó, sem a rendező tiszta kezeiben kételkedni nem akarunk, de miután a közönség a czéllal, melyre adózott, minden esetre mistificáltatott, s az összeg elosztása eddig mégis történt: illőnek találjuk, hogy azon általánosan felhordott nem es czélok, mikre a közönség, tudtán és akaratan kívül, contribuált, egyenként megneveztesse, — s ezt joga van követelni mind a közönségnek, melynek pénzével a rendelkezés történt, mind a Josephinumnak, mely miattok rövidséget szenvedett. — Igen sajnálnók, ha őszinte szavaink félreértetnének az illetők által, de igen ohajtható volna, ha e jótékony czélú rendezésekkel valahára tisztába jönnénk s ne lennénk sem mi, sem a közönség kénytelenek e kényes ügyben annyiszor felszólalni. A közönség végre megunja az illyféle előadásokat s majd olly egyesületekkel fogja éresztetni neheztesét, melyek rendezői elég buzgósággal viselkednek ugyan a jótékony ügy iránt, mindazáltal nem lesznek olly szerencsések, annak előmozdítására olly vonzó erőket, minők, például, Liszt stb., megnyerhetni. —

— A győri 'Vaterland' jövő évben 'Hazánk' czim alatt magyarul akar megjelenni. Mostani kiadója Noisser ur, ki a magyar nyelvet tökéletesen nem bírja, ügyes szerkesztőről gondoskodik, kit Győrött nem lesz nehéz találnia. — Noisser ur nem barátunk, mint az olvasó közönség tudja, de azért mégis szívesen üdvözljük vállalatát, melyet irodalmunkra nézve minden esetre nyereségnek tekinthetni.

— Némelly sógorlapok istenigazabani kezelői (nem akarjuk őket megnevezni, mert bizony nem érdemes velők névszerin vesződni) nem annyira rövid-, mint igen hamis látásuak: a nemzeti színházban t. i. még akkor is kevés embert látnak, midőn már senki sem fér bele; a német színház pedig néha ollyan üres, mint e jámbor urak feje, s mégis telinek mondják.

— A 'pesti kör' mult hétfői ülésében a 'Kör-album' kiadatása csakugyan elhatároztatott. A jelenvolt írótagok közül többen ajánlkoztak ingyen dolgozatokkal járulni a vállalat elősegítésére, minck hasznában ugyancsak a körtagok fognak ismet részesülni. Voltak néhányan (számra kevesen), kik a vállalatától munkásságukat megtagadni jónak vélték, okul adván, hogy az irótól, ki tollából él, nem lehet kívánni, hogy csak felívnyi beszélt is adjon, melyért legalább 10—15 pftot kap; — midőn más tehetőségek legfőlebb 5—10 pftot írnak alá. — Nem mondjuk, hogy ezen okoskodás alapnélküli, sőt más körülmények közt egészen helyén is van; ez esetben azonban nem alkalmazható, miután a 'pesti kör' jobbadán írókból állván, írói testületet képez s így az írók csak önmaguk iránt méltányosak — s csak önmaguk javára adakoznak, midőn a 'Kör-album' létesítéséhez szellemi erejükkel járulnak. — Mi, részünkről, szívesen ajánlkozunk dolgozótársul. —

— A 'Honderü' legujabb számában ezt olvassuk: 'Ad vocem uj Almanach: (a collega t. i. néhány piszkolódásokat bocsátott előre a nevezett 'kör-album' létesítése ellen) valjon miben áll az ugynevezett 'Szépek könyve', melynek még tavall meg kell vala jelennie s melyhez némellyek a kijelölteknek lenni mondott 'Szépek közül nem annyiban szépek (lucus a non lucendo), mint gazdagok?' stb.' — Igen kételkedünk, hogy a 'Szépek könyvé'nek szerkesztője e gunyeli jegyzetre válaszolni fog, mely hihetőleg e czélből iratot is; lehetetlen azonban méltó csudálkozásunkat ki nem jelentenünk a fölött, miszerint a magát minden alkalommal olly finom nevelésűnek kürtölő collega annyira megfeleltkezik minden illemről és tiszteletről, mellyel hölgyek irányában minden félig meddig civilisált ember viseltetni tartozik, hogy illy udvariatlan bántalmakra fakad s hazánk jelesebb hölgyeit tán azért sérti meg olly durva modorban, mert a 'Szépek könyvé'

aczélmetszetei közt nem találni a z on hölgyek arczképeit, kik bizonyos reggély- és estélyek élveiben résztvenni szoktak. — A' „Szépek könyvé” nek kiadót egyébiránt a' „Honderü” piszkos gyanuja meg nem sértheti, 's azért csak mosolyogni tudnak, hogy a' g a z d a g o k iránti simpathiáról épen a' „Honderü” szerkesztője által vádoltatnak. Bizony nagyon mulatságos!!

— A' budai lőporostorony közelében holttestet találtak fej nélkül. Mondják, hogy igen sok emberre vélték ráismerhetni.

— Az „Ungar” szerint, a' pesti választó polgárság, multnap gyűlésében megtagadta Forst igazgatótól a' további hat évre szorgalmazott színházi szerződést. — Halljuk, hogy az nap estve a' színháztéri egyik vendéglőben egy akó sörrel kevesebb fogyasztatott el.

— Cerrito Fanni másodszori föllépte ismét megtölté a' színházat; a' „Gitana” nevű spanyoltánczot zajos kíváncsira ismételnie kellett, a' többség őt e' tánczban Elsler fölé helyezi. — Kérjük szépen E r k e l urat, vállalja el a' zenekar igazgatását ezen előadások alatt is, mert Kirchlehner ur nem arra való 's csak zavart okoz, mint ez Cerrito mindkét föllépésekor történt 's a' közönség ezért türelmetlenkedett is. K. ur gyöngé drámaíró lehet ugyan, de azért karnagynak nem született. . egyébiránt nem szeretjük, hogy jelességéről általános ismert zenekarunk, épen olly alkalommal, midőn több idegen is látogatja meg színházunkat, illy ügyetlenségek miatt compromittáltak. Csak nem akarjuk talán az idegenekkel elhitetni, hogy zenekarunk épen olly rossz, mint a' német színházé: ez már igen tulzott udvariság volna!

— Szeretnők már egyszer azt az „ördög részé”-t is látni, 's ennek kedvéért tán némelly utatásig ismételt daljátékokat hosszabb időre lehetne leszorítani a' repertoir-ból. — Valjon hányadik jelenetét fordítják már Don Juannak?!

— A' „fehérhajónál eskümo-hölgyet mutatnak; egyébiránt nem igen tódulnak látogatására, ugy a' 92 milliószor nagyított b o l h a - n é z é s r e sem.

— Tegnapelőtt reggel a' hidat mindkét oldalról e g y s z e r r e nyitották meg: bizony ezt a' bérlő urak mindig megpróbálhatnák, ez által sok idő kiméltetnék meg 's még egyéb alkalmatlanságoknak is eleje vétetnék.

— Tegnapelőtt lépett föl a' nemzeti színházban Havi és Szabó urak olaszthoni utazásából megtért társasága; miről bővebben jövő számunkban. Jelenleg csak annyit említünk meg, hogy a' nevezett társaság tagjai a' magyarnak dicsőségét szilárd jellem által szeplőtelenül őrizték meg a' külföldön is, 's nem engedék magukat a' nemzetiség rovására semmi fényes ígéretek által elcsábítani; mint például Zágrábban történt, hol ezer forintról biztosították őket, ha egyetlen illir dalocskát éneklendenek. Ők az ezer forintot el nem fogadák 's elhagyák Zágrábót a' nélkül, hogy ott fölléptek volna! Éljenek derék hazánkiai! — Azon körülmény, hogy Pécselt szerződése levén, itt csak rövid ideig mulathat a' társaság, kimentí a' rendezőséget, hogy e' héten annyi bérlétszünetes előadások voltak; a' bérlők azért rövidséget nem szenvedendnek 's a' teli változatos repertoir őket bizonyosan kifogja elégiteni.

— Nem tudom volt-e már magyar lapokban közölve, miszerint néhány évvel ezelőtt a' felső vármegyei luteránus papok egy „Tatrin” nevű társaságot alakítottak, mellynek célja „nemzeti (t. i. mint ők mondják, tót nemzeti) szellemű könyvek kiadása és a' panslavismusnak esküdt ifjak jutalmazása. E' t á r s a s á g f. é. sept. 16.-kán Liptó Sz. Miklóson közgyűlést tartott valami Hodza nevű pap elnöksége alatt.” „E' gyűlésnek tagjai — így tudósít róla egy pozsonyi levél — szét vannak szórva künn és ben. Minden tagja e' társulatnak fizet évenként 5 pftot, melly pénzből aztán különösen az ollyan egyének fizettetnek, segítettnek, kik slávokká lesznek, 's holtig

testtel, lélekkel a' panslaviszmus mellett buzogni akarnak. E' társulat törvényeivel meg kellene valahogy ismerkedni 'stb.' A' legközelebbi szeptemberi nagygyűlésen azonban mint a' hivatalos közlöny — e' tót lap — róla tudósít, határozatott, hogy állandó tagokul az olyanok fognak fölvetetni, kik egyszerre 80 pftot lefizetnek. Ezen kívül az alapszabályok ő felségéhez fölterjesztetni rendeltettek, a' főnebbi értelemben jutalmak osztattak, 's a' jövő évi gyűlés helyeül Vág-Ujhely tüzetett ki 'stb.

— A' szláv nyelv és irodalom rendes tanárának a' zágrábi akademiában megnyitási leczkéje hosszasan iratik le a' tót lapban. Belépven ugyanis, számos tanítványoktól szíves „zivio!”-val üdvözlötett. Ezután következett megnyitó beszéde, melynek végeztével előadását kezdé.

— Még egy történetkét, melyre a' tót ujság magas helyeslését adja, de mely a' 19-dik századnak nem nagy dicséretére válik. A' S. megyei levelező így ír az érdeklött lapban: „A' sept. 29-kei ülésben D. plebános panaszát terjeszté elő, mely szerint egy zsidó jobbágytelket vett, kéri tehát a' KK. és RR-et, hogy ez kényszerítessék neki dolgozni, mint hívei. Hosszú vita után határozatott, hogy a' zsidó, milyen vallásu jobbágytól telket vesz: „azon vallásu papnak fizetni kénytelenítessék.”

T ü s k e.

— Több izben rovatok meg már a' lapokban hol kisebb, hol nagyobb vendéglők rendtelenségeik miatt. Miért ne lehetne tehát jó oldalról is megemlíteni azokat, melyek megérdemlik? Így p. o. a' hatvani-utcában Patachich, kisebb vendéglőjében dicséretes azon jó szándék, mely szerint az étkek jutányossága mellett az étlapok tisztán magyarok. Van ott Lendvai-szelet, honi-vagdalt, védegyleti-szelet, Szathmáriné-borda, Kossuth-szelet, Wesselényi-csillag, Batthyányi-szelet 'stb. Az ifjuságtól nagy számmal látogatattik.

— Bizonyos hirlapszerkesztőnek, ki csupa szenvedélyből lett juhtenyésztőből azzá passiója ismét megváltozott, 's jelenleg egy lövészpályát épített. Ezentul ott fog, és talán több sikerrel puskázni, mint a' hirlapokban.

— Garay János „Az Árpádok, történeti balladák- és mondákban” czím alatt legközelebbi novemberi vásárra egy nagyszerű költői munkát fog közrebeosztani, mely Álmos vezértől kezdve egész III. Endre királyig, az Árpád vérből eredett minden vezér és királyról hoz egy vagy több balladát, mondát, regét, 's így őstörténetünk első négyszáz évi időszaka, híven a' történet- és hagyományhoz, e' munkában összesen negyven költeményben terjesztetik elő. Az első vezérekről hagyományos ősmondák, Sz. István vallásos királysága, Salamon mondadús viszontagságai, sz. László 's Kálmán regényes lovagkora, a' rájuk következő királyok trónviszályai, IV. Béla nagyszerű viszontagságai 'stb. teszik a' munka főbb pontjait, míg végre Árpád dicső vére III. Endrén végenyészetet éri. — Midőn a' jelen munka felől az olvasó közönséget értesítjük, kedvünk volna élni a' megszokott szólásformával: „Garay János a' koszorus költő neve sokkal jobb hangzatu e' hazában, semhogy dicséreteinkre 's ajánlgatásinkra szorult volna: tehát hallgatunk!... De nem hallgatunk! Mert vannak e' nemzetnek több jeles költői 's írói, kik szinte elismert jelességű művekkel ajándékozáik meg az olvasó közönséget, kik hirnevet és dicsőséget vittak ki önmaguk számára, 's midőn arról van szó, hogy munkáikat az olvasó közönség vegye, hogy a' nyújtott magasztos szellemi élvezékért viszont anyagi gyámolítást adjon költőjének, akkor igenis, nem a' költő, de az olvasó közönség, mely országunk határi közt lakik, fájdalom, nagyon is rászorult az ajánlgatásra... Teljesítsük tehát a' szomoru köteleességet: kürtölünk, ajánlgatunk; halljátok!... Halljátok ti urak ott a' zöld asztalok körül, kik azon parányisággal, ha jól kibeszélték magatokat, e' hon, e' nemzet felvirágoztatására mindent megtenni vélték, ime, hazátok egyik legnagyobb költője egy kötet balladát ad ki az Ár-

pád királyok felől, azok felől, kik e' hont szerezték, megalapíták, megerősíték, alkotmányozták. Vegyéték és olvassátok! mert higgyétek el, a' czifra szón és kardcsörtetésekön kívül, hejh sok dolog van még a' nap alatt, a' mit tudni nem csak hasznos, hanem szükséges is, sőt elkerülhetlen annak, ki művelt lenni 's művelni akar... És ti, egyéb urak, kik e' hazában éltek, 's az utolsó könyvet husz éves korotokban az iskola küszöbéhez vágátok, vélvén, hogy olvasni ezentul egészen fölösleges dolog, kísértsetek meg ez ellenkezőt, ime egy koszos költőt mutatunk be nektek, egy új, egy igen érdekes munkával, őseitekről szól; olvassátok!... És ti hölgyek, kik szemünk fénye 's büszkeségünk vagytok, azt gondoljátok úgy-e, elég van téve a' hazaszeretnek, ha honi selyembe kötött külföldi könyveket olvastok, 's a' honi írókat, legyenek bár még olly jelesek, névről sem ismeritek, — im e' költő, ki szivetekhez szól, kinek lantja megindít, elbájol, olvassátok...Olvassátok! csekély díjért juthattok ez élvezethöz: előfizethettek 1 frt 30 krral p.p. akármely irodalombarátnál, szerkesztőségünknel is... 'S most elmondtuk az ajánlgatást; elmondtuk 's szivünk fáj, szemünk könyezik, hogy még illyes felszólításokat is kell harsogtatnunk most, e' mai napokban, Garay János munkáját illetőleg, a' magyar olvasó közönség irányában!

Irodalmi ujdonságok. a) Czakó ,Leona' című négy felvonásos tragédiája. b) Szépvári György ,elméleti és gyakorlati útmutatás az olasz nyelv alapos megtanulására' című nyilvános és magán oktatásra igen hasznos segédkönyve, 's végre c) Peregriny Eleknek szép értelmes nyelven írt 's Geibel Károly által lehető legnagyobb csinnal kiállított ,természettörténete az ifjuság tanítására és házi használatra.'

— E' pillanatban értesítettünk, hogy a' vidéken egy házaló írói egyén (de sem B. sem H.), ki mint állítja, néhány hónapig bizonyos lap mellett sajtójavítónak volt, a' vidéken előfizetést gyűjt egy egyszerű albumra, melyben remek illusztrációk kíséretében és betűrendben a' szerkesztő tisztelt barátnak életírását, az általuk adott dinée-k és soirée-k költői leírása 's az azokon ivott toasztok följegyzése mellett szándékozik kiadni; függelékkül a' szerkesztőnek bámult modorában két batiz, két foulardruha 's egy nankin-nadrág iratván le 's a' mult évben házasságra lépettek nevei soroltatván el szinte betűrendben. A' boríték korrajzában együtt találandjuk mindazon épületes fametszvényt, mely a' ,korunk metamorphosisei' cím alatt ama bizonyos lapban megjelent. A' munka a' szerkesztő legújabb cliensének I. J. urnak lesz ajánlva 's a' szerkesztőnek Párizsban metszett arczképét adandja. Vivat!

(Beküldetett.)

Nyílt levél a' ,Honderü'-höz. — A' ,Honderü' f. e. oct. 20. megjelent számában Zerffi J. G. ur ,Irodalmi vérpad' cím alatt Vahot Imre ur ellen ir. E' cikkben Vahot I. urnak irántami viseletére nézve az mondatik, hogy „csak félig meddig is illemes író tartoznek író társa pseudonymitását szentnek tartani.“

Ez állítással teljesen egyet értek ugyan; miután azonban az idézett cikk tisztelt írója, 's vele tán mások is, különösen Vahot I. ur, azon hitben látszanak lenni, mintha akaratom ellen volna, ha írói neveim mellett az olvasó közönségnek honpolgári nevemről is bemutatni sietnek, erre nézve ki kell nyilatkoztatnom, hogy ez részükről igen nagy tévedés.

Csak a' ki nem akarja, az nem tudja, hogy Kelményi László és Vas Andor, amaz a' regény- és beszélyköltész, ez a' műbírálatok mezején, én alulírt vagyok. Ez nálam soha sem tartozott sem a' hirdetendő, sem a' titkolandó dolgok közé. Hogy hirdessem, vagy hirdettessem, erre nem vagyok elég hiú; hogy titkoljam, erre épenséggel nincs okom, ha mindjárt egyéb bírálatokat soha sem olvastam

volna is munkáim felől, csak azokat, miket saját lapjaiban maga Vahot I. ur szives volt nyilvánítani.

Vahor I. ur miként egy év előtt hozzám küldött levele 's lapjában ismételt felszólalása mutatja, különösen szenvedni látszik e' tévelygő véleményben; sőt a' mi még furcsább, valami különös boszút vél rajtam gyakorolni, ha megemlegeti, hogy egykor megbukott szindarabot is irtam, melly sorsban — mellesleg mondva — a' világ legünnepeltebb szinköltői is részesültek, 's mai nap is részesülnek . . . Bátor vagyok ez okból a' Honderűt tisztelettel felszólítani: oszlassa el, ha lehet, Vahot I. urnak e' sajátságos tévelygését; mert ime, oly távol vagyok attól, hogy valakit neveim hirdetésében gátolni akarjak, miszerint ezennel hatalmat adok Vahot I. urnak, nem csak saját lapjában, de valamennyi honi 's külföldi lapban, annyiszor a' mennyi-szer tetszik, hirdetni írói 's nemzeti neveimet, minden illy hirdetésnek utána tehetvén egyszersmind azt, hogy éa irtam nyolcz év előtt a' 'Visegrádi kincskereső' czimű megbukott bohózatot.

Azt ugyan könnyen átláthatom, hogy Vas A n d o r bírálatai miatt némelly gyöngye idegzetű író K e l m e n f y L á s z l ó r a is haragszik; de hogy akár az írónak, akár az olvasó közönségnek miköze volna alulirttal, a' mérnökkel, ezt már nem olly könnyű felfognom. De mivel Vahot I. ur az említett hirdetésekben nagy kedvét lelni látszik, én annál kevésbé akarom gustusát elrontani, mert írók és közönség rég belátták már e' mondat igazságát: Qui bene finit, non qui bene coepit, habet. —
Budapest, oct. 20-kán 1846. H a z u c h a Ferencz.

A' következő szivreható eseményt, mellynek valóságáról jót áll közlő urnak neve, célirányosnak véltük a' közönség tudomására juttatni, hogy szolgáljon intő példaul az illetőknek, miként járjanak el a' sziv ügyei körül.

Jól lehanyatlott a' nap, midőn behajtatánk Margitára, gr. Csáky ur tulajdonába. E' hely kies vidéken fekszik az Érmelléken, a' bakatorok hazájában, Bihar megye szélén a' Rézkek szomszédságában. Közel esnek hozzá a' makk- és vadkandus 'rézhegyek', hová az alföldi veszekedő házaspárok szokták egymást haragjukban küldeni, mondván: 'menj! nem bánom ha a' 'rézig' mégyszis, csak hogy ne lássalak;' — továbbá a' vendégszerető M. Petri, a' festői Ottomány és a' sima Éradony. Margita határán, mikor az idő nem felette mostoha, dús kalászkok szoktak lengeni, 's a' földmivelő nem hiába törli homlokának veréjtékét; jó karban tartott erdei kedvelt tanúi a' vidék tollas énekeseinek; ezer virágu rétjei buja füveket nyujtanak a' kasza alá, mellyek a' Berettyó vizével kigyó-alakban kanyarognak keresztül az egész határon; a' két keresztű kalvária mintegy mutatól emelkedik fel a' város felett, hol a' legjobb bakatort adják az édes gerézdek. Ujabb időkben kereskedési fontosságot is nyert Margita, 's szarvasmarhákra és gabonára nézve a' somlyói, váradi és debreczeni piacok mérlegét egyensúlyozza; müipara különösen a' fazekas-készítményekben tűnik fel; szellemi haladását a' nem rég alakult olvasó-egylet tanusítja. De legyen elég ennyi Margita ismertetéseül, mit csak azért jegyzék föl, hogy a' ki olvasandja, némileg ismerje a' helyet, melly egy mindjárt elbeszélendő történetnek ittlétünk alatt színhelye volt. Térjünk tehát a' dologra.

Lakik Margitán, egy gyógyszerész, kinek egy tizenennyolcz éves, középtermetű, derült homloku, kék szemű, szelid arczkifejezésű, jámbor, és minden tekintetben ajánló külsejű fia van, kit szinte a' gyógyszerészségre oktat; ezen ifju egy épen a' szomszédságban lakó h é b e r leánynyal, ki vele hasonló életidejű 's vonzó külsővel bir, megismerkedett; az ismeretség nemesebb érzéseket költött fel mindkettőjükben: és ők szereték egymást az ártatlanul szerető sziv egész szenvedélyével. Az

ifju szülei észrevevén ezen általok nem helyeselt viszonyt, mindenkép igyekezének azt megakadályozni, 's elébb szép szóval, majd — az nem használván — egész szülei szigorral akarák a' már megindult forrást kutfejébe visszaszorítani; de a' már lobogó láng nem olly könnyen engedi magát eloltatni, 's a' hatás, a' természet örök törvénye szerint, visszahatást szül: a' tiltott 's gátolt szerelem a' kétségbeesésig csigázá a' szerelmesek kedélyeit, úgy, hogy az ifju már ezelőtt több hetekkel megakart szökni az atyai háztól, és két izben, egyszer méreg, másszor pedig golyó által akart éltének véget vetni, melly szándokaiban azonban mindig megakadályoztatott, a' már szökésre fölvett utról baráti által visszahozatván, 's a' bevett méreg ellen mentőszert adatván be neki, a' puska kezéből kiragadtatván. Ezen jelenetek után az ifju darab ideig nyugodtabban maradt, 's nem kísértett meg semmi szabadulási merényt az atyai háztól, miben akadályoztatott is a' szülek szigorú szemmelkísérése által; de Margitán létünk alatt, augusztusban, egész nagyságában tört ki a' gátolt szerelem a' legszomorubb következményeivel: a' leányon néhány nap előtt különös változások valának észrevehetők, megállott egy helyben, 's hosszabb gondolkozás után felkaczagott, 's a' megzavarodott elmének különböző jeleit adá; mindenki rémülettel tévé azon észrevételt, hogy e' leány meg fog tébolyodni; az irtóztató gyanu csakhamar létesült is, mert már másnap reggel a' szerencsétlen leány tökéletes örvöngő állapotban volt, szánakozásra méltó kiabálások közt mindig csak szerelme tárgyát, az ifjut emlegetvén, 's annak képzelt elzáratása és kinoztatása ellen panaszkodván, úgy annyira, hogy a' körülte levők, 's házi gazdája — kinél szolgált — kénytelenek valának őt egy szobába bezárni, 's jönek látók kezeit megkötözni. A' nép tódulva jött a' szegény áldozat bámulására, és a' szomszéd gyógyszerertárban lakó ifju ezt mind látta, és tébolyodott kedvesének örvöngő kiabálásait hallotta; de ő nem közelíthetett hozzá, mert tiltá a' szülei szigor. Van-e kinosabb helyzet a' világon, mint szívünk egész mélyéből és lelkünk tiszta fenségében szeretni, és szerelmünk tárgyát, kiért éltünket készek volnánk feláldozni, kinek tekintete szívünk vérébe van forrva, ki üdvünk, boldogságunk és mindenünk, értünk illy szomoruan feláldozva tudni; közel lenni a' helyhez, hol üdvünk virága csirának indult és felvirágozott, és nem léphetni át a' küszöböt, mellyen belől az eltiprott virág, a' szétzúzott kebel sodortatik az összetépett érzelmek romjain a' tompa reménytelen sirgódör felé?! Emberek! mikint adtok kárpotlást a' megtört kebelnek ennyi kinért, ennyi fájdalomért, megnyugtathatók-e a' keserveti szívet minden hideg kiszámításaitok 's terveitek összegével, habár azok a' hatalom és fény sorompóit nyitnák is meg az előtt?! Tegyétek szívre kezeiteket, nemde nehezen esik nektek, hogy hideg számításbeli akaratotoknak az ellenkező érzésü kebel nem tud eleget tenni, — és az ifjunak ne fájjon, ha mennyjétől irgalmatlan kezekkel fosztatik meg? Számot fogtok-e adhatni lelkiismeretétök, 's az örökbíró ítélőszéke előtt egy ártatlanul szerető leánynak semmivé tett, elrablott eszéért és egy érzelmé tárgyához hűn ragaszkodó ifjunak szétvált boldogságaért? — De menjünk tovább a' szomorú történet fonálán.

A' leánynak illy leverő helyzetében elhatározá a' körültelevők, hogy még azon nap estve haza vigyék szüleihez T a s n á d r a; az ifju ezt alkalmasint megtudván, föltévé, az atyai háznál tovább nem maradni, és estve felé megkísértette az elszökést, de a' gyógyszerertárból hirtelen lett eltünése hamar észrevételvén, a' zavarba jött atya és ismerősei által, még mielőtt a' határt elhagyta volna, elfogatott 's visszahozatott. Szemtanuja valék a' csaknem kétségbeesett atya ijedelmének 's zavarának, és a' megszmorodott testvér könyeinek, 's gondolám: a' ti fájdalomaitok nagy az ifjuért, pedig nem vesztétek el őt, és mégis kívánhatjátok, hogy ő legyőzze érzelmeit, és feledje azon lényt, ki érte szerencsétlen lett, 's ki érte esztét, a' földi élet mindenét, veszté el; hát olly megromlottnak hiszitek-e, vagy akarjátok tenni a' 18 éves tiszta kebelt, hogy az hidegen nézze el érte megtébolyodott kedvesének szerencsétlenségét?

Ugyanazon este, mellyen az ifju visszahozatott, akarták eltávolítani a' leányt a' várostól, de e' szándékot helybeli megyei orvos Csermák ur meggátolta, 's a' leányt gyógyítás végett bizonyos házhoz rendelte; de minden gyógyítási kísérlet még eddig hasztalan volt, 's a' beteg mindinkább zavartabb lesz, 's valóban kebelrázó a' látvány, midőn a' leány a' dühösködő örvénynek felső fokáról hirtelen a' lecsillapulásba 's elgyengülésbe megy által, és sűrű könyvek közt zavart kifejezésekben beszél fájdalmairul, veszteségéről; néha pedig vannak perczei, mellyekben egészen csendes és szelid arczzal, mosolygva tekint a' körülteállókra, 's kérdezi, vajon azért mentek-e ágyához, hogy ő rajta sajnálkozzanak? zavartabb állapotban majd mindig a' vallásváltoztatásról beszélt, mit alkalmasint az idézett elő, hogy egészséges korában gondolkozott a' kikeresztelkedésről, ha netalán az ifjuval összekelne; továbbá fájdalmasan hatott reá a' nézni megjelent nép sokasága, az által magát szegyennek 's gyaláztatnak mondván kitétetni; azonkívül van még egy kártyavető asszony, kiről mindig ábrándozott, ki, — mint mondják — azt jövendőlgette neki, 's azzal biztatta, hogy kedvesével még össze fog kerülni; de végre minden zavart beszédeinek vége csak a' kedvelt ifju volt, 's mindég azt kérdezi, ha nem érkezett-e meg, 's azehez hasonló szemet keres; egyébiránt e' tárgy körül nem szokott sokáig késni, mintha talán a' sok beszéd által nem akarná megszenségteleníteni a' tárgyat, melly keblének üdve volt.

Mig a' szerencsétlen leány illy helyzetben van, addig az ifju a' legkinosabb bizonytalanságban kedvese helyzetéről, ül az atyai lakban, 's mindig csak azt kéri, hogy csak egy perczig engedjék meg a' leánynyal való beszélgetést, 's engemet, 's másokat is megkért ennek eszközzésére; de ez meg nem történhetett, részint az atya ellenzéséből, részint azon okból, hogy az ifjura nézve csak káros következtetés lehetne a' leány látása illy szomorú helyzetben, 's reá nézve is tébolyodottságot idézhetne elő, annyival inkább, mivel az ifju, jóllehet azzal hitegettetett, hogy a' leány már javulni kezd, 's idővel látása megengedtetik, szinte olly zavart állapotban van, melly a' tébolyodásnak előpostája, 's lehet mondani, első fokozata. Az ifju bizalmas embereinek mindig csak azt mondja, mikint nem képes legyőzni fájdalmát, tudván, hogy a' leány érte szerencsétlen; 's gondolatjai olly zavartak 's elszántak, hogy csak szerencse lesz, ha reá nézve valamely szomorú körülmény elő nem fog állni, és így a' szülék részéről fölötte szükséges az okos és szelid bánásmód, 's gondos felügyelet.

A' szánandók iránt általános a' részvét, 's maga m. gr. Csáky Sándor ur is személyesen lement több ízben a' beteg leányhoz, és az orvosoknak különös gondjába ajánlotta; elérkezvén pedig tegnap a' leány anyja, a' mennyiben az magával kívánta haza vinni gyermekét, nemcsak szekeret 's őrizetet rendelt a' beteg hazavitelére, hanem pénzbeli segedelemmel is megajándékozta az édes anyát. Legyen méltó hála atyai nagylelkűségéért! A' mult éjjel tehát elvitetett a' beteg Tasnádra, 's csak Isten tudja, ha valaha helyreálland-e egészsége.

Ezen szomorú példa int bennünket, hogy viseltessünk kimelettel, gyöngédséggel a' tiszta érzelmek iránt, 's ha valamely illynemű viszonyt talán helyes okokból, két egymást szeretők közt meg akarunk semmisíteni, szelidebb, okosabb modort kövessünk, mert a' nagyon felhúzott hur elpattan, és kárt okozhat: úgy az ellenzés által edzett szenvedély, ha tulcsigázódik, csak egész életre kiható kárt 's fájdalmat okozhat. Boldog család, mellynek kebelében helyes nevelés és okos tapintat az illy szomorú eseményeket ki tudta kerülni!

Sillye Gábor m.k.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

18. szám — Oct. 31. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

BADACSON, october 15-én. A' sors istenétől vig kedélyt öröklöttem 's ezen egyszerű okból könnyen magyarázható az, hogy nem igen szoktam elszalasztani az alkalmat, mely szeszélyeimnek szabad tért nyújthat. 'S ezeknek szerinte, jelenleg Badacsonban vagyok, a' tivornyák, édelgések 's nectár üdvadó honában. A' sajtászerző jellem, mely minden társasletben létez, itt sem hiányzik, annál inkább, mert, ezen pár szüreti napokra egybeseregleni szokott társaság a' legkülönbözőbb sorsú, rendű és jellemű egyénekből alakul. Itt egy tarka csapat vonul el, kísérve keleti zeneművészek által: ott mozsárröppogások 's azt nyomon követő örömrivalgások tudatják, hogy „szüretelünk ma;“ — majd az áldott esthajnal bocsátja gyászleplet a' kéjek színhelyére, — a' léget tüzpömpentyük czikázzák át, — koronkint egy-egy fáklyavilág tűnedez, a' tánczélvek baráti estélyekre kísérő. — De vonuljunk, egy szövétnek világánál, a' terem beljébe is. A' teremke: szüretiesen világított, a' zene: tühető, a' társalom: chinailag feszeltgő! — A' hölgykorszorú reánk, férfiakra, igen érdekes látmány; tartsunk tehát szemlét annak virágai fölött. Egyik sarokban néhány életunt aggszűz terpeszkedik, hamvado szemekből criticus villámok pislognak; amott egy féltékeny hölgy nyugtalankodik, világos, hogy miért?! majd egy másik hölgyet pillantunk meg, szerényen magávonultat, mint kék ibolyáját a' nagy anyatermészetnek, melyben annak tündeabjai rejlenek. De ime itt férfiak is tolakodnak: nézzünk tehát szemébe azon iparlovagnak, ki tyukszemeinket olly kíméletlenül megtapintá. Alkalmasint törkölyvásárló leend; oh nem! pardon!! — ő csillogász, mert olly kitartó türelemmel számolja a' zsidelységeket, melyeket szépszámmal magába fogadott az engedékeny mestergerenda, 's így a' végetlenül különczködő alakok ecsetlésében, kiket ideíról 's a' távolból százados szokás-szenesítette estélyeink ide idéztek, Nagy Ignác irónja bő anyagot nyerhetne, tisztelettel számítván le a' leszámítandókat, mert hisz nincs szabály kivétel nélkül. — A' szüreti vigalmak ikeressillagai ez idén a' két D ö m e - n ö v é r e k voltak. — Legkedélyesebb estélyünk f. h. 11-kén tartott t. H o r v á t h Péter úr hajlékában, kinek szíves ígérétét bírnai szerencsének vagyunk, miszerint jövő évre, egy tágas teremmel kíván a' szüreti közönségnek nyelmet eszközölni. — A' szüreti estélyek általános jelleme feszeltgős volt, mert az úgy nevezni szeretett „haute-volée“ a' hajdankori magyarbarátságot, negédeskedésével, több cottiakra alakítá által. — Mikor üdvözítéd valahára e' népet, egyértétsé Istene?!

R . . . s Imre.

HONTBÓL, octoberben. Jelentsék e' lapok is azon mély, azon őszinte gyászt, mely Balogh Lajos táblabírónak e' hó elején történt halálával egész Hontot érte. Igenis, bizvást mondhatom, egész Hontot mert Balogh Lajost még politikai ellenel is (más ellenel ugysem voltak) tisztelték, becsülték. Mennyit vesztett pedig kimulta által a' honti ellenzék, fájdalom! inkább érezhető csak, mint kimondható. De vesztett benne — bánatos családat nem i s merve említeni — az egytetemes emberiség 's kívált a' szegény elnyomott nép is, melynek mindenkor hű védője, pártfogója volt. Hogy Balogh Lajost, az alig 30 évet haladott dicső virító férfit emlékből némiképp felidézsem, ide jegyzem azon sorokat, melyekkel őt, mint politikai szónokot, „Hontmegyei politikai szónokinak ismertetése“ czimű, az Életképeknek még 1844-ben benyújtott, de m a r a d t cikkemben rövidtúltag jellemzém, melyek szóról szóra ezek: „E' magához és elveihez mindig és mindenben következetes és szilárd, de igénytelen oppositio bajnokának egész lénye olly vonzó, olly nemes, hogy mintául szolgálhatna jellemfestéseknek. Balogh szép férfiu homloka egy alabastromlap, mellyen a' kedély szendesége a' lélek fonságával ölelkezik, mig mélyen benülő tüzsze-mében önértet világa lángol; ritkán szólal fel, de annál nyomósabban, 's a' kihez szavait intézi, merőn szegi rá pillanatit, mellyek ellenállhatlanok és a' szivig hatók. Beszéde olykor, midőn nemes harag gyulasztja keblét, a' megvetés hatáirra kalandoz ki. Előadása gyors és ömledő, mint a' gondolat, melly lelkében szülemlek, 's czáfolást alig enged alaposágánál fogva; hangja erős és férfias; taglejtéssel szavait nem kíséri — E' szavakhoz még csak azt adhatjuk, hogy az utóbbi nagyfontosságú két év alatt Balogh Lajos potencirozott előhaladást tett a' pályán, mellyre olly nagyszerűen hivatva volt, 's hogy a' honti, mint szinte a' nógrádi ellenzéknek egyik legdicsőbb bajnoka vala. X.

NYITRA, october végén. Vidékünkéről sokáig hallgattak e' lapok, mig egyszerre két levelező is támadt rendes levelezőnek, rendetlen tudósításonkal; azonban úgy látszik, azokat csak a' gombák vizenyős korszaka idézte elő, mert a' mint az őszi esők elmúltak, tudósításaik is kimaradtak. Mielőtt két éven és néhány hónapon át szívesen ugyan, de szívtelenül gyakorlott tisztemet barátomra, a nyitrai k a s z á r a bízám, — hogy lelkiismeretesen nyughassam: némelyeket meg kell írnom tájékozásul. — Egyik levelező K ö v e s y Janó úr azzal vádolt bennünket, hogy mi a' kávéházakban túlul beszélünk; minek csakugyan igaznak kell lenni: mert nincs is az egész városban kávéházunk. — Gyűlde szükségét érezve, a' helybeli polgárság elhatározta, polgári casinót nyitni; a' határozat csak azért van papiroson, mert sokáig nem tudtunk serháznak alkalmas szobát találni; mig ezen év legördültével az eddigi Szarvas fogadó, vendégeinek mindennapi kívánságát meghallgatva, szerzett habérjaival elégedetten az elégtelenek zarából visszavonul, 's mint a' polgári casino kormányzó tagja magának vendégei étvágyával tulajdonított házában a' tagok kényelmeiről és szellemi szükségéről fog gondoskodni. — A' védegyleti vidéki osztály pártfogása alatt egy részvénytársaság három ezerpengő forint kész pénz nagy közzel összegyűjtött honti raktár alapítására: a' kereskedő- és polgárság olly dicséretesen járt kezére, hogy minden keresztényt lebeszélve, a' vállalatot izraelita-kezekbe kelle adni. Az ármánynak még itt vége nem volt; minden üresen álló boltok tulajdonosai megvesztegettettek, hogy czélszerű helyen a' társaság valamiképp boltot ne kapjon; végre egy

bolt legalább tízszer volt tulajdonosától szóval biztosítva, de mikor a' szerződést kell vala aláírni, mint nemes ember megtartotta volna adott szavát; de mint nyitrai polgár meg nem tarthatta. — Az itteni hangászegylet utolsó hangversenyében Horváth k. a. németül, egy magyar hölgy olaszul, egy cseh báróné spanyolul énekelt. Csúzyné asszonyság, hogy jobban játszassa a' zongorát, a' kottákra ült; és valami Weisz úr fukete ruhában danolt; Dachs úr pedig, à la Liszt hajaival, ettől változatokat akart előadni, a' közönségnek nemzetit kívánó tapsára illyr dalt játszott. Keble dagadt a' hazafinak ezen pártalan magyar nemzeti hangverseny alatt. — A' 'Szarvas vendéglő' nagy teremében közönségesen egy nagy mángoló áll használatul, a' mult hóban Mangold szingagató csapatja használta azt. — De térjünk át komolyabb tárgyra. A' pozsony-nagyszombati vasut mált hétén Szeredig megnyitattott, és így az első vasutéri megýénk határát, és most, a' mint ez út megnyitásakor egy érdemes szónok Nagy-Szombat városáról mondotta, összekapcsolva vagyunk az egész világgal és — Európával. Az ezen vasuthoz naponként szállító omnibusok és a' hetenkint négyszer postakocsik érkezése nagy élélnkséget okozott városunkban, és ezen kocsiknak a' könyöki parton rablók általi több ízben történt megtámadtatása nem kis zajt. Tizenkilenczedikén tartott országos vásár alatt nagyban üzték a' tolvajok mesterségüket, a' büntettek börtöneinket népesítik; az utolsó törvénysekek alatt az eddigi börtönrendszer hiányairól a' büntársak összeszólalkozásaik után, és a' magányrendszer üdvösségéről annyira meggyőződtek a' kk. és rr. hogy a' közgyűlésben, a' szaporodó rabok befogadására hely nem levén, azonnal két vagy három magánykamara építését elhatározták ('s már építetnek is), mellynek mindenikébe húsz, harmincz jó madár fog a' hallgató rendszer félretételével összezáratni. — A' szőlő rothadsága a' bort nem tette olly jóvá, mint remélték; a' szüret nem is volt víg. Mint Romában Terlonia herczeg megvendégeli az utasokat, kik nagy agio mellett váltójukat nála beváltják: úgy az itteni vendéglősök vendégeiknek ingyen (?) lakomákat adtak. — Az ősi ködök városunk három legidősbikeit más világra küldék, mind a' három egy hét alatt halt meg. Egyike, a' nagyprépost, többet hagyott maga után négyszázezer forintnál; ebből százezeret egy rokonának, más százezeret ennek hajadon leányának hagyományozott.

Sz. Gy.

POZSONY, october 15-án. Körünk f. hó 9-én nyitattott meg. Gróf Pálffy József elnök, a' hírneves szónok megemlíté, miként — de minek is mondjam el, — mit is említhetendett egyebet, mint hogy körünk czélja illő mulatozás, eszmecsere 's társalgásan kívül főleg társas életünk magyartásának eszközlése. Mi pozsonyiak a' magyarosodásban még igen-igen ingó lábon állunk, pedig az annyi év óta városunkban tartatni szokott országgyűlések is elég ösztönül szolgálhattak a' magyar nyelv megtanulására, szeretetre és ápolására. Polgárnőink, csakhogy nagyuri műveltséggel látszassanak bírní, inkább tanulják a' franczia nyelvet, mint a' magyart, pedig elvégre is saját kárukkal kellend átlátniok, hogy a' magyar nyelv közéletünk főszüksége, hogy e' nélkül ezenül alig fog-nak boldogulhatni. Ezen öntudatra hozni társas életünket, volt keletkezési oka, 's leend czélja körünknek. És azért legyünk egyek, és buzgóknak nemzetiségünk ápolásában, legyünk — ha úgy tetszik — a' casinóknak, de legyünk mindenesetre és először is a' Körnek tagjai! — Esmetársulatnál fogva fájlalva kell megemlítnem, hogy az evang. fótanodában 25 30 év óta létezett magyar-társaság eltörültetett. A' magyarhoni ág. hitvallásuaknak ez a' legnevesb, legjelentékenyebb tanodája, mondhatnám, egyeteme, mellybe rendszeren a' többi tanintézetekből is összesereglenek a' tanulók, hogy bevégezzék tanulmányaikat. Ezen fótanodára tehát a' magyarhoni ágostai hitvallásuaknak főfigyelemmel kell lenniök, 's nem tűrniök, hogy a' magyar nyelv ápolásban szükölködjék. 25—30 év előtt a' magyar ajku növendékek egy „magyar társaság“ név alatt nyelvmívelő intézetet alakítottak, hogy a' városban, mellyben német és tót nyelvnél egyebet nem hallhatni, 's a' fótanodában, mellynek akkori időben egyetlen egy tanítója sem tudott magyarul, el ne felejtsek anyai nyelvüket. E' zsenge intézet évről évre megalakult, 's a' tanulók „örömnépeiken“ fényes sikert tanusítottak; mert intézetük úgy volt szerkesztve, hogy önállásuk érzetében egymást buzdították. Történt azonban, hogy ezen társaságok eltűntak, — de csak annyiban, mennyiben az ifjuság magára volt hagyatva, mennyiben e' társaságok nem voltak tanítóí vezérlet alatt. Különbén senkinek akarata nem volt azokat eltűntani, 's így Sopronban 's egyebütt a' társaság most is fenáll. — Később mint fölösleges, mert a' magyar nyelv rendes órákban különben is tanítatik, egyszerűen eltöröltetett. 'S ha ezen rendes órák kipótolnak a' kérdéses társulatot, mellyben az ifjuságnak a' magyar uralommal megismerkedni, 's abban próbamunkákat tenni volt alkalmá, e' szigorú intézkedésben megnyugodhatnánk; de a' midőn ezen rendes órák csak a' nyelvtan 's szókötés szabályok tanításából állanak, 's e' szerint azok számára valók, kik a' magyar nyelvet tanulni kezdik: csak sajnálkozhatunk, hogy eltöröltetett a' czélszerűen szerkesztett nyelvmívelő intézet, mellyben több jeles írónk nyerte első kiképezését. Szabadion remélünk, hogy azt B. M. L. Sch. oktató urak nemzetiesb irányu buzgalma ismét életbe léptetendi. — Mennyire szerettetik és tiszteltetik e' honban a' lenséges Nádor, kitűnik abból is, hogy betegségét mindenütt aggó kíváncsisággal kísérik. Adjon az ég Ő Fenséégének mil-
előbb ép erőt és egésséget.

Mily.

SOPRON, october 22-kén. — Elhiszem, hogy kegyed jól lakhattott a' németiség kedélyes izetlenségeivel azért köszön le olly rövid készséggel asztalunk gyönyöreiről, mellyekre multkor irgalmatlan kedvünkben meghívók. Pedig mindazáltal higgye el, főnök ur, néhány rokonlélektől magyar szívességgel fogadtatnék, mit ha előbb nem, a' termé-

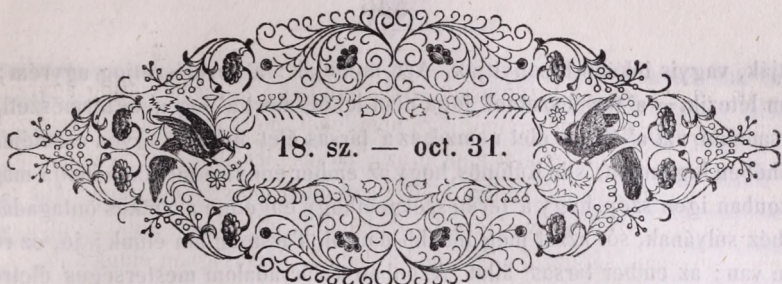
sztbarátok gyűlése alkalmával megkísérthet. Addiglan is tájékozásul következőkkel szolgálnak, 's jövőre még többel udvarolni ígérkezünk. Először is kezdjük az örvendetessel, 's hogy aztán vérmes reményekre ne duzzasszuk igényeinket, végezzük a' szokott cifra nyomorusággal. — Félhiteles forrásból hallók, mintha polgári örhadaink, megértve a' kor intő szövegét, magyarokká lenni vágyának, mennyire az atilla 's egyéb külsőségek által elérhető volna: sőt, ha jól értesülünk, a' káplár- és őrmesteri botot is nyugalomba helyezhetik, miután a' győri zászló-szentelésnél a' követség hatalom-furkója felrététetni kérésre, azon egyszerű okból, miszerint „a' polgár nem bot alá való.“ Mondják, igen különös képet csíptek e' nyilatkozatra az illetők. — Polgárságunk megtérven az említett ünnepélyről, szörnyen panaszkodott, hogy Győrről mit gróf és vagyonos tekintélyes nemesek is disztetik az egyenruhás polgári hadat, addig Sopronban a' tekintetek legapróbbika is, csak félvállról nézi a' fegyveres csapat hajtóka-farkányait, legkevésb kedvet sem gyaníttatván rokonszenvre hacukájok iránt. Igen ám! uraim, tekintetek körül! és látandjátok, miképen Győr és Sopron egész antipodesek. Dicséretes elhatározások ha valósul, alkalmasint hatástalanul el nem enyész. Hát a' rendőrség meddig viselendi majom-kegyeletű öltönyt? mikor szabad üdvözlőnk az ige testülésé, azaz: a' hirdetett nemzeti ruházatot? — A' selyemtenyészítő társaság hirdeti, miképen 50,000 szederfácskát kebelbeliek között ingyen, — megyebelieknek százát 40, vidékieknek pedig 1 frt. 24 plkjával szíveskedendik elosztogatni, célja lévén a' selyemipart minél terjedtebbé tenni, habár áldozatával járja is. Éljenek a' derék férfiak, 's legyenek tőlük példát, kiknek illyesre fölötté nagy szükségök van. — És most fujjuk meg a' régi nótát keserű természetünkhez illőleg. A' színészeti szak beállott, 's páratlan csinu színházunk eléggé látogatattik, mert a' téli unalmas időben a' vagyonosb családoknak egyéb tenni valójuk nincs, úgy igényelvén az uralkodó tón, 's úgy hozván magával a' közszokás, mi ellen természetesen épen semmi kifogás nem indíthatunk. Hogy azonban rossz német előadásokat nyeljük, midőn jobbat is izelhetnénk, legkevésbbé tartom természetesnek. Hiába! ez a' német vándorcsapat csak bohózatokban remekel; ez eleme, éltetője, napi táplálata, a' sűrbarlangok empirismusából szereztven hozzá a' stúdium-teljes gyakorlatot. Hogy aztán magasabb irányu drámában, az illy Nestroyféle hős, typicus modort vévén föl, szemet mereget, homlokat ránczol, bus daruként tipeg topog, ziháló mellél siránkozva szaval, tengermélységű sohajokkal kétségbe esik, 's végül, mint a' kürtön bedudáló vihar, ajtórepedésre szorítkozván folyásában, epeztő síkójjal elhal, elolvad, megemmisül — igen-igen eredetileg bizonyos. És a' közönség? Vajszivü, Werther gyötrelmeit felfogó része eleinte szemesztől ragad, legeltetendőt a' szikár alak atlas nagysága fájdalman; később legyezőhöz kap, a' ködök régióba sodratottan, álmélkodván a' hős ponyvaterjedelmű tehetéseigin; végül szemébe könyűt, ajkára fohászt, mosolyt idéz, szöke fejével bólint, kifejezendő azon tetszést, melyet a' varázs diadalmasan kiérdemelt; legvégül pedig kalap, köpeny után lát, haza megy, a' dicsőültről álmodoz, látogatásoknál róla beszél, 's barátjainak magasztalja, kiktől viszont magasztaltatik, 's mi természetesebb? mint hogy más nap újra bemegy és így tovább. Az erősebb gyurmájú rész pedig, bravóz, rivalg, tapsol 's másnap a' kávéházakban fejcsoválva értekezik az est bájairól, 's megnézi a' szinlapot, tudomást szerzendő a' jövőben ígérkező mennyi gyönyörök titkairól, hogy könnyebben emészthesse meg a' konyha izletes gyártmányait. Ez így megy napról napra, mindig erősbben hívén, miként Mahumed paradicsoma, a' legkéjletesb houri öleléseiben, csak burgonya, a' rántott csirkehez képest. — Vasutunkhoz a' talprudak már nagyant megérkeztek, a' pályafői építkezés tavaszra bevégeztetik 's jövő augusztusban már repülhetünk. A' vállalatnál nemzeti tekintetben mit várunk, annyiból megérthetjük, hogy a' társaság a' glogniczival alkudozásban van, vagy gépeknek illő bír melletti kölcsönzése, vagy az egész pályának általa használandó kibérlése végett, miután szerintök ugysis csak folytatása e' szárny a' glogniczinak, 's így híhetőleg a' Balatonig húzni szándékozandó is, melyre nézve társaságunk előkelői legközelebb, a' badacsonyi szüreten, Vas és Zala uraival értekezgetének. Szép, szép, de csak furcsa biz az! — Nőnevelő intézeteink bezeggy meggyarapodtak; mert legújabbban Velenczéből érkezett egy madam, 's ha, mint nyilvánítá, itt divatbábukat nevelnie nem sikerülne, Milanóban ütnéi föl jövőre sátorát. Ne féljen! Magyarországon minden bizserság kelendő, 's mig az Isten, ránkneve bőséges kegyelmében, divatmajmolókat teremni hágy: addig növedékekben fogyatkozást nem könnyen lát. — Legszerebbe, leghűbb, és legőszintébb, legbensőbb barátom Galamb igéri, hogy bátor leend, nem sokára koczogatni, a' belső hasábokon kis helyért igénytelen dolgozata számára; melly hír, örvendetesb-e, vagy ijesztőbb? megítéli önre bízom. — Ezekután tiszteli „Papuramorgót“ collegája

T o r m a.

VIGADÓ, ú j m a g y a r t á r s a s t á n c z. Tisztelettel jelentem a' nagyérdemű közönségnek, hogy mai naptól fogva tanítási órákat adok az általam szerzett V i g a d ó című új magyar társastánczban melyet egyszerűségénél fogva mindenki könnyen 's rövid idő alatt betanulhat. Nem különben a' társastáncz többi nemeiben is oktatást adni ajánlkozom. — Kik e' tárgyban engem megkeresni szíveskednek, tudósítást vehetnek az „Életképek“, „Honderű“, „Pesti Divatlap“ t. szerkesztősegeinél, — 's minden helybeli műárusnál. — Lakásom bálványutca Blühdornház 3-ik emelet 23. sz. — Jelentem egy szerszám, hogy Pesten kivülem a' Vigadó't tanítják: Crombe, Beauval, Abeles, Chladek és Budán: Wolf, tánczmesterek.

Kőhegyi József, tánczmester.

Melléklet: Irodalmi Őr.

18. sz. — oct. 31.

A' TÁRSADALMI ÁLLAPOT FEJLŐDÉSE.

(Folytatás.)

A' mi végcélunk — boldogság. Ennek egyedüli útja, eszköze: állatszellemi valónk minél inkább tökélyesbülése. Ennek alapföltéte pedig: kettős miségünk élettörvénye, azaz: a' természetjog. Mert hiszen — tudjuk, hogy érzéki eszes lények vagyunk; ennek világos bizonyossága létegszeres testünk 's értelmes szellemünk. — Az érzékiség tehát, 's az értelem az, melly emberi természetünket képezi. Érzéki természetünk erejénél fogva ugyanazon törvények hatalma alá vagyunk rendelve, minek egyéb létegszeres állatok; ámde létünk jobb fele t. i. lelkünk, természeténél 's az abban rejlő képességek, főkép pedig elménk 's akarataunk szabadságánál fogva, kettős természetünk mindinkább tökélyesbülése, 's az ezzeli aránylagos boldogság élvére levén alkotva — fensőbb miségü 's rendeltetésü lények sorozatába tartozunk. Ez bizonyos, elvitathatlan igazság; kezeskedik érte mindenki önbecsérzete. Amaz, hogy t. i. csak ugyan kettős természetünk mindinkább tökélyesbülése emberi rendeltetésünk, — szinte igaznak, megdönthetlen hiedelemnek ismertetik, mert hiszen közülünk ki sem akarja magát annak tagadásával kitörültetni az emberlények névsorából; e' hiedelem mellett örök idő óta fog harcolni emberi közgyarlóságunk; azonban, hogy mi nyugtathat meg bennünket rendeltetésünk iránti hiedelmünk igazságáról, vagyis, hogy mi ennek hiteles keze? . . . bizonytalan, 's még eddig vita tárgya. Mi, kik meg vagyunk győződve az istenség alkotó bölcseségéről, miszerint kettős természetünk képességeinek célait is kimérte, és pedig abban mérte ki, a' mi felé azok untalan 's ellenállhatlanul küzdenek — azt tartjuk, hogy végcélunk iránti hitünk igazságaért csak a' természetjog, azaz: kettős természetünk törvényessége, kezeskedhetik. Ezt sokan tagadják, 's nézetök szerint minden természetjog csak benszülött eszme, minek állítólagos hamisságát Locke, Bacon, Newton 's Bentham elveivel támo-

gatják, vagyis inkább bizonyítják. Azt mondják: a' természetjog agyrém; az nem létezik, — a' természetnek joga nem lehet, mert a' jog nem természeti, az társadalmi, azt a' társas élet nemzé, az a' társas élet által a' vagyon eszméjének méhében fogamzott; 'stb. Különös, hogy az ember ennyire megtagadhatja magát! Azonban igen szép, hogy a' természet nemhogy engedne a' vétkes öntagadás e' nehéz sulyának, sőt azzal még inkább daczol. Társaságban élünk; jó, ez rendén van; az ember társas állat. Azonban a' társadalom mesterséges életrend szerint alkottatik, szabályok 's törvények szerint kormányoztatik, föntartatik, szilárdittatik — olly szabályok 's törvények szerint, mik nem a' természet, hanem az önkény, erőszak 's bűnös önzés szüleményi. De mondtam, mind ennek a' természet mégsem enged, sőt inkább ellene daczol. Mert hiszen, mi a' mi társadalmi, önkény, erőszak 's vakeset által alkotott sorsunk, állapotunk? Az ember természeti állapotából aláesvén, nincs semmi, a' mihez epe-dő üdvosvárral ne ragaszkodnék. Ő ezen nem természeti élet rabnyügei közt láthatókép eltévelyedett, 's mindaz, mit a' polgárviszonyok tekervényes tömkelegében lát: a' törvény, a' szabadság 's a' jog, mind csak egy álvonal a' természet életének szent arczulatjáról, — 's bár mennyire is erőködjék szemlélődni, magát roppant közepén találja, mint mindig habozót 's ingadozót az igazi tudás és tudatlanság, a' valódi természet és nemtermészet bizonytalan ösvényén! — Lássuk azonban a' természetjogot. A' mi rendeltetésünk iránti közhit igazságáról, vagyis arról, hogy mi mindinkább tökélyesbülés 's az ezzeli aránylagos boldogság élvére vagyunk alkotva, — ez, t. i. a' természetjog, leghitelesebben igazolja. 'S ez nem agyrém, mert ez alapul szolgál minden igazságnak, minden erkölcsiségnek, 's alapul szolgál saját létünknek. Mert hiszen, mi a' természetjog? Azon törvényesség, melly szerint mind állati, mind szellemi étellel birunk. Ezt tagadni lehetetlen; mert ha bizonyos, hogy természetem törvénye az, miszerint egyem, ha éhezem, igyam, ha szomjazom: — szinte természetem törvénye az, hogy gondolkozzam, mikor gondolkodni kell, érezzek, mikor érezni, tudjak, mikor tudni, — vágyjak 's akarjak, mikor vágyani 's akarni kell természetem kényszerítő parancsa szerint.

Emberi testünk létege különféle részekből áll: fejből, kezekből, gyomorból, lábból, 'stb. Tudjuk, hogy ezeknek különkülön saját rendeltetésök vagy; így: a' kéznek mozgás, a' gyomornak evés, emésztés, a' lábnak járás, 'stb. — 's mind e' különféle rendeltetéseket honnan tudjuk mi? nemde testünk létegeinek természeti törvényeiből? Igen, e' tudomásunknak igazi 's biztos kutfeje azon általános törvények ismerete, mellyek szerint ama testrészek élnek, munkálkodnak, — 's élhetés- és munkálkodhatásra törni még akkor sem szünnének meg, midőn mi ösztöneik ellen harczot indítanánk, 's azok eredeti tendenciáját megakadályozni akarnók. Ám próbálja meg akárki saját példáján, 's ezen állitmány igazsága mellett elég biztosítékot tapasztaland bizonynyal. Mert nem szabad, sőt lehetlen is, hogy egyáltalában ne egyem, ne igyam, ne mozogjak, ne járjak; mindezek lehetősége testem létegeiségének, vagyis az én állati valóm természetét semmisítné meg. Így van a' dolog erkölcsi

természetjogainkkal is: az erkölcsi természetjog 's állati miségünk imint tárgyalt törvényessége tudniillik, a' legszorosabb hasonviszonyban állanak egymással. Mert ime, ha igaz az, hogy mi önmunkás lélekkel is birunk: úgy a' mi miségünk e' másik fele is bir saját természettel, mint bir állati valónk. Már pedig szellemi miségünk természete a' maga eredeti törvényessége nélkül ép úgy nem lehet, nem létezhet, mint állati valónk a' mondott esetekben. A' ki tehát lelkiileg miségünk e' sajátlagos természetének törvényeit tagadni akarná, ép úgy tesz, mint a' ki tagadná, hogy érzékeinknek nem az érzés, kezünknek nem a' mozgás, 's lábainknak nem a' járás törvényessége 's ez által rendeltetése. Ámde ennyire józan ész nem vetemedhetik, 's meg kell ismernünk önkint, hogy a' mi lelkünk tulajdon természettel 's ez által állatóságunk törvényességétől messze elütő sajátságokkal bir. Ezen sajátságokban áll a' mi szellemünk természete, 's ennek eredeti törvényei, vagyis jogai, ép úgy mint áll egy hordó dongáiból, valamely test alkatrészeiből. Lelki miségünk főajátságai bizonyára nem mások, mint a' gondolkodás, érzemény 's vágy, vagyis szabadakarat. Szellemi életünk organisatiója leginkább csak ezek öszhangzó 's viszonylagos munkálkodásiban állhat, mivel ezek mind olly erők, mellyek nemcsak semmi testek, — de az emberen kívül semmi állati természetben sem találhatók. Ezt nem szükség mutogatni. Ezen képességekben áll tehát a' lelki természet. 'S valjon lehet-e jó akarattal kérdés alá vonnunk, vagy éppen kétkednünk azon, hogy valjon bir e' természet is törvényekkel? E' kérdésre mindenkor elég felelet azon másik ártatlan kérdés: lehet-e valaminek természete, törvények nélkül? Bizonytal nem. A' törvény föltétele minden életnek, az érzéki világban úgy, mint a' szellemiben. A' törvény azon eredeti jog, melly a' természet életének önfentartási ösztöne kényszerítő követelésében nyilatkozik, — a' jog pedig nem más, mint maga a' dolgok azon természettörvényi igénye, melly magával a' dolgok természetét feltételező képességek miségével tűnik elő. Így például, ha az állatember éhes, annak étvágya joga egyszersmind, mert ezen igény a' mi állatóságunk természetét föltételező azon képesség miségével tűnik föl, hogy ehessünk, 's együnk, ha éhezünk; mert ha nem, 's éhezünk: a' természet törvénye ellen vétkezünk. Az pedig, a' mi áll állatóságunk természetének törvényességében: áll szellemi valónk természetében is. Miért is, ha értelmünk gondolkodik, érzékeink éreznek, akaratunk szabadon működik, 's vágyaink az ész örök szabályai szerint munkálkodnak — igen helyesen, igen rendén, mert ez mind a' mi lelkünk természetének jogai, törvényei szerint történik, 's ezt meggátolni, akadályozni bűn 's átkos pártütés az istenség örök akarata ellen, melly a' lények képességeit, 's a' lények természetét föntartó 's föltételező ösztönöket bizonyára nem hiába, hanem rendeltetésök megközelíthetése eszközeül alkotá. —

Ha mi lelkünk alapképességeit vizsgáljuk, 's ismervén azok rendeltetésit, megengedjük, hogy isten elleni bűn azokat akadályozni, vagy éppen megtagadni: úgy szükségkép bűnnek, 's pedig még inkább súlyos bűnnek kell

tartanunk, ha valaki megismeri a' dolgok összes tekintetében igazságot, 's az egyesekre nézve tagadja. Ha t. i. megengedjük, mikép az én elmém gondolkodása természetes, igazságos 's jogos működése értelmi képességemnek, — miért ne volna vágyamnak boldogság utáni epedése, a' lehető legteljesebb jóllét utáni igénye jogos, természettörvény szerinti? — mert hiszen vágyó képességem lelkemnek egyik alapereje. 'S ime itt van a' természetjog forrása, abban pedig a' valódi természetjog, hogy én a' legleghetségesb boldogság élvezért természetem törvényéből sovárgok. — A' ki tehát tagadja a' természetjog létezését, valóságát: tagadja a' dolog természetét képező sajátságok rendeltetését 's életműködési törvényeit. Pedig az ilyen nemcsak ön-maga, hanem az emberiség és istenség ellen is pártot üt. Nézzünk szét.

(Folytatjuk.)

EM L É K S Z O B O R.

(Vége.)

IV.

Gyönyörű tavaszi vasárnap vala; a' nép sűrű tömegekben özönlött a' városligetbe, hova Kálmán 's Ormy Laczi is tartottak. Miután Kálmán nem kevés csudálkozással nézvé a' népnek a' debreczenitől egészen elütő vigalmát, 's a' sok idegen szó hallatára azt hívé, miszerint már tán túl is van azon ország határain, mellyhez Halmos magát olly méltán számítá; szóval: a' sok tarka és zöld dolgok látását megunván, egy asztalhoz települtek, mellynél egy tisztes polgár neje- 's két leányával két fiatal ember társaságában már előbb foglaltak helyet. Az öreg ur bajor származásu levén, a' magyar nemzetiséget annyiban nem pártolá 's nem is gyűlölé, a' mennyiben nem tudta, mi a' nemzetiség; egyébiránt a' sört kedvelé 's nejét is rászoktatá. Most épen illy kedvencz foglalkozásban volt neje- 's a' fiatal emberekkel együtt, míg az egyik leány vajas kenyér- 's édes tejjel enyhíté magát; a' másik, a' halvány és barna Betti, miután egy német regényben olvasá, hogy annak hősnéje csupa mézzel élt, 's azzal végnapjaig fentartá szépségét, ha nem volt éhes, mézen kívül mást nem evett; de miután ilt mézet nem kapott, evés helyett most érkezett hőseinket vette szemügyre, hogy arczuk- 's magokviseletéből kibetűzhesse: vajon olvasták-e az ő kedvencz Clarenjét? de a' mint ifjaink a' sonkához ugy, mint a' borhoz illőleg hozzáfogtak, szánakozva gondolá magában, hogy biz ezek is csak olly prózai emberek, mint édes atyja, ámbár másrészt elismeré, mikép Kálmán jól termett, pozsgás magyar fiu!

— Valjon kik lehetnek ezek a' németek? akará Kálmán lassan mondani, azonban ezt mások is meghallhaták.

— Azt csak nem volna olly nehéz kitalálni, mint azt, hány pohár sertől hizott meg annyira ez öreg ur, ki bizonyosan valami mesterember, asztalos vagy lakatos, 's a' mint jóízű mosolyából láthatod, egyszersmind háziur is. A' kövér madame természetesen neje, a' két hölgy pedig leányaik; a' fiatal em-

berek jó magaviseletű legények, kiket a' család érdemeseknek tart magával vinni, 's idővel, ha más nem kopogtat, vőül elfogadni.

Laczi emberismerete a' hidvámosokéval is mérközhetett; mert az öreg urban nemcsak a' mesterség nemét, hogy t. i. asztalos, hanem a' házi uraságot is megszagoló; a' többiekre nézve is igaz volt jóslata.

— Halod-e, Laczi, mond Kálmán néhány pillantás váltása után a' sentimentalís Bettivel, nekem ez a' barna leánya meglehetősen tetszik.

— Szerencséd, felelé ez, hogy én inkább szeretném ezt a' pajkos szökét ölelni, különben harcra kelnénk. De lássuk csak; mégis igazad van neked, Kálmán, azaz: jó izlésed. Ez a' barna csakugyan szép, 's milly komoly, bizonyára jó gazdasszony leend belőle.

Kálmánnak sem kelle több, csak hogy választása dicsértessék, most már egészen szerelmes vala.

— Lelkemre, mond, én meg akarom ismerni, 's nőül venni.

— Ő pedig örömmel egyezik meg benne, viszonzá a' furfangos Laczi; 's ha szilárd akaratod van, könnyen megtörténhetik.

— Mikép, mikép, kedves barátom?

— Hm, te még ujoncz vagy, látszik.

Vinter ur — így nevezték a' családtyát 's háziurat — 's tisztos neje sokkal jobban érezték magokat a' sörös poharakkali társaságban, hogysem a' két magyar fiu leányaikra vetett lángoló pillantatit észrevehették volna. De a' cerberuskint örködő asztaloslegények figyelmét e' szemtelenség nem kerülé ki, 's heves boszura gyuladtak annál inkább, mivel Bettike igen is szembetűnőleg árulá el az idegenek iránti vonzalmát, 's kedvökért magyarul is beszélt testvérével, melly körülmény Kálmánra nézve eldöntőleg hatott. Végre kifizeté Vinter ur a' megemésztett 24 pint sör árát, 's fölemelkedett; neje őt követni akará, de a' szék lábába botolván, olly irgalmatlanul dőlt életpárjára, hogy ha ez magát négykézlábra nem helyezi, koponyáját zuzza szét, ámbár a' madame hárommázsás sulya ugys elég veszélylyel fenyegeté őt. Kis ijedésen kívül más baj nem történt. Legjobb volt, hogy ők magok is kaczagtak, 's ezzel a' nézők kacajkedvét előlék.

Az áldozó nap sugárai vonzó vidám színbe öltözteték Buda regényes hegylánczát, mi a' városligetből hazamenőknek kellemes nézpontul kínálkozik. Vinter ur is, ábrándozó Bettije unszolására, megállapodott, tapasztalandó, milly gyönyört nyújt az ugynevezett természet szemlélete; de miután mindent sárga színben láta, 's édes övét figyelmezteté a' tudósok azon állítására, hogy a' föld csakugyan forog, családját olly helyről, hol szerinte semmi élvezetet nem talál, elvezeté.

Hőseink azt hívék, hogy egyenesen haza indulnak, 's örültek a' nem sokára megkötendő ismeretségen, melly mindkettejök boldogságát alapítandja meg. De Vinter ur bibliai magyarázata szerint a' vasárnap nem arra rendeltett, hogy az ember minden dologtól kipihenve másnapra is elrestüljön. Ha a' kezek foglaltatása tilos, legalább a' fogak 's gyomor működjek becsületesen.

Még egyszer mentek vacsorálni, hová hőseink is követék őket, valamint innen éjfél táján egész a' ház kapujáig.

Laczi csengetett; a' kapu felnyitatték, de házmester helyett a' szerelemfélétsből boszút lángoló legények ragadák meg őket óriási erővel; nyakukra hirtelen durva zsákot huztak, 's egy taligára fektették. Mindez olly gyorsan 's ellenállhatalan erővel történt, hogy hőseinknek eszökbe sem jutott magokat védeni.

A' dunaparra érkezve, mintha gyapjút mostak volna, többször bemárták a' zsákokat, lehütendők a' reájok nézve veszélyessé válhatandó szerelmi lángot; aztán pedig, ámbár mitsem hallottak a' magánbörtön kinjairól, őket egymástól külön helyezék 's elszaladtak.

Laczi sokáig nyugtalankodott kényelmellen helyzetében; szűkebb körre még soha sem zárták kiváltságos tagjait. Végre sok erőködés után sikerült neki magát 's barátját kimentenie. — Most a' visszatorlásról tanakodtak; de erőt olly tulnyomó erő ellenében használniok nem vala tanácsos; nyilvános kereset alá pedig, kinevetetés veszélye nélkül, őket nem vonhaták. Haza mentek tehát, 's annyi törődés után Laczi legalább még jót is aludott.

V.

Ormnynak első kísérlete nem sikerülvén, 's ahhoz hasonló balkimenetelektől kedvet veszítve, egy másnemű cselet főzött ki agyában, mellyel Idát saját részére hódíthassa. Tudta, hogy az öreg táblabíró Kálmánnak ügyvédi oklevél nélkül leányát nem adja, 's ha őt e' részben akadályozva, valami jó ürügy alatt haza csálhatja, czélt érend. Ő saját részéről semmi szükségét nem érzé a' diplomának, mert születésénél fogva is képes jogait védeni, valamint másokét csonkítani; Kálmánt illetőleg pedig bizonyos volt abban, mikép ez a' halmosi szüret vig örömeit szívesen cseréli föl az általa különben sem kedvelt tanulás fáradalmival. És hogy Kálmánnak unalomból valamikép eszébe ne jusson könyvhöz nyulni, vagy valami véletlenség által önerőre ébredve, gyámsága alól menekülni, olly életmódra szoktatá barátja, hol azt valóban nem is álmodá. Többször egész napokat a' budai hegyekben töltöttek. Laczi este rendszeren meglátogató a' kártyaasztalokat. Mint vesztes fél mindig azon fogadást tevő, hogy csupán az angyaljó Ida szerelme óvandja meg szenvedélyétől; ha néha nyert, ez uton alapítható szerencséjének olly fényes váráról ábrándozott, mellyeket a' levegőben sem lehetne fölépíteni. Azonban ő végre is vesztett, 's nemcsak saját, de Kálmán pénzét is elharácsolá.

A' halmosiak meg nem foghaták, mire költ Kálmán olly tömérdék pénzt; sokan azt hívék, hogy Pesten németül tanult; házat és szőlőkertet vőn magának, aztán pedig, Halmoson ismét a' régi szégyent hagyva, idegen helyen temetleti el babérral koszoruzott homlokát. De a' mindenkinél mélyebben belátó anya jól tudá, hogy a' fiu rosznak adta magát, 's levelében anyailag meg-

feddé. Szegény Kálmán! ő olly jó fiu vala, hogy szint olly könnyen hajolt anyja intésire, mint barátja csábitásira.

Laczi ugy intézte a' dolgot, hogy Kálmán utolsó pénzküldeménye nem sokára elfogyott, neki pedig nem volt reménye valahonnan kaphatni. Szerencsére épen vásár volt, 's atyja árendása itt levén, ez ha neki, miután atyjától meg volt tiltva, nem is, barátjának bizonyosan kölcsönzend.

Glück Mózsos, egy, Csehországból ide szakadt rongyszedő zsidó fia, Halmos környékén a' legvagyonosbak egyike volt, 's azon a' többi zsidó 's keresztény uzsorásokkal közös dicséretes tulajdonságokkal birt, miszerint addig nyúzta a' rókát, meddig lehetett! Kálmánnak, mint kiskorunak, a' fölvelt kétszáz ezüst flért csak négyszázat kelle fölírni, olly kikötéssel azonban, hogy ha Kálmán mint leendő ügyvéd 's halmosi jegyző, Mózsosnek a' várostól engedelmet szerzend a' határbeli jó fehér agyagból edényeket gyárthatni, az adósság fele, részvények fejében, Kálmánnak kamatozand. Erre ő annál örömebb állott reá, mivel a' rosz fazekak készítése miatt az egész vidéken nevetség tárgyaul szolgáló szülővárosa e' szégyentől illy formán tán megszabaduland. Végre megjött a' szüret ideje, 's ha akarták volna is, nem maradhat tak tovább Pesten, miután pénzből 's annak minden forrásiból kifogytak. Laczi meglátogató Karádynét is, hol megtudván, mikép Idát atyja testvére mintegy négy hét előtt végkép haza vitte, egy hét mulva elindultak a' megérkezésükről eleve értesített halmosiak körébe; elindultak a' nélkül, hogy Kálmán ellenszegülne, 's eszébe jutna voltakép, miszerint nem azért jött Pestre, hogy zsákba öltsek jámbor tagjait, hanem, hogy censurát tegyen. Szegénynek csak az volt baja, hogy édes anyja helyét Laczi pótolta.

VI.

Ismét Halmoson vagyunk, azon nép között, melly ősei szokásitól kevésben tért ugyan el, de azért rosz fazekakat gyur, 's tudós embert még nem nevelt a' hazának. Azon öröm, melly Tardy házát az által éré, hogy négy század óta belőle virult fel Halmos dicsőségére a' legelső tudós csemete, nemcsak az erre kissé hiu anya keblét ringató édes álmokban, de közös volt az egész helységben. Azonban leghüszkébb önérettel várta a' megérkezés napját Nyárady, a' furfangos fazekas, ki szoborművében nemcsak a' tudományok iránti tiszteletét, de egyszersmind saját dicsőségét is vélé tanusíthatni, olly nyomatékos bizonyoságnak tekintván azt a' halmosiak művészi képességére nézve, melly a' gunyolókat egyszerre megnémítandja. A' szobor már készen várta megdicsőítendő képmását, 's eddig is az udvarra lön helyezve, hol a' megérkezés napján fog fellepleztetni.

Csak Denczy táblabíró egyedüli kivételkint nem osztozott a' halmosiak örömében. Többször érinté ugyanis leánya előtt Kálmán nevét, sőt mint atya kérdezé: mint érez 's vélekedik azon ifju iránt, ki levelét neki átvivé? De a' szép Ida mindig olly hidegen 's legyőzhetlen ellenszenvvel nyilatkozott, mint

tudjuk, nem Kálmán, hanem Laczi iránt, hogy az öreg ur azon reménye, miszerint leányát egy kedve szerinti, jámbor jó szívű férjhez adandja, egészen meghiúsult, 's bizonytalan jövője iránti teljes aggodalom szállta meg atyai keblét. Végre megjött a' nagy nap, 184* őszhő 10-dike, midőn hőseink, mint megírák, este szerencsésen csakugyan megérkeztek, az őket olly epedve váró halmosi senatus nem csekély örömére. Minden kész levén már a' tisztelgő fogadásra, szokásos üdvözletek után Kálmán az atyai házból a' városházra kísértetett, 's pedig, hogy az ünnepély nagyszerűvé tételére semmi hiány ne legyen, czigányzene 's vasvillákra aggasztott lámpavilágítás mellett, melly szokatlan dologhoz a' felriadt ebek csaholása járulván, valóban elég zajosan ütött ki. A' lakoma úgy volt rendezve, mint már főnebb láttuk, csak hogy Denczy helyét, ki a' vigalomban nem osztozkodhatott, jelenleg Laczi foglalá el. Már mindenki megette legzsirosb falatját, 's a' szikráthányó halmosi bor jó kedvre deríté mindnyájokat, midőn Nyáradi indítványára az emlékszobor föl-leplezésére indultak.

És ez komolyan-ünnepélyes jelenet vala. A' czigányok még mindég dünnögteték elhangolt húrjaikat, 's mindenek figyelme a' mester mozdulatira volt fordítva. Ez két ember által tartott lábtón felhágván, a' takarót, t. i. egy buzaszárító ponyvát, komolyan leborítá, 's egy igen vaskos alakot tüntetett fel, mellynek tömött szélessége hosszával teljességgel semmi arányban nem állott, 's mint többen megjegyzék egy búbos kályáától csak az által különbözött, hogy keze 's lábai voltak; orra ez agyagóriásnak legalább is ollyan volt, mint a' jászok kürtje; a' titokteljes könyvre meresztett szemek mint egy fontos alma; füleiről pedig egy érdemes tag azon észrevételt tévé, hogy azok helyébe Nyáradi két öblös tálat ragasztott. És e' roppant tömegnek Kálmán személyét kellett volna ábrázolnia, de ebben Nyáradi maga is kételkedett, miután az élő példányt és saját művét összehasonlítva vizsgálgatá; azonban azzal menté magát, hogy a' téns prókátor urat roppant tanulmányai szűrték meg annyira, 's biztatá a' vendégeket, miszerint a' halmosi levegő nem sokára kitöltendi a' hiányokat.

Egyébiránt ő megmutatá, mikép a' tudományt tiszteli; 's tiszta akarat mellett az elismerés legcsekélyebb jele is nem becses-e? Mi pedig, kik tudjuk, hogy Kálmán, censurát sem téve, e' megtiszteltetést nem érdemlé, ne csodálkozzunk, hiszen hason esetek naponként fordulnak elő.

A' sok gúnyos műbirálat czáfolatában elfáradt szobrász le akart szállani, de illy magas álláshoz szokva nem levén, annyira elszédült, hogy előre hanyatlik 's romba dülendő dicsősége hamvai közé temeti becses életét, ha hirtelen a' szobor izmos karjába nem kapaszkodik, mellyet is az egész közönség 's maga legnagyobb fájdalmára könyvestül együtt tövéből kirántott. E' kis bajt azonban másnap helyreigazíthatónak állítván, a' többiekkel együtt azon helyre tért, mellyet a' halmosi senatus két érdekből a' világ akármelly parlamentjével sem cserélt volna fel, ha t. i. benne saját ügyeiben biráskodhatott, vagy mások bőrére ihatott.

Mig tisztos vendégeink az 1823-dik évi termést dicsérgeték, mi annyit jelente, hogy már mindenik elázván, inni senki nem akart: azalatt sötét felhők boriták el a' csillagos eget. Sűrű és vastag cseppekben hullott az eső alá; minden élő lény fedél alá menekült, csak Nyárad szobra nem tudott szaladni, 's mint igen töredékeny anyagmű, egészen elmosódott. És ez vajmi nagy csapás szobrokban olly igen szükölködő hazánkra; legalább ez egy, minden különzsége mellett is, maradt volna meg büszkeségünkül!

Másnap Kálmán, mint tiszta lelkiismeretű 's phlegmatikus véralkatu felebarát, még jóízűn aludott, 's epen a' baloldal álmait kezdé feküdni, midőn Laczi, a' catastrophnak saját részére kedvező kimeneteléről gondolkodva, már szépen felöltözött, a' táblabírónál tiszteletét teendő, azon elvből indulva ki: prior tempore, potior jure, ha más előnye mérlegbe sem vettelnének.

Denczy ur igen nyájasan fogadá a' volt alispán fiát, ámbár egyelőre is kevés rokonszenvet érte iránta, bizonyos időtlen mohóság egészen visszataszítóvá tevén különben sem ajánlatos arczatát; de mindazáltal leányának vendégként bemutatá, ki őt Tardy Kálmán néven szólítva, atyja figyelmét egészen fölébreszté, ugy annyira, hogy ennek kérésére Laczi egész bohó játékát kénytelen volt elmondani, elhallgatván mégis azt, hogy censurát nem tettek. És miután a' dolog ekkép tisztába jött, Laczi olly nagy feláldozásai nyomán több igénynyel hívé komoly szándékát az atya előtt kijelenthetni, de ettől leánya nevében egyszerű 's határozott megtagadást kapott válaszul.

Kálmán és Ida még az nap láták egymást, 's egy pillanat elég volt szíveikben azon érzelmet felköltetni, mit közönségesen szerelemnek nevezünk. De Kálmán nem mert motszanni sem, mert hogy censurát nem tön, csak most kezdé érezni és sajnálni. Végre nem tűrhete ez állapotot, 's anyja előtt az egész titkot felfödözté. Ez egészen le volt sujtva így meghiusult reményein, de az öreg jegyzőveli tanácskozás után elhatározá, Kálmánt még egyszer Pestre küldeni azon ürügy alatt, hogy most embert 's világot megy tapasztalni. Mintegy nyolcz nap mulva már készen voltak a' Kálmánt kísérendő jó zsiros pogácsák, 's a' kocsi is készen áll, midőn Laczi atyjától Kálmán gyászpecsétű levelet kapott. Laczi, alig tartózkodván honn egy napig, a' székvárosba rándult, 's kártya mellett egy katonatiszttel összeveszván, ettől párviadalban agyonlötvetett. E' gyászhir mellett egyszersmind fia adósságait is megküldé Kálmánnak a' szomorodott atya.

A' pogácsák rendesen minden két hétben megjelentek egy intő levéllel anyjától, mi olly jó sikerű vala, hogy Kálmán rövid idő mulva csakugyan censurát tön; sőt a' keletkező védegyelet mozgalmait rá sem voltak hatás nélkül, 's eszébe jutván Glück Mózsés kérelme, ezt most annál inkább kívánta valósítani, mivel a' szerencsétlenül elázott agyagszobor gyászeseménye óta az egész környék még élesebben gúnyolja a' halmosi kontár fazekasokat.

Hazaérkezvén Kálmán, annyiban változott sorsa, hogy anyja gyámsága helyett a' kedves Ida rózsaláncaiba jutott; miután az edénygyár felállítását nemcsak szóval, hanem mint részvényes, tetteleg is előmozdítá, 's ez által

szülőhelyéről a' régi gunyt elhárítá; végre pedig négyszáz év alatt Halmosból első 's egyedül nevezheté magát tudósnak: méltó, hogy neve a' krónikákba följegyeztessék.

K ö k é n y.

S Z I V E M.

Láttatok-e csermelyt, mellynek belsejébe
Benézhetni mélyen, melly halk zöngeléssel
Száll odább medrében koszorus partok közt?
Az én szívem ilyen halk folyásu csermely.

Benne sok talán a' gyarlóság fővénye —
Nem lehet mind gyöngy, mi fenekére üle —
De ki jól benézett, az megfogja látni:
Hogy egy-egy arany szem fölcsillog közöle.

Ragyogó sugárral messze fénylő napként
Tündököl fölötte, oh hon, a' te képed:
Fényben vagy borúban hiven úgy a' mint vagy,
Boltozó egeddal visszamutat téged.

Holdja pedig, szendén visszanéző holdja
E' csermelyhaboknak, kedvesem, te lettel,
A' mióta csöndes, halovány arczoddal
Sorsomnak borongó éjén megjelentél.

Oh, e' boldog perczhez gyakran visszatérek:
A' szép emlékezet csolnakába ültet;
Illyenkor az ott benn támadt érzemények
Mind megannyi elszórt csillagok körültek.

Mentovich Ferencz.

K Ö L T Ő I K É P E K.

VIII.

Kertem virágai közt
Borultan járdalok:
Rajtok bimbók fakadnak,
Szívemben új dalok.

A' bájvirág-mosolyban
A' természet beszél —

És illatot sohajt, ha
Hozzá legyint a' szél,

Mit lelkemhez szívok fel.
'S ismét elindulok —
'S e' szűz virágszohajból
Születnek a' dalok!

IX.

Az éj sötét homálylyal
Leng a' vidék felett:
A' szende báju völgy is
Rémek hazája lett.

Csak a' távol sikoltó
Villám kígyóinak
Égő kékes fuvalmi
Világositának.

Mig tompa, halk moraját
Hallatja a' vihar
Mintegy barátkozólag
A' nép borzalmival...

Ki jár az ormokon ott,
Megismernének-e?
Tán a' vihar honából
A' rémek gyermeke!

Ki tündértől tanulta
A' méla hangokat,

Mellyeknek árja a' bus
Lant húrjain fakad.

Átsirja a' vidéket
A' csendelő zene —
Még a' vihar sem állhat
A' dálnak ellene.

Vad szél üvölt... 's nyomában
Halkan odább vonul —
És újra szép a' dús táj
Kimondhatatlanul.

... 'S a' dálnokot dalából
Nem ismernének-e?...
Mit tenne mást az édes
Természet gyermeke?

Mosolygjon bár az élet
Vagy zugjon a' halál:
A' természet csudáin
Ő élveket talál.

X.

Oh, Istenem! mi szép volt
A' nyájas ifjuság:
Örömből 's fájdalomból
Nőtt a' szivben virág.

És eljött a' daléret,
Nem várva a' tavaszt,
'S hattyúkezével a' hűs
Szellőbe szórta azt.

Nem sejtve, hogy szivemnek
Nyíló virágiban

Borongó életemnek
Egy-egy szikrája van.

Nem sejtve, hogy kihez majd
A' dal viránya hat:
A' lélek elmosolygott
Sugarival mulat!...

És még is ah! ki tudja:
Mi sorsom végzete?
Ha majdan elbucsúztam,
Megemlegetnek-e?...

Szelestey László.

MAGLÓDI LEVELEK.

I. Mielőtt a' szőlődombra felpöczkölt residentiam környezetét költői ábrándok
lucskos mocsárjaiba merülve a' lúdtoll, vagy — mint a' pozsonyi muzsa mondaná —
lúdlebbencz tollával ecsetelni kezdeném, föllebbentve a' mult dohányfüstös ponyvá-
ját: legyen szabad utazásomnak, melyet Pestről idáig tevék, örök emlékeül szentel-
nem néhány, háladatos mellből fölszivattyuzott karczolatot.

,Infandum regina iubes renovare dolorem.'

Örömmel üdvözlöm a' napot, mellyen Pestet el kelle hagynom, nem épen azért, mintha hinném, hogy csak falusi magány képes elég alkalmat nyújtani szellemi munkálkodásra, de főleg azért, hogy nem kellend többé a' kerepesi út porát nyelnem, ha színházba megyek, — hogy az úri-utczában le nem öntenek, midőn az utcákat 's mindazt, a' mi bennök vagyon, locsolják, — hogy a' bérkocsisoktól el nem tapostatom, iparlovagok által meg nem lopatom, ha ugyan szegény bőrömön kívül valami lophatót találnának nálam, — hogy valamelly irodalmi rügytől le nem piszkoltatom, vagy vámszedőktől meg nem támadtatom. Ime, mennyi ok Pestet kerülni! pedig, tessék elhinni, mindezeket sem a' fővárosi szemléből, sem a' budapesti naplóból, sem pedig más hasonló celebritásu munkából ki nem irtam, mert ezek saját bő és sokoldalú tapasztalásaim emlékezetem deszkájára karczott eredményei, Pestet tehát kerülni akartam, legalább addig, míg ismét rászorulok.

Kocsisom r.-csabai volt, 's vele utazásom olly érdekes, hogy bizony senki sem bánja meg, ha elolvassa, mert legalább láthatja, millyen a' magyar paraszt hetivásárkor.

Bérül annyit ígértem neki, habár csak félórányit került velem, mintha szándékosan fogadtam volna, és mégis, midőn úti pogyászatot meglátá, meglegedetlenül morgott. És ez az elégedetlenség a' magyar paraszt főjelleme. Kiérvén a' kerepesi utra, megállott, mert — ugymond — itt bor árával tartozik. Mi volt természetesebb, mint adósságát kifizetnem? De ő nemcsak hogy bor árával tartozott, hanem szükségnek látá a' kerepesi út porát torkában ismét egy új itczével leönteni.

Alig haladánk néhány lépésnyire, ismét betért, mert ott — mint állítá — igen jó sört mérnek. Reménylém, hogy ha kün maradok a' kocsin, előbb rágondolja magát, hogy siessen. Csalatkoztam, mert egész fél óráig hiába váram, és tán még mostig is várnám, ha utána bemenvén, ki nem nógatom. Most azonban ismét azt hittem, hogy jó kedve levén, meglehetősen fogunk haladni; hajtott is ő, midőn az álom mámoros fejét fölemelni engedé, de ez nem is igen gyakran történt, 's ha történt, sem volt köszönnet benne. Mert tudván azt, hogy ismét elalszik, félórára előre lecsépelé három gebéje hátán a' tartozandóságot. Ez operatio — mellyel emberem gyakorlatilag bebizonyítá, miszerint azon állítás, hogy az ember semmit sem vihet tökélyre, nem igaz — két tekintetből volt rám nézve kellemetlen. Először, a' mennyiben sajnálám a' szegény marhát ennyire kínoztatni, — másodsor pedig, mivel az e l ő l három lónak osztogatott csapás h á t u l mind az én fejem körül központosult; miből napnál világosabban magyarázám magamnak, hogy kocsisom 1) a' haladásnak, 2) pedig a' centralisationnak barátja.

— Ugyan hogy tud olly kegyetlenül bánni marhájával? a' lovakat érve, nem magamat, kérdém tőle.

— Hát mért nem lett pappá, akkor nem kellene buznia, a' lelkit neki! E' philosophián meg kelle nyugodnom, mert magam is átlátám eszem élével, hogy a' lónak — h ú z n i a k e l l. De ha választania kellett volna, pap legyen-e, vagy ló, aligha nem az elsőt választandotta. Hogy azonban mégse láttassam az ok fontossága által legyőzve, folytattam beszédemet.

— Mért nem tartja inkább jobban abrakkal?

— Soh' se eszik ez, uram, abrakot, mégis úgy szalad, mint a' Mátra szele.

— Látom! és sajnálkozó pillanatot vetek a' fuladozó három lócsontvázra.

Nehogy pedig továbbra is olly közel érintkezésbe jöjjön fejem az ostorral, megtiltám neki a' ló további ütését.

Soha sem hittem volna, mi különféle, sőt ellenkező hatása van a' verésnek. Az embert ha verik, e l a l s z i k benne a' becsületértzés: kocsisomnak á l o m ellen óvószerül szolgált, mert mihelyt a' verést neki megtiltám, nem sokára kocsiba hanyatlott emberem, elejtve ostorát és gyeplőjét. Föl akarám verni álmából, de nem

boldogulhattam, mert ő csak egyre versenyt hortyogott kenetlen kereke fülhasító csikorgásával.

Attól nem kelle ugyan tartanom, hogy a' tátosok elragadjanak, mint Illést a' mennyországba, de mégsem állhatám meg, hogy úri ülésemet elhagyva, a' lovak igazgatását ne vállaljam magamra: ámbár e' nemes mesterségben csak a' kontárok közé számíttatom. De hiszen hány ember nincs, ki nem tud és mégis kormányoz! nem vagyok-e én is magyar ember, kinek semmit sem kell tanulnia, hogy mindenre alkalmas legyen? gondolám magamban 's fölhevém a' gyeplőt, mit annál könnyebben tehetek, mivel a' lovak — már több ízben levén hasonló hangok hallására alkalmuk — a' hortyogás következtében azonnal megálltak.

Most már hittem, hogy csakugyan jobban fogunk menni, valaminthogy minden új igazgatásnál e' remény tamad. De alig értünk a' pesti tégláégetőkhöz, midőn álmában is hadonázó és „mérge”-t, „szellő”-t kiáltozó emberem fölébredvén, ismét és ujjal biztositni akará magát a' szárazság ellen. 'S most már tán csak van elég okunk állítani, hogy a' magyar paraszt főjellemvonása, az elégtelenségen kívül, még a' részegeskedés és marhájávali nem gondolás; az előbbi annál győzőbb lesz, ha hozzáteesszük, hogy még a' r.-keresztúri és r.-csabai kocsmákat is meglátogató.

Nehogy az álom újra meglepje, folytonosan beszélgetek az emberrel. Kikérdém faluja minden zugát, a' földesurától és tiszteletestől kezdve le egészen a' pásztorig, mit annál könnyebben tehetek, minthogy ott tanulám a' magyar nyelvet. Nagy szomorúságomra hallám, hogy egykori tanítóm, ki egyedül lett volna képes kocsisommal az ütleosztogatás virtuositásában versenyezni, már a' jobb életre szenderült. Adjon Isten neki sok tanítványt és jó mogyoróbotokat a' dicsőség országában!

A' csabai erdőből kiérve, örömmel látám meg szülőhelyem több épületeit, a' faluból száműzött templomot, az urasági épületeket, pajtát 's a' journalistikai nevezetességre jutott j u h a k l o t, végre leendett szülői lakomat, melynek magányából ezen sorokat írom.

II. Csalatkozik, ki azt hiszi, hogy csak városban lehet mulatni; a' falu is nyújt elég mulatságot. Nem rég még válek én is ilyenre hiva a' péczeli erdőbe, hová kiérve, a' régi nóta szerint látám, mikép

„Három cigány legény hegedül “

És ámbár e' borzasztóan gyönyörködtető czinczogás, előadva egy selyemhúros hegedűn, czimbalmon és bőgön, bizony nem volt olyan, mint Bihari bandájáé, a' buczkos föld nem olly sima, mint a' redut-terem, a' kiszállított víz nem olly hideg, mint a' fagyaldák fagyos fagyaltja: mégis mindez jobb volt a' semminél, és ki fesztelenül tud és szeret mulatni, több elvet lel illy szerény körben, mint a' fényes világ saloniaiban.

Igérém, hogy mezei lakomat lerajzolom. A' dolog nem olly nehéz, mint gondolná az, ki tudja, mi ügyetlen rajzoló vagyok. Oldala sár, födele szalma, ablaka keskeny; ime kész a' ház, és hogy még költői virágokkal is diszesítem, hasonlítom a' — fecskéfészekhez.

Alattam a' szerény falu, köröttem a' borivók szép reménye, a' s z ö l ő diszelg. De semmi sem olly eredeti, mint szomszédom, a' helység csősze, ki e' magányban egyedüli társalkodóm.

Egy ízben kérdezém tőle: vannak-e gyermekei?

— Van bizony, uram, egy derek fiam, de elvitték katonának.

— Hát hallotta-e hírét azóta, hogy elment?

— Hallottam biz én, nem régen is irt Taliánországból. De csak panaszkodik, hogy nem jó élet van ott. Hiszen csak ismerem a' katonaságot, én is ettem húsz esz-

tendeig a' császár kenyerét, de nekünk kutyabajunk sem volt, mindenünk volt elég. De ott, azt írja fiam, lopni sem lehet a' katonának. Már nálunk ez csak sokkal jobban van.

Lám ez is tudja, gondolám magamban, hogy „extra Hungariam non est vita.”

Néha meglátogatnak a' helység jobbágysai is, midőn szüleikbe jönnek. Egygyel hosszabb ideig beszélgetünk a' természéről, urberről, örökváltságról 'stb. Végre a' tagosztályra került a' sor.

— Hát hogy vannak megelégedve a' p r o p o r t i ó v a l ? mint ezt régi magyar szóval még most is szokás nevezni.

— Schogy bizony mi, uram. Feltünk is mi tőle, mihelyt hire kerekedett, mert már a' neve sem jó. És csakugyan úgy is lett, mint gondoltuk. Azelőtt csak volt millyen-olylan legelőnk, hanem most akkora, hogy ha marháinkat mind kihajtjuk, alig fér rá, aztán olyan száraz, mint a' tenyerem.

— De azért neve még sem jelent semmi roszt?

— Már hogy ne jelentene roszt az „a p r o p o r t i ó”? de csakugyan apróra is mérték azt.

Jövőben lesz talán még alkalmam hasonló philosophiának több példáit közölhetnem.

III. Előbbi levelemben a' falusi multságok előnyét a' városiak fölött említém; ezzel azonban csak addig bírnak, míg saját körükben maradnak; mert mihelyt a' városiakat akarják utánozni, 's természetességökből kilépnek: úgy járnak, mint Aesopus békája, melly ökörnyi nagyságra akarván fölfujni magát, szétpukkadt. No hiszen gyönyörűségesen mulattam én egy éjjel! Mihelyt rágondolok, eszembe jut Ovid verse:

„Cum subit illius tristissima noctis imago.”

Börtönben vagy gözhajón egy éjt tölteni, — mennyei boldogság ehhez képest; és csak azt csodálom, hogy, mint L a u d o n a' zentai csata alkalmával, reggelig meg nem öszültem.

Épen a' megérkezett újságnak egy számát olvasám végig, mellyet itt falun úgy szoktunk olvasni, hogy a' „Kedd, aug. 20-kán” kezdve, a' kinevezéseken, törvényhatósági dolgokon, külföldön, csödhirdetéseken keresztül egészen e' szavakig: „Kiadja Landerer Lajos” egy szócskát sem hagyunk ki; — épen, mint mondám, az új hirlapot betűztem végig, midőn barátom szobámba toppanva, a' szokott üdvözlések után, e' szavakat intézé hozzám:

— Menjünk P * * re Csillagiekhez, az öreg urnak neve napja van, 's tudod, ő még erre igen sokat tart.

Nem hosszas deliberatio után nagybölcsen válaszolám:

— Menjünk!

Kilépven szobámból, a' kocsit keresém, de barátom csak ekkor rukkolt ki velem, hogy gyalog megyünk, azon megjegyzéssel, hogy engem ugyis igen jó gyaloglónak tart. E' szavánál még nem gyanítám, hogy csakugyan lóvá fog tenni.

A' szőlők végére érven, minthogy nálunk ilyen helyen az ajtót vagy kaput fényüzési czikkül tekintik, a' tüskekerítésen kellett keresztül ugrálnunk. És e' kerítés nyilván megtudta nevemet, olly sympathiával ölelte meg fejez nadrágos lábszáraitam és kecskeszakállas arczomat, hogy érintkezésének nyomai rajtok még most is láthatók. De így vagyunk mi gyakran rokoninkkal, hogy épen ők azok, kik — ha hatalmukban áll — sujtanak bennünket. A' bormentes nemes nemestársát páholja el reszegratiókor, hogy éreztesse vele az üllegezés elveit; az írók íróvársaikat becstelentik; a' t ü s k e is tehát engem választott üldözése tárgyaul, hogy én is érezzem,

mint fáj a' t ü s k e-szurás. Ezzel kis bókot teszek magamnak, de ez ma épen nem ujság!

További baj nélkül P * * re értünk. Egyenesen Csillogiek udvarára hajtattunk be négy lovas — akarám mondani l é p t ü n k be; de ki írja le csodálkozásunkat, midőn a' lak, vagy, mint mondani szokás, a' kastély mindkét szobájának bútorát az udvar közepén szétrakva találók! Nem levén az ilyenekhez szokva, vissza akartam indulni, de barátom csak belépni nógatott. A' tens asszonyt a' konyhában találtuk, melly csatatérhez hasonlított tökéletesen. A' tüzhelyen magosan emelkedtek a' lán-gok; a' háziasszony, véres fegyverével, egy hatalmas konyhakéssel középett állott, kö-rülötte pedig öldöklő indulatának áldozatai az ártatlan pujkák, csibék, libák és ma-laczok. Diadalmi tekintetet vetett ezekre a' győztes.

Üdvözlésünk után szobába menni intett, melyből a' kisasszony, hosszú mesze-lőt tartva kezében, épen azon pillanatban akart kilépni, midőn az ajtót nyitók, 's későn vevén észre bennünket, több helyen rányomta fekete attilámra a' fejez bélyeget.

Ide ugyan korán jöttünk, gondolám magamban, 's nehogy a' nőket épületes foglalkozásukban háborgassuk, a' házi ur felől kérdezősködém.

— Nincs honn! — válaszolt a' kisasszony. Elment a' kenderesi csárdába a' mai ünnepélyre — bort venni. — Mindinkább több baj. Hogy tehát valahára tőle meg-meneküljünk, a' kertbe indulánk, magokra hagyván a' háziasszonyt véres áldozatai, 's a' kisasszonyt meszelői búvós körében.

A' világért nem mertem volna az épületbe hivatlanul visszamenni. Végre nap-nyugta után csakugyan eljött értünk Csillogi úr, 's behíva bennünket. Ki Pestet 1838-ki mártius végén látta, 's most megnézi, nem tapasztalt nagyobb változást, mint mi egy óra előtt és most. A' bútor behordva, elrendezve, a' szoba vendégekkel meg-telve, a' kiasszony cifránál cifrább csecsebecsebe öltözve 'stb. 'stb.

Kevés idő múlva terített asztalhoz ültünk, mert falun ez teszi a' multság fő-részt. Mielőtt azonban az asztalhoz ülés tulajdonképi czéljához fogtunk volna, a' két úrli lépett elő, kiket illy fényes ünnepélyre Pestről ki kellett hozatni; mert hiszen néhány napi iskolamulasztás nem a' világ, aztán a' flui kegyelet csak megkivánja, hogy a' gyermek tisztelkedjek a' papa neve napján. Az idősb hősileg elszavalá mon-dókáját, mellynek csak kezdete maradt meg emlékezetemben, 's ez következő:

Megérkezett éltem legpompásabb napja,
Mert neve ünnepét ünnepli ma apja
Gyermekének, — legyen tehát nagy vigsága,
Mint mikor tavasznak fejledez virága.

De most jött csak a' hadd el hadd. A' kisebb flunak a' főnebbi érzékeny ríme-n ken annyira megesett szíve, hogy könyük miatt szóhoz nem juthatott.

— No lássuk, mit tud a' Kálmán, beszélj! Így buzdítá az édes apa.

— Szépen, Kálmánkám, viszhangozá kedves fele.

— Beszélj no, mit szuszogsz; folytatá Csillogi úr.

De Kálmán csak egyre hallgatott.

— Ejnye, istentelen gyerek, hát csak így böcsüld meg apádat? rivalgott az öreg úr türelmetlenül.

— Ne bántsd a' szegény flut, apjok, majd beszél ő mindjárt; — szólj kedves galambom.

E' halálíg mulattató intermezzonak utójára is az volt a' vége, hogy Csillogi ur, gyermekei szavalási tehetségei által nem c s i l l o g hatván, fölhevült vérét azzal hűtö meg, hogy levevén falról a' korbácsot, Kálmánka nadrágját azon részen kezdé poroz-ni, melly legkevésbbé sem vétett.

Hogy e' jelenet a' vendégeknek igen kedves volt, képzelhetni.

Elvégezvén az executiót, visszatért házi urunk az asztalhoz és hidegvérűen mondá: „Együnk!”

És lön nagy pusztítás a' végetlen számú ételekben. A' tekintetes ur családostul legalább négy hétig beérte volna velök: Tessék, kedves öcsém uram, e' sültből, — tessék, — egyék, ne vesse meg szegény házunkat.

— Köszönöm.

— No csak tessék, édes öcsém uram; nem olyan rossz ám, millyennek látszik, vagy talán nem szereti?

— Sőt igen is.

— Tehát egyék, vegyen még egyszer. Öcsém uram néha az ujságba is szokott írni: ha éhen marad, — Isten bocsá! még bele találhá tenni.

— Oh, kérem, ezt azon kegyelet, mellyel nagysád háza iránt viseltetem, nem engedné meg, ha volna is valami kifogásom. Így kelle hazudnom, — mert lám, mint mások szoktak, én sem tartám meg szavamát.

— No de azért csak egyék — kezdte újra kínozni. Nancsim, lelkem, vedd e' tálat és kínáld te meg Tüske urat, de kosarat el ne fogadjám tőle. — 'S most a' kisasszony részéről kezdődik az ostrom.

Illy torturát kelle különféle variációkban minden új ételnél kiállanom, és ezek nem akartak fogyni; hydra faj gyanánt mindig új meg új, eddig nem látott tálat tűnt elő.

Az alatt kün a' természetben is változás történt. A' lefolyt napi rekkenő forróság után vészterhes fellegek toltak össze mindenfelől, 's távolban már hallható volt a' mennykő rémitő bömbölése, mellynek szünetei közben tüzes villámok cikáztak végig az ég boltozatán, 's hogy a' természet rettentő mozgalma teljes legyen, a' szél is hallatá olykor sivitásba átmenő zúgását, recsegtetve a' fák sudarait.

Épen élénkebben kezdék egymást váltogatni az üdvköszöntések, midőn egy közel mennykőzörrenés az egész tájat megrázkódtatá. Különös ellentétet képezett a' természet c' nagyszerűen komoly játékával a' most megérkezett maglódi fekete zenészek czinczogása, kiknek társasága egy hegedűsből, egy bőgősből, egy cimbalmosból és egy flautásból állott.

A' házi asszony hozzám közeledék, 's mint mondá, igen örüle, hogy szerencseje volt hozzám. Igen természetes, azt kelle válaszolnom, hogy szerencsésnek tartom magam illy jeles és vidám társaság körében a' társas élet kejeit élvezhetni.

— Oh, az én házam mindig gyűlhelye volt a' tájbeli művelt társaságoknak. De várjon csak, Tüske ur, még egy élvezet vár ránk. Laczi fiam még kivilágítással fog vacsora után kedveskedni.

— Igen szép! Valóban öröm a' szülőnek, ha olly derék gyermekei vannak. De hiába, a' gyümölcs nem messze esik fájától.

— Ugy van, kedves öcsém uram. De mindent is elkövetünk mi, hogy művelt nemesemberekké növeljük gyermekeinket.

— Hah! hangzott el több ajakról ismételt csattanás után.

— Az Istenért, tűz, tűz! hallatszott a' konyhából.

— Tűz? Hol? Mi baj? Ki felé! oltani kell! 's több hasonló viszhang váltá föl a' konyhai sikoltást.

Mindnyájan fölugráltak székeikről, csak átellenesem, a' jól meghízott tiszteletes, nyult pohárhoz, hogy magát ijedségében nedvével erősítse.

Percz alatt mindnyájan ajtó előtt termettünk, de tüzet nem láttunk, csupán a' szünetlenül cikázó villám szemfényvesztő lángja játszadozott keresztül kasul a' fekete égen.

— Hát hogy mertél bennünket úgy megijeszteni? támadá meg a' tens ur néhány arclegyintés kíséretében a' megrezzent szolgálot. Itt is dörög, gondolám magamban, sőt le is csapott.

— Hát Laczi urfinak meggyult az az izéje, no, a' spiritus a' tálban.

— Micsoda izéje ?

Most Laczi felé fordult a' gyöngéd atya 's meglátá a' kivilágítási készüléket.

— Mi ez ? illuminatio ? Majd adok én neked illuminatiót mindjárt e' korbáccsal, te gaz gyerek, te! gyujtsd föl a' házamat, lesz szép illuminatio mindjárt! Illyen hasztalanságra vesztegesd csak apád pénzét, hiszen van elég, ugy-e ?

Még tovább is folytatta volna czirógatásait 's hasznos elmélkedéseit a' gazdálkodásról, ha kedves fele nem csitítja.

De meggyült baja, mert most a' szolgáloról Laczira szállt vihar Csilloginé aszszonyság ellen fordult.

— Ugy, csak védelmezd fiacskádat pazarlásaért. Hiszen te vagy oka mindennek, te adsz neki mindig pénzt tudtom és hirem nélkül, hogy elfecsérelje. De tönkre is juttattok ti engem ma-holnap ; ördög szántsa föl a' gonosz lelkeket.

Csillogi ur beh bizonyítá előttünk szónoki tehetségét jobban, mint Kálmán fiacskája, mert ő minden korbács nélkül is illy módonban szavalt szakadatlanul mintegy óraig.

Ekkor boszankodtam csak még, hogy eljövék, de a' zugó zápor nem engedé a' hazamenetelt. A' helybeli vendégek egyenkint mind elbucsuztak, már csak öten maradtunk, kik más falukból jövének át.

Villám, dörgés és zápor daczára is haza menni készülék, hiszen nem egy zápor, de maga az özönvíz sem lehet kellemetlenebb, mint Csilloginak még mostig sem szünt dörögése.

— Már csak maradjanak itt, öcsém uraim. Illyen időben hogy mennek haza ? szólalt meg, felbeszakasztva a' nejéhez intézett oktatásait.

— Könnyen átfutunk, nem nagy teherrel vagyunk, — szólék, equipage-unkra czélozva.

Barátom is ellenzé a' haza menetelt 's így akaratlanul kénytelen valék — maradni ; valaminthogy sok táblabíró ur is a' többség kedveért szeret — maradni.

Az egész család egy szobába vonult, nekünk pedig a' másik maradt. Társaim az ágyakat foglalák el, én a' pamlagot választám nyug helyemül, melly nevezet azonban épen úgy illett rá, mint bizonyos lapra a' 'nemzeti' czim; mert alig oltók el a' gyertyát, 's már is ezer meg ezer tördöfést érzének szegény nyomorult tagjaim, mintha csak valamely pesti fogadóban háltam volna. No én ugyan megjártam. Csipdeső vendégeim nem engedének aludni, — föl 's alá kezdék járni a' szobában, de a' sötétben hol szekbe, hol ágyba, hol asztalba ütköztem. Kimenni lehetetlen volt, mert a' család hálószobáján keresztül vezetett a' kijárás, — az ablakon is kimásztam volna, de hová ? az eső még folyvást szakadt.

Ben kelle tehát maradnom, 's többnyire egy helyen állnom, hogy valami kárt ne okozzak, vagy fejemet a' kályhasarkon be ne zúzzam. A' magány, az unalom, fáradtság, szép alkalmat nyújtott jámbor elmélkedésekre, — de jámbor elmélkedés helyett több ízben szitok röpült ki ajkimon balesetem fölött. Leghosszantóbb volt még egyik társunk harsogó hortyogása, melly füleim dobját tépdésé.

Szerencsémre eszembe jutott ennek egy ellenszere. Fűt y ü l n i kezdék, és a' fagott csakugyan megszűnt, de mihelyt a' fűt y ü l ést elhagyám, ujra kezdődék. Előbb soká folytattuk e' kellemes duettet, de végre, hogy végkép megszabaduljak a' bájhangoktól, szakadatlanul fűt y ö l n ö m kellett.

A' sok fűt y ö l éstől már torkom végképen kiszáradt, midőn valahára a' hajnal kezdett hasadni, 's vele az alvók fölébredének.

Nem sokára Csillogiek is fölkeltek, a' zápor is elmúlt, és én sietek barátommal haza; de szent fogadást tevék, hogy soha többé névnapi tisztelkedésre nem megyek.

T ü s k e.

PETŐFI SÁNDORNAK.

Hallom: ez országgyűlés alatt szándékozol Erdélybe jöni. — Nem tudom — mert hivatal és családi élet köt le — lesz-e módod veled személyesen szólhatni; olvasd azért a' nyilvánosság útján ezen sorokat, melyek írására egy felől tisztelet irántad, érdeke más felől 's buzgalom költészetünk iránt hívnak fel.

Csokonay halálával a' nép költő nélkül maradt. A' dal, mely szerelmét az ösztön ködéből fölemelje; a' dal, mely lakomáiban túláradt kedvét lágy harmoniába olvasztván, vad elvetemüléstől megóvjá; a' dal, mely szellemét a' zsibbadt puhaság öléből a' természet magasztosságának élvezetére 's szabadságra 's honszeretetre éleszsze; a' dal, mely a' népet az állatvilágból az embervilágba bűvölje föl — Csokonay sirján elhangzani látszott. — Költőink, kik azután énekeltek, vagy idegen nemzet érzelmeinek voltak utánzengői, vagy a' szívet a' főben lenni gondolván, verseiket mesterkélt formák közt elvont eszmékben irták, vagy mint világraható lángelmék, lelkük szikráit annyira magasban hintegtek, hogy a' nép gyöngye szeme vagy észre sem vette, vagy lidércznek gondolván, ijedt hidegséggel borzadt attól vissza. — Valóban a' nép fölött a' tündér fátyol, mit a' dalárban felbukó szellemkezek fonának, Csokonay után szétfoszlott, 's ott állott az kopasz meztelenségben az emberiség sugára nélkül. Kedélye, mint harmatos rózsabokor lanyahe kebel szárnyaitól, a' dal édes zengzetére, örömtánczra nem bevül. Legjelesebb költőink, kik tagadhatlanul, nemzeti irányban dolgoztak, sem tudnak egészben átmenni a' nép életébe. Daljaik nem azzal a' magával ragadó lelkesedéssel énekeltetnek, mint a' Csokonayéi.

Mi ennek lélektani oka? ha criticusaink fölfejtének, igen szeretném!...

Te zengedezteted meg, tisztelt barátom, legközelebből a' lantot, melyre a' nép figyelt, 's mellyen szíve érzelmeivel rokonhúrokra találván, az azokról lezengő dalokban önlélekére ismert.

Költeményeid megjelenése után különböző bírálatokat olvastunk azokról. Nem tudom, miként vetted te ezen bírálatokat, de engem egyik sem elégitett ki. Bírálóid közül nem látszott egyik is észrevenni azon alappontot, honnan szellemed kiindult, 's nem ezen alappont meghatározása után róttá mog tévedéseidet, 's mutatott irányt a' további utra. Fájdalom! aestheticusaink nagyobb része idegen irodalom iskolája után képezvén magát, a' kezébe akadt műveket annak rájárára huzza. Kevesen vannak szépirodalmi bírálóink közül, kik nemzeti sorozat szerint a' költészet elméleti és gyakorlati világát átbúvárkodván, okszerű elvonás és összehasonlítás útján, magoknak magasabb néző pontot teremtettek volna, 's innen önállóságos ismerettel saját helyük 's jellemzetiknél fogva mérlegelnék a' bírálandó műveket. Kevesen vannak, kik a' magyar költőt ne német, francia 'sat. hanem magyar szellemből ítélnék meg, a' mennyiben tudniillik írásai a' nemzetszellemmel ugyanazonosok, vagy attól különböző színekben élütnek. — Maga Kölcsey is, az egyetlen műbíró, irodalmi életének első éveiben a' tévedést ki nem kerülheté. Csokonayt bírálván, nemcsak hogy ezen lángelmét érdemlegesen nem méltányolta, de épen azt, mi írásaiban fő és egyetlen erény volt, róttá fel neki hibául: „Midőn így ír Csokonayról — Kazinczy és Kis verseiben a' régi szavak is ujak gyanánt tűnnek fel. Csokonaynal az új szavak is régieknek tetszenek.“ Mintha épen nem arról ismertetnék meg az gazi költő: hogy teremtméseinek legujabb 's legmagasabb világaiban is, eszméit 's

előadását a' nép szellemével 's felfogásával összeérinteni, rokonítani tudja, hogy a' nép nyelvben, izlésben, gondolatban minden szépet és magasztost tőle eltanuljon a' nélkül, hogy ezt észrevegye.

A' költészetnek el kell hatni a' nép legsós 's legmiveletlenebb osztályához is: ismernie kell eredetileg azt a' hangot, mely az állatember kedélyzetét rezgésbe hozza, mely a' szenvedélyek sötét és vastag burkában alvó lelket fölébressze, 's így lassudan a' vad tökébe az emberiség szelid ágát beléoltsa.

Innen nem lehet kezét fognom azon bírálóiddal, kik daljaid közül többet póriásnak mondanak. Ezen uraknak nem jutott eszükbe: hogy például, az alföldi csikós vagy gulyás érzelmeihez épen ez, és nem más uton hatolhatott el a' költő; hogy előbb a' természet öléből fejtett márványt nehéz bárdal kell faragni, míg a' finomabb véső rá alkalmaztathatnék. Ezen vádnak csak akkor lehetendett helye: ha nemesebb hangon is annyit és oly szépeket nem irtál volna. Igen; költői szellemed eredeti feladata volt: hogy az egész nemzetet, a' paloták aranyzott függönyeitől, a' lantornás-kunyhóig, daljaid sugárvébe öleld.

A' helyett azért, hogy bírálód a' röpke jellemű He inét, vagy a' kaczerkodó Berá ngert, vagy akármilyen más idegen példányképet adtak volna kezébe: inkább tanácsolniok kellett vala: forganál minél többet a' nép között, és különböző vidékeken figyelni részletes magaviseletére, 's szellemét minden oldalról átsajátítván, emelnéd azt művészi fokra, 's így segitenéd elő a' magyar költészeti iskola megalapulását. És e' figyelmeztetést annál biztosabban tehetendtétek, mert költeményeid között minden bizonnyal azok a' legsikerültebbek, melyeket utazásaidban irtál. „Bucsu Kun – Szentmiklóstól!;” minő dal ez! minden versszak, minden sor, minden szó tökéletes magyar. Olvasván e' dalt, a' mulatkozó társaságot látjuk magunk előtt: annak, úgy szólva, egész kedélyhabja van e' dalban előmölve. Nem irt ilyet Csokonay sem. E' dalban felülmultad önmagadat. A' természettel váltottál kezét, midőn e' dalt teremtéd, 's annak leghivebb csókjait kellett érzened!

Mit bírálód elmulatának, arra titkos szükségeinél fogva önelked ösztönöz, 's meg vagyok győződve, hogy ennek sugallatából határozta el közelebbről magadban, Erdélybe jőni, ez ország lakosait, szokásait és szellemét megismerendő. Kolosvárt az országgyűlésen központosulva lelended a' hon értelmiségét; télire ott gyűl össze mindenfelől a' tehetősebb uri rend, férfiak és hölgyek. Alkalmad lesz hallgatni e' hon szónokait, ellesni a' lelkesedést, mely előadások alatt elragadja őket, ellesni a' modort és hangulatot, mely beszédeiket jellemzi; alkalmad lesz a' társalgási körökkel 's azoknak szellemeivel megismerkedni, 's így a' nemzet lelkét egy pontból birhatod...

Azonban mondanom kell: hogy célod ez által még teljesen elérve nem lesz. Nevesebb szónokaink ugyanis idegen iskolák után képezték magokat, 's a' felsőbb társalgási körökben a' külföld vak utánzásának még némi foszlányai maig is fenállanak. — Tiszta, szeplőtelen magyarságot egyedül a' Székelyföldön 's jelesen Maros 's Udvarhelyszéken fogsz találni. — És ezen helyeket meg nem járnod nem szabad. El kell lesned a' népet vallásos szertartásainál, házi körében, lakomái alatt, tánczvigalmai között, hogy lássad a' valódi buzgóságot, érezzed a' nemes nyíltkeblűséget, meggyőződjél a' szerény módosságról, el légy ragadtatva az önérzet-szülte büszkeségtől, 's mindenek fölött meglepethessél a' szemérmes önalkalmazás által fi- és nőnem ellenében. Meg kell tekintened, milly élénk, milly vidámmá teszi ezt a' népet a' szabadság, melyet élvez; mekkora benne a' tényező, a' munkásság; és fájdalomba mint nem látszik az elcsüggedés. Még könyvezéseiben is van a' székelynek valami büszke ráartása, úgy, hogy sorsán nem lehet szánakoznunk, de felvagyunk hívva abban részt venni. 'S mekkora a' hűség, a' becsületérzet, a' kegyeleti hajlam e' nemzetben! 'S minő mély kedélyű! 's mennyire találekony, 's minő eredeti!

Itt, egyedül itt fog Erdélyben a' te költői lelked legtöbb 's legsikerdúsabb eleményt találni.

Ugy van, barátom! le kell szállanunk a' néphez, a' még semmi idegen elemtől 's befolyás által meg nem vesztegetett néphez, 's ennek bölcsőjéből emelnünk fel a' nemzeti költészetet — Az, miket napjainkban némelyek versei-, beszélei- 's drámáiban látunk, hol a' nép szójárásait, utczai danait, pajkos nyereségét felhasználják, — nem nemzeti költészet! — Ez kigunyolása a' nemzeti költészetnek! Nem a' czondra kell nekünk egyedül, de a' nemes szív, mely ezen czondra alatt ver! 'A' nép belső szellemét vagyunk kötelesek kifürkészni 's emelni a' művészet világába.' És ki tehetné ezt jobban náladnál?

Üdvözöllek azért szívem forró buzgalma szerint: hogy Erdélyt megutazni magad elebe tüzéd. Biztosítlak: e' honból ismereteid nem fognak szegényül elválni. Hol Csokonay és Kazinczy szükségesnek tartottak mügonddal utazni, 's mellyről Kisfaludy Sándor azt mondá: hogy itt tanult magyarul; e' hon megutazása bizonyosan rád nézve sem fog érdekel nélkül elveszni. Hozzon a' szerencse minielelőbb közünkbe. Erdély fiaí és leányai örömmel várnak rád. — Deézsen oct. 18-dikán.

M e d g y e s Lajos m.k.

U T I E M L É K L A P O K .

VI. SOMLÓ TÁJÉKA.

A' sötét bakony keblében szállásoló, és az azelőtti év nyarán baráti körükbe magyar szíveséggel ölelt ismerőseim némelyike üdvözlétére szentelék néhány napot, főkép Tésen és Zirczen. Tésre menet a' hegytetőről gyönyörű kilátást élvezénk a' mintegy négy mértföldnyi távolságu Balaton szöke tükreire, 's a' kétórányi Veszprémre; Tésen pedig a' lelekinomító kártyadühtől el nem nyelt időszakokon dévaj kedvesapongás oszlatá el a' havas eső miatti házbaszorulás unalmait.

Zirczen nyájas szíveség tévé gyönyörteljesse időzésünket; és meglepetve szemlélők az olasz izléssel emelkedő kecses kolostori új épületet.

Palotán tul mindjárt a' bakonyi erdőségbe lépven, utam folytonosan ennek sötét lombjai alatt haladt; mellynek árnyékában ittott Griseldisre emlékeztető számtalan szénégető kunyhóra bukkanánk. — Zircztől Bakonybél felé mutatva magyarázák a' Bakony legmagasb csucsat a' S o m h e g y e t , Veszprém közelében a' P a p o d , — Pápáról pedig oldalt a' K ö r ö s h e g y e t mutaták, mint a' Bakony legkitünőbb pontjait.

Veszprémet csak olly egyetlennel találám, mint az előtti évben volt. Veszprémből Nagy-Vázsonba a' hős Kinizsi Pál omladékos sásfészkéhez és sirjához, és Sümeghre az egyetlen magyar troubadour végső nyughelyéhez ohajtottam volna elzarándokolni, de a' gyakori esőzés miatt rövidíteni kellettven utamat, csak a' Somló mellékére siettem. — Veszprém megettem maradván, Markon tul a' regék dús hazájába, a' Kisfaludy Sándortól edesen megénekelt kies vidék ölébe léptem.

E' vidéket a' szelid anyatermészet, mintegy kedvencz leányaként, édes légben fűdö, elbájoló változatos kecskékkel teremté, és felül rá még bűvös ékszeréül, csodás formájú hegyekkel és kísértetes romokkal 'sat. pazarul feldiszté; 's hogy a' bájok árján andalgó szemekkel a' szív érzelmei is édeskedvesen összehangozzanak: varázsdalu lantost telepíté a' táj ölére, a' ki e' völgy körén, az ő ideszállta előtt ismeretlen báju hangok zengedésével nyögje, sirja el a' kesergő szerelem kinait, és ujongassa fenrepekdvé a' boldog szerelem édejait; ki a' kies vidék sötét erdeit, su-

sógó bokrait, csorgó patakjait, tűzbort adó hegyeit, ezek hosszan szendergő és némán korhadó romjait 'sat. költői étellel és fényvel ömleszse és ragyogtassa körül; — és ki az elszállt magyar idők daliái lehunytaival hozzánk a' vármok hajdani dús, de páráként elenyészett fényét és szerelemcsillagait feltámassza, és a' képzeletszárnyain tündéres életre elővarázsolja. — Oh ki ne ismerné az itt született és itt élt Kisfaludy Sándor édes szerelmi lantját!?

Bándon túl Esegvár fen sötétlő romjait látók, melyet így ír le a' regék lantosa, Esegvár című regéjében:

Mint Somlóról az országot
Hegyet völgyet vágtaiban,
Veszprémbe megy a' rengeteg
Setét Bakony hosszában,
Szent Gálon túl két magasb hegy
Teknőjének oldalán,
Hajdan özök-, szarvasoknak
Folyton pezsgő vonalán,

Ott két patak közé szorult
'S gömbölyűen feldomborult
Halmon épült Esegvár,
Most egy csonka torony már.
Mint változott hely és idő!
Most e' halmon sváb poronty nő,
A' völgy lapát- 's villagvár,
Hegy völgy magyart nem ért már!

Majd Herenden a' porcellángyár megnézése végett megállánk. A' gyár-munka minden részletét, a' herendi határban termő hófehér porcellán-követ és földet, a' kézmunkák raktárát szívesen magyarázva mutogaták meg. — A' gyártmányok szépek; 's ekkor tájon épen a' somogyi főispáni beigtatásra szükséges edényeket készítették. A' gyár 5 festőn kívül mintegy 40 embert foglalkodtat.

Oldalt maradt el balra utunk mellett a' magyarhitű nemeseivel büszke Szent-Gál. Milly bőkezű volt a' hajdan kor; akkoriban a' vadászat is megneemesíté az embert, míg mai nap a' lángész sem tehet nemessé. — Város-Lődön egy gondatlanul lejtegető csinos özike szökdelge körülünk, melynek lelövésére ha bevárna, elég vadász akadna a' Bakonyban.

Az erdőséggel sötétlő bakonyosági hegyek két oldalt mindinkább tavonulván 's elmaradozván, mint elleplező függöny megöl előbukkanó tündéres tájkép-ként vonula fel láthatárunkra Somlóhegy ámulatig meglepő olaszarczu változatosan regényes panoramájában; és ez annál igazóbban szélesüle ki körülem, minél közelebb sieténk a' hegy felé.

Pólanban, Somló hegytől órányi távolságra eső helységben, őszinte barátság fogadott szelleműs körébe. Én azonban az édes baráti körből sietek fel a' hegy-tetőre, honnan a' tündéri vidéket, ezer szépségei- 's kecséivel, egész lemagyarázhatlan fenségében és roppantságában nézhetém, csodálhatám és imádkhatám.

Mögöttem éjszakra a' pápai szelid domborodású hegyek; keletre pedig a' leszálló fellegek méhében már négy napig fürdött, de most neki tisztult Bakony sötét bérczei, erdős csucsaik kékellének; délről a' messze láthatáron feltűnedezve mindinkább közelebb vonuló, változatosan csodás és különcz alaku hegylánczolat húzó-dék a' Bakony közepe felé, és ezzel összefüzdődvén, délkeletről félkörbe ölelni látszanak a' lábaiknál alásimulni kezdő, 's Vas megye felé tekintve, elláthatlan határu sikszágot. A' hegyoldalról nézett termékeny róna kies ligetfűzérei közt számtalan falvak, köztök Berend, Devecser, Somló-Vásárhely, N.Szőllös, Doba 'sat. hintvük el. — És e' leirt tájképnek, a' szelid messze rónaság látkörének sima közepén Európa hegyei egyik legszebbike, a' lángot árasztó bor 's gyöngéd szerelmi regék hazája — a' pupos Somlóhegy emelkedik fel egyedül, mintegy tündéres trónjával az elláthatlan rónatájnak. E' hegy alakja egy óriásszerű napoleoni halottágyhoz, vagy egy tabori imasátorhoz hasonlít. A' szőlő-ültetvény alá burkolt hegy derekán mintegy másik hegyként feltoluló pup aljánál, az éjszaki szegleten a' híres vár romjai, a' déli szegleten pedig egy kápolna fejeitlenek.

Rideg Somló, térföldi remete,
Read száll a' mezők lélekzete.
Körülfoly a' nap, mint hű szerető,

Osztatlan hévvel téged ölelő.
A' távol Marczal szellőt küld feléd,
Hogy illat és fény olvadjon beléd.

'S ez igező tájkép fölébe a' tiszta ég lángoló vándora bűbajos zománczos fényt hintett, és álláspontomhoz közel minden tárgyat sugárai arany özőnében fürösztö.

Tova, a' messzeségben körülkalandozó szemeimnek, délkeletre a' nap hamvas fényében kékellő hegysor között csodás czukorsüveg-alaku romúlta karsu hegyek mutatkoznak. Éjszaknyugot felől az alkonyuló nap bíbor fényénél a' hasonlóképp egyedül állva reméteskedő Kis Somló hegy sötétle, fentebb pedig, a' kis Sondóval egy vonalban, a' hasonló szép Ság h hegyet mutatak; de ezt nem tudám az alkony köde miatt már látni.

Leigézve bámultam a' lábaim alatt, szemeim tükrének kiterült óriásilag fenséges szelid tájképet, óráig csodáltam és fürkészém kellemes ingereit; és óráig vágytam volna még az alkony bíborába öltözött természetet bámulni; de az éj enyhe barna fátyolát voná fölénkbe.

Én hazámnak e' leirhatlan szépségű táját tartom leggyönyörűbb vidékének.

Az állása magasztos feladatát mélyen érző F. G. barátom rokonszenve, 's egy szép kép tevék Polánban töltött időmet kedvesen felelhetlenné.

Az éj gyöngyeivel csillogó aranytiszta korányon két kocsival indulánk Pápa felé, 's én a' szertecsavargó uton némán analogya lesegetém a' ragyogó reggel könnyű gőzéből kifejlendező, már levázolt mérhetlen szép tájképet. — A' távolban balra Vecsét, Vecseszék főhelyét, jobbra Döbrentét, a' Kisfaludy S. Döbrente című, Ilmfy és Bakonyi Flóra szerelmét megénekelő szende regéje honát 'sat. mutatak.

Gannára betértünk, az Eszterházy Miklós gróftól emeltetett nagyszerű új sirboltot megnézni. Eleje rideg téres rotundát képez, melynek felső emelete templom, 's a' sirbolt ez alatt terül el.

Pápaig még Kovácsit találók, igen csinos nyári lakkal, 's ennek nyílt ablakain át csinos nőfejecskét látánk.

Pápa alakját sem több-, sem kevesebbnek nem találám, mint előre képzelém. Jól épült mezőváros. Legelőször a' híres Eszterházy egri püspöktől épített templomot látogatók meg, melyet művészileg ecsetelt ritka szép öt oltárkép, és boltozatán sz. János életét ábrázoló frescok ékesítnek. Ennyi művészeti becsü képet az egri domon kívül hazánkban még sehol nem láttam. — Majd a' fénylakká átvárárszott agg várkastélyt járók meg. Földszint a' lovagias szellemű E. Károly grófnak kényelmesen csinos lakszobái nyílnak. A' felső emeletnek nehézkesen pazarfényű mult századi alakjában fenálló termein elfogult kebellet zárandokolánk át: mert e' termek sötét falairól a' nagy Eszterházy család sarjadékainak, hölgyei és férfainak ősi arcképsorai néztek le reánk, a' reájok felbámuló jövevényekre. — Tisztelettel járdalánk e' százados agg képek előtt: mert ezek hosszú történeti kor emléksorozatát mutatják, és megtestesülve láttatják a' lealkonyult multnak a' magyar kornak számos cselekvő szerepelőit, a' magyar baza története szövedékei művezetőit. — Az utolsó teremben Pápa és Devecsernek a' hajdani egri püspök korában volt alakját mutató falvásznak is igen érdeklének engemet.

E' szobákat így, a' roppant dús és hatalmas Eszterházy Károly egri püspök, a' ki büszkén mondhatá, hogy ő Dominus Papae, — alkottatá. — A' várkastély körül a' hajdani vizenyős lapály helyébe varázsolt szép kert megtekintése után, Stettner és Tarczy oktató urak meglátogatására, és az ő szíveségekből megtekinthetett gyűjtemények körülnézésére szentelők minden időnket.

A' pápai collegium épületét megnézvén, eliszonyodtunk D. barátommal e' rémes romépületen: mert nagytás nélkül mondvá, ez leirhatlan rosz szemét-épület;

és mi megesett szívvel, elszomorodva fájjalók, hogy e' collegium ritka műveltségű és a' kor szellemével szorgalmasan együtt haladó derék oktatói illy romok alatt és pizok közt kénytelenek a' haza jövője alkotóit és szerepelőit az életre előkészíteni, bevezetni. — Igazság-e az, uraim: hogy míg nehányan kényelmes palotákban hirdetik az igét, — az ifjak ezereivel a' legszorgalmasb derék vezéreknak a' penész és poros romok közt mindenféle szükséggel küzdve kell izzadniok!

Veszprém megye — bár Veszprém főhelye, de hogy a' türelmes pórnak költsége minél több legyen, — Pápán is tart még egy megyeházat. Tán két háztartás kevesebbe kerül, mint egy? ! —

Nem tudván semmit az e' lapok által megismertetett hantai szép schweiczilak közellétéről, — Pápáról egyenesen Tevelre sietünk.

Tevelen rögtönözött estélyünket is, — még mindig a' szende regék honában bolyongván, szívhez szóló dalokkal átszőtt fencsapongó jó kedv derengé át. — Elmondhatám Vörösmartyval:

De mit beszélek? — itt a' bor!

A' hány csep, éljen annyiszor

A' jó barát 's a' szeretet! —

Rideg Somló! Isten veled! —

(Vége köv.)

C s a t á r y Ottó.

NEMZETI SZINHÁZ.

October 22-d. Az olaszboni műutazásból visszatért, Havi és Szabó urak igazgatása alatti, pécsi dalszínészársaság előadása 4 szakaszban. — Mindig benső aggodalom szállja meg keblünket, ha nemzeti zenénket vagy tánczunkat a' művelt külföld előtt bemutatandó társaság alakulásáról hallunk, mert vajmi könnyen megtörténhetik, hogy mindazon elemek mellett, mikkel e' táncz, de kivált e' zene, szépségre 's eredetiségre nézve, a' tetszés biztosítására ellátva van, de az előadók elegendő képzettségének hiánya miatt szégyennel visszavonulni lehetne kénytelen. 'S ugy hisszük, minden szilárdul gondolkozó ember osztozni fog velünk azon nézetben, miszerint olly társaságnak, melly az érintett czélok valamelyikéből külföldre utazik, a' vállalkozási szellem, kitartó tetterő birásán kívül, még szigorú lelkismeretességgel számot kell vetnie magával a' felett is: birják-e a' merényt valái vagy nem? máskülönbön könnyen jöhet azon kellemetlen helyzetbe, hogy mig ottkүн saját jó nevét kockáztatá, haza szégyent hoz nekünk osztályrészü. Ebbeli aggodalmunk azonban valódi örömré változott, midőn hallók, hogy e' derék társaság szép sikerrel működik 's folytonos tetszésben részesül a' daldús Olaszthonban... De mind e' mellett is meg kell vallanunk, miszerint még a' hallottak és olvasottak miatt épen nem valánk magas reményekre csigázva a' műutazók felől, sőt csak kíváncsiságunk ébredt föl teljes mértékben az iránt: vajlon a' külföldön kivivott nagy tetszés nem inkább azon eredeti szép magyar dallamokat illeti-e, melyek a' tetszést csak szokatlanságuknál fogva is kivihatak? És örömmel győződünk meg, miszerint a' társaságot megelőző jó hír valóságon alapul, 's a' kitűnő tetszésbeni részesülés méltányos és érdem szerinti. Egyenesen ki kell mondanunk, miszerint kardalokat illy pontossággal, illy összevágó kerekdedséggel, illy szépen és valóban művészileg előadva még nem hallottunk. — Az előadás első szakaszát öt vocal-négyes képezte, ugymint: 'A' beteg leány', zenéje Egressy B.-tól; 'Pécsi emlék', népdal Böhm tül, az utazó társaság derék karmesterétől; 'Lützow vadászai' viszhanggal, zenéje Weber töl; 'Szerelmi panas' Grill töl, 's egy népdal: 'Kidült a' fa mandulástul.' Ez ügyes tapintattal választott 's szivragadó dallamu hangmüvek a' 12 tagból álló 's jó izléssel öltözködött karszemélyzet által olly minden várakozást felülmuló tökélytel

adattak elő, hogy a' teli ház zajos tapsokkal és kihívásokkal adá osztatlan tetszésének jeleit; különösen sikerült vala Weber harci dala, t. i. „Lützow vadászai“, melyet igen sokan balul hittek vadászdalnak lenni, miután az valódi harci dal, melynek szerzője, Körner, azt a' „Lützow vadászai“ cím alatt a' francia háboruban ismeretes önkénytes csapat számára írta, mely csapatnak a' honszerető, 's nemcsak szóval, de tettel is lovagias szellemű költő szinte tagja vala. E' dalnak harcias, 's a' benne előforduló visszhangoknak különösen jeles és gyöngéd éneklése méltán megragadta a' közönséget; ugy az előadott kedves népdal is, mely közkívánatra ismételtetett. — A' második szakasz 's az ez esti előadás leggyöngébb részét képezte az 1 felvonásos haramja-életkép „Sobri.“ Az előfordult csinos népdalok és a' kettős táncz tetszésben részesült ugyan; miután azonban szinpadunkon már egy igenigen jó Sobri magának rég elrabolta a' köztetszést, nem csuda, ha Folinus urnak e' szerepben semmi sem maradt hátra; különben is sem hangja, sem játéka által arra igényt nem tarthatott. — Harmadik és negyedik szakaszul „Tihany ostroma“ harcra hívó jelenete, 's „Hunyady László“ Czillei halálát tárgyzó része olly sikerülten adatott, hogy mind a' két szakaszt tapsvihar és éljenzés követte. Ez osztatlan tetszés azonban főleg a' szép kardalok pontos előadásán alapult, minélfogva az utolsó szakaszban kardal közkívánatra ismételtetett.

Z.

October 23. Ugyancsak a' pécsi dalszínész társaság előadása ismételtetett, melyet ez uttal hihetőleg azért láttunk utoljára, mert a' társaságnak, szerződési helyére kellett sietnie. Felőle ez este is teljes dicsérrel kell emlékeznünk, valamint a' számosan begyűlt közönség is sűrűn adá meg nekik a' kivitt tetszés jeleit. — Uj jelenet volt ez uttal előadásukban, egy társas oláhtáncz, alsó-ferhérmegyei modorban előadva, mely a' népfaj sajátságos tánczát teljes hűséggel és jellemzetesen 's azonfelül olly jól tünteté fel, hogy valamint azoknak, kik az oláh tánczot szülőföldéről ismerik, ugy a' nagy közönségnek is teljes mértékben megnyertek tetszését. — Mind a' két előadás köztetszésben részesülvén, a' lelkes baranyai urak és Pécs városnak bájdús hölgyei előre örvendhetnek azon sok részben valóban jeles élvezet, mikben őket e' derék társaság részesíteni fogja.

Z. és 9.

October 24. Cerrito Fanni assz. és Saint-Leon ur harmadik fölépte mimikai egyvelegben, melyben a' nagyhirű vendégnőnek bokréta-táncza 's gitanaja tetszett legnagyobb mértékben, melyeknek zajos megtapsolása és sűrű virághintéssel tisztelése ez uttal sem hiányzott. Láttuk ez uttal Kolosanszky ur „Andalgó“ című új magyar társas tánczát is, melyek előadásában több tánczmester vett részt, a' collegialis barátság igen becsülendő példájaul. A' táncz nem igen tetszett, sorsát azonban még a' jövő farsang fogja végkép eldönteni; annyit előre mondhatunk, hogy a' divatárusnők, cipészek és más nők kedvelt táncza soha sem lesz, mert ezeknek minden keresetmódja oda volna, ha az „Andalgó“t ollykép járni jöne divatba, mint azt mai nap járták a' nemzeti színház szeretetreméltó tánczosnői, kik mindnyájan nem annyira csak sáros cipőben, mint egyszersmind lueskos moeskos ruhaalljall léptek föl... És ez aztán szép dolog! 's kétségtelenül szintugy képes egy bevezetett új tánczot megkedveltetni, valamint díszére válik a' nemzeti színháznak! — Egyszersmind egy új operát adtak 1 flvban, Reuling Vilmos bécsi karmester zenéjével: „Az élet apró bajai.“ Három magány- és egy kardal volt benne összesen, az is roz. „S illy silányságot teli színház előtt adadni idegenek lattára? Ez már nem apró baj, ez igen nagy baj!

100.

October 26. Saint-Leon ur jutalom- és nejevel Cerrito Fanni asszonyal 4-ik vendéjátékaul, először: „Ondine, a' habléány“ ábrándos ballet 2 flv. négy képlettel. Perrot szerzeménye után a' nemzeti szinpadra alkalmazta Saint-Leon; zenéjét írta Pugnì Caesar. — E' második ballet, melyben a' becses vendégek mint egészen újban léptek föl, mind tárgyra mind kiviteltre nézve sokkal felette áll az elsőnek, 's nekik bő alkalmat nyújtott mind tánczuk mind néma-

játekuk szépségeinek tekintetűsére, 's a' nagyszámu közönség nemesak méltányló figyelemmel, de egyre növekvő elragadtatással kísérté mind végig e' kedves fűzérét a' legbájosabb jeleneteknek. Hogy e' közben sűrű tapsok, zajos kihívások, virágbokrok és koszorúk szórásai nem hiányzottak, felesleges megemlitenünk. — A' vendégpár legelőször 'esáb' című táncz- és mimikai jelenettel lépett föl, melyben habléány a' vőlegény-halászt annyira elbájolá, hogy ez csak buslakodva gondolt jegyesére, az utána epedő Zaninára; magától értetődővén, hogy ez elbájolás a' néző közönségre is teljes mértékben kiterjedett. — Ezt 'nagy ötös táncz' követé, a' vendégpár, Scherzer Fanni, Sárý Fanni 's Idaly Laura k. a.-k által előadva; az első-kön kívül, kik e' jelenetnek is fénypontját tevék, az utóbbiak ügyes mozdulatai is kivivák a' közönség tetszését, 's kivivandák azt még nagyobb mértékben, ha ügyességök mellett a' kellemet, mely egyedül bir valódiilag megragadni, nagy részben hiányozni nem láttuk volna. — Fő diadalt azonban a' második felvonás nyert, melyben a' vendégpár, sicíliai jellemtáncza' mind két részről a' legnagyobb kellemmel, tüzzel, és olly jellemteljesen lejtetett el. E' felvonásból kiemelendő még a', szűz-ünnepe ly ábrázolati Henri Robert képe után, mely Saint-Leon ur rendezői ügyességének valóban dicséretére válik; továbbá az 'Ave Maria' című nápolyi népjelenet rohamtánczczal; valamint a' habléánynak Zanina-, Mariana- 's Mateovali pajzán jelenete is . . . 'S miután mind e' szépet élvezők, hogy mámorunk teljes legyen, Cerrito Fanny assz. holdfénynélyi 'árnytánczát' lejté el, mely mind eszmében, mind kivitelben egyike volt a' legkedvesbeknek, a' mi szépet a' magasabb tánczművészet felmutathat. — A' nagy kedvezéssel fogadott balletet Dum a s Á n d o r n a k K e r e s z t u r y által fordított az 'Özvegy férje' című 1 flvsos vigjátéka előzte meg, élénken előadva.

g—d.

October 27.-d. 'Alvajáró' opera 3 flv. Irta Romani, ford. Deáki F. S. zenéje Bellinitől. — A' főszereplők sükerteljes működésének köszönheténk azon élvezetet, melyet e' dalmű harminczhetedszeri adatása nyújtott. Aminát Hollósy C. k. a. mindvégig elragadó művészi bájjal énekelt. Előadása legkitűnőbb részét tevék az első felvonás közepén előforduló magánydal, 's a' második felvonásbeli végdal, a' derék Elvino 's a' karszemélyzet által pontosan kíserve. Nem kevésbé sikerült a' harmadik flvbeli finale, mely után a' közkedvességű Amina, mint az előbbi után is, ismételt kihívásokban részesült. — Elvinot Wolf ur személyesítvén, érzésteljes szép hangja 's teljes játéka közméltánylatot nyert. — Köszeghy ur mint Rudolfo tetszésben részesült. — Éder L. k. a. azonban Liza szerepében épen nem volt kielégítő, mind hangja elgyöngült már végkép, mind játéka egészen hatás nélküli levén. Némelly kedves és más alkalommal örömet hallott magándalt ezuttal épenséggel nélkülözünk kellett, a' mi szinte emlékeztetett rá bennünket, mennyire helyén lenne e' szerepben a' szinpadon olly gyéren látott Lászlóné assz. — A' hallgatóság érdekében figyelmeztetjük azokat, a' kiket illet, hogy a' színházban halkabban méltóztassanak előadni napi eseményekről szóló hírközléseiket; mert ha illedelmes figyelmeztetést teli torokkal félreutasító 's a' színházban fenhangon cseveghetési jogról álmodozó arszlánok nem szűnnek meg ezentul is üres lármájokkal zavarni a' hallgatóságot, mint ez a' mai előadás elején történt, másoknak szinte eszökbe juthatna az illy botrányközlők ellenében szinte jogukkal élni, a' mi rájuk nézve legkedvezőbb esetben sem lenne kedvező.

Z.

October 28.-kán. Először 'A' néger' eredeti drama 4 szakaszban. Jósika Miklós 'Könyvműek' című regénye után írta Finta Károly. — A' regényt ismeri a' nyájas olvasó, 's így az előadott darab tartalmáról szólnom felesleges. Mi ennek kivételét illeti, szerző némelly részben szerencsésen küzdött meg azon aka dályokkal, melyekkel egy regénynek szinművé átalakítása jár, némelly részben pe-dig ez akadályok által legyőzetett Legkevésbé sem vágyok azon igen is sűrűn hangoztatott véleményen, mintha regényből szinmű-

vet, és pedig jeles színművet alkotni nem lehetne; sőt ellenkezőleg: bárhol-
 nan vegye tárgyát a' szinköltő, az annyira mindegy, hogy e' tárgyból a'
 legrenekebb művet alkothatja, vagy teljes silányságot gyárthat, egészen tehet-
 sége szerint; 's ha a' legtöbb színműíró többé kevésbé elferdült művet hoz nap-
 világra, midőn regény után indul, ennek nem a' tárgyválasztás oka, hanem az, hogy
 nem bír elegendő áthasonító 's ujjá teremő tehetséggel. E' hibát pedig az okozza,
 hogy az illy írók rendszeren kötelelességökül tekintik, színpadi személyekkel az egész
 regényt végig játszani, a' mi nem megy, nem vezethet jóra, szintolly kevésbé, vala-
 mint nem írhatna jó történeti színművet, a' ki egy történetekből fölvelt személyt a'
 történetekből vett adatok után elejétől végig akarna fösteni. A' leglényegesebb kü-
 lönség regény és színmű közt, hogy ez utóbbi cselekményt, egy, okaiban és követ-
 kezményeiben összefüggő, összegyökerző 's ágazó cselekményt ad elő; amaz pedig
 egy embernek ábrázolja eseményeit, viszontagságait, természetesen (mert e' nélkül
 semmire sem megy) jellemföstéssel ugyan, de azért különféle 's egymástól egészen
 különbözhető cselekményekben; színműben jellemből fejtetik ki az egy cselekmény;
 regényben a' cselekmények ismertetik meg az embert, fejtik ki jellemét. Ez okbul
 legyen a' regény a' szinköltőnek, mint az élet: vegyen ki egy drámai cselekményt
 belőle 's építse arra színművét; de ovakodjék az egész regényt dramatizálni akarni,
 mert illy értelemben csakugyan való, miszerint a' regény arra, hogy belőle színmű
 alakitassék, nem alkalmas. — A' közönség e' mai darabot nem nagy részvétellel fo-
 gadta, ámbár az első felvonást igen jó indulásúnak mondhatni, a' másodikban pedig
 a' rendezés érdemel különös dicséretet. Hogy szerző tehetséggel bír, ezen első mű-
 vével jeleit adá.

Vas Andor.

October 28. Csak egy dologról akarok szólni: annyi sok a' panasz mindenfe-
 lé, hogy nemzeti színházunk köznap i zenekara rendkívül rossz, 's hogy ez ellen a'
 közönség minduntalan zúgolódik. Mi magunk is elmondók e' lapokban véleményün-
 ket elég érthetőleg . . . De tévedtünk, és bocsánatot kérünk. Ezennel visszavonjuk
 szavunkat, és nyíltan megvalljuk: miszerint színházunkban a' zene annyira jeles,
 hogy, különösen mai nap, a' közönséget egészen magán kívül ragadta, 's olly rész-
 vétre buzdította, mit csak füttyöléssel tudott igen jó kedvében nyilvánítani. Éljenek
 a' derék zenészek! Mindnyájan éljenek!

64.

October 28-dikáról. Engedjen a' szerkesztőség egy kis helyet rövid nyilat-
 kozatunknak. — Mai nap a' nemzeti színházban a' felvonások közti zenét ismételve
 lepisszegtük, lelármáztuk, kifütyöltük. Tettük ezt azon okbul, mert e' zene a' bot-
 rányig rossz, hanyag és hallhatlan, 's mert mind azon barátságos figyelmeztetések,
 mellyek iránta több lapokban ismételve felhozattak, süker nélkül hangzottak el.
 Tudjuk azt, hogy a' füttyölés botrány; de szeretjük a' nemzeti színházat, 's hogy
 benne a' dolgoknak minden oldalról i javítását befolyhatóságunk szerint eszközöljük,
 szelidebb szerek mit sem használván, illy hősi eszközök alkalmazására is készek va-
 gyunk. Csak azt ohajtjuk, hogy ezt ne kelljen tennünk ismételve. — Egyébiránt
 minden tisztelettel vagyunk

Elvből füttyölők *).

KORTESSZÓNOK.

Torka szakadtában rivalg Nyavalyásy: „Utánam

Tens karok és rendek, mert oda ősi jogunk!

Ime Penészi Ferencz, szeretett szüvvallu barátunk,

Öszbe borult füvel, veszti birói nevét!

*) Fájdalom, hogy illy botránynak kell a' színházban megtörténnie, holott azt, ha barátság-
 os szavainkra hallgatnak, meg lehetett volna előzni. Reméljük, hogy e' részben a'
 szükséges javítások életbe fognak léptetni.

Szerk.

Ö, ki parasztos adót nem hágy vala róni fejünkre;
 Ö, ki dorongot emelt védni az ősi hazát;
 Védte is a' vérrel szerzett nemes-ember örökjét;
 Az, hogy szolgálja paraszt-kézre ne jőne soha.
 És, oh hetvenedik nagyapáknak hős unokái!
 Mit soha nem véltünk, e' napon az megesk!
 Mert a' szolgálja paraszt választ, — kitor ősi hazánkból,
 Urrá lesz, mi megint néki robotra megyünk.
 Eltűrhesse nemes vér ezt a' szolgálja kudarcot?
 A' kinek őse paraszt vérbe fürödhete meg,
 Az nyujthassa nyakát, hogy ekét vontasson igába?
 Majd hogy utakra követ rajta vitessenek is?
 'S a' hatunkra kötött borjut dobszóra czipeljük,
 Minket konczoljon franczia, muszka, tatár?
 Nem! soha nem! — ti nemes társak ne viseljük el e' bajt,
 Míg az apák vérét buzgani érzi szívünk!
 Inkább pusztuljon minden, 's pusztítva parasztot,
 Végső csepp vérig védjük az ősi hazát.
 Mostan azért, izmos karaink míg birjuk emelui,
 Válasszuk szabadon drága Penészi urat.
 Ősi szabadságunk ekként lesz védve, megóva,
 És soha vámot, adót nem fizet a' nemes igr.
 Rajta nemes társak! bunkót forgatva kiáltsuk:
 „Éljen alispányul drága Penészi Ferencz!
 Vesszen az, a' ki parasztos adót vágy vetni nyakunkba,
 Éljen igazságunk! 's a' szabad ősi magyar!“

G a l a m b.

MI HIR BUDÁN?

— Nem egyszer rovattak már meg lapjainkban néhány nyitra- és lipótmegyei evang. lelkészek azon vétke hidegség- és gyűlöletért, melyet igen jónak és eszélyesnek láttak minden alkalommal nemzeti nyelvünk ellen kitüntetni; — a' méltányosság azonban megkívánja, hogy megemlítsük azon jobbhérzésű tót papokat is, kik hön buzognak nemzetiségünk mellett 's bölcsen átlátják, mivel tartoznak a' hazának, melly őket táplálja 's mellyben, a' nagy költő szerint, élni- és halniok kell. — Ezek közé számítjuk Lentsó Györgyöt, a' lestinei ev. egyház lelki pásztorát, kinek nemzetiségünk iránti hő vonzódása 's hazafui érzelmeiről egy, n. Döbrentei Gábor, kir. tanácsos urhoz küldött leveléből, mellyben az említett tanácsos urtól neki ajándékozott Berzsenyi összes műveit megköszöni, meggyőződvn, jónak láttuk abból néhány sorokat közzé tenni, hogy az egész haza lássa, miszerint a' nemzetiellenesség súlyos vádjá nem minden ev. lelkész, sőt tán ezeknek csak egy parányi jelentéktelen töredékét ter- heli. — A' level, kivonatban imigy szól:

„A' mint mult évben a' pesti hirlap'-ba küldendő cikkemet írá, korántsem reménytettem, hogy ezen hazám oltárára letett csekély áldozatom valamelyik nagy- tekintetű hazánkfia figyelmét 's méltánylatát megnyerje. Mert nem ennek vágyából, hanem egyedül azon hazám iránti kötelességnek ösztönéből, melyet mint lelki tanító hallgatóim szíveikbe csepegtetni, 's Máté V. 16. Krisztus urunk parancso- latából, ebben is másoknak például szolgálni tartozom, léptem ki a' nyilvánosságra, hogy részint magamat a' panslav-mozgalmi vád alól kimentsem, részint, hogy a'

magyar nemzetiség elleni igazságtalan törekvéseket, a' mennyire tölem is kitelik, megsemmisítem 's a' közönség előtt behizonysítam, hogy nem olyan nagy a' veszedelem, a' milyen nagy a' láрма! —

,Nagyságod levele 's Berzsenyinek, hazánk koszos költőjének nekem küldött összes művei egészen váratlanul lepteek meg engemet, 's eddig is azokból nem egy örömet 's elleneimtlől a' magyar nemzetiség miatt tapasztalt üldözésben nem kis vigasztalást arattam, a' miért is nagysádnak nemcsak köszönettel, hanem igazi háladatossággal is lekötelezve vagyok. És minthogy legszebb azon köszönet és háladatosság, melly nem egyedül szavakban, de leginkább tettben áll; 's nagysád ajándéka — véleményem szerint — a' magyar nemzetiségtől áthílt szívéből eredett: azért a' köszönet és háladatosság zálogául vegye azon szent ígéretemet, hogy valaminthéig, tót létemre, a' magyar nemzetiségnek a' mi eszerességünkben utat tágitani és az ellene való törekvéseket megsemmisíteni igyekeztem: úgy ezentúl is ezen elvemnek hű maradandok, — 's reményem, hogy ,kerekké átalakulásunk, nem lesz távol magyar hazánk tótajku lakosától sem, főleg, ha többen találkozunk olly hazánkfiai, mint nagysád, kik kivált a' tót felföldön a' magyar nemzetiség mellett harczoló gyöngye férfiakat gyámolítani, az elszántakat jó akaratukban öregbíteni 's az állandókat szemmel tartani igyekezendnek 'stb. 'stb.'

— Soha olly komédiát, mint mult vasárnap, este 7 és 9 óra közt, a' városi színházban. Ugy kell nekem, miért dugom oda orromat, a' hová nem szükséges; kíváncsiságomért nyomban meglakoltam. Egy épen olly szeretetre méltó, mint szelleműs urhölgy, ki, mellesleg mondva, a' német színház látogatását curául használja, rávett az nap estve engemet, hogy páholyában hallgassam meg ,Alessandro Stradella' előadását... még most is borzadok az élv miatt 's mindkét füleim zugnak, mintha hideg vízbe mártottak volna egy hűvös novemberi éjszakán. — Az első tenorista nem énekelt, hanem hápogott; az R betűvel úgy bánt, mintha kendermagot törne kanári madarának; — a' másik sem énekelni sem hápogni nem tudott, hanem csak száját nyitotta ki és tette be — tactus szerint; a' bassista türhető volt, de annál türhetlenebb a' második énekesnő, (első, mint tudva van, nincs!) — kit régóta vágytam már meghallgatni, mivel egyik becsületes német lap róla sok szépet mondott 's tudtam, hogy a' mondott lap nem igen szokott exaltációba jönni (a' minthogy nem is lehet), ha Tháliának e' helyéről beszélni kénytelen. Török, szakad — úgy gondolám — meg kell e' művésznőt a' nemzeti színháznak szerezni, hogy az a' mi jeles Hollószy Nellink agyon ne énekelje magát... de higgyen az ember az újságíróknak: még a' legbecsületesebbek is elvetik néha a' sulykot! — Hallottam én ezt a' Victor kisasszonyt — gondolom, így híjják — de köszönöm az élvezetet, megártana továbbra! Egy kis hangja csak volna, de mennyi hamis változatokon megy az keresztül, míg az igazira ráismerhetni! Bizony nem tulzás, ha azt mondom, hogy Lukácsy Antonia nem sokkal rosszabb volt 's mégis ezt nálunk kipisszegték, midőn a' másikat megtapsolták: az izlés különféle! — — A' többi működőkről (a' mennyiben a' napszámosokat is működőknek lehet mondani) legjobb, ha hallgat az ember, különben el sem hinnék, a' mit mondana; — csak azt az egy jó tanácsot adhatjuk e' lapok szerkesztőjének, hogy, ha (a' mi nem ritkán szokott megtörténni) kedve szotytyanna valami kevésbé sikerült előadást a' nemzeti színházban szigorubbán megrövíteni, forduljon be előbb néhány pillanatra a' német színházba 's tartson ki egy ottani előadást (még válogatni sem kell, egyik ollyan, mint a' másik): — fogadom, hogy heves vére nagyon meg fog hűlni 's szigorúsága sokat veszteni éléből, mert — bizony jó lelki ismerettel állítom — a' leghanyagabb előadás nálunk meszsze felülmulja ezeket a' dunaparti képtelenségeket, miket már a' józanabb németek is krajczáros mutatványoknak tartanak (a' ki nem hiszi, olvassa meg felsőbb helyre benyújtott 's több ezer aláírással ellátott folyamodá-

sukat) — 's mellyeket bizonyos szerkesztő-mesteremberek (nem azokat értem, kik tévedhetnek ugyan, de magokat lekenyerezni nem engedik) végetlen neveltségű egéki emelni erőlködnek. (Beküldetett.)

— Egy becsületes uri ember arról panaszkodik levélben, hogy a' redut-épület dunafelöli boltjában tizenkét pengő krajezáron szeny-tisztító vizet vett, melly a' helyett, hogy fekete doszkinadrágjából a' pecsétet vette volna ki, azt kávészínűvé változtatta 's úgy járt ő egy fekete selyem mellénnyel is, mellyet szint-ugy mint a' nadrágot többé nem viselhet. — Azt mondja: jó volna, ha a' hatóság, mielőtt illy szerek árulására engedelmet ad, ezek haszonvehetőségét előbb a' maga ruháin próbálná meg.

— Valamennyi hírlapokból tudva van, hogy ifj. Szabó Pál, a' magyar kereskedelmi társaság igazgatója, megszökött, 's ezen gyalázatos tette által nemcsak a' társaságnak, melly őt korlátlan bizalmával megtisztelte, okozott nagy kárt: hanem a' magyarnak becsületes nevét is bepiszkolván a' külföld előtt, e' közhasznú vállalatot, mellynek élén állott, hiteletől könnyelműleg megfosztá. — Némeltyek a' társaságot gunyolták, hogy magát megcsaladni engedé: mintha ez a' becsületes emberen meg nem történhetne.

— Azt mondják bizonyos német emberről, hogy Schiller verseit két példányban megvéve, mivel ugy tetszetek neki, hogy azokat kétszer akará elolvasni; aligha mi is azon kénytelenségbe nem jövendünk, bizonyos cikket a' mult számunkbeli újdonságok elején még egyszer lenyomatni, hogy bizonyos urak azt másodszor is elolvassán, eszökbe jussan a' válasz, mit adni kötelesek, mert becsületek, mellyben kérkedni nem akarunk, parancsolja.

— Mint halljuk, Pesten is tétettek már kísérletek a' lögyapottal; a' győri 'Vaterland' szerint pedig ottan is ifja, véne annak készítésével foglalkozik, miután az egész mesterség nyilvános titokká vált. A' gyapot salitromba mártatik, azután kellőleg kimosatik 's megszáritatik... ez az egész! A' kísérlet tökéletesen sikerül, kivéven azon csekély körülményt, hogy a' gyapot egyáltalán nem akar elsülni; de ezen csekélységet leszámítva, a' vegytani kísérletek tökéletesen megnyugtatók.

— E' lapok mult számában, Coulembier belga opticusnak állítólag 92 milliónyi nagyítására nézve, közölt számolásom ellen a' P. Z. kikel, egy 1743-ikban (százhárom év előtt!) angolbul francziára fordított munkára hivatkozván, melly szerint e' microscopi nagyításokat köbben is szokás kifejezni; a' miből következteti, hogy, a' fenforgó nap-nagyító az átmérőt 1600-szor nagyítván, tulajdonképi nagyítása nemcsak 92, hanem 4096 millióra tehető! — Egyszerűn csak azt kérde: hiszi-e a' P. Z. hogy ember, ki valamelly microscopot pénzkeresetvégett mutogat, ne hirdesse a' legnagyobb nagyítási számot, mellyet microscopja felől joggal elmondhat? Én nem hiszem. Ez igen nagy szerénység, de egyszersmind felette nagy hiba 's szándékos tévedésbe hozás volna. — A' mi magát a' számolást illeti, a' P. Z. tulajdon adataiból kiviláglik, hogy az érdeklett nap-nagyító sem 92. sem 4096 milliószor nem nagyít, a' következő okbul: A' P. Z. szerint a' napnagyító az átmérőt 1600-szor nagyítja, melly adat — szemlätomás után itélve — igaz lehet. Miután azonban a' nap-nagyító nem tömeget, hanem csak területet nagyít, azaz: nem a' testeket tünteti fel egészben, hanem csak azok árnyképét egy fehér lapon: reménylem, meg fog egyezni velem és minden mathematicussal a' P. Z. abban, hogy itt köbmértéknek nincs helye, hanem — a' területen — csak térmértéknek. E' térmérték kitudására már most az említett 1600-átmérőt négyszögítvén, az igazi nagyítás, mellyet C. microscopjáról joggal elmondhat, lesz 2,560,000 — jóval kisebb a' 92 milliónál ámbár mindenesetre igen szép, igen figyelemre méltó. — Ennyit felvilágosításul. Egyébiránt elválasztván C. nagyítását microscopja nagyításától, ez utolsóra nézve meg kell jegyeznem, hogy az ér-

tőnek és természet-vizsgálónak szintügy, valamint az avatlan nézőnek, a' legérdekesebb látványt nyújtja. 's ha C. még tovább is mulat köztünk, mutatóványai ismételt megtekintése bizonyosan élvezet és gyönyört fog szerezni látogatóinak. V. A.

— Szeretett nádorunk, hála az égnek, jobbulási uton van 's egészsége tökéletes helyreállítására biztos a' remény! —

— Heindl, a' híres fuvolya hős, ki mindenütt, a' hol föllépett, a' legnagyobb bámulást és lelkesedést szülé, Pestre fog jönni, néhány hangversenyt adandó.

— Irodalmi újdonságok. a) 'Házi neveléstan kézi könyve,' classici kalászat szülék és az őket képviselő nevelők, nevelőnők 's oktatók számára, Heinsius Tivadartól. Magyaritva Fábián Gábor, magyar academiái rendes tagtól. b) Világegyletem, vagyis az egész földnek képe 'stb. Irta Rajcsányi János. c) Kuthy Lajos 'Hazai rejtelmek' című munkájának VIII-d. füzete.

Nyilatkozat. A' 'Pesti divatlap' f. e. 43. számában ez áll:

„Hátha még azon ocsmány, jellemtelen fáját akarnók a' firkászoknak feltüntetni, kik az erkölcsiségben leezkét tartanak műveink felett, 's maguk pedig annyira erköcs-telenek, hogy 'stb.“

Ugyanazon lap f. e. 41. számában pedig ez állott:

„Hazucha Ferencz művemre vonatkozólag holmi tisztátalan életnézetről, szennyes jellemvonások- 's erköcsstelenségről beszél.“

Bár — békét szeretve — mig csak becsülettel lehetett, folyvást kikerültem a' P. D.-nak minden, sejthetőleg ellenem intézett, gyanúsításait; jelen esetben azonban a' bajt, melyet a' felhozott, 's ha rám czéloz vala, szintolly alacsony, milly igaztalan gyanúsítás gördíte élém, kikerülnöm nem lehetett. . . A' bajt nem keresem, mint gyerek, de nem is hátrálok tőle, mint a' kit aggság bánt.

Személyes ügyeket a' t. közönség elé vinni nem szokásom. Ez okbul, F. A. és I. J. urak közbejárásával, magán uton szólitám Vahot Imre urat elégtételre.

Ezt tartja minden férfi egyetlen utnak személyes bajok elintézésére.

Vahot I. ur nekem levélben válaszolt, és ezt mondja:

„Becsületemre mondom, miként eszem ágában sem volt ön, midőn ama cikket írá. De ugyan mi jognál fogva is 'stb.“

Illy nyilatkozatot, nézeteim és tisztelt barátim nézetei szerint, elégtételül elfogadni kötelességem lön. — Budapest, oct. 26. 1846.

Hazucha Ferencz.

Néhány sor Bécsből. — A' ki e' levélben bécsi tudósításokat vél olvashatni, csalódik: e' stereotyp életről írni nem lehet; ki egyszer tapasztalta, vagy hallomásból ismeri, ha újra tapasztalnia kellenék, ugyan a' régít találná, 's ha leírni akarnám, a' százszor mondottakat hallanám, vagy inkább olvasnám az olvasó ismét. Unatlatni pedig senkit sem akarok.

Mind e' mellett azonban nem állhatom meg, hogy valamit meg ne említsek, mi nélkül Bécs, de szinte mit Bécs nélkül képzelni nem lehetne, értem a' „Theaterzeitung“ című divatlapot. E' divatlapnak van egy pesti levelezője, ki mindent látszik ismerni, csak azt nem, a' miről ír, elhallgatva számtalan ferdeségeit, egyedül legutóbbi tudósítására szorítkozom, mellynek elején a' pesti német színházat miután az édig fölemelte volna, rólunk magyarokról is kegyeskedik megemlékezni, és elmondja a' bécsi közönségnek, miképen a' pesti magyar színház semmikép sem olyan, hogy a' mivel t. közönség igényeinek megfelelőhessen, 's azért ki magasabb (!!) élvezetet keres, a' német színházban páholyt tart, de, hogy hazafiutlanságról ne vádoltathassék (tehát csak ezért!), a' nemzetiben is előfizet egyre. 'S e' magas igényeknek Forst ur minden módon is iparkodik eleget tenni, mert

olly helyzetben van, hogy (halljuk!) Scribe darabjait mindig előbb adhatja, mint a magyar színház. Ez már bámulatos! Én azt hittem, hogy Forst ur a' német classicus műveket szándékozik közönsége élvezetére a' színpadra hozni, melyeknek nagyobb részét a' magyar színpadon nem láthatni; de csalódtam: Scribe fordításait fogja adni előbb, mint a' nemzeti színház; ugyan derék verseny! hihetőleg Forst ur is attól tart, minek egyszer tannja valék, midőn egy vidéki színházban Schiller Fiesco-ját kifütyölték; pedig Schiller ennek bizony nem volt oka.

Hogy a' nemzeti színház e' nagyszerű készülétektől nem ijed meg, igen hiszem, 's hogy ott is Scribe darabjai ha nem is előbb, de jobban fognak adatni, arról, ismerve színészeinket, nem kételkedem, valamint arról sem, hogy a' magyar irodalom repertoirejában, ha azt szorgalmasan felkutatjuk, fogunk oly darabokra akadni, melyek nem teszik épen szükségessé, hogy Scribe darabjaiban keressük az élvezetet, 's pedig annál kevésbé, miután azokkal a' pesti német színházban megismerkedtünk. Igaz, hogy válogatni kell, mert ha úgy buknak az eredeti színdarabok, mint eddig, lehetetlen, hogy az magára az intézetre is károsan ne hasson, sőt azt sem lehet kívánni, hogy színészeink illy haszontalanságokkal töltsek a' drága időt, melyet százszorta jobban lehetne használniok.

És itt eszembe jut némelly utóbbi darabnak sorsa! A' bold. Munkácsy is eleget harczolt 'Tündér Iloná'-ja mellett, utoljára ki is nyomatta lapjában, nem használt semmit; születésekor már magával hordta kora halálának csiráit; az 'Athenacum' csak a' sirját ásta meg, 's minden esetre keresztényi szeretetének adá ez által jeleit. A' mi meghalt, el kell temetni, 's ha tán valamellyik közeli rokona, vagy épen apja emlékbeszédet akar fölötte tartani, ám legyen; hisz tudjuk, mi nehéz megválni attól, mit szeretünk.

Átaljában nem ártana egy kis demonstratio, mert ha a' közönség maga nem örkődik irodalmunk termékei fölött, ugyan hová leszünk? — Tisztelem én az akaratot és jó szándékot, de az irodalomban ez nem elég, oda tehetség, hivatás kell; míg íróink drámákat azért írnak, hogy azokból néhány forintnyi hasznót huzzanak; míg úgy nem iparkodnak azokat kidolgozni, hogy hosszabb életet ígérhessenek nekik, mint szerzőiknek jutott, — addig a' drámai irodalom nem létezik, addig mind az, a' mi valamellyik szerző tollából kikerül, nem az irodalom, — mint én szeretem érteni: hanem egy kontár mesterség szüleménye, mely néha egy-egy garast hoz a' konyhára. Vörösmarty ma nem azért fejezte be drámáit, hogy holnap tantiémét huzzon belőlök; Schiller megirta Wallensteint, pedig tudta, hogy úgy, a' mint iratott, nem fog színpadra kerülni; Shakespeare-t nem a' színdarabjaiért bejött pénz, hanem az, hogy Anglia könyvnélkül tanulta azokat, jutalmazta leginkább. Ezeknél, 's több másoknál a' vágy fensőbb volt; 's munkáik elni fognak, míg csak literatura fog élni a' világban.

Nálunk jelenleg ezt a' vágyat nem találom.

Egy kivételt tehetnék tán, 's ez Czakó. Eddigi munkáit legalább vásári munka czímmel nem lehet helyegezni, kilátszik belőlök a' szellem, a' hivatás. Leonát ugyan nem ismerem, mellyről oly sok 's oly ellenkező a' vélemény, én eddig hajlandóbb vagyok azok véleményéhez állani, kik azt dicsérik; ha szerkesztő ur a' sok véleményhez még az enyimet is fölveendi, azt annak idejében majd elmondom.

Drámai irodalmunknál jobban áll a' regényirodalom: Eötvös, Jósika, Kelmenczy, Kemény 'sat. 's legutóbb Jókay derekasan képviselik. Ez utóbbi kezdő, de megmutatá a' „Hétköznapiak“-ban az ér gazdagságát, mellyből aranytermékeket szedend irodalmunk. Nyelve szép és folyó, képzelmei ifjak és erőteljesek; olyanok, mint a' felhők mögött kelő nap, mely a' gyönyörű színekből, miket sugaraai azokban költenek, gyaníttatja fényének nagyságát.

Novellisticánk, mióta Kuthy 's az athaeneisták leléptek, 's Csató meghalt, szunnyad, pedig igen mélyen.

Hát komolyabb tudományokról mit mondjak? Ezeket Magyarorszáiban, tán az egy politikát kivéve, hiában keresem, csak alusznak még, pedig van tudós társaságunk.

Valahányszor ez intézet eszembe jut, azt mindig egy tehetetlen öreg ember alakjában képzelem magamnak; oly ifju ez intézet, oly szép volna jövője, és még is oly vén! A' helyett, hogy erejét használná, a' mennyire csak tőle telhetik, munkátlan vesztegel, 's nyugodni látszik, mint a' vén katona babérjain, melyeket még nem szerzett; tagjainak nagyobb része azt hiszi, hogy a' tudós czim mellett a' tudományosság Magyarorszáiban ki nem halhat, akár dolgoznak ők, akár nem. Pedig honnan várjunk valamit, ha nem onnan? Vagy a' magyar academiáról is állnak egy írónak eme szavai: „A' lángész nem lakik akademiákban. Magánosan áll az, mint a' sas; irtózik az érintkezés és hasonítástól; megszorítva és leláncszolva erti magát egy academia korláta közt; irtózik azon neveltségességtől, mely rendszeren ilyen intézetek kicsinkedő működéseivel válhatlanul össze van kötve. Az akademiák, főleg a' középszerűségnek menedekai.“ — Fájdalom lenne reánk nézve, ha így volna; de azon példátlan pangás kísértetbe hozza az embert, 's oly hitet ébreszt, miről eddig álmodni is véteknek tartottuk volna.

Széchenyi István, úgy hiszem, nem alakítana akademiát többé; pénz-alapja jobb volna a' tiszasabályozásra.

Minden csak néhány év előtt is máskép volt. Míg gr. Széchenyi hatalmas szózatával a' nemzeti öntudatot felébreszté; míg törekvéseinek célját és eszközeit mutatá a' magyarnak — 's ezért áldja is meg az ég: — azalatt az irodalmi téren is tevékenység, mozgás és iparkodás volt szemlélhető. Villámként állottak őrt Bajza 'kritikai lapjai, 'és sujtának mindenfelé, de megtisztíták a' levegőt, és termékenységet idéztek elő, mely később az 'Athenaeum' és 'Figyelmező' korában mutatkozott. Ezt elismert tekintélyű férfiak kezelték, elismerve az érdemet, buzdítva a' sarjadó tehetséget, 's kérlelhetlenül üldözve a' hivatlan kontárkodást. Csak ő sem maradt el, 's bár ellenők, mégis velők mozdította elő a' közczélt. Az 'Athenaeum' kora: a' magyar irodalom fényszaka volt.

Önkénytelenül azon kérdés ébred itt: vajon nem lehetne-e ez ismét úgy? nem volnának-e most is oly tekintélyek, kik az irodalom felett örködnének? Vannak igen is, csak akarat kellene. Igaz, nálunk egy lap kiadhatása sok működéssel van öszvekapcsolva, sokat kell fáradni a' szabadalomért is; de illy szent czélnál e' munka mégis csekély, a' szabadalom pedig nem fogna megtagadtatni, mert érdekében áll mindenkinek, ki csak magyar; a' közönség részvéte pedig nem hiányzanék. Össze lehetne azon lapban is kapcsolni a' hasznost a' mulattalóval, 's így kedveltetni meg közönségünkkel még inkább a' komolyabb tudományokat. Elején a' historia tehetné a' főrovatot, később vegyülhetne természet-tudományi értekezésekkel, 's így tovább egész a' legabstractabb tudományokig; és fogadom, a' részvét mindinkább nőne illy lap iránt. Ügyes tapintatu szerkesztők, egy két tekintélyes bíráló, 's a' dolgozó társak nem fognak elmaradni.

Hallom, a' 'Kisfaludy társaság' kritikai lapot szándékozik megindítani; mindezenetre rég ohajtott irodalmi tünemény: reményem, meg fogja teremni a' várt gyümölcsöket 's ki fogja tisztítani a' salakot, mely irtóztató mennyiséggé növekedett. A' tűz megkevesebbti ugyan az ásványok zagya vegyületét, egyiket a' másik után kihányja; de a' mi megmarad, az a' rany.

És így a' kritikai lapok igen üdvösen fognak hatni irodalmunkra, de nem fognak productiv működni, előkészítik ugyan annak fénylőbb korát, de nem idézik elő; ezt előidézni egy jó tudományos lap feladata, hol azok, kik hivatva vannak, erejüket megkísérthessék. De ezen előkészítésért üdvözlöm a' kritikai lapokat! — Isten önnel!

Bánffy.

ÉLETKÉPEK.

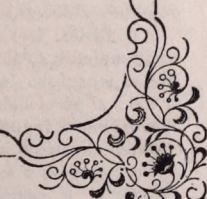
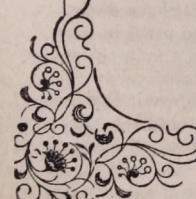
SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

19. szám. — Nov. 7. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

BAJA, october 29-én. Két hóróli tudósítandóinkat jelen levelünkbe szorítjuk. September 19-én az oroszán vendéglő teremében üté fel Thalia sátrát Török Béni színészársasága, ohajtván az őszi és téli időszakot körünkben eltölteni, — hajh! de mást határozott a sors — az ez évi drágaság nem engedé művészetpártoló közönségünk zsebéből a „karikákat, melyek készülék ezüstből,“ a művészetkorcsosítók zsebeibe átfolyt, — miért is az említettük színészársaság néhány silány előadás után eltávozott. — A gyakori erőszakos boltfeltörések és lopások, melyek újabb időben városunk főutcáiban, különösen a gözhajói ügyvivőség irodájában 's az uradalmi pálinka-mérődében elkövettek, városunk előljáróit erőlyesebb fellépésre serkenték, — miért is a megye 's uradalom közbefolyásával városunk 12 rész helyett 35 részre osztván, minden résznek dárdával, pisztollyal 's sippal ellátott két ór adatott, éjjelenként 8-tól reggeli 5 óráig minden részben egy-egy őrködő — így tehát minden éjjel 36 ór — ügyel személy- 's vagyonai bátorságunkra; ezen örök felett felügyelést gyakorol a városi hatóság által felkért 's a' felkerésnek engedett mindkét rendbeli fegyveres polgárságunk, kik e' czélra éjjelenként hat-hat, özszeven 12 egyént ajánlottak. E' felügyelők köréhez tartozik még a' gyanus házak kutatása, ugy a' korcsmáknak 9 órákor leendő becsukatásaira ügyelet, 's az ismeretlen 's gyanus személyeknek a' városházba bekísérése. E' szigorú őrködés f. é. oct. 19-én csakugyan életbe lépett; belvárosunk pedig kivilágíttatni rendeltetett. Oct. 13-án Rózsavölgyi Márk az Oroszlán teremében hangversenyt adott, melyben a' nagyszámu közönséget — mely még nagyobb leendett, ha az hirdetények után a' hangversenyről értesítetik — játéka 's eredeti magyarjai által egészen elragadá, melyért a' közönség részéről zajos tapsokkal 's éljenekkel jutalmaztatott. Oct. 25-én mélt. szentgyörgyi Horváth Antal haszonbérő uraságunk családjával városunkba érkezvén, magyar fegyveres polgárságunk által october 26-án esti 7 órákor fáklás zenével üdvözöltetett. Az olvasó kört oct. 25-én reggel a' fetherhajó vendéglőben levő szállásából rövid uton kivettettek, de az magát délután ismét rövid uton, azaz: önhatalommal, visszahelyezé. Mint halljuk, az egész tény szerződés nem léte miatt történt — 's a' mélt. uraság közbenjárására még két hétig szállásában eltűretik.

I r n y e i P ü s p ö k S á n d o r.

H. NÁNÁS, oct. 26-án. Mióta édes honunkban a' kisedovó-intézetek eszméje megtestesült, kisebb nagyobb városok egymással vetélkedve buzogtak illy áldáshozó intézetek felállításában. Hol községi erő nem birta, egyesületek, — van rá példa —, magán emberek magasztos buzgalma létesített kisedovódákat. Persze, a buzgalom mellé pénzzerő kívántatik, 's viszont a' pénzzerő mellé buzgalom: pénzzerő 's buzgalom=test és lélek! Van H. Nánáson — most jövék a' vitéz hajduk e' magyar városára — a' nagyuraknál, jóbir-tokuknál bizony elegendő pénzzerő! és mégis — a' szegény község iskoláin kívül — jelen évig semmisen tétetett a' népnevelés szent ügyében. Mignem végre egy fiatal ügyvéd, távol minden dicsvagy hiuságától, miután uttörőre, vezetőre hiába várakozott, maga lépett föl uttörőül, vezetőül, bár gyenge erővel, de szent buzgalommal! — és folyó év elején 500 vftot ajánlott a' kisedovóda alapjának kezdőköveül, tíz év alatt évenkénti 50 vfttal lefizetendőt, a' lefizetést már jelen évről meg is kezdte, azon kérelmet intézvén a' városi tanácshoz, hogy hasonló alapítványozások vagy adakozások tételére szólítaná föl a' községet és helybeli tehetőseket. És mind a' városi tanács, mind minden jobb keblűek ennyit is, olly egyentől, kinek egyszerű ügyvédi hivatalán kívül de csak egy garas tőkéje sincs, sokszorozott halálát fogadtak. — Ugyancsak ő — az említett alapítványozó — engedjen meg a' szerény férfiu, ha a' haza előtt megnevezem — S o ó s G á b o r ügyvéd ur, a' kisebb gyermekekről figyelmét a' nagyobbakra volt szives fordítani, midőn a' helybeli iskolában tanuló szorgalmatosb gyermekek számára 250 vftot alapítványozott, olly móddal, hogy míg ezen összeg 10 év alatt önkamatozás által 500 vft-ra szaporodhatnék, a' nemeslelkű alapítványozó saját zsebéből fizeti évenként a' jutalmazandók számára a' 20 vft kamatját. A' jutalmazás már a' közelebbi mult próbatétlen megtörtént. — Az elhagyatott árvákról sem felejtkezett meg derék Soósunk; mert segélyezésökre, 's más részről a' nép erkölcsé s izlése művelése tekintetéből színi előadásokat indítványoz, rendez és személyes fölléptével létesít . . . és pedig az itteni hölgyek előítéletes úgyszeretelensége miatt felette nehéz küzdéssel létesít! . . . Így került színpadra, a' nánási nép rendkívüli bámulatára 's mulattására, Szigligeti Szokótt katonája és „Két pisztoly“. Az ezekből tisztá jövedelem (105 ft váltóban) a' köz-árvagymnak kezelés végett átadatott. E' czélra kerülend jövő nov. elején közönség elé az idevaló 's nagy tiszteletben álló Obernyik Örköség'e. Köszönet a' derék műkedvelőknek eddigi 's ezután teendő működésökért, a' szent cél érdekében; köszönet 's hála a' derék Soósnak mind ez, mind több rendbeli áldozataiért — az emberiség nevében.

O r b á n P é t e r.

PÉCS. Liszt Ferencz, miután lelkes barátjánál, August A. alispán úrnál hosszabb ideig mulatott és jótékony czélra hangversenyzett volna, vidékünkét hozzá rendkívül szokatlan mozgásba jöttével. Nádasdon, hol utközben püspök ő exc. nyári kastélyában éjjelezett, a' pécsi dalárda néhány tagja által négyes karénnel lepetett meg; mit olly szíves örömmel fogadott, hogy azon est emlékére magyar szövegre zenét költvén, azzal őszinte tisztelőit ajándékozta meg. Másnap (october 25.) Pécsre jöven, Scitovszky János, püspök ő exc. fogadá el őt vendégül. Meg az nap esti 7 órákor adá első hangversenyét a' csinosan elkészített 's a' német felírásokat magyarul felcserélte városi színházban. Felesleg mondanom, hogy számithatlan éljen és kihívás, főleg a' magyar daloknál, koszoruzá Liszt „isteni“ játékát 's élénken tanusítá műértelmét a' roppant számmal 's távolvidékről is egybegyűlt közönségnek, mely ezuttal, főleg a' nővilág, mint vala-

melly ünnepélyre, szokatlan fényben jelent meg. Miután befejezésül közkívánatra, a' közönség folytonos lelkesedése közt, Rákóczy indulóját ismert genialitásával eljátszotta, a' szinte jelenlevő P. Horváth Lázár ur, mint L. tolmácsa, jelenté, hogy L. F. általa tudatja a' közönséggel, miszerint holnap (oct. 26.) a' „hattyu vendéglő-fogadó (!) teremében“ (tulajdonképp hallgateremben) déli órákban második hangversenyt adandja — jótékony czélra. — Sokáig törtük fejünket, valjon cui bono kíséreti a' nagy művészt a' kis szerkesztő untalan 's üldögel a' seraphhangu zongora alatt? 'S ime, végre kibújt a' szeg a' zsákból, azaz: a' tolmács a' Honderűből. Ha tisztelt Honderű ur mellette jól mulat, mi nem irigyeljük, de Lisztet mindenesetre sajnáljuk. — Hangverseny után m. ifj. Majláth Gy. h. főispán ur teremei fogadák be a' művészt, fényes estélyre; melly alkalommal a' helybeli polg. őrhadak zenekara által igen jeles és szokatlan praecisioval executirozott éji zenével tiszteltetett meg, mi olly mértékben nyéré meg a' megtiszteltnek tetszését, hogy Ruszko Dávid, a' valóban kitünő első hegedűst, felhivatván, dicsérettel halmozá el 's további szilárd buzgalomra serkenté. — Liszt második hangversenye még inkább elragad a' szinte szép számu, leginkább tejfelesekből álló, hallgatóságot. A' jövedelem meg nem nevezett jótékony czélra levén kitűzve, L. a' tiszta hasznót (350 pft. körül) püspök ő exc. rendelkezése alá bocsátotta, ki, ha jól vagyunk értesítve, azt halottak házára szánta. — Liszt három napot töltvén városunkban, a' nevezetességek megtekintése után kitűzött utját folytatta. — 'S ezzel leveletem be kellene zárnom; de el nem mulaszthatom legalább egy szóval megemlíteni, hogy Havi és Szabó urak, a' pécsi m. színház igazgatói, társaságukkal együtt oct. 15-re ígérkezvén, mind e' napig (oct. 29.) sem érkeztek meg. A' pécsi közönség méltán nehezelt, hogy a' színházi időszakból, melly rendszeren october 1-én kezdődik, egész hónapig volt kénytelen a' színházat nélkülözni. Most kétszeres nehézséggel kellend önöknek, igazgató urak, küzdeniök, mert jelen téli időszak az első, mellyben a' német színészetet felejtetni kell a' pécsiakkal 's egyuttal hanyag elkészéseket jóvá tenni. Azért hát, tisztelt uraim, Havi és Szabó igazgató urak, mielőbb for ever, jól rendezett társasággal, teljes operával, változatos repertoir- 's új darabokkal, főleg pedig szép nőkkel 's a' t. 's a' t. ! — Miután már színházban vagyunk, megemlítjük még Toldy Jánost, az „első magyar Herculest (!), Samsont (!) és bírákozót“ (?), ki csudálatos magyar-német zagyalék hirdetmény szétküldése után, a' városi színházban, felemelt díjak mellett (!), lépett fel, 's a' karzatot zsufolásig megtölté. Kihívását egy vashátori gépész fogadá el; de a' karzat nagy fájdalomra, a' küzdés félperczig sem tartott. Győztes a' Hercules lön. Szinte ezen alkalommal mutatá be magát Lakatos Sándor táncművész (!), nejevel. Noha L. ur a' hirdetményen hetykén emlité, hogy Pesten nagy tetszést aratott: a' figyelmes olvasó mégis tudhatja, hogy L. ur Pesten épen nem tetszett 's mi elmondhatjuk: itt még kevésbbé. Túlzott affectatio és követelő hanyavetiség mindent jellemezhetnek, csak valódi magyar tánczot nem; 's ha L. ur tovább is e' pályán megmaradni ohaajt, őszintén ajánljuk a' tánczművész (!) urnak, hogy más modort tegyen sajátjává és kissé nézzen körül, hogy az aestheticából is valamicskét tanuljon. Nejeének egyáltalán kár a' czípköket szaggatni. Egyébkint pedig Toldy és Lakatos uraiméknak — azon édes reményben, hogy tőlünk mielőbb bucsút veendének — szerencsés utat kívánunk!

S.

SOPRON, october közepén. Lassankint élénkebb szint öltenek a' társalgási körök; mert a' falusi magányból tölre bevonulni szokott családok száma mindinkább szaporodik. — Tölre megnövesztik nálunk szakállaikat a' különben szakállatlan viseletűek 's itt ezt is az újságokhoz sorozzák; sokan azt hiszik, mikép ezt azért teszik, hogy észre ne vegyük, ha elpirulnak: mi azonban — ez ellen különben is biztosítva látván őket — azon véleményben vagyunk, hogy ez által nekünk akartak boszút csinálni, mert így csakugyan nehezebb megmosni őket. — Azt tán felesleges is megírni, mikép itt ismét német színészek élődnek. Ehhez nem kell commentár, csak figyelmébe ajánljuk azon uraknak, kik olly rossz néven veszik, ha saját szegény hazánkban az idegen elem illyeten mozgalmi ellen fel merünk szólalni. 'S némileg igazságuk is van, mert ha olly tös-gyökeres magyarok is, mintők, így gondolkodnak: akkor sógorainktól sem várhatunk egyebet — vagy túltegyenek-e rajtunk lojalitásban? még ez is megtörténhetik. — Egy különben igen derék uri ember, ki mellette jó hazafi is, nagyrészt a' czimek magyarosításában akar haladást eszközölni: kérem tehát — ha tehetségében áll — magyarosítsa meg a' következőket: 1-ször is a' szent lélek templom ellenében: „Schnupfakab und rauchtakab — Rauchtakab und Schnupfakab!!!“ továbbá: „Sarkadi Nagy Pál spritzen vertfitter in Oedenburg“. 'S most jön a' legderekből: „A. Smidt k. kge. Ausschlissig privilegirter Bürgerliger vachsplaterter kerzen macher.“ Fellelhető a' magyar utczában, a' ház számát elfelejtettük. Mások többet!

P a p r a m o r g ó.

SZABADKA, october 27-kén. Városunk most nagy forrongásban van. Azt hinné az ember, helvét genfiakká lettünk — annyira küzd párt párt ellenében a' prókatori intrigák mezején. Csak fegyver hiányzik, és vér (?), meg vér ontatnék, hogy patakok folyának széles utazáinkon keresztül, mi, titokban legyen mondva, nem is lenne tán épen nagy szerencsétlenség. 'S mind ez: az uzsorának városunk falai közti veszedelmes elharpozása — hamis tanuk megvétele 's váltói állítólagos hamisítások miatt, — mellyeket közvetett védelmezői egy részről palástolnak 's tagadnak, másrésztől azok, 's általában az izraeliták ellenségei, mindent megmozdítanak, hogy fölleplezzék az illetők vérszopó álarcait, 's ezzel mindazokét, kik netán velők némi jövedelmes érintkezésben állanak. Annyi bizonyos, mind a' két párti ügyvédek, a' szóharczok, ugy a' holmi korai 's tör-

vényenkívüli lealacsonyító demonstrációk mezején, ingerültségig ért harczot kezdvén meg, tulzásokra ragadatnak, miket a' nyugodtabb közvélemény helyeselni nem tud, de miket mégis örömet tűr el az igazságnak földteritendése tekintetűért. — A' szomszéd Jan-kovicsai, mondják, szinte forrongásban vannak, de oda, mint hallatszik, az illetők lecsillapítására két század katonaságra lett szükség, 's mind a' mellett már negyedik napja, bár egyre-másra küldözgetik börtönbe a' foglyokat, nem szűnnek rendetlenkedni, sőt, miként a' napi krónika mondja, napról-napra ingerültebbek lesznek a' Jankói atyafiak. Meglehet tehát, ezektől ragadt ránk szó-harczolás manánk; mindenesetre kíváncsiak vagyunk tudni, melyiknek lesz jobb eredménye. Ugy hiszem: az ellenségek, hogy egymásnak ne ártsanak — a' szerint a' franczia közmondás szerint: „Les deux extremes se touchent” — kezét fogandnak. 'S akkor ott leszünk, a' hol voltunk: a' bekötött igazság oszlopánál. Egyébiránt nem volna semmi bajunk, — mert hiszen hangversenyekbe 's színjátékokba rendesen eljárunk — unatkozni. Az illetők, ugy hiszem, ebből megértendik a' jó dicséretet, vagy legalább is azt: hogy Szabadkának kissé más társaság kell, mint a' mostani. Továbbá el-elbeszélgetünk néha a' Mayer ur által tervezett Szeged-Szabadka-Bajai vasutról is, melyről ugy látszik, maga a' tervező ur legkevesbet szeret beszélni, minthogy időközben, mint hallók, másfelé változtatta vasuti szándokát, mi azonban legkevésbbé sem gátol bennünket, hogy kedvencz ideánkról végkép lemondjunk, sőt felszólítni határoztuk az érintett tervező urat: nyilatkozzék, akar-e bennünk összekötni Bajával, Szegeddel, vagy sem? mert ez utóbbi esetben gondolkodni fogunk más vállalkozó-rul, vagy éppen magunk állítandjuk ki; a' mi, tudjuk ugyan, meg nem ijeszti Mayer urat, de legalább mi is tudni fogjuk, kire, mire támaszkodhatunk ... azaz: legrosszabb (?) esetben önerőnkre. Egy tót megyei főispán 's helybeli birtokos 'e' részben erőlesen izgatott, 's hisszük, nem hiában 's nem vakoknak mutogatta a' színeket, melyeket eddig is kivenni iparkodtunk. Vasut tehát 's le az uzsorával! ez itt a' két jelszó, mely most igazolomban tartja a' kedélyeket. Mi eredményel?... megirandjuk.

Manó.

SÜMEG. Gyász sorokkal kell terhelnem a' vere borítékot; ugyanis F — nn é, Vajda Fanni 's néhai Kisfaludy Sándorné testvére, az erény példája, kinek dicsőítésére néhány évvel ezelőtt több hirlapok nyíltak meg, f. hó 23-kán élte 23d. évében élni meg-szűnt. Béke lengjen porai fölött 's az ég vigasztalja őt soha felejtani nem tudó

férjét.

EMLEKET VAJDÁNAK! Kérő szöveg a' hon nemesbb leányai és fiaihoz. 1846. borzasztó halál lebegteté szárnyait az alföld rónái felett, és egy közkedves-ségű élet lett dülő hatalmának martalékja. Vajda Péter febr. 10-kén hunyta be örökre szeméit, 's a' baráti sohaj koporsója felett viszhangzott Kárpátoktól Adriáig, viszhangzott az egész magyar haza kebelén; mert érezte mindenki, hogy Vajdában, nemcsak családja támaszát, a' hivatalos kör, mellyben működött, tisztelve szeretett munkás hivatalnokát; hanem az egész haza oly fiát veszté, ki az egész ösöktől öröklött nemzeti szellem-kincset nemcsak hiven megőrzé, de hathatósan gyarapította is; — érezte mindenki, hogy Vajdában azon ritkák egyike szállt sirba, kik szépre, nagyra szakadatlan törve, égi eszmék szárnyaira fűzik egy nemzet dicsőségét. — Honom leányai és fia! adjuk meg tiszteletét a' közérzelemnek! mert egy nemzet fájdalom szent és kinek veszte a' közfajdalom tárgya lett, megérdemli, hogy neve örökítségé. — Azért emléket kérek Vajda hűl tetemeire, — emléket a' természet fölavatottjának, kinek nap 's hold 's a' számtalan csillagok seregei, mint kedves meghittökné, megszólamlottak, a' mezei virág nyelvet nyert, 's a' természet legszebb titkai szíveket bajkörökbe idézve édes hangokon ömledtek kedvesök ajkáról; — emléket a' keleti ihletű költőnek, ki midőn dal kelt forró ajkára, ezeket szent lelkesülésre indíta szava, — emléket a' oktatónak, ki esze világával vezércsillaga, szíve szerető lángjával atya volt egy serdülő nemzedéknek. Ti, kiknek a' boldogult hont-ölelő szózatira annyiszor magasra gyúlt kebletek, oh ne hagyjátok beteljesedni a' költő szavai szerént e' hazára nehezült átkot, miként saját jelesít századok óta nem ismerve könyezellen látta sirba szállani. Ti, kik öröm-órákat élveztek a' boldogult szellem-művei felett, ne vonjatok meg egy kis adományt szellemi barátotoktól, hogy a' késő ivadék zarándoka Vajdának szent poránál lelkesülve alást mondjon reánk és korunkra. — Az adakozások módjára nézve hazánk minden tudományos intézeteihez, valamint minden e' hazában létező szerkesztőségekhez a' főiskola pecsétjével ellátott aláírási ívek küldettek szét, azon kérrrel, mellyet itt nyilván kimondani akarunk, hogy szíveskedjék kiki, ereje szerint e' szép nemzeti ügyet hazánk és korunk díszeré előmozdítani.

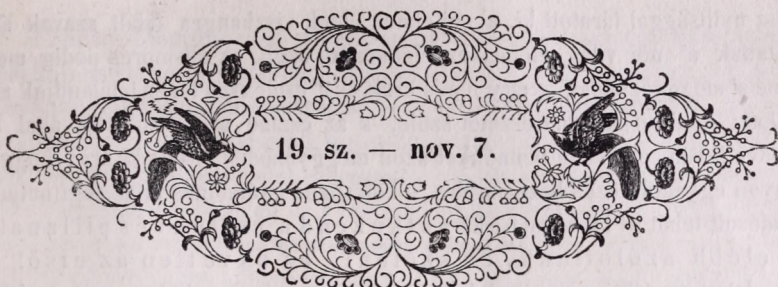
Dr. Bloch Móricz, az oktatói kar nevében.

A' Kisfaludy-Társaság egész tisztelettel jelenti, hogy a' jövő 1847. év megnyitásával „Magyar Szépirodalmi Szemle” cím alatt kritikai lapot fog megindítani egy keblebeli vállalkozó bizottmány által, 's pártolására a' nagyérdemű olvasó közönséget ezennel fölhívja. A' program ujságlapjaink mellett fog minél előbb szétküldetni. Kelt Pesten a' Társaság havi üléséből, oct. 31. 1846.

Erdélyi János, titkoknok.

Horsvath Mihály, férfiruha-készítő Pesten, (boltja uruteczában 454. szám alatti Pyrker-házban), ajánlja magát minden nemű férfiruháknak legújabb divatszerinti elkészítésére, és igéri: hogy a' t. cz. megrendelő urak mind jó szabásával, mind tiszta és jól elkészítésével, mind jutányos árra nézve tökéletesen meg fognak elégedni.

Műmelléklet: Aczélra metszett legújabb divatkép.

EGY PÁR SZÓ

A' NÖNEVELŐNÉKET KÉPZŐ INTÉZETRŐL.

Hazaihoz, 's mindenhez, mi ennek boldogítására vezethet, meleg kebelvel ragaszkodó honleányokhoz vágy érzetem egy olly felszólítással közeledni, mellynek magasztos célzata minden őszinte hazafi előtt valamint nyerend kétségtelenül méltánylatot, ugy elégséges arra is, hogy merészségemet kimentse.

A' nőnevelés tárgyában legyen szabad nekem is, mint igénytelen nőnek, olly módon felszólalni, melly erélyes tevésre buzdítson minden nőt e' tölem hön szeretett, szellemi előnyökben még olly igen árva hazában!

Milly sok kíváncsú és üdvöztető szépet lehet a' nőnevelésről honunk több jeles kapacitásai iratiból olvasnunk! irtak pedig e' haza eme hű fiai e' tárgyról olly lelkesedéssel azért, mivel ismerik roppant jelentőségét, és mivel megvalának győződve, hogy a' nemzeti művelődés ezen része édes honunkban szinte tökéletesen elhanyagoltatott. Sok mások is mindenkép igyekeztenek e' tárgy fölött elmélkedni 's elmondani meggyőződésök szerint mindazt, mit a' nemzetiség és nemzeti nevelés érdekében megemlíteni elmellőzhetlennek véltek. — És valjon mi sikere lett eddig a' számtalan fönséges eszmék ismételve történt nyilvánításának? fájdalom, még eddig semmi; — nincs téres e' hazában senki, kiről olvastuk vagy hallottuk volna, hogy hazánk eme szentséges feladata előmozdításán foganattal 's látható gyakorlati sikerrel munkálódott volna.

Nem tagadhatni azonban, hogy eme, hazafiúi szeretettől lángoló szivekből emelkedett szózatok lényeges haszon nélkül maradtak volna; mert általuk a' számtalan magyar anyák sziveit méltán gyötrő hiány az összes haza előtt

egész nyíltsággal tárattott ki, a' sejtelmek élénk viszhangra talált szavak által állíttattak a' női világ elébe; ez elismerést szült, az elismerés pedig megtermé a' meggyőződést, 's egy lépés csak, és a' cselekvés terén találandjuk magunkat; — a' hiány tehát eszmét szüle, 's az eszme ama szózatok által kimondva levén, elkészíte bennünket azon meggyőződés elfogadására, hogy a' hiányon egyedül közös hazzájárulás 's kölcsönös gyámolítás által segíthetünk; bevalósult tehát itt is, hogy bekövetkezendő a' cselekvés pillanata, ha előbb szólottunk, de szólni, ez okvetlen az első!"

Istenem, áldj meg oly ihlettséggel, hogy szívem minden verésével lelkemben mindinkább szilárduló elszántsággal azon epesztő, 's szeretett honunk fölött sok tekintetben nehézkedő tespedési, a' kárhozatos öntetzsőségbeni élészülte pangási hajlamát mindenikből kiirtani képes lehessek, melly elegendőnek tartja, ha ez vagy amaz, imádott szép hazánk felvirágoztatása körüli teendőket szükségeseknek vall ugyan, de arra, hogy csak valamit is életbe léptetessen, tevőlegesen mitsem követtek el.

Hazánk lelkesbjeitől várhatjuk egyedül, hogy e' részben is szokott hálással működjenek; 's ezek közül kihathat a' nőnevelési ügy tág mezején még szabadon szét nem tekinthető, vagy a' hazaszereteti kötelesség irányában még nem eléggé edzett, 's ennél fogva még ingadozó honleány lelkére inkább mint azon dicső honpolgáraink, kik eddig is már más hazai és nemzetiségi téreken magasztos hazafiui erényeiknél fogva, kísértetve az összes haza legőszintébb szivekből fakadozott áldásai által, kalauz csillagok gyanánt, lelkesedést gerjesztő fényben diszlenek. Csak nekik adatott szerencse keblök tisztaságát isteni szikra gyanánt minden honfi keblébe átlövelhetni, — nagy nevék hallására még a' sötétebb szívben is világosság keletkezik, mert azon magasztos bárlatot költi fel bennünk, hogy, ha nem is hasonló, de némileg őket megközelítő honpolgárokká válhassunk. — Milly szent kötelességgé magasulhat tehát a' nőnevelőnéket képző intézet létrehozataláni vágy is, ha eme hazaszeretve tisztelt férfiak tette buzditandják és serkentendik a' nővilágot!

Tenni tehát most már, nem folytonosan ájtatos sohajokkal tölteni el a' drága időt; mert Fáynk ugymond: csak néhány évi halasztás, és egész ivadékok kiképeztetését veszti el a' hazával. — Hitem pedig nem csal, ha állítom, nincs némileg művelt nő, ki a' közanya e' hiányán busító érzetétől elkapatva, örömet ne hozna áldozatot a' haza oltárára.

A' védegylet gyarapolásán már kétkedéstől ment tudat minden honpolgár szívét megnyugvással tölti be. Hahogy hazánk ezen anyagi jobblétre célzó törekvése oly hő pártolásban részesülhetett, mennyivel inkább lehetünk feljogosítva azt reményleni, hogy a' szellemi tökélyesbülés utáni vágy kielégítésére milsem mulasztand el e' hazának örömet, bűját őszintén osztó rész.

Egy elszánt lépés kell csak, és mi a' közös lelkesedéssel felkarolt ügy teljesülésének küszöbén állandunk, 's valósulva látandjuk valahára azon hön ápoltszmet, mellyet számtalan magyar anyák keble, bizonytalan reményében, eddig csak fohászok között magában elfojtani kénytelen volt.

Tisztelt hazánkfia Fáy András ur, édes honunk iránti ernyedetlen hő vonzalmának ismét kétségtelen jelét adandó, az 'Életképek' ez első fél évi 18—19. számaiban mély belátással felállított, 's a' magyar világgal közlött egy nőnevelőnéket képző intézetet illető tervének megbirálásába csak azok ereszkedhetnek, kik a' gyakorlati élet ezernemű viszonyai és a' nőnevelés igényei részletes ismeretébe észképíleg és gyakorlatilag beavatva vannak. — Én csak sejdíthetem, és a' terv figyelmes átolvasása után némi megnyugvás-szülte benső meggyőződéseim után állíthatom, hogy e' terv már azon oknál fogva is életre való, mivel az életből merítette, csakugyan a' női elrendeltetés legfőbb alapjain, azaz : annak női, anyai, polgári (nemzeti), háztartási és társalgási viszonyain épült; nem is ismerem más szempontokat, melyek a' nőnevelés nagy feladatában inkább, vagy csak hasonlólag is lennének ügybeveendők, mint éppen ezek. Midőn tehát az előnkbe állított terv csakugyan ezek nyomán indul ki, világos előtttem, hogy ha módosítandó lenne is, a' módosítás eme felállított főelveket nem, legfőlebb gyakorlati alkalmazásukat érendheti.

Az egész magyar haza, 's ebben főleg a' már czélszerű nemzeties nővelést követelő ártatlan leánykák anyái meg vannak győződve arról, hogy a' nevelés ügye éppen a' magyar nőnevelőnék hiánya miatt szomorú, sőt aggasztó helyzetben létezik; látjuk naponta eme hiány gonosz hatását szeretett ártatlanaink, sőt, bizton állítom, a' haza ki nem számítható kárával, — látjuk, mikép kénytelenek számos, a' magyar nemzetiségért hevülő anyák leánykáikat idegen irányu elvek között, és édes honunk érdekei iránt szinte tökéletes közönyösségben felnőtt idegen ajku nevelőnék vezérlete alá eresztetni azért, mivel mi magunk e' fontos ügyben saját nemzetiségünk szilárdítására 's leányaink boldogítására még nem gondoskodtunk; — látjuk számos illy szülők aggodalmait, és halljuk fohászaikat! — Most ime ezen ügy a' nyilvánosság terére tétegetett át, hőkeblű hazafiak, vezéreltetve ennek szentsége által, szólamlának meg érdekünkben, miszerint valahára e' hátramaradásunkat is jó és szerencsés fordulat váltsa fel; — előttünk Fáy terve, csak elszánt akarat kell, 's reményünk teljesülend. — Csak ne késsünk.

Igénytelen véleményem szerint az ez ügyben teendők legelseje az lenne, miszerint Fáy terve életbeléptetésére ugyanezen tisztelt lelkes hazafi megindításánál fogva egy igazgatóság alakíttatnék, melly szeplőtlen hazafiuságuk, hazánk szellemi és anyagi előhaladásunk, hazai intézkedéseink előmozdítása iránt tanusított ernyedetlen vonzalmuktól hazaszerte ismeretes, különben is nagy rangu *) állásuknál fogva köztisztletben álló női és férjfiui koszoruból lenne kiegészítendő.

Ezen választmánynak most kezdetben kettős lenne feladata: 1-szor, hogy Fáyunk említett tervét átvizsgálván, azt gyakorlati hasznosságára nézve lehető legnagyobb biztosságra emelje. 2-szor. Hogy alakulása után azonnal haza-

*) Tán nem éppen a' nagy rang az egyedüli biztosíték a' nevelés elveinek alaposságáról?

szerte, mit a' tervező hazafi már tervében megemlített, — aláírási ívekkel megtisztelje mindazon, merem állítani, nagy számú honunk leányait, kik eme tisztókben, áthatva hazánk szeretetétől, és ösztönöztetve ügyünk nagyszerű üdvének kétségtelen jó kimenetele reményétől, buzgón és sikerteljesen járandanak el.

Ha ezen igazgató-választmány sorában olly neveket látandunk, melyek hallására is már a' hazaszeretet bensőnkben rejtőző hurjai rokonszenvileg kénytelenek viszhangzani, — ha ama dicső 's szelid emberbarát amott a' styriai határszélek közelében, kinek tiszta jellemű hazaszeretete ellenfeleit is tiszteletre készíti, — kinek erényei a' női magyar keblekben is felfrísítik édes honunk iránt különben is lobogó lángjait, — ki mindenkor és mindenben, hol 's miben csak lehetséges, bölcsesége-szülte hatályos tanácsával, 's tevőleges hozzájárulás által kész hazája jólétét előmozdítani, — ki mindezekre nézve a' jövő magyar kor tiszteletét maga számára már biztosította, — diszlend benne, reményem nem csal, hogy valamint ez neki a' politikai téren dicsőül sikerült, jelen ügyünk is általa olly tényezőt nyerendene, melly az ohajtott célt bizton eléretendi. — 'S miért ne szállana ő hozzánk is 's ügyünkhöz le, midőn épen a' nevelési ügy, mellyet nemzetiségi jelentőség jellemez, hite ágazatai közé tartozik?

Hozzátok fordulok most, lelkes nők 's polgártársnéim, kik ez ügy által közösen érdekeltetünk:

Szemünk láttára történtenek édes honunkban legujabb időben soknemű egyesületek, azon célra törekvők, hogy hazánk több hiányai pótolthassanak; ezen köztörekvések nagyobb számra nézve hazánk anyagi érdekei körül forogtanak, gyári, müipari, kereskedelmi, gazdasági előhaladást tűzvéni ki. — Minket mindezek közvetlenül nem ollykép érdeklének, mint a' férfiakat, legalább úgy vélik ezen urak, hogy illy anyagiságokban nélkülünk is boldogulhatnak. — Törekvésöket ki mondhatja hiúsultaknak, ki szemmel lát 's füllel hall? sőt saját reményökön is tul ütött itt-ott ki erélyes cselekvőségök. — E' jó süker igaz örömére szolgál minden hazafiui kebelnek, minden esetre legalább oda mutat, hogy szeretett honunkban is felmerül valahára az egyesülési törekvések roppant hasznárólí közmeggyőződés; 's ez már maga is, csekély felfogásom szerint, lényeges előhaladás.

Szellemi irányu egyletek — ha tán a' száraz tudományok mezejét kivesszük — nálunk még alig léteznek, 's ha létre jövendnének, ezek a' női kebel magasztosb érzelmei, szellemök finomabbsága, kedélyök a' szellemihez nagyobb rokonszenve miatt kétségkívül hozzánk, ha közelebb nem, legalább olly közel állandanának, mint a' teremtés ama büszke uraihoz.

Ha már honunkban annak anyagi érdekei előmozdításában a' redőzött homloku férfiak olly kitünő sikerrel működtenek, hogyan lenne lehetséges, hogy midőn egy magas irányu szellemi feladat a' gyöngé, de hő kebelrel érző magyar női világ elibe állítatik, ennek megoldásában hátramaradjon — azon nem, mellynek lényege a' jóság és erény szeretetével ugyanazonos?

azon nem, mely az erényt, ha küldiszül nem tüzi is ki azt, szíve mélyében hön érzi 's átkarolja?

'S ime, szeretett testvéreim, — hiszen mindnyájan egy anyának vérén táplált magzati vagyunk, — itt áll előttünk egy egyesület jövődjé szeretett hazánk szellemi boldogságának kitűzésével; olly egyesület, mely bennünket kétségbevonhatlan hazaleányi hön lángoló szeretetünknel 's ártatlan, élő vagy leendő leánykáinkhozi hön vonzalmunknál, tehát kettős és lényeges oklatnál fogva cselekvésre és segélyre hí fel; olly egyesület, melynek szent célja kivívásában a' kedvező eredmény csak min hazai és anyai erényünk gyümölcse leendő, ellenben eleste csak bennünket sujthatand, — olly egyesület, melynek feladata megoldásában Fáy András, az Életképek 583. lapján, maga azt állítja: „Általában ezen intézetnél különösebben ohajtanám folytonos befolyását a' szépnemnek; ennek tárgyértése, finom tapintata és gyakorlati felfogása saját neme körül csak jótékonyan fognának hathatni az intézet működésére.“

Engedjük-e tehát, midőn férfaink kivívt győzelmet hirdető komolysággal egyesülési sikeröket tárogatják, most mindjárt az első alkalommal, mely hazánk iránti szeretetünket legelőször helyhezi k ö z v e t l e n ü közkisérlet alá, midőn e' fölött még saját, hozzánk igen közel fekvő, érdekünkt, saját nőmagzataink hön ohajtott célszerű neveltetése is ösztönöz, — a' borostyánt kezeinkből kiragadtatni? sőt hogy valósuljon azon itt-ott hiedelemre kapott vád, hogy honunk leányai nagy része a' haza és nemzetiség irányában még nagyon közönyös?

Színezetünk a' haza és nemzetiség irányábani kitűzésére és ama aljas vád merőbeni elutasítására itt nyílt meg, szeretett testvéreim, előttünk a' nyilvános tér, mellyen vagy ragyogó fényben diszlandhetünk, vagy — mentsen meg jó Istenünk! — kijózanulásunk 's nemzetiségrei megérlelésünk későbbi időkt bevárására a' kétes jövődjöre utaltatni fogunk! —

'S miben áll végre, ügyünket tekintve, az egész? abban 1-ör, hogy minérdekünkben ernyedetlenül fáradozó — áldja meg érette Istenünk! — Fáyunk magyar szellemü nőnevelőneket képző intézet felállítása körül kimondott elveit, vagy legalább magát a' szükségét magunkévá tegyük 's illetőleg elismerjük. — Mellyik magyar anya az, ki azokat ne üdvözlje? — 'S 2-or, hogy eme szent cél irányában semmivé porló 150 ezer ezüst forintokat a' magyar nővilág e' terjedelmes honban beszerezze.

Nem kétlem, hogy magas rangú hölgyeink, kik nekünk több nemü hazai vállalatoknál dicső kalauzokul szolgáltak több ízben, itt is kitüntetendik — 's ha valaha, épen most — azon magasztos erényt, mely őket előttünk, az egész haza előtt, az őszinte tisztelet oltárára helyhezé; a' középszerű sorsu honleányok száma, és ezen ügyérti lelkesedésök — mellyre nézve előre is kezeskedem — nem fogja engedni, hogy vállalatunkat legjobb siker ne kosszorúzza!

Nőknek hivatása, minden jót, erényest felkarolni hazánk érdekében, és a' kivitel könnyítésére minden hatalmukban álló módokkal törekedni; — ezen

elismerés érzete készlet hozzatok, nemeslelkű hölgyekhez, emlékeztetőleg szólanom, hogy itt az idő, melyben mi is a' haza terén cselekvőleg működven, nőiségünk jelleme fényben tündököljön, 's különösen ügyünkre nézve eme minket 's ivadéainkat olly közléről érdeklő tárgy kedvező végrehajtására női erényünkhöz illő erélylyel 's következelességgel fellépjünk.

Ugy-e bár, honleányok, nincs közületek csak egy is, ki Fáy Andrásunk-tervezte intézet megalapítására szükséges pénzüszlet kikerítésére — kiki tehetsége szerint — hozzájárulni vonakodnék? Nem dagasztja-e öröm kebleteket, ha emez ohajunk teljesülése reményében boldog jövőnek nézhetünk elébe? —

Erősen hiszem, megértvén a' kor szavát, pusztában nem hangzandik el szózata honát imádó testvérteknek.

Ha hajó, képcsarnok 's e'félék beszerzésére a' magyar pénz özönlik, — midőn kis, kedves, önvéretekkel táplált leánykáitok jövő boldogsága biztosításáról — 's ez, véleményem szerint, nagyobb fontosságu — szó vagyon, bőkezűségtökre a' haza, a' nemzetiség 's anyai szent érzéstök még inkább számolhatnak.

Ide tehát az ivekkel! — Költ Boros-Sebesen, nyárutó 2-án 1846.

B i t t n e r - T h u r z ó József.

ÓRIÁSI TERV

ZSIGMOND KIRÁLY KORÁBÓL.

I.

Nápolyhon egyik legpompásabb kertjében sötét olajfák árnyai omlának a' virággal himzett föld illatárasztó szőnyegére. A' teli hold ábrándos fénye rezgett a' sűrű falombozatokon. A' kert déli része tengerre dőlt, 's a' lassu tengerzugás komoly moraja távolról hallék a' nesztelen éj ünnepélyes csendében.

Egyik terepély fa illatos árnyékában, nyáriás pamlagon ülve, tűnik szemünkbe egy ifju fejedelem, nem annyira komor, mint kedélyduló gondolatokba mélyedve. Zilált hajával a' nyugotról lengedező szél kaczerkodik; jobb-jával a' pamlag oldalkarjára könyököl; a' széltől suhogó fák rejtélyes zugása névtelen vágyakat látszik ébresztetni érzelemdús keblében.

A' kert egyik kéjlakának ablakáról megpendült hárfa hanghullámai ömlengének feléje, 's a' hanghullám rezgő szárnyai egy epedékeny dal panaszos szavait hozák felé. A' szomszéd lombrejtekből párjavesztett fülmile zengedező éji keservét, melly lágyan olvadozott a' hárfahang mellett ömledező panaszdal közé.

A' pihenő ifju fejedelem lelke a' keserves dal hullámain merengett, 's elérzékenyült szívéből illy szavak törének ajkára:

— E' fák sötét lombjain át tenger tűnik szemeimbe végtelen hullámmal. Gyakran zajlong: de van mégis idő, mikor lecsillapodnak hullámai; pedig árja — mint mondani szokták — határtalan, mérhetetlen. A' keblemben zajlongó hullámok szűk mellem sziklafalai közé szorítvák, 's nem tudnak nyugtot lelteni, nem csak pillanatiglan se csillapodni; zuzott árboczu hajó vagyok a' zuduló tenger szilaj hullámain... Miért is kelle őt látnom? miért kellett halványan szép arczán szive epedésének vonásait olvasnom? miért kellett bájos szemei villámló sugarának szememben törni meg? ... ő igen boldogtalan: atyja még háboruba is magával hordja őt, 's rabhölgyként őrizteti. Szegény leány! — csak kelet hozhat létre illy virágot, mégis örömtelenül kell hervadásra lehajtania bánatos fejét.

A' hold egy terhesen úszó fellebbe fulladott, mintha küszködve akarna a' fellegtorlaszon áttörni. Mélyen besülyedt a' fellebbe fekete keblébe, 's a' kertre a' fellebbe sötét árnyéka borult. Az ifju folytatá éber álmait:

— Koronát ígér a' magyar nemzet: de meggyilkolt apám rémitő árnya leng előttem, ki tolatódása miatt véres áldozatul esett el az utódok rettentő példájára! — Esküszöm! apám szenvedéséért is megérdemlem e' hatalmas nemzet kegyeletét... de mit használ nekem még ez is, ha ő örökre el van zárva tőlem, ki nélkül nekem a' korona is gyászkoszoru? ... Kettős kérelmet intézek a' sorshoz, 's ha e' kettőt megadja: nem bánom, ha a' harmadik a' halál leszen is: „Magyar hon koronája és ő.

A' hold kibuvék a' fellegekből, 's derülő fényénél fekete idegen állott a' merengő ifju fejdelem előtt, e' szavakat ejtve:

— Legyen úgy, király! mint az arczodon olvasható érzetek szép vonásai mutatják: szivemből ohajtóm, légy boldog.

— Ki vagy? — kérdé a' meglepett ifju fejdelem.

— Egy száműzött magyar, ki hona számára külföldön keres nyugalmat. — Te kis Károly fia vagy, ki erőszakos fellépése miatt az önérzetes magyar nemzet áldozata lön; mert nem volt tapintata, megnyerni a' szabad nemzet bizodalját, hanem zsarnoki eszközökkel akart trónra jutni az utjában állók koponyáin keresztül! — Most a' dolog másként áll.

— Gondolod?

— Sőt tudom, fejdelem. A' nemzet szava a' hatalmasabb párt szavában nyilvánul, 's ez mi vagyunk.

— Le vagyok kötelezve számotokra. De ki vagy te, ismeretlen? rangod — 's nevedre nézve hadd ismerjelek.

— Nevem tulajdonképen Prodaniczi István volna: *) de a' rossz világ engem közönségesen Ördöngnek **) nevez, mert arról vádol, hogy mindenütt ott termek, hol nem is gondolnak: ez annyiban áll, hogy igyek-

*) Fejér György; Cod. dipl. Tom. X. Vol. III. suppl. 480—481.

**) E' szó: ördög a' 14-ik századi magyar nyelvben annyi, mint a' mai ördög.

szem mindenütt jelen lenni, hol azt pártunk ügye igényli. Mióta Zsigmond, az ellenpárt királya, külföldön hir- 's nyom nélkül bujdosik 's a' magyarok közt holt hire kereng: azóta mindegyre erősbödik pártunk, 's most már ott állunk, hol a' nagy munkához kezdhetünk.

— Te sokat tevék pártunk érdekében. Ügyességed jutalmát várhatod. Én nevedet régóta ismerem.

— Jelen valék a' táborban, midőn a' Bajeszid sátorában legelőször pillantád meg annak gyönyörű leányát; szemtanuja valék nyugalomvesztett kebled epedéseinek, 's egyéni hajlamodat a' magyar nemzet igényének mal-mára igyekvém fordítani.

— Nem értelek!

— 'S kieszközlendem pártunknál, hogy kivetközve az előítéletek 's vakbuzgalom burkonyaiból, gondolkozzunk úgy, mint emberek, mint közös apának gyermekei, lerombolva a' válaszfalakat, mellyek embert embertől csak azért különböztetnek el, hogy az uralkodó hatalmak az egymás irányában rokonszenvvel nem viseltető erőket magán céljaik kivitelére használhassák egyik vagy másik rész elnyomásával. — Én összeegyeztethetőnek találtam, hogy te a' török császár leányát 's a' magyar koronát együtt birjad, 's legyen tied a' leány, ki iránt a' szent természet titkos hatalma szerelmi vonzalmat ébresztett kebledben.

— Lehetséges-e ez? — kérdé László király kételkedőleg, 's hevesen szorítá meg a' kedves tárgyakról szóló idegen kezét.

— Igen, uram! csak te akard: a' többi az én gondom — lön a' megnyugtató válasz.

— De tölem a' török császár leányát a' vallás leronthatlan válaszfala különzi el; atyját és nemzetét természetes ellenségeimnek hirdeti a' keresztény világ: m i s o h a egymáséi nem lehetünk.

— E' válaszfalak mind ledőlnek az emberi ész fegyvere előtt, ha magasztosabb szempontból nézünk e' jövevény, de hatalmas nemzetre. Az emberszeretet fáklyájánál kell rájok pillantanunk, a' józan keresztény vallás azon szerelmével kell őket fogadnunk, melly az egész világot, az egész emberiséget átkarolja, 's nem tekintve a' vallási elkülönöttséget: tisztelni felebarátunkban az embert, az Isten képét. Én így gondolkodom, 's egész pártunkat erre igyekvendem vezetni.

— Idegen, ismerellen ember! ne adj reményt sebzett keblemnek. Én eddig reménytelenül epedtem e' gyönyörű török hölgy után, 's mégis annyit szenvedék boldogtalan szerelmem miatt!... Ha reményt adsz kezembe őt birhatni, 's e' remény utóbb... oh, ne hadd kimondanom —

— 'S e' remény utóbb meghiusulna? — nemde ezt akarád mondani?

— Oh, akkor e' kebel örökre megszűnnék érezni, e' sziv azon perczben megrepedne.

— Ne hints mérget e' kétkedés által boldogságod virágai közé. Akarod-e

öt vagy nem, kitől polgári méltóságod, 's családi üdvöd függ? ha igen: én oda fogom vezérteni pártunkat, hogy kelet legszebb leánya tied, 's általa a magyar a török barátja legyen, és kelet két hatalmas nemzete szembe nézend bátran az irigy nyugottal.

— Te rendkívüli ember vagy: én szavaidnak mindenhatóságot tulajdonítok; ne kérdd: akarom-e birni őt, ha ismered a szerelem hatalmát; hanem azt mondd, kivihető leszen-e ezen óriási terv?

— Ha az ember a' terv eredményéről előre kétségbeesnék: kevés nagyszerű tünemény merülne fel a' világ tengerén. Merni szabad. A' kivihe-tőségről feleljen a' következmény. Adj zászlókat a' pártnak, melly téged ural, hogy tudja meg, kihez ragaszkodik.

László, nápolyhoni király, a' fekete öltönyü magyarral karonfogvást tünt el a' sűrű fák között.

II.

Sötét sikátoron át penészes lépcsőn jutunk le Diákovár legfenekére, hol a' szövetkezett párhívek gyüleseit szokták tartani.

Az alaktalan idomu durva asztal körül a' sötét képü összeesküdtek ülnek, Laczkfi erdélyi vajda elnökle alatt. Arczaikra kísértetes fényt vet a' sok szövétnek halvány lángja, mellyek füstbocsátva lobognak a' tetőtől talpig vasba öltözött örök kezeiben, kik az oldaloszlopoknál mozdulatlanul állanak, balkezőkben szövétneket, jobbjaikban égő fáklyát tartva.

Egy fekete öltönybe burkolt szövetséges társ lépett be, hasonló alaku ahhoz, kivel Nápolyhon egyik fejedelmi kertjében találkozáink. Beléptekor éljenekkel üdvözölteték, midőn az elnök épen e' véghatározatot mondá ki:

— Tehát ünnepélyesen elhatározók, hogy Zsigmondot Magyarhon királyaul el nem ismerjük; mert ő csak kormánytársa volt Máriának, Nagy Lajos leányának, 's miután ez meghalt, az elhunytak nincs többé kormánytársra szüksége. *) Zsigmond a' magyar nemzet szabad választásának botrányára bitorolja a' királyi czimet; mert csak egy párttöredék választá őt kormánytárssá is. — Mi tehát Lászlót, Nápolyhon királyát szegezzük ellenébe, 's minthogy ő erőszakos zsarnoki eszközökhöz nyul: legyenek hasonlók a' torlók is, és, ha kell, küzdjön párt párttal, míg valamelyik meg nem törik, 's ha mi nem vihetjük ki szándékunkat: kössük lelkére fiainknak, unokáinknak, 's hagyjuk rájuk örökségül a' megbosszulás véres áldozatnapját.

Komoly csend lön a' határozat kimondása után, mellyet a' most érkezett szövetséges társ e' szavakkal szakita félbe:

— Szent előttem a' véghatározat tekintélye, 's nem is azért szólamlom fel, mintha azt megváltoztatni hatalmamban állana; hanem hogy elmondjam ezen élethatározó lépés körüli nézeteimet, mellyeket távollétem miatt előbb el-

*) Szekér Joachim II. rész 81. lap.

mondanom nem lehet. Az előnyök, mik e' határozatot teremték, boszu által fel-lázított keblek szilaj kitörései voltak. 'Titeket Zsigmond kormánya iránti ellen-szenv kényszerített e' daczos ellenszegülésre. De vigyázzatok! mert míg a' véres boszu pillanatnyi édes perczét mindenetek feláldoztával készek vagytok megvásárolni: azalatt hazátokat sülyesztitek el.

Az összeesküdtek közt tompa zugás, és a' nemtetszés moraja kezdett zajongni.

Az ifju folytatá:

— Állításomat okokkal támogatom. A' párt, mellynek oszlopai mi vol-nánk, halálharczot vivand ellenpártjával, 's vagy győzni fog, vagy eltiportatik: mitől Isten óvja e' hazát! — Honunk e' szerint Olaszhon és Csehország között a' véres játék szerencsealmája leszen, 's míg mi egymást öldökve fogyasztjuk a' közös hon erejét: az alatt jöni fog egy harmadik hatalom kelet felől, 's a' pártok által elgyengített hazának romjain a' büszke félhold diadaljelét üteni fel, 's késő unokáink átkozni fogják pártoskodó apáikat, kik boszuvezérelt pártszeszélyeik által sirt ástak egész Hunniának.

— Ha ez így volna, — vága közbe Simontornyai István, a' tekintélyes ősz — akkor mi széteszolhatnánk Isten hírével, 's egy jószolt rabláncz rette-gése miatt tovább nyöghetnénk Zsigmond kényurasága alatt.

— Ezt nem tesszük, tiszteletes ősz; — válaszolá az ifju szónok—pár-tunknak állani kell: de biztosítsa magát eleve a' jövődő események zivatarai ellen. Bennetek, társaim! honszerető szívet 's nemes lelket ismerek, 's mégis rettegek, hogy szavaim nem hatnak szíveitek fenekéig, hogy nem fogjátok fel magas tervem szellemét. — A' török nemzet harczias és szilaj. Az europai keresztények büszkén lenézik őket, 's mint pogányokat arra sem méltatják, hogy velök állandó békét kössenek, hanem az emberszeretet vallásának gúnyára, természetes ellenség öknök nevezik e' nemzetet. E' megvetés következménye a' visszatorlás, 's a' török ezt véresen teljesíti. Magyarhon az egyetlenegy szilárd szikla, mellyen előrohanó hullámok megtörnek: *) de ez örökké nem tarthat így. A' magyar, kit nyu-goti hatalom soha meg nem igazott, e' keleti előtt lesz előbbutóbb kény-telen porba omolni; mert a' két erő egyikének szét kell zu-zatni, 's ez itt csak a' pártviszálydult Magyarhon lehet. — 'S e' halálharcz-ban rokonvér folyand; mert mi magyarok egy származásuak va-gyunk a' törökkel, elszakadott ágai egy anyatörzsnök. A' sors bennünket szétszakított, 's a' hosszú távollét után nem ismernek szemeink testvéreinkre. Esküszöm! e' nép rokonunk, — olvassátok a' krónikákat — kelet gyermekei vagyunk egyaránt: ne folyjon közöttünk annyi rokonvér, mennyinek folynia kell, ha őket megtagadjuk 's boszura hívjuk fel magunk ellen. Higgyétek el, magyarok! ti Európában mindeddig nem találtatok igazi

*) Ezt Aeneas Sylvius 's vele valamennyi történetíró egyhangulag vallja.

barátokra. Szövetkezettek keleti testvértökökkel, 's Istenemre! e' két keleti nemzet egész nyugot irányában bizton fenálland.

— De hisz ők pogányok — mondá ellenvetőleg Laczkfi.

— Igen! — válaszolá az ifju szónok — és azok is maradandnak évezredekén át, ha mi őket megvetjük, fel nem világosítjuk: legyenek csak ők szövetséges társaink, majd szólhatunk akkor velök bizalmasan, 's egygyéolvadand újra a' két rokonnemzet.

— Ember! te sokat mondasz; — jegyzé meg egyik a' hallgatók közül.

— E' szövetkezhetésre a' természet adott alkalmat, a' lehető legkedvezőbbet. László király, kinek zászlóit templomaink oltáira tüzők, *) Bajeszid török császár leányával szerelembe esett. Tőlünk függ e' szép érzelmnek országunk jövőjére kiható irányt adni. Nyerjük meg e' hölgyet László számára, 's általa honunk békéje a' török részről biztosítva lesz.

Uj viták támadtak e' meglepő indítvány felett, de ezeknek vége csakugyan az előbbi határozat megsemmítése lön, 's végzésileg kimondaték, hogy Bajeszid leánya László számára megkéressék, 's ez által Magyarhon egyesüljön a' keleti uj rokonhatalommal. **)

III.

Ö r d ö g István, a' cselekvény embere, felhatalmazó levelet eszközölt ki László királytól, mellynek tartalma szerint Laczkfi István és Simontornyai kormányhelyettesekké neveztetének, 's mindazt, mit ők László király nevében a' honra nézve tesznek, László helybenhagyandani ígérte. ***)

Ezen megbízó levél tartalmánál fogva kezdett most nagyobbyszerű mozgalmakhoz e' párt. Bajeszid török császárhoz gyorsfutárok küldetének, leányát László számára megkérendők, 's e' lépés — melly felől mindenki méltán kételkedheték — azonnal sikerült, — mi eléggé mutatja, hogy a' török nem lett volna olly idegenkedő az európaiaktól, ha ezek emberszeretettel bánandának vele, — 's a' követek Bajeszidtől azon választ nyerék, hogy leányát azonnal kész Lászlónak adni, m i h e l y t e z a' m a g y a r k o r o n á t e l n y e r i; a' követek még egy hatalmas török sereget is nyertek, melly a' Dráva és Száva közt halált és rettenetet hinte szét, tüzzel, vassal pusztítva Zsigmond hiveit. †)

Zsigmond ezalatt véletlenül hazaérkezett hosszas kalandozásából, melylyet a' nikápoli csata elvesztése után lélekvesztő csolnokon volt kénytelen tenni, kevés híveitől kísérve.

*) Szirmay Szathmár vármegye leírásában előhozott 1408-d. évi oklevél szerint.

**) Cod. dipt. Tom. X. Vol. VIII. 482—5 lap.

***) Székér II. rész 80—81. lap.

†) Zsigmond oklevele Perényi Imre részére 1408.

A' fejére nehezülő súlyos körülményeket látván, a' megszorult zsarnokok egyik menedékéhez, a' vakmerőséghez folyamodott, 's Kninben nagy hirtelenséggel gyűlést tart (1397. jan. 3-kán).

'S ki képzelné? a' napa (Erzsébet királynő) elleni bűnösök felől új ítéletet hoz, holott már e' tárgy régen el volt döntve, 's ő csak azért ébreszté újra fel, hogy e' borzalmas tekintélyű fellépés által megrettentse az ellene lázangókat, 's hozza rettegésbe a' népet, ijeszteni megjelent rémkormányával.

„Egy király — így ír e' gyűlésről Petrovics Fridrik *) — ki már előbb keményen megbüntetett vétket több év múlva ismét ítélőszék 's a' már kielégített törvény elejébe hozni képes, alapos megítélést el nem kerülhet, annyival inkább sem, ha, mint ez esetben, a' vádló és a' bíró némiképen egy személy, és a' milyen gyűlöletes vala a' régi büntetés, Kont István és társai kivégeztetésök, annyival mérgesb magot szór a' legujabb törvénybitorlás.”

A' február 2-kán bevégzett gyűlés véghatározataként a' jádrai érsek 's néhány dalmát ur jószágai Zsigmond részére elfoglaltattak, mi ama tekintélybuktató közbeszédre nyújtott alkalmat, hogy Zsigmondnak bizonyosan kis pénzre volt szüksége, 's azért hozott itt rögtönében a' rég bevégzett tárgy fellett új ítéletet. 'Laczkfi a' megjelent rémkirályt bók helyett karddal fogadta, 's a' mindenben ügyes Ördög Istvánt küldé ellene.

Azonban a' Drávánál Zsigmond számosabb emberei megszasztották Ördögöt, 's kénytelen volt Szentgyörgy várába huzódni, 's onnan igyekvék a' mellette elvonuló Zsigmondnak ártani, mi több ízben sikerült is. — Zsigmond ostromolni kezdé a' várat, de Ördög kevesed magával olly hathatósan ellenszegült, 's úgy megverte az ostromlókat, hogy Zsigmondnak majd minden fegyveres embere halálos sebet kapott. Ez azonban mind nem gátolá meg Zsigmond útját; mert ő kevés követőkkel ismeretlenül beszökött Magyarhonba, míg seregeinek egy része Ördögöt ostromlá, ki végszorultságában, földalatti utakon szökött ki Szentgyörgy várából, 's az ostromlók a' várat hosszas küzdelem után bevéve, csak hült helyét találták Ördögnek, 's ezen ügyessége miatt őt Zsigmond egyik oklevelében ravasz rókához hasonlítja **).

A' magyarok csak azon vették észre, midőn Zsigmond közöttük véletlenül megjelent. De a' 130,000 ember, kikkel Bajeszid tartományába csupa valláselleneszeni szeszélyből indult, tönkre jutott; a' vitézek, kikről azt merte mondani, hogy 'ha a' tágas ég akarna is ledölni, még azt is megtarthatnák dárdájokkal', a' dühös harcz martalékivá lönek. ***)

A' politikai fogás sem sikerült. Mert Zsigmond azt hitte, hogy a' törökön nyerendő győzelem fog nevére dicsőséget árasztani, 's ez által nyerendi meg a' harczias magyar nemzet rokonszenvét, ez által erősíti meg trónja alapját. Azonban a' dolog egészen ellenkezőleg ütven ki, alig tudá hirtelenében,

*) A' m. tud. társaság évkönyvei II. d. kötet 72. lap.

**) Fejér Cod. dipl. Tom. X. Vol. VIII. 486. lap.

***) Décsy Osmanographia. — Horváth Mihály. — Székér II. 79. lap.

mihez kapjon, hová forduljon. — Tennie pedig kellett valamit; erre kényszeríték őt a' rá nehezülő terhes körülmények.

Laczkfi István Erdélyben, hol hajdan vajdaságot viselt, még folyvást nagy tekintéllyel birt, és szavára egész Erdély kész volt fegyvert ragadni. Horvátországban Palizsna János auráni perjel és Horváti János vezérkedett, kinek atyját Zsigmond Pécssett nem rég hallatlan kínzások közt végezteté ki. A' sokat mert és sokat szenvedett Horvátország régi ellensége volt Zsigmondnak, 's most is kész volt nyiltan ellene szegülni, főleg az Ördög István által népszerűsített óriási terv megszületése óta; mert Ördög I. egy közbizalommal bíró népszerű ifju vezér volt, ki előadásiban a' kedélyizgató modorhoz jól értett, 's eleven képzelődésénél fogva varázslakban tudta feltüntetni a' közélet legmindennapiasabb tárgyait is. Ki vele beszélt, kit ő lelkesített: az elfelejtkezék a' göröngyös köznapi életről, 's a' magasabb ideálvilágba ragadtaték fel.

Zsigmond illy körülmények közt csak vakmerőség által vélt sorsán segíthetni, 's a' rémkormány további lépteit folytatandó, Temesvárra országgyűlést hirdetett (1397. sept. 29.)

A' gyanús előzményű gyűlésen Laczkfi párthívei meg nem jelentek. A' gyűlés nov. elejéig tartott, 's végzeteiből csak töredékek maradtak ránk *), de ezek is elegendők arra, hogy azon gyűlés szellemére világosságot vessenek. Legkebelrázóbb határozata e' hongyülésnek ana czikk, mely azt mondja, hogy a' kiknek Zsigmond a' háborgós idők alatt megfélemltetében javakat adományozott, azoktól, kiknek e' javakat adá, mikor neki tetszik, visszavehesse azokat. Mi más szavakkal annyit tett, hogy mikor Zsigmond jónak találja, akármeddig adománynyert földesurnak azt mondandja: ,barátom! én félttem tőled, mikor neked e' jószágot adtam: most add vissza.'

A' temesvári gyűlés csupán Zsigmond párthiveiből állott, 's ezen új törvényczikk egyenesen a' többi magyarokra czélzott, kik a' gyűlésen jelen nem voltak. Zsigmond boszút, rémitő boszút kívánt ezeken állani, 's ez által nemcsak párt fejevé, hanem önkényes üldözővé lön. (Vége következik.)

A' BEODRAI CSALÁDHOZ.

Szülőföldemről a' sors rég elúze már,
Bolyogtam évekig, mint üldözött madár,
Mellyet vihar kiűze fészkiéből ...
'S az átfázott madár hozzátok érkezett,
Nemes szivetekén még fölmelegedett,
A' részvétnék melegjén éle föl.

*) Kovachich suppl. ad vest. Comit. I. 290. és köv.

A' távolból röpül felétek képzetem ,
 Mosolygó képetek lelkemben fölfelem ,
 Látlak most is, ti jó alföldiek !
 Ha néha fájdalom epeszté keblemet ,
 Körötökben lelkem megint fölfeledett ,
 Minden but elfeledtem köztetek .

A' kis falut látom . . . benn a' csendes lakot ,
 Sok boldog órát és napot töltöttem ott ,
 Magyar szivesség várt rám szüntelen .
 Nyílt arcotok fölött a' hon szerelme ég . . .
 Nem földte képzetem elől a' messzeség
 A' házat , hol hajnal derült nekem .

'S a' ház urát látom . . . Te fáradhatlanul
 Hajnaltól dolgozol , míg éjjel rád borul ,
 Hazád-, megyéd- 's kedves családotért .
 Szegényeknek házad mindenkor nyitva áll ,
 Ott minden üldözött igazságot talál ,
 'S a' szenvedők áldnak készségedért .

A' néptribunusok eszembe jutnak itt ,
 Kik hajdan a' népnek jajos panaszait
 Éjjel nappal részvétellel hallgatók .
 A' távozó koldús imádságot rebeg ,
 Házadra visszanéz : Isten fizesse meg ! —
 Így sohajt és kenyeret sirva rág .

'S te hölgy , e' szép család , e' háznak asszonya ,
 Ki gyermekid között mint béke angyala
 Lebegsz . . . föltűnsz a' messzeségen át . . .
 Látlak , miként derül örömtől homlokod ,
 Midőn kis gyermekid ölelve csókolod ,
 'S tanítod , hogy szeressék a' hazát .

Ha kedves gyermekid körében láttalak ,
 Kik veled édesen mosolygva játszanak ,
 Hogy legidősb nényök vagy , azt hívem ,
 Hasonlók álmaid azoknak álmihoz ,
 Szívedben ifjan és olly tisztán fakadoz
 Az érzelem , mint gyermekid szíven .

Hazánk egy bájos kert . . . virágok benn a' nők ,
 De többnyire bimbók vagy csak levelek ők ;
 Te e' leveleknek virága vagy ,
 És e' virág legszebb , legédesebb illata
 A' nőerény , melly dús szívedben árada ,
 'S ezt nem hervasztja el a' téli fagy .

És a' kis gyermekek, az én kedvelteim,
 Gondolnak-e reám az alföld völgyein?
 Kérdéseiket mintha hallanám:
 „Igaz-e, hogy bácsink aráját hozza le,
 Igaz-e, mondd anyánk, hogy nő jövend vele?“
 'S így válaszol jó anyjok: igaz ám!

Samarjaj Károly.

K É P - C S A R N O K B A N .

Anyám! kik e' szép emberek,
 Magyar köntösben, kardosan? —
 Országgyűlési követek,
 Jogért, ,
 A' nép jogáért küdenek.

Anyám! ha én is megnövök,
 Veszsz köntöst, kardot nekem?
 Az emberek közé jövök,
 A' nép jogát követelem,

Nem foghatsz törni rabigát,
 A' törvény tiltja, nem szabad
 Hordoznod a' jog zászlaját;
 'S mit ér a' legszebb akarat,
 Ha a' sors pályakört nem ad? —

E' föld szülötte nem vagyok?
 Beszélem nyelvét, 's nem hazám?
 Hisz keblem értte feldobog,
 Szerelmem ég a' hir után,
 Melly homlokáról mosolyog! —

Zsidó vagy, nincs neked hazád,
 'S ha földjén szíved lángba gyul:
 Köszönd: ha egy sírhalmot ad,
 Hová az anya leborul,
 Öntvén fájdalma záporát. —

Anyám! vigy innen engemet,
 A' szó piritja arczomat. . .
 A' törvény üt rám bélyeget? . . .
 Talán kívánnom sem szabad
 E' népnek egy szebb életet?!

S z e l é n y i .

A' J Á T S Z Ó T Á R S A K .

Játszó társak: a' kis gyermek,
 A' báb, és a' böleső;
 De az esztendők röppennek,
 'S mind a' három nő, nő, hej haj!
 Mind a' három nő nő.

Nöttem én is 's férfi lettem,
 'S csudaképen a' báb
 Szép menyecske lett mellettem,
 És a' böleső — nászágy, hej, haj!
 És a' böleső nászágy.

Irgy élet! mért nem engedsz
 Mindég itt pihenni?!
 Csak most jöttem, újra kergetsz
 Gyorsan tova menni, hej haj!
 Gyorsan tova menni.

Mit busítasz! tudom én jól
 Mi lesz az utolsó!
 Én 's babám — fogatlan aggok,
 'S nyoszolyánk — koporsó, hej haj!
 Nyoszolyánk — koporsó.

S z e m e r e Miklós.

U T I - E M L É K L A P O K .

(Vége.)

VII. TOLNA.

Hogy hazánk jóléte felvirágoztatásának egyik leghatalmasb emeltyüje a' kiviteli kereskedés, mutatja ezt a' dunántúli rész felvirágzása: ennek terményei a' közel

külföldi piaczkon hasznót adólag kelnek el. — Hej hej! próféták és apostolok! csak mégis könnyű és olcsó valami az a' szív és lélek!! — és üres hang az a' közjölét 's haza felvirágoztatás!!

— — Javuljon a' beteg!

'S ki ép, az Isten tartsa meg!

Somló-táji utam után D. barátommal Fejérmegyében még egyet fordulván, T o l n á b a indultam. Egy darabig kényelmes kavicsos uton haladtunk, melyet egy érdemes ur, alispán korában készítettett a' megye székhelyére vezető föutig, természetesen a' megye és a' parasztság jóléte végett.

A' fejérmegyei gazdálkodás legszebb az egész magyarházában annál is inkább, mivel e' megye legnagyobb része pusztai uri birtokokból állván, a' tulajdonosok jól kamatozó birtokaikat minél okszerűbben iparkodnak rendezni. — Mig az áldott, de a' naptól többnyire felégetett alföldi térségen mértföldhosszan sehoh sem lát a' szem előfát, itt a' megyéken mindenütt 's minden irányban élőfasorok díszlenek 's a' gazdászatok megannyi kecses kertekként látszanak szerteszórva virulni. — Az alföldi embert ide kellene küldeni: hadd tanulná meg, hogy mi szép és jó a' szántóföldeket fasorokkal szegélyezni 'sa't. — A' fejérmegyei gazdálkodás hasznos is, de gyönyörű is.

Utunk Zichy Ferencz grófnak Uj f a l u és a' Marics 's Nedeczky családok kastélyaival díszített F e l s ő - S z o l g a - e g y h á z nevű gazdag pusztákon, majd S á r o s d o n — mezőváros csinos urasági lakkkal — J a k a b s z á l l á s és C s i l l a g m a j o r nevű gyönyörű majorságok mellett haladt el. Ezen nem legjobb földű birtokokon teremtet és kezelt, szerte ágazó faültetvényeivel kertnek látszó gyönyörű rendszeres gazdászat bámulatra méltó.

Az országot két szélén egymással szembe, e g y helységgé összeforrvá elnyúló B o g á r d és T i n o r d nevű két megnépesített pusztá közepén vevők be a' mi az napi mindennapi kenyérünket. Ezt szokásom ellen csak azért említem itt meg, mert fogadósunk az ürühust, egymást nyomon követve, négyféle alakban tálalgatá elénk. Mondák: hogy az út egyik szélén szállásoló nemes atyáinkfiái nagyban értenek a' bíró nélküli elajátításhoz; a' mit azonban én épen nem csodállok: mert a' nemes atyafiak jól ismerik a' magyar igazság-szolgáltatás vakító tömkelegét; és jól tudják: hogy valamit bíró nélkül eltulajdonítani tréfa-könnyű, de ezt aztán bírónak visszasajátítani malombeli keringés.

Fejérmegyében még a' lélekkereskedők azonban nemcsak a' fűtykösöket kezelik, hanem a' bőinges gatyás, kék nadrágos kolompós atyafiak a' szónoklat tövises mezején is tündököltetik boros geniusokat. — Meg nem állhatom, hogy egy illy szónoklati töredéket itt ne közöljek.

A' t — i nemes atyafiak az általmérhetési joghasználatot összesítő arányosító perbeli ítéletet sehog sem akarák megérteni, hanem nemzeti szilárdsággal ellene szegültek, hogy a' csapszékek czégérei le ne szedessenek, 's a' nagy őseikről maradt dicső gyakorlat szerint minden szomszédban hadd mérjék továbbra is a' lélekfinomító italokat, mert hiszen a' szomszédból nehéz fölven könnyebb haza találni, mint a' falu közepéről; azonban a' bíraskodó alispán elég kegyetlen vala az ősi szokás eltörlése végett hatalomkarral jelenni meg a' hely színén, mely alkalommal a' kortes atyafiak érzelmeiket tündöklő szónoklattal tolmácsoltaták, melynek örökítése és megye-gyűlési szajkóink rettentése végett közlöm a' beszédet:

,Az embernek legelső nevelési szabálya a' test. Egyél igyál én lelkem, mert meg kell vallani, tudatlan a' nemzet. Én is gyermeknevelő boriszák vagyok, ismerem a' t — i nagy nemzetet, és csodálkozom annak kánonoki rendelkezésin. — Nem könyörgünk, de parancsolattal mondjuk, könyörgésünk parancsolata mellett: legyen

szent az isteni érzések brachiuma! — kívánom, hogy éljen első alispán ur mindörökké. — Én is valék tanuja hasonnemű szónoklatnak.

Tinordon túl homokdomboktól hasgatott térség terüle el a' láthatáron. — Czeczén az öreg béres kalyibája mellett hajtottunk el.

Györkönyön utazó lársulatunk szaporodván, még dévajabb kedvvel vontunk Tolna felé.

Tolna elég nagy, csin nélküli mezőváros, szorosan az alatta hömpölygő Duna mellett. Benne csak a' tágas urasági kastély érdemel említést, melynek homlokán az oda aranyozott Festetics grófi czimer ragyog, habár az uradalom S — t uralja. —

E' kastélyban lakik az országos hírű P. nevezetű urasági tisztartó, a' ki ön-maga szerze nevének halhatatlan emlékezetet. Szerettem volna a' névtulajdonost alakban is megismerni, de a' főispán várása miatt hangyamódra zsbongó tele kastélyban nekem az alföld fiának nem vala senki, a' ki ciceronem lehetett volna. — Utczán sétáltomban egy 'nemzeti casino' feliratú kávéházformába is be láltam tekinteni; de itt semmit, még csak hírlapot sem találtam a' 'Pesther Zeitungon' kívül, a' mi casinora mutatott volna.

Az egész város talpon volt, mert az új főispánt várták, aransujtásos kabát- és bugyogóban zöld galyakból rögtönözött sátor alatt, és a' gőzhajó kikötőnél három színű zászlót lobogtatva.

Táblabíróságra nem kacsingatván, a' főispán érkezése bevárása nélkül Szegszárd felé indulánk, ugynevezett csinált uton haladva.

Szegszárd furcsa kis város, a' híres vérszínű jó bort termő hegy alján elterülve. — A' csinos kerteskével körített szép új megyeház, városi házak tetejével egyenlő emelkedettségű kiálló talajon, várkastélykint magasul fel a' város közepén, tova kilátással a' keletre szertecsavargó Duna mocsáros rétjeire, 's a' láthatárt elzáró dunai füzésekre. A' Duna partjától, Hamzsabégnél kezdve, roppant félkört képezve hátra vonuló heglánczolat a' szegszárdi szőlőhegyekben ismét megközelíteni iparkodik a' Duna medrét.

A' főispán kocsija elérkezteig a' megyeházat körítő kertecske egyik padjára letelepedvén, a' hullámzó néptömeget szemlélgetém, vagy a' mint az alföldi legény mondja, 'akozgatám' szemeimmel; 's elég időm jutott a' magyar alkotmányosság és egyeneslelkűség, a' haladás és szabadság 'stb. különféle fogalmai fölött elmélkednem.

Ünnepi képökben tolakodtak az urak a' megyeház körül; hangzott a' zene, és a' polgári katonaság száraz idő villámaként villogó fegyverzetben vonult a' megyeház elé; egyszóval főnemes, bíboros nemes, sujtásos nemes, nadrágos nemes, gatyás nemes, polgár, örökvátságot váró pór tarkavegyületű csoportozata áradozott a' megyeház kapujánál. . . .

C s a t á r y O t t o .

JÓ NÉHA A' HALOTTAKAT MEGLÁTOGATNI!

Ki vesződjék mindig az élőkkel? az élőkkel, kik közt az indulatok harcza, a' duló szenvedélyek, az önzés, a' rágalom, a' bűnök ezer nemei otthonosak? . . . Jó néha a' halottakat meglátogatni, hogy az ember a' béke, a' szeretet, a' munkás-ság nemtőivel találkozhassek . . . Mert hol van béke, hol szeretet, hol munkás-ság, ha csak a' temetőben nincs, a' zöld sirhantok közt, hol milliók aluszszák a' béke örök álmát, hol szeretet fogadja az új vendéget tárkarokkal, nem változékony szeretet, minő a' nőé, ki hold töltekor esküszik, és hold fogytakor megszegte esküjét, vagy minő az álbraté, ki szent fogadásokat tesz, midőn telt erszényed által föl-lel-

kesül, 's árulód leszen, ha erszényed olly üres lön, mint mindent ígérő szíve 's lelke az albarátnak; — 's van-e munkásság nagyobb, mint hol a' halottak gyűlnék össze, egy kifáradhatlan czehmester intésére, vezérletére, parancsára?

Jó néha a' halottakat meglátogatni; ki vesződjek mindig az élőkkel? . . . Elhagytam ismerősimet a' város kötőmegei közt. Az én ismerőseim az őszinte öröm és a' lelki bú, a' föltétlen ragaszkodás és az engesztelhetlen gyűlölet, a' hazafias áldozatkészség és az alacsony érdeklesés, a' munkabírás és a' tunyaság . . . Magam kimentem a' váci temetőbe, a' város kötőmegei közt hagyván jó ismerőseimet . . . Elhelyeztem őket jó tanyákra: az örömnök helyet leltem egy szegény barátom munkabíró keblében. Derék ember ez az én barátom: egyik kezével szerelemteljes nőt gyámolít, a' másikkal gyöngye kisdedeket táplál; szája munkálkodhatását imádkozik, szemeivel mosolyra deríti ismerőit. . . Kérdem tőle, ha van-e akarata, még egy új vendéget fogadni fel táplálásra, 's ő igennel válaszolt; megtörlé izadásban tikkadt homlokát, 's kinyújtá karját az új vendég után. Keblébe helyezém az örömet, 's ő boldog vala.

És a' tépelődő bűt beadtam tekozlók hajlékába, elláttam vele kéjenczek lakait, megkeserítém az uzsorások seregét mérgével, 's ürömiszt ajkaihoz keném a' henyé dűsnak, a' bujkáló rágalmazónak, az eszmegyilkolónak . . . Fialat szerelmeseket, kik az ártatlanság napjait élék, láttam el a' föltétlen ragaszkodás édeivel, 's házások közé, kiket nem szerelem rózsaláncza, hanem érdekhajhászat tövisskoszoruja fűzött össze, behelyeztem az engesztelhetlen gyűlöletet, szomoru pályatársul a' hosszan lekesergendő életre. . . Vendégekül hagytam mindentől fosztott, tehellen szegényeknek az áldozatkészséget; 's azoknak, kiket a' szerencse elhinte ajándokival, társakul hagytam ismerőseim közül a' nyomorító érdeklesést . . . Embereknél, kiket az erő önérzete lelkesít, kiket ezen erő ostromló ösztöne emészt, 's kik hasztalanul sopánkodnak a' tér után, melly nekik munkát, 's a' munka által övéiknek kenyeret és italt adjon, özönnel hagytam lakóul a' munkaszeretetet; azon embereket pedig, kik előtt szerencse s helyzet a' legfényesebb és legüdvösebb munkatért nyitá, teljes mértékben elláttam tunyasággal . . . Ott hagytam az életet a' város kötőmegei közt, magam pedig kimentem a' holtak tanyájára, hogy lássam valaha, a' mit hasztalan keresek az emberek közt: a' békét, a' szeretetet, a' munkásságot.

Halottak napjának előestvéje volt, tulvilági jó barátink emlékének szentelve, mellyet a' pesti nép hiresen szok megünnepelni, kísétálván ilyenkor a' váci temető sirhantai közé, 's mecseket gyűjtván meg kedves halottainak, hogy a' bámulás édes élvezetét szerezze meg az élőknek, kik szertenézni a' hantok közé kisereglenek. . . Szivrehatók és kedélyhez szólók az olly ünnepélyek, mellyeket a' népszellem önindultából alkotott, mellyre nem parancs ösztönzi őt, mellyben öröme 's szeretete, a' mi még kebléből ki nem fogyott, önjóvoltából nyilatkozik. — A' magyar ez ünnepet apró szentek napjának nevezi, mióta észrevette, hogy az emberek mindent, a' mi szent, nyakra- főre sietnek darabokra aprítani.

Egy faklyát vevek kezembe én is, 's körülnéztem halottaim közt, ki a' legméltóbb, ki a' legsajnáltabb köztök, hogy sirhantjára tűzzem lobogó faklyámat, melly bámulásra csalja a' kíváncsi közönséget, 's magam oda álljak a' faklya mellé, áztatni könyeimmel a' kedves hantot, tán nem hogy keserveknek adjak szabad kifolyást, tán csak azért, hogy lobogó faklyám mellett annál csillogóbb fényben tündökljenek könyeim a' bámuló csoport előtt.

Kerestem halottamat . . . Kérdést intéztem szívemhez: mik valának gyermek-kora legfőbb szerettei, mondja el, hadd szenteltessek meg azok neve az emlékezetben? . . . Volt egykor hitem, merész, föltétlen, rendithetlen. Vak bizalommal vetém az emberek keblére magamat; hittem a' barátnak, hittem a' szeretőnek, hittem a' testvérnek, hittem az embereknek, hittem mindenkinek, még gyámnak is hittem,

ki apám örökségéből meggazdagult, míg engem koldussá tön. — 'S a' hol egykor hitem élő fája élt, most kopár sirhantot találtam ott; felette egy kereszt állott, négy felé szerteágazva. A' kereszt egyik ága földbe volt rejtve, táplálatot keresve magának ott, honnét táplálatot kapnak az emberek, kik édes hitemet eltemeték. Két ága kétfelé mutatott keletre és nyugatra, 's rólok azon intést olvastam megdöbbenve: napkelettől napnyugatig hasztalan keresed a' hitet, melyet az emberek meggyilkoltak; mi a' föld gyomrába szállt, nem támad fel többé. És a' kereszt egy ága ég felé mutatott . . . Fenn egy csillag tündökölt, millió mérföldekre a' kisded kereszt felett, ezer színekkel mosolyogva rám, a' hit-árvára, 's én vidulva emelém a' csillag felé szemeimet. „Az én csillagom az,“ gondolám magamban, „letűnt hitem élő szelleme a' mennyben. Fölkeresem őt!“ . . . Megjegyzém a' csillagot magamnak; de a' hithez nem szurtam le fáklámát.

'S szívtemetőmben egy új sirhantot földöztem fel: reményemé volt. . . A' remény egykor testvérem vala, kivel együtt áhitoztam szülei hízegés, ünnepi ajándékok, boldogító csók után; a' remény régi iskolatársam volt, kivel együtt vetekedtem a' tanulásban, hogy majd megtömvén fejemet tudománnyal, tudni is fogok valamicskét; hajdani játszótársam volt ő, kivel együtt építetek légvárakat és kártyaházakat, együtt bocsátgatók buborékokat a' levegőbe, együtt futottam himes mezőn tarka lépék után, csak keveset fogdosva el közülök, mellyek csábszépségű szárnyairól azonnal pusztult a' kápráztató himpor a' durva érintés által; együtt lestük vele a' virágzó gyümölcsfákat a' kertben, mellynek ajtait elcsuká: előlünk, midőn a' gyümölcs sárgulni 's pirosodni kezdett . . . A' remény vezetett utóbb karjaiba a' hű barátunk, kit a' halál rabolt el tőlem, ölébe a' hűtlen szeretőnek, kitől az álbarát csáb-
szavai fosztottak meg. . . Midőn a' reménnyel karom fogva jártam, akkor minden olly szép, olly virító volt körülöttem, legszebb, legvirítóbb mindenek közt maga a' remény. . . Most a' helyet, hol élt, keblemben gyászos sirhant földözi. Fölötte kereszt áll, a' földbe gyökerezve egy ágával, kettővel kelet és nyugat felé mutatva a' pusztaságba, 's egygyel fölntve a' menny felé, hol fenn egy csillag tündökölt, millió mérföldekre a' kisded kereszt felett, ezer színekkel mosolyogva rám, a' remény-árvára, 's én vidulva emelém a' csillag felé szemeimet. „Az én csillagom az,“ gondolám magamban, „eltűnt reményem élő szelleme a' mennyben. Fölkeresem őt!“ . . . Megjegyzém a' csillagot magamnak; de a' reményhez nem szurtam le fáklámát.

'S szívtemetőmben új sirhantot kerestem, . . . de nem találtam többé. . . Egy sirgödör állt csak készen; megásásán ezernyi kezek munkáltak. Körülnéztem, hogy kinek számára az új sirgödör, 's ezer ajak nyílt meg felém: vesd ki szivedből új halottadat, vesd ki szivedből a' szeretetet, mi megástuk a' sirt számára is! A' világ szól így, és az emberek a' világban. De én nem hallgattam szavukra; hiszen nem vagyok megyei orvos, sem városi, hogy gondatlanul hagyjam megtörténni kedves lények elevenen eltemettetését; vizsgálatot tartottam a' halottnak hirdetett szeretet felett, 's szívem előre örömmel telt el, ha rajta az élő élet bebizonyul. . . Elvezettem őt az erény hajlokába, melly középsorsu emberek közt lakott, 's megmutatám neki a' hasznos honpolgárt, az erényes embert. 'S a' szeretet lángra gyúlt keblemben, üdvözlő mosollyal tekinté a' kedves és ritka tüneményt, baráti kezét nyujta feleje, 's áldást imádkozott le az égből az erény fiára. 'S az ember, kit meglátogatók, örömmel kiálta fel: él még szeretet a' földön, él, melly támogatssa 's buzdítsa az erény-gyakorlót; a' jóknak ez élő szeretete legyen jutalmam a' földi pályán! . . . Szeretetem első jelet adá életének.

Betértem aztán a' bűnök tanyájára dűsgazdagok közé, befordultam az elvetemült gonoszság gunyhóiba ügyefogyott szegények közé, kiket nyomor tántorita le erkölcsös pályájukról, és nyomor sülyeszt egyre mélyebben a' vétek hináriba. 'S szeretetem ismét életre ébredt: szánakozással és forró részvétellel adá jeleit életének;

felvilágosulást és jóra való buzgalmat imádkozott le a' gazdagok keblébe, nevelés, oktatás után esdett a' szegények és nyomorgók számára... 'S a' bűnösök megdöbbenve hallgatók szeretetem szavát, arcukról az aljas szenvedélyek rutító bélyegei eltűnedezték, síma mosoly szállta meg ajkaikat, 's hálásan kiáltottak fel egy szívvvel, egy lélekkel: mert csak a' szeretet az, melly őket nyomorult helyzetökből kimentheti.

Betértem vér- és elvrokonimhoz, 's bemutatám őket szeretetemnek. „Akarsz-e küzdeni a' belátott jóért e' rokonok számára? akarsz-e küzdeni fáradhatlanul, elismerés és méltánylat nélkül, mind halálig?” 'S keblemben a' szeretet készséggel ajánlkozott pályatársamul, és fölébreszté bennem a' munkásság ösztönét, melly gyors és lankadhatlan.

Barátimat mutatám be szeretetemnek, 's a' szeretet eddig nem tapasztalt életre ébredt... Az én barátim száma felette kevés; nem sétálnak azok utczáról utczára, kaczer szemekkel és üres mosolylyal üdvözölve boldogot, boldogtalant; nem mutatják magokat nyilvános helyeken, hogy zajt üssenek; lakásuk a' szerénység lakása... Kevés, igen kevés ember szeret engem; de e' kevés mélyen, egész lélekből, olly tüzzel, melly e' világot képes volna táplálni vagy fölemésztetni, miként én is szeretem őket... 'S midőn barátimat szeretetemnek bemutatám, új élet ébredt föl keblemben.

És elvívem a' szeretetet a' kedves leányhoz... Megnevezzelek-e téged, szép barátném? Irigyemmé tegyek-e minden férfiszívet, és ellenségedd a' nők seregét, ha szóba fűzöm magasztos lelked, nemes szíved jeles tulajdonait? A' szeretet ellenedben néma, mert önfestésre színtolly kevésbé bír szavakat, mint bájaidd elszavalására; de egy kézszerítés, mellyel kezem kezedet illeti, egy mosoly, mellyet hozzád küldök; egy köny, melly szemeimbe lopózik, midőn szívem nem bírván többé a' rá hárasztott boldogság özönét, megtörik és eltikkadt, mint virágsszál, mellyet kéjmámorral borít el harmatózón és éltető napsugár: mindez boldog tanuja boldog szerelmemnek.

Él! él! él a' szeretet e' kebelben; hasztalan ástatok sirgödört számára, emberek, ő nem hal meg kedvetekért.

'S keblemben a' lángoló szeretettel, kiindultam a' sirkertből... Még egyszer föltekinték a' menny magas boltozatára; — fenn a' csillag tündökölt, ezer színekkel mosolyogva rám, a' szeretet-boldogra... És a' csillag lejjebb és lejjebb szállt a' láthatár felé, fényben egyre növekedve, 's egyre szebb színekkel mosolyogva felém, az ittasulóra... Megindultam, hogy találkozzam a' csillaggal, mert az én csillagom volt ő, hitem és reményem élő csillaga a' mennyben.

* * *

Megindultam, és fel- és alá jártam a' sirhantok között... Szívem feldobogott, és rokonérzettel üdvözöltem az elhagyatott árva hantot, mellyen tört szívű anya vagy inséges árva gyújtott meg egyetlen gyertyát, keserves keresetének árán, 's a' nap ünnepléseül annyi harapással kevesbet evett, a' hány perczig lobog a' kedves síron a' gyertyafény, mellyre ő kimeresztett szemekkel néz, hitvesztettség keserű mosolya, vagy szebb remény néma biztatása ülven ajkain, szemében... Körülnéztem a' márványszobrokkal ékesített ravatalok közt, mellyek körül ezernyi lámpafény kápráztatá a' nézők szemeit, mint a' kert tavaszkor, elhintve levén az enyészet színhelye vidám színű tarka virágokkal... Egy sirt találtam: grófi lányé volt. Legszebb mindenek közt, maga körül bábécsok csoportját gyűjtő, 's a' többi sírok közt ékeskedő, mint gazdag urhölgy szegény asszonyok közt; bámultam a' pompát, és sajnáltam az elhunyt szüzet... Sötétebb helyre jutottam. Ott van, félreeső helyen, kevesektől észrevételve, 's csak a' lelkesektől kerestetve föl, Kisfaludy Károly

sirja. Kisdéd keresztjén három lámpa égelt, három apró lámpa és egy koszoru függött a' keresztben. A' lámpák egyike ottlétemben aludt el... Milly dicső nép ez a' magyar! költőjét megtiszteli egyszer egy évben három lámpával olaj nélkül!

* * *

A' váci temető végéhez értem. Kiléptem a' sirhantok közül... 'S föltekinték a' mennyre, szeretni csillagomat, elhunyt hitem és reményem élő szellemét... A' szeretet keblemben felszólal: a' földre nézz és az életre, hol hitedet és reményedet megtalálod. Tetszhalottul feküdtek ők sirhantaiddban; de fordulj munkásan és eber szívvel az élethez, 's én, a' szeretet, a' hitet és reményt fel fogom támasztani kebledben.

A' szeretet kíséretében ujjalt erővel és szilárd akarattal fordultam az élethez, hogy munkás legyek... Elöttem egy gözmozgony lövelt el, életet ébresztve 's terjesztve mindenfelé; 's az égről — egy csillag hullott elem. Szeretetem fölélte a' csillagot, maga mellé vette szívem mélyébe, 's — hitet és reményt újra birok.

Jó néha a' halottakat meglátogatni; ki vesződjék mindig az élőkkel?... A' magány tanít meg, hogy kelljen haszonnal lenni a' sokaságban.

H y a c z i n t.

NEMZETI SZINHÁZ.

October 30. „Angelo, Padua zsarnoka“, szomorujáték 4 flv. Irta Hugo Victor, ford. Csató Pál. — A' czimszerepet Sz ent p é t e r y ur adá, mind a' neje, Bragadini Katalin, iránti zsarnok bánásmódban, mind a' Tisbe iránti szerelemben, igen jelesül. — Katalin L e n d v a y n é assz. kezeiben volt. Első jelenetét Rudolfoval, épen azon szerelmi jelenetet, millyenekben Lendvayné assz. tüdőkölni szokott, legkisebbé sem mondhatjuk ez uttal sikerültnek, olly valami keresett, erőtetett őszinteség, gyermekdedség uralkodott e' jeleneten; melly egészen helyén kívüli volt 's azt nagyon idétlenül tüntette föl. Sokkal inkább sikerült Tisbével találkozása, mellyben a' szerelmet és félelmet meghatólag tüntette ki, mik e' jelenetében a' fő uralkodó indulatok. — Tisbét L a b o r f a l v i R. k. assz. jellemzetesen ábrázolá, mind az Angellovali jeleneteiben, mind pedig, és kiváltkép, midőn Katalinnal a' féltekenység marczangló szenvedélyével megjelen, szilárdul azon föltételben, hogy kedvesét, ki által megcsalatott, 's a' nőt boszujának feláldozandja, melly szándéka azonban a' hála által nemcsak elnyomatik, de egészen ellenkezőleg a' szerelemfeltű 's boszút lehelő nőbül a' nemesebb érzelem öntudatosan jól cselekvőt alkot. — L e n d v a y ur Rudolfot szokott jelességével adá; valamint E g r e s s y G. ur is Homodeit. — A' felvonásokozók igen hosszúak voltak, úgy hogy a' zenekar, melly unalmasságáról és hanyagságáról egyiránt híres, kétszer is volt kénytelen egyegy felvonásközben működni. E' hosszas szüneteket még akkor is nehezen tűri a' közönség, midőn maga ez előadott játék rövid, vagy élénk menete miatt több pihenési időt engedhet a' színészeknek vagy a' hallgatóságnak, annál kevésbbé vannak pedig azok helyén, ha az előadott színmű maga is hosszadalmas. Illy esetben egy körülmény mentheti csak a' hosszas közöket: ha t. i. vagy nagy átöltözködések, vagy pedig tetemes és hosszas időt kívánó diszítések teszik azt elkerülhetlenné; ma azonban egyik szintolly kevéssé volt jelen, mint a' másik, 's így e' hosszas közöktől annál inkább megkiméltethetünk vala... 'S ha mégis a' zene, melly a' közökben játszatik, legkisebb mulatságot is szerezne a' közönségnek: akkor e' hosszadalmasság tűrhető volna; de — e' zene!... Azt mondják, hogy azon darabok közt, mellyeket e' zenekar előad, igen jó 's classicus darabok vannak. Meglehet, megengedjük. Különösen emlékszünk pedig egy valóban classicus symphoniára a' nagy B e e t h o v e n től, mellyet e' ze-

nekartól előadva hallánk sokszor, igen sokszor, — és roszul, igen roszul . . . Egy két zenemű, legyen bár még oly classicus, legkisebbé sem válik ám valamely zenekar dicséretére, főkép ha azt mindennap, vagy minden másod nap játsza évek óta, 's így, hozzá számlálván a' leghanyagabb játékok, mindent elkövet, hogy azt a' közönséggel tökélyesen meguntassa; mert tudjuk, hogy ha az embernek örökké foglyomadarat adnak is enni, azt is megunja végre, bármily kedvelője volt legyen neki azelőtt . . . Azután végre nem is az a' kérdés mindig, hogy mit játszanak? hanem m i k é n t játszák? Hiszen színészek ellenében különös dolog volna még azt mutatni akarni, miszerint rosz játék által a' legjobb művet is megutáltathatni, a' színpadon úgy, mint a' zenekarban, melly utóbbiról meg kell vallani, hogy az szintolly elkoptatott darabokat játszik, a' milly roszul adja elő azokat . . . A' legutóbbi catastropha alkalmával p. o. miután két avult zenedarabot lepisszegtek, a' zenekar meg akarta nyerni a' közönség kedvét, 's harmadikul magyart játszott, melly aztán megtapsoltatott mindjárt kezdetekor; pedig a' legméltányosban is csak azt kell mondanunk, hogy az a' tapsot szintolly kevésbé érdemlé meg, mint nem érdemli egy zenegép, egy sipláda vagy kintorna. — Mi valóban legkisebbé sem tartozunk azon emberek közé, kik ha egyszer valamely vesszőparipára felülnek, azon folyvást lovagoljanak; e' szerint éppen nem fogjuk a' zene feletti gáncsoskodást állandó themánkul választani, hogy felette értekezéseket tartsunk. Egyszer már elmondtuk fölöle nézeteinket, mellyek — úgy hisszük — helyesek, 's mellyeket legalább egy részben, ha egészen nem is, figyelembe venni éppen nem ártana; ezentul majd csak a' különös botrányokat említendjük meg e' zene körül, ha szükséges, vagy javulását fogjuk hirdetni, ha ennek örvendhetünk.

a + β.

November 2. Rendkívüli előadása volt a' budapesti hangászegyletnek, melly miért nevezi magát p e s t - b u d a i n a k, annál kevésbbé tudjuk, mivel a' két szónak elsőbbi összetételében csakugyan több harmonia és szépség van, mint a' másodikban. — Egyébiránt mind a' cselekvőségnek, melly köreinkben az annyira feles számú pangók számát kisebbiti, mind az egyleteknek, mellyek köztünk sok irányban sokat erő cselekvőségre vannak meghíva, 's így a' hangászegyletnek is, melly évek óta kitarító 's férfias buzgalommal működik a' fővárosban, igen nagy barátai levén, szívesen üdvözlöttük azt ez uttal először a' nemzeti színház csarnokában; ohajtottuk volna egyszersmind, hogy üdvözlétünk visszhangzására nagy számú közönség jelenjen meg. Ez azonban nem történt. Oka: mert bizony a' budapesti közönség nem nagy zenekarát, 's főleg a' magasabb zenét, ha csak lehet, örömet elkerüli; a' mit mi éppen nem dicsérünk. Másik oka pedig, mert a' program ezen első előadásra nem nagy gondallal volt megválasztva, holott éppen ezen első alkalommal kell vala az egyletnek minden erejét összeszednie, hogy fényesen köszöntsön be, annál biztosban várhatván így, hogy fényesen fogják őt a' látogatók köszönteni jövődében; 's ezt az egyletnek tennie annál inkább hatalmában állhatott, mert már néhány ízben dicséretesen mutatta meg, hogy műelőadásai a' legelvezetesbek és legnagyobbak közé sorozhatók . . . Mi valóban teljes méltánnyal vagyunk az egyletnek abbéli gondja iránt, hogy a' mai hangversenyben őt szám között négy eredeti és pedig hazai szerzeményt adott elő, sőt az ötödikül is oly tárgyat választott, melly ha nem új is, de bennünket érdekel; azonban úgy hisszük, sokkal helyesben cselekszik, ha programja legfőbb részét már ismert classicus becsű darabokkal tölti be, 's az új szerzeményeket csak mintegy ráadásul mutatja be a' közönségnek. — Az előadás részletei voltak: Beethoven Lajos, István király' című színműhöz irt nyitánya, mellyet az összes hangászkar S c h i n d e l m e i s s z e r ur igazgatása alatt szabatosan adott elő. — Ezt követé 'Magyarország', kardal férfinagokra gróf Festetics Leótól, melly egykedvű hidegséggel fogadtatott. — Kohn 'Párisi emlék' cím alatt egy önszerzette szeszélyes magyart adott elő zenekar- kísérettel, melly mind szerzeményi, mind előadási tekintetben az egész verseny

legkedvesben fogadott és dicséretet érdemlő száma volt. — Negyedik számul E r k e l F. derék karmesterünk Kölcey-hymnusát hallottuk, lelkesen előadva az összes énekkar által. — A' második szakaszt 's az egésznek ötödik számát egy nagy cantate tévé, Hála érzelmei 's hű népek szeretete' czím alatt, mellynek zenéjét szerzette B l u m e n t h a l L., a' nemzeti színház zenekarának tagja. Az egésznek némelly jól sükerült helyei vannak, mellyek kevesebb hosszadalmasság esetében bizonyosan még melegebben fogadtattak volna; de a' közönség már nagyon el volt hangolva, melly rossz hangulatát még inkább nevelte a' gyarló előadás is, mellyel e' cantate bemutatattott. E' gyarlóság tekintetében különösen kitűnt Reszler ur, ki ez-uttal (Hollósy és Szpivák k. a.-ok, 's Kőszeghy ur társaságában) föllépni sziveskedett, 's e' szivességért hanyagsága által vett kárpótlást magának. 49.

MI HIR BUDÁN?

— A' 'pesti hirlap' ujdonságírója olvasásra méltó cikket közöl a' nevezett derek lapnak egyik multhéti (768d.) számában, mellyben megmutatni igyekszik, hogy Budapesten ugyancsak előre vagyunk a' magyar elemmel, 's a' nemzetiség iránti láng nem pislogó mécs többé, mellynek életereje egy sirbolt tikkasztó légétől elfojtatik. Ennek bebizonyítására a' tisztelt collega több adatot szed ki ujdondászi kosarából, 's mi olly igen szeretnők mindegyiknél örömtelve összecsapni tenyerünket, 's egy-egy helyeslő, ugy van'-t kiáltani: ha gonosz természetünknel fogva, melly semminek sem tud teljes szivből örülni 's a' viruló rózsafán mindenk-előtt a' virág töviseit keresi, a' sok fényoldal mellett még több árnyoldalt nem találunk. Szabadjon ezek közül néhányat saját tapasztalásunk nyomán előadni; szedtük pedig ezeket szinte a' nyilvános élet piaczn. . vajmi keserűbbekkel állhatnánk elő, ha a' házi élet zárt kapuján benyitni lehetne!

a) Nem szenved kétséget, hogy Budapest magyarosítására legnagyobb hatása a' nemzeti színház; van, hál' Isten! több nemzeti intézetünk, melly tisztán magyar elemekből áll: de minél több még azon nyilvános intézeteink száma, miknek ügyei idegen befolyások által vezettetnek? Van-e csak három—négy vállalat, mellynek tanácskozmányai németül ne folynának, német, vagy legalább németlelkű emberek ne állnának élén? A' magyar fölírás sok nyilvános épületek, gyárak, rak-tárak, boltok 'stb. fölött nem sujtás-e többnyire 's nem esik-e meg gyakrau, hogy a' magyar ember egy illy magyarfelírásu boltba, vagy miféltébe, belépve, a' jó napot' köszöntésre egy becsületes magyar 'fogadj Isten'-t sem nyerhet?

b) A' német bohózatoskat kiturták népsziműveink — a' nemzeti színpadon; tisztelet érte az illetőknek; de nézzünk csak be az egyébiránt üres német színházakba, midőn egy silány bohózat adatik a' lerchenfeldi népéletből: hogy töltik meg felebarátink a' karzatokat, 's hogy ujjongnak és gyönyörködnek a' trágár beszédeken 's világos kétertelműségeken, miket legkedvesebb nyalánkságul találnak elejök! Nestroy vagy Kaiser legaljasabb bohóságai bizonyosan négyszer annyit jövedelmeztek a' budapesti német bérlőknek, mint Szigligeti legjobb sziművei.

c) Budapesten csak egyetlen egy színház van, mellyben magyarul; és négy, mellyben németül játszanak. Ez is haladás?

d) A' Fűredy által olly szép érzéssel énekelt népdalok megfordulnak már mások ajkain is; de mit használ, ha legnagyobb része csupán csak a' hangokat énekli, 's a' sziv, mellyből a' dalnak erednie kell, nem magyar; az olasz operadalokat, mellyek épen divatban vannak, szintolly egykedvűleg dudolgatják, mint leggyönyörűbb népdalainkat: nem ritkán pedig sem ezek sem amazok szavait — em értik.

e) 'A' magyar nóta kiszorítá a' sipládákból is az idegen hangokat; 'de e' napokban a' budai ráczváros egyik házudvarából kikergettek egy világtalan sipládást, mert magyar nótáira a' második emeleti magyarurassági cselédség nem tudott — deutscholni.

f) Nem hallottunk még több fogadóról kettőnél, hol az étlapokon egyéb magyart találtunk volna, mint a' — czimzetet.

g) A' fogatok közül sok magyart látunk: de hányan bujtatják még most is német ködmönbe kocsisaikat, 's járattják cipőben 's harisnyában inasaikat? — Megsajnálkozik az ember rajtuk, ha téli időben illy quodlibet-öltözetben látja őket dideregni a' bakon.

h) Sokkal több boltok vannak, melyek felírása csupán német, mint a' melyké csupán magyar; nemis említve azokat, melyek a' magyar felírásnak csak kegyelemből juttatnak helyet valami apróbb czímtábla — egyik sarkán.

i) Azt is mondják, hogy Pestnek utcaneveit újra fogják írni, 's hogy a' városi hatóság csupán magyar nyelven iratandja azokat: e' napokban mutattak nekünk egy e' czélra készített fekete táblácskát, melyre ez volt írva arany betűkkel: 'Vácz utca. Vaitz nergasse.' — A' ki nem hiszi, majd meglátja.

k) Beckmann csak azért tánczolt csárdást, mert a' 'walzer' már kevesebb közönséget huzott be a' színházba; Forst ur akkor iratja csak magyar és német nyelven a' szinlapot, midőn előfizetést hirdet: a' magyart csak akkor szokták czírógatni, mikor — zsebére van szükségök.

l) A' budai újonan alakított takarékpénztárnál a' közgyűlés elhatározta, hogy a' magyar nyelv leendő ki zárólag az intézet nyelve 's a' könyveket mégis — németül viszik: a' budai casino mult vasárnapi közgyűlésében pedig a' magyar párt — kisebbségben maradt.

m) Az 'Életképek'-nek egész Budapesten alig van kétszáz tiszta előfizetője: az 'Ungar' közel nyolcszázat számít. Tudunk egy házat a' váczai utcában, hová az utóbbi lapból hét példány jár: nekünk az egész váczai utcában alig van hét előfizetőnk.

n) A' pesti polgárok nagy része azért zúdult föl leginkább Forst hasznosbérllő ellen, mert azt gondolják, hogy Forst, a' magyarok által lekenyerezni hagyván magát, készakarva igyekszik tönkre tenni egy intézetet, mely magyarvárosi intézet 's azért, elég ferdén, azt gondolják, hogy német legyen.

o) Nincs még két hete, midőn egy zeneiskola igazgatója meglátogatván bennünket, szépen megköszönte, hogy lapjainkban említett tettünk intézetéről 's arra kért, eszközölnök ki egyik német collegánknál, hogy ezen ismertető cikket fordíttassa le; miután ez által — mint az igazgató ur egész őszinteséggel megvallá — annak sokkal több hatása lenne. — Nem irigységből mondjuk, hanem hallottuk, hogy 'Ungar' collegánk csupán a' 'hirdetések' árából állítja ki egész lapját: hozzánk hónapok alatt alig téved el egyegy árva jelentéske 's azt is — ingyen vesszük fel... mások pedig németre fordítják 's megfizettetik magokat érte; mit egyébiránt jól tesznek.

p) A' budapesti hangász-egyesület magyar színházban adja hangversenyét 's ezt a' közönséggel — német czédulák által is tudatja: Cerrito 's egyéb idegen művészek, kik a' nemzeti színházban fölléptek, mindig annyi kegyelettel viseltettek ez intézet iránt, hogy ezt tenni nem tarták szükségesnek — 's mégis telibb házakat csináltak, mint a' nevezett egyesület kétkulacos hirdetményeivel.

r) A' hazai német írók (tisztelet, becsület a' kiveendőknék) megtanulnak rosszul magyarul, hogy irodalmunkat a' külföld előtt — lepiszkolhassák. — — Hatetszik, megnevezhetünk egyet kettőt e' hős csapatból, kik egy sort sem bírnak magyarul írni, mit barátjuknak nem kellene kijavítania, 's mégis azzal kérkednek, majd megmutatják ők Vörösmartynak, hogyan kell verseket írni. E' kérkedő urak versei

(javítatlan kiadásban) kezeink közt vannak; közölhetünk belőlök néhányat — mutatványul, vagy inkább mintaképül — Vörösmarty-nak.

s) Tánczalmakban a magyar zene és táncz főszerepet játszik — Pesten: de a' körtánczot csak azért kedvelték meg, mert azt valami „quadrill”-féle alakba bujtatták, a' csárdást még most is kevesebben lejtik — 's tudnánk a' mult farsangból jó rakás vigalmat elősorolni, hol a' „waller”, „polka” és „francia négyes” legalább háromnegyedét téve a' tánczrendnek.

t) Több ujonan keletkezett intézetnél jónak látták azt a' szabályt hozni, hogy gyűlések alkalmával a' részvényesek nagyobb részének kedvéért a' tanácskozmányok — németül folyjanak.

u) Nem rég történt, hogy egyik legjelentősebb könyvkereskedésünkben egy magyar úri embernek — tolmácsa voltam. — A' magyar könyveket eddig még többnyire — német kísérelvével kaptuk.

v) A' „Honderú” szerkesztője, nem bírván magyar előfizetőivel boldogulni (kik, hihetőleg, rosz (?) ízlésük miatt pártoltak el lapjától), egész komolysággal azon gondolkodott, sőt még a' gondolkozásnál is tovább ment, hogy lapját — német nyelven fogja kiadni.

z) E' napokban bizonyos magyar intézetnél egy fiatal ember irtoki állomásra magyarul folyamodván, a' következő német indorsátát kapta: „miután a' folyamodó magát érthetőleg ki nem fejezé 's e' szerint tulajdonképen nem tudni, mit akar? tehát — kérésétől elmozdítatik.” — Mi sem tudjuk, mit csudáljunk inkább e' hátiratban: a' nemzetiséget-e, vagy a' szép logikát?

Lehetne még háromszoros abécze-rendbe is foglalni az adatokat, melyek közül, megvalljuk, csekélyebbek is találkozhatnak azoknál, miket tisztelt collegánk a' nemzetiség haladása mellett felhozott: azonban ezek is csak azt mutatják, hogy négy-öt év óta — bizony csak Isten segítségével 's nem máséval — mindinkább kezd ugyan nyilvános életünk kibontakozni előbbi tespedéséből; de a' cél még igen messze van, 's nehezen fogjuk mi — hacsak gyermekeink nem — megérni, hogy köztünk nem mondom tökéletes nyelvegység, hanem nyelvünknek a' többi fölötti uralma kiküzdessék. Egyébiránt mi is azt tartjuk: hogy utban vagyunk a' győzelem kapujához — csak egypár gözmozgonyt kellene előfogni, hogy gyorsabban haladnánk.

— Mult szombaton, f. é. october 31-dikén, tartott a' Marastoni-academia megalapítására összeállandó társulat ülést a' nemzeti museum épületében Ürményi Ferencz ö kmeisége elnöklete alatt. A' társulat buzgó létrehozói már ez előtt tartott első ülésekben azt megalapítottak nyilvánítván, ez uttal az alapszabályok átnézésével foglalkozott, fő- és alelnököt, titkárt és pénztárnokot, 's egyszersmind választmányt szemelt ki, mikről rövid időn hivatalos jelentés fogja a' t. közönséget értesíteni. . . Mi előre is őszinte örömmel üdvözljük a' társulatot választott cselekvési terén, 's a' közönség részéről annál nagyobb pártolást kívánunk neki, mint-hogy dicséretes célja, egy olly magán férfinak rendkívüli buzgalommal létre hozott vállalatát gyámolítani, ki nemcsak idő- 's pénzbeli áldozatot és fáradságot nem kimélt, hogy az első magyar festő-academiát létre hozza, de sőt e' nagy fontosságu vállalat életbe léptetése végett saját vagyona legnagyobb részét feláldozá, annyira, hogy ha azon nemes és magas bizalom, melly keblében e' nemzet 's kivált e' főváros lakosai iránt él, megcsalatozott volna, ha nem találkozott volna köztünk azon egyszerűséggel 's a' művészet iránti lelkesüléssel, melly intézetének egyedül nyujthat virágzást, fényes vállalata keserű áldozatába kerülendett. . . Azonban midőn ügy-szeretetről és művészet iránti lelkesülről van szó, itt leginkább azon férfiakat értjük és érthetjük, kik a' szóban forgó társulat megalapításában részt vettek, mert nélküle, azon hidegség mellett, mellyel tanítványok tekintetében Marastoni academia eddig találkozott, igen fénytelen sors várt volna az utóbbira. — A' társulat

elnöke Ürményi Ferencz ö kme, alelnöke Kubinyi Ágoston, titkára Ritter Sándor, és ideiglenes pénztárnoka Mátray Gábor. — Az egész 3 évre alakult, 's 2 p. frt évenkénti részvény befizetése mellett tagjai sűrű szaporodását remélni annál inkább lehet, mert vele kettős nemes cél van összekötve: magának az academiának közvetett fölségelése, 's közvetlenül az academiában kitűnő tehetségű 's szegény növendékek taníttatása, mire nézve minden részvényesnek egyzsersmind joga van, egy nevéndéket ajánlani a' választmány elé bevétel végett. — Elnök ö kme azon dicsérendő tettel fejezte be az említett ülést, hogy egy növendék számára 3 évre alapítványt tett, évenként 66 ft 40 kr. p. pénzzel, melly nemes példát a' gazdagok névsorával is ékesített választmányból remélhetőleg többen fogják követni.

Vasárnap, f. öszutó 1-sején nyitattott meg ünnepélyesen a' kir. József-i p a r t a n o d a, ideiglenes szállásán az egyetemi épületben. A' megnyitást megelőzőtt nagymisén nagyszámu közönség volt jelen, valamint magán az ünnepélyen is, olly annyira, hogy sajnálnunk kelle a' terem kicsinységét, melly e' célra választva volt. Különösen fényessé tevő a' gyülekezetet számos főméltóság jelenléte. Először szölt t. K a r á c s o n Mihály, ipartanodai ideigl. igazgató ur, 's beszédének veleje leginkább abban pontosult egyfelől: hogy milly nagy befolyásuk van a' reál tudományoknak a' gyakorlati élet minden ágaira, az ország jólétére 's a' nép művelésére; — másfelől: mennyire kell elismernünk a' kegyelmet, hogy ö felsége illy tanodával megajándékozá hazánkat. — Ezen tudományok befolyása kétségtelen; de véleményünk mégis eltér kissé a' tiszt. igazgató ur véleményétől, a' mennyiben azt hisszük: hogy pusztán és csupán tanoda soha nem teremtené ipart, hanem az iparmozgalomnak, az iparforrongásnak már meg kell lenni akkor, mikor a' tanoda szabályzólag, rendezőleg lép közbe. Ugyanis, ha az ausztriai mai virágzó ipar egyesegyedül a' h a r m i n c z év előtt felállított bécsi öszmü-egyetemnek volna egyenes eredménye, méltán kérhetnők: vajlon hát miért nem állíttatott nálunk is már harmincz év előtt olly tanoda? hiszen most mi is ott volnánk ipar dolgában, hol az osztrákföldiek. De a' mi hitünk szerint úgy áll a' dolog: hogy most már kétségtelen életmozgalmi mutatkozván az iparnak nálunk is, már illy mozgalmoszabályzó 's élesztő tanodának felállítását továbbra halasztani teljes lehellen vala. Azonban valamint a' bécsi öszmü-tanodának f é n y e s eredménye — azaz: hathatós befolyásának, e g y ü t t m u n k á l á s á n a k eredménye leginkább most 30 év mulva tűnik ki: úgy alkalmasint ezen ipartanoda l e h e t ő eredménye is 30 év mulva fog világosan kitűnni; 's minthogy ez csak ipartanoda, nem öszmü-egyetem, természetesen az eredmény is csekélyebb lesz, — miből az következnék: hogy tehát 30 év után (mától számítva) csekélyebb tanodai eredményünk lesz az iparra nézve, mint másoknak már ma, azaz: 30 év előtt. 'S ez bizony nem igen kecségetető kilátás egy nemzetre nézve. Azért midőn egyfelől hálás köszönettel elismerjük ö felsége kegyelmes királyunk atyai gondoskodását e' tanoda felállítására körül, — másfelől reményleni, 's pedig hazafiai hévvel reményleni bátorkodunk, hogy e' vonalon nem lesz megállapodás, 's hogy mind fölséges fejedelmünk, mind az ország, egy valóságos öszmü-egyetem felállítására — mit ez utóbbi ennyi idő óta sürget — fordítandja mihamarebbi figyelmét, — mert ezt nem tenni annyi volna az ország részéről, mint önmagát elmaradásra kárhóztatni. — Az igazgató ur után szólt Arenstein, kegyesrendű áldor és tanár, a' mennyiségőtan gyakorlati fontosságáról, — 's az ő talpraesett és vidor színezetű előadása nyomán igen derült kedélyben hagyók el a' terem.

— o —

— A' 'Honderü', mult keddi számában azt a' hirt közli, miszerint, F o r s t ur, egy, néhány év előtt (Isten bocsássa meg) n é m e t ű l i r t színművet akarja adadni. 'Ezt a' w i t z e t (ha ugyancsak a z) collega ur tőlünk cseinte; megjelent az már a' a' mult felévi 'Életképek'-ben ugyanazon észrevétellel, hogy ezt az igazgató ur b o s z u v á g y b ó l cselekszi. — Látszik, hogy mióta a' 'Honderü' német lefordításról ál-

madozik, még eredeti sem tud többé lenni. Egyébiránt a' hir csak annyiban igaz, hogy szerencsétlen művem nem a' német színpadon, hanem a' 'Honderü' lakásán rögtönzött, 'Liebhaber-theater'-en ügyes mükedvelők által fog előadatni, 's az első három szerepet a' szerkesztőségnek erre igen alkalmas tagjai fogják személyesíteni. — Kérjük tehát azon tisztelt collegáinkat, kik a' 'Honderü'-nek e' más udvarából eltulajdonított kaesáját lapjaikba átvevők, sziveskedjenek e' ferde hirt a' főnebbi igazítás szerint módosítani.

— Szinte a' 'Honderü'-nek, principalisa honn nem léteben kuczkóból kiszökő szemleirója, ugyanazon számban, a' 'sámlí'ra hág, 's nagyon rosz néven veszi, hogy, midőn bizonyos számadást sürgetünk, nem akarjuk tudni, hogy bizonyos urak (t. i. a' szemleiró urai) pincsenek itthon. Mintha bizony mi is, mint a' 'Honderü', folytonosan regisztrálnók a' megérkezők 's elutazók neveit, 's mint a' bitelezők, szüntelen a' házkapuk előtt 'istrázsál'-nánk, hogy adósainkat nyakon csiphessük. — Egyébiránt türelemmel várjuk a' teljes — megfelelést, csak azután (hogy mi is egygyel több rosz 'witz'-et csináljunk) üres feleselés ne váljék belőle.

— Mult hó 27-dikén a' Weisz Karolina asszony leánynevelő intézetében tartott közvizsgálaton örömmel tapasztaltuk, mint vetekednek fővárosunkban az izraeliták egymás közt a' magyarosodás és nemzetiség előmozdításában. Ez intézetben a' nőnek szükséges 's a' vész óráiban olly üdvös erejű vallásosság mellé a' honpolgárnő kötelességei is sorozvák; ugy a' növelés és tanítás is a' legügyesebb kezekre van bízva. A' vizsgálat folytán egy növendék örömhangokat szavalt fős. nádorunk följavulására; — a' növendékek által készült legdiszesebb kézi munkák kiállítása, melly egy egész termet elfoglalt, az intézet jó hitelét csak növeli. (Beküldetett.)

— Emich Gusztáv, budapesti könyvtáros, e' napokban hirdetést bocsáta ki ujonnan nyitott kölcsön-könyvtáráról a' budai hídfőnél. Van benne 6,000 kötet könyv; igen szép, 's ezzel semmi közünk. De fölötte lekötelezne bennünket a' tisztelt könyvtáros ur, ha értésünkre adná: mi ok birja őt rá, a' magyar könyveket drágábban kölcsönözni, mint a' németeket? Tudtunk szerint erre épen nem lehet az az ok, hogy a' magyar könyvek drágábbak a' németeknél, mert ha a' német eredeti regényeket tekintjük, ez egészen ellenkezőleg áll...vagy tán a' nagy buzgalom a' magyarság kedveltetése 's terjesztése iránt, miről pesti könyvtársaink ugyis híresek, ez szabátja velők ezen árt magasabbra?

— Mult kedden véletlen akadály miatt Cerrito asszonyság nem tánczolatott; ez megtörténik akárhol is; csak az nincs rendjében, hogy a' közönség erről színlapok által idején nem tudósított, 's így midőn egyik része, megtevé a' hosszú utat a' színházig, 's csak itt hallván, hogy Cerrito nem fog föllépni, neheztelve távozott: a' másik rész, melly otthon maradt, sem vehette igen jó néven, hogy bérleti előadását elmulasztotta, miután ahhoz e' bérletszüneti időszakban ugyis ritkán van szerencséje. — Bizony nem ártana kissé több figyelmet mutatni a' közönség iránt; hisz nem a' világ, ha a' színlap egy napon kétszer nyomatik és kihordatik, főkép, ha az akadályról, mint jelenleg is történt, a' rendezőség még elég korán van értesítve, 's így még idején értesítheti a' közönséget is. — A' rögtönzött darab: 'Garrick Bristolban', jól mulattatá a' csekély számu nézőket.

— Küldöttek be nekünk egy 'zsidó kördal'-t, mellynek szerzője egy Miskolczon lakó izraelita: Heilprin Mihály. A' magyarul költött és írt dal annál nagyobb figyelmet érdemel, mert szerzője Lengyelhonból származott hazánkba, 's nyelvünket nemcsak tökéletesen bírja, mit e' szép költeménye is tanúsít, hanem magyarnemzeti érzelmek is hevitik keblét, 's buzgalmát kétszeresen méltánylandóvá teszik.

— Körünkben mulat néhány nap óta a' nápolyi S. Carlo színháznak volt első tenoristája Basadonna ur, 's a' nemzeti színházban szándékozik néhány szerepekben föllépni; természetesen magyarul fog énekelni, miután eddig is Bécsben szor-

galmasan tanulta nyelvünket. Mint halljuk, első szerepe 'Othello' leend. — — Az operában több újdonságokkal biztatnak, vajha a' drámában is úgy lenne! — Füredy jutalomjátékaul, Báthory Máriát adandják, miben a' czimszerepet a' mi kedves Hol-lósy Nellink éneklendi; ujonan tanultatnak: 'Nabucco', 'Ernani', 'Othello', 'Maria di Rohan, és — 'Don Juan.' — A' 'sevillai borbély'-t is új szereposztással adandják, 'Rosinát'-t Nelli vette által; képzeljük ehhez még Wolf, Füredy (mint Figarot) és Benza urakat, 's nem közönséges élvezetet ígérhetünk magunknak.

— Joob nem szerződött tagja nemzeti színházunknak, hanem, mint halljuk, Kassára szándékozik menni, hol tenoristákra szükség van. Lovassy Betti e' napokban utazott oda vendégszerepekre.

— Mivel még oly szép és száraz időnk van, idején lesz az illetőket figyelmeztetni, sziveskedjenek majd sáros időben arról gondoskodni, hogy a' batvani kaputól a' nemzeti színházhoz vezető ut tiszttan tartassék, nehogy az ember, ki idáig szerencsésen eljutott, bokáig érő sárban legyen kénytelen gázolni, 's ezt még ürügyül használhassa, mellyel hanyagságát e' nemzeti intézet látogatása iránt palástolja.

— A' 'pesti hirlap' újdonságírója közli azon jegyzéket, mit a' magyar középonti vasut főigazgatósági hivatalától kapott, 's melly szóról szóra így hangzik: 'Haupt Expeditions Bureau der ung. Central-Eisenbahn Personenfrequenz (ez ám még a' szép stylus!) Von 26. October bis incl. 1. November 1846. Am 26. October 485; am 27. Oct. 'stb. 'stb. — Zusammen: 4220.' — Ez is még beillik ám a' főnebbi 'ábéczébe.'

— Vajda Péternek, a' költőnek 's emberbarátnak, emléket akarnak állítani a' szarvasi főiskolai tanítók. Aláírni lehet szerkesztőségünknel is!

— A' Szathmáry Károly ur és általunk ezévi aug. 6dikán kitűzött négy darab arany jutalomra érkezett kilencz népies költemény közt*) a' megkért műbirák: Bajza, Czuczor és Erdélyi urak, a' következőnek ítélek oda a' jutalmat:

SZABAD SZÉKELY DALA.

Alig hogy bénótt a' fejem lágya,
Magam lettem magamnak jobbágya;
Én kapálom a' mi kicsi földöm,
A' termését is magamra költöm.

Nem járok én senki urdolgára,
Nem is vásik fogam más konczára,
Mintsem másét, senkiét se egyem,
Senki fia nem parancsol nekem!

Házam mellett hogyha büszkén lépdél
A' nagyságos, parancsoló képpel,
Soha még csak egy jó szót sem adott,
Le se veszem neki a' kalapot.

Tüzet sem adok a' pipájába,
Hogyha nem kér istenigazába!
De ha barátságos tekintete,
Meg lesz énnálam a' becsülete.

Czifra urnak rosz a' lelke sokszor,
Mint a' festett színű vadalma-bor;
A' mikor az udvar mellett megy el,
A' munkás emberre nem is ügyel.

Kutya lelke kevély gazdagának,
Nem bánom én, maradjon magának;
De ha jó szót szól: megsüvegelem,
Szabad székelj becsületes nevem!

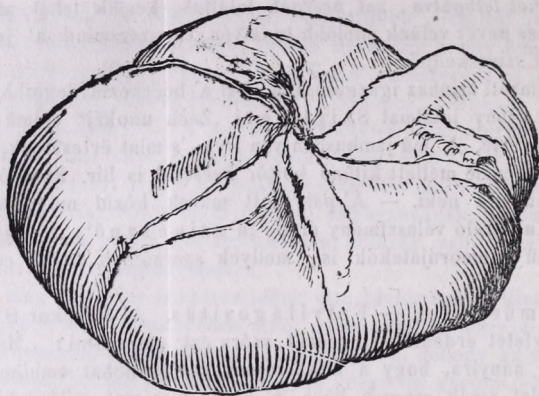
*) 1) A' menyasszony. Jelige: 4 arany! 2) Magyar hölgy; 'nem ismertek, mégis ismert nevem előttetek.' 3) A' rabló szerelme; 'a' rabló megleli üdvének romjait.' Vörösmarty. 4) A' puszták leánya; 'Oh hölgy! az Isten gyógyörül teremte tégedet, 's szerelmed üdvösséget is ad a' gyönyör felett.' Vörösmarty. 5) A' világ folyása; 'kinek nem ruhája, ne vegye magára.' Közmondás. 6) Szabad székelj dala; 'a' nép szájaról és jellemében.' Ehhez csatolvák még több népdalok és népregek. 7) A' kanász; 'elkeseredésében mi telhetett tőle?' Petőfi. 8) Barna Bandi; 'ne keseregy Barna Bandi.' Népdal. 9) Vig Bandi, néprománcz; 'ne kérd: miért ögyelgek én virágtalan mezők ölén.' Kunoss.

A' jeligés levelkét felbontva, azt üresnek találtuk, kérjük tehát az illető szerző urat, hogy becses nevét velünk mielőbb tudatván, egyszersmind a' jutalom átvétele iránt intézkedni sziveskedjek.

— A' nemzeti színház igazgatósága által a' beérkezett legjobb szomorujátékra kitűzött 100 arany jutalmat Szigligeti 'Zách unokái' című öt felvonásos szomorujátéka nyerte. A' mű jambusban van írva, 's mint értesülénk, jeles és nagy hatást ígérő szerkezete mellett kitűnő költői beccsel is bír. Ez utóbbi tekintetből különösen örvendünk neki. — A' pályázott művek közül módosítással előadásra ajánlottak még a' bíráló választmány által: 'a' színész nő'; 'a' könnyelműek' és 'Aba' című szomorujátékok is, melyek szerzőinek nevei eddig még nem tudatnak.

Szoborműegylet. — Felvilágosítás. A' Jelenkor 81dik számában, a' szoborműegyletet érdeklőleg, szórul szóra ezt olvashatni: „Megérlelé az idő nemzetünket is annyira, hogy a' művészetnek templomokat emelhessen, 's miután a' szellemi élelet egyik magasb köre, a' festő-művészet szilárdabb állapotra jutását bizton reméljük, új egyesület alakul nagyainkból a' szoborművészet pártolására; sajátképen azon célból, hogy elhunyt nagy férfaink emléke hazai szobrászok által örökíttessék. Ennek működési köre, magyar szoborcsarnok felállítása, 's e' célból nm. Keglevich Gábor gr., Teleki József gr. Erdély kormányzója, Szerencsy István kir. személynök, Nádasdy Leopold gr., Batthyányi Kázmér gr. 's többen, eddig mintegy 95-ten jeles pénzösszegeket irtak alá, annak idején jeles művek készíttetésére fordítandó tőkéül.“ — Valóban csudálatos: mikép érthetni ennyire félre a' szoborműegylet már több izbeni hivatalos, egyszerű és világos értesítéseit. Adná ég, hogy szórul szóra így volna a' dolog; senki sem örülne annak jobban, mint épen a' szoboregylet. Nehogy azonban később, bármikor e' czikkre hivatkozás történhessék, köteleességemmé tetetett, a' Jelenkor naplóíróját 's mindenkit, ki ama sorok nyomán tévedésbe jöhetne, felvilágosítani, mikép: 1-ör a' szoborműegylet nem nagyainkból alakult, hanem néhány igénytelen műbarátból, kik az ügy pártolására a' nagyokat is 's az egész közönséget felszólíták; ennek következtében 2-ör, nem a' fenemlített nagytekintélyű országos nevű férfiak kezelik a' szoborcsarnok felállításának ügyét, hanem épen amaz igénytelen műbarátok, kik mivel csak ügykezelés az ő feladatuk, minél kevesebb számú tágira szorítkoznak; 3-ör soha sem mondta a' szoborműegylet, hogy ama nagynevű férfiak, 's többen mintegy 95-en már is jeles pénzösszegeket irtak alá; hanem azt mondta: hogy ama tekintélyeket megnyerni volt szerencsés aláírási ívek ajánlására, 's ennek nyomán akkor, a' mikor azt jelentette, 95 iv volt kiosztva gyűjtés végett, azaz: gyűjtőknek kiadva. Ennek bővebb felvilágosítására szolgáljon ez: ki valamely ívet ajánlólag, pártolólag ír alá, azzal azt jelenti ki: miszerint az ügyet, t. i. a' szoborcsarnok felállítását méltónak tartja arra, hogy a' hazafiak pénzbeli segédkezéseikkel gyámolítsák. A' mi pedig a' pénzösszegek tétlleges aláírását illeti, erről még mai napig sem mondhatunk semmit, mert még az ívek egyike sem küldetett be. Ebből az tetszik ki: hogy nemcsak kizárólag a' tehetős honfiak segélyezése vétetik igénybe, hanem szívesen fogadtatik bárkinek is áldozatfíllére. Költ Budapesten, november 5kén 1846. Egyleti határozathól Ney Ferencz szoborműegyleti titkár.

— Irodalmi ujdóságaink: a) 'Szindarabok ifjuság számára', irta Majer István tanár. b) 'Homer odysseája', hellenből Szabó István. Legnagyobb ajánlásra méltó könyv. c) 'Magyar és német beszélgetések kézikönyve'. Szerkeszté Garay János. Harmadik kiadása eléggé tanúsítja e' műnek hasznát és szükségességét. d) 'Fogarasi János legujabb és legjelesebb német és magyar zsebszótára'. e) 'Vachott Sándor, a' kedves költőnek, 'Báthory Erzsébet' című történeti (versekben irt) regénye.

EGY PESTI ZSEMLYE ÉLETNAGYSÁGBAN!

(Urunk születése után 1846. évben).

Motto: Add meg nekünk a' mi minden-napi kenyérünket!

Hogy vidéki tisztelt olvasóinknak némi fogalmuk legyen a' pesti sütők finom-ságáról, van szerencsénk egy fris zsemlyével kedveskedni, melynek itt csak képét nyújtjuk ugyan, de életnagyságban rajzolva, lelkiismeretesen... Az illy nagyságu zsemlye Pesten mágnás-zsemlye czim alatt ismeretes, ára **két** krajczár!!! a' nyájas olvasó látja, hogy a' drága étel közepszerű szájba legfeljebb két harapás, kissé nagyobbba nem több egynél. — 500 illyen zsemlye nyom 35 1/2 fontot, 's így jövedelmez 16 frt 40 krárt, holott a' lisztnek ára, melyből készítették, 24 frt mázsája. Van tehát a' sütőknek mintegy kétharmad rész tiszta nyereségök.

Boldogok, a' kik éheznek és szomjuhozzák az igazságot, mondatik az írás szavaival. . . A' mi sütőink minden áron boldogítani iparkodnak bennünket, mert hogy éhezünk folytonosan, erről, uti figura docet, ugyancsak gondoskodnak. A' szomjuság boldogságához nem igen juthatunk el; mert ugyan hány illy zsemlyét kellne el-emésztenünk, hogy rá még meg is szomjuhozzunk!

Volt olly idő, 's a' vidéken bizonyosan most is van, melyben egy becsületes gombóc jóval túltett ezen kétkrajczáros zsemlyén; de ezen idők nekünk pestieknek rég elmultak. Sütőink csak gazdagságuk szaporításáról gondoskodnak, 's így a' zsemlyének, természet szerint, mindig összéb kell zsugorodnia. 'S fognak tán még összéb is zsugorodni, mert nem hiányzik azon hallatlan gondoskodás (természetesen nem nálunk, hanem Chinában), melly a' sütőt, ki süteményei mértékét ki-sebbités helyett nagyítani akarná, büntetésre kárhoztatja!

Mennyi édes és keserű gondolat jut az embernek eszébe, egy illy zsemlye képét látván hű életnagyságban! Valóban erősnek kell lennünk a' hitben, hogy azt egy kisdéd burgonyának, vagy még kisdédobb almának, vagy épen azon két krajczáros rézdarabnak ne tekintsük, mellyen vásároltatott. . . Egy köny, melly az ügyefogyott szegény ember szeméből hull, midőn keservesen szerzett két krajczárját a' jelennen látható zsemlyeért kiadja, egy illy köny ma-holnap nagyobb lesz, mint maga a' vásárolt zsemlyecske.

Azt mondják: ha ki követ hajít meg bennünket, mi azt keresztényileg kenyérrel hajtsuk vissza. . . Ha illy hajításra a' pesti zsemlyét használjuk, soha keresztényebben nem bánhatunk ellenségünkkel, mert a' leggyöngébb pehely érintése nem lehet puhább, mint ezen zsemlye-embryoé.

Dicsőség legyen a' sütőknek! Miért is ne lenne dicsőség a' finom művészetért, melyre mesterségöket szemmel láthatólag emelték, — főleg ha még meggondoljuk, hogy elegendő ügyességgel bírnak, illy parányi testbe, mint e' zsemlye, mely képzületünk szerint alig szolgálhatna egy pár légynek elég tágas szállással, néha több efféle állatkát is adni a' vásárló közönségnek ráadásul?.. Dicsőség legyen a' sütőknek!

'S hogy e' dicsőséghez minél könnyebben eljuthassanak, mi ezennel indítványozunk egy

emlékoszlopot zsemlyéből a' sütők számára!

melly emlékoszlopra minden ember adózni tartozik, kivéven a' ki bebizonyítja hitelesen, hogy 24-et e' parány-süteményekből nem tud egy ülőhelyben gyomorterhelés nélkül megemészteni... A' molnárak, lisztárosok és a' kik a' zsemlyéknek itt bemutatott nagyságát helyesnek és védelmezendőnek tartják, mentek lesznek az adózástól ezen emlékoszlopra. — Mi ezennel letettük és itt tisztelettel bemutatjuk az első alapkövet; felszólítunk tehát minden embert, a' ki gyomorral született a' világra, hogy az emberszerető sütők számára itt teljes méltányossággal indítványozott emlékoszlop mielőbbi létrehozására bőkezűleg adakozzék... Z.

* * *

SOPRONI LEVÉL. Tehetünk-e róla, ha még, melyet olykor tárczánkba jegyezhetünk, azon parányi jót sem adhatjuk a' közönségnek át igényelt szüzi tisztaságban? Pedig árva lelkünkre valljuk, a' nálunk könnyen eltanulható kaján öröm tőlünk folyvást idegen; mert a' közügyeinkben koronként felbukkanó dicséretet, mint drága ritkaságot, oly mohó örömmel halászzuk ki, hogy szinte a' meglábolandó iszapot is könnyen felednők, ha oly vastagon nem tapadna mindenre a' sár, miszerint lehetetlen szemet hunynunk. Ide járul, hogy átkozott kutatási természetünk a' dohasztó árnyakra mindjárt ráakad, 's nyers igazságszeretetünk hallgatni tilt, holott néha, egypár helyen ejtett sima szó alig nyújtna okot a' megbánásra. Sajnáljuk, de nincs különben. Halljuk, uraim! Tanácsunk hosszas megfontolás után végre rá veté fejét, hogy a' városi hajduság n e m z e t i e g y e n r u h á t ölt-sön. Az ige megpendült rég, szőnyegre csak később került, — testülésnek pedig legközelebb indult. Eddig a' dicséretes. A' dolog bökkenője azonban az, — érdekllett hitelessége után — hogy a' szükséges posztó idegen tartományban kerestetik, mintha Sopronban egyetlen szövőszék sem volna, daczára azon évenkénti 900 forintnak, melyet e' című adózás alatt a' városi pénztár bevesz. Bizony különös védegyleti iszony az, miszerint még a' kebelbeli polgárság érzékeny érdeke is elég loyálisan elhanyagoltatik. Ugyan, urak! mi sugalhatta e' vétkes gondolatot? hova vették a' diplomaticus körültekintést? Ej, ej! már ennyit mégsem hittünk volna! — Hát V . . . cs urnak lesz-e még, illy szép tények mellett is, „városi tisztviselői“ firmája alatt, elég szerénysége, szélmalom-csatára türemkeznie, hogy nagyszerű hajlongások között elmondhassa: „ime! fogadatlanul is védtelek benneteket, jutalmaztatok“? — Irodalmunk érdekeit Wigand könyvtáros ur annyira szíven viseli, hogy a' magyar könyvek nála oly szerfeletti becsűek, miként sehatt a' világon: ugyanazért dicsekszik is, milly szerencsés — megőrzésekben, sáfrányadagokban vitetvén el tőle néha egyegy árva példány, valamely ismeretlen által, ki máskorra bizonyynyal, egyebek példájára, inkább a' szomszéd Győrből hozatja szállítmányait, — hol még az itten gyakorlott becsemelést megtanulni nem bírtak, — mintsem W. urnak ügyes üzérési talentumát bámulja 's fizesse meg. — Nemzeti tanodának nevezett polgári, vagy ős magyarul normalis iskoláink igazi példányintézetek, miképen némelyek által neveztetnek; — példányok, mondom, a' mennyiből a' nemzetiség iránti kitűnő hajlam bennök fölfüggesztett, boldogabb időkre hagyatván, midőn majd a' különösen tisztelt oktató uraknak elég henyé órájuk leend a' magyar nyelv lételéről is valami Zeitungból értesülni, 's meghök-

kenve győződniek meg arról, mintha ők is eddiglen „honi“ kenyeret nyeltek volna, — és mégsem hallották, hogy magyarul tudniok, annál kevésbé tanitniok is kellene. — A' magyar czimiratók olly gyéren bukkannak elő, miként a' polgári szabadság kívánja minélfogva mindenkinek joga mély tiszteletben tartandó, ha bár hindu nyelven akasztaná is ki nevét, melyet elég, ha a' divánkéjittas vonzalommal néz, másnak arra semmi gondja nem lehetvén. — Mennének csak, atyámfiai, az ukázok országába, majd belétek kancsukáznák a' capacitást. — No de hisz hozzátok még „tuif Ungaru“ is messze van. A' helytartó tanács által kiküldött szemorvos Hartmann ur olly ügyesen gyógyít, hogy mindenki bámulja; különösen említendő egy született vaknak megorvoslása, ki, megnyilván szemei, a' tárgyakat megnevezni, mielőtt összetapogatná, nem tudta, nem lévén semmi alakról ideája. Hartmann ur ezen érdemeiért táblabíráink sorába esketett. — Hej, mi még mennyi fölnyitandó szemet mutathatnánk! — de azért alig kapna még csak polgári oklevelet is, holott pedig akkor beh megérdemlené! — Pozsonyi „Pannoniá“ban vitézkedő collegánkat egész tisztelettel figyelmeztetjük, sziveskedjék szeretett atyánkfiait koronként legyezgetéseinkkel megismerkedtetni, hogy m e g é r t h e s s é k, mitől és kitől kelljen ovakodniok. Ezt néhány kedélyes körültekintő ur kíváncsisága kielégítéseül indítványozók, — mert mi legkisebb vizsketeget sem érezünk idegen szinpadra lépni, szreplendők.

Azon, végül, senki fenn ne akadjon, hogy mindig egy kerékvágásban járunk; mert hol göröngyös az ut, ott szükség simítani, míg a' kemény sziklák, értsd: fonákaságok, összetörendenek, el- és szétporlandók amarra magas nyugot felé.

T o r m a.

Vége még egypár szót a' magunk ügyében. —

Vannak bizonyos emberek, kik, mint a' tespedés hőseihez illik, magok sem mit tennim bírván, leginkább azon török fejöket: mit t e s z n e k m á s o k ? 's nagyokat ugranak örömiükben, a' zöldkert-utcától a' maglódi birkaakolig, ha más ember cselekvéseiben valamit felfödöznek, a' miről ők beszélhetnek. — Mennyit rágódtak már rajtunk, valahányszor akár az irodalom, akár az olvasó közönség érdekében új lépést tettünk; — milly zajgás uralkodott, midőn arcképeket, hirlapi méhet, kimerítőbb bírálatokat 's végre az „irodalmi ör“-t adtuk? mindegyikre egyegy becsületsértő, piszkos gyanuval álltak elő, mit annál bátrabban tevének, minél szemtelenebbül tagadták meg a' becsületes emberhez illő elégtételt. — Legujabban ezen tettermegő csapat a' legkülönneműbb, aljasnál aljasabb insinuatiókkal támadja meg az „Életképek“ irányát és teendőit, mik, hogy kor- és célszerűek lehetnek, bizonyítják az illy ellenek zajgásai... hiában iparkodnánk mi őket józanabb okokkal megczáfolni, mert szűk agyukban a' legkisebb tisztánlátás sem kaphat lábra; 's a' szó legszorosabb értelmébeni függetlenséget annál kevésbé képesek felfogni, mert a' legzsarnokibb embernek, önmaguknak, vannak rabságában. — Ha ezen szóhősökben csak egy mákszemnyi ügyszeretet és komoly férfiaság volna, tudhatnák, hogy az illyes háromhasábos megtámadásokkal, miken jelenleg izzadoznak, csak önmagukat teszik sajnálandó nevetségessé, miután kívülök minden józan ember tudja, hogy lapjainkat, ha új viszonyukban tévednek, akkor volna helyén megtámadni 's helyreigazítani, nem most. — Egyébiránt legyen nekik az ő együgyűségök szerint; kívánunk nekik, nem jó napot, hanem állandó jó egészséget, 's bizonyossá tesszük őket, hogy, mivel az ő szemeikben minden jóravaló cselekvőség: szokatlan tünemény és botrány, mi nekik sokszorfogunk beszédre alkalmat nyújtani — cselevőségünkben.

1846 *éle* ÉLETKÉPEK 19 *füzet* füzetek

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

V
t
g
n
h
a
k
j
á
n
r
n
l
j
s
a
g
s
h
m
t
t
e
e
j
b

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

20. szám — Nov. 14. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

KÜLFÖLDI LEVELEZÉS.

Graefenberg, october 31-én. Graefenberg tagadhatatlanul olly pont az újabb időben, melly nemcsak egy birodalom, hanem Europa, mondhatni, az egész világ figyelmét vonta magára, 's daczára a koholt híreknek — mint azt legközelebb a strassburgi lap is tévé, Priessnitz halálát hirdetvén, — naponként sereglének ide, a' világ minden zugából segélyért folyamodók; — 's e' sok nyelvű 's nemzetű nép, mintegy világító tornyot építve a' gyógyászat még (igen) homályos terén, ebben örök időki tartandó emléket készít az emberiség jölvője 's kivivott érdemei dicsőítésére. — Remélem, nem lesz egészen érdek nélküli a' szíves olvasóra, pár sornyi tudósítást venni e' vidékről, legalább azokra nem, kik életujtató forrásait már meglátogatták, — ha hallani fogják, hogy azok nemcsak ki nem apadtak: hanem folyvást enyhítik a' súlyosan szenvedők kínait, 's viszszaadják a' gyakran tudományos emberi kezek között elcsonkultaknak életerejüket!! — Már maga a' természet is eléggé érdekessé tévé, 's bizonyos regényességet önte e' vidékre. Az egymásba futó hegyek láncolata, mellyek oldalain a' fáradhatlan nép szorgalma által a' nyár sárga kalásza lengenek, — tetejüket mintegy koronáknak az örökké zöld fenyvesek lepik el: — keletdelelről Poroszthon messze terjedő ormai kékellenek; a' Graefenberg alatti kies völgy felé dél- és nyugotról futó Biel és Stranitz síet, 's összefolyásuknál terül a' kis város, a' csinos Freiwaldau. — Mit ez annyi kellemmel megáldott vidéktől a' természet megtagada, azt a' mesterség 's szorgalom, mondhatni, a' művészet pótolja ki; nem telik sok idő belé 's Graefenberg a' legszebb mulatóhelyek egyikének tartatandik. — A' lehető csinnal épült számtalan forráshoz — az erdőségen keresztül ágazó — több órányi távolságra terjedt sétatérnek vezetnek; — 's a' nem régi pórkunyhók helyén kastélyok állítvák fel; nem múltik év, hogy néhány új emlék *) ne emeltetnék a' vendégek által; különösen pedig annyi idegenből álló válogatott társaságot, nyelvre és nemzetre olly különbözött, mint itt, nem mindenütt találni, — melly többnyire magas rangukat, általában pedig a' legműveltebb osztály egyéneit számlálja, — mit is a' legszebb egyetérés 's egymásiránti kölcsönös tisztelet eléggé jellemez. Mindennapi itt látni egy britthonfit Kaukasz aljai lakossal, magyart svéd vagy spanyollal, — americait parissal legkellemesben mulatva társalogni. — Illy társaságot gyűjtött a' magyarforrás felszentelése is. Ez év elején itt mulatott hazánkiai tervezték azt — Priessnitz-nőnek 's leányának szentelendőt — mi loganatha is véteték, 's néhány nap előtt teljesen elkészülvén, f. h. 29-én — az itt divatozó szokáskint — ünnepélyesen átadtuk a' közönségnek. Graefenbergi reggelire meghívott, száma ötven személynél többül álló társaság, a' forrásnál — természetesen — Rákóczy indulójával fogadtatték, 's hazánkia b. Walterskirchen üdvözlő honfitársai nevében a' Priessnitz-családot 's a' szíves vendégeket, — tokai helyett, mi otthon illynemű alkalmaknál ki nem maradhatott volna, friss vízzel telt billikom keringe a' vendégek kezeiben, — mellyet az üdvözlő legelőbb Priessnitznőnek nyujta át; — azt felesleges is említenem, hogy az „éljenek“ sem maradhatván ki, azok ollykor idegen nőt a' j a k k r ó l is lehangzottak. — Képzelteti a' nyájas olvasó, minő eredeti volt látni a' thea- 's kávéhoz szokott női társaságot egészen graefenbergiesen: gyümölcsöt, tejet, süteményt a' legjobb ízűen reggelizve, — szomját frísítő csemegék 's csitromok helyett Zsófia-forrásból merített vízzel csillapítani le, a' nélkül, hogy aleopatháink által ez esetben szegény fejünkre rég kimondott hidegláztól tartanánk. — Már csak innen is látjuk, melly roppant 's száz más hasonló előítélet, 's ebből származó mennyire káros következmények nyomjak az emberi nemzetet; — itt mindenki meggyőződhetik, milly kevés, milly egyszerű az, mivel az ember beérhet: 's mégis elégedett, boldog lehet. A' nők legegyszerűbb ruháikban, a' férfiak vitorlavászon-öltönyeikben csak olly jól, tán jobban érezik magukat, mint midőn selyem 's fénytűző drága kelmek fedték tagjaikat — 's a' leggorombább „englisch bread“ csak olly jól esik, mint ezelőtt bármely czukrász legízletesebb csemegéi. — Beh jó lenne néhány illy iskola szegény hazánkban!! — E' diszes társaság vígan tölte több oranegyedet együtt, — 's megelégedve távozott a' sok idegen, egy új, bármí csekély jelével is a' magyar vendégszeretetének 's nyájasságának. Körünket diszíté gróf Széchenyi Istvánnó ő excellentiája, leányával; b. Izdenczy ő nguk, 's más számosabb honleányaink, kik ez alkalomkor is tanusíták: milly jól esik idegenben polgártársaikkal találkozva, megemlékezni a' szülőhazáról! — A' forrás alakzata magas négyszög, fehér márványból faragva, — tetején egy érczből öntött Urna áll, a' homlokzaton — aranyozott betűkben e' felírás olvasható: ZSÓFIA-FORRÁS PRIESSNITZNÓ 's Leányának szentelve a' MAGYAROK által — A' fenyvektől övedzett hely kitűnő izléssel 's csinnal levén elrendezve, meglepő volt, 's a' jelen voltak itélete szerint, főleg a' hely közelsége miatt, az itteni források mindenikének eleibe teendő. Az alakzat alján áll az évszám — MDCCCXLI; e' felett önti ki a' forrás életujtató vizeit — A' gyakori táncmulatságokban, mellyek itt 's a' kis Freiwaldauban tartatnak, minél számosabban szoktak a' különbféle idegenek megjelenni, 's ha megzendül a' zene, kik kétségbeesve valahai fellábadhatasukon, örvendve mintegy új éle-

*) Illyen mindennek között tagadhatatlanul a' legnagyobbszerű a' magyaroké, b. Wesselényi idejéből 1839—1840. a' nagyhirű Schwanthaler műve.

töknek: csak olly könnyen lejtik el a' lengyelt vagy francziát, mint ezelőtt valamelly carneval-ünnepen Párisban vagy Pétervárott, New-York vagy Birmingham teremeiben; — a' mankóiktól még meg nem szabadultak — felüdülésök boldog reményében, a' közvíg-ságtól elragadtatva, felejtett bajaik között gyönyörélvezve tekintenek a' vigadókra, kiknek egészség-pírtotta arcaikról alig gyaníthatni az egykor kínosan szenvedőkre. Szóval, e' társaságokat a' vidorság, melly a' frísítő hideg víz természetes következménye, 's a' feszulten finomság jellemzi, — 's én meg vagyok győződve, hogy ki e' helyt valaha — bár didergések között is — mulatott: itt töltött napjai évek mulva is kedves emléket idézendnek elő lelkében. Isten velünk!

Kucsini Tivadar.

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

BOCSÁR, oct. 26-án. Valamint a' jó tettet elhallgatni nem szoktuk, illő, hogy az embertelen tettet is felfedezzük. — E' hó 18-án, a' mint a' 'Galathea'-gőzös Pestről Zimony felé hajózott, Tolnánál hat Bisztricziről Oraviczára utasított bányász napszámos, kik közül egyikének két növendékmagzata is vele volt, hajóra szállott. Az utazásnak második napján a' gőzös, Dahlian alól, a' nagy kőd miatt megállani kényszerítettett, 's ottan egész jövő napig reggeli tíz óraig vesztegelt. Második alkonyatkor az említett bányász-csoport, az éhségtől szorongattatva, folyamodék a' hajós kapitányhoz élelemsegélyért, minthogy járandó napszámukat Pesten meg nem kaphatván, már két nap óta éhséget szenvednek. — A' kapitány, kihez febaráti bizalommal fordulának, az éhezők rimánkodó esdekléseire megvett hangon e' szavakat intézé: 'ez hozzám nem tartozik.' — Azonban az éhezők szerencséjére az utazók egyike meghallván a' szegény bányász-csoport keserves esdekléseit, 's az éhezők állapotát közölván tehetős b' társaival, ezek a' legnagyobb készséggel segélyeket ajánlottak s bizonyos pénzoszveget gyűjtöttek számukra, — igen nagy jutalmat találván abban, hogy a' szegény éhezők könyeit felszáríták 's éhségüket lecsillapíták. —

M — — r.

NAGY-KANIZSA, nov. 2-kán. Egyikét azon élvezeteknek, mikben mi vidékiek olly gyéren részesülünk, b' mértékben nyújtá f. hó 1-én a' tehetségdús és a' dalnászat világában eléggé ismert, Goldstein Therez kisasszony ugynevezett 'búcsu-hangverseny'-ében, melly mind elrendezése mind az előadott darabok izlésteli választása által igen sikerülnek mondható. A' német (?) olasz (!) és magyar nyelven énekelt darabok közt különösen az utolsó, mind jelessége-, mind pedig a' közönségnek nemzetiség iránti rokonszenvenél fogva, annyi lelkesedést szült, hogy azt. szűnni nem akaró tapsok és „ujrá“zások következtében, ismételni kénytelenítettett a' jeles művész. — E' dalnoknő, ki társalgási 's nyilvános körökben már több ízben köztetszéssel hallatá magát, 's egy hangversenyben közremunkálása alkalmával Kőszegen, az ottani zenegyulett által tiszteletli tagnak neveztetett ki: a' pécsi dalszínész-társaság által szerződésre szólítottott fel, mit két év előtt a' nemzeti színház igazgatóságának Szigligeti ur által tett felszólítását, akkori körülményei miatt, illően tekintetbe nem vehetvén — követni kész, 's ma-holnap el is indul. — Sok szerencsét a' nagyreményű énekesnőnek új pályáján! — A' hangversenybeni szíves közremunkálásukért említést és méltánylást érdemelnek: Schaurek és Knöpfler zenemester urak, és a' helybeli jeles zenekar, kik mindnyájan érdemlett zajos tapsokban részesültek — Végre említelen nem hagyhatom, mikép az itteni izr. iskolák egyik tisztelt igazgatótársa, Löwy József ur, a' „Kochbe Tizchak“ című héber irodalmi gyűjtemény 6-ik füzetében hazánk politikai terén olly győzelmesen bajnokodó, köztiszteletű nagy szónok, Deák Ferenczhez igen szép költeményt írt, mellyet olvasásra ajánlunk.

H.

ÓVÁR, october 30-án. Mult szerdán az itteni gazdászattanulók és gyakornokok részvényes tánczvizalmat tartottak, 's fájdalom! a' nemzetiségnek nem nagy dicsőségére!

A' terem különben csinosnak nézett ki: örege ifja általánosan németül csevegtek, beszéltek, danoltak, sőt még tánczoltak is. Igaz, hogy csárdás 's egypár magyarszemléű más táncz is eljáratott a' keserves német muzsika mellett, de midőn a' körmagyart futták az Alexander ezred zenekarának trombitás, fagótos katonagyőnei, abból mi magyarok hangot sem értetünk. Hiába, csak kit teremte Isten a' falu végére, csak az tudja a magyar ember bokáit lázadásba hozni! — Győrből is volt pár vendég és vendégnő — ez utóbbiak az egész vizigalomban legszebbek valának! A' győri jogászkar általános meghíva levén némelyek a' jogászok közül csakugyan fölrandultak. Mint monák, meglehetősen mulattak; hanem az a' német ének a' bál végén a' felpeszdult jó kedvet gyökeresen meggyilkoltá. — De minő combinatio is az, német dalt dudolni a magyar-óvári tánczvizigalomban?!

Vizsga Szem.

PÁPA, october 8-án. A' tanfolyam megkezdett, 's mi hozzá látunk a' sajátítandókhoz. A' főtanodai adósságainkat újabb intézkedés következtében, mind le kellett egyszerre fizetni, mi kissé meglepő volt sokra nézve, mert a' börtönpénz sejtelmek fölül rugott. — A' supplicansok is nagyobbbrészt megérkeztek; ezeket derék ám hallgatni, mikor el-elmondják kalandjaikat: hol csókoltak kezét a' szobaleánynak a' tens asszony helyett; hol találták magukat elkáromkodni; hol szöktek meg előlők a' jó szívű adakozók; hol kínálták meg pipával, ha a' hasuk korgott; mellyik ekkléziában van szebb leánya a' curator uraiméknak; mellyik tiszteletes asszony tud legjobb türos csuszát főzni; mellyik

falusi kisasszony tud többet mondani az „igen“ és „nem“nél 's mellyik nem kezdi ezen 'a' beszédet: „ejnye, édes supplicans ur, beh szép idő van,“ 's 'a' t. — A' jótekonny és képzőtársulatok megkezdék működéseiket, 'a' pálya-feladatokat már kitűzte, mellyek e' következők: értékezés Kálmán országglása fölött, beszély, hymnus és románcz; majd meglássuk, milly virágok nyilandnak ez évben! Egyéb újság mostanában nincs, sár elég nagy van, hogy 'a' fecskék jövő évre is biztosítva legyenek: lámpákra nagy szükség nincs, mert ha esténként csillogó szemű kis menyecskékel sétálgatunk, elég világot gerjesztenek azok 's 'a' t. — Tiszteltetjük a' debreczeni, sárospataki és kecskeméti collegáinkat, sok öröndetes napokat kívánunk nekik!

K e n e t.

VESZPRÉM, november 4-én. Mégis csak furcsa ám ez 'a' mi életünk: lám 'a' mult héten még szép érett epret vásároltunk 'a' piacon, most fűtött kandallóink mellett fűstöljük le bú-bánatinkat. Igen ám! mert nálunk 'a' hegyek születtek. — K e r e s k e d e l m i e g y l e t e t i s s a j t o l t k i k ö r ü n k b ő l a' nyereszkesedés mindenható szelleme. Mondják, hogy 500 (100 p. flos) részvény alá is iratott már. Fides penes auctorem. Célját főleg 'a' balatoní gőzhajózás által reméli elérhetni 'a' társulat, melly vidékünkön bihatolag egy új világot 's tevékenységet fog előidézni. — Varosunk 's környékbeli ifjú erők, jövő újévre, egy „szép-irodalmi folyóirat“ létrehozatalára egyesültek. A' lap hetenkint egyszer fogna, több példányokban, 'a' választmány által meghatározandó sor szerint, 'a' városban körözteni. E' felől rövid időn többit.

H i r h e g y i *)

NEMZETI SZINHÁZ. A' nemz. szinh. orsz. főigazgatósága által 1845-ik évi febr. 17-ről kihirdetett drámai jutalmak 3-ára, u. m. egy honi tárgy, komoly színműre — melly versben, vagy folyó beszédben, vagy vegyesen versben és folyó beszédben lehetett írva — kitett 100 arany jutalomra 's részilletőségekre versenyzett 26 pályadramá bírálata bevégezettvén, az eredményről következőben értesítették 'a' t. cz. közönség: Noha 'a' választmány 'a' megbírált nem kis számú eredeti drámáknak csaknem egyharmadában, azaz: 8 műben talált is 'a' hivatás, drámai-vagy általában költői tehetség kisebb vagy nagyobb becű öröndetes jelenségeire: előadásra feltétlenül elfogadhatót, 's így 'a' jutalomra újabbí előszóvali fölölvasás által versenyezhetőt e' 8 közül csak egyet jelölhetett ki; melly illy módon versenytárs nélkül maradván, miután nemcsak mint 'a' többinél aránylagosan jobb, de hazai történetünk egyik legérdekesebb korszakából merített és nem: kis szerencsével kezelt tárgya, költői képzelme és ahhoz méltó csinos, élénk és erőteljes jambusos beszédfolyama, kitűnő és 'a' fölvelt kort helyesen ábrázoló jellemei, nem különben ügyes színi szerkezte, hatást ígérő bonyolításai által, 'a' választmány teljes figyelmét kiérdemelte volna; csekélységekben felőlő gyarlóságai mellőztetvén, legnagyobb szótöbbséggel, u. m. 6-al 1 ellenében, 'a' jutalomra méltónak ítéltetett; és e' mű: 'a' 7-ik számú, „I g a z s á g l e g y e n j e l s z a v u n k. L e a r.“ jelíggel ellátott „Z á c h u n o k á i“ című eredeti szomorújáték 5 fől. volt. Azonban 'a' választmány kitűnő figyelmében részesültek még, részint ügyes szerkezetők, részint érdekes jellemeiknél és általában kitűnő csinososságu nyelvöknél fogva: 'a' 10-dik szám alatti: „E g y s z i n é s z n ő“ című, és 'a' 26-dik szám alatti: „A' k ö n n y e l m ü e k“ című drámák, mellyeknek elseje egy szóval jutalomra is, 6 szóval azonban némi igazítás után csak előadásra ajánlatott: mire, hasonló föltétellel, 'a' 26-dik szám alatti is érdemesítettet. Ezek mellett még figyelmet ébresztettek: 'a' 11-ik számú: „A b a“ című, 'a' 12-dik számú: „I s t e n k e z e“ című, 'a' 17-dik számú: „E d u a“ című, 'a' 24-dik számú: „A l i n e“ című, és 'a' 27-dik számú: „H o n t a l a n“ című drámák, mellyek bár kisebb nagyobb mértékben költői becűk, eredeti eszmék és jellemzéseik által szép reményekre jogosítanak is, színen csak gondos átdolgozás után lehetnének élvezhetőkké. — Oda ítéltetvén ekkép 'a' pályadíj, miután az illető jelíggel levél fölbonthatott volna, kitűnt: hogy 'a' pályanyertes mű szerzője: S z i g l i g e t i: ki is értesített, 's 'a' jutalom átvételére fölszólíttatni rendeltetvén, 'a' többi jelíggel levél fölbonthatatlanul elégettetett; 'a' kéziratok pedig 'a' jutalomhirdetésben nyilvánított szabály szerint, 'a' nemzeti színház könyvtárában őrizetre letétetni határozottak. — A' föltételeken előadásra ajánlott 11-dik és 26-dik szám alatti drámák szerzői pedig hivatalosan fölkéretnek, hogy ha műveik előadását igénylik, az észrevételeket illetőleg, 'a' választmányának valamelly tagjával értekezvén, azután 'a' nemzeti színház igazgatóságának nyilatkozni sziveskedjenek. Kelt Pesten, november 4-kén 1846. A' választmány megbízásából: F á n c s y L a j o s, nemz. szinh. orsz. igazg. ügyvivője, 's e' választmány tagja 's jegyzője.

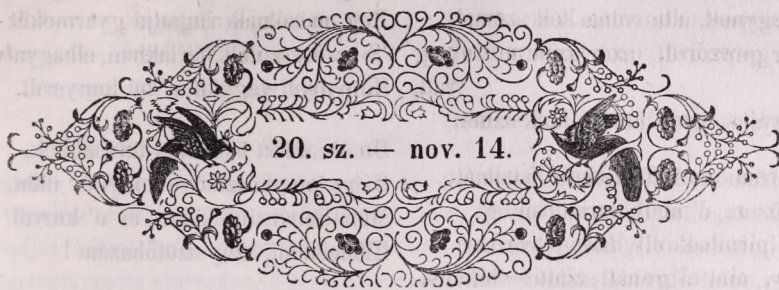
— Illucz-O l á h J á n o s ú r t ó l, m i n t 'a' 'nemzeti újság' szerkesztőjétől, levelet vetünk, mellyben lapjaink mult 19d. számában, végre még egy pár szót 'a' magunk ügyében' című czikkben 'a' következő sorokat: „piszkos gyanuval álltak elő, mit annál bátrabban tévének, minél szemtelenebbül tagadták meg 'a' becsületes emberhez illő elégtételt“ — 'a' szerkesztőségre vonatkozhatónak nyilatkoztatja 's ez okból iránta saját véleményünket kikéri: minek folytán őt bizonyossá tesszük, hogy ezen sorok 'a' szerkesztőségét nem illetik.

S z e r k.

Egy finom zöld posztóból aranyra készült, 's Atilla-dolmányból, szonyokából, nadrágból 's kalpagból álló jó állapotú magyar ruha eladandó, közelebb értesítési iránta nyerhetni Budaváron urak utca 46-ik szám alatt 'a' ház felügyelőjétől. —

*) Köszönöm 'a' fertályakós-c a p a c i t á t i ó t.

S z e r k.

VISZONLÁTÁS SZEGZÁRDON.

Köszöntve, szülőföldem szép határa,
Köszöntve tőlem annyi év után!
Meglátni jöttem, gyermeked, anyámat,
Mivé levél az évek nagy során?

Megváltozál-e arcod kellemében,
Mint a' leány éveinek általa?
Vagy megmaradtál örök ifjúságban,
Mint a' tavasznak rózsahajnala?

Megváltozál-e lelked jellemében,
Mint őszön át fáján a' zöld level?
Vagy változatlan, mint gyémánt ma-
radtál,
Melly legnagyobb tűzben sem olvad el?

Igen, te vagy! minden jelek mutatják;
Anyjára ismer visszatért fia;
Ez itt a' Sár viz; a' három kereszttel
Ama hegy ott a' tisztos B a r t i n a.

Emitt a' V á r d o m b , mellyen ős
időben

Szent Benedeknek állt kolostora,
'S alatta máig hitben és regében
Hét század óta Béla szent pora.

Amott öreg szilfájával C s a t á r áll,
Hires maig sok véres harcziról,
Mikről török 's tatárcsaták bornja
'S dicső Hunyadnak diadalma szól.

A' hosszú h e g y l á n c z , melly má-
sutt kopáron,
Vagy zord erdőkkel vadságot mutat,
Végig ültetve szőlőkkel, fölötted
Mindig szelid és nyájas képet ad.

'S mig legelődnek szük, sovány határa
Mint a' viselt köntös szárán fakúl,
A' megmivelt hegy büszke zöld pa-
lástban
Mint egy mosolygó édenkert virúl.

Hol, mintha a' föld minden szép leánya
 E' hegynek adta volna kék szemét,
 Ezer gerezdrül, ezer szem mosolyog
 rád,
 A' nyájas égről hozván kék színét.

Ismérem én e' tűszemek hatalmát,
 E' tűz az, a' melly boraiddan ég,
 Ettől pirulnak olly haragosveresre,
 Hogy, mint a' gránát, szinte — feketék.

A' hegytetőről s í k o d a t tekintem,
 Melly vízben olly dús, mint borban
 hegyed;
 Ismérem a' két Sár kigyó futását,
 'S miket képeznek, az ö n t é s e k e t.

Hol nád- 's bozót közt a' sásos li-
 getben
 Vad réce hápog, a' bölöm honol,
 Gémek 's visító csillegék halásznak,
 Vagy víz alatt a' szárcsa bujdokol.

Itt Csörgető is, mellynek holt vi-
 zébe
 Várost sülyesztett el a' néprege,
 'S mellyből maiglan a' harang zugását
 Kihallja a' mezőnek gyermeke.

'S az emberek? testvéreim, barátim;
 Mi sorsot értek, vágyva kérdezem?
 Felét, kiket ismertem, nem találom,
 Felét, kik itt vannak, nem ismerem.

Soknak virágzott arczain redőket,
 Fején fehérülő fürtöket lelek,
 Emezt az élet terhe, azt beteg kór,
 Azt szenvedés, ezt ármány törte meg.

Sok a' mi volt, nincs; más van, a' mi
 nem volt;
 Saját apámnak háza merre van?
 A' ház, a' kert, mint rég, meg volna
 most is,
 De ő s lakója nincs szobáiban!

Még a' bölcső is, mellyben ringatának,
 Rég másoknak ringatja gyermekét —
 'S az ő sz szülék bérlakban, elhagyatva,
 Könnyel vegyítik a' bú kenyerét.

De én azért örömmel üdvözöllek,
 Légy megköszöntve annyi év után,
 Mert fenvirúlni látlak, és a' korral
 Előhaladni, szép szülőházam!

A' tölgyet egyes ágtól itt szekercze,
 Ott a' vihar vagy villám fosztja meg;
 De a' lesujtott ágaknak helyette
 Az új tavasszal újak zsenegenek.

Igy sújt a' sors az emberek közé le,
 Az egyes elvész mint a' bűborék,
 Helyébe más áll, 's más ennek helyé-
 be, —
 De nemzedékről él a' nemzedék.

'S üdv neki! hogyha, mellyben él, ko-
 rának
 Kellőn megérti intő szózatát;
 'S elég lélekkel bír, saját javával
 Együvé szőni honja közjává!

Mert mind övé vagyunk, 's ő minde-
 nünké,
 Ezen imádott, szeretett haza,
 Melly úgy fog élni, úgy fog csak vi-
 rúlni,
 Ha érte él, ha érte hal fia.

A' kor szavát polgáraid megérték,
 Magyar keblökben honfiszív dobog,
 Ki kétli még, hogy e' darabka föld is
 A' közhazával felvirúlni fog?

Keblem feszül, örömkönyöm kicsordul,
 Midőn e' szép jövőt elgondolom!
 Előre hát! a' czél, az eszköz egyek:
 Szegzárdnak — a' polgári szor-
 galom.

Garay János.

A' TÁRSADALMI ÁLLAPOT FEJLŐDÉSE.

(Folytatás.)

Mióta az ember legcsalhatlanabb mestere, a' természet ellen pártot ütött; mióta az önzés tévedékeny rabszolgájának, a' gyarló észnek vezetésére bízta magát; mióta az ész által alkotott ezeralaku igazság csaleszméjét tekinti boldogsága biztosítékának: azóta egyáltalában nem tudja, hová tartozik; azóta eltévedve, 's bizonyos megízlelt, de elvesztett boldogság szüntelen sovárgott élve után eped, mi őt azon boldogság soha föl nem találhatása miatt levivhatlan gyötrellemmel üldözi. És méltán; mert valóban igazságosan bűnhődik az, ki megtagadva anyja emlőinek áldását, ki megsüketülve anyja és mestere — a' természetnek intésire: hálállanságot merészel elkövetni akkor, midőn hiu remények rózsafátyolába burkolódzva olly eszmét választ vezérül, mit csak az emberi gyarlóság, az emberi gyöngeség szült.

Igaz ugyan: bizonyos eszme szép, felséges gondolat; talán az ész- és emberkebelnek legtiszteltebb, legdrágább gyümölcse; de van-e valaki a' világon, ki állíthatná, hogy nem a' boldogság a' mi rendeltetésünk és a' mi végcélunk? Ezt nem állította 's bizonyosan nem állítandja soha senki. És mégis miket kell látnunk! Az emberek, a' népek, a' nemzetek gazdagok és dicsők, hatalmasak, nagyok és híresek akarnak általában lenni, rokonérzelmeik- 's rokonérdekeiknek családítása mind a' magán-, mind a' statuséletben ide látszik irányulni; a' tudomány, mesterség, ipar és kereskedés, szóval: az általános műveltség virágzását egyedül csak e' célra sürgetik, ápolják, művelik 's gyakorolják. Ez azért van, mivel azt vélik, hogy ezek a' boldogság eszközei, ezek nélkülözhetlen kellékei. 'S innét van, hogy, mint ezek nélkülözhetlen föltételeit, az igazság és méltányosság eszméit föllátták, 's azt hiszik, hogy az általános világ, vagyis társadalmi élet normája és a' közboldogság, mint végcél biztosítéka, nem lehet más. Én nyíltan kimondom, hogy e' hiedelem paradoxon 's veszedelmes önámítás. Mert hiszen ebből világosan látszik, hogy az emberen kívül, nem pedig saját énjük bensejében hiszik rejleni 's föltalálhatni a' boldogságot; ebből világosan kitetszik, hogy az emberek olly eszmét (az igazságét) tekintik boldogságunk biztosítékaul, melly az idők, körülmény, helyhezet, nevelés, éghajlat 's rögeszmék szerint változható, melly szerint hajlandók vagyunk hinni, hogy a' mi csepjeül képes szolgálni a' boldogság tengerének, az már eleme is a' boldogságnak, — hogy a' mi gyönyöranyagként tűnik 's tűnhetik fel előttünk az életidő bizonyos szaka- 's a' lélekélet bizonyos phasisában, — hogy már az csakugyan alkatrésze a' boldogságnak. Én ezt szörnyű csalódás- 's szörnyű tévedésnek hiszem, 's új tant állítok fel, mellyben alapvet nem a' gyarló ész változékony törvényessége-, 's boldogságunk biztosítékát nem az igazság eszméiből kölcsönzöm, hanem egyiket úgy, mint a' másikat, édes közanyánk- a' szent természettől.

Tanom alapelvei, hogy boldogságunk olyan, mint a' nap, melynek áldását annak fogyatkozása nélkül öröktől örökig élvezhetik millió világok, — 's hogy, a' boldogság bennünk levén, ennek anyaga 's biztosítéka is csak bennünk lehet. 'S ez: a' boldogság élvezéérti közöszlön kényszerű követelése, vagyis a' természeti jog, minek közérzetét 's valódi létét csak az tagadhatná, ki nem irtoznék lemondani a' boldogulási vágy szent igényeiről. Mindezekből önkényt folyik a' természetjog fogalma is, ezt előnkbe rajzolja azon köztudomás, hogy a' boldogulás vágya mindenkiben megvan, az mindenhol és mindenkor mindenkivel közös, változhatlan, ernyedetlen 's szakadatlan. A' boldogulás vágyának ezen egyetemleges, közös 's örök egyformaságu sajátága kezezése egy szersmind a' természeti jog létének; mivel ha igaz, hogy csakugyan van mindnyájunkban bizonyos természeti ösztön, mely bennünket, egyeseket úgy, mint az egész emberiséget, öröktől örökké epeszt a' boldogság élve miatt: úgy igaz 's igaznak kell szükségkép annak is lenni, hogy a' boldogulás 's boldogulhatás természeti közös érzete 's vágya is megvan bennünk; — már pedig

A' természeti jog nem egyéb, mint a' mindenkivel közös boldogulás általános vágya 's a' boldogság velünk született vágyának igazságos követelése.

Tárgya ezen jognak a' mások ártalma nélküli szabad cselekedhetés, vagyis a' boldogulás becsületes vagyis inkább igazságos eszközeinek közös használhatása, azaz: a' boldogságban részesülhetés közös jogérzelme és szabadsága.

Forrása pedig maga az ember értelme, törvényességének természete 's a' közös emberi méltóság, mely az emberek kölcsönös társas együttlétök méltányos, igazságos 's szükségképi viszonyosságát nemcsak feltételezi, de parancsolja 's követeli is.

A' természeti jog célja boldogságunk; honnét az erről szóló tudomány-vagyis a' természeti jogtannak is célja az ember természeti jogai- 's köteleességeinek szilárd, rendszeres 's igaz ismerete, mint a' boldogságra juttató valódi utak 's eszközök szükségképi föltételeinek. Honnép azért, mivel a' természeti jog- 's a' róla szóló tudománynak is végcélja boldogságunk, ép azért az emberek között létező, 's az okosság és közös emberméltóság által parancsolt jogos viszony igaz fogalma 's a' státuseletnek rendeltetésünkre irányló törvényességének megállapítása is — célja a' természeti jogtannak.

Az, a' ki vágy boldogság után, bizónyságot tesz a' természeti jog valódi létéről, mivel a' boldogság utáni vágy nem más, mint jóllét után sovárgó természete törvényességének parancsolata; — 's az, ki megengedi, hogy minél inkább ismerjük természetünknek ezen boldogságot követelő törvényességét, annál hitelesb mérveszszejéhez jutunk az igazságnak, 's annál valódibb ismeretéhez a' boldogságnak: úgy az bevallja önkényt, hogy csak a' természeti jogtan egyedüli mérveszszeje a' státuselet igaz törvényességének, 's a' természeti jog érzete egyedüli biztosítéka az ember mind egyéni, mind polgá-

ri boldogságának. Ezen állitmány igazságát szükségtelen hosszasan mutogatnunk. Mutatja az emberiség története, hogy minden status-alkotmány alapja a' természeti jogérzet követelésén, 's hogy az emberek, népek, nemzetek 's országok, álladalmak végcéljai csak a' természeti jog lehető közösb 's szabadabb élvezhetésének elérésében öszpontosulnak. De máskép nem is lehet; mert csak a' természeti jogtan vezethet vissza csalhatlan mesterünkhöz — magához saját természetünk 's ennek szükségei 's végcéljai ismeretéhez, mi nélkül boldogságot, a' külélet véletlen eseményinek hamis tanuságitól a' politicalai perfectibilis elmélete- 's a' tévedékeny emberész csalálmaiból — hiába várunk, hiába epedünk! Bizonyosság erre a' jog fogalmának történe, melly az emberek, népek 's nemzetek életphásisai különféle fokain világosan mutatja, hogy az emberek mind egyéni, mind polgári boldogságuk azon arányban nevedekett 's biztosult, a' mint a' természeti jog parancsainak hódoltak, 's azt lehetőleg megközelíteni igyekeztek. De mind ezen állitmányaim igazolása-, mind főnebbi tételeim alaposb fölfogására nem kevés világot fog árasztani a' természetjognak bővebb elemzése 's általános felosztása. Menjünk hát még tovább.

Az eddig mondottak eredménye ennyiben áll, hogy: a' természetjog azon ős törvényesség, melly a' közös emberméltóság való érdemeinek érzetéből fejlemlő vágy 's önbeestudat szerinti igazságos viszony fönállását követeli. Egy valóban természeti alaptörvény ez, mert lelkünk mélyének természetéből az akarat működni töre őszlönében mint lelki életünk egyedüli 's nélkülözhetlen föltéte nyilatkozik. Az tudniillik, a' mi minket az állatvilág 's ismert lények sorozatában legmagasb fokra emel, nemcsak az ész, hanem a' szabadakaratú képesség is. Az értelem, tudomány 's műveltség mivel sem lényegesb 's igazibb alapja emberméltóságunk- 's egyéb teremtmények feletti állásunknak, mint az erkölcsi nemesség. Az erkölcsi nemességnek pedig sarkköve, melly akaratunk 's cselekedhetésünk szabadsága igazságosságának alapjaul szolgál — a' természeti jogérzet. Ezen természeti jogérzet, minek valódi létezését már megmutatók, szülemli a' szabadság eszméjét, 's ezen eszme igen közeli rokonságban áll magával a' természetjogéval, mert mindkettő egyazon igénynyel bír, melly szerint az akarat működhetésének akadályozása tilalmaztatik. Azonban milly csudálatos dolog, hogy ép e' legrokonabb két tárgy a' legellentétesb iránylatokban nyilatkozik a' társas élet viszonyai között! Minél önmagára hagyottabb tudniillik az ember, annál tökélyesb egyazonságban gyakorolhatja szabadságát 's természetjogait, — 's minél beljebb lép a' társas lét kebelében, annál inkább távozik e' kettő egymástól, úgy, hogy a' milly arányban élvezheté önsorsa 's élete feletti teljes uralmának gyönyöreit korlátlan természeti állapotában emberjogai érzete által: szint azon arányban kelle lemondania természetjogai- 's szabadságáról a' társas élet rendje vagyis a' törvények miatt. Mert a' társas életben természetjogaink, nem engedni akarni, azokhoz konokul ragaszkodni, annyi, mint magát a' szabadságot megtámadni; — 's a' természetjog gyakorolhatásának, vagy épen biztosításának pedig minél lehetőbb tért nyitni annyi, mint szabadságunkból áldozni.

A' jognyeremény és jogbiztosítás tehát szabadságunk csereárújában történik. 'S ez azon forduló pont, hol a' természetjog és szabadság, a' legszorosabb rokonság daczára is, a' legellenkezőbb iránynak kezdenek indulni; — 's innét van, hogy lehetetlen természetjogainkat megörzeni 's biztosítani, 's kötelességeket róni föl, védni az életet, személyt, tulajdont, hirnevet, becsületet, sőt magát a' szabadságot is, szabadságunk csorbulása nélkül. Ez tagadhatlan igazság, és ezen igazságot nekünk mindenoldalu szemlélet alá kell vennünk, mert ép ezen igazság félszeg ismerete szolgál sokaknak botrányköül, minél fogva azért, mivel természetjogaink biztosítása 's mennél lehetőbb gyakorolhatása csak azok bizonyos kötelességekérti átcserélésében valósulhatik — sokan azt hiszik, miszerint a' természeti jog alapján csak benszüllött eszme, vagy legfőlebb is a' társadalmi jog megérthetésének 's okos felfogásának lehetsége (capacitas) egy merő agyrem, chimaera, önámító paradoxon 'stb. A' kik így hisznek, okoskodásuk leginkább abban áll, hogy a' jog eszméje 's fogalma csak a' társadalom méhében fogamszhatott, mivel egy elszigetelt, magánálló helyezetben, hol minden kötelességek hiányzanak — jog nem létezhet (sic!); — továbbá jog és kötelesség ikereszmék (igaz), 's mind a' jog, mind a' kötelesség csak társas élet szüleménye, nem pedig a' természeté, ezért módosulhatók azok 's ezért is változnak szüntelen a' társadalom szelleme szerint. Jog tehát csak társadalomban 's társadalom által létezhet, 's ennél fogva, mivel a' jognak eredete is csak a' társadalom eredetokában 's eredetoka által található föl: következőleg az nem lehet természeti, velünk született 's elidősülhetetlen. Mert a' társas lét eredetoka nem a' természet, nem örök 's nem benfekvő (inhaerens) törvényesség. A' társadalomnak alapoka 's eredete t. i. a' birtok eszméjében, a' birtok állandósulása- 's tulajdonra való alakulásában alapszik. Tehát a' jognak eszméje, sőt maga a' jog is csak a' társadalom támasztásával meghatározódó tulajdonnal 's tulajdon által kezd létezni; 'stb. Ebből áll egész jogphilosophiájok alapja. Itt a' természetjog kereken tagadtatik; az itt csak chimaera, ábránd, vagy épen semmi. Nekünk nem szükség ennek valódi léte vitatásában soká veszteglenünk; már megmutattuk, hogy az csakugyan létezik, 's igaz marad Ciceró azon magasztos hite: „nos ad justitiam esse natos; neque opinione, sed natura constitutum esse jus.“ — De leg. 1. 10. (Folytatjuk.)

ÓRIÁSI TERV

ZSIGMOND KIRÁLY KORÁBÓL.

(Vége.)

IV.

Sötét gondolatokba merülve ül Laczkfi középkori divatu durva asztala mellett az éji lámpa reszketeg fényénél. Terme ószerű falain elhunyt ősei-

nek rémletes képei sötétlenek. Két levél hever előtte, 's hol egyikre, hol másira tekint. Az egyik Zsigmond királytól érkezett parancslevél, melyben a' haza ügyével palástolt szavak által meghivatik a' Körös-Udvarhelyen (ma Körös) tartandó országgyűlésre, hol megjelentét fontos ügy igényli. A' másik egy barátja által irt levél, mely őt még közelebből látszik érdeklenni; mert újra kezébe veszi, 's másodszor kezdi olvasni:

„Barátom Laczkfi!

A' magyart a' visszavonás temeti el. Minden magyar csaknem egyhangulag akarja, hogy Zsigmondtól megszabaduljon: de egyesülni nem tudunk az új király választásában. Új szakadás támadt közöttünk. Némelyek Ulászló lengyel királyt, mások IV. Albertet akarják trónra emelni, míg mi rendületlenül László mellett vagyunk, honnan e' hazára új jövődő hajnala nyiland fel. Ha mi most egyesülni bíránk, harmadnapra országunkban csak hült helye lenne Zsigmondnak: de a' visszavonás a' magyarnak már vérében van. Míg mi egymás közt meghasonlunk, azalatt Zsigmond kénye-kedve szerint működik, 's működik oly vakmerőséggel, melyhez hasonlót nem ismerek. Midőn Budára érkezett, nem fogadá őt tisztelettel a' nép, sőt néhányan az összeesküdtek közül meg akarták őt fogni, hogy utjokból eligazítsák. Zsigmond várudvara közepén egy dombra állott, gyilkot huzott ki kebléből, rárivalgott a' körülötte állókra, 's képzeld! egész tömegben nem volt ember, ki hozzá nyulni merészlede! *) Azután testvérével a' drágálatos Venczellel, ki Csehországban zsarnokoskodik, megújítja azon botrányos szerződést, miszerint, ha őt Venczel jelenlegi nehéz állapotában fegyveres kézzel segitendi, 's ő utóbb magtalanul talál elhalni: akkor Magyarhont Venczelnek hagyja (!!). Ő tehát felőlünk szabadon, önkénye szerint rendelkezik, mint a' tulajdonos marhái felől. 'S mi magyarok mindezeknek daczára is borzasztóan meg vagyunk elégedve, hisz lépéseket is alig teszünk saját nemzetünk megmentésének ügyében! Zsigmond legközelebb hongyulést nyitand: talán, hogy szentesitse országos törvény által is a' haza eladását. Ő kétségkívül téged is meghivand, de légy ovatos és vigyázó. Ha te oda indulsz: én seregeinket kíséretül vezetem utánad; mert én iszonyuságokat kezdek gyanítani. Kész barátod

Ördög István.“

Laczkfi leejtő kezéből a' levelet, 's pillanatnyi kétkedés után kardot kötve 's szövétneket ragadva, fejére üté vas sisakját, 's az álarczot leeresztve, kiindult háló tereméből.

Egy keskeny folyosón haladva, e' szavakat hallá egyik rostélyos ablakból maga felé hangzani:

— Ismét távozol, édes férjem? én élted felől kimondhatlan sokat aggodom. Kard és szövétnek illy késő éjszaka! — te előbb-utóbb e' merényletek áldozata leszesz, ha nem mérséklek heves indulatodat.

— Ne félts, édes nőm! — jön a' megnyugtató válasz — én éltemet csekélységekért nem kockáztatom. Most épen nincs mitől tartanod.

*) A' tudós társaság évkönyvei III. K. Podhraczkýtól. Cod. dipl. T. X. V. VIII. végén.

— Apám! én téged követni foglak; — hangzék Laczkfihoz a' másik oldali ablakból, hol hirtelen lámpafény lámadott.

— Én meg kalauzod leszek, jó apám! — mondá a' másik fiu.

— Ugy, édes gyermekeim! ugy! — mondá nyugodtabb lélekkel az anya, kövessétek jó apátokat, hogy véletlenül veszély ne érje őt.

— Fiaim! most rátok nincs szükség, — mondá megnyugtatólag Laczkfi.

— No de mégis, jó férjem! hadd menjenek ők is, hadd tanulják meg, mit kell tenni illy zivataros körülmények közt egy királyképviselő hivatalnoknak; hadd okuljanak bele ők is e' szövvényes ügyekbe. Ha ők veled lesznek, akkor én békén fogok nyugodni, mert nem kell felőled aggódnom.

— Hát jöjenek, nem bánom; — lön válasza a' szelid férjnek 's jó apának.

Ez alatt a' két fiu tetőtől talpig fegyverbe termett, 's mindkettő távozott atyjával, ki érzékeny kézszorítással kívánt nejjének jó éjszakát.

V.

Sűrű erdőrengetegen át szűk ösvény vezet a' vándort egy meredek hegy bokros oldalához. Embernyom alig tűnik szemébe, mert e' kietlen vidék inkább vad állatok, mint emberek tanyája. A' sziklahegy oldalán egy keskeny üreg nyílik be, melly nyíláson azt vehetni észre, mintha azt emberkezek is igyekeztek volna tágitani. A' barlangajtó fölébe durva kereszt van tűzve, mi velünk e' helyet remetelaknak gyaníttatja. — A' szűk nyíláson most lobbanó éji lámpa haldokló fénye kezd felénk reszketni, 's ha e' szűk sziklanyíláson görnyedezve bejutunk: tágas térű üveg van előttünk elterülve, lakul szolgáló egy világunt erdei remetének.

A' tiszteletes képű ősz reszketeg szakálla pongyolán fedett mellére borúl; hattyuhaja összeziláltan terül időgörnyesztett hátára; fáradt inainak erőtlenségét görbe bot segélye pótolja; hóna alatt ószerű, penészlepte könyvet tart, hideg megelégedéssel áll az egyszerű feszület előtt, 's meredten szegzi lángvesztett szemeit a' sárga koponyára, melly a' kereszt tövinél hever és az embert a' halandóságra emlékezteti.

Baloldalon köpad, melly előtt egy fatörzs asztal gyanánt szolgál; a' szegletben alacsony ágy famohából és szárított hasznos füvekből, 's még néhány, edényül szolgáló, tökhéj tevék a' remetelak egész bútorzatát: de a' komoly ősz sokat szenvedett arczáról mégis a' nyugott lélek, a' megelégedettség anyagi önérzete sugárzott le.

Kivülről fegyverzöreje hallék: de a' nyugodt lelkű ősz félbe nem szakítá megkezdett imáját.

Egy álarczos vitéz jelenik meg a' remete üregben, 's utána két utitársa.

— Bocsánat, ősz atya! hogy éji csendóráidban háborgatlak: — kezdé a' belépő vitéz — a' fontos ügy 's keblem nyugtalansága vezetett e' merény-

re. Zsigmond engem országgyűlésre hív: adj nekem tanácsot, menjek-e vagy nem?

— Ha országgyűlésre hí, — válaszolá mogorva hangon az öreg remete — szent kötelességed ott megjelenni: de én azt sejtem, hogy az nem leszen országgyűlés.

— Jó atya! te most egy éve is ugyanezt mondad, 's én nem jelentem meg párthiveimmal. És a' Zsigmond boszulehelő pártja nyakunkra hozá az égbekiáltó törvényt, mellynél fogva pillanatiglan sem vagyunk biztos urai nyert javainknak; mert csak addig bírjuk jószágainkat, míg Zsigmondnak azt tetszik mondani: „én e' jószágot nem érdemedért adtam, hanem, mert akkor félttem tőled: most vissza vele!“ 's mi földönfutókká leszünk. 'S e' törvény országos erejüvé emelték; mert azon gyűlés csakugyan a' hongyülés nevét bitorolja.

— 'S azt véled, hős vitéz! — mondá czélzólag az ősz atya, 's arcza rejtélyes komorságba borult — azt véled, hogy ha te és párthiveid akkor megjelentetek volna, azon gyűlés törvények alkotására fordítandá figyelmét? — Azon gyűlést Zsigmond most egy éve tartá, 's most ujra hongyülést hirdet. Azt véled, hogy Zsigmond, az alkotmányos magyar nemzet jogait lábbal tapodó Zsigmond azért tart ismét hongyülést, hogy a' nemzet szándékát megértse? hogy a' jobbak akaratát tényei zsinórmértékeül vegye? — ismerni kell a' világot, ismerni az embereket.

— Isten hozzád, jó atya! — mondá az elkomorult kedélyü vitéz — válaszod engem meg nem nyugtat, sőt inkább uj rémképeket idéz lelkem elébe: de mindazáltal fogadd köszönetemet az őszinte nyilatkozatért.

— Isten vezéreljen lépteidben, Laczkfi! légy óvakodó mindenben, — mondá jelentékeny hangon az ősz remete, 's a' kereszt jelét veté a' távozó vitézre.

VI.

Az erdő szűk ösvényén ismét a' három vasborított vitéz rémlik szemünkbe a' foglyán égő szövétnek szürke fényénél. Az előlmenő vitéz e' szavakban önté ki kétkedő érzelmeit.

— A' jó öreg tanácsa most egyszer rám nézve nem volt kielégítő. Ő ugyanazt mondá, mit a' mult hongyülés előtt már elmondott: pedig akkori tanácsa egész pártunkra nézve vészjeljes hatásu volt. De ő, szegény, nem is tudhatja: mi az: törvényt hozni, melly a' földesur minden birtokjogának alapját egyszerre megingatja; ő ezt nem tudhatja, hisz neki most semmi veszteti valója nincs; ő mitsem félthet, mitől sem kell tartania. De más vagyunk mi hatalmasok, ma 's holnap ama zsarnoki törvény pár szavacskája miatt koldusbotot vehetünk kezünkbe, ha Zsigmond úgy akarja. 'S én nem menék el ama hongyülésre, hogy e' határozatot meggátoltam volna!..

— Most tán nem fog illy rendkívüli tárgy szőnyegre kerülni, mellynek kivitelét gátolnod kellene... mondá biztatólag Andor, Laczkfi idősb fia.

— Dehogy nem, fiam! — ne ámtgassuk magunkat, midőn a' tény

napfénynél világosabb. Egész ország tudja, miként Zsigmond szerződésre lépett testvérével, a' csehországi zsarnokkal, 's e' hont adá neki el magtalansága esetére. Ezen hongyülés tárgya egyéb nem is lehet, mint országosan szentesíteni e' gyalázatos szerződést, 's ha én és pártunk ott nem leszünk: ezt is kiviendi a' legkönnyebben; mert az ő emberei dicsőségöknek tartják, ha neki és hongyilkoló parancsainak mélységes tisztelettel fejet hajtanak.

Igy hát neked komoly szándékod elmenni?

— Nekem ott kell lennem, ha be nem akarom várni az időt, midőn a' sirba hanyatlott Magyarhonra szemfedelet kell borítani. — Ezt mi meg fogjuk érni, ha ébren nem leszünk, 's minket érend a' fenmaradandó nemzetek átka, mert mi hagyók megdöntetni a' magyarok szabad hazáját.

— Apám! El ne hamarkodd e' nagy ügyet, mellynek fontosságától egész nemzedékek üdve függ, fontold meg minden oldalról a' körülményeket.

— Én körülményeimnel számot veteltem, — válaszolá Laczkfi — meg fogok jelenni bajtársaim főbijeivel együtt a' hongyülésen, 's gátolandom a' haza eladását.

— Atyám! én téged féltelek — mondá reszkető hangon a' mindeddig hallgatag Miklós, Laczkfi kisebb fia — most is füleimben viszhangzanak az ősz remete jós-szavai. — Atyám! ne menj e' hongyülésre.

— Menetelem el van határozva, bármint ütne is ki a' dolog.

— Apám! én téged el nem hagylok, én veled megyek oda is — 's ragaszkodólag fogá meg atya bal karját.

— Én is megyek; — tevé hozzá Andor — majd örködünk mi atyánk körül.

— Hát együtt megyünk, édes gyermekeim! — végzé a' beszélgetést a' megnyugtató apa, 's szóztalanul folytaták ősi váruk felé útjokat.

Hajnal hasadtakor értek haza, 's rövid idei pihenés után mindhárman lóra kanyarodtak, a' hongyülésen megjelenendők.

Laczkfiné nyakába borult távozó férjének; megeredtek könye záporai, 's olly nehezen vált meg férjétől, mintha végbucsut venne tőle, mintha ez életben nem fogná őt többé soha látni.

A' két ifju anyjával könyezett, 's 'Isten megáld'ot monda neki a' szerencsés viszontlátásig.

VII.

Körös-Udvarhelyen a' hongyülés teremében teljes számmal helyet foglalva ülnek az ország nagyai. Elnökül maga Zsigmond király ül magas trónján. A' kétfelé vont függöny teljes férfiasságában láttatja őt. Mellére borul hosszú szakála, mellyet a' magyarok kedvéért nevelt; vállára leng aranszínű göndör haja, a' hirtelen harag természetes bélyege; szemébe valami elidegenítő tűz ég, mellyből e' jelszavát lehet kiolvasni: *nem tud az uralkodni, ki színlelni nem képes.* *)

*) Zsigmond szavajárása: Lásd a' tud. társ. évkönyv. III. köt. 188. lap.

A' gyűlés megnyitásakor azonnal berohan Ördög István, 's mindenki bámulatot gerjeszt a' kezében villogó kivont kard; mert Zsigmond a' többiek-től mind elszedeté a' fegyvert, azon egyszerű okból, mert — ugymond — itt leszen a' két párt kiengesztelési ünnepe 's azért minden eszközt mellőzni kell, mi a' barátságos kézfogást némileg akadályoztatná.

Ördög kivont kardját villogtatva mondá:

— Urak! ez árulás! — én ez oldalfalakban fegyvercsörgést hallék; e' rejtéküregekben bérlett orgyilkosok zsi bongnak. Esküszöm! — el vagyunk árulva. Én orgyilkosok ellen magamat védeni nem tudom, de nem is akarom: mert ezen terem szent, ez' köztanácskozásokra van kijelölve: ezt vérontással csak a' legalábbvaló czudarlelkűség fertőztetheti meg. A' zsarnok nem ok nélkül tétet le veletek a' fegyvereket.

Ekkor a' terem oldalfalára üt öklevel, 's nagy darabot lerepeszt a' papir-falból, mellynek háta megé a' gyilkosok rejtve valának.

— Nézzétek e' bérlett gépeket, milly mozdulatlanul állanak; — itt az orgyilkosokra mutatott — csak egy 'fogd-meg' szó kell ezeknek, 's valamennyi kész hóhér . . . én ezek ellen nem védem magamat, nyílt homlokkal jöjön a' szabad csataterre, ki velem mérközni akar. . . .

Itt ketté töré kardját, szétpattant darabjait a' padozatra dobá 's kirohant, haragosan dobván be maga után az ajtót.

A' honapák majd a' helyukasztott spanyolfal üregében sötéllő orgyilkosokra, majd a' királyi székekben ülő Zsigmondra veték emberölő szemeiket, és Zsigmond az arczukról olvasható néma kérdésre e' szavakkal felelt:

— Mit bámultok? — parancsomból rejtezkedtek itt el e' végrehajtók; mert én itt ma ítéletet is akartam tartani Laczkfi felett, 's kérdőre vonni őt, miért hagyott engem el a' nikápolyi csatában?

— Erre megfelelek én; — mondá Laczkfi István, 's fölemelkedék ülő-helyéből.

— De mit felelnél? — vága közbe Dénesfi, a' Laczkfiak pártjának egyik főtagja — hisz vesztedet már Zsigmond eleve elhatározá: itt a' kérdésrevonás csak gúny, csak ámtás a' nép megnyugtására; az elítélés külszínével akar takarózni a' zsarnok, 's törvényt akar palástul használni a' kényuri tény szépítésére. Egy szót se felelj, bajtárs! — így legalább neved szeplőtlensége meg lesz védve a' história számára, 's az utódok tudni fogják, hogy téged Zsigmond hongyülésre csalt, 's vérterembe jöttél; meg nem idézett törvény szerint, hanem a' békés tanácskozásokra szentelt teremben a' legjogtalanabbul támadott meg. Ne is mentesged magadat.

— Arra nem is lesz ideje, de nekem sincs rá szükségem; — mondá gúnyos hangon Zsigmond — ha a z Ö r d ö g elég korán megszökött is, de fogadom, hogy a' többi el nem oszon e' teremből: ajtóra örök! — én akarom, 's Laczkfi veszni fog. . . .

Ekkor megrántja a' felette függő csegetyű kötelét, 's a' vészjóslo han-

gokra egy rejtekajtó tárul fel a' zöld asztal baloldalánál padozaton, és egy feketebe vont vérpad emelkedik fel.

A' megrémült Laczkfi-pártiak borzadva nézték a' magától felemelkedni látszó vérepte kánpadot, 's háborogva keltek fel ülő helyükből. . . .

Zsigmond kétszer rántja meg a' csengetyűt, 's a' falakban hallott zsbaj hirtelen fegyverzörgéssé változott; minden oldalról ajtók nyílnak meg 's a' falüregekbe rejtett bakók betoppannak.

Zsigmond a' félrevont kárpitokat összehuzza, 's az egybecsapódott fekete függönyön veres színű vérpad 's durva bárd tűnik fel, egészen új színekkel festve. Ekkor tudák a' rendek, hogy állanak. — Zsigmond maga biztos oldalterembe lopódzék: de béreltjei ott maradtak ölni vágyó karjaikkal. . . .

Mért is kezdjek e' siralmas jelenet leírásába? mért mondjam el a' néma kebelbe fojtott elkeseredettséget, mellyel a' Laczkfi-pártiak vezérok elestét szemlélték? — Két fia két oldalról karjaira csimpajkódzott, 's nem engedék őt a' bakó által a' vérpad felé hurcoltatni. A' Zsigmond párthiveinek arczán ördögi gúny 's kárörvendő meglepődés mutatkozott.

Midőn a' hóhérok Laczkfit megragadák 's kitépék a' két jó gyermek védkarjai közül: Andor elébe ugrott atyjának, a' vérpadra állt 's fenhangon kiáltá: Zsigmond király! öless meg engemet, kit az élethez csak az ifju remények csatolnak: de apámnak kegyelmezz meg, kire Isten egy angyali hölgy boldogítását bizá. Ti, Zsigmond főemberei! ölessetek meg engem ő helyette, rátok nézve ez mindegy, hisz így és úgy is ártatlan fog elvérzeni. . . .

— Majd rád kerül a' sor, ne félj, — ordítá egy borzas fejű ember, kire a' hóhérlás kezelése látszék bizva lenni — oda jutsz te is: de előbb apádat kell látnod a' kánpadon.

Az ifju Andor félájultán tántorgott le a' vérpadról, 's kábultságából csak a' csapás riasztá fel, melly atyja nyakát éré, 's a' lábaihoz gördülő föben atyja ábrázatára ismert.

Le akar hajolni a' szent emlékü fejhez, térdre omlik, 's örült módra hull a' padozatra.

Miklós, atyja balkezét görcsösen szorítva tartá, 's nem ereszté el még akkor sem, midőn ez a' kánpadra vonaték. Atyjához ragaszkodva állt ő a' vérszlopnál, 's midőn annak teste fejtelenül bukott le: ő is vele együtt rogyott eszméletlenül a' vérpad talapzatára.

Igy vérzett el a' többi is a' kínok minden kigondolható nemei közt, 's nemzetem nevének gyalázatára kell megemlítenem, hogy e' kibérlett hóhérok n e m e s e k valának.

— Utánok e' két fiu, — dörgé az imént szólott bakófőnök.

— E' két ifju nem áll a' halálra kijelöltek sorában; — jegyzé meg az öldöklő hóhér, 's darab irlapot vont ki vérszín dolmánya zsebéből, mellyre a' kivégzendők nevei 's ismertető jelei voltak felírva, és ott csakugyan nem találá a' két ifju nevét.

Ezen irat láttára még Zsigmond párthivei is elborzadtak.

— Ő ítéletet akar tartatni a' törvényes hatalom által — suttogák maguk közt — 's előre leiratja a' hóhér számára a' halálra jelölteket.

Az iratot átnéző bakó új parancsra várakozólag nézett főnöke szemeibe.

— Mit állsz? — dörgé ez — nem mondom, hogy e' két fiut kell kínpadra huzni? Ezek még boszút állnának utóbb atyjok halálaért, 's az apa vérében elfojtott pártütés ezeknek boszuszomjas keblében újra fel fogna ébredni. Gyökereztül kell kiirtani a' csirázni kezdő szabadgondolkozást. — Mi ez által Zsigmondnak kedves szolgálatot teendünk, 's ő tettünket helyeslendi, csak elmondjuk a' ragaszkodást, mellyel ezek atyjok iránt viseltettek.

A' gépmemberek végrehajták az égbekiáltó parancsot, 's előbb Andort, azután az ájúlodozó Miklóst huzták fel a' kínpadra, 's mindkettő lélektelenül rogyott atyja hideg tetemeire.

Mikor a' hóhérpallos megszűnt suhogni, 's a' fejtelen holt tetemek egymásra dőlve ölelkeztek össze: Zsigmond megnyitá a' függönyt, e' léleknyugtató ördögi szavakat ejtve ki:

— Így! — 's most már magunk vagyunk, most már tanácskozhatunk a' többiek kiirtásáról. . . . De e' vérben fetrengő csonka tetemek, ezen ijesztő halálsárga képek megzavarják jelenlétökkel lelkem nyugalma; mert ezek mégis csak emberek, országnagyok valának, 's véres képzeletek vonulnak lelkem elébe, mintha ezek holtok után is üldözöim lennének: nem akarom őket látni.

Ez alatt kün az Ördög István által fellázított nép örvongve kezd ordítani 's döngeli a' tanácsház falait.

— Ki háborgat engem, — folytatá Zsigmond — midőn egy ország sorsa felett véritéletet tartok? . . . vessétek az ablakokon át a' lázongó tömeg közé e' holt tetemeiket, hogy lássa minden vakmerő a' pártütők életvégét, 's rettegjen zúgolódni Zsigmond ellen.

A' bakók összenéztek, míg egyik cseh megölelé a' csáktornyai Laczkfi István csonka tetemét 's az ablakon a' mélységbe lezúditotta. A' súlyos test tompa zuhanással esett a' kökemény földre, 's a' fenlevők megborzadtak a' döbbenés hallására. . . A' példa által kényszerített többi hóhér is megölelkezett egy-egy holttesttel, 's az ablakokon lehányák azokat. *)

A' fényterem megszűnt vérpad lenni, csak a' megáradt vér sötétpiros nyomai 's a' holt tetemekkel huzakodott bakók vérfecskendezett öltöneyei mutaták, hogy itt istenboszuért kiáltó gyilkosságok történtek.

A' bakók félrevonulnak, 's Zsigmond a' tanácskozáshoz akar kezdeni: de a' nép, melly alant az összezúzott tetemekben a' Laczkfi-párt oszlopaira ismert, lázongva ordított halált a' gyilkosok fejére.

Ez a' zsarnokok gyalázatos sorsa. Ölnék, gyilkolnak, 's ha a' türelemvesztett nép fülökbe dörög 's szemökbe néz: azonnal megrettennek, mert a' gyilkoló öntudat vádolja őket maguk előtt, 's ekkor futnak, suttognak, szök-

*) Bonfin Antal 301 lap. — Magyar krónika az 1398. évnél. — Thuróczy Cap. 12.

— Schwartnernél 3. 73. — Budai Ézsaiás, Pálma 'stb.

nek. — 'S ez aztán az élet? ez az uralkodás?! — reszket, mikor ölni akar; reszket, mikor öl; reszket, mikor ölt: és mégis öl!!

Zsigmond e' gyűlésen megmutatá, hogy a' borzasztóságok legborzasztóbbja a' d ü h ö n g ö e m b e r.

'S kérditek, mit tett ekkor a' nép? — mit tehetne a' fejevesztett tömeg, vezér nélkül?! — A' nyers népnek elve, meggyőződése nincs: ez csak öntudatlan eszköz a' vezérek kezében; 's ha ezek az ármány martalékiul estek: a' nép elveszti az irányt, 's csak sejti, hogy tennie kellene, de nem tudja, m i t. Ördög István többé nem tudá őszpontosítani a' jelesbjeitől megfosztott tömeget.

Világosságot kell először terjeszteni a' nép között, hogy a' mit a' hon jobbjai tesznek, az birja az egész nemzet egyes tagjainak rokonszenvét; mert különben a' nyers tömeg át nem láthatja a' messze nyuló tervek magas céljait, 's nem gyámolítja az egyes küzdőket, kik élteket 's jövőjüket az ügy szentségeért kockára tenni bátorkodnak. A' ki a' vaknak a' világosság lán-goló fényét nyújtja, az a' legjobb szándékkal is csak kárt okozhat: mert e' szokatlan láng csak égeti a' vakokat, 's világosságot nem ad nekik. Először a' vakságból kell hát őket kigyógyítani.

Későbbén ugyan történtek mozgalmak Zsigmond ellen 's ő a' visegrádi, azután meg a' siklósi börtönbe jutott: de ennek előidéző okait egészen másutt találjuk fel.

'S ez az, mit az ó r i á s i t e r v ről elmondani szándékoztam. Mivé lön utóbb Zsigmond 's micsoda eredményekre tanítá őt a' visszaható nemzet erélye, az ide nem tartozik, sem e' jogtalan bánásmódra szelídebb alakot nem ad. Itt maga beszél a' tény, mellyet kategoriai keresztfákra vont okoskodások soha meg nem döntenek.

Záradékul még ide teszem, hogy László nápolyi király még le nem mondott magyarhonhozi igényeiről, sőt a' török császár szép leányáról sem, 's lelki állapotát egy szép elme e' soraival festhetjük:

„Szeret: habár a' sors kemény tilalma
A' drága lényt kerülni kénytetí.”

De az olaszthoni zavarokkal is igen el levén foglalva, jobb időkre hasztá a' magyar korona követelését.

Ördög István pedig, e' magas gondolkozású férfiú, ki tudta a' multakat, ismeré a' jelent és sejtelemmel birt a' jövődőről, szárnszegve hullott alá a' képzelmek égi világából, 's nagyszerű reményei meghiusultakor odahagyá a' hazát, hol többé jövője nem vala 's

„Megy a' bús vándor sorsa végzetében;
De él hazája bánatos mellében.”

Később (1408.) hatalmas rokonsági összeköttetéseinél fogva tetemes birtok jutott reá: de arra Zsigmond tevő kezeit, 's Perényi Imrének ajándékozta.

Mivé leende Magyarország, ha ekkor a' törökkel egyesül: arról nekünk csak álmodni szabad. Így nem folyt volna a' két keleti rokon közt annyi vér,

mennyinek utóbb ömlenie kellett; nem gyengítendő el egymást a' két szomszéd óriás.

'S ezen egyesülés nem mult a' törökön. Bajeszid kapva kapott az alkalmon, hogy magyar szomszédaival kezét foghasson a' kedélyingerlő hideg megvetés után, mellyel Európába rohantakor fogadtaték. Ő nem is volt idegen a' keresztény vallástól, hisz neje is keresztény volt (Anna, Brankovics leánya) 's ezzel boldog egyességben élt. Sőt midőn később Timur Leng (Tamerlán) őt legyőzé, és kalitkába zárva hurczoltatá: semmi kegyetlenség meg nem indítá őt, csak a' szeretett nején elkövetett méltatlanságok.

A' nemzetek sorsintéző nemtője zsarnoki pálczával vereté agyon a' nagyszerű egyesülést kivívni akaró vállalkozókat, 's a' magyar nemzetnek a' törökkel egyesítése, emez óriási terv, örök időkre megbukott.

V a s v á r y.

S Z I V H A N G O K.

XXXV.

Tavaszi volt . . . bevettem földemet:
Az érzés lágy magvával szívemet,
'S felnöttek a' magnak kalásza;
De jött a' nyár sarlóval ellenek,
Elhulltak a' szerelem számai,
'S a' föld: a' szív, megint kopár 's
hideg!

XXXVI.

Az ember útja egy nagy labyrinth,
Ösvényéhez mosolygó syren int.
A' syren hű zengő bokrok közé,
Az embert a' remény kíséri bé,
És míg utána tévelyeg,
A' párka orsóján az élet
Vékony fonala lepereg.
A' vándor áll a' végső partokon,
Nem zeng a' dal többé a' bokrokon;
Maga a' remény emlékezetté lett!
Megzördül olykor még a' száraz ág,
Ha rajta, mint megromlott zongorák
Hurján, a' villám égő uja játszik . . .
'S olykor, lebegvén a' partok felett,
Ezüst szárnyakkal ékes hattyu látszik,
Melly a' távol kék tengerébe vész.
E' hattyu: az ő szült emlékezet,
Melly a' temető szélén a' remény
Legvégső mosolygása lesz.

XXXVII.

Virág öleiben reng a' harmat,
Minő parányi ocean?!
És mégis a' nap benne nézi képét
A' napnak mindkét hajnalán . . .
Szelid szemedben reng a' bú könyűje
Ép tiszta tükre lelkednek. . .
Oh! a' könyűben annyi fájdalom van,
Miatta tán . . .
Mindkettőnk szívei megrepednek?!

XXXVIII.

Az éj hajába, aether-fürtön át,
Ki fonta azt a' csillagpántlikát?
Özvegy gyászát talán megunta már,
'S hozzá a' nap mint vőlegénye jár?!...
Nem pártá az, nem csillagpántlika . . .
Rég hordja fátylát már az éjszaka,
És mint nyakára folynak fürtjei,
A' fürtön égnek omló könnyei; —
De csillag is hull olykor föld felett . . .
Talán a' könyből egy csepp leesett?!

XXXIX.

A' szikla csúcsán ült a' sas,
Fölverte a' vihar. . .
Talán a' szikla a' föld kebele,
Mellyel meleg szívet takar,
'S a' keblen, melly érzéssel van tele,
Nyugodni vágyott a' vihar,

Hogy össze szedvén lankadt erejét,
A' szívet, mellyen nyugodt, zuzza szét?!

XL.

Azt mondják: a' kő nem tud érzeni.
Hát a' folyam, hát a' patak,
Mik a' sziklából omlanak,
Nem az érzésnek meleg jegyei?!
A' rózsza érez és sohajt...
A' fűszerillat, mellyet a' zephyr
Csókjával ajkán felszalajt,
Miként ha jámbor özet ér a' nyíl —:
Épen az érzés, épen a' sohaj
Szeliden ömlő hangjai,
Miket halandó nem bír érteni!

XLI.

Mi fény után esengsz?
Holott a' kép, a' melly felé merengsz,

A' hir járása: mint a' zivatar,
Forog veled, forog veled,
De szárnyai alá nem takar,
'S hidegségétől fagy meg kebeled...
Egy ezred év alatt
Ez a' nép megszokott sohajtani,
'S jót nem tehetvén: szépet mondani;
'S melly szívből nem fakadt,
Kiül ajkán a' váltott érzelem,
'S ráfogták, hogy ez hazaszer-
lem!..

De téged a' hit félre vezetett,
Önként nyitád meg néki kebeled;
'S most, mintha volna égi hatalom,
Zsarnokként ül lágy szíveden,
'S mint a' szilaj mén a' szabad mezőn,
Fut, fut veled tetőn és téreken,
Mignem magadra hágy,
Mint jó kedvében a' lákmározó
Eldobja kiürített poharát.

A Z I D E G E N.

(M o n d a.)

Láttad-e, angyalom, a' Dunát,
'S a' ligetet közepén?
P e t ő f y.

Merülj fel emlékezetemben, szép Csallóköz! *) — Merülj fel te nekem, a' tájak legszebbike! Dicsérje 's magasztalja bár más a' Kárpátok lombfölte bérczeit; lelkesedjék más az alföld végetlen pusztáiért: nekem te maradsz legszebb ifjokorom, első szerelmem édes álmainak bölcsője, hazám gyönyörű szigete, kies Csallóköz!! Távol tőled folynak szomorú napjaim; de képed, bájos kertvidék, és emléke hű lakosaidnak, kik nekem e' földön legdrágább, egyetlen kincseim, kísérői lépteimnek minden utaimon! Bár, oh, bár biztos kebleden feledhetném el mindazon viharokat, mellyek, mióta elhagytalak, keblem nyugalmaát feldúlták! Volna-e boldogabb halandó nálamnál? Nem, ez nem történhetik; hisz mit remélhetnék akkor még holtom után!?

És e' földet nemcsak magam találom szépnek: királyaink legnagyobbjai is kedvelék azt; és a' földnép ajkain még sok, igen sok monda leng, mellyek a' nemzet vezéreinek, előküzdőinek e' vidék kalandjait hűn megörökíték, és firől fira szállva, azon vágyat ébresztik a' fénytelen jelen gyermekeiben: vajha visszajönnének azon idők, midőn a' király bizalmát bíró népnek alkalmá volt el nem zárkozott földiisteneit színről-színre megismerhetni; és ép mivel embereket tanula bennök keresni, — s z e r e t n i i s.

E' mondák egyikét fogom nektek elmondani, egyszerűn és igazán, mint azt honn tanulám.

Azon helyen, mellyen most V a j k a szemlélhető, körülmosva az itt sok

*) Készakarva tartám meg a' népies „Csallóköz“-t. Az irányelvi „Csallóköz“-ben a' csallóközi hazájára nem ismer.

ágra szakadó és a' hajósok nagy boszúságára számtalan szigetet és zátonyt képező Duna szöke hajjaitól, — Győző fejedelem korában magányos kis kunyhó állt. Oldalai sárból és vesszőfonadékból építvék; teteje náddal fődött. Körüle, hol most a' legdúsabban gyümölcsöző földek jutalmazták a' földműves fáradozásait, mély lápoktól és mocsároktól áthatított műveletlen rónák területének el's csak a' lakhoz közel ültetvék néhány árnyékadó fűzfák, mintegy eltévedett vándorai a' tulsó szigetparton gazdagon viruló lágy erdőknek.

E' lak tulajdonosa T u b a, a' halász; közép-magasságu, erős termetű ősz ember, kinek tüzes szemei a' fölötté elviharzott éveket meghazudtolni látszanak. Ő és gyönyörű fiatal leánya, a' kecsteli I l m a, voltak a' kunyhó egyedüli lakói. Ilma anyja már több év óta alvó az örök álmot.

Ilma mai divaturaintól, kik a' halovány beteges szint's karsu termetet tartják szépnek, kitüntetésre tán nem számolhatott volna, de apáink izlése a' piros, egészségtől majd felcsattanó képet, 's a' tömött, gömbölyű alaku hölgyet keresteté, és ilyen volt Ilma, kin, ha atyjával a' berki gyülekezeten, hol a' magyarok Istennének dicsőségére fehér paripa áldoztatott, néha megjelent, minden jelenlevő ifju szemei csüngtek. Szép ő, mondák, mint a' pitymalló hajnal, 's fürgébb az erdei öznél; 's nem egynek szemeiből lehele illykor ez 's hasonló ohajtást olvasni: „Jer velem, kedves, 's légy honn fel segédem.“

De a' leány nem tizenkilenczedik században születék, és azért sem a' körüle beszélő szemekre nem ügyelt, sem az élő kérdőjelekre nem felelt. Lesütött szemmel álldogált a' hajadonok körében, és az áldozat végével csendesen, szótalanul lépdelt atyja oldala mellett a' dunaparti csendes lak felé.

Volt azonban egy ifju, kinek emlékére Ilma szíveskeje is gyorsabban dobogott, kire ha gondolt, piros arcát még biborabb szín ömlé el, 's kiért a' napbarnította kebelt gyakori sohajok dagaszták; — mert ah! a' kedves távol a' bajor-oroszági rónákon száguldozott, és csak a' jó ég tudá, mikor jöend vissza,

K u n d, így hitták az ifjut, szinte szerette Ilmát, de szerette, és tán az idők akkori szelleme szerint még jobban, a' harczosi dicsőséget is, és azért szégyenlette volna addig Ilmát magáénak nevezni, míg társai közt magának 's vitézi bátorságának nevet nem szerzendé; azt meg sem említve, hogy az öreg Tuba, ki mindég némi büszkeséggel szokott a' Taksony vezérsege alatt átküzdött harczairól szólni, bizonyosan nem adta volna leányát olyan tejfölös szájunak, ki még ellenség kezében kardot villogni nem látott. Ez oka, hogy Kund nem turbékolta Ilmánál, hanem messze földön csatázott.

A' hold már többször ujult meg, és Kund még mindég elmaradt. Bús sejtelmek kezdének Ilma szívében támadni, és az epedő leányka többnyire kisírt szemekkel köszönté a' felkelő napot. Ő, ki azelőtt az ősz magyarok e' tisztelt lényét vigdalokkal szokta fogadni, most csendesen, érzéketlenül nézé a' természet e' pompás színjátékát. Ő, ki azelőtt nap támadtakor már mindég kün a' mezőn versenyzett a' dús illatu harmados fűvek körül szállongó lépéssel és darázsokkal, most kunyhója magányába rejtezett előbbi égi kedveltje elől, mert hisz, — képzelé — ez ugysem pártolja őt többé. Ármány, a' gonosz Ármány, a' magyarok akkori ördöge nyere rajta hatalmat; ez kezdé sorsát intézni.

— Kund nincs többé, — mondá egykor halkan, és vágyteli pillanatokkal tekinté a' lábainál elhőmpölygő Dunára. Ott lenn, — folytatá, és a' szó elhalt ajkain.

Olly édesen hive a' Duna fenekén alhatni, hogy majdnem ellenállhatlan vágyat érzett, szíve forró lángjait a' hűs habok közt eltemethetni. 'S mi is neki az élet Kund nélkül? Ő a' nap, melly érzeményvilágát éltetőleg melegité; a' forrás, mellyből minden üdve, minden boldogsága buzog; a' csillagos ég, mellyhez, eltévedt vándorként, remélve feltekinteni szokott. Most ő nincs többé, és élete, és körüle minden ismét olly pusztá, olly holt, mint vala, midőn még Kundot nem szereté. De észé-

be jutott ősz atyja, ki őt ölében hordozá, ki őt mindég a' leggyöngédebb atyai indulattal szerette; és eszébe jutott az is, milly magányosan fogna atyja, ha egyetlen leányt is elvesztené, az életben állani, körülvéve újabb nemzedéktől, melyhez nem tartozik, szeretve senkitől, 's halála után szánya, siratva senkitől; — és a' szegény Ilma elnyomá szíve szózatát, mely őt le a' nedves sirba szólítá, és visszatért a' csendes kunyhóba atyjához.

Az öreg Tuba is aggódva csóváltatta fejét, mert a' kiindult csapatok nagy részben megtértek, sőt az is, mellyel Kund kiindult, visszajött már, és Kund még mindig nem jelenkezett a' csendes halászlakhan.

— Vagy apáinkat meglátogatni ment a' szegény fu másvilágra, — mormogá Tuba fogai közt, midőn egykor siró leányát már nem nézheté, és a' hálóval vállán, kivájt fűzfából készült lélekvesztője felé ballagott — vagy tán más valami leány — és e' gondolatra mérgesen rázta meg hálóját, és a' különben görbédű ősz magasra egyenesedett és szemeiből mérges villámok szikrázának. — A' föld gyomra mély, — indulatoskodott Tuba — de nem olly mély, hogy onnét is ki ne téphetnélek, fattyu, ha sejtésem valósulna.

— Hej atyafi, megállj! — kiálta mögötte egy hang — megállj, atyafi!

Tuba visszanézett, és láta maga felé közelegni egy magas, nyulánk, igen csinos fiatal embert. Előkelő harcos lehete, öltönye legalább annak árulá. Könnyű vadászfegyverekkel kezében és vállán, lépe Tubához.

— Jó napot, bátyám! — szólítá meg az idegen, — tiéd az a' kunyhó?

— Enyim, — felelt Tuba mogorván, megtelve még az őt előbb felháborított indulatoktól.

— Ugy rendén van a' dolog; — válaszolá az idegen — én ma, ha nem ellenzed, vendéged leszek.

— Magyar a' magyart mindig szívesen fogadja — üdvözlé őt Tuba. — Nálam ugyan — folytatá — nem sokat lelsz, de a' mim van, azt szívesen adom. Hej — fohászkodek — ha husz-harmincz év előtt szálltál volna meg nálam, midőn e' karok ereiben még ifju vér keringett; ha akkor látogattad volna meg sátoromat, mikor Taksonynyal — — szegény Taksony, te is eljutottál már oda, honnan vissza még senki sem jött.

— Hát harcos voltál, bátyám? — kérdé az idegen.

— Ebszülte, — pattogott Tuba — hát mi lettem volna? Nézz reám: nyomorék, sánta, béna, vak vagyok-e, vagy mi mást látsz rajtam, mi téged e' kérdésre ingerelt? Én és nem harcolni! Vagy azt hiszed, én is olly elpuhult voltam, mint most ti vagytok fejedelmetekkel együtt, hogy inkább honn szántani, vagy nem tom, mit tanultok, mintsem az ellenséget nyilaznátok? És ha egyszer nagynehezen rászánjátok is magatokat az ellen szemébe nézni, — boldog Isten! olly dicsekvésnek mentek végére, mintha tudja a' jó ég mit végeztetek volna; pedig bizony, lelkemre mondom, ma holnap elfeledik ott a' hegyen túl a' magyar nevet félni. Hej, de máskép volt az az én időmben! Lóra magyar! hangzott minden pillanatban, és mi tanakodás nélkül felszökeltünk könnyű lovainkra, és ment a' had, merre szereink láttak.

— No, no, — csendesíté Tubát az idegen — nem kell mindjárt mindent a' legroszabb színben tekinteni; kérdéssel sérteni nem akartalak.

— Hej, — folytatá az idegenre nem ügyelve Tuba — ha visszagondolok azon boldog időkre, ereimben még most is viczkádozni kezd a' vér, és mintha magam előtt látnám az ellenséget, kard után vágyik markom. És a' hü, bátor vezér, kinél szebb férfit soha sem láttam, látni soha sem fogok, megjelen mellettem és kezével int, és ejkai mozognak, mintha mondani akarná: szegény Tuba, te is túlélted magadat.

— Hát szerelted, bátyám, Taksonyt? kérdé az idegen.

— Szerettem-e? Kérd: imádtam-e, és mégsem fejezted ki eléggé azon

érezést, mely iránta keblemben lángolt. Fejedelméért a' magyar, ha az nemzetét viszont szereti, és e' szeretetét főleg az által, hogy népének hisz 's az iránt soha sem bizalmatlankodik, tetteleg is bizonyítja, vérét ontani minden perczen kész.

— Bátyám, add kezedet; — szóla lelkesülten az idegen — e' pillanatot soha sem feledendem.

— Kezemet? — vizhangzott Tuba ajkairól — mi e' kéz? A' kardot, a' kelevézt nem birja; e' nyomorú hálót is alig czipelheti többé!

— De hogyan van, bátyám, — kérde tovább az idegen — hogy magyar létedre nincs földbirtokod, melyet szolgáláddal műveltethetnél?

— Mit őseim az osztálykor kaptak, azt apám két szép ménért és egy gyönyörű kardért eleserelé; — felelé vállvonítva Tuba — ő vénségében szűkséget nem érezett, mert fiatal voltam én, és volt fegyverem, volt paripám, volt az ellenségnek kincse elég. Azt hívém, soha sem öszülök meg, 's így ez időre nem gyűjtöttem; balga én! — fiam nincs, földem, szolgálaim nincsenek, és tudsz mindent. Örülöm kellett, hogy itt a' fejedelem fiának földén nyughelyet találtam.

E' párbeszéd alatt visszaértek a' kunyhóba, melyhez Tuba — felhagyva halászati tervével — vendéget élvezeté.

— Ilma, jer elé, — kiáltott Tuba — vendégünk van; üdvözlöd őt, mint illik. És előjött Ilma, és kezét nyújtott az idegennek.

Az idegen szemei melyen és csodálkozva tapadtak Ilmára, mintha hinni nem akarnák, hogy itt az elrejtett magányban olly szép, olly gyönyörű rózsza fejlődhetett észrevétlenül.

Ilma érteni látszék a' gondolatokat, melyek az idegen agyán átvillantak, mert lesüté szögsemét, melynek az epedés uj báját kölcsönzött, — és magyarosan mondvá, tetőtől talpig elpirult.

Mindez egy perc alatt történt, és az élvezetdús rövidke pillanatnak, melyet, ugy látszék, az idegen jó hosszúra szeretett volna nyújtani, Tuba vetett véget.

— A' tűzhelyhez, leány, — mondá ő — és főzz szaporán kis ebédet, minő szegény halásztól kitelik. Én elmegyek és hozok friss halat az ebédhez. Te, kedves vendégem, addig hajlékomban pihenhetsz, — van ott medvebőrűl készített jó nyughely; fáradt tagjaid nem vetendik azt meg.

— Köszönöm, bátyám, — felelé az idegen — jobb szeretek nyáron a' szabad ég alatt nyújtózkodni. Lakod előtt, mint látom, van csinos gypágy, majd arra heveredem.

— A' mint tetszik — szólt Tuba, és fogván hálóját, a' Dunához sietett.

De a' monda azt regéli, hogy az urfinak hamis volt a' lelke, mert nem a' szabad ég, nem is a' friss gypágy tartóztaták a' szabad ég alatt, hanem azon körülmény, miszerint a' gypágyról látni lehetett bent Ilmát a' tűzhely körül sűrőgni-forogni.

Kényelmesen elnyújtózott a' gypágyon az idegen, és hosszan, merőn nézett a' gyönyörű leányra, kinek orczái a' tűznél még inkább kipirosodtak, 's kinek ingerlő kerekded keble magosan emelkedék. Az ifju majd elnyelé tüzes szemeivel a' szép leányt, és legyőzhetlen vágyat érezett hozzája közeledhetni, és karját a' kecses derék körül fonhatni.

És ne kárhoztassuk ezért idegenünket, hiszen mindnyájan, kik fiatalok vagyunk, vagy azok voltak, tudjuk, milly kínos helyzet, bájós hölgygyel magányosan lenni és mégis tőle távol maradni kelleni. A' régiek e' kint Tantalusban akarták személyesíteni; de mi az étket közel látó éhezőnek helyzete ahhoz képest, melyben ifjunk is szenvedett!

— Nem, tovább nem türom, — mormogá az ifju magában — közelebbről kell nekem őt látnom; 's felugrott a' gypágyról és a' lak ajtaja felé indulni készült.

— De illik-e, — 's itt megállt — illik-e így bálálni a' minket szívesen lá-

tó vendégszeretetet? — Eh mit! — folytatá elszántan — hiszen beszélnem vele csak nem véték — és bátran átlépé a' küszöböt.

De most mit szólni Ilmának? Itt volt a' bökkenő. Korunkban arszlánaink — hála érte a' szivarok feltalálójának! — nem sokáig tusakodtak volna ezen, hanem elővéve egy illatos szivart, bizonyosan azt kérdezték volna: szabad-e szivólajukat a' drága lény tüzes szemeinél meggyújtaniok? és meg lett volna kezdve a' szerelmi kaland; ámde történetünk idejében, a' szeretők és vérmes ifjak nagy szerencsétlenségére, e' szerelmi locomotiv még felfödözve nem volt, és így illy alkalmaknál a' kezdet sokkal nehezebb, sokkal tikasztóbb vala.

Az idegennek csak akkor juta e' nehézség eszébe, midőn a' ház küszöbén már átlépett. Jobbra, balra kezdte nézni, egyet-egyet köhintett is, és azért mégsem tudá, mint kezdje mondókáját.

Ilma észrevevé az ifju zavarát, és legyen, hogy a' nők illy helyzetben több lelki erővel, több tapintattal bírnak; legyen, hogy Ilmában is felébredt a' hölgyek főtulajdona — bocsánat, szép olvasónőim! — a' kíváncsiság, — elég az ahhoz, hogy ő, az ifju kellemetlen helyzetének végetvetendő, megelőző kérdéssel jöve elébe.

— Uram, te tán a' vadászaton tévedél el? — hangzék Ilma eperajkairól. — Ha nem csalódom, te nem e' vidéken lakol?

— Kitaláltad — válaszolá az idegen könnyebbült lélekkel — és mégis közelebb áll e' vidék szívemhez, mintsem gondolnád, — folytatá, szikrázó pillanatot vetve a' leányra, ki pilláinak sötét fátyolat szemeire borítá.

— Tán atyáid fordultak meg valaha e' tájon? kérdé halkan Ilma, mintha az ifjut érteni nem akarná.

— Igen, atyáim, — lelkesedék az idegen, és méltóság ömlék el egész arczán — atyáim vérrel szerzek e' hont, sok ezer nyelv harsogtatá neveiket, sok ezren görbedtek félenken emlékezetökre!

A' leány csodálkozva nézé az ifjut; olly hévvel, olly elragadással, olly büszkén beszélt ez őseiről, hogy a' leány hajlandó volt ezt némi tulbecsülésnek tekinteni.

Az idegen megérté Ilma vizsga pillantásait, és mintha megbánta volna az előbb mondottakat, magyarázólag folytatá: Lásd, hugocskám, én az egész magyar nemzetet véremül tartom; apáim, ők és én, mi egyek vagyunk, 's neveink együtt fognak élni, vagy együtt sülyedni a' feledés gyászos tengerébe. És nézd, azért véremül tekintelek téged is; azt képelem, egy szív alatt pihentünk, az édes hon drága szíve alatt, — — és e' szavaknál az ifju gyöngéden átölelé Ilma derekát, és testvéri csókot akart.

De, fájdalom, Ilma képzelete nem volt olly élénk, mint az ifjúé: ő a' rokonságról mitsem látszék tudni, mert az ifju karját magától eltávolítá, és kis kezecskéivel képet elfődé.

— Fogadj te is testvérül; lásd, hisz neked ugy sincs sem fivéred, sem nővéred — mondá szeliden az ifju, és ujra közelíteni akart a' boszuságában még szebb leányhoz.

— Egy tapodtat se odébb! — ordított az ajtónál mély hang, 's egy magas 's izmos ifju, kinek napbarnította arczán széles sebhely huzódott keresztül, sietve lépett az idegen és Ilma közé, és a' meghökkennt ifjut a' leánytól messze löké.

— E' leány az enyim; — pattogott tovább — halál fia lesz, ki hozzá nyulni mer.

— Kund, édes Kundom! — szólt örömríadva a' leány, és dobogó kebelével borult az érzetnek nyakába. — Gonosz te, sokáig késtél, már holtnak sirattalak; — de csak hogy ismét nálunk vagy — enyelge a' szép hölgy — és ez uj sebhely mennyire szépít!! — és Ilma forró csókot nyomott Kund férfias képére.

— Angyaloknak való jelenet, — gondolá magában az idegen, kinek lelke irigységet nem ismerte.

— De most hozzád; — szóla az idegenhez forduló Kund — hogy mertel kedvesemhez nyulni? hogy mertél szabad magyar lakára törni? Ha e' lakot nem tiszteltem, e' perczben véredet ontanám; de így, utamban hallám, hogy a' fejedelem fia ide közel szállt meg, beteg atyja nevében igazságot szolgáltatni; mondják, igazságszerető és okos; majd megtanítand az téged, te leánycsábító.

— Ne fáradj annyira, — mondá mosolyogva az idegen — közelebb is nyersz elégtételt.

— De fogok fáradni — tüzeskedék Kund — és fogsz fáradni te is velem. Vagy fegyverre akarsz tán szállni? nem bánom, jöjj a' lak elé, ott megvívhatunk.

— Kund, ne bánts az idegent, — szólt Tuba, ki halakkal terhetlen jött vissza lakába, és az utósó szavakat hallá — ő az én vendégem, és ne mondja senki, hogy az öreg Tuba vendégeit saját lakában bántani engedi, — 's ezzel üdvözlő kezet nyujta Kundnak.

— Mondtam, — felelé sajátszerű mosolylyal az idegen — nem kell annyira fáradnod. A' birót közelebb is megleled: én magam vagyok Vajk, Győző fejedelem fia.

— Nagyságos uram! — szólt megdöbbenve Kund.

— Hadd el — válaszolá a' fejedelem — és mondd el inkább igazságos panaszodat, vitézem, vagyis inkább mától kezdve e' nagy láptól kerített földnek ura!

— Vezér! — mondá meglepetve Kund.

— Igen, igen, e' vidék itt, mely azelőtt engem uralt, most a' tied; és jutalmul csak azt kérem, hogy te olly hű légy hozzám, mint volt Tuba Taksonyhoz — és itt kezet nyujta az öregnek, ki örömeben, hogy feledhetlen vezérének unokáját lakában láthatja, majd kiugrott a' bőréből.

És Kund Vajknak, kit mi első király név alatt tisztelünk, hű vitéze lön, és soha sem feledé, hogy e' tájt neki Vajk adta; ez adomány emléket az utódok is hűn megörzék, 's akkor is, midőn e' helyen már rég helység épült, megemlegetek, hogy ezt Kundnak Vajk adta — és ez emlékből származék a' helység neve is: Vajka.

Vajka y Károly.

FALUSI ÉLETKÉPEK.

IV. BIRÓ-VÁLASZTÁS.

Rongyos gunyhó áll a' helység
Burgundiájában.

Czuczor.

Érett káposztafej, mindenszentek napja, új bor, bíróválasztás: veres betűkkel nyomott szavai a' paraszt kalendáriomnak. Százados szokásként a' magyar mindenben válogatni szokott; szűrte, feleséget, ostornyelet, birót, a' mint jön; de ha jó szerével új borra kaphat, a' nagy munka előtt leissza az eszét; 's ha a' nagy dolognak vastag vége nemhiszemben az ő fejelágára csapott volna, az marad vigasztalása: „bi'on akkor egy kis bor vót a' fejembe”, nem vót helyén az eszem.“

Sügefán a' faluderekön állt egy ház, udvarában gyár emelkedett, c. atyánkfiaiinak bölcs mondásaként, még jóval a' védegyelet előtt, bizonyos haszonra, nem úgy hebehurgya liberalis módra. Épségben áll most is, és állandó soká tehát a' jóféle pálinka-gyár, dicsőségére a' p—cs bölcseségnek, mely, a' burgonyaként, áskálódás után jó napvilágra.

A' ház-eresznek sarkából kétöles pózna nyújtózkodik az utra, és a' magasból nem tökfej, hanem hosszú-torzás káposztafej csüng alá, jele az új bornak. A' koc-

mában Mózsés gazda hordja körül pintesét. Mózsés gazdának keblében ötven éves tusáját küzdi a' felebaráti szeretet, — kezeiben krétát tart, szájában az egyszer egyet aprózza, vendégei szeméből a' kétszerkettőt lesi, közbe-közben az ajtóra itczeszámot ránt, 's ha ugy hamarjában egy-kettővel többet huz is, megbocsátható; mert a' nagy sietségben nem ér reá letörlni: később ugyan erről megfedekezett, de a' feledség már eredendő büne, 's hogy ez ellen legjobb szer a' keresztség, hordai bizonyosan tudják, — mátrikulája a' kocsmajtó, a' kereszteles áráért pedig félesztendeig is elvárakozik.

A' falusi bíróválasztás egyike azon gombának, melyet az alkotmány sáncaiból a' siránkozó népnek kidobáltunk; ne is higyjük, hogy e' csemegével jóllaktak volna; ki nem hiszi, nézze meg mindenszentekkor: falu-számra bolondulnak tőle. A' választandó legyen tiszteletnek tárgya, választatván a' józan ész által; 's mi történik az életben? egy esküdecske bíró uramat felhuzsonőtölteti, csupa tiszteletből; a' választóknak pofonlével értelmezi a' currenst.

Mindenszentek előtti nap volt; alkonyatkor már a' kocsmá padját könyökölte körül a' jobbagság. Előttök bor volt, — tanácskozási tárgy a' más napon esendő bíróválasztás.

Mózsés a' krétával addig huzakodott, hogy a' beszéd is megindult, — a' tanácskozás élénken folyt, hasonlóul a' megyei gyűlésekhez, azon kis különiséggel, hogy parasztjaink a' tanácskozás alatt, a' ködmenes statusok pedig gyűlés előtt részesegedtek le. — Beszél, a' ki akart, csak a' nyelve birta; a' jobb oldal azt hitte, a' mit a' bal, azaz: hogy a' bort contóra isszák; Mózsés volt a' jegyző, ő vitte a' prótulumot.⁶

A' zavarékhangból egy kiválni törekedvén, egy octávéval magasabbra fogta a' dolgot, nagy bölcsezen megemlítvén:

— Szó a' mi szó, csak azt mondom én, hogy a' mostani bíró, komám uram, mi tagadás benne, nekem ugyan soha sem vétett; de a' mi igaz, az csak igaz marad, hogy ő kegyelme velem együtt nagy számár . . . !

— Igaza van ke'dnek! harsogák jóváhagyólag, nagyot huzván a' zavaros uj borból, melyből bajos lett volna kihalászni a' kerékszeget.

— Fele portiót se' fizetünk, mint ezelőtt, — azt ígerte! aztán csak alig hogy egy forinttal kevesebb a' tavalinál! — mi az az egy forint? semmi! . . .

— Ugy van! — mondának — mi az? egy forint? Mire Mózsés rögtön egy pár huzással többet rántott az ajtóra, mert Mózsésnél egy forint csakugyan nyomott valamit a' latban.

— Bőrünket huzza le, — szól egy harmadik — a' régi portiót is egyszerre megvette rajtunk.

— Egy pár forintér' elvárni nincs embersége; két — három esztendeig is elvártak azelőtt, — adott, fizetett a' szegény, mikor került; de most, bíró uram zaklatja az embert; de t'om, hogy nem soká üli meg a' sessiót!

— A' gyerekeket mind iskolába kergeti; siahelyett apja járjon az ökrök után?

— Aztán ha még jót tanulnának, de a' gyerek apját neveti ki, ha kísértetről beszél; de majd röhöghet a' fattya-kölyke az ekeszarvánál, ha m a k f a' *) helyett ostornyelet adok a' kezébe.

— Maradjunk, jobb lesz, a' régi módinál; azt mondja a' szó: gyerek, ne akarj okosabb lenni apádnál: de már bíró uramnak is kitellett a' konventiója.

— Minden kertet ujra felárkoltattot; eddig az uraságén is kinyaraltathattunk, most jó szerencse, ha árokba nem dül a' jószág.

— Kódissá leszünk . . .

— Mindennek a' bíró az oka.

— Meg a' mester; ezt is ujat hozott, ez akar uj mórest hozni a' faluba.

*) Mappa.

— Majd elvárjuk, kitelel-e ez is az idei szalmán?
 — E' meg szederfával keritené körül az egész vármegyét.
 — Maholnap selyembogártojást süttethetünk vajon.
 — Minek nekünk selyem? csak kenderkőz kerüljön elég.
 — A' mester maradjon az orgonánál; ne dugja az orrát a' falu dolgába.
 — Holnap telik ki a' rovás, nem t'om, hogyan üt ki a' ,subtrektió'; Isten legyen akkor irgalmas, kegyelmes a' ,gyi ferencz fiának'... *)
 — Komám, kend lesz a' bíró.
 — El is ,vádulom,' tudom, lesz mennyország a' faluban; — hát kend mi legyen?

— Én majd leszek a' ,contra-ló.' **)
 — Én meg megkérdem a' vót bírót: mit vétettem, hogy egy nyakon-vágásért kalodába tetetett a' krumplikapáláskor?
 — Nekem a' pipámat torkomba verte a' kazalok között; pedig csak a' fenekén vő't egy kis melegje.

— Három esztendősen tinóm van, megér száz forintot; de ha belerína is, visz-szamérem még a' nyakontürest, mikor a' szógabíró előtt lecsapta fejemről a' kalapot.

— Ki kell vetni a' bíróságból.

— Egy minutáig sem lesz többé bírónk.

— Elvisszük a' kalodát; ha szereti, dugja bele a' lábát.

Igy váltogaták szavaikat az elégedetlen jámborok, sorra kelvén a' lócza mellől, fejjel intvén Mózesnek, hogy a' bor árát rója a' többihez, mit az hiven is teljesített, csupa emlékezet okáért kétszer is felróván.

A' faluház udvarán látjuk a' zajgókat; a' bíró maradt a' régi, a' józan ész kivivta a' magáét. A' falu számadásait kezdék olvasni, az elégedetlenek egyedül egy pontot vettek neheztelesbe: hogy a' falu számára a' falubeli zsidónál tizenöt garasért vett egy kolompot, holott a' városban tizenegy garasért is kaphatott volna: de válaszul nyerek a' felvilágosítást, miszerint bíró uram költsége az illető ,kontraló'-éval együtt a' kolomp árán kívül huszonöt garas lett volna. — Így nyugvának meg Sűgefán az írástudók és a' népek vénei.

A' butaság, uraim, a' parasztnak átka; — a' józan felvilágosodás nem a' zendülésnek, hanem a' haza boldogságának magva, 's ha segédkezeket nem nyújtunk a' vastag köd eloszlátására, agyrémeink sötét éjjeleiben magunk leszünk a' huhogó baglyok, haszontalan jajgatásunk: az örültek nótája; — 's vakon keressük azt, a' mi magunknál van, mint a' somogyi ember, ki lovát ment keresni, pedig rajta üldögélt.

V a s Gereben.

UTAZÁSI VÁZLATOK DÁNORSZÁGBÓL ***)

I. O E R E S U N D.

K o p p e n h á g a nevezetességeivel megismerkedve, közelebből kívántuk megtekinteni ,Seeland' sziget egyéb részeit is, 's a' keskeny tengerszorulaton (Sund) át

*) Differentia.

**) Controlor.

***) E' czikknek ritka műveltségű írója, ki mélt. báró P r ó n a y Gábor urnak meghívása következtében, ennek társaságában utazá be a' külföldet, alig tért haza érdekes utazásából, midőn a' m. évi januárban, élete legszebb virágában, a' férfikor küszöbén, 29d. évében, agg szülői 's rokonai mély bánatára, baráti- és ismerőseinek pedig közfájdalmára tüdővészben elhalt.

A' k ö z l ő t.)

†) Vegye a' közlő ur köszönetünket, hogy ez érdekes vázolatokból néhányat most, midőn a' schleswig-holsteini kérdésben Dánia a' közfigyelmet felébreszté, nekünk átküldeni sziveskedék.

S z e r k.

Svédországra rándulni. — Elhagytuk tehát aug. 24. reggel Koppenhágát, 's menénk a' tengerpart közelében éjszak felé. Nem sokára „Sorgenfrei“ nevű királyi nyári lakhoz érkezünk. Egyszerű épület, melyet igen szép kert vesz körül; közel hozzá csinosan épült dán város fekszik. — Itt lovaink kenyeret kaptak; mert ez erre úgy szokás. Minden állomáson az izzadt lovaknak azonnal elebb viz nyújtatik, még akkor is, ha kifogatnak 's további utat nem tesznek, azután szeletekre vágott, fekete kenyeret adnak eleikbe. — Délre „Fridrichsburg“ba érkezünk; ezen csinos dán város egy architectóniai nevezetességgel bír. Szép tó terül végig a' város alatt; ennek közepén emelkedik egy saját modorban épült vár; két kis szigetre 's faczólpökre van építve, 's falait köröskörül közvetlenül viz mossa; hidon juthatni oda. Az épület vörös téglából áll, kétemeletes, 's két sajtáságos toronynyal van ellátva, melyek egyike igen magas 's gyönyörű kilátást nyújt. Több érdekességek közt különös említést érdemel a' vár temploma, mely ezüstből 's ébenfából alkotott oltárral bír; midőn itt voltunk, épen egy kis dánfit kereszteltek. Szép a' nagy terem, mellynek fedele (plafond) egészen fából faragott „bas-relief“ diszitményekből áll; hét évig dolgoztak rajta. A' nagy képtárban IV. Christian ideje óta Dánországnak minden nevezetesebb emberei olajfestésben láthatók. — Több terem a' „danebrogg“ és „elefánt“rend czímereivel van telve. Mindenki részére, ki ezen renddel megtiszteltetik, egy ovál vastáblára a' nyert rend és családi czímere van levéve. Kik már elhaltak, azoké a' legalsó termekben van felállítva, az élőké a' felsőkben. — Fridrichsburghoz közel ménes van, mely a' másutt említett fehér fajú lovakon kívül, mellyekből több csikót is láttunk, semmi nevezetességgel nem bír. Már a' mezőhegyesi ménes egészen más ám! Igen kedves vidékeken mentünk most keresztül; szembetűnő szép erre a' fatenyészet; szebb cserfaerdőket ezeknél még nem láttam. — Nem sokára ismét egy királyi kastély közelébe jövének; „Fredensburg“ a' neve. Emelkedett helyen fekszik, alatta hosszú völgyben gyönyörű tó tündöklök. A' tavak különös diszei Dánországnak; nagy mennyiségben találtnak 's szebbnél szebbek; de hegyei sem itt a' szigetekben, sem a' szárazföldön részben nincsenek; mert azon völgyekkel vegyes emelkedések, mellyek több részein elterülnek, inkább domboknak nevezhetők. Azért valódi nagyszerű tájakat itt, némelly tengerpartiakat kivéve, alig találunk, de igen is, sok, igen kedves 's kellemetes helyeket. — Már egészen besetétetett, midőn Helsingörbe érkezünk. Ez tán legnevezetesebb tengerparti városa Dánországnak, mert azon híres tengerszorulat felett uralkodik, melylyet „Oeresund“-nak hívnak. — Már besütött a' nap ablakainkon, midőn másnap reggel felébredünk. Mig a' derek vendéglős hajót rendeltetett számunkra, mellyen átmehessünk Svédországra, 's megvizsgáltatta uti levelünket: addig mi körülnézünk a' városban, 's meglátogattuk Hamlet sírját. A' város nem nagy, 's ugyanazon bélyeget viseli magán, mit a' többi dán városok: csinos házak, itt-ott vörös téglások, mindenfelé a' sok ablak, dán matróz, szép leány'sat. A' város alatt ismét nyájas királyi nyárilak fekszik, körülötte kert, ennek fasűrű zugában egy domb, rajta három, egymással összefoglalt 's csucosan végződő gránitkö; 's ez Hamlet sírja. Így szól a' rege; a' historia ezt nem állítja, hanem bizonyágot ad arról, hogy e' környékben vannak valahol eltemetve a' szerencsétlen herczeg tetemei. Sok csorbát látunk ezen egyszerű sarkövön. Angolok szoktak leginkább emlékül véetni belőle. Ők inkább jogosítvák hozzá, mint bárki más; mert ha egészen széthordanák is ez emlékkövet, lángeszu földiök egy oly emléket emelt Hamletnek, melly örök időkig fennmaradand.

A' tengerparthoz sietünk. 'S im egy látvány nyílik előttünk, melly szépsége 's nagyszerűsége által mindent felülhalad, mit eddig láttunk. A' város a' tengerpartján terül el, itt egy keskeny felzúg a' tengerbe nyúlik, 's ezen áll „Kronberg“ kényes vára, melly, midőn majdnem egészen körül van véve a' tenger hullámitól, ezeknek mélyeiből látszik emelkedni. A' vár erős köfalain felül pompás kétemeletes kastély emelkedik, 's ezen felül két torony, egyik vizirányos fődőzettel, mellyen

nagy karzat van, 's hol egy nagy, dännemzeti zászlót a' tengerek szele vidoran lobogtat. Vessünk innét egy tekintetet a' tájra. Ha kelet felé fordulunk, hátban fekszik a' dán tengerpart, Helsingör városával; a' vörös házfedelek 's itt-ott felnyúló tornyok a' tenger vize zöld tükrével szép ellentétben állanak; jobbról a' város alatt a' kikötő: számtalan kisebb nagyobb hajók egészen elborítják a' víz szí-
nét. A' kikötő irányában, bent a' szabad tengeren, nagy hadi hajó horgonyoz: dán lobogók diszesítik a' három magas árboczfát, 's dán katonasírtók sétálnak földözeten, az ágyúk torkolatai pedig a' tengerszorulat felé irányozvák. Ez a' vámszedő hajó: minden hajó, mely ezen a' tengerszorulaton átmegy, nagyságához 's megrakott czikkjeihez képest, bizonyos mennyiségű adót fizet. 'S ez Dánországra nézve igen nagy jövedelmi forrás; mert azt mondják, hogy a' Dardanellákon kívül nincs tengerszorulat, mellyen több hajó fordulna meg, mint itt. Ha balra nézünk, Seeland sziget domboz partjai tűnnek fel, mellyek mindinkább beljebb húzódnak nyugotnak, 's így a' tenger vizének nagyobb tért engednek; erdők 's szántóföldek borítják el a' dombokat; nem messze pedig Kronbergtől egy nagy fegyvergyár kedves élénkséget ad a' tájnak. Tekintsünk már most egyenesen magunk elébe: itt Svédország partjait látjuk elterülve előttünk, általellenben Helsingörrel fekszik Helsinborg. Minthogy ott a' tengerpart alig emelkedik valamivel a' víz színe felett, úgy látszik, mintha ezen kis svéd várost a' távolban lebegő víz hullámai éppen most vetették volna partra; ámde a' város tövében álló fekete bástya, agg fejével felülemelkedve az alacson vörös házfedeleken, bizonyítani látszik, hogy már évek hosszú sora mult, mióta körülötte ember úté fel laktanyáját. A' bástyán túl kisebb hegyek emelkednek, melyek azonban nem sokára jobbra balra egyenetlen lapályokra húzódnak szét, olly messze terjedőkre, meddig csak szem láthat; csak éjszak felé messze távolban kélkelnek, Kullen hegyei, 's sziklás ormaikkal a' tenger színéből látszanak emelkedni. — Legkeskenyebb a' tenger, hol a' két nevezett város átellenben áll; itt alig tesz egy mérföldet, a' 36 fontos ágyúgolyók Kronberg várából elérik a' svéd partot; de innét kezdve mindkét részről mindinkább tágul, 's dél felé 'keleti', éjszak felé 'éjszaki tenger' nevezet alatt, országok 's tartományok határai közt ömlik szét e' roppant víztömeg. Ha egyáltalában tengert nagyobb kiterjedésben látni a' természet tüneményei közt igen szép 's érdekes jelenet: úgy különös bájjal bír ez, midőn színén mindenféle színű hajókat 's nagy számmal látunk lebegni. — Itt számtalan hajók jöttek mentek minden irányban; éjszokról keletnek nagy könnyűséggel látunk éppen a' szorulaton keresztül a' vár közelében egy spanyol, utána mindjárt két porosz hajót, mind, három árbocosokat, kifestített vitorlákkal átsurranni, 's jött egyszersmind ezekkel szemközt egy roppant orosz óriás, lassú hömpölygéssel 's nagy ágyuordítással, mintha boszankodnék, hogy neki a' szél nem kedvez, pedig Amerika még ugyan messze van; — de jobbra balra tett kitéréseivel ő is csak áttört, 's nem sokára a' titokteljes Categát őt is elnyelé; dél felől keskeny fekete felleg húzódik a' víz felett; honnét veszi magát e' tiszta napon? Nem sokára kifejlett e' talány: mert feltűnik a' felleggyártó is, a' gőzhajó, 's ellenkező szél ellenére is csak hamar egyenesen bevágat a' kikötőbe. 'S így jön, megy egyik hajó a' másik után. Azonkívül igen számos kisebb vitorlás hajót látunk keresztül-kasul húzódni majd a' túl partra Svédországba 's onnét vissza, majd Seeland sziget távolabb partvidékei felé. — Hát ott az éjszaki tenger éghatárán mik azon számtalan fehér pontok, mellyek mint megannyi tündértornyok tündökölnék a' víz színén? Azok mind nagy vitorlás hajók, mellyek ellenkező szél miatt veszteg állanak, biztos helyen, míg Aeolus más irányt adand a' szeleknek. — De menjünk már a' kikötőbe 's szálljunk a' reánk várakozó hajóra, 's vitessük mi is magunkat át Svédországba. — Kérdők vezetől: mellyik legyen a' mi hajónk? Hát egy ollyforma kis vitorlást mutat, millyenek Dunán a' dereglyék, mellyek, midőn a' hid felbontatik, átszállításul használatnak. Kissé meghökkentünk, mert a' tenger nagyobb habokat vetett, mint az a' hajó maga; hátha majd boldog emlékezetű Jónás módjára valami öreg

ezethal hajóstul elnyel? De a' hajósok nevelték aggodalmunkat, 's mondák, hogy biztosabban soha és semmi módon át nem szállíthatnók magunkat, mint épen most 's ekkép. — Beszállottunk tehát a' hajóba vezetönkkel együtt, azonkívül a' hajó két szélén egyegy hajós foglalt helyet: így ötből állott társaságunk. A' kikötőt elhagyva, azonnal kifeszíték a' vitorlákat; sok ideig részsut kellett mennünk, míg kedvezőbb szél irányába jöheténk. Azért majdnem két óráig tartott az átmenet. Szép mesterség az a' vitorlák igazgatása. A' tengeri hajók egyedül szél által hajtatnak, ott sem evedző, sem kormányfa nincsen, 's mégis ugyanazon egy szél mellett, minden irányban keresztülkaszul haladnak a' hajók; 's ez mind a' vitorláknak a' szél ellenében történt alkalmazása által történik. Hol kifeszítik, hol összehúzzák, hol jobbra, hol balra fordítják a' vitorlákat, 's azonnal más irányt kap a' hajó. Az első utazás ilyen kis hajóval a' tenger hegyes-völgyes hullámain kissé aggasztó, de csak első benyomásra; mert bár a' hajó oldalához rohanó hullámok becsapdossák is a' sós vizet, 's az embert egészen leöntik, 's bár a' hajót majd több lábnyi magasságra rögtön felrugtatják, majd ismét völgybe sülyeszlik: az ember nem sokára megbarátkozik ezen elemmel, sőt némi előszeretettel ragaszkodik hozzá: mint azt a' matrózoknál látjuk. Részünkről ugyan az előszeretetről még nem igen volt szó, mert midőn a' svéd part felé közeledénk, ismét a' tengeri kór előjelei kezdék jelentgetni magukat. De csak hamar a' legjobb óvószér birtokába jövének, t. i. partra szálltunk, 's jó lett minden.

A' kikötőből, mely itt leginkább csak kisebb rendű hajókat fogad magába, a' partra lépve, azonnal egy derék svéd katona csatlakozott hozzánk, ki szérény udvarisággal kérte utilevelünket, 's felkisérvén bennünket a' városkába, legnagyobb készséggel 's figyelemmel kívánt mindenről tudósítást adni, miről őt kérdezők. A' katonai őrháznál több svéd katonát látánk; huszárok voltak: mind szép magassáú, szőke emberek, bajuszt, szakált hordanak; arcukat becsületesség 's vitézség bélyegzi, tartásuk nemes; egyenruhájok sötétké menté fehér zsinórral, fehér nyári nadrág; fekete hosszú kalpag, mely nagyon szembetűnik az által, hogy előbbre nincs, felül valamivel keskenyebb, mint alól, 's nagyon féloldalra hordják. Körülnéznék a' városban. A' házak leginkább földszinti ó épületek, elől itt-ott tornácokkal 's kis virágos kertekkel ellátva. Egy repedezett ó goth templom — ma holnap tán romistennek szentelve; egy széles szürke bástya, váromladekival, mutatják, mikép virágzó korán régecskén túllépve, aggságban sinlik már e' város is. — Mindennek megvan a' maga élete, városoknak, országoknak, nemzeteknek 's népeknek úgy, mint egyes embereknek. — Kevés emberrel találkozáink az utcázakon: általában csendes 's egyszerű élet mutatkozik itt, melyből minden 'luxus' száműzve van, sőt a' mindennapi élelem kellékeivel is csak szűken látszanak ellátva lenni a' lakosok: ámde derült arcokat látunk, melyek bátran 's nyíltan tekintgetnek körül, mintegy bizonyítani látszó, hogy nyugodt 's tiszta lélek inkább képes megelégedéssel áthatni a' keblet, mint a' világi javak bármely bősége.

Jámor 's becsületes népnek látszának lenni a' svéd e k: legalább arcznásaikból 's egyszerű nemes 's nyílt magokviseletéből azt gondoltam következtethetni. Az egyébiránt gyöngeségem, hogy az első benyomásra, melyet az emberek külseje 's arcz kifejezésök reám gyakorol, sokat szoktam tartani. Különösen áthatott engem, hogy ezen a' természet áldásával olly mostohán megajándékozott emberek közt annyi derült arcot találtam. Jó Isten, miért olyan bús 's magába zárkózott az alföldi kanaán földünkön tanyázó magyar ember?

A' parasztnők viselete szembetűnt: kis derekig erő szűk kabátka, vörös és zöld széles csikos szoknya, harisnya és cipő; fejükön pedig egy csinos keményített fehér patyolat-fejktő, mely épen olyan formájú, millyenek nálunk az uri hölgyek nyári kalapjaik.

Nem soká mulatánk a' városban, hanem vendéglőszüinktől kocsit 's lovat bérlélvén, kirándulást tettünk Ramlöstba, egy fürdő vagy inkább gyógyviz-ivó in-

tézetbe. Dél-kelet felé, dombos völgyes földön, kis órányi távolságig menénk, majd berkeket 's kisebb erdőket érve, majd ismét vetések közt haladva. Augustus vége felé járt akkor már az idő, és a' zab még egészen zöld volt, az árpa épen megért; sovány kalászkok nyultak fel az alacsony szalmaszálakból. Egyébféle termést erre nem is láttunk. — Egyenként szétszórt házakat találtunk itt is a' földek közt; leginkább egészen vörösré festett deszkákból voltak alkotva. Ezek parasztházak. Végre szép ligetbe érkezünk. Hosszukás völgyben nagy cserfák árnyai alatt itt-ott csinos faházak tűntek fel, kis sziklás hegy oldalának több forrásából kristálytisztaságú víz csergedezett, mely két kis facsatornán folyt le egy épület tövéhez. Ez Ramlöst gyógyvize. Bemenénk az épületbe, de itt senki nem volt; kikutattuk a' többi közelálló házakat is, de itt sem tudtunk egy élő teremtet is találni. A' völgy felett álló domb hátán több újabb izlésű épület nyájasan letekintett: egyiknek oszlopos homlokzatán nyílt karzat állott. Felmenénk, 's gyönyörű kilátást élveztünk innét; alattunk a' fákkal elborított völgy, fürdő-házaival; balra, nem nagy távolságban, a' széles tenger, jobbra erdők, változtatva zöldellő szántóföldekkel; ünnepélyes csend az egész táj felett. Végre mégis egy házban emberekre akadtunk. Egy tisztas öreg ur, Linnének, mint festik, hiv képmása, ki hosszú frakkban, melynek gomblyukaiból néhány rend lógott — több körülötte levő embereivel, holmi házi eszközök 's butorok elrakodásába annyira elmerült, hogy bennünket észre sem vett. Egyik emberei közül azonnal hozzánk csatlakozott, 's vezetőnk tolmácsa közbejárása által egyről másról felvilágosítást adott; a' fürdő- 's ivó intézetet megmulogatta, 's beszélt, hogy az az öreg ur hirtokosa ezen intézetnek, 's hogy miután a' vendégek már most mind elszéledtek, — mint ilyen időben már szokás — ő ezuttal Aesculap ezen templomait bezárni szándékozik. Midőn a' forrásokhoz érkezünk, megemlékeztünk arról, hogy most utazásunk tetőpontján vagyunk, és a' gyönyörű tiszta forrás vizéből poharakat ürítünk, kedves emlékeiben szeretett hazánkra 's mindazokra, kikhez ott rokonérzelem, szeretet 's tisztelet csatol. Ezen gyógyviz vasat foglal magában.

Visszatértünk ismét Helsingborgba. Itt némelly árucikkeket vásároltunk emlékül. A' svéd pénz több neveit volt itt alkalmunk látni; papírpénz forog leginkább kézben. Van ebből igen kis értékű is; olyan, mint egy száz forintos bankó, alig ér a' mi pénzünk szerint egy huszast. Metszése 's felírása igen egyszerű; olyan, mint a' legközségesebb fametszés (Reegsbankdaler = Reichsbankthalert jelent). Kérdem a' vendéglőstül: csinálnak-e itt sok hamis bankót? Ő mitem tudott ezekről. — Körülményeink olyanok levén, hogy vissza kellett sietnünk Koppenhágába, a' svéd földön tovább nem mulathatánk, azért a' kikötőbe menénk, hogy ismét azon a' hajón, melyen jövény, átszálltassuk magunkat. Most teli vitorlákkal, egyenesen átrepültünk Helsingörre, 's három óranegyed alatt oda érünk. — Miután itt ebédünket, hol is legjobb ízű 's külön alakban készült tengeri halak kerültek asztalunkra — elvégzők: habár későcskén volt már, Koppenhága felé indultunk ismét, hova is — egy rövidebb uton menvén most, mint jövet — későn estve szerencsésen megérkeztünk. A' következő napot még e' dán székes városban töltők, aug. 27. ezt aztán végképen elhagyandók. (Folytatjuk.)

Dr. S e m i á n Pál.

NEMZETI SZINHÁZ.

November 4-d. 'Korona és vérpad', drama 5 flv. Irta D u m a s S a n d o r. Jermann után ford. Jakab István. — E' történeti alapon nyugvó színmű, hatást erősztoló elemei daczára, minők: a' két izbeni merevítő álomital, a' bakó, az egykori imádó kérlelhetlen keze általi megöletés a' vesztőhelyen, 'stb. csekély érdeket birt a' szépszámu hallgatóságban költeni; mit legfőképp a' közönség izlése jobbra fordultának, tisztultabbságának tulajdonítunk, jelen esetben azonban, a' darab elavult-

ságán kívül, a' ki nem elégitő előadás is járult hozzá. — A' főszerepek, ugymint Howard Katalin, Etelwood dierhami herczeg, és VIII. Henrik angol király, Lendvayné assz., Lendvay és Szentpétery urak kezében valának. E' főszereplők, Lendvayné assz.-t kivéve, nem látszottak ez uttal teljes kedvvel játszani, 's így a' csekély számú sikerültebb jelenetek közé csupán a' harmadik és negyedik felvonás azon részét lehet számítani, midőn Lendvayné assz. a' dics- és rangra olthatlan szomjjal vágyó 's ennek szive választottját is hűtlenül feláldozó hölgyet a' trónon ülve szemeink elé állítá; továbbá, midőn Lendvay ur a' megcsalt szerető elkeseredett hangjain emlékezteté a' hűtlen imádotat egykori kedvencz dalára. — Igen sokszor emlekeztettük színészeinket arra, miszerint halk beszédök miatt, melyben gyakran különös kedvtelensöket lelik, sokszor a' legérdekesebb jelenetek egészen elvesznek a' hallgató-ságra nézve, 's mindig azon szomorú tapasztalást valánk kénytelenek tenni, hogy ök némelly dolgokat csak azért sem tesznek meg, mivel azok javasoltatnak nekik, és pedig e' részben tökéletesen mindegy, legyen a' felszólalás hangja bármilly szelid, vagy bármilly paprikás; az első esetben, azért sem' hallgatnak rá, a' másik esetben ezt, csak azért sem' teszik. Azonban tisztelet, becsület a' kivételnek! 's a' mai előadásban egy illy kivételre akadunk, kit ezennel teljes méltánnyalattal és dicsérattal meg is nevezendünk . . . Az említett kérve intő figyelmeztetéseket t. i. ma estve a' sugó ur magára látszott érteni, mert VIII. Henriknek olly fenhangon sugta mondan-dóját, hogy azt IX. és X. Henrik is jól meghallhatá, habár a' földszin leghátsó részén, a' támlás-székeken foglalt is helyet . . . Tisztelet tehát a' sugónak! mert ő nemcsak azzal érdemli ezt, mivel rá az összes színi személyzet hallgat, mit a' critica mindeddig ki nem vihatott; hanem a' mi több, ő maga is hallgat a' figyelmezte-tésekre, bárha — fájdalom! — épen akkor, midőn a' szó nem őt illeti. Z.

November 5. Cerrito Fanni assz. és Saint Leon ur utolsó előtti föllépteül Mimicai tánczegeveleg, három szakaszban; mit megelőzőtt 'Fiatal keresztanya', vigjáték 1 flv. Irta S c r i b e, ford. Jakab István. — A' vigjátékot Lendvayné assz., Balog Jozéfa k. a., László, Szentpétery és Telepi urak élénken és mulattatólag adák elő. — A' tánczegeveleg első szakaszául nagy négyes táncz adatott elő, Cerrito Fanni assz., Saint Leon ur, Sárly Fanni és Idaly Laura k. a. által; 's a' jeles vendégek mellett, kiknek minden fordulatát sürü 's érdemlett taps kísérte, helybeli tánczosnőink is méltánnyal fogadtattak, mit annál inkább megérdemlének, mert illy kitünő művészpár mellett nem csekély feladat, a' közönség tetszését megnyerniök. Ügyességök és táncmozdulataik szabatossága dicséretet érdemel; de nem kis mértékben hiányzik mindkettőnél azon kellem és báj, melly a' tánczot egyedül teszi magasabb élvezetüvé azok előtt, kik abban több valamit, mint pusztá testgyakorlati mozdulatokat keresnek. — A' második szakaszt a' 'Porticii néma' nyitánya A u b e r től kezdé, mellyet a' hangászkar szabatosan és jól adott elő; 's örömmel tapasztaltuk, hogy e' hangászkar csakugyan tudna szépen is játszani, csak kettő kíván-tatik hozzá: hogy több tagból álljon, mint rendes színműi előadásoknál szokott, 's hogy e' tagokban több legyen a' figyelem és jó akarat. — A' 'Bokrétatáncz', mely-lyet ez uttal másodszor adott elő a' művészpár, mind kigondolásban, mind kivitelben egyike a' legkellemesebb tánczoknak; minden új fordulat, minden mozdulat valóban költői benne és elbájoló. Hogy vidéki olvasóinknak, kiknek a' magasabb tánczművészet szépségeit élvezhetni kevés alkalmuk van, némi fogalmat szerezzünk, röviden utánmondjuk szavakkal a' gyöngéd költeményt, mellyet a' művészpár annyi kellemmel és jellemzetes kifejezéssel ellejtett: Cerrito Fanni, kit a' helybeli német lapok '2-dik számú mennyei' névvel tisztelnek, (az '1-ső számú mennyei' t. i. a' bécsi E l s z l e r F a n n i), mint gyöngéd szellő, vagy mint egy feselő rózsza, vagy mint bármelly gyönyörű virág, vagy mint egy boldog szerelmi sohaj 'stb. kile-beg, kiröppen a' színpadra, egy bokrétát hozva kezében, 's azt gyöngéd pajzánság-gal láttatja S a i n t L e o n n a l, ki utána szökdel. Ez a' bokrétát birni vágyik, 's eseng utána, különféle 's szebbnél szebb fordulatokban, mik kitüntetik, milly forró

ragaszkodással van csatolva a' bokréta birtokosa iránt, 's mennyire boldogitná őt, ha e' bokkrétával megajándékozhatnék; majd térdre hull 's könyörög az ajándokért, majd üzőbe veszi a' hátráló leányt, ki virágjával ingerlőleg kínálgatja őt, 's midőn mármár oda engedi neki, hirtelen fordulattal lány és virág messze elszáll tőle, 's majd, mint könnyű tündérfi, magasan felszökik a' levegőbe 's felig álló, felig úszó helyzetben nyújtja összetett kezeit, esdve a' virág után. Végre, jutalmául hosszas édes eszéneinek, megajándékoztatik vele. . . De most a' leányt szeszély bántja, vagy felelem szállja meg, nehogy idegen szem férfikézben lássa meg a' virágbokort, melyet ő kötött; 's a' kérelem, a' csáb minden eszközeit előveszi, hogy a' virágot visszanyerhesse. Az ifju örömet visszaadná, de szereti magát kéretni; 's kinek ne hizelegne, ha kéretik ennyi bájjal, illy gyermekded őszinteséggel, illy forró esdekléssel? Boldog, hogy kéretik, boldog, hogy van mit adnia. . . A' lány szeme folyvást a' bokkrétán függ, ha magasra emeltetik a' levegőbe, esdve nyújtja utána karjait, 's ha alant tartatik, bájos meghajlással fordul utána, mindig elérni vágyva a' mindig elérhetlent; mint ártatlan gyöngye gyermek, ki ha lepket fogott, legfőbb örömét éri, futkos a' pajzán ifju 's a' szökdelő bokor után, körben forog, szökel, guggol, felnyul, esd és térdel érte, 's meg újra elfordul, egy perczig neheztelést mutat, 's újra kezdi bájos kérelmeit. Az ifju elégli a' hosszas fáradozást, 's mert tudja, hogy mit kedvese bir, az az övé is, visszaadja neki a' virágot. . . 'S most van öröm a' lány részéről, 's elbusulás az ifjuéről, kinek eszébe jut, hogy mégis jó volna birni a' szép bokkrétát; visszaesdi ismét, 's új kérésekre visszaszadja ismét. 'S végre is — kit illet inkább a' virág? — a' bokréta a' leány kezében marad, 's mint kedves tündér elszökdel vele, követve kedvesétől, ki boldogan reméli, hogy a' visszacngedett bokrétaért edesebb jutalmat fog kiesdeni 's kinyerni szíve leányától. . . Mintegy illyforma e' táncz tartalma, mely előttünk nem elszavaltatik, vagy elzenéltetik, hanem a' legérthetőbben és bájosan eltánczoltatik. Hogy e' közben a' legkedvesebb tánczfordulatok jönek elő, a' hallgatóság részéről pedig a' tapsok egymást érik, végre pedig zajos éljenzés és virágos következik, mindez magától értetik. — Sály F. és Idaly L. komoly kettős táncza szinte tetszésben részesült. — Különös dicséretet érdemel a' 'kinai harangtáncz' is, melyet, Kolosanszki ur által betanítatva, színházunk apró tánczosai ügyesen és mulattatólag adtak elő; a' tréfás táncz neveltető fordulatai jóízűen megtapsoltattak. — E' szakasz végeül a' művészpár, Manola' spanyol jellemtánczot adá elő, mely szépségben az előbbi bokkrétatáncz-czal vetekedik, 's mint amaz, alkalmat ad Cerrito F. assz.-nak mozdulatai 's lejtései bájjait, Saint-Léon urnak pedig merész grotesk-ugrásait kitüntethetni. — A' harmadik szakaszban H e r o l d szép, Zampa'-nyitányának jeles és összevágó előadását hallottuk. . . 'S végül jött a' legnevezetesebb tünemény! nem művészi helbesére nevezetes, de ránk nézve érdekes, mire epedve várakoztunk: Cerrito F. assz. és Saint-Léon a' c s á r d á s t tánczolták. . . Nem mondhatjuk ugyan, hogy tánczunk jellemét teljesen felfogta a' művészpár; de mind a' mellett olly szép csárdás volt ez, melyet örömmel nézheténk, 's melyért az előadó művészek a' legzajosabb tapsokkal és sűrű virág- és koszoruhajgálásokkal jutalmaztattak. — Kik a' csárdást E l s z l e r F a n n i k. a.-tól látták a' német színpadon, azt mondják, hogy Cerrito F. jobban felfogta annak szellemét. Ezt könnyen megengedjük, mert az utóbbi hevesebb és fürgébb tánczosnő; azonban Elszler F. olly meghaladhatlan magas fokán áll a' művészetnek, hogy ha százként aprózzák is nála jobban a' csárdást, ő mégis elvitázhatlanul az '1-ső számú mennyei' marad! *)

V a s Andor.

November 6. S a i n t-L é o n ur, mint hegedű-virtuoz, rendezett hangversenyt, melynek őt illető jövedelmét a' pesti kisdedkórház számára szentelte; fogadja érte méltánylatunkat és becslésünket. — Maga a' hangverseny a' következő részekből állott: M e r c a d a n t e 'Eskü' operájának első felvonása, melyet Füredy,

*) Bizony nekünk nehezen esnék a' választás; mindegyik művésznő a' tőkélynek olly fokán áll, hogy köztük különbséget tenni, vagy épen egyiket a' másik rovására felmagasztalni kissé merésznek tartjuk.

S z e r k.

Wolf urak és Hollósy C. k. a. jelesül adának elő. Az éneklők közt volt Egressy B. ur is. — Rossini, Tell Vilmos' operája nyitányát hangszkarunk mindig kitünő jelességgel szokja játszani, 's e' játék által a' különben is nagyszerű zenemű kedvencz darabja lett a' közönségnek, melyet folyvást zajosan meglapsol 's nem ritkán ismételtet is. Az Andantino fuvola-magánya kitünően — szépen játszott. Az első Allegroban, mely különben is olly chaoticus menetű, hogy a' legeberebb figyelemmel is alig lehet felfogni, nem ártana a' nagydob zsarnokát barátságosan figyelmeztetni, miszerint a' ff. vagy még a' fff. is nem annyit tesz, hogy a' dobot karja szakadtáig püfölje, 's ágyulövései által a' többi csöndesebb hangszereket szinte hallhatlanná tegye: hanem legerősebb esetben is csak annyit, hogy — a z ö s s z e s h a n g á s z k a r e r e j é h ő z m é r v e — nagyon erős vagy legerősebb hangokat kell rajta verni. — Füredy ur egy tetszéssel fogadott népdalt énekelt; Volange Lajos ur zongoraművész pedig egy idyllt Taubert től 's egy önszerzette ábrándot Bellini dalamai felett adott elő; ügyessége 's gyorsasága dicséretet érdemel, de ujjai gyöngék; a' mi pedig az előadási szépséget illeti, e' részben egészen járatlannak látszik lenni, olly minden kifejezés nélkül játszá a' nevezett darabokat. . . Pedig a' zenésznek nem a' gyorsaság főtulajdonsága: egy középszerű zenemű középszerű ügyességű játszó által előadva, de a' megkívántató kifejezéssel, sokkal inkább megragad 's műbecsrel is többel bír, mint a' legügyesben összeállított gép lelketlen játéka. — Saint-Leon ur három darabot adott elő: ábrándos versenyművet Rossini, Tell' című operája dalamai felett; Donizetti, Lammermoori Lucia' című operájának utolsó jelenetét, hegedűre alkalmazva, 's Bravourváltozatokat hollandi dalamok felett. . . 'S a' közönséget kételkedésbe hozta: mint táncosnak vagy mint hegedű-virtuoznak nyujtathatik-e neki nagyobb joggal a' művészi koszoru; amott olly kitünő különösen a' grotesk-ugrásokban, itt olly jeles a' gyöngéd, érzésteljes előadásban. Les ugyan egyikissé a' hatás után: de ezt minden előadó művész teszi, 's ha tenni nem akarná, ne is kezdene a' nyilvános föllépéshöz; azonban e' játékban mind a' technikai ügyesség olly magasan áll, mind a' szellemdús előadás, különösen a' finom és gyöngéd kifejezés, olly kitünő, hogy bátran fölébe állíthatjuk őt, a' hegedű-virtuozt, önmagának a' tánczművésznek. 'S e' véleményen látszott lenni a' közönség is, mely őt minden előadása után három négy ízben előhivogatta, mit tánczai alkalmával nem tett.

V. A.

Nyílt levél, a' nemzeti színházat illetőleg. Először jöttem Pestre egy pár ismerőssémmel és rokonommal. . . 'S olly rég vágytam a' nemzeti színházba látni, melyre az ország adózott, mely országos pénzből gyámolíttat k. Oda sietek utitársaimmal. Páholyt kértünk. . . Nincs! Zártszéket kértünk. . . Nincs! Tehát földszinti jegyet váltottunk, hogy legalább bejuthassunk. Azonban feletle csalatkozánk szép reményünkben: be nem fértünk. 'S ez igy történt velünk két nap egymás után. . . Hallottuk aztán más vidékiektől, kik vásári alkalommal szinte iparkodnak élvekhöz jutni ezen országos intézetben, 's ők is arról panaszkodtak, hogy ez velök több ízben történt. Sőt további panaszkodásinkra értésünkre esett, miszerint nem vásár-alkalommal is igen gyakran kiszorul a' látni vágyók egy része a' nemzeti színházból. . . Hogy nekünk vidékieknek ez nem jól esik, 's hogy egyszersmind némi jogot is tartunk hozzá, pénzünkért járhatni a' színházat, ezt — gondoljuk — senki sem veheti rossz néven; azért engedje meg a' tekintetes szerkesztő ur megkérdeznünk: valjon mindig igy lesz-e ez? 's valjon ha a' tolakodás a' nemzeti színházhoz folyvást illy nagy marad, vagy még növekedni fog: nem kelle-e egy jó nagy épületről gondoskodni, hol mindnyájan megférjünk becsülettel?

Egy vásári ember. *)

*) Biz igy lesz ez, tisztelt ur, és pedig — a' mint biztosan jósolhatjuk — még rosszabbul is, azaz: még szűkebb is lesz a' színház épülete a' nagyszámu látogatókhoz képest. . . Egyébiránt nagyon idején emlékeztet bennünket e' tárgyra a' tisztelt vásári vendég, 's jövő lapunkban bővebben fogunk föléle szólni. Szerk.

MIHIR BUDÁN?

— A' ,magyar kereskedelmi társaság' mult vasárnap tartott rendkívüli gyűlésében a' nevezett társaságnak további fenmaradása igen nagy szótöbbséggel elhatározatott. —

— Az iparegyleti rajziskola minapi kiállítására következett díjosztás vasárnap, folyó hó 8-dikán tartatott meg az iparegyleti nagy teremben, nagyszámú iparos fiatalság 's egyéb vendégközönség jelenlétében. Ez első ünnepély a' maga nemében édes reményeket gerjeszte mindnyájunkban iparunk fölvirágzása iránt 's lelkesítő buzdításul szolgálhatott az illető fiatal nemzedéknek, haladásra a' megkezdett ösvényen. Annyit örömmel mondhatunk, hogy az iparos fiatalság nem csekély érdekléltséggel látzott a' jutalmazási kitüntetés — műveltsége — 's haladásának e' hathatós emeltyűje iránt — viselteni. — Az ünnepélyt iparegyleti aligazgató Wargha István ur alkalomszerű beszéddel nyitotta meg, melyben a' kitüntetés célját 's hatását kiemelte; utána Glembay Károly ur rajztanár mondott egy rövid, de lelkes, velős beszédet, benne főleg az ó, közép 's ujkori nemzetek előhaladását a' rajzművészetben 's hátramaradásunkat e' téren is megemlítvén; — mire jegyző Csánády Ferencz ur különösen szükségességéről szolt a' rajzművészetnek az ipartéren, 's felolvasván a' rajzmű-bírószág véleményes jelentését 's neveit a' kitüntetett rajznövendékeknek, — aligazgató ur szétosztá a' jutalmakat az illetők között. — Végül az iparos fiatalság nevében Sós Miklós, közműves legény, szónokolt lelkes hálaköszönetet az iparegyletnek, 's mindnyájan azon ohajtással hagyók oda a' termet: vajha minden hazai intézetünk mutathatna illy rövid idő alatt illy szép eredményeket, mint az iparegyleti rajziskola; mi csak úgy történhetnek, ha hasonló buzgalmu 's erélyességű előjáróval bírna, millyen az említett rajztanár. Isten éltesse!

— A' főséges nádornó, mint kegyes pártfogónéja a' pesti szegénygyermek-kórháznak, mult hétfőn a' nevezett intézetnek szépszámu fehér ruhákat küldött, gyöngéden érintvén a' mellé csatolt jegyzéken, november 12-dikét, mint főséges férje ötvenéves nádorünnepét. — Az egyesületi választmány, mely hálával fogadván ő főherczegségének szintolly gyöngédkeblű, mint magas jótékony-ságu érzelmeit, azon ohajtását fejezé ki: vajha e' magasztos példa dicséretes utánzásra találna 's több telkes honfiak és honleányok, ezen, főkép a' közelebbi hetek aggasztó napjainak szerencsés eltünése után kétszeres érdekű örömnép emlékére, hő pártolásokban részesítenek a' közhasznu, parányi erővel eddig is olly sokat birt intézetet. — Ugyanez alkalommal helyén lesz megemlíteni, hogy özvegy gróf Andrássy Károlyné, szül. Szapáry Etelka grófné, Eckstein Adolf, intézeti ügyvédnek közbenjárására, a' kórházban betegágyat alapított ezer pengő forinttal, — 's Saint-Leon ur, a' f. hó 6-dikán a' nemzeti színházban adott hangversenynek öt illető felerészét, azaz: 61 ft. 24 kr. pengőt (melly öszvegehez még Görgey ur 1 és nagys. Marczibányi Lajosné 5 pengő forinttal járultak) az említett jótékony célra átengedé. — Köszönet a' nemes emberbarátoknak 's forró hála a' nemzeti színház igazgatóságának is, mely az intézet iránti jótékony hajlamát már több ízben, midőn idegen művészek nemes czélokra rendeztek előadásokat, bebizonyítani sziveskedék.

— Rég nem volt olly népes vásár, mint a' mostani, miben egyébiránt az idő tavaszi kellemének is nagy befolyása van. — Nem is gondolná az ember, minő sebes léptekkel közeledik a' tél, ha erre a' táncmulatsági és — tánczmesteri hirdetmények nem figyelmeztetnek. Köhegyi ur is vigan mozog, a' fővárosok majdnem valamennyi nevesebb tánczmesterei az ő ,vigadó'-ját fogadták el, mint legczélszerűbbet, 's ennek következtében alig győzi eljárni az órákat, miket e' táncz betanítására legelsőbb házaiknál adnia kell. — Csak vigadjunk, fiatal barátink; bár mi is apróhatnók veletők azt a' szép magyar tánczot; hej, de minő keserves azon nőta, mellyet nekünk hegedülnek!!

— Nádaskay és Zerffy urak Beimel „Merkur“-ját, melynek tizenöt előfizetői közül eddig tizenhat ingyenes volt, jövő évre új alakban fogják megindítani. A' programban mulattató beszédek, versek 's műbirálatok is foglaltatván, az egészet érdekes napilappá akarják változtatni, mely, úgy hisszük, a' két fővárosban elegendő pártolásra találand. — Jövő évben tehát sem több, sem kevesebb szépirodalmi lap fog megjelenni, mint hat („Szépirodalmi szemle“, „pesti divatlap“, „hazánk“ (Győrött), „Merkur“, „Honderű“ és „Életképek“): eddig hárman is alig tudunk elélni; most majd hatunk közt levén felosztva a' sovány falatok, azt a' jót nyerjük minden esetre, hogy gyomrunkat meg nem terheljük 's szépen egészségesek maradunk. —

— A' budai casinóban mult vasárnap választattak a' tisztviselők 's pedig majdnem általános szótöbbséggel. — Mondják, miszerint ezentúl minden ügy voksolás által fog eldöntetni, hogy ne kelljen annyit beszélni, a' mi kissé bajos is Budán, hol ugyanis olly sokat kell — írni.

— A' pesti vakok intézete tegnap ülé Haüy Bálint első vaknevelő százados emléket. Az ünnepélyre minden emberbarát hivatalos volt. — Tegnapelőtt a' „pesti kör“-ben a' főszegecs nádor felszázados ünnepére nagyszerű lakoma tartatott.

— Az iparműkiállítási sorsjegyekből eddig mintegy tízezer kelt el; azonban még igen sok jegy nincs beküldve 's kívánjuk, ne is küldjék be azokat. A' sors-húzás napja még nincs meghatározva; de, úgy hisszük, e' vásár folytán menend véghez.

— A' magyar tudós társaság idei (XVIII.) nagygyűlése dec. 14dikén, az igazgató tanácsai pedig ugyanazon hó 17dikén kezdődnek.

— Egy német lap azon hirt közli, hogy Dux Adolf ur, ki Petöfynek néhány verseit sikeresen fordítá, legujabban Kelmenfy „meg hasonlott kedély“-ét akarja németre fordítani. Nincs ellene kifogásunk, csak azt ohajtottuk volna, hogy — miután sajtótörvényeink hiányában az írónak kell egymás irányában loyálisoknak lenniök, — Dux ur e' szándékáról Kelmenfy urat néhány sorral tudósítaná: eddig K. ur e' hirt, velünk együtt, csak egy újságlapból tudja.

— Ugyancsak leleményes eszűek ezek a' mi földesuraink — még a' pesti házuurakon is kitesznek. Bizonyos uraság az üveges által robotban akarta bemetszetni az ablaktáblákat 's igen furcsának találta, hogy az üveges illyféle robotot nem akar teljesíteni. — Mondják, hogy ugyanazon leleményes földesur az „éljen“-eket is — robotban szokta magának kiáltatni.

— Mult szerdán lépett föl először a' nemzeti színházban az europa híres Heindl fuvalavirtuoz. A' színház jóval üresebb volt, mint már hónapok óta; minek okát egyebiránt a' gyakori bérletszünésekben kell keresni. — Ez alkalommal Sternegg báró kisasszony is énekelt kétszer 's meggyőzött bennünket, hogy Hollósy kisasszony igen igen szépen énekel! — A' zenekar ismét különös jeles volt, látszik, hogy Erkel igazgatta: máskor nem is lehet ráismerni.

— Irodalmi újdonságok: a) Szigligeti öszves szinművei III-d. füzet: „Egy szekrény rejtelve“ című három felvonásos szinművel. b) Pongrácz Lajos, szorgalmas dolgozótársunknak válogatott versei. c) Hugo Károly „egy magyar király“ című történeti drámája. d) B. Eötvös József „Reform“ című legujabb, korszerű munkája. — e) Greguss Augustus, tehetségesebb költőink egyike, verseit százdekozik kiadni, 's e' végre hozzánk is küldött aláírási ívet. f) A' tavai hirdetett „Nemzeti örömemlék“, fenszegecs nádorunk ötven éves hivatalkodása dicsőítésére, megjelent, nagy kereszt 4-rét diszkiadásban. Tartalmát képezik: A' nádor családkepe: — Emlékvonások Magyarhon nádorainak életéből, írta Ney Ferencz. és karének az ünnep dicsőítésére, írta Gáray János. Az egész diszes emlékkönyv mintegy 13 ívet tesz. Kapható Emichnél.

ÉLETKÉPEK.

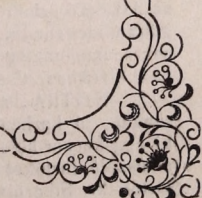

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

21. szám — Nov. 21. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

H. BÖSZÖRMÉNY. Virágos szőlőzérbe szeretném ujságomat ki és szerte elhíresztelni; de talán mint merészen fülhangolt vágyainkat többször maroknyi valóra devalválja az élet: úgy virágimról egyenként szedné el leveleit a' hideg ősz, 's utoljára is az olvasó nem látja egyebet, mint sok szavakban igen keveset. Vázlatát adom hát száraz-egyszerűn a' napi eseménynek, mely olyvalami új. Műkedvelő egyesület született egyszer nálunk is, 's midőn annyi hő kebel fohászzkodott föl életéért, áldását elmondá fölötte a' kor, e' nemzetünk haladást hirdető papja, — és most, mely érzéketlen kéz lenne képes szemfődelet öszszeférczelni, magas lángoltában ölni el reményeinket, melyekhez sok száz meleg szív szebb jövőnek csatlá örömeit, 's mégis — fájdalem! — félni kellett, hogy keresztetelen ne haljon el a' gyermek, mely hogy létre is jött, köszönet érte mindnyájunk nevében az érzelmeket 's a' — szomorú dolog! — nálunk is létező, de okszerűtlenül fölállított castokat jettben egyesíteni törekvő 's az egészért rendező k. jegyző K. Gy. nek, — köszönet 's köz méltányló elismerés a' nőknek, kik a' chinai fal megdöntésében tetleg, vajha sikerdúsan! részt vettek, — és végre azon tanuló ifjaknak, kik iskolai szünetjeiket is honlétök alatt arra használák föl, hogy a' középzéla, t. i. kisded óvó intézet alapítására, megelégedésökre a' hallgatóknak, együtt működtek october 11-én a' „Szökött katoná'ban 's oct. 31-én a' „koldusleány'ban, 's ezen utóbbi adatása után a' városház nagyteremében csinosan rendezett tánczvigalmat állítottak elő, melyet, mint másszori tánczmulatságainkat, jellemzett a' magyar forrni csak lassan kezdő, de végre sebesen lángoló kedv, sok csárdás, 's mentől kevesebb német. Báluinknak diszei voltak helyből a' „koldusleány'ban Amália szerepében közelismerés szerint remeklő, kellemteljes 's többször gyászában is vonzó szép Gy. L. k. a., a Debreczenből véletlenül megnyert szende szép K. M. k. a. és Szathmárból a' tavasz minden kellemvirágait ifju nyílt homlokán hordó özvegy Cs-né assz. — Többször illy jó estét minden jó magyar érzésű honlínak! De most már ismét bőjtölünk illy rövid élv után, mert jelenleg csak névünnepekre járunk, hol eszünk iszunk, kártyázunk és társalgunk a' marha- és malacz-telettetésről; de ezekről mit írjak, valamint mit írjak a' minden napi lolópásokról 's ezekért mentül kevesebb büntetésről, — mit az árendás kiönteni való csaviczka borától részegültek közti verekedésről, éjenkinti megtámadásokról 's ezekért kevés fenytékről? mindezek szomorú dolgok és — darázsfszések; — hanem ha ismét valami szép történi körünkben, jelesül a' műkedvelő egyesület ismét működend, majd részletesebben írni bátor leszek mindent sorban magam.

ESZÉK, nov. 14d. Ormay Károly tánczművész körünkben mulatván, szép nemzeti tánczainkat ifjainkkal annyira megkedvelteté, hogy az eddig alig hírből ismert 's hírből megvetett nemzeti tánczaink nálunk Slavoniában is lábra kaptak. Az említett urnak dicsőretet szavazhatunk; mert nemcsak körünkben, hanem Horvát és Slavonia nagyobb részében sokszor csak nágy küzdések után, ismertethet a' lelkesíthet a' ifjainkat nemzeti tánczunk betanulására. Szép volt látni tánczpróbáiban német és slav-ajku ifjainkat, minő lelkesedéssel, 's milly kedvvel lejték Veszter „Társalgó'ját és az általa ujabban szerkeztett „jogász-négyes't. — Ormay ur táncza már azért is czélszerű, mert azt minél többen lejthetik, a' nélkül, hogy zavarodások történnének; — 's azonfelül könnyen tanulható. — A' művész nem sokára fővárosunkat fogja meglátogatni 's azért őt előlegezen ajánlom ifjaink figyelmébe. Platthy Pista.

GYŐR, nov. 16d. Megesünk bizony néha mi győriek. Multkor a' bécsikapu felé a' bástyán egy hosszú fabödét állított a' város bizonyos vándor művészek, ki abban „Weltmerk-würdigkeiten“ felirassal Cosmorama nemű mázolátokat mutogatott — mint mondják; — én nem voltam benn, mert kizárólag német hirdetményeket bocsátott közre. Nem tudom, egy olly magyar városban mint a' miénk, nem lett volna-e erélyeseink részéről kötelesség, legalább megparancsolni magyarul is nyomatását? azonban nem első csoda: — más botránynál is megesik, hogy vagy becsukják szemöket, fülöket, vagy a' becsukottat restellik felnyitni, mert különben meglátták volna ők is, hogy a' „pusztai majorok'ban csak napköltétől napnyugtáig „nincs setétség többé,“ vagy meghallották volna az újvárosiak példabeszédét, hogy utcazi méceik csak azért gyujtatnak meg, miszerint 10 órára már kialudjanak. Estve vagy éjjel a' személyes bátorság nem a' legbiztosabb lábon áll városunkban, miért is nem mernek kimenni a' győriek a' házból, mert ha az ingatlan utcaiaikban nyakokat vagy lábokat ki nem török, az ingóságok csipik meg. Közfélelmet gerjesztett mult hetekben egy nőnek a' sétatéren történt megvéreztetése, 's több rendbeliek elkövetett támadások. — Színházunkban Komlóssy Ida hét vendég szerepet adott, 's érdemlett tetszésben részesült — jutalmul Leonát hozta színpadra. — Hetényi színigazgatónak pedig megköszönjük, ha minél gyakrabban ollyan Nestroyféle darabot adat, mint az Alvajáró című daljáték parodiája, melynek kétértelmű vitzeitől műveltebb közönségünk elidegenedik, a' köznépi pedig nem nemesedik, nem művelődik. — Ma birkózni fognak színpadunkon athleták. Ine! mint haladunk — vissza a' boldog emlékü német színpadi élvekhez. Csak rajta, urak!!! E—v—i.

NYITRA, november 11-én. A' ki először látja Zobor kies völgye ölen fekvő városunkat, jó karban levő várával, 's magasba nyúló szép épületeivel: úgy jár, mint az, ki agy kaczer hölgyet lát táncz estvéjén, — 's eped vele találkozhadni, nem tudva, hogy az öszülő fűrtöket fedő hollószin hajfodrok, és az arcz ránczait kölcsönzött színek palástolják. Sikerülve azonban a' forrón ohajtott közellett, az optikai csalódások szűnnek, 's az andalgó szerelmes seholsem fűdözheti föl a' látni reménylt szépségeket, 's elpárolog az elkészült szerelmi vallomás a' savanyúra vált mézajakról, 's elborzad a' remélett szép-

ség romjai fölött: épen így párolog ki Nyitra lélekrázó kövezetén útasinkból a' lelkesedés, 's elprosaoidik a' költői kebel, míg iszonyú sejtelmekbe merül — a' tyúkszem. De igaz, nem tájfestő, hanem levelező vagyok, azért is az ujdonságokra térek, a' mi ugyan kevésbé nehezen fog menni, mert gyűléseink nincsenek; pedig mi az ujdonságok dolgában úgy vagyunk, mint városunkivilágításával: — mindkettő csak megyei közgyűlések ideje alatt történik. Ezzel ugyan korántsem akarom azt mondani, mintha gyűléseink alatt is, olly ritkák volnának a' nevezetes események, mint az utcázt világitó lámpák; de még azt sem, mintha ujdonságaink olly rövid éltűek volnának, mint a' lámpák világai, azaz: esti hattól esti nyolczig tartók: sőt olly sok és nevezetes dolgok történnék nálunk a' nevezett időben, hogy az ezek nagyzerű és sokoldalúságát élethűn megíró levelezőket „a' gombák vizenyős korszakának“ kell létre hozni (mint leköszönt György barátom mondá), kik meg is teremnek mindenütt, még a' kávéházban *) is, kinek is ott mulatását nem irigyljük, valamint azon sem búsulunk, hogy ott csak tótul hall beszélni, azért legfőlebb a' szláv Kolumbok jajdulhatnak fel — mi pedig örvendünk, hogy magyar olly helyre nem téved. A' szarvas vendéglő teremében egy magát bűvésznek elnevezett ember, husz pengő krajczár, de olcsóbb belépti díjért is azt mulogatja hogy egy jókora nagyságú kalaphól annyi bokrétát lehet kiszedni, a' mennyi csak abba bele ferhet. Tizenöt éves leánya pedig atleiati állásokat mutatandó, lépe föl, 's meggyőzően bennünket, hogy már egy olly ifjú hajadon kebléből is ki lehet a' szemérmert tökéletesen irtani. De majd el is feledtem bűvésünk egy főmesterségét: — egy kis zsebórát kellett volna ugyanis neki egy zsemlebe búvóltni, de nem volt képes az egész városban olly nagyságút kapni, melyben elférhetett volna a' zsebóra, azért is kapta magát a' zsemlelt búvólte az órába, mit azonban a' közönség semmikép sem akar nagy mesterségnek elismerni. Több hét előtt a' héber lakta Paróczán tűz ütött ki, 's épen olly veszedelmes helyt, hol a' nád és korhadt zsindeltetők egymást érik; minl a' mellett a' dúló elem két háznál többet nem rombolhata el, mit azonban a' fáradhatatlanul dolgozó néhány közel szomszédok — de különösen a' toborzó parancsnok, főhadnagy Mille és középponti esküdt Piacsek Kristóf urak czélszerű intézkedéseiknek lehet egyedül köszönni. Hálas köszönet emberbaráti tisztségökért! Rövid időn többet kööl a

Nyitrai kasza.

POZSONY, november 1'-én. Ha lellem a' multon mereng 's emlékezés szállja meg a' kebel, Pozsonyon függ legtovább tekintetem. E' város lön egykor reményim 's bánatim tanyája, de azóta évek tüntek le, és elhervadtak reményeim, csak a' bánat nem távozott el tőlem. E' s bár itt nekem minden, minden emléket költ fel, melyek feltámadásával megújulnak fájdalmaim: én mégis, valahányszor utam Pozsonyon vezet keresztül, fel szoktam keresni kedvelt helyeimet. — A' liget lombfoltzott fáival elhagyottan és szomorúan hallgat, és a' csendet csak ritkán zavarja meg a' látogató lépése, de annál gyakrabban a' száraz ág hullása 's a' nyugati szél szomorú zenéje. A' szomszéd hegyek kopárán, néptelenül sötétednek felénk, — elhervadtak a' temetők virágai, hogy az emlékezés még e' múlt zálogai se boruljanak a' sírra. De én nem virágaiért keresem fel a' halál birodalmát; egyszerű sir alatt nyugszanak ott a' derék és becsületes Gegő Elek hamvai; e' sirt látogatám meg. Egy mult el két év, hogy őt eltemettük 's leghűbb fiainak egyikét már elfelejté a' hű és derék fiakban is olly szegény haza. Gegő a' világosság, értelem és emberszeretet apostola volt, élte küzdésben folyt le, és mint küzdését siker nem jutalmazá, úgy sirjához a' jelesnek nem zárándokol el a' megemlékezés. — És nem messze e' sirtől domborúl a' korán hunyt nagytehetségű Csató Pál sirja is. E' sírnál két ok szomorítja meg a' kedélyt: először, hogy az legtehetségeseb íróink egyike felett domborúl és hogy még mindig nélkülözniük kell összes munkáit. Ki kezén vannak az elhunyt kézíratai? kit illet a' jog munkái és illetőleg a' kötelesség azok kiadása iránt? De hagyjuk el az enyészet ez országát 's forduljon tekintetünk arra, hol élet pezseg. Megtekintém a' vasúti munkálatokat, melyeknek eddig is annyi áldozatai vannak. De míg az erőt kezdőd vala felszámolni, melybe e' munka kerül, figyelmemet egy mellettem philosophi léptekkel haladó férfit foglalá el. E' peripatetikus ember a' nagy hideg ellenére is nyári nadrág és kora ellenére is kiáltó színű mellénybe bujtatá tagjait. A' különbözköl iránt, miután sajátágaik az önállóság bizonyos nemére mutatnak, mindig némi vonzalommal viseltetve tudakozdtam a' nankinnadrág birtokosa felől. A' név előttem már rég ismeretes volt, mert munkáját bírtam e' férfinak, de elveivel csak ez alkalommal ismertett meg sétatarsam. A' tisztelt úr, mint állítatt, feledve, hogy szép hivatásu munkakör szabatott elé, feledve, hogy minden lélekzessel magyar levegőt szí, nem szűnik meg megrendíteni akarni másokban e' jó hitet a' szeretett hazában, és annak fiaiban. 's nem szűnik meg dicőíteni Croatiát. Ehhez commentárt írni nem szándokom, kifakadások-, keserű szemrehányásokkal ingerelni a' zágrábi kedélyt nem akarom ...

Ypsilon.

TEMESVÁROTT, nov. 1 -én. Noha eddigi haladásunkkal dicsekedni nem akarunk, mégis bátran állíthatjuk, hogy legalább haladásra készülünk; mert nálunk is egy társaság alakult, melynek az a' szép feladata: Temesvár és Szeged közt vasutat életbe léptetni, melynek felmérései és előmunkálatai iránt a' m. kir. helytartó-tanácsból az engedelem már megérkezett. Mint tudjuk, Szeged is hasonló erélylyel egy Pest felé menő vasút-készítésén törekszik, 's így azon szép reménnyel írom e' sorokat, hogy hét esztendő múlva

*) Nyitrán tulajdonkép kávéház nincs, csak egy népsöprétől látogatott korcsma nevezetik így.

tán hét óra alatt innen Pestre fogunk repülhetni. Városunk az utolsó években több igen célirányos intézetekkel lett gazdagabb, melyek mint lakosainak legszebb díszszlopai állanak en. Azon nemes irányú társulatok közül itten csak azt említem, mely éppen most főleg Fischer István úr igyekezete által a' célra lépett életbe, miszerint adakozások útján városunkban a' koldulásnak vége vessék, és egyszersmind egy dolgozóház építésék fel. Az ügy fontossága és szentsége pártolásra hívja fel a' temesvári emberszerető szíveket; ő maga csanádi megyés püspök Lonovics József úr is 1000 pfílt járult hozzá. — Német színházunkról, mely a' magyar olvasót alig érdekelheti, csak azt jelentem, hogy Wild dicsérettel kétszer vendégelt, mint Sever és Zampa, és hogy a' dal-'s színjáték-személyezettel többnyire megelégedhetünk; Schmid aligazgató ur azonkívül színházunkat A mayer és Né e f e híres festészek által külsőleg is emelte. L i s z t Ferenc első hangversenyét a' megye teremében, másodikát színházunkban számos hallgatók előtt különös tetszéssel adta. A' magyar-hangok bevégezte után tisztelői egy szép, L i m m e r ur által különösen szerkesztett férfiak eldandolása mellett, ünnepélyesen aranykoszorút adtak neki át, és harsogó éljenzések közt fátylazenével a' megye teremébe vezették őt. hol tisztelő-tére nagy vacsora tartatott. Az említett énekhez H e l v e y Adolf ur ügyes züzetit írt. —

Dr. F e l d i n g e r Frigyes.

Nyiltlevél Péter Wendel urhoz. Bécs nov. 3-án 1846. Alóírtak bátorzkodnak, önnek e' jelen sorokkal alkalmat/ankodni, 's következő ügyben igénybe venni szívességét. Értésünkre esett ugyanis, miszerint S w o b o d a Ágoston nevű idevaló zongorakészítő már több ízben látogatá meg a' pesti vásárokat; 's miután ez által a' bécsi hangszerek hírnevének árthatna, ha szokása szerint oly zongorákkal — melyek zugműhelyekben kontárok által készítettnek, 's többekre közülök tetszésszerű nevetek írat — oda érkezendvén, az ottani közönséget csalja: ennél fogva barát-ágonas szőlítjuk fel, szíveskednék őrszemmel lenni arra, milly zongorákat árul ott Szwoboda, 's azok milly nevekkel vannak ellátva. — H o x a F., T o m a s c h e k Antal m. k. a' polg. szabadalmazott zongora- és orgona-készítők képviselői.

Péter W. zongorakészítőnél Pesten (3 grácia című váczzi-utczai házban), éppen most nagymennyiségű zongorák érkeztek meg 's folytonosan feltűnőleg jutányos áron kaphatók, ugyanis 1000 pföfttől le 190 pfígt. Ó zongorák ujjakkal becserélhetők. Jóság- és tartósságról írásban nyújtatik biztosíték.

Épen most jelent meg és Pesten Kilian és társa könyvkereskedésében kapható: a' legújabb, legtekélyesebb és legolcsóbb magyar-német és német-magyar tanodai és utazási „Zsebszótár.” Legújabb és hivatalos kiűfőkből szerkesztve. Két részben. Mind a' két, körülbelöl 100,000 szavakat foglaló résznek ára 2 frt. 24 kr. p. p. Ezennel egy új magyar-német és német-magyar zsebszótárt adunk által a' közönségnek; mely a' jelen idő szükségéinek annyival inkább megfelel, mivel abban a' magyar nyelv tetemes haladására egész a' mai napig különös figyelem 's tekintet vala fordítva. Midőn tehát, egyrészlő szótárunk, mint hisszük, mind azon kellekkel bir, melyeket, mint a' magyar-, úgy német ajkuk használatára, irodalom vagy tanítás tekintetében gyakorlatilag és főleg igényel: úgy másrészlő arra leginkább fordítók figyelmünket: miszerint vállalatunk, igen jó papír, szép, tiszta 's olvasható betűk, mint szinte a' munka szerfeletti olcsó ára által, minden körökben biztosítva legyen.

Trattner és Károlyi könyvnyomató intézetében, Pesten, uri-utca 453. sz. elhagyta a' sajtót, 's minden könyvtár és könyvkötők által megszerezhető: Legújabb „Hármas Kis-Tükör.” Magyarországnak és Erdélynek földleírását, polgári állapotát, történetét röviden, de hiven ábrázolja. XII. Toldalekkel. 1) Rövid számvetés. 2) Mértékek. 3) Az ausztriai cs. birodalomnak rövid ismertetése geographiai tekintetben. 4) A' sz. Földnek, vagy Palaestinának leírása. 5) Gazdasági Kis-Tükör. 6) Mezei rendőrség. 7) Arany-ezüst pénzék. 8) Kis levelező. 9) Magyar helyesírás. 10) Életszabályok. 11) Egészségi- és 12) Erkölcsei regnák — versek. (27 iv egy mappával.) Ára borítékba kötve 30 pengő kr. Az új cizmetek kitalálásában épek nem ügyetlen 's meddő korunkban, több ujonan föltűnt magyar munkáscskák kereszteltettek nyomtatás alatt „Kis-Tükör” névre. Azonban, t. cz. olvasó, ne jőjj tévedésbe: jelen munka most is a' régi 's igazi „Hármas Kis-Tükör” ismeretes saját neve és czime alatt jelent meg ismét ujonan, „sokféle” 's sokoldalú tartalma miatt az olvasó közönségnek, jelesen pedig hazánk ifjai és leányainak méltányol közkedvezését eddiglen is megnyerte. Hajlandó szerkesztője azt binni: hogy munkáscskája jövődöben is szinte hasonló pártolásra érdemesítenni fog.

Folyó évi november 17-én reggel Pesten az újtértől a' süttö-utczán keresztül a' Károly kasznárnyáig bizonyos ügyvéd saját okirait egy papirosban összetéve irományai közül elvesztvén, kérikt a' találó ennek visszaadására, és sz. kir. Pest főkapitányi hivatalába leendő bejelentésére, hol illő jutalmát nyerendi a' tulajdonostól.

Hála-nyilvánítás. Az olaszthoni műutazásból haza érkezett első magyar dalszínészársaság gróf Kemény Samu és Albert ő nagyságuknak Erdélyben, 's tettes Ilkey Kázmér és János uraknak Magyarhonban, legforróbb haláját nyilvánítja ezennel a' két haza színe előtt, azon nagylelkűségért, mellyel e' két testvérpár e' művész vállalatot anyagil és gamolítani kegyeskedett. Költ Pesten november 1-én 1846. — H a v y Mihály és Szabó József, a' műutató dalszínészársaság igazgatói.

Műmelléklet: Aczéla metszett legújabb divatkép.

HELYET KÉRÜNK A' MAGYAR SZINÉSZETNEK!

(SZAB. KIR. NEMES PEST VÁROSÁHOZ, TISZTELETTEL.)

A' fejlődött állapotok, mellyekre nemzetiségünk 's ezzel a' hazánkban és ennek fővárosában folyó társas élet, a' jóknak kicsinyben és nagyban annyi fáradságos küzdelmei után, eljutott; összes szépirodalmunknak, és vele színészetünknek is a' jelenig derült, és napról napra inkább derülő viszonyai; mind ezek megengedik, sőt kötelességünkkel teszik már most, az illetőkhöz viseltető őszinte bizalommal, de egyszersmind hangosabban, mint eddig, szólni a' felől: hogy a' magyar játékszin számára a' mostani ház szűk, minden tekintetben alkalmatlan, 's hogy Magyarhon fővárosában a' magyar játékszinnek jó helyzetü, elegendő kényelmü, 's a' lakosság igényeinek megfelelő ház napi szükséggé vált.

Soha sem valánk a' hatalmaskodás pártolói, soha még legbuzgóbb hazafias felhevüléseinkben sem ohajtottuk azon erőszakoskodást gyakoroltatni, melly e' hazában akár egyesekre, akár testületekre a' magyarságot, a' nemzetiséget ráparancsolja; de annál lelkiismeretesben teljesítettük kötelességünket mindenhol, midőn nemzeti irányban, melly e' hazában egyedül üdvözítő, jót eszközölni kellett, 's valamikorl áttuk, hogy a' melly cél elérése után egykor távulból sovárogtunk, azt az idő fejleménye, kiemelve a' jámbor ohajtak sorából, a' kör szükségévé állította, mindannyiszor nem késtünk őszinte szóval elmondani: ime, ez és ez nem nevezhető többé ábrándnak és messze jövő méhében fekvő ohajtmánynak, hanem létesítését az idő parancsszava mellőzhellen szükség gyanánt sürgeti.

Illy állásban valánk sokáig nemzeti játékszinünkkel... Különös dolognak tartottuk ugyan elejétől fogva ('s ugy hisszük, egy véleményen volt velünk minden tisztán látó), hogy Magyarhon fővárosában külváros zugába szorítottuk a' magyar játékszin, míg az idegennek a' legdíszesebb hely van engedve a' város belsejében; ohajtottuk a' kettőnek helyzetét fölcsérélhetni, ohajtottuk ezt hazafiságból, de ohajtásunkat nem mertük kimondani, mert nem vesztők el a' gyakorlati élet annyi kisebb nagyobb ellenvetéseit szemünk elől, 's tudtuk, hogy ohajtásunk ellen nemcsak megrögzött szokás emelhet szót, de fölkerekedhetik ellene sok nyomatékosabb ellenvetés is, minők: a' tökélyesebb művészet (az időben) a' németeknél, 's a' város lakosságának az idegen elemhez (az időben) melegebb vonzódása... Azért hallgattunk; hallgattunk mindekkorig, pedig egy pár éve már, hogy szavunkat e' részben méltán és teljes igénynyel emelhettük volna fel. Ha későn szólunk, annál kevésbbé vádolhat bennünket akárki elhamarkodással.

Nemzeti játékszinünknek a' kerepesi uton szűk a' ház! A' nép tolong belé, 's a' szűk hely nem képes Pest városa élvsovár közönségét kielégíteni; a' páholyok nemcsak kibérelve vannak mind, de számosaktul kénytelen volt az igazgatóság a' páholybérlést megtagadni, mert — szűk a' ház; így van a' dolog a' zártszékekkel; így van nevezetesebb előadásoknál, igen gyakran, a' színház minden helyeivel; számosan kénytelenek sokszor a' színházról visszamenni, nem férvén be az előadásokra, mert — szűk a' ház!

Nagyon ideje tehát a' nemzeti játékszin számára bő, kényelmes és alkalmas házról gondoskodni... Ez két hatalomnak áll tehetségében: az országnak, és szab. kir. P e s t városának. Az első építhet, a' második a' készlet ide adhatja; az első út hosszas és költséges; a' második röviden megtörténhetik, és költségtelen; az első áldozatokat tesz föl a' szegény ország részéről, a' második semmi áldozatba nem kerül, annyira, hogy inkább, miként alább megmutatandjuk, sokszoros oka van a' városnak, hogy valahára tegyen valamit a' nemzeti játékszinért; mert most már ott és ugy állnak a' dolgok, hogy Pest városának kötelessége lön nemcsak a' hazafiság iránt, de kötelessége még akkor is, és nagy mértékben, ha saját érdekeit, ha a' városi lakosok érdekeit, veszi tekintelbe. E' kötelesség, mit az időfejemény, a' korszerűség hozott, teljesítését méltányolás, hála 's magasztalás fogja követni... Fogadja be P e s t városa a' nemzeti színészetet saját színházába.

Elmondjuk röviden okainkat, mellyeknél fogva valamint egy részről teljes joggal véljük ez indítványt tehetni, ugy más részről, azok belátása után, a' teljesítést biztos reménnyel várhatjuk.

Már feljebb említettük, és mindenki előtt tudva levő dolog, hogy a' nemzeti színház Pest városa lakosai igényeinek mindenkép szűk; szűk a' páholyok, a' zártszékek számára, földszinére 's karzataira nézve. Pedig a' nemzeti színház a' legalkalmatlanabb helyen van, hová azt csak ellenség szoríthatá... Hogy áll ellenben a' dolog a' városi színházra nézve? Már évek előtt buktak

benne a' bérlők; jelenleg pedig, köztudomás szerint, olly szűken látogattatik, hogy a' német játékszinnek a' magyar fővárosban legbuzgóbb barátja is csak örülhetne neki, ha e' játékszin emberei olly térre vonulnának, hol a' hely szűke miatt pártolói kevés száma nem olly feltűnő. Pedig a' városi színház a' legalkalmasabb helyen van! ... 's ha mind a' mellett, hogy illy mostoha helyzetel bir az egyik színház, és illy kedvezővel a' másik, mégis aránytalanul nagyobb számmal járul a' közönség a' félreeső nemzetibe, elkerülvén az utjába eső várost; nem a' legszigorubb számitással lehet-e következtetni, hogy fölcseréltetvén a' két játékszin helyzete, azon vonzalom, mellyel a' közönség a' nemzeti iránt viseltetik, még nagyobb mértékben kitűnnék? A' városnak pedig kötelessége, hogy lehetőleg könnyítsen a' lakosság kényelmén, 's az utakon, mellyeken a' lakosság tisztességes és hasznos multságokhoz juthat. A' közönség vonzalma illy nyilatkozatainak csak akkor szegülhetne ellen bármelly hatáság, ha e' vonzalom elismert rosz felé mutatkoznék.

Tekintsük más oldalról is a' dolgot, mennyire hasznos vagy kárteköny, ha Pest városa tovább is vonakodnék helyet adni kebelében a' magyar játékszinnek... Hagyjuk el tehát a' közönség rokonszenvét, melly egy nagyobb színház birását a' magyar játékszinnek most teszi szükségessé; hagyjuk el a' hazafiságot, melly Pest városának már rég édes kötelességévé tette, pártolólag viseltetni a' nemzeti játékszin iránt. Tekintsünk más oldalakat.

Első a' művészet... Hogy a' nemzeti színháznál a' művészet egészen más és sokkal magasabb fokon áll, mint a' városinál, úgy hisszük, ennek bebizonyítására nem kell többé tényeket felhoznunk; ezt mindenki tudja, kinek szeme, füle 's izlése van; ez elismert dolog. — Eredeti íróink vannak, kik folyvást új, és folyvást tökélyesebb, és (figyelmet kérünk!) a' nemzeti, a' köztünk levő életből merített szindarabokkal látják el a' játékrendet. 'S ez magában olly nagy, olly fontos tényező, mellyre nézve a' német játékszin soha nyomunkba sem léphet. — Szavaló színészetünk, bár nincs is tökélyfokon, de minden esetre olly fejlettségű, hogy annak a' városi színházbeli feletti elsőségét mindenki megismeri. — Operánk a' németnél szinte előbb való. Karmesterünk lángeszű férfiú; zenészeink közt első rendű játszók vannak. Balletünk alakuló-félben van... 'S ezek azon tényezők, mellyek valamelly játékszin művészeti állásának megítélésében szem előtt tartandók; 's mind ezekben felülállunk a' német játékszinen, mint ezt — kivevén tán némelly ügyefogyott hirlap-tudósítókat, kik egyik vagy másik külföldi hirlaptól az által érdemlik meg tiszteletdíjait, ha nálunk minden fehért feketének és minden feketét hófehérnek mondanak — különben minden ember megvallja 's megismeri. — A' művészet szempontja tehát, ha a' városi hatáság illyesmire figyelmet fordítani nem tartja felesleges dolognak, minden kétségen kívül nemzeti játékszinünk pártolását ajánlja még jelen állapotjában is; hát még ha terebebb helyre jutván, hol az őt pártolni vonzó község minden részét házába fogadhatja, 's így épen a' tér nagyoobbságánál fogva szaporodott jövedelemre számolhat, melly pénzbeli gazdagodás ismét csak a' művészi kifejlődést —

menyiségileg és minőségileg — segitendi elő, — ki fogja megszámlálhatni a' minden oldalról haladás roppant lépéseit és hasznait, mikre itt szab. kir. Pest városának igénybe vett bölcs belátása biztos reményeket nyithat!

Tekintsük továbbá a' színművészetet az étellel összeköttetésben... Imént mondtuk, hogy nemzeti játékszinünk eredeti írőkkal dicsekszik, 's ezt felette fontos tekintetnek mondottuk e' tárgy szemlélése körül. Azt hisszük ugyanis, 's ki e' tárgyról gondolkozott, nem is lesz velünk ellőkenző véleményen, hogy ha nem tekintjük bár a' színházat erkölcs iskolájának, vagy ha nem vesszük is azt fel azon csak ránk nézve fenálló szempontból, melly azt a' magyar nyelv és nemzetiség terjesztésére 's kedveltetésére olly igen nevezetes tényezőül hította meg, vagy ha nem akarjuk is, hogy a' játékszin izlést képezzen, szépművészeti hivatásánál fogva erkölcsőket szelidítsen: de az minden esetre elvitázhatlan és utban fekvő hivatása, hogy az életet, és különösen azon népnek vagy nemzetnek, mellynek kebelében van, életét ismertesse... Egész nemzetet szintugy, mint egyes embert, az önismerés vezet a' tökély felé. 'S az önismerés megszerzésére az elsőnek egyik legbiztosabb eszköze a' színház, hol saját fájának erényeit és bűneit, szép és rut tulajdonait, erkölcsét, szokásait élő képekből tanulhatja. 'S hogy ezen önismerés, mint egyedüli föltétele, legelső lépése a' haladásnak, mennyire hasznos és szükséges népnek és nemzetnek, nem szükséges mutogatni... Tekintsük már most, mint áll e' részben a' dolog a' nemzeti, 's miként a' német játékszin irányában. A' nemzetiben, mint mondók, eredeti drámairóink vannak, kiktől eddig is számos színmű fordult meg színpadunkon, 's napról napra számosabb és tökélyesebb remélhető, mellyek élő képekben mutaták be történeteink multjait, felhozva az erényt, melly az őskor embereit jóra 's nagyra lelkesíté, 's kiállítva a' bűnt, melly e' haza multjában köznek ugy, mint egyesnek ártalmára 's kárára vált. Színtolly számos színmű fordult meg nemzeti színpadunkon mai életünkben, mellyek részint a' népnek, részint társas köreinknek föstik életét, jelen állapotját. 'S mindezeket a' közönség éber figyelemmel fogadta, közülök többet valódi lelkesedéssel üdvözölt, 's nem szűnik meg, folytonos és fáradhatlan részvétellel kísérni; jeléül, hogy, habár öntudatlanul is a' nagyobb rész, de az önismerés szükségét nagyon érzi, 's minden töredéket, melly annak megszerzésére vezet, meleg részvétellel pártol. Hány ember élt Budapesten, kinek e' hon multjáról, e' nép jelen állásáról, fogalma sem volna tán mind e' mai napig, ha színpadunkon a' történeti drámák és a' népszínművek meg nem fordulnak, 's ki csak ez idő óta tanult ismerni bennünket, tanulta ismerni saját helyzetét kebelünkben. 'S mint áll e' részben a' dolog a' német játékszinnel? Ott az előforduló darabok legnagyobb részét nemcsak idegen elmeszülemények, de egyszersmind idegen irányu művek teszik; a' legkedveltebb színdarabok az ugy nevezett bohózatok, mellyekből megtanulhatja ugyan a' budapesti nép: milly élet van Berlinben és Bécsben, miként él a' német mesterember házi körében, miként csatangol a' mesterlegény csapszékéből csapszékbe, miként tekinti

a' polgár a' Strauszi zenét a' multságok legszebbikének ; megtanulhatja, miként jár közbe nő 's szerető közt a' szobaleány, miként boldogítja ez ismét saját szíve szerelmével az epedő deákot, irnokot, vándorló-legényt, vagy éhes katonát, 's így igen szép ismereteket szerezhet magának a' külföldi nép élete 's szokásai felől; de itthon, hol ő maga él, köztünk, kikkel minden egyesnek, bárhonnét származott legyen is ide, karöltve kellne járnia, karöltve munkálnia, köztünk olly idegen marad, mint mi vagyunk a' chinaiak közt... Az összefüggést már most, miként származik ezen ismeretlenségből honi körülményeinkkel az egyesek közt, csak baj és haladhatlanság a' közre 's a' köz által ismét minden egyesekre, — ezt állítani, minden további beszéd nélkül, mindenkinek saját gondolkozására bizzuk... A' melly családapá azzal tölti idejét, hogy szomszédjának háztartását vizsgálgatja, saját házába pedig csak enni jár haza 's legfeljebb alunni, vagy olykor a' házi csendet és egyetértést rontani: az elszámíthatja ugyan ujjain: mennyi vagyona van szomszédjának, milly élvek kínálkoznak háza belsejében, milly boldogul él a' józan szomszéd családja körében; de saját házáról, saját övéiről mind örökké nem tudand semmit, 's valamint nem lesz képes azok boldogítására, illy életmód mellett, soha csak egy mákszemnyit is mozdítani: ugy szintolly kevésbé számolhat, a' légben függő, arra is, hogy ő maga boldog legyen. Mert nincs a' földön jólét és boldogság, csak honn. 'S hogy ezt elérjük, rokonszenvvvel és szeretettel kell simulnunk feleinkhez. — Mindezek, mondhatná tán valaki, messze elágazó dolgok. De ugyanazon egy törzsökről erednek, ugyanazon egy törzsökre hajlanak vissza...

Ha mind ezek, ha a' művészet és erkölcsiség szempontja, ha a' hazafiság igényei, ha a' hangosan szóló közvélemény, és a' budapesti közönség legnagyobb és legtekintélyesebb részének elég világosan kitűnő ohajtása, — ha minde' nézetek nem birnának, mit föl nem teszünk, elég sulyerővel arra, miszerint szab. k. Pest városát odagyözzék, hogy téres színházát a' nemzeti játékszin számára engedje által: lehetne tán még más okokat is felhozni, mellyek indítványunkat pártfogásba ajánlhatják. Azonban ha félreteszünk is minden más szempontot, el nem mulaszthatjuk, hogy legvégül ne ismételjük, a' mit e' czikk elején mondánk, 's szab. k. Pest városát saját érdekére, lakosainak érdekeire ne figyelmeztessük, mik most már felette hangosan szólnak, hogy részvéttel és szeretettel forduljon a' magyar játékszin ügye felé.

Vannak még e' tárgyra nézve némi mondandóink, mik a' kivittelt illetik; azokat legközelbi alkalommal adandjuk elő. Most csak tisztelt ügyfeleinkhez, a' hirlapok- és folyóiratokhoz, azon kéressel fejezzük be jelen czikkünket: sziveskedjenek szólani e' tárgyhoz. Mi minden érdemleges véleményt tisztelben tartunk, 's ha ellenkező szózatok nyilatkoznának, azok okai vagy meggyőzni fognak bennünket, vagy mi állandunk ellenök okaink bővebb kifejtésével. Annyit azonban tudni az ügy érdekében minden esetre kívánatos: miként gondolkodnak és éreznek e' részben a' nyilvánosság többi közlőnyei.

A' KIRÁLY ÉS A' BOLOND.

Mátyás királynak nagy orra volt; dicséretére legyen mondva, annál jóval is tovább látott: törökkel, némettel könnyen számot vetett, mit ők nehezen láttak meg, minthogy Mátyás a' számadást éles karddal a' hátukra irta. — Mátyás harcaiban halált, békében az árvának igazságot, szép hölgyeknek csókot osztott. Népével együtt kelt, szállt, győzött, — a' szeretetben is kölcsönösen osztozkodának.

Jó kedve kerekedvén, Visegrád környékére vadászni ment, vele ment Vidor az udvari bolond, és Szikszói a' kedvencz apród.

Mátyás a' megunt vadböngészet után leggyakrabban Bartos Imre lakában vesztegelt; nem tudjuk, a' pörkölt hus izlett-e annyira étvágyának, vagy szép a' szakácsné — Bartos Etelka? De volt légyen a' mint volt, az idő szaladt, mint kilencz agártól üldözött nyul; a' király pillanatig feledé terhes gondjait, 's a' mi szépet Etelkán látott, azt pápaszem nélkül is szépnek találta. Ő határozott, boldogítani akarván a' szende gyermeket. Szikszóihoz nőül adni magában eltökélette.

Rövid időn tudomására jutott Szikszóinak, hogy a' király részére nőt nézett volna ki; — szépet avagy rutat? nem szólott róla a' krónika.

Köszönjük alázatosan a' választást, de az apród már jóval előbb választani méltóztatott; 's ha kedvesétől szakadnia kellene, köszöni szépen a' pákozdi bíróságot; — adják másnak, vagy ő — szökni fog.

Eleget okoskodott az apród, sorsának elintézésén, de a' jó gondolat nem tudott megszületni. Titokban kedvesével megeskünni; ez megelőzendé a' királynak későbbi tervét; de akármint agyalta magát, szüntelen répába akadt a' kaszája.

Nyugtalan volt, búja szerteszét kergeté; éhen, szomjan, lépten, fekten búnak áldozatja volt. Magányos óráinak egyikében a' visegrádi sűrűbe tévedett, gondolatjainak forrása párja volt a' koldustarisznyának, melyben minden falatot a' szánakozás vetett és a' bánat emésztett meg.

A' nap vacsorára ment, a' hold egypár szennyes felhő háta mellől leste a' távozó napot, hogy a' szőke Duna fodraiba dughassa sápadt képét.

Apródunknak lassu haladtában szemei a' holdra tapadának, 's mintegy kérdezni látszék a' holdat: mondaná meg, hol teremhetne számára holmi okos gondolat? Ekkor lábai megbotlának: a' kaszálatlan fűben Vidor a' bolond nyujtózkodott, az apródra kiáltván:

— Urfi, vigyázzon a' bolond gombára, még nyakát törhetné menyekzője előtt.

— Messze vagyok még — úgy hiszem — menyasszonyomtól!

— A' mennyiben kettőtök évszáma közt harmincz esztendeig koplalhatna egy udvari bolond.

— Mit? . . . a' nekem szánt nő olly vén volna?

— Öcsém, lekopott már azon a' százesztendőös kalendáriumnak fele; most uj táblába akarja kötetni a' király, ha füled elég hosszú lesz e' vén bibliára kapocsnak. — Pajzánkodék a' bolond, kedve telvén felültetni az apródot.

— 'S ki volna e' vén szörnyeteg?

— Beatrixnek egykori dajkája, a' vén M a r g i t, a' visegrádi kalendarium!

— Inkább a' Duna fenekére ugrom!

— Ez nagyon hideg megfontolás, urficskám; más oldalról kell forgatni a' fejszét, hogy a' törzsnek fenekére vágjunk.

— Futnom kellene a' királyi udvarból!

— Csitt, gyerek! egy vén asszonyért futni, és hová, ha mindenütt királyodnak árnyékában futsz saját szerencsétlenséged után? ha nem kell, mondd meg a' királynak; kérj engedelmet kedveseddeli egyesülhetésedre.

— Hátha nem sikerül?

— Lakodalomra vezettek én, természetesen egy csókért az uj menyecskétől!

— Csak a' dologra, bolond, aztán a' berről!

— Tedd te az első lépést; ha nem sikerül, ugrani én fogok helyetted. Holnap reggel kezd meg, a' végén én kötök csomót. Jó éjszakát!

Egy nappal odább volnánk; mult a' jelennel szorosabban szövetkezett, az élet megközelíté ismét a' halált; a' hosszú kinnak uj vigasztalása van, hogy a' kiszenvedt perczek közelebb vitték a' bizonytalan végezetig.

S z i k s z ó i sem rántható ki dereka alól csiklandó baját, melyly nyugtalan éjszakáinak számát szaporitá, reménységének rovására. Margit asszony ránczaiban évtizedek töppedének; nem értvén a' bolondnak vele üzött tréfáját, még ijesztőbb lett a' királyi gondoskodás.

Első üdvözlé reggelén a' királyt, folyamodvánnyal kezében, hideg cseppekkel márvány-homlokán.

A' király olvasni kezdé Szikszói folyamodványát; az ifjuban remegni kezdett a' lélek. Nem is csoda! nagyhirtelen felröppenni szerelem szárnyain a' hetedik égbe, hol a' rokonkebel mámoros boldogságában szentül hiszi, miként a' világ szélén egy kunyhó szeretőknek elég tágas, a' kedvesnek kötényéből a' sült burgonya is királyi eledel, és a' csermelynek kristály vize egyedüli isteni ital: — azután átgondolni a' lehető legszomorubb jövőndöt, melylyben a' sors eljő bemeszelni a' czifrán rajzolt képeket, letaszígalandó a' képzelet bálványait a' földig, hol hóból, sárból gyurt képeket az erősebb játszva szédítögetheti — nem a' legkellemesebb pillanat.

A' király arczán értelmezhetlen mosoly vonult el, válasza tagadó volt, 's míg a' folyamodást összegyürtan asztalára vetette, parancsot adott Szikszóinak másnap Palotára indulni az udvari bolonddal, nem sokára maga is utánok indulandó levén.

Magasról esett az apród, de földön volt; eltökélé, inkább meghalni, ha

kedvesétől válnia kellene. A' királyi termet oda hagyván, az ajtóban Vidorral találkozott, röviden fülébe sugván a' tagadó választ.

A' kérelem tehát egy szótöbbséggel megbukott.

Együtt valának király és a' bolond!

— Komám, hetedik szentség a' házasság?

— Így tanultam a' szent hitben; felelé a' király.

— Apródod csak hatot hisz, a' hetediket eltörölte Mátyás király.

— Gyermekeknek imádság a' kezébe, hogy faragott képet ne csináljon magának.

— Későn jártál: a' ficzónak csak egy angyala van, ennek is jobb kedve van a' földön, mint az égben.

— Holnap Palotára mégysz az apróddal.

— Hátha egyikünk megszökik, 's az az egyik nem én leszek?

— Nyakadra huzatom a' másikat.

— Érthető magyarázat. Sajnálám, ha foglyomnak talpán lenne a' füle.

— Szerelmét verd ki a' fejéből; tanítsd inkább a' miatyánkra.

— Saját dolgod, édes komám, mindennapi kenyeremért imádkozni, azért bátorkodtam a' miatyánkot elfeledni.

— Mai kenyeredet úgy eszed, a' mint a' miatyánkot mondani fogod.

— Segítséggeddel neki-indulok.

— Kezd, én utánad megyek.

.....

— Légyen meg a' te akaratod

— Komám, itt a' bökkenő, itt bizonyosan elakadunk, ha százszor kezdjük is.

— Korbácscsal iratom a' hátadra.

— Kár lenne, ird inkább e' gyürt papírra, — mond a' bolond, az asztalról gyürt papírt kapván fel — ha lelkem üdvét a' magadéként szereted, ird e' papírra; nevedet alá, hogy imádhassam nagy mesterem nevét a' túlvilágon is; csak ird, komám; tudod: feledékeny a' bolond.

Mátyás vastag betűkkel mázolá papírra a' kívánt szavakat, 's a' leporzott sorokat zsebre raká a' bolond.

— Palotán ujra kikérdezlek.

— Meg fogsz elégedni velem, koma! jó egészséget a' palotai utnak!!!

A' nap vérvörösén csapott fel a' visegrádi berkes oldalon, vékony sugáraival a' fák egyikének derekához támaszkodó bolondot bökvén oldalon. A' bolondnak csörgő sapkája alatt a' semmivel törődésnek töretlen arcza volt, dátumával a' konyha-számvetésnek, mely a' pinczebevitellel végződén, az arczszínezet leginkább hasonlított a' budai tavali terméshez. Elégülten, mint kivel a' lelkesmeret keveset birkózott, nézdelé testének széles árnyékát, mely a' királyi konyhának legfényesebb oldala volt.

A' remetelaknak tölgyajtaja nyikorogva fordult meg a' vas sarokban, atyámuram ajtósarok helyett kenyérére piritván a' szalonnabőrt. Egész hosszában pater András kamzsája bottlott ki, ábrázatja csuklájába mélyedvén; bal hóna alatt vastag könyvnek kapcsai csuklottak egybe, jobbjaól erős kö-rösfagyökér nyult ki, szükség esetében gulya-terelőnek is megjárna.

A' bolond is kimozdult helyéből, gyorsított léptekkel beközelítvén a' tisztelendőt, bibliás kezére nagyot czuppantott, kimért, ovatossággal tekintvén a' pásztorkodási symbolummal ellátott marokra.

— Ha el nem tévedtem, pásztor, téged kereslek! mondá a' bolond.

— Honnét jösz, eltévedt századika az ur nyájának?

— A' király aklából két gödölyének nyakára készíteni a' házasságnak szent igáját.

— Uram! világosítsd fel a' tévelygőknek elméjét!

— Szerelmeseknek ritkán van otthon az esze!

— Áldás terjedjen el életőknek kétes útjában!

— Palota felé egyenes leszen utunk, mint a' deszka.

— Részesültek-e már a' harmadik és negyedik szentségben?

— Bizonyosan, minthogy a' hetediken járkál az eszök.

— Uram, áldassék a' te világosságod!

— Inkább az árnyékban menjünk, uramatyám; a' tüzelő nap hamar a' zsiromba kap.

— A' türelem legszebb erény.

— Mátyrának nagyon vastagra hiztam.

— Hivalkodás az ördögnek vánkosa.

— A' tollnak olcsóbb ára lesz, ha pokolban is esik vásár.

A' végzavaknál már a' kápolna ajtajánál valának; a' remete harangjával szent misére hívá szokott hiveit, — kissé nyiltabb téren állt az erdőségben a' kicsi kápolna fatornyával, a' sűrüből néhány gyalogut ágazott ki, nyomdokán az ájtatos környékbelieknek, a' nagy ajtóval szemközt pedig szélesebb ut nyílt az erdő vágásába.

A' bolond türelmetlen volt, Szikszóinak jelen kelle lennie, kedvesével titokban egyesülendő, — mielőtt a' remete reggeli imáját befejezné, a' gyalog utak egyikén eltávozott, sürgölendő a' dolognak végkimenetelét.

Nagy csinnal rendezett szobában Szikszóit látjuk kedvesével; ez sirt, a' másik gucsmáját szorongatá kezében, az ablak párkányzatánál az édes anya ült, komor arczát kezére nyugtatván, hihetőleg nagy gondolatokon tépelődvén. Az apród pillanatai a' gondolatban merült anya és kedvese arczán változóznak, mintegy várakozván a' feleletre, melly egy rég tett kérdésnek megoldása leendett.

Kinos helyezelben volt Szikszói, mert az anya, férje nélkül, ki a' királyi vadászatra ment, határozni nem akart; jól tudá ugyan férjének szándokát, de

ha a' király gátul emelkedendik, inkább átkot, mint áldást lehele reményleni a' megtérő apától.

Szétszakasztani sem akará a' kedves rokonulhatást, melly ha tüstént nem történhetnék, kedves gyermekének szívszakadtával kétes jövőt láttatott. A' jövendőnek vastag falába elegen verték ugyan fejöket, de mindeddig a' puhább fej kapta a' horpadást.

Szikszóinak végfeltétele volt, a' leendő egybekelést még az atya előtt is titokban tartani, később a' környülmények legjobb tanácsadók levén, megmutatandják a' teendők sorát.

A' türelem szakadni kezdett; Szikszói könnyel szemében távozni akart, — 's mit az esdeklés nem eszközölhetett, a' keserű válásnak hatásos pillanatja kieszközlének a' szerető anya szívében.

— Ám legyen meg akaratok; tán az ég mindent jóvá teend!

A' félig síró, félig nevető pár rögtön megtevé készületét a' kápolnába menésre, sűrögvén az anya körül, nehogy a' pillanat újra felforgasson minden boldogságot. Pár percz alatt készen valának, — szótlan hagyák el a' küszöböt, a' kerten keresztül az erdő zöld pázsitján a' gyalogutra kerülének, melyen sebes léptekkel az udvari bolonddal találkoznak. Négyen menének együtt, egy uton haladva, egy czélon elmélkedve, különböző érzelem-vegyülettel.

Vadászatában a' király korán kifáradván, az erdő mélyén reggelizni akart; a' széles vágáson haladván, kedves vendége Bartos Imre mulattatá vadászkalandjaival. —

Mátyás kiéhezett, lovászoritani kezdé, megrövidítendő a' hosszúra nyúló utat. Bartos figyelmezteté, hogy a' nyílás a' kápolnánál végződik, és a' kijegyzett hely oda három dobásnyira van. Az egész kíséret vágatóban volt, eresztett kantárral futtatának a' vágás végeig. A' kápolnához közelítvén Mátyás, udvari bolondját, kit Palotára rendelt az apróddal, látá harangkötélbe kapaszkodni, mire a' kised ércztömeg erőszakolt kondulásaiban hangoztatá a' vidéket.

— A' bolond vagy baráttá lett, vagy éhkinjában delet harangoz; mondá a' király, kíváncsian közelítvén meg Vidort.

A' kápolnához érvén, lováról lekanyarultában kérdé a' bolondot.

— Mi kereseted van itt?

— Apródodat bucsuztatom el a' nőtlen élettől.

— Mindkettőtöket Palotára parancsoltalak!

— Szakácsnét nem rendelél, koplalni nem akaránk, szakácsnéról is gondoskodánk, 's hogy meg ne szökjék, apródodat megesküdtem vele!

— Megtillám neki a' házasságot.

— Komám! midőn a' miatyánkra tanítál, egy gyürt papirra e' szavakat irtad: „legyen meg a' te akaratok;“ a' papirt zsebemben feledém, — apród választott kedvesével akart megesküdni, mielőtt a' másikkal te megaján-

dékoznád; — előbb egy óranegyeddal az egyesülendők elébe sietvén, zsemben leltem a' papirt, melly Szikszóinak folyamodása volt, 's rajt a' mondott szavak alá irt neved; — de ne zavard, komám, az esküvöket, — hallod a' végszavakat...?!!

... holtomiglan, holtodiglan; Isten engem úgy segéljen, és Istennek minden szentei!

— Komám, későn jártál ajándékmenyasszonyoddal.

— Már így vége mindennek, — mondá a' király Bartos Imrének — Etelkádnak más vőlegényt kell keresnem!

— 'S ki a' menyasszony? kérdé Bartos Imre.

— Bartos uramnak a' leánya!

— Ugy saját gyermekem!

— A' mennyiben tudniillik a' menyasszony csakugyan a' kegyed leánya!

Ekkor jött ki az egyesült pár, csodálkozva állván meg a' nagy király előtt.

— Megelőztétek ugyan szándékomat, — mondá a' király — de azért az én és atyátoknak áldása örködjék szerencséteken.

— Szép menyasszony, egy csókot kérek, ez volt az alku az esketés előtt.

A' bolond megkapá jutalmát, mint megtartá a' késő ivadék emlékét e' történetkének, mellyet a' nép ajkáról vettem, és adtam az újabb emlékezésnek.

VIG BANDI.

NÉPROMÁNCZ *).

Kis kunyhó álldogál a' Szamos mentében
Zöld pázsitos völgynek néma rejtekében.
Társ ne'kül, magán áll e' völgy házikója,
'S három ember réges régtől a' lakója.

Egy megaggott ősz és jámbor felesége
'S szerelmes lányuk — a' kunyhó kis népé.
Szivöknek van itt nagy meglelégedése,
Mert nincsen, ki csendes örömuiket sértse.

A' kemenczepatkán üldögél az apjuk;
A' gonosz idő már — valamint láthatjuk —
Sok haját lemarkolt a' jámbor fejről,
'S most már vele egymást üzve, hajtván — vénül.

*) A' beküldött népköltemények közt dicsérettel volt említve.

Asztalnál a' gazda hiveséges hite se,
 A' szent bibliában némán levelezve;
 A' kunyhó virága, a' szelid Ilonka
 Künn magát a' pitvar küszöbére vonta.

Néz néz a' szemérmes szűz ki a' szabadka,
 A' nap most fordul meg épen alkonyatra;
 Ezt lesi ő, — 's hajnalfényben ég arczája,
 A' mint végsugarát lelővelli rája.

'S eljön az est llus lelki öröme re,
 Az estével hozzá két vendég betére.
 Az esteli szellő az egyik vendége,
 Másika pediglen nyájas szeretője.

Nyalka legény ez, nincs párja őt határon! —
 Kedviben csikóssá lett a' tavai nyáron.
 Szemes, erős, vidám, mint a' fölkelő nap: —
 Vig Bandinak keresztelte őtet a' pap

Eljár, minden este szép lluskájához,
 'S lluskának mindig szerelmes szót hoz.
 Beszélgetnek együtt a' hold világánál,
 'S mindkettőnek lelke örömeiket táplál.

De nemcsak maga megy látni már lluskát:
 A' házhoz gyakran az uraság is ellát.
 Bandinak ez eset, hogy megtudta légyen,
 Szörnyű szöveget ütött gyanakvó fejében.

Elballag a' paphoz, bejelenti dolgát; —
 De nem jó: ha szegény, hitestárs után lát.
 Urához is elmegy jó remény fejébe,
 'S a' derest öleli e' remény helyébe.

Bandi azután, hogy e' bajt kiheverte,
 lluskához indul búsan másnap este;
 A' mint kunyhajukhoz ekként közelegne:
 Sűrű sikoltásra ébred föl figyelme.

A' kiáltás történt a' völgy kunyhójába',
 Ott terem rá Bandi, 's azt zártan találja,
 Az ajtót bezúzza ólmos fűtykösével
 'S a' szobába ugrik villámsebességgel.

Ott uraságával küzd a' gyenge lányka;
 Bandi őt féliglen már elhalva látja,
 'S álnok támadóját úgy suhintja föbe,
 Hogy az nyomban ottan vért okádva dől le.

A' legényt meglátja ekkor szeretője,
 'S erejétörötten rogyik le előtte;

Bandi az ártatlant fölteszi ágyára,
'S némán ül le mellé ápolgatására.

Ásót fog föl aztán, megy az erdőszélbe,
Gödrtől ás, a' holtat fekteti beléje.
Visszamegy a' házba most végbucszóra,
Mert szomorún kong az elválási óra.

Megöleli forrón kedves Iluskáját,
Orcájára hinti még utószor csókját.
Ekkor őt megtérő szüloire hagyja, —
'S magát nagy szomorun bujdosásnak adja.

Lelkismeretének gyötrő fordulása
'S a' kihűtött boszu követik utjába.
Holnap már talán a' vármegye üldözi
'S holnaputánra meg szépen fel is köti.

Szathmáry Pál.

S Z I V H A N G O K.

XLII.

Mi bú jutott neked,
Mellyel kevés örömid fizeted? !
Nagy és nehéz, minő a' sziklaszál,
Mellyben a' felleg megtörik;
Melly a' hegyből könyűt facsar
'S büszkén tekint le, a' mig a' könyár
A' völgy medrén patakkint folydogál.
A' te fájdalomad uzsorás kamat,
Mellyet fizetvén, szíved megszakad.

Talán sirt a' szegény öreg? !
Nem tart soká, csak mig a' reneteg
Hó-pántlikába köti fűrtjeit,
Lecsókolván a' fagyos könyeket.

XLV.

A' rózsa hull, csak a' tövis marad,
És fája: a' s z i v, majd ketté szakad,
Látván szülötteit
Halványan, — hervadás alatt
Legszebb örömeit.

XLIII.

Mellettem állsz, és lelked messze jár,
Utána itt lelkem hiába vár.
Tán költöző madár levél,
És szíved más hazát cserél?
Mi nem vagyunk barátok, nem vagyunk;
Hisz bűm röptében nem találkozunk.

XLVI.

Ábránd vagy-e, vagy pusztá ideál,
Mellyet a' költő lelke felfogott,
Te fájdalom, te szerelem-halott?
Nem vagy te ábránd, nem vagy ideál,
Te a' csalódás fájó lelke vagy,
Melly lángoló érzés szárnyára kél,
Hogy elborulván, mint a' fellegek,
Az érzelmek: villámok legyenek!

XLIV.

Az ősz pilláin megfagyott a' köny,
Talán sirt a' sárguló bükkökön,

G Y Ö R I F R E S C O K.

Az éhség és önzsirunkba-fuladás tantalusi kinjai közt bukdácsoló alföldön
találtnak nagy térek, mellyek — mivel a' határos földesurak közül egyik sem tudja

kimutatni, hogy valakinek kizárólagos sajátja volnának — mindenkitől közös marta-lekként szabadon használatnak, bitoroltatnak. Az illy bitang földet náluuk „Istenföldje”-nek hívják. — Illy szabad martaléku Istenföldje látszék lenni egykor a magyar haza. Ebbe, mint egy gazdátlan ’s őrizetlen nagy házba tódultak befelé a külföld kenyértelen szülőttei, hogy itt g y a r m a t o k a t állítva, a’ hazát titokban működő körmeikkel többfelé szakgassák. — De nem lehetett ám!!

Mi magyarok olly sokat regélgetünk a’ hazaszeretetről, hogy a’ vak is szinte elhiszi, miszerint megtestesült hazaszeretet vagyunk; pedig igen könnyen lehet ám kimutatni, hogy e’ hon ezeréves élete folytán alig tűnt fel néhány tűzkeblű honfi, ki honát igazán szerette ’s nem pulya hiúságát alarczozta volna be a’ hazaszeretet képével — ’s a’ kinek mindenek felett a’ hon üdve lett volna keble istensége. — Uraim, kaczagányos és sujtásos almokkal ne csábítgassuk magunkat! A’ magyar mindég regényhősi szerepet iparkodott játszani, ’s csupán ezért, álnagylelkűség ’s törpe hivalkodás miatt maradt hátul, ’s a’ vaját orra elől rendezen más kente kenyérére.

Ne csodálja a’ t. olvasó, hogy G y ö r ről akarván szólani, az operencziás tengernél akasztom meg beszédem fonálát, hisz ősi magyar tempo, hogy mielőtt a’ tárgynak neki-mennénk, előre hátra jól kitrüsszöggük és zsémbeljük magunkat, mint a’ gőzkocsi a’ neki-indulás előtt; és ne feledje G y ö r is: „lányomnak adom a’ leczkét, de menyem is értsen rajta.”

G y ö r délnyugatról kecses hegysortól szegélyezett tágas messze sikon terül el, a’ Rába, Rábca és győri Duna összefolyási pontjához épülve. A’ folyamok egybeszakadása délkeleti zugában fekszik a’ belváros, melynek déli ’s keleti oldalán a’ bástyák már leromboltatván, vidám külváros épül körüle. A’ Rábán túl a’ bécsi út mentében a’ hosszú újváros; a’ folyamok közepett a’ zsidók telepe az ugynevezett g y ö r i s z i g e t; a’ duna éjszaki partján pedig R é v f a l u terjednek ki minden csin ’s rend nélkül. Győri-sziget és Révfalu külön helységek ’s a’ püspök birtokai.

Győr alakjára nézve ollyan, mint egy tagbaszakadt pirospozsgás alföldi menyecske; s z é p nek egyik sem, csak d e r é k nek mondható. A’ belvárosi épületek elég nagyok, de igen d i s z t e l e n e k. A’ megyeház félre van építve; gyűlésterme csinos, de karzattalan ’s rozsz hangzásu. — Utcái közül egy — a’ zsinoregyenességű városház-utca — gyönyörű kilátásu; egyebiránt rozsz bűzűek, minek az az oka, hogy az utcák szűkek ’s csatornátlanok.

Igen szép tér a’ város közepét képező tágas négyszegű tér. Ennek déli oldalán emelkedik az academiai épület, melyet hajdan jesuiták laktak. Ez épület — és templomának külseje és belseje csinosabb és diszesebb is lehetne.

A’ püspöki lak építészeti tekintetben semmit sem mutat, hanem — a’ Rába Rábca és Duna összeömlésénél emelkedvén — fekvése nagyszerű.

A’ templomok művészeti tekintetben nem sok jelentőségűek; tornyaik pedig nagyrészt órátlanak; ’s t á n innen van aztán: hogy itt a’ férfiak a’ nők irányában — mint hallám — igen gyakran nem tudhatják; hogy hányat ütött az óra.

Győr alakjának fénypontjával a’ bel- és újváros közt, víztől körülölelve viruló hosszukás kőrdöd, vidám s é t a t é r t tekinthetni. Ennek fái közül fejeelik a’ kívülről is belőlről is keveset mutató színház.

Győrnek mintegy 20,000 lakosa van; a’ magyarok főkép az újvárosban laknak, ’s hajózással foglalkoznak.

Győr azon városaink egyike, mely hajdanta magyar város volt, aztán megszünt az lenni, és most ismét azzá ügyekszik lenni; mely visszamagyarosodás iránti buzgalma annál inkább magasztalendő, mivel a’ jelenlegi lakosság legnagyobb része idegen földről ide szivárgott neki-zsirosodott elem; úgy hogy alig hibazom, ha Győr tehetős lakosainak legnagyobb számát legfőlebb egykét nemzedékieg itteni szüle-

tésünek állítom. A' honnan engemet a' számtalan csodás hangzásu 's tréfás jelentésü helybeli élő nevek p. o. Tinagli, Trinkbesser 'sat. több ízben megkaczagtattak.

A' győriek azonban becsületesb sógorok a' pestieknel : mert ők szorgalmasan magyarosítják nevüket.

Győrött földesurak, születési hautvolée, épen nem laknak ; az egész városi lakosság egyenlő születésü 's rangu ; sőt a' megyében is olly igen gyér a' birtokos nemesség sora.

Győrött engemet a' következők érdekeltek kiválólág : kereskedése, müpara, az átalánosan mutatkozó anyagi jólét, szellemi gyarapodás, a' megyei és városi közszellem, a' kecsiről hires n ö n e m 's a' társulati hangulat.

Győr jólétének dús forrása a' gabona és disznóhizlalási kereskedés. A' magyar Duna partján jelenleg Győr, Pest után, a' legvirágzóbb keresekdői telepvény ; a' Duna és az ebbe itt beszakadó két folyam színét mindenfelé nagy hajók borítják, és pedig nagyobb számmal, mint Pest partjait. A' magyar gabonakereskedés felfelé vonuló ágának e' város főhelye és az ebből külföldről jövő nyereség itt marad ; mint szinte a' zsirjában sorvadozó termesztő alföldieket tulajdonkép illető hasznot itt rakják zsebre.

A' magyarnak nyugotra két utja van kifelé : a' Dunán f ő l és F i u m e felé. A' nemzet embere : S z é c h e n y i, ezt nem fogja soha elfeledni: mert bizony csak jobb, ha árunk általunk jutnak el a' tengerig, nem pedig idegenek által.

A' győri gabonakereskedés évenkénti forgalma mennyiségéről nem tudék semmi datumot megtudni, pedig tán nem volna lehetetlen azt kitudni az illetőknek, ha akarnák.

Az életkereskedés mellett a' disznóhizlalás is nagyban üzött kereseti ág a' győrieknél.

E' két dús főelelmi forrás mellett Győrött a' müpar is erőteljesen gyarapodik 's emelkedik. A' Hoffman és Leuschner gőzerőművü gyönyörű posztógyárában mintegy 68 ember foglalkozik naponként ; — czukor- 's több más gyárak virágzanak, és e' czikknek megjelenése óta tán a' gőzmalom is, működik már szorgalmasan. Egyebiránt a' nyári iparmű-kiállítás Győrött elég fényesen behizonyítá, hogy a' hol erélyesen iparkodnak, ott lehetetlen nem haladni.

A' magyar, ázsiai honából a' legegyszerűbb élelmi forrást, a' mezei gazdaszatot hozá ki magával, 's ezt vala csak képes eddig gyakorolni, hogy magát eltengethesse ; és ő tengődött, semmi, vagy igen kevés jólétet élvezhetve 's ismervé. Majd felállának a' hazának néhány jobbjai és serkenték e' hon fiait, hogy lépjenek tovább az ősi baromtenyésztésnél 's prokátoroskodásnál, tanulják el a' müpart és kereskedést ; és hogy a' megkezdőknek gyámoluk legyen, felhivák a' hon többi fiait, hogy a' mit e' honban gyártanak, szükségéik fedezésénél annak elsőséget adjanak. — E' tanoknak van-e haza elleni vétek ? — Épen nincs !

A' müpar és kereskedés milly kitünőleges jólétet képes rövid idő alatt elővarázsolni, kézzel foghatólag láttatja ezt Győr, pedig kereskedése csak néhány év óta virágzott fel. A' győriek anyagi jóléte olly fokon áll, mint hazánkban tán egyetlen egy hasonló város lakosaié sem ; a' mi onnan is kitetszik, hogy a' julius 26-án tartott zászlószentelési ünnepélyre 6,000 pengő forintot gyűjtöttek hamarjában össze ; ennyi öszletet másutt a' legszentebb ügyre sem volnánk képesek összekoldulni. Anyagi jólétre mutat : hogy a' győriek lakjai átalánosan igen csinosan butorozvák, a' lakosok csinosan öltözködnek, a' lakosoknak számos szép fogatai élénkitik a' várost, és a' győriek minden hazai vállalatnál az első pártolók közül valók. — Lehetetlen vala azonban nem csodálkoznom azon, hogy az élénk kereskedésü Győrött egy csinos és kényelmes vendéglő sincsen. A' belvárosi barányvendéglő a' legjobb, de ennek a' helye szűk és kényelmetlen, úgy hogy vendégek bősége idején ember hátán

ember; — a' többi piszkos vendéglők pedig legfőlebb korcsmái ivótermeknek ille-
nének be.

A' német színezetű városok lakosai dicséretére legyen mondva, ezek a' ma-
gyaroknál több gondot fordítanak a' szellemiségre. Innen, úgy látszik, a' sokban né-
metes szellemű győriek is általánosan gondosan nevelik gyermekeiket. A' nevelő-
intézeteket ugyan, kivált a' helybeli főiskolát, nem igen dicsérek; sőt a' tanulókkal
itteni avas bánásmód ellen igen kemény 's keserű kikelések tétettek előttem.

Győrről egy szépirodalmi 's kereskedelmi német lap is lát világot háromszor
egy héten. A' szerkesztő jó szándoku. Több győri lakos nyilatkozatát előttem, hogy
e' szerény lapocská nem egy-két jó mag kikeltetésének és jó szándok tetté érlelésé-
nek vala már eszközölje. Én e' lapot folytonos figyelemmel kísérvén, úgy találom,
hogy hátulja legtöbb érdekel bir, a' hol t. i. a' szerkesztőség helybeli újdonságok-
kal foglalkozik.

A' magyar irodalom győri bajnokhiveit lehetetlen itt elő nem számlálnom.
Elöl említendő ezek közt a' magyar jelleméért országszerte kedves beszélyíró Ko-
vács Pál, ki helyben mint hasonszenvi gyógytanár is közkedvességű; mit örömmel
említek meg, mivel jól esik, ha a' szellemileg erős férfiak egyszersmind a' minden-
napi élet sikamlós terén is erősen otthonosan tudnak működni. Kovács Pálnak a'
milly vidorkedvesen élvezetesekek beszélyei, összeismerkedés után épen oly vidám
szellemű társalgása, és kellemteljes, családi köre.

H i n á r János városi főügyész, — kit a' nagyobb közönség egy színművé-
ről 's a' 'Pesti divatlap'ban megjelent némelly czikkeiről ismer még eddig, — iro-
dalmunk kertében gyümölcsözőleg működhetnék, ha több időt szánna ezen sovány
díjjal kecségető pályára; most ugyan a' regényes francia 'rococo korszak' törté-
nete leírásán dolgozik.

A' többi itteni magyar írók academiai oktatók. Ezek közül elől kell említenem
a' szorgalmas 's mint oktató is igen emberséges modoru K a r v a s y Ágostont,
kit főkép a' political tudományok czimű rendszeres dolgozatáról ismerni volna kö-
teles minden magyar publicista. — Nem kevésbé ismert írónk C s a c s k ó Imre;
legujabban pedig jót ígérő új pályázók R á m o c z y Valerián és R ó n a y Hyacint,
benedekrendi szerzetesek. Ez utóbbi közelebb megjelent munkájánál azonban meg-
vallom, régi iszonyodásom fölébredt: miszerint én a' kolostori férfit 's philosophiát
a' mai korban összeférhetlennek hiszem.

A' méltóságos püspököt mint a' művészet hő pártolóját dicsérek előttem. Azt
ohajtanám: vajha művészetben oly igen szegény hazánkat valami magyar szellemű
műgyűjteménynek pártfogása alatt világ elébe adásával ajándékozná meg! !

(Vége köv.)

TÜKÖRDARABOK ERDÉLYBŐL.

III. TÁRSALGÁS.

Ö s z h a n g z á s é s s z a b a d s á g teszik a' társalgás lelkét. Már csak a' jo-
gosság szempontjából indulva is ki, mind az, ki a' társalgási körök akármelyikében
tolakodás nélkül helyt foglalt; a' többivel egyformának kell, hogy tekinthessék; le-
kell ott hullnia minden világi sallangnak, 's mint ember jelenni meg mindenki-
nek a' kölcsönös méltánylat, gyöngédség és megelőzés érzeteivel, szóval: minden
magány érdeknek, módosságban úgy, mint beszédben, a' társaság közérdekébe kell
felolvadnia. Minden társalgásnak bizonyos célja van. Ezen célokat közelebről két
fő elvre vihetni vissza: magánosokra és közönségesekre; a' mennyiben tudniillik

társalgásnál fogva magános örömökben részesülni, vagy pedig ez uton üdvös eszmék kicserélései által a' közönségre kívánunk hatni.

Ezen előzmények után egy futó pillantással szárnyaljunk el Erdély társalgási élete fölött.

A' házi társalgás, mely ezelőtt barátságnak, atyafi- és vendégszeretetnek menhelye volt, naponta kimértébb, ridegebb és hidegebb kezd lenni. — Régente a' szív vonzalma vitt látogatókat, most érdekre számított udvariasság; régente derült öszinteség vezette a' beszélgetés fonalát, most hálózó politika szövi azt; régente a' szabadság bátor zaja hangzott a' házi körökben, most tartózkodó egyhangúság uralg; régente a' vendég szekerének kereke kilopatott, hogy el ne indulhasson: most ez csak kivételkép történik, például a' anya's házaknál! több helyütt pedig ha lehetne, még megszorítottatnának a' kerekek, hogy annál hamarabb menekülhessen; régente vidám arcczal ezt kiáltotta a' gazda: 'Isten hozta', 'Istené a' szállás!' — most a' gazdasszony haragosan rántja be az ajtót, 's így mormog szolgálóinak: 'az ördög ismét hozott valakit'; majd idvezelvén vendégét, beszédebe szövi: hogy a' szomszédban is jó emberek laknak! Azonban megjegyzendő: hogy ez utolsó, körültekintő szász atyánkfiairól kezd ránk ragadni, 's még — Istennek hála! — nem ragadt úgy el, hogy velök e' részben a' dicsőség fölött vetekedhetnénk! . . . A' főnebb elősoroltak is nem magyar jellemünk eredményei, de bal kinövések, miket inkább idegen példák 's szertelen fényűzés okozának. A' székelyföld egy részén, hol a' nemzettestbe még semmi idegen elem be nem folyt, és csábító daemon az eredeti szellemen erőt nem vehetett, házi körökben ma is színles nélkül honol a' baráti, rokoni és vendégszeretet. Egyes kivételek, nem tagadhatni, vármegyékben is vannak.

Mi a' nyilvános társalgást illeti: fájdalom! erről semmi örvendetést nem mondhatni. Nehézkés; fesz; visszataszító negély; hadonázó gög; öszhangzás nélküli szakadozottság; egymás megvetése, 's innen eredő titkos gyűlölet jellemzi ezt mindenütt. Forduljon meg bár valaki Erdély nevezetesebb fürdőin: Előpa t a k o n , B o r s z é k e n , R a d n á n ; vagy tekintsen körül nyilvános táncvigalmak 's polgári ünnepek alkalmával, 's állítasomra igent fog inteni. — Honnan ered ez? mi okozza, hogy szabadság és öszhangzás nem lelkesíti társalgási életünket?! Az, hogy különböző iskolák különböző elveket beszítt növeltjei vagyunk; vagy hogy a' vallás különsege különböző jellemrámat ütött reánk, erre, úgy vélem, legkevesebbé foly be. Erdélyben az iskolák az étellel még nem sokat bajlódtak; vallásos türelmetlenségről pedig, Istennek hála! nincs okunk panaszkodni. Ha egyébütt igen is, de társalgási életünkben a' valláskülönbség nem játszik szerepet.

A' bajnak főforrása: a' születési arisztokratia, 's a' módnélküli rang- és cím-kórság. Erdélyben több család van, melyek egyenesen nemzeti fejedelmektől származtak, 's melyek ezekhez vérségi lánczokkal köttetvék. Ezek mellett többen nyertek születésükkal grófi és bárói czimet. A' többi nemesség már az ugynevezett tekintetes vagy nemzetes urak és asszonyságok lennének; de részint hivatal, részint szokás, a' nemesi rendben (hogy ugrás ne legyen!) még egy közepet hozott be: az annyira elszaporodott 'mértóságos' rendet. És így az erdélyi nemesség három főbb szakaszra oszlik: főrendek, méltóságos rendek és tekintetes rendek; az elsők czime nagyságos, a' középsőké méltóságos, az utolsóké tekintetes, 's néha az alsóbb sphaerákban levőké 'nemzetes', kik gunyosan 'felsarkantyusok'-nak is neveztetnek. És már mindezeknek a' társalgási életben megannyi színezetök 's egymástól elütő igényök van!

'S nem képzei az ember, mennyire el van e' nemzet a' rang- és cím-kór által sodortatva; mennyire ohajt a' nemzetes ur vagy asszony tekintetes, a' tekintetes méltóságos, a' méltóságos nagyságos lenni! Van példa rá: hogy egy tehetős nemes háznál férj és nő kieszközöltek, miszerint postán hárman pecsétes levél kapjanak, és ekkor az asszonyság kiszaladt a' konyhára, beszólitotta a' cselédeket, 's feltör-

vén a' levelet, örömelragadtatással kijelenté: ,hogy Bécsből a' méltóságos titulus megérkezett legyen! Mire Csatáry Vilmos a' ,vasárnapi ujság'ban azt monda: prosit!

E' hitelt felülmuló czimkórság még magát a' polgári rendet, 's a' közöttünk élő, de velünk még nem rokonult elemet is magával ragadta. Innen van, hogy Istenben boldogult De tr á s k ó , nemes levelet vásárolván, bölcsőben rengő csecsemőjének mellére tette, ezen komolyan fontos szavakkal: ,No már, kedves fiam Lukács, nem mondja senki többet: ,h a r u c z', mert megperled a' királyi táblánál, és nyersz kétszáz forintot pengőben.' Vásárokon a' kereskedő- és mesterasszonyok egyre ,teinsasszony' czimet követelnek. Falukon pedig a' zsidó- és örményhaszonbérlok magokat nagyságotlatják!

Ha ezekből ítélünk: úgy tetszik, gyermek és éretlen nálunk a' nemzet, mely üres fényházon ennyire kapkod, mely inkább csillogni, mint fényleni, láttatni, mint lenni szeret; 's mely olyanokban leli örömét, mik által az okosabbak megfékezhessék! Vajmi sokkal nagyobb boldogságot hozna a' hazára, ha e' helytt, társalgás alkalmával mindnyájan így tudnók egymást szólítani: polgártárs! uram! asszonyom! kegyed 'sat. 'sat. Most a' mellett, hogy a' hon polgárait a' czimkórság egymástól szétszaggatja, 's ellenséges érdekeket 's kölcsönös irigységet 's gyűlöletet fejt ki, az ismeretlen szüntelen ki van téve az alkalmatlanságnak: valjon azon fényes pofájú ember, kit megnagyságot, nem korcsmásos-e! vagy azon vásott kaputos, kinek egyszerű tekintetes czimet akar adni, nincs-e nagyságosnak születve?! 's így az ismeretlennek társalgási életünk mezején szüntelen a' czimérdekék tövisai között kell bugdácsolnia. Mintha Bráma követői lennének, kik közül némelyeket az Isten fejből, másokat karjaiból vagy hasából, vagy lábaiból teremtetett volna!.. Nem akar eszünkbe jutni, hogy e g y e n l ő s é g e t tanító egy keresztény vallás követői, egy felkent fejedelem törvényes alattvalói, 's egy alkotmányos ország szabadságra hivatott polgárai vagyunk, kiket nagyra teremtett maga az Isten, kik testvérhazánkkal együtt a' királyi szék oszlopa 's büszkesége gyanánt állunk, 's kiken mély gyönyörködésben kellene hogy legeljenek Európa szemei! Jelentésnélküli semmisédekeseinkben nagyra termett erőnk megernyedez 's összehull.

Midőn belső életünk születési osztályzatok 's mód nélküli rang- és czimkórság által ennyire meg van szakadozva, midőn küszöbeinken belül ennyire elidegenítjük magunkat egymástól, midőn még nem folyó külső intézkedéseink kasztai mázt hordnak magukon: mikép álmodhatjuk, hogy felölünk a' költő ohajtása beteljesedjék, hogy még valaha dicsőségben ragyogjon nevünk, Karpátoktól Adriáig?!

Társalgási életünknek osztályzatszülte szakadásából szabad lebegést 's egyességbe forró nemzeti irányt adni, az előitéleteket szétszlatni, 's a' hon jövődjére szükséges eszméket kölcsönösön megvitatni; szóval: az egész közönségre egyes gyűlpontokból jótékonyan 's biztos sikerrel hatni, a' c a s i n ó k feladata lenne. Előbbeni időkben ez üdvös czélokra sok dicséretet tettek is honi casinóink. A' művelődés ezen zászlója alá mindenik osztály tagjai közül számosan gyűltek össze. A' h a z a f i s á g felséges czime alatt a' többi czimek, mint árnyék nap előtt, elenyészni látszottak. Egy lélek, egy akarat, egy törekvés kezdett mindenhol létre kapni: nemesség, nagygyű 's boldoggá tehetése a' honnak. Casinógyűléseink népesek valának, 's az elmék forrongása 's a' közügyek iránti buzgalom 's fellelkesültség élénkekké 's érdekesekké tévé ezeket. Itt mondatott el több ízben az eszme: miként társadalmi uton lehet 's kell mindent a' hon felvirágzására megkezdeni. És ez eszme gyümölcseit már is izelíthetjük! — De mintha ellenséges szellemek működnének c' hazában, napjainkban a' casinók régibb jelentőségüket merőben elvesztették. A' tagok száma meggyérült; a' rangosabb osztály napról napra inkább visszavonul, 's tollainak fényét ősi fészkeben rázogattja; a' társalgás a' játékszoba embereihez szálolt le. Egy-egy tag bejár az olvasó terembe; elolvassa vagy megforgatja a' lapokat, 's aztán, mint néma árnyék, hidegen tovább megy. Közvitalkozások épen nincse-

nek, hanemha az egylet belügyeit illetők. — Ez jelenleg a' casinók állása Erdélyben. Pedig innen kellene a' társalgási életnek helyes irányt 's zamatot kapnia, 's innen kellene: hogy szétdobáltassanak az eszmék tűzgolyói a' honi sötétség fölött.

M e d g y e s Lajos *).

UTAZÁSI VÁZLATOK DÁNORSZÁGBÓL.

II. HOLSTEINBURG.

(Folytatás.)

Aug. 27. reggel elváltunk Koppenhágától, 's most utunkat nyugot felé vevők, Seeland sziget egészen tulsó szélére. Első állomásunk Røskilde volt. Ez a' dán városok legrégiebbikéi közé tartozik; hajdan királyok lakták. Most Seeland sziget országrendjeinek gyűlhelye. Nevezetes itten egy régi nagyszerű templom, magasra felnyúló két tornyaival; a' dán királyok sirja. Vörös téglából van építve, egészen góth stýlben. Az egyházi — ki vezetünk volt e' templomban — azt állítá, hogy már 1000 év óta áll ezen istenháza. A' dán históriára nézve sok nevezetességgel bír: tele van sirboltokkal, mellyekben dán fejedelmek 's némelly nevezetesebb aristocraták nyugszanak. A' mellékkápolnában, mellyek ujabb időbeliek, sok igen jeles szobrászi művet láthatni. Különösen szép ezen kápolnák egyike, egészen ó görög modorban építve 's kiékesítve. — Ha a' sötét 's titokteljes góth templom belséjéből 's a' hideg sirboltok mélyeiből ezen mellékkápolnába lépünk, elfogult elménk felderül, és a' halál nyomasztó gondolatával kibekülünk. Ott lent a' sötétben, az érzekoporsókban örökké lelánczolva, egészen megsemmisítve látszik létünk, itt fent a' világos 's mosolygó teremben, a' fehér márványsir körül álló szelid női alakok dicsőült 's derült arcokkal édesbús andalgásba ejtik az elmét, 's azon magasztos sejtelemmel hatják át, hogy élend örökké a' lélek.

Elhagytuk Røskildet, és most szélesre terjedő lapályra értünk. Jó csínált úton haladánk. Merre csak néztünk, mindenütt szántóföldeket látunk, kis szabályos táblákra felosztva, 's vagy élő sövénynyel, vagy kis kőfállal körülkerítve. — Ezen földek közepette itt-ott szeles épületek tűnnek fel, a' földmivelők lakházai. De mik azon fehér keskeny 's magas házak, mellyek két tűzfállal ellátvák 's vörös cseréppel befedve, 's mellyekből, ha körülnézünk e' vidékben, tizenkettőt is olvashatnánk, nem nagy távolságban szétszórva egymástól; néhány kisebb lakházak veszik körül, mellyek közt úgy veszik ki magokat, mint alföldünk pusztáin a' tanács melletti magtárak? Ezek tornyok, templomok és faluk. A' torony majdnem szélesebb, mint a' hozzá ragasztott kis templom, 10—20 alacsony kis ház pedig teszi a' falut. De azonkívül azon egyes szétszórt paraszt házak is e' falukhoz tartoznak; bizonyos számmal vannak minden templomhoz felosztva. Két-három templomhoz tartozik aztán csak egy pap. — Délben egy dán városban csak a' 'mimica' fáradoalmas segedelmével tudtuk megmagyarázni, vagyis inkább 'megdánozni', hogy ételre volna szükségünk, s postalovakra.

Itt dán nyelven kívül senki másfélét nem beszél. Pedig a' némajátékban nem igen jártasok ezen jó emberek. Marczykat itt már elhagyta a' türelem; nagyon kevés elmeheli fogékonyságot volt hajlandó ezen dánoknak tulajdonítani; mert bármily kézzelfogható móddal kívánta magát kifejezni, ők legnagyobb szolgálati készség 's udvarias nyájasság mellett mindég csak azt felelték: 'Jawell' = igenis! — De annyi igaz, hogy az inkább phlegmaticus véralkatu dánok, beszédjök tartalmához képest, nem változtatják annyira arcvonásaikat, 's nem gesticulálnak úgy ke-

*) Hiányosan megjelent nevelés cikkemben e' helyett: 'a' nevelő kör elnöke Brassy Samu' --, Salamon József, theologiae professor't kérem olvastatni.

zeikkel, mint az indulatosabb magyarok; azért illy néma beszéd jelentőségét nem is képesek olly könnyen felfogni.

Soká nem érkeztek lovaink: egyszer csak nagy kopogást hallok az utcza kövezetén; gondoltam, most jönnek; kinézek az ablakon, hát két parányi kis leány nagy faczipőkben — alig emelhetve lábcskáját — mozog előre. Ez itt általános divat; férfiak, nők, nagyok, kicsinyek, mind faczipőt viselnek. Végre jelenté Marczí, hogy be van fogva. Kimenénk, 's a' bakon ült már a' postakocsis, egy területes, egész a' bokaig erő vörös köpönyegbe burkolva. — Arczvonásiból is kitetszett, hogy nem ő volt a' posták feltalálója, de ezt tettei még inkább bizonyíták: mert kormánya mellett az ide alig három órányi távolságu Holsteinburgba öt óra alatt csak nagynehezen tudtunk elérni; pedig vörös köpönyegesünk úgy tervezgetett, hogy elhagyva az országutat, egy mellékuton másfél óra alatt ott leszünk. Ezen szerencsétlenül kiűtött tervét — midőn kiviteléhez készülne — mint kiszámító eszének földiadalát, nagy örömmel magyarázgatta Marczinak, ujjain kijelölve a' majdan általa eszközlendő időnyeréséget.

Egy szép cserfaerdőben már soká haladánk, midőn ennek szélén, az est homályában, a' szép 'Holsteinburgi' grófi vár előtt. Bevágtattunk ennek udvarába. Itt azonnal szobáinkba vezettetünk, mert megérkezésünk már előre tudva volt. — Ruhákat váltva, bemenénk a' fogadóterembe, udvarlásunkat teendők. Az egész családot itt találtuk. B. urat — ki atyafiságos viszonyban áll H. gróffékkal — legnagyobb örömmel 's szívesseggel üdvözlék; én szinte szerencsés voltam szives fogadást nyerni. — Ezen igen tisztelt 's érdekes körben az estét nagyon kellemesen töltöttük. — És mult el nyolcz kellemes este és nyolcz szép nap, melyek alatt itt mulatánk, fenmaradandó örökké emlékenben; mert alkalman nyílt ez idegen földet közelebből kiismernem némelly főérdekességeiben; mert olly társaság körében mulattam, mellyben résztvehetni legszebb élvezet, 's mert hitem emberi erény 's lelki tisztaság iránt, mellyet, az élet szövevényes pályájára mélyebben tekintve, olly gyakran csalódva kerestük ott is, hol azt egész bizonyossággal feltettük volna — ezen hit, a' nemes keblű özvegy házi asszony tiszta lelke által, bennem ismét uj 's erősebb gyökeret vert. — Nem éretlen ábrándozás, sem gyáva hízegés mondatják velem e' szavakat: bűnnek tartom azokat pazarlani ott, hol nincs reájok érdem; épen — mert távolban 's idegen földön a' nemes nő szerénységét nem sértenedik — azért szabad csak előhöznom ezeket. Vagy ne nevezzük azt erénynek, midőn egy magas állásu nő, jótékony befolyása által mindenfelé csak áldást áraszt — házi 's magany élete körében úgy, valamint ezentul mindenütt, merre hatása terjed; 's melly felett nem emelkedhet szó — még a' kevésbbé jók ajkairól sem, — melly határtalan tiszteletnél egyebet foglalna magában? Itt a' legjobb anyát szeretve imádják fiai, ott a' jóllétők 's boldogságuk előmozdításán buzgón 's önáldozattal munkálkodó földes asszonyt tisztelik jobbágyai; amott negyven 's néhány, nyomorban sinlett, 's az élet rideg pályájára árván 's elhagyottan kivett gyermek ismét megtalálja a' nemes keblűben szeretett anyját; mert boldogító szárnyai alatt olly ápolást, olly testi 's lelki nevelést élveznek, melly őket alkalmassá teendi arra, hogy az életben boldogok lehessenek, 's hogy válhassanak a' honnak hasznos polgáraivá. — Menjünk csak ezen gyermekőv 's nevelő intézetbe, 's nézzük meg a' sok, szép, legcélszerűbben elrendezett épületeket, mellyek ezen árva gyermekeket, nevelőjüket, 's ennek mindenféle segédeit fogadják; nézzük meg a' házat körülvevő szép kerteket 's a' nagy telket, mint megannyi ajándékait 's tetemes költséggel tett szerzeményeit a' nemes grófnénak 's boldogult lelkes férjének; 's nézzük meg őt magát ezen intézet 'lelkét', midőn üdvöztető nemtőként megjelen e' szegény árvák közt, mint ömlék el kellemdüs arcán boldogító örömerzete, mellynek fénye a' kisded képeken visszatükrözdik, mint fogadja szívesen az üdvözlő kézfogásra felnyúló ártatlan kezecskéket; 's nézzük meg végre, midőn az iskola-terembe összegyűlt növendékek előbb ünnepélyes énekkel hálát adva a' teremtőnek, hogy ró-

lok, az elhagyottakról, gondoskodott, előmeneteleiket vizsgálat alá bocsátják, mint inti 's buzditja őket szívrehatólag minden jóra 's szépre, 's midőn ismét némelyek, külön elrekesztett kertecskéikben, kerti munkával foglalkoznak, mások különféle műhelyekben, egy vagy más mesterségben, mint asztalos-, takács-, kötélverő- 'sat. munkában, a' nagyobb leánykák pedig főzésben, asszonyi munkákban 'sat. kapnak oktatást: mint tud mindenütt szelid anyai intés 's utmutatás által lelkividámságot, munkához pedig kedvet 's türelmet csepegtetni a' fogékony gyermeki kebelbe. És ha mindezeket láttuk, 's tanui leheténk annak: mint kíván mindenkit, hol befolyása engedi, boldogítani, szerencsétlenni, 's mint teszi ezt csendes elvonultságban, nemes cselekvényei öntudatában keresvén egyedüljutalmát: akkor meg fogunk győződni, hogy az 'erény' nem pusztá eszme, de nemesebb keblű embernek sajátja, 's elmondhatjuk felette is, lelkes publicistáinkkal: legyen megáldva emléke, és lesz megáldva emléke.

A' fiatal gróf, ki már a' jószágok kormányzását átvevé, 's öcsese, ki az iskolákat járja, azon kívül a' rokon J. grófnő — az özvegy grófnéval egyetemben — teszik e' tisztes családot. — És az anya tiszta 's szelid lelke megszállta 's áthatotta mindnyájok keblét! A' házi kör egyébiránt többekből áll, kik vagy ott laknak, vagy gyakran megfordulnak. 'S így történt, hogy mi is több érdekes egyénnel találkozánk, kiknek kellemes társaságában töltök az időt. Jöttek idegenek is, egy dán minister, egy spanyol követ családjáikkal együtt 'sat.; reám nézve a' köztiszteletben álló H. lelkész és St. orvos különös érdekekkel bírtak.

Az életrend ilten, mint általában illy körökben Dánországbán jobbadán, küvetkező: nyolcz órákor reggel hozzák a' reggelit, melly kávéból 's vajból áll; a' kávé nagy mennyiségben van egy személyre merve, 's mind a' mellett, hogy nagyon gyengén van készítve, egy csészében melegített vizet is adnak melleje, hogy mérsékelni lehessen; a' tej aránylag igen kevés, vajás kenyeret egyszerre szokás enni kávéval. 11 órákor lemenénk az ebédlőbe ismét reggelire. Itt mindenféle hiedeg sülttel, az állatok országa minden osztályiból — azonkívül sajttal, vajjal, gyümölcscel van megrakva az asztal; nem hiányzik sör és bor is. Három órákor délután ebédhez ülénk, tarkázva férfiak-, nőkkel: a' háziasszony az ételeket maga osztogatja. Az ételek jóízűek. Ebédután minden férfi, szomszédneját a' mellékerembe vezeti, 's ott, annak kívánásaul, hogy az ebéd egészségre váljék, minden ember elebb a' háziasszonynyal fog kezét, azután egyenként egymásközt. Nyolcz órákor este theára jövének össze, melly alkalommal kávé is szolgáltatott, azonkívül ismét sok sült, némely téstás ételek is, 's mindenféle csemege. — Ezután beállott az esti társalgás 's mulatás, mellynek multával ismét kezét fogtunk 's távoztunk. — A' kézfogás itt minden alkalommal használt üdvözlés neme, kézcsókolást nem látni, még az alárendezettek is csak kezét fognak felsőbbjeikkel. Otthon, az utcán, a' templomokban, mindenütt ezzel üdvözlik egymást; 's távozván egymástól, azt mondják: „Fawell“ = Fahrewohl.

Holsteinburgban mulatásunk alatt leginkább volt alkalmunk biztosabb adatokat meríteni Dánország belállapota viszonyai felett. — Csak röviden kívánok némelyeket e' tárgyban említésbe hozni.

Dánországnak politikai élete új átalakulásnak indult. Az idők hatalmas szelleme itt is gyakorolja erejét. A' nemzetiség érzete, némely egyoldalú pozitív — magát már túlélt — törvények 's nemzeti institutiók sulya mindinkább érlelik a' terjedő felvilágosodás által önszémletre ébredt nemzeti erőt. A' törvényhozási test szabadabb tér, nagyobb önállás után törekszik. Az ország financoziáinak 's az adó czélszerűbb elrendezése, a' szabad birtok általános kieszközlése czéloztatik. A' diplomaticai felsőbbbségre emelkedett nemzeti nyelv terjesztése 's művelése szép sikerrel foganásittatik. 'S így tovább.

Dánországnak egy nagy részén egészen szabad telkeken élnek a' földmivelők; több helyeken azonban, hol földesurak a' birtokosok, a' parasztok csak haszonbér-

lők, még pedig úgy, hogy csak életök napjaig ülhetnek a' telken; a' családapá elhunytával az özvegyre száll ugyan még a' ház és föld, de ennek halálával a' gyermekeknek többé ehhez joguk nincs; a' földesur azután új szerződésre lép, ha tetszik, az előbbeni haszonbérlet utódjaival, — ha tetszik, mással, és vagy ugyanazon, vagy más feltételek mellett. A' földbirkosok közt majoratus létezik.

A' nemzeti nyelv ügye a' dán hazafiaktól tüzzel pártoltatik: de itt is nagy elenszegülésekre talált; az igen hatalmas német elem az, mely a' nemzeti nyelv általános terjesztését gátolja. — *H o l s t e i n* grófságot egészen, *S c h l e s w i g* és *J ü t t l a n d* n a k pedig kisebb részét tisztán német nép lakja, és itt sehogy sem tud a' dán nyelv gyökeret verni. Midőn egyrészt ezen német nép a' dán institutiók iránt egyáltalában sympathiával viseltetni nem tud, a' közvetlen összeköttetésben álló 's egyszármazású német szomszédjaikhoz pedig inkább hajlik: akkor másrészt azon körülmény is hozzájárul, hogy a' dán trónörökös magtalansága némely kritikus kérdések fejtegetésére adand alkalmat, melyek mellett, az említett német grófságok, a' trón-competensek egy részével együtt, inkább látszanak hajlandók lenni egy önálló új hercegség alakítására, mint a' szorosabb értelemben vett Dánországhoz csatlakozásra. — 'S innét a' dán nyelv iránti idegenkedés is. — Annál forróbban ragaszkodnak a' szorosabb értelemben vett dánok — a' szigetek lakói — nemzeti nyelvökhöz. És úgy látszik, hogy ez kiművelődése igen szép fokát érte már el. — Sok jeles eredeti munkát számláltak nekünk elő a' honi irodalmat pártoló dánok; 's az irodalmi mezőn már régen szép sikerrel működő, *Öhlenschläger*-en kívül az újabbak közül különös dicsérrettel emlegették *G r u n d w i s c h*-ot, mint a' dánok *Klopstock*-ját, *H o l b e r g*-et, mint igen szerencsés satyricust 's humoristát, azonkívül *Bakseus*, *Heilberg*-et, 'sth. *Brandis*, mint orvos, külföldön is hírt 's nevet szerzett magának. — Az időszakai sajtó még elég szűk korlátok közt forog: politikai tartalmu lapok kiadhatására királyi engedelem kívántatik: de nem, más tartalmuak szerkesztésére. Előbbieknél szorosabb a' vizsgálat, nem annyira utóbbiaknál, melyekből néhány, satyricus irányt követve, sokszor szerencsés sikerrel parodiálja a' napi eseményeket.

A' nép nevelés egész Dánországhban igen jó lábon áll, vetélkedik Poroszországgal. Alig találkozik ember, ki olvasni, írni nem tudna. Minden templomhoz tartozik egy népiskola, melybe a' faluban 's ennek vidékén szétszórott parasztszázadok lakói küldik gyermekeiket. Küldik pedig szorgalmatosan: mert pénzbeli büntetésre szorítják az ország törvényei azokat, kik ezt megtenni elmulasztják, 's mert miután már a' szülők is a' nevelés jótékonyágában részesültek, meggyőződésből 's belső ösztönből kívánják ebben gyermekeiket is részesíteni. Nem ritkán történik, hogy rossz időben a' távolabb eső telkekről maga az apa hátán hozza iskolába gyermekét.

A' dánok vallásos emberek. Csak egyszer járnak egy hétben templomba: vasárnap reggel. A' gyülekezetek kisebbek, azért kis templomaikban nem nagy számmal jönnek össze a' hívek; de tán éppen ez oka egyrészt annak is, hogy ott az isteni tisztelet nagyobb buzgalommal megy véghez, mint nálunk, hol minden nap járnak a' templomba, 's kivált vasárnaponként igen sokan egyszerre. Nagyobb közönségnél nehezebb a' rend fentartása, nagyobb az elszórakozás.

Erkölciség tekintetéből is egyáltalában dicsérrettel lehet említeni a' dán népet: becsületes, szelid, munkás 's őszinte emberek; ritkábban hallani nagyobb gonosztevőkről; de létezik-e emberi társaság, hol ezek hiányoznának?

Testi alkotásukra nézve a' dánok általában véve ép 's erős emberek; szöke hajuk 's fehér bőrük által kitűnnek; van azonban egy fereg, mely köztök nagyon elharapódzott, 's mellynek sok fiatal élet lesz áldozata. Ez a' tudóvész! Orvosoktól hallám, hogy ezen borzasztó betegség napról napra mindinkább terjed a' nép közt. Az éghajlat, az életmód ezen kór kifejlesztésére 's terjedésére nagy befolyással bírnak. — Úgy látszik, mintha itt az általánosan elhatalmasodott görvélykör

vetné meg alapját az öldöklő tüdővésznek. Már gyermekkorban sápadt, pöffedt test, mirigydagánatok, 's más kórjelei mutatkoznak a' görvélynek. De ezek gyakran végkép elmúlnak; sokszor látszólag legvirágzóbb egészség következik, míg ifjú korban a' tüdőben — mely most végső kiképeztetése szakát érve, legnagyobb munkásságban van — a' lappangó görvély kiüt, gümöcsök (tubercula) fejlődnek, melyek aztán meggyuladnak, genyedésbe mennek át 's a' legnemesebb életművek egyikét megrongálva 's lassan megemészelve, az életnek is végét vetnek. A' nedves hideg 's ködös lég, a' sok burgonyával, kevesebb husos ételekkel élés 's pálinkaivás, kétségkívül a' betegség kifejesztésére nagy hatással bírnak, mely ha egyszer kiütött, a' káros befolyások megszüntével is terjed majdnem kiirthatlanul, ivadékról ivadokra. Történtek ugyan némelly intézkedések, melyek ezen betegség elharapódzását gátolnák, de nem nagy siker koronázta eddig ezeket. Többi közt ez ügybeni gondoskodása a' statusnak különösnek látszott. Vasárnaponként bizonyos helyeken népvigalmak tartatnak, mint nálunk a' korcsmákban. Ilyen alkalommal itt mindig egy vagy több ör van felállítva, ki arra vigyáz, hogy a' tánczoló tánczközben nagyon föl ne hevüljenek, izzadtan ki ne menjenek, 's míg testök ismét ki nem hűlt, a' rendszerint távolabb eső lakházaikba vissza ne mehessenek. — Nem szeretnék magyar korcsmainkban ilyen felvigyázó lenni!

Sept. 4.-d. este utolszor vettünk részt H. grófék igen tisztos családi körében. Több dán notabilitás is volt jelen. — Midőn történetesen magyar ruhára jött a' becséd, minden részről igen élénken látszott felébredni azon vagy, magyar diszöltözetet láthatni. H. grófné, szokott gyöngéd módja szerint, megkéré B. urat, tenné meg a' társaságnak azon örömet, 's jelennek meg köztök nemzeti ruhájában. — És B. ur nem sokára gyönyörű magyar ruhájában megjelent; az egész társaság meg volt lepetve, 's állíták mindnyájan, hogy ennél szebb nemzeti ruha nem létezik; nem győzték eleget nézni. 'S midőn aztán eljátszottuk zongorán „R á k ó c z i“ indulóját: ismét állíták, hogy hatalmasabb nemzeti induló nem létezik. — 'S nekünk — habár ezek nemzeti életünk inkább csak külszinére vonatkoznának, mégis nem rossz esett hallani illy valloásokat. — Érzékenyen vettünk búcsút még este e' tisztelt családtól, mert másnap igen korán reggel kellett elhagynunk Holsteinburgot, hogy a' révpártara a' gőzbajó elindulásáig megérkezhessünk. (Vége köv.)

NEMZETI SZINHÁZ.

November 11.-d. Ma ismét bérletszűnés volt, azonban, a' Cerrito-féle bérlet-szűnetektől különbözés végett, rendes bemeneti ár mellett; mindazáltal ezen intézkedés sem volt képes közönséget csinálni a' színházba, a' mi könnyen megfogható, miután kevés embernek van kedve, ha már néhány pengő forintot kiadott, raadásul és háborgó lelkesmerete nyugtatására még egy váltó forintot is kiadni, főleg ha jogot vél bírni, ugyanazon estvét megfizetetlenül is magáénak nevezhetni . . . Így gondolkozhatik t. i. egy része a' közönségnek. Meg kell azonban mondanunk, hogy bármint szerettük volna is e' bérlet-szűnéseket nem illy sűrűn következtetni egymás után: mégis eléje tesszük főleg az illy kitünő műélvezetet, minőben ma részesülénk, a' hétköznapi követelésű rendtartásnak; mert igen világosan 'fekszik a' tenyeren', hogy a' színháznak első kötelessége 's hivatása, művészeti élvezeteket szerezni, 's csak azután jő, arról gondoskodnia, hogy e' művészeti élvezet a' bérleti rendet ne, vagy minél kevésbbé, zavarják . . . Ennyit elmondánk mint leendő hivatalos lap, mostanság nem hivatalosan. — Ez uttal H e i n d l ur fuvola-virtuoz lépett föl egy hangversenyben. Közönségünk nem nagy kedvelője a' hangversenyeknek, 's a' hangszer is, mellyen H e i n d l ur dall, énekel, költ, tánczol, pacsirtáz és súvímél, estiszellőz, rózsasillaioz és búvöl, magasztal, lágyit, epeszt, szerelmesit és sovárogtat, 's tudja

Isten még mit nem csinál, a' miket mi csak azért nem mondhatunk el, mert nem jártunk német lapok iskolájába, melyekben ugyanezen fuvola tavaszi rózsabokornak, tündérsípnak 's egyszersmind pacsirta-fészeknek is dicsőíttetik, — e' hangszer, mondjuk, nem olyan, melly különös buhatással volna a' közönségre minden rózsabokorsága 's pacsirtafészeksége mellett; melly tekintetben azonban a' hiba nem a' fuvolában, sem a' fuvolázóban van, hanem a' közönség közönyösségében, vagy abban, hogy Heindl urat nem tudták előre olly jelesnek lenni, mint a' millyen jeles, midőn hangszere bájos hangjaival mind azt teszi, a' miket feljebb előszámáltunk, sőt ha tetszik, még többet is: szépen játszik rajta... Mivel pedig a' szép szó lepattant tollunk hegyéről: mondjuk egy uttal, hogy ez estve Sternegg Fanni bárónő is föllépett és három dalt énekelt: egyet, 'Ernani'ból és két népdalt... Szép kék szem. Jó termet. Elegendő hang. Dicséretes iskola. Észrevehető szorgalom. Akarás érzelemmel énekelni, és kifejezéssel. Valami hidegség. Roszul választott énekdarabok. Régen kopott népdalok. Nem nagyon meleg fogadás. Háromszori kihívás. — Mind ezeket megelőzte, 'Humoristicai tanulmányok' című 2 flvsos vigjáték, mellyben Egressy G., Szentpétery, Szigeti urak és Balog Pepi k. a. élénk játéka különösen megemlítendő. —

November 12. 'Borgia Lucretia', opera 3 flv. Irta Bidera, ford. Jakab István; zenéje Donizetti től. — A' czimszerepet Schodelné assz. adá. A' jeles énekesnőnek mind gyönyörű énekét, mind jellemzetes játékát bővebb szó nélkül hagynunk lehetlen. Ritka énekesnő a' legelső rendű művésznők közt is, kinél dal és játék olly művészig egybeolvadottan jelenne meg, mint épen színházunk e' nagy becsű kincsénél, ki mind azt, mit neki a' természet a' legszebb hangban adott, mind azt, a' mit e' bájos hangon magasfoku művészet fejlesztett, valamint egyszersmind magát a' dramai játékot is, olly jellemzetes kifejezéssel, olly magas tökélyre vive használja szerepeiben, hogy ha énekét halljuk, annak szépségeit mimikája által emeltetni, 's ha ezt nézzük, akkor e' jellemzetes némajátékot még ének által is magyaráztatni, szinte felesleges dolognak tartanók, 's megelégednénk tán a' kettős művésznőnek csupán egy oldalát csudálhatni, ha épen az összeolvadás, melly éneke 's játéka közt olly harmoniával uralkodik, nem költené fel bennünk tüstint e' vágyat: hogy e' szép egészet együtt élvezhessük... A' mai opera minden egyes jelenete, mellyben a' művésznő megjelent, egyegy új bizonyítványa volt jelességeinek, mindenik egyegy diadal kiküzdése a' részrehajlatlan műértők előtt. Milly ének és milly kifejezésteljes játék volt ez az első felvonásban, midőn a' nemesei által megrohantatik, midőn egymás után hallja tőlök a' szemrehányásokat, 's majd borzadva fordul ennek megnyíló ajkai felé, majd félelemmel törekszik szabadulni amannak fenyegető szózatától; 's mind e' küzdelem és remegés közepett mint tűnt ki mégis, hogy keble főérzelmét a' szeretett gyermek birja, kinek anyja levén, 's iránta a' legforróbb vonzalommal ragaszkodván, retteg előtte, a' gonoszul-hires Borgia Lucretia gyanánt megneveztetni. Szintolly megragadó volt a' második flvbani jelenete, midőn ferjével föllép: a' vérszomjazó boszu nemtelen tüze, mellyel férjét a' nem ismert Genaro ellen felhívja; azon jellemzetes fellihegés, midőn a' férj ígérését és erre adott esküjét hallván, a' tigrisszívű nő pokoli vérszomját feltünteti; azon áhító leles az ajtó felé, mintha alig várná látni az embert, ki azon belép, 's a' ki boszujának martaléka lesz; 's ismét a' megdőbbenés, midőn Genarora ismer; a' rettegés, a' férj iránti hízélgés, a' folytonos lelki küzdelem, mellyben e' nő most férje és Genaro jelenlétében van, azon remegés és összeroskadás, midőn utóbbi a' mérget megiszszá, 's a' gyors cselekvőség és mentés utáni látás a' férj távozta után, — mindez a' legszebb láncolata volt az átgondolt és visszatükrözött érzelm- és indulatkifejezéseknek, minőt csak a' művészet ritka fölkenetjaitől láthatunk... Szintilly jelességeket találunk a' harmadik felvonásban, midőn a' dühös boszulónőt áldozatul szentelt vendégei közt látjuk, korlátlan vérszomjával, örömeivel a' biztos boszuállhatásnak, az iszonyu borzadással, midőn megtudja, hogy fia szinte mérget ivott, a' kínlódással és küzködéssel, midőn őt ellenszer-ivásra kéri, 's a' kétségbeséssel, midőn haldok-

lik és meghal. Hogy az előadás e' jelességei, melyekhez még a' művész nő ritka bája 's erőben és kitartásban párját kereső hangja, teljes tökéletes iskolája annyira emelölög járul, az estvét a' legkedvesbbé tevék, nem kell említenem; annál kevésbbé, mert a' magyar közönség sok, igen sok illy és még nagyszerűbb élvezetdús estvéket köszönhetett eddig is Schodelné assz.-nak, a' mikről gyermekes könnyelműséggel nem mondom most, hisz ettől távol vagyunk — de bármikor is feledkezni akarni, valóban nem egyéb, mint gyermekes könnyelműség. — Schodelné assz.-on kívül említendő még Wolf ur szép éneke, kinek játékaról is sok dicséretet mondának, ha épen az olly jeleneteket, melyeket kitünölég jól akar ábrázolni, mint ma a' méreg-fuldoklást, olly ihletlen meztelességgel nem adná, hogy az ember hajlandóbb nevetni torzításain, mint részt venni komolyságában. — Hes z R. k. a. ritka althangja szomorú tanuságát adja azon az árnyékvilágban mindenütt tapasztalható igazságnak: hogy a' ki elő nem halad, hátra hull. 81.*)

November 13.-d. „Az árva fiu 's a' loudoni koldusok“, drama 5 flv. irta D i n a u x és L e m o i r, ford. Egressy B. — Különös érdekléssel és figyelemmel mentünk a' mai előadásra: a' jeles tehetségű 's legszebb reményekkel kecsegtető Szilágyi Lila k. a.-nak első föllépése volt nagyobb szerű szerepben: Smike-ot az árva fiút játszotta, a' kedves és épületes emlékü bold. H u b e n a y n é legjobb szerepeinek egyikét. A' föllépés már ennél fogva is bajos és nehézségekkel járó volt; kimondjuk fölöle véleményünket, iránta figyelmet várva mind a' rendezőség, mind a' fiatal színész nő részéről, a' nélkül, hogy szavunkkal az elsőnek visszavonulásra akarnánk ürügyet nyújtani, vagy a' másodikat önhittséghez vezetni; az első akkor történnék, ha a' rendezőség csak gáncsunkat hallaná; a' második akkor, ha a' derék kezdő csak dicséretünk iránt volna figyelemmel. Semmi sem volt e' szereplésben, a' min higgadt megfontolás nyomai tündek volna ki; de ellenben igen sok, mi a' határozott hivatás és tehetség önkénytelen, sugaltszerű jeleit tünteté föl. Ez utóbbi sorozatba tartozik Sz. L. k. a.-nak különösen test- és taghordása, mely az elhagyatott, a' társai által zaklatott és előjárójától üldözött, 's ezek következtében csüggeteg lelkű árva fiút elegendő hűséggel ábrázolá. Azon jelenetekben, melyekben e' csüggeteg lélek panaszosan és elnyomottsága érzetében lép föl, a' fiatal színész nő szinte dicséretesen állott meg, 's világos tanuságait adá, hogy ott szerepe szellemébe eléggé behatott; ellenben kevésbbé sikerültek voltak azon jelenetek, melyekben belsejének nemcsak e' folytonosan jelen levő állapotát kellett feltüntetnie, hanem egyszersmind határozottabb színű érzelmeket előállítania, minő az aggályos felelem az üldöző koldusok közt, a' ragaszkodó szeretet 's ennek szavakba törő kinyilatkoztatása Nikleby irányában. E' két utóbbi nemű jelenetek közül ismét jobban sikerültek az elsőbbiek, mint az utóbbiak, a' minek oka minden esetre, mert a' felelem érzete közelebb állott az üldözött gyermek megrögzött lelki állapotához, mint a' szeretet, kivált ha ennek kinyilatkoztatása némi erő önértetét föltételezi, a' minek a' jelen esetben meg kell lennie. . . Az egész szereplést nem lehet ugyan dicsérnünk föltétlenül; de mint első kísérlete egy kezdő színész nőnek, nagy mértékben igényli 's megérdemli azon figyelmet, melyet Sz. L. k. a. első föllépései óta gerjesztett maga iránt. . . És ha még azon körülmény is, hogy a' fiatal színész nő, mint értésünkre esett, alig egy pár nappal föllépte előtt kapta át a' szerepet tanulásra, tekintetbe vesszük: akkor annál méltányóbbnak kell iránta dicséretünknek lennie; de egyszersmind annál kevésbbé mulaszthatjuk el, megmondani a' rendezőség felől, hogy ez a' kezdőnek szép tehetsége irányában kissé nagy gondatlanság. Kezdőnek egy nagyobb szerep betanulására hosszas idő kívántatik, mind azért, mert még nem birhat elég gyakorlottsággal, szerepe egyéniséget minden oldalról gyorsan felfogni, mind pedig azért, mert

*) Meghagytuk e' cikket úgy, a' mint iratott, 's midőn azt még csak egy felkiáltó jellel sem commentáljuk, úgy hiszszük, részrehajlatlanságunkat eléggé bebizonyítjuk. — Szerk.

az illy rögtönzöttetések sokszor egész jövőndöket tehetnek kockára. Ettől ugyan jelen esetben Sz. L. k. a.-t megóvta szép tehetsége; de illyesminek színházunknál lehetőségére is annál kevésbé kellne okot szolgáltatni, mert az nem nagy gondos-ságot árul el az ügy jövőndöje iránt. 25.

November 15. „Bánk bán“, történeti drama 5 flv., írta K a t o n a J ó z s e f. Ezen legjelesebb eredeti színművünk mai előadását az összes személyzet szorgalmas játékánál fogva igen sükerültnek mondhatjuk; mindazáltal legnagyobb mértékben nyerte meg a' fuladásig tömött színház tetszését Lendvay ur játéka, különösen az első felvonási végjelenetben, midőn Ottonak neje iránti csásbszándokát előadatni hallá; továbbá a' negyedik felvonásban, hol a' gögös királyné iránt keserűn kifakadó 's becsületében sértett férjet jellemzetesen tünteté elő. — Szinte nagy tetszésben részesült Egressy G. ur is, főleg a' második flv. végén, midőn a' felizgatott, de a' nagyur egyetlen szavára lecsillapuló pártfönököt meglepő jelességgel adá. — Lendvayné assz. az ártatlannal eleső 's férjét állhatatos hűséggel szerető nőt; Laborfalvi R. k. a. a' hatalmával korlátlanul visszaelő gögös királynét, dicséretesen jellemzé. — Hasonlóan dicséretes volt Fáncsy ur Biberach szerepében, mind tisztán érthető kiejtésére, mind jellemzetes játékára nézve; azonban figyelmeztetendőnek véljük az iránt, hogy helyesebb testtartást igyekezzen sajátjává tenni, elszokván egyszersmind bal lábának gyakori kellemetlen inogtatásától is. Z.

— Lapjaink mult számában azon, a' nemzeti színház számos pártolója által közösen érzett, panaszt közöltük, miszerint hely szűke miatt igen sokszor be nem juthatnak a' színházba. Erre vonatkozólag a' Budapesti híradó'ban az hozatik fel, hogy maguk a' színészek hat páholyt és néhány zártszékét foglalnak el, a' miből aztán azt következtethetni, hogy a' mi közölt hírünk alaptalan . . . De nem úgy van: a' színészek részéről csak két páholy van rendesen és szerződésileg elfoglalva: Schoedelné assz. által az egyik, Lendvayné assz. és Laborfalvi R. k. a. által a' másik; 's ezek közül az első olly szíves, hogy páholyát szükség esetén igen gyakran átengedi az igazgatóságnak bérbeadás végett. A' harmadik ingyenpáholy a' bírálóválasztmány páholya. Wolf ur fizeti a' magáét. 'S ha ezeken kívül a' színészek páholyokat foglalnak el, ez csak olly alkalommal történik, midőn azok a' közönség számára nem szükségesek. — Miután a' főnebb említett vádat a' helybeli német lapok siettek közölni hasábjaikon, kérjük őket, adjanak már most helyet az igazság jelen szavának is, mellyről egyébiránt illető helyen személyesen meggyőződhetnek, ha úgy tetszik.

ÁMOR VAKSÁGA.

Jupiter boldogabb volt, mint a' mai férjek: — őt féltette neje.

'S alig élt valaha hölgy, kinek annyi oka lett volna férjét féltetni, mint a' csillagszemű Junónak; mert hisz meg van írva a' mythologiában, hogy villámisten ő felsége nem elégedett meg az olymp lakóival, hanem majd hattyu-, majd szarvasalakot öltve, vadászta földünkön a' szerelmi kalandokat; vagy habbá alakulván, incselkedék a' fürdő szépekkal, avagy mint felhő és lég jutott el a' hölgyek élvadó ölébe.

Egyszer Juno felállított kémjei figyelmét kikerülve, gyönyörtadó kalandokat élvezett a' hatalmas mennydörgő, ki haza térve, nagy ünnep által ülte meg örömet, 's ezen ünnepre összegyűjte az olympi lakók nagyát és apraját.

Együtt volt az egész isteni csapat: a' férje csókjai által soha ki nem elégit-hető Juno; a' bármelyik mai nagyvilági hölgygyel vetélkedhető, agg férjét naponta tizszer is rászedő Venus; az izmos földmívelőket kegyeivel elhalmozó Ceres; az erdő sötét árnyában titkos kalandokat űző Diana; a' virasztásért kegyeket osztó Minerva; a' szerelmes titkok közbenjárásáért működő, 's a' nők fölött tudása

által kivivott hatalmat ügyesen használni tudó Mercur; a' zivataros éjeken át a' tenger nimfáival kéjclgő Neptún; a' szelei által csolnakos 's halászholgyeket hatalmába kerítő Aeol; a' dús nőt vett szegény ifjakkak az életphilosophiában mintaképül szolgálható Vulkán; a' többet szerelmeskedő, mint csatázó Mars; az édes szavakkal csábító szerelmes, sopánkodó Apoll; az útban levő férjeknek annak idejébeni lerészegítésökért nem egy csókot kapott Bachus; szóval: a' hatalmas és tens karok és rendek egész összege, kivéve kettőt, kik még hiányoztak: a' szerelem és — bohóság istenei.

Amaz levelet vitt Dianától egy ifju vadásznak, és azért késelt kissé el; ez pedig azért jött később, mert ő is úgy, mint a' mai bohók, az által vélnek figyelmet gerjeszteni, ha későn jönnek.

A' két istenke az ebédli csarnok ajtajánál találkozott; a' bohóság büszkén lépdelt előre, módosan tartván fel fejét, 's kimérve rakosgatván lábait.

Amor látta ezt, 's hogy zavarba hozhassa a' hetykét, elővette nyilai egyikét 's megszúrta azzal a' bohóság ikráját.

Ez sikoltva kapott lábához; arca, mellyen előbb szívek hódítására számított mosoly lebegett, torzzá változott át, 's ijedtsége fölött fenhangon kaczagott az egész isteni társaság.

A' megsértettet ez nagy dühbe hozta: boszút lihegve futott az elszaladó Amor után az olympi kertbe, honnan csak hamar velökig háló jajgatás hatott be a' terembe.

Mars, a' mennyei rendőrség, erélyes kapitánya, gyorsan futott embereivel a' kertbe, 's csakhamar visszatért a' kedves gyermek fölött aggódó tömeghez.

Rettenetes! a' dühös megsértett iszonyu boszút állt: a' nyíllal, mellyel Amor őt megvérzé, kiszúrta annak gyönyörű két szemét.

Mig az istennők egy része a' siró gyermeket csitítá, a' nagy tömeg a' bünsnek rohant, 's csak nagynehezen védhette meg őt Mars a' tömeg méltányos dühe elől.

— A' gaz tett nem maradhat boszuállás nélkül!

— Az undok lakoljon!

— Égessük ki szemeit! kiáltának az istenek, 's majd mindegyik egyegy rettenetes büntetést ajánlott.

A' zaj nagy lön; — mindenki indítványa elfogadtatását sürgette; a' hevesebb vérük összekocczantak, 's néhányan mármár hajba kapni készültek.

— Határozzon az elnökség! kurjongatott Saturn, ki legelőször irt a' mai táblalírák többsége által követettni szokott politici rendszerről, — 's mert legtöbben kedvét keresték a' jó konyhát tartó elnöknek, megragadták az alkalmat, pártolni az elnöki méltóságot emelő indítványt.

Jupiter egyet mennydörgött, — a' férfiak elhallgattak, — de nem a' nők, kik csak azon fenyegetésre csillapultak le, hogy a' hütlenség után meghal ezentul minden hölgy, ha nem lesz rögtön csend az egész teremben.

— Halljuk az elnökség bölcs szavát! — szólt egy harmadrendű isten, ki megragadta az alkalmat, bókot csinálhatni a' hatalmasnak, ki épen másnap akart conferálni egy zsiros mennyei hivatal, mellyért eddig már tizezer egyén recurrált, 's mellyet ugyanannyi nő ohajtott megnyerni alsóbb rendű kegyenczeinek.

Ismét csend lön, még Amor sem zokogott, 's Jupiter proclamálta a' sententiát.

— A' bűn, mit a' bohóság elkövetett, nagy, 's olyan legyen a' büntetés is; — szólt a' hatalmas — Amort szemeitől fosztá meg, a' kis fu nem lát többé.

— Milly bölcs mondás, — kiáltott fel több recurrans.

— Büntetése az legyen, hogy a' mennyire lehetséges, megkönnyítse a' gyermek nyomorát, — 's így, hűveim, itéletem az, hogy:

'A' bohóság legyen örökidőkre a' vak szerelem vezetője!
 A' gyülekezet 'vivátot' kiáltott, — 's mint tudjuk, maiglan is fenáll az
 olympan kimondott büntető ítélet. R — y.

MI HIR BUDÁN?

— Beh sokat bántja némellyeket 's uton útfélen hintetgett insinuatiókra! adott már alkalmat azon nyilatkozatunk, hogy az 'Életképek' új évtől a' nemzet, színház hivatalos organuma leendnek, sőt nagybölcsen azt is kitalálták hogy lapjaink máris csak úgy feketéllenek a' függés szellemétől 's azt is jónak látjuk és hirdetjük, mit ezelőtt éles guny, kemény feddés 's folytonos üldözés tárgyává tevénk 'sth. 'stb. — Bizony furcsa kosztosai vannak az Istennek! Előbb az nem tetszett nekik, hogy nagyon szigorúak voltunk; most meg az nem tetszik nekik, hogy barátságosabb indulattal akarunk viseltetni a' nemzeti színház iránt; sőt tudatlanságot színelve, sehogy sem bírják nyílt levelünkből kiolvasni, miszerint 'lapjaink, igenis, hivatalos organuma lesznek a' nemzeti színháznak, azaz: közlendik mindennemű hirdetéseit 's nyitva állandnak az intézet védelmeül, valahányszor szükséges; azonban függetlenül, mellékezel és tekintet nélkül, mint eddig, fogják ellenében kimondani véleményöket a' bírálati téren.' Tessék ezt jól megérteni ama jó barátimnak, kik, Isten tudja, már mit nem fogtak reám 's annyi sikertelen erőlködésök daczára sem akarják átlátni, minő kopott taktikátlanság már azon taktika, mit lapom hitelének megrendítésére minden félév vége felé rendszeren megkísérteni szoknak. — Leginkább kaczagni erőlködnek ezen változáson bizonyos, jelenleg pünkösdi királysággal felruházott csatlósok, kik urok holmi nevezhellen célokra szánt papircsomagai közt talált egy-egy halvány witzzel encouragirozván emberformájukat, kilépnek azzal a' hatalmasan devalvált divatu hirhordó-terre 's csütörtököznek az 'Életképek'-re jobbra balra . . a' nélkül, hogy ezek illy vak fojtásokra csak legkisebb mozgásba jönének, hacsak olyanba nem, minőt a' pávatollali csiklandozás okozni szokott. Illy emberkéekkel aztán csak azért nehéz összetüzni, mivel, ha közelebb lépünk hozzájuk, nem mi (a' mit a' rossz illat miatt tennünk kellene), hanem ők dugják el — orrukat. — Egyéb uracoknak pedig, kiknek nemcsak a' mi ügyünkről, hanem minden komolyabb dolgokról olly kevés fogalmuk van, hogy ha a' templomba viszik őket, ott is csak kaczagni tudnak kábán és együgyün, azt a' jó tanácsot adjuk: maradjanak saját kaptafájuknál 's ne nyissák fel szájukat ott, a' hol férfiak szólnak.

— Azon hirt, hogy a' 'Merkur' Nádaskay és Zerffy urak szerkesztése alatt jövő évre új alakban 's szépliteraturai műveket is tartalmazva fog megjelenni — magától Zerffy urtól hallottuk, ki e' lapot egyszersmind pártfogásunkba ajánlotta. — Tessék tehát Z. urnak — 's ezt az igazság érdekében követeljük, mi is megtennők azt mások irányában — a' 'Honderü' kuczkóbul hadonázó apró nagyságát erről felvilágosítani 's öt nevünkben egyszersmind bizonyossá tenni, hogy kényerét még senkitől sem irigyeltük 's hogy igen-igen furcsának tartjuk, miszerint épen a' 'Honderü' mer valakit — kényeririgységről vádolni. —

— Oroszhegyi József ur, a' 'Jelenkor' segédszerkesztője, 'Honleányok' lapjai' czimű, különösen növendékleányoknak szánt munkát akar új évtől kezdve havi füzetekben megindítani. Nem szükség hosszasan fejtegetni, hisz azt a' rövid időn kibocsátandó programmnál tán ugysis teendi, minő szép és fontos vállalat jelenkorunkban: a' női hivatás irányát czélszerű értekezések 's közlemények nyomán kijelölni 's mennyire okunk van e' szerint olly vállalatot, mely e' czél megközelítésére eszközül ajánkozik, teljes erőnkől pártolni.

— Annak idejében mi is kikeltünk — már pedig tettük azt, akár tetszett, akár nem — a' debreczeni vaspálya-vonalon a' mozgony által okozott szerencsétlenség ellen, mellynek egy ember és két ló lett áldozata, 's kárpótlást kívántunk az iszonyu halállal kimult férj özvegyének: a' mit ez, egy a' 'pesti hírlap' mult keddi számában megjelent figyelmeztetés szerint, ügyvédi segítség mellett meg is nyert... 's így az igazgatóság, nem ugyan köszönetünket, mert csak kötelességét teljesítette, hanem őszinte elismerésünket igényelheti. Bár egyéb bajokon is, mire újságilag figyelmeztetik, olly készségesen segíteni méltóztatnék.

— Az emberek, vagyis inkább a' hevesvérü fiatalság már nem győzi bevárni a' farsangot, azért előzrlésül holnap a' nagy reduttermében Morelly Ferencz ur, mintegy 50 egyénből álló hangászkarával, reuniót fog rendezni, mellyben az ugynevezett 'párisi banda' is részt veend. — Igen szép, hogy a' programmban csak két keringő van kijelölve, egyébiránt ez is kimaradhatott volna — nem tartozik már, hál'Isten, a' divathoz.

— Mult szombaton ő cs. kir. magassága József főherczeg, Anders sor ezredes és Heißler urak kíséretében, meglátogató Marastoni festész-academiáját 's megelégedését nyilvánítá az intézet czélszerű elrendezése iránt. — Halljuk, hogy a' derék művész érdekében keringtetett aláírási ívek telni kezdenek 's a' pártfogására alakult társaság sikerteljesen munkálódik. — Ajánljuk mindenkinek a' festőtermek látogatását!

— Degré Alajosnak 'divatvilág' czimü legujabb vígjátékát igen sikerültnek mondják; bár minielelőbb adatnék elő, mert soha sincs elég korán, némelly emberek elibe őszinte tükröt tartani, hogy gyarlóságait megismerve, javulhassanak, ha — még lehet!

— A' két kör barátságos lakomákat rendez egymás kedvéért — bár unióra vezetnének. Egyikében Vörösmarty, 'országház' czimü igen jeles költeményét olvasá fel, melly a' 'pesti divatlap'-ban fog megjelenni.

— Folyvást szép, de hideg napjaink vannak: reggelenként erősen fagy is. — A' hidat most gyakran m'ndkét oldalról egyszerre szokják fölnyitni, a' mit bizony mindig tehetnének; nem sokára csolnakokra szorulandunk 's csak akkor kezdődik minékünk budaiaknak a' vig (!) élet, hogy az Isten panaszkép ne vegye.

— A' lánczhidon csakugyan dolgoznak, most már láthatjuk ablakunkból a' budai részen büszkén emelkedni a' Dunából az erős köoszlopot. Mondják, hogy két év mulva a' gyalogok már járhatnak rajta: adja Isten!

— Igen sok új házat fognak építeni jövő évben: palotákról nem hallani; jobb is, ha izlésteljesebbek nem lesznek, mint a' mostaniak.

— E' napokban több ismerkedések 's barátságos eszmecserek történtek: mondják, hogy némellyek nem igen örültek azon, hogy egymást megismerték, vagy — megismertettek.

— Bizonyos lap legujabban igen gyakran dicsérgeti a' budapesti hírharangozót: ha ez utóbbi volnék, nagyon tartanék a' gyanupertől.

— A' vakok intézetében f. h. 13-kán tartatott emlékünnepeyre (Haüy, első vaknevelő születésének százados ünnepe) bizony többen is gyülekezhettek volna. A' dolog egyébiránt igen egyszerűen ment véghez. A' felügyelő-tanító ur beszédet olvasott, e' tárgyra vonatkozót, 's aztán tartatott a' szokásos havi vizsgálat, a' jelenlevők közelégedésére. — Mellekesen érintjük: ha ez épületnek egy bizonyos építési baján nem segítnek gyökeresen, a' szörnyü bűz, melly már is eltölti az egész házat, lélekzetfojtóvá válandik, 's a' szegény vakok idővel még igen alkalmatlan nyavalyáskodásnak leendenek kitéve. — Vasárnap, azaz 15-kén ment véghez a' művészeti egyesület tisztválasztása, melly alkalommal egy érdekes indítvány is tárgyalatott. Erről azonban bővebben jövő számunkban. — Délután pedig ugyanaznap a' vukovárfiumei vasut ügyében gyülekeztek össze az ügybírátok, 's igen jó dolgokat végeztek a' négy óra hosszant tartott tanácskozás folyamában. Bizony csak nem szép Fiu-

me városa ő kegyelmétől, hogy oly hűtlenül 's oly rabulista módon elpártolt. De a' közgyűlés azt végezte, hogy Fiumét, jó meggondoltsággal tett ígéretei 's kötelezettségei alól föl nem mentendi. 'S jól tevő. Egyes emberektől is szilárdságot követelünk illy becsület-ügyekben, hát egy testületet kevésbbé kötne meg saját és szabadon adott becsület-szava? Bizony bizony mondom nektek, ki saját hasznát nem akarja állatni, az vakabb a' világtalannál, — ki pedig hazája boldogulását gyermekes fejeskedésével akarja gátolni, az gonoszabb az ellenségnél is. — Különösen örvendénk e' gyűlésen, egyéb tekintélyeken kívül, Széchenyi István ő nmltóságát is láthatni, ki szívesen is előadta volna — saját nyilatkozata szerint — e' tárgy körüli nézeteit, ha nagy rekedtsége a' beszélésben nem gátolja. — Leghőbb részvétet ohajtánk ez ügynek mindenfelől, mert vagy itt lesz hazánknak külföldi kereskedése, vagy sehol.

— o —

— Valjon a' valero-utczában miért gyújtják meg oly későn — 7 óra felé — a' lámpákat? oly drága az olaj? vagy tán a' szeszvilágítás boldog reményében ringatjuk magunkat?

— I r o d a l m i u j d o n s á g o k : a) Fényrajzok Jézus és az apostolok életéből. Irta Sujánszky Antal. 1. és 2d. füzet. Gyönyörű aczélmetszetek 's jó versek. b) Esti dalok. Irta Kövessy Kálmán. Lyrai ömlengések 50 dalban, köztük sok szép gondolat 's technical ügyesség gyakorlottabb versíróra mutatnak. c) Vahot Imre 'költő és király' című négy felvonásos vigjátéka, csinos kiadás és olcsó. d) Magyarföld és népei' című, ugyanazon szerző ismert jelességű folyóiratának Vd. füzete, melynek tartalma: Bartfa és a' bártfai fürdő, képpel. — Tiszaháti népelet Bereg megyében, színezett képpel. — A' parádi fürdő, képpel, és Gyöngyös, szinte képpel. e) A' 'Nemzeti színműtár' (kiadók Obernyik és Vahot Imre urak) III. d. füzete. Tartalma Obernyiknek 'Nötelen férj' című, 's a' nemz. színház által 60 arannyal díjazott vigjátéka 3 felvonásban. f) P e r e g r i n y Elek ur, természet-történet'ének 2d. füzete, melyről, mint igen hasznos ifjúsági iratról, tán bővebben szolandunk. g) A' kisdodóvási N e f e l e j t s ' 2-dik bővített kiadása is megjelent, írta Ne y Ferencz, a' kisd. képző int. igazgatója. Ára egy váltó garas. Különösen szegény sorsu szülőknek ajánlatos. Kapható a' szerzőnél (Valero-utca, intézeti épület). h) 'I p a r c z i m t á r ' 1847d. évre, kiadják Szalkay Gergely és Németh János. A' kiadás igen diszes 's nagy szorgalommal van e' könyv szerkesztve.

D é é z s e n, nov. 10-én. — Egy közgyűlési lakomát közlök ezennel az olvasó közönséggel. Megyénk igazgató főbírája N e m e s József, ki a' nemzetiség 's haladás zászlója alatt nyilvánított buzgalmaiért minden dicséretet érdemel, miután tegnap a' közebedet megadta, mára különösen is barátságos asztalához szolítá megyénk értelmesebb 's lelkeesebb egyéneit. A' barátságos ebéd vége felé vig poharak ürítésével lelkes áldomásszavak mondattak legelőbb is azon köztisztletben álló egyénekért, kik gróf H a l l e r Sándor indítványára megyénk székbirói közé soroztattak (Deák Ferencz, Klauzál, Kossuth, Szemere Bertalan, Liszt Ferencz, Vörösmarty Mihály); — ezután az unióra tért által a' beszélgetés, 's ennek üdvös volta többektől lelkes szavakban tolmácsoltatott. Majd H a r a y Victor, gr. T e l e k i Sándor titoknoka által elszavaltatván P e t ő f i n e k 'Erdélybe n e ' című költeménye, melyben az unióra a' lelek legmélyebb fenekéről szakadt hangokon buzdítja a' két testvérhon fiai, — e' költemény hallása lebüvölt és kiragadt magunkból; a' költőt lelkes 'eljen' kiáltások között több ízben megtapsoltuk, 's nevét tisztelettel zengedeztettük ajkainkon. E' költeményt P e t ő f i közelebről Erdélyben Koltán, gróf T e l e k i Sándornál írta. A' gróf maga is szavalta Petőfinek egy más, 'Örült' című, ugyanakkor írt költeményét: mit hasonlólag nagy bámulattal hallgattunk. Milly dicső elégtétel ez Petőfinek, rágalmozói 's ellenségei ellenében! Minő

mély és szent érzelmek vonulnak át költő e' művein, 's a' lángész villámai mennyire lobognak bennök csuda-varázs játékokban, hogy szívet és lelket leigézzenek! Mint lesznek e' művek hallására neveltségesekké az amolyan Zerffy-felé puffok, melyek a' világnézési kritika összeböngéztet reminiscenciáiból olly fenhejázó önhitséggel dobáltatnak a' 'Honderű' hasábjain Petőfi érdemei kisebbitése tekintetéből, — holott Petőfi a' 'Honderű'től csak azért sem érdemelte volna ezt, mert szerkesztőjét a' 'Pesti divatlap'ban hozzáírt költeményében, bizonyosan annyira halhatatlanította, hogy a' szerkesztő összesművei ezt felényire sem tehetendették. De ugy hiszem, az a' tengerhabszél, mely a' tudományok összes tengeréből szereti magát kicsusorodva láttatni, önrozzantságában minden mélyebb vizsgáló előtt összehull, 's egy legkisebb szélváltozás által merőben lefúvatik. — Petőfy lantjáról a' hangok a' nemzet lelkeire pattannak le, 's képesek azt minden nagyra és nemesre gyujtani. Nem kell nekünk cosmopolita költő, millyenről Zerffy hadonáz: nemzeti költő kell nekünk, ki oda emeljen, hová jellemünknel fogva születve és teremtetve vagyunk. — És Petőfit illyennek akarjuk, hogy megmaradjon 's minden erejét e' térre öszpontosítsa. — A' lakoma késő estig tartott, hol a' többek között a' most szőnyegen levő urbérről is hazafias értekezések tartáltak. A' külön elemeknek egy nemzettestbe való olvasztása főbb ohajtása minden buzgó hazafinak; a' magyar nemzetiséget a' széles hazában mindenhová kiterjeszteni ohajtjuk: — egy nyelv, egy érdek, egy jog, egy szabadság! — ez közös jelszavunk. És ezért esdünk és vivünk „nagyak trónusában, boldog és szegénynek kunyhójában.“ Birtokos uraink közül sokan — a' nemzeti nyelv megtanulása 's a' magyar érdekekhez csatlakozás feltétele alatt — tökéletes szabad földet is hajlandók engedni, nemzeti összeforradástól remélvén csak feltételezettnek a' hon leendő nagyságát. E' lakomát érdekessé tette még az is, hogy megyénkben szép véleményt bíró, visszázkodásban élt három testvér is, a' hon jelen állásában az össze nem tartás átkos voltáról meggyőződván, testvéri kezét fogtak és lelkes ölelés között örökre kibekültek, mit érzékeny és a' közegyesülésre buzdító beszédek követének. Végül becsületszavak 's nevek aláírása alatt kötelezték magokat minden jelenvoltak: miszerint ezután közgyűlésekre mindig ünnepélyesen honi kelméből készült magyarkában és kardosan jelenendnek meg. E' hazafias társalgás élénkségét nemzeti zeneművek játzsása, 's Haray Victortól a' magyarországi vezérkortesek beszédeinek hű másolatu előadása ujítgatta meg. — Erdélyben ennyi lelkesedést látni szép és nagyszerű öröm!

Szentimrey.

ISMÉT EGY PÁR SZÓT, DE ÖRVENDETEST, LAPUNK ÜGYÉBEN.

Folyó hó 7dikén: Bérczy Károly, Degré Alajos, Jókay Mór, Kaján Ábel, Kerényi Frigyes, Lisznyay Kálmán, Oberyik Károly, Pálffy Albert, Petőfy Sándor és Tompa Mihály urakhoz a' következő levelet irtam:

„Tisztelt barátim! Néhány hó előtt önök egy nyilatkozatot bocsátottak közre, melyben határozott szándékukat jelentették ki, a' journalirodalomról egy időre lelépni; — mire két cél vezérelhetette önöket: egyik, hogy tehetségeiket ezen-tul önálló művek alkotására fordítva, magukat a' napi érdekű tárgyak kezelésével ne forgácsolják; másik, egy füzetenkint megjelenendő almanach egyesült erővel kiadása leende. — Balítéletesek ugyan egy harmadik okot is emlegetnek: minek személyes tekinteteken kellene alapulni, mit én azonban motiválni nem tudok, hinni pedig nem akarok. — Az elsőbbi cél, mint ezt azóta többen önök közül tettleg bizonyíták, részint közönség elébe léptetett, részint tudunkra munkálatban levő önálló műveikkel erélyesen meg lön közelítve — 's az irodalmi kifejlődést figyelemmel kísérőnek lehetetlen az ebbeli haladáson szívből nem örülnie. Az utóbbi vállalat azonban, hihetőleg előttünk is ismert okokból, kevésbé látszik a'

kívánt czélnak megfelelni. Az almanach-litteratura sokkal kisebbszerű, sokkal szűkebb közre szorított, mint hogy jól ismert nevekkal bíró tehetségek magukat ennek korlátai közé temessék. — 'S mi következett belőle? Hallgatás, pangás az írók részéről; elégtelenség, hidegülés a' közönségről: mert míg önök visszavonultak a' lapirodalom teréről, addig az elebb szellemi kisebbségben tartott irodalmi töredék kapott túlnyomóságra azon, — ismeretlen középszerűségek küzdtek fel magukat nyilvános kárával a' szépirodalomnak úgy, mint a' közönségnek. Pedig nincs tér és mód, mellyen bármely korszerű eszme, erkölcsi vagy honfui, erősebben bírnia közönségünkre, mint a' szépirodalom tere. Veteran íróink nagyobb része — hála nekik és elismerés az eddigi küzdelmekért — most már örömeztőbb élvezi nyugalmát, vagy az élet nehezebb fátalmival harezol; önök azok, kiknek most, ha valaha, kell egyesült erővel fellépniök a' sikra, hogy azon, ismerve az irányt, mit honfinak és becsületes embernek követni kell, az igazság és honérzet diadalát kivini segítsék... Ezért felhivom önöket, minden önzés és ámitás nélkül, nemcsak a' magam, hanem inkább a' közügy érdekében, hogy félretéve minden mellékérdeket, és netalán — mit valószínűnek nem látok — neheztelést: bontsák föl ugyis csak ideiglenesen kötött társadalmi szerződéseket, 's kezdjék meg újra a' hatást, mire erkölcsi és honfui tekintetben önellkök sugallásától fel vannak hivatva, emelve a' divatlapok közül bármelyiket nélkülözött munkálataikkal, mellynek iránya önlelkőkével összhangzik! Adjon az ég önöknek áldást és egyetértést, szavaimnak pedig kívánt sikert.

Maradtam Budán 1846. nov. 7-dikén.

Frankenburg Adolf.

E' barátságos 's őszinte lélekből eredt felszólításomra a' társulat jegyzőjétől e' szives választ nyertem:

Tisztelt szerkesztő ur! Önnek f. h. 7-kén hozzánk intézett, 's reánk nézve több tekintetben hízegő felszólítása által nem csekély mértékben érezzük magunkat megtisztelve. — Egymásközi kölcsönös szerződésünk mult július 1-től egy évre kötött, 's így Önnek baráti felszólítása nélkül, legalább nemleges tekintetben, jövő 1847d. július 1-ig tartott volna; — tettleges része alakulásunk czéljának nem nyilvánítható akadályok miatt teljesülésbe nem mehetvén, — Ön felhívásának vétele után f. h. 16-dikra gyűlést hirdeténk, mellyben a' kölcsönös czáfolatok beváltása után, de leginkább az Ön által előadott motívumoknál 's a' divatlapok nagy része által szorosabban kifejtett irány- 's programmnál fogva, társulatunk a' jelenvoltak 's a' beküldött nyilatkozatok közmegegyeztével felbontottnak nyilvánított, 's az adott szó kölcsönösen visszaadott. — Ha a' magyar irodalmi körülmények az eddigieknél netalán jobbra változnának, most szándékolt, de foganatba nem hozathatott czélunk bizonyosan újra egyesítend bennünket. Most azonban szívesen engedünk Ön felszólításának és — közremunkálásunkat előlegesen is ígérve — a' mi által a' szépirodalom emelésére, 's ennek folytán a' közügy előmozdítására nézve csekély tehetségeink befolyással lehetnek, mindazzal az olvasó közönség elébe föllépni, különösen a' dolgok jelen állapotában — legszentebb kötelességünknek ismerjük. — Költ a' társulat 1846d. november 16-diki gyűléséből.

Kaján Ábel m. k. társulati jegyző.

Ugy hisszük, hogy a' felszólítás- és válaszban eléggé ki van fejtve: lapunk teendői körében mit várhatnak ezentul is t. cz. olvasóim; csak arról szabadjon tisztelt barátimat 's írotársimat köszönetem gyanánt meggyőzni, miszerint szívesen ígért közremunkálásuk által még inkább sikerülend megközelítenem azon czélt, mellyet multkori nyílt levelemben őszintén kitűztem, 's melly nélkül lapot szerkeszteni nem fogok, 's nem akarok.

1846 évi ÉLETKÉPEK. 21. füzetében.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

22 szám. — Nov. 28. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

ARAD, nov. 20. Árva fejünk fölött is kiderült valahára a' nap, öröklángu napja a' dicső-
ségnek, melyet a' világ hirdetett zenésze L i s z t Ferencz homlokáról látánk szétsugár-
zani. Ne csodálkozzék tehát a' szíves olvasó, ha ezuttal nem a' szokott városi ferdeségek,
szellemi pangás, nemzetiségünk elleni aljas kitérések rovogatására czélzó keserű gúny csa-
lánlombjaiba, de a' legbuzgóbb öröm rózsaköntösebe találandja jelen levélünk minden sorát
felöltöztetve. A' kerékvágásból e' szokatlan kitérésünknek egyesegyedüli oka azon örven-
detes tény, mely szerint nemcsak az aradi, de a' világ valamennyi lisztjénél nemesebb 's
drágább Lisztet, igénytelen körünkben szemlélhetni, varázsjátékaiban a' sphaerak zengze-
téről fogalmat szerezhetni, minden a' csodásig szép után sovárgó keblünk megadta az ég.
Igen! a' dalvilág páratlan királya f. hó 7-ének alkonyán Aradra jött, és pedig kocsiját
környező lobogó faklyák fényinél, melyeket derék polgármesterünk hihetőleg azon gondos
elővigyázatból gyújtatott meg, hogy a' keblében egy egész világot hordó vendég, ha váro-
sunkba lépend, el ne tévedjen azon vastag sötétségben, mely Aradon bizonyos éjszaki
rokonaikhoz ásitózó kabátos emberek agyában jelenleg is az egyiptomi tíz csapások egyikét
képezi. Ezen elővigyázatnak csakugyan meg is lett aztán czélzott eredménye, azaz: várt
vendégünk szerencsésen behatoltott előre megrendelt szállására a' fehére kereszt-be, hol
is előlegesen egyéb baja nem történt, mint először az, hogy a' vendéglő kapuja alatti sebes
hajítás miatt kocsiürdjá ketté törtött, melynek ujjal fölcseréléseért egy ritka becületességű
mesterember példás szerénységgel csak 24 pfot kért; másodszor pedig az, hogy mi-
előtt kipihenhetné volna magát, esti kilencz órakor a' dzsidás ezred zenekara, 's a' nem
igen rég alakult dalegylet jeles tagjai által faklyás-zenével tiszteltetett meg. A' tisztelkedők
érzelmeinek tolmácsolásán ez alkalommal egy fiatal ügyvéd erőszakoskodott. Szerencse,
hogy szavait az ünnepelt művész nem értette, különben, ha a' tisztelkedők érzelmei is o-
lyanok valának, mint a' tolmácsolat, mit mi tagadunk: megértendette, hogy azok igen-igen
tarka barka érzelmeik. Egyébiránt a' megtisztelt tisztelőinek bemutatott közörmőt nyájas-
sággal köszönte meg. Egész körünkben léte alatt, mely összesen három napot tesz, két
hangversenynyel szerencsésített bennünket, melyek másodikának 550 pftra rugott tiszta
jövedelmét igazán hazafiúi kebelrel a' nem sokára felállítandó ref. imaház, kiseddóvó-inté-
zet, zeneiskola 's dalegylet ügyei gyámolítására ajándékozá. Ha szerkesztő-barátunk csin-
talan vereis plajbászának zsarnoktermészetétől nem tartanánk, részletesen mondanók el,
milly részvétet tanusított közönségünk a' nagy művész megfoghatatlanul szép játéka iránt,
minemű megtiszteltetésekkel kellett itélte 's elmenetele alkalmával megköszönni 'stb.; így
azonban vitorlánkat összehuzva, csak annyit említünk meg, hogy mindenik föllépése viharos
'eljen'-ekkel 's n é m e t (!) 's magyar üdvözlő versekkel fogadtattott; hogy őt a' vá-
rosi tanács magyar örökhadi tagok által ünnepélyesen kézbesített polgári oklevéllel tisztelte
meg; a' helybeli kaszinó tagjai megvendégelték; ez alkalommal egy tulzserény arszlán csupa
tisztelőtől meg is táncoltatta; ő pedig a' többek között S á r o s y Gyulát annyira meg-
különböztette, hogy, mint művésztársát, barátinak diszkoszorujába fűzhetni egyik főörömeül
nyilvánítá, 's végre f. hó 11-én kedves költő barátja 's több tisztelői kíséretében azon szí-
ves ígérettel hagyta el Aradot, hogy műutazását bevégezvén, állandó lakhelyül szeretett ha-
záját választandja. Mi ezen reánk nézve örvedetes ígéretének teljesítéséhez észinte kebel-
lel minél hosszabb életet kívánunk.

K o l u m b á c s i.

PÉCS. Ha azon lágy szívű tudósítók közé tartoznánk, kik lakhelyökbé formaliter szerel-
meseik, bő anyagot lennék, Pécsét egekig és még valamivel magasabbra emelni. Elmond-
hatnánk, hogy elmúltak azon sötét idők, midőn „a' tyukokkal történit nyugalomra,“ a' mint
az egyidőben megiratott bizonyos „Emilia“ ő szépségének, hogy a' védegyelet mellett maig
is férfiasan buzgunk; bizonyosága ennek, hogy helyben gyártott kártyákkal
huzzuk ki a' hosszú éjt 's rövid életet: hogy mióta a' pestiesen felszerelt, harminc leg-
ujabb divat szerint butorzott vendégszobát magában foglaló, uj „Nádor“ vendéglő, csinos
kávéházával, mult hónapban megnyitattott, a' vérhígító (!) mokkanedvet rakásra isszuk, mint
hajdan tevők a' Pilvaxban, midőn még nagy urak, azaz: juratusok voltunk, hogy mióta nappal
már lámpás nélkül találhatni „hotelt“, mely különb a' hortobágyi csárdánál, 's három csi-
nos és számtalan csinnélküli vendégfogadónk van, drágábban fizetjük a' vendéglői költ-
ségeket, mint a' régi jó időben; — hogy, miután négy nagyszerű épülettel és számtalan uj
házzal a' lakások megszaporodtak, a' házber jóval felrugottak: — végre, hogy mióta „a la
Pest“ átláttuk, hogy a' magyar csak akkor áll h a t m e g dönthetlennül, ha gyűléseket
tart és ül véghellenül, „a' magyar lángész“ nálunk is feltalálhatja elemét, megyei, gazdasági,
vasuti, védegyeleti, casinói, takarékpénztári, szegényintézeti, kiseddóvi gyűléseinkben. Mind-
ezek, úgy hiszem, csálhatlan jelenségei haladásunknak és bizonyítják, hogy mi többre vagyunk
hivatva, mint örökké philiszterszeri kis város maradni. De mondám, nem szándékom vá-
rosunkban, mely sok tekintetben még sokáig Kráhwinkel marad, legyezgetni mit annai
bajosabban tehetnék, mert — miként többi újdondász collegám, a' kedélyes nemzetestől
kezdve egészen fel a' Honderűnek nominalis pécsi levelezőjeig — magam is ellenállhat-
lanul ragadtatom a' gúnyisten zsarnok karjai közé 's örömmel tapasztalom, hogy maholnap
belőlem is kikerül egy tökéletes (!) „fanyarszájú“ kritikus. Vannak azonban dolgok, mely-
lyek a' levelező megkérgesült szivhurjait is megrezgetik 's eltompult keblét kissé maga-
sabban feldobogtatják. Ezen tárgyak egyike a' — m a g y a r s z i n h á z. Tíz nap óta
Pécs büszkén mondhatja, hogy Pest után a' két magyar házában a'
legjobb szín- és daltársaságot bírja. — Foghatjuk-e ezt tíz év
mulva is mondhatni, az a' jövődő sötét leple alatt rejlik, mint jósszemmel keresztül hatni

más izben megkisértendem. Most csak néhány szóval emlitem meg, miszerint a' legközelebb külföldről diadallal visszatért H a v i és S z a b ó dalszintársasága nov. 10-én kezdé meg az előadások sorát S z i g l i g e t i v e l: a', „zsídót“, „rabot“, „szökött katonát“ 's közbe egy fr ncia vígjátékot (a' fiatal férjt) adván egymás után. Színészink az első előadásokban észreveheték, hogy Magyarorszában vannak. Tele házat az első opera csinált, az „ezred leánya.“ A' czímszerepet L u k á c s i Antonia adta, kiről elég legyen mondanom, hogy kellemes énekével, csinos külsejével, csinos játékával a' közönség kedvenczvévé küzdte fel magát — azon közönségnek, melynek egyik része csak az opera zenéjét, de szövegét nem értette. Első szerelmesünk, a' Pesten szinte ismeretes J á n o s i, hasonlólag közfigyelmet gerjesztett. Primadonnáinkhoz még nem volt szerencsénk. E r k e l n e m a (nov. 19.) lépend fel először Maritana szerepében; G o l d s t e i n Teréz pedig, ki több hangversenyben osztatlan tetszésben részesült, de színpadon még nem volt, hétfőn (nov. 23.) „Normában“ adandja a' czímszerepet. A' szük kör, mely e' lapok szerkesztésénél fogva a' levelezőknek jutott, nem engedi, hogy e' tárgyról tovább terjeszkedjem: azon esetre mégis, ha t. szerkesztő ur czélszerűnek találandja nagyobb helyet engedni közléseimnek, bővebb ismertetését adandom, mindenesetre figyelmet érdemlő színházunknak. *)

SOPRON. — Beköszöntött az estélyeknek is aranyideje. Élénk mozgalom uralkodik a' társadalmi életben, — fényes fogatok robognak szét utcáinkon, közlőnyeiül a' divat feszes látogatásának. És történnék nagyszerű meghívások, és adatnak házi színműtalványok emlékeztetők, miként minden széles e' világon álarczozott szín 's puszta család; és megnyílnak a' házak szentélyei, befogadandók az élvvágó barátok hosszú seregét, hogy aztán legyen, ki a' sanyaruság hamvazó szerdáján bukásunkon megcsóválhassa kuszált fejét. Előbb azonban, míg a' fényből tart, míg a' pezsgő palaczkok barátlím durrognak, mindenki bámulva dicsér, 's dicséretében nadályozza asztalaink terítvényeit. És meg-ered a' városka fáradhatlan nyelvösszege, bírálva csacsogván, csocsogva hizelegvén, míg aztán egy epedő sohajban nyugszik el. Ekkor a' szív gondolkozni, az ész érezni kezd, kölcsönös műveletük egy vágyban kögösül, 's a' vágy, ha erszényünk emeltyüül ajánlkozik, pár szemecske kérelmére, hatalmas akarattá dagad. Meg van az utánzási kórság! Haladtában növekszik, meg óriássá fújdva, pukkasztólág kifejlődvén, sovány árnynya zsgorol. Mit jelenthet-e misticus hüvelyű jós beszéd? Semmi egyebet, mint hogy a' kárhazatos fényüzés lábra kap, 's a' családok sirásója erőszakolt föltűnés szokott lenni! A' tünemény szép, de a' késő bánat zordon éje követi. — Azonban az élet gyönyörű: még az adott szó szentségét is szétzuzó, miként a' köznapiságon felülemelkedő műveltség követelheti. Azért védegyleti nevelteséges fogadásunk lesujtásával, szabad polgárhöz illőleg még a' sonkákat is külföldről hozatjuk, annyira e'fanyarítá inyünket a' védegyleti izetlenség. — Hiába, uraim! amarra dél- és keletfelé lármazhattok ugyan, de miniket nyugotiaikat elszédíteni nem foghattok soha. Kinövék mi a' nyers hazafiságot, mi világlelő kéjelemhez szokánk; az egész emberiség ügye buzdit. — Napokban nyitók meg ujja alakult, ujonan szállásolt casinóunkat. Négy egyszerűen csinos terem, kelőleg butorozva, fogadja be a' tagokat, kik a' város műveltebbjeiből egyetlen szellemi korszorúvá fűződvék. Sok munkába került e' szép körnek így és illy helyen összegyűltetése. Anyagi érdekeket kelle használni foglaló talizmanul. Olesőbb játék, jutányosb gyomor-okok voltak a' főurók, a' szellemiek csak amugy mellékesen a' háttérből villantatván elő. És mégis bármennyi előnnyel kinalközzék e' diszes kör, sokakat nem bír a' kávéházak drága iustjének lelketlen társaságából magához édesíteni; ők inkább akarnak szabados pongyolaságot élvezni mintsem az illedelmi korlátozottság mellett ajánlkozó szellemi nyereséget elfogadnák. Jellemző, de nincs különben. Casinóunk jelenségesen átalakulását leginkább igazgató Riedl Lipót hadi-biztos ur fáradhatlan buzgalmaunk köszönjük; miért örömmel üdvözlőjük őt. — Van ugyan casinóunkban szellemi részről elég hiány, de kezdetben, a' mi jó van, az méltánylandó, — majd máskor egy pár korszerű javaslattal magu nk is udvarolándunk. Addig is Isten velünk.

T o r m a

T ö r t s u g a r a k G y ö r b ő l. III. Nem tudom a' szerkesztőnek, vagy olvasónak tartozom-e felvilágosítással e' felíratért, leginkább pedig a' III. számért. Meglehet, hogy egyik sem gondol vele sokat, mindzáltal teszek szót fölére annak bezonyítására miszerint mindez kiszámított tervből történt, 's nem ugy vaktában botlottam bele. A' jelen felévi „Életképek“ 4-ik számában jelent meg első levelem, egykét árnyéklatot világítva meg városunk vonalmaiból; a' második sugárcsomó (15 sz.) már leplezettnék hitt redők alá tűzött, miért is alulirt valódisága több taglaláson fürkésztetett; azonban a' sugarakat harántosan szeretem megtörni, hogy Budaig világítsanak, nehogy az én szememet kápráztassák. Tehát kissé elütök a' győri többségből, melynek, meg kell vallani, sok jó tulajdonsága van, de az a' gyengyéje is, hogy ilyenkor egy kis kápráztató nimbusba burkolódik, 's magát más városoknak példányképül ajánlgtatja. Leginkább büszkének pedig a' győriek magyarságuk és nemzeties szellemükre. Igaz ugyan, hogy van okuk erre büszkének lenni, kivált, ha tekintetbe vesszük, hogy elég lelkesek is vannak, kivált hölgyeink között; de ismét merész kapaszkodás magokat Pest fölé emelni akarni, mert ámbár örömmel nézzük is városunk napról napra szembeötlőbb emelkedését, de még mindegyre kis város 's mozgalmái is kis-

*) Igen szívesen teszi a'

szürek, míg a' nagy Pestnek hatálya is nagy. — Sok ferde szokás kezdett ugyan az ugynevezett „nagyvilági életből“ hozzánk átharapózni azóta, hogy városunk emelkedni iparkodik; de még egy hiányzik, 's ez az, hogy hölgyeink még nem tartanak titkos tanácsosokat szobaleányalakban. Titkaik azonban vannak, mert ugyan hol van hölgy, kinek edes titkai ne volnának? Késérü emékeinket, fájdalomainkat minden részvevő kebelnek elpanaszoljuk; de nyugtalanabb állapotunk, nyomasztó, de édes bajaink közlésében már óvatosabbak vagyunk. 'S gondoljuk már most a' gyengédebb, de egyszersmind farfango-sabb hölgyeket, kiknek ez édes titkaik talán örömprepesztővé élesztik szívecskéiket, de mind-ezt magokba kell fojtaniok, mert nincs, kinek rokonérmelmébe, vagy épen titoktartásába bizzanak. Férfiakéba talán? Lehetlen, — hölgyekébe? — önkéblök tekintenek, és — nem bizznak. Csendes berkek búskomoly magányában nem szoktak andalogni a' győri hölgyek, azért-e, mert derült kedélyüek 's illy ábrándosságot nem kedvelnek, vagy mert ber-künk nincs? nem tartozik ide. Hogy van köztünk eszményképek után rajongó hölgy is, annak bebizonyítására egy rövidke mondatot idézek, melyet titkos jegyzetekből szemeltem ki, hová a' kecses kéz nem tudom, való után, vagy eszmény után? ezeket írta: „setét szeme olyan, mint a' friss hóra esett hollótoll.“ — Nem kis kedvetlenségünkre azonban hű hölgyek is vannak körünkben, pedig higgyék el szépeink, a' hiúság és tetszvágy, mely által magokat fénykörbe varázsolva hiszik, egyéb jó tulajdonaikat is kitörli előlünk. Mi sinestán, mely annyira rosszul állna magyar hölgyeknek, mint a' hű önbizottság; pedig, ha derék magyar hölgyek lenni iparkodnak, csak úgy fognak tetszeni mind férfainknak, mind ifjainknak.

K u k k a n t ó.

Felszólítás a' budapesti közönséghez! Ismét beköszönt a' tél, ismét megjajdul a' nyomor panaszos szózata, mert több keresetmód megszűnván, a' szegénynek több élelemforrása apad ki, 's így insége a' zordon évszakkal, főleg a' jelen nyomasztó drágaság idején, még magasabb fokra hág. Ezért a' budapesti játékonnyegyletek, a' lefolyt évek példáján, a' szűkölködők némi felsegítésére önkényes adakozásokat gyűjtendének, kivált a' szokott új évi üdvözlések megváltása által. Egy különös, e' czélra nyomtatott falragaszványokban ki lesznek jelelve az adakozást elfogadó helyek. Budapestnek lakosai játékonny érzelmekről eléggé ismeretesek, bizon reménylhetők, most sem lesz szükség serkentő szavakkal ébresztgetni részvevőket, 's elég lesz tudniok, hogy ismét szép alkalmuk nyílt, a' felebaráti szeretet erejéit tettel is kitüntetniök. Budapestén nov. 3-án 1846.

K ü l k e y Henrik, titoknok.

— Péter W. zongorakészítőnél Pesten (3 grácia című vacsi-utcai házban), épen most nagymennyiségű zongorák érkeztek meg 's folytonosan feltűnőleg jutányos áron kaphatók, ugyanis 1000 pföftől le 190 pfítig. Ó zongorák ujjakkal becserélhetők. Jóság- és tartósságról írásban nyújtatik biztosíték.

— Épen most jelent meg és Pesten Kilian és társa könyvkereskedésében kapható: a' legújabb, legtökéletesebb és legolcsóbb magyar-német és német-magyar tanodai és utazási Zsebszótár. Legújabb és hivatalos kütfökből szerkesztve. Két részben. Mind a' két, körülbelül 100,000 szavakat foglaló résznek ára 2 frt. 24 kr. p. p. Ezennel egy új magyar-német és német-magyar zsebszótárt adunk által a' közönségnek; mely a' jelen idő szükségének annyival inkább megfelel, mivel abban a' magyar nyelv tetemes haladására egész a' mai napig különös figyelem 's tekintet vala fordítva. Midőn tehát, egyrésztől szótárunk, mint hisszük, mind azon kellékekkel bír, melyeket, mint a' magyar-, úgy német ajkuak használata, irodalom vagy tanítás tekintetében gyakorlatilag és főleg igényel: úgy másrésztől arra leginkább fordítók figyelmünket: miszerint vállalatunk, igen jó papír, szép, tiszta 's olvasható betűk, mint szinte a' munka szerfeletli olcsó ára által, minden körökben biztosítva legyen.

— A' „népdalok és mondák“ II. kötete megjelent, 's kapható leszen Magyar Mihály által minden hiteles könyvárusnál. Tartalma dalokon kívül: Mondák, 's egy értekezés Népdalköltészetünkről, és a' dalok vidékei mind a' két kötethez. Az előfizettséggyűjtők példányait a' fentírt urnál (Ivanics-örökösök könyvkereskedésében Ferencziek térén 410 sz.) vehetik által.

Most teljes!! Legjobb hazai történeti munka! Geibel Károly, pesti könyvtár által megszerezhető, és minden más könyvtárúsnál kapható:

Horváth Mihály

(Phil. Doct. magy. tud. társ. tag. etc.)

A' MAGYAROK TÖRTÉNETE.

IV (utolsó) kötet. Füzve 1816. 1 ft. 30 kr.

Mind a' IV. kötetnek ára 5 ft. 50 kr.

Felleges lenne ezen általánosan elismert legtökéletesebb és legalaposabb történeti munkának dicséretére még valamit mondani.

Előfizetés az „ÉLETKÉPEK“ 1847. első félévi folyamára.

Előfizetési ár Budapesten házhordással félévre 5 ft., negyedévre 3 ft., postán küldve félévre 6 ft., évnegyedre 4 ft. pengőben. — Az előfizetés Pesten **csupán csak** a' Pesti Hírlap kiadó-hivatalában (hatvani-utca 483. sz.) fogadtatik el, Budán pedig a' szerkesztőségnek Lika-ház 600. sz. a. 2-ik emelet, a' hídfőnél) és minden magyar 's erdélyországi kir. postahivatalnál.

SZÉPMŰTANI TÖREDÉKEK. IV.

Az emberi ismeretek közlönyei az érzékek, melyeken keresztül azok a' lélekbe áthatnak, 's általa fölfogatnak, vagyis a' lélek öntudatába mennek át. Ezeken kívül azonban szellemi életünk bír még egy más kútfővel is, mellyből ismereteit képes meríteni, 's ezeket nem veszi a' világtól, nem kölcsönzi a' külélettől, de legbensőbb működései következtében, hasonlítgatás, egybevetés, fontolgatás által önmagában teremti, — leginkább azoknak nyomán, miket a' fül, szem, orr, íz és tapintat által már azelőtt sajátjává tett.

Valamint az ismeretek, úgy a' művészetek is, e' szabálynak vannak alávetve. Ha azonban ama közlönyök fölött szemlét tartunk, nem hosszas vizsgálódás után is azon eredményre jutunk, hogy öt érzékünk közül csupán kettő bír műképességgel, — a' többi erre alkalmatlan. — 'S e' két érzék a' s z e m és f ü l, 's maga a' cselekvés látás és hallás. És mi következetesnek találjuk, valamint másutt, itt is a' nagy természetet! következetesnek igenis, hogy épen e' két érzéket rendelte ki arra, hogy műképességgel birjon. Mert ha az érzékeket osztályoznunk szabad, és ugyan miért ne volna szabad? *) azt találjuk, hogy azok d u r v á b b a k r a és f i n o m a b b a k r a oszthatók. Az elsőbbekhez tartoznak a' szaglás, izlés és tapintat, mellyek az emberben legtöbb állatiaságot árulnak el, 's legdurvább ismeretek

*) Szerencsém, hogy még philosophusaink nem igen vannak; mert ez általok eddig fül nem fődözött osztályozásért elátkoznának, — természetesen csak azért, mert nem vagyok philosophus.

és tapasztalások szerzésére szolgálnak; utóbbiakhoz pedig a' hallás és látás, mint a' nemesebb, finomabb tapasztalatok műszerei. Nem fog ártani — ha kissé szárazabb is — még tovább fejtegetni a' dolgot, hogy a' mondottak valósága annál világosabban kitűnjék. Az általam durvábbaknak nevezett érzékek ketteje, az iz és szaglás, működése közben fölemésztí a' tárgyakat; de korán sem a' látás és hallás: mert ezek által tárgyaik mitsem vesztenek; amazok önmagokévé teszik, elfoglalják a' tárgyakat, ezek mellett ezerek meg ezerek által megosztathatnak, 's mégis ugyanazok maradnak. A' tapintás végre a' dolgoknak legtestiebb, legdurvább tulajdonait viszi át a' lélekbe, millyenek: melegség, keménység, durvaság 'stb.

A' látáson és halláson kívül a' képzelem az, melly az emberben működéssel bír, vagyis, mondhatnók, hogy csupán ez bír vele, de részint közvetve — látás és hallás által —, részint közvetlenül önmaga jut hozzá.

E' szerint osztályozhatók már a' művészetek is, a' mennyiben azok is vagy láthatók, vagy hallhatóak, vagy képzelemhez szólnak.

A' látható művészetek azok, mellyek közönségesen képző művészeteknek is nevezetnek, 's ezeknek lényegét ismét vagy az alak a' szobrászatban és építészetben, vagy pedig a' szín (világosság és árny által kifejezett alak) a' festészetben teszi.

A' hallható művészet talán helyesen nevezetethetnék hangzónak is, és ez a' zene.

Vége a' képzelemhez közvetlenül szóló művészet a' költészet, mellynek tágabb értelemben a' művészetek valamennyi ágain kell elterülni.

E' származtatása 's illetőleg osztályozása a' szépműveknek ellér ugyan a' philosophiaitól; és tudom, e' bölcs urak némelyike nem fogja azt helyeselni, sőt épen — mint nem philosophiait — kárhoztatni is fogja; azonban, ha a' philosophiai osztályozást, az imént előterjesztettel összehasonlítva, szorosabban vizsgáljuk, azt fogjuk találni, hogy a' kettő közt nemcsak valami roppant különbség nincs, sőt hogy egymással tökéletesen megegyeznek, és az enyim könnyebbé, fölfoghatóbbá van téve. Lássuk!

A' nem egyenesen képzelemre irányzott költészetet kivéve, a' többi szépművek a' legújabb philosophia szerint vagy alanyiak (bensők — subjectivek) vagy tárgylagosak (külsők — objectivek). Az alanyiak vagy bensők azok, mellyek, nem láttathatván, a' szív világában rejlenek, 's hangok által nyilatkoznak; tárgylagos művészet, melly bizonyos külső, maradó alakok által fejeztetik, 's ilyen a' szobrászat és építészet. És itt vagyunk, a' honnan kiindultunk. Főkülönbség tehát csak az elnevezés, a' mennyiben ott a' subjectiv szépmű (hangászat) hallható, — az objectivek pedig láthatóknak nevezettek.

Lássuk még röviden, mint oszlik el ismét maga a' költészet több ágakra. Költészet az eszményi életnek szavak, beszéd általi rajzolója. A' hányféle már maga ezen eszményi, tökéletesített élet, annyi nemei lesznek a' költészetnek. Az pedig háromféle:

1) K ü l s ő, vagy tárgylagos, midőn a' világ e' vagy ama nagyszerűbb eseményei szolgáltatnak tárgyat a' költőnek, mire leginkább akár az egész világ, akár egy nemzet ideális multja használtatik. Ezzel foglalkozik az elbeszélő költészet, vagy tágabb értelemben vett e p o s.

B) B e l s ő, vagy alanyi, midőn a' költő, elhagyván a' külvilágot, önbelsejébe tekint, tulajdon szellemének világát, annak állapotát, változásait, érzéseit — reményt, félelmet, örömet, bűt, féltést 'stb. — ecseteli. Ezt a' lantos költeménynyel teszi a' költő, melynek főadata az eszményi beléletet rajzolni. Ha visszatekintünk, hol a' művészetek elágazásáról általában volt szó, föltaláljuk, hogy belső vagy alanyi művészet a' hangászat. Ez oka, hogy a' lant-költemények is a' hangászzal, mint rokonszelleművel, szoktak összeköttetni. Azonban gyakran a' költő

3) Összeköti a' tárgylagost az alanyival, a' belsőt a' külsővel. Mindkét világ a' (külső és belső) egyesül a' (térre nézve) jelenben előállított c s e l e k v é n y ben, melyben a' külsőleg történő úgy tűnik föl, mint a' belsőnek kifolyása. Ezt a' költő a' dramában teszi, mely tehát nem egyéb, mint az eposnak és lyrának művészileg tökéletes összeforrasztása.

Ime ezek a' művészet 's különösen a' költészet egyes ágai. Később azoknak egymáshoz viszonyáról szólandunk.

J e n ő f i.

A' Z S I D Ó.

I.

Rügyfalu egy kis, az országtól félre eső helységecske, melyben a' lakosok csak egy oldalon fekszenek, mennyire a' falnak csak egy oldala, azaz: csak egy házsora van; de azért mégis olyan nagy benne a' sár, hogy sok országnak legesleg kellő közepébe beillenek.

Egyebet nem mondhatok a' falu megismertetésére, és nem is szükséges; lakosai magyarok, a' becsület megtettesült jelképei, kik mai nap is egészen azon uton haladnak a' gazdaszat és értelmiségben, a' melyen Istenben boldogult ősök; és ki csak hajszálnyival bátorkodnék is eltérni a' szokás ezen tört egyenes útjáról, ennek ha egyéb kára nem is esnék, legalább is meg kellene hálnia első évében, hogy e' merényre vetemült; mert e' becsületes emberek közt azon hiedelem él, hogy e' rendes uton a' még elhunyt ősök lelkei őrt állanak, és ha kit onnan letérni látnak, annak életével kell lakolnia. Képzeltető tehát, milly erélyesen gondoskodnak az illetők a' köznép nevelése és jólétének előmozdításáról.

Rügyfalvára szintugy rá szokott borulni azéjnek sötét feketesége mint akármely más falura, mint ezt e' pillanatban valóságosan be tudnók bizonyítani. Illy alkalommal és főkép, ha nedvesebb idők járnak, nyolcz órákor este olly mélyen alszik már minden, még az is, kinek ébren kellene lennie, mint az érdemes éji őr, 's hogy ha az egész falut házastól, mindenestől még

el nem lopták, ennek csak az az oka, mert a' tolvajok bizonyosan attól tartanak, miszerint a' feneketlen sárban elakadnának!

De azért mégis csalatkozánk, midőn mondók: félkilenczkor a' faluban már minden lélek alszik; mert amott a' kert fakadozó galyai közt férfialak tűnik elő; mikép jött ide e' nagy sárban, meg nem fogható: de vannak emberek, kiken az Isten sem fogható ki, annyival kevésbbé illy pokoli rosz idő!

Említett alakunk, csinos fiatal ember, fekete köpenybe burkoltan, mélyen arczába nyomott kalappal járdal fel 's alá a' fák közti pázsiton, békétlenül pillantván a' fák mögül kiszürkülő fehér lak felé, mellynek egyik udvarra nyíló ablakából halvány gyertyafény rezeg, kiderítvén az udvar körvonalt. Ifjunk darab ideig szótlan andalog, lelkét a' mitsem gondolás fárasztó mesterségében gyakorolván, mellyben egyébiránt, ugy látszik, már olly szép előmenetelt tőn, hogy akármelly hazai tanodában sem lehet szebbeket tenni; mellyel ugyan sokat mondok, de nem nagyitok. Végre nyilván unni kezdvén magát, következő monolog által halhatlanítá ez óráját éltének:

„Mégsem jő; pedig már álmos is kezdek lenni. Még ez egyszer várok reá, többé soha sem.” — Aztán ismét elhallgatott. Kis időre, melly alatt türelmetlenül nézett a' lak felé, ismét folytatá: „Mégis együgyű az a' leány, hogy szavaimnak hisz; ha csak mákszemnyi esze volna, állátná, hogy ígéretem be nem válthatom, 's hogy őt ámitom. Rügyfalvi Tivadar, a' gazdag Rügyfalviék ivadéka — és egy — ha ha ha! nem egyéb, mint ökröt összefogni kecskével! — De hát én miért széditem el az együgyű bohót? Mért bódítom el annyira fejét? — ugy ám! — felelé önmagának, — de hát miért is olly átkozottan szép, szemei mért fényesbek az ég csillagánál, ajkai mért pirosbak a' nyiladozó rózsabimbónál, arczai mért szendébbek a' liliomnál, és mért olly szörnyű makacs; miért utasítá vissza legforróbb kívánságomat? ha ezt nem teszi, az egész dolog nem történik, néhány hét mulva kinaradok, és a' dolognak vége! De így? olly szép, és én őt hiába láttam volna? Ő az oka! Egyébiránt még ez nem is baj! Néhány hét, legfőlebb hó mulva visszatér szülőihez, adok neki pár száz forintot; pénz az efféle népnél mindent helyreüt. Az egész dolog csekélység!”

Most a' fák közt ágcsörtetés hallatszék. Tivadar arra nézett; az udvaron már nem ömlengett a' gyertyafény, hanem deres-sötét volt, mint az egész láthatár. A' fák mögül fehér alak bontakozék ki, közelebb lengvén az ifjuhoz, ki alig hogy megpillantá, feléje ment, és tárt karjaiba zárá a' keblére rogyó leánykát.

Néhány perczig ott pihent a' leányka kedvese szíven: vélte, mennyországa az, hol élte üdve virul! Oh ha tudná, hogy e' kebel csak virágos sirhant, melly alatt meg van rothadva minden, mi embert Istenné tehet: jellem, nemes érzet, tiszta önludat; és benne tenyésznek a' gyalázat undok férgek!

Szép volt e' leányka kimondhatlanul, és olly szende! semmi roszat nem gyanító; és e' tiszta lelket, mióta ifjút először látá, egészen megtölté a' leg-

tisztább, legönzötlenebb szerelem; e' pillanattól fogva élte kristály folyamát a' szerelem lángsugárai szinig elboríták, és bár hova ömleng az ér, 's bár apadnak hullámai: a' sugarak rajta lengnek, 's a' menny dereng ki szívéből! Szegény ártatlan! ha tudnád, hogy e' fény csak aljas lélek tünékeny párázata, mely csillogva mocsárba csal: nem pihennél most olly kéjteltlen ez undok kebelen!

— Milly soká váráttál ma magadra Dinám! — kezdé kis szünet mulva az ifju.

— Unatkozál? — mondá a' leánya, azon gyermekded szelid csengő hangon, mely csak a' legforróbban, legtisztábban szerető lelkeknek sajátja — ne vedd rossz neven, nem tehetek róla, hisz én is úgy vágytam utánad, de borivók voltak nálunk, és tudod, anyám gyöngélkedik.

— Meggondoltad-e, anygalkám, mit utószor adék tudtadra?

— Megbocsáss! — mondá a' szende teremtés, és arczán ollyszerü méla bás kifejezés ömlött el, mintha szívét tiltkos fájdalom rezegné át; szemeit lezará, és homloka elfehéredék — megbocsáss, de én erre nem tudok gondolni; ha arra gondolok, olly fájósan nyomja az szívemet, mintha valami nagy véték volna, mit tennem kellene.

— Véték?! — kérdé az ifju büszkén, ingerülten — és hiszed-e, hogy én bünt követelhetnék tőled?

— Épen az! jól tudom, hogy az nem lehet rossz, mit te tőlem követelsz! Tégy tehát, a' mit akarsz! Isten látja lelkemet! én el nem hagyhatlak! Elmegyek veled még a' világ végére is; elhagyom szülőimet, el ősi istenemet, el mindent, csak szeress! — mondá, és forrón zárá szívéhez az ifjut.

— Mit ábrándozol ismét? — mondá az ifju — nem fogod elhagyni szülőidet örökre, nem házatad, sem Istenedet. Szülőid átlátják, hogy máskép nem cselekedheténk, ők ki fognak békülni; Istenünk pedig — mi az Isten? nézz körül, és láthatod, hogy csak egy rózsakötél tartja össze a' világ mindenségét: és ez a' szerelem; láthatod, miként csak egy magas cél felé törekszik valamennyi teremtmény: és ez a' boldogság. Ládd, e' szerelem a' természet dicső egyházában az Isten képe, és e' boldogság: az ígért megváltás; és ez istenségben hiszel te, hiszek én, hisz a' zsidó úgy, mint a' keresztény!

Kimondhatlan üdvámorral hallá a' leánya az ifju szavait.

— Igazad van! — mondá rajongó lelkesedéssel — úgy van, ez az Isten! ah! milly szépek a' te szavaid, és milly tanulságosak! folytasd, kérlek, azokat!

— Az Isten nem egyéb az örök szerelemnél; — folytatá a' legszinlettebb lelkesedéssel az ördög legügyesb növendéke — nem imádhadjuk tisztábban, nem dicsőíthetjük forróbban szent nevét, mintha hön szeretjük egymást, rendületlenül.

— Boldogok leszünk, mikép én most vagyok! — mondá a' szerelem-ittas leánya, a' legforróbb csókokkal borítván el lelke hóhérának ajkait, melyekből a' legédeseb mérget szívá lelkébe! — Az ifju földulá a' leánya vallásának

egész alkotmányát, melyet tizenhétéves látás és gyakorlat szívében támasztott; mert e' leányka zsidó volt, az ifju pedig keresztény!

— Mikor jöjtek tehát érted?

— Mikor akarsz; ma, holnap—mindjárt, csakhogy örökké együtt maradhassunk aztán!

— Mindjárt lehetetlen, kis rajongó! mondá vidám mosolylyal az ifju — holnap nem, holnapután — igen, holnapután. Én holnap színből elutazom innen, rejtve maradok szőlőhegyi lakomban, és holnapután, azaz: pénteken, illy időtájban itt fogok lenni, 's elmegyünk, soha el nem válandók!

— Soha el nem válandók! suttogá utána kéjtelt hangon a' leányka.

II.

Fönségesen szép a' tavaszi est. A' magas ég legtisztább, leglengőbb két ölté, megrakva a' miriadnyi csillagok ragyogó gyémántjaival, és a' hold is letevő ma komor kifejezését, és olly nyájas, olly vidáman járda fellegtől nem akadályozott útján, hogy lent a' földön a' virágok bájosabban diszlenek örömkben, és a' szellők legenyhébb illat-suttogással lebegik körül a' tarka szépeket, boldogok, ha egy jelentékeny bólintásban részesülnek; mint-ha nevenapját ülné ma a' tavasz 's a' bájak 's gyönyörök mind egybegyűltenek volna, az ünnepélyben résztvenni!

Illy időben a' falukon valami különös ájtatszerű malasztos érzet ömleng el; mezei munkájából mind haza érkeztek a' lakosok, behajtá már a' gulyás csordáját, a' juhász jámbor nyájait, és boldogok mindnyájan a' csendes magányban, szerettei romlatlan körében.

Csak egy ház ablakából rezeg gyertyafény. A' háznak külsejét kiváló alakban tünteti elének a' fényes hold sugára. Utczára szolgáló homlokfalán, hosszan kinyuló rudon túskebokor lógg. Korcsma. Ben a' vendégszoba üres, csak félig világítja hosszuhamvu gyertyaszál. Túl azon még egy másik szoba van: a' vendégfogadósnak lakása; szép négyszög szoba, ószerűen, de csinosan butorozva; a' szoba közepén hosszú asztal, fölötte legkellő közepében lámpa lóg alá sárga rézből, fényesen csiszolva, nyolcz—mécséből rezg a' láng, és a' szoba derült, mint a' kápolna. Az asztal fehér abroszszal terítve, rajta két fejr cipő eltakarva tarka kendővel, mellyen Mózes, Áron, rabbik, és szent irási mondatok nyomtatvák; mellette borral telt palaczk, és körülötte több pohár; mindez olly rendes, olly tiszta, mint az Isten oltára!

Az asztal előtt asszony ül tiszta ruhába öltözve, előtte vastag kopott imakönyv, mellyből ájtatosan imádkozik. Mellette ül egy leányka, mintegy tizenhét éves lehet, szép, millýent Isten csak jó kedvében teremthet; előtte szépen bekötött könyv, mellyből olvas ugyan, de egész valója nyugtalan. Esze egészen másutt jár; türelmetlen emeli fel ollykor—ollykor vágygyal telt fekete szemét, mintha tüzes nyilaival az időt akarná gyorsabb futásra bírni.

A' szoba szegletében férfi áll, arczzal keletre fordulva, némán imádkozik, előre, hátra lógatván előtestét.

Végén pedig az asztalnak két gyermek ül, az egyik leányka, őt, — a' másik fiu, hat éves lehet; mind tiszta ruhába öltözve; könyvben halkán lapozgatnak, a' zsidó német nyelven irt szentírásban, melly az asszony egyetlen olvasó könyve, 's mellynek számtalan durva fametszvényü képét halkán magyarázgatja a' szentírási történetben jártasb fiu.

A' szobában néma csend uralkodik. Mintha Isten alászállna mennyekből, olly ünnepélyes minden.

Kis szünet után a' némán imádkozó férfi hármat lépdél hátra, keletről nyugotra; megáll, 's mély alázattal hajtván meg magát, visszalép helyére. Kis idő múlva aztán elhagyja állását. Vége könyörgésének. „Jó sabbathot, feleségem, jó szabbathot gyermekeim!” mondja szivből fakadó vidor hangon, és barázdás arczáról letűntek a' gondnak redői, teste fölegyenesedik, és tulvilági örömtől körül sugározva áll, miként a' tölgy holdfényes éjszakán.

És sorra közelegnek elébe a' nagy és kisebbik leány, és a' legifjabbik fiucska legvégül; és ő fejökre teszi kezét, és megáldja őket, a' leányokat, mondván:

„Tegyen téged a' mindenható, millyenné tette Sárát, Rebekát, Ráchelt, és Leát!” a' fiut pedig, mondván: „Tegyen téged a' mindenható, millyenné tette Efraimot és Manasseshit.”

Midőn pedig megáldaná a' legidősbik leányt, ez reszketni kezdett, és remegve mondhatá csak ki e' szokat: „Jó sabbathot, édes atyám!” az atya ezt észrevevé, és kérdező:

— Mi lelt Dináhm?“ miért reszketsz, 's miért remegők szavaid? tán nem érdemled az Isten áldását?

De a' leányka már akkor összeszedte minden erejét, és elfojtá a' megindulást, melly pillanatra eláradott rajta.

— Semmi sem lelt, édes atyám, — felelé, és ajkai körül édes mosoly derengett.

Az öreg erre megáldá leányát, nem tudván, hogy leánya szívében megfogamzott a' vétek magva; megáldá többi gyermekét is, kik aztán anyjukhoz menének, ki szinte reájok tevé remegő kezét, és megáldá őket.

Ezután a' jámbor Dávid, az asztalhoz közelítve, megtölté a' poharakat a' gerezd tüzes vérével, és elmondá, miszerint Isten hat nap alatt teremté az eget és földet, és mindent, mi rajta van, és megáldá a' hetednapot, nyugnapul Izrael fiainak; aztán dicsértnek mondá lenni azt, ki teremté a' szőlőtökét, mire az asztal körül ülők fenszóval „Ament” mondának: és ivék, és nejének is ada, és ő is ivék keveset az ur dicséretére. Azután ég felé emelvén a' két fehér czipót, dicsértnek mondá lenni azt, a' ki kifakasztja a' kenyeret a' földből; megszégé és körüladá sorban háza népének, kik szinte elmondák a' „dicsértessék”et, azután evének, hála- és magasztaló éneket röpitvén ég felé a' sabbath tiszteltére.

Az estebéd vége felé kopogtatás hallék kün a' kis kapun.

— Eredj, Rózsa! nézd csak, ki zörget odakün; mondá az anya tompa hangon legifjabb leányának. Rózsa előugrott, de Dinah megelőzte őt, már az ajtón volt. Rózsa visszaült helyére.

Ez alatt az öreg elmondá hálaimáját; az estebéd után fölkeltek az asztal elől, 's már ágyban fekvének, mire Dinah visszaérkezék.

Szülői észre nem vevék, midőn visszatért a' szobába: mindnyájan aludtak már. Csak az anya ébredett föl az ajtónyílás zajától.

— Hol voltál olly soká, édes leányom? kérdé álomittasan az öreg.

— Borivók voltak a' vendégszobában; felelé ez félig suttogva, nehogy az alvókat felköltse. — Hazudott: kedvese volt odakün, Rügyfalvy Tivadar, ki híréül adá, hogy a' faluvégen készen áll a' kocsi, melyben elszökteti.

Lassan odament a' szekrényhez, betevé a' könyvet, melyből olvasott, és kivett belőle egy csomó hankjegyet. — Lefeküvék ágyába, 's midőn látta, hogy mindenki már mélyen alszik, kilopódzott szülői házából, és a' kün vára-kozó ifju karjai közé rogyott. Elutaztak.

Édes a' vétek ingere, a' leányka pedig gyöngé volt: a' csábitót Isten büntetése sujtsa le.

III.

Egy év folyt le a' bú és nyomor folyamából, melyet az emberek élet-nek neveznek: a' történet szelleme, mely a' falu csendes magányában szö-vődött, elragad bennünket a' legzajosb élet közepébe.

P e s t e n vagyunk, a' hon szívében, hol a' nemzet erei, az emberek, egygyé gyűlnek, és a' vér, az érdekek, sebesebben, forróbban keringnek, és a' gondolatok magasztosbak, mélyebbek.

Pesten, a' fény és fényülésnek szívében, hol százezer ember veritéke a' főurnak estélyit füszerzi, érdekíti.

Pesten, az örömek és vigalmak közepén, hol zeneszóval altatják el a' nemesb érzetet, és az öröm örvényében elmerül a' sziv, és aljas gyönyörért áruba száll a' tiszta erény, áldozatul a' szende szemérem.

De nem a' fényes palotába fog engem követni a' nyájas olvasó: eljön velem az élővadászok szemézbuczkáira, hová elveték örömiknek héjait, kéjeiknek lerágott csontjait.

Eljö velem a' nyomor közepébe!

A' távolabbra eső külvárosoknak egyikébe vezetem. A' házak alacsonyak, mintha térdre esve imádkoznának. A' lámpák szánandólag hosszan küzdnek a' halállal, mint a' bünösök éltök végperczében; az engedő tavaszi idő feneketlen mocsárrá olvasztá a' földet.

E' házikónak faltövéből gyertyafény dereng: ablak ez, az utca köveze-

tével egy magasságu. A' földalatti lakok egyike, hova a' legsajgóbb nyomor, a' kétségbeesés, huzza meg magát.

És e' kétségbeesés miért nem alszik többé, vagy miért nem alszik már? Nézzünk be.

Rozzant ingadozó létraforma falépcsőn kell lemásznunk, ovatosan, nehogy a' sáron, mely rajta ragad, kisikolván, a' mélységbe zuhanjunk.

Benyitván az ajtót, sűrű gőz gomolyg felénk, dohos dögleletes büze fojtólag hat a' tüdőre.— Gyalulatlan deszkákból lazul összeszegzett asztalan olajmécs áll, mellette tövig kopott, fakószínű kalap számtalan horpadékokkal, több gyógyszerpalaczk, kanál 's egy papírszelet.

Lejebb azon egyfelől, közel a' falhoz, faragatlan deszkákból összeszegzett ágy, mellyen czundráktól fedetten asszony fekszik, fejénél férfi ül, hófehér szakállal fejét térdre könyöklő két tenyerébe agyalva; átellenben szalmazsák, rajta két gyermek, félig meztelen, alvának.

A' pinczelaknak falai sötét hamuszínűek, föl-föltarkázva sárgás csikok által, mellyeken a' falból dúsan kiszivárgó víz lecsurog. Az egész télen át ben-szorított penészes mérges levegő dohos émelyítő büzt terjeszt.

A' lakban siri csend uralkodik.

Kün a' toronyóra négyet üt.

Az óráütésre az ágy mellett ülő férfi kiszabadítja arczát tenyeréből; ez halvány 's mélyen beesett; vörös szegélyű szempillái földagadvák: a' sok vi-rasztás jele, — homlokán a' bú szölte bonyodalmas hálóját; fehér szakállá össze-vissza kuszáltan lógg alá jobb felére csavart hegyével.

És mégis e' bús, bánattelt arczot nem vadítja el a' kétségbeesés zordon tekintete; nem, hanem szelid az, és szánalmat gerjesztő; homlokán, mellyet a' gondok éles csoroszlája mélyen fölbarázdált, a' vallásosság tiszta ege bol-tozik, és egész lényén előmlik a' hit és remény malasztos érzete.

Ez a' férfi B e r g e r Dávid, a' volt rügyfalvi korcsmáros, kit évvel ez-előtt ha nem is gazdagságban, de mégis jólétben, és a' megelégedés megbe-csülhetlen kincsével megáldva láttunk. Egy éve csak, és mennyi változott az-óta! Hová tűnt azon méltóság-teljes tartása testének, hová az egészséges szín arczáról? a' jólét hirdetője, a' csinos butor, szobájából?!

Leánya eltűnte gyalázatot ejtett szentül megőrzött mocsoktalan becsü-létén; feleségét, a' már akkor is gyöngélkedőt, beteg ágyra dönté.— A' pénz-összeg, mellyet Dinah magával vitt és soha vissza nem küldött, vagyona na-gyobb részét tevő; kándult állapotában nem igen tudott dolgai után látni; a' vendégek, kik közül sokan a' szép zsidólány kedvéért szóltak be, a' bánat haj-lékából el-elmaradtak. Így történt, hogy évnegyedkor, mert illető haszon-bérét le nem tudta fizetni, Rügyfalvi Tivadar tisztartója őt a' korcsmából ki-tette. — Az elszegényedett gazdag a' legboldogtalanabb teremtes e' világon. Baráti elmaradnak, az irigyek és ellenei kárörvendenek, 's míg a' szegény-séggel némileg megismerkedik, utolsó maradékát is elkölti; koldulni nem tud; nem marad egyéb, mint a' kétségbeesés vagy — a' hit!

És e' hittel szívében jött Dávid a' fővárosba; kevés butorát és egyéb nélkülözhetőt, a' mi megmaradt, eladá, gondolván: hol százezren meg tudnak élni, ott egygyel többnek is akad kenyere, 's kis szobácskája, hol kis családdal meghuzhatja magát; míg, mire most gyakran gondolt, saját hajlékát nem veszi át a' s i r! — Illyenek a' gazdag kéjeinek lerágott csontjai!

De a' balsors egykönnyen nem hagyja kisiklani áldozatát, Dávid feleségének a' szükség és az utazás fáradalma utolsó csep erejét is elapasztá. — Testben, lélekben megtörtén érkezett Pestre, és azóta nem is hagyá el kórágját!

— Lelkem Eszter, alszol? mondá halk suttogó hangon a' férfi, miután lassu léptekkel az asztalhoz közelgett és az egyik palaczkból gyógyszert töltött a' kanálba — nem akarsz bevenni?

A' beteg asszony nem szólt semmit, hanem olly mozdulatot tön, mintha fejét akarná fölemelni, de nem bírta; vánkosa alá tette kezét férje, 's kissé felámasztván, beönté a' gyógyszert szájába.

— Miért nem fekszel már le, kedvesem? mondá tört hangon kis szünet mulva a' beteg — hisz holnap megint gyöngé leszel; feküdjél le, kérlek!

— Aludtam már, felelé férje és hiában akará tartóztatni könyeit; ezek még sürűbben folynak, midőn látá, hogy felesége már alig bir szólni is.

— Én jobban érzem magam, susogá az asszony alig hallhatólag, nem érzek semmi fájdalmat, csakhogy szemeim olly homályosak, mintha be volnának fátyolozva!

A' férj az égre nézett és hallgatott; mit is mondhatott volna szegény! kifejezni szíve roppant fájdalmát?! Hol találna arra szót!

Kis idei hallgatás után a' beteg ismét felszólala:

— Kérlek, édes Dávidom, költsd fel gyermekimet és vezesd őket ide hozzám; látni szeretném őket, mielőtt szemeim végkép elhomályosodnának.

Férje fájdalma most nem ismert határt; mintha szívének minden csep vére könyökké változott volna, ugy csurogtak azok ki szemeiből; de nem zokogott, fölkelte ültéből és a' gyermekek fekhelyéhez ment, megrázá a' boldog alvókat:

— Gyermekek, mondá kintől élesített hangon; Simon, Rózsa, ébredjetek; halljátok, anyátok kíván látni benneteket; ah, hogy alusznak!

A' gyermekek fölébredtek; elébb a' leánya, aztán a' fiu.

— Mit akasz, atyám? mondák mindketten, atyjokra meresztvén álmonehéz szemeiket.

— Jertek, mondá a' férj, ki már nem tarthatá vissza zokogását, jertek anyátokhoz, ki még egyszer látni kíván benneteket!

Lehetetlen szívrehatóbbat képzelni a' jelenetnél, mely most kifejlett.

A' gyermekek haldokló anyjukhoz mentek.

— Anyám, kedves anyám! kiáltá az egyik és a' másik is; a' leánya szemeiből peregni kezdének a' könyek.

Az anya arra akará fordítani fejét, hol gyermeki állának: nem tudá; férje ol-

dalra fekteté, szemközt a' gyermekekkel: az anya megfeszíté látéréjének utolsó izmát, nem találta gyermekit: szemeit fátyollal voná be a' fekete halál!

— Hol vagytok, kedvesim? kezdé fájdalmas hangon, kinyujtván fonnyadt halvány kezét az ágyból, hogy legalább megtapogathassa őket.

— Itt vagyok, anyám! itt vagyok, anyám! hangzék mind a' két testvér ajkiról, csókkal borítva el anyjuk jéghideg kezét; rövid ideig nyugodtan engedé át magát az anya gyermekei csókinak, arczán eloszlottak a' kín torzító vonási, 's egy malasztzerű érzet szálla rá alá! Ajkai körül elhaló mosoly jelenté magát 's szemei nedvesebbek lettek, mint ezelőtt.

— Gyermekim, kedves gyermekim! mondá — mit csináltok, ha nem leszek köztetek? — 's kis idő múlva folytató:

— Dávid, kedves férjem, fedtesd csak gyermekimet mellém az ágyba! A' férj engedelmeskedett: ágyra fekteté a' gyermekeket.

Az asszonynak arczán földöntuli öröm derenge, midőn szülöttinek kedves terhét érzé szívéen. Mintha a' halálnak szünnék hidege és élethév keringne át testén, olly mosolygó kifejezést ölte arcza. Szívható látomány volt.

— Édes gyermekim! édes kedves gyermekim! suttogá alig hallhatólag, és gyöngéden szorítá magzatit kebléhez, melyben még egyszer föllobbant az élet el-elalvó lángja. — — —

— Eszter, feleségem! kiálta fel magán kívül a' férfi, 's ráborult felesége átszellemült arczára, és sirt olly hatalmasan, hogy szájalomra gerjedt volna a' rengeteg vadon lakója. — Eszter! feleségem! ne hagyj el! ne hagyj el! jaj nekem, Istenem! zokogá kétségdultan a' boldogtalan férj.

— Dávid! — monda a' nő lassu, alig hallható hangon, — esküdjél meg, hogy ha megtalálod leányunkat, ismét gyermekednek fogadod.

— Esküszöm! — mondá öntudatlan az elmezavart öreg.

— És most kérlek, mond el velem a' bünvalló imát, hadd kérjek bocsánatot, mielőtt fölmennék a' mennyei atya ítélőszéke elébe! De előbb hadd áldjam meg gyermekimet! és egyenként fejökre tevé hideg két kezét, és hallgatva kéré le reájok az Isten minden üdvét, boldogságát.

— Legyetek áldottak! — mondá, hidegülő szívéhez ölelvén őket, és tartá őket hosszan szóltanul!

Ez alatt férje ugyanazon vastag kopott rézcsatos könyvet keresé elé, melyből évvel ezelőtt az asszonyt olly meglelőgűlten imádkozni látók; lapozott és e' következő bünvallást mondatá el vele:

,Istenem, és őseimnek Istene, jöjjön elébed e' könyörgésem, és ne vond el tőlem kegyelmességedet, oh, mert nem akarok lenni olly vakmerő, hogy mondanán előttd: szeplőtlen vagyok, és nem bűnös; oh nem, bűnös vagyok, főbűnös! — vétkeztem a' vétek minden nemeivel, mik meg vannak tiltva szent hitünkben, melyet adál Mózes által a' sinai hegyen, melly hogy szent és valóságos isteni kijelentés hiszem és vallom, és melly hitem és vallásomnak

főalapja. Hallgass meg Izrael Jehovah, a' mi Istenünk, a' mindenség örökkévaló ura, és örökiglen egy!

Szórul szóra mondá a' haldokló e' szavakat férje után, ki szinte a' legnagyobb megilletődéssel, legajtatós bensőséggel tevő le a' bűnvallást, úgy hogy észre sem vevé a' betegnek növekvő megerőtétését a' szavak kimondásában, olly annyira, hogy midőn az utolsó szót kimondani akarná, szava elállt, szemei görcsösen felfeszültek; majdnem egészen elbuván a' felső pillák mögé, arcizmai rángatództak — és lelke fölszállt egekbe!

— Dicsérve legyen az ő dicső mindenhatósága, mind öröktől örökké!
— mondá a' boldogtalan férj és nem könyezett többé. Tompa zokogások nyomultak csak ki fájdalomtelt kebléből.

A' gyermekek elaludtak meghalt anyjuk hült kebelén. A' regg első sugarát veté be az ablakon a' szobába, halvány volt ez, mint halál!

(Vége köv.)

G Y Ö N G Y V I R Á G O K.

Szép leány ment a' mezőre,
A' mezőn a' fű virult már ...
Sirt a' lányka kedveséért,
Távozó ifját siratta.
'S füvein a' zöld mezőnek,
Mint a' harmat, lágy könyűje

Reszketett a' szerelemnek ...
Lön hideg dér éjszakára,
'S a' könyük mind felfagyának,
És a' mint eljött a' reggel:
Nöttek, nőttek gyöngyvirágok,
Dérfehérek a' mezőben.

É J I V Á N D O R.

Mint holló szárnya: olly sötét az éj,
Sötét éjben barátomhoz menék;
Egy csillag égett csak kelet felé,
Sugárin reszketett a' hűvös téli lég.

Égő csillag, sötét pályám felett
Olly hű vezér, mint a' barát maga,
Te nem lehetsz más, érzem, nem lehetsz:
Mint a' szerelem égő csillaga.

K a r u d.

N A G Y K Á T A I N É P D A L O K.

I.

Jár a' leány virágos zöld mezőben,
Selyemkendő lobog picziny kezében;
Barna legény, hej, ne indulj utána,
Bánatvirág virágzik a' nyomába'.

Gyoles az ingem, vörös kötő van rajta,
Nézd csak, babám, felődzott a' galandja;
Jöszte ide, kösd meg szépen bokorra,
Mig elvégzed, megcsókollak akkorra.

Fejér kendő a' szerelem záloga,
Nem a' világ, állj meg babám egy szóra,
Hűs a' berek, patak csörög az alján,
Jöszte ide, búslakodó kis leány.

Barna legény nem me'k én a' berekbe,
Galandbokrot sem kötök az ingedbe,
Egyszer tettem, átkozott volt az óra,
Mellyben véled megállottam egy szóra.

Belépett hozzám uramatyám, rókatorkos mentéje panyókán volt vetve nyakába 's fejébe volt nyomva a' bárányszőr-süveg.

— No fiu, szólt, most már csak bújdossál ám a' világból ; . . agyondobtad az éjjel a' Debora asszony czirnos macskáját.

— Phü, teringette, e' bizony baj! kiálték felugorva: nincs benne semmi élet?

— Bizony kimult ez ab intestato, szólt atyám, előmutatva a' nagy kövér vadat, mely kezével, lábával alálógva, fehér fogait rám vicsorítá.

Végzetlenül vakartam a' fejemet. — Mit tegyek? Ha megtudja, hogy én dobtam agyon, még macskává változtat, vagy kipöröl a' világból, vagy úgy megátkoz, hogy soha sem kapok feleséget . . . Ejnye, ejnye, csak én soha macskával ne jöttem volna össze ez életben!

— Azonban csak hagyja itt uramatyám azt a' néhai kandurt, mondék; egy vig ötlet ment a' fejemen keresztül, megpróbálom kiengesztelni azt a' jó Sybilla asszonyt, ha hátul nem köti a' sarkamat.

Uramatyám megcsóvalta fejével együtt a' bárányszőr-süveget 's vállvonítva letevé egy székre a' corpus delictit 's ott hagyott.

Én pedig bevém az élni megszüntet 's szépen belefektettem a' keszkenőmbé 's annak négy csücsét összefogva, ballagtam nagy szívdobogással a' szomszédba.

A' mint a' kapu eleibe értem, épen akkor disputáltak uramatyám agarai egy házaló zsidóval, kinek manchester bugyogóján csak vagy hat szelelő lyukat szakítottak eddig, az ember jajgatott, hadarászott és kapálózott, hogy csupa mulatság volt.

És ez volt szerencsém, különben tölem kértek volna passust 's uramatyám kutyáját megütni főbenjáró dolog. Így észrevétlenül jutottam a' konyhába, körülnéztem a' keszkenőt, hogy nem lógg-e ki valamerre a' macska farka? azzal odautasítottam magamat Debora asszony szobájához 's alázattal bekoczogattam.

— Ki az? hangzék belőlről (akár egy repedt fazikat kongattak volna).

Benyitottam.

Az emlékezetes ablaknál ült volt Debora asszony 's orrát felém fordítva sardított rám a' pápaszem felett; haja (azaz tudja Isten kinek a' haja) hurkákra volt szedve a' fején, hátul pedig tártítoppos zsiráf-fésűre tűzve. Ráncz volt az arcán, a' mennyi csak ráért 's maga ez arc nagyon cipőszínű volt.

A' másik ablaknál ült az én rubintom Esztikém 's szinte varrott; szép kilátása volt szegénykének az ablakból. Épen egy boglya bükköny volt eleibe rakva. A' mint beléptem, vállig elpirult a' szentem, vagy csak én hittem el magammal, de igen lesütötte szemeit 's nem nézett rám.

— No — mit hozott? — Ekkép kívána jóreggelt Debora asszony.

Én odairamodtam hozzá 's miután csonttá vált kezét nagy ellenkezései daczára elhajászhatám, azt erősen odakocczantottam a' fogaimhoz. Brrh! Azóta nem ehettem a' kocsonyát.

— Soha se bánlsa.

— Oh édes kedves drágalatos asszonynéném, talán már nem is ismer? ugy-e hogy megnőttem? én vagyok ám az a' kis szőszke Csallóközy Péter, a' ki annyiszor hordott át asszonynénének fiókgalambokat, nem tudja?

— Ugy? A' ki annyiszor beverte pilinczkkel az ablakomat? no ugyan nagy lett. Egészen nyakára vénül szegény apjának.

— Hanem asszonynéni meg ugyan jó színben van. Egészen megfiatalodott. Hissz olyan, mint egy husz esztendőös kisasszony. (Ha egyébert nem, ezért a' hazudságomért bizonyosan kikergetnek a' mennyországból.)

— Bizony, hallja uramócsém, szép is voltam én a' magam idejében. Meleg tejben mosdottam én minden este, attól lett olyan szép fehér a' bőröm. Most is látszik

az én rajtam (no ugyan!). Hej, nem termelt azóta olyan leány a' vármegyében sem, mint én voltam az én fiatal időmben. Hisz emlékezhetik rá édes atyja, majd csak kérdezze meg tőle.

(Tyhűj! mikor kegyelmed fiatal volt, még akkor talán az a' pap sem született, a' ki az apámat megkeresztelte, gondolám, de nem mondtam el.)

— Hanem bizony már egynehány esztendő óta sokat vesztettem szépségemből (uram bocsá', ennek felszázad is csak egynehány esztendő); hja csak így van az: semmiben sincs állandóság, tele a' világ mulandósággal. Hanem hát mi jóért jött öcsémuram, hadd hallom?

Én e' közben közelebb kezdtem húzódni Esztikéhez, mit észre vevén ama kíncs-örző sárkány, nagy pillogatások és orrtörések közt rá kezdte parancsolni:

— Eszterka! eredj ki, kérdezd meg: a' béresek megjöttek-e már?

Eszlike fölkelt és ment.

(Törjék ki valamennyi fogad! mormogám magamban; — ártatlanabbul nem átkozhattam meg.)

— Hát mi baj, öcsémuram? csak mondja el szaporán, mert látja, hogy nem érünk rá; nálunk sok a' dolog; nem úgy, mint magukuál.

— Hát — — kedves édes asszonynéném, csak annyiban vagyunk, hogy az ember nem győzi magát eléggé őrizni, hogy valami szerencsétlenség ne történjek rajta; minden lépten nyomon szabad az Ur keze velünk.

— Azért maradjon az ember szépen oda haza, üljön le a' . . (megmondta, hogy hova,) odahaza csak nem történik az emberen semmi baj.

— Nem ám az emberen, hanem például a' családján, például, hogy felhozzam, méltóztatik tudni, kedves asszonynéném, hogy kegyelmeteknek is vagynak macskáik, minekünk is.

— Csakhogy a' mieink szebbek.

— Tökéletesen igaz. Tehát ezen macskák át szoktak látogatni egymáshoz, a' mieink kegyelmetekhez és a' kegyelmetekéi mihozzánk.

— Bölcsen tudom, sokszor megrágják a' padlason a' hurkák végít, meg az oldalast; hanem a' mieink nem mennek kegyelmetekhez, van azoknak ide haza is mit enni.

— No csak amugy látogatásképen.

E' perczen nyílt az ajtó 's Eszlike bejött.

— Eredj csak Eszterka, — sürgeté a' sárkány — nézd meg, esznek-e a' kis pávák?

(Várj — lesz idő, mikor diót török a' csontoddal! gondolám, de nem mondtam el.)

— Hát gondolja kedves asszonynéném, a' mult éjjel ezen ártatlan állatocskák, a' mint ismét szépen összegyülekeztek és énekelgettek, hogy szinte gyönyörűség volt hallani, valami istentelen, vérengző, kegyetlen ember egyet közülök, a' legszebbiket, orozva és álnokul agyon hajított.

— Ugy kellett neki, mit jár szomszédolni! Jól tette, becsületes ember volt.

— De nem a' mienket dobta ám agyon, hanem a' kegyelmedét nénémasszony, mondám, kibontva a' keszkenőt 's kihuzva belőle a' korán elhunyt testi maradványait, azt eleibe tartottam . . .

. . . Jaj! Azt a' dübből, kétségbeesésből és rémületből vegyült tekintetet, melyet e' perczen kelle látnom, még álmomban sem felejttem el. Végig tapogattam magamat, hogy nem váltam-e tőle kövé?

— Az én macskám! rikácsolá 's kiragadta azt kezeimből, az én macskám! ordita, hogy az ablak reszketett bele, miközben szemei forogtak, és ajkai tajtékot vertek, 's háromszor fölugrott volna, ha tudott volna. Azután ölébe szorítá, 's gyermekesen dönczölte és csókolta azt. „Cziczuskám, cziczuskám!” szolt neki, szemecs-

kéit fel-felnyitogatva „nézz rám, cziczuskám, ébredj fel egy kicsinyt,“ végre lehelyezé azt az asztalra, 's fölé borulva a' legsíralmasabb énekhangon dudolá: „oda vagyok, oda vagyoo — oók!“ és zokogott megkérlelhetetlenképen.

Erre Eszti ke ujra bejött, 's leült asztalkájához.

Én, használva Debora asszony keserves megilletődését, hozzá simultam (t. i. Esztikéhez, nem Debora asszonyhoz), 's megfogva gyönyörűséges kis forró kacsóját, oda hajlottam hozzá, 's reszkető hangon kérdezém:

— Ugy-e, kedves Esztikém — maga — nem haragszik én reám?

— Miért haragunnám? felelé a' kis ártatlan, 's lesütötte szemeit, 's kezét huzta kifelé az enyimből.

Ostoba egy kis kérdés is volt tőlem, megvallom, de az embernek nem olyan könnyen jönnek ám az okos kérdések, mikor szerelmes.

Hanem az a' vércseszemű tátos, — azt gondoltam, a' macskáját siratja; pedig gutát, oda vigyázott, 's alig nézhettem a' violám szemébe, már ujra rárivallt:

— Eszterka, eredj, nézz ki uradatyád elebe, jön-e már?

'S ismét egyedül maradtam.

Debora asszony pedig ujra leborult és sírt.

Eleget beszéltem hozzá, akartam volna mulattatni; mondtam neki, hogy: ugyan szép idő van odakin! meg hogy: a' kukoricza már a' selymét hányja; min' hiába! oda sem hallgatott.

Végre felpattant:

— Hanem megállj te semmirevaló, ilyen, meg amolylan, a' ki ez ártatlan állatot meggyilkoltad, — szóla — kitudom, hogy ki voltál, 's megboszulom még az unokáid unokáin is.

(Boldog Isten! ez még három nemzedéket tul akar élni!)

— A' vármegye eleibe adom a' dolgot, violentialis pert kezdek ellene, repositionalis pert, infamisationalis pert. Boszút állok érted, ártatlanul kivégzett tarka macskám, példás rettentésül a' késő nemzedéknek.

— Helyesen, kedves asszonynéném, — biztatám őt — helyesen. — Megérdemli a' pokolra candidált! Én magam legjobban rajta leszek, hogy ez iszonyu tett szerzője kitudódjék, ezt fogadom, ígérem.

— Igéri? kiálta, 's ugy nekem esett, hogy attól féltem: megcsókol, — drágalatos édes uramöcsém, becsületes ember volt maga teljes életében, az apja is az volt, minden nemzetségit szerettem. Tudja ki, keresse ki, az Isten áldja meg azt a' semmirevalót. Bizony még holta után is áldani fogom.

(De majd csak jobb lesz az, ha én áldom kegyelmedet holta után, nénémaszszony; gondolám magamban, de nem mondtam el).

'S ezennel tehát ünnepélyesen felfogadtam, hogy a' mennyire tőlem kitelik, utána leszek a' criminalis inquisitionnak.

Ekkor következett a' kimult érdemeinek előszámlálása.

Mint tudott dörömbölni! milly okos volt! hogy feltudott ugrani az asztalra! Mint tudta már, ha a' tányér zörgött, hogy ebéd ideje van! Milly szépen tudta megenni a' kávé a' csésze aljából! 's aztán olly tiszta állat volt, hogy soha ollyan piszkos állatot, mint az egér, még a' szájába sem fogott 'stb. 'stb.

Miután ekép elbucúsztatta magát kedvenczétől Debora asszony, nagy szívfájdalommal megvála tőle, 's jajgatásnak jajgatásával adta oda kezembe, hogy azt az ő ablaka elé eltemessem, 's neki a' gyilkos kiléte fölől minél előbb hirt hozzak.

— — Meg volt tehát az ürügy, melly alatt Esztikét ismét megláthatom.

Eltemetém azonban a' meghalálozottat az ablak alá, 's sirt emeltem fölötte, és tüzködék fölébe zöld ágakat, miket ugyan a' tarka borju menten lelegelt, de mik által erősen befészkeltem magamat Debora asszony kegyébe.

Ki is azonban erősen elfeledé, hogy Esztikét kiküldte az uramatyámat várni.

Ott találkoztam a' szívem bálványával a' kapuban.

— Kire vár itt? kérdezém tőle.

— Édesatyámra, — felelé, 's köténykéje bojtját csipegeté.

— Szegény kis Esztikém, mennyit kell kegyednek ettől a' vén Deborától szenvedni!

Erre nem felelt szegényke semmit, hanem szemei megteltek könnyel, noha nem akarta.

Ekkor láttam, hogy milyen szépek a' fekete szemek, mikor sirnak. A' kéknek nem illik a' sirás. Azt örömeztébb látom, mikor nevet.

— Hej! mondám, nagyot sohajtva, — beh másként tudnék én bálni kegyeddel! De nem hagynám én bántani senkitől, ha tehetném.

Erre sem felelt semmit. Megvallom: nem is szerettem volna, ha minden szavamra tudott volna felelni.

— Engem sem szeret senki a' világon, folytatám, olyan vagyok, mint az árva madár, a' kit a' zápor mosdat meg, a' zivatar megfésül. Keserűség, árvaság az életem; hanem hiszen majd felderül még nekünk is a' csillagos ég!

Látszott a' galambomon, hogy menni is akart, nem is; de minthogy igen illendően viseltem magamat, ott maradt. — Igen hideg szél kezdte fúni, 's az ő nyakán csak vékony kis selyem kendő volt tűzve.

— Mért nem tesz melegebb kendőt? feddém — majd meglüti magát és meghal.

— Nem nagy kár lesz értem, szólt szegényke szomorúan, — úgy sem törődik én velem senki; legalább jól járok; senki sem bánt.

— Oh ne mondja azt, az Isten áldja meg, ha nem akarja szívemet megrepszteni (itt magannak is igazán szorolni kezdett a' hangom). Kegyednek még sokáig kell élni, kedves Esztikém, mert ha kegyed meghal, akkor — akkor majd én is tudom, hogy merre van a' Duna!

Ezt mondva, lódultam haza, 's mire haza értem, azon vettem észre magamat, hogy sirok, mint a' gyermek. — Csak furcsa állatja is az embernek az a' szív!... Hej ha az embernek szíve nem volna! (Vége következik.)

Jókay Mór.

GYÖRI FRESCOK.

(Vége.)

Egy jelentékeny nevű utca van Győrött, becsületes neve tejfel-utca, 's ennek elején egy egyszerű szállás, mellynek ölében a' látogató megannyi haladási eszmék 's tények jelképeit, előkészületeit 's eszközeit szemléli; innen sugároznak szét e' táj felkorányuló eszméi, 's indulnak ki haladási küzdelmei 's tettleges eredmény felé iparkodó tervezetei. E' lak minden zugában az éber haladás és nemzeti élet 's boldogítani törekvő erélyes szabadelvűségnek megannyi emeltyűivel találkozhatni. — 'S e' lak egy országszerte ismert, 's e' tájon hő szeretettel körülölelve becsült grófnak szállása. Egyébiránt a' gróf rendesen a' várostól óránegyednyire fekvő szabadhegyi villájában lakik.

A' megyeiektől felköltött haladási mozgalmak Győr városában, ennek dus és értelmes polgárai körében fogamzanak meg leginkább, mert a' gyakorlati tapintatu polgárság hamar átlátja a' jót, és azt, hogy haladás a' lét feladata; 's a' városi előjárókról is el kell ismerni, hogy ezekhez inkább hozzácsatlakoznak.

Győr lakosai, főkép némberei, jól termettek és szép arczuak; az összes lakosság ugyan, nem egy fajú levén, semmi sajátságos egyetemes arckinyomattal nem

bir; és úgy látszik, hogy a lakosok sokféle fajuságából folyó elegyvérűség okozza azt, hogy a környékbeli népfájlal szebbek a györiek.

Az élelem könnyebben beszerezhetése miatt itt az alsó néposztály is, kivált a hölgyek, szorgos bálványolói a cifrázkodásnak; főkép a terepely keményítő szoknyákon annyira kapnak még a szolgálók is, hogy falusi hoglyakemenzéknek bátran beillenének; pedig ilyen drága élet idején szinte fáj az ember lelke a nekimeredt szoknyákba vesztegetett sok jó buzakeményítőért. — Egyébiránt úgy látszik: az itteni nép igen nyakas és vasfejű; mert a terhet leginkább a fő bubjára téve szokták hordani.

Győr uri népéről hódoló bókollattal kell megismernem, hogy náluknál szebbeket és csinosbakat hazánk egy városában sem láttam; főkép a leányok méltán magasztalván ama nagy hírű névvel: „győri szépek.” — Szépségök főkép szép természetök, szép szemök, de kivált szép finom arcz-bőrükben rejlik; a szép orr és finom arczvonások (kegyes engedelmséggel legyen mondva) náluk is ritkán találhatók fel. A bájos sudar alakhoz meg igen csinosan és divatos fényvel öltözködnek; és mi kell ennél egyéb (?) a szépet hön bálványoló férfiseregnek, hogy imádó rabokul meghódoljanak?

A győri társas körökről — mintegy ismerkedési másfél hétre terjedvén itt mulatásom — nem merek általánosan ítéletet mondani. Csekélységemnek, ha nem bűvös álmoként repülének is, de elég élvezetesen folyának el győri napjaim; és szabad vala elhinnem, hogy az olly kecsesen viruló körökben az élet szellemileg is élvezetes, 's a nők nemcsak a szemnek gyönyörűre, de társalgásuk is kellemes. Arról ugyan többfelé hallék panaszt, hogy az egyes családok többnyire igen elzárkozottan, barátságtalan élnek, társalgásukat kis körre szorítják, 's még a tél unalmi közt is igen elvonultak. — Én sem látám a győriekeket igen barátságos népek, kivált összehasonlítva a nemességgel, főkép az alföldivel. Hogy a zászlószentelési ünnepélyre érkezett vidéki polgárkatonákat némi gondoskodással fogadták, ezt nem lehet a szíves vendéglátás általános jelenségeül venni. Egyébiránt az illyes kiskörbeni mozgás a városi életnek szokott gyönyörtelen sajátsága.

Győrnek igen kevés a mulatóhelye; körüle néhány csekély kellemmel 's élvel kínálkozó kertecske zöldel. A férfiaknak az igen is egyszerű casino és az olvasótársulat termei nyújtanak, az első a szokott, az utóbbi a szokottnál valamivel több mulatságot. — Színház egész éven át van, nyáron németek, télen magyarok kergetvén benne a művészetet. A német színészetet, melly undorodásig aljas bohózatokat adott ítéletem alatt, főkép a zsidóság tartja 's élmezsi ki.

Legtöbb varázsszal bíró hely a nyájas sétatér, habár ez sincs sem úgy feles-nosítva, sem olly élvezetes helylyé téve, mint lehetne, t. i. ha találkoznék mindazok eszközzésére ember. A közelebbi nyáron a tanulók lovagiasságából ezek költségén zene hetenként kétszer élénkít meg e kies tért; 's nem hiában, hogy ifjak fizeték a zenészeket, de ezek elég fiatalon, azaz: gyöngén működének. Itt ugyan a jó akaratot, nem az adományt kelle méltánylani; és szegyen a győrieeknek, hogy a tanulóknak kelle zenéről gondoskodni a városi nyilvános sétatérre.

Győr szépei együtt teljes fényben, bálon kívül, csupán a sétatérén láthatók meg néhanéha; a szem előtt egy kecsdús koszorúvá fűződve elvonuló búbajos leánysereg egyes virágai alakjáról a derült kedélyű 's hőkeblű szemlélő varázsedes jellemzést olvas és értelmez le, 's a szerterajzó tarkabarka serget végig nézdelvén, néha nem egy férfikebelből fakad fel e méla ohajtás: „Szállj le, szállj le szép arany pillangó! Kebelemre szállóal kis csapongó!

A győri szép-világ még e kecses helyet is gyéren 's ritkán látogatja világos nappal, hanem midőn teljesen besötétedik, akkor gyűlnek ide, és az egyiptomi sötétségben, a nélkül, hogy egymás alakját színre láthatnák, szokták szinte féltizenegy óráig a sétatér árnyait megnépesíteni. Igazi bagolyszerű divat!

A' győri divatvilágnak egy, tán előkelőséget majmolni akaró képsínálási gyöngejét lehetlen vala mosolylyal nem néznem: ez pedig a' négy szeműség. Nem tudom, miért keveselli Győr ifjainak nagy része két szemét, hanem négy szemmel, azaz: pápaszemen át nézeget. Sajnos, ha a' természet mostohasága miatt kell a' négy szeműséghez folyamodniok; de még sajnálatosb majmokodás: ha a' négy szemmel élés üres affectatióból ered. Még szép leánykánál is tapasztalék illyes négy szeműséget, többek közt egy pár, előttem igen emlékezetes szép fekete szemek szemüvegezve tekintgetének alá. Kár a' szende csillagokat üveg alá rejteni! — A' férfiak, ha szeretik, hadd legyenek rövidlátók; de a' szép szemek felhőtlen egökből hadd sugározzanak és ragyogjanak minél távolabb. A' rövidlátó férj kényelmes, a' pápaszemes rövidlátó nő unalmas és kecstelen; mert a' szép szemek üveg alatt kihamvadt csillagok.

A' mesteremberek családainak a' nádorfogadó terme szokásos ártalmatlan mulatóhelyök: itt, a' mint hallám, minden vasárnap mükiállítást tartanak; azaz: eladó leányaikat vasárnapon esténként ide hordják ismerkedtető tánczvigalomra.

Ezen általános szende jegyzetek után szabadjon még győri napjaim nevezetesh eseményeiről röviden megemlékezni. Ottlétem alatt három tárgy: a' gőzhajózás, haranghuzás, de kivált a' helybeli polgári nemzeti őrség zászlószentelése foglalkoztata minden elmét.

A' győri gőzhajó-társaság akkor még pusztá hang volt, de hála a' győriek jólétének! azóta megalakult; mire a' kezdőknek egyik fontos okul szolgált — ugy hallám —: hogy így a' disznókat könnyebben lehet majd Győrbe utaztatni. — Guta bánja: csak magyar zsebben maradjon a' nyereség.

A' haranghuzás az újvárosi údonan új cath. templom tornyában történt.

A' haranghuzás nem volt egyéb haranghuzásnál. Az emberek előbb egymást, azután a' felfelé haladó harangot bámulták; haranghuzás után pedig az értelmesekek és gondosak délelőti fáradalmaik fejében terített asztal mellé telepedtek: mert hiszen minden napszámos megérdemli a' maga bérét; meg az evésnek lehetetlen hivataloskodásainknál elmaradni. Innen van aztán, hogy nálunk a' folyton tele gyomorral nem örömet szokulnak. — Nekem az a' nyereségem vala e' szertartásban, hogy a' győrieket ünneplő képökben látám. A' bámuló tömeg szemlélésénél az ötle eszembe: ugyan hány ujjongató 's az emelkedő légi vándort éljenező bámulónak fog az, ércz nyelvél beharangozni? És forrón ohajtám az egyháziak szertartásos imája mellé: bár testvéri egységet és szeretetébresztőleg 's ápolólag hangoznék alá a' vallásos érzelmek ez új jeladója a' város minden hitű lakosaihoz: mert hiszen mindnyájan egy Isten 's egy hazának fiaí vagyunk, 's egy irány — a' boldoglét felé törek-szünk!!

Itt az evangelicusok- 's főkép a' reformatusoknak igen jelentéktelen külsejű tornyatlan templomuk van.

Fel van jegyezve a' magyar haza kronikájában: hogy csak Győr egyike azon szerencsés magyar városoknak, mellyet élő uralkodónk néhány év előtt látogatásával megörvendeztetett, akkor, midőn a' bábolnai ménestelepét megtekinté. Beszélék a' győriek, hogy akkor minél fényesebben iparkodtak ő felségét, a' magyar királyt fogadni; de az akkori ünnepély és pompa mégsem vala olly fényes 's nagyszerű, mint a' polgári nemzeti őrség első zászlóaljának zászlószentelési ünnepélye.

A' zászlószentelés = zászlószentelés, nyárszolgáti katonásdi játék: gondolja a' távolból világot látott olvasóm. — Itt ezt ne illy pusztá katonásdinak vélje olvasóm, hanem a' magyar nemzetiség gyarapodása, és a' nemesi 's polgári osztálynak egymáshoz minél inkább közeledése örömmünnepe: a' nemesség a' polgársággal testvéreileg egyesült 's pályatársakká lettek, hogy egymást közelebről ismerve, erős-bek legyenek, 's az egyenlőség eszméjét tetteleg valósítsák.

Nagy vala a' készüllet: minden élő és szuró állat mozgásban volt az ágyusütögetőn kezdve a' szabótüig 's a' fogadósok csirkéjeig. A' város minden zugában egy hónappal előbb már csak ez ünnepélyről áradozott a' bölcselkedés az emberséges Herr Vetterek és Schwogerek 'stb. ajkiról. — Én ünnep után kantálni nem akarván, nem fárasztom olvasómat és magamat a' részletek rajzolgatásával: csak annyit mondok, hogy minden nagyban volt k i s u j t á s o l v a. Az egész látmányt végetlen tervezetek és okoskodások ledarálása mellett eljátszott több szakaszos előjáték vezeté be. A' tulajdonképi ünnepély az emberi érző eszközök mindenikét cselekvésbe hozó több felvonásból állott; azonban a' nagyszerű kettős kivilágítással és görög tüzzel adni szándéklott utolsó felvonást a' hirtelen kerekedett viharos idő keserű fájdalomkra belitlta. — Hogy az evés és áldomásívás nagyban és katonásan ment, képzelheti olvasóm, bárha mindkettőt meglehetősen i z e t l e n e k n e k mondák; kivált a' szónoklatok igen sóltalanok valának; minek egyik komoly okául azt mondák, hogy igen sok, írásban megrendelt ex offo áldomásokat kelle üríteni. — Az egyetértést és ki-s összetartást is annyiszor emlegeték, hogy a' vak is átlátta: miszerint az emlegetett erényekre volna legnagyobb szükség.

Végül említetlenül nem hagyhatom, hogy a' győri éjiörök magyarul énekelik meg az éji óráutéseket. E' jámbor baglyokkal egyetértve, én is szivőkre kötöm a' győrieknek: hogy mindenha figyeljenek 'a' j ó s z ó r a'! — 's meg ne haragudjanak a' borsos mézes mogyorókért.

Csatáry Otto.

UTAZÁSI VÁZLATOK DÁNORSZÁGBÓL.

(Vége.)

FÜNNEN ÉS ALSEN-SZIGETEK.

Schleswigi grófság.

Aug. 5d. reggel, H. gróf ur kíséretében, K o r s o e r felé indultunk, egy tengerparti városba, hogy ennek kikötőjéből a' gőzhajón Fünnen szigetére átszállíttassuk magunkat. Nyolcz órakor kisebb rendű gőzösön kiindultunk a' révpatról. Erős éjszaki szél fútt, 's a' tenger vize nagy hullámokat vetett. Jó helyről gondoskodtunk, hogy könnyebben kikerülhessük a' tengeri betegséget. A' hajó közepén kis lóczán félig ülvé, félig feküdvé, foglalánk helyet, köpenyeinkbe burkolva, még egy nagy posztószőnyeggel fedettük be magunkat, hogy a' becsapdosó víztől meg ne ázzunk. Illy helyzetben — azonkívül midőn már hajónkat nagyobb hullámvölgybe látók süllyedni, behunyván szemünket — ismét szerencsésen kiállottuk az ostromot. Majd öt óráig tartott ezen utazás. Kényelmetlenségünk érzetében azon gyönyört, melyet a' smaragd zöld hullámok 's hófehér habok játéka, Seelandnak el-tűnő, 's nem sokára Fünnen szigetnek távolról emelkedő szép partjai 's nevető partvárosai nyújtottak volna — csak kisebb mértékben élvezhettük. — Fünnen sziget keleti partján fekvő 'Nyeburg' nevű városban kiszálltunk. Ez egy szép tengeröbölben fekszik; csinos kikötője 's jó rendben tartott várerőssége van. A' város nem nagy, mint általában valamennyi szigetbeli dán város; de csinos, nyájas 's igen tiszta. Itt megebédeltünk. A' fris heringek különösen jóízűek voltak; nem tettem volna fel felőlök — a' beszóztakról következtetve —, hogy olly gyöngéd husuak lehessenek. Innét nyugotnak vettük utunkat, a' sziget túl partja felé. Igen kedves tája van ezen szigetnek. Nevető dombok 's völgyek erdőkkel, tavakkal, szántóföldekkel, falukkal, 's egyes paraszt- 's uri lakokkal — szép változatosságban — elborítvák. Trolleburban R. grófekat látogattuk meg. A' szép ó-szerű kastélyt gyönyörű kert

veszi körül; templom mellett a' temető tűnik szembe. Nem látunk itt egyszerű árok-
kal bekerített 's pusztán álló telket, mellyen faragatlan vastag faczölöpök, méla
egyszerűségben, vagy töredezett keresztek elhanyagoltan, egy-két földgörgöny
mellett, jelölik az elhunytak nyughelyét, 's mellynek láttára elfordulunk, — mert itt
az örökké élő természet is csak az enyészet 's halál bélyegét viseli magán; mert
mérges bürkön 's maszlagon kívül alig emelkedik a' halál tanyája felett más növény;
— nem ilyen temetőt látunk itt: egy nyájas kertbe lépünk, melly egyenes 's tisz-
tán tartott utak által több táblára van felosztva; szép rendben 's nagy mennyiség-
ben elültetett sűrű lombú fák enyhítő árnyékot vetnek; a' táblákon pedig egyenes
sorban, zöld hantokkal elborított sirdombokat látunk; legszebb kerti növények 's
virágok — gondos kéz által ápolgatva — veszik ezt körül, felettök, itt, egy ragyo-
gó fehér márványkereszt, ott egyszerű fából vagy kőből faragott emlékoszlop emel-
kedik, mellyen friss virágból font koszorúk függnek, bizonyítók, hogy az elhunytak
emléke él még az élők között. Dán- és Németországnak legtöbb helyein ilyenek a'
temetők.

Este Faburg'ba érkezünk; ez a' város Fünnen sziget nyugoti partján van már.
Nyeburghoz hasonlít. Innét Alsen szigetére szándékoztunk, de itt már gőzhajó nem
jár, mert kevésbé élénk a' közlekedés; vitorlás hajót kelle tehát bérlelnünk. Sept.
6-án reggel — miután kocsinkat hajókra vitettük volna, magunk is megszáll-
tuk ezt. — Vitorlás hajónk alig volt valamivel nagyobb, mint azok egyike,
mellyeken a' pesti hid nyugszik. A' szél nem kedvezett, mert északnyu-
gotról fútt, nekünk pedig Alsen szigetére nyugotnak kellett mennünk. Ennélfogva
csak rézsut, hol jobbra, hal balra irányozva hajónkat, mehetünk előre, és így 'lavi-
rozva' csak lassan haladánk: mert a' melly utat máskor kedvező szél mellett 2—3
óra alatt megtehetnünk volna, az most majdnem 6 óráig eltartott. Minthogy a' vitor-
lákba oldalvást fútt a' szél, még pedig erősen: olly ferde fekvést kapott ez ál-
tal, másképp is kis hajónk, hogy fedeletén a' kötelekbeni kapaszkodás mellett
is csak alig járhatánk; egyik széle másfél ölnyre emelkedett a' víz színe
felett; a' másik alig 4 lábira. Helyünket minden forduláskor változtattuk, a'
magosabban álló szélre kelleitven ollyankor mennünk. Ez kezdetben kissé komoly
trefának látszott; de nem sokára hozzászoktunk, 's még neveltünk 'ide oda véghez
vitt vándorlásainkon, míg a' dolog végre mégis csak komoly fordulatot vett reánk
nézve. Fejünk szédelegni kezdett erősen; elkabult, igen kellemetlen érzésű kejel-
metlenség hatalmat vett egész testünkön, majd a' hideg borzongatott, majd ismét
hőség futotta át minden tagjainkat, utoljára nagy erőltetés közben hányás állott be.
'S én nem voltam többé képes lábaimra állni; midőn a' hajó fordult, a' fe-
deleten fetrengve, csak átgördültem ennek túloldalára. — Ollyankor pedig min-
dég uj dühvel fogott a' hányás elő, 's mennél inkább kiürült a' gyomor, annál kino-
sabb volt az erőltetés; melly mellemet majdnem ketté szakítani akarui látszott. El-
mém eltompult; tán a' legkedvesebb hír — bármely váratlan szerencset jelentő — sem
lett volna képes némi kellemetes érzést előhozni: csak haraggal 's boszankodás-
sal voltam tele. Kecskeméti pusztáink fárasztó homoksíkjai, 's a' szolnoki utnak,
feneketlen sártengere — bárminő kinos volt is rajtok utazásom, most mégis el-
vesztett édenként lebegtek még hátramaradt komor phantasiám országában, 's ha
oda a' legnagyobb pocsolyába most egyszerre visszazavarázsolhatom vala magamat,
milly szerencsés leendek vala. — Majdnem két óráig tartott ezen gyötrő állapot:
de már most parthoz közeledünk, és a' hullámok mozgása lecsillapodott, 's eny-
hült bajunk is; végre pedig az annyira várt száraz földre lépünk, 's szenvedéseink-
nek vége lön.

A' part, hol kiszálltunk, szép gyepvel volt elborítva, a' háttérben egy cserfa-
erdő emelkedek; kis távolságban állott egy magány ház, vendégfogadó, 's posta-
hivatal egyszersmind. Leborultama' gyepre, 's az anyaföldből uj erő látszott ömledezni

lankadt tagjaimba. Kéjmetlenségem érzete nem sokára egészen eloszlott, 's a' tengernek hatalmasan emelkedő hullámai, a' part fővényére kivetett szép habokat, az itt-ott elszórt kisebb szigeteket, melyeknek sűrű vadonjában a' mesterkélő emberi kéz nyomát még nem igen lehetett látni, — a' vitorlás hajónkat, mely, alig szállítván partra bennünket, azonnal, tele vitorlákkal, könnyű madárként egyenesen visszarepült, majd csak mint kis fehér pont látszható, 's nem sokára végképen eltűnő: mindezeket biztos partról, puha gyepen heverve — nézhetni, kedves élvezet volt, mely a' kecskeméti puszták 's szolnoki utakrai reminiscenciákat csakhamar ismét messze háttérbe tola. — Időm volt itt, okoskodni magamban, milly különös kór ezen tengeri betegség, 's abban állapodtam meg, hogy ez nem egyéb, mint egy neme a' szédelgésnek. Vagy a' körjeleket tekintsük, melyek egyenkint fejlődve, kísérik ezen betegséget, vagy a' környülményeket, melyek ennek kifejlesztését egyszer elősegítik, máskor visszatartóztatják — mindezek erősítik állításomat. — Először mindég agybántalom mutatkozik, kábult fej, szédelgés; ezután általános kéjmetlenség fogja el a' testet, végre következik émelygés, hányás. Tehát az eredeti agybántalom, rokonszeny által, az altest, különösen a' gyomor idegrendszerére is elterjed, 's ennek működését egészen megzavarja. Illyen formán szokott külső fejsértések vagy gutaütés mellett is hányás következni. 'S mi hát oka ezen szédelgésnek? Egyedül a' szokatlan hintázó mozgás, mely által a' körülöttünk levő tárgyak iránti egyensúly megzavartatik, 's az egész világ velünk együtt mozogni látszik, nem pedig — mint némelyek állítják — a' tengeri levegőnek, vagy más környülmények befolyása. Mert lássuk csak, mikor támadja meg az embert legerősebben a' tengeri betegség, még pedig, ha csak különösen minden irántai hajlamtól egészen menttek nem vagyunk — mi nem ritka eset — vagy ha már a' szokás el nem törleszté e' hajlamot — kikerülhetetlenül? Akkor, ha 1) szélvész van, vagy legalább erősebb szél; 2) ha a' hajón, különösen ennek végső, és így erősebben hintázó szelein, sokat járunk fel 's alá; 3) ha a' közellevő, mozogni látszó tárgyakra nézünk; 4) ha kisebb a' hajó, mely a' hullámok minden rohanásának enged, és fel- 's lehányódik, tehát, szóval, akkor, ha a' hajó hintázó mozgásának minél jobban kitéve vagyunk. 'S mikor kerülhetjük ki, vagy legalább mikor nem vesz olly erőt rajtunk a' tengeri kór? Ha 1) csendes idő van; 2) ha nagy hajón tartózkodunk; 3) ha ennek közepén mulatunk, hol legkevésbé észrevehető a' mozgás; 4) ha vízirányos fekvést veszünk, 's szemeinket behunyjuk. Tehát ismét, minél nagyobb nyugalomban van testünk, és ha a' tárgyak tánczoló mozgásának nem láthatása által, nem adunk okot a' szédelgésre. A' hajlam ezen betegség iránt, az egyéniséghez képest sokféleképen mutatkozik; némelly ember soha meg nem kapja: ezekhez látszik tartozni Marczai kocsisunk is, mert ő többszöri tengeri utazásunk alatt egészen ment maradt tőle. Mások valahányszor tengerre szállnak, mindannyiszor ostromoltatnak általa; beszéltem Hamburgban egy kereskedővel, ki Amerikából ide jövedele, 's így három hét alatt, minden nap több óráig sinlődött benne. De átaljában áll az, hogy ha valaki egyszer kétszer keresztül esett rajta, meg van azután kimélve e' kórtól, kivéven nagy szélvészben, hol néha a' gyermek-ségök óta tengereken lebegő matrózok is megkapják azt.

Békedhez menénk, és legjobb élvágygyal pótoltuk a' nem rég szenvedett veszteséget. Midőn ismét tovább készülnénk, egy lovag nagy robajjal a' ház előtt termett; gondoltam, legalább valami kapitány. Hát orvos volt, ki a' postamester beteg gyermekét látogató. Dánországbán a' kisebb városokban 's falukon gyakorlatot űző orvosok, ugy szinte a' szétszórt templomaikba járó papok, lóháton szoktak járni. Ez A. főherczeg udvari orvosa volt. H. gróf azonnal megismertetett vele. Azon igérettel, hogy Augustenburgban még találkozzunk, távoztunk.

Alig mult el egy óra, midőn Augustenburgba megérkezénk. Ez igen kedves kisváros, egy dán főherczeg birtoka 's lakhelye. A' házak előtt az utcákon minde-

nütt kis kert van, tele a' legszebb virágokkal, különösen szép georginákkal; a' nagy 's tiszta házaklakok megett pedig a' legérdekesebb virágok, kedves női alakok, mindenütt. A' vendéglőbe szálltunk, már este felé volt. B. és G. urak bejelentettek magokat a' főhercegnél, udvarlásukat kívánván másnap nála tenni; de ők mindjárt megkértek a' megjelenésre, 's azonnal szobák rendeltettek számokra a' hercegi palotában. Néhány napot kellemetesen töltünk itt; B. és G. urak leginkább a' fő, hercegi családi körben, én leginkább B. orvos társaságában. Megismerkedtünk az itteni nevezetességekkel. A' ménintézet különös említést érdemel. Gyönyörű teli- 's félvérű holsteini 's meklenburgi lovak láthatók itten. Épen egy nem sokára tartandó lófuttatásra történtek előkészületek. Egész Dánországból szoktak ide összejönni a' versenyzők. — B. urat is, kit általában nagy figyelemmel tüntettek itt ki, ezen alkalomra nagyon tartóztatták. A' főhercegi palota igen szép, úgy szinte a' nagy kert is, melly ezt körülveszi. A' tájek gyönyörű. A' tenger vize a' város alatt szűk öblöt képez, melly messzire benyúl. Minthogy a' vizállás csak alacson volt benne, az öböl pedig keskeny — egy részét gát által elzárták, azzal a' szándékkal, hogy kiszáritsák, 's aztán a' földet haszonvehetővé tegyék. De ez nem sikerült; mert midőn a' sós vizet lecsapolták, több az előtt észre nem vett forrásból édes víz bugyogott ki, mellyel most ismét megtelt a' tó. 'S mi történt ezután? Azon házakban, mellyek ezen édes vízzel megtelt 's elzárt öböl partján állanak, azóta mindég hideglelésben szenved több ember, holott a' város többi részeiben, sőt a' sós vízből partján, 's így a' közvetlen szomszédságban lakóknál a' hideglelésnek csak híre sincs. — Lám, milly bölcs a' természet minden intézkedéseiben; ha a' tengerek vize nem sós, de édes volna, 's így a' számtalan állati 's növényi anyagokat az enyészettől meg nem mentené: milly káros befolyással kellene annak lennie az egész élőtermészetre! — Miért uralkodnak nálunk Bánáthban, 's az alföldön általában nyaranként mindig, sőt gyakran az év egész részén át, a' legroszabb indulatú, makacs, néha öldöklő hideglelések? Mert álló 's rothadt vizek tengere borítja el lapályainkat. — De már mi a' jótékony természet bölcs intézkedéseit nagyobb mértékben is vehetnénk igénybe; mert miután folyókkal megáldott, az kellene már most, szabályozná is hát azokat, 's csinálna csatornákat; mert bizony ha magunkra hagy, úgy még soká fogunk szenvedni hideglelésben; úgy szinte szegénységben 's elszigetelt állapotban, ha az utak dolgában valahogy nem segít, és sok, nagyobb kisebb bajban, ha különös gondviselését megtagadandja tőlünk.

A' derék B. orvos társaságában 's érdekes családjá körében néhány olly kellemes estét tölték, hogy mindég legnagyobb örömmel emlékezendek vissza reájok.

Sept. 9-kén délután elhagytuk Augustenburgot, 's alig mult el egy óra, már Sonderburgban voltunk, Asen szigetének nyugoti részén fekvő tengerparti városában. Itt élénk gabonakereskedés üzetik. Dánországból általában sok rozstot termesztenek, 's ez külkereskedésöknek főczikke. Svéd, de különösen angolországi hajókra viszik leginkább a' rozstot. A' partokon az angoloknak sok helyeken magtáraik vannak. Több dán kereskedőtől aggodalommal hallám említeni azon nyilatkozást, mikép ha az angolok Magyarországgal gabonakereskedési szerződésre lépnének, ez nagyon káros befolyással leendne a' dán kereskedésre nézve. Mert ők jól tudják — tán jobban, mint mi — hogy midőn a' magyar gabona egy részt tömöttebb 's lisztre gazdagabb, akkor az jutalmasabb áron is meg volna szereshető, mint a' dánországi, föltéve, hogy ezt Triesztig vaspályán szállíthatnók.

Sonderburg mellett repülő hidon mentünk át a' tengeren, schleswigi grófságba; itt a' tenger vize alig szélesebb valamivel, mint a' Duna Budapestnél. 'S így ismét continensre léptünk, 's hátat fordítánk a' tengereknek. Ugy látszott, mintha már honn volnék, midőn Europa continensére szálltunk; mert az a' tenger vize, ha mindenfelől körülveszi a' száraz földön lakót, mégis csak némiképen genírozza az embert.

Most jobbadán a' tengerpart közelében délfelé folytatók utunkat. Balra a' tenger, jobbra szép erdők, tavak, szántóföldek, faluk, a' szemnek kellemetes élvezetet nyújtottak. Szembetűnők itten azon gyönyörű vörös téglák 's cserepek, melyekből a' házak építvék 's melyek innét egész Dánországba átszállíttatnak. — Már későn este volt, midőn Fleusburgba érkezünk. Valamennyi nevezetesebb dán város mind tengerparton fekszik, 's rendszerint tengeröböl szélén, mely mintegy természetes kikötőt képez. Így Fleusburg is. A' kisebb városok 's faluk bent a' szántóföldek közt vannak elszórva. Fleusburg népes város, élénk kereskedést űz, csinos leginkább emeletes házai vannak. Kielhez hasonlít.

Sept. 10. reggel Schleswig felé vevők utunkat. Itt megint olyan félig csinált, félig nem csinált uton kellett mennünk: tudniillik az utnak még csak kőalapja van megvetve, mely egyenletlensége miatt igen rázós. — Délre Schleswig városába jövünk: fekvése bájos. A' több mértföldnyi távolságról benyúló keskeny tengeri öböl a' város alatt szabályos félkört képez; ezen félkör partján nyulik el köröskörül a' város, csinos vörös házaival, régi góth templomaival 's tornyaival, két nagyszerű királyi palotával, melyek egyike, éjszaki részén, völgyben fekszik, a' másik, déli részén, a' város szabad terén. Itt van a' schleswigi kerület országrendjeinek gyűlhelye. A' város megett köröskörül dombok emelkednek, melyek itt szántóföldekkel, ott erdőkkel elborítvák. A' város 1000 lakost számlál; és sok jóvagyonu polgárt. — Innen igen kies 's kedves tájakon keresztül Eckersförderbe jövünk. Már besetédett, de még akkor nap Kielig kellett mennünk, tehát éjjel is folytatók utunkat, míg végre éjjel után csakugyan Kielbe meg is érkezünk. — Másnap reggel Hamburg felé indultunk, nem ugyan olly szép tájakon keresztül, mint Schleswigben, de a' legjobb uton haladánk, 's már este felé e' szabad kereskedői város falai közt voltunk, hol néhány napig mulatánk.

Dr. Semian Pál.

NEMZETI SZINHÁZ.

November 18. „Matild“, drama 5 flv. Irt. Pyat és Sue, ford. Irinyi J. Matildot, a' szeplőtlen erényű 's minden hölgynek példányul szolgálható szende nőt, Lendvayné assz., a' cselszövőnyes 's ártatlan barátneja iránt pokoli kiszámítással munkáló Ursulat Laborfalvi R. k. a. személyesítvén, mind a' kettőnek sikerült hűn felfogni szerepök jellemét, 's az ellenkező lelkületű nőket meglepőleg tüntetni elő. — Lugartot, a' jellemtelen dúsgazdag mulat grófot, olly jelesül adá Lendvay ur, hogy e' sok tekintetben kényes szakmát azon szerepek közé véljük sorozhatni, melyekben ő művészi nevét leginkább megérdemli. Legsikerültebb volt azonban előadásában a' harmadik felvonás azon része, melyben az angyalizs, 's nemtelen csábításainak állhatatosan ellenszegülő Matildot megvesztegetett emberei által kézrekerítvén, a' megrendelt álomszer gyors hatását, 's e' szerint alacsony czélja elérését mindinkább közeledni látta. Szinte jelesül sikerült az azt követő jelenet, melyben L. ur a' mulat gróf azon váratlan meglepetését és gyáva félelmét tünteti elő, midőn Rochegeunet és Secherint, mint Matild védangyalait, látá a' szobába berohanni, kik a' gögös lovagot a' legalázobb módon fenyegeték meg. Érdekes volt itt látni, 's arca minden vonásából és izmai minden mozdulásaiból kiolvasni azon gyáva félelmet, melyet Lugarto azon perczen érzett, midőn a' lovagias Rochegeune a' szégyen bélyegét vala homlokára sűtendő. — A' többi személyzet szinte dicséretesen működött, 's az egész előadás tetszését vitta ki a' teljes számu közönségnek. — A' rendezőséget azonban az iránt figyelemztetendők véljük, miszerint a' játék közti szüneteket az illy több felvonásu darabok alkalmával minél rövidebbre szabni igyekeztek, nem lévén képes a' hallgatóságot mulattatni a' silány zenekar, mely ez uttal is egy kop-

tatott francia négyest oly álmosan játszott, hogy a' harmadik felvonás előtt nem csak több, különben figyelmes hallgató, hanem még a' színház közepén függő nagy lámpa is elaludni kénytelenült.

— y — s.

November 21. 'Hunyady László', eredeti nagy opera 4 flv. irta Egressy B., zenéjét Erkel Ferencz. — Ezen a' közönség tetszését teljes mértékben megnyert, és szerzőjének a' legfőbb zenészi jelességek előtt is fényes hirnevet kivitt dalmű huszonhetedszeri adatásakor is oly nagyszámu közönséget gyűjtött a' színházba, hogy hely szűke miatt tetemes résznek kellett visszavonulnia. Az előadást átalányvéve dicséretesnek mondhatjuk ugyan, ámbár e' jeles zeneműt már sikerültebben is láttuk megfordulni színpadunkon, mit azonban egyedül a' kardalokra — melyek ez uttal nem a' legnagyobb szabatossággal adtak — akarunk értetni. Hunyady Lászlót Wolf ur, Gara Máriát Paksyné assz., Erzsébetet Schodelné assz. énekelte. Wolf ur és Paksyné assz. különösen jelesül éneklék a' börtönbeni gyönyörű párdalukat, melynek, valamint az egész H. László-szelmának, szépségeit csak azóta van alkalmunk teljes mértékben felfogni 's méltányolni, mióta e' szerepben Wolf urat halljuk énekelni. Az említett párdalt zajos taps és kihívás követte. — Reszler ur — László király — a' harmadik felvonás elején csinosan énekelt és megtapsoltatott; szolgáljon a' közönség e' figyelmes és méltányos elismerése a' szép hangu fiatal dalosnak buzdításul, 's énekbéli kiképzése mellett igyekezze az egyszersmind kissé szabatosabb játékot tenni tulajdonává, mert az ügyetlen játék még a' jó énekből is sokat von le. — Schodelné assz. mind játéka, mind éneke által a' negyedik felvonásban zajos tapsokra indítja a' fuladásig telt házat. A' zenekar dicséretes említést érdemel; kivált a' harmadik felvonás után tökéletes szabatossággal játszott.

Z — y.

November 23d. 'Zách unokái', folyó évben a' nemzeti színház által 100 arany pályadíjjal koszorúzott *) eredeti szomorujáték 5 flv. Irta Sz i g l i g e t i. — Angelo szobrásznak Aversában két fogadott gyermeke van: Ernesto (Egressy G. ur) és Biánka (Laborfalvi R. k. a.). Utóbbi megismerkedett Nápolyban Drueth Dezsővel (Lendvay ur), egy kéjsóvár világfival, ki minden szép leányt egyegy virágnak tekint, kit keblére ölelni sietett. Az apa 's a' fogadott gyermekek honn vannak, midőn a' városba egy magyar sereg vonul be, melynek elején, ablakon által, Biánka örömmel ismeri meg Dezsőt, kedvesét, ki a' háznál csakhamar megjelen, elragadtatva fogadtatik; de mivel hadvezére által tüsténti haza-indulásra kap parancsot, a' találkozás örömkönyei az elválás keserű csepjeivel találkoznak szemekben, ha Dezső ezen az által nem segít, hogy a' leányt együttávozásra bírja, ki is őt bátyja társaságában nyomban követni igéri, melly tekintetben az utóbbinak segítségére annál biztosabban számol, mert ez Lajos magyar király által csak kevés idő előtt a' hullámokból kimentetvén, ez alkalommal annak ismeretségebe jutott és apródjaul fogadtatott. Hallván az apa fogadott gyermekei szándokát, elmondja nekik származásukat a' következőkép: Zách Klára gyászemlékezetű története után meghozatván a' törvény, melly a' megzsarnokolt szűz családját harmad iziglen kiirtatni rendelé, Angelo akkoriban Kopay nevű magyar urnál dolgozott, ki Zách Bódog egyik leányát bírta nőül, Angelo a' vértétlennek rögtön tudtára jutott, midőn Kopay 's neje és egy kisdud leányuk egy barátjuknál, Drueth Vilmosnál, voltak látogatáson; a' szobrász értesíté a' szüléket, de egyszersmind honn maradt két magzatjukról gondoskodott 's velők Olaszthonba szökött; e' két magzat: Ernesto 's Biánka. Ernesto szenvedélyes lelke szörnyű bosszura gyul a' rémtett hallatára, kivált megtudván azt is, hogy

*) A' szinlapon, bevett szójárás szerint, ez áll: pályadíjjal jutalmazott; a' mi egészen annyit tesz, mint: pályajutalommal díjazott, vagy: pályadíjjal díjazott, vagy: pályajutalommal jutalmazott . . Mind igen szép!

szülei, az álbárát által elárultatva, csufos halállal vesztek el. Most annál határozottabban indul Magyarhonba; de vezetője nem a magyarok iránti előszeretet és a királyhozi hála többé, hanem vérszomjas boszu, a' mit nővére iránti heves kifakadási-ban is kitüntet, ki remülve hallja, hogy kedvese apja árulójának és gyilkosának fia. Utra indulnak. — Dezső előre megérkezvén, egyházban a' szép Marit (Lendvayné assz.) meglátja, módja szerint megszereti 's apródja által viszonszerelemre tüzei. A' lekonzolt Kopay-szülepar egy ősi kastély kertjében fekszik eltemetve: sirjaikhoz jár néhány nap óta Mari, rájuk virágot és koszorút hinteni. Itt őt Dezső meglepi, szerelmet vall neki, 's a' zavarba jött lány ártatlan ajkiról viszonszerelmet hall, forrót, teljes bizalommal oda olvadót, mert a' leány a' legteljesebb szerettetés nélkül élni sem akar. Megmutatja ezt azzal, hogy születése titkát, mely élete 's halála felett uralkodik, a' szerelem viszonyos nyilatkozása után tüstint Dezső kezeibe adja, a' következőkép: Ő (Mari) a' börtönőr lánya gyanánt neveltetett; azonban vélt anyja néhány nap előtt meghalván, tudtára adá neki, hogy benne nem édes gyermekét bírja, mert Mari (igaz nevén Róza) a' lekonzolt Kopayaknak gyermeke, kit ő (a' börtönörné) élete megmentése végett cserélt fel hirtelenül meghalt saját gyermekével 's őrzé őt a' magáé gyanánt. Mind e' vallomást hallja az öreg Drugeth Vilmos (Dezső apja), ki elkövetett árulása feletti bűnbánkodásában szerzetes-ruhába öltözött és a' Kopayak sirját őrzí; most kimondhatlan örömmel értesül, miszerint mód mutatkozik, az elárult barátokat legalább egy gyermekökben kiengesztelni, 's őt saját fiával egyesítve, az ősi birtokok új törzsök-asszonyává tenni. Ez okbul átok alatt hagyja meg fiának, a' leányt nőül venni, mit ez megfogad, miután Biánkát csapodárságánál fogva feledni nem kerül fáradságába; öreg Drugeth pedig Visegrádra indul, hogy a' királynénál a' Záchok felett lengő kegyetlen törvény eltöröltetését eszközölje. — Ernesto 's Biánka megérkeznek; megtudják Dezső hűtlenségét . . . Biánka lángolón szeret, lángoló boszút is kíván; ilyenre hívja fel bátyját is, ki azt neki esküvel igéri. Ernesto párbajra hívja Dezsőt; Biánka pedig, miután meggyőződött, hogy Mari nálánál jobban szerettetik, kigyói boszura vetemül: a' bizalomteljes és őszinte keblü Mari szívébe hízeli magát barátnéul, hogy így könnyű utat simithasson forrongó boszujának; az egyik tehát nővére leendő férje, a' másik saját nővére ellen tör . . . A' párviadal a' Kopayak sirjánál megtörténik; Dezső elesik; a' haldokló végszavaiból tudja meg Ernesto, kinek lön gyilkosa, 's kiesoda Mari; siet tehát, hogy ez utóbbit, ha lehet, megmentse a' boszút lihegő Biánka elől . . . Későn érkezik: Mari már mérget ivott Biánka kezéből. Dezső és Mari meghalnak; Biánka élve marad és megőrül, 's Zách unokái közül csak Ernesto marad élve, a' gyásztörténetek kinnzó öntudatával.

Néhány páholyt kivéve, a' színház minden zugaiban telve volt; nagy volt a' figyelem, a' várakozás a' jutalmazott szomorujáték iránt, 's miután az előadást a' darab jelessége felől elterjengett igen kedvező hírek előzték meg, a' telhetlen vágy és remény annál nagyobb. Ebben fekszik tán egyik oka, hogy a' darab ezen első előadása felőtli hidegséggel fogadtatott. — Benne egyébiránt azon ügyes szinpadi rendezésen kívül, miben szerző annyira kitűnik, dicséretes költői nyelv uralkodik, 's egyszersmind figyelmet érdemlő jellemfőtés, különösen Dezső, Ernesto, Biánka 's Mari jellemeit illetőleg. A' hidegebb fogadtatás okai közé tartozik egyszersmind a' cselekmény lassubb, pszichologiai fejleményü menete is, mitől a' közönség meglehetősen idegenkedni szokott.

V. A.

MI HIR BUDÁN?

— Aristides éltének minden napjára egy erény, Kinizsi napjainak minden órájára egy török fő 's a' gőzhajótársaság hajóinak minden útjára egy vád jutott azon közönség részéről, mellynek pénzből gazdagodik meg a' társaság, épülnek a' hajók, 's azon társaság ellen, melly eddig mindazon tekinteteket, kö-

telességeket, mellyekkel jóléte, fenállhatásának egyik feltétele — hazánk iránt tartozik, nem respectálta: úgy mitsém gondolt az annyiszor méltán emelt vádakkal, 's a' hozzá intézett kérésekkel. Tán nincs ország, melly társulatai, egyesületei irányában szerencsétlenebb, — nincs közönség, mellynek kényelme 's érdekei kevésbé vétetnének figyelembe, mint a' mienk. De valljuk meg: a' hiba enmagunkban is van. A' magyarban mindig kevésb öntudat, önbecsülés volt, semhogy szavának hatást tudott volna adni, — közönségünk is sokkal jámborabb, sokkal tűrőbb, semhogy érdekeinek tiszteletben tartását kieszközőlni, érdekeinek képviselőit gyámolítani tudná, bírná és akarná. Demagogiával vádoltatni nem akarunk, hisz nekünk is jutott minden napra egy baj; de lehetlen ismételve ki nem nyilatkoztatnunk azt, miként botrányosnak, lázasztónak tartjuk a' társaság azon figyelmetlenségét, minél fogva minden írományát, a' hirdetéseket kivéve, egyedül német nyelven nyomtatván, az ország, a' közönség igényeivel daczol. Urak és sógorok a' társaság élén! hajóitok Dévénytől Orsováig a' magyar Duna hajait szelik; urak az irodában! utazóitok legnagyobb részét magyarok teszik, kik méltán követelhetik tőletek, hogy az iratoknak a' közönséget illető része magyar nyelven is nyomattassék. De önök nemde mosolyognak 's tán nevetni vagy boszankodni is tudnak az utazók nem kis részének azon tudatlanságán, minél fogva önök merő német jegyeik- és szabályaikat nem értve, azok ellen vétének? Azonban, megvalljuk, hogy a' szerencsenmosásba már beleuntunk, 's most, kétségbeesve bár önök kötelesség-érzete felett, egyedül azon reményünket fejezzük ki, hogy azon nagy férfi, kinek köszönhetjük a' gőzhajók lételetét, figyelmeztetni fogja a' társaság igazgató választmányát a' magyar nép jogos, törvényes és igazságos követelésére, figyelmeztetni fogja őket azon ország irányábani kötelességekre, melly a' társaságot felgazdagítja 's mellynek utazó közönsége eddig példátlan jámbor és példás tűrő volt.

— A' gőzhajótársaságról szólva, szabadjon egy kérdést intéznünk a' győri gőzhajótársulathoz. Miután feltesszük, hogy a' társaság keletkezésére okot magash szempontok adtak mint egyedül a' dunagőzhajótársaság figyelmetlenségének megtorolása; miután a' vállalkozók komoly akarata nem engedheti hinnünk, hogy a' lassu Pannoniának Győr alá sétálása által lekenyereztetve, a' társaság a' pesti kikötő, a' gyáralapító társulatok sorsára jusson: kérdésünket nem a' keletkezés, hanem annak idejére intézzük, szívből 's a' maltraitirozott közönség érdekében kívánván: vajha mentül elebb szelnék már hajóik a' monopolizált Dunát. — Ugy értesültünk, miként a' társaság tagul győri főispán gr. E. K. ő nmgát is megnyerte, mit a' társaság ügyeire nézve szerencsés körülménynek tarthatni. De az átkot anynyira kell megszokni, mint mi megszoktuk, hogy el ne keseredjünk, midőn a' szűkeblűség olly szomorú jeleinek vagyunk tanui, mint a' millyenre Mosonyban akadunk. E' városka lakosai ugyanis, mint egyik német lap értesít, a' brucki vasuti társulathoz olly nyilatkozást nyújtanak be, hogy ha a' társaság a' vonalt csak Mosonyig és nem Győrig építi, a' győri-pesti gőzhajó-társaság részvényeiben nem részesülendnek. Erre egy jó witzet csinált a' 'Vaterland'; mi azonban csak sajnálkozni tudunk e' kisvárosi felfogásán a' kereskedési érdekeknek.

— Egy panasz küldetett be hozzánk a' Maria Anna gőzhajón utazók részéről. Ejnye, ejnye, urak! hát még fel tudnak önök akadni olly csekélységen, hogy Gönyörül a' szabályok szerint pontosan megtartandó indulási időn tul egy órával később indulának? de ugyan mikép boszankodhatnak olly csekélységen, hogy három tál étel 's egy meszely róslani borért 2 frt 13 krt kellett pengő pénzben fizetniök? Illy csekélységet az embernek már meg kell szoknia. A' panasz tehát, miután 'minima non curat Praetor', ez uttal elő nem terjesztetik.

— Petőfy Sándor, erdélyországi utazásából Pestre visszatérvén, munkását kizárólagosan az 'Életképek'-nek szentelendi 's tán jövő számunkban már közölhetünk is e' genialis írónk költeményeiből néhány igaz-gyöngyöt.

— Shiff ur, híres zongorajátszó, ki még azon ritka tulajdonnal is bír

hogy feladott themák és motívok fölött a' legszebb 's legmesterségesebb változatokat rögtönzi, e' napokban fogja magát (hihetőleg a' nemzeti színházban) hallatni. A' t. közönséget figyelmeztetjük e' különös műelvezetre.

— A' német színházban valék. Egy lelkes hölgy hívott meg páholyába, kinek a' német színházba menetelt, gyógyszerül, mert éjszemének égi fénye olly sokunk nyugalmaát égeté el, bűnbánatul gyóntató atyja rendelé. Beckmanné játszott 's a' földszint bajszatlan legények serege lepte el, míg a' kakasulón Forst ur hű pártfogói zajongtak. A' darabról keveset tudok; Rott ur rövid nadrágban ugrált 's egykét jelenésben egy angol gorombáskodott; én kíváncsi egyedül a' Beckmanné és Crombé által eljáró csárdásra valék. Meg kell jegyeznem, miként a' francia sujt után átdolgozott darabban nem mint az egészszel összefüggésben nem levő 's melőzhető episodkint találunk e' csárdásra: ez lényege a' kifejlődésnek. A' darab hősnéje, elebb táncosnő, később milliomok birtokosnéje, hogy szerelmest próbára tegye, mint a' Londonban tengődő 's jószágára meghívott francia ballettársaság tagja lép fel önkastélyában szeretője 's ennek bátyja előtt — Crombé ural szonyuan taposva le a' csárdást. És következett a' tapsvihar, csak én nem tudtam tapsolni. És Istenem! mi furcsa is volt e' csárdás! ugyan, kérem, kitől tetszett tanulni? tán valamellyik káposztataposótul? azt hiszi ön, édes Crombé ur, hogy a' csárdás főkelléke nyestkalpag, dohányzacskó, sarkantyú és bokaverés? hogy e' minden kellem és jellem nélküli előhátra ugrálás, sarkoncsúzás magyar táncz? csalódik, édes ur; mint csalódnék, ha azt hinné, hogy aláeresztett karokkali bokaverésében, melly ha a' csárdásra nem is, de a' csárdára emlékeztete, kellem van. E—n.

— Örömmel láttuk emelkedni a' király-utczavégi baloldalon amaz utálatos bűzü feltöltvények helyén a' góth izlésben épült kerti- 's üvegházakat, mellyeknek tulajdonosa Mayer magkereskedő ur. De örömünk csakhamar lelohadt, midőn a' minap arra sétáltunkban a' kapuozsloponi fekete táblát megpillantván, rajta ezeket olvasók: „Obstbäume verkauf“. Tehát csak egy árva szögletecske sem jut magyar felirásnak? vagy a' góth, azaz: ó-német építményi izlés a' nyelv használatában is az ó, azaz: elavult német izlést költi fel hazánkban? Nem hisszük, hogy a' tulajdonos ur, kit különben jó érzés embernek hallánk dicsértetni, tökéletesen meg akarna feledkezni honfui tartozásiról.

— Mult hétfőn a' „Zách unokái“ első adatásakor olly hiven és tökéletesen ábrázolák az utósó felvonási éjszakát, hogy sem a' működő színészeket, sem egymást nem láttuk. Ez már aztán egyiptomi bűvészet; akár ködfátyolképnek is beillt ez utósó felvonás. A' gyönyörűséges szeszvilágítás t. i. mind a' két csilárban tökéletesen kialudt, 's maga a' nagy csilár is végképeni elalvással fenyegetődzött, 's olly szomoruan pislogott, mintha csak gyászolni akarná a' halomra öldöklött szegényeket. Egyébiránt azt mondták, hogy a' szeszvilágításban is azon mértékben fogyott ez élet, mint a' darabban, 's hogy e' világítás igen hiven jelképezé a' közönségnek mindinkább lanakadozó részvétét.

— A' kisdedóvó int. terjesztő egyesület iránt legujabban Nyitra és Trencsin megye is lelkesen bizonyíták részvétöket, egyegy száz p. ftos alapítványt téve ez egyesület javára. Vajha M. ország minden hatósága követné e' szép példát! — Legközelebb Pozsony városától is hasonló lépést várhatni.

— Figyelmébe ajánljuk a' városi hatóságnak a' szegények napról napra szaporodó számát, kiktől mindinkább ostromoltatunk szállásainkon. Kellene valamelly erélyes lépésről gondoskodni, hogy e' bajnak eleje vétethessék. Mert az érező ember szíve megesis illy szerencsétlenek zokogásaira, 's aprólékos adományokkal mégsem segíthetni rajtok. A' küszöbön álló, sőt tetteleg már is beállott tél szörnyű jeleneteket sejtet a' fővárosban, hacsak hathatós közbenjárás nem enyhíti az inséget.

— Jövő hétfőn, november 30kán, fog ünnepélyesen megnyitvatni a' pestlipót-városi izraelita kisdedóvó-intézet, mellyre minden emberbarát hiva'alos. Különösen

ajánlatossá teszi ez intézetet a' magyar szellem, melly átlengi, 's az izraelita nagy-
gyarító egylet azon buzgósága, mellyelfogva megértve hazai érdekeink szózatát
ez ügy körül is fáradhatlanul intézkedik.

— A' f. hó 8kán tartatott kisdedovási eszmecsere-társalgás következtében
Szigethy István okleveles kisdedovó Hidjára rándult, 's a' Flóri könyve szerzőnjé-
nek, bold. Bezerédj Amáliának sirja köré a' kisdedovók részéről tett emlékül fákat
ültetett, 's egyszersmind a' boldogultnak arczképéből több példányt az azt birni
ohajtó budapesti ovó-intézetek számára hozott magával tek. Bezerédj István ur szí-
vességéből. A' faultetés nagy részvét nyilvánítása mellett ment véghez. Ez ismét egy
szép lépés az eszmecsere-társalgás részéről. Illy kegyeletek nyilvánítása csak üdvö-
sen hathat az ügyre 's annak lelkes pártolóira.

— A' p o z s o n y i t ó t ú j s á g. Hosszabb ideig nem volt szerencsétlen-
ségem e' lapok tisztelt olvasóinak tót ujsági kivonatokkal alkalmatlankodni, de
azért korán se tessék hinni, mintha azóta sok zöldnél zöldebbet össze-vissza nem
beszéltek volna. Azonban utazásom Pesttől távol tartván, nem találhattam föl
a' pozsonyi tót múza kórálmain. Most azonban azonnal sietek némelly szép hírek
közlésével.

A' pesti silányságokról ismert lapok példáját majmolandó, a' tót ujság is kö-
telességének tartja S z a b ó Pál rút elillanása következtében magát az ügyet és
legjelesb capacitásainkat piszkos rágalmakkal, gyanúsításokkal, aljas gunynyal,
szemtelen ráfogásokkal illetni. Azon veszteségnek, melly Sz. P. gyalázatos tette ál-
tal történt — u. m. — „nem annyira ő, mint azok okai, kik őt igazgatónak f ő l-
t o l t á k.“ Már hogy lehet egyenlő szavazati joggal bíró tagokból álló társaságra
igazgatót r á t o l n i, ennek megfejtését még olly vizeszü emberektől várjuk, mint
Szvatopluk ujságkezelő unokái. — Végre K. L.-hoz fordulva fölkiált: Bizony szé-
pen sikerült kendnek (tót nyelv affectált sajátsága), K. L. uram, a' magyar névnek
hitelt szerezni! E' keserű tanítás után, mellyet barátjától olly váratlanul kapott
kend, valjon még most is hiszi-e kend, h o g y h a z á n k a t és k e n d n e m z e t-
é t képes boldogítani? 'stb. 'sb.

— Egy turóczi levelben írják, hogy azon „Tatrin“ nevű társaságnak, mellyet
nem rég az „Életképek“ben is megismertettünk, 's melly — mint hallók — azóta
megtiltatott, több nagy urakkal együtt a' turóczi főispán is alapító tagjává akar lenni.
Tessék megengedni, hogy ezen kissé kételkedjünk.

— A' főnebbi levélhez a' szerkesztő egy felhasábnyi örömexpectatiót mellé-
kel, mellyből az is kitészik, hogy kedves atyánkfiai ismét küldöttséget zarándokoltat-
tak Bécsbe a' Tatrin ügyében, melly eddig vissza is tért. Eredménye még nem tudatik.

— Ugyan e' laphól azon ujságot is közölhetjük, hogy már sokkal több nálunk
a' kéz, mint a' mennyi földünk művelésére megkívánatik. — Ne neked nemzet-
gazdaság!

— A' bécsi levelező (Csaplovics János) arról tudósítja olvasóit, hogy ott tót
nemzeti társalgási kör alakult, mellynek első összejövele nov. 7-kén tartatott.
Csaknem minden szláv ág képviselve volt, 's énekeltek, tánczoltak, muzsikáltak, ugrál-
tak 'stb. minden előadás „zsivio!“-val végződék. Történt pedig mind e' spectaculum
az „arany bokrétnál“ a' Józsefvárosban. Kíváncsok, hogy illy kör Pesten is ala-
kúljon, — így szól a' levelező — csak hogy a' pesti mindentudó és mindenható
(Kollár ??? vagy ki?) azaz a' publicista, kereskedő, gyárnok, szóval: omnibus, ebben
egészen mást látna ártatlan mulatságnál 's a' tót nemzetiség törvényes utoui fejlő-
désénél.

— A' melleklap (Orol tatranski=tátrai sas) előfizetést hirdet tót nemzeti di-
vatképekre. Reméljük, e' lapok szerkesztője is fog annyira olvasóiról gondoskodni,
hogy nekik egy-két lenyomattal kedveskedendik. Előfizethetni Pesten Kadávi Já-
nos luteranus tanítónál. Ára egy évre 3 ft.

T ü s k e.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

23 szám. — Dec. 5. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

DEBRECZEN, nov. 24-kén. Az országos védegyeletnek iteni osztálya tegnapelőtt tanczmulatságot tartott az egylet pénzerejének gyámolítására. Vendégek meglehetősen számmal jelentek meg: a leányok nagyjából részint honi karton-ruhákban, az ifjak pedig magyarkákban. A mulatság elég vidáman folyt. — A tárgy rokonságánál fogva nem hallgathatom el sajnálkozásomat, hogy az iparműtár, mely a közlelbbi országos vásár alkalmával iten, a mint mondatik, jó kelettel dicsekhetik, bizonyos hitelezésével már is csödpérbe keveredett, melyben alkalmasint egész követelését elvesztendi. Csak kevés ovatoság mellett is kikerülheté azt. 'S ezt figyelmeztetésül megemliteni szükségesnek tartottam. Az illetők jöendőre vegyék hasznát. — Tegnap vett bucsút Feleký színészársúlatú, Kolozsvárra menendő. A társaságnak legügyesebb négy tagja, Feleký és neje, Gyulay és Priel Nelli Czakó Leonáját adák utóájára. Ök mindent elkövettek, mi erejüktől kitelt, a darab emelésére; különösen Priel Nelli igen jellemzetesen adá a czimszerepet. A közönség, mely a híresztelt darab előadására szép számmal jelent meg, feszült figyelemmel kíséré azt mindvégig; de eléöülve épen nem volt. Nem ereszkedem a mü hosszas bírálgatásába. Elég böven tevék azt több lapok. Az én véleményem is az, mi e lapokban is mondatott, hogy Leona a' különben tagadhatlanul tehetséggel bíró szerzőnek több tekintetben eltévesztett munkája. Az ábrándos tulfeszültségnek, ismételve felmutatott írtózatok képeknék, felbőszült szenvedélyeknek e' keveréke lázas állapotban bocsátá el azokat, kik a' beteg elmeterméktől el nem fordultak. Jellemző e' darabra nézve, hogy a' negyedik felvonás végével bevégezve lenni gondolák igen sokan e' drámát, 's eltávozní készülének. — Több lapokban híreszteltették, hogy városunkban „Alföld“ című hírlap fogna megjelenni. Itt is pengett e' hír még tavál, midőn Werfer könyvnyomdája létre jött. Azonban ujabban e' hír teljesen elhallgatott. Nem is hiszem, hogy hírlap még most nálunk fentarthatná magát. Hiszen a' mi egész vidékünknek élete olly igen egyhangú, hogy mesterségbe kerül néha-néha egy-két éldelhető hírral szolgálni a' közönségnek; hacsak valakinek kicsinyes szurkálódásokba, 's közönség elé nem tartozó viszonyokba avatkozó kedve nincsen. Elég nekünk még most az „Értesítő“, mely a' pesti Kundschaftsblattnak felel meg; de néha szinbírálatokra 's egyéb apróságokra is kiterjed. Debreczenben nem hírlapnak, de tudományos és criticaí lapnak kellene és lehetne megjelenni. Ez is régóta van szólván; de részint szerkesztő nem találkozik, részint a' vállalat megkezdésére szükséges pénz hiányzik; nem is említvén azt, hogy több tehetségek, kik e' vállalatot szellemileg előmozdítatnák, azt gondolják magokban: quarenda pecunia primum! M. K.

I.-SÁGRÓL. Casino-ülésünk folyó öszutóhó 26-ikán tartatott Szentkirályi László elnöklete alatt számos tag jelenlétében, melynek tárgyai voltak: pénztárnoki számadás, felügyelő-választás, újságoknál előfizetés 's némelly mellékesek. — Mi az első illeti: derék pénztárnokunk 'Sarnóczay Pál urat, ki az intézet pénzügyeit olly pontos hivatalkészséggel 's olly ügyes tapintattal kezeli, tisztében ujjolag megerősítettük; Mikulássy Tivadar felügyelő urhoz — miután ő nagy szorgalommal viselt hivatalának saját magán elfoglaltsái miatt, állítása szerint, különben meg nem felelhetett volna — segédül Kulcsár József szappanos mester urat választottuk; a' jövő évben minden, bármí néven nevezhető m a g y a r lapot járátunk, ellenben az Allgemeinet, közakarattal, továbbra is kiküszöböltük. Miután pénztárnok ur bejelentése szerint vannak állandóul Honban lakó, nem patvarista vagy cancellista (mert ezek, mint szinte az idegenek, minden díj nélkül szívesen láttatnak casinóunkban) és n e m r é s z v é n y e s urak, kik a' casinói határozatok ellenére minden magok genirozása nélkül naponként megfordulnak és mutatnak a' casinóban: határozatokat, miszerint ennek a' casinó ajtajára kifüggesztendő 's a' tilalmat a' kérdéses egyénekre nézve magában foglaló tábla által vettessék gát. Újságokat ezentul a' casinó el nem ad, tulajdonkép gunypénzért el nem veszteget. Pénztárunk cselekvőleg áll. Mi kell több? X.

MÁD, november 22-én. Nálunk, sőt egész Hegyallyán a' borkereskedés némelly egyesek önkényük, 's a' szegény adózó nép véres verejékén hízó henyé nép által minden korlát nélkül károsan gyakoroltatik. A' rakoncátlan zsarlások nálunk napirenden vannak. Nincs nálunk rend, nincs szabad-akarat, szilárdan fellépni a' visszaélések meggátolására; nincs eszéágában senkinek ezen szaporafajú Ábrahám népe vakmerő sáfarkodásainak (kik bennünket nagy reményű, 's majdan atyáik nyomdokait követő utódokkal böven elárasztának) valahára véget vetni. A' borkereskedésre ugyan volnának törvényeink és megyei határozataink, melyek ezen csalni igen buzgó zsidóinkat az eféle visszaélésektől, idegen aszúk és boroknak a' Hegyallyára való behozatalától egészen eltiltják; hajh! de azok csak papíron maradtak, senki által be nem töltve, siker 's nyom nélkül enyésztek el, — bár foganatba vétele több ízben alispányilag az illető szolgabíróknak meghagyottat. — Mi lett eredménye, kérdjük csak tovább ezen rendre 's kereskedelmünkre ügyelő megyei határozatnak? Semmi más, mint az, hogy az illető megyei Statusok boraik az üzérkedést kezökbe játszani vágyó Judanépe sáfarkodása 's factorsága által jó áron eladattak 's jelenleg is eladatnak, szinte a' zsidók adják el a' híres mádi bor köpenye alatt, rosz keverékből és zagyalékből álló kereszttelt boraikat is — midőn a' nagy közönség, 's a' kenyer nélkül szükölködő nép miattok el nem adhatja termését — kénytelenítetnek azt zsidóknak eladni fele áron, hogy pár krajczárt láthassanak. Nemde szép borkereskedés? képzéjétek csak, tisztelt olvasók, milly lábon áll Mádon a' borforgalom? tudom, sőt képelem azt, hogy szavaimnak hallatára fájdalom szállja meg honfikebleteket. — A' szegény adózó népnek egyenként véve megterem 3—4 hordó bora, de magától el nem adhatja, zsidóra, a' borkereskedőket elámitó zsidóra kénytelen szorulni, hogy eladhassa. A' zsidó, ábrázatján erőltetett szívességet mutatva előjön ha boraít a' szegény népnek közép, vagy csekély áron eladja, melyből a' szegénységnek több évektől felmaradt adóját kell fizetni,

s a' mellett élni, — hordójától 1 pfértot híz, mig másfelől azon 1. pengőt a' borkereskedőtől is szentelenül kizsarolja. Gyönyörű huzavonás és tolakodó csempészet! Nincs mit tennünk egyebet, mint tűrni, és ohatjva várni egy jobb jövőt, és annak boldogabb felvirulását, melyet művelt századunk megérlelend. Vegyétek szívetek rejtekébe ti, honatyák, ezen jogtalanságot és visszaélést, melyet szenvedni kénytelenítettünk, 's legyetek hozzánk kegyes méltánylattal borkereskedelmünket illetőleg a' hongyülés előtt szót emelni, 's czélszerű törvény által a' több évek óta visszavonás járma alatt nyögő Hegyallya jövőjét biztosítani, mert sorsunk országos orvoslást érdemel. Ezen közügy méltán figyelmet érdemlő, már csak azon igen alapos oknál fogva is, miszerint a' szegény nép hosszas évi fáradsalmának gyümölcse, 's azon igen csekély haszon, melyet boraik eladása által nyerhetnének, furlangos zsidónép zsebébe szivárog, a' szegénység pedig csupán borából látván hasznót (mert szántó földjeik nincsenek), minden más élelemmódtól elzárva, siratják magokba fojtva reményök meghiusulását. Mihez fogjon a' szegény nép, midőn a' keresetmód egész télen szunyad 's midőn az éhségtől családostól kinoztatik? mit tegyen, 's mire vesse fejét, midőn nincs kormányzási gondos felügyelet, mely szagztatott sebeikre hegesztő irt adhata? kénytelen, a' szükségétől nyomatva, a' legutolsó eszközhöz, a' lopáshoz nyulni, melynek szomorú jeleit naponkint tapasztaljuk. Szabad legyen igazolásul pár eseményt közölnöm az olvasó világgal. Folyó nov. hó 16-án éjjeli órákban egy tisztelt uri egyénnek háza, távolléte ideje alatt feltüretett 's kiraboltatott, tőzsomzédságában a' gondos városi birónak; továbbá egy özvegyasszonynak záros udvarából, csupa emberbaráti gondosság- 's szeretetből, három hizott sertése lopatott el. Több hasonnemű eseményeket sorolhatnék elő, de nem akarom a' tisztelt olvasó közönséget azoknak elbeszélésével unatni. Mindezek a' rendre ügyelő bíróság erélyes fellépését igénylik. Talán nem lenne czélelles, ha a' mádi bíróság a' közbátorság 's az enyim tiéd biztosítására forditná vizsgafigyelmét, és a' járatlan rüges utról az egyenes kerékvágásba térve, köréhez tartozó hivatását 's kötelességét teljesitné. Mi pedig magunkat a' t. olvasó közönségnek ajánlva, várjuk a' művelt XIX-ik század szellemétől közügyeink bölcs elrendezését, 's fájdalmas kebel-lel kiáltunk fel: oh átalakulási ohajtott korszak! jöjjön el a' te országod! A' szegénység és kőzjó nevében.

Z. Péter.

Kisfaludy-társaság. Folyó nov. 20-kaig, mint határnapig, a' következő pályairatok érkeztek alulíróhoz, ugymint:

II. A' szépműtani rendkívüli díjra, kívántatván a' sonettelmélete és története, jött négy.

1) A' sonettelmélete. Jelige: Munus et officium, nil scribens ipse docebo. Horat. de arte poetica.

2) Széptaninézetek a' sonettéről. Jelige: A' dal ered szívből, 's szívhez vágy újra repülni. Kölcsey.

3) A' sonettelmélete, gyakorlati alkalmazása. Jelige: Un sonnet sans défaut vaut seul un logue poème. Boileau.

4) A' sonettelmélete. Jelige: Qui bene distingvit, bene docet. Biralókul választattak: Császár, Erdélyi, Szontagh Gusztáv.

II. Népszerű költői elbeszélés jött tizen négy, ugymint:

1) Kádár István, vagy az újfalusi csata. Történt 1658. évben. Jelige: Ezt kigondolta volna? Népe nek.

2) Zrinyi leánya. Jelszó:

Legszebb gyöngy a' világon
A' tiszta hölgyerény,
Melly égi fénynyel ég az
Érzelmek tengerén.

3) Beké Pál. Költői beszély 10 szakaszban. Jelige:

Megleltem már a' ligetet,
Hol együtt lesz lakásunk;
Együtt látunk meg keletet,
Egy lesz pályafutásunk.

Göthe után.

4) Toldi. Jel. Mostan emlékezem az elmúlt időkről,
Az elmúlt időkben jó Tholdi Miklóról.

Ilosvai.

5) Szukay Mátyás. Költői beszély. Jelige:

Terem az ember, mint a' hátí bőr. A' nép.

6) A' kápolna. Népszerű. Jelige:

Tar tetőn áll, mélységekre néz e,
Ódon arczzal a' setét kápolna.
Mintha csak gyász szólana belőle,
'S mult örömről régi emlék volna.

B. Kemény Zs.

7) Csabavitéz. Népszerű. Jelige:

Hasonlatos a' beligeti fenýhöz.

8) Toldimátkája. Népszerű költői beszély. Jelige:

Nem való már menyasszony
Szürke gavallérnak.

Egy ócska poeta.

9) Mátyás király kalandja. Jelige:

Ha tudsz Mátyás kalandiról,
Mondj prédikációt.

Lisznay.

10) Mátyás király Kolozsvárt. Jelige: Meghalt Mátyás király, oda az igazság. Köz példabeszéd.

11) Tudós király. Jelige: Sok első lesznek utósok, sok utósok első. Biblia.

12) Vékony János. Jelige:

Átok fogta meg a' magyart,

Mert az soha együtt nem tart.

Népdal.

13) Mátyás király Neszmélyen. Jelige: Hol Mátyás az igazságos? Kisfaludy K.

14) A' czikotaitczé. Jelige:

Igy majd aztán csak megleszünk,

Ha lesz mit, iszunk és eszünk

Testamentum sem kell nekünk,

Hiszen ugy sem lesz gyermekünk

Juh hej! juh!

Lauka G.

E' tizennégy pályairat elítélésére bírálókul választottak: Bártfay, Gaal, Garay Tóth Lőrincz, Vörösmarty.

III. Kivántatott legenda versben, Bosnyák Zsófiáról; 's jött be hét ap, lyamunka

1) Bosnyák Zsófia. Jelige. Beato ében, chi nasce a tal destino.

Petrarca.

2) Legenda Bosnyák Zsófiáról 1644. Jelige: Fellelik sirhelyemet. Csokonai.

3) Wesselényi hölgye. Legenda. Jelige:

Heilig achten wir die Geister;

Aber N a h m e n sind uns Dunst.

Würdig ehren wir die Meister,

Aber frei ist uns die Kunst.

4) Bosnyák Zsófia Legenda. Jelige:

Dal, minőt a' lélek hall magában,

Éjin ha boldog álma első.

'S a' nem ismert tündérhon öléből

Legrejtettebb vágya visszahangzik. Vörösmarty.

5) A' hitvilága. Jelmondat:

Die Leidenschaft slicht,

Die Liebe muss bleiben.

Schiller.

6) Legenda Bosnyák Zsófiáról. Jelige:

Ehret die Frauen.

Schiller.

7) Bosnyák Zsófia Legenda. Jelige:

Küzdni 's győzni tanulj.

Kölcsey.

Bíráói Jettek: Bajza, Czuczor, Eötvös J. báró, Schedel, Székács.

Mind a' három rendbeli pályairatok jeligés levelkéi b. Jósika Miklós elnök által a' társaság és Tóth L. pecsétekkel lezárva, a' titoknokki hivatalban őriztetnek: a' jövő februári közülés fogván kihirdetni, mindegyik közül melyik leszen a' nyertes Kelt Pesten, novemb. 21-én 1846. A' társaság üléséből. — Erdélyi János, titoknok.

— A' pestbudai hangász-egyesület második műelőadása f. évi december 8-kán a' nemz. színházban este 7 órakor tartatik. Az abban előadandó hangművek következők, ugymint: 1. Nagy nyitány „Oberon“ czimű operából. C. M. Webertől 2. Nagy Aria Mozart „Don Juan“ operájából, énekli Szpivák Josepha kisasszony. 3. Huszárdal „Sir-tál anyám egykor érttem“ — irta Döbrentei Gábor, népszerű karénekre (férfihangokra) alkalmazá Mátray Gábor. 4. Beethoven Lajos nagy ábrándja, karének és zenekarra írva. — A' zongora szerepét Seymour Shiff, angol művész, adandja elő. 5. Gyász-induló, szerzé Thalberg Zsigmond, hangszeresité Schindelmeysser Lajos, hangász-egy-jeti karmester. 6. Szózat. Irtá Vörösmarty Mihály, énekszóra alkalmazá Mátray Gábor, hangszeresité Schindelmeysser Lajos. Énekli Schodelné asszonyság 7. „Élet és dal“, nagy kettős karének férfihangokra. Irtá Rick Károly, énekszóra alkalmazá Storch Antal. 8. Ótósodal karénekkal, Schindelmeysser Lajos „Boszuló“ operájából. — A' magányszerepeket Szpivák kisasszony, Wolf, Reszler, Vogel 's Kőszeghy urak éneklik. 9. Rákóczy induló, szerzé Berliocz Hektor, Schodelné asszonyság és Szpivák kisasszony, nem különben Seymour Shiff, Wolf, Reszler, Vogel és Kőszeghy urak szíves-ségből működendnek a' magányszerepekben. — A' páholyok és zártszékekrei előfizetése iránt a' nemz. színház pénztárnokánál, ugy szinte az egyleti pénztárnok Treichlinger József urnál, a' váci és nagyhid-utca szegletén levő műkereskedésében bővebb tudó-sítást szerezhetni.

Közi

Ritter Sándor egyesületi titkár.

— Folyó hó 6-kán délutáni 3 órakor a' pesti polgári magyar-örhad, a' már létező segélydíj intézete javára zenemulatságot (reuniót) ad, melly alkalommal a' lövész zászló-alj és a' német könnyű-lovasság zenekara is működend. A' polgárság egyenruhában fog megjelenni. Belépti díj 20 kr. pp.

— Alulírt beutazván a' két testvér Magyarhont, mint kitanult és tapasztalt bába, kíván e' fővárosban megtelepedni, hű szolgálatát minden szép nőnek annyival inkább bátor ajánlani, mivel vele számtalan nők teljesen megelégedtek. Valentinnő Vinkler Terezia. Pesten belvárosi bástya-utca 386. szám alatt.

Műmelléklet: Legujabb divatkép.

MI VAN INNEN TÁVOL ?

Mi van innen távol ? a' Tisza. ...
Mi van a' Tiszán túl ? Hortobágy ...
Hortobágyon túl ? egy szép leány,
Kihez lelkem vágyva vágy !

Szép leány, szép barna kis leány,
Tőled oh be messze estem el !
Csak azt tudhatnám, hogy legalább
Néha rám emlékezel !

Engem sokszor meglátogat
A' jó angyal, az emlékezet,
És karon fog, 's öntudatlanul,
Kedvesem, hozzád vezet.

Az ős vár, mellynek tündére vagy,
Melly a' dombról a' rónára lát,
Hol a' kék Szamosban tölti a'
Holdvilág az éjszakát;

És a' kert a' vári domb alatt,
És a' kertben a' tó partinál
A' gyászfűzek néma lombjai —
Mind ez, mind előttem áll !

Oh e' kertben kert volt életünk,
Minden óránk benne egy virág,
Mult- 's jövőnket a' gazdag jelen
Koszorúi takarák. —

Lányka, hogyha visszagondolod
E' dicső kort: dobog-e szíved ?
Költ-e benned, mint én bennem, olly
Édes érzeményeket ?

Várod-e úgy, mint én, a' napot,
Melly kettőnket összehoz megint ?...
Én hiszem, hogy e' szép nap felé
Szép szemed gyakran tekint !

P e t ő f i Sándor.

HELYET KÉRÜNK A' MAGYAR SZINÉSZETNEK!

(SZAB. KIR. NEMES P E S T V Á R O S Á H O Z , T I S Z T E L E T T E L .)

(Folytatás.)

Folytatjuk, 's bővebben — habár csak töredékesen is — fejtegetjük az okokat, melyeknél fogva annyira idején lenni, sőt parancsoló korszerűségül feltűnni látjuk, hogy szab. kir. Pest városa, értvén annak t. belső 's külső tanácsát, választó 's közpolgárságát, köteles barátsággal forduljon a' magyar színészethez eddig általa nemcsak elhanyagolt, de épenséggel ellenségesen tekintett, ügye felé... 'S ez uttal egyszersmind meg kell vallanunk, hogy minél tisztábban és megcáfolhatlanabban áll előttünk az indítványba hozott lépés közhasznosága 's szükségessége: annál kevésbé fojthatjuk el keblünk fel-felmerülő keserűségét, hogy Magyarhon fővárosa színe előtt még hosszas szónoklatokat szükséges tartani olly közösen megismert igazsága 's tisztán álló ügy mellett, mint az itt fenforgó. Mert kétkedik-e valaki azon, hogy Pest Magyarhonnak tetteleg fővárosa? hogy mint fővárosnak emelkedése, virágzása felbonthatlanul van összefűzve az összes hon és nemzet virágzásával, 's hogy saját fővárosai czimét is csak akkor fogja valóban és teljesen megérdemelni, ha magát a' nemzetiségi közügyek által érdekeltetni hagyja? Pest városának birni kell a' nemzet közbizodalját, elől kellne mennie a' tón-adásban, le kellne vetköznie minden nemzet-ellenes kaczerkodást a' külföld felé, melly már úgyis hasztalan, 's melly minél később vetköztetik le, annál keserűbb lesz az okvetlenül bekövetkező csalódás. Hatóságoknak tulajdonképen megelőzni kellne a' közönséget irányadólag, nem pedig hátul haladniok, 's a' legtisztább indokokbul eredő közügyeknek csak akkor megfelelniök, midőn e' megfelelés kénytelenséggé vált, 's többé el nem kerültethetik....

Midőn jelen fejtegetésünkben minduntalan azon főfontalat tartjuk szem előtt, melly által egyest úgy, mint testületet legbiztosabban vezethetni: a' világos ö n é r d e k e t, — lehetlen eszünkbe nem jutnia annak is, mennyire tévedve, 's ugyanezen önérdéket lábbal tapodva, pártolja e' főváros az idegen nyelvi 's nemzetiségi elemeket kebelében most, midőn a' magyar nyelv diplomatikai polczon levén, 's tudása minden közhivatalhoz elkerülhetlenül megkívánatván, e' nyelv terjeszthetésének, tanulhatásának egyik legbiztosabb eszközét nem hogy előmozdítná, de sőt kebeléből kiszorítani iparkodik. Mit mondana a' legmindennapijban józan ész olly szüléről, ki bármelly nemzet kebelében élén, épen e' nemzet nyelvének tanulásában gátolná gyermekeit, 's így akadályozná azokat jövődi szerencséjük biztos és könnyű keresésében 's megalapításában? 's nem a' szülék összege teszi-e a' bármelly város polgárzatát?

Azonban, mint már mondtuk, 's mint ezt a' mindennapi tapasztalás napról napra hangosabban bizonyítja, a' városi közönségnek legnagyobb és legtekintélyesebb része teljes mértékben kimutatja vonzalmát a' nemzeti játékszín-

hez, 's ezt kétségkívül megszámlálhatlanul nagyobb rész tenné, ha e' vonzalma gyakorlatában megelőzés, buzdítás és kényelemnyújtás által gyámolítottatnék. A' mint most neki-indult, és áradozva terjed ezen előszeretet a' nagy közönségben a' nemzeti színészet iránt, biztosan merjük következtetni, bizván a' nagy tömeg józan belátásában, hogy igen rövid idő alatt átalánossá, minden egyes által meggyőződés útján táplálttá válnék ez előszeretet, ha a' hatalmat bíró felsőség által is kellőleg gyámolítottatnék.

Pangás-e az, vagy halirányu törekvés, mely Pest városát a' magyar színészet pártolásától mostanig visszatartóztatá? Mi most már az elsőt véljük; mert különben azt kellne gondolnunk, hogy azok, kiknek a' jól vagy rosszul cselekvés hatalma kezökben van, sem a' nemzet jobbainak, gondolkozó 's cselekvő részének szavaival, sem a' fővárosi lakosság tetteles nyilatkozásával mitsem gondolnak, hanem körülbelül azt gondolják: hadd gondoljanak és beszéljenek mindezek, a' mit akarnak, ők azért azt teszik, a' mi nekik tetszik; minthogy pedig nekik a' német színészet a' magyar haza kebelében jobban tetszik, azt pártolni fogják, és járni beléje, míg csak lehet. Természetesen, hogy ez olly különös beszéd, olly különös gondolkozás volna, melyet kerek Magyarország legparányibb és legeggyűgyűbb községének embereiről sem tehetnénk fel világos megszólás nélkül. 'S ha e' nézetek neveltségesség bélyege nélkül nem állhatnak meg az elnéletben: miért menjenek tehát tovább is a' dolgok úgy, mintha szerintök intéztetnének a' dolgok a' gyakorlatban?

Azon pangásra nézve, melyet főnebb érinténk, csak egy példát kell megemlítnünk, annak megmutatására, hogy sokszor gondolják az emberek a' meglevő dolog legvilágosabban bemutatott szükségességű változtatását is valami rendkívüli 's végbevihetetlen merénynek, holott, ha egy erőlesebb lélek föllép, 's a' változást könnyű szerrel véghez viszi, ugyanazok, kik előbb leheltségéről álmodoztak, most szinte lehetetlennek tartják, a' megváltoztatott állapot régi helyzetébe magukat visszaképzelní. Nem épen ma történt, de nem is olly régi dolog, hogy csak egy századdal is kellne a' multba visszamennünk, midőn a' hozzánk legközelebb eső német fővárosnak, Bécsnek, csak francia színészete 's olasz operája volt. És semmi sem bizonyosabb, mint az, hogy midőn a' német fővárosban ezen olasz-francia dalszínművészet díszlett, igen számos német ember találkozott Bécsben, ki a' német színészetet, német dalaszatot valami képzelhetetlen dolognak tartotta, szintugy, valamint tán nem kevés egyén találtathatik közöttünk is, kik azt képzelik, hogy a' dunaparti színházba a' magyar színészetet bevezetni tán épenséggel lehetetlenség. Amott csak egy mély belátásu fejdelem kellett, kt ezen anomalicus kelyzetet általlássa, 's csak egy bölcs rendelmény e' fejdelemtől, mely az idegen elemet a' német fővárosból kellőleg kiigazítá, 's ime, most már Bécsnek öt, 's ezek közt egy pár a' tökély magas pontján virágzó, német színháza van, 's a' bécsi polgár most már csudálkozva hallja, hogy volt olly idő, mellyben saját fővárosában, kiszorítottván illető kelyéről a' német színészet, idegen olasz és francziapompáskodott... Amott, ismétljük, egy fejdelmi szó volt szükséges az üdvös változás előidé-

zésére; 's mi szükséges nálunk? csak az, hogy a' kiknek a' hatalom kezökben van, belássák, mit kíván tőlök a' hazafiság és nemzetiség; belássák, mit kíván a' kötelesség, saját jól és hidegen megfontolt érdekeik iránt, 's e' szerint cselekedjenek; és néhány év múlva, ha valaki e' sorokat olvasná, csudálkozni fogna rajta, hogy annyi szót kellett 1846-ban vesztegetni olly ügy be-láttatására, melly világos, mint kétszer kettő négy.

A' mondottakon kívül van még egy nagy fontosságu tekintet, melly nemzeti színészetünknek az idegen feletti pártoltatását szab. kir. Pest városa által szinte ohajtandóvá, sőt szükségessé teszi. 'S ez az erkölcsiség.

A' nélkül, mint mult alkalommal említettük, hogy a' játékszint közvetlen erényiskolának hirdetnők, vagy csak annak vitatásába is bocsátkoznánk, milly befolyással van az közvetve az erkölcsiségre: mindenek felett legelső kötelességül tehetjük, sőt tennünk kell, egy színházhoz azt, hogy ne legyen erkölcstelenség-, fájtalanság-terjesztő intézet. A' melly hatóság, kebelében ez utóbbit megszenvedheti, nemcsak a' közhaza ellen követ el bünt, hanem saját kebelébe hinti a' romlottság magvait, saját lakosait engedi rontani és sülyeszteni, saját magának hint töviseket utjába, 's nehezíti azon kötelessége teljesítését, hogy az örökös rend, csend és biztosság felett minél könnyebben kezelhesse. Mert nem az a' főfeladat: fenyíteni a' bünt; hanem megelőzni annak véghez vitelét, bedugni mindenfelől forrásait. . . . 'S nézzük már most a' színházat, a' nemzetit és a' városit, erkölcsiség szempontjából. — A' nemzeti játékszín szüziessége elismerve van; a' ki legszorgalmasabb látogatója ezen intézetnek, az tehet leghathatósabb tanúságot felőle, hogy a' benne előforduló színművek, mind az összes irányra, mind az egyes kifejezésekre nézve, távol vannak attól, miszerint trágárságok, szemtelen kétértelműségek, erkölcstelen jelenetek által iparkodjanak a' látogatóknak mulatságot szerezni, 's beléjük édes mérgül csepegtetni a' fájtalanságot, annyi gonosznak forrását, te-pajtását. Ha valakinek itt eszébe jutna, állításunkat né-tán az által tenni némileg kétségessé, hogy népszínműveinkre hivatkozik 's azon néhány eredeti drámára, melly megfordulván színpadunkon, a' kor uralkodó bűncit állítá szem elé: figyelmeztetnünk kell őt, miszerint a' művészet erkölcsi iránya nem abban áll, hogy az erkölcstelenség leplét ne merje fölemelni, sőt ellenkezőleg abban, hogy e' lepelt tiszta kezekkel szellőztesse, a' kor vétkeit, az ember gyöngéit és hibáit rajzolgassa, de olykép, hogy egész irányzatából, szelleméből kitűnjék, miszerint roszalással is roszaltatás végett adja e' főstéseket, 's a' bünt vagy a' guny és satyra éles fegyvereivel ostromozza nyilván, vagy komoly pathossal mutatván fel annak romboló következéseit, midőn költői igazságot gyakorol, tőle egyszersmind viszarezzent. Ha büntett, vagy vétkes jellem fogadtatik el költői mű eleméül, ez erkölcstelen irányt soha sem föltételez, csak maga a' költő ne fogjon az illyennel pajtáskezet; — hiszen a' bíró 's az orgazda egyiránt érintkezik tolvajokkal, 's ki fogná azért mind kettőt egyiránt tolvaj-czímborának tartani, míg az első csak fenyít, büntet és javít tiszta kezekkel? . . . 'S mit mondjunk e' tekintetben a' német színház felől?

Engedtessek el a' bővebb szó; a' ki csak egyetlen „Lokalposse”-t látott e' színpadon, tudni fogja, miket kellne 's lehetne felőle elmondanunk.

Megemlíthetjük még egyebek közt azt is, hogy a' dunaparti épület emelésére felelt keves pénz jött azok zsebéből, kiknek tán érdekében volna, Magyarhonban a' német színeszetet virágoztatni; ellenben, tudtunk szerint, igen sok olly magyarok részéről, önkénytes adakozás utján, kiknek a' magyar játékszínt az őt illető polczra emelve látni részint legfőbb ohajtásuk, részint erre munkálni kötelességök, 's kik ha illy adakozásra mai nap, nyelvünk és nemzetiségünk jelen állapotában, szólíttatnának fel, bizonyosan szem előtt tartanók ezek hangosan szóló igényeit.

Miképen álland a' színeszet ügye fővárosunkban az indítványozott épület-csere után, erről, valamint a' magyar lapoknak e' tárgyban felszólalásaikról, jövő alkalommal.

A' Z S I D Ó.

(V é g e.)

IV.

Nyolcz nappal az előbbi esemény után a' pesti Ferenczváros félre-esőbb utcáinak egyikén szegény zsidó ballag abroszkával hóna alatt; avult divatu hosszú kék köntös fityeg görbedezett testén, fején kopott, minden oldalról behorpadt kalap, lábait ránczos szürke saruk fődik, zsinegekkel lábhoz fűzvék. Tudj Isten, hány urat szolgáltak e' ruhafoszlányok, és hány világrésznek látták égalját? Ez öltözet, kócos szakáll, és még inkább az elhanyagolt zord kifejezés, melly egész lényén leömleng, sajnálszerű kerülést gerjeszt a' jobb gondolkozásu emberben, a' rosszabbikban, kikben Pest városa nem igen szükkölködik, utálatot.

Lassu léptekkel ballag az utcán; mélyen földre konyult feje hosszú gondolatokba látszik merülve lenni; melly hiedelmünk azonban legott megváltozik, mihelyt fejét történetből fölemeli és arczába nézhetünk; nem a' gondolkozás erőt edző sulya, hanem a' sajtó gond és bánat roskasztó terhe nehezedik lelkére, mert nem nemesen szép vonások, millyenek a' gondolkozáséi, hanem a' fájdalomvéste mély sebek borognak arczán; szemében nem az észlelés derült csillaga, hanem az égető keservek izzó üszke reng; és azon této-vázó, czéltalan merengő pillanat ollyan lelki kínt jelent, mellytől ha kétségbe nem esik, vagy meg nem örül, csak a' hitnek köszönhetni, melly védszellemként szívében honol és homlokára szurja a' türelemnek töviskoronáját.

Most betér egy házhoz lassu léptekkel, mintha nagy terhet kellene czipelnie. Elbirhatlan nagy teher élete szegénynek! Fön az első emelet folyosóján gazdagon öltözött hölgy ül, az enyhe napban süt kérezve 's Nagy Ignác

„magyar titkait” tartván kezében; mellette ül a’ pesztonka, hiában igyekeztén csitítani a’ teljes erejéből sipító urfit.

— Hándlé! hangzik az udvaron.

— Gyula, nem hallgatsz? mindjárt elvisz a’ zsidó! szóla a’ gazdagon öltözött hölgy.

— Nézzen csak oda, urfi, milyen utálatos ennek a’ zsidónak a’ pofája; mondá most a’ pesztonka, arra igyekeztén fordítani az urfi figyelmét, hogy fölhagyjon a’ sirással.

— Hándlé! hangzék másod izben az udvaron.

A’ fiu oda nézett, és csakugyan elhallgatott.

— Nemde, mama, — mondá — ennek a’ zsidónak is olly csunya a’ pofája, mint azon Mózsés zsidóé, mellynek képét ebben a’ könyvben mutatád, nemde?

— Igen! mondá, ismét olvasásába merülve, szórakozottan az asszony.

A’ zsidó meghallotta a’ szép nevelési rendszert; ismét kiballagott; föl sem vette: megszokta már; pedig csak néhány hete, hogy ez életkeresetre szorult.

— Hándlé! kiálta be most a’ szomszéd udvaron, a’ szokott bús panaszos hangon.

— Hej! zsidó! szólt le egy hang az elsőemeleti ablakból.

A’ zsidó fölment; a’ szoba meglehetősen szegényileg volt butorozva: kopott pamlag, székek, szárnyas szekrény, írótam, rajta Verböczy; asztal, mellyen kártyák heverték szétszórva.

A’ szobában két ifju vala: az egyik a’ pamlagon nyújtózkodék, hatalmasan füstölögvén hosszuszáru pipájából; halvány arcza, kidagadt szemei azt mutatták, hogy éjjel nem alutt; de hogy nem igen forgatták Verböczyt, a’ porréteg hirdeti, melly arasznyira földi tábláját. A’ másik a’ nyílt szekrény előtt áll, a’ kevés ruhadarabokból a’ legszükségtelebbeket kikeresvén.

A’ zsidó az ajtó mellett kalaplevéve állott.

— Én bizony nem találok semmit; — mondá a’ szekrény előtt álló, folyvást motozván a’ ruhák között — e’ téli köntöst nem adhatom; ez a’ te nadrágod; két pár fehérnemű.

— Add oda neki a’ quackkert, — mondá állomittasan a’ pamlagon heverő — farsangra majd másikat csináltatok.

— Hát nem tudod, hogy a’ mult héten heverőbe adtuk?

— Igaz, el is felejtém; dűnnyögé a’ másik, olly sűrű füstöt eregetvén szájából, mint a’ négykéményű gőzhajó. — Hanem azzal a’ Bitó Ferivel mégsem játszom többé, ennek az ördög osztja a’ kártyát: még a’ lelkemet is elveszthetném, — folytatá boszankodva. Tudjuk már, mi mellett virasztották át az éjt. Reményteljes ifjuság!

A’ másik még mindig motozott.

— Nem találok nélkülözhetőbbet magyar nadrágodnál; — mondá kis szünet után az ifju — hisz ugysem jársz a’ gyűlésekre.

— Add el hát neki azt! mondá kedvetlenül a' pamlagon ülő.

— Csakhogy azért annyit sem adnak, mennyivel két napig beérhetnők; nekünk pedig legalább két hétig kell várunk, míg pénzt kapunk.

— Nem adnak? — kérdé kifakadva a' pipázó — majd meglátom, ha nem adnak-e! nekem husz pengő forintomba került, mikor csináltattam. Add ide csak!

A' zsidó remegni kezdett.

— Nézze meg azt a' nadrágot, zsidó! — mondá nyers hangon a' mámoros ifju — és szabjon rá valami árt, hanem keresztényit, különben majd megtanítom a' magyarok Istenére!

A' zsidó reszketve lépett előre, megfogta a' nadrágot, megtekintette minden oldalról és visszaadá.

— Engedelmet kérek, téns uram, én ezt a' nadrágot nem vehetem meg; mondá alázatos hajlongások közt, és az ajtó felé fordult.

— Nyomorult zsidó! — pattant ki most dühösen az ifju — nem veheted meg? hát, gaz csaló! bőrét akarjátok lenyuzni az embernek? szabj árt a' nadrágra, mondom, különben fringiámat is odaadom ráadásul czipóforma hátdra!

A' szegény ember kimondhatlan kínokat szenvedett. Remegett, és az arczára erőszakolt nyájasságba a' legmeztelenebb fájdalom vegyült, éktelenül, irtóztatón.

— Ezerszer engedelmet kérek, ne tessék káromkodni a' zsidókra miattam: hisz én a' téns urnak nem vétettem; ezer bocsánatot, de én már öreg ember vagyok, én nem igen szoktam e' szitkokhoz; engedjen távoznom... mondá reszketve a' szerencsétlen.

— Eredj pokolba, csuszogó féreg! mondá haragosan az ifju és úgy hátba löké a' zsidót, hogy hanyatt esett ki az ajtón.

— Hándlé! hangzék a' harmadik ház udvarán. — Hándlé!

— Hallja, jöjjön csak be, lesz valami eladni valóm! így kiálta a' ház pitvarában levő ajtóból egy női hang; a' zsidó arra nézett, 's mintha szíve forró vérét rögtön a' legkegyetlenebb fagy dermesztené meg, megszűnt ülni. — Dinah! szökött ki ajkain 's karjai gépszerűleg ölelésre nyultak.

A' leányka meglepetve lépett közelebb. — Mi lelte, öreg? — szóla résztvevőleg — miért ejté ki e' szót?

— Semmi, semmi! szóla remegve a' zsidó, és bútorzított arczán görcsös mosoly vonaglott, míg nedvesülő szemei leigézve tapadtak a' leányka arczára. — Engedelmet kérek, — mondá remegő hangon — de — egy leányom — szakasztott olyan, mint ön, azaz: bocsánat, olyan szép — csakhogy nem jár olly csinos ruhában, mint ön — Dináhm!

— Atyám! kiálta most lélekhasító fájdalomtól elkapatva a' leány, és karjaiba dült a' magán kívül levő szerencsétlen Dinah, atyjának.

A' leányka volt első, ki magához tére: kibontakozott atyja karjai közül,

mellyek görcsösen szoriták őt fendobogó szívéhez, és halálsápadt arczzal földre szegzett, szégyentelt pillanattal mondá:

— Édes atyám, hogy jössz te ide és illy állapotban? Oh, mennyit kelle szenvednetek; hisz egészen ismerhetlenné torzultál.

— Oh! hallgass, leányom, hallgass, ne ébreszsz fel boldogságom álmából; hagyj elmerülnöm e' pillanat kéjes árába... Megtaláltalak! oh, ha ezt anyád megérhette volna; szegény anyád meghalt! — mondá és szemeiből két vastag könyecsep fakadozott — meghalt szégyenből, melyet eltűntet okozott. Oh ha tudnád, milly kimondhatlan kint okozál szülőidnek! De most szót sem többé arról; megtaláltalak! 's minden ismét jobbra változik!

— Édes anyám! meghalt? — szóla fájdalomtól elfojtott hangon a' leányka — és halálát én okozám, én megölém őt, megölém anyámat! Oh, én legkárhozatosabb teremtese az Istennek!... És szívében az önvád telhetlen kígyója ébredézék, és mardosá eltompult szívet kimondhatlan kínokkal.

— Ne búsulj, leányom; igaz, nem volt szép, a' mit tettél; búval tetézéd szülőidnek öreg napjait, de a' mi elmúlt, elmúlt; újra együtt élünk, és hajlékunkba ismét beszáll az Isten áldása!

— Én nem lakhatom többé veletek egy hajlékban! mondá tompa, kísértetszerű hangon a' leány, és arczán annyi fájdalom ömlék el, mintha lelkét kínpadra feszítették.

— És miért nem, Dináhm? — kérdé egészen átfijultan a' szegény zsidó — hisz mi megbocsátottunk neked! utolsó perczében, midőn lelkének megnyitlak már a' mennyország kapui, anyád azt mondá, hogy megbocsát, és fogadtatá velem is, hogy megbocsássak neked, és csak szeretetet tápláljak szivemben irántad.

— Nem, nem! Anyám árnya lebeg egyháztiszta hajlékodon és oda nem jöhet a' bünös, a' kárhozatnak martaléka! kiálta fel a' leány.

— Vélkeztél, igaz! — mondá komolyan és ájtatosan az atya, — de a' bünbánónak nyitva áll a' könyörület ajtaja; és Jehova számba veszi a' megtért tévelygőt, mert Jehova kegyes és könyörteljes! *)

— Jehovah! — kiálta föl kétségbeesve a' leány és egész arczán halálos sápadtság ömlött el; aztán kis ünnepélyes szünet után, melly alatt mintegy erőt szedett a' folytatásra, mondá: — Oh atyám, ne mondd ki többé előttem e' szót, metly a' pokol minden szörnyeit költi föl lelkemben, 's fölkorbácsolja vérem, hogy mérges viperaként tekerődzék testem körül és rága éltet elfáult gyökerét!

— Dinah! mi az? — kérdé rémülten az atya — nem bírod hallani az Isten szent nevét? nem szól bánat szivedben az Isten irgalmának hallatára? szólj!

— Menj haza, öreg! — mondá tompa hangon a' leány. — Menj haza és

*) A' kabalisták a' 'Jehova' szónak különös mindenható erőt tulajdonítanak. E' szót a' habonás zsidó csak a' legihlettebb perczekben ejti ki úgy, mint iratlik. S z e k f i.

áldd meg azt az órát, melyben a' föld befogadá azt, ki engem szült, és feküdjél le magad is, és halj meg, és légy boldog; még nem késő, mert ha szólok . . .

— Leányom, édes leányom, mi lelt? Nem tudod, hogy a' türelemnek kapuja olly véghetlen, mint a' mennyország, és hogy egy egész élet gonosz-ságát egy percnyi igazi megbánás jóvá teszi! Bizzál Jehovában!

— Atyám! — kiálta föl magán kívül a' leány — mondom, ne említsd többé e' nevet előttem; mert e' szó villáma széthasítja lelkemet, és irtóztatón világítja meg szívem poklát! Én őt elhagytam, eltagadtam, és vétkes szenvedé-lyem bódító mámorában oda veték mindent, mi jó, szép és erényes: szülőim szeretetét, őseim hitét, a' tiszta erényt, a' becsületet, a' szemérmet — mindent oda veték, mi arra emlékeztet, hogy van bíró az egekben! — E' csinos ruhát, kérdezed, a' mi rajtam van, honnan vevém. Megmondjam? Nem, nem aka-rom, hogy itt előttem meghalj, nem akarom megmondani, hogy mivé lett leányod!

Az atya mit érzett e' perczben, az le nem írható! — Édes csókok vol-tak mind a' fájdalmak, miket eddig szenvedett, azokhoz képest, mik szívét most fölszaggaták. Ott állt leszegezten, mintha kövé vált volna. Lelke nem birta egyszerre megfogni a' kétségbeesés véghetetlenlenségét, mely zajló ten-gerként terült el előtte. Csak lassanként vonultak el előtte a' leánya szavai, miként sötét fellegek, és elboriták élte láthatárát, és lelkében rémsötét lett minden, mint halál! Most az ajtó felé nézett, melyből Dináhja, az egykor szép és angyaltiszta leányka, kilépett, és még több illy csinos öltönyü alakot láta kéjdult arczokkal, szemtelen pillantatokkal.

— Átkozott legyen azon nap, — mondá kitört dühhel, és arcza irtóz-ató kifejezést öltött — mely körüldereng; átkozott az éj, mely álmot bocsát pilláidra; váljék méreggá a' levegő, melyet beszísz; rothasztó gyökérré az étel, mit eszel; élted adáz kigyóként tekerődzék lelked köré, fojtson, szorít-son, ne eressen ki soha; ha tested leroskad a' kinos teher alatt, táruljon föl álmodban a' rémes alvilág, köpje ki a' kárhozat ezredévi vázait, hogy megret-tenve ébredj föl, és fuss és bolygj végtelen határig, szabadulni vágyva a' gyötrő képektől, és ha kiolthatlanná válik majd a' kín és kitépni vágyod szived ördö-git: akkor — oh akkor nyiljék meg előtted a' tulvilág, hogy lássad egyfelől a' hívők lelkeit, mint ülnek az égi kéjek édenében, — tulfelől pedig vigyorgjon elébed az örök kárhozat létesigázó kínszerével, torzalaku vázaival; átok, há-romszoros átok reád, anyagyilkos, hitszegő, erénytípró!

A' leány szótlán hallgatá e' rémes szavakat, de érzé, hogy lelke az átok terhét el nem bírja, és hogy minden szó egy-egy idegét szakítja szét éltének; összébb zsugorodott teste minden szónak hallatára; midőn pedig elvégzé az atya szavait, kést vont elő 's átdöfé vele lengén fődött kebelét.

— Atyám! — hörgé, és a' folyosóra mutatott — nézz oda; átkozd meg ott csábítómat, ki elszöktetett, és kitett a' kétségbeesésnek, a' kárhozatnak. Átok reá! . . . Még néhány érthetlen héber szót rebegett és meghalt.

Az atya odanézett; a' folyosón egy férfi állt gazdag reggeli öltönyben,

hosszu török pipából bodor füstfelleget gomolyítva. — Rügyfalvi Tivadar volt, fiatal ügyvéd, a' ház birtokosa.

— Minő láрма ez itt lent? kiáltá le hoszankodva; a' zsidó megismeré egykori földesurát, élte boldosága gyilkosát, és határt nem ismerő dühében kiragadá a' véres kést haldokló leánya szívéből.

— Leányom, összeadlak csábitóddal a' halál oltárán és a' pokol lesz a' nászatya; — és felfutott a' lépcsőn és mielőtt föltartóztathatnák, átdöfé a' birtót érdemlő csábitót.

— Rabló, gyilkos! fuldoklá a' vérében fetrengő gaz.

Önszivébe akará döfni most a' kést a' zsidó, 's azt mellének szegzé: Nem; — mondá — az öngyilkos ki van zárva a' mennyországból! Megállt, meghagyá magát az egybegyűlt emberek által kötöztetni, és elvezettetni a' börtönbe. —

Harmadnapra e' történet után a' következő ujságot lehete olvasni egy lelkismeretes igazságszeretetéről ismeretes német lap hírtárczájában:

,A' zsidók merényei már minden határt túllépnek. E' napokban a' legborzasztóbb gyilkolás követetett el e' népfaj egyike által. Rügyfalvy Tivadar, városunk legtiszteltebb és legügyesb ügyvédeknek egyike, f. h. 8-án világos nappal egy úgy nevezett 'handle-zsidó' által meggyilkoltatott; alkalmasint nem más okból, mint hogy szobájának kirablásánál meglepetett. A' zsidó neve D á v i d, ki, mint hirlik, előbbi lakhelyéből, hol korcsmároskodott, hasonló csineke miatt elűzetett. A' gyilkos kézre került. — Ugyanazon házban egy, fajtalan életéről elhírhedt zsidóleány öngyilkolás által vetett véget életének. — Már mégis sok, mit ezek a' zsidók elkövetnek!' — — —

S z e g f i Mór.

SONKOLYI GERGELY,

ISTEN NYUGTASSA MEG SZEGÉNYT!

(V é g e.)

Ez idő óta nem féltem a' szomszéd urambátyám agaraitól, tudva azt, hogy Debora asszony nem fogja azokat rám uszítani.

Csak azt lestem ki az ablakunkon, hogy mikor megy Gergely ur a' nyulháboruba, — azonnal vándoroltam a' szomszédba, első egypárszor azon neszszel, hogy nyomában vagyok már a' macskagyilkosnak, látta ez is, meg amaz is, 's akkor leírtam sípkától bagariáig egy soha nem látott személyt, a' kinek kilétén aztán törhette a' fejét, a' ki akarta.

Később, hogy erre ráuntam 's Debora asszony is kezdte felejteni halottját, urambátyámat keresni mentem által.

— Nincs itthon, épen éppen a' pillanatban ment el.

— Ejnye beh sajnálom C's ekkor aztán a' nagy sajnálkozásban kitaláltam szalasztani a' számon, hogy: ki hallotta, mi történt a' faluban?

Azt perse senki sem hallotta, mert semmi sem történt; hanem Debora asszony annál kíváncsiabb volt meghallani az eseteket 's ott marasztott. — Én aztán a' mi

pletykát csak tudtam Philemonról és Baucisról, azt mind szelesen és hosszasan el-historizáltam előtte 's Isten vétkemül ne vegye, biz én hevenyében akkorákat fül-len-tek neki könyvnélkül, hogy majd eldült bele.

Hanem ez sikeres volt: — addig egy szóval sem küldött haza, mig ki nem fogytam, 's ekként számtalanszor volt alkalmam Esztikém sohajtásait elfogni 's a' ma-gaméit megküldeni neki, 's ha előszóval ki nem beszélhettük is egymásnak magunkat, szemeinkkel gyakran egész érzékeny párbeszédeket folytattunk.

Másnap megint átmentem urambátyámat keresni 's ismét nem találtam honn. Természetesen, minthogy éppen rálestem, mikor elment hazulról.

— Ejnye, maga csak mindig olly szerencsétlen, hogy éppen ollyankor jő, mikor nincsen ide haza.

Tudta volna csak, hogy mennyire verem fejemet a' falba e' szerencsétlenségem miatt!

Hanem jól tudtam eleve, hogy e' füst alatt nem sokáig fogom csalhatni a' vi-lágot 's turpisságom elébb-utóbb napfényre fog jöni.

Ugy is lett.

Egy időre már tisztességesen odakaptam a' házhoz, elannyira, hogy Esztikének könyveket is szabad volt vinnem, miket én városon lakó tiszteletes sógoromtól köl-csönöztem.

Biz ezek német könyvek voltak — szegények, — de én nem tehettem róla; ha magyar nyelven irt illyszerű istentelenségeket hordtam volna' házhoz, bizony ki-rudaltak volna. — Ha jól emlékszem rá: regények voltak és holmi szerelmes historiák, miket én Debora asszony előtt imádságos könyveknek kereszteltem (az áldott terem-tés csak magyarul tudott) 's az volt aztán a' legvigabb történet, ha ollykor előfogott a' drága lélek, hogy fordítsak neki belőle a' bent megirt szent fohászzkodások közül. Fordítottam én aztán olly penitentialis létániákat és katekhizmusokat ama jóra való könyvekből a' hívő léleknek, hogy valamennyiünk szeme könybe lábadt tőle.

Kiváltképen a' férhezmenendő hajadon leányok könyörgését, — no azt sok-szor elmondatta velem, mellyet is én szorgalmasan ki tudtam olvasni Wielandból úgy, mint Koczebueből.

Ha aztán eme dicséretes könyvekből valami emlékezésre méltót akartam Eszti-kém figyelmébe ajánlani, azt szépen körömmel aláhúztam, 's ha ő látott benne figye-lembe veendőt, szinte aláhúzta, — a' tiszteletes bácsi pedig, mikor hazavittem a' könyveit, nem győzött eleget dözsölni: hogy ki a' tatár karmolja össze ezeket az ő könyveit?

Igy ment ez, mig meg nem állt; megállt pedig egyszer azon egyszerű eset által, hogy midőn én éppen látogatásom végezém, (éreztem tudniillik azt az időt, mikor urambátyám meg szokott jöni) 's kifelé ballagtam, a' mint az ajtót éppen nyit-nám 's huznám magam felé, valaki éppen akkor az ajtót szinte nyitá kívülről 's tolta én felém.

No szép meglepetés volt rám nézve, midőn az ajtó megnyílt 's bejövő és ki-menő egymásnak szemközt állottunk. Ha a' nyakam elvágta volna, sem ijedtem volna úgy meg, mint most. . . Nemzetes és vitézlő Sonkolyi Gergely urambátyám állt előt-tem testestül lelkestül és rézcsákányostul.

Merre fussak? Ez jutott legelőször is eszembe, 's mikor már láttam, hogy nem futhatok, akkor jöttem csak azon gondolatra, hogy bábornak kellene lennem! — Sze-rettem volna azonban akárki más lenni, csak saját magam nem.

— Hát öcsém — kérdé urambátyám, nagyot pödörve kacskaringós bajuszán, lánczos, lobogós, forgós, pattogós, suhogós és ropogós! hol jársz itten?

(Tán bolond vagyok, hogy megmondom, gondolám magamban; de hát mit is mondjak? azt mondjam: hogy Debora asszonyt látogattam? — Ilátha felesége? —

Még agyon lő. — Égből pottyantam ide? — Uramatyám küldött? — vagy a' pulykáinkat kerestem? — Mit tudjak hazudni?)

— Nem én, kedves urambátyám, felelém, nem járok én itten; .. csak azt jöttem kérdezni: hogy mikor tetszik bemenni a' városba?

— De öcsém, szólt urambátyám, elmozdítva karomnál fogva az ajtótul, — hordom én a' te mivoltodat, gonosz a' te zúzád, haragos-forgattát! Hanem nekem többet át ne kastankodjál, mikor itthon nem vagyok, a' hatszáz-ezer-milliom-áldottaszedte-vette-tánczoltatta! — Mert ha még egyszer — három-kila-mennydörgös-égi-háboru! át mered ütni az orrodát, fogadom a' 99 apostolra 's valamennyi Pontius Pilatus volt a' világon, hogy Dóka Pista legyen a' nevem, ha szíjat nem hasítok a' hátadból, ropogós rángattát!!!

— Köszönöm assan, mondtam, örvendő, hogy illy könnyen szabadulok.

Urambátyám pedig, még egyszer rábizva az ördögre, hogy vigyen haza, belődult 's még aztán sokáig hallottam odaát pattogó kikanyargatott allegoricus phrasisait, miket a' rosz világ káromkodásoknak nevez, 's ismét csak ott láttam magamat, a' hol voltam a' macskahalál előtt.

Már tartottam tőle, hogy ide 's tova a' kutyákon lesz a' sor.

Ez napságtól fogva csak igen gyéren tettem szert Esztikém láthatására, akkor is csak a' kerítésünkön át, a' midőn mindannyiszor azon veszedelemnek tevém ki magamat, hogy ha az öreg ur meglát, belém lő. Egyszer Esztike is észrevett, — nem mert közelebb jőni hozzám, mutatta pantomimicával, hogy fél, mikép meglátja valaki, — én szinte szemkifejezéssel felmutattam — nem ugyan az égre — hanem a' padlásablakra, mit elérve a' lelke, ezentul aztán csak úgy conversáltunk egymással, hogy egyikünk az egyik padlásablakból, másikunk a' másik ablakból játszottuk a' néma-játékok legfurcsábbikát, kezeinkkel egymásnak integetve és fejeinket hajtogatva 's fel-felpillantva a' magas égre.

... Lőn azonban, hogy urambátyám egyszer hosszabb időre elutaznék, mit onnan tudtam meg, hogy a' honn maradt agarakat ez idő óta szüntelen ütöttek, verték, mit nem mertek volna tenni, ha az öreg urat a' határon belől érezték volna.

Ezt megsejtve, kilodulék az erdőre, teleszedtem a' kalapomat szarvasgombával 's mentem vele a' szomszédba.

A' legutóbbi expeditióm alkalmával igen ránczba sezhette az öreg ur az illető őrsereget, mert az egész cselédség, az első kuktától az utolsó agárig, kitelhetőképén görbén néze reám.

A' mint belépek a' szobaajtón, — még csak az egyik lábam tettem belől, — oda ugrik Debora asszony 's odacsuk az ajtóhoz, hogy a' másik kezem és lábam még kívül maradt 's leirhatlan vendégszerető nyájassággal rivalla rám:

— Csak maradjon oda kívül, öcsém uram, maradjon odakinn.

— De bizony csak egy kis szarvasgombával kívántam kedveskedni kedves asszonyónéninek, — szabadám, — tudtam: hogy igen szereti.

— Vagy ugy? — szólt, kibocsátva a' kalodából — szarvasgombát hozott? már az más, ugy jöjjön be, hozza be.

Bementem, bevitettem.

— Ejnye beh derek fiu maga; hát hogy aludt, mit álmodott? tessék leülni. Ejnye, ejnye. — Hát jár-e még iskolába?

— Nem biz én, már végeztem.

— Végezett! Millyen korán. Hát micsoda?

— Szemorvos vagyok. Felelém.

— Már mint borbély, — — értelmézé a' nénc.

— Az ám, mondtam.

Esztike oda simult hozzám.

— Most ugy-e bizony tréfált Péter bácsi? sugá halkkal.

— Füllentettem, tisztesség nem esik mondván.

— De hát minek?

— Hát majd csak annak, hogy estére sziveskedjék kedves Esztikém a' kerítésen átnyújtani Debora néni pápaszemét, javítok rajt valamit.

— Ejnye no, — vága közbe Debora — hogy szemorvos no, ej — ej.

— Azonban megyek is, mondám kalapomat véve.

— Maradjon még egy kicsinyt, — biztatott a' jó szívű lélek, mi alatt hatályosan tolt kifelé 's kicsukott.

Estére megkaptam a' szemüveget. — A' nagyító üvegeket gyöngyen kiszedtem belőle 's szép síma ablaküvegből vágtam éppen akkora karikákat tűzkövel, azokat a' nagyító üvegek helyeire alkalmaztam 's reggelre kelve újra helyére escamotiroztuk a' pápa szemet.

Én pedig ujjalag egy kosarka spanyolmeggyel iparkodtam a' beléphetési engedélyt kihizelegni.

— Köszönjük, köszönjük, — szólt a' néne, többes számban beszélve, pedig senkinek sem adott belőle, — bizony meg sem tudjuk majd szolgálni.

— Oh szót sem érdemel.

— Hanem elebb megnézem, nincsenek-e zsellérek benne? szoktak ám az ilyenben lenni, hamar megterem benne a' Jánoska, — okoskodék 's vevé pápaszemét 's feltevé orrára és nézett rajta. . . .

De mintha nyakszirton csapták volna, úgy meghökkent. — Persze, hogy a' síma üvegen keresztül semmivel nem látott jobban, mint a' nélkül. Tartotta messze és közel hozzá a' nézendő tárgyat: semmi sem használt, — elővette a' Szikszait, felütötte, de nem tudott olvasni belőle, — törülgette hol a' maga szemeit, hol a' pápa szemeit: hasztalan, — a' dolog nem változott.

— Nem látok, — — így szóla végre elrémülten.

— Hogy hogy?

— Ugyan édes öcsémuram nézzen ezen a' pápaszemen, nagyít-e még? . . .

Néztem rajta.

— Tyhü asszonynénem, rettenetesen nagyít! Akkoráknak mutatja az ember pórúsait, mint egy ürgelyuk.

— Jaj nekem, úgy én oda vagyok! nem látok rajta.

— Asszonynénem, . . . szólék aggodalmas arczczal, a' világosság felé fordítva képes felét 's erősen szemeibe nézve, — mi leli a' maga szemeit? — Szent Gerely apostol! Hisz maga szürke hályogot kap. Miért nem gondol magával?

— Szürke hályogot! — sikolta 's szemeihez kapott: — oda vagyok, oda vagyok. Uramöcsém, kedves uramöcsém, segítsen rajtam, ha testünknek megbocsáttatását és bűneinknek föltámadását hiszi, segítsen rajtam, ha még lehet.

— Hm, — szólék fontos műértő képpel 's valóban orvosi szemöldök-grimászatot vágtam, — nem érzett kegyed holmi szélhűdéseket a' tunica choroidaeán?

Tudta is ez, hogy mi az a' tunica choroidaea! 's azt felelte: hogy de biz érzett.

— Hát különben éjjelenként nem szokott-e fel-felébredni?

— De bizon minden éjjel.

— Üm, ez rossz jel, — mutassa a' nyelvét. . . .

Mutatta. — Soha sem láttam háromélű nyelvet, csak ekkor.

— Ez is világosan mutatja a' szemnek veszélyes állapotját. A' dolog fenyegetővé kezd válni, 's ha még ezekhez azon nem várt phasis talál hozzájárulni: hogy a' könyöke megtalál fájdulni az embernek, — valóságos amaurosis fog következni.

Tudtam, hogy fáj a' könyöke.

— Jaj nekem, pedig fáj ám a' könyököm; de hát mi az a' marmaurosis? . . .

— Ez azon eset, mikor a' retina apoplexiát kap 's végképeni ablepsia marad az emberen.

Nem értette szegény, hogy mit mondtam, de megnyugodott benne.

— Az Istenért, édes öcsém uram, ne hagyjon megvakulni, — rimázkodék — segítsen rajtam! mit tegyek? mit igyam? kihez folyamodjam? . . .

— Itt nincs veszteni való percz, le kell fekünni rögtön, és pedig hanyatt; én addig rohanok az orvosságaimért.

Mentem haza. Készíték egy üvegbe szappanos vizet, másikba medvecukros vizet; egyiket rózsavízzel, másikat levendulával beszagositottam 's mire visszaértem, már ágyban feküdt az agyonrémült patiens.

Féltette szemeit, mint akárki más, 's biz azok már nem is a' legjobbak lehettek. Én pedig bekentem azokat a' vizek csipősebbikéből 's azután bekötöttem a' szemeit, hogy csak az álla látszott ki az asztalkendő alól, 's ráparancsolék, hogy azokat ki ne merje bontani, míg én nem mondom, különben rögtön vakon születik.

Tehát nem látott. . . .

Csak ennyit akartam. Átöleltem ekkor az én galambom Esztikémet kedvem szerint, 's néztem a' szemeibe kedvem szerint, — 's miután sokáig néztem szemeibe, és ő az enyimekbe, Isten bocsássa meg: megcsókoltam őt kedvem szerint, hogy a' szivem majd kiugrott örömeiben.

— Eszterka!! sivalkodék a' tátos a' bekötött szemmel.

— Csitt. Lassabban! — kiálték — nincs idebenn az Esztike.

— Hát mi czuppant az elébb olyan nagyot?

— Az orvosságos üvegből húztam ki a' dugaszt.

— Ugy, az orvosságos. . .

— Hanem ne beszéljen asszonyonénem annyit, mert még lilaszínű hályogot is kap. Hanem ez így még sem jó lesz, — gondolám, az ember nem beszélhet miatta, mert fülei vannak, de jók. Ezen fordítani kell.

Odaültem az ágyához, 's kezdék neki mesélni:

Tudva van az anatómiából: hogy az embernek arra való a' füle és az orra, hogy mintegy padlásablakok, szüntelen friss levegőt szolgáltatassanak a' szemek idegeire. Hanem, midőn ezen szemidegek gyulladásbajönek, azon veszedelem áll elő, hogy e' kétféle ablakokon átmenő szél légvonatot támaszt 's a' gyuladást éleszti, e' végre orvosdoctor Smilax tanácsára ilyenkor e' két ablakok közül vagy a' fület, vagy az orrt be kell szépen tömni gyapottal, hogy légvonat ne támadjon. Már most tehát méltóztassék választani: melyiket tartaná kényelmesebbnek bezárva érezni, kedves asszonyonénem, az orrát vagy fület?

Akárki is elébb liquidálta volna e' célra a' fület, mint az orrát, 's így lön, hogy furfangosságnak általa az örökké élő házi statariumot nemcsak megnémítók, de meg is vakítók és süketítők, szemeit és füleit bekötözve emberül.

Igy folytanak le napok, századai rám nézve az örömnék, és az idvességnek. Debora asszony szépen megvolt a' cura alatt; életében ekkor volt először másnak bekéthagyó; de féltette a' szemvilágát, 's én ijesztgettem nagyon. — Esztike szivem jó volt, mint a' falat kenyér. — Magamat nem akarom dicsérni, hanem annyi igaz, hogy boldogok, és e' mellett önfeledtek voltunk, mintha ennek a' boldogságnak örökké kellene tartani!

Gondolkodik is a' szerelmes ember a' jövődörül!

Egyszer azonban, késő este volt, 's én még szüntelen odaáltal. Kün esett az eső, a' patiens szuszogott, a' fali óra ketyegett, 's mi Esztikémmel semmiről igen sok szépet beszélgettünk. Ismétlem: este volt.

Hallottam ugyan, hogy valaki zörgetett egy ideig a' kapun, azután mintha beesett volna rajta, de nem ügyeltem rá; mit bántam én: ha a' világ stuckatúrájáról hullott volna is a' vakolat, mikor egyszer a' szivem bálványá mellett ültem, ugyan-azon széken pedig, mellyen ő, tehát egymástól nem valami nagyon messze!

Egyszer tehát csak zörögni kezd valami a' konyhában.

— Jaj, talán tolvaj . . . rebegé Esztike, 's reszketve simult a' keblemre.

Ki ne volna bátor ollankor, mikor a' kedvesét látja felni? én is fölkeredém, és neki-türközve, hallatlan vitézséggel mondom, hogy ne féljen, mig engem lát, hisz azért vagyok én mellette, hogy ne hagyjam bántani, meg aztán olyan ember is vagyok én, a' ki három zsványnyal még akármikor megbirkozik!

Hösi elszántságom nemcsak megnyugtató a' kis lyánkát, de rá is ragadt, 's ő a' gyertyát, én egy a' falra akasztott kohátlan pisztolyt véve kézbe, mentünk az ajtónak.

Kinyitók azt: ő nagyot sikolta, 's elejté a' gyertyát. És sötétben maradánk; valami fekete alak jött felénk. És a' pitvarajtó fel volt nyitva.

— Szent Borbála segíts! mondom magamban, ez megesz. „Ki vagy ember?“ ordíték rá, neki-fogva a' pisztolyt, a' mekkora hangon csak tudtam.

— De te ki vagy? ilyen-amollyan-gézengúz-pernahajter, a' pocséta-kerülő hercopáterednek a' kifordított bundában járó dicsőséges hajnalát! — veszedelem-boronálta!

— Ujúj! ez az én tekintetes urambátyám! ordíték, mint a' kinek taplót dugtak a' fülébe; vesd el magad! rohantam a' kapunak, 's egy perc alatt túltettem rajta magamat.

De ott is megjártam, mert a' kaputom szárnyánál fogva fenakadtam a' kapun, 's lóggék szárnyamnál fogva, mint a' cserebogár.

Lóggáltam, rángattam magamat, imádkozva, hogy bárcsak leszakadna egyetlen gálaöltönyömmek a' szárnya, de nem tudtam szabadulni.

E' közben rémülten hallám, hogy urambátyám mint nyitja kulcsnál fogva az utcaajtót.

— Kolbásznak aprít, ha megkap, gondolám, 's végerőködéssel egyet vetve magamon, kaputom szárnya csakugyan szerencsésen leszakadt, 's én leestem a' földre. Ez épen azon perczben történt, midőn urambátyám kilépett az ajtón.

— Szaladj! — mondam magamban, 's a' mint Isten tudnom engedé, lábam közé kaptam a' széles földet, 's neki a' harasztosnak!

— Megállj, semmire sem való! ordítá a' persecutor — mert agyonütlek.

Kettőt ugrottam egy helyett.

— Megállj! — ordítá, — mert eltöröm a' lábadat.

De már megkövetem, ha az agyonütés kedveért meg nem álltam, a' lábeltörésért csak meg nem állok.

Igy futottunk egymásután huzamos ideig, de egyikünk sem capitulált, hanem én kezdtem észrevenni, hogy a' távolság aligha nem fogy közöttünk (az öregúr 1809-ben nagyon beletanult a' futásba); igen közel éreztem a' rézcsákány szagát magamhoz.

Már az én kedves urambátyám épen neki-huzalkodott, hogy mint vág végig a' hátamon a' jó somfanyelű csákánnyal, midőn épen, a' mint nekem czelzett — köd előttem, köd utánam — egyszerre csak szörin-szálán elvesztem előle.

Nem ért azonban rá a' jó ur e' felett elbámolni, mert rögtön maga is, mintha kikapták volna a' földet a' lába alól, elkezdte bukfenczeket vetni és esni mélységes mélységbe, hova midőn lejuta, nem tudá, hogy melyik részében legyen a' másvilág pinczéjének?

Sűrű sötétség vala körülötte, olly sötétség, hogy zsebre lehetett volna rakni.

— Jajh! uram 's én Istenem! sohajta a' jó ur, — elkárhoztam! meghaltam és elkárhoztam! jaj nekem, én bűnös fejemnek. Mindég mondta a' tiszteletes, hogy ne káromkodjam annyit, mert elvisz az ördög, és ime elvitt. És épen gyilkolási szándékomban kapott el. Seregeknek ura, légy irgalommal irántam, csak most az egyszer bocsás meg, és noha többet nem vétkezem ellened, nem káromkodom többet, nem megyek a' tilosba vadászni, megfizetem a' papbért, a' mivel hátramaradtam, hoz-

záadom a' leányomat a' szeretőjéhez, csak ne engedj elkárhoznom uram és te-remtőm.

A' jó ur reszketett, mint a' kocsonya, 's imádkozott volna, de nem tudott egyebet, mint a' hiszekegy utóját, azt dörögte aztán, erősen hívén, hogy legalább is a' purgatorium előcsarnokában kugol.

Nagy módomban volt pedig nekem mindezeket hallani, és pedig nagyon is jól hallani: valánk tudniillik mind a' ketten egy és ugyanazon farkasveremben, melly alattunk a' nagy futásban és sötétben leszakadt, és két öl mély levén, meg lehetős házi árestomul szolgálja mindkettőnknek.

Tehát az én kedves urambátyám imádkozott.

Tőle e' szerint nem lett volna mit félni, hanem az ötlött nekem meg eszembe, hogy hátha igazi farkas talál közibénk vetődni! mikben a' szomszéd nádas nem szü-
kölködött.

Hanem erre meg így okoskodtam: ha jön a' farkas: akár felek, akár nem félek, megesz; ha nem jön: akár felek, akár nem felek, nem esz meg 's e' syllogismus által teljesen megnyugtatta magamat, elővettem hátulsó zsebemből pipámat és dohányszakmát, 's mert vala a' veremben nagy sokasága a' szunyogoknak, rágyujtottam és füstöltem magam körül jobbra balra.

— De szabadíts meg a' gonoszul! orditá felszökve urambátyám, midőn a' sötétben elkezdte világítani pipám: azt gondolta, hogy már ő alája gyújtják a' szalmát.

Perse én hallgattam, mint a' nyul, a' pipa sem szólt egy szót is, 's urambátyámot környekezé a' kétségheesés.

Hadd reszkesse ki egy kicsinyt magát, gondolám 's fujtam a' tüzet, hogy szint-
ugy sziporkázott.

Nagy nyavalygásai közben azonban egyszer úgy oldalba talált rugni a' sarkantus lábával, hogy a' szemem is szikrát hányt bele (a' verem nem vala olly tág, hogy ember kalamajkát járhasson benne). Erre már csak kénytelen voltam őt meg-
szólítani:

— Ne nyughatatlankodjék már annyit urambátyám, mondám neki, hiszen biz az megtörtént, megesett, de azért csak ne rugdalja ki az ember fiának a' fogait.

— Őcsém! kiálta örömrivalló hangon. Őcsém Peti, hát élsz? hát te is itt vagy? vagy hol is vagyunk mind a' ketten? hogy jöttünk ide mind a' ketten?

— Csak úgy, mint az eső az égből: létra nélkül; már most csak azon örülünk, hogy épkezláb leértünk.

— De hát hol vagyunk?

— Farkasveremben.

— Farkas-veremben? Ejnye-haragos-milliom-rivalta!

— Urambátyám! lassabban! csak az elebb tett fogadást.

— Mit az elebb? az elebb nem tudtam, hogy farkas-veremben vagyok, azt gondoltam: sokkal tiszteletreméltóbb helyre jutottam. Ejnye harminczhárom mázsa ördögmáj! kilencz-akó-sárkányköröm-teringette! Hogy jutunk ki innét? Forgószélvész-ránczigálta dolga! Hogy a' skorpió vágja le a' bolond philosophiáját, a' ki ide vermet ásott! Hogy a' lidérc szántson rajta, a' ki kigondolta is; vitte volna el a' golya az operenciákra! . . . korpaczibere-adta!

Ezzel sokáig ógott-mógott még, végre hozzám fordulva így szólt:

— Őcsém, állj csak ide, hadd állok fel a' válladra, majd én valahogy kikapaskodom, téged meg aztán kihúzlak.

— Tessék.

Rám lépett. Akkor emlegette még csak aztán Istenigazában a' haragos menyköveket, látva, hogy futtyel sem éri el az én vállamról is a' nyilást.

— De pedig urambátyám, ne kiabáljon annyit, — csillapítam — éjszaka az idő,

még majd farkasokat talál a' nyakunkra csöditeni, 's akkor aztán különös alakban látjuk meg a' feltámadást, jobb b'z, üljön le szép csendesen, majd én mesélek.

Leszállt. Dörgött-morgott még magában egyetmást, 's leült. — De hát mit csináljak itt reggelig? a' szunyogok esznek meg; akkorákat haraptak rajtam, azt gondoltam, az ördögök tépnek tüzes harapófogókkal.

— Tegyen úgy, mint én: gyújtson rá, és fumiálja a' világot és a' szunyogokat.

— Ember vagy a' talpadon, öcsém, hordom a' lelkeket, úgy tesztek, szólt, 's készült kiutni. Hát ez micsoda itt? kérdezé, valami fehér tömeget húzva ki lábai alól.

Hát ez éppen azon holt lúd volt, melly csalétkül szokott kitéve lenni a' farkas-vermek fölé, 's melly velünk együtt szálla alá poklokra.

— Kidobom az ilyenadtát, ne háljon velünk, dörmögé 's fölhajítá az állatot.

Vala azonban a' verem nyílása igen szűk: a' hajított lud visszasett 's úté az én kedves urambátyámat úgy nyakon, hogy jobban se kellett.

— Ejnye lánczadta! kiálta 's ujra felhajítá azt 's ujra a' nyaka közé esett.

— Karpáti rengeteg-erdő! ekként káromkodék ujra, 's ujra felhajítá; megint visszajött és megint oldalba ütötte ökegyelmét.

— Már öcsém, te dobd ki, szólt neki-juhászodva, mert nekem ellenem esküdött ma minden élő és nem élő állat.

'S én szerencsésen kihajítottam azt.

Azzal neki-ültünk 's dohányoztunk, mintha diurnumot kaptunk volna érte.

— Hanem hát, öcsém, kezdé egyszer e' közben urambátyám, kis-ujjával le-tömködve a' pipa tűzét, — mi dolgod neked az én házamnál, hallod?

— Már urambátyám, biz ott akár inde, akár unde, hova tagadjam? Én szerelmes vagyok Esztikébe.

— De, öcsém, csak nem az annak a' rendi és módja: nekem kellene először szólanod.

— Urambátyámba nem vagyok ám szerelmes.

— De még én sem tebeléd. — Hanem — tréfán kívül — hát mi közöd te nekem ahoz a' leányhoz? Hiszen ha szereted, hát csak szeresd, de ne járj hozzá. Szeretheted, ha kilencz mérföldnyire vagy is tőle.

— De urambátyám, nem úgy verik a' cigányt: nem akarom én olyan mesziről szeretni Esztikét, a' két padlásablak köze is elég nagy távolság volt már; hanem tehát ha nem bánja és nincs ellenem valami különös kifogása, ezennel itt a' farkasveremben egész ünnepélyességgel megkérem kegyelmedtől drágalátos kis kacsóját és vele együtt szép magát, — még ha Debora asszony vele jár, ráadásul azt is elveszem.

— Veszed az ördögöt, hiszen mostoha anyám: ipam is, vöm is csak nem akarsz lenni egyszerre? — Hanem, öcsém, még gyerek vagy, nincs mit apritanod a' tejbe.

— Nagyobb igazság kedveért: még tejem sincs, a' mibe valamit aprítsak; hanem hiszen majd megjön az idő jártával, az Isten elég gazdag, majd megsegít.

— De fiam, szólt az öreg ur, pipáját tenyerébe verve, nem készített a' jó Isten banknótákat senki számára, hanem egyiktől elveszi, másiknak odadja; de az ilyen magadforma semmihezlátó falufüle fráternek bizony nem repül ám a' sült veréb a' szájába.

— No de a' mi nincs még, majd lehet még; kezdetben sem vala semmi, mint a' biblia mondja; — majd felmegyek Pestre jurátusnak, törvényt végeztem 's lesz belőlem tekintetes ur és prókátor.

— Candidatus koplaló; — fejezé be urambátyám — jobb lett volna, öcsém, ha pap lettél volna, uradatyád is eleget akarta, hanem te agyafurt fickó voltál teljes életedben. Most káplán volnál valahol 's nem hozott volnaide a' tatár mi közibénk

izgágának. Hanem már tülestel rajta, — átugrottad, mint a' tinneyi leány a' férhezmenést. — De megállj, egyet mondok, kettő lesz belőle: küszöbön van a' restoratió: mihelyt leszüretelünk, hozzáfogunk a' nemes atyaliság capacitálásához, ne busulj, megnyomunk eskütnék.

— 'S akkor Esztike az enyim lesz?

— Ijh! hogy te egyébről sem tudsz okoskodni, mint Esztikéről!

— Nem bánom én, urambátyám, ha alispánnak megtesznek is, csak Esztikét nekem adják.

— No patvar vigye, — ha már ennyire vagytok, üsse meg a' káposztakő! nem bánom; — hanem restoratió előtt egy kukkot sem szólts senkinek és hozzánk be nem ütöd az orrodát, különben lánczonforgó-kerepő! semmi sem lesz a' dologból.

Mit tehettem? Magam jóvoltáért megigérttem, hogy hallgatok és nem megyek Esztikehez, 's azzal egymás nyakába borultunk az öreg urral, összecsókolóztunk 's „adj fiam tüzet“ mondá az öreg, pipája ki levén szunnyadva. Különös grácia, mert ő különben mindég maga szokott kiütni.

Igy töltöttük nagymulatságban az éjszakát. Én szépen ölembe fektettem urambátyám fejét 's ő csakugyan boldogul elszunnyadott az urban 's harsogott álmában mintha orrának mindegyik nyílásával egyegy fagótot fűt volna. A' közben még álmában is rága a' pipát: nem alhattam miatta. Szintugy reszketett a' verem tőle. Ha fűtültem neki, akkor elhallgatott; hanem akkor meg a' magam fűtülése miatt nem alhattam, 's ha én elhagytam, ő kezdte rá.

Igy virradtunk meg szép pipaszóval.

Az alatt volt lőtás-futás miattunk a' faluban: kerestek égen, földön és padláson mindkettőnket, tüvé tettek értünk mindent 's természetes, hogy még sem találtak.

Reggel, hogy az éhség elővett, magunk is elkezdénk gondolkozni a' szabadulásról, teljes tehetségünkől hozzáfogva a' rikoltozáshoz és kurjongatáshoz.

Végre ránk akadtak. A' veremből felkanyargó pipafüst vezette őket messziről a' nyomunkra.

Urambátyám két béresének jutott a' szerencse, bennünket kihuzhatni a' siralomnak völgyéből, kiknek urambátyám rögtön meg is ígérte, hogy kifordítja a' bőrüket, ha meg merik mondani valakinek holvoltunkat.

'S jó, hogy haza mentünk, különben már épen currentáltatni akartak mindkettőnket.

Két álló hónapig nem beszéltem Esztikével; sokszor láttam szegénykét, kisírt szemekkel és halványan, majd a' szívem repedt meg olyankor érte; de megigérttem, hogy nem szólok hozzá 's meg akartam szavamat tartani.

Ekkor ment végbe a' tisztujtás. — Szép volt, mondhatom, igen szép, csak-hogy már egyébre nem emlékszem, mint: hogy egyszer egy vaskos legény megemelt, másik kettő meg lerántott, ismét másik három nyakon fogott 's újra felemelt, az attilámat összehasigatták, a' hajamat megtépték 's egy zápfogamat kiütöttek 's megtettek esküdtnek. A' szolgabírószágért a' fejét verték be ilyenkor az embernek, alispánságért pedig az ablakon dobták ki; már ez rendes accidentia volt.

Tisztujtás utáni nap urambátyám nagy ozsonnát rendezett házi kertjében. *Az egész falubeli asszonynézéség és urambátyámság hivatalos volt rá, többek között én is (noha senkinek sem asszonynénye, sem urabátyja nem voltam).

Mi volt légyen belső tartalma amaz ozsonnának, azt nem tudom, mert — fontos okaim voltak rá nem tudni. A' szakácskönyv hamarabb megmondaná.

A' lugosban volt fölterítve negyvennyolcz személyre, 's mire odaértem, már folyt a' dárídó.

Eszlike lelkem ott sürgött forgott a' vendégek körül, kínálgatva mindenkit nyájas piros arczczal (tüz mellől jött, attól volt piros) 's szeliden vonta ki magát egy-némelly hamis urabátya ölelendő karjai közül; — azonban minden nyájassága és pirossága mellett is igen szomorú volt szegényke.

A' mint beleptem, nagyot köszöntem neki, sarkantyúmat összeütve, 'mire a' lelkem megdöbbsent 's úgy fülön önte egy bizonyos urambátyámat a' kezében volt lengyel lével, hogy az maig is nagyot hall arra a' fulére.

— Ah, hozott Isten öcsém! kiálta Gergely bátya, — hát ilyen későn kell jöni? — no nem hiába völegény vagy.

Eszlike szívem a' mondásra halavány is lett, szomorú is lett; valami esett a' szemébe, mondá 's könyezett.

— Bizony csak növelkedik ez a' fiatalság, — szóla közbe egy tetemes assessor, ki mindég két széken szokott egyszerre ülni — ide-stova Eszlike hugom is eladóleány lesz.

— Semmi ide-stova, szólt Gergely bátyám 's egy vágással úgy ketté vágta a' lúd hátába szurt villát, mintha porczogó lett volna, — menyasszony az is.

Esztikének sem kellett több. Ment kifelé. Igen tarka lehetett előtte a' világ, mert alig találta meg a' lugos ajtaját. — Nem jött az áldott azon gondolatra, hogy ő is lehet menyasszony, én is völegény, mégis egypár válhatik belőlünk.

— Eszterka! hozd ki a' czukortartót! — rivalla utána Debora asszony, ki is erősen örült magában, mint hitte, lefözetésünkön, 's reménylél, hogy ezuttal keresztényi módon ki tudott turni bennünket a' boldogságból. Szüntelen lovalta amaz idő óta Gergely bácsit ellenem és Eszlike ellen.

No de volt rá oka szegénynek. Másfél hétig tartottuk ágybanfekve, bekötött szemekkel és bedugott fülekkel. Én kivált még a' macskáját is agyoncsaptam.

Tehát örült rajta, hogy Eszlike búsul.

— Öcsém, szólt, odaintve magához, Gergely bácsi, — eredj csak utána, sugá, vigasztald meg szegényt, még kisírja a' lelkét.

Nekem sem kellett ezt kétszer mondani. Nyargaltam utána, — a' konyhaajtóban elértem, megragadtam a' kezét, 's azt szívemhez szorítva mondom: Esztikém galambom, egy szóra.

— Bocssáson, mondá fájdalmasan halavány arczczal, igen roszul vagyok.

— Esztikém, ismeri-e kegyed völegényét?

— Bárcsak meghalnék, mielőtt ismerném.

— Már pedig ne haljon meg, mert az most olly közel áll kegyedhez, hogy senki sincsen nálanál közelebb.

Ekkor kezdte előtte világosulni a' dolog: vére mind arczába futott 's azt rögtön piros rózsává festette; ha át nem kapom, elájul szegényke; milly sebesen dobogott a' szíve! oh az a' sohajítás, mellytől ekkor keble megszabadult! még én is éreztem annak alpei súlyát. Még egyszer magamhoz szorítam: „Hanem az egész még titok“ sugám neki 's azzal elválva tőle, siettem a' kertbe vissza.

Gergely bátyámnak már ekkorra szinte kifurta az oldalát a' titok 's elmondá azt nagy teketóriával, az összes vendégeknek szintolly szíve öröme, a' millyen boszuságára Debora asszonyságnak, 's mire ujólag közébök léptem, olly harsány gratulációval fogadtak, hogy szinte magam is eljedtem.

— Hanem 'szen én is fogadok ám akármibe, — mondá Gergely bácsi — hogy az a' leány akármit egyebet kihoz, csak a' czukortartót nem, a' miért be-küldték.

Fogadhatott volna, mert Eszlike midőn visszajött, kedve fordultát ügyetlenül titkoló arczczal, de a' czukortartó nélkül jött vissza.

Minden szem rá nézett.

Piros lett a' lányka, mint az esthajnal.

— Hát hol a' czukortartó? rivalla rá félboszusán Debora.

Erre még pirosabb, még zavarodottabb lett, 's végre mikor látta, hogy mindenki mosolyogni kezd rajta, odafutott apjához 's égő arczát annak keblére rejté. A' jó öregur kaczagva csókolta összevissza a' kis menyasszonyt 's borotvált szakállával még pirosabbra dörzsölé arczát.

— Már majd csak magam megyek hát be azért a' nádméz-tartóért, — mondám (nekem is túske volt a' talpam alatt).

— De bizony menjetek érte mind a' ketten, mondá Gergely bácsi, kezembe adva Esztike kezét.

— De már ugy jót állok róla, hogy ma sem látjuk a' nádméztartót, — tevő megjegyzését — és nem alaptalanul — a' két széken ülő ur.

Mi pedig bementünk a' házba.

. . . Ki volna olly vakmerő, boldogságát a' mienkhez hasonlitani? Ki volna olly vakmerő, e' boldogság leírására szavakat keresni? . . . hallgatok 's ujra érzem azt: azt a' gyöngéd kezét a' kezemben, — azt a' mosolygva repeső tekintetet, — azokat az ártatlan szótlan ajkakat, — mik ezentul mind, mind az enyimek voltak 's miknek bírása gazdagabbá tett, mint ha egy országot adtak volna. . . Uram Isten, milyen szép gondolat volt tőled az a' szerelem!

Urambátyáimék régen el is felejtették, hogy kávé ittak, mire mi kivetődünk a' nádméztartóval; — azzal mentettük magunkat: hogy nem volt vágott czukor.

Szerencsénk, hogy nem investigáltak tovább a' dologban; mert igaz ugyan: hogy mikor bementünk, nem volt a' kérdéses szelenczében czukor, de mikor kihoztuk sem volt ám benne.

— Mához két hónapra szívesen látom kegyelmeteket miadnyájukat a' menyegzőre! — Ezzel fejező be urambátyám a' kézfogót.

Azonban szegény emberakarátját boldog Isten birja!

Mielőtt ez megtörténhetett volna, urambátyámnak hosszu utra kelle menni, még pedig ollyan utra, hová a' ember a' pipát sem viheti magával. — Megáldott bennünket szegény, azután még egyszer elkerítette ennek az orvosságnak a' keserű kinját! és megdicsőült és eltemették, várván ama boldog föltámadást.

Esztendeig gyászoltuk őt Esztikével — ruhában; — szívben maig is csak olly kegyelettel emlékezünk reája, mintha tegnap halt volna meg.

(Ez volt oka, hogy őt soha uramatyámnak nem nevezhettem. Ki minő qualitásban meghal, ollyanban marad holta után; holtak között nincs előreléptetés.)

Esztendő után következett el azon boldog perc, melyben megnyílt mennyországomat keblemhez szorítva, mondhatám neki: „édes, édes Esztikém!”

És csakugyan nem is érte olly édesség ajkaimat soha, mint mikor ő először és magajószántából forróan megcsókolt.

. . . Még maig is sokszor emlékezem mindezekre.

Pedig bizony már régen volt.

Az a' gyönyörű sylphidi termet, melyet egykor araszszal átértem, elhizott azóta, hogy most karral is dolgot ad átölelnem, hanem azért most is ugy szeretem az eszemattát, mint a' lelkelem közepét!

Debora asszony mind e' mai napig él és uralkodik, testének semmi része nem mozog már, a' nyelvét kivéve. — Az még ép és egészséges. Előre praeenumerált rá, hogy az unokáinkat ő tanítja majd beszélni. Adja Isten! De én nem kívánom.

J ó k a y Mór.

F Á T Y O L K É P E K.

I.

A' szöke csillag és az éj
Szerették egymást lángolón . . .
Bucsuztak, és a' búcsu-szón
Egyiknek szíve megrepedt,
'S elömlött vére hirtelen.
A' vízből egy szép r ó z s a nőtt
A' hajnal arczán, keleten.

II.

Hol vetted barna fürtödet,
Hogy úgy ragyognak szálai ?!
A' csillag tán éjnek hívé,
'S rá tévedtek sugárai !

III.

Csintalan volt a' virág ,
Megnyílt a' sugárnak.
Pajzánabb volt a' sugár,
Gyöngyét a' virág :
Kelyhéből kicsókolá ;
Gondolá, hogy: szíve.
Gondolatja nem család:
Estig a' virágnak
Halvány lett a' színe.

IV.

A' bércz-tetőn fenn, zúgott a' vihar,
Remegtek lenn az apró csemeték,
Tölgy és vihar birkóznak, azt hívék,
Pedig mig ők borzadtak:
Vihar 's tölgy csak játszottak.

V.

Talán az éj: egy ében ágy,
A' csillag-szőnyeg: takaró,
'S alatta angyal nyugoszik,
Feltámadásig álmódó ?!

VI.

Sokat lehetne sirnom addig,
Mig tenger gyűlne könnyeimből,
De sirni fognék, mint a' zápor,
Mig két tengerpart lenne két szememből:
Ha te fehér liliommá lennél,
És a' tenger habkarján pihennél.

VII.

Ha az ö r ö m e t leírnám,
Szemet írnék, mint a' kék ég,
Fürtöt, mint a' nap sugára,
'S egy mosolygást homlokára
A' szívérvány-ivból vennék.
De a' lángot kék szemébe,
A' fürtök habos folyását
'S tündér báját a' mosolynak,
Lányka, töled kell'ne kérnem.
Még a' rózsát sem vehetném
A' tavasztól, ajakára:
Hisz viritőbb arczaidnak
Hullámban rengő rózsája.

VIII.

Mellyik a' szelidebb gyermek,
Szerelem-e, vagy a' bánat ?
Az haragszik, mérgelődik,
Lázás indulatba támad.
Mint a' csermely lágy folyása,
Lassan, halkkal jár a' bánat.

IX.

Ég és számüzött angyalok
Egymással harcra keltenek.
Tán a' t e j u t: sebforradás,
Az ég homloka közepén, 's a' csillagok...
Csatában omlott vércseppek.
A' homlok jobb és bal felén ?!

Sz.

FELELET

HÉTHEGYI ERZSÉBET NEK.

Író fáradozásaiért nem részesülhet nemesebb jutalomban, mint midőn elmeszüleményeit ha nem is az egész olvasó közönség, de ennek legalább egy kis töredéke méltányló figyelemre érdemesíti. Az önmagávali megelégtetésnek édes érzete vonul át erein, 's azon kecsgetető hitben, hogy találkoztak a' nagy tömeg között — ha bár kevesen is —, kik nemcsak nevére, művének czimére vetettek egy futólagos pillantást, de ennek, tartalma-, értelme- 's szellemeig hatottak, törekvéseinek legnemesebb jutalmát élvezi. És bizonyosan valami megnyugtató kedves, 's a' megelégedésnek egy bizonyos lelkesítő neme rejlik abban, ha látjuk, hogy műveinknek születés- és temetkezésnapja nem ugyanegy; ha tapasztaljuk, hogy vannak, kikre hatni, kik műveinknek életét figyelmők által egy napnál tartósabbá edzik, 's kiknek végre köszönhetjük, hogy törekvéseink gyümölcsei ha nem is állnak el olly sokáig, mint egy megdönthetetlen erős tölgy, de mégsem olly rövid életűek, mint egy gyenge kis virág, melly reggel fakadt ki a' földből, 's estve már elhervadt.

A' tisztelt olvasó közönség előtt birtak-e eddigi csekély értékű irataim csak kevés érdekléssel is; voltak-e többen, kikre hatni birtam, kiknek érzését 's gondolkozását műveim által — ha csak pillanatokra is — megragadtam, 's így örvendhetek-e az írók érhető legbecsesb jutalomnak — a' közönség figyelmének? nem tudom; sőt ha mindezeknek ellenkezőjéről lennék meggyőződve 's csak azt tudnám, hogy a' nagy tömegben nem találkozott több egynél, ki figyelmével megajándékozott, ki műveimnek szellemi irányát kiismerni 's megérteni iparkodott: ezen egynek méltányló figyelmében törekvéseimnek nemes és édes jutalmát szemlélném.

Ezek szerint nem vehettem közönyösen azon meglepést, mellyet egy ismeretlen ugyan, de, soraiból következtetve, művelt 's gyengéd lelkületű nő e' lapokban számomra már két ízben készített. Miért ne mondanám ki, hogy e' tisztelt nőnek irányombani nyilatkozatai szívemnek jól, igen jól estek; nem azért, mintha azon hiu elbizakodásban élnek, hogy azokra érdemes vagyok: hanem azért, mert meggyőztek a' felől, hogy ha több nem is, de legalább egy találkozott, kire hatni birtam, kinek figyelmét magamra fordítottam.

Az, hogy e' tisztelt nővel mindkét ízben úgy kell találkoznom, mint véleményem- 's nézeteimnek czáfolójával: méltánylása- 's figyelmeadta megelégtetés-gemnek csendes érzetét legkevesebbé sem hangolja le. Nemes ellenkezés, melly sem szenvedélydühösséget, sem kiméletlenül örvengő vad féktelenkedést nem bocsát körébe, soha sem árt valamelly úgy szentségének, sőt nemes ellennel harcolni dicősséges is, lelkesítő is; mert bukunk bár, de az nem fog veszteségünk romairól reánk kárörvendve lekaczagni. Szívesen fogadom tehát e' tisztelt nővel találkozást, annyival szívesebben, mert, mint látom, elvileg nem épen nagy köztünk a' különbség, sem olly makacsul nem ragaszkodik e' t. nő nyilvánított nézeteihez, hogy ne hinném, miszerint vallási kegyeletlőtől átmelegített szívvel ne hajolna meg egy szent intézvény előtt még akkor is, midőn talán a' szabadosság felé törekvő ész ellentáll, — szívesen találkozom vele, mondom, mert egy művelt lélekkel — szellemen bár — találkozni nemes öröm.

E' tisztelt nő az e' felévi Életképek 14. 's 15. számaiban a' „családi élet 's nevelésről“ irt cikkében az általam védett házassági törvények szigorúságán szeretne enyhíteni, 's e' tekintetbeni javaslatai után legvégül arra szólít fel, hogy a' házasságróli nézeteimet részletesebben fejtssem ki.

Mik e' tárgyban nézeteim 's véleményem? azt ama cikkemben, mellyre e' t. nőnek emez értekezése következett, röviden ugyan, de határozottan kifejeztem. A'

legapróbb részletességekbe való bocsátkozásomnak eredménye is csak az lenne, hogy ott kimondott nézeteimhez szigoruan ragaszkodom. És e tárgyat részletesebben taglalni azért nem akarom, mert egy részről állításaimnak támogatásául a tárgynak egyszersmind vallási oldalára is kellene terjeszkednem, mit azonban különféle okoknál fogva nem tehetek; más részről pedig ha mélyebben ereszkedném a tárgyba, több oldalról is hosszab vitatkozásokba bonyolíthatnám magamat, mit örömet szeretek kikerülni.

Nehogy azonban e t. nőnek figyelemre méltó cikkét egészen figyelmen kívül elmellőzzem, 's hogy kívánságának is egy részben eleget tegyek: cikkét röviden 's általános szempontból veszem felelet 's taglalás tárgyaul.

Vitatkozásunk tárgya a házassági szövetség felbonthatatlansága. Én ezt az ember méltóságának fentartása-, a személyes jogoknak tisztelete- 's általánosan az erkölcsiségnek tekintetéből védelmeztem; e t. nőre pedig házassági törvényeink szigorúsága kebléllázítólag hat 's — némely nagy fontosságu esetekben legalább — ezen szigorúságon tágitni szeretne.

Ha természetjogilag, 's saját egyéniségünket minden egyebek, a' közjó 's az erkölcsiség fölé emelve tekintjük házassági törvényeinket: akkor igen, magam is elismerem, hogy azok nemcsak felette szigoruak, hanem az egyéneknek személyes szabadságát egészen rabbilincshe verők. A' teremtésnél kapott személyes, következőleg természeti jog szerint, ugyanis, valamint a' házasságkötésre nem kívántatik egyéb, mint a' két félnek kölcsönös megegyezése, miszerint együtt élni 's gyermekeket nemzeni akarnak: ugy annak felbontására elegendő ismét a' kölcsönös megegyezés. Természetjogilag tehát kölcsönös megegyezésen alapul a' kötés, 's ugyan a' természeti jogból kifolyó kölcsönös megegyezésen az elválás. Innét a' felek azon szempillantatban bonthatnák fel szövetségöket, melyben arra kölcsönösen megegyeznének, 's azonnal ismét más házasságot kölhethének, ezt annyiszor ismételhetvén, valahányszor ez nekik tetszenék. Ezen a' természeti jogon alapuló személyes szabadságot tekintve tehát, igen is, okunk van kikelni a' házassági törvényeknek szigorúsága ellen, mert ezek szerint a' természetadta rendelkezési jog korlátoztatik; a' házas félt, miként megunt vagy elavult ruhadarabot, változtatni nem lehet, 's ha egyik fél a' másíknak virágzó külsejét elhervasztotta, testének rugékonyságát összeroncsoolta: kéjvágyainak kielégítéseül nem szövetkezhetik egy másodí-, harmadí-, vagy többel is, mit mind lehetne tenni, ha a' természeti személyes szabadságot az emberiség civilizálódásával közbejött tevőleges törvények nem korlátoznak.

Ugyde kérem, legyünk elfogulatlanok, ne csupán érzéki szemekkel teintsük e' törvényeknek szigorúságát. Képzeljük csak magunkat be azon helyzetbe, ha sem vallási, sem polgári tevőleges törvények nem korlátoznának bennünket, hanem egyéni szabadságunkra bízának az illy fontos ügybeni rendelkezés: ugyan nem uralkodnék-e a' társaságban örökös rendtelenség; nem keletkeznének-e a' családokban a' legnagyobb zavarok? És ha bár kölcsönös megegyezésen alapulnának a' házasságkötések 's elválások, de össze lehetne-e ezt az embernek méltóságával, a' legfőbb jó — az erkölcsiség utáni törekvéssel egyeztetni? nem nyitna-e ez tágas kaput a' legfertelmesebb testiségnek gyakorlására, és mind anyagi, mind erkölcsi tekintetben nem lenne-e káros és szégyenítő az egész emberiségre nézve?

Én a' házassági szövetségnek anyagi részében sem tekintem az embert állatiségában, mert bizonyosan az embernek nem az förendeltetése, hogy minél több gyermeknek legyen nemzője, hanem az, hogy minden érzékiségen felülemelkedve, érényes, és érénye által boldog legyen. E' szent czélt valamint másutt, ugy a' nemi szövetségnél sem szabad szeméi elől eltévesztenie. De kérdem: ha házassági törvényeink kevesebbé lennének szigoruak, 's különösen az könnyen lenne felbontható: nem inkább az érzékek kielégítésének lenne-e az kedvező az ember érényes méltó-

sága fentartásának háttérbe szorításával? Nagyobb lágyság a házassági törvényekben tágasb mezőt nyitna, az embernek érzékisége ösztönét követni 's kielégíteni, mi által szellemfőnsége nagy mértékben lealacsonyíttatnék. És épen ezért, hogy a' nemi szövetség — az ember mint erkölcsi lény méltóságához illő legyen — ne ideiglenes, csak állati kéjszűlte felhevülés munkája legyen: hanem nemesebb érzéseken alapuljon, melyek a' véringerek elfűstölgesét túljelkék; mert még a' nemi szövetségben is, ha minden szellemiség nélkül csupán érzékiségében tekintjük az embert, akkor egy nemcsak saját személyét, de az egész emberiséget érdeklő fontos ügyben lealacsonyítjuk méltóságát, mit valamint az egyéneknek saját magokban becsülni 's fentartani kötelesség, úgy azt senkinek másokban sérteni nem szabad. Már pedig, ha e' fontos ügyben a' köztársaság, törvényeivel nem tartott volna fel magának rendelkezési jogot, 's minden törvények nélkül csupán csak a' feleknek önkényére bízta volna, annyiszor köthetni, de bonthatni is házasságot, mennyiszer az nekik tetszik, — habár ez kölcsönös megegyezéssel történék is — mintegy áruczikké alacsonyítva le egymást, 's azt, kivel utolag szerződni akarnak: az ember nem sokkal különböznek az állattól, melly párosulásában törvényt 's szabályt nem ismerve, határ 's korlát nélkül választja meg társait. — Az embereknek nemi szövetségére is érzeki ingerek sarkalnak ugyan, de nem épen ezeket kell szövetségkötési okfököül tekinteni, hanem a' teremőnek az emberiség szaporodásához kötött ama célját, hogy az érényesség terjedjen, — mit csak úgy eszközölhet, ha saját- 's embertársainak méltóságát tiszteli. A' házas feleknek tehát méltóságukat kölcsönösen tisztelni kell; nem szabad egymást olly eszköznek tekinteniök, melly ha a' cél elérésére vezetett, félre vehető, vagy mással felcserélhető; mert ez az egyéni méltóságra nézve sérelmes. A' házassági szövetséget ezek szerint egy magasabb szempontból kell kötni, mint érzékek kielégítése 's kizárólagosan gyermekek nemzése; mert ha bár ez is egy — de nem főcél; ha pedig magasabb szempontból kötjük: az isteni akarat 's erkölcsi-ség terjesztésére törekvő ész parancsolják, hogy ne ingadozó 's szeszélyszűlte változékony-ság rendelkezessék e' felette fontos és erkölcsi tárgyban, hanem szigoru törvényekből álló garancia örködjék felette, mellyet egykönnyen megingatni ne lehessen. És ezt annyival inkább, mert semmi sincsen annyira összekapcsolva az érzékiséggel, mint a' házasság; misem vezet pedig az embert több tévutakra, mint az érzékiség; ha tehát valamit, úgy ezt szükséges szigoru törvényekkel korlátozni, hogy az embert saját 's társainak méltóságát sértő cselekményekre ne vezesse.

Ezeknek futólagos átolvasása 's fontolása után kértem e' tisztelt nőt: nem fogja-e a' fenálló házassági törvényeknek szigorúsága miatti kebellázadását az általános közjó követeléseinek alárendelni? Hogy jobb? így-e, mint most vannak házassági törvényeink, vagy ha ezeknek szigorúsága az érzékiséghez módosíttatnék? Nem inkább azon egy-két — de tegyük: száz — a' hal sors által összefűzött hazasok szenvedjenek-e, mint ha meglágyíttatván a' törvények szigorúsága, a' családok, 's így az egész köztársaság csendének feldulhatásával derüre borúra köthetők 's bonthatók lennének a' házasságok? Kisebb rosztal keletkezhető nagyobb rosztalnak elkerülése végett el kell tűnni, és személyes jogaink a' közjó követeléseinek alárendelendők. Innét a' polgároknak természeti szabadságát megszorítani joggal bíró köztársaság az ész, emberi méltóság és erkölcs érdekében cselekedett, midőn a' vallás nyomán a' házassági szövetséget elrendező szigoru törvényeket alkotott, és illy szent, az egész köztársaságot olly közelről érdeklő ügyet egyeseknek többször érzékiség-, mint magasabb érdekszűlte önkényére nem hagyott.

E' tisztelt nő házassági törvényeinknek szigorúságát leginkább a' felbonthatlanságban látszik helyezni. Nyilatkozatából legalább, mellyben magát szavaim által sújtva érzi, ezt kell következtetnem. De ha e' tekintetben engedékenyebbek lennének törvényeink, 's nemcsak az elválást, de az új házasságot is könnyen megengednék: vajjon mellyik komolyan gondolkozó férfit vagy hölgynek lenne kedve egy bizony-

talán sors elejbe magát vetni, midőn állása csak addig lenne biztos, míg társa szé-
szélyeinek eszébe nem jut, válást eszközölni? Különösen a' nőkre nézve nem lenne-e
ez a' leggyakrabbi esetben sérelmes? Egy elvirágozott nőnek öleléseiben többé gyö-
nyört nem találó férj nem keresne-e azonnal ürügyet elválásra, hogy egy fiatalabb,
virágzó test- 's erejű nővel köthessen ismét frigyét? Miért ne tenné ezt, midőn az
engedékeny törvényeknek kedvezése mellett ezt jogosan tehetné? Biztos lehetne-e
igy csak egy perczig is a' szegény nő, 's nem kellene-e neki minden pillanatban
rettegni, különösen ha férjének szészélyei valamely tévedését nagyobb hibául róvják
fel, hogy férje tőle elváland, 's őt, kivált ha szegényebb sorsu, az élet nyomorainak
kiteszi? De így, midőn mind a' két fél ismeri a' törvényeknek szigorúságát, melly kü-
lönösen az elválást rosálja, egy másik házasságba való lépést pedig éppen eltölt — jobban
egymáshoz simul, egymásnak tévedéseit könnyebben átnézi, 's tudván, hogy — magya-
rosan mondva — csak ásó és kapa választja el őket egymástól, óvatosabbak, 's szor-
gosan elkerülnek mindent, mi által egymásnak életét kellemetlenné tehetnék. Téve-
dés az életben elkerültethetnek, 's ritka eset, hogy a' férjnek neje, ennek az
ellen, — kivált midőn a' szerelemnek mámorából kiábrándultak, — kifogása nem
lenne. Tehát illy esetekben a' sértett fél azonnal az engedékeny törvénynek védel-
méhez folyamodik-e, 's elválást sürgessen, midőn talán a' botlott fél tévedését már
meg is bánta, 's lelkeben javulást esküdött? Nem szebb, nem emberiebb-e megbo-
csátani, 's bocsánat által a' tévedett bűnbánót magunkhoz lánczolni? — És hogy
sokat ne okoskodjam, e' t. nőnek, — ki magát családanyának vallja, — leggyengé-
debb érzésére — anyai érzésére hivatkozom, és kérдем: a' házassági törvényeknek
nagyobb engedekenysége mellett nem sajnálná-e a' gyermekeknek sorsát koczka-
ra tenni? Törvény és a' házasság felbontását sürgető feleknek kölcsönös megegye-
zése gondoskodik bár felőlök, de e' szegények, e' véteknélküli szegényeknek sor-
suk szomorú leszen. Nem fog-e szegényeknek szívök megtörni, midőn vagy atyjok-,
vagy anyjoktól, vagy mindkettőtől kénytelenítettnek a' házasság felbontásának kö-
vetkeztében szomoruan elválni? és viszont az atya- vagy anyai szeretet nem fog-e
vérző sebet szenvedni, midőn saját vére szakad le kebléről?

(Vége köv.)

Szabó Richard.

NEMZETI SZINHÁZ.

November 25. „Zách unokái”, eredeti szomorujáték 5 felv., irta Szigligeti
Nemzeti történetünk jelentékenyebb eseményeit szép sikerrel színművekbe foglaló
Szigligeti ur e' legújabb művének második előadása a' telve volt ház által észre-
vehetőleg nagyobb tetszéssel fogadtatott, mint az első alkalommal, mit részint a'
túlszigazott várakozás mérsékültebbségének, részint a' működő személyzet szorga-
lomteljesebb játékának vélünk tulajdoníthatni. A' szereposztás ez úttal az első elő-
adásbanival ugyanaz levén, a' főszemélyek, mint: Ernesto Dezső 's Drugh Vilmos,
Egressy G., Lendvay 's Fancsy urak által, Mari és Bianka, Lendvayné assz. és Labor-
falvi R. k. a. által játszottak. Egressy G. ur szokatlan jó kedvvel adá a' jeles színe-
zetű Ernesto szerepét sikerültebb jelenetei közé sorozható: midőn a' 3. felvban a'
dühösséggel határos boszuvágyat férfias önlegyőzéssel fekező azon perczben, midőn
a' Visegrádra siető főnemest a' révész Zách Bódog hóhéranak vallá; szinte dicsé-
retesen festé a' régen forralt, 's ördögi kárörömmel vegyes boszuvágy fékezhetlen
kitörését azon pillanatban, midőn utált ellensége, a' hölgycsábító Dezső fiának útját
állva, őt a' párviadal alkalmával földre teríté. Lendvayné assz., Laborfalvi R. k. a.,
nem különben Lendvay ur szokott helyes és köztetszést nyerő szorgalommal mű-

ködtek. — Dicséretes említést érdemel Fáncsy ur ritka jelességű játéka *Drugeth* szerepében, mely általában véve, de leginkább azon jelenetben vivá ki nagy mértékben tetszését a' figyelmes hallgatóságnak, midőn szeretett gyermekének holt tetemét azon sirhantok mellett látá elterülni, melyek porhadó hamvaira gyáva áru-lással ő küldé a' korai szegényhalált. — Véleményünk szerint e' sok belbecscsel, tiszta 's erőteljes nyelvvel bíró darab tán egy pár czélszerű rövidítés után azon méltó elismerésben részesülend, minőben részesültek szerző legjobb 's általános tetszést nyert színművei.

Z—y.

November 27. „Négy Haymonfi“, *vigopera* 3 felv. írta Leuven és Brunsvick, zenéjét Balfé. Fordítá: Egressy B. — Szabatosan játszott nyitány előzé meg e' könnyű 's népszerűvé vált zenemű előadását, melyet tizenhatodszor is tetszéssel fogadott a' szép számu hallgatóság, mit Wolf ur — mint Olivier —, Benza ur — mint Beaumanoir báró, és Lászlóné assz. mint Hermina —, nem különben a' kardal-nokok pontos működésének kell tulajdonítani. A' dicséretesebb jelenetek közé so-rozható Wolf ur kellemős éneke 's helyes játéka az első felvonás azon részében, midőn a' töltnekvélt szekrény ürességét látva, testvéreit a' hátrahagyott atyai tanács értelmében baráti összetartásra inté; szinte érzésteljesen éneklé a' 2dik felvonás azon szakát, midőn keble szerelmes menyasszonyának halálig tartó hűséget esküvék; mire Lászlóné assz. olly csinosan válaszolt, hogy kellemes énekének azon részét, mely a' többi három Haymonfinak a' csalitbani elrejtését követi, közkívánatra ismételnie kellett; még sikerültebb volt a' harmadik felvonás azon jelenete, melyben a' báró unoka-húgainak a' leendő férjeik irányában szükséges instructiót erő- 's kellemteljes hangon előnéklé. — Beaumanoir bárót, az egész előadás főszerepét, Benza ur szokott helyes játékkal és kifogyhatlan humorral személyesíté; a' második felvonásbani kedvencz dalt, melyben ő a' ravasz Ivo kincs-előszámlálására vála-szol, olly sikerülten adá elő, hogy e' részt a' zajos kívánat következtében ismételnie kellett. Udvarhelyi M. ur ezuttal olly derék Ivo volt, hogy bizonyos színház hangvesztett primadonnája nem volna képes Normát illy helyesen előadni, kive-vén tán némelly olly szerencsétlen izlésű sógorkákra nézve, kik valahány-szor e' hangvesztett primadonnát szájmozgatni látják, vele együtt mindig 15 évvel megifjodnak 's visszavarázslódnak a' fiatalkor és a' hang eltűnt boldog korába.

Z—y.

November 28d. „Zách unokái“, harmadszor. — Ugy látszik, e' szomorujáték-nak azon szép diadal fog kijutni, mely a' valódi jó 's költészeti becsű műveket nem ritkán éri; mert bár kevésbé fogta is azt fel első adatása alkalmával a' közönség, de az eddigi három ismétlésből kitűnt, miszerint minden új előadás neveli a' köz-tetszést iránta, úgy hogy a' mai harmadik már sokkal nagyobb lelkesüléssel fogad-tatott, mint a' második, 's egészen különbözövel, mint az első. 'S a' színmű ezt va-lóban megérdemli, mind azon színpadügyes szerkezetre nézve, mely benne a' cse-lekményt folyvást érdekes lánczolon fűzi le a' hallgató előtt, mind a' számosan előforduló 's mélyebb lélekbuvárlatra mutató jelenetekre, valamint azon virágos köl-tői nyelvre nézve is, mellyen az egész előadatik. — A' játék két első izben is di-cséretes szorgalommal ment véghez; a' harmadik azonban mind a' két előbbit fel-mulá, 's úgy látszik, maguk az előadó színészek is egyre jobban megkedvelik és növekvő lelkesedéssel hozzák színre e' darabot. — Egy tetemes kifogásunk van egyebiránt a' darab concepciója ellen, annyival nagyobb, mert épen a' költ-észeti oldalt illeti, mellyről Szigligeti e' legujabb műve leginkább dicsérte-tik. E' conceptionál nem vezette a' szerzőt azon mély költői tisztánlátás, mely a' költőnek erkölcsbírói pálczát ad kezébe, 's mellynek költői műveknél azon nagyfontosságú elemet szokjuk köszönni, mellyet költői igazság-szolgáltatásnak ne-vezünk. Az első forrás, mellyre a' darab cselekményének eredetét visszavihetni, a' fejdelmi ház; innét indul ki a' legelső rosz cselekvés, mely a' drama inderejűl

szolgálat: t. i. azon alacsony büntett, mely Zách Klárán véghez vitetik. Ez valódi gonosztett, mellynek Zách Bódog részéről követője egy nagy botlás, melly azonban födve 's kimentve van az által, hogy őt arra a' legméltóbb harag és érdemleg fellázadt szenvedély vezeti. E' tettet a' fejedelmi ház részéről egy szörnyű törvény követi. . . Ezek a' szomorujáték megelőzői. Már most, véleményünk szerint, a' költőnek, ki megelőző elemek betudásával és azok következésében drámát ír, nem szabad eltérnie azon alapeszmétől, hogy itt a' fejedelmi ház a' bűnös, 's a' Záchok az ártatlanok, következésképp költői bírószeke előtt igazságot kell nyerniök az utóbbiaknak, és bűnhődni az elsőnek. Holott a' jelen szomorujátékban egészen ellenkezőleg történik: a' még élő királyné büntetlenül szabadul, (fiai miatti zavarai nem tartoznak a' darab folyamához), a' Záchok pedig elvesznek azért, mert a' rajtok elkövetett méltatlanságot egyikök férfiasan érzi 's boszulni akarja. Illyképi conceptiót csak akkor engednénk meg a' költőnek, hogy ha sors és gondviselés ellen a' legkevesebb satyrát akarta volna írni; de ha a' byroni költészet e' nemét csakugyan követni akarandá: akkor a' gúnynak és satyrának a' darab folyamából, hangulatából ki kellne tűnni, a' mi itt nem történik.

V. A.

November 30d. Lendvayné assz. javára először 'A' jeggyűrű', eredeti népszinmű 3 szakaszban, népdalokkal. Írta Sz i g e t i J ó z s e f, zenéjét szerzette E g r e s s y B. — Gróf Ecsey Béla elhagyja nejét, 's Imreffli alispány leányával, Amáliával, mint szabad szívű 's kezű férfi, szerelmi szövetségbe lép, egy jeggyűrűt adván neki, mellyben a' hitszegő számára méreg rejtezik. A' gróf szenvedélyes kéjencz, 's mivel számára egy nő 's egy szerető nem elég, tehát még Pető Mihály vadászbíró Ilona lányát is szerelemre csábítja, sőt utóbb el is ragadja. — Amália kezét Csatári nevű főbíró, szilárd és derék férfiú, kéri, 's ez alkalommal ráismer a' kalandor grófra, ki némelly bonyodalmak után, Amália által is a' maga mivoltában megismertetik, mire a' megcsalt és hő szenvedélylyel szerető lány a' jeggyűrű mérgét használatba veszi, 's mind magát, mind a' grófot megégeti, utóbbinak kezeiből Ilona, Csatári segítségével, ártatlanul kiszabadulván, 's kérésének, Surányi Lászlónak, szerelem nélkül nejevé válván. — Az új népszinmű szépszámu közönséget gyűjtött a' színházba; azonban bár kün eső és sár vala is, e' számnak illetet volna mégis nagyobbnak lenni olly jeles művésznő jutalomjátékán, mint Lendvayné assz., ki egyebiránt — némi kárpótlásaul a' nem telt háznak — virágfüzerekkel és bokrokkal tiszteltetett, 's egyszersmind sánta versekkel dicsőítettet. — Maga a' darab első és második felvonásban kitűnő kedvezéssel fogadtatott, a' miben igen nagy érdeme van a' zeneszerzőnek, ki ez alkalommal jeles népdalokat válogatott ki 's azokat kitűnőleg jól hangszerezte, úgy hogy majd mindnyáját élénken megtapsolák, 's többet közülök ismételtetének. — A' darab a' Bakonyban játszik, 's az öltözeteket és némelly ügyesen beszótt népszokást jól ismerteti, melly utóbbi tekintetben valóban érdemmel bír, 's általa vasárnapi darabjaink száma egy jóval szaporodott, melly bizonyosan sokáig fogja még birni 's ebren tartani a' közönség tetszését, ámbár azt nem igényelheti, hogy mélyebben bocsátkozzunk bonczolásába. Csupán az utolsó felvonás végjelenségei lettek a' közönségre nézve nagyon unalmassá, midőn szerző igen komoly fordulatot akar venni, 's Amália szájába hosszasan fejtegető beszédeket ad; ezeket irgalom nélkül ki kellett volna még első előadás előtt törölni, a' második előtt pedig annál inkább, mert csak úgy számolhat a' darab azon folytonos tetszésre, mellyben az említett jelenetekig részesült. — A' második és harmadik felvonásban előforduló pórszoba megnyerte a' közönség tetszését 's a' festő megtapsoltatott; csak egy hiba van e' különben igen csinos festésben, hogy t. i. az oldalfalakon kulacs, kalendáriom és egyebek olly magasan vannak felfüggesztve, mintha a' bakonyiak sem a' borral, sem az idővel legkisebbet sem gondolnának.

B a r n a.

MI HIR BUDÁN?

— A' pesti müegyesületről *). Minapi ígéretemet beváltandó, el nem mulaszthatom néhány észrevételemet közleni, a' szaggatott, törekedés modorért eleve is bocsánatot kérvén.

A' pesti müegylet tehát ismét újabb korszakot élend — három éves korszakot; vajlon azontul fog-e élni? — az idő titkainak méhében rejlík.

Meg ne ütközzetek, esedezem, e' három évi reményen: de akármin't forgasuk a' dolgot, bizony csak a' három éves időköz vagy köridő — a' mint tetszik — képezi ez egylet életének valódi magvát, csontvelejét. Az időközbeni beléphetés nem biztosítéka az örökítésnek; azon néhány, ki időközben avatja magát az egylet három vagy tán több éves tagjává, soha sem tartandja fenn ez egyletet, miután eddigi életszerkezete három évről három évre terjed hatásosan. 'S ki többet hisz, álhitben van elfogulva. Az időközbeni belépések csak úgy lehetnének historiai nyomadékkal, ha tömegesen történnének.

De mindegy; most van ismét kilátás három éves életre. — Élet szellemet kíván; szellem nélkül nincs valódi élet. Minő lesz a' szellem, — elvárjuk.

Sokan még most sem foghatják meg, hogy olly egyesületnek szelleme, melly művészeti tárgyakkal foglalkozik, Magyarhonban — magyar is lehetne, 's készek pártkérdést csinálni a' dologból. Pedig ki ilyenén is tud csudálkozni, még a-b-c-jén sincs túl a' hazafiságnak.

A' multa utaltok? Eddig is cselekedett már az egylet hazafui értelem- és érdekben? Igaz! szép biz az. Hát jövőre? Már szabályok is vannak megállapítva. Ez még szebb. Csak hogy a' szabályokat 's megállapított elveket meg is kell tartani. Föl ne zúduljunk! Csendet kérek.

Az igazgató választmányban jó magyar érzésű emberek is ülnek. Derék. Majd eligazítják ök a' dolgot, ha t. i. a' többiek magokat igazgattatni engedik, — vagy éppen amazokat nem igazítják el — indítványaikkal.

Csak egy kis csekélységet ne feledjünk, kérem. — Nem azok igazgatnak ám, kik a' papíron fel vannak írva, hanem — kik az ülésekben jelen is vannak. Ez csekélység magában, de az egész világon úgy van, t. i. — egyesületeknél. Tehát aztán ne tessék jajveszékelní, ha valami úgy nem történik, a' mint valaki otthon — gondolta, — 's inkább úgy történik, mint egy más valaki az ülésben — mondta. Hja, szemesnek a' világ, vaknak az alamizsna. Ha azok, kik magokat a' magyar érdek pártolónak szeretik hinni, mind houn maradnak: nem csuda, ha e' lapok szerkesztője aztán így kiált fel: „hol itt a' magyar szellem? Nem látom, azt mondja Hamlet.“

„No de kérem . . !“ Csak egy percnyi nyugodalmat! Példával szolgálók a' főnebb érintett szabályok és elvek dolgában.

A' letűnt korszak utósó közgyűlése Heinrich művét — egy Hunyady Mátyás fele ábrázolatot — elválasztá; már micsoda művészeti elveknél fogva? az Istenek tudják, elég az hozzá, hogy a' többség elválasztá — jövő évi mülapul. — Eddig még semmi feltűnő.

De ama kép még nem volt kész, inkább csak vázlatnak nyilvánított, mint műnek. Már ez valami. No de hagyján.

Egy külön (10 — 12 tagból álló) műbíráló bizottmány oda utasittatik ugyan-ezen közgyűlésben: hogy a' majdan teljesen elkészülendő képet vizsgálja meg, 's csak, ha a' képet minden oldalról jónak, méltónak találandja, mülapul metszteni, — tegye meg a' végajánlást 's illetőleg rendelkezést. Ez helyes ut, kétségtelenül. 'S e' szerint a' végleges elválasztás a' műnek leendő becsétől fel is van függesztve.

*) Tévedésből elkésett.

Tartatik választmányi ülés, 's tétetik jelentés a' kép sorsáról. A' kép el lön fogadva, 's már fel is küldetett Bécsbe metszés alá. Szép. De halljuk, mikép? A' bíráló bizottmány elismeri, hogy a' képek még most is tetemes hibái vannak, de hiszi, hogy az ügyes Geiger rajzóna, ki magyar történeti képeinek rajzáról dicséretesen ismertetik, majd csak csinál valamit belőle; — 's e' remény fejében odaajánlja műlapul. A' bizottmány tehát túlment a' közgyűlés utasításán. Mit sem tesz. Más egyesületeknél is megtörténik, hogy bizottmányok vagy azoknak egyes tagjai több hatalmat bitorolnak, mint mennyit az egylet vagy választmány adni akart. Igen, de halljuk Geigert, ő így ír: hogy az arcok nem Hunyady-arcok, az öltözetek kort nem jelölnek, a' csoportozat rajzában is tetemes hibák vannak, de ha megengedtetik mindent a' maga tetszése szerint változtatni, hozzá fog a' munkához. 'S ez neki már meg is engedtetett; itt csak tudomásul vétetik. Csekélység! Ez hát e' szerint egészen új kép lesz, miről eszménk sincs; végre tán Heinrich képe sem lesz, hanem egyenesen Geigeré? De előleges rajzot, vázlatot tán csak fogunk látni? No de minek? — Hát zsákban macskát veszünk? Mit sem tesz. — Tán van is a' választmányban egy, ki mindezekre figyelmezteti a' többieket? 'S hiába beszél? No majd bizony! még ilyen separatum votumra fognak hallgatni, mikor senki sem támogatja felszólalását.

Örvendjünk tehát: 1847ben olly műlapunk lesz, melly tökéletesen meg fog lépni mindenkit, — mert azt sem tudjuk, mit kapunk. 'S ez nem tréfa. Szórul szóra így van.

Hát az új időszakot kezdő év első közgyűlésén erről nem tétetik jelentés? — Minek? Itt csak tisztviselőket választani gyűlünk össze, az egyesületi élet alkotmányos joga szerint. A' mult év megválasztja 's elrendeli a' műlapot a' jövő év nyakára, — de ennek azt sem kell tudni, mivel fog megajándékoztatni — 5 pengő forintért. —

No de se baj. Enyelegjünk a' reménnyel addig is; meglehet, a' legjobb képek egyike leend ez. Csak hogy, ha mégis valahogy megcsalatkoznánk e' rózsaszínű reményünkben, — méltóztassék megkímélni bennünket bizonyos oldalról ollyféle gúnybeszédtől, minőt már hallánk rebesgetni: „Itt van hát; mindig azt akartátok: csak magyar műlapot, magyar tárgyat magyar művésztl! Itt van a' magyar mű, érjétek meg vele.“ — Köszönjük alázsan a' tréfát. Hát erre való csoportos leszavazása a' más véleményeknek, hogy aztán gúnyosan tombolhassunk? Meg fogunk emlékezni!

Az imént választást is emlitem. Ez sem megy rendén. Azt hiszem ugyanis: nemcsak a' szavazat szedő bizottmánynak kell tudni: kik választanak; hanem a' választóknak is kellene tudni: kik választhatók, — mire nézve jó volna a' választható tagok névsorát kirni, 's asztalra tenni. Mert megeshetik, hogy a' tavali lajstrom szerint valaki olyanra adja szavazatát, ki az idén még nem irt alá; 's ekkor az illy szavazó — szavazatot veszít. 'S ez aztán . . . micsoda is csak? no hát — sophisma, — t. i. a' szavazó részéről.

Végül még azon indítványt is meg kell említenem, melly szerint a' muzeum számára veendő kép helyett ennek árát tőkésíteni kellene, hogy legyen tartaléka az egyesületnek előre nem látott mostoha esetekre. Ez indítvány kétségtelenül szép irányu, de ezuttal el nem fogadtatott. Jó volna, ha mindkettőt tehetnők; de eddigelé maradandóbb emlék az egylet életére nézve egyegy kép a' csarnokban, mint a' vizsontagságok közt véletlenül elolvadható tőkécske. Örökítésre alapító tagok legtöbbet tehetnének. Ha ennyire nem emelkedik a' részvét, rokonszenv és bizalom, minden örökítési elmélet foganatlan maradand. De azért az örökítési eszmét végképp elejteni kár volna.

— A' 'pesti divatlap' épületes történetet regél, mikép szoktak t. i. Pesten a' német szerkesztőkkel bánni, ha lapjaikban olyasmit közölnek, mi némelly uraknak

inyókra nincsen, mert elevenökre tapintanak, és pedig néha élesebben, miután a' vastag bőrön erősebb vágást kell megkísérteni. Az „Ungar” szerkesztője, ki az ily felcsiklandozásokban különös arcanummal bír, szobájában egy ácsmester által megtámadtatott 's megöklöztetett, mihez természetesen igen nagy vitézség kellett, a' szerkesztő egyedül levén szobájában 's észre sem vévén a' berohanót előbb, mignem ez ütlegetni kezdé. — Nem tudjuk: kapott-e K l e i n úr elégtételt, de ha kapott is, igen soványan üthetett ki, miután ott, honnan az elégtételt várhatná, nem sok jó barátot szerzett magának a' német színház üldözése 's egyéb igaz dolgok miatt, melyek közönségesen rossz vért szoktak csinálni.

— V a h o t Imre bajtársunk is kibocsátá már a' programmot lapjának jövő félévi folyama iránt: elősorolt dolgozótársai többnyire a' m i e i n k is, — 's így mondhatni, hogy hazánk nevesebb 's jobb szellemű írói e' két lapnál lesznek centralva.

— S u j á n s z k y „Örangyal”-a igen szép kiadásban jelent meg. Dolgozatokat ismertebb íróinktól hoz, 's miután ez egyetlen almanachunk, pártolást érdemel.

— S e y m o u r S h i f f, nagy hírű angol zongora-virtuoz és egyszersmind ritka tehetségű hevenyész, december 1-sőjén tartá első hangversenyét a' városi táncsteremben Pesten. Részletei voltak: drámai ábránd D o n i z e t t i „Linda” című dalművének themája fölött; négyes Bellini „Puritani” című dalművéből, versenyábránd Weber „Büvös vadász” című dalműve motívumai fölött; — min-denikét szerzé 's előadta S. S h i f f; végül ugyan ő általa hevenyészett a' közönség részéről föladott themák fölött. A' versenyzőt legszebb hír előzte meg, ki, mint hevenyész, egyetlenül 's utolérhetlenül áll művésztszársai közt; e' szép hirt ezen első hangversenyében mind nagy ügyességű kézigyakorlottsága, mind pedig előadásának művészi lágy-sága, ereje 's kerekded-sége által fényesen igazolta, 's a' rossz idő miatt nem nagy számmal összegyűlt hallgatóságot gyakori zajos tapsokra ragadta. Különösen dicsérendő volt hevenyészete, melyre a' sors, két szép hölgy keze által, egy népdalt és a' Rákóczy-indulót tűzte ki, 's mely két thema fölött a' leggyönyörűbb lekesüléssel fogadott és sűrű tapsokkal jutalmazott ábrándot adá elő, bámulatos rögtönzési tehetséggel. — Ajánljuk mindenkinek a' ritka élvezetet, melyet a' jeles mester előadásai nyújtanak, minél többszöri ismétlésre; a' derék művészt pedig szerényen figyelmeztetjük, hogy a' budapesti szegénységről ne feledkezzen meg, 's jótékony célú hangversenyét ne utoljára halassza, mikor már valószínű, hogy a' közönség csak gyéren fogna összegyülekezni, mikép az legközelebb több jótékony előadásnál történt, elannyira, hogy némelyek még az egy nevezett napiköltségeket sem főldözik, miknek tag köpenye alatt különben is sok, de igen sok élfér!

— Kedden, télhó 1-sőjén S e y m o u r S h i f f zongorász a' kisebb redouteteremben hangversenyt adott, melyre elég kevesen gyülekezének össze a' zenevilág választottai közül. Azonban ne tulajdonítsd, nyájas olvasó, tulajsigazott várakozásnak, vagy ama nagy zongorahős által követelővé képzett fülünknek, ha mi ezen keveseknek tapsaiba is nem tudánk mindig belelelkesedni. Annyi igaz, hogy versenyző ur igen csinosan és ügyesen játszik; de amaz ihlet, mely egyedül képes elragadni a' lelkeket, már tán csak azért is hiányzék előadásán, mert a' darabok, miket játszott, nem termeltek a' minden időket tulzárnyaló classicitas virányaiu. Ezzel korán sem akarjuk csonkitni Shiff ur érdemeit, mert a' változtatva feltűnedező erő és gyöngédség, mely játékán helyegzőleg előmlik, kétségtelenül igen becsülendő művésznék jellemzik őt, 's azt hisszük, hogy ő már is felhágott egyikfokára azon lépcsőzetnek, mellyen fáradhatlan haladás után a' zenedicsőség csarnokába feljuthatni. Sőt ha tán más alkalommal, 's más — nemcsak csupa ábránd és változatféle — műveket előadni hallanók őt, meglehet, már most is kedvezőbb ítéletet mondhatnánk művészeti b e n s ő s é g é t illetőleg. — Jelen működésének alkalmasint legjobb mutat-

ványa volt a' végezetül tett rögtönzés, 's pedig nem azért csak, mert történetesen magyar themák huzattak ki számára a' sorsedényből — illy részrehajlók bármi hazafiúi buzgalomunk mellett sem vagyunk —: hanem azért is, mert itt valóban meglepő ügyességet tanusított a', „Rákóczy-induló“ 's egy kedves népdal változati összeolvasztásában, 's mert: a' szellemnek felfogása is élvezetessé tévé az előadást. — Netáni második hangversenyén a' nemzeti színházban alkalmasint számos hallgatóságnak fogna örvendhetni. — o — *)

— A' német színházat köszönnel fűtögetik 's mégsem bűzősebb benne a' levegő, mint rendesen lenni szokott; mondják, hogy azóta olly meleg a' színterem, miszerint a' nézők keztyű nélkül is ellehetnek benne, ha kezeiket zsebökbe dugják.

— Ha valakinek kedve van már valakit derekasan megverni, 's ezen rendkívüli mulatság élvezhetésétől huszonöt forintot nem sajnál, siessen Budapestre, mert itt ezen csekély összegért kedve szerint bárkit is megdöngethet.

— Néhány nap előtt rettenetes párbaj ment véghez a' Rákoson, de mondhatjuk is, hogy a' serelem szintolly rettentő vala, melly azt előidézte. Két arszlán tudniillik egymás mellett állott a' nemzeti színházban, 's az egyik erősen tombolt lábával, hogy valahára huzzák föl már a' függönyt; ezen nagyszerű működése közben mindazáltal a' másiknak mellényére lépett, mellyeket most olly hosszukra szabot a' divat, hogy például saját illetén mellényünk egyik tisztelt collegánknak akár köpenyül is szolgálhatna. Bizonyára megérjük még azt is, hogy egyik arszlán a' másiknak szakállára fog lépni, és bezzeg aztán lesz majd vérengzés!

— Valaki az állatkinzás elleni társulat gyűlésébe hivatván, szolgáját kegyetlenül megbotozta, mivel ez a' meghívó jegyet neki átadni gondatlanságból elmulasztotta.

— Egy öreg hadastyán, magyarul: invalidus, néhány nap előtt egy kétkrajczáros zsemlyét vett keserű pálinkájához, mellyel reggelenként életét megédesíteni szokta, 's egyik czimborájával majd összekapott, még pedig igen komolyan, mert a' zsemlye nyom nélkül eltűnt. Végre kisült holléte: az egyik czimbora tudniillik szórakozottságból az ugynevezett ágyukeresztecskéjét a' zsemlyére tévé, 's ettől aztán természetesen nem lehet a' zsemlyét látni. Ime, mennyi bajt szülhetnek gyakran a' kicsinységek!

— Budán e' napokban vásár volt, mit leginkább budai t. olvasóink kedveért jegyzünk föl, mert különben bizonyosan szót sem tudtak volna ezen nevezetes újdonságról.

— Pesten nem rég egy éjjel csak öt nagyobbyszerű verekedés volt, 's mind a' rendőrség közbenjötté nélkül csillapult le, a' mi világosan bizonyítja, hogy nálunk nagy a' rendszeretet, — mert senki nem rakonczátlankodik tovább, mint meddig kedve tartja.

— E' napokban egy csavargót fogtak el, 's kérdek: „Ki vagy?“ — „Éhes vagyok!“ — felele a' szegény ügyefogyott, de azt hitték, hogy illy felelet nem tartozik a' dologhoz, és zsúpon tova szállították az őszinte embert, kinek élvágyát az utazás csak nagyobbíthatta.

— Család-atyáknak 's anyáknak igen ajánljuk a' Pozsonyban, kedélyes olvasmány' czím alatt eddig megjelent 5 kötetet, melly Nieritz Gusztáv Németországban nagy tetszéssel fogadott, gyermekek számára írt munkái egy részét foglalja magában. — A' beszélek „Betti és Tamás“ Menckzíkof Sándor, „a' kis dobos“, „a' kibujdosottak“, meg, Szepike', nemcsak hasznos, de kellemes 's mulattató olvasmányul szolgálának az ifjuságnak, 's annál érdekesebbek, mert a' fordítás a' lapunkban is több jó dolgot közölt Szilvágyi József ur által létesítettett. — A' munka, mellyet érettebb hölgyek 's ifjak is kedvvel fognak olvasni, kiállítási csinra

*) Közljük barátunknak e' rövid tudósítását is főleg azért, mert több szem többet lát 's több fül többet hall. Szerk.

nézve kevés párját találja a magyar irodalomban; mi becsületére válik a kiadó Kalivoda urnak, ki minden kötethez egy-egy képet is tűzött, 's ki az árat is igen mérsékelt (egy kötet 2 ezüst huszas) szabta meg. — A' derék kiállító átalában nagy figyelemmel látszik irodalmunk iránt lenni, mert egy részről több magyar munkák kiadását (többek közt, Remellay G. 'a' nőnem befolyása hazánk multjára' című 2. kötetes regényes krónikáját) létesíti rövid idő alatt, 's más oldalról a' külföld előtt is megismertetni törekszik jobb irodalmi termékeinket. Ebbeli vállalata kezdetül e' lapunk derék 's méltányos elismerést aratott dolgozó társa Kelményi László 'a' meghasonlott kedély' című regényét tüzvén ki, mit az ügyes tollu Dux Adolf, ki Petöfy verseit is jól fordítá németre, — tett általa 'a' szomszédok élvezetére.

— Alkalmunk volt e' napokban egy jelesül dolgozott Tisza-átnézeti térképet látni, mely gróf Széchenyi Istvánnak e' fontos ügyre vonatkozó 's legközelebb megjelenendő munkájához készült, 's leginkább Paleocapa velencei kir. építészeti főigazgatónak a' Tiszaszabályozás iránti nézetei felvilágosítására szolgáló. Örömmel láttuk e' tetemes fáradságot igénylő 's kitűnő jelességgel készült térképet, mely két derék mérnök által 1=6000 mérczére oly szorgalmasan és ritka csinnal van rajzolva, hogy az említett parányimérték daczára, nemcsak a' Tiszát eredetétől Tittelig, 's ennek minden átvágásait, hanem még az összes árhatárt és dombosabb helyeket is, mik a' régibb rajzvázlatokban fájdalmasan nélkülöztek, nemkülömben a' Tiszába ömlő minden folyamokat, a' lehető pontossággal tünteti elő. — Ohajtandó, hogy e' nagy fontosságú térkép szintolly ügyes metsző kezeibe jusson, a' minők voltak a' nagy szorgalmu 's kitűnő készséggel bíró rajzkészítők.

— A' tót ujság. A' 136-ik szám szerint Varasd vármegyében a' fens. nádor felszázados ünnepére verendő emlékpénzek kerülván szönyegre, ezeket e' megye csak úgy ohajtá, ha rajtok horvát fölírások is lesznek. Bizony, bizony, messzire jutottunk, atyánkfiai, ha már semmi sincs oly szent, mit pártnézetekkel hemocskolni nem irtózunk.

— A' selmeczi tót Thalia alszik, miről a' levelező búsan panaszkodik. Honnan e' pangás az ügy körül? Valószínűleg, mivel a' műismerő igazgató egy becsületes gombkötő mesterségével van elfoglalva. Lám, ki hitte volna, hogy hazánkban az iparos osztály lesz a' színészet hatalmas oszlopa? Budán lakatos, Selmeczen gombkötő, — hát Pesten mi...?

— Nem rég jelentek meg utközbén Bretislavában (így kezdik tót atyánkfiai Magyarhon országgyűlési helyét nevezni) Kukuljevics és Cár buzgó horvátok. Mely alkalommal az ottani tótok dühös beszédek és szavalásokat tartottak.

— A' „Tatrin“ ügyében zárandokolt küldöttséget egy költeménnyel tisztelek meg a' — „bretislavi tótok.“

— Oct. 12-ke körül kaptak engedelmet a' csehek egy állandó cseh színház részvény utjáni építésére.

— A' lót ujság szerkesztője többi közt e' sorokat is közli: „A' selmeczi polgár urak hozzánk intézett levelökben azon örvendetes hírt közlik, hogy az ifjuság helyett, mely ebben akadályoztatott, magok fognak szindarabokat adni. Jól van ez így! (Hogy akadályok történtek.) Jó ügyben nem kell gondolni az akadályokkal, de tekintet nélkül előre kell menni.“ — Legyen szabad e' néhány híven lefordított sorból következtéseket húznom:

- 1) Örvendetes hír, hogy az ifjuságnak a' színi előadásban akadályok tétettek.
- 2) A' polgárok nem ifjak.
- 3) Az ifjak nem lehetnek polgárok.
- 4) A' polgárok magok fognak színi mutatóványokat adni, tehát mások nem, még nők sem 'stb. 'stb.

— Radnáról (Aradmegyéből) hatalmasan panaszkodnak, hogy az iskolában magyarul tanítanak.

ÉLETKÉPEK.

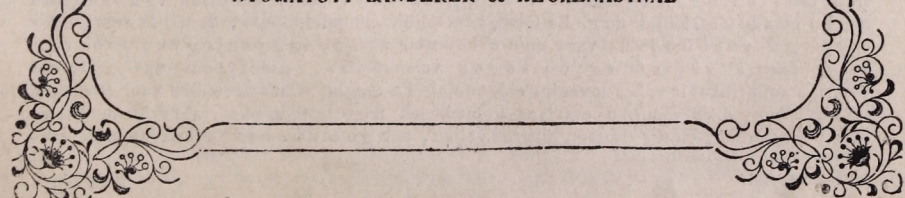
SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

25. szám. — Dec 19. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

H. BÖSZÖRMÉNY, dec. 11d. Tisztelt szerkesztő ur! Kedvelt lapjai folyó év november 21-éről 21d. száma, városunkból „magam“ aláírással egy cikket hozának. Nehogy a szereplő — mint körünkben történik — fölcseréltessek, encbcsületérzetem parancsolja, tisztelt kegyedet fölkérnem: méltóztatnék lapjaiban kinyilatkoztatni, hogy a „magam“ aláírással közrebocsátott cikkek nem az én sajátom. *) Egyébiránt a tisztelt szerkesztőség irányában történhet illyenemű alkalmatlankodások meggátlásául, az érdeklött — sok oldalusaigért remek — cikket nem lenne-e czélszerű, saját lovagias apja nevére keresztelni? hiszen ok nincs a leplezésre. Öszintén vagyok 's a t.

Kovács Endre ügyv.

N. KANIZSÁN, dec. 6-kán. E' lapokban gyakran közöltetnek tudósítások, melyek hasznos adatokul szolgálnak honunk különféle vidékein a' nemzetiség és szellemi műveltség miképeni fejlődéséről; ez oknálfogva ohajtom én is jelen igénytelen őszinte tudósítást közzé tenni. — Nem festem én a' síkot, mellyen emelkednek a' hajdan sok viszonytagságokon keresztül küzdött Nagy-Kanisának mindinkább szépülő épületei, nem az ezerféle árukkal terhes kocsikat, azoknak szünteleni moráját, melyek gazdag kereskedők csarnokaikból kül- és belföldre indulnak; nem szólok az utak javításáról vagy kereskedőink a' honi ipart hévvel támogató készségükről, vagy német ajku laktársainknak azon méltányos kívánságukról, hogy gyermekeik magyarul beszéljenek: én a' tisztelt olvasót arra kérem, legyen szives tudományos intézeteinkre egy pillanatot vetni. — Van t. i. közép-tanodánk, mellyet tót és horvát rokonaink gyermekei is magyar nyelvtanulást végezt, számosan látogatnak; e' tudományos intézet virágos állapotban van. Van tanítóképző királyi intézetünk is. Legközelebb nőnevelő intézet alapítatott a' városi előljáróság és a' helybeli királyi tanodalmi felkes igazgató buzgósága által, és méltán; mert ha a' magyar nemzetiségét meg akarjuk alapítani, magyar — nem pedig francia, vagy német — anyákat kell nevelnünk, kik a' téjjel csepegtessék be magyarjaikba a' nemzetiség szeretetét. Ezen intézeteket, mint ugyanannyi veteményes kertjeit az emberi művelődésnek, áthatja és életeti az idő lelke szerinti haladás hő érzete, áthatja a' honi nyelv és a' magyarság lángoló szeretete. Méltán sorolhatni ezen intézetekhez az izraeliták fiú- és nőtanodáit; e' tanodában néhány év előtt a' magyar tanítás igen silány levén, a' tisztelt előjáróság mindent elkövet, hogy a' tanítás mindinkább magyar legyen; a' jelen hő keblü tudós férfiakból álló tanodai kormány a' kor szellemének intésére éppen ehhez ragaszkodik legjobban, ezt tartja oly kincsnek, mi őt a' hon előtt becsessé, pártfogóira méltóvá teszi, azért ennek tanítására mindinkább több időt szenteltet, a' tanítási rendszert hévvel és komoly megfontolással vezeti 's örködik fölőtte, — azért ezen népes tanoda a' jövőndő nemzeti népevelésnek szépen fejlőd reményvirágává lön. — Nem hagyhatom említés nélkül a' buzgó részvétet, mellyel ez intézethez viseltetnek különösen a' királyi tanodalom felkes igazgatója 's tanító-kara, ugy szinte a' helyben királyi tanítóképezde tudós tanárai; híven látogatják az említett tanoda növendékeinek tudományos vizsgálatait, 's hathatós szavakkal serkentik a' növendéket a' nemzetiség szeretetére. Nemzetünk halája legyen jutalma a' nemes keblűeknek! — Hogy kiket a' nemzetiség láncza, a' nyelv, összefűz, azokat ma már a' különböző hit egymás elleneivé nem teszi: örömmel tapasztalhatni Nagy-Kanizsa fölvilágosodott polgárai közt, kik a' közös jelszó szerint: „nevelés és nemzetiség“ haladva, hol lehet, egymás segítségére barátilag kezét nyújtanak!

Singer L.

SOPRON, december 7d. Furcsa dolgok történnek biz nálunk a' szinpadon, és illetőleg a' körül 's azon kívül. Az érdektelen szemlélő nem tudja, épüljön-e? vagy inkább csodálkozzék a' szörnyűséges gyönyörűségek felett? Hiszem, cseppet sem kételkedik a' nyájias olvasó, hogy német színészeiről emlékezzünk. Tehát, hogy megértsük, a' dolog annyiból áll: miszerint egypár kriticusnak az itteni színrend, Thalia papjai és papnői sehogysem tetszenek, sőt az igazgató szentséges személyeig terjed vakmerőségök; — valjon a' szinpadí elvezhettenségek miatt-e? vagy az ingyenjegy megtagadásáért? elhatározni nem bírjuk. Ez azonban semmi különös, sőt még az sem valami rendkívüli újság, hogy igazgató és színész uraknak, asszonyágokkal egyetemben, viszont a' kritikusok nem tetszenek; azért-e, mert irkájuk botrányig silány? vagy sanyarun igazságos? megint nem határozhatjuk meg. Ez tehát, ismételjük, semmi különös: de tán az sem, hogy egypár józanabb elvű, vagy mint a' kajánság akarja, ingyenjegyes jóbarát, avagy éppen a' sujtott egyéniségek valamelyike, panegyricus apologiát, encomialis antikritikát ír vala, lovagias elégtételül. Ez megint a' maga rendén van. Hanem a' java az: hogy ezen elmésen eszélyes komédiások irigy kritikusait, a' közönség épületére, karzatröhögőtéleg szépen kiparodizalják, megostobázzák, miként csak sör-

*) Szívesen.

barlangokban nevelt gorombaságtól kitelhetik. Ez aztán az irigylendő magasztos művészet! Ki nem hinné, olvassassa a' pozsonyi Pannoniában koronként megjelenő ez ügybeli replikákat, jeremiákat, 's hiszem, sajnálkozni fog legalább a' zaklatottszerkesztőség fölött. Kidევünk volna kérdeni: hol az igazság, méltányosság? de ily csap széki demonstratiók mellett, valósulhatna a' közmondás: „ki korpa közé keveredik“ Tán más alkalommal — azonban e' marakodástól elvonatkozólág — mi is ejtünk szót jelen színészetünkről, most másfelé a' vitorlákkal. — Darázs-fészekbe kell szurnunk, pedig ugyancsak harapós lódarázsokéba ám! Tudniillik: vették észre néhányán, hogy Sopron bizonyos tekintetben iszonyuan elmaradt: azért szívókra vevén az ügyet, alakitottak, a' civilisált világ városaieinak példájára, egy eddig itten ismeretlen, nem esirányu társulatot, mely gyűléseit angolosan késő éjjel mécsvilágnál üli meg; de minthogy a' szőnyegre kerülő ügyek kabinet-i fontosságuk, zárt ajtóknál titkosan foly a' tanácskozás. E' társaság azonban, minden zártásaga mellett, demokratai szellemű. Az elnökség óránként, sőt hamarabb is változható, 's mi több, e' hatalmas tisztségben sincs rang, — a' legtekintélyesb tisztelet annak járván, ki gyűlés után elég vidoran mehet haza, emberbaráti sajnálkozó mosoly kísérvén az ügyefogyott megkönnyebbitett. A' gyűlés zivataros szónoklatot, demokrataisága daczára, ritkán hall, ilylázító merény rögtöni száműzést vonván maga után. Csendesen ül tehát helyén minden tag; csakhogy egyik vidám kedélylyel, a' másik reszkető kezekkel halványan, szemmereszve, olykori fogcsikorgatását egy-egy ártatlan teremette cifrázván; — de ez koránsem háborító, sőt azon néhány ökölcsapás sem, melytől a' szoba bitorzata rezg és töredez. E' társaság alapszabályai szokásbeliek, nem írottak 's minden korhoz és éghajlathoz illők, 's többnyire pontosan megtartatnak: pedig végrehajtó hatalomnak helye sincs közöttük. Lám, e' példás törvénytiszteltetből mennyi a' tanulság. És ugyan mit csinálnak a' gyűlésben valódilág? Hát a' t a t o s k o d n a k, ha szabad gyanitnom azon kis képekből, melyet egymásnak adogatnak, 's olly magasztosan ihletett, kifejezéssel szemlélik azokat, mintha csak védszentök állna rajt, máskor pedig torzvonásaikból gyanitva, ördögöt szorítanak ujjai közé. Azonban mindig megfizetik, sokszor felette drágán, azon képecskéket, — mert a' lelki tanulság mindig egyre megy. Mi csak azon csodálkozunk, hogy a' helybeli rendőrség, a' hazában páratlan szemfülességű Soproni rendőrség ezen „Rózsá“ban székelő kártya b a n d á t — mert nem egyéb a' társaság — föl nem földöze; vagy ha igen, (min kétkedünk) — azon rendőrség, melynek örködése alatt a' vagyonbátorság olly biztos, mint országunkban sehatt, e' helyen éjneként ezereket hagy elfecsérteni. Vagy derék kapitányunknak, a' tetteiből méltán érélyesnek, nem érhetne idáig keze? Azonban hisszük, hogy jövő levelünkben már igen nel felelhetünk. — Boltosaink ezeregyéjszakai fényvel rendezgetik izletes kirakataikat, ingerölög a' vevők vágyait. Magyar czimirattal legujjabban Guggenberger Pál nürnbergi ékárú, Kalmár György porcellánkereskedő és Pachoffer Lajos dobányárú diszíték csinos boltjaikat. A' régiebbekből említendő Kregtzy órás, ki képoráiban többször magyar történeti jelenetekkel kedveskedik vevőinek, ezáltal tanusítandó nemzetiségünk iránti hő vonzalmát. Igaz ugyan: néhány rófarú is kibigyesztí az ily külső jelveket, millyek magyar király, szép magyar nő, — de mert harist a' hangjáról íteljük, ezekből eddiglen igen kevés jót következtethetünk. — Sütőink piszkos sodronyársaik alatt nálunk is étvágygerjesztő süteményatomok szüteménykednek, pislogva hirdetvén — miként hajdani őseik hizodamas birtokából kiűtetének, és e' feletti keserű bánatukban asztanak olly soványnyá. Hajh, de bezzeg felhiztanak a' bitorlók, a' hatalmas sütő olygarchák, 's csak amollyan félkegyelmes mosolylyal nézik az árnynyá nyomott hüvelykmátyáskákat, azaz: epedő süteménykéiket. A' közönség pedig épen legkevésbbé csökkent étvágyával ollyakat sohajt, hogy ezer süteménypehely oszlik semmivé.

T o r m a.

TEMESVÁR. Szolgálok egy adattal K u t h y, hazai rejtelméi'-hez. Temesváron pár év előtt bizonyos gazdag családnak egy leánya volt, kit a' legdicséretesb nevelésben részesítének. Történt, hogy ezen leányt egy mézáróslégény megkérte, — az emberek ugyan azt ítelék, hogy ezen völégény nem bír az illő csinosodással; de a' legény derék és becsületes volt, a' mellett kis vagyonit is takarított össze magának; a' házasság meglön, és az ifjú pár Aradra költözvén, kocsmát bérlelt, és szorgalmával nem sokára szép jólétre vergődött fel. Ekkor azonban rájött a' házra azon boszúrém, melyet a' százados hanyagság sok ártatlan főre küldött, 's még küldend, ha boldogtalan apathiánknak még mindig legdrágább kincseinket martaléku oda vetjük. Ezen házasság pár egyetlen két éves leányuk rögtön elveszett, és a' hirlapokban olvastunk felkereséseire felszólításokat. Semmi nyoma nem találkozott, 's a' szülők bensőleg emészték magukat. — Időközben meghalt az atya, és a' megmaradt özvegy, vallásos sugallat következtében, a' radnai búcsumentre indult. Tudva van a' radnai egyház és zárda fekvése, melyhez közel száz lépcső vezet fel a' hegyre, hol jobbra balra seregenként állomásoznak a' koldusok. Felmentében azon lépcsőkön az emlitett asszony háta mögött: 'anyám, anyám!' kiáltást hall. Ő meglepve körülnéz, de minekutána köröslég csupán rongyos koldusalakokat lát, tévedésben lenni vélvén, megfordul és tovább indul. De ismét hangzik a' megszólítás; 'a n y á m, é d e s a n y á m!' és visszanézvén a' szerencsétlen hölgy egy koldusgyermekben megismeri saját magzatját, kit két év előtt nyom-

talán elvesztett 's ki ismét anyjára ismert. De oh boldogtalan sors! — a' gyermeknek tagjai kitekervék és egyik szeme ki volt ásva. Magyarázatul azonban többet nem nyerhetett senki, mint hogy a' gyermek cigányok által szülőitől ellopatván, ezen állapotba helyzetetett, hogy ekként koldulással egy bűnös csordának jövedelemforrásul szolgáljon. — T.

A' nemzeti színház zenekarszemélyzete folyó hó 15-én összejevetelt tartván, egyik társuk Suck Leopold indítványára elhatározták: magok közt egy kised takarékpénztár felállítását. — Az indítványozó által előolvasott, 's közhelyesléssel mindenik által azonnal alá írt szabályok másnap a' színház országos főigazgatója gróf Ráday Gedeon ő ngsa elébe terjesztettek. — Csak örülhetünk ez új vállalatnak a' társadalmi téren, 's meg vagyunk győződve, hogy a' majdan pártfogásért folyamodók Pest megye hazafias Rendei által is védkarokkal fogadtatnak, — kiknek részünkről is kedvező szerencsét, és sikerdús fáradozást kívánunk. — Megjegyzésre méltó, hogy az alakuló egyletből a' zenekarnak csupán azon két tagja vonta ki magát, kik pesti háziurak. — Új adat a' Haus herrek hazafias érzelméről. —

Magyar tudós társaság. — A' m. academia f. é dec. 20-án azaz vasárnap délelőtti 10¹/₂ órakor tartja XV-ik közülését n. Pest vármegye nagyobb teremében, melyben minden tudománykedvelő hazafi szívesen láttatik. Költ Pesten, december 16. 1846.

Schedel Ferencz, titoknak.

Azon derék magyar hölgyek, kik a' Himfy-lantnak Szentpétery József által leendő készítetésére, Nyisznyánszky Dániel urhoz már beküldötték eddigi gyűjtéseiket, tisztelő köszönettel biztosítatnak, hogy összegeik mennyisége, 's aláírási ivaikról a' széplelkű adakozók becses nevei, közelebb elé lesznek sorolva. A' kiktől pedig mint ivtartóktól semmi sem érkezett, mozgalmassal gyűjtésre 's beküldésre ujonan kéretnek. Budán decemb. 16. 1846.

A' Himfy-lant magyar hölgyeinek jegyzője.

— Épen most jelent meg és Pesten Kilian és társa könyvkereskedésében kapható: a' legújabb, legkötelesteb és legolcsóbb magyar-német és német-magyar tanodai és utazási 'Zsebszótár.' Legújabb és hivatalos kútfökből szerkesztve. Két részben. Mind a' két, körülbelől 100,000 szavakat foglaló résznek ára 2 ft. 24 kr. p. p. Ezennel egy új magyar-német és német-magyar zsebszótárt adunk által a' közönségnek; mely a' jelen idő szükségének annyival inkább megfelel, mivel abban a' magyar nyelv tetemes haladására egész a' mai napig különös figyelem 's tekintet vala fordítva. Midőn tehát, egyrésztől szótárunk, mint hisszük, mind azon kellékekkel bír, melyeket, mint a' magyar-, úgy német ajkuak használata, irodalom vagy tanítás tekintetében gyakorlatilag is főleg igényel: úgy másrésztől arra leginkább fordítók figyelmünket: miszerint vállalatunk, igen jó papír, szép, tiszta 's olvasható betűk, mint szinte a' munka szerfeletti olcsó ára által, minden körökben biztosítva legyen. (3)

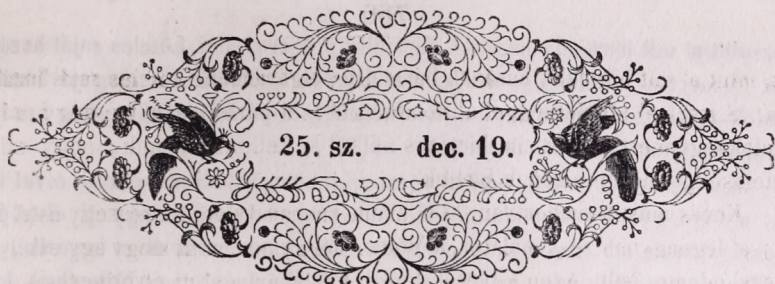
Előfizetés az 'ÉLETKÉPEK' 1847. első félévi folyamára.

Előfizetési ár Budapesten házhozordással félévre 5 ft., negyedévre 3 ft., postán küldve félévre 6 ft., évnegyedre 4 ft. pengőben. — Az előfizetés Pesten **csupán csak** a' Pesti Hirlap kiadó-hivatalában (hatvani-utca 483. sz.) fogadtatik el, Budán pedig a' szerkesztőségnél (Lika-ház 600. sz. a. 2-ik emelet, a' hídfelel) és minden magyar- 's erdélyországi kir. postahivatalnál.

 Irótársainknak hosszú sorozatát közleni nem tartjuk szükségesnek, mert meg vagyunk győződve, hogy t. cz. olvasóink szívesebben látják a' már megérkezett, mint ígérkezett vendégeket. — Új évre becses műmellékletül **Hollós Cornelia** kisasszony, a' nemzeti színház egyik fénycsillagának **Barabás** által művészileg köre metszett arcképét; később ugyanezen művésztől egy igen tréfás, Gaal József urtól commentált **genreképet** 's a' félév folytatában még a' **'pesti sétatér'** és **'palotai vasuti állomás'** igen sikerült rajzait adandjuk.

Frankenburg Adolf m. k.
az 'Életképek' kiadó szerkesztője.

Műmelléklet: Legújabb, aczéla metszett divatkép. — Irodalmi-Ör.

25. sz. — dec. 19.

HELYET KÉRÜNK A' MAGYAR SZINÉSZETNEK!

(SZAB. KIR. NEMES PEST VÁROSÁHOZ, TISZTELETTEL.)

(V é g e.)

Igen sajnálnók, ha akadna ember ('s az ilyen minket valóban legkisebbé sem ismerne, 's tökéletesen félreértene), ki bennünket valami német-evőnek tartana, midőn a' jelen czikket, a' két színháznak fölcserélésére, 's a' magyar számára illendő hely nyerésére, irjuk; ez, ugy hisszük, a' legmértányosabb kíváнат, mellyet ember saját hazájában, saját hona fővárosában, felhozhat . . . 'S midőn minduntalan első kiindulási pontunknál maradunk, a' mellett t. i., hogy Pest városának és lakosainak saját megértett érdeke kívánja e' cserét, el nem mulaszthatjuk kimondani abbeli meggyőződésünket, miszerint, a' melly nagyobb társaságnak valamelly kisebb társaság csak testben tagja, lélekben pedig tőle egészen idegen: bizony rendkívül csekély mértékben járul az a' köz előmenetel fejlesztéséhez, sőt ellenkezőleg idegen irányu törekvéseivel csak gátolja a' kifejesztést. 'S vajmi felette csekély belátás kívántatik annak megértéséhez, hogy az illy tévedés legközelebb a' tévedőn torolja meg magát előbb-utóbb. — Mi tisztelünk minden nemzetiséget, tiszteljük a' németet is — saját hazájában; 's épen azért igen különösnek, igen bal lépésnek és szerénységnak látjuk, midőn valamelly nemzetiség követelésekkel áll elő idegen nemzetiség közepett . . . Egység kell nekünk, hogy üdvözlünk, mint a' németnek, vagy bármelly nemzetnek otthon; ott német egység, mert a' hon német, itt magyar egység, mert e' hon magyar. 'S midőn ezen egység előteremtésének minden eszközeit hő vágygyal előhajtjuk, legkisebbé sem teszünk egye-

bet, mint a' mit bármely hazának bármely polgára tenni köteles saját hazájában. 'S mert e' kötelességgel a' német színészet pártolása a' magyar hazában homlok-egyenest ellenkezik, hímezés nélkül ki kell mondanunk, hogy mi e' pártolást egyenesen hibának tartjuk.

Kevés művelt ember van, ki a' színházakban valódi művészeti élvezet keres; a' legnagyobb rész mulatni, időtölteni megy oda, mint megy egy estélyre, tánczvigalomra 'stb. Azon kevesek közül, kik a' művészeti élvezet keresik, azt mondhatná tán egyik vagy másik: a' német színházba a' nagy Némethon legjelesebb színészei jönnek el vendégszerepekre, kik művészetöknek oly magas fokon felelnek meg, melyre még egy magyar színész sem jutott, 's kik ha elmaradnának, megfosztva lennének Budapest lakosai a' művészet legmagasb szemléltetésétől.

Erre legközelebb azon felelet áll, hogy először is az illy magas tökélyű művészek igen gyéren látogatják a' helybeli német színházat; azonfelül a' kik látogatják, a' színházak fölcserélése után szintugy fölléphetnének a' kerepesi uton, mint most a' Dunaparton. — Azonban, miként nem győzzük eléggé ismételni, nem az a' feladat: idegen birtokot bámolni, idegen művészetben gyönyörködni, hanem az, hogy itthon jussunk el a' jónak birtokába, itthon segítsünk fejlődni nagy művészeket. — 'S ha e' részben a' magyar 'és a' német színészetet fővárosunkban hasonlítjuk, hogyan áll a' dolog?

A' német színészet oly fa, melynek gyökerei 's koronája a' külföldön van, virágait és gyümölcsét oda hullatja, 's hozzánk csak egy ágacskát küld által, mely az egyre szűkülő táplálát miatt sinylik és szenved, 's ha az illetőknek eszközbe nem jut, az ágat annak idején levágni, szemök látára 's szívök vidámitására előttök fog előbb-utóbb elszáradni. A' magyar színészet ellenben oly növény, mely köztünk gyökerzik, ágazik, virít és hajt gyümölcsöket, mely ápolásunktól várja az öntözést, 's egyenest ezen ápolásunktól függend, hogy hamarább vagy későbben, hogy szűkebb vagy bővebb gyümölcsöt teremjen. — Igaz, hogy akad néha — de vajmi néha! — egyegy német színész, ki külföldről jő, 's oly művész, hogy vele magyarjaink egyike sem mérközhetik; de igaz az is, hogy ezen vendégszereplő művészek legnagyobb része olyan, a' kin a' nemzeti színház nem egy tagja túltesz. E' vendégszerepelők tehát igen keveset nyújtanak, a' mi után áhitoznunk kellne... 'S mint áll a' dolog a' jelenlevőkkel, kik tulajdonkép a' színházat tesszik? Miután a' legjelesebb német színészeket a' német tartományok foglalják el, Magyarországra a' német színészeknek csak középserűje jő, 's azza, a' mi ezen is alul van. 'S ha néha egyegy jelesebb tehetség köztök kifejlik is, a' gondos kertészek, kik kün a' fát ápolják, és pedig nem azért, hogy mi szedjük gyümölcseit, ('s legfelebb mosolyogják együgyűségünket, midőn vakbuzgalommal kertjök ékességéről törekszünk gondoskodni, a' helyett, hogy saját magunkét ápolnók), tüstént észreveszik a' fejlődő talentumot, 's magukhoz ragadják, kik örömet engedik magukat ragadtatni, meri ott jobban fizetik; 's ha mi oly együgyűek vagyunk,

hogy erő erejével idegen művészeket akarunk ápolni: ők viszont korán sem olly rövidlátók, hogy idegen honnak hajlóbbak legyenek szentelni művészetüket. Haza szítanak, nemcsak azért, mert honn jobb jövedelemmel tiszteltetnek, hanem, mert honn vannak. És jól teszik! hiszen mi is épen azt akarjuk, hogy azok, kik itthon honfiakul vannak, szinte haza szítsanak, 's ne legyenek kaczerkodók idegen elemek felé... A' talentum tehát, melly valami nagyobb igér, elvitetik, haza ragadtatik; ha több van, egyik a' másik után, mind. 'S mi marad itt a' német színészet pártolóinak számára? Középszerűség és ismét középszerűség, 's az, a' mi ezen alul van... 'S ez aztán oh milly nagy mértékben érdemes dolog egy főváros pártolására, hogy ne csak idegent a' honi felett, hanem egyszersmind középszerűséget pártoljon a' kitünő felett!

Ellenben a' magyar színésznek éreznie 's tudnia kell e' hon határi közt, hogy 'e' kívül nincsen számára hely! 'Ö köztünk marad pályája kezdetétől végeig, 's tűnjék fel bár ápolásunk és pártfogásunk következtében még olly nagy lángész köztök, vagy fejlődjék ki még olly jeles talentum, azt a' külföld el nem ragadhatja tőlünk, ő fogytáig a' miénk marad. Könnyen állátható, hogy ebből a' magyar színészet jövőnd kifejlésére hatalmas kezesség következik.... Azonban nemcsak abból áll előnyünk, hogy az egyest, bármilly tökélyre jusson, elveszthetetlenül birjuk; nyereségünk még az is, hogy mivel a' magyar színész már helyzeténél fogva honunkban maradásra van kényszerítve, 's mivel ennek következtében a' legjelesbek állandó csoportot képeznek a' pesti Thalia körül, ez által az összejátszás és összeszokás is mindinkább tökélyesbül, mi már maga nem kis előny a' színművészeti előadások kerekdedségére, olyan, mellyre nézve a' helybeli német színészet hasonlókép soha sem fog velünk mérközhetni.

Ennyi előnnyel birván a' magyar szavaló színészet itt helyütt a' német felett, természetes következményül láthatjuk előre, hogy a' bekövetkezett színház-csere után állapodás nélkül növekednie kell (a' kényelmesebb, hozzáférhetőbb, és így bővebb jövedelmet biztosító ház által elősegítette) a' színművészet tökélyfejlődésének, 's e' szerint azon közrészvétnek, melly a' nemzeti színészet iránt, jelen külső 's belső állapotjában is, minden oldalról nagyra nőtten 's folyvást nagyobbra növekedve mutatkozik.

A' mi az operákat illeti, e' részben a' legyezett német elem nemcsak, de legkisebb veszteségtől sem tarthatna a' szóban forgó színház-csere által, sőt ellenben mindazon művészeti élvet nyerné általa, mellyet a' nemzeti színház a' németnél tagadhatlanul nagyobb mértékben fogna nyujthatni; 's ez élvekben annál zavartalanabbul gyönyörködhetnek, minél bizonyosabb az, hogy a' zene szépségei nincsenek nyelvhöz kötve, 's így a' magyar opera még azon idegen emberre is, ki életében sem hallott magyar hangot, csaknem teljes mértékben éldelhető lenne.

A' ballet szinte kiegészítő részét teszi egy teljes karban levő színháznak... Igaz, hogy a' nemzeti színház balletje mostan csak csirában van; de akkor, ha a' színház téresebb lesz; ha több nézőt foglalhatván magában, jö-

vedelmei szaporodnak: akkor a' nemzeti színház nemcsak szavaló színészetét állíthatja a' jelennél sokkal fényesebb lábra, nemcsak operáját emelheti sokkal magasabb tökélyre; hanem teljesen rendezett balletet is állíthat elő . . . 'S ez ismét egy olly kilátás, melly szerint azon töredék, melly a' színház-csere által magát kényelmében háborgattatni véli, nemcsak azon kárpótlást nyerné, hogy azt látja a' nemzeti színházban, mit látni ohajtott a' németben: hanem még azon élvezethez is jutna, hogy ollyasmit látna ez által az elsőben, mit hasztalan várt a' másokban.

Ha ezeken felül még népszínműveinket is tekintetbe vesszük (melly előtt — mellesleg mondva — némelly e' lapokban elő nem számlálható fordulatok megtörténtével, a' legszebb jövőendő fekkethik), ezekben — a' tapasztalás mutatta, 's naponkint mutatja — a' sütnémet *) szinte bő mulatságot találhat és talál, mit részint az eddigi illynemű művek gyors cselekményfolyamának kell tulajdonítani, részint azon az illyesek által öntudatlanul is érzett szükségnek, melly szerint népszokásinkkal gyönyörködve megismerkedni sietnek, részint pedig azon bűhatalomnak, melyet kedves népdalaink boldogra, boldogtalanra egyiránt gyakorolnak . . . Hátha még ide gondoljuk, hogy nagyobb jövedelem mellett ezek is sokkal szebben és fényesben kiállíthatók; továbbá, hogy a' népszínművek könnyű nyelve által a' magyar nyelv ismeretéhez is segítettnek a' benne nem eléggé jártas hallgatók, 's számukra a' színház egyzersmind nyelgyakorlási iskolául szolgálna? 'S ámbár nagyon is jól tudjuk, hogy olly czélt igen kevesen tűznek ki maguknak, midőn színházba mennek; azonban tagadhatlan, hogy ez is olly tekintet, melly nyelvünk tudása szükségének jelen állapotában a' németekre nézve csak nyereséget nyujt.

Világos mindezekből, hogy a' bekövetkezett színház-csere által a' legátalkodottabb német sem lenne azért a' városi épületből kizárva, sőt a' hetenkint több ízben előforduló operai, balleti 's népszínműi előadások által sokszerű 's teljes elégedésére szolgálható mulatásban részesülne; melly előadásokat egyelőre úgy lehetne rendezni, hogy azok a' kerepesi úton levő német színház előadásával olly összhangzatban legyenek, miszerint azon napokon adassék az utóbbiban dráma, mellyeken az előbbiben opera, ballet vagy népszínmű fordul elő.

Meg kell még azt is jegyeznünk, hogy a' dolgok illetén rendezését csak jelenleg tartjuk alkalmasnak . . . Nálunk az idő gyorsan halad, munkáságunk gyorsan fejleszt; 's így néhány év . . . De ezek messzetérre vezetnének; oda pedig annál kevésbbé lehet ez alkalommal eltérnünk, mert politikai helyzetünk e' részbeni összeállításával nélkül nem lehetne a' dolgokról szólni . . . Ezt pedig tiltja e' lapok körülírt iránya . . .

* * *

*) Nehogy valaki gúnyszónak vegye, meg kell jegyeznünk, miszerint az annyit tesz, mint a' németnél e' kitétel: *Stückdeutscher*.

Mielőtt a' jelen cikket végkép befejeznök, vissza kell még térnünk azokra, miket a' helybeli folyóiratok, melyeket cikkünk első kezdetén barátságos nyilatkozatra szólítottunk fel, e' tárgyra nézve, gyámolítva vagy gáncsolólag, felhoznak.

Legérdeemesben szolt a' tárgyhöz a' 'Jelenkor' és 'Társalkodó'. . . Fogadja érte az ügy nevében, melyért szólánk, szíves köszönetünket. November 29-dikén megjelent lapja, Budapesti naplójában elmondja, hogy 'szózatunkkal minden, ki nemzeti érzelmeiből ki nem vetkezett, tökéletesen egyet ért', 's ugyanaznapi 'Társalkodó'jában egy hosszabb cikkben támogatja indítványunkat a' jog szempontjából. Nevezetesen azonban, egy részről jellemzők, más részről egyéb folyóiratinknak becses figyelmébe ajánlandók, e' cikk bevezető sorai, illykép: „Ámbár én (az értekező) nem tartom a' hirlapokat arra kötelezetteknek, hogy minden esetben kötelességök valamelly collegájok által támasztott felszólításra minden indítványt taglalni; midőn azonban illy nagy fontosságú 's nemzeti befolyású kérdést hozának szönyegre, azt kellő figyelembe veendőnek annyival inkább tartom, mivel hasonlókép szót emelni illy felszólításra minden honfinak főkötelessége, így tehát az e' tárgyban eddig hallgatott hirlapok csak tartozásukat róják le az e' kérdésre adott vélemény-válaszszal.“

Midőn ez idézet legnagyobb részére nézve egyetértésünket nyilatkoztatnók: kezdő szavaira nézve csak azt jegyezzük meg, hogy vannak ám kötelességek, melyekre nem a' bíró, de az ügyszeretet erkölcsileg kényszerít... Egyébiránt, midőn mi a' hirlapok becses véleményadásait kértük, nem emlegettünk kötelességet, hanem megannyinak ügyszeretetében mertünk bizni.

A' 'Társalkodó' említett cikke, jogi szempontból fogván fel a' dolgot, azt mondja: miután a' Pest városi színház az eladott városi telkek árából épült, annak tulajdon joga nem a' német elemet, melynek napjainkban különben sincs ápollatást követelhető törvényes állása, hanem szab. kir. Pest városát illeti, mely Magyarhon fővárosa lévén, a' törvényes állású elemet tartozik pártolni, nem a' törvényen kívülit, 's így a' magyar színészetet fogadni színházába, nem a' németet, melynek e' honban nemcsak jövődjé nincs, de már jelenje is alig van.

A' 'Pesti hirlap' cikkünkre vonatkozólag nem szoltot*), egyébiránt november 27-dikéről szóló lapjában Hunyady László előadásáról lévén

*) De szoltot már előbb a' derék lap, mig mielőtt mi a' themát terjedelmesebben megpendítettük volna, 's valamint minden nemzeti 's haladási kérdésekben, ugy ebben is a' mieinkkel rokon érzelmekre találtunk tisztelt collegánk nyilatkozatiban.

beszéd, a' fővárosi ujdonságok rovatában ez áll: „Szóval, nagyobb színházat, uraim!”

A' 'Budapesti h i r a d ó' november 26-dikán szinte ujdonságai közt tesz a' színházcsere felől említést, kikerülvén az 'Életképek' megemlítését, melyek a' tárgyban szóra hittak fel. — E' lapban az mondatik, hogy a' német színházzali cserét ott is kívánatosnak tartják ugyan; de kivihetlennék hiszik, miután Pesten korán sem uralkodik még annyira a' magyar nemzetiség szel-leme (?), hogy a' polgárság többségétől illy áldozatot várni lehessen; egyéb-iránt is — mond a' 'B. hiradó' — a' csere után majd a' németeknek lenne szük színházuk. — — A' mi e' két ok elsejét illeti, ugy hisszük, a' hiba nem a' polgárság többségében, hanem máshol is keresendő; különben is azon okok, melyek a' magyar színészet pártolását szab. kir. Pest városának sürgetőn ajánl-ják, olly fontosak, hogy felőlők a' polgárság azon részét, mely a' német elemhez inkább szítana, felvilágosítani édes kötelesség... Mi az okok má-sodikát illeti, az kissé furcsa. Most a' magyarnak szük a' színház saját hazá-jában; de azért ne merjen magának tágabb épületet kérni, mert akkor a' né-metnek csinál rövidséget! Valóban dicséretes vendégszeretet! Tehát a' ma-gyar üljön önhonában mindig a' pitvarban, mert ha belép a' szobába, az ide-gen vendéget — megtörténhetik — kiszoríthatná! De különben is ugy hiszzük dolgaink jelen állásában, hogy igen ritka eset lenne az, 's felette tarka bohózatnak kellne akkor adatni a' németszínészek által a' kerepesi uton, mikor a' nézőknek szük lenne a' ház.

A' 'N e m z e t i u j s á g' november 27-dikén egész terjedelmében az indítványozott csere pártolására áll, 's fentartja egyszersmind magának, ez ügyben annak idején bővebben nyilatkozni.

A' 'H o n d e r ü' dec. 1-jén, szinte ujdonságai közt, azt mondja, hogy ő már több év előtt megpendítette e' tárgyat, 's azt jósolta, mikép előbb-utóbb eljő az idő, melyben a' színház-csere minden legkisebb erőtetés nélkül meg-történik; most azonban azt hiszi, hogy azon általa is ohajtott drága idő órája még nem ütött, mely a' kérdéses csere szükségességét tökéletesen megérlelte volna. — — Erőtetésnek ugyan mi sem vagyunk legkisebbé is barátja, mint ezt czikkünk kezdetével magunk kimondók; de azt hisszük, hogy ha mindig és mindig csak így beszélünk: „még ennek nincs itt ideje!” „bizzuk ezt a' jö-vőre!” „majd cselekszünk holnap!” 'stb: akkor, bármennyire itt legyen is — okadatolt meggyőződésünk szerint — a' nemzetiség, a' művészet, a' közohaj-lás, a' közérdek tekinteteiből, eléggé kifejlett szükségessége a' fenforgó szin-ház-cserének, mégis a' kerepesi uton fogunk mi szorongani itéletnapig. — El nem mulaszthatjuk itt a' 'Honderü' tisztelt szerkesztőjét azon körülményre figyelmeztetni, miszerint felette furcsa tactica volt (vagy talán épen indítvá-nyunk indirect pártolása végett tette ezt?), becses lapjai ugyanazon számában emlegetni az idő éretlenségét a' színházcserére, a' melyben egyszersmind a' legnagyobb neheztelesséssel kel ki az igazgatóság ellen, mivel páholyát fel-mondta; mert hiszen mindenki tudja, hogy e' felmondás csupán azért történt,

mert — szük a' ház! mert egymást üzik a' bérleni akarók a' színházban! mert e' szerint nagyon is itt az ideje, téresebb és kényelmesebb színházról gondoskodnunk.

A' ,Pesti divatlap' november 28-kán pártolja ugyan indítványunkat; de azon ellenvetést hozza fel, miszerint Pest városa azt találhatná rá viszonzni: „országgyűlési szavazatjogot!“ Azonfelül e' lap is arról beszél, hogy „nem kell erőtetni,“ „lesz idő,“ „megjő az magától!“ — — Mi az országgyűlési szavazatjogot illeti, ha valamelly kisebb testületnek az anyatest ellen, egy városnak az ország ellen, illy hangon illy körülmények közt szólni eszébe juthatna is, a' válasz rá alkalmasint az lehetne: Lesz, de azt Magyarhon városainak az által kell érdemelni 's hálálni, hogy a' hazában ne tekintsék magukat idegen elemek pártolására hivatva. — Mi pedig az erőtetés és a' halogatás megemlítését illeti, mit a' ,Honderű'nek mondánk, e' tekintetben mondván van a' ,P. divatlap' t. szerkesztőségének is.

A' helybeli német lapok közül a' ,Pesther Zeitung' röviden megemlítette indítványunkat. — A' másik kettő szinte emlegette cikkünk első számát: az ,Ungar' helyeslőleg, a' ,Spiegel' lágyemelegen; azonban mind a' két lap kedvvel fordítgatá le azon ellen-észrevételeket, mik indítványunkra egyik vagy másik lapban megjelentek.

Végre még meg kell említnünk azon levelet, melly e' lapok mult számában egy pesti polgártól közöltetett, 's mellyben indítványunk csak azért nem pártoltatik, mivel a' derék polgár jobbnak tartja, a' rossz építésű városi színház átvétele helyett újat építeni országos költségen.

Hogy a' dunaparti épület el van hibázva, azt mindenki tudja; de azt is egyszersmind, hogy rajta észszel és pénzzel, ha nem tökéletesen is, segíthetni. — Mi az országos építést illeti, ezt csak azért sem pártolhatjuk, mert halogatást és pedig — ismerjük magunkat — hosszú halogatást föltételez. Azonfelül megtörténhetnék, hogy épen akkor készülne el az új nemzeti színház, midőn a' városi egészen megürülne. E' részben már cikkünk első számában elmondtuk 's itt ismétljük nézetünket: A' nemzeti színészet számára bő, kényelmes és alkalmas házról gondoskodni két hatalomnak áll tehetségében: az országnak, és szab. kir. Pest városának. Az első építhet; a' második a' készlet ide adhatja; az első ut hosszas és költséges, a' második röviden megtörténhetik és költségtelen; az első áldozatokat tesz föl a' szegény ország részéről, a' második semmi áldozatba nem kerül.

A' ,Pesti divatlap' fönidézett számában Deák Ferencznek, ki (egy szeretett barátunk jellemzése szerint) áll magasan az idő folyama felett és örökös jelenen és jövődön, a' következő szavai idézetnek, mellyeket e' cikk záradékául ide igtatunk: Kár volna a' magyarnak új színházat építeni a' Dunaparton, mert lesz idő, midőn Pest városa a' maga szép, nagy színházát, minden erőtetés nélkül, önkénytelen felajánlandja a' nemzetnek.

'S mi, visszagondolván mind arra, mit e' cikkeink folytában elmondot-

tunk, arra vagyunk bátrak a' nemes várost és annak összes polgárságát ismételve tisztelettel figyelmeztetni, hogy — ez idő már eljött!

Vas Andor.

A Z Ö R Ü L T.

— — — — — Mit háborgattok?

Takarodjatok innen!

Nagy munkába vagyok. Sietek.

Ostort fonok. Lángostort. Napsugarakból.

Megkorbácsolom a' világot.

Jajgatnak majd, és én kaczagok,

Mint ők kaczagtak, a' mikor én jajgattam.

Hahaha!

Mert ilyen az élet. Jajgatunk 's kaczagunk,

De a' halál azt mondja: csitt!

Egyszer már én is meghalék.

Mérget töltöttek azok vizembe,

A' kik megitták boromat.

S' mit tettek gyilkosaim,

Hogy gáztöttek el? Elleplezzék?

Midőn kiterítve feküdtem:

Reám borultak, 's könnyezének.

Szerettem volna felugrani,

Hogy orraikat leharapjam.

De nem harapom le, gondolám;

Legyen orruk, és szagolják,

Ha rothadok, 's fuladjanak meg!

Hahaha!

És hol temettek el? ... Afrikában.

Ez volt szerencsém,

Mert egy hiéna kiása siromból.

Ez az állat volt egyetlen jótevőm,

Ezt is megcsaltam.

Ő czombom akarta megenni,

Én szívemet adtam oda;

Ez olly keserű volt, hogy megdöglött tőle,

Hahaha!

De hiába, csak így jár,

Ki emberrel tesz jót. Mi az ember?

Mondják: virágnak gyökere,

Melly ott fenn a' mennyben virul.

De ez nem igaz.

Virág az ember, mellynek gyökere

Ott lenn van a' pokolban!

Egy bölcs tanított engemet erre,

Ki nagy bolond volt, mert éhen hala;

Mért nem lopott? mért nem rabolt?

Hahaha!

De mit kaczagok, mint a' bolond?

Hisz' sirnom kellene,

Siratni, hogy olly gonosz a' világ;

Az Isten is felhő-szemével

Gyakran siratja, hogy megalkotá.

De mit használ az ég könyűje is?

A' földre hull, a' ronda földre,

Hol az emberek lábbal tiporják,

'S mi lesz belőle,

Az ég könyéből? . . . sár!

Hahaha!

Oh ég, te vén kiszolgált katona,

Érdempénz melleden a' nap,

'S ruhád, rongyos ruhád a' felhő.

Hm, így eresztik el a' vén katonát,

A' hosszú szolgálat jutalma

Egy érdempénz és rongyos öltözet,

Hahaha!

'S tudjátok-e, mit tesz az emberi nyelven,

Midőn a' fürj azt mondja: pitypalatty?

Ez azt teszi, hogy kerül az asszonyt.

Az asszony vonzza magához a' férfiakat,

Mint a' folyókat a' tenger;

Miért? hogy elnyelhesse.

Szép állat az asszonyi állat,

Szép és veszedelmes!

Aranypohárban méregital.

Én italak, oh szerelem!

Egy harmatcseppnyi belőled édesebb,

Mint egy mézzé vált tenger;

De egy harmatcseppnyi belőled gyilkosabb,

Mint egy méreggé vált tenger . . .

Láttatok-e már a' tengert,

Midőn a' fergeteg szánt rajta,

És vet beléje halálnagot?

Láttatok a' fergeteget,

E' barna parasztot,
 Kezében villám-ösztrókével?
 Hahaha!
 Ha megérik a' gyümölcs, lehull fájáról.
 Megért gyümölcs vagy, föld, lehullanod kell.
 Még várok holnapig.
 Ha holnap sem lesz a' végítélet,
 Leások a' föld közepéig,
 Lőport viszek le,
 És a' világot
 A' levegőbe röpítem, hahaha!

P e t ö f i Sándor.

A' ZSARNOK KEGYENCZE.

I.

Nyugodni sietett a' nap 's végsugárai megaranyozák a' héthegyű város ércfedeleit; később árnyék terjede szét a' tájakon, szüküle a' láthatár 's a' várost övedző, egymástól elszórt villák távolabbikái egyenként tűnének el a' szem elől.

E' villák egyike, melly közelébb esett a' városhoz, nagyság, építési csin 's egész alakjára kiválva a' többitől, szebb és pompásabb volt, 's azt mutatá, hogy fejedelem választá nyári lakhelyül.

Ezen villát lombos fák környezék, sötét árnyékot tartva körülötte, tul azon nagyszerűen terjeszkedik ki a' hatalmas város, 's alatta simult el a' Tiberis. A' kapu jobb oldalán kényelmet ajánló gyeptágyon két hölgy ült, mindkettő szép 's kellemekben dús; hajuk sötét, mint az éj, szemeik barnák, mint a' távol pontja, 's arcuk fehér, mint grönlandi hófuvatag; az egyiknek görög vonásiban szenvedély és szemeiben szerelem tükröződék, — a' másiknak arca római jellemű volt; — mindkettő égszínű, arany övvel szorított ruhát viselt.

— Ne hidd, Antonia, hogy e' remény valósulhatna, — mond a' görög hölgy — ismerem én a' római ifjak jellemét: csak erény vonzza őket hozzánk, 's csak nemes lelkület gyulasztja szerelmi érzetekre; semmi kellem, semmi báj nem képes megkedveltetni velök azon nőt, kinek erényeit aljas rágalom szennyezé be.

— Ki tudja! válaszolt Antonia, ne essél kétségbe, Irene; te szép vagy és jó; lelked nemessége 's határtalan szerelmed, ha egyszer körödbe vonhatád őt, felejtetni fogják vele, hogy Irene szerelmét ezelőtt más is birta.

— Soha, Antonia! soha; — S u l l a ágyasa nem képes megnyerni szerelmét azon ifjunak, ki őt becstelennek tartja, ki a' zsarnokot utálja 's honának szabadságát kivívni törekszik.

— Épen ez fogja lekötni hozzád, mert terve nélküléd nehezen érendne czélt.

— Gyalázat lenne, egy ifjunak csak azért engedni át magamat, hogy mint eszközt használhasson egy terv kivitelére, melly neki a' honszabadító nevet adandná meg; — nem, Antonia! szerelmem hő, korlátjain messze túlcsapott, de ennyire soha nem aljasuland.

— Szóltál-e már vele?

— Soha, csak néha láttam a' dictator ablakából, párszor találkozám vele az utcán; kíváncsian lesték lépteit a' római nők, 's ő mindenikét nyájasan köszönté, mit e' nők szerencse gyanánt kedvesen fogadának; — csak engem nem köszönté soha, legfőlebb egy tekintetet vetett reám, melly büszke és visszataszító volt.

— A' szív nem ércz, láng lángra képes gyúlaszlani azt.

— Te biztatsz, Antonia, hogy tűrni bírjak.

— Higyj szavamnak; de nézd, amott Róma felől porfelleg emelkedik, lovasok vágatnak felénk: te vendégeket nyersz; magadra hagylak. Jó éjt!

Huszonnégy lictorok kíséretében érkezett meg Sulla, a' római dictator 's kényura a' városnak; leszállott ménjéről, 's míg szolgálai azzal az udvarba távoznak, ő a' hölgy mellett foglalt helyet.

— Szép Irene, urnéja szívemnek, ismét illy elszórt 's illy bús vagy; mi bántja kebledet?

— Semmi, nagyur! mi hiányzanék éltém örömeiből? ezek vannak, kik sorsom irigylik.

— Arczod mégis a' szenvedés vonásait viseli; téged titkos vágy kinez; szólj! hatalmam és kincseim álljanak készen, megteremteni azt, mit te meglenni ohajtasz.

— Mit kívánhatnék még kegyelmedtől, uram? mond a' leány czélzó hízélgéssel: a' hon népei közt én vagyok az egyetlen, ki határtalan kegyedet bírom, ez elég arra, hogy magamat boldognak érezzem; mégis egyet kérek tőled, fogod-e kérésemet teljesíteni, uram?

— Mit tagadhatnék meg tőled?

— Lásd, uram! én még ifju vagyok, éltém tavaszát alig léptem át, szerelmem első bimbója neked fejle virágul, szívem csak neked tárult fel! de az idő, mit nélküléd kénytelenítetttem töltöni, gyönyörtelen 's unalma öl; rabszolgák lézengnek szemeim előtt; engedd, hogy olykor barátnők látogassák magányomat 's mulató társulat gyűljön termeimbe.

— Jó leányka, ohajtásod méltányos, kívánságod legyen meg: holnap fény és pompa váltja fel e' szoba csendjét, zene és táncz zaja hasítsa a' léget, átható hangja Róma kebeléig szárnyaljon, hadd hallja a' nép, hogy ura vigad; itt gyülekezzenek a' római nők és ifjak virága, itt a' patriciusok 's a' lovagrend. Ugy van, Irene, mi mulatni fogunk, ünnepünk diszlebb és fényesebb leend, mint Helén és Paris menyegzője volt; de hiszed-e, hogy vendégeink is vigak leendnek?

— Miért nem ? urok jó kedve vonzó példa leend előttük.

— Ne hidd, Irene, ők gyűlölnék engemet, 's akkor is rettegik hatalmammat, midőn baráti jobbjomat nyujtom nekik ; — de jól van így: e' makacs nép érezze, hogy gyilkoló szarvait, melyeket az egész világ rettegett, hatalmam törte le ; holnap épen legjobb alkalmam leend, néhány békétlennek örök hallgatást parancsolni, ők itt e' mulatsággözegette a' többiek példájára veszszenek el. Mind jeles férfiak, patriciusok és lovagok, ezek ifjak és szépek, mint Mars szülöttei, csak kár, hogy a' szabadság göze elkábitá őket.

— Uram, borzasztóvá akarod-e multságunkat tenni? vesztőtért alkotni termeimből? hogy, kiknek barátságukat megnyerni ohajtom, fussák lakomat, mintha kárhozat rejlenék abban, vagy Circe lenne annak urnéja. Nem, nagyur! e' szörnyű jelenet szinpada lakom nem leend ; én mulató kört ohajtok, nem pedig gyász-ünnepet ; te engedni fogsz kérésemnek, uram!

— Szelid galamb! a' te kezeidben a' hatalom pityergő gyermekké válnék 's az igazság bábbá, mellynek feje alá a' szánakozás helyezné vánkösát, hogy békén szunnyadjon. — Szavadnak engedek, hiszen ezer alkalmam leend, áru-lóimat másutt megtalálni.

— Mióta szerelmed Thessalia kies völgyéből kicsalt 's e' szép hon tájaira költözém — nem látám nyugtát népednek; sürü kivégeztetések által izgattatik dühre, 's csuda leend-e, ha boszuja utóbb kitör?

— Irene, — mond a' dictator fenyegetve — te tetteim fölött akarsz bíraskodni?

— Bocsáss meg, uram; — válaszola a' szép leány 's karjaiba dülve, csókjaival igyekvék elsimitani a' haragos homlok redőit — szólnom kell, mert nem ismered néped állapotját, gyáva hízegők azt hamisan rajzolóak előtted, 's a' rettegők nem mernek szólni.

— Te azoknak életükért esdesz, kik saját életem ellen törnek, 's kinélőbb legyenek-e irántok, mint magamhoz? te nem ismered e' népet: uralkodó kell ezeknek, kit meg ne rettsentsen a' nyugtalanok moraja, e' nélkül nincs szilárd alapja a' nemzet létének, forgó és változékony mindene, de a' nép vak, nem ismeri önmaga érdekét. Azonban hagyjuk ezt; kebledre sieték, hogy felejtsem uralkodásom terheit; készitél-e számomra estebédet?

— Igen, uram, — 's szerelmem fűszerezé meg azt.

A' pár eltűnt, a' pamlag üresen maradt.

A' dictator reggel tért meg csapatjával a' városba.

II.

Másnap este Sulla villáinak pompás termeiben csoportoztak Róma főrendei; megjelent itt minden, ki hivaték, bár legtöbbet kénytelenség vezetett ide, és rettegés a' zsarnok hatalmától, melly kész volt halállal sujtani azt, ki kegyvesztésén kívül mitsem vétett. A' rómaiak makacssága meg volt törve, s a' szabadság iránti vonzalmuk majd végképen elfojtva; ők olly engedelme-

sek levének, mintha a' köztársaság kezdetétől mindig szolgálai helyzet lett volna sorsunk.

A' multság zajos volt, de nem kielégítő; erőltetett a' vigság, mert kedvre derülni mindenkit visszatartott a' rettegés, jól tudva azt, hogy a' nagyur fényes lakomáitól a' bakók sem szoktak távol lenni.

Zene, táncz, alakosok bohóskodásai és színi mutatványok egészíték ki a' multságot,

A' dictátor jó kedvű volt, millyennek még soha sem látszott; társalga a' nőkkel, megelőzőleg fogadá az atyákat 's nyájasan a' lovagi rend deli ifjait.

Irene volt az est királynéja, szép, mint Selene, és bájaiban csillagként ragyogó; feléje fordult minden ifjunak figyelme. Ő nyájasan viselé magát a' római nők iránt 's megnyeré azok barátságát is, kik őt eddig gyűlölék. Az ifjak ellenében visszatartóztató volt, mert nem ohajta hódítólag tűnni fel; azon egy ifju, kinek tetszeni vágyott, őt mellőzé 's kerülni látszék.

— Oh Antonia! mond Irene barátnőjéhez, ki egy tehetős római polgár leánya, Irenének régi barátnéja és laktársa volt — ő kerül engemet, büszkesége szilárdabb a' szírtnél, melyet sem tűz felolvasztani, sem csapkodó hullámok ereje megingatni nem bír.

— Ne csudáld, Irene! a' tárgy, melly őt elvonja, igen komoly. Ezen éj gyászjelenetű lesz; vagy Roma lánczai fognak lehullani, vagy Charon nyer vendégeket Romából.

— Mit mondasz? iszonyu sejtés ébred agyamban.

— A' dictátor élete veszélyben forog; de veszélyben azon ifjué is, kit szived bálványául választál; felfedezém a' titkot, ügyelék a' dictátor lépteire, mert tegnapi beszéde gyaníttatá, hogy nem húzta vissza tökéletesen határozatát; mert kegyelmezett-e S u l l a valaha? Mint laktársnőd belépheték a' titkos terembe, 's olt elrejtén magamat, csakhamar megérkezni látám a' nagyurat, ki poroszlói főnökének osztá titkos, de szigoru parancsát. Katonai csapatok rejtőznek a' táj bokraiban és az ut mellett, Sulla azok által fogja haza kísértetni magát, kik legfőbb ellenei; ezek között leend leventéd is; ők a' mezőn sötét éjben fognak elfogatni, 's holnap Róma piacznán élvérzeni. De a' dictátor élete ellen is történtek összeesküvések; a' békételeneket a' kert sűrűiben lestem meg, ők azt vélik, hogy Sulla lictorok nélkül van itt, 's kísérőkül ajánlkozandnak neki, 's utban feláldozandják őt Róma szabadságának; az első szurást ifjad teendi rajta; az eredmény kétes.

— Ez iszonyu! szólj, mit tegyek?

— Mentsd meg azt, kit szived forróbban ölel.

— Jól van, menj és szólj vele; vezesd őt hálótermembe, én meg fogok jelenni, mihelyest a' dictator eltávozott, tartsd fel őt addig és ne engedd a' szobából kilépni, nem szabad neki a' dictatort követni; y talán mindkettő mentve leend.

— Éretted megteszek mindent.

E' párbeszéd a' belsőbb termék egyikében szövődék, melyet külön aj-

tókon hagyott el a' két hölgy, 's külön helyen 's nem egyszerre vegyült a' mulatók sokszínű csoportjai közé.

III.

Azon ifju, ki Irene határtalan szerelmét sajátjául nyeré, L. E. C i n n a volt, egyike a' legjelesebb római ifjaknak, 's tagja a' lovagi rendnek. Mint tizenhét éves a' pontusi táborozásban Sulla vezérlete alatt jelen volt, mialatt atyja honn consullá lett, de utóbb Sullától kiűzeték. E' percztől boszút esküdött Emil a' dictátor ellen 's csak alkalom hiányzék teljesíteni azt; az éjt választák tervök kivitelére elhatározottan, mert jól tudák, hogy titkainak csak távoli sejtése is bizonyos halált vonzand fejökre.

A' zene megszűnt, csend lön; a' dictátor fölkelt ágyáról, példáját vendégei követték.

— Atyák és lovagok! mond ő — kedvemre volt titeket villámban vendégül láthatni; a' multság véget ért 's hiszem, ha ismételni fogom, ti ismét meglátogatjátok lakomat.

— Éljen a' dictátor! hangzék a' vendégek köréből 's ismét csend lön, mert a' dictátor szólni készült.

— Lictoraimat honn hagyám, mert hű polgárok között veszélyen túl érzem magamat; de nem vagyok biztos, nem lesnek-e utamban elleneim, azért közületek kérek néhányat kísérőkül.

Számosan állottak elő; a' dictátor nyájasan köszönve csak tizet választá ki, 's épen azon tizet, kik élete ellen esküdtek; közöttük volt C i n n a.

— Üritsük ki az utolsó poharakat, — mond a' dictátor — ide a' falernumival.

Üvegek hordattak fel 's megtöltvék az aranykelyhek; harsányul zenge a' trombitás-csapat. A' nők bucsuzának, egyenként ülve kocsijokba 's Roma felé hajtatra. A' férfiak ménjeiket parancsolák elő.

Antonia megfogá Cinna kezét: Lovag — mond — kérelmem rövid, kövess öt perczre szobámba.

Az ifju készséggel engede a' szép leány kérésének.

A' vendégek oszlottak, a' dictátor késett, ez kedvökre látszék lenni a' kísérőknek.

Már csak néhány patriciusok valának hátra, Sulla mégis ágyán hevert, körülöte vigan enyelgének követői.

Mind eltávoztak, a' dictátor megölelé kedvesét, jó éjt mondott 's indula.

— Hol van Cinna? kérdék többen.

— Már előre ment — sugá Irene, célzólag intve egyiknek — 's a' csapat eltávozott. (Vége köv.)

PALI BÁCSI HAJDAN ÉS MOST.

Pali bácsi fürge legény még most is: bár ötvennegyedik évet tapossa és gonoszán neki-deresedett is capitoliuma szőrfödeleke. Hát még hajdan, míg az ág ki nem verte szemét, 's a' sas olly igen meg nem rugdosta köntösét, háta egyenesebb 's inai rugonyosabbak voltak: akkor volt ám igazi nyiri pajkos: három megyében sem vala ollyan nagy lurkó.

Apja egykor — azon boldog bő időben, mikor még a' fontolva 's vágtatva haladásnak még hite sem volt, megyei kastellanus vala, és abból, mit e' hivatala vitele alatt a' rabok iránti szabálytalan humanitása által összekuporgatott, magának egy kis birtokocskát ragasztott. Ebben azonban nem sokáig uralkodhatott nejből 's Pali fiából álló családjával: mert előbb neje, azután maga vándorolt ki oda, honnan még seuki vissza nem tért; 's Pali bácsi tutorkézre maradt.

Tapasztalt olvasóim jól ismervén e' kapzsi világot, bölcsen tudhatják: hogy t u t o r kézre, vagy t a t á r kézre kerülni egyre megy. Pali bácsival is ez történt.

A' tutorkézen nagy sanyaruan fölnevekedvén, végre a' természet törvényei szerint a' maga gazdaja lett 's átvette az apai birtokot, melynek nagy része ekkor már a' tutorkéz által elpárologtatott és Pali bácsinak mindössze is az apai residentia szállott birtokába, néhány hold földdel.

Olvasóim méltóztatván jól ismerni az illy fecske-stylben sárból rakott residentiaikat, némi visszaemlékeztető jelekül csak néhány szóval rajzolom alakját. A' fal, kívül-belől, az építetés óta meszet nem látott; a' nádból vert tető ollyan volt, mint tövises disznóbőr, melynek az idő vasfogai- 's a' tél viharaitól csinált rései zsuppal valának kifoltozva; az ajtók lakatosmű nélkül vigan jártak, mivel a' szobában egyéb kincs nem volt, mint az ősi baltafokos, karikás, néhány ősz vezérkép és egy neki-czirmosodott nemesi czimer; a' három ablakban egy-egy tábla üveg szívárványozott, az ablakok többi részei csak papírral valának kínos gonddal beraggatva; — az agyagból vert, ugynevezett 'padimentom' pedig olly egyenes volt, mint a' korszerű lelkiismeret.

Pali bácsi ősi fészket azon ellenséges körülmény sietteté az ádáz romlás felé, hogy a' tutorság alatt zsidó árendás lakta már pedig a' sertés-ól és egy nyolcz gyermekes zsidó laka igen hasonlítanak egymáshoz.

Pali bácsi nagyon előkelő nevelést kapott. Az iskola falai mellett szorgalmasan eljár. Semmi ollyast nem tanult, mivel élelmét kereshette volna; mindentől, a' mi munkának nevezhető, iszonyodott. De bezzeg tudott kacskaringósan káromkodni, nyulászni, és értett a' cserélgetéshez 's az iváshoz, úgy, hogy három nap egymásután az asztal alatt viradt fel.

Illy fenséges lelki képzettséggel felruházva, látván az ősilak regényes állapotát, legalkalmasnak vélte, azt továbbra is zsidó kézen hagyni; hanem előre felszedvén árendáját, ebből egy pár lovat 's egy könnyű kocsit vett magának 's valódi vándorlovag-élethez fogott. Sorba járta az uri házakat 's mindenütt meg-megülepedett, míg kézzel foghatólag értésére nem adák, hogy változtatna már szállást.

Igy lovastul, kocsistul, szántásvetés és aratás nélkül, becsületesen kitelelt 's kinyaralt Pali bácsi a' más nyakán és más erszénye- 's kamarájából. — De ez nem tartathatott volna örökké így: mert a' fürge legény lassacskán nekitöpörödött; — elavult, a' nagy kópéság miatt féllábra kicsit biczczeni kezdett, jobb szemére a' bőség miatt hályog ereszkedett, és fülei a' sok láрма következtében nagyot hallókká tompultak.

Illyen szomorú station találta őt egy nagybátyja szerencsés halála. Pali bácsi erről **-ben egy házat öröklött; 's ebbe — miután már, mint a' beteg darunak, szárnya is nehéz volt — állandóan beszállott, hogy egy avas ősi butorral, Krisztina asszony-

nyal, mely a' házzal együtt még nagybátyjáról maradt nyakára, commotiót szerző szócsaták közt nyöszörögje át arany-eres agglegénységét.

Nagybátyjáról holmi penészes ősi iratokat is örökölvén, unalmában ezekből kibetűzgeté eleinek birtokai nagyságát, 's az azokból meritett diplomatikai fonal vezérlete mellett azon ősi birtokok mostani birtokosait auctio kéregetéssel ostromol-gatá; kik jól tudván, hogy a' magyar nemes embernek nem szabad semmi örökös tulajdonának lenni, — egy-egy hébekorba odavetett kurta auctióval elhallgattaták az őseinek vagyoni nagyságáról ragyogó szemekkel historizálgató Pali bácsit.

Az auctio-csikargatásból és a' zsidó árendájából csak elédeglét Pali bácsi; különben is humoros elbeszéléseiért jó ismerőseinél akármikor terített asztalhoz ülhetett, úgy hogy az év 365 napjai közül legalább 199 napon nem a' maga sovány asztalához tőrülgeté kését.

Egy mellék kereseti ága is volt Pali bácsinak. Magyarország olly élelmes tág ház, melynek szemes flai épen nem kényszerítvék, hogy saját tanult kereseti ágat folytassanak 's önhivatásukat teljesítsék. Itt a' mezeigazda akkor még hétszámra diurnum mellett törvényszekre jár bíraskodni — törvénytudomány nélkül; az iskolatanító tojást szed, csirkét tenyészt, 's ezekkel kalmárkodik; az ügyvéd szántásvetéssel iparkodik élelmét keresni.

Pali bácsi lakhelye is egy azon bölcs nagyvárosok közül, mely minden áron csak gazdálkodó nagy város akar maradni, és e' végett kölcsön vett pénzen a' földet összevevissza vásárolja. Mivel az áldott amortisationalis törvény meg nem engedi a' községeknek a' földeknek örök ároni megvehetését: tehát a' földek ősi jogkövetelői azon örömben részesültek a' városi urakat, hogy gyakorta meg-megzaklatják őket egy kis auctioért; úgy hogy számos régi törzsnek boeskoros sarjadéka ma már csak az illy auctio-kéregetésből tengődik.

Pali bácsinak tehát mellékkereseti forrása: az illy auctio-keresőknek segédkedvén, velők a' nyerevényen osztozui. Némellyik ugyan ez osztozás előtt e' nyerevényen tovább áll, 's Pali bácsinak a' nagy semmitől koppan az álla. Az illyen alkacpa-koppantató jó madarakat aztán Pali bácsi hosszú gyakorlatnál fogva jól ismervén, minden lehető alkalommal vigyáz, hogy luddá ne tegyék; de biz ő minden elővigyázata mellett is gyakran sárban marad. 'S ekkor Pali bácsi úgy boszulja meg magát, hogy rászedetést minél mulatságosabbá kitoldozván, mindenfelé elregegeti. Ez uttal épen az szándékom, hogy Pali bácsinak egy auctio-sajtoltató urali legujabb kalandját saját szájából kikapva, az érdemes közönség épületességére, világ elébe adjam.

Havazó est volt, de a' mely éjszakának is beillett: mert tizenegyre járt az idő; — imigy szóla Pali bácsi ünnepélyes humorral — midőn hatalmasan megcsördíték utcaajtóm kilincsét. Én, hogy a' gyertya ne fogyjon, korán lefekszem, 's így ez időtájra már kialszom magamat. Mivel az öreg Krisztina asszony nálamnál sokkal sike-tebb, tehát sehogy sem hihetvén, hogy ő meghallja a' csörgetést, katonamódra elszántam magamat az utcaajtó kinyitására.

Mindenek előtt a' csörgető nevét akarván tudni, a' pitvarajtóból erős hangon tudakolám: ki az?

— Én, — vala a' válasz. Nevét akarván tudni az én-nek, még háromszor is-métlém a' kérdést, 's ő mindig pusztá én-nel felelt. — A' dideregtező hideg kihüt-vén türelmemet: „számár, ki vagy? nevedet mondd!” kurjantám végre mérgesen a' csörgetőnek.

— Uram öcsém bátyja A-ról; — volt a' válasz, — szállást kérnék éjszakára.

— Ejnye! biz meg nem ismertem hangjáról! jegyzém meg neki szelidülve, 's

ajtót nyitottam; de dideregve azonnal a' szobába illantottam, hová vendégem a' sötétség ellenére is nyomon követett.

Vendégemről meg kell említenem: hogy ez gazdag táblabíró, és segítségemmel már többször tetemes auctiokat szedett fel a' várostól, de mindig elfelejté, fáradságomért nekem valamit juttatni.

— Ugy-e későn alkalmatlankodom? kérde urambátyám, a' sötétben tapogatózva.

— Bizony elég későn, — válaszolám, nem is eszmélve rá, mit mondok. Ott járt tudniillik eszem, hogy ha szállást adok, mivel egyetlen egy ágyam van, uri illedelemből azt kell átengedni vendégemnek. Tessék bejáratni! hiszen tudják a' járást, utasítam urambátyámat vonatva. Urambátyám kiment, hogy lovait behajtassa; de csak hamar visszatért tudatni, hogy a' kapu lakaton van, a' kulcsot adjam át.

— A' lakatkulcsot? — kértem vonatva, azon törvén fejemet, mikép mentsem meg ágyamat e' késő vendégtől — Nem találom sehol! jegyzém meg, az üres asztalou kaparászva.

— Hol szokott állani? tudakolá urambátyám.

— Itt a' szegen, de innen az ördög elvitte, mondtam színlett boszankodással, pedig ott volt, de én lekapván, hamarjában hálókabátom zsebebe dugtam, nehogy vendégem markába akadjon.

— Világnál jobban megtalálnók, — figyelmeztete vendégem.

— Bizony az estve a' kemenceze tetején egész csomó gyufám lángot vetett; nem tudok mivel világot gyújtani.

— Lesz tán kocsisomnál tűzszerszám, 's csóvát gyujtsunk; vigasztala falusi vendégem; 's én megszeppentem, hogy már csakugyan nyakamon maradt. Urambátyám pár perc alatt visszatért kocsisa tűzszerszámával; de az ő körmei neki-gémberegvén a' hidegtől, nekem adta át azt kicsiholás végett. Örömmel kaptam a' tűzszerszám után, 's olly erősen üték a' taplótlanul tartott kovára, hogy ez kezemből tova pattant.

— Na, urambátyám, a' kova elugrott, tudósítam báránytürelmü vendégemet, és mindketten elkezdtük a' pallózatot a' kovát keresni, melyet én szándékosan a' szoba legtávolabbik részébe pattantottam.

— Urambátyám, illy sötétben hiában keressük a' kovát, — mondtam, örülve magamban, hogy vendégemen túladhatok — miután a' kaput meg nem nyithatjuk, legjobb lesz a' fogadóba sietni. Ott még fenn vannak. Még a' lovak kihűlnék, 's majd betegek lesznek.

— Én pedig úgy szeretnék uramöcsémnél maradni, viszonzá vendégem szív-szakadva — ollyan jó tágas meleg istállója van.

— Csak lakatkulcs volna. A' kapu tetején a' lovak a' szekérrel be nem tudnak repülni; jegyzém meg szeliden.

— Hátha a' lakatot leütnök?

— Isten mentsen! szabadkozáim komolyan. Tudja, urambátyám, városom minden drága pénzbe kerül.

Hosszas tanakodás után nagy sokára urambátyám szekerébe felült 's elhajtott; én ágyamba bujtam, 's az áthüléstől egész éjen át köhécselve virradtam fel.

Krisztina asszony nyolcz órákor pontosan behozta kávémat, 's én egész kényelemmel mellé telepedtem, hogy nyugalmasan iddögáljam. Azonban hirtelen megcsörrent utcaajtóm, 's rajta betolta urambátyám farkasbundáját. Mig Krisztina asszonytól felkelésemet tudakolá urambátyám, én kávémat gyorsan a' poklokra küldém, kifilmet pedig zsebre dugtam; 's így csak üres edényeknél talált urambátyám.

— Beh sajnálom, hogy elébb nem leheté szerencsém egy kis reggelire! mutatám pusztá szóval, hogy én is tudnám, mikép szokták volna.

— Már reggeliztem, felele vontatva urambátyám, pedig sovár körülnézdelésből világos vala, hogy reggeli kaphatás kedvéért toppant illy korán be nálam. De reggeli helyett csak üléssel kínáltam; mit elfogadván, bölcs hosszadalmassággal elkezdé hóna alól előszedett irományait előttem kiteregetni, és családja származéki tábláját felmondani, miből engem azon tanusághoz juttatott, hogy urambátyám a' városi tanácsból nejeinek a' város birtokában levő ősi portiójára auctiot követel, 's ez iránti közbejárásomat kéri.

Urambátyám azon uri cliensek közül való volt, kik ügyvédeiket szagos csókkal fizetgetik, vagy legfelebb néhány csomó finom muskatály'nak czimezett kapadohánynyal honorálgatják. Duszgazdag, de igen zsugori ember volt, 's bár több ízben segítém auctióhoz, mégsem jutott soha eszébe engem megjutalmazni, sőt még nekem kellett őt megvendégelni. Ezért legkisebb kedvem sem vala ügyében a' városi tanácsnok uraknál csizmámat koptatni. Szabadkoztam; de végre nem menekülhetvén tőle, elvezetém őt az illető hivatalnokokhoz, kik azzal bocsátották el, hogy majd délután tanácsülés után tudathatják vele kérése eredményét.

Nagynehezen lerázván nyakamról urambátyámat, dél felé haza baktattam; de alig tudakolám meg Krisztina asszonytól az ebéd kurta lajstromát: nagy rémulésemre ismét megcsörren az utczaajtó, 's rajta urambátyám taszítja be magát.

— Lovaim a' fogadóban jó helyen vannak, — szóla urambátyám, magam pedig a' casino kályhafütőjénél vagyok szállva; azonban legalkalmasnak hívém, ha itt uramöcsémnél várom el az időt, míg délután a' tanácsból kérelmem kikerül; 's ezzel minden kínálás nélkül lehányta felső ruháját, 's drága dohányomból rátöltött.

— Átkozott takarékos uri ember ez az urambátyám, — gondolám magamban, háromezer forint jövedelme mellett is csak a' casino kályhafütőjéhez száll.

Épen szombati nap vala, és Krisztina asszony legkedvesebb ételemet főzé, t. i. lencsét disznóorral. Urambátyám bevezető előadása tehát nagyon elrémitett, mert világos lett szavaiból, hogy ebédre szeretné magát marasztalni, pedig e' gondolatra hátam is borsódzott.

— Igen sajnálom, urambátyám! hogy akarata nem teljesülhet! másuva vagyok ebédre híva, oda kell sietnem. Majd ebéd után legyen szerencsém; mondám sajnálkozó képet vágva.

— Nem tesz semmit, édes uramöcsém! én már ebéd után vagyok, — felelébátyám igen urias arcz kifejezéssel, — pedig jól tudtam, hogy csak a' tarisznnyából kapogatott valamit — csak tessék elmenni, én magamban is itt maradhatok.

— Oh, illy udvariatiatlanságot lehetetlen elkövetnem, hogy házamnál magára hagyjam urambátyámat! válaszolám igen illedelmes komoly képpel. — Inkább délután jókor legyen szerencsém. Szinte elhaltam azon gondolatra, hogy izletes kövér orras lencsémét körmei alól meg nem szabadithatom.

— Legkevesbbé se zsenirozza magát, édes uramöcsém! mondom, ebéd után vagyok! ismétlé napoleoni phlegmával urambátyám, 's én hideg szemérmertlensége miatt majd sóbálványnyá váltam, azt híven, hogy urambátyám keselyükörmei mai jó ebédemtől csakugyan megfosztanak.

— Még nincs meg az ebéd ideje, elmehténék az R. kávéházába ujságot halani, — kezdém az új atakot.

— Kávéházba?! az Istenért! mit mondana ahhoz szegény feleségem, ha megtudná, hogy én kávéházban is voltam, a' hol a' hideg víz is pénzbe kerül?

— Hát nézzünk fel a' casinóba. Ez nem kerül pénzbe.

— Oda meg illy fakó csizmával 's nagy bundában nem mehetek, szóla urambátyám, hájas csizmáját mutogatva.

— Inkább kifényesiti Krisztina asszony.

— Hagyjuk el, uramöcsém! fejezé be rendithetetlen orosz pofával urambátyám a' küzdelmet — ilyen meleg szobában legolcsóbb az itthon maradás, — és másodszor is ráfojtott latszámra veszegetett dohányomból. Vérző szívvél már azon búsultam: hogy urambátyám a' jó disznóorras lencsémét is illy hősi phlegmával csapja fel előlem, 's mivel okosabbat nem tehettem: az időjárásról 's a' mult és jövő temésről okoskodtam.

Nehezen férczelgetett párbeszédünket véletlen tüzi lárma 's a' félre vert hang kongása szakítá meg. Én azonnal az utcán termettem, 's nagy örömömre a' gyuladás füstét épen azon fogadó felett látám emelkedni, a' hol urambátyám lovai szállásoltak.

— Ég a' fogadó, a' hol az urambátyám lovai vannak; kiáltám a' sarkamba ügető táblabíró urnak.

— Uramisten, hová legyek! Beleégnek lovaim! Hamar szaladjunk segíteni, uramöcsém! sopankodék urambátyám 's megragadván kezemet, elkezdett maga után vonszolni.

— Nincs kalapom, urambátyám! Meghülök; — szabadkozám, 's nagynehezen kirántván karomat kezéből, én a' szobába, urambátyám pedig a' fogadó felé rugaszkodott.

A' gyuladás 10 percz alatt elaludt: a' fogadónak csak kéménye gyuladt ki. Én áldván az orjas lencsémét megmentő tüzet, Krisztina asszonynyal tüstént bezártam az utcaajtót urambátyám orra előtt.

Alig végzé az ajtózárást a' házi vén duda, már csörgetett urambátyám.

— Nincs itthon senki! — kiálta begyesen Krisztina asszony a' csörgetőnek.

— Hát uramöcsém hova lett? tudakolá kétkedve urambátyám.

— Ebédre ment! — tudósítá az agg-lant.

— Hm hm! pedig nem találtam elő; — jegyzé meg urambátyám — hát a' szobát bezárta?

— Igenis, mert úgy szokta.

— Hm hm! már az baj; dűnnögé urambátyám, 's mint vert had, tovább indult.

— Én pedig a' nagy bajjal megmenekült orjas lencsét huzamos kinszevendéseim után egészséges étvágygyal költém el.

Urambátyámhoz azóta nem volt szerencsém.

Remélem, hogy a' kegyes olvasónak a' nagy humorista Pali bácsihoz még más alkalommal is lesz szerencséje!

B é k e f y G y ö z ö.

ERDÉLYI UTKÉP.

(V é g e.)

A' dák életnek ismeretes maradványit már ma felfödözni nem lehet, 's a' mai oláh öltözetek kül, mely a' Traján oszlopán látható dák öltözethez hasonlósága miatt találtatik, alig van más emlékek. Annál több maradványi találatnak a' magát mindütt örökített római vidor életnek; a' könyvtárban létező régiség-gyűjtemény közt igen sok római pénzek, sok sír- 's emlékkövek találatnak. Egyikén azok közt

következő felirat létezik: Nemesi exaudienti. Egy másikon: Deo Invicto Mitrae. Máson: Deo Apollini praestantissimo Aur. vitalis pro se suisque posuit. Különösen sok Mitrákat találnak még ma is a földben. A' vár egyik falába berakott kőtablán ez olvasható: Fortuna reduce. Q. Caesare Laet. Legio Augusta XIII. Gemulus. Ismét egy kőtablán, melyen bár durva faragványban két szegárus, két delphin 's két oroszlán szembe egymással vannak ábrázolva, következő felirat olvasható: D. M. Lucusenus Caesarini Eques. Ex Sicul. Cos. Vixit annis XX. Rescutor mae Socia Conjux pientissima posuit B. M.

Batthyány erdélyi püspök által alapított könyvtár sok régi ritka könyveket, de különösen igen érdekes kéziratokat foglal magában. A' legrégibb egy biblia és sz. Tamás könyve Nagy Lajos idejéből, mit az Anjoui ház liliomai bizonyítanak. A' pergamenre vastag aranybetűkkel írt és igen szép festvényekkel ékesített könyvek olly épek, hogy szinte ujaknak látszanak, annyira nyomtalan lengett el mellettök a' sok század változó szelleme. E' munkák nagy becsben tartatnak, mint irodalmi legnagyobb ritkaságok; ott őriztetik Cserey és Dobay számos kézírata, melyek Erdély történetében igen nagy becsűek. Megvan Rákóczy György bibliája, melyre a' buzgó fejedelem maga kezével jegyezte föl, mely esztendőben, napon és órában olvasta végig a' szent könyvet. A' könyvtár fölött csillagásztorony van, a' tudós Keszérü Móses kanonok felügyelete alatt.

Van Fehérváron aranyválasztó és pénzverőház is. Az abrud-bányai és zalathnai bányákban csekély ezüst, még kevesb rézvegyületben talált arany a' köből kioldvasztva porminőségben hozatik Fehérvárra, — itt a' választóházban kénsavany-vegyítéssel főzve addig, míg a' kénsavany az ezüsttel egyesül, 's az arany tisztán marad, az ezüst ismét a' rézrészektől szinte elválasztatik. Innen aranyolvasztó kemencékben folyó érczözé olvasztatik, graphit edényekbe valami egy láb hosszú 's egy hüvelyk széles rudakba öntetik. Ezen rudak aztán a' ligató, tisztító 's préselő gépeken menvén keresztül, ott helyben aranypénzre veretnek. Hasonlóan bannak az ezüsttel is. A' tisztség előadása szerint innen évenként mintegy huszonkét mázsa arany bocsátatik forgásba.

A' püspöki lakhoz tartozik a' régi fejedelmek székháza is, mely épen olly nevezetes régi szépségével, mint az egész ház mostani lakója erdélyi püspök Kovács Miklós igaz magyar vendégszeretete, 's a' minden felekezetek tiszteletét kivívott magas lelkelete, mérséklete, hazafisága és szelid türelmetessége által.

A' fehérvári fegyvertár több erőt, mint nevezetességet foglal magában; képes ugyanis néhány ezredet tüzelő fegyverrel tüstént ellátni; ellenben az annyira tevékeny hajdanból alig tud mutatni egy pár török zászlót, vagy pár magyar kardot. A' régi várnak egy bástyáján áll most is Capistran János két kápolnája, rendetlen építési időma nagy régiségre mutat. De nincs nagyobb kincse Fehérvárnak, nincs Erdélynek a' székes egyháznál, melyben a' Hunyadiak szent pora pihen. Midőn az új kor prometheuszát Lajos Fülöp politikája a' sz. Ilonai sziklától eloldotta, hogy azt az anyaföld méhének visszaadja: a' gyászravatal mellett egy ősz bajnok térdelt meghajtott fővel, 's ez Sir Sidney Smith volt, Ptolemais örök híré védője, a' nyugvó hősnek egykor nagy ellene. Ha ott egy hős hamvai mellett meghajlott még az ellenség is: hol van érzés, mely méltó volna a' fehérvári templomba belépő magyarhoz?!!! Egy nemzetiségben, mint érdeken megoszlott, alig ébredő népnek bánatos könyei nem méltók hozzátok, szent kövek! Majd ha egy hős, hatalmas, boldog nemzet áll e' téren, akkor emelkedik egy hozzá illő síremlék, hasonló Sidney Smith könyeihez, melyek inkább örökitik Napoleon érdemeit, mint Carrára márványa.

A' kereszthalaku 's góth stílű egyház első építtetése sz. Istvánnak, az ottani püspökség alapítójának tulajdonítatik, 's már Katonánál nyoma van, hogy azon egyházat

sz. László királyi bőkezűséggel adományozta, de a' régi egyház sok pusztításon ment keresztül. Először is azt a' IV. Béla alatt mindent felduló tatárok pusztították el. 1277ben pedig a' szászok a' káptalan ellen támadván, az egyházat felgyújtották, 's a' bennelevő papokat valami kétezerre menő néppel megölték, a' mit a' könyvtárban meglevő azon per, mellyet a' fehervári káptalan a' szászok ellen az apostoli szék követje előtt kezdett, eléggé bizonyít. Ezen pusztítások után azonban az egyház régi alakjába visszahelyeztetett, mint ezt két rendbeli még meglevő szerződések, mellyek a' káptalan és némelly mesteremberek közt kötettek, bizonyítják. Azon templomot később Hunyady János a' szent-imrei csata után török zsákmányból pompásan megépíttette, Zápolya Zsigmond alatt az egyházat unita iusok foglalták el, később a' fejedelmek alatt a' reformatusok bírták, de 1601. ismét iszonyu pusztításnak lett kitéve a' várossal együtt. Egy vad csoport ugyanis, melly ráczok-, oláhok- 's hajduból állt, kik a' gyászos nevezetességű Mihály vajda és Basta szolgálatában álltak, miután Báthory Zsigmond erdélyi fejedelmet Poroszlónál megverték, a' Keresztmészön ütött tábor helyéről Rácz György vezérlete alatt Torda, Enyed, Fehérvár pusztítására indult, 's azon városok népeit nagy részt kiölven, a' feltört templomokat megfertőztette, a' váron 's fejedelmi lakon található disztiményeket, czimereket, 's feliratokat lerángatta, a' levéltárakat feltörvén, abból mind a' kincseket, mind pedig Erdélynek legbecsesb leveleit kirabolta. De különösen nem lehet borzadály nélkül olvasni Bethlen Farkas azon sorait, mellyekben egy buta hajdunak vad merényét vázolja, — ezen sorok hadd álljanak itten: Egy hajdu Hunyady Jánosnak, Pannonia hajdani Hektorának és Corvinus Mátyás magyar király atyjának sírját, melly a' gyulafehérvári nagyobb egyházban őriztetik, megrohanván 's azt feltörvén, abból egyéb diszruhakkal a' nagy becsű kormánypálczát is, melly vele eltemettetett, elrabolta, 's később Erdélyből Magyarhonba menvén, azt Orse Péter esztergami kapitánynak, ki a' gonosztevők iránt szigorú volt, ajánlotta, mondván: ime vedd ezen kormánypálczát, melly valaha híres vezér, és Magyarország híres marsala Hunyady János tulajdona volt, kinek kezeiből ragadtam ezt ki, 's midőn magamban tanakodnám, kinek ajánlanám, senkit viselésére méltónak nem találtam kivüled, kinek vitézsége mindenek előtt ismeretes. Mire Orsy válaszolt: Miként győzhetnél meg arról, hogy ezen kormánypálcza azon felséges hősé lett legyen? Mellyre amaz a' rablás tanuit előállítván, mondását azokkal bizonyítja. Erre Orse: Köszönöm, hogy olly távol földről e' diszjelt elhozád, 's vele engem diszesítesz; de mivel olly nagy fejedelemnek sírját feltörni és az ő szent porait háborgatni merészletted, nem vagy érdemes, hogy a' levegőt tovább szívd. 'S megkööttetvén a' katonát, vele együtt föllépett a' hídra, így szólalván föl: Oh jeles kincs, minthogy Hunyady János a' te hajdani urad téged kezében tartva a' Dunát 's Pannonia minden tartományát vitézül őtalmazta, 's minden ellenséget merészen visszavert: te Duna, fogadd be ezt most, mert nem méltányos, hogy akár én, akárki más illy nagy fejedelemnek kormánypálczáját kezébe vegye, és valamint ő téged hajdan ellenséginktől őtalmazott e' pálozával: úgy te is most az ő diszjelét minden utódokig őtalmazd, nehogy azt valaki valaha illethesse. Ezt mondván, a' kormánypálczát, utána a' hajdut a' Duna mélyébe süllyesztette.

Következtek még a' templomra több gyásznapok, mert a' midőn Bethlen Gábor és Székely Móses Fehérvárt sükertelenül ostromolnák, a' fejedelmi lakban történetesen tűz támadván, az előbb a' toronyba kapott, onnan a' fedelet is meggyújtotta. Sőt az egyház egyik tornyában puskapor tartalván, az fellobbant, mi által a' falak is tetemesen megsérültek. Ezután az egyház sokáig romlott állapotban állt, 's bár az újraépítés országgyűlésileg elhatározott, teljesedésbe nem ment. Csak Bethlen Gábor fejedelemnek jutott a' dicsőség, mind a' régi fejedelmi lakot új pompával fölépíttetni, mind az egyházat 's tornyát régi állapotába visszahelyezni. Azonban Fehérvár csendje még meg nem jött: azon tatárok, kik 1661. Ali Basa vezérlete alatt Kemény János

kiüzésére érkeztek, Fejérvárt a' templom- 's fejedelmi lakkal együtt felgyújtották, 's ama megbecsülhetlen Bethlen Gáborféle könyvtárt megsemmisítették. Végre a' Sanctuarium, melly az idő vizsálytól legtöbbetszenvedett, 1753. báró Sztojka Zsigmond püspöksége alatt a' régi alakra ugyan, de egészen újra építtetett.

Illy vandal dűlások után mint egy megtisztult Phönix áll a' szép mű mai nap épen 's nyugodtan, a' szelidebb kor tisztultabb légkörében, 's falai tán legtöbbet tudnának szólni a' magyar élet vizsályiról, mellynek folyását eleitől fogva kísérték. Az egyház keresztalaku, mint többnyire minden góth egyház; elől két tornya van, de mellyek egyike a' régi dűlások óta fölépítetlen maradt. Egyébiránt a' torony egyszerű négyszög építésű, csak csipkés párkányzatokkal van disztve. A' főbejárás a' régi fejedelmi lak felől mély tornácot képez, de az egyik oldalbejáró egészen különböző kor izlésére mutat, valamint az egyházhoz ragasztott rotonda is egészen különböző sztylben épült. A' templom belseje közönséges góth idomú; nyolcz szögletű oszlopokon áll az egyház hajója. Csak kár, hogy itt is, mint másutt Erdélyben, az izetlen meszelés, és még förtelmesb mázolás eltorzítja a' régi tisztes falakat. — Az egyházban bent, annak déli oldalán egymás mellé van helyezve három sarkophág fehér kőből, mellyeket az illethetéstől egy farácszat őriz. Ezek közül a' középsőben pihennek Hunyady Jánosnak hamvai. A' fedezeten egy nagyon megsérült faragvány férfialakot ábrázol, fejedelmi tunica és palástosan, de a' fő és lábak le vannak törve, 's a' kő is több helyen keresztül repesztve. A' körül levő góth fölírat még néhol olvasható: Joannes de Hunyad Regni Hungariae Gubernator. Magában a' sir belsejében annyi barbár dűlás után alig van már valami. Jobb oldalt mellette fekszik szerencsétlen László fia, kinek sirján egy pánczélos lovag van kifaragva fekvő alakban, lábát az oroszlálynak vetve, de a' mellynek feje szinte le van törve. Balfelől hasonló faragvány látható ezen fölírattal: Joannes minor de Hunyad frater Gubernatoris, 's ezt Turócz is úgy nevezi, vagy Zekel Jánosnak.

Ezen egyházban vannak Zápolya Zsigmond és Isabella királynő sirjai is diszes faragványokkal; közel hozzájuk fekszik Martinuzi György. E' templomban volt nagy siremlékek a' Rákóczyaknak fekete márványból, de mellynek most csak egyes töredéki láthatók. A' nevezetes halottak közt még megemlítendő Lépes György a' hős püspök is, ki a' szentimrei mezőn vérzett el; maradványi egy oltár alatt nyugsznak. A' fehervári egyháznak érdekességét növeli még azon gyanítás is, hogy annak helyén valaha egy római templom állott. Ugyanis Taurinus, egy XVI-ik százbeli író, azon munkájában, mellyet a' pórlázadásról ír, említ egy emlékkövet, mellyet Geréb László fehervári püspök a' templom ajtaja fölébe tétetett, melly hogy még 1550. ott megvolt, Reichensdorf I-ső Ferdinand császár titokaoka bizonyóságot tesz; azon kő táblán következő felírás létezett: J. O. M. et Junoni Regin. Pro Sal. Imp. M. Aur. Antonini Pii August. et Juliae Aug. Matris. Aug. M. Ulp. Mucianus. Miles. Leg. XIII. Gem. Horologiar. Templ. A Solo. De Suo ex voto fecit Falcone. et Claro Coss. Hogy pedig a' régi római templom a' mostaninak helyén lehetett, gyanítatják azon számos római faradványok és jelves képek, mellyek a' templom falait itt-ott most is disztetik. 'S midőn a' templom hátsó része újra építetett, olly széles alapokra akadtak, hogy azokat az örökké valóságnak építő rómaiak műveinek tartották. De ezek mind csak gyanítások, 's nagyon kár, hogy az érintett kő tábla már most ott nem található.

A' déli bejárás fölött látható a' Geréb-család czimere ezen fölírattal:

Mathiam claro tetigit qui sanguine regem ista Ladislai signa fuere Geréb.

Szép Fehervár! nem hagyhatlak el a' nélkül, hogy boldogságod- 's felvirulá-sodért egy pár fohászt ne röpitsek az éghez. A' te kebled páratlan kincseket rejt magában, egy hajdani nagy nemzet classikus életének ezer nyomait találja föl benned egy régiségbuvár; legfénylőbb csillaga kiégett hamvait imádhhatja ott a' magyar, 's

régi viszállyainak bús történetét megszámlolhatja a' sirkövekről. — De mintha itt minden figyelme csak a' holtakon függne, olly kevés az élet 's erő falaid közt, pedig te az élet finom arany 's tiszta buzával, jó borral kinalod, 's mégis olly gyér az élet körötted, — de hiszen pihenni kell tán a' hosszas hánykódás után, majd mosolyg még egykor a' szép Julia.

Közel Fehérvárhoz Hunyad felé fekszik Alvincz, a Martinuzius most is meglevő házával; ott ölték meg a' hatalmas 's álnok fondorkodásban kifogyhatlan György barátot az olasz orgyilkosok Pallavicini 's három társai, épen midőn reggel öltözködének. Alvincz vidéke gyönyörű, szőlőhegyei jó borral tölték hajdan György barát, most a' püspök 's káptalan pénzzeit.

Zoltán János.

NEMZETI SZINHÁZ.

December 9. „Falura kell mennie” vigjáték 3 flv. — E' színművet, melly egyike az újabb idő legjobb vigjátékainak, a' mennyiben ügyes szerkezete mellett nem csak becsületes koriránynyal, hanem művészeti beccsel is, 's különösen igen jó jellemvonások által festett személyekkel bir, jelenleg leginkább azért tartjuk megemlitendőnek, hogy a' szép reményű 's kitűnő tehetségű Szilágyi Lilla k. a. meglepőleg jeles játékat kiemeljük, ki Paulinának hivatást és tanulást igénylő szerepében lépett föl, 's jellemzetes játéka által nemcsak a' nagy közönségnek osztatlan és sokszoros tapsok és kihívások által tanusított tetszését vitta ki, hanem egyszersmind magasabb követeléseket is jó részben kielégített, 's ujra fényes tanuságát adta annak, hogy e' szép tehetség nagy mértékben megérdemli az igazgatóság pártolását, melly színművészetünknek nemcsak jelenéről, de jövődjéről is gondoskodni köteles. Ennek legjobb és leghiztosabb utja az lenne, ha a' rendezőség illy mutatkozó jeles tehetségeket azon ismeretek megszerzésében, mellyek egy valódi színésznek szükségesek, elősegítné, különösen a' szavalásra, tethordásra 's tagmozgatásra, arczjátékra 'stb. taníttatná; mert a' mit egy előgondoskodó igazgatóság illyképen kiad, nyereségesen és bő kamattal lesz az a' nemzeti színháznak visszafizetve. Nem tudjuk, teszik-e ezt; de annyit fájdalmasan értettünk, hogy a' szép tehetségű k. assz. nak olly szűk, olly megfoghatatlan fukarsággal kimért quasi-fizetése van, miszerint a' legutolsó kardalnok háromszor négyszer túlfizethetné őt havi díjából!... 'S ez már valóban sok! vagyis inkább kevés, olly felette kevés, hogy el nem mulaszthatjuk itt, teljes tisztelettel figyelmeztetni az illetőket, miszerint ha már conservatoriumunk, színészi iskolánk és efféle nincsen, legalább arról igen üdvös lenne gondoskodni, hogy kezdő tehetségek olly fizetésben részesíttessenek, mellyek által képessé lesznek, önművelésüket előmozdítani; 's e' pártolást annál inkább merjük ajánlani ott, hol azt az illető egyén nemcsak a' jövőndő kilátásokban, hanem már a' jelenben is megérdemli, mint ezt Szilágyi L. k. a. valóban már rég megérdemelte. Ha kimondjuk, ugyan nem fogja-e az ildomos olvasó csudálatosnak, megfoghatatlannak találni, miszerint csak e' napokban vétetett föl 40 pfrt havidíjjal egy nem nagy jelentőségű színész a' nemzeti színházhoz, holott a' derek Szilágyi Lillának testvérével együtt 8, mondó: nyolcz forintból áll egy hónapi fizetése!!! 81.

Dec. 10. „Gritti”, eredeti szomorujáték 5 flv., írta Szigligeti. E' történeti műpártok-dulta honunk szomoruképét költői ihlettel rajzolja elének azon ősidőből, midőn Zápolya alatt a' hatalom-bitorló Gritti celszövényvegyes dics- és rangvágya, a' bal eseményekkel, férfierővel küzdő hon életfáján, mély és nehezen hegedő sebe-

ket ejtett. A' szerző jelen munkáját — az erőteljes nyelv, a' ritka ügyességű szin-padi összeállítás 's a' fokonként növekedő érdekkerjesztések tekintetéből legjobb történeti színműveink közé véljük sorozhatni. Mikint e' művet szerző legsikerültebb elmeterményének valljuk: úgy Gritti szerepét azon szakmának hisszük lenni, melyben Egressy G. ur — Coriolánt kivéve — leginkább remekel. — A' többi főszerepek, mint: Czibak vajda, Gertrud és Gritti Antal, Bartha ur, Laborfalvi R. k. a., és Szigeti ur által játszottak. Ha valaki a' személyesített gőgöt, a' cselszövényes és mindent, mi útjában áll, szentségtelen kézzel leölő nagyravagyást, egy képen hűn festve akarja látni: úgy szemlélje Egressy G. urat Gritti második felvonásának azon jelenetében, midőn a' brassai tanácsost megalázó döllyfel fogadja, 's midőn Czibak vajdával, az ajtók bezárása után — titkon értekezik, azt cselszövényes hálójába, a' hű igéretek és arany remények gerjesztése által keríteni igyekezvén. — Sikerült volt a' düh legmagasb fokrai szökkenése azon perczben, midőn az együgyűnek vált vajda nyílt őszinteséggel löké vissza Gritti nemtelen ajánlatát, mely körülmény által a' hatalombitorló olasz, kedvencz tervét füstbe látván enyészni, dühös boszura gyuladt, és a' nemes vajdának halálát megbizott zsoldosi által azonnal elrendelé. Szépen van bevezetve a' számtalan roszletteket keményen boszuló nemesis sujtó keze a' negyedik és ötödik felvonásban, midőn Grittinek, tulajdon fiai keserű szavakban veték szemére újabb gaz tettének gyalázatát, 's midőn Gertrud magát fiainak fölfedezvén, ezeknek atyjok irántai vért fagyáló bánásmódját Gritti jelenlétében nyilvánítja. Milly magasztos jellemvonás az is, midőn Gritti nemes keblű fia, anyjok unszolása ellenében az utált, de veszélyben forgó atyát el nem hagyva, sőt életökét a' halálnak feláldozva, őt hősileg védik. Megragadó volt végre Egressy ur játéka az ötödik felv. utolsó jelenetében, midőn kedvelt gyermekeit önhibája miatt egymásután látá a' kintpadra vezetetni 's megöletni, esdőleg könyörögvén: hogy atyai szívének égő fájdalmai enyhítéseül vinnek őt is minél előbb a' vesztő helyre. — Bartha és Szigethi urak szinte helyesen feleltek meg szakmaiknak, — az utóbbi egy idő óta mind játéka-, mind szavalásában tetemes haladást tevé a' rögös színi pályán. — Laborfalvi R. k. assz. szokott szorgalommal személyesíté szerepét, 's noha az egész előadás folytán dicséretesen felelt meg feladatának: mindazáltal játéka legsikerültebb volt azon jelenetben, midőn a' gyászmenet alkalmával a' siri kíséretet megállítván, kedves testvérétől végbucsut vőn, férfias lelkülettel buzdítva 's lázítva föl a' népet, a' gyáva gyilkos kellő megboszulására; igen érdekes volt szeméből, arcának minden vonásából, 's legparányibb mozdulatiból azon zavart helyzetet kiolvasni, midőn egyrésztől buzdító szónoklatának sikeres eredményét látá, más résztől pedig Ártádiné borzasztó szándokát hallá nyilvánítani, mely szerint Antalt 's Endrét, mint az utált zsarnok fiait — kik egyszersmind Gertrud gyermekei valának — kintpadra kívánta vonatni. Az összes színi személyzet pontosan összevágó játéka e' különben is igen érdekes műnek becsét nagy mértékben emelé, mire nézve a' darab köztetszéssel fogadtatott a' szép színi hallgatóság által. Ez uttal megjegyzendőnek véljük, hogy ne csak a' jelentékenyebb szerepek kiosztásánál ügyeljen a' rendezőség a' szerepvivő egyéniségére, hanem egyszersmind az egész játék lényegével szoros összekapcsolatban levő kisebb szerepek kiosztásánál is; így Endre szerepében László ur sokkal inkább helyén lett volna, mint Hubenay J. ur.

Z — y.

Dec. 12. Füredi Mihály jutalomjátékául: „Bátori Mária“, eredeti opera 2 felv., írta Egressy B., zenéjét Erkel Ferencz. — Az eredeti zene- 's színi-szerzeményeink, nem különben jutalmazandó jelesebb színészeink iránt fokonként növekedő részvétet tanúsító közönség, a' sűrű esőzés daczára, oly nagy számmal jelenkezett ezuttal, hogy nem csekély résznek kellett visszavonulnia, nemzeti Tháliánk szűkterű hajléka képtelen lévén, a' tóduló sokaságot befogadni. — E' sok jelességgel bíró,

's inkább a' német iskola modorában tartott zenemű, a' szerző szorgalomteljes igazgatása alatt olly szabatosan adalott elő, hogy egy új zenemű előadásán véltünk jelen lenni; Batori Máriát Hollósy k. assz.; Kálmán királyt, István koronaörökös, Árvai és Szepelik tanácsost, Füredy, Wolf, Kőszeghi és Benza urak énekelvén. — Hollósy k. a. a' czimszerepben, szép és dícsérendő éneke által a' zsúfolt ház méltányos elismerését vitta ki. Kellemdus énekének szebb részét az első felvonás azon jelenete képezé, midőn a' harc zajos napjai után a' várva várt kedvest ismét dobogó keblére zárhatá; még sikerültebb volt a' második felvonás elején előadott ének-szak második része, melyben a' tetemes nehézségű hang-futásokat kellemesen csengő hangjának nyugott szabatoságával győzé le; szinte nem maradt hatás nélkül azon énekrész, melyben Kálmán király előtt kisdedeivel térdelvén, összekulcsolt kezekkel esdett bocsánatért; e' szép reményű fiatal művésznő az első és második felvonás után többszörösen tapsolá elő a' zsúfolt ház, a' közrokonszenznek és közméltánylatnak világos jeléül. — Wolf ur István szerepében dícséretesen működött 's közelismerésben részesült. Kedves énekben önté élénk érző szíve szerelem-vallomását azon peregben, midőn Máriáját a' hosszú viszontlátás után ölelheté; szinte sikerült volt az esketés előtti kettős dal Máriával. — Füredy ur — mint Kálmán király — mindvégig pontosan felelt meg szép szakmájának; legsikerültebb volt a' Mária elítéltetését követő énekrész, „a' béke anyaga,“ melyet Benza, Kőszeghi urak, és a' férfitkar szabatos kísérlete mellett olly megragadólag dallott, hogy közkívánatra ismételnie kellett. Méltányos dícséretet érdemel Benza és Kőszeghi ur erőteljes éneke, mely az egész zenemű, — de főkép az első felvonásbani szép vocal négyesnek, valamint a' második felvonásban közkívánatra ismételt énekrésznek érdekét tetemesen emelte. — Reszler ur Miklós szerepében türethőleg énekelt; játéka azonban a' szokottnál sokkal szabatosabb volt. Alkalmat veszünk ezuttal e' szép hangú kezdő dalnokot az iránt figyelemzetni, hogy tartózkodjék énekében az erőtetett kiabálástól; a' forcírozott ének alkalmával a' hang könnyen distonál, vagy elbicsklik, mi kétszeresen sérti a' fület, midőn ellenben a' mérsékelt ének kellemesebb, az ejtett hiba pedig kisebb mértékben észrevehető. — A' hallgatóság egy némelly tagjától igen ferde tapintatot árul el, ha egy kezdő színész felléptével egyelőre kaczag, mert ezen taktika által a' kezdő dalnok minden kedv- és ilyekezettől megfosztatik, más részről pedig az egész előadása tetemes zavarba jő. — A' zenekar pontos működése dícséretes említést érdemel; köztetszésben részesült a' ragyszerű diadalinduló az első felvonás alkalmával, minek következtében a' tehetségdús zeneszerző az első felvonás után két ízben zajosan kitapsollatott. Az esketés utáni nagy magyar kettős táncz, Idaly Lóra és Kolosanszky balletmester által előadva, nem különben az alkalmi csoportozatok, tetszésben részesültek. 36.

December 14.-kén: „L a m m e r m o o r i L u c i a“, opera 3 felvon., irta Cammarano Salvator, zenéjét D o n i z e t t i. Fordította Egressy B. Nem sokszor fordult meg nemzeti színünkön az olasz Maestro e' kedves zeneszerzeménye nagyobb kerekdedséggel, mint ezuttal, midőn csaknem minden énekrész a' teljes számú hallgatóság által tetszéssel és tappsal lön fogadva. — Asthon Henrik lordot Füredy ur, Luciát Hollósy C. k. a., Sir Ravenswoodot Wolf ur, Bidebend Raimondot Kőszeghi ur személyesíté. — Ámbár Hollósy k. a. az egész előadás alatt mint Lucia, kellemes tünemény volt: sikerültebb dalrészei közé sorolható azonban az első felvonásbani találkozás Ravenswood sirrel, ki szívét és szerelem-esküjét bírá; meglepően édes volt a' búcsúdal, midőn utra készülő kedvesével az elválás előtt enyelgett; Wolf urnak ezuttali csengő 's szívhez szóló éneke nem kevésbé volt sikerült, mely hasonlóan tappsal fogadtatott. Szinte dícséretes volt Lucia a' második felvonás azon részében, midőn bátyja az áltartalmu levelet nyújtá kezébe, őt ősi családjuk érdekében kötendő házasságra

buzditandó; de működésének fénypontját kétségtelenül azon szakasz képezé, midőn a' 3-ik felvonásban a' kényszerített megegyezés, és kedveltjének keserű szemrehasnyásai után eszméletétől fosztatván, megható bájjal önté hőszerelemét ábrándos dalaba; milly angyalian szelid, milly meglepően kellemes volt e' szerelmi panasz, a' siralmi hangok, az ezzel összefüggő helyes arcbeszéd és testmozdulat, mindannyi hű tolmácsolói a' szerencsétlen szív duló fájdalminak. E' szorgalmas fiatal dalnoknő minden felvonás után többszörösen lön előtapcsolva. — Méltányos elismerést vívott ki Wolf ur a' főnebbi szerepben, 's leginkább az utolsó felvonás végjelenetében tanusítá, hogy ő egyszemélyben jeles színész és dalnok; ritka sikerrel festé a' szívet törkint átjáró fájdalmat azon perczben, midőn imádozt Luciját az elviselhetlen szenvedés áldozatává lenni hallá. — Fűredy ur ritka kellemű hangjának teljes birtokában levén, feladatának helyesen felelt meg mindvégig; a' második felvonás azon dalszakmájában midőn családi fényük fentarthatása miatt hugát, szíve sugallatával ellenkező kötésre buzditá, nagyobb mértékben bájoló el a' hallgatóságot. — Közszeghy ur, mint, Bidebend Raimond, énekére nézve olly kitűnő haladást tanusított, hogy a' második felvonás azon részében, midőn Lucianak tanácsát baráti részvétellel nyilvánítá, nem különben az ezt követő jelenetben, erőteljes és váratlanul meglepő, a' felső, szintugy mint az alsó hangfokozaton egyiránt tiszta éneke által zajos tapsra ragadta az érdemet méltányolni tudó közönséget. — A' második felvonásbani pompás hatos, Hollóssy k. a., Wolf, Fűredy, Közszeghy, Reszler és Egressy ur által helyesen előadva, az egész mű érdekét nagy mértékben emelé. — Ernyedetlen szorgalmu karmesterünk, kinek a' mű minden részeiben kerekded véghezvitelét köszönhetjük, igazságos dicséretet érdemel. — Wolf ur, igen jeles énekét az utolsó felvonásban tetemesen zavará azon zajos püsszegés, mellyet a' hallgatóság nagy része, a' földszinti jobb oldali 3. páholybélők fenhangoni csevegése miatt gerjesztett. Z — y.

MI HIR BUDÁN?

— Egy hang a' közönségből. Gyakran hallani közönségünk ellen azon panaszt, mintha részvétlensége miatt a' legjobb irodalmi vállalatok is tönkretutnának. Legyen tehát szabad szerény szózatomnak az írók 's különösen a' szerkesztők figyelmét egy körülményre vezetni, melly tán méltányosb ítéletet vonna magával. — Ha t. i. áll azon sokaktól tett észrevétel, hogy a' magyar közönség még nem igen szeret könyvekben buvázkodni, azaz: állhatatos olvasással foglalkozni 's ennek folytán pénzbeli kiadásokkal gyámolítani egy virágzóvá leendő irodalmat: természetes következésnek tartom azt, hogy minden szükségtelen módszer, melly a' közönség jó kedvét és hajlamát magyar könyvek vásárlásában csökkentené, lehetőleg elmellőztessék; vagy hogy a' szükséges bizalom fenállhasson, legalább időnként tudósítások a' közönség az irodalmi vállalatok folytatásáról vagy annak akadályairól. Hogy ezen eljárás azonban az illetők részéről nem mindig méltatót figyelemre, arra pár adatot akarok felhozni. Ugyanis Vörösmarty munkáinak megjelenését mindenütt örömmel fogadtuk 's, ha nem csalódom, hathetenként ígértetett egy-egy kötetnek kiadása; azonban annyi hónap is eltelt már, a' nélkül, hogy hallanók, mikor veendjük a' jövő kötetet? Olvastuk továbbá, hogy Shakespeare műveit magyar fordításban is birandjuk, 's bár nem örömet vettük, hogy Lemouton Emilia kisasszony azokat prózában fordítja — holott azt véltük, hogy e' sors csak a' „szélvész”-t érendi, miután fordító az első füzet boritékján imígy szól: „jónak találtam e' költő e' művét

prózában adni; tehát nem valamennyi szindarabokról szól — : mégis sokkal kellemtlenebb lehet az előfizetőknek, hogy eddig csak öt füzet jelent meg, mely igen drágán volna 7 pengő forinttal megfizetve 's mellyből tizennégy naponként ígértetett egy-egy füzet. — Minezeket fölülhaladja a 'Nemzeti könyvtár,' mely 1843. év elején megindult 's most, a negyedik év közepén még a tizedik berekesztő füzetet sem hozva olvasóinak, a kötet csonka marad. Nem azért neheztelünk, hogy az évfolyamból három költő művei (Kis János, Vitkovics és Gombosi) elmaradtak, hanem mert sem Csokonai nincs befejezve, sem a többi írók műveinek kiadása nem folytatatik, holott ez en igéret nyerte meg leginkább az olvasók pártfogását. E mellett azt sem kellene felejtleni, hogy az említett 10. füzet épen nem járna ingyen, miután ez az elsővel megfizettetett 's elmaradása a bizalmat leginkább aláásná. — Hányan vannak régibb íróink közül, kiket meg kellene ismertetni nemzetünkkel, mert ezt az olvasó közönség is ugyan ohajtja. — Vannak némelly vállalatok, mellyek szerencsés tapintattal létre hozatva, különös virágzásnak örülnek. Nálunk illy jótapintatú irodalmi vállalatok: fehér holló, annyira, hogy nem lehet eléggé csudálkozni, miként kerülheti el egynémelly magát önkényt ajánlkozó tárgy annyi tapasztalt író figyelmét! ? A 'nemzeti könyvtár' ezen ritka vállalatok egyike, 's épen ennél kellett legsajnosabban tapasztalnunk a kiadó urak megfoghatatlan szünetelését. A legcsekélyebb sértést, mit soraim okozhatnak, elkerülni ohajtván, csak azt jegyzem meg, hogy illy feltűnő eljárások indokait a közönséggel tudatni kötelesség lett volna, 's azért mind az illető vállalkozók, mind a közönség érdekében hátor voltam e' figyelmeztetést közrebocsátani, melly szemügyre méltatva, sok kellemetlenséget háríthat el irodalmunk szépen fejlődő 's élénk részvétellel találkozó terén.

Tihamér.

— Egy e' napokban Pestre érkezett kolozsvári levélből a' következő adatok közöltettek velünk: 'S már most mit írjak kegyednek Liszt ről, ki jelenleg epochát alkot Kolozsvárt, ki minden beszéd tárgyat, minden elmét elfoglal; kinek tiszteletére lakomázunk, estvélyezünk, tánczolunk, szónoklunk, verselünk, fáklyászenélünk? 'stb. 'stb. — Két hét alatt három hangversenyt adott, vasárnap (dec. 6-kán) lesz a' negyedik; a' redoutterem, színház mindig zsúfolva teli, mikor játszik. Valódi nagy művész! Rám, ki olly szenvedélyesem kedvelem a' hangászatot 's illy tökélyre elszigetelt kis honunkban soha nem akadtam, játékának első hatása olyan volt, mint a' vihar: elámultam, le voltam verve, úgy elfáradtam, mintha hosszú uton jártam volna; nem tudtam szólni 's alig mertem lélekzeni. Másodizben már valódi gyönyörrel élveztem az isteni művész előadását, úgy harmadszor is — 's valahányszor még hallani fogom, mindig elragadtatva leszek. — Mint boszankodom azokra, kik hibák után fürkésznek, hol a' nagyszerűség minden aprólékosságot földhöz sújt; egyiknek nem tetszik hátrafésült haja, a' másik torzképeket lát lelkesedésében a' művésznak, a' harmadik — 's ez már müértő volna! — hamis hangokat akar észre venni merész játékában . . . a' nagy közönség azonban villanyozva van általa, föllelkesül, tombol, riadoz, szinte esztét veszti — 's a' fitymálók apró seregének hangja úgy elvész, mint szunyogdongás egy zuhatag robajánál. — Nem is képezem, hogy a' lelkesedés tulságos lehet; csak az érzéketlen gúnyolhatja, mi az érzés kicsapongó hevéből ered. — — Ámde, ha mi magyarok annyira föllelkesülünk Liszt ért, annál ellenségesebben viseltetnek iránta — a' szászok. Liszt előbb Szebenbe ment 's ott adott egy hangversenyt, mellyhez magyar hirdetést 's magyar bementi jegyeket osztatott ki. A' hangverseny végén a' szászok az 'Erlkönig'et, a' jelenlevő magyarok pedig a' 'Rákóczy' kiabálták 's ő a' 'Rákóczy' játszá. Volt és van ezért most baj. Néhány szebeni zász — S. ur a' tete — pisszegni kezdett: másnap a' szebeni zeneegylet követséget küldött Liszthez, engedelmet kérni ezen csak politicai ellenszenyből történt illetlenség miatt, 's megkérték a' művészt, adna még egy hangversenyt, mellyet 600 pgó

forintig neki biztosítani akarnak. Liszt szárazan ezt felelé: „egyszer is elég volt arra, hogy megbánjam, hogy Szebenben valaha játszottam.” — A' hirlapvilág is föl-támadt... stb. Liszt a' vörös tornyon át Bukarestbe menendő, E n y e d e n is fogja hallatni magát valamely jótékony célra. H o r v á t h Lázár ur nem volt vele.

— Mulatságunk, t. i. a' budaia ké, kiknek mindennap meg kell fordulniok Pesten, mult kedden, december 15dikén, már elkezdődött: a' hajóhidat kiszédtek. Örvendetes előérzetül azon gyönyöröknek, miket e' tel folytán várhatunk, mindjárt azon példás renddel találkozunk, melyet kedden este több száz ember volt kénytelen tapasztalni, kik a' hidnak olly rögtöni kiszédetésére elkészülve nem levén, Pesten elkésve, órákig dideregtek a' halpiacz közelébeni parton 's lesték az alkalmat, hol életveszedelem közt egyikebe azon két csónaknak ugorhattak, melyek egymást óránként fölválták. — Tudj' Isten, bizony kifárad az ember azon szüntelen rendtelenségek korholásában, mik naponta ugyan, de kivált télen a' két város közti közlekedés alkalmával történnek: azok az „erélyes” urak ezt már úgy megszokták, hogy mégcsak vállukat sem vonítják... beszéljen aztán nekik az ember 's ámitsuk magunkat a' journalismus tekintélyével. — Rend csak addig van, míg rendtelenség nincs; ekkor aztán csak az a' rendes, hogy bizonyos urak elvesztik fejüket, 's mivel magukat százféle szét nem darabolhatják — a' mi még szerencse, mert a' zavar még nagyobb lenne — tehát épen nem mozdulnak. Mondtuk már egyszer, hogy Magyarország legkisebb városában is erélyesebb rendőrség 's azért nagyobb személy- és vagyonbátorság is van, mint Budapesten... az okokat nem akarjuk elősorolni, mert megtették ezt már különféle alkalmakkal 's különféle helyeken a' journalok, 's a' budapesti olvasóknak többé nem is mondunk újságot; — a' vidékiek pedig hihetetlenül rázzák fejüket 's azt gondolják, hogy — kacsákat röpitünk ki a' lapnak fejér mezejére!

— Egy gazdag polgár, kinek mintegy hat háza van Pesten, elvesztvén e' napokban aranyóráját, a' megtalálónak, nyomtatott cédulákon, huszonöt pengő forintot ígért: az órát csakugyan megtalálta egy szegény napszámos 's azt visszavitte tulajdonosának, ki neki hat pengő forintot adván, midőn őt a' napszámos nyomtatásban tett ígéretére emlékeztetné, ezt házából durván kiutasította. — Mondják, hogy a' gazdag ur ezzel igen nagy ösztönt nyújtott a' szegény embernek a' becsületességére.

— Táncoltak, zenéltek, olvastak, énekeltek, ettek ittak, komédiáztak (mindenféle értelemben) 's — utaztak már jótékony célokra; legujabban — billiardot is játszanak. — Két ur e' napokban fogadásból tékezett 's az egyik a' nyert összeget, két pengő forintot, a' gyermekkórhaznak ajándékozta, pedig ezt, épen úgy, mint mások, — zsebébe dughatta volna; mégcsak a' játékpénzt sem huzta le: követésre méltó!

— „Báthory Mária” mult héten huszadszor adatott 's a' színház minden zugában megtelt; nem csuda, Hollósy kisasszony éneklé a' czimszerepet. Hétfőn Luciat hallottuk, nem tudom hányadszor, de a' ház szintolly teli, a' lelkesedés szintolly nagy volt, mint először. Wolf ur e' hónapban (pedig mégcsak felebeben vagyunk) már hatszor énekelt; ideje volna egy másodtenorról gondoskodni, mert ámbár Wolf ur, minél többet, annál jobban énekel 's így őt gyakrabban hallani élvezet: mégsem tanácsos őt annyira fárasztani. Ő és Hollósy kisasszony gyöngyei szinpadunknak 's azért illik őket őriznünk, mint üvegházi becses nővényeket.

— Beszélük, hogy Joob ur bejuthatott volna valamellyik színházhoz Bécsben, ha bizonyos exigazgató ottan ellene nem ármánykodott volna. Mondják, igen

nagy nyomorúságban van. Javasoltuk már egyszer neki, hogy próbálja meg szerencsáját Kassán, ott szükség van tenoristára 's szükségben nem igen szoktak változni. Lám Lovassy Betti is milly hamar lön kedvence a' kassai közönségnek; ő művészi tekintetben magasabban áll Joobnál 's mégis szerényebb volt követelésiben 's inkább Kassát, mint Bécsset vagy más valami külföldi várost, melyek nem bővelkednek épen jó primadonnákban, választá első föllépése helyéül; most is mondjuk mi, hogy Betti kisasszony valamikor igen használható tagja leend a' nemzeti színháznak.

— Gyönyörű közlekedési gyorsaságunk van. December 15-kén érkezett Pestre egy levél Mező-Berényből, mely novemb. 11-kén adatott postára, 's pedig — tértívevény mellett! Hát még tértívevény nélkül meddig időzhetne! — Romából épen 12 nap alatt szoktunk kapni leveleket.

— A' hidat kiszedték, 's ez alkalommal néhány fiatal embernek eszébe jutott az egész Pillwax kávéházat — lóvá tenni azon hírrel, hogy a' hidnak egy része — mintegy 16 hajó — a' rajta járó kelő emberekkel együtt — eluszott. 'S lön zárán-doklás a' vélt szerencsétlenség színhelyéhez, egyik csoport a' másikat üzte, egymást viszonyosan rászédvén, 's már majd a' félváros hinni kezdé az esetet. 'S aztán mondja valaki, hogy nincs jó kedvünk a' fővárosban a' közönség daczára is. Vagy ezek már előörömei a' széles tervezetű vigadónak?

— Éji világításunk tetemesen javult; utcáink tündérfényben úsznak. Tán a' hold mosolyog le olly begyesen reánk? Oh nem. Az egész titok abban van, hogy hó esett nálunk; 's most az utcák fehér szőnyegzete tiszszerezi viszfényével minden lámpa világítását. 'S aztán merje még valaki a' viszfény hatását tagadni. Nem csuda, ha sokan olly igen szeretik bizonyos testületek viszfényét, 's mindig az-zal takaródnak, miután sajátmaguk érdemei nem áraszthatnak fényt becses személyökre.

— Mutschenbacher Alajos, egy pesti finevelőintézet tulajdonosa a' kir. Jó-zsef-ipartanodánál francia nyelv tanítójává lön — helytartótanácsilag — alkalmazva. E' hó 11-kén történt felavattatása. Hetenként háromszor tartatik tanítás. A' növen-dékek — kik eddig 44-en vannak — havi díjt fizetnek, mely a' helytartótanács által fejenkénti 24 pgó krra lön határozva.

— Bizonyos társulathól, mely három év óta féligmeddig létezett is, alkalmasi-ant azért nem lesz semmi, mert némelly emberek annyira szeretik a' világosságot, hogy nem szövötnék (ez kevés az ő törekvéseiknek), hanem egész égő ház mellett szeretik nézni, — kissé távolabb, mi szépen tenyészik a' sötétség. 'S azért, ha illy égő házat vagy tornyot nem találnak, magok vetnek neki kanóczot, — hadd lobog-jon! hisz olly jó sütkezézní a' tűz mellett, mi mások zsirjából lobog fel.

— Szép szó az ígéretszó, de megtartani még szebb, csakhogy nehezebb is. Némelly embereknek abban telik kedvök, hogy különösen egyesületek irányában valami jótékony szolgálalatot vagy ajándékot ígérnek, 's aztán cserben hagyják az illetőket. Ajándék ajánlása nemes szív önkénytes kiömlése, — de a' tett ígéret teljesítése erkölcsi kötelesség. Jó volna, ha ezt bizonyos asztalosbolt tulajdonosa — kit nem volna nehéz megtalálni a' lánczvid közelében — el nem feledte volna, — ki egy itteni philanthropicus intézetnek könyvszekrényt ígért ajándécul még év előtt, — aztán pedig szépen visszavonta ígéretét, csak azért, mert más egyesületek 's intézetek, mit ajándékozott, illően meg nem köszönték (ha igaz).

— Az Isten mentsen meg minden becsületes embert azon szerencsétlenségtől, hogy dajkát kelljen tartani kisdede szoptatására. Oh anyák, kik képesek vagytok magzataitokat saját édes anyatejeteikkel táplálni, ti néha nem tudjátok elég-

g^e becsülni az é^e kegyes ajándékát! A' dajkák romlottságaés szivtelensége mai nap elképzelhetlen. Az, hogy máklével szeretik gyakran altatgatni, 's néha pedig örök álmora átszenderíteni a' kisdedeket, köztudomásu dolog; de hogy képesek csalárd fogásuk mellett — éhen veszni hagyni a' gyermeket, ez tán újabb felfödözés a' dajkák romlottsági krónikájában. Ezt tévé legközelebb egy tót dajka, midőn megfogyván emlőiben a' tápláló nedv, ennek eltűnését mindenkép tagadá, palástolá, csak-hogy a' kényelmes élettől ne kelljen olly hamar megválnia, — mi alatt a' kisdedet a' sorvadás övényének szelére sodorta. Egy másik — ez meg magyar volt — a' neki adott ételekből alattomosan jól tartotta a' — hat hetes csecsemőt, csak-hogy neki annál kevesebbet kelljen szoptatnia, hogy képzelt szépsége el ne szivassék! 's ezzel a' csecsemőt kész veszedelemnek tette ki. Illy lelketlenek, illy alávalók a' bérbe szegődött szoptatók. Oh anyák, legyetek szemesek és vigyázók! De e' tárgyról eszembe jut: mennyire sürgetik sokan a' lelenczházak felállítását. Én mindig ellenzője voltam a' lelenczházak alapeszméjének — morális szempontból nem is helyeselhetők, 's legfőlebb mint szükséges gonosz türethetők, 's mindig nyomorult statusszerkezetet tanusít, midőn világos erkölcstelenséget pártolni kell csak azért, hogy a' kerekék valamikép meg ne bomoljanak időnek előtte; de a' főnebbi két tapasztalás — mert, fájdalom! saját családi tapasztalás — még inkább elidegenít amaz eszmétől. Mit? lelenczházak legyenek, hogy az erkölcstelen személyek még kényelmesebben tudják elhelyezni szülőtteiket? Eddigelé mégis némileg tartóztarthatja őket ama sok baj, mit kisdedeik miatt tűrniök kell. Szaporítsuk tehát még illyek számát? 's könnyítsük még életnemöket? De ti azt mondjátok, gyermekgyilkolást gátoltok a' lelenczházak által. Meglehet. 'S a' gyermekgyilkolás iszonyu bűn, — az igaz. De vajjon, mi rosszabb az emberiségre 's a' társadalomra nézve: ha például 10 természetietlen anya gyilkossá lesz, vagy ha tárt kapu nyitvatván minden ledérségnek, ama tíz helyett tízezer erkölcstelenség metyeljezi a' polgári társadalom szerkezetét, 's aláassa az emberiség nemesb létét a' sülyedő nemzedékek által? Bizony csak szükséges gonosz azon eszme, egyéb semmi. De e' tárgy sokkal fontosabb, hogysem itt tuleshetnenk, talán máskor többet. Most csak annyit, hogy bizony kár némelly oldalú uraknak annyira haragunni, hogy Bonyhay Béni a' „Falu birájá“ban némelly olly dolgok elintézését is bizza hősére, mellyeket — azon bizonyos urak szerint — egészen más valaki is bőven elvégezhet. Látjuk, mennyire sikeresek azon másoknak — nem kétlem legbuzgóbb fáradozásaik az erkölcsiség terjesztésében! — Látjuk ezt a' dajkák, látjuk egyáltalán a' cselédség borzasztó romlottságán. Mig bizonyos, hogy ama mások hármintő lelkes működéseik elégtelenek: addig nem kell haragunni, sőt kívánni kell, hogy falu birája is, jegyző is 'stb. tegyen, mennyit tehet, a' nép erkölcsének javítására. — De némelly urak azt hiszik, hogy csak az igaz, a' mit ők össze-vissza olvasnak, 's halomra idézgetnek; de az élettapasztalás kineveti őket. Nem az a' legnagyobb bölcs, ki legtöbbet olvasott, hanem — ki legtöbbet gondolkozott a' különböző állapotokról. 'S főleg illy esetekben higgyétek meg, ezerszer többet ér egy atyának, családatyának, sajnos tapasztalása, mint ezer könnyű tudománya ollyaknak, kik apákká sorsuk szerint nem is lehetnek. — Anyyiféle társulat és egyesület keletkezik napjainkban (a' mik t. i. keletkezhetnek), de a' legsürgetőbb szükségek egyike — cselédjavító egyesület — senkinek sem jut eszébe. De ennek aztán ollyannak kellene lenni, hogy országszerte százezrek legyenek tagjaivá. Ez olly termékeny eszme, melly megérdemelné, hogy különösebben is szóljon valaki róla, 's ha Isten segít, elő is adandom ez iránt — ha más nem teszi — nézeteimet.

N.

ÉLETKÉPEK.

SZERKESZTI és KIADJA

FRANKENBURG ADOLF.

26. szám. — Dec 26. 1846.

Pest, 1846.

NYOMATOTT LANDERER és HECKENASTNÁL

BELFÖLDI LEVELEZÉSEK.

KOLOZSVÁR, december 3-án. Liszt, a' zongorakirály, a' művészet egének ragyogó csillaga, folyó hó 8-án tűnt el horizonunkról, hogy bűvös zenéjével a' kelet tünde hölgyeit is elbűvölje, minék sikere annál bizonyosabb, mivel még itteni urhölgyeinket is, kik minden művészt iránt hidegséget affectálnak (természetesen, divatból ? !), zongorája varázshangjaival elbűvölé 's minden szép (persze, ha nem divatúzik) iránt jegesült márványkebleikben föllobogtatá a' lelkesülés dicső máglyáját. Éljen a' nagy művész, ki illy elhangolt kebelhuorkból is tudott zengzetes hangokat kicsalni. Üdv legyen vele 's a' művészet anyala kövesse őt mindenütt, hová dicső pályája vezet. — Élvehajászó közönségünk egészen le volt veretve, hogy Liszt távoztával minden mulatságot nélkülöznie kell; azonban nem soká tartott aggodalma: csak hamar Liszt elutazta után megérkezett Felek y derék szintársasága, és néhány nap előtt megkezdé előadásai sorát 'Mari, egy anya a' népből' című franczia drámával; második előadás Oberrnyik jutalmat nyert. 'Nőtlen férje' volt. Mind a' két előadás után meglegedetten hagyá el színházunkat a' szép számu közönség. Mariban a' czimszerepet Priell Cornelia adta, és a' közönség tetszését ezen egy szerepével is nagy részben kivitta szép külseje, érzeleműs 's szabatos játékaival; kivüle közrésztvében részesültek Felek y, Felekyné és Gyulay; az utóbbi, nem tudom, egyhangu játéka, fűlsértő rekedt hangja, vagy azért-e, hogy a' mult télen néhány sükerült szerepe volt? Ej uraim! a' mi volt, mult; három négy sikerült szerep még nem jogosít fel, hogy minden időtlen taglejtésre (mit a' közönség változatlan kiadásában látott) tapsviharban törjünk ki; ez önhitté teszi a' színészt 's a' benne netalán rejlő tehetség fejlődhetését is elfojtja. Ma az ügyvéd' című drámát adandják. Épen szini előadásokról levén szó, igen sokat mondhatnék Erdély színészetéről, de félek, hogy már is hosszura nyult levelem tulvág azon szűk téren, melly e' lapokban a' vidéki tudósításoknak van szánya; azonban ha szerkesztő ur sziveskedik kissé terjedelmesebb közléseimnek helyt engedni becses lapjaiban: e' tárgyról, mint szintén társalgási viszonyainkról közelebb-ről bővebben szölandok. *)

— R. k. — (x.)

N. ENYED, december 9-én. Liszt, a' világnak hírhedett zenésze, itt volt — hallottuk őt! — Utja őt Szebenen át Bukarestbe vezette 's így kikerülendő volt minket es Kolozsvárt, pedig e' két város a' magyar elem képviselője Erdélyben. Szebenben hidegen fogadtatt, mert hátor volt Rákóczyt verni — a' magyar dallamot igazi magyar érzélemmel. Szebenbe küldöttség ment, melly őt Enyedre meghívta. 24-n érkezett Enyedre. Tüstént küldöttség ment hozzá, őt egy szíves vacsorára a' ns vármegye teremébe meghíni. Nem untatom az olvasót az ünnepeit vendég tiszteltetére adott vacsora hosszas leírásával, csak az ifjuság tisztelgését akarom említani. Másfélszáz fáklyának lángjánál magyar dallamok- 's egy kis szónoklattal tisztelték meg őt. Utóbb a' lakoma alatt a' magyar, német és frank toastok közt (mellyek közül a' b. Kemény Istvánét említem, mellyben felszólítá Lisztet, hogy első zeneművének u n i o címét adjon) ismét néhány ifju, nemzeti 's népdalokkal lepték meg őt, 's végre egy odát szavalt Szász Károly, — mellyet Liszt, mint monda, ha szavaiban nem is, de hangjaiban teljesen elértett és érzett. Ha tetszeni fog a' Szerk. urnak — természetesen szerzőbarátunk engedelmével — közlendjük e' kötetmenyt.**) Liszt a' szebeni hideg fogadtatás után igen kedvesen volt e' fogadtatás által meglepetve, 's mind erre egy gyönyörű toastban 's egy még gyönyörűbb Rákóczyban felelt, 's örömmel ígerte, hogy Kolozsvárról visszatérve, itt hangversenyt adand, mire egy igen szép toastban fel is szólítottatt. — Városunk feszült várakozásban volt december 8-kaig. És ekkor megjött, a' kit várva vártunk. Este a' terem fuladásig tömve volt. És végre megjelent ő, szünni nem akaró tapsok 's éljenek között. Hogy zongorázott? — meny nyire ura ő a' hangoknak 's a' léleknek? miért mondjam el, hiszen azt a' világ tudja, a' Kárpátok viszhangozzák lélekkrázó zenéjét! — Végre ismét báró Kemény Istvánnal, a' lelkes hazafinál, szíves bucsulakomán volt, tisztelői körében. 'S körünkől, mint lelkes arca, szavai, tettei tanusíták, édes emlékekkel, kedves érzelmek között távozott el. — Néhány emlékpénz is készült, arczképével 's Liszt Enyeden' körülírassal. — Kísérje utján dicsősége őt! — (Épen most hallok, hogy Liszt 100 ezüst forintot adakozott tervezett kisdödővődánk.)

Gerő.

PÁTKA, december 13-d. Szerencsés jó reggelt adjon az Uristen tekintetes uramnak! Az Isten szolgáltassa kedves egészségére — ha volt — az éjszakai nyugodalmat; e' mai napon pedig tartsa meg erőben, egészségben, szívesen kívánom. — Éjje, tudom nem is ismer bennünket a' tekintetes uram — még talán hírlunket sem hallotta; pedig híres egy helység am ez a' miénk; sokszor beszélt a' megboldogult nagy talentumu tekintetes Horvát István professor uram is, mikor a' pátkai hegyen levő szőlőjébe el-eljött, hogy még az a' híres magyar vezér Árpád is itt lakott ezen a' tájékon. — Azután a' pátkai hal nem híres? nem hát, tekintes uram, dehogynem, nagyon jó ízű halnak mondják biz azt, csak az a' kár, hogy mi pátkaiak nagyon keveset eszünk belőle, mert a' tó merészmerevén az uraságé: de azért elég az hozzá, hogy mi híresek vagyunk. — A' faluháza, me-

*) Csak tessék!

**) Szívesen elvárjuk!

Szerk.
Szerk.

rem mondani, hasonlít akármelyik vármegyeházhoz, nem ugyan épültre, hanem a' lármára — és azon dologra nézve, mikor t. i. a' tekintetes urak egymás fejére kocztanak; mert ugyancsak lehet ám hallani itt is a' torkoknak kiabálását és a' subáknak összeütődését; — csak gondolja el a' tekintetes uram, az nem férhet a' népség fejébe, hogy a' volt bíró, ki bíró korában a' jó rend kedvéért a' korcsmába be-betekintett, most mint esküdt ember e' jussáról lemondani nem akar. — Hejh! csak nem is olyan világ van most, mint régen; romlanak az emberek; most azt is meggorrolják, ha a' bíró korcsmában iszik, vagy tánczol: és ha a' borbíró a' falu borából egy-egy korsócskával haza visz, 's helyébe pedig vizet önt, nojszen van érte annyi láрма, hogy még! hajdan pedig nem itták-e meg sokszor az egész falu jövedelmét is? és mégis a' kutya sem ugatta meg érte őket. — A' lopás nálunk napi renden van, pedig eleget büntetünk, hol borra, hol pálinkára. Isten áldja meg tekintetes uramat, 's boldog ünnepléseket kívánok! Csipővas János.

VESZPRÉM, december 4-én. Író tollamat felére rágtam 's azon bölcsészeti igazságnál állapodtam meg: „hogy semmiből semmi sem lesz.“ Elő veled tehát, sok ügyetlen széptevőknek hatalmas segélye! Légy igénytelen soraimnak ez uttal tárgya, megbódult időjárt! — Majd hófuvatok tarkítják a' városunkat körítő bakonyi hegylánczok ormait, majd ismét szelid déli fuvalom csókolja fel a' vad fergeteg nyomait. Egyik pillanatban sűrű köd borítja el a' látkört, hogy szinte fejszével lehetne vágni, mint a' bakonyi pór mondani szokta; másik perczben fenségesen kiderül az ég, 's a' nap, egész pompájában, felragyog: mondhatnók, hogy az elemek pályáznak közönségünk szellemével. — Eszmelánczolatnál fogva el kell panasználom azt is, hogy az ellenünk esküdt folyadékok egyetlenegy közlekedési eszközünkől — járdánktól (?) is megfosztának. A' porból lett test porrá váland, a' természet örök rendszere szerint; — a' sárból támadt test sárrá alakul: sajnosan tapasztaljuk járdáinkon. — A' zsidók sz. Mihálynap előtt dért esdenek az Úrtól: mi, Veszprém várósa közönsége, fagy és szánútért imádkozunk... Tán a' rózsaszín papírról hamarabb égbe jut a' fohász? Hirhegyi.

ZAY-UGRO CZ. Az ernyedetlen szorgalmáról ismeretes Zay-Ugróc ura már több, mint hetven szövő székét állította fel posztó-gyárában, és folytonos működésétől minden jót vár a' hon és a' védegyelt barátja! Egy magyar.

FELHÍVÁS. Nem szeretem az anticriticát, 's legokosabb dolognak tartom, nem felvetni mindenre az időszaki sajtóban. — Ha rosasági vád mondatik az író műve ellen, ezt úgy is bajos, botrány nélkül, magának az írónak vitatni, 's bátran szó nélkül is hagyatni, mert a' szidalmazott könyv a' közönség kezében van, 's mindenki maga meggyőződhetik a' vád igaz vagy hamis voltáról. Különben is soha semmi bírálat valamely könyvet meg nem buktathat. A' könyvírók igen nagy előnnyel bírnak, nevezetesen, hogy a' könyv mindig túléli bírálatát. Erdemtellenül dicsérhet avagy gyalázhat a' bírálat valamely könyvet; maga a' közönség is mámoros izgatottsággal, erdemetlen figyelemmel avagy nem elég figyelemmel fogadhatja azt kezdetben, de előbb-utóbb rendesen kiüti magát az igazság. 'S ha igaztalanság történik is az emberrel, abban is legokosabb megnyugodni. Csak civilisálatlan és korlátozott tehetségű, vágytalan golyhók lehetnek bár mily világi körülmények között valóban megelégedettek; megnyugodni azonban a' legmostohább sorsban is, ha a' dolgon segíteni nem lehet, minden okos ember tud. — Van azonban bizonyos neme a' vádnak, melyet hallgatással mellőzni nem lehet; ha ugyanis az eredetiség iránt történik gyanúsítás, mert ekkor könnyen elismerésnek vétetnék a' hallgatás. — Uti jegyzeteim megjelenése után pontosan tizennégy nappal, a' B. P. Híradó rögtön kiírt háborút indított. Egyenesen azt mondta, hogy még „fagygyuját“ is elveszti az olvasó, ki könyvem olvasásával veszítetni idejét. Mindenféle nagy szavak özőnében, többek között egy pár helyen az eredetiséget is gyanúsította. Mivel azonban ezen bírálat a' közvélemény által egyhanguan méltányatlannak, szenvedélyes pártgyűlölségének ismertetett, különben sem levén az anticriticák barátja: nem tartom érdemesnek egy szóval is felelni a' Híradónak. — Miután azonban Parisomról a' legközelebbi Irodalmi örben ez áll: Bíráló nem akarja itt kutatni: igaz-e az, mit felőle a' Budapesti Híradó bírálója mond, hogy t. i. a' mi benne legjobb, épen az francziából van fordítva; elég az hozzá, hogy a' cikk igen élénk — Most már valóban elismerésnek lehetne venni hallgatásomat. — Paris és a' francziák című cikkemről a' Budapesti Híradó ezt mondta: Vannak benne „szép helyek, mint legelő a' Cormenin szavai, 's a' 127-ik lapon kezdve a' mit utazónk a' „Paris revolutionnaire“ 's Pagnerre más editióiból, Gutzkow — Heine — Mignet 's azokból meglehetősen szerencsével fordított.“ — Erre ez a' feleletem: Uti jegyzeteim 1. kötetének 127-ik lapján bizonyos tanítások vannak a' Parisba menők számára, melyek között, igaz, vannak kölcsönzöttek is, de nyíltan és világosan is ez van mondva alább: „S ha valaki ta'alkoznék, ki ezen - kölcsönözött és nem kölcsönözött — elveknek egyre másra hűséget esküdnek: Én kinevetném.“ — Tehát magam nyíltan megjegyeztem, hogy azon elvek között vannak kölcsönzöttek is; megemlíthettem volna ugyan, hogy a' kölcsönzöttek kisebb számban vannak, de ez szükségtelenül figyelemzavaró lett volna, 's legjobbnak találtam csak magát a' fődolgot jegyezni meg. — A' Híradó tehát nem mondott ugyan igaztalant, de a' mit mondott, gonoszul mondta, úgy szerkesztvén előadását, hogy a' nem elég figyelmező olvasó az egész cikk eredetiségét gyanúsítva véli lenni. 'S úgy lát-

szik, az Irodalmi ör bírálója valóban így járt e' részben. Egyébiránt abban nincs igaza a' Híradónak, hogy „fordítás“ volna; van csupán kölcsönzés, vagyis kölcsönzött eszméknek saját szavaimmal elbeszélése, alkalmazása. — 'S ennél fogva én határozottan azt követelem, hogy ha a' főlebb érintett tanítások végével nem jegyeztet volna is meg, hogy azokban kölcsönzöttek is vannak, senki sem mutathatná meg Paris és a' francziák czimű cikkemről, hogy nem eredeti, mert egyes elveket, eszméket az írónak szabad kölcsönözni, sőt szükségképp nemcsak minden író, hanem minden ember is kölcsönöz, mert, mikép Tocqueville az amerikai democratiáról irt munkájában, mellőről azt teszi fel az Irodalmi ör bírálója, hogy előttem ismeretlen, mennyire emlékezem, valahol a' harmadik kötet elején, mondja: minden embernek annyi axiómára van az életben szüksége, hogy azoknak mindenikére lehetlen mindenkinek magának rá jönni, 's ennél fogva szükségképp minden ember kölcsönöz másoktól. — Az eredetiséget nem rontja meg néhány eszmének kölcsönzése, alkalmazása, annyival is inkább mivel minden író gyakran öntudatlanul is teszi azt. — Én igen nagy dicséretet találok ugyan az Irodalmi ör ezen szavaiban: „Paris és a' francziák czimű cikk egészen francia epigrammaticus modorban van írva, és ez által igen sokakat gyanura birt eredetisége iránt;“ de nem lehet tagadni, magának ezen általani nagy dicséretnek talált gyanúnak előadása egyszersmind nagy általános gyanusítás is. — E' szerint tehát az Irodalmi ör az eredetiségi ügyben talán akaratlanul is tovább megy, még inkább vádol és gyanusít a' Híradónál is. Nehogy tehát valaki azt vélje: e' is mertem; ezennel nyilvánítom: nem ismertem el, 's minden efféle vádat alaptalan gyanusításnak tartok, és felhivok mindenkit, hogy valóságos adatokkal szóljon az eredetiség ellen, mert különben csak handabandáz és rágalmaz. — Az általános felhívás mellett az Irodalmi ör bírálóját különösen is felhivom, nyilatkozzék: ha valjon csakugyan több kifogása van-e érintett cikkem eredetisége ellen, avagy csupán akaratlanul sejtetett többet? A' főlebb mondottak szerint részemről a' Híradó kifogását sem ismervén el fontosnak.

I r i n y i J o z s e f.

VISZHANG. Az „Életképek“ 24-ik számában Búslaky szép tollal adá elő az indokot, mely a' pesti egyetemi jogászokat rábirta, nemes öntagadással lemondani a' ledér vigalomról, 's a' helyett, hogy egy éj kábaságaira annyit kivetnének, az összeget dicséretes feláldozással elhunyt tanáruk, a' haza körüli fáradoalmak közt öszült Horvát István emlékére szentelendik. Bár ezt mi is ki tudtuk volna vinni! de egy társunkat, ki tanára felszólítására az ügyet megpendíté, a' többség úgy lehurogtatá, hogy alig hiszünk ez ügyben többé valakit felszólalhatni. A' nagynehezen megnyert engedelmet, bármibe kerül is, pompásan akarják használni, hogysem egyszerűbben rendeznék 's csak a' felesleget szentelnék is jó célra. Nálunk még a' jogászból a' farsang fénypontja 's a' jogászkar ki akar tenni magáért. — Örömmel vettük ugyan pesti pályatársaink nemes tettét tudomásul, de követni őket az itt még érdek és nem értelmiség által vezérelt többség miatt nincs hatalmunkban. Idővel tán ez is megjő, 's míg csakugyan megjő, addig is idvezletünket küldjük derék pályatársainknak, azon nyilatkozattal, hogy nemes cselekedetük egykét kebelben köztünk is viszhangra talált. Győrótt télelő 21-én 1846.

E g y g y ő r i j o g á s z.

FIGYELMEZTETÉS. Folyó évi november hó 17-ik napján elvesztett 6 darab saját okiratait — minthogy mind ez ideig is kezéhez vissza nem adattak az alólírott tulajdonosnak — érvényteleneknek és semmiseknek nyilatkoztatja.

N a g y L á s z l ó h ü g y v.

Vasárnap 1846-iki december 27-én délben fog tartatni a' pestvár. kisebb redouteteremben Burghart F. P. zeneszerző 's bécsi zongorász és Stein Gyula német hevenyésznek nagy **zene-hevenyészeti academiája**, Schmid A. kisasszony mint Hasselt-Barth assz. tanítványa, és Thern 's Hoffmann urak szíves együttműködése alatt.

Előfizetés az „ÉLETKÉPEK“ 1847. első félévi folyamára.

Előfizetési ár Budapesten házhozhordással félévre 5 ft., negyedévre 3 ft., postán küldve félévre 6 ft., évnegyedre 4 ft. pengőben. — Az előfizetés Pesten **csupán csak** a' Pesti Hírlap kiadó-hivatalában (hatvani-utca 483. sz.) fogadtatik el, Budán pedig a' szerkesztőségnél (Lika-ház 600. sz. a. 2-ik emelet, a' híd főnél) és minden magyar- 's erdélyországi kir. postahivatalnál.

 I r ó t á r s a i n k n a k hosszú sorozatát közleni nem tartjuk szükségesnek, mert meg vagyunk győződve, hogy t. cz. olvasóink szívesebben látják a' már megérkezett, mint igérkezett vendégeket. — Uj évre becses műmellékletül **Hollósy Cornelia** kisasszony, a' nemzeti színház egyik fénycsillagának B a r a b á s által művészileg köre metszett arcképét; később ugyanezen művészünkől egy igen tréfás, Gaal József urtól commentált **genreképet** 's a' félév folytában még a' **pesti sétatér** és **palotai vasúti állomás** igen sikerült rajzait adandjuk.

F r a n k e n b u r g A d o l f m. k.
az „Életképek“ kiadó-szerkesztője.

26. sz. — dec. 25.

KEGYELET ÉS HŰSÉG.

Ha ezen újabb próbám szerencsés lesz olvasóval találkozni, ki az ezt megelőzőtt két értekezésemet figyelmére méltatta, alig hiszem, hogy észrevételét kikerülte, mikép dolgozatim eddig csak kifolyásai valamely irodalmi kincsnek, mely sok más művek fölött serkentett figyelemre. Én ezen teret ösztönszerűleg választám ugyan, de úgy hiszem, hogy ha némely irodalmi próbáim közrebocsátására bátorságom meg nem rendül, az értekezési modorban megtartom ezen kulcsot, mely korlátolt tehetségemet legbiztosabban segítheti némi közhasznúságra. 'S e' mellett, fogalmam szerint, az irodalom magasztossága főleg azon rokonszenvi találkozásban mutatkozik, mely változékos színben viruló dús tenyészetével a' mindenséget borítván el, nagyszerű működésében olly végtelen, mint maga a' teremlés szelleme, melynek eredménye.

Bocsánat ezen előzményért, melyre azon tapasztalatom bátorita, hogy ha az egyén nem teljesen ismeretlen, szavai is érthetőbbek.

Véleményeim, miket most szavakba fűzni kívánok, két jeles értekezésből folynak: 'hűtlenség a' szerelem'ben Bulwer től, 's', 'kegyelet', Bloch Móricz jeles honi írónktól. *)

Bulwer, nevezett értekezésében, sötét színekkel festi az erkölcsi hűtlenséget, bizonyítani kívánván mikép ezen vétek, mely közönségesen véteknek nem is tartatik, egyike a' legborzalmasabb árulásoknak; 's' ugy

*) Pesti Divatlap. 1845-ik év 14-dik szám.

látszik, a' nemeslelkű angol azért fordítja figyelmét épen a' szerelmi, 's ebben is főleg a' szív-hűtlenségre, mivel ezek a' törvényhatósági fenytéken kívül, 's tehát minden tartalék nélkül üzhetik öldökléseiket.

Jelenleg a' hűségről általában, de főleg csakugyan a' szerelmi- és házasságról kívánok szólni, az érzelmi hűtlenséget a' cselekvéstől el nem választván, mert rendesen az egyikből rémlik föl a' másik is.

Ha a' szeretetet úgy tekintjük, mint rokonszenvi érzeményt: úgy vizsgálatunk fölösleges, mert a' való rokonszenvnek, melly változékonyságot nem ismer, észlámpánk kétes csillámjára semmi szüksége. Azonban úgy hiszem, hogy itt alant a' rokonszenv szellemrőzsája teljes fejlődést nem érhet, 's közöttünk lehető virulását nem másként tekinthetni, mint találkozását oly két egyéniségnek, mellyekben a' lélek fővonala egyezik ugyan, de mellékes ágazataikban nagy különbségek is találhatók, sőt tán azon minden részletekre kiterjedő egység, mellyet képzeletünk oly boldogítónak fest, valóban boldogító csak egy ahhoz mért honban lehetne; mert itteni fogalmunkkal mi legfőlebb túlvilágultságunk ritka perczeiben ismernénk abban az égi zene magasztos harmoniájára; azontúl pedig érzékeinkre nem másként hatna, mint az élettelen patak egyhangú csergedezése, mellyre kis ideig ugyan örömet figyelünk, de mellytől későbbre unatkozva távozzunk. Ugyanis, az emberlény eszméletileg sok olyast ölel vágytelt lelkéhez, a' mit gyakorlatilag méltányolni nem bírna; mi talán arról tesz bizonyosságot, hogy itteni létezésünk az eredeti tisztaság 's dicső végczél közti ösvény a' visszanyerendő tökélyhez. De bár mint legyen, én az itten ismerhető szeretetről csak megírt fogalmam szerint szólhatók.

Itt, a' tévedések terén, gyakori eset, mikép mi rokonszenv utáni hatalmas sovárunktól elragadtatva, hisszük, hogy lelkünk felét találtuk meg, mikor épen ellenkező baljóslatos bilincset öltünk magunkra; miután az illetén mármorbóli szörnyű fölébredést hűtlenségnek nem nevezhetjük; mert ha a' bájhangokban, mellyeket szívünk viszhangjának véltünk, végre légviszhangra ismertünk: természetes, hogy ezen csalódási villanycsapás szerelmi szavainkat is elnémítja. — Mindazáltal, hogy életszerűtlen követelések által azon ábrándos szélsőségre ne ragadtassunk, melly eszmezarhoz vezetne: ne feledjük, mikép az itten éldelhető szerelmi viszonyra elegendő a' rokonszenv azon alapszíne, mellyből a' bizalom és otthonosság felvirul; a' mellékszinezetek hiányát pedig kipótolhatja a' kötelesség érzete, melly minden jól érző szívben egyik eleme a' szeretetnek, kiváltságos jellemekben pedig nemcsak a' létező vonzalommal tartegyensúlyt, hanem igen gyakran fölriasztja az érzést is tunya szunyadozásából. Oly gyászos helyzetben pedig, mikor a' csalódás keserű érzete a' szeretetet lehetlenné tette, a' hűséget megóvjva, legalább a' cselekvés mezején. — Azonban, mikor a' hűség, mellynek eszméje kölcsönösségen alapul, az egyik féltől sérelmet szenvedett; akkor az a' másikban több mint kötelesség:

az erény, vagy kötelesség enmagához 's a' társulathoz, mellynek tagja. De ennek határaitól általános utasítást nem adhatni, mert az ember, életének leg-eldöntőbb, legkétesebb perczeiben, csupán saját szivétől kérhet tanácsot. Azonban, ha a' kötelesség hatalmának tulnyomóságát és az erényt kétségbe hozzuk: akkor vizsgálatunk fonala elszakadt, mert az akarat szabadságát tagadtuk meg. 'S nagyon csalódnám, ha a' szellemdús angol, mikor a' hűtlenségről értekezik, nem olly egyénre irányozná nyilait, kinek az érzelem és kötelesség összeolvasztására igen nemtelen a' keble, 's inkább ezeknek mellözésével aljas gerjedelmeinek enged szabad mezőt; 's azon evezőrudat, mellyhez szent ígérét kötő, hű társának oda vetvén, ezt az elhagyottság fekete éjjelében dühöngő hullámokra bizza, míg maga az érzékiség vánkosain lélek-hálálra száll.

Most, miután a' hűség és hűtlenség szavak értelmével tisztában vagyunk, vessünk vizsgáló tekintetet Bloch Móríc, 'kegyeleteire' is.

Alig hiszem, hogy volna ember, ki életében legalább egyszer olly szépséggel ne találkozott volna, mellynek közelében illy gondolatra ébredt: 'Szép, valóban szép! de szivemhez nem szól.' 'S ha jól sejtem, illynemű elégültség rejlik Bloch Móríc értekezésében is. Ugyanis, míg ezen jeles író szemeit nagyműveltségű korszakunk biboros és drága köves szépségein legeltetné, a' gyönyör, melly érzékeit átfutja, szivébe szállni nem akart. Neki úgy tetszik, mikép a' hölgynek méltóságos tekintetében hiányzik azon megragadó báj, melly a' szemlélő keblét ihletségre hangolja; 's hogy az a' valami, mellyet időnk dicső alakján fájdalmasan nélkülözünk, az a' hófehér gyöngyszem, melyet semmi tarka ragyogvány ki nem pótol, nem más, mint a' romlatlan ember-sziv azon ösztönszerű érzelve, mellyet *kegyeletnek* nevezünk.

A' kegyelet a' léleknek olly kincse, mellyről fogalma ugyan minden tiszta szivnek lehet, de mellynek taglalására kielégítő szavakat emberi ész nem találhat; 's maga Bloch Móríc is óvakodó tisztelettel rajzolgatja ezen menny-tiszta ösztönnek néhány fővonala; mellyekből azonban véghetetlenül tökélyesebb vázlat alakult, mintsem kiegészítéséhez erőltlen tollam valamivel járulhatna; megemlítem mégis, hogy e' nevezet: *kegyelet* igen czélszerű; miután ezen érzelem hasonlólag azon szövetségi kegyelethez, *) mellyhez minden vihar után bizva tekintünk föl, bájos színárnyéklatinak szende ragyogványában, egyaránt távol azon tulvilági fénytől, melly csüggeszt, 's azon anyagiás lángrohamtól, melly szédít, szövetségi szalag, mennyet földdel, teremttől teremtménnyel egyesítő. 'S mivel az erény a' szellemnek és anyagnak az akarat hatalma általi czélszerű testvéresítésében öszpontosul, természetes, hogy midőn ama szalag elszakad, az ember egyensúlyt veszítvén, anyagiság rabjává aljasul. 'S ez a' hasonlítás talán érthetővé teszi azon véleményemet, miszerint azon sziv, mellyből a' kegyelet szerény gyöngyei a' szenvedélyek heve miatt el nem párologtak vagy a' hiuság magvaival ki nem cse-

*) A' szivárvány németül *kegyeletnek* nevezetik.

réltettek, önerején természti az erényes gerjedelmeket, mint mellyeknek napja ő maga, 's köztük a' hűséget is. Akarom mondani, a' hűség örökzöldje csak ott zöldellik, hol a' kegyelet gyöngyvirágai már azelőtt fehérlettek.

Igen, de miként lehet az emberi szivben a' kegyeletet megőrizni? — miként óvhatni ama gyöngéd tavaszi virágokat, a' kül- és belélet viharainak rombolásától? — Ezen kérdés komolysága engem a' vállalatától, mellyet olly előszere-ttel kezdtem meg, csaknem elijeszt. Mit ajánljak? — tán a' nevelés gyámságát? Való, hogy azon eszközök között, mellyek az erkölcsi tenyészet ápolására hatalmunkban vannak, csakugyan a' nevelés a' legbiztosabb, — főleg azon ápolási nevelés, melly kevésbbé az oktatásban 's a' tudomány fölhalmozásában, mint a' sugallatban, a' szivtisztaság megővésében határozódik; szóval: a' vallásos nevelés. Nem mintha az értelmi és széptani ismereteket fölősegeseknek tartanám; de fogalmam szerint csupán a' kegyelet aranyló magvaiból fejlődhetik ki azon erkölcsi erő, melly egykor, hasonlólag a' nap derűjében ragyogó nemes kalászhokhoz, dicső teljességben tekinthet fel az éghez.

Hajh! de ezen nemtői nevelés utját is számtalan akadályok nehezítik. Ugyanis, mi az egyéni, mi a' társulati, sőt az országos áldozatok hatálya is azon megmérhetlen ellensúly mellett, melly mutatkozik a' nevelendő kis lény hajlamaiban, a' nevelők kedélyében, az idegen befolyásban, a' körülményekben, 's mindenek fölött a' kor szellemében? — 'S aztán azon kevés számú egyének, kik a' vallásos nevelésre magok elég vallásosak, 's erejüket főleg illy pályára szánni elég hajlammal vagy választási szabadsággal ellátottak, bírnak-e csak egyensúlyt is tartani a' teljesen ellentétes tömeggel? — 'S ha ezekre tagadólag felelni kénytelenek vagyunk, mikor éldelheti az emberiség — 's mikor kivált szeretett hazánk — azon szentesítő léget, melly az élet parányi-ságait hitben olvasztja fel?

Részemről ezekre a' felelet nem más, mint egy mély, egy fájdalmas sohaj. De sohajom nem a' hálátlanság szava; mert én időnk gazdagságát szivemből méltánylom, 's azon keveseknek, kik honunk nemesítését annyi akadályok erőszakos legyőzésével kitartólag munkálják, egész lélekkel hódolok. Mégis alig hiszem, hogy panaszom, a' kedélydús Blochon kívül, kinek példája nélkül felszólalni nehezen mertem volna, több ember- és honszerető keblekben viszhangra ne találjon.

Azonban a' gondviselés angyala hatalmasabb, mint az anyagiság daemonája; 's habár időnk szelleme, elmélyedve az ismereti tárgyak bonczolgatásiban, akaratlanul szétmetszé az igénytelenségökben alig észrevehető kegyele-leteket is, föllelhetni néha ezeknek nemes csiráit a' teljesen elvadultnak látszó emberi sziv rejtélyeiben is.

Igen, én biztosan hiszem, hogy az emberi természet isteni fele az állatnak martalékul nem eshetik; 's mikor az a' vétek sirgödrében alszik is, az akarat egyellen erőfeszítésére úgy tör életre, mint feltör néha poshadt romhalmóból a' tisztán pirosuló láng.

Ugy van; ha minden más tehetségünk megtörnék is, az akarat sajátunk marad, melynek átkos vagy üdvös működése soha meg nem szűnik. Mikor pedig ereje megszakadni látszik, enmagunk rendeltük saját gyávaságunk alá. 'S ezen teljes hatalmu erőgépnék, az akaratnak nemes használatára szólítalak én fel főleg titeket, édes hazám mindkét nemü fiataljai! — 's mire is a' koldulás, mikor zsebünkben a' kincs? — Riasszuk el a' gyávaságot, gyujtsuk magas lángra az akaratot; 's ezen lángból lobogtassuk föl a' való szövétnekét, melynek aztán dicső világa tova üzvé a' tán fölülkerült lomhaság, megszokás, 's tuláradt lélekölő gőzrohamát, fogékony fiatal szivetök megújult derűjében felragyogtatva a' kegyelet sokáig feledett nemes csiráit, mely csirákból fölemelkedendő azon dicső lilium is, melyet hitnek nevezünk, 's melynek illatárja az imádás, akadálytalanul siet aztán Isten zsámolyához, onnan lehozandó azon előérzeti üdvet, mely az akarat győzelmének előleges jutalma. És most czélnál vagyunk; mert az emberi lélek csudákat akkor mivel, mikor benne az akarat hittel párosul.

Azonban mindez nem pillanat műve; 's mivel illy győzelmet a' legelszántabb akarat is csak küzdelem által vivhat ki, 's azon sziv, melyből a' talán mély gyökeret vert mérges növények erőszakkal szakíttatnak ki, szörnyű kinaiban nem ritkán jajdul fel. De mi volna az életküzdelem nélkül? 'S a' ki vérkönyűket soha sem sirt, üdvönyűkre miként számíthat? ha a' sötétség idejében éltek olly egyének, kik egyetlen kitűzött czéljoknak mindent oda áldozni perczig sem haboztak, mely czélnek sikere pedig az emberi bizonytalan számítás játéka, 's jutalma legfőlebb egy elporlandó dicsemlék vala: miként ijednétek ti vissza, kik olly időnek vagytok életrugonyai, melyben az emberi törekvésnek a' végtelenség eszméje cherub-szárnyakat kölcsönöz? mondom, miként ijednétek ti vissza azon küzdelmekről, melyeknek nagyszerű czéljuk: magatokból kiindulólág, egy dicsőbb, egy szellemibb utókornak törhetlen alapját építeni meg. — 'S mikor aztán küzdelemtisztult szivetekben feltündöklik a' fiatal kornak legbájosabb napja — az erényes szerelem: akkor az erkölcsi erejében dicső ifju 's a' szivtisztaságban rogyogó bájos hölgy, erős ölelkezősökből, a' szilárdság és tisztaság összeolvadásából, a' való szeretet elemeit: a' kegyeletet és hűséget földünkre visszateremtik.

Végre, mivel e' szavakkal: kegyelet és hűség, ismét találkozom elvonultságomban, azon szép kilátással kecsegtetem magamat, miszerint tán legtisztább czélból kelt gondolataim néhány fiatal olvasónak meleg szívében rokonszenvre találандnak, miután e' parányi munkálatom is valósitandja némileg, pedig hön szeretett hazám érdekében, azon kedvencz eszmémet: hogy a' szellemi találkozás, eredményiben végetlen!

Héthe gyi Erzsébet.

A' ZSARNOK KEGYENCZE.

(V é g e.)

IV.

Antonia Cinnát egy tág terembe vezeté, mellynek góth boltozatai római oszlopszaton heverték. Eleven színekkel volt festve a' terem, 's a' butorzat fényessé levé azt. Terhesen aranyozott függönyök takarák az ablakokat — aranyból öntött oroslányok fején hevert a' pompás ágy, mellette több nap-pali nyugágyak helyezvék, szinte aranylábaikon. A' falakon hősök képei 's csaták rajzai függtek; mindkét Scipio, Fabius Cunctator, Coriolan és sok más. Nem hiányzának szinte Tarquin és Lucretia képei sem, valamint a' cannai ütközet 's Mithridates legyőzetése. A' szobát egyetlen lámpa világítá.

— Fogj helyet, lovag, — mondá Antonia.

— Nem tehetem, kecses hölgy, tisztelné; mond Cinna, — mit parancsolsz velem?

— Olly fukar volnál, kérelmem kihallgatására néhány perczet sem áldozni?

— Kérd éltelmet holnap, azt is oda adom; de most szükségem van reá, és szükségem az időre.

— Nagy kegynek tartod, a' dictator kísérője lenni.

— Magam ígérkezém.

— Nem hívém, hogy te is kegykereső légy.

— Holnap másként fogsz rólam vélekedni.

— De ha nekem épen csak e' percz lehet sikeres; ha holnapig sokat veszthetnék mindketten.

— Én csak az által veszthetnék, ha még sokáig késném itten.

— Tulzott büszkeséged az oka.

— Oh, ne hidd ezt, kedves leány! szavaim igazak. Cinna indulni készült. A' terem ajtaja megnyílt 's Irene lépett be.

— Hová olly sietve, lovag? — kérdé a' távozót.

— A' dictator kíséretéhez; válaszolt Cinna eléggé hidegen és megvetőleg.

— Maradj, ő már Romához közelg.

— Mit? 's én elkéstem volna?

— Akaratom volt, hogy itt maradj.

— 'S tán oldalad mellett töltssem az éjt? — mond Cinna ingerülten.

— Lovag, szavaid méltatlan sértenek; csak azt fájlalod, nemde, hogy nem első szűrhatád a' dictator szívébe kardodat?

— Mit mondasz? birtokodban van titkunk, 's te árulónk levél? — szólt Cinna meglepetve.

— Ne hidd, büszke római; én tudtam a' titkos cselt, hatalmamban volt

felfedezni azt, 's én nem tevém. De többet is tudék, ezt veled közlendem; fogj helyt, lovag, hallgass meg, 's azután ítélj, sértő becstelenítésedet megérdemlem-e? Antonia távozott, 's Irene a' nyugágyon fogott Cinnával helyet.

Szép volt e' perczben Irene, mint szerelem Istennője, midőn az első ifjat ölelé keblére; elszántság nyugodott bibor arczán.

— Tudtam én, Cinna, hogy Sullának veszni kellett volna ez éjjel általad; de a' terv nem teljesülhete, mert megtudta-e a' zsarnok, vagy csak régi boszuját elégitendi-e ki? fegyveres erőt tartott rejtekben; társaid elfogatvák, 's reggel a' nép előtt vesztik éltöket. Engedhetém-e, hogy te is elveszsz, kire Róma jövője vár; megengedhetém-e, hogy illy kora éveidben hős tettek nélkül kajánul a' dictátor kényének áldozata légy?

— Irene! köszönet tettedért; hálaérzetim nagyok, de nincs erőm nyilvánítani azokat, mert társaim veszedelme aggaszt. Bár Jupiter villámival sujt-hatnám agyon a' gyilkost! de mit tehetek? a' nép olly pulya, rettegő, hogy a' fiu atyja halálát 's nővére meggyaláztatását sem bátor megboszulni; hasztalan fogom végig ordítózni az utcákat, ők juhokként összedugják fejüket, hogy suttogásukat ne hallja a' nagyur. — Irene! légy segédem; megmen-tenem kell őket még az éjjel, ha nem másként, Sulla vesztével.

— Ne siess, lovag; képes volnál-e az örök ezreivel daczolni, 's nem balgaság lenne-e, boszullan elveszni?

— Oh Irene! lelked nemesebb, mint megfoghatám, te meghódítál engemet, neved szent leend előttem, 's ki azt sérteni meri, karom sujtja le. Szólj, hölgy, bizhatok-e benned? fogsz-e boszumnak tért nyitni? te teheted azt, mert szívét bírod.

— De életét nem, — mond Irene, gondolatokba merülve, 's ujjai ruhája arany rojtjaival játszottak.

— Irene! — mond Cinna nyájas hangon — ezen arcz Cynthiáé, e' szemek — csillagai az égnek; bájaidd Daphnétól nyeréd, 's lelked jobb és tisztább, mint az égieké: 's mégis szerethetsz illy szörnyet? egy hiena-fajt, ki embervérrel táplálja magát? szólj, nem iszonyodol-e a' vérfoltoktól, melyek ruháját és kezeit befestik?

— Ő szeret engemet.

— Tigris szerelme vért szomjaz, 's illy gyöngéd lény gyuladhat-e szerelemre illy szörnyeteg iránt?

— Nem, Cinna, egykor szerettem őt mint hőst; nem pedig, mint népének gyilkosát, — mond sohajtva 's elérzékenyülve Irene, 's úgy látszék, mintha Cinna hízolgó nyájassága reményt adna neki vágyai tárgyát megnyerhetni.

— Ugy van, népgyilkos ő; de a' népgyilkosnak vesznie kell, — te segédem leszel, leány, nemde?

Irene büszke méltósággal kelt fel ültéből. Őt segitsem-e megölni, lovag, kitől mindenem van? visszaéljek-e határtalan bizalmával? nem, ezt nem tehetem. 'S ismét leült. Az ellennek gyilkától megóvott engemet; ő szerette első az atyát-

lant, kinek honában többé senkije és semmije sem volt. Ide hozott Rómába, 's gúnyolt a' nép, gunyakaczaja füleimet sérté; megvetve mindenkitől, Sulla kéjhölgyének neveznek; csak ő maradt hű, szerelme változatlan, 's kegyelme állandó; ne higgy oly elvetemültnek, hogy illy hálátlan tudnék lenni.

— Irene, szavaid szívemig hatnak; oh! miért nem leheték én megmentőd!

— Gyöngeség volt tőlem, megszűnni szeretni őt; de miért hült meg iránta keblem — ezt meg nem mondhatom. 'S nem igazságosabb valék-e Róma iránt, midőn egy hős fiának életét megtartám?

— Nem kívánom, hogy Sulla halálában részt vegyél; de ha Róma szabad lesz, én és nőm barátilag fogadunk körünkbe.

— Nőd? kérdé Irene, mintegy villámtól lesujtva e' szavak által.

— Igen, Irene! nőm; — szeretek egy leányt, Romának legszebb leányát; oh! de a' sors üldözi szerelmemet: ő v e s t a s z ű z, reményem, megnyerhetni őt, csak Róma szabadulhatásával valósulható, akkor honszabadítói tekintély által akarom kivívni azt, mit most tőlem a' törvény tilt.

— Lovag! mond Irene oly hangon, melyben a' csalás keserve 's a' hirtelen támadt önállóság büszke dacza vegyült: boldog sikert ohajtok részedre, többet tennem nem lehet. Jó éjt, menj, és küzdj Rómáért, hogy megérdemljed szép kedvesedet. Felállt ültéből.

— Jó éjt, Irene! most kedvesemhez; ez éjjel ő a' szent tűz öre, tudnia kell, kinek köszönheti életemet, 's onnan barátim megmentésére. — Jó éjt, nemeslelkű hölgy; esküszöm neked, hogy a' dictator soha sem tudandja meg, ki által menekülék meg hatalmas cseleitől; még egyszer jó éjt! 'S megzorítá Irene hókezeit, ki néma és féleszméletlenül maradt, mert fájdalommal sújtá őt a' szívnek megcsalása; a' lovag, mit sem sejtve, jobban el volt fogva a' körülmények vésze által, hogysem Irenét megértheté.

Irene egyedül maradt, 's nyugágyára dőlve, sűrűen ömlöttek könnyei: negyedóra mulva megszűnt sírni, nyugodtabb lön, 's mintha szokni kezdené fájdalmát, néhány perczig gondolatokba merült; a' márványhomlok redői elárulák, hogy határozni fog. Egyszerre elhagyá helyét, 's az öltönyét felcserélé. „Ha e n y i m nem — az ö v é se legyen“, mond öltözés közben, — 's utóbb Antoniát szólítá be.

— Már egyedül? — kérdé a' belépő hölgy.

— Jer, siessünk.

— Hová?

— Vesta templomáig.

— Illy későn?

— Korán jövünk; csak jer.

— Megfoghatlan; mond Antonia, 's mindketlen távoznak, 's a' sötét éjben utjokat Róma felé irányzák.

V.

Barna éj takarta Róma piaczeit, csak néhol terjesztének még egyes ablakok 's az utcák távol mécsei fényt a' sötét csendben..

Vesta temploma széles téren állott a' város azon részén, mely a' quirinalis hegyoldalon nyult el; a' templommal egybe ragasztva a' szüzek zárdája emelkedék, 's mindkettőt magas fal keríté, mellynek teteit és hézagait egyszerűen faragott szobrok ékiték. Fel 's alá jártak az örök, kik a' zárdá és templom kapuját cerberusként őrizék, vizsga figyelmöket csak ügyes csel játszhatá ki.

A' kapuőr a' küszöbre dülve szunyadni kezdé, midőn egy lovag érkezék a' szemközti utról. A' lovag lépteit távolról két alak követé, mindkettő fehér, mint lakói a' sirnak.

A' lovag a' kapuhoz ért, az ör felugrott.

— Csendesen, Paulus!

— Te vagy, uram, mond az ör halkan, 's leült, álmát tovább folytatni.

Az ifju átlépte a' tiltott korlátot, 's a' csarnok sűrű oszlopszata között a' templomba tűnt el.

A' szentház belseje tág kört foglala, 's gömbölyü tetejét óriási négyes sor oszlopok tarták. Éjsötét volt a' ház, csak a' főoltár közepén lobogott a' szent tűz aranyozott serpenyőben, nem messze terjesztve kékes fényét. Az oltár felett Vesta-szobor állott természeti nagyságban, sáragyagból gyúrva, és színezetten.

Az oltár felső lépcsőzetén egy vestaszűz aludt, öre a' szent tűznek. Béke szenderíté álmra az ártatlanság gyermekét, keble gyöngyhalmái csendesen dagadoztak a' hóruha leple alatt, rózsás ajkai körül mosoly enyelge, homlokát szelidség ülé; barna hajai hosszú fodrokban takarák bársonyvállait.

Édes volt a' szűz álma, mert mosoly környezé olykor ajkait, olykor pedig alabastrom karjait mintegy ölelésre kulcsolá össze.

A' lovag halkan közelített a' leánykához, 's csattanó csókkal rezzenté fel álmából.

— Ah Cinna! sohajta a' szűz, 's kedvesének karjaiba temeté magát.

— Jer Luciám! az istennő megharagudhatnék szerelmünkért; 's felölélé karjaiba kedvesét, 's távozott vele.

A' két alak közel ért Vesta templomához; egyik a' mellékcúzába vonult, míg a' másik feltárta lassan az ajtót, észrevétlenül beosont a' szent hajlékokba.

Kémelve lépdelt a' csarnokon keresztül; de csendes volt minden; belépett a' templomba, 's lábhegyen haladván előre, a' főoltárhoz ért, de itt sem talált azokra, kiket keresett.

— Hová lehettek? — mond az alak.

Az oltár közepén csendesen lobogott a' tűz, minden oly komoly, oly ünnepélyes 's oly szent ihletű volt, hogy halandó remegve fohászkodék az égiekhez.

Irene — mert ő volt az alak — az oltár lépcsőzetén térdre hullva hal-
kan monda imát a' föld urnéjához.

Felállt, 's nyugtalan gondolatoktól elragadtatva, szemeit földre szegzé.

— Most öleli őt, — suttogá, és szemében a' féltés szikrája tüzelt —
most sugja neki e' boldogító szót: 'kedves'—és én! oh én! soha sem bírom őt!
Némi szünet után: Történjék bármi: ha én nem bírhatom őt, vesszen az, ki
birtokában tartja, 's reményemet feldulá. — Meggyújtá fáklyáját a' szenttűz
kékes lángjainál, 's egy magával hozott kis vízmedenczét véve elő, kioltani
készült a' tüzel.

— Nagy istennő! megbocsáss, hogy idegen lépett hajlékomba, és szent
tüzedet kioltja; szíve készletti erre,— avagy miért adatok érzést a' kebelnek,
ha ki nem elégíthetitek azt? 's ha a' láng kitör, miért bünteti 'azt törvényetek?
A' medenczét a' tűz fölé emelé: Nem; nincs erőm megtenni a' vétket: miért
is bűnhődjék ő? tehet-e ő róla, hogy szebb és jobb nálamnál, kit Sulla ágya-
sának neveznek? A' medenczét leemelni akará, midőn azon perczen egy darab
kövecs hullott alá a' boltozatról, 's a' templom téglakövezetén hangosan csattant.

Irene megrettenve elejté a' fáklyát és a' medenczét, a' víz kiömlé, 's a'
tűz eloltaték, a' fáklya elaludt.

— Istennő! te tanuja valál tettemnek: akaratom ellen történt, én nem
vagyok gyilkosa; oh átkozott gondolat, mit a' féltés teremte agyamban! — El
e' helyről — 's örülként rohant ki a' sötét templomból, a' kaput sebesen fel-
tárta, a' mélyen szunnyadó őr nem hallá a' zörejt. — Antonia karjaiba fűződék.

— Jer, mond, és siettek, mintha az átok elől szöknének el; Irene né-
ma volt, de reszketett; Antonia nem merte kérdezni, mi történt; a' korány el-
ső fénye tűnt fel, midőn a' villát elérték.

Irene távozta után nem sokára Cinna végcsókját nyomta kedvese ajkaira,
's a' felébredt őr markába arany darabot nyomva elsietett.

A' leányka visszament a' templomba; de hangosan sikoltva rogyott a'
földre: a' templom sötét volt, a' szenttűz kialudt.

VI.

Róma utcáin zajongva tolongott a' nép, ajkról-ajkra szállt egy vestaszűz
befalaztatásának hire, ki vallomása szerint megnevezni nem akart kedvesével
tölté át az éjt, melly bűnös tett miatt a' szent tűz kialudt.

A' Rómától szalagként tekergő országúton egy lovas ügetett izzadt, taj-
tékzó ménjén Sulla villája felé. Bő tógája a' szélnek játéka volt.

Félnegyed röppent el 's a' lovag a' villa udvarába ért, hol leugorva lo-
váról, azt egy szolgarab fogadá el siető készséggel; ő pedig rohanva haladt a'
tág lépcsőzetén fel.

A' csarnokban egy szolganő jött elébe: Honn-e urnőd? kérdi 's nem várva
feleletet, a' terembe lépett.

A' szoba falai közt néma csend lakott; a' fényes butorozat tegnapi diszét
tartá fel a' teremnek, a' biborselyem függönyök, arany rojtjaikkal csinos redő-

zetbe szedve, kétfelé valának vonva a' tág ablakok elöl, melyek üvegein hatottak át a' mosolygva kelt napnak hosszú sugárai, megtörve a' nyugágyak izmos arany lábain; a' hálóágy fölvetve, úgy mint előbbi este vala: sejteni engedé, hogy a' szép urnő nem nyugtatá az éjen át deli tagjait rajta.

Irene egyik nyugágyán mozdulatlan hevert, arca sápadt, szemei kisírvák, hajai rendetlen terülve szét vállain, ajkán remegő keserv; e' helyzetben hasonló egy túlvilági kárhozottéhoz, kit örök kín gyötör.

— Irene! — mond a' belépő Cinna, 's lábaihoz omlott, mintha térdai nem birták volna; hangja elfojtott 's csak csókjai érinték a' hölgy karjait. Irene elfordult és sirt.

— Irene! — kezdé ismét az ifju—Luciám a' köhalom előtt, szabadítsd meg őt! az istenekre! szabadítsd meg őt!

— Nem lehet! rebegé Irene.

— Oh ne mondj illy szörnyet; ne ingereld magad ellen az ég boszuját; te uralkodol Sullán, királynő vagy fölötte; a' zsarnok hatalma megmentheti őt.

— Késő; — mond a' hölgy a' szánakozás legédesebb hangján — térdeimen esdve kértem Sullától kegyelmet hölgyed számára, de nem nyertem meg azt. A' dictator dühöng, kedélye vad, mint a' bérczek orkánja, mely a' szirtek csucsán süvölt; esdeklés nem hatja meg füleit, böszültében iszonyubb, mint Jupiter haragja, — hasztalan volt minden szavam.

— Hasztalan? — mond fölkelve Cinna 's büszke méltóság ülő homlokát, — úgy kard és kar vivandja ki éltét hölgyemnek. Szavait elszántság bélyegzé, távozni indult.

— Maradj, Cinna és hallgass meg; lelkem is vesztéhez közel, csak bocsánatod mentheti meg; oh mondd, hogy megbocsátasz; Cinna, Cinna, hallgass meg; Luciát én vesztettem el, a' szent tűz kioltója én vagyok! mond a' hölgy 's a' végszavaknál a' nyugágy párnájára bocsájtá szédülő fejét.

Mint villámtól sújtva állt meg Cinna a' feltárt ajtó küszöbén, betevé ismét azt 's visszafordult, iszonyu tekintetet mereszte a' hölgyre, ki arcát elrejtve zokogott; végre hozzá lépett lassu léptekkel, megfogá kezét 's fogcsikorgatva szorítá meg azt; ujjai alatt kékült a' gyenge test.

— Te oltád ki a' tüzet, szép hölgy? kérdi visszafojtott dühvel.

Irene hallgatott.

— Te oltád ki a' tüzet? ismétlé kitörő haraggal a' kérdést.

— Igen; rebegé alig hallhatólag a' hölgy.

— Ugy fejedre hoztad a' vést, elfajult lény. Lucia vesztét a' tiédde! fűzöm össze; 's karjába ragadva az ájultat, kirohant a' teremből, le a' lépcsőzeten, hol lovára emelve terhét, elvágtatott.

A' rabszolga utána mereszté szemeit.

VII.

A' város egyik szabad térén mintegy nyolcz lányi magosságra emelkedve állott egy négyszögü keskeny köfal, melynek oldalában meg lehetős

nagyságu ür hagyaték. Fel- és oldalpárkányai ez ürnök egyenetlen megszakadásokban maradtak, 's első pillanatra gyanítani engedék, hogy a' munka még nincs bevégezve.

E' fálnak átellenében helyezteték a' dictator pompás széke, ki maga is megjelent látni Vesta istennő gyalázójának befalaztatását. Jobbról a' dictator oldalánál a' Pontifex Maximus állott, mellette számos papjai 's a' tanács és lovagok, balról a' főpapnö, szüzeivel, mind fátyolozottan. Hátrább az örök kettős lánczolata vonult félkörben el, 's ezeknek háta mögött a' nép nyugtalan csoportja hullámozott, előbb törve, hogy a' gyász jelenetet láthassa.

A' papok és szüzek szomor éneke mellett hátrakötött kezekkel vezelték elő a' bűn áldozata 's a' tér közepén megállítaték, ellenében a' tátongó kö-ürnek, melly sötéten meredt feléje.

Halvány volt a' leány, arczrózsái elenyészve, hasonló egy sírrémhez; szemei tűz nélkül mélyen süllyedtek gödreikbe, picziny ajkai csukvák, mintha nem tudnának többé hangra nyílni; midőn bágyadt pillantatát az ürre veté, átfutó reszketés rázkódtatta meg tagjait és hirtelen kezde széttekintni, és messze a' tájakra irányzá szemeit, mintha még egyszer akarná ölelni a' világot, vagy messze ragadtatni ohajtana e' helytől.

A' Pontifex hangosan kiáltá ki a' leány vétkét, 's Vesta istennő törvényei szerint, kimondá reá az iszonyu halált.

Elöléptek a' papok, kiknek e' szolgálatot tenni tisztjök volt, 's átvevék a' szüzet. Ez térdeire omlott, sirt és életeért esde olly hangon, mellyre a' kö is megingott volna, de hasztalan! a' római nép hideg részvétlenséggel tekinté az irgalomért kiáltó leányt. De lehetett-e szánakozó azon nép, ki amphitheátrumában gyilkos vadak által évenként ezrek szétszagatását kacajjal szokta meg-nézni?

Megfogatott a' leány, 's erővel hurczoltaték a' köüreg közelébe, mert lábai nem akartak túllépni az élet határán; jaja perczenként kitörőbb lön, minél rövidebb volt a' tér közle és a' köüreg között.

Kétségbe esést jelelő fuldoklásai között, mintha önkénytes halállal szeretné felváltani az iszonyut, emelteték végre az irgalmatlan papok által az üregbe, mellynéhány percz mulva halála, sirja és koporsója leend — pedig még alig fejlett tavaszkorának kezdetén. Most szorító vaskapocs övedzé körül karcsu derekát: a' leány összeborzadt, ajkai elnémultak, arczvonalmait a' méltatlan szenvedés, a' tiszta szerelem öntudata, 's az iszonyu halálnak olly közel pillanata eltorzítá.

Már csak félig látta e' szivrázó jelenetben gyönyört élvező római nép a' leány bájos tagjait, 's perczenként magasult a' fal, mert a' papok 's kömivestársaik gyorsan emelék fölfelé a' sirbolt ablakát, melly mindig szűkebb lön.

E' perczben szélként vágatott elő egy lovag; ménje, kétfelé szorítván a' népcsoportot 's öröket, a' tér elején már alig lihegve térdre omlott 's a' lovag egy alélt nőt emelve balkarján szállott le nyergéből. Megállj! ordítá átható hangon, mellyre a' körakók ijedve hullatták földre szerszámaikat.

Boszu és düh szikrázott a' lovag szemében, gigásként állott meg a' dictator előtt, az ájult Irenét még mindig karján tartva.

— Dictátor! — mond érczhangon — te szereted e' nőt, mint én amazt, az üreg mátkáját, kit vagy azonnal parancsod ment meg, vagy kardom áldozatja leend ez is; szólj! és határozz; jobbával kardja markolatát tartá.

A' nép bámult, a' dictator homloka kitörő harag jeleül ránczba szövődék; inte öreinek 's ezek megrohanni készültek az ifjut.

Cinna kirántá kardját, 's a' leány pihegő hókeble felett szívének irányzá azt; külsejének legkisebb mozdulata rettentő elhatározottságot mutatott.

— Erő és hatalmad nem mentik meg őt; — mond Cinna — öreidet parancsodd vissza, vagy e' pillanatban kardom szívéért éri.

A' dictator kénytelen volt engedni, mert hatalmát a' körülmény nem engedé használni. Vidd kéjhölgyedet, mond, de szókjél el vele, hogy hatalmam utól ne érjen.

A' dictator akarata szerint meg lett volna mentve a' hölgy, a' szép Lucia; de a' vakhitű nép zugni kezdett: Vesta istennő átka fölötté, fal közé vele! kiáltának a' papok 's a' nép utánordítá ezt,—előre tört, akaratát erővel vívni ki.

A' papok és mivesek megkettőztetett gyorsasággal tévének követ köre, 's a' kösir eleven lakójának már csak arca és feje vala látható, — éjszemei kedvesére meredtek, utolsó gyönyört élvezve látásán; de csakhamar eltakarta azt is a' kö, 's ekkor hangosan sohaj!va emelé azokat az ég felé.

— Cinna! kiáltá még egyszer, 's a' hang csak megtörve ért a' hallgatók füleihez.

— Luciám! kiáltá Cinna, 's még egyszer kérdőleg tekintett a' dictator felé 's látta, hogy nincs kegyelem. Még csak egy kö: Lucia örökre temetve! elevenen temetve! — — e' tudat, e' percz a' kétségbeesésig ingerlé dühét, 's kardját egész hosszában ereszté Irene szívéen keresztül, 's véresen rántva vissza azt, menteni rohant kedvesét. Még egyszer utoljára látta imádott Luciája sima homlokát 's a' barna főt, de e' pillanat végső pillanata volt, mert a' felzudult nép végtelen erejének áldozatává lön.

Az üreg utolsó hézaga is bezáraték, 's a' nép háladalt zenge az Istenő-hez, 's a' főpapné, a' hit szabálya szerint, a' naptól gyújtá lángra ismét a' szent tüzet.

Sulla magán kívül volt: az iszonyu szemle mélyen hatotta meg őt; számos kivégeztetése között ez volt az egyetlen, melly elérzékenyíté. Komolyan és szóltanul távozott lakába, foglyait, kiket a' mulatsági éjen elfogatott, szabadon bocsájtatá és szobái rejtekébe vonult, mintha gyászolná a' bús esetet.

Tíz nap mulva lemondott hatalom és czimeréről, mellyet a' néptől örök-re birt 's tizenkét évig véresen viselt. Néphatalom soha sem lett volna képes a' 'dictator perpetuus' uralkodástól megfosztani őt.

Turcsányi Mátvás.

K Ö L T Ö L A N T J A.

A' költőnek ne, óh ne mondjátok,
 Hogy kezében ég áldás a' lant,
 Sors haragja az, és Isten-átok.
 Melly emésztő kéjjel rárohant.
 'S kigyóként fonódva kebelére
 Tápja: a' beteg szív forró vére.

Mert az Isten, a' költőt teremtén,
 Mondá: legyen üdözött kebel,
 Melly hő vágygyal függjön szenvedelmén,
 'S álmodott üdvét ne érje el,
 Könnyekből teremjen lantja fája,
 'S megfeszített kinből hír reája.

'S zengje ekkor búját és keservét,
 Meg nem értve, hallgatatlannul,
 Fájdalom növelje 's tépje is szét
 A' borostyánt, melly fején virúl,
 És ha megtört szíve, 's megtört lantja,
 Elfeledve álljon sirja hantja.

'S lett a' költő, 's megnőtt lantja fája,
 De szemének könnye kiapadt,
 Dalhúroknak kin feszült reája
 'S zeng a' hír—mig végre megszakad.
 Neki üdvöt ég föld nem adának —
 Teljesülni kell az Ur szavának.

'S vannak mégis, kiknek a' borostyán
 Irigylendő fényes koszorú;
 Nem tudják ők, hogy hideg árnyékán
 Pusztá a' lét, a' szív szomorú;
 Nem tudják ők, hogy a' hír sugára
 A' fel nem lélt boldogságnak ára.

A' költőnek oh hát ne mondjátok
 Hogy kezében ég áldás a' lant,
 Sors haragja az, és Isten-átok
 Melly emésztő kéjjel rárohant.
 'S kigyóként fonódva kebelére,
 Tápja: a' beteg szív forró vére.

L a d á r.

Ö R V É N Y E K.

I.

Felhőtlen élet csillámköiből
 Építsd meg a' tündérlakot,
 Reménysinnel mosolygó táj felé
 Nyiss rajta ablakot;
 És népesítsd meg érzeményeid
 Vidám zajú gyermekivel,
 'S várj angyalodra, ki az ifjuság
 Egeiből jön el . . .
 Meglásd! hogy a' tündérlak egykoron
 Rideg börtönre nyomorúl,
 Kétségbeesett halvány táj fölé
 Kedvetlen éj borúl.
 És érzeményid gonosz gyermeki
 Üldöznek nappal 's éjjelen;
 'S eljő az élet lassu gyilkosa:
 Maga a' gyötrellem . . .

II.

Az ifju szüben egy Isten lakik,
 Mellyet teremt, legszebb világ.
 Nincs itt pokol, menny van csak, és ezért
 Boldog az ifjuság.
 'S hogy boldogitsón, vannak tárgyai:
 Szabadság, hon 's az emberek.
 Oh ifju! bár soká mosolygjanak
 Reád az Istenek . . .
 Leccsal egedből e' kaján világ,
 Bár szüdbe kél kemény tusa:
 Ez is kifárad, 's üdvednek, magad
 Lész antikrisztusa . . .
 Föld rabja vagy; minden szál elszakad,
 Egedbe melly visszavezet,
 Ne háborogj! a' gyarló por fia
 Nem rab — nem is lehet . . .

Miskolczi Pál.

FALUSI ÉJSZAKÁK.

NYOMOR.

Sok év után, korszúl alatt

Megjő a' lélekfurdalat.

B u g a f ő.

Fehér volt a' vidék és hideg. Magas hó fedett utcát, háztetőt, a' fák pusztult ágait, rétet és mezőt. A' sötét éj kiterjeszté szárnyait, de vakítón fénylő csillagsereg sugárzott keresztül a' gyászredőzeten, 's összeolvadva a' hó fehérszínével, annyi világot eszközölt, mennyi szükséges, hogy megkülönböztethessük az élő 's élettelen tárgyakat. Az utcák csendesek valának. Kinek lett volna kedve a' hidegben barangolni, vagy épen az utcán fagyni meg. A' szegénynép nappal dolgozik, éjjel nyugalomra bocsátja fáradt testét; — ki nappal henýél 's unatkozik, csak olyan használja fel az éjt élvez. 'S mégis a' nyomor, a' szükség vaskarja hideg időben éjszakánként is felveri az aluvót, 's utcára kergeti segélyt keresni, emberek közé, kik ritkán könyörületsek a' szegények iránt.

X. falu közepén emelkedettebb helyen áll a' goth modorban épült egyház, falai megszentelvék, 's mégis hányszor követtetett el azok közeleiben szentségtelenség, olyanok által, kik kebelebe nem imádkozni jártanak. Körülte itt-ott törött, vagy roncolt keresztek szemlélhetők: hajdan ide temettetének a' falu módosabbjai, bizonyos ideig megújítatának az elenyésztek emlékei; de az atyafiak is rég nyugszanak már, idegen pedig nem tiszteli az ismeretlen holtakat. Nyaranta még hallanak e' néma sírok örömhangokat, hangjait a' fiatalok 's leánykák játszásközbeni örömkítőreéseinek; fagyos éjszakán azonban nem játszik kün senki is, miért feledett és csendes a' pusztult temető.

Azt mondja ugyan bizonyos regényíró, hogy a' holtak is beszélgetnek; — meglehet, és én el is hiszem, de csak magok között, élők nem hallják, vagy ha hallják is, nem értik azok beszédeit. Ugy beszélnek ők, mint az őszi zivatar, melynek hangja fájdalmasan szomorú, bűvös hatást gyakorol lelkeinkre, midőn lehevadt virányokon és pusztult vidékeken nyargal keresztül. De értjük-e, mit panaszol a' síró és jajgató zivatar?

Tizenkétéves gyermek sietett az egyház felől lefelé a' falu völgyes részébe; sietnie kellett szegénynek, hiszen mezitláb volt rongyos gubácskában, 's nagyon fázott. A' gyermek pórszülött volt; talán ha urgymek mezitláb téli időben utcáról utcára sietne, kün az utcán fagyna meg? de a' szegény pórszülött fedel alatt is hideget szenvedett, megszokta a' nyomort szülői kunyhójában, 's így bátrabban 's biztosabban indulhatott ki a' hideg éjben. Léptei csendesültek, végre mégis elérte a' lakot, hová kiindult, — e' nagyútban csak kezecskéi fagytak meg, azokat nem bírta jól elrejtteni.

Egy a' többinél csinosabban épült fehér lak utcára eső ajtaján kopogtatott. Kutyaugatás felelt belől. Ismét kopogtatott kissé nagyobb erővel — ismét a' régi hang felelt, hangosabban, mint azelőtt.

— Istenem, senki sem hallja kopogásomat, már alig állok lábaimon a' hideg miatt, — ha sokáig kell várakoznom, bizonyosan elfagynak lábaim, kezeimben már nem érzek semmit is. Mig visszaérek, beteg anyám is meghalhat; síró hangon szólt magában a' füeska alig hallhatólag, 's az utcára eső ablakra ment kopogni.

— Ki az? — kérdezé egy nyers hang belől.

— Én vagyok, boltosur; kérem, adjon baldokló anyám számára két garasára tömjént 's egy garasára viaszgyertyát!

— Hogy hívják apádat? — minden potom embernek nem nyitok éjszaka boltot, kivált ilyen mérges időben.

— Atyám nincs, uram, rég meghalt — anyámat Lencz Veronkának hívják!

Kevés szünet után gyertyavilág tört át a' fagyott ablaktáblákon, 's csakhamar azután nyikorogva fordult meg a' boltajtó sarkain. A' gyermek beeresztették.

— Miért nem küldötte anyád piros leányát, a' szép Madlent? másszor, ha ilyen későn alkalmatlankodik, leányt küldjön, különben ágyamból sem kelek fel néhány potom garasért!

A' fiucska nem felelt, némán vesztegelt a' bolt közepén.

Jó félnegyed eltelte után feltalálta a' boltos a' tömjénes scatulát, 's abból bizonyos mennyiséget kimérve, papirost vont elő, 's a' viaszgyertyácskával együtt bepakolva átnyújtá a' fiúcskának.

A' gyermek kinyújtá aszott karjait, de kezéből földre hullott a' csomó.

— Kérem, boltos ur, legyen szives keblembé helyezni mindent, annyira megfáztak kezeim, hogy képtelen vagyok valamit megfoghatni.

A' boltos megtevé, mire fölkértek.

— Menkö hideg lehet könn! A' fiúcskát kitolá az ajtón; betért fűtött szobájába, miután a' boltot gondosan bezárta volna.

A' fiucska mezítláb volt, ismét sebesen kellett haladnia, hogy lábai meg ne fagyjanak — azon felül tán a' gyermeki érzelem is kergette haldokló anyjához.

Elérte az emelkedettebb helyet, melynek tetején a' góthalaku egyház állott. Egyik támaszfal mellől bundába burkolt alak lépett elébe.

— Hol mászkálsz, nyomorult, illy hidegben? tán végséig kergetett prédára, vagy szigorú bánasmód vetett ki az éjbe martaléku a' hidegnek?

— A' boltba jártam, uram, tömjénért és gyertyáért; beteg anyám haldoklik.

— Hogy hívják anyádat? az egész falut ismerem lakóival együtt, 's így ismerem kell a' szerencsétlent is.

— Lencz Veronka!

— Ha, ha, ha, tehát halálán van! elmebetsz!

A' gyermek nem érté a' nevetést — mégis fájt neki; búsabban, mint az előtt, sietett haza felé.

— Ha elrohad a' törzsök, hirtokomul esik az ifju ág; egyedül az anya volt utamban — ha ő meghalt, majd másképen beszélek, most azonban megváltoztatjuk utunkat: Madlen helyett Juliehez megyünk. — Az urfi baloldalra fordult 's fűtőrézve ment mulatni. Az urfiak télben sem fáznak sem benn, sem kün.

Nem messze X. falu végétől hársfák között áll egy kised házikó. Nádsövénye csak szárnyas seregtől őrzi meg, kutya és ember szabadon járhat be udvarára. Zsuptetője bár nem uj, mégis meglehetősen tiszta, ritkán van tűz a' házikó belsejében, füst nem igen barnítja a' sárga szálakat; — üveg helyett rongydarabok tömvek az ablaküregbe, ajtaja repedezett, — szabadon látogatja a' szél és zivatar a' lakókat. — Nyáron az ilyen házikó igen regényes, — télen át nem sokkal vitorább külseje, mint a' temető; mikor a' nap forró sugára meglátogatá e' szegény házikót keresztül zöldellő házak lombjain, a' madárdal közé ifju ártatlan leányka dala is vegyült. De most levél és lomb nélkül zuzmorásan álltak a' hársak, a' dallosok melegebb vidékre költözének, benn a' házban 's kívül körülte minden néma lett. — A' millyen bájos falun a' tavasz 's nyár — olly zordon 's rideg az ősz 's a' hideg tél.

A' fiucska elérte e' szegény házikót, kopogtatás nélkül nyitott be. Ki haza megy, ritkán kell kopognia. Istenem, millyen szomorú volt a' szoba belseje, hol Lencz Veronka haldokolt!

Vakolatlan sárkandalóban cserágak lobbadoztak, csak nehanéha kapván lángra, csakhamar ismét elaludtak. Volt valami kísértetes a' cserágak égés által elő-

idézeit hangjaiban, mintha minden hang nehéz beteg kebléből tört volna elő, ki nem sokára lefizeti adóját, hogy a' czéltalan életből biztosabb honba vándoroljon. A' kandalló parkányán vén kandur szundikált, ki bár számtalanszor éhezett, mégis hű maradt a' segény családhoz, 's annyi nélkülözések daczára szebb kort ért, mint sok más kényelemben ringatott társai. — Két deszkából összeszegezett ágy, roskadozó edénymárium, három szék, egy kékre festett tulipános láda Madlen egyetlen birtoka, tevék a' butorzatot. Egyik ágy felett, mellyben a' beteg nő hörgött, fafeszület fűgött ócska madzagon.

A' fiucska asztalra cserzté a' hozott holmikat, kérdezé anyjától testvére hollétét; de az anya már nem felelt. Meggyújtá tehát a' mécset, mellyet testvére bizonyosan gazdálkodásból oltott el, 's csendesén a' parkányon régi társa a' kandur mellett foglalt helyet.

Csendes volt minden ben és kün.

A' haldokló szemei gyermeke felé fordultak, merően nézett reá, szólanı akart, de nem tudott. — Végre intett fejével: fiacskája megérté, mit akart, váltig melengeté kezeit a' hamvadozó tűz felett, de még annyira nem melengetheté fel azokat, hogy a' kívánságot teljesíthesse. A' mécset is öklei összeszorítása által felvett kingyertával gyújthatá csak meg.

Szegény gyermek, nagyon szeretheté beteg anyját, mert könnyei sűrűn hullának a' hideg földre alá.

Mintegy negyedóraig semmi sem háborgatá a' némaságot; a' fiucska szegény akaratlanul is be-behunyta szemeit, a' midőn egyszerre hideg szél üvöltött be az ablakon, 's fagyot, hópolyheket szórt a' haldokló ágyára.

A' beteg erősebb mozdulataira egészben cber lön a' szerencsétlen gyermek, 's akaratlanul az ablak felé pillantott, honnan a' szél erősebben húzott befelé. Pillanatra valami feketét szemlélt a' lyukon által; félelem nélkül közeledék az ablakhoz; mikorra azonban odaért, szabadon tekinthetett ki a' fagyos éjbe. Messzire úgy tettszett neki, mintha azon alakot látná ballagni, ki az egyház mellett olly nyersen megszólítá. Nehogy még több hideg jöjön az a' nélkül is hideg szobácskába, helyeikre illeszté a' kidőfött rongydarabokat.

Ismét csendesség lön ben és kün.

Ismét eltelt mintegy felóra, kün csengetyű hangozott; a' gyermek felkelt ülő helyéből, az udvarra kiment, 's épen az utcára akart kinézni, a' mint testvére a' piros Madlen lépett elébe, kis távolságra a' leánytól jöttek az egyházi lámpással 's a' lelkes szentséggel.

A' két testvér kün maradt. Az egyházi 's lelkes beléptek a' szobácskába.

— Hoztál tömjént 's viaszgyertyát, Andriská? szegény anyánk nehezen éri a' reggelt!

— Mindent hoztam, anyánk intett is fejével, hogy füstöljem meg, de kezeim nagyon átfáztak, nem tehetém.

— Nekem is sokáig kellett várakoznom, én is igen igen fádom.

— Mit gondolsz, Madlen, miért kerülgeti az urfi házunkat? már többször láttam őt udvarunkon kullogni, ma ismét, most egy negyed előtt, benézett az ablakon, vajjon mit kereshet, vagy mit nézhet itten? hiszen minálunk nincs semmi, mi megérdemelné a' meglekintést.

Madlen egy szót sem felelt, ajkai elhalaványultak, lelkebe csak az Isten láthatott.

Andris gyermek volt, szegény, nem tudhatá, hogy a' nyomor kunyhóiban is vannak kincsek, mellyekért sok született boldog száll alá a' magasból.

A' lelkes bevégezte szentes kötelességét, a' leánykának átengedé kezét csókolásra, Andrisnak jó éjt kívánt, 's az egyházzal távozott.

Madlen és Andris bementek beteg anyjukhoz. A' leánya kibontá a' csomót, kivette

a' gyertyát és tömjént. A' viaszgyertya meggyujtatek, 's a' haldokló imára kulcsolt kezeibe adatek, ki erősen szoritá azt, szemeit égfelé fordítá — ajkai mozogtak — a' haldokló imádkozott.

Madlen ezalatt vaslapátra paráztst helyezett, a' tömjént rátette, 's annak füst-jével a' beteg körül füstölt mindaddig, mig a' tömjén füstben nem szállt fel egészen.

A' nép igen sok helységekbén és falvakban gyógyító 's üdvözítő erőt tulajdonít a' viaszgyertyának 's a' tömjén füstjének. Szegények között orvos ritkán hivatik. *Le n c z* Veronka reggeli 4 órakor kiadá lelkét.

Andris harmadnapra már mint szolgakocsis a' korcsmában kis társaival bámulta a' vigadókat 's jó izüket kaczagott.

— Valjon mi lett a' piros tizenöt éves Madlenből?

Lauka Gusztáv.

A' VASMEGYEI TÓTSÁG.

Vas megyének Tajor- (Steier) ország felöli szélén tótság terjed el. Számos dombok lánczolati között vezetete utam a' lelkes, becsületes *Nádasdy* gróf felsőlendvai várába. Felig-meddig kihalva látszik a' természet mohfölte vidékein. Három órányi gyorsutazásom folytában, az utak mellett három holdnyinál több vetésre (és ott is silány rozsvetésre) nem akadtak vizsgáló szemeim. A' nyiresek, bükkösök és fenyves-erdőscek, a' gróf gondos tisztsége által járhatatlan sűrűségben tenyésztetve és fentartva, lombfosztott fáikkal a' terméketlen kövecses mezőségek kopárságait síri gyászba temeték. Ott, hol az év melegebb részeiben, minden házi családnak gyermekei, külön őrizve házi-, szarvas- és egyéb állatjaikat, tisztahangu vandal dalokkal szokták viszhangoztatni a' tótságnak völgyeit: most mindenütt csend uralkodik. A' közbirtokossági határokbán, legelőkön és szántóföldeken gyorsan nevelkedett fiatal fenyvesek kiméletlenül lerontatvák, nem tekintve, hogy a' tótsági föld fenyűnövelésre legalkalmasabb. Gróf Nádasdy példáját méltán követhetnek a' jámborok.

Felső-Lendvára érkezvén, várost kerestem, de ott várost találni nem lehet. Egyik 's másik dombon is mutatának egy egy házikót, 's azok közt a' szelíd erényes grófné ablakából mutatának egy csinos kis köépületet, melyet a' jeles grófnő adakozásából összegyűjtött alamizsnával egy koldúsnő építtetett magának. 'S ezen negyedórányi távolságra is egymástól elszórt épületek Felső-Lendva városát képezik. Így kell a' tótsági heggyek közötti falukat is képzelni.

Maga a' vár egy dombon áll, régiségét külsején hordozó pompájában. Hajdan, mikor még a' templariusok birtoka volt, csak két szárnyra építtetett; utóbb más két szárny is adatott hozzá; de rendetlen négyszegű udvarának nyugoti részén a' második emeletig érő kőszikladomb meghagyatott, 's egyedül annyi hely maradt alul, mennyin egy kocsi az udvarba bejárhat. Ezen szikladomb, a' most uralkodó gróf által, ékes virágos kertté varázsoltatott, 's róla a' második emeletbe czélszerű ut készíttetett. A' várnak északi részét lakja a' grófi család, honnan zöld fenyű-erdőskekkel elborított heggyek és völgyek, Tajorország számos nagyobb heggyei és helyei, ezek közt az új fürdőről ismeretes *Gleichenberg*, szóval: az egész környék természetes panorámával lepi meg a' szemlélőt.

Mig a' tótság minden részein tót, vagy mint magok inkább szeretik, *vandal* nyelv divatozik: ben a' várban, a' főcsaládatyában erős magyar lélek 's vele együtt

tisztán magyar nevében, született Forray Julia bárónőben, magyar szivesség, barátság- és polgár-erény uralkodik. Ben a' várban magyar minden, magyarul szól az érkező vendéghez még a' tizennégy éves angolországi leányka is, ki egy év alatt ezen becses magyar körben nyelvünket sajátjává tévé, midőn mellette a' négyéves kis Feri és nyolczéves Tamás grófi magzatok az angolt 's francziát jól értik, magyarul tisztán társalognak, és csak a' német nyelvben leendő gyakorlatra szükségök, melyet tökéletesen birni nem látszanak.

A' gróf szobáinak minden ablakaiból, a' várfalon belől diszesen elrendezett virág-, narancs- és citrom-házakba van egyfelől a' kilátás. A' vár kerületén messze elterjedő bükkös és fenyves erdőkben a' tisztelt grófnő által rendezett és kikészített sétautak vannak.

A' várnak nyolczvan és több szobái közül egy terem lánczoló le figyelmemet, ez az, melyet az elhunyt Nádasdyak arczképei díszítenek. Ezek közt van Tamás a' hajdani nádor, és hitese: Kanizsai Ursula, kivel Magyarországnak egy nevezetes részét birtokába vévé, és hagyá utódira. Látható ugyanott Nádasdy Ferencznek, a' nádor fiának, képmása, kit a' honi történet „fekete bég” név alatt ismertet velünk. Látható Ferencz a' hajdani országbiró is. Látható Ferencz mellett, szép termelű 's arczvonala nevének Esterás Juliánának életnagyságu képe is.

Ezen szent helyről eltávoztom után, hamarjában utnak indulva, mély fájdalom és gondolatok foglalák el keblemet. Siettem a' szabadba, utamat tovább folytatni a' sűrű fenyvesek és kopárságok között. Nem sokára magam megett hagyám a' távol egymástól elszórva magok a' lakosok által állított lakokat, melyek építésében a' Sonnenfels systemája tulzásban gyakoroltatott. Biztos lehet tótságban a' szomszéd szomszédja miatti tűzveszélytől, marhái kártételétől és pereléstől; 's azért a' tótságok egymás iránt kitűnő hajlammal viseltetnek. Gyermekkei kevésnek taníttatnak iskolákban és csak téli napokban; mert nyáron vonós marhák, tehenek, borjuk, sertések pásztorai házankint 's egyenkint.

Több évek előtt iskolákban a' magyar nyelvben szörgalommal oktattattak megyei felügyelés mellett; de, mint hallám, e' hasznos működés néhol megszüntetett, néhol hanyagon gyakoroltatik; miért az oktatókat és felügyelőket lehet csak vádolni, és nem a' népet; mert ezen vandal fajnak, köztök már előbb is többször megfordulván, a' magyarsághoz kitűnő hajlamát volt alkalmam tapasztalni, mit felserdülvén, tetteleg is bizonyítanak, midőn hozzánk Zalába kaszálni, aratni, csépelni járván, itt a' magyar nyelvet örömmel tanulják, 's jól vagy rosszul, vele nem törődve, beszélnek.

Sz a b ó.

NEMZETI SZINHÁZ.

December 17-dikén. Először „Eszter és Dávid” vígjáték 2 flv. Scribe után Somoly. — Eszterre különben nem volna okom haragunni; de hogy Dávidra se haragudjam, ezt tőlem senki sem kívánhatja, ki e' sorok alatt álló nevemet olvassa, 's egyszersmind az ó-szövetségben meggyalázott hősi fegyvereimre, 's Dávid pásztorbotjára és parittyakövére visszaemlékszik. Mivel pedig Eszter asszonyoság, akár önjószántából és belátásából, akár Scribe által kényszerítve, olly emberrel lépett szövetségbe, mint ez a' parittyázó Dávid: minden ember át fogja látni, hogy bár különben semmi okom, de annál nagyobb kedvem van, rá is

haragunni tetemesen *). Ezen világos összefüggés minden ember, de különösen minden magyar ember, által könnyen átlátható lévén, átlátja egyszersmind mindenki, hogy szintolly méltó, a' milly igazságos és egyszersmind a' legjózanabb ítélő-tehetséget minden kétségen kívül helyző haragomnál fogva, boszut kell a' két gyűlölt személyen állanom; mivel azonban ebbeli nemeslelkű törekvésem az által tétetik felette nehezzé, sőt kivihetlenné, mert a' két gyűlölt személy mellett egy 'biblia' nevű vastag könyv áll, melly rólok csak magasztos dicséretekben emlékezik: én bosszumnak más utat nem találhatok, mint méltóságosan hallgatni mindkettő felől. Ez fájdalmas dolog, de úgy van. Tehát hallgatni fogok . . . Azonban annál jobban kiemelem Scrib-e-et, miből természetesen két dolog fog következni: először, ezen indirect bánásmód által rettentőt fog ama két gyűlölt lény szenvedni; másodszor, teljes fényben felragyogand ildomosságom, eszélyem és életbölcsességem. Igen! Scrib-e halhatlan színműíró; benne a' költészet annyi, olly szép, olly magasztos, hogy az ember meg nem foghatná, mikép szorulhat egy emberbe annyi sok a' jóbul, ha nem tudná, hogy ő francia; emlitem-e mély, igen mély, a' legmélyebb psychogijáját? ember-, élet- és világismeretét? 's ebbeli nagy ismereteinek egy valódi költői kedélyben a' legtündériesebb, legbájolóbb és legvalódibb szemléletek útján való visszatükröződését? mellyhez még járulván a' magas, a' tiszta, a' szüzi képzerő, e' visszatükröződésből a' legmegragadóbb képek alakulnak? járulván továbbá hozzá a' tisztító 's rendező értelem, egyszersmind e' képek a' legméltóbb alakokban állítatnak a' mélyen meghatott olvasó elé? . . . 'S e' roppant leleményesség! e' találékonyosság! e' meglepősegekben nemcsak minden mást, de önmagát is túlhaladó fürge elmeél! Mert hiszen kinek jutott volna eszébe más ember fiai közül, először is egy kárpitos legényt Dávidnak keresztelni, másodszor pedig egy kárpitosleányt Eszternek keresztelni, 's így harmodszor egy vigjátékot egyszerre Eszternek és Dávidnak keresztelni? Így, csak így fejlík ki aztán azon roppant comicai erő, mellyet csak a' franciaíak bírnak, 's azok is csak a' mai világiak, 's melly az embert iszonyatosan meglepi, midőn először is a' színlapra pillant, 's rögtön azt hiszi, hogy egy egyszerű drámát lát az ó-testamentumból; másodszor ismét a' színlapra pillant, de ekkor már tovább hagyja rajta szemeit, 's így észreveszi, hogy nem annyira az ó-testamentumban, mint inkább Párisban egészen mai világi emberek közt van; 's ha ezen felül még a' színlapot harmadszor is tetőtől talpig végig nézi, akkor veszi észre, hogy mind e' szellemdús dolgok a' nemzeti színpadon adatnak elő, 's Eszter nem más, mint Komlósy Ida k. a., és Dávid nem más, mint László ur, kik valamennyed magukkal igen jó kedvvel játszottak a' vigjátékban, melly a' főnebb előadott jeles tulajdonságokon kívül, egyszersmind gyors cselekményfolyammal, ügyes szerkezettel, élénk dialoggal és egy pár elménczséggel is bír, mint ezt a' francia műveknél mindig tapasztalni szoktuk; minél fogva a' közönség igen jól mulatá magát és a' kis Dávidot társaival együtt egy párszor góliátilag megtapsolta. — Meglepetéssel láttam ezen előadás alkalmával egy pár szerelmi levelet megfordulni a' színpadon, mellyek valóban — a' szerelmi levelek rendes idomaihoz képest — olly góliáti alakban voltak összehajtvá, mint akármelly más level, mellyet postán küldözünk, 's a' min enaél inkább csudálkozám, mert a' mennyire jártas vagyok a' szerelmi levelek irodalmában, ezekből az ollyakat, mellyek saját kezünk segedelmével mozdittatnak elő, igen kis alakuvá szokjuk összehajtogatni, mi az adásvevés könnyebbségét nagy mértékben előmozdítja, 's így a' forgalom akadály nélkül üzethetik atyusok, nagynének 'stb. közelléteben is; — tessék elhinni!

Góliát.

December 21. Először 'Pasquil', eredeti vigjáték 3 flv. Irta Szigligeti. — E' vigjáték főszemélye Firkászi, a' „Töviské" czímű röpirat ismeretlen szerzője,

*) Csak az kár, hogy a' francia eredetiben Dávid és Esther nevek elő sem fordulnak.
Szerk.

ki Vidray Domokos és neje körül élösködik, 's önmagát, tollát és lelkesmeretét vásári tárgynak tekintti annyira, hogy Vidrayné által egy pasquil írására felszólítván, jutalom mellett arra is kész, valamint kész ugyanannak, ki ellen fizetésért pasquilt irt, Laurának, Vidray bátyja özvegyének, színte jó fizetésért elárulni Vidrayné rá bízott és titokban tartani kellő papírjait; egyebiránt az ember pletyka, hazudozó, rágalmazó, ebédleső, 's több illy jeles tulajdonsággal felruházott egyén, ki miként jutott be a' darab kezdete előtt a' Vidrayházhoz, nem tudjuk, de kinek számára érdem szerint jut ki végül azon megtiszteltetés, hogy a' házból kiigazittatik, nem sajnáltatva még a' szabaleánytól sem, kinek udvarlója 's házasság-igérője volt. — Ezen ember körül csoportozva van a' Vidray házaspár, a' férj együgyűségével és papucs jobbágyságával, a' nő büszkeségével, cselszövényeivel 's alacsonyan rosztelkű törekvésével, sógornőjét jószágából kiforgatni; — továbbá Laura, az elmés és szemfüles özvegy, ki sógornőjének ellene intézett fogásait nemcsak kijátsza, hanem hatalmasbakkal tromfolja vissza; — a' Vidrayék fia és leánya, kiknek elseje a' társalkodónót, második Villauli szegény kapitányt szereti; — ezeken kívül Vincze, Laurának titokban és komorniki álzat alatt lappangani kénytelen, 's e' helyzetében szerelme 's feltékenysége által sokat szenvedő férje; Mézesi báró, ki a' darabon végig lógazza magát 's végül kosárral eltűnik; — kikhez járul még egypár ügyvéd, szolga, szobalány, 's effélék. — Mind ezek kevés 's többnyire találó vonással füstve, több mulatságos jelenetnek lesznek szerzőivé, melyek azonban, valódi 's egy és pszichologiai cselekmény hiányában, nélkülözik a' benső 's költői műnek tulajdonképi organicus becsét megadó összefüggést, úgy hogy a' jelen vigjátéka' nagy szorgalmu szerző színművei közül egészen azon categoriába tartozik, melybe egy időben adott vigjátéka: 'A' vándorszínészek' számlálандó, azon különsséggel, hogy ebben még kevesebb ugyan az egység és összefüggés, de sokkal több és élesebb a' rajzoló jellemvonás; kivévn a' 'Pasquil'ban Firkászi személyét, mely mulattató 's bélyegző jellemvonásokban állit elénk egy olly alávaló 's elvetemült embert, ki a' hazudság, szemtelenség és árulékonyaság minden iskoláját végig járván, most arczátlan légy gyanánt dong becsületes emberek körül, és szopogat és szivogat tőlök, a' mit és a' mig lehet. Ez, mondjuk, így jellemző vonásokkal állittatik elő, 's e' részben szerzőtől meg nem tagadhatjuk dicséretünket és méltánylatunkat . . . Azonban a' darab folyamából azon — hihetőleg egészen a' szerző számításán kívül eső — színezet tűnik ki, mintha nálunk az írókat, vagy ezeknek bármilly csekély részét, olly bűnök miatt lehetne vádolni, melyek Firkászi személyében előállítanak. Erre nézve meg kell jegyeznünk, hogy mi az olly ostorozást annál koráb binak tartanók, minél jótékonyabban megörzvé a' becsület nemtője mindeddig irodalmunkat olly emberektől, kik akár a' dicséretet, akár a' korholást pénzért osztanák; nálunk az író — 's ez nem épen örvendetes — elszigeteltebben áll eddig az élettől, semmint annak legszennyesebb oldalaival már is illy célzás, illy közel ismeretségbe jött volna. De illy általános értelemben, nem is feketett a' szerző szándokában, miként világosan tanusítják a' szavak, melyek Firkászihoz mondatnak: hogy illy ember egytellen egy van az egész magyar irodalomban, 's ez is csak ő lehet . . . Hanem itt aztán tüstént eszébe jut a' nézőnek és olvasónak fürkészni: ki azon egytellen? 's a' dolog személyességgé fajulhat, főleg ha ezen az előadó színész is könnyít. Mi azonban tisztán kimondjuk, hogy olly embert, kire Firkászi 'egyellen'sége minden árnyvonásával illenek, az irodalomban nem ismerünk; valamint egyáltalában ki kell azt is mondanunk, hogy elterjedt vagy terjedő rosz hajlamoknak dramai egyéniségekben ortorzását nagyon helyesnek tartjuk ugyan; de szintolly helytelennek tartanók a' személyes célzásokat. Olly dolog ez, melyel a' legnagyobb hatásokat eszközölhetni, mint Aristophanes bebizonyította Socratesen; de egyszersmind a' legnagyobb vétket gyakorolhatni, mint ugyanazon példa tanusítja. Ismételjük, ezek olly nézetek, melyek elmondására jelenleg csak alkalom nyújtatott,

's szeretünk meggyőződve lenni, hogy sem a' szerző, sem E g r e s s y G. ur, ki Firkászt személyesíté, nem szándékozott személyességeket állítani színpadra; a' mi aztán annál kellemetlenebbé teszi azon körülményt, hogy az utóbbinak, nem alakjában ugyan, de viseletében némi parodiázást vélt észrevenni a' közönség; a' mit jövőre elkerülni annál szükségesebb lesz, minél bizonyosabb az, hogy sem a' hátlátlanság, sem a' lovagiatlanság, sem a' tapintatlanság, eredjenek bár akár egyesek, akár intézetek részéről, nem a' legjelesebb tulajdonok.

V a s A n d o r.

F Á T Y O L K É P E K.

X.

Én az erdő vad bikkfája lennék,
Ha az erdő koronája volnál:
Lombjaiddal minden kikeletkor
Vállaimra tudom lehajolniál.

XI.

A' hir szele: nem nyájas est-lebel,
Rózsák ölére mely lágyan hajol;
A' hir szele egy nyári forgó-szél,
Csak por 's pehely, mit gyakran felsodor.

XII.

Legtöbb barátid: mint a' csörgő kigyók,
Előbb elandalítanak,
Meleg szivedre, hogy
Rápattanván, megfojtsanak.

XIII.

Szeretném, hogy lángostorrá lehetnék,
Elvetemült lelkek ostorává,
Vagy kiűzném a' vétket belőlök;
Vagy az ember szívét gyujtanám meg,
Hogy válnék egy égő nyoszolyává,
Mellyben romlott lelkét eltemetném.

XIV.

Parton ültem . . . a' folyóban
Holttest és virág lebegtek. . .
Érzésim, a' lánghullámok,
Szívem áradt folyamában
Bút és örömet vezettek.

XV.

Sír-kereszt: az emlékezet,
Azt mondja csak: ki nyugszik itt,
Hová a' lélek temetett.

XVI.

A' szabadság egy szilaj mén
Senkitől nem járt mezőben,
Mellyel a' szél versenyezni
Nem bír a' hig levegőben.
Nem viselt még háta nyeret. . .
Ur, ki népét megigázza,
A' szilaj mént nem fogá meg,
Csak a' mezőt sánczolá fel:
Hogy benn' népe meg ne lássa.

XVII.

Egy tenger a' te bánatod,
Ugy elborítá lelkedet,
Épen csak egy darab maradt,
Mint tengeren a' zöld sziget,
Hol a' r e m é n y fogott helyet.

XVIII.

Tán ajkad egy virágpohár,
Mellyben szép rózsák virulnak? . . .
Ha mosolyogsz én reszketek:
Hogy a' rózsák kiborulnak.

XIX.

Mint a' hullám: szemed barna ive,
Két mosolygó csillag ég alatta,
Attól félek, hogy egyszer kiszárad,
— Mely felett foly — a' lángnak miatta!

XX.

Beillenél a' tavaszhoz
Fejlő ibolyának,
Lágy szellőnek, vagy az égben

Szerelem-sugárnak.

Mint ibolya, illatozni fognál,
Mint a' szellő, édesen susognál;
De mint sugár jobban nem égetnél
Itt e' szivben égő szerelemnél.

Sz.

MI HIR BUDÁN?

— Voltak pár criminalis hideg napjaink, a' jég a' hidoszlopokon felül össze-
torlódott, 's már örültünk, hogy az isteni rendőrség jó közlekedést fog számunkra
eszközölni — a' jég hátán (mert ha az Isten nem veti magát közbe, ugysem
gondol velünk senki); de a' lágyabb idő szép reményeinket ismét semmivé
tette, 's maradt minden a' réginél, azaz: a' nemzeti rosznál! — Mondják, hogy
mintegy huszonnégy csónaknak kellene a' közlekedést fentartani a' két város
közt, azonban alig fordul meg ezeknek fele naponként négyötször, vagy te-
gyük, nem bánom, nyolczorra is; már most ha minden csónakra huszon-
négy átszállítandó személyt számítunk (ez ugyancsak lelkesmeretesen van számítva,
mert hányszor hajókáznak csak egy vagy két személylyel által, természetesen jó bor-
ravalóért), tehát naponként két ezer háromszáznégy személy közlekedik a' két vá-
rosban: tudjuk pedig, hogy azon személyek száma, kiknek Budapesten szükség-
képen meg kell naponként fordulniok, könnyen rugtatható haterre; kérdés:
mi történik azon 3696 egyénnel, kik a' csónakokba nem férnek, 's mégis a' két vá-
rossal közlekedniök kell? — A' kérdés megfajtáját egy csónakról biztosítjuk, mely
öt a' napnak minden órájában Pestről Budára, 's Budáról Pestre átszállítandja —
akadály, pénzbeli költség 's rendőri interventio nélkül, mely utóbbira ugy sem le-
het erősen támaszkodni.

— A' budaiak a' hirtelen megszakadt közlekedés miatt megszorultak marha-
husban. A' derék kapitány, ezen szükségén segítve, azonnal többszáz darab ökör-
nél szállíttatott ide a' kompon a' Dunán: 's azóta nem szenvedünk szükségét — mar-
hákban.

— Tisztelettel figyelmeztetjük az illetőket, hogy a' pesti révnél egy imperti-
nens goromba commissarius rakoncztatlankodik, 's a' mennyire lehetséges, még na-
gyobb rendetlenséget okoz az átszállításnál, mint ugyis szokásban van. Jó volna öt
vagy felváltatni, vagy meghagyni neki, hogy a' korcsmában maradjon, mellyet, főleg
éjszakának idején, ugyis nehéz szívvvel, 's még nehezebb fövel szokott elhagyni.

— A' m. t. társaság ezidén 10 tagot választott; u. m. tiszteletivé: Kis
Pál kanonok urat, levelezőkké pedig: Szilágyi István, Szvorényi
József, Szőnyi Pál, Venczel Gusztáv, Szűcs István, Karvassy Ágoston,
Petényi Salamon, Hanák János és Kovács Lajos urakat. — A' közülés mult
vasárnap volt, mellyben gr. Széchenyi István, mint másod elnök, egy a' 'humil-
limus servus'-okat (azon fajt, t. i. melly annál szerencsésebbnek érzi magát, minél
több terhet raknak hátára), jó humorral ostromozó beszédet tartott. — Garay Já-
nos egyik szép balladáját, 's Varga István Döbrentey urnak gr. Teleky Ferencz-
ről írt emlékbeszédét olvasta föl.

— A' pesti és nemzeti kör' mindinkább többit lakomáznak együtt, 's így erő-
sen közelitnek egymáshoz: a' tökéletes egyesülést, ugy hallottuk, még csak az
akadályozza, hogy a' növekedő számu részvényesek sem az egyik, sem a' másik
szálláson el nem férnek; szűk a' ház, nagyobbról kell gondoskodni — 's a' testvér-
körök nem sokára élénkeklendik az Unió dalt!

— Egy elméncz barátunk azt a különösséget fődözte fel, hogy az állatkinzás elleni egyesület titoknok — mészáros (t. i. Mészáros Károly).

— A' fali ragasztványok egyikén az emberbarátok ,kegyes aláírásra' szólítanak fel: ez a' testvérvárosok lakóinak nem fog nagy terhére esni, miután megszokták már az — aláírást.

— Bizonyos szerkesztő koldusleveleket küldözgete szét, melyek által minél előbbi feleletre, azaz: előfizetésre szólítanak fel az illetők: szerencsére az is felelet, ha — nem felelnek.

— Köhegyi e' napokban Debreczenbe utazott. Az általa betanított ,vigadó' csakugyan háttérbe szorítá Szöllősynek ,vigalom'fele új társas tánczát, melynek az utolsó haláldöfést az adta, hogy Kolosánszky tanítványai tánczolták el a' nemzeti szinpadon. — Köhegyi ,vigadója' annyiból is jellemző magyar táncz, mert ebben előre is lehet menni és hátra is, mint már ez nyilvános életünkben szokás; de leginkább ajánlható, hogy a' karsu tánczosnékat derékon átkarolhatjuk, mi más dolgoknál is alkalmazandó lenne, ha úgy nem intéznők terveinket, hogy azoknak se dereka, se keze, se lába. — A' vigadónak egyik jó oldala még az is, hogy rövid, hamar abba hagyható: bizony jól felfogta Köhegyi uram a' magyar szellemet.

— Ne legyünk zsarnokok, ne irigyeljük cselédjeinknek, ha üres óráikban Karácson közeledtével néhány diót elütnek egymástól; hisz ők is emberek, velünk együtt sovárognak vidámbb percz után. Hagyjuk őket is diózni, 's dióznak is ők Pesten a' borzutczában 220d. szám alatt; egy határ inas, huszár, kukta, rakásragyul, kezében makaokártyát tart, 's bankot ad. Egy garasért huszonöt diót kapni, egy forintért ötszázat: mit azért számítánk ki, mert a' borzutcza cselédek dió helyett szinte pénzzel számolnak, 's ötszáz helyett egy forintot fizetnek; sőt a' bankban áll néha ötvenezer dió is, azaz: negyven pengő forint, mi a' számolási rövidséget az illetőknél tetemesen elősegíti. — Legközelebb egy szakácsot rántottak be, ki két estén százezer diót vesztett, 's így a' karácsonyi rétesbe alig jut valami. Igen ajánlható volna a' rendőrségnek: e' dió intézetet feltörni, 's néhány egycént, mint a' rétestésztát, kinyújtani, 's dió helyett mogoróval feltarkázni; — a' tanyagazdának sem ártana egy kis diórnum — a' városháznál.

— Ha nem volnánk magunk is ujságírók, ugyancsak derekasan kikelnénk némelly collegáink ellen, kik hireiket néha olly elferdítve 's hamisítva közlik, hogy nemcsak az általuk olly fennen kürtölgetni szeretett biztosság válik neveltségessé, hanem e' könnyelmű elferdítések gyakran compromittálják az illetőket is. Így az ,Ungar' és Pester Zeitung' legközelebb egy budai főhivatalnok házánál történt gyilkos merénnyről szólván, a' körülményeket olly visszásan adák elő, hogy lehetetlen, különben ,honorabilis' collegáimat, egy a' ténynek legbiztosabb kútfőből merített rövid elbeszélésével meg nem czáfolni. — T. kincstári tanácsos urnak inasa, ki mellesleg dühös regényolvasó is, beleszeretett a' szakácsnéba, de szerelme nem viszonzatott, miután hősünk inkább Marsyas-, mint Adonishoz hasonlított. A' legény azzal fenyegeté szerelme tárgyát, hogy nyolcz nap mulva meggyilkolja, ha szívé nem bírhatja, — minek következménye az lett, hogy a' tanácsos ur az inasnak fölmondta a' szolgálatot, mit ennek jövő uj évre el is kellett volna hagynia. — Mult pénteken (december 18-dik) reggel hősünk csakugyan meg akarta ölni a' szakácsnét, ki harsány kiáltozások közt a' szobákba menekszik; T. ur fölugrik ágyából 's ráriad az inasra, ki azt válaszolja, hogy Marit (a' szakácsnét) meg akarja ölni. A' tanácsos ur a' dühös embert kiutasítja a' szobából, ez azonban neki-esik néhány ártatlan lámpának 's kezd törni és rombolni mindent, mi kezébe akad, mire a' tanácsos ur a' legényt ki akarja dobni, ez meglöki, T. ur arczul csapja őt, a' ficzkó nagy lámpát kap fel 's azt urának fejéhez sújtja. A' lármára T. urnak neje kijöven, férjét a' hálószobába igyekszik bevonni, de megbotolván, férjével együtt

elesik 's a' szobában talált különféle tárgyak-, lámpa-, üveg-, gyertyatartókkal 'stb. meghajigáltatik. Valahára mégis sikerült a' bátorszívű urhölgynek fölvészorogni 's urát a' szobába bevonni. A' felbőszült inas mindent, mit megmarkolhatott, utánok röpített a' bezárt üvegajtón, a' butorokat összerombolta 's azután T. ur dolgozó szobájába csukta be magát; később négy városi hajdu által, kik közül egyiknek az ajtó megnyitásánál majdnem levágta kezét, kemény viaskodás 's tetemes megsérülések után elfogatott. A' tanácsos urnál nem volt fegyver 's kardot csak a' catastropha után talált az inas az ur dolgozó szobájában. —

— A' nyomor szerfelett növeli a' zsebelők és kóborgók számát, egész nap hosszában nem győzünk körülnézni vagyonunk fölött: ilyenkor aztán, Szigligeti szerint, nem adná az ember száz forintért, hogy semmije sincs. A' milly aggasztók is ezen növekedő szükség körülményei, mégis néha nevetséges 'qui pro quo'—kra szolgáltatnak alkalmat. Tegnapelőtt szobánkba nyit egy szennyes 's piszkolt nő 's kérdezi: nincs-e szükségünk — m o s ó n é r a ?

— Emlékezhetnek nyájas olvasóink azon zsemlyére, melyet lapjaink egyik számában élethűn közlénk. E' napokban bizonyos pék, ki a' piczi zsemlyéből nagy házakat szokott építeni, zsemlyéinek parányisága miatt kérdőre vonattatván, azzal menté magát, hogy ő az 'Életképek'—ben megjelent zsemlye—divatkép után készíti süteményeit. — Nem koholmány, hanem szomorú igazság!

— Párviadalról beszélnek. Két fiatal ur összeszólalkozván, egyik gyöngye oldalon találván a' másikat, párviadalra mentek, lőttek — 's ekkor a' másik találta gyöngye oldalán az egyiket. A' lövés puskaporral történt: éljen a' régi!

— Valaki a' 'heti lap'—ban, a' fűtésnek egy új nemet találta ki, mely jóval olcsóbb a' fávali fűtésnél. Csak siessünk a' próbával, különben kifogyunk a' télből.

— E' lapokban is már többször volt alkalmunk dicsérve említeni a' pesti kereskedelmi nyugpénz- és beteg ápoló intézetet; e' napokban személyesen győződven meg fényes sikeréről, mely, fenállása rövid idejét tekintve — az intézet csak folyó évi május 1. nyílt meg — valóban kitűnő, már is 201 fizető és jövőre jótékonyágában résztvevő tagot számlál. 'S a' kereskedelmi osztály szabad ajánlataiból alakult alapítóje eddig is olly nagy, hogy az adakozóknak méltán dicséretére válik. Milly figyelmet gerjeszte ezen intézet nemcsak belföldiek és kereskedők között, hanem külföldön is, 's azoknál, kik magok a' kereskedelmi karba nem tartoznak, tanuk M a j e r bécsi bankár a' Stameczház főnöke, ki felszólítás nélkül 500 pgőfttal járult az intézet tőkéjéhez, és Hengelmüller ur pesti köz- és váltóügyvéd, ki önként 's díj nélkül ajánlkozék a' társaság ügyvédül; az intézet mind a' két nemes ajánlatot köszönettel elfogadván, tisztelete jeléül mind a' két ajánlkozót választmányi tagjai közé sorolá. Ez intézet célja levén a' kereskedelmi és boltsegédeket betegségekben ápolással és gyógyszerekkel, és önhibájok nélkül szolgálatra alkalmatlanokká válván, mind őket, mind özvegyeiket és kiskorú árvaikat nyugpénzzel ellátni 's így egy kereskedő város és ezen számos és szükséges osztályának úgy szólván létét biztosítani; felesleges volna azon férfiakat, kikben ezen eszme először foganzott, 's kik létrehozásában legtöbbet fáradtak, dicsérni, de, mint a' közméltánylás példáját, szinte lehetlen elhallgatnunk azon érdemet, melyet ezen intézet létre hozásában különösen K a n i t z M a n ó, továbbá F r ö h l i c h Frigyes és N á d a s y István pesti nagykereskedők szereztek, 's fentartásában ernyedetlen buzgóságukkal folyvást szereznek. — Az intézet saját kórházat épített a' Terézvárosi hárs-utczában Pollak és Ibl jeles építészeink által. Hivatala pedig, melynek példás rendezéséről mindenki meggyőződhetik, a' nagyhid-utczában 673. szám 2. emeletben van. — Az igazgató választmány az intézet további gyarapítására a' pesti redout-termekben jövő jan. 23. fényes táncvigalmat fog rendezni, melyre minden emberbarátot figyelmeztetünk. Jegyek előre kaphatók lesznek Pesten N á d a s y és Z o g r a f urak kereskedéseiben a' váczi-utczában; Budán ezen lap szerkesztőségénél.

— **A' tót ujságból.** Remek példái vannak itt a' criticának és polemianak. A' Pannoniában bizonyos „Ferencz“ Hurban nevű tót papnak „Unio“ czimű könyvét bírálta. Mire a' tót ujságban B (ohuslav) N (osál) egy desperatust választ ir, mellynek egész tartalma az, hogy „Ferencz“ ur zsidó. Mindenütt Jeruzsalem, emancipatiót, pálinkakorcsmát 'stb. emleget. Végre így fejezi be tanulságos czáfolatát: „Kendtek történetének emlékei minden faluban láthatók. Emlékszobra minden korcsma, tanúsága pálinkaüst, rőf és batyu. E' történet képei nagy családok bukásai; népünk erkölcsiségének megromlása, szegénység, betegség 'stb. Tetteitek dicsősége millio szegények könyüi.“ Illy embertelenekkel aztán vitatkozni vajmi bajos. Fölöttök győzni sem dicsőség *)!

— Midőn a' zalavármegyei közgyűlésen egy szó nok bizonyos ügyben sértő kifejezésekkel élt, ezért őt — a' tót levelező szerint — Deak Ferencz le dorongolta (!). Illy dicséretben is nehezen részesült még tisztelt hazánkfia.

— Egy bácsi levelező így ír: „nov. 3-kán tartatott az ujvidéki olvasó egy let havi gyűlése, mellyen másod Jegyző Mandics ur a' tótok dicsőségére kijelenté, hogy a' tót ujság minden e' társulatban levők közt legtöbb h a z a f i u i (??) szel lemet foglal magában.

— Varasdban nov. 11-kén határoztatott, hogy a' tanácsban ezentul kizárolag horvát nyelven szabad beszélni, 's a' jegyzőkönyv is ezen fog vezetetni.

— A' tátrai sas megragadja körmeivel a' kistükör új folyamának szerkesztőjét, 's minden lehető sértelmeket halmoz rá, hogy merte a' magyarok számát nagyobbra, 's a' tótokét kisebbre tenni, mint valami Saffarik nevű esel író, ki, ha nem csatlakozom, magyarhoni születésű és nevét S á f á r i b ó l ferdítette el. Czírógatásai közt péld. illyenek találkoznak: rafinírozott hazugság, lelkek számát fölfalni, szándékos gyalázás, nem tudni, mi sziklák közt lakozó kigyó, ellenünk forralt praktika, oláh cigányéhoz hasonló hazugság, hazug író, komédiához hasonló kódorgó, ki a' deszka ala búvik, 's csak a' bábukat beszélte, méregtelt szív, epétől áradozó vese, gyűlölséget lehelő tüdő, firkász, oktondi, szembeköpendő gúnyoló, legrutabb ócsárló 'stb. Ez a' tót szépműtannak mutatványa, ugyanezért támadja meg a' „Mezei naptár“ is. — A' „Kis-Tükör“ nek halhatatlan emlékü Horvát Istvánunk után közlött (a' szlavinokról mint kérkedőkről 1844.) azon állítását, hogy atyánkfiak ok nélkül álmodoznak holmi roppant tót császári birodalomról, így ontja káromló szavait: „No olly historicus, mint kend, a' kend Horváthjával együtt, elég van miudenütt. Kend Schwartnert és Schlötczert a' magy. nemzet két jeles gyalázójának nevezi, de kend és Horváth legrutabb gyalázói a' tótoknak! mert tüdőtök minden lehellete gyalázó salakokat hány nemzetekre. Így tépi föl hant alól ádáz hiéna gyanánt az elhunyt nemes szunnyadó hamvait. — Azt is apprehendálni méltóztatik, hogy Árpád a' tótokkal mint pórokkal bánt, melly szó értelmét a' spartai helotaékkal azonosítja. Minek bírál magyar könyveket olly ember, ki magyarul sem tud? Sőt még a' felséges özvegy királyné ama szép mondásán: idegen nyelvet tanulni 'stb. is fölakadva, ez ellen is szórja korlátlan mérget. Méltán fölkiálthatni itt már: quousque tandem abutere patientia nostra? E' piszkos cikk írója bizonyos Z á b o j nevű praeceptor.

— Ugyanezen számban rovatik meg a' gömörmegyei R—i tanító, azért, hogy magyarul tanít, miért a' szomszédpapról i s t e n t e l e n n e k neveztetett. 'S az „Egyh. lap“ ugymond még olly vakmerő, hogy ama tanítót még megdicséri; bizony szörnyűség!

— Hasonlókép rosztaltatik egy iskolai felügyelőnek, hogy illy jelentést tett: „a' gyermekek olly jól tudnak magyarul, mintha Sárvarott vagy Dömölkön születtek volna.“

— Sok készület után megtörtént a' selmeczi tót színházban a' második előadás

*) Bizony néha nálunk sincs különb polemia!

is, és pedig csizmadiák, vargák és szabók által. Azért építettünk színházat, — így ír a' levelező — hogy a' lyceumi ifjuság olykor mulattasson bennünket: de ez megtiltatván, a' buzgó polgárság ohajtását teljesíteni nem valának képesek. De a' szent enthusiasmus nem aludt el, 's elhagyván az üllöt, tőt, kaptafát, kalapácsot, magok biczigtek fel Thalia oltárához, tót dicsőséget aratandók a' jelen volt zaggya nép tapsviharaiban. Igen természetes, hogy a' műértő tudósító hévmérője szerint az utolsó vargainasig kivétel nélkül mindnyájan remekeltek. Ezen kívül volt ének is. Jellemző, hogy az előadás után a' nézők nem tudván, hogy már vége van, sokáig ülve maradtak, és várták a' folytatást. Jövő előadás karácsonkor lesz, 's ekkor más eredeti színművel lépnek föl, melynek czíme: „Négy lakadalom egy temetésén.“

T ü s k e.

S o p r o n. „Sok történt, közelebbi tized alatt, városunk emelése körül.“ Jegyzé meg egy városi tisztos hivatalnok. Meglehet, uraim! az erőszakos felrázásra ébredő lélek előtt sok az, mi történt: de ki a' tespedést kényelmül nem ölelte, ki az összes nemzettest mozdulataihoz méri, 's nem hasonszenvi adagokban tartja nyujtandónak a' haladást: az alkalmasint keveslendi, mit eddiglen lendítetek. És, uraim! az idegenkedés rákfene a' közhaza ügyeiben, 's ti folyvást gyógyítlanul hagyjátok dulongni ez epidemicus kórt, mely csak emészt 's halálos lehelete előtt sorvadozva tűn fel a' nemzetiség. Hisszük, miszerint számos balitélettel kell küzdenetek, — 's tudjuk, hogy a' heterogen elemek amalgamizációja nálunk felette nehéz: — de tudjuk 's valljuk azt is, hogy szilárd, őszinte akarat, hő buzgalom által segítve, áttör a' legtornyosabb akadályokon és széttepi az éjnek legsűrűbb fátyolát. Azonban nálatok a' szó alig indít, míg a' példa mozdit: 's meglehet, az előttek lebegő példák büvereje rajtatok nem siklott el hatástalan; mert hiszen, egyszerű polgárok, utánzandóul kit egyebet vennének a' magyar uraknál, kik köztetek élnek? Nem ártand tehát kissé szellőztetnünk az ügyet, hogy mások is ismerjék: „hányadán vagyunk?“ 's ti magatok is botlástalan irányulhassatok el. Nemzetszeretet, honimádás, tüzes lelkesedéssel páruva, vonásai a' magyar jellemnek. Ha ez igaz, minthogy az, — akkor a' soproni magyarnevű faj elütött eredetiségétől. Halljuk példákban! Ismerek családokat, melyekben uralkodó, 's majd kizárólag az, a' német nyelv; növekedő sarjadékaik ütök-verik ugyan a' magyar szót, de kiejtésökben csak annyi a' köszönet, hogy becsületes magyar töle riadni kész. Ismerek egyéneket, kik néha megéljenezve szónoklanak is a' nemzetiség mellett: de azért gyermekeik idegen mintába öntvék. Miért? mert hét országból összetoborzott nevelőik a' világ minden zsezugát annyira fejökbe verik, hogy a' nyomoru haza ismeretére egyetlen árva pillanat alig marad. Idegen világot lövelnek szemökbe, hogy annál vakabbak legyenek a' haza iránt; idegen kéjjel töltik el keblöket, hogy a' haza számára legparányibb hely se jusson: vagy igen, hogy földig gyalázzák, vagy műveltségsevenelve, közönyt mutassanak az érdemtelen tápláló iránt. Oh, az ember félszeg műveltségében rosszabb állatnál! Ismerek nőt, kinek férje tős magyar, ki társaságban magyarul kérdezgetvén, idétlen nyeglélve jegyzé meg, miként ő magyarul csak szolgálóival beszél: és nem volt, ki nyilatkozataért vádlólag szemébe tekintsen, — hanem körülrajongák német hízolgésekkel. Ennyire képes ember, ha honát, mielőtt kíváncsora, elhagyá! — Ismerek otthon-aszott szüzet, ki világfájdalmát enyhitendő, magyar fülbe gyalázza a' nemzetet 's szavát, hihetőleg boszuságában, hogy e' durva magyar ifjuság pártában felejtette őt. — Ismerek magyar házakat, hol kivált a' nőkben azon meggyőződés él, miszerint a' magyarnak irodalma sincs, mert parasztosb nyelve, semhogy ennyire mivelődhessék: perzse, mert a' szászmadame tört francziául erre oktatá, 's mert a' papa csak a' „goromba“ hirlapokról értekezett otthon nagymérgesen, és lőnom ideg-

zetü nőske ne gondolja-e gyengédségekkel beillatozott agyacs-kájában, hogy illy parasztnépnek nyomtatható eszméje sincs? hiszen a' közötté növényző élet, látogatók és színpadok világa mond-e ellenkezőt? Így vagyunk saját fajunkkal, mit várunk az idegen ajkától?

Pozsonyban, mint olvasók — két ellenséges, t. i. german és szláv elem középett — lelkes honfiak „magyar kört“ bírának alkotni, melly megőrizze 's terjessze nemzetiségét. Nálunk erről álmodni is hiúság! — Mert ki volna sikra szállni elég erős, hogy megküzdjön a' guny hydráival? Ki elég ihletett ajku, széttörni a' buta közönyt, fölrázni a' jégkebleket? ki elég lelkes, közzél felé vezérteni az elágazó akarokat? ki végre elég tekintélyes, hogy összetartsa az erőket, mellyek egyesültenek? Volna, volna tán egy pár, de kikben, Isten tudja, mi okból? az akarat hiányzik, és tán folyvást hiányzani fog. Ébredjétek, uraim! és egyesüljétek! De azt fogjátok mondani: „hisz ime, áll a' casino, egyesültünk már, tehát mi van még hátra?“ Sok, igen sok. — Senki nálamnál inkább nem üdvözölheti hobbén cassinotokat, mert egyesülni már magában nyereség: de szabadon kimondanom, hogy casinotokat csak egy lépésnek vagy kísérletnek tarthatom a' szellemibb egyesülés terén. 'S minthogy hiszem, miként a' casinó jobban időöltési, pusztá napi multságok köre, úgy mint van, — magasabb célra alig alkalmas. Idegen szín ömlik el e' körön; mert azon néhány magyar lap, használatlan könyv, jegyzőkönyv még nem elég legyőzni azt, hogy nincs igazam: sőt az egész külső mellettem szól, mert a' szolgaszemélyzetből is alig egy ha ért magyarul, — aztán a' falakon csak egyetlen, honra emlékeztető kép nincsen, holott másutt illy nevezetesebb férfiak arcképei által is diszitve, 's itt is ha a' tagokban valamelyes kegyelet leende, már a' divatlapok mellett érkezett képekből fűzhetek volna falaikra szép koszorut; hátha a' társalgási nyelvet halljuk? akármeddig német herczegségbe kényelmesen beleképzelhetnők magunkat. Ismétlem tehát, hogy a' casinó olly pozsonyifele „kör“ nem lehet, hanem ettől különállónak kellene lennie, tisztán szellemi célzattal; mi nem lehet egyéb, mint magyar társalgás, magyar lapok és könyveknek egyedüli beszerzése és használata mellett. — És higgyétek el, uraim, ez kötelességtek volna, ha honotoknak javát akarjátok: persze, találkozni néhány hűhögő bagoly, sanditva ócsárlván; de illyekre figyelnetek sem illenek, — mert hisz lennének ismét elegenden, kik osztatlan dicsérrel tetéznének, ha ugyan az öntudat megnyugtató szava ki nem elégítene benneteket. Meglátjuk, mi sikerrel szólottunk. Egyébként is fölös szégyen Sopronra, hogy csak egyetlen kölcsönző könyvtára nincs! — ti e' foltot is lemoshatnátok egyszersmind.

Ha pedig nehézségek van sanyaru szavaim ellen, ám czáfoljátok meg, — 's irassatok, ha tetszik, apológiát, hanem természetesen tényekre fektetvén a' súlyt, nehogy amollyn sárba hentergetett pakróczotrombaságokat kelljen undorodva olvasnunk, miképen egykoron bizonyos rozsdás lovag agyfizamai voltak.

Végül ide jegyzem tanulságul: hogy egyik nőfiomító intézetünkben a' magyar nyelv tanítója, mintegy keserű gunyból magyarul maga sem ért. Erre már talán mégis ügyelhetne, kinek tisztében áll! ?

Torma.

Illenek már most, hogy mi is amugy kacskaringósan bevégezzük ez évi utolsó számunkat 's igérjünk jövődre, különféle szebbnél szebb phrasisokban, olly csuda dolgokat, miket magunk sem hiszünk, — de az olvasók még kevésbé. — Ugyis csak arra megy ki minden: „tessék praenumerálni!“ 's azért minden hosszas zárszó helyett, boldog új év kívánása mellett e' tartalomdús két szóra bátorkodunk önöket, t. olvasók 's még tiszteltebb előfizetők, figyelmeztetni, a' nélkül, hogy valaha eszünkbe jusson, önökhöz — bucsuztatót írni!!

IRODALMI ŐR.

Melléklet az 'ÉLETKÉPEK'-hez.

1. SZ.

August. 1-én.

1846.

TARTALOM. A' falu jegyzője, irta b. Eötvös József 's a' t.

A' FALU JEGYZŐJE.

Irtá b. Eötvös József 's a' t.

Egy irányregény fekszik előttem, melynek, mint azt a' költő maga regénye II. kötetének 128. lapján bevallja, a' tiszta aesthetikai czélon kívül még egy más, t. i. társadalmi czélja is van, melyet tehát mindkét tekintetben, és kivált azon szempontból kell szemügyre vennünk, miként sikerült a' költőnek az általános aesthetikai czélt különös bevallott czéljával egyesíteni: azonban olvasóim bírálatomat a' nélkül is, hogy magát a' 'falu jegyzőjét' olvasták, jobban követhessék, és hogy a' két czél egyesítésének taglalásához foghassanak, szüksége, a' regény főtervét legalább nagyjában követni.

Tengelyi a' falu jegyzője, kit a' költő kivált nálunk ritka erényű férfinak, olly férfinak akart festeni, ki elveit nemcsak csattanós beszédekben nyilatkoztatja, hanem minden tetteiben is tántoríthatlan szilárdsággal követi. E' miatt a' szegény nem annyira a' sors, mint inkább embertársai által üldöztetik, kik nagy elveiket csak a' hatalmas szavakban harsogtatni, nem pedig tetteikre alkalmaztatni szeretik; így bukott meg Tengelyi ügyvédi pályáján, a' hol igazságszeretében még a' megye leghatalmasbjait, sőt magát a' törvényszéket merte megtámadni igazságosan; így bukott meg politikai pályáján, mellyen még kevéssel ezelőtt legjobb barátja Réty utját állotta. Végre Tengelyi, csak hogy élhessen, kénytelenítettik egy falu jegyzőségét elfogadni, mellyel őt Réty megkínálja, hogy a' rajta

elkövetett méltatlanságot legalább ném. részben jóvátegye.

'S így találjuk a' regény kezdetén Tengelyit Réty alispánnal és Vándory lelkészszel, régi heidelbergi tanuló-társai-val, Tiszaréten egy tiszai megyében, mellyet a' szerző Taksony-megyének nevez, és mellyet, nézetem szerint, Magyarország térképén a' folyó inkább felső-, mint alsó mentében kell keresnünk.

Az e' három ember közti viszony azonban nem a' régi. Réty Tengelyit rajta elkövetett igaztalansága érzetében nemcsak kerüli, hanem ellene is fordul, sőt a' mennyire nagyravágó második feleségének, ki a' jegyzőt, mint igaz embert, gyűlöli, gyávaságában engedvén, üldözgeti is; hasonlóképp a' regény folytatában előadatik, mikép Réty és Vándory egymáshoz viszonya ezelőtt melegebb vala, előnkbe azonban már csak kihűlt állapotában terjesztetik. Annál melegebb Vándory és Tengelyi barátsága egymáshoz, az előbbi, ki Tengelyinek régibb és még fenálló életviszonyai okozta pessimistikus nézeteinek optimismusát mindig ellenhelyezvén, a' jegyzőt felderíteni, bár hasztalanul, mégis mindig iparkodik.

Az egykori tanulóársak egymás közti viszonyuk bonyolítását, és Rétynek a' többivel meghasonlását okozó személyek: Rétynek nagyravágó neje és Maeschaházy, a' család ügyvéde, ki valóságos gazember; e' kettő, terveik kivitelére, egy üveges zsidót, egy Czifra nevű zsványt, és Nyuzót, a' járás főbiráját, használja. Ugyanis az alispánné Vándorynak bizonyos irományait minden áron hatalmába

iparkodik keríteni, mely célra azokat Czifrával ellopítani ügyekszik; az elrablás nem sikerülvén, és Vándory, irományai könnyebb őriztetések végett Tengelyi barátjának adván át, Rétyné és Macskaházy új tervet forralnak ez irományoknak Czifra és a' falusi üveges zsidó által esz-közlendő elsikkasztására; azonban párbeszédök a' kertben történvén, az ott hallgatózó Viola által megtudatik.

E' Viola jelenleg ugyan zsvány, hanem ezelőtt becsületes tiszaréti paraszt vala; hogy lett zsványnya, a' szerző meghatólag beszélteti el Viola feleségével és rokonával Liptáknéval következőleg:

„Viola jól bírta magát, de csak paraszt volt, és az urak közt haragosai támadtak. A' fiscalis, Isten verje meg, gyűlölte férjemet, mert valahányszor a' többi parasztoknak bajuk volt, ha például illetőségöknél többször hajtattak, vagy más valami, mindig öt választák szószólónak, és a' főbíró hoszút esküdött, mert a' semmirevaló utánam járt, 's én becsületes asszony létemre kiüztem házamból, mint kellett; 's én mindig féltem, noha férjem azt mondá: hogy mig kötelességének eleget tesz, addig a' fiscalis és főbíró haragjától félnie nem kell. De az urak mind összetartanak, 's a' szegény embernek ártatlansága haragjuk ellen nem használ. Most őszkor két éve, hogy kis leányom született; reggel már rosszul érzem magam, férjem 's né-ném asszony nálam voltak, akkor küldött a' fiscalis, ki bizonyosan helyzetünket a' bábától megtudta, házunkhoz, hogy Viola menjen mindjárt négy lóval az udvarba, mert a' nagyságos asszonyt fogja Porvára vinni. Férjem kiment 's megmondá a' hajdunak, hogy ma nem mehet, hisz annyit forspontozott már az esztendőn át, mint senki a' telkes gazdák közül, de hogy mégis szívesen elmegy akármikor, csak ma nem, mert gyermekágyban fekszem. Gondoltuk, minden jól van, de fél óra mulva a' hajdu megint visszajött 's mondá, hogy akármint legyen, férjem, kötelessége alól nem mentheti föl magát, 's hogy jönie kell,

mert senkinek sincs a' faluban jobb lova. Viola hoszonkodott; de midőn kértem, hogy minden izgága elkerülése végett küldje lovait legényünkkel: megtette, pedig igen kedve ellen, mert lovait nem szívesen bízta másnak gondviselésére. 'S ismét nyugodtan maradtunk. Nálam már a' vajudasok kezdődtek, akkor jött a' hajdu kocsisunkkal vissza 's mondá: hogy Viola jöjön, mert a' nagyságos asszony minden más falusi kocsisal fél, Viola látá fájdalmimat 's hogy nem maradhatok nála nélkül, 's mondá, hog ybár mit tegyenek, elég ha lovait oda adta, ő maga nem megy el tőlem a' király fiának sem. Mire a' hajdu is azt mondta, hogy maga sem cselekednék másképp, de hogy mégis jobb lesz elmennie, mert a' szolgabíró az udvaron van, 's káromkodva esküdött: ha jó szántából nem jó, erőszakkal viteti az udvarba, 's akkor majd meglátja, mi vár reá. Férjem maga is indultas 's néha fejes ember volt, megboszankodott 's azt üzené a' szolgabírónak: hogy az idei forspontját leszolgálta, 's hogy ő ma nem megy Istenének sem. A' hajdu elment, de nem sokára a' főbíró pandurjaival jött házunkhoz, 's Violát káromkodások közt kirántva a' szobából, hol magamon kívül feküdtem, kötözve a' kastelyba czipelteté.”

Az elbeszélést Liptákné, Viola atyafia, így folytatja:

„Viola menni nem akart, 's haragjában földre veté magát, a' hóhérok úgy czipelték, mint marhát; az embernek hajszála borzadott. Az egész falu szomoruan követé őket, de nem volt, ki segíteni merne, 's csak úgy magunkban sir-tunk 's szitkozód-tunk, hogy az ártatlant csupán, mert menni nem akar, bottal, fokosokkal agyba föbe verik. A' szolgabíró káromkodva 's fenyegetődzve ment a' többiek előtt, hogy Viola majd meg fog lakolni macacsságaért. Én, Zsuzsíról (Violánéról) csaknem megfellebbeztem, 's velők mentem egész az udvarig, mintha előre éreztem volna a' bajt, melyly történni fog. Alig értünk oda, a' főbíró kérdé a' hajdutól valamennyünk előtt: elment-e Viola házához? és hány-szor? és Viola

miket felelt? 's mit tudom én hány kérdést. „No várj, — szolt végre, derest hozatva — meglátjuk, nem jösz-e uraságod szolgálatára máskor, majd adok én neked káromkodni; majd adok mondani, hogy Istenednek, hogy a' teins vármegyének sem mégy paraucsolatára. Huzzátok le.“ Viola ott állt a' pandurok közt; ha száz esztendeig élek sem fogom feledni a' képet, mellyel az udvaron állt. Feje két helyen fokossal beszakasztva, arca véresen, ajkai, mellyeket összeszorított, csupa méregtől szinte kéken. Kötözött kezei az udvarban föloldattak, most kiragadva magát a' hajduk kezéből, mint oroszlan ugrott előre, „a' kinek lelke van, kiáltott, ne jöjjön közel.“ Mind hátráltak. De Nyuzó káromkodva, lelkére esküdött: ha nem huzzák le mindjárt, valamennyiket felvágatja, 's mind neki-rohantak. Akkor Viola körül néz, meglát egy fejszét, mellyel ép mielőtt az udvarba jött, fát hasítottak 's mellyet az ördög útjába vetett, fölkapja, maga körül vág, 's egy pandur 's az ispán verőkben fürödve fekszenek a' földön. Viola az emberek között, kik eliszonyodva félrementek, elszaladt, házához futott, lóra ült, 's ki a' sz. vilmosi erdőségbe, mint Kain, kit Isten átka üldöz. Violának emberek között nem volt maradása többé. — 'S azóta Viola zsvány!“ —

Az idézett elbeszélés sok tekintetben érdekessége miatt hozott fel egész kiterjedésében; ugyanis, mint költői előadása miatt, azután, mivel az egész nem pusztá regény, hanem valóságos történet; mindkét tekintetben ez elbeszélésre visszatérünk, most pedig a' regény fonalát újra felveszem, megjegyezvén, hogy Viola hallgatósága ugyan elegendőképen nincsen motiválva sehol sem, mégis a' költő jónak látta ugyan e hallgatást regénye épen olly középpontjává tenni, melly körül a' tervnek legnagyobb része megfordul.

Viola, e' hallgatósága következtében annak daczára, hogy Nyuzó főbiró őt Tiszaréten várja és elfogatására minden szükséges előkészületet megtett,

mégis eltökéli magát, Tengelyivel irományainak czélzott elraboltatását közölni, e' nemes tetteire pedig háladatosságból ösztönöztetik, mert a' jegyző leánya az elhagyott beteg Violánét házába fogadta és ápolja. Utjában Violára ráismernek, a' házat körül fogják; Tengelyi amugy sem levén honn, Viola nemcsak hogy vele nem szólhat, de alig szabadulhat ki üldözői körmei közül; 's így az irományok elrablása mégis véghez megy a' nélkül, hogy azt Tengelyi előre tudván, megakadályozhatná; azonban valamint Viola kihallgatá Rétyné és Macskaházy tervét: így Violának régi czimborája Peti czigány egycsárdában kihallgatja czifra és az üveges zsidó tervét, és azt Violával közölvén, ez utóbbi Tengelyi házához megy, és midőn az üveges az elrablott irományokkal onnan kijön, azokat tőle erőszakkal elszedi, de szerencsétlenül vivás közben bundáját elveszti, mellyet, midőn a' lármára emberek összesösdülnek, a' csata helyén hagyni kénytelenítettvén, maga azon gyanuba esik, mintha az irományokat ő rablotta volna el.

Másnap Czifra Viola czimborája, hanem titkon legnagyobb ellensége, hollétét Nyuzónak elárulja; és ez embereivel az erdőbe kimenvén, Violát erős ellentállás után, miben mindkét részen több ember elesik, az által hatalmába kéri, hogy Macskaházy tanácsára a' kunyhót, miben Viola magát társaival védelmezi, meggyujtja, az utóbbi a' füstöt és a' tűz melegét tovább nem állhatván, seggyvertelenül, Tengelyi irományaival kezében kilép, Macskaházy azonban azokat megpillantván, tőle elszedi.

Következik a' regény fénypontja, t. i. a' statarialis törvényszék eljárása Kis-lakon, melly az elfogott Violát, mint zsványt és háztörőt, akasztófára iteli. Hiába igyekszik Völgyessy, a' törvényszék jegyzője, az ítélőszék incompetenciáját mindenféle okkal bebizonyítani, hiába veszi észre, hogy Viola birái közt vannak halálos ellenségei, mint Nyuzó, ki mindjárt a' vallás elején így köszönti a' rabot: „Hát végre hurokra kerültél, te drága madár! — no, most kit

akasztunk fel?“ és mindjárt ezután mondja, hogy megesküdött, mikép ha Violát kezébe keríti, felakasztatja. Völgyessy kifogásai nem ismertetnek el helyeseknek a törvényszék által, és a jegyző csak nagy nehezen viheti oda a dolgot, hogy az elítelt rab kivégeztetése másnapra halasztatik. Ez időzésre Völgyessynek alkalmat ad a rab vallása, mellyel Macskaházyt vagy Nyuzót — bizonyosan nem tudja, melyiket, mert a kunyhóból kijöven, elájul — vádolja, hogy az irományokat, mellyek elrablásával ő vádoltatik, tőle elszedték; vallatása közben az alispánnét is vádolja, és Völgyessy először az egész esetet más törvényszékre akarja bízni, hogy a rabnak vádjá is fölvilágosíthassék, később pedig, midőn ettől elűtetik, legalább a rab vádját is akarja az ítélőszék jegyzőkönyvébe felvenni; e vitatkozás-közben alkonyodik; a vád ugyan, midőn Völgyessy a törvényszéket haragjában elhagyja, nem megy a jegyzőkönyvbe, hanem Viola kivégeztetése halasztatik.

E halasztás által a törvényszék elnökének Kislakynak fia Kálmán, és János, Rétynek huszára, alkalmat nyerne Violát éjjel megszabadítani, mely megszabadításhoz maga az öreg Kislaky annál könnyebben hozzájárul, mivel már az ülés-közben részint Völgyessy okai által ingóvá tétetett, részint Violát és feleségét emberszerető szívében megsajnálta.

Az irományok, mellyek körül a regény csomója forog, Macskaházy kezében vannak, mi e gazembernek alkalmat ad vetkes társára az alispánnéra ijeszteni, és tőle azon ígéretet kicsikarni, miszerint neki 50,000 p.fról szóló váltókat, mint az irományok árát, férjétől aláírva, fog ajándékozni. A beszélgetes az alispánné szobájában történik, és megint Peti cigánytól kihallgatatik, ki mint kályhafűtő a Réty-kastélyban, Macskaházyt az alispánnéhoz menni látván, és az előbbi történetekből a beszélgetés tárgyát gyanítván, a kályhába búvik és ott hallgatódzik. Peti fel-födözését megint Violával közli, ki éjjel Macskaházyra tör és azt az irományok kiadására kényszeríti; azonban midőn

Macskaházy az irásokat szekrényéből kiveszi, töltött pisztolyra akad, mellyel Violát fenyegeti, ez kezéből a pisztolyt kirántja és az ügyvédet késével agyonszúrja. Az ügyvéd segítségért kiáltván, a házban felébrednek, és Viola alig képes menekedni. Az összecsendülők közt néhányan az üveges zsidót egy kályhalyukból kihúzzák, mások Violát üzőbe veszik, és egy része a haldokló Macskaházyt marad, kinek a zsidó eléje vitetvén, és kérdezeltvén, vajon gyilkosa-e? fejét tagadólag csóválja, és írásait és Tengelyi nevét össze nem függő beszédében emlegetvén, meghal.

Mielőtt Viola Macskaházyhoz ment volna, Tengelyinek ablakán egy levelet vetett be, miben a jegyzőt tudósítja, hogy ha írásait vissza akarja szerezni, találkozzék vele éjfélkor a Tiszánál; a jegyző oda megy, de Viola üldözőit közelegni hallván, a nélkül, hogy Violát bevárná, haza felé fordul; Viola csolnakot tartott készen 's azon az írásokkal együtt a Tiszán átevedz, de üldözői Tengelyi friss nyomait a sárban találván, azokat követve a jegyző házához jutnak, hol is az alig érkezett Tengelyit még sáros csizmaival, és azon hírre, hogy Macskaházy megöletett, megijedve találják, 's így a tett elkövetésének gyanuja a jegyző ellen fordul annál inkább, mivel a haldokló az ő nevét és az irományokat emlegette. E körülmények összevágását használván Nyuzó, ki másnap reggel megérkezik, a jegyzőt, mint rabot, a megyeházhhoz küldi, hol Tengelyi hónapokig fogva tartatik a nélkül, hogy valami új felvilágosítás a gyilkosság gyanúját róla elháríthatná.

Közben az olvasó a regény hetedik füzetében megtudja azon irományok tartalmát, mellyek vándorlása egyik kezéből a másikba az elbeszélés csomóját köti. Vándory nem csupa lelkész, hanem Réty alispánnak idősebb testvére; a szegény, hogy mostohája (az alispán anyjának) üldözéseit kikerülje, 16 éves korában atyai házat elhagyta, és Németországba a göttingai egyetemre tanulni ment; midőn későbbben öccse Tengelyivel Heidel-

bergbe érkezik, Vándory elhagyja Göttingát és öcséséhez megy, azt tanulmányaiiban segitendő, és felföldözi neki atyafiságukat. Réty hazájába visszatérván, Vándory Németországban maradt 's ott megházasodik, azonban felesége nem sokára meghalálozván, ő is visszatér Magyarországra, de itt a' titkot nem földözi fel, sőt öcsese befolyásával Tiszarét falu lelkészének neveztetván, hivatalát annyira megkedveli, mikép igényeiről, mint Réty bátyja, egészen lemond. A' véstetjes irományok részint okiratokból állanak, mik által Vándory jogai bizonyítvák, részint közte és testvére közt folytatott levelezésből, mellyben Réty e' jogokat maga elismeri. E' testvéri viszony Réty első felesége előtt is titokban maradt, és csak a' másodiknak fedeztetik föl, midőn ez férjét azon befolyás miatt korholja, mellyet magára egy falusi lelkésznek gyakorolni enged. Mióta a' nagyságos asszony e' titkot megtudta, nyugta nincsen, míg Vándoryt, nagylelkűsége további folytatásába nem bizván, azon okiratoktól meg nem fosztja, mellyek által a' lelkész jogait bebizonyíthatná és e' nagyravágyó asszonyt birtokának feléből kivetkeztethetnék; azért iparkodott tehát Rétyné először Vándorynál ez irásokat elraboltatni, későbbben pedig Tengelyinél elraboltatta, hol még ezeken kívül a' hozzájuk csatolt és Tengelyi nemességét bizonyító okiratok az üveges által ellopattak.

Mind ezt megtudjuk magától Vándorytól, midőn öcsését arra bírja, hogy a' vármegyéháznál fogva tartott jegyzővel bánásmódot mint alispán szelidebbé tegye. Azonban Vándorynak e' törekvése csak anyagilag segít Tengelyi sorsán, és a' rá esett gyanútól fel nem mentheti őt; sőt erre még a' zsidó vallomása sem képes, ki halálos órájában Vándory előtt vallomást tesz, mikép az alispánné őt nagy jutalom ígérete alatt rávette, hogy Macskaházyt megölje, és az irományokat, miket az ügyvéd Rétyné ellen is használni akart, tőle elcsedje. E' czélal az üveges a' kályhalyukba bújt, honnan őt Macskaházy meggyilkoltatása után

kihúzták; rejtekeiben a' zsidó az egész történetet kihallgatá, és Viola szavára ráismert. E' vallomást Vándory két hitelles tanu előtt úgy ismételteti a' zsidóval, hogy az alispánné viszonya a' tanuval elhalgattatik, de a' zsidó maga gyanus személynek tekintetvén, vallomása Tengelyi fölmentetésének nem elegendő; más részről pedig az alispánné megtudván, hogy a' zsidó vallott, hozzá siet, megtudandó, meunyniben compromittálta őt is. A' zsidó még halálos ágyán sem találván nyugtot Rétyné előtt, boszúból neki megmondja, mikép az egymás közti egész viszonyt fölfedezte, mire az alispánné megijedvén, hogy a' törvényes büntetést kikerülje, méreg által vet véget saját életének, 's így újra két tanu, ki felvilágosítást adhatott volna, a' nélkül, hogy vallomásuk Tengelyin segíthetne, meghal.

A' regény e' pontján a' viszonyok bonyolódottabbak, mint valahol, és valóban az olvasóra a' legaggasztóbb hatással volnának, hogy ha közben nem támadna valamely csekély reménye azon expeditio által, mellyben Réty huszárja János egy megyei fogoly kíséretében az elkövetett gyilkosság után hír nélkül elveszett Violát felkeresni és őt azon vallomásra birni igéri, hogy Macskaházy az ő keze alatt esett el.

Sok viszontagság után végre Violát feltalálják és rábírják, hogy rejtekeiből Taksony megyébe menjen és magamagát elárulja. Azonban a' költő itt sem elégedett meg azzal, hogy Violát egyszerűen céljához vezesse, sőt azt Tiszarét mellett üldözöbe veteti megyei pandurok által, kik közt Viola néhai czimborája, Czifra is van, ki Violát keresztül lövi, és ha történetesen Ákos, Réty fia és Vándory nem találkoznak a' színhelyen, a' haldokló Viola vallomását nem hallják és a' sorsteli irományokat tőle át nem veszik: Tengelyi még mai napig is fogva maradhatott volna; de így mégis vége vettetik azon, megvalljuk, nem csekély kínzásnak, mellyel költőnk Tengelyit üldözi.

Az előadottakból állván e' regény alapterve, episodjaira is, miket eddig elhallgattam, tekintetet kell vetni. Ezek

kétfélek, t. i. vagy a' költői elbeszéléshez tartozók, vagy olyanok, mik inkább a' társadalmi célt világítják fel, melyre e' regény iratott.

Az előbbiekhöz sorozandó két szerelmes viszony, t. i. az, mely Ákos, Réty első házasságából született fia és Vilma, Tengelyi leánya közt, és az, mely Etelka, Ákos testvére és Kislaky fia Kálmán közt létezik; az első magában véve szükséges, hogy azon kinzó állapotot némileg enyhítse, melyben az olvasó magát találja, midőn a' történet állítólagos hőst, Tengelyit, mindenünnét csak veszélylyel és üldözökkel látja körülveve, olyannyira, hogy bizonyos vesztén egy pillanattig sem kételkedhetik, ha csak annak Ákosban hatalmasabb pártfogója nem támad; 's így e' szerelem sok tekintetben enyhítő irként működik, és valamint a' költő belátását nyilvánítja, más részről az olvasóban is a' figyelmet és reményt addig tartja ébren, míg Vándoryban, mint az alispán bátyjában, egy még hatalmasabb pártfogóra ráismer.

A' második szerelmes viszony nem elkerülhetlen szükséges ugyan, valamint kevés befolyással is van a' történet kifejlődésére: azonban mivel a' költőnek alkalmat nyújt az öreg Kislaky, mint az egész regényben valóban legmesteribb és legtöbb élénkséggel kifejtett jellemmélyességének kifejlesztésére, e' viszony feltalálásaért is inkább köszönettel tartozunk a' költőnek, mint hogy azt a' rideg kritika legszigorubb elvei nyomán, melyek csak a' legszükségesebbet türik, nélkülözni akarnók.

Azon epizodok közé, melyek inkább a' szerző társadalmi céljaihoz, mint szorosán a' költői elbeszéléshez tartoznak, sorozhatjuk a' tisztújítási mozgalmakat, a' főispán felleptét, valamint azon számtalan reflexiókat, mikben a' költő elbeszélését nem ritkán túlzásig félbeszakasztja. Azonban e' helyütt is a' rideg kritika szabályait annál inkább mellőzhetjük, mivel illy egészben élethű és jellemző felfogás, mint minő az érintett leírásokban látható, a' magyar irodalomban eddig még nem fordult elő; e' leírások hűsége ellen nem

lehet legkisebb kifogás; de lehet azon mód ellen, melyel azok a' költői beszélyel egybeszővetnek, mire még visszatérünk, e' helyütt csak aztemlítvén, mikép olly módon, melyet a' költő céljára sikeresnek tarthatok, a' regény első kötetében csak egyetlenegy előadás van tartva, t. i. Sáskey tisztújítási terve, melyben Réty pártjának taktikája a' szokott magyar bőséggel és phraseológiával kidolgozva fekszik előttünk, és mely fénypontját a' pénzt előteremtő eszközökben éri el. A' tekintetes urak t. i. váltókat irnak alá, melyeknek a' megye uzsorásai csak 75 procentjét fizetik ki, és Sáskey által biztattatnak, hogy a' cortesek kitartására szükséges élelmi szerek az aláíróktól, aláírások összegének aránya szerint, e' pénzből vétetni fognak. E' financialis operatio a' legelénkebb satyra a' legtöbb magyar financialis operatiókra, miknek lényege többnyire abban összpontosul, hogy egyik lyukat nyitjuk, hogy a' másikat bezárhassuk, 's közben nem vesszük észre, mikép a' lyukak lassacskán úgy szaporodnak, hogy utoljára a' berohanó víztől menekedni nem tudunk, hanem abba belefulunk. Mesterileg jellemző még az is, hogy Sáskey terve elfogadásához a' spectabiliseket azon hasonlatosság által édesgeti, melyet e' privat és a' status financialis operatioi közt feltalált, és mely ugyan a' pénzt felvevő veszteségében, t. i. a' 25 száztóli elvesztésében létezik; mi alatt részint igen sok humor lapang, részint pedig az előtt, ki tekintetesünk lóhátróli szólásszokásait ismeri, nemcsak hogy nem valószínűtlen, hanem minden kézen fekvő kártékonyságának daczára, épen tökéletesen valószínű és leverőleg jellemző.

Költőnk az irányköltészetről (Tendenzpoesie) II-ik kötete 128-ik lapján így elmélkedik: „Van az írónak egy magasabb feladása, mint hogy bizonyos mennyiség fehér papírt fekete karczólással töltsön be, 's ki ezt érzi, azt egy pár kedvező bírálat, vagy azon művészi élvezet, melyet művei alkotásában talál, ki nem elégítheti. A' költészet kedves játékká aljasul, ha a' kor nagy érdekeitől külön

valva, nem a' letező hibák orvoslása után fárad. 'S ki az Istentől nyert tehetséget, a' helyett, hogy vele embertársai legszentebb érdekei mellett küzdene, a' művészi forma mélyébe elássa, csakhogy valamikép csorbát ne szenvedjen... : azt bámulhatjuk hideg magasságában, irigyelhetjük; tisztelet- 's szeretetünket azonban csak az érdemli, kinek Isten szívet adott, hogy embertársai szenvedéseit megérthesse."

Ez elmélkedésre vonatkozólag kérdezhetjük szerzőjétől, valjon Homeros Iliast, Shakspeare Leárjét vagy más rég elmúlt időbe visszahelyezett dramait csak kedves játéknak tartja, vagy pedig azt hiszi-e, hogy például Shakspeare még e' műveiben is kora hibáinak orvoslása után fáradozott? Nem! nem hihetjük, hogy költőnk maga is ne legyen ép úgy meggyőződve, mint magunk azon szent valóságáról, miszerint valamint az élet, úgy a' költészet is maga magának czelja, a' mint a' németek mondják: Selbstzweck, és hogy a' művészetet csak félre ismerhetjük, midőn azt, melly úgy terem, mint maga a' teremtő, eszközként tekinteni vagy használni akarjuk.

Azonban e' tétellel azon költészetfelett, mellyet irányköltészetnek neveznek, pálczát törni eszem ágába se jutott, sem nem juthatott, csak hogy a' kimondott vagy kitűzött irány által a' mű meghatározott és a' költészettel ellenkező nemmé ne változzék, mi egyáltalában mennyire káros, annyira felesleges is, mert midőn a' valódi költő tárgyat saját korából meríti, teljes lehetlennék tartom, hogy annak viszonyait művéből kirekeszthesse, mivel épen abban rejlik minden költőnek fő és lényeges ereje, hogy tárgyától és e' tárgyat nagyrészen létre hozó egyéniségeiről személyei tökéletesen áthatott állapotjában, viszont e' tárgyat átható teremléset olvasói előtt tüntesse ki. Ha már most tárgya korának politikai viszonyai-ból van véve, akkor természetes, hogy a' tárgy és a' személyek viszonyai nemcsak költőileg, hanem egyszerűs mind politikai tekintetben is hatanduk az olvasóra, még pedig annyiban életműleg is, a'

mennyiben mindket tekintet életműleg van egybe szöve; a' mit másképen elérni teljes lehetetlen, mint ha a' földolognak minden mellekes tekintet alárendeltetik. A' földolog pedig, nézetem szerint, itt a' tárgy és alkotói, és csak azokból lehet hatását fejleszteni, nem pedig a' hatás érdekében a' tárgyat feltalálni és alkalmazgatni. Ki a' dolgot az első értelemben fogja fel, az előadása aesthetikai hatása által politikai hatásra is számolhat; ellenben ki a' második értelemben munkálódik, olvasóját soha sem elégitheti ki egészen, mert a' költészet lenyegétől távozván és hatását szónoklati, philosophiai, vagy másféle nem költészeti előadásból meríteni akarván, ugyanazon eszközökről önként lemond, mellyek czéljának elérésére legalkalmasabbak. A' hatásnak tehát kifejeletnek, nem pedig fejlesztőnek kell lenni, és a' valódi költő magát egészen a' költészetnek átengedi, nem pedig azt eszközként használja. 'S így valahányszor a' költő a' költészet felett uralkodni szándékozik, ez magát elhanyagolása miatt megboszulja, a' mit E. regényében is, mint meglátandjuk, nem egyszer tett, míg ellenben a' költőt gyarlóságából kiemelvén, azt tárgya felett felmagasztalja, és valódi tárgyilagossá teremtőként tünteti elő, minek szinte, bár kevesebb, példait regényünkben láthatjuk.

Én a' költészet érintett boszuját a' költőn főképen azon fájdalmas vonag-lásaiban látom, mikkel őt szomorú tárgya előadása illeti, mi majdnem az egész regényen átvonul, és mi valamint a' szerzőt többnyire kinozza, az olvasóra is kinzó erővel bír; és úgy tetszik előttem, mintha maga E. is panaszkodnék az állapotjáról, midőn mondja: „hogy bámulhatjuk ugyan azt, ki Istentől nyert tehetségeit a' művészi forma mélyébe elássa: tisztelet- és szeretetünket azonban csak az érdemli, kinek Isten szívet adott, hogy embertársai szenvedéseit megérthesse."

És itt megint kérdezzük: valjon szabad, valjon czélszerű-e a' költészetet kinzó szerként használni mind magunkra, mind másokra nézve?

Nem akarnám e' helyütt állítani, miként E. ama puha siránkozó és szinte kinzó modorba esett volna, melyet több német, például Iffland, Kotzebue követett; fájdalom másféle, ő a' kedélyesség azon nemét, melyet jobb német írónál inkább tapasztalunk, azon világfájdalommal vegyíté, mely a' hazáját hűn szeretőt lepí meg, midőn annak felvirágzását majdnem reményén túl látja. Természetes, hogy illy magasabb érzemények közt tárgyának minden arra hajló elemei daczára sem eshetett azon vérengző modorba, mely az újabb francia irodalom vérpadi gyártmányait fertőzteti: mind a' mellett még e' reménytelen fájdalma is elegendő arra, hogy őt gátolhassa általában és mindenütt olly magas fokra emelkedni, mint midőn regénye némely helyein áll, hol a' költészeti ihlet őt valóban áthatja, és kicsinyes fájdalmát vele és velünk elfelejteti. Illy álláspont például az, melyről a' Viola és Tengelyi közti viszonyt tekinti, midőn t. i. e' valóban nagyszerű eszme teljes öntudatában Violával többször ismételteti, hogy ez mintegy elkarhozfatva van mindenre, kivel összeköttetésbe jön, és még inkább ki iránt jó akarral viseltetik, azon átkot közölni, mely alatt maga szenved. Ezen eszme a' hellen fatum legmagasabb nagyszerűségében jelenik meg, a' nélkül, hogy ez magas volta miatt emberi szenvedélyeinket felébresztené, vagy éppen kicsinyes fájdalmat gerjeszthetne bennünk.

De ha a' költő hatásszerű a' fájdalmat nem használhatja a' nélkül, hogy azon veszélyhez közelítsen, miszerint a' sok előidézett könybe ugyan a' célba vett hatás úgy szólván bele ne fuljon: még kevésbbé célszerűnek tetszik a' fájdalom szenvedő indulatát ott előidézni, hol javítások okaért szükségünk volna a' cselekvőséget felébresztetni. És ezen észrevétellel rögtön Magyarországra érkezünk, vagis tárgyunkat magyar szempontból fogjuk fel. Mi a' legnagyobb hiba nálunk, mi erősítette százados indolentiánkat leginkább? mi gátolt bennünket eddig is a' cselekvőség gyümölcsöző terére lépni? Nemde kifogyhatlan panaszaink sérelme-

ink fölött? Nemde azon szenvedő vagy talán még jobban apathikus állapot, mely előidéző okainak része ugyan kívülről jön, azonban legnagyobb része mégis magunkban rejlik? Panaszkodni, siránkozni, panaszainkat és fájdalmainkat cifrára szóba foglalni ugyan eddig is tudtuk, mint semmi más nemzet; de tenni nem tudtunk, s ez igazságot költőnk több más irataiban maga is nem egyszer elismeré.

Ha ellenben az angolok iránykölte-ményeit vagy költeményeiknek olly helye-it tekintjük, melyekből magokból gyaníthatni, hogy politikai czélokból irattak: észre veendjük, mikép az angol még e' tekintetben is a' legpracticusabb, ő t. i. már amúgy is legcselekvőbb nemzetét nem a' szenvedő fájdalom ébresztése által ösztönzi tette, hanem sokkal inkább és jobban humorral, satyrával, azzal, hogy gyöngéit vagy hibáit neveltségessé teszi. No de már mennyire inkább kell nekünk apathikus népnek az ostor, mint a' cselekvő angolnak, ki hasonlíthatlanul inkább mint mi, beérhetné a' könnyvel is. A' nedély ostora az, mely a' nélkül, hogy vágása a' verőnek fajna, és épen azért nevetést idéz elő, mely midőn a' megütöttek fáj, egyszerűmind legnagyobb ingert is ad a' neveltséget lehetőig elkerülni. De ha az ütés magunknak a' verőknek is fáj, akkor czélját egészen eltéveszti, mert soha sem lehetend elég erős vagy edző. Ütéseink pedig csak akkor nem fájhatnak, midőn körükből tülemelkedünk, azaz, más szóval: midőn tárgyunk fölött és körén kívül emelkedünk, hol az abban előforduló apróbb, sőt a' nagyobb és legnagyobb szenvedélyek reánk közönséges szenvedélyes hatással többé nem lehetnek. — Való ugyan, mikép regényünk némi oldala a' közönséges nézet szerint túl van a' nedély vagy satyra körén, mert a' vétek és embertelenség inkább borzadást, mint nevetést szokott előidézni; de még a' borzadás sem fájdalom, borzadunk, hanem nem könyezünk, midőn Viola átka átmegy azokra, kivel érintésbe jön: más részről pedig áll, hogy még az olly vétkes, olly embertelen,

ki áldozatai felett még nem is szánakozik, a' nevetségést minden módon kerüli, sőt maga E. is több helyütt, hol a' borzadás foganzott meg bennünk, humorizálni és talán nem alaptalanul humorizálni törekedett, például ott, hol elbeszéli, mikép egy tiszai megye, öt rabja tömlöczében elfagyott lábát fafüreszszel vágatta le. De ha hasonló a' humoron túl levőnek tartott körülmények közt humorizálni nem akarunk is, nyuljunk egyenesen a' borzadás elintézéséhez, mert még a' vétekben, az embertelenségben is lehet és van néha nagyszerűség; a' fájdalom ébresztését pedig hagyjuk oly alkalomra, hol a' csupán szenvedő vagy fájdalmas hatás előidézésével megelégszünk, de cselekvősségre indítani nincs szándékunk.

Ha már illy körülmények közt, minőket előadtunk, költőnknek nem sikerülhetett általában a' humoristikai mód, vannak mégis nem kevés helyek, hol ez iránt is kivételek fordulnak elő, ide tartoznak például az érintett Rétypárt tisztujítási conferentiája, egyes kortes és tisztválasztási jelenetek, de talán főképen a' XVI. fejezet kezdete s. t. e.; más részről ugyanezen a' humorhoz közelítő más módja többnyire a' költőt övje attól, hogy a' mesterségeskedett vérpadi modorra ne essék, még pedig annak daczára se essék, miszerint saját nézetei e' tekintetben sem a' legszilárdabbak, midőn idézett helye folytatásaul mondja: „Ha a' költőtől, ki nemes emberi cél után fáradvá, hogy erősebben hathasson, azt, mi a' művésznek legdrágább, műve szépségét is feláldozá, tiszteletünket meg nem tagadhatjuk, ha bámuljuk az önmegtagadást, mellyel ő, ki keble mélyében gyémántokat találhatott, inkább éles ékével szántotta fel földjét, mert érzi, hogy e' munkával ön dicsőségére kevesebbet, de embertársainak hasznára többet tehet; ha az így támadott művek hibáit az érzelemért, mellyből származtak, szívesen megbocsátjuk, 's megfedekezünk gyengeségeiről, mert érezzük, hogy mi ellen a' kritikus kifogásokat tehetne, azt az embernek bámulni kell, hogy a' könyvben nem szép mű, hanem szép

emberi tett fekszik előttünk: mit mondjunk a' mázolókról, kik minden magassabb cél 's indok nélkül e' műveket utánozzák, kik romlott képzetökkel gyönyörködve mindenben, mi szörnyű vagy undok, a' ganajat 's rothadást, melly közt amazok illatos virágokat találtak, fölvergák, nem a' virágért, hanem mert nekik jól esik az ocsmányságokban körülkapargatni; kik a' vétekben nem a' nemesebb emberi természet mindig fennmaradó töredékeit, hanem az erényben is mindig csak azon aljas indulatokat keresik, mellyek, szerintök, minden tetteink egyedüli alapját teszik; kik, mint Diogenes lámpájával embert, úgy új szörnyeteget keresnek képzelmények mélyében, 's inkább örülnek, ha feltalálták, mint ha embertársaiknak egy új vigasztaló gondolatot nyújthatnának.“

E' helyén E. pálcát tör az újabb francia irodalom fölött, melly soha nem átal undortgerjeszteni, csakhogy hatást idézzon elő. Illy nézetei mellett természetes, mikép költőnknek sehol sem lehetett célja, undort ébreszteni; más kérdés azonban az, sikerült-e neki valóban mindenütt az undort elkerülni? Viola viszonyaiban igen is sikerült; ez azonban magában természetes, mert a' zsványt nem zsvány oldaláról volt célja kitüntetni, hanem Violában, épen mint maga mondja, a' nemesebb emberi természet mindig és főkép itt nagy mértékben fennmaradtot maradványait akarta előtűntetni; sőt még egy nagy lépéssel ezen túl is ment, részint az úgy nevezett zsványt tekintetes bírái fölött emelvén és valóban nemesnek festvén, részint azon gyöngéd viszonyt találván fel, melly Viola és az őt minden szeretetével szerető neje közt létezik; e' szerelem valamint költőnk szívének, úgy költői képzetének is legnagyobb dicséretére válik, mivel e' szerelem enyhítő írként hat az olvasóra, és azon hajlammak részét, mellyel az olvasó Violáné iránt vizeltetik, már a' regény kezdetében magára e' nő szerelmének tárgyára is átviszi, 's így e' szerelem valóban költőileg szükséges

és nemesítő. Nem úgy mint Violánál, sikerült a' költőnek az undort Rétyné és Nyuzó viszonyaiban elkerülni, ámbar még Nyuzónál is szolgabírói pathosa több helyütt a' főbírói inkább nevetséges, mint undorító világban állítja szemünk elébe; de Macskaháznál nem talállok semmit, ha csak több helyütt kitüntetett nyulszívűségét annak tekinteni nem akarjuk, mi a' képe által gerjesztett undort kellőleg enyhíteni, vagy épen azt háttérbe nyomná; és mégis van egy mód, mely még ilyen, sőt sokkal nagyobb gazembert is a' költészeti tárgyává teheti, mint azt például Shakespeare Jagojánál, harmadik Richardjánál és számtalan más gazembereinél látjuk, e' mód pedig a' tökéletes egyéniség fejlesztése, azon benső csata és erőpazarlás, mivel terveiket megfogamzák, és létre hozzák, mi mind szemünk előtt történvén, a' száraz és csupaszágában csak undort gerjeszthető gazságot mintegy kiáltóbb színeiből kivetkezteti és hatterbe szorítja.

Más neve a' boszúnak, melyet a' költészet E.-ön elkövetett, az, hogy képzelőtehetségét, mely különben a' hol magát az istennőnek egészen átadja, valóban költői, általában és egészben kifejlődésében gátolja, miért is számosabb helyén részint azon kényszerűség hiányzik, mi szerint annak fejlődni kellene, részint a' költői a' képzelésnek többszöri laukadságát logikával, mellyel rendszert állít, kénytelen pótolni.

E' rendszeres eljárás volt oka annak, hogy a' regényben előforduló személyek tömege két különvált és egymással rideg ellentétbe helyezett pártra oszlik, melyek csak egyike, t. i. a' Viola—Tengelyi-párt, képes érdekelt bennünk ébresztetni; míg ellenpártja csak annyiban érdekelhet, mennyiben ezzel jön ellentétbe vagy érintkezésbe, 's ez valóban nagy hiány, mert a' költőnek nem szabad a' természet remekét az embert csupa száraz eszközül használni, azért is minden emberi lénynek, melly költeményben előfordul, már magában is némi érdekel kell birni. A' személyekre vonatkozó rendszeres eljárás még inkább feltűnik azon minden rend- és állapotból vett sze-

melyekben, mellyek megint két nagy pártra oszlanak, t. i. magasabb és alsóbb rendűekre az egyik szélén állván a' fatumon fölötti főispán, a' másikon a' paraszt alatti cigány, és még a' cigány alatti zsidó; holott, már hogy a' világosság is előmozdítások, sokkal kevesebb személylyel lehetett volna beérni, minél a' mennyiség pazarlását a' nagyobb intensitát és a' mineműség annál inkább emeltetése nemcsak bőven pótolta volna, hanem egyszersmind a' sok eldarabolttságot mellőzvé, az egésznek nyugalmasabb és nagyszerű folyamatát is elősegítendi.

De talán a' túlrendszeres előadás magában a' terv alkotásában még inkább előtűnik, mint a' személyeknél; 's itt a' kérdés: hol kezdődik maga a' regény? keves kivétellel csak az első kötet végén. Nem szeretném ugyan az első kötetben előforduló és annak legnagyobb részét töltő tisztújítási készüléket nélkülözni, ámbar ezek a' mint vannak, inkább a' politikai, mint a' költői célhoz tartoznak azért, mert amaz nem rendeltetett kellőleg alá ez utóbbinak, 's így magának a' regénynek legkevésbé sem artott volna, ha ezen jelenetek egészen kihagyatnak is, azok tehát nem költőileg szükségesek; és mégis e' jeleneteket szükségessékké lehetett volna tenni. A' módot ugyan, mellyel e' célzt elérni lehetett, kitárni nem a' kritika dolga, mind a' mellet nem leend czelszerűtlen legalább értékre adni, mikép talán E. sokkal jobban teszi, hogyha a' mostani helyett azon tisztújítást történeti előtűnik, melyet csak elbeszél, és mellyben Réty még akkori barátját Tengelyit elárulta. Azon legnyomósabb ellenvetésre, mikép így az alkalom mulasztatik az egész meggyével elhíttetni, hogy Tengelyi nem nemes ember, felelhetni, mikép ezt más módon is lehetett volna elérni, sőt hogy a' költő ezen fölfedezést, melly olly nagy robajjal történik előtűnik, nem is használja későbbben úgy, a' mint azt az általa okozott nagy láma után varnunk lehetett; sőt maga Nyuzó is, midőn a' jegyzőt mint fogolyt elviteti a' megyeházához, világ-

san kimondja, miszerint vele akkor is úgy cselekednék, ha nemes volna is; a fölfedezésnek legnagyobb súlya tehát, még pedig nem igen helyesen, a jegyző fájdalmas panaszában rejlik inkább, mint azok következtéseiben, melyeket attól feltenni jogosítva vagyunk. 'S itt úgy tetszik, mintha a költő Tengelyi kinzásait megint maga megfájlalván, ennek következtében önként felhagyott volna a sikeres alkalommal, kedvenczét ez oldalról is kinoztatni, 's ez által politikai célját hathatósabban üldözőbe venni. De más részről is, ha E. regényét ama régibb tisztújítással nyitja meg, alkalmat nyer Tengelyit mindjárt eleinte cselekvőleg léptetni fel, mi minden esetre hathatós lenne, mint a pusztá elbeszélés, és már azért is czélszerű, mert a mint a viszonyok most állanak, Tengelyi szerepe mindenütt egyedül szenvedő, az erényes szónoki szerep, melyet a tisztújításban visz, valódi cselekvőnek egyáltalában csak nálunk tekintethetvén. Ezek után erősen hiszem, hogy ha a költő az előbbi tisztujtást választja bemenetül, a jegyző személye hasonlíthatatlanul nagyobb érdekekkel birand az olvasó előtt, mint most, és még a tisztujtás is szükséges, nem pedig pótló- vagy mellékleként jelenik meg. A' hiba tehát itt is az, hogy az iránynak felsőbbtség engedtetik a költészet és a személy fölött, mivel E. itt azt akarta megmutatni, hogy az ember nálunk semmi, ha nem nemes.

A' költőileg nemes házas viszonyon kívül E. a' nem kevésbbé nemes háladosságra alapított és mesteri leg motivált viszonyt, mellyel Viola Tengelyihez kötve van, is feltalálta, és itt minden szükséges, szükséges, hogy Vilma Viola nejét házához fogadja, mit a jegyző maga, hivatalos állásánál fogva kevésbbé tehetett; de a' jegyző emberisége miatt szükséges az is, hogy a' tudta nélkül elkövetett tettet később, midőn azt megtudja, magáéva tegye; szükséges végre az is, hogy Viola a' jegyzőnek bánásmódja által mintegy az emberiséggel legalább részben kibékítettven, eziránti háladosságából cselekedjék, a' mint csele-

kedett. E' viszonyban magában tehát minden helyes és költői; de nem helyeselhető illy mértékben azon módnak feltalálása, melly által Viola a' jegyző irományainak szándékba vett elrablása tudomásához jut, melly elrablás megakadályoztatása által Tengelyi iranti háladosságát tanusítani akarja. Ugyanis megjegyeztem már, mikép Viola hallgatózását Rétyné kertjében sehol sem találom elegendőleg motiválnak, későbbben a' czigány hallgatózása valamivel jobban van motiválva; azonban a' hallgatózás már magában is inkább az eset, mint a' kényszerűség jellemét viselvén, azzal általában csak nagyon tákarékosan kell bánni, 's kivált ott egészen mellőzni, hol az, mint itt, nincs kellőkép motiválva, vagy pedig hol sokkal jobb alkalom lehet kéznél az illető személyekkel a' szükségest tudatni, minek költőnk sem volt szükségben, a' rablás eszköze, Czifra, Viola bandájának tagja levén; végre a' hallgatózást ott is mellőzhetjük egészen, hol annak semmi vagy igen kevés következménye van, mint p. o. azon hallgatózást, mellyből Etelka, Rétynének leánya, megtudja, mikép Macskaházy az iratokat nem égette el, a' mint mondá.

Szükséges és helyes továbbá az is, hogy Macskaházy Viola által essék el, mivel Macskaházy a' költészetben tökéletesen megérdemelte a' halált, és mivel épen Macskaházy volt az, ki a' rögtön ítélő törvényszék előtt Viola elítéltetését talán egyedül idézte elő az által, hogy az ingó elnök Kislaky előtt Völgyessy mentő okait igen ügyesen mint prokátóri fogásokat mutatá be. E' tette után Viola, ki iránti érdekünk Tengelyi iránt részvétünket sokáig egészen háttérbe nyomta, egészen eltűnik szemünk előtt; melly körülmény azt sejteti velünk, mikép a' költő Viola történetével magát akarata ellen elragadtatván, csak későn vevé észre, hogy bevallott hőse- és kedvencz czímszemélyéről, valamint kitűzött politikai céljáról is, majdnem egészen elfelejtkezett; miért is most egyszerre szükségesnek tartá, Violát egészen elmellőzve, regénye vége felé minden

figyelmünket kizárólag Tengelyire fordítani. Azonban a' politikai czélnak után-tett költészet e' boszújával sem elége-dett meg, miszerint t. i. az inkább poli-tikai, mint költői czelra használt Tengelyit a' költővel elfelejtette; hanem még a' regény vége felé is a' még egyszer fel-lépő Violát annak valóságos és cselekvő hősévé tette; mivel ugyan e' szakasznak fényoldala is azon mesterileg festett és lélektanilag kifejtett kényszerűség, melly szerint Viola két gyermekét vesztvén, és e' veszteség miatt neje szerelmének is régi ereje elmulván, és melly szerint Violában a' lelkiismeret és félelme, hogy majd ráismernek, elsőbbséget nyervén, e' körülmények őt annál könnyebben rábí-rják, hogy magát önkénytelenül feladja, mi-nél hihetőbb, hogy ez által jölvétőjét, kinek már annyit áldozott, veszélyes helyze-téből megmenthesse. Hogy Violának en-nek sikerülése után meg kell halni, az szinte szükséges, szükséges pedig azért, mert célját elérvén, az előzmények után úgysem válhatik már boldoggá többé, és ebben fekszik a' költői igazság, melly-ben egy egyszerű fatum eszméje rejlik. De az is szükséges, hogy Violának a' tömlöczbe vagy az akasztófán halnia nem szabad, mert mindkét kimenetet azon nemesebb jellem nem engedi meg, mi-ben a' költő hőset előttünk kitünteté; de nem egészen szükséges, hogy Viola Czfira keze által haljon meg, ámbár más részről ebben is volna némi fatum, hogy-ha Czfira maga ezen és más gaz tetteiért bűnhődik, mire, úgy tetszik, a' költő e' személyét, nem tudom miért, érdemesnek nem tartá.

Mint tehát láttuk, az egyetlen kez-detet a' hallgatózástól kivéve, Viola tör-ténete mindenütt életműi kényszerűséggel van kifejtve, és a' többi történettel egybe-szöve, miért is ama történet a' regény fényoldala és legdicseretesebb része, de más részről éppen ezért a' hős szerepe, mellyet E. jegyzőjének szánt, Violára szállott át, maga Tengelyi a' második helyre kénytelenítetett lépni, 's így míg Viola azon cselekvő, ki sorsának áldoza-tul esik, Tengelyi csak a' szenvedő. Vi-

lágos, mikép a' költő politikai czelját e' miatt megint nem érhető el úgy, mint ki-vánta, mert akármit mondunk, ha a' re-gény spectabilisei Viola üldöztetésében akárhányszor is tulmennek az igazságon, mégis egészben, mint Kislaky is tette, nem lehet az elismert zsványt halálra nem ítélniök; valamint Tengelyi ellen is a' költő által feltalált nyomos körülmények is tökéletesen igazolják elfogatását, sőt ezek szerint talán némelly eskütszék is elítélhette volna a' jegyzőt; ezekből ki-tetszvé, mikép a' költő regényének kez-detén politikai czélján uralkodni tudott ugyan, azonban midőn a' szenvedélyek inkább 's inkább kifejlődtek, ezen ön-uralkodást elveszté és tárgya inkább 's inkább erőt nyert rajta, még pedig nem épen kárára, mert itt költővé vált, ho-lott amott inkább politikusként tűnik fel. Hogy még itt is a' fejezetek kezdetében a' politikus néha tulnyomó a' költő felett, az megint a' költői és a' politikai cél egymás közti küzdelmének tulajdonítható, melly E. majdnem minden saját szemé-lyében elmondott reflexiókban jelentke-zik, és azért tűnik fel leginkább a' feje-zetek kezdetében, mert itt a' szerző úgy szólván még magát be nem írhatta a' történetbe vagy a' költeménybe.

Azonban nézetem szerint éppen e' nem legszerencsésebb küzdelemnek tulajdo-níthatni, hogy Tengelyi története nem fejlődött és végeztetett be úgy, mint azt joggal várhattuk volna. A' politikus t. i. azt várta, hogy a' jegyző, midőn nemesi állását a' világ előtt elveszté, ellensé-geinek, a' tekintetes uraknak, áldoza-tául essék, sőt hogy hitelet, mint nem nemes, a' teins uraknál elvesztve, azt a' köznépnel is veszítse el egészen, misze-rint így E.-nek mint politikusnak értésre adott célja, t. i. megmutatni, mikép az ember nálunk semmi, minden a' teins ur, eléretett volna, a' nemeseknek tanulmá-nyul, a' nem nemeseknek rettentő példá-jára. Ha a' regény úgy végződik, akkor befejezése ugyan nem költői, hanem an-nál tanulságosabb. Illy befejezéstől E.-t költészete és kedélye visszatartóztatta, ennek köszönhetik nemes Taksony me-

gyének karai 's rendei, hogy míg a' haldó párt előtt sem depopularisáltattak, ennek köszönheti Réty javítását, és még Nyuzó is annyira kikerülte a' büntetést, hogy a' helyett, mint Völgyessy utolsó szavai után, mikkel a' törvényszéket oda hagyta, vártuk volna, hogy általa párbajban agyonlövetik, más gazságai miatt csak hivatalát veszíti, mi számtalanszor számtalan becsületes főbirón történt már, 's azért alig tekinthetik poetikái igazság-kiszolgáltatásnak. E' büntetés egyáltalában nem áll öszhangzatban a' többi büntetéssel, p. o. Violaéval, Rétynéével, Macskaházyéval; e' büntetés nem költői, de politikai sem, mert ha E. külön célját itt szemmel tartotta volna, Nyuzót legalább is alispánná kellett volna választatnia, mi általi nevezetes iróniára tehetett volna szert.

Más részről a' költészet is más befejezést kívánt volna, mert a' regény más felében, sőt talán az egész második és harmadik kötetben, az elemek tragikái befejezés felé nyomulnak, minőben Viola és még ártatlan neje is részesül, tehát az érdekes párt is nemcsak csorbát szenved, hanem a' valódi hős, t. i. Viola, valóban el is esik; továbbá Tengelyi ereje is annyira megtöretik, hogy sorsának boldoggá változását még kiszabadulása után sincs jogunk remélni. — De ha már a' költőnek és talán az olvasónak is ez előkészített tragikái kimenetel jobban fájna, minthogy E. jónak tartá azt így eszközölni, a' szerencsefordulatnak nem Viola, hanem Rétyné halálával kellett volna kezdődnie. Ugyanis nem láthatni át, miért nem tér magába az alispánné, mielőtt mérget vesz, és miért nem írja meg levelében az egész igazságot, hisz párbeszéde a' haldokló üveges után úgy sem remélheti semmikép, hogy nevét a' mocsoktól megmenthesse, és épen azért vesz mérget, hogy csak a' már előtte bizonyos ocsmány büntetését elkerülhesse; más részről igen természetes, miként gőge és tetteje a' rosza minden esetre megtöretett Macskaházy büntésére meggyilkoltatása által, ez esemény még elfajultabb asszonyt is, mint ő, megtörhetett és megrémíthetett volna.

Való, hogy illy szerencsefordulat előkészítésére nem lett volna szabad Tengelyit úgy megtörni, minőnek azt elfogatása után látjuk; de épen azon körülmény, miszerint a' jegyző ártatlanságában erőt talál sorsának ellentállani, olyan, mely őt me-

gint mint cselekvőt felléptetvén, egész érdekinket felé fordította volna.

Általában a' regény vége felé azon elhamarkodás mutatkozik, mely részint az előbbi elég bő előadással nincsen öszhangzatban, részint azt sejteti velünk, mintha a' költő a' befejezés felett magával sem lett volna egészen tisztában; 's ez okból gondoljuk, Vándory viszonyai sem fejlődnek ki úgy, hogy a' lelkésznek a' költői igazság kellőleg kiszolgáltatók.

A' költészetnek „a' falujegyzőn” elkövetett boshújának még egy neve legyen, mely a' jellemekre vonatkozik. Általában ha irányt akarunk inkább követni, mint ihletet, a' viszonyok úgy állnak egymás ellenében, mint az elvont, az abstract a' concretez.

Az irány eszmékből, a' költészeti ihlet személyből, tetteiből, és adott egyéni vagy feltalálendő egyéni viszonyból indulván ki; így ha az irány túlnyomó az ihleten, az eszme is elvont általánosságában túlnyomó leend az egyénin: azonban a' művészet fénypontja az egyedi fejlődés és fejlesztés, a' philosophiának maradván az általánosság, mert a' művészet életet teremt, más életet pedig nem ismerünk, nem foghatunk el, mint egyedit, mint az egyedben megjelenőt, és a' természetben sincsenek sehol sem nemek, hanem csak egyedek: minél általánosabbak tehát a' művészetben a' jellemek, annál élettelenebbek, annál hidegebbek, annál kevésbbé bírják emberi érdekeinket gerjeszteni, mit az allegorikai vagy jelképes alakban megtestesített eszmékben, például a' megtestesített erényekben, bűnökben, vagy Voltaire Henriadejának megtestesített alakjaiban látunk: és mégis az irányköltészet minél inkább bizonyos és körülírt cselekedet törekedik, annál jobban kénytelen uralkodó eszméjét kiemelni, annál inkább kénytelen ez általános eszméjének az egyedi életet, azaz, a' jellemeket, a' személyességeket alárendelni, vagyis személyeit annál általánosabban tartani. Onnan van azután, hogy illy munkákon, minőket például illy czimek alatt írtak: *Der Mann wie er sein soll, Die Frau wie sie sein soll* 's a' t. a' mindenkori nemzeti vagy épen localis nézetek és szokások működése által olly tagbábót (Gliederpuppe), de nem élő személyt látunk előállítva, mire az abstract erényeket ruhadarabként ráhuzzák, a' nélkül, hogy a' báb maga élettelen állapotában e' készítményről valamit érthetne, vagy bennünk érdeket gerjeszthetne. Illy bábnak szokás más bábót ellenállítani, melyre a' vétkek legioiként ruháztatnak, mert opposita juxta se posita magis elucescunt, és valóban hol benső élet nincs, csak illy meredek contra positio által lehet a' nem értőnél valami

hatást előidézni, míg az avatottnál a báb báb marad, akár mennyire is rántatnak tagjai az ügyes, hanem nem költői marionette mester által.

Ezeket nem úgy mondtam, mintha költőnk személyeit ily báboknak tekinteném, koránt sem; de mégis ártott azok egyéni kifejlődésének általában az eszme, mellynek alárendeltettek a' helyett, hogy az eszmét ők fejtették volna ki egyéniségökből. A' művész módja az, hogy az egyediséget fejlesztvén, az általánosságra figyelmeztet, melly alá egyedisége is tartozik; a' bölcsész pedig már eleve az egyediségektől elvont általános eszmével áll elő, és azok valóságát mutatja be a' concretben; az általános irányt tehát magunknak ki kell hozni a' concret tárgyból, míg a' költőnek nem szabad abból kiindulnia, vagy azt tulnyomóvá tenni, mert a' költészethen az olvasó a' bölcsész, nem pedig a' költő; ez szükséges, ha csak a' költő olvasóját nem akarja bábbá tenni, melly csak tür, mellyel mindent el lehet követni szenvedő állapotjában, mellynek olvasásközben cselekvőleg fellépni nem szabad.

Volt már érintve, mikép költőnkben sok helyen a' költői ihlet elnyomá, háttérbe szorítá bevallott és inkább philosophiai eszméit és céljait: ilyenkor valamint története, ugy személyei is költőibbekké váltak; ily történet majdnem egész Viola története, ily személyek maga Viola és neje, miért is Violát tekintettük eddig is a' regény valódi hőséne; míg ellenben Tenge-lyi inkább költőnk philosophiai eszméinek képviselője, és azért is jelleme eléggé egyedivé és elevenné nem fejlődhetett ki, sőt, mivel a' költő általi eszméinek ráruház-
tatását csak szenvedí, maga is kifejeletlen szenvedő állapotban jelenik meg inkább, mint oly tárgy, mellyben a' költő fájdalma legnagyobb részét összepontosíthatta.

Továbbá költőnk ugyan e' fájdalmas állapotja az irásközben oka annak is, hogy az egész regényben a' fejlesztő cselekvény kevésbbé a' személyekre magokra, mint a' körülményekre bízatik, és a' hol ezek cselekvőleg is lépnek fel, a' cselekvők, Viola kivételével, inkább a' gonoszok. E' körülmény ugyan a' regénynek nemzeti szint szerez, de éppen azért a' költő célját eltéveszté, mivel ez általános szenvedés cselekvőségre nem igen serkent. Más részről költőnk e' fájdalmas állapotja annak is oka, hogy, Viola inkább cselekvő jelleme kivételével, a' kevésbbé cselekvő személyek rajza jobban sikerült, mint a' cselekvők. Ugyanitt legelő helyen ki kell emelnem az öreg Kislaky jellemét, mellyről úgy tesz, mintha annak kidolgozásában költőnk kárpótlást talált volna azon szenvedésért, mellyet sok egyéb személye kidolgozásánál

érezett. És valóban e' jószívű öreg az, kinek becsületes, hanem férfiasággá nem szilárdult akarata engesztelő hatással bír az olvasóra, valahányszor a' történetbe bele-vágni törekszik. E' törekvésének hasznalansága sehol sem lenyomó, mert azt a' körülményekből mindenütt előre és szükségesnek látjuk, és azért is sehol sem nehezíthetünk a' jó szívű öreg sikertelen törekvéseire; ellenben jó szívű ügyetlensége, midőn Etelkát, mint fia mánakáját, a' kortesek által meg akarja tiszteltetni, igen derítőleg hat reánk, valamint elfojtogatott haragjában is részesülünk, midőn szavazásközben a' tiltkos voksolást éppen nem több ügyességgel sürgeti; egész sajnálatunkat bírja, midőn Viola elítéltetésénél nem elég szilárd elvei erősebb indulataival küzdenek: végre vele örvendünk, midőn jószívű indulata gyöngye elvein erőt nyervén, Viola megszabadítását nem gátolja. E' jellemet valóban sikerültnek, mesterileg rajzoltak mondhatni, valamint neje jelleme is, bár milly kevés tért is foglal el a' regényben, szinte sikerült, és azért jótévé hatással bír.

Még jótévébb hatással van reánk Violáné és Liptákné, kik elsejében a' szerelem legkedvesebb szendésege mutatkozik, és jellemet valóban nemesíti, a' nélkül, hogy a' parasztasszonynak valami túlnomított modort kölcsönözne, mibe oly könnyű lett volna beleesni. Liptáknén ellenben a' paraszatos furlangosságnak azon nemét látjuk, mellyel e' rend az urak túlhatalma által rányomott terheket kikerülni vagy viselőbbékké tenni igyekezik; a' bőbeszédűség aztán inkább e' furlangosságnak palástjaként tűnik föl, miből néha-néha az elfojtott indulat kitör. — E' két jellemről nézeteim igazolására az elbeszélést hoztam elő, mellyben Viola előbbi története foglaltatik és mellyet neje nem ugyan indulat nélkül, hanem mégis látható törekvessel a' keletkező indulatot bújával elnyomni, előad szíve oly egyszerűségével, hogy még az elbeszélés is sajnálatra inkább, mint bosszúra gerjeszt. Ellenben midőn az elbeszélés azon pontra jut, hol célja indulatainkat felinegrelni, a' költő bölcs belátással a' fonalat Liptákné kezébe adja, ki természetesen bőbeszédűségében már nemcsak a' történetet magát erősebb színekkel festi, hanem bennünket azon indulatok ábrázolásával is felriaszt, miktől az elbeszélő maga meg volt telve, midőn az előadottak szeme előtt történtek. 'S így ez elbeszélés fokozatos és az elbeszélők jelleméhez mért kifejlődésével a' nyugott előadástól egész a' kebel lázadásig valóban mesterileg költői és a' legragicsabb hatással bír.

Ily sikerült és E. költői tehetségéről világosan kezeskedő, regénye számos he-

lyein található, momentumok bennem azon meggyőződést gerjeszték, mikép költőnk, ha a' philosophiát és politikát nem szándékozik túlelni a' költészeten, valódi remek művet alkot.

Illy momentumok igen számosak a' 2-dik kötetben, u. m. a' szavazás, Violáné és Liptákné jeles elbeszélése, Nyuzó társalgása esküttjével, Violáné útja férjéhez, annak elfogatása, de főkép és mindenek felett a' rögtön ítélő törvényszék, mellynek leírását valódi remek műnek mondhatjuk, még pedig épen azért, mert a' költő itt politikai czélját nem mondja ki, mint másutt, nem reflectál, mint másutt, és mégis a' dolgot költői ihlettel és friss étellel adván elő, biztos lehet arról, mikép előadása épen a' kívánt hatással van, sőt mással nem is lehet, mint bennünk erős meggyőződést ébresztieni arról, hogy a' halálos büntetés és a' rögtön ítélő törvényszék nem olly célirányosak, mint a' minőknek eddig tartattak, és hogy azok helyébe nyilvános és azzal együtt eskütt székelt kellene állitanunk.

És milly módon ébreszti költőnk bennünk e' meggyőződést? úgy hogy a' legborzasztóbb humorral festi Zátonyit, és borzadást gerjeszt bennünk e' tablabíró ellen, mivel ez amaz igazságok legnagyobb ellensége. Itt nem áll philosophiai vagy szónoklati módon ok ok ellenében; sőt az említett meggyőződés nem is egyenes és közvetett úton, hanem sokkal inkább ellenkezője kivilágításával eszközöltetik. Zátonyiban t. i., mint egyedben, a' leegyedibb, nem pedig általános móddal festetnek borzasztó élnkséggel azon hatás, azon következmények, mellyeket a' rögtönítélő törvényszékbeni gyakortabb résztvevés nem épen gonosz, hanem csak könnyelmű emberben szülhetnek. Ugyanis Zátónyi nem mutatkozik sehol sem gazembernek; és mégis minden szava, minden mozdulata valóságos bírói gyilkoláshoz vezet, melly nála egyenesen ismételt rögtönítélő gyakorlataból szülemlett, 's benne azon semmi indok előtt nem hajló rögzieszmét megállapítá, miszerint a' statarium áldozat nélkül nem képzelhető, és mikép csak az által is, hogy a' rögtönítélő törvényszék kiküldetésének szüksége beállott, már a' vádlott büne is be van bizonyítva, mikép tehát e' törvényszéknek egyedül kötelessége a' már eleve is hallgatólág kimondott ítéletet csak végrehajtani. Illy szilárd meggyőződés, minővel Zátónyiban találkozunk, és melly előtt ellenok nem állhat, sőt alig említhetik, bár milly rögzött eszmen alapuljon, az ellenvetéseket már eleve majdnem lehetlenekké teszi, és erősségénél fogva a' jelen levőket is elragadja, mint itt is természetesen Sósikutyal történik, kit szinte gonoszossággal alig vádolhatunk; sőt végre

még a' jószívű Kislakyt is magával ragadja a' deák példabeszéd szerint: exempla trahunt. Hogy pedig Zátónyi példája minő vonzó erővel bír, azt épen Kislakyan látjuk, ki még saját a' könyörületességhez hasonlíthatlanul inkább hajlítólete daczára nem Völgessy erősebb okainak, hanem Zátónyi cselekvésmódjának hódol. Olly alkalommal tehát, hol csak egy Zátónyiféle tablabíró is van jelen, a' vádlott az akasztófáról biztos lehet, a' természet azon törvényéhez képest, miszerint arra, hogy valakit meggyőzzünk, főkéllék, hogy magunk legyünk erősen meggyőződve, mivel a' nagyobb erőt követi mindig a' kisebb is. Hogy pedig illy jellemek, mint Zátónyié, nagyon is lehetőek, arról megint a' szokásnak kiszámíthatlan ereje, arról épen ez egyéni jellemnek a' borzasztó valóságig mesteri festése kezeskedik. Valószínűleg maga e' Zátónyi is, midőn a' statariumban először részt vett, nem lépett föl olly elhatározott móddal, mint most; de midőn látta, miként bannak azok, kik nem először ültek össze illy alkalommal, maga is bánásmódjukat elfogadta, 's így annál könnyebben juthatott úgy nevezett praxisához, minél ritkébbak, kivált nálunk, azon emberek, kik maguknak önhatározatuk és öneszméledésök útján elveket és cselekvésmódot szabni képesek. De a' mit Zátónyi alkalmazsint, ha csak részben is, eldődeitől tanult, azt utódaira annál könnyebben hagyandja, minél élénkebben fejlődik példája szemek előtt; és ha eldődei rögzieszméjök hasonló vagy erősebb rögzieszmét alapítottak benne, ez szinte kisebb nagyobb mértékben utódaira is rá fog ragadni.

Illy eszmelánczolat támadt bennem, midőn Zátónyi képét figyelemesebben tekintém, és nem kételkedem, hogy hasonló eszmelánczolat támadand minden figyelmes, nem csak szenvedő, hanem egyszersmind cselekvő vagyis olvasás közben eszmélő olvasóban. De az eszméledés itt nem állapodhatik meg, mert ha valamit rosznak ismertünk el, legelőször is ennék ellenoldalát szeretjük a' kívánt jónak tekinteni, kivált ha ez ellenoldal már létezik és lételéről van tudomásunk. Midőn tehát Zátónyi elveitől borzadunk, és azok kútforrását leginkább az általa kimúlt és dicséretgett hosszú és ismételt praxisában találjuk, természetes, hogy az eskütszékhez, mint ismert és épen e' praxissal ellenkező institutiohoz fordulunk; mondom pedig homlokegyenest ellenkező institutiónak, mivel az esküdtek nem czébeli bírák, hanem minden egyes alkalommal a' népből vétetvén és teljesített kötelességek után a' néphe újra felolvadván, nincs alkalmuk, hogy bennök a' tényelismérés és a' bünösnök ítéles körül valamely az igazságnak káros eszme megrö-

gözzék; ellenben az alkalom ritkán újulván meg, ünnepélyességéből és méltóságából a' szokás által semmit sem veszít, hanem inkább komolyságra és illő megfontolásra inti az esküttet. De továbbá az eskütszék eszméjében nem fekszik a' sürgetőnek azon eszméje, mely már a' rögtönítelő törvényszék nevében is túlnyomó levén, sok embert azon gondolatra bír, hogy illy törvényszéken nem is lehet eléggé gyorsan eljárunk; és valóban a' többség ép úgy, mint Zátonyi táblabíró, azt tartja, hogy az elhamarkodásról szó sem lehet. Végre az eskütszék üléseit tökéletes nyilvánossággal tartván, abban az illedelem annyira soha nem sérthetetik, a' komolyság soha annyira nem tétethetik félre, a' bírák soha nem ingerülhetnek fel egymás ellen vitatkozás-közben, mint a' titkos eljárásnál; a' komolyság felretétele, és a' bírák egymás elleni ingerültsége csak káros hatással lehet az igazságra és a' vádlottra, mert ezek a' legközelebbi 's a' legkevésbé ellentálló tárgyak, mikkel a' felinegült bíró haragját minden ő reá káros következés nélkül gyakorolhatja. Ez állítások valóságát költőnk megint concreten példában igazolja, midőn Nyúzónak Völgyessy által felbresztett haragját illy méltatlan és alávaló módon kitölteti Violán.

Ezekből láthatjuk, mikép sikerült költőnknek e' helyen czélját elérni, a' nélkül, hogy szüksége lett volna e' czélt magát pompás dialektikai modorban kijelenteni, vagy bennünket philosophicus vagy szónoklati úton vezetni; ellenben e' czélt sokkal jobban, mint másutt, itt érte el épen az által, hogy a' költszet utjától nem távozott, hanem eszméit valódi jellemeinek alárendelve, azokat is egyedi módosításokban és egyedi idomban, az egyedekhez kötvé, ada elő, valamint mindenki meggyőződhetik arról, hogy nemcsak Zátonyi és Kislaky, hanem még a' más helyen általánosabban festett Nyúzó és Macskaházy is itt egész és élénk egyediségökben jelennek meg. Ugyanis Kislakyban sincs az ingóság sehol olly remekül kitüntetve, mint itt; olly jeles előadásban sehol sem szövetik, mint itt, Macskaházyban a' gonosz furlangosság azon természetes félelemmel, hogy majd sophistikai terveit nemcsak nem sikerülnek, hanem őt magát is megrontják, egész épülete egy hajszálon lógván; sehol sem tűnik ki olly elevenen, mint itt, Nyúzó otrombagaz modora, mellyel nemcsak a' rabot, hanem még társait is sérti rossz kedvében, hogy a' dolgok inye szerint menni nem akarnak. És a' mint e' személyek remekül festvők, úgy Zátonyi és a' tőle mindjárt elején elragadott Sós-kúty is úgy járnak el az ítélet emberélet körül, mintha egy kiszivott pipa hamvát kiütnék. És milly va-

lóban tragikai nagyszerű színben jelenik meg ezek ellenben Völgyessy becsületes lelkesedése, Violának meg nem törött férfiasága, mellyel itt is inkább cselekvőleg, mint csupán szenvedőleg lép fel, Kislaky-nak szánakozásunkra méltó ingósága, végre Violánának megrémítő kétségbeesése. — Mind ezek olly remekül összehangzó egészt képeznek, hogy attól a' remek mű nevé semmiképen nem tagadhatjuk el, és e' jelenet valóban bő kárpótlást nyújt a' regény más elősorolt és meg nem említett hiányaiért.

Azonban illy kárpótlások más helyeken is számosak; néhányait megemlítettem; másokról, mellyekről még nem szóltam, legalább általában nem lehet említést nem tennem. Ugyanis illy jelességek közé tartozik azon általános finom tapintat, minek jelei olly számosak, és mivel költőnk az általánosabb jellemzést valóban remekül előtűnteté. Így általánosabban ugyan, de mégis ez általánossághoz képest lehetőleg élénkül van festve a' különböző rendek egymáshoz viszonya, élete, szokása, szólas- és gondolkodásmódja. Milly különbség létezik például a' főispán finom nagyvilági és azon társalgás közt, mi a' regényben előfordul és a' nagyvilágit majmoló spectabilesek közt mutatkozik; milly különbség megint e' majmoló és Kislaky egyenes jószívű ősmódu társalgása közt; milly különbség megint ezen és Tengelyi házában festett társalgás közt, melly a' közép- és család életének igen kedves képe. Milly egészben jellemzőleg és milly különbözően az előszámlált társalkodásoktól szólnak egymással vagy a' társaságilag feletők állókkal a' regényben előforduló parasztok, zsványok, a' cigány, a' zsidó 's a' t.

Végre, hogy nálunk szokatlannál hosszabb bírálatomat egy az előadottakat összefoglaló ítélettel fejezzem be, ki kell nyilatkoztatnom, mikép az egész regény költői hatásának ártott ugyan a' nagyon is kivilágoló és maga E. által bevallott iránynak túlnyomósága, azonban, mint valódi költői talentumnál, másképen nem is lehet, a' költői ihlet is az erős társadalmi irányon nem ritkán felsőbbiséget nyervén, szerzője valóban költői hivatásáról fényes bizonyítványt adott annyira, hogy e' műben irodalmunk maradandó kincset nyert, mellynek előállításra jogosan motivált reménynyel kecsgetet azon munkák jelessége iránt, miket majd költőnk egyedül a' költszeti ihletnek befolyása alatt írand, és mellyekről joggal várhatjuk, hogy épen e' költszeti ihlet által azon társadalmi célokat is jobban elérhetik, miket, mint láttuk, költőnk az irodalomnak utántörékvésre kitűz.

Henszlmann Imre.

IRODALMI ŐR.

Melléklet az 'ÉLETKÉPEK'-hez.

2. SZ.

Sept. 12-én.

1846.

TARTALOM: Utazás külföldön. Magyarország ekkorig ismeretes pénzei. *Bitnicz.*

UTAZÁS KÜLFÖLDÖN.

Irtá Szemere Bertalan. Két kötet.
Második bővített kiadás. Pest 1845
Kiadja Geibel Károly.

Utazási munkáról bírálatot írni a' legbajosabb feladatok egyike, mert itt rendszerint egyéni vélemény áll egyéni felfogásnak ellenében. 'S meglehet, hogy azon költői hév, melly az író a' tárgyak és tapasztalt dolgokkal közvetlen érintkezésre áthatotta, legkevésbé sem illeti meg a' bírálót, melly esetben attól tarthatni: hogy e' hév és fagy egymást sem nem olvasztva, sem nem olthatva, két ellenséges elem gyanánt álland szemközt, mitől sem a' munkára, sem a' bírálatra kedvező viszfényt nem várhatni.

De méltány mind e' bajokon segíthet; 's e' méltány kétszeresen megkívántatik egyfelől Szemere Bertalan irányában, ki munkáját ezelőtt 8 évvel irta, mellynek újabb kiadásán is csak az akkori szellem, az akkori vélemények, nézetek 's meggyőzések világa ömlik el, 's mellyet tehát a' mostani perczhez mindenben mérni némi gyöngédtelenségnek látszhatnék. De másfelől kétszerte könnyebb e' kívánt méltánynak eleget tenni, miután szerzőben olly férfit tisztelünk, kinek fiatal költői heve hülhetett ugyan azóta némileg, — de kinek hazaszeretete most sem lángol szívében csekélyebb lánggal, mint akkor, 's viszont, kinek higgadt felfogása 's érett ítélete már akkor is kivitta a' férfiaság dicséretét.

Innen indulván ki jelen munkának ha nem is kimerítő bírálatára, legalább lehetőleges ismertetésére, — három el-

vet látunk e' munkában megtestesítve, 's pedig olly elveket, mik minden utazónak ajánlhatók: vizsgálni, tanulni; közölni. A' két első kiegészíti egymást; mert mi haszna az utazásnak, ha mindent választás nélkül akarunk mohón felkapni, vagy ha a' látottak 's tapasztaltak halmából a' jeleset nem akarnók kiszemelni maradandóbb gyűjteményül? De bármi szorgalommal rendezzük el e' gyűjteményt, veszve marad az a' közre nézve, ha fukar kezekkel, szűkkeblű önzéssel csak magunknak tartogatjuk azt. Ki kell lépni napfényre a' gyűjtött kincs-csel —: ez tanúsítja az utazónak valódi hasznosításra irányzott szellemét 'S mivel már illy föltett szándékkal lépett ki szerző hona határain túl a' nagy világba, innen ama három elvet egy magasabb lángzattól látjuk folytonosan átszellemítve, átvilágítva, — a' honszeretet tiszta lángjától.

Ez azon fényvonal, azon irány sugár, melly a' munka minden lapján átvonulva, nemes tanuságot tesz szerzőnek meleg kebléről 's magas szellemiségéről egyiránt. 'S ez oka, hogy olly mondhatlanul jól esik a' buzgóbb lelkületűnek e' munka átlapozása; innen van, hogy a' lelkesebb hölgy is olly kejes éldeletet talál ez utazás komoly és derült, tanulságos és költői tárgyak változékosságával megrakott virányain.

De térjünk részletekre. — Szemere utazását meghatározott terv bélyegzi, 's ez ad a' szerkezet külön részeinek saját színezetet. Maga szerző emlékeztet előszavában, hogy Németföldön különösen a' népiskolákat, Franciaországban a'

nyilvános életet, N.-Britanniában a' fogházakat 's népjellemet, Helvetiában a' természetet választá azon fénypontul, mi körül egyéb tárgyak csoportozatai öszszegyűlnek. Ismervén így a' vezérfonalat, könnyen összpontosítjuk mi is véleményünket e' tárgyak körül, fenmaradván, hogy másutt is, hol alkalom lesz reá, hozzászólhassunk hasonló állapotokhoz.

A' munka első kötete Németföld és Franciaországot (sz. szerint Franczország) tartalmazza.

Az első szakasz „Németföld“ 34 naplói cikkre van osztva, és számtalan lelkes eszmével, mint megannyi bölcsész-költészeti virággal van átszőve. Ezeket egyenkint elsorolni a' tér nem engedi, bármennyire sajnáljuk is, hogy az így alakulandó gyöngysort ez uttal nélkülöznünk kell. Ragaszkodjunk tehát a' legfeltűnőbb nyilatkozatok- és tapasztalatokhoz.

Első nyugpontul a' szép vidékü Prágába vezet minket szerző. — Érdekes e' helytt Prága és Pest összehasonlítása, érdekes különösen 's gondolkozásra intő a' pesti fényűzésről ejtett szó: „Melly nép a' magáéban fénylik, annak a' fényűzés élete, mert ez belső erejének, természetének kisugárzása; de nekünk átkunk 's halálunk. Nem hasonlunk-e mi a' pörgyeremekhez, ki a' német komédiásnak bábuért kenyerét adja?“ Olly szavak ezek, melyek noha ezelőtt 8 évvel mondatlak, most sem veszíték el igazságuk alapját. Ne ámitsuk magunkat az iparnak rögtöni felvirulásával; — e' virulatot még meg is sirathatjuk, ha ennek örve alatt száz akkora arányban növekszik a' fényűzés, a' valódi ipar pedig tán csak 10 akkora, mint ezelőtt volt. Ha valamiben, úgy a' fényűzés mezején látom kártékonynak a' tökéletesen korlátlan szabadságot, bármennyire üdvös is egyébként, főleg az osztálygóc lecsapolásának tekintetéből az osztályok összeolvasztása. Mert ez elv: a' ki teheti, teszi, — koránsem állapodik meg itt, hanem azt emeli szabálylyá: azon lenni, hogy tehessük; — de becsületes

uton módon jutunk-e el ezen „tehetés“ re, az erkölcsiségnek e' szigorúbb kérdésére? hallgat a' divatparancsolta fénykedés. — Jeles az, mit szerző Dresdáról mond. A' többek közt itt egy észrevétele a' házak egyhanguságáról, a' középületek egyenlő jelleméről ismét Pestünket idézi szemeim elé. Vajha csak meg tudnák érteni, kiket illet, az építészeti kiskorúság e' kisszerűségét, 's akarnának rajta segíteni. Mert bármí szépek legyenek is egyes épületek a' maguk nemében, ha arczképeik hasonlóak, sohasem bizonyítanak fejlett műzlést. Jeles a' Moréau sirja melletti észrevétel is; — de legjelesb az, mit Lipcse rovatában a' népnevelésről 's iskolákról mond, 's mivel ez bővebben van kifejtve, nekünk is meg kell itt kissé állapodnunk.

Nagy figyelmet érdemelnek az e' tárgyra vonatkozó bevezető szavai szerzőnek, melyek szerint a' német eddig embert és keresztényt, a' franczia polgárt és philosophot, az angol angolt és munkást nevelt. Itt, ha a' gúny fulánkát akarnók használni, kérdezhetnők: hát a' magyar mit nevelt ekkorig? — Annyi bizonyos, hogy magyart is csak most kezd talán nevelni; a' többi meg majd tán csak megjö valahogy. Igaz, hogy az újabb lépések e' tárgyban ígérnek, reméltetnek; de ez még koránsem minden. Ha a' vélemény-harczokat vizsgáljuk, melyek még ekkorig napi renden vannak, lehetlen el nem szomorodnia a' valódi nevelés barátjának. Nagy igazságot mondott ki szerző azon tételben: hogy a' német eltalálta a' valódi alapot, midőn indult nevelni embert és keresztényt. Nincs-e ezen alap szem elől veszítve, midőn némellyeink már is jogosztogatás által kizárólag polgárrá akarják nevelni a' magyart (értem a' népet), holott még emberre sincs kellőleg nevelve? 's más részről, nincs-e ez alap nagyon is szélesre terjesztve, midőn mások épen tudós kereszténynyé akarják nevelni, programjokba még az egyháztörténetet is fölvevén? Azt hiszem, az iránt már csakugyan tisztában kellene lennünk, hogy azon fok, melyre mi in-

de n magyar embert kell nevelnünk, főurat úgy, mint pórt, egyházat úgy, mint világit, tudóst úgy, mint gazdát, épen az, hogy legyen ember és magyar mindek fölött; kit kelljen inkább humanisticus, kit inkább reáltanulmányi irányban vezérelni, azt külön-külön mindegyiknek helyzete 's pályája határozandja el. Minden kornak megvan a maga saját tömegesítő eszméje, mely közérdekre lelkesítsen; hajdan a' vál-lásesz-mék működtek ez irányban, — ma már a' nemzetiség eszméje gyakorolja e' hatalmat. De a' nemzetiség polgárzat bája nélkül meddő és hálátlan. Azért, kit nemzettömegbe akarunk olvasztani, azt polgárrá kell emelnünk. Innen van, hogy kit igazán magyarrá akarunk nevelni, azt magyar polgári jogokkal kell felruháznunk, mert a' haza polgára nem lévén, megszünend magyar is lenni. De a' polgárnak nemcsak jogait kell ismer-nie, hanem kötelességeit is teljesítenie; 's ime itt találunk szerzőnek azon sark-eszméjére, melyet szintolly szépen, mint igazán e' szavakba önt: „a' kiképzelt emberben garancia van, hogy követelendi jogait, a' vallás-erkölcsösben, hogy teljesítendi kötelességeit.“ E' szerint napnál világosabb, hogy a' főnebb érintetnem két tulajdon egymást minden oldalról kiegészíti; 's mi helyt embert és magyart neveltem, szükségkép kelle vallásosan erkölcsös embert és polgárt is nevelnem. Megtartatván ezen mellözhetlen főirány, könnyű lesz mindenkit hivatása szerint képezni, elkerülvén mindek fölött azt, mit szerző, többek közt, a' francia nevelésnek is hibául rótt fel, 's mi nálunk tán még általános alakban igaz, hogy az ifjak hasztalanul töltenek el esztendőket az iskolában, mert oly-lyat tanulnak, mire nekik nem leend szükségök, 's mit el is felejtene, vagy ép ezért meg sem tanulnak; de elkerülvén másfelől azt is, hogy az iparos csupa mozgonynyá, eleven géppé, a' tudós csupa könyvmolylyá képeztessek. Mert, meggyőződéseim szerint, csak úgy lehet üdvös a' nemzeti irányu nevelés, ha a' tudós is bepillant a' gyakorlati élet ezerszinü változataiba, a' gyakorlat em-

bere pedig némi kapcsolattal a' felsőbb szellemi világhoz is köttetik.

(Folytatása következik.)

MAGYARORSZÁG EKKORIG ISMERETES PÉNZEL.

Lerajzolva, történeti 's pénztudományi kutfők után megmagyarázva előterjeszti Rupp Jakab, a' nagymélt. m. k. udv. kamaránál levéltári jelelt. A' vegyes házakbóli királyok korszaka. — Budán a' magyar kir. egyetem betüivel. 1846. 4-rét. 176 lap. XV. tábl.

Rupp ur honunk ekkorig ismeretes pénzeinek kiadását négy év előtt az első korszakiai sorozatával dicséretesen megkezdé, a' pénztan barátjainak azon kecsesgető reményt nyujtván, hogy idővel a' következő korszakok pénzeit is hasonlóan leirva világ elé terjeszti. Adott szavát munkája jelen második, kétféle kiadásban — eredetikép latinul, fordítva magyarul — megjelent, füzetével résznyire beváltá.

Munkája ezen második részében a' különféle házakból származott királyaink korszakába — Venczeltől bezárólag Zápolya Jánosig — eső pénzeiket tárgyalja, szinte azon rendet követve, melyet munkája első részében megállapított. Mindenik királynál előrebocsátja annak rövid életrajzát, pénzeinek általános ismertetését 's azon időbeli értékét; előadja azután a' pénzeket nemek szerint, de egyszersmind forintokra, garasokra és kispénzekre osztályozva; felszámolja a' leirt egyes pénznemeknél nagyság, súly és ritkaság mellett azok különböztető jellemét, a' jegyek változatát, és végre, hol szükségesnek véli, leírását tudós jegyzettel kíséri.

Venczelnek sem egész nevével, sem neve kezdőbetüivel jegyzett pénzt nem tulajdonit, 's az iratlanok közül is csak azokat tartja ezen királyécinak, melyeket Jankovich Miklós (Tud. Gyűjt. 1827. VII. köt.) megismertetett. Otto király pénzének egyedül az ezen korszaki pénzeknek következő legbecsesb gyöngyvet ismeri: REG. OTTONIS. Koszoruzott körben nyílt korona. Hátl. galambpár, háttal

egymáshoz fordulva. — A' not. rei num. Hung. és a' Széchenyi catalogusának szerzője által ezen királyoknak tulajdonított pénzék közül pedig véleménye szerint egyik idegen, egyik Kun-Lászlóé, egyik III. Andrásé 's egyik I. Mátyásé.

I. Károly nálunk a' pénzügynek nevezetes ujitója lön. Ő veretett először aranyforintokat és széles ezüstgarasokat. Ezüstpénzein a' pénzjegyeket mindig kiverette, 's e' szokást utódai híven megtartották. Aranyainak csak egy neme ismeretes, a' firenzei aranyforint alakjára veretett. A' firenzei aranyok veretét királyainkon kívül a' francia királyok és más idegen fejedelmek is utánozták, hihetőleg, hogy azok vegyítékét és értékét a' firenzeiekével egyenlőnek lenni tanúsítsák, mint erre világos példát nyújt mind a' régi, mind az újabb kor. Így Cydonia, Gortyna és Hiérapytna városok — Creta szigetén — ezüstpénzt Athené nagy ezüstpénzeinek veretére készítettek (Steinbüchel. Abrisz der Alterthumskunde. Wien, 1829. a' 126. és 127. lap.), Hamburg egykor portugalliai mintára nyomtatott pénzt, és hollandiai aranyokat legújabbán is nagy számmal vertek Hollandián kívül. Szinte ezt bizonyítja, mit a' szerző a' 7. lapon említ, hogy III. Cosmus Livornóban 1647. illy feliratu aranyakat veretett: **AD BONITATEM AVREI HVNGARICI**; sőt Vaziljevics Iván orosz nagyherczeg is hihetőleg azért verette e' munka 82-dik lapján leírt pénzét Mátyás király aranyainak mintájára. Károlynak e' műben 49 nemű ezüst pénze van leírva, 's közülök a' francia és nápolyi királyok pénzeihez szabott széles garasainak két neme, kis pénzeinek és filléreinek pedig 26 neme itt adatik ki elsőben. Ezüstpénzeit majd egész neve, vagy legalább ennek kezdő betűje, majd térdelő angyal, majd husvéti bárány, leggyakrabban pedig struczfé vagy struczmadár 'stb. bélyegzi. Kispénzei között ritkaságra nézve legkitünőbbek a' budaiai.

I. Lajos folytatta az atyja által behozott pénzveretési modort. Aranyforintjainak három neme ismeretes: egyik a' firenzei alakra veretett, a' másíknak

előlapján harántesikokat és lilimokat magában foglaló két osztályu paizs a' király nevével, hátlapján sz. János ál'va, a' harmadiknak előlapján az előbb említett paizs, hátlapján sz. László állva jő elő. Lajos miért verette pénzeire sz. László képét, azért-e, mert ezen sz. királylyal közelebbi vérrokonságban állott, mint Schönvisner gyanítja, vagy azért, mivel sz. László a' bányáknak különös pártfogója volt, mikép Simonchicz után szerző véli? nem lehet meghatározni; elég az, hogy e' példáját utódjai híven megtarták és sz. László képét aranyaikon szinte II. Rudolfig mindnyájan kiverették. Ezüstpénzeinek 20 neme adatik és közülök 10 itt elsőben, ezekhez járul rézpénzeinek két, és szomszéd tartományi ezüstpénzeinek három neme. Szerző 36. és k. lapon a' csikkal körülkött emberföt, melly Lajos pénzein látható, Szerechen nevű kamragrof családi czimerének tartja; azon környülményből pedig, hogy némelly azonkori pápák és durazzoí László sicíliai király pénzein is előfordul a' mórfej, hihetőnek véli, miszerint vagy a' római pénzveretést is a' Szerechen-család egyik tagja kormányza, vagy, a' mi Ref. előtt hihetőbb, ezen pénzek a' Lajoséinak hasonlatára verettek. Rézpénznek honunkban, ha IV. Beláét kivesszük, szerző szerint e' király alatt akadunk első nyomára. Lajos rézpénzeinek első neme előlapján függőleg ketté szelt háromszögű paizs csikkokkal és hármas halmon álló kereszttel, szélein rózsácskakkal, hátlapján jobbra néző piszeorru emberföt és szelein rózsácskákat mutat, melly jegyekből világos, hogy ezen pénz magyar eredetű, 's a' mórfej miatt Lajoson kívül másnak nem tulajdonítható. Némi hasonlat miatt a' XXV. tábl. 606. szám alatt előjövő rézpénzt is, melly előlapján rózsával 's reptényynel koszoruzott, 's három lilimmal ékesített háromszögű paizs, hátlapján pedig hat rózsácska között piszeorru és csikkal körülkött fejet visel, — szerző szinte Lajosnak tulajdonítja, 's úgy véli, hogy azt mint Nápolynak egy ideig ura verette. Elég adat hiányában Ref. e' véleményét sem vitatni, sem tagadni nem

bátorkodik, és csak azt jegyzi meg, hogy birtokában is vagyon egy sárga rézpénz, mely az említettel nagyságban és hátlapji veretben teljesen megegyez, de előlapján három rózsza közé fűzött repkénnyel koszorúzott háromszögű és felső része közepétől kezdve, lefelé két ferde vonal által három részre osztott paizst, 's ennek mindenik térében egy lilomot mutat,

Mária aranyforintjainak csak egy, veretre atyja harmadik nemű aranyával egyenlő nemét, ezüstkispénzeinek pedig, előlapon kettős keresztet, hátlapon koronázott M. betűt vagy nyílt koronát viselő, két nemét ismerjük. Széles garasokat sem ő, sem utódai I. Mátyásig nem verettek. II. Károly kétségtelen pénzt nem ismerjük, 's azok, melyeket némelyek e' királyéinak tartanak, különböztető jegyek hiányában helyesben I. Károlynak tulajdoníthatók, mert szerző helyes észrevétele szerint, ha II. Károly rövid uralkodása alatt veretett is pénzt, azt Mária és Zsigmond a' forgásból hihetőleg kiszorították, és különben is ezen időtájban az új pénz nagyobbán elenyészte a' régít, miután ezt amazzal, felsőbb rendelet szerint, évenként be kellett váltani.

Zsigmondtól kétféle aranyat ismerünk. Előlapjukon kettőszálya paizs helyett négy részre szelt vagyon, 's egyiknek a' ritkábbiknak térein magyar csikok brandenburgi sassal, másikon cseh országgal váltva állanak; hátlapja mindenkinek sz. László szokott képével díszeskedik. Ezüst-kispénzeiből és filléreiből itt hat nemű, 's közöttök kettő eddig kiadatlan vagyon leírva. Nagyobb mintájú rézpénze kétféle ismeretes. A' második neműnek elől. SIGISMVNDI REX ROMANORVM. Körben egyes paizs magyar csikokkal. Hátl. † MONVTA. VNGARIE. ET CETER. Horgonyozott kettős kereszt szinte körben. Ez anynyiból nevezetes, hogy magyar pénzen e' korszakban itt fordul elő először 's egyedül a' császári cím.

Albert folytatta elődje pénzveretési modorát. Aranyainak két neme ismeretes. Egyiknek előlapján négyoszta, 's váltva csikokkal és oroslánokkal dísz-

sított, a' másiken szinte négyfelé szelt, és téreiben csikokat, oroslánt, ausztriai szalagot és morva-sast foglaló paizs vagyon; hátlapján mindenkinek sz. László áll szokott alakban. Ezüst kispénzeinek négy, filléreinek három neme adatik itt elő. Kispénzei között kiadatlan ez egy vagyon. Elöl. Veret és felirat nélkül a' pénz közepén K. R. jegy áll. Hátl. Felkörökkel zárt térben a' középső csikos paizs közé oroslánossal, sassal és szalaggal ékesített más három van helyezve. Ezt szerző más királyok pénzein nem látható keresztet R. betű miatt tulajdonítja Albertnek, 's e' véleményt hátlapji veretének az ötödik neműével, mely előlapján e' király nevét viseli, teljes megegyezése is igazolja. — Albert fillérei, melyekről pedig 1439-diki végzeményében maga is emlékezik, azok egyik nemét kivéve, eddigelé ismeretlenek voltak. Szerző három felét ír le: 1) K. R. jegyek veret nélkül. Hátl. négyoszta paizs csikokkal, oroslánossal, szalaggal és sassal; 2) András-kereszt, szögeiben átellenes két koronával és K. P. jegyekkel. Hátlapja, mint az előbbi; 3) András-kereszt szögeiben koronákkal. Hátl. Szokott alakú csikos paizs K. és egy másik enyésző jeggyel. E' fillérek azért tulajdonítja Albertnek, mert a' K. R. jegyek csak ezen király pénzein láthatók; továbbá, mert a' négyoszta paizs csak Albertnek és fiának, Lászlónak, pénzein jó elő, de az utolsó pénzei vegyítékre silányabbak, és veretre nagyobbak a' kérdésben levőknel, végre, mert a' dült kereszt négy koronával csak Zsigmond alatt divatozott ugyan, de ezen fillérek koronái egészen más alakúak 's egyiken jegyekkel vegyítve használtatnak.

I. Ulászlótól egy nemű aranyforintot és rézzel nagyobbán igen elsilányított 8 nemű kispénzt 's ezek között három eddig kiadatlant közöl. Ezen király az ország szokott czimerén kívül csaknem minden pénzére a' lithvaniai lovagot és lengyel sast verette, 's alatta akadunk nyomára a' szokottnál vastagabb pénzeknek, melyeket utódai gyakran utánóztak. Ezekhez sorolja a' kormánykőz ideje alatt vert pénzeket is, melyeknek

már máshol is kiadott két nemét terjeszti elő.

Hunyady János kormányzótól egy nemű aranyforint és hat nemű kispénz ismeretes. Ő a szokott csikok, kettős kereszt és oroszlánon kívül nemzetségi czimerét — az orrában gyűrűt tartó holló — pénzeire verette. Kispénzei között légy az eddig kiadatlan, 's az első és utolsó nemű különös figyelmet igényel. Az első neműnek egyike ez: † JOANNES. DE. HWNIAD. Csikos körök közötti térben három szögű hosszudad és magyar csikos paizs, felébe helyezett koronával. Hátl. M. WLADISLAI REGIS. CR. Boltivre tűzött kettős horgonykereszt. Ugyanazon neműnek másodikika nem hasonló az előbbihez, mint a leírás mondja, hanem a kép szerint elől: NE LADISLAI REGIS csikos körök közötti térben háromszögű hosszudad csikos paizs, felébe helyezett koronával. Hátl. JOHA. . . . DE HUN. D Boltivre tűzött kettős kereszt. Tehát a két lapnak felirata épen el van eszerelve, 's a másodiknak felirata zavart, mert hihetőleg a pénzverő hibájából egy másikra veretett. Szerző e legritkább pénzről azt véli, hogy még Ulászló életében ezen királynak Hunyady János iránti különös kegyelméből veretett. Ámbár a pénzen látható korona hasonlít Ulászló V. és VI. nemű pénzén előjövő koronához: mindazáltal egyéb, úgy látszik, erősb és több ok szükséges a vélemény megbizonyítására. Az utolsó neműnek elől: JOANNES. D. HW. R. VNGARI. Körben Hunyady szokott paizsa. Hátl. DESPO. GVR. Koronázott fejedelem szemközt ülve, jobbában kard, baljában kereszties gömb. Ez, szerző szerint, Brankovich György szerb fejedelem pénze, ki Hunyadyt a rigómezei ütközet után fogva tartá, későbbben pedig barátságra és sógorságra lépett vele, mert Mátyás (vagy mások szerint s hihetőbben László) Hunyadynak fia, Cillei Ulrik és Brankovich Katalin leányát, a fejedelem unokáját, jegyezte el magának.

III. László pénzei közül hat nemű aranyforint, tizenhét nemű ezüstpénz és két nemű rézpénz van a munkában leírva. Ref. az aranyforintok nemét bir-

tokában levő egygyel bővítheti. Ennek elől: † LADISLAVS D. S. R. VNGARIE. Négyosztályu paizs első térében csikok, másodikban morva sas, harmadikban ausztriai szalag, negyedikben kettős kereszt. Hátl. S LADISLAVS REX. Sz. László állva szokott veretben. Jegyei N. G. — Rézpénzeinek csak egy neme volt tudunkra forgásban, 's ennek előlapja iratlan és jobbról hármashalmon kettős keresztet, balról csikokat viselő háromszögű paizst, hátlapja koczkás ausztriai szalaggal diszesített paizst mutat. A másik nemű rézpénz nagyobb mintájú emlékpénz. Elöl. LADISLAVS. D. G. REX HVNGAR. ET BOH. A' király jobbra néző dolmányos mellképe, fedetlen fővel 's kígyöngyözött nyakékkal. Hátlapja üres és sima. Ez az eddigelé ismeretes első magyar emlékpénz.

I. Mátyás pénzeiből hat nemű aranyforintot, egy nemű garast, tizenhét nemű kispénzt és fillért, négy emlékpénzt és hat tartományi pénzt ismertet meg. Mátyás aranyai többnyire közönségesek, mi honunk ekkori gazdagságára és aranyaink keletére látszik mutatni. Közülök e' kettő itt közöltetik elsőben; 1) MATHIAS. D. G. R. VNARIE rózsáscska. Négyosztályu paizs első térében kettős kereszt, másodikban csikok, harmadikban gyűrűs holló, negyedikben oroszlán. Hátl. S. LADISLAVS REX. Sz. László szokott módon; 2) Iratlan, csikokat, kettős keresztet, Dalmátország koronás fejét, cseh oroszlánt és közepett galyon ülő hollóval diszesített paizsocskát viselő paizs. Hátlapján koronázott és fénykörös sz. Mária, Jézust tartva 's jobbra fordultan ül K. P. jegyek közt. Egy-negyed arany. — Garasainak sajátoságos képverete a besztlercei oroszlán, mely egyik első lábával koronát tart 's többnyire egyes farku, holott a' cseh oroszlánnak koronázott feje és villás farka van. — Kispénzeinek négy neme itt adatik ki először. Közülök különös a' 89-dik lapon leírt. Ez iratlan előlapján köntösös álló férfit jobbában vésüvel, baljában kereszttel K. N. jegyek közt, hátlapján háromszögű koronázott paizst mutat, egyet kereszttel K. N. jegyek között.

szerző e' pénzt magyarnak és Mátyásénak tartja, mert a' K. N. és egy másik példányon álló K. B. jegyek honunk egyéb pénzein is, illy idomu koronázott paizs pedig Mátyás pénzein látható. Ezen királynak Schönvisner, Dával és Heraeus által kiadott emlékpénzein kívül következő legnagyobb mintájú réz-emlékpénzt közli: MATHIAS REX HVNGARIAE. tölgy koszorúval körülönt 's balra néző királyfő. Hátl. ANIMVS REGIS. REGNA NOBILITAT. ET OBISCURAT borostyánkoszoruban virágok között.

II. Ulászlótól aranyforintokat, nagyobb mintájú arany- és ezüstpénzeket, garasokat, kispénzeket, filléreket és réz-emlékpénzeket birunk. Évjegyet pénzein először találunk, tallérain 1499-diktől, egyéb pénzein 1503-tól kezdve. Aranyforintjainak két neme van, egyiknek veretét a' csecsemőt tartó sz. Máriának és sz. Lászlónak képe teszi, a másikat az ország czimere és Jézust ölelő Mária. E' második neműek mind negyed aranyak. Nagyobb mintájú arany- és ezüstpénzek elsőbben e' király alatt fordulnak elő. Illy ezüstpénzt I. Miksa császár kezdett veretni 1479-ben, utána 1484-ben Zsigmond főherczeg Tyrolban, 1500-ban pedig Frigyes választó fejedeleem Szászországban. Ekkor forintos garasoknak nevezettek, de későbbben a joachimsthal mihelytől tallér (Thaler) nevet nyertek. Illy nemű, már előbb is kiadott, arany- és ezüstpénzt hatot közöl szerző, melyek közül Ref. egyet emel ki, mint honunkban első koronázási pénzt: WLADISLAVS D. G. R. VNGARIE ET BOHEMIE. A' király koronázott feje jobbra fordulva; hátl. LVDOVICVS FILIVS R. VNGA ET BOHEMI. 1588. (pont helyett mindenütt rózsácska). Koronázott csecsemő vánkoson ülve, alatta CORONATVS. — Garasainak csak egy neme ismeretes, előlapjokon a' király nevén kívül csikokkal, kettős kereszttel koronázott fejekkel 's besztercei oroszlánnal jelelt paizs van, közepett kis paizs cseh oroszlánnal vagy lengyel sassal, hátlapjokon Mária fedve s Jézust tartva ül. — Kispénzeinek és filléreinek szinte

egy egy neme ismeretes, melyeknek verete a' garasokéval jobbadán megegyez. — Réz-emlékpénz e' királyról kettő, eddigelé kiadatlan vagyon itt leírva: 1) WLADISLAVS - D. G. R. VNGARIE. ET BOHEMI rózsácska. A' király képe alacsony fővel, bórperemes öltönyben. Hátl. két egymás felé hajtott paizs, a' jobbról állón csikok, a' balról állón oroszlán; 2) WLADISL. R. PO. H. BO. A' király képe szemközt rendezetlen hajjal. Hátlapja üres.

II. Lajostól hasonlóan aranyforintokat, nagyobb arany- és ezüstpénzeket, garasokat, kispénzeket, filléreket és emlékpénzeket közöl. Aranyforintjainak két nemét ismerjük, egyiknek előlapján a király nevén kívül koronázott Mária kisdédével, hátlapján sz. László ábrázoltatik; a' másik nemnek elől. : LVDOVIC. HVN. REX. sisakos, pánczélos, 's kormánypálczát tartó lovagló király, alul 1525. Hátl. PATRONA VNGARIE. Leplezett Mária hold homorában ül, jobbjában kisdede, baljában királyi pálcza, közöttte három angyalfej. — Nagyobb mintájú arany-, ezüst- és rézpénze tizenkét nemű közöltetik. A' négy első neműt Schönvisner is adja, de az utolsó nemű itt iratik le elsőbben. Ez rézpénz 's e' korszaki pénzek között legnagyobb, elől. : LVDOVICVS. VLADISLAV. FILI. HVNGARIE. ET. BOHEMIAE. REX. 1525. A' király képe szakállas arczzal, fején herczegi fővel, himzett öltözetben; hátlapja üres. A' többi nagyobb mintájú pénze mind a' mohácsi vész után készült emlékpénz 's közülök a' következő kettő itt iratik le elsőben: 1) LVDOVICVS REX HVNGARIAE et BOHEM. A' király szakállas képe szemközt, fedetlen fővel, vérttel borított öltönyben. Hátl. NATVS. BVDAE. 1506. PALVDE INTERIT. MOHATS 1526. et; 26. AVG. négyosztályú paizs kettős kereszttel, oroszlánnal, sassal és dalmat fejekkel; 2) LVOWIVS REX BOEMIE. ET. VNGARIE. MARIA CONIVNX EJVS. A' király és királyné jobbra néző összefoglalt fejei, a' király megett 26. Hátl. MELANLIA. Fa árnyékában dombon ülő mezeten alak földgömböt tart. — Garasainak

és filléréinek csak egy, kispénzeinek három neme ismeretes.

Zápolya Jánosnak öt nemű 's különböző súlyu, különben már előbb is kiadott, aranyait közli, melyeken sz. Máriának és sz. Lászlónak szokott képein kívül, majd a' király neve és családi czimere — a' farkas, majd a' magyar paizs sz. László vagy sz. Mária képével, majd végre csak a király neve és koronázott paizs látható. Garasai és kispénzei Lászlóhoz hasonlítanak, csakhoggy János a' paizs' közepén levő vértescskén saját családi czimerét vereté ki. Fillérét csak egy nemű 's eddig kiadatlan, ir le. Előlapja feliratlan, és paizst mutat csikokkal, kereszttel, három fővel, közepén farkassal, felül 1527.; hátlapja verete: felholdon álló koronázott, fénykörös és kisdédét tartó Mária.

A' pénzek leírásához egy toldalékot, és „pénztani böngészet“ czimű értekezést kapcsol. Toldalékában a' magyar pénztani kutfőknek és íróknak, a' gyűjteményeknek és gyűjtőknek munkája első részében adott sorozatát egészíti ki 's némelly hozzáadásokat és észrevételeket közöl mind a' két korszaki pénzsorozat-hoz. Böngészetében azok számára, kik magyar pénztani mű készítésére adják magukat, megmagyarázza az érczevegytőknek, olvasztványnak és próbának fogalmát; elősorolja a' honunkban megengedett idegen pénznemeket, a' hazánkban divatozó különféle adózásokat, pénzverő helyeket 's a' pénzeinken előjövő jegyeket. Végül egy czáfolat áll, melyhez Ref. nek nincs szólása.

E' rövid vázlatból is láthatni: mint igyekezett szerző felvett ügyében eljárni 's dolgozatának a' lehető tökélyt megadni. A' magyar pénztani kutföket és írókat, melyeket csak felkutatott, mind szemügyre vette, a' pénzgyűjtőtől pénzrajzokat és tudósításokat szerzett, ezeket 's nagy költségebe került saját pénzeit lankadatlan szorgalommal vizsgálgatta 's buvárkodása eredményét kétféle — latin és magyar — kiadásban a'

tudós világgal közölte. Ref. habár a' derék jegyzeteket 's a' pénztani böngészetben közölt gazdag ismereteket melőzve, a' munkát csak magyar pénzek sorozatának tekinti, szerzőjéről bátrán úgy nyilatkozik, mikép Arneht nyilatkozott Mionnet felől: „Mionnet's Verdienste um die Numismatik sind die eines Katalogisten, und als solche bekannt und nicht gering. Welche Mängel auch seinem Werke ankleben mögen, so ist es doch ein fast unentbehrliches Handbuch der Münzkunde geworden.“ Jahrb. d. Liter. Wien. 1837. 80. B. a' 237. lap.

Vége mi a' fordítást illeti, ez többnyire elég hiven adja az eredetit, azonban néhol mégsem figyelmeztett eléggé. Így a' 79-dik lapon „corvus“ helyett hihetőleg „cervus“ szót olvasott 's azért írta szarvasnak, pedig hollónak kell vala írnia. A' 153. lap. a' friesachi pénzeket „friauli“ pénzeknek fordítja, pedig Friesach Korintheában van, és hajdan a' salzburgi érsekek birtoka és híres pénzverőhely volt, hol a' salzburgi érsekeken kívül más hercegek és püspökök, sőt hihetőleg az aquileai pátriarchák is verettek pénzt. N. Schönvisner Netit. reinum. Hung. a' 163 — 165. lap és Bergmann Untersuchungen über das aelteste Münzrecht 's t. b. Jahrb. d. Lit. Wien. 1843. 101. B. Anreigeblatt 7 — 9. lap. — Nyelve jó, tárgyhoz szabott és tiszta. A' „korától olta“, „Kálmántól olta“ stb. kifejezet sérti a' nyelvtant. Ref. az „osztrák“ szóval sem tud megbarátkozni az „austriai“ helyett, mert, mint Rinne helyesen megjegyzi, idegen szó hangra egyedül akkor simul az azt elfogadott nemzet nyelvéhez, ha élet 's nem tudomány által jött abba. Annak sem látja Ref. okát, miért írta a' fordító 97. lap. „Vadászfalva“ Jägerndorf és 125. lap. „Károlyváros“ Karlsruhe helyett. Ugyan mit mondana hozzá, ha e' művet valaki németre fordítván, a' „Széplaky“ Magyar nevet „Schönhauser“ német szóra változtatná? Bitnitz.

IRODALMI ŐR.

Melléklet az „ÉLETKÉPEK”-hez.

3. sz.

Sept. 26-án.

1846.

TARTALOM: Utazás külföldön. (Vége) Ney. — Magyar népköltészeti gyűjtemény. Szathmáry.

UTAZÁS KÜLFÖLDÖN.

Irta Szemere Bertalan. Két kötet.
Második bővített kiadás. Pest 1845.
Kiadja Geibel Károly. (Folyt. és vége).

Adja azután szerző a' hat osztályra szakadt elemiskola és polgáriskola teljes vázlatát, mi igen érdekes, sőt sok tekintetben utánzandó. — A' mi a' gyermekek 's tanító közti köszöntési kézfogásról 's a' testi büntetés nemlétéről megjegyeztetik, miért akar az nálunk olly nehezen meghonosodni, holott kisdedovó-intézeteink is adhatnak erre buzdító példát?

A' gyermekek iskoláztatására a' szülők törvény által köteleztetnek, (már tán mi is remélhetünk ilyesmit ?!) 's az eredmény önkénytelenül is keserű fohászt fakaszt keblünkbel: oh, mikor fogunk mi csak közeledni ez eredményhez? — 's mi ezen eredmény? csak az, hogy Szászországban 5167 gyermekkel több jár iskolába, mint járti köteles! 's ez 8 évvel ezelőtt volt így. Összeveti ez eredménynyel szerző az angol-, skót-, irföldi, franciaországi és északamerikai állapotokat, 's mindenütt százezrek, sőt milliók maradnak nevelés nélkül! Összeveti ezt még az illető országok fogházi statistikájával is, — 's az eredmény a' neveléssel a' r á n y o s. 'S itt egyszerűen szerző szavait idézzük: „'S mint van Magyarországon? először fölvetni nem lehet; másodsor fölvetvén, a' kijöttet alkalmasint elfeledni kívánnók.” —

Poniatowszky sirjáról szólóban olly felkiáltást intéz szerző a' lengyel néphez, melyet nekünk is jó lesz emlekezetünk-

ben tartani: „Átok-e az, mi téged ostromoz, oh nép 's Istentől jön-e?” — Ha valakinek, úgy nekünk magyarokul nem szabad megfedelkednünk, miből raknak sirkövet egy viszátkodó nemzetnek?: saját csontjaiból. —

A' lipcei temetőről mély érzelemre mutató szép összeállításokat találunk, de legszebb az, mit Gellért sirjáról megjegyez szerző: „körülte sok száz fekszik, de a' vándor nem mindenik mellett állapodik meg. Életemben 's a' lélekben állíts emléket magadnak, ember; különben ha unokád kihál, sírod is elpusztul.” Ott Gellért sirja meghatja a' vándort — 's Kisfaludy Károly sirja fölött hány idegen állapodik meg?

Poroszföldre lépven szerzővel, itt ismét számos adatokkal találkozunk, melyek örömet gerjeszhetnek bennünk az emberiség haladása fölött, de annál nagyobb fájdalmat saját magunk elmaradása miatt. 'S ez adatok ismét a' nevelés kertjében pompázó virágok. Illyenek a' hálai roppant árvaház, az iskolamester-képző intézetek, a' népnevelési törvények, 's egyéb jótékony intézetek; 's mindezek kivonataképen büszkén emeli fejét azon diszvirág: a' népnevelés állapota Poroszország dicsősége. Megelőzi ezek előadását egy sötét kép hazánkról. Keserű az, mit abban szerző elmond, de való, 's legszomorítóbb eredményeül az ott említett fonák állapotnak azt látjuk feltűnni, hogy számtalan ember irányt téveszt az életben, 's épen azért, mivel egy irány felé kényszerítik. Az irány egysége, mint már főnebb említém, csak abban állhat: hogy min-

den magyar legyen vallásos ember 's legyen hazafiérelmü polgár, szóval: az irányegység csak az élet erkölcsiségére vonatkozhatik, — mert ez emberileg lehető; — de értelmi fejlesztésben akarni egy irányt, maga az iránytévesztésnek megtestesült elve. Azonban, ha ma írja munkáját szerző, talán nem leendett olly keserü e' tekintetben, minthogy már mégis közelebb állunk ez állapot megváltozásához, mint akkor. — Azon az árvaház leírásába szőtt, sarkalatos neveléstudományi elvnek, mely szerint a' tanítási átadás és tanulási átvétel helyébe fejlesztés és beszélgetés modora lép, úgy hiszem, valahára a' mi elemi tanodáinkban is be kell vététnie, hacsak a' régi szomorú alternativában nem akarunk sínylődni: miszerint a' tanítvány vagy tuskó marad, vagy géppé lesz, a' szerint, a' mint van vagy nincs befogadó tehetsége, miután a' bensőleg feldolgozó, a' kifelé ható, az öncselekvési tehetség semmikép soha fel nem ingereltetik a' fenálló modor mellett. — Igen érdekes, mikép adja elő szerző ez intézet keletkezének történeti vázlatát; sajnálatos azonban, hogy a' belszerkezetet bővebben meg nem ismerteti olvasóival; mert hol szabadiskola 10, közép-polgáris-kola 16, latin-iskola 12 osztálylyal stb. találtatik, igen kíváncsi lehet az olvasó: mikép állanak 's függnek össze ezen nagy mennyiségű osztályok.

Arról, mit sz. az iskolamesterekre vonatkozólag mond, úgy hiszem, ma már senkisé kételkedik: hogy t. i. a' legbölcsebb oktatásterv is sikeretlen, ha az álladalom az iskolamesterek kiképzéséről, illő fizetéséről 's megjutalmazásáról nem gondoskodik. A' kiképzés nálunk is megtestesül már; mi történendik az illő fizetés dolgában, bizodalommal elvárjuk. A' jutalmazás talán még kissé messzebb háttérben van. — A' képzés tekintetében nagy figyelmet érdemel: hogy a' képezetési pálya három évig tart; elsőben az elméleti, másodikban az ismeretadó, harmadikban a' gyakorló képzés uralkodik; — a' harmadik év végével a' tanítvány megvizsgáltatik 's alkalmasnak találtat-

ván, bizonyítványa akármellyik iskola-mesteri hivatal elfogadására jogot ad. De három év múlva még egyszer vizsgáltatik meg, hogy a' tanultat megtartá-e 's alkalmazni értie, 's kivált, mi practicai ügyességet szerze magának? — 'S ime, ez utóbbi eljárásban látom én a' leendő jó népnevelők legjobb garantiaját. Mert meglehet, hogy valaki a' képezési pályán ügyesnek mutatkozik, 's többet tud társainál, de az életbe kiléptével vagy kedve vagy érdeke csökkenvén, tovább nem viszi, míg egy másik, tán elméletileg gyöngébb, buzdító körülmények közé jutván, amazt gyakorlatilag hatalmasan túlszárnyalandja. Részemről a' tanpálya végeztével adnék bizonyítványt, — az élet gyakorlati pályájának bizonyos éveit után adnék oklevelet. — Megragadók szerzőnek e' tárgy körül ejtett végszavai: „Ime egy országban már megfejtve a' nagy földadat: Poroszországban nincs olly nyomorult falucska, melybe tanítóul képzett személy nem küldethetnék. És mi még meg sem indulánk, sőt a' megindulásnak szükségét sem hiszszük. Az, hogy Francz- és Angolországokban némileg társunk, ne vigasztaljon; nagyokhoz csak vétkekben hasonlítani, örültnek öröm.“ — 'S épen ide vág a' népnevelési törvények azon pontja, mely szerint minden házigazda iskolaadóján és a' gyermekek tandíján kívül, ha ez elégtelen, a' község új adóvet önmagára; „mert e' költség a' legszükségesebb kiadások, a' legelső szükségek közé számítottatik.“ Arany szavak, miket minden község ház homlokára írni méltó volna! — 'S mind ezeknek eredménye? Az, hogy „most (1836-ban, tehát tíz év előtt!) tíz esztendei nagy áldozatu 's példátlan buzgalmu törekvés után, egy tanképes gyermek sincs, ki iskolába nem járna.“ — Ezekhez berekesztésül csak azt adom, hogy a' legbölcsebb oktatásterv is sikeretlen, ha nincs összhangzás az elemi 's legelemibb (kisdé-intézeti) nevelés között. Míg nálunk is a' jól vezetett óvodákban a' legszelidebb bánásmód, a' legokszzerűbb modor uralkodik: addig az ezzel össze nem hangzó,

sőt teljesen eltérő elemiskolai modor és bánásmód mindent, mi ott épül, leront. Mit lehessen várni ilyféle nevelésügyi arczulusapásoktól? De azért mégis vannak számosan, kik a' kisedintézetek valóságos és k e l l ő szellemét nem akarják méltányolni!

A' jótékony intézetek közt kiemeli szerző az erkölcsileg elfajult gyermekek nevelésére szánt intézetet, melyre vonatkozólag csak így fohászodom: Bizony nálunk is van szükség ily intézetre!

Igen helyeseknek találom azokat, miket a' belközlekedésről 's annak eszközeiről, az utakról, mond szerző; — jók szinte, miket a' czéhek eltörléséről hoz elő; — érdekesek Berlin, Potsdam jellességeiről 's árnyoldalairól tett észrevételei; mulattató a' halberstadti baljelenet szeszélyes leírása —: de szívreható dr. Kortevali jelenete, Gleim sirjának látogatása, 's különös gyöngéd-ségű báj ömlik el a' szép Friderika emlékezetén E' néhány lap maga megérdemelné, hogy minden gyöngéd keblű hölgy birja e' könyvet.

A' hessencselli jeles leírásba egy észrevételt sző szerző, melyet nem hagyhatok ellen-észrevétel nélkül. A' casseli „hölgykoszorú“ című társaságról szólóban azt jegyzi meg: hogy a' pompátlan, tartaléktalan szerény háziassághoz a' német legjobban, a' másón túltenni 's ragyogni vágyó magyar legrosszabbul ért. Ez süjt, és igazságosan. De valjon miért tapasztaljuk e' hibát a' magyarhoni németek és zsidók közt is oly nagy mértékben kifejlödvé? Talán csak ez ragadt rájuk a' magyar jellemből, jó oldalai pedig nem? Ez újabb ingerül szolgálhat, hogy jó tulajdonokban bővelkedni iparkodjunk, miután hazánk vendégei oly hajlandók az utánzásra. — A' casseli országos hiteltár valóságos mintául szolgálhat ilynemű intézetekre, miért is annak elolvasását mindenki figyelmébe ajánljuk. A' casseli országgyűlés folytán tett megjegyzését szerzőnek: „az emberszellemnek 's tehetségnek 's kifejlésre törekvésnek kis hazákba szoríttatni oly kin, mint lenne

Istennek teremő erejével a' mindenség helyett csak e' tügömbnyi földre korlátoztatni“ — így szerettem volna olvasni: igen kis hazákba 'stb.; mert elégszer panaszkodnak némelyeink hazánk kicsinsége miatt, azért t. i., hogy más nagyobb statushoz mérve kicsin, 's ilyek a' főnebbi felkiáltást saját honunkra is alkalmazhatónak gondolnák, mi igen veszedelmes volna. Más részt, hitem szerint, nem is tömörkedéségen valamely országnak rejlik üdvfeltétele; lehet kicsin ország is boldog, 's némileg könnyebben, mint az igen nagy, 's az emberszellem, mely bár mi kicsin hazának boldogulását munkálta, épen nem talál okot kínra a' hátskör korlátozottsága miatt, mert hiszen ő aránylag a' lehető legnagyobbat művelte. E' csekélységen csak azért akadtam fen, nehogy valaki jogosítva higgye magát azon tételre ilyl áltant alapítani: „az én szellemem törekvésinek kicsin e' haza; nekem Nagy-Britannia, Északamerika kell, hogy kielégítse tehetségim hatásvágyát. —

A' frankfurti naplócikkben igen kedves a' Goete házáróli epizód, méltó, hogy berekesztéseül szolgáljon a' németföldi szakasznak. — De nem; hiszen, valóságos berekesztését egy kép teszi, kép Magyarországról a' külföldön, negyedik már e' nemben. Valamint az előbbi háromban sok szomorító, sőt bántó van reánk nézve, kiket a' külföld olly kevésé 's olly rozsul ismer: úgy ez utóbbiban annyi ábránd pezsg, hogy lehetlen el nem mosolyodni fölötte. De e' mosoly az öröm szülötte, mely a' képzelet játékain keletkezik; a' képzelet máza eloszlik, 's csak azon ohaj rezg ajkainkon: Vajha úgy legyen valaha! Hogy az ohajt valósítsuk: cselekvésre kell serdülünk; 's mivel sok, miről 10 év előtt nem egészen alaptalanul vádolt minket a' külföld, még most sem változott, nem javult: annál több okunk van megmutatni a' cselekvés mezején, hogy szilárdan akarjuk kiköszörölni a' csorbákat, mik eddigelé hazánk életét rutitják.

A' második, vagyis „Franczország“ról szóló szakasz tarka változatossággal ékeskedik, mint maga a' tárgy,

yet rajzol. De vannak itt is egyes nyugpontok, melyek köré gyűjthetni az elmékedést; illyek a' nyilván, a' hirlapok, a' centralisatio 's több efféle. Lehetlen mind elsorolni 's véleményünkkel külön-külön kísérni e' dús aratás kalászeit, mert kötetre terjedne ismeretésünk: a' főbbeket mindazáltal kiemelni el nem mulaszthatjuk.

Gyönyörű elmékedéssel nyitja meg szerző e' szakaszt a' metzi goth egyház fölött. Majd áttérvén Páris építményi nevezetességeinek vázolására, a' Pantheon és nagy férfiakra vonatkozólag többek közt ez emlékezetes szavakat ejti: „A' nagy férfiak hamvai fölött örökké 's él a' haza hálája! — De nálunk nem. Magamtól kérdezem, hol fekszik Hunyadi? 's alig tudom megmondani. Csaknem elfeledtetek e' bámulatosan egyszerű, méltóságos, nemes jellemű hős, kinek ellene volt, irigye nem, ki, mint Epaminondas, tiszta fényben áll. Ki kérdezősködik, van-e emléke? Eszébe kinek jut itt vagy ott egyet állítani? — Kétségtelenül megható szavak. Megjegyzést érdemel 's tanulságul szolgálhat szerző e' nyilatkozata: „A' mindennap szükségei is, de különösen a' fényüzési czikkek jutányosak (Párisban). A' pesti 's debreczeni árnl többet alig adok; azonban holmim a' pestinél háromszor, a' debreczeninél hat-szor jobb 's ékesb. Mi mást bizonyít ez annál: hogy hol az ipar-versenygés nagy, a' köz csak nyerhet? 'S mi mégsem emelnők iparunkat?! — 'S ismét: „Pénz-aristocratia, mint minden nagy városban, itt is van; sok, kinek esze 's lelke zsebében, fejét felhők közt hordozza. Érzéketlenebbet, önzőbbet, bután gögösbet a' pénzaristocratiánál Isten nem teremte.“ 'S mégis, meddig engedjük még bitorolni a' pénzaristocratiának azon helyet és hatalmat, melyet az észnek kell csak elfoglalni?

Az ipar abbéli irány, mely szerint nemcsak természetni, de a' természetet feldolgozott alakban törekedjék elszállítani, igen nagy figyelmet érdemel; csak így szűnhetvén meg a' magyar „adózni az egész világnak.“ Hála égnek,

hogy legalább már megindulánk. Igen, de az ipar fejlődését törvények által is kell előmozdítani 's biztosítani. E' nélkül az egyesek fáradozása csak önaldozatra, vértanúságra vezet. 'S ez nem igen kecsegtető kilátás.

A' francia nyilvános életnek leg-hatalmasb képviselője az országgyűlés vagyis a' kamrak. De mi egészen más elvből indul ki a' követválasztás ott, mint nálunk! Ha összenézzük a' főbb alapot, lehetlen háttérbe nem vonulunk fennem dicsőített alkotványunkkal. A' választók száma, igaz, hogy aránytalan az ország népességéhez képest, — 's ez hiány; de a' választás föltételeinek philosophiája igazságos, — 's ez előny, mondhatnám: tökély A' választó legyen 25 éves; — nálunk gyermekökök is választásra tódulnak. A' választó fizessen 200 forintnyi egyenes adót; nálunk épen az választ, ki mitsem fizet. A' választható legyen 30 éves; nálunk már fucskákat is látunk követeül föllépni. 2-szor fizessen 500 franc egyenes adót; — nálunk legfőlebb választóinak leitatásával adóztatja meg önmagát. — A' 40-ik naplócikk Menteli — a' saját szerű magyar tudósrul emlékezik, — 's a' 41-ikben következik a' követkamra leírása. — A' követkamranak kiegészítő része a' nyilván, mely nem a' karzaton elférő nép sokaságától, hanem a' gyorsírók- és sajtószabadságtól függ leginkább. Hogy illy nyilvánra számosan nálunk is ohajtoznak, tudjuk; hogy ennek is megvolna jó oldala, haszna, kétségtelen; mindazáltal azt hiszem, hogy nálunk ez még időelőtti volna. Országban, hol gyakran a' műveltebb osztályuk sem tudják túrni az ellenvéleményt, olyannyira, hogy pusztá véleménynyilvánítást ütlegekkel torolnak meg, mit lehessen várni a' műveletlen néptől? A' teljes sajtószabadsági nyilván pedig csak a' nép hatalmát növeli, a' nélkül azonban, hogy meg is tanitná, mikép kell e' hatalommal élni. Itt tehát ismét oda térünk vissza: hogy a' németek találták el a' valódi alapot; mindennek előtt nevelni kell a' népet emberré, azután fölkepezni polgárrá.

Igen jelentékeny dolgokat mond el szerző a' journalismusról. A' többek közt így szól: „Így látjuk, hogy a' hatalom azon (egy) helyen 's alakban soká nem tartózkodik. XIV-ik Lajos a' nemességre 's papokra támaszkodva birt minden hatalmat; XVI-ik Lajos és X-ik Károly hasonlóan, de más korban cselekedvén, amaz életét, ez királyszerzőt veszté el, 's kétséget nem szenved, hogy Lajos-Filepen többet segítene hirlapjával egy journalista, színjátékával egy költő, mint minden nemes és borostyánhős. Innét világos, hogy a' kormánytudomány annak eltalálásában áll, székét a' hatalom mikor 's mikép változtatja, és azoknak magához csatlásában, kikben ez nyilatkozik“ stb. És tovább: „A' hatalom tehát ma van a' s z e l l e m b e n, azaz, annak legmunkásb és leggyorsabb organumaiban a' hirlapokban.“ Ez nem csak igen öröndetes, de egyszersmind sok tekintetben való állítás; de épen azért, mivel olly igen nagy hatalmuak a' hirlapok, bölcs kormány soha sem fog azzal megelegedni, hogy magához csatlolhatja a' hatalombírókat, mert ennek végre az lenne eredménye, hogy akaratlanul és önkénytelenül is neki kelene csatlakozni amazokhoz; hanem azon leend, hogy irányt is adjon a' közvéleménynek, a' hatalombíró szellemnek. 'S ez Franczouban is így van, noha nincs világosan kimondva, 's épen abban foglaltatik, mit szerző a' teljes sajtó-szabadságról mond: megkívántatik, hogy mennél több ujság legyen 's minden színű vélemény organummal birjon. A' minden szín közt a' kormányé, sőt az udvaré is foglaltatik, 's így legjobb 's legkönnyebb útja van irányt adni. — Igen alapos azon állítás: hogy a' „lelkiismeretes kormány“nak nincs oka rettegni, mert mindenki védelmezi őt;“ de csak a' z o n mindenki, ki valóban átlátja 's hiszi annak lelkiismeretességét. Ámde épen az a' bökkenő, hogy nem mindig látja át mindenki e' lelkiismeretességet; 's ha ilyenkor például 10 lap közül épen 10 nem tudná átlátni a' dolog való helyzetét, 's a' megtámadottnak semmi önközlönye, semmi

védője nem volna, mi történne? Teljesednék-e akkor szerző azon axiomája: hogy „jó kormány ellen szabad sajtó nem lehet, rossz kormány ellen mindig leend“ — ?

A' hirlapi fejtegetés és statistika (melly különösen becses) után tizenkét lapon tiszteletes emlékköveit rakta le szerző mely és benső kedélyességének 's bölcselétirányu költői szellemének, „Gyásznapok“ felirással. Lerakván így fiatal vére az ábránd és való, a' szenvedés és remény oltárára az emberileg legnemesb áldozatot, ismét a' napi események sodrába ragadtatik. 'S itt legelőször az e s k ü t t s z é k e k k e l találkozik, mellyek intézetét bőven 's nemével a' lelkesült előszeretetnek rajzolja. 'S ez csak becsületére válik az emberiség sorsáért hevülő kebelnek. De midőn elsorolván azon különféle országokat, hol kisebb nagyobb mértékben divatozik ez intézet, örömmel vallja, hogy „majdnem 90 millio embert látunk bekésen nyugodni e' népszerű intézet roppant árnyékában,“ — érinti másrésről azt is, milly „szembeötlő, hogy épen azon országokban él és virágozik, mellyek a' legfejlettebb alkotmányokkal bírván, leginkább mondhatók szabadoknak.“ Ezzel be van vallva egyszersmind, hogy a' mi alkotmányunk, bár legrégibb, a' tökéletlenek közé tartozik; pedig érdemes volna azt a' tökélyhez egy lépéssel közel emelni ezen intézmény által már csak azért is, mert „nincs reá példa, hogy általok (az eskütszékek által) hozott ítéletnek folytatában ártatlannak vérekiontatott volna,“ — mi, fájdalom! a' mi törvénykezésünk mellett igen gyakori eset. Említi ugyan szerző, hogy ez a' mi alkotmányunkba igen könnyen volna beleilleszthető; oda mutat, hogy a' táblabírói karból ez legkönnyebben 's mintegy észrevétlenül fejlődhetnék ki; sőt ehez hozzá lehetne adni, mikép régibb történetünk kutatásából világosan kiséül, hogy hajdan hazánk valóságos eskütszékekkel birt — : de ez most mégis sokkal rögtönösb változtatás volna, hogysem hozzá alapos reményünk lehetne.

Nagy figyelemre méltó megjegyzéseket tesz szerző a centralisatio ellen, oly annyira, hogy nemcsak a központosítást nem látja átveendőnek Franciaországtól 's illetőleg Páristól: sőt maguknak a francziáknak ajánlja a mi megyeéletünk befogadását alkotmányukba. 'S valamint igen jó volna létesíteni azt, hogy az 52 megye székvárosai megannyi gyűpontul szolgáljanak az illető megyék életére nézve: szintolly igazak 's mélyen átgondoltak szerzőnk jelen szavai: „Europában nincs ország, melynek alkotmányszellemével a központosítás annyira ellenkeznék, mint a mienkével, mi okból mindenféle jelességnek, erőnek a fővárosba huzódását szomorú szemmel nézem, mert míg az összegyűlt erőben a messze elhaladt főváros bujálkodni fog: addig annak a megyékből lett elszívása ezeknek gyászoló hervadását 's lankadását vonja maga után.“ — 'S ime ellenhatásul a központosításnak új rugonyt látok a kifejlendő ipar-életben; mert hely- és olcsósági körülmények vidékre szólitandják a gyárosokat; hol iparosság virágzik, ott a szellem, az értelmiség is emelkedik, ez pedig kivivandja a maga súlyát; 's így kétszeres okunk van üdvözölni az iparosság fejleményeit, mint ellensúlyozóit a centralisatiónak. —

Azokra, miket szerző a népelet-, színházak- és francz szonoklatról mond, bizvást reá nyomhatjuk helyeslésünket. Különösen kell azonban kiemelni azt, mit a fr. kamra- 's a magyar alsó táblára nézve jegyez meg, azt t. i., hogy nálunk nem ülnek avatott szakemberek az országgyűlésen, 's így kereskedés, iparérdek, hadi dolgok, kamrai ügyek, bányászat, határszél, tengerpart, nincsenek képviselve. Miért ne lehetne az országgyűlés teljes és tökéletes rendezésével — azon elemeknek rést nyitni a beférhetésre? Illy tényezők bizonynyal többoldalúságot hoznának a tárgyak megvitatásába. Pedig ha valami szül elégtelenséget, — bizonyára az egyoldalulag hozott törvényt.

A' 187-ik lapon olvasható észrevétel, melly szerint sem nagy szónokaink,

sem kormányembereink, sem nagy hallottaink nem volnának, nemcsak keserű, de tán igazságtalan is. Vagy 1837-ben, mikor sz. ama sorokat irta, ezek valóban még így voltak volna? Nem, nem: ott elkapta szerzőt az összehasonlítás melege. A' testgyakorlati iskolák rövid megismertetése 's a szalmafedelű ház személyeskomoly üdvözlése után áttér sz. az irodalom tekintetének, sulya- és jövedelmének bonczolgatására. — A' francia forrongs okainak feszegetése jelesnek mondható, melly szerint az eltévesztett (philosophali) népnevelésben, a rendőri intézetben, 's magának a' kormánynak tulkarolásaiban leli fel azokat. A' kormány 's ész embereinek viszonya fölötti elmélkedés nem oly új már ma, midőn a' kormányok maguk iparkodnak az ész munkásságát a' status érdekébe vonni; de azért becső azon megjegyzéseknak, kivált fiatal magyar olvasókra nézve, mindig megvan. Ezekután következik az 1803-ki charta közlése, mi igen érdekes.

Meleg kebellet üdvözöljük szerzőnek a' jótékony intézetek körüli figyelmét 's azon emberszerető lelkességet, mellyet az élethbiztosító-, takaréktár-, Bell-Lancasteri iskola-, kisdedovó intézetnek szentele. — Az ezek után következő lapokon a' népjellem és sirkertrőli elmélkedések találók és mély kedélyűek. A' párisi különféle fogházak bő leírása tanulságos az illynemű tárgyakkal foglalkozóknak; néhol tán több kényelem is van, mint mennyit a' bűn érdemel.

Méltó befejezésül szolgál az első kötetnek a' st. denis-i kirándulás. A' magas gondolatok, mellyek szerzőt ott megszállják, testvérei a' Versailles és St. Claud-ban szülemletteknek. — De legvégül ismét egy kép áll Magyarországról, quodlibet, minőt a' párisi — tudatlan és tudós — nép szokott rólunk összehamacsolni. Nem tudni, rajtok vagy rajtunk szánakozzunk-e inkább, kik csak tokajiról és Sobriról ismertetünk. — Fel, szóljanak tetteink! —

A' második kötet három szakaszra oszlik. Az elsőnek felirata: „Nagybritannia 's Irland.“ —

Angolföldre lépünk, a' csudák földére! egalább így képzelte azt a' feltűzelt fiatal aggyelő, mely a' nagyot még nagyobbnak, a' szépet még szebbnek álmodja. 'S valóban, ha az ottani kifejlett élet nagyszerűségét a' mi kicsinyességeinkhez mérjük, ezekhez képest az ottani tárgyak majd csudaszülemények gyanánt tűnnek fel. De mindennek megvannak a' maga árnyoldalai 's gyöngeségei. Valamint Páris a' fén y város sötét foltokat, úgy London a' világ első városa olly sajátosságokat mutat fel, mikben mások felülmulják őt. Nincs valódi tökély a' nap alatt. De a' jelességek és hiányok közti aránytól függ valamelly országnak, népnek valódi becse. 'S így emberileg fogván fel a' dolgot, be kell vallanunk a' tisztelt szerzővel az ő tapasztalatai nyomán: hogy London csakugyan a' világ első városa.

Első felőtli elmélkedés, mellyel itt találkozunk, a' quakerek istenszolgálati egyszerűségét illeti, 's mi ebben szerzővel, ki olly helyeslőleg, majd elragadtatva nyilatkozik, egyet nem érthetünk. Oka ennek, meglehet, az, hogy azok közé tartozunk, kikben — mint sz. is megjegyzi — vallásos érzelmekkel művészi lélek olvad össze. De hiába, mi azon meggyőződéstől szabadulni nem tudunk, hogy valódi vallásos emelkedést objectiv magasztaltság nélkül képzelni sem lehet. 'S vissza nem rettent bennünket szerzőnek még azon megjegyzése sem: hogy kiben a' vallásos érzelem tulnyomakodó, erkölcsi iránynyal kötődik egybe, az által illőnek és szükségesnek ítéltetik, t. i. ama szertartási meztelenség és egyszerűség. 'S pedig annál kevésbbé rettenthet vissza, minthogy jó lélekkel 's minden litogtatás nélkül magunkat épen azok közé véljük sorozhatni, kikben az erkölcsi irány túlnyomó. 'S mégis azt hisszük, hogy míg ember — általánosságban véve — ember marad, nem fogja egészen levetkezhetni az érzékiség természetét, 's így örökleg befolyása alatt maradand azon eszközöknek, mik érzékileg hatnak rája. 'S ennél fogva igen nagy tömegekre, hogy úgy mondjam, világtömegekre nem hisszük hatá-

lyosnak amaz egyszerűséget. Lehetnek ugyan és vannak is olly csendesebb, nyugodtabb természetűek, kikre az el nem téveszti hatását, — de azért azt általános főirányul kitűzni helytelen volna. Vallásban nem a' külsőség, hanem a' tanitmány elvei és szelleme a' lényeg; de hogy ezzel összehangzásba hozassék az ember emberi — tehát nem anyagi — természete, mulhatlan a' külsőség — az alak. 'S épen ezért a' vallásalakra nézve az ember körülményei, véralakata és éghajlata is, hol lakik, tekintetbe veendő; miknek nyomán alakilag kétségkívül tökéletesb azon vallás, melly azon föltételek szerint érzékre ható különféle segédeszközökhöz nyúlni enged, de a' lényegét nem mulhatlanul ezekhez köti, — mint az, melly minden illy eszközöket eleve kizár. Én legalább egy egész tömegesült quakernemzetet képzelni sem tudok, valamint azt sem, hogy illy nemzet, ha léteznék, olylyat, mi az ember életét földiszíti, kellemessé, magasztossá teszi, szóval: az egész emberiségre nézve nagyot, dicsőt, boldogítót teremtsen. Azonban igen helyesnek találok az Isten házabani hallgatást, főleg azon visszaélés ellenében, melly szerint az egyház gyakran botrányos csevegések színhelyévé alacsonyítatik. Vajha tehát e' hallgatási szigort más vallások templomaiban is látnók befogadva!

Alig van, mit bamarjában inkább ajánlatosnak találnánk, mint szerzőnek alapos tanácsait, mellyekre London és Pest építkezéseinek összehasonlítása ad alkalmat. Szinte tündérvilágból látszik hangzani a' számos ligetek-, kertek- és zöld telkekről szövege olly nagy város közepelt, 's ez mégis így van. 'S ime, közel 10 éve, hogy ezek először elmondattak szerző által, — 's tettünk-e valamit? Csak most kezdünk eszmélni, hogy bizony jó volna Pest körében is egyegy liget, — csak most építjük a' többiek egyhanguságától eltérő első házat! 'S a' középületekre nézve tanulunk-e valamit azon figyelmeztetés nyomán? 's az utcák 's házcsoportozatok alakjaira nézve fogadtunk-e el valamit?

Világért sem! A' nagytér még mindig Zahara stb. stb.

A' követválasztásmód itt is egészen más alapokon nyugszik, mint nálunk; pedig Anglia aristokratikai ország! Franczthonban adó-, itt jövelem-mennyiség ad képességet a' választásra és választathatásra. Valódi angol alap. Igaz, hogy sem egyik, sem másik alap kizárólag és egyedül nemzetboldogító nem lehet; de a' csupa születésen alapuló képesség még úgy sem ám. — Igen élénk, találó 's tanulságos Páris és London összehasonlítása, valódi epigrammi éllel 's fulánkkal fegyverkezve. — 'S mindezek, mind egyéb hatalmas vonások, u. m. népgyűlés és népszónoklat, mértékleti társaság, löverseny stb. bizonyos meghatározott nemzetéleti jellemet űtnek a' főváros 's környéke népének arczára, minőt mi hiában keresnénk Pesten. Mert nálunk nincs szellemegység, melly az egészet átlehelné. Egykét magyar czimtáblával több még nem ad jellemet. Ennek is ugyan meg kell ugyan lenni 's pedig általánosabban, mint most; de ezenfelül még igen sok kívánatlik.

Szép Richmondról szólóban említi sz., hogy a' nyiri, debreczeni, pesti homokdombos lapályok mind illy szépek — lehetnek. Igen, mert ama gyönyörű vidék is illy kietlenből tétetett azzá — emberkés szorgalma által. A' mezei lakokra 's egyéb építményekre vonatkozólag igen ajánlatos, mire szerző figyelemtet, a' t e r v r a j z - g y ű j t e m é n y.

Figyelemre méltók szerzőnek azon szavai, miket a' parlament rajzába sző, a' pártoknak jobb és bal oldalrai elkülönzését illetőleg: „Szomoruan néztem az éles kettészakadást, 's kívántam: nemzetemet ettől óvja az ég!” Szent ima; de valjon meg lön-e hallgattatva? Fájdalom! nem. Mert ha szerzőt megszorítá az angol parlamenti k e t t é szakadás: mi hatást kell hogy tegyen lelkére a' magyar alkotmányos élet tizté szakadása? a' magyar nyilvános élet sz á z z á szakadása, 's a' magányélet e z e r r é szakadása? Ha ama látvány szomorító, úgy ezen tapasztalás majdnem szörnyü-

letes: hogy a' politikai véleménykülönbségek rémei szinte a' családok csüdes tűzhelyéig furják be nyugalomzavaró torzképeiket. A' pártokra nézve tehát némileg hasonlítánk a' brittekhez; de eszünkbe jutnak szerzőnek ama szavai: „nagyokhoz csak bűnben hasonlani, örültnek öröm.” E' parlamentirajz folytán tűnik ki azon elsőbség, mellyel magyar alkotványunk a' britt fölött bír: hogy t. i. „igazán csak mi képvisel-tünk, kik utasítást adunk, kik követ-inkeket minden órában visszahívhatjuk; mert az angol követ tesz ugyan ígéretet, de semmire sem köteleztethetik visszahívás terhe alatt, 's a' parlamentben mint egyes lép fél, ki csak lelkiismeretére tartozik hallgatni.” E' részünkről fenyoldalnak csak az a' kis árnyoldala van: hogy nálunk képviseltetnek ugyan igazán, de csak azok, a' kik képviseltetnek; a' kik pedig nem képviseltetnek, — no azok nem képviseltetnek. Csekélység! —

Az angol kéjelem (comfort) rajzának a' 68-ik naplócikk van szentelve; 's itt igen derék dolgokra figyelemteteti szerző Pest lakosait. Illyenek a' házak emeleteibe vezetett kutak, a' zöldsgkertek, a' vízesatornák. Mind igen jó dolgok, de vállalkozó szellem kell hozzá, meg pénz. A' clubbokat casino-alakban, 's az egyesületeket alkalmasint utánozni kezdtük már, 's ebből is kitetszik, hogy mi a' felszínen uszkal, azt sokkal nagyobb tüzzel kapkodjuk, mint mi a' fenéken van. — Londonnak egyéb nevezetességei fölött a' kereskedéstől a' dock-okig (raktárak) 's a' kertektől a' tunnelig, közlött megjegyzések mind igen alkalmasak arra, hogy ama vén nótát: extra Hungariam non est vita stb. ne csak hajlandók legyünk elfeledni, de valóban el is feledjük.

De az angol tanulmányoknak, 's tán ez egész könyvnek főtárgyát a' „javító rendszer” foglalja magában. Hosszas volna a' kimerítőleg előadott tárgyat részletesen taglalni; röviden érintjük csak: hogy a' hallgató- 's magányrendszert összehasonlítván szerző, a' magányrendszert találja czélszerűbbnek 's egye-

dúl üdvösnek. Bajos volna itt eldöntő szavazatot adni, annál is inkább, mivel legújabb időkben munkák jelennek meg, a' magányrendszer veszedelmes oldalait bizonyítgatók; egyéni igénytelenségünkkel mindazáltal oda nyilatkozunk, hogy mi is a' magányrendszer mellett vagyunk, mint egyedül alaposan 's valódián javító mellett; azok szerint pedig, miket 's a' mint itt előad szerző, lehetlen az ő valóban fényesen hebizonyított meggyőzőreábeszélő tehetségének szövegét nem követni. Csak egy nehézséget akarunk ezuttal megemlíteni, mit sz. egészen kifeledezt. Hát ha a' rab csak tettei a' megjavulást? Vagy ez tán nem lehetséges? Ugy hisszük, hogy igen, 's pedig a' magányrendszerben tán inkább, mint a' hallgatóban. Mert azon pár személy előtt, kikkel a' bűnhesztett érintkezik, inkább hazudhat töredelmet, megtérést, mint úgy, ha többekkel érintkező, önkénytelenül is kitör tán rajta a' rosszul visszafojtott bűnindulat. 'S ezt leginkább olly egyén tehetné, ki mintegy rendszeresen haladván a' bűnpályán, 's előre ismervén a' magányrendszer minőségét, mintegy kész tervvel lépne be a' börtöni zárcsába. De ez csak mellékes észrevétel, 's mint mondók, egészen szerzővel tartunk.

Az angolok különzködését igen jól bonczolgatja sz., kár, hogy nem fog rajtok a' leczke, valamint rajtunk nem, ha külföldi útazó kissé megkeféli furcsaságinkat. De ha nekik nem használ, legalább számunkra legyenek intő szövegök ama mélyen fürkésző sorok. Hasonlag igen jeles 's tanulságos a' szegény törvény (szegények ügyét illető törvény) taglalása. Óvja meg az ég illy fekélytől a' mi törvényhőzásunkat!

A' népjellemről szóló cikkben ezeket olvasom: „Anglia, mint Roma, szörnyű nagysága 's terhe alatt omland össze, Franciaország, mint Athene, erkölcsromlásnak 's fattyu-műveltségnek lesz áldozata.“ Mély jóslatu pillantás. Előbbitől nincs mit tartani nekünk; de annál inkább jegyezzük meg magunknak az utóbbit. Az angol nők jelleméről irt sorokat minden magyar nőnek sze-

retném szívébe vésetni. Ez is bizonyítja, hogy nemzetnagyságunk végtényezője a' nőkben — az anyákban keresendő.

A' skótokról szólván, a' hazafiúi érzés nemességét magasztalja sz., és méltán. De a' végszavak: „hogy káros ne legyen (t. i. a' hazafi-érzelem), világpolgárság 's emberszeretet járuljon hozzá, — úgy gondolnám, nem egész általánosságban értendő. — Mert lehetnek helyzetek, melyekben a' világpolgárságnak egészen kell hallgatni, 's csak a' hazafiság szövegének szabad emelkedni szívében. Emberszeretet mindig melegeitse keblünket; e' nélkül hazafiság sem lehetséges, épen azért, mivel a' hazában is emberek és embertársak élnek, 's a' puszta lelketlen földet emberek nélkül — szellemi oldal nélkül — szeretni sem lehetne. De a' világpolgárság, így tekintve, nem áll egy fokon az emberszeretettel. Minél fejlettebb valamelly nép, annál távolabb tartózkodik a' cosmopolitismustól, 'mert ezzel ő sulyt ugyan nem vet a' világserpenyőbe, legfőlebb engedékenységnak fogna az magyaráztatni, ő maga pedig elmosatná a' nagy árban. A' hazafiság szükséges és közvetlen összefüggésben van a' nemzetiséggel, mit szerző alább olly lelkesen és találólag fest. 'S nekünk épen most van legnagyobb szükségünk e' kettőre.

Ha az eddigiek elsorolása folytonos kellemes érzést gerjeszt: annál visszariasztóbb az, mit sz. Írlandnak 's magának a' fővárosnak Dublinnak nyomoráról mond. 'S mióta e' könyv iratott, láttuk azon irtózatos nyomór gyászos következményeit is. 'S nincs-e Isten, ki e' népen segítne? Ki kell szenvednie sorsa csapásait! Ez ugyan szomorú vigasztalás, de mégsem zárja ki egy felvirradandó hajnal lehetőségét. 'S nézzünk körül; nem vagyunk-e így mi is sok tekintetben? Nem találkozik-e nálunk is vidék illy inséges néppel? 'S van-e szörnyebb helyzet annál, midőn a' testi nyomorhoz szellemi is járul? 'S nem teszi-e az írföldi nép legsúlytöbblet szerencsétlenségét épen e' kettőnek összeolvadása? Hatalmas intés a' cselekvésre. Mert a' melly

népet kiszabadítjuk a' szellemi 's erkölcsi nyomor bilincseiből, az birand erővel, szétörni anyagi nyomoru békóit. Irlandban aránylag legrosszabb állapotban van a' népnevelés, — a' tudatlanok 's vétkesek, a' henyek és pulyák száma legnagyobb.

'S eddig van a' szerző által kitűzött tanulmányi ut, hol a' tapasztalatokon mélyebb összeállításokat látunk alkotva. Ezután a' 4-ik és 5-ik szakaszban következik tulajdonképeni utazás, azaz: átmeneti tünemények, melyek ugyan színte nincsenek odafűzött tapasztalati igazságok hijával, de melyekben mégis az utazási kellem a' tulnyomó. 'S ezt nevezetesen a' „Németalföld, Belgium 's Rajnavidék“ feliratu szakaszcól kell vullanunk. Ellenben az egész munkának legköltőibb emelkedettségű része a' „Helvetia“ című utolsó szakasz, mely gyönyörű pompában tünteti fel a' természet szépségeiért lángoló lélek magas röptét, megragadó 's elbájoló képekbe öntve. — 'S olly annyira kiegészítő része ez az egésznek, hogy nélküle ez utleírás nem volna egész, — 's mégis olly önállóan szép, hogy magában is egy lélekvidító egészet alkotna. Nélküle nem ismertük volna meg szerző szép lelkének minden oldaluságát, — csupán ezt olvasva, arkadii fényben képzelnök azt magunk előtt. De így megismervén benne a' férfias higgadságu gondolkozót, ifjai érzelmei iránt is tiszteletre melegsünk, 's viszont ez érzelmvirány illatozik vissza jóltevőleg a' komolyabb tárgyakra is, 's megpecsételik azon bizalmunkat, hogy az ott kimondott igazságok megvesztegetlen tiszta ifjai szívben gyökereznek. Igen, ez utolsó rész az egésznek leggyönyörködtetőbb, 's a' szabadság eszméitől átvillanyozott legmagasztosabb olvasmánya. Hölgynek, ki a' természetet kedveli, ezt nélkülözni nem szabad.

Végezetül még néhány nyelvhibáról kellene említést tennünk, de akarjuk hinni, hogy azok szerző akaratán kívül csúsztak a' könyv lapjaiba, minő például: „meglepetsz“ a' helyett: „meglepetel“, — 's azért illy csekélyiségekről inkább

hallgatunk, miután, a' hév, mely az egészet áthatja, olly nemesen elragadó, a' higgadság, mely jellemzi, olly tiszteletre méltó, a' szellem, mely átlengi olly magasan járó, 's mégis mérsékelt méltányló: hogy e' munka nemcsak most tiz évvel iratása után, hasznos és kellemes olvasmányul szolgál, hanem még több évtizeden tul is méltó helyet foglaland a' magyar irodalom emlékei közt.

N e y F.

MAGYAR NÉPKÖLTÉSZI GYÜJTEMÉNY.

A' magyar népdalok és mondák összegyűjtetése, egyik örökbecsű gyöngye a' Kisludytársaság érdemkoszorújának. És mennyivel inkább érzi az olvasó közönség, hogy e' gyűjteménnyel egy nemzetünkre nézve megbecsülhetlen értékű kincsnek jut birtokába: annyival inkább ohajtja, hogy e' kincs minden változtatás vagy módosítás nélkül, ugy, a' mint bányájából kikerült, a' maga tiszta eredetiségében adassék át szent ereklyekint őrzendő hagyományul az utókornak.

Ha az, kinek honunk különböző vidékein megfordulni alkalma volt, 's a' nép életét és költészetét közelebből tanulni ismerni, e' kezünk közt levő első kötetet átnézte: nem fogja tagadhatni, mikép abban a' főnebb mondott tekintetben több hiányokat fedezhetni föl. — Igenis, nagy köszönettel tartozunk azon számosak szives fáradozásaiért, kik olly buzgó szorgalommal jártak el e' dalok összeszedése körül; de midőn egy illy nemzeti kincs eredetiségéről van szó, kénytelenek vagyunk az udvarias bókók felretételével, egyenesen kimondani, mikép mi e' módosításokat — nem tehetvén fel, hogy azok szerkesztői kéz javításai legyenek — magoknak a' gyűjtőknek tulajdonítjuk, kik néha valami nekik nem tetsző, vagy helytelennek látott szavakat, vagy sokszor egész sort is kitörölvén, tán saját jobbnak hitt gondolatukkal pótolták ki, 's ez által ki-
vetköztették azt legdrágább tulajdonuk-

ez eredetiségből. — Kézzel fogható példákat hozok fel véleményem támogatására.

A' 77-dik lapon, a' 118-dik dal második versszaka így kezdődik:

Megvert az Uristen, de nem fáj;

Figefa levele lehullt már;

Figefa levele gyógyíts meg 'sat.

Milly helytelen értelem van itt ennek adva! Én ezt a' nép szájából így hallottam:

Elvágta az ujjam, de nem fáj;

Figefa levelet kötök rá.

Figefalevele gyógyítsd meg,

Édes kedves rózsám csókolj meg.

A' 217-dik lapon, a' 270-dik dal elején:

Eb cserélne cserépalotával helyett jobban így kellene állani, mert a' nép így danolja:

Eb cserélne cserényt palotával. Továbbá:

Nagy potentát egy révbéli gulyás helyett kell állani:

Nagy potentát egy számadó gulyás. Alantabb:

Gulya keríti be cserényemet helyett, mennyivel természetesebb az igaz eredeti így:

Gulya fekszik körül cserényemet. Ismét lejjebb:

Bogrács, veder, szolgál, fa — áll; pedig „szolgafa“ egy szó, — így nevezik azon horgas végű fagalyat, mire tűz fölé a' bográcsot függesztik.

Azért élek jól, mint hal a' vízben, erőtetett, látszik, emez egyszerű természetes szavak helyett: — de —

Jól is élek, mint a' hal a' vízben.

A' 219-dik lap legalsó sorának így kell állani:

Van-e bágyadt, nincs-e megdémálva. Ennek semmi értelme nincs így:

Házamban is ez az utolsó sor,

Jaj be boldog egy révbéli pásztor, hanem úgy, a' mint a' nép ajkán él, így végződik:

Nótámban is ez az utolsó sor:

Jaj be boldog egy révbéli pásztor!

Átalában ezen egész gulyásdal — miről itt jegyzeteim a' 217-dik laptól fogva

szólnak, — 's mi különben egyik legbecesebb gyöngye e' gyűjteménynek, szándékolag meg van csonkítva, 's eredetiségből kiforgatva. Az én Holdmező-vásárhelyről beküldött dalaim közt, úgy emlékszem, ott van egészben, 's abból tán ki lehetne javítani; de azt hiszem, eső után szolgálok köpönyeggel. Itt az egész dalban mindig magáról beszél a' gulyás; 's egyszer csak azt mondja: Megélünk mi révbéli pusztában. Igen ám, mert kimaradt e' strophia elől tán három versszak, miknek egyikében így szól a' gulyás:

Szeretők a' kocsmárosné lánya,

Nem ér azzal arany ezüst bánya,

Angyal Pannikámat el is veszem,

Hires neves gulyásnévá teszem.

És ezért szól aztan többesben, midőn azt mondja: megélünk mi 'sat.; de mit a' főnebb említett sorok kihagyásával nem érthet meg az olvasó.

A' 277-dik lapon „ — — — melle hullámjanab“t olvasunk; hallott valaki illyet pór ajkáról: mell hulláma —? az eredeti, mi így áll: melle halomjában — igaz, nyelvtanilag nem a' leg helyesebb; de azért ennek elvetésével épen nem czélszerű az eredetiséget áldozni fel, 's ollyat tenni helyébe, mi onnan egészen kirí. Nem gondolnám, hogy valaki „szeszély“ről is hallott volna a' nép között, pedig a' 278-dik lapon ez áll:

Gond, bú, hír, szeszély és minden, e' helyett:

Gond, búshír, veszély és minden 'sat. a' 243-dik lapon:

A' borékj a' levelemnek — van írva:

Boritékj a' levelemnek — helyett. A' 249-dik lapon pedig: „Mindenkhez menni“ van, Minden házhoz menni — helyett. A' 318-dik laponi

dalt nem ismerem, de annak eme szavai: salyog mint arany, — aligha nem; ragyog mint arany helyett vannak. A' 404-dik dalnak legszebb része, tán három versszak, egészen ki van maradva, pedig e' dal egyike a' legelterjedtebbeknek, 's tán Magyarország minden zugában dalolják. Még a' mátravidéki kanász is

azt dudolja, hogy ő: Az alföldön halászegény!

A' 446-ik dal utolsó strophájának így kellene lenni:

Csicseri borsó vad lencse
Fekete szemű menyecske,
Most adott Isten kezemre,
Majd el is járom kedvemre. —

E' különbségekre ugyan azt mondja előszavában a' t. szerkesztő ur, hogy némelyik dal 3—4-ből levén összerakva (a' különböző beküldések szerint), ne csodálkozzunk rajta, ha közülök sokat senki nem hallott úgy, mint általa közölni; mert ez másképp nem is lehet, azon okból, mivel az ilyen dalokat egyik elkezd, és a' hány danolja, mind bőviti ujjakkal.

Nekem ide az az alázatos megjegyzésem volna, hogy sokkal jobb lenne tán mégis azokat, valahány alakban beküldetnek, annyifélekép közölni: mint a' többféle beküldést egygyé olvasztani össze. A' mint hogy t. szerk. ur ezt több dalra nézve tette is; így bánt jelesen — hogy a' sok közül csak egy példát hozzak fel — a' 313- és 314-dik dallal. Sokkal czélszerűbb azt minden alakjában látnunk, úgy, a' mint szerteszéllal danolják, mint ha nem tudjuk, honnan kerülve, hányból toldozva, 's következőleg minden eredetiségből kivetköztetve állítanak előnkbe.

A' szent énekek, szerintem, nem egészen helyökön állanak a' népdal-gyűjteményben annyival inkább, mivel azok, mint látszik, többnyire ima- és énekes könyvekből szedettek ki, 's némelyik még onnan is hibásan iratott át, mint például a' karácsoni ének a' reformátusok Zsoltárjából.

Volna még egy kívánnivalója az olvasó közönségnek e' gyűjteményre nézve, mit, miután igen sokaktól hallottam, épen azért nem mint csupán magamét,

hanem mint köz-ohajtatot vagyokbátor feltolni. Nagyon okszerű volna ugyanis tudni: hogy e' vagy ama dal melyik részéről kerüle a' hazának, vagy melyik vidék az, hol leginkább divatozik? annál fogva a' legnagyobb méltányosságot tanúsítaná irántunk jövőre a' szerkesztőség, ha majd a' második kötetben a' hely nevét, honnan beküldetett, mindenik dalnak alanyomatná. És ennek teljesítése, úgy hiszszük, sokkal figyelmet érdemlőbb fontos-ság, mint csupán az olvasók kíváncsiságának kielégítése. — Sok tekintetben ajánlandó volna a' tájbeszéd-módnak szoros megtartása is.

Miután a' népdal-gyűjtemény hibáinak kimutatására 's észrevételek tételére maga a' t. szerkesztőség szólítja fel nyilvánosan az érteket: úgy hiszem, nem veendő rossz néven tőlem, ha, bár nem is mint érte, csak mint igénytelen olvasó mondtam itt el nézeteimet. Népdalaink gyűjteménye sokkal drágább kincse nemzetünknek, semhogy a' legkisebb figyelmetlenség vagy közönösség iránta, vétek ne volna.

És ha majd a' nép dalainak egész összege kezünk között lesz, — ne mondjátok többé, hogy a' magyar pór lelke földhöz ragadt 's nincs ereje a' buta állatíságon felülemelkedni, és nem képes föllelkесülni; ne mondjátok, hogy szelleme szárnyaszegett, hogy nincs költészete: mert e' gyűjteménnyel foglak megpirítani. — Mutassatok nekem Medgyes Lajos kilencz hosszú év alatt gyűjtögetett egész verzhalmazában, vagy akármelyik siránkozó poetatokéban olly fölséges költészetet, minő az egyszerű parasztnak eme, kedveséhez intézett néhány szavában ragyog:

Nem anyától lettél,
Rózsafán termettél,
Piros pünkösdi napján,
Hajnalanban születél.

Szathmáry Károly.

IRODALMI ŐR.

Melléklet az „ÉLETKÉPEK”-hez.

3. sz.
4. sz.

Oct. 31-én.

1846.

TARTALOM Német-, francia- és angolországi uti jegyzetek. x.

NÉMET-, FRANCZIA- ÉS ANGOLORSZÁGI UTI JEGYZETEK.

Irta Irinyi József ügyvéd. A' szerző tulajdona. Nyomatott Hálában, Heynemann Eduárd betűivel 1846. 8-ad rétf. Két rész. Az első rész áll 326, a' második 322 lapból.

Ne várjon senki útleirást, hanem az úti tapasztalások és benyomások által szerző agyában keletkezett eszméknek rendezetlen aggregátumát; politikai értekezéseket, ha rendezetlen 's nem kimerítő eszmehalmazt így nevezhetni. Az eszmék 's ezek összeillesztései gyakran újak 's eredetiek és élet- 's erőteljesek; gyakran azonban túlvittek 's bizarrok is, mint a' könyv részleteseb vizsgálatából ki fog tetszeni, melynek méltányos és a' nem a' Budapesi Híradó bírálójaként párt-érdektől elfogult átnézése mindenestre a' szerzőnek kitünő tehetségéről 's képzettségéről fogja a' jól mulató olvasót meggyőzni. — Jól mulató olvasót, mondám, minél ajánlóbbat a' könyvre nézve nem is mondhattam volna; mert nincs az írónak megbocsáthatlanabb bűne, mint ha olvasójának unalmat szerez. Ezt szerzőről ellensége sem mondhatná; mind eszméi menete, mind nyelve és modora oly eredeti, életre való, 's fiatal erőtlől olykor egész a' praepotentia határaig, annyira pezsgő, hogy az olvasót itt-ott talán boszonthatja is, de érdektlenül semmi esetre nem hagyja. — Bátran megfelel könyve kitűzött jelzavának; miszerint: „mit ki igaznak hisz, ki kell mondania, 's mondania bátran.“ Ő, mit igaznak hisz, mérészen 's

tekintélyek 's bevett és megszokott vélemények iránti pietás nélkül kereken és kiméletlenül kimondja 's jól teszi. A' ki ellenkezőt hisz igaznak, czáfolja meg, de ne haragudjék az ellenvélemény merész nyilatkozataért.

Lássuk először is a' könyv elosztását. Előre van bocsátva egy nyílt levél, „gróf Apponyi György urhoz“, 's rövid előszó, melynek felirása: „különösen vagyunk mi a' külfölddel.“ Az első rész 15 számot foglal magában, megannyi rövidebb 's hosszabb fejezetet, miknek czímei: 1. Elindulás Pestről. 2. Szászországon át Poroszországba. 3. Berlin. 4. München, Augsburg. 5. Rajnavidek. 6. A' közszellem Németországban. 7. A' népnevelésről, különös tekintettel Poroszországra. 8. Megérkezés Franciaországba. 9. Páris és a' francziák, (melly czikk e' lapok 17-ik 's követk. számaiban mutatóványul megjelent). 10. Versailles és Fontaineblau. 11. A' kamarai ülések megnyitása. 12. A' párisi várerősítések. 13. Egy ó-francia nemes. 14. A' pártok állása Franciaországban. 15. Az időszaki sajtóról 's a' nevezetesebb lapokról Franciaországban.

A' második rész 6 fejezetből áll (16-tól 21-ig) u. m. 16. A' helyhatósági szerkezet hiánya Franciaországban. 17. London és az angolok. 18. Egy quaker egyházban. 19. A' politikai szónoklatról Magyar-, Francia- és Angolországban, (melly czikk mutatóványul megjelent az országgyűlési Almanachban 1843ban). 20. Az aristocratia 's különösen a' magyar és az angol aristocratia, tekintettel azoknak a' törvényhozásba való be-

folyására. 21. A' magyar utazó külföldön.

A' cancellár grófhoz intézett nyílt levélre nézve megvalljuk, hogy azon hangot, nyelvet 's modort, melyket e' rögtönzöttnek látszó levélben találunk, nem tartjuk a' tárgy fontosságához 's méltóságához illőnek, és attól, ki felhasználván a' külföldi nyomtatás 's censuramentesség jótéteményét, a' szabadság életkérdésiben egy nagy hatású főhivatalnokhoz a' haza láttára 's hallatára nyílt levelet intéz, sokkal tartalmasb, tömöttebb, kimerítőbb 's emelkedettebb valamit vártunk volna, mint a' mit e' jelenségtelen levelekben ki nem elégitve olvasunk. — Egyébiránt szerző hiszen megvallja, hogy „nincs megbizva senki által és csupán saját nevében szól“; ez tehát az ő dolga. — Ha az összes magyar írók nevében szólana illy jelentésten és frivolus hangon 's illy csekély nyomatékú indokokkal: szépen megköszönnök ügyészkedését.

Az előszó figyelemre méltatása azért szükséges minden munkánál, mert az író itt szokta előadni a' szempontot, a' vezéreszmét, mellyből munkája közrebocsátásában kiindult. — És ezt szerző is megteszi előszavában. Maga elismeri itt, hogy munkája nem „utazás“ vagyis nem „útja leírása“, nem is „minden oldalán tárgyalása a' külföld valamennyi viszonyainak“, hanem „több, egymással nem épen szorosan egybefüggő politikai czikkek gyűjteménye; hogy a' szerkezetben nem a' legnagyobb gond van fordítva az egységre, hogy annak akár-mellyik czikkénél lehetne eleje vagy vége. Ő nem azt akarta leírni, a' mit látott; hanem a' mit gondolt, 's nem az időtöltést keresőknek, hanem a' gondolkodóknak akart olvasmányt nyújtani; ő magasabb czélt tűzött ki magának. — Elmondja ez előszavában, hogy „a' külföldre hivatkozásnak van jó 's rossz oldala; jó oldala, hogy „miután el vagyunk maradvá, mindenesetre legokosabb dolog, mit tehetünk, figyelemmel tekinteni azon nemzetekre, mellyek minket megelőztek,“ — rossz oldala pedig, hogy könnyen „majmaivá lehetünk a' külföldnek.“ — E'

miatt, ugymond, két, egymással homlok-egyenest összeütköző párt van nálunk: az egyik előtt legnagyobb dicséreteül szolgál valamelly indítványnak, ha róla az mondatik: „ez a' külföldön is így van;“ a' másik előtt pedig semmit sem kell valamelly indítvány hitelének teljes megrontására egyebet mondani ennél: „ez a' külföldön is így van.“ — Bíráló, szerzővel együtt azt tartja, hogy ha így szólna, mindkettő nagyon helytelen dolog volna; de meg van győződve, hogy illyen pártok hazánkban nincsenek, ha szinte egyik emberre nagyobb hatással van is a' külföldi példa, mint a' másikra. Egyébiránt, ha szerzőnek egész bevalótt politikai hitét, nezeit 's javaslatait tekintjük, ellent nem állván tétéle, hogy a' „külföldi példát csak másodrendű dolognak kell tartani a' bizonyító okok sorában 's mindenek felett a' tisztán elmélkedő 's következetes észnek kell oltárt emelni,“ — nem lehet eltitkolnunk, hogy szerző maga is a' megrótt hibák egyikebe esett. Ő ugyanis olly hevesen szerelmes lön a' francia institutiókba, jellembe és szellembe, minden más nemzet erényeinek 's fényoldalainak nagy szemöldü kicsinylésével — 's annyira elsajátította a' francia formákat, hogy nem lehet azon gondolatra nem jöni, mikint előtte is leghathatós ajánlatául szolgál valamelly indítványnak, ha arról az mondatik: ez F r a n c z i a o r s z á g b a n i s i g y v a n, 's nem lehet azon aggodalmat nélkülözni, hogy Kaján Ábel „mr. D' Irignyje“ ezen előszeretet miatt kész lenne nemzeties magán álló létünket és kifejlődésünket veszélyeztetni.

Bécsről (2-ik sz. alatt) többet nem mond a' szerző, mint hogy annak nem nagy báványzója, noha nem helyesli azok fogalmát, kik magyar hazafiságból Bécsről lenézőleg szólnak. Jól teszi, hogy többet nem szól; a' mit el akarna mondani, hihetőleg nem igen mondhatná el darázsészekbe nyúlás nélkül; mást mondani pedig, mint meggyőződését, nem akar; valamint épületeket, egyházakat, gyűjteményeket 's mulatságokat leírni nem tette munkája feladatává. És

igy legokosabban tesz, ha egész mon-dókáját kevesebb mint 20 sorba foglalja.

Szászországról (3-ik sz.) talán már többecsét mondhatott volna, mint röviden megemlíteni az urak jóságát, 's ad vocem „Lipese“ előzét adni szánkba azon folytonos lenézésnek 's gunyolás-nak, mellyel a' németeket egész mun-káján át üldözi. Már itt elmondja, hogy „német nemzeti lét nincs“ 's hogy az, miszerint „Lipcének járdája nincs, de légszeszvilágítása pompás van“, töké-letesen jellemzi a' németeket, kik „látni ugyan ohajtának, de hogy a' világossá-got arra használják, mikép járhasanak mellette, arra legkisebb gondjuk sincs.“

Erősen indokoltnak tartom ugyan minden magyar ember boszorkodását azon német organumok ellen, mellyek, míg viszonyaink lényegével teljesen ismeretlenek, vagy, mi még rosszabb, füg-getlenségüket, a' journalistika legne-mesb hivatását, gyáván bérbe adták, — legbecsületesb törekvéseinkre kigyót bé-kát kiáltanak, — mellyek e' kis darab földet Pozsonytól Brassóig annyira sze-retnék az „einiges grosses Deutschland“ elszagztatott darabjai közé besorozni — mellyek mély politikai tudatlanság 's alaposság lepedője alá burkolt nevelés-ges járatlanság és gyakorlatlanság mellett olly magas szemöldökkel és oraculum-i önhittséggel ostogatják nekünk, ezer éves alkotmányos élet részeseinek 's 52 önkormányzó megye lakosainak a' pro-fessori leczkéket; 's így nem vehetem nagyon rossz néven szerzőnek epésségét is, mellyel a' jámbor németeket fárad-hatlanul sujtogatja: — azonban mégis mindenek fölött igazság- 's méltányos-ságot követelnek attól, ki nemzetek fö-lött töri a' pálczát. A' nemzetek ugyan nem sokat gondolnak külföldi írók cse-vegéseivel, 's mennek a' magok istenadta útjain, mint a' hold bizonyos állatok berzenkedése daczára: de az egyeshez mindenkor jobban illik kíméletes pietás, midőn nemzetről ítél, mint gögös prae-potentia. Főkép pedig őrizkedni szükség az egyoldalúságtól. A' német népnek megvannak saját árnyoldalai: tudakos-ság, szörszálhasogatás, pedántság, me-

taphysicus, transcendentális álmadozás, gyakorlati tapintat hiánya — ezt senki sem tagadhatja; de vannak igen tiszteltre méltó tulajdonai 's erényei is, mellyeket nem kelle említtetlen hagyni. De szerző a' német szomszédon nem hagy egy jó szál szőrt, holott a' francziát meg olly túlságosan bálványozza, hogy e' miatt még Albion fényesillagát sem látja meg. Mintha a' németek csupa pedáns profes-sorok és tanácsosok az angolok csupa unalmas 's komorkorságos medvék vol-nának, Franciaországban pedig nem is léteznek az epicierk szeretetre méltó nyárspolgári faja, kik csak annyival szabadságszeretőbbek a' német nyárs-polgárnál, hogy magokat a' házassági, atyai, férji kötelesség lánczai alul több könnyűséggel mentik fel.

A' 3-ik sz. alatt Berlin keféltetik. Előre bocsátja szerző azon kis esemény említését, hogy a' vasuton eltévedt. Ezt elhallgathatta volna, mert biz ez csak azt tanusítja, hogy gondatlanul utazott 's a' földabroszba nem is nézett. „Berlin neki szép város, de sem kedves, sem nagyszerű. Szeles utcái közt néhány egyenes is van. Jó ízléssel épült palotái 's házai, mellyek nem túlságos magosak, bizonyos tisztas kinézést adnak az egész-nek. De minő hidegen-tisztas ezen tisz-tes város! — tisztának csak ugy mond-hatná Berlint, ha fedetlen csatornái nem volnának; jól kövezettnek csak ugy mondhatná, ha mindenütt ugy volna kö-vezve, mint az operaház előtti tér; épü-letei közt n é h á n y kitünő figyelmet érdemel 'stb.“ Ezeket csak azért irtam ki részletesen, hogy kitűnjek, milly bőven osztja szerző ur a' kicsinylést és leszólást, míg, ugy szólván, csak kés-hegygyel hintegeti a' helyeslést 's megelé-gülést. — Midőn pedig álmegy a' nép jellemzésére, melly e' hidegen tisztas, tisztátalan, rozsul kövezett utcákon lakik: már akkor épen félre tesz minden kegyelmet. E' nép hideg, zárkózott, kisszerű; a' sétatér látogatói valódi kräh-winkeli, abderita-nép; sajátágos kép-zelő tehetséggel kell birni, ki ezen nép közt jeleit látja a' nemzeti életnek, vagy általában valami vonzót, valami magas-

hat, valami lélekemelőt, szívbuzdítót képes észrevenni; a' köznép szóval, a' tudósok pedig felettebb böbeszédűek. 's mégis érthetlenné; mindenütt feltűnik az elnyomás; az ember csak felnőtt gyermek, kézen vezetett örök csecsemő, éretlen gyermek a' szabadság körében. Mindent el kell hinni, mert szerző „Is-tenére“ mondja. 'S mindennek támogatására egyetlenegy tényt hoz csak fel, t. i., hogy a' vadaskertben dohányozni nem szabad. Különben pedig az egész csak azért igaz, mert „ö m o n d á.“ Most már jó egy másik utazó, kinek el-lenkező izlése van, 's kinek szemei a' többségeihez hasonlóbb alkatuak, 's el fogja mondani, hogy Berlin igen szép, tiszta város; népe jókedvű, élénk és művelt; számos igen alapos és európai hírű tudósa van; a' népnevelés ott leg-jobb lábon áll a' világon; a' népben élénk vágya van az alkotmányosságnak 's azt ki is fogja vinni 'stb. — és ezen utazó a' maga állításait ismét nem fogja egyébbel motiválni, mint személyes iz-lésével, 's mikint Irinyi J. ur a' nép szol-gaisága mellett nem hozott fel egyebet, mint hogy „a' vadaskertben pipázni nem szabad“: ugy e' másik utazó azzal bizo-nyítja csupán a' nép érettségét alkotmá-nyos életre, mert néhány ittas diákokat hallott történetesen danolni az utcán — : valjon a' hinni szerető olvasó mellyik utazónak higgyen már most, midőn sem egyik, sem másik nem hoz fel okokat és tényeket állításai mellett? — Bíráló bi-zonyosan szinte nem barátja a' rendörök-nek, „kik a' mindenható erő öntudatának félreismerhetlen kifejezését viselik ar-czaikon“ 's az emberi szabadság oktalan megszorítását épen ugy roszalja, mint szerző; bíráló is megvallja, hogy ismer a' porosznál kellemesb népet, 's Berlinnél nagyszerűbb várost; csak azt szeretné, hogy midőn valamely népről súlyos vá-dak mondatnak el, ezen vádak erőseb-ben támokoltassanak, mert élénken tudja képzelni, mint neheztelne azon külföldi utazóra, ki Magyarországra 's Pestre jövőn, hazánkat 's fajunkat rövid, le-néző praeceptorai modorban földre pas-kolná, valódi szabadságra éretlenné,

képtelenné mondaná 'stb. — Említvén ezután szerző Berlin nyilvános emlékeit, elmondja Blücherről, kinek szobrára megvető mosoly nélkül sohasem tekin-tetett, hogy „az derék közkatona lehe-tett, de mint hadvezér szót sem érde-mel;“ elmondja a' „szabadságháború-ról“, hogy azt szabadságháborúnak nevezni ámitás vagy ügyetlenség, 's ugyanazon helyen, hol a' francziák megveretésének emlékére állított monu-mentumot lát maga előtt, magasztaló, csaknem — költeményt ír a' franczia gra-nátosokról, kik ha sokszor győztek is, ez egyszer jól megverettek, 's lerakja a' derék Blüchert, ki hacsak közlegény volt is, csakugyan győzni tudott, 's ez a' fő-dolog. — Ez ismét világosan bizonyítja szerzőnek részrehajló franczia-imáadását, 's elfogultságát minden ellen, mi a' né-met nemzetéletben fénypont 's a' német jellemben magasztos lehete, mint p. o. a' népnek tömeges, lelkesült fölkelése a' nagy zsarnok Napoleon ellen. Hogy a' szerződő felek egyike szorult állapotá-ban tett ígérletét meg nem tartotta, ez kétségtől rosz és álnok cselekedet; hogy a' másik szerződő fél nem elég erős a' szószegőt szótartásra kényszeríteni, ez ismét nagyon szomorú dolog: de lehet-e ezért az elismerés és tisztelet adóját megtagadni azon nemzeti nagyszerű lel-kesedéstől, melly a' német ifjúságot harc-ba ragadá 's győzni tanítá? lehet-e részrehajlás nélkül, épen a' franczia granátosokat magasztalni azon emlék előtt, melly megveretéseket hirdeti, 's a' német lelkesülést ignorálni ugyanazon emlék előtt, melly annak erkölcsi szép-ségét örökíteni állítatott?

A' 4-ik sz. alatt Bajorországot főzi le a' szerző. „Németország üvegházi nö-vényléte Münchenben tűnik fel leginkább“ ugymond 's ezért ki is nyilatkoztatja, hogy ha német volna, szeretné ugyan német hazáját, de szegyenlené is (mi ugyan nehezen fér össze), 's miért? mert Bajorország abban fekszik. — E' nagy szót motiválni kelle. Azért szegyenlené Bajorországot, mert ott legfőbb fokig van vive a' német fo-nárság. Sok költség a' művészet kö-

reben, együgyűség és vakság a népben, ezek a legfeltűnőbb dolgok. Az első nem nagy baj, sőt igen dicséretes, ha kitelik, (erről pedig hallgat a szerző); a második rossz és csunya dolog, de csak motívalatlan vélemény. A müncheni egyetem alárendelt állapotban van. Ismét szeretné tudni az olvasó: miért? — A műkincseket, gyönyörű épületeket, az egész új Münchent, a feleléstett művészeteket, mindazt, mi a bajor királynak dicséretére válhatik, nem említi szerző, de emlit egy pár botrányos képet, említi a király rossz verseit's egy arról szóló ismeretes anecdotot. — Augsburgba jöven, beszél az Allgemeine Zeitung szerkesztőjével, 's felette kár, hogy az augsburgi sörnénike trónja előtt, azon gyárban, hol hazánk ellen annyi rágalom, annyi balfogalom, annyi rossz akaratú vád's ferde tanács szövegit, — az irántunk ellenséges érzelmű németiségnek (mert nem minden németiség ilyen) tüzhelyénél, bővebben nem ereszkedik azon viszonyok fejtegetésébe, melyek politikai tárgy's egyéb életoldalakokat mellőző, sőt fitymálva megvető könyvének egyenesen körébe tartoznak, 's melyekről szerző annyi politikai ismerettel, olvasottsággal, 's tollának francziaszerű élességével, mind alaposan, mind érdekesen tudott volna szólni. Ha szerző, magyar hazája érdekeiben akart harczot vívni a németekkel (mert különben mi is motiválhatja nagy haragját a jámborok ellen?) — itt, az Allgemeine Zeitung meglátogatása alkalmával, lett volna rá igazi alkalom. Kár, hogy korlátlan mozgást engedő irhatalási körében ezt elmulasztotta. Ha ez alkalmat használva, ereje's tehetsége szerint emberül megkefeli a pangermánokat, a nagy szemöldű pedánt doctorokat, az áruba bocsátott journalisták tollszerénységtelen kezelőit, a sületlen és izetlen írka-firkák regisztrátorait: egész ország rokonszenye fogja kísérni dicséretes működését, holott most a higgadt olvasó méltánytalanságot kénytelen találni abban, hogy szerző a bajor király képei's rossz versei, a berlini rendőrség, 's az augsburginak czikkelyei miatt egész

Németországot, 's így abban a derék Badent'st. is kiméletlenül sújtja, 's csupán a rajnamellekieket veszi ki (5-ik sz. alatt), minthogy ezek már félfrancziák, 's olyan németek, kik tulajdonképen nem is németek.

Az 5-ik sz. alatt a Rajnavidékről szól szerző, 's noha ez is Németországban van, mégis elismeri felőle, hogy csudaszép. Itt már a nép egészen más, mert „huzamosb ideig franczia uraság alatt levén, sokat vesztett német ismeretéből's illetőleg nyert a francziából, mi miatt az itteni lakosok, ha nem a legderekbabbak is a németek között, mint németek, mert tulajdonképen nem is németek, de mindenesetre legderekbabbak a németek között mint emberek.“ Megemlíti itt szerző a szorgalmas földmívelést; talán egyetlen pillanat, melyet nemzetgazdasági tárgyakra vet. — De megemlíti az angol utazók ügyetlenségét is, kik csupán a föld terhének látszanak lenni, — és ezt már nemcsak egy helyen teszi, hogy a nemes angol nemzeten gyakorolja elmésségét. Bíráló megvallja, hogy ezen stereotyp gunyolását az angol utazóknak igen vulgaris dolognak találja, 's meg nem foghatja, hogy szerző, kinek egyébiránt jelszava látszik lenni a „nihil admirari,“ épen az angolok nagy kaputjait's nyakravalóit volt képes annyira megbámulni. Mintha bizony az angolnak nem százszor több oka volna kinevetni a magyar ruha czélszerűtlenségét és sujtásosságát! — És ezen angol ügyetlenség! — Ugyan nézen meg szerző ur egy tiszt magyar táblabíró, ki családjával a vaczi-utczai boltokat járja, vagy éltiben először Vácra gözkocsiz! — Csakhogy addig 1000 angol utazván, míg egy magyar, természetes, hogy a nagy számban akad itt-ott egyegy ügyetlen is. Én részemről sohasem fogom azért nevetségesnek találni az angolt, hogy fecsegésével azon utfélen nem alkalmatlankodik, 's hogy ő maga is saját okos gondolatával örömebb foglalkozik, mint uti társai üres szóözönével. Annait azonban megenged Irinyi ur is, hogy ha az ember ezen ügyetlen angolokat kö-

zelebről tanulja ismerni, 's ügyetlenségek iránt kegyes elnézéssel viseltetik (mit aligha kértek ki a' kis magyar utazótól) — ugyancsak nem csupán terhei a' földnek. Köszönik alázatosan!

Van még e' rövid fejezetkében egy nevezetes tétel, mely ragyogó példája annak, milly képtelenségeket mondhat el az emberrel a' kicsinylési, hibakeresési puritus. Guttenberg mainzi szobráról szólván, azt jegyzi meg, hogy „a' könyvnyomtatás nem is mesterség, mert ahhoz semmi számolás, semmi fejtörés nem kell; Guttenberg találmánya nem is találmány, hanem csupán használatba vétele egy igen egyszerű dolognak.“ — Tehát (ezt ugyan nem mondja el, de természetes következtetés az előbbiekből) Guttenberg szobrot nem érdemel, 's ti németek, együgyűek vagytok, hogy ez embernek szobrot emeltetek. — 'S a' mi még furcsább, azonnal utána teszi: „De miért nem vették tehát használatba annyi évezredek előtt, korábban?“ — Épen ez a' bökkenő, 's épen ezért t a l á l m á n y Guttenberg találmánya; valamint hálát érdemlő találmány Fultoné, ki azon egyszerű dolgot, a' gőzt, nem teremtette, hanem felhasználni kezdte, 's mindazon vegytanároké, kik a' természeti erőket az emberi nem javára, tökéletesedésére, az élet élvezeteinek szaporítására alkalmazni kezdték. Legyen tehát Guttenberg vagy Faust, vagy bárki egyéb, ki a' könyvnyomtatás egyszerű mesterségét megismertette: azon emlék előtt, mely ezen találmányt képviseli, kalapot emelve illik megállani az írónak; 's ha Guttenberg, vagy Faust vagy bárki más azon együgyű gondolatra nem jön, melyet már évezredek óta lehetett volna használatba venni, de senki sem vett használatba, hogy t. i. betűket öntsön 's azokkal nyomtasson: hihetőleg szerző sem volna a' műveltségnek 's olvasottságnak azon fokán, melyre így eljutnia sikerült.

Ezekben néhány példáját 's ismertetését adván szerző modorának — most már rövidebbek lehetünk 's inkább a' tárgyakkal 's eszmékkel foglalkodhatunk.

A' 6-ik szám alatti fejezet, mely értekezik a' „közzszellemről Németországban,“ ugy szinte a' 7-ik sz. „a' népnevelésről“ a' 28-ik laptól a' 102-ikig tartván, már elég hosszú 's eszmedús. 'S épen azért, mert eszmedús, de e' mellett töredékes és szaggatott, igen nehéz rövid kivonatát adni. Körülbelől azt akarja szerző bebizonyítani, hogy „Németországban nincs közzszellem, 's minthogy e' nélkül nincs szellemi kifejlődés, sőt e' kettő egy és ugyanaz 's egyik a' másiknak oka és okozója is, tehát Németországban nincs szellemi kifejlődés.“ — Továbbá, „hogy népnevelést nem lehet iskolák által eszközölni, hanem csak politikai élet által, — és így Poroszországban nincs valódi népnevelés.“ Végre: „elegendő valamely nemzetnek alkotmányos élettel nem birni, hogy bizonyos megvetéssel illetessék, — tehát a' szegény jámbor német nemzet megvetést érdemel.“ — Ezen tételek nem annyira bebizonyítása, mint variációja közben sokat elmond szerző, a' mi igen helyes és tagadhatlan, de sokat ismét, a' mi tulságos, sőt teljességgel nem áll. — Ugy látszik, sok helyütt a' szavak értelmezésével nincs tisztában, így p. o. a' 34-ik lapon synonymoknak veszi a' politikai életet, alkotmányt és szabadságot; így magában a' főtételben egyazon fogalmakul vett k ö z z s z e l l e m, s z e l l e m i m ű v e l t s é g, p o l i t i k a i m ű v e l t s é g, n e m z e t i l é t e g é s z e n k ű l ö n b ő z ő f o g a l m a k, melyeket ugyanazonítani csak a' szerző tud. Véleményem szerint lehet valahol k ö z z s z e l l e m, azaz: részvét, mellyel a' nép a' közügyek iránt viseltetik, s z e l l e m i m ű v e l t s é g nagyobb foka nélkül, mint p. o. Magyarországon; lehet ismét p o l i t i k a i m ű v e l t s é g nélkül, mint szinte hazánkban; lehet ismét s z e l l e m i m ű v e l t s é g közzszellem nélkül, mint a' német tudósokban, 's p o l i t i k a i g y a k o r l a t i m ű v e l t s é g nélkül, mint általában Németországban; lehet p o l i t i k a i m ű v e l t s é g nagy foka, azaz: a' közügyek kezelésébeni

gyakorlottság 's tapintat, s z e l l e m i m ű v e l t s é g, azaz: a' humanitási tudományok 's szépművészetek ismerete, szeretete nélkül, mint az éjszakamerikai státusokban; n e m z e t i l é t p e d i g, azaz: önálló függetlenség idegen törvényektől 's kormánytól, közszellem 's politikai és szellemi képzettség nélkül is képzelhető, mint p. o. Oroszországban. — Szerző szerint mindenk előtt politikai épület kell, 's csak azután jő a' tudomány, mely nem egyéb, mint czifraság. De hogyan lehet a' politikai épületet is fölemelni építész tudomány nélkül? nem maga szerző mondja-e, hogy „egy felvilágosodott nemzet (pedig mi egyéb a' szellemi műveltség, mint felvilágosodás?) nem fogja tűrni az önkényt, 's maga magát fogja kormányozni? — nem maga mondja-e, hogy nincs nyomorubb dolog, mint a' gyakorlat elmélet nélkül? pedig mi egyéb az elmélet, mint szellemi műveltség? szerző ugyan az elméletet a' gyakorlat, a' tapasztalás leányáuk mondja; de itt olyan circulusban forog, melyből ki nem tud bontakozni, mert végre hol kelljen tehát elkezdni? Kétségkívül boldog azon nemzet, mely ős időktől fogva politikai jogokat élvez, 's hosszas gyakorlat nyomán okulva javíthatja, nemesheti intézeteit 's törvényeit, mint az angol, — de a' mely nemzetnek e' szerencse nem jutott, azért megvetést érdemel-e 's szellemi műveltségét, tudományos képzettségét nem kell-e azon biztos alapnak tartanunk, melyre politikai épületét bölcsen 's czélszerűleg építheti? — Bíráló megvallja, hogy szerzőnek e' tárgyban leirt tételeiben nem tudott ohajtott világossággal eligazodni; 's ebben mentségére szolgál, hogy maga szerző is, sok okoskodása után, kénytelen azon eredményre jöni, hogy „a' haladásban 's javításban a' logikai egymásután nem lehet sinórral kimérni.“ — A' mit szerző az erkölcsi erő 's honpolgári szellem Németországbani kifejlésének akadályairól mond, mellyek közt első helyre teszi Németország eldaraboltságát, 's több mint egy a l h a z á r a szagztatottságát, — ebben

tökéletesen egyetértünk. De ennek az, hogy N. országban nincs olyan politikai élet, millyet szerző 's vele én is kívánánk, nem oka, hanem okozata. Szerző, minden üdvöt egyedül csak a' politikai életben helyeztetvén 's ettől várván, megvetést mond nemelly urak azon állítására, miszerint minduntalan a' politikai életet sürgetni egy neme a' vakbuzgóságnak, (ám legyen!) 's azért táplál erős hitet hazánk jövője iránt, mivel itt a' politikai életnek elsősege van, — de épen hazánkra alkalmazva tünik ki leginkább tanának egyoldalúsága. Látunk itt igen csaknem túlságázott politikai életet egy kis résznél, a' politikai műveltségnek tetemes hiányával; 's látunk a' sok milliónyi nagy tömegnél mély részvétlenséget; látjuk, hogy a' nép millióinak legkisebb fogalma sincs a' politikai életről, 's ezen elmentét látása épen nem ébreszthet bennünk vigasztaló sejtelmeket; sőt menekvést csak abban találunk, ha a' felcsigázott politikai élet nagyon meg nem előzi a' nép fokozatos előmenetelét a' szellemi műveltségben; tehát a' népnevelést. — Megfordítva pedig, abban, ha a' szellemi képzettség megelőzi a' politikai életet, legbiztosb garantíát látunk jövődjére. Hol a' ma' van, e' sokáig nem késhetik; hol pedig csak e' van a' ma' nélkül, ott nincs garancia, hogy a' szabadság maga magát, önvisszaélései által, meg nem öli. Én részemről teljesen Szemerével tartok e' részben, kinek szavait szerző üres szavaknak hiszi, 's kiről categorice kimondja, „hogy a' népnevelésről állításaiban, a' mi igaz is, az sem azon alakban igaz. És ez teszi közöttünk a' különbséget.“ — Én is azt hiszem, mit Szemere, hogy: „a' kiképzett emberben garancia van, hogy követelendi jogait, de egyszersmind, hogy teljesítendi kötelességeit.“ És ez teszi közöttünk 's a' szerző közt a' különbséget. — „Nincs olly elhagyatott 's mostoha állapot,“ ugymond szerző, „mellyből a' politikai élet ki ne emelhetne; mert, ha ugyan megbirja a' viszályokat, nincs nemzet, mellyek bajait ne orvoslóná.“ Minő beszéd! — De kiképzetlen

politikáski nép hogyan fogja megbírni a' vizsályokat ravasz kormány 's kiképzett, tehát erős népek ellenében? — ha pedig a' vizsályokat meg nem bírja 's politikáski játékával együtt meghal: akkor azután „halál ellen 's halál után nincs orvosság.“

Szerző tehát, abból indulván ki, hogy „politikai élet nélkül nincs nemzet“ a' németnek pedig nincs politikai élete, a' németet, mint nemzetet, halálnak 's megvetésnek áldozza. Az nem egyéb, mint üvegázi nővény. Ott kezd, hol végezni kellene. Tornyot akar emelni alap nélkül 'stb. Sejtven azonban szerző, hogy ha azt el nem vitatja, a' mit egész világ hisz és tud, hogy t. i. Németországban csaknem általánosan elterjedt műveltség, 's a' tudományokban alaposság van, akkor nehéz lesz neki olvasóit reá bírni, hogy a' német nemzet halálos ítéletét aláírják — eltagadja a' némettől az értelmességet, (mert annak írás és olvasás nem bizonyítéka ugymond) 's elragadja az alaposságot (mert azon befolyás, mellyel kis fejedelemségek voltak a' tudományosság terjesztésére, meggyilkolta a' határtalan önkénnyel egy fedél alatt élő tudományt, 's törpékké tette a' lélek munkálatait.) Tovább menván, szolgálatra késznek, 's engedelmességre hajlónak mondja a' németet, mi reá nézve szolgaság 's gyávaság forrása; eltagadja annak még kedélyességét is (mert hiszen nem kedélyes ember nem is létezik! már ismét különczködés az értelmezésben!) végre kiemeli rendjelek 's czimek utáni szomjuságát, 's megrója francia valóságát, pangermanságát; és így a' németet nemcsak körülményinél, de természeténél fogva is képtelennek bélyegzi a' szabadságra — No már ezeket illy általánosságban felállítani. 's bebizonyítani egy kicsit nehezebb, mint szerző véli; a' francia-falóság pedig pangermanság, mellyekért annyira haragszik, épen nem azt bizonyítja, hogy a' németnek nemzeti érzelme nem volna.

A' népnevelésről szóló cikk, mellyben szerző az egész világ általánosan bevett nézetei 's Szemere Bertalan ellen, ki Németországban népnevelést keresett és talált, ugyancsak lándzsát tör, — igen nevezetes és eredeti. Ha szerző azt mondaná csak, hogy a' porosz népnevelést nem tartja célszerűnek, hogy a' gyermekeket íráson, olvasáson, számvetésen 'stb kívül még másra, természet- és közjogra, vagy politikai tudományokra is kellene tanítani, — ez még nem volna annyira meglepő, mintho y neki Németországon semmi sem tetszik, 's minthogy a' politicit tartja minden egyéb dolgok alapjának; — de ő tovább megy, ő általában tagadja, hogy népnevelést falusi iskolák által eszközölni nem lehet. 'S ennek bizonyi-

tására rögtön azt hozza fel, hogy a' „megyei kicsapongások oka abban fekszik, mert a' lelkek megvásároltatnak, ezt pedig megszüntetni soha sem lehet, akár mennyi ideig járjanak is a' gyermekek iskolába, és haza ugorván Poroszországából, a' korteskedésről tart leczkét az utóbbi országgyűlésnek. Népnevelésre tehát nem kell írás és olvasás, nem kellene tanítók 's iskolák; hanem 1) nyilvános törvényszékek, eskütszék és szóbeli eljárás. 2) Hirlapok olvasása (a' főthesis szerint olvasni tudás nélkül). 3) Az ország minden vidékeire elható kereskedési mozgalom (ismét írás és olvasás nélkül). — Ki fogja tagadni, hogy mindezen előszámlált dolgok hatalmas emeltyüi a' népművelésnek, a' nép erkölcsi érzetének 's egyszersmind ügyességének? de csak kár egyoldalunak 's ön eredeti eszméibe annyira szerelmesnek lenni; mert utoljára is mindennek alapja csakugyan azon első elemi ismeretek, mellyeket a' nép jól rendezett elemi iskolákban elsajátít, az olvasás, melly által ismeretkörét terjeszti 's mások ismereteit könnyű szerrel magáévá teszi, az erkölcsi 's vallásos magvak, mellyek ott szívébe ültetettek. A' magyar pór, ha neveltségének mostani állapotában eskütszékbe megy, nem fogja ott a' kérdést megérteni; a' francia gamin pedig azért megy oda, hogy míg a' tolvajok felett ítélnék, szomszédja zsebkendőjét kilopja. — A' hirlapok olvasatni természetesen nem fognak a' nép által, ha a' nép olvasni nem tud. Végre a' kereskedés, hogy sikerrel folytatathassék, ismét írást, olvasást feltételez, 's azok nélkül nem képzelhető. És azután nincs is a' népnek ideje eskütszékbe járni, hirlapokat olvasni, 's szerte utazni; neki műhelyében 's földjén dolgozni kell, és gyermekkorában szükség azon nélkülözhetlen elemi ismereteket, értelmi és erkölcsi zérus-fölöttiséget megszerezni, mellyek polgári jogok sikeres és üdvös gyakorlathoz multhatlanul szükséges előzmények. — Hogy az iskolai képezést az élet tovább fejti, az bizonyos; 's hogy a' szabadság és alkotmányosság levegőjében az elültetett értelem 's erkölcsesirák jobban fejlenek, szinte tagadhatatlan, — de az alap csakugyan örökké az iskolák, az írni 's olvasni tudás. Mit akart elérni szerző ezen táborozásával a' népiszkolák ellen, meg nem foghatjuk; midőn végre mégis megvallja, hogy szükségesnek tartja hazánkban egy alsóbb iskolai rendszer behozatalát, 's ezzel maga magát megczafolja. Még sokkal több eredetiség lehetne ezen 6 és 7. szám alatti fejezetekből részletesen felhozni 's bonczolgatni, de félek, hogy már is sok a' terjedék. — Utazunk át tehát a' szerzővel imádása, bálványása honába, Franciaországba. x.

(Folyt. köv.)

IRODALMI ÓR.

Melléklet az „ÉLETKÉPEK”-hez.

5. sz.

Dec. 19-én.

1846.

TARTALOM: Hétköznapiok. Regény. T. L. — Német-, francia- és angolországi uti jegyzetek. x. — Felelet a „Magyarország ekkorig ismeretes pénzei” című munka bírálójának. Sz. F. — Irodalmi ujdonságok.

HÉTKÖZNAPOK.

Regény két kötetben; írta Jókai Mór.
Pest Hartleben C. A. tulajdona 1846.
8-ad rét első kötet 187, második kötet
176 lap.

A fiatal szerzőt (ki Rév-Komáromban, ezen városnak valódi diszére, született, 's csak alig végezte iskoláit Kecskeméten) irodalmunk minden figyelmes barátja kétségkívül ismerni fogja divatlapjaink, az Életképek 's Pesti Divatlap hasábjairól, hol első hatalmas és erőteljes fellépésével meglepetést, mondhatni, megdöbbenést okozott, 's örvendetes sejtelmeket, hogy benne regény-irodalmunknak kitűnő bajnoka fejlődik. E meglepés, melyet a jelen regényből adott mutatóványai egyikével (a „Mocsár”) 's „Nepean szigetével” hozott elő, bírálóra nézve, ki a regényirodalom fontosságát a nyelv és ízlés terjesztésére, az irodalom megkedveltetésére, 's az erkölcsök nemesítésére teljesen tudja méltányolni, egy volt a legkellemesebb közül, melyeket évek óta a magyar irodalmat figyelemmel kísérése közben tapasztalt, — látta a fiatal szerzőben, az akkor egészen ismeretlenben, az egyszerű olly magasan felmerülőben, az erőnek, eredetiségnek, képzelődésnek olly dús kincseivel bíróban, ha lélektani 's emberismereti tanulmányait szorgalommal folytatja, nyelvet egészen correctté simítja 's némelly túlságait mérsékli, irodalmunk egyik első rendű novella- 's regényköltőjét, díszét 's kedvenczét azon gyér sornak, mely ekkorig

a regényirodalom parlagát sikerrel műveli.

Nem sok idő mult 's Jókai Mór, az említett mutatóványok által nagy figyelemre 's részvétre csigázott olvasó közönségnek bemutatá az első egészét, melyet szilaj, erődús műzája teremtett, Hétköznapiok című kétkötetes regényét, Petőfiből vett jelisével; „Szép vagy alföld, legalább nekem szép!” sejtetvén, hogy a regény szinpada a sajátos, eredeti jellemekkel dús, homokos, mocsáros, délibáhos magyar alföldi sík, nagy szélveszek 's nagy hőség, nagy erények 's nagy bűnök, városi álműveltség által nem fedett természetes élet 's szenvedélyek hazája. —

És a regény nagy részben igazolta magas várakozásunkat. Megvannak ifju hibái 's öreg érdemei. Hatalmas elemek, megrázó képek, képzetdús, ragyogó előadás, erőteljes eredetiség, ollykor valódi nagyszerűség, vegyítve ép egészséges humorral; de gyarlóbb psychologia, kevesebb műgond az összeállításban, hajlam a túlzásra 's torzításra; ittott nyersesség a humorban 's nyelvben. — Ha a gazdagerű szerző a különyszerű elemeket művészibb gonddal rendezi 's teljesb harmoniába olvasztja, ha nagy gondolatai 's képei gazdagságát czélszerűbb gazdálkodással 's helyzetekre és a műalkatrészeire több tekintettel használja fel, — nem fog ugyan még ezutal olly magasb nemű regényt adni, mely psychologiai világot vetvén az emberi cselekedetek legtitkosb rugóira, az életmozgalom legelrejtettebb indokaira, 's mint Fieldingről mondatott, ugy tüntet-

vén elő az emberi kebel belsejét, mint méhek munkálkodását látni üvegkas alatt, — nem csupán mulattat, kellemesen izgat, 's képzelődésünket és érzelmeinket érdekes és meglepő eseményekkel 's helyzetekkel, ragyogó leírásokkal foglaltoskodtatja, hanem izlést 's erkölcsöt is nemesít, 's valódi ember- és világismeretet terjeszt; — de fog adhatni oly nemű jó 's kerek regényt, mely valódi ember- 's világismertetéssel, mihez sok emberismeret, hosszas lélektani tanulmány 's tapasztalás és többnyire érettebb kor kíváncsit, nem sokat vesződik, hanem mindazon élvezetet nyújtja, melyet élénk képzelődés 's érzelm és ragyogó ecset adni képes, 's magasb becs nélkül van ugyan, de mulattat, megragad, érdekel. — Szerző a' dús elemű regény személyeit 's eseményeit nem annyira a' tapasztalás és valódi emberismeret józan 's tanúságos világában, mint a' képzelődés 's meglepő túlságok idealizált részint hold-, részint sirlámpa fényében tünteti elő; meglep, megragad, tapokra 's felkiáltásokra kiszítet, borzadással, utálattal, gyűlölettel, rémes hoszú vad örömeivel tölt; de nem oktat, nem nyugtat, nem békít ki sorsal, Istennel 's emberekkel.

A' regény tárgya: Dömsödi Góliáth-család bünei 's azokérti büntetése, érdekes mellékeseményekkel, 's élet- és természet-képekkel átszőve, melyek élethűsége 's ismét magas költői szépsége szerzőt sokkal jobban dicséri, mint az egész, a' mennyiben az összefüggő művészi egésznek tekintetik. — Balnai Körmös István kapitány megszereti Óváry Lilát, a' vakbuzgó öreg nemes Óváry ifjabb leányát, kinek öregebb testvérét Theklát Dömsödi Góliáth János báró birta hozzá erőltetett feleségül 's kinozta halálra. Óváry nem egyezvén meg az ifjak szerelmében, Balnai István titkon kél egybe Lilával, 's tőle fia lesz, az ifju Balnai Pista, a' regény hőse, a' szilaj, embergyűlölő, de nemes keblű csavargó. Balnai Istvánnak testi lelki barátja gróf Szilárdy Mihály ezredes, Dömsödi Góliáth János birtokos és lakostársa egy alföldi faluban, ki a' derék

grófot mélyen gyűlöli 's bizonyos összeküvés idején (mellyről az újabb historia semmit sem tud) hamisan feladja, miért is ez száműzetik. Barátja Balnai István követi őt a' száműzésbe 's nejét és gyermekét elhagyja barátja miatt, az elsőt atyjánál, a' gyermeket pedig testvérbátyjára, a' fukar Balnai Körmös Gáspárra bizván. — Ez alatt az öreg Óváry, ki már kezdte kibékülni Balnai vejével 's Lila leányát házánál tartotta, megtudván Dömsödi Góliáth János második vejétől, hogy Balnai calvinista, ezen oly dühbe jő, hogy leányát, kinek férje távollétében nem volt gyámola, ismét Góliáth J. tanácsára 's eszközzésére, egy pimasz és gonosz köznemesnek, Gyékény Mártonnak, a' Balnai Körmös-család legdühöseb ellenségének adja feleségül, ki őt tettetett kegyességgel meg tudja nyerni. (Mindez igen hihetetlen!) Pár év múlva haza jöven a' száműzetésből Balnai, nejét más ember házánál 's ágyában találja, pert kezd, de csak hamar Lilával együtt elhal, hihetőleg erőszakos halállal. Lilának, Gyékény Márton házában, 4 hónappal az egybekelés után, gyermeke születik, a' kis Lila, regényünk egyik hősnéje, kit úgy látszó atyja, Gyékény Márton, kegyetlenül gyűlöl, üldöz és kinoz. — Ezeket elbeszélésből tudjuk meg; midőn regényünk kezdődik, Balnai István gyermekei már felnöttek, atya 's anya nélkül. — Gyékény Márton, a' vallásos kegyességet tettető, fenevad páráju dühöncz, 's Körmös Gáspár, a' meghalt István undokul fukar bátyja 's a' fiatal Pista gyámja, egymást gyűlölő szomszédok. A' sötét kedélyű diák, Balnai Körmös Pista, most már huszadik éve felé, Gáspár bátyjánál tartózkodik, 's szánván kis testvéreinek (mert ő tudja a' történeteket) Lilának, ki magát Gyékény leányának hiszi, kemény sorsát, azt mostoha szüleitől elviszi 's elrejtve magánál tartja. — Szilárdy Leánder, a' már elhalt öreg gróf Szilárdy Mihály ezredesnek, Balnai Körmös István barátjának, fia, miután utazásából haza jő, hallván a' történeteket, mindent elkövet a' szerencsétlen gyermekek fölfedezésére, 's a' gyönyörű kis Lilába, ki embergyü-

öllő bátyjánál magános házban rejtve lakik, szerelmes lesz és ettől Rónay Sándor közneves neve alatt szerettetik — Más részből Dömsödi Góliáth János báró bűnből bűnbe rohan. Nejét Theklát, kitől egy fia maradt, Péter, — halálra kinozván, buja dühének új meg új áldozatokat keres, 's egy nehai elszegényedett szeszyáros leányát, Zilányi Jankát, tüzi ki újabb martalékul. Hogy az irtózó leányt annyiaval inkább magához kényszerítse, annak egyetlen értékét, a' gyarépületet felgyűjtja 's ez által K. város nagy részét felégeti. A' gonosz tetten egyedül az ifju Balnai kapja rajta. Zilányi Janka, anyját 's értékét elvesztvén, egy kerítő-néféle néjéhez jut, ki őt Góliáth Jánosnak karjaiba akarja vetni; azonban a' leány az ifju, sötét kedélyű Balnaival van szerelemben. — Góliáth János e' bűneiért büntetve van Péter fiában, ki őt gyűlöli, megrabolja, bírói zár alá téteti, 's általa ismét, mint rabló, bűnperbe fogatván, az elől bujdosik. A' bűnös fajnak ezen ifjabb ágazatja ismét Lilát fedezvén fel magányában, azt bérelt czimboráival el akarja onnét rabolni; de a' leány, megérkező bátyja, 's kedvese az álnevű gróf Szilárdy által megmentetik. Az elfogott 's Szilárdy által az ifju Balnai bosszujára bizott Góliáth Péter azt hazudja ennek, hogy az álnevű szerető, gróf Szilárdy Leánder, neki kedves barátja, 's hogy együtt főzték a' tervet a' leány elrablására. E' hamis vallomás után Góliáth Péter elszabadul; 's sötét életnézetű, embergyűlölő, gyanuteljes ifju pedig azonnal elhiszi a' mesét, hogy az álnevet felvett gróf csakugyan rossz akaratú csábító, 's azt keserű szemrehányások közt eltiltja házából, ki magát nem igazolva elmegy. (Erős lehetetlenségek tömege!) Az ifju Balnai élet- 's embergyűlölete most még keserűbb lesz. Az iskolából, a' cantus-praesessel mások által üzött, szeszélyesen leírt tréfa miatt, elcsapatik, 's irnokul szegődvén Bálvándy ügyvédtáblabíróhoz, ki a' Dömsödi Góliáth-család ügyésze, ott megtudja, hogy kedvesének, Zilányi Jankának személye, atyai adósság miatt, 's buja vén bárónak oda ítéltetett. „S felszökött, neki rohant az avar

pusztának, futott, mintha kergetné valaki, repülő hajzatával, tajtékzó ajkaival, kipirult homlokával, mint egy fia vesztett fenevad; hahó! hahó! ördögszekért hajtott előtte a' szél,“ — szóval: „csavargó lett.“ — Ennyi az első kötet tartalma, 's ezen előzmények, ennyi nyomor és csapás alatt teljesen elkészülve áll előttünk a' regény hőse, az embergyűlölő, sötét, kétségbeesett, bosszuvágyó, lánglelkű kalandor, csavargó, kicsapott diák, az ifju Balnai. — Maga a' szerző szedi össze ezen kötet végén az események fonalát, miszerint „ket elem áll harcban egymással: egyik sötét, ártó, ármánykodó; másik üldözött, szenvedő, de erős, és nyílt csatákban győző; egy részből áll a' daemon Dömsödi 's ennek fia; szemközt ezekkel a' misantróp Balnai, ki egyik kezével ront, másikkal épít, de gyorsan hat és nyomot hagy mindkettővel; mellette áldás nemtőjekint az ifju Szilárdy, a' két lányka igen szenvedő állásban. — Az előadott száraz vázlatból kitűnnek a' hihetlenségek, pszichológiai 's társaséleti lehetetlenségek, melyeket a' regényben szerzőnek virágos, dús tollajobban eltakar. Balnai kapitány, az ezredes iránti barátságból, elhagyja szerelmét, fiatal nejét 's gyermekét, kiknek, oltalmára szükségök 's legszentebb igényök van; a' hátrahagyott nő, férjébe szerelmes, vele titkos házasságra kelt, tehát regényes, erős érzelmű nő, egy pimasz gazemberhez hagyja magát újra feleségül adatni csupa leányi tisztelet- 's félelemből; — minő lélektani 's erkölcsi lehetetlenségek! — az ifju Balnai egy gyűlölt 's megvetett gazember és rabló szavának egyszerre hitelt ad 's legjobb barátját Szilárdyt eltaszítja, ez pedig, ki a' dolgot könnyen felderíthetné 's rendbe hozhatná, mit sem tesz, sérte van, elmegy, 's ez által végtelen nyomor oka lesz; — ismét milly valószínűtlenség! — hogy most többeket ne említek.

A' második kötetben gyorsan 's rémesen fejlenek az elvetett bűnmagvak 's érik a' bosszú sötét munkája. — Balnai, zivatáros téli éjen, ellopja kedvesét, Jankát, 's az a' hideg éjben csaknem megfagy. Rongyos, szilaj betyárok

közt látjuk őket felmelegedni rozsz légű csárdában, kiket csak a herculeusi erejű pusztabíró Rónay tud féken tartani, „ki egy bika nyakát egy rántással kiteker- te,“ (1-ső köt. első fejezetében). — Később zárt fekete házban lakik a csavargó, kedvesével, a beteg Jankával 's testvérével Lilával. Itt keresi a végrehajtó bíróság Jankát, pandúrokkal, durva erőszakkal, 's a beteg leánya még betegebb lesz. A végrehajtó bíróságot (melly igen mulatságosan festetik) a fájdalom által érlelt 's hősnévé fejlett Lilának azon fenyegetése űzi el, hogy löporral fogja a házat felvettetni. — Később karhatalom jő, de a házat üresen találja; az üldözöttek Rónay pusztabíró lakába menekültek. Ott Janka elhal, míg kedvese, az ifju Bálnai, Dömsödi Góliáth Jánost lesi, kit a pusztákon keresztül utaztában, rémes szélvész közepette, csakugyan el is fog 's a felelmes tanyára hoz. Ott Janka ravatala mellett meg akarja gyilkolni, de azután, hogy még nagyobb boszút vegyen rajta, felfedezi az összegyűlt tanyai nép előtt, hogy ő az, ki K. várost felgyújtotta 's vagyonukat elpusztította. A nép rögtönzött véritéletet tart a gyújtogató felett, 's vele a halál minden kinját kiszenveteti. Azonban, míg az udvaron máglyát raknak, hogy megégessék Rónay, kinek házában van, gazdai nemeslelkűségből megszánnán, megszökteti a nyomorultat. Rohan az éjben, 's másik tanyára szalad, de önfia, Péter, lesi bérlett czinkosokkal, 's megöli saját apját. Ugyancsak Góliáth Péter, az atyagyilkos, Lilát, ki a városba megy halottruhát vásárlani a holt Janka számára, elragadja 's ismeretlen helyre viszi. — E' jelenetek a rémesnek legfőbb fokát érik el. — A' mindenéből kifosztott ifju Bálnai csak boszuért liheg 's elmegy a nyomavesztett atyagyilkost keresni. — Szilárdy Leán-derral szövetkezve, kivel a boszu munkájára kibékél, egy cigány segítségével csakugyan felfedezi a szökevény atyagyilkos 's leányrabló rejtett lakását egy tiszai mocsár náddal körülvett, soha nem látogatott, de a legnagyobb kényelemmel 's pompával elkészített szige-

teben. Ott élne Góliáth Péter a legdú-sabb élet gyönyöreit, de rabolt neje, Lila, kit a gonosztevő szenvedélyesen szeret, megőrült, 's tőle szült gyerme-két utálja. Az üldöző testvér, Bálnai, majd gólyalabakon, majd úszva, óriási, hihetetlen erővel, behatol az ősi víz puszta belsejébe 's elragadja Góliáth gyermekét alvó, örült anyja mellől. A' felébredt házi úr puskákkal rohan 's lő utána, de saját gyermekét lövi agyon Bálnai karjaiban. Ez alatt Leander, nejét viszi el más oldalról, ki régi kedvese láttára ép eszméletét visszanyeri, de az elmúlt 15 óra nem emlékezik. Góliáth Péter, az atyagyilkos, a törvények ha-lottja, a holt gyermek apja, az élő nő özvegy férje, puszta tanyáján, hol csu-pán a boszuló Bálnai látogatja őt, az emlékezet tűzkeresztesével kinezve, egye-dül el 's egyedül hal meg; és Bálnai ré-mesen van megboszúlva. A' csavargó most átveszi ősi vagyonát fukar bátyja halála után, míg a Dömsödi család javai kir. ügynökre szállanak, Lila pedig bol-dog életet él, mint gróf Szilárdyné. — Az előadott rémes jeleneteket szaporítja még a szerző Kormós Gáspár és Gyé-kény Márton siri jelenetével, mely egyi-ke a leghatasosabbaknak.

Ime rövid száraz kivonatban a re-gény meséje, szélveszes harcza a leg-szilajabb szenvedélyeknek, sorozata a legrémesh jeleneteknek. De képzeljük rá a ragyogó előadást, a dús phantáziá-nak virágtelepét, mivel szerző e' vázat felekesíté. — Szerző főérdeme nem a művészi összeállításban, mely e' műben, ha azt mint költői egészét tekintjük, elég anyag és hánytvetett, nem is psycho-logiai alaposságban 's életnézetek tisztultságában, miket a regények magasb fajában keresünk, itt pedig nélkülözünk: hanem a helyzetek 's képek érdekes és hatásos eredetiségében, ragyogó képze-lődésben, fényes leirói tehetségben áll, mely ha vad szenvedélyeket fest, Bug Jargal szerzőjére, ha a pusztai képeket, szelvést, az alföldi tanyákat, a mocsár virágait írja le, Washington Irvingre, ha egészséges humor terére szökken át, gyakran Bozra emlékeztet, mikkel azon-

ban nem akarom mondani, hogy szerző még akár Hugo, akár Irving, akár Boz volna. — Én őszintén üdvözlem a' szép, erőteljes, fiatal tehetséget, 's ki talán szavaimat nagyítottaknak fogja találni, utasítom az alföld (I. k. 115 l.), a' pusztai zivatar (II-ik k. 56 l.), a' tiszai mocsár 's rejtett sziget (II. k. 126 l.), kopláló-csárda (II. k. 15 l.) 's a' t. leírására; a' fukar, ennek szomszédja 's a' cantus-praeses 's a' t. rajzára. Egy rakás élet-hű, ép, eleven alakot látunk mozogni, kik közé tartozik, a' főszemélyeken kívül, még Jutka asszony, Bókváryné, Bálvándy, a' részeg eskütt, a' cigány, Telezsák, sőt még a' szélütött komondor is. — A' szerző soha nem unalmas, soha nem egészen üres; inkább túlságosan gazdagnak, 's leleményei, képei dús reánk árasztása által olykor csaknem terhelőnek kell mondani. — Hú-mora, mellyel a' rémitő események égető benyomását közben enyhitené, általában egészséges, de többnyire keserű, 's ezért az ohajtott enyhületet nem eszközli; *(e' felett* olykor kicsit calvinista collegium-szagu, mitől tisztulnia kell. Így p. o. azon szavak, miken a' regényt kezdi, 's miáltal első találkozások rosz benyomást tesz, így szinte a' szavak, mellyekkel a' „mo csárok virága“ című gyönyörű, 's az egészben kétségkűl legragygóbb fejezetét megnyitja: „szép vagy te, oh termő földé a' töltött káposztának, Magyarország!“ — igen kellemetlenül hatnak. Gyakran kedve telik abban — 's elég roszul —, hogy a' legűnnepélyesb pillanat hatását közbevetett elmésséggel szakítja félbe, — mintha orgonahangokon vagy furulyanyögösen ábrándozót kakaskukorékolás zavarja; a' komolynak 's szenvedélyesnek és a' humornak, melly itt-ott tetemesen durva, — vegyítésében nem tart átmenetet, 's illy kisértő, harmoniátlan vegyület által az olvasó olyképp érintetik, mint a' kényes fül össze nem hangzó zeneszerek csaknem fájdalmas hatása által. Bíráló megvallja, hogy olykor egyegy odarögtönzött ötlet, épen azon perczen, midőn a' csak alig olvasott sorok magas szépségében kéljeltt, váratlan arczulessapásként hatott rá.

A' collegium illy durvácska emlékeitől meg kell szabadulni szerzőnek, hogy tisztult izletűek kifogás feletti kedves olvasmánya legyen, 's megszabadulhat a' nélkül, hogy eredetiségét, életre valóságát, humorgazdagságát feláldozza, sőt e' hatalmas tehetségének becsét csak növeli, ha azt a' salaktól egészen kitisztogatja.) —

Vannak szerzőnek események 's szenvedélyek festésében tagadhatlan túlságai, 's ezen a' hihetlenségig menő túlságok igen ártanak a' valódi nagyszerűségnek. Ha valaki képes, szerző bizonyosan képes nagyszerű alakokat, szenvedélyeket 's eseményeket úgy föllelni, mint lerajzolni is, — és nincs szüksége, hogy erőltetett túlzásokhoz folyamodjék, mik minden valószínűséget túlhaladó nagyítottág által az olvasót csalódásából félrázzák, 's a' hatást, mit kissé mérsékeltebb uton biztosan elérhetett volna, a' „nimis“ által ölik meg. A' szűk hely nem engedi e' túlzásokat részletesen kimutatnom, szerző önmaga könnyen fel fogja azokat fedezni.

Bár milly gyönyörűek azonban nemcsak egyes képek, hanem egész egyes fejezetek is, 's bármi fényesen van tanusítva e' regényben szerzőnek mind fel-találó, mind leíró tehetsége: azt meg kell vallani, hogy az egészre valódi műgond nincs fordítva. Mintha egyes részeket sok szeretettel 's kedvvel dolgozott, de ezeket aztán kedvetlenül 's hirtelenkedve férczelte volna össze egy egész-szé. — 'S így a' részek közt nincs harmonicus arány; egyes fénypontok ki vannak emelve, más nem kevésbé érdekes részek elhanyagolva.

Főhiba azonban: kevés gond a' psychológiára, 's némelly jellemek következettségére. Valamint egyes életképek, alakok 's jellemvonások igen helyesen 's hatásosan rajzolvak: úgy épen a' főszemélyek jelleme 's psychológiája — melly cselekvények 's események hosszabb sorozatán vitetik keresztül — nincs anynyi gondnal 's következetességgel dolgozva mennyit a' regények jobb és nemesb fájában, melly nem csupán érzék-izgatásra, van számítva, fő lényegül tekintünk. Hogy

hosszasak ne legyünk, figyelmeztetjük szerzőt csak a fenebb említettekre, melyek valódi erkölcsi lehetetlenségek 's egyszersmind társas életi képtelenségek. Még egy pár példát. Bálnait, ezen mély világfájdalomtól kergetett, korán ért ifjat úgy ismerjük meg, mint igen is pajkos gyerkőczt, 's azonnal a' másik fejezetben, atyja sirján, elszánt 's kétségbe esett ifjúnak találjuk. Mély ember- 's világgyűlölete mellett szerelemre fogékony; sokat tapasztalt, nyílt eszű, mégis rá hagyja magát szedetni, mint bamba gyermek. — Szilárdy higgadt, nyugott, nemes kedélyű ifju, kinek semmi oka rejtőzni, álruhát venni; öntudata becsületes, tudja hogy világgyűlölővel van dolga, mégis aprehensivus. — A' kis Lila mostohája házában, hol őt ütök, verik 's rugdálják, csintalanságokat követel, mik játszó könnyű kedélyre —, kegyetlen vélt apját gyermeki pietással szereti 's tiszteli, a' vad bánást szeliden türi, mi ábrándos költői kedélyre mutat, olyanra, millyen a' leirt nevelés és befolyások közt ki nem fejlődhetett; később mint hősnét látjuk fellépni a' löporos hordó mellett, később ismét szeliden örvöngő Opheliává változva látjuk az előbbi hős Judithot. Általában pedig a' regény hősnéi, Lila 's Janka, sokkal tételebb és szenvedőbb szerepet visznek, mintsem irántok különös rokonszenvenvel lehetnének.

Nem akarok hosszab lenni a' mű jelességeinek 's hiányainak mutogatásában, csak azt akarom még megemlíteni, hogy a' borzasztó nagyon is halmozva van a' regényben, 's e' miatt a' hatás, az érdek nagymértékű ugyan, de lazás, és csaknem idegrángató; eped az olvasó kinyugvás után, mert a' nagy sötétben 's viharban alig-alig lel egy vigasztaló sugárt. A' közbeszótt humor is többnyire olly keserű, hogy enyhítő szerül alig tekinthető.

Ennyi jelensége közt egy fényes tehetségnek 's hatalmas erőnek, méltán megvárja a' közönség a' hétköznapi írójától, hogy ezentúl minél mélyebb 's valóbb lélektani tanulmányokat igyekezzen elsajátítani; túlságoktól festéseiben, durvaságtól humorában, 's helytelenségtől

annak alkalmazásában, végre túlhalmozásától a' borzasztónak 's keserűnek gondosan őrizkedjék, — és szétszaggatott szépségeit rendezőbb műgonddal ne sajnálja egy művészi egészbe fűzni. Illy feltételek alatt töle nagyot várunk, — mit egyszersmind a' hozzá hasonló erőttől a' hazai irodalom 's honszeretet nevében követelünk is.

T. L.

NÉMET-, FRANCZIA- ÉS ANGOLOR- SZÁGI UTI JEGYZETEK.

Irtá I r i n y i J ó z s e f. (Vége)

A' 8-ik sz. alatt elérkezik szerző Franciaországba, 's a nemzeti lobogók láttára a' prózai ember költővé lesz. „Ő nem tudja“ úgy mond, „de mintha sebesebben kezdett volna keringeni vére, 's mintha egész lénye lángra lobbant volna, 's még a' kövezett országuton robogó gyorskocsi örök csattogása is andalító zenének tetszett, s mikép csak az eget vélik némellyek képesnek, annyira magasztaltságba hozta e' föld.“ Hiszen ez mind jó volna, ha derék szerzőnk költeményeket akarna írni, 's nem chartákat; de megvalljuk, illy bevezetés aggodalomba hoz a' fontos és száraz tárgyakhoz kíváncsi elmenyugalom 's higadtság iránt. — Bíráló igen sok részben osztja szerző nézeteit Franciaországról, 's igen sok jót talál abban, mit ő a francia állapotokból hazánkba átültetni akar; de épen azért igen szerette volna, ha szerző illy költői befejezéssel bizalmatlanságot nem költ olly tárgyakról ítélesi képessége iránt, melyeknek eldöntésére pusztá lelkesülés nem elég, 's azon gyanura nem jogosít, hogy szerelmének tárgya iránt kétségkívül sokkal elfogultabb, mintsem véleményét igen szigorú bírálat nélkül elfogadni lehetne.

A' 9-ik számú „Páris és a' Francia“ című czikkelyben, mely egészen francia epigrammaticus modorban van írva és ez által sokakat gyanura birt eredetisége iránt, — élénk és mulattató képét adja szerző Párisnak. E' czikk, némelly kihagyásokkal megjelent az Életképek ez évi 17. 's köv. számaiban mu-

tatványul, és köztetszésre talált, melyet nagy mértékben érdemel. Bíráló nem akarja itt kutatni: igaz-e az, mit felöle a Budapesti Híradó bírálója mond, hogy t. i. a' mi benne legjobb, épen az francziából van fordítva; elég az hozzá, hogy a' czikk igen élénk. — Tagadhatlan azonban, hogy a' túlságok belőle nem hiányoznak, melyeket csak egy hona szerelmétől lobogva lángoló francziának bocsáthatni meg, nem pedig egy elfogulatlan, 's a' dolgokat minden oldalról megtekintő utazónak. „Mit másutt szépnék találunk,“ úgymond „annak itt előképét találjuk fel; a' mi másutt van, az csak kisebb nagyobb mértékben sikerült utánzása annak, mit itt, fényesen 's remekül készítve, halomban szemlélünk.“ — Illyet, véleményünk szerint, csak elfogult francia önhittség mondhat, mely sohasem volt még túl a párisi erősitéseken, vagy legalább a' csatornán és havasokon; de azon utazó, ki London roppant életét 's kereskedését, boltjait 's kirakatait, partjait 's középületeit, a' Themse-tunnellt, 's hidakat, és ismét Olaszország egyházait, palotáit 's műkincseit 's a' t. látta: nevelésének találja az illyen elfogultságot. — Továbbá „Paris tárháza mindennek, a' mi szeretett, tisztelt, csodált, irigyelt vagy üldözött.“ Igaz, hogy Parisban sok tudós, sok művész, sok jó izlésű pipere-árusné, sok jó tánczos diák 's grisette van, és mindez igen mulatságos; igaz az is, hogy Paris vendégszerető keblet nyit a' honvesztett lengyelnek, és ez igen nemes; de midőn a' dolog egyik oldalát felmutatjuk, ne takarjuk el a' másikat is, hogy t. i. Paris ronda, sáros utcáin sok nyomor, sok éhség, sok bűn is lakik; hogy több neveléséget schol sem találhatni; hogy azon hasonlítás, miszerint Franciaország vagy Paris európai Chinának gúnyoltatik, nem egészen alapelkülű. — Azon hely (111-ik lapon), hol szerző Parist meleg fürdőhöz hasonlítja, 's azonnal ismét szabadság, ipar, kereskedés, 's új téres utcái tekintetéből Amerikához, — talán legmagasabb fokozata a' költői bevült képzelődésnek, 's az olvasót arról győzi meg, hogy szer-

ző aligha olvasta figyelemmel Tocqueville Amerikáját, 's arra bírja, hogy szeretne szerzőnek egy kis hideg fürdőt adni. — Mit szerző a' francziák jelleméről mond, azt bizonyítja, hogy neki különös szerencséje volt igen derék példányokkal találkozni; és ha még úgy „neveti is a' francziák elleni berzenkedést 's erőködésekét“, mikint neki a' francziák iránti lelkesültség kisebb fokát nevezni tesszik: ki kell mondanunk, hogy jellemzése egyoldalú. Nem vagyunk német példások 's francziafalók, elismerjük a' francia nép jó tulajdonait, de megvalljuk hibáit is. — Túlságos magasztalásának ellenébe állíthatjuk a' hü és derék francia Louis Blanc történetírását, a' párisi fenyítő törvényszek cronicáit, az 1830-iki forradalomban vérét áldozott nép keserű csatáját 's a' t. — Szerző azonban maga is ugy szokta, hogy általános kimondott magasztalásait önmaga mérsékli némelly vallomások által, melyeket, elragadtatása mámorából perczekre felébredve az igazság oltárára tesz; így p. o. mig egyik lapon a' bálók fényét írja le, 's az operabálók galoppját a' hasonlíthatlan francia erőlyesség olyan jelének mondja, mely a' Bastille megrohanására emlékeztet: másik lapon a' rongyszedők undorító képét is felmutatja, 's megvallja, hogy irtózatossá gondolni, hogy Parisban temérdek ember van, ki így él; — mig főlebb elbájolva szédeltgett a' kéj mámorában: alább mégis elismeri, hogy „Franciaországban sok dolog van tökéletlenül, hogy Anglia nagyobb haladást tud felmutatni, hogy a' francia nemzet közéletében hanyagság 's visszaesés van“ 's a' t. — A' 9-ik sz. cikk vége azonban, komolysága 's józansága által, egészen elüt az élénk, elmés, szikrázó epigrammákról, melyekből e' cikk összerakva van. Mintha szerző elkomorodott volna, hogy mégis kénytelen kedves francziái felől valami nem-kedvezőt is mondani; 's hogy legalább a' népet kimentse, bűnbakot keres, és ezt Lajos Fülöp személyében találja fel. —

Következő cikkében Versailles és Fontainebleau gyűjteményeiről 's törté-

neti emlékeiről érdekesen szólván, 11. sz. alatt a kamarai ülések megnyitását írja le röviden, 's megérinti a francia, angol 's magyar országgyűlés megnyitásának jellemzőes külsőségeit; 12-ik sz. alatt a párisi várerősítésekről védőleg nyilatkozik, 's az ellene és mellette szóló nézeteket fejtegeti; 13-ik sz. alatt egy ó francia nemesseli beszélgetését közli Franciaország politikai viszonyairól, 's míg az ó nemes a forradalmak ellen szaval, szerző azoknak szörnyetegeiben csak a legderekabb elvek megfertőztetését 's nem magok az elvek helytelenségét látja hebizonyítva; 14-dik szám alatt a franciaországi pártokat igen élesen és érdekesen jellemzi, Lajos Fülöpnek a Mode legitimista lap után ellenséges szellemű életírását közli, végre az általános szavazati jogról értekezik, mellyet legfeljebb csak választásoknál kíván gyakoroltatni, mert az országlásbai egyenes befolyásra a sokaságot nem tartja alkalmasnak, 's ezért az utasításrendszernek nem barátja. Nálunk pedig veszedelmesnek tartaná mindenkinek szavazati jogot adni jelen hiányos státuszegyszerkezetünk mellett, 's ezt annyinak hinné, mint a hatalmat egyenesen a gazdagok 's a kormány kezébe játszani. Az első rész utolsó számában végre értekezik az időszaki sajtóról, ezen legfőbb 's legelső hatalomról a sajtószabadság kifejezett állapotában; fejtegeti a hírlapok 's hírlapi nyelv és előadási módor kellékeit, hivatását, érdemeit 's hibáit; hasonlítja a francia és angol lapokat, amazoknak adván elsőbbséget. Ez utóbbi fejezetek igen érdekesek, 's tanúságosak, és szerző a francia forrásokból vett adatok ügyes összeállításáért 's részvételrejelző előadásaért teljes elismerésünket érdemli.

A 2-ik részben igen fontos tárgyakat 's a tárgyak jelentőségéhez képest kimerítőbben 's bővebben vitat a szerző. — 16-diksz. alatt, mellynek czime: a helyhatósági szerkezet hiánya Franciaországban, 3-ik láptól 125-dikig, tehát 122 lapon okoskodik kedvencz eszméiről, a központosításról, a

parlamentáris kormányról, felelős ministeriumról. Ugyan e fontos tárgyat hírlapi uton is megvitattván már szerző elvrokonai, arról e helyen ítéletet mondani nem akarunk. Szólván A) alatt a helyhatósági szerkezet fényoldalairól, elismeri, hogy a mi viszonyaink közt, kik a közönséges szabály alul kivétel vagyunk 's nemcsak felelős, de ministeri kormánnyal sem bírnak, igen nagy szükség van helyhatósági szerkezetre, 's ez nálunk megbecsülhetlen; mert e nélkül minden fentartó, minden biztosító elem hiányoznék a közelethől. Ezen vallomással szerző tökéletesen kielégít bennünket, mert az alig szenvedhet kétséget, hogy normális viszonyokban a parlamentarizmus 's felelős ministerium sokkal jobb biztosítéka a szabadságnak, alkotmányos életnek, rendnek és haladásnak, mint a foederativ cantonrendszer. Igen helyes különböztetést tesz a nálunk helyhatóságinak nevezetelni szokott megyerendszer, 's a valódi helyhatóság, vagyis községrendszer közt. A községi rendszert ohajtja, de a helyhatóságnak, a mi magyar értelmünk szerint, nem barátja. Bármily elfogultak is nálunk igen sokan a központosítás eszméje ellen, 's viszonyaink közt nem ok nélkül, — bár mennyire igazuk lehetett is azoknak, kik ezen tárgy vitatását hírlapi mezőre hozni még koránlották, szerzőnek mindenestre köszönettel tartozunk azért, hogy e nálunk is előbb-utóbb szönyegre kerülendő kérdést könyvében megvitatta, 's alkotmányos életünk hiányairól igen sok jó és helyes dolgot mondott el. — A cikkely végén, melly a könyvben kétségkívül legfontosabb, — parlamentarizmus körüli eszméit egyszerűsítve, összevonva, határozottan törvényjavaslatba foglalja. Ezen törvényjavaslat azoknak, kik a reform conservativ módorát szeretik, természetesen nem tetszhetik, mert az tiszta fehér papirosra van írva, mintha nem is volnának ősi nemzeti előzmények, — nem pedig az ezredes alkotmány rongyaiból van, újabb kelmék belefoltozásával, összeillesztve.

A 17-ik sz. alatt Londont 's az an-

goloikat nagy mértékben sújtja 's vándolja, 's igen kevésé méltányolja szerző. Természetes, mert francziák iránti szerelemtől elfogult szívvel 's szemekkel ment a' ködös világvárosba. Első beléptekor azonnal udvariatlannak, pénzszomjasnak, gépiesnek 's lelketlennek mondja a' brittet; London reá kellemetlen benyomást tesz, ott mindenki csupán zsebének él 's a' t. Erre csak azt mondhatjuk, hogy ha szerzőnek kitünő szerencséje volt Franciaországban csupa comme il faut emberekkel találkozni, Londonban rossz sorsa igen silány társaságba vezethette. Nincs nevetségesebb dolog, mint ezen általános ítéletmondás 's pálczatörés a' nemzetek jelleme fölött. — Ugyan hol találni az emberi értelemnek, könyörületnek, polgári közszellemnek szebb és gazdagabb nyilatkozványaira, mint ezen önzőnek rágalmazott Angliában? hol találni a' kereskedők közt több hitelt 's becsületességet, a' szó szentségének 's törvényeknek nagyobb tiszteletét, több valódi nyíltságot, férfiaságot és szivességet és vendégszeretetet, mint az angol gentlemaneknél? hol több nőérényt, mint e' két balkezüeknek gúnyolt angol hölgyeknél? — 's ismét, mi a' külsőt illeti, hol nagyobb tisztaságot, kényelmet 's virágzást, mint Albionban? — De ha az utas annyi elfogultsággal lép valamely földre, mint szerzőnk, akkor még azt is csodálni kell, hogy Londonban a' nagyszerűséget elismeri, hogy a' Tunnelt az emberi ész büszkeségének mondani méltóztatik, 's hogy Anglia műiparának, kereskedésének elsőségét el nem vitázza.

— Hogy Anglia politikai szerkezetének titkaiba mélyebben benézhesen, arra hihetőleg igen kevés ideig élt Angliában a' szerző, 's ennek tulajdonitom, hogy az angolt sem szeretni, sem tisztelni nem tanulta; a' mit ott dicséretesnek talál, az egyedül a' törvények iránti tisztelet, de ellenben az angol aristocratiát, mely pedig a' világnak egyetlenegy valódi aristocratiája, annyira gyűlöli, hogy ebben minden angol chartistát messze túlhalad. — És pedig tagadhatlan, hogy

viszonyaink közt, melyeket néhány tollrántással a' létezők sorából kitörülni nem lehet, sokkal több tanulságot lehet haza hozni Angliából, mint Franciaországból. — A' 18-ik cikkben a' quakereket szólja le szerző, nem látván azok vallásában egyebet, mint sajátos keverékét a' vallási vakbuzgóságnak 's különöczködésnek.

19-ik sz. alatt sok épületest 's figyelemre méltót mond el a' politikai szónoklatról; miből megyei nagy szónokaink 's országgyűlési apró notabilitásaink is sokat tanulhatnak (182-ik laptól 253-ig).

A' 20-ik sz. alatt, előbbi eszméivel összefüggésben, ismét sok érdekést mond el szagztatott 's töredékes tételekben az aristocratiáról, nem nagy pietást bizonyítva hazánk törvényes nemzete iránt, de sok kíméletlen bátorságot 's a' kiváltságos osztály gyengeségeit és szenvedélyeit egy cseppet sem tisztelő éleséget. Ezen nyers igazságokért szerző nagy rokonszenvre nem számolhat hazájában; de jól esik egyszer azokat magyaráni kimondva olvasni.

A' 21-ik rövid cikk végre arról tévén említést, mennyire nem ismertetünk külföldön, 's hogy ennek magunk vagyunk okai, igen szomorú benyomást hagy a' könyvet kezéből letevő olvasó lelkében.

A' könyv — röviden összevonván fölölei véleményünket — annyi szokatlan, bátor, új, gyökeres eszmét 's nézetet foglal magában, hogy az illyekhez nálunk nem szokott olvasó szinte belefárad, 's mintha izgató meleg fürdőből lépne ki, midőn azt végig olvasta. — Szerzőtől genialitást, élességet, praecisiót megtagadni nem lehet, — ő nem alkuszik, ő egyszerre mindent akar, 's egyenesen, az akadályok iránt kíméletet 's kegyeletet nem ismerve, rohan célja felé. — Nem annyira bir azonban bölcseséggel, nyugalommal 's a' dolgok több oldalú felfogására szükséges higadsággal. Ezért sokszor igazságtalan, méltánytalan, 's egyoldalú lesz nézeteiben. — Nyelvében sok az erő, különösen

epigrammai él, sokszor a 'szeretett francziák utánzása tűnik ki; nem ritkán azonban pongyola 's igen is mindennapi és csacsogó lesz, nyelvét a' tárgy gravitáshoz nem alkalmazva, és széles jó kedvének kötetlenül engedve. — X.

Hibák a' közelebbi számban Irinyi uti jegyzeteinek bírálatában: a' 38-ik lapon 16-ik sorban jelenségtelen helyett jelentéstelen, 63-ik sorban: így szólna helyett így volna; 39-ik lapon 5-ik sorban urak helyett utak; 40-ik l. 8-ik sorban: mindent helyett mindezt; 41-ik l. 12- sor: ismeretecöl helyett természetből; 47-dik sorban azon utfélen helyett uton utfélen; 44-ik l. 36 sor: franczia valóságát helyett franczia falóságát; utolsó 61-ik sorban: eszközölni nem lehet helyett ennek épen ellenkezője, t. i. eszközölni lehet.

F E L E L E T

a' „Magyarország ekkorig ismeretes pénzei“ című munka bírálójának.

Az ókortanban dús készületű Bitnicz Lajos ur az „Életképek“ f. II. felévi 11. számához mellékelte „Irodalmi örben“ a' közönséggel Rupp Jakab „Magyarország ekkorig ismeretes pénzei“ című munkájának II. részét ismerteté. Előadása végén a' fordítás iránt tevén észrevételeket, kötelességemül tette mind maga az érdemes ismertető, mind a' közönség irányában e' rövid sorokba vont igazolását. A' 79. l. „Corvus“ helyett fordított „cervus“ szót illetőleg azon megjegyzésem van, hogy én a' munkát a' latin nyomtatási ivéből tettem át, hola' „corvus“ szó 2 betűje még akkor kiigazítva nem volt; egyébiránt a' figyelmes ismertetőnek ezen 's a' 153. lapon látható friauli (helyesebben friesachi) pénzekre tett észrevételét köszönettel veszem. — Különösnek tetszik nekem az, hogy bíráló az „osztrák“ szóval 's némelly német-honi helyek magyarrá fordított neveivel megbarátkozni nem tud; mert azon indokát, miszerint illynemű magyarosításokban a' tudományt az életnek kell megelőzni, az észrevétel helyeslésére nem tartom átalában használhatónak és elégségesnek; miután az osztrák szó majdnem életbe ment át, más részről pe-

dig a' tudományt az élettől annyira elkülönözni és az egyiknek azt, hogy a' másiknak lassu haladását bevárja, a' nyelvtisztaság kérdésében kötelességül róni nem lehet. Hol volnánk még nyelv tekintetében, ha az irodalom az utána biczegő 's vezetőjét csak rostálgató életet olly sokban meg nem előzte volna? Különben én ismertetőnek olly nagyra becsült tehetségétől a' nyelvre nézve is inkább óhajtánám a' munkában használt új műszavak 's műkitételek bírálatát, mint a' főnebbi észrevételt 's a' reá például felhozott „Schönhauser“ szóvali elménczkedést olvasni. — Budán, 1846-diki novemberben. Széplaky Ferencz.

IRODALMI UJDONSÁGOK.

— Nádaskay Lajos ur e' napokban körözteté a' szerkesztése alatt uj évvel megjelenendő „Merkur“ című újságnak próbáját. Tartalma kielégítő, a' szellem és irány becsületes: mint napilap minden esetre nagy szükségét pótoland nemzetiség tekintetében a' két fővárosban. Kár, hogy divatképek és egyéb műmellékletek nem lesznek hozzá csatolva; így még nagyobb kelendőiségre számíthatna 's bizonyos lapok veszedelmes riválja is lehetne. — A' próbalap jól és ügyesen van összeállítva, 's azt tanácsoljuk Nádaskay urnak, hogy a' művészeti, különösen a' könyvismertetési rovatot, értelmes és lelkiismeretes kezekre bizza.

— Kossuth Lajos ur, elvonván legújabbán a' Hetilap-tól munkásságát, lapjainkat sem szándékozik szellemi pártfogásával részesíteni; mit annál inkább sajnálunk, mert a' velünk közlött ifjabbkori igen érdekes iratainak egy pár kivonata lapunk becset nagy mértékben nevelte volna. Szabadjon azonban remélnünk, hogy Kossuth urnak e' szándéka nem leend megterhetetlen.

— A' magyar tudós társaság mult hétfőn, délután 5 órakor, kezdé meg ezidei nagygyűlései sorát.

— A' pesti hirlap előfizetői nagy mértékben szaporodnak; a' tavaliaknak ilyenkor volt számát a' mostaniak már jóval felülhaladták. —

